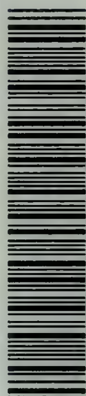

БОРИС ГРІНЧЕНКО

ОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
РАИНСКО-РУССКІЙ СЛОВАРЬ

О—Я

СЛОВАРІ

„Українського Слова"

[2]

БОРИС ГРІНЧЕНКО

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Slovar' ukrains'koi movi

УКРАИНСКО-РУССКІЙ СЛОВАРЬ

[tom 2]

О—Я

БЕРЛІН 1924

ВИДАВНИЦТВО „Українське Слово" В БЕРЛІНІ

СЛОВАРЬ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ЗІБРАЛА

РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА“

Упорядкував, з додатком власного матеріялу,

Борис Грінченко.

У КИЇВІ, 1909.

СЛОВАРЬ
УКРАИНСКАГО ЯЗЫКА

СОБРАННЫЙ

РЕДАКЦІЕЙ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА“.

Редактировалъ, съ добавленіемъ собственныхъ матеріаловъ,

Б. Д. Гринченко.

Россійской Императорской Академіей Наукъ удостоенъ второй преміи Н. И. Костомарова.

КІЕВЪ, 1909.

ЕЛЬЗНЕРДРУК / БЕРЛІН
Друковано власним способом передруковування

О.

О, *меж.* 1) О! *О друже мій добрий, друже незабутний!* Шевч. 2) Вотъ. *О! о! дивись, як хороше!*

О, *пред.* 1) Съ винительнымъ падежемъ: а)=**Об 1** (рѣдко и лишь въ литературн. языкѣ). *О мур старою головою ударилась і трупом пала.* Шевч. 614. б) при обозначеніи времени: въ. *О той час; о сю пору.* Желех.; в) при обозначеніи мѣры: на. *О еден сажень довший.* Желех. *О два роки молодший.* Желех. г) обозначаетъ цѣль, къ которой направлено дѣйствіе: о, за. *Боротися, дбати о що.* Желех. *Тяжко о хліб.* См. **Про.** 2) Съ мѣстнымъ или дательнымъ падеж. а)=**Об 2а.** *Ой сподівайся мене тоді в гості, як будуть о Петрі бистрії ріки-озера замерзати, об Різдві калина в лузі процвітати.* ЗОЮР. I. 26. 3)=**Об 2б.** *О шести ногах.*

Оа́зіс, **су**, *м.* Оазъ. *Мов оазіс, в чистім полі село зеленіє.* Шевч.

Об, *пред.* Если стоящее предъ об слово оканчивается гласной (особенно: а, о, у), то о часто выпадаетъ. ЗЮЗО. II. 128. *Ударив рукою 'б лавку.* 1) Съ винит. падежемъ: при обозначеніи предмета, на который направлено дѣйствіе: о, объ. *Ой піду я утоплюся, чи об камінь розіб'юся.* Чуб. V. 229. 2) Съ мѣстнымъ или дательнымъ падеж. а) при обозначеніи времени дѣйствія: на, объ, въ, около. *Об Різдві.* ЗОЮР. I. 26. *Крий, Боже, народу якого там зібралось! Як об Іллі в Ромні.* Греб. 372. *Об Миколі продасть кобилу.* О. 1862. IX. 7. *Вітерець схопивсь об обідній порі.* О. 1862. IX. 60. *Жду, не діждусь, як об весні ластівки.* Г. Барв. 119. б) при обозначеніи количества, мѣры и принадлежности опредѣляемаго предмета: о, об. *Летів птах об восьми ногах.* Ном. стр. 295, № 147. *Купи черевички малі невеличкі й об нозі.* Грин. III. 172.

Оба́, обі́, *чис.*=Обое, обидва, **обидві.** *Оба хороші, оба богацькі сини.* Федьк.

Оба́битися, блюся, бишся, *гл.* Обабиться, изнѣжиться. *Обабивсь ляхівкою окаянний.* К. ЦН. 303.

Оба́біч, *нар.* По **оба́біч.** Съ обѣихъ сторонъ, съ каждой стороны. *На підмурку по краях, саме де гранки сходяться, по обабіч помуровані стовпи—всіх шість пар.* Св. Л. 26.

Оба́бок, бка, *м.* Раст. Boletus Scaber Bull. ЗЮЗО. I. 114.

Оба́ва, ви, *ж.* Замедленіе, медленность.

Оба́вити, влю, виш, *гл.*=**Вибавити.** *Я тобі воші обавила.* Борз. у.

Обавля́тися, ля́юся, єшся, *гл.*=**Баритися, гаятися.** Вх. Зн. 42.

Обагря́нок, нку, *м.*=**Обаринок.** Ум. **Обагря́ночок.** *Пішов милий на ярмарок, та й на ярморочок,—принесе мі сорок яблок та й обагряночок.* Гол. II. 431.

Обамбу́рити, рю, риш, *гл.* Ошеломить. огорошить. *Часом засяде хто небудь та з-за дуба булавою як обамбурить по спині, то й пролежиш який час.* Брацл. у.

Оба́пол, ла, *м.*=**Обаполок.**

Оба́поли, *нар.* 1) По обѣимъ сторонамъ. 2) Вокругъ, во всѣ стороны. *Упаде на могилу, тужє, розливається, аж обапоми луна розлягається.* Волч. у.

Оба́полок, лка, *м.* 1) Горбыль, крайняя доска при распилкѣ бревна. 2) Окраина. *Кий там чорт у Харькові городи! хиба по обапілках города.* Лебед. у.

Оба́польний, а, е. О доскѣ: отрѣзанная отъ края бревна.

Обара́нити, ню, ниш, *гл.* Окружить со всѣхъ сторонъ, напасть со всѣхъ сторонъ. *Діти обаранили мене за гостинцями.* Рк.

Левиц. *Обаранили колісничку: одна в одну щоку цілує, другá—в другу.* Мир. Пов. II. 70. *Собаки його обаранили.* Грин. II. 204. *Бджоли як обаранили його.* Мнж. 113.

Обарáніти, нію, еш, *гл.* Растеряться.

Обарúнок, нка, *м.* Крендель, баранка. Ум. **Обарúночок**. *Як я їла винні япка, ще й обариночки.* Грин. III. 255.

Обарúнець, нця, *м.*=**Обаринок**. Вх. Лем. 415.

Обарáти, рáю, еш, *гл.*=**Варитися**. Мил. 221. *Та прибувайте, таточку, за мною не обаряйте.* Мил. 186.

Обарúтися, рáюся, єшся, *гл.*=**Обарити**. *Ой іди ж ти, мій миленький, та не обаряйся.* Чуб. V. 1196.

Обáхта, ти, *ж.* Гауптвахта.

Обатóритися, обатýритися, рюся, ришся, *гл.* Опомниться, прійти въ себя. Вх. Лем. 440.

Обáчити, чу, чиш, *гл.* 1) Увидѣть. *Та скажи мі, чи обачу миленького очі.* Гол. 769. 2) Замѣтить. *Мя з другою в любві обачила.* Чуб. V. 376.

Обáчитися, чуся, чишся, *гл.* Выздоровѣть. Вх. Лем. 440.

Обáчіння, ня, *с.* Вниманіе. **Мáти обáчіння на кóго.** Обращать вниманіе на кого, присматривать, заботиться о комъ. *Знайшла мене ой смертонька в чужій стороні,—май же, сестро, обачіння на діти мої.* Гол. III. 70.

Обáчний, а, е. Осмотрительный, осторожный, внимательный. *Гей,—каже,—ти, шинкарко молода, ти, Насте кабашна! Ти,—каже,—до сіх бідних козаків-нетяг хоч злая, да й обашна.* ЗОЮР. I. 203.

Обáчність, ности, *ж.* Осмотрительность, осторожность, внимательность.

Обáчно, *нар.* Осмотрительно, осторожно, внимательно.

Обашлувáти, лýю, еш, *гл.* Пообѣщать, дать обѣтъ. *Батько обашлував синові теля на господарство.* Рк. Левиц. *Я обашлував на церкву хоругов зробити.*

Обáшморити, рю, риш, *гл.*=**Обашморити**. *Обашморив другий грунт недалеко од Триполля.* О. 1862. V. 9. (Варф. Шевч.).

Обáшморитися, рюся, ришся, *гл.* Привыкнуть, освоиться. *Деякі запорожці таки зюдом обашморились, а деякі знов покрилися в дичу* (=у дикий степ). Вас. 213.

Обáшпорити, рю, риш, *гл.* Нащупать, отыскать.

Обáсник, ка, *м.* Злой духъ, летающій къ женщинѣ по ночамъ,—часто это умершій мужъ, если жена о немъ сильно горюетъ. КС. 1890. X. 59. См. **Перелесник**.

Оббáнити, ню, ниш, *гл.* Обмыть. *Треба тебе* (людину) *оббанити.* Мнж. 48. *А діжу, як спече хліба, то не вискромаде, не оббане.* Мнж. 99.

Оббáнитися, нюся, нишся, *гл.* Обмыться. *Грій, каже, казан молока! Вона зігріла; він пірнув у його, оббанився.* Мнж. 16. *Побіжу... та оббанюсь.* Мнж. 128.

Оббкáльник, ка, *м.* У мастеровъ изготовляющихъ курительныя трубки: молотокъ для чистой отдѣлки и насѣчки зубьевъ металлической крышки. Вас. 149.

Оббивáти, вáю, еш, сов. в. **оббúти**, обіб'ю, еш, *гл.* Обивать, обить, сбить, стряхивать, стряхнуть. *Зіма була і цвіт оббила.* Мет. 36. *Порош оббивати.* Ном. № 11913. *Ой не оббивай ранньої роси, нехай обіб'є матінка моя.* Мет. 245. 2) Бить, побить, отбить. *За скоки обіб'ю і щоки.* Ном. № 12479.

Оббивáтися, вáюся, єшся, сов. в. **оббúтися**, обіб'юся, єшся, *гл.* Обиваться, обиться. *Оббивсь як билина.* Ном. № 1852. *Пропившись і як крем'ях той оббившись.* К. МБ. X. 3. **Оббúлася балáчка.** Разговоръ стихъ, смолкъ. *Оббилася балачка, тим і не чутно стало.* Новомоск. у.

Оббéрьканий, а, е=**Забрьоханий**. *Сидить у шинку раз-у-раз оббирьканий.* Г. Барв. 290.

Оббúти, ся. См. **Оббивати, ся.**

Оббігáти. гáю, еш. сов. в. **оббíгти**, біжý, жúш, *гл.* 1) Обѣгать, обѣжать. *Переймає мене і оббігти не пускає.* МВ. (О. 1862. III. 61). *Андрійко село оббіжить, вернеться червоний, сміючись, пустуючи.* МВ. II. 88. 2) Стекать, стечь, сбѣжать. *Вибілила хату,—дощ пішов, вона й оббігла, і вп'ять руда.* 3) Обходить, обойти, избѣгать. *Тебе лихі сусіде оббігали.* К. МХ. 14. *Люде* (його) *оббігають.* Г. Барв. 516.

Оббíгати, гаю, еш, *гл.* Оббѣгать. *Усіх подруг сьогодні оббігала,—заполочі хотіла позичити.* Харьк.

Оббілúти, лю, лиш, *гл.* Оббѣлять, сдѣлать бѣлымъ. *Біленькая черемшина чи всі луги оббілила.* Нп. Васильк. у.

Оббілувáти, лýю, еш, *гл.* Снять шкуру. *Іван царевич узяв того зайця, оббілував.* Рудч. Ск. II. 106.

Оббирáти, рáю, еш, сов. в. **обібрáти**, обберý, рéш, *гл.* 1) Обирать, обобрать. 2) Объѣдать, объѣсть, обгладывать, обглодать. *Сидить хлопець коло стола, курча оббірає.*

Чуб. V. 653. *Тоді вовці-сірохманці нахождали і орли-чорнокрильці налітали, в головках сідали, біле тіло коло жовтої кости оббірали.* АД. І. 118. 3) Избрать, избрать, выбрать. *Собі місця не обібрав.* Чуб. V. 1014. *Ні читати, ні писати, а хотять за короля обібрати.* Ном. № 7908. *Обібрали одного з себе і послали до його баби.* Мнж. 87. *Ой дівчино люба, мила... ти ж то мене обібрали і одного в світі покохала.* Грин. III. 161.

Оббіра́тися, **ра́юся**, **ешся**, сов. в. **обібра́тися**, **обберу́ся**, **ешся**, *гл.* 1) Набираться, набраться, набрать много. *Не оббірайся ваш, бо дорога грузька.* Полт. 2) Набирать, набрать на себя, убраться. *Свиня в реп'яхи обібралася.* 3) Находиться, найтись, выискаться: К. (О. 1862. III. 23). *Обібрався такий то хазяїн...* Драг. 3. *Оттоді ж то не могли обібратись, за віру християнську одностайно стати,—тільки обібрався Барабаш та Хмельницький.* АД. II. 3. *У мене обббереться старійший козак на долині Черкень погуляти.* Лукаш. 41. 4) Дѣлать, сдѣлать себя. *Обібрався грибом, то лізь в борщ.* Чуб. I. 243.

Оббрести́, **ду́**, **де́ш**, *гл.* Обойти въ бродъ.

Оббреха́ти. См. **Оббріхувати**.

Оббри́з(ь)кати. См. **Оббриз(ь)кувати**.

Оббри́з(ь)кувати, **кую**, **еш**, сов. в. **оббри́з(ь)кати**, **каю**, **еш**, *гл.* Обрызгивать, обрызгать.

Оббріхувати, **хую**, **еш**, сов. в. **оббреха́ти**, **шу́**, **шеш**, *гл.* Лгать, налгать на кого, оболгать, оклеветать кого. *Оббрехала його.* Константиногр. у. *Юж мя оббрехали осмовецькі баби.* Гол.

Оббудо́вувати, **вую**, **еш**, сов. в. **оббудува́ти**. **ду́ю**, **еш**, *гл.* Обстраивать, обстроить.

Оббурдюжи́тися, **жуся**, **жишся**, *гл.* Упасть съ высоты. *Оббурдюжився, аж земля репнула.* Черном.

Оббу́тися, **бу́дуся**, **дешся**, *гл.* Привыкнуть, освоиться. *Оббулась у хаті.* Рк. Левиц.

Обва́жити, **ся**. См. **Обважувати**, **ся**.

Обва́жнити, **ню**, **ниш**, *гл.* Отяготить. *Коли б часом не обважнити та не розсердити людей* (більшою платою за треби). Левиц. ПІЮО. II. 299.

Обважні́ти, **нію**, **еш**, *гл.* Отяжелѣть. *І ноги й руки так обважніли, що й лихо.* Васильк. у.

Обва́жувати, **жую**, **еш**, сов. в. **обва́жити**, **жу**, **жиш**, *гл.* Отягощать, отяготить, обременять, обременить. *Да не обважуй їх: бики третяки.* Борз. у.

Обва́жуватися, **жуюся**, **ешся**, сов. в. **обва́житися**, **жуся**, **жишся**, *гл.* Набирать, набрать много тяжести на возъ. *Як їхали звідтіль та обважились, а вісь уломилась.* Канев. у.

Обвали́ти, **ся**. См. **Обвалювати**, **ся**.

Обвалькува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Облѣпить глиной.

Обва́лювання, **ня**, *с.* Обваливаніе.

Обва́лювати, **люю**, **еш**, сов. в. **обвали́ти**, **лю́**, **лиш** и **обваля́ти**, **ля́ю**, **еш**, *гл.* 1) Обваливать, обвалить, отвалить. 2) Валять, свалять (сукно).

Обва́люватися, **лююся**, **ешся**, сов. в. **обвали́тися**, **лю́ся**, **лишся** и **обваля́тися**, **ля́юся**, **ешся**, *гл.* 1) Обваливаться, обвалиться. 2) Сваливаться, сваляться (о сукнѣ).

Обвари́тися, **ся**. См. **Обварювати**, **ся**.

Обварю́цкатися, **каюся**, **ешся**, *гл.* Испачкаться въ грязи. Вх. Зн. 42.

Обва́рювати, **рюю**, **еш**, сов. в. **обвари́ти**, **рю́**, **риш**, *гл.* Обваривать, обварить, облить кипяткомъ. *Бідна дитина зовсім руку обварила.* Васильк. у.

Обва́рюватися, **рююся**, **ешся**, сов. в. **обвари́тися**, **рю́ся**, **ришся**, *гл.* Обвариваться, обвариться.

Обвезти́, **ся**. См. **Обвозити**, **ся**.

Оберну́ти, **ся**. См. **Обвертати**. **ся**.

Обверта́ти, **таю**, **еш**, сов. в. **оберну́ти**, **ну́**, **неш**, *гл.*=Обгортати, обгорнути.

Обверта́тися. **та́юся**, **ешся**, сов. в. **оберну́тися**, **ну́ся**, **нешся**, *гл.* 1)=Обгортатися, сбгорнутися. *Плащем з клейонки обвернувся.* Котл. Ен. 2)=**Обернутися**. *Чом до мене білим лицем не обвернешся.* Чуб. V. 680.

Обверті́ти, **ся**. См. **Обвірчувати**, **ся**.

Обвеселе́ти, **лю́**, **ли́ш**. *гл.* Развеселить.

Обвеселі́ти, **лію**. **еш**, *гл.* Повеселѣть.

Обвесни́тися, **ню́ся**, **ни́шся**, *гл.* Закончить весеннія полевыя работы. Вх. Зн. 42.

Обвести́. См **Обводити**.

Обвечорі́ти, **ріє**, *гл. безл.* Повечерѣть.

Обвива́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **обви́ти**, **обів'ю́**, **обів'еш** и **обвину́ти**, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Обвивать, обвить, обматывать, обмотать. *Червоним шовком обвила і в китайку сповила* (сина). Чуб. V. 888. *Теплими обвинути хустками.*

Обвива́тися, **ва́юся**, **ешся**, сов. в. **обви́тися**, **обів'ю́ся**, **обів'ешся** и **обвину́тися**, **ну́ся**, **не́шся**, Обвиваться, обвиться, об-

матываться, обмотаться, *Довга коса чорна, як гадюка, так і обвивається круг тонкого стану.* Стор. I. 101.

Обви́днїти, нїє, *гл. безл.* Посвѣтлѣть (объ утрѣ). *Як обвиднїло трохи на дворі, зараз зібралися.... люде.* Кв. I. 108.

Обвика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **обви́кнути, ну, неш**, *гл.* Осваиваться, освоиться, привыкать, привыкнуть. *Як кіт у хаті обвикне, то не втічє.* Лебед. у. *Попервах лякались, а там, як обвикли, то ще сами налякають.* Драг. 62. *Втікає молода жінка од свекрухи до матері, поки обвикне в чоловіка.* Г. Барв. 319.

Обвинува́тити. См. **Обвинувачувати**.

Обвинува́чувати, чую, еш, сов. в. **обвинува́тити, чу, тиш**, *гл.* Обвинять, обвинить. Ном. № 13545. *Нікого не обвинувачуйте криво.* Єв. Л. III. 14. *Назирали, чи сцілить у суботу, щоб обвинуватити його.* Єв. Мр. III. 2.

Обвину́ти, ся. См. **Обвивати, ся**.

Обви́няний, а, е. Обвитый, обмотанный. *Свічка у світилки у руках, обвиняна хусткою.* Мет. 186.

Обвиса́ти, са́ю, є́ш, сов. в. **обви́снути, ну, неш**, *гл.* Повиснуть. *Сидів горобець на вишні, в його крильця обвисли.* Грин. III. 663. *Повна рожа на тину обвисла.* Чуб. V. 398.

Обви́ти, ся. См. **Обвивати, ся**.

Обвихну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Обвиться. *Та срібная сережка—Марусенька, золотий перстенек—Василечко та й обвихнувся коло ручки, коло її русої кісочки.* Мвл. 134.

Обвіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обві́яти, ві́ю, еш**, *гл.* Обвѣвать, обвѣять. *Теплий вітрець.... обвівая її свіже рум'яне лице.* Левиц. I. 81.

Обвіва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обві́ятися, ві́юся, ешся**, *гл.* Обвѣваться, обвѣяться, быть обвѣваему, обвѣянному; быть обвѣтому вѣтромъ. *Весна раз красна.... обвіялись мої квіточки.... залюбки вітрець обшморгав—замість іграшки.* Г. Барв. 128.

Обві́д, во́ду, *м.* Контуръ. *Обвід повного круглуватого лиця.* Левиц. I. 232.

Обві́дка, ки, *ж.* Ободокъ, каемка (на узорахъ). Харьк.

Обві́дьмитися, млюся, мишся, *гл.* Сдѣлаться вѣдьмой, колдуномъ.

Обві́рчувати, чую, еш, сов. в. **обверті́ти, чу́, ті́ш**, *гл.* Оборачивать, обворотить, обвивать, обвить. *Треба обвертіти головy хусткою.* Васильк. у. *Було* (її) *обвертіти в подрану рядниyу.* Мет. 268.

Обві́рчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **обверті́тися, чу́ся, ті́шся**, *гл.* Обвиваться, обвиться, завернуться.

Обвісти́ти. См. **Обвіщати**.

Обві́тріти, рію, еш, *гл.* Быть обвѣяннымъ вѣтромъ.

Обві́тря, ря, *с.* Воздухъ, атмосфера. См. **Повітря**. *Чорний ворон коли не коли скрикував над головою, прорізуючи.... обвітря своїм дужим крилом.* Мир. ХРВ. 70.

Обві́тряний, а, е. Обвѣянный вѣтромъ. *Осмалений сонцем та обвітряний здававсь він ще похмурнійший, ніж був.* МВ. II. 148.

Обві́шати. См. **Обвішувати**.

Обві́шувати, шую, еш, сов. в. **обві́шати, шаю, еш**, *гл.* Обвѣшивать, обвѣшать, увѣшивать, увѣсить. *Торбинками обвішаний його повожатий.* Шевч. 89.

Обвіща́ти, ща́ю, еш, сов. в. **обвісти́ти, щу́, сти́ш**, *гл.*=**Оповіщати, оповістити**. *Поки що, а я панові йду обвістити.* МВ. (О. 1862. I. 103).

Обві́яти, ся. См. **Обвівати, ся**.

Обво́дити, джу, диш, сов. в. **обвести́, веду́, де́ш**, *гл.* Обводить, обвести. *Обвів його круг хати.*

Обво́зити, жу, зиш, сов. в. **обвезти́, зу́, зе́ш**, *гл.* Обвозить, обвезти.

Обво́зитися, жуся, зишся, сов. в. **обвезти́ся, зу́ся, зе́шся**, *гл.* Обвозиться, обвезтися.

Обволіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **обволокти́, лочу́, че́ш**, *гл.* 1) Обволакивать, обволочить. 2) Покрывать, покрыть, обкладывать, обложить. *Кладуть із мертвих тіл костри. Соломой їх обволікають, олію з дьогтем поливають на всякий зруб разів по три.* Котл. Ен. VI. 50.

Обво́рити, рю, риш, *гл.* Огородить вор'ям. См. **Вор'я**.

Обво́ритися, рюся, ришся, *гл.* Огородить свою усадьбу **вор'ям**.

Обворожи́ти. См. **Обворожувати**.

Обворо́жувати, жую, еш, сов. в. **обворожи́ти, жу́, жиш**, *гл.* Обвораживать, обворожить, околдовать, очаровывать, очаровать. *Обворожував людей і бувало так, що занапастить чоловіка на ввесь вік.* Грин. I. 42. *Але часом, кажуть, неначе хто чоловіка обійде або обворожить.* Левиц. Пов. 26.

Обв'яза́ти, ся. См. **Обв'язувати, ся**.

Обв'я́зувати, зую, еш, сов. в. **обв'яза́ти, жу́, жеш**, *гл.*=**Об'язувати, об'язати**.

Обв'язуватися, **вуюся**, **ешся**, сов. в. **обв'язатися**, **жуся**, **жешся**, *гл.*=Об'язуватися, об'язатися.

Обганяти, **няю**, **еш**, сов. в. **обігнати**, **обжену**, **неш**, *гл.* 1) Отгонять, отогнать. *Любистком мухи обганяв.* Котл. Ен. *Злодіїв обганяй та ганкай на звірюку.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 84). 2) Обгонять, обогнать (вокругъ чего). *Не позволю волів поганяти!—Позволь, мати, хоч раз обігнати.* Чуб. V. 218.

Обгепати, **паю**, **еш**, *гл.* Обшлепать? *Пицура* (пика), *решетом не накриєш, за три дні не обгепаєш.* Ном. № 13950.

Обгидитися, **джуся**, **дишся**, *гл.* Испачкаться, огадиться. *Юшкою його обмочать, чоловік обгидиться.* О. 1862. VI. 98.

Обгинáлки, **лок**, *ж. мн.* Бока плоскодонной лодки. Вас. 151.

Обгинати, **наю**, **еш**, сов. в. **обігнути**, **ну**, **обігнеш**, *гл.* Огибать, обогнуть.

Обгін, **гону**, *м.* 1) Свозка и стягиваніе срубленныхъ деревьевъ въ кучи. Шух. I. 178. 2) У гуцульскихъ пастуховъ: ворота въ помѣщеніи, хлѣвѣ для скота. Шух. I. 186.

Обглежувати, **жую**, **еш**, *гл.*=**Обглядати**. *Пішов обглежувати.* Волчан. у.

Обглядати, **даю**, **еш**, сов. в. **обглядіти**, **джу**, **диш**, *гл.* Осматривать, осмотрѣть.

Обговорити. См. **Обговорювати**.

Обговорювати, **рюю**, **еш**, сов. в. **обговорити**, **рю**, **риш**, *гл.* Обговаривать, обговорить, клеветать, оклеветать. *Та нас же осудять, обговорять кругом.* Левиц. I. 177.

Обгóвтати, **ся**. См. **Обговтувати**, **ся**.

Обгóвтувати, **тую**, **еш**, сов. в. **обгóвтати**, **таю**, **еш**, *гл.* Пріучать, пріучить, осваивать, освоить. *Кінь иноді який дикий, а обговтують.* О. 1862. VII. 37.

Обгóвтуватися, **туюся**, **ешся**, сов. в. **обгóвтатися**, **таюся**, **ешся**, *гл.* Осваиваться, освоиться, привыкать, привыкнуть.

Обгодóвувати, **вую**, **еш**, сов. в. **обгодувати**, **дую**, **еш**, *гл.* Окармливать, окормить. *Обгодував і упоїв, так що вовк не видержав.* Рудч. Ск. I. 12.

Обголити, **ся**. См. **Обголювати**, **ся**.

Обголіти. **лію**, **еш**, *гл.* Обнажиться. *Обголіли дерева в-осени.* 2) Обѣднѣть, обнищать.

Обгольня, **ні**, *ж.* Дубовая колода, обрѣзанная въ формѣ дуги, на которую пригоняютъ распаренное дерево для дуги. Кролев. у. Слов. Д. Эварн.

Обгóлювати. **люю**, **еш**, сов. в. **обголити**, **лю**, **лиш**, *гл.* 1) Обнажать, обнажить. 2) Обривать, обрить. *Взяли його у світлоньку, обголили головоньку.* Чуб. V. 983. 3) Забирать, забрать все, обобрать. *Більше за всіх нас прикащик Сухоперний обголив.* Г. Барв. 470.

Обгóлюватися, **лююся**, **ешся**, сов. в. **обголитися**, **люся**, **лишся**, *гл.* 1) Обнажаться, обнажиться. 2) Обриваться, обриться. *Вибачайте, що не обголився, бо тепер гаряча пора, саме жнива.* Левиц. Пов. 205.

Обголяти, **ляю**, **еш**, *гл.*=**Обголювати**. *Щоб голови всі обголяли.* Котл. Ен. IV. 54.

Обгóнити, **ню**, **ниш**, *гл.*=**Обганяти**.

Обгорілий, **а**, **е**. Обгорѣлый. *Стоїть обгорілий пеньок.* Рудч. Ск. II. 108.

Обгоріти. См. **Обгоряти**.

Обгорітися, **рюся**, **ришся**, *гл.* Разгорѣться, начать хорошо горѣть. *Обгорітися дайте гнотові.* Константиногр. у.

Обгорнути, **ся**. См. **Обгортати**. **ся**.

Обгорóда, **ди**, *ж.* Ограда, палисадъ. *Обгороди да шанці робили.* Макс.

Обгородити. См. **Обгороджувати**.

Обгорóджувати, **джую**, **еш**, сов. в. **обгородити**, **джу**, **диш**, *гл.* Огораживать, огородить, загораживать, загородить, обвести, окружить. *Чоловік виноградник обгородив тином.* Єв. Мр. XII. 1. *Двір дошками обгороджений.* Рудч. Ск. *Мати Марусеньку родила, місяцем обгородила.* Лукаш. 97.

Обгородитися, **джуся**, **дишся**, *гл.* 1) Окружить плетнемъ, заборомъ свой дворъ, огородъ. 2) О лунѣ, солнцѣ: быть окруженнымъ туманнымъ сіяніемъ. *Зійшов місяць із зорею та й обгородився.* Мет. 329. *Як місяць або сонце обгорожено кругом,—буде лютий мороз, а влітку вітер.* Грин. I. 254.

Обгортати. **таю**, **еш**, сов. в. **обгорнути**, **ну**, **неш**, *гл.* 1) Обворачивать, обвертывать, обвернуть, обматывать, обмотать, укрыть кругомъ. *Обгорнув його плащаницею.* Єв. Мр. XV. 46. *Обгорнула дитину ряднием.* 2) Окучивать, окучить (растеніе). *З неділі треба картоплю обгортати.* Харьк. 3) Обкладывать, обложить, окружать, окружить, облегать, облечь, обнять. *Обгорни горщик жаром.* Черниг. *Небо хмари обгорнули. Обгорнуто таборами Єрусалим.* Єв. Л. XXI. 20. *Обгорнули наливайців лєстровиками.* К. Досв. 8. *Ще більший жаль об горнув його.* НВолын. у. *Сміх мене обгор-*

тає. Ном. № 12297. *І обгорнули мене думки та гадки.* Федьк.

Обгорта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **обгорну́тися, ну́ся, нешся,** гл. 1) Обертываться, обворачиваться, обернуться, закутываться, закутаться. *Обгорнулась хустиною.* Левиц. І. 27. *І встає перед його очима розгніваний Бог, обгорнувшись чорними хмарами.* Мир. ХРВ. 32. 2) Сплошь покрываться, покрыться. *Хмарами небо обгорнулося.*

Обго́ртка, ки, ж. 1) Одежда, носимая въ части Галиціи женщинами вмѣсто юбки: кусокъ шерстяной матеріи, тканой полосами (поперемѣнно черной и темнокрасной), которой обертывается женщина по рубашкѣ на мѣстѣ юбки, подвязывая ее въ поясницѣ кромкой. Гол. Од. 71. Kolb. I. 40. 2) Обложка книги. *Перегорнув обгортку.* Св. Л. 42.

Обгоря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **обгорі́ти, рю́, ри́ш,** гл. 1) Обгорать, обгорѣть. 2) Загорать, загорѣть. *Ти, дівчино чорнявая, ти, дівчино біла, ти у полі не робила, то й не обгоріла.* Чуб. V. ...

Обграва́ти, граю́, е́ш, сов. в. **обігра́ти, гра́ю, еш,** гл. Обыгрывать, обыграть. *Одразу Бабич програвсь, а далі як ... він обігравати того майора.* Грин. II. 291.

Обгребти́, ся. См. **Обгріба́ти, ся.**

Обгриза́ти, за́ю, еш, сов. в. **обгри́зти, зу́, зе́ш,** гл. Обгрызать, обгрызть, отгрызать, отгрызть. *Така проклята з'їжа, що швидко поїсть воли, обгризе мені вуха.* Левиц. І. 521.

Обгріба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **обгребти́, бу́, бе́ш,** гл. Огребать, огресть.

Обгріба́тися, ба́юся, ешся, сов. в. **обгребти́ся, бу́ся, бе́шся,** гл. 1) Огребать, огресть съ себя. 2) Гресть (весломъ).

Обгрузи́ти, жу́, зи́ш, гл. Размѣсить грязь вокругъ.

Обгуби́тися, блю́ся, бишся, гл. Растерять все. *На дорозі я зовсім обгубився.* Зміев. у.

Обгу́джувати, джую, еш, сов. в. **обгу́дити, джу, диш,** гл. Оговаривать, оговорить, очернить.

Обгуля́тися, ля́юся, ешся, гл. Проиграться. *Виграла вона в його всі гроші... Вийшов він тоді з хати та й каже: „От, от як раз обгуляєся.* Грин. II. 251.

Обгу́ркати, каю, еш, гл. Обвалить, оббить, производя ударами сотрясеніе. *Та ще тут буде роботи* (стіни обмазувати) *скрізь, бо як почнуть бляхарі свою роботу, то щеть обгуркають не то в середині—і з окола.* Могил. у.

Обда́льний, а, е. Болѣе далекій, нѣсколько дальше находящійся. *Од ближніх сусід і обдальних.* Вх. Лем. 441.

Обдари́ти. См. **Обдаряти.**

Обдаро́вувати, вую, еш, сов. в. **обдарува́ти, ру́ю, еш,** гл. Одарять, одарить. *Се він мене обдарував.* МВ. (О. 1862. І. 48).

Обдаря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **обдари́ти, рю́, риш,** гл.=**Обдаровувати, обдарувати.** Левиц. І. 44. *Ой підіте, скриню одімкніте, подарочки та й заберіте, усіх бояр та й обдаріте.* Грин. III. 482.

Обда́ти, да́м, даси́, гл. Дать всѣмъ.

Обде́мкуватий, а, е. Полный.

Обде́мок, мка, м. Человѣкъ объѣвшійся, со вспученнымъ животомъ (преимущ. о дѣтяхъ). Харьк.

Обде́ржини, жин, ж. мн. Счесываемая съ овчины шерсть. *Моток напряденний з обдержин.*

Обде́рти, ся. См. **Обдирати, ся.**

Обде́ртус, са, м. Оборвышъ, сорванецъ. *Мене все село і вся околиця зове майстром над майстрами, а ви, обдертуси, зовете тільки майстром.* Чуб. І. 154.

Обдже́ркати, каю, еш, гл.=**Обскубти.** *На батькові чисто чуб обджеркали, що не зосталось і одної волосини—до решти обірвали.* Грин. II. 340.

Обдзьоба́ти, обдзюба́ти. См. **Обдзьобувати.**

Обдзьо́бувати, бую, еш, сов. в. **обдзьоба́ти и обдзюба́ти, ба́ю, еш,** гл. Обклевывать, обклевать. *Ой надлетіли райські пташеньки, та обдзюбали винограденько.* Гол. *Всі ягоди на вишні обдзюбали.* Греб. 368.

Обдиви́тися. См. **Обдивлятися.**

Обдивля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **обдивитися, влю́ся, вишся,** гл. Осматривать, осмотрѣть. *Обводе хату очима.... обдививсь, устав.* Мкж. 130. *Батько заплакав і пішов до комори обдивитися що вкрали.* Рудч. Ск. І. 204. *Ходім, каже, жінко, обдивимось: я тобі скажу, де на цибулю, де на моркву, де на петрушку.* Рудч. Ск. І. 183.

Обдима́ти, ма́ю, еш, сов. в. **обду́ти, ду́ю, еш,** гл. Пучить, вспучивать, вспучить, вздувать, вздуть. *Живіт обдима.* О. 1861. V. 73.

Обдира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обде́рти и обідра́ти, деру́, ре́ш,** гл. 1) Обдирать, ободрать. 2) Грабить, ограбить. *Мужика вдень обдери, а вночі оброске.* Ном. № 1256.

Церкву обдирає, а корчму латає. Ном. № 11723.

Обдира́тися, **ра́юся**, **ешся**, сов. в. **обідра́тися** и **обде́ртися**, **обдеру́ся**, **ре́шся**, *гл.* 1) Обдираться, ободраться. 2) Обрываться, оборваться (о платьѣ), обнашиваться, обноситься. *Чи бачиш, як ми обідрались.* Котл. Ен. I.

Обділи́ти. См. **Обділяти**.

Обділя́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **обділи́ти** **лю́**, **лиш**, *гл.* Надѣлять, надѣлить всѣхъ, раздѣливъ, дать всѣмъ. *Батюшка вийшов на царські врата да почав проскурою народ обділяти.* Г. Барв. 255. *Як таки можна таким маленьким кусочком вареника та всю вашу громаду обділити.* Кв. I 256. *Куплю в'язку бубликів, то й буде чим обділити дітей.* Грин. III. 248. *Чи час дари роздавати, короваєм обділяти?* О. 1862. IV. 33.

Обдря́пати. См. **Обдряпувати**.

Обдря́пувати, **пую**, **еш**, сов. в. **обдря́пати**, **паю**, **еш**, *гл.* Оцарапывать, оцарапать; обдирать, ободрать. Харьк. у.

Обдури́ти. См. **Обдурювати**.

Обду́рь, **рі**, *ж.* Обманъ. *Обдур'ю ти зо мною жила і на мої літа не оглянулась.* Г. Барв. 87.

Обду́рювати, **рюю**, **еш**, сов. в. **обдури́ти**, **рю́**, **риш**, *гл.* Обманывать, обмануть. *Обдурювати якось ніяково та ще й гріх.* Левиц. I. 108.

Обду́ти. См. **Обдимати**.

Обду́тися, **ду́юся**, **ешся**, *гл.* 1) Распухнуть, раздуться. *Увесь обдувся як барило.* Котл. Ен. *Він од юрілки ввесь обдувся.* Котл. Ен. II. 22. 2) Опиться. *Обдувся води, аж боки роспёрло.*

Обезві́чити, **чу**, **чиш**, *гл.* Изувѣчить. *Лютий, дуже лютий був... безневинно чоловіка було обезвічить.* О. 1862. V. 107.

Обезглу́здити, **джу**, **диш**, *гл.* Лишить разсудка. *Який вас обезглуздив кат?* Котл. Ен. IV. 50.

Обезглу́здіти. **дію**, **еш**, *гл.* Потерять разсудокъ, ошалѣть, рехнуться. *Наталка так обезглузділа, що любить эипропастившаюсь Петра.* Котл. НП. 374.

Обезголо́вити. **влю**, **виш**. *гл.* Обезглавить. Только у Стороженка: *Разом з обезголовленим трупом звалився з дуба чоловік.* Стор. МПр. 107.

Обеззу́біти, **бію**, **еш**, *гл.* Лишиться зубовъ.

Обезлю́дити, **джу**. **диш**, *гл.* Обезлюдить.

Обезлю́діти, **дію**, **еш**, *гл.* Обезлюдѣть.

Обезче́стити, **щу**, **стиш**. *гл.* Обезчестить. *Гайдак!.. Против усе добро, а тепер обезчестив мене.* Левиц. I. 529.

Обе́лець, **льця**, *м.* 1) Тонкій берестовый стволъ, цѣликомъ употребляемый на ободъ колеса. Сумск. у. 2) Верхній тонкій конецъ древеснаго ствола. *Поїхав по обельці. Хата з обельців.* Лебед. у.

Обельця́ний, **а**, **е**. Сдѣланный изъ **обельців**. *Обельцяне колесо.* Сумск. у.

Обенбе́рити, **обенбе́рнути**, **рю**, **риш**, *гл.* Бросить оземь съ силой, сильно ударить. *Як обенбере ж він його* (з себе)! Мнж. 95.

Обенбе́ритися, **рюся**, **ришся**, *гл.* Шлепнуться наземь, тяжело упасть. Мнж. 187.

Обербе́нитися, **нюся**, **нишся** и **обербе́ритися**, **рюся**, **ришся**. *гл.*=**Обенберитися**. *Сидів-сидів, та мов не свіжий, обербенився шкереберть додолу.* Полт. у.

Обербену́ти, **ну́**, **неш**, *гл.*=**Обенберити**. Тавр. г

Обербе́ритися. См. **Обербенитися**.

Обере́га. **ги**, *ж.* 1) Предохраненіе. *Це найкраща оберега від худоби.* 2) Предосторожность.

Оберега́ти, **га́ю**, **еш**, сов. в. **обере́гти́**, **режу́**, **же́ш**, *гл.* Оберегать, оберечь, сохранять, сохранить. *Писано, що ангелам накаже оберегати тебе.* Єв. Л. IV. 10.

Оберега́тися, **га́юся**, **ешся**, сов. в. **оберегти́ся**, **жу́ся**, **же́шся**, *гл.* Быть осторожнымъ, беречься. поберечься. *Та й загрюзились у бакаї. Той хазяїн аж плаче та того хлопця лає, що не оберігся.* Мнж. 9.

Обере́жний, **а**, **е**. Осторожный.

Обере́жність, **ности**, *ж.* Осторожность. *А Петра везли тихою ступою з обережностю.* К. ЧР. 177.

Обере́жно, *нар.* Осторожно. МВ. (О. 1862. I. 81).

Обере́м, **му**, *м.*=**Оберемок**. Павлогр. у.

Обере́мок, **мка**, *м.* 1) Охапка; вязанка. *Оберемок дров.* 2) **Взяти на обере́мок**. Взять въ охапку, на руки, взвалить на плечи. *К старій з поклоном приступивши, на оберемок ухвативши, в землянку з валу потаскав.* Котл. Ен. V. 62. *Візьміть її на оберемок да й несіть.*

Обе́рка, **ки**, *ж.* Значекъ для отмѣтки своей овцы предъ выгономъ въ полонину—дыра въ ухѣ овцы. Шух. I. 195.

Оберну́ти, **ся**. См. **Обертати**, **ся**.

Оберта́к, **ка**, *м.* = **Обертас** 2. Вх. Зн. 42.

Обертáння, ня, *с.* 1) Поворачиваніе, оборачиваніе. 2) Превращеніе. 3) Превращеніе (именованныхъ чиселъ). Кон. Ар. 2, 17.

Обертáс, су, *м.* 1) Оборотъ, поворотъ. (Рак) *з вовком заклєдавсь, хто швидче добіжить до якогось там місця. От вовк біжить, а рак і причепився до вовчого хвоста. Той прибіг до границі та й каже: обертас!—А я давно жду вас.* Г. Барв. 325. 2) Танецъ въ родѣ вальса. Подольск. г.

Обертáти, тáю, еш, сов. в. **обернýти, нý, неш,** *гл.* 1) Поворачивать, повернуть, оборачивать, оборотить. *Треба обернути тоншим боком.* Уман. и Гайсин. уу. 2)—**на щó.** а) Употреблять, употребить на что, для чего. *Обертати на користь собі всяку тварь.* Дещо. *Твоє свя..е слово на святе діло обернуть.* К. (О. 1861. VI. 5.). *А добро, що наздирали з убогого люду, на потреби військові обернене буде.* К. Досв. 219. б)= —**у щó.** в)—**на свій обичáй.** Повернуть по своему. *Як тиєї води ніхто не може обернути на свій обичай, так щоб мої бжоли жадний уречи не міг.* Чуб. I. 73. 3)—**у що.** Превращать, превратить во что. *Князьку будівлю обернули в хлів.* К. ПС. 63. **Обернýти в ніщó.** Обратить въ ничто. *Обертаючи в ніщо слово Боже переказом вашим.* Єв. Мр. VII. 13. Также въ ариѳметикѣ: превращать, превратить (именов. числа). *17216 вершків обернути у верстви.* Кон. Ар. 17.

Обертáтися, тáюся, ешся, сов. в. **обернýтися, нýся, нешся,** *гл.* 1) Обращаться, обратиться (вокругъ), поворачиваться, повернуться. *Обертайся коло мене, як торбинка коло боку.* Грин. III. 651. 2) Оборачиваться, обернуться, оглянуться. *А ти, Єво, не смутися і до мене обернися.* Чуб. I. 147. *Обертається й озирається Марина.* Левиц. I. 83. *Куди іду, обернуся, назад себе оглянуся.* Чуб. V. 264. *Обернімось трошки на себе та поміркуймо, чи не ми сами винні.* О. 1862. III. 32. 3)—**до кóго, чóго.** Обращаться, обратиться къ кому, чему. *На Обрітення обертаються птиці до гнізда, хлібороби до плугів.* Ном. № 523. 4)—**з ким.** Только не сов. в Обращаться съ кѣмъ. *Тепер вони будуть знати, як з людьми ся обертати.* Грин. III. 641. 5) Возвращаться, возвратиться, успѣть отправиться и возвратиться назадъ. *Тебе б по смерть посилати, то б нажився чоловік...—А мені здається, що госпося наче на крилах обернулась.* МВ. (КС. 1902. X. 144). *Тричи обернувся з снопами до обід.* 6) Находиться гдѣ-либо, проживать. *Та Бін знає, де ся моя рибочка оберта'ть.* Гол. IV. 494. 7) Обойтись, извернуться. *Ще хоч би не трових торік сіна,—було б чим обернуться.* Кобел. у. 8)—**чим, у що.** Обращаться, обратиться, превращаться, превратиться во что. *Обернутись зозулею.* Мет. 257. *Обернися порося на карася.* Ном. № 119. *В сумне стонання обертались, речі.* К. XII. 52.

Обертнем, *нар.*=**Обертом.** *Усе пішло обертнем.* Все закружилось, пошло кругомъ. МВ. (КС. 1902. X. 155).

Óбертом, *нар.* 1) Круговращательно, кругомъ. 2) **Головá óбертом ідé.** Голова кружится, идетъ кругомъ. *Голова обертом іде і у п'ятні раз-по-раз—шпиг-шпиг.* Лебед. у.

Обжáлуватися, луюся, ешся, *гл.* Нажаловаться, пожаловаться. *Се, бачу, вони вам і обжалувались.* Кв.

Обжáрити, рю, риш, *гл.* Обжечь. *Чисто всі плечі обжарив.* Рудч. Ск. II. 166.

Обжáти, ся. См. **Обжинати, ся.**

Обжóра, ри, *об.*=**Обжира.**

Обжóрливий, а, е Прожорливый. Вх. Лем. 441.

Обжéрти, ся. См. **Обжирати, ся.**

Обживáтися, вáюся, ешся, сов. в. **обжúтися, живýся, вéшся,** *гл.* Обживаться, обжиться. устроиться живя гдѣ-либо.

Обжидáти, дáю, еш, *гл.* Поджидать. *То тоді будеш мене.... в гості обжидати.* КС. 1882. XII. 491.

Обжинáти, нáю, еш, сов. в. **обжáти, обіжнý, неш,** *гл.* 1) Обжинать, обжать, сжать вокругъ чего. *Птениченьку жну, а кукіль обжинаю.* Чуб. V. 859. *Де-де на стерні і будяк стояв сиротою; обжали бідолаху.* Св. Л. 45. 2) Обгонять, обогнать, работая серпомъ. *Вона не хутко жне. Ми як удвох жали, так я її на вісім снопів за день обжинала.* Черниг. у.

Обжинáтися, нáюся, ешся, сов. в. **обжáтися, обіжнýся, нешся,** *гл.* Оканчивать, окончить жатву. *Ой жніте, женчики, обжинайтеся.* АД. I. 79.

Обжúнки, ків, *м. мн.* Окончаніе жатвы и празднество по этому случаю. Чуб. III. 226. Ум. **Обжúночки.** *Ой чий же то челядин обжиночки наряджає?* Чуб. III. 229.

Обжúра, ри, *об*=**Обжора.**

Обжирáти, рáю, еш, сов. в. **обжéрти, жерý, рéш,** *гл.* Обжирать, обожрать, объѣсть.

Обжира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **обже́ртися, ру́ся, ре́шся,** гл. Обжираться, обожраться. *Обжерся та й болить живіт.* НВолын. у.

Обжи́рливий, а, е. Обжорливый.

Обжи́рство, ва, *с.* Обжорство.

Обзе́л, лу, *м.* Каждый изъ клинковъ ножницъ. Лебед. у. *Один обзел у ножиць скривився, та й не ріжуть.* Лебед. у.

Обзеле́нкуватий, а, е. Зеленоватый.

Обзи́в, ву, *м.* Отзывъ, отклнкъ, отвѣтъ. *Добре я струснув двері аж тричи й питаю—хто в хаті? Обзиву не було, наче не було нікого в хаті.* Новомоск. у.

Обзива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обізва́тися, зву́ся, вешся,** гл. Отзываться, отозваться, откликаться, откликнуться, заговорить; о животныхъ: кричать, закричать. *Як зовуть, так і обзиваються.* Ном. № 7127. *Обізвалась стара мати та на тім боці моря: „Не плач, не плач, дитя моє!"* Чуб. V. 572. *Обізвався старий батько: „Чою ждеш небою?"* Шевч. 72. *Обізвався в лісі пугач.* Левиц. I. 109.

Обзира́ти, ра́ю, еш, гл. Осматривать. *Вони обзирають її з усіх боків.* Федьк.

Обзла́чний, а, е=Смашний. Вх. Уг. 254.

Обзначи́ти, чу́, чи́ш, гл. Отмѣтить знаками, обозначить. *Просив, щоб обзначить йому,—де його, а де ні.* Новомоск. у.

Обзноби́ти, блю́, би́ш, гл. Простудить. *Коло проси любка боса ніжки обзнобила.* Гол. IV. 452.

Обзолоти́ти, лочу́, тиш, гл. 1) Озолотить. О. 1862. IV. 38. *Сонце обзолотило промінням груші й вишні і квітки.* Левиц. Пов. 216. 2) Обогатить. *Чи я б тебе, доню моя, не обзолотила?* Левиц. I. 169.

Обзо́ри, рів, *м. мн.* Осмотръ дома и хозяйства, куда хотятъ дѣвушку выдать замужъ, или гдѣ хотятъ взять дѣвушку замужъ. Угор.

Оби́, *сз.*=**Щоби.** (Пущу) *тоту дівчиницю з чорними очима, оби мені молодому водиці носила.* Гол. IV. 504.

Обива́тель, ля, *м.* Обыватель, гражданинъ.

Оби́да, ди, *ж.* Обида. *Не стільки гірка обида, як злість налила її очі сльозами.* Левиц. Пов. 42. Ум. **Оби́донька.**

Оби́два, *числ.* Оба. *Біли ж обидва разом.* Єв. I. XX. 4. *Дивись в обидва й прислухайся обома. Волосний писарь і канцелярист Скоробреха, як кажуть, жевжики обидва.* Котл. НП. 350.

Оби́дві, *числ.* Обѣ. *Маю висіти за одну ногу, волію за обидві.* Ном. № 7308.

Оби́двоє, *числ.*=**Обоє.** *Скажімо ся поховати обидвоє в одну яму* Чуб. V. 78.

Обиде́нкою, *нар.* За день. *Я обиденкою справлюсь: урані поїду, а на ніч і додому.* Харьк. г. См. **Обидень.**

Обиде́нний, а, е. Сдѣланный въ одинъ день. *Зробіть ви обиденну сіть, таку, щоб ув один день і прялась, і сукалась, і мотались, і щоб із тії нитi і сітка плелась.* Мнж. 28.

Оби́день, *нар.* На день, за день. *Да мені хліба на багато треба: я на обидень поїду.* Конот. у. *Він обидень справиться.* Конотоп. у. *Обидень не вернеться відтіля.* Борз. у. *Мені трапилося бачити, як обидень ховали дочку й матку.* О. 1862. II. 58.

Оби́дний, а, е. Обидный.

Оби́дник, ка, *м.* Обидчикъ.

Оби́дниця, ці, *ж.* Обидчица.

Оби́дно, *нар.* Обидно. *Очам видно, та ногам обидно.* Ном. № 11426.

Оби́йниця, ці, *ж.* Узкая дощечка, которая накладывается на драню, когда изъ нея выдѣлывается коробка, для того, чтобы драна не ломалась. Сумск. у.

Оби́йстя, тя, *с.* Усадьба. *Подивиться він у своїм обийстю,—аж у нього все жито в засіках.* Рудч. Ск. I. 81.

Оби́хвіст, хвоста, *м.* Жуликъ? прохвостъ? *Там такий обихвіст, такий брехун.* Кіев. у.

Обихі́дка, ки, *ж.*=**Обіхідка.** *Може якого шага уторгував би, то й було б на обихідку* Рудч. Ск. II. 25.

Обихі́дчастий, а, е=Обіхідчастий. *Хата обихідчаста.*

Обича́й, ча́ю, *м.* Обычай, обыкновеніе. *Да поїдем у той край, де хороший обичай.* Мет. 30. *Не позичай,—злий обичай: як віддає, то ще й лає.* Ном. *У мене обичай—козацький звичай: хоть побачу, то й не плачу.* Чуб.

Обича́йка, ки, *ж.* 1) Ободъ, на который натягивается сито, рѣшето, бубенъ и пр. Вас. 152, 176. Сим. 91. 2) Деревянный или лубяной ящикъ, покрывающій въ мельницѣ или ручной мельницѣ верхній жерновъ и удерживающій муку. Черниг. у. Шух. I. 146, 264, 284.

Обича́йний, а, е. Обыкновенный. МВ. III. 124. Вх. Уг. 254. См. **Звичайний.**

Обібра́ти, ся. См. **Оббірати, ся.**

Обігна́ти. См. **Обганяти.**

Обігнути. См. **Обгинати.**

Обіграти. См. **Обгравати.**

Обігріти, **рію,** **еш,** *гл.* Обогрѣть.

Обід, **ободу,** *м.* Ободъ. Рудч. ЧП. 250. Ум. **Обідець.**

Обід, **ду,** *м.* 1) Обѣдъ. *Ой був Сава в Немирові в ляхів на обіді.* Макс. **Становити обід.** Устраивать поминальный обѣдъ. 2) *мн.* **Обіди.** Обѣденное время. *Уже обіди. Сонце гріє.* Греб. 352. *Були вже пізні обіди, а люде з церкви ще не вийшли.* Левиц. I. 25. 3) **До-обід.** До обѣда. *Як би поспав до обід, так приснився б ведмідь.* Ном. № 11308. Ум. **Обідець, обідонько.** Рудч. ЧП. 205. *Для тебе теценька обідець готує.* Грин. III. 526.

Обідання, **ня,** *с.* Обѣданіе. *Ой снідання, обідання, гіркий мій обіде.* Грин. III. 312.—*Чом не обідаєш, моя душечко?* —*Біс тебе бери з обіданням.* Чуб. V. 1133.

Обідати, **даю,** **еш,** *гл.* Обѣдать. *Чи обідала, чи не обідала, аби рід одвідала.* Ном. № 7274.

Обіддя, **дя,** *с. соб.* Ободья. *Вози добрі кінські і чумацькі, обіддя міцне.* Левиц. I. 106.

Обідець, **дця,** *м.* Ум. отъ **обід.**

Обідець, **дця,** *м.* 1) Ум. отъ **обід.** Ободокъ. 2) Кольцо, колечко. *Ой там Павлусь з крамом стане, з хорошим крамом— обідцями. Усім дівочкам роспродає, дівці Галочці даром дає.* Чуб. III. 127.

Обідительно, *нар.* Обидно. Зміев. у.

Обідити. См. **Обіжати.**

Обідник, **ка,** *м.*=**Обидник.** Грин. I. 22.

Обіднити, **ню,** **ниш,** *гл.* Сдѣлать бѣднымъ.

Обіднитися, **нюся,** **нишся,** *гл.* Обѣднѣть.

Обідній, **я,** **е.** Обѣдній. *Та збудила мене мати в обідню годину.* Мет. 20.

Обідніти, **нію,** **еш,** *гл.* Обѣднѣть. *Обіднів один чоловік.* ЗОЮР. I. 46.

Обідняшній, **я,** **е.** Обѣденный. *І вечері ніколи не варила, усе обідняшню юшку сьорбали.* Г. Барв. 505.

Обідонько, **ка,** *м.* Ум. отъ **обід.**

Обідранець, **нця,** *м.* Оборванецъ. *Обідранці пішли в танці, голобокі пішли в скоки.* Ном. № 12485.

Обідранка, **ки,** *ж.* Оборванная женщина.

Обідрати, **ся.** См. **Обдирати, ся.**

Обіжати, **жаю,** **еш,** сов. в. **обідити,** **джу,** **диш,** *гл.* Обижать, обидѣть. *Старший брат обіжає меншого.* Стор. I. 21. *Обідив я тебе бідненьку вчора.* Г. Барв. 282.

Обіждати, **даю,** **еш,** *гл.*=**Обіжати.** Г. Барв. 439. МВ. (О. 1862. III. 36). *Тяжкий гріх обіждати і всякого чоловіка не то що сироту.* Кв. I. 188.

Обіз, **обозу,** *м.*=**Обоз.** *За татарми обіз іде, за обозом—кінь турецький.* Гол. I. 97.

Обізватися. См. **Обзиватися.**

Обіздріти, **дрю,** **риш,** *гл.* 1) Увидѣть. Борз. у. 2) **Поки сонце обіздріє.** Пока роса спадеть. Мнж. 187.

Обіздрітися, **рюся,** **ришся,** *гл.* Оглянуться. Федьк.

Обізнавати, **знаю,** **єш,** сов. в. **обізнати,** **знаю,** **еш,** *гл.* 1) Знакомить, познакомить, ознакомить. 2) Узнавать, узнать кого. *Більш обізнали мене люде, стали наймати.* Г. Барв. 315.

Обізрітися, **рюся,** **ришся,** *гл.*=**Обіздрітися.**

Обіймання, **ня,** *с.* Обниманіе. Левиц. I. 184. К. ЦН. 270.

Обіймати, **маю,** **еш,** сов. в. **обняти,** **німу,** **меш,** *гл.* 1) Обнимать, обнять, обхватывать, обхватить. *Обніміте ж, брати мої, найменшого брата.* Шевч. *Одну ручку в голованьку, а другую обій зла.* Лукаш. 238. 2) Охватывать, охватить. *Страх обняв його.* Єв. Л. I. 12. *Журба обняла.* Чуб. V. 154. *Стала їх темна нічка обіймати.* АД. I. 118. 3) О водѣ: заливать, залить. *Уже лужки-бережки вода й обняла.* КС. 1883. II. 378.

Обійматися, **маюся,** **ешся,** сов. в. **обнятися,** **німуся,** **мешся,** *гл.* Обниматься, обняться. *Ой сидять вони* (голуби) *та й цілуються, сивими крильцями обіймаються.* Лукаш.

Обійми, **мів,** *с. мн.* Объятія. *Маруся сама була в хаті, сиділа на лаві, хитаючи в обіймах недужу свою дитину.* МВ. II. 178.

Обійміти, **му,** **меш,** *гл.*=**Обняти.** *Сам так го обіймив.* Федьк.

Обіймище, **ща,** *с.* Обхватъ. *Такі дуби верба, що по півтора обіймища.* Рудч. Ск. II. 106.

Обійняти, **йму,** **меш,** *гл.*=**Обняти.** *Стара як обійняла її, то й з рук не пускає.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Обійстя, **тя,** *с.*=**Обийстя.** Св. Л.

Обійти, **ся.** См. **Обіходити, ся.**

Обік, *нар.* Рядомъ, возлѣ. *Здорова була, дівчинонько!—як на струні брязнуло обік мене.* МВ. (О. 1862. III. 54). *Виступає. Обік його жіночка небога.* Шевч. II. 21.

Обікласти, **ся.** См. **Обкладати, ся.**

Обікрасти. См. **Обкрадати.**

Обілля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Облити.** *Обілляли мене дрібненькії сльози.* Чуб. V. 60.

Обілля́тися, ля́юся, ешся, *гл.*=**Облитися.** *Ніч настане—слізоньками обілляюсь.* Чуб. V. 467.

Обіпе́рти, ся. См. **Обпірати, ся.**

Обіпра́ти. См. **Обпірати.**

Обіпря́сти. См. **Обпрядати.**

Обіп'ясти, ся. См. **Обпинати, ся.**

Обіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обра́ти, оберу́, ре́ш,** *гл.* Избирать, взбрать. *Ми оберем собі ватажком Марка.* Стор. МПр.

Обірва́ти, ся. См. **Обривати, ся.**

Обірка, ки, *ж.* Веревка, продѣтая въ крайнія петли нижняго края рыболовной сѣти. Харьк. г.

Обірни́к, ка, *м.* 1) Навозъ. Вх. Зн. 42. 2) У гуцульскихъ мастеровъ (**мося́жники**), дѣлающихъ украшенія изъ мѣди: родъ круглаго долотца съ остріемъ трубочкой—*для выбиванія* кружковъ изъ мѣдной пластинки. Шух. I. 278.

Обі́рок, рку, *м.* Бракъ, что-нибудь негодное.

Обі́руч, *нар.* Обѣими руками. *Схопила за плечі обіруч невістку.* Г. Барв. 369. *Вона мене як схопить за шию обіруч.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Обі́ручки, *нар.*=**Обіруч.** МВ. II. 112.

Обі́ручний, а, е. На двѣ, обѣ руки. Угор.—**столе́ць.** Верстакъ для строганія. Части: **головач**—доска, которая придерживаетъ, **цапо́к**—доска, которая подкладывается. Вх. Лем. 441.

Обі́сіти, сію, еш, *гл.* Надоѣсть. *Думаю одружиться,—обісіло вже молодикувать.* Шевч. (О. 1862. V. 12).

Обісмі́литися. См. **Обісмілюватися.**

Обісмі́люватися, лююся, ешся. сов. в. **обісмілитися, люся, лишся,** *гл.* Дѣлаться, сдѣлаться смѣлѣе, осмѣлиться. *Мовчав він, то дітвора обісмілювалась і підійшли до його ступнів з-на десять.* Св. Л. 192.

Обіспа́ти, сплю́, спи́ш, *гл.* Заснуть. *Люде вже обляли та обіспали.* КС. 1883. XII. 698.

Обісса́ти, ссу́, ссеш, *гл.* Обсосать.

Обісса́тися, ссу́ся, ссе́шся, *гл.* Обсосаться, пососать чрезъ мѣру. *Дитина блює,—то воно обіссалось.* Харьк. г.

Обісхну́ти, хну́, неш, *гл.* = **Обсохнути.**

Обіська́ти. См. **Обськавати.**

Обіте́рти. См. **Обтирати.**

Обітни́ця, ці, *ж.* Обѣщаніе, обѣтъ. К. Бай. 132. *Давала вона сама собі обітницю до віку вічньою не розлучатися з чоловіком.* Г. Барв. 141.

Обітрі́ти, рі́ю, еш, *гл.* = **Обвітріти.** *Станьмо тутечка підождімо, поки сонце обітріє.* Дума. *Що воно таке, Архипе, обітріє?..—Се як вітром перейде під час ісходу сонця, от сонце і обітрів.* К. Исторія возс. Русв. I. 341.

Обі́тря, ря, *с.*=**Обвітря** (Квітки) *напували пахощами обітря.* Мир. ХРВ. 61.

Обітя́ти, тну́, неш, *гл.*=**Обтяти.** *Вона мені молодому кучерики обітяла.* Грин. III. 629.

Обіхі́дка, ки, *ж.* 1) Обиходъ, текущій расходъ. *Та є трохи, що треба на обіхідку.* Зміев. у. 2) Хата безъ огорожи.

Обіхідливий, а, е. Обходятельный. *Вона обіходлива з народом.* Г. Барв. 132.

Обіхі́дність, ности, *ж.* Обиходъ, потребность. *В мене є хліба на мою обіхідність.*

Обіхі́дчастий, а, е. Неогороженный. Мнж. 187. *Хата зробилась обіхідчаста.* Стор. I. 26.

Обіхо́дити, джу, диш. сов. в. **обійти́, йду́, деш,** *гл.* 1) Обходить, обойти. *Обійди, серденько моє, по за вишневим садочком.* Мет. 60. *Я ж тії річеньки та крузом обійшла.* Чуб. V. 539 2) Объ одеждѣ: сходиться. См. **Обходити.**

Обіхо́дитися, джуся, дишся, сов. в. **обійти́ся, ду́ся, дешся,** *гл.* 1) Обходиться, обойтись, довольствоваться. *Як є гроші—розійдуться, а як нема—обійдеться.* НВолын. у. *Обійдеться Великдень без гречаної паски.* Ном. № 5201. 2)—**з ким.** Обходиться, обращаться съ кѣмъ. *Свати дуже гарно з нами обіходилися.*

Обіця́нка, ки, *ж.* Обѣщаніе. *Обіцянка—цяцянка, а дурневі радість.* Ном.

Обіця́ти, ця́ю, еш, *гл.* Обѣщать. *Лучче не обіцяти, як слова не держати.* Ном. № 10677. *Ой ніхто ж не винен, іно рідная мати, ой бо вона обіцяла за мене дати.* Чуб. V. 231.

Обіця́тися, ця́юся, ешся, *гл.* Обѣщаться. *Він мені обіцявся теличку, та хоч би свинку дав.* Харьк. *Обіцявся всім дружкам по перстінку дати.* Лукаш. 94.

О́біч, *нар.* 1) Въ сторонѣ 2)=**Побіч.**

Обіща́ти(ся), щаю(ся), еш(ся), *гл.* **Обіцяти, ся.**

Об'іда́ти, да́ю, еш, сов. в. **об'ї́сти, ї́м, ї́си́,** *гл.* Объѣдать, объѣсть.

Об'іда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **об'ї́с-**

тися, їмся, їсйся, *гл.* Объѣдаться, объѣсться.

Об'їзджати, джаю, еш, сов. в. **об'їхати, їду, деш,** *гл.* Объѣзжать, объѣхать. *Хто просто їде, той дома ночує, а хто об'їзжає, той в лісі блукає.* Ном. № 11404.

Об'їзд, ду, *м.* Объѣздъ. *Як поїде на об'їзд, то сьогодня дома буде, а як поїде навпростець — і завтра не буде.* Ном. № 11407.

Об'їздити, джу, диш, *гл.* Объѣздить, изъѣздить.

Об'їздити, джу, диш, *гл.*=**Об'їзджати.**

Об'їманка, ки, *ж.*=**Обіймання.** Ум. **Об'їманочка.** *Минулися напоєчки та й об'їманочки, лише, ді, мя не минули тяжкі здиханочки.* Гол. II. 419.

Об'їсти, ся. См. **Об'їдати, ся.**

Об'їхати. См. **Об'їзджати.**

Обкаджувати, джую, еш, сов. в. **обкадити, джу, диш,** *гл.* Кадить, покадить вокругъ чего. Желех.

Обкакати, каю, еш, *гл.* Дѣтск. Замарать, опачкать испражненіями.

Обкакатися, каюся, ешся, *гл.* Дѣтск. Омараться, опачкаться испражненіями.

Обкаляти, ляю, еш, *гл.* 1) Испачкать, опачкать. 2) Опачкать испражненіями.

Обкалятися, ляюся, ешся, *гл.* 1) Испачкаться, опачкаться. 2) Опачкаться испражненіями. *Дитина сидить у запічку— обкалялась.* Драг. 14.

Обкапати. См. **Обкапувати.**

Обкапувати, пую, еш, сов. в. **обкапати, паю, еш,** *гл.* Окапывать, окапать, закапать. *Обкапали таки мені юпку свічкою на Страстях.* Харьк.

Обквацятися, цяюся, ешся, *гл.* Испачкаться. *Обквацявся як порося.* Вх. Зн. 24.

Обквітчати, чаю, еш, *гл.* 1) Убрать цвѣтами, надѣть вѣнокъ. *Ми б її* (дівчину).... *калиною обквічали.* Нп.

I. Обкидати, даю, еш, сов. в. **обкидати, даю, еш,** *гл.* 1) Обкидывать, обкидать. 2) Забрасывать забросать. *Обкидали мене болотом.* 3) Обметывать, обметать. *Обкидай комір заполоччу.*

II. Обкидати, даю, еш, сов. в. **обкинути, ну, неш,** *гл.* Откидать, откинуть. *Обкинь сніг коло кошари, щоб можна було випустить овечки на двір.* Васильк. у.

Обкидатися, даюся, ешся, сов. в. **обкидатися, даюся, ешся,** *гл.* Откидывать, откидать отъ себя. **Діла не обкидаєшся.** Столько дѣла, что не успѣешь всего сдѣлать. Мвр. Пов. I. 128.

Обкипати, паю, еш, сов. в. **обкипіти, плю, пиш,** *гл.*—**кров'ю.** Покрываться, покрыться кровью. *Нагайка-дротянка з кілка не звисає, моє біле тіло кров'ю обкипає.* Чуб. V. 621. *Що наша копійка? Кров'ю обкипіла.* МВ. (О. 1862. III. 77).

Обкисати, саю, еш, сов. в. **обкиснути, ну, неш,** *гл.* Сильно обмокать, обмокнуть. *Рибалка обмокне, обкисне.* Мнж. 172.

Обкілювати, люю, еш, *гл.* Задѣлать, забрать стѣну вертикально поставленными жердями, сдѣлать стѣну изъ такихъ жердей. Каменец. у.

Обкіски, ків, *м. мн.* Праздникъ по окончаніи косьбы. Галиц.

Обкіт, коту, *м.* Время рожденія овецъ. Александров. у. О. 1862. V. Кух. 32.

Обклад, ду, *м.* Дифтеритъ.

Обкладати, даю, еш, сов. в. **обкласти, кладу, деш,** *гл.* Обкладывать, обложить.

Обкладатися, даюся, ешся, сов. в. **обікластися, обкладуся, дешся,** *гл.* 1) Обкладываться, обложиться. 2) Ложиться, лечь спать. *Обіклались ото вже люде й спать, а в моєї хазяйки горить світло.* Грин. I. 60.

Обкладки, док, *ж. мн.*=**Обклад.** Харьк.

Обкласти, ду, деш, *гл.*=**Обікласти.**

Обклеїти. См. **Обклеювати.**

Обклеювати, клеюю, еш, сов. в. **обклеїти, клею, їш,** *гл.* Обклеивать, обклеить.

Обковувати, вую, еш, сов. в. **обкувати, кую, еш,** *гл.* 1) Оковывать, оковать кусокъ металла, обдѣлать ковкою *Я його* (залізо) *сам буду на горен класти, а ви тільки молотом обковуйте.* Чуб. II. 239. 2) Оковывать, оковать. *Обкували себе золотом.* Левиц. I 299. 3) Куковать, покуковать вокругъ чего. *Нехай соловейко гніздо в'є, а сива зозуленька обкує.* Нп.

Обкнати, наю, еш, *гл.* Остричь (овцу). Мнж. 182.

Обколупати. См. **Обколупувати.**

Обколупувати, пую, еш, сов. в. **обколупати, паю, еш,** *гл.* Облупливать, облупить, обковыривать, обковырять. *Занехаяні і обколупані негодою будинки-кам'яниці.* К. (О. 1861. II. 233).

Обкопати, ся. См. **Обкопувати, ся.**

Обкопувати, пую, еш, сов. в. **обкопати, паю, еш,** *гл.* Окапывать, окопать. *З неділі будемо леваду обкопувати.* Харьк.

Обкопуватися, пуюся, ешся, сов. в. **обкопатися, паюся, ешся,** *гл.* Окапываться, окопаться.

Обкори́ти, рю, риш, *гл.*=**Обкорувати**. Вх. Зн. 42.

Обкорува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Очистить отъ коры (дерево) *Обкорувати колоду*. Рк. Левиц.

Обкоси́ти. См. **Обкошувати**.

Обкоси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Окончить косьбу.

Обко́шувати, шую, еш, сов. в. **обкоси́ти**, шу́, сиш, *гл.* Скашивать, скосить вокругъ. *Траву коси, а пеньки обкошуй.*

Обкоти́ти, кочу́, тиш, *гл.*—**ота́ру**. Позаботиться о стадѣ овецъ во время ягненія. *Обкотили отару, постригли; тепер щитають старих особе, а ягнята особе.* О. 1862. V. Кух. 33.

Обкрада́ти, да́ю, еш, сов. в. **обкра́сти** и **обікра́сти**, кра́ду, деш, *гл.* Обворовывать, обворовать, обокрасть. *В тім лісі жили розбійники і давно нахвалялись батька її обікрасти.* Рудч. Ск. I. 202.

Обкрути́ти, ся. См. **Обкручувати**, ся.

Обкрутну́ти, ся. См. **Обкручувати**, ся.

Обкру́чувати, чую, еш, сов. в. **обкрути́ти**, чу́, тиш, одн. в. **обкрутну́ти**, ну́, не́ш, *гл.* Окручивать, окрутить, окрутнуть вокругъ чего, обвертывать, обвернуть, обмотать, кругомъ обвязать. *Його вхотив страшний камінь Крутько* (на днiпрових порогах) *й обкрутив кругом себе.* Левиц. Пов. 351. *Показуючи застромлену в рукаві голку, обкручену ниткою.* Стор. I. 185.

Обкру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **обкрути́тися**, чу́ся, тишся, одн. в. **обкрутну́тися**, ну́ся, не́шся, *гл.* 1) Окручиваться, окрутиться вокругъ чего, кружиться. *Танцюючи, вони разів двадцять обкрутяться по покоях.* Ком. I. 27. 2) Обматываться, обмотаться чѣмъ.

Обкува́ти. См. **Обковувати**.

Обкури́ти, ся. См. **Обкурювати**, ся.

Обку́рювати, рюю, еш, сов. в. **обкури́ти**, рю́, риш, *гл.* Окуривать, окурить. *Чого ж він не при собі? Хиба обкурили або обпоїли чим вражі дочки?* Мир. Пов. I. 163.

Обку́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **обкури́тися**, рю́ся, ришся, *гл.* Окуриваться, окуриться. *Обсіявся маком саяченим, обкурився ладаном.* Рудч. Ск. II. 31.

Обкуса́ти. См. **Обкушувати**.

Обку́тати. См. **Обкутувати**.

Обку́тувати, тую, еш, сов. в. **обкутати**, таю, еш, *гл.* Окутывать, окутать, плотно завернуть. Рудч. Ск. I. 193.

Обку́шувати, шую, еш, сов. в. **обку́сати**, са́ю, еш, *гл.* Обкусывать, обкусать.

О́блав, ву, *м.* 1)=**Облава**. 2) Облава. Вх. Зн. 42.

Обла́ва, ви, *ж.* Толпа, окружающая что-либо. *Поперед себе вражих ляхів облавою пруть.* Нп. *Ходить по хатах, а жінки облавою його обступили.* Г. Барв. 325.

О́блавок, вка, *м.* Бортъ (судна). *Тъді козаки у каюки скакали, тую гилеру з мальвані облавки брали та на пристань стягали.* АД. I. 218.

О́блавом, *нар.* Сплошной массой. *Як почало роставати, то вода йшла рівчачками, а тепер, як дужеросталю,—йде облавом.* Волч. у.

Обла́годити, джу, диш, *гл.* 1) Поправить, починить. 2) Приготовить. *Вже й сани облагодив, а снігу й досі нема.*

Обла́годитися, джуся, дишся, *гл.* Устроиться; поправить, починить. *Повітка похилилась на бік, покрівля світиться, стріхи обсмикані, огорожа сиплеться. Нема за що облагодитися московці.* Левиц. I. 57.

Обла́да, ди, *ж.* Недвижимое имущество, имѣніе. *Жити на своїй обладі.*

Обла́дувати, дую, еш, *гл.* Владѣть, обладать. МВ. I. 137. *Мій брат буде обладувати полем.* Рк. Левиц. *Володимир князь царством всім обладує.* Драг. 249.

Обладува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Приготовить, снарядить. *Обладували вози , дорогу.*

О́блаз, зу, *м.* Стремнина, крутизна, обрывистая скала, обрывъ. Угор. Шух. I. 79.

Обла́зити, жу, зиш, сов. в. **облі́зти**, зу, зеш, *гл.* 1) Облѣзать, облѣзть, слѣзать, слѣзть. *Чогось шерсть на собаці облізла.* 2) Лупиться, облупиться. Рудч. Ск. II. 53. *Од сонця шкура на носі облазить.* Харьк.

Облазни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Одурачить, оставить въ дуракахъ. Вх. Уг. 254.

О́блак, ка, *м.* 1)=**Оболок** 1. Угор. 2)=**Оболок** 2. *Вилетів він трохи, не під самі облаки.* Грин. II. 12—13. Ум. **Облачок**. Гол III. 409. *Сам сідает під облачок, меч сі кладе на столичок.* Гол. I. 172.

Облама́ти, ма́ю, еш, *гл.* Обломить. *Як сів комар на маковці, ввесь мак обламав.* Чуб. III. 173.

Обла́пати. См. **Облапувати**.

Обла́пування, ня, *с.* Ощупываніе.

Обла́пувати, пую, еш, сов. в. **обла́пати**, паю, еш, *гл.* Ощупывать, ощупать. *Став він облапувати* (кругъ себе). Мнж. 130. *Треба тебе скрізь облапати, бо мені здається, що гроші в тебе.*

Облата́ти, ся. См. **Облатувати**, ся.

Облáтування, ня, *с.* Чинка чьей-либо одежды.

Облáтувати, тую, еш, сов. в. **облатáти, тáю, еш,** *гл.* 1) Класть, положить заплаты, починять, починить, положивъ заплату. 2)—**когó.** Постоянно чинить чью-либо одежду; починить чьи-либо одежду и бѣлье (все), положить заплаты на чьи-либо одежду и бѣлье. *Нема кому ні обіпрать, ні облатать — треба женитися,* Ном. № 8845. *Та їх* (діти) *треба обшить, треба й облатать.* Мил. 222. 3) Дѣлать срубъ въ колодцѣ? обгородить **лáтами?** *Ой у полі криниченька та й облатаная.* Чуб. V. 911. 4) **Облатати бóки.** Отколотить. *Мене виганяють, кийом боки облатають.* Грин. III. 159.

Облáтуватися, туюся, ешся, сов. в. **облатáтися, тáюся, ешся,** *гл.* Чинить, починить свою одежду, бѣлье. *Попереду було мене обминає, знать соромиться свого дрантя; а як облатався, обшився, став на панка схожий, тоді почав до мене підступати.* Левиц. I. 143.

Óблачок, чка, *м.* Ум. отъ облак.

Облáяти, лáю, еш, *гл.* Разругать.

Облáятися, лáюся, ешся, *гл.* Разругаться. *Він облаявся зо всіми.* Васильк. у.

Облéжати, жу, жиш, *гл.* Пролежать дольше чѣмъ слѣдуетъ. *Як облежит лен, то насіня облетит.* Вх. Лем. 441.

Облекшúти, шý, шúш, *гл.* Облегчить. Желех.

Облéсливий, а, е. Льстивый. *Там такий хитрий та облесливий чоловік, що лестками і душу з тебе вийме.* Берд. у. *Лащився мов облеслива собака.* Полт.

Облéсливість, вости, *ж.* Льстивость. Желех.

Облéсливо, *нар.* Льстиво. *Ласкаво та облесливо говорила з ним.* Левиц. Пов. 263.

Облéсний, а, е=Облесливий. Мнж. 187. *Подобалась вона Люборацькій, бо облесна була.* Св. Л. 83.

Облéсник, ка, *м.* Льстецъ.

Облéсність, ности, *ж.* = **Облесливість.** Желех.

Облéсно, *нар.*=**Облесливо.**

Облестúти. См. **Облещувати.**

Облетíти, лечý, тúш, *гл.* 1) Облетѣть (вокругъ); переносно: быстро обѣжать. *Мов сизая голубонька село облетіла.* Шевч. 2) Обсыпаться. *Щось її* (грушу) *трусить: вже грушки обсипались і лисия облетіло.* Рудч. Ск. I. 66.

Облечú, чý, чéш, *гл.* Надѣть. *Облечу я жупан.* Вх. Лем. 441.

Облéщувати, щую, еш, сов. в. **облестúти, щý, стúш,** *гл.* Льстить, прельщать, прельстить.

Обливáльник, ка, *м.* Парень, обливающій водой въ **обливаний понеділок.** Желех.

Облúваний понеділок. Понедѣльникъ праздника Пасхи, когда существуетъ обычай обливать другъ друга водой. Желех.

Обливáння, ня, *с.* Обливаніе.

Обливáти, вáю, еш, сов. в. **облúти, обіллю́, ллеш,** *гл.* Обливать, облить. *Як згадаю миленького, обливають сльози.* Чуб. V. 327.

Обливáтися, вáюся, ешся, сов. в. **облúтися, обіллю́ся, ллешся,** *гл.* Обливаться, облиться. *Там дівчина та полощеться, полощеться, обливається.* Мет. 118.

Облúгати. См. **Облигувати.**

Облúгувати, гую, еш, сов. в. **облúгати, гаю, еш,** *гл.* Обманывать, обмануть. *Хто більш і не облигує нашого братчика, як не ця жидова.* Лохв. у. *А це вже облигав його.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Облизáти, ся. См. **Облизувати, ся.**

Óблизень, зня, *м.* Первоначально: облизываніе себя. **Ззісти óблизня** говорилось сперва о собакѣ: разсчитывала получить ѣду, но ничего не получила, лишь облизалась. Отсюда уже о людяхъ: **піймáти, вхопúти, ззісти óблизня.** Получить отказъ, потерпѣть неудачу. Котл. НІ. 352. *Ріпиця, як той цуцик, вхопивши облизня...* Сим. 231. *От же той жевжик піймав у вас облизня: мов тертого хріну понюхав.* Харьк. у. **Дáти óблизня.** Отказать кому. См. **Облизуватися.**

Облúзування, ня, *с.* Облизываніе.

Облúзувати, зую, еш, сов. в. **облизáти, жý, жеш,** *гл.* Облизывать, облизать. **Облизáти макогін.** Потерпѣть неудачу. Св. Л. 240.

Облúзуватися, зуюся, ешся, сов. в. **облизáтися, жýся, жешся,** *гл.* Облизываться, облизаться. *Собака облизується: мабуть шось украв уже та ззів.* Харьк. *Потоцький притулився в куточку і слуха* (собі хвалу), *—аж облизується,*—такъ пріятно ему было слышать похвалы собственной особѣ. Стор. I. 188. *Усі їдять, а він тільки облизується*—первоначально о собакѣ, а затѣмъ и о людяхъ и не только о ѣдѣ, а о всякомъ положеніи, при которомъ кто-либо не можетъ получить желаемаго и имѣющагося у другихъ. *Йому довелось*

тілько облизатися, бачивши, як той купив собі землю. Отсюда—**облизня піймати.** (См.).

Облинути, ну, неш, *гл.* Облетѣть.

Облипати, паю, еш, сов. в. **облип(ну)ти, ну, неш.** *гл.* Облипать, облипнуть. *Одежа коло вас облипла.* Котл. Ен

Облити, ся. См. **Обливати, ся.**

Облихословити, влю, виш, *гл.* Очернить, обнести, озлословить. *Та бодай їх путь заклекотіла, як вони мене отак облихословили, хто його зна за віщо і про що.* Богодух. у.

Обличчя, чя, *с.* Лицо. *Прийняв він* (янголь) *на себе обличчя царя.* Рудч. Ск. II. 160. *На обличчя був препоганий.*

Облишити, шу, шиш, *гл.* Оставить, бросить. *Ні вже, облиште з кожухом, тепер шити ніколи: треба молотити.* Кобел. у. *Облиш уже, не займай його.* Константиногр. у. *Мене облишила любая дівчина.* Чуб. V. 107.

Облишитися, шуся, шишся, *гл.* Не стать, не хватить. *Сновигає: вже й одежі й харчу облишився.* О. 1862. VI. 54. *У його вода мабуть скоро облишиться.* Валк. у.

Обліг, логу. *м.* Давно непаханное поле. *А в моєї родини пшениці ланами, в мене молодої лежить облогами.* Гол. I. 239. *Ой куди були ярії пшениці, тепер туди облоги.* Чуб. V. 468. См. **Обліжок.** *Упав сніжок на обліжок.* Чуб. V. 401.

Обліжний, а, е. 1)=**Облоговий 1.** 2)=**Облоговий 2.** *Обліжна хороба; обліжний дощ.*

Обліжок, жка, *м.* Ум. отъ **обліг.**

Облізковий, а, е=Обапольний. *Облізкові дошки.* Кобел. у.

Облівок, вка, *м.*=**Обаполок.** Кобел. у.

Облізти. См. **Облазити.**

Облій, лою, *м.* Протаявшій, покрытый водою снѣгъ.

Облікувати, кую, еш, *гл.* Признать, счесть. *Його ні за що мають, облікували за ледащо.* Васильк. у. *Його ще за панів усе село облікувало за всьогосвітнього злодія.* Васильк. у.

Облімок, мка, *м.* У гребенщиковъ: нижняя часть рога отъ основанія его. Вас. 163.

Обліпити. См. **Обліплювати.**

Обліплювання, ня, *с.* Облѣпливаніе, облѣпка, оклеиваніе, оклейка.

Обліплювати, плюю, еш, сов. в. **обліпити, плю, пиш,** *гл.* 1) Облѣплять, облѣпить, оклеивать, оклѣить. 2) Тѣсно окружать, окружить, обсѣсть. *Дівчата та молодиці обліпили.* Левиц. ПЙО. I. 486.

Облітати, таю, еш, *гл.* Облетать, облетѣть. *Я ж би тую Україну кругом облітала.* Чуб. V. 5.

Облітку. *нар.* Лѣтомъ. *Це було саме облітку.* Харьк.

Облічити, чу, чиш, *гл.* Счесть, сосчитать. *Облічив усе добро.*

Облічитися, чуся, чишся, *гл.* Сдѣлать разсчетъ. *Пив, гуляв цілий тиждень, а як облічився з шинкарем, то й нічим заплатити.*

Облога, ги, *ж.* 1) Осада. *Наливайком козаки з облоги визволились.* К. ЦН. 309. 2) Каждое изъ наклонно идущихъ бревенъ, изъ которыхъ сдѣланъ желобъ для спусканія срубленныхъ деревьевъ съ горы. См. **Ризи.** Шух. I. 179. 3) *мн.* **облоги.** Оконная рама. Вх. Зн. 42.

Облоговий, а, е, 1) Относящійся къ непаханному полю. *Облогове сіно.* 2) Повсемѣстный. *Облогова хороба на дітей—скрізь мруть.* О дождѣ: обложной, затяжной. *Облоговий дощ.* Мнж. 148.

Облогувати, гую, еш, *гл.* О полѣ: лежать невоздѣланнымъ. *Третє літо вже оці дві десятині облогують.* Харьк.

Обложенець, нця, *м.* Осажденный.

Обложити, жу, жиш, *гл.* 1)=**Обікласти.** *Пан обложив біля себе робітників.* Грин. I. 217. 2) Уложить (спать). *Я обложив її з дітьми,—було це уночі.* Новомоск. у. 3) Обложить, осадить. *Ой ні, не татари,—християнська сила, мов хмарами грімучими табор обложила.* К. Досв. 7. 4) *безл.* **Його обложило.** У него распухла шея—при дифтеритѣ, а также при заушницѣ. Екатеринославск. г.

Обложитися, жуся, жишся, *гл.* 1)=**Обікластися 1.** *Стань, каже, серед церкви, обложись вальками і возьми з собою торбинку груш.* Рудч. Ск. II. 29. *Зеленіли то там, то там, обложившись полями, хутірські сади.* Мир. ХРВ. 8. 2) Окружить себя. *Обложився дітьми, як дід онучами.* Ном. № 9185.

Облоки, ків, *м. мн.*=**Оболоки.** *Буйний вітер, розгонь хмари, облоки очисть.* Чуб. V. 2. *Сидить Господь Ісус Христос на святих облоках.* Грин. III. 148.

Обломити, млю, миш, *гл.* Обломать, сломать. *Мій кінь стані не простоїть, моя зброя кілка не обломить.* Чуб. V. 151.

Обломитися, млюся, мишся, *гл.* Обломиться, сломаться. *Вісь обломилась.* К. I 48.

Облбпатися, паюся, ешся, *гл.* Обожраться.

Облуд, да, *м.* Названіе злого духа. Чуб. I. 191.

Облу́да, ди, *ж.* 1) Лицемѣріе, притворство, обманъ. *Хто облудов віддихає, най нігди щастя не має.* Гол. I. 299. 2) *об.* Лицемѣръ, лицемѣрка, притворщикъ, притворщица. *Гадалам ся, мій миленький; втопити, щоб з тобою, облудою не жити.* Гол. I. 282. *Ой не жаль же мі .тою вина й меду, же 'м пив, ой но мі жаль, же 'м з облудов оженив.* Гол. IV. 207. 3) Призракъ; обманный видъ; только видъ внѣшній, а въ дѣйствительности того, что должно быть, нѣтъ. Мнж. 187. *Тремтів, як на дереві облуда.* Полт. *Облуда одна стоїть, а яка хата хороша була.* Екатериносл. г. *Літав до однієї жінки змій, та так її перевів, що тілько одна у неї чоловіча облуда.* Мнж. 9. Ум. **Облу́дка**.

Облу́дка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **облуда**. 2) Оболочка верхняя, кожица (напр., яблока). *Як положиш кислицю у піч спектись, то шкура її репне. У всякій кислиці у середині є сік і воздух; од тепла сік закипа і з його робиться пара, а воздух роздається.... і вони розривають облудку.* Дещо.

Облу́дний, а, е. Лицемѣрный, притворный. *Який тепер світ облудний.* Чуб. V. 4. *Облудна мова.*

Облу́дник, ка, *м.* Лицемѣръ, притворщикъ.

Облу́дниця, ці, *ж.* Лицемѣрка, притворщица.

Облу́дність, ности, *ж.* Лицемѣріе, притворство.

Облу́дно, *нар.* Лицемѣрно, притворно.

Облу́вати, заю, еш, *гл.* Ошелушить.

Облу́к, ка, *м.* 1) Согнутый прутъ, дуга (отдѣльно и какъ часть снарядовъ). Шух. I. 224, 225. 2) Лука сѣдла. Шух. I. 252.

Облупа́ти, ся См. **Облупувати, ся.**

Облупи́ти, ся. См. **Облуплювати, ся.**

Облу́плений, а, е. Ободранный. **Зна́ють як облу́пленого (кого).** Превосходно знаютъ, насквозь видятъ. Мнж. 168.

Облу́плювати, плюю, еш, сов. в. **облупи́ти**, плю, пиш, *гл.* 1) Обдирать, ободрать, очистить, снять кожу, шелуху. *Дав яєчко та ще й облупи.* Ном. № 2700. *Йому облупи та ще і в рот положи.* Ном. № 2700. *Бодай вас луп облупив.* Харьк. г. 2) Обобрать, ограбить.

Облу́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **облупи́тися**, плю́ся, пишся, *гл.* Обдираться, ободраться, облупиться, обвалиться. *Хати не обмаже: облупиться, обсиплеться.* Г. Барв. 224.

Облу́пувати, пую, еш, сов. в. **облупа́ти**, па́ю, еш, *гл.* Обковыривать, обковырять, отрывать, отбивать, отбить обмазку. *Щоб не облупувало дощем огради, залізом покрили.* Харьк. г. *Облупала стіну,— буду знову мазати, бо погано було.* Харьк.

Облу́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **облупа́тися**, па́юся, ешся, *гл.* Объ обмазкѣ: отставъ, отпадать, отпасть. *Стіна облупалася.*

Облюби́ти, блю́, биш, *гл.* Полюбить. *Ой як би я учинив зраду над тобою, коль я собі облюбив тебе ще змолоду.* Гол. II. 413.

Облюдні́ти, нію, еш, *гл.*=**Вилюдніти**. Лубен. у.

Обляга́ти, га́ю, еш, сов. в. **облягти́**, ля́жу, жеш, *гл.* 1) Ложиться, лечь, расположиться вокругъ. *Обляглись собаки кругом стерва.* 2) Окружать, окружить. *Ой уже ж наші славні запорожці та й невеселі стали: ой обляли їх, обляли москалі та всіма сторонами.* ЗОЮР. II. 256. 3) Осаждать, осадить. *Турки, татари брами обляли і вже патриарсі голову з плеч зняли.* Чуб. I. 160. 4) Ложиться, лечь, улечься. *Люде саме обляли—поснули кріпко, не достукаєшся.* Г. Барв. 99. *Вороженьки спать обляжуть,—піду погуляю.* Чуб. 5. 557. 5) Только сов. в Слечь. *Обліг мій братчик, лежить.* 6) О ночи: наступать, наступить. *Як облягла ніч,—він і виїхав.* Мнж. 31. *Отто йдуть та йдуть, і облягла їх ніч,*—т. е. застигла ихъ ночь. Мнж. 42.

О́бляги, гів, *м. мн.* Время, когда ложатся спать. *Як бачилась, так і бачуся з Павлусем в старечі обляги.* Г. Барв. 233.

Обля́гма, **обля́гома**, *нар.* Въ то время, когда ложатся спать. *А вона вернулась уже додому дуже облягома, а на другий день і захворіла.* Кобел. у.

Облягти́. См. **Облягати.**

Облягти́ся, ля́жуся, жешся, *гл.* Лечь (спать). *Як вернулась, уже батько й мати обляглися.* Г. Барв. 236.

Обламі́вка, ки, *ж.* Кайма, обшивка. Вас. 155.

Обля́мка, ки, *ж.*=**Облямівка**. Вх. Лем. 441.

Облямо́вувати, вую, еш, сов. в. **облямува́ти**, му́ю, еш, *гл.* Окаймлять, окаймить. КС. 1893. XII. 449. *Лице кругом*

облямоване кучерявою білою чуприно та хвилястою бородою. Г. Барв. 251.

Облямува́тися, му́юся, ешся, *гл.* Окаймляться. *Облямувалось берегами широке озеро.* Щог. Сл. 102.

Обля́пати, ся. См. **Обляпувати, ся.**

Обля́пувати, пую, еш, сов. в. **обля́пати,** паю, еш, *гл.* Забрызгивать, забрызгать крупными большими брызгами.

Обля́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **обля́патися,** паюся, ешся, *гл.* Обрызгиваться, обрызгаться большими, крупными брызгами.

Обля́скати, каю, еш, *гл.*=**Обляпати.** *Я так обляскала у віск запаску.* Кролев. у.

Облячи́, ля́жу, жеш, *гл.*=**Облягти.** Желех.

Обля́шити, ся. См. **Обляшувати, ся.**

Обля́шувати, шую, еш, сов. в. **обля́шити,** шу, шиш, *гл.* Ополячивать, ополячить. *Ти кажеш, що жінка мене обляшила.* К. ЧР. 217.

Обля́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **обля́шитися,** шуся, шишся, *гл.* Ополячиваться, ополячиться.

Обма́зати, ся. См. **Обмазувати, ся.**

Обма́зувати, зую, еш, сов. в. **обма́зати,** ма́жу, жеш, *гл.* 1) Обмазывать, обмазать. *Замісила глину, полізла в піч, обчистила, обмазала.* Рудч. Ск. II. 56. 2) Пачкать, выпачкать.

Обма́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **обма́затися,** жуся, жешся, *гл.* 1) Быть обмазываемымъ, обмазаннымъ. *Поки ще та хата обмажеться до краю, то її тричи дощі обполощуть. Небо сірими хмарами обмазалось,*—т. е. покрылось. Мир. ХРВ. 60. 2) Выпачкиваться, выпачкаться.

Обма́їти. См. **Обмаювати.**

Обмакого́нити, ню, ниш, *гл.*=**Обмакотирити.** *Добре обмакогонили дитину—неначе бритвою.* Харьк.

Обмакоти́жити, жу, жиш, *гл.*=**Обмакотирити.** Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Обмакоти́рити, рю, риш, *гл.* Остричь очень низко при самомъ тѣлѣ. *Оце обмакотирили хлопця, що й тіло світиться.* Харьк. у.

Обма́лкувато, *нар.*=**Обмаль.** *Та воно таки бач сього борошна обмалкувато буде, нічого вже тут казати.* Новомоск. у.

О́бмаль. *нар.* Маловато. *Пшениці у нас тепер обмаль, не вродила.* Павлогр. у.

Обмальо́вувати, вую, еш, сов. в. **обмалюва́ти,** лю́ю, еш, *гл.* Окрашивать, окрасить, расписывать, расписать красками. *Труну збудувати ще й обмалювати.* Чуб. III. 155. 2) Обрисовывать, обрисовать.

Обмальо́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **обмалюва́тися,** лю́юся, ешся, *гл.* 1) Быть окрашиваемымъ, расписаннымъ (красками) 2) Обрисовываться, обрисоваться. *Богиня Сонце* (в колядкахъ) *обмальовується такими блискучими фарбами.* Левиц. Світ. 10.

Обма́на, ни, *ж.* 1) Обманъ; надувательство. *Як будеш посилати обманою, то будеш в сирій землі пропадати.* Грин. III. 237. *Це вже світова обмана та й годі: учора осьмушечка була півкопи, а сьогодні три гривні.* Лебед. у. 2) *об.* Обманщикъ, обманщица. *Дівчино-рибчино, яка ж ти обмана!* Грин. III. 209. Ум. **Обма́нонька.**

Обмани́ти. См. **Обманювати.**

Обма́нний, а, е. Обманный, обманчивый, лживый. *Смерте ж моя возбранная, ой яка ж ти обманная,—чом ти мене не звістила, як до мене приходила?* Грин. III. 144.

Обма́нник, ка, *м.* Обманщикъ. *А ти зрадник, ти обманник і тись мя обманив.* Чуб.

Обма́нниця, ці, *ж.* Обманщица.

Обма́нювати, нюю, еш, сов. в. **обмани́ти,** ню́, ниш. *гл.* Обманывать, обмануть. *Оттак наші сіромахи жидів обманюють: виніс сім мішків із погріба глини та шажка й луп!* Ном. № 10595. *Наталка обманювала вас, коли казала, що ви їй не рівня.* Котл. НП. 355.

Обмари́ти, рю́, риш, *гл.* Произвести галлюцинацію, обмануть, обморочить. *Здавалося шкапа, аж ослін!—аже ж обмарило. Це він не приходив, а так мене щось обмарило.* Лебед. у. *Блукаю в лісі: відкіля не вийду, знову на те ж місце, неначе нечиста сила обмарила мене.* Канев. у.

Обма́слити, лю, лиш и **обмасльо́нити,** ню, ниш, *гл.* Обмаслить, помаслить.

Обмасти́ти. См. **Обмащувати.**

Обма́х, ху, *м.* Обхватъ. *Дуби утовшки на обмах.* Харьк. у.

Обма́хало, ла, *с.* Опахало, которымъ отгоняютъ мухъ. Сторожъ бахчи иронично о себѣ: *На баштані стій обмахалом цілісінький день: птиця клює, дітвора краде.* Лебед. у.

Обмахлярува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Обмошенничать.

Обмахну́ти, ся. См. **Обмахувати, ся.**

Обмахо́рити, рю, риш, *гл.*=**Обмахлярувати.** *Він мене зовсім обмахорив.* Кіев.

Обмахувати, хую, еш, сов. в. **обмахнути**, **ну**, **неш**. *гл.* Обмахивать, обмахнуть, смахнуть.

Обмахуватися, хуюся, ешся, сов. в. **обмахнутися**, **нуся**, **нешся**, *гл.* Обмахиваться, обмахнуться, отмахнуться. *Обмахувався, оборонявся руками*. Левиц. Пов. 165.

Обмацати, **ся**. См. **Обмацувати**, **ся**.

Обмацки, нар. Ощупью.

Обмацування, ня, *с.* Ощупываніе.

Обмацувати, цую, еш, сов. в. **обмацати**, цаю, еш, *гл.* Ощупывать, ощупать. Драг. 48. *Він обмацав її скрізь*

Обмацуватися, цуюся, ешся, сов. в. **обмацатися**, цаюся, ешся, *гл.* Ощупывать, ощупать себя или вокругъ себя. *Обмацавсь—шило коло мене*. Грин. II. 336.

Обмащувати, щую, еш, сов. в. **обмастити**, **щу**, **стиш**, *гл.* 1) Обмасливать, обмаслить, обсаливать, обсалить. 2) Обмазывать, обмазать глиной. *Піч до неї і говорить: „Дівко, дівко, обмасти мене!"* Чуб. II. 67.

Обмаювати, маюю, еш, сов. в. **обмоїти**, **маюїш**, *гл.* Украсить зеленью. (Од клечання) *в хаті стало як у садочку: і зелено, і запашно... Отак обмаївши, раділа стара, позираючи на прибрану хату*. Св. Л. 273.

Обможити. См. **Обможувати**.

Обможувати, жую, еш, сов. в. **обможити**, **жу**, **жиш**, *гл.* Проводить, провести межу вокругъ, обмежевать, ограничивать, ограничить.

Обмерзати, заю, еш, сов. в. **обмерзти**, **зну**, **неш**, *гл.* Обмерзать, обмерзнуть. *Прийде марець, то обмерзне старцю палець*. Ном. № 413. *Сірий вовк тут опинився, обмерз, забовтався*. Греб. 385.

Обмерлий, а, е. Обмершій, впавшій въ обморокъ. *Її принесли додому обмерлу*. Мир. Пов. I. 171.

Обмертвіти, вію, еш, *гл.* Лишиться сознанія, обмереть. МВ. II. 109.

Обмерти. См. **Обмірати**.

Обмести. См. **Обмітати**.

Обметиця, ці, *ж.* 1) Остатки муки на жерновахъ и ящикѣ, покрывающемъ ихъ, обыкновенно обметаемые. **Ухопив як собака обметиці**. Потерпѣлъ неудачу. Ном. № 12156. 2) Родъ вышивки. Шух. I 155, 156.

Обмивання, ня, *с.* Обмываніе, омовеніе. *Це обмивання треба зробити по заході сонця*: Чуб. I. 123.

Обмивати, ваю, еш, сов. в. **обмити**, **мию**, еш, *гл.* Обмывать, обмыть. *Узяв чобіт, пішов обмивать до ставка*. Рудч. Ск. I. 67. Значитъ еще: мыть, обмывать кого либо постоянно, обмыть. *Треба (діти) й обіпрать, треба й обчесать, треба й обмивать*. Мил. 222. *Жінка обшиє, обмиє, нагодує, ще й поськах*. О. 1862. IV. 77.

Обмиватися, ваюся, ешся, сов. в. **обмитися**, **миюся**, **ешся**, *гл.* Обмываться, обмыться, омываться, омыться.

Обмила, ли, *ж.* 1)=**Помилка**. *Обмила не заплата*. Ном. № 13271. 2) Раст. Омела. Шух. I. 18.

Обмилитися. См. **Обмилятися**.

Обмилятися, ляюся, ешся, сов. в. **обмилитися**, **люся**, **лишся**, *гл.* Ошибаться, ошибиться. *Це він обмилився: треба дві копійки, а він дав три* Пирят. у. *Слухайте, тату: у вас, чи пак у мене, буде синок,—сказала я, обмилившися з радощів*. Г. Барв. 279. *Я бачу, що тута добре обмиливсь*. Греб. 349.

Обминати, наю, еш, сов. в. **обминути**, **ну**, **неш**, *гл.* Обходить, обойти, пропускать, пропустить. *Обминав Ганна великі биті шляхи, іде вона ярами та долинами*. Левиц. I. 62. *Кругом тебе живуть воріженьки, та нікуди обминути*. Мет. 60.

Обминувати, ную, еш, *гл.*=**Обминути**. *Ввесь мак обламав, тільки одну да маківку да й обминував*. Чуб. III. 173.

Обминути. См. **Обминати**.

Обминутися, **нуся**, **нешся**, *гл.* Разъѣхаться съ кѣмъ въ дорогѣ.

Обмислити, слю, лиш, *гл.* Снабдить. *Ми тебе і хлібом, і одежою обмислимо*. К. ЧР. 264. *На попа за се козацтво нарікало... Роковщиною його не обмисляло*. К. МБ X. 3.

Обмити, **ся**. См. **Обмивати**, **ся**.

Обмитити, чу, тиш, *гл.* Обложить таможенной пошлиной.

Обмівний, а, е, Клеветническій. Желех.

Обмівник, ка, *м.* Клеветникъ. Желех.

Обмівниця, ці, *ж.* Клеветница. Желех.

Обміжний, а, е. Пограничный, межевой.

Обміжок, жка, *м.* Узкая полоса земли между нивами. Харьк. г.

Обміна ни, *ж.*=**Відміна**. Звенигор. у.

Обмінити, ню, ниш. *гл.* 1) Обмѣнить. Рудч. Ск. II. 130. **Хліб обмінити**. При сватовствѣ обрядовый обычай: обмѣнять хлѣбъ сватовъ на хлѣбъ родителей невѣсты. Г. Барв. 257. *Обмінили хліб, а в неділю й*

весілля. Мир. ХРВ. 14. 2) Купить свѣчу въ церкви. *Свічку обмінить, старцям грошенят роздасть.* Кв. *Оце тобі шажок,—свічку обміниш Божі Матері.* Свм. 179. 3. Измѣнить. *То Савка раду обмінив.* Мкр. Г. 63.

Обмінок нка, *м.*=**Відмінок.** Рк. Левиц.

Одмінча́, ча́ти, *с.*=**Відмінча.** Рк. Левиц.

Обмінювати, нюю, еш, сов. в. **обміня́ти, ня́ю, еш,** *гл.* Обмѣнивать, обмѣнять.

Обмінюватися, нююся, єшся, сов. в. **обміня́тися, ня́юся, єшся,** *гл.* Обмѣниваться, обмѣняться. *Самими писанками було обмінююсь, як христжуюсь із подругами.* Г. Барв. 64.

Обміня́ння, ня, *с.* Обмѣнъ. *Пав'яний вінець до вінчання, срібний перстінь до обміняння.* Гол. IV. 548.

Обміня́ти, ся См. **Обмінювати, ся.**

Обміра́ння, ня, *с.* Летаргія.

Обміра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обме́рти, обімру́, реш,** *гл.* 1) Обмирать, обмереть; впадать, впасть въ летаргію. *Привели до неї одну нашу таки бабу, стару престарезну, що недавно обмірала і на тім світі була.* ЗОЮР. I. 304. 2) Впадать, впасть въ обморокъ. *Як почне пані обміряти та стогнати, та в крик викрикувати!..* МВ. (О. 1862. III. 60).

Обміркобувати, вую, єш, сов. в. **обміркува́ти, ку́ю, єш,** *гл.* Обдумывать. обдумать. *Вона й зробить усе, і доглядить усього, і обміркує все.* МВ. II. 19.

Обміркува́тися, ку́юся, єшся, *гл.* Разсудить, обсудить, размыслить. *Обміркуйся гаразд.* МВ II. 112.

Обмірок, рка, *м.* Недозрѣвшее, засохшее зерно. См **Замірок.**

Обміря́ти, ря́ю, єш, сов. в. **обміряти, ряю, єш,** *гл.* 1) Измѣрять, измѣрить. 2) Обмѣривать, обмѣрить.

Обміта́ти, та́ю, еш, сов. в. **обмести́, мету́, те́ш,** *гл.* Обметать, обместь. *І криниченьку обрубить, і василечком обмете.* Чуб. III. 150. *Візьми вінок та обмети біля хати.* Харьк.

Обмітка, ки, *ж.*=**Обметиця** 2. Шух. I. 170.

О́бміть, ті, *ж.* Стремнина или водоворотъ съ быстрымъ теченіемъ. Вас. 173.

Обмішка, ки, *ж.* Отруби или мука, подмѣшиваемыя къ корму домашнихъ животныхъ. Кіев. г.

Обмо́ва, ви, *ж.* Злословіе, клевета, наговоръ. *Най же нас обох поховають, нехай же людські обмови устануть.* Гол. I. 202. *Я гордував обмовою людською.* К. ЦН. 259. Ум. **Обмо́вонька, обмо́вочка.**

Обмо́вити. См. **Обмовляти.**

Обмовля́ти, ля́ю еш, сов. в. **обмо́вити, влю, виш,** *гл.* Наговаривать, наговорить, обговаривать, обговорить, злословить, оклеветать. *Не любить мене свекруха, обмовляє мене.* МВ. I. *Не по правді мене обмовляєте! Я не злодійка, пані.* МВ. (О. 1862. III. 70).

Обмо́вонька, обмо́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ обмова.

Обмока́ти, ка́ю, еш, сов. в. **обмо́кнути, ну, неш,** *гл.* Обмокать, обмокнуть, намокать, намокнуть. *Розсохлась була діжка, а налив води, то й обмокла. Сидів горобець на крюкві, в його крильця обмокли.* Грин. III. 663.

Обмоли́твувати, вую, еш, *гл.* Дать молитву роженицѣ. Рк. Левиц.

О́бмолодь, ді, *ж.* Молодые побѣги. Радом. у.

Обмоло́т, ту, *м.* Окончаніе молотьбы.

Обмоло́ти, мелю́, леш, *гл.* Обмолоть.

Обмоло́тини, тин, *ж. мн.* Окончаніе молотьбы и угощеніе по этому случаю. *Всі обмолотини попили, а вдова ще й не починала молотити.* Г. Барв. 263. *Таких обмолотин ще ніхто не справляв молотникам.* Г. Барв. 327.

Обмоло́тися, мелю́ся, лешся, *гл.* 1) Обмолоться. *Камінь у млині вже обмоловся.* Васильк. у. 2) Окончить молоть.

Обмолотити. См. **Обмолочувати.**

Обмолоти́тися, чу́ся, тишся, *гл.* Окончить молотьбу.

Обмоло́чувати, чую, єш, сов. **обмолоти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Обмолачивать, обмолотить, смолотить. *Треба увесь овес обмолотити. Як би навіть обмолотив тою озередь, що б корців зо два жита взяв.* Драг. 3.

Обморок, ку, *м.*—**бере́ кого́.** Дурно кому. *Мене обморок бере, так і млію... Руки, ноги трусяться.* Г. Барв. 212.

Обморо́ка, ки, *ж.*=**Морока.**

Обморо́чити. См. **Обморочувати.**

Обморо́чувати, чую, еш, сов. в. **обморо́чити, чу, чиш,** *гл.* Одурять, одурить, лишить сознанія.

Обмоска́лити, ся. См. **Обмоскалювати, ся.**

Обмоска́лювати, люю, еш, сов. в. **обмоска́лити, лю, лиш,** *гл.* Обрусять, обрусить. Желех.

Обмоска́люватися, лююся, єшся, сов.

в. **обмоскáлитися, люся, лишся,** *гл.* Русѣть, обрусѣть.

Обмостúти. См. **Обмощувати.**

Обмотáти, ся. См. **Обмотувати, ся.**

Обмóтувати, тую, еш, сов. в. **обмотáти, таю, еш,** *гл.* Обматывать, обмотать. *То росплете, то круг шиї тричи обмотає* (косн). Шевч.

Обмóтуватися, туюся, ешся, сов. в. **обмотáтися, тáюся, ешся,** *гл.* Обматываться, обмотаться.

Обмочúти. См. **Обмочувати**

Обмочúтися, чýся, чишся, *гл.* Замачиваться, замочиться. *Хоч по шию в воду та до свого роду, хоча й обмочуся—в роду обсушуся.* Чуб. V 474.

Обмóчувати, чую, еш, сов. в. **обмочúти, чý, чиш,** *гл.* Обмачивать, обмочить.

Обмóщувати, щую, еш, сов. в. **обмостúти, щý, стиш,** *гл.* Обкладывать, обложить чѣмъ. *Посадив у возик, обмостив подушками.* Грин. II. 225.

Обмýрзаний, а, е. = **Замурзаний.** Лохв у.

Обмýрзатися, заюся, ешся,—*гл.*=**Замурзатися.** Лохв. у.

Обмурóвувати, вую, еш, сов. в. **обмурувáти, рýю, еш,** *гл.* Обводить, обвести каменной стѣной. *Обмурував двір білим каменем; а ворітечка з жовтої меді.* Мет. 338.

Обмурóвуватися, вуюся, ешся, сов. в. **обмурувáтися, рýюся, ешся,** *гл.* Ограждаться, оградиться каменной стѣной.

Обнатýжити, ся. См. **Обнатужувати, ся.**

Обнатýжувати, жую, еш, сов. в. **обнатýжити, жу, жиш,** *гл.* Обременять, обременить. *Обнатужили його роботою.* Харьк. г.

Обнатýжуватися, жуюся, ешся, сов. в. **обнатýжитися, жуся, жишся,** *гл.* Обременяться, обремениться, быть обремененнымъ. *Обнатужитися роботою.* Зміев. у.

Обнéсти́. См. **Обносити.**

Обнизáти. См. **Обнизувати.**

Обнúзувати, зую, еш, сов. в. **обнизáти, жý, жеш,** *гл.* Унизывать, унизать. *Усі груди так і обнизала намистом з червінцями.* Кіев. г.

Обникáти, кáю, еш, *гл.* Обойти, вездѣ заглядывая. *Він там обникає і по сусідських хатах, і по огородах, і скрізь.* Сим. 198. *Мов собака обникав усе село, заглядаючи в кожен двір.*

Обніж, жі, *ж.*=**Обніжжя** *Вже бжола за обніжжу летіми, гудучи.* МВ. (О. 1862. І. 72).

Обнíжжя, жя, *с.* 1) Часть стола подъ крышкой, въ которой находятся выдвижные ящики. Вх. Зн. 42. 2) Цвѣточная пыль у пчелы на ногахъ, Липов. у.

Обнíжок, жка, *м.* 1)=**Обміжок.** Ном. № 10172. *Упав сніжок на обніжок.* Мил. 65. 2) мн. Шерсть съ овечьихъ ногъ. О. 1861. IX. 178. Вас. 198. 3. мн.) Перекладины между ножками стола или стула.

Обнимáння. ня, *с.*=**Обіймання.** Котл. Ен. *На хвилину з милим обнімання, довгі роки горя-горювання.* К. Досв. 121.

Обнімáти, ся, *гл.*=**Обіймати, ся.**

Обнíмчити. См. **Обнімчувати.**

Обнíмчувати, чую, еш, сов. в. **обнíмчити, чу, чиш,** *гл.* Онѣмечивать, онѣмечить.

Обнóва, ви, *ж.* 1) Обнова, обновка. *Чого се тобі так треба сорочки тії?—Обнови заманулось.* МВ. (О, 1862. І. 89). 2) Откидной воротник шубы.. Гол. Од. 17, 76.

Обнонець, вця, *м.* Первый снѣгъ. Вх. Уг. 255.

Обновúти, ся. См. **Обновляти, ся.**

Обновля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **обновúти, влю, вúш,** *гл.* Обновлять, обновить.

Обновля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **обновúтися, влюся, вúшся,** *гл.* Обновляться, обновиться. *Діла добрих обновляться, діла злих загинуть.* Шевч.

Обнóсити, шу, сиш, сов. в. **обнéсти́, несý, сéш.** *гл.* 1) Обносить, обнести. *Він так щиро всіх обносить горілкою.* 2) Злословить на кого, клеветать, оклеветать. Вх. Зн. 42.

Обнóсúти, ся. См. **Обношувати, ся.**

Обнóшувати. шую, еш, сов. в. **обносúти, шý, сиш,** *гл.* 1) Обнашивать, обносить. *Обноси мої чоботи, бо на мене вони тісні.* 2) Обрывать, оборвать украдкой. фрукты съ деревьевъ. *Дітвора всі груші обносила.*

Обнóшуватися, шýюся, ешся, сов. в. **обносúтися, шýся, сишся,** *гл.* Обнашиваться, обноситься. *Звісно, у дорозі трошки обносивсь.* Стор. І. 205. *За дорогу припала пилом, обносилась, обтопталась.* Г. Барв. 241.

Обночувáти, чýю, еш, *гл.* Переночевать. *Рідні—криї Божа Мати, та ні в кого обночувати.* Ном. № 9338.

Обночувáтися, чýюся, ешся, *гл.* Стать на ночлегъ.

Обнюхати. См. **Обнюхувати.**

Обню́хувати, хую, еш, сов. в. **обню́хати**, хаю, еш, *гл.* Обнюхивать, обнюхать.

Обня́ти, ся. См. **Обійма́ти**, ся.

Обобі́чний, а, е. Находящійся по обѣимъ сторонамъ рѣки.

Обов'яза́ти, ся. См. **Обов'я́зувати**, ся.

Обов'язко́вий, а, е. Обязательный. Желех.

Обов'я́зок, зку, *м.* Обязательство; обязанность, долгъ.

Обов'я́зувати, зую, еш, сов. в. **обов'яза́ти**, жу́, жеш, *гл.* Обязывать, обязать.

Обов'я́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **обов'яза́тися**, жу́ся, жешся, *гл.* Обязываться, обязаться.

Ободи́стий, а, е. Согнутый, дугообразный. *В ободистих голоблях коняка краще везе як у рівних.* Рк. Левиц.

Ободня́к, ка́, *м.* Человѣкъ, дѣлающій ободья. Радом.

Ободува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Выгибаться ободомъ. Мнж. 187.

Ободя́к, ка́, *м.* Колесо съ цѣльнымъ ободомъ. Подляс.

Ободяри́тися, рю́ся, ришся, *гл.* Оправиться, окрѣпнуть. *Кінь був илохий, та замучений, а тепер ободярився.* Харьк.

Обо́є, обо́х, обо́м, обома́, *числ.* Обое. Въ приложеніи къ людямъ **обоє** употребляется только въ томъ случаѣ, если говорится о мужчинѣ и женщинѣ вмѣстѣ. *Є в мене криниця край перелазу, та вмиємось, милесенький, обоє разом.* Чуб. V. 54. Ум. **Обо́йко**.

Обо́з, зу, *м.* Лагерь, станъ. *Сина посилав до військового обозу, а сам знав одну церкву.* К. ЧР. 14. *Пусти мене, коменданте, з обозу до дому.* Чуб. V. 332.

Обо́зний, ного, *м.* Въ старомъ козацкомъ войскѣ: высшій военный чиновникъ, завѣдывающій обозомъ и артиллеріей, начальникъ штаба. *Забрали гетьмана Острянинцю, обозною Сурмика.* Стор. М. Пр. 161.

Обо́йко, *числ.* Ум. отъ **обоє**. *Хлопець і дівчинка, обойко як з воску вилились у матір.* ЗОЮР. II. 33.

Оболо́к, ка, *м.* 1) Окно. *По під мій оболок до другої ходить.* Гол. III. 389. 2) *мн.* **Оболо́ки**. Лазурь небесная. *Це, що ми бачим над собою синє, до це ще не небо, а це оболоки, а те, шо ходить по під оболоками, до то хмара.* Чуб. I. 2. См. **Облак**.

Оболо́на, ни, *ж.* 1) Кожа, оболочка. Вх. Лем. 441. 2) Оконное стекло. 3) Дверца кареты. ЗОЮР. II. 54. Ум. **Оболо́нка**. МВ. (О. 1862. I. 92). *А з оболонками вікно в садочок літом одчинялось.* Шевч.

Оболо́нь, ні, *ж.* Низменное луговое пространство. Мкр. Н. 23. *В чистім полі на оболоні там іграв коник вороненький.* Нп. *Приїхав гість та й став на поміст, роспустив коні по всій оболоні.* Ном. стр. 291, № 32.

Обомлі́ти, млі́ю, еш, *гл.* Обомлѣть. *То удова, старая жона, коня уздріла,—вся обомліла.* Макс.

Обопі́льний, а, е. Взаимный, обоюдный. Чуб. VI. 339.

Обопі́льність, ности, *ж.* Взаимность. Чуб. I. 275.

Обопі́льно, *нар.* Взаимно. *Не долюбляв тільки батько удови, що така вона своєумка, непокірлива; не долюбляла і вона його обопільно.* МВ. II. 79.

Обо́ра, ри, *ж.* 1) Загонъ (загороженное мѣсто для скота). *Сімсот овець на оборі.* Нп. *Тобі, мати, нові обори, мені давай рябії корови.* Мет. 2) Желобокъ въ видѣ круга, сдѣланный циркулемъ или подобнымъ инструментомъ въ деревѣ—напр., чтобы вырѣзать дно круглаго сосуда или для инкрустированія предмета втискиваемымъ въ желобокъ металломъ. Шух. I. 250, 277, 281. 3) Круглая дыра въ обуви, сквозь которую протягиваются **воло́ки**. Шух. I. 121.

Обора́ти, рю́, реш, *гл.* Обойти плугомъ.

Обора́тися, рю́ся, решся, *гл.* Окончить запашку.

Обо́ріг, ро́га, *м.* Крыша на четырехъ столбахъ, подъ которой складываютъ сѣно или разный хлѣбъ; она опускается по мѣрѣ убыли находящагося подъ ней. Гол. Од. 35. Шух. I. 108. *Ой лишу я косу в стозі, граблі в оборозі.* Гол. II. 418. *Як жито в оборозі, то надія [illegible]озі.* Ном. № 10130. **Ходи́ти оборо́га**. Святочная игра (на праздникъ Пасхи); въ церковной оградѣ четыре человѣка соединяются внизу, а два стоятъ у нихъ на плечахъ и такъ ходятъ. То же см. **Вежа**, **Дзвіниця**. МУЕ. III. 44. Ум. **Оборо́жок**.

Оборова́тий, а, е. Круговидный. Шух. I. 284.

Оборо́жень, жня, *м.*=**Оборожина**. Желех.

Оборо́жина, ни, *ж.* Столбъ въ оборозі. Вх. Зн. 42. Желех.

Оборо́на, ни, *ж.* Защита, оборона. *Сорока в ворони просить оборони.* Ном. № 1566.

Оборо́нець, нця, *м.* Защитникъ, заступникъ. *Мали пани на Вкраїні добрі*

оборонці, звірилися сотникові уманському Гонті. Нп.

Обороня́ти, ся. См. **Оборонити, ся.**

Оборо́нний, а, е. Защитительный. *Не бійсь, каже батько, оборонна рука є! Він тебе вб'є, то й йому не минеться.* Черниг. г.

Оборо́нник, ка, *м.*=**Оборонець**. Ум. **Оборо́нничок.** *Батечку, мій голубчику, мій оборонничку, моя затулочко, оборони мене від лихої години, від невірної дружини.* Г. Барв. 274.

Обороня́ти, ня́ю, еш. сов. в. **оборони́ти, ню́, ниш**, *гл.* Защищать, защитить. *Він од вовків оборонить.* Чуб. *Оборони мене й мою матінку од лютого ворога.* Стор. І. 77. *Як би оддала дочку заміж, то й мала б, хто вас оборонив би.* Котл. НІІ. 367.

Обороня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **оборони́тися, ню́ся, нишся**, *гл.* Защищаться, защититься. *Сей і втікав, і оборонявся.* Стор. М. Пр. 84.

Оборо́тати, таю, еш, *гл.* Ошелушить зерно. *Ячмінь оборотають на лотазу. Товчуть у ступі два рази, раз оборотають, другий раз гладять на чисто.* Вх. Зн. 42. *Та оборотай лучче, легше буде після гладити.*

Оборо́тяннпя, ці, *ж.* Пшено оборочене, но еще не віяне и не глажене.

Оборса́ти, са́ю, еш, *гл.* Обвязать, перепутывая веревки. *Оборсай ко мені постоли.* Вх. Зн. 17.

Обо́руч, *нар.*=**Обіруч**. *Підняв його оборуч.* О. 1862. VIII. 9.

Обосо́ніж, *нар.*=**Босоніж**. *Цілу зіму проходять обосоніж і онучок не знають.* О. 1861. X, 39.

Обо́чини, чин, *ж. мн.* Боковая часть дороги.

Обпада́ти, да́ю, еш. с. в. **обпа́сти, паду́, де́ш**, *гл.* 1) Опадать, опасть. *Вже лист обпадає з дерева.* 2) —**кого́**. Нападать, напасть со всѣхъ сторонъ.

Обпали́ти. См. **Обпалювати**

Обпа́лювати, люю, еш, сов. в. **обпали́ти, лю́, лиш**, *гл.* Обжигать, обжечь.

Обпа́рити. См. **Обпарювати.**

Обпа́рювати, рюю, еш, сов. в. **обпа́рити, рю, риш**, *гл.* Опаривать, опарить.

Обпаса́ти, са́ю, еш, сов. в. **обпасти, пасу́, се́ш**, *гл.* Выпасать, выпасть хорошо. *Обпасіть же, хлопці, добре коні, бо як рушимо, до тогді їм буде не до їжі.* Васильк. у.

Обпа́синкувати, кую, еш, *гл.* Обломать побѣги на стебляхъ табаку, кукурузы и пр.

Обпаску́джувати, джую, еш, сов. в. **обпаску́дити, джу, диш**, *гл.* Опачкивать, опачкать, огадить.

Обпаску́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **обпаску́дитися, джуся, дишся**, *гл.* Обмарываться, обмараться, огадиться. *Дитина обпаскудилась.*

Обпа́сти. См. **Обпадати, обпасати.**

Обпа́трати. См. **Обпатрювати.**

Обпа́трювати, рюю, еш, сов. в. **обпа́трати, раю, еш**, *гл.* 1) Обмывать, обмыть, заботиться о чистотѣ чьего тѣла. *Вона їх обмиває, обпатрює, обшиває, задягає.* 2) Ощипывать перья у птицъ, предварительно опаривъ кипяткомъ.

Обпе́рти, ся. См. **І. Обпірати, ся.**

Обпива́ло, ла, *м.* Много пьющій. Рудч. Ск. II. 84.

Обпива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обпи́ти, обіп'ю́, еш**, *гл.* Опивать, опить. *Чи може його обпили, або об'їли?*

Обпива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обпи́тися, обіп'ю́ся, ешся**, *гл.* Опиваться, опиться. *Обпивсь та й заснув у трахтирі.* Мнж. 142.

Обпина́ти, на́ю, еш, сов. в. **обіп'ясти́, пну́, неш**, *гл.* Опяливать, опялить, обтягивать, обтянуть, покрывать, покрыть.—**хвартух, попере́дник**. Надѣвать, надѣть передникъ. *Ой фартушок обіп'яла, чоботоньки вбула.* Гол. І. 59.

Обпина́тися, на́юся, ешся. сов. в. **обіп'я́стися, пну́ся, нешся**, *гл.* Покрываться, покрыться, опялиться. *Обіп'явся рядном.*

Обпи́нка, ки, *ж.*=**Обгортка 1**. Гол. Од. 71.

Обписа́ти. См. **Обписувати.**

Обпи́сувати, су́ю, еш, сов. в. **обписа́ти, шу́, шеш**, *гл.* Описывать, описать. *Приїхали комисари, ввесь світ обписали.* Ном. стр. 291. № 37.

Обпита́ти, та́ю, еш, *гл.* Спросить (всѣхъ). *Оббігав, обпитав усе село.* Васильк. у.

Обпи́ти, ся. См. **Обпивати, ся**.

І. Обпіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обпе́рти** и **обіпе́рти, обіпру́, реш**, *гл.* Опирать, опереть. *Обпер драбину на стіну.*

ІІ. Обпіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обіпра́ти, обперу́, ре́ш**, *гл.*—**кого́**. Стирать, постирать бѣлье чье. *Діти мої, дітенята, люта зіма буде, а хто мене, стару матір, обпірати буде?* Н. п. *Ти їх* (діти) *треба*

обшить, треба облатать, треба й обіпрать. Мил. 222.

I. **Обпіра́тися**, **ра́юся**, **ешся**, сов. в. **обпе́ртися** и **обіпе́ртися**, **обіпру́ся**, **ре́шся**, *гл*. Опираться, опереться, упираться, упереться.

II. **Обпіра́тися**, **ра́юся**, **ешся**, сов. в. **обіпра́тися**, **обперу́ся**, **ре́шся**, *гл*. Мыть, помыть себѣ бѣлье.

Обплеска́ти, **плещу́**, **щеш**, *гл*. 1) Похлопать кругомъ рукою. *Обплескала хліб долонею, а тоді і в піч посадила*. 2) Оклеветать, обвести.

Обплести́, **ся**. См. **Обплітати**, **ся**.

Обплива́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **обпливти́** и **обплисти́**, **ву́**, **ве́ш**, *гл*. Обплывать, обплыть.

Обпліта́ти, **та́ю**, **еш**, сов. в. **обплести́**, **плету́**, **те́ш**. *гл*. 1) Оплетать, оплести. *І василечком обмете, і барвіночком обплете*. Чуб. III. 150. 2) Огораживать, огородить.

Обпліта́тися, **та́юся**, **ешся**, сов. в. **обплесте́ся**, **ту́ся**, **тешся**, *гл*. 1) Оплетаться, сплестись, обвиться. 2) Огораживаться, огородиться. (Максим) *обплівся височезною густою лісою з острішком*. Мир. ХРВ. 168.

Обплу́тати. См. **Обплутувати**.

Обплу́тувати, **тую**, **еш**, сов. в. **обплу́тати**, **таю**, **еш**, *гл*. Опутывать, опутать.

Обплььо́вувати, **вую**, **еш**, сов. в. **обплюва́ти**, **плюю́**, **є́ш**, *гл*. Оплевывать, оплевать. *Пху, пху! та й обплює свою погану морду*. Левиц. Пов. 337.

Обплями́ти, **млю́**, **ми́ш**, *гл*. Запятнать, покрыть пятнами.

Обповза́ти, **за́ю**, **еш**, сов. в. **обповзти́**. **зу́**, **зе́ш**, *гл*. Оползать, оползти.

Обповива́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **обпови́ти**, **в'ю́**, **є́ш**, *гл*. 1) Обвивать, обвить. *Дивлюсь, аж приятель* (хміль) *за гілку зачепився, а трохи згодом глядь—всю рожу обповив*. Греб. 371. 2) Пеленать, спеленать.

Обпога́нити, **ся**. См. **Обпоганювати**, **ся**.

Обпога́нювати, **нюю**, **еш**, сов. в. **обпога́нити**, **ню**, **ниш**, *гл*. Осквернять, осквернить, обгадить.

Обпога́нюватися, **нююся**, **ешся**, сов. в. **обпога́нитися**, **нюся**, **нишся**, *гл*. Обгаживаться, обгадиться, оскверняться, оскверниться.

Обпоі́ти. См. **Обпоювати**.

Обпо́ювати, **по́юю**, **еш**, сов. в. **обпоі́ти**, **пою́**, **їш**, *гл*. *Чого ж він не при собі? Хиба обкурили, або обпоїли чим, вражі дочки*. Мир. Пов. I. 163.

Обполі́скувати, **кую**, **еш**, сов. в. **обполоска́ти**, **щу́**, **щеш**, *гл*. Ополаскивать, ополоскать.

Обполі́скуватися, **куюся**, **ешся**, сов. в. **обполоска́тися**, **щуся**, **щешся**, *гл*. Обмываться, омыться слегка. *У воду вскочив, обполоскавсь, убравсь*. ЗОЮР. II. 61.

Обполо́ти. См. **Обполювати**.

Обпо́лювати, **люю**, **еш**, сов. в. **обполо́ти**, **лю́**, **леш**, *гл*. Опалывать, ополоть, срѣзать или повырывать сорныя травы около деревьевъ, овощей. *Діддова дочка закотила рукава, обполола, обханючила і пісочком обсипала* (яблуньку). Рудч. Ск. II. 55.

Обпомина́ти, **на́ю**, **еш** *гл*. Помянуть за упокой. *Треба* (покійника) *обпоминати*. Мнж. 161, 54.

Обпряда́ти, **да́ю**, **еш**, сов. в. **обіпря́сти**, **обпряду́**, **де́ш**, *гл*. — **кого**. Прясть, спрясть для кого все ему нужное. *Иноді й дівка стара буває досвітчаною матіррю... її і обпрядуть, і обсвітять*. Г. Барв. 57.

Обпуха́ти, **ха́ю**, **еш**, сов. в. **обпу́хти**, **хну**, **неш**, *гл*. Опухать, опухнуть.

Обп'ясти́, **ся**. См. **Обпина́ти**, **ся**.

Обрабо́вувати, **бо́вую**, **еш**, сов. в. **обрабува́ти**, **бу́ю**, **еш**, *гл*. Грабить, ограбить. *А диви, як тя обрабовує*. Каменец. у.

Обра́да, **ди**, *ж*. Обсужденіе, совѣщаніе; совѣтъ. ЗЮЗО. I. Верес. 29. Ум. **Обра́донька**. *Нема мені обрадоньки од мого нелюба*. Мет. 255.

Обраді́ти, **ді́ю**, **еш**, *гл*. Обрадоваться. *Обрадіє: тоді співає, всміхається, червоніє*. МВ. II. 97.

Обрадова́нна, **ної**, *ж*. ? *Не мине Рябка обрадованна*. Г.-Арт. (О 1861. III. 81).

Обра́донька, **ки**, *ж*. Ум. отъ **обрада**.

Обража́ти, **жа́ю**, **еш**, сов. в. **обра́зити**, **жу**, **зиш**, *гл* Оскорблять, оскорбить. *Сли-м кого образив, то перепрашаю*. Гол. III. 509.

Обража́тися, **жа́юся**, **ешся**, сов. в. **обра́зитися**, **жуся**, **зишся**, *гл*. Оскорблятьcя, оскорбиться, обижаться, обидѣться.

О́браз, **зу**, *м*. 1) Изображеніе. *І перед образом Венери горить кадило золоте*. Шевч. 2) Картина. 3) Образъ, икона. *Щоб на тебе образи падали*. 4) Образъ, подобіе. *Умийтеся, образ Божий багном не скверніте*. Шевч. 5) Лицо. *Не бачив Марусеньки в образ*. Нп. *Хоч не бачила вас у образ, та чула й знаю вас*. Харьк. у. Ум. **Образо́к**, **образо́чок**, **образе́ць**. *Не бачила м миленького вже третій деньочок; не могли ся надивити, як на образочок*. Грин. III. 162.

Образець у нього такий, що він (пак) *на жида схожий*. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Обра́за, зи, *ж*. Оскорбленіе. *Даруйте образи, які котрий має*. Гол. III. 509.

Образе́ць, зця́, *м*. Ум. отъ о́браз.

Обра́зити, ся. См. **Ображати, ся**.

Обра́зли́вий, а, е. 1) Оскорбительный. 2) Обидчивый.

Обра́зли́вість, вости. *ж*. 1) Оскорбительность. 2) Обидчивость.

Обра́зливо, *нар*. 1) Оскорбительно. 2) Обидчиво. *Чого ви пристали до мене? іедьте!— образливо одказала Христя*. Мир. Пов. II. 64

Образни́к, ка, *ж*.=**Божник**. Шух. I 99.

Образо́к. зка́, *м*. 1) Ум. отъ образ. 2) *мн*. **Образки́**. Раст. Calla palustris L. ЗЮЗО. I. 115. Ум. **Образо́чок**.

Обра́мка, ки, *ж*.=**Облямівка**.

Обрамо́вувати, вую, еш. сов. в. **обрамува́ти**, му́ю, еш, *гл*.=**Облямовувати, облямувати**. *Кептар обрамований*. Шух. I. 122.

Обра́нити, ню, ниш, *гл*. Ранить. *То мене так підгородяне обранили,—сказав, як я спитав його, чого він закрювлений*. Новомоск. у.

Обра́нка, ки, *ж*. Оторочка верхней одежды снурками. Гол. Од. 75.

Обра́ння, ня, *с*. Избраніе.

Обра́ти. См. **Сбірати**.

Обра́тися, оберу́ся, ре́шся, *гл*. Найтись. *Нехай між вами обереться хто сміливий та піде вночі на грішну могилу*. Г. Барв. 459.

Обрахо́вувати, вую, еш, сов. в. **обрахува́ти**, ху́ю, еш, *гл*. 1) Разсчитывать, разсчитать, сосчитывать, сосчитать, вычислить. *Обрахуй мишень усе, щоб завтра було готове їхати у Корсун на ярмарок*. Канев. у. 2) Обдумывать, обдумать. *Не обрахувавши діла сього як слід, ми і Бога зневажаєм*. О. 1862. III. 35.

Обрахо́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **обрахува́тися**, ху́юся, ешся, *гл*. 1) Разсчитываться, разсчитаться. 2) = **Обраховувати**.

Обре́зклий, а, е. Опухшій, брюзглый. *Вони усі такі збрезклі затим, що картоплею живуть*. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Обректи́, ся. См. **Обрікати, ся**.

Обре́нці, ців, *м. мн*. Въ мельничной шестернѣ: два деревянные, желѣзомъ окованные круга, въ которые вставлены цѣвки. Черниг. у. (Седневъ).

Обре́патися, паюся, ешся, *гл*.=**Обрепкатися**.

Обре́пкатися, каюся, ешся, *гл*. Обожраться.

Обрепі́жити, жу, жиш, *гл*. Сильно ударить кнутомъ.

Обре́пшитися, шуся, шишся, *гл*.= **Обрепкатися**. Желех.

Обри́в, ва, *м*. Обрывъ. *Із хмари тихо выступають: обрив високий, гай, байрак*. Шевч.

Обри́вання, ня, *с*. Обрываніе.

Обрива́ти, ва́ю. еш, сов. в. **обірвати**, рву́, веш, *гл*. Обрывать, оборвать. *Терен, терен коло хати, та нікому обірвати*. Нп.

Обрива́тися, ва́юся. ешся, сов. в. **обірва́тися**, рву́ся, вешся. *гл*. *Розмова все обривалася*. Левиц. Пов. 314.

Обри́вок, вка, *м*. Обрывокъ, кусокъ веревки. Ум. **Обри́вочок**. *Не будь, бичку, на обривочку*. Ном. № 13250.

Обри́да, ди, *ж*. Отвращеніе, омерзеніе. *Не згадуй тії халепи людям на обриду*. Полт.

Обрида́льний, а, е.=**Обридливый** I. Мнж. 187.

Обрида́ти. да́ю, еш, сов. в. **обри́днути**, ну, неш, *гл*. Надоѣдать, надоѣсть. *Годі обридати, бо все однако не віддам*. Полт. *Тепер уже не обридатимуть мені, щоб прийшов*. Стор. МПр. 134.

Обри́дливий, а, е. 1) Надоѣдливый. 2) Противный. *Сякий такий обридливий, да й той до балачки*. Нп.

Обри́дливість, вости, *ж*.=**Обрида**.

Обри́дливо, *нар*. 1) Надоѣдливо. 2) Противно.

Обри́длий, а, е. Опротивѣвшій, противный. *Радіючи кинула б вона сей світ: такий він їй гіркий та обридлий*. Мир. Пов. I. 117.

Обри́дний. а, е.=**Обридливий**.

Обри́дник, ка, *м*. Гадкій, противный человѣкъ. *Ти сам негідник, ти сам обридник, що жінки не маєш*. Гол. I. 262.

Обри́дно, *нар*.=**Обридливо**.

Обри́днути. См. **Обридати**.

Обри́пати, паю, еш, *гл*. Оббить, обвалить. *Обрипав стіну*. Вх. Лем. 441.

Обри́патися, паюся, ешся, *гл*. Оббиться, обвалиться. *Обрипався мур*. Вх. Лем. 441.

О́брис, су, *м*. Силуэтъ. *На темному небі чорним обрисом виявлявся з боку Марків вид*. Стор. МПр. 16.

Обриштóвувати, вую, еш, сов. в.

обришітувáти, тýю, еш, *гл.* 1) Обставлять, обставать лѣсами зданіе при постройкѣ. 2)—**гармáтами.** Обставлять, обставить. вооружить пушками. *Скавицю гарматами кругом обриштував.* К. ПС. 101.

Обрівняти, няю, еш, *гл.* Обровнять.

Обрідити, джу, диш, *гл.* Разрѣдить, сдѣлать рѣже,—напр. лѣсъ, вырубивъ нѣкоторыя деревья въ густо растущемъ лѣсу. Рк. Левиц.

Обрідкуватий, а, е. Рѣдковатый. *Де хліб обрідкуватий, тої на зерно кращий, а де густий, там ні.* Полт. г.

Обрідчастий, а, е. = **Обрідкуватий.** *Оця пшениця густа та хороша, а ця обрідчаста.* Кобел. у.

Обріжка, ки, *ж.* Ременная или веревочная часть кнута. Вх. Уг. 255.

Обрізáн, нá, *м.* Обрѣзанный еврей. Рк. Левиц.

Обрізáнець, нця, *м.* Серебряный рубль, обрѣзанный съ цѣлью украсть серебра. *Карбованці - не жидівські обрізанці, а повні.* Сим. 84.

Обрізáти, жу, жеш, *гл.* Обрѣзать.

Обрізок, зка, *м.* 1) Обрѣзокъ. Ум. **Обрізочок.** *Що й обрізочки, то на квіточки, а окравочки, то на хрестики.* Чуб. III. 395. 2) **Говорúти без óбрізків.** Говорить не стѣсняясь, съ полной рѣзкостью. Шух. I. 34.

Óбрій, рію, *м.* Горизонтъ.

Обрік, рóку, *м.* 1) Обѣтъ. *Обрік даю більше цього не робити.* Константиногр. у. *Обреклись оброком нищити краї турецькі.* К. МБ. III. 247. *Святому Юру обрік себе оброком.* 2) Овесъ съ рубленной соломой для корма лошадямъ. *Горе мені козакові. нема сіна лошакові, нема сіна і оброку* Чуб. V. 654.

Обріка, ки, *ж.* Обѣтъ, обѣщаніе. *Коли вже я дала обріку, що мушу йти пішки до Київа, а не їхати.* Ковельск. у.

Обрікáти, кáю, еш, сов. в. **обректú, речý, чéш,** *гл.* Обѣщать, пообѣщать. *На заручинах... обрікають молодятам подарунки.* О. 1862. IV. 7.

Обрікáтися, кáюся, ешся, сов. в. **обректúся, чýся, чéшся,** *гл.* Давать, дать обѣтъ. *Старий обрікався у Київ, одже і не довелось йому.* Харьк. См. **Обрік** 1.

Обрікувáтися, кýюся, ешся, *гл.*= **Обрікатися.** *Обрікувалась поченити рушник на хрест.* Ковел. у.

Обрітення, ня, *с.* Праздникъ Обрѣтенія главы Іоанна Крестителя (24 февраля). *На Обрітення обертаються птиці до гнізда, хлібороби до плугів.* Ном. № 523.

Обрóба, би, *ж.*=**Обробка.**

Обробúти, ся. См. **Обробляти, ся.**

Обрóбка, ки, *ж.* Обработка, отдѣлка. Желех.

Обробляти, бляю, еш, сов. в. **обробúти, блю, биш,** *гл.* Обрабатывать, обработать, отдѣлывать, отдѣлать.

Оброблятися, ляюся, ешся, сов. в. **обробúтися. блюся, бишся,** *гл.* 1) Оканчивать, окончить работы, покончить съ работами. *Помолилась, що в полі обробилась.* Чуб. III. 234.

Обродúтися. джýся, дишся, *гл.* Разрѣшиться отъ бремени. *Да як вона обродилася, то найшлось трое діток—хлопці.* Рудч. Ск. II. 90.

Обрóслий, а, е. Обросшій.

Обростáти, тáю, еш, сов. в. **обрости, стý, стéш,** *гл.* Обростать, обрости *Коло живої кости м'ясом мусить обрости.* Ном.

Обрóсть, ти. *ж.* Побѣги. *Обрость на дереві.* Кролев. у. *У нашою роду обрости мало, рід щось не плодовитий.* Г. Барв. 275.

Обрóть, ті, *ж.* Недоуздокъ, веревочная узда безъ удилъ. Чуб. I. 201. Ном. № .11207. *Бодай же тії коні воронії да й обротей не зносили.* Грин. III. 281. Ум. **Обрóтька.**

Обрóчник, ка, *м.* Давшій обѣтъ сдѣлать что либо во искупленіе грѣха. *Колись спокутую* (гріх) *або крівавою войною, або роботою на манастирь важкою Хвалити Бога, задержались іще в нас манастирі благочестиві: є де оброчникові свій обрук з'оброкувати.* К. ЦН. 220.

Оброчникувáти, кýю, еш, *гл.* Исполнять обѣтъ. *Не вперше нам оброчникувати, не вперше й покуту одбувати* К ЦН. 283.

Обрýб, ба, *м.* 1) Отдѣльный кусокъ земли, участокъ. *Моя земля в одній обрубі.* 2) Въ водяной мельницѣ: небольшая возвышенность на поду, на которой лежатъ жернова. Черниг. у.

Обрубáти, ся. См. **Обрубувати, ся.**

Обрýбина, ни, *ж.* 1) Въ деревянной стѣнѣ хаты: верхнее бревно, которымъ заканчивается стѣна. Шух. I. 91. 2) Каждый изъ брусьевъ, въ которыхъ въ мельницѣ укрѣпленъ нижній жерновъ. Лебед. у. (Залюб.). Мик. 481.

Обрýбка, ки, *ж.* Опушка тулупа. Мнж. 187.

Обрубляння, ня, *с.* Кожаныя или

сафьянныя украшенія въ видѣ бордюровъ или кантовъ по краямъ сѣделки. Вас. 160.

Обру́бувати, бую, еш, сов. в. **обруба́ти, ба́ю, еш,** *гл.* 1) Обрубать, обрубить. *Треба обрубати кригу на колодязі, бач як здорово намерзло.* 2)—**крини́цю.** Вставить срубъ въ родникъ. Чуб. III. 150. *Ой у полі криниченька обрубленая.* Чуб. III. 149.

Обру́буватися, буюся, ешся, сов. в. **обруба́тися, ба́юся, ешся,** *гл.* Дѣлать, сдѣлать бревенчатую ограду. (Гайдамаки) *кругом обрубались лісом.* ЗОЮР. I. 297.

О́бру́с, са, *м.* Скатерть. Левицк. I. 492. МУЕ. III. 39. Грин. III. 512. *Льонниї обруси на столі.* О. 1862. IV. 21. *Нехай застилає тісовії столи, нехай застилає кружчатії обруси.* Рк. Макс.

Обру́ч, ча́, *м.* 1) Обручъ на кадкѣ, бочкѣ и проч., въ рыболовномъ снарядѣ назыв. **ятір** и пр. Шух. I. 227. См. также **решітка** 5. Шух. I. 167.

О́бруч, *нар.* Рядомъ съ кѣмъ. *Піўде обруч із паніматкою.* К. ДС. 7.

Обруча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **обручи́ти, чу́, чиш,** *гл.* Обручать, обручить.

Обруча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **обручи́тися, чу́ся, чишся,** *гл.* Обручаться, обручиться. *Як би дав Бог, щоб я з нею шлюбом обручився.* Чуб. V. 25.

Обру́чка, ки, *ж.* 1) Кольцо. Грин. I. 109. *Дівчино-рибчино, куплю, серце, обручку, подай, подай крізь кватирочку ручку.* Мет. 7. 2) Браслетъ. Сквир у.

Обруша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **обру́шити, шу, шиш,** *гл.* Потрясать, потрясти, поколебать; обваливать, обвалить. *Ти нам чисто всю хату обрушив.* Мирг. у. Слов. Д Эварн.

Обру́шитися, шуся, шишся, *гл.* 1) Взволноваться. *Народ обрушився.* Волын. г. *Уся ватага його обрушилась та збунтувалась.* Ком. I. 54. 2) Двинуться въ путь. Новомоск. у. (Залюб.).

Обрьо́хкатися, каюся, ешся, *гл.*= **Обрепатися.**

Обря́д, ду, *м.* Обрядъ. *Чумакування що? Се не козацтво, у чумаків тільки обряд козацький.* Г. Барв. 142.

Обряди́ти. См. **Обряжати.**

Обряжа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **обряди́ти, джу́, диш,** *гл.* Снаряжать, снарядить, устраивать, устроить. **Обряжа́ти покі́йника.** Обмывать и одѣвать покойника. Новомоск. у.

О́брядно, *нар.* Подрядъ. Миж. 187.

Обрямува́ти, му́ю, еш, *гл.*=**Облямувати.** *Лоб, обрямований густим чорним волоссям.* Левиц. Пов. 54.

Обрято́вувати, ву́ю, еш, сов. в. **обрятува́ти, ту́ю, еш,** *гл.* Спасать, спасти, оборонять, оборонить. Харьк. у.

Обса́джувати, джую, еш, сов. в. **обсади́ти, джу́, диш,** *гл.* Обсаживать, обсадить. „*Ой обсади, мила, вишеньками двір*". —„*Ой обсаджу, милий, половину двора*". Чуб. V. 80.

Обса́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **обсади́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* Окружать, окружить себя, посадить вокругъ себя. *Чумакова жінка—молода удова за чумаком зажурилася, а набрала меду, набрала горілки, чумаками обсадилася.* Чуб. V. 1032. *Обсадися садом, садом виноградом.* Гол.

Обсапа́ти. См. **Обса́пувати.**

Обса́пувати, пую, еш, сов. в. **обсапа́ти, па́ю, еш,** *гл.* Опалывать, ополоть и окучить.

Обсві́дчитися, чу́ся, чишся, *гл.* Обвыкнуть, привыкнуть, освоиться. *Славлять, що як обсвідчуться, то живуть і в самому пеклі.* МВ. (КС. 1902. X. 149).

Обсвіти́ти. См. **Обсвічувати**

Обсві́чувати, чую, еш, сов. в. **обсвіти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Доставлять, доставить кому освѣщеніе. *Иноді й дівка стара буває досвітчаною матір'ю... її і обпрядуть, і обсвітять.* Г. Барв. 57.

Обсели́ти, ся. См. **Обселяти, ся.**

Обселя́ти, ляю, еш, сов. в. **обсели́ти, лю́, лиш,** *гл.* Поселять, поселить. *Жонатих стали обселять слободами.* О. 1862. II. 62.

Обселя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **обсели́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* 1) Заселяться, заселиться. *Степ обселився.* 2) Селиться, поселиться, поселяться. *Люде обселилися над річкою. Як там сватались, женились наші чорноморці, обселялись, воювали.* Шевч. (О. 1861. X. 4).

Обсила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **обісла́ти, шлю́, шлеш,** *гл.* Обсылать, обослать.

Обсила́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **обісла́тися, шлю́ся, шлешся,** *гл.* Посылать другъ другу. *Обидва ж вони політикуються, подарунками обсилаються, а нишком один на одного чишуть.* К. ЧР. 16.

Обсилкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Изнасиловать. *Він її обсилкував... зробив гріх, хоч вона й кричала.* Новомоск. (Залюбовск.).

Обсипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **обси́пати, плю, плеш,** *гл.* Осыпать, осыпать.

Обсипа́тися, па́юся, єшся, сов. в. **обси́патися, плюся, плешся,** *гл.* 1) Быть осыпаемымъ, осыпаннымъ. **Обсипатися слізьми.** Облиться слезами. 2) Осыпа́ться, осыпаться. *Рже грушки обсипались.* Рудч. Ск. I. 66. *Листячко на йому* (дубкові) *обсипалось.* Грин. I. 148. 3) Окапываться, окопаться (валомъ). *Високим валом воно* (село) *обсипалось.* К. Хм. 97.

Обсиха́ти, ха́ю, єш, сов. в. **обсо́хти, хну, неш,** *гл.* Обсыхать, обсохнуть. *Заплакані очі трохи обсохли.* Левиц. Пов. 127.

Обсі́н, ву, *м.* Незасѣянное по недосмотру мѣсто въ полѣ. Лохв. у.

Обсіва́ти, ва́ю, єш, сов. в. **обсі́яти, сію, єш,** *гл.* 1) Обсѣвать, обсѣять. *Вам дай Боже дочекати обсівати, а нам дожинати.* Гол. *Город скопай, обсій.* МВ. (О. 1862. III. 62). 2) Обсыпать, обсыпать. *Парубка до себе принадити,—то.... маком всяченим на Великдень обсіяти парубка.* КС. 1883. XII. 399. **Обсівати молодо́го і поїзжан.** Свадебный обрядъ: обсыпать новобрачнаго и свадебныхъ гостей изъ полы шубы смѣсью овса, пряниковъ, орѣховъ, подсолнечныхъ и тыквенныхъ зеренъ, сухихъ грушъ, сливъ и хмѣля. МУЕ. III. 113.

Обсівне́, но́го, *с.* То, чѣмъ обсіваютъ молодого и поїзжан. См. **Обсівати.** МУЕ. III. 113.

Обсіда́ти, да́ю, єш, сов. в. **обсі́сти, ся́ду, деш,** *гл.* 1) Обсѣдать, обсѣсть, сѣсть вокругъ. *Обсіли мене, як дрібні пташенята.* МВ. 2) Нападать, напасть, тѣснить со всѣхъ сторонъ. *Ледве я в хату, а мене так усі й обсіли: куди та й куди ходила?* Брацл. у. *Мене ж, старою, вороги обсіли, як у болоті з дітоньками качку.* К. ЦН. 253. **Важкі ду́ми обсіли го́лову.** Голова была полна тяжелыхъ мыслей. Мир. Пов. I. 117.

Обсіка́ти, ка́ю, єш, сов. в. **обсі́кти, січу́, че́ш,** *гл.* 1) Обсѣкать, обсѣчь. 2)=**Обполювати, обполоти.** *Обсікают бульбу.* Вх. Зн. 42.

Обсі́ктися, чу́ся, че́шся, *гл.* 1) Лишиться всего. *Обсікся, нічого нема.* Ном. № 1852. 2) **Коні обсіклися.** Лошади оббили ноги.

Обсі́пати. См. **Обсіпувати.**

Обсі́пувати, пую, єш, сов. в. **обсі́пати, паю, єш,** *гл.* Обдергивать, обдергать.

Обсі́сти. См. **Обсідати.**

О́бсіч, *нар.* Сразу, вдругъ. *А гони до неї обсіч: хто зробив та й хто.* Уман. у.

Обсі́яти. См. **Обсівати.**

Обсі́ятися, сіюся, єшся, *гл.* 1) Окончить сѣяніе. 2) Обсыпаться вокругъ. *Обложився вальками, обсіявся маком свяченим.* Рудч. СК. II. 31.

Обскака́ти См. **Обскакувати.**

Обска́кувати, кую, єш, сов. в. **обскака́ти, ка́ю, єш,** *гл.* Обскакивать, обскакать.

Обско́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Подскочить со всѣхъ сторонъ. *Обскочили мене кругом ляхи.* К. ЧР. 112. 2) Отстать, отскочить. *Хто од слова одскочить, коло того шкура обскочить.* Ном. № 10670.

Обскребти́ См. **Обскрібати.**

Обскріба́ти, ба́ю, єш, сов. в. **обскребти́, бу́, бе́ш,** *гл.* Оскребать, оскресть.

Обскуба́ти, баю, єш, сов. в. **обску́бти, бу́, бе́ш,** *гл.* 1) Ощипывать, ощипать (перья, волоса). *Задрипаний такий* (півень), *обскублений, гребінь на йому покльований, крила мов деркачі.* Сим. 211. 2) Обрывать, оборвать, обдергать. *Обскубли йому таки добре чуба.*

Обскуба́тися, ба́юся, єшся, сов. в. **обску́бтися, бу́ся, бе́шся,** *гл.* О птицахъ: клювомъ расправлять, расправить перья, клювомъ чиститься.

Обску́бувати, бую, єш, *гл.*=**Обскубати.**

Обслу́хати. См. **Обслухувати.**

Обслу́хувати, хую, єш, сов. в. **обслу́хати, хаю, єш,** *гл.* Выслушивать, выслушать (больного). *Лікарь його обслухував.* Лохв. у.

Осма́жити. См. **Обсмажувати.**

Обсма́жувати, жую, єш, сов. в. **обсма́жити, жу, жиш,** *гл.* Обжаривать, обжарить.

Обсмали́ти. См. **Обсмалювати.**

Обсма́лювати, люю, єш, сов. в. **обсмали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Опалять, опалить. *Не нагинайся над свічкою, обсмалиш чуба.*

Обсма́люватися, лююся, єшся, сов. в. **обсмали́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Опаляться, опалиться.

Обсми́кати, ся. См. **Обсмикувати, ся.**

Обсми́кувати, кую, єш, сов. в. **обсми́кати, каю, єш** и **обсми́чу, чеш,** одн. в. **обсмикну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Обдергивать, обдергать, обдернуть. *Обсмич мені свиту ззаду.* Васильк. у.

Обсми́куватися, куюся, єшся, сов. в. **обсми́катися, каюся, єшся** и **обсми́чуся, чешся,** одн. в. **обсмикну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Обдергиваться, обдернуться, опра-

вться. *Панночка вертілась та обсмикувалась, як пташка.* Левиц. I. 235.

Обсміювати, міюю, єш, сов. в. **обсміяти, смію, єш,** гл. Осмѣивать, осмѣять. *Судили, хвалили, трохи обсміювали.* Левиц. I. 464.

Обсмоктати. См. **Обсмоктувати.**

Обсмоктувати, тую, єш, сов. в. **обсмоктати, кчу, чеш,** гл. Обсасывать, обсосать. *Обсмоктав сахарь та й кинув.*

Обсмолити, ся См. **Обсмолювати, ся.**

Обсмолювати, люю, єш, сов. в. **обсмолити, лю, лиш,** гл. Осмаливать, осмолить.

Обсмолюватися, лююся, єшся, сов. в. **обсмолитися, люся, лишся,** гл. Осмаливаться, осмолиться.

Обснувати, сную, єш, гл. Засновать. *Павук обснував усі кутки. О, я двір свій обсную і дорогу вам зіллям переллю.* Левиц. Пов. 173.

Обснути, сну, неш, гл. Заснуть *Люде обляжуть, обснуть, первий сон заснуть, то й не чують нічою.* Пирятин. у.

Обсокотати, кочу, тиш, гл.—**що.** О курицѣ: вездѣ покудахтать въ данномъ мѣстѣ. *Куріпочка ж ряба ввесь рай обсокотала.* К. ДЗ. 164.

Обсоромити, млю, миш, гл. Осрамить. *Вона так відріже, так обсоромить усякого, що не знатиме, на яку ступити.* Кв. I. 164.

Обсох(ну)ти. См. **Обсихати**

Обстава, ви, ж.=**Обстанова.** Левиц. I. 237. *Обстанови городського життя.* Мир. ХРВ 70.

Обставати, стаю, єш, сов. в. **обстати, стану, неш,** гл. 1) Становиться, стать вокругъ, обступить. *Сто тисяч турків і татар обстало окопи лядські, мов дітвора дучку.* КЦН. 208. 2) Заступаться, заступиться за кого, стать за кого, защищать, защитить. *Старшина обстане за ним.* Могил. у. 3) Остаться. *Тверда зіма впала, постіль непрана обстала.* Гол. IV. 406.

Обставини, вин, ж. мн. Обстоятельства. К. XII. 22. *При таких обставинах наступила.... Хмельнищина.* К. Кр. 20.

Обставити, ся. См. **Обставляти, ся.**

Обставляти, ляю, єш, сов. в. **обставити, влю, виш,** гл. 1) Обставлять, обставить. *Склав собі каплички і обставив її хрестиками..* Стор. М. Пр. 167. 2) Окружать, окружить. *Хату своїм військом у три ряди навкруги обставив.* Рудч. Ск. I. 151.

Обставлятися, вляюся, єшся, сов. в. **обставитися, влюся, вишся,** гл. Окружать, окружить себя.

Обстанова, ви, ж. Обстановка. *Обстанова* (на сцені) *показує з середини хату.* О. 1861. XI. Кух. 6.

Обстановити, влю, виш, гл =**Обставити.** Мет. 146.

Обстати. См **Обставати.**

Обстелити. См. **Обстилати.**

Обстилати, лаю, єш, сов. в. **обстелити, лю, леш,** гл. Устилать, устлать. *Ой обстели, моя мила, хусточками двір.* Мет. 68. *Барвінком обстелила.* Грин. III. 272. **Обстовпити, плю, пиш,** гл. Обставить столбами. *Обстовпили землю землеміри.* Волч. у. (Лобод.).

Обстрелювати, люю, єш, сов. в. **обстреляти, ляю, єш,** гл. Обстрѣливать, обстрѣлять.

Обстригати, гаю, єш, сов. в. **обстригти, жу, жеш,** гл. Остригать, остричь. *До прийому лиш привезли, зараз головку обстригли.* Чуб. V. 997.

Обстригатися, гаюся, єшся, сов. в. **обстригтися, жуся, жешся,** гл. Остригаться, остричься.

Обстрижчини, чин, ж. мн. Обрядовая первая стрижка ребенка по истеченіи перваго года его жизни. Мил. 31.

Обстругати. См. **Обстругувати**

Обстругувати, гую, єш, сов. в. **обстругати, гаю, єш,** гл. Обстрагивать, обстрогать. *Золоту кору* (на яворі) *обстругала, срібну росу обтрусила.* Чуб. III. 471.

Обстуджувати, джую, єш, сов. в. **обстудити, джу, диш,** гл. Обдувать, обдуть, сдуть съ чего (пыль). *Мабуть не можна ганчіркою обтирати,—я краще обстуджу пил та й годі.* Пирят. у.

Обступати, паю, єш, сов. в. **обступити, плю, пиш,** гл. Обступать, обступить, окружать, окружить. *Обступили сусідоньки наоколо хату,* Чуб. V 375. *А козаки як та хмара ляхів обступили.* Шевч. *Кабанів я охотниками обступлю і поб'ю.* Чуб. II. 205.

Обсудливий, а, е. Сплетничающій, любящій сплетни. Вх. Зн. 42.

Обсувати, ваю, єш, сов. в. **обсунути, ну, неш,** гл. Осовывать, осунуть.

Обсуватися, ваюся, єшся сов. в. **обсунутися, нуся, нешся,** гл. Осовываться, осунуться, обвалиться.

Обсушити, ся. См. **Обсушувати, ся.**

Обсушувати, шую, єш, сов. в. **обсушити, шу, шиш,** гл. Осушивать, осушить.

Свіжий вітрець швидко обсушив сльози молодої. Левиц. І. 187.

Обсушуватися, шуюся, ешся, сов. в. **обсушитися**, шуся, шишся, *гл.* Обсушиваться, обсушиться. *Запрошув його в хату обсушиться і спочить.* Стор. І. 73. ХС. II. 192.

Обськавати, ваю, еш, сов. в. **обіськати**, каю, еш, *гл.* 1) Находить, найти. Грин. III. 449. 2) Искать, поискать въ головѣ. *Хто ж їм буде головочки обськавати?* Мил. 222. *Хто ж мені обіськає мою головочку.* Грин. III. 690.

Обсяг, гу, *м.* Объемъ. Желех.

Обсягати, гаю, еш, *гл.* Охватывать. Желех.

Обтавати, таю, еш, сов. в. **обтати**, тану, неш, *гл.* Обтаивать, обтаять. *І став він обставать, аж пара з шерсті йде.* Греб. 385.

Обталапатися, паюся, ешся, *гл.*=**Заталапатися**. Брацл. у.

Обтаритися, рюся, ришся, *гл.* Вываляться, вспачкаться въ грязи. *Кінь обтарився в болоті.* Вх. Зн. 42

Обтекти. См. **Обтікати**.

Обтерти, ся. См. **Обтирати**, ся.

Обтесати, ся. См. **Обтісувати**, ся.

Обтикати, каю, еш, сов. в. **обтикати**, чу, чеш, *гл.* Обтыкать, обтыкать. *І барвінком обплете і руточкою обтиче.* Чуб. III. 450. *Обтикала всю голову квітками.*

Обтикатися, каюся, ешся, сов. в. **обтикатися**, чуся, чешся, *гл.* Обтыкáть, обтыкать себя; украсить себѣ голову цвѣтами. *Взяв наламав колючків, обтикався та й сидить.* Рудч. Ск. І. 159. *Та нарвала квіточок та й обтикалася.* Чуб. V. 101.

Обтинати, наю, еш, сов. в. **обтяти**, **обітну**, неш, *гл.* Обрѣзывать, обрѣзать, обсѣкать, обсѣчь. *Обтинають крильця пташечкам, щоб вони не позлітали.* Стор. М. Пр. 70. *Мечами гілля обтинали. Не одному молодцеві кучерики обтяла.* Чуб. V. 1000.

Обтинач, ча, *м.* Кузнечный ножъ для обсѣканіяія копытъ, обсѣчка.

Обтирати, раю, еш, сов. в. **обітерти**, **обітру**, реш, *гл.* Отирать, отереть. *Ісус почав обтирати ноги рушником.* Єв. І. XIII. 5. *Ой обтерла чорні очі й брови як шнурочок.* Чуб. V. 309. *Обітре рукавом.* Левиц. І. 107.

Обтиратися, раюся, ешся, сов. в. **обітертися**, **обітруся**, решся, *гл.* Отираться, отереться, утереться.

Обтік, току, *м.* Островъ, небольшая часть земли временно окруженная водою.

Обтікати, каю, еш, сов. в. **обтекти**, течу, чеш, *гл.* 1) Обтекать, обтечь. *Смотрич обтікає город кругом.* Св. Л. 213. 2) Обнимать обнять. Шух. І. 74.

Обтінати. См. **Обтіпувати**.

Обтіпувати, пую, еш, сов. в. **обтіпати**, паю, еш, *гл.* Обтрепывать, обтрепать. *Шматок засмальцьованого паціру з обтіпаними краями.* Мир. ХРВ. 13.

Обтісувати, сую, еш, сов. в. **обтесати**, шу, шеш, *гл.* Обтесывать, обтесать.

Обтісуватися, суюся, ешся, сов. в. **обтесатися**, шуся, шешся, *гл.* Обтесываться, обтесаться.

Обтовкти, вчу, чеш; *гл.* Обтолочь.

Обтопитися, плюся, пишся, *гл.* Окончить топку.

Обтоптати, пчу, чеш, *гл.* Обтоптать.

Обтоптатися, пчуся, чешся, *гл.* За дорогу припала пилом, обносилась, обтопталась. Г. Барв. 241.

Обторганий, а, е. Обтреванный. Вх. Уг. 255.

Обточити. См. **Обточувати**.

Обточувати, чую, еш, сов. в. **обточити**, чу, чиш, *гл.* 1) Обтачивать, обточить. *Токарь обточив ніжку.* 2) Очистить на решетѣ. *Обточи жито, бо з горошком.* 3)=**Оточити**. *Рейментарь коло Луг обточив.* Гол. І. 16.

Обтріпати. См. **Обтріпувати**.

Обтріпувати, пую, еш, сов. в. **обтріпати**, паю, еш, *гл.* Отряхивать, отряхнуть.

Обтрощити, щу, щиш, *гл.* Обломать, поломать. *Коли зирк, аж тільки один мотузок теліпається біля пояса. Мабуть як задивився на ведмедів, бісові циганчата і бублики обтрощили.* Стор. І 102.

Обтрусити, ся. См. **Обтрушувати**, ся

Обтрушувати, шую, еш, сов. в. **обтрусити**, шу, сиш, *гл.* 1) Отряхивать, отряхнуть, отрясти, стряхнуть. *А я хлопців не просила, сама терен обтрусила.* Чуб. V. 545. *Обтрусіть і порох із під ніг ваших.* Єв. Мр. VI. 11. 2) Обсыпáть, обсыпать. *Обтрусив табакою сорочку.*

Обтрушуватися, шуюся, ешся, сов. в. **обтруситися**, шуся, сишся, *гл.* Отряхиваться, отряхнуться. *Та й піймав кицю за ухо та й витяг на сухо* (з води): *оттут, кицю, обсушись, оттут, кицю, обтрусись.* ХС. II. 192.

Обтужити, жу, жиш, *гл.* Оплакать съ

причитаніями. *Оплакала того парня, оплакала, обтужила.* Чуб. V. 268. *Обтужила мертвого.* Константиногр. у.

Обтули́ти. См. **Обтулювати.**

Обту́лювати, люю, еш, сов. в. **обтули́ти, лю́, лиш,** *гл.* Плотно окутывать, окутать.

Обтяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **обтягти́, гну́, неш,** *гл.* Обтягивать, обтянуть.

О́бтяж, *нар.* Тяжеловато. *Снопів наклав обтяж, насилу вивіз на гору.*

Обтяжа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **обтяжи́ти, жу́, жи́ш,** *гл.* Отягощать, обременять, обременить.

О́бтяжний, а, е. Тяжелый, довольно тяжелый. Вх. Уг. 225.

О́бтяжно, *нар.*=**Обтяж.**

Обтя́ти. См. **Обтинати.**

Обува́ння, ня, *с.* Надѣваніе обуви, обуваніе. *Чого ти, наймитку, так рано встаєш?—Та я то обуванням, то одяганням надолужу.* Ном № 10851. Ум. **Обува́ннячко.**

Обува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обу́ти, бу́ю, еш,** *гл.* Надѣвать, надѣть обувь, обувать, обуть. *Червоні чоботи обула.* Котл. Ен. *Він мене обував.*

Обува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обу́тися, обу́юся, ешся,** *гл.* Надѣвать, надѣть на себя обувь, обуваться, обуться.

Обу́в'я, в'я, *с.* Обувь. *Не достоен я розв'язати ремінь обув'я його.* Єв. М. 1. 7.

Обуди́ти, ся. См. **Обужати, ся.**

Обужа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **обуди́ти, джу́, диш,** *гл.* Будить, разбудить. МВ. (О. 1862. I. 97). *Той ще спить. Він обужає його.* Чуб. II. 188. *Челядку обудити.* Гол. I. 84.

Обужа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **обуди́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* Просыпаться, проснуться, пробудиться.

Обу́за, зи, *ж.* Толпа. *Бач якою обузою дітвора суне.* Кобел у.

Обу́рити, ся. См. **Обурювати, ся.**

Обуртува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Напасть со всѣхъ сторонъ. *Як несла я кішку в мішку,—трохи не обуртували собаки: як кавкнула, а собаки як за мною!...* Черниг. у.

Обу́рювати, рюю, еш, сов. в. **обу́рити, рю, риш,** *гл.* 1) Обрушивать, обрушить. *Аж гидко дивитись на панський двір: ттахети обурені, хати облуплені, тини теж повалились.* О. 1862. V. 109 *Стола і ослона не було, обурені лавки лежали долі.* О. 1862. VII. 31. 2) Возмутить, возбудить негодованіе.

Обу́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **обу́ритися, рюся, ришся,** *гл.* 1) Обрушиваться, обрушиться, повалиться. *Упала криша, так і засипало сіни... столя обурилась.* О. 1862. VIII. 10. 2) Возмутиться, вознегодовать.

Обу́ти, ся. См. **Обувати, ся.**

Обу́тритися, риться, *гл. безл.*=**Обутріти.** *До снідання, сказать, тоді ще не дійшло, а вже обутрилось добре—зовсім був уже ранок.* Новомоск. у. *Тоді вже зовсім обутрилось, сонечно вже зійшло.* Александров. у.

Обу́тріти, рить, *гл. безл.* Наступить утру. *Вже сонце обутріло.* Борз. у.

Обутта́, та́, *с.* Обувь.

Обу́х, ха, *м.* Обухъ въ топорѣ; обух есть также въ подобныхъ топору инструментахъ.—см. **Ґельґія, топірець.** Шух. I. 175, 289. *Мов собаку уб'ють обухом.* Шевч. Ум. **Обушок.**

Обуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **обучи́ти, чу́, чиш,** *гл.* Обучать, обучить.

Обуча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **обучи́тися, чу́ся, чишся,** *гл.* Обучаться. обучиться. МВ. (О. 1862. III. 35). *'Ддав у бурсу в Київ обучатись.* Шевч.

Обу́шник, ка, *м.* Кузнечный молотъ.

Обу́шок, шка, *м.* 1) Ум. отъ **обух.** 2) Чеканъ. *Став* (козак) *з під опанчини рогожової, з під поясини хмелової щирозлотний обушок виймати.* Мет. 379. *Золотий обушок усякі двері одчинить.* Ном.

Обханю́чити. См. **Обханючувати.**

Обханю́чувати и обхаю́чувати, чую, еш, сов. в. **обханю́чити и обхаю́чити, чу, чиш,** *гл.* Чисто прибирать, прибрать, привести въ пріятный видъ. *Дівонько-голубонько, обчисть мене, обханюч мене.* Рудч. Ск. II. 56. *Яблуня каже: „обхаюч мене".* Рудч. Ск. II. 55.

Обхарчува́тися, чу́юся, ешся, *гл.* Привыкнуть къ харчамъ. *Обхарчувались салдати у нас: десять год простояли.* Константиногр. у.

Обхвати́ти. См. **Обхватувати.**

Обхва́тувати, тую, еш, сов. в. **обхвати́ти, чу́, тиш,** *гл.* Обхватывать, обхватить. *Тонкою полотна сорочка так і обхватує пишне стегно.* Стор. I. 208.

Обхвірува́тися, ру́юся, ешся, *гл.* Обходиться. *У нас дуже мало хліба, не знаємо як їм обхвіруватися.* Борз. у.

Обхисти́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Огородить. *У мене двір нічим не обхищений.* Волч. у.

Обхід, ходу, *м.* Обхожденіе, обращеніе, движеніе вокругъ.

Обхідни́й, а́, е́.—ха́та. Хата состоящая изъ хати, світлиці, хатини и химі. Вас. 195.

Обхі́дно, *нар.* Въ выраженіи: **обхідно там, туди.** Обходъ, крюкъ на этой дорогѣ. **Туди ду́же, обхі́дно.** Если туда пойти, то придется сдѣлать большой кругъ. Вх. Зн. 42.

Обхі́дчатий, а, е. Неогороженный (о зданіи).

Обхітний, а, е. Охотный, склонный къ чему.—**до робо́ти.** Прилежный, трудолюбивый. Вх. Уг. 255.

Обхлю́пати, ся. См. **Обхлюпувати, ся.**

Обхлюпну́ти, ся. См. **Обхлюпувати, ся.**

Обхлю́пувати, пую, еш, сов. в. **обхлю́пати, паю, еш,** одн. в. **обхлюпну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Оплескивать, оплескать, оплеснуть, обдать водой, обрызгать.

Обхлю́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **обхлю́патися, паюся, ешся,** одн. в. **обхлюпну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Оплескиваться, оплескаться, оплеснуться, обдать себя водой, обрызгаться. *Увійшовши в воду, обхлюпнувся.* Харьк. у.

Обходи́світка, ки, *ж.* Обходящая міръ,—въ загадкѣ такъ называется вода. *Біжить обходисвітка, з шумом крутє корнилюда руки* (млин.) ХС. III. 65.

Обхо́дити, джу, диш, *гл.* См. **Обіходити.** 1) Обходить. *Що день Божий обходила село.* Шевч. 2) Объ одеждѣ: сходиться. *Семи аршин поясина коло мене не обходить.* Г. Барв. 481. 3) Праздновать, соблюдать праздникъ. Галиц. 4) Касаться, интересовать. *Мене це не обходить.* Таращ. у. 5—**кого!** Ухаживать за кѣмъ, заботиться о комъ. Вх. Лем. 441.

Обходи́ти, джу́ диш, *гл.* Исходить. *Всі заходеньки обходила і смітнички, і суточки.* Гліб.

Обхо́дитися, джуся, дишся, *гл.* 1= **Обіходитися 1.** *Як подадуть їсти, то й їсть, а не подадуть, то й так обходиться.* Рудч. Ск. II. *Цурається їх при людях, хоч дома на самоті ще сяк так обходиться з ним.* Левиц. І. 274.

Обхопи́ти. См. **Обхоплювати.**

Обхо́плювати, люю, еш, сов. в. **обхопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Охватывать, охватить. *Обхопила його руками. Небо, наче море, землю обхватило.* Щог. Сл. 15.

Обхрести́ти, щу́, стиш, *гл.* Перекрестить вездѣ. *Усі кутки обхрестила баба.*

Обхрести́тися, щу́ся, стишся, *гл.* Перекреститься МВ. (КС. 1902. X. 155).

Обхудний, а е. Довольно худой, довольно тощій. *Обхудні воли.* Вх. Лем. 441.

Обцаркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Огородить. *Наша пасіка стояла ца всі боки обцаркована.* Федьк.

Обца́с, су, *м.* Каблукъ. Гол Од. 52. *Їден чобіт на підкові, другий на обцасі.* Чуб.. V. 1067.

Обцвіта́ти, та́ю, еш, сов. в. **обцвісти́, ту́, те́ш,** *гл.* Зацвѣтать, зацвѣсти. *Обцвіла вишня, наче снігом укрилася.*

Обцвяхува́ти, ху́ю, еш. *гл.* Обить гвоздиками.

Обце́ньки, ків, *м. мн.* Родъ клещей, щипцы (для вытаскиванія гвоздей и т. п. но не для держанія кующагося металла). Вас. 161.

Обцілува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Расцѣловать. *Хоч оплачу, обцілую мою єдину дитину.* Левиц. І. 61.

Обці́нка, ки, *ж.* Оцѣнка. *Тому млинові ми обцінки ніякої не робили, а так прямо написав пиеарь, що він стоїть буть би то сімсот рублів.* Екатериносл. у.

Обцірклюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Обвести кругъ.

Обцірклюва́тися, лю́юся, ешся, *гл.* Обвести вокругъ себя кругъ. *Падай на землю і обцірклюйся тим ножем.* Чуб. I. 202.

Обчарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Очаровать. *Ой у полі криниченька обчарованая.* Чуб. III. 149.

Обчастува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Поподчивать (водкой). *Обчасшувавши, хазяїн...* О. 1862. IV. 89. *Уже всіх багатших обчастували.* Чуб. II. 273.

Обче́хсати, саю, еш, *гл.*=**Обчимхати.** Вх. Зн. 43.

Обчепи́рити, рю, риш, *гл.* Обхватить, *Обчепирила його руками і ну просити та молити.* Рудч. Ск. I. 136.

Обчепля́ти, ля́ю, еш. *гл.* Обвѣшать. *Обчепляв старця торбами.* Васильк. у.

Обчерка́ти. См. **Обчіркувати.**

Обчеркну́ти, ся. См. **Обчіркувати, ся.**

Обчерни́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**Обчорнити.**

Обче́рсти, обче́рти. См. **Обчірати.**

Обчеса́ти. См. **Обчісувати.**

Обчество́, ва́, *с.* Общество, міръ. (Васильк. у.).

Обчеськи́й, а́, е́. Общественный, мірской.

Обчикрі́жити, жу, жиш, *гл.* Обрѣ-

зать, подрѣзать. *Рукава трохи обчикрижу.* Гліб.

Обчи́мхати, хаю, еш, *гл.*=**Обчухрати.** *Дуби... обчимхані, що гілля на вершку, мов шапка на дрючку.* Св Л. 306.

Обчи́стити. См. **Обчищати.**

Обчища́ти, щаю, еш, сов. в. **обчи́стити. щу, стиш,** *гл.* Обчищать, обчистить. *Криничка і говорить: „дівчино голубонько, обчисть мене“.* Рудч. Ск. II. 55.

Обчі́кувати, кую, еш, *гл.*=**Очікувати.** Гол. II. 709.

Обчіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **обче́рсти** и **обче́рти, обічру, реш,** *гл.* Обдирать, ободрать, кору, кожу. Вх. Зн. 43.

Обчі́ркач, ка, *м.* Циркуль. Вас. 147.

Обчі́ркувати, кую, еш, сов. в. **обчерка́ти, каю, еш** и **обчеркну́ти, ну́, неш,** *гл.* Очерчивать, очертить, очеркнуть, провести черту вокругъ. *Обчеркнуть курячим зубом.* Ном. № 13369. *Обчеркни тим прикілком круг себе, скільки зможеш.* Грин. I. 67.

Обчі́ркуватися, куюся, ешся, сов. в. **обчеркну́тися, кну́ся, нешся,** *гл.* Очерчивать, очертить вокругъ себя черту.

Обчі́сувати, сую, еш, сов. в. **обчеса́ти, чешу́, шеш,** *гл.*—**кого́.** Расчесывать. чесать кого-либо постоянно. *Та їх* (діти) *треба обшить, треба й облатать, треба й обіпрать, треба й обчесать, треба й обмивать.* Мил. 222.

Обчо́вгати, гаю, еш, *гл.* Обтереть, ободрать треніемъ (обувь). *Обчовгав зовсім підошви в чоботях.* Васильк. у.

Обчорни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Очернить.

Обчу́ти, чу́ю, еш, *гл.* Услышать. *Як го обчули* (що співав), *так го обскочили.* Гол. II. 700.

Обчу́хати, хаю, еш, *гл.* Почесать вездѣ, вокругъ (когда зудитъ, чешется). Сим. 197.

Обчухра́ти, ра́ю, еш, *гл.* 1) Обрѣзать, обломать, очистить (отъ листьевъ и мелкихъ вѣтвей). *Обчухрай віник. У мене діти обчухрали всі груші в саду.* Васильк. у. У Гребинки о крыльяхъ: оборвать. *Що дядькові пройшло, ти не роби, небоже, щоб крилець хто не обчухрав.* Греб. 381. 2) Отколотить. *Обчухраю тобі оцією палицею боки.* Левиц. Пов. 190.

Обша́рпанець, нця, *м.* Оборванецъ.

Обша́рпати, паю, еш, *гл.* Изорвать, оборвать (одежду). ЗОЮР. I. 133. *Прогуля... усе з товаришами, и сам завжди ходив обшарпаний.* Грин. II. 290. *Такий обірваний та обшарпаний.* Стор. I. 204.

Обша́рпатися, паюся, ешся, *гл.* Оборваться, обноситься.

Обшахра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Обмошенничать.

Обшеретува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Ободрать шелуху на зернѣ передъ помоломъ.

Обши́ванка, ки, *ж.* Лодка, обшитая шелевками.

Обшива́ння, ня, *с.* Обшиваніе.

Обшива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **обши́ти, ши́ю. еш,** *гл.* 1) Обшивать, обшить. 2)—**кого́.** Шить, пошить для кого необходимое бѣлье, одежду. *А четверта хусти пере, а п'ята обшив.* Гол. *Хто мене буде обшивать?* Мил. 221. 3) Покрывать, покрыть, обшивать, обшить (кузовъ телѣги лубомъ, крышу и пр.). *Обшиті вози.* Чуб. VII. 404. *Церкву новим ґонтом обшив.* МВ I. 65.

Обшива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **обши́тися, ши́юся, ешся,** *гл.* Шить, пошить на себя. *Облатався, обшився, став на панка схожий.* Левиц. I. 143. *Ой є в тебе полотенце, обшиємось, серце.* Грин. III. 692.

О́бшивка, ки, *ж.* 1) Обшивка. Левиц. Пов. 242. 2) Воротъ сорочки. Гол. Од 65, 75. Шух. I. 120.

Обшивча́стий, а, е. Обшивча́сті (у́ставки). **Уставки** особымъ образомъ вышитыя. Kolb. I. 48.

О́бшир, рі, *ж.* 1) Пространство. *Земля... ходить кругом сонця по великій обширі світу Божого.* Деццо. 2) Объемъ. *Народню мову не жарт осягнуть усю в її обширі.* О. 1861. IV. 34.

Обши́ти, ся. См. **Обшивати, ся.**

Обшкря́бати, баю, еш, *гл.* Обскресть.

Обшмага́ти, га́ю, еш, *гл.* Отстегать, исполосовать. *Усю спину обшмагали.* Ком. II. 37.

Обшмали́ти, лю́, лиш, *гл.* = **Обсмалити.**

Обшмарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Обмазать чѣмъ-либо маслянистымъ, дегтемъ и пр. 2) Обмыть, оббить (дождемъ). *Стіни осінні дощі обшмарували,—голими ребрами хата світить.* Мир. ХРВ. 174.

Обшматува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Оборвать, изорвать въ куски на комъ одежду. *Ввійшов старий у хату обшматований побитий.* Грин. II. 171. *Обірваний та обшматований який.* Мир. ХРВ. 216.

Обшморга́ти. См. **Обшморгувати.**

Обшморгну́ти. См. **Обшморгувати.**

Обшмо́ргувати, гую, еш, сов. в. **обшморга́ти, га́ю, еш,** одн. в. **обшморг-**

нути, ну, неш, *гл.* Обдирать, ободрать, обтереть, сдѣлать ссадину. *От же там є пеньок дубовий обшморганий колесами.* ЗОЮР. I. 134. 2) Сжавъ въ рукѣ стебель растенія, оборвать движеніемъ руки вдоль стебля его листочки, вѣточки, колосья. *Хліба високії, колос аж до землі, а Бог обшморгує колос, обшморгує.* Сим. 210.

Обшпа́рити. См. **Обшпарювати.**

Обшпа́рювати, рюю, еш, сов. в. **обшпа́рити, рю, риш,** *гл.* Ошпаривать, ошпарить, обжечь горячей жидкостью. *Христя обшпарила руку.* Мир. Пов. II. 52.

Обшуга́ти, ся. См. **Обшугувати, ся**

Обшу́гувати, гую, еш, сов. в. **обшуга́ти, га́ю, еш,** *гл.* 1) Очищать, очистить отъ шелухи (гречу). *Обшугаю гречку на крупи.* 2) Обрывать, оборвать вѣтромъ, оббить (о листьяхъ дерева). *Найдуть на тебе буйнії вітри з лютими морозами, кору обіб'ють... листя обшугають.* МУЕ. III. 132.

Обшу́гуватися, гуюся, ешся, сов. в. **обшуга́тися, га́юся, ешся,** *гл.* 1) Очищаться, оббиваться, отлетать. *Пил обшугується, як товчуть гречку.* Кіев. у. 2) Истрачиваться, истратиться, издержаться. *Обшугався так, що й шага нема.* Борз. у.

Обшука́ти. См. **Обшукувати.**

Обшу́кування, ня, *с.* Обыскиваніе.

Обшу́кувати, кую, еш, сов. в. **обшука́ти, ка́ю, еш,** *гл.* 1) Обыскивать, обыскать. *Їсти хочеться* (вовкові). *Обшукав він скрізь лисиччину хатку,—нема нічого.* Рудч. Ск. II. 7. *Обшукав його та й найшов п'ятсот тисяч.* Рудч. Ск. I. 202. 2) Искать, поискать. *Та нехай вони та громадою вони обшукають.* Нв. 3) Обманывать, обмануть. *Жид як не обшукав, то навет і не пообідає.* Ном. № 912.

Общипа́ти. См. **Общипувати.**

Общи́пувати, пую, еш, сов. в. **общипа́ти, па́ю, еш,** *гл.* Общипывать, общипать. *Я цю черешеньку й общипала.* КС. 1883. II. 378.

Общи́тити, чу, чиш, *гл.* Защитить.

Общу́брати, раю, еш, *гл.*=**Обскубти.** *Общубрати чупер.* Вх. Зн. 43.

Об'юши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Облить кровью. *Як ударив лев у камінь,—кохті позлізали... Заревів лев, підняв лапи, лапи об'юшило.* Рудан. I. 75.

Об'яви́ти, ся. См. **Об'являти, ся.**

Об'я́вка, ки, *ж.* 1) Сообщеніе, объявленіе кому, заявленіе. *Побачила вона, що невістка її в ставку мертва, та й дала тоді об'явну старості, а він і мене кликнув у поняті.* Верхнеднѣпр. у. *Пішов один чоловік давать об'явку у волость, що в його вкрадено кобилу.* Грин. I. 97. 2) Голосъ (при баллотировкѣ). *Паньку дали три об'явки більше, як Стеценку, то через те й став старшиною.* Золотон. у.

Об'явля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **об'яви́ти, влю́, виш,** *гл.* 1) Объявлять, объявить. *Я ж тобі всю правду об'являю.* Чуб. V. 825. 2) Предъявлять, предъявить. *Тоді зараз його зв'язали, та об'явивши у стан, а там уже і оддали на Сібір.* Рудч. Ск. I. 209.

Об'явля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **об'яви́тися, влю́ся, вишся,** *гл.* 1) Являться, явиться, появиться, обнаруживаться, обнаружиться. Вх. Лем. 441. *Честь і слава Кийову й Дніпрові, коли об'явиться там новий филозоф.* Левиц. Пов. 89. *Святий Миколай об'явивсь до його стариком.* Чуб. 2) Представляться, представиться, явиться. *Як єсть у тій хаті відьма, вона тобі тії ж ночі сама об'явиться.* Мнж. 139. *Він пішов у те село, переночував у їдної баби і не знає, що то його село і на другий день об'явивсь громаді.* Чуб. I. 182. 3) Дѣлаться, сдѣлаться явнымъ. *Нема бо нічого схованою, щоб не об'явилось.* Єв. Мр. IV. 22.

Об'яза́ти, ся См. **Об'я́зувати, ся.**

Об'я́зувати, зую, еш, сов. в. **об'яза́ти, жу́, жеш,** *гл.* Обвязывать, обвязать. *Об'язані віровками.* Стор. МПр. 131.

Об'я́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **об'яза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.* Обвязываться, обвязаться.

Об'я́коритися, рюся, ришся, *гл.* Твердо стать, укорениться. (Уман. у.): упереться. Мнж. 187.

Об'ясни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Освѣтить, сдѣлать свѣтлымъ, яснымъ. *Москалики степи вкрили, киверями об'яснили, шабельками очорнили.* Грин. III. 261.

О́вад, да, *м.*=**Овід.** *Овад роси боїться.* Ном. № 14025.

О́вадний, а, е. =**Водний.** Проск. у.

Ова́к, *нар.* Иначе. *Єдному Бог дасть сяк, а другому овак.* Ном. № 1697.

Ова́лашити, шу, шиш, *гл.* 1) Оскопить. 2) Украсть. *Прийде та овалашить що небудь та й піде.* ЗОЮР. I. 10.

Овва! *меж.* выражающее удивленіе, сомнѣніе, иронію. Эва! какъ бы не такъ! *Перевелись тепер рицарі в Січі...—Овва! гукнув тут на всю світлицю Кирило Тур.* К. ЧР. 113.

Овдові́лий, а, е. Овдовѣвшій. Волч. у.

Овдові́ти, ві́ю, еш, гл. Овдовѣть. *Сухобрус овдовів і його дочки хазяйнували в господі.* Левиц. Пов. 19.

Оведян, на, *м.* Раст. Primula elatior. Лв. 101.

Овершки, кі́в, *м. мн.* Вершина стога. Левч. 10.

Ове́с, вівса́, *м.* Овесъ, Avena sativa.— **го́лий**. Avena nuda. Вх. Пч. II. 29. *Овес у трьох кожухах, та вітру боїться.* Ном. № 650. *Дав коню сіна й вівса.* Мет. 75. *Не хоче, як кобила вівса.* Ном. № 5009. **Ши́ти на ове́с**. Шить крупными стежками. Вас. 211. Ум. **Овесе́ць, овесо́к**.

Овеско́вий, а, е. Относящійся къ овеску 2. **Овеско́ва криву́льна**. Въ вышивкѣ: зигзаговидная линія. (Залюб.). **Овеско́ві клі́нці**. Половина узора овесок. (Залюб.).

Овесо́к, ска́, *м.* 1) Ум. отъ овес. 2) Родъ узора въ вышивкахъ. (Залюб.).

Овеча́, ча́ти, *с.* Ягненокъ; овечка. *Бере* (вовк) *чи овечи, чи порося.* О. 1861. VIII. 96. *Пара воликів есть і овечат трохи.* Рудч. Ск. I. 207.

Ове́ченька, ове́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ вівця.

Ове́чий, а, е. Овечій. *Овеча натура.* Шевч.

Ове́чина, ни, *ж.* Овечье мясо. *Вони не їдять курятини, гусятини, овечини, кабанятини,—нічою тою не їдять.* Новомоск. у.

Ове́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ вівця. 2) Мокрица, Oniscus murarius. Вх. Лем. 441.

Ове́чник, ка, *м.* Хлѣвъ для овецъ, овчарня. Чуб. VII. 394.

Ови́йка, ки, *ж.* Раст. вьюнокъ, Convolvulus. Вх. Лем. 441.

О́від, о́вода, *м.* Оводъ.

Ові́н, *мѣст.*=**Він**. *Взяв овін княнейку попід білі бочки.* Гол. I. 90.

Ові́яти, ві́ю, еш, *гл.* Обвѣять. *Вітер каже: я прийду, твої сили овію.* Гол.

О́воденъ, дня, *м.*=**Овід**. Гран. I. 252.

Оводня́, ні́, *ж. соб.* Оводы. *Оводня б'є, через те ховаємо волів у курені.* Змиев. у.

О́вощ, щу, *м.* Плодъ. *Принесіть же овощ, достойний покаяння.* Єв. М. III. 8.

Овоще́вий, а, е. Фруктовый.

Овра́х, ха́, *м.* Сусликъ. *У мениюю* (брата) *або градом виб'є* (хліб), *або оврах понівечить.* Стор. I. 18. Ум. **Овражо́к, оврашо́к**. Стор. МПр. 44.

Оврашко́вий, а, е. 1) Принадлежащій суслику, относящійся къ нему. 2) **Оврашко́ві хвості́**. Раст. Triticum cristatum Schrt. ЗЮЗО. I. 139.

Оврашо́к, шка́, *м.* Ум. отъ оврах.

Овси́на, ни, *ж.*=**Вівсина**. *Тепер треба не в овсину, а в просину шить* (не рідко). Ном. № 11138.

Овси́ще, ща, *с.*=**Вівсище**.

О́всі, *нар.*=**Зовсім**. Харьк.

О́всім, *нар.* = **Овсі**. *Борщ не кислий овсім.* Уман. у.

Овсю́г, гу́, *м.*=**Вівсюг**.

Овсяни́й, а́, е́. = **Вівсяний**. *Нажала травиці з овсяний стіжок.* Чуб. III. 266.

Овсяни́к, ка, *м.* = **Вівсяник**. Ном. № 122, стр. 294.

Овсяни́ця, ці, *ж*=**Вівсяниця**. Ном. № 10185.

Овся́нка, ки, *ж.* 1)=**Вівсянка**. 2) Раст. Bromus arvensis. L. ЗЮЗО. I. 114.

Овча́рик, ка, *м.*=**Вівчарик**. Чуб. V. 689.

Овча́рь, ря́, *м.*=**Вівчарь**.

Овчи́на, ни, *ж.* 1) Овчина, овечья шкура. 2) *мн.* Овечья шуба. *Із якої се причини вбралась теща у овчини?* Нп.

Ога́вний, а, е. Большой, сильный. *Богач огавний.* Вх. Уг. 245. *Огавний дождж.* Вх. Уг, 255.

Ога́вно, *нар.* Сильно, очень. *Огавні ся хвалил.* Вх. Уг. 255.

Ога́знути, ну, неш, *гл.* = **Ошадіти**. *Цілий ліс огазне.* Вх. Уг. 255.

Ога́на, ни, *ж.* и пр.=**Обгана** и пр.

Оганя́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Отгонять отъ себя (нападающихъ). *Собаки в'їдаються, а бояре оганяються.* МУЕ. III. 217.

Огарь, рю, *м.* 1) Обожженный пень. *Так як огарь обідрався.* Ном. № 11236. 2) Нас. Oestrus bovis, оводъ бычій. Вх. Пч. I. 7. См. **Овід**. 3) Порода утокъ. Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Огва́ра, ри, *ж.* Что-либо огромное, очень большое. *Корова—огвара.* Вх. Зн. 43.

Оге́нь, огню́, *м.*=**Огонь**. *Червона шапочка як огень.* О. 1861. IV. 29.

О́гер, ра, *м.* Жеребецъ. *Дивися, огерем яким сам пан круг тебе похожав.* Шевч. *Дід їхав навзаводи на вороному арабському огеру.* Стор.

Оги́да, ди, *ж.* 1) Мерзость, гадость. Лукаш. 148. *Вийди, паноньку, до нас, викуп сі вінець у нас... Бо як не вийдеш до нас, не викупиш вінця у нас, до корчми*

понесемо, юрівки нап'ємо, занесемо до жида,— буде, пане, огида. Лукаш. 148. *Що у людей високе, те огида перед Богом.* Єв. Л. XVI. 15. 2) Отвращеніе, омерзеніе. *Аж огида дивитися,—таке погане.* 3) Противный человѣкъ. *Лучче б мені, моя мати, гірку редьку їсти, як ледачу жуінку мати, що гидко й присісти. Пошов би я поміж люде, чи Богу молиться,—як здумаю про огиду, забуду й хреститься.* Грин. III. 569.

Огидити, джу, диш, *гл.* 1) Загадить. 2) Опорочить, обезчестить.

Огидіти, дію, еш, *гл.*=**Огиднути.**

Огидливий, а, е.=**Огидний.**

Огидливість, вости, *ж.*=**Огидність.** *Дмитренко з огидливостю глянув на останніх гласних.* Мир. ХРВ. 374.

Огидлий, а, е.=**Огидний.**

Огидлість, лости, *ж.*=**Огидність.**

Огидний, а, е. Противный, отвратительный, мерзкій, гнусный.

Огидник, ка, *м.* Противный, отвратительный человѣкъ. Вх. Зн. 43.

Огидниця, ці, *ж.* Противная, отвратительная женщина. Вх. Зн. 43.

Огидність, ности, *ж.* Мерзость, гнусность.

Огидно, *нар.* Противно, отвратительно, мерзко.

Огиднути, ну, неш, *гл.* Опротивѣть, надоѣсть, опостылѣть. *Море так йому огидло, що бісом на його дививсь.* Котл. Ен. I. 14.

Огинатися, наюся, єшся, *гл.* Уклоняться, отвиливать. *Він де кого підмовляв до себе переїздити, так усе огинаються.* Харьк. г.

Огир, ра, *м.*=**Огер.** *Прискочив перше до Камили, як огир добрий до кобили.* Котл. Ен. VI. 61.

Огірковий, а, е. Огуречный. *Напийсь огіркового росолу, то може полекшав.* Харьк.

Огірок, рка, *м.* 1) Огурецъ, cucumis salibus. 2) Родъ игры, въ которой дѣвушки берутся за руки, составляютъ цѣпь, вьющуюся на подобіе стеблей огурцовъ, и поютъ пѣсни. Чуб. III. 79. 3) *мн.* Родъ писанки. КС. 1891. VI. 376. 4) *мн.* Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. Ум. **Огірочок.** Ув. **Огірчище.**

Огірочник, огірошник, ку, *м.* Раст: а) Borago officinalis. Мил. 35. ЗЮЗО. I. 114. б) Trifolium arvense L. ЗЮЗО. I. 172. в) Spiraca ulmaria L. ЗЮЗО. I. 172. г) Соломонова печать, Polygonatum multiflorum. Мнж. 187.

Огірчище, ща, *с.* Ув. отъ **огірок.** Лебед. у.

Оглабля, ля, *с.* **и оглаблі,** *мн.*=**Оголоки.** Желех. Вх. Зн. 43.

Оглан, ну, *м.* Уздечка, недоуздокъ. Вх. Лем. 442.

Оглавець, вця, *м.* Недоуздокъ. Вх. Лем., 442.

Оглас, су, *м.* 1) Возвѣщеніе, оглашеніе; также церковное оглашеніе о предстоящемъ бракосочетаніи. МУЕ. III. 80. 2) Опубликованіе. *Багато лежить у мене писання українською до друку, багато я перечитав його, та ось тільки крішечку до огласу вибрав.* К. (Хата, 2). 3) Возгласъ, крикъ. *Птиця відтіля з веселим огласом летіла.* Мкр. Г. 11. *Брата Лазаря огласом спросив.* Гол. III. 269.

Огласити, ся. См. **Оглашати, ся.**

Оглашати, шаю, еш, сов. в. **огласити, шу, сиш,** *гл.*=**Оголошувати, оголосити.** 1) *Кожне стало оглашати звичний подарунок.* Мкр. Н. 37. 2) *Огласив я друком не одно вже своє й чуже компонування.* К. (Хата, 1). 3) *Огласили запорожці Брюховецькою гетьманом.* К. ЧР.

Оглашатися, шаюся, єшся, сов. в. **огласитися, шуся, сишся,** *гл.*=**Оголошуватися, оголоситися.** *Огласився дуже жіночий плач, народ загомонів.* Стор. I. 253.

Оглашенка, ки, *ж.* Церковныя сѣни между церковью и колокольнею. Ромен. у.

Оглашенний, а, е. Безумный. *Може ти, оглашенний, і дитину її задавив?* Стор. МПр. 35. *Крутяться, як оглашенні.* Стор. МПр. 167.

Огледіти, джу, диш, *гл.*=**Оглядіти.** *Вийди, матенько, огледи, що тобі бояре привезли.* Лукаш. 96.

Огледітися, джуся, дишся, *гл.*=**Оглядітися.** *Тепер у дворі гості, ніколи й огледіться зі мною.* МВ. I. 72.

Оглобельний, а, е.=**Голобельный.** *Оглобельна аж брикає.* Котл. Ен. I. 28.

Оглобля, лі, *ж.*=**Голобля.** Чуб. V. 1074.

Оглух, ха, *м.* Дуракъ. *Оглух царя небесною.* Ном. № 6306.

Оглух(ну)ти, ну, неш. *гл.* Оглохнуть. *Всі оглухли, похилились.* Шевч. *Оглухли, не чують.* Шевч. 210.

Огляд, ду, *м.* 1) Осмотръ; обзоръ; смотръ. *Вернувшись після огляду козацької сотні.* Кв. II. 69. **На огляд добрий.** На взглядъ хорошій. **За два огляди.** Дважды

осмотрѣвъ. Харьк. у. **Купив за три огляди.** Укралъ. Мнж. 166. 2) *мн.*=**Оглядини.** *Пошел Ванічко в огляди без материной поради.* Гол. II. 711.

Огляда́ння, ня, *с.* Осматриваніе.

Огляда́ти, да́ю, еш, сов. в. **огля́діти, джу, диш,** *гл.* 1) Осматривать, осмотрѣть. *Вийди, матінко, огляди, що тобі бояре привезли.* Мет. 230. *Козаків піджидає, козаків оглядає.* Макс. 2) Созерцать, видѣть. *Сподоби в небі лицем к лицу Бога оглядати.* Чуб. *Одного ранку, бодай такою ніхто не оглядав, сказано мені, що на черзі Андрійко у некрути.* МВ. II. 71.

Огляда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **огля́дітися, джуся, дишся,** *гл.* 1) Оглядываться, оглянуться, осматриваться, осмотрѣться. *Летить орел по над морем та й не оглядається.* Мет. 64. *Оглядайся на задні колеса.* Ном. № 4305. 2) Только сов. в. Хватиться. *Оглядівся пан, уранці вставши, аж у його покрали.* Рудч. Ск. 1. 197. *Візьми, дурний, та й застроми два свердли... Коли сьогодні огляжуся,—аж і сліду не знать, де свердли.* Мир. ХРВ. 267.

Огля́дач, ча, *м.* Осматривающій.

Огля́дини, дин, *ж. мн.* 1) Осмотръ, осматриваніе. 2) Осмотръ жилья и хозяйства жениха, дѣлаемый родителями невѣсты послѣ сватовства и оканчивающійся угощеніемъ. См. **Розглядини.** ХС. VII. 423.

Огля́нути, ну, неш, *гл.* =**Оглядіти.** *Ісус, оглянувши все, вийшов.* Єв. Мр. XI. 11.

Огля́нутися, нуся, нешся, *гл.*=**Оглядітися.** *„Соб, тпру до ярма!"—оглянувся та й нема.* Ном. № 1914. 2) - **на кого.** Обратить вниманіе, сжалиться, снизойти. *Потім оглянулись і люде на нас і драночок мені назносили.* Г. Барв. 355. *Оглянься на плач дочки своєї.* Котл. Ен. *Оглянулась на мої старощі.* Г. Барв. 207.

Огневи́й, а́, е́. Огневой. Стор. МПр. 72.

Огневи́ця, ці, *ж.* Медиц. горячка.

Огнедиха́тий, а, е. Огнемъ дышащій. *Дракон огнедихатий.* К. МХ. 35.

Огнекрила́тий, а, е Съ огненными крыльями. *Дракон огнекрилатий.* К. МБ. II. 137. *Як смерти бурний дух огнекрилатий.* К. ЦН. 246.

Огне́нний, а, е. 1) Огненный. Чуб. I. 22. *Огненне море.* Шевч. 2) Пылкій, горячій. *Він до роботи огненний.* Лебед. у. *Огненний чоловік.* Черк. у. 3)—**сусіда.** Сосѣдъ, постройки котораго весьма близко. Харьк. г.

Огне́нно, *нар.* Горячо, пылко.

Огнепа́льний, а, е. Горючій. *Огнепальна купина.* Левиц. I. 289.

Огни́во, ва, *с.* 1) Стальная пластинка въ замкѣ кремневаго ружья, стоящая противъ курка,—въ нее бьетъ кремень. Шух. I. 230. 2) Часть токарнаго станка. См. **Токарня.** Шух. I. 305, 306. 3) Въ крышѣ оборога: каждая изъ четырехъ горизонтальныхъ жердей, составляющихъ четнероугольникъ, являющійся основаніемъ крыши. Вх. Зн. 42. Ум. **Огнивце.**

Огни́вце, ця, *с.* 1) Ум. отъ **огниво.** 2) То-же, что и **песик** въ ткацкомъ станкѣ. См. **Верстат.** МУЕ. III. 24.

О́гник, ка, *м.* 1) Ум. отъ **огонь,** огонекъ. 2) Медиц. Пузырчатая сыпь на лицѣ, eczema. ХС. VII. 416.

Огни́на, ни, *ж.* Искра. ХС. III. 53.

Огни́стий, а, е. 1)=**Огненний 1.** *Сонце як раз... сідало; червоне огнисте коло його так і искрило світом.* Мир. Пов. I. 158. 1)=**Огненний 2.** *Серце огнисте.* К. МХ. 6.

О́гничок, чка, *м.* Ум. отъ **огонь.**

гнище, ща, *с.* 1) Костеръ. *Спасибі жіночкам, на городі розіклали огнище і всякої страви понаготовляли.* ЗОЮР. II. 286. **В огнище вкинутися.** Вспылить. *Сердитий був парубок, так у огнище і вкинеться! Як жар стане.* Харьк. г. 2) Мѣсто, гдѣ былъ костеръ. *На огнищі не швидко виросте трава.* Волч. у.

Огнянець, нця, *м.* Дьяволъ, чортъ. *Бо ти не мій младенец, лем ти з пекла огнянец.* Гол. I. 210.

Огня́ний, а, е.=**Огненний.** Левиц. I. 271. *Господь вигнав їх з раю огняною різкою.* Мир. ХРВ. 32. *Широка огняна хвиля.* Мир. ХРВ. 272. **Огня́на же́ртва.** Всесожженіе. Єв. Мр. XII. 33.

Огняни́к, ка, *м.* Птица Lanius ruficeps. Вх. Пч. II. 12.

Огнянниця, ці. *ж.* Свѣтлякъ, Ивановъ червякъ, Lampyris noctiluca. Вх. Лем. 442.

Ого! *межд.* выражающее удивленіе. *Ого, чудеса! вербовиї колеса.* Ном. № 7831.

Огово́рюватися, рююся, ешся, *гл.* Отговариваться. *Оговорюються, що їм багацько діла робити.* Ном. № 10064.

Ого́втатися, таюся, ешся, *гл.* Освоиться. *Трохи оговтавсь і не боїться нічого.* Рудч. Ск. I. 93.

Оголи́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Обголити.**

Оголо́бля, лі, *ж.* Оглобля. Чуб. VII. 465.

Оголоди́ти, джу́, ди́ш *гл.* Сдѣлать го-

лодныиъ. *Поділи ж ти нам цю курочку та й собі не оголоди.* Мнж. 66.

Оголо́ни, нів, *м. мн.* У лошадей на деснахъ пузыри, опухоли. Вх. Зн. 43.

Оголоси́ти, ся. См. **Оголошувати, ся.**

Оголо́ска, ки, *ж.* Объявленіе, извѣщеніе. *Оголоски оголошував у церкві.* Вх. Уг. 255.

Оголо́шення, ня, *с.* Объявленіе.

Оголо́шувати, шую, єш, сов. в. **оголоси́ти, шу́, сиш,** *гл.* 1) Объявлять, объявить; возвѣщать, возвѣстить. *На ввесь світ оголосили свої гріхи.* О. 1862. IX. 25. *Король мене банитою - вигнанцем оголосив по Польщі і Вкраїні.* К. Бай. 69. 2) Опубликовывать, опубликовать. 3) Избирать, избрать голосованіемъ.

Оголо́шуватися, шуюся, єшся, сов. в. **оголоси́тися, шу́ся, сишся,** *гл.* 1) О звукѣ: Раздаваться, раздаться. 2) Быть объявляемымъ, объявленнымъ, объявляться, объявиться. 3) Опубликовываться, опубликоваться.

Ого́нь, огню́, *м.* Огонь. *По тім боці огонь горить, по сім боці видно.* Мет. 39. **Огонь пуска́ти.** Поджигать. **Огне́м піти́.** Сгорѣть. *Бодай сіно огнем пішло і коса зломилась* Чуб. *Який то він собі дом коштовний збудував,—то він громовим огнем пішов.* КС. 1882. XII. 503. Ум. **Огник, о́гничок.**

Ого́нь, ні, *ж.*=**Огоня.** Борз. у.

Ого́ня, ні, *ж.* 1) Обгонъ, объѣздъ плугомъ или раломъ при паханьѣ нивы отъ периферіи къ серединной линіи. Кіев. г. 2) Участокъ земли, занимаемый работникомъ при паханіи такого рода. *Орати в огоню. Як дореш цю огоню, то випрягай воли.* Кіев. г.

Огорну́ти. См. **Огортати.**

Огоро́д, да, *м.* Огородъ. *Високії огороди,—капуста не родить.* Чуб. V. 147. Ум. **Огоро́дець.** См. **Горо́д.**

Огоро́да, ди, *ж.* Ограда.

Огоро́джувати, джую, єш, сов. в. **огороди́ти, джу́, диш,** *гл.*=**Обгороджувати, обгородити.** *Огородив двір щирим залізом, зробив ворітця з щирою злітия.* Чуб. III. 295.

Огоро́дина, ни, *ж.* Овощи, огородныя растенія. *Ганна вийшла оглядати огородину.* Левиц. I. 27. См. **Городина.**

Огороди́ти. См. **Огороджувати.**

Огоро́дник, ка, *м.* Огородникъ. Чуб. I. 182.

Огородникува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Заниматься огородничествомъ. *А той огородник навчив його огородникувать.* Чуб. I. 182.

Огоро́дній, я, є. Огородный. Левиц. I. 188.

Огоро́жа, жі, *ж.* Ограда, плетень, заборъ. *Огорожа кругом нова, висока, хазяйська.* Левиц. I. 22.

Огорта́ти, та́ю, єш, сов. в. **огорну́ти, ну́, неш,** *гл.*=**Обгортати, обгорнути.** *Візьме її та й огорне в ризу золотую.* Шевч.

Огорча́ти, ча́ю, єш, сов. в. **огорчи́ти, чу́, чи́ш,** *гл.* Огорчать, огорчить. *Чи вам дочки, чи вам синочки гірке слово сказали? Чим вони вас огорчили?* Мил. 200. *Думаю: як його й огорчати їх.* Г. Барв. 202.

Ограбува́ти, бу́ю, єш, *гл.* Ограбить.

Огра́да, ди, *ж.*=**Огорожа.** *Єсть золотий сад і золотою оградою огорожений.* Рудч. Ск. II. 94.

Огре́бки, ків, *м. мн.* Остатки корма домашняго скота. *Огребки – ті, що на грядки накладають.* Новомоск. у. (Залюб.).

Огре́бом, *нар.*—**бра́ти.** Загребать, обѣими руками брать. *Наш титарь так огребом і бере гроші з церкви.* Волч. у.

Огребти́, ся. См. **Огрібати, ся.**

Огриза́ти, за́ю, єш, сов. в. **огри́зти, зу́, зе́ш,** *гл.*=**Обгризати, обгризти.**

Огріба́ти, ба́ю, єш, сов. в. **огребти́, бу́, бе́ш,** *гл.*=**Обгрібати, обгребти.** *Огню огреби.* Чуб. V. 626. *Не хотят гості їсти, треба її* (капусту) *обливати,—будут гості огрібати.* Гол. II. 118.

Огріба́тися, ба́юся, єшся, сов. в. **огребти́ся, бу́ся, бе́шся,** *гл.*=**Обгрібатися, обгребтися.** *Сів на човен, сів на човен, а весельцем огрібатись.* Чуб. V. 163.

Огріба́ч, ча, *м.* Палка, которой подгребаютъ горящіе угли. Шух. I. 97.

Огріва́ти, ва́ю, єш, сов. в. **огрі́ти, рі́ю, єш,** *гл.* 1) Согрѣвать, согрѣть, обогрѣвать, обогрѣть. Грин. III. 632. *Сонце каже: я зійду, твої сини обігрію.* Гол. I. 187.

Огрі́йливий, а, е. Согрѣвающій, теплый.

Огрі́йливо, *нар.* Тепло.

О́гріх, ха, *м.* Пропущенное мѣсто при паханьѣ поля. *Глядіть же, щоб оранка без огріхів була.* Харьк.

Огріши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Нарушить обрядъ, обычай, благопристойность.

Огрядне́нький, а, е. Ум. отъ **огрядний.**

Огрядни́й, а́, е́. Дородный. *Огрядний високий парубок.* МВ. I. Ум. **Огрядне́нький.** *Хоч низенька, так огрядненька.* Посл.

Стріла нас панночка сже доросла й оградненька собі. МВ. I.

Огрáдність, ности, *ж.* Дородность. *Не вважаючи на свою... оградність, суддя садив тропака.* Левиц. I. 351.

О́гуд, ду, *м.*=**Огудиння**. *Соняшники, кущі, огуд всякий.* Сим. 225.

Огу́да, ди, *ж.* Хула, поношеніе. *Кобзарю, не дивись ні на хвалу темноти, ні на письменницьку огуду за пісні.* К. Дз. 207.

Огу́дина, ни, *ж.*=**Огудиння**.

Огу́диння, ня, *с.* Стебли арбузовъ, дынь, огурцовъ, тыквъ. Левиц. I. 276.

Огу́дити, джу, диш, *гл.* Охулить, осудить. *Не хотять на його й глянуть, а глянуть—огудять.* Шевч.

Огу́зка, ки, *ж.* Огузокъ, задняя, нижняя часть чего-либо. *Там то мелник хороший... ані мірки не просить, сам огузку заносить.* Гол. III. 358.

Огу́лити, лю, лиш, *гл.* Обмошенничать, надуть. *Москаль козака як раз огулить. а москаля і чорт не одурить.* Ном. № 846.

Огу́литися, люся, лишся, *гл.* Ошибиться, дать промахъ. *Та й пан не огулився, що полюбив таку кралю.* Лебед. у. *Ізроду шкапи не купувавши та сам задумав купувати,—чи бач і огулився.* Рудч. Ск. II. 276.

Огу́лом, *нар.* 1) Оптомъ, гуртомъ. *Бачите, щоб було посходніш, сторгуємось огулом.* Стор. 2) Вообще. *Мовлячи огулом, треба сторожко підступати.*

Огу́ритися. См. **Огурятися**.

Огурне́нький, а, е. Ум. отъ **огурний**.

Огу́рний, а, е. 1) Строптивый, упорный, упрямый. *Огурна дитина.* Брацл. у. 2) Непривѣтливый, несообщительный. *Ну, та й огурний народ тут: і слова не доб'єшся.* Брацл. у. Ум. **Огурне́нький**.

Огу́рність, ности, *ж.* Строптивость, упорство, упрямство.

Огу́рно́, *нар.* Строптиво, упорно, упрямо.

Огу́рство, ва, *с.*=**Огурність**.

Огуря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **огу́ритися, рюся, ришся**, *гл.* Упрямиться, заупрямиться, противиться, воспротивиться. *Щоб козак в військо ходить не огурявся.*

Од, *пред.* См. **Від**.

О́даль, *нар.* Вдали, поодаль.

Одамашко́вий, а, е и пр.=**Адамашковий** и пр.

Ода́я, ода́ї, *ж.* Загонъ для рогатаго скота внѣ села. Литин. у.

Одб... См. слова отъ **Відбабувати** до **Відбуча**.

Одв... См. слова отъ **Відвага** до **Відв'язуватися**.

Одві́р, во́ру, *м.*=**Одвірок**. МУЕ. III. 45.

О́двір, *нар.* Возлѣ дверей. *Гей станьте одвір, щоб лихі собаки не повтікали.* К. ПС. 57.

Одві́рець, рця, *м.*=**Одвірок**. О. 1861. XI. Св. 35.

Одві́рник, ка, *м.* См. **Лавчастий замок**. Шух. I. 93.

Одві́рок, рка, *м.* Дверной косяк. Чуб. VII. 378. Kolb. I. 57. *Золотая брама, а срібні одвірки.* Нп. Ум: **Одві́рочок**.

Одву́кінь, *нар.* На двухъ лошадяхъ—попеременно то на одной, то на другой. (Вістовець) *летів одвукінь з Низу день і ніч.* К. ПС. 135.

Одг... См. отъ **Відгада** до **Відгусти**.

Одд... См. отъ **Віддавання** до **Віддячливий**.

Оде́жа, жі, *ж.* Одежда, одежа. *Одежу всю цвітну порвала* Котл. Ен. VI. 81. *Як би хліб та одежа,—їв би козак лежа.* Ном. № 1724. Ум. **Оде́женька**. Чуб. V. 719.

Одежи́на, ни, *ж.* 1) Что либо изъ платья. Г. Барв. 190. 2) **Оде́жина**=**Одежа**. **Жа́лувати оде́жину**. Беречь платье. **Не́хтувати оде́жину**. Не жалѣть, не беречь одежды. Ном. № 11133. Ум. **Оде́жинка**. Мир. Пов. I. 123.

О́дека, о́деки, о́деньки. *нар.* Вотъ здѣсь. Желех.

Оде́н, *числ.*=**Один**. Подольск. г.

Оде́нки и оде́ньки, ків, *м. мн.* 1) Дневное собраніе замужнихъ женщинъ зимою для рукодѣльныхъ работъ. Балт. у. 2) Остатки на днѣ, подонки.

Оде́нок, нка, *м.* Стогъ сѣна. Шух. I. 76, 108.

Одену́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одѣть. К. (Желех.).

Одену́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одѣться. *Оденулась молодая та й мелькнула з хати.* Мкр. Н. 21.

Оде́нчичка, ки, *ж.* Пришедшая на оденки.

Оде́ньки. См. **Оденки**.

Одера́чка, ки, *ж.* Родъ гребня, которымъ расчесываютъ ленъ послѣ того какъ очистятъ его отъ кострики. Вх. Уг. 249.

Оде́ржати, ся. См. **Одержувати, ся**.

Оде́ржування, ня, *с.* 1) Полученіе. 2) Владѣніе чѣмъ, обладаніе.

Оде́ржувати, жую, еш, сов. в. **оде́р-**

жати, жу, жиш. *гл.* Получать, получить. *Віруйте, що одержите і буде вам.* Єв. Мр. XI. 24.

Одéржуватися, жуюся, єшся, сов. в. **одéржатися, жуся, жишся,** *гл.* 1) Получаться, получиться. 2) Удерживаться, удержаться. *Не знаю, де в мене й дух одержався Гладка така, що й миш не одержиться.* Ном.

Одернувáти, нýю, єш, *гл.* Обложить дерномъ.

Одж... См. отъ **Віджалувати** до **Віджухаритися.**

Óдже, *сз.*=**Отже.** *Чи чорт видав, щоб ведмідь щебетав, одже щебече.* Ном. № 7909.

Одзвінки, ків, *м. мн.* Раст. Thalictrum aquilegiaefolium. Вх. Пч. I. 13.

Одзьóбати. См. **Одзьóбувати.**

Одзьóбувати, бую, єш, сов. в. **одзьóбати, баю, єш,** *гл.*=**Обполювати, обполоти.** Вх. Лем. 442.

Оди́н, однá, однó, *числ.* Одинъ, одна, одно. *З одним Богом на сто ворог.* Ном. № 12. **Оди́н óдного, одно 'днóго, оди́н у óдного, один на óдного** и пр. Одинъ другого, другъ друга, другъ у друга, другъ на друга и пр. *Вони один одною покохали.* Стор. МПр. 57. *Питали один в одною.* Єв. Мр. I. 27. *Пастухи казали один до 'одною.* Єв. Л. II. 15. **Оди́н по óдному.** Одинъ за другимъ. ЗОЮР. I. 6. *Один по одному лист у гаї осипається.* Дещо. *Один по одному спішать.* Щог. В. 134. **Одни́и оди́н.** Совершенно одинъ; единственный. *Вона була хорошою роду і одним одна дочка у батька дуже багатою.* Кв. **Одно́, в одно́.** Не переставая. *Ледві додому вернувсь та 'дно стогне.* Грин. I. 285. *Я її пужалном лущу в одно.* Щог. В. 71. **Все одно́.** Все равно. *А що ж, каже царенко, нам все одно пропада...ь.* Рудч. Ск. **Не одно́-десять.** Не одинъ десятокъ. *Не одно-десять навчив парубків пісень московських співати.* Кв. **Одного́ разу́.** Однажды. **Одного рáнку, вéчора.** Однажды утромъ, вечеромъ. *Одного ранку... сказано мені, що на черзі Андрійко у некрути.* МВ. II. 4. Ум. **Одне́нький.** *Вона у мене одненька.* Лохв. у.

Одина, ни, *ж.* Одиночество, уединеніе. *Та в одині-самотині в садочку буду спочивати.* Шевч. 630.

Одинáдцятеро *числ.* Одинадцать. *Дивиться—одинадцятеро дочок.* ЗОЮР. II. 71.

Одинáдцятий, а, е. Одинадцатый. *Уже твої хорти одинадцяті двері гризуть.* Рудч. Ск. I. 137.

Одинáдцятка, ки, *ж.* Полотно въ 11 пасмъ. Лебед. у. (Залюб.).

Одинáдцять, ти, *числ.* Одинадцать. *Було вас (бешних) одинадцять, а без дванадцятий.* Чуб. I. 116. *Сповістили про все се одинадцятьох.* Єв. Л. XXIV. 9.

Одинáк, кá, *м.*=**Одинець.**

Одинáчка, ки, *ж.* 1) Единственная дочь. *Батько й мати любили мене, одиначку, вельми.* Г. Барв. 230. *Що то вже одиначка!* Ном. № 9324. 2) Рублевый кредитный билетъ. *Він дав мені трюячку, а я йому здачі одиначку, а мені осталось два рублі.* Новомосковск. у. (Залюбов.).

Одинéць, нця, *м.* 1) Единственный сынъ. Грин. II. 306. *Оттепер то хоч і вмерти, одинця женивши.* Мкр. Н. 2) Одинъ человѣкъ. Г. Барв. 326. *Вони хоч проміж себе гуторять, а мені, одинцеві, та й ні з ким* Г. Барв. 202. **По одинцю.** По одиночкѣ, по одному. *Сіх ляхів дуків, срібляників по одинцю з хати виважають.* ЗОЮР. I. 320. 3) Дикій кабанъ, волкъ, ходящій въ одиночку. Кіев. г. Вх. Пч. II. 7. Ум. **Оди́нчик, оди́нчичок.** Чуб. III. 273. *Тим я тебе полюбила, що в батька одинчик.* Грин. III. 157.

Одини́ця, ці, *ж.* 1) Единица. *На першому місці вісім одиниць, на другому чотирі десятки, значить—сорок вісім.* К. Грам. 100. 2)=**Одинáчка.** *Чи я в тебе, моя мати, та одна одиниця?* Чуб. V. 569. Ум. **Одини́чка, одини́ченька.** *Дівка Галочка в свого батенька одиниченька була.* Грин. III. 470.

Одинóкий, а, е. 1) Одинокій. *Він багатий, одинокий—будеш панувати.* Шевч. *Чи ж тобі одиноке життя не обридло?* О. 1861. XI. Кух. 37. 2) Единственный. Галиц.

Одинóцтво, ва, *с.* Одиночество. *Се мені одиноцтво та убожество так вік скоротило.* Г. Барв. 357.

Оди́нчик, ка, оди́нчичок, чка, *м.* Ум. отъ **одинець.**

Одинюсінький, а, е. Единственный, совершенно одинъ. *Один одинюсінький був син—і того узяли.*

Одичáвіти, нію, єш, гл. Одичать *Одичавів кінь у табуні.* Міус. окр.

Одібрáти См. **Відібрати.**

Óдіва, ви, *ж.* Одежда. *Е, ні, це не той, не в такій одіві, як той, що мене грабував.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.) 2) **Одíва.** Одѣваніе. *Купувала собі для одіви свитину на базарі.* Новомосков. у. (Залюб.)

Одівáння, ня, *с.*=**Одягання.** Ум. **Одівáннячко.** Грин. III. 441.

Одівáти, вáю, еш, сов. в. **одíти, дíну, неш,** гл. 1) = **Одягати, одягти.** 2) Укрывать, укрыть (одѣяломъ) *Ой м'кая постіль твоя, і м'яко ти послав мені, і легенько одів мене.* Грин. III. 382.

Одівáтися, вáюся, ешся, сов. в. **одíтися, дíнуся, нешся.** гл.=**Одягатися, одягтися.** *Красна дівчина полощиться, полощиться, одівається.* Чуб. V. 8.

Одівéць, вця́, *м.* Одѣвающій. *Подай, Петрику, гребінець!—Я тобі, Марушко, не одівець, що подам тобі гребінець.* Грин. III. 535.

О́діво, ва, *с.* Одежда, одѣяніе. *Грошей треба було для обуви, для одіва і так для чого.* Верхнеднѣпр. у.

Одіг... Кромѣ имѣющагося здѣсь, еще см. отъ **Відігнати** до **Відігратися.**

Одігати, ся, гáю, ся, еш, ся, гл.= **Одягати, ся.** *Одігаться стала.* Сим. 230.

Одід... См. отъ **Віді...** до **Відідратися.**

Одиди́чення, ня, *с.* Наслѣдованіе.

Одиди́чити, чу, чиш, гл. Получить въ наслѣдство, унаслѣдовать.

О́діж, жі *ж.* Одежда. *Купив панові якоїсь матерії на одіж.* Грин. I. 99. *Скинув одіж.* Грин. I. 104.

Одíжний, а, е. 1) Къ одеждѣ относящійся. *А де ж той прибуток? Ні корівного, ні одіжного прибутку.* Г. Барв 277. 2) Одѣтый, хорошо одѣтый. *Пластун не зна роскоші, не гаразд одіжний.* О. 1862. II. 62. *Народ одіжний.* ЗОЮР. I. 162. 3) Хорошо оперенный, имѣющій густую шерсть. *Гуска добре одіжна, то їй зімою не холодно.* Міус. окр.

Одіз... См. **Відізвáти, ся.**

Одій... См. отъ **Відіймати** до **Відійти.**

Одім... См. отъ **Відімкнути** до **Відімщення.**

Одíння, ня, *с.* Одѣяніе. *Воду сь мі перепила, одіння сь мі походила.* Гол. Ум. **Одіннячко.**

Одіп... См. отъ **Відіпня́ти** до **Відіп'яти.**

Одір... См. **Відірвати, ся.**

Одíржини, жин, *ж. мн.* Очески конопли, остающіеся на гребнѣ или крючкахъ при расчесываніи. Рк. Левиц.

Одіс... См. отъ **Відіслати** до **Відіспати.**

Одіт... См. отъ **Відіткнути** до **Відітхнути.**

Одíти, ся. См. **Одівáти, ся.**

Одíтний, а, е. = **Одіжний** 2. *У сім селі дівки горді, а у другім голі, а у місті та й одітні, але бо голодні.* Гол. II. 299.

Одíя, і, *ж.* Одежда. *Як зносив еси м'якую одію, тоді зложив еси на Бога надію.* Чуб. I. 177.

Одї... См. отъ **Від'Їдати** до **Від'Їхати.**

Одк... См. отъ **Відкадити** до **Відкушувати.**

Одл... См. отъ **Відлавити** до **Відлясок.**

Одм. См. отъ **Відмага** до **Відм'ялити.**

Одна См. **Один.**

Одн... См. отъ **Відналжувати** до **Відняти.**

Однáк, *нар.* Однако. *Хоча він був і вдовець, однак же любив закликати до себе веселих гостей.* Левиц. I. 209.

Однáкий, а, е.=**Однаковий.** *Я однакий, мамо, не змінився.* Федьк.

Однáко, *нар.* Одинаково, равно. *Не всім однако дано: одному ситие, другому решітие.* Ном. № 1690. **Все однáко.** Все равно.

Однáковий, а, е. Одинаковый, тотъ же, такой же самый. *В одній руці пальці, та не одинакові.* Ном. № 9221. *Усі стануть однакових літ, тридцятиліткамu.* Чуб. I. 221.

Однаковíсінький, а, е. Совершенно одинаковый.

Однаковíсінько, *нар.* Совершенно одинаково. *Мені однаково, чи буду я жить в Україні, чи ні, чи хто згадає, чи забуде мене в снігу на чужині—однаковісінько мені.* Шевч. 389.

Однáковість, вости, *ж.* Одинаковость, тожество. *Не одна тільки однаковість удачі зводить людей до купи.* Левиц. I. 133.

Однáково, *нар.* Все равно, безразлично. *Вам однаково, що тут, що там.* Гліб.

Однáче, *нар.*=**Однако.** *Одначе ми не втечемо і тебе не ввеземо.* АД. I. 114. *Та вже, каже чмелик, чи винесу, чи не винесу, одначе вам пропадать.* Рудч. Ск. I. 118.

Однéнький, а, е. Ум. отъ **один.**

Однíсінький, а, е. Только одинъ, единственный. *Пливе човен день, пливе і другий—не видно ні однісінького корабля.* Рудч. Ск. II. 19.

Однíський, а, е.=**Однісінький.** *Одніське добре слово часом примирить лютих ворогів.* Млак. 60. *Всі веселі, лиш сумненько одніській дівчині.* Млак. 16.

Однó. См. **Один.**

Однобáрвний, е, е. Одноцвѣтный. Желех.

Однобóжник, ка, *м.* Монотеистъ. Желех.

Однобо́кий, а, е. Однобокій. **Однобо́ка ри́ба=Однобочка.** Чуб. I. 76.

Одноборство, ва, *с.* Единоборство. *Стояла все мов нежива коло Чорногорця, дивлячись на страшне одноборство.* К. ЧР. 169.

Однобо́чка, ки, *ж.* Камбала (рыба).

Одновілити, лю, лиш, *гл.*=**Їльнувати.**

Одновірець, рця, *м.* Единовѣрный, той же самой вѣры человѣкъ. Желех.

Одновірний, а, е. Единовѣрный. К. Краш. 21.

Одновірство, ва, *с.* Единовѣріе. Желех.

Одногніздки, ків, *м. мн.* Изъ одного гнѣзда.

Одного́дки, ків, *м. мн.* Ровесники. *Ми з ним одноюдки.* Новомосковск. у.

Одноголо́сний, а, е. Единогласный. Желех.

Одноголо́сність, ности, *ж.* Единогласность. Желех.

Одноголо́сно, *нар.* Единогласно.

Одного́рбий, а, е. Одногорбый.

Однодво́рець, рця, *м.* Однодворецъ. *Чи не з міщан ви часом, або чи не з однодворців.* Левиц. Пов. 189.

Однодво́рський, а, е. Однодворческій.

Однодержа́вний, а, е. Единодержавный. Бапт. 91.

Одноду́мець, мця, *м.* Единомышленникъ.

Одноду́мний, а, е. Единомышленный.

Одноду́мність, ности, *ж.* Единомысліе. *Нема одностайности, однодумности в громаді.* О. 1861. I. 323.

Однов, *числ.*=**Одно**. *Звила собі гніздечко одное, вивела діток зо двоє.* Грин. III. 534.

Одноже́нство, ва, *с.* Единобрачіе.

Одноземець, мця, *м.* Единоземецъ, соотечественникъ.

Однозо́р, ра, *м.* Одноглазый. *Бог дав чоловіка: і сопливий, і заїка, однозор і шульга, перебита нога.* Аф. 415.

Однокінка, ки, *ж.* Одноконка. Левиц.

Однокінний, а, е Одноконный.

Однокопи́тий, а, е. Однокопытый.

Однокри́лий, а, е. Съ однимъ крыломъ. Желех.

Однокро́вник, ка, *м.* Родственникъ, единокровный. Зміев. у.

Одноли́чній, я, е. Одинаковый, одного сорта, вида, рода. *Однолишня трава на оцій десятині: самий пирій.* Волч. у. (Лобод.).

Одно́літка, ки, *ж.* Ровесница. *Маруся... однолітка з нами.*

Одно́літній, я, я. Однолѣтній.

Одно́літок, тка, *м.* 1) Однолѣтокъ, ровесникъ. *Вінчай діток-одноліток.* КС. 1883. II. 372. 2) Имѣющій годъ отъ роду. 3) Однолѣтнее растеніе. (Сумск. у.) *Як ми, серце, зазнавались—сухі дуби розвивались, а тепер, як перестали, однолітки повсихали.* Чуб. *Гнучкий одноліток лози.* Шевч.

Одноманітний, а, е. Однообразный. Кременчуг. у.

Одноманітно, *нар.* Однообразно.

Одномасний, а, е. Одноцвѣтный, одной масти. *Одномасна земля.* Любеч.

Одномо́вець, вця, *м.* Единоязычный, одноплеменникъ, соотечественникъ. *Одномовців Боянських.* К. Дз. 105.

Одноно́гий, а, е. Съ одной ногой. Желех.

Одноно́жаний, а, е. О сапогахъ: шитый на одну колодку. *У панів все одноножані чоботи.*

Одноо́кий, а, е Одноглазый. *Лучче тобі однооким увійти в царство Боже.* Єв. Мр. IX. 47.

Одноплемінний, а, е. Единоплеменный.

Одно́раз, *нар.* Сразу, вдругъ. *Пішов і однораз знайшов його.* Борз.

Однора́зний, а, е. **Однора́зні коні.** Лошади, которыя, будучи впряжены вмѣстѣ, одинаково хорошо везутъ. Рк. Левиц.

Однора́л, ла, *м.* Генералъ. *Де мій милий ночує? Ой ці з одноралом въ чужім краю на залозі?* Голов. I. 285.

Однора́лля, ля, *с.* Пахота одинъ разъ. Кролев. у.

Однора́льський, а, е. Генеральскій.

Одноріг, рога, *м.* 1) Единорогъ. *В святого Юра з буйного тура* (труба), *в Господа Бога з однорога.* Гол. IV. 544. 2) Насѣк. Носорогъ. 3) Вилы съ однимъ рожкомъ.

Одно́рілля, ля, *с.* Разъ вспаханное поле; поле засѣянное послѣ однократной вспашки. Вас. 196.

Одноро́жок, жка, *м.* Насѣк. Oryctes naticornis. Вх. Пч. I. 7.

Одноруќ, ка, *м.* 1) Человѣкъ съ одной рукой. 2) Небольшой кузнечный молотъ. Сумск. у.

Однору́кий, а е. Однорукій.

Одно́руч, *нар.* Одной рукой. *Чого ви дверима грюкаєте?—Та се я одноруч зачиняла.* Черниг. у.

Одноручка, ки *об.* 1) Однорукій, однорукая. 2)—пилка. Пила съ рукояткой

только съ одного конца (садовая и пр.) Вас. 149.

Одноручний замок=Бганий замок. Шух. I. 94.

Односердне, *нар.* Единодушно. *Односердне стати за еванелію правди.* Шевч.

Односердя, дя, *с.* Единодушіе, согласіе.

Односкладовий, а, е. Односложный. Желех.

Однослов, ва, *м.* Согласный въ словахъ, правдивый человѣкъ. *Богослов, та не однослов.* Ном.

Однословний, а, е. Согласный, одного и того же содержанія.

Однословно, *нар.* Согласно.

Одностайне, *нар.* = **Одностайно.** К. ЧР. 26.

Одностайний, а, е. 1) Единодушный, солидарный. *Будьмо одностайні.* О. 1862. III. 25. 2) Однородный, весь, вездѣ одинаковый, цѣльный. Гол. Од. 36. *Як би земля одностайна, а то зверху супіскувата, а там далі вглиб солончакувата.* Новомоск. у.

Одностайність, ности, *ж.* Единодушіе, солидарность. *Нема одностайности, однодушности в громаді.* О. 1861. I. 323. К. Гр. 40.

Одностайно, *нар.* Единодушно. *Славирицарства козацькому війську доставати, за віру християнську одностайно стати.* Дума. *Одностайно бийтесь.* К. ЧР. 250.

Односталь. См. **В-односталь.**

Одностеблий, а, е. Съ однимъ стеблемъ. *Пшениця одностебла.* Міус. окр.

Одностеблиця, ці, *ж.* Съ однимъ стеблемъ. *Капустиця-одностеблиця.* Чуб. V. 1108. Ум. **Одностебличка.** *Та посіємо яру пшеничку, яру пшеничку одностебличку.* Kolb. I. 99.

Односум, ма, *м.* 1) Сопечальникъ. 2) Единомышленникъ. Черномор. 3) Товарищъ по работѣ, жилью и пр. *Инші пластуни чоловіка по два й по три живуть в односумстві, в однім курені, то отакі односуми розіходяться на охоту по секту в різні сторони.* О. 1862. II. 63.

Односумний, а, е. Единомышленный.

Односумство. ва, *с* 1) Единомысліе. 2) Житье вмѣстѣ. О. 1862. II. 63. См. **Односум 3.**

Одноцальный, а, е. Въ одинъ дюймъ. Одноцальна дошка.

Одночасний, а, е. 1) Одновременный. 2) Современный.

Одночасник, ка, *м.* Современникъ (чей).

Одночасно, *нар.* 1) Одновременно. 2) Современно (съ чѣмъ).

Однояй, яя, *м.* Человѣкъ съ однимъ ядромъ. Рк. Левиц.

Одо... Кромѣ находящихся здѣсь словъ смотри еще отъ **Відо...** до **Відотіль.**

Одолівати, ваю, еш, сов. в. **одоліти, лію, еш,** *гл.* Одолѣвать, одолѣть. *Турн тяжку боль одоліває.* Котл.

Одомаш, ша, *м.*=**Могорич.** (Угорск.). Вх. Зн. 43.

Одороб̃ало и **одоробло, ла,** *с.* 1) Громадина, большой, громоздкой предметъ. 2) Высокій неповоротливый человѣкъ. *Мамо!—говорила Зося, де ви взяли таке одоробло, а не наймичку?* Левиц. I. 357. Употребляется какъ бранное слово подобно русскому: чучело.

Одп... См. отъ **Відпадати** до **Відпущення.**

Одр... Кромѣ здѣсь находящихся словъ см. еще отъ **Відрада** до **Відрятувати.**

Одробина, ни, *ж.* Кроха.

Одружити, ся. См. **Одружувати, ся.**

Одружувати, жую, еш, сов. в. **одружити, жу, жиш,** *гл.* Женить, оженить, выдавать, выдать замужъ. *Ой ожени, ой одружи мене молодого.* Чуб. V. 1005. *Встаньте, батьку, не лежіть, візьміть, мене, одружіть.* Чуб. V. 324.

Одружуватися, жуюся, ешся, сов. в. **одружитися, жуся, жишся.** *гл.* Вступать, вступить въ бракъ, жениться, выйти замужъ. *Треба засвататься, одружиться.* ЗОЮР. I. 70. *Удова, що бажає вдруге одружиться, надіва червоний очіпок.* Ном.

Одряпати. См. **Одряпувати.**

Одряпувати, пую, еш, сов. в. **одряпати, паю, еш,** *гл.*=**Оддряпувати, оддряпати.** Зміевск. у.

Одс... Кромѣ здѣсь находящагося, еще см. отъ **Відсаджувати** до **Відсунутися.**

Одсіч, чі, *ж.* Отпоръ.

Одт... См. отъ **Відтавати** до **Відтяти.**

Оду... Кромѣ здѣсь находящагося, см. еще отъ **Відумерщина** до **Відучитися.**

Одубеніти, нію, еш, *гл.*=**Одубіти 1.** *Руки його зовсім охололи і ввесь одубенів.* Стор. МПр. 21.

Одубитися, блюся, бишся=**Одубіти 2.** *Чи швидко твоя мати одубиться?* Кіев. г.

Одубіти, бію, еш и **одубти, бну, неш,** *гл.* 1) Окоченѣть, замерзнуть. *Під таку хвижу не одно одубіє не тілько п'яне, а й тверезе.* О. 1861. V. 72. 2) Умереть, око-

лѣть. *Був батько, та одубів.* Ном. стр. 39. *Опівночі нагайка шуміла, а к світові мила одубіла.* Чуб. V. 729.

Одува́н, на, *м.* Названіе горшка въ загадкѣ. *Як жив одуван, всіх людей годував, а як пропав одуван,—ніхто й кісток не сховав.* ХС. III. 62.

О́дуд, да, *м.* Птица удодъ, upupa Вх. Пч. II 15.

Одуди́ця, ці, *ж.* Самка удода. *Каже одуд до Бога: „Коли я такий гарний, то зроби, Боже, так, щоб я став богом, а моя одудиця божицею".* Рк. Левиц.

Оду́дкуватий, а, е. Трубчатый. *На городі очерет та й одудкуватий.* Нп. Харьк.

Оду́жання, ня, *с.* Выздоровленіе. *Повернуло на одужання.*

Оду́жати. См. **Одужувати.**

Оду́жувати, жую, еш, сов. в. **оду́жати, жаю, еш.** *гл.* Выздоравливать, выздоровѣть. ЗОЮР. I. 14. *Нехай одужає і буде жива.* Єв. Мр. V. 23. *Хворого-недужого як помаслосвятять, та як одужа, то тоді вже неможна йому лихословити.* Харьк. г.

Одукова́ний, а, е. Обученный, воспитанный. *Та й що та панночка одукована робитиме в моїй мужицькій хаті.* Шевч. (О. 1862. VI. 9).

Оду́матися, маюся, ешся, *гл.* Одуматься. *От кравець як одумавсь, як побіг, та на дуба й сховавсь.* Рудч. Ск. I. 6.

О́дур, ра, *м.* Одурь, помраченіе разсудка. *Царицю одур взяв.* Котл. Ен.

Одури́ти, рю, риш, *гл.* Провести, обмануть. *А найкраще б зробив св. Петро, як би одурив чорта, бо одурити таку погань нема гріха.* Чуб. I. 143.

Одурі́ти, рію, еш, *гл.* Ошалѣть, обезумѣть. *Всі кинулись, мов одурівши.* Котл.

Оду́тий, а, е. Обрюзглый, раздутый. *Одутий, аж посинів.* Шевч.

Одх... См. отъ **Відхамаркати** до **Відхтітися.**

Одц... См. отъ **Відцарювати** до **Відцуґуватися.**

Одч... См. отъ **Відчалити** до **Відчухрати.**

Одш... См. отъ **Відшахнутися** до **Відшумувати.**

Одщ... См. отъ **Відщебетати** до **Відщіпитися.**

Одяга́ло, ла, *с.* Одежда. *Лахматину де найде, приволоче,—тим і прикриє своє тіло. А то нічою нема, неодягнені ходять, одягала того у орди не було.* О. 1862. V. 86.

Одяга́ння, ня, *с.* Одѣваніе.

Одяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **одягти́, гну́, неш,** *гл.* Одѣвать, одѣть. *Одягла його в червоний в жупан дорогий.* Шевч.

Одяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **одягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* Одѣваться, одѣться. *Одягавшся як попів челядник.* Ном. стр. 218. *Один чоловік одягавсь у кармазин.* Єв. Л. VI. 19.

Одягне́нький, а, е. Ум. отъ **одягний.**

Одягни́й, а, е=Одіжний 2. Г. Барв. 380, 104. К. ЧР. 223. *Червона як рожа та таки й одягна.* Кв. I. 133. *Сам одягний—таки зовсім як міщанин.* Ном. стр. 219. Ум. **Одягне́нький.** О. 1862. IX. 68.

Одягну́ти, ну́, неш, *гл.*= **Одягти.**

Одягну́тися, ну́ся, нешся. *гл.*= **Одягтися.** *Багатир одягнувся, взяв мотузка і пішов.* Рудч. Ск. I. 110.

Одягти́, ся См. **Одягати, ся.**

Ож, *сз.* 1) Вотъ. *Ож побачить.* Левиц. I. 166. 2) Что *Ай, коби Марька знала, ож її родина іде.* Гол. IV. 409. **Ож би.** Хотя бы. *Ож би усі звізди з неба писарями стали, та єще би мої гадки не переписали.* Гол. IV. 505.

Оже, *сз.*=**Отже.** Мир. Пов. II. 43. *Не легко було й Максимові, оже він не плакав.* Мир. ХРВ. 143. *Оже ж буду мати швидко невістку, подумала вона.* Левиц. I. 14.

Ожело́да, ди, *ж.* = **Ожеледиця.** *Не зайду я в полонинку, бо там ожеледа.* Шух. I. 202.

Ожело́дець, дця, *м.* Ледъ, замерзшій на вѣткахъ. Вх. Лем. 443.

Ожело́диця, ці, о́желедь, ді, *ж.* Гололедица. *Упала ожеледиця.* Мнж. 173. *Вночі і ожеледь і мряка, і сніг, і холод.* Шевч. *Було то в-осени вже пізно; великий холод був, вітри шуміли різно і била ожеледь, і сніг ішов либонь.* Греб. 385.

Ожелест, сту и **ожелець, льцю,** *м.* Ледяныя сосульки на деревьяхъ. Вх. Лем. 443. См. **Ожеледець.**

Ожели́зь, зі, *ж.* = **Ожеледь.** Вх. Лем. 443.

Оже́нений, а, е. Женатый. *У мене один син нежонатий, а другий ожонений.* Лебед. у.

Ожени́ти, ню, ниш, *гл.* Женить. *Оженила мати неволею сина.* Нп. Иногда въ приложеніи къ женщинѣ: *Ой казав пан круль Варвару імити і святу Варвару з собов оженити.* МУЕ. III. 52. *Нене ж моя, нене, ожени ж ти мене, бо я молоденький літа свої трачу.* Чуб. V. 27.

Оженитися, нюся, нишся, *гл.*—**з ким.** Жениться. *Як з дороги повернуся, то з тобою оженюся.* Чуб. V. 4. *Я, каже, з тобою оженюсь.* Г. Барв. 58. *Ожнився з тією дівкою.* Грин. I. 183.

Оженіння, ня, *с.* Женитьба. *Ти вже аж обрид мені з своїм оженінням.* **Ум. Оженіннячко.** *Єсть у вас синки на оженіннячку, єсть у вась дочки на даваннячку.* Чуб. III. 468.

Оженічко, ка, *с.*=**Оженіння. На оженічку.** Въ лѣтахъ жениха. *Маю братчика—на оженічку, маю сестричку—на відданечку.* Kolb. I. 106.

Оженяний, а, е.=**Оженений.** *Ой приїхав козаченько з України не оженяний.* Грин. III. 681.

Ожеребитися, блюся, бишся, *гл.* Ожеребиться, родить (о кобылахъ).

Ожеред, ду, *м* Скирда соломы. Чуб. VII. 397. *Хліб вимолотив — сама солома стоїть, завалив увесь город ожередами.* Мир ХРВ. 59. *Косіть, хлопці, очерет та складайте в ожеред.* Нп. *Усього торік сіна було ожередів з двадцять.* Екатеринослав. г.

Оживати, ваю, еш, сов. в. **ожити, живу, веш,** *гл.* Оживать, ожить. *Страшно було бачить, як він оживав.* Стор. М. Пр. 22. *І оживе добра слава, слава України.* Шевч.

Оживатися, ваюся, ешся, сов. в. **ожитися, вуся, вешся,** *гл.* Обживаться, обжиться. *Оживсь у нашому селі, та й живе і оженивсь у нас.* Волч. у.

Оживити, ся. См. **Оживляти, ся.**

Оживляти, ляю, еш, сов. в. **оживити, влю, виш,** *гл.* Оживлять, оживить. *Достаешь там цілющої і живущої води, то я тоді їх оживлю.* Рудч. Ск. I. 155.

Оживлятися, ляюся, ешся, сов. в. **оживитися, влюся, вишся.** *гл.* Оживляться, оживиться. *Ой пойду я, приближуся, на серденьку оживлюся.* Чуб. V. 168.

Ожина, ни, *ж.* 1) Ежевика, Rubus fructicosus. *Утирається жаркою кропивою, малює брови синьою ожиною.* Чуб. V. 519. **Ум. Ожинка, ожинонька, ожиночка.** Употребляется какъ ласкательное къ женщинѣ. *Пестить було її всяк: і голубко моя вірная, і ожинко повная, і перепілко моя утішная.* Г. Барв. 107. 2) *мн.* **ожини.** Раст. Rubus caesius. Лв. 101. См. **Колодюх, деринник.**

Ожинний и ожиновий, а, е. Ежевичный. *Квіточко моя ожиновая.* Чуб. V. 1146.

Ожинонька, ожиночка, ки, *ж.* Ум. отъ **ожина.**

Ожирати, раю, еш, сов. в. **ожерти, жеру, реш,** *гл.*=**Обжирати, обжерти.** *Гусениці ожерли капусту.* Вх. Уг. 255.

Ожити, ся. См. **Оживати, ся.**

Ожльоди, дів, *м. мн.*=**Ожелест.** Вх. Лем. 455.

Ожог, ожуг. га, *м.* Палка для переворачиванья углей или горящей соломы (вмѣсто качерги). *Ні Богові свічка, ні чортові ожог.* Ном. Мнж. 187. **Ум. Ожожок.** *Прийшов жид по довжок, бере з хати ожожок.* Чуб. V. 1160.

Озадок, дку, 1) *м.* Задняя часть туши. *З барана озадок.* Лохвиц. у. Слов. Д. Эварн. 2) мн. Остатки. *Тому чоло, а мені озадки.* (Стриженск.)

Озварь, рю, *м.*=**Узварь.**

Озвати, ся. См. **Озивати, ся.**

Озвіз, возу, *м.*=**Узвіз.** Канев. у.

Озвіритися, рюся, ришся, озвірчитися, чуся, чишся, *гл.* Разъяриться, сдѣлаться звѣремъ.

Озде, *нар.*=**Ось-де.** Каменец. у. **Ум. Озденька.**

Оздоба, би, *ж.* Украшеніе. Шевч. II. 236.

Оздобити, блю, биш, *гл.* Украсить.

Оздобний, а, е. Красивый, изящный, украшенный.

Оздобність, ности, *ж.* Красивость, изящность.

Оздоровити, ся. См. **Оздоровляти, ся.**

Оздоровіти, вію, еш, *гл.* Поздоровѣть, выздоровѣть. *А воно молоде, то швидко й виходилося собі, оздоровіло.* МВ. (О. 1862. I. 84).

Оздоровління, ня, *с.* Выздоровленіе. *Повернуло, спасибі Богу, йому на оздоровління.*

Оздоровляти, ляю, еш, сов. в. **оздоровити, влю, виш,** *гл.* Дѣлать, сдѣлать здоровымъ, исцѣлять, исцѣлить. *Бог дасть нуждочку, Бог дасть, що й оздоровить.* Ном. стр. 2. *Благав його, щоб оздоровив сина його.* Єв. I. IV. 47.

Оздоровлятися, ляюся, ешся, сов. в. **оздоровитися, влюся, вишся,** *гл.* Выздоравливать, выздоровѣть. *Тобі* (молодикові) *виповняться, а нам оздоровляться.* Грин. II. 316.

Озерет, озеред, ду, *м.*=**Ожеред.** *Озеред соломи.* Драг. 8.

Озерочко, ка, *с.* Ум. отъ **озеро.**

Озерниця, ці, *ж.* Лиманная, озерная соль (2-й сортъ). *А в нас не сіль, а в нас не сіль, а в нас озерниця.* Чуб. V. 1037.

Озеро, **ра**, *с.* Озеро. *Хай тобі риба й озеро.* Ном. стр. 99. Ум. **Озéрце**, **озéречко**.

Озерáвина, **ни**, *ж.* Высохшее озеро, мѣсто, гдѣ было озеро. Сим. 190. Мнж. 187. *Його картопля і баштан як раз біля тієї озерявини, що на зломах, як їдеш у Кам'янку.* Новомосковск. у.

Озивáти, **вáю**, **єш**, сов. в. **озвáти**, **зву́**, **вéш**, *гл.* Окликать, окликнуть, позвать. *Треба озвати Максима, чи не поможе нам стягти цю колоду на сани.* Рвдом. у.

Озивáтися, **вáюся**, **єшся**, сов. в. **озвáтися**, **звуся**, **вéшся**, *гл.* 1) Отзываться, отозваться, заговорить. *Де ти, милий, чорнобривий, де ти, озовися.* Котл. НП. *Озоветься старший брат до середульшого словами.* Дума. *Не так розмовляє, як озивається до нас ласкавим голосом.* Г. Барв. 355. 2)—**за кóго**. Высказываться, высказаться за кого, въ пользу кого. *Козацьке військо надвоє розбилось: за Лободу озвались сивоусі, а за царя свою, за Наливая, цвіт молодецький.* К. ЦН. 197.

Озя́зти, **зну**, **неш**, *гл.* Обрюзгнуть. *Дитина озизла.*

Ози́мий, **а**, **е**. Озимый. *Та повів же їх на долину, на пшениченьку, на озиму.* Мет. 324.

Ози́мина, **ни**, *ж.* Озимь. Грин. III. 635. *Він з осени віддав людям землю: так за оттү озимину, що вони посіяли, ми взяли грішми.* Павлогр. у.

О́зимки, **ків**, *м. мн.* 1) Весенній морозъ. 2) Порода яблокъ, сохраняющихся зимою. Вх. Уг. 255.

Ози́мній, **я**, **є**. Относящійся къ озими. *Озимні жнива.* НВолын. у.

Ози́мніти, **нію**, **єш**, *гл.* Охладѣть.

Ози́мовий, **а**, **е**=**Озимий**. *Повів женців долом-долиною до тєї пшениці до озимової.* АД. I. 81.

Ози́мок, **мка**, *м.*=**Вузівок**.

Озирáти, **рáю**, **єш**, сов. в. **озирну́ти**, **ну́**, **нéш**, *гл.* Осматривать, осмотрѣть, обозрѣть, оглянуть. *От пішов я город озирати.* Шевч. *Озирнуть военну силу.* Котл. Ен. VI. 15. *Озирне ясную зброю.* К. Досв. 129.

Озирáтися, **рáюся**, **єшся**, сов. в. **озирну́тися**, **ну́ся**, **нéшся**, *гл.* Оглядываться, оглянуться. *Якось похмуро озирались вони.* Стор. МПр. 50. *Озирнеться моя матюнка: чого стоїш, моя донечко.* Чуб. V. 553.

Озирк, **ку**, *м.* Взглядъ, взглядъ вокругъ. Встрѣчено только у Щоголева: *Сумно ти дивилась на високі горці, ходники чинару, лаври й сікомори. В озирку твоєму бачилось жадання жити і любити.* Щог. Сл. 6.

Озиркну́тися, **ну́ся**, **нéшся**, *гл.*=**Озирнутися**.

Озирну́ти, **ся**. См. **Озирати**, **ся**.

Озíвський, **а**, **е**. Азовскій. *Коли б мені Господь поміг з сиї тяжкої неволі озівської втікати.* АД. I. 115.

Озірка, **ки**, *ж.*=**Озерниця**.

Озія́, **зії**, *ж.* Громадина (преимущественно о зданіи, постройкѣ). *Така озія (палац) стоїть серед села.* Мир. ХРВ. 103. *Ото хата озія, хоч вовків ганяй. Там у їх міст зроблений—озія.* Міус. окр. *Як я можу жити у такій великій хаті: се озія—як я її отоплю.* Борзен. у. Ув. **Озі́ще**, **озія́ка**. Пирят. у. *Оце озіїще! Станеш в однім кінці, то другого й не видко.* Кобел. у.

Озлість, **лости**, *ж.* Досада, злость. *Кульбашною взяла озлість.* О. 1861. X. 22. *Піддружний з озлістю сказав.* Алв. 36.

Ознайми́ти, **млю́**, **ми́ш**, *гл.* Объявить, извѣстить. *Звізда ясна возсіяла в дорозі, всім ознаймила о Бозі.* Чуб. III. 383.

Ознаймувáти, **му́ю**, **єш**. *гл.*=**Ознаймити**. К. ЧР. 425.

Ознáка, **ки**, *ж.* Знакъ, признакъ. Мир. Пов. I. 131. *Гордо і поважно без ознаки жадної тревоги на лиці.* Левиц. I. 211.

Означáти, **чáю**, **єш**, сов. в. **означи́ти**, **чу́**, **чи́ш**, *гл.* 1)=**Значи́ти**, **позначи́ти**. *Весь поїзд наш (несільний) означений, а наш князь не означен. Де б його таку швачку обиськать, щоб його означить?* Грин. III. 433. 2) Только несов. в. Значить, означать. *Що воно означа, нехай письменні розберуть.* Стор. МПр. 167.

Озни́ця, **ці**, *ж.* 1) Дыра въ крышѣ, куда дымъ выходитъ. Вх. Зн. 43. 2) Сушильня для сушенія садовыхъ овощей, устроенная частью въ землѣ, частью надъ ней. Шух. I. 110.

Ознобитися, **блю́ся**, **би́шся**, *гл.* Простудиться. Вх. Зн. 43.

О́зов, **зву**, *м.* Окликъ.

Озолоти́ти, **ся**. См. **Озолочувати**, **ся**.

Озоло́чувати, **чую**, **єш**, сов. в. **озолоти́ти**, **чу́**, **ти́ш**, *гл.* 1) Озолачивать, озолотить. Чуб. II. 140. 2) Обогащать, обогатить. *Яка б мати не озолотила свого сина.* Левиц. I. 261.

Озоло́чуватися, **чуюся**, **єшся**, сов. в. **озолоти́тися**, **чу́ся**, **ти́шся**, *гл.* Богатѣть,

разбогатѣть. *Озолотитись можна йою худобою.*

Озува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **озу́ти, ву́ю, еш**, *гл.* Надѣвать, надѣть (обувь), обувать, озуть. *Ізвечора русу косу чесала, а опівночі черевички озувала.* Чуб. III. 219.

Озува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **озу́тися, зу́юся, ешся**, *гл.* Обуваться, обуться. *Чи чобіт добуває, чи в постоли озувається.* Мет. 191.

О́зьмінь=Узьмінь. Козелец. у. Слов. Д. Эварн.

Озю́м, му, *м.* 1) Изюмъ. 2) Городъ Изюмъ. *Летіла зозуля, зозуля, з инчою города, з Озюма.* Грин. III. 535.

О́зь-де, *нар.*=**Ось-де.** Ум. **О́зьдечки.** *Бо вже ж годі цілувати, бо озьдечки їде мати.* Чуб. V. 233.

Ой, *межд.* Ой, ай. *Ой боляче! Ой страшно! Ой гляди, щоб я тобі чуба не нам'яв!* Въ стихотвореніяхъ очень часто въ началѣ стиха, а иногда, для пополненія размѣра и въ серединѣ его. *Ой здорова, моя мила, ой як ся ти маєш? Ой здається, моя мила, иншою кохаєш.* Мет. 8. *Ой сама я, сама, як билина в полі.* Чуб. V. 619. *Ой гляну я, подивлюся, на той степ, на поле.* Шевч. 422.

Ойкати, каю, еш, одн. в. **о́йкнути, ну, неш**, *гл.* *Все поле ойкнуло од жаху.*

Ойо́йкати, каю, еш, *гл.* = **Ойкати.** *Ойойкав мов той жид у синагозі.* К. Дз. 75.

Ок, *пред.*=**Ік.** Мил. 180. *Коли ж вас, моя матінко, в гості дожидать? Чи вас ок Різдву, чи вас ок Великодню, чи вас ок святій неділонці.* Мил. 196. *Прибудь, прибудь, мій батенько, тепер ок мені.* Мил. 112.

Ока́дькуватий, а, е. Коренастый, плотно сложенный. *Він чоловік окадькуватий собі: не високий і не низький, не тоненький і не товстий, а так собі кріпкий.* Новомоск. у.

Оказа́тися. См. **Оказуватися.**

Ока́зія, зії, *ж.* 1) Случай, особый случай; происшествіе; необычайное событіе, несчастное происшествіе. *Що за оказія?— мов не то село стало.* Грин. I. 290. *Хиба оказія яка, то купе горівки, а то й не кижи.* Каменец. у. *Справедливе небо не синє, а червоне; як коли, до воно росчиняється, тільки на яку небудь оказію: на войну або на чомірок, або на голод.* Чуб. I. 2. *Лава тріщить—на оказію в хаті.* Грин. I. 255. 2) Съ измѣн. удар.: **Оказія.** У Мкр. употребл. въ знач.: предвѣщаніе. По поводу сороки, предвѣщавшей вдовѣ гостей-сватовъ, говорится, что она *Оказію на господі про талан свій має.* Мкр. Н. 15. 3) Съ тѣмъ же удар., что и 2. Сѣверное сіяніе (какъ предвѣщающее необычайное событіе?) Мнж. 148, 187.

Ока́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **оказа́тися, жу́ся, жешся**, *гл.* Отзываться, отозваться, объявиться, показаться. *Я до нього: хто там? Окажись—хто!— Не обзивається.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ока́їстий, а, е. Съ бѣлыми пятнами вокругъ глазъ. Вх. Лем. 443.

Ока́йка, ки, *ж.* Бѣлая овца съ черными пятнами вокругъ глазъ. Вх. Уг. 255.

Окаля́сом, *нар.* Вокругъ, окольнымъ путемъ. *Тепер і Бог ходить окалясом, а колись ходив по землі.* Борз. у.

Ока́нь,-ня́, *м.* Большеглазый, пучеглазый. Канев. у.

Ока́пини, пин, *ж. мн.* То, что течетъ со свѣчи.

Окарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* См. **Карувати.** *Навчи, навчи, бідная вдово, да своїою сина! Як не будеш научати, будем карувати: окаруєм руки й ноги і чорнії брови, щоб не ходив до дівчини молодої.* Мет. 241.

О́каряч, *нар.* Разставя ноги. *А пані ходе по базарю окаряч.* Лебед. у.

Ока́тий, а, е. Большеглазый. Константиногр. у.

Ока́хтист, та, *м.* Акаѳистъ. *Найму за вас окахтист Брацькій Богородиці.* Левиц. Пов. 80.

Ока́ція, ції, *ж.* Акація. *Понасажувано... окацій.* О. 1862. IV. 70.

Окацу́бнути, ну, неш, *гл.* Окоченѣть, замерзнуть. Борз. у.

Окаюва́ння, ня, *с.* Замокъ связывающій два куска дерева. Мнж. 187.

Окая́нний, а, е. Окаянный. *Щоб тебе окаянного земля не приняла.* К. ЧР. 379.

Окая́нець, нця, *м.* Окаянный человѣкъ. Ум. **Окая́нчик.** *Майданчики-окаянчики, не вмієте хліба з поля їсти.* Мет. 466.

Окая́нниця, ці, *ж.* Окаянная. *Насупроти сих окаянниць квартал був цілий волоцюг.* Котл. Ен.

Океа́н, ну, *м.* Океанъ. *Океан колишеться ревучий.* К. МБ. II. 124.

О́кид, ду, *м.* Оставшіеся на убранной нивѣ колосья. *Окид на птицю, нехай і вона поживляється.* Харьк. г.

Окида́ти, да́ю, еш, сов. в. **оки́нути, ну, неш**, *гл.* Окидывать, окинуть. *Сам*

Турн стоїть ні в сих, ні в тих, скрізь ярим оком окидає. Котл. Ен.

Окидь, ді, *ж.* Легкій весенній снѣгъ (послѣ того, какъ зимній уже растаялъ). Міусск. окр.

Окинути. См: **Окидати.**

Окипати, паю, еш, сов. в. **окипіти, плю, пиш,** *гл.* = **Обкипати, обкипіти.** *У козака серце умліває, а в дівчини кров'ю окипає.* Чуб. V. 154. *Окипіло серце гарячою кров'ю.* Грин. III. 329.

Окiв, окову, *м.* = **Вакарка.** Шух. I. 186.

Окіл, околу, *м.* Окрестность, окружность. *На увесь окіл є один чинбарь.* О. 1862. I. 53. *На ввесь окіл гукав.* Греб. 361.

Окільце, ця, *с.* 1) Ум. отъ **около.** 2) Кольцо. *Ми ж були коровайнички, ми вміли коровай пекти: около — окільцями, в середині—червінцями.* Чуб. IV. 231.

Окіп, окопу, *м.* 1) Окопъ, валъ со рвомъ. *Окіп* (круг току) *розвалила на десять локіт.* Драг. 58. *На домині при окопі дівчина гуляє.* Чуб. V. 2) **Жидівський окіп.** Еврейское кладбище. Житом. у.

Окіст, окосту, *м.* Лопатка (у людей и животныхъ), Константиногр. у. Окорокъ. Харьк. г. *Свинячі окости.* Мир. ХРВ. 68.

Окіян, ну, *м.* = **Океан.** *Кит-риби в окіяні.* Чуб. I. 125. *Буйні вітри! возьміть ви цю хмару на свої тонкі крила, занесіть ви її за окіян-море.* Чуб. I. 29.

Окладати, даю, еш, *гл.* = **Обкладати.** *Труну дорогими сукнами окладали.* Макс. 2) Бить. *Виломав сі. витесав бучок відзніковий, як прийшов до хати дяка окладати.* Чуб. V. 675. *Ребра києм окладати.* К. ЦН. I. 173.

Окладина, ни, *ж.* 1) = **Ощепина.** Волч. у. 2) Обложка книги. Ум. **Окладинка.**

Окладка, ки, *ж.* = **Окладина.** О. 1861. XI. 110.

Окладкуватий, а, е. Плотный. *Окладкуватий віл.* Хорол. у.

Окладник, ка, *м.* = Раст. **Буркун.** Вх. Пч. I. 11.

Оклеїна, *ж.* Брусья, надѣваемые на копили въ саняхъ и соединяющіе полозья.

Оклепанець, нця, *м.* = **Околот** 1. Вх. Зн. 43.

Оклепати, паю, еш, *гл.* = **Околотити** 1. Желех.

Оклепок, пка, *м.* = **Оклепанець.** Вх. Зн. 43.

Оклецькуватий, а, е. Толстый и низкій.

Оклецьок, цька, *м.* 1) Обрубокъ. 2) Неуклюжее толстое дитя.

Оклигати, гаю, еш, оклигнути, ну, неш, *гл.* Выздоровѣть, поздоровѣть. Лубен. у.

Окликати, каю, еш, сов. в. **окликнути, ну, неш,** *гл.* Оглашать, огласить, провозглашать, провозгласить.

Окликатися, каюся, єшся, сов. в. **окликнутися, нуся, нешся,** *гл.* = **Озиватися, озватися.** *Не расходилась та пісня по світу, не окликалась луною въ лузі.* Мир. ХРВ. 19. *А тут до служби задзвонили, так я окликнувся уп'ять: „Хрестіться разом всі за мною!"* Алв. 26. *Козак в лузі окликнувся.* Котл. НП.

Оклинцювати, цюю, еш, *гл.* Колышковъ, клиньевъ набить въ стѣну, передъ обмазкой. *Мелася обмазувала хату, а я її оклинцював хоч помалу.* Г. Барв. 414.

Окличен, окличний, а, е. Извѣстный. *А був старшиною Грицько Коломниченко — по всьому війську барзе окличен.* АД. I. 177.

Окличник, ка, *м.* Глашатай. *Скрізь по віщовому місту почали гукати окличники: У раду! у раду!* К. ЧР. 268.

Оклій, лія, *м.* и **оклія, лії,** *ж.* Рыба: Aspius lucidus. Вх. Пч. II. 18.

Оклонити. См. **Оклоняти.**

Оклоняти, няю, еш, сов. в. **оклонити, ню, ниш,** *гл.* Осѣнять, осѣнить. *Ті ж їх тричі оклонивши вкупі образами, обливалися обоє гіркими сльозами.* Мкр. Н. 25.

Оклунок, нка, *м.* = **Клунок.** *Держи свій оклунок.... От наси...* Кв. II. 23. Ум. **Оклуночок.** *Деяку шусти...ну свою зв'язала в оклуночок.* Г. Барв. 238.

Оклякнути, ну, неш, *гл.* = **Оклякнути.** *Він оклякнув на ноги, а вони тягнуть таки його.* Александров. у.

Око, ока, *с.* (мн. **очі**). 1) Глазъ. *Сама робить, а око біжить до дитинки.* МВ. I. 98. *Біжить він, куди очі стоять.* Грин. II. 284. *Тоді я тебе забуду, як очі заплющу.* Мет. 62. **Очі-на-очі** = **Віч-на-віч.** Ном. № 7424. **На око.** На видъ, на взглядъ. **На все око.** Во всѣ глаза. *Галя на все око дивиться, як хлопець пручається.* Св. Л. 204. **В оці бути.** Быть на глазахъ, на виду. *Тобі добре: ти у боці, а я що раз ув оці, то мені й докоряє, як що не так.* Волч. у. **Очі довбти чим.** Укорять за что. *Тітка було усе мені очі паничем довбе.* О. 1862. VII. 42. **І очу не явить.** И глазъ не показываетъ. Кролев. у. **І в вічі не бачити** и въ глаза не видѣть, совершенно не видѣть, не имѣть. *Така велика засуха у нашому селі, що не доведи, Боже. Ми вже і в ві-*

чі води не бачимо. Чуб. II. 47. **Межи-очі.** Въ глаза. *Межи очі плюнув йому. Межи очі вилив йому горілку*. Константиногр. у. **Геть з перед очей!** Прочь съ глазъ; Константиногр. у. **В очу.** Въ глазъ. *Дивись у воду, поки в очу тобі стане недобре. Від сонця так тобі пожовтіє в очу*. Борз. у. *Свічок, свічок наставили! Мигтить ув очу, мов проміннє*. Г. Барв. 253. **А ні на оч.** Видѣть не могу, ненавижу. *Перше я його любила, а тепер а ні на оч!* Подольск. г. **Злим, лихим оком дивитися.** Сердиться, быть злымъ на кого. *Батько все таки, на його злим оком дивиться*. Чуб. II. 198. **Оком не стинати.** Не смыкать глазъ. **Треба позичати в сірка очей.** Стыдно въ глаза глядѣть. **Мороз з очима.** Сильный морозъ. **Із очей сталось.** Сглазили. Г. Барв. 222. **Світле око.** Чистая совѣсть. Ном. № 6724. *Багацько дечого бракує нам, та світле око*. Г. Барв. 439. 2) Петля, глазокъ. *У режі малі вічка, а у пров'язі очі великі*. Ном. 3) Отверстіе въ порплиці, въ которое входитъ верхній конецъ веретена шестерни. Мик. 481. 4) При исчисленіи, послѣ названія десятковъ: одинъ. *Двадцять з оком*=21. 5) Мѣра вѣса: 3 фунта. Чуб. VI. 404. *Лучче око золота, ніж камінь олива*. Ном. № 7287. 6) Мѣра жидкости. *Купив за тії гроші штона, вік зо два горілки*. Драг. 64. 7) **Волове око.** Раст. Phyteuma orbiculare. Лв. 100. 8. **Гусяче око.** Родъ узора въ вышивкѣ на сорочкѣ. КС. 1893. V. 278. 9) *мн.* **Гадячі очі.** Раст. Myosotis aepestris. Л. 100. **Жабині очі.** Myosotis intermedia Лв. 100. Ум. **Очко, оченько, очечко.** *Гляньте хоть одним очечком!* Мил. 185.

Оковзнутися, нуся, нешся, *гл.* Поскользнуться. О. 1861. X. 35.

Окови, оков, *ж. мн.* Оковы. Шевч.

Оковирний, а, е. Пріятный на видъ, аккуратно сдѣланный. Мнж. 187.

Оковита, тої, *ж.* **Оковита горілка.** Лучшій сортъ водки (Aqua vitae). ЗОЮР. I. 202. *Благослови мені, батьку, оковитої напиться*. Макс. *Меду да оковитої горілки попивати*. Мет.

Оковитка, ки, *ж.*=**Оковита.** Ум. **Оковиточка.**

Околеса, *нар.* Кругомъ. Мнж. 187. См. **Околяса, околясом.**

Околеція, ції, *ж.* Сосѣднія части села, окрестность. *Згоріла хата і коло неї уся околеція—усі хати*. Рк. Левиц.

Околиця, ці. *ж.* 1) Околица, окрестность. *Розійшлась чутка по всій околиці галилейській*. Єв. Мр. I. 28. *Мене все село і вся околиця зове майстром над майстрами*. Чуб. I. 154. *Полупанки роз'їзжають по околиці з сурмачами*. Стор. МПр. 73. 2) Околышекъ. Вас. 156. *До лиця околиця*. Ном. *Шапка бирка, зверху дірка, шовком шита, буйним вітром підбита, а околиці давно немає*. Мет. 377. 3) Огороженное поле. Любеч. 4) Сильно удобренный участокъ земли, представляющій переходъ отъ города къ полю. Козелец. у. Ум. **Околичка.** *Держать шапочки за околички*. Чуб. III. 279.

Околичник, ка, *м.* Въ циркулѣ или инструментѣ, подобномъ ему, тотъ конецъ, которымъ проводится окружность. Шух. I. 277.

Околичній и околишній. я, е. 1) Окрестный, смежный, сосѣдній. *Відпусти їх по околичніх хуторах*. Єв. Мр. VI. 36. *Була дуже велика відьма, вона управляла всіми околишніми відьмами*. Чуб. I. 200 *То були люде околишні, свої, то ми їх зараз і пізнали*. Новомоск. у. 2) Наружный, внѣшній. *А є ж таки околишнє дерево в скляному вуліку*. Лохв. у.

Околіти, лію, еш, *гл.* Околѣть. *А і к світу мила околіла*. Чуб. V. 732.

Околія, лії, *ж.*=**Околиця 1.** *Крижан був такий, що вся околія його лякалась*. О. 1861. X. 26. *Усю околію зібрать та й косить*. Ном. 14020.

Около, ла, *с.* Наружность, внѣшность. *Порається коло хати. Роскрив її, оббив з окола і з середини*. Мир. ХРВ. 293. *Стіни були не опоряжені; около було оббите дощем*. Левиц. Пов. 177. *Два хліви мазати, а окола ще скільки!* Константиногр. у. Ум. **Оцільце.**

Около́м, *нар.* Кругомъ, по сторонамъ, въ сторонѣ. *Коли б на мене місяць світив, а зорі хоть нехай і околом, то байдуже*. Канев. у.

Околот, ту, *м.* 1) Снопъ соломы; снопъ обмолоченный не развязаннымъ. Грин. III. 526. О. 1862. IV. 85. *Є у тебе околот на току?* Рудч. Ск. I. 168. **Молотити в околот.** Молотить не развязывая снопа. 2) Семь-восемь сноповъ околоту 1, связанныхъ вмѣстѣ. Вх. Зн. 43. Ум. **Околотець.**

Околотити, чу, тиш, *гл.* 1) Обмолотить снопы не развязывая ихъ. 2) **Околотити хату.** Покрыть крышу **околотом.**

Околотиця, ці, *ж.*=**Околиця 1.** *Во-*

на... на всій околотиці перва була ткаля. ЗОЮР. II. 42.

Околотува́ти, ту́ю, еш, *гл.*=**Околотити** 1. Желех. Вх. Зн. 43.

Около́са, около́сом, *нар.* Кругомъ, вокругъ, въ обходъ. *Я туди й побіг околяса, далеко було, а братуха прямо пішов.* Новомоск. у. *Не йшов просто, а пішов околясом до дому.* Волч. у. См. **Околеса, окулясом.**

Окомигну́ть, *нар.* Въ одно мгновеніе, мигомъ. Угор.

Окома́н и окомо́н, на, *м.* = **Оконом.** Рудч. Ск. I. 78. *Окомани з батогами.* Грин. III. 634. *Перед паном окомоном били хлопця макогоном.* Гол. II. 196.

Окомо́нша, ші, *ж.* Жена окомона. *У нашої окомонші червона спідниця.* О. 1862. II. 98.

Око́на, ни, *ж.* Икона. Драг. 177. *Коли окона впаде... з стіни, чекай мерця в хаті.* Грин. I. 255.

Око́нити, ню, ниш, *гл.* Дать коня, изъ пѣшаго сдѣлать коннымъ. Въ думѣ вдова, вручая козаку коня, говоритъ: *Де мого сина нагониш, там його окониш, добрим лицарем настановиш; нехай він по походах піхотою не ходить.* Мет. 417.

Оконо́м, ма, *м.* Экономъ, управляющій экономіей. *Побачив Оксану наш пан окономом.* МВ. I.

Економі́чний, а, е. Экономическій, относящійся къ землевладѣльческому хозяйству.

Оконо́мія, мії, *ж.* Экономія, землевладѣльческое хозяйство, а также и самыя хозяйственныя постройки. Левиц. I. 108.

Оконо́мша, ші, *ж.* Жена эконома. Левиц. I. 430.

Око́нце, ця, *с.*=**Віконце.** Мет. 8.

Окопа́ти, ся. См. **Окопувати, ся.**

Око́писько, ка, и око́пище, ща, *с.*= **Окіп** *Жидівське окопище, окописько.* О. 1861. XI. Свид. 41.

Око́пувати, пую, еш, сов. в. **окопа́ти, па́ю, еш,** *гл.*=**Обкопувати, обкопати.**

Обко́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **обкопа́тися, па́юся, ешся,** *гл.*=**Обкопуватися, обкопатися.**

Окорени́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Укорениться, пустить корни. Переносно: крѣпко усѣсться. *О, вже сів, окоренився! А не пора до дому?* Константиногр. у.

Окоре́нок, окорі́нок, нка, *м.* Часть древеснаго ствола отъ корня до вѣтвей. Ном. № 7149. *Ми відрубали три окоренки від того хворосту, і вони прийшлись як раз до пеньків у лісі.* Новомоск.

О́корм, му, *м.* Продовольствіе, провіантъ. *Почали жолніре, консистуючи в городах і селах, беззаконні окорми і напитки од людей вимагати.* К. ЧР. 10.

Око́стуватий, а, е 1) Костистый; съ широкими костями. Ном. № 13937. *Цей віл худий, але окостуватий.* 2) Твердый какъ кость. *Окостувате дерево—сокира відскакує.* Вас. 146.

Окостя́к, ка́, *м.* Позвоночный столбъ.

Окоти́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.* О кошкахъ, овцахъ, козахъ: родить. *Чорна вівця окотилась, і корова отелилась.* Нп.

Окоши́тися, шу́ся, ши́шся. *гл.* 1) Сдѣлать остановку, стать лагеремъ, стать на стоянку, поселиться. *Та й ми; каже, йшли* (степом) *та тут окошилися; зоставайтесь і ви тут з нами, будемо жити.* КС. 1882. XII. 590. 2)—**на ко́му.** Отразиться на комъ, пасть на кого. *Коли б на йому усе зле окошилось.* Харьк. г. *Хто виноват, а на мені окошилось.* Ном. № 4069.

О́кра́вка, ки, *ж.* 1) Кромка, кайма (суконная). Оторвавъ ее отъ края ткани, ею женщины обыкновенно подпоясываются, поэтому окравка—часто женскій поясъ; въ Александр. у.—вязаный женскій поясъ. *Картату плахту червоною окравкою підперезали.* ЗОЮР. II. 290. 2) Обрѣзокъ. Ум. **Окра́вочка.** Чуб. III. 395.

Окрада́ти, да́ю, еш, *гл.*=**Обкрадати.**

Окра́єць, йця, *м.* Горбушка хлѣба. *Ззів окраєць хліба.* Ном. № 12217. Ум. **Окра́йчик.**

Окра́йка, ки, *ж.*=**Окравка.** Kolb. I. 37. Ум. **Окра́єчка.**

Окра́йчик, ка, *м.* Ум. отъ **окраєць.**

Окра́са, си, *ж.* Украшеніе; прикраса. *В Кам'янці хвала Богу устала, окраса церкви упала* Гол. I. 31.

Окраси́ти. См. **Окрашати.**

Окраша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **окраси́ти, шу́, си́ш,** *гл.* Украшать, украсить. *А чим поле окрашене: чи лугами, чи берегами?* Нп.

Окраша́тися, ша́юся, ешся, *гл.* Красоваться. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ократи́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.* Оградиться? *Ократилися собі, кошом стали.* КС. 1882. XII. 589.

Окремезні́ти, ні́ю, еш. *гл.* Поздоровѣть, почувствовать себя здоровѣе, сильнѣе. Драг. 187.

Окре́слити. См. **Окресляти.**

Окресля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **окреслити, лю, лиш,** гл. Очерчивать, очертить.

Окрива́ння, ня, с. Покрываніе.

Окрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **окри́ти кри́ю, еш,** гл. Покрывать, покрыть. *Кісками плечі окрила.* Лукаш. 167. *Золота грива коня окрила.* Чуб. III. 293. *Окриваючи його гарячими поцілунками.* Мир. ХРВ. 354. *Сміх, регіт окрив усю хату.* Мир. ХРВ. 310. *Пахощі од васильків та мняти окривали всю хату.* Мир. ХРВ. 315.

Окрива́тися, ва́юся, єшся, сов. в. **окри́тися, кри́юся, ешся,** гл. Покрываться, покрыться. *Дніпр льодом окриється. Ясне небо окрилося темними хмарами.* Мир. Пов. I. 132. *Блискучі будинки, стіни мальовані! Як ви гарно сиявте, окривишись димами.* К. Досв. 25. *Ранами окрився на війні. Славою окриється козак.* К. ПС. 66.

Окривджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **окри́вдити, джу, диш,** гл. Обижать, обидѣть. *Я їй дав усі гроші, а вона мені не дала усьою хліба, за що ж вона мене окриджав?* НВолын. у.

Окриві́ти, ві́ю, еш, гл. Сдѣлаться хромымъ. Вх. Зн. 43.

О́крик, ка, м. Крикъ. *Зараз окрик учинив.*

Окрика́ти, ка́ю, еш, гл. Провозглашать. *Черевань усе окрикував Сомка гетьманом.* К. ЧР. 341. См. **Оклакати, оголошати.**

Окрила́тіти, тію, еш, гл. Окрылиться.

Окри́ти, ся. См. **Окривати, ся.**

Окріва́вити, влю, виш, гл. Окровавить.

Окрі́м, нар. Кромѣ, исключая. *Не маємо царя іного, окрім кесаря їдного.* Чуб. III. 21. *Инчого, окрім тебе, любити не буду.* Чуб. V. 388.

Окрі́мний, а, е. Отдѣльный, особый.

Окрі́мність, ности, ж. Отдѣльность.

Окрі́мно, нар. Отдѣльно, особо.

Окрі́п, ро́пу, м. 1) Кипятокъ. *Вареники, мученики, в окропі кипіли, велику муку терпіли.* Ном. № 12350. 2) Раст. Укропъ.

Окрі́п'я, п'я, с.=**Окріп,** 2. *На Прокіп'я* (VII, 8) *рвуть окріп'я.* ХС. I. 77.

Окрія́ти, я́ю, еш, гл. Выздоровѣть; поздоровѣть. Вх. Зн. 43.

Окро́м, нар.=**Окрім.**

Окро́ме, нар. 1) Отдѣльно. *Вони сидять за столиком окромѐ.* Грин. III. 536. *Не буду з ним іти, буду собі окроме держатись.* Кв. II. 300. 2)=**Крім.** *Ніде не вроде люн гарно, окроме на цілинній чорноземлі.* Волч. у.

Окромі́шний, а, е.=**Окрімний.** *Відложила... в окромішню торбинку.* Г. Барв. 156.

Окромі́шно, нар.=**Окрімно.**

Окро́мний, а, е.=**Окрімний.** *Доріжку знаю я окромну.* Котл. Ен. V. 44.

Окропи́ти. См. **Окропляти.**

Окропля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **окропи́ти, плю́, пиш,** гл. Окроплять, окропить. *Холодної води знайди, рани мої пострелянi да порубані окропи, охолоди.* Макс.

Окру́г, нар. Вокругъ, кругомъ. К. ЧР. 5. *Обійде округ хати.* Чуб. I. 58.

Окру́га, ги, ж. Районъ, округъ, окрестность. *Його земля у нашій окрузі.* Харьк. у.

Округі́, нар. = **Округ.** *Позирнувши Ісус округи, рече.* Єв. Мр. X. 23.

Окру́глий, а, е. Круглый, шарообразный. *В тій світлиці округлий столик.* АД. I. 43.

Округли́ти. См. **Округляти.**

Окру́глість, лости, ж Круглота, шаровидность.

Окру́гло, нар. Кругло, шарообразно.

Округля́нка, ки, ж. Порода круглыхъ сливъ. Вх. Уг. 255.

Округля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **округли́ти, лю́ ли́ш,** гл. Округлять, округлить.

Окружа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **окружи́ти, жу́, жи́ш,** гл. Окружать, окружить. *Фригійців окружить.* Котл. Ен.

Окружки́, нар.=**Округи.**

Окружля́ти, ля́ю, еш, гл. Обойти кругомъ, сдѣлать кругъ. *Замість щоб іти напрямець, він окружляв до мене геть по за вгородами.* Новомоск. у.

Окру́жність, ности, ж.=**Округа.** *Водили вже їх* (дівчат) *там, водили,—переводили зо всеї окружности: не доберуть.* Рудч. Ск. I. 81.

Окрута́сом, нар.=**Викрутасом.**

Окрути́ти, ся. См. **Окручувати, ся.**

Окрутну́ти, ся. См. **Окручувати, ся.**

Окру́чувати, чую, еш, сов. в. **окрути́ти, чу́, тиш,** одн. в. **окрутну́ти, ну́, не́ш,** гл.=**Обкручувати, обкрутити, обкрутнути.**

Окру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **окрути́тися, чу́ся, тишся,** одн. в. **окрутну́тися, ну́ся, не́шся,** гл.=**Обкручуватися, обкрутитися, обкрутнутися.** *Окрутнувся двічи, тричи.* Маркев. 71.

Окру́шка, ки, ж.—**хліба.** Объѣдокъ; ломтикъ, кусочекъ хлѣба. Рк. Левиц.

Оксамит, ту, *м.* 1) Бархатъ. *Чорним оксамитом руки вкрила.* Чуб. V. 781. *У золоті, в оксамиті моя та квіточка укрита, росла я, росла.* Шевч. 2) Раст. Aquilegia vulgaris L. ЗЮЗО. I. 112. 3)—**кошто́вий**. Раст. Thaliàtrum strictum Andrz. ЗЮЗО. I. 138.

Оксами́тка, ки, *ж.* Бархатка. *Чорна оксамитка.* О. 1861. XI. 28.

Оксами́тний, а, е. Бархатный. ЗОЮР. I. 78. *В червоних штанях оксамитних.* Шевч.

Оксами́товий, а, е=**Оксамитний**. Левиц. Пов. 97. *Оксамитові жупани.* Шевч. *В оксамитовій траві.* Щог. В. 104.

Окселентува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Вторить. *Туди ж за дяком і піддячим окселентує.* Кв.

Оку́блитися. См. **Окублюватися**.

Оку́блюватися, лююся, ешся, сов. в. **оку́блитися**, блюся, бишся, *гл.*=Свивать, свить гнѣздо. *Виробляють жиди, де тільки окубляться.* О. 1862. I. 74.

Окува́ти, окую, еш, *гл.*=**Обкувати**. *Окує воза, то на чудо.* Чуб. I. 154.

Окуко́бити, блю, биш, *гл.* Привести въ хорошій видъ, устроить. *Мій батько ту хату був окукобив.* Г. Барв. 53. *Двір так окукобив, мов кубелечко.* Г. Барв. 194.

Окуко́битися, блюся, бишся, *гл.* 1) Свить гнѣздо. 2) Устроиться, устроить хозяйство. *Так окукобилась, мов та горличка.* Ном. № 10102.

Окульба́чити, чу, чиш, *гл.* Осѣдлать.

Окуля́ри, рів, *м.* мн. 1) Очки. Мнж. 4. *На очі вставлю окуляри.* Котл. Ен. II. 15. *Шкапа твоя трохи, чоловіче, не добачає дак купи їй окуляри.* Кв. I. 140.—**втёрти**. Провести, надуть. 2) Синяки подъ глазами отъ побоевъ, фонари. *Так побили мене, що я три тижні носив оттакі окуляри.*

Окуля́сом, *нар.* Обходя, уклоняясь. *Пішов наш Савка вихилясом* (у танець) *против Тетяни аж тремтить; вона від нього окулясом.* Алв. 32. См. **Околяса**.

О́кунь, ня, *м.* Рыба окунь. **Окунів ловити**=**Нуняти**. *Хто слухає, а хто окунів ловить.* Кв. II. 181. Ум. **Окуне́ць**.

О́куп, па, *м.* Выкупъ, выкупныя деньги. *Полонян без окупу й тиранства у рідний край до роду відпускати.* К. Бай. 83.

Окупа́ти, па́ю, еш, сов. в. **окупи́ти**, плю́, пиш. *гл.* Выкупать, выкупить.

Окупа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **окупи́тися**, плю́ся, пишся, *гл.* Выкупаться, выкупиться, откупаться, откупиться.

Окупи́ти, ся. См. **Окупати**, ся.

Окупни́й, а, е. Выкупной.

Окур, ра, *м.* 1) **Оку́р**. Окуриваніе. У кирпичниковъ, горшечниковъ: первоначальный легкій огонь, при которомъ обжигаемое окуривается дымомъ. Вас. 180. 2) **Окур**. курево, которымъ подкуриваютъ пчелъ. Шух. I. III.

Окури́ти, рю́, риш, *гл.*=**Обкурити**.

Оку́тати, таю, еш, *гл.*=**Обкутати**.

Оку́ти, окую, є́ш. *гл.*=**Обкувати**. *Самим шовком вишивала, золотом окула.* Шевч.

Оку́тий, а, е. Окованный. *І вам слава, сині гори, кригою окуті.* Шевч.

Оку́чити, чу, чиш, *гл.* Окружить колышками гнѣздо для поимки птицы. Радом. у.

Оку́чка, ки, *ж.* У охотниковъ: огорожа изъ прутьевъ около утинаго гнѣзда. (для поимки птицы). Радом. у.

Ола́дка, ки, *ж.* Оладья.

Ола́док, дка, *м.*=**Оладка**. Ном. № 7932.

Олга́ти, олжу́, же́ш, *гл.* Лгать. Встрѣчено въ народн. думѣ: *А будемо ми, брати, перед отцем, перед маткою олгати, так буде нас Господь милосердний і видимо й невидимо карати.* АД. I. 119.

О́ле! *меж.* Ахъ, охъ! *Оле ж, скільки там товклося за столами писарів!* Котл. Ода. (О. 1861. I. 253).

Оледащі́ти, щі́ю, еш, *гл.* Облѣниться, нравственно опуститься.

Оле́диця, ці, *ж.*=**Ожеледь**. Желех.

Олейка́рь, ря́, *м.* Дегтярникъ. *Малярі, або олейкарі, привозять дехоть, у них купують люде.* МУЕ. III. 46.

Оле́йник, ка, *м.* Стекольщикъ. Шух. I. 33. См. **Олійник**.

Олене́ць, нця́, *м.* 1) Ум. отъ **олень**. *Зілля спасає сини оленець.* АД. I. 83. 2)= **Оленок**. Вх. Лч. I. 6.

Олени́на, ни, *ж.* Мясо оленье. Желех.

Олени́ця, ці, *ж.* Самка оленя. Черном. Вх. Пч. II. 6.

Оле́нка, ки, *ж.* Родъ жука: бронзовка золотистая. *Золотою оленкою пустив тебе Господь на сонечко.* Г. Барв. 354.

Оле́нок, нка, *м.* Насѣк.=**Тур** 2. Вх. Пч. I. 6.

О́лень, ня, *м.* Олень. *Олень переплив на берег.* Рудч. Ск. II. 160. Ум. **Олене́ць**.

Олення́, ня́ти, *с.* Дѣтенышъ - олень. Желех.

Олжа́, жі́, *ж.* Ложь. К. Бай. 39.

Олжи́вий, а, е. Лживый. К. Бай. 150.

Оли́ва, ви, *ж.* 1) Дерево: маслина. *І*

обіймалася з виноґроном олива. К. МХ. 31. 2) Деревянное масло. *Зеленою оливою оченьки залито.* Мет. 103. Ум. **Оли́вка.**

Оливе́ць, вця́, *м.* Карандашъ. *Нарисував я оливцем стяту козацьку чубату голову.* К. ХП. 33.

Олі́вка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **олива.** 2) Родъ яблокъ.

Оли́вний, а, е. 1) Оливный, относящійся къ деревянному маслу. 2) Масличный.

О́ливо, ва, *с.* 1) Олово. 2) Карандашъ. *Для себе, братики, спишу, ще раз те оливо потрачу.* Шевч. 2) Мурава, глазурь, еще не застывшая (для глиняной посуды). Шух. I. 262.

Олив'я́ний, а, е. Оловяный. *От клятий дмухнув—стала гора олив'яна.* Рудч. Ск. II. 73.

Олив'я́нка, ки, *ж.* Бабка, налитая оловомъ.

Олі́й, олі́ю, *м.* 1) Растительное масло. 2) Постное масло, преимущественно конопляное. Чуб. VII. 439. Ум. **Олі́йок.**

Олі́йний, а, е. 1) Масляный (о растительномъ маслѣ). *Намальований олійними фарбами.* Левиц. I. 134. 2) Маслянистый (о растительномъ маслѣ). *Свиріпа дуже олійна.* Лебед. у. *Насіння з соняшника олійне.* Волч. у.

Олі́йник, ка, *м.* 1) Приготовляющій или продающій растительное масло. 2) Птица иволга. Вх. Пч. II. 13.

Олійникі́вна, ни, *ж.* Дочь **олійника.**

Олі́йниця, ці, *ж.* 1) Маслобойня. Названія частей: закопанный въ землю **стовп** (столбъ), противъ него на извѣстномъ разстояніи большой деревянный **ґвинт** (винтъ)— оба вкопаны въ землю и для большей устойчивости имѣютъ на нижнихъ концахъ **перехрестя**; **ґвинт** и **стовп** поддерживаютъ горизонтально лежащее между ними тяжелое бревно—**стрілу́**, имѣющую ближе къ бревну вертикально торчащій отъ нея внизъ **товка́ч**, а подъ нимъ находится **сту́па**; движеніемъ **стріли** вверхъ и внизъ **товкач** толчетъ въ **ступі** положенныя туда поджаренныя сѣмена, выжимая изъ нихъ масло. Екатериносл. у. Залюбовск. Сложнѣе **олійниця** у гуцуловъ: въ деревянной тяжелой подставкѣ два **стовпа**, внизу соединены толстой доской, называемой **коло́да**, въ углубленіи которой лежитъ шерстяной **кап**, въ которомъ находятся сѣмена, выше, параллельно **колоді**—**стріла́** съ **за́нцем** (=**товкачем**); сверху надъ всѣмъ этимъ на столбахъ перекладина—**праві́ло**, съ обоихъ концевъ которой на **скраклях** и **скрапникáх** висятъ **тарани**—деревянные молотки; такъ какъ **стріла** концами своими движется въ столбахъ, то подбивая то съ одной стороны, то съ другой **клини́**, можно **стрілу** то опускать, то поднимать и заставлять **заяць** выжимать масло въ **колóді**, изъ углубленія которой оно сквозь отверстіе—**цівку** капаетъ въ подставленную внизу **миску**. Шух. I. 163. *У його в дворі—як у віночку; ув олійниці—що в иншої баби у хаті не так чисто.* Ном. № 14010. 2) Женщина приготовляющая или продающая растительное масло. Ум. **Олі́йничка.**

Олійниче́нко, ка, *м.* Сынъ **олійника.**

Олі́йничка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **олійниця.** 2) Жена **олійника.**

Олі́йня, ні, *ж.*=**Олійниця 1.**

Олі́йок, ку, *м.* Ум. отъ **олій.**

О́лінь, ня, *м.*=**Олень.** *Олінь лісний, бігун бистрий, а людей боїться.* Гол. I. 376. Ум. **Оліне́ць.**

Оліпи́ти, плю́, пиш, *гл.*=**Обліпити.** Вх. Лем. 443.

Олі́я, олі́ї, *ж.* Постное масло. **Олію би́ти.** Приготовлять постное масло. **Олію вибити кому.** Побить кого. *Я йому олію вибив.* Харьк. **Дави́ти олію.** Игра, то-же, что и **тісна баба** (см.). КС. 1887. VI. 480.

Олія́рня, ні, *ж.* = **Олійниця.** Вх. Лем. 443.

Олтарь, ря, *м.*=**Вівтарь.** *Піп живе з олтаря, а писарь з каламаря.* Ном. № 212.

Олупи́ти, плю́, пиш, *гл.*=**Облупити.** Вх. Уг. 255.

О́лці, ці́в, *м.* мн. Вмѣсто: **вовки.** Употреблено въ думѣ (какъ подражаніе ц.-славянскому): *Олці-сірохманці з великих степів набігали.* АД. I. 132.

Ольник, ка, *м.* Раст. Dianthus deltoides., Лв. 98. См. **Линок.**

Ольха, хи, *ж.*=**Вільха.**

Ольши́на, ни, *ж.*=**Вільшина.** *Дівчина з ольшини виходить.* Чуб V. 347.

Ома́зкати, каю, еш, *гл.* Обмазать. Вх. Лем., 443.

Омаль, *нар.* **Обмаль.**

Ома́мити, млю, миш, *гл.* Очаровать, обворожить. *Окаянний пройдисвіт так усіх омамив, так по душі були темному людові тії лукавії ухватки.* К. ЧР 268.

Ома́н, ну, *м.* Раст. а) Inula Helenium. L. ЗЮЗО. I. 125. б) Verbascum nigrum. L. ЗЮЗО. I. 140.

Ома́на, ни, *ж.* 1) Обманъ зрѣнія, ми-

ражъ, призракъ. 2) Заблужденіе. *Журба світу сьою і омана брацтва входять і глушать слово.* Єв. Мр. IV. 19. *Не кидайтесь ви на ту ману городянську, котора вже тисячу років кози в золоті вам показує.* К. (О. 1861. II. 229). 3) Обманъ, заблужденіе. 4) Раст. Verbascum nigrum. Мвл. 35. См. **Оман 2.**

Оманéць, нця, *м.*=**Манівець** *Яром, яром за товаром,—оманцями за вівцями.* Гол. III. 79.

Оманúти. См. **Оманювати.**

Омáнний, а, е. Обольстительный; обманчивый. *Оманна просторік святиня.* К. МБ. II. 118.

Омáнювати, нюю, еш, сов. в. **оманúти, ню, ниш,** *гл.* 1) Обманывать, обмануть, надуть. 2) Обольщать, обольстить, очаровать.

Омáста, ти, *ж.* Жирная приправа къ кушанью. *Сіль — омаста, масло — окраса.* Ном. № 12378.

Óмах, ху, *м.* Вспышка пламени, огненный языкъ. *Багаття з нори вихвачувалось омахами.* Полт. у.

Óмаць, óмацьки, *нар.* Ощупью. *Омаць найшов двері хатні.*

Омáчка, ки, *ж.*=**Мачка 2.** Вх. Уг. 252.

Омéг, гу, *м.* 1) Раст. Conium maculatum L. ЗЮЗО. I. 119. 2)—**вóдяний.** Раст. Oenanthe Phellandrium Lam. ЗЮЗО. I. 129.

Омéґа, ґи, *ж.* Раст. а) Rhododendron myrtifolium. Шух. I. 18, 19. б) Rhododendron ferrugineum L. Вх. Зн. 43. в) Rhodiola rosca. Лв. 101.

Омéла, ли, омéльга, ги, *ж.* 1) Раст. омела, Viscum album. ЗЮЗО. I. 141. 2)—**дубóва** Раст. Loranthus europaeus L. ЗЮЗО. I. 127.

Омелюх, хá, *м.* Желтоносый дроздъ, Turdus viscivolus. Вх. Пч. II. 15.

Омелюха, хи, *ж.*=**Намелюшка.** Вх. Пч. II. 9.

Омерзúтися, жýся, зúшся, *гл.* Сдѣлаться мерзкимъ. Шеач.

Омертвíти, вію, еш, *гл.* Омертвѣть, обмереть. *Омертвіють люде від страху.* Єв. Л. XXI. 36. *Як вистрелили, дак він і омертвів.*

Омéт, та, *м.* Ометъ, край, пола одежды. *Шитії омети, ризи дорогії.* Шевч. II. 270.

Омивáти, вáю, еш, сов. в. **омúти, мúю, еш,** *гл.*=**Обмивати, обмити.**

Омилúти, ся. См. **Омиляти, ся.**

Омúлка, ки, *ж.*=**Помилка.**

Омúлок, лку, *м.* Раст. Lolium temulentum. Вх. Уг. 255.

Омúльний, а, е. Ошибочный.

Омилáти, лáю, еш, сов. **омилúти, лю, лиш,** *гл.* Вводить, ввести въ заблужденіе, обмануть. *Чого плачеш, моя мила? Мене доля омилила.* Гол. I. 88.

Омилáтися, лáюся, єшся, сов. в. **омилúтися, люся, лишся,** *гл.*=**Помилятися, помилитися**

Оминáти, нáю, еш, сов. в. **оминýти, нý, нéш,** *гл.*=**Обминати, обминути.**

Омúти. См. **Омивати.**

Омірáти, рáю, еш, *гл.* Замирать. *Серце йому омірало.* МВ. (О. 1862. I. 77).

Омітáти, тáю, еш, *гл.*=**Обмітати.**

Омлівáти, вáю, еш, сов. в. **омлíти, лію, еш,** *гл.* Обомлѣвать, обомлѣть. *За ним Морозиха з жалю омліває.* Мет. 412.

Омóлок, лка, *м.* Раст. Lolium temulentum. Вх. Лем. 443.

Оморóчити. См. **Оморочувати.**

Оморóчувати, чую, еш, сов. в. **оморóчити, чу, чиш,** *гл.* = **Обморочувати, обморочити.**

Омоскáлити, ся. См. **Омоскалювати, ся.**

Омоскáлювати, люю, еш, сов. в. **омоскáлити, лю, лиш,** *гл.*=**Обмоскалювати, обмоскалити.** *Омоскалений писарь.* Левиц. I. 300.

Омоскáлюватися, лююся, єшся, сов. в. **омоскáлитися, люся, лишся,** *гл.*=**Обмоскалюватися, обмоскалитися.** *Він омоскалився в школі* Левиц. I. 313.

Омочúти, чý, чиш, *гл.*=**Обмочити.**

Омохтíти, тію, еш, *гл.* Обрасти мхомъ. Вх. Зн. 43.

Омпити, плю, пиш, *гл.* = **Вонпити.** Вх. Зн. 43.

Омпно, *нар.* Досадно. *Мені омпно.* Вх. Зн. 43.

Омрак, и óмряк, ку, *м.* Мракъ; помраченіе. К. ПС. 49. *Омрак на землю нічка напустила.* Мкр. Г. 32. *Лихі, чи не лихі, а в омряці вони,*—въ умственномъ помраченіи. К. Дз. 153.

Омрачáтися, чáюся, єшся, сов. в. **омрачúтися, чýся, чúшся,** *гл.* Омрачаться, омрачиться. Ном.

Омряк. См. **Омрак.**

Омýрати, раю, еш, *гл.* Употр. у Шевч. вм. **обмурувати.** *За що-ж тебе, світе-брате, в своїй добрій теплій хаті оковано, омурано?* Шевч. II. 242.

Омшани́к, ка́, *м.* Помѣщеніе для храненія ульевъ съ пчелами въ зимнее время.

Омши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Заткнуть мхомъ щели между бревнами въ стѣнахъ. Вх. Лем. 443.

Ом'яснутися, ну́ся, не́шся, *гл.* Ошибиться. Вх. Зн. 43.

Он, *нар.* Вонъ, вотъ. *Он глянь!* Шевч. *Он що, сестрице, я тобі скажу.* Рудч. Ск. II. 156. *Так он з якої се причини.* Ном. **Он-он, он-он-он.** Вонъ тамъ.

Онавіоні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Надоѣсть. *Вже він трохи й онавіснів мені: тільки й мови, що він, тільки й думок,—надокучило!* МВ. II. 89.

Она́гр, ра, *м.* Онагръ, дикій оселъ.

Она́да, ди, *ж.* Приманка. Угор.

Она́джити, джу, джиш, *гл.*=**Оначити**. Вх. Зн. 44.

Она́кий, а, е. Иной. Вх. Лем. 443. *І така, і онака, і геть-пріч пішла, і знов сюди поступай.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Она́чити, чу, чиш, *гл.* Иначе дѣлать, измѣнять. Желех. **Она́чит.** Ни то, ни се дѣлаетъ. **Она́чи з ним.** Поговори съ нимъ. Вх. Зн. 44.

Онде, *нар.* Вонъ тамъ. *Він онде в шафі, але його відтіль трудно нам достати.* Чуб., Ум. **Ондечки.** Левиц. I. 100.

Ондека, о́ндечка, *нар.*=**Онде**. Вх. Зн. 44.

Оне́, оне́е, *мѣст.* Это. Употр. въ выраж. **не оне́, не оне́є** въ знач. не хочетъ (этого): *Та і Тетяна нишком плаче, а до роботи не оне.* Алв. 9. *Хоть чоловік і не онеє, коли же жінці, бачиш, теє, так треба угодити їй.* Котл. Ен. III. 47.

Онемощі́ти, щі́ю, еш, *гл.* 1) Обезсилѣть, изнемочь. *Як цілий день у спеку попокосиш, то й онемощієш.* Волч. у. 2) Обѣднѣть. *Був багатий сильно Шкварій, а тепер онемощів.* Волч. у.

О́ниж, *нар.*=**Аж**. Вх. Зн. 44.

О́ник, ка, *м.* Нуль. Кон. Ар. 2. Св. Л. 20.

Оні́мі́ти, мі́ю, еш, *гл.* 1) Онѣмѣть. *І язик мій онімів.* Шевч. 2) Умолкнуть. *Замовкли гармати, оніміли дзвони.* Шевч. 234.

Оно́, *нар.* Только, лишь. Чуб. II. 78. *Чи всі дівки в танки йдуть? Оно нема одної Марусі молодої.* Чуб. III. 36. *В хаті тихо, оно діти сопуть.* Драг. 63.

Онови́ти. См. **Оновляти**.

Оновле́ння, ня, *с.* Обновленіе. *Може чаєш оновлення?* Шевч.

Оновля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **онови́ти, влю́, ви́ш**, *гл.* Обновлять, обновить. *Твою надію оновить.* Шевч.

О́ногди, *нар.* Недавно, намедни. Вх. Зн. 44. *А чи бачили тоті пістолета, що мені бадіка оногди з-за гори винесли?* Федьк.

Оногдиваи́, *нар.* 1)=**Оногди**. 2) Позавчера. Вх. Лем. 444.

Онудні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Заскучать, сидя без работы.

Ону́к, ка, *м.* 1) Внукъ. *Жили наші діди—не знали біди; стали жить онуки—набралися муки.* Ном. № 583. 2) Бабы повитухи называютъ такъ мальчиковъ, при рожденіи которыхъ онѣ помогали. Ум. **Ону́чок.** Грин. II. 128.

Ону́ка, ки, *ж.* 1) Внука, внучка. *Тепер сиди у запічку, колиши онуку.* Чуб. V. 1187. 2) Бабы повитухи называютъ такъ дѣвочекъ, при рожденіи которыхъ онѣ помогали. Мил. 17. Ум. **Ону́чка, ону́чечка.**

Ону́ча, чі, *ж.* 1) Онуча, портянка. Чуб. VII. 419. *Хвалилися гайдамаки під Умань ідучи: будем драти, панове молодці, з китайки онучі.* Нп. 2) Хлопокъ снѣгу. *Сніг летить онучами.* Вх. Лем 444. Ум. **Ону́чка, ону́чечка.** *Ми тут вам не надокучимо: онучечки пересушимо.* Грин. III. 430.

Онуча́, ча́ти, *с.* Внучекъ. *Золотою Тамерлана онучата гóлі.* Шевч. Ум. **Онуча́тко.** Г. Барв. 125.

Ону́чечка, ки, ону́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **онука**. 2) Ум. отъ **ону́ча**.

Ону́шник, ка, *м.* Тряпичникъ. Черниг.

Онци́христ, та, *м.*=**Анцихрист**.

Онь, *нар.*=**Ониж**. Вх. Зн. 44.

О́пад, ду, *м.*=**Ожелест**. Вх. Уг. 256.

Опада́ти, да́ю, еш, сов. в. **опа́сти, опаду́, де́ш**, *гл.* 1) Опадать, опасть. *Ой на дубі кучерявім широкий лист опаде.* Мет. 15. *Вітер повіє, сонце пригріє, роса опаде.* Чуб. V. 180. 2) Нападать, напасть, наброситься со всѣхъ сторонъ. Г. Барв. 447. *Отсе біда мене опала з тими чужоземцями!* Св Л. 173. *Лихі, худі собаки опали санки.* Левиц. I. 230.

О́падка, ки, *ж.* Впадина, углубленіе. Лебед. у. *На опадці гарне жито роде.* Черниг. г.

Опазоли́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Обвариться щелокомъ. Вх. Зн. 44.

Опак, *нар.* 1) Назадъ. 2) Навыворотъ, наоборотъ.

Опа́костити, щу, стиш, *гл.* Опакостить, обгадить. *Як опакостить голову летюча миша, то буде лисина.* Чуб. I. 55.

Опал, лу, *м.* 1) Отопленіе, топливо, дрова. Чуб. VII. 383. *Там йому дають кімнату геть зовсім з опалом, з світлом.* Уман. у. 2) Вспыльчивость, горячность. **З опалу.** Сгоряча. *Як загорілась хата, я обіи та з опалу не знаю, за що хзататися.* Міусск. окр. *З опалу не побачив, хто там був.* См. **З-опалу.**

Опалати, лаю, еш, *гл.* Очистить ошелушенное зерно отъ шелухи, сора и пыли: зерно всыпается въ корытце, которое потомъ двигають туда и сюда—весь соръ отлетаетъ. Вх. Зн. 44. См. **Палати.** *Сами дівки крупи мелють, сами й опалають.* Гол. II. 299.

Опалачка, ки, *ж.* Корытце, посуда въ которыхъ палають зерно. Вх. Лем. 444.

Опалий, а, е. Опавшій.

Опалини, лин, *ж. мн.* Шелуха, соръ, отдѣляющіеся отъ зерна, когда его палають. Вх. Зн. 44.

Опалити, ся. См. **Опаляти, ся.**

Опалка, ки, *ж.* 1) Мѣшокъ для кормленія лошадей въ дорогѣ овсомъ,—подвѣшивается къ мордѣ лошади, у отверстія его, въ края зашиты двѣ палки. Рк. Левиц. Хотин. у. 2) Корзина, плетенка. 3) = **Опалачка.** Желех.

Опалубити, блю, биш, *гл.* Хватить палкой, ударить. Черном.

Опалюх, ха, *м.* Обгорѣлое дерево въ лѣсу, обгорѣлый пень. Вх. Лем. 448.

Опаляти, ляю, еш, сов. в. **опалити, лю, лиш,** *гл.* 1) Обжигать, обжечь. 2) Отоплять, отопить.

Опалятися, ляюся, ешся, сов. в **опалитися, люся, лишся,** *гл.* 1) Обжигаться, обжечься, опаливаться, опалиться *Десь він по винницях, по броварнях валявся. опалився, ошарпався, обідрався.* ЗОЮР. І. 202. 2) Загорать, загорѣть.

Опаморочитися, чуся, чишся, *гл.* Потерять сознаніе.

Опам'ятатися, таюся, ешся, *гл.* = **Опам'ятуватися.**

Опам'ятуватися, туюся, ешся, *гл.* Прійти въ сознаніе, очнуться. Єв. Л. XV. 17. *Голова у мене закрутилась, не опам'ятувався, як він мене і на сей світ виніс.* Стор. МПр. 48.

Опанування, ня, *с.* Овладѣніе, захватъ.

Опанувати, ную, еш, *гл.* Овладѣть, завладѣть; охватить. *От як опанували Умань, то й поставили усюди свій караул.* ЗОЮР. I. 299. *І пустиню опанують веселії села.* Шевч. *Опанував страх. Нехай тебе опанує лихая годниа.* Харьк. г. *Завзятість всіх опанувала.* Котл. Ен. V. 68.

Опануватися, нуюся, ешся, *гл.* Воцариться, овладѣть властью.

Опанча, чі, *ж.* Епанча, родъ верхней одежды. Гол. І. 7. Гол. Од. 18, 45. Чуб. VII. 419. *Ой скину я опанчу, тобі ніжки заверчу.* Нп.

Опанчина, ни, *ж.* Епанча, плохая епанча. *Опанчина рогожовая, поясина хмельовая.* Мет. 377.

Опар, ру, *м.* 1) Испареніе. Рк. Левиц. 2) Ночной мотылекъ—phalaena. Вх. Уг. 256.

Опара. ри, *ж.* Опара для печенія хлѣба.

Опарати, тів, *м. мн.* Облаченіе священника. Св. Л. 108.

Опарити, ся. См. **Опарювати, ся.**

Опарканити, ся. См. **Опарканювати, ся.**

Опарканювати, нюю, еш, сов. в. **опарканити, ню, ниш,** *гл.* Обносить, обнести заборомъ. Желех.

Опарканюватися, нююся, ешся, сов. в. **опарканитися, нюся, нишся,** *гл.* Огораживаться, огородиться. *Високим валом воно* (село) *обсипалось і по валу дубовими палями опарканилось.* К. Хм. 97.

Опарювати, рюю, еш, сов. в. **опарити, рю, риш,** *гл.* 1) Обваривать, обварить кипяткомъ, опарить. *Кричить як опарений.* Ном. № 2384. 2) **Опарює лід.** Растаетъ у береговъ. Мнж. 187.

Опарюватися, рююся, ешся, сов. в. **опаритися, рюся, ришся,** *гл.* Обвариваться, обвариться. *Опарився, як муха на окропі.* Ном. № 1821.

Опарь, рі, *ж.* **опарь, ря,** *м.* 1) Незамерзающее мѣсто на болотѣ. Вас. 207. 2) Промоина, продушина во льду. Сим. 119, 147. Мнж. 187.

Опас, су, *м.* Небольшое мѣсто для пастбища въ саду или огороженномъ лугу.

Опасання, ня, *с.* 1) Опоясываніе. 2) Сплошная крытая галлерея вокругъ церкви. Липов. у. Шух. І. 116. См. **Басань.**

Опасати, ся. См. **Опасувати, ся.**

Опасистий, а, е. Жирный, толстый, тучный. Борз. у. К. ЧР. 90.

Опаска, ки, *ж.* Опасеніе. *Без опаски спать лягли.* Чуб. V. 1051.

Опаскуджувати, джую, еш, сов. в. **опаскудити, джу, диш,** *гл.* = Обпаскуд-

жувати, обпаскудити. *Тяжкими гріхами опаскудив свою душу.* Стор. М. Пр. 26.

Опаску́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **опаску́дитися, джуся, дишся,** *гл.*=**Обпаскуджуватися, обпаскудитися.**

Опа́сок, ска, *м.* Ремень для ношенія бандуры черезъ плечо.

Опа́сти. См. **Опадати.**

Опасть, ти, *ж.* На деревьяхъ: снѣгъ, иней замерзшій. Вх. Лем. 444. См. **Ожеледець.**

Опа́сувати, сую, еш, сов. в. **опаса́ти, са́ю, еш,** *гл.* Опоясывать, опоясать

Опа́суватися, суюся, ешся, сов. в. **опаса́тися, са́юся, ешся,** *гл.* Опоясываться, опоясаться. 2) Только несов. в. Опасаться. МВ. (О. 1862. І. 105). ЗОЮР. І. 264. *Опасувались, щоб не понаходило бурлацтва і гайдамак.* Стор. М. Пр. 75.

Опа́т, та, *м.* Аббатъ.

Опа́трати, раю, еш, *гл.*=**Обпатрати.**

Опа́тський, а, е. Аббатскій. *Маха головою як опатська кобила.* Канев. у.

Опачи́на, ни, *ж.* 1) Весло на гребномъ суднѣ. Вас. 186. *Половину козаків у окови до опачин посади.* Макс. 2) Тонкая и длинная связка хворосту; также связка лозы или камыша, вставленная въ кучу бураковъ для вентиляціи. Пирят. у. *Треба опачини—мостити греблю.* Борз. у.

Опашки, *нар.* На опашку. *Накинув сірячину на себе опашки.* Полт.

Опе́ка и пр. См. **Опіка** и пр. К. Кр. 18. Сим. 217.

Опекти́, ся. См. **Опікати, ся.**

Опе́нтати, таю, еш, *гл.* Опутать, отуманить голову. *Куди ідеш опентаний?* Чуб. V. 621.

Опе́ньгати, гаю, еш, *гл.* Шутливо: женить, выдать замужъ. Кролев. у. *Треба йою ув-осени опеньгати.* Харьк. г.

Опе́ньгатися, гаюся, ешся, *гл.* Шутливо: Жениться. *Знайшов таку, що й опеньгався.* Св. Л. 275.

Опе́ньок, нька, *м.* Грибъ, опенокъ. *Баби зібрались у ліс по опеньки.* Грин. І. 181. **Велике диво опеньки!** Ирон. Велика важность! Неважная птица. Ном. № 5536.

Опера́ч, ча, *м.* Кресло. Вх. Уг. 256.

Опере́д, *нар.* Передъ. Вх. Лем. 443.

Опереза́ти, жу́, жеш, *гл.* 1) Опоясать. 2) Ударить, стегнуть. *Оперезав на всю масницю.* Ном. № 3979. *Він мене коромислом як опереже.* Г. Барв. 284. *Дрючком Хведька разів із шість оперезав.* Г. Арт. (О. 1861. III. 110).

Опереза́тися, жу́ся, жешся, *гл.* Опоясаться. *А як мені збіратися! Встав, оперезався, та й зовсім зібрався.* Ном. № 11165.

Опере́читися, чуся, чишся, *гл.* Упираться, противиться. *Старшина кликав його у волость, а він оперечивсь, не хотів іти, так ми його взяли та й повели.* Новомоск. у.

Опери́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Опериться. *В колодочки поки вбилось, оперилось.* Шевч. І. 237.

Опері́щити, щу, щиш, *гл.* Сильно стегнуть, ударить. *Щось видно ломакою оперіщило.* Сим. 216.

Оперна́тіти, тію, еш, *гл.* 1) Опериться. 2) Переносно: сдѣлаться зажиточнымъ. *Іван був попереду вбогий, а тепер опернатів: уже й волів пара й корова й овечата.* Волч. у.

Опе́цок, цка, *м.*=**Опецьок.** *Дитина як опецок.* Чуб. І. 247.

Опе́цькуватий, а, е. = **Оклецькуватий.** *Опецькуваті хлопчики.* Левиц. І. 348.

Опе́цьок, цька, *м.*=**Оклецьок 2.**

Опива́тися, ваюся, ешся, сов. в. **опи́тися, оп'ю́ся, е́шся,** *гл.*=**Обпиватися, обпитися.**

Опи́лий, а, е. Перепившійся.

Опина́тися, на́юся, ешся, *гл.* Сопротивляться, упираться. *Я не опинавсь, зараз і пішов.* Екатериносл. у. *Паничі почали прохати паннів до танців, а панни опинали́ся.* Левиц. І. 348. *Ну, він опинався, опинався, а таки заїхав.* Грин. І. 106.

Опини́тися, ню́ся, нишся; *гл.* Очутиться. *Аж, ось, не знаю я того, як сірий вовк тут опинився.* Греб. 385. *Як дам тобі на відлі, той за дверима опинишся.* Полт. *Земля під тобою розступиться і ти опинишся в пеклі.* Стор. М. Пр. 41.

Опи́нка, ки, *ж.* Родъ шерстяной полосатой плахти или запаски. Гол. Од. 61. Kolb. І. 37. Гол. Од. 82.

Опири́ця, ці, *ж.* Колдунья. *Іде чарівниця, опириця.* МУЕ. III. 45.

I. О́пирь, ря, *м.*=**Упирь.**

II. О́пирь, *нар.*=**Опір.** *Племінник опирь став, затявся.* Мкр. Н. 10.

Опиря́ка, ки, *м.*=**Упиряка.** *Дивиться він, аж там есть опиряки і возять відьом туди, на ту гору.* Грин. II. 77.

О́пис, су, *м.* Описаніе. О. 1862. IV. 94. КС. 1883. IV. 765.

Описа́ти. См. **Описувати.**

О́писка, ки, *ж.* У горшечниковъ: кра-

сильное вещество—болотная бобовая железная руда. Вас. 182.

Описко́вий, а, е. Нарисованный опискою (см.) Вас. 184.

Описо́вий, а, е. Описательный. Желех.

Опи́сувати, сую, еш, сов. в. **описа́ти**, шу́, шеш, гл. Описывать, описать. *Ой писав же я два дні і дві ночі, закіль описав я личенько й чорні очі.* Чуб. V. 35.

Опи́суватися, суюся, ешся, гл. Описываться.

О́пит, ту, м. Разспросъ, опросъ. Прил. у. **Опита взя́ти.** Разспрашивая, разузнать, разспросить. *Ой заплакала мати ідучи до хати, що не можна за сина й опита узяти.* Чуб. V. 1043.

Опита́ти. См. **Опитувати**.

Опи́тися. См. **Опиватися**.

Опи́тувати, тую, еш, сов. в. **опита́ти**, та́ю, еш, гл. 1) Разспрашивать, разспросить. *Опитай старих людей, як треба робити.* 2) Находить, найти, разспрашивая. *Може я де опитаю твій мішок.*

Опи́ус, са, м. Пьяница. *Але цокай но! то такі опиуси, що все попропивають.* Подольск. г.

Опиха́ти, ха́ю, еш, гл. Очищать отъ шелухи. *Ци опиханий, паночку, ячмінь?* О. 1862. X. 34.

Опиха́тися, ха́юся, ешся, гл. Очищаться отъ шелухи.

Опия́ка, ки, м. = **Опіяка**. К. ЦН. 216, 291.

Опівде́нний, а, е. Полуденный. Желех.

Опі́вдні, **опівдні́**, нар. Въ полдень. *Прилетів опівдні до того чоловіка.* Рудч. Ск. І. 142.

Опівза́ти, за́ю, еш, гл. Сѣсть верхомъ на коня. *Опівзав коня.* Зміев. у.

Опівзні, нів. См. **Півзні**.

Опі́вночі, нар. Въ полночь. *Прийди, мій милий, хоч опівночі.* Чуб. V. 4.

Опізни́тися, ню́ся, ни́шся, гл. Опоздать. *Зійшла зірка, зійшла зірка, місяць опізнився.* Нп. 118.

Опі́й, по́ю, м. 1) Опой. 2) Болѣзнь у животныхъ отъ горячаго пойла. *Ця конячка заслабла від опою.* Харьк.

Опі́йство, ва, с. Пьянство. *Не було опійства, бійки, лайки.* О. 1861. VII. 4.

Опі́ка, ки, ж. Опека. Левиц. І. 284.

Опіка́ння, ня, с. 1) Опеканіе. 2) Обжиганіе, опеканіе.

Опекти́, ся. См. **Опікати**, ся.

Опіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **опекти́**, чу́, че́ш, гл. 1)=**Обпікати**. 2) Только несов. в. Опекать.

Опіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **опекти́ся**, чу́ся, че́шся, гл. Обжигаться, обжечься, опечься. *Аж одскочила—ніби вкололась або опеклась.* Левиц. І. 334.

Опіку́н, на́, м. Опекунъ.

Опіку́нка, ки, ж. Опекунша. *Мусіла слухати старших сестер як опікунок.* Левиц. І. 307.

Опі́лок, лка, м. = **Обаполок**. Каменецк. у.

О́пір, опо́ру, м. Сопротивленіе.

О́пір, нар. Сопротивляясь. **Йде о́пір.** Сопротивляется, упрямится. Ном. ст. 269. **Опір ста́ти**. Оказать сопротивленіе. *Ви проти нас обидва опір стали.* К. ПС. 8.

І. **Опіра́ти**, ра́ю, еш, сов. в. **опе́рти**, опру́, опре́ш, гл.=І **Обпірати**, **обіперти**.

ІІ. **Опіра́ти**, ра́ю, еш, сов. в. **опра́ти**, оперу́, ре́ш, гл.=ІІ **Обпірати**, **обіпрати**. *Туга зіма буде, а хто ж її* (веньку) *в тую пору опірати буде?* Чуб. V. 726. *Тоді тільки поважала матір, як вона її зодягала й опірала.* Борз. у.

Опіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **опе́ртися**, опру́ся, ре́шся. гл. 1)=І **Обпіратися**, **обіпертися**. *Ой перестань, чумаченьку, на пужально й опіратися.* Чуб. V. 1033. 2) Сопротивляться, оказывать, оказать сопротивленіе. *Вже біді не опруся.* Гол. І. 178.

Опіром, нар.—**стати**.=**Опір стати**. *Стояли на сеймі опіром против політичної системи единости віри в Польщі.* К. ХП. 115.

О́пірці, нар. Опираясь. **О́пірці ходи́ти.** Ходить, опираясь на разные предметы. *Опірці по хаті ходе.* НВолын. у.

Опісля́, нар. Послѣ. *Як би не перебірала ізперва, то б опісля не жалкувала.* Ном. ст. 168.

О́пічок, чка, м. Мѣсто у печки для каганця. *На опічку маячив каганець.* Г. Арт. (О. 1861. III. 81).

Опі́шілий, а, е. Лѣнивый, медлительный. *Опішіла служниця.* Вх. Зн. 44.

Опішіти, шію, еш, гл. Сдѣлаться медлительнымъ (въ ходьбѣ) *Кінь опішів.* Вх. Зн. 44.

Опі́шний, а, е.=**Опішілий**. *Опішний кінь.* Вх. Зн. 44.

Опія́ка, ки, м. Пьяница. Черк. у. К. Бай. 41. Мир. ХРВ. 235.

Опла́ва, ви, ж. Облава. Мнж. 187.

Опла́каний, а, е. 1) Оплаканный.

2) Несчастный, достойный жалости. *Устино, серденько! Оплакана годинонька твоя.* М. В. (О. 1862. III. 42). *Весілля одгуляли оплакане.* Г. Барв. 377.

Оплáкати. См. **Оплакувати.**

Оплáкувати, кую, єш, сов. в. **оплáкати,** чу, чеш, *гл.* Оплакивать, оплакать. *Як ти будеш у степу помирати, ой хто ж тобі голову оплаче?* Чуб. V. 876.

Оплатíти, ся. См. **Оплачувати, ся.**

Оплáтки, ток, *ж. мн.* Подати, пошлины, налоги. *Великі оплатки—ніяк на гроші не зібʼешся.* Конотоп. у.

Óплать, ті, *ж.* 1) Расходы. *В хазяйстві оплать велика: на робітника, на вози.* Рк. Левиц. 2) Подать, налоги. *Оплать велика.* Подол. г.

Оплатúти, ся. См. **Оплачувати, ся.**

Оплáчувати, чую, єш, сов. в. **оплатúти, чý, тиш,** *гл.* Платить, заплатить, выплатить. *Овечку продав, щоб подушне оплатить.* О. 1861. VI. 75.

Оплáчуватися, чуюся, єшся, сов. в. **оплатúтися, чýся, тишся,** *гл.* Платить, заплатить, выплатить слѣдуемое, откупиться. Мкр. Н. 3. *Не журітеся, вороженьки, на вас безголовʼя, я зароблю й оплачуся за своє здоровʼя.* Чуб. V. 835. *Буде впиться, прохмелиться, шинкарочци оплатиться.* Чуб. V. 1062. **Оплатúтися за свою дíвку.** Дать парнямъ угощеніе за право стороннему парню ходить къ избранной имъ дѣвушкѣ на **вечерниці.** в пр. Мил. 60.

Оплéнтати, таю, єш, *гл.* 1) Опутать. 2) Сожрать. *Оплентав вовк твою кобилу. Оплентали б тебе собаки.*

Опленýти, нý, нéш, *гл.*=**Оплинути.** *Ожила б я, опленула і не знала б муки.* Мкр. Н. 11.

Оплеснýти, нý, нéш, *гл.* Омыть. *Оплеснула гарненько руки і почала їй помагати* (поратись). Г. Барв. 156.

Оплестú, ся. См **Оплітати, ся.**

Оплéта, ти, *ж.* Плетенье, плетеная вещь. Вх. Зн.

Оплéтниии, ник, *ж. мн.* Косоплетки, ленточки въ косѣ. Вх. З. 44.

Оплинýти, нý, нéш, *гл.* Пополнѣть, поправиться. Ном. № 4924. *Нагодую їх* (дітей), *напою... тижнів через кілька,—агу! оплинули мої діти любі.* Харьк. г. См. **Опленути.**

Оплíн, ну, *м.* 1) Въ повозкѣ: деревянная подушка, лежащая на оси; на ней лежитъ кузовъ. Чуб. VII. 402. 2) Перекладины, положенныя на копылы въ саняхъ для связки полозьевъ. Браил.

Оплíнь, ня, *м.* = **Оплін.** Г. Барв. 522, 523.

Óплíння, ня, *с.* Соб. отъ **Оплін.** *А в ґринджолах чотирі копилля і два опління.*

Óпліт, оплóту, *м.* Изгородь, плетень, огорожа. *І оплотом його* (виноградник) *огородив. Аби маржина не ростягала сіна із стога, огороджують ею оплотом з вориня.* Шух. І. 170, 171. Шух. І. 76, 189. *Пішла в опліт сіна* (взяти). Гол. І. 199.

Оплітáти, тáю, єш, сов. в. **оплестú, тý, тéш,** *гл.* 1)=**Обплітати, обплести.** *Виноград оплів навкруги камінь.* Левиц. Пов. 361. 2) Уплетать, уплесть, ѣсть съ аппетитомъ. *Сидить хазяїн в конці стола, вареники оплітає.* Нп.

Оплітáтися, тáюся, єшся. сов. в. **оплестúся, оплетýся, тéшся,** *гл.*=**Обплітатися, обплестися.**

Оплíтка, ки, *ж.* Растеніе Convolvulus arvensis. Вх. Лем. 444.

Óпліч, *нар.*=**Попліч.** *А тепера йде опліч з тобою, не скаже ні здоров, ні помагай.* Лебед. у.

Оплíччя, чя, *с.* Женская сорочка (у Лемков). Гол. Од. 77.

Оплýтати. См. **Оплутувати.**

Оплýтувати, тую, єш, сов. в. **оплýтати, таю, єш,** *гл.*=**Обплутувати, обплутати.**

Оповеснí, *нар.* Весеннею порою, весною. *Матусі дожидаюсь, як оповесні ластівки.* Г. Барв. 62.

Оповивáти, вáю, єш, сов. в. **оповúти, вию, єш,** *гл.* Обвивать, обвить, спеленать, окружать, окружить. *Оповита дитина.* Шух. І. 273. *І тьмою німою оповиє тобі душу.* Шевч.

Оповíданка, ки, *ж.* Разсказъ. Вх. Лем. 444.

Оповідáння, ня, *с.* Разсказъ, повѣствованіе. Левиц. І. 213. *З твого серця вийшли ті оповідання.* К. Досв. 53.

Оповідáти, дáю, єш, *гл.* Разсказывать, повѣствовать. *До серця твого будуть казати і жаль правдивий оповідати.* Чуб V. 376. *Апостоли оповідали йому, що творили.* Єв. Л. IX. 10.

Оповíдач, ча, *м.* Разсказчикъ, повѣствователь. Левиц. Пов. 146.

Оповíдка, ки, *ж.* Разсказъ. О. 1861. XI. Свид. 50.

Оповíдувати, дую, єш, *гл.*=**Оповіда-**

ти. *Нагодились деякі тою часу, оповідаючи йому про галилейців.* Єв. Л. XIII. 1.

Оповідь, ді, *ж.* 1)=**Оповідка**. *Довго слухав Остап оповідь братову.* Грин. I. 288. 2) Сообщеніе, объявленіе Шух. I. 41. Оглашеніе церковное о бракѣ. МУЕ. III. 50.

Оповістити, ся. См. **Оповіщати, ся.**

Оповістка, ки, *ж.* Объявленіе, извѣщеніе; сообщеніе, извѣстіе. Ум. **Оповісточка**. *Чом же ти, мій сину, оповісточки ніякої не дав?* О. 1862. VIII. 17.

Оповістник, ка, *м.* Вѣстникъ, возвѣститель.

Оповісточка, чки, *ж.* Ум. отъ **оповістка**.

Оповість, сти, *ж.* Увѣдомленіе, извѣщеніе. *Жадної оповісти нема.* Черн. у.

Оповіщати, щаю, еш, сов. в. **оповістити, щу, стиш,** *гл.* Объявлять, объявить, извѣщать, извѣстить, разсказывать, разсказать Грин. III. 274. *Оповіщає ціну за роботу.* Левиц. I. 106. *Ісус Христос своє слово оповістив усім людям.*

Оповіщатися, щаюся, ешся, сов. в. **оповіститися, щуся, стишся,** *гл.* 1) Объявлять, объявить о себѣ, являться, явиться. *Я піду оповіщуся у волость.* 2) Заявлять, заявить. *Пішов до попа оповіщатися, що думка сина женити.* Черн. г. *Оповіщуся старостою, старшиною та й до мирового.* НВолын. у.

Опоганити, ся. См. **Опоганювати, ся.**

Опоганювати, нюю, еш, сов. в. **опоганити, ню, ниш,** *гл.* Осквернять, осквернить, огаживать, огадить. *Нема нічого осторонь чоловіка, що, ввійшовши в його, могло б опоганити його.* Єв. Мр. VII. 15. *Дитина опоганила сорочку.*

Опоганюватися, нююся, ешся, сов. в. **опоганитися, нюся, нишся,** *гл.* Огаживаться, огадиться, оскверняться, оскверниться. *Чи не між вами ж я, погані, так опоганивсь, що й не знать, чи був я чистим коли небудь?* Шевч.

Опо́даль, *нар.* Вдали.

Оповивити. См. **Опоживляти.**

Опоживляти, ляю, еш, сов. в. **опоживити, влю, виш,** *гл.* Придавать, придать новые силы, оживлять, оживить. О. 1861. I. Слов. 10.

Опо́лик, *нар.*=**Обаполи**. НВолын. у.

Опо́листий, а, е. 1) Плотный, толстый, широкій. *Ополистий стіг наклали.* Волч. у. 2) Вѣтвистый. *Ополиста яка тополя.* Кролев. у. *Ополиста груша.* Мнж. 188.

Оположитися, жуся, жишся, *гл.*= **Отелитися**. *Оположилась корова.* Хотин. у.

Опо́лок, лку, *м.* У кожевниковъ: кожа съ брюха животнаго. Вас. 158.

Оподоник, ка, *м.* 1) Разливная ложка. *Видно між ложками ополоник.* Ном. № 7339. 2) Головастикъ. Ном. стр. 293, № 105. *У нашому ставку нема риби, а жабів та ополоників—чортова тисьа.* Лебед. у. Ум. **Ополо́ничок.**

Ополо́нити, ню, ниш, *гл.* Обрубить ледъ вокругъ чего-либо стоящаго въ водѣ и вмерзшаго въ ледъ. Волч. у.

Ополо́ничок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **ополоник**. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 64.

Ополо́ти. См. **Ополювати.**

Опо́лудень, *нар.* Въ полуденную пору. *Бігав я, гнався зранку. Було вже ополудень, як я зустрів одною з них.* Новомоск. у.

Опо́лювати, люю, еш, сов. в. **ополо́ти, лю, леш,** *гл.*=**Обполювати, обполоти**. *Марусина руточка з лободою: чому ж ти її не ополеш.* Грин. III. 527.

Опо́на, ни, *ж.* Пологъ, занавѣсь. *Панни заслонили опонами та килимами піч.* Левиц. I. 188.

Опо́нець, нця, *м.* Раст. вьюнокъ, convolvulus. Вх. Уг. 256

Опоросити́ся, шуся, сишся, *гл.* Освиньѣ: родить.

Опоро́ти, рю, реш, *гл.* 1) Распороть. *Ішов коло тину, зачепився об тин і опоров свитину.* 2) Ударить сильно. *Чоловік як опоре його кийком.* Грин. I. 42.

Опоряджа́ти, джаю, еш, опоря́джувати, джую, еш, сов. в. **опоряди́ти, джу, диш,** *гл.* Приводить, привести въ порядокъ, устраивать, устроить. *Зараз заходилась опоряджати стола, застилає... становить чарочки.* МВ. (КС. 1902. X. 143). *Сухобрус опоряджував нове хазяйство.* Левиц. Пов. 50. *Опорядила все на господарстві.* МВ. I.

Опочива́ти, ваю, еш, сов. в. **опочи́ти, чию, еш,** *гл.* Отдыхать, отдохнуть, почивать, почить.

Опочи́вка, ки, *ж.*, **опочи́вок, вку,** *м.* Отдыхъ. АД. I. 123. *Над річкою Самарською опочивку собі мають.* АД. I. 127.

Опочи́нок, нку, *м.* Отдыхъ. *Проти Кефи города приставали, там собі великий та довгий опочинок мали.* АД. I. 209.

Опочи́ти. См. **Опочивати.**

Опра́ва, ви, *ж.* 1) Оправа, обдѣлка. *Окунь перекинувся гранатовим перснем у*

золоті оправі. Рудч. Ск. II. 113. 2) Переплетъ.

Оправда́ти, да́ю, еш. *гл.* Оправдывать, отстаивать кого. *Я буду оправдати тебе перед людьми*. Волч. у.

Оправди́ти, ся. См. **Оправдовувати, ся.**

Оправдо́вувати, вую, еш, сов. в. **оправди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Оправдывать, оправдать. *Себе оправдовує, що все гарно робить*. Зміев. у. *Ніхто іменно не доказав на йою, так і оправдили. Тепер аби гроші, то хоч якою душогуба оправдять*. Черн. г. *Нехай тебе й Бог так простить і батько наш, гетьман український оправдить*. КЦН. 221.

Оправдо́вуватися, вуюся, ешся и **оправдува́тися, ду́юся,** ешся, сов. в. **оправди́тися, джу́ся, ди́шся,** *гл.* Оправдываться, оправдаться. *Хто ся оправдує* (а зовсім винний), *того як гору вздує*. Ном. № 7429. *Циган оправдився*. Мнж. 115. *Оправдилась премудрість од дітей своїх усіх*. Єв. Л. VII. 35.

Опра́вити, ся. См. **Оправляти ся.**

Оправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **опра́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Оправлять, оправить, обдѣлывать, обдѣлать. Канев. у. *Я її оправив під скло... і висить у мене в світлиці*. Г. Барв. 9. 2) Приводить, привести въ порядокъ, починять, починить. *Збери всі човни, що остались, і гарно зараз їх оправ*. Котл.

Оправля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **опра́витися, влюся, вишся.** *гл.* Приводиться, привестися въ порядокъ.

Опра́вний, а, е. 1) Обдѣланный, оправленный. 2) Переплетенный.

Опра́ний, а, е. Въ думѣ: вм. **оправний 1.** *Опрані кульбаки*. АД. I. 114.

Опранцюва́тіти, тію, еш, *гл.* 1) Покрыться сифилитическою сыпью. 2) Сильно опротивѣть. *Аж опранцюватіє з тобою балакавши*. Кролев. у.

Опрацюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Обработать. Вх. Зн. 44.

Опреділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **опреділи́ти, лю́, лиш,** *гл.* Предназначать, предназначить для кого. *На що ж ти діточки покидала* (умерла), *кому ти їх опреділила: чи ти батеньковi опреділила, чи ти братікам, чи сестриці?* Мил. 221.

Опри́кривий, а, е. Противный, опостылый.

Опри́критися, рюся, ришся, *гл.* Опротивѣть. *То воно йому так горілка опри-крилась*. Харьк. *Тут і своя брехня оприкрилась, а то ще й він*. Ном. № 6873.

Опри́ни, рин, *ж. мн.* Крыжовникъ. Вх. Лем. 444.

Оприск, ку, *м.* **З о́приском бала́кати.** Вспыльчиво, запальчиво говорить. Ном. № 12893.

Оприскли́вий, а, е. Вспыльчивый, огрызающійся. *Дитина... оприслива*. Сим. 234.

Оприскли́во, *нар.* Вспыльчиво.

Опри́шкуватий, а, е. Злой, сварливый. Рк. Левиц.

Опри́шок, шка, *м.* Разбойникъ, бандитъ. *Да чи підем, пане брате, на весні в опришки*. Лукаш. 135.

Опрі́ч, опрі́че, *нар.* 1) Кромѣ. *Опріч сорочки Бі-ма нічою*. Ном. № 1527. *Сусід близьких нема опріче вас*. Г. Барв. 197. 2) Отдѣльно, особо. *Опріч людей собі ходила*. Греб. 319.

Опрі́чний, а, е. Особенный, отдѣльный. *Цей чоловік якийсь опрічний од людей*. Рк. Левиц. *Умом і хвабрістю своєю в опрічнеє попав число*. Котл. Ен. V. 23. *Опрічна хата*. Рк. Левиц.

Опроваджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **опрова́(во)дити, джу́, диш,** *гл.* Проводить, провести. *Мою грішну та душечку в рай опроваджати*. Гол. I. 221. *Поможи Боже вам сі свята мирно опровадити*. Гол. IV. 556. *Пошли, Боже, вік і здоров'я, щоб цей празник опроводить, нового... дождати*. О. 1862. IV. 89.

Опро́статй, таю, еш, *гл.* Освободить, избавить. *Опростав мене батько від панської ласки*.

Опро́статися, таюся, ешся, *гл.* 1) Освободиться. 2) Прійти въ себя.

Опро́че, *нар.* 1)=**Опріче 1.** *Опроче тих пісень... співають і таких*. О. 1861. XI. 9. 2)=**Опріче 2.** *Ні, вони не всі вкупі,—ті опроче стають*. Новомосковск. у.

Опрошкува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Простувати.** *Хто опрошкує, той дома не ночує*. Ном. № 11406.

Опроще́ння, ня, *с.* Прощаніе. **Опроще́ння бра́ти, прийма́ти з ким.** Прощаться. *Як ми ув охотне військо од отця, од матері, од роду од'їжжали, ми з отцем, з матіррю і з родом опрощення брали*. Макс. (1849). 19. *То він з своєю матіррю опрощення приймає, у чужу сторону од'їжжає*. Чуб. V. 849.

Опру́г, га, *м.* 1) Кругъ. Шух. I. 278. 2)=**Упруг.** *З ранку до снідання опруг,*

до обід другий, до полудня третій, до вечора—четвертий. Константиногр. у.

Опря́га, **ги**, *ж.* Смерть: *Нехай на її опряга прийде*

Опрягти́ся, **жу́ся**, **же́шся**, *гл.* Умереть, околѣть. *В сей день його отець опрягся, як чикилдихи обіжрався.* Котл. Ен. II. 9.

Опряда́ти, **да́ю**, **еш**, сов. в. **опрясти**, **ду́**, **де́ш**, *гл.*=**Обпрядати**, **обпрясти**. *Хто мене буде опрядать?* Мил. 221.

Опря́тати, **таю**, **еш**, *гл.* Очистить, прибрать. *Вона її (піч), попідводила, помастила, опрятала.* Чуб. II. 67.

Опте́ка, **ки**, *ж.*=**Аптека**. Рудч. Ск. II. 147. О. 1862. I. 52

Опте́карь, **ря**, *м.*=**Аптекарь**. Ном. № 7541.

Опу́гатися, **гаюся**, **ешся**, *гл.* Одѣться тепло, напялить на себя много.

О́пуд, **да**, *м.*=**Опудало**. Шух. I. 112. *Проти птахів кладуть по городах о́пуди... На о́пуди ставлять хрест із патиків, надівають на нею фелеґу—подертий сердак або сорочку і вкривають старою кресанею.* Шух. I. 166.

Опу́дало, **ла**, *с.* Чучело. *Годився б у коноплі на опудало.* О. 1862. II. 27. *Отсе опудало погане.* Котл. Ен. VI. 45. *Увійшло якесь опудало.* К. ЧР. 389.

Опу́дитися, **джуся**, **дишся**, *гл.* Испугаться. *Коні так опудились.* Мелитоп. у. Слов. Д. Еварн.

О́пук, **ку**, *м.* 1) Выпуклость. Харьк. 2) **Опу́к**. Особый видъ крымской бѣлой соли. Мнж. 188.

Опу́ка, **ки**, *ж.* 1) Мячъ. КС. VI. 457. **Ки́нутись, упа́сти опу́кою**. Стремительно броситься, упасть. Г. Барв. 296. *Оникла кинулась до мене опукою.* Г. Барв. 211. *Опукою з гори—аж вітром зашуміло—орел ушкварив на ягня.* Греб. 381. *Впала опукою.* Мир. ХРВ. 18. 2) Выпуклая, выдающаяся часть, напр. у. бочки. Мнж. 188. 3) Взносъ въ цехъ съ сына цехового, вступившаго въ бракъ. Остер. у.

Опу́кий, **а**, **е**.=**Опуклий**.

Опу́куватий, **а**, **е**.=**Опуклий**. *Бочка опукувата.* Волч. у.

Опу́клий, **а**, **е**. Выпуклый, шарообразный.

Опу́пок, **пка**, *м.* Завязь (плода). Суджан. у.

Опуска́ння, **ня**, *с.* 1) Опусканіе. 2) Въ орнаментѣ раскрашенной миски—узкія параллельныя полоски, иногда концентрически покрывающія всю миску. Вас. 184.

Опуска́ти, **каю**, **еш**, сов. в. **опусти́ти**, **опущу́**, **стиш**., *гл.* 1) Опускать, опустить. *Як зачали Бондарівну у гроб опускати, ой то казав пан Каневський ще жалібніш грати.* Чуб. V. 428. 2) Оставлять, оставить, покидать, покинуть. *Щоби вас Бог не опускав.* Чуб. I. 89.

Опуска́тися, **ка́юся**, **ешся**, сов. в. **опусти́тися**, **опущу́ся**, **стишся**, *гл.* 1) Опускаться, опуститься. 2) — **ді́ла**. Бросать, бросить работу, перестать работать. Г. Барв. 321. *Діла зовсім опустився, ні про що не дбає.* Г. Барв. 387.

О́пуст, **ту́**, *м.* Шлюзы. Драг. 5. *Стали коло ставу напувати худобу; дивляться, на опусті ходить якийсь пан.* Драг. 47.

Опусті́ти, **ті́ю**, **еш**, *гл.* Опустѣть. *В тому селі холера була така страшна, що після неї село зовсім опустіло.* Васильк. у.

О́пух, **ху**, *м.* Опухоль. Драг. 29. Г. Барв. 222. *Опух пішов за долоню, мало не до ліктика.* Г. Барв. 530. *Нехай вона вийме жало, рану замиже, опух потушить.* Чуб. I. 122.

Опуха́ти, **ха́ю**, **еш**, сов. в. **опу́х(ну)ти**, **хну**, **неш**, *гл.* Опухать, опухнуть. *Поки багатий стусне, то вбогий опухне.* Ном.

Опу́хлий, **а**, **е**. Опухшій. *Опухли дитина голодная мре.* Шевч. *Роскрила опухлі очі.* Мир. Пов. II. 112.

Опу́х(ну)ти. См. **Опухати**.

Опу́цьки, **ків**, *м. мн.* Раст. Torilis. Antryseus Gaert. ЗЮЗО. I. 139.

Опу́чка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Опука**.

Опу́ша, **ші́**, *ж.* Раст. репейникъ, лопухъ. Вх. Лем. 44.

Опу́шка, **ки**, *ж.* Мѣховая обшивка. *А у ляха вершо́к низький, широкі опушки.* Лукаш. 20.

Оп'яни́ти, **ся**. См. **Оп'янятн**, **ся**.

Оп'яні́ти, **ні́ю**, **еш**, *гл.* Опьянѣть. Драг. 288.

Оп'я́нчитися, **чуся**, **чишся**, *гл.*=**Оп'янитися**. *Він випив тоді чимало—таки зовсім оп'янчився, що й язиком гаразд не поведе.* Новомоск. у.

Оп'яня́ти, **ня́ю**, **еш**, сов. в. **оп'яни́ти**, **ню́**, **ни́ш**. *гл.* Опьянять, опьянить. *Його й погане пиво оп'янило.* ЗЮЮР. I. 205.

Оп'яня́тися, **ня́юся**, **ешся**, сов. в. **оп'яни́тися**, **ню́ся**, **ни́шся**, *гл.* Напиваться, напиться пьянымъ. *Оце оп'янивсь уже.* О. 1862. VI. 34.

Оп'ятери́читися, **чуся**, **чишся**, *гл.* Упереться въ землю.

Оп'ять, *нар.*=**Знов**. *Оп'ять забули горювать.* Котл. Ен. III. 8.

Орав, *нар.*=**Врав**.

Оранда, **дн**, *ж.* 1) Корчма, питейный домъ, кабакъ. *Ходить до оранди горілочки пить* Чуб. V. 752. 2) Аренда.

Орандарка, **ки**, *ж.* Содержательница кабака. *Ой дай, орандарко, да горілочки кварту.* Чуб. V. 420.

Орандарство. **ва**, *с.*=**Орендарство**.

Орандарський, **а**, **е**=**Орендарський**. *Орандарські діти.* Грин. III. 692.

Орандарь, **ря**, *м.* 1)=**Орендарь**. 2) Кабатчикъ.

Орандарювати, **рюю**, **еш**, *гл.* Быть **орандарем**.

Оранка, **кн**, *ж.* 1) Пахаше. *А що вже в полі на оранці, так дідові старими ногами за наймитом і не поспішитись.* Г. Барв. 194. 2) Время пахавія. Подольск. г.

Ораниця, **ці**, *ж.* Вспаханное поле. *Попід тоті ораниці студені криниці.* Гол. IV. 489.

Орання, **ня**, *с.*=**Оранка** 1. *Не можуть без плуга і орання хліба їсти.* Чуб. I. 93.

Орап, **па**, *м.* Арапъ, негръ. К. Дз. 170.

Орапеня, **няти**, *м.* Арапченокъ, негритенокъ. К. Дз. 170.

Орапник, **ка**, *м*=**Гарапник**. Козелец. у.

Орапський, **а**, **е**. Негритянскій. К. Дз. 171.

Орати, **рю**, **реш**, *гл.* Пахать. *Чи не оре милий плугом?* Чуб. V. 1. *Тяжко сіяти, коли нішо орати.* Ном. *Не сіявши, не оравши, не буде жито родити.* Мет. 86.

Оратися, **рюся**, **решся**, *гл.* Пахаться. *Орися ж ти, моя ниво, долом та горою.* Шевч.

Орація, **ції**, *ж.* Праздничное привѣтствіе, поздравленіе, составленное заранѣе и произносимое ходящими по домамъ на праздникъ Пасхи поздравителями. О. 1861. XI. Свид 70.

Орач, **ча**, *м.* 1) Пахарь. *Взяли би-сьмо багача, то не буде орача.* Чуб. V. 977. 2) Птица. Луговой жаворонокъ. Alauda arvensis. Вх. Пч. II. 8

Орачка, **ки**, *ж.*=**Оранка**. Вх. Лем. 444

Орган, **ну**, *м.* Органъ. Чуб. I. 179; II. 43.

Органистий. **того**, *м.* Органистъ, играющій на органѣ. *Я не органистий—не перебіраю.* Ном. № 12161.

Оргинія, **нії**, *ж.* Георгина (цвѣтокъ). Левиц I. 285. **Ум.** **Оргинька**.

Оргія, **гії**, *ж.* Оргія. *Мерзений Рим з Нероном в паскудних оргіях конав.* Шевч. II. 170.

Органець, **нця**, *м.* Встрѣчено въ пѣснѣ: *Ой заграйте, музики - органці, нехай піду з Марусею в танці.* Грин. III. 235. Вѣроятно вмѣсто **варганці**, т. е. играющіе на **варгані**. (См.).

Орда, **ди**, *ж.* 1) Орда. *Піди, сину, геть од мене, нехай тебе орда візьме.* Чуб. V. 890. 2) Перен.: толпа. *Поміщиників у його ціла орда.* О. 1862. V. 72. **Ордою**—толпой. *За молодою козаки ордою.* Шевч.

Ордань, **ні**, *ж.* 1) Рѣка Іорданъ. *Ой на річці, на Ордані пливе образ, виринає.* Чуб. III. 461. 2) Мѣсто освященія воды на Крещеніе, а также и самое освященіе. 3) Изображеніе креста, дѣлаемое на праздникъ Богоявленія Господня. *Дяк пише крейдою на дверях велику ордань... з Одамовою головою внизу.* Левиц. I. 402.

Орданський, **а**, **е**. 1) Іорданскій. *Орданська ріка.* Чуб. I. 129. 2) Богоявленскій. *Прискають хворому в вічі святою орданською водою.* Грин. II 40.

Ординка, **ки**, *ж.* Казанская овчина, рыжеватая, съ грубой шерстью. Вас. 154.

Ординський, **а**, **е**. Относящійся къ ордѣ. *Шляхом битим ординським ой там гуляв козак Голота.* АД I. 168.

Орел, **орла**, *м.* 1) Орелъ. *Ой з-за гори, із-за кручі орли вилітають.* Мет. 106. *Орла не можна бити; а як його стріляти, то треба спитать тричи: чи нажився на світі.* Чуб. I. 64. *Летять сини України вірли і соколи.* Млак. 80. Употребляется какъ ласкательное слово въ приложеніи къ мужчинѣ, преимущественно козаку. *Ой куди ж ти одїзжаєш, сизокрилий орле?* Мет. 38. 2) Названіе вола съ большими, вертикально поднимающимися рогами, концы которыхъ загнуты назадъ. КС. 1898. VII. 45. **Ум.** **Орлик**, **орличок**, **орлонько**.

Орелі, **орель**, *ж.*=**Релі**. Козелец. у.

Оренда **ди**, *ж.* Аренда. *Держав у його на оренді корчму.* ЗОЮР. I. 241.

Орендаренко, **ка**, *м.* Сынъ арендатора.

Орендарів, **рева**, **ве**. Принадлежащій арендатору. *Орендарева коза.* Левиц. Пов. 112.

Орендарівна, **ни**, *ж.* Дочь арендатора.

Орендарка, **ки**, *ж.* Арендаторша.

Орендарство, **ва**. *с.* 1) Арендаторство. 2) соб. Арендаторы.

Орендáрський, а, е. Арендаторскій.

Орендáрь, **рá**, *м.* Арендаторъ.

Орендувáти, **дýю**, **єш**, *гл.* Арендовать.

Орéшт, ту, *м.*=**Арешт** 1.

Орештувáти, **тýю**, еш, *гл.*=**Арештувати**.

Орíдець, **дця**, *м.* Ум. отъ **ород**.

Орíлка, **ки**, *ж.*=**Горілка**. Грин. III. 385.

Орíх, **ха**, *м.* 1) Орѣхъ. *Був оріх, а тепер свистун.* Ном. № 1866. *Соловійко на орісі, зозуленька на калині.* Грин. III. 178. 2) *мн.*—**болóтяні**, **водяні**, **чóртові**. Раст. Trapa natans L. ЗЮЗО. I. 139. Ум. **Орíшок**, **орíшенько**. Чуб. V. 11.

Оріхáрка, **ки**, *ж.*=**Оріхарь**. Вх. Уг. 256.

Оріхáрь, **ря**, *м.*=**Лускогоріх**. Вх Лем. 444.

Оріхíвка, **ки**, *ж.*=**Лускогоріх**. Вх. Лем. 444.

Орíховий, а, е. Орѣховый. *А скрипочка оріхова, а смичок із рути.* Чуб. V. 969.

Оріхолýп, **па**, *м.*=**Лускогоріх**. Вх. Пч. II. 9.

Орішанка, **ки**, *ж.*=**Лускогоріх**. Вх. Уг. 256.

Орішáрка, **ки**, *ж.*=**Орішанка**. Вх. Уг. 256.

Орішáрь, **рá**, *м.*=**Орішанка**. Вх. Уг. 256.

Орíшення, **ня**, *с.* соб. Орѣховыя деревья. *Зеленее оріщення по двору.* Грин. III. 534.

Орíшець, **шця**, *м.*=**Орішок** 3. Вх. Уг. 256.

Орíшина, **ни**, *ж.* Орѣховое дерево. *Ой садила Марусечка по леваді, та садила орішину у три ряди.* Мвл. 145. *Зеленая й орішина од сонечка ізов'яла.* Чуб. V. 230.

Орíшок, **шка**, *м.* 1) Ум. отъ **оріх**. *Народу зійшлося, міщан, що ніде було й орішку впасти.* МВ. I. 27. 2) Клеверъ. Харьк. 3) Птица=**Мишокрілик**. Вх. Уг. 252. См. **Мишачок**. 4) Печенье: кусочки тѣста, изжаренные въ маслѣ или салѣ. 5) Родъ дѣтской игры. Ив. 44.

Орія, **рії**, *ж.* Родъ рыболовной сѣти, забрасываемой съ лодки и вытягиваемой въ нее же. Браун. 12.

Оркáн, **на**, *м* Арканъ. *Гей будеш ти, коню буланенький, на оркані ходити.* Нп.

Оркис, **су**, *м.* Полба. Вх. Лем. 444.

Орлáн, **нá**, *м.*=**Орел**. *За ним шугнули козаки-орлани.* К. МБ. II. 139.

Орленя, **няти**, *с.* Орлебокъ. *Летить орел і орленя.* Мнж. 37. *Надлетіли орленята, круту гору вкрили.* Чуб. V. 969.

Óрлий, е, е.=**Орловий**. *Орле око.* Шевч.

Óрлик, **ка**, *м.* 1) Ум. отъ **орел**. 2) *мн.* Раст. Aquilegia vulgaris L. ЗЮЗО. I. 112. См. **Онсамит**.

Орлúний, а, е.=**Орловий**.

Óрлиця, **ці**, *ж.*=**Горлиця**. *Ой я вас, орлиці, за ті вісти скажу соколові живцем вас поїсти.* Чуб. V. 35.

Орлúця, **ці**, *ж.* Самка орлиная, орлица.

Орличок, **чка**, *м* Ум. отъ **орел**.

Орлóвий, а, е. Орлиный. *Орлове чути здалеку клекотання.* К. МБ. II. 134. *Ой коли б мені та орлові крила.* Чуб. V. 74.

Óрловько, **ка**, *м.* Ум. отъ **орел**.

Орлюк, **кá**, *м.* Молодой орелъ. *На широкі крила підхоплюють орлюки орла старою.* К. ЦН. 205.

Орля́, **ля́ти**, *с.* Орленокъ. *Молоде орля та вище старого літає.* Ном. № 7322. Ум. **Орля́тко**.

Орля́к, **кá**, *м.* Растеніе. Pteris aquilina. L. ЗЮЗО. I. 133.

Орля́ка, **ки**, *м.* Большой орелъ. *Тихо знявсь орляка з скелі, сизі крила роспустив.* Щог. Сл. 123.

Орля́чий, а, е. Орлиный. *Клєк орлячий з під хмари чути.* Ном. № 999.

Орнаýта, **ти** *ж.*=**Арнаутка**. *Олимини по півтори, а орнаути копу.—треба її змолотити та доброму хлопу.* Грин. III. 635.

Орний, а, е. Пахатный.

Оробинá, **ни́**, *ж.*=**Горобина**. ЗЮЗО. I. 137.

Орóд, **ду**, *м.*=**Горóд**. Ум. **Орíдець**, **орóдечок**. Грин. III. 104. *Ой ходжу ж бо я, да блуджу ж бо я коло ородечка, коло зеленого.* Грин. III. 104.

Орóпія, **пії**, *ж.* Арава, куча. *А у нього ж дітей ціла оропія.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Орóх, **ху**, *м.*=**Горох**. Драг. 365. ХС. III. 66. *Напряла ороху.* Грин. II. 163.

Орóховий, а, е=**Гороховий**. Грин. III. 102.

Орсáк, **ка**, *м.* 1) Страна. *Тільки орсак проходили, а білий світ не видали.* АД. I. 87. 2) Дорога вымощенная, шоссе. Вх. Зн 44.

Ортогрáхвія, **вії**, *ж.* Орфографія, правописаніе. О. 1862. I. 77.

Орýда, **ди**, *ж.* Работа, хлопоты. *Ненн*

ляли на постіль припочивати, бо з великої оруди та іей трудні були. Федьк.

Орудник, ка, *м.* Руководитель. *І те велике, що він починає, орудників грядущих дожидає.* К. ЦН. 200.

Орудування, ня, *с.* Завѣдываніе, руководство, управленіе.

Орудувати, дую, еш, *гл.* Распоряжаться, завѣдывать, управлять, заправлять, владѣть чѣмъ. *Невістка нами орудувала.* Г. Барв. 3. *Пильнуй, старосто, і дома добре оруду́й.* Кол. IV. 439. *Мені, каже, хазяїн велить теж орудувати чортами, щоб скоріш мололи.* Грин. I. 39. *Хто чим орудує, той на тім і сидить.* Ном. № 10423. *Другий тиждень ногою не орудую.* Харьк. *Худорлявий,—не іпом би йому й орудувати.* Г. Барв. 81.

Орудущий, а, е. Командующій. *Оце ще мені орудущий! Усе тільки мудрує та коверзує.* Харьк. г.

Оружжя, жя, *с.* Оружіе. (Салдата) *у мундир уберуть, оружжя дадуть.* Рудан. I. 23. *До оружжя: до хліба ні до ножа.* Ном. № 12278. Ум. **Оруженько.** Мет. 239.

Оружи́на, ни, *ж.* Ружье. Мет. 42. *Ой шли чумаки з України, стали на попасі край долини, викресали огню з оружини.* Чуб. V. 915. *Для сильной армії своєї рушниць, мушкетів, оружин наклали повні гамазеї.* Котл. Ен. IV. 56.

Оружитися, жуся, жишся, *гл.* Вооружиться. *Коли сильний, оружившись, стереже свого дому, то в спокою добро його.* Єв. Л. XI. 21.

Оружний, а, е. Вооруженный. *Одбиваючи од нас ворогів наших, не з кого, як із нас же, вони оружний люд набірали.* К. (О. 1861. II. 227).

Оружно, *нар.* Съ оружіемъ. К. ЦН. 277.

Орця ста́ти. Противиться, оказывать сопротивленіе. Желех.

Орчик, ка, *м.* = **Валок.** Kolb. I. 67. *Величається як порося на орчику*—важничаетъ, чванится. Ном. № 2495.

Орчико́вий, а, е Пристяжной.

Орючий, а, е. О плугѣ: хорошо пашущій. *У мене плуг орючий.* Волч. у.

Орябка, ки, *ж.*, **оря́бок, бка,** *м.* Птица Рябчикъ, Tetrao bonasia. Ум. **Оря́бочок.** Гол. IV. 524.

Оса́, си́, *ж.* Оса, Vespa. *Уїдливе як оса.* Посл.

Осаву́л, ла, *м.* Есаулъ. *Беруть коня осавули, товариство зброю.* Чуб. V. 811.

Осаву́ла, ли, *м.* 1)=**Осавул.** 2) Помѣщичій разсыльный, помѣщичій приказчикъ. Левиц. I. 31. *Звелів пан двом осавулам витягти жида з хати.* Грин. II. 232.

Оса́д, ду, *м.* 1) Усадьба, дворъ. *Десь ся взяла сива зазуленька та й всі осади пооблітала, но у єдній не бувала, де ся церков будувала.* Гол. II. 51. 2)=**Осада 4.** Лохв. у.

Оса́да, ди, *ж.* 1) Поселеніе, поселокъ. 2) Этажъ, ярусъ. *Він тямить силу у мурівництві, бо то ставляв таку височінь, вимуровував панські будинки на дві осаді, на три осаді і на чотирі осаді.* Васильк. у. 3) Ложа (у ружья). Балт. у. 4) *мн.* Всѣ части воза вмѣстѣ, кромѣ кузова, колесъ съ люшнями и оглобель. Лебед. у. (Залюб.). 5) Поставъ въ мельницѣ. *Млин на 12 осад.* Чуб. II. 149.

Оса́джувати, джую, еш, сов. в. **осади́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Сажать, посадить въ заключеніе. *Зловили Швачку та й самотою, та до Львова віддали... Ой вже Швачки нема, вже го осадили в самім риночку в місті.* Гол. I. 18. 2) Заселять, заселить. *Вони узряниччя людом осадили.* К. Досв. 20. *Моє Підгір'є назад поверну, назад поверну, луччє осажу... Ой сажав же він та три слободи: одну слободу—старими людьми...* Нп. 3) Осаживать, осадить, останавливать, остановить. *Як прийде злодій, так заніз доганя, а прилика осаджує.* Ном. № 11060.

Осади́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Поселяться. *Батько мій був з самих найпервіших січовиків, що осадились на Чортомлику.* Стор. МПр. 26.

Оса́дкуватий, а, е. Приземистый, коренастый. *Молодий ще чоловік, осадкуватий, широкоплечий, ширококостий.* Мир. Пов. I. 140.

Оса́дник, ка, *м.* Первый поселенецъ въ данномъ населенномъ пунктѣ, основатель поселенія.

Осадни́ти, ню́, ни́ш, *гл.*—**коня́.** Натереть лошади сѣдломъ или хомутомъ рану. Желех. *Осаднений кінь.* Вх. Зн. 44.

Оса́дчий, чого, *м* =**Осадник.**

Осапува́ти, пу́ю, еш, *гл.*=**Обсапувати.** *Тютюн треба осапувати.* Черниг. г.

Осатани́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Разозлить, взбѣсить. *Махнула швидко до Троянців, щоб сих латинських постоянців по своєму осатанить.* Котл. Ен. IV. 41.

Осатані́ти, ні́ю, еш, *гл.* Взбѣситься.

сильно разсердиться. *Осатаніла вража баба.* Котл. Ен. IV. 45.

Оса́ул, ла, *м.*=**Осавул.**

Оса́ула, ли, *м.*=**Осавула.** *Сотенний осаула.* Сим. 226.

Осва́рюватися, рююся, ешся, *гл.* Огрызаться. *Я його сварю, а він ще й осварюється.* НВолын. у.

Осві́даний, а, е. Опытный. *На похороні готували обід освідані дві молодиці.* Рк. Левиц. См. **Досвідчений.**

Освідува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Освидѣтельствовать. *Спало з його усе тіло; ото його лікарі освідували—аж на йому худа річ.* Васил. у.

Осві́дча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **осві́дчити, чу, чиш,** *гл.* Изъявлять, взъявить, объявлять, объявить, сообщать, сообщить, выражать, выразить.

Осві́дча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **осві́дчитися, чуся, чишся,** *гл.* Объявлять, объявить себя.

Осві́дчення, ня *с.* Изъявленіе, объявленіе, выраженіе.

Осві́дчити, ся. См. **Освідчати, ся.**

Освіну́ти, ну́, не́ш, *пр.* **освів, освіла,** *гл.* 1) Разсвѣть, начаться разсвѣту. *Тут будемо ночувати, дочко, а завтра, як Бог освіне, поїдемо дальш у дорогу.* Рудч. Ск. II. 62. 2) Встать, находиться при разсвѣтѣ, освѣтиться. *Осмеркла у батенька, а освіла у свекорка.* Рк. Макс. *Рано встав,—на порозі освів* (иронія). Ном. № 13900. *Берегом, берегом* (гілка) *Дуная приплила, у Марини на столі освіла.* О. 1862. IV. 26. *Ні завтра бодайсь не освів!* Пожеланіе не увидѣть свѣта завтрашняго дня, т. е. пожеланіе смерти. Вх. Зн. 44. 3) Выздоровѣть. *Був слабий—тепер мало освів.* Вх. Зн. 44.

Осві́та, ти, *ж.* Образованіе, просвѣщеніе. *Великою працею доходить чоловік освіти.* Дещо. *Освіту народню скрізь роспростер.* К. (О. 1861. II. 228). *Не науки бажалось для дочки, не освіти.* Св. Л. 53.

Освіти́ти, ся. См. **Освічувати, ся.**

Осві́тний, я, е=**Освічений.**

Освіча́ти, ча́ю, еш, *гл.*=**Освічувати.** *Не буду, Божейку, людей освічати.* МУЕ. III. 34. *Сонечко ясне, красне, освічаєш гори, долини, освіти моє личко, щоби моє личко було ясне - красне, як сонечко.* Чуб. I. 93.

Осві́чений, а, е. 1) Освѣщенный. *Липе, освічене ясним сонцем.* Левиц. I. 158. 2) Образованный, просвѣщенный. *Яків зовсім не письменний, не освічений.* Ком. Р. II. 16. *Освічена наукою козачка.* КПС. 5.

Осві́чувати, чую, еш, сов. в. **освіти́ти, чу́, тиш,** *гл.* 1) Освѣщать, освѣтить. *Світло так і б'є... освічує верби й вишні.* Левиц. I. *Зірочки зійшла, усе поле освітила.* Мет. 80. 2) Просвѣщать, просвѣтить.

Осві́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **освіти́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* 1) Освѣщаться, освѣтиться. *Ні отопиться, ні освітиться.* Г. Барв. 519. 2) Просвѣщаться, просвѣтиться.

Освіща́ти, ща́ю, еш, *гл.*=**Освічати.** Чуб. I. 93.

Освяти́ти, ся См. **Освячати, ся.**

Освяча́ти, ча́ю, еш, и **освя́чувати, чую, еш,** сов. в. **освяти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Освящать, освятить. *Що більше: дар, чи жертівня, що освячує дар?* Єв. Мт. XXIII. 19. *Освяти їх правдою твоєю.* Єв. I. XII. 17. *А тим часом гайдамаки ножі освятили.* Шевч.

Освяча́тися, ча́юся, ешся, и **освя́чуватися, чуюся, ешся,** сов. в. **освяти́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* Освящаться, освятиться. **Без не́ї вода́ ніде́ не освя́титься.** Ей до всего дѣло, она во все вмѣшается. Левиц. Пов. 346.

Осе́, *нар.*=**Оце.** *Осе ж і я, що хороше ім'я.* Ном. № 2525.

Осе́док, дку, *м.* Усадьба съ хатой и хозяйственными постройками, а также съ земельными угодьями, т. е. все недвижимое имущество хозяина - гуцула, обведенное огорожею. Шух. I. 86.

Осе́й, ося́, осе́, *мѣст.*=**Оцей.**

Осе́л, осла́, *м.* Оселъ. *Набув, як сокола, а тяжко збути, як осла.* Ном. № 10548.

Осе́ледець, дця, *м.* 1) Сельдь. *Хоч посолонцювати оселедцем.* Ном. № 12121. 2) Хохолъ, пукъ волосъ на выбритой головѣ. Чуб. VII. 412. *Знати їх* (запорожців) *було... по довгому оселедцю з-під шапки.* К. ЧР. 261.

Осели́ти, ся. См. **Оселяти, ся.**

Осе́лість, лости, *ж.* Осѣдлость.

Осе́лка, ки, *ж.* 1) Оселокъ. 2)=**Веселка.**

Осе́льник, ка, *м.* Поселенецъ.

Осе́льня, ні, *ж.* Гусеница. *Щоб садовина родила, щоб осельня не об'їдала.* О. 1861. XI. Свид. 66.

Осе́ля, лі, *ж.* Жилище. *Нема в його ні оселі, ні саду, ні ставу.* Шевч. *До нашої оселі якийсь москаль припхався.* Ко-

бел. у. *В оселі гріх світити, бо чорт прибіжить.* Васил. у.

Осе́ляний, а, е. Заселенный. *Оселяний край.*

Оселя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **оселя́ти, лю́, лиш,** *гл.* Поселять, поселить.

Оселя́тися, ля́юся, ешся, сов, в. **осели́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Поселяться, поселиться. *Радюк покинув свій хутір і оселився в жінчиному домі, в Журбанях.* Левиц. Пов. 148.

Осени́ця, ці, *ж.* Осень. *Коби борзо до осени, та й до осениці.* Гол. IV. 465.

Осені́ти, ніе, *гл. безл.* Начинаться осени. *На дворі осеніє, шевцеві веселіє.*

Осенник, ка, *м.* Растеніе Colchicum autumnale. L. ЗЮЗО. I. 119.

Осерда́к, ка, *м.* Тулупчикъ безъ рукавовъ. Вх. Лем. 444.

Осе́рдок, дка, *м.*=**Осередок 1 и 2.** *Осердок у дереві.* Ном. № 152. ст. 29 5.

Осе́рдя, дя, *с.*=**Осердок.** Новомоск. у.

Осере́док, дка, *м.* 1) Центръ, средоточіе. 2) Сердцевина (дерева, яблока и пр.). Сумск. у. Сердцевина рога. Вас. 163. См. **Середняк.** 3) Начинка, фаршъ. *Налисник з осередком і без осередку. Жарене порося з осередком.* Лохв. у.

Осередь, *нар.* Среди. *Та ви такої риби осеръдь літа не купите.*

Осе́т, ту, *м.*=**Осот.** *Мені Бог дав очерет і осет.* Чуб. I. 72. Лебед. у.

Осетар, ра, *м.* Щегленокъ, Tringilla carduelis. Вх. Уг. 256.

Осете́р, тра́, *м.* Осетръ. Рудч. Ск. II. 172. Браун. 31.

Осетни́к, ка́, *м.* Раст. Iuncus effusus. Шух. I. 21.

Осетри́на, ни, *ж.* Осетрина. *Чорнявая, білявая на вечерю просить... що на рибу осетрину, на білу перину.* Чуб. V. 316.

Оси́ка, ки, *ж.* Осина, Populus tremula. *Осика проклята, бо на осиці повісивсь Юда.* Чуб. I. 76. Ум. **Оси́чка.**

Оси́ковий, а, е. Осиновый. *Сядь за осиковою бороною, то побачиш мою смерть.* Рудч. Ск. I. 69.

Оси́на, ни, *ж.*=**Осика.** *Цур тобі, осика тобі.* Ном. № 5128.

Осини́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Окрасить въ синій цвѣтъ. *Ми давали ниток осинити аж три хунти.* Пирят. у.

Осип, пу, *ж.* Дань, подать зерномъ. *Осипу* (даси) *корець жита та півкорця овса і ячменю.* ЗОЮР. I. 143.

Осипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **оси́пати, плю, леш,** *гл.*=**Обсипати.** *Знати, знати козацьку хату скрізь десяту: вона соломою не покрита, приспою не осипана.* О. 1861. V. 8.

Осипа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **оси́патися, плюся, лешся,** *гл.*=**Обсипатися.** *Половина садів цвіте, половина осипаеться.* Чуб., V. 198.

Осипка, ки, *ж.* 1) Ячменное зерно измельченное на мельницѣ (каждое на 2—3 части), которое даютъ баранамъ во время случки и молодымъ барашкамъ. Херс. у. 2) Плата мукой или пшеномъ пастуху. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 3) Корь. Вх. Лем. 444.

Осироти́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Осиротить. *А вража дочко! ти мене осиротила! Мій Василь од мене одцурався.* МВ. I.

Осироти́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.* Осиротѣть. *Ой ну люлі, мале дитя, що вчора вранці уродилося, а сьогодні ввечорі осиротилося.* Чуб. V. 767.

Осироті́лий, а, е. Осиротѣлый. Левиц. I. 404.

Осироті́ти, ті́ю, еш, *гл.* Осиротѣть. *Він сирота і не винен, що осиротів.* Св. Л. 324. *Що я на чужій стороні завдовіла і з маленькими дітками осиротіла.* Нн.

Оситній, я, е. Достаточно давній. *Оситня пора сватати, а й досі не побрались.* Лебед. у.

Оситня́г, гу́, *м.* Растеніе = **Осітняг.** Ум. **Оситняжо́к.** ЗЮЗО. I. 172.

Осить, ти, *ж.* Сушильня для зерноваго хліба. *Осить—де жито сушуть. Зроблено таку яму і цеглою вимощено—як піч. І тоді в піч накидають багато кичок і вони жарко-жарко горять; а зверху помощено і снопи туди кладуть. Коп дві накладуть і посохне, а тоді молотють.* Черн. у.

О́сить, *нар.* Достаточно давно. *Осить як борщ виняли з печі, а він все ще гарячий.* См. **Досить.**

Оси́чаний, а, е=**Осиковий.** *Ніяк не доступимо до осичаного прикілка.* Грин. I. 70.

Оси́чина, ни, *ж.* Осиновое дерево. *Осичина тим труситься, що на ії Скаріот повісився.* Ном. № 316. *Осичино, березино, чом не гориш, тільки куришся?* Чуб. V. 548. **А ма́тері твоі́й оси́чина!** Брань: пожеланіе, чтобы мать бранимаго была пробита, какъ вѣдьма, осиновымъ коломъ. Лебед. у. 2) Осиновый лѣсъ. *Ой ліс-осичина, в тебе жінка позичена.* Нп. *А в ли-*

пині та в осичині, там староста траву косить. ЗОЮР. II. 249.

Оси́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **оснка.**

Оси́ще, ща, *с.* Осиное гнѣздо. *А у того чоловіка на горищі та завелись оси... Він до того осища, аж оси тільки дзз!* Мнж. 13.

Осия́ти, я́ю, еш, *гл.*=**Осіяти.** *Слава Господня осияла їх.* Єв. Л. II. 9.

Осібне, *нар.* Особо, отдѣльно. *Це осібне поклади: а те докупи.* Камен. у.

Осібний, а, е. Особый, особенный, отдѣльный.

Осі́гди, *нар.*=**Завсігди.** Федьк.

Осіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **осісти, ся́ду, деш,** *гл.* 1)=**Обсідати, обсісти 1 и 2.** *Чи бач, як медяник мухи обсіли—зжени лишень.* Кобел. у. *Осядуть думи, розіб'ють на стократ серце і надію.* Шевч. 2) Садиться, сѣсть. *Він осівсь на возі.* Мкр. Н. 22. *Ти осядь, осядь, тихий роєчку, у вишневому садочку.* МУЕ. III. 97. *Так бились* (птахи і звіри) *цілий день, а потім увечері осіли усі опочивати.* Рудч. Ск. I. 141. *Не встояла вона на ногах і осіла знов на траву.* Левиц. I. 31. 3) Осѣдать, осѣсть. *Пил на дорозі осів.* Чуб. I. 34. *Ой у Краснім на ставочку туман осідає.* АД. I. 54. 4) Поселяться, поселиться. *Татарський беріг Славутиці... осіло козацтво.* К. Кр. 23. *Пішли вони у ліс, щоб знайти там собі угоду, щоб осісти.* Рудч. Ск. I. 131. **Злидні осіли.** Бѣдность одолѣла. *Удову сердешну такі злидні осіли, що живий жаль.* Кобел. у.

Осіда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **осістися, ся́дуся, дешся,** *гл.* 1) Садиться, сѣсть. 2) Осаждаться, осѣсть. 3) Поселяться, поселиться. 4) Успокаиваться, успокоиться, умѣрить свой пылъ. *Постаріється, то й осядеться трохи.* Левиц. Пов. 325.

Осідла́ти, ла́ю, еш, *гл.* Осѣдлать. *Сам я коня осідлаю, поїду край Дунаю.* Чуб.

Осідли́й, а, е. Поселившійся, осѣдлый. *Жидови чоловік сот з дві, осідлих і приблудних.* О. 1861. VII. 2.

Осіка́ти, ка́ю, еш. сов. в. **осікти́, чу́, че́ш,** *гл.* Осѣчь, обрубить.

Осікну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Усѣчь, отсѣчь. *То так мене смерть ізраднула, як косою осікнула.* КС. 1883. II. 468.

Осі́лий, а, е. 1) Осѣдлый. 2) О растеніи: склонившійся. Вх. Лем. 445.

Осі́лість, лости, *ж.* Осѣдлость.

Осі́ло, *нар.* Осѣдло.

Осі́нщина, ни, *ж.* Дань, подать зерномъ помѣщику отъ крестьянъ осенью.

Осі́нній, я, е. Осенній. *Прийде ніч осінняя, ні з ким говорити.* Чуб. V. 872.

О́сінь, о́сени, *ж.* Осень. *Осінь на строкатом коні їздить.* Ном. № 611. **В о́сінь, в осені́.** Осенью. *Одна пішла в осінь заміж, а друга в м'ясниці.* Мет. 108. *Коли в осені літа́ багато паутини—на той рік урожайне літо буде.* Ном. № 13412. *В осени ложка води, а дві грязі.* Ном.

Осітня́г, гу́ и **осітня́к, ку́,** *м.* Растенія: а) Ситникъ, Juncus. Сим. 146. Вх. Пч. I. 10. б) Butomus umbellatus. L. ЗЮЗО. I. 115.

Осія́нка, ки, *ж.* Названіе матки у пчелъ.=**Матка осіянська.** Мнж. 151.

Осія́нський, а, е. Испорч. **Сіонський.** *На Осіянській горі.* Мнж. 152. **Ма́тка осія́нська,**—въ заговорахъ названіе матки у пчелъ. Мнж. 152.

Осія́ти, я́ю, еш, *гл.* Осіять. *Як увійшла в хату, так і осіяла.* Рудч. Ск. II. 48.

Оска́лити, ся. См. **Оскаляти, ся.**

Оска́лок, лка, *м.* Щепка. См. **Скалка.**

Оскальну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одн. в. отъ **осколя́тися.** Усмѣхнуться. *Хоч би вона оком оскальнулась.* Кролев. у.

Оскаля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **оска́лити, лю, лиш,** *гл.* Оскаливать, оскалить. *Оскалив зуб, на всіх оглянувсь.* Котл.

Оскаля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **оска́литися, люся, лишся,** *гл.* 1) Оскаливаться, оскалиться. 2) Смѣяться, засмѣяться. *Сказано дитина: як болить, то й плаче; скоро одпустило, вже й оскаляється.* Канев. у.

Оска́рд, ду, *м.* и. **Оска́рда, ди,** *ж.* Мотыка; кирка, которою насѣкаютъ жернова. Мик. 481.

Оска́ржити. См. **Оскаржувати.**

Оска́ржувати, жую, еш, сов. в. **оска́ржити, жу, жиш,** *гл.* Обвинять, обвинить, пожаловаться на кого.

Осквернити, ся. См. **Осквернять, ся.**

Оскверня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **оскверни́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* Осквернять, осквернить. *Святиї Божиї міста ксьонзи скаженії осквернили.* Шевч.

Оскверня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **оскверни́тися, ню́ся, ни́шся,** *гл.* Оскверняться, оскверниться. Вх. Зн. 45.

Оски́пище, ща, *с.* = **Граблище.** Вх. Зн. 45.

Оскі́лок, лка, *м.* Въ выраженіи, **оскі́лками диви́тись.** Первоначально: оскаливъ

зубы, а затѣмъ—враждебно, недружелюбно смотрѣть. *Харон, таких гостей уздрівши, оскілками на них дививсь; як бик скажений заревівши, запінивсь дуже і озливсь.* Котл. Ен. III. 35.

Осковзну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1) Поскользнуться. 2) Ошибиться, промахнуться. *Я тим осковзнувся трохи, що рано посіяв.* Міус. окр.

Оско́ма, ми, *ж.* Оскомина. *Кислиці поїла й оскома напала.* Грин. III. 232. *Адам ззів кисличку, а у нас оскома на зубах.* Ном. *А на ваші очі оскома.* Лебед. у.

Оскоме́лок, лка, *м.* Обломокъ сухой вѣтки. Рк. Левиц.

Оско́мистий, а, е. Производящій оскомину. *Борщ кислий, оскомистий, чортзна колишній.* ЗОЮР. I. 217.

Оско́мити, млю, миш, *гл.* Набивать оскомину. *Зелені кислиці їсти, то тільки зуби оскомити.*

Оско́митися, млюся, мишся, *гл.* Набивать себѣ оскомину.

Оско́рб, бу, *м.* Обида, несправедливость. Вх. Зн. 45.

Оскорби́ти. См. **Оскорбляти.**

Оскорбля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **оскорби́ти, блю, би́ш,** *гл.* Обижать, обидѣть, причинить несправедливость. Вх. Зн. 45. *Семен був парубок годний... було й малу дитину не оскорбить.* Федьк.

Оскорбно́та, ти, *ж.*=**Оскорб.** *На нас оскорбнота—ми робили, а нам не заплачено.* НВолын. у.

Оскоро́мити, ся. См. **Оскоромлювати, ся.**

Оскоро́млювати, люю, еш, сов. в. **оскоро́мити, млю, миш,** *гл.* Скоромить, оскоромить.

Оскоро́млюватися, лююся, ешся, сов. в. **оскоро́митися, млюся, мишся,** *гл.* Оскоромиться. *Як би сьогодня оскоромилась, то не великий був би гріх.* Левиц. Пов. 170.

Оскорува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Ободрать кору (съ дерева) Вх. Лем. 445.

Оскре́бки, бок, *ж.* Выскребки. *Із тіста булки покачали, а оскребки дітям віддали.*

Оскрома́джувати, джую, еш, сов. в. **оскрома́дити, джу, диш,** *гл.* 1) Обскабливать, обскоблить, оскресть. *Щуку... оскромадила.* Чуб. II. 94. *Оскромадила моркву.* 2) Обгребать, обгрести. *Оскромадили стіг.*

Оскря́к, ка́, *м.*=**Віскряк.** *Утри оскряки.*

Оскуба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **оску́бти, бу́, бе́ш,** *гл.*=**Обскубати, обскубти.**

Оскуба́тися, ба́юся, ешся, сов. в. **оску́бтися, бу́ся, бе́шся,** *гл.*=**Обскубатися, обскубтися.** *От всі голуби їдять пшеницю, а один під грушею сам собі надувся та оскубається.* Рудч. Ск. II. 110.

Оску́бувати, бую, еш, *гл.*=**Оскубати.**

Оску́буватися, буюся, ешся, *гл.*=**Оскубатися.** *Качки оскубуються—дощ буде.* Ном. № 13401.

Оски́рдок, дка, *м.* Маленькая скирда.

Оски́ритися. См. **Оскирятися.**

Оскиря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **оски́ритися, рюся, ришся,** *гл.* Осклабливаться, осклабиться, оскаливаться, оскалиться. *Ввійшли паничі, слухають та й оскиряються, а пані аж зареготала.* МВ. I. 49.

Осла́, ли́, *ж.* Оселокъ. Угор.

Осла́ба, би, *ж.* Ослабленіе. **На о́слаб, на осла́бі.** Слабо, непритянутый. Чуб. VII. 416. *Ланцюг висить на ослабі. Як держиш на ослаб чепігу, то й вивернеться плуг.* Волч. у.

Ослаба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **ослабі́ти, бі́ю, еш** и **осла́бнути, ну, неш,** *гл.* Ослабѣвать, ослабѣть, ослабляться. *Мій коничок ослабає, сон голову похиляє.* Чуб. V. 947. *Нехай будуть кайдани коло ніг ослабати, сирая сириця коло рук ослабати.* АД. I. 90. 91. *І зараз чогось попоїли, щоб на путі не ослабіть.* Котл. Ен. *Ослабла в колесі дерев'яна букша.* Рк. Левиц.

Осла́вити, ся. См. **Ославляти, ся.**

Осла́влювати, люю, еш, *гл.*=**Ославляти.**

Ославля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **осла́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Прославлять, прославить. *Ославили розумно, чесно.* Св. Л. 71. 2) Обезславливать, обезславить, опозорить. *Мої воріженьки... ославили мене молоду.* Левиц. I. 32.

Осла́витися, влюся, вишся, *гл.*=**Вславитися.** *Ой славен, пишен молод женичок. Ой чим же він да й ославився?—Огородив двір щирим залізом.* Чуб. III. 294.

Осли́ця, ці, *ж.* Ослица. (Плаче) *ослиця за ослям.* Чуб. I. 92.

Ослі́джувати, джую, еш, сов. в. **ослі́ди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Выслѣживать, выслѣдить. *Ми ослідили лисицю да й ходили все слідом за нею.* Чуб. IV. 633.

Ослі́н, ло́ну, *м.* Продолговатая скамья. Вас. 194. Чуб. VII. 387, 388. *Ти сядеш на лавці, а я на ослоні.* Kolb. I. 58. 2) Станокъ у колесника, на которомъ тешутъ. Сумск. у. Ум. **Ослі́нець, ослі́нчик, осло́ник,**

ослоненько. *Посаджала на ослононьку.* Мет. 200. *Ой сядь на ослоник.* Грин. III. 498.

I. Осліп, пу, *м.* Ослѣпленіе. *Забувши всю біду, що ми йому не раз ув осліпі чинили.* К. Дз. 177.

II. Осліп, *нар.* Слѣпо, очертя голову, наобумъ. *Біжить од його осліп.* Г. Барв. 113. *Тиснулися осліп до штурму.*

Осліпи́ти, плю, пи́ш, *гл.* Ослѣпить.

Осліп(ну)ти, ну, неш, *гл.* Ослѣпнуть. *Гіркий світ: тато й мама осліп, а діти помацки ходять.* Ном. № 9229.

Ослобони́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Освободить.

Ослобони́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Освободиться.

Осло́ник, ка. Ум. отъ **ослін.**

Осло́ненько. ка, *м.* Ум. отъ **ослін.**

Ослу́га, ги, *ж.* Услуга, прислуживаніе. *Мені дайте... трьох льокаїв до ослуги.* Чуб. II. 646.

Ослуха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Прислушиваться.

Ослю́к, ка́, *м.* Мулъ, лошакъ.

Осля́, ля́ти, *с.* Осленокъ. Чуб. I. 92. Грин. II. 35. *Іздив апостол святий на ослятi.* О. 1862. V. 84.

Осмали́ти, ся. См. **Осмалювати, ся.**

Осма́лювати, люю, еш, сов. в. **осмали́ти,** лю́, лиш, *гл.*=**Обсмалювати, обсмалити.** *Заходились коло того кабана, осмалили його.* Рудч. Ск. I. 157.

Осма́люватися, лююся, ешся, сов. в. **осмали́тися.** лю́ся, лишся, *гл.*=**Обсмалюватися, обсмалитися.**

Осме́ркнути, ну, неш, *гл.* 1) Находиться во время сумерекъ. *Як мені не плакати? Осмеркла у батенька, а освіла у свекорка.* Нп. 2) *безл.* Смеркнуться. *Не вгадала я, як і осмеркло.* О. 1862. VII. 37. *Ще не пізно й було, тільки що осмеркло.* Пирят. у.

Осме́ркнутися, неться, *гл. безл.* = **Осмеркнути 2.** *Осмерклось; приїхали старости і молодий увійшов.* Г. Барв. 257.

Осми́кати, ся, **осмикну́ти,** ся. См. **Осмикувати, ся.**

Осми́кувати, ся, кую, ся, еш, ся, сов. в. **осми́кати, ся,** каю, ся, еш, ся, одн. в. **осмикну́ти, ся,** ну́, ся, не́ш, ся, *гл.* = **Обсмикувати, ся, обсмикати, ся, обсмикнути, ся.**

Осмілити, ся. См. **Осміляти, ся.**

Осмів, осмо́ва, *м.* Трухлый въ серединѣ пень. Шух. I. 111.

Осміля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **осмілити,** лю, лиш, *гл.* Ободрять, ободрить, внушать, внушить мужество, смѣлость.

Осміля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **осмілитися,** люся, лишся, *гл.* 1) Становиться, стать смѣлѣе, ободряться, ободриться. *Вона з ним так скоро осмілилась.* Уман. у. 2) Осмѣливаться, осмѣлиться. *Рука не зведеться, серце не осмілиться тебе рубати.* АД. I. 115.

Осміх, ху, *м.*=**Усміх.** *Її очі сміялись, а на губах перебігав осміх.* Левиц. Пов. 73.

Осміха́тися, ха́юся, ешся, *гл.*=**Усміхатися.**

Осміхну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* = **Усміхнутися.** *Жінка глянула на чоловіка, осміхнулась.* Рудч. Ск. II. 128.

Осмішкуватися, куюся, ешся, *гл.* Усмѣхаться. *Текля осмішкувалась.* Св. Л. 170.

Осміювати, юю, еш, сов. в. **осмія́ти,** мію́, є́ш, *гл.* Осмѣивать, осмѣять. *Осміяли подруженьки подругу свою.* Шевч.

Осмоли́ти, ся. См. **Осмолювати, ся.**

Осмо́лювати, ся, люю. ся, єш, ся, сов. в. **осмоли́ти, ся,** лю́, ся, лиш, ся, *гл.*=**Обсмолювати, ся, обсмолити, ся.**

Осмутніти, нію, еш, *гл.* Опечалиться, сдѣлаться грустнымъ. *Осмутнів і похмурий такий стане.* МВ. II. 23.

Осна́ч, ча́, *м.* Сплавщикъ плотовъ. *Осначі їдять калачі, осначки їдять болячки.* Черн. у.

Осна́чка, ки, *ж.* Жена сплавщика плотовъ. Черн. у. См. **Оснач.**

Оснівка, ки, *ж.* Ум. отъ **Основа.**

Оснівний, а, е. Ониткахъ: идущій на основу. *Оснівна вовна.* Славяносерб. у.

Оснівниця, ці, *ж.* Сновальница, сновалка. Вас. 202. См. **Снувавка.**

Оснівонька, ки, *ж.* Ум. отъ **Основа.**

Осно́ва, ви, *ж.* 1) Тканкое: основа. Шух. I. 255. МУЕ. III. 13. *Чія основа— аби моє поткання.* Ном. № 9702. 2) Въ водяной мельницѣ: деревянные брусья, положенные на столбахъ, вбитыхъ снаружи мельницы; основа поддерживаетъ ринву, а также валъ съ наружнымъ колесомъ. Мик. 480. Черн. у. 3) Основа, основаніе. Ум. **Оснівна, оснівонька, оснівочна, осно́виця.** Г. Барв. 449. Ном. № 7547. Чуб. IV. 521.

Осно́вина, ни, *ж.* Основаніе. *Як основина хороша у клуні, то й не завалиться, хоч як товсто укрий.* Волч. у. *Він положить основину.* Єв. Л. XIV. 29. *На таких то основинах треба нам працювати.* КХП. 135.

Осно́виця, ці́, *ж.* Ум. отъ **Основа.**

Осно́вувати, вую, еш, сов. в. **оснува́ти, ную, е́ш.** *гл.* Основывать, основать, дѣлать, сдѣлать основу. Рудч. Ск. І. 179. II. 44. *Що журавель намне, а чапля намиче, и сорока оснує, а ворона витче.* Чуб. III. 172.

Осо́ба, би, *ж.* 1) Особа, лицо. 2) Лицо св. Троицы. К. Гр. 81.

Осо́бе, *нар.* Особо, отдѣльно. *Бог дихнув духом, і все стало окроме: зерно особе, полова особе, солома особе.* Чуб. І. 157. *Щитають: старих особе, а ягнята особе.* О. 1862. V. Кух. 33.

Осо́бий, а, е. Особый, отдѣльный. *Царедворці дали незнайку особу хату.* Рудч. Ск. І. 113.

Особи́стий, а, е. Личный.

Особи́стість, тости. Личность.

Особи́сто, *нар.* Лично.

Особі́тний, а, е. Особенный. Вх. Уг. 256.

Особли́ве, *нар.*=**Особе.** *Поставте, каже, мені хату особливе.* Рудч. Ск. II. 115.

Особли́вий, а, е=Особий.

Осо́бне, *нар.*=**Особе.**

Осо́бний, а, е.=Особий. К. Хм. 109.

Осо́бно, *нар.*=**Особне.** *Хай вони собі особно, а ми—особно.* Мир. Пов. II. 68.

Осо́бшаний, а, е. Особенный, выдѣляющійся, выдающійся. *Він же добрий кобзарь?—Ні, не дуже особшаний.* Миргх. у. Слов. Д. Эварн.

Осо́бше, *нар.* Въ особенности. Мнж. 188.

Осо́вище, ща, *с.* Болѣзнь у скота: затвердѣніе, опухоль вымени. Мнж. 188.

Осові́ти, ві́ю, еш, *гл.* Стать похожимъ на сову, осовѣть, стать соннымъ.

Осо́вінь, ні, *ж.*=**Осонь.** Шух. І. 110, 189.

Осока́, ки́, *ж.* Болотное растеніе: осока. Carex. L. C. acuta, C. vulgaris. Tries. Анн. 85. ЗЮЗО. І. 115, 116.—**кочкова́та.** Carex coespitosa. L. ЗЮЗО. І. 115.—**крини́чна.** C. praecox Jacy. ЗЮЗО. І. 115.—**польова́.** C. Pseudocyperus. L. ЗЮЗО. І. 115. *З того часу ставок чистий заріс осокою.* Шевч. *Очерет, осока, чорні брови в козака.* Ном. № 12532.

Осокі́р, ко́ру, *м.* Осокорь родъ тополя, Populut alba. ЗЮЗО. І. 123

Осокори́на, ни, *ж.* Одно дерево осокоря. Левиц. І. 62.

Осоло́да, ди, *ж.* Услада. К. ЦН. 268. *Він дав таку в печалях осолоду.* К. МБ. XII. 273.

Осоло́джувати, джую, еш, сов. в. **осолоди́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* Услаждать, усладить.

Осолоді́ти, ді́ю, еш, 1) Сдѣлаться сладкимъ. 2) Обратиться въ солодъ.

Осоло́дуватий, а е. Сладковатый. *Ця горілка осолодувата.* НВолын. у.

Осо́ння, ня́, *с.* Мѣсто освѣщаемое солнцемъ. Нѣж. у.

Осо́нь, ни, *ж.*=**Осоння.**

Осоро́мити, млю, миш, *гл.* Осрамить. *Щоб тебе побив несвітський сором, як ти нас осоромив.* Ном. № 3664.

Осоро́митися, млюся, мишся, *гл.* Осрамиться.

Осоро́мляти, ляю, еш, *гл.*=**Осоромити.** *Зазнаю я ту ніч проклятую, як осоромляли ви хату.* Греб. 338.

Осору́га, ги, *ж.* Что либо надоѣвшее, опостылѣвшее.

Осору́жний, а, е. Надоѣвшій, противный, постылый, ненавистный. *Нехай вони будуть розумні, багаті й письменнійші од нашого Возного, та коли... вони мені осоружні.* Котл. НП. 363.

Осору́житися, жуся, жишся, *гл.* Опротивѣть, опостылѣть, надоѣсть. *Так мені надоїв і осоружився!* Котл. МЧ. 481.

Осо́т, ту, *м.* Растеніе: а) Cirsium arvense. ЗЮЗО. І. 118, 175. б) Circaea lutiniana L. ЗЮЗО. І. 118. в) Sonchus arvensis L. ЗЮЗО. І. 137.

Осо́тий, тия, *м.* Раст.: а) Cardnus nutans. Шух. І. 21. б) Cnicus. Лв. 97.

Оспа́лий, а, е. 1) Сонливый. 2) Вялый, лѣнивый, безпечный. *Там то невістка, там то оспала, як би її не збудила, то б рано не встала.* Чуб. V. 757.

О́спіх, ху, *м.* Поспѣшность. **Для о́спіху.** Для скорости. О. 1862. II. 65.

Оспо́дарь, ря, *м.*=**Господарь.**

Остава́тися, таюся, є́шся, сов. в. **оста́тися, та́нуся, нешся.**=**Зоставатися, зостатися.**

Оста́вити. См. **Оставляти.**

Оставлю́к, ка́. Родъ карточной игры. Волч. у.

Оставля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **оста́вити, влю, виш**, *гл.*=**Зіставляти, зіставити.** *Їж, брате, хліб, та на завтра оставляй.* Ном. № 5287. *Я в дорогу виберають, тебе, мила, оставляю.* Чуб. V. 4.

Оста́нній, я, е. Послѣдній. *Поки зберемо, то й останнє здеремо.* Ном. № 10626. *Хто хоче першим бути, нехай буде з усіх останнім.* Єв. Мр. IX. 35. **В-оста́ннє.** Въ послѣдній разъ.

Оста́нок, нку. *м.* 1) Остатокъ, останокъ. *Назбіралось останків ламаного сім кошиків.* Єв. Мр. VIII. 8. *Де їх могили? Де лежить останок славного Богдана.* Шевч. 2) Помилованіе, пощада. *Нехай жінка назбірає срібла, злота досить, нехай мене викупляє та й останку просить.* Гол. I. 9. **До оста́нку.** До конца, до смерти. *Як не дасть Бог талану змалку, то й не буде до останку.* Ном. № 1749. **На оста́нку, на оста́нці.** На концѣ, въ концѣ, наконецъ. *Не будь же ти на мене, як я був на останці віка моєго на тебе.* Макс. *На останці прикро вузлом прикрутив, щоб ніхто того не провідав.* Полт. у.

Оста́ріти, рію, еш, *гл.* Постарѣть. Вх. Уг. 256.

Оста́тися. См. **Оставатися.**

Оста́тній, я, є=Останній. *Остатню корову жидам продам.* Шевч.

Оста́ток, тку, *м.*=**Останок** 1. *Та як вони сміють!—викрикне на остатку.* МВ. (О. 1862. III. 53).

Оста́ча, чі, *ж.* Остатокъ. *У попа здачі, як у шевця остачі.* Чуб. I. 280.

Осте́ґа, ґи, *ж.*=**Остюк.** Вх. Зн. 45.

О́стень, ня, *м.*=**Ості.** Лохв. у.

Осте́рбати, баю, еш, *гл.* Окрѣпнуть (послѣ болѣзни), выздоровѣть. Мкр. Г. 22. *Хоч остербало, та плаче, як на річку гляне.* Мкр. Н. 6. *Не журись, молодичко, воно* (дитина) *остербає, то й будуть люде.* Кобел. у.

Осте́рбнути, ну, неш, *гл.*=**Остербати.**

Остерега́ти, га́ю, еш, сов. в. **остерегти́, жу́, же́ш,** *гл.* Предостерегать, предостеречь. *Хто остеріг вас?* Єв. Мт. III. 7.

Остерега́тися, га́юся, єшся, сов. в. **остерегти́ся, жу́ся, же́шся,** *гл.* Остерегаться, остеречься, поберечься. Г. Барв. 105. *Які лиця не остережуться, а їй на острів попадуться, тих переверне на звірей.* Котл. Ен.

Остива́ти, ва́ю, еш, сов. в **ости́ти, сти́ну, неш,** *гл.* Надоѣдать, надоѣсть. *А вже ж мені, моя мати, шрубки остили.* Нп. *Засівали трупом поле, поки не остило.* Шевч. 4. *Та й остило мені з собою панькатись!*

Ости́вно, на, *с.* Деревянная рукоять в остях. Шух. I. 223.

Остига́ти, гаю, єш, сов. в. **ости́гти, гну, неш,** *гл.* 1) Остынуть. 2)=**Остивати, остити** *Остило йому слухати жінчину гризню.* Грин. II. 165.

Остиглува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Остановить для отдыха (скотъ). *Чередники остиглували скотину біля річки.* Зміев. у.

Ости́гти. См. **Остигати.**

Ости́лий, а, е. Постылый. *Для мене завжде Турн остилий.* Котл. Ен. IV. 39.

Ости́нки, ків, *м.* Истоптанные постолы. НВол. у. Ум. **Ости́ночки.**

Ости́стий, а, е. Съ длинными остями. *Остиста пшениця.*

Ости́ти. См. **Остивати.**

О́сті, тів, *ж.* 1) Багоръ, острога для ловли рыбы съ нѣсколькими зубьями. Kolb. I. 73. Части ихъ: **ости́вно**—деревянная рукоятка, **лійка**—желѣзная трубка, въ которую входитъ рукоятка; посредствомъ **ву́ха** соединена **лійка** съ **зуба́ми** (трезубцемъ), съ **за́зубцями** (зебрами) на каждомъ. Шух. I. 222, 223. **Ості летучі**—тоже, но съ длинной рукояткой, на концѣ которой оставлено два-три ряда вѣтвей. Шух. I. 20. 2) Раст. Cirsium. Шух. I. 20.

Остобісі́ти, шу, сиш, *гл.* Надоѣсть до крайности. *Гуляв, гуляв аж до кінця курсу! аж остобісіло.* Левиц.

Остовпені́ти, нію, еш. *гл.*=**Остовпіти.** *Так той і остовпенів.* КС. 1882. X. 186.

Остовпі́ти, пію, еш. *гл.* Остолбенѣть. *Як побачив вовка, так і остовпів.* Звенигор. у.

Остоги́діти, джу, диш, *гл.* Крайне надоѣсть, опротивѣть. Ном. № 6873. *Як бачу, ся річ дуже довга і вже надто мені остогиділа.* *Остогиділи вони мені.* Г. Барв. 86.

Остоги́дливий, а, е. Опротивѣвшій, противный. *Сумною та остогидлою здається їй пісня.* Мкр. Пов. I. 139.

Остоги́днути, ну, неш, *гл.* = **Остогидіти.**

Остопранцюва́тіти, тію, еш, *гл.*=**Остобісіти.** *Мені ця робота вже остопранцюватіла.* Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Осторо́битися, блюся, бишся, *гл.* Испугаться, съ испуга разбѣжаться. Вх. Зн. 45.

Осторо́га, ги, *ж.* Предостереженіе. К. Досв. 62.

Осторо́жність, ности, *ж.* Осторожность. **Ма́тися на осторо́жности.** Быть осторожнымъ. *Як тільки тріснє труна, ти читай, а другий раз як трісне, то майся на осторожности.* Чуб. I. 202.

Осторонь, *нар.* Въ сторонѣ. *Держався він осторонь од тієї світлиці.* К. XII. 21. *Василь з Ганною та Мариною сіли осторонь од вулиці.* Левиц. I. 19.

Осточорті́ти, тію, еш, *гл.*=**Остобісіти.** Ном. *Як ти мені осточортіла.* Ном. № 2742.

О́страх, ху, *м.* Боязнь, страхъ, ужасъ. *Острах молодих трясе.* Мкр. Г. 53. *Усю ніченьку ні на волос не заснули,—такий острах узяв.* ЗОЮР. II. 287. Св. Л. 117.

Острахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Испугаться. *Він у́став, немов острахнувсь, щоб вона до його не зближилася.* МВ. (О. 1862. I. 87). *Так огнем і паше... Старші ж брати острахнулись, а Іван-царевич пішов.* Мнж. 19. *Як острахнеться звір у полі, то зрадується гость у дорозі.* Мет. 184.,

Остра́шка, ки, *ж.* 1) Страхъ. *Там острашка бере хто його й зна чого,—аж волосся стає.* Новомоск. 2) Острастка.

Острева́, ви́, *ж.* Стволъ дерева, обыкновенно верхушка, въ нѣсколько аршинъ длины, поставленный вертикально, вокругъ котораго кладутъ снопы или сѣно въ стогъ. Шух. I. 166. 170.

Остривни́й, а, е. Точильный. *Остривний камінь.* Вх. Зн. 45.

Острига́ти, га́ю, еш, сов. в. **остри́гти, жу́, же́ш,** *гл.*=**Обстригати, обстригти.**

О́стрий, а, е=**Гострий.**

Остри́ця, ці, *ж.* Растеніе Asperugo procumbens. L. ЗЮЗО. I. 113.

О́стрів, рова, *м.* 1) Островъ. *Стоїть над морем: ніяк на острів не достанеться.* Рудч. Ск. II. 89. Левиц. Пов. 364. 2)=**Острева.** Желех. Ум. **Острівець.** Левиц. I. 91.

Острі́г, ро́гу, *м.* Плетень съ **острішком.** *Новим острогом обгородились.* О. 1861. XI. Св. 63.

Острі́жка, ки, *ж.* Раст. Delphinium Ajacts. Вх. Пч. I. 10.

Острі́ха, хи, *ж.*=**Острішок 1.** *Кішка скрізь по-під острíхою на ґрищі бігає.* Грин. II. 286.

Острішко́вий, а, е. Относящійся къ острішку. Волч. у.

Острі́шник, ка, *м.* Бревно съ колышками для удержанія соломы на крышѣ.

Острі́шниця, ці, *ж.*=**Острішок 2.** Вх. Зн. 45.

Острі́шок, шка, *м.* 1) Нижній край соломенной крыши на постройкѣ. 2) Родъ крыши положенной поверхъ плетня. Чуб. V. 593. *Усі кури на сідалі, півень на острішку.* Нп.

Остро́вище, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ былъ островъ. Драг. 218.

Остров'і́ниця, ці, См. **Остров'яниця.**

Островки, ків, *м.* Отверстія въ кожаныхъ лаптяхъ, куда вдѣваются веревочки, оборы.

Острово́вна, ної, *ж.* Свинья. Вх. Зн. 45.

Остров'я́ниця (остров'і́ниця, островя́ниця) ці, *ж.* 1) Стволъ дерева съ сучками, вбитый нижнимъ концемъ въ землю,—на сучья его набрасываютъ для просушки сѣно. Шух. I. 170. 2) Родъ копны, въ которую складываютъ для просушки снопы конопли. Шух. I. 147.

Остро́г, га, *м.* 1)=**Острі́г.** 2) Острогъ, тюрьма. *А в Києві остроги та без вікон, без дверей.* Чуб. V. 1026.

Остро́га, ги, *ж.* 1) Шпора. Гол. Од. 77. *Звонять коні копитами, а вояки острогами.* Гол. I. **Стиснути острога́ми.** Пришпорить. *Ой як стисне козак Нечай коня острогами, за ним ляшків сорок тисяч з голими шаблями.* Лукаш. 110. 3) У пѣтуха: задній палецъ, шпора.

Острогі́н, го́ну. *м.* Раст. Artemisia Dracunculus. L. ЗЮЗО. I. 112.

Острожина, ни, *ж.* Раст. куманика. Rubus caesius. Вх. Лем. 445.

Остро́жити, жу, жиш, *гл.* Огораживать заостренными кольями. *В господара острожений двір.* Чуб. III. 407.

Острокі́л, ко́лу, *м.* Колъ съ заостреннымъ верхнимъ концемъ. *Прийшли люде до воріт, ворота заперті, з тою боку, із подвір'я острокoлом підперті.* Чуб. V. 155.

Остроко́льний, а, е. Остроконечный. *Острокольний лом.* Борз. у.

О́струб, ба, *м.* Деревянная стѣна постройки. Шух. I. 89, 90.

Остру́жини, жин, *ж.*=**Острушки 2.**

Остру́шки, шок, *ж.* 1) Цвѣты: кавалерскія шпоры: 2) Стружки. *Чорт взявся стругати вовка, а з остружків зробилися шершні.* Чуб. I. 52.

Остря́мок, мка, *м.*=**Настрямок.**

Осту́да, ди, *ж.* 1) Простуда. *Вона йому раз язичок піднімала, удруге остуду знімала.* Кв. II. 138. 2) Темножелтыя пятна на лицѣ беременной женщины. Чуб. I. 124. О. 1861. X. 48. 3) Растеніе Tanacetum vulgare. Шух. I. 22.

Осту́джувати, джую, еш, сов. в. **остуди́ти, джу́, диш,** *гл.* Остуживать, остудить, охладить. *Якими зіллями бідне серце моє остудити.* Г. Барв. 394. *Як Бог творив землю, то її перше варив, а послі разом остудив.* Чуб. I. 39.

Осту́дник, ка, *м.* Растеніе: а) Ononis

spinosa. Вх. Пч. I. 11. б) Herniaria glabra. L. ЗЮЗО. I. 124.

О́ступ, пу, *м.* Лѣсъ вокругъ поляны? *Думка його.... линула.... у ту білу хатину поміж темним гайовим оступом.* Г. Барв. 143, а описаніе **оступу** стр. 135.

Оступа́ти, па́ю, еш, сов. в. **оступи́ти, плю́, пиш,** *гл.*=**Обступати, обступити.** *Поти старець плохий, поки з боки оступлять, а як собаки оступлять то тоді й кия найде.* Ном. *Турки, татари город оступили.* Чуб. I. 161.

Оступа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **оступи́тися; плю́ся, пишся,** *гл.* 1) Сходить, сойти съ дороги, съ мѣста, отступаться, отступиться, отойти. *Оступіться, сторчаки!... оттак, як бачите, стовбичать.* Ном. № 12839. *У городі бузина перерубленая - оступися, препоганий, я полюбленая.* Чуб. 2)—**за ким.** Заступаться, заступиться. *Він оступається за дітьми.* Левиц. ПЙО. I. 386.

Осту́па́чити, чу, чиш, *гл.* Поставить въ тупикъ, одурачить. *Я зо всього викручусь, іще й її оступачу.* МВ. (О. 1862. III. 37).

Остю́к, ка́, *м.* Щетинистый усикъ, ость на колоскѣ хлѣбнаго растенія. Чуб. I. 32. *Чорний хліб з остюками.* Мир. Пов. II. 90.

Остюкува́тий, а, е. Остистый, колючій. *Борода стирчала чорна, остюкувата, давно, мабуть, не бачила скіски.* Мир. ХРВ. 11.

Остя́к, ка́, *м.*=**Остюк.** *Вівсяної половиці та й не хоче їсти, а ячна з остяками буде в язик лізти.* Чуб. V. 1126.

Осува́ти, ся, ва́ю, ся, еш, ся, сов. в. **осу́нути, ся, нуся, неш, ся,** *гл.*=**Обсувати, ся, обсунути ся.**

Осу́га, ги, *ж.* На поверхности жидкости плавающіе слои жира, налетъ на водѣ, ржавчина на водѣ. *Як наллєш м'ясний горщик водою, то на воді й виступе осуга.* Мнж. 188. *Червоніла, як залізна осуга, поверх води.* Левиц. Ум. **Осу́жка.**

Осу́гуватий, а, е. О водѣ: съ маслянистымъ слоемъ сверху. *Ту верьовочку як помочить у воді та потерти в руці, то стане* (вода) *осугувата, значить, масна, бо була* (верьовочка) *коло мішка з салом.* Новомоск. у.

О́суд, ду, *м.* Осужденіе. Єв. Мр. III. 29. *Приймуть ще тяжчий осуд.* Єв. Л. XX. 47.

Осу́да, ди, *ж.* Осужденіе, оговоръ. *Смерть не так страшная, як осуда людськая.* Чуб. V. 397

Осуджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **осуди́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Осуждать, осудить, приговорить. *Божий суд праведний, немилий, серед шляху тебе осудить.* Шевч. 2) Осуждать, осудить, дурно отозваться. *Сусіди близькі, вороги тяжкі, пийте, гуляйте, не осуджайте.* Чуб. V. 26. *Не к же його осудила, судять же нас люде, що з нашого закохання нічого не буде.* Чуб. V. 40. *Вона його осудила, він не сподобався.* Мет. 78.

Осуджа́тися, джа́юся, ешся, сов. в. **осуди́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* Быть осуждаемымъ, осужденнымъ, осуждаться, осудиться. Єв. Мр. XVI. 16. *Осудися перше в дому та* (тоді) *на право йди.* Ном. 7375.

Осу́джувати, джую, еш, *гл.*=**Осуджати.** *Не осуджуйте, то й не будете осуджені.* Єв. Л. VI. 37.

Осуди́ти, ся. См. **осуджати, ся.**

Осу́дливий, а е. Осуждающій, любящій осуждать. *Хоч вередлива була, та не осудлива.* Св. Л. 125. *Всі люди коло неї понурі й осудливі.* МВ. (О. 1862. I. 104).

Осудо́вище, ща, *с.* Скандалъ, позоръ. *Таке осудовище!* Волч. у.

О́судок, дку, *м.*=**Осуда.** *Де вже я тебе без вечері пущу! Щоб собі довічнього осудку досягти.* О. 1862. VII. 37, 38. *Діти знов напались на батька, щоб ішов до церкви, щоб не робив сем'ї осудку.* Грин. II. 153.

Осужа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Осуджати.**

Осу́жка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **осуга.** 2) Сливки, сметана. Вх. Зн. 45

Осу́нути, ся. См. **Осувати, ся.**

Осуру́га, ги, *ж.* См. **Осоруга.**

Осуру́жний. См. **Осоружний.**

Осуру́житися. См. **Осоружитися.**

О́сух, ха, *м.* Сухарь изъ овсянаго хлѣба, засохшій кусокъ хлѣба. Вх. Зн. 45. Желех. См. ум. **Осу́шок.**

Осу́шечок, чка, *м.* Ум. отъ **осушок.**

Осуши́ти, ся. См. **Осушувати, ся.**

Осу́шок, шка, *м.* Засохшій кусокъ хлѣба. Ум. **Осу́шечок.** *Дала йому хліба осушечок, да щоб на день було.* Рудч. Ск. I. 87.

Осу́шувати, шую, еш, сов. в. **осуши́ти, шу́, шиш,** *гл.*=**Обсушувати, обсушити.** *Зійде сонце, осушить, пригріє.* Шевч.

Осу́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **осуши́тися, шу́ся, шишся,** *гл.*=**Обсушуватися, обсушитися.** *Турн осушивсь після купання.* Котл.

Ось, *нар.* Вотъ, здѣсь. *Ось послухай, Ганно, мене нерозумної.* Левиц. *Наумє! де ти?—Ось.* **Аж ось.** а) Вотъ гдѣ *Де воно поділося?—Аж ось.* б) Вдругъ. *І тілько що хотів дать драли, аж ось Дідона за чуб хвать.* Котл. **Ось-де, ось-дечки, ось-ось-де.** Вотъ гдѣ. *Ось-осьде я, коли вам треба.* Котл. Ен. І. 17. **Ось,-тáк.** Вотъ такъ, вотъ такимъ образомъ. **Ось-що.** Вотъ что. *Тоді побачите, що ось-що ваші славні Брути.* Шевч. **Ось-ну́.** А-ну ко! *Ось-ну вип'ємо по чарці. От задушу я злу личину, ось-ну лиш тілько завертись.* Котл. **Ось-óсь, ось-ось-ó.** Вотъ тутъ. **Ось-як.** Вотъ какъ.

Осьма́к, ка́, *м.* 1) Старинная монета въ 4 коп. 2) Восьмая часть. Ум. **Осьмачо́к.** *В тій калитці три червонці, нам щедричкам, по осьмачку.* Чуб. III. 456. **Пів осьмачка.** $^{1}/_{16}$ часть. См. **Вісьмак.**

Осьма́ка, ки, *ж.* 1) = **Восьмака.** 2) Восьмая часть. Ум. **Осьма́чка.**

Осьмери́к, ка́, *м.*=**Восьмерик.**

Осьми́на, ни, *ж.*=**Восьмина.** *А Наум в шинок заїхав, випив там осьмину.* Мкр. Н. 12.

Осьмі́рка, ки, *ж.* Въ церковномъ зданіи: осьмигранная часть передъ куполомъ. Шух. І. 116.

Осьму́ха, хи, *ж.*=**Восьмуха.** *Як дві осьмусі, то й вертка, а як чотирі осьмухи, то буде півхунта* Луб. у.

Осьо́н, на, *м.* Палка съ гвоздемъ на концѣ для понуканія воловъ. Ровен. у.

Осюди́, *нар.* Вотъ сюда. Желех.

Осюдо́ю, *нар.* Вотъ этою дорогою. *Ходім, брате, осюдою.* Рудч. Ск. І. 208.

Ося́гати, га́ю, еш, сов. в. **осягти́, гну́, неш**, *гл.* 1) Достигать, достигнуть, достичь. 2) Занимать, занять, овладѣвать, овладѣть. *Осягати під левади вольні займанищини.* К. Досв. 124. *В полках осягли козаки й позаймали землі під сотні.* К. ЧР. 197.

Ося́гнення, ня, *с.* Достиженіе.

Осягти́. См. **Осягати.**

Осяйни́й, а́, е́. Сіяющій, блестящій. *Стала одежа його осяйна.* Єв. Мр. IX. 3. *Куди сей дука осяйний прямує.* К. Бай. 109. *Мрії далекі, осяйні мені веселкою замріють.* Г. Барв 535.

Осяте́р, тра́, *м.*=**Осетер.** *Зірвався осятер з гака.* К. ПС 147.

Осятри́на, ни, *ж.*=**Осетрина.** *Понавозять було.... кав'яру, осятрини, сомини.* О. 1861. X. 38. Рудч. Чп. 231.

Ося́ти, ся́ю, еш, *гл.* Осіять. *Тут разом як осяє їх блискавка, як хрясне грім, мов небо на них упало.* Кв.

Ося́яти, сяю, еш, *гл.*=**Осяти.**

От, *нар.* Вотъ. *От його то постигла лихая година.* Кв. *Давай тікать, а чорт за ним, от-от дожене.* Чуб. І. 45. *Утікайте, пане, а то ляхи от-от-от.* Кіев. г. *Кінь басує... от-от річку, от-от перескочить.* Шевч. **От де.** Вотъ гдѣ. *От де злодій штемнований.* Шевч.

Ота́борити, рю, риш, *гл.* Расположить лагеремъ. *Отаборив войовників при мості.* К. МБ. X. 19.

Ота́боритися, рюся, ришся, *гл.* 1) Расположиться лагеремъ. *От він* (царь) *і отаборився над морем.* Рудч. Ск. II. 89. 2) Расположиться обозомъ, установить возы, остановиться. *Пооравши, ми отаборились у долині на степу.* Борз. у. *Отаборились весільні за ворітьми у батька молодої, бо ворота були зачинені.*

Отабу́ритися, рюся, ришся. *гл.* Наершиться, сердиться. Мнж. 188.

Ота́ва, ви, *ж.* Трава, выросшая вторично на скошенномъ мѣстѣ. Шух. І. 170. *Косіть, хлопці, отаву.* Чуб. V. 1034. *На припоні коні отаву скубуть.* Шевч.

Ота́виця, ці, *ж.*=**Отава.** *Пустив волики на отавиці.* Чуб. V. 404.

Отага́с, са, *м.*=**Личман 1.** О. 1861. X. 45.

Ота́к, *нар.*=**Оттак.** *Отак по козацьки: нема хліба, їсти плящки.* Ном. 12291.

Отакеле́зний, а, е.=**Оттакелезний.**

Ота́кечки, *нар.*=**Оттакечки.** Ком. Р. І. 53.

Отаки́й, а́, е́=**Оттакий.** Ном.

Отакува́ти, кую, еш, *гл.* Атаковать. *Не на те я, миле браття, Січ отакувала, ой щоб я вам степи-луги та назад вертала.* Нп.

Ота́м, *нар.*=**Оттам.** *А батько де?—Отам і там.* ЗОЮР. І. 250.

Ота́ман, на, *м.* 1) Атаманъ, предводитель въ войскѣ. 2) Вообще старшее начальствующее лицо для группы людей, стоящихъ у одного дѣла, староста въ артели; **отаман** у чумаковъ, косарей, рыболововъ, щетинниковъ, пастуховъ, среди приказчиковъ—старшій приказчикъ и пр. Рудч. Чп. 251. Браун. 34. Вас. 191. *А як настане косовиця.... попереду отаман; заломить бриль на бакір, шаркне по косі разів зо два лопаткою і пішов косить.* Греб. 401. *Як що буде в одного хазяїна таких отар чотирі-п'ять, то ставиться над лич-*

ланами отаман. О. 1862. V. Кух. 29. *Отаманом артіль кріпка.* Ном. № 10748.

Отаманéнко, ка, *м.* Сынъ атамана.

Отамáнити, ню, ниш, *гл.*=**Отаманувати.** *Отаманити—не чарку в руці держати: треба в голові багато думок обертати.*

Отамáнпха, хи, *ж.* Жена атамана.

Отаманíвка, ни, *ж.* Дочь атамана.

Отамáння, ня, *с.* соб. Атаманы, козацкое начальство. К. ЧР. 23. *Чернь-козаки позбірались на раду, а отамання ще не посходилось.*

Отамáнство, ва, *с.* Званіе, обязанность, положеніе атамана. Г. Барв. 141. *Добивсь до отаманства, та й умер. Отаманство не легке діло.*

Отамáнський, а, е. Атаманскій. Левиц. Пов. 235.

Отаманувáти, нýю, еш, *гл.* Быть атаманомъ. *Мій дід десять год отаманував у Січі. Над сільським людом з його волі отаманує.* К. (О. 1862. III. 24)

Отáра, ри, *ж.* Большое стадо овецъ. На Кубани въ отарѣ отъ 1000 до 1500 штукъ О. 1862. V. Кух. 29, 38. *Пастухи стерегли сторожею вночі отари своєї.* Єв. Л. II. 8. Ум. **Отáрка, отарочка.** Мнж. 74.

Отарапáтіти, тію, еш, *гл.*=**Оторопатіти.** Конот. у.

Отáрка, ки, отáрочка, ки, *ж.* Ум. отъ отара.

Отáти, тáну, неш, *гл.* Ослабѣть, обезсилѣть. *Як покоситься до півдня Хведь, то вже й отав-отав, ляга й спить до полудня.* Волч. у.

Отвердíти, дíю, еш, *гл.* Затвердѣть. *А оце саме отверділо тіло.* Волч. у.

Отелитися, люся, лишся, *гл.* Отелиться. *Корова отелиться.* Чуб. I. 50.

Отéмніти, нію, еш, *гл.* Ослѣпнуть. *Годів сім мені було, як я отемнів.* Харьк. *На старість царь той отемнів і тяжко нудив світом, не бачив, як красуєсь світ зимою, а не літом.* Млак. 71.

Отепéр, *нар.*=**Оттепер.** *Отепер же я тебе з'їм, кобило.* Рудч. Ск. I. 7. Ум. **Отепéрки.** Грин. III. 340.

Отерéбини, н, *ж.* Негодные остатки.

Отерпáти, пáю, еш, *гл.* Рвать въ куски. Вх. Лем. 445.

Отéрпнути, пну, неш, *гл.* Отерпнуть, замереть. *Отерп і сам, не стало мови.* Мкр. Г. 56. *Як побачив вовка—отерп, одерев'янів, а шапка на самому чолопочку.* НВолын. у.

Отéрти, трý, рéш, *гл.*=**Обітерти.** *Омию кров суху, отру глибокії тяжкії рани.* Шевч. *Отерла піну на губах.* Котл. Ен.

Отéртися, трýся, рéшся, *гл.*=**Обітертися.** *Сіла я, підперлася, заплакала, отерлася.* Чуб. V. 3.

Отерхáти, хáю, еш, *гл.* Навьючить. (Гуцульск.).

Отéса, си, *ж.* Веревка, соединяющая концы передней оси съ оглоблями. *І отесу можна в кишку затягнуть, аби не бурчала.* Ном. № 12172.

Отетенíти, нíю, еш. *гл.*=**Отетеріти.** *Побачили на ньому сорочку крадену у нас, спитали—де взяв, а він мовчить,—отетенів.* Екат. у.

Отетéріти, рію, еш, *гл.* Оторопѣть, растеряться. *Як стояла, так і отетеріла стара, и ні ворухнеться.* Грин. II. 230. *Як мені сказано: одягайся!—так я й отетеріла.* Г. Барв. 4. *Отетерів з ляку.* Грин. II. 226.

Отéць, отця́. и **вітця́,** зват. п. **óтче.** 1) Отецъ. Ном. № 7088. *По дівонці отець-мати плаче.* Мет. 96. 2) Отецъ, титулъ священника, духовнаго лица. *Отець Залізо з келії вийшов.* Чуб. I. 162. Когда говорится объ отцѣ или священникѣ, употребляется: **пан-отець.**

Отéцький, а, е. 1) Отцовскій. *Приблудився та до отецького двору.* Чуб. I. 173. **Отéцький син, отéцька дити́на.** Названіе, прилагаемое къ добропорядочному сыну добропорядочныхъ родителей. *Ой Василю, Василю, отецька дитино!* Грин. III. 689. *Як лучиться отецький син, оддасть мене мати.* Мет. 8. 2) Отеческій.

Óтже, *нар.* 1) Вѣдь. *Отже збреше бісів син! Отже доведеться самому йти.* 2) Поэтому, слѣдовательно, итакъ.

Отирлувáти, лýю, еш, *гл.* Поставить стадо овецъ на мѣстѣ, остановить для отдыха. О. 1862. V. Кух. 32.

Отирлувáтися, лýюся, ешся, *гл.* О стадѣ овецъ: расположиться въ полѣ для отдыха. *Отара отирлувалась, зорює і чабани поснули.* О. 1862. V. Кух. 34.

Отíшити, шу, шиш, *гл.* Усмирить, успокоить.

Отíк, отóку, *м.* Гной (изъ нарыва). Вх. Лем. 445.

Отíпанка, ки, *ж.* 1) Оборванная женщина. Зміев. у. 2)=**Отіпання.** Гол. Од. 35.

Отíпання, ня, *гл.* Очищеніе отъ кострики (конопли). Гол. Од. 38.

Отíпати, паю, еш, *гл.* Очистить отъ кострики (коноплю). Гол. Од. 35.

Отíсонька, ки, *ж.* Ум. отъ **отоса.**

Отлáс, су, *м.* Матерія: атласъ.

Отласи́на, на, *ж.* Атласная матерія. *Скинула вельможна з себе отласину, та одягнула синюю свитину.* Нп.

Отó, отóж, *нар.* Вотъ, вотъ то, вотъ это, вотъ такъ. *Ото вийшов сіяч сіяти.* Єв. Мт. XIII. 3. *Ото ж тая дівчинонька.* Шевч. *Заходить ото він до мельника.* Чуб. I. 5. *Як лихоліття було, то прийшов чужоземець, татарин, і ото вже на Вишгород б'є.* ЗОЮР. I. 3. *Это цвяхóвана ціря.* Ном. № 1549. *Ото ротата на все село.* Ном. № 12983. *Ото ж він приніс. Ото ж ми ся в свого пана вірне дослужили, що на наші білі ручки й ніжки кайдани зложили.* Чуб. V. 996.

Отоді́, *нар.*=**Оттоді.** *Отоді жінка буде старшою, як сорока побіліє.* Ном. № 9059.

Отóй, отá, отé, *мѣст.* Вотъ тотъ. *Побила мене ота чужа нива та позичений серп.* Ном. № 2140.

Отокувáтися, кýюся, ешся, *гл.* Стать стоянкой. *Валка отокувалась.* Мнж. 188.

Отопи́ти, ся. См. **Отоплювати, ся.**

Отóпка, ки, *ж.* Отопленіе. *Вони в нас хату наймала за 9 руб. на год і отопка наша.* Пирят. у.

Отóплювати, плюю, еш, сов. в. **отопи́ти плю́, пиш,** *гл.* 1)—**щó.** Отапливать, отопить. *Отоплюю диявольську корчму.* Г. Барв. 23. 2)—**когó.** Доставлять, доставить отопленіе для кого.

Отóплюватися, плююся, ешся, сов. в. **отопи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Отапливать, отопить свое жилье. *Отопитись нічим.* Г. Барв. 448. *Треба і отопитись, і одягтись, і прогодуватись.* Г. Барв. 98.

Отóра, ри, *ж.* Закваска. Котл. Ен. (Изд. 1809). Словарь 10.

Оторопáтіти, тію, еш, *гл.* Оторопѣть. *Як я йому росказав, що там діється,— так він так і оторопатів.* Борз. у.

Отóса, си, *ж.* = **Отеса.** Ум. **Отíсонька.** *Щоб тебе кониченько не довіз, щоб отісоньки порвалась.* МУЕ. III. 142.

Оточáти, чáю, еш, отóчувати, чую, еш, сов. в. **оточи́ти, чý, чиш,** *гл.* Окружать, окружить. *Громадяне оточили Кобзу і почали його роспитувать.* Стор. МПр. 50.

Оточáтися, чáюся, ешся. отóчуватися, чуюся, ешся. сов. в. **оточи́тися, чýся, чишся,** *гл* Окружать, окружить себя.

Отóчини, чин, *ж. мн.* 1) Жиръ на тонкой кишкѣ. Конотоп. у. 2) Зерно или муха, остающаяся послѣ перетачиванія на решето.

Оточи́ти, ся. См. **Оточати, ся.**

Отóчки, чок, *ж. мн.* Потроха. Вх. Уг. 256.

Отóчувати, ся. См. **Оточати, ся.**

Отощáти, щáю, еш, *гл.* Отощать. *А котрі воли отощали, то ті марно пропали* Чуб. V. 1058.

Отрáтитися, чуся, тишся, *гл.*=**Утратитися.** *Оженився сіромаха та й думку думає: оженився, отратився, та й щастя немає.* Чуб. V. 382.

Отримáти. См. **Отримувати.**

Отри́мач, ча, *м.* Инструментъ у бочаровъ, при помощи котораго они при складываніи клепокъ, прижимаютъ первую и послѣднюю клепку къ обручу. Части его: **вильця́та, зáсув, клинéць.** Шух. I. 249.

Отри́мувати, мую, еш, сов. в. **отримáти, мáю, еш,** *гл.* 1) Держать, удержать. Шух. I. 88. 2) Получать, получить.

О́тріб, рібу, *м.* Нутро, внутренности. Вх. Зн. 45.

Отрíбка, ки, *ж.* Родъ кушанья=**Отріб?** *З отрібки баба-шарпанина.* Котл. Ен. IV. 31. (изд. 1809. IV. 18).

Отрóба, би, *ж.* Поносъ. Волын. Слов. Д. Эварн.

Отрóва, ви, *ж.*=**Отрута.** Вх. Лем. 445.

Отрóвний, а, е. = **Отруйливий.** Вх. Лем. 445.

Отроíти, рою́, їш, *гл.*=**Отруїти.**

О́труби, бів, *мн.*—**пи́лині.** Опилки. Вх. Зн. 45.

Отруíти, ся=См. **Отруювати, ся.**

Отрýйливий, а, е. Ядовитый, отравляющій. *На райськім дереві отруйлива гнилиця.* К. МХ. 41.

Отрýнок, нку, *м.* Желудокъ. Харьк.

Отруси́ти, ся. См. **Отрушувати, ся.**

Отрýта, ти, *ж.* Отрава, ядъ. Мет. 90. 88. *Хоч у губу візьміть: може з отрутою дасте.* Ном. № 11559. Ум. **Отрýтонька.** Чуб. V. 879.

Отрýхнути, ну, неш, *гл* Потерять присутствіе духа? лишиться силъ? *Убігла вдруге бліда така і як риба в'яла, що аж я її сама стала розвижати: чого ти така? Мов отрухла.* Г. Барв. 127.

Отрýшувати, шую, еш, сов. в. **отруси́ти, шý, сиш,** *гл.*=**Обтрушувати, обтрусити.**

Отрýювати, рýюю, еш, сов. в. **отруíти. рую. їш,** *гл.* Отравлять, отравить.

Грин. I. 32, 33. *Нащо медом напоїла, козаченька отруїла.* Чуб. V. 435.

Отру́юватися, ру́ююся, ешся, сов. в. **отруї́тися, рую́ся, їшся,** гл. Отравляться, отравиться.

Отру́я, ру́ї, *ж.*=**Отрута.**

Отсе́, *нар.* Вотъ, вотъ это. *Отсе ви, братці, не добре зробили, що напилою козака гуляти пустили.* Нп. *Отсе тобі, козаченьку, три дороженьки вкупі.* Чуб. V. 940.

Отсе́й, отся́, отсе́, *мѣст.* Вотъ этотъ. *І отсі порошниці він зробив.* Федьк. *Обридло вештаться... по світу з нудьгою та отсією торбою.* Стор. М. Пр. 41.

Отта́к, *нар* Вотъ такъ, вотъ такъ то. *Оттак Вовчок жене ляхів повчок.* Ном. № 673. *Оттак! не бродячи качку піймав.* Ном. № 1648. **Отта́к-пак.** Вотъ такъ то, вотъ какъ. *Чого це ти, о. Хведор, взявся на своїх дочок? Вони ж дурно не їдять твого хліба...—Оттак-пак! Ба що б посідали та руки посклáдали.* Левиц. I. 141. Ум. **Отта́кеньки, отта́кечки.**

Оттакеле́цький, а, е=**Оттакелезький.** *А яких я волів маю!... Чи повірите? Оттакелецькі роги!* Левиц. Пов. 194.

Оттаки́й, а́, е́, Вотъ такой. *Оттаке то на сім світі роблять людям люде.* Шевч. Ум. **Оттаке́нький, оттакі́сінький.** Грин. I. 118.

Отта́м, *нар.* Вотъ тамъ. *Оттам на городі вовк свиню ззів.* Ум. **Отта́мечки.**

Оттепе́р, *нар.* Вотъ теперь. *Оттепер ні до торгу, ні до жінки.* Ном. Ум. **Оттепе́реньки, оттепе́речки.**

Отти́м, *нар.* Поэтому. *Оттим би то, панове, треба людей поважати.* Нп.

Отто́, *нар.*=**Ото.** *Отто мені щастя, Ганно, як я стою увечорі під вишнями та дожидаю мого милого.* Левиц. I. 48.

Оттоді́, *нар.* Вотъ тогда. *Оттоді ми заходимось.* Шевч.

Оттоді́шній, ня, нє. Тогдашній, вотъ тогда бывшій. Драг. 83.

Отто́й, отта́, отте́, *мѣст.* Вотъ тотъ. *Умер оттой Лисенко, та вдова продавала худобу.* МВ. II. 26.

Оттуди́, *нар.* Вотъ туда. *Оттуди тобі дорога.* Левиц. Пов. 189.

Отту́т, *нар.* Вотъ здѣсь, вотъ сюда. *Оттут тобі, моя доле, оттут пропадати.* Мет. 13. *Боже, поможи, оттут і положи.* Ум. **Отту́теньки, отту́течки.**

Отума́нити, ню, ниш, гл. Обмануть, отурачить.

Отумані́ти, ні́ю, еш, гл. Одурѣть, стать въ тупикъ. *Отуманіє дівка зовсім.* О. 1862. I. 74.

Оту́т, *нар.*=**Оттут.** Ум. **Оту́теньки, оту́течки.** *Отутеньки ставатимем.* Кролев. у. *Ось зараз були отутечки.* Грин. II. 142.

Оту́ха, хи, *ж.* Ободреніе, утѣшеніе. *Тільки його й отухи, що вип'є.* Козел. у. Слов. Д. Эварн.

Отхня́битися, блюся, бишся, гл. Отколоться, отстать. Мнж. 188.

Отце́, *нар.*=**Отсе.**

Отце́вий, а́, е. Отцовъ, отцовскій. *Не так по отцевої й матчиної молитви прохати, як її проклинати.* Чуб. V. 849.

Отце́вський а, е=**Отцевий.** *Отцевською хліба-соли з упокоєм уживати.* Грин. III. 693.

Отце́вщина, ни, *ж.* = **Батьківщина.** *А той запорожець як неблагополучно стало у Січі, прийшов на отцевщину.* О. 1861. X. 33.

Отце́й, отця́, отце́, *мѣст.*=**Отсей.** Ном.

Отчемесува́ти, су́ю, еш, гл. Отрѣзать большой кусокъ. Лубен. у.

Отчи́зна, ни, *ж.* 1)=**Батьківщина.** *Кидають отчизну і свою дідизну, свої пасіки й левади.* АД. II. 48. 2) Отечество, отчизна, родина. *Хоч би ти... для отчизни кинувсь із мосту в воду, то й я за тобою.* К. ЧР. 77.

Отчи́зний, а, е. Отечественный. *Ворога отчизного скарай мо.* К. ЦН. 293.

Отчи́на, ни, *ж.*=**Отчизна 1.** Чуб. V.

Отяга́ти, гаю, еш, сов. в. **отягти́, гну́, гнеш,** гл. Оттягивать, оттянуть (внизъ своею тяжестью). *Червонці аж кишеню мені отягнули.* Драг. 52.

Отяга́тися, га́юся, ешся, гл. 1) Отставать. *Він іде попереду, а я отягаюсь, отягаюсь, та як побіжу додому.* Камен. у. 2) Откладывать, оттягивать, затягивать дѣло. См. **Отягтися.**

Отя́гуватися, гуюся, ешся, гл.=**Отягатися.** *Радюк зрозумів, що Ольга отягувалась.* Левиц.

Отягти́ся, гну́ся, нешся, гл. Подкормиться, потолстѣть. (Худі коні) *отяглись, узяли тіло, стали коні хоч куди.* Мнж. 22. *Кабан в сажу уже трохи отягся.* Павлогр. у. См. **Отягатися.**

Отягча́ти, ча́ю, еш, сов. в **отягчи́ти, чу́, чи́ш,** гл.=**Отяжати, отяжити.** *Думки так отягчили їй голову.* Г. Барв. 321.

Отяжа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **отяжи́ти, жу́, жи́ш,** гл. Отягощать, отяготить.

Отяжíти, **жíю**, **еш**, *гл.* 1) Отяжелѣть. 2) Обремениться. *В неї очиці отяжали слізьми.* МВ. I. 43.

Отя́митися, **млюся**, **мишся**, *гл.* Опомниться. Квит.

Офíра, **ри**, *ж.*=**Охвіра**. Чуб. I. 168.

Офірувáти, **рую**, **еш**, *гл.*=**Охвірувати**. Чуб. III. 376.

Офíція, **ції**, *ж.* Служба. *Не хазяйнував він, а терся по офіціях: то за писаря був у скарбу, то коло винниці, то за підлісничого був.* Св. Л. 275,

Офіцiялíст, **ста**, *м.* Служащій. К. Кр. 18.

Офлис, **су**, *м.* Тонкій древесный стволъ, идущій на дрова или на огорожу; хворостина. Вх. Лем. 445.

Ох, *межд.* Охъ, ахъ. *Ох я нещасний, що маю діяти?* Чуб. V. 116. *Ох мені лихо!* Левиц. I. 144.

Охáб, **ба**, *м.* 1) = **Охаба 2**. Желех. 2)=**Охаба 3**. Вх. Лем. 445.

Охáба, **би**, *ж.* 1) Гнилая колода. Вх. Зн. 45. 2) Лужа, болото, старое русло рѣки. Вх. Зн. 45. 3) Негодникъ, негодница, безпутникъ. Вх. Зн. 45.

Охáбиско, **ка**, *с.*=**Охаба 2**. Вх. Зн. 45.

Охáбити. См. **Охабляти**.

Охáбитися, **блюся**, **бишся**, *гл.* 1)—**чогóсь**. Забыть, потерять что-либо, воздерживаться отъ чего-либо. Вх. Зн. 45. 2)—**дóма**. Остаться дома. *Я ся охабив доми.* Вх. Зн. 45.

Охáбище, **ща**, *с.*=**Охаба 2**. Вх. Зн. 45.

Охаблéний, **а**, **е**. Никому ненужный, отъ котораго каждый хотѣлъ бы избавиться. **Дíдько охаблéний**. Окаянный, проклятый чертъ. Вх. Зн. 45.

Охабля́ти, **бля́ю**, **еш**, сов. в. **охáбити**, **блю**, **биш**, *гл.* 1) Оставлять, оставить. *Мене-с охабив фраіречку першу.* Вх. Лем. 445. 2) Портить, испортить. Желех.

Охáйливий, **а**, **е**=**Охайний 1**.

Охáйливість, **вости**, *ж*=**Охайність**.

Охáйливо, *нар.*=**Охайно**.

Охайлýчити, **чу**, **чиш**, *гл.* Ополоть, очистить отъ вѣтвей=**Охаючити**. *Треба цю шепу охайлучити.* Пр. у.

Охáйний, **а**, **е**. 1) Опрятный, чистоплотный. *Таке було кукібне, таке було охайне.* Г. Барв. 439. 2) Очищенный, выхоленный. *Зілля моє ди охайнеє! Дитя моє ди коханеє! Я ж тебе ди охаяла, Марусеньку да угаяла.* Мет. 229.

Охáйність, **ности**, *ж.* Опрятность, чистоплотность. Сим. 135. *Людям чини шайность, а коло себе май охайность.* Ном. № 11249. **Мáти охáйність**. Быть опрятнымъ.

Охáйно, *нар.* Опрятно. **Охáйно ходи́ти**. Опрятно держать себя.

Охазяйнувáтися, **нýюся**, **ешся**, *гл.* Обзавестись хозяйствомъ.

Охаменýтися, **нýся**, **нéшся**, *гл.*=**Схаменутися**. *Е, як би то ви охаменулись, та знов взялись за діло—дали б поміч.* Харьк. г. *І не зчується, не охаменеться сам, обудить його, як що перепурхне або шелесне.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Охандóжити, **жу**, **жиш**, *гл.* Очистить, вычистить. *Пора вже поросята охандожити.* Кіев. г.

Охандýжити, **жу**, **жиш**, *гл.* Одурачить, осрамить. *Не дай, Господи, ек із москалем зчепиться... так і охандужить.* Рудч. Ск. II. 170.

О́хання, **ня**, *с.* Оханіе. *Чулися молоді жарти веселі, охання голосне між молодиціями.* МВ. (О. 1862. I. 101).

Оханýтися, **нýся**, **нéшся**, *гл.*=**Схаменутися**. *Охануйся та за діло взявся.* Мкр. Н. 40. *Оханись, Господь з тобою.* Мир. ХРВ. 52.

Охарáскуватися, **куюся**, **ешся**, *гл.* Отнѣкиваться, отговариваться. *Немає в мене грошей: щоб мені, та бодай мені... коли я брешу! Немає й не просіть,—охараскується було старий.* Грин. II. 185.

О́хати, **хаю**, **еш**, *гл.* Охать, стонать. *Чує, щось оха.* О. 1862. I. 30.

Охаю́чувати, **чую**, **еш**, сов. в. **охаю́чити**, **чу**, **чиш**, *гл.*=**Обханючувати**, **обханючити**.

Охáювати, **охáюю**, **еш**, сов. в. **охáяти**, **хáю**, **еш**, *гл.*=**Охаючувати**, **охаючити**. *Зілле моє та охайнеє, дитя моє та коханеє! Я ж тебе та охаяла, Марусеньку та угаяла.* Мет. 229.

Охáюватися, **охáююся**, **ешся**, сов. в. **охáятися**, **хáюся**, **ешся**, *гл.* Прибираться, прибраться, привести въ чистый и опрятный видъ. Сим. 129.

Охвáра, **ри**, *ж.*=**Огвара**. **Жíнка охвáра**. Вѣдьма, колдунья Вх. Зн. 43.

Охвáт, **ту**, *м.* Болѣзнь: стрѣльба въ пояснице. Вх. Лем. 445.

Охвати́ти. См. **Охвачувати**.

Охвáчувати, **чую**, **еш**, сов. в. **охвати́ти**, **чý**, **тиш**, *гл.*=**Обхоплювати**, **обхопити**.

Охвицéр, **ра**, *м.* Офицеръ. Чуб. V. 977. Левиц. I. 30. Ум. **Охвицéрик**. **охвицéрочко**. Мил. 216.

Охвицéрський, а, е Офицерскій. Чуб. V. 1010.

Охвици́ни, цин, *м. мн:* Флигель.

Охвиціант, та. *м.* Офиціантъ, лакей. *І сказано—у пана охвиціантів тих повно.* Рудч. Ск. II. 204.

Охві́ра, ри. *ж.* Жертва. *Яка віра, така й охвіра.* Ном. № 4.

Охвірний, а, е. Пожертвованный. *Охвірний образ.*

Охвірува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Жертвовать. *Охвірувати Богові. Охвірувати їх* (гроші) *на яке добре діло* Грин. II. 143.

Охвірува́тися, ру́юся, ешся, *гл.* Жертвовать собой, обрекать себя.

Охві́тний. а, е. Пріятный: удобный.

Охвітність, ности, *ж.* Пріятность, удовольствіе; удобство. *Прибрав знакомих для поради, охвітности й потіхи ради.* Мкр. Г. 67.

Охвітно, *нар.* Пріятно, съ удовольствіемъ, удобно, безопасно. **Охвітніше.** Пріятнѣе, лучше, удобнѣе, безопаснѣе. *Людс прирями, щоб кою за дитину,—все таки, кажуть, охвітніше.* Сим. 234. *Чого... тітусю, з ціпочком?—Охвітніше, каже, од собак.* Сим. 235. *Дівчата були ще раді, що парубки з ними,—і веселіше, і охвітніше.* Мир. Пов. 149.

Охворі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Заболѣть. Вх. Лем. 445.

Охво́стуватий, а, е. О бревнѣ, жерди, палкѣ: съ одного конца потоньше, чѣмъ съ другого. *Кажуть, товсті крокви, а вони з одного кінця товщі, а з другого тонщ—охвостуваті.*

Охво́та, ти, *ж.* Родъ женскаго верхняго платья. *Були в свитках, були в охвотах, були в дульєтах і в капотах.* Котл. Ен. III. 51. 2) Удовольствіе. *Роби до поту, а їж ув охвоту.* Ном. № 12124.

Охи́ба, би, *ж.* Погрѣшность, ошибка.

Охи́жа, жі, *ж.* Защита (въ смыслѣ строевія). Мнж. 188.

Охижі́ти, жі́ю, еш, *гл.* Разьяриться, озлиться. *Годинонько ж моя! Як вона охижіла, яке страшне зробилося в неї те личко гоже.* МВ. (О. 1862. III. 43).

Охи́за, зи, *ж.* Мокрая вьюга, мятель. Мнж. 188. *Охиза поїхала.* Ном. № 628. *Приходить* (зіма) *в село страшною хуртовиною, приводить за собою своїх діток—хизи й охизи та... морози.* Мир. ХРВ. 125.

Охі́тний, а, е=Охотний. *Катерина охітніша від мене до книжок.* Левиц. Пов. 285.

Охі́тниця, ці, *ж.* Охотница. *Юлиця—охітниця, та до сліз доводить.* Ном. № 12561.

Охі́тно. *нар.*=**Охоче.** *Якось до діла берусь охітніше.* Левиц. I. 112. *Зоставайся... будемо тут удвох жити... буде нам з тобою охітніше, аби твоя охота.* Чуб. II. 98.

Охі́чно, *нар.*=**Охітно, охоче.** *Так як я се охічно робив, так охічно аби у цес сак риба йшла.* Шух. I. 225.

О́хкати, каю, еш, *гл.*=**Охати.**

Охля́б(ну)ти, ну, неш, *гл.* Ослабѣть (о связи частей въ чемъ либо) *В возі охлябло все.*

Охля́нути См. **Охлясти.**

О́хляп, *нар.* Безъ сѣдла. О. 1862 Х. 111. *Сидя охляп на коні.* Котл. Ен. III. 30. *На коні сидить охляп.* Шевч.

Охля́пнути, пну, неш, *гл.*=**Охлянути.** Вх. Лем. 445.

Охля́сти и **охля́нути, ля́ну, неш,** *гл.* Отощать, обезсилѣть, ослабѣть. Котл. Ен. I. 17. *Охляв, як в дощ щеня.* Ном. № 12134. *Охляв уже, не їши три дні.* Рудч. Ск. I. 137. *Циган здорово охляв, не може* (коси) *тягти вже ніяк.* Грин. I. 121. *Сиджу сама, серце в мене охляло.* Г. Барв. 299.

Охмайри́н, на, *м.*=**Розмайрин?** *Не неси мя через млин, бо там смердить охмайрин.* Гол. I. 211.

О́хмання, ня, *с.* Желаніе. *У моєму охманню супереки йде.* Г. Барв. 231.

О́хматися, маюся, ешся, *гл.* Желать, стремиться. *Іще й не охмається й заміж.* Г. Барв. 9. *Я охмалася йти за його.* Г. Барв. 231.

Охмеля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* Вытрезвляться. *Ну к чорту! Швидче охмеляйся.* Котл. Ен. V. 29.

Охмирі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Опечалиться, омрачиться. *Як занедужала, так і охмиріла Іва.* Волч. у. (Лобод.).

Охмоло́статися, таюся, ешся, *гл.* Привыкнуть, обойтить. Лубен. у.

О́хнути, ну, неш, *гл.* одн. отъ **о́хати.** Охнуть.

О́хнутися, нуся, нешся, *гл.* *Я так і охнулась і сама не стямилась.* Г. Барв. 127.

Охоло́да, ди, *ж.* Прохлада.

Охоло́джувати, джую, еш, сов. в. **охолоди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Прохлаждать, прохладить. *Рани мої постреляні та порубані окропи, охлоди.* Дума.

Охоло́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **охолоди́тися, джу́ся, ди́шся,** *гл.* Прохлаждаться, прохладиться.

Охолодíти, дíю, еш, *гл.*=**Охолоти.** *Руки його зовсім охолоділи.* Стор. М. Пр. 21.

Охоложа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Охолоджувати.** *Вогка земля, холодне повітря—ніщо її не охоложало.* Мир. Пов. II. 74.

Охоло́жувати, жую, еш, *гл.* = **Охолоджувати.**

Охоло́нути, ну, неш, *гл.* Похолодѣть. *Я так і охолов, як забачив вовка.* НВолын. у. *Ті як почули,—так і охололи, що й слова не вимовлять.* Рудч. Ск. II. 36.

Охоро́на, ни, *ж.* Охрана.

Охороня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Охранять.

Охо́та, ти, *ж.* Охота, желаніе, удовольствіе. *І до діла не я, до роботи не я,— з хлопцями погулять—то ж охота моя.* Грин. III. 356. *Як попорюбиш до поту, то й їстимеш в охоту.* Посл. Волч. у. 2) Охота. *Взяв його* (хорта) *з собою да й пішов на охоту.* Рудч. 3) Охотничьи собаки. *Сів на коня, забрав свою охоту і поїхав.* Рудч. Ск. I. 123. 4) **Охо́тою.** Добровольно. *Охотою пішов у москалі.* Ум. **Охо́тонька.**

Охо́титися, чуся, тишся, *гл.* Желать. *Не охотилась іти за Василя.* Г. Барв. 390.

Охо́тка, ки, *ж.*=**Охота 1.** *Та кому й в охотку буде почути за нас, як не нашим таки братчикам-українцям.* О. 1862. VI. 84.

Охо́тливий, а, е=**Охочий.** *Найбільше було дітвори охотлива слухати мене.* О. 1862. V. 29.

Охо́тний, а, е. Добровольный. **Охо́тне ві́йсько.** Волонтеры, добровольцы. *Як ми ув охотне військо од отця, од матері, од роду од'їзджали, ми з отцем, з матір'ю і з родом опрощення брали.* Дума.

Охо́тник, ка, *м.* 1) Доброволецъ, волонтеръ. 2) Охотникъ. *Раз у-осени пан поїхав на лови; з ним багато було охотників.* Рудч. Ск. II. 75.

Охоту́ха, хи, *ж.* Охотница, желающая. *А я муха полетуха, шить і прясти охотуха.* Грин. III. 666.

Охо́че, *нар.* Охотно.

Охочекомо́нний, а, е. Принадлежащій къ вольной кавалеріи — **військо.** Вольная кавалерія.

Охо́чий, а, е. 1) Добровольный, желающій, охотный. *Хоч гарна як, а все охоча іще гарнішою щоб буть.* Котл. Ен. V. 17. *Була тут всяка з них охоча пожар щоб швидче розвести.* Котл. 2)—**до чо́го.** Падкій на что, любитель чего. *А ти ж, сусідє, чув од кого, що я охочий до лящів?* Гліб. *Кобзи не дуже був охочий до розмови.* Стор. М. Пр. 116.

О́хрест, *нар.* Накрестъ, крестомъ. *Охрест склала руки.* Гол. *І складає собі руки на охрест на груди.* Рудан. I. 40.

О́хрести, тів, *м.* Принадлежности крестнаго хода: хоругви, кресты и пр. *Оттут то було плачу, як охрести та мари принесли.* МВ. (О. 1862. I. 87). ЗОЮР. II. 285.

Охрести́ти, ся. См. **Охрещати, ся.**

Охреща́ти, ща́ю, еш, сов. в. **охрести́ти, щу́, стиш,** *гл.* Крестить, окреститѣ. *Що Іван Хреститель воду охрещає.* Грин. III. 5. *Та ввечері охрестили і Марком назвали.* Шевч.

Охреща́тися, ща́юся, ешся, сов. в. **охрести́тися, щу́ся, стишся,** *гл.* 1) Получать, получить крещеніе. *Чи без щастя уродився, чи без щастя охрестився.* Чуб. V. 233. 2) Перекреститься. *Тільки ж що доїв окрайця й сала четвертину, охрестився.* Мкр. Н. 10.

Охри́плий, а, е. Охрипшій. *Охриплий з перепою голос.* Мир. Пов. II. 76.

Охри́п(ну)ти, пну, неш, *гл.* Охрипнуть. *Аби була ласка слухати, поки не охрип—співатиму.* Шевч.

Охря́(ну)ти, ряну, неш, *гл.*=**Охлянути.** *Здається, я іще не дуже старий, а зовсім охряв, так що ні ніг, ні рук не чую.* О. 1862. II. 24.—**на но́ги.** Устать, подбиться. *Довго перся підтюпцем, поки на ноги охряв, аж підошов не чув.* Полт. у.

Охті́ти, хчу, хтиш, *гл.* Охать, жаловаться. Вх. Зн. 45.

Оху́днути, ну, неш, *гл.* Похудать *Поки гладкий охудне, то худий здохне.* Ном. № 5678.

О́хух, ха, *м.*=**Оглух.** Ном. № 6306.

Оца́піти, пію, еш, *гл.* Одурѣть. Сим. 12.

Оца́рок, рка, *м.* Загонъ для скота. Мирг. у.

Оцари́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Воцариться, поселиться. *Пан наш був оцаривсь собі у нашій хаті.* Харьк. г.

Оцве́нок, нка, *м.* Кусокъ, обрубокъ (дерева, желѣза). Миж. 188.

Оцві́сти́. См. **Оцвітати.**

Оцвіта́ти, та́ю, еш, сов. в. **оцвісти́, ту́, те́ш,** *гл.* Отцвѣтать, отцвѣсть. *А чи зацвів мак? — Цвіте. — А чи оцвів мак?* Маркев. 76.

Оцé, *нар.*=**Отсе**. *Оце твої діти*. Шевч.

Оцéй, **оця́**, **оцé**, *мѣст.*=**Отсе**.

О́цет, **о́цту**, *м.* Уксусъ. (Канев. у.). *Несе щуку-рибу з оцтом*. КС. 1882. V. 362. *Насміхались воїни, подаючи йому оцет*. Єв. Л. XXIII. 36. *Піднести з оцтом фиги*. Котл. Ен. III. 17.

Оцирклюва́ти, **клюю**, **єш**, *гл.* 1) = **Обцірклювати** 2) Переносно: поставить въ безвыходное положеніе? Опутать? *Здурів і я на старі літа: кругом себе оцирклював*. Греб. 350.

Оцілок, **лку**, *м.*=**Кресало**. Вх. Уг. 256

Оцінува́ти, **ну́ю**, **єш**, *гл.* Оцѣнить. *Оцінував мене добре старий мій: та ти, каже, не стоїш і два шаги*. Харьк. г

Оцу́палок, **лка**, *м.*=**Оцупок**.

Оцу́піти, **пію**, **єш**, *гл.* Затвердѣть.

Оцу́пок, **пка**, *м.* Обрубокъ, бревно, полѣно. *Попроси оцупок березини на веретена, а то й на пилінь*. Г. Барв. 523.

Оцюди́, *нар.*=**Осюди**. *Оцюди положити* **Оцюди́ лишень слу́хай**. Слушай это. Ном.

Очá, **чáти**, *с.*=**Оченя**. Вх. Лем. 455.

Очáй, *нар.* = **Ачей**. *Очай би чи не встала на Чорному морю бистрая хвиля, очай би чи не повиривала якорі в турецької катори*. Чуб. V. 933.

Очáнка, **ки**, *ж.* Раст. Euphrasia officinalis L. ЗЮЗО. I. 123.

Очáпатися, **паюся**, **єшся**, *гл.* Придти въ сознаніе. *Поклали сторч головою в сніг, і через кілька часу я* (п'яний) *очапався*. Грин. II. 178.

Очарува́ти, **ру́ю**, **єш**, *гл.* Очаровать, околдовать. *Ти, дівчино, чаровниченька, очарувала-сь моє личенько, очарувала-сь серце і душу*. Чуб. V. 75.

Очеви́дьки, **очеви́дячки**, *нар.* Очевидно, явно, на глазахъ, предъ глазами. *Всі очевидьки їх поважали*. Левиц. I. 385. *Потомок перевертня очевидячки вертався до свого роду*. Левиц. I. 161. *Стережеться він виявити свою тугу очевидячки*. Чаще съ предлогомъ **у**. *Вони тебе у очевидьки ошукують*. К. ЧР. 301. (Вовки) *іззіли у очевидячки лошака*. Рудч. Ск. I. 90. *Не приснилось, а в очевидячки явилось*. К. ЦН. 230. *Христі, мов живе, усе те стало в очевидячки*. Мир. Пов. II. 84

Очеди́рини, **рин**, *ж. мн.*=**Похрестини**. Мил. 27.

Очемері́ти, **рі́ю**, **єш**, *гл.* Одурѣть, прійти въ безсознательное состояніе. *Вони на мене напали і хотіли вигнать; а тут ззаду кричать: „бережись, бо вдарить тебе кілком!—я й очмерів і не знаю як повернувсь, та й ударив її*. Екатериносл. у.

О́ченько, **ка**, *с.* Ум. отъ **око**. Чуб. V. 2, 246.

Оче́ньпати, **паю**, **єш**, *гл.* Выздоровѣть, подняться послѣ болѣзни. *Цілу весну мене теплим молоком напували, поки я трохи оченьпала*. МВ (О. 1862. III. 42).

Оченя́, **ня́ти**, *с.* Глазокъ. *Вміла мати брови дати, карі оченята, та не вміла на сім світі щастя-долі дати*. Шевч. Ум. **Оченя́тко**.

Очéпа, **пи**, *ж.* Крюкъ, багоръ, которымъ притягиваютъ къ берегу плотъ. Вх. Зн. 45.

Очепи́ти, **ся**. См. **Очеплятн**, **ся**.

Очепі́ритися, **рюся**, **ришся**, *гл.* Схватиться, уцѣпиться. *Так він, як поплив бичок, очепірився йому за хвіст і поплив з їм*. Грин. I. 44. *Нахилив вишню, очепірився та їсть*. Харьк. у.

Очепля́ти, **пля́ю**, **єш**, сов. в. **очепи́ти**, **плю**, **пиш**, *гл.* Обвѣшивать, обвѣсить кругомъ чего ткань, надѣть—напр. юбку и пр. *Василина очепила пласту шовком ткану*. Мкр. Н. 24.

Очепля́тися, **пля́юся**, **єшся**, сов. в. **очепи́тися**, **плюся**, **пишся**, *гл.* Цѣпляться, уцѣпиться, зацѣпиться, пристать, привязаться. Мил. 21. *Вона* (відьма) *давай на його сідать... Очепиться за його, то він і таска її*. Драг. 71. *А діти як очепились за шию мені, то й не вступаються*. МВ. I. *Як очепився я жити у пана, то й живу вже сьомий рік*. (Міус. окр.). *Як очепиться який біс, що на в-руні кінь ходе, то заграбує коня*. НВолын. у.

Очепури́ти, **рю́**, **ри́ш**, *гл.* Очистить, привести въ порядокъ. *Очепурити двір*. Рк. Левиц.

Очерви́віти, **вію**, **єш**, *гл.* 1) Очервивѣть. 2) Опротивѣть, надоѣсть

Очере́дити, **джу**, **диш**, *гл.* Остепенить, удержать. *Оже не очередиш* (сина), *що хоч йому роби, а не очередиш*. Кобел. у.

Очере́мха, **хи**, *ж.*=**Черемуха**. Мет.

Очере́т, **ту**, *м.* Камышъ. *Бодай тая річка очеретом заросла*. Чуб. III. 123. *Чорт сидить в очереті та полохає жабів*. Чуб. I. 106. Ум. **Очеретець**.

Очерети́на, **ни**, *ж.* Стебель камыша. *Біли три дівчини, вирізали три очеретини*. Чуб. I. 127. **Щоб тебе очерети́ною зміряли!** Пожеланіе смерти (отъ обычая мѣрять мертвеца камышиною). Мил. 168. Ум.

Очерети́нка, очерети́ночка. *Прямесенька як очеретиночка.* О. 1862. IV. 71.

Очерети́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **очеретина.** 2) Трубка изъ камыша.

Очеретува́тий, а, е. Поросшій камышемъ. *Очеретуватий степ.*

Очере́тяний, а, е. Камышевый. Котл. Ен. V. 8. **Очере́тяний басо́к.** См **Басок.**

Очеретяни́к, ка́, *м.* Чертъ, живущій въ тростникѣ.

Очерети́нка, ки, *ж.* Птица: Silvia arundinacea. Вх. Пч. II. 14.

Очеркну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Обчеркнути.** *Держи мак у правій руці, обсип себе і очеркни ним себе округи там, де станеш.* Чуб. І. 85.

Очеркну́тися, ну́ся, не́шся. *гл.* 1)=**Обчеркнутися.** Грин. І. 69. 2) Черкнуться, задѣть. *Як скочив я через тин, та й не очеркнувся.* Нп.

Очерни́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**Обчернити.**

О́черт, ту, *м.* Кругъ. **О́чертом, о́чертою.** Кругомъ, въ кружекъ. *Очертом сідали, срібло й злато на три части паювали.* Дума. *Очертами сідали, пили да гуляли.* Макс.

О́чечко, ка, *с.* Ум. отъ **око.** Мил. 185.

Очикну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Очнуться. *Ластівочко-перепілочко, підлетіла під віконечко: очикнися, господинечко! Коровочки потелилися.* Мет. 341.

Очиншува́тися, шу́юся, ешся, *гл.* Поселиться на чьей либо землѣ на чиншевомъ правѣ. *Очиншувались—тепер день і ніч клянуть свій дурний розум.* О. 1862. IV. 105.

Очи́стити, ся. См. **Очищати, ся.**

Очи́ська, очи́ськ, *с. мн.* Ув. отъ **очі.** *Ті очиська чорні, ті бровища аж сині.* Левиц. І. 441.

Очи́ток, тку, *м.* а также *мн.* **очитки.** Раст. Sedum acre. L. ЗЮЗО. І. 173, 136.

Очи́ці, очи́ць, *с.* Ум. отъ **очі.** Глазки. *Рання пташка зубці теребить, а пізня очиці жмурить.* Ном. № 11309. *Орисі аж очиці блищать.* Св. Л. 40, 41.

Очища́ти, щаю, еш, сов. в. **очи́стити, щу, стиш,** *гл.* Вычищать, вычистить. *Очищаєш ти. водо явленная, новорожденного од позору.* Чуб. І, 132.

Очища́тися, щаюся, ешся, сов. в. **очи́ститися, щуся, стишся,** *гл.* Очищаться, очиститься. *Жоден із прокаженних не очистився.* Єв. Л. IV, 27.

Очище́ння, ня, *с.* Очищеніе. Ном. Єв. Мр. І. 44.

О́чі, См. **О́ко.**

Очі́кувати, кую, еш, *гл.* Поджидать, ожидать. *Пішов той, а решта сидимо, очікуємо.* Св. Л. 222. *Першою торгу не кидайсь, а другою не очікуй.* Ном. № 10520.

Очі́пок, пка, *м.* Головной уборъ замужней женщины—вродѣ чепчика. Чуб. V. 11. 424. КС. 1893. V. 283. *Знаю, що в Хіврі нема очіпка.* Ном. № 6538. Ум. **Очіпочок.** Мил. 195.

О́чко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **око.** *Там тю очка як терночок.* Чуб. V. 217. 2) Отверстіе въ ульѣ для пролета пчелъ. *Не стромляй палічки в очко, бо пчола вкусить.* Васильк. у. 3) Петля въ сѣти (Браун. 9) и вообще въ вязаньи. 4) Часть **начиння.** (См.). МУЕ. III. 18, 19. 5) Значекъ на картѣ. 6) Квадратъ на шахматной доскѣ. Канев. у. 7) Камешекъ въ перстнѣ. Мил. 6, 103. *Ой дав мені Іван перстінь із трьома очками.* Грин. III. 70. 8)—**воло́ве, ри́б'яче.** Птица Sylvia nisoria. Вх. Пч. II. 14. 9) *мн.* **о́чки.** Растеніе: Пастушья сумка, Capsella bursa pastoris. Мнж. 88. 10). **Очка жаби́ні.** Растеніе: Myosotis intermedia. Вх. Пч. І. 11. См. **Вічко.** 11) **Очко́ воло́ве.** Раст. Inula salicina. Лв. 99.

Очко́ве, вого, *с.* Подать съ улья.

Очкови́й, а́, е́. Очковый.

Очкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Прививать щиткомъ, глазкомъ.

Очку́р, ра́, *м.* 1) Шнурокъ, вдѣваемый въ штаны для ихъ поддержанія, гашникъ. Чуб. VII. 46. КС. 1893. V. 279. *Штани на йому без очкура й матні.* Стор. М. Пр. 169. *З переляку очкур луснув.* Ном. *Били мене скілько влізло—очкур перервали.* Чуб. 2) У мѣщанъ: презрительное названіе крестьянина. *Міщанин узиває селянина—очку́р, чубрі́й, а селянин міщанина—***салогуб.** О. 1862. VIII. 32.

Очкурни́к, ка́, *м.*=**Очкурня.** Шух. І. 153.

Очкурня́, ні, *ж.* Верхній край шароваръ зашитый широкимъ рубцемъ такъ, что въ него втягивается **очкур.** Чуб. VII. 416 Драг. 68. *Штани... з очкурнею.* Грин. II. 289.

Очма́на, ни, *об.* Одурѣвшій, ошалѣвшій человѣкъ. *Куди ти, очмано, лізеш?* Ном. № 2799.

Очмані́ти, ні́ю, еш, *гл.* Очумѣть. *Чи він очманів, чи що з ним діється.* Полт. у.

О́чній, я, е. Глазной.

Очорті́ти, ті́ю, еш, *гл.* Надоѣсть, опротивѣть. ЗОЮР. І. 164. *Уже мені очорті-*

ю красти, піду лучче хазяйнувати. Рудч. Ск. І. 192.

Очува́тися, ва́юся, ешся, *гл.* Отзываться, чувствоваться. *За молодих літ нічого й не боліло, а на старість усе очувається.* Васильк. у.

Очужі́лий, а, е. Сдѣлавшійся чужимъ. *Знайшов modus vivendi з очужілими земляками.* К. ХП. 26.

Очужі́ти, жі́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться чужимъ.

Очу́матися, маюся, ешся, *гл.* Прійти въ себя, очнуться. *Очумався вже в хаті.* Мир. ХРВ. 54.

Очу́нювати, нюю, еш, сов. в. **очу́няти, няю, еш,** *гл.* Приходить, прійти въ себя, оправиться, выздоровѣть. Г. Барв. 195 *Як поїм я його* (молока), *то здається зараз і очуняю.* Рудч. Ск. І. 133. *Оце трохи очуняв, а то було так придавило, що трохи не вмер,—кобиляче молоко п'ю.* Верхнеднѣпр. у. *Сивилла трохи очуняла.* Котл. Ен. III. 15.

Очу́тися, чу́юся, ешся, *гл.*=**Очутитися 1.** Вх. Зн. 45.

Очу́тити, ся См. **Очучати, ся.**

Очуті́ти, ті́ю, еш, *гл.*=**Очутитися 1.** *Він і стрепенеться од того слова її і мов очутіє, заговорить до неї.* МВ. (О. 1862. І. 97).

Очу́хатися. хаюся, ешся, *гл.* Обтереться, стереться. Вх Лем. 443.

Очухра́ти, ра́ю, еш, *гл.*=**Обчухрати.**

Очуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **очу́ти́ти, чу́чу́, ти́ш,** *гл.* Приводить, привести въ чувство. *А бідна княнейка сім рази зімліла... баба не пильнує паню очучати.* Гол. І. 90. *Хворий лежить як мертвий, а стали терти, то й очутили його.*

Очуча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **очу́ти́тися, чу́чу́ся, ти́шся,** *гл.* 1) Приходить, прійти въ чувство, очнуться. *Не знаю, що й робити, як оживити губи її побілілі, як їй запомогти очутитись.* Г. Барв. 537. 2) Обнаруживаться, обнаружиться, проявляться, проявиться. *Я вже тоді взнав, як очутілось, де крадене.* Новомосковск. у. *Провалилась у ставок... так мабуть через місяць і очутілось: почали ноги крутити.* Пирят. у.

Оша́да, ди, *ж.* и **Оша́дина, ни,** *ж.*= **Ожелест.** Вх. Лем. 455.

Ошаді́ти, ді́ю, еш, *гл.* О деревьяхъ: покрыться инеемъ, обмерзнуть. Желех. Вх. Лем. 455.

Ошалапу́тити, пу́чу, тиш, *гл.* Одурачить, обмануть. *У Харькові тебе швидко ошалапутять.* Волч. у.

Ошалемоні́ти, ні́ю, еш, *гл.*=**Ошаліти.** *Ти ошалеменіла, чи що, що таке верзеш.* Лохвиц. у.

Оша́лений, а, е. Ошалѣлый, шальной.

Ошалі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Ошалѣть. Чуб. І. 249. *Ой хиба б я ошаліла, щоб я тебе не любила?* Чуб. V. 378.

Ошанува́ння, ня, *с.* Почтеніе. *Моє ошанування, ясновельможний графе!* Рудч. Ск. II. 203.

Ошану́ти, ну́, не́ш, *гл.* Охватить. *Такий нас ошанув страх, що не знаю.* Грин. Изъ устъ 93.

Ошану́тися, ну́ся, не́шся. *гл.* Обмануться. *Чи добре що купив?—Ба, де там—ошанувся.* НВолын. у.

Ошанцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Обнести, укрѣпить окопами.

Ошанцюва́тися, цю́юся, ешся, *гл.* Окопаться, засѣсть.

Оша́ра, ри, *об.* Оборвышъ. Харьк. у.

Оша́рпанець, нця, *м.* Оборванецъ.

Оша́рпати, паю, еш, *гл.*=**Обшарпати.**

Оша́тний, а, е. Нарядный, хорошо одѣтый. *Дивітесь, люде добрі, який я зодягний та ошатний.* Г. Барв. 346.

Оша́тно, *нар.* Нарядно. *Хоч не ошатно, та здатно.* Ном. № 11251.

Ошахра́ти, ра́ю, еш, *гл.*=**Обшахрати.** О. 1861. VI. 76. *Мисли́ть все когось ошахрать.* О. 1861. VI. 75.

Ошахрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* = **Ошахрати**

О́шварь, рю, *м.*=**Обаполокъ.** Желех.

Ошеле́ст, сту, *м.*=**Ожелест.** Вх. Уг. 256.

Ошемо́ніти, нію, еш, *гл.* Лишиться сознанія. *Мене як ударили, то я ошемонів.* Екатериносл.

Ошепу́лити, лю, лиш, *гл.* Оглушить ударомъ. *Та він його дрюком як ошепулив—то довгенько таки попослухав чмелів.* Кіев. у.

Ошеше́литися, люся, лишся, *гл.* Оборваться и упасть съ высоты. Лохвиц. у.

Ошиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Страх ошиба'є (кого). Дѣлается страшно (кому). О. 1862. VII. 40. *Страх мене ошибав, про таке думаючи.* Г. Барв. 298.

Оши́йник, ка, *м.* Подзатыльникъ. *За кожним ступнем брав по парі ошийників, а тамті два, що вели, дали ще по одному, що аж носом запоров у сінці.* Св. Л. 298.

Оши́йок, йка, *м.* 1) Шея сверху. Под.

г. 2) Узкая часть мѣшка въ рыболовномъ сакѣ. Шух. I. 224.

Оши́мок, мка, *м.* Кусокъ хлѣба. *Намамала ошимків.* Лохвиц. у.

Ошку́льно, *нар.* Обидно? *Послали мене сир продавать, то я мисочку по 2 копійки й оддаю. Далі думаю: ошкульно буде по дві, та й стала по 3 коп. продавать.* Лохвиц. у.

Ошмали́ти, лю́, лиш, *гл.*—**Обшмалити.** Котл. Ен. III. 56.

Ошмарува́ти, ру́ю, еш, *гл.*=**Обшмарувати.**

Ошморга́ти. См. **Ошморгувати.**

Ошморгну́ти. См. **Ошморгувати.**

Ошмо́ргувати, гую, еш, сов. в. **ошморга́ти, га́ю, еш,** одн. в. **ошморгну́ти, гну́, не́ш,** *гл.* = **Обшморгувати, обшморгати, обшморгнути.**

Ошмульга́ти, га́ю, еш, *гл.*=**Обшморгати.** *Так він* (мотузок) *обшмульгав його молоде, ніжне тіло.* Левиц. Пов. 236

Ошпа́рити. См. **Ошпарювати.**

Ошпа́рювати, рюю, еш, сов. в. **ошпа́рити, рю, риш,** *гл.*=**Обшпарювати, обшпарити.**

Ошпе́тити, чу, тиш, *гл.* Обезобразить.

Ошука́нець, нця, *м.* Обманщикъ.

Ошука́ння, ня, ошука́нство, ва, *с.* Обманъ, мошенничество. *Не знала вона бідна, що то воля була не милосердної цариці, а ошуканство дряпіжних єзуїтів.* Стор. МПр. 71.

Ошука́ти, ся. См. **Ошукувати, ся.**

Ошука́ч, ча́, *м.*=**Ошуканець.**

Ошу́кувати, кую, еш, сов. в. **ошука́ти, ка́ю, еш,** *гл.* Обманывать, обмануть. Чуб. I. 170. *Не йми віри запорожцям—вони тебе у очевидьки ошукують* К. ЧР. 301. *Чи він продає, чи він купує, то все не на користь собі, усяке його ошукає, аби хто схотів.* МВ. II. 21.

Ошу́куватися, куюся, ешся, сов. в. **ошука́тися, ка́юся, ешся,** *гл.* Обманываться, обмануться. Грин. III. 161. *Хоч і ошукаюся, та там, де всі люде.* Ном. № 10774.

Ошу́рка, ки, *ж.* Металлическіе опилки.

Ошу́ста, ти́, *м.* Обманщикъ, плутъ.

Оща́да, ди, *ж.* 1) Бережливость. 2) Пощада. К. ПС. 61.

Оща́дний, а, е. Бережливый, экономный.

Оща́дність, ности, *ж.* Бережливость.

Оща́дно, *нар.* Бережливо, экономно.

Оща́док, дку, *м.* Остатокъ, остальное. *Обрубав скільки, ще ощадок добрий.* Мирг. у. **До оща́дку.** До тла, окончательно.

Ощади́ти. См. **Ощажати.**

Ощажа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **ощади́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* 1) Беречь, сберегать, сберечь. *Хліб на Петрівку ощажай.* Ном. № 464. 2) Щадить, пощадить, жалѣть. *Царь Паливай не ощадить і брата.* К. ЦН. 238. *Мені оце казав кум, що у його якийсь біс випас ячмінь: не ощажають один одного й ваші барвінчане.* Лобод.

Ощени́тися, ню́ся, не́шся, *гл.* О собакахъ: ощениться.

О́щеп, пу, *м.* Срубъ. *Роблять хату або в ощеп, або в шули.*

Още́пина, ни, *ж.* Въ выведенной деревянной постройкѣ каждое изъ четырехъ бревенъ, положенныхъ сверхъ стѣнъ и связанныхъ въ углахъ; на ощепинах утверждаются потолокъ и крыша. Чуб. VII. 378.

Ощепи́ти, плю́, пи́ш, *гл.*—**ха́ту.** Положить ощепини. Рк. Левиц.

Още́п, още́пу, *м.*=**Ощепини.** Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Ощі́пок, пка, *м.* Плоскій прѣсный хлѣбъ. (Угор.). Вх. Зн. 45.

Ою́н, на́, *м.* Вьюнъ. *Вертиться як оюн в ополонці.* Ном. № 3124.

П.

Па́бородки, **ків**, *м. мн.* 1) У стариковъ: складки отвисшей кожи подъ подбородкомъ. 2) Монисты у индюка на шеѣ.

Па́ва, **ви**, *ж.* 1) Пава. самка павлина, Pavo. *Похожає як пава.* Ном. № 2483. 2) Перья павлина. *Люде у файних кресанях з павами.* Гн. II. 72. Ум. **Па́вонька**, **па́вочка**.

Пави́дло, **ла**, *с.* Родъ густого варенья изъ растертыхъ ягодъ или яблокъ.

Пави́ний, **а**, **е**. Павлиній. *Тоді я, мати, прийду до вас, як павине пір'я на спід потоне.* Чуб. V. 881.

Пави́ч, **ча́**, *м.* 1) Павлинъ-самецъ. *Ручку з ручкою зчепивши, мов павич і пава, йшли із церкви молодії, роду честь і слава.* Мкр. Н. 2) *мн.* Родъ вышивки на женской сорочкѣ. Чуб. VII. 427.

Павиче́вий, **а**, **е**. Относящійся къ павлину.

Пави́чка, **ки**, *ж.* Самка павлина. См. **Пава**. *Впряла в ґринджолята павичку.* Котл Ен.

Па́від, **воді**, *ж.* Половодье. Левч. 137.

Па́віко, **ка**, *с.* Вѣко глаза. Вх. Лем. 445

Павіча́йка, **ки**, *ж.*=**Павіко**. Вх. Уг. 257.

Па́вкати, **вчу**, **чеш**, *гл.* О перепелѣ: кричать. Вх. Лем. 446. См. **Підпідьомкати**.

Па́влик, **ка**, *м.* 1) Улитка садовая, Helix. *Павлику-равлику, виставріжки на чотирі стежки.* 2) Кружка глиняная. Лохв. у. 3) Обувь изъ цѣльнаго куска кожи (б. ч. свиной), загнутаго въ видѣ башмака или туфли. Вас. 162.

Паво́вий, **а**, **е**. Павлиній. *Із столика бере да вінок плете, павовий вінок, чистий барвінок.* Чуб. III. 302.

Па́волоч, **чі**, *ж.*=**Волока** 1. *Найшов він постоли золоті і срібні паволочі.* Чуб. II. 97. Ум. **Паволо́ченька**.

Па́вонька, **ки**, *ж.* Ум. отъ **пава**.

Па́ворожка, **ки**, *ж.* Насѣк. Coccinella, божья коровка. Вх. Лем. 445. См. **Сонечко**.

Па́воров, **за**, *м.* У вьющихся растеній: прицѣпа. Угор.

Па́вочка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **пава**.

Павпри́ця, **ці**, *ж.* Желѣзная пластинка съ четырехугольнымъ отверстіемъ по срединѣ; она вставляется въ нижнюю часть верхняго мельничнаго жернова; въ отверстіе входитъ конецъ веретена шестерни. Черниг. у.

Паву́к, **ка́**, *м.* 1) Паукъ, Arachnea.— **волоський**. Тарантулъ. Вх. Пч. I. 7, 16. 2)=**Павич**. Черниг. у. 3)—**летючий**. Бабочка мертвая голова. Драг 12. Ум. **Павучо́к**.

Павуко́вий, **а**, **е**. Пауковый.

Паву́н, **на́**, *м.* 1)=**Павич**. Вх. Зн. 46. 2) Павлиное перо. Шух. I. 128.

Паву́р, **ра**. *м.*=**Павич**. Вх. Лем. 446.

Павуриця, **ці**, *ж.* = **Павичка**. Вх. Лем. 446.

Павурка. **ки**, *ж.* = **Павуриця** = **Павичка**. Вх. Лем. 446.

Павути́на, **ни**, *ж.* Паутина. Чуб. V. 819.

Павути́ння, **ня**, *с. соб.*=**Паутина**. *На бабине літо павутиння літа.*

Павути́ця. **ці**, *ж.* Раст. Convolvulus arvensis. Вх. Пч. I. 9.

Павучи́на, **ни**, *ж.* = **Павутина**. Гн. I. 99.

Павучо́к, **чка́**, *м.* 1) Ум. отъ **павук**. 2) *мн.* Раст. Nigella damascena. Вх. Пч. II. 33.

Пав'я́ний, **а**, **е**=**Павовий**. Гол. Од. 73. *Звіяли вінець, вінець пав'яний, звіяли його в тихий Дунаєць.* Чуб. III. 302.

Пагілля, ля, *с.* Тоненькія вѣточки.

Пагін, гону, *м.* Побѣгъ, ростокъ, отпрыскъ. Ум. **Пагонець, пагінчик.** *Од доброго коріня добрий і пагонець одійде.* Ном.

Пагністки, *мн.* Родъ растенія. КС. 1893. VII. 80.

Пагніcть, нотя, *м.* Ноготь. О. 1861. XI. Св. 62. *Добра ні на пагніcть.* Св. Л. 281.

Паговіння, ня, *с.*=**Пагоння.**

Пагонець, нця, *м.* Ум. отъ **пагін.**

Пагоння, ня, *с.* Соб. отъ **пагін.**

Пагорок, рку, *м.* Пригорокъ. *Стоїть панна на пагурку в червонім каптурку.* Ном. № 163, стр. 295.

Пагуба, би, *ж.* 1) Пагуба, гибель. *Од пагуби тебе хранить, щедротами вінчає.* К. Псал. 232. 2) Губитель. *Клякай, сповідайся ти, пагубо!—каже священник* (розбійникові). Гн. II. 143.

Пад, паду, *м.* 1) Низкое мѣсто? *Закувала зозулина в саду на паду.* Мил. 137. 2) *мн.* Террасы. Херс. г.

Падалець, льця, *м.* = **Веретільник,** Anguis fragilis. Вх. Пч. I. 16.

Падалиця, ці, *ж.* 1) Осыпавшіеся плоды, высыпавшееся зерно. 2) Растеніе, выросшее изъ **падалиці 1.** 3) Родъ ужа? гадюка? Чуб. I. 65.

Падалишний, а, е. падалишній, я, е. 1) Выросшій изъ высыпавшагося зерна или сѣмени. *Падалишнє жито.* 2) Незаконнорожденный. *Андрій з падалишних.* Харьк. г.

Падальник, ка, *м.*=**Падалець.** Вх. Пч. II. 16.

Падалюк, ка, *м.*=**Падалець.** Вх. Пч. II. 16.

Падання, ня, *с.* Паданіе; паденіе. *Падання і вставання.* Єв. Л. II. 34.

Падати, даю, еш, *гл.* 1) Падать. 2) Опадать; выпадать. *Казав еси, листоньку, що не будеш падати.* Лукаш. *Падають у скотини зуби.* Грин. I. 16. 3) О перьяхъ, о шерсти: падать, линять. 4) О скотѣ: падать, дохнуть отъ заразы. *Як став у нас скот падать, дак нехай Бог милує, як здорово падав.* Грин. I. 98. 5) Ухаживать. *А коло дитини так і пада, ніби мати.* Шевч. 6) **Ні сіло, ні пало.** Ни съ того, ни съ сего. *Ні сіло, ні пало, дай, бабо, сала.* Ном.

Падатися, даюся, ешся, *гл.*=**Падати 5.** *Дуже любила падаться коло нас.* Сим. 231.

Падатоньки, *гл.* Ум. отъ **падати.** *Ой ти казав, кленовий листоньку, що не будеш падатоньки.* Нп.

Падворок, рку, *м.* Усадьба въ предмѣстьѣ города. Ворон. г.

Падиволос, са, *м.* Раст. а) Equisetum arvense. Шух. I. 20. б) Equisetum silvaticum. Шух. I. 21.

Падина, ни, *ж.* Падь, небольшая круглая долина.

Падистий, а, е.? *Падиста річка.*

Падичій, чія, *м.* Водопадъ. Мнж. 188.

Падіж, жа, *м.* Падежъ. *Падіж на овечок.* Харьк. у.

Паділ, долу, *м.* Долина, юдоль.

Падкати(ся), каю(ся), еш(ся), *гл.* Хлопотать, ухаживать, заботиться, печься о комъ изъ любви къ нему. *Мати падкав за дочкою.* Рк. Левиц. *Падкається хазяїн коло коней, бо любе коні.* Рк. Левиц. *Чого се ви, Катре, так падкаєтесь без спочинку?* МВ. (О. 1862. III. 62).

Падковитий, а, е. Усердный, ревностный. *Падковитий до худоби, до хазяйства.* Рк. Левиц.

Падкувати, кую, еш, *гл.* 1)=**Падкати.** *Падкує коло хазяйства.* Рк. Левиц. 2) Жаловаться, горевать. *Приходить циган, як возьме падкувати: що ж пан мені скаже? що ти мені наробив?* Гн. I. 103.

Падкуватися, куюся, ешся, *гл.*—**за ким.** Заботиться о комъ. *Дід падкується за унуком.* Рк. Левиц.

Падло, ла, *с.* 1) Падаль. 2) Бранное слово.

Падлюка, ки, *ж.* 1) Ув. отъ **падло.** 2) *м.* Подлецъ. *А який він чоловік?—Ат, падлюки шматок.* Зміев. у.

Падлючний, а, е. Подлый, испорченный. *От падлючні діти: понехтували хлоп'я,—як побили!* Зміев. у.

Падолист, ту и та, *м.*=**Листопад 2.**

Падонько, ка, *м.* Судьба (несчастная). Желех.

***Падчереня, няти,** *с.* Ребенокъ падчерица. *Щоб мені молодій конопель не брать і білих ручок не драть на чужії діти, на падчереняти.* Чуб. III. 192.

Падчерка, падчірка, ки, *ж.* Падчерица. *Да не жаль мені теї падчерки.* Чуб. III. 486.

Падь, ді, *ж.* 1)=**Падина.** 2) Падежъ скота. Черк. у. 3) Медвяная роса, причиняющая болѣзнь колосьевъ. Балт. у. *Падь пала* (шкодлива на хліб роса). Ном. № 585. 4) **На мене падь пала.** На меня стихъ нашелъ. *У всіх дружечок плетена коса, а на мене тика падь пала, що я свою косу розчесала.* Лукаш. 167.

Пажера, ри, *об.* Обжора. *Як добрий,*

то дасть і другому тиєї калити, а як такий лукавий та пажера, то і сам ззість, нікому не дасть. Уман. у.

Па́жерливий, а, е. Обжорливый. *Коні, сказано, худобина пажирлива.* О. 1861. X. 52.

Па́жила, ли, ж.? *Вишептати (урокв)... од жил. од пажил.* Мнж. 152. *Прибудь же і моїй корові.. в жили і в пажили.* Грин. II. 31.

Пав. ву, м. Пазъ. Мнж. 138.

Па́зати, заю, еш, гл. — **коло кого.** Возиться съ чѣмъ, кѣмъ, хлопотать, заботиться о чемъ, комъ, досматривать что, беречь. *Чоловік і батько лежать хворі, а ти все коло їх пазаєш.* Волч. у.

Паздеристий, а, е. Растрескавшійся; щепистый. Вх. Лем. 446.

Па́здерити, рю, риш, гл. 1) Очищать отъ кострики. Вх. Зн. 46. Фр. Пр. 178. 2) Разбивать въ щепки, разрывать въ клочки. Вх. Лем. 446.

Паздéрник, ка, м. Октябрь.

Па́здір, ра, м. Содранное лыко или кострика.

Паздір'я, р'я, с. Кострика. Вх. Зн. 46. *Прядівце чесала... паздір'я відпадує.* МУЕ. III. 51.

Пазина́ти, на́ю, еш, гл.=**Пазити.** Вх. Зн. 46.

Па́зити, зю, зиш, гл.=**Пазати.** *Пазь своє!* Шух. I. 32.

Пазови́тий, а, е. Заботливый, хлопотливый, старательный. *До всього прикидлива і пазовита така.* Г. Барв. 526.

Па́зілки, па́золки, кін, м. мн. Зола, выбрасываемая послѣ бученья. Мирг. у. *Василева мати саме пазолки з хати виносила та й дивиться, де б той попіл викинути.* Г. Барв. 382.

Пазоли́на, ни, ж.=**Печина.** Вх. Лем. 446.

Па́золки. См. **Пазілки.**

Па́зорь, па́зурь, ря, м. 1) Коготь. *Кіт думав, що то миш,—як ухопиться за хвіст пазурями.* Рудч. Ск. I. 23. 2) Ноготь. Гн. I. 79.

Па́зуха, хи, ж. 1) Пазуха. *Не грій гадюку в пазусі, бо вкусить.* Посл. *А воно, як янголятко, нічого не знає, маленькими ручицями пазухи шукає.* Шевч. 74. 2) См. **Гельґів, сонира.** Шух. I. 175, 176. 3) На большой лодкѣ, называемой **дуб** — помѣщеніе для пассажировъ и груза. Вас. 151. Ум. **Па́зушка.** *Гирями повнісінькі пазушки опірків.* Левиц.

Па́зуши́на, ни, ж. 1) Удареніе на 1-мъ слогѣ. Разрѣзъ пазушный къ сорочкѣ. Гол. Од. 43. 2) Удареніе на 3-мъ слогѣ=**Пазуха 1.** *Заложи ручину за пазушину, одірви од серденька злую гадину.* Чуб. V. 420.

Па́зушшя, шя, с. Пазуха, мѣсто за пазухой. *Буде й голому поза пазушшю.* Ном. № 7664.

Пай, па́ю, м. 1) Пай, доля, часть. *Вилітайте, сірі птахи, на базарь до паю.* Шевч. 2) Счастье, удача. *Куди не кидавсь, так ні: нема паю.* Лебед. у. Ум. **Пайо́к.** Котл. Ен. V. 47.

Пайда́, ди́, ж. 1) Приношеніе, благодарность. *А попові у піст саме, значить, пайда йшла.* Харьк. г. 2) Удача. *Як нема пайди, то й з хати не йди.* Волч. у.

Пайди́ти, ди́ть, гл. безл. Везти, удаваться. Ном. № 375. *Такому господареві пайдитиме у господарстві.* Ном. № 13414. *Йому не пайдить на коні, а на коли пайдить найбільш.* Кіев. у.

Па́йка, ки, ж. Паекъ, часть. *Я ті шкури не зіпсую, свою пайку відбатую.* Чуб. V. 1173. *Як зароде Бог хліба, то й ваша пайка буде, хоч і не орали-сте.* Каменец. у.

Пайма́тка, ки, ж.=**Пані-матка.**

Паймату́ся, сі, ж. Ласк. отъ **пайматка.** *Такої б ради, пайматусю, ми і згадати не могли.* Котл. Ен. II. 29.

Пайма́тчин, на, не=**Паніматчин.** *В пайматчину одіся бронь.* Котл. Ен. VI. 74.

Пайо́к, йка́, м. Ум. отъ **пай.**

Па́йстра, ри, ж.=**Вибійка.** КС. 1893. XII. 447.

Пайстро́вий, а, е=**Вибійчаний.** *Штани пайстрові.* О. 1861. X. 30.

Пак. Частица, вставляемая въ рѣчь въ значеніи отчасти подобномъ русскому „бишь“. *Як пак його звуть? А де ж Ганна, Катрино? Я пак і байдуже.* Шевч. 117. *Я пак і забув те зробити, що ви мені казали.* Кобел. у. *Оттак пак! Іще що вигадай!* Ком. II. 3.

Па́кати, каю, еш, гл. Курить. *Пакає люльку.* Вх. Зн. 46.

Пакела́т, та, м. Родъ головного женскаго убора. *Дали ми тя (молоду), дали в твой перловой парті, тепер тя найдеме в білім пакелаті.* Угор. Гол. IV. 441.

Па́кіл, кола, м. Колышекъ, колъ. Вас. 147. *Пакіл щось у житі забило, як орало чи що,—так я оце й косу зломив.* Кобел. у.

Па́кілля, ля, с. соб. Колья. *Німота*

поморилась після дороги, поприпиняла до пакілля коней і лягла спать. Драг. 422.

Пáкінь, коня, *м.* Плохой конь, кляча (въ сказкѣ). Рудч. Ск. II. 16.

Пáкісливий, а, е. Пакостный. НВолын. у.

Пáкісний, а, е=Пакісливий.

Пáкість, кости, *ж.* Пакость. Алв. 24. *Чорте, де йдеш? — Болота палити.— Не буде горіти!—Добре мені пакість зробити.* Ном. № 3120.

Пáклен, ну, *м.* Раст. Acer campestre L. ЗЮЗО. I. 109.

Паклýн, нá, *м.* Раст. Teucrium polium L. ЗЮЗО. I. 138.

Пáкнути, ну, неш, *гл.* одн. в. отъ **пáкати** *Тільки раз собі пакнув* (люльки). Рудан. I. 79.

Пакоси, сів, *м. мн.?* *Стара за білі пакоси вхопилась.* К. МБ. III. 260.

Пáкосний, а, е=Пакісний.

Пáкосник, ка, *м.* Пакостникъ. К. ЧР. 245.

Пáкта, тів, *мн.* Договоръ, условіе. *Їздили козаки дякувати Богу за свою велику побіду над ляхами та за вимушені в ляхів пакта.* К. Кр. 12.

Пакувáти, кýю, еш, *гл.* Укладывать, упаковывать.

Пакувáтися, кýюся, ешся, *гл.* Укладываться, упаковываться.

Пакýнок, нку, *м.* 1) Тюкъ. 2) Дорожныя вещи, дорожные узлы и пр. *Ціла низка жидів провожала нас через річку, силоміць переносячи наші пакунки.* Г. Барв. 28.

Пакýт, та, *м.* Пучекъ, связка. Миж. 188.

Паламарéнко, ка, *м.* Сынъ пономаря.

Паламарів, рéва, ве. Принадлежащій пономарю.

Паламарíвна, ни, *ж.* Дочь пономаря.

Паламáрка, ки, *ж.* Жена пономаря. *Скажу Гальці й титарівні, скажу й паламарці.* Чуб. III. 179.

Паламáрня, ні, *ж.* Особое отдѣленіе, помѣщеніе для пономаря.

Паламáрський, а, е. Пономарскій

Паламáрчин, на, не. Принадлежащій женѣ пономаря. *Дивлюсь на племінників паламарчиних.* О. 1862. V. 53.

Паламарчýк, кá, *м.* Молодой пономарь. Св. Л. 37.

Паламáрь, рá, *м.* Пономарь.

Паламарювáти, рюю, еш, *гл.* Быть пономаремъ. Ном. № 9694 Сим. 174.

Палáнка, ки, *ж.* 1) Небольшое укрѣпленіе, обнесенное частоколомъ. Рудч. ЧII. 252. Пот. III. 15. 2) У запорожцевъ: полковое укрѣпленіе, мѣсто пребыванія полковника съ другими должностными лицами полка, а также и округъ полконой. Рудч. ЧII. 252. *Ходімо у паланку до військового судді,—нехай він нас розсудить.* Стор. I. 32. 3) Печь въ косарскомъ таборѣ.

Палáння, ня, *с.* Пыланіе. *На вдержу в серці полум'я-палання.* К. МБ. XI. 146.

Палáта, ти, *ж.* Палата, дворецъ, барскій домъ. *Нащо батько, мати, високі палати, коли нема серця з серцем розмовлять.* Шевч.

Палáти, лáю, еш, *гл.* 1) Пылать. *Круг неї полум'я палало.* Котл. Ен. I. 38. *Восковая свічка цілу ніч палала.* Грин. III. 690. *Лютим огнем, ярістю палають без міри.* Чуб. V. 448. 2) Пылать, страстно рваться. *Він палає продати воли, а тут купця нема.* Волч. у. 3) Очищать ошелушенное зерно (проса, ячменя, гречи) отъ шелухи или зерна подсолнечника отъ пустыхъ и пр. встряхивая ихъ особымъ образомъ въ корытцѣ, отчего легкія части отдѣляются въ верхній слой и отлетаютъ. Черниг. у. См. **Опалати.**

Палахкотíти, чý, тиш, *гл.* 1) Горѣть, вспыхивая. *Свічка палахкотить.* НВолын. у. 2) Пышать, обдавать жаромъ, пылать. *Дитина така гаряча, так і палахкотить від неї.* НВолын. у. *Най погляну на ті личка, що палахкотять.* Рудан. I. 19.

Палахнýти, нý, нéш, *гл.* Вспыхнуть. *Іван палахнув наче та поломінь.* **Федьк.** *Віхтем піднялося полум'я вгору,—палахнуло на всю хату.* Мир. Пов. I. 115.

Палáц, цу, *м.* Дворецъ. Чуб. II. 57. *Прийшла туди, у палац царський.* Рудч. Ск. II. 50.

Палáш, шá, *м.* Палашъ. О. 1862. X. 2. *В правій руці палаш держе.* Гол. I. 99. *Палашем посік того змія.* Чуб. II. 179

Палгá, гú, *ж.* Плита. Угор.

Палговáтий, а, е. Слоистый, плитообразный. Угор.

Пáлéний, а, е. 1) Жженый, горѣлый, сожженный. *Через тиждень і не пізнаєш паленого степу,—як рута зеленіє.* Греб. 401. 2) Вспыльчивый; гнѣвный. *Запримітивши, що Грицько палений, мерщі висунули борщ з печі і постановила коло його.* Мир. Пов. I. 160.

Паленúна, ни, *ж.* Выжженное мѣсто.

Паленúця, ці, *ж.* 1)=**Паленина.** Вх.

Лем. 446. 2) Печеная прѣсная лепешка. Фр. Пр. 137.

Па́ленка, ки, *ж.* Водка. Галиц. *Жеби м'я не біяв, паленку не піяв.* Гол. II. 222. Ум. **Паленочка.**

Пале́ння, ня, *с.* 1) Сожиганіе. 2) Выжиганіе, обжиганіе. Шух. I. 261.

Паленча́рня, ні, *ж.* Винокурня. Желех.

Паленя́, ня́ти, *с.*=**Паляничка.** Вх. Зн. 46. Родъ овсянаго хлѣба. *У ступці стовче овес, місит паленя і їст.* Гн. I. 7. См. **Палянка 2.**

Палети́ця, ці, *ж.* Палица, палка. *А я собі на думці: ой коли б він палетицю не вдарив.* Конотоп. у. *Не витече в його розуму таку палетицю зробити.* Конотоп. у.

Па́лець, льця, *м.* 1) Палецъ. *Ламай собі білі руки, та не зломи пальця.* Чуб. V. 265. 2) Зубецъ на зубчатомъ колесѣ, кулакъ въ колесѣ. Мик. 481. Ум. **Па́льчик, па́льчичок.** *Ой кивали молодиці пальчиком на мене.* Чуб. V. 652. **На па́льчиках.** На цыпочкахъ. *Ой вийшла вельможна на пальчиках тихо.* Чуб. V. 1071.

Пале́чний, а, е. О колесѣ: зубчатый или съ кулаками. Мик. 481. *Палечне колесо.* Міус. окр. Черниг. у.

Па́ливо, ва, *с.* Топливо. О. 1861. X. 57. *Нема палива, хоч замерзай у хаті.* Подольск. г.

Паля́вода, ди, *м.* Сорвиголова. *Ти знаєш, він який суціга, паливода і горлоріз.* Котл. Ен. I. 3.

Палю́га, ги, *ж.* 1) Большая палка. Вх. Зн. 47. 2) Крыша въ шахтномъ ходѣ. Вх. Зн. 46.

Пали́копа, пи, *м.* День св. Пантелеймона (27 іюля). Маркев. 17.

Палимо́н, на, *м.* Большая палка. Мнж. 188. *Гляди лишень, гадючий сину, щоб я тобі часом палимона не дав.* Староб. у.

Пали́світ, та, *м.* = **Паливода.** Левч. 153.

Пали́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Жечь, сожигать. *Солому палять і зілля варять.* Чуб. V. 431. 2) Топить. *Ой пали, мила, кам'янії груби.* Чуб. V. 737. 3) Обжигать (кирпичъ, глиняную посуду, известь). 4) Курить. *Люлечки палити.* Грин. III. 652. 5) Палить, стрѣлять. *Як узяв джура та узяв малий з пистолів палити.* Мет. 401.

Пали́тися, лю́ся, лишся, *гл.* 1) Жечься. 2) Горѣть. *У грубі вже палиться.*

Пали́хвіст, хвоста, *м.* Пт. = **Горихвіст.** Вх. Пч. II. 12.

Па́лиця, ці, *ж.* Палица, палка. Шух. I. 129. *Таке корячкувате* (дерево), *що й на палицю не вибереш.* Рудч. Ск. II. 7. Ум. **Па́лічка.**

Пали́й, лія́, *м.* 1) Поджигатель. *Він палій, бо підпалив жида.* Екатериносл. у. 2)=**Паликопа.** ХС. I. 77.

Палі́йка, ки, *ж.* Поджигательница. Желех.

Па́лінка, ки, *ж.*=**Паленка.** Вх. Уг. 257. *Руки, ноги гріти, палінки ся напити.* Гол. Ум. **Палі́ночка.**

Палі́ння, ня, *с.* Сжиганіе. Гн. II. 219.

Палі́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **палінка.**

Палінча́рня, ні, *ж.* Винокурня. Вх. Уг. 257.

Палі́вля, лі, *ж.* Горящая солома, уголья. Угор.

Па́літок, тку, *м.* Хорошее, благопріятное урожаю лѣто. *І гречки родять під паліток.*

Палі́тра, ри, *ж.* Палитра. Кв. I. 127.

Па́лічка, ки, *ж.* Ум. отъ **палиця.**

Палі́ччя, чя, *с.* соб. Палки. Мнж. 169.

Палі́я, лії, *ж.?* *У городі шевлія, а на шевлії палія, а на палії ластівка звила собі гніздечко.* Грин. III. 534.

Па́лка, ки, *ж.* 1) Палка. *Варувався кия, та палкою дістав.* Ном. № 3967. 2) Шишка (на болотныхъ растеніяхъ). 3) Стебель безъ колоса. Ум. **Па́лочка.**

Палки́й, а́, е́. 1) Горючій, удобосгараемый. *Березові дрова дуже палкі.* 2) Вспыльчивый, горячій. *Палкий був чоловік наш пін, але й правда була.* Каменец. у. 3) Пылкій. *До роботи палка.* Г. Барв. 424. Ум. **Палке́нький, палке́сенький.**

Па́лко, *нар.* 1) Горюче, жарко. *Дрова горять палко.* 2) Вспыльчиво. 3) Пылко.

Па́лочник, ка, *м.* Раст. Typha angustifolia L. ЗЮЗО. I. 140.

Па́луб, ба, *м.* = **Палуба 1—3.** Ум. **Палубе́ць.**

Па́луба, би, *ж.* 1) Повозочная крыша, повозка съ верхомъ. 2) Крыша улья. Подольск. г. 3) Крытый столикъ на базарѣ для продажи товаровъ. 4) Дуплистый пень. Вх. Лем. 446. 5) Пустота, впадина. Вх. Лем. 446. Ум. **Па́лубка.**

Палубе́ць, бця́, *м.* Ум. отъ **палуб.**

Палубча́стий, а, е. О возѣ: крытый. *Віз критий, палубчастий.* МВ. II. 198.

Палука, **ки**, *ж.*=**Лука**. *Викосили всі палуки*. Гол. IV. 208.

Палустень, **стня**, *м.* Краюха. *Хліба палустень як іззім, дак і ні гадки на цілий день*.

Па́ль, **лю**, *м.* См. **Сапіна**. Шух. I. 176.

Палькува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Обозначать колышками. Вх. Зн. 46.

Па́льма, **ми**, *ж.* Раст. Пальма. Морд. Оп. 63. *Не буде він, мов пальма, зеленіти*. К. Іов 34.

Па́льмовий, **а**, **е**. Пальмовый. *Під пальмовим деревом*. Левиц. *Побрали віття пальмове*. Єв. I. XII. 13.

Пальови́ско, **ка**, *с.* = **Паливо**. Вх. Зн. 46.

Па́льок, **лька**, *м.* 1)=**Палець 2**. Шух. I. 103. 2) См. **Деркач**. Шух. I. 166.

Пальо́нка, **ки**, *ж.*=**Паленка**. *Пальонки кубком підкрепився*. Котл. Ен. V. 50.

Пальча́к, **ка**, *м.* Шестикъ. Вх. Зн. 46.

Пальча́тка, **ки**, *ж.* Перчатка. *Де се ти найшовь шикі пальчатки?* Сумск. у. (Испорченное русское: перчатка?).

Пальченя́, **ня́ти**, *с.* Пальчикъ. *Взявши за ручку, цілувала малі пальченята*. Мир. Пов. II. 86.

Па́льчик, **ка**, *м.* 1) Ув. отъ **палець**. 2) *мн.* Въ орнаментѣ при раскрашиванін посуды или печей: три короткія линіи рядомъ. Вас. 184. Kolb. I. 156. 3) *мн.* Раст. Geranium sylvaticum. Вх. Пч. I. 10.

Палюга́, **гі́**, *ж.* Ув. отъ **палка**. *Ой не бий мене, мати, товстою палюгою*. Нп. *Спороли батогами, а за вислугу палюгами*. Г.-Арт. (О. 1861. III. 85).

Па́люх, **ха**, *м.* 1) Палецъ. Ном. № 9266. 2) Большой палецъ. Вх. Пч. I. 14. 3) Столбъ. См. **Струнка**. Шух. I. 192, 194. 4) Клочекъ пакли, оческа, который сжигаютъ при гаданьѣ наканунѣ дня св. Андрея (29 ноября). Вх. Зн. 46.

Палю́чий, **а**, **е**. Жгучій. *Палюча горілка*. НВолын. у. *Уже на коневі і хвіст обпорів, такий то палючий той змій*. Рудч. Ск. II. 148. *Тертіни... од літньої спеки палючої*.

Па́ля, **лі**, *ж.* 1) Свая. Ном. № 1232. *Поженуть чоловіка п'ятнадцять палі бить*. ЗОЮР. I. 75. *Посеред ставу вбито чотирі палі товстеньких*. Кв. II. 85. **Па́лю забива́ти**. Кромѣ прямого значенія: сильно выпивать, напиваться пьянымъ. *Не за кожним разом таку палю забивали, хоча й на сухо ніхто не виїзджав*. Св. Л. 60. 2) Колъ. **На па́лю вбива́ти**. Сажать на колъ. 3) Дѣтск. Палка. 4) Ударъ линейкой по рукѣ. **Па́лі да́ти**. Ударить линейкой по ладони.

Паля́, **ля́ти**, *с.*=**Паленя**. Ум. **Палятко**. Вх. Лем. 446.

Паляни́ця, **ці**, *ж.* Родъ булки, хлѣбъ изъ пшеничной муки, или изъ пшеничной, смѣшанной съ другою. Чуб. VII. 444. *Паляниця—хлібові сестриця*. Ном. № 12335. *Живе собі з молодицею та їсть книші з паляницею*. Рудч. Ск. I. 4. Ум. **Паляничка**.

Паляни́чити, **чу**, **чиш**, *гл.* Печь **паляниці**? Встрѣчено въ слѣд. пословицѣ: *Так вже його піч спекла, так його паляничить*. Ном. № 2131.

Паляни́чка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **паляниця**.

Паляни́шниця, **ці**, *ж.* Женщина, пекущая и продающая **паляниці**. *Піднялись на місто йти бублейниці, паляниишниці*. Кв. I. 132. *Рішив стати під церквою біля бублейниць, паляниишниць і крамарів з медяниками*. О. 1862. IX. 64.

Па́лянка, **ки**, *ж.* 1)=**Паленка**. 2) Маленькая лепешка изъ овсяной муки. Вх. Лем. 446. См. **Паленя**.

Паляр, **ра**, *м.* Винокуръ. Вх. Лем. 446.

Паля́рня, **ні**, *ж.* Винокурня. Вх. Лем. 446.

Па́меги, **гів**, *м.* Облака. Волын. г.

Памнята́ти, **та́ю**, **еш**, *гл.*=**Пам'ятати**.

Памняту́щий, **а**, **е**=**Пам'ятущий**. *Бог памнятущий*. Фр. Пр. 70.

Па́молодок, **дка**, *м.*=**Памолодь 1**. Вх. Зн. 46.

Па́молодь, **ді**, *ж.* 1) Молодые побѣги. НВолын. у. 2) Молодое поколѣніе. *Твій рід і плід розмножиться на світі і памолодь кругом тебе ростиме*. К. Іов. 13.

Па́молоток, **тку**, *м.* Цвѣтная метелка, цвѣторастеніе въ видѣ метелки, panicula.

Па́моровь, **зі**, *м.* Иней. *Хати, вже помазані й побіляні, сяли під паморозззю на сонці*. Г. Барв. 122.

Па́морока, **ки**, *ж.* 1) Туманъ. *Паморока упала*. Вх. Зн. 46. 2) **Па́мороки забити** = **Запаморочити**. Г. Барв. 436. Ном. № 6509. *Так мені памороки забила оця товкотня, що не тямлю, куди йти*.

Па́морочити, **чу**, **чиш**, *гл.* Омрачать, помрачать.

Па́морочка, **ки**, *ж.* = **Мряка**. Кременч. у.

Пампу́х, **ха**, *м.* Родъ пышки—печеной или вареной. Маркев. 152. *Плаває, як пампух в олію*. Ном. № 1720. Ум. **Пампу́шок**. *Така пухната, мов пампушок*. Гн. II. 27.

Пампу́ха, хи, *ж.*=**Пампух.** Ум. **Пампу́шка, пампу́шечка.** Чуб. VII. 445. *Пампушки печуть.* Ном. № 4656.

Памула, ли, *ж.* Илъ, тина. Вх. Лем. 446. Ум. **Памулка.**

Памфі́ль, 'ля́, *м.* 1) Родъ карточной игры. *Гуляли часто до півночі в ніска, в пари, у лави, в жгут, у памфиля, в візка і в кепа.* Котл. Ен. III. 9. 2) Трефовый валетъ, старшая карта въ этой игрѣ.

Пам'ята́ння, ня, *с.* Память, воспоминаніе *На споминку, на вічне пам'ятання.* К. Дз. 193.

Пам'ята́ти, та́ю, еш, *гл.* Помнить. *То дався мені гетьман Хмельницький гаразд добре знати, буду його вовік пам'ятати.* Мет. 395. *Хто в пір'я поростає, хай на бідною пам'ятає.* Ном. № 1457.

Пам'ята́тися, та́юся, ешся, *гл.* Помниться. *Добре довго пам'ятається, а зле ще довше.* Ном. № 4433.

Па́м'ятка, ки, *ж.* 1) Память, воспоминаніе. *Приятелі їх садили тоді на пам'ятку.* Греб. 360. *На́ тобі книжку на пам'тку.* **Впасти в па́м'ятку.** Запечатлѣться въ памяти. *Вже що вона через те заподіяла миру, того не впало мені в пам'ятку.* ЗОЮР. II. 37. **Се мені́ у па́м'ятку.** Это мнѣ памятно. *Більше всього в пам'ятку мені, як уже піп приїхав ховать.* Свм. 220. 2) Подарокъ на память. 3) Поминальная книжка.

Пам'ятки́й, а́, е́. Памятливый. *Пам'яткий хлопець: як прочита в книжці, то зроду не забуде.* Константиногр. у.

Пам'ятко́вий, а, е. Памятный. **Да́ти пам'ятко́вого.** Побить, наказать такъ, чтобы помнилъ. *Ох, треба тобі дати пам'ятковою, щоб ти не забував свого діла.* Харьк.

Пам'ятли́вий, а, е. 1)=**Пам'яткий.** Чуб. V. 289. *Хивря пам'ятлива, не забула нічого.* Мир. Пов. I. 132. *Вже й виріс, а такий тобі пам'ятливий що й Господи.* Левиц. I. 275. 2) Памятный, незабвенный. *Україно моя мила, краю пам'ятливий.* Чуб. V. 328.

Пам'ятни́й, а́, е́=**Пам'ятковий.** *Дав пам'ятного.* Ном. № 5821.

Па́м'ятник, ка, *м.* Памятникъ. Левиц. Пов. 134.

Пам'яту́щий, а, е=**Пам'яткий.** *Дай, Боже, щоб дитина була бачуща, видюща і пам'ятуща.* Мил. 27.

Па́м'ять, ти, *ж.* 1) Память. *Май ти розум, май ти пам'ять в своїй головониі.* Чуб. V. 349. 2) Память, воспоминаніе. *Квітчина пам'ять буде свята вовіки поміж нами.* К. (Хата, IX). 3) **До па́м'яти прийти́.** Прійти въ память, прійти въ себя. *Тоді Олеся мов до пам'яти прийшла.* МВ. I. 47. 4) **На па́м'яті ста́ти.** Припомниться. *Тоді тобі усі діла на пам'яті стануть.* Чуб.

Пан, на, *м.* 1) Господинъ. баринъ, помѣщикъ. *Коли б пан до плуга взявся, то б і світа одцурався.* Ном. *Пани б'ються, а в мужиків чуби тріщать.* Ном. Употребляется какъ титулъ при обращенія къ кому либо. Прибавляется при фамиліи, имени, родственномъ названіи, служебномъ титулѣ и пр. изъ вѣжливости, какъ русское: господинъ, господа; множ. число, оообенно когда слово употреблено въ видѣ обращенія, будетъ: **панове.** *Ой обозветься пан Хмельницький, отаман, батько Чигиринський.* АД. II. 36. *Ей, пане куме, пане Хмельницький, пане писарю військовий! Нащо нам з тобою кролевські листи удвох читати?* АД. II. 4. *Гей, пане Потоцький! Чом у тебе й досі розум жіноцький?* АД. II. 33. *Ой одсунув та пан Нечаєнко кватирьку од ринку.* АД. II. 71. *Ой ходімо, пане брате, на той кут помалу!* Мет. 85. *Друзі, панове-молодиї.* АД. I. 183. *Правда, панове, поляга Кішки Самійла юлова.* АД I. 219. **Па́не добро́дію!** Милостивый государь. Левч. 4) Съ притяжательнымъ мѣстоименіемъ или существительнымъ, указывающимъ на принадлежность женщинѣ, кромѣ прямаго значенія, также: мужъ. АД. II. 5. *Прилетіла пташка, біля його впала: такі очі, такі брови, як у мого пана.* Мет. 103. *„Меласю!" каже Черевань, „чи бачиш, що тут у нас діється?"—Бачу, бачу, пишний мій пане!* К. ЧР. 49. **Па́ном ді́ло жи́ти.** Жить по барски. *Мірошник паном діло жив.* Греб. 383. 2) Господь. *Ой що ж мені пан Бог дав?* Чуб. V. 65. 3) Родъ игры. Ив. 16, 19, 38. Ум. **Пано́к, пано́чок, па́нонько.**

Пана́джин, на, *м.* Земельное наслѣдство. Вх. Зн. 46.

Пана́с, са, *м.* Игра въ жмурки. Ив. 52. *І у панаса грати стала, Енея б тільки уловить.* Котл. Ен. I. 23.

Пана́хати, хаю, еш, *гл.* Разрывать, разсѣкать. Черном.

Панахи́да, ди, *ж.* Панихида. *Прийшли на гроби, аж пан-отець уже й там і збірається правити панахиду.* Кв. I. 86. Также то, что приносится на панихиду: булки, **паляниці,** медъ, сахаръ. *За упокой*

своєї бабусі панахиду одніс. Г. Барв. 508. *Панахиду поставила.* Ном. № 8377. Ум. **Панахидка.** *Та й наняла бабусенька собі панахидку.* Чуб. V. 1130.

Панахидник, ка, *м.* Служащій панихиду. *Оце канючить, наче панахидники в проводи.*

Панва, ви, *ж.* 1) Сковорода. Желех. 2) Солеваренная сковорода. Вх. Зн. 49.

Панва́, ви́, *ж.* соб. отъ пан. *Понаїздило до волости панви.* Міус. окр.

Паненя́, ня́ти, *с.* Барское дитя. *Як пани добрі, то й людям добре, — та що з тою, що пани добрі? Які ще паненята будуть!* МВ. І. 37. *А узяв я паненя, та й не рівня моя.* Грин. ІІІ. 685. Иногда употребляется въ томъ же значеніи что и **підпанки.** *Не так пани, як паненятка.* Ном. № 1238. Ум. **Паненя́тко.**

Паникади́ло, ла, *с.* Паникадило, подвѣсная церковная люстра.

Пани́ти, ни́ть, *гл. безл.* Нравится. **Не пани́ть.** Не нравится. Шух. І. 83

Пани́тися, нюся, ни́шся, *гл.* Держать себя по барски. *Ой ну, мила; не панись, да в оглоблі становись, бо дворянського ти роду, не ходила в возі зроду.* Чуб. V. 1074.

Пани́ч, ча́, *м.* 1) Баричъ, барчукъ; бѣлоручка. 2) Холостякъ. 3) Иносказ. чортъ. 4) **Кру́чені паничі** Раст. Ipomea. Анн. 108. Ум. **Пани́чик, пани́ченько, паничо́к.** Грин. ІІІ. 15.

Паничівський, а, е. Принадлежащій баричу, холостому человѣку. *Панич ви, бачу, і чи не паничівські у вас примхи.* МВ. (КС. 1902. X. 149).

Паничо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **панич.**

Па́ні́, ні), *ж. нескл.* Барыня, госпожа *Неначе пані превелика.* Гліб. *Сама Череваниха була пані ввічлива.* К. ЧР. 39. При фамиліи, родственномъ или служебномъ титулѣ и пр. прибавляется изъ вѣжливости, какъ русск.: госпожа. *Пані Барабашева, гетьманова молодая!* АД. ІІ. 5. Съ притяж. мѣст. или существительнымъ, указывающимъ на принадлежность мужчинѣ, кромѣ прямаго значенія, также: жена. *Приїхала в своїм ридвані мов сотника якого пані.* Котл. Ен. ІІ. 39.

Панібра́т, та, *м.* Короткій знакомый, пріятель *Е, та й дурний же ти, панібрате.* Ном. *Чого його боятися? Зо мною він як панібрат.* Греб. 386. **Бу́ти за панібра́та.** Относиться по товарищески, фамильярно

Панібра́татися, таюся, єшся, *гл.* Входить въ пріятельскія, фамильярныя отношенія. *З крепаками панібратається.* Мир. ХГВ. 132.

Панібра́тство, ва, *с.* 1) Товарищество. *Шинкове панібратство завжди знайдеться.* Мир ХРВ 196. 2) Фамильярность.

Па́нів, нова, ве. Принадлежащій барину. *Ото прийшла до панової хати.* Рудч. Ск.

Панівка, ки, *ж.* 1) Полка въ ружьѣ. 2) Въ мельницѣ: углубленіе, въ которомъ вращается нижній конецъ веретена шестерни. Мик. 481. 3) Противень. Хотин. у.

Панівна, ни, *ж.*=**Панянка.** *Чи ти панівна, чи королівна?* Чуб. ІІІ. 290.

Па́ніїн, па́нін, на, не. Барынинъ. *Перед паніною смертю і пан...* О 1862. X. 17.

Па́нійка, ки, *ж.* Ум. отъ **панія.**

Панікадило, ла, *с.*=**Паникадило.**

Панíматка, ки, *ж.* Мать, госпожа; матушка. *Подивітеся, паниченьки, які в мене черевиченьки: отсе мені паніматка дала, щоб хороша я панянка була.* Нп. *Коли хоч, перескоч, вирви собі м'ятки; коли хоч мене взять, спитай паніматки.* Нп. Изъ вѣжлавости называютъ такъ хозяйку, а также младшія женщины старшихъ, также мужчины женщинъ. *А чому ж не зумію?—каже дівчина.—Раз мені покажете, паніматко, а другий і сама знатиму.* Рудч. Ск. ІІ. 56. *Яка хатка, така й паніматка.* Ном. № 7125. *Скажи мені, паніматко, щиро.* К. ЧР. 55 Ум. **Паніма́точка.** *А в нашої паніматочки один синочок.* Чуб. ІІІ. 273.

Панімату́ня, ні, панімату́ся, сі, *ж.* Ласкат. отъ **паніматка**

Панíма́тчин, на, не. Матушкинъ. *Отцева молитва і паніматчина.* АД. І. 191.

Па́нін. См. **Паніїн.**

Панíста́ра́, ри, *ж.* Задница. *Чи хочеш, щоб тобі я дав по панístарі блискавками.* Котл. Ен. VI. 84. Ум. **Панíста́рочка.** Ном. № 10207.

Пані́ти, ні́ю, еш, *гл.* Дѣлаться бариномъ Св. Л. 61. *Він не панів.* Мир. ХРВ. 350. *Станьмо ж, Ясю, попереду панами, а потім уже будемо паніти.* Левиц. І. 216.

Па́нія, нії, *ж.*=**Пані.** *На весілля панів, паній понаїздило.* МВ. (О. 1862. ІІІ. 50). Ум. **Па́нійка.** Рудч. Ск. І. 83.

Па́нна, ни, *ж.* 1) Дѣва, дѣвица. *Хвалиться конем перед королем, перед панною— гострою шаблею.* Нп. 2) Барышня. *Озвалася ясна панна, згорда руку простягаючи.* К. Досв. Употребляется по отношенію къ

дѣвушкѣ такимъ же образомъ, какъ слова **пан, пані** по отношенію къ мужчинѣ и женщинѣ. *Вам, ясная панна, чолом до самих ніжок.* К. ЧР. 103. 3) Раст. Agaricus Necator. Ум. **Па́нночка, панну́ня, панну́нелька, панну́нечка.**

Па́нночка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **панна.** *Наша панночка-господиночка.* Чуб. III. 402. *Се ваша панночка...,—цілуйте її в руку.* МВ. (О. 1862. III. 37). 2) *мн.* Родъ вышивки. Kolb. I. 49).

Па́нноччин, на, не. Барышнинъ. *Кожний же то домагається панноччиною привіту.* МВ. (О. 1862. III. 44.

Панну́нелька, панну́нечка, ки, *ж.* Ум. отъ **панна.**

Панну́ня, ні, *ж.* Ум. отъ **панна.**

Панну́ся, сі, *ж.*=**Паннуня.** Гн. I. 195.

Панова́, ві́, *ж.* 1)=**Панва.** 2) Раст. Tropaeolum Majus L. ЗЮЗО. I. 173.

Панови́тий, а, е. Съ барскими замашками, привычками. *Додри наче і людина була його жінка, тільки пановита дуже.* О. 1861. VIII. 16. *Сей чоловік не простий, щоб усе їв наше, ні, він на се дуже пановитий.*

Пано́к, нка́, *м.* Мелкопомѣстный помѣщикъ. *Василь, як москаль, став на самім переду, де звичайно стоять на селах панки да підпанки та попаді з дочками.* Левиц. I. 13. Ум. **Пано́чок.**

Па́нонько, ка, *м.* Ум. отъ **пан.**

Пано́та, ти, *ж. соб.* = **Панва.** Рудч. Ск. I. 75

Паноте́ць, тця́, *м.* 1) Отецъ. *Подивітеся, панченьки, які в мене черевиченьки; отсе мені панотець покупив, щоб хороший молодець полюбив.* Нп. 2) Священникъ. *Панотець глянув на її щире покаяння, звелів Мотрі одвести її у манастир.* Стор. 2) Хозяинъ, господинъ, сударь, титулъ старыхъ уважаемыхъ людей. Ум. **Пано́тченько.** Маркев. 102.

Панотецький, а, е. Отцовскій. *Злякавсь і батько тоді, забувсь і про свою повагу панотецьку.* Г. Барв. 465.

Панотці́в, цева, ве. Принадлежащій **панотцеві.** *А хто буде панотцевою—промовляли—неділешнього обіда дожидати.* Макс.

Пано́тченько, ка, *м.* Ум. отъ **панотець.**

Пано́чок, чка, *м.* Ум. отъ **пан.**

Пано́шитися, шуся, шишся, *гл.* 1) Превращаться въ барина. Гн. I. 187. 2) Важничать, играть роль барина. Вх. Зн. 46.

Панпу́ха, хи, *ж.*=**Пампуха.** *Гречаних з часником панпух.* Котл. Ен. II. 9.

Па́нство, ва, *с.* 1) Государство, царство. *Хто мені тоє яблучко вирве, тому я половину панства оддам.* ЗОЮР. II. 24. 2) Владѣніе. *Еней збудує сильне царство і заведе своє тим панство.* Котл. Ен. I. 13. 3) Дворянское званіе. *За такі гроші... тоді в Київі панство можна було купить.* Свм. 230. 4) Барство. *Вже звісна дівчача натура, хоть у панстві, хоть у мужицтві.* Кв. *Потурчився, побусурманився для панства великою.* АД. I. 208. 5) *соб.* Баре; господа. *Тут де не взялись генерали, сенатори, панства усякого поназбігалось.* Рудч. Ск. II. 10. Ум. **Па́нствечко.** *Я твоє царствечко да конем витопчу, я твоє панствечко да мечем висічу.* Чуб. III. 270.

Па́нський, а, е. 1) Господскій, барскій, помѣщичій. *Колисочка швабська, дитиночка панська.* Макс. 2) Крѣпостной, помѣщичій. *Чи тою ж я сподівалась, ідучи вільна за панською?* МВ. (О. 1862. III. 59). *Колись, як ще були люде панські...* Рудч. **Па́нське пра́во.** Крѣпостное право. *Се було ще за панського права.*

Панта́рка, ки, *ж.* Цесарка. Брацл. у. Хотин. у.

Пантели́к, ку, *м.* Въ выраженіи: **збити з пантелику.** Сбить съ толку. *Ізбий Енея з пантелику.* Котл. Ен. I. 7. *Зовсім збила його з пантелику.* Левиц. Пов. 63.

Пантли́чка, ки, *ж.* Петля изъ тесьмы. *Красна застава, красна, як зоренька ясна: суть по ній пантлички, як на небі звіздочки.* Гол. IV. 423.

Панто́фель, фля, *м.* = **Пантохвель.** Чуб. I. 235.

Панто́хвель, ля, *м.* Туфля. *Такий чистий, як жидівський пантохвель.* Ном. № 11272.

Панто́хля, ли, *ж.* = **Пантохвель.**

Па́нтрити, рю, риш, *гл.*=**Пантрувати.** Фр. Пр. 178.

Пантрува́ти, ру́ю, єш, *гл.* Смотрѣть, присматривать, высматривать; заботиться о чемъ. *Не п'є меду, чайки лічить, по морю пантрує.* Мет. 374. *А цісарської служби було пантрую, як ока в голові.* Федьк. *Мотря... дітей пантрує й годує.* Мир. ХРВ. 126. *Пантрували огнища.* Грин. II. 182—183.

Панува́ння, ня, *с.* 1) Владычество, господство. *Карає він і царства, і престоли, щоб зупинить неправе панування.* К. Іов. 76. 2) Царствованіе. 3) Барская

жизнь. *Моє панування — гірке горювання.* Чуб. V. 744.

Панува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Господствовать, властвовать. *Біс та його діти панують у світі.* Ном. 2) Царствовать. 3) Жить побарски. *Іди, доню, каже мати,— не вік дівувати! Він багатий, одинокий,— будеш панувати.* Шевч. 14.

Па́нцер, ра, *м.* Панцырь, броня. ЗОЮР. I. 159. *Поскидала шляхта панцери й шишаки.* К. Досв. 14.

Панце́рний, а, е. 1) Панцерный, броненосный. 2)—**військо.** Кирасиры. *Кличе пишний пан Єрема перед себе Голку,—молодого отамана панцерного полку.* К. Досв. 146. *Панцерні бояре* К. ЦН. 290.

Панце́рник, ка, *м.* Кирасиръ, латникъ. *За ним повчок панцерників у ясненькій зброї.* К. Досв. 154.

І. Панча́, чі́, *ж.*=**Опанча.** Мнж. 173.

II. Панча́, ча́ти, *с.* = **Паненя.** Вх. Лем. 446.

Панчі́шка, панчі́шечка,. ки, *ж.* Ум. отъ панчоха.

Панчо́ха, хи, *ж.* Чулокъ. Гол. Од. 25, 26. *Він і хустку приніс, а далі черевики, панчохи.* Рудч. Ск. II. 63. *Набула без панчіх патинки.* Котл. Ен. II. 25. Ум. **Панчі́шка, панчі́шечка.**

Панща́нин, на, *м.* Крѣпостной человѣкъ. К. Досв. 144. О. 1862. I. 60.

Панща́нний, а, е. Крѣпостной; барщинный. *Мужик панщанний.* Левиц. **Панща́нна робо́та.** Барщина. Грин. III. 639.

Панща́р, ра, *м.*=**Панщанин.** Вх. Уг. 257.

Па́нщина, ни, *ж.* 1) Барщина. *Хоч ти панщини іще і не одбув, то завтра одбудеш.* Рудч. Ск. I. 167. 2) Крѣпостное состояніе. *Дав дві жмені панові срібла та й викупивсь од панщини.* Рудч. Ск. I. 62. 3) Съ удар. на посл. слогѣ. соб. Крѣпостные люди. Сим. 149. Ум. **Па́нщинонька.** *Утікала панщинонька із нашого краю.* О. 1862. V. 71.

Па́нщинний, а, е=**Панщанний.** *Виходить з того двору чоловік на роботу панщинну.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Па́нщинонька, ки, *ж.* Ум. отъ **панщина.**

Па́нькання, ня, *с.* Няньченье, ухаживанье за кѣмъ, хлопоты съ кѣмъ. *Коло неї треба панькання та біганини.* Левиц. I. 317.

Па́нькати, каю, єш, *гл.* Няньчить, ухаживать. *Всяке діло хоче, щоб коло його панькали.* Ном. № 11018.

Па́нькатися, каюся, єшся, *гл.* Возиться, ухаживать, няньчиться. *Треба мені робити, а не з дитиною панькатись.* МВ. I. 99.

Паньма́тка. ки, *ж.*=**Панімáтка.** *Люде добрі, сусіде любезні, панове старики, жіночки паньматки, і ви, парубоцтво чесне, і ти, дівча молоденьке.* Кв. I. 109.

Паньма́тчин, на, не=**Панімáтчин.**

Паньмату́син, на, не. Принадлежащій паньматусі. *Се паньматусине слово.* Г. Барв. 428.

Паньмату́ся, сі́, *ж.* Ласк. отъ **паньматка.** *Росказувала покійна паньматуся.* Г. Барв. 426.

Панюга́, ги, *м.* Ув. отъ пан. *Роскидався на широкій канапі мов справдешній панюга.* Левиц. I. 220.

Паня́, ня́ти, *с.* Барское дитя. АД. I. 8. *Біле́є личенько як у паняти.* Чуб V. 1147. Ум. **Паня́тко.**

Па́ня, ні́, *ж.*=**Пані.** *Хто йому паня: чи ти, чи я?* Федьк.

Паня́га, ги, *м.* = **Панюга.** Вх. Лем. 446.

Паня́йлочка, ки, *ж.* Прутъ для погоняніи лошади. *Треба побігти у ліс паняйлочку виломити.* Волч. у. (Лобод.).

Паня́нин, на, *м.*=**Пан.** Встрѣчено только во мн. ч. въ слѣд. пѣснѣ: *Як поїдемо через селейко, скажут селяне: „їдут міщане“. Як поїдемо через містейко; скажут міщане: „їдут паняне“.* Гол. II. 93.

Паня́нка, ки, *ж.* Барышня. *Були і тії там панянки, що наряжались на показ.* Котл. Ен. III. 48. Ум. **Паня́нонька, паня́ночка.** *Всі дівоньки-панянонькн таночок ведуть.* Чуб. V. 891.

Паня́нство, ва, *с.* Дѣвство, дѣвственность. *Ой вже моє панянство загине.* О. 1862. IV. 4. (Маруся) *вже з панянства вистає, до старих людей пристає.* О. 1862. IV. 25.

Паня́нський, а, е. 1) Дѣвственный, дѣвичій. *А як підеш від мене, спаде краса з тебе—з личенька рум'яного, зо стану панянського.* О. 1862. IV. 22. 2)—**манасти́р.** Женскій монастырь. Левиц. ПЙО. I. 386. *Я проведу вас в манастирь панянський.* К. ПС. 61.

Паня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Погонять лошадь; направляться при ѣздѣ лошадьми. *А куди поїдем? — Паняй побіля могили.* О. 1861. V. 70.

I. **Па́па, пи,** *м.* Папа, римскій первосвященникъ. Чуб. I. 289.

II **Па́па, пи,** *ж.* Дѣтск. Хлѣбъ. О. 1861. VIII. 8. Ум. **Па́пка.** *Потрошку та з папкою.* Ном. № 4845.

Папа́й, пая, *м.* Человѣкъ, чавкающій губами. Мнж. 188.

Папе́р, ру, *м.*=**Папір.** *Книжок у його було і паперів усяких страх скільки.* Сим. 216.

Папе́ра, ри, *ж.*=**Папір.** Грин. III. 117.

Папе́рець, рцю, *м.*=**Папірець.** *Син перець на паперець.* Мет. 189.

Папе́рник, ка, *м.* = **Папірник.** *Пишіть і крамарів папірників юдуйте.* Г. Арт. (О. 1861. III. 102).

Папери́на, ни, *ж.* Листъ бумаги. *Винесла хустину, як ту паперину.* Чуб. V. 1207.

Папе́ро, ра, *с*=**Папір.** *Як паперо ж ти родився білий.* Сим. IV.

Паперо́вий, а, е. 1) Бумажный. 2) Бѣлый какъ бумага. *Ручки мої паперові, чом не робите?* Чуб. V. 771.

Паперуши́на, ни, *ж.* Раст. Aspidium, папоротникъ. Вх. Пч. II. 29.

Папі́р, пе́ру, *м.* Бумага. *Ой мов тіло, як папір біле, він нагайкою крає.* Чуб. V. 575.

Папі́ра, ри, *ж.* Бумага, документъ. *Треба всякую папіру привести як раз до шниру.* Котл. Од. 491.

Папіре́ць, рця́, *м.* Бумажка. *Стоїть чорнило і папірець лежить біля його.* Чуб. II. 79. *Ой куплю я тонкий білий папірець, ой спишу я всю досадоньку свою. Ой хто буде той папірець читати, то той буде всю досадоньку знати.* Грин. III. 349.

Папі́рка, ки, *ж.* 1)=**Папірець.** *Папірки в руках держали.* Котл. Ен. 490. *Приніс соцький якусь папірку від мирового.* 2) Кредитный билетъ.

Папі́рний, а, е=**Папероний.** *Чарочко-повночко, як мені до тебе пристати? Чи папірними руками, чи сахарними устами.* Чуб. V. 1105.

Папі́рник, ка, *м.* Бумажный фабрикантъ, торговецъ бумагой.

Папі́рниця, ці, *ж.?* *Василева мати пішла щедрувати край стола стала, чесний хрест держала, золотую кадильницю, срібную папірницю.* Чуб. III. 446.

Папі́рня, ні, *ж.* Бумажная фабрика.

Папіро́вий, а, е=**Папероний.** *Папірові ручки.* Чуб. V. 18.

Папі́рок, рка, *м.*=**Папірець.** Вх. Лем. 446.

Па́пка, ки, *ж.* Ум. отъ II **Папа.**

Па́плюга, ги, *ж.* Развратная женщина, проститутка. Котл. Ен. I. 35. *Звісно, як салдаток шанують,—як саму послідню паплюгу, і ніхто й віри не йме, щоб була салдатка та й чесна.* Кв.

Паплю́жний, а, е. Похабный; распутный. Желех.

Паплю́жити, жу, жиш, *гл.* Срамить, позорить кого (словами). Желех.

Папля, лі, *ж.* Мокрая погода. Вх. Лем. 446.

Па́пляти, ляю, еш, *гл.* Невнятно говорить, мямлить.

Па́пороть, ті, *ж.* Раст. папоротникъ, Aspidiun filit mas. Sw. и—femina Sw. Анн. 55. У Рогова указаны еще слѣдующія растенія съ этимъ названіемъ: Polypodium vulgare L, Pteris aquilina L, Strutiopteris germanica Willd. ЗЮЗО. I. 132, 133, 138.—**боло́тяна.** Раст. Aspidium Thelypteris. ЗЮЗО. I. 113.

Папоро́ша, ші, *ж.* Пороша. Ум. **Папоро́шенька.** *А вчора звечора папорошенька впала.* Чуб. IV 99.

Па́портина, ни, *ж.*=**Папороть.** Вх. Пч. II. 29. Вх. Лем. 446.

Папортняк, ка, *м.* Порода насѣкомаго, живущаго на папоротникѣ. Вх. Лем. 446.

Па́прика, ки, *ж.* Перецъ. Елисаветгр. у.

Па́пський, а, е. Папскій. *Папська булла.* Шевч.

Папу́га, ги, *ж.* Попугай.

Папу́жий, а, е. Попугаичій.

Папу́ша, ші, *ж.* 1) Связка табачныхъ листьевъ. *Нав'язали папушу тютюну.* Мнж. 126. *Вийду, вийду, мій миленький, під зелену грушу, та винесу миленькому тютюну папушу.* 2) Беззубый человѣкъ; вялый человѣкъ. Подольск. г. Ум. **Папу́шка.** Грин. III. 657.

Па́пушник, ка, *м.* Пасхальный хлѣбъ, баба. Полт. г.

Папушо́я, шо́ї, *ж.* = **Мамалиґа.** Ананьев. у.

Па́ра, ри, *ж.* 1) Паръ; дыханіе. *Пара переробляється на краплі.* Ком. II. 24. *За парою і світа не бачить.* Ном. № 3400. **Ні па́ри з уст.** Ни слова не говоря. *А він мовчить, ні пари з уст.* МВ. *Вона все ходить, з уст ні пари.* Шевч. 28. 2) Пара, два. *Ой на тобі пару волів лисих.* Чуб. V 347. 3) Чета, пара. *Ой викопай. мати,*

глибокую яму, та поховай, мати, сю славную пару. Мет. 96. 4) Пара, подходящій, похожій предметъ. *Кінь волові не пара.* Ном. № 1022. *Ой ти, козаче! що ти думаєш-гадаєш? Чому не женишся, собі пари не шукаєш?* Мет. 81. *Тілько ж мені пари, що оченьки карі, тілько ж мені до любови, що чорнії брови.* Мет. 18. 5) Женихъ и невѣста по отношенію другъ къ другу. *Спитай Бога, чи діжду я, чи не діжду пари.* Шевч. 17. *Що весілля, доню моя? А де ж твоя пара?* Шевч. 6) **До па́ри бу́ти.** Подъ пару быть, парой быть, подъ стать быть. *Питаю, за кого вона думає.— За Семена Палія.— Ох, дитино моя, чи то ж до пари? кажу.— До пари, до любої вподоби!—одкажє мені гордо.* МВ. II. 20. *Не до пари голубоньці горобець.* Гліб. **До па́ри бра́ти, дава́ти, кла́сти і т, и.** Четное число предметовъ брать, давать, класть и пр. *Під курку треба підкладати яєць не до пари: або одинадцятеро, або тринадцятеро.* Грин. I. 16. 7) **Бу́ти в па́рі.** Быть мужемъ и женою. *Не будем ми, серце, в парі, душа моя чує.* Чуб. V. 348 *Сімсот овець дам з кошари, аби з ляшком була в парі.* Мет. Ум. **Па́рка, па́ронька, па́рочка.** *Голубів парка.* Чуб. V. 137. *Що дівчина та козак,— кажуть люде,— парка.* Мил. 102.

Парава́н, ну, *м.* Ширмы.

Пара́дний, а. е. Парадный. *Парадні покої.* Левиц.

Пара́дник, ка, *м.* Франтъ, щеголь. Вх. Лем. 447.

Пара́дниця, ці. *ж.* Франтиха. Вх. Лем. 447. *Не бери парадницю, най ся постаріє.* Гол. IV. 517.

Пара́ліж, жа, пара́люш, ша, *м.* Параличъ. Чуб. I. 35.

Парасо́ль, -ля, *м.* Зонтикъ. Желех.

Параста́с, су, *м.* Заупокойное служеніе. Св. Л. 154. *Батюшка десь натрудився на парастасі.* Подольск. г. *На святі церкви нічого не накладав, служби божественні, акафисти, парастаси ніколи не наймав.* Гол. II. 263. *Отче Андрею, бери кирею, йди прав парастас.* Фр. Пр. 4.

Парата́рь, ря, *м.* Родъ продолговатаго ковра вѣшаемаго на стѣнѣ. Балт. у.

Пара́хвія, вії, *ж.* Приходъ церковный. Чуб. V. 665. *Який піп, така його й парахвія* Посл.

Парахвія́льний, а, е. Приходской.

Парахвія́нин, на, *м.* Прихожанинъ. *Дяк собі читає, а парахвіяне, як звичайно. тим часом куняють.* Кв.

Парахвія́нка, ки, *ж.* Прихожанка. Ум. **Парахвія́ночка.** *Та нехай знає твоя дочка, що то моя парахвіяночка, попа молодого,—священника свою.* Чуб.

Пара́шка, ки, *ж.* Рыба Rhodeus amarus. Вх. Пч. II. 20.

Парена́ти, на́ю, еш, *гл.* = **Паренити.** *Перед Благовіщенням не орють і не сіють, лиш паринають (покладають) поле.* МУЕ. III. 40.

Парени́на, ни, *ж.* 1) Паръ, паренина. Вх. Зн. 46. 2) Мякина, изрубленная трава и пр. обваренная кипяткомъ для корма свиньямъ. Вх. Лем. 447.

Па́ренити, ню, ниш, *гл.* Пахать для пара, парить. Вх. Зн. 46.

Парени́ця, ці, *ж.*=**Паренина 1.** Вх. Зн. 46.

Паренува́ння, ня, *с.* Вспахиваніе для пара. Желех.

Па́рень, рня, *м.*=**Парубок.** *Звеселила парня чорними брівочками.* Чуб. V. 134.

Пари́ло, ла, *с.* Раст. Agrimonia Eupatoria L. ЗЮЗО. I. 110.

Па́рина, ни, *ж.* Паръ (поле). Черном.

Пари́стий, а, е. Парный, подъ пару. *Добрі воли, та не паристі: один дуже сягнистий, а в другого короткі ноги, так не зійде з ним.* Кіев. у.

Па́рити, рю, риш, *гл.* 1) Парить, распаривать, размачивать, размягчать на огнѣ, въ горячей водѣ. *А свекорко дубиноньку паре.* Грин. III. 303. *Білі руки в окропі парить.* Нп. *Кадук парив твою матір.* Чуб. V. 427. 2) *безл.* Парить. *Душно, так і парить.* Ном. 3) Бить розгами. *Цю Ганну раз таки і в волости парили.* Грин. I. 32.

Па́ритися, рюся, ришся, *гл.* Париться. *Родився—не хрестився, у лазні не парився, на ввесь світ прославився.* Ном.

Парі́бщина, ні, *с.* = **Парубкування.** Вх. Лем. 447.

Па́рій, роя, *м.* Отроекъ. Валк. Желех. Ум. **Пароїк.** Гол. II. 15, **паройо́к.** Желех.

Па́рка, ки, *ж.* Ум. отъ **пара.**

Парка́н, ну, *м.* Заборъ. О. 1861. XI. Св. 30. *Ударим з гармати як грім по небі, щоб ся паркани поздріґали.* Чуб. III. 313.

Парка́ння, ня, *с.*=**Паркан.** Вх. Лем. 447.

Парка́новий, а, е. Относящійся къ забору, заборный.

Па́рко, *нар.* Жарко, душно. *Парко в хаті,—одчини кватирку.* Лохв. у.

Паркота́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Болтать. *Стара баба все паркоче.* Вх. Зн. 46.

Паркотли́вець, вця, *м.* Болтунъ. Вх. Зн. 46.

Паркотли́вий, а, е. Болтливый. Вх. Зн. 47.

Парло́, ла́, *с.* 1) Паръ въ банѣ. 2) **Парла́ завда́ти.** Отколотить. Ном. № 3861.

Парни́й, а́, е́. Душный, парный. *День парний був, у холодку спочити шукав усяк.* Гліб.

Парни́к, ка́, *м.* 1) Ящикъ, предохраняющій колесо водяной мельницы отъ обмерзанія. Радом. у. 2) Парникъ. Левиц. 3) Родъ спиртнаго напитка. Ум. **Парничо́к.** *Пиво добре задніпровське, виборна дулівка, калинівочка, вишнівка, парничок, тернівка.* Мкр. Н. 34.

Парни́ще, ща, *м.* Ув. отъ **парень.** *Чи знаєш, він який парнище?* Котл. Ен. II. 22.

Па́рно, *нар.* Душно, парно.

Парня́, ні, *ж.* Помѣщеніе, гдѣ парятъ дерево для ободьевъ. Вас. 146.

Парня́га, ги, *м.* Ув. отъ **парень.** Грин. II. 341.

Паробкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* и пр.= **Парубкувати** и пр.

Парови́й, а́, е́. 1) Парный, для пары лошадей, воловъ. *Паровий віз.* 2) Паровой. *Парові млини.*

Парови́к, ка́, *м.* Паровикъ.

Парови́на, ни, *ж.* Жердь, шестъ. Желех. Палка. Вх. Зн. 47.

Паровина́, ни́, *ж.* Поле, выоранное на паръ. НВолын. у. См. **Паренина, парениця.** Ум. **Парови́нка.** *Унадився чорний вепер паровинку рити.* Гол. IV. 506.

Парови́ця, ці, *ж.* 1) Пара воловъ съ упряжью и возомъ, преимущественно чумацкихъ. Рудч. Чп. 252. *Що я приїду пишно та красно, а ти ще краще—сивою паровицею.* МВ. *Паровиця таких гарних волів.* Г. Барв. 380. *Паровиць зо три у його волів.* Черк. у. 2) Тулупъ и свита, надѣтые вмѣстѣ. *А як почались холоди та сльота, що тут робити? В свиті холодно, кожуха шкода,—так тоді паровицю натягнув: кожух гріє, а свита зверху, то хоч і мочить та до кожуха не пристає.* Брацл. у.

Парога́ч, ча, *м.*=Олень. Вх. Пч. II. 6.

Паро́їк, ка, паройо́к, йка, *м.* Ум. отъ **парій.**

Па́ронька, ки, *ж.* Ум. отъ **пара.**

Па́рос, са, *м.*=Парус. *Сонце почало зза гори випливати... як легенькі блискавочки забігали по землі його пароси.* Мир. ХРВ. 39.

Па́рост, та, *м.* 1) Молодой отростокъ; побѣгъ, ростокъ. *Зеленая та дібривонько, чого в тебе та борів много, зеленого та ні одного, пароста ні од одного.* Мет. 154. 2) Лучъ. *Роспустилися парости ясної зорі* Мет. 436. Ум. **Па́росток, па́росточок.**

Паростн́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Пускать побѣги, ростки. *Вже жито почало паростититися.* НВолын. у.

Па́росток, тка, па́росточок, чка, *м.* Ум. отъ **пароcт.**

Па́рость, ти, *ж.*=**Пароcт.** 1. Вх. Пч. I. 15.

Па́рох, ха, *м.* Приходской священникъ.

Па́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **пара.**

Парсо́на, ни, *ж.* Персона, лицо, особа. *Ще він* (Ю. Хмельн.) *возрастом малий, розумом не дійшлий.—Будем, говорять, попліч його дванадцять парсон сажати, будуть його добрими ділами наущати, буде міждо нами, козаками, гетьманувати.* АД. II. 121. *Своєю парсоною з'являлась до архирея.* Си. Л. 128. *Велика парсона, щоб тебе слухати.*

Парсу́на, ни, *ж.* Лицо, физіономія. *Парсуна роспухла, аж очима не баче.* Борз. у. *Його парсуна засоромилась, почервоніла як рак.* Кв. *Рушником обтер парсуну.* Мкр. Н. 17. *На Короля воно, дитя моє, схоже й удачею й парсуною.* Г. Барв. 483.

Па́рта, ти, *ж.* 1) Парта, школьная скамья. Левиц. *Краще бути першим за партою в колегії, ніж другим на Україні.* Морд. Пл. 159. 2) Родъ женскаго головнаго убора. Гол. Од. 81. Дѣвичій головной уборъ бархатный съ жемчугомъ. Вх. Уг. 257. *Дали ми тя, дали, в той перловой парти, тепер тя найдеме в білом пакулати.* Гол. IV. 441.

Парта́л, ла, парта́ль, ля, *м.* Остатки овцы, съѣденной волками. *Скілько вовків разом кинуться між овець... ото вже кущанка і пропала: одірвали кляті вовки і всю до-щенту поб'ють; аж удень схаменеться чабан, то почне скрізь по степу збірать партали.* О. 1862. V. Кух. 31, 38.

Парта́ч, ча́, *м.* Пачкунъ, плохой ремесленникъ. *Пізнає й грача, не партача.* Ном. № 12471.

Парта́чити, чу, чиш, *гл.* Вахлять, дѣлать кое-какъ, портить роботу.

Парте́с, су, *м.* Партесъ.

Партéсний, а, е. Нотный, по нотамъ (о пѣніи). *Партесні співи.*

Партíка, ки, *ж.* Краюха, большой кусокъ хлѣба. Берд. у. *На ж ти, Адаме, рискаль і мотику, іди робити на хліба партику.* Гн. I. 19.

Партíця, ці, *ж.* 1) Лента (для украшенія). Вх. Зн. 47. 2)=**Крайка.** Вх. Лем. 447. Ум. **Партíчка.** Гол. III. 712.

Партóлити, лю, лиш, *гл.* Дѣлать не особенно тщательно, почти то-же, что и **партачити.**

Партóрити, рю, риш, *гл.*=**Партолити.** *Дивлюся, жінка коло печі щось там парторить на обід.* Алв. 101.

Парть, ти, *ж.* 1) Судьба, участь. *Дай Боже добрий (?) парть.* Галиц. 2) Часть, доля. *Ой держать мені та парть велику, а як мене візьмеш, все тото оддадуть.* Галиц.

Парубéць, бця́, *м.*=**Парубок.** *Ой пришли к їй сімсот молодців, ще й парубців.* Чуб. III. 316.

Парубéцький, а, е = Парубоцький. *Молодецька хода, парубецький стан.* Чуб. V. 843.

Парубíй, бія, парубíйка, ки, парубíйко, ка, *м.*=**Парубіка.** *Ви старі, а я парубій.* О. 1862. IV. 75. *Потім умився і убрався, як парубійка до дівчат.* Котл. Ен. I. 22. *Був парубійко здатний,—веселий і жартовливий.* О. 1862. VIII, 18; IX, 69.

Парубíка, ки, *м.* Молодой парень. *Був парубіка в тому селі вбогий.* Г. Барв. 189. *Охрім догадливий був парубіка.* Гліб. Ум. **Парубíчка.** О. 1861. VIII. 19.

Пáрубків, кова, ве. Принадлежащій парню.

Парубкувáння, ня, *с.* Жизнь парня.

Парубкувáти, кýю, еш, *гл.* Вести холостую жизнь, быть неженатымъ парнемъ. КС. 1887. VIII, 767.

Пáрубок, бка, *м.* 1) Парень, молодой человѣкъ. КС. 1887. VIII. 767. *Уже вони не діти, а вже стали парубок і дівчина гарненькі—великі вже поросли.* Рудч. Ск. I. 118. 2) Холостой человѣкъ. *Я думала, що він удівець та сам собі живе, а він ще й досі парубок.* 3) Работникъ наемный. *Мо, каже, останешся в мене за парубка?* Чуб. II. 7. Ум. **Парубóнько, парубóчок.** Чуб. V. 10.

Парубóта, ти, *ж. соб.* Парни. *Чортова парубота норовистая.* Грин. III. 656.

Парубóцтво, ва, *с.* 1) *соб.* отъ парубок. Парни. КС. 1887. VIII. 769. *Ховалося від мене парубоцтво, старі діди стояли повстававши.* К. Іов. 61. 2) Холостая жизнь. *Ой у саду, у садочку та голубчик гуде, там Юрочко парубоцтво здає.* Мет. 230. *Ходить молодий в понеділок увесь день по боярах прощатися з своїм парубоцтвом.* МУЕ. III. 160.

Парубóцький, парубóчий, а, е. Свойственный, принадлежащій парню, юношѣ. *Годину урве собі на гуляння парубоцьке.* МВ. II. 11. *Парубочі голоси обзивались піснею десь далеко за ставком.* Левиц. Пов. 108.

Парубóчок, чка, *м.* Ум. отъ **парубок.**

Парубчá, чáти, *с.* Не вполнѣ взрослый парень.

Парубчáк, кá, *м.* Молодой парень, юноша. *Промовив парубчак, хитаючи головою.* Левиц. Пов. 181.

Парубченя́, няти, *с.*=**Парубча.**

Парубчúна, ни, *м.*=**Парубок.** *А дівчину парубчина даено виглядає.* О. 1861. XI. 42.

Парубчúско, ка, *м.* Плоховатый парень. *Сякий-такий парубчиско, та й той до багачки.* Грин. III. 210.

Парубчýк, кá, *м.*=**Парубчак.**

Паруб'я́, я́ти, *с.*=**Парубча.** *Пора нашим паруб'ятам селом мандрувати.* Чуб. III. 112. *У мене сини паруб'ята.* Г. Барв. 11.

Паруб'я́чий, а, е=**Парубочий.**

Парувáння, ня, *с.* 1) Выдѣленіе пара. 2) Соединеніе въ пары; спариванье. Г. Барв. 316. 3) Женитьба, вступленіе въ бракъ. *Витягли всі грошенята, що Максим наскладав до парування.* Мвр. ХРВ. 165. Ум. **Парувáннячко.** *Через теє паруваннячко утеряла дівуваннячко.* Грин. III.

Парувáти, рýю, еш, *гл.* 1) Выдѣлять паръ, дымиться. *Дивись, як гній парує.* Борз. у. *Вареники, знаєте, парують на столі.* Св. Л. 222. *Хліви його від молока парують.* К. Іов. 47. 2) Соединять въ пары; спаривать. *Та все воли калмицькі рябії до пари парують.* Нп. 3) Случать.

Парувáтися, рýюся, ешся, *гл.* 1) Выбирать пару; спариваться. *Голуби паруються.* 2) Вступать въ бракъ. *Не мені старому з нею паруватись.* Г. Барв. 13. *Діти зоставались нехрещені, парувались невінчані.* Стор. МПр. 65.

Пáрус, са, *м.* Лучъ. *Дивись, які паруси попускало сонце.* Сумск. у. *Буде змій летіти та паруси напускати.* Мнж. 31.

Парýха, хи, *ж.* 1) Родъ сметаны, по-

лученной отъ смѣшенія паренаго молока съ обыкновенной сметаной. Лохв. у. См. **Колотуха**. 2) Водка. *Ой піду я до корчми, нап'юся парухи.* Грин. III. 661.

Парх, ха, *м.* 1) Паршъ. *І так вони* (жиди) *їли засмерджені перепелиці, а з того подіставали пархи.* Гн. I. 33. Б) Бранное названіе еврея. *Парх пархом їде верхом соли купити, пархи солити.* Подольск. г.

Пархáтий, а, е. Паршивый. *Назирив він коненя мале, сухе та таке пархате, що аж гречкою усипане.* Рудч. Ск. II. 175.

Пархáч, чá, *м.* 1) Паршивецъ. 2)=**Парх 2.**

Парцьóшка, ки, *ж.*=**Варцьошка.** Вас. 166.

Парчá, чі, *ж.* Парча.

Парчéвий, а, е. Парчевой. *Столи ж мої тісовії, скатерті парчевії.* Мет. 51.

Паршúвий, а, е. 1)=**Пархатий.** Ном. № 1035. *Нате і мою мазничку на дьоють, бо і моя голова паршива.* Чуб. I. 264. 2) Плохой, скверный.

Пáрші, шів, *м. мн.* = **Пархи.** (См. **парх 1**) *Тішиться, як жид паршами.* Ном. № 2596.

Пас, са, *м.* 1) Поясъ, кушакъ. *Од Спаса та й рукавиці за паса.* Ном. № 485. *Не чесався, не вмивався, не мав паса, не впасався.* Гол. III. 80. 2) Ремень, на которомъ виситъ кузовъ кареты или коляски. 3) Полоса. Гол. Од. 58. 4) Лучъ. *Сонце тілько що підбилося; промінясті паси косо перерізують усю хату.* Мир. Пов. II. 76. Ум. **Пáсок.**

Пасамáн, ну, *м.* Тесьма для обшивки одежды, напр. бекеши. Гол. Од. 17.

Пасемúстий, а, е. Полосатый. Вх. Пч. I. 15.

Пáсемко, ка, *с.* Веревочка или нить, которой перевязываются пасма нитокъ. Шух. I. 149.

Пасемник, ка, *м.* = **Пасемко.** Гол. Од. 36.

Пáсерб, ба, *м.* Пасынокъ.

Пáсербик, ка, *м.*=**Пасерб.** Мнж. 188. *Ні, він їй не рідний,—пасербик.* Новомоск. у.

Пасербня́, ня́ти, *с.* Дитя отъ перваго брака мужа или жены.

Пáсербиця, ці, *ж.* Падчерица.

Пасéрдя, дя, *с.* Сердцевина дерева Мнж. 188.

Пасúна, ни, *ж.* Плохой поясъ. Вх. Зн. 47.

Пасинкувáльниця, ці, *ж.* Та, которая пасинкує. Сумск. у.

Пасинкувáти, кýю, єш, *гл.* Пасынковать, обрѣзывать, обрывать побочные отростки, листья травянистыхъ растеній. Черниг. г.

Пасúння, ня, *с. соб.* Побѣги боковые травянистыхъ растеній.

Пáсинок, нка, *м.* 1)=**Пасерб.** 2) Побочные побѣги на растеніяхъ.

Пасúстий, а, е. Полосатый. *Бач, яке пасисте полотно.*

Пасúсто, *нар.* Полосами. *Висипав мак пасисто.*

Пáсіка, ки, *ж.* Пчельникъ. *Хто мав пасіку, той мав мед.* Ном. № 9173. Ум. **Пáсічка.** *Божу пасічку певно стереже.* Сим. 225.

Пáсічити, чу, чиш, *гл.* Чистить, приготовлять новину подъ посѣвъ. Угор.

Пáсічка, ки, *ж.* Ум. отъ **пасіка.**

Пáсічник, пáсішник, ка, *м.* 1) Пчеловодъ. 2) Присматривающій за пчельникомъ. *Борода у його виросла наче у пасічника.* Рудч. Ск. II. 164.

Пасічникíвна, пасішникíвна, ни, *ж.* Дочь пасічника.

Пасічникувáння, пасішникувáння, ня, *с.* Занятіе пчеловодствомъ. Сим. 201.

Пасічникувáти, пасішникувáти, кую, єш, *гл.* Заниматься пчеловодствомъ. Сим. 224. *У його здавна була охота до бжоли, так тепер певно пасічникує.* К. ЧР. 8.

Пáсічниця, пáсішниця, ці, *ж.* Жена пасічника.

Пáсішник, ка и пр. См. **Пасічник** и проч.

Пáсія, сії, *ж.* 1) Пассія, особое церковное служеніе, совершаемое въ первыя 4 недѣли Великаго поста, по пятницамъ, и состоящее въ чтеніи страстныхъ евангелій. Левиц. Пов. 30. 2) Гнѣвъ, раздраженіе. **Впав у пáсію.** Вспылилъ.

Пáска, ки, *ж.* Пасхальный хлѣбъ, куличъ, баба. *Коли не прийду до церкви, то все паску святять.* Ном. № 168.

Паскли́н, на, *м.* Клинъ, которымъ коса прикрѣпляется къ косовищу. Шух. I. 169.

Паскýд, ди, *ж.*=**Паскуда.** Вх. Лем. 447.

Паскýда, ди, *об.* Брань: дрянь, пакостникъ. *Ламайте двері, поки вийде старий паскуда.* Шевч. 136.

Паскýдивий, а, е=**Паскудний.**

Паскýдити, джу, диш, *гл.* 1) Гадить, сквернить. *Я рук паскудить не хочу.* Шевч. 2) Гадить, пачкать, испражняться. *Погана*

птиця, що своє гнїздо паскудить. Ном. 3) Плохо дѣлать, портить. *Роби добре, не паскудь.* Ном. № 2113.

Паскýдитися, **джуся**, **дишся**, *гл.* Пачкаться, грязниться. *Оце, сказала, смердить повітрям, а я буду коло єї паскудиться—не хочу!* Рудч. Ск. II. 64. *Не паскудьмось, краще буде!* НВолын. у.

Паскýдний, а, е. Мерзкій. *До якою зухвальства дійшло паскудне хлопство.* Стор. МПр. 100.

Паскýдник, ка, *м.* 1) Скверновецъ, мерзавецъ. *Прийди, прийди, паскуднику, лежить су ъ на суднику.* Чуб. V. 1144. 2) Г иная болѣзнь. Сим. 61, 76. Карбункулъ у скота. Шух. I. 43. **Збúти паскýдник.** Пустить лошади кровь з храп, а переносно — разбить носъ до крови. Сим. 76.

Паскýдниця, ці, *ж.* Скверновка, мерзавка.

Паскýдність, ности, *ж.*=**Паскудство**.

Паскýдно, *нар.* Мерзко, гадко, скверно.

Паскýдство, ва, *с.* Мерзость, гадость. *Нечисте гнїздо всякою паскудства.* Левиц.

Паслúна, ни, *ж.*=**Паслін.** ЗЮЗО. I, 136.

Паслíн, пасльóн, льóну, *м.* 1) Раст. а) Solanum nigrum L. Вх. Пч. I. 13. Маркев. 166. *Забудь ласощі: паслін і цибулю, а за гірку твою працю візьми під ніс дулю.* Ном. № 5674. б)—**жóвтий.** Solanum Dulcamara L. ЗЮЗО. I. 134. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 427.

Пасмáн, ну, *м.* Полоса. **У пасмáни.** Въ полосы (о матеріи). Гол. Од. 21.

Пасмúстий а, е=**Пасемистий.** Борз. у.

Пáсмо, ма, *с.* 1) Пасмо, мѣра нитокъ: 30 нитокъ. Вас. 202, 190. Чуб. VII. 408. *Я колись п'ять пасом валу однесла,—він, спасибі йому, не погордував, узяв.* Кв. 2) Прядь. *Коси вилізли з під хустки і теліпались пасмами.* Левиц. I. 80. 3) Гряда. *Пасмо гір.* 4) Годовой слой древесины. Вх. Лем. 447.

Пáсмуга, ги, пáсмужка, ки, *ж.* Узкая полоска. *Як же ми будемо збоку дивитися на тарілку, то побачимо тільки пасмужку від неї.* Дещо.

Пасовúй, á, é. 1) Относящійся къ поясу. 2)—**чóботи.** Цѣльные сапоги съ неотрѣзнымъ передомъ.

Пасовúсько, ка, *с.*=**Пасовище.** Шух. I. 185. *Приймив ялівочку на пасовиско.* Гн. II. 204.

Пасовúця, ці, *ж.* 1)=**Пасовище.** 2) Время, когда пасется скотъ. Ананьев. у.

Пасовúще, ща, *с.* Пастбище. *Козаки бідкаються пасовищами.* К. Бай. 41. *Це наше пасовище,—нехай воли пасуться.* Васильк. у.

Пáсóк, ска, *м.* 1) Ум. отъ **пас.** 2) Кожаный поясъ съ пряжкой. Чуб. VII. 417, 418. 3) Бритвенный ремень.

Пáсока, ки, *ж.* Сукровица, кровь. *Чи бач, що ледві вже він кульші волоче, що так з його юшить і пасока тече.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 87). **Пáсокою вúйтися.** Облиться кровью.

Пáста, ти, *ж.* Мышеловка, крысоловка. См. **Пастка.** Вх. Пч. II. 7.

Пастáя, тáї, *ж.* Раст. Lunaria rediviva L. Вх. Зн. 47.

Паства, ви, *ж.* Пастьба. *Волів приже́не з пастви.* Харьк. у.

Пастернáк, кý, *м.* Раст. Pastinaea sativa L. ЗЮЗО. I. 131.

I. Пáсти, сý, сéш, *гл.* 1)—**когó.** Пасти. *Пасла Кася воли й коні.* Чуб. V. 908. *От треба тому панові наймита—нікому свиней пасти.* Рудч. Ск. II. 9. **Пішóв до Бóга вíвці пáсти.** Умер. Фр. Пр. 200. 2)—**що.** Съѣдать, пасясь. *Гони вівці мої, де підут, і принесеш тою мені, що мої вівці будут пасти.* Гн. II. 155. 3)—**óчі (чим), óком, очúма (когo).** Зариться, заглядываться, смотрѣть, не сводя глазъ, на что. *В останнє рідними лугами й берегами дід очі приязні пасе й не напасе.* К. Дз. 155. *Полю просо за током, а він мене пасе оком.* Грин. III. 649. *Сидить нерухома та пасе нас очима.* МВ. (КС. 1902. X. 145). 3)—**зáдню.** Быть позади всѣхъ. *Сем'я моя не буде пасти між людьми задню.* Г. Барв. 348. *Тим часом я такий же маю розум, я ні в чому не буду пасти задню.* К. Іов. 25.

II. Пáсти, дý, дéш, *гл.* 1) Пасть, упасть. *Троянці всі замурмотали, Дидоні низько в ноги пали.* Котл. Ен. *На серці туга така пала, що йому дух так і захватує.* Кв. *Відразу пав без душі.* 2) Опуститься на землю. *Поминь ти, соколе ясний... Сядь-пади у мою батька й матері перед ворітьми.* АД. I. 95. *Прилетіла пава, в головочках пала.* Мет. 104. 3) Припасть, покрыться. *Примивали доріженьку,—таки пилом пала.* Мет. 22.

Пастúрка, ки, *ж.* Пт. Motacilla, трясогузка. Вх. Лем. 447. См. **Пастушка.**

Пáстися, сýся, сéшся, *гл.* Пастись. *Ой пасіться, мої сірі воли!* Чуб. V. 55.

Пастівень, вня́, *м.* Отгороженная подъ пастбище земля вблизи жилья. Черниг. у.

Пастівни́к, ка́, *м.*=**Пастівень**. Шух. I. 168. Константиногр. у. *Дивлюсь у пастівник, а він коня собі лагодить*. Федьк. *Пустив коника до пастівника, а сам пішов у сад виноград*. Лукаш. 153. Ум. **Пастівничо́к.**

Па́стка, ки, *ж.* 1) Ловушка, западня. *Десь назнала лисиця у лісі пастку (вовкієню) і там м'ясо було положене*. Рудч. Ск. I. 21. 2) Мышеловка, крысоловка. *Не шастайся, як миш по пастках*. Ном. № 3163.

Пастрама́, ми, *ж.* Солонина изъ баранины. Св. Л. 48.

Пастрома, ми, *ж.*=**Пастрама.**

Пастрьо́ма, ми, *ж.* Кусокъ мяса, сала и пр. положенный въ ловушкѣ для приманки звѣря.—напр. въ мышеловкѣ. Мнж. 188. См. **Пастрама.**

Пасту́х, ха́, *м.* Пастухъ. *А овечка й каже: то ж то треба пастуха слухать, як пасе*. Рудч. Св. I. 41. Ум. **Пастушо́к.**

Пастухува́ти, ху́ю, еш, *гл.* Пастушествовать, быть пастухомъ. Черк. у. *Мій син те літо пастухував*. Волч. у.

Пасту́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пастушка.**

Пасту́ший, а, е. Пастушій. *Чиїх батьків я нарівні не ставив з пастушими собаками моїми*. К. Іов. 63.

Пасту́шити, шу, шиш, *гл.*=**Пастухувати.** *Біда вівцям, де вовк пастушить*. Фр. Пр. 198.

Пасту́шка, ки, *ж.* 1) Пастушка. 2)=**Пастирка.** Вх. Пч. II. 12. См. **Блисканка.** Ум. **Пасту́шечка.**

Пастушо́к, шка́, *м.* 1) Ум. отъ **пастух.** 2)=**Пасту́шка** 2. Вх. Пч. II. 12.

Пасту́щина, ни, *ж.* Плата пастуху. Желех.

Пасть, ти, *ж.* 1) Пасть. *А в иншою і зубів нема, сама пасть, що инша голова йому в рот улізе*. Кв. 2) Ловушка для лисицъ: деревянный цилиндръ—выдолбленный буковый пень—**осмів** лежитъ горизонтально; въ верхнемъ боку его отверстіе, сквозь которое можетъ проходить вертикально стоящая надъ нимъ **сту́па**—бревно съ тяжестью на верхнемъ концѣ в двумя желѣзными остріями—**зуба́ми**—на нижнемъ, въ срединѣ стоитъ **зру́щик**—палочка съ шнуркомъ, удерживающимъ сту́пу вверху. Ловушка вставляется въ нору лисицы, которая, выходя черезъ цилиндръ, толкаетъ зрущик, ступа падаетъ и остріями убиваетъ звѣря. Шух. I. 236.

Пасча́ний, а, е. Относящійся къ пасхальному хлѣбу. **Пасча́на лопа́та.** Лопата на которой сажаютъ въ печь пасхальный хлѣбъ. Вх. Лем 447.

Па́счин, на, не. Принадлежащій пасхальному хлѣбу. *Саджав... паску до печі, а також пасчину посестру* МУЕ. III. 44.

Пасчи́нка, ки, *ж.* Кадочка. Вх. Зн. 47.

Пате́льня, ні, пате́ля, лі, *ж.* Сковорода Бердич. Брацл. у.

Па́тер, ру, *м.*=**Патериця.** *Взяла ласмаку... давай її баба тим патером почищати*. Мнж. 140.

Патери́ця, ці, *ж.* Посохъ. Рудч. Ск. I. 61. *Чернець мій встав, надів клобук, взяв патерицю*. Шевч. 372. *Козацький бунчук переважить бурмистерську патерицю*. К. ЧР. 226.

Пати́к, ка́, *м.* Палка, колъ. Грин. III. 520. *Аж язик патиком став. Пане, бери черевик на патик*. Ном. № 9902. Ум. **Патичо́к.** Чуб. V. 1140.

Пати́ка, ки, *ж.* 1) Палка. 2) Кляча. *Прокляті цигани усунули тобі в руки таку патику, що й скіпками гидко взяти*. Кв. 3) Нерасторопный. *Ну й з тебе патика, нічого не второпаєш*. Ум. **Пати́чка.**

Пати́нок, нка, *м.* Туфля. Бердич. у. *Величний, як жидівський пати́нок*. Ном. № 2497. *Набула без панчіх патинки*. Котл. Ен. II. 25. *Подай патинки господині*. Шевч.

Пати́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **патика.**

Патичо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **патик.**

Пати́ччя, чя, *с.* соб. Палки, мелкій хворостъ. Хотин. у.

Паткань, ні, *ж.* Зоол. Mur decumanus, большая крыса. Вх. Уг. 257.

Патлама́, ми́, *ж.* Плохое болотное сѣно съ осокой, камышемъ и пр. Вас. 207. Мнж. 188.

Патлами́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Приводить въ безпорядокъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Патла́нь, ня́, *м.* Длинноволосый человѣкъ.

Патла́тий, а, е. Длинноволосый, босматый. *Неси, Боже, патлатою, щоб було за віщо скубти*. Чуб. I. 245.

Патла́ч, ча́, *м.*=**Патлань.** Чуб. VII. 412. Употр. также какъ насмѣшливое названіе для духовнаго лица. Мнж. 188.

Патла́шки, шок, *ж. мн.* Родъ растенія. *Ой на горі, на горі зацвіли патлашки*. Грин. III. 231.

Па́тли, па́тлі, лів, *м. мн.* Длинные волосы, космы. *Невістка дівчину так і вхопила за патли.* Г. Барв. 369. *Тоді то жид-рандар стиха підхождав, козака за патлі хватав.* Дума.

Па́тока, ки, *ж.* 1) Медъ безъ воску. *Заліз як муха в патоку.* Ном. № 1642. 2) Патока сахарная. Черк. у.

Па́толоч, чі, *ж.* 1) Истоптанное поле, потрава. Рк. Левиц. 2) Мѣсто, гдѣ съѣдено хищнымъ звѣремъ животное съ остатками на немъ. (Вовк) *тут, бо де б йому діваться,—ось свіжа патолоч.* Алв. 92. *Вовк, казав би, задавив лоша,—була б патолоч.* Волч. у. 3) Остатки послѣ сбора конопли. Брацл. у.

Патолоча, чі, *ж.* Маленькое озеро. Вх. Лем. 447.

Патрамент, ту, *м.* Поколѣніе. *Як здохне в дворі мамигувата скотина: чи то свиня, чи овечка, чи тю корова, до вже не буде добра, аж двадцять патраментів передохне.* Кіев. у.

Па́трати, раю, еш, *гл.* 1) Очищать птицу отъ перьевъ, очищать отъ шерсти свинью. *То локшину кришили, то птицю патрали.* Кв. 2) Потрошить. *Вівчарики прехорошенько найкращою баранчика взяли та й патрають гуртом.* Гліб.

Патрахі́ль, лі, *ж.* Епитрахиль. Рудч. Ск. I. 198. *На вікні требник лежав з хрестом, в патрахіль замотаний.* Св. Л. 109.

Патре́т, та, *м.* Портретъ. *Се й сліпий розгледить, що се патрет, а не живий чоловік.* Кв.

Патре́тник, ка, *м.* Портретистъ; фотографъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Патріо́т, та, *м.* Патріотъ. *Презавзятий патріот.* Шевч. 463. *Як слід доброму патріотові робити.* О. 1861. IX. 180.

Патріоти́зм, му, *м.* Патріотизмъ. О. 1861. IX. 180.

Патріоти́чний, а, е. Патріотическій. К. Кр. 29.

Патріо́тка, ки, *ж.* Патріотка. К. Дз. 87.

Патрія́рх, ха, патрія́рха, хи, *м.* Патріархъ. *Я патріярхові за розрішення та за заручини дала сто гривен.* К. Бай. 13. *Написав до її брата патриярхи.* Гн. I. 140.

Патро́н, на, *м.* 1) Патронъ. *I торбинка з сухарами, і муниця з патронами.* Чуб. V. 970. 2) Патронъ, покровитель. 3) Святой, имени котораго посвящена церковь. О. 1861. XI. 108.

Патроха́ти, ха́ю, еш, *гл.* = **Патрати.** *Жид заставив жидівку патрохать гиндика, а сам побіг по кварту горілки.* Грин. II. 224.

Патрува́ти, ру́ю, еш, *гл.*=**Пантрувати.** *Підпали піч, та патруй, щоб не погасло.* Борз. у.

Пать́ок, ку, *м.* Отдѣльная струя, текущая по поверхности, полоса текущей по какому-либо предмету жидкости. *Хата тече,—по стіні патьоки знати.* **Патьо́ки попусти́ти.** Расплакаться, разревѣться. *Попустив патьоки, патьоки гірких сліз.* Г. Арт. (О. 1861. III. 82).

Патьо́хи, хів, *мн.* Болтовня. Екатериносл. у. **Піти́ у патьо́хи.** Пуститься въ болтовню.

Патя́, *меж.* выражающее пустой разговоръ, болтовню. *Патя та патя та й розпатякались, неначе цілий вік їм укупі на сьому місті жити.* Кв.

Патя́кало, ла, *с.* Многоглаголивый человѣкъ. Лохв. у.

Патя́кати, каю, еш, *гл.* Разглагольствовать. *Сидить з п'яницями, патякає.* Г. Барв. 290.

Патя́ки, ків, *мн.* Разглагольствованія.—**роспусти́ти.** Начать разглагольствовать. *Роспустили патяки обоє.* Мир. Пов. I. 133.

Паужі́ня, ня, *с.* То, что высыпается изъ подъ **пауза.** Вх. Лем. 447.

Паув, за, *м.*=**I. Рубель 1.** Вх. Лем. 447.

Паувник, ка, *м.* Веревка для привязыванія **пауза.** Вх. Лем. 447.

Пау́к, ка́, *м.* и пр.=**Павук** и пр.

Пауки́, ків, *м. мн.* Раст. Leontodon taraxacum. Вх. Пч. II. 33.

Паучи́на ни, *ж.*=**Паутина.** Вх. Уг. 257.

Паучи́ня, ня, *с.*=**Павутиння.** Вх. Лем. 447.

Пах, ху, *м.* Запахъ. *Кругом пах од трави і квіток.* Сим. 204. *Не люблю пива, ні паху його.* Нп. *У олії свиріпляній гарний пах.* Лебед. у.

Паха́, хи́, *ж.*=**Пахва.** *Узяв її по під пахи.* АД. I. 278. Ум. **Па́шка.** *Ой взяв же ї по-під пашки, повів же ї по-під дашки.* Гол. I. 45.

Па́хання, ня, *с.* Нюханіе. Ум. **Па́ханнячко.** *Барвіночок да для дівочок, рутка да м'ятка для паханнячка.* Чуб. III. 483.

Па́хати, хаю, еш, *гл.* Нюхать, обонять. Угор.

Пахва́, ви́, *ж.* Подмышка, подплечье. *Несе під пахвою скриньку.* Драг. 180.

Пахвина́, ни, *ж.* Нижняя и боковая часть брюха животныхъ отъ пупа до паховъ. *Одріжте мені пахвини.*

Пахіття́, тя́, *с.* Пахота. *Не пахіття, а поліття.* Ном. № 7267.

Па́хмурний, а, е. Пасмурный. *Темна та пахмурна із неба зслизла чорна ніч.* Котл. Ен. III. 22.

Па́хмурно, *нар.* Пасмурно. *Пахмурно сьогодня.* Волч. у.

Пахно́, на́, *с.* Запахъ.

Пахнота́, ти́, *ж.* Запахъ, благовоніе. *Ніхто не може одібрати од ладану пахноти.* Грин. II. 322.

Па́хнути, ну, неш, *гл.* Пахнуть, издавать запахъ. *Пахне бузком, конвалією.* Стор. МПр. 80. **Щоб твій и дух не пах!** Чтобъ тебя здѣсь не было. Ном. № 5142. **Ґарбузо́м па́хне.** Будетъ отказъ на сватовство. *І багата, і хороша, хто погляне,—ахне. Пішов би я сватати, та гарбузом пахне.* Чуб. V. 37. **Доріженька па́хне.** Предстоитъ въ скоромъ времени дорога. *Дощик крапле, чумаченькам дороженька пахне.* Чуб. V. 1029. **Па́хне земле́ю (від ньо́го).** Уже умираетъ. *Од неї пахне вже землею, уже й мене не пізнає. Я до попа та до сусіди: привів попа, та не застав—вона вже вмерла.* Шевч. 401.

Пахну́чий, пахню́чий, пахню́щий, пахня́чий, а, е. Душистый. *Пахнючий перець.* НВолын. у. *Ой ти, дівчино, ти пахнюще зілля.* Чуб. V. 391. *Пахнячий ладан до кадильниці.* Гол.

Пахня́чка, ки. *ж.* Мушкатная груша, мушкатель. Вх. Уг. 257.

Пахо́лик, ка, *м.*=**Пахолок.** (Паничі) *посилають пахолика.* Гол. I. 81.

Пахо́лок, лка, *м.* 1) Мальчикъ, мальчуганъ; парень. Чуб. V. 917. *Я малий пахолок, родився в вівторок, а в середу рано до школи оддано.* Нп. 2) Слуга.

Па́холок, лка, *м.* Холка у лошади.

Пахо́льський, а, е. Относящійся къ мальчику. К. ЦН. 311.

Пахоля́, ля́ти, *с.* Маленькій мальчикъ. *Та скажи мені правду, мале пахоля, над якеє зілля і в світі нема?* Мет. 360. Ум. **Пахоля́тко.**

Па́хощі, щів, *ж. мн.* Ароматъ, благоуханіе. *Любисточок—для любощів, василечок—для пахощів.* Нп. *Було багацько квіток, багацько пахощів.* Левиц. Пов. 174.

Пахті́ти, хчу́, ти́ш, *гл.* Пахнуть. *А мишенятко під вербою ночуло, що м'ясце пахтить.* Гліб.

Па́хторити, рю, риш, *гл.*=**Нюшкувати.** *Пес пахторит.* Вх. Зн. 47. *Жид на ярмарку пахторит, кого б ошукати.* Вх. Зн. 47.

Паху́чий, паху́щий, а, е. Душистый. *Хай ваша душка буде між солодкими медами, перед пахучими ладанами.* Ном. № 4573. *Чебрець—зілля пахуще.* Полт. у. *Пахуще, як м'ята.* Ном.

Паху́чість, чости, *ж.* Душистость.

Паху́щий. См. **Пахучий.**

Паху́щик, ка, *м.* Родъ растенія. *Ще рожа не процвітає, пахущик ся не розвиває.* Гол. IV. 286.

Па́цати, цаю, еш, *гл.*—**нога́ми.** Лежа на животѣ, бить ногами по землѣ. Левиц. Пов. 234.

Паци́к, паци́к! цюнка-на! *меж.* для призыва свиней. Вх. Лем. 447.

Паци́кілок, лка, *м.* Небольшой колъ. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Пацитися, цюся, цишся, *гл.* О свиньѣ: поросяться. *Свиня пациться.* Вх. Пч. II. 7.

Па́цірки, ків, *мн.* 1)=**Пацьорки.** 2)—**жаб'ячі.** Лягушечья икра. Вх. Лем. 447.

Паці́рник, ка, *м.* Раст. а) Althaea officinalis. Вх. Уг. 257. б) **дикий.** Malva silvestris. Вх. Уг. 257.

Пацни́й. Употр. только въ *ж. р.:* **пацна́.** Поросая, супоросная. *Льоха пацна.* Вх. Пч. II. 7.

Пацурни́к, ка, *м.* = **Пацірник.** Вх. Уг. 257.

Паць! *меж.* для призыва свиней.

Па́цьор, ра, *м.* Бусина. Употр. больше во *мн. ч.* **па́цьори,** и гораздо чаще въ ум. формѣ: **пацьо́рки**—бусы. Чуб. VII. 426. Гол. Од. 77. Шух. I. 130, 215, 306. *Гапулині пацьорки.* АД. II. 312. *А в нашої Олени все пацьори зелені, то по штирі, то по п'ять все на шиї цуркотять.* Гол.

Пацьо́рки, ків, *мн.* 1) См. **Пацьор.** 2) Раст. Malva ratundifolia L. ЗЮЗО. I. 128. См. **Пацірки, пацюрки.**

Пацю́! *меж.*=**Пець.** Лохв. у.

Пацю́к, ка́, *м.* 1) а) Поросенокъ. б) Кастрированный свиной самецъ. Вх. Пч. II. 7. 2) Крыса. *Стоїть борщ під лавою із разною приправою: із жуками, цвіркунами, з великими пацюками.* Чуб. V. 1144. *Діла робити не хочеш, а пика—хоч пацюки бий* (т. е. такая толстая). ЗОЮР. I. 148. 3) Насѣк. Tenebrio molitor, мучной жукъ. Вх. Пч. I. 7.

Пацю́рки, ків, *мн.* 1) = **Пацьорки.** 2)—**у рачи́ці.** Рачья икра. Вх. Лем. 447.

Пацю́чий, **а**, **е**. 1) Поросячій. 2) Крысій.

Па́ця, **ці́**, *ж*. 1) Дѣтск. Поросенокъ, свинья. О. 1861. VIII. 8. 2) Кость: бабка. КС. 1887. VI. 478. **Гра́ти в па́ці**. Играть въ бабки. Маркев. 76. *А доки в паці будеш грати?* Котл. Ен. V. 22.

Паця́, **ця́ти**, *с*. 1)—**Пацюк** 1. *Під порогом паця квичит*. Гол. II. 684. 2)—**морське́**. Cavia coбaya, морская свинка. Вх. Лем. 436.

Паця́тник, **ка**, *м*. Матка у свиньи. Желех. Вх. Зн. 47.

Пачерво́точина, **ни**, *ж*. Труха, высыпавшаяся изъ червоточины. *Летів горобець через безверхий хлівець, ніс четверик гороху без червотоку, без червоточини, без пачервоточини*. Ном. № 6072.

Пачесовачка, **ки**, *ж*. Щетка съ болѣе тонкими зубьями для расчесыванія льна. Вх. Уг. 249.

Пачіскі́, **сбк**, *мн*.=**Пачоси**.

Пачісувати, **сую**, **еш**, *гл*. Расчесывать ленъ щеткой. Гол. Од. 36.

Па́чка, **ки**, *ж*. Пачка, кипа, тюкъ. *Біда тому пачкарові, що він пачки перевозить, бо му комар в ухо бренить: покинь пачки, бо загинеш*. Чуб. V. 1087.

Пачка́рь, **ря́**, *м*. Контрабандистъ. Чуб. V. 1087. См. **Пачка**.

Пачкарюва́ти, **рюю**, **еш**, *гл*. Заниматься контрабандой.

Пачконо́з, **за**, *м*.=**Пачкарь**.

Па́чо́си, **сів**, *мн*. 1) Очески, вычески. Грин. II. 37. Вас. 201. 2) Начосы. *З рудими пачосами на голові*. Левиц. I. 31.

Пачо́сній, **я**, **е**. Сдѣланный изъ оческовъ. *Полов'яний хліб не голод, а пачосняя сорочка не нагота*. Ном. № 5355.

Па́ша, **ші**, *ж*. 1) Кормъ для скота, подножный кормъ. *Та солома ще може піде й на пашу*. Зміев. у. *Ой коні наші сиваші, чи були ви на паші?* Мет. 218. *Займи нашу телусю та пожени на пашу, на панську толоку*. ХС. II. 192. *Да корівка ваша вже стара.—Ні, не стара; яка вона стара? всього сьома паша*. О. 1862. VII. 90. 2) Наживка для удочки. Шух. I. 226.

Паше́нний, **а**, **е**. Хлѣбный. **Паше́нна я́ма**. Яма для храненія зерноваго хлѣба; имѣетъ форму колокола, узкимъ концемъ вверхъ, внутри обмазывается глиной и обжигается: Мнж. 188. *Виголодавсь, як собака в пашенній ямі*. О. 1861. XI. Кух. 26. **Паше́нна комо́ра**. Амбаръ для ссыпки зерна.

Паши́на, **ни**, *ж*.=**Пахва**. *Я шапку під пашину*. Грин. III. 653.

Паши́стий, **а**, **е**=**Пашний**. *Пашиста солома*. НВолын. у.

Паші́ти, **шу́**, **ши́ш**, *гл*. 1) Издавать сильный запахъ. *Погана смердюча горілка—аж із рота пашить*. 2) Пышать, бить (о пламени). *А полум'я з рота так і паше, так і паше*. Рудч. Ск. II. 31.

Па́шка, **ки**, *ж*. Ум. отъ **паха**.

Пашке́т, **ту**, *м*. Паштетъ. Маркев. 157. *І в кахлях понесли пашкети*. Котл. Ен. II. 9.

Пашни́й, **а́**, **е́**. О соломѣ: съ примѣсью травы. *Пашна солома*.

Пашни́на, **ни**, *ж*. Хлѣбное зерно.

Пашни́стий, **а**, **е**=**Пашний**=**Пашистий?** *Кони пашнисті, снопи рясписті*. Гол. II. 35.

Пашни́ця, **ці**, *ж*. Хлѣбъ въ зернѣ и на стеблѣ. *Роди, Боже, жито, пшеницю, усяку пашницю*. Мет. 344. Ум. **Пашни́чка**. *Дощик линувся—цебром, відром, дійничкою над нашою пашничкою*. Ном. № 334.

Пашня́, **ні́**, *ж*. 1)=**Пашниця**. *Міх з пашнею*. Котл. Ен. VI. 25. *Куди се Бог носив?—А на базарь пашню возив*. Гліб.

Пашо́к, **шка́**, *м*. Родъ карточной игры. *Грати в пашок*.

Паштригува́ти, **гу́ю**, **еш**, *гл*. У портныхъ: метать, сметывать.

Па́ща, **щі**, *ж*. Пасть.

Паще́ка, **ки**, *ж*. 1)=**Паща**. *Мовчи лиш, а то кулаком так твою пащеку й заткну*. Канев. у. 2) *мн*. Лицевыя скулы. Константиногр. у.

Пащикува́ння, **ня**, *с*. Многословныя разглагольствованія; дерзкія разглагольствованія.

Пащикува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл*. Многословно разглагольствовать, дерзко разглагольствовать. *Жінки! коли б ви більше їли, а менш пащикувать уміли,—були б в раю ви за сіє*. Котл. Ен. IV. 61. *Дубцем його, щоб не дуже пащикував*. Полт. у.

Пащикува́тий, **а**, **е**. Неумѣренно разглагольствующій; дерзко разглагольствующій. *Згадала Зосю, горду, пащикувату, хитру*. Левиц. I. 515.

Пащику́ха, **хи**, *ж*. Болтунья; крикуха. Котл. Ен. VI. 11.

Паюва́ння, **ня**, *с*. Дѣлежъ. К. ЦН. 243.

Паюва́ти, **ю́ю**, **еш**, *гл*. Дѣлить на части. *Срібло-злото на три части паювали*. Макс. *Будем грунта - худобу на дві части паювати*. АД. I. 119.

Паюха́, **хи́**, *ж*. Кровь. *Да ще не зар-*

жавіла і табля моя сваха, хоч вона не аз нюсю вмилась. КС. 1882. X. 25.

Певен, вна, не=**Певний.** *Як що зробиш, парубче, своє діло як слід,—тоді я брду певен і знатиму, що все у гаразді.*

Певне, *нар.* Вѣрно, навѣрно, должно быть. *Певне ти, дівчино, иншого кохаєш?* Чуб. V. 318.

Певний, а, е. 1) Вѣрный, надежный. *Признайсь мені, дівчинонько, чи будеш ти певна.* Грин. III. 198. *А щоб певна була правда,—нехай шлях покаже.* Шевч. 140. *Певна людина.* 2) Увѣренный. *Хиба вони не певні в своїм щасті?* К. Іов. 46. 3) Внушающій довѣріе. *Тут певнеє ніщо ні ходить, ні сидить.* Греб. 369. 4) Извѣстный, опредѣленный. *Ангел певного часу спускавсь у купальню.* Єв. I. V. 4.

Певнити, ню, ниш, *гл.* Исполнять. *Вони завіт його держали, певнили заповідь Господню.* К. Псал. 227.

Певність, ности, *ж.* 1) Вѣрность. *Скажи мені, серце моє, чи будеш ти певна? На що ж тобі, мій миленький, той певности знати, коли будеш тую нічку в степу ночувати?* Чуб. V. 76. 2) Увѣренность. *Дав Господь їм певність і безпечність.* К. Іов. 54.

Певно, *нар.* 1) Вѣрно, надежно. 2)=**Певне.** *У такому жупані певно дівчина полюбе.* Харьк. г. *Уже певно візьме її за себе.* Кв.

Певнота, ти, *ж.*=**Певність.**

Певняк, ка, *м.* Увѣренный. *Тепер я виведу коні на степ та й на всю ніч певняк собі, що не будуть у спаші.* Уман. у.

Пейс, са, *м.* Пейсъ. (Берко) *ходить було, тільки колипе довгими чорними пейсами.* Левиц. I. 103.

Пейсатий, а, е. Имѣющій пейсы, съ большими пейсами.

Пейстрий, а, е. Пестрый. *Кобила його пейстра—усі добре знають, а він каже ворона.* Борз. у.

Пейстрина, ни, *ж.* Нанка. Чуб. VII. 416.

Пек, *меж.* выражающее отстраненіе, отказъ, неудовольствіе. *Цур тобі, пек тобі, дяче, чого в тебе серце гаряче.* Чуб V. 1165. *І васильки мої, і Василь при мені... Пек його матері, сподобався мені.* Нп.

Пекарити, рю. риш, *гл.*=**Пекарювати.** Вх. Зн. 7.

Пекарівна, ни, *ж.* Дочь, пекаря, хлѣбника.

Пекарка, ки, *ж.* Пекарка, булочница.

Пекарня, ні, *ж.* 1) Пекарня, булочная. 2) Кухня. Св. Л. 60. Сим. 130. К. ЧР. 38. *Пекарня дух любить.* Ном. № 10290 *Ой увійшла пані у свою пекарню.* Чуб. V. 1072.

Пекарський, а, е. Принадлежащій пекарю.

Пекарчук, ка, *м.* Мальчикъ въ булочной.

Пекарь, ря, *м.* Пекарь, булочникъ.

Пекарювати, рюю, еш, *гл.* Заниматься хлѣбопеченіемъ.

Пекати, каю, еш, *гл.* Отстранять кого-либо, говоря пек. *А то що такого!—каже бідак та пекає: „пек, осина!“* Гн.

Пекатися, каюся, ешся, *гл.* Отстраняться отъ кого. *Поганий чоловік, я його пекаюся, дарма, що рідний брат.* Міус. окр.

Пекельний, а, е. 1) Адскій. Котл. Ен. II. 32. *Огонь пекельний.* Єв. Мт. V. 22. *Гориш тим пекельним вогнем.* Стор. МПр. 14. 2) Мучительный, крайне тяжелый. *Росказав Іван Остапові, яке то пекельне його й людське життя на білому світі.* Грин. I. 288.

Пекельник, ка, *м.* Житель ада, чортъ. МВ. (КС. 1902. X. 155) *Коли дивиться, аж покійний пан старий, тою пана батько, дрова возе у пеклю, а вони, пекельники, кажуть...* Рудч. Ск. I. 95.

Пекло, ла, *с.* 1) Адъ, геенна. *Лучче тобі калікою в життя увійти, ніж дві руці мавши, піти в пеклю.* Єв. Мр. IX. 43. *Приходить він до пекла—аж там чортів такою багацько.* Рудч. Ск. I. 70. 2)—**і рай.** Родъ игры. Ив. 62.

Пеклування, ня, *с.* Заботы, попеченіе.

Пеклуватий, а, е. Заботливый.

Пеклуватися, луюся, ешся, *гл.* Заботиться, печься о комъ.

Пекти, чу, чеш, *гл.* 1) Печь, жечь. *Цвісти над ним буду, щоб не пекло чуже сонце.* Шевч. 40. 2) Печь. *Сама пекла паляниччи.* Рудч. Ск. II. 5.—**раки.** См. **Рак.** 3) Жарить.

Пектися. чуся, чешся, *гл.* 1) Жариться, печься. *Мерзла в ніч, а в день пеклась.* Котл. Ен. *Ой косить хазяїн та на степу сіно, та на сонці печеться.* Грин. III. 570. 2) Печься. *Сам міситься, сам і печеться.* Рудч. Ск. I. 136. 3) Жариться. *Курка печеться.*

Пекучий, а, е. *Пекучий вітер.* НВолын. у. *Сонце пекуче.* МВ. *Журба пекуча.* МВ. I. 13.

Пелéвень, вня, *м.*=**Пелевня.** Вх. Лем. 447.

Пелéвник, ка, *м.*=**Пелевня.** Вх. Уг. 258.

Пелéвня, ні, *ж.* Родъ амбара, овина, гдѣ хранится солома, мякина, сѣно, также зерновой хлѣбъ. Желех. *А чи дома 'сте, синове мої? Ой дома, дома на пелевні сут, на пелевні сут, злотічко віют.* Гол. II. 70.

Пелéна́, ни, *ж.* 1) Подолъ рубахи. *Вареники варила, та й пелену спалила.* Нп. 2) Выступъ крыши надъ стѣною. Судж. у. Ум. **Пелінка, пеліночка.** Чуб. III. 176. Мил. 164.

Пеленувáти, ну́ю, еш, *гл.* Пеленать. *Годувала, пеленувала, ніченьки не досипала.* Грин. III. 370.

Пéлех, ха, *м.* 1) Клокъ волосъ, шерсти. 2) Старый дѣдъ. *Хоч він до пелеха сідою із парубіки молодою не перескочив—пережив.* Греб. 318.

Пелехáнка, ки, *ж.* Неряха, неряшливая женщина. Угор.

Пелехáня, ні, *ж.*=**Пелеханка.** *Ой у млині два камені,—і один не меле, відібрала пелеханя сокола від мене.* Гол. IV. 506.

Пелехáти, хáю, еш, *гл.* Рвать что либо въ изобиліи. *Добрався до груш—гіянь, як пелехає.*

Пелехáтий, а, е=**Волохатий.** Котл. Ен. V. 7. *Гуси пелехаті.* Грин. III. 89. *Летить голуб коло хати сивий пелехатий.* Чуб. V. 382. *Кури пелехаті.* Драг. 28. *Кучерявий піч вимітає, пелехатий у піч заглядає.* Грин. III. 472.

Пелі́нка, пелі́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **пелена.**

Пéлька, ки, *ж.* Глотка. *Напекла стара моя такою хліба, що і в пельку не лізе.* Кобеляк. 7. *П'ять літ роблю на чужу пельку.* Г. Барв. 321.

Пелю́стка, ки, *ж.* 1) Капустный листъ. *Та й хороша ж цей рік капуста: ач які пелюстки!* 2) Кушанье: сваренные капустные листы съ мяснымъ фаршемъ. Маркев. 157. 3) Въ прическѣ гуцульской дѣвушки: прядь, шестая часть волосъ, идущая на косу. Шух. I. 135. 4) Широкій зубецъ, находящійся съ каждой стороны ряда тонкихъ зубьевъ въ прядильномъ гребнѣ. Сумск. у. Ум. **Пелюсточка.**

Пелю́ха, хи, *ж.* Пеленка. Вх. Уг. 258.

Пелю́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пелюшка.**

Пелю́шка, ки, *ж.* Пеленка. См. **Пелюха.** *Молодая Оленочка синочка родила, повила його, повила та у білії пелюшки.* Чуб. V. 890. Ум. **Пелюшечка.** Чуб. III. 378.

Пенáрство, ва, *с.* Домашній скотъ, вообще домашнее имущество. *Нема у мене, щоб хто доглянув і тамтою пенарства.* Ольгоп. у. *Як перевозився, то привіз дванадцять возів пенарства.* Ананьев. у.

Пéндюр, ра, *м.* — **водити.** = **Лаятися.** Ном. № 13601.

Пéнзель, зля, *м.* 1) Кисть (у живописцевъ). Левиц. Пов. 217. *Дістав палітру з красками і пензель.* Кв. 2)=**Щітка,** которой бѣлятъ стѣны. Черниг. у. Ум. **Пéнзлик.**

Пензльóваний, а, е. Рисованный масляными красками. Встрѣчено у Кулиша: *Полотно пензльоване.* К. XII. 96.

Пéнний, а, е. Задолженный, имѣющій долги. *Лучче ж пенному сіло на шию зложити, ніж бідних людей правдивих зводити.* Ном. № 2793.

Пень, пня, *м.* Пень. *Голий, як пень.* Ном. *Ой пішов Опанас по горілку для нас, зачепився за пень та й стояв увесь день.* Нп. **Пнем стáти, на пню стáти.** Упорствовать, заупрямиться. *Внучечка як на пню стала: лікаря та й лікаря.* МВ. (О. 1862. III. 45). **У-пéнь.** До чиста, совершенно. *Рубати у-пень увесь народ.* ЗОЮР. I. 120. *Ляхів, мостивих панів, у-пень рубайте.* Макс. *Та бодай же ти, корчмо... та й у-пень згоріла.* Грин. III. 286. **На пні хліб.** Хлѣбъ на корню. **Посивіти на пні.** Состарѣться въ дѣвушкахъ. *А що мені з того, що ви всі три посивієте на пні.* Левиц. I. 306. 2) При укладкѣ сноповъ въ **кладню** (см.): каждый изъ четырехъ сноповъ, которые ставятъ въ центрѣ возлѣ **остреви.** Шух. I. 166. Ум. **Пеньóн, пеньóчок.** *Стоїть у лісі на пеньку якийсь чоловік, а кругом того пенька вовк так скаче, так скаче,—хоче його з'їсти.* Рудч. Ск. I. 72. **Мáти собí на пеньку́.** Имѣть въ виду. Ольгоп. у.

Пенькóвий, а, е. Пѣнковый. *Пенькова люлька.* Св. Л. 260.

Пенькóвщина, ни, *ж.* Лѣсъ, опредѣленный на срубъ. Радом. у.

Пенькувáтий, а, е. Упрямый, своенравный. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Пеньóк, нькá, *м.* 1) Ум. отъ **пень.** 2) Значительной величины деревянный обрубокъ въ видѣ цилиндра, вкопанный въ землю,—вокругъ него загибаютъ колесный ободъ при выдѣлываніи колесъ. Вас. 147.

Пеня́, ні, *ж.* 1) Напасть, бѣда. *По п'ятінках заробляла, щоб шовкову хустку*

придбати та сю пеню звязати. Тепер на тебе пеня напала, що не всіх пов'язала. Кв. *Така нам лучилася пеня! Як на ту пеню і мати приходять. Оце пеня!* 2) Придира, привязчивый человѣкъ. *Пеня московська.* Чуб. І. 267. 3) **Мáти на пеню́.** Имѣть причину для ссоры. *Я з тобою не маю нічого на пеню.* Ном. 4) **Пеню́ волокти́ на ко́го.** Обвинять напрасно, взводить на кого что. *Хиба я буду на себе пеню волокти.*

Пеня́вий, а, е. Небрежный, неловкій. Угор.

Пеня́кува́тий, а, е. 1) Придирчивый, вавязчивый. 2) Упорный, упрямый. О. 1862. V. 82. *Устань, устань, мила, привіз я дубину, тонку та довгу та сукувату, на твою спину пенякувату.* Чуб. V. 644. *І не бачила такої пенякуватої дівчини— щоб по її було.* Чернг. у.

Пеня́ти, ня́ю, еш, *гл.* 1) Пенять. *На Бога пеняєш, а сам кульгаєш.* Ном. № 88. *Хата млинові пеняє.* 2) Быть небрежнымъ, неловкимъ. Угор.

Пер, ру, *м.* Рыба Thymallus wexillifer. Вх. Пч. II. 21.

Перва́к, *м.* 1)—**ка́**. Первенецъ. Каменец. у. *Казав Микита-первак — не буде так.* Звенигор. у. 2)—**ка́**. Первый рой вылетѣвшій изъ улья во время роенія. 3)—**ку́**. О наливкѣ, квасѣ перваго настоя. *Дулівочка-первак така смашна була.* Гліб. *Первак грушевий квас.* Котл. Ен. IV. 16. 4)—**ку́**. Деготь перваго выдѣленія. *Нехай піде на діхтярню—у бору дьоготь робили—та нехай Грицько дасть дьохтю первачку, — самого чистого.* Грин. І. 33, Ум. **Первачо́к.**

Перва́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ **первачка.**

Перва́чка, ки, *ж.* Первая дочь. Ум. **Перва́чечка.** Г. Барв. 137.

Первачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **первак.**

Пе́рве, *нар.*=**Перше.**

Пе́рвий, а, е=**Перший.** *Перві півні заспівають, то я тебе й ізбужу.* Чуб. V. 535.

Первина́, ни́, *ж.* Случившееся въ первый разъ. *Хиба се первина?* Сим. 216. *Се йому не первина.* Ном. № 7898. Ум. **Перви́нка.**

Перви́нчики, ків, *м. мн.* Первое отдѣленіе игры въ **креймахи.** Ив. 39.

Перви́чка, ки, *ж.*=**Первачка.**

Перві́нчик, ка, *м.* Первый рой. *Кладе бджолоньки у три лавоньки, а первінчики у чотире.* Гол. II. 15. См. **Первиничики.**

Первісний, а, е. Первоначальный.

Пе́рвістка, ки, *ж.* Первенецъ женскаго пола. *Так то вже кохає та пестить Горпина свою первістку, і з рук не спускає.* МВ. І. 97. *У моєї корови теличка первістка.* 2) Родившая первый разъ. 3) Первый разъ отелившаяся корова. Вх. Пч. І. 15. Вас. 197. Ум. **Пе́рвісточка.**

Пе́рвісток, тка, *м.* Первенецъ.

Пе́рвісточка, ки, *ж.* Ум. отъ **первістка.**

Пе́рвітка, ки, *ж.* 1) = **Первістка.** 2) Первая возлюбленная. *Була і в мене дівка первітка, щиро її кохав, та не довелося подружиться; тепер вона заміжжю.* Лубен. у.

Пе́рво, *нар.*=**Перше.** *Нічою йому не страшно, не боязько, не болезно стало; а перво з великою жалю так було й обмірає.* МВ. І. 46.

Первові́к, ка и ку, *м.* Начало вѣковъ. *Гой, чи так тепер, як було здавна, як було здавна, й а з первовіка.* Kolb. І. 96. *Так було з первовіку.* ЕЗ. V. 100.

Первові́чний, а, е. Отъ начала вѣковъ сущій. *Первовічний, як Бог.* Гн. II. 217.

Первожи́телець, льця, *м.* Первый житель. Ном. № 8507.

Первозда́нний, а, е. Только что созданный. *Ніби із за диму пливе місяць круглолиций,—і мир первозданний одпочив на лоні ночі.* Шевч.

Первозі́мки, ків, *м. мн.* Начало зимы. Волч. у.

Первозі́м'я, м'я, *с.* Первый санный путь.

Перво́літок, тка, *м.* Человѣкъ въ юныхъ лѣтахъ. *Пані наша була не перволіток, та й не яка й стара.* МВ. II. 31.

Первопідста́ва, ви, *ж.* Первое основаніе, базисъ. Левиц.

Первопочи́н, ну, *м.* Первое начало. Левиц.

Перворі́день, дня, *м.* Первородный сынъ. *Побив тоді Господь в Єгипті перворіднів.* К. Псал. 181. *Народиться у смерти перворідень.* К. Іов. 39.

Перворі́дний, а, е. Первородный.

Перворя́дний, а, е. Первостепенный. *Перворядні оперні артистки.* Левиц. Пов. 103.

Перво́спи, пів, *м. мн.* Первый сонъ.

Первотві́р, тво́ру, *м.* Оригиналъ, подлинникъ. Умач. II. 245.

Первотво́рний, а, е. Оригинальный. Желех.

Первохристия́нський, а, е. Первыхъ временъ христіанства. К. ХП. 11.

Первоцвіт, ту, *м.* 1) Первый цвѣтъ растеній. 2) Раст. подснѣжникъ, Primula.

Пергá, гú, *ж.* Цвѣточная пыль, приносимая пчелами въ улей. Подольск. г. *Він нам губи чистим медом, не перюю маже.* Мкр. Н. 32.

Пергáмен, ну, *м.* Пергаментъ. *Віковічні пергамени.* К. (О. 1861. II. 230).

Пергáч, чá, *м.* Летучая мышь. Вх. Лем. 447.

Пердíж, жá, *м.* Испусканіе вѣтровъ.

Пердíти, джý, дúш, *гл.* Испускать вѣтры.

Пердýн, нá, *м.* Испускающій вѣтры. **Ум. Пердунéць, пердýнчикъ.**

Пердь, *меж.*, выраж. испусканіе вѣтровъ. Чуб. V. 1112.

Перéбалочок, чка, *м.* Небольшая лощинка. (Залюб.).

Перебалáкати, каю, еш, *гл.* Осилить въ разговорѣ, болтовнѣ. *А ну, хто кою перебалакає?* 2) Разсказать, сказать въ разговорѣ (все). *Ще ж бо не все перебалакали — посидьте лишень.*

Перебáнити, ню, ниш, *гл.* Перемыть, вымыть вновь.

Перебанувáти, нýю, еш, *гл.* Пережить, перенесть что-либо горестное. *Ой я тую зиму борзо не перезимую, ой я свого миленького не перебаную.* Гол.

Перебаранчáти, чáю, еш, *гл.* Мѣшать, препятствовать. Ном. № 2545. *Коли б ви пак сиділи нишком та не перебаранчали* (робити). Левиц. Пов. 172.

Перебáс, сá, *м.* Въ выраж.: **Взяти мішóк на перебасá.** Неполный мѣшокъ (съ зерномъ, напр.) взять на плечо такимъ образомъ, чтобы содержимое осунулось въ концы мѣшка, а пустая средина лежала на плечѣ. Вх. Зн. 39.

Перебатувáти, тýю, еш, *гл.* Перерѣзать.

Перебáчити, чу, чиш, *гл.* 1) Перевидѣть, видывать. *Прожили ви на світі чималю, перебачили всього.* 2) Простить. Угор.

Перебгáти, гáю, еш, *гл.* Перегнуть. *Цей пояс на двоє перебганий.* Золотоноп. у.

Перебéнда, ди, *ж.* Шутка, болтовня, балагурство. *Черчик має реверенду та й до мене в перебенду.* Гол. III. 351.

Перебéндювати, дюю, еш, *гл.* 1) Капризничать, привередничать. *Не перебендюй бо так довго, Солопію!* Г. Арт. (О. 1861. III. 94). 2) Болтать.

Перебéндюха, хи, *ж.* Привередница.

Перебéнда, ді, *м.* 1) Балагуръ. 2) Капризникъ, привередникъ.

Перебенкетувáти, тýю, еш, *гл.* Окончить пировать.

Перебéрдина, ни, *ж.* Лучина, добытая изъ стараго валежника. Радом. у.

Перебадикнýти, нý, нéш, *гл.* Перекувыркнуться. Вх. Лем. 447.

Перебивáти, вáю, еш, сов. в. **перебúти, б'ю, еш,** *гл.* 1) Перебивать, перебить, перешибить. *Пербив... шаблю.* Стор. МПр. 151. 2) Только сов. в. Перебить всѣхъ, убить, все побить. *Сам ходжу, сам.— Де діти подівав? Грім перебив, дощ потопив.* Чуб. III. 104. 3) Одолѣвать, одолѣть въ битвѣ, въ бою. *Їк я тебе переб'ю, то я буду старша.* Гн. II. 221. 4) Мѣшать, помѣшать, перебивать, перебить (въ дѣлѣ, разговорѣ). *Перебив йому брехати. Хто мені буде ділечко перебивать.* Мил. 212.

Перебивáтися, вáюся, ешся, сов. в. **перебúтися, б'юся, éшся,** *гл.* 1) Перебиваться, перебиться. *Палиця перебилася.* 2) Сражаться, сразиться. *А я ж тих турків да й не боюся: а й я з ними в полі переб'юся.* Чуб. III. 275.

Перебúйніс, носа, *м.* Съ перебитымъ носомъ.

Перебúти, ся. См. **Перебивáти, ся.**

Перебігати, гаю, еш, *гл.* О собакахъ, волкахъ: закончить періодъ течки. *Сука вже перебігала.*

Перебігáти, гáю, еш, сов. в. **перебíгти, біжý, жúш,** *гл.* 1) Перебѣгать, перебѣжать. *Голодний поле перебіжить, а голий три.* Ном. № 648. *Дівчата з відрами бігли... перебігаючи Дашковичеві дорогу.* Левиц. Пов. 102. *Коли це перебіга йому дорогу чорт.* Рудч. Ск. II. 21. 2) Забѣгать, забѣжать впередъ, встрѣчать, встрѣтить. *Пішла вона у церкву, а роботник і собі: перебіг її та й став на криласі.* Мнж. 92. *А на тихому Дунаю нас перебігають січовики-запорожці.* Шевч. 259. 3) Пробѣгать, пробѣжать. *Перебігли чотирі милі дороги.* Мет. 184.

Перебíгатися, гаюся, ешся, *гл.* Перетомиться отъ бѣганья.

Перебігáтися, гáюся, ешся, *гл.* Бѣгать въ перегонку.

Перебíгнути, ну, неш, *гл.*=**Перебігти.** *Як іде хто куди-годі, а перебігне го заяць... то вже му сі не поведе.* ЕЗ. V. 87.

Перебíгти. См. **Перебігати.**

Перебíдкатися, каюся, ешся, *гл.* Перебѣдствовать.

Перебієць, бійця, *м.* Боецъ кулачный. *І гриця здумав завести і п'яний зараз роскричався, щоб перебійців привести.* Котл. Ен. II. 14.

Перебір, бору, *м.* 1) Переборъ, излишекъ. 2) Осмотръ, ревизія. *Та скликали усіх дівок на перебір.* Грин. III. 273. *У прийому славний двір, там нам буде перебір.* Чуб. V. 997. 3) Разборчивость, капризъ, прихотничанье. *За перебір дасть Бог витрішки.* Ном. № 4619. *А судив мені Бог, кою я не знала, а за той перебір, що перебірала.* Чуб. V. 491.

Перебірати, раю, еш, сов. в. **перебрати, беру, реш**, *гл.* 1) Перебирать, перебрать, сортировать, отбирать, отобрать лучшее. *Перебірала груші.* 2) Перебирать, перебрать всѣхъ, все, беря каждое одно за другимъ. 3) Преимущественно несов. в. Разбирать, дѣлая выборъ, капризничать, прихотничать. *Я не вередую, не перебіраю женихами.* Котл. НП. 369. *А судив мені Бог, кою я не знала, а за той перебір, що перебірала.* Чуб. V. 491. *Смерть не перебірає.* Ном. 4) Перебирать, перебрать лишнее. *Перебере грошей у хазяїна, більш як заробив візьме.* 5) Перебирать. *Ніжками дрібненько перебірає.* Кв. *Стиха, мов у сопілочку перебірає.* О. 1862. IV. 87. 6) Пересчитывать, припоминать, припомнить все. *Бо-зна колишнії случаї в душі своїй перебіраю.* Шевч. *Що ти гріхи мої перебіраєш, переступу дошукуєшся грізно.* К. Іов. 7) Перемѣнять, перемѣнить одежу.

Перебіратися, раюся, ешся, сов. в. **перебратися, беруся, решся**, *гл.* 1) Переселяться, переселиться, перебираться, перебраться. *Недавно тільки* (єзуїти) *перебрались у Крулєвство.* Стор. МПр. 45. *Ми й перебрались до неї в хату.* МВ. (О. 1862. III. 73). 2) Переходить, перейти, переплыть, переправиться. *Перебрались вони через глибоку балку.* Стор. МПр. 109. *Як то ви перебралися* (через море). Рудч. Ск. I. 120. 3) Переодѣваться, переодѣться. *Лягають спать, а він перебрався дівкою.* Рудч. Ск. I. 197.

Перебірка, ки, *ж.* 1) Переборка, сортировка. 2) Переодѣванье. *Свою пітну одежу скидають, а надівають чисту—на цій переборці їх застали.* Новомоск. у. 3) Дощечка или палочка, вставляемая между рядами ткацкой основы для раздѣленія ихъ. Вас. 167.

Перебірливий, а, е. Разборчивый, капризный, прихотливый. *Такий перебірливий: і того не їсть, і того не їсть.* Пирят. у.

Перебірник, ка, *м.* Разборчивый, прихотливый человѣкъ. Ум. **Перебірничок, перебірниченько.** *Наш паниченько перебірниченько коники перебірає: котро краще,—собі бере, котро бридше,—служенькам дає.* АД. I. 13.

Перебірниця, ці, *ж.* Разборчивая, прихотливая женщина.

Перебірниченько, ка, перебірничок, чка, *м.* Ум. отъ **перебірник**.

Перебірчастий, а, е. ? *Гільце вили ой гільчасте, перебірчасте.* Рк. Макс. *Поставте її на столі, на гільчастій, на переборчастій скатерті.* Чуб. IV. 101.

Перебірчик, ка, *м.*=**Перебірник**. *Як місяць перебірчик перебірає всіма зірками, після полюбить одну зірочку, так і парубок.*

Перебовком, *нар.* Перезванивая, перезвономъ. *Кобзо!... дзвониш перебовком стиха, мов мертвих хрониш.* К. Дз. 210.

Перебовтати, таю, еш, *гл.* Взболтать.

Перебовтатися, таюся, ешся, *гл.* 1) Взболтаться, разболтаться. 2) Перейти въ бродъ рѣку. *Так сяк перебовтався на другий беріг.*

Перебоїна, ни, *ж.* Поперечная перекладина креста. *Воробці прилітали до хреста, сідали на поперечній перебоїні.* Гн. I. 117. См. **Перехрестя**.

Переболіти, лю, лиш, *гл.* 1) Переболѣть, перестать болѣть. *Болит та й переболит.* Фр. Пр. 103. 2) Изболѣться, изстрадаться. *Моя душа переболіла, моє серце схне.* МВ. II. 41.

Переборець, рця, *м.*=**Перебірник**. *Гей я молодець, переборець.* Чуб. III. 86.

Перебороти, рю, реш, *гл.* Побороть, побѣдить. *Чи ми переборем, чи вна трутит у могилу,—наша слава буде.* Федьк.

Переборщити. См. **Переборщувати**.

Переборщувати, щую, еш, сов. в. **переборщити, щу, щиш**, *гл.* Дѣлать, сдѣлать излишнее, сверхъ мѣры, пересаливать, пересолить, преувеличить. Ном. № 7691, 7693. *Любощів давано, да не вміючи переборщили.*

Перебоятися, боюся, їшся, *гл.* 1) Долго пробыть въ страхѣ. 2) Перестать бояться.

Перебратися, ся. См. **Перебірати, ся**.

Перебрести. См. **Переброджувати**.

Перебрех, ху, *м.* Перевираніе, извращеніе фактовъ. *Коли б єси над тим пе-*

ребрехом знялась, котрим письменство в нас що-року багатиться. К. Дз. 90.

Перебрóджувати, джую, еш, сов. в. **перебрести́, бреду́, дéш** и **переброди́ти, джу́, диш,** гл. Переходить, перейти въ бродъ. *Перебрела дві річеньки й половину ставу.* Чуб. III. 128. *Дунаю не перебити, не перебродити.* Чуб. V. 537.

I. **Перебува́ти, ва́ю, еш,** сов. в. **пере бу́ти, бу́ду, деш,** гл. 1) Пробывать, пробыть. *Днів два або й три перебудемо.* МВ. I. 62. *Перебудь там, поки сповіщу тебе.* Єв. Мт. II. 13. 2) Обходиться, обойтись, прожить безъ чего. *Не родив мак, перебудем так.* 3) Переживать, пережить. *Як настане ніч, поки її перебудеш, то дуже довгою вона тобі стане.* Драг. 63. *Наші злидні ваше багатство перебудуть.* Ном. № 1611. *Що буде, те й буде,—ми все перебудемо.* МВ. (О. 1862. III. 58). *А я тую чорну хмару рукавцем розмаю, перебула поговір, перебуду неславу.* Чуб. V. 144. 4) Только сов. в. Перебывать. *За день скільки вас перебуде. Здається, не було хати в селі, де б я не перебула наймичкою.* Г. Барв. 365.

II. **Перебува́ти, ва́ю, еш,** сов. в. **перебу́ти, бу́ю, еш,** гл. Перемѣнять, перемѣнить на комъ обувь, переобувать, переобуть. *Треба перебути чобіт, а то муляє.*

I. **Перебува́тися, ва́юся, ешся,** сов. в. **перебу́тися, бу́дуся, дешся,** гл. Обходиться, обойтись. *Може тобі борошна?— Та я й своїм перебудусь. Викрутнями перебувається.* Ном. 817.

II. **Перебува́тися, ва́юся, ешся,** сов. в. **перебу́тися, бу́юся, ешся,** гл. Перемѣнять, перемѣнить на себѣ обувь, переобуваться, переобуться. Ном. № 5472.

Перебудóвувати, вую, еш, сов. в. **перебудува́ти, ду́ю, еш,** гл. Перестраивать, перестроить.

Перебунтува́тися, ту́юся, ешся, гл. Прекратить бунтъ.

Перебурха́ти, ха́ю, еш, гл. Перебушевать. *Стишилось море, перебурхало.*

Перебурча́ти, чу́, чи́ш, гл. Перестать ворчать.

Перебу́ти, ся. См. **Перебувати, ся.**

Перебу́тний, а, е. Преходящій.

Перева́бити. См. **Переваблювати.**

Перева́блювати, люю, еш и **перевабля́ти, ля́ю, еш,** сов. в. **перева́бити, блю́, биш,** гл. Переманивать, переманить.

Перева́га, ги, ж. 1) Перевѣсъ; преимущество. *Не дай же їм на суді переваги.* К. Іов. 37. 2) **Гуля́ти в перева́ги.** Родъ игры: дѣти кладутъ на бревно доску и, ставъ на концахъ, качаются. Канев. у. 3) **На перева́зі ста́ти.** Воспротивиться, мѣряться силами. *Чорта з два станугь з писарем на перевазі,—він і писнуть не дасть, заб'є баки.*

Перева́ги-ваги, нар. Переваливаясь. *А за ними кобзарь волох переваги-ваги шкандибає (на конику, козакам співає.* Шевч. 170.

Переважа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **перева́жити, жу, жиш,** гл. 1) Взвѣшивать, взвѣсить. *Узяла той мед, переважила.* Грин. III. 22. 2) Перевѣшивать, перевѣсить. *Було на терезах три пуди, кинув мішок,—так і переважив.* 3) Перевѣшивать, перевѣсить, превосходить, превзойти, одолѣть. *Ой будьте здорові, в кого чорнії брови, а я свої в сажу вмажу, таки ваші переважу* Нп. *Правда кривду переважить.* Ном. *Не переважить його ворог.* К. Псал. 206.

Переважа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **перева́житися, жуся, жишся,** гл. Перевѣшиваться, перевѣситься.

Перева́жити, ся. См. **Переважати, ся.**

Перева́жувати, ся, жую, ся, еш'ся, гл.=**Переважати, ся.**

Перевали́ти, ся. См. **Переввлювати, ся.**

Перева́лля, ля, с. Обрывистый оврагъ. *Ускочив у шелюги, а там перевалля велике,—не можна було бігти конем, щоб догнати його.* Новомоск. у. (Залюб.).

Перева́лювати, люю, еш, сов. в. **перевали́ти, лю́, лиш,** гл. 1) Переваливаться, перевалиться. 2) Переталкивать, перетолочь слишкомъ сукно на сукновальнѣ. Харьк.

Перева́люватися, лююся, ешся, сов. в. **перевали́тися, лю́ся, лишся,** гл. Переваливаться, перевалиться. Левиц. Пов. 25.

Перевари́ти, ся. См. **Переварювати, ся.**

Перева́руха, хи, ж. Торговка, продающая съѣстное? *Переварухи, бодай їм заціпило, так і гукають: та кричить: свату, ходи до мене гарячих хляків, а друга: хто почне у мене книша гарячою.* О. 1862. I. 42.

Перева́рювати, рюю, еш, сов. в. **перевари́ти, рю́, риш,** гл. Переваривать, переварить.

Перева́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **перевари́тися, рю́ся, ришся,** гл. Перевариваться, перевариться.

Перéвдяг, **гу**, *м.* Переодѣванье, также одежда, въ которую кто-либо переодѣлся. *В черничому перевдязі козак.* К. ЦН. 302. *До Київа ти крадькома перевдяюм серед ночі мандруєш.* К. ПС. 47.

Перевезтú, **ся**. См. **Перевозити**, **ся**.

Перевернýти, **ся**. См. **Перевертати**, **ся**.

Перéверт, **ту**,, *м.* 1) Переворотъ. 2) **Піти в перéверти**. Начать кувыркаться. *Сміх не реготи, пішла баба в переверти.* Ном. № 12678. 3) **На перéверт пішлó дíло**. Пошло наоборотъ. Рк. Левиц.

Перевéртаник, **ка**, *м.* Лепешка изъ картофеля, кукурузной муки и овечьяго сыру. Вх. Зн. 47.

Перевертáння, **ня**, *с.* 1) Переворачиваніе. 2) Опрокидываніе. 3) Превращеніе. 4) Превращеніе (имен. чиселъ). К. Гр. 117.

Перевертáти, **тáю**, **еш**, сов. в. **перевернýти**, **нý**, **неш**, *гл.* 1) Переворачивать, переворотить, перевернуть. *Той чмелик перевернув крильця, скинув їх, вони попадали, а він полетів.* Рудч. Ск. I. 119. 2) Переворачивать, перевернуть, опрокидывать, опрокинуть. *Рибку ловив—човен перевернув, шевчиха зосталася, шевчик утонув.* Чуб. V. 820. 3) Превращать, превратить. *Ціле весілля перевернено ніби у вовкулаки.* КС. 1883. XII. 700. 4) Превращать, превратить (именов. числа). К. Гр. 117.

Перевертáтися, **тáюся**, **ешся**, сов. в. **перевернýтися**, **нýся**, **нешся**, *гл.* 1) Переворачиваться, перевернуться. *Перевертався і нудився, не здужав голови звести.* Котл. Ен. II. 13. 2) Переворачиваться, перевернуться, опрокидываться, опрокинуться. *Як ударю по казану, то він і перевернеться.* Стор. МПр. 47. 3) Проходить, пройти, перебывать, *Чимало літ перевернулось, води чимало утекло.* Шевч. 106. *А паничів що то в нас перевернулось!* МВ. (О. 1862. III. 40). 4) Превращаться, превратиться. *Йою* (вовкулаку) *тільки б зустріти та Грицем назвати, дак і перевернеться людиною.* Г. Барв. 454. *Перевернулись тепер уже кат знає нащо запорожці.* К. ЧР. 89.

Перéвертень, **тня**, *м.* 1) Отступникъ, ренегатъ. *Тим часом католицькі пани з нашими перевертнями усиловувались унію на Вкраїні прищепити.* К. ЧР. 10. 2) Выродокъ. (Вівці) *перевертні продаються або вирізуються на лій.* О. 1862. V. Кух. 35.

Перéвертом, *нар.* Кувыркомъ, вверхъ дномъ. *Як прийде мій додому, так усе й піде перевертом по хаті.* Екатериносл. у. *І в них перевертом усе перевернулося* Г. Барв. 176.

Перевершúти. См. **Перевершувати**.

Перевéршувати, **шую**, **еш**, сов. в. **перевершúти**, **шý**, **шиш**, *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать чрезмѣрно высовій верхъ на стогѣ. 2) Перекладывать, переложить наново верхъ на стогѣ.

Перевéсло, **ла**, *с.* Свясло для снопа, вообще витень соломы, которымъ что-либо связывается. Чуб. VII. 393. О. 1861. XI. Св. 66. *Шляхтич з переварено сирватки, шабелька на личку, перевеслом підперезаний.* Ном. № 858.

Перевéсник, **ка**, *м.* 1) Сверстникъ, ровесникъ. Рк. Левиц. *Він мій перевесник.* (Залюб.). 2)=**Перелесник**. *А хиба ж ви не знаєте, до кого й тепер у нас на селі перевесник літає?* Рк. Левиц.

Перевéсниця, **ці**, *ж.* Сверстница, ровесница. *Обидві вони були перевесниці.* Левиц. Пов. 116.

Перевестú, **ся**. См. **Переводити**, **ся**.

Перевивáти, **вáю**, **еш**, сов. в. **перевúти**, **в'ю**, **єш**, *гл.* 1) Перевивать, перевить. *Вінок плете з червоного та з білого маку, зеленим барвінком перевиває.* МВ. I. 142. *Червоною стьожечкою коса перевита.* Рудч. Чп. 186. 2) Передѣлывать, передѣлать свитое или перевитое. *Чи хороше віллечко ми тобі ізвили? як не хороше,—ми перев'єм, ми тобі краще ізов'єм.* МУЕ. III. 102.

Перевúжшати, **шаю**, **еш**, *гл.* Превысить; превзойти. *Посіпака економ то пана перевижшав, бо народ катував.* Гн. II. 144.

Перевикáти, **кáю**, **еш**, сов. в. **перевúкти**, **кну**, **неш**, *гл.* Привыкать, привыкнуть. *Воно в мене перевикло на руках та на руках.*

Перевисáти, **сáю**, **еш**, сов. в. **перевúснути**, **ну**, **неш**, *гл.* Перевѣшиваться, перевѣсвться.

Перевисáтися, **сáюся**, **ешся**, сов. в. **перевúснутися**, **нуся**, **нешся**, *гл.*=**Перевисати**, **перевиснути**. *Перевислось намисто назад.*

Перевúти. См. **Перевивати**.

Перéвиця, **ці**, *ж.* 1) Удочка. Вх. Зн. 47. 2) Въ удочкѣ: часть лесы около крючка изъ сѣраго несплетеннаго волоса. Шух. I. 226.

Перевíд, **вóду**, *м.* 1)=**Перехід 1**. *Нема льоду, нема люду, нема переводу, хто мене вірно любить, бреде через воду.* Чуб. V. 84. *Беру воду з переводу.* Гол. I. 176. 2) Непроизводительная трата, порча. 3) Пре-

кращеніе. *Козацькому роду нема переводу.* Ном. № 771.

Перевідати, ся. См. **Перевідувати, ся.**

Перевідник, ка, *м.* 1) Расточитель. *Адес—пес, Пересип—злодій, Куяльник—перевідник.* Ном. № 748. 2) Человѣкъ смѣшанной породы, помѣсь. Шух. I. 55.

Перевідувати, дую, еш, сов. в. **перевідати, даю, еш,** *гл.* 1) Навѣщать, навѣстить. *Вона в мене й не снідала, тільки ж мене й перевідала.* Чуб. V. 553. 2) Узнавать, узнать. Шух. I. 235. *Іди, Юрию, перевідай, запитай си, чого вони* (корови) *так ричуть.* ЕЗ. V. 62.

Перевідуватися, дуюся, ешся, сов. в. **перевідатися, даюся, ешся,** *гл.*=**Перевідувати, перевідати.**

Перевіз, возу, *м.* 1) Перевозъ, перевозка. *За морем вовк три гроші та руб перевозу.* Ном. № 10574. 2) Переправа. КС. 1883. IV. 737. *Ой пішли чумаки в дорогу, дійшли вони до перевозу.* Чуб. V. 1039.—**держати.** Перевозить черезъ рѣку. *Дівка Ориночка перевіз держала.* Мет. 333. 3) Родъ игры: бросаніе камешковъ такъ, чтобы они скакали рикошетомъ по водѣ. Сим. 26.

Перевізник, ка, *м.* Перевозчикъ; паромщикъ. Ум. **Перевізничок.** *Перевізнички мої! перевезіть до роду.* Чуб. V. 558.

I. Перевій, вію, *м.* Сугробъ, наметенный поперекъ дороги. НВолын. у.

II. Перевій, вою, *м.* Распаренныя древесныя вѣтви, употребляемыя для связыванія дерева. Радом. у.

Перевійник, ка, *м.* Связка изъ соломы или прутьевъ въ вір'ї. Житомир. у.

Перевінчати, чаю, еш, *гл.* Обвѣнчать.

Перевінчатися, чаюся, ешся, *гл.* Обвѣнчаться.

Перевікувати, кую, еш, *гл.* Прожить жизнь.

Перевірити, ся. См. **Перевірювати, ся.**

Перевірка, ки, *ж.* Провѣрка. *Була* (в казармі) *вночі перевірка.* Мвр. ХРВ. 146.

Перевірювати, рюю, еш, сов. в. **перевірити, рю, риш,** *гл.* Провѣрять, провѣрить.

Перевірюватися, рююся, ешся, сов. в. **перевіритися, рюся, ришся,** *гл.* Убѣждаться, убѣдиться по опыту. *Я вже... сам перевіривсь, що як сняться мідні гроші, або що яйце їси... то будуть бити.* Св. Л. 162.

Перевішати. См. **Перевішувати.**

Перевішувати, шую, еш, сов. в. **перевішати, шаю, еш,** *гл.* 1) Перевѣшивать, перевѣсить, повѣсить на другое мѣсто. 2) Только сов. в. Перевѣшать. *Сотник вас усіх перевішає.* Шевч.

Перевіяти, вію, еш, *гл.* Перевѣять. Грин. I. 167.

Переводжати, джаю, еш, *гл.*—**кого.** Дурачить, обманывать кого. Вх. Уг. 258.

I. Переводити, джу, диш, сов. в. **перевести, веду, деш,** *гл.* 1) Переводить, перевести. *Перевела Явдоха свій цех через дорогу.* Кв. 2) Переплетать, переплести, перевить. (Коса) *чорним шовком заплетена та золотом переведена.* КС. 1883. II. 388. 3) Изводить, извести, уничтожать, уничтожить. *Як же його перевести з світу, щоб не було на світі.* Рудч. Ск. I. 92. *Чужі діти своїм батькам у поміч стають, а ти тільки дурно у нас хліб переводиш.* Рудч. Ск. II. 107. 3) Портить, перепортить, испортить. *Пани переведуть, що й собака не їстиме.* Ном. № 1223.

II. Переводити, джу, диш, *гл.* Привести всѣхъ, каждаго по очереди. *Водили вже їх там, водили,—переводили зо всеї окружності: не доберуть.* Рудч. Ск. I. 81.

Переводитися, джуся, дишся, сов. в. **перевестися, дуся, дешся,** *гл.* 1) Переводиться, перевестися. 2)—**на.** Бѣднѣть, обѣднѣть, разориться *Перевівсь ні на се, ні на те.* Ном. № 1848. 3)—**на.** Вырождаться, выродиться. *З панів переведуться на шолудивих кошенят.* Стор. МПр. 46. 4) Вымирать, вымереть, пресѣчься, угаснуть; исчезать, исчезнуть. *Бодай його кодло з накоренком перевелось.* Ном. № 3788. Съ отриц.: **не переводитись.** Постоянно быть, находиться. *Старости не переводяться в Олесиній хаті.* 5) Измѣняться, измѣниться, перемѣниться. *З ранку година, а на вечір мабуть на дощ переведеться.* Харьк. г.

Переводка, ки, *ж.*=**Переводня.** *Ця пшениця переводка.* Славяносерб. у.

Переводня, ні, *ж.* Измельчавшая, выродившаяся порода.

Перевоза, зи, *ж.* Переправа. См. **Перевіз 2.** Ум. **Перевозонька.** *Ой чи ти, бурлаче, рибу ловиш, чи ти, бурлаче, перевозиш?—Гірка моя перевозонька.* Грин. III. 569.

Перевовець, зця, *м.*=**Перевізник.** *Ой ви, хлопці-перевозці, перевезіть мене на той бік Дунаю.* КС. 1883. IV. 735.

Перевозити, жу, зиш, сов. в. **перевезти, зу, зеш,** *гл.* 1) Перевозить, пере-

везть. *Виглядає, чи не їде з боярами в гости,—перевезти із кеміі в хату на помості.* Шевч. 194. 2) Переправлять, переправить черезъ рѣку. *Чи ти, Іване, рибу ловиш, чи ти людей перевозиш?* Чуб. V. 785.— **бáбу.** См. **Баба.** КС. 1887. VI. 480.

Перевóзитися, жуся, зишся, сов. в. **перевезти́ся, зýся, зéшся,** *гл.* 1) Перевозиться, перевезтись. *Нехай би сестра Ярина з меншим сином перевезлася в ту хату та й господарювала.* (О. 1862. VI. 21). *Старі перевезлися до сина, а свою хату продали.* 2) Переправляться, переправиться. *Найшов те море, дума, як йому перевезтись.* Мнж. 32.

Переволікáти, кáю, еш, сов. в. **переволокти́, лочý, чéш,** *гл.* Перетягивать, перетянуть, перетаскивать, перетащать.

Переволікáтися, кáюся, ешся, сов. в. **переволокти́ся, чýся, чéшся,** *гл.* Перетаскиваться, перетащиться. *Хоч ся переволоче, та не утече.* Ном. № 4223.

Переволóка, ки, *ж.? Ходили уроки коло переволоки.* Мил. 33.

Переволокти́, ся. См. **Переволікати, ся.**

I. **Переволочи́ти, чý, чéш,** *гл.*=**Переволокти.**

II. **Переволочи́ти.** См. **Переволочувати.**

Переволочи́тися, чýся, чéшся, *гл.*= **Переволоктися.**

Переволóчувати, чую, еш, сов. в. **переволочи́ти, чý, чиш,** *гл.* Бороновать во второй разъ, перебороновать. *Як жито зійде, вони тоді його переволочуть... А жито од цього вже не буде таке.* Грин. I. 99.

Перевчáти, чáю, еш, сов. в. **перевчи́ти, чý, чи́ш,** *гл.* 1) Выучивать, выучить, переучить многихъ. *Самому всіх не перевчить.* Гліб. 2) Переучивать, переучить выученное наново. 3) Переучивать, переучить чрезъ мѣру.

Перевчáтися, чáюся, ешся, сов. в. **перевчи́тися, чýся, чи́шся,** *гл.* Переучиваться, переучиться сверхъ мѣры.

Перев'язáти. См. **Перев'язувати.**

Перев'я́зкуватий, а, е. Съ перехватомъ по срединѣ (о посудѣ).

Перев'я́зувати, зую, еш, сов. в. **перев'язáти, жý, жеш,** *гл.* 1) Перевязывать, перевязать. *Перев'язала дружка рушником через плече.* Харьк. 2) Перевязывать, перевязать наново. *Твої снопи треба перев'язувати, бо який не візьму, то й розсиплеться.* Богод. у.

Перегáвкати, каю, еш, *гл.* 1) Прекратить лай. 2) Превзойти лаемъ.

Перегадáти, даю, еш, *гл.* Передумать. *Всі думки вже передумала, всі гадки перегадала.*

Перегайнувáти, нýю, еш, *гл.* Попусту протратить.

Переганя́ти, ня́ю, еш, сов. в. **перегнáти, женý, нéш,** *гл.* 1) Перегонять, перегнать на другое мѣсто. *Ой позволь, пане, землю міряти, землю міряти, мости мостити, воронев стадо да й переганяти.* Чуб. III. 295. 2) Перегонять, перегнать (водку). 3) Надрывать, надорвать коня быстрой ѣздой. 4) Наново перепахивать, перепахать поле. 5) **Переганя́ти думки́.** Усиленно думать. Харьк. г. 6) **— на рéшето.** Очищать, очистить решетомъ.

Перегартувáти, тýю, еш, *гл.* Закалить наново. 2) Перекалить.

Перегарчáти, чý, чи́ш, *гл.* Прекратить ворчанье (о собакѣ).

Перегати́ти. См. **Перегачувати.**

Перегáчувати, чую, еш, сов. в. **перегати́ти, чý, тиш,** *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать запруду. 2) Запруживать, запрудить наново.

Перегéня, ні, *ж.* Ряженая дѣвушка, пугающая, ради шутки, подругъ: взявъ въ руки клубокъ **вáлу,** вытягиваетъ ихъ вверхъ; клубокъ играетъ роль лица, которое повязываютъ платкомъ, на руки и плечи натягиваетъ **ря́дно.** Лохв. у.

Перегинáти, нáю, еш, сов. в. **перегнýти, нý, нéш,** *гл.* Перегибать, перегинать, перегнуть.

Перегинáтися, нáюся, ешся, сов. в. **перегнýтися, нýся, нéшся,** *гл.* Перегибаться, перегинаться, перегнуться.

Перегíльчастий, а, е. Вѣтвистый? *Гільце вили... перегільчасте, перебірчасте.* Рк. Макс.

Перегíн, гóну, *м.* 1) Перегонъ. *Погнали некрут з рідною краю аж у Московщину... Довгий перегін.* Мвр. ХРВ. 139. 2) Парина, наново вспаханная. 3) **Перегóну дáти.** Поколотить хорошенько. *Рутульцям перегону дати.* Котл. Ен. V. 56. 4) **Перегóни.** Дымовые ходы въ печкѣ.

Перегíнка, ки, *ж.* Часть овчины? ЗЮЗО. II. 547.

Перегíнний, а, е. Перегонный. Маркев. 169. *До чорта всякою добра: перегінних горілок, смачних наливок.* Стор. II. 224.

Перегíркнути, ну, неш, *гл.* Прогоркнуть.

Перегірча́ти, **чу́**, **чи́ш**, *гл.* Сдѣлать слишкомъ горькимъ.

Перегле́діти. См. **Переглядати**.

Перегле́жувати, **жую**, **еш**, *гл.*=**Переглядати**.

Пере́гляд, **ду**, *м.* 1) Пересмотръ. 2) Просмотръ.

Переглядати, **да́ю**, **еш**, сов. в. **перегле́діти** и **перегля́діти**, **джу**, **диш**, *гл.* 1) Пересматривать, пересмотрѣть. *Почав переглядати порозгортувані на столах книжки.* Левиц. Пов. 89. 2) Перещупывать, перещупать, ощупать всѣхъ. *Всі сплять домі; упиряка заходився,—чисто всіх за голови переглядів.* Грин. II. 97. 3) Просматривать, просмотрѣть. *Або зовсім не читала книжки, або тільки переглядала.* Левиц. Пов. 268.

Перегляда́тися, **да́юся**, **ешся**, сов. в. **перегля́нутися**, **нуся**, **нешся**, *гл.* Переглядываться, переглянуться. *То здихне, то з нею переглянеться.* Кв.

Перегля́нути, **ну**, **неш**, *гл.* 1)=**Переглядіти**. 2) Заглянуть, глянуть поверхъ какого либо препятствія. *Дивиться... мов би переглянув через гору.* Мир. ХРВ. 7.

Перегля́нутися. См. **Переглядатися**.

Перегна́ти. См. **Переганяти**.

Перегнива́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **перегни́ти** и **перегни́сти**, **гнию́**, **є́ш**, *гл.* Перегнивать, перегнить. *Гнив, гнив, та й не перегнив.* Ном. № 232, стр. 297.

Перегни́лий, **а**, **е**. Перегнившій.

Перегні́ватися, **ваюся**, **ешся**, *гл.* Пересердиться.

Перегні́й, **гно́ю**, *м.* Поле, удобренное навозомъ. *На перегною — зноєній землі і роблять сіно два рази до року.* Шух. I. 170.

Перегніти́ти, **гнічу́**, **тиш**, *гл.*—**себе́**. Подавить, обуздать. *Оліхвер вилаяв мене ні за віщо, ще й ударив,—я себе перегнітив: одійшов та й край.* Болч. у.

Перегну́ти, **ся**, См. **Перегинати**, **ся**.

Переговори́ти. См. **Переговоряти**.

Переговоря́ти, **ря́ю**, **еш**, сов. в. **переговори́ти**, **рю́**, **риш**, *гл.* 1) Повторять, повторить сказанное. *Та мов ділечко переробляють, та мов словечко переговоряють.* Мил. 202. 2) Осиливать, осилить въ разговорѣ. *Не говоріть, що він—„жива премудрість, хиба сам Бог його переговорить“.* К. Іов. 70. *Тебе, дівчино, як я бачу, і за рік не переговориш і за два не переслухаєш.* МВ. I. 39. 2) Только сов. в. Проговорить, сказать. Чуб. II. 47. *Він отто переговорив та й край,—більш нічого й не промовив.* Верхнеднѣпр. у. *Як переговоримо свої речі, дак і ти скажи що.* Г. Барв. 328.

Переговрюватися, **рююся**, **ешся**, *гл.* Переговариваться. *Чую—з батьком переговорюються, що прийшли до вашої милости од пана Ігната.* МВ. I. 90.

Перегоди́ти, **джу́**, **диш**, *гл.* Перегодить, погодить.

Перего́дом, *нар.* Спустя нѣкоторое время. *Я прийшла туди. перегодом увійшов і гончарь.* Павлогр. у. *На вгороді редька, нема мого Федька! Ось перегодом біжить огородом.* Мил. 101.

Перегода́, *нар.*=**Перегодом**.

Переголи́ти. См. **Переголювати**.

Переголоси́ти, **шу́**, **сиш**, *гл.* Перестать плакать (громко).

Переголосува́ти, **су́ю**, **еш**, *гл.* Нанново вотировать.

Перего́лювати, **люю**, **еш**, сов. в. **переголи́ти**, **лю́**, **лиш**, *гл.* Перебривать перебрить. *В кайдани добрі закували, переголили про запас.* Шевч. 2) Наново брить, побрить.

Перего́нити, **ню**, **ниш**, *гл.* **Переганяти**.

Перегорі́ти. См. **Перегоряти**.

Перегорну́ти, **ся**. См. **Перегортати**, **ся**.

Перегоро́джувати, **джую**, **еш**, сов. в. **перегороди́ти**, **джу́**, **диш**, *гл.* 1) Перегораживать, перегородить. *Не ходи, не ходи, куди я ходжу, я тобі стежечку перегороджу.* Нп. 2) Передѣлывать, передѣлать огорожу.

Перегоро́дка, **ки**, *ж.* Перегородка, отдѣленіе. *Дав мені тесть... торбу з сьома перегородками.* Ном. № 14321.

Перегоро́жа, **жі**, *ж.* Изгородь, передѣляющая дворъ огородъ и т. п. на части.

Перегоро́жувати, **жую**, **еш**, *гл.*=**Перегороджувати**. *Перегорожували степові дороги своїми заставами.* К. ЧР. 12.

Пере́горок, **рка**, *м.* Пригорокъ. *Синів ліс по горах та перегірках.* Св. Л. 303.

Перегорта́ти, **та́ю**, **еш**, сов. в. **перегорну́ти**, **ну́**, **неш**, *гл.* 1) Переворачивать, перевернуть на другую сторону. 2) Перелистывать, перелистать. Левиц. Пов. 225, 267. *Перегорнув усю книгу,—не знайшов.* 3) Мѣшать, помѣшать въ печи. *Перегорнув у печі вогонь.* Ком. II. 50.

Перегорта́тися, **та́юся**, **ешся**, сов. в. **перегорну́тися**, **ну́ся**, **нешся**, *гл.* 1) Переворачиваться, перевернуться на другую сторону. 2) Переворачиваться, переворотиться (о листахъ книги).

Перего́ртувати, **тую**, **еш**, *гл.*=**Перегортати**. *Дід перегортує гроші.* Рудч. Ск.

Перегорювáти, *рюю, еш, гл.* Перегоревать, претерпѣть горе. *Багато на Україні перегорювали люде.*

Перегоряти, *ряю, еш*, сов. в. **перегоріти**, *рю, риш, гл.* Перегорать, перегорѣть. *Прикілок перегорить надвоє.* Грин. I. 70.

Перегостювáти, *тюю, еш, гл.* Прогостить извѣстное время.

Перегравáти, *раю, єш*, сов. в. **перегрáти**, *раю, еш, гл.* 1) Играть, сыграть сильнѣе, чѣмъ слѣдуетъ. 2) Только сов. в. Окончить играть. *Музика переграла.* 3) Осиливать, осилить въ игрѣ. *Петро переграв Івана.* 4) Только сов. в. Перебродить. *Пиво переграло.*

Перегребти́, ся. См. **Перегрібати, ся.**

Перегризáти, *заю, еш*, сов. в. **перегри́зти**, *зу́, зеш, гл.* Перегрызать, перегрызть. *Добрі зуби і камінь перегризуть.* Ном. № 7155.

Перегри́зтися, *зу́ся, зешся, гл.* 1) Погрызть другъ друга. 2) Перессориться между собой. *Вони саме тоді за ляхівку перегризлись.* К. ЦН. 222.

Перегрібáти, *баю, еш*, сов. в. **перегребти́**, *бу́, беш, гл.*, 1) Перегребать, перегресть. 2) Перемѣшивать, перемѣшать въ печи. 3) Ворошить, переворошить сѣно.

Перегрібáтися, *баюся, ешся*, сов. в. **перегребти́ся**, *бу́ся, бешся, гл.* Переправляться, переправиться на веслахъ. *Ой бистрії річки, круті бережечки,— перегрібся, перевізся козак молоденький.* Нп.

Перегрівáти, *ваю, еш*, сов. в. **перегріти**, *рію, еш, гл.* Обогрѣвать, обогрѣть. *Були б померзли, коли б не перегріла нас добра людина. Приходим додому вже й пізненько. нераненько: „Ой одчини, дівчино, перегріти серденько.* Грин. III. 562.

Перегрівáтися, *ваюся, ешся*, сов. в. **перегрітися**, *ріюся, ешся, гл.* Согрѣваться, согрѣться, обогрѣться. ХС. VII. 420. *Пусти, свату, перегріться, на Галочку подивиться.* Грин. III. 481.

Перегромáджувати, *джую, еш*, сов. в. **перегромáдити**, *джу, диш, гл.*=**Перегрібати, перегребти.**

Перегукáти, *каю, еш, гл.* Перекричать. *Ніякого горла не стане, щоб перегукати вітер та хвилі ревучі.* Ком. II. 33.

Перегукну́тися, *ну́ся, нешся, гл.* Перекликнуться.

Перегу́куватися, *куюся, ешся, гл.* Перекликаться. *Через став перегукувались, жартуючи, дівчата.* Левиц. I. 17.

Перегуля́ти, *ляю, еш, гл.* Прогулять.

Перегу́снути, *ну, неш, гл.* Слишкомъ загустѣть.

Перегусти́, *ду́, деш, гл.* Перестать гудѣть.

Перегучáти, *чу́, чиш, гл.* Перестать издавать звукъ.

Пéред, *пред.* 1) Передъ, предъ. *Перед Богом присягаюсь, що инших не знаю.* Чуб. V. 384. 2) Передъ, до, ранѣе. *Будеш ти хміль уживати, будеш ти перед мене старою по долині Черкені козацьку голову покладати.* Макс. 3) Къ. *Перед Филоненка язика примчав.* Макс. *Швиденько зібралась Векла, узяла паляничку, звичайно як перед голову йти.* Кв. *Якось перед якуюсь гору прийшли.* Котл. Ен. *Бог покликав перед себе чорта.* Г. Барв. 190. 4) **Пéред часом.** Преждевременно.

Пéред, *ду, м.* 1) Передъ, передняя часть, сторона. *Не повертайся до їх передом: щоб не пізнали.* Рудч. Ск. II. 122. *Окунець-молодець, повернись передом—поговоримо з тобою.* Ном. № 4250, стр. 286. **На пéреді.** Прежде всего. *Так і нехай ваша річ напереді.* Г. Барв. 36. 2) Передъ (сапога). *Ой цок чобіток, а в переду дірка.* Грин. III. 344. 3) *мн.* **Передá.** Полы полушубка. Вас. 155. 4) Первенство, предпочтеніе. преимущество. *Давати перед.* 5) **Пéред вести́, води́ти.** Предводительствовать, идти впереди; командовать. *Тим я тебе, моя доню, рано не будила, що твій милий веде перед, щоб ти не тужила.* Мет. 20. Ум. **Передóк, передóчок.** *Ой то ж не хмара, то ж орда іде, а Коваленко та передок веде.* АД. I. 79. *А в Києві на риночку дівочок таночок, молодая Бондарівна веде передочок.* Грин. III. 613.

Передавáти, *даю, єш*, сов. в. **передáти**, *дáм, даси́, гл.* 1) Передавать, передать. *Коли сам, каже, не поверну, то синові передам.* Шевч. 151. — **ким.** Черезъ кого. *Треба передати Йваном.* Лохв. у. 2) Передавать, передать, дать лишнее.

Передавáтися, *даюся, єшся*, сов. в. **передáтися**, *дáмся, си́ся, гл.* 1) Передаваться, передаться. 2) Переправляться, переправиться. *Я по сім боці, ти по тім боці,—передайся до мене.* Мет. 12.

Передави́ти, *влю, виш, гл.* Передавить.

Передарувáти, *ру́ю, еш, гл.* Передарить, раздарить. *Передарував багато на своїм віку.*

Передáти, ся. См. **Передавати, ся.**

Передáток, *тку, м.* Излишекъ при отдачѣ.

Передáча, чі, *ж.* Передача.

Передвзяттý и **передузяттý, тý**, *с.* Предпріятіе. К. ХП. 9. *Сим не зупиняймося, миле братгя. що таке велике передвзяття росłочиназмо малими силами.* К. ХП. 133.

Передвік, ку, *м.* Предвѣчность. *Він почує і смирить їх яко царь із передвіку.* К. Псал. 128.

Перéдвірок, рку, *м.? На пишний мармур попадя ступає в передвірку царських палат Марусі.* К. МБ. XI. 162.

Передвічній, я, є. Предвѣчный. *Сієш правду, сієш розум і світ передвічній.* К. Досв. 240.

Передéржанець, нця, *м.* Укрыватель. *Ви передержанці!—ревнув писарь,—ви передержуєте біглих.* Кв.

Передéржати. См. **Передержувати.**

Передéржування, ня, *с.* Сохраненіе на нѣкоторое время. *Дати на передержуванья.* Лебед. у.

Передéржувати, жую, еш, сов. в. **передéржати, жу, жúш**, *гл.* 1) Укрывать, укрыть похищенное. *А за те, щоб ви нас не лякали, буцім ми передержуємо куницю або красну дівицю, ми вас пов'яжемо.* Шевч. 289. 2) Держать, продержать извѣстное время.

Передéрти, ся. См. **Передирати, ся.**

Передешевúти, влю, вúш, *гл.* Продешевить.

Передзвенíти, ню, нúш, *гл.* Окончить звенѣть, перестать звенѣть.

Передзвонúти, ню, ниш, *гл.* Окончить звонить. *Передзвонили у всі дзвони до церкви.* Грин. II. 154, 155.

Передвижчáти, чý, чúш, *гл.* Пережужжать.

Передзíмний, а, є. Предзимній. *Вітрець передзімний, вохкий, холодненький.* Мог. 84.

Передивúтися. См. **Передивлятися.**

Передивлáтися, ляюся, ешся, сов. в. **передивúтися, влюся, вишся**, *гл.* Пересматривать, пересмотрѣть. *Ми хочемо все перетрусити, передивитись.* Левиц. Пов. 163.

Передирáти, рáю, еш, сов. в. **передéрти** и **передрáти, дерý, рéш**, *гл.* Перерывать, перервать, передирать, передрать.

Передирáтися, рáюся, ешся, сов. в. **передéртися** и **передрáтися, дерýся, рéшся**, *гл.* Перерываться, перерваться, передираться, передраться.

Передúстий, а, е. Съ развитой передней частью тѣла. *Це корова передиста.* Міус. окр.

Передихнýти, нý, нéш, *гл.* Передохнуть.

Передівувáти, вýю, еш, *гл.* Продѣвствовать, прожить дѣвушкой.

Передiлúти, ся. См. **Переділяти, ся.**

Перéділка, ки, *ж.* 1) Перегородка. Лохв. у. 2) Половина **мички**. Вас. 201. Ум. **Перéділочка.** Константиногр. у.

Переділяти, ляю, еш, сов. в. **переділúти, лю, лиш**, *гл.* Передѣлять, передѣлить.

Переділятися, ляюся, ешся, сов. в. **переділúтися, люся, лишся**, *гл.* Дѣлиться, подѣлиться. *Переділимися удвох.* Рудч. Ск. I. 30. *Біли через лісочок* (кози), *вхопили кленовий листочок, та й тим переділились.* КС. 1883. IX. 222.

Передкóм, *нар.* Передомъ. *I задком, і передком перед паном Хведорком.* Нп.

Передмóва, ви, *ж.* Предисловіе. Шевч. (1883), 140.

Передмýрря, ря, *с.* Ограда; оплотъ. *Передмурря всього християнства, що стоїть з мечем на чаті супротив поганства.* К. ХП. 64.

Перéдник, ка, *м.* Передняя, прихожая. *Увійшов до попа у хату, стою у переднику, коли це виходе.* Черниг. г.

Переднúти, ню, нúш, *гл.* Перемѣнить дно. *Переднити діжку.*

Переднíвка, ки, *ж.* **переднíвок, вка**, *м.* Время передъ жатвой, передъ сборомъ новаго хлѣба, овощей. *Петрівка—переднівок.* Ном. № 462.

Перéдній, я, є. 1) Передній. 2) Прежній. 3) Первый, лучшій. *Це у нас передній чоловік—усьому перед веде.* 4) **Перéднє слóво.** Предисловіе.

Переднíше, *нар.* Прежде. Рк. Левиц.

Переднíший, а, е. 1) Передній, находящійся передъ другими. 2) Ближе находящійся. *Я до того садка передніший за тебе.* 3) Прежній, бывшій передъ этимъ. *Ти мені передньої пісні заспівай, бо це дуже смутна.* Черк. у. *Ви люде велико розумні, велико письменні, то хиба не знаєте, яка правда була за передніших старшин.* Черк. у. 4) Достойнѣйшій, имѣющій болѣе права, предпочтенія въ чемъ; лучшій, отборный. *Не хапайся до страви, батько передніший за тебе. Передніших коней повибірали з табуна, а залишили саму ледач.*

Переднювáти, нюю, еш, *гл.* Пробыть,

провести день. *Аби день передн'ювати, а ніч переночувати.* Ном. № 10916.

Передня́к, ка́, *м.* 1) Идущій впереди (человѣкъ, животное). *Між вівцями, для приводу, бува небагато кіз і цапи-передняки.* О. 1862. V. Кух. 29. 2) Знатный, передовой человѣкъ. Угор.

Передобі́дній, я, е=**Передобідяний.** *Передобідня година.* О. 1862. І. 81.

Передобі́док, дку, *м.* Закуска передъ обѣдомъ, поздній завтракъ. *Лихий передобідок і найлiпший обід попсує.* Ном. № 11961.

Передобі́дяний, а, е. Дообѣдній; предобѣденный. *Передобідяний час—то був за для неї вольний час.* Левиц. І. 192.

Передови́й, а, е. Передовой.

Передови́к, ка́, *м.* Вожакъ, выдающаяся личность. *Радюк був передовиком між своїми близькими товаришами.* Левиц. Пов. 154.

Передовни́цтво, ва, *с.* 1. Начальствованіе, предводительствованіе. 2) *соб.* Начальство, лица предводительствующія, идущіе впереди. *Величчя української нації явне з того, що, зоставшись без церковнього, політичнього, воїнськоюю і наукового передовництва, спромоглась вона видати з себе самобутню літературу.* К. ХП. 131.

Передо́день, дня, *м.* 1. Канунъ. **На передо́дні.** Наканунѣ. 2) **Передо́днем.** Передъ свѣтомъ. *Передоднем приїхав.*

Передо́к, дка́, *м.* 1) Ум. отъ **пе́ред.** 2) Передняя часть телѣги. Рудч. ЧП. 250. 3) Облучекъ, козлы. *Богиня сіла в просту будку, на передку сів Купидон.* Котл. Ен.

Передо́м, *нар.* 1) Впередъ, напередъ. *Три роки передом собі слово дають.* Федьк. 2) Сначала, сперва. *Передом заїхали в Москву.* 3) Передъ. *Передом себе.* 4) Прежде, раньше. *Передом мерли люде і в нас, є теперка ні.* Каменец. у. *У нас у Слобідці передом було багато краще жить.* Рк. Левиц.

Передоща́тися, щи́ться, *гл. безл.* Миновать дождливой погодѣ. *Бог дасть, передощиться й буде ясно.* Зміев. у.

Передпі́чний, а, е. передпі́чній, я, е. Находящійся предъ печью. **Передпі́чна сті́на́.** *Стѣна противъ печи.* Черк. у. **Передпі́чне вікно́.** Окно противъ печи. ХС. ІІІ. 50. Вас. 193. См. **Причілковий, половий.**

Передпла́та, ти, *ж.* Подписка (на изданіе). Желех.

Передпла́тник, ка, *м.* Подписчикъ. О. 1861. Х. 147.

Передражни́ти. См. **Передражнювати.**

Передра́жнювати, нюю, еш, сов. в. **передражни́ти, ню́, ниш**, *гл.* Передразнивать, передразнить. *Перина,—передражнила його жінка—сам ти перина!* Левиц. Пов. 85. *Сидить чоловік з удкою, а чорт на другім боці передражнює.* Драг. 43.

Передра́нній, я, е. Предразсвѣтный. *У таку передранню добу люде наймiцніше сплять.* Морд. Пл. 67.

Передра́ти, ся. См. **Передирати, ся.**

Передріма́ти, ма́ю, еш, *гл.* Продремать больше кого либо. *Давайте, хто кого передріма!—От батюшка заплющив очі та й справді дріма.* Мнж. 112.

Передрочи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* 1) О скотѣ: перестать бѣгать метаться отъ укусовъ оводовъ. 2) Перестать капризничать, бѣситься.

Передруко́вувати, вую, еш, сов. в. **передрукува́ти, ку́ю, еш**, *гл.* Перепечатывать, перепечатать.

Передря́пати, паю, еш, *гл.* Перецарапать.

Передсло́во, ва, *с.*=**Передмова.** Шевч. (1883), 140.

Передсме́ртний, а, е, Предсмертный. *Передсмертні муки.* Левиц. Пов. 81.

Пере́дсуд, ду, *м.* Предразсудокъ. К. Кр. 40. *Над літературою царював той же передсуд, що й над самим побутом.* К. ХП. 114, 115.

Передсу́дній, я, е. Бывающій во время передъ судомъ, до суда; о времени: протекающій передъ судомъ. *Страшна се була година, мов передсудня.* Г. Барв. 467.

Передті́ччя, чя, *с.* Мѣсто передъ токомъ.

Передува́нити, ню, ниш, *гл.* О землѣ: передѣлить. Черниг. г.

Передува́нитися, нюся, нишся, *гл.* Раздѣлиться, передѣлиться. *Казав землемір, що земля наша передуваниться на три руці.* Лубен. у.

Передува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Предводительствовать, идти впереди. *Дай нам його дари поперед явити, як передув власть його у світі.* К. Бай. 20. *Шкода́ мене до сього нахиляти, щоб Лободі я дав передувати.* К. ЦН. 197.

Переду́мати. См. **Передумувати.**

Переду́мувати, мую, еш, сов. в. **переду́мати, маю, еш**, *гл.* Передумывать, передумать. *Яких думок не передумала московка.* Левиц. І. 58. *Попроси, щоб дав він*

вільюти... щоб передумати мені, що в мене дома є. Чуб. II. 18.

Передуріти, рію, еш, *гл.* Перестать сумасбродствовать.

Передучера, *нар.* Третьяго дня. *Передучера тиждень минув.* Федьк.

Передущий, а, е, 1) Передній. 2) Предшествующій.

Передягання, ня, *с.* Переодѣваніе.

Передягати, гаю, еш, сов. в. **передягти, гну, неш,** *гл.* Переодѣвать, переодѣть.

Передягатися, гаюся, ешся, сов. в. **передягтися, гнуся, нешся,** *гл.* Переодѣваться, переодѣться.

Переждати. См. **Пережидати.**

Пережеврiти, рію, еш, *гл.* Перетлѣть. *Нехай трохи пережевріє в грубі, то тоді і заткнеш каглу.*

Переженити, ню, ниш, *гл.* Переженить. *Що ж тут, добродію, за мудрощі Кабицю оженити? Хиба ж ми мало пережинили всякого народу?* О. 1861. XI. Кух. 33.

Переживати, ваю, еш, сов. в. **пережити, живу, веш,** *гл.* 1) Переживать, пережить. *Ніхто світа не може пережити.* Ном. № 389. *Вона його пережила.* МВ. I. 65. *Пережила поговори, переживу й славу.* Мет. 87. 2) Проживать, прожить. *Вік пережити,—не поле перейти.* Посл. *В мирі не переживеш.* Г. Барв. 219.

Пережидати, даю, еш, сов. в. **переждати, ду, деш,** *гл.* Пережидать, переждать. *Переждало трохи, — знов стукає.* МВ. (О. 1862. III. 56).

Пережижка, ки, *ж.* Гливяная посуда, обожженная предварительно, послѣ чего она покрывается свинцовою поливою, а затѣмъ подвергается вторичному обжиганію. Вас. 180.

Пережовтити, вчу, тиш, *гл* Слишкомъ пожелтить.

Пережовувати, вую, еш, сов. в. **пережувати, жую, еш,** *гл.* Пережевывать, пережевать.

Перез, *пред.* Чрезъ. Вх. Лем. 447.

Перезати, ся, жу, ся, жеш, ся, *гл.* Опоясывать, ся.

Перезбиватися, ваюся, ешся, *гл.* Спорить. *Премудрий Саламон перезбивався зо свойою матір'ю.* Гн. I. 45.

Перезва, ви, *ж.* Свадебный обрядъ: въ понедѣльникъ, послѣ первой брачной ночи, родственники новобрачной идутъ на угощеніе въ хату родителей жениха; при прохожденіи поютъ соотвѣтствующія пѣсни. Чуб. IV. 56. Маркев. 146. *Щитайте, скільки душ у вас перезви.* Грин. III. 451. *Івасьова перезва через улоньку перейшла: як рій гуде, як мак цвіте, як рожа процвітає.* Чуб. IV. 465.

Перезвати. См. **перезивати.**

Перезв'янин, на, *м.* Участникъ перезви. Маркев. 146. *Перезв'ян оце так шанують... то вони багато дарують.* Грин. III. 451.

Перезв'янка, ки, *ж.* Участница перезви. Маркев. 147. Грин. III. 452. *Перезв'янки-коханки, будьте ж ви веселенькі.* Макс.

Перезивати, ваю, еш, сов. в. **перезвати, зву, веш,** *гл.* Перезывать, перезвать.

Перезинки, вок, *ж. мн.* Послѣсвадебныя угощенія въ четвергъ и пятницу: участники свадьбы идутъ въ домъ новобрачнаго, отъ него къ дружку, затѣмъ къ брату, дядѣ, сестрѣ. Чуб. IV. 580.

Перезімувати, мую, еш, *гл.* 1) Перезимовать, провести зиму. 2) Продержать, прокормить зиму. *Навчи ж мене літати за те, що я тебе перезімувала.* Рудч. Ск. I. 31.

Перезімуватися, муюся, ешся, *гл.* Пройти зимѣ. *Таненьки уся зіма зімська перезімувалася.* МВ. (О. 1862. III. 72)

Перезімча, чати, *с.* Перезимовавшій теленокъ. Вх. Зн. 47.

Перезіпати, паю, еш, *гл.* Перестать кричать. *Одна дитина перезіпала, друга починає.*

Перезіхати, хаю, еш, *гл.* Перестать зѣвать.

Перезнати, наю, еш, *гл.* Провѣдать, прослышать

Перезначити, чу, чиш, *гл.* Перемѣнить мѣтку.

Перезов, зви, *ж.*=**Перезва.** Маркев. 146. *Просить, шоб ви приходили в перезов.* Грин. III. 450. *Розсунь, свате, хату великую перезов маєш.* Нп.

Перезок, зка, *м.* Ременный поясъ.

Перезолити. См. **перезолювати.**

Перезолювати, люю, еш, сов. в. **перезолити, лю, лиш,** *гл.* У кожевниковъ: пересыпать, пересыпать кожи золой во второй, третій и четвертый разы. Вас. 157.

Перезріти, рю, риш, *гл.* Обозрѣть, окинуть взглядомъ. *Мав велику тму анголів тих чорних, што й перезріти не міг.* Гн. I. 16.

Перезування, ня, *с.* Перемѣна обуви, переобуванье. **До перезування чоботи.** Оба сапога на одну колодку. Гол. Од. 15.

Перезува́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **перезу́ти**, **зу́ю**, **еш**, *гл.* Переобувать, переобуть. См. **Перебувати**, **перебути**.

Перезува́тися, **ва́юся**, **єшся**, сов. в. **перезу́тися**, **зу́юся**, **єшся**, *гл.* Переобуваться, переобуться. См. **Перебуватися**, **перебутися**. *Перезувшись, устав, подивився на ноги.* Мир. Пов. II. 45.

Перенна́чити, **ся**. См. **переиначувати**, **ся**.

Перенна́чувати, **чую**, **еш**, сов. в. **перенна́чити**, **чу**, **чиш**, *гл.* Переиначивать, переиначить, дѣлать, сдѣлать иначе, измѣнить. *Переиначити сього діла не можна.* Черк. у.

Перенна́чуватися, **чуюся**, **ешся**, сов. в. **перенна́читися**, **чуся**, **чишся**, *гл.* Переиначиваться, переиначиться, измѣниться.

Перейнчити, **чу**, **чиш**, *гл.* = **Переиначити**.

Переїда́ти, **да́ю**, **еш**, сов. в. **переї́сти**, **ї́м**, **їси́** *гл.* Переѣдать, переѣсть, все поѣсть. *Поведи свою дочку, де хоч, там її й дінь, щоб вона у нас хліба не переїдала.* Рудч. Ск. II. 66. *Усього хліба не переїси.* Ном. № 12040. *Десь же я в тебе, мати, хліб-сіль переїла.* Чуб. V. 538. 2) Переѣдать, переѣсть (о ржавчинѣ и пр.). *Щирозлотий поясочок іржа переїсть.* Мет. 140.

Пере́'їди, **дів**, *м. мн.* Остатки сѣна и соломы изъ подъ яслей. Херсон. г. НВолын. у. См. **З'їди**. Объѣдки. *Дзьобали виноград... і, об'ївши ґрону, або складали переїди на вікно, або кидали через голову.* Св. Л. 219. Ум. **Пере́їдки**. Kolb. I. 65.

Переїдна́ти, **на́ю**, **еш**, *гл.* Переманить на свою сторону. *Владику переїднали за себе.*

Переїзди́ти, **джу́**, **ди́ш**, сов. в. **пере́їхати**, **ї́ду**, **деш**, *гл.* 1) Проѣзжать, проѣхать. *Переїхали поле, переїхали друге, а на третім чистім полі кінь ся спотикає.* Чуб. V. 137. *Як переїдеш Вересоч, так їдь куди хоч.* Ном. 2) Переѣзжать, переѣхать. *На чорною сяду, — до моря доїду, на сивою сяду—море переїду.* Чуб. V. 366.

Пере́їздка, **ки**, *ж.* Маленькій мостикъ черезъ ровъ или ручеекъ. НВолын. у.

Пере́їздом, *нар.* Проѣздомъ. *Гостював я на Вкраїні переїздом за границю.* К. ХП. 12.

Переї́сти. См. **Переїдати**.

Переї́хати. См. **Переїздити**.

Пере́йма, **ми**, *ж.* Употр. также и въ одномъ *мн. ч.:* **пере́йми**. 1) Перехватываніе плывущаго по рѣкѣ. *Пливе вінок краєм Дунаєм... „Помагай Біг, три риболови, чи не стрічали, чи не спіймали пав'яний вінок, чистий барвінок?"—Ой ми стрічали, ой ми спіймали, та що ж нам буде за перейми?* Гол. III. 302. 2) Вознагражденіе за доставку пойманнаго на рѣкѣ. *А заходь далі, піймаємо дуба, от і дасть Семен перейми: я добре знаю, що це його дуб пливе.* Харьк. г. 3) Обрядовая остановка парнями поѣзда жениха съ цѣлью получить магарычъ, при возвращеніи его въ понедѣльникъ взъ церкви. Чуб. IV. 463. Мил. 128. 4) Схватки у роженицы. *Перейма хвата.* Мил. 17. *Найважче буває породіллі, як починаються перейми.* Волч. у. 5) Перехватъ.

Перейма́ти, **ма́ю**, **еш**, сов. в. **перейня́ти**, **переня́ти** и **переяти**, **йму́**, **меш**, *гл.* 1) Перенимать, перенять, перехватывать, перехватить. *Не все переймай, що по воді пливе.* Ном. *Дівчино-рибчино, перейми гуси.* Нп. *Роман воли покидав і дівчину переймав.* Лукаш. 74. 2) О рѣкѣ, оврагѣ: перерѣзывать, перерѣзать что, пройти черезъ что. Верхнеднѣпр. у. (Залюб.). 3) Перенимать, перенять, научиться отъ кого, подражать кому. *Не Шевченка голос він переймав; переймає він голос народньої пісні.* К. (Хата, 2). *Діти почали переймати од неї пісні.* Левиц. I. 406. *Чи ти вмієш „Отче наш"? А я вмію лучче вас, бо я в попа ночував, „Отченашу" переймав.* ХС. II 192.

Перейма́тися, **ма́юся**, **ешся**, сов. в. **перейня́тися** и **переня́тися**, **йму́ся**, **мешся**, *гл.* 1) Прерываться, прерваться, прекращаться, прекратиться. *Дощ перенявся.* Вх. Зн. 48. 2) Проникаться, проникнуться чѣмъ.

Перейменува́ти, **ну́ю**, **еш**, *гл.* Переименовать. *Наші хуторі перейменували в село.* Стор. П. 102.

Переймець, **мця**, *м.* = **Перейма 1**. *Та що ж мені буде за переймець?* Чуб. III. 304.

Пере́ймом, *нар.* Съ перерывами. *Ходив він часом і на Дін, — не що-року, а так, як йому по вигоді... ходив він переймом.* МВ. II. 75.

Перейти́. См. **Переходити**.

Пере́ка, **ки**, *ж.* Противорѣчіе, противодѣйствіе. *Чого ти на мене гнів маєш? Я ж тобі ніякої переки не зробив.* Лебед. у.

Перекаба́тити, **ба́чу**, **тиш**, *гл.* 1) Перевернуть, опрокинуть. Вх. Зн. 47. 2) — **на своє́**. Передѣлать по своему. Вх. Зн. 47.

Перекабáтитися, бáчуся, тишся, *гл.* Перекувыркнуться. Вх. Зн. 47.

Перéказ, зу, *м.* Пересказъ; передача на словахъ. 2) Преданіе. *Забула історичні перекази.* Левиц. І. 258. *Віри і звичаїв і предківських переказів зреклись.* К. ПС. 94. *Всячину переказом знав,*—т. е. по преданію. Г. Барв. 310.

Переказáти. См. **Переказувати.**

Переказúтися, зюся, зишся, *гл.* Перебѣситься.

Перекáзувати, зую, еш, сов. в. **переказáти, жý, жеш,** *гл.* 1) Пересказывать, пересказать, разсказать. *Усього й переказати не можна.* Кв. 2) Передавать, передать на словахъ. *Перекажу я своєму роду хоч чорненькою вороною.* Чуб. V. 684. *Перекажіть дівоньці: нехай мене не любить.* Чуб. V. 415. *Він її переказує поклона. Переказувала мати, щоб ти прийшла до неї.* 3) Говорить, сказать все одно за другимъ, называть, назвать одно за другимъ. *Та вже нема й казок, усі переказав,—лягаймо спати. Подаруй, каже чорт, мені те, що в тебе дома єсть. Вже царь переказав все, що було в його найкращого, а чорт все каже: ні!* Рудч. Ск. І. 116.

Перекаламýтити, чу, тиш, *гл.* 1) Возмутить, помутить. *Перекаламутила воду.* 2) Возмутить. *Перекаламутили людей.*

Перекаламýтитися, чуся, тишся, *гл.* 1) Помутиться. 2) Возмутиться.

Перекалатáти, тáю, еш, *гл.* Перезвонить во всѣ колокола.

Перéкалка, ки, *ж.* Грязные рвы, ручьи поперекъ дороги. Полт. Харьк. Екатериносл. Мнж. 188.

Перéкалок, лка, *м.*=**Перекалка.**

Перекáпостити, щу, стиш, *гл.* Изгадить, окончательно испортить.

Перекатувáти, тýю, еш, *гл.* Перемучить (многихъ).

Переквилúти, лю, лиш, *гл.* Перестать квилити.

Перецвітувáти, тýю, еш, *гл.* Отцвѣсть. *Уже жито перецвітувало.* НВолын. у.

Перекивáти, вáю, еш, *гл.* Кивать дольше чего либо. *Пальцем не перекивать.* Ном. №. 7731.

І. Перекидáти, дáю, еш, сов. в **перекúдати, даю, еш,** *гл.* Перестраивать, перестроить. *Ми свою хату перекидали. Треба по весні винбарь перекидáти.* Черниг.

ІІ. Перекидáти, дáю, еш, сов. в. **перекúнути, ну, неш,** *гл.* 1) Перебрасывать, перебросить, перекидывать, перекинуть. *Нехай би бив, а то й через тин хотів перекинуть.* Ном. *Ні сплисти, ні збрести, ні очима перекинути.* Чуб. V. 549. *Перекинь його (перстінь) з одної руки на другу.* Чуб. ІІ. 54. 2) Опрокидывать, опрокинуть. *Глечик перекинула.* 3) Перестраивать, перестроить. *Через рік батьківську хату перекинули.* Мир. ХРВ. 167. 4) Превращать, превратить, оборотить во что. *Опинившись на тім боці, вп'ять він і сам перекинувся, і жінку перекинув, зробилися людьми.* О. 1862. IX. 106. 5) Давать, дать что либо. *Я тобі за те що небудь перекину.* О. 1862. І. 39.

Перекидáтися, дáюся, ешся, сов. в. **перекúнутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Перебрасываться, переброситься, перекидываться, перекинуться. *Кину через тин камінь, а він і не перекинувся, по сей бік упав.* 2) Опрокидываться, опрокинуться. *Човен перекинувся.* 3) Перекидываться, перекинуться, кувыркаться, перекувыркнуться. *Дівча гуляє на приспі і Рябко перекидається перед ним.* Г. Барв. 214. 4) Переходить, перейти (на чью сторону). *Од своїх одкинувся, до чужих перекинувся. Перекинулись до поляків такі українські велетні, як Жовковські, Ходкевичі.* Морд. П. 7. 5) Переправляться, переправиться, переѣхать. *Дайте нам човна, ми тільки перекинемось на той бік. Не забаришся через жита перекинуться.* 6) Смѣняться, смѣниться, перебывать. *По Хмельницькому уже три гетьмани перекинулось.* 7) Превращаться, превратиться во что, оборотиться. *Отю змій перекинувся галкою.* Рудч. Ск. І. 122. *Чорт перекинувсь чоловіком.* Мнж. 128. *Багатирь... перекинувсь мухою.* Рудк. Ск. ІІ. 93. 8) Перемѣнять, перемѣнить (одежду). *Спідничина та одним одна і в свято нічим перекинутись.* Черниг. у.

Перекúдистий, а, е. Неустойчивый, валкій. *Човен перекидистий.*

Перекúдисто, *нар.* Неустойчиво, легко можно опрокинуться, валко. *На сьому возі їхати перекидисто.* Зміев. у.

Перéкидки, *нар.* Кувыркомъ.

Перéкидом, *нар.* Перекувыркиваясь. *Бич пішов перекидом.* Грин. ІІ. 246. **Іде мені земля перéкидом.** Кружится у меня голова. Славяносерб. у.

Перекúдький, а, е.=**Перекидистий.** Волч. у. (Лобод.).

Перекúдько, ка, *м.*=**Перекинчик.**

Перекúнець, нця, *м.*=**Перекинчик.**

Зопсована дитино вельможних перекинців Кисілів. К. ПС. 85.

Перекíнчик, ка, *м.* Перебѣжчикъ, отступникъ, ренегатъ. *Нині гордиш словом і віров мовю... Перекинчик з тебе, не мож тя любити.* Гол. III. 454.

Перекипáти, пáю, еш, сов. в. **перекипíти, плю, пи́ш,** *гл.* Перекипать, перекипѣть. *Усе в печі перекипить, що й їсти не можна.* Кв. *Гляди ж, щоб кисіль не перекипів, а то рідкий стане.*

Перекисáти, сáю, еш, сов. в. **перекúснути, ну, неш,** *гл.* 1) Перекисать, перекиснуть. *Тісто перекисне.* 2) Перемокать, перемокнуть, промокнуть. *По дощеві перемочиться, перекисне.* Зміев. у.

Перекíцнути, ну, неш, *гл.* Перекувыркнуться. Вх. Зн. 47. См. **Перекіцнутися.**

Перекíп, кóпу, *м.* 1) Перекопанное мѣсто. 2) Раст. Marrubium perigrinum L. ЗЮЗО I. 128.

Перекíр, кóру, *м.* Перекоръ; прекословіе. *На перекір робе, іде.* Черк. у. *Ой я тобі, моя мати, перекір ізроблю: повну хату і кімнату женихів наведу.* Нп. Ув. **Перенóрище.**

Перекíрливий, а, е. Дѣлающій на перекоръ.

Перекíрочка, ки, *ж.*=**Перекір.** *Ой я ж тобі, моя мати, перекір наряжу: повну хату і кімнату женихів наведу; ой я тобі, моя мати, перекірочку: повну хату і кімнату, ще й комірочку.* Г. Барв. 82.

Перекíс, кóса, *м.*=**Покіс.** Вх. Зн. 47.

Перекіцнýтися, нýся, нéшся, *гл.* Перекувыркнуться. Вх. Уг. 258.

Перéклад, ду, *м.* 1) Перекладываніе. 2) Перегрузка. 3) Перекладина. Новомоск. у. 4) Полѣно одно или болѣе (два, три, четыре), подложенныя въ печи подъ дровами для того, чтобы послѣдніе лучше горѣли. 5) Переводъ, переложеніе. *Король Лір. Переклад П. А. Куліша.* Л. 1902. *Переклад... на українську мову.* Морд. П. 28.

Перекладáння, ня, *с.* 1) Перекладываніе. 2) Перегрузка. 3) Переводъ (литературнаго произведенія).

Перекладáти, дáю, еш, сов. в. **перекла́сти, кладý, дéш,** *гл.* 1) Класть, положить черезъ. *Перекладу я кладку через муравку.* Чуб. III. 209. 2) Перекладывать, переложить съ одного мѣста на другое. 3) Перегружать, перегрузить. *Перекласти вози.* 4) Переводить, перевести (литерат. произведеніе). *З шведської мови на московську книжки перекладала.* О. 1862. VI. 86.

Переклáдач, ча, *м.* Переводчикъ.

Переклáдка, ки, *ж.* Узенькая лента, которая кладется на голову между двумя болѣе широкими. Подольск. у.

Переклáсти. См. **Перекладати.**

Переклáнятися, няюся, ешся, *гл.* Перекланяться. *Поки перекланяється усім тіткам.* Г. Барв. 490.

Переклейни́ти. См. **Переклейнювати.**

Переклéйнювати, нюю, еш, сов. в. **переклейни́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* Вновь налагать, наложить клеймо, знакъ, мѣтку. *Переклейнити треба вівцю.* Константиногр. у.

Перекликáння, ня, *с.* Перекликаніе. *Перекликання людей, що заблудились в юрах.* Левиц. Пов. 136.

Перекликáти, кáю, еш, сов. в. **перекли́кати, каю, еш, и чу, чеш,** *гл.* Перезывать, перезвать. *Молодая дівчинонька усіх хлопців перекликала.* Чуб. V. 164. *І все таки рідню свою я до себе перекликаю.* Чуб. V. 457. *Як уже всіх перекличе, то дівчата співають.* Грин. III. 514.

Перекликáтися, кáюся, ешся, *гл.* Перекликаться. *Сичі в гаю перекликались.* Шевч. 26.

Переклопотáтися, чýся, чешся, *гл.* 1) Перестать хлопотать, заботиться. 2) Истомиться хлопотами, заботами.

Переклювáти, люю́, є́ш, *гл.* Переклевать, исклевать (многое). *Не мало козацької й татарської трупу переклював по степах та байраках.* Морд. Оп. 84.

Перековерзувáти, зýю, еш, *гл.* Перестать капризничать.

Перековерсáти, сáю, еш, *гл.* Перековеркать. *Вже вони хоч що, то по своєму перековерсають.* Г. Арт. (О. 1861. III. 101).

Перекóвувати, вую, еш, сов. в. **перекувáти, кую́, є́ш,** *гл.* 1) Перековывать, перековать, наново сковать. 2) Наново подковывать, подковать. *Пане, треба коні перековувати, бо не доїдем до міста, падають.* Грин. II. 231. 3) Только сов. в. О кукушкѣ: прекратить кукованье. 4) Передавать, передать, пересказать кукованьемъ кукушки. *Ой ти, моя родинонько, не цурайся мене, хоч сивою зозулькою перекуй до мене.* Мет. 463.

Перекóїтися, кóюся, їшся, *гл.* Перестать, прекратиться—о чемъ либо дурномъ, напр. о плохой погодѣ. *Коли воно перекоїться в лихої години! Одколи ранок діється, а воно такий смалький, палький вітрюга,—в велику силу дійшов додому.* Васильк. у.

Переколо́ти, ся. См. **Переколювати, ся.**

Переколоти́ти, чу́, тиш, *гл.* Взболтать.

Переколо́шкати, каю, еш, *гл.* Перепугать, привести въ смятеніе.

Переко́лювати, люю, еш, сов. в. **переколо́ти, лю́, лош,** *гл.* 1) Перекалывать, переколоть, расколоть. 2) Перекалывать, переколоть (многихъ); перебодать. *Все стадо переколола.* Ном. № 3827.

Переко́люватися, лююся, ешся, сов. в. **переколо́тися, лю́ся, лошся,** *гл.* Перекалываться, переколоться, раскалываться, расколоться.

Переколядува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Окончить колядовать.

Переконя́ння, ня, *с.* Убѣжденіе.

Переконя́ти, ся. См. **Переконувати, ся.**

Переко́нувати, ную, еш, сов. в. **переконя́ти, на́ю, еш,** *гл.* 1) Убѣждать, убѣдить. 2) Убѣждаться, убѣдиться въ чемъ по опыту. *Я цього не переконав.* НВолын. у.

Переко́нуватися, нуюся, ешся, сов. в. **переконя́тися, на́юся, ешся,** *гл.*—**чого́.** Убѣждаться, убѣдиться. Св. Л. 92.

Перекопа́ти. См. **Перекопувати.**

Переко́пувати, пую, еш, сов. в. **перекопа́ти, па́ю, еш,** *гл.* 1) Перекапывать, перекопать. *Перекопав ровом стежку.* 2) Перекапывать, перекопать, вскопать наново.

Перекоржа́віти, вію, еш, *гл.* Изсохнуть (о кожѣ). *Кожух після дощу перекоржавів.*

Переко́рище, ща, *с.* Ув. отъ **перекі́р.** *Ой я ж тобі, моя мати, перекор робила: повну хату і комнату женихів водила; ой іще ж тобі, моя мати, перекорище: повну хату і комнату, іще й дворище.* Чуб. V. 1151.

Перекорті́ти, ти́ть, *гл. безл.* Перехотѣться.

Переко́рюватися, рююся, ешся, *гл.* Спорить, укорять взаимно. *Шкода з ними перекорюватись.* К. Кр. 34. *Зачали лаятись, перекорюватись.* Харьк. у.

Переко́сити. См. **Перекошувати.**

Перекоти́поле, ля, *с.* Раст. а) Gypsophila Led. ЗЮЗО. I. 124. б) Sapponaria vaccaria. Лв. 101. *Котиться перекотиполе.* Рудч. Ск. I. 208.

Переко́тити, ся. См. **Перекочувати, ся.**

Переко́чувати, чую, еш, сов. в. **перекоти́ти, кочу́, тиш,** *гл.* Перекатывать, перекатить. *Перекотим бочку.* Чуб. II. 208.

Переко́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **перекоти́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* 1) Перекатываться, перекатиться. 2) О времени: переходить, перейти черезъ извѣстный моментъ. *Геть-геть вже перекотилась нічка за північ.* Морд. П. 14.

Переко́шлати, лаю, еш, *гл.* Всклокочить.

Переко́шувати, шую, еш, сов. в. **перекоси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Перекашивать, перекосить (косою), прокосить далѣе, чѣмъ слѣдовало.

Перекрада́ти, да́ю, еш, сов. в. **перекра́сти, ра́ду, деш,** *гл.* Красть, украсть украденное. *Циган украв, а жид перекрав у нього коня. Побачила, що вона заховала, та й перекрала у неї.* Чуб. II. 156.

Перекрада́тися, да́юся, ешся, сов. в. **перекра́стися, дуся, дешся,** *гл.* Прокрадываться, прокрасться. *Хотів ся перекрасти, та собі очі виштуркав.* Ном.

Перекра́ювати, юю, еш, сов. в. **перекра́яти, ра́ю, еш,** *гл.* Перерѣзывать, перерѣзать пополамъ.

Перекра́юватися, ююся, ешся, сов. в. **перекра́ятися, ра́юся, ешся,** *гл.* Дѣлиться, подѣлиться чѣмъ либо, разрѣзавъ его пополамъ. *Одним яблучком та перекраймось.* Грин. III. 336.

Перекрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перекри́ти, кри́ю, еш,** *гл.* Перекрывать, перекрыть, покрыть наново.

Перекри́вдити, джу, диш, *гл.* Обидѣть, оскорбить. *За правду перекривджену война.* К. ПС. 31.

Перекриви́ти. См. **Перекривляти.**

Перекривля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **перекриви́ти, влю́, виш,** *гл.* 1) Искривлять, искривить, исказить. *Як подивишся у його* (дзеркальце), *то й себе не пізнаєш, так тобі перекривить обличча.* МВ. I. 25. 2) Передразнивать, передразнить.

Перекри́ти. См. **Перекривати.**

Перекрича́ти, чу́, чи́ш, *гл.* 1) Перекричать. *Яка всіх перекричить, тії й правда буде.* МВ. I. 38. 2) Перестать кричать. *Дитина перекричала та й стихла.*

Перекрі́й, ро́ю, *м.* 1) Разрѣзъ. Желех. 2) Луна во второй четверти. *Да місяцю-перекрою, зайди за комору.* Чуб. III. 125. *Вечір вже стелився, на небі ясний перекрій.* Млак 101.

Перекро́їти. См. **Перекроювати.**

Перекро́ювати, юю, еш, сов. в. **перекро́їти, ро́ю, їш,** *гл.* Перекраивать, перекроить. *На рік по п'ять раз перекроює сукню.* К. (О. 1861. I. 317).

Перекру́г, гу, *м.*=**Перекрій**. *Ой місяцю-перекруже, зайди ти за хату.* Нп.

Перекрути́ти, ся. См. **Перекручувати, ся.**

Перекру́чувати, чую, еш, сов. в. **перекрути́ти, чу́, тиш**, *гл.* 1) Перекручивать, перекрутить, испортить крутя. *Не крути, бо перекрутиш.* Ном. № 5868. 2) Извращать, извратить, исказить. *Хиба ж я так казав? Ти зовсім перекрутив.*

Перекру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **перекрути́тися, чу́ся, тишся**, *гл.* 1) Оборачиваться, обернуться кругомъ; окручиваться, окрутиться. *Трісь тебе по пиці, аж голова перекрутиться.* Левиц. І. 7. *Дівчата то перекручувались, схопившись руками за плечі, то знов брались по-під руки і танцювали кружком.* Левиц. І. 15. 2) Перекувыркиваться, перекувыркнуться— отъ удара, напр., а потому переносно: быть убитымъ ударомъ. *Я як двину її* (собаку) *зо всього маху навідли бичем по морді, так вона на місці і перекрутилась.* ХС. VI. 451.

Перекудкуда́кати, каю, еш, *гл.* Перестать кудахтать.

Переку́длити, лю, лиш, *гл.* Взъерошить.

Перекудо́вчити, чу, чиш, *гл.*=**Перекудлити.**

Перекуйо́вдити, джу, диш, *гл.* 1)=**Перекудлити.** 2) Перебросать, перерыть.

Перекульба́чити, чу, чиш, *гл.* Переседлать.

Перекульга́ти, га́ю, еш, *гл.* Пройти хромая.

Перекупа́ти, па́ю, еш, *гл.* Перекупать.

Пере́купень, пня, *м.* Мелкій торговецъ; перекупщикъ.

Перекупи́ти. См. **Перекуповувати.**

Пере́купка, ки, *ж.* Торговка. *Оттак, матінко, лихії люде! Як напало на мене семеро перекупок, то ледві одгризлась.* Ном. № 3342.

Перекупля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Перекуповувати.**

Переку́пник, ка, *м.*=**Перекупень.**

Переку́пня, ні, *ж.* Перепродажа.

Перекупо́вувати, вую, еш, сов. в. **перекупи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Перекупать, перекупить. *Купує, перекуповує, продає.* О. 1861. IX. 74.

Пере́купство, ва, *с.* Продажность. *Перекупство ледаче.* К. Бай. 24.

Перекуси́ти. См. **Перекушувати.**

Пере́куска, ки, *ж.* Легкая закуска. *А Степан* (несе) *печеню, а Іван гуску на перекуску.* Чуб. ІІІ. 427. *Після перекуски свахи співають.* О. 1862. IV. 33.

Переку́ти, кую́, е́ш, *гл.*=**Перекувати.**

Переку́шувати, шую, еш, сов. в. **перекуси́ти, шу́, сиш**, *гл.* 1) Перекусывать, перекусить. *Перекуси, та батькові даси.* Ном. № 11976. *Заєць зараз до його та й шовк перекусив.* Рудч. Ск. ІІ. 70. 2) Закусывать, закусить на скоро. *Ви, люде добрі, з дороги – голодні певно,—чи не перекусили б чого хоч трохи.* Грин. ІІ. 274.

Перела́годжувати, джую, еш, сов. в. **перела́годити, джу, диш**, *гл.* Передѣлывать, передѣлать. *Перелагодити воза треба.*

Пере́лад, ду, *м.* Въ выраж. **Нема ні ладу́, ні пере́ладу.** Нѣтъ совершенно никакого порядка. Ном. № 6654.

Переладна́ти, на́ю, еш, *гл.*=**Перелагодити.**

Перела́в, зу, *м.* 1) Мѣсто, гдѣ перелѣзаютъ черезъ плетень. *Ой так не гаразд, низький перелаз; а ви, хлопці, не ходіть, перелазу не робіть.* Чуб. V. 1128. 2) Раст. Brionia alba. Лв. 97. См. **Переступ.** Ум **Перелазок.** Ном. № 13129.

Перела́зити, жу, зиш, сов. в. **перелі́зти, зу, зеш**, *гл.* Перелѣзать, перелѣзть, переползывать, переползти. *А я сюю бистру річку рачки перелізу.* Чуб. V. 185. *Ворота засунені, так я через тин перелізла.*

Перела́зок, зка, *м.* Ум. отъ **перелаз.**

Перелама́ти, ма́ю, еш, *гл.* Переломать многіе предметы одинъ за другимъ.

Перелама́тися, ма́юся, ешся, *гл.* Переломаться многимъ предметамъ одному за другимъ.

Перела́мувати, мую, еш, сов. в. **переломи́ти, млю́, миш**, *гл.* Переламывать, переломить.

Перела́муватися, муюся, ешся, сов. в. **переломи́тися, млю́ся, мишся**, *гл.* 1) Переламываться переломиться. *Я на той ціпок як ізоперсь, то ціпок переломивсь.* Рудч. Ск. І. 109. 2) Дѣлиться, подѣлиться съ кѣмъ чѣмъ либо, переломивъ его. *Нехай вона* (молода) *возьме окраєць та переломляться* (з молодим) *пополам. Возьми, дочко, та переломіться та з'їжте.* ХС. XII. 423.

Перелата́ти, та́ю, еш, *гл.* Наново починить, поставить заплаты.

Перела́яти, ла́ю, еш, *гл.* 1) Осилить въ брани. *Лаяла, лаяла—насилу ціле село перелаяла.* Ном. № 3341. 2) Перестать бранить.

Перела́ятися, ла́юся, ешся, *гл.* Побраниться между собой взаимно.

Переле́в, ва, *м.* Въ сказкѣ: существо старше и сильнѣе льва. *От ти лев, а я перелев; ти будеш мені рідний брат.* Чуб. II. 121.

Переле́жати. См. **Перележувати.**

Переле́жувати, жую, еш, сов. в. **переле́жати, жу, жиш,** *гл.* 1) Пролеживать, пролежать. 2) Пережидать, переждать лежа. *Лізь мерщій на піч, перележиш там, поки вона піде.* 3) Пролеживать, пролежать, отлежать. *Перележав боки, аж болять.* 4) Слишкомъ долго пролеживать, пролежать. 5) Приносить, принести порчу лежаньемъ. *Та ночуй,—хати не перележиш.* Грин. II. 77. *Нехай хліб тут полеже,— він хати вам не перележе.* ХС. VII. 420. *Сей кусок як умережиш, так і піч перележиш.* Ном. № 12203.

Переле́сник, ка, *м* Первонач. значеніе: искуситель. Так называется бѣсъ, въ видѣ огненнаго змѣя (—метеоръ), летающій къ женщинѣ. *Коли б не тирлич, був би я твій панич,—каже перелесник-чорт любі дівчині, коли має проти його зілля тирлич при собі.* Ном. № 245.

Переле́сниця, ці, *ж.*—**Літавиця.** Гн. II. 5.

Переле́т, ту, *м.* Раст. а) Anthyllis Vulnenaria L. ЗЮЗО. I. 111. 2) Oenothera biennis L. ЗЮЗО. I. 129.

Переле́та, ти, *ж.* Раст. а) Chenopodium bonus Henricus L. Вх. Пч. II. 30. б) Anemone alpina. Лв. 96.

Перелетіти. См. **Перелітати.**

Перелива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перели́ти, ллю, ллє́ш,** *гл.* 1) Переливать, перелить изъ одного помѣщенія въ другое. *З пустого в порожнє переливає.* Ном. № 13057. 2) Лить, налить сверхъ мѣры, переливать, перелить черезъ край. 3) Поливать, полить, обливать, облить. *Росердився на одну бабу, узяв та й перелив їй у закапелку мички.* Грин. II. 200. *Слава, кров'ю перелита по світу літає.* Щог. Сл. 9.— **доро́гу.** Поливать, полить поперегъ чьей дороги волшебнымъ зельемъ. *О, я двір свій обсную і дорогу вам зіллем переллю.* Левиц. Пов. 173.

Перелива́тися, ва́юся. ешся, сов. в. **перели́тися, ллюся, лле́шся,** *гл.* 1) Переливаться, перелиться. 2) Литься черезъ верхъ, переливаться, перелиться черезъ верхъ.

Пере́ливки, вок, *ж. мн.* Употребл. съ отрицаніемъ въ значеніи: не шутки, не пустяки. Г. Барв. 514. *Наші бачать, що не переливки, страшно!* Кв. *От царівна бачить, що не переливки, кличе до себе своїх князів.* Грин. I. 192.

Перели́нути, ну, неш, *гл.* Перелетѣть. *Через темний ліс ясним соколом перелину.* Чуб. V. 469.

Перели́ти, ся. См. **Переливати, ся.**

Перелицьо́вувати, вую, еш, сов. в. **перелицюва́ти, цю́ю, еш,** *гл.* 1) Перелицовывать, перелицовать, перевернуть на изнанку. К. ЧР. 362. 2) Пародировать. *Перелицьована „Енеїда“.*

Переліг, ло́гу, *м.* Нѣсколько лѣтъ не обрабатываемая земля. *Попоореш років три та й пускаєш знов на переліг, а ореш новину.* ЗОЮР. I. 144. *Років десять або п'ятнадцять перелогом лежить; та як зореш на новині та посієш кавунів, то вродять такії, що з землі не знімеш.* ЗОЮР. I. 144.

Пере́ліжка, ки, *ж.* Короткія трубочки изъ спирально свернутой проволоки или жести,—при составленіи ожерелья изъ монетъ, крестовъ нанизываются послѣ каждой монеты, креста, что бы эти послѣдніе не сбивались въ кучу. Шух. I. 130, 131, 281, 284–287.

Перелі́жний, а, е. Растущій на перелозі. *Сіно ґирне, переліжне.*

Перелізти, См. **Перелазити.**

Пере́лік, ку, *м.* 1) Перечень. 2) Отчетъ. *Чоловік хотів узяти перелік од слуг своїх.* Єв. Мт. XVIII. 23.

Перелі́с, су, *м.* Кустарниковый лѣсъ, пролѣсье. *Ой за лісом та за перелісом, ой там стояв та зелененький дубок.* Чуб. V. 985.

Перелі́ска, ки, *ж.* Раст. Hepatica triloba Chait ЗЮЗО. I. 124

Пере́лісок, ска, *м.* Узкая полоска лѣса, вдавшаяся въ поле. *Я ходила туди аж до переліска.* Зміев. у.

Пере́літ, ту, *м.* Перелетъ.

Перелітáти та́ю, еш, сов. в. **перелетіти, лечу́, ти́ш,** *гл.* Перелетать, перелетѣть. *Як би святії дім перелетіли.* Ном. № 3315. *Людей не чуть, через базаръ кажан костокрилий перелетить.* Шевч. 150.

Перелі́тка, ки, *ж.* Корова, которая телится черезъ годъ.

I. Перелі́тувати, тую, еш, *гл.*=**Перелітати.**

II. Перелі́тувати, тую, еш, *гл.* Провести лѣто. *Як мені Господь с'єтий допоміг зиму перезимувати, так мені, Господи*

с'єтий, допоможи літо перемітувати. Шух. I. 190.

Перелічи́ти. См. **Перелічувати.**

Перелі́чування, ня, *с.* Пересчитыванье. Левиц.

Перелі́чувати, чую, єш, сов. в. **перелічи́ти, чу́, чиш.** Пересчитывать, пересчитать, перечесть. *Перелічив до одного, перелічив трупи.* Шевч.

Перелля́ти, лля́ю, єш, *гл.*=**Перелити.**

Перело́ги, гів, *м. мн.* Корчи, судороги у скота. ХС. VII. 417. *Перелоги, ідіть собі на дороги од його жил, од його піджил, од жовтої кости, од такої масти.* Грин. II. 42

Переложе́ння, ня, *с.* = **Перекладання, 1, 3.**

Переложи́ти, жу́, жиш, *гл.* = **Перекласти.** *Закони на нашу мову переложили.* О. 1861 XI. 104.

Переломи́ти, ся. См. **Переламувати, ся.**

Перелопа́тити, па́чу, тиш, *гл.* 1) Залежавшееся въ амбарѣ зерно перебросать лопатою съ цѣлью его просушить. Богод. у. 2) Перетасовать (карты). *Що ж ти здаєш карти так, що йому чоло, а мені озадки? Ти їх лучче перелопать.* (Стрижевск.).

Перелу́пий, а, е, 1) Раздѣленный на двое. Угор. 2) Двуцвѣтный. Угор.

Перелу́пати, паю, єш, *гл.* Перевести стыдъ, хлопая глазами. *Добрі очі все перелупають.* Ном. № 3207.

Перелупи́ти, плю́, пиш, *гл.* Переломить. *Перелупила мисочку надвоє.*

Пере́люб, бу, *м.* Прелюбодѣяніе, блудъ. *Хто розведеться з жінкою своєю, хиба за перелюб, та ожениться з иншою, робить перелюб.* Єв. Мт. XIX. 9.

Перелю́бець, бця, *м.* Прелюбодѣй. *Краде злодій—помагаєш, з перелюбцем накладаєш.* К. Псал. 119.

Перелюби́ти блю́, биш, *гл.* Перебить, отбить у кого любимаго человѣка—жениха, невѣсту. *Вона мою хлопця перелюбила.* Харьк. у.

Пере́любки, бок, *ж. мн.*=**Перелюб.**— **з ким зчиняти.** Творить съ кѣмъ прелюбодѣяніе. К. Бай. 75.

Пере́любний, а, е. Прелюбодѣйный, блудный. *Перелюбна любов.* К. ПС. 46. *О ви, перелюбне і людожерне плем'я.* К. ХП. 55.

Пере́любник, ка, *м.* Прелюбодѣй, блудникъ. *Писав я до вас ув одному листі, щоб ви не мішались із перелюбниками.* Корине. I. V. 9.

Пере́любниця, ці, *ж.* Прелюбодѣйка, блудница. *Хто пригорнеться до перелюбниці, той одно (з нею) тіло.* Коринө. I. VI. 16.

Пере́любство, ва, *с.* Прелюбодѣяніе. К. МХ. 41.

Перелютува́ти, ту́ю, єш, *гл.* 1) Перезлиться. 2) Перепаять.

Перелягá́ти, га́ю, єш, сов. в. **перелягти́, ля́жу, жеш,** *гл.* Перелегать, перелечь.

Переля́к, ку, *м.* Испугъ, перепугъ. Ном. № 4342. Чуб. I. 13. *Кричали з переляку.* Єв. Мт. XIV. 26. Иногда въ значеніи: большой испугъ. *Ляк сили додає, а переляк відіймає.* Ном. № 4400.

Переляка́ти, ся. См. **Перелякувати, ся.**

Переля́кувати, кую, єш, сов. в. **переляка́ти, ка́ю, єш,** *гл.* Перепугивать, перепугать. *Сховавсь під мостом, щоб перелякати їх.* Чуб. I. 51.

Перелямува́ти, му́ю єш, *гл.* Обшить наново края каймою.

Перелям̀ентува́ти, ту́ю, єш, *гл.* Перестать вопить, кричать.

Переля́скати, каю, єш, перелящá́ти, щу́, щи́ш, *гл.* Перестать хлопать (бичемъ).

Перема́га, ги, *ж.*=**Перемога.** *В тім тільки й перемага, що він бідний, а вона багатирка.* Полт. у.

Перемага́ти, га́ю, єш, сов. в. **перемогти́, можу́, жеш,** *гл.* Превозмогать, превозмочь, одолѣвать, одолѣть, побѣждать, побѣдить, пересиливать, пересилить. *Кому Бог поможе, той все переможе.* Ном. № 11. *Замовкла мати: бачить — не переможе сина.* Мир. ХРВ. 314.

Перемага́тися, га́юся, єшся, сов, в. **перемогти́ся, жу́ся, жешся,** *гл.* 1) Только несов. в. Соперничать силой. *Довго Петро з Остапом перемагались.* 2) Превозмогать, превозмочь себя, овладѣть собой. *Здригнула Оксана дуже... далі перемоглась, як кинеться, як ухопить дитину.* Кв.

Перема́зати. См. **Перемазувати.**

Перема́зувати, зую, єш, сов в. **перема́зати, ма́жу, жеш,** *гл.* Перемазывать, перемазать, помазать вновь.

Перемальо́вувати, вую, єш, сов. в. **перемалюва́ти, лю́ю, єш,** *гл.* 1) Списывать, списать красками; перерисовывать, перерисовать (съ оригинала копію). *Маляр перемалював собі нашого Миколу.* 2) Измѣнить живопись. *Маляр тебе послухав: бач, перемалював чобіт, як ти сказав.* Кв.

Переманйти. См. **Переманювати.**

Перемáнювати, нюю, еш, сов. в. **переманйти, ню́, ниш,** *гл.* Переманивать, переманить. *Ой я чую, ой я знаю, серце не обманеш, що дівчину мою любу другий переманить.* Чуб. V. 65.

Перемастйти, ся. См. **Перемащувати, ся.**

Перемахáти, хáю, еш, *гл.* Переплыть сильными широкими движеніями. *Перемахати сажнями Дніпро.* К. ДС. 4.

Перемахлювáти, люю, еш, *гл.* 1) Перетасовать карты. 2) Смошенничать. 3) Переписать наскоро.

Перемахля́рити, рю, риш, *гл.* Растратить. *Живо перемахлярила пуд пшона.*

Перемахнýти, нý, неш, *гл.* 1) Быстро перейти, перебѣжать, переправиться. *Духом перемахнув через річку.* 2) Быстро сдѣлать что-либо.

Перемáцати, цаю, еш, *гл.* Перещупать.

Перемáщувати, щую, еш, сов. в. **перемастйти, щý, стиш,** *гл.* 1) Перекрашивать, перекрасить въ другой цвѣтъ. *Ми* (гуси) *попіласті всі, а він* (лебідь) *один між нас своє пиндючить пір'я біле! Коли б ви тілько захотіли.... Ми б панича сього як раз перемастили.* Греб. 362. 2) Чрезмѣрно намасливать, намаслить. 3) Перетасовывать, перетасовать (карты).

Перемежéнитися, ниться, *гл. безл.* Пройти, окончиться къ добру, обойтись. МВ. II. 116. *Люде думали, що воно так і перемежениться, бо наче все вщухло.* Г. Барв. 510.

Перемежóвувати, вую, еш, сов. в. **перемежувáти, жýю, еш,** *гл.* Перемежевывать, перемежевать.

Перемéлювати, люю, еш, сов. в. **перемолóти, мелю́, леш,** *гл.* Перемалывать, перемолоть.

Переменувáти, нýю, еш, *гл.* Переименовать.

Переменувáтися, нýюся, ешся, *гл.* Переименоваться.

Перемéрвити, влю, виш, *гл.* О соломѣ, снопахъ: перебить, перетерѣть. *От снопи були цілі, а ти все перемервив, тепер і одного цілого снопа нема.* Анан. у.

Перемéрзнути, ну, неш, *гл.* Перезябнуть. *Хоч як перемерзнеш, а на печі як спотієш, то все минеться.* О. 1861. V. 72.

Перемéт, ту, *м.* 1) Снѣжный сугробъ поперегъ дороги. *По дорогах перемети великі, то з сіном і їхати не можно: то вгору, то вниз сани стають.* Волч. у. 2) Рыболовный снарядъ: бичевка поперегъ рѣки, по которой прикрѣпленъ рядъ удочекъ. Вас. 188. 3) **Стáти на перемéті.** Повредить, воспрепятствовать. (Він) *міг стати йому на переметі, шкодити.* Мир. ХРВ. 379. См. **Переміт.**

Переметáти, мечу, чеш, *гл.* Перебросить. *А я тую річку човном перемечу.* Гол. I. 248.

Переметнýти, нý, неш, *гл.* Одн. в. отъ **переметати.** Перебросить, перекинуть.

Перемéшкати. См. **Перемешкувати.**

Перемéшкувати, кую, еш, сов. в. **перемéшкати, каю, еш,** *гл.* Проживать, прожить извѣстное время гдѣ нибудь.

Перемжйтися, жýся, жйшся, *гл.* Прекратиться, прерваться на нѣкоторое время. *Оце перемжилась робота у полі,—треба під хуру порядитись.* Волч. у.

Перемивáння, ня, *с.* Перемываніе. *Води гарячої треба на перемивання—ложки та миски мити.* Волч. у.

Перемивáти, вáю, еш, сов. в. **перемйти, мйю, еш,** *гл.* Перемывать, перемыть. *Миски перемила.* Кв.

Перемивáтися, вáюся, ешся, сов. в. **перемйтися, мйюся, ешся,** *гл.* Перемываться, перемыться.

Переминáти, нáю, еш, сов. в. **перемня́ти** и **перем'я́ти, мнý, неш,** *гл.* 1) Перемивать, перемять. *Ті орішки, що взяла у Василя, усе в жмені перeминає.* Кв. 2) Пережевывать, пережевать. 3) **—когó на зубáх.** Ругать, перебирать кого по косточкамъ. *Знову почав Грицько гукати на всю хату, перетираючи та перeминаючи на зубах не тільки Пріську з Христею, а й увесь рід їх* Мир Пов. I. 161.

Переминáтися, нáюся, ешся, сов. в. **перемня́тися** и **перем'я́тися, мнýся, нешся,** *гл.* Переминаться, перемяться. *Перемнеться, та й так минеться.* Чуб. I. 297.

Перемйти, ся. См. **Перемивати, ся.**

Перемйтий, а, е. Перемытый. Въ выраж.: **як перемйтий.** Одинъ къ одному, одинъ лучше другого. *Тим народ один в одного, як перемитий.* Ном. № 13934. *Військо у лаву стало як перемите.* Рудч. Ск. II. 85. *Така гречка, що на все поле! Панську блискавка посмалила, а його рядом—та як перемита.* Рудч. Ск. II. 207.

Перемізжйти, жý, жйш, *гл.* Размозжить (многихъ). *І блюдолизів, ложкомоїв в прах, в дребезги перемізжив.* Котл. Ен. V. 49.

Переміль, лі, *ж.* Мель.

Переміна, ни, *ж.* 1) Перемѣна. 2) Замѣна, перемѣна кого или чего другимъ. *Гей подай, батьку, подай переміну, бо я марно загину.* Грин. III. 595. *Та їх* (дітей) *треба обмить, треба й облатать, треба й обіпрать... а ви знаєте, що мені ж переміни нема ніякої.* Мил. 222. *А всім козакам переміна стала.* Чуб. V. 63. Ум. **Перемінка, переміночка**. *Моя дочко, моя й переміночко!* Мил. 219.

Переміни́ти, ся. См. **Перемінати, ся**.

Переміня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **переміни́ти, ню́, ниш**, *гл.* 1) Перемѣнять, перемѣнить. Рудч. Ск. II. 128. 2) Замѣнять, замѣнить. *Старий нездужа, а перемінити нікому: у його не було синів.* Чуб. II. 92. *Моя дочко, моя й переміночко! Хто мене буде й перемінять так, як ти перемінляла?* Мил. 219, 220.

Переміня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **переміни́тися, ню́ся, нишся**, *гл.* 1) Перемѣняться, перемѣниться. 2) Превращаться, превратиться. *В тих дванаціть хлопа перемінило сі дванаціть місяців, що на небі.* Гн. II. 17. 3) **Світ перемінився**. Потемнѣло въ глазахъ. *Як ударе, то переміниться білий світ.* Чуб. V. 598.

Переміра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Умирать. *Хто перебірає, той голодом перемірає.* Ном. № 12165.

Перемі́ряти, ряю, еш, *гл.* 1) Перемѣрить. *Хто не вірить, той хай собі переміри́ть.* Чуб. I. 274. 2) Перемѣрять наново. *Там мої слідки... переміряні будуть, там моє діло перероблене буде.* Мил. 146.

Перемісйти. См. **Перемішувати**.

Переміст, мо́сту, *м.?* *Уже ж гості, уже на перемості.* Грин. III. 541.

Перемісти́ти, щу́, стиш, *гл.* Перемѣстить.

Перемісти́тися, щу́ся, стишся, *гл.* Перемѣститься. *Чи світові спустіти через тебе, чи кам'яним переміститись горам?* К. Іов. 39.

Переміт, мéту, *м.* — **положити**. При основываніи нитокъ на сновалку ошибиться и положить нитку не на тотъ колышекъ, на который слѣдуетъ. Константиногр. у. См. **Перемет**.

Перéмітка, ки, *ж.* 1) = **Кладочка**. Вх. Зн. 47. Kolb. I. 38. Гол. Од. 59. 2) = **Намітка**. *Жінки... завивають голову... білою переміткою.* Шух. I. 132.

Перемітни́й, а́, е́. Разнообразный, измѣнчивый? *Заграй же мі сеї, тої пиш й перемітної.* Гол. IV. 497.

Перемі́тувати, тую, еш, сов. в. **переметáти, мечу́, чеш**, *гл.* 1) Перебрасывать, перебросить. МУЕ. III. 44. 2) Охватывать, охватить, обвить вокругъ. *В·около того... патика перемітує ватаг два рази ремінь.* Шух. I. 191. 3)—**ба́рву**. Измѣнять, измѣнить цвѣтъ. *Буває ласиця на зіму перемітує барву.* Вх. Зн. 47.

Перемі́туватися, туюся, ешся, *гл.* 1) Перебрасываться. *Всі мовчали й ждали, вряди-годи перемітуючись кількома словами.* Левиц. I. 332. 2)—**Перекидатися 7**. (Чарівниці) *перемітуються в кота, пса.* МУЕ. III 46

Перемі́ть, мéти, *ж.* 1)=**Перемет. 2.** Вх. Пч. II. 25. 2) Узелъ. **У перемі́ть зв'яза́ти**. Завязать узломъ. Шух: I. 137.

Перемішáти, ся. См. **Перемішувати, ся**,

Перéмішка, ки, *ж.* 1) Смѣшеніе. Левиц. 2) Помѣха. Зміев. у. *Завтра думка їхати, як ніякої перемішки не буде.* 3) То, что вмѣшивается, впутывается во что, среди чего. *Галушка та лемішка, а хлібу перемішка.* Ном. № 12329.

Перемішний, а, е. Смѣшанный. *Мелася насіяла всячини, і усе прийнялося, зійшло і проквітало одмішне і перемішне, як у празнику люде, на диво Меласі, що, каже, сіяла усе окромішне ряд по рядочку, а зійшла така мішанина.* МВ. III. 137.

Перемі́шувати, шую, еш, *гл.* 1) сов. в. **перемішáти, шáю, еш**, *гл.* Смѣшивать, смѣшать, перемѣшать. *Перемішувати овес з ячменем.* 2) Сов. в. **перемісйти, шу́, сиш**, *гл.* Мѣсить наново, перемѣсить. *Шкодá перемішувати тісто, виняєши з печі.* Ном. № 14228.

Перемі́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **перемішáтися, шáюся, ешся**, *гл.* Смѣшиваться, смѣшаться, перемѣшиваться, перемѣшаться. *Панські квітки перемішувались з зеленим зіллєм.* Левиц. Пов. 196.

Перемкну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Переправиться, переѣхать, пробраться. *За Дніпер перемкнутися.*

Перемлі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Изныть, истомиться отъ страха, тревоги. *Білу ніч просиділа під коморою, перемліла.* Мир. Пов. II. 75.

Перемня́ти. См. **Перемнати**.

Перемо́ва, ви, *ж.* Перезывъ, переманка. Ум. **Перемо́вка, перемо́вочка**. *Ой ти, галочко, перемовочко, перемовила сокола із темного лугу в вишнев сад.* Мет. 178.

Перемо́вити. См. **Перемовляти**.

Перемовля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **перемо́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Перезывать, перезвать, переманивать, переманить Маркев. 69. *Ой ти, галочко, перемовочко, перемовила сокола з темною лугу в вишнев сад.* Мет. 178. *Ой не я ж його перемовила, він сам за мною приїхав.* Мет. 18. 2) Промолвить, перекинуться словомъ. *Коли б хоть з чоловіком словечко перемовити.* МВ. І. 44. 3) Пересказывать, пересказать наново; передразнить. *Там люде норовисті: що скажеш, то й перемовлять, и що зробиш, то й переároблять.* Грин. III. 482.

Перемовля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* Разсуждать другъ съ другомъ, перепираться. *Перемовлялись бо між собою в дорозі, хто більший.* Єв. Мр. IX. 34.

Перемо́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **перемова.**

Перемо́вчати, чу, чиш, *гл.* Промолчать, смолчать *Бабуся перемовчала хвилинку та й каже.* МВ. (О. 1862. III. 57). *Засоромиться, рученьками закриється, перемовчить та знов за своє.* Кв.

Перемо́га, ги, *ж.* Одолѣніе, побѣда, перевѣсъ.

Перемогти́, ся. См. **Перемагати, ся.**

Перемока́ти, ка́ю, еш, сов. в. **перемо́кти, кну, неш,** *гл.* Перемокать, перемокнуть. *Щоб не перемокли коноплі, пійшла на Сікновеніє тягати їх.* Грин. II. 154.

Перемоли́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Окончить молиться. *Тут тілько що перемолився Еней і рот свій затулив, як ось із неба дощ полився.* Котл. Ен. II. 33.

Перемоло́ти, ся. См. **Перемелювати, ся.**

Перемолоти́ти. См. **Перемолочувати.**

Перемоло́чувати, чую, еш, сов. в. **перемолоти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Перемолачивать, перемолотить.

Переморгну́тися. См. **Переморгуватися.**

Перемо́ргуватися, гуюся, ешся, сов. в. **переморгну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Перемигиваться, переморгнуться. *Всі нас кругом озирають та переморгуються.* МВ. I. 75.

Перемордува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Перемучить, истомить.

Перемордува́тися, ду́юся, ешся, *гл.* Перемучиться, истомиться.

Переморо́зити, жу, зиш, *гл.* Переморозить.

Перемости́ти. См. **Перемощувати.**

Перемота́ти. См. **Перемотувати.**

Перемотло́шити, шу, шиш, *гл.* Обратить въ мотлох.

Перемо́тувати, тую, еш, сов. в. **перемота́ти, та́ю, еш,** *гл.* Перематывать, перемотать.

Перемочи́ти, ся. См. **Перемочувати, ся.**

Перемо́чувати, чую, еш, сов. в. **перемочи́ти, чу́, чиш,** *гл.* Измачивать, вымочить.

Перемо́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **перемочи́тися, чу́ся, чишся,** *гл.* Промокать, промокнуть. *По дощеві перемочиться, перекисне.* Зміев. у.

Перемо́щувати, щую, еш, сов. в. **перемости́ти, щу́, стиш,** *гл.* Перемащивать перемостить. *Міст перемостили.*

Перемудрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Перехитрить, перемудрить.

Перемурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Перестроить что нибудь каменное, кирпичное.

Перемусува́ти, су́ю, еш, *гл.* Перепѣниться.

Перему́чити, чу, чиш, *гл.* Перемучить, измучить. *Чорти б перемучия твою батька.* Ном. № 3757.

Перему́читися, чуся, чишся, *гл.* Перемучиться. *Перемучились ми до вечора.* МВ. I. 70.

Перем'я́ти. См. **Перeминати.**

Перем'яшку́рити, рю, риш, *гл.* Перемять.

Перена́джувати, джую, еш, сов. в. **перена́дити, джу, диш,** *гл.* Переманивать, переманить.

Перенайти́, йду, деш, *гл.*—**кого́.** Перетянуть кого на свою сторону. Вх. Лем. 447.

Перенести. См. **Переносити.**

Перениза́ти. См. **Перенизувати.**

Перенизи́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Слишкомъ понизить.

Пере́низувати, зую, еш, сов. в. **перениза́ти, жу́, жеш,** *гл.* Перенизывать перенизать наново. *Намисто треба перенизати.* Черниг. у.

Перени́ти, ни́ю, еш, *гл.* Изныть, истомиться. *І сказати вам не знаю, що моє серце тоді перенило.* Г. Барв. 127.

Перені́вечити, чу, чиш, *гл.* 1) Испортить, изгадить, исковеркать. 2) Искалѣчить многихъ. *Що оці стрільці їх* (зайців) *перенівечать!* О. 1861. V. 69.

Перені́вечитися, чуся, чишся, *гл.* Испортиться, исковеркаться.

Перенімéчитися, чуся, чишся, *гл.* Онѣмечиться.

Перенíсся, ся, *с.* Переносье. *Як у кою на перéноссі брови сходяться одна з дру́гою, той буде нещасливий.* Чуб. I. 86.

Переносити, шу, сиш, сов. в. **перенести́, сý, сéш,** *гл.* 1) Переносить, перенести. *Перенесу ключі, не побрязкуючи.* Мет. 26. *Перенесла я її в комору, положила на лавці.* МВ. I. 76. 2) Передавать, передать словесно, разсказать, разнести вѣсть. *Вже давненько панночки приїжжі переносили, що який то вже там лікарь полковий хороший.* МВ. (О. 1862. III. 44).

Переноси́ти, шý, сиш, *гл.* Переносить, перенести (многіе предметы). *Я оті дрова переносив у хату, бо дощ помочить.* Рудч. Ск. I. 170.

Переночува́ти, чýю, еш, *гл.* 1) Переночевать, проспать ночь. *От, переночували ту ніч, коли на ранок...* Рудч. Ск. II. 15. *Дівчинонько, ввольни ж мою волю, переночуй хоч нічку зо мною.* Чуб. V. 161. 2)—**когó.** Пустить на ночлегъ. *Ой, дівчино, переночуй мене, козака молодою, і коня вороною.* Чуб. V. 63.

Перенуди́ти, джý, диш, *гл.* 1) Истомить, нагнать тоску, скуку. 2) *безл.* Перестать тошнить.

Перенуди́тися, джýся, дишся, *гл.* Истомиться скукой.

Перенáти, ся. См. **Переймати, ся.**

Переонáчити, ся. См. **Переоначувати, ся.**

Переонáчувати, чую, еш, сов. в. **переонáчити, чу, чиш,** *гл.* Переиначивать, переиначить.

Переонáчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **переонáчитися, чуся, чишся,** *гл.* Переиначиваться, переиначиться.

Переопалáти, лáю, еш, *гл.* 1)=**Перепалати 2,=Опалати.** Вх. Зн. 48. 2) Отколотить. *Добре ю переопалав.* Вх. Зн. 48.

Перебр, ру, *м.* Перепашка.

Переорáти. См. **Переорювати.**

Переорювати, рюю, еш, сов. в. **переорáти, рю, реш,** *гл.* 1) Перепахивать, перепахать наново. *І переорем ще раз рідне поле.* К. Дз. 34. *Достатків там більше... переорюють краще, та й земля ситніща.* Мир. Пов. II. 85. 2) Перепахивать, перепахать впоперегъ. *Не переорюй межі нікому.* Ном. № 3306. Это выраженіе, кромѣ прямого значенія, имѣетъ еще и переносное: не становись ни на чьей дорогѣ. *Хиба я вам межу переорав, чи що?* Грин. I. 244.

Перепадáти, дáю, еш, сов. в. **перепáсти, падý, дéш,** *гл.* Перепадать, перепасть. *Узявсь — нічою робити! — латати старі кожухи, стала й копійчина перепадати.* Кв. *Дощі частійш перепадали.* О. 1862. III. 31.

Перепадáтися, дáюся, ешся, сов. в. **перепáстися, падýся, дéшся,** *гл.* Исхудать, истощиться. *Наївся—як бик, перепався—як смик.* Ном. № 14125.

Перепáдистий, а, е. Непостоянный, перемѣнчивый. *Перепадиста зіма: то сніг, то дощ.*

Перепакува́ти, кýю, еш, *гл.* Перепаковать, переложить вещи.

Перепáл, лу, *м.* 1) Пережженый кирпичъ. 2) ? *Ізойди собі,* (хворобо), *од раба божою на чорнії луга, на перепали, де буйний вітер свистав.* (Заклинаніе). КС. 1883. VII. 587.

Перепаламарюва́ти, рюю, еш, *гл.* Превзойти кого въ исполненіи пономарскихъ обязанностей. Встрѣчено въ скороговоркѣ: *Нашою паламаря ніхто не перепаламарює.* Грин. I. 239.

Перепалáти, лáю, еш, *гл.* 1) Перестать пылать. 2)=**Опалати.** Черниг. у.

Перепали́ти, ся. См. **Перепалювати, ся.**

Перепáлювати, люю, еш, сов. в. **перепали́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Сжигать, сжечь. *Перепалив, попілець на море пустив.* Рудч. Ск. I. 87. 2) Пережигать, пережечь. *Взявся леміш чоловікові кувать, та багато заліза... перепалив.* Ном. № 1858, стр. 284. 3) Слишкомъ сильно нагрѣвать, нагрѣть, натопить. *Перепалила піч так, що й хліб погорів.*

Перепáлюватися, лююся, ешся, сов. в. **перепали́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Пережигаться, пережечься.

Перепанува́ти, нýю, еш, *гл.* Окончить господствовать, властвовать.

Перепáрити, рю, риш, *гл.* Перегрѣть, слишкомъ перепарить. *Перепарити молоко.*

Перепартáчити, чу, чиш, *гл.* Испортить работу или предметъ какой либо, работая надъ нимъ, плохо сдѣлать

Перепартóлити, лю, лиш, *гл.*=**Перепартачити.**

Перепарува́ти, рýю, еш, *гл.* Перестать испаряться.

Перепасинкува́ти, кýю, еш, *гл.* Окончить пасинкува́ти.

Перепекти́, ся. См. **Перепікати, ся.**

Пéрепел, ла, *м.* 1) Пт. перепелъ, Tet-

rao coturnix. *Паничі випустили сокола на перепела.* Рудч. Ск. II. 111. 2) Крестецъ, os sacrum. Харьк. г. Ум. **Перепе́лонько.** ЗОЮР. I. 25.

Перепе́ла, ли, *ж.* Перепелка. *Зажурилась да й перепела: „Де б я собі гніздочко звила?"* Гол. IV. 536.

Перепели́ха, хи, *ж.* Самка перепела. *Плакала стара баба Грициха, мов перепелиха.* Нп.

Перепели́ця, ці, *ж.* 1) Перепелка. *В чистім полі все перепелиці.* Чуб. V. 474. Употребляется какъ ласкательное слово для женщинъ, особенно въ уменьш. формѣ. *Мої сестриці, мої перепелиці, мої пташечки щебетливі.* О. 1862. IX. 114. 2) Названіе коровы. Kolb. I. 65. 3) Родъ игры. Ив. 26. Ум. **Перепели́чка.**

Перепели́чий, е. Перепелиный. *Перепеличе сало.*

Перепели́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **перепелиця.**

Пе́репело, ла, *с.* Ключица. Константиногр. у.

Перепе́лонько, ка, *м.* Ум. отъ **перепел.**

Перепе́лоньчин, на, не. Принадлежащій перепелкѣ. Kolb. I. 172.

Перепеля́, ля́ти, *с.* Перепелка-дѣтенышъ. Вх. Пч. II. 13.

Перепеля́стий, а, е. Имѣющій цвѣтъ перепела, сѣрый.

Перепеля́чий, а, е = Перепеличий. *Перепелячий крик.* Мир. ХРВ. 4.

Перепере́дити, джу, диш, *гл.*=**Випередити.** *І біса перепередили.* Федьк. I. 18.

Перепе́рти, пру́, пре́ш, *гл.* 1) Перетащить, перевезти. 2) Переспорить. *Уже, як бачу я, тебе не перепертн.* Г.-Арт.

Переперчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Слишкомъ много перцу положить въ кушанье.

Переперьхну́ти, ну́, неш, *гл.* Перелетѣть черезъ что. Вх. Уг. 258.

Перепе́ча, чі, *ж.*=**Перепічка.** *Питалася шишечка перепечі: чи далека доріженька до печі?* Мил. 149.

Перепеча́йка, ки, *ж.*=**Перепічайка.** *Знайте мене, перепечайку, що на воротях тісто.* ЗОЮР. I. 148.

Перепива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перепи́ти, п'ю́, п'є́ш,** *гл.* 1) Выпивать, выпить за чье здоровье, желая кому счастья. *Насипає горівки у порцію і перепиває до всіх людей з словами: „Дай вам, Боже, здоров'я!"* Шух. I. 194. 2) — **кому́ що.** На свадьбѣ: выпивая рюмку, дарить что либо новобрачнымъ. Kolb. I, 311, 319. *Братікуперепою, перепий щастя-долю! Що маю перепиваю, щастя-долі не вгадаю.* Грин. III. 513. *Ой ішла дівка Мар'єчка із своїми дружечками; насупротив її батенько її з повненькими кубочками. „Перепий, донечко, перепий, Мар'єчко, із своїми дружечками". Ой за жалощами за великими перепою не брала.* Рк. Макс. 3) Перепивать, перепить, выпить больше кого. *А пити, так не переп'є його й Данилка, що в тоге пана.* Кв.

Перепива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **перепи́тися, п'ю́ся, п'є́шся,** *гл.* Перепиваться, перепиться, упиться. *Не слухайте, се він перепивсь та з п'яну химери погнав.* Кв.

Перепи́лювати, люю, еш, сов. в. **перепиля́ти, ля́ю, еш,** *гл.* Перепиливать, перепилить.

Перепина́ти, на́ю, еш, сов. в. **переп'ясти́, пну́, не́ш,** *гл.* 1) Протягивать, протянуть что (напр. веревку, простыню), черезъ что-либо, перегородить что протянутою вещью. *Кае павук:... де тілко у горниці не перепну павутиння, зараз мене і зметуть.* Мнж. 7. *Перепнули рядном хату.* 2) Преграждать, преградить. *Хотів переп'ясти бусурменциям шлях.* К. ЦН. 226. *Ой горами, мій милий, горами, переп'ята стежка чарами,—а ні прийти, а ні перейти, ні з тобою говорити.* Чуб. V. 193.

Перепина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **переп'ясти́ся, пну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Быть перегораживаемымъ, перегороженнымъ чѣмъ либо протянутымъ. 2) Опоясываться, опоясаться. *Я поясом перепнуся та й нікою не боюся.* Грин. III. 654.

Перепини́ти, ся. См. **Перепиняти, ся.**

Перепиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **перепини́ти, ню́, ниш,** *гл.* 1) Преграждать, преградить. *Яр нам перепинив дорогу.* Харьк. *Стережися, щоб вона тобі не перепинила дороги до царства небесного.* Кв. 2) О рѣчи: перебивать, перебить, прерывать, прервать. *Не перепиняй мене, а то й казати не буду.* Харьк.

Перепиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **перепини́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* 1) Преграждаться, преградиться. 2) Прекращаться, прекратиться, прерываться, прерваться.

Пе́репис, су, *м.* 1) Копія рукописи. 2) Перепись, ревизія. *По оцих переписах, що тоді були, то у нашому селі 700 душ, а тепер не знаю.*

Переписа́ти, ся. См. **Переписувати, ся.**

Перепи́сування, **ня**, *с.* Переписываніе, переписка.

Перепи́сувати, **сую**, **еш**, сов. в. **переписа́ти**, **пишу́**, **шеш**, *гл.* 1) Переписывать, переписать. *Переписав усе знову, бо було погано.* 2) Дѣлать, сдѣлать списокъ, реестръ, перепись.

Перепи́суватися, **суюся**, **ешся**, сов. в. **переписа́тися**, **шу́ся**, **шешся**, *гл.* Переписываться, переписаться (о сниманіи копіи). *Та й довго ж як воно в тебе переписується, а таке маленьке.*

Пере́пит, **ту**, *м.* 1) Разспросъ. 2) Переспросъ.

Перепита́ти. См. **Перепитувати**.

Перепи́тки, **ків**, *м. мн.* Свадебный обрядъ: выпивая рюмку, дарить что-либо новобрачнымъ. См. **Перепивати 2**.

Перепи́тування, **ня**, *с.* 1) Разспрашиваніе. *А що тобі з того перепитування, що ти раз-у-раз про його сестру перепитуєш?* Полт. г. 2) Переспрашиваніе.

Перепи́тувати, **тую**, **еш**, сов. в. **перепита́ти**, **та́ю**, **еш**, *гл.* 1) Разспрашивать, разспросить. *Та перепитаю миленького свойого: та чи він у дорозі воли поганяє, ой чи у шинкарки мед-горілку кружає.* Чуб. V. 538. *Що в козака дві дівчини, одна одну перепитує: чи була ти, подружечко, вчора звечора на улиці?* Мил. 117. 2) Переспрашивать, переспросить. *Все в тяблички дивлюся, поки він усіх перепитає.* Г. Барв. 404.

Перепи́туватися, **туюся**, **ешся**, *гл.* Спрашивать другъ друга. *Стали вони перепитуватись між собою, хто б з них був, що се має зробити.* Єв. Л. XXII. 23.

Перепи́ти, **ся**. См. **Перепивати**, **ся**.

Пере́пих, **ху**, *м.* Пышность. *З перепихом несуть його на марах.* К. Іов. 48.

Перепиха́ти, **ха́ю**, **еш**, сов. в. **перепха́ти**, **ха́ю**, **еш** и **перепхну́ти**, **пхну́**, **не́ш**, *гл.* Переталкивать, перетолкнуть, перепихивать, перепихнуть.

Перепі́єць, **пі́йця**, *м.* 1) Небольшой свадебный хлѣбецъ особой формы. Марк. 137. МУЕ. III. 87. *В п'ятницю до діла лежні з гурту поробили та шишки і перепійці в піч посадовили.* Мкр. Н. 21. 2) Братъ новобрачной, который, послѣ отъѣзда послѣдней въ домъ жениха, также отправляется туда съ цѣлью узнать о результатахъ первой брачной ночи. Контантиногр. у.

Перепі́й, **по́ю**, *м.* 1) На свадьбѣ: обрядовое выпиваніе за здоровье молодыхъ, сопровождаемое подарками. Чуб. IV. 677. 2) Тотъ, кто участвуетъ въ перепої. *Братіку-перепою, перепий щастя-долю!— Що маю,—перепиваю, щастя-долі не віддаю.* Грин. III. 513. См. еще **Перепієць 2**. 3) Перепой. *Охриплий з перепою голос.* Мир. Пов. II. 76. *Спить батенько з перепою.* Чуб. V. 444.

Перепі́йний, **а**, **е**. Относящійся къ перепою 1. Чуб. IV. 677.

Перепі́йщина, **ни**, *ж.* Подарки, дающіеся новобрачнымъ во время перепою 1. Kolb. I. 319.

Перепіка́ти, **ка́ю**, **еш**, сов. в. **перепекти́**, **печу́**, **че́ш**, *гл.* Перепекать, перепечь.

Перепіка́тися, **ка́юся**, **ешся**, сов. в. **перепекти́ся**, **печу́ся**, **че́шся**, *гл.* Перепекаться, перепечься.

Перепі́лка, **ки**, *ж.*=**Перепелиця 1, 3**. Марк. 70. *Ой післав я до дівчини Насті, дала вона мені перепілку в маслі.* Чуб. V. 435. Какъ ласкат. для женщинъ. *Пестить було її всяк: і голубко моя вірная, і ожинко повная, і перепілко моя утішная.* Г. Барв. 107. Ум. **Перепі́лонька**, **перепі́лочка**. *Марусенько моя, лебідочко, зірочко моя, рибочко, перепілочко! приговорював Василь, обнімаючи свою Марусю.* Кв. I. 55.

Перепі́лочок, **чка**, *м.* Ум. отъ **перепел**. *Через дальнії степи перепілочком перебіжи.* Чуб. V. 469.

Перепіра́нка, **ки**, *ж.* Порвавшаяся отъ мытья рубаха. *Із дранки в перепіранку.* Ном. № 11239.

Перепіра́ти, **ра́ю**, **еш**, сов. в. **перепра́ти**, **перу́**, **ре́ш**, *гл.* Перестирывать, перестирать, перемыть (бѣлье) наново.

Перепіра́тися, **ра́юся**, **ешся**, сов. в **перепра́тися**, **перу́ся**, **ре́шся**, *гл.* Перестирываться, перестираться, перемываться, перемыться. *Ото сорочка така, що через три дні перепірається і сама на тебе надівається.* Грин. I. 100—101.

Перепі́ти, **пію**, **еш**, *гл.*=**Переспівати**. *Ой що вміли, переліли,—співайте сами.* Рк. Макс.

Перепіча́йка, **ки**, *ж.* 1) Родъ лепешки изъ кислаго тѣста, испеченной на сковородѣ. 2) Женщина, пекущая хлѣбы. *Знайте мене, перепічайку, що на воротях тісто!* Ном. № 10793. *Погана перепічайка! напече було хліба глевкого та сирого.* Мнж. 101.

Пере́пічечка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **перепічка**.

Перéпічка, **ки**, *ж.* 1)=**Перепічайка 1.** Чуб. VII. 445. *На столі постановили чарку і горілку, три перепічки на маслі, ковбаси тарілку.* Мкр. Н. 2) Маленькая **пáсочка**, которую даютъ священнику послѣ освященія пасхальнаго хлѣба. Вх. Зн. 48. Ум. **Перéпічечка.** *Чоловіче, напечу я тобі перепічечок.* Грин. II. 164.

Переплáвний, **а**, **е**. **Переплáвна середá.** Преполовеніе. *У переплавну середу пасла дівка череду.* Нп.

Переплáкати, **чу**, **чеш**, *гл.* 1) Перестать плакать. *Переплакала вже дитина, затихла.* 2) Проплакать. *Чи знаєш ти, щó я переплакала?* МВ. (О. 1862. I. 87). 3) Выплакаться. *Переплакала б, перемучилася б раз та й забула.* Левиц. I. 39. *Побий мене, миленький, уночі, то я переплачу, білу постіль стелючи.* Нп. (Г. Барв. 290). 4)—**що.** Плачемъ избавиться отъ чего. *А може лихо переплачу.* Шевч. 380. 5)—**когó.** Превзойти плачемъ.

Переплáта, **ти**, *ж.* Переплата. Ум. **Переплáтка.**

Переплатúти. См. **Переплачувати.**

Переплáтка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **переплата.**

Переплáчувати, **чую**, **еш**, сов. в. **переплатúти**, **чý**, **тиш**, *гл.* Переплачивать, переплатить.

Переплéнтатися, **таюся**, **ешся**, *гл.* Перетащиться, перебрести. *Насилу переплентався через міст, так заслаб.*

Переплестú, **ся**. См. **Переплітати**, **ся**.

Перепливáти, **вáю**, **еш**, сов. в. **перепливтú** и **переплистú**, **вý**, **вéш**, *гл.* Переплывать, переплыть. *Ой крикнула лебедонька, море перепливши.* Чуб. V. 940. *За лісами, за степами тебе не видати і бистренькими водами до тебе не перепливати.* Чуб. V. 929. *Вік пережить—не море переплисти.* Ном. № 8125.

Переплигнýти. См. **Переплигувати.**

Переплúгувати, **гую**, **еш**, сов. в. **переплигнýти**, **нý**, **нéш**, *гл.* Перепрыгивать, перепрыгнуть. *Пішли до куріня, переплигуючи через густе огудіння.* Левиц. Пов. 228.

Переплúнути, **ну**, **неш**, *гл.*=**Перепливти.** *Треба мені перебрести сю річеньку та глибокую. А чи мені перебрести, а чи мені переплинути.* Чуб. V. 456.

Переплистú. См. **Перепливати.**

Переплитовічка, **ки**, *ж.* Родъ вышивки. Kolb. I. 48.

Переплітáти, **тáю**, **еш**, сов. в. **переплестú**, **летý**, **тéш**, *гл.* Переплетать, переплесть.

Переплітáтися, **тáюся**, **ешся**, сов. в. **переплестúся**, **тýся**, **тéшся**, *гл.* Переплетаться, переплестися.

Переплітувати, **тую**, **еш**, *гл.*=**Переплітати.** *Та плетуть сітки на твої дітки, на тебе, сіра утко.—Нехай плетуть, переплітують,—я того не боюся.* Мет. 157.

Переплішúти, **шý**, **шúш**, *гл.* Заклинить наново.

Переплýтати, **ся**. См. **Переплутувати**, **ся**.

Переплýтувати, **тую**, **еш**, сов. в. **переплýтати**, **таю**, **еш**, *гл.* Перепутывать, перепутать; оплесть, переплесть. 2) Спутывать, спутать, перемѣшать.

Переплýтуватися, **туюся**, **ешся**, сов. в. **переплýтатися**, **таюся**, **ешся**, *гл.* Перепутываться, перепутаться, обвиться однъ вокругъ другого. *Гілля переплуталось між собою.* Левиц. Пов. 191.

Переплюндрувáти, **рýю**, **еш**, *гл.* Опустошить, разграбить.

Перепнýти, **пнý**, **нéш**, *гл.*=**Переп'ясти.**

Перепнялти, **пнý**, **неш**, *гл.* = **Переп'ясти.** *Кажуть мені річку плисти широкую та глибокую. А ні її перепливти, а ні перепняти.* Грин. III. 416.

Переповзáти, **зáю**, **еш**, сов. в. **переповзтú**, **вý**, **зéш**, *гл.* Переползать, переползти.

Переповідáти, **дáю**, **еш**, сов. в. **переповістú**, **вім**, **вісú**, *гл.* Пересказывать, пересказать.

Переповістúся, **вімся**, **вісúся**, *гл.* —**чого.** Пересказать, передать. *Ой коби я свою любка на годинку вздріла, я би му ся своєї кривди не переповіла.* Гол. IV. 454.

Перéповня, **ні**, *ж.* Избытокъ. *З переповні серця промовляють уста його.* Єв. Л. IV. 45.

Переполіскувати, **кую**, **еш**, сов. в. **переполоскáти**, **щý**, **щеш**, *гл.* Переполаскивать, переполоскать, ополоскать. *У неділю рано зілля копала, а в понеділок переполоскала.* Нп.

Переполовúнити, **ню**, **ниш**, *гл.* См. **Переполовинювати.**

Переполовúнювати, **нюю**, **еш**, сов. в. **переполовúнити**, **ню**, **ниш**, *гл.* Брать, взять половину, растратить, отобрать на половину. *Кожна з них спостерегла, що багато дечого з батьківського добра не прийшло до рук, що його нишком переполовинено.* Левиц. Пов. 87.

Переполоска́ти. См. **Переполіскувати.**

Переполо́ти. См. **Переполювати.**

Переполо́х, ху, *м.* 1) Испугъ. *Підкрался, щоб ізлякать; коли подивляться, що вбитий,—з переполоху ну втікать!* Шевч. 32. *Злякалась миша та притьмом, поміж травою, лопушком, з переполоху почухрала.* Гліб. 2) Нездоровье отъ перепуга. ХС. VII. 415. *Надіть сорочку пазухою назад од переполоху.* Ном. № 285. *Шепчу—уроки проганяю, переполохи виливаю.* Котл. Ен. III. 13.

Переполо́хати, хаю, еш, *гл.* Перепугать, встревожить. *Вони мені всіх дівчат переполохають.* Стор. II. 35.

Переполо́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Перепугаться, встревожиться.

Переполо́шений, а, е. Перепуганный, испуганный. *А чого ж ти сам себе боїшся? – поспитала його все переполошена.* МВ. (О. 1862. I. 95)

Переполоши́ти, шу́, шиш, *гл.*=**Переполохати.** *Одна така таємнича йстота переполошила кукуріківців.* Г. Барв. 351.

Переполоши́тися, шу́ся, шишся, *гл.*= **Переполохатися.**

Переполо́шкати, каю, еш, *гл.*=**Переполохати.**

Переполу́днати, наю, еш и переполу́днувати, ную, еш, *гл.* Пополдничать. *Піти й собі переполуднува иь.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Перепо́лювати, люю, еш, сов. в. **переполо́ти, лю́, леш,** *гл.* Перепалывать, переполоть наново.

Переполюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Окончить періодъ случки. *Корова вже переполювала.*

Перепо́на, ни, *ж.* Препона, препятствіе. *Загуде, заклекоче вода, ламаючи містки, зносячи хисткі перепони.* Мир. Пов. II. 41. *Його не лякала жадна перепона.* Левиц. Пов. 176.

Перепо́нка, ки, *ж.* Косая планка, прибитая къ воротамъ. Харьк. у.

Перепори́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Въ выраж. **пора́ перепорилась** Уже поздно, уже не время. *Хотів оце втікати в степи, на Донщину, да тілько що пора вже перепорилась.* Г. Барв. 333.

Перепорожни́ти. См. **Перепорожнювати.**

Перепоро́жнювати, нюю, еш, сов. в. **перепорожни́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* Опрастывать, опростать, опорожнить. *Чи порожня моя макітерка?—Ні, не порожня, та ось я зараз перепорожню.* Черниг.

Перепорожня́ти, ня́ю, еш, *гл.*=**Перепорожнювати.** *Це ви по глечички? А я са́ме перепорожняю їх.* Харьк. г.

Перепоро́ти, рю́, реш, *гл.* Распороть на двое.

Перепости́ти, щу́, сти́ш, *гл.* 1) Пропоститъ извѣстное время. 2) Окончить поститъ.

Перепоті́ти, ті́ю, еш, *гл.* 1) Перепотѣть. 2) Пропотѣть.

Перепочива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перепочи́ти, чи́ну, неш,** *гл.* Отдыхать, отдохнуть немного. *Так виїхав, що не дав і коням гаразд перепочити.* Св. Л. 45. *Перепочину, та й знов поїду.*

Перепочи́нок, нку, *м.* Кратковременный отдыхъ. Стор. II. 123.

Перепочи́ти. См. **Перепочивати.**

Перепра́ва, ви, *ж.* Переправа. *Як до Дністра прибували, через три перевози переправу мали.* АД. II. 103. *Ой пішли чумаки в дорогу, дійшли вони до перевозу. Один каже: річенька мала, другий каже: худа переправа.* Чуб. V. 1039.

Перепра́вити, ся. См. **Переправлятися**

Переправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **перепра́вити, влю, виш,** *гл.* Переправлять, переправить.

Переправля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **перепра́витися, влюся, вишся,** *гл.* Переправляться, переправиться. *Переправились вони через цев море.* Рудч. Ск. I. 120.

Перепрасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Вновь выгладить.

Перепра́ти. См. **Перепірати.**

Перепрацюва́тися, цю́юся, ешся, *гл.* Переутомиться работою.

Перепраша́ти, ша́ю, еш, *гл.*=**Перепрошувати** *Сли-м кого образив, то перепрашаю.* Гол. III. 509.

Перепріва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перепрі́ти, прі́ю, еш,** *гл.* Перепрѣвать, перепрѣть. *Страва перепріє в печі.* Левиц. I. 198

Перепро́бувати, бую, еш, *гл.* Переиспытать. *За молодою віку перепробував усякої долі.* Г. Барв. 182.

Перепрова́джувати, джую, еш, сов. в. **перепрова́дити, джу, диш,** *гл.* Проводить, провести чрезъ что. *Досі перепроваджено його* (українське слово) *в нас тілько через віковічні книги Св. Письма. Наступила черга перепровадити його через поетичні*

твори великих народів і через... науку. К. ХП. 135.

Перепро́дати. См. **Перепродувати.**

Перепро́дування, ня, *с.* 1) Перепродажа. *Купування та перепродування.* Мир. Пов. II. 56. 2) Барышничанье.

Перепро́дувати, дую, єш, сов. в. **перепро́дати, даю, єш,** *гл.* 1) Перепродавать, перепродать. 2) Барышничать, торговать. *Взялась то сим, то тим перепродувати. Накупить рублів на 10 усякою краму, та й перепродує москалям.* Мир. ХРВ. 165.

Перепро́духа, хи, *ж.*=**Перекупка.**

Перепро́с, су, *м.* Извиненіе. *Нептун з Еолом з перепросу дали такою перечосу, що й досі зашпори щемлять.* Котл. Ен. VI. 10.

Перепро́сини, син, *ж. мн.* 1) Извиненіе, принесеніе извиненія. 2) Пирушка послѣ примиренія.

Перепроси́ти, ся. См. **Перепрошувати, ся.**

Перепроха́ти, ха́ю, єш, *гл.*=**Перепрошувати.** *Як зачав перепрохати, горілкою частувати.* Чуб. III. 426.

Перепро́шувати, шую, єш, сов. в. **перепроси́ти, шу́, сиш,** *гл.* 1) Извиняться, извиниться, попросить извиненія. *Був готовий упасти перед нею на коліна і перепросити її.* Левиц. 2) Просить, попросить, упросить. *Старий мій обрікався у Київ, отже й не довелося йому, бо син перепросив у волости старшини та голови, то його й не пустили.* Харьк. г. 3) Просить, попросить многихъ одного за другимъ. *Як уже перепросит дружба парубків, то начинає просити дівчат.* Гринч. III. 514.

Перепро́шуватися, шуюся, єшся, сов. в. **перепроси́тися, прошу́ся, сишся,** *гл.* Взаимно извиняться, извиниться.

Перепряга́ти, га́ю, єш, сов. в. **перепрягти́, жу́, же́ш,** *гл.* Перепрягать, перепрячь.

Пере́прядки, ків, *м. мн.* Шерсть, оставшаяся послѣ того, какъ изъ нея при прядѣніи выберуть длинныя волокна. Лохв. у.

Перепря́сти, пряду́, де́ш, *гл.*—**кого́.** Больше кого нибудь напрясть.

Перепу́гати, гаю, єш, *гл.* О филинѣ: прекратить крикъ.

Перепу́дитися, джуся, дишся, *гл.* Перепугаться.

Перепу́рхну́ти, ну, неш, *гл.* Перепорхнуть. *Обудить його, як що перепурхне або шелесне.* МВ. (О. 1861. I. 98).

Перепуска́ння, ня, *с.* 1) Пропускъ. 2) Перегонка, просѣиванье. 3) Часть полушубка отъ таліи до воротника. Вас. 154, 155.

Перепуска́ти, ка́ю, єш, сов. в. **перепусти́ти, пущу́, стиш,** *гл.* 1) Пропускать, пропустить. 2) — **через що.** Перегонять, перегнать, просѣять, профильтровать. 3) Уступать, уступить. *Кожне було скоріше своє перепустить, ніж попустить із хазяйського.* Сим. 206. 4) Уступать, уступить очередь. *А там завізно було, повен млин натаскали, черга йому прийшлася б аж через тиждень. Дай,—каже,—збрешу, що в мене батько на лаві лежить, то перепустять.* Грин. II. 296. 5) Чрезъ мѣру передерживать, передержать при какой либо работѣ, напр. перемочить, пережечь и пр. Вас. 200.

Пере́пуст, ту, *м.* 1) Сосудъ для перегонки водки, холодильникъ, колба. 2)=**Переріз.**

Перепусти́ти См. **Перепускати.**

Перепустува́ти, ту́ю, єш, *гл.* Перестать шалить.

Перепха́ти. См. **Перепихати.**

Перепхну́ти. См. **Перепихати.**

Переп'ясти́. См. **Перепинати.**

Пере́п'ят уста́ти. Стать кому на дорогѣ, преградить кому путь. *Переп'ят встане на тебе, москалю, моє святе, моє пророче слово.* К. ХП. 97.

Переп'яти́ти, п'ячу́, ти́ш, *гл.*=**Переп'ясти.** *Битий шлях переп'ятити.* К. ЦН. 242.

Перера́джувати, джую, єш, сов. в. **перера́дити, джу, диш,** *гл.* Пересуживать, пересудить, перерѣшать, перерѣшить. *Радять мене люде, радять і другії, а я тую раду сама пераджу.* Чуб. V. 619.

Перера́лити. См. **Пераралювати.**

Перера́лювати, люю, єш, сов. в. **перера́лити, лю, лиш,** *гл.* 1) Перепахивать, перепахать **ра́лом.** Грин. II. 210. 2) Провести борозду **ра́лом** чрезъ что нибудь.

Перерахо́вувати, вую, єш, сов. **перерахува́ти, ху́ю, єш,** *гл.* Пересчитывать, пересчитать.

Пере́рва, ви, *ж.* Перерывъ, пауза, интервалъ, промежутокъ. 2) Раст. Lysimachia nummularia. Вх. Пч. II. 33. 3) Родъ вышивки. Kolb. I. 49.

Пере́рванець, нця, *м.* Раст. Alsine media. Лв. 96. См. **Мокрець.**

Перерва́ти, ся. См. **Перериватн, ся.**

Пере́рвиця, ці, *ж.* Перерывъ. *З ковалем не вільно за роботу остей торгуватися, бо би була перервиця в рибі — часом вона ловила би ся, а часом ні.* Шух. І. 222.

Перережига́ти, га́ю, еш, *гл.* Пережевать жвачку.

Пере́репанка, ки, *ж.* Треснувшій плодъ; потрескавшійся предметъ.

Пере́репатися, паюся, ешся, *гл.* Потрескаться, полопаться.

Перерепетува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Перестать кричать, горланить.

Перержа́віти, вію, еш, *гл.* Перержавѣть.

І. Перерива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перерва́ти, рву́, рвеш,** 1) Перерывать, перервать. 2) Прерывать, прервать, прекратить. *Молодий вік перервати.* Чуб. V. 376. *Не перерви ж, о вічний Боже, мого життя на половині.* К. Псал. 231.

ІІ. Перерива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **пере́ри́ти, ри́ю, еш,** *гл.* Перерывать, перерыть, перекапывать, перекопать. *Мої стежки псують, переривають.* К. Іов. 64.

Перерива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **перерва́тися, рву́ся, рвешся,** *гл.* 1) Перерываться, перерваться. *Хиба мені перерваться та навздогін цілуваться.* Ном. № 5265. **Як не пере́рветься.** Изо всѣхъ силъ что либо дѣлаетъ. *І робити—не прибити, а жать не нажнеться, а почуе свистілочку, - як не перерветься.* Грин. ІІІ 67. 2) Прерываться, прерваться, прекратиться. 3) Подрываться, подорваться? *Гори мої, гори! То мі тяжко на вас, перервався милий, ходячи через вас.* Гол. ІІІ. 433.

Переріштува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Поставить иначе лѣса.

Пере́різ, ву, *м.* Срѣзъ, половина перерѣзанной поперегъ бочки. *Уже повен переріз води наносила.*

Пере́рі́зати. См. **Перерізувати.**

Перері́зувати, зую, еш, сов. в. **перерізати, ріжу, жеш,** *гл.* Перерѣзывать, перерѣзать.

Пере́рік, ку, *м.* Пререканіе. **Не захо́дити з ним у пере́рік.** Не входить съ нимъ въ споръ, пререканія. ЕЗ. V. 67.

Пероро́б, бу, *м.* Работа сверхъ уговора. *Два дні було переробу в мене за ним.* Кобеляк. у. (Залюб.).

Переробі́ти, ся. См. **Переробляти, ся.**

Перероблі́ння, ня, *с.* Передѣлываніе. Богод. у.

Переробля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **переро́бити, блю, биш,** *гл.* 1) Передѣлывать, передѣлать. *А що зробиш, то й перероблять.* Грин. ІІІ. 482. *Панську стопу не переробиш.* МВ. І. 99. 2) Только сов. в. Передѣлать, сдѣлать все. *Панської роботи не переробиш.* Ном. № 1299.

Переробля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **переро́би́тися, блю́ся, бишся,** *гл.* Передѣлываться, быть передѣланнымъ. *Моє діло переробиться, моє слово переговориться.* Мил. 193.

Переро́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **перероди́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* Перерождаться, переродиться. *Всі неначе переродились, були веселі, жартували.* Левиц. Пов. 44.

Переростáти, та́ю, еш, сов. в. **перерости́, ту́, те́ш,** *гл.* 1) Перерастать, перерасти, выросги больше чѣмъ слѣдуетъ. *Чи ж я, мамцю, не доріс, чи ж я, мамцю, переріс, чи не рублена хата, що не люблять дівчата?* Чуб. V. 1127. 3) Поростать, порости поперегъ. *Ой не ходи, козаче, ґрами: переросла доріжка чарами.* Чуб. V. 1197. 3) Перерасти, выросги больше кого. *Вже Юрко Семена переріс.*

Пере́руб, бу, *м.* 1)=**Перерів.** Желех. 2) Закромъ. Вх. Зн. 48.

Перерубáти, ся. См. **Перерубувати, ся.**

Перерубувати, бую, еш, сов. в. **перерубáти, ба́ю, еш,** *гл.* Перерубывать, перерубить.

Переру́бування, ня, *с.* Перерубаніе, перерубка.

Переру́буватися, буюся, ешся, сов. в. **перерубáтися, ба́юся, ешся,** *гл.* Перерубываться, перерубиться. *Ні, ця кістка не перерубається.* Васильк. у.

Перерумеґува́ти, ґую, еш, *гл.*=**Перережигати.** Вх. Лем. 448.

Переса́джувати, джую, еш, сов. в. **пересади́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Пересаживать, пересадить (растенія). 2) Передѣлять, передѣлить пополамъ, посадивъ растенія. *Пересади, моя миленькая, вишеньками двір.* Чуб. V. 411. 3) Пересаживать, пересадить кого черезъ что. *Дівко, дівко, пересади через поріг!* Рудч. Ск. ІІ. 66. 4) Высовывать, высунуть черезъ что. *Вівця пересадить голову через комишеву стінку.* О. 1862. V. Кух. 30.

Переса́пувати, пую, еш, сов. в. **пересапува́ти, пу́ю, еш,** *гл.* Наново полоть, выполоть сапо́ю.

Пересвари́тися, рю́ся, ришся, *гл.* Разсориться; перессориться.

Пересвистáти, щý, щеш, *гл.*—**когó.** Свиснуть громче кого. *Будем міряться, хто кого пересвище.* Рудч. Ск. I. 68.

Пересвідчення, ня, *с.* Убѣжденіе, пріобрѣтенное путемъ опыта. *Я, бач, задумав писати дещо своє.. а тим часом складаю собі свої пересвідчення.* Левиц. Пов. 89.

Пересвідчити, ся. См. **Пересвідчувати, ся.**

Пересвідчувати, чую, еш, сов. в. **пересвідчити, чу, чиш,** *гл.* Убѣждать, убѣдить фактами.

Пересвідчуватися, чуюся, ешся, сов в. **пересвідчитися, чуся, чишся,** *гл.* Убѣждаться, убѣдиться фактически, увѣриться. *Тепер тільки Дашкович пересвідчився в тім, що Воздвиженський засватався.* Левиц. Пов. 46.

Пересвяткувáти, кýю, еш, *гл.* Провести праздники. *Усі святки пересвяткували.* Чуб. III. 356.

Пересéдіти, джу, диш, *гл.*=**Пересидіти.** *Седів, седів чоловік на дубі і таки переседів вовка.* Чуб. I. 51.

Переселéння, ня, *с.* Переселеніе. *Переселення у Вавилон.* Єв. Мт. I. 11.

Пересéлець, льця, *м.* Переселенецъ. Стор. II. 102. *Дешево продавали* (хату) *переселыці, ідучи на степи.* Г. Барв. 379. *Та ми переселыці з Курської губерні.* Астрах. г.

Переселúти, ся. См. **Переселяти, ся.**

Переселя́нин, на, *м.*=**Переселець.** Міус. окр.

Переселя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **переселúти, лю́, лиш,** *гл.* Переселять, переселить. *Переселено їх у Вавилон.* Єв. Мт. I. 12.

Переселя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **переселúтися, лю́ся, лишся,** *гл.* Переселяться, переселиться.

Пересéрдитися, джуся, дишся, *гл.* Перестать сердиться. *Дід.. думає: баба пересердиться.* Рудч. Ск. II. 62. *Моя мила сердиться,—таки ж вона пересердиться.* Грин. III. 172.

Пересéрдя, дя, *с.* Гнѣвъ. *Нащо ти на мене таке велике пересердие маєш?* АД. I. 215. **З пересéрдя.** Въ сердцахъ. *Він тоді з пересердя каже: піду сякої-такої віри бабу вб'ю.* Грин. II. 86.

Пересúджувати, джую, еш, сов. в. **пересúдіти, джу, диш,** *гл.* 1) Сидѣть, просидѣть. *Чималу ж я годину пересиділа, поки вийшли пані.* МВ. (О. 1862. III. 51). 2) Пережидать, переждать сидя. *Нікуди й не кажи, щоб забігти та пересидіти; бо до села було далеченько, а дощ так і поливає.* Кв. *Баба в теплі пересиділа до рана.* Гн. II. 12. *Сховай мене, мій таточку, у коморю, може я сі гостоньки перестою; сховай мене, мій таточку, хоч у хижу, та може я сі гостоньки пересижу.* Мил. 154. 3) Только сов. в. Просидѣть слишкомъ долго. *Хліб пересидів у печі* 4)—**нóгу.** Отсидѣть, пересидѣть, придавить, сидя, ногу.

Пересилáти, лáю, еш, сов. в. **переслáти, шлю́, шлéш,** *гл.* Пересылать, переслать. *Як не буду ік Покрові, так буду писати та пересилати чорними орлами.* Чуб. V. 306.

Пересúлити, лю, лиш, *гл.* Осилить. перемочь. *Молюсь тобі, Боже милий... щоб дав мені добру силу пересилить горе.* Шевч.

Пересинúти. См. **Пересинювати.**

Пересúнювати, нюю, еш, сов. в. **пересинúти, ню́, ниш,** *гл.* Слишкомъ насинивать, насинить.

Пéресип, пу, *м*=**Переспа.**

Пересипáти, пáю, еш, сов. в. **пересúпати, плю, леш,** *гл.* 1) Пересыпáть, пересыпать. *Сидить собі в пасіці, пересипає гроші—сушить.* Рудч. Ск. I. 162. *Пересип борошно з ночов у діжку.* 2) Пересыпáть, пересы́пать чѣмъ. Вас. 157. *Як швець дубом шкури пересипає.* Ном. № 12617. 3) Перебирать, перебрать деревянную посуду: выбросить ветхія клепки, вставить новыя и вновь стянуть обручами. *То було як небудь відерце або барильце наб'ю, а тепер кадовба пересиплю, утори підріжу.* Г. Барв. 347. 4) Только несов. в. Переливать изъ пустого въ порожнее, толковать попусту. *Пересипають такеньки, пересипають,—панночка й зітхне:—Що бабуню! тільки говорим...* МВ. (О. 1862. III. 39).

Пересипáтися, пáюся, ешся, *гл.* Заниматься пересыпаніемъ. *Василь став як мала дитина пісочком пересипатись.* Кв.

Пересихáти, хáю, еш, сов. в. **пересóхнути, хну, неш,** *гл.* Пересыхать, пересохнуть. *Гортань замовкла, пересохла,* К. Псал. 155.

Пересівáти, вáю, еш, сов. в. **пересіяти, сію, еш,** *гл.* Пересѣвать, пересѣять. *Я шальвію пересію, а рути не буду.* Нп.

Пересідáти, дáю, еш, сов. в. **пересісти, ся́ду, деш,** *гл.* Пересѣдать, пересѣсть.

Пересідлáти. См. **Пересідлувати.**

Пересідлувати, лую, еш, сов. в. **пересідлáти, лáю, еш,** *гл.* Пересѣдлывать, пересѣдлать.

Пересіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **пересі́кти, січу́, че́ш,** *гл.* Пересѣкать, пересѣчь. *Пуюю обуха не пересічеш.* Ном. № 1094.

Пересі́л, со́лу, *м.* Пересолъ. *Недосіл на столі, пересіл на голові.* Ном. № 12381.

Пересі́сти. См. **Пересідати.**

Пересі́стися, ся́дуся, дешся, *гл.* О морозѣ: ослабѣть, уменьшиться. Чуб. I. 32. *Ну, та й мороз же позавчора був, аж у ніс кололо. А вчора, так ополудні, пересівся, і тепер бач як тепло.* Лебед. у. *Пересядься, морозе!* Ном. № 264.

Пере́січка, ки, *ж.* Перегородка. Нѣжин. у.

Пересі́яти. См. **Пересівати.**

Пере́скаком, *нар.* Перескакивая отъ одного къ другому. МВ. II. 114.

Переска́кувати, кую, еш, сов. в. **переско́чити, чу, чиш,** *гл.* Перескакивать, перескочить, перепрыгнуть. *Тече річка невеличка, схочу—перескочу.* Чуб. V. 196.

Перескаржи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* = **Перешкожати.** *...перескаржили у її роботі.* Гн. II. 125.

Пересќік, ко́ку, *м.* Прыжокъ при перепрыгиваніи черезъ что. *Свинячий перескік.* Ном., стр. 301, № 402. **Пішли́ гра́ти на переско́ки.** Стали играть въ перепрыгиваніе.

Перескли́ти, склю, лиш, *гл.* Вставить новыя стекла.

Переско́ком, *нар.* Скачками, въ припрыжку. *Побіг хлопець перескоком.*

Переско́чити. См. **Перескакувати.**

Переслабува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Переболѣть.

Пересла́вити, влю, виш, *гл.* Перехвалить.

Пересла́ти. 1) См. **Пересилати.** 2) См. **Перестилати.**

Переслі́дувати, дую, еш, *гл.* Преслѣдовать. (Ірод) *переслідував дуже християн.* Гн. I. 161.

Пересл́ухати, хаю, еш, *гл.* 1) Прослушать, выслушать. *Ото він переслухав це, заплакав.* Рудч. Ск. I. 93. 2) Переслушать. *Людської брехні не переслухати.* Ном. № 6991.

Пересма́жити. См. **Пересмажувати.**

Пересма́жувати, жую, еш, сов. в. **пересма́жити, жу, жиш,** *гл.* Пережаривать, пережарить, прожарить, поджарить. *Пересмажити сім'я.* Зміев. у.

Пересмали́ти. См. **Пересмалювати.**

Пересма́лювати, люю, еш, сов. в. **пересмали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Слишкомъ сильно опаливать, опалить.

Пересмерді́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Перестать вонять.

Пересми́кати, чу, чеш, *гл.* Передергать. *Я шавлію пересію, руту пересмичу.* Чуб. V. 211.

Пересмикну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Одн. в. отъ **пересмикати.** 2) О зайцѣ: перебѣжать. *Заєць пересмикнув на той бік через греблю.*

Пересміха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Пересмѣиваться.

Пересмія́ти, смію́, е́ш, *гл.* Осилить въ смѣхѣ. *Давай будем знов сміятися,—хто кого пересміє.* Грин. II. 80. *Ну, тепер хто кого пересміє, того буде пані.* Рудч. Ск. I. 69.

Пересмія́тися, сміюся, е́шся, *гл.* Окончить смѣяться. *Тупотун перечасував, давши товаришам пересміятись, і став далі казати.* Г. Барв. 314.

Пересмоли́ти, лю́, лиш, *гл.* Осмолить вновь.

Пере́смуга, ги, *ж.* Поперечная полоса. Мнж. 188.

Пересмуткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Перестать грустить.

Пересни́ця, ці, *ж.* Рыба Phoxinus rivularis. Шух. I. 24.

Переснува́ти, сную́, е́ш, *гл.*—**що ни́тками** Протянуть черезъ что нити. *Двір переснує щось нитками.* ЗОЮР. II. 17.

Пересо́вувати, вую, еш, *гл.*=**Пересувати.**

Пересо́вуватися, вуюся, ешся, *гл.*= **Пересуватися.**

Пересоли́ти. См. **Пересолювати.**

Пересолода́ти, да́ю, еш, *гл.* Пересолодѣть. *Було дуже тепло в хаті, і ячмінь пересолодав.*

Пересоло́джувати, джую, еш, сов. в. **пересолоди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Дѣлать, сдѣлать слаще чѣмъ нужно.

Пересо́лювати, люю, еш, сов. в. **пересоли́ти, лю́, лиш,** *гл.* Пересаливать, пересолить.

Пересо́х(ну)ти. См. **Пересихати.**

Пере́спа, пи, *ж.* Пересыпь, земляная насыпь.

Переспа́ти, сплю́, пи́ш, *гл.* 1) Проспать извѣстное время. *От велика біда, що переспав козак одну ніч із ляхівкою.* К. ЦН. 225. *Зайшло ясне красне сонце нічку переспати.* Млак. 88. 2) Сномъ избавиться отъ чего. *Спи, сину, може переспиш* (хворобу). Мир. ХРВ. 56.

Переспа́тися, сплю́ся, пи́шся, *гл.* 1)= **Переспати 1.** *Переспийся зо ўном їдну ніч.* Гн. I. 42. 2) Выспаться. *Ой ще бурлак не здрімався, вже господарь переспався.* Чуб. V. 1014.

Пере́спів, ву, *м.* 1) Перепѣвъ. 2) Переводъ стихами. *Іов. Переспів Павла Ритая.*

I. Переспіва́ти. См. **Переспівувати.**

II. Переспіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **переспі́ти, спі́ю, еш,** *гл.* Перезрѣвать, перезрѣть, переспѣть.

Переспі́вувати, вую, еш, сов. в. **переспіва́ти, ва́ю, еш,** *гл.* 1) Перепѣвать, пропѣть уже раньше пропѣтое; повторять, повторить пѣніе. *Замісь своєї ступив на чужу тропу і переспівує думки народні.* 1861. IV. 35. 2) Переводить, перевести стихами. *Позичена кобза. Переспів чужомовних співів. Переспівував же їх Куліш Олелькович Панько.* (Ж. 1897). 3) Только сов. в. Пропѣть, окончить пѣть. *Як уже переспівают, то дівчата виходят із за стола.* Грин. III. 514. *Вже треті півні переспівали.* О. 1862. X. 13

Переспі́вуватися, вуюся, ешся, *гл.* Перекликаться пѣніемъ. *Через став перегукувались, жартуючи, дівчата та переспівувались.* Левиц. I. 17.

Переспі́ти. См. **II. Переспівати.**

Перестава́ти, таю́, е́ш, сов. в. **переста́ти, ста́ну, неш,** *гл.* 1) Переставать, перестать. *Коли ж за тобою плакать перестану.* Чуб. *Перестала дівчинонька вірненько любити.* Мет.—**у чому́.** Останавливаться, остановиться на чемъ, перестать, дойдя до чего. *Іще ж то жиди-рандарі у тому не перестали: на славній Україні всі козацькі церкви заорандовали.* АД. II. 21. —**чого́.** Оставлять, оставить что дѣлать. *Коли вже ви перестанете того свисту?* МВ. 1862. III. 64). 2) Только несов. в.? Переходить, перебѣгать звѣря, становиться на дорогѣ. *Біжіть мерщій униз: там є такі поляни, що можна добре його переставати.* Брацл. у.

Переста́вити. См. **Переставляти.**

Переста́витися, влюся, вишся, *гл.* Умереть. *Перше він переставився, а за ним і вона; вкупі поруч і поховали їх.* МВ I. 15.

Пере́ставка, ки, *ж.* Сѣть для ловли перепеловъ. Вх. Пч. II. 16.

Переставля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **переста́вити, влю, виш,** *гл.* Переставлять, переставить, передвигать, передвинуть. *Сердешний Наум ледве ноги переставляє.* Кв. *Переставляти вулики.*

Пере́стан, ну, *м.* Остановка, прекращеніе. *Пташки без перестану, без спину виспівували.* Левиц. I. 125. *Слухав би без перестану, брате, твою читання.* Грин. I. 289.

Перестанови́ти. См. **Перестановляти.**

Перестановля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **перестанови́ти, влю́, виш,** *гл.*=**Переставляти, переставити.**

Переста́ння, ня, *с.*=**Перестан.** *Добре учеляпився дощ,—нема йому перестання.* НВолын. у.

Пере́ста́нок, нку, *м.*=**Перестан. Без пере́ста́нку.** Постоянно. *Без перестанку я о тім думаю, чи будеш ти моя.* Чуб. V. 358.

Пере́стань, ні, *ж.*=**Перестан.** *Нема йому перестані.*

Переста́рітися, ріюся, ешся, *гл.* Перестариться, перестарѣть.

Переста́ркуватий, а, е. Перестарившійся.

Переста́ти. См. **Переставати.**

Перестерегти́. См. **Перестерігати.**

Перестеріга́ти, га́ю, еш, сов. в. **перестерегти́, режу́, жеш,** *гл.* Предостерегать, предостеречь.

Перестила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **пересла́ти, стелю́, леш,** *гл.* Перестилать, переслать вновь. *Перестилайте їм постілоньку так, як я перестилала.* Мил. 189.

Перестогна́ти, ну́, неш, *гл.* Окончить стонать.

Пересторо́га, ги, *ж.* Предостереженіе. *Єдного пригода—другого пересторога.* Ном. № 3908. *О. Гервасій не чув сієї пересторози.* Св. Л.

Перестó́ювати, юю, еш, сов. в. **перестó́яти, то́ю, їш,** *гл.* 1) Простаивать, простоять, постоять. *Перестояли ми три дні в Кумицях.* МВ. I. 63. *Вода ся повинна перестояти де небудь у захистному місці до вечора, щоб бува хто не напився* Грин. II. 321. 2) Слишкомъ долго простаивать, простоять, перестояться. *Борщ перестояв і звуск.* 3) Пережидать, переждать стоя. *Перестояли дощ під повіткою Сховай мене, мій таточку, у комору,—може я сі гостоньки перестою.* Мил. 154. 4) Простаивать, простоять дольше. *Скрипливе дерево і добре перестоїть.* Ном. № 8156.

Перестра́ждати, даю, еш, *гл.* Перестрадать. *Одним одна душею усе перестраждає, усе перетерпить.* Кв.

Пере́страх, ху, *м.* Ужасъ, испугъ. *Кабан коли не розбіжиться з перестраху,*

коли (не) *удариться об дуб рилом.* Рудч. Ск. I. 23.

Перестраши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Перепугать, испугать. Гн. II. 171.

Перестраши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Перепугаться, испугаться. *Чорт перестрашився та й утік.* Гн. II. 10.

Перестре́лити. См. **Перестрелювати.**

Перестре́лювати, люю, еш, сов. в. **перестре́лити, лю, лиш,** *гл.* 1) Перебивать, перебить выстрѣломъ. *Перестрелив зайцеві ногу.* 2) Стрѣляя, попадать, попасть дальше предмета. *Попович стрелив—гору перестрелив.* Чуб. V. 1078.

Перестріля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Окончить стрѣльбу.

Перестрибну́ти. См. **Перестрибувати.**

Перестри́бувати, бую, еш, сов. в. **перестрибну́ти, ну́, неш,** *гл.* Перепрыгивать, перепрыгнуть. *Схиляються* (хлопці) *один до другого у кутку, а останні перестрибують.* Чуб. III. 104.

Пере́стрига, ги, *ж.* 1) Овца, которая два раза въ лѣто стрижется. Мнж. 188. 2) Шерсть вторичной стрижки. Вас. 198. 3) Пристриженная овчина старой овцы. Вас. 154. 4) Насмѣшливо: обстриженный, обстриженная. Ум. **Пере́стрижка.** *А вона й кричить на мене: „Стрижко-перестрижко"!* Екатериносл. у.

Перестри́гти, жу́, же́ш, *гл.* Слишкомъ коротко остричь.

Пере́стрижка, ки, *м.* Ум. отъ **перестрига.**

Перестріва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перестріти, стріну, неш,** *гл.* Встрѣчать, встрѣтить. *Аж от перестріва його на дорозі становий.* Рудч. Ск. II. 161. *Ішов, ішов, аж перестріва його три старці.* Мнж. 62.

Пере́стріт, ту, *м.* 1) Встрѣча. КС. 1882. XII. 590. 2) Болѣзнь отъ встрѣчи, сглазъ.

Перестрі́ти. См. **Перестрівати.**

Перестрі́тник, ка, *м.* Раст. Atriplex latifolia. Лв. 97.

Перестріча́ти, ча́ю, еш, *гл.* = **Перестрівати.** *Вдова Коновчиха... усіх козаків на дорозі перестрічає.* КС. 1884. I. 40.

Перестрочи́ти. См. **Перестрочувати.**

Перестро́чувати, чую, еш, сов. в. **перестрочи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Прострачивать, прострочить. *Сими собі та дивуються, що у голуба та сизая голова, а в голубки позолочувана, чорним шовком перестрочувана.* Чуб. V. 34. 2) = **Перетикати.** *Широкая та й улиця очеретом перестрочена.* Мил. 117.

Перестру́га́ти. См. **Перестругувати.**

Перестру́гувати, гую, еш, сов. в. **перестругáти, гáю, еш,** *гл.* Перестругивать, перестрогать. *Стругав, стругав, та й перестругав.* Ном. № 7692.

Пере́ступ, пу, *м.* 1) Преступленіе, нарушеніе закона *Що ти гріхи мої перебіраєш, переступу дошукуєшся грізно.* К. Іов. 22. *Грішна душа, бита своїми тяжкими переступами, зібралася каятись перед Богом.* Мир. ХРВ. 273. 2) Волъ, заднею ногою переступающій слѣдъ передней. Мнж. 188. 3) Раст. Brionia alba. Лв. 97. См. **Перелаз.**

Переступа́ти, па́ю, еш, сов. в. **переступи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Переступать, переступить. *Чуже переступи, та не займай.* Ном. 2) Загораживать, загородить (дорогу). *Не переступай дороги.* 3) Преступать, преступить, нарушать, нарушить (законъ), дѣлать преступленіе. *Через закон переступлю, а зроблю по своєму.* Кв. *Як ти грішиш, що в тім за нужда Богу і що йому, як ти переступаєш?* К. Іов. 77. *І що я йому зробила таке, чим перед ним переступила?* Мир. Пов. I. 164.

Пере́ступень, пня, *м.* Раст. Bryonia alba. Драг. 27. Вх. Пч. II. 9.

Переступи́ти. См. **Переступати.**

Пере́ступний, а, е. 1) Преступный. 2) О годѣ: високосный. МУЕ. III. 43. 3) — **ти́ждень.** Недѣля передъ масляной.

Пересту́пувати, пую, еш, *гл.* = **Переступати.**

Пересува́ти, ваю, еш, сов. в. **пересу́нути, ну, неш,** *гл.* Передвигать, передвинуть.

Пересува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **пересу́нутися, нуся, нешся,** *гл.* Передвигаться, передвинуться.

Пере́суд, ду, *м.* 1) Вторичный судъ. 2) Судебная пошлина, взыскиваемая въ пользу суда съ проигравшаго процессъ. *Не будеш пересудів брати.* АД. I. 136. 3) мн. Пересуды, сплетни. 4) Предразсудокъ. К. МБ. XI. 143. *Ми пересуди давнішні занедбали.* К. МБ. III. 256. Ум. **Пересу́док.** *А суддя судить, пересудки бере, пересудки бере, на скам'ю кладе.* Нп.

Пересу́ддя, дя, *с.* = **Пересуд 2.** *Сам Господь Бог суд судить, ангели пересуддя беруть.* Еф. 53.

Пересу́джувати, джую, еш, сов в. **пересуди́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Пересуживать, пересудить, судить вновь. *Прохали,*

щоб нас удруге пересуджено. 2) Заниматься пересудами, пересуживать, пересудачить.

Пересу́дливий, а, е: Осуждающій другихъ. *А пересудливі жінки побрали ще й ложки.* Гліб. 31.

Пересука́ти. См. **Пересукувати**.

Пересу́кувати, кую, еш, сов. в. **пересука́ти, ка́ю, еш**, *гл.* Пересучивать, пересучить.

Пересумува́ти, му́ю, еш, *гл.* Протосковать, прогрустить. *Пересумує день у роботі, увечері біжить—що там мої діточки, як?* МВ. І. 45. **Сум пересумува́ти**. Пережить тоску, печаль. *Сумувала Марусенька сей день увесь день. Ой як мені сії суми пересумувати.* Мет. 158

Пересу́нути, ся См. **Пересувати, ся**.

Пересу́чий, а, е. Хуже чѣмъ сукинъ (бранное слово). Чуб. V. 650. *Черезції пересучі брехні хоч і з хати не виходь.* Полт. г.

Пересупо́нити, ню, ниш, *гл.* Стянуть наново супо́нею хомутъ.

Пересурми́ти, млю, ми́ш, *гл.* Перетрубить.

Пересуши́ти, ся. См. **Пересушувати, ся**.

Пересу́шувати, шую, еш, сов. в **пересуши́ти, шу́, шиш**, *гл.* 1) Просушивать, просушить. *Ми вам тут не надокучимо, онучечки пересушимо.* Грин. III. 430. 2) Пересушивать, пересушить чрезъ мѣру.

Пересу́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **пересуши́тися, шу́ся, шишся**, *гл.* Обсушиваться, обсушиться. *Через річку брела—да й замочилася, зайшла до сестри—пересушилася.* Чуб. V. 107.

Пересягну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Перейти, перескочить, перешагнуть, переброситься. Ном. № 8775.

Перетанцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* 1) Протанцовать, окончить танцовать. *Перетанцювавши два танці, розіходяться по домівках.* О. 1862. IV. 6. 2)—**кого́**. Протанцовать больше кого. *Коли було візьметься за танці, так і не кажи, що годі: перетанцює яку хоч музику.* Кв.

Перетанцюва́тися, цю́юся, ешся, *гл.* Устать, утомиться отъ танцевъ. *А ти чого так засапалась? — „Та перетанцювалась собі на лихо",—каже Олена.* Кв.

Перетаска́ти. См. **Перетаскувати**.

Перета́скувати, кую, еш, сов. в. **перетаска́ти, ка́ю, еш**, *гл.* Перетаскивать, перетащить. *Доля багатого перетаскала ту копу між копи до багатого.* Мнж. 52.

Перетасо́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **перетасува́тися, су́юся, ешся**, *гл.* Перекладываться, переложиться. *Дорога була труска і приходилось разів кілька перетасовуватись.*

Перетвори́ти, рю́, риш, *гл.* 1) Пересоздать. 2) Передѣлать.

Перетене́тити, не́чу, тиш, *гл.* *Всього тобі не перетенетити так,—шкода й заходу.* МВ. II. 118.

Перете́рпіти, плю, пиш, *гл.* 1) Перестрадать, перенести, вытерпѣть. *Хиба ж ти не перетерпиш?* Мнж. 122. *На собі все лихо перетерплю, а вже нікому не скажу.* Кв. *А що я голодом перетерпів.* НВолын. у. 2) Перетерпѣть, переждать терпѣливо, пока пройдетъ

Перете́рти, ся. См. **Перетирати, ся**.

Перетижнюва́ти, ню́ю, еш, *гл.* Провести недѣлю. Желех.

Пере́тика, ки, *ж.* 1) Преграда. *На наших огородах нема а ніде ніякої перетики, хоч наскрізь пройди.* Мнж. 189. *Доїхав до перетики, спинив біля корчми коней.* О. 1862. І. 41. Плетень въ глухомъ заулкѣ, тупикѣ. Лебед. у. 2) Граница между двумя владѣніями, образуемая рядомъ деревьевъ? *У перетику ходила по горіхи* (по опеньки, по дрова). Шевч. 540. 3) Поперечная цвѣтная полоска на бѣломъ.

Перетика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **перети́кати, каю и ти́чу, чеш**, *гл.* Перегораживать, перегородить рядомъ чего либо натыканнаго. *А я тую бистру річку очеретом перетикаю.* Чуб. V. 457. *А я тую багатую терном перетичу, а вбогую, хорошую до себе приличу.* Чуб. V. 38.

Перети́н, ну, *м* Перерывъ. *Українці живуть тепер скрізь без перетину по цілій полтавщині.*

Перетина́ти, на́ю, еш, сов. в. **перетя́ти, тну́, не́ш**, *гл.* 1) Перерѣзывать, перерѣзать, перерубывать, перерубить, пересѣкать, пересѣчь. *А у його та була така шабля, що на що наставиш, так і перетне.* Мнж. 36. 2) Перерѣзывать, перерѣзать путь, преградить дорогу. *Не читав князь Єрема листів іздалека: перетяв усі дороги і стежки дейнека.* К. Досв. 223. *До церкви калюжа дорогу перетяла, а до шинку можно і по під тином.* Александров. у.

Перети́нок, нку, *м.* Небольшой поперечный плетень. *Коли б мені не тини та не перетинки, ходив би я до дівчини та що-вечоринки.* Мет. 109.

Перетира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **пере-те́рти, тру́, тре́ш,** *гл.* 1) Перетирать, перетереть. 2)—**кого́ на зубха́=Перемина́ти кого на зуба́х.** Мвр. Пов. І. 161.

Перетира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **перете́ртися, тру́ся, ре́шся,** *гл.* Перетираться, перетереться.

Перетік, то́ку, *м.* Протокъ. Ум. **Перетічок.** *Тече річка з перетічками, гуля старий з молодичками.* Нп.

Перетісувати, сую, еш, сов. в **перетеса́ти, шу́, шеш,** *гл.* Перетесывать, перетесать вновь или иначе.

Перетліва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **перетліти, лію, еш,** *гл.* Перетлѣвать, перетлѣть, истлѣть.

Перетну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Перетяти.**

Перетовкти́, вчу́, че́ш, *гл.* 1) Перетолочь. 2) Перебить, переломать. 3)=**Перевалити 2.** Зміев. у.

Перетовкти́ся, чу́ся, че́шся, *гл.* 1) Перетолочься. *Все тое перетовчеться та перемелеться.* Ном. № 4898. 2) Перебиться. *А що тієї шкоди! А скільки перетовчеться посуди!* Левиц. І. 208.

Перетопи́ти. См. **Перетоплювати.**

Перето́плювати, люю, еш, сов. в. **перетопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) О воскѣ, салѣ и т. п. Перетапливать, перетопить. 2) Переплавлять, переплавить. 3) Только сов. в. Вытопить, окончить топить (печь). *Уже люде перетопили, уже й поснідали.* О. 1862. VI. 33.

Переточи́ти. См. **Переточувати.**

Перето́чувати, чую, еш, сов. в. **переточи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Перецѣживать, перецѣдить, перелить изъ одной бочки въ другую. 2) Просѣвать, просѣять. *Переточили пшеницю на решето.* 3) Истачивать, источить. *Черви переточили дерево. Миші ярину мені так перемочать та переточать, що скот понюхає й не їсть.* Г. Барв. 303.

Перетра́тити. См. **Перетрачувати.**

Перетра́чувати, чу́ю, еш, сов. в. **перетра́тити, чу, тиш,** *гл.* Тратить больше чѣмъ слѣдуетъ, перерасходовать.

Перетремтіти, мчу́, ти́ш, *гл.* Передрожать.

Перетрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Выдержать, перенести. *Перетривай усе, витерпи бідочку.* МВ. (О. 1862. III. 61).

Перетроїти, рою́, їш, *гл.* Раздѣлить на три части.

Перетрощи́ти, щу́, щиш, *гл.* Разбить многое въ дребезги, въ щепки.

Перетруси́ти. См. **Перетрушувати.**

Перетруха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **перетру́хнути, ну, неш,** *гл.* О деревѣ: сгнивать, сгнить, истлѣть.

Перетру́шувати, шую, еш, сов. в. **перетруси́ти, шу́, сиш,** *гл.* 1) Перетряхивать, перетрясти. *Ми хочемо все перетрусити, передивитись.* Левиц. *Ліжко перетрусе.* ЗОЮР. II. 289. 2) Пересыпа́ть, пересы́пать. *Перетруси яйця половою, щоб не побились.* 3) Только сов. в. Перетрясти. *Пропасниця вже морозом перетрусила та взяла жаром.* Черном.

Перетряса́тися, са́юся, ешся. сов. в. **перетрясти́ся, су́ся, се́шся,** *гл.* 1) Трястись, перетрястись въ переѣздѣ и перевозкѣ, перевезтись съ имуществомъ. *О. Яким як почув, що архирей обіцяв жениха, то й не став перетрясатись; а що перевіз—тут було, а решта й на тій парафії.* Св. Л. 191. 2) Только сов. в. Надрожаться отъ холода, передрогнуть. *Ой коли б ти, мати, знала, яке лихо в дорозі, що перетрясешся на лютім морозі.* Грин. III. 562.

Перетужи́ти, жу́, жиш, *гл.* Перетужить, перегоревать *Затужила дівчина за мною. Нехай тужить, вона перетужить, нехай козак роченька дослужить.* Чуб. V. 289.

Перетупотіти, чу́, ти́ш, *гл.* Перестать топать ногами.

Перетупцюва́тися, цю́юся, ешся, *гл.* Устать отъ ходьбы, движенія. *Стара ненька за день так перетупцюється, що ввечері й недужа вже.*

Перетурбува́тися, бу́юся, ешся, *гл.* Перестать безпокоиться.

Перета́гани, нів, *мн.* Переходъ гостей отъ тестя къ свекру во время свадьбы; также въ первое воскресенье послѣ свадьбы.

I. **Перетяга́ти, га́ю, еш,** сов. в. **перетягти́, гну́, неш,** *гл.* 1) Перетягивать, перетянуть. *Перетягли шнурками перину.* Левиц. 2) Перетягивать, перетянуть. *Перетягли їх у двір, а тут Бог дав дитину.* МВ. І. 44. 3) Тянуть, протянуть, прожить, перебиться. *Як небудь ще цей тиждень перетягнемо.* Зміев. у. *Хоч би дав Бог оцей тиждень перетягти.* Харьк.

II. **Перетяга́ти, га́ю, еш,** *гл.* Перетаскать. *А скілько бідних дітей вони перетягали в неволю.* О. 1861. XI. Кух. 9—10.

Перетя́ти. См. **Перетинати.**

Переу́мити, млю, миш, *гл.* Заставить

измѣнить свое мнѣніе. *Хоч мене ніхто не переумить...* МВ. II. 124.

Переуючити, чу, чиш, *гл.* Перевьючить.

Перехамну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Перекусить наскоро. *Зібрався чоловік щоб з'їхать у друге місце і ввійшов у хату перехамнуть.* Ном. № 12000, стр. 289.

Перехапа́ти, па́ю, еш, *гл.* Перехватать. (Гусенят) *ворони та сороки аж четверо перехапали.* Г. Барв. 314.

Перехарама́ркати, каю, еш, *гл.* Поспѣшно прочесть подъ носъ, пробормотать. *Піп та дяк так сяк перехарамаркали службу.*

Перехвали́ти. См. **Перехвалювати**.

Перехва́лювати, люю, еш, сов. в. **перехвали́ти**, лю́, лиш, *гл.* Перехваливать, перехвалить. *Перехвалить на один бік.* Ном. № 7478.

Перехварбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Перекрасить.

Перехворі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Переболѣть. *Инший віл перехворіє та й живе, а инший здохне.* Лебед. у.

Перехи́бити. См. **Перехиблювати**.

Перехи́блювати, люю, еш, сов. в. **перехи́бити**, блю, биш, *гл.* Дѣлать, сдѣлать не такъ, какъ слѣдуетъ. *Куди ні ступлю ступнем, — у всьому перехиблю. усе не по їх.* Г. Барв. 444.

Перехибну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Потерявъ равновѣсіе, упасть. Желех.

Перехили́ти, ся. См. **Перехиляти**, ся.

Перехиля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **перехили́ти**, лю́, лиш, *гл.* Наклонять, наклонить; склонять, склонить. *Перехилив порожню пляшку над чаркою.* Левиц. I. 143. *Перехилить голову.* Ном. № 336. *Кому вагу мечами перехилим, тому широка вклониться земля.* К. ПС. 129.

Перехиля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **перехили́тися**, лю́ся, лишся, *гл.* Наклоняться, наклониться, свѣшиваться, свѣситься. *Ой у броду беру воду, не перехилюся.* Мет. 50. *Перехилилась через тин, вітає нас.* МВ. I. 10.

Перехи́мородити, джу, диш, *гл.* Пересилить въ интригахъ, хитростяхъ, колдовствѣ. *Він ледачий химороду химородить. Ну, та я його перехимороджу.* Г. Барв. 449.

Перехитри́ти, рю́, ри́ш, *гл.* = **Перехитрувати**.

Перехитрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Перехитрить. *Хитрував, а то ще хитріше, перехитрувало.* Ном. № 3070.

Перехи́тувати, тую, еш, *гл.* Перекачивать, шатая наклонять. *Ой у полі дві тополі, одна одну перехитує.* Мил. 117.

Перехі́д, хо́ду, *м.* 1) Переходъ, переправа. *Нема льоду, нема льоду, нема й переходу, коли тобі люба мила, — бреди й через воду.* Чуб. III. 128. *То поляки через три ріки три переходи мали.* Макс. 2) ? *Переходом в чистім полі зацвіли волошки.* Чуб. V. 136 3) Припадокъ падучей болѣзни, эпилепсія. Грин. II. 319. У дѣтей: родимецъ; сильныя судороги Мил. 34, 19.

Перехма́рити, рить, *гл. безл.* О тучахъ: разойтись.

Перехня́бити, блю, биш, *гл.* Наклонить на бокъ. *Нащо ти так шапку перехнябив?*

Перехня́битися, блюся, бишся, *гл.* Наклониться, накрениться, покоситься. *В цьому стіжку добра кладь, то й стіжок не перехнябився.* Рк. Левиц. *Стара хата вже перехнябилась набік.* Рк. Левиц. *Санки перехнябились, а я сторч головою.*

Перехо́в, -ву, *м.* **перехо́ванка**, ки, *ж.* Прятаніе; укрывательство.

Перехова́ти, ся. См. **Переховувати**, ся.

Перехо́вувати, вую, еш, сов. в. **перехова́ти**, ва́ю, еш, *гл.* Перепрятывать, перепрятать; спрятать на извѣстное время. *Добре, що я гроші перехував, а то затою все село буде знати: в теї куми язик довгий.* Рудч. Ск. I. 185. *Сьогодні оце сховає там, а через який час полічить їх* (гроші) *і перехова у друге місце.* Грин. II. 143. *Хоч і вкрав би хто яку одежину, то він переховає* Г. Барв. 190.

Перехо́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **перехова́тися**, ва́юся, ешся, *гл.* 1) Прятаться, спрятаться, укрыться на извѣстное время. *Скільки раз вона переховувалась по чужих хатах, по клунях, поки в йому було не простигне той пекельний вогонь.* Левиц. Пов. 106. 2) Сохраняться, сохраниться. *Я таки й чував про старого Филона, що в його старосвіщина переховується.* Г. Барв. 181.

Перехо́дити, джу, диш, сов. в. **перейти́**, йду́, деш, *гл.* 1) Переходить, перейти. *Нездужаю, рідний брате, не перейду хати.* Чуб. V. 152. 2) Проходить, пройти. *Поуставлялися всі громадами побіч дороги і чекали, доки не буде попри них переходити.* Гн. I. 114. *Ішов-перейшов мі-*

сяць по небі. Чуб. III. 45. *Перейшло місяців два.* МВ. (О. 1862. I. 99). 3) Проходить, пройти, оканчиваться, окончиться. *Уже тоді перейшов пужарь.* Новомоск. у. 4) Превосходить, превзойти. *Він був скупий, а вона і його перейшла.* Лохв. у. 5) Носиться, проноситься дольше чего. *Наші лати переходять панські шати.* Ном. № 1615. 5) О тѣстѣ: взойдя, перестоять лишнее. *І піч погасла, і діжа перейшла.* Кв. 6)—**на кого, на що.** Сдѣлаться чѣмъ. *Він перейшов на купця.* Уман. у. *Перейшов на злидні.* 7) **Перейти́ тане́ць.** Протанцовать. *Він танець чи два перейде.* Уман. у.

Перехо́дка, ки, *ж.* Мостикъ? *Через синє море ой там кладка дубова, переходка ялова.* Грин. III. 69.

Перехо́дом, *нар.* По пути, во время прохожденія. *Колись переходом стояв у нашому селі москаль.* О. 1862. I. 28.

Перехожа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Переходити.** *Той блукав за морями, світ перехожав.* Шевч. 241.

Перехо́жий, а, е. Прохожій. *Полюбила наша Домаха чумаченька молодого перехожою.* МВ.

Перехопи́ти, ся. См. **Перехоплювати, ся.**

Перехо́плювати, люю, еш, сов. в. **перехопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Перехватывать, перехватить. 2) Перебивать, перебить, прервать (рѣчь). *Ходім уже, бабуню, годі вже! перехопила панночка.* МВ. (О. 1862. III. 38) *„Колись за велику увагу ставили моє товариство“.—Може колись,—перехопив січовик,—та не теперки.* Стор. МПр. 10.

Перехо́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **перехопи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Быстро переѣзжать, переѣхать, переправиться. *Єсть через річку і кладочки; возом не перейдем, а конем добрий козах перехопиться.* ЗОЮР. II. 206. *Перехопившись через гору, здалека побачили ми Ненаситець.* Стор. II. 121.

Перехорі́ти, рі́ю, еш, перехорува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Переболѣть.

Перехоті́ти, хо́чу, чеш, *гл.*=**Перехтіти.**

Перехоті́тися, четься, *гл.* *безл.*=**Перехтітися.**

Перехо́чливий, а, е. Прихотливый, капризный. *Багацтво—перехочлива річ: от наш батько був багатий, а ми бідні стали.* Пятигор. окр.

Перехре́сний, а, е. Перекрестный. *Приїздить на перехресну дорогу, аж там стовп стоїть.* Грин. I. 188. *Вийшли на степ і стали на перехреснім шляху.* Грин. II. 126. **Перехре́сне вікно́.** Въ боковой сторонѣ крыши гуцульской хаты: маленькое окошечко въ формѣ креста, безъ стекла, для выхода дыма. Шух. I. 92.

Перехре́сниця, ці, *ж.* Часть **самотоки.** (См.). Шух. I. 150.

Пере́хрест, та, *м.* Выкрестъ.

Перехрести́ти, щу́, стиш, *гл.* 1) Перекрестить. 2) См. **Перехрещувати.**

Перехрести́тися, щу́ся, стишся, *гл.* 1) Перекреститься. *Еней тоді як народився, разів із п'ять перехрестився.* Котл. Ен.

Перехре́сток, тка, *м.* Перекрестокъ, распутье. Канев. у. *Ростикає ваші голови по перехрестках.* Стор. МПр. 137.

Перехре́стя, тя, *с.* 1) Два бревна, двѣ планки, доски, полосы накрестъ одна на другую положенныя—отдѣльно или какъ часть различныхъ снарядовъ. Шух. I. 116, 118. Мик. 480. Поперечная перекладина креста. Уман. у. 2) Перекрестокъ. *Й теперечки ще по паланках на перехрестях кістки їх крутяться на палях.* Стор. II. 18.

Перехре́щний, а, е. Поперечный. *Лежала камінючка на тій перехрещній деревчині, що в хатніх дверіх.* Новомоск. у.

Перехре́щувати, щую, еш, сов. в. **перехрести́ти, щу́, стиш,** *гл.* Выкрещивать, выкрестить. *Жида перехрести та й голову одотни.* Ном. № 905.

Пере́хре́щуватися, щуюся, ешся, сов. в. **перехрести́тися, щу́ся, стишся,** *гл.* Выкрещиваться, выкреститься. *Пішов (татарин) у самарський манастирь та й перехрестивсь у нашу віру.* Стор. II. 61.

Пере́христа, ти, *м.*=**Перехрест.** Ном. № 926, 927.

Перехри́щувати(ся), щую(ся, еш(ся), сов. в. **пере́христи́ти(ся), щу́(ся), стиш(ся),** *гл.*=**Перехрещувати(ся), перехрестити(ся).** *Як побачить було хорошу пані або жидівку, то й перехристить у свою віру.* ЗОЮР. I. 114.

Перехоті́ти, хо́чу, чеш, *гл.* Перехотѣть.

Перехоті́тися, хо́четься, *гл.* *безл.* Перехотѣться.

Перецарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Окончить царствовать, господствовать.

Перецвіта́ти, та́ю, еш, сов. в. **перецвісти́, цвіту́, те́ш,** *гл.* 1) Отцвѣтать, отцвѣсть. 2) Плѣсневѣть, заплѣсневѣть.

Перецвірі́нькати, каю, еш, *гл.* О воробьѣ: окончить чирикать.

Перецвіркота́ти, чу́, ти́ш, *гл.* О сверчкѣ: окончить трещать.

Перецві́рча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=Перецвіркота́ти.

Переці́джувати, джую, еш, сов. в. **переціди́ти, джу́, диш,** *гл.* Процѣживать, процѣдить.

Перецілува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Перецѣловать. *Усіх* (дівчат) *отак перецілує.* Грин. III. 109.

Перецілува́тися, лу́юся, ешся, *гл.* Перецѣловаться. *Перецілувались усі.*

Переціни́ти. См. **Перецінювати.**

Перецінува́ння, ня, *с.* Переоцѣнка.

Перецінува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Переоцѣнить.

Переці́нювати, нюю, еш, сов. в. **перецін́ити, ню́, ниш,** *гл.* 1) Переоцѣнивать, переоцѣнить. 2) Оцѣнивать, оцѣнить дороже чѣмъ слѣдуетъ.

Перецмо́кати, каю, еш, *гл.* Перестать чмокать.

Пе́рець, рцю, *м.* Раст. а) перецъ, Piper. *З перцем чи не з перцем, іно щоб з добрим серцем.* Ном. б)—**соба́чий.** Polygonum Hidropiper L. ЗЮЗО. I. 132. 2) **Да́ти пе́рцю.** Вздуть, дать трепку. 3) **Злидні та ще з пе́рцем.** Голь съ претензіями. Ум. **Пе́рчик.** *Несу перчику, венберю на свою любу вечерю.* Грин. III. 539.

Перечасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Переждать, повременить. *Як перейде дорогу лиха година, то не йди, вернись та перечасуй, то тоді вже йди.* Лебед. у. *Тупотун перечасував, давши товаришам пересміятись і став далі казати.* Г. Барв. 314.

Перечвала́ти, ла́ю, еш, *гл.* Перебрести.

Перечвертува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Раздѣлить, разрѣзать на четыре части.

Перечека́ти, ка́ю, еш, *гл.* Переждать. *Зашлюбитись—не дощик перечекати.* Ном.

Перече́па, пи, *ж.* Препятствіе, помѣха. **На перече́пі бу́ти.** Служить помѣхой. Ум. **Пере́чіпка.**

Перечепи́ти. См. **Перечіплювати.**

Перечеря́ти, ря́ю, еш, *гл.*—що. Обмѣняться чѣмъ. Гол. IV. 419.

Перечеса́ти, ся. См. **Перечісувати, ся.**

Перечи́кати, каю, еш, *гл.* Дѣтск. перерѣзать.

Перечикри́жити, жу, жиш, *гл.* Перерѣзать.

Перечимчикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Перейти.

Перечини́ти, ню́, ниш, *гл.* Сдѣлать сверхъ чего: дать сверхъ чего. *Добра нивойка була: сто кіп жита зродила; іще ся похвалила—копу перечинила.* Чуб. III. 240.

Перечи́стити. См. **Перечищати.**

Пере́чистка, ки, *ж.* Дощечка, которой бьютъ пеньку, очищая отъ кострики. Сумск. у.

Пере́чит, ту, *м.*? *В шіснадцять літ письмо мимрив та все по латині ливрив, а на сімнадцятім пере́читом всю псалтирку він знав.* КС. 1882. IX. 480.

Перечита́ти. См. **Перечитувати.**

Пере́чити, чу, чиш, *гл.* Прекословить, противорѣчить. *Як ти смієш мені перечити? Я цар—ти повинен мене слухати.* Рудч. Ск. II. 159.

Пере́читися, чуся, чишся, *гл.* Спорить, оспаривать другъ друга. *Господь каже, що небо більше, а Петро каже, що земля більша. Господь каже: „Ой Петре, Петре, не перечмося!"* Чуб. III. 344.

Перечи́тувати, тую, еш, сов. в. **перечита́ти, та́ю, еш,** *гл.* 1) Перечитывать, перечитать вновь. 2) Прочитывать, прочесть. *Козак листи взявши, та й перечитавши, тяжко здихнув.* Чуб. V. 343.

Перечища́ти, ща́ю, еш, сов. в. **перечи́стити, чи́щу, стиш,** *гл.* 1) Перечищать, перечистить. 2) Прочищать, прочистить.

Перечілок, лку, *м.* Часть уздечки: поперечная полоса на лбу. Вас. 160.

Пере́чі́пка, ки, *ж.* Ум. отъ **перечепа.**

Перечі́плювати, люю, еш, сов. в. **перечепи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Зацѣплять, зацѣпить, помѣшавъ идти, двигаться. *Він мене перечепив, а я і впав.* 2) Мѣшать, помѣшать. *Я був би поїхав, та щось перечепило, забув що.* Черк. у.

Перечі́с, чо́су, *м.* Перечесъ. *Підманювали, улещали, поки добрались до кінця, поки дівки од перечосу до самого товстіш носу.* Котл. Ен. III. 43.

Перечі́сувати, сую, еш, сов. в. **перечеса́ти, шу́, шеш,** *гл.* Перечесывать, перечесать.

Перечі́суватися, суюся, ешся, сов. в. **перечеса́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Перечесываться, перечесаться.

Пере́чка, ки, *ж.* 1) Перекладина, жердь. *Перечка у стільці.* 2)? *Бо кедь 'ня забіють, вержуть 'ня до решту, будуть до 'ня ходить хлопці на перечку.* Гол. III. 115.

Перечо́вгати, гаю, еш, *гл.* Протереть, шаркая ногами.

Перечорни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Слишкомъ начернить.

Перечумакува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Провести извѣстное время, занимаясь чумачествомъ.

Перечу́ти, чу́ю, еш, *гл.* Прослышать, услышать. *Перечули вони, що у якогось царя покрав дзмій чотирьох дочок.* Мнж. 43. *Перечула через люде, що мій батько в гости буде.* Мет. 248. *А я тебе, мій синочку, ні відкіль не перечую і не побачу.* Мил. 214.

Перечу́тися, еться, *гл. безл.* Дойти вѣстями, быть услышаннымъ. *Перечулося в нас об Варці, що жива й хороша.* МВ. (О. 1862. I. 106).

Перешалюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* 1) Зерекрыть вновь шелевкой. 2) Поставить изъ шелевокъ перегородку.

Перешéвка, ки, *ж.* Дратва, которою пришиваютъ передки.

Перéшепт, ту, *м.* Перешептываніе. *Перешепти ночні із ницаками злими.* К. XII. 102.

Перешива́ння, ня, *с.* Перешиваніе.

Перешива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **переши́ти, ши́ю, еш,** *гл.* 1) Перешивать, перешить наново. 2) Сшивать, сшить извѣстное количество. *Оцей ремінь на людей перешиєш, так одбудемо й хрестини й похрестини.* Г. Барв. 281.

Перешкандиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Перейти хромая.

Перешква́рити, рю, риш, *гл.* Пережарить.

Перешкварча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Перестать шипѣть на огнѣ.

Перешкли́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Перескли́ти.**

Перешкóда, ди, *ж.* Помѣха, препятствіе. **Бу́ти на перешкóді.** Служить помѣхой, препятствовать. *Ніхто не розлучить, ніхто не стоїть на перешкоді.* МВ. (О. 1862. I. 90). *Сам ти бачиш, що вороги нам на перешкоді.* Чуб. V. 319.

Перешкóджувати, джую, еш, *гл.*=**Перешкожати.**

Перешкóдити. См. **Перешкожати.**

Перешкóдник, ка, *м.* Препятствующій, бывающій помѣхой.

Перешкóдниця, ці, *ж.* Препятствующая, бывающая помѣхой.

Перешкожа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **перешкóдити, джу, диш,** *гл.* Мѣшать, помѣшать, препятствовать, воспрепятствовать.

Перешкрябну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Перецарапнуть.

Перешмату́вати, ту́ю, еш, *гл.* Перервать.

Перешугну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Перелетѣть сразу.

Перешука́ти. См. **Перешукувати.**

Перешу́кувати, кую, еш, сов. в. **перешука́ти, ка́ю, еш,** *гл.* 1) Переискивать, переискать наново. 2) Искать, разыскивать, переискивать, переискать. *Перешукає, що есть у возах.* ЗОЮР. II. 60.

Перешумі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Перешумѣть.

Перешумува́ти, му́ю, еш, *гл.* Перебродить.

Перещебета́ти, чу́, чеш, *гл.* Перестать щебетать! *Перещебетала таки цокотуха.* Шевч.

Перещемі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Перестать щемѣть. *Перещеміло їй серце, помилась печаль тихіше.* Левиц. I. 513.

Перещепи́ти. См. **Перещеплювати.**

Перещéплювати, люю, еш, сов. в. **перещепи́ти, плю, пиш,** *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать наново прививки. 2) Перемежать, врѣзываться, врѣзаться. *Так, бач, як се урочище перещеплювало наші землі, то й тою козака, що тутечки сидів зімовиком, перещепою прозвали.* Стор. II. 137.

Перéщик, ка, *м.* Нарость на древесномъ стволѣ въ видѣ кольца.

Перея́йка, ки, *ж.* Перегородка. Вх. Лем. 448.

Переякі́й, а́, е́. Какой бы то ни было. *Подивись, яке!—Да хоч би воно було і переяке, а я його й дурно не озьму.* О. 1862. I. 34.

Перея́рок, рка, *м.* Поперечный оврагъ, поперечная рытвина. *Тут переярки почались, що вода повимулювала.* Св. Л. 141. *Осталось тілько один переярок переїхати.* Св. Л. 76.

Перея́ти. См. **Переймати.**

Пери́ло, ла, *с.* Перегородка. Вх. Зн. 48.

Пери́на, ни, *ж.* 1) Перина, пуховикъ—для спанья на немъ и для укрыванья. Черниг. у. *Як ранок настане, з перини не встане.* Грин. III. 200. *Дівчина козака вірненько любила: устала раненько, його не збудила, його не збудила, периною вкрила.* Грин. III. 628. *Пух із перин неначе сніг летить по вітру.* К. ЧР. 358. 2) Одно перо. *У півня є така перина, що як треба йому на зорі вставать, то вона і крутиться.* Драг. 6. Ум. **Пери́нка, пери́нонька, пери́ночка.**

Пери́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **перина.**

На́ тобі мою золоту перинку. Чуб. II. 172. 2) Личинка муравья. Вх. Уг. 252.

Пери́нний, а, е. Относящійся къ перинѣ.

Пери́нонька, пери́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ перина.

Пери́стий, а, е.=Пері́стий. *І ти з міста, і я з міста, кажуть люде, що периста. Сама сіла, погляділа: була чорна—порудiла.* Чуб V. 113. 2) **Пери́сті чо́боти.** Сапоги съ красными голенищами и чорными головками. Харьк.

Пері́г, рога́, *м.*=**Пиріг.**

Перієва́тиця, ці, *ж.*=**Пері́йка.** Ан. 362.

Пері́й, рію́, *м.* Раст.: а) пирей, Bromus inermis L. Анн. 71. б)=**Пері́йка.** Анн. 362. в) Phleum alpinum. Лв. 100. в)—**лісови́й.** Раст. Bromus tectorum L.

Пері́йка, ки, *ж.* Раст. Triticum repens, Вх. Пч. II. 36.

Пері́стий, а, е. 1) О масти: по черному полю бѣлыя поперечныя полосы. Рудч. ЧП. 255. *Віл перістий.* КС. 1898. VII. 42. *Пропало трьох коней перістих.* Левиц. І. 106. 2) О цвѣтѣ: въ полоскахъ. *Ой ти гарбуз, ти перістий! Із чим тебе будем їсти?* Нп. *За рижого бога, за перістих людей.* Ном. 6853.

Перістоши́їй, я, е. Съ полосами на шеѣ. Вх. Зн. 48.

Пері́щити, щу, щиш, *гл.* 1) Бить, сѣчь, стегать. *Хрестять Лейбу знову: періщили, перещіли, аж пір'я летіло.* Шевч. 139. 2) О сильномъ дождѣ: падать крупными каплями.

Періюва́тий, а, е. Съ примѣсью **перію.** *Гарна солома періювата.*

Пері́я, рії, *ж.* Рядъ, линія домовъ вдоль улицы. Св. Л. 23. *Оцією вулицею підете, то по правій перії його хата.* Екатериносл. *В кінці цієї перії третя хата його від краю.* Ольгоп. у. *Осажу його* (село) *в три перії: перша перія старими людьми, друга перія із парубками.* Чуб. III. 423.

Перкале́вий, а, е. Коленкоровый. *Перкалеві сорочки.* Чуб. VII. 426.

Перка́ль, лю, *м.* Коленкоръ.

Перла́стий, а, е. Подобный жемчугу. Ум. **Перла́стенький.** *Зуби перластенькі.* Г. Барв. 273.

Пе́рлик, ка, *м.* Рыболовный снарядъ: жердь, на одномъ концѣ которой небольшой сакъ, а на другомъ желѣзный молотокъ съ дырой, хлопая которымъ по камню, выгоняютъ рыбу. Вх. Пч. II. 25.

Перли́на, ни, *ж.* Жемчужина.

Пе́рло, ла, *с.* Жемчугъ; перлъ. *На шиї мала низку перел.* Св. Л. 3. *Сльози як перло.* Ном. № 2372. *А сльози мов перлю сиплються мені на руки.* МВ. I. 78. *Були коралі—та пішли далі, були перли, та ся стерли.* Ном. № 1560. *Зуби—коби перли чисті.* Чуб. V. 39.

Перло́вий, а, е. Жемчужный. *Сльози покотились як перлове зерно.* МВ. I. 123. **Перло́ва ни́тка, тка́нка.** См. **Тканка.** Гол. Од. 74. *Перлова нитка голову обв'язує.* Марк. 23.

Перна́тий, а, е. 1) Перпатый, покрытый перьями. *Ой як птиці пернатій в чистім полі без древа ночувати... Ой так тяжко та важко на чужій чужині без кревної родини помірати.* Макс. Также: украшенный перьями. *Пернатий шлик.* К. Бай. 18. 2) ? *Ячмінь зійшов пернатий.*

Перна́ч, ча́, *м.*=**Пірнач.**

Перниця, ці, *ж.* = **Пирій.** Вх. Лем. 429.

Перо́, ра́, *с.* 1) Перо у птицы. *Нехай йому земля пером!* Пожеланіе умершему, чтобы ему легка была могильная земля. Рудч. Ск. I. 77. 2) Перо для письма. *Сидить батько з синами, пише листи перами.* Грин. III. 3. 3) Перо рыбье, плавникъ. *Пливе риба та й велика, тільки видно пера.* Грин. III. 391. 4) Кисточка изъ трехъ-четырехъ куриныхъ перьевъ для проведенія узкихъ полосъ при раскрашиваніи глиняной посуды. Вас. 183. 5) Нижняя часть, лезвіе лемеха. Вас. 199. 6) Лезвіе бурава. *Нема одного пера, а про те добре вертить свердел.* Волч. у. Ум. **Пірце́, пір'ячко.**

Пе́рса и пе́рси, перс, *с.* 1) Грудь, груди. Вх. Зн. 48. *А та кобила і пха персами назад віз.* Рудч. Ск. I. 181. *Та дай же ти, пане, сіна по коліна, а вівса по перса.* Чуб. V. 872. 2) **Пе́рси.** Нагрудникъ. Мнж. 189.

Перси́стий, а, е. Съ развитой грудью. *Кінь персистий.* Уман. у.

Персія́нський, а, е. Персидскій. Мнж. 152.

Персо́на, ни, *ж.* Персона, особа, лицо. *Не гуляй же, сину, із панами та з великими персонами.* Чуб. V. 102.

Пе́рста, перст, *мн.*=**Перса.** Борз. у. Ум. **Пе́рстка.** *Синку мій... Я тебе носила, своїми перстками кормила.* МУЕ. III. 35.

Перстач, ча́, *м.*—**золотник.** Раст. Potentilla aurea. Шух. I. 20.

Перстенéць, нця́, *м.* 1) Ум. отъ **перстень.** 2) Раст. Cuscuta epilium. Вх. Пч. II. 31.

Перстéник, ка, *м.* Ум. отъ **перстінь.**

Перстени́на, ни, *ж.* Перстень. *Шкода моєй перстенини, що її дурень носить.* Гол. IV. 456.

Пéрстень, пéрстінь, теня и рсня, *м.* 1) Перстень, кольцо. *Ой іскиньте золот перстень із мизиниця пальця.* Мет. 19. *Береш перстень, дай мі слово, люблю в світі тя єдною.* Чуб. V. 97. *Перстні дорогії.* Рудч. Ск. 2) Часть косы. См. **Коса 1.** Шух. I. 169. Ум. **Перстéник, перстéничок, перстéнчик, перстенéць, перстінéць.** О. 1862. IV. 34, **перстінóк.** АД. I. 43, **пéрстник, пéрстничок.** Чуб. III. 394. *Моя біла ручка у перстничку.* Мил. 89.

Пертінéць, нця́, *м.* Ум. отъ **перстінь.**

Перстінóк, нкá, *м.* Ум. отъ **перстінь.**

Пéрстінь. См. **Перстень.**

Пéрстка, ток, *мн.* Ум. отъ **перста.**

Пéрстник, ка, пéрстничок, чка, *м.* Ум. отъ **перстень.**

Персть, ти, *ж.* Земля. *Він гребе і сам на себе персть мече.* Ном. № 9742. *Тоді козаки шаблями суходіл копали, шапками, приполами персть виймали, Хведора безрідного ховали.* АД. I. 249.

Пéрський, а, е. Персидскій. *Засвітила звізда перському царьові.* Гн. I. 63.

Пéрти, пру, преш, *гл.* 1) Переть, напирать; гнать. *Як забрала своє військо, як заняла ті коні, як узяла перти—вигнала з води.* Рудч. Ск. I. 88. 2) Двигаться, идти. *Все дальш у пекло пру та пру.* Стор. МПр. 47. *Як комашня пруть на Запорожжє.* Стор. МПр. 115. 3) Выпирать, выпереть. *Задихавшись, мов з його перло дух.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 84)

Пéртися, пру́ся, прéшся, *гл.* Переться, напирать, лѣзть. *В німецькі землі, у чужії претеся знову.* Шевч. 211. *Та співаю, щоб та печаль не перлася, як той москаль.* Шевч.

Перть, ти, *ж.* Тропинка, по которой гоняютъ овецъ. Вх. Зн. 48.

Перу́н, нá, *м.* 1) Громъ. *Бодай тебе перун забив темненької ночі.* Чуб. V. 1092. 2) Перунъ, божество древнихъ славянъ. Левиц. Світ. 7.

Пéрхати, хаю, еш, *гл.* Порхать. Желех.

Перхну́ти, ну́, нéш, *гл.* 1) Побѣжать. *Де та сила візьметься,—знов перхну так, що аж залускотить.* МВ. (КС. 1902. X. 151. 2) Набѣжать, наѣхать многимъ. *Та й справді перхнуло до нас гостей,—як на погориджу.* МВ. (О. 1862. III. 40).

Перцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* 1) Очень энергично что либо дѣлать, чего либо требовать. *А він по тій ріллі з конякою перцює, біга.* Лубен. у. *Вже не даремне батько так перцювали, щоб її* (подушку) *покласти їм у голови.* Грин. II. 186. *Та ну бо! й почне з-за Ядама гнути. Росказав би мерщій, що там, та й край,—перцює стара.* Грин. II. 167. 2) Дѣлать строгій выговоръ, ругать. Мнж. 189.

Перч, ча, *м.* Некастрированный козелъ. Херс. г.

Перчакíвка, ки, *ж.* Перцовка, водка настоянная на перцѣ. Чуб. I. 118. *Давайте лиш млинців гарячих, а я ось пошаную гостей перчаківкою.* К. ЧР. 247.

Пéрчик, ку, *м.* Ум. отъ **перець.**

Перчи́на, ни, *ж.* Зерно, перца. Мнж. 146. Ум. **Перчи́нка.**

Перчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Перчить, посыпать перцемъ. *Чим ми їм будем солити? Чим ми їм будем перчити?* О. 1862. IV. 19.

Пéрчити, чу, чиш, *гл.* О козлахъ: оплодотворять самку. *Цапи... перчать кози, від чого ті стають кітні.* Шух. I. 211.

Перш, пéрше, *нар.* 1) Прежде, ранѣе. *Дівчинонька мила перш мене любила.* Чуб. V. 168. *Вона тев перше його зачувала.* Макс. *Ой чом тепер не так, як перше було.* Чуб. III. 417. 2) Сначала, сперва, прежде. *Перш воно так і було, а далі почав усе більш та більш приганяти до роботи.* Грин II. 233. *Перше літа пролетіли як дощова хмара, а тепера надо мною якась божа кара.* Чуб. V. 361.

Пéрший, а, е. Первый. *Перша чарка, перша палка.* Ном. *У першому садочку соловей щебече.* Чуб. V. 459.

Першинá, нí, *ж.* Первинка. *Хиба ж це мені першина вареники ліпити?* Сквир. у. Ум. **Перши́нка.**

Пéршість, шости, *ж.* Первенство.

Пер'я́н, нá, *м.*=**Перíстий віл.** См. **Перістий 1.** КС. 1898. VII. 42.

Пес, пса, *м.* Песъ, собака. *Добрий пес луччий, як злий чоловік.* Ном. № 2356. *Бреше мов пес.* Ном. **Вибрав му пса.** Выругалъ, выбранилъ. Галиц. Фр. Пр. 157. Ум. **Пéсик пéсичок.**

Песеня́, ня́ти, *с.* Щенокъ, собачка. Рудан. I. 65. Вх. Зн. 14.

Песи́голова, ви, *ж.* Собачья голова. *Пани песиголови.* Каменец. у.

Песи́головець, вця, *м.* Сказочный человѣкъ съ однимъ глазомъ во лбу, поѣдающій людей. *Піймали його песиголовці (тії, що людей їдять), годують на сало.* Рудч. Ск. І. 71. *Колись на світі було так, що багато було, кажуть, людоїдів або песиголовців: У їх не так, як у нас двоє очей, а в їх було одно здорове-здорове, більше ніж у вола, і то серед лоба.* Грин. І. 1—2. Бранное слово. Ном. № 4801.

Пе́сик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **пес**. *Песика б'ють, а левик боїться.* Ном. № 3902. 2) Клочекъ волосъ у виска. 3) — **на бці**. Бѣльмо. Грин. II. 319. 4) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат**. МУЕ. III. 17. Шух. І. 255.

Пе́сій, я, *е.* Собачій. *Великого роду, а псього ходу.* Ном. № 2909. *Песся мати не загине.* Ном. № 5308.

Пести́вий, а, е. Нѣжный, ласкающій. *Мати увечері своїм пестивим голосом нашепче дитині про любов до всього живого.* Мир. ХРВ. 84.

Пести́ти, щу́, стиш, *гл.* Нѣжить, лелѣять; баловать, няньчить. *Пести мене, моя нене, як малу дитину.* К. Досв. 44.

Пести́тися, щу́ся, стишся, *гл.* Нѣжиться. *Добре ся там пестити, де піч велика і є кому варити.* Ном.

Пе́стіння, ня, *с.* Ласки, нѣжности. *Теодозя знов пригорнула її до себе і поцілувала. Гані так стало гидко те лукаве пестіння, що вона відсунулась трохи од неї до вікна.* Левиц. І. 482.

Пестраки́, ків, *мн.* Веснушки. Угор.

Пестракува́тий, а, е. Покрытый веснушками. Угор.

Пестрю́га, ги. *ж.* 1) Рыба Acipenser Stellatus, севрюга. Браун. 31. 2) Рыба Salmofario, форель. Вх. Пч. II. 20.

Пестря́к, ка́, *м.* Родъ паразитнаго растенія. *Узять пестряків, що на липовім дереві виростають.*

Пе́стува́ння, ня, *с.*=**Пестіння**. *Після такого пестування та бачучи материни сльози, туж-туж Оксана не признається, що се вона плаче.* Кв.

Пе́стувати, ту́ю, еш, *гл.* Ласкать. *І звичайне, як дитина, пестує старого.* Шевч.

Пе́стуватися, туюся, ешся, *гл.* Ласкать другъ друга. *І ввесь день на тому пройшов, що все вони пестувалися.* Кв.

Песту́н, на́, *м.* Баловень; нѣженка. Ум. **Пестуне́ць, песту́нчик**.

Песту́нка, ки, *ж.* Нянька. Угор. Ум. **Песту́ночка**. АД. І. 65, 66.

Песту́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **пестун**.

Песту́нчити, чу, чиш, *гл.* Быть нянькой. Вх. Лем. 448.

Песту́ха, хи, *ж.* Баловница; нѣженка. Ум. **Песту́шка**.

Пе́стя, ті, Балованное дитя. Борз. у.

Пе́ськатися, каюся, ешся, *гл.* Пачкаться. Радом. у.

Пе́ський, а, е. Собачій. *Пустіть!— кричить Рябко;—не будь я песький син, коли вже вдержу більш.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 82). *Отже песька дитина тобі вже й до роботи не кидається.* Левиц. І. 277.

Песю́га, ги, *м.* Собака большая. Вх. Зн. 48.

Песя́, ся́ти, *с.*=**Песеня**. Вх. Пч. II. 5.

Петя́к, пете́к, ка, *м.* Родъ суконнаго полукафтанья безъ тальи, съ стоячимъ воротникомъ. Гол. Од. 68. Kolb. І. 43.

Петельгу́зий, а, е. Ковыляющій ногами.

Пете́лька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **петля**. **За петельки́ вхопи́в**. Схватилъ за грудь. Новомоск. у. 2) *мн.* Переплетенныя веревочки, въ которыхъ носятъ горшки съ кушаньемъ въ поле. Угор. 3) *мн.* Веревки, сложенныя въ петлю: въ нихъ, на небольшія разстоянія, носятъ охапки сѣна. Шух. І. 171.

Пете́че, чя, *с.* Не валяное сукно. Шух. І. 106.

Петечи́на, ни, *ж.*=**Петек**. (См. **Петак**). *Будут гості в кармазині, а ти в лихій петечині.* Гол. II. 576.

Петля́, лі, *ж.* Петля. Ум. **Пете́лька**.

Пе́трик, ка, *м.* Улитка. Лохв. у.

Петрі́вка, ки, *ж.* 1) Петровъ постъ. ХС. І. 76. *Петрівка-голодівка.* Ном. *Петрівка—переднівок.* Ном. № 462. 2) Пѣсня которая поется въ петровъ постъ. *Зберімося, подружечки, заспіваймо петрівочки.* Нп. 3) Сортъ дыни. Черном. Ум. **Петрі́вочка**. *Ой мала нічка петрівочка, не виспалась наша дівочка.* Чуб. III. 202.

Петрі́вний, а, е,—ній, я, е. Петровскій. **Петрі́вня рі́лля́**. Распаханная въ петровскій постъ земля для озими. ХС. І. 76.

Петрі́вський, а, е=**Петрівній**. *День не петрівський, язик не попівський—по двічи говорити.* Грин. II. 303. *Пішло уже мені, як з петрівського дня.* Ном. № 2136.

Петрі́вчаний, а, е=**Петрінній**. *Петрівчаний день.* Ном. № 13097.

Петро́, ра́, *м.* Пт. дергачъ. Вх. Лем. 448.

Петру́шечка, ки, 1) Ум. отъ **петрушка**. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Г. Барв. 216.

Петру́шка, ки, *ж.* 1) Раст. петрушка, Petroselinum sativum. ЗЮЗО. I. 131. *Цибулькою позначила, петрушкою притрусила.* Чуб. V. 796. 2)—**соба́ча.** Раст. Aethusa Cynapium L. ЗЮЗО. I. 110.

Петрушко́вий, а, е = Пе́трущанний. Петрушко́ва у́ставка. Уставка съ особаго рода узоромъ. Kolb. I. 48. См. **Петрушечка 2.**

Петру́щанний, а, е. Петрушечный.

Петьмо́, ма́. Пятно. *Дала керсетку Ганні надіти, а вона в щось і вробила,— тепер увесь перед у пе́тьмах.* Черниг. у. *Хустка лежала довю не розгортана, так чисто вся пе́тьмами побралась.* Черниг. у. *Яйця наче всі чисті були, а тепер на одному яке петьмо жовте.* Черниг. у.

Пец, *меж.*=**Пуць.** *Коршак ле́тає, ле́тає, а далі пец на землю.* Радомысл. у.

Печа́лити, лю, лиш, *гл.* Печалить. *Не хороше ти отце робиш, Іване, печалиш батька.* Федьк.

Печа́литися, люся, лишся, *гл.* Печалиться=**Журитися.** Грин. III. 390. Чуб. V. 305.

Печалови́тий, а, е. Печальный. *А тут хто й стрінеться — понурий, неговіркий, печаловитий.* МВ. I. 44.

Печа́лування, ня, *с.* Скорбь, печаль.

Печа́лувати, лую. еш, *гл.*=**Печалуватися.** *Як лягав спати, то найгірш печалував, що не віддав груші.* Св. Л. 207.

Печа́луватися, луюся, єшся, *гл.* Скорбѣть, печалиться.

Печа́ль, лі, *ж.* Печаль. *Журба-печаль з ніг валяє.* Грин. III. 392. *Лучче ж умерти, ніж з немилим жити, сохнути з печалі, що-дня сльози лити.* Мет. 71.

Печа́рка, ки, *ж.*=**Печериця.** Угор.

Печа́тати, таю, еш, *гл.* 1) Прикладывать печать 2)—**труну́.** Закрывать, закрыть для погребенія гробъ. См. **Запечатувати 2.**

Печа́тка, ки, *ж.* Ум. отъ **печать.**

Печа́ть, ти, *ж.* Печать. Чуб. II. 272. Ум. **Печа́тка.**

Пече́ний, а, е. 1) Печеный. **Печені́ший.** Болѣе выпеченный. *Давайте оте хлібеня,—те печеніше.* Черниг. г. 2) Жареный. *Печене порося.* Рудч. Ск. I. 169. *Чорнявая, білявая на вечерю просить; а додому на вечерю, на рибу печену.* Чуб. V. 316. 3) **Пече́не, ного**=**Печеня.** *Поскачуть коло мене, поки візьму я в рот хоч страву, хоч печене.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 84).

Печени́на, ни, *ж.*=**Печеня.** Угор.

Печени́ця, ці, *ж.* Сушеные яблоки или груши. Угор.

Пече́ня, ні, *ж.* Жаркое. Грин. III. 583. АД. I. 50. *Нам перцю тепер треба пересипати печеню.* Нп. *З голови печеня, а з ніжок добрий борщик.* Чуб. V. 1142. *Носили у ночвах печеню, шматками покраяну.* Кв.

Пече́ра, ри, *ж.* Пещера. *Живуть вони по ямах, по байраках, між скелями в печерах сумовитих.* К. Іов. 63. 2) Подмывъ въ рѣкѣ подъ берегомъ, нора въ берегу. Браун. 6. *Раки живуть по печерах.*

Печери́ця, ці, *ж.* Грибъ Agaricus campestris L, шампиньонъ. ЗЮЗО. I. 110.

Пече́рник, ка, *м.* Житель пещеры; пещерникъ, отшельникъ. *Сплять святі печерники в гробах.* К. ДЗ. 156.

Пече́рний, я, е. Пещерный. *Темнота печерня.* К. МБ. XII. 262.

Печерува́ння, ня, *с.* Ловля раковъ руками въ ихъ норахъ.

Печерува́ти, ру́ю, еш, *гл.*—**ра́ки.** Ловить руками раковъ въ ихъ норкахъ.

Пече́ря, рі, *ж.*=**Печера.**

Пе́чиво, ва, *с.* 1) Печеніе. *Оце увесь хліб одною печива.* **Біг дасть до пе́чива**— нѣтъ пока. Мнж. 167. *Дайте милостини Христа ради!—Бог дасть,— до печива.* 2) Хлѣбъ одного печенія? *Печиво хліба спечемо.* Грин. III. 104. *Паляниця—забудька, що з усього печива сама зосталася в печі забута.* Ном. № 259.

Печи́на, ни, *ж.* Кусокъ кирпича, глины, отпавшій въ печкѣ. Грин. III. 86. *Лежить немюб у постелі, як печина у попелі.* Мет. 260. *Сіль тобі в вічі та вода та печина в зуби*—бранное пожеланіе. ХС. III. 49.

Печи́хвіст, хвоста, *м.* Вертопрахъ, шалопай.

Пе́чище, ща, *с.* 1) Дно печи. Черном. 2) Мѣсто, гдѣ была печь, а послѣ разрушенія дома осталась глина и кирпичъ. 3) Выжженное сонцемъ мѣсто. Черк. у.

Печі́льниця, ці, *ж.* Женщина, пекущая хлѣбъ. *Не вмію я пасок пекти. Бач, яка я печільниця, що треба показувать.* Славяносерб. у.

Печі́нка, ки, *ж.* Печень. *Коса свиняча, що коло печінки, довгенька.* Ном. № 310. **Бра́ти за печі́нки.** Пронимать, трогать. *Ясь бігав по хаті та кричав. Його знать брало за печінки.* Левиц. I. 486. **В печінка́х сиді́ти.** Надоѣсть, опротивѣть. *Уже ти мені в печінках сидиш з своїми витребенька-*

ми. Шевч. 283. **Печінки відбити**. Повредить внутренности. Ум. **Печіночка**.

Печіння, ня, *с.*=**Печиво**. Вх. Уг. 258.

Печіночка, ки, *ж.* Ум. отъ **печінка**.

Печіркування, ня, *с.*=**Печерування**. Вх. Зн. II. 26.

Печіркувати, кую, еш, *гл.*=**Печерувати**. Вх. Зн. II. 26.

Печія, чії, *ж.* Изжога. Канев. и Козел. у.у.

Печкур, ра, *м.*=**Пічкур**.

Печовий, а, е. Къ печи относящійся. Волч. у.

Печоглад, да, *м.* Участникъ **печоглядин**. МУЕ. III. 104, 105.

Печоглядини, дин, *мн.* Обычай (Глух. у., Черниг. г.), подобный смотринамъ: къ жениху приходятъ родственники невѣсты; но при этомъ они дѣлаютъ видъ, что исправляютъ, **гладять**, мажутъ печь, за что и получаютъ угощеніе. Въ сопровождающихъ приходъ этотъ пѣсняхъ поется однако: *„Прийшли ми печі гладати"*, а не **гладити**; вѣроятно **гладати** = **глядати**, въ такомъ случаѣ **печогладини** = **печоглядини** (см.), а глаженье печи явилось уже какъ слѣдствіе забвенія первоначальнаго значенія глагола **глядати** и приданія ему значенія **гладити**. МУЕ. III. Литвин. 105, 105.

Печоглядини, дин, *гл.*=**Розглядини**.

Печура, ри, *ж.*=**Печера 2**. Браун. 6.

Пещений, а, е. Балованный, избалованный, изнѣженный. *Росла вона, як утя на воді, і пещена була така*. МВ. I. 130.

Пещота, ти, *ж.* Нѣга, сладострастіе.

Пивище, ща, *с.* Ув. отъ **пиво**. К. ЦН. 218.

Пивний, а, е. 1) Пивной. 2)=**Питний**. *Почав медом його шанувати питним, бо горілки дідусь не вживав зроду*. Г. Барв. 360.

Пивник, ка, *м.* Продавецъ пива. *Там був пивник—той що пиво продає*. Екатериносл. (Залюб.).

Пивниця, ці, *ж.* Погребъ, подвалъ. Гн. I. 55. *Піди, дівко, у пивницю, уточи горілки*. Чуб. V. 965.

Пиво, ва, *с.* Пиво. Грин. III. 533. Чуб. VII. 447. *Прийди, серце, пива пити*. Чуб. V. 187. *Нехай же їде грек з винами, з пивами та в нашу квашу*. Ном. № 256. Ум. **Пивце**. О. 1862. IV. 25.

Пивовар, ра, *м.* Пивоваръ.

Пивоварка, ки, *ж.* Пивоварка. Ум. **Пивоварочка**. *І до печі куховарку наняв, і до пива пивоварочку*. Чуб. V. 1122.

Пивонія, нії, *ж.* Раст.: піонъ, а) Paeonia officinalis. Анн. 238, б) Paeonia corallina. ЗЮЗО. I. 130. *Як пивонія почервоніла*. Г. Барв. 228.

Пиворобниця, ці, *ж.* Пивоваренный заводъ. *Ой загули да чмелі в горі, пивовари в пиворобниці*. Рк. Макс.

Пивота, ти, *ж.* Напитокъ. *Пий пивоту та вигонь лихоту, щоб тая лихота не сушила живота*. Драг. 379.

Пивце, ця, *с.* Ум. отъ **пиво**.

Пигичка, ки, *ж.* Пт. = **Чайка**. Вх. Пч. II. 15.

Пиж, жа, *м.* Родъ дѣтской игры. Ив. 37. Чуб. IV. 39.

Пижмо, ма, *с.* Раст. Tanacetum vulgare. Анн. 348. *Ой є в мене таке зілля, три корчики пижма*. Нп.

Пизи, зів, *мн.* Сваренные шарики изъ кислаго гречневаго тѣста, ѣдятъ съ чеснокомъ и постнымъ масломъ. Чуб. VII. 442. См. **Пампух**.

Пизитися, жуся, зишся, *гл.* Дуться, важничать. *І чого той Семен пизиться?*

Пизьмо, ма, *с.*=**Пижмо**. Вх. Пч. I. 13.

Пийка, ки, *ж.* Пт.=**Піщак**. Вх. Пч. II. 8.

Пика, ки, *ж.* Морда, рожа. *Як дам тобі ляща я в пику*. Котл. Ен. I. 33. *Як вихватить дід із воза велику притику, побив бабі, помолов голову і пику*. Мет. 472. **Пикою закрутив**. Не понравилось. Ум. **Пичка**.

Пикатий, а, е. Мордатый. *Мов кабани годовані, пикаті, пузаті*. Ном. № 8633.

Пикниця, ці, *ж.* Колбаса. Угор.

Пил, лу, *м.* Пыль. *Не жаль мені доріженьки, що пилом припала*. Мет. Ум. **Пилок, пилочок**. *Як ось стук! Пилок піднявся, кінські два вози їдуть в дворик*. Мкр. Н. 16.

Пила, ли, *ж.* Пила. Шух. I. 88, 175. Ум. **Пилка**.

Пиленя, няти, *с.*=**Пуленя**. О. 1862. VIII. 49.

Пилина, ни, *ж.* Пылинка. *Аж ось настає голод, а у них ні кришечки хліба, ні пилини борошна*. Рудч. Ск. II. 35. Ум. **Пилинка, пилиночка**.

Пилипівка, ки, *ж.* Рождественскій постъ. *У пилипівку день до обіда*. Ном. № 501.

Пилипівський, а, е и **пилипівчаний, а, е**. Филипповскій, бывающій въ рождественскій постъ. *Пилипівський вечір. Пилипівчані дні*. Левиц. I. 42.

Пилипо́вний, а, е = Пилипівський. *Пилипове пущіння.* Лохв. у.

Пилипо́н, на, *м.* Названіе великорусскаго раскольника. О. 1862. I. 76; IX. 120.

Пили́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Пылить. *Ой помалу, дружечки, йдіте, пилом не пиліте, щоб нашая пава пилом не припала.* Грин III. 474.

I. Пи́лка, ки, *ж.* 1) Пила. Вас. 149. 2) Родъ игры въ мячъ. Левиц. I. 346. Ум. **Пи́лочка.**

II. Пи́лка, ки, *ж.* Пылинка. Ум. **Пи́лочка.** *Нема муки ні пилочки.* Чуб. V. 496.

Пилови́ни, вин, *ж. мн.* Опилки. Вх. Лем. 448.

Пилови́ння, ня, *с. соб.* = **Пиловини.** Вх. Уг. 259.

Пило́к, лка́. *м.* Ум. отъ **пил.**

Пилочник, ка, *м.* Раст. Lycopodium clavatum. Вх. Пч. II. 33.

Пило́чок, чку, *м.* Ум. отъ **пил.**

Пилува́ти, лу́ю, еш,—ся, *гл.* Спѣшить. Вх. Зн. 48. **Пилу́й!** Скорѣе! поспѣши! Вх. Зн. 48.

Пи́льга, ги, *ж.* У кожевниковъ: снарядъ для прикрѣпленія выдѣлываемой кожи. Сумск. у.

Пи́льний, а, е. 1) Прилежный, усердный, рачительный, тщательный, старательный. 2) Безотлагательный, нужный, спѣшный. *Скорим часом, пильною годиною до города Чигрина прибував.* АД. II. 6. 3) Пристальный. *Пильний погляд.* 4) Внимательный. Ум. **Пильне́нький, пильне́сенький.**

Пи́льність, ности, *ж.* 1) Прилежаніе. 2) Безотлагательность, спѣшность. 3) Пристальность.

Пи́льно, *нар.* 1) Прилежно, старательно. 2) Безотлагательно, спѣшно. 3) Пристально. *Дівчата пильно поглядали на москаля.* Левиц. I. 10. *Очі витріщив і пильно так дивиться.* Драг. 1. 4) Внимательно. *Іди ж та пильно приглядайся.* Котл. Ен. III. 19. Ум. **Пильне́нько, пильне́сенько.**

Пильнови́тий, а, е = Пильний 1. *Отсе й тобі гостинець мій, чабане вірний, пильновитий, за те, що скот у мене ситий, за догляд у ватазі твій.* Мкр. Г. 29.

Пильнува́ння, ня, *с.* 1) Стараніе, радѣніе. 2) Высматриваніе; внимательность. Чуб. I. 281.

Пильнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Заботиться, стараться, радѣть. *Баба не пильнує паню очучати, тільки пильнувала пану отверати.* Гол. I. 90. *Взявшись за діло, пильнуй, щоб нічого не минуть—щоб свого дойти.* МВ. *Все пильнував неборак домівки.* Г. Барв. 196. *Не той ще вік ваш, щоб Бога пильнувати: ще матимете час,—не зараз вам умірати.* МВ. (О. 1862. III. 34). 2) Смотрѣть, наблюдать, стеречь; бодрствовать. *Мусили її дуже пильнувать, бо уночі схопиться і сама не зна, куди біжить.* Стор. *Вона пильнує цілу ніч над ними.* МВ. I. 52. *Най іде пильнувати пшениці.* Гн. II. 22. *Я пильную порою, щоб утекти.* Г. Барв. 272.

Пи́льня, ні, *ж.* Лѣсопильня. *В них на дворі була пильня, що дерево на ній пиляють.* ХС. IV. 24.

Пилюга́, ги́, *ж.* Большая пыль. *Ну й пилюга на шляху—і не дихнеш!* Харьк.

Пилюжи́на, ни, *ж.* Пылинка. Ум. **Пилюжи́нка.** *І пилюжинки нема,—так чисто.* Константиногр. у.

Пилю́к, ка, *м.* Пт. Circus. Вх. Пч. II. 9.

Пилю́ка, ки, *ж.*=**Пилюга.**

Пилю́ра, ри, *ж.*=**Пилюга.** Константиногр. у.

Пиля́ка, ки, *ж.*=**Пилюга.** Ум. **Пиля́чка.** *Дощ зовсім малий,—тіки побризкав пилячку, а землі й не промочив як слід.* Екатериносл. у. (Залюб.).

Пиля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Пилить. *Дерево пиляли.* Чуб. I. 51.

Пи́нда, ди, *ж.* Спесь, важничанье, чванство. К. Дз. 226. К. МБ. III. 257. *Против церкви шапок через пинду дурну не здіймали.* К. МБ XII. 277.

Пи́нджєння, ня, *с.* Спесивость, чванство, важничанье. К. Дз. 226.

Пи́ндитися, джуся, дишся, *гл.*=**Пиндючитися.** *Нехай не пиндяться, що і вони двоногі.* К. Дз. 138.

Пиндря́чити, чу, чиш, *гл.* Моросить? *На дворі дощ пиндрячить.* Конотоп. у.

Пиндю́чити, чу, чиш, *гл.* Надувать; выпячивать. *Ми попімасті всі, а він один між нас своє пиндючить пір'я біле.* Греб. 362. (Пані) *пиндючили якіїсь бочки, мостили в пазусі платочки.* Котл. Ен.

Пиндю́читися, чуся чишся, *гл.* Важничать, спесивиться.

Пиндю́чливий, а, е. Спесивый, важничающій. *Вона пиндючлива.* Ном. № 2529.

Пини́ти, ню, ниш, *гл.* Мѣшать, препятствовать. Вх. Зн. 48.

Пи́нхва, ви, *ж.* Грубая шалость: свордчивають бумажную трубку, вкладываютъ туда кусочекъ ваты. зажигаютъ и вдуваютъ этой трубкой дымъ въ носъ спящаго. **Пин-**

хви да́ти. Озадачить, сконфузить. *Задав пинхви.* Ном. № 4179. *Не раз і самому писарю давали такої пинхви, що насилу прочхавсь.* Кв. См. **Тимфа.**

Пинчу́к, ка́, *м.* Житель пинскаго у. гродн. г. О. 1861. І. 264.

Пи́нявий, а, е. Кропотливый, медленный. *Пір'я дерти—пинява робота.*

Пи́няво, *нар.* Медленно. *Робота йде пиняво* Вх. Зн. 48.

Пиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Медлить, замедлять. Вх. Зн. 48.

Пи́па, пи, *ж.* Родъ дѣтской игры: одинъ изъ играющихъ накидываетъ на себя простыню и пугаетъ остальныхъ изъ темной комнаты.

Пипа́к, ка́, *м.* Мозоль. Вх. Зн. 48.

Пи́пка, ки, *ж.* 1) Сосокъ на груди. Константиногр. у. Вх. Пч. І. 15. 2) Сосокъ въ молочномъ рожкѣ. 3) Носокъ въ молочникѣ, чайникѣ.

Пи́поть, птя, *м.* Болѣзненный наростъ на языкѣ у куръ, типунъ. Чуб. І. 58. Грин. І. 254. Ум. **Пи́птик.**

Пи́птик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **пипоть.** 2)=**Пипка.**

Пи́ра, ри, *ж.*=**Пирга.** Вх. Зн. 48.

Пи́рга, ги, *ж.* Собака-дворняшка. Шух. І. 107.

Пирга́ч, ча́, *м.*=**Кажан.** Вх. Пч. ІІ. 7.

Пи́риця, ці, *ж.*=**Метелик.** Вх. Лем. 448.

Пирі́г, рога́, *м.* Пирогъ. Чуб. VII. 445. *Ой позвала дівчинонька козаченька в гості, поставила козаченьку пиріг на талірці.* Мет. 90. Ум. **Пиріжо́к, пиріже́чок.**

Пирі́й, рію, *м.* Раст.=**Перій.**

Пиріюва́тий, а, е=**Періюватий.** *Пиріювате поле.*

Пирія́ка, ки, *м.* Ув. отъ **пирій.** Лебед. у.

Пирка́тий, а, е. Съ рогами, поднятыми вверхъ.

Пирконо́сий, а, е. Курносый. Угор.

Пирний, пирнячий. а, е. Пряный. Вх. Лем. 448.

Пирожа́ччя, чя, *с. соб.* Большіе пироги. Константиногр. у.

Пирожи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* 1) О слоѣ чего-либо, напр. глины: вздуваться. Шух. І. 281. 2) Важничать. *Коли не пиріг, то й не пирожися.* Ном. № 1002.

Пи́рскати, каю, еш, *гл.* 1) Брызгать, разбрызгивать, разбрызгиваться. 2) Раскатываться. 3) Фыркать.

Пирскач, ча, *м.* Пт.=**Омелюх.** Вх. Пч. ІІ. 15.

Пи́рснути, ну, неш, *гл.* 1) Брызнуть. *Пирснула мені в вічі погожої води.* Г. Барв. 398. 2) Выпрыснуть. *Так і пирснуло з`рук намисто* 3) Фыркнуть.

Пирськи́й, а́, е́. Быстрый, ретивый. *Виведіт мені коня пирського.* Гол. ІІ. 34.

Пирх! *меж.* для выраж. вылета. *Я до куща—коли відтіля пи-и-р-рх!* Грин. І. 224.

Пи́рхати, хаю, еш, *гл.* Фыркать. *Аж пирхає, аж захлипається проклятий.* ЗОЮР. ІІ. 30.

Пи́рхнути, ну, неш, *гл.* 1) Фыркнуть. 2) Порхнуть, слетѣть. Вх. Зн. 48.

Пирхону́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1)=**Пирхнути.** 2) Толкнуть. *Вони, кажуть, там і спорились, і бились за ту межу—той тою пірхоне, а той того.* Павлогр. у.

Пирщ, ща, *м.* Прыщъ, нарывъ. Вх. Лем. 448.—**моровий.** Карбункулъ. Вх. Лем. 448.

Пиря́ти, ря́ю, еш, *гл.* Ѣздить, сильно гоня лошадь. *Побачив же він* (мертв'як) *мою коняку, як сів на неї,—вже він нею пиряв-пиряв, пиряв-пиряв, аж як стив, так вона і репнула.* Мнж. 131.

Писа́к, ка́, *м.* 1)=**Писака.** *Мудрий писак і пером так не може списати.* КС. 1882. ІХ. 568. 2) Родъ рѣзца, долотца, стамески, употребляемый для вырѣзыванія орнаментовъ на деревѣ (на ступицахъ колесъ) или металлѣ (въ курительныхъ трубкахъ). Вас. 147, 149. 2) Родъ желѣзной печати съ орнаментомъ: раскаливъ её, бочаръ выжигаетъ орнаментъ на своихъ издѣліяхъ. Шух. І. 252.

Писа́ка, ки, *м.* Писецъ. Ум. **Писа́чка.**

Пи́саний, а, е. 1) Писанный. 2)=**Мальований.** 3) Изукрашенный рѣзьбой, орнаментами, узорами на деревѣ, металлѣ, кости и пр. *Писані судини.* Шух. І. 250, 251, 262. *Писана мосяжна бляха.* Шух. І. 122. *Цівка тою креса мосяжна писана.* Шух. І. 230. *Ложа* (у рушниці) *незвичайно гарно писані.* Шух. І. 231. *Писані скрині.* Гол. І. 13. 4) Расшитый, украшенный вышивкой. *Писані рукава.* Шух. І. 159. 5) О ткани: украшенный цвѣтными полосами. *Писана рядовина.* Вас. 168. См. **рядовина** 1. 6) **Пи́сана трава́.** Раст. Phalaris arundinacea L, ленточная трава. Вх. Зн. 48.

Пи́санка, ки, *ж.* 1) Пасхальное яйцо, расписанное разноцвѣтными узорами. Чуб. VII. 385. 2) **Са́нки-писа́нки.** Изукрашенныя сани. *Ей через гору Галилейськую, там же*

мі біжат санки-писанки. Гол. II. 13. Ум. **Писаночка.**

Писáння, ня, *с.* 1) Писаніе. 2) Сочиненіе. К. Гр. Кв. XIX. *Писання Котляревською.* 3) Украшеніе рѣзьбой (дѣйствіе и сама рѣзьба) по дереву, металлу. Шух. I. 296, 277.

Пи́саночка, ки, *ж.* Ум. отъ **писанка.**

Писарéнко, ка, *м.* Сынъ писаря. *Галасають і читають дяк і дяченята, писарь сельський, писаренко й деякі хлоп'ята.* Мкр. Н. 25.

Писарéць рця́, *м.* Ум. от. **писарь.**

Писари́на, ни, *м.* Писарь, писаришка. *А там панові не вподобався, писорині якому.* Рудан. I. 23.

Писарі́вна, ни, *ж.* Дочь писаря. *Чи там трохи єсть судівен, писарівен і гарних попівен?* Котл. НІІ. 344.

Писáрня, ні, *ж.* Канцелярія. *Пішли в писарню до волосного писаря.* Александров. у. (Залюб.). *Говорити смію про писарню ще тяою. Раз мні буть там довелося... Але ж скільки там товклося за столами писарів.* Котл. Од. 491. (В старовину) *панувала.... мертва мови, котру викохано штучно по старосвіцьких черничих писарнях.* К. XII. 114.

Писарня́, ні, *ж. соб.* Писари.

Писáрство, ва, *с.* Должность писаря, канцеляриста, секретаря. Мир. Пов. II. 44. *Сам* (Хмельницький) *у Суботові сидів, а туди їздив на писарство.* ЗОЮР. I. 167.

Писáрський, а, е. Писарскій. *Напише до тебе чужою писарською рукою лист.* К. ДС. 27.

Писáрчик, ка, *м.* Ум. отъ **писарь.** О. 1862. IV. 19.

Писарчу́к, ка́, *м.* 1) Сынъ писаря. 2) Молодой писарь, канцеляристъ.

Пи́сарь, ря, *м.* 1) Писарь; канцеляристъ; секретарь. *Піп жив з олтаря, а писарь з каламаря.* Ном. № 212. 2) Названіе дамы трефъ при игрѣ въ цыгана. КС. 1887. VI. 466. Ум. **Писарéць, писарьóк.** Грин. I. 89, **писáрчик.** Левиц. I. 300. Чуб. III. 454.

Пи́сарька, ки, *ж.* Жена писаря.

Писарьóк, рька́, *м.* Ум. от **писарь.**

Писарювáти, рюю, еш, *гл.* Быть писаремъ. О. 1862. VI. 96.

Писáстый, а, е = Писаний 4. Ум. **Писáстенький.** *Який рушничок писастенький —сірі й білі й червоні смужки.* Пирят. у.

Писáти, шу́, шеш, *гл.* 1) Писать. *Дрібні листи пишучи.* Чуб. V. 49. 2) Писать (литературное произведеніе). *Так, видно, думав і Квітка, пишучи дальшу повість: „Конотопська відьма“.* К. Гр. Кв. XXXIV. 3) Записывать кому что по духовному завѣщанію, оставлять по духовному завѣщанію. *Сусідам пишу грубі корали.* Грин. III. 285. 4. Разрисовывать. Шух. I. 263. *Там писанки пишуть, крашанки красять.* О. 1861. X. 50. 5) Украшать орнаментами (при помощи рѣзьбы, вышиванья и пр.) Шух. I. 315, 252. 6) —**рядки.** Маркеромъ проводить борозды (на плантаціяхъ). *Як пописав рядки, тоді й сів.* Нѣжин у.

Писáтися, шу́ся, шешся, *гл.* 1) Писаться. *У тім письмі пишеться, щоб вони перестали воювать.* Рудч. Ск. I. 101. 2) Записываться. *Та куди ж будем, та милеє браття, будемо писаться? Запишемось у панськеє,—будем панів знати; запишемось у казеннеє,— будем подать давати.* О. 1862. V. 99.

Писáчка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **писака.** *Писала писачка, читає собачка.* Ном. № 6081. 2) Заостренная палочка для расписыванія подошвы узорами. Сумск. у.

Писачóк, чка́, *м.* 1) Ум. отъ **писак.** 2) См. **Друлівник.** Шух I. 277.

Писéмко, ка, *с.* Ум. отъ **письмо 3.** Письмецо. *Мусиш піти і принести мі одньою писемко.* Гн. II. 171.

Писéмний, а, е. Письменный. Вх. Лем. 449.

Писк, ку, *м.* 1) Пискъ. *Ні писку, ні виску.* 2)=**Писок 1.** *З свинячим писком та в пшениши тісто.* Ном. № 1036. *Як шарнула груша в писк, аж роскинув крила.* Чуб. V. 1144.

Пи́скавець, вця, *м.* Раст. Hypochaeris uniflora. Шух. I. 20.

Пи́скавка, ки, *ж.* 1) Пищалка. 2) Крикливое дитя.

Пи́скалка, ки, *ж.*=**Пискавка.**

Пискáрь, ря́, *м.* Рыба: пискарь, Golio vulgaris. Браун. 25.

Пи́скати, каю, еш, *гл.*=**Пищати.**

Пискі́вка, ки, *ж.* Курица, первый годъ несущаяся. Шух. I. 108.

Пискі́р, ра, *м.* 1) Рыба Cobitus fossilis, Шух. I. 24. Вх. Пч. II. 19. 2) Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 449.

Пискля́, ля́ти, *с.* 1) Птенецъ. *Пугачеве пискля у лузі голосить.* Федьк. 2) Маленькій ребенокъ. *Ото таке пискля і виносити його на двір: йому мабуть і місяця нема відколи найшлося.* Уман. у. 3) *мн.* **Писклята.** Родъ болѣзни: трещины на ногахъ. Лебед. у. Ум. **Писклятко.**

Пи́снява, ви, *ж.* Пискъ, пискотня. *Оце пацюки підняли писняву.* Борз. у.

Пи́снути, ну, неш, *гл.* Писнуть. *Ні писне, ні висне.* Ном. *Писнула дитина.* Левиц. Пов. 60.

Писну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **писа́ти**.

Пи́снява, ви, *ж.* Пискотня. *Тут діти таку писняву підіймають.* Волч. у.

Пи́сок, ску, *м.* 1) Лицо; морда. Чуб І. 263. *Писок роспустив, як циган файду.* Чуб. І. 262. 2) Носокъ косы. См. **Коса 1.** Шух. І. 169. 3) Мысокъ на рѣкѣ. Харьк. г. 4) **Качечі пи́ски.** Раст. Alisma plantago. Вх. Пч. І. 8.

Писто́ль, ля, *м.* Пистолетъ. К. ЧР. 3. *Нащо нам той пистоль, коли стрілять не вміємо,* Ном.

Пистоля́, ля́ти, *с.* Пистолетъ. Шух. І. 230.

Пису́лька, ки, *ж.* 1) Записка, письмецо. *Писулька до мого братухи.* О. 1862. X. 31. 2) У горшечниковъ: палочка въ толщину гусинаго пера, съ двумя острыми кончиками вилочкой, для проведенія двойныхъ углубленныхъ линій (при раскрашиваніи посуды). Вас. 183.

Письма́к, ка́, *м.* 1) Грамотей. Борз. у. *Аж тут обізветься письмак до громади.* К. Досв. 77. 2) Плохой писатель. *Засіли письмаки собором у сто душ.* К. Дз. 118.

Письма́цтво, ва, *с.* 1) Грамотность. 2) Плохое сочинительство. 3) *соб.* Плохіе писатели. *Письмацтво дике.* К. Дз. 103.

Письма́цький, а, е. 1) Принадлежащій грамотею. 2) Принадлежащій плохому писателю. *Письмацькі куколі пшениці не зашкодять.* К. МБ. II. 119.

Письма́чка, ки, *ж.* 1) Грамотная женщина. 2) Плохая писательница.

Письме́нний, а, е. Грамотный. Рудч. Ск. І. 5. *Письменному книжка в руки.* Ном. № 6016.

Письме́нник, ка, *м.* 1) Писатель. *Виднійше нам усе те в високих розумом письменниках.* К. (О. 1861. VI. 28). 2) Въ евангеліи: книжникъ *І зібравши всіх архієреїв і письменників людських, допитувався в них, де Христу родитися.* Єв. Мт. II. 4.

Письме́нництво, ва, *с.* Писательство; сочинительство; письменность. К. ПС. 84.

Письме́нницький, а, е. Писательскій. *Кобзарю! не дивись ні на хвалу темноти, ні на письменницьку огуду за пісні.* К. Дз. 207.

Письме́нниця, ці, *ж.* Писательница.

Письме́нство, ва, *с.* 1) Грамота; грамотность. *Сина звеліла письменства вчити.* Г. Барв. 187. *Сами з себе письменства повчились.* Екатериносл. у 2) Письменность. 3) Ученость, знаніе. *Шануючи ваше письменство і розум.* Котл. НП. 341.

Пи́сьмечко, ка, *с.* Ум. отъ **письмо.** *А тут і письмечко... не відгадаю від кого.* О. 1861. VII. 4.

Письмо́, ма́, *с.* 1) Писаніе; рука. 2) Грамотность. 3) Письмо. *А я ж тії листи, а я ж тії письма сам перечитаю.* Мет. 24. 4) **Святе́ Письмо́.** Священное писаніе. *Ти ж Святе Письмо в руки береш-читаєш, нас, простих людей, на все добре наставляєш.* Дума. 5)=**Писання 3.** Шух. І. 292, 304. Ум. **Писе́мце, пи́сьмечко.**

Пи́сьо, ся, *с.* Личико. *Там то Гандзя, там то зух, там то письо як пампух.* Гол. І. 387.

Пита́ння, ня, *с.* Вопросъ. *Непевним голосом став Павло на питання росказувати.* МВ. (О. 1882. І. 101). *Ні.... одказала Мотря, здивувавшись такому питанню.* Мир. ХРВ. 17. Ум. **Пита́ннячко.** МВ. (О. 1862. І. 79).

Пита́ти, та́ю, єш, *гл.* Спрашивать. *Став же в мене козаченько та дороженьки питати.* Мет. 96. *Не питаючи броду, не суньєя у воду.* Посл.

Пита́тися, та́юся, єшся, *гл.*=**Питати.** *Питався чорт баби: що о Бозі люде говорять?* Ном. № 198.

Питво́, ва́, *с.* Питье.

Пи́тель, тля, *м.* 1) Крупчатка - мельница. Подольск. г. *Се він собі млин питлем хоче будувати.* Кіев. у. 2) Мука крупчатая. *На питель, на питель пшеничка ся меле.* Гол. II. 138.

Пите́ння, ня, *с.* Питье. *Оттут можно і питенням і їденням підживитись.* О. 1861. VIII. 27.

Пите́ць, тця́, *м.* Человѣкъ, много пьющій.

Пи́ти, п'ю́, п'є́ш, *гл.* 1) Пить. *Хто п'є, той і ллє.* Ном. *Ой пий, мати, тую воду, що я наносила.* Мет. 72. 2) Пить, пьянствовать. *Ой п'є Палій, ой п'є Семен, із ніг ізвалився.* Нп.

Пити́мий, а, е. 1) Родимый. *Де ж таки хто чував, щоб дитина так незвичайно з питимою своєю матінкою поводилась.* МВ. І. 25. 2)=**Питний. Пити́ме й їди́ме.** Напитки и пища. *Гуляли вони, пили, їли усе добре, да й пошли собі назад, по-*

кидавши усе, що позоставалось: і питиме, і їдиме. Рудч. Ск. II. 157.

Пи́тися, п'ю́ся, п'є́шся, *гл.* Питься. *Горілка не п'ється.* Чуб. V. 420. **Не до те́бе пило́ся.** Не къ тебѣ обращались, не о тебѣ рѣчь. Ном. № 9581.

I. Пи́тки. *гл.* Дѣтск. пить. *Чого ти, зайчику, такий худенький?—Тим, що всім питки подаю.* Ном. № 1292. Ум. **Пи́тоньки, пи́точки.** Мкр. Н. 4. *Будеш, будеш ти лежати, питоньки прохати.* Мет. 86.

II. Пи́тки, ток, *ж. мн.* Выпивка, пьянство. *Ти все в питках та все в гульках, а об смерти нема думки.* Грин. III. 143.

Питльо́ваний, а, е. Крупичатый. *Закусує питльованим калачем.* Грин. III. 349. *Давай йому... коржів з питльованого борошна.* Левиц. I. 180.

Питльо́вка, ки, *ж.* Крупичатая мука. Кіев. у.

Питлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Молоть крупичатую муку. *Хто хоче питлювати, мусить зачекати.* Ном. № 5596.

Питни́й, а́, е́. Употребляющійся для питья. *У мене є питний мед.* Харьк. г.

Питоме́нний, а, е = Питимий. Вх. Зн. 48.

Пи́то́мий, а, е=Питимий. Левиц. Пов. 256.

Пи́тоньки, пи́точки, *гл.* Ум. отъ **питки.**

Питтяя́, тя́, *с.* 1) Питье. 2) Выпивка. *Як би знаття, що в кума питтяя, то й жінку й діти привів би.* Посл. 3) Напитокъ.

Питу́н, на́, *м.* Родъ глиняной кружки для питья воды. Грин. III. 445. Маркев. 112. 2)=**Питець.** Зміев. у. Ум. **Питу́нчик.**

Питу́щий, а, е. Пьющій.

Пиха́, хи́, *ж.* Гордость, важность, надменность, заносчивость. Чуб. I. 93, 282. *Панська пиха.* Стор. МПр. 76.

Пиха́ти, ха́ю, еш. *гл.*=**Піхати.** *Най буде бабці пихано, а дідові мелено.* Чуб I. 261.

Пиха́тий, а, е. Спесивый, гордый. МВ. II. 32. *В їх пихатому серці нема місця любові ік простим людям.* О. 1862. I. 75.

Пихи́ць! *меж.* для выраженія пиханія, толканія. *А він підскочив, та пихиць її! Так і занорчилась.* Черниг. у.

Пи́хкати, каю, еш, *гл.* 1) Пыхтѣть. *От ми пихкали, пихкали над тим чаєм, та й повиливали його під ліжко.* Грин. I. 89. 2) Потягивать (трубку). *Лежить у садку під грушею, люльку пихкає.* МВ. I. 38.

Пи́хнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **пихкати.** *Дай люльку, я разів зо три пихну.* Лебед. у. *Захотілось.. тричі люлечки пихнути.* Ном. № 9302.

Пихорну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно толкнуть. *Як пихорне його.* Мир. ХРВ. 65.

Пихті́р, ра́, *м.*=**Рептух 2.** См. **Піхтір.**

Пицу́ра, пицю́ра, ри, *ж.* Ув. отъ **пика.** *Пицура — решетом не накриєш, за три дні не обiгаєш.* Ном. № 13949.

Пицюри́на, ни, *ж.* Penis. Уман. у

Пиша́ння, ня, *с.* Важничанье, гордость. *Ой чи є де дівка пишна, що в подiлках лиштва? Ой як лиштва подереться, пишання минеться.* Чуб. V. 165.

Пиша́тися, ша́юся, ешся, *гл.* Гордиться. *Ляхи мусять пишатись тим, що принадили до свого культурного гурту таких руських людей, як Замойські та Жовковські.* К. XII. 65. Иногда: важничать. *Пишається, як корова в хомуті.* Ном. 2) Красоваться. *Що на Україні веселі і вольнії пишались села.* Шевч. 242.

Пи́шки, *мн.* Перья птенца. Вх. Зн. 48.

Пи́шний, а, е. 1) Гордый, важный. *Оце яка пишна молодиця: і добриденъ не каже, а дивиться на півоки.* Волч. у. *В мене рід гордий та пишний.* Чуб. V. 533. 2) Роскошный, пышный. *Являється мій світ у пишних шатах.* К. Іов. Ум. **Пишне́нький.** *Не жаль мені ні постелі біленької, ні вечері пишненької.* Чуб. V. 42. *Дружсенька пишненька.* Грин III. 504.

Пишни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.*=**Пишатися.** *А про науку правди всемирньої, которою городи пишняться, ми скажемо, що вона й без городів би обійшлася.* К. (О. 1861. II. 230). *Повні рожі так і пишняться.* О. 1862. IV. 72.

Пи́шність, ности, *ж.* Пышность, важность. *З гордостю, за пишностю з глави шличка не здіймали.* АД. I. 193.

Пи́шно, *нар.* 1) Гордо, важно. *На ставі пишно лебідь плив.* Греб. 362. 2) Роскошно, пышно. *Один чоловік жив що-дня пишно.* Єв. Л. XVI. 19.

Пишнобарви́стий, а, е. Цвѣтистый, блещущій яркими красками. *Пишнобарвистий співочий і танцюристий рай.* К. Кр. 26.

Пишнокри́лий, а, е. Съ красивыми крыльями. Млак. (Желех.).

Пишноцві́т, ту, *м.* Роскошный цвѣтокъ. *Пишноцвіти зісхли й помарніли.* Млак. 13.

Пи́щавка, ки, *ж.* Свирѣль. Гн. II. 154.

Пищáло, ла, *с.* Свистокъ. *Приніс йому ангел таке пищало, же коні підут далеко, він засвище, коні прийдут.* Гн. I. 213.

Пищáль, лі, *ж.* Пищаль. Мет. 423. *Семип'ядную пищаль підняв і орлам сизоперим кулю на подарунок подарував.* АД. I. 111.

Пищáння, ня, *с.* Пискъ. *Пташечки малесечкі з пищанням своїм веселим.* МВ. (О. 1862. I. 72).

Пищáти, щý, щи́ш, *гл.* Пищать. *Пищить як каня.* Ном. № 2770.

Пи́щик, ка, *м.* Музыкальный инструментъ,—родъ свирѣли изъ тонкаго камыша. Харьк. у. Ум. **Пи́щичок.** *Ти ж було селом ідеш, ти ж було в дуду граєш, тепер тебе немає, дуда твоя гуляє і пищички зосталися, чорт-зна кому досталися.* Нп.

Пищóк, щкá, *м.* Часть чубука, которую берутъ въ ротъ. Шух. I. 277.

Пищувáтися, щýюся, єшся, *гл.* Питаться. *Парою з розламаною хліба пищуються мертві душі.* ХС. III. 56.

Пияк, кá, *м.* Пьяница-мужчина. Вх. Лем. 449.

Пия́ка, ки, *об.* Пьяница. Ум. **Пия́чка.** *Ґосподар альбо ґосподині пиячка.* Гн. II. 226.

Пия́чка, ки, *ж.* Пьяница-женщина. Вх. Лем. 449.

Пів. Полъ, половина. Употребляется только въ соединеніи съ другими словами: *Півстада.* Чуб. V. 189. *Півбока.* Рудч. Ск. I. 45. *Не сказавши ні півслова.* Котл. Ен. II. 40.

Півáркуш, ша, *м.* Полулистъ. Желех.

Піваркушéвий, а, е. Полулистовой. Желех.

Півбóг, бóга, *м.* Полубогъ. *Боги, богини і півбоги... біжать в олимпську карвасарь.* Котл. Ен. VI. 5.

Півбóчок, чка, *м.* Полубоченокъ. Желех.

Піввідéрко, ка, *с.* Полуведро.

Піввідрóвий, а, е. Полуведерный. *Ми світові люде! Ось бери лиш піввідрове барильце та біжи по четвертину.* Кіев. у.

Півгоди́нний, а, е. Получасовый. Желех.

Півгóдний, а, е=**Піврічний.** *Півгодний білет.* Черк. у.

Півгóлий, а, е. Полуобнаженный. Желех.

Півгóлосом, *нар.* Въ полголоса. Желех.

Півдáрма, *нар.* Полударомъ. *За півдарми продав.* Ном. № 14060.

Півдев'я́та, *числ.* Восемь съ половиной.

Півдéнний, а, е. 1) Полуденный. *Під гарячим промінням південного сонця рушили в дорогу.* Левиц. I. 283. 2) Южный. *Магнитна стрілка завжди повертається одним кінцем на північну сторону, а другим на південну.* Ком. II. 90.

Півдéнник, ка, *м.* Меридіанъ. *Такий круг зватиметься меридияном або південником і поділятиме для вас землю теж на дві половини: східню і західню.* Дещо (4-те изд. 1882), 23.

Півдéнь, дня́, *м.* 1) Полдень. *Рідня до півдня, а як сонце зайде, сам чорт нікого не знайде.* Ном. № 9340. **О півдні.** Въ полдень. Рудч. Ск. I. 142. 2) Югъ. *Приходить на південь, аж там стоїть золоте кресло, де оддихає сонце.* Чуб. I. 6.

Півдеся́та, *числ.* Девять съ половиной.

Пі́вень, вня, *м.* 1) Пѣтухъ. *Усі кури на сідалі, півень на порозі.* Мет. 16. Въ селѣ время ночью опредѣляется по пѣнію пѣтуховъ: **перші півні** приблизительно въ десять часовъ вечера, **другі**—въ двѣнадцать, **треті**—въ два часа ночи. **О півнях.** На разсвѣтѣ. 2)—**ди́кий**=**Тетерюк.** Вх. Пч. II. 15. 3)—**морський.** Сказочное животное въ морѣ съ рыбьей чешуей. Драг. 6. Ум. **Півник, півничок.**

Пі́взен, на, пі́взень, ня, *м.* 1)=**Півзина.** Лубен. у. 2) Въ шутку: сопля. *От поправ півзеня під носом! ще-сь не навчив, щоб матір навчати.* Св. Л. 202.

Півзи́на, ни, *ж.* Жердь, которою укрѣпляютъ солому на стогахъ и на крышахъ, кладя ее сверхъ соломы. Чуб. VII. 379. *Як прийшли цигани, то сказано і півзини з хати постягали.* Кобел. у. Ум. **Півзи́нка.**

Півзи́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **півзина.** 2) Соломенная веревка, играющая ту-же роль, что и **півзина.** Драг. 31.

Півзолоти́й, тóго, *м.* Половина пятіалтыннаго, $7^1/_2$ коп. О. 1862. IV. 94. *Не стає мені десять грошей до півзолотою.* Чуб. V. 1125.

Пі́вка, ки, *ж.* (=**Пілка**)=**Пелена.** *За ним, за ним дівчиниця несе дитя в півці.* Гол. II. 429.

Півквáрта, ти, *ж.* Мѣра жидкости: полуштофъ, $^1/_{20}$ ведра. *Чи то Бог покарав мене, чи півкварта горілки зашкодила мені.* Левиц. I. 124.

Півквартíвка, ки, *ж.*=**Півкварта.** *Не здужав голови звести, поки не випив*

півкварті́вки з і́мбером пінно́ї юрі́лки. Котл. Ен. II. 13.

Півкі́пник, ка, *м.* Пятнадцать копеекъ. *Кинули мерщій півкіпник срібний на одплату.* Мкр. Н. 29.

Півколіща́тко, ка, *с.* 1) Полукругъ. 2) Узоръ въ видѣ полуколеса.

Півко́ло, ла, *с.* Полукругъ. Желех.

Півконді́йка, ки, *ж.* Полуендова. Котл. Ен.

Півкоре́чник, ка, *м.* Водяная мельница, въ которой вода падаетъ на колесо на половинѣ его высоты, отчего оно вращается назадъ, т. е. въ сторону, противную движенію воды. Мик. 481.

Півко́шик, ка, *м.* Рыболовный, плетеный изъ прутьевъ снарядъ, родъ корзины съ небольшимъ отверстіемъ, въ которое вгоняется рыба. Вх. Пч. II. 24.

Півку́ля, лі, *ж.* Полушаріе. Желех.

Півме́ртвий, а, е. Полумертвый. *Неньчка лежа на постелі півмертві.* Федьк. *Розбійники зоставили його півмертвою.* Єв. Л. X. 30.

Півмі́сяць, ця, *м.* 1) Половина луны. Желех. 2) Полумѣсяцъ.

Півмі́сячний, а, е. Полумѣсячный.

Півмі́ток, тка, *м.* Мѣра нитокъ: 20, 25—30 пасмъ. Вас. 201. *Лянної пряжі три півмітки.* Котл. Ен. IV. 43. Ум. **Півмі́точок.** Чуб. V. 1141.

Пі́вник, ка, *м.* 1) Ум. отъ **півень.** Чуб. V. 409. 2) Флюгеръ. Чуб. VII. 380. 3) *мн.* Раст. а) Corydalis cava Schweigg. ЗЮЗО. I. 120. б) Iris bohemica. ЗЮЗО. I. 125, в) Iris Pseudacorus L. ЗЮЗО. I. 125. д) Orobus vernus L. ЗЮЗО. I. 130. *Під вікнами насадила Ганна бузку, півників та півоніі.* Левиц. I. 23.

Пі́вничок, чка, *м.* Ум. отъ **півень.**

Пі́вніч, ночі, *м.* 1) Полночь. *Нема мою миленькою, що карії очі, ні з ким мені розмовляти, сидя до півночі.* Мет. 2) Сѣверъ. *А там далі, на північ, на високому шпилі стояла церква.* Левиц. Пов. 4.

Півні́чний, а, е. 1) Полуночный. *Північна доба.* Левиц. I. 97. 2) Сѣверный. Брацл. у. *Магнитна стрілка завжди повертається одним кінцем на північну сторону, а другим на південну.* Ком. II. 90. **Півні́чне ся́йво.** Сѣверное сіяніе. Левиц.

Півня́к, ка́, *м.* Желѣзный стержень, на который надѣвается **штельва́га.** Лохв. у.

Півня́, ня́ти, *с.* Птенчикъ, пѣтушокъ. Ум. **Півня́тко.**

Півня́чий, а, е. Пѣтушій. Константиногр. у.

Піво́нія, ниї, піво́нь, ні, піво́ня, ні, *ж.*=**Пивонія.** О. 1862. VIII. 16. Шух. I. 22.

Піво́стрів, рова, *м.* Полуостровъ. *Півострів Кримський.* К. МХ. 27.

Півпа́нство, ва, *с.* Полуцарство. *Дам тому півцарства, півпанства.* Рудч. Ск. II. 29. *Нема Христа у крулевстві і в півпанстві жадному.* Чуб. III. 378.

Півпа́рубок, бка, *м.* Подростокъ, парнишка. *Гайдамаки по-над ярем з шляху повернули, наганяють півпарубка.* Шевч. 176.

Півполу́кіпок, пка, *м.* Пятнадцать сложенныхъ въ полѣ сноповъ. Kolb. I. 63.

Півп'я́та, *числ.* Четыре съ половиною.

Піврі́к, ро́ку, *м.* Полугодье. Гн. II. 253. *За півроку чинш.* О. 1862. IV. 105.

Піврі́чний, а, е. Полугодовой. Желех.

Піврі́ччя, чя, *с.* Полугодіе.

Півсе́ток, тку, *м.* Штука холста около 50 аршинъ (локтей). Желех. *Нехай вони раненько не встав, лянної куделі не спрадає, най великих півсеткiв ізбивав.* Чуб. V. 801. *Нема Солохи білить півсеток.* Чуб. V. 59.

Півсо́нно, *нар.* Въ полуснѣ. Желех.

Півсти́рток, тку, *м.* Полскирды. *Перевозив... усю пшеницю і наклав височенький півстирток.* Грин. II. 148.

Півсьо́ма, *числ.* Шесть съ половиной.

Півтора́, *числ.* Полтора. *Як ми любилися півтора року.* Чуб. V. 149. *Надувся, як півтора нещастя.* Ном. № 3373. *Що не скаже, то все півтора людською,*—все глупость. Чуб. I. 248.

Півтора́к, ка, *м.* Все мѣрою въ $1^1/_2$. *Півторак бичок. Півторак мішок.* Ум. **Півторачо́к.** *Вивела коника і осідлала, винесла вачок і півторачок.* Гол. I. 339.

Півтораріччня́к, ка́, *м.* Бычекъ полуторагодовалый. Гн. II. 27. См. **Півторак.**

Півтора́ста, *числ.* Полтораста. *А й у тому суденці півтораста молодців.* Чуб. V. 952.

Півторачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **півторак.**

Півторип'я́дний, а, е. Длиной или вышиной въ $1^1/_2$ четверти. Вас. 145.

Півтре́ти, *числ.* Двѣ съ половиной (при сущ. ж. р.). *Півтрети копи.*

Півтретя́, *числ.* Два съ половиной. Ком. I. 25.

Півтре́тяста, *числ.* Двѣсти пятьдесятъ. КС. 1882. VII. 90.

Півть, ти, *ж.* Большой кусокъ сала съ

цѣлаго бока свиньи. *Чтире півті солонини із них нпробили.* Гол. II. 507.

Півхýнт, та, *м.* Полуфунтъ. *Купила оце півхунта масличка, а воно у тім півхунтові більш соли, ніж масла.* Харьк.

Півчвáрта, *числ.* Три съ половиной. *Щоб тебе трясла півчварта року, поки витрясе пшениці копу.* Нп.

Півчвáртаста, *числ.* Триста пятьдесятъ. *Сімсот турків, яничар чотиріста та бідною невольника півчвартаста.* АД. I. 209.

Півчвáрти, *числ.* Двѣ съ половиной (при сущ. ж. р.). *Шукали, гляділи і півчварти неділі.* Чуб. V. 1071.

Півчий, чого, *м.* Пѣвчій. *Ми святою Петра півчі.* Грин. I. 3. *Я вас добре знаю, бо ви півчі.* Левиц. Пов. 29.

Півшóста, *числ.* Пять съ половиною.

Пігáнистий, а, е. Пѣгій, пестрый. Вх. Зн. 48.

Пігнáти, *гл.*=**Погнати.** *Полон забрали, далі пігнали.* Чуб. III. 274.

Пігнáтися, *гл.* = **Погнатися.** *Глядів свити—не вдягався, за волами так пігнався.* Чуб. V. 1015.

Пігнýтися, нýся, нешся, *гл.*=**Погнутися.** *Калина пігнулася.* Чуб. V. 563.

Під, пóду, *м.* 1) Низъ, низменное мѣсто, западина. Херс. Полт. *Перепелиця сіла на поду.* Харьк. 2) Основаніе, мѣсто для основанія чего либо, напр. стога, печи и пр. Вас. 180. *Поди під стіжки.* Левиц. КС. 4. 3) Возвышеніе, подмостки, напр. возвышеніе въ мельницѣ, гдѣ находятся жернова. Мик. 481. Часто во мн. ч. *У клуні пшениця на подах була.* Зміев. у. 4) Неподвижное основаніе вѣтряной мельницы. 5)=**Горище.** Kolb. I. 57. Ум. **Підóк.**

Під, *пред.* 1) Подъ. *Ой під вишнею, під черешнею стояв старий з молодою.* Нп. *Гріх не личком зав'язати та під лавку сховати.* Посл. 2) Къ, подъ. *Татарин... далі вже й під Київ підступає.* ЗОЮР. I. 3. *Він підійшов під віконце та й кличе курочку.* Рудч. Ск. I. 19. 3) Подъ властью. *Буде добре запорожцям і під турком жити.* Нп. 4) У, при, около, подъ. *А вже Палій під Полтавою із Шведом побився.* Макс. 5) Въ, во. *Під той час і брат приходить. Яка з нас під той час минеться.* МВ. (О. 1862. III. 46). *Було під робочу пору.* Г. Барв. 325. *Мої ви дочки і зяті кохані! Що з вами діється під сю годину, під сю страшну козацьку хуртовину.* К. ЦН. 186. *Під холеру вони поляпли.* Мир. Пов. I. 124. 6) На. *Виряжали нас... в похід під турка.* Грин. II. 209. 7) **Під нóгу грáти.** Играть въ тактъ. *Музики грали під ногу маршової.* 8) **Під п'яну руч.** Подъ пьяную руку. 9) **Під чáркою.** Во хмелю.

Підбармóвувати, вую, еш, сов. в. **підбармувáти, мýю, еш,** *гл.* Подкрашивать, подкрасить.

Підбармóвуватися, вуюся, ешся, сов. в. **підбармувáтися, мýюся, ешся,** *гл.* 1) Подкрашиваться, подкраситься. 2) Поддѣлываться, поддѣлаться. *Пластун підбармовується ходом тієї звіряки, яку він... сподівається знайти.* О. 1862. II. 63.

Підбасóвувати, вую, еш, *гл.*—**комý.** Поддакивать кому, подольщаться къ кому. Фр. Пр. 23.

Підбáсок, ска, *м.* Баритонъ. *Та що за голос важний! чистий голосний підбасок.* Кв.

Підберéжка, ки, *ж.* Пт.=**Берегуля.** Вх. Пч. II. 12.

Підберéвник, ка, *м.* Порода грибовъ. Лохв. у.

Підбивáти, вáю, еш, сов. в. **підбúти, підіб'ю, еш,** *гл.* 1) Подбивать, подбить. *Одступітеся, вороги, із щасливої дороги, підоб'ють кониченьки ноги.* Мет. 288. 2) Дѣлать, сдѣлать подкладку. *На козакові шапка бирка, зверху дірка, травою пошита, вітром підбита.* АД. I. 169. **Він лúсом підшúтий, псом підбúтий.** Хитеръ какъ лисица, золъ какъ собака. Ном. № 3052. 3) О тѣстѣ: 4) Окучивать, окучить (растенія). *Дівчата... тютюн підбивали.* О. 1861. V. 71. *Я вдень, до обід, гурки підбивала.* Г. Барв. 92. 5) Покорять, покорить, подчинить, поработить. Желех.

Підбивáтися, вáюся, ешся, сов. в. **підбúтися, підіб'юся, б'ешся,** *гл.* 1) Подыматься, подняться. *Як підбився сизий голубочок угору високо, та зострівся сизий голубочок з буйними вітрами.* Чуб. *Прокинеться козак, у віконце,—аж підбилось під обід сонце.* Чуб. V. 150. 2) Устать, утомиться. *Пустіть, каже, люде добрі переночувать: дорога далека з неба на землю, я підбився.* Рудч. Ск. II. 22. *Пішки йшли, мішки несли, підбилися, потомилися.* Мил. 155.

Підбитеня́к, ка, *м.* Черный, бѣлыми овчинами опушенный кафтанъ у гуцуловъ. Гол. Од. 72.

Підбúте, тя, *с.* Подъемъ ноги, сапога. Гол. Од. 15, 25.

Підбúти, ся. См. **Підбивати, ся.**

Підбитя́к, ка, *м.*=**Підбитеняк.** Гол. Од. 72.

Підбичува́ти, чу́ю, еш, *гл.* 1) Припрячь пристяжку. *Важко на гору їхати, треба підбичувати.* 2) Помочь, поддержать. *Чоловік погорів, підбичуйте його. Дощ підбичує кукурузу і всячину.*

Підбі́г, га, *м.* Насѣк. Bombyx rubi. (гусеница). Вх. Пч. 1. 5.

Підбіга́ти, га́ю, еш, сов. в. **підбі́гти, біжу́, жи́ш,** *гл.* 1) Подбѣгать, подбѣжать. *Брат піший піхотинець за кінними біжить-підбігає.* АД І. 114. *Побачили молодиці Кобзу, зараз підбігли до його і зупинили коня.* Стор. МПр. 52. 2) Только сов. в. Быть въ состояніи бѣжать. *Отам... пасеться полова кобила, вона ніяк не підбіжить, отту і ззіж.* Рудч. Ск. І. 1. *Медвідь каже: я не підбіжу, як доведеться утікати.* Рудч. Ск. 3) Течь, подтечь. *Під тебе* (вербу) *водиця підбігає, з під тебе коріння вимиває.* Мил. 92. 4) **Її підбіг вихор=Її підвіяв вихор. См. Підвівати.** Мил. 14.

Пі́дбігцем, *нар.* Слегка бѣгомъ, почти бѣгомъ. *Ішла, а де і підбігцем, та поки прийшла додому.* Кв.

Підбі́й, бо́ю, *м.* 1) Подкладка. Вх. Зн. 48. 2) Покореніе; порабощеніе. Желех. 3) Насѣк. Arctia (гусеница). Вх. Пч. І. 5.

Пі́дбійка, ки, *ж.*=**Підбій 1.** Канев. у.

Підбі́л, лу, *м.* Раст. *м.* а) Бѣлокопытникъ, Tussilago farfara. Анн. 366. Шух. І. 22. б) Petasites vulgaris L. ЗЮЗО. І. 131.

Підбіля́ти. См. **Підбілювати.**

Підбі́ль, лю, *м.*=**Підбіл а.** Вх. Пч. І. 13.

Підбільша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **підбільшати, шаю, еш,** *гл.* 1) Выростать, вырости, подростать, подрости. Свм. 203. *Поки маленькі були, в гніздечках сиділи, стали підбільшати, знялись, полетіли* Чуб. V. 853. *Телята вже підбільшали.* Рк. Левиц. *Дерево в лісі підбільшало.* Рк. Левиц.

Підбі́льшити, ся. См. **Підбільшувати, ся.**

Підбі́льшувати, шую, еш, сов. в. **підбільшити, шу, шиш,** *гл.* Увеличивать, увеличить.

Підбі́льшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **підбільшитися, шуся, шишся,** *гл.* Увеличиваться, увеличиться.

Підбі́лювати, люю, еш, сов. в. **підбіли́ти, лю́, лиш,** *гл.* Подбѣливать, подбѣлить.

Підбі́р, бо́ру, *м.* 1) Каблукъ. *Ой устелю, молода дівчино, та бумагою двір, щоб не помазав молодий козаченько, ні чобіт, ні підбір.* Мет. 68. 2) *мн.* Веревки вверху и внизу рыболовной сѣти.

Підбіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **підібра́ти, підберу́, ре́ш,** *гл.* Подбирать, подобрать. *Вона одною рукою миттю зірвала з пліч хустку, а другою підібрала довгу і чорну, як гайворон, косу.* Стор.

Підбіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **підібра́тися, беру́ся, ре́шся,** *гл.* 1) Подбираться, подобраться, подкрасться. *Підбірається під хатнє віконце* МВ. І. 111. 2) Поддѣлываться, поддѣлаться. *Ольга й Катерина швидко вивчили і співали її* (пісню)... *підбіраючись під Палажчин спів.* Левиц. Пов. 252.

Підбі́чний, а, е. Находящійся подъ бокомъ. **Підбі́чний хло́пець.** Мальчикъ, который еще съ матерью спитъ. Ном. № 8605.

Підбі́чни́ця, ці, *ж.* 1) Жена. *Виняв му Панбіг з лівою боку ребро і зробив му жену підбочницу його.* Гн. І. 10. 2) Наложница. Желех.

Підбія́к, ка́, *м.* Длинный серда́к на овчинѣ. Шух. І. 139.

Підбо́втати. См. **Підбовтувати.**

Підбо́втувати, тую, еш, сов. в. **підбовтати, таю, еш,** *гл.* Подбалтывать, подболтать

Підборі́ддя, дя, *с.* 1) Подбородокъ. Мнж. 157. Мир. ХРВ. 114. *Теодося схилила голову, закриваючи носом усе підборіддя.* Левиц. І. 236. 2) Часть уздечки: полоса вокругъ шеи. Вас. 160.

І. Пі́дборідь, *нар.* Подъ подбородокъ. *Обвивають її* (перемітку) *попід бороду, підборідь.* Шух. І. 132.

ІІ. Підборі́дь, роді, *ж.* Сафьянный ремешекъ у гуцульской шляпы; проходя подъ подбородкомъ, удерживаетъ шляпу на головѣ. Шух. І. 128.

Підбо́ркати. См. **Підборкувати.**

Підбо́ркувати, кую, еш, сов. в. **підборкати, каю, еш,** *гл.* 1) Подрѣзывать, подрѣзать крылья. 2) Прибирать, прибрать къ рукамъ.

Підбо́рний, а, е. 1) Фальшивый, подложный. *Були там купчики проворні, що їздили по ярмаркам, і на аршинець на підборний поганий продавали крам.* Котл. Ен. 2) Относящійся къ каблуку. *Шило підборне*—для каблуковъ шило. Вас. 161.

Підборо́док, дка, *м.* 1)=**Підборіддя.** 2) *мн.* Серьги. Серьги подъ клювомъ у пѣтуха. Вх. Пч. І. 14. Ум. **Підборо́дочок**

Підборо́вдня, ні, *ж.* Пт.=**Веснівка 2.** Вх. Пч. II. 8.

Підбреха́ти. См. **Підбріхувати**.

Підбре́хач, **ча**, *м.* Человѣкъ, помогающій лгать. Въ шутку такъ называютъ второго свата, который, при сватовствѣ, своими поддакиваніями и добавленіями помогаетъ товарищу. *Та у нього чимало є чого, каже перший староста.—Де то чимало? каже підбрехач. У нього усього є багацько.* Кв. I. 194.

Підбрехну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Одн. в. отъ **підбріхувати**.

Підбріхувати, **хую**, **еш**. сов. в. **підбреха́ти**, **брешу́**, **шеш**, *гл.* Привирать, приврать, помогать во враньѣ. *Я буду починати брехати, а ти підбріхуй.* Кв. I. 194. *Там-той брехав, а ти підбріхуєш.* Фр. Пр. 123.

Підбу́рити, **ся**. См. **Підбурювати**, **ся**.

Підбу́рок, **рка**. *м.* Желѣзный, съ деревянной ручкой, багоръ для вытягиванія изъ воды пойманнаго сома, въ подмогу рыболовному крючку, которымъ обычно ловятъ сома. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Підбу́рювати, **рюю**, **еш**, сов. в. **підбу́рити**, **рю**, **риш**, *гл.* 1) Поднимать, поднять, возбуждать, возбудить, подстрекнуть, возмутить. 2) Подливать, подлить. *Жид таки підбурив водиці у горілку.*

Підбу́рюватися, **рююся**, **ешся**, сов. в. **підбу́ритися**, **рюся**, **ришся**, *гл.* Возмущаться, возмутиться (о людяхъ).

Підбува́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **підбу́ти**, **бу́ду**, **деш**. *гл.* Увеличиваться, увеличиться въ количествѣ, прибывать, прибавляться, прибавиться. Драг. 244

Підва́жити. См. **Підважувати**.

Підва́жувати, **жую**, **еш**, сов. в. **підва́жити**, **жу**, **жиш**, *гл.* Поднимать, поднять съ помощью рычага. *Воза підважити.* Г. Барв. 177. *Дручок той, що підважують віз.* Чуб. VII. 404. *Дужий: бувало паровицю плечем підважує.* О. 1862. VIII. 18.

Підва́л, **лу**, *м.* 1) ? 2) **У підва́л**. Безъ разбору, сплошь. *Зсипувала все в підвал.* Сосниц. у.

Підва́лина, **ни**, *ж.* 1) Толстая балка, составляющая основаніе деревянной стѣны. Чуб. VII. 376, 380. *Підвалини небесного чертогу хитаються, як запалає гнівом.* К. Іов. 56. 2) Часть ступы. См. **сту́па 2, 3.** Шух. I. 161, 162.

Підва́рок, **рку**, *м.* Фольварокъ, ферма, мыза. Св. Л. 129. КС. 1884. VIII. 721.

Підвезти́. См. **Підвозити**.

Підверга́ти, **га́ю**, **еш**, сов. в. **підве́ргнути**, **ну**, **неш**, *гл.* Подбрасывать, подбросить; поднимать, поднять вверхъ. *Підверг голову догори.* Гн. II. 139.

Підвереди́тися, **джу́ся**, **ди́шся**, *гл.* Подорваться. *Луці явився скарб,—Лука к ньому з мішками . на третій день, підвередившись п'ятаками, умер Лука.* Бор. 19.

Підверну́ти, **ся**. См. **Підвертати**, **ся**.

Підверта́ти, **та́ю**, **еш**, сов. в. **підверну́ти**, **ну́**, **неш**, *гл.* Подворачивать, подвернуть, подворотить, подложить, подсунуть, ворочая. **Під кори́то підверну́ти ста́ршу.** Выйти замужъ раньше старшей сестры. *Менша, та раніш піде заміж. підверне старшу під корито.* Г. Барв. 294. 2)—**під се́бе, собі під спід.** Подчинять, подчинить, покорить. *Всім світом буде управляти, по всіх усюдах воювати, підверне всіх собі під спід.* Котл. Ен.

Підверта́тися, **та́юся**, **ешся**, сов. в. **підверну́тися**, **ну́ся**, **нешся**, *гл.* 1) Подворачиваться, подвернуться, подогнуться. *Нога підвернулась.* 2)—**до ко́го.** Подходить, подойти хитро. *Коли ж підвернеться до дівчат, то вже ні на кого більш не дивляться, тільки на його.* Кв.

Підвесели́ти. См. **Підвеселяти**.

Підвеселя́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **підвесели́ти**, **лю́**, **ли́ш**, *гл.* Подвеселять, подвеселить, развеселить. обрадовать. *Часто в мене самої так гірко на душі, так би рада, щоб мене хто підвеселив.* Г. Барв. 245.

Підвесі́лок, **лку**, *м.* Предсвадебный обрядъ въ субботу вечеромъ, на который собираются къ невѣстѣ дружки и родственники. ХС. VII. 427.

Підвести́, **ся**. См. **Підводити**, **ся**.

Підвече́рювати, **рюю**, **еш**, сов. в. **підвече́ряти**, **ряю**, **еш**, *гл.* Слегка ужинать, поужинать. *Підвечеряли, помолились Богу.* Мнж. 130.

Пі́двечір, *м.* Время передъ вечеромъ. **На підвечір.** Предъ наступленіемъ вечера. *На підвечір я став у селі.* Федьк.

Підвечірковий, **а**, **е**. Относящійся къ закускѣ предъ ужиномъ. *Підвечіркова доба.*

Підвечі́ркувати, **кую**, **еш**, *гл.* Закусывать между раннимъ полдникомъ и ужиномъ. Сим. 26. Грин. I. 119. *Снідала, обідала—раз їла; полуднувала, підвечіркувала—два їла, вечеряла, повечіркувала—три їла.* Ном. № 14324. *І думка то була така, щоб підвечіркувать смачненько.* Г. Арт. (О. 1861. III. 110).

Підвечі́рок, рку, *м.* Закуска предъ ужиномъ.

Підвива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підви́ти, підів'ю, в'еш,** *гл.* Подвязывать, подвязать. *Перемітку чи рантух підвивають... поверха череленою квітчастою фусткою, зав'язують верх тім'я у один будз.* Шух. І. 132.

Підви́діти, джу, диш, *гл.* Подсмотрѣть. ЕЗ. V. 35.

Підви́сити. См. **Підвишувати.**

Підвихну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Стащить, украсть. *Ой чи не підвихнули чого з воза москалі, що ти й приїхав, все мовчиш?* Ном. № 12825.

Підви́шень, шня, *м.* Родъ гриба, Agaricus prunulus. ЗЮЗО. І. 110.

Підви́шувати, шую, еш, сов. в. **підви́сити, шу, сиш,** *гл.* Повышать, повысить. *Ясь підвисив голос і замовк.* Левиц. І. 228.

Підвіва́ти, ваю, еш, сов. в. **підві́яти, вію, еш,** *гл.* Подвѣвать, подвѣять. **Підві́яти кого́.** По нар. повѣрью: охватить вихремъ, отчего человѣкъ болѣетъ.

Підві́дник, ка, *м.* Подводчикъ. *Просив поранений француз свого підвідника, щоб віз поволі.* Ном. № 12836.

Підві́й, ві́ю, *м.* Родъ болѣзни отъ вѣтра (по нар. повѣрью). Канев. у.

Підві́рок, рка, *м.* = **Підворок.** Борз. у.

Підві́ршувати, шую, еш, *гл.* Класть верхъ на стогѣ. Харьк. г.

Підві́р'я, р'я, *с.* Мѣсто занятое дворомъ, дворъ. *Пішли вівці по підвір'ю.* Мил. 42. *Колись і на моїм підвір'ї буде болото.* Ном. № 4885.

Підві́шувати, шую, еш, сов. в. **піді́сити, шу, сиш,** *гл.* Вѣшать, повѣсить. *Петра засудили: Петра підвісити.* Гн. II. 235.

Підві́я ві́ї, *ж.* Раст. Lilium martagon. Лв. 99. См. **Масло вороняче.**

Підві́яти. См. **Підвіювати.**

Підвла́дний, а, е. Подвластный. Харьк. у.

Підво́да, ди, *ж.* Подвода. *Приїхав підводами та й повибірав усю рибу.* Рудч. Ск. II. 173.

Підво́дити, джу, диш, сов. в. **підвести́, веду́, де́ш,** *гл.* 1) Подводить, подвести. *Кобзу підвели йк дубу і поставили під гіллею.* Стор. МПр. 105. *Він до огню то рило підведе, то лапу коло жару сушить.* Греб. 386. 2) Проводить, провести. *Куди дорога до міста, дівчино?...—Я вас зараз підведу, ви певне здалека.* Гн. І. 90. 3) Поднимать, поднять, приподнять. *Узяв колоду за комель, підвів проти себе як свічку.* Мвж. 9. *Маруся підвела очиці вгору.* Кв. *Вона глянула: підведіть мене, добрі люде.* МВ. І. 57. 4) При побѣлкѣ и окраскѣ цвѣтной глиной (стѣны, печи и пр.): проводить, провести бордюръ. Kolb. І. 56. *Зосталося тільки жовтою глиною підвести.* Мир. Пов. II. 80. 5) Подводить, подвести, подвергнуть чему; обмануть ожиданія. МВ. (О. 1862. III. 68). *Пропади ти лучче сам, що нас усіх підвів.* Рудч. Ск. 6)—**до чо́го, на що.** Подстрекать, подстрекнуть. *Тут і росказала все, до чого копитан мав її підвести.* Кв. *Бодай твоя мати в пеклі згоріла, бо що нас молоденьких на тое підвела.* Чуб. V. 231.

Підво́дитися, джуся, дишся, сов. в. **підвести́ся, ду́ся, де́шся,** *гл.* Вставать, встать, подниматься, подняться, приподняться. *Помолись, Насте, хоч лежачи, Богу, коли не здужаєш підвестись.* Кв *Чоловік і забув про масло, що сидів на йому, та й підвівсь.* Рудч. Ск. II. 168. *Та не встану, мій миленький, не підведуся.* Чуб. V. 581. *Насилу підвівся після хвороби.* ХС. VII. 457.

Підво́дний, а, е. Подводный. Левиц. Пов. 109.

Підво́зити, жу, зиш, сов. в. **підвезти́, зу́, зе́ш,** *гл.* 1) Подвозить, подвести. *Чого ж ти так далеко став? Підвозь ближче!* 3) Провозить, провезти по пути. *Сідай же, я тебе підвезу.* Грин. І. 71. *Станьте ви; братия, коней попасіте, мене підождіте, з собою візьміте, до городів християнських підвезіте.* АД. І. 124. 3) **Підвезти́ во́за, москаля́.** Поддѣть, обмануть.

Підво́зитися, жуся, зишся, сов. в. **підвезти́ся, зу́ся, зе́шся,** *гл.* Проѣзжать, проѣхать по пути на лошади, въ экипажѣ кого либо. *Як вони доїхали, я й прошуся, щоб вони мене підвезли.—Сідай отам на задньому возі: і підвезешся, і кобилу панятимеш.* Грин. І. 222.

Підвоїво́дій, дія, *м.* Заступающій мѣсто воеводы, помощникъ воеводы. К. ПС. 5, 75. *Мені Замойського підвоїводій приятель, кум і сват.* К. ПС. 25.

Підвоїво́дський, а, е. Принадлежащій помощнику воеводы. *Увіходе Ст. Хмелецький з підвоїводським почтом.* К. ПС. 33.

Підволіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підволокти́, лочу́, че́ш,** *гл.* 1) Подтаскивать, подтащить, подволочь. 2) **Ніг не підволоче́.** Не въ состояніи идти.

Підволóджувати, джую, еш, сов. в. **підволóдити, джу, диш,** *гл.* Смачивать. смочить, увлажить. Шух. I. 253.

Підвóлок, лока, *м.* 1) Родъ рогатины, на которой перевозятъ плугъ. Чуб. VII. 399. 2) Жердь, которую подкладываютъ подъ возъ въ томъ случаѣ, если въ немъ сломается ось или колесо. Полт. у. Слов. Д. Эварн.

Підволокти́. См. **Підволікати.**

Підворотень, тня, *м.* Сортъ горшка, вышиною отъ 5 до 7 вершковъ. Вас. 181.

Підворотні́й, нóго, *м.* Сортъ горшка, вышиною отъ $3^1/_2$ до 5 вершковъ. Вас. 181.

Підворотня́, (ня́ти, *с.?*)=**Підворотень.** Вас. 181.

Підву́сний, а, е — хлóпець. Юноша. *Ще бувши чурою, підвусним хлопцем.* К. Бай. 98.

Підв'яза́ти, ся. См. **Підвязувати, ся.**

Пі́дв'язка, ки, *ж.* Подвязка. *Хоч голий, та в підв'язках.* Ном. № 5071.

Підв'я́зувати, зую, еш, сов. в. **підв'яза́ти, жу́, жеш,** *гл.* Подвязывать, подвязать. *Уже ж мені та докучило сю біду бідувати, ой підв'язавши та червоні сап'янці, до моря мандрувати.* Чуб. V. 938. *Який же мені до цієї спідниці попередник підв'язати?* Черниг. у. *На здобитки, підв'язавши литки.* Ном. № 10322.

Підв'я́зуватися, зуюся, єшся, сов. в. **підв'яза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.* Подвязываться, подвязаться, опоясаться. *Як писаря не любить, писарь буде паном, обується в личаки, підв'яжеться валом.* Чуб. V. 1179.

Пі́дв'язь, зі, *ж.* У плотниковъ: мѣсто, гдѣ балка запускается въ столбъ, служащій ей поддержкой. Уман. и Гайсин. у.у.

Підга́йстер, тра, *м.*=**Підгейстер.**

Підганя́ти, ня́ю, еш, сов. в. **підігна́ти, піджену́, нéш,** *гл.* Подгонять, подогнать, понукать; торопить. *Хто везе, того й підганяють.* Ном. № 10338. *Сестра все його підганяє, щоб швидче йшов.* Рудч. Ск. I. 126.

Підганя́тися, ня́юся, єшся, сов. в. **підігна́тися, піджену́ся, нéшся,** *гл.* 1) Подгоняться, подогнаться, понукаться. 2) **— вгóру.** Подростать, подрости. *Там цвіли квітки, підганялася вгору трава, готова під косу.* Левиц. I. 373.

Підга́рбати, баю, еш, *гл.* Подтаптывать, подтоптать, подбить подъ ноги. *Дав Бог хлости, що всі кости поламав і роги і самого духа злого підгарбав під ноги.* КС. 1882. IV. 170.

Підга́с, су, *м.* Соль, которую выбираютъ изъ солеваренной сковороды послѣ того, какъ уже погасятъ огонь. Вх. Зн. 49

Підгати́ти. См. **Підгачувати.**

Підга́чувати, чую, еш, сов. в. **підгати́ти, чу́, тиш,** *гл.* Поправлять, поправить, починить запруду. *Рівняли дороги, підгачували греблі.* Стор. МПр. 72, 73.

Підгéйстер, тра, *м.* Часть воза: крѣпкая жердь, одинъ конецъ которой прикрѣпленъ къ нижнему концу шворня, а другой къ задней оси; онъ охраняетъ шворень отъ поломки. Чуб. VII. 402.

Підгéйстра, ри, *ж.* = **Підгейстер.** Прилуц. у.

Підгéрость, ти, *ж.*=**Підгейстер.** Рудч. Чп. 249.

Підгéрстя, тя, *с.* = **Підгейстер.** АД. II. 27.

Підги́бати, баю, еш, *гл.* Стащить. *Він у дядька підгибав кожух.* Харьк. у.

Підгиля́ти. См. **Підгилювати.**

Підгильни́й, нóго. *м.* Мальчикъ, который при игрѣ въ мячъ подбрасываетъ послѣдній для удобнаго удара по немъ палкой. КС. 1887. VI. 459.

Підги́лювати, люю, еш, сов. в. **підгиля́ти, лю́, лиш,** *гл.* Подбрасывать, подбросить мячъ для удара палкою **(ги́лкою).** КС. 1887. VI. 459.

Підгина́ти, на́ю, еш, сов. в. **підігну́ти, ну́, неш,** *гл.* Подгибать, подогнуть, подбирать, подобрать. *Білий сніжок випадає, бурлак ноги підгинає.* Чуб. V. 472. *А я поли підгинаю сідати на лаві.* Гол. IV. 450. 2) **— хвіст.** Трусить, робѣть.

Підгина́тися, на́юся, єшся, сов. в. **підігну́тися, гну́ся, нешся,** *гл.* Подгибаться, подогнуться. *Ой піду я у луг по калину... да піду я підгинаючись, да піду я підхиляючись, щоб мені віття не підломить.* МУЕ. III. 162.

Підгі́н, гóну, *м.* **На підгі́н поїхати чумака́м.** Поѣхать на встрѣчу съ новыми волами для замѣны утомленныхъ.

Підгі́р, гóру, *м.*=**Підгір'я.** *Турки й татари підгір узяли.* АД. I. 33.

Підгі́рля, ля, *с.* = **Підгорля.** Рудч. Чп. 250.

Підгі́рній, я, е. Подгорный, находящійся, живущій у горы. К. Кр. 37. *Вийди, вийди, мила, з хати, ти, дівчино підгірняя.* Нп.

Підгі́рок, рка, *м.* Склонъ горы. *Ой*

на юрі, на підгірку сидів голуб з голубкою. Мет. 25.

Підгі́р'я, р'я, *с.* Подгорье, мѣстность у подошвы горы. Чуб. III. 431. К. МХ. 31. *На луках був сінокос аж до гори, а підгір'я орали під хліб, на горі була толока.* Павлогр. у.

Підгіря́нин, на, *м.* Житель підгі́р'я. Желех.

Підглє́діти, джу, диш, *гл.*=**Підглядіти.**

Підглє́жувати, жую, еш, *гл.* = **Підглядати.**

Підглибі́ти. См. **Підглибляти.**

Підглибля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **підглибі́ти, блю́, бі́ш,** *гл.* Углублять, углубить борозду. Богод. у.

Підглу́хий, а, е. Глуховатый. *Підглухим і німим здавався.* Мкр. Г. 10.

Підглядá́ти, да́ю, еш, сов. в. **підглядіти, джу, диш,** *гл.* Подсматривать, подсмотрѣть. *От баба вибіра пиріжки та на столі кладе, щоб прохолонули, а лисичка підгляділа та за пиріг.* Рудч. Ск. II. 6. *Все ходив за ним та підглядав.* Драг. 42.

Підгля́дник, ка, *м.* Соглядатай. *Післали підглядників.* Єв. Л. XX. 20.

Підгноїти. См. **Підгноювати.**

Підгно́ювати, но́юю, еш, сов. в. **підгноїти, ною́, їш,** *гл.* Унавоживать, унавозить.

Підгоди́ти. См. **Підгожати.**

Підгодо́вувати, вую, еш, сов. в. **підгодува́ти, ду́ю, еш,** *гл.* Подкармливать, подкормить. Грин. III. 365. *Ой матінко-лебідочко! Підгодуй нас хоть трішечки, підгодуй нас, попаруй нас.* Нп.

Підгодо́вуватися, вуюся, ешся, сов в. **підгодува́тися, ду́юся, ешся,** *гл.* Подкармливаться, подкормиться.

Підгожа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **підгоди́ти, жу́, диш,** *гл* Подряжать, подрядить. *Жиди підгожають жито возити до Київа.*

Підголя́ти, ся. См. **Підголювати, ся.**

Підго́лювати, люю, еш, сов. в. **підголи́ти, лю́, лиш,** *гл.* Подбривать, подбрить. *Підголювати чуб.* Сим. 150.

Підго́люватися, лююся, ешся, сов. в. **підголи́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Подбриваться, подбриться. Грин. III. 499. *Пішов підголився, сідла коня вороною та їде женитись.* Чуб. V. 459.

Підго́нити, ню, ниш, сов. в. **підігна́ти, жену́, не́ш,** *гл.* 1) Подгонять, подогнать. *Підганяв воли до воріт, аж вони стали, не хочуть іти.* Харьк. у. 2) Подгонять, подогнать, торопить, поторопить. *А ну піджени вороною, а то йде як неживий.* Зміев. у. *Та ну бо неси швидче!— Чого ти мене підгониш?* Харьк. 3) Подбивать, подбить. *Підгонити клинем.* Шух. I. 177.

Підго́рілка, ки, *ж.* Пт. Anas ferina Вх. Пч. II. 8.

Підго́рлина, ни, *ж.*=**Підгорля** 1. Вх. Лем. 449.

Підго́рлиця, ці, *ж.* 1)=**Підгорля** 2. Kolb. I. 67. 2)=Пт. **горлач.** Вх. Пч. II. 9.

Підго́рля, ля, *с.* 1) Подгрудокъ у рогатаго скота. Вх. Лем. 449. 2) Нижняя горизонтальная часть ярма. Чуб. VII. 405.

Підго́рниця, ці, *ж.* 1)=**Підгорлиця** 1.=**Підгорля** 2. 2) Часть **ве́рші** (**ётіра з пру́тя**): мѣсто, куда проплываетъ рыба, пройдя входное отверстіе (**го́рло**). Шух. I. 226.

Підгорну́ти, ся. См. **Підгортати, ся.**

Підгоро́ддя, дя, *с.*=**Підгородня.**

Підгоро́дня, ні, *ж.* Подгородное село, пригородъ.

Підгородя́нин, на, *м.* Подгородній житель. Новомоск. у. (Залюб.).

Підго́рочка, ки, *ж.* Небольшая возвышенность у подошвы горы. *Видно гору, видно підгорочку.* Чуб. IV. 533.

Підгорта́ти, та́ю, еш, сов. в. **підгорну́ти, ну́, неш,** *гл.* 1) Подворачивать, подвернуть, подгинать. *Сядь, Грицю, коло мене, ще й ніжечки підгорни.* Чуб. V. 56. 2) Подгребать, подгрести. *Підгорни ще жару до горщика.* Окучивать, окучить растеніе. *Підгортають городовину сапою.* Шух. I. 164. Въ кобз. думѣ о бѣгущемъ, который какъ бы подгребаетъ себѣ подъ ноги землю: *Брат піший піхотинець за кінними біжить-підбігає, чорний пожар під білі ноги підгортає.* АД. I. 114. 3)—**під ко́го.** Подчинять, подчинить чьей власти, покорить. *Під себе ми своїх сусід не підгортали.* К. Дз. 17. *Сплюндрувати ввесь Крим та й підгорнути під короля.* К. ЦН. 221.

Підгорта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **підгорну́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* 1) Подворачиваться, подвернуться, подгибаться, подогнуться. 2) Хитро подходить, подойти, подольститься. *Вони* (**жінки**) *так і знають, коли прохати об чім своїх чоловіків, то так підгорнуться, підлижуться, що й справді повіриш.* Рудч. Ск. II. 175.

Підготува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Подготовить.

Підгребти́. См. **Підгрібати.**

Підгріба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **підгреб-**

ти́, **бу́**, **бе́ш**, *гл.* Подгребать, подгресть. *Ой Івченко молодий василечки підкосив, а Іськівна молода василечки підгребла.* Грин. III. 231.

Підгрязи́ти, **зи́ть**, *гл. безл.* Сдѣлаться грязно. *На дворі підгрязило, не дуже добре їхати.* Канев. у.

Підгу́кувати, **кую**, **еш**, *гл.* Покрикивать въ добавленіе къ крику, пѣнію и пр. *Хлопці підгукували, приказували й приспівували.* Левиц. І. 16. *Колісник підгукував... кумі.* Мир. Пов. II. 69.

Підгу́лювати, **люю**, **еш**, сов. в. **підгуля́ти**, **ля́ю**, **еш**, *гл.* 1) Преимущ. въ сов. в. Подкутить. *Підгуляв, що й з копитів збився.* Ном. № 11751. *Тепера він підгуляв, на упокої почиває, на похмілля знемагає.* АД. І. 216. 2)—**молоду́**. Свадебный обычай въ Борз. у.: послѣ возвращенія въ понедѣльникъ новобрачныхъ изъ церкви, ихъ сажаютъ за столъ и предлагаютъ намазанную медомъ булку: дважды обманываютъ, только дѣлая видъ, что даютъ, а въ третій разъ отдаютъ. Грин. III. 448.

Піддава́ти, **даю́**, **є́ш**, сов. в. **libдда́ти**, **да́м**, **даси́**, *гл.* Помогать, помочь приподнять тяжесть. Мнж. 127.

Піддава́тися, **даю́ся**, **є́шся**, сов. в. **пiдда́тися**, **да́мся**, **даси́ся**, *гл.* Поддаваться, поддаться. *А я тій журбі та й не піддаюся.* Нп.

Підда́нець, **нця**, *м.* 1) Подданный. *Всі його підданці носили латані галанці, дивившись на свого царя.* Котл. Ен. IV. 14. 2) Крѣпостной. *Панські підданці.*

Підда́ний, **а**, **е**. 1)=**Підданець 1**. 2)=**Підданець 2**. *Три пани, два отамани, а оден підданий.* Ном. № 1174. *Сухомлинського пана підданий* МВ. І. 41.

Підда́нка, **ки**, *ж.* 1) Подданная. 2) Крѣпостная. Ум. **Підда́ночка**. *Ой пане, паночку, ведем тобі підданочку.* Мет. 235.

Підда́нство, **ва**, *с.* 1) Подданство. 2) Состояніе въ крѣпостной зависимости.

Підда́шок, **шка**, *м.* Навѣсъ надъ выходной изъ дома дверью, надъ крыльцомъ. Ум. **Підда́шечок**. Гол. III. 294. *Коли б мені тії малярі,— вималювала б милою собі... вималювала б на піддашечку, щоб дивитися як на пташечку.* Мет. 52.

Підда́шшя, **шя**, *с.*=**Піддашок**. Гол. IV. 353. Шух. І. 105, 187. *Гучно, гучно у світлиці батьки розмовляють; любо їх сини Настусю в піддашші вітають.* К. Досв. 99.

Підде́ржати. См. **Підде́ржувати**.

Підде́ржувати, **жую**, **еш**, сов. в. **підде́ржати**, **жу**, **жи́ш**, *гл.* Поддерживать, поддержать. *Безсильного піддержав.* К. Іов. 55.

Підде́рти. См. **Піддирати**.

Підджи́гувати, **гую**, **еш**, *гл.* Подстрекать.

Піддиви́тися. См. **Піддивлятися**.

Піддивля́тися, **ля́юся**, **ешся**, сов. в. **піддиви́тися**, **влю́ся**, **вишся**, *гл.* Подсматривать, подсмотрѣть. *Пішли під вікно піддивляться—як вона буде робить.* Рудч. Ск. II. 101.

Піддимка, **ки**, *ж.* Названіе мелкихъ луковицъ, сохраняющихся зимою въ избѣ въ мѣшечкѣ **за сво́локомъ** или надъ печью, а весной высаживаемыхъ; также названіе и выросшаго изъ нихъ лука. Вас. 203. *Цибуля піддимка-засушка.* Грин. II. 21. *Зелена піддимка розрослася.* Левиц. І. 28.

Підди́мок, **мка**, *м.* Все копченое. Винниц. у.

Піддира́ння, **ня**, *с.* 1) Разореніе птичьихъ гнѣздъ. *Через те піддирання йому й лихо сталося: поліз сороку піддирати, гілка вломилась, а він додолу.* Харьк. 2) Выниманіе изъ ульевъ сотовъ.

Піддира́ти, **ра́ю**, **еш**, сов. в. **підде́рти**, **деру́**, **ре́ш**, *гл.* 1) Оббирать, обобрать, разорить птичье гнѣздо. ЗОЮР. І. 231. 2) Брать, взять соты изъ ульевъ. (Ведмідь) *забув і бджоли піддирать.* Котл. Ен.

Піддіво́ча, **чої**, *ж.* Дѣвочка подростокъ лѣтъ 14—15. КС. 1883. XII. 698.

Піддобри́ти, **ся**. См. **Піддобрювати**, **ся**.

Піддо́брювати, **рюю**, **еш** и **піддобря́ти**, **ря́ю**, **еш**, сов. в. **піддо́брити**, **рю́**, **ри́ш**, *гл.* 1) Сдабривать, сдобрить, подправлять, подправить. *Всяку путір піддобряла мов медком словами.* Мкр. Н. 22. 2) Задабривать, задобрить. *Піп був піддобрений, то й звінчав, хоч літа й не вийшли дівчині.* Волч. у.

Піддо́брюватися, **рююся**, **ешся** и **піддобря́тися**, **ря́юся**, **ешся**, сов. в. **піддобри́тися**, **рю́ся**, **ри́шся**, *гл.* Заискивать, заискать расположенія. Рудч. Ск. II. 91. *Воно пак добре ближче жити, частіше до батька ходити, піддобрюватись, підлещуватись.* Левиц. Пов. 82. *Все дума: як би то піддобриться під пана.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 81).

Піддовба́ти, **піддовбти́**. См. **Піддовбувати**.

Піддо́вбувати, **бую**, **еш**, сов. в. **піддовба́ти**, **ба́ю**, **еш**, и **піддовбти́**, **бу́**, **бе́ш**, *гл.* Поддалбливать, поддолбить, подковырять.

Піддражи́ти, жу́, жиш, *гл.*=**Піддрочити.** *Він мене піддражив, то я й зробив так, а без його я б на таке діло не пішов.* Новомоск. у. Залюб.

Піддрочи́ти. См. **Піддрочувати.**

Піддро́чка, ки, *ж.* Подзадориваніе. **Піддро́чку да́ти.** Подзадорить.

Піддро́чувати, чую, еш, сов. в. **піддрочи́ти, чу́, чиш,** *гл.* Подзадоривать, подзадорить. Сим. 213. (Він) *піддрочує товариство на пустощі.* Мир. ХРВ. 360.

Піддру́жба, би, *м.* = **Піддружний.** Федьк. О. 1861. IV. 35.

Піддру́жжя, жя, *м.* = **Піддружний.** *Дружко і піддружже увійдуть у хату.* Мет. 188.

Піддру́жний, жого, *м.* На свадьбѣ помощникъ **дружка́.** КС. 1883. II. 380. Маркев. 129. *Попере'язували дружка і піддружого рушниками довгими.* Кв.

Піддру́жка, ки, *ж.* Помощница **дру́жки.** О. 1862. IV. 2, 35.

Пі́ддубень, бня, *м.* Родъ грибовъ, Boletus calopus. Анн. 66.

Піддубовик, ка, *м.* Раст. Boletus pachypus Fr. ЗЮЗО. I. 114.

Пiдду́бок, бка, *м.*=**Піддубень.** Чуб. V. 1183.

Піддува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **піддути, ду́ю, еш,** *гл.* Поддувать, поддуть. Шух. I. 284.

Підду́лька, ки, *ж.* Одинъ изъ садовыхъ сортовъ груши. ЗЮЗО. I. 133.

Підду́жати. См. **Піддужувати.**

Підду́жувати, жую, еш, сов. в. **підду́жати, жаю, еш,** *гл.* Выздоравливать, нѣсколько выздоровѣть. *Тоді вже я почала піддужувати, а до того була така хвора, що і не підводилася з ліжка.* Верхнеднѣпр. у.

Піддури́ти. См. **Піддурювати.**

Підду́рювання, ня, *с.* Обманъ, обманываніе, надувательство.

Підду́рювати, рюю, еш, сов. в. **піддури́ти, рю́, риш.** *гл.* Обманывать, обмануть, надувать, надуть. *Дивиться—нема нічого: о, піддурили бісови сини.* Рудч. Ск. I. 71. *Як кликали нас вилець вити, то казали мед-вино пити..., а вони нас піддурили та водою напоїли.* Мет. 133.

Піддя́чий, чого, *м.* Помощникъ дьячка. *Зараз по нашого о. Петра та по дяка й піддячого посилай.* Г. Барв. 466. *Наш піддячий любить борщ гарячий, а голодний їсть і холодний.* Ном. № 12142.

Піджа́рити. См **Піджарювати.**

Піджа́рювати, рюю, еш, сов. в. **піджа́рити, рю, риш,** *гл.* 1) Подогрѣвать, подогрѣть. 2) По́джаривать, поджарить.

Піджи́ва, ви, *ж.* Подкрѣпленіе (пищей). Левч. 107.

Піджива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **піджи́ти, живу́, ве́ш,** *гл.* 1) Оправляться, оправиться, окрѣпнуть. 2) Поправлять, поправить свои обстоятельства, разживаться, разжиться. *Піджив наш Лейба: вже й корівка в його і конячок пара.* О. 1861. IX. 74.

Піджива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **піджи́тися, ву́ся, ве́шся,** *гл.*=**Підживати, піджити** 2. *Після пожежі трохи піджився.*

Піджо́га, ги, *ж.* 1)=**Підпал.** *Без піджоги і вогонь не горить.* Ном. № 3298. 2) Подстрекательство. *Як би не було піджоги, то я з батьком жив би добре.* Рк. Левиц. *Товаришки потішають та піджоги дають.* Св. Л. 94.

Піджо́д, ду, *м.* Поджиданіе, ожиданіе. МВ. II. 120.

Підза́мча, ча, *с.* Мѣстность передъ замкомъ. Св. Л. 214.

Підзамча́нин, на, *м.* Житель мѣстности передъ замкомъ. *Не встоять замкові і підзамчане.* К. ПС. 102.

Підзамча́нка, ки, *ж.* Жительница мѣстности передъ замкомъ. *Підзамчанки-молодиці.* К. ПС. 79.

Підзамча́нський, а, е. Находящійся въ мѣстности передъ замкомъ. *Підзамчанські хати.* К. ЦН. 174.

Підземе́лля, ля, *с.* Подземелье. *Вийшли з того підземелля.* Св. Л. 35.

Підземе́льний, а, е=**Підземний.** *Підземельне царство.* Мнж. 44. *У підземельній шахті.* О. 1861. XI. 100.

Підзе́мний, а, е. Подземный. *Освічуєш підземні глибокости.* К. Іов. 59. *Загюкотів якийсь підземний глас.* Греб. 373.

Підзива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підізва́ти, зву́, веш,** *гл.* Подзывать, подозвать. *Гетьман Серп'яга козаків до себе підзиває.* Макс.

Підзира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **підзи́рити, рю, риш,** *гл.* 1) Подсматривать, подсмотрѣть. *Деякі підзирали за шалопутами, то кажуть, що вони скачуть.* Новомоск. у. *От він заховавсь десь і підзирає: хто буде хазяйнувать.* Грин. I. 197. 2) Только сов. в. ? = **Підзорити 2.**

Підзо́р, ру, *м.* Подозрѣніе. Закр.

Підзори́ти, рю́, ри́ш, *гл.* 1) Замѣтить. *Я її не підзорила, не можу сказати, щоб вона любила хлопців.* Верхнеднѣпр. у. 2) Сглазить? *Ой немає, дідусеньку, та*

вже і не буде: як вигнала за ворота (курчата), *підзорили люде.* Нп.

Підзо́рний, а, е. Подозрительный. Закр.

Підібга́ти, га́ю, еш, *гл.* Поджать. *Летів крячок на той бочок, ніжки підобгавши.* Мет. 58.

Підібга́тися, га́юся, єшся, *гл.* Поджаться; подвергнуться. *Довгий хвіст од сукні підобгався.* Левиц. Пов. 208.

Підібра́ти, ся. См. **Підбірати, ся.**

Підігна́ти, ся. См. **Підганяти, ся.**

Підігну́ти, ся. См. **Підгинати, ся.**

Підігріва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підігрі́ти, грі́ю, еш,** *гл.* Подогрѣвать, подогрѣть. (Страву) *мусили підогрівать.* Котл. Ен.

Підіждá́ти, жду́, деш, *гл.* Подождать.

Підійма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **підійня́ти, дійму́, меш,** *гл.* 1—3=**Піднімати, підняти 1—3.** *Угору руки підіймали, кайданами забрязчали.* АД. І. *Підійняла китаєчку та й заголосила.* Чуб. V. 375. 4)=**Піднімати, підняти 4.** *Таких людей підіймати наукою до моральної і соціяльної рівности з собою.* К. ХП. 9. 5)=**Піднімати, підняти 5.** 6)=**Підніма́ти, підняти 6.** К. МБ. X. 5. 7) **На глу́зи, на сміх підійма́ти.** Насмѣхаться, осмѣивать, подымать на смѣхъ. *Отак мене на глузи підіймають.* Г. Барв. 367. *Стали вдовиченків на сміх підіймати.* Мет. 346. 8) — **піднебе́ння.** Объ опухоли миндалевидныхъ железъ говорятъ въ селѣ, что это **піднебе́ння опа́ло,** почему его должно **підійня́ти,** надавливая снизу пальцемъ и пр Мнж. 158.

Підійма́тися, ма́юся, ешся, сов. в. **підійня́тися, дійму́ся, мешся,** *гл.*=**Підніматися, піднятися.** *Дим до неба підіймавсь.* Шевч. *Скільки ви запорали поля торік?—Вісім десятин толоки та вісім на зяб на овес.—А я підіймаюсь по дев'яти запорати.* Г. Барв. 306

Підійня́ти, ся. См. **Підіймати, ся.**

Підійти́. См. **Підходити.**

Піділля́ти, ллю́, ллеш, *гл.*=**Підлити.** *Підлляла руточку дрібними слізоньками.* Грин. III. 524.

Підіпе́рти, пру́, реш, *гл.*=**Підперти.**

Підіплечка, ки, *ж.* Подоплека.

Підіпле́чувати, чую, еш, *гл.* Подшивать **підіплечку.**

Підіпхну́ти См. **Підпихати.**

Підірва́ти, ся. См. **Підривати, ся.**

Підіскови́й, а, е. Относящійся къ **підіску. Підіскове долото́.** Долото, которымъ дѣлаютъ желобъ въ оси, чтобы вставить **підісок.** Черк. у.—**залі́зо.** Желѣзо рѣзкое толстое, употребляемое для **підісків.** Вас. 198.

I. **Підісла́ти.** См. **Підсилати.**

II. **Підісла́ти, ся.** См. **Підстилати, ся.**

Підісок, ска, *м.* Пластинка желѣза подъ нижней частью деревянной оси. Чуб. VII. 402. Рудч. Чп. 249.

Підіткну́ти, ся. См. **Підтикати, ся.**

Підітну́ти, ну́, неш, *гл.*=**Підтяти.**

Підітну́тися, ну́ся, нешся, *гл.*=**Підтятися.** *Ніжки їй підітнулись—упала.* МВ. І. 76.

Підіцькну́ти, кну́, неш, *гл.* Подбить? подстрѣлить? *Ген перед шведами своїми Карл із носилок виглядав... Не залюбив небіжчик кулі, його що вранці підоцькнули.* Греб. 353.

Під'їда́ти, да́ю, еш, сов. в. **під'ї́сти, ї́м, їси́,** *гл.* 1) Подъѣдать, подъѣсть. *Вода сосну підмиває, горносталь корінь під'їдає.* Чуб. V. 318. 2) Подкрѣпляться, подкрѣпиться пищей, закусить. *Як не під'їси, то й святих продаси.* Ном. № 12110. *Купи мені що під'їсти.* Чуб. V. 577. 3) Поддѣвать, поддѣть. *Заможнього чоловіка то иноді й под'їсть карбованців на кілька і сам же зараз викаже.* О. 1862. І. 30

Під'ї́день, дня, *м.* Насѣкомое, подъѣдающее коренья у растеній: медвѣдка. Лохв. у.

Під'їзди́ти, джу́, ди́ш, сов. в. **під'ї́хати, ї́ду, деш,** *гл.* Подъѣзжать, подъѣхать. *Під'їхав до вогню, дивиться,—лежить змій.* Рудч. Ск. І. 109. 2) Поддѣвать, поддѣть. *Під'їхали нас братчики так, що тілько ушима стрепенули.* К. ЧР. 360. *Хто кого обдурив, під'їхав, підсів.* Мир. Пов. II. 55.

Під'їзжа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Під'їздити.** Чуб. V. 399.

Під'ї́сти. См. **Під'їдати.**

Під'ї́хати. См. **Під'їздити.**

Підка́джува́ти, джую, еш, сов. в. **підкадити, джу́, диш,** *гл.* Подкаживать, подкадить, подкурить.

Підказа́ти. См. **Підказувати.**

Підка́зування, ня, *с.* Подсказываніе.

Підка́зувати, зую, еш, сов. в. **підказа́ти, жу́, жеш,** *гл.* Подсказывать, подсказать.

Підка́менець, нця, *м.* Пт. Saxicola. Вх. Пч. II. 14.

Підканцеля́ри́ст, та, *м.* Подканцеляристъ, приказной служитель. *Підканцелярист із суда.* Котл. НІІ. 350.

Підка́пок, лка, *м.* Монашеская ками-

лавка. КС. 1883. III. 676. *Чернець... стояв у підкапку.* О. 1861. X. 23. 2)=**Очіпок.** *Подають молодій підкапок; вона його тричи кидає до порога, а тоді таки надівають на голову.* Грин. III. 548.

Підкапостити, щу, стиш, *гл.* Подгадить, повредить тайкомъ.

Підкасатися, саюся, ешся, *гл.* 1) Засучить рукава. 2) Подобрать платье, полы платья. Гол. Од. 28.

Підкат, ту, *м.* Вырѣзка ниже широкой части прядильнаго гребня. Сумск. у.

Підкидання, ня, *с.* Подбрасываніе, подкидываніе.

Підкидати, даю, еш, сов. в. **підкинути, ну, неш,** *гл.* 1) Подбрасывать, подбросить вверхъ. *Хто вище підкине оцю булаву, то того буде озеро.* Рудч. Ск. I. 61. 2) Подбрасывать, подбросить; подложить, подкинуть; прибавить. *Підкинув його під припічок.* Грин. I. 152. *Дитину підкинути кому. Пішов підкинуть волам сіна.* Шевч. *Був у їх стожок сіна, то чоловік підкине, то воно й ззість.* Рудч. Ск. I. 39. *А підкинь у грубу ще дров.* 3) Придѣлывать, придѣлать что либо. *Підкинути нову вісь. Підкинути підметки.*

Підкидатися, даюся, ешся, сов. в. **підкинутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Подбрасываться, подброситься, подкидываться, подкинуться вверхъ. *Так його трусить, так трусить пропасниця,—аж угору чоловік підкидається, не влежить.* Харьк. О рыбѣ, выбрасывающейся на поверхность воды: *Сьогодні багато риби підкидається,—он ба, яка здорова зараз підкинулась.* Харьк. 2) Тольк. несов. в. Заниматься подбрасываніемъ *Вишеньками забавлятися, яблучками підкидатися.* Чуб. III. 292. 3) Подбрасываться, подкидываться, подкинуться. *Тричи на день у нас волам сіно підкидається.* 4) О болѣзни, преимущ. о сыпяхъ, язвахъ: прикидываться, прикинуться, пристать. *Підкинулось дике мнясо. Підкинулась бешиха.* Зміев. у.

Підкидач, ча, *м.* Подбрасыватель.

Підкидний, а, е. Подкидной, незаконный? — **дурень.** См. **Дурень.**

Підкидчата, чат, *с., мн.* Маленькіе саночки, которыя при перевозкѣ дерева подставляются подъ тотъ его конецъ, который виситъ съ большихъ саней. Волч. у.

Підкидьок, дька, *м.* Подкидышъ. Желех.

Підкинути, ся. См. **Підкидати, ся.**

Підківка, ки, *ж.* Подкова на обуви. *У жидівки чорні брівки, високі підківки.* Макс. Ум. **Підківонька, підківочка.** *З ким стояла, говорила,—підківоньки знати.* Чуб. III. 112.

Підкісник, ка, *м.* Лента, вплетенная въ косу. О. 1861. XI. 28. Ум. **Підкісничок.** Мет. 199.

Підклад, ду, *м.* 1) Подстилка. *Одокія положила сестру на підклад.* Федьк. 2) Потникъ, подкладываемый подъ сѣдло. Шух. I. 78. Вх. Зн. 61. 3) Родъ рыболовнаго сака, растянутаго на 4 угла. Части: **саківно**—сѣть, **дуги** двѣ палки накрестъ, растягивающія сѣть, **держак**—древко. Шух. I. 228.

Підкладання, ня, *с.* Подкладываніе.

Підкладати, даю, еш, сов. в. **підкласти, кладу, деш,** *гл.* 1) Подкладывать, подложить. *А підклала білу ручку під головочку свою.* Чуб. V. 433. 2) Подкладывать, подложить еще. *Буде сіна підкладати, буде вівса підсипати, водицею напувати.* Чуб. V. 942. 3)—**руки кому, під кого.** Помогать, помочь кому съ усердіемъ. *Не туди він дивиться, щоб нам руки підкладати, а щоб нас у лабетах своїх держати.* Г. Барв. 500.

Підкладач, ча, *м.* Бревнышко, подкладываемое подъ лодку при ея вытагиваніи. (Стрижевск.).

Підкладка, ки, *ж.* 1) Предметъ, служащій для подкладыванія подъ что нибудь. *Од хвіртки до ґанку й до комори лежали по землі стежкою, збиті докупи, дві дошки на підкладках з колодочок.* Левиц. Пов. 20. 2) Подкладка (одежды). 3) Подошва башмака. Вх. Зн. 49.

Підкласти. См. **Підкладати.**

Підкликати, каю, еш, сов. в. **підкликати, чу, чеш,** *гл.* Подзывать, подозвать. *Мужик його підкликав, за чубика посмикав.* Нп.

Підклонити, ся. См. **Підклоняти, ся.**

Підклоняти, няю, еш, сов. в. **підклонити, ню, ниш,** *гл.*=**Підхиляти, підхилити.**

Підклонятися, няюся, ешся, сов. в. **підклонитися, нюся, нишся,** *гл.*=**Підхилятися, підхилитися.** *Підклонилися латиненції ляхві.* К. Дз. 114.

Підкова, ви, *ж.* 1) Подкова. *Пакіть підкований: хазяїн на зіму підкував та й забув вирвати підкови.* Рудч. Ск. II. 17. *Туди тебе зашлють, де волам роги правлять, а кіз кують підковами.* Ном. 2) Желѣзная подбивка на верхней части ярма

(чашовині). Рудч. Чп. 250. Ум. **Підківка, підківонька, підківочка.**

Підковзну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Поскользнуться.

Підко́вувати, вую, еш, сов. в. **підкува́ти, кую́, е́ш,** *гл.* Подковывать, подковать. *Підкую, Юрку, вороного коника.* Мет. 181.

Підкозо́бель, бля, *м.* Зоол. Cobitis taenia. Вх. Уг. 259.

Підко́л, лу, *м.* Дѣйствіе отъ гл. **підколо́ти.** Харьк.

Підколі́нниці, ниць, *ж. мн.* Родъ шерстяныхъ чулковъ. Вх. Зн. 49. Желех.

Підколо́дник, ка, *м.* = **Підколодь.** Шух. I. 237.

Пі́дколодь, ді, *ж.* Часть **поколодки.** Шух. I. 237.

Підколос, са, *м.*=**Підпалок.** Вх. Уг. 259.

Підколо́ти. См. **Підколювати.**

Підколоти́ти. См. **Підколочувати.**

Підколо́чувати, чую, еш, сов. в. **підколоти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Подмѣшивать, подмѣшать въ жидкость.

Підко́лювати, люю, еш, сов. в. **підколо́ти, лю́, леш,** *гл.*—**но́гу.** Укалывать, уколоть, вогнать занозу. *Оце біла та пик терниною ногу підколола. Очерет ноги підколює.* ЗОЮР. II. 26.

Підкомо́рій, рія, *м.* Подкоморій, придворный сановникъ (въ старой Польшѣ).

Підкомо́рство, ва, *с.* Должность подкоморія. *Дала йому унія підкоморство.* К. ПС. 83.

Підкопа́ти, ся. См. **Підкопувати, ся.**

Підкопита́н, на, *м.* Штабсъ-капитанъ. Левиц. Пов. 289.

Підко́пування, ня, *с.* Подкапываніе.

Підко́пувати, пую, еш, сов. в. **підкопа́ти, па́ю, еш,** *гл.* 1) Подкапывать, подкопать. *Ось підкопує, мовляли, під ним землю зрада.* К. Псал. 23. 2)—**кого́.** Подкапываться, подкопаться подъ кого, вредить, повредить кому. *Свої своїх підкопували і чужому під ноги підвертали.* О. 1862. III 25.

Підко́пуватися, пуюся, єшся, сов. в. **підкопа́тися, па́юся, ешся,** *гл.* Подкапываться, подкопаться. *На улицю не піду і дома не всижу; хиба піду підкопаюсь до дівчини в хижу.* Мет. 116.

Підкорми́ти, ся. См. **Підкормлювати, ся.**

Підко́рмлювати, люю, еш, сов. в. **підкорми́ти, млю́, миш,** *гл.* Подкармливать, подкормить.

Підко́рмлюватися, лююся, ешся, сов. в. **підкорми́тися, млю́ся, мишся,** *гл.* Подкармливаться, подкормиться, подкрѣпить силы ѣдой. *Підкормилась трохи тим, що позоставалось од хлопців да дівчат.* Рудч. Ск. II. 158.

Підкороти́ти. См. **Підкорочувати.**

Підкоро́чувати, чую, еш, сов. в. **підкороти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Укорачивать, укоротить. *Вражі кравці не вгодили і каптан підкоротили.* Мет. 114.

Підкоси́ти. См. **Підкошувати.**

Підкоти́ти, ся. См. **Підкочувати, ся.**

Підко́чувати, чую, еш, сов. в. **підкоти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Подкатывать, подкотить. *Я колесо підкочу.* Чуб. III. 70. *Підкотили віз під повітку.* Чуб. V. 963.

Підко́чуватися, чуюся, ешся, сов в. **підкоти́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* Подкатываться, подкатиться. *Котиться хміль із між горо́да та підкотився під ворота.* Мет. 194. *Під Солодьки підкочувавсь жидівський віз і на йому сидів Антоній Люборацький.* Св. Л. 308.

Підко́шувати, шую, еш, сов. в. **підкоси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Подкашивать, подкосить. *Підкосило, як косою.* Ном. № 1837. *Треба когось попросити василечки підкосити.* Грин. III. 231. *Семен каже—підкосив деркача*—зарѣзалъ косою при косьбѣ. Греб. 402.

Підкрада́ти, да́ю, еш, *гл.* Обкрадывать понемногу. О. 1861. IX. 76. *Обідрана зовсім! то на ліки пішло, то брали добрі люде за якусь колись то позичку, а то й підкрадали.* Кв.

Підкрада́тися, да́юся, ешся, сов. в. **підкра́стися, дуся, дешся,** *гл.* *Підкрамися, щоб ізлякать.* Шевч. 32. *Він потихеньку туди—аж там лисичка; він підкрався, та хіп її за хвіст.* Рудч. Ск. II. 10.

Підкра́дьком, *нар.*=**Крадькома.**

Підкра́сти, ся. См. **Підкрадати, ся.**

Підкрі́вний, а, е. Находящійся подъ самой кровлей. Шух. I. 91.

Підкріпи́ти, ся. См. **Підкріпляти, ся.**

Підкріпля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **підкріпи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Подкрѣплять, подкрѣпить. *Коли б тебе Господь підкрепив.* Г. Барв. 280.

Підкріпля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підкріпи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Подкрѣпляться, подкрѣпиться, закусить. *Сідай,*

діду, старче божий, підкрепись вареним. К. Досв. 37.

Підкроїти. См. **Підкроювати**.

Підкропивниця, ці, *ж*. Раст. Fragaria collina. Вх. Пч. II. 31.

Підкроювати, кроюю, еш, сов. в. **підкроїти, крою, кроїш**, *гл*. Подрѣзывать, подрѣзать (одежду). *Молодиці підпоїли і жупана підкроїли*. Чуб. V. 1119.

Підкрутити. См. **Підкручувати**.

Підкручувати, чую, еш, сов. в. **підкрутити, чу, тиш**, *гл*. Подкручивать, подкрутить. *Наше діло мірошницьке: підкрутив та й сів*. Ном. № 3114.

Підкувати. См. **Підковувати**.

Підкужник, ка, *м*. Въ снарядѣ для ловли рыбы, наз. **перемет** (см.): тотъ конецъ бичевки, къ которому привязываютъ поплавокъ. Вас. 188.

Підкуп, пу, *м*. Подкупъ. К. Бай. 68.

Підкупити. См. **Підкупляти**.

Підкупляти, ляю, еш, сов. в. **підкупити, плю, пиш**, *гл*. Подкупать, подкупить. *Підкупляти та піддурювати... на виборах*. К. Кр. 39.

Підкурити, ся. См. **Підкурювати, ся**.

Підкурювати, рюю, еш, сов. в. **підкурити, рю, риш**, *гл*. Подкуривать, подкурить, пустить дымъ подъ что нибудь. *Ой циганочка да воріженька її волю вволила: ой одрізала да русої коси, козака підкурила*. ЗОЮР. II. 255. (Горицвітом) *добре од курячої сліпоти підкурювать*. Чуб. I. 82.

Підкурюватися, рююся, ешся, сов. в. **підкуритися, рюся, ришся**, *гл*. Подкуриваться, подкуриться. *Підкурюються од бишихи*. Ном. № 8400.

Підкуса, си, *ж*. Искушеніе. Гн. II. 181.

Підкусити. См. **Підкушувати**.

Підкучерок, рка, *м*. Помощникъ кучера. *Кучер Хома з підкучерком упоралн коней*. Черниг. у.

Підкушувати, шую, еш, сов. в. **підкусити, шу, сиш**, *гл*. Искушать, искусить. *Се був панич хороший, повний, чорнявий, красний, сладкомовний, що й мачуху був підкусив*. Котл. Ен. IV. 69. *Підкушують людей на гріх*. Грин. II. 154. *Біда польку підкусила, пішла полька за русина*. Грин. III. 314.

Підлабузнитися. См. **Підлабузнюватися**.

Підлабузнюватися, нююся, ешся, сов. в. **підлабузнитися, нюся, нишся**, *гл*. Подольщаться, подольститься, приволокнуться. *Підлабузнивсь до горлиці горобець наче справді запорожський молодець*. Гліб.

Підлагоджувати, джую, еш, сов. в. **підлагодити, джу, диш**, *гл*. Починять, починить. *Підлагодив чоботи. Треба підлагодити воза*. 2) Подготовлять, подготовить.

Підлагоджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **підлагодитися, джуся, дишся**, *гл*. 1) Починяться, починиться. 2) Подготовляться, подготовиться.

Підладжувати, джую, еш, сов. в. **підладити, джу, диш**, *гл*. Подправлять, подправить. *Я ворота підлажу, горщок масла ізмажу*. Нп.

Підладнувати, дную, еш, *гл*. Подлаживаться; ладить Мнж. 189.

Підлазистий, а, е. Льстивый, вкрадчивый.

Підлазити, жу, зиш, сов. в. **підлізти, зу, зеш**, *гл*. 1) Подлѣзать, подлѣзть подъ что нибудь. *Підліз під лаву*. 2) Подлѣзать, подлѣзть ближе, подползать, подползти ближе. *Він спить, а гадюка до його підлазить—от-от укусить*. 3) Взлѣзать, взлѣзть. *Підліз він вище* (на дереві). Чуб. II. 84. 4) Подходить, подойти лестью. *Вона підлізла до Оксани та й стала її росказувати, як то копитан її любить*. Кв.

Підласий, а, е. Бѣлобрюхий. Рудч. Чп. 255. Мнж. 189. *Підласий—сам чорний, а живіт або груди білі*. Черниг. у. *Підласий... віл*. Мир. ХРВ. 84. *А чапелька підласа до весілля ласа*.

Підласистий, а, е.=**Підласий**. *Підласистий віл*.

Підласитися, шуся, сишся, *гл*.=**Підластитися**.

Підластитися. См. **Підлащуватися**.

Підлатати. См. **Підлатувати**.

Підлатка, ки, *ж*. Накладка на полозьяхъ въ саняхъ. Желех.

Підлатувати, тую, еш, сов. в. **підлатати, таю, еш**, *гл*. Чинить, починить.

Підлащуватися, щуюся, ешся, сов. в. **підластитися, щуся, стишся**, *гл*. Поддѣлываться, поддѣлаться подъ расположеніе чье, завскивать.

Підлева, ви, *ж*. Соусъ. Маркев. 153. *Потім з підлевою индик*. Котл. Ен. I. 18.

Підлега, ги, *ж*. Часть воза: одна изъ трехъ жердей, лежащихъ на днѣ кузова подъ доской. Рудч. Чп. 250.

Підлеглий, а, е. 1) Подчиненный. 2) Прѣлый. *Підлегле борошно*.

Підлеглість, лости, *ж*. 1) Подчиненность, зависимость. 2) Прѣль.

Підлéпливий, а, е. Льстивый, подлиза, подлипайло. Рк. Левиц.

Підлéпний, а, е. 1)=**Підлепливий**. Рк. Левиц. 2) **Підлéпне шило**. Шило для обшивки подошвъ и стелекъ. Вас. 161.

Підлéпчастий, а, е. Узкій, тѣсно обхватывающій. *Підлепчасті штани.* Пирят. у.

Підлéсливий, а, е. Льстивый. Левиц. Пов. 309.

Підлéсливість, вости, *ж.* Льстивость, вкрадчивость. Левиц. Пов. 308. *Чого вона не досягне ласкою, підлесливостю і коханням.* Левиц. I. 313.

Підлéсливо, *нар.* Льстиво.

Підлестúтися. См. **Підлещуватися**.

Підлетíти. См. **Підлітати**.

Підлéщуватися, щуюся, ешся, сов. в. **підлестúтися, щýся, стúшся**, *гл.* Подольщаться, подольститься. *Іванець підлестивсь до січовиків.* К. ЧР. 191. *Під юлоту злюки підлестяться.* К. Бай. 74.

Підливáння, ня, *с.* Подливаніе.

Підливáти, вáю, еш, сов. в. **підлúти, діллю, ллеш**, *гл.* 1) Подливать, подлить, лить понемногу. *Вона сіль тре у макотирі та підливає борщу.* Кв. *Ой там козак коня напуває, а дівчина воду підливає.* Чуб. 2)—що. Лить, налить подъ что. *Миленький встає, мене вкриває та двері підливає.* Гол. I. 192. Поливать, полить растеніе. *Де ся діла тая дочка, що садила підливала яворочка?* Чуб. V. 210. *Чи не вийде моя мила рути підливати?* Рудан. I. 15.—**когó**. Поливать, полить кому дорогу чародѣйскимъ зельемъ. *Стежку йому підливала зіллячком, чарами.* Млак. 99. *Чи я впила, чи я вбрела, чи мене підлито?* Нп.

Підлúза, зи, *об.* Льстецъ, подлипало. К. Бай. 28.

Підлизáтися. См. **Підлизуватися**.

Підлúзаник, ка, *м.*=**Підлиза** (о мужчинѣ).

Підлúзуватися, зуюся, ешся, сов. в. **підлизáтися, жýся, жешся**, *гл.* Подлаживаться, подольщаться, подольститься. Левиц. I. 502. *Вона така підлизуха: підлижеться, підмоститься.* Зміев. у.

Підлúзуха, хи, *ж.* Подлаживающаяся, заискивающая расположенія. Зміев. у. *Панська підлизуха.* Ном. № 13570.

Пíдлий, а, е. 1) Подлый, низкій. *Підлі черн корчмяна.* К. ЦII. 245. 2) Дурной. *Доброму животові, то й кий не вадить, а підлому, то й пироги вадять.* Ном. № 7159.

Підлúнути, ну, неш, *гл.* Подлетѣть.

Підлúнь, ні, *ж.* У кожевниковъ: верхній слой очищаемой кожи съ корнями волосъ. Вас. 157.

Підлипáти, пáю, еш, *гл.* Прилипать.

Підлúпчастий, а, е. 1) Пристающій, липкій. 2) Тѣсный, узкій, въ обтяжку. *Штани підлипчасті.* Мнж. 189. *Підлипчаста халява.* Полт. г.

Підлисúкуватися, куюся ешся, *гл.* Подольщаться. *Чого се ти підлисикуєшся? Шкода! не дам!* Полт. у. Слов. Д. Эварн.

Підлúстник, ка, *м.* Раст. Asarum europaeum L. ЗЮЗО. I. 113.

Підлúти. См. **Підливати**.

Підлицятися, цяюся, ешся, *гл.*=**Підлещуватися**. Рудч. Ск. II 75. *Він і підлицяється: я, каже, буду в вас царем.* ЗОЮР. II. 50.

Підлíжки, *мн.* Большіе камни, которые при постройкѣ хаты подкладываются подъ основныя бревна стѣнъ, если мѣсто не ровное. Шух. I. 88.

Пíдлісок, ску, *м.* Раст.: а) Лѣсная фіалка, Viola mirabilis L. ЗЮЗО. I. 141. б) Душистая фіалка, Viola odorata L. ЗЮЗО. I. 141. в) Anemone hepatica (Hepat triloba). Вх. Пч. I. 8.

Підлітáти, тáю, еш, сов. в. **підлетíти, лечý, тúш**, *гл.* 1) Подлетать, подлетѣть. *Підлетіла ластівонька до свого гнізда.* 2) Подниматься, подняться въ воздухъ. *Знявся орел і високо-високо вгору підлетів. До сонця а ні підійти, а ні підлетіти не можна.* Ком. I. 18. 3) Пролетать, пролетѣть немного. *Стали ловить ятлика; от-от піймають, а він і підлетить трошки.* Грин. I. 146. *Як тобі, да тетірко, по пожару да не кілко? Де пожар погорить,—крильцями підлечу; де травиця полягла, - ніжками підбіжу.* Мет. 221. 4) Съ отрицаніемъ с. в.: быть не въ состояніи летѣть. *Уже й не підлетить сокіл, знеміг ся, сів.*

Пíдліток, тка, *м.* Подростокъ. Св. Л. 103. Ум. **Пíдліточок**. *Упорались... старий батько на діток гукає,—орел орлят підліточків докупи збірає.* Морд.. К. 45.

Пíдлішок, шка, *м.* Однолѣтній ростокъ посаженнаго орѣховаго зерна. Желех.

Пíдліщки, ків, *мн.*=**Підліски**. См. **Підлісок**. Вх. Пч. I. 8.

Підлóб'я. б'я, *с.* Подлобье. *А Медузи злющі очі в підлоб'ї склепились.* К. МБ. III. 252. **З підлóб'я**. Исподлобья. *Глянувши з підлоб'я на козаків.* Стор. МПр. 130.

Підло́га, ги, *ж.* 1) Дощатый полъ. Шух. I. 174. Грин. II. 102. *А в нашого свата у хаті підлога.* Гол. IV. 447. *Жаба седіла під підлогою.* Чуб. II. 47. 2) Въ ткацкомъ станкѣ (**кро́снах**): два передніе и два задніе столба (**ко́ники**), соединенные боковыми планками. Шух. I. 254.

Підлоґо́ння, ня, *с.* Подхвостникъ при сѣдлѣ. Мнж. 189.

Підло́же, жа, *с.* Низкая длинная деревянная скамья, служащая кроватью гуцулу древосѣку въ его зимней лѣсной хатѣ. Шух. I. 174.

Підложи́ти, жу́, жиш, *гл.*=**Підкласти.** *Що ж будеш робить! огню не підложиш.* Ном № 2438. *Сіниця вскубну та воликам підложу.* Г. Барв. 307.

Підло́жниця, ці, *ж.* Наложница. Шевч. II. 179.

Підлу́бник, ка́, *м.* Кусокъ кожи на задникѣ сапога. Волч. у. (Лобод.).

Підльо́дний, а, е. Находящійся или производимый подо льдомъ. Поп. 98.

Підлюбля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Долюбливать. *Наша земля підлюбляє гній.* Черк. у.

Підляга́ти, га́ю, еш, сов. в. **підлягти́, ля́жу, жеш,** *гл.* Подчиняться, подчиниться. К. Кр. 36. *Ми підлягли очарованню християнської любови.* К. XII. 14.

Підля́щ, ща́, *м.* Молодая рыба Abramis brama (Cuv). Браун. 25.

Підмага́ти, га́ю, еш, сов. в. **підмогти́, можу́, жеш,** *гл.* 1) Помогать, помочь. 2)—**кого́.** Поддерживать, поддержать. *Якось розважить мене, підможе мене та думка, що вільно мені.* МВ. (О. 1862. III. 77).

Підма́зати. См. **Підмазувати.**

Підма́зування, ня, *с.* Подмазываніе. Мир. Пов. II. 56.

Підма́зувати, зую, еш, сов. в. **підма́зати, жу, жеш,** *гл.* 1) Подмазывать, подмазать. *Треба підмазати, жеб не рипів.* Ном. № 7397. 2) Давать, дать взятку. *Дарма праця: я не підмазував—нічого в суді не зроблять.*

Підма́йстер, стра, *м.* Подмастерье.

Підмальо́вувати, вую, еш, сов. в. **підмалюва́ти, лю́ю, еш,** *гл.* Подкрашивать, подкрасить. *Достав палітру з красками і пензель, підмалював, як там швець надряпав.* Кв.

Підмани́ти, См. **Підманювати.**

Підманта́чити. См. **Підмантачувати.**

Підманта́чувати, чую, еш, сов. в. **підманта́чити, чу, чиш,** *гл.* Слегка точить, поточить косу. Херс. у.

Підману́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Підманити.** *Ти ж мене підманула, ти ж мене підвела.* Мил. 102.

Підма́нювати, нюю, еш, сов. в. **підмани́ти, ню́, ниш,** *гл.* Соблазнять, соблазнить, сманивать, сманить; одурачивать, одурачить. Чуб. V. 1082. *Своїм личком біленьким все підманює.* КС. 1883. I. 217. *Ні, ходім та й ходім!—Як стали просить, так таки підманила.* Рудч. Ск. II. 52.

Підмаре́нник, ка, *м.* Раст. Galium rubioides L. ЗЮЗО. I. 123.

Підмасте́рок, рка, *м.* Подмастерье. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Підмасти́ти. См. **Підмащувати.**

Підма́щувати, щую, еш, сов. в. **підмасти́ти, щу́, сти́ш,** *гл.* Подмазывать, подмазать.

Підмези́нний па́лець. Безымянный палецъ. Змієв. у.

Підме́рти, підімремо́, рете́, *гл.* Перемереть. *Люду підмерло багато.*

Пі́дмет, ту, *м.* 1) Грядка. Шух. I. 164, 112. 2) Копоплянникъ. Вас. 199. Ум. **Підме́тець.**

Підме́тець, тця, *м* 1) Ум. отъ **підмет.** 2) Цвѣтникъ. Шух. I. 112.

Підмива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підми́ти, ми́ю, еш,** *гл.* 1) Подмывать, подмыть. 2) О текущей водѣ: подмывать, подмыть. *Підмила корінь бистра вода.* Чуб. V. 587. *Тече річка невеличка, підмиває кручі.* Лукаш. 55.

Підмива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **підми́тися, ми́юся, ешся,** *гл.* 1) Быть подмываемымъ, подмытымъ. 2) О текущей водѣ: подмываться, подмыться подъ что. *Животворний струмочку, втіхо мою домочку! Біжи-лийся з Підгірря на ті любі поділля... до потомків витязьких одномовців боянських, під їх села підмийся, круг садочків обвийся.* К. Дз. 105. 3) Только сов. в. Пообѣщать? *Парубок підмився прикрить гріх — взяти її за себе.* О. 1862. II. 57.

Підми́ла, ли, *ж.* Илъ. Вх. Уг. 259.

Підми́тва, ви, *ж.* Подмываніе; вода, которой подмываютъ. *Миють також стіни, доки сягає підмитва.* МУЕ. III. 42.

Підми́ти, ся. См. **Підмивати, ся.**

Підміси́ти, шу́, сиш, *гл.* Подмѣсить. *Глини мало підміси.*

Підміта́ти, та́ю, еш, *гл.* Подметать. *Буду хату підмітати, малі діти колихати.* Чуб. V. 833.

Підміша́ти, шаю, еш, *гл.* Подмѣшать.

Підмо́ва, **ви**, *ж.* Подговоръ, наущеніе, подстрекательство. *Ти, дівчино, ти подобна, не здавайся на підмову, будеш добра.* Чуб. V. 355. **До підмо́ви, на підмо́ву да́тися.** Поддаться, уступить подговору, наущенію, позволить себя подговорить. *Дяк неборак на підмову дався.* Чуб. V. 1080. *Дайся, дівча, мені на підмову, виведу тя з гаю на дорогу.* Гол. І. 107. Ум. **Підмо́вонька, підмо́вочка.**

Підмо́вити, ся. См. **Підмовляти, ся.**

Підмовля́ння, ня, *с.* Подговоръ, подущеніе. *Багатились підмовлянням на перелюб люду.* К. ХП. 46.

Підмовля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **підмо́вити, влю, виш,** *гл.* Подговаривать, подговорить, подстрекать, подстрекнуть, наущать. *Жить до себе давно уже підмовляє.* Котл. НП. 380. *Козак коня напуває, дівчиноньку підмовляє: мандруй, мандруй, дівча, з нами, ліпше буде, як у мами.* Чуб. V. 335.

Підмовля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підмо́витися, влюся, вишся,** *гл.* Поддѣваться, поддѣлаться словами. *Вона підлизуха: і підлижеться, і підмовиться до його.* Зміев. у.

Підмо́вонька, підмо́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **підмова.**

Підмо́га, ги, *ж.* Помощь, пособіе. *Підмогу вам готуємо.* К. Досв. 117. *Нещасному—підмога його друзі.* К. Іов. 14.

Підмогори́чити. См. **Підмогоричувати.**

Підмогори́чувати, чую, еш, сов. в. **підмогори́чити, чу, чиш,** *гл.* Подпаивать, подпоить могорычемъ.

Підмогти́. См. **Підмагати.**

Підмогти́ся, жу́ся, жешся, *гл.* Поправить свои обстоятельства. *Запрацюю щось, підможуся, та візьму таки Наталю.* МВ. І. 151.

Підмо́жка, ки, *ж.*=**Підмога.** *Усе думала, що він своїм коханням мені на життя підможку дасть.* Г. Барв. 277.

Підмока́ти, каю, еш, сов. в. **підмо́кнути, ну, неш,** *гл.* Подмокать, подмокнуть.

Пі́дмолодь, ді, *ж.* Молодь, пивныя дрожжи.

Підморгну́ти. См. **Підморгувати.**

Підмо́ргувати, гую, еш, сов. в. **підморгну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Подмигивать, подмигнуть. *Прийшла, Ірисі підморгнула, черкнули разом в хижку вдвох.* Котл. Ен.

Підмости́ти, ся. См. **Підмощувати, ся.**

Пі́дмостка, ки, *ж.* 1) Подмостки. *Серед церкви поставили високі підмостки.* Левиц. Пов. 48. 2) Подставка, всякій предметъ, подставленный, подложенный подъ другой для поддержанія его, напр.: дощечка, подложенная подъ болѣе короткую ножку стола. *Підмостку треба під ніжку найти, а то стіл хитається.* Константиногр. у.

Підмо́тувати, тую, еш, сов. в. **підмота́ти, таю, еш,** *гл.* Подматывать, подмотать. (Перстінь) *здоровий, як каблучка: щоб надіти, прийшлося прядівом підмотати.* Мир Пов. І. 124.

Підмочи́ти. См. **Підмочувати.**

Підмо́чувати, чую, еш, сов. в. **підмочи́ти, чу́, чиш,** *гл.* Подмачивать, подмочить.

Підмоща́ти, ща́ю, еш, *гл.*=**Підмощувати.**

Підмоща́тися, ща́юся, ешся, *гл.*=**Підмощуватися.** *В се врем'я Юпітер підпивши, з нудьги до жінки підмощавсь.* Котл. Ен.

Підмо́щувати, щую, еш, сов. в. **підмости́ти, щу́, стиш,** *гл* 1) Подмащивать, подмостить. *І підмощувала, і сама доставала, так яблунька все вгору.* Рудч. Ск. II. 52. 2) Подкладывать, подложить.

Підмо́щуватися, щуюся, ешся, сов. в. **підмости́тися, щу́ся, стишся,** *гл.* 1) Подсѣдать, подсѣсть, подбираться, подобраться. *І саме в міру підмостився,—в висок Дареса затопив.* Котл. Ен. 2)—**під ко́го.** Подольщаться, подольститься къ кому, умаслить кого, задобрить кого. *А щоб поставить на своє, то багатирь не поскупився. під кого треба підмостився, засипав тих і сим дає.* Мкр. Г. 44. *Вона така підлизуха: підлижеться, підмоститься.* Зміев. у.

Підмуро́вувати, вую, еш, сов. в. **підмурува́ти, ру́ю, еш,** *гл.* Дѣлать, сдѣлать основаніе стѣны, фундаментъ.

Підму́рок, рку, *м.* Основаніе стѣны, фундаментъ. Св. Л. 26.

Підмурува́ти. См. **Підмуровувати.**

Піднебе́ння, ня, *с.* 1) Нёбо, Palatum durum. Грин. II. 329. *Та так учепиться за язик, то за піднебення, що ніякою силою її й не відірвеш.* Кв. 2) Сводъ въ печи; также въ гончарной. См. **Сльоси.** Вас. 193, 180.

Піднебе́сний, а, е. Поднебесный. *По піднебесних горах... літав.* К. ЦН. 219.

Підневі́дити. См. **Піднevіжувати.**

Підневі́жувати, жую, еш, сов. в. **підневі́дити, джу, диш,** *гл.* Поддѣвать, поддѣть, подводить, подвесть. О. 1862. І. Библіогр. 67. *Таке мене підневідило, наче*

чорт шторхнув мене: піди та вкрадь. Херс. г. *Хотіли старенъких підневідить.* Сим. 206.

Підневблити. См. **Підневолювати.**

Підневблювати, люю, еш, сов. в. **підневблити, лю, лиш,** гл. Покорять, покорить, подчинять, подчинить. *Та відьма підневолена мені.* К. ПС. 48.

Піднестй, ся. См. **Підносити, ся.**

Підніб'я, б'я, с.=**Піднебення** 1. Вх. Уг. 259.

Підніжжя, жя, с. 1) Подножье. *І у підніжжя її місяць дано.* Чуб. III. 254. 2) Разножка между ножками стола. Шух. II. 99. 3) См. **Звіяшки.** МУЕ. III. 14. 4) Подножка в **ступі.** Шух. I. 162.

Підніжка, кн, ж. 1) Подножка, педаль въ ткацкомъ станкѣ. Вас. 165. МУЕ. III. 16. 2) *мн.* Въ огорожѣ: камни, подложенные подъ нижнее бревно, чтобы оно не гнило, лежа на землѣ. Шух. I. 74.

Підніжок, жка, м. Подножье. *Святий Сіон його підніжок.* К. Псал. 2) Подножка у экипажа. 3) Холопствующій, раболѣпный человѣкъ. *Підніжок твій я і підданець, із слуг твоїх послідній ланець.* Котл. Ен. VI. 53.

Піднімати, маю, еш, сов. в. **підняти, німу, меш,** гл. 1) Поднимать, поднять. *Приїхала мила, в головочках сіла, да й підняла китаєчку да й заголосила.* Мет. *На заробітки, піднявши литки.* Ном. № 11322. *Щоб тебе горою підняло!* Поднимать, поднять съ одра болѣзни, вылѣчить. *Коли б Він, милосердний, хоч нашого вікарого підняв, що лежить недуж.* Св. Л. 126. 2) Воздвигать, воздвигнуть. *Бог зможе з сього каміння підняти дітей Авраамові.* Єв. Мт. III. 9. *Дай нам... народній дух з занепаду підняти.* 3) Поднимать, поднять (крикъ, шумъ). *Народ зійшовсь та гук такий підняв, мов цілину п'ять плугів орють.* Греб. 382. 4) Возвышать, возвысить. См. **Підіймати.** 5) Побуждать, побудить. *Ти підняв мене зруйнувати його марно.* К. Іов. 6)— **духа.** Воодушевлять, воодушевить. См. **Підіймати.** 7)—**на глузи, на сміх.** Подымать, поднять на смѣхъ. См. **Підіймати.**

Пiднiматися, маюся, ешся, сов. в. **піднятися, німуся, мешся,** гл. 1) Подниматься, подняться. *Сонце піднялося височенько.* Левиц. *По всьому селі піднявся галас.* Левиц. *Ой встаньмо, підіймімося.* Лукаш. *Як підніметься кашель та прездоровий.* Кв. 2) Подниматься, подняться, встать. *І догори піднявсь у мене волос.* К. Іов. 3) Подростать, подрости, вырости. *І дочка у їх росла, уже чимала піднялась.* Шевч. 4) Подниматься, подняться, возвышаться, возвыситься. *А ти, Капернауме, що аж до неба піднявся, аж у пекло провалишся.* Єв. Л. X. 15. *Дух народній поти не підніметься, поки люде просвіщені не ввійдуть у народню сем'ю рідними братами.* К. (О. 1862. III. 24). 5) Браться, взяться за какое либо дѣло. *Піднялась охочим серцем Івга до підпомоги.* Г. Барв. 249. 6) **Світ йому вгору піднявсь.** Легко и вольно ему сдѣлалось. *Дякую вам з душі, з серця! Аж світ мені піднявся вгору! Одродили ви мене, рідна матінко!* МВ. (О. 1862. III. 49). *Дома такий тихий, не гуляє, мало й говорить, а вийде в степ,— другий чоловік, неначе світ йому вгору піднявсь.* МВ. I. 65.

Підняток, тку, м. = **Підняття.** Башт. 11.

Підняття, тя, с. Поднятіе; возвышеніе. Левиц. I. 257.

Підо, *пред.*=**Під.** *Підо мною татари стояли.* Чуб. V. 386.

Підо... Всѣ глаголы, начинающіеся приставкой **підо...** см. **Піді...**

Підобідання, ня, с. Время предъ обѣдомъ. *Все тута по иначому: що снідання в підобідання, а обід аж ік полудню.* Грин. III. 493.

Підозрений, а, е. Заподозрѣнный, подозрительный, вызывающій подозрѣніе. Лохв. у. *Се вже я чув у самому городі Острозі від людей статечних, мовляв, віри годних і не підозренних.* К. ЦН. 225.

Підозрити, рю, риш, гл. Заподозрить; примѣтить. *Підозрили вони, що він краде, та й стали доглядати.* Константиногр. у.

Підойма, ми, ж. 1) Рычагъ. 2) Подставка, служащая для поддержанія дышла, чтобы оно не падало на землю. Kolb. I. 67. 3) Снарядъ въ мельницѣ, которымъ подымается **кобилиця,** а съ нею и **веретено** съ верхнимъ жерновомъ. Черниг. у. Мик. 481. См. **Підньом.** 4) Раст.: а) Geranium plenum. Шух. I. 21. б) Geum montanum. Лв. 99. в) Tormentilla erecta. Шух. I. 22. г)—**челядинська.** Sanicula europaea. Шух. I. 22.

Підок, дка, м. Ум. отъ **під.**

Підопасáне, ня, с. Нижняя часть деревянныхъ стѣнъ гуцульской церкви. Шух. I. 116.

Підопліка, підоплічка, ки, ж.=**Підіплечка.** Мик. 159.

Підопліче, чя, *с.*=**Підопліка.** Шух. I. 153.

Підорáти, рю́, реш, *гл.* 1) Вспахать немного. 2) Подрѣзать плугомъ.

Підосúнник, ка, *м.* Раст. Agaricus emeticus. Брацл. у.

Підосінь, ни, *ж.* Начало осени. Харьк.

Підотáвитися, влюся, вишся, *гл.* О травѣ: отрасти, подняться послѣ косьбы. *Трава підотавилася.* Лубен. у.

Підотамáнчий, чого, *м.* Помощникъ атамана, старшаго. напр. у **досвітчáного отáмана.** Васильк. у.

Підохóтити. См. **Підохочувати.**

Підохóчувати, чую, еш, сов. в. **підохóтити, чу, тиш.** *гл.* Придавать, придать охоты, желанія. *Мене се підохотить.* Г. Барв. 230. Мир. Пов. I. 146. *Я ж йогo всяк було підохочую добре й вірно служити.* Г. Барв. 245.

Підóшва, ви, *ж.* 1) Подошва. *Скіра на чоботи, язик на підошви.* Ном. № 2905. 2) Дно въ суднѣ (Черк. у.), въ плоскодонной лодкѣ. Вас. 161. Мнж. 181. 3) Подставка; основаніе **мотовила.** Вас. 201.

Підпавок, вка, *м.* = **Перепел.** Вх. Зн. 446.

Підпадáти, дáю, еш, сов. в. **підпáсти, падý, деш,** *гл.* 1) Падать понемногу, прибавляться, прибавиться. *Сніг підпадає потроху.* 2) Падать, пасть подъ что. *То він біжить, підбігає і пожар під ноги підпадає.* КС. 1882. XII. 499. 3) Только сов. в.—**на.** Походить, быть похожимъ. *Прізвище підпада на щось з їжі.* Лебед. у. 4)—**під.** Подчиняться, подчиниться. 5) — **під мислі.** Нравиться, понравиться. *Ой ти мені, вражий сину, під мисленьки не підпав.* Чуб. V. 843.

Підпáл, лу, *м.* 1) Растопка; матеріалъ для растопки. *Візьми сухою моху на підпал. Без підпалу і дрова не горять.* Ном. № 3298. 2) Поджогъ.

Підпалáйка, ки, *ж.*=**Підпалак.** Вх. Лем. 449.

Підпалáк, ка, *м.* Перепелъ. Вх. Лем. 449.

Підпалáкати, каю, еш, *гл.* = **Підпідьомкати.** Вх. Лем. 449.

Підпáлий, а, е. ? *Воли великі, гнідої шерсти, аж підпалі.* Сим. 213.

Підпалúти, ся. См. **Підпалювати, ся.**

Підпалкувáти, кýю, еш, *гл.*=**Підпалакати.** Вх. Лем. 449.

Підпáлля, ля, *с. соб.* Тонкія щепки для растопки. Вх. Лем. 449.

Підпáлок, лка, *м.* 1) Родъ плоскаго хлѣба. О. 1861. XI. Св. 67 2)=**Підпал 1 ?** *Лоша вовчий підпалок.* Ном. № 10237. 3)=**Підпалак.** Вх. Лем. 449.

Підпáлювання, ня, *с.* Поджиганіе. К. Кр. 11.

Підпáлювати, люю, еш, сов. в. **підпалúти, лю́, лиш,** *гл.* Поджигать, поджечь; растапливать, растопить. *Добре вогонь горить, як є чим підпалити.* Ном. *Підпалили сосну від споду до верху.* Чуб. V. 394. *Підпалив у печі, гріє окропи.* Рудч. Ск. I. 137.

Підпáлюватися, лююся, ешся, сов. в. **підпалúтися, лю́ся, лишся,** *гл.* Поджигаться, поджечься; загораться, загорѣться отъ поджиганія. *Підпалював, підпалював у печі,—не підпалюється, гасне.* 2) Схватить воспаленіе легкихъ (о лошади). *Не дай жінки на весілля, нікому кобили... Бо кобила тобі здохне, або підпалиться.* Чуб. V. 1066.

Підпáнок, нка, *м.* Служащій у барина, въ экономіи. *Не так пани, як підпанки.* Ном. *Панам, підпанкам і слугам давали в пеклі добру хльору.* Котл. Ен.

Підпáрити, ся. См. **Підпарювати, ся.**

Підпарубóчий, чого, *м.* Молодой парень, подростокъ. К. ДС. 4. *Двоє хлопців підпарубочих.* Г. Барв. 8. *Зараз скочили підпарубочі, що напоготові стояли.* Федьк. *Вмер тоді, як я ще підпарубочим був.* Кв.

Підпарувáти, рýю, еш, *гл.* Подобрать пару. *До мене був підпарований, що і юмінка така, і лиц було таке, однакове, як у мене.* Г. Барв. 405.

Підпáрювати, рюю, еш, сов. в. **підпáрити, рю, риш,** *гл.* Подогрѣвать, подогрѣть снизу (ледъ). Сим. 147.

Підпáрюватися, рююся, ешся, сов. в. **підпáритися, рюся, ришся,** О полѣ: быть заранѣе вспаханнымъ и вывѣтриться. *Ти дуже пізно ореш... земля не підпариться, то й не буде в тебе гарного жита.* Г. Барв. 332.

Підпáсач, ча, *м.*=**Підпасич.**

Підпáсич, ча, *м.* Помощникъ пастуха. ЗОЮР. II. 80.

Підпáсичик, ка, *м.* Небольшой хлѣбецъ, который даетъ каждая хозяйка пастуху при первомъ весеннемъ выгонѣ скота въ поле. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Підпáсти. См. **Підпадати.**

Підпáстися, сýся, сешся, *гл.* 1) Наѣсться немного, пасясь. 2) Наѣсться немного. *Ну, моя дитиночко, підпасись.* КС. 1882. IX. 459.

Підпекти́. См. **Підпікати.**

Підпе́ньок, нька, *м.*=**Опеньок.** *Пішов дід по гриби, баба по підпеньки.* Гол. Ш. 478.

Підперезáти, ся. См. **Підперізувати, ся.**

Підпе́різ, за, *м.* Поясъ, то, чѣмъ опоясываются. *Підперізи розв'язув потужним.* К. Іов. 27.

Підпері́зок, зка, *м.*=**Підперіз.**

Підпері́зувати, зую, еш, сов. в. **підперезáти, жу́, жеш,** *гл.* Подпоясывать, подпоясать. *Підпережи хлопця. Мати Юрася родила, місяцем обгородила, сонечком підперезала.* Мет. 180.

Підпері́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **підперезáтися, жу́ся, жешся,** *гл.* Подпоясываться, подпоясаться. *Підперезалась червоним поясом.* Рудч. Ск. I. 55.

Підпе́рти, ся. См. **Підпірати, ся.**

Підпе́ртя, тя, *с.* Поддержка, помощь. *На підпертя його убозтва.*

Підпивáти, вáю, еш, сов. в. **підпи́ти, підіп'ю́, п'єш,** *гл.* Подкучивать, подкутить, выпивать, выпить. *Ой п'ють вони, підпивають, Касю їхать підмовляють.* Чуб. V. 909. *Як підоп'ють вродливі жіночки, дак танцюватимуть і чоловіки.* К. ПС. 22. *Став лях бутурлак дорогії напитки пити-підпивати.* АД. I. 212.

Підпи́лий, а, е. Выпившій, охмелѣвшій. *Еней хоч трохи був підпилий.* Котл. Ен. II. 9. *А вже підпилий як засне, то хоч коти гармати.* Шевч.

Підпи́лок, лка, *м.* Напильникъ.

Підпи́лювати, люю, еш, сов. в. **підпиляти, ляю, еш,** *гл.* Подпиливать, подпилить.

Пі́дпис, су, *м.* 1) Подпись. 2) Надпись. *Там у її на вікні підпис єсть, що вона прачка.* Кременец. у.

Підписáти, ся. См. **Підписувати, ся.**

Підпи́сування, ня, *с.* Подписываніе.

Підпи́сувати, сую, еш, сов. в. в. **підписáти, шу́, шеш,** *гл.* 1) Подписывать, подписать. *Я підпишу на суді оправдання.* К. Іов. 68. 2) Надписывать, надписать.

Підпи́суватися, суюся, ешся, сов. в. **підписáтися, шу́ся, шешся,** *гл.* 1) Подписываться, подписаться. 2) Давать письменное обязательство. *Підписалось сорок тисяч під турчином жити.* Макс.

Підпи́ти. См. **Підпивати.**

Підпи́ток, тку, *м.* Въ выраж. **на підпи́тку, на підпи́тках.** Выпивши, во хмелю. КС. 1882. XII. 503. *Будуть мене пани і козаки на підпитку зневажати.* Мет. 415. *Я ще не був п'яний, а так тільки, на підпитку.* Радом. у.

Підпи́тувати, тую, еш, *гл.* Разспрашивать. Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Підпихáти, хáю, еш, сов. в. **підіпхну́ти, ну́, неш,** *гл.* 1) Подталкивать, подтолкнуть. 2) Подтыкать, подоткнуть подъ что; подсовывать, подсунуть подъ что.

Підпідьо́м! *меж.* для выраженія крика перепела.

Підпідьо́мкання, ня, *с.* Крикъ перепела.

Підпідьо́мкати, каю, еш, *гл.* Кричать (о перепелѣ). *У долині недалечко підпідьомка перепелиця.* Греб. 401.

Підпікáти, кáю, еш, сов. в. **підпекти́, печу́, че́ш,** *гл.* Подпекать, подпечь; поджаривать, поджарить.

Підпікáтися, кáюся, ешся, сов. в. **підпекти́ся, чу́ся, че́шся,** *гл.* Подпекаться, подпечься, поджариваться, поджариться.

Підпілі́тка, ки, *ж.*=**Перепелиця.** Вх. Пч. II. 13.

Підпі́лля, ля, *с.* Мѣсто подъ нарами.

Підпі́нок, нку, *м.* Простая водка. *Розм'як Зевес, як після пару, і висмоктав підпінка чару.* Котл. Ен. VI. 37.

Підпірáти, рáю, еш, сов. в. **підпе́рти, діпру́, преш,** *гл.* 1) Подпирать, подпереть. *Підперли двері, щоб вона не вилізла.* Рудч. Ск. I. 17. 2) Стискивать, стиснуть, спереть. *Підперло мене під груди, під серце.* Чуб. V. 435. 3) Поддерживать, поддержать, помочь. К. ЦН. 277. *Підпірали своєю повагою церковні братства.* К. ХП. 115. *О, як же ти безсильною піддержав, підпер єси правицю слабовиту.* К. Іов. 55.

Підпірáтися, рáюся, ешся, сов. в. **підпе́ртися, діпру́ся, решся,** *гл.* Подпираться, подпереться. *Сіла я, підперлася, заплакала.* Чуб. V. 3. *Іде козак дубровою, шабелькою підпірається.* Чуб. V. 196.

Підпі́рка, ки, *ж.* Подпорка. *Підпірки не видержали, як потягнув її до себе, щоб не втекла.* Кв.

Підпі́ччя, чя, *с.* Углубленіе подъ печью. Сим. 129. *Біленькі курочки з підпіччя глядять.* Ном., стр. 292, № 64.

Підпія́чити, чу, чиш, *гл.* Подкутать. *Та там, бач, гуляння було, так ми трохи й підпіячили.* Харьк. у.

Підпливáти, вáю, еш, сов. в. **підпливти́, ву́, ве́ш,** *гл.* 1) Подплывать, подплыть. 2) —**чим.** Быть залитымъ (слезами, кровью). *І що то вже плакав! так і під-*

пливає сльозами. Кв. *Горить Сміла, Смілянщина кров'ю підпливає.* Шевч. 167. 3) Приближаться. приблизиться. *Під старість підпливали, да не було у їх цілий вік дітей.* Рудч. Ск.

Підплягну́ти. См. **Підплягувати.**

Підплу́гувати, гую, еш, сов. в. **підплигну́ти, гну́, не́ш,** *гл.* Подпрыгивать, подпрыгнуть.

Підплисти́, пливу́, ве́ш, *гл.* =**Підпливти.**

Підплі́тник, ка, *м.* Пт.=**Верегуля.** Вх. Пч. II 12.

Підповза́ти, за́ю, еш, сов. в. **підповзти́, ву́, зе́ш,** *гл.* Подползать, подползти.

Підпо́внити. См. **Підповняти.**

Підпо́вня, ні, *ж.* Фаза луны: 2-я четверть. *Святили воду на підповні.* Черк. у.

Підповня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **підпо́внити, ню, ниш,** *гл.* Доливать, долить, чтобы полно было. *Трохи й осталось у мене в чарці, а Демко зараз підповня.* МВ. (КС. 1902. X. 144).

Підпоїти. См. **Підпоювати.**

Підпоку́тній, я, є. Находящійся подъ покутям. Мнж. 151.

Підполко́вник, ка, *м.* Подполковникъ. Рудч. Ск. II. 81.

Підполуденча́, ча́ти, *с.* Ѣда между обѣдом и полдникомъ. Вх. Лем. 449.

Підпомага́ти, га́ю, еш, сов. в. **підпомогти́, жу́, жеш,** *гл.* Помогать, помочь. *Підпомагає спасенному задумові.* К. ЦН. 312.

Підпома́гач, ча, *м.* Помощникъ. Борз. у. К. Кр. 25.

Підпомо́га, ги, *ж.* Помощь; подспорье, поддержка. К. Кр. 35. *Веде орду велику, многу рутульцеві на підпомогу.* Котл. Ен. IV. 69.

Підпомо́гач, ча, *м.*=**Підпомагач.** К. ЦН. 179.

Підпомогти́. См. **Підпомагати.**

Підпомо́ження, ня, *с.* Подспорье.

Підпомо́шник, ка, *м.* 1) Помощникъ. К. КР. 21. 2) Крестьянинъ, на обязанности котораго лежало, вмѣстѣ съ нѣсколькими другими, снарядить козака въ походъ. *Инші зостались козацькими підпомошниками, що двадцять, тридцять чоловік одного козака споряжають.* К. ЧР. 198.

Підпомо́щний, а, е. Состоящій **підпомо́шником 2.** *І виборних, і підпомощних, і простих, і старших вельможних, хто ні попавсь, того і товк.* Котл. Ен. V. 50.

Підпо́на, ни, *ж.* Послѣ половодья на землѣ луга остается водяное растеніе куширъ; застрявши въ травѣ, сливается съ ней ковромъ, мѣшая косить,—это и есть **підпона.** Мнж. 189.

Підпо́ра, ри, *ж.* 1) Подпорка. О. 1862. IV. 13. *Запрягайте воли, їдьте по підпори—скиртоньки підпірати.* Лукаш. 149. *Підпо́ро жидівська!*—брань для женщины. Шух. I. 35. 2) Опора, поддержка. *Мала трох синів..., мала на старість потіху і підпору.* Гн. I. 188.

Підпороши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Присыпать снѣгомъ. *Підпорошило трохи дорогу.*

Підпо́ювати, по́юю, еш, сов. в. **підпоїти, пою́, їш,** *гл.* Подпаивать, подпоить. К. Кр. 39. *Молодиці підпоїли і жупана підкроїли.* Чуб. V. 1119.

Підпоя́сниця, ці, *ж.* Родъ писанки. КС. 1891. VI. 374.

Підпра́вити. См. **Підправляти.**

Підправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **підпра́вити, влю, виш,** *гл.* Подправлять, поправлять, поправить. *Оці дощі хлібець підправлять.* Харьк. г.

Підпряга́ти, га́ю, еш, сов. в. **підпрягти́, жу́, же́ш,** *гл.* Припрягать, припрячь. Рудч. Ск. I. 180. *Коня третьою підпрягти випросив.* Г. Барв. 105. *У мене кобила, та ти свою підпряжи, та й поїдьмо до торгу.* Черниг. г.

Підпряда́ти, да́ю, еш, сов. н. **підпря́сти. пряду́, де́ш,** *гл.* Прясть, припрясть. *Кажуть мені кужіль прасти, кажуть підпрада́ти.* Грин. III. 416.

Підпря́жка, ки, *ж.* Припряжка.

Підпря́сти. См. **Підпрядати.**

Підпуска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підпусти́ти, пущу́, стиш,** *гл.* 1) Подпускать, подпустить. 2) — **бі́сики.** Соблазнять. *Як біля його не захожувались єзуїти, яких бісиків йому не підпускали, а нічого не вдіяли.* Стор. М. Пр. 69. 3)—**москаля́.** Врать, соврать.

Підпуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **підпу́х(ну)ти, ну, неш,** *гл.* Припухать, припухнуть.

Підпуша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **підпуши́ти, шу́, шиш,** *гл.*—**зе́млю.** Разрыхлять, разрыхлить землю.

Підп'я́ний, а, е. Подъ хмѣлькомъ, выпивши. О. 1862. VIII. 2.

Пі́дра, ри, пі́дря, рі, *ж.* 1) (**Підра**). Чердакъ для храненія сѣна, сѣноваль. Вх. Зн. 51. 2) *мн.* Закоулки, сокровенныя мѣста. *О, уже, пішла скрізь по підрах! Усе*

вилазила. А що найшла? Херс. у. Слов. Д. Эварн. *Нишпорив по підрях.* См. **Подря.**

Підра́дити, джу, диш, *гл.* Побудить. *Не знаю, що мене підрадило вкрасти.* Новомоск. у. (Залюб.). См. **Підражати.**

Підрадли́вий, а, е. Обманчивый. *Як п'єш та почуваєшся по сназі, то чоловікові горілка панує, а як же не почуваєшся по сназі,—ото вже підрадлива річ.* Лубен. у.

Підража́ти, жа́ю, еш, *гл.* Подбивать совѣтами на что. Мнж. 189. См. **Підрадити.**

Підра́тува́ти, ту́ю, еш, *гл.*—**кого́.** Помочь кому въ бѣдѣ. *З возом а ні руш виїхати, а ту нема нікого, щоби го підратував.* Гн. II. 40.

Підреші́тка, тки, *ж.* 1) Родъ густого решета. *Коли впасеш мені оцього бичка, то дам тобі підрешітку грошей.* Грин. I. 44. 2) Зерно, падающее подъ решето при очисткѣ. Херс.

Підреші́ток, тка, *м.*=**Підрешітка 1.** Вас. 152.

I. Підрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підри́ти, ри́ю, еш,** *гл.* Подрывать, подрыть. *Хто мимо йде, псує та ламле і вепр дубрівний підриває.* К. Псал. 187.

II. Підрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підірва́ти, рву́, рвеш,** *гл.* Подрывать, подорвать.

Підрива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **підірва́тися, рву́ся, рвешся,** *гл.* Подрываться, подорваться. *Шо ти, дурний, тягаєшся з такою камінюкою? Ше підорвешся.* Мнж. 10.

Підри́вка, ки, *ж.* Рыболовный снарядъ=**Підклад 3.** Вх. Пч. II. 23.

Підри́йка, ки, *ж.* Порода мелкихъ карповъ. Александров. у.

Підри́ти. См. **I Підривати.**

Підрихто́вувати, вую, еш, сов. в. **підрихтува́ти, ту́ю, еш,** *гл.* Подчищать и подправлять, подправить ножемъ вырѣзанныя изъ мятой кожи полосы. Вас. 159.

Підриштува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Поставить лѣса.

Підрі́внювати, нюю, еш, сов. в. **підрівня́ти, ня́ю, еш,** *гл.* Подравнивать, подравнять.

Підрі́зати. См. **Підрізувати.**

Підрі́зування, ня, *с.* Дѣйствіе отъ глагола **підрізувати.**

Підрі́зувати, вую, еш, сов. в. **підрі́зати, жу, жеш,** *гл.* 1) Подрѣзывать, подрѣзать. *Підрізав поли він чимало.* Гліб. 2) Вырѣзывать, вырѣзать соты въ ульѣ. *От раз підрізав він вулика.* Мнж. 100. *Зблизивсь і Спас. Треба підрізувати мед.* Г. Барв. 148.

Підрі́зка, ки, *ж.* Мѣтка на ухѣ овцы: отрѣзано полъ уха. Мнж. 182.

Підрі́йка, ки, *ж.*=**Підрийка.**

Підроби́ти, ся. См. **Підроблювати, ся.**

Підро́блювати, люю, еш, сов. в. **підроби́ти, блю́, биш,** *гл.* 1) Поддѣлывать, поддѣлать. К. Кр. 22, 28. 2) Еще дѣлать, сдѣлать немного, додѣлать недостающее количество. *Підроби вареників, а то не стане.*

Підро́блюватися, лююся, ешся, сов. в. **підроби́тися, блю́ся, бишся,** *гл.* Поддѣлываться, поддѣлаться. *Де ж ваш первенець? спитав він, підроблюючись... під церковну мову.* Левиц. I. 326.

Підроди́ти, джу́, диш, *гл.* Уродить, родить. *Це літо ніщо не підродило.*

Підроста́ти, та́ю, еш, сов. в. **підрости́, сту́, сте́ш,** *гл.* Подрастать, подрость. *Стала дівчина підростати.* Чуб. V. 482. *Підростають сахарні буряки.* Левиц. I. 24.

Пі́дросток, тка, *м.* Подростокъ, несовершеннолѣтній. *Старшого в москалі взято, а цей ще підросток.* Лебед. у.

Підростя́к, ка́, *м.*=**Підсвинок.** Вх. Лем. 449.

Підруба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Подрубить. *Зелений дубе. чи не жаль тобі буде, як підрубають білу берєзу люде?* Чуб. V. 494.

Підруби́ти, блю́, биш, *гл.* Подрубить, сдѣлать рубецъ. *Вона шила, не дошила, тілько підрубила.* Чуб. III. 175.

Підру́нитися. См. **Підрунюватися.**

Підру́нюватися, нююся, ешся, сов. в. **підру́нитися, нюся, нишся,** *гл.* Подростать, подрости молодой шерсти подъ старою. Константиногр. у.

Підру́чний, а, е. 1) Подвластный, подчиненный. 2) О конѣ, волѣ: запряженный съ лѣвой стороны. Kolb. I. 65. КС. 1898. VII. 44. *Борозною бий, а підручний і так почує.* Фр. Пр. 109. 3) Одинъ изъ играющихъ въ карточную игру **хвиль.** КС. 1887. VI. 468.

Підру́чник, ка, *м.* 1) Помощникъ, подчиненный. *Проходив він із своїми підручниками мимо козацької купи.* К. ЧР. 314. 2) *мн.* Перила. *В оттаких великих хатах добре ходити, скрізь підручники, щоб часом не впасти.* Черк. у.

Пі́дря, рі, *ж.* См. **Підра.**

Підря́сник, ка, *м.* Подрясникъ. К. Бай. 39.

Підса́джувати, джую, еш, сов. в. **під-**

садити, джу, диш, *гл.* Подсаживать, подсадить кого, помочь взобраться или сѣсть на возвышеніе. *Лізь, а я підсажу тебе.* Грин. II. 230.

Підсак, ка, *м.* = **Підсака.** Вх. Пч. II. 23.

Підсака, ки, *ж.* Сакъ, сѣтка косымъ мѣшкомъ съ длинною рукояткою для ловли рыбы, раковъ. О. 1861. XI. 116. Браун. 18. *Рибалка поштурхав ротулею, а потім спустив підсаку і витяг десятків зо два раків.* О. 1861. XI. 114. *Загадала шевчиха шевцю рибоньки ловити без підсак і без волока.* Чуб. V. 819.

Підсаківка, ки, *ж.* = **Підсака.** Вх. Пч. II. 23.

Підсапувати, пую, еш, *гл.* Окучить (растеніе). *Ой в городі бузина,—треба підсапати.* Грин. III. 171.

Підсахнутися, нуся, нешся, *гл.* О болѣзни: пристать, прилипнуть. Уман. у.

Підсватання, ня, *с.* Обрядовое посѣщеніе жениха будущимъ тестемъ и тещей и угощеніе—послѣ **сватання.** ХС. VII. 426.

Підсвинок, нка, *м.* Болѣе взрослый поросенокъ. Вас. 198.

Підсвітити, свічу, тиш, *гл.* О мѣсяцѣ: причинить своимъ свѣтомъ болѣзнь—лунатизмъ. *Вікно против місяця зачиняй, а то як підсвіте, то будеш сонний ходити.* ХС. II. 85.

Підсередульший, а, е. Слѣдующій за среднимъ (о братѣ, сестрѣ и пр.).

Підсередушний, а, е = **Підсередульший.** *Підсередушна* (сестра) *вибігла в двері.* Чуб. II. 245.

Підсилати, лаю, еш, сов. в. **підіслати, шлю, шлеш,** *гл.* Подсылать, подослать. *Менші сестри... підослали наймичку роспитать хурмана: хто приїхав.* Св Л. 121.

Підсилатися, лаюся, ешся, сов. в. **підіслатися, шлюся, шлешся,** *гл.*—**до кого.** Посылать, послать сватовъ къ кому. *Парубок... підіславшись де небудь нерозважно, вхопить гарбуза.* О. 1862. IV. 1.

Підсилити, ся. См. **Підсилювати, ся.**

Підсилок, лку, *м.* Подкрѣпленіе. Левч. 107.

Підсилювати, люю, еш, сов. в. **підсилити, лю, лиш,** *гл.* Подкрѣплять, подкрѣпить, усиливать, усилить. Рк. Левиц.

Підсилюватися, лююся, ешся, сов. в. **підсилитися, люся, лишся,** *гл.* Подкрѣпляться, подкрѣпиться. *Оце я так підсилився, що дали мені чарку горілки.* Уман. у.

Підсинити. См. **Підсинювати.**

Підсинювати, нюю, еш, сов. в. **підсинити, ню, ниш,** *гл.* Подсинивать, подсинить. *Десь ти, козачко, синьки купила, що ти собі очі підсинила.* Чуб.

Підсипання, ня, *с.* 1) Подсыпаніе. 2) Подливаніе. *Та не підсипай удруге борщу,—годі вже того підсипання, бо я й так наївся.* Константиногр. у.

Підсипати, паю, еш, сов. в. **підсипати, плю, плеш,** *гл.* 1) Подсыпать, подсыпать. *Буде сіна підкладати, буде вівса підсипати.* Чуб. V. 942. 2) Подливать, подлить. *Підсипала борщу.* 3) Класть, подложить яйца подъ насѣдку. Чуб. I. 62. *Квочку підсипати годиться увечері.* Грин. I. 16. *Захотілось бабусенці та розбагатіти, підсипала куріпоньку, щоб вивела діти.* Нп.

Підсипатися, паюся, ешся, сов. в. **підсипатися, плюся, лешся,** *гл.* Подольщаться, подольститься, заискивать, разсыпаться мелкимъ бѣсомъ. *Уже мене давно не любиш, а тілько п'яний і голубиш, одсунься геть, не підсипайсь!* Котл. Ен. VI. 36. *Ой до мене губерець підсипавсь і любови добивавсь, добивавсь.* Котл. Мч. 475.

Підсипка, ки, *ж.* 1) Подсыпаніе. 2) Порохъ, насыпаемый на полку кремневаго ружья. Шух. I. 231. 3) Отруби или мука насыпаемыя хлѣбопеками на лопату, чтобы сырой хлѣбъ не приставалъ къ ней во время сажанія въ печь. Волын. г. ЕЗ. V. 89.

Підситок, тка, *м.* Негустое сито. *За підситок і ночовки так-сяк узялася.* Мкр. Н. 5. Ум. **Підситечок.** *Заховаю під припічком, та й покрию підситечком.* Чуб. V. 666.

Підсихати, хаю, еш, сов. в. **підсохти, хну, неш,** *гл.* Подсыхать, подсохнуть. *А дров нарубав гнилих, та вони підсохнуть трохи та й займуться.* Рудч. Ск. I. 124.

Підсівки, *мн.* Посѣвъ на краю поля. Ум. **Підсівочки.** *Що ж він там діє?—Пшеницю віє ходімо ми му заколядуймо, чей же він нам дасть хоч відвійочки, хоч відвійочки на підсівочки.* Гол. IV. 9.

Підсідати, даю, еш, сов. в. **підсісти, сяду, деш,** *гл.* Поддѣвать, поддѣть, причинить вредъ. *Підсів мене сей рік.* Мир. Пов. II. 54.

Підсідатися, даюся, ешся, сов. в. **підсістися, сядуся, дешся,** *гл.* О молокѣ: образовывать, образовать на поверхности сливки. *Молоко підсідається.*

Підсідельний, а, е. Подсѣдельный.

Пі́дсідка, ки, *ж.* Засада. Желех. *На підсідки іти на заяця.* Вх. Зн. 49.

Підсіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підсі́кти, січу́, че́ш,** *гл.* Подсѣкать, подсѣчь.

Підсіка́тися, ка́юся, єшся, сов. в. **підсі́ктися, січу́ся, че́шся,** *гл.* О лошади: сбивать, сбить копыто или поранить ногу.

Підсі́кти, ся. См. **Підсікати, ся.**

Підсі́ненко, ка, *с.* Ум. отъ **підсіння.**

Підсі́ння, ня, *с.* Крыльцо подъ навѣсомъ. Чуб. V. 65. *Ідуть вони без вдовине подвір'я, вдовина дочка замітає підсіння.* Чуб. V. 1078. Ум. **Підсі́ненько, підсі́ннячко.** *Красная Марусенько, не виходь раненько на нове підсіненько.* Лукаш. 157.

Підсі́сти, ся. См. **Підсідати, ся.**

Підсі́яти, сі́ю, еш, *гл.* Посѣять еще немного.

Підска́кувати, кую, еш, сов. в. **підско́чити, чу, чиш,** *гл.* 1) Подскакивать, подскочить вверхъ, подпрыгивать, подпрыгнуть. *Підскакує, як зінське щеня.* Ном. № 3406. 2) Подскакивать, подскочить къ чему, кому. Рудч. Ск. II. 175.

Підска́рбая, бої, *ж.* Казнохранительница въ женскомъ братствѣ. КС. 1890. VII. 92.

Підска́рбій, бія, *м.* Казначей, казнохранитель.

Підска́ржувати, жую, еш, *гл.* Доносить. *Підскаржував на своє товариство.* Ном. № 5509.

Підскі́к, ко́ку, *м.* Прыжекъ, подпрыгиванье. **Підско́ком.** Въ припрыжку. Лохв. у. **В підско́ки.** Быстро, бѣгомъ. *Я в підскоки в кліть.* Федьк.

Підсковзну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Поскользнуться. *А я трохи не захитався, трохи не підсковзнувсь на стежці.* К. Псал. 166.

Підско́чити. См. **Підскакувати.**

Підслизи́ти, зю́, зи́ш, *гл.* Смочивъ, сдѣлать скользкимъ. *Дощем підслизило трохи шлях і коні аж падають.* Грин. II. 231.

Підслі́джувати, джую, еш, сов. в. **підсліди́ти, джу́, диш,** *гл.* Прослѣживать, прослѣдить. *Підслідили його—куди то він несе.* Рудч. Ск. I. 9.

Підслі́па, пи, *об.* Подслѣповатый. *Той Юрко підсліпа.*

Підслі́пий, а, е. Подслѣповатый. *Набріхано про дівку, що вона підсліпа, а вона дуже бачуча.* Грин. I. 126.

Підслі́по, *нар.* Подслѣповато, не свѣтло. *Підсліпо, чадіючи на всю хату, горів йою ґніт.* Мир. Пов. I. 114.

Підслу́хати. См. **Підслухувати.**

Пі́дслухи, хів, *м. мн.* Подслушиваніе. *Двох турчинів на підслухи посилає.* АД. I. 211. **Стоя́ти на пі́дслухах.** Подслушивать.

Підслу́хувати, хую, еш, сов. в. **підслу́хати, хаю, еш,** *гл.* Подслушивать, подслушать. *Підслухав, що змій каже його вбить.* Рудч. Ск. II. 187.

Підсма́жити, ся. См. **Підсмажувати, ся.**

Підсма́жувати, жую, еш, сов. в. **підсма́жити, жу, жиш,** *гл.* Поджаривать, поджарить. *Вона* (той перець) *підсмажила та й положила в горілку.* Г. Барв. 425.

Підсма́жуватися, жуюся, єшся, сов. в. **підсма́житися, жуся, жишся,** *гл.* Поджариваться, поджариться.

Підсмали́ти. См. **Підсмалювати.**

Підсма́лювати, люю, еш, сов. в. **підсмали́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Опалять, опалить снизу. 2)—**молоду́.** Поѣздъ съ новобрачной провозить въ воротахъ двора мужа черезъ разложенный на землѣ огонь. МУЕ. III. 143.

Підсмета́нник, ка, *м.* Раст. Agrimonia eupatoria. Вх. Пч. II. 28.

Підсмика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підсми́кати, каю(чу), еш(чеш),** *гл.* Поддергивать, поддернуть, подобрать. *Підсмикають сорочку.* Чуб. VII. 428. *Підсмикане, підтикане та й гайда по хаті.* Ном., стр. 300, № 335.

Підсмика́тися, ка́юся, єшся, сов. в. **підсми́катися, каюся(чуся), єшся(чешся),** *гл.* Поддергивать, поддернуть, подбирать, подобрать платье. *І підсмикалася, і підтикалася, і підперезалася.* Стор. МПр. 158.

Підсмі́ювати, юю, еш, *гл.* Подсмѣиваться. *У беседі зо всіма і говорить, і регочеться, і підсміює.* Кв. *А ти запевне не посмів?—йому підсміює лисиця.* Гліб.

Підсніжча́, ча́ти, *с.* = **Підворотень.** Вас. 181.

Підсоби́ти. См. **Підсобляти.**

Підсобі́йний, а, е, підсобі́йник, ка, *м.*=**Підоубійний, підсубійник.** Мнж. 481.

Підсо́бка, ки, *ж.* Подмога, помощь, поддержка. *Сама ж я годую ту дитинку, сама зробляю,—нема мені підсобки ніякої ні від кого.* Павлогр. у.

Підсобля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **підсоби́ти, блю́, биш,** *гл.* Помогать, помочь. *От може Кирило та Панько підсоблять яму копати.* Мир. Пов. II. 119.

Підсоловій, вія, *м.* Пт. Silvia hypolais, пѣночка. Вх. Пч. II. 14.

Підсолоджувати, джую, еш, сов. в. **підсолодити, джу, диш,** *гл.* Подслащивать, подсластить.

Підсохти. См. **Підсихати.**

Підсошок, шка, *м.* Подпорка въ плетнѣ.

Підспівач, ча, *м.* 1) Подпѣвающій. 2) Плохой поэтъ, подражатель. К. (Желех.).

Підспівувати, вую, еш, *гл.* Подпѣвать.

Підспідок, дку, *м.* Нижняя корка хлѣба.

Підспіль. *нар.*=Суспіль. *Кумова хата стоїть підспіль з мовю.* Волч. у.

Підсприсувати, сую, еш, *гл.* Подставить **спрису.** (См.) Гайсин. у.

Підстава, ви, *ж.* 1) Основаніе. *Підстави у токарні.* Шух. I. 305, 306. 2) Замѣна. *І не вийду, і не встану, вишлю меншу сестру на підставу.* Чуб. V. 351.

Підставити. См. **Підставляти.**

Підставляти, ляю, еш, сов. в. **підставити, влю, виш,** *гл.* 1) Подставлять, подставить. *Підстав, дівко, коновочку під гладючу головочку.* Чуб. V. 915. *Уже тепер годі за вас підставляти шию.* МВ. I. 138. 2)—**що.** Замѣнять, замѣнить чѣмъ, дать въ замѣну. *Товар у кого захорів,—уже він свій підставить.* Г. Барв. 137.

Підстарий, а, е. Не молодыхъ лѣтъ. Г. Барв. 86. *Воли у мене підстарі були—літ з десять було їм,—так я й продав, продав, а собі купив молодчі.* Волч. у.

Підстаркуватий, а, е=**Підстарий.** *Люде підстаркуваті.* Г. Барв. 305.

Підстароста, ти, *м.* 1) Помощникъ **старости 1.** 2) Помощникъ **старости** на свадьбѣ. Маркев. 130. *Старости, пани підстарости! благословіть молодих вивести з хати на двір погуляти.* Кв.

Підстаростич, ча, *м.* Сынъ **підстарости 1.** К. ЦН. 189.

Підстарший, а, е. Слѣдующій за старшимъ. *Старша сестра коня веде, а підстарша зброю несе.* Чуб. V. 890. *Підстарші дружки.* МУЕ. III. 89.

Підстеп, пу, *м.* Возвышенный лугъ съ растительностью, переходною въ степной. Вас. 206.

Підстерегти. См. **Підстерігати.**

Підстерігати, гаю, еш, сов. в. **підстерегти, жу, жеш,** *гл.* 1) Подстерегать, подстеречь. *Як би я свою* (жінку) *підстеріг в чім, тут би їй і доклав воза.* Котл. МЧ. 472. 2) Замѣчать, замѣтить. *Підстерігав мій братуха, що у мене на думці щось криється.* Рудч. Ск. I. 133.

Підстилати, лаю, еш, сов. в. **підіслати, стелю, леш,** *гл.* *Як дитина падав, то Бог подушку підстилав.* Ном. № 9249.

Підстилатися, лаюся, ешся, сов. в. **підіслатися, підстелюся, лешся,** *гл.* 1) Подстилаться, подослаться. 2) Заискивать, подлаживаться, подладиться подъ кого. *Бже під його підстилались козаки й міщане.* Мкр. Н. 7.

Підстирити, рю, риш, *гл.* **Підстирила й мене стира!** Дернула и меня нелегкая.

Підстіжжя, жя, *с.* Подстожье.

Підстіжок, жку, *м.* Небольшой стогъ.

Підстілка, ки, *ж.* Подошва башмака. Вх. Зн. 49. См. **Підкладка.**

Підстілля, ля, *с.* Мѣсто подъ столомъ. Чуб. IV. 306.

Підстовба, би, *ж.*=**Стовба 1.**

Підстожене, ня, *с.* = **Підстіжжя.** Kolb. I. 63.

Підстожини, жин, *ж. мн.* Мякина, части колосьевъ и зерно, обсыпающіяся вокругъ стога при кладкѣ его. Рк. Левиц.

Підстолини, лин, *ж. мн.* Сундукъ на ножкахъ, устраиваемый въ видѣ части крестьянскаго стола подъ столечницей. Вх. Зн. 49.

Підстрелити, лю, лиш, *гл.* Подстрѣлить. *Ой як стрелив Нечаєнко,—коника підстрелив.* КС. 1882. III. 537. *Устав ото він та й хотів уже сороку підстрелити.* Рудч. Ск. I. 136.

Підстрибнути. См. **Підстрибувати.**

Підстрибування, ня, *с.* Подскакиваніе, подпрыгиваніе.

Підстрибувати, бую, еш, сов. в. **підстрибнути, ну, неш,** *гл.* Подпрыгивать, подпрыгнуть.

Підстригання, ня, *с.* Подстриганіе, подстрижка.

Підстригати, гаю, еш, сов. в. **підстригти, жу, жеш,** *гл.* Подстригать, подстричь. *З панами не міряйся чубами, бо як довгий, то підстрижуть.* Ном. № 1204.

Підстригатися, гаюся, ешся, сов. в. **підстригтися, жуся, жешся,** *гл.* Подстригаться, подстричься. *В черницях добре жити, тільки треба підстригатися.* Чуб. V. 381.

Підстріха, хи, *ж.* Мѣсто під **стріхою.**

Підстрішок, шку, *м.*=**Підстріха.**

Підстрішшя, шя, *с.*=**Підстріха.** К. ПС. 84.

Підстромити, млю, миш, *гл.* Подоткнуть.

Підстрочити, чу, чиш, *гл.* Подстрекнуть. *Це він його підстрочив.*

Підструга́ти. См. **Підстругувати**.

Підстру́гування, ня, *с.* Подстрагиваніе, подстружка.

Підстру́гувати, гую, еш, сов. в. **підструга́ти, га́ю, еш**, *гл.* Подстрагивать, подстрогать.

Підструме́нт, ту, *м.* Въ водяной мельницѣ: каждый изъ двухъ параллельныхъ брусковъ, лежащихъ на особой подставкѣ, на нихъ покоится **ва́льниця**, на которой вращается шипъ вала. **Підструме́нтів** двѣ пары: снаружи и внутри мельницы. Черниг. у.

Підстру́нчити. См. **Підструнчувати**.

Підстру́нчувати, чую, еш, сов. в. **підстру́нчити, чу, чиш**, *гл.* Подстрекать, подстрекнуть, подущать. *Як не підструнчував громаду, а по його не сталося.* Мвр. Пов. I. 158.

Підстрю́чити. См. **Підстрючувати**.

Підстрю́чувати, чую, еш, сов. в. **підстрю́чити, чу, чиш**, *гл.* Подстрекать, подстрекнуть, подбить. *А він підстрюче їх, а сам наче й не він.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Підступ, пу, *м.* Хитрость, коварство. Єв. Мр. VII. 32. *Кого силою грабують, з кою підступом здирають.* К. Псал. 59.

Підступа́ти, па́ю, еш, сов. в. **підступи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Подступать, подступить, подойти. *Ні підступи до його.* Ном. № 2543. *От тільки що хотів Іван до колодязя підступить,—аж тут як зачхали змії.* Рудч. Ск. I. 135.

Підступни́й, а́, е́. Коварный. *Гидке, як зрада підступна лукава.* К. XII. 53.

Підстьоба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Подстегать.

Підстьобну́ти, бну́, не́ш, *гл.* Хлестнуть кнутомъ? *Та ба! мари не підстьобне!* Котл. Ен. VI. 39.

Підсубі́йний, а, е. Подливной. *Підсубійне колесо у млині. Підсубійний млин.* Kolb. I. 61.

Підсубі́йник, ка, *м.* Подливная мельница. Левч. 70.

Підсубі́йок, йка, *м.*=**Підсубійник**. Ном. № 3130.

Підсува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **підсу́нути, ну, неш**, *гл.* 1) Придвигать, придвинуть, пододвинуть. *Підсунув стіл ближче до лави.* 3) Подсовывать, подсунуть. *Підсунув шапку на саме тім'я.* Кв. *Згодом і вуньою підсунемо.* Стор. М. Пр. 45. 2) Пододвигать, пододвинуть подъ что. *Висовував з під ліжка якусь скриню і не підсовував її, а кидав серед хати.* Левиц. Пов. 6.

Підсува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **підсу́нутися, нуся, нешся**, *гл.* Придвигаться, придвинуться, пододвинуться.

Підсу́дник, ка, *м.* Подсудимый. *Ваш підсудник.* К. Бай. 120.

Підсу́дній, я, е. Находящійся подъ судомъ, подсудимый. *Йому не минеться; аби трохи де вкрав, то зараз його зроблять підсуднім чоловіком.* Васильк. у. *І що то кажіть? Одколи живу на світі,—не траплялося, щоб підсуднього настановили громадським урядником.* Васильк. у.

Підсу́док, дка, *м.* Засѣдатель уѣзднаго суда. *Тут всякії були цехмистри і ратмани, і бурґомистри, судді, підсудки, писарі.* Котл. Ен. *Суддею був ведмідь, вовки були підсудки.* Греб. 365.

Підсу́канець, нця, *м.* Родъ кушанья: кукурузная мука, разболтанная въ молокѣ съ водой. Вх. Зн. 49.

Підсука́ти. См. **Підсукувати**.

Підсу́кувати, кую, еш, сов. в. **підсука́ти, ка́ю, еш**, *гл.* Засучивать, засучить, подворачивать, подворотить (рукава, брюки). *Штани вибійчані, підсукані аж до колін.* Мир. ХРВ. 11.

Підсу́нути, ся. См. **Підсувати, ся**.

Підсусі́ддя, дя, *с.* 1) Состояніе **підсусі́дка**. 2) *соб.*=**Підсусідки**.

Підсусі́джуватися, джуюся, єшся, сов. в. **підсусі́дитися, джуся, дишся**, *гл.*—до ко́го. Жить, находиться у кого въ положеніи **підсусі́дка**. *До його всі підсусіджувалися.* Драг. 218.

Підсусі́док, дка, *м.* Безземельный крестьянинъ, живущій въ чужомъ домѣ. Сим. 195 (=Хата 175) См. **Сусіда 2**.

Підсуту́жне, *нар.* Тяжело. *А як підсутужне, то й стій, я помелю, каже, а далі ти пустиш коло.* Лебед. у.

Підсу́ччя, чя, *с.* Шворка, на которой привязанъ поплавокъ (**су́чка**) къ якорю лодки (**ду́ба**). Мнж. 179.

Підсуши́ти. См. **Підсушувати**

Підсу́шувати, шую, еш, сов. в. **підсуши́ти, шу́, шиш**, *гл.* Подсушивать, подсушить.

Підтака́ти, ка́ю, еш, *гл.* Поддакивать.

Підта́качка, ки, об. Поддакивающій человѣкъ. Въ шутку такъ называютъ второго свата (**ста́росту**). *Незабаром—рип у хату до Векли старости: один таки сусід її, а другий, підтакачка, салдат.* Кв. II. 118.

Підта́кувати, кую, еш, *гл.*=**Підтакати**.

Підтанцьо́вувати, вую, еш, *гл.* Приплясывать.

Підтекти́. См. **Підтікати**.

Підтéрти. См. **Підтирати**.

Підтика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підти́кати**, чу, чеш и **підіткну́ти**, ну́, неш, *гл.* Подтыкать, подоткнуть, подсунуть. *Уже, підтикавши десь поли, фуриюв добре на́вісна.* Котл. Ен. II. 32. *Паничу, я вас підтичу.* Ном.

Підтика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **підти́катися**, чуся, чешся и **підіткну́тися**, ну́ся, нешся, *гл.* Подтыкаться, подоткнуться, подсунуться. *Підтикалась, підсмикалась, йду гречки косити, а щоб мені запащини та й не заросити.* Нп. *Шкапові чоботи набув, підтикався, підперезався і пояс цупко підтягнув.* Котл. Ен.

Підтина́ти, на́ю, еш, сов. в. **підтя́ти** и **підітну́ти**, ну́, неш, *гл.* Подрѣзывать, подрѣзать, подсѣкать, подсѣчь, подрубливать, подрубить. *А буря жито як серпом підтинала.* Канев. у. *Підтяли кучері нам тръом.* Млак. 96. 2) Стегать, стегнуть кнутомъ. *А о мене, ворон-коня твою, та й не дбаєш, а догори їдеш, мене підтинаєш.* Гол. I. 111.

Підти́нник, ка, *м.* Раст. Scrophularia nodosa L. ЗЮЗО. I. 135.

Підтира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **підтéрти**, ді́тру́, треш, *гл.* Подтирать, подтереть. Драг. 14.

Підтита́рій, рія, *м.*=**Підтитарний**. Желех.

Підтита́рний, ного, *м.* Церковный подстароста. Зміев. у.

Пі́дтич, чі, *ж.* Палка для развѣшиванія сѣти. *Хазяїн позабивав рядами підтичі для мереж та неводів.* Левиц.

Пі́дтичка, ки, *ж.* 1)=**Підтічка**. Kolb. I. 37. 2) Шерстяной кушакъ краснаго цвѣта съ кистями на концахъ, нашивается на запа́ску сверхъ сборокъ послѣдней и обвязывается вокругъ таліи. Вас. 170.

Підтіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **підтекти́**, течу́, че́ш, *гл.* Подтекать, подтечь.

Підті́панка, ки, *ж.* 1) Неряха, женщина съ испачканнымъ въ грязь подоломъ. 2) Потаскуха. *Де ся підтіпанка вмішалась, там верб'я золоте росло.* Котл. Ен. VI. 12.

Пі́дтічка, ки, *ж.* Пришитая къ верхней части нижняя часть рубахи внизъ отъ пояса (изъ болѣе толстаго полотна). Хрьк. г.

Підтова́рник, ка, *м.* Бревнышко, подкладываемое подъ лодку при вытаскиваніи ея на берегъ. (Стрижевск.).

Підто́вкачка, ки, *м.* Въ кабакѣ: тотъ, на обязанности котораго лежитъ подталкивать пьющихъ ведку, чтобы она выливалась обратно въ кадь. Кв.

Підтовкти́, чу́, че́ш, *гл.* Истолочь недостающее количество.

Підто́ки, ток, *ж. мн.* Бревно, соединяющее переднюю часть воза съ задней. Рудч. ЧП. 249. Чуб. VII. 402. Kolb. I. 66. *Полудрабки все грабові, а підтоки все кленові.* Нп.

Підтоми́тися. См. **Підтомлятися**.

Підтомля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підтоми́тися**, млю́ся, мишся, *гл.* *Я підтомилась... по житу блудячи.* Г. Барв. 351.

Підтопи́ти. См. **Підтоплювати**.

Підто́плювати, люю, еш, сов. в. **підтопи́ти**, плю́, пиш, *гл.* 1) Затапливать, затопить, залить водой. *Ой скоро дівчина на човен ступила, тихая вода човен підтопила.* Чуб. V. 367. 2) Затапливать, затопить печь, поджечь въ печи дрова. *Підтопили в печі, гріли окропи.* Мир. Пов. II. 99.

Підто́птаний, а, е. 1) Стоптанный. *Підтоптані чоботи.* 2) Старый, пожилой, пожившій. *Чоловік підтоптаний.* Г. Барв. 178. *Лучча за мене й не піде, бо я підтоптаний.* Г. Барв. 413. **Підто́птаний пани́ч**. Старый холостякъ.

Підтопта́ти, пчу́, чеш, *гл.* 1) Истоптать. *Підтоптати чоботи;—траву.* 2)—**під но́ги**. Попрать ногами. *Віру християнську під ноги підтопчи.* АД. I. 211.

Підтопта́тися, пчу́ся, чешся, *гл.* 1) Устать отъ ходьбы. 2) Состарѣться, ослабѣть отъ старости. *Я свою вже часточку прожив, слава Богу, підтоптався.* Шевч. 103.

Підто́ржя, жя, *с.* Торговля на базарѣ наканунѣ базарнаго дня. Мир. Пов. II. 97. *Сім баб—своє підторжя.* Ном. № 9085.

Підто́ркувати, кую, еш, сов. в. **підторкну́ти**, ну́, не́ш, *гл.* Подгонять, подогнать (лошадь). *Доріжка добра... тільки підторкує шкапу.* О. 1862. IV. 87.

Підто́чини, чин, *ж. мн.* Самое мелкое зерно, просѣявшееся сквозь решето.

Підточи́ти. См. **Підточувати**.

Підточи́ця, ці, *ж.* Рубаха женская не изъ цѣльныхъ полотнищъ, а съ пришитой нижней частью. *В водільній сорочці, як умре, ховати, а в підточиці не можна.*

Підточка, ки, *ж.*=**Підтічка.** Чуб. VII. 426.

Підто́чування, ня, *с.* Дѣйствіе отъ глагола **підто́чувати.**

Підто́чувати, чую, еш, сов. в. **підточи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) О червяхъ, мышахъ: подтачивать, подточить, подъѣсть. *Робак підточив* (яблуню). Чуб. II. 135. 2) Наставлять, наставить, пришить кусокъ матеріи. 3) Цѣдить, нацѣдить въ добавку. *Підточи наливки в пляшку.* 4) Просѣивать, просѣять зерно на решето.

Підтра́вний, а, е. О косѣ: хорошо насаженная, по рукѣ. Мнж. 189.

Підтрою́дити, джу, диш, *гл.* Наусь-кать, настроить. *Не в чім старий росходивсь,—аж то його панич підтроюдив.* Харьк. г.

Підтруси́ти. См. **Підтрушувати.**

Підтрухну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Підтрусити.**

Підтру́х(ну)ти, ну, неш, *гл.* Подгнить (о деревѣ).

Підтру́шувати, шую, еш, сов. в. **підтруси́ти, шу́, сиш,** *гл.* 1) Подбрасывать, подбросить. *Підтруси трошки сінця.* 2) Встряхивать, встряхнуть. *Підтруси мішок, щоб овес улігся.*

Підту́мок, мка, *м.* Помѣсь; ублюдокъ. *То не справжній хорт—підтумок. Ні швець, ні мнець, ні чор-зна-що: ото підтумок.* Кобел. у.

Підту́патися, паюся, ешся, *гл.* Устать отъ ходьбы, отъ движенія.

Підту́пувати, пую, еш, *гл.* Топать въ тактъ ногами.

Підту́пцем, *нар.*=**Підтюпцем.** Кв.

Підтюпцем, *нар.* Бѣгомъ, рысцой. *І в ратуш підтюпцем сунулись.* Котл. Ен. IV. 52.

Підтя́га, ги, *м.* Воръ. *У Турна був сутяга, брехун, юриста, крюк, підтяга, і ділом Турна заправляв.* Котл. Ен. VI. 52.

Підтяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **підтягти́, гну́, неш,** *гл.* 1) Подтягивать, подтягнуть; подтаскивать, подтащить. 2) Только сов. в. Мочь потащить, сдвинуть съ мѣста. *Циган узяв келеп,—насилу підтягне.* Рудч. Ск. II. 188.

Підтяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **підтягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* Перетаскивать, перетащить пловучую сукновальню на другое мѣсто. Вас. 173.

Підтя́гач, ча, *м.* Ремень, которымъ сапожникъ притягиваетъ матеріалъ къ колѣну. КС. 1890. VII. 101.

Підтя́гувати, гую, еш, *гл.*=**Підтягати.**

Підтя́жка, ки, *ж.* Веревка, которою привязывается задняя ось повозки. (Залюб.).

Підтя́ти. См. **Підтинати.**

Підуздрі́ти, вдрю́, риш, *гл.* Подсмотрѣть. *Хиба, може, тілько Петро як небудь підуздрів їх, бо пильно слідив за Оксаною.* Кв.

Підупада́ти, да́ю, еш, сов. в. **підупа́сти, паду́, де́ш,** *гл.* 1) Приходить, прійти въ упадокъ. *Деякі великі* (ярмарки) *підупали.* О. 1861. IX. 181. 2) Бѣднѣть, обѣднѣть. *Як я се добро мав, то я тоді кумував, а як тепер підупав, то я вже не кум став.* Чуб. I. 233. 3)—**на силах.** Ослабѣвать, ослабѣть.

Підупа́лий, а, е. Пришедшій въ упадокъ, ослабѣвшій, обѣднѣвшій. *Був колись він і здоровий, і заможний, а тепер зовсім підупалий. Підупале господарство.*

Підупа́сти. См. **Підупадати.**

Піду́ст, та, *м.* **піду́ства, ви,** *ж.* Рыба. Chondrostoma nasus. Вх. Пч. II. 19.

Піду́стов, тви, *ж.*=**Підуства.** Вх. Пч. II. 19.

Підучи́ти, ся. См. **Підучувати, ся.**

Піду́чувати, чую, еш, сов. в. **підучи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Выучивать, выучить тверже. 2) Учить, научить; подготовить, помочь въ ученіи.

Піду́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **підучи́тися, чу́ся, чишся,** *гл.* Подготовляться, подготовиться ученіемъ.

Підхарчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Підхарчувати.**

Підхарчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.*=**Підхарчуватися.** *Подадуть ласу потраву, як уже добре підхарчилися.* Ном. № 11967.

Підхарчува́ти, чу́ю, еш, *гл.* Подкормить.

Підхарчува́тися, чу́юся, ешся, *гл.* Подкормиться; нѣсколько наѣсться.

Підхвали́ти. См. **Підхвалювати.**

Підхва́лювати, люю, еш, сов. в. **підхвали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Прихваливать, прихвалить. Левиц. I. 80. *Батько ті играшки підхвалював.* Мир. ХРВ. 83.

Підхва́т, ту, *м.* Рыболовный снарядъ.=**Підклад 3.** Вх. Пч. II. 23.

Підхва́тистий, а, е=**Підлепчастий.** *Підхватисті штани.* Лохв. у.

Підхвати́ти, ся. См. **Підхвачувати, ся.**

Підхва́чувати, ся, чую, ся, еш, ся. сов. в. **підхвати́ти, ся, чу́, ся, тиш, ся,** *гл.*=**Підхоплювати, ся, підхопити, ся.**

Підхве́бель, ля, *м.* Испорч. фельдфебель. *Буде мені товчеників від... підхвебеля за те, що опізнився.* Грин. II. 295.

Підхвістя, тя, *с.* Мѣсто подъ хвостомъ. *У собаки підхвістя.* Полт. г.

Підхили́ти, ся. См. **Підхкляти, ся.**

Підхиля́ти, ляю, еш, сов. в. **підхили́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Склонять, склонить подъ что либо. 2) Пріотворять, пріотворить. *Івасьова мати двері підхиляла.* Лукаш. 161. 3) Покорять, покорить, подчинять, подчинить. *Чіпка хоч кого підхилить під себе.* Мир. ХРВ. 253.

Підхиля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підхили́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* 1) Склоняться, склониться подъ что. *Як піду я у луг по калину, да виломлю калинову вітку, да піду я підгинаючись, да піду я підхиляючись, щоб мені віття не подломить.* МУЕ. III. 162. 2) Покоряться, покориться, подчиниться.

Підхі́д, хо́ду, *м.* Подходъ.

Підхлеснýти, нý, не́ш, *гл.* Хлебнуть. *Пан дружко лигав варену, свашка підхлеснула.* Мкр. Н. 36.

Підхмели́тися. См. **Підхмелятися.**

Підхмеля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **підхмели́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Напиваться, напиться пьянымъ. *І півом ся підхмеляли і горілицею.* Гол. III. 485.

Підхо́дити, джу, диш, сов. в. **підійти́, дійдý, деш,** *гл.* 1) Подходить, подойти. *Підходять до теї хатки—аж кіт їсть м'ясо.* Рудч. Ск. I. 22. 2) Быть похожимъ на кого. *Чоловік до чоловіка бува підходе.* Волч. у. 3)—**під ко́го.** Соблазнять, соблазнить кого. К. ЦН. 220. *Можна під її підійти, чи ні?* О. 1862. VII. 37. 4) Подниматься, подняться. *Як пустили його в колодязь, то вода вгору підходить.* Рудч. Ск. I. 102 *Тісто підходить.* 5)—**під мислі.** Нравиться, понравиться. *Хорошая дочка твоя під мислі підходить.* Чуб. V. 901. 6)—**під ла́ску.** Пріобрѣтать, пріобрѣсть чью любовь, благосклонность. 7)—**що.** О водѣ: подмывать, подмыть, течь подъ что. *Де ти, барвінку, ріс, ріс, що такий красний виріс? Я в лісі при керниці, при студеній водиці; мене вода підходила, мене вона холодила.* О. 1862. IV. 3. 8)—**кого́.** Брать, взять кого хитростью. *Ми тобі дамо гроші які схочеш великі, лише ти підійди его, чим би го з світа мож зігладити.* Гн. I. 36. Соблазнять, соблазнить. *Нечистий дух ся з'явив з первовіки і взяв підходити чоловіка. А чим підходив? гріхми.* Ез. V. 100. 9) **Підійти́ ди́мом.** Побывъ въ дыму, отдавать, пахнуть дымомъ. *Жито димом підійшло, як пожежа була, так чоловік дешево продавав.* Г. Барв. 299.

Підхожда́ти, да́ю, еш, *гл.*=**Підходити.** *Тоді то жид-рандар стиха підхождав.* АД. II. 22.

Підхо́жий, а, е. Похожій. *Вийшла дівчинка, підхожа до молодого гусеняти.* Г. Барв. 42.

Підхопи́ти, ся. См. **Підхоплювати, ся.**

Підхо́плювати, люю, еш, сов. в. **підхопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Подхватывать, подхватить. *І вихор їх серед ночі підхопить.* К. Іов. 58.

Підхо́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **підхопи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Схватываться, схватиться съ мѣста, вскочить, подняться быстро. *Минала ніч, що й не оглянулись, і сонечко підхопилось.* Св. Л. 295.

Підцо́брити, рю, риш, *гл.* Стибрить, стащить. *Нишком... пляшечку оковитої підцобрить.* Св. Л. 6.

Підцýпити, плю, пиш, *гл.* 1) Подтянуть, подтащить. 2) Стибрить, стащить. *Нишком підцупить та й нишком збути.* О. 1862. I. 29.

Підцько́вувати, вую, еш, сов. в. **підцькува́ти, кую́, е́ш,** *гл.* 1) Натравлять, натравить. *Підцькував индика собакою.* 2) Подзадоривать, подзадорить, раздразнить. *Підцьковує Грицька на погибель.* Г. Барв. 460. *Щоб все, що бачив, роскизати і щоб Дарса підцькувать.* Котл. Ен. *Ще було й діда підцьковує, щоб гриз голову своїй дочці.* Чуб. II. 97.

Підцю́кати, каю, еш, *гл.* Подрубить топоромъ.

Підцюкнýти, нý, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **підцюкувати.** Подстрекнуть. *А там послі нечистий таки знов силу візьме, підцюкне і потягне низку добру до погибелі.* Кв. *Підцюкнула нечиста сила.* О. 1862. IV. 77.

Підча́с, су, *м.* Родъ супа изъ листьевъ свеклы. Фр. Пр. 111

Підчепури́ти, рю́, ри́ш, *гл.*=**Причепурити.** *Підчепури, донечко люба, нашу хатину.* О. 1862. IV. 71.

Підчервони́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Подкрасить красной краской.

Підчере́вий, а, е. Подбрюшный.

Підчере́вина, ни, *ж.* Подбрюшина.

Підче́рнювати, нюю, еш, сов. в. **підчорни́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* Подчернивать, подчернить.

Підчеса́ти. См. **Підчісувати.**

Підчикрíжити, **жу**, **жиш**, *гл.* Подрѣзать коротко.

Підчúнка, **ки**, *ж.* Оборка на подолѣ юбки. Гол. Од. 21.

Підчúстити. См. **Підчищати**.

Підчищáти. **щáю**, **еш**, сов. в. **підчúстити**, **щу**, **стиш**, *гл.* 1) Подчищать, подчистить. 2) Красть, украсть. *Хто се у мене підчистив їх?*

Підчúхвіст, **хвоста**, *м.* Прохвостъ. Рк. Левиц.

Підчíпок, **пка**, *м.* Подшивникъ. Черк. у.

Підчíсувати, **сую**, **еш**, сов. в. **підчесáти**, **шý**, **шеш**, *гл.* Зачесывать, зачесать вверхъ.

Підчорнúти. См. **Підчорнювати**.

Підчýлити. См. **Підчулювати**.

Підчýлювати, **люю**, **еш**, сов. в **підчýлити**, **лю**, **лиш**, *гл.* Въ плоту сплавного дерева срѣзывать концы бревенъ снизу наискось. Шух. І. 181.

Підчухрáти, **рáю**, **еш**, *гл.* Обрубить нижнія вѣтви.

Підшальóвувати, **вую**, **еш**, сов. в. **підшалювáти**, **лю́ю**, **еш**, *гл.*=**Підшильовувати**, **підшилювати**.

Підшивáйло. **ла**, *м.* Подлипайло. *То підшивайло — підлижеться.*

Підшивáти. **вáю**, **еш**, сов. в. **підшúти**, **шúю**, **еш**. *гл.* Подшивать, подшить.

Пíдшивка, **ки**, *ж.* 1) Подкладка. НВолын. у. *Одежина суконна чорна з сірою підшивкою.* Св. Л. 303. 2) Дратва, которой подшиваютъ подошвы.

Підшúйник, **ка**, *м.*=**Підчіпок**. (Залюб.)

Підшúйок, **йка**, *м.*=**Підгірля**. Рудч. Чп. 250.

Підшильóвувати, **вую**, **еш**. сов. в. **підшилювáти**, **лю́ю**, **еш**, *гл.* Обшивать, обшить шалевкой. Змієв. у.

Підшúти. См. **Підшивати**.

Підшкильнýти, **нý**, **нéш**, *гл.* Посмѣяться надъ кѣмъ, уколоть насмѣшкой. *Воно було й на лад пішло у їх ділю, та Ілько підшкильнув пана трохи, а він і каже: „як отак шкилювати з мене, так шкода! не найму землі".* Волч. у.

Підшкýрний, **а**, **е**. Подкожный.

Підштáнки, **ків**, *м. мн.* Подштаники, исподніе штаны. (Залюб.).

Підштовхнýти. См. **Підштовхувати**.

Підштóвхувати, **хую**, **еш**, сов. в. **підштовхнýти**, **нý**, **нéш**, *гл.* Подталкивать, подтолкнуть.

Підштрикень, **кня**, *м.* Въ игрѣ въ **свивертень**, когда играющій бросаетъ свою палку съ цѣлью попасть въ другую, лежащую на землѣ: прохожденіе конца брошенной палки подъ лежащей на землѣ. Ив. 21.

Підштрикнýти. См. **Підштрикувати**.

Підштрúкувати, **кую**, **еш**, сов. в. **підштрикнýти**, **нý**, **нéш**, *гл.* 1) Подкалывать, подколоть. 2) Подзадоривать, подзадорить. *Сатана знає, чим підштрикнути.* Кв.

Під'ю́джувати, **джую**, **еш**, сов. в. **під'ю́дити**, **джу**, **диш**. *гл.* Подстрекать, подстрекнуть къ чему, подбить. Желех. См. **Юдити**.

Під'ядлівчак, **ка**, *м.* Пт. Sitta europaea, поползень. Вх. Лем. 449.

Під'язáти, -**ся**. См. **Під'язувати**, **ся**.

Під'язúчниця, **ці**, *ж.* Родъ дѣтской болѣзни. ЕЗ. V. 83.

Під'я́зник, **ка**, *м.* Служащій для подвязыванія. Ум. **Під'язничок**. *У мене в скрині той платочок під'язничок, що під'язую зімою.* Змієв. у.

Під'я́зувати, **вую**, **еш**, сов. в. **під'язáти**, **жý**, **жеш**, *гл.*=**Підв'язувати**, **підв'язати**.

Під'я́зуватися, **зуюся**, **ешся**, сов. в. **під'язáтися**, **жýся**, **жешся**, *гл.*=**Підв'язуватися**, **підв'язатися**.

Під'ярок, **рка**, *м.* *Соб.* Полугодовалые ягнята, съ которыхъ можно стричь шерсть. Вас. 198.

Пíжити, **жу**, **жиш**, *гл.* 1) О дождѣ: сильно лить. 2) Бить, колотить (человѣка). *Як же хлопці зачнуть піжить, то аж пір'я летить.* О. 1862. II. 57.

Пíжмурки, **рок**, *ж. мн.* Родъ игры: жмурки. Мил. 54. *Діти в білих сорочках у піжмурки в яру гуляють.* Шевч. 407.

Піздріти, **дрю**, **риш**, *гл.* Посмотрѣть. *Іди піздри, старостоньку, чи високо місяченько.* Гол.

Пізнавáти, **наю**, **éш**, сов. в. **пізнáти**, **нáю**, **еш**, *гл.* Узнавать, узнать. *Ой як би я зозуленька, ой крилечка мала... то б я свою миленькою по шапці пізнала.* Мет. *З ким жити, того й пізнавати.* Чуб. І. 251.

Пізнавáтися, **наюся**, **éшся**, сов. в. **пізнáтися**, **нáюся**, **ешся**, *гл.* 1) Узнаваться, быть узнаннымъ. 2) Знакомиться, познакомиться. *Як я звідтам повертався, послухайте, з ким пізнався.* Грин. III. 611.

Пізнúтися, **ню́ся**, **нишся**, *гл.* Запаздывать, опаздывать. *Не люблю пізнитись.* Г. Барв. 303. *Пізниться з своїм господарством усяка вдова.* Г. Барв. 264.

Пíзний, **я**, **е**. Поздній. *Було се пізньої*

осени. Г. Барв. 122. *Ой жаль мені ранньою кування і пізньою літання*. Мет. 152.

Пізніхі́рочка, ки, *ж.* Поздно родившійся (ребенокъ), поздно выведшійся (птенецъ). Маркев. 91. *Чого це у вас, бабо, курча погане?—Е, це в мене пізніхірочка*. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Пізно, *нар.* Поздно. Ум. **Пізне́нько.** *Ой пізненько, нераненько із вулиці ходиш*. Нп.

Пізрі́ти, зрю, риш, *гл.* = **Піздріти.** *Пізрю горі, долів,—не виджу милого; пізрю же я, пізрю на широке поле, аж там мій миленький... оре*. Гол. І. 336.

Пі́зьма, ми, *ж.* Гнѣвъ. Шух. І. 34.

Пі́йло, ла, *с.* 1) Пойло. 2) Дурной напитокъ вообще.

Пійма́ти, ма́ю, еш, *гл.* 1) Поймать. *Упустимі соколонька, да вже й не піймаю*. Мет. *Сестра її там така, що і в ложці води не піймаєш*, т. е. очень быстрая, увертливая. Г. Барв. 202. *Піймали до рук*. О. 1862. IX 70. 2) Попасть. *Максим пошпурив* (на бугая) *грудку. Метка рука як раз піймала серед крутого лоба*. Мир. ХРВ. 129. 2)—**о́близня.** Потерпѣть неудачу, получить носъ.

Пі́ймиця, ці, *ж.* Участники свадьбы, отправляемые отъ жениха за невѣстой. Kolb. I. 305.

Пійня́ти, йму́, меш, *гл.* = **Поняти.** КС. 1883. IX. 220. *Пійняв його пан Потоцький з коня за чуприну*. Лукаш. *В чистім полі много коней; є і карі, є й гніді. Як іспіймем, то поїдем, як не піймем,—пішки підем*. Грин. III. 195. *Ходи, батеньку, з мене змія здійми!—Нехай тобі той іздійме, хто тебе пійме*. Рк. Макс. *А на заробітках такого пороскаже про себе, що хто його не зна, то всяке пійме віри, що й справді він стоющий хазяїн*. Кобел. у.

Пійня́тися, йму́ся, мешся, *гл.*=**Понятися.** *А з п'яницею жити не піймуся, хиба піду утоплюся*. О. 1861. IV. 83.

Пі́йстра, ри, *ж.* Родъ матеріи. *Жилетку справив із пійстри*. Г. Барв. 359.

Піити́, йду́, деш, *гл.*=**Піти.** *Пійду з села*. Мет. 15.

Пі́кати, каю, еш, *гл.* Издавать пискъ. *Курча в яйці піка*.

Пікине́р, пікині́р, ра, *м.* Пикинеръ. КС. 1899. XII. 301. *А в пікинери вербували, та теж охочих*. Шевч. 591. *Ой як би нам славних запорожців в пікинери забрати*. Грин. III. 601.

Пікине́рія, рії, *ж. соб.* Пикинеры. КС. 1899. XII. 301.

Пікине́рський, а, е. Пикинерскій. КС. 1899. XII. 301.

Пікинерува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Служить въ пикинерахъ.

Пікі́вний, а, е=**Пікний.** *Лопата піківна*. Шух. І. 97.

Піклува́ння, ня, *с.* Заботливость. *Піклування про нашого отамана і пана*. К. МХ. 38.

Піклува́тися, лу́юся, ешся, *гл.* 1) Заботиться, печься. *Та таки й дитина, хоча воно і підросло, та все ж таки треба коло його піклуватись*. Шевч. 2) Безпокоиться. *Тебе не було, не дуже я за тобою піклувалась*. Черк. у.

Пікни́й, а́, е́. Употребляющійся при печеніи хлѣбовъ. *Пікна діжка, лопата*. Борз. у. *Віко од пікної діжі*. МУЕ. III. 144.

Пікува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Встрѣчено въ думѣ объ Алексѣѣ Поповичѣ въ знач.: губить. Ал. Поповичъ говоритъ: *Нехай я буду у Чорному морю головою даруватu, ніж маю я не по вині усе військо пікувати*. АД. І. 183.

Піл, по́лу, *м.* Родъ наръ, помѣщающихся въ украинской хатѣ вдоль задней стѣны на всемъ пространствѣ между печью и боковой стѣной. Сим. 2 Чуб. VII. 382, 386. Ум. **По́лик.** Пирят. у. **Поло́чок.** *У світлиці да на полочку ой шив, шиє молода дівчина чорним шовком сорочку*. Чуб. V. 6.

Пі́лка, ки, *ж.* 1) Полотнище. *Спідниця у сім пілок*. 2) Родъ холстинной шали, надѣваемой женщинами на плечи. Гол. Од 77. 3) Рыболовный снарядъ: родъ бредня. Вх. Пч. II. 21.

Пілля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Полить.

Пілти́на, ни, *ж.* Половина ствола ели расколотаго въ длину. Вх. Лем. 449.

Пілть, ті, *ж.*=**Півть.** Подол. г.

Пі́льга, ги, *ж.* 1) Льгота, облегченіе. К. ЧР. 425. *І мучиться оттут він гірше над усіх грішників, і ніколи не буде йому пільги*. ЗОЮР. І. 311. *Час мені козацьким ногам пільгу дати*. АД. І. 122. 2) Каждое изъ двухъ параллельно расположенныхъ бревенъ, подкладываемыхъ подъ тяжелый предметъ, для скатыванія его по нимъ, напр. для скатыванія бочекъ, бревенъ. Шух. І. 181. **Пільгами** называются также бревна, подкладываемыя подъ **желобъ.**

устроенный для спусканія съ горъ деревьевъ (см. **різи**). Шух. I. 178. Въ **покоподві** называются **пільгами** два параллельныя бревна, прижимающія верхнее бревно (**притяг**) для увеличенія его тяжести. Шух. I. 237.

Пільгува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Облегчать, послаблять.

Пі́льський, а, е. Полевой. Вх. Зн. 49.

Пільх, ха, *м.* Зоол. Arvicola, полевая мышь. Вх. Пч. II. 5.

Пі́ля́, *пред.*=**Біля.** *Піля дороженьки сяду.* Гол. IV. 371.

Пімперля́, ля́ти, *с.* Недоростокъ. *Добре йому знакомі були сі пороги, та переступав він їх ще „пімперлям“, а тепер Іван уже... молодець хоч куди.* Св. Л. 117.

Пі́мста, ти, *м.* Месть.

Пімсти́ти, ся, щу́, ся, стиш, ся, *гл.* Отомстить. *Пімстив свою кару.* Ез. V. 28.

Пі́на, ни, *ж.* Пѣна (у человѣка, животнаго). *Волосся піднялось догори, піна била з рота.* Стор МПр. 19.

Пі́нити, ню, ниш, *гл.* Пѣниться. *Вода так і шумить, хвилями аж пінить.* Чуб. II. 138.

Пі́нка, ки, *ж.* Масло коровье. Ез. V. 61.

Пі́нна, ної, *ж.* Водка: пѣнникъ. Котл. Ен. II. 9. Маркев. 169. Ум. **Пі́нненька.** *Тягли тут пінненьку трояниі.* Котл. Ен. II. 14.

Піння́к, ка́, *м.*=**Пінна.** *Браги й пінняка не п'єш* Мкр. Г. 15.

Пі́нявий, а, е. Пѣнистый.

Піня́ти, пі́му́, меш, *гл.*=**Пійняти.** *Руки розставив, щоб кота того піняти.* Драг. 63.

Пі́няз, за и пі́нязь, зя, *м.* 1) Монета въ $^1/_2$ крейцера. Угор. 2) *мн.* Деньги. Гол. IV. 443. Вх. Лем. 450. Ум. **Пінязо́к, пінязьо́к.**

Піп, попа́, *м.* 1) Попъ, священникъ. **Попа́ в ре́шеті вози́ти.** Утаивать грѣхъ на исповѣди. 2) Пт. Fulica astra, лысуха черная. Вх. Пч. II. 11. 3) Насѣк.=**Зеленяк 1,** Cetonia aurata. Вх. Пч. I. 5.

Пір, по́ру, *м.* Лукъ порей. Уман. у.

Пірва́ти, рву́, веш, *гл.* 1) Порвать, разорвать. 2) Схватить.

Пірва́тися, ву́ся, вешся, *гл.* Броситься. *Гей пірвався та пан Сава до своєї зброї.* Гол. I. 19.

Пі́рваний, а. е=**Спораний.** Вх. Зн. 66.

Піри́на, ни, *ж.* Одно перо, перышко. Ном. № 11612.

Пі́рити, рю, риш, *гл.* 1) О дождѣ: сильно лить=**Піжити 1.** *А на дворі дощ такий пірить.* О. 1862. VIII. 40. 2) Бить, колотить. Грин. III. 446.

Пір'ї́на, ни, *ж.*=**Пірина.** Ном., стр. 292. № 63. Ум. **Пір'ї́нка.**

Пірна́ти, на́ю, еш, сов. в. **пірну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Нырять, нырнуть, погружаться, погрузиться въ воду.

Пірна́ч, ча́, *м.* Булава, въ которой вмѣсто шара рядъ металлическихъ дощечекъ (называющихся **пе́рами**), расположенныхъ вокругъ стержня; знакъ власти полковника. К. ЧР. 425. *Рейментарський пірнач.* К. ЧР. 16.

Пірна́чка, ки, *м.*=**Риндзя.** Вх. Зн. 59.

Пі́рник, ка, *м.* Пряникъ. *Дітворі малій п'ятаччя, пірники й мандрики.* Мкр. Н. 24.

Пірни́коза, зи, Нырокъ, чомга, Podiceps cristatus. Вх. Пч. II. 13.

Пірну́ти. См. **Пірнати,**

Пірце́, ця́, *с.* 1) Перышко. 2) Отдѣльный листокъ растенія **рогі́з.** Вас. 177.

Пі́рчити, чу, чиш, *гл.* Колотить, бить (кого). *Народ як зсадив вовка, як почав пірчить, то вже йому й не хочеться, насилу живий вирвався.* Рудч. Ск. I. 3. *Жене баба квочку з курчатами та пірчить її дубцем.* Грин. I. 203.

Пірчу́н, на́, *м.* Молодой козелъ. О. 1862. V. Кух. 38.

Пі́р'я, р'я, *с.* 1) *Соб.* Перья. *Як павине пір'я на спід потоне.* Макс. 2) Плавники рыбы. Драг. 1. Ум. **Пі́р'ячко.**

Пі́р'яний, а, е. Изъ перьевъ. Желех.

Пір'ячко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **пір'я.** Перышки. *Іди, іди, куріпочко, додому, та не давай пір'ячка нікому.* Мет. 122. 2) Зелень чеснока, лука. Вас. 204.

Пі́сенька, ки, *ж.* Ум. отъ **пісня.**

Пі́сі, *гл.* Дѣтск. Мочиться. О. 1861. VIII. 8.

Піскля́, ля́ти, *с.*=**Курча.** Вх. Пч. II. 11.

Піско́ватий, а, е.=**Піскуватий.** *Пісковата картопля.* Харьк. у.

Піскова́тиця, ці, *ж.* Песчаная земля. Вг. Уг. 259.

Піскови́й, а́, е́. Песчаный; песочный. *Збірай свої війська лісовії, луговії і пісковії.* Мнж. 151.

Піскоглід, лоду, *м.* Рыба. Petromyzon. Вх. Зн. II. 20.

Піскозо́бба, би, *ж.* Рыба. Cobitis taenia. Вх. Пч. II. 19.

Піскозо́блиця, піскозо́бниця, ці, *ж.*= **Піскоглід.** Вх. Пч. II. 20.

Піскува́тий, а, е. Песчаный. Зміев. у. **Піскува́те я́блуко**. Разсыпчастое яблоко. Зміев. у.

Піскува́ха, хи, *ж*. Низкое песчаное мѣсто. *Піду на піскувах, та и там викосю*. Зміев. у.

Післанець, нця́, *м*. 1) Посолъ, посланный. Гн. I. 143. *Два післанці стоять на цвинтарних дверіх*. Федьк. 2) Въ свадебномъ обрядѣ одно изъ дѣйствующихъ лицъ. *Час післанцям додому*. Грин. III. 526.

Післа́нський, а, е. Принадлежащій послу. *Післанської коні стоять на припоні*. Грин. III. 526.

Післа́ти. См. **Посилати**.

Пі́слище, ща, *с*. Ремень, на которомъ висятъ стремена. Мнж. 189.

Після́, *нар*. Послѣ. *Після великодних святок*. Стор. МПр. 60. **Після чо́го**, въ вопросительныхъ предложеніяхъ, кромѣ основного значенія, употребляется еще въ значеніи: отчего, почему. *Не знаю що і після чого старі сумують*. Шевч. 100.

Пі́снечка, ки, *ж*. Ум. отъ **пісня**.

Пісни́й, а́, е́. 1) Постный. *Пісний борщ. Пісний день. У нас взавтра празник пісний*. Грин. III. 562. 2) О молокѣ: жидкое. 3) О землѣ: мало плодородная.

Пісникати, каю, еш, *гл*. Постничать. Канев. у.

Піснико́вий, а, е. Постничающій, постникъ. *І такий же то богомільний та пісниковий черчець той*. Рудч. Ск. II. 200, 201.

Пісни́на, ни, *ж*. Постная пища. *Прощавай, скоромино, йди, піснино*. Грин. I. 242.

Пісни́ха, хи, *ж*. Постница. Мнж. 189.

Пі́сно, *нар*. Постно.

Пісно́та, ти, *ж*. Все постное.

Піснотво́рній, я, е. Творящій пѣсни. *Піснотворній ґеній*. К. XII. 129.

Пі́сня, ні, *ж*. Пѣснь, пѣсня. *Наша дума, наша пісня не вмре, не загине*. Шевч. 46. Ум. **Пі́сенька, пі́снечка**. Мет. 151.

Пісня́к, ка́, *м*. Постникъ. К. ПС. 112.

Пісня́кати, каю, еш, *гл*.=**Пісникати**. *Я п'ятницю перед великоднем піснякала*. Лебед. у.

Пісо́к, ску́, *м*. Песокъ. *Лучче ж буду в синім морі пісок їсти, ніж із нелюбом да вечеряти сісти*. Мет. 101. Ум. **Пісо́чок**.

Пісоча́ний, а, е. Песчаный. *Пісочаний шлях*. МВ. I. 14.

Пісо́чник, ка, *м*. Раст. Stellaria graminea. Вх. Пч. I. 13.

Піспа, пи, *ж*. 1) Мучной отваръ съ мѣломъ для побѣлки стѣнъ. Богодух. у. 2) Мучной отваръ для квашенья яблокъ. Сим. 191. *Добрі у вас яблука, мабуть у піспі мочені?* Богодух. у.

Піспа́тися, плю́ся, пи́шся, *гл*.=**Поснути** *Уснув таки добре у неї, а тамті сі не піспали*. Ез. V. 96.

Піст, по́сту, *м*. Постъ.

Пі́стити, щу, стиш, *гл*. = **Пестити**. *Пістить теля коло рук, то й віл такий буде*. Черк. у.

Пісто́ль, ля, *м*. Пистолетъ. Левиц. Пов. 372.

Пістоле́тя, тя, *с*. Пистолетъ. *З пістолєтє оден другою застрілить*. Гн. I. 99.

Пістря́к, ка́, *м*. 1) Веснушки. Вх. Лем. 450. 2) Прыщи на вымени коровы. Вх. Лем. 450. 3) Родъ растенія. (Паразитный грибъ?) Чуб. VII. 576.

Пістря́чка, ки, *ж*. Родъ накожной болѣзни.

Пісяти, сяю, еш, *гл*. Дѣтск. Мочиться.

Піт, по́ту, *м*. Потъ. *Піт проймає. Циганський піт*. Дрожь. *Трусилось тіло, його циганський піт проймав*. Греб. 358.

Піти́, піду́, деш, *гл*. 1) Пойти. *Куди піти, то піти, аби дома не сидіти. Пішов би батька одвідав*.—**за ві́тром, за водо́ю**. Пропасть безслѣдно. Ном. № 1906. *Не дав мені Господь пари, та й дав мені лиху долю, та й та пішла за водою*. Нп. Уман. у. **Димом догорі́ пішло́**. а) Сгорѣло. б) Пошло прахомъ. Ном. № 1904.—**на посиде́ньки**. Пойти въ гости, пойти посидѣть. Лебед. у.—**на пропа́сть**. Пойти на несчастье. —**вогне́м**. Сгорѣть.—**світ за́ очі**. Пойти куда глаза глядятъ.—**в тане́ць**. Пойти танцовать. —**в непа́м'ять**. См. **Непам'ять**. 2)— **за́між**. Выйти замужъ.

Піти́ся, деться, *гл*. *безл*. Случиться, выпасть на долю, пойти къ чему. *Чи воно вже кому так підеться на смерть, на причину?* Харьк. у. *Мені молодій на горе пішлося*. Грин. III. 357.

Пітка́нний, а, е. Употребляющійся для утка, относящійся къ утку. *Це оснівна вовна, а то пітканна*. Славяносерб. у.

Пітка́ння, ня, *с*. Ткацкое: утокъ. Вас. 167. Чуб. VII. 428, 408.

Піткну́тися, ну́ся, не́шся, *гл*. Сунуться, толкнуться.

Пітни́й, а́, е́. Потный. *Воно маленьке сонне, пітне,—простудимо*. Г. Гарв. 168.

Пітни́к, ка́, *м*. 1) Потникъ. Черк. у. О. 1862. V. 103. 2) Часть хомута: войлочная подкладка на шеѣ лошади. Вас. 159.

Пітьма, ми, *ж.* 1) Тьма. 2) Густой туманъ; дождь со снѣгомъ. Шух. I. 81.

Пітькати, каю, еш, *гл.* О перепелкахъ и коростеляхъ: кричать. *Пітькають перепелиці, деркачі.* Шух. I. 23.

Піхáти, хáю, еш, *гл.* Толочь (просо), валять (сукно). Шух. I. 113, 151.

Піхви, хов, *мн.* Ножны. *З піхов шаблі виймайте.* АД. I. 114. *Ратище поламане, піхви без шаблі булатньої.* Мет. 444. Ум. **Піховки.** КС. 1882. X. 40.

Піхом, *нар.* Пѣшкомъ. К. ЧР. 359. *Пійшли хто піхом, хто возом.* Г. Барв. 240. *До отця, до матки у гості він і піхом прибуде.* АД. I. 130.

Піхóта, ти, *ж.* 1) Пѣхота. Гол. I. 34. 2)—**квасóля.** Родъ невьющихся бобовъ.

Піхотúна, ни, *м.*=**Піхотинець.** *Два кінних, третій піший піхотина.* АД. I. 332.

Піхотúнець, нця, *м.*=**Пішоходець.** *Два кінних, третій піший піхотинець.* АД. I. 113.

Піхотóю, *нар.*=**Піхом.** Мкр. Н. 14. *Дозвольте, дяденьку, кинути у вас коня у дворі, а я пійду піхотою.* Г. Барв. 211. *Душ з двадцять верхи та чоловіка з півтори сотні піхотою.* О. 1861. VIII. 96, 97.

Піхóю, *нар.*=**Піхом.** *Піхою... за десять верстов на місто.* Г. Барв. 95.

Піхтíр, рá, *м.* Веревочный мѣшокъ, въ которомъ возятъ сѣно при поѣздкахъ. Свм. 37. См. **Пихтір**

Піхтурá, піхтурóю, *нар.*=**Піхом.** К. ЧР. 114.

Піхýр, рá, *м.* Пузырь. Подольск. г. Ум. **Піхýрчик.** *На пальчиках піхурчики намуляти.* Грин. III. 325.

Піхýрка, ки, *ж.* Тропинка для пѣшеходовъ. Вх. Зн. 49.

Піхýрчик, ка, *м.* Ум. отъ **піхур.**

Піч, печí, *ж.* Печь. Вас. 193. Чуб. VII. 380. *Піч наша реготе, коровая хоче.* Мет. 164. **Мовчи, бо піч у хáті.** Молчи,—есть лишніе люди. ХС. III. 48. **Піч гончáрська.** Обжигальная печь для посуды. Шух. I. 263. Ум. **Пічка.**

Пічка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **піч.** 2) Въ обжигальной печи передняя ея часть, гдѣ нѣтъ посуды, а горятъ лишь дрова. Шух. I. 263. 3) Каждая изъ ямокъ въ землѣ, по которымъ катаютъ мячъ въ игрѣ того же имени. КС. 1887. VI. 461. 4) Продолговатая вырѣзка въ ухѣ овцы—клеймо для опознанія своей овцы. Шух. I. 195.

Пічкання, ня, *с.* Возня съ обмазкой глиной или побѣлкой зданія. *Де пічкання багато,—глину там місить.* Свм. 200.

Пічкáтий, а, е. Объ овцѣ: съ **пічкою** на ухѣ. См. **Пічка.** Шух. I. 195.

Пічкатися, каюся, ешся, *гл.* Возиться съ обмазкой глиной или побѣлкой зданія. Свм. 129.

Пічковúй, á, é. Печной, сдѣланный въ печи. *Пічковий дьоготь.* Сумск. у.

Пічкýр, рá, *м.* 1) Истопникъ. (Черк. у.), кочегаръ. НВолын. у. 2) Любящій лежать на печи. Левиц. Пов. 189. 3) Рыба бычекъ, Gobio. Мнж. 189. Ум. **Пічкурéць.** *Ой піду я на річку, на річку да піймаю два линця, а третього пічкурця.* Нп.

Пічкурня́, ні, *ж.* Отдѣленіе въ сахарномъ заводѣ, гдѣ производится топка. НВолын. у.

Пічкуровáти, рýю, еш, *гл.* Быть истопникомъ. Черк. у.

Пічлáз, за, *м.* Развратникъ. Берд. у.

Пічнúй, á, é. Печной. *Пічний черінь.* ХС. III. 50. **Пічнá стінá.** Стѣна, къ которой прилегаетъ бокомъ печь, въ ней же находится дверь изъ сѣней. Черк. у. **Пічнé вікнó.** Окно въ задней стѣнѣ, къ которой прилегаетъ печь. Мирг. у.

Пічовúй, á, é. Печной. **Пічовá лопáта.** Лопата для сажанія хлѣба въ печь. Черк. у.

Пічýрка, ки, *ж.* Печурка, ниша въ печи.

Пішáк, кá, *м.* 1)=**Піхурка.** Угор. Вх. Зн. 49. 2) Пѣшій работникъ. О. 1862. IV. 93. 3) Пѣхотинецъ. К. Досв. 9.

Пішанúця, ці, *об.* Пѣшій человѣкъ. *Два брати кінних, а третій брат менший, піша пішаниця.* АД. I. 106.

Пішва, ви, *ж.* Запошивка, шовъ для сшиванія двухъ кусковъ: края сшиваемыхъ кусковъ перегибаются одинъ за другой и сшиваются двойнымъ швомъ. Канев. у.

Пішúй, а, е. 1) Пѣшій. *Піший брат за кінними поспішає, на сире коріння, на біле каміння ноги свої козацькі посікає.* Макс. 2) О птицѣ: домашній. *То летюча птиця, а це піша.* Черк. у.

Пішка, ки, *ж.*=**Піхурка.** Вх. Зн. 49.

Пішки, *нар.*=**Піхом.** *Було в мене троє коней,—тепер хожу пішки.* Грин. III. 200.

Пішковúй, á, é.—ярмарок. Ярмарка, на которую сходятся пѣшкомъ вслѣдствіе эпизоотіи. *Був пішковий ярмарок, а скотини не було, бо хвороба на скотину всюди була.* Волч. у. (Лобод.).

Пішни́к, ка, *м.*=**Піхурка**. Вх. Лем. 450. Ум. **Пішничо́к.**

Пішохі́д. хо́ду, *м.* Тротуаръ. Полт. и Харьк. г.г. *У Харькові пішоходи з дощок, чи з каміню.* Лебед. у. *В городі... якісь пішоходи роблять, щоб в грязі добре, бач, було ходити пішки.* Котл. НП. 386. *Раз я вийшов в город, йду по пішоходу.* Щог. В. 63.

Пішохо́дець, дця, *м.* Пѣшій. *Став пішоходець із тернів виходити.* АД. І. 125.

Піща́к, ка́, *м.* Пт. Anthus, щеврица. Вх. Пч. II. 8.

Піщане́ць, нця́, *м.* Песчаная почва. *Тут у нас, знаєте, земля не родюча на хліб, бо все піщанець.* Черниг.

Піщуга́, ги́, *ж.* Песокъ, глубокій песокъ. *Хвіст... в грязюці таки або в піщузі.* Сим. 211. *Там така піщуга, що й не вийдеш.* Черк. у.

Пія́к. ка́, *м.* 1)=**Пияк**. Г. Барв. 290. 2) *мн.* Vaccinium uliginosum L. ЗЮЗО. І. 140.

Пія́ка, ки, *м.* 1)=**Пияка**. 2) Соленый и пустой огурецъ.

Піяти, пію, еш, *гл.* О пѣтухахъ: пѣть. *Кури піють,—у дівчини сижу.* Грин. III. 258. *Піють кури перші, піють і другі.* Грин. III. 375.

Піяти́ка, ки, *ж.* Выпивка, пьянство. *Щоби мене споминали на піятиці.* Грин. III. 285.

Пія́цтво, ва, *с.* Пьянство. Желех.

Пія́чити, чу, чиш, *гл.* Пьянствовать.

П'ї́ла, п'їл, *мн.* У кожевниковъ: снарядъ для растягиванія кожи. Части: два четырехгранныхъ другъ другу параллельныхъ бруска — **п'ї́лини** проходять сквозь концы болѣе толстаго бруска, наз. **коло́да;** въ **колоді** есть **ме́чик**, одинъ конецъ котораго на **чопу**, а другой прикрѣпляется **сво́рінем.** Шух. І. 254.

П'ї́ли́на, ни, *ж.* См. **п'ї́ла**. Шух. І. 254.

Плав, ву, *м.* 1) Пловучій островъ изъ камыша и небольшихъ растеній. Поп. 258. *Коломак весною дуже грає: відриває часом плави з вільхами і лозою і зносить далеко.* О. 1861. VIII. 93. 2) Трясина, гдѣ подъ слоемъ растительности вода. О. 1861. VIII. 26. Мнж. 189. *Плав так і двигтить. На плавах стоїть і маяче в воді високий, густий, широколистий очерет.* О. 1862. VIII. 16. *Селезень на ставу, утінка на плаву.* Мет. 214. **Хай він під плав пі́де!** Проклятіе: пожеланіе смерти. Мнж. 162. 2) Соръ, всякіе предметы, плывущіе по рѣкѣ сплошнымъ слоемъ. Мнж. 170. *Злилось як плав.* Мнж. 170. **Пла́вом, як плав пливе́.** Множество двигается. Мнж. 170. *Як плав пливе — військо йде.* Ном. №. 7679. 4) Правильное перо, маховое перо (у птицъ). Вх. Пч. І. 15. Ум. **Плаво́к, плаво́чок.** Мет. 214. *Ой підпалю, підпалю селезневі косиці, щоб же він не літав на чужії плавочки.* Грин. III. 78.

Плава́к, ка́, *м.* 1) Пловучая мельница. Каменец. у. 2) Поплавокъ въ рыболовной сѣти. Kolb. I. 73.

Пла́вати, ваю, еш, *гл.* Плавать. *Ой плавали утенята по тім боці ставу.* Мет. 83.

Пла́вач, ча, *м.* Плавающій на суднѣ, плотѣ, плотовщикъ. Шух. І. 37.

Плава́чка, ки, *ж.* Промыслъ сплавленія дерева. Вх. Зн. 49.

Плаве́ць, вця́, *м.* Пловецъ. Мир. ХРВ. 359. *З Терешка добрий плавець: ураз Дінець перепливає.* Волч. у.

Пла́вкати, ваю, еш, *гл.*=**Плавувати**. О. 1862. IX. 107.

Плави́ння, ня, *с.* Деревья, которыя нанесетъ полая вода. Вх. Зн. 49.

Пла́вити, влю, виш, *гл.* Сплавлять. *Гуцули, що живуть над більшими ріками, плавлять ковбки, що йдуть водою.* Шух. І. 37.

Плавки́й, а́, е́. 1) Хорошо плавающій. 2) Плавный. 3) Ровный, гладкій, скользкій. *У панів усе плавке за що не візьмешся: чи стіл, чи ослінчик,—таке все плавке, гладеньке.*—**шлях.** Ровная, гладкая санная дорога. Полт. г. **Плавні́ са́ни.** Сани легкія на ходу. Черк. у.

Пла́вко, *нар.* Плавно, безъ задержекъ. *Більш укиньте масла в кашу, то вона плавкіш ітиме горлом.* Лебед. у.

Пла́вля, лі, *ж.* Болотистый лугъ.

Плавне́вий. а, е. Растущій на **пла́внях.** *Сіно плавневе.*

Плавни́й, а́, е́. Пловучій. **Плавна́ сі́тка.** См **Сітка**. Вас. 188.

Пла́вня, ні, *ж.* Пойма, тростниковыя и камышевыя заросли, частью постоянно затопленныя, частью затопляемыя только весною во время половодья, перемѣшанные съ заливными сѣнокосами. Вас. 206. КС. 1883. І. 43. Поп. 256.

Плаво́к, вка́, *м.* 1) Ум. отъ **плав.** 2) Слѣдъ отъ плывущей птицы. *Пливе утінка з утенятами на море ночувати, а за єю, єю сив селезень у плавки упливає...*

Ішла Маруся із дівочками на гору погуляти, а за єю, єю молодий Юронько у слідки уступає. Мет. 157.

Плавóчок, чка, *м.* Ум. отъ **плав.**

Плáвта, ти, *ж.* Отрѣзанный кусокъ древеснаго ствола, длиной въ 8 метровъ. Шух. І. 88.

Плавýшник, ка, *м.* Раст. Hottonia palustris L. ЗЮЗО. І. 125.

Плавця́, *нар.* Вплавь. **Плавця́ піти́.** Пуститься вплавь. Вх. Зн. 49

Плав, зу, *м.* 1) Палка? Ном. № 13662, 13663. Въ игрѣ того-же имени длинный прутъ. Kolb. І. 195. Въ игрѣ въ **шкандибки** (то-же, что и игра **плаз**)—проведенная на землѣ черта, на которой лежитъ палка (называемая у Kolb. І. 195 – **плаз**). КС. 1887. VI. 476. 2) Родъ игры, въ которой бросаютъ палкой съ цѣлью попасть въ другую, лежащую палку. Ив. 18. Kolb. І. 195. *Діти то у плаза, то в креймахи граються.* Морд. Пл. 137.

Плазíвка, ки, *ж.* Палочка употребляемая при игрѣ въ **пла́за**.

Плазови́тий, а, е. 1) Пресмыкающійся. 2) Плоскій. 3) Подлый.

Плáзом, *нар.* 1) Ползкомъ. 2) Плашмя: *Ударив плазом.* НВолын. у.

Плазувáти, зýю, еш, *гл.* 1) Пресмыкаться, ползать. Котл. Ен. III. 30. *На зеленому полі плазують сірі комашки поміж тим гадом.* Левиц. Пов. 366. 2) Съ трудомъ идти, ѣхать, тащиться. *Сонні всі заворушились, потім піднялися і додому плазували.* Мкр. Н. 19. 3) Попадать палкой въ другую палку, лежащую на землѣ—при игрѣ въ **плаз** (см.). Ив. 18.

Плáзьма, *нар.*=**Плазом**

Плай, плая, *м.* 1) Горная тропинка. Шух. І. 76. Вх. Зн. 49. *Ковала мі зазуленька на плаї, на плаї.* Гол. І. 176. 2) Рядъ. Вх. Зн. 49. Ум. **Плаїчок.** Шух. І. 39, 76. *Ід бичок у плаїчок.* Шух. І. 201.

Плáкати, чу, чеш, *гл.* Плакать.

Плáкатися, чуся, чешся, *гл.* 1) Плакать, оплакивать. *Не плачся на моє горе! не тобі його оплакати.* МВ. (О. 1862. І. 75). *А за мною сиротою всі родичі плачуть. Плачся, плачся, мій родоньку, плачся, поплакайся.* Грин. III. 391.

Плакси́вий, а, е. Плаксивый.

Плакси́вці, ців, *м. мн.* Болѣзненная плаксивость у дѣтей. КС. 1893. VII. 80. КС. 1883. VII. 588. Мил. 34.

Плаксі́й, сія́, *м.* Плакса. Черк. у.

Плаксі́йка, ки, *ж.* Плакса. Мнж. 189. *Така плаксійка: є чого, нічого,—усе плаче.* Мнж. 163.

Плакýн, нá, *м.* Раст. Lythrum Salicaria L. ЗЮЗО. І. 409.

Планéта, ти, *ж.* 1) Планета. *Ці зорі в науці звуться рухомими чи ходячими, або планетами.* Ком. І. 24. 2) Судьба; нѣкая таинственная сила. *Буває той чоловік оце то лихий та навіжений, то мнякий та добрий,—як яка планета на нього находить.* 3) **Планéта їх знáє.** Чорт ихъ знаетъ. *Договор, чи що в їх такий був,—планета їх знає!* Пирят. у.

Планéтник, ка, *м.* Астрономъ. Чуб. II. 584.

Планúда, ди, *ж.*=**Планета.** *Круги сонця ходить кількана́дцять планид.* Дещо (4-те вид.). 26.

Планитувáтий, а, е. Свѣдущій во вліяніи планетъ на погоду и пр. *То такі планитуваті є, що воно по планетах знає, коли на що сіяти.* Ном. № 281.

Плани́ця, ці, *ж.* Часть забора отъ столба до столба. Міус. окр.

Планíтний, а, е. Полезный, приносящій помощь. *Лік планітний.* Вх. Зн. 50.

Планітувáти, тую, еш, *гл.* Полезнымъ быть, помогать. Вх. Зн. 50.

Плáнка, ки, *ж.* Дикое яблоко, дикая яблоня. Угор.

Планóк, нкá, *м.* Участокъ земли въ шесть десятинъ. Вас. 197.

Плас, су, *м.* Часть **келефа**: загнутый конецъ его молотка. Шух. І. 274. Часть **топірця́**, собственно его **бартки**: плоская заостренная часть. Шух. І. 289.

Пласт, ту, *м.* Слой. Шух. І. 171, 176.

Плáстати, таю, еш, *гл.* 1) Ползти, пробираться ползкомъ, взбираться; идти увязая ногами. Борз. у. *Пісок його* (силящагося пройти по песку льва) *так і засипа; той пластав, пластав та так і пропав.* Драг. 303. *Пластунами, кажуть, звались за те, що... все вешталися по плавнях, і як більше їм приходилось місить грязь, ніж ходить по сухому, сиріч пластать, то й звались пластунами.* О. 1862. II. Кух. 61. 2) Подкрадываться. *Дивлюсь, аж тхір пласта до курей.* Харьк. г.

Пластíв'я, в'я, *с.* Пластъ, слой; слой срубленныхъ вѣтвей. Вх. Зн. 50.

Пластовéнь, вня́, *м.* Хлопья снѣгу. *Сніг іде пластівнями.*

Пластовéць, вця́, *м.* Снѣгъ, падающій хлопьями. Вх. Зн. 50.

Пластовик, ка́, *м.*=**Пластовець**. Вх. Зн. 50.

Пластовни́стий, а, е. Падающій хлопьями.

Пластово́вний, а, е. Съ гладкой шерстью, не курчавый. *Пластововне ягня*. Констэнтиногр. у. *Пластововний смух*. Черном.

Пласто́к, тка́, *м.* У горшечниковъ: комъ размѣшанной глины овальной формы, приготовленный для работы изъ него. Вас. 178.

Пластува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Быть пластуномъ. *Про Михайла була чутка, що він пластував у Чорноморії*. О. 1862. VIII. 27.

Пласту́н, на́. *м.* 1) Кубанскій козакъ, несущій сторожевую и развѣдочную службу и въ то-же время занимающійся охотой и рыбной ловлей. Поп. 240, 241. О. 1862. I. Кух. Пластуни, 61. 2)=**Пластовець**.

Пластуне́ць, нця́, *м.* Родъ черноморскаго сельдя.

Пласту́нство, ва, *с.* Занятіе пластуна. *Пластун не зна роскоші, не гаразд одіжний, поневіряється, а пластунства не кидається*. О. 1862 II. Кух. 62.

Пласту́нський, а, е. Принадлежащій пластуну. *Пластунські курені*. О. 1862. II. Кух. 63.

Плат, та, *м.* 1) Нѣсколько аршинъ (5—6) бѣлаго тонкаго полотна, которымъ завиваютъ новобрачной на свадьбѣ голову. Чуб. IV. 676. 2) Платокъ. *Скажу собі зав'язати з платом головочку*. Гол. III. 385. 3) Лоскутъ.

Пла́та, ти, *ж.* Плата, вознагражденіе. *Ратуй, ратуй да ти, козаченьку, мене, буде тобі превелика плата од мене*. Мет. 101.

Плата́ти, та́ю, еш, *гл.* 1) Пластать, распластывать. *Платаний чабак*. Міус. окр. 2)=**Латати**. Вх. Зн. 50. 3) Дѣлать, откалывать, отпускать. *Платав штуки небожчик*. НВолын. у.

Пла́тва, ви, *ж.* 1) Срубленный древесный стволъ въ 7—8 саж. длиной и 8 дюймовъ въ діаметрѣ съ тонкаго конца. Шух. I. 183. 2) Балка, идущая параллельно сволоку вдоль хаты по стѣнѣ,—на ней укрѣплены стропила. Подольск. г. Kolb. I. 55. Ум. **Пла́товка**.

Плати́на, ни, *ж.* Платокъ. Вх. Зн. 50. О. 1861. X. Св. 50. *Взяв платину, розстелив*. Гн. I. 212. Ум. **Плати́нка**. *Завинув у платинку*. Гн. II. 179.

Плати́ти, чу́, тиш, *гл.* Платить.

Плати́тися, чу́ся, тишся, *гл.* Оплачиваться. *Чуже личко ремінцем платиться*. Ном. № 9688.

Платі́ж, жу́, *м.* **платі́жка ки**, *ж.* Платежъ.

Платі́жний, а, е. Платежный, подлежащій окладу. *У мене шість душ платіжних*. Лебед. у.

Пла́тка, ки, *ж.*=**Латка**. Вх. Зн. 50.

Платни́й, а́, е́. 1) Получающій плату. 2) Расплатившійся, находящійся въ разсчетѣ. *Глядіть-же—ми платні*. Лебед. у. *Бувши винним, треба буть і платним*. Ном. № 10649.

Пла́товка, ки, *ж.* Ум. отъ **платва**.

Плато́к, тка́, *ж.* 1) Слой. *Укопану глину беруть платками за помочию залізних лопаток*. Шух. I. 260. 2) Платокъ. Ум. **Плато́чок**.

Пла́ття, тя, *с.* Бѣлье. Ковельс. у. *Чи я в тебе, моя мати, усе плаття поносила?* Мет. 263. *Літечком жита не жала, а зімою плаття не прала*. Грин. III. 548. 2) Одежда, платье. *Дороге плаття надіває, чоботи обуває*. АД. I. 169.

Платтяний, а, е. Холщевый.

Платтяни́ця, ці, *ж.* Одѣвающаяся въ платье. Г. Барв. 48.

Платя́нка, ки, *ж.* Портянка, онуча. Ум. **Платя́ночка**. *На білені платяночки ти красно обуйся*. Гол. IV. 488.

Пла́ха, хи, *ж.* 1) Составная часть невода, полотнище невода. Вас. 185, 187. 2) Верхняя часть свиной туши, снятая вокругъ всего туловища,—слой сала. Волч. у. 3)? *Плахами продають сіль перед Різдвом дешевше—копійок по 10 за хунт*. Волч. у. (Лобод.). 4) Полѣно, плаха. Вх. Зн. 50. Широкая доска. Харьк., Екатериносл. Слов. Д. Эварн.

Пла́хітка, ки, *ж.* Ум. отъ **плахта**.

Плахі́ття, тя, *с. соб.* Платье. Ум. **Плахі́ттячко**.

Пла́хотка, ки, *ж.* Ум. отъ **плахта**.

Пла́хта, ти, *ж.* 1) Женская одежда вмѣсто юбки: кусокъ толстой шерстяной ткани, спеціально для этого изготовляемый, въ видѣ длиннаго четвероугольника (ширина до $^{3}/_{4}$ арш., длина до $2^{1}/_{2}$ арш.) сшивается до половины съ другимъ такимъ же кускомъ; на половинѣ **пла́хта** перегибается и оборачивается вокругъ таліи. Четвертая часть **пла́хти** (половина четвероугольника) наз. **гри́вка**, сшитая половина наз. **стано́к**, несшитыя **гривки—кри́ла**. Вас. 169—170. Въ черниг. у. **крила** называются **кри́си**. Чуб. VII. 428. КС. 1893. V.

282. КС. 1889. V. Сумцовъ, № 21—22. 2) То-же, что **в полотнянка**, но длинная и безъ таліи. Гол. Од. 44. 3) Родъ бѣлаго платка, по формѣ похожаго на широкое полотенце,—имъ покрываются лемчанки. Гол. Од. 76. 4) Простыня. Угор. Ум. **Пла́хі(о)тка**. Г. Барв. 227. *Плахотка-червчаточка*. Шевч. 375.

Плахти́на, ни, *ж.*=**Плахта**, также небольшая или плохая **пла́хта**. Г. Барв. 451.

Плахтяни́й, а́, е́. Изъ **пла́хти** сдѣланный, къ ней относящійся.

Плац, цу, *м.* 1) Вообще мѣсто и въ особенности, гдѣ прежде было жилье. Чуб. VI. 304, 404. 2) Площадь. Грин. II. 75.

Плач, чу́, *м.* Плачъ.

Плачи́нда, ди, *ж.* Родъ слоеной лепешки. Славяносерб. у.

Плачли́вий, а, е. 1) Плаксивый. 2) Плачевный.

Пла́чний, а, е. Плачевный, скорбный, жалостный. *Матка під кряжем стояла, плачним гласом вимовляла*. Грин. III. 151.

Пла́чно, *нар.* Хочется плакать. *Так мені їх жалко стало, аж плачно*. Пирят. у.

Плачу́щий, а, е. Плачущій. *І пригадалася йому та дівчина плачуща*. МВ. (О. 1862. I. 75).

Плашкува́тий, а, е. О дровахъ: изъ широкихъ полѣнъ, плахъ. *Дріва плашкуваті*. Вх. Зн. 50.

Плащ, ща́, *м.* Плащъ. *Ліг під ліжком, а плащ покинув на ліжку*. Чуб. II. 215.

Плащани́ця, плащени́ця, ці, *ж.* 1) Плащаница, изображеніе на полотнѣ положенія во гробъ Спасителя. *За чужую крівавицю купив у церкву плащеницю*. Ном. № 13556. 2) Родъ писанки съ равносторонним четырехконечнымъ крестомъ въ орнаментѣ. КС. 1891. VI. 371.

Плаще́чок, чка, *м.* Ум. отъ **плащок**.

Плащи́на, ни, *ж.* Плащъ плоховатый. *Я скинув мою дранкову плащину*. Федьк.

Пла́щок, щка́, *м.* Рубашка безъ рукавовъ, въ которую одѣваютъ дитя до перваго причащенія. Мил. 29. Ум. **Плаще́чок**. Мил. 29.

Плащува́тий, а, е. Одѣтый въ плащъ (о цыганахъ). *Плащуваті цигане*.

Плева, ви, *м.* Названіе тощаго вола съ расходящимися рогами. КС. 1898. VII.47.

Пле́каний, а, е. Заботливо, нѣжно воспитанный. Уман. у.

Плекатарка, ки, *ж.* Кормилица. Ум. **Плеката́ронька**. Гол. II. 82.

Плека́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Холить, нѣжить, культивировать. *Ой косо, косо, жаль мі тя: не рік я тебе плекала* Гол. II. 634. 2) Кормить грудью. Угор.

Плека́чка, ки, *ж.* Мамка, кормилица, нянька. Угор.

Плеку́н, на́, *м.* Ягненокъ безъ матери, вскармливаемый козою. Херс.

Племе́нник, ка, *м.*=**Небіж**.

Племе́нниця, ці, *ж.*=**Небога**.

Племі́ння, нів, *с. мн.* Племена. Встрѣчено у Кулиша. *Великі й дрібненькі племіння й народи*. К. Дз. 231.

Пле́мня, ня и мени, *с.*=**Плем'я**. *Одна дорога до отця, до матки, а друга дорога до роду, до племня*. Грин. III. 594.

Пле́мфа, фи, *ж.* = **Пинхва**. *Племфи дали*. КС. 1882. XII. 625.

Плем'я́, м'я́ти, *с.* Племянникъ или племянница. Употр. преимущ. во мн. ч.: **плем'я́та**. *Дивись: шишок уже нема, а треба ще братам, плем'ятам, хрещеній матері, кумам*... Алв. 36.

Пле́м'я, м'я и мени, *с.* 1) Племя, поколѣніе, родъ, потомство. Иногда объ одномъ лицѣ въ значеніи родственникъ. *Приїздить він до дядька, а дядина побачила та й каже: „це ж наше плем'я їде“* Мнж. 59. 2) Племя, народъ. *В ті давні часи український народ жив невеличкими племенами*. Левиц. Перші кн. 5.

Плени́да, ди, *ж.*=**Планида**. Г. Барв. 319.

Плени́ця, ці, *ж.* 1) Надвое распиленный стволъ строевого дерева. Вх. Зн. 50. Желех. 2)=**Планиця**. 3) Заключеніе? *Знайшов тя у темниці, сказав єси: „Устань, Петре, й ступай з плениці“* Чуб. I. 166.

Пленіпоте́нт, та, *м.* Довѣренное лицо, уполномоченный, повѣренный. *Панський пленіпотент*. К. ПС. 5.

Пле́нтати, таю, еш, *гл.* 1) Путать ногами, плестись. *Манив до себе дитину, а воно з другою кінця лави, перебіраючи ручками і держучися за лаву, плентало ніжками та реготалося, ідучи до батька*. Г. Барв. 165. 2) О ребенкѣ: двигать ручками. *Воно мені, малев, плентає рученятами,—гу, каже*. Г. Барв. 119.

Пле́нтатися, таюся, ешся, *гл.* Плестись, тащиться; шляться. Г. Барв. 357. *Плентався і по тій землі, де вже от-от край світа*. Стор. МПр. 168.

Плескави́ця, ці, плесканка, ки, *ж.* Рыба Abramis (Blicca) argyrolenca. Вх. Пч. II. 18.

Плеска́на, ної, *ж.* Родъ кушанья: куски гречишной **лемішки**, обсыпанные истолченнымъ конопляннымъ сѣменемъ и изжаренные. Марков. 159.

Плеска́нка, ки, *ж.* 1) Глиняная посуда, родъ большой фляжки для водки въ видѣ плоскаго круга съ горлышкомъ; носится на шнуркѣ черезъ плечо. Шух. І. 270. 2) **Плє́сканка си́ру**. Кругъ сыру. МУЕ. III. 47.

Плеска́ння, ня, *с.* 1) Хлопаніе въ ладоши. 2) Выдѣлываніе ковриги хлѣба. Чуб. І. 267. См. **Виплїскувати 2**.

Плеска́ти, щу́, щеш, *гл.* 1) Плескать. *А нащо було плескати на його водою?* 2) Хлопать въ ладоши; рукоплескать. *Вийшла доня на улицю, в білі руки плеще.* Лукаш. 125. 3) = **Виплїскувати 2**. *Плещу, плещу хлібчик, дай, бабо, кіста!* Харьк. 4) У кузнецовъ: клепать. Сумск. у. 5) Болтать, выдумывать. *Що ти там плещеш,— хиба ніхто сього не знає або не чув зроду?* 6) Шлепать (по грязи). *А він і плеще до мене через рівчак.* О. 1862. VI. 44.

Плеска́тий, а, е. Плоскій, приплюснутый. Вас. 148. *Такий плескатий, як от корж.* Ком. І. 29.

Плеска́тися, щу́ся, щешся, *гл.* Плескаться. *Плескалась рибка на воді.* О. 1861. І. 97.

Плеска́ч, ча́, *м.* 1) Родъ круглаго хлѣба съ плоскими поверхностями. *Напече книшів, пиріжків, буциків і плескачів.* Г. Барв. 130. 2) Шлепокъ. *Надавала йому, ворожому синові, плєчкачів у спину, щоб не висижувавсь у хаті та йшов на роботу.* Новомоск. у.

Плеско́ватий, а, е. Сплюснутый, плоскій. НВолын. у. Мил. 16.

Плесно́, на́, *с.* Плесна, плюсна, metatarsus. Константиногр. у. Вх. Зн. 50. Желех. **Плє́сна**. Плесневыя кости. НВолын. у.

Плесну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **плескати**. 1) Плеснуть. *Взяв горілку, вихилив та й плеснув під стелю.* Г. Барв. 210. 2) Хлопнуть въ ладоши. *Плеснула ручинятами.*

Плесну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одн. отъ **плескатися**. Плеснуться. *Плеснулася вода з глечика. Риба плеснулася.*

Пле́со, са, *с.* 1) Озеро по теченію рѣки, сильно расширенное мѣсто рѣки, чистое, незаросшее, съ тихимъ теченіемъ. Шух. І. 6. *Коломак... літом пересихає, тільки зостаються плеса.* О. 1861. VIII. 93. *Поміст вилискувався, як замерзле плесо.* Стор. МПр. 74. 2) Грядка четвероугольной формы. Харьк. *Як оце плесо захарастили редькою.* Зміев. у. *Плесо огірків, капусти.* Лебед. у. **Ум. Плїсце́**. Константиногр. у.

Плести́, ту́, те́ш, *гл.* 1) Плесть. *Дівочки та віночки та плестимуть.* Мет. 154. *Плетут сітки та на твої дітки.* Нп. 2) Вязать. *Плести панчохи.* 3) Вить. *Плете... віръовки.* Г. Барв. 14. 4)—**лозу́**. Родъ дѣтской игры: дѣти становятся въ два ряда лицомъ къ лицу, всѣ пары vis-a-vis берутся за руки; крайняя пара проходитъ подъ руками всѣхъ и становится съ противоположнаго конца, за ней слѣдующая и т. д.,—подражаніе выплетанію изъ лозы какой нибудь вещи. КС. 1887. VI. 480.

Плести́ся, ту́ся, те́шся, *гл.* 1) Плестись. *Як густо сей личак плівся.* 2) Заплетаться: *Згадай мене, ненько, в суботу пізненько, як дівчата помиються й плетуться дрібненько.* Грин. III. 559.

Плете́ник, ка, *м.* Крендель. Угор.

Плетени́ця, ці, *ж.* 1) Плетенка. 2) Особаго рода фигуры при игрѣ въ **шу́ма**. *Ой нумо, нумо у шума гуляти, шума заплітати! Заплетем плетеницю.* Грин. III. 103.

Плети́ця, ці, *ж.*—**біла**. Рыба Luciscus rutilus. Шух. І. 24.

Плеті́нка, ки, *ж.* 1) Вязаная шерстяная рукавица, которая вкладывается въ кожаную. Лебед. у. 2) Свитая, сплетенная мѣдная проволока, употребляемая при украшеніи деревянныхъ издѣлій инкрустаціями и пр. Шух. І. 273, 280, 277. 3) Родъ вышивки. Шух. І. 155, 156.

Плеті́ння, ня, *с.* 1) Плетеніе. 2) Вязаніе.

Плеті́нь, тня́, *м.* Плетень. *Заплітайся, плетінь, заплітайся, завивайся, труба золотая.* Мет. 295.

Пле́тка, ки, *ж.* Сплетня. *Плетки слухаць не будеме.* Гол. III. 261.

Плетю́га, ги, *ж.* Лгунъ. Угор.

Плетю́х, ха, *м.* Раст. Lycium barbarum. Вх. Пч. І. 11.

Пле́тянка, ки, *ж.* 1) Огороженный источникъ (**криниця**). Желех. 2) Сплетенная изъ соломы лента, изъ которой сшивается потомъ шляпа. Гол. Од. 56.

Пле́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Тащиться, идти съ трудомъ. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Плеца́нка, ки, *ж.* Рубаха безъ складокъ около воротника. Вх. Зн. 50.

Плецъ, цю, *м.* Усадьба. *З-за хатки виглядали невеличкі хлівці, повіточки; трохи далі—тік; за током—огород; а все кругом обнесено низенькою ліскою. Зразу видно було, що то плець не дуже заможного хазяїна.* Мир. ХРВ. 9.

Плеча́стий, а, е. Плечистый, широкоплечій. *Візника плечастий, усатий.* МВ. (О. 1862. III. 51).

Плече́, ча́, *м.* 1) Плечо. 2) Въ столбѣ, заканчивающемся шипомъ,—часть его по сторонамъ шипа. Уман. и Гайсин. у. 3) Часть топора, также **сапіни.** См. **сокира, сапіна.** Шух. I. 175, 176. 4) Часть **маґлівниці.** Шух. I. 154. 5) Зарѣзка въ спицѣ колеса, вставляемая въ ступку. Вас. 147. 6) Часть кухонной печи. *А в нашої печі золотії плечі, а срібні одвірки,—дайте нам горілки.* Грин. III. 472. 7) Въ сукновальной толчеѣ: бревно въ валу, подымающее пестъ. Шух. I. 113. 8) Верхняя горизонтальная часть ярма, лежащая на шеѣ вола. Шух. I. 165. Ум. **Пле́чино, плі́чко́, пле́ченько.** *До стіни оченьками, до дружбоньки плеченьками.* О. 1862. IV. 18. Ум. **Плечи́ці** употр. только во мн. ч. Маркев. 70. Мкр. Н. 10. *Обстели мені плечиці мої хрещатим барвінком.* Грин. III. 496. *Тут наша дівчинонька ходила, кіскою плечиці укрила.* Мил. 133.

Плечеви́й, а́, е́. Плечевой, къ плечу относящійся. **Рушни́к плечеви́й.** Полотенце, которымъ повязываютъ **старості́в** на сватаньѣ. Вас. 167.

Пле́ченько, ка, *с.* Ум. отъ **плече.**

Пле́чико, ка, *с.* 1) Ум. отъ **плече.** 2) *мн.* Вставка въ рубахѣ, покрывающая плечо. Kolb. I 39. Шух. I. 159.

Плечи́нда, ди, *ж.* Родъ пироговъ или ватрушекъ—съ творогомъ или тыквой. Св. Л. 11. См. **Плачинда.**

Плечи́стий, а, е=Плечастий.

Плечи́ці, чи́ць, *с. мн.* Ум. отъ **плечі.** См. **Плече.**

Пле́шень, шня, *м.* Ломъ для ломки льда. См. **Плішня.**

Плешня́, ні́, *ж.*=**Плішня.** Сим. 147.

Плещу́к, ка, *м.* Родъ игры на свѣтлый праздникъ. Вх. Зн. 50.

Плив, ву, *м.* 1) Теченіе. *Час плив своїм пливом.* МВ. III. 46. *Чого Дясна у плив пошла? Шо крутиї гори* Грин. III. 74. 2) **Збити з пли́ву.** Сбить съ толку. *Усі одного зіб'ють з пливу.* НВолын. у.

Плива́ти, ва́ю, еш, *гл.*=**Плавати.** Гн. II. 3. *Тепер гуси не літають, ні лебеді не пливають.* Гол. I. 43.

Пливсти́, пливти́, ву́, ве́ш, *гл.* Плыть. *Я вже цих катержних гусей разів десять на день відгоню, щоб вони сюди до жита не пливли.* Кобел. у.

Пливу́шки, шок, *ж. мн.* Въ загадкѣ: сани. *Пливуть пливушки, позадирали угору вушки.* Грин. II. 311.

I. **Плиг!** Прыгъ! скокъ!

II. **Плиг, гу,** *м.* Прыжокъ. **З пли́гу зби́тися.** Сбиться съ толку, спутаться. *Еней од страху з плигу збився.* Котл. Ен. II. 30.

Плига́ння, ня, *с.* Прыганье.

Плига́ти, га́ю, еш, *гл.* Прыгать. *Сердешний звір перекидався, плигав, вертівся і качався.* Котл. Ен. II. 25.

Плигну́ти, гну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **плигати.** Прыгнуть.

Пли́гом, *нар.* Вскачь, прыжками. *Дика коза біжить плигом.* Борз. у.

Плиго́ну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Прыгнуть съ силой. *А собака здоровий та як плигоне йому на груди,—так і звалив.*

Пли́нути, ну, неш, *гл.* Плыть. *Плиніть, плиніть, білі гуси, до мойого роду.* Гол. I. 274. *І риба не плине проти бистрої води.* Ном. № 1092.

Плис, су, *м.* Плисъ, бумажный бархатъ. Вас. 192.

Пли́ска, ки, *ж.* Птица: а) Motacilla, трясогузка. Вх. Пч. II. 12. б)—**біла.** Motacilla alba. Вх. Пч. II. 13. в)—**жовта.** Motacilla flava. Вх. Пч. II. 13; г)=**Лисак 4.** Вх. Пч. I. 16; II, 11. *Ми були в ліску да поймали плиску чорную да чубатую.* Грин. III. 442.

Плиска́тий, а, е=Плескатий. *Дивлюсь, аж на тій деревині усякою розбору сливи—і круглі, і плискаті, і довгенькі, та все на одному дереві.* Золотон. у.

Плиска́ч, ча́, *м.* 1)=**Плеска́ч.** *Спекла жінка плискач і дала на дорогу, та такий добрий.* Новомоск. у. 2) Шлепокъ, легкій ударъ ладонью.

Плиско́ватий, а, е. Плоскій. *На низенькому плисковатому острівці.* Левиц. ПЙО. I. 496. Ум. **Плиско́ватенький.** *Плисковатенький рівний камінь.* О. 1862. IX. 110.

Плиско́м, *нар.* Плашмя. *Повернув ножа плиском та й ударив мене ножем по спині.* Рк. Левиц.

Плисти́, ву́, ве́ш, *гл.* 1) Плыть. *Ой як лебедям плисти против води важко.* Мет. 108. *Гиля, гиля, білі гуси, на річеньку плисти.* Грин. III. 249. 2) О зернѣ:

высыпаться. *Вівса ми ще не пожали, а він пливе.*

Пли́стка, ки, *ж.*=**Плиска а, б, в.** Вх. Пч. II. 12.

Плись, *меж.*=**Плюсь 1.** *У воду тільки плись, як раз пішло на дно.* Греб. 366. *А лебідь плись на дно.* Греб. 363. 2) Выражаетъ быстрое паденіе. *Із моці вибився, сердешний на бік плись.* Греб. 376.

Плит, та, *м.* Плотъ. Мнж. 189.

Пли́та, ти, *ж.* Плита. Міус. окр. Гн. II. 121. Шух. I. 227. *Долівка камінням виложена, плитами.* Св. Л. 25.

Плитни́й, плитови́й, а́, е́. Въ плитахъ. *Камні плитні.* Міус. окр. *Сажавки обложені плитовим камінням.* Стор. МПр. 66. *Земляне угілля бува плитне і кулашне.* Міус. окр.

Пли́точка, ки, *ж.* Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Пли́ття, тя, *с. соб.* Плиты. Вх. Зн. 50. Шух. I. 79, 227.

Плиха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Висѣть, развѣваться; порхать. Угор.

Пли́шка, ки, *ж.*=**Плиска в).** Шух. I. 89.

Плі́ва, ви́, *ж.* Плева; мездра. Шух. I. 253. Ум. **Плі́вка.**

Плі́вка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **плі́ва.** 2) Пленка. 3) Пѣнка на молокѣ, сливкахъ, сметанѣ.

Плі́д, пло́ду, *м.* Плодъ; потомство. К. XII. 71. *Чий корінь, того й плід.* Мнж. *Ні роду, ні плоду не мав старий.* Св. Л. 307. *Гей, гей, не надь, рибалко молоденький, на зрадний гак ні щуки, ні лина!... Нащо ти нівечиш мій рід і плід любенький?* Г.-Арт. (О. 1861, III. 9). *Хиба скажеш: з Рима родом, або з пугача дід мій плодом.* КС. 1882. X. 23. *А дід поросятко продав у чуже село. Каже: на плід.* Г. Барв. 359.

Плі́дливий, а, е. Плодовитый. *Жиди плідливі.* Могил. у.

Плі́дний, а, е=**Плі́дливий.** *Плідна вівця.*

Плідни́ця, ці, *ж.* Плодовитая самка.

Плі́дно, *нар.* Плодно, плодоносно. *Дай тобі, Боже, щоб у полі зрідно, щоб у полі зрідно, а у дворі плідно.* Чуб. III. 365.

Плі́м'я, м'я, *с.*=**Плем'я.** МВ. О. 1862. III. 75). *Не сама собою, з отцем, матір'ю, із родом, з плім'ям, з ким тобі Бог дав.* Мет. 331.

Пліндро́вина, ни, *ж.* Разграбленное, разоренное, опустошенное мѣсто. *На пустоші німецькій, на тім руйновищі, де хміль повився, по займані - пліндровині шляхецькій живе народ.* К. Дз. 110.

Пліндрува́ння, ня, *с.* Грабежъ, разореніе, опустошеніе.

Пліндрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Грабить, разорять, опустошать. *Усіх татар розбивали і пліндрували.* Макс. *Не день і не два ляхи Україну пліндрували.* Макс.

Плі́нуватий, а, е. У гребенщиковъ, о рогахъ: съ наростами и пленками. Вас. 163.

Плі́ска, ки, *ж.* 1) Желудиная или орѣховая чашечка. 2)=**Плиска а, б, в.** *Ой коби я очі мала, як у тої пліски, я би ними виморгала всі пироги з миски.* Гол.

Плісня́, ні́, *ж.* 1) Плѣсень. НВолын. у. 2)=**Плі́шня.** Берд. у.

Плі́снявий, а, е. Заплѣсневѣлый.

Плі́снявіти, вію, еш, *гл.* Плѣсневѣть.

Плі́снявка, ки, *ж.* Болѣзнь языка: молочница, плѣсневица. КС. 1893. VII. 77. Мил. 31. *Плі́снявка з язика збіжить.* Драг. 28.

Плісо́нь, *(ж.?)* Раст. Mucor mucedo. Вх. Пч. II. 33.

Пліства, ви, *ж.* = **Плиска а, б, в.** Вх. Уг. 259.

Плісце́, ця́, *с.* Ум. отъ **плесо.**

Пліт, плота́ и пло́ту, *м.* Плетень, изгородь, сплетенная изъ хворосту; у гуцуловъ изъ горизонтально лежащихъ жердей (**ворини**), концы которыхъ ущемлены между двумя рядомъ стоящими тонкими и высокими столбами (**кі́ле**), верхніе концы которыхъ стянуты сплетеннымъ изъ тонкаго древеснаго ствола кольцомъ (**гужва́, гуже́вка**); нижняя жердь (**ворина**) для предохраненія отъ гніенія лежитъ на камняхъ, называемыхъ **підніжки.** Шух. I. 74. **Пліт ві́чний.** Огорожа сложенная изъ камней. Шух. I. 75. *Ой ходить сон коло вікон, а дрімота коло плота.* Макс. *Копитан хоть і подивиться на чоловіка, то неначе собака крізь пліт.* Федьк. *Низом, низом по-під плоти, в коноплях сховався.* Лукаш. 126.

Плі́тка, ки, *ж.* Рыба: плотва, плотичка. Вх. Пч. II. 19. Употр. какъ ласкательное къ женщинѣ: *Моя ти плітко!* Котл. Ен. V. 19. Ум. **Плі́точка.**

Пліту́ха, хи, *ж.* Раст. Convolvulus sepium L. ЗЮЗО. I. 119.

Плі́ть, ті, *ж.* 1) Вьющійся стебель. 2)=**Плетинка 2.** Гол. Од. 56. *Пліть солом'яна.* О. 1862. IV. 2.

Плічко́, ка́, *с.* 1) Ум. отъ **плече**. 2) Передній окорокъ свиньи.

Плішити, шу́, шиш, *гл.* 1) Вбивать клинья для скрѣпленія. *Плішити сокиру.* 2)—**ри́бу**. Оглушать ударомъ палки находящуюся подо льдомъ рыбу.

Плішка, ки, *ж.* Клинъ деревянный. Угор.

Плішня́, ні, *ж.* Родъ большаго долота или лома для пробиванія льда. Сумск. у. Вас. 187.

Пліщ, ща, *м.*=**Лящ 1**. Вх. Пч. II. 18.

Пло́ва, ви, *ж.* Ливень съ бурей. Вх. Зн. 50. Шух. I. 185. *Ударить плова з громами.* Шух. I. 212. *Сівбину виб'є град, або зіб'є плова.* Шух. I. 166. *Не боїться мокрий плови.* Фр. Пр. 115.

Плоди́ти, джу́, диш, *гл.* Плодить, рождать. *Бодай же ти, бистра річенько, рибки не плодила.* Грин. III. 279.

Плоди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Плодиться. *Загадав мені царь птицю хвазана встрелить. А як я його встрелю, що він і в нашій землі не плодиться.* Рудч. Ск. II. 83.

Плодли́вий, а, е=**Плідливий**. *Плодлива, як свиня.* Ном., стр. 286, № 4562.

Плодни́к, ка́, *м.* Матка. Вх. Уг. 259.

Плодни́стий, а, е=**Плодливий**. Вх. Лем. 450.

Пло́дниця, ці, *ж.* О женщинѣ: раждающая дѣтей. НВолын. у.

Плодю́чий, а, е. Плодовитый.

Плодь, ді, *ж.* Животное, тварь, все, что плодится. *А в воді ще була риба й хробаки й усяка плодь.* Гн. II. 118.

Пло́сінь, сені, *ж.* Плоскость; равнина. Вх Зн. 50.

Пло́ска, ки, *ж.* Плоская бутылка. *Парубки беруть плоски в дзебні.* Федьк.

Плоскавиця, ці, *ж.*=**Плескавиця**. Вх. Пч. II. 18.

Плоскінка, ки, *ж.*=**Плоскінь**. Вх. Пч. II. 29.

Плоскінний, а, е. Сдѣланный изъ **плосконі**. *Дасте на мене шитую сорочку.— Де ж тобі, мила, шитої узяти? Будеш, моя мила, в плоскінній лежати.* Мет.

Пло́скінь, коні, *ж.* Дергань, замашка, мужскіе стебли конопли. Вас. 199. Чуб. VII. 408. *Вибрала плоскінь.* Грин. III. 248. *Тіпає плоскінь.* Мвр. ХРВ. 125. *Умер уже тоді, як плосконі брали.* Харьк. у.

Плосконо́са, си, *ж.* Пт. Anas clypeata, широконосъ. Вх. Пч. II. 8.

Пло :ýн, на́, *м.* Сортъ глинянаго горшка отъ $3^1/_2$ до 5 вершковъ вышиной. Вас. 181.

Плоску́ха, хи, *ж.* Раст. а) Panicum Crus Galli L. ЗЮЗО. I. 130. б)—**гірка́**. Hierochloa borealis R. et Sch. ЗЮЗО. I. 125.

Плота́рь, ря́, *м.* Сплавщикъ, плотовщикъ. Вх. Зн. 50.

Пло́тик, ка, *м.* Пт. Крапивникъ, Troglodytes parvulus. Вх. Пч. II. 15.

Плоти́ця, ці, *ж.*=**Плітка**. Вх. Пч. II. 19. *Нехай щуки їдять руки, а плотиці білі лиці.* Нп. Ум. **Плоти́чка** Вх. Пч. II. 19.

Плотниця, ці, *ж.*=**Плотиця**. Вх. Пч. II. 19.

Плотове́ць, вця́, *м.* Раст. Nicotiana rustica. Вх. Пч. II. 33.

Плоть, ти, *ж.*=**Пліт**. Шух. I. 183.

Плохи́й, а́, е́. Смирный, тихій, кроткій. *Чи сердита, чи плоха?* Грин. III. 197. *А не порве ваш собака?—Ні, він не займе: він у нас плохий.* Г. Барв. 215. *Ти кажеш, Петре, що самий плохий звір—заєць; над вівцю нема й пліхшою.* О. 1861. V. 69. Ум. **Плохе́нький, плохе́сенький**.

Плохови́тий, а, е Тихій, смирный. *А дитя молоденьке та плоховите собі.* Федьк.

Плоху́та, ти, *м.* Смирный, тихій человѣкъ. *Так плохута, нікому нічого.* Черк. у. Ум. **Плоху́тка**. *Еней же був собі плохутка.* Котл. Ен. III. 36.

Пло́ща, щі, *ж.*=**Площина**.

Пло́щик, ка, *м.* 1) Металлическій наконечникъ стрѣлъ. *Находили ще площики од стріл.* О. 1862. V. 97. 2) Плоско разложенный снопъ для крышъ. Вх. Зн. 50.

Площи́на, ни, *ж.* Плоскость, равнина; площадь. *Земля здається рівною площиною.* Ком. I. 7.

Пло́щити, щу, щиш, *гл.* Болтать, разсказывать. *Я чув, що він площив, що він украв моїх коней.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Плуг, га, *м.* 1) Плугъ. Чуб. VII. 398. *Бодай воли живі були, а плуг поламався.* Мет. 6. 2) **Плуг волі́в**. Количество воловъ, запрягаемое въ плугъ. *Купи собі ще дві пари волів, щоб було до плуга.* КС. 1882. X. 186. Ум. **Плужо́к**. Маркев. 49.

Плуга́нитися, нюся, нишся, *гл.* Тащиться, медленно ѣхать. *Плуганився я болотом верстов п'ять.* НВолын. у.

Плуга́рь, ря́, *м.*=**Плугатарь**.

Плуга́тарь и плуга́тирь, ря, *м.* Пашущій плугомъ работникъ. Борз. у. *Уже овечки у чистому полі, уже і плугатарі*

у толоці. Лукаш. *Бідний чоловік нанявсь плугатирем. Раз він орав*... ХС. IV. 30.

Плугáч, чá, *м.*=**Плугатарь.** *Плугач оре і в праці рветься.* Ном. № 1144.

Плуговúй, á, é. Плужный. *Плуговий віл.*

Плýжити, жу, жиш, *гл.* 1) Пахать плугомъ. *Плужили, волочили та сіяли.* ЕЗ. V. 31. 2) Везти, идти хорошо. *Поки щастя плужить, поти й ворог служить.* Ном. *Не плужило йому якось: чи скотину заведе, чи свининку, чи кобилу...—гледи й подохне, або вовк поїсть.* Драг. 146.

Плужнúця, ці, *ж.* Родъ плуга: косуля. Сумск. у.

Плужóк, жкá, *ж.* Ум. отъ плуг.

Плутанúна, ни, *ж.*=**Плутаниця.**

Плутанúця, ці, *ж.* Путаница, вздоръ, чепуха. Рудч. Ск. II. 65. *Плутаницю плутав мені таку, що зовсім не до ладу.* Павлогр. у.

Плýтанка, ки, *ж.* Путаница. *Аж у голові плутається од тії плутанки.*

Плýтати, таю, еш, *гл.* 1) Путать. 2) Путать, сбивчиво разсказывать.

Плýтатися, таюся, ешся, *гл.* Путаться. *Плутається волосся. Плутаються нитки.* О неумѣлой ходьбѣ. *Вона посередині, а ми—кругом, мов ті каченята плутаємось по траві.* Свм. 203.

Плутнá, ні, *ж.* 1) Путаница, запутанное дѣло. НВолын. у. 2) Плутовство. Чуб. IV. 204.

Плýтощі, щів, *мн.*=**Плутня** 2. Мир. ХРВ. 383.

Плутя́га, ги, *м.* Плутъ, мошенникъ.

Пльовá, вú, *ж.* Родъ игры въ мячъ. *Давайте, хлопці грати у пльови.* Лебед. у.

Пльовáки, ків, *мн.*=**Пльова.** Лебед. у.

Пльондр, ра, м. 1) Этажъ. Св. Л. 218. *Вікна в сьому домі на спідньому пльондрі Бог-зна копишні.* Св. Л. 217. 2) *мн.* Поперечныя балки (въ хатѣ). Вх. Зн. 50.

Пльóндратися, раюся, ешся, *гл.* Шлепать, идти по водѣ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Пльондрóваний, а, е. Въ нѣсколько этажей. *Довгий пльондрований дім.* Св. Л. 217.

Плювáка, ки, *об.* Постоянно плюющій, плюющая. Ум. **Плювáчка.**

Плювáння, ня, *с.* Плеваніе.

Плювáти, плюю, éш, *гл.* Плевать.

Плювáчка, ки, *об.* 1) Ум. отъ **плювака.** 2) Плевальница. Желех.

Плюга, ги, *ж.* Некрасивая, гадкая женщина. Гол. II. 427, 443.

Плюгавéнький, а, е. Ум. отъ **плюгавий.**

Плюгáвець, вця, *м.* Гадкій, дрянной, презрѣнный человѣкъ. *Пакосник ти паскудний! плюгавець!* К. ЧР. 245.

Плюгáвий, а, е. Гадкій, скверный, дрянной; презрѣнный. К. ЧР. 424. Ум. **Плюгавéнький.** *Плюгавенький панок.* О. 1862. IX. 72.

Плюгáвити, влю, виш, *гл.*=**Плюганити.** Желех.

Плюгáвиця, ці, *ж.* Гадкая, скверная, безнравственная, презрѣнная женщина. Желех.

Плюгавíти, вію, еш, *гл.*=**Поганіти.**

Плюгáвка, ки, *ж.* = **Плюгавиця.** Желех.

Плюгáвство, ва, *с.* 1) Гадость, мерзость, нечистота. 2) Соб. отъ **плюгáвець.** *І жидів, того плюгавства, мов на ярмарку в Ромні.* Котл. Од. 490.

Плюгáш, шá, *м.* = **Плюганець.** МВ. (КС. 1902. X. 152).

Плюй, плюя, *м.* Плевокъ.

Плюйкó, кá, *м.* Любящій плевать.

Плю́ндратися, раюся, ешся, *гл.*= **Пльондратися.** *Плюндрається по воді.*

Плю́ндри, рів, *мн.* Желтые верховые брюки у галицкихъ мѣщанъ. Гол. Од. 14.

Плюндрувáння, ня, *с.* = **Пліндрування.** К. ПС. 14.

Плюндрувáти, рýю, еш, *гл.*=**Пліндрувати.** ЗОЮР. I. 128.

Плю́нути, ну, неш, *гл.* Плюнуть.

Плю́скання, ня, *с.* Плесканье.

Плю́скати, каю, еш, *гл.* Плескать. *А я слухаю... як ті пишні керманичі весельцями плюскають.* Федьк.

Плюскúй, á, é. Плоскій. Шух. I. 91.112.

Плю́склий, а, е. Плоскій, сплющенный. *Гречка така посмалена* (од блискавки) *та плюскла, що й зерна путнього не вибереш.* Рудч. Ск. II. 208.

Плюскóватий, а, е. Плоскій, сморщенный, приплюснутый. Лубен. у.

Плюскóта, ти, *ж.* Плескъ. *Вода... без розливу і без плюскоти вже точиться ледві, ще видная, та вже не чутна.* МВ. (О. 1862. III. 98).

Плю́снути, ну, неш, *гл.* 1) Плеснуть. 2) Шлепнуться. *Так і плюснув дідок наш у калюжу.* Г. Барв. 189.

Плюсь! *меж.* 1) Выраж. плескъ предмета, упавшаго въ воду. 2) Шасть. *Тут плюсь Еней, як будто з неба: „Ось, осьде я, коли вам треба“.* Котл. Ен. I. 17.

Плю́та, ти, *ж.* Дождь, дождливая погода. *А дождж такий пере, плюта така.* Гн. II. 63. Ум. **Плю́тка.** *Ой на дворі плютка, тогди нам добре тутка.* Гол. IV. 318.

Плюха, хи, *ж.* = **Заплюви́ця.** Вх. Пч. I. 7.

Плю́хкати, каю, еш, *гл.*=**Хлюпати.** *Піди до моря та плюхни од себе води, то буде тобі* (чортові) *товариш. От прийшов він, хлюпнув, дивиться, стоїть такий, як і він; давай він тоді плюхкать.* Драг. 42.

Плю́хнути, ну, неш, *гл.* 1)=**Хлюпнути.** См. **Плюхкати.** Драг. 42. 2) Садясь, опуститься сразу, какъ бы упасть. *Плюхнула в крісло, аж її підкинуло.* МВ. I. 113.

Плю́ща, щі, *ж.*=**Сплюща.** Вх. Зн. 65.

Плюща́ти, щу́, щи́ш, *гл.*=**Плюскати.** *Уночі тріщить, а вдень плющить.* Ном. № 518.

Плю́щити, щу, щиш, *гл.* Закрывать глаза. *Плющить він очі.* Мкр. ХРВ. 304.

Плю́щитися. щуся, щишся, *гл.* Смыкать глаза.

Пляка́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1)=**Плекати 2.** Херс. г. Черном. Александров. у. 2) Поить съ пальца ягненка, теленка, оставшагося безъ матери. Мнж. 189.

Пляка́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Сосать молоко у матки. *Коли є такі вівці, що не даються ягняті плякатися... Оришто́вана вівця стоїть по неволі і ягнятко плякається.* О. 1862. V. Кух. 32.

Плякунча́, ча́ти, *с.* Ягненокъ, не питающійся молокомъ матери. Черном.

Плям! *межд.*, выражающее звукъ при чавканіи губами.

Пля́ма, ми, *ж.* Пятно. Вас. 153. *Дене-де темними плямами червоніла на траві запеклая кров.* Стор. МПр. 105. *Без страху й плями лицарь запорозький.* К. ЦН. 291. Ум. **Пля́мка, пля́мочка.** *На небі ні хмарочки, ні плямочки—чисте.* Мвр. Пов. I. 167.

Пля́мина, ни, *ж.* Пятно.

Пля́ми́стий, а, е. 1) Покрытый пятнами. 2) Маркій. *Біла сукня плямиста.*

Пля́ми́ти, млю, ми́ш, *гл.* Пятнать, пятнить.

Пля́ми́тися, млюся, ми́шся, *гл.* Пятнаться, пятниться.

Пля́мка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **пляма.** 2)=**Клямка.** Левч. 180.

Пля́мкання, ня, *с.* Чавканіе, причмокиваніе губами. *Та бо не плямкай, бо всі свині позбігаються на теее плямкання.* Константиногр. у.

Пля́мкати, каю, еш, *гл.* Чавкать, причмокивать губами. Черниг. Полт. г.

Плямови́тий, плямува́тий, а, е. Пятнистый, въ пятнахъ. Черк. у. НВолын. у.

Пля́мочка, ки, *ж.* Ум. отъ **пляма.**

Плямува́ти, му́ю, еш, *гл.*=**Плямити.** *Шкода́ й меча об тебе плямувати.* К. Бай 92.

Плямчу́к, ка́, *м.* Затворка на крышкѣ у трубки, чтобы она не открывалась. Лебед. у.

Плян, ну, *м.* Планъ. Гн. II. 230.

Пля́нта, ти, *ж.* Ровное мѣсто? *Сплянтували ліс, плянту зробили, що й корня не видно.* Чуб. II. 183.

Пля́скати, каю, еш, *гл.*=**Плескати.**

Пляска́ч, ча́, *м.*=**Плескач 2.** *Плякача дати.* О. 1861. XI. Св. 35.

Пля́стер, ру, *м.* 1) Пластырь. 2) Сотъ меду.

Пляха́, хи́, *ж.* Бутыль, большая бутылка. *Раз у сінях мене нагнав з пляхою превеликою: „Випий чарку, випий!"* Г. Барв. 93.

Пляц, цу, *м.* 1) Площадь. Св. Л. 137. 2)=**Плець.** Гн. II 66; I. 132. 3) Крестьянскій надѣлъ: поле въ 3 руки и огородъ вмѣстѣ. Староб. у. 4) Мѣсто для поединка. *Ідуть вони на мідний пляц битися.* Чуб. II. 209. **Ви́дали собі пляц.** Вызвали другъ друга на бой. Гн. II. 219.

Пляци́нда, ди, *ж.* Сладкій пирогъ. Подольск. г. См. **Плачинда, плечинда.**

Пля́шка, ки, *ж.* Бутылка. *Ой прийдіть, братіки, в неділеньку вранці, натомим горілки в зеленій пляшці* Мет. 249. Ум. **Пля́шечка.**

Пляшува́ти, шу́ю, еш, *гл.* У кожевниковъ: очищать овчину отъ мездры. Вас. 153.

Плящи́на, ни, *ж.* Бутылка, небольшая бутылка. *Тут зараз за пляшину взявся... усім по чарці піднести.* Алв. 23.

Пну́тися, пну́ся, пне́шся, *гл.*=**П'ястися.**

По, *пред.* 1) По. *Не по чім і б'є, як не по голові.* ЗОЮР. I. 146. *Гріх по дорозі біг та до нас плиг.* Ном. № 96 *По всьому саду ходила шукаючи,—нема. Дає на рік по сто червоних. Хиба ж ти не помітив по їй, що вона й здавну навіженна?* МВ. (О. 1862. III. 63, 64). *Подзвонили по дитяті у великий дзвін.* Грин. III. 275. *Дзвонять по души. Служила вона по своїх, служила по жидах, служила й по купцях.* Мвр. Пов. I. 124. *Трудно стало старень-*

кій по людях жити. Г. Барв. 371. *Треба дітей пускати по людях.* Г. Барв. 284. *Чувати було по людях, що вони живуть собі як риба з водою.* Г. Барв. 106, 107. *Їздили по знахурах та по знахурках округи верстов за сто.* Г. Барв. 323. 2) Послѣ. *По шкоді і лях мудрий.* Ном. *Коли тревога, то до Бога, а по тревозі забув о Бозі.* Ном. № 86. *Тепер Логвинова земля, а по десяти літях знов буде Лаврінова.* НВолын. у. **По всьому.** Послѣ всего. Св. Л. 41. **От і по грошах.** Вотъ ужъ и нѣтъ денегъ. О. 1862. IV. 106. **Вже по йому, по їй.** Онъ уже умеръ, она уже умерла. *Ого, вже тепер буде по нім.* Фр. Пр. 133. **Було би по мні,**—пропалъ бы я, конецъ былъ-бы мнѣ. Фр. Пр. 132. *Як не буде миленького, то буде по мені.* Гол. IV. 457. 3) Съ, въ. *По кавунах малий наїдок.* Лебед. у. *Висиділа перепілочка діти, а сама пішла в садочок сидіти. Ой що ж мені, дітки, по вас, коли мого перепелочка не маш.* Рк. Макс. 4) За. *Чи не вийде стара мати по холодну воду?* Мил. 113. *Вернувсь по той чобіт* Грин. I. 214. *Його по смерть посилати, то нажитись можна.* Ном. *Прийшла по мене вся моя родина.* Г. Барв. 353. *До кого ж мені тут по роботу вдатись?* Г. Барв. 240. 5) **По конець.** Въ концѣ. *По конець греблі там стоять верби.* Гол. III. 301. 6)—**По нім усього надійся.** Отъ него всего можно ожидать. Фр. Пр. 153. 7) **Що ж по тому?** Что же изъ этого? *Що ж по тому, що кохаю, коли в неї не буваю.* Грин. III. 186. 8) **По тім, по чім.** Тѣмъ, чѣмъ. *По тім козак славен. А ти, дівко, по чім славна? Хиба що багата.* Грин. III. 212. 9) **По тверезому, по п'яному.** Въ трезвомъ, пьяномъ видѣ. *По тверезому про се поговоримо.* Г. Барв. 153.

Побабистий, а, е. Покрытый морщинами.

Побабити, блю, биш, *гл.* = **Побабувати.**

Побабіти, бію, еш, *гл.* 1) Сдѣлаться женоподобными (мног.). Желех. 2) Сморщиться. *Оце як твої руки побабіли.*

Побабрати, раю, еш, *гл.* Помарать, испачкать. *Не їв, тільки побабрав-побибрав.* Ном. № 12266.

Побабувати, бую, еш, *гл.* Позаниматься акушерствомъ. *Коли вдова побабувала, то їй вже не можна йти заміж.* Мнж. 155.

Побабчитися, чуся, чишся, *гл.* Сдѣлаться старухой. *Домаха дівкою посивіла і побабчилася.*

Побавити, влю, виш. *гл.* Занять, забавить, развлечь. *Побав дитину, бач як репетує.*

Побавитися, влюся, вишся, *гл.* 1) Развлечься, забавиться. 2) Помедлить, повременить.

Побагатіти, тію, еш, *гл.* Разбогатѣть (о многихъ). *Побагатіли всі так, що й годі! Ні приступу до їх!*

Побагато, *нар* Помногу. *Вони здорово роблять, за те ж і їдять побагато.* Харьк.

Побагатшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться богаче.

Побадьорнішати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться бодрѣе. Мир. ХРВ. 257.

Побажати, жаю, еш, *гл.* Пожелать. *Побажай чого, так і станеться* Ном. № 280.

Побажатися, жається, *гл. безл.* Захотѣться.

Побазікати, каю, еш, *гл.* Поболтать, потолковать, побалагурить. *Як зійдеться з молодичками, то любила й побазікать.* Св. Л. 5.

Побайдикувати, кую, еш, *гл.* Побаклушничать.

Побалазувати, зую, еш, *гл.* Испачкать (пальцами). *Побалазував пальцями та й їж після його.*

Побалакати, каю, еш, *гл.* Поговорить; поболтать. *Іди ж до Галі та гляди—гарненько побалакай з нею.* Шевч. 284. *Погулявши, побалакавши... пішов багатий брат.* Рудч. Ск. II. 144.

Побанити, ню, ниш, *гл.* Помыть (посуду, утварь, мебель, мясо, овощи и пр.). Мнж. 121. *Ложечки побаню.* Мнж. 32. *Горшки побаню.* Г. Барв. 356. *В роті побанити.*

Побанувати, ную, еш, *гл.* Погрустить. Желех.

Побаритися, рюся, ришся, *гл.* Промедлить, замѣшкаться. *Він видавить з тебе олію, от тільки йще тут побарись! Гляди ж, сьогодня щоб убрався.* Котл. Ен. I. 29.

Побаришувати, шую, еш, *гл.* Побарышничать, взять прибыль при продажѣ. *От побаришував: ні стовпа, ні борошна* (бариша?). Ном. № 10575.

Побарложитися, жуся, жишся, *гл.* Поваляться въ грязи.

Побасувати, сую, еш, *гл.* О лошади: пробѣжать галопомъ, поскакать.

Побатувати, тую, еш, *гл.* 1) Перевязать лошадей рядами. 2) Порѣзать. *На-*

що ти такими великими скибками побатував? Харьк.

Побатька́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Стать въ отношенія отца и сына. *Вони побатькались собі, Петро та Семен: Петро сказав, що буде Семенові за сина, то й послуха як батька.* Новомоск. у. (Залюб.).

Поба́тьківськи, *нар.* Поотцовски. *Отець побатьківськи поб'є, побатьківськи й помилує.* Ном. № 9356.

Побатькува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) Побыть посаженнымъ отцемъ, въ качествѣ отца. 2) Поругать, задѣвая въ брани отца. *Ще полаяв, побатькував трохи.* Мир. ХРВ. 146.

Побахурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Поразвратничать.

Поба́чення, ня, *с.* Свиданіе. Желех.

Поба́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Увидѣть. ЗОЮР. I. 114. *Нехай же я сам побачу, де марно загину.* Мет. *Гаразд, гаразд, пане Саво, ще лучче з тобою: як ми тебе побачимо на воронім коню.* Закр. 13. 2) Посмотрѣть, взглянуть. *А побачте, діду, що то воно горить.* НВолын. у. *Встань, мила, встань, господине, за тобою вся худоба гине! „Нехай гине, нехай пропадає, побач, милий, як друга надбає“.* Чуб. V. 783.

Поба́читися, чуся, чишся, *гл.* Увидѣться. *Радіють, що побачились, говорять про все.* Рудч. Ск. I. 206.

Побга́ти, бга́ю, еш, *гл.* 1) Полѣпить, подѣлать. *Як побгають перепійці, борону, то тоді садовлять їх у піч.* МУЕ. I. 119. Полт. *Прихвачусь мерщій до тіста, пироги побгаю.* Мкр. Н. 15. 2) Скомкать; сложить (напр. ткань). *У нас коники посідлані стояли, у нас жупани побгані лежали.* Лукаш. 95.

Побга́тися, бга́юся, ешся, *гл.* Сложиться складками, скомкаться. *Погано ти одежу поскладала, бач, як усе побгалося.* Пирят. у.

Побе́вкати, каю, еш, *гл.* Позвонить въ колоколъ нѣкоторое время.

Побе́дрина, ни, *ж.* 1) Горизонтальная перекладина, соединяющая два столба,— часть различныхъ снарядовъ: **кросен, поколодви, снувавки, струники.** Шух. I. 254, 237, 150, 192, 194. 2) Въ мельничномъ колесѣ то-же, что и **перехрестя.** Шух. I. 113.

Побезглу́здіти, дію, еш, *гл.* Подурѣть, обезумѣть (о многихъ).

Побезси́літи, лію, еш, *гл.* Обезсилѣть (о многихъ).

Побелькота́ти, чу́, чеш, *гл.* Побормотать нѣкоторое время.

Побенкетува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Попировать. *Ми в свата добре побенкетували.*

Побенте́жити, жу, жиш, *гл.* Обезкуражить, смутить (многихъ).

Побе́рдитися, диться, *гл. безл.* Повезти, удаться. *Мені не побердилось.*

Поберегти́, ся. См. **Поберігати, ся.**

Побережа́нин, на, *м.* Житель побережья. КС. 1885. XI. 538.

Побе́режжя, жя, *с.* Побережье, прибрежье; понизовье. *Повій, повій, вітроньку, з побережжя в Литвоньку.* Чуб. V. 277. *На побережжі пасуть.* Ум. **Побе́режжячко.**

Побережина, ни, *ж.* Прибрежье, мѣстность по берегу рѣки. КС. 1884. VIII. 719.

Побережи́чка, ки, *ж.?* *Біла теличка побережичка.* Чуб. III. 478.

Побе́режний, а, е, побе́режній, я, е. 1) Береговой. *Побережні села. Сонце стало серед неба понад білим побережнім піском.* Левиц. I. 62. 2) Набережный. *Побережня стіна.*

Побережни́к, ка, *м.* Лѣсной стражъ, полѣсовщикъ, лѣсникъ. Kolb. I. 68. Уман. у. Хотин. у.

Побережни́чити, чу, чиш, *гл.* Быть лѣснымъ сторожемъ. Желех.

Побере́чи́, режу́, жеш, *гл.*=**Поберегти.** Желех.

Поберіга́ти, га́ю, еш, сов. в. **поберегти́, жу́, же́ш,** *гл.* Беречь, поберечь. *Він і прийшов немощний, та таки себе не поберігав.* Кв. *Дівка себе не поберегла.* Кв. *Не поберігши тіла, і душу погубиш.* Ном. № 8794. *Пошкодуй моїх ніг старих, та й своїх побережи.* Мир. Пов. II. 43.

Поберіга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **поберегти́ся, жу́ся, же́шся,** *гл.* Беречься, поберечься.

Побесі́дувати, дую, еш, *гл.* Попировать, побыть на бе́сіді. См. **Беседа 2, бесіда.** *Гості мої ви любовненькії, сядьте в мене побесідуйте: хліба-соли ви покушайте, пива-меду не соромайтесь.* Чуб. V. 575.

Побе́шпетити, чу, тиш, *гл.* Загадить. *Воно ж оті мухи раз-у-раз до падла літають та й нівечать усе. Бач, як бриль побешпетили.* Лубен. у.

Побе́штати, таю, еш, *гл.* Выругать, выбранить (многихъ).

Побива́н, на, *м.* Названіе сказочнаго героя, будто бы всѣхъ побѣждающаго. Мнж. 90.

Поби́ванка, ки, *ж.* Пораженіе. *Козаки*

після побиванок під Кумейками на Говтві і Стариці позаходили в Московщину. Стор. МПр. 60.

Побива́ння, ня, *с.* Забота, печаль. Г. Барв. 133. *Душа моя втомилась побиванням.* К. Іов. 21.

Побива́ти, ва́ю, еш, *гл.* 1) Бить, убивать, колотить. *Де ся взявся сизокрилий орел, став лебідку бити, побивати.* Нп. *Що найменша в степу птиця та й та мене била.—Ой тим вона тебе побиває, що роду немає.* Чуб. V. 447. 2) Бить обо что-либо, ушибать. *На біле каміння, на сире коріння свої ніжки козацькі-молодецькі побиває.* АД. І. 107. 3) Обивать. *Ой із города Трапезонта виступала галера, златосиніми киндяками побивана.* АД. І. 208. *Комарові труну збудували, дорогими сукнами окладали, золотими цвяхами побивали.* Лукаш. 4) Одолѣвать, побѣждать. *Він силою колише синє море і мудрістю дракона побиває.* К. Іов. 5) **Сльоза́ сльозу́ побива́є.** Слеза за слезой катится. Рудч. Чп. 153. **Ду́мка ду́мку побива́є.** Одна мысль быстро смѣняетъ, замѣняетъ другую. Ном. № 10042.

Побива́тися, ва́юся, єшся, *гл.* 1) Биться, трепетать. *Риба... тріпалась, побивалась в сітці.* Левиц. І. 109. 2) Безпокоиться, заботиться, бороться съ препятствіями. *Ми повинні побиваться, щоб він ширився у нас.* О. 1862. І. 66. *Мовчки собі побивалось, мовчки у Бога долі просило.* Г. Бар. 16. *Я й роспитую иноді про його лихо, як він побивавсь у світі змалку.* Г. Барв. 357. *Б'ється, б'ється та й побивається моє серденько без тебе.* Чуб. V. 127. *Мати за дітьми да побивається.* Чуб. V. 712.

Побивач, ча, *м.* Снарядъ для набиванія обручей. Вх. Лем. 451.

Поби́вачка, ки, *ж.* = **Побивач.** Вх. Лем. 451.

Поби́йпес, пса, *м.*=**Гицель.** Желех.

Побира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Брать. **Сум нас побира́в.** Насъ охватывала печаль. Вх. Зн. 50.

По́бит, ту, *м.* 1) Бытъ. *Чорноморський побит.* 2) Образъ, способъ. *Яким би побитом спастися?* Котл. Ен. VI. 83. *А може між вами є такий, щоб яким небудь побитом одшукав цього хазяїна.* Рудч. Ск. II. 148. **З яко́го по́биту.** Съ какой стати? *З якого ж побиту мені вас обманювати?* Котл. НІІ. 372.

Поби́ти, б'ю, єш, *гл.* 1) Побить, поколотить. *За моє жито, та мене й побито.* Ном. 2) Побить, разбить (во множ.), перебить. *Пішла по воду, відра побила.* Мет. 5. 3) Перебить, поубивать (многихъ). *Наші за ними* (турками), *побили й порубали.* ЗОЮР. І. 7. *І зо зла палицю хапає... шпурнув,—та й всіх курей побив.* Гліб. 6. 4) Побѣдить, одолѣть, поразить. *Гей молодих турків башів москалі побили.* Гол. *Поб'ють тебе, козаченьку, сиротинські сльози.* Чуб. *Бодай же вас, сини мої... у полі побило разом три недолі.* ЗОЮР. І. 21. 5) Украсить. *Вистроїв тростяний палац, маковим цвітом побив.* Чуб. II. 191.

Поби́тий, а, е. Покрытый крышей. **Поби́та ха́та.** Хата, крыша которой съ наклономъ до 60%. Шух. І. 91. Ум. **Побитенький.** *Хатка моя побитенька, хатка на помості.* Шух. І. 201.

Поби́тися, б'юся, єшся, *гл.* 1) Разбиться. *Пішла по воду, відра побила. Я ж не побила, постановила, з гори покотились, да й сами побились.* Мет. 5. 2) Сразиться; подраться. *Треба кріпко побитися з ляхами.* Нп. *Посвариться з дітьми на улиці, а то й поб'ється.* МВ. II. 10. *Два брати... погризлись та й побились, ідучи степом.* ЗОЮР. І. 306.

Побито́вий, а, е. Бытовой.

Побіга́йка, ки, *ж.* Вѣчно бѣгающая изъ дому. *Мабуть уже кудись майнула побігайка.* Мир. ХРВ. 114.

Побіга́йчик, ка, *м.* Быстро бѣгающій,—эпитетъ зайца. *Зайчик-побігайчик.* Рудч. Ск. II. 2.

Побіга́нки, нок, *ж. мн.* Побѣгушки, бѣготня. *Побила мене лиха година та нещаслива з тими побіганками. Та то ж день у день, ніч у ніч.* Мир. ХРВ. 324.

Побіга́ння, ня, *с.* Бѣганіе, побѣгушки, Ум. **Побіга́ннячко** *Ой весна-красна, що вона винесла? Ой винесла тепло і доброє літечко... Моїм діткам на побіганнячко.* Чуб. III. 109.

Побігати, гаю, еш, *гл.* Побѣгать. *По евіту як іще побіга, чиїхсь багацько виллє сліз.* Котл. Ен.

Побіга́ти, га́ю, еш, *гл.*=**Побігти.** *І тее промовляли* (кінні брати), *відтіль побігали.* АД. І. 107.

Побі́гач, ча, *м.* Постоянно бѣгающій туда и сюда человѣкъ. Рк. Левиц.

Побіга́чка, ки, *ж.* 1) = **Побігайка.** Рк. Левиц. 2) Поносъ. Рк. Левиц.

Побіга́шки, шок, *ж. мн.*=**Побіганки.** МВ. III 80.

Побіге́ньки, ньок, *ж. мн.*=**Побіган-**

ки. Прилуц. у. *Цілий день у побігеньках.* Рк. Левиц.

Побігну́ти, гну́, неш. *гл.*=**Побігти.** *Побігне із костела.*

Побі́гти, біжу́, жи́ш, *гл.* 1) Побѣжать. *Ой побігла дівчинонька до ворожки просто.* Нп. 2) Поѣхать. *Наум зараз шатнувсь, наняв збіржаника і побігли що є духу з цілюрником додому.* Кв

Побігу́ця, ці, *ж.* 1)=**Побігайка.** *Та не можна її* (наймички) *держати: така побігуця, що ніколи в хаті не всидить.* Валк. у. 2) *мн.*=**Побіганки. Справля́ти побігу́ці.** Вѣчно бѣгать, постоянно уходить изъ дому. *Що се ти побігуці справляєш?* Лохв. у.

Побігу́щий, а, е. 1) Живой, проворный, подвижной. Вх. Зн. 17. 2) Постоянно бѣгающій туда и сюда человѣкъ. Желех.

Побі́да, ди, *ж.* Побѣда. *Гласи возвишайте, мир весь утішайте побідою новою.* Нп. Млр. Л. Сб.

Побіда́ш, ша́, *м.* Горемыка, бѣднига. *То я вже і не змагаюсь* (з жінкою) *а як той побідаш, що сіяв ячмінь, а жінка йому: „гречка!“ — згоджуюся й я: нехай буде гречка.* МВ. (КС. 1902. X. 156).

Побіде́нний, а, е. Горемычный. МВ. (О. 1862. I. 94). *А тобі мене жаль, як побіденного, нещасливого.* Стор. МПр. 10.

Побіде́нник, ка, *м.* Бѣдняга, горемыка. *Вареники-побіденники, в окропі кипіли, велику муку терпіли.* Ном. № 12351.

Побіди́ти. См. **Побіждати.**

Побідити, джу, диш, *гл.* Обидѣть. *Овечками сей год побідило. Той рік і без того так мене побідив, що я не зберуся на гроші.* Могил. у.

Побідкатися, каюся, єшся, *гл.* Посѣтовать. *Побідкався, побідкався піп, та й вернув гроші.*

Побі́дник, ка, *м.* Побѣдитель. *І свій палаш, що звавсь побідник, до боку Низа прив'язав.* Котл. Ен. V. 45.

Побідніти, ні́ю, еш, *гл.* Обѣднѣть (о многихъ). *За ці годи дуже люде побідніли.* Черниг. у.

Побіднішати, шаю, еш, *гл* Сдѣлаться бѣднѣе.

Побідува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Побѣдствовать. *Не що вже робити, треба побідувати.* О. 1862. VI. 94.

Побіжда́ти, да́ю, еш, сов. в. **побіди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Побѣждать, побѣдить. *Пан Хмельницький добре учинив: Польщу засмутив, Волощину побідив.* Макс.

Побі́й, бо́ю, *м.* 1) Бой, побоище. *Ти, пане козаченьку, не продавай мене, не продавай мене, спогадай на себе, як ми з тобою да були в побою: в первому побою із татарами, в другому побою у Німещині, в третьому побою у Турещині. Як побили нас пополам з татарми, як прогнали нас до тихого Дунаю.* Нп. 2) Побои. *Я б не хотів і десяти карбованців за оцей побій.* Екатериносл. у. *Се було скоро після того, як стався той побій з нею, як її побито.* Екатериносл. у. 3) Крыша, кровля. Шух. I. 92, 116. 117. Вх. Зн. 50. *Комори, стайні — усе під побоями.* Федьк. 4) **Ста́ти побо́єм.** Осадить городъ? *Сам звів корогву та й берегом пішов, став побоєм перед Хотином.* Чуб. III. 295. **Става́ти до побо́ю, піти́ до побо́ю.** Идти въ бой. *Дали коня, дали зброю, ставай, синку, до побою.* Гол. I. 22. *А як пішов до побою, все військо побідив.* Гол. Ум. **Побо́єць.** Гол. I. 61.

Побі́л, лу, *м.* 1) Бѣлая глина. Вас. 182. 2) Побѣлка. Лохв. у.

Побіли́ти. См. **Побілятн.**

Побіли́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Побѣлѣть. Чуб. V. 39.

Побілі́лий, а, е. 1) Побѣлѣвшій. 2) Поблѣднѣвшій.

Побілі́ти, лі́ю, еш, *гл.* 1) Побѣлить. *Побілили около.* 2) Поблѣднѣть. Стор. МПр. 54. *Побілів як стіна, як полотно, як хустка, як смерть, як Пилат.* Ном. №№ 4381—4385. **Побілів як вільхо́ва до́вбня.** Покраснѣлъ. Мнж 167.

Побілішати, шаю, еш, *гл.* Стать бѣлѣе. *Трошки побілішали руки, як побула дома.* Васильк. у.

По́білка, ки, *ж.* Глазурь изъ бѣлой фаянсовой глины, которою покрываютъ глиняную посуду передъ размалевкой ея. Шух. I. 262.

Побілува́ти, лу́ю, еш, *гл.* 1) Посдирать кожи съ животныхъ. 2) Побѣлить стѣну бѣлой глиной. *Давайте глини, будемо сіркувати, а послі побілуємо.* (Залюбовск.)

По́біль, лі, *ж.* Мелкіе кусочки сахару. *Одважте бо мені побілі хунтів зо два по копі з шагом, — адже я до ціни даю.* Лебед. у.

Побі́льшати, шаю, еш, *гл.* Увеличиться, сдѣлаться больше, прибавиться. *Мені сілечка побільшало, а здоров'ячка поменшало.* Чуб. V. 591. *Малі діти, мале й лихо; побільшають, — попрішають.* Чуб. V. 833.

Побі́льший, а, е. Большій. *Ой проси собі в пана воєводи та побільшої плати.* Нп.

Побільши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Увеличить.

Побі́лювання, ня, *с.* Побѣлка.

Побіля́, *нар.* Возлѣ, около. *А народу, народу! і за домовиною і побіля домовини.* Кв. *Тече річка з винограду та й побіля груші.* Грин. III. 393.

Побіля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **побіли́ти, лю́, лиш**, *гл.* Бѣлить, побѣлить. *Нащо мені, моя мати, личко побілила?* Чуб. V. 462. *Побілила... полотно.* Рудч. Ск. II. 44.

Побі́р, бо́ру, *м.* Поборъ; взятки. *Невелика ще біда сі побори.* Стор Ум. **Побі́рок.** *От же побірки прокляті.* Костом.

Побіра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Брать, получать. *Паламар побірає шестий книш.* Гн. II. 260.

Побіра́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Отправляться, идти. *Час мені й до господи побіратись, бо там мене чекають.* Грин. I. 289.

Побі́рець, рця, *м.* Сборщикъ. Рк. Левиц. *Я й сам побірцем чотирі годи пробув.*

Побірни́ці, ниць, *ж. мн.*=**Плоскінь.** Вх. Лем. 451.

Побі́рчий, чого, *м.* Сборщикъ податей.

Побіснува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* Побѣсноваться.

По́біч, *нар.* Возлѣ, рядомъ. *Побіч мене.* Левиц. МБ. 57.

Побічни́ця, ці, *ж.* 1) Часть стола: горизонтальная планка, соединяющая ножки. Шух. I. 98. 2) Боковая доска колыбели. Шух. I. 98.

Побі́чній, я, е. 1) Боковой. 2) Посторонній. *Побічня служба.* Левиц. Пов. 52.

Побія́ти, я́ю, еш, *гл.*=**Побити.** *Ой сталася пригодонька, побіяв муж жінку.* Гол. I. 196.

Поблаголови́ти, влю́, ви́ш, *гл.* Поблагословить. *От їх поблагословили і одружили.* Рудч. Ск. II. 48.

Поблагослови́тися, влю́ся, вишся, *гл.* 1) Получить благословеніе. *Я підійшов поблагословитись.* Св. Л. 10. 2) Перекреститься передъ началомъ дѣла. Г. Барв. 391. *Тільки що поблагословивсь їсти, аж та стріла так і встромилась в печеню.* ЗОЮР. I. 3.

Побле́кнути, ну, неш, *гл.* Поблекнуть. *Там все поблідло і поблекло.* Котл. Ен.

Побли́жчати, чаю, еш, *гл.* Приблизиться, стать ближе.

Побли́жче, *нар.* Ближе. *От тоді ж то він поближче їх сідав.* Мет.

Поблизи́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Слишкомъ приблизить. Желех.

Поблизни́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**Поблизничити.** *Таки ж одного привести—живіт болить, а то ж двоє поблизнила.* Грин. III. 449.

Поблизни́чити, чу, чиш, *гл.* Родить двойни. *Всі ж ті овечки та покотили, та покотили, поблизничили.* Гол. II. 16.

Поблизу́, *нар.* Вблизи. *Поблизу стояли старі вишні.* Левиц. I. 331.

По́близький, а, е Близко находящійся, близлежащій.

По́близько, *нар.*=**Поблизу.**

Побли́скати. См. **Поблискувати.**

Побли́скувати, кую, еш, сов. в. **побли́скати, каю, еш**, *гл.* Блестѣть по временамъ, поблестѣть, посверкать. *Біжуть, пливуть човенцями, поблискують весельцями.* АД. I. 246. *Жаби росчепірили ноги як крила, полетівши вперве на своєму віку по повітрі, поблискуючи білими животами проти зорі.* Левиц. I. 121. *Микола тільки поблискує на його очима.* О. 1862. II. 79.

Поблі́длий, а, е. Поблѣднѣвшій. *Чорняві хлопченята потомлені, поблідлі.* МВ. I. 45.

Поблі́днути, ну, неш, *гл.* Поблѣднѣть. *Ой ти ж моя головонько бідна, чогось моя миленька поблідла.* Мет. 271. *Вжахнулись і поблідли на виду.* К. ЧР. 325.

Поблуди́ти, джу́, диш, *гл.* Поблудить. *Поблудивши по морям, якось і землю видко стало.* Котл. Ен. 2) Заблудиться. *Не ідіть лугами, бо поблудите.* Мил. 220. 3) Ошибиться, напортить въ дѣлѣ. *Коби тут не поблудити де в чім.* Фр. Пр. 62.

Поблуди́тися, джу́ся, дишся, *гл.*= **Поблудити 2.** *Либонь же ми поблудилися, не до свата та забилися.* Грин. III. 481.

Поблу́дний, а, е ? *Люблять мене все поблудні.* Нп.

Поблука́ти, ка́ю, еш, *гл.* Поблуждать, побродить, поскитаться. *Поблукавши мій Петрусь, до мене оп'ять вернувсь.* Котл. НП.

Побля́клий, а, е. Поблеклый. Черниг. у.

Побля́кнути, ну, неш, *гл.* Поблекнуть. Черниг. у.

Побо́втати, таю, еш, *гл.* Взбoлтать. *Побовтала глечики з молоком.*

Побо́втатися, таюся, ешся, *гл.* Поплескаться въ водѣ. *Побовталась дитина в воді і повеселішала.*

Побо́вець, йця, *м.* Ум. отъ **побій.**

Побожево́літи, ліємо, єте, *гл.* Съ ума сойти (о многихъ). Г. Барв. 467.

Побожити, жу, жиш, *гл.* Поблагословить? Въ свадебной пѣснѣ послѣ вѣнчанія: *Дякуєме попонькові... нагленько нас од-*

правив, но твердо нас побожив. Гол. IV. 439.

Побожи́тися, жу́ся, жишся, *гл.* Побожиться. *Побожився, що поховав труп його.* Рудч. Ск. I. 110.

Побо́жкати, каю, еш, *гл.* Выразить сокрушеніе словами: **а Бо́же! ой Бо́же!** *Ото сказали, що її вбито. От я побожкала, побожкала, та й кажу: що ж робити!* Верхнеднѣпр. у.

Побо́жний, а, е. Набожный, благочестивый. *От як розжився той чоловік, то покинув і пить,—і такий побожний зробився.* Рудч. Ск. II. 22.

Побо́жність, ности, *ж.* Набожность, благочестіе. К. Кр. 13. *З побожности своєї пожертвував на церкву сто рублів.* Волч. у.

Побо́жно, *нар.* Набожно, благочестиво.

Поболі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Перенести болѣзнь. *Дай, Боже, в добрім здоров'ї поболіти.* Ном. № 13918. (*Кажуть тому, хто удає з себе хворого*).

Поболі́тися, лі́ємося, єтеся, *гл.* Заболѣть (о многихъ). *Воли му ся поболіли, сам бідний заслаб.* Рудч. Чп. 163.

Побо́лювати, люю, еш, *гл.* Побаливать. *Палец поболює ме.* Вх. Зн. 50.

Поборгува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Дать въ долгъ. *Ще арендар поміркує, нам горілки поборгує.* Чуб. V. 1094.

Побо́рець, рця, *м.*=**Побірець.**

Побородни́к, ка, *м.* Раст. Tragopogon. Шух. I. 20.

Поборозняк, ка, *м.* Личинка майскаго жука. Вх. Пч. II. 27.

Побороня́ти, ню́, ниш, *гл.* Запретить. *Не побороня, батеньку, хоч за возом побігти.* Ном. № 8993. *Скілько хоч куштуй, ніхто тобі й не поборонить.* Кв.

Поборо́ти, рю́, реш, *гл.* Побороть, одолѣть. *Хто кого побере, той тому оце озеро одпустить.* Рудч. Ск. I. 61.

Поборо́тися, рю́ся, решся, *гл.* Побороться. *Поборовся б, як би малось сили.* Ном. № 4160.

По́борсень, сня, *м.* Постромка. Сим. 37.

Побосі́ти, сі́ємо, ете, *гл.* Остаться безъ обуви (о многихъ). *Побосіли у нас усі,—треба чоботи справляти.* Славяносерб. у.

По́бочень, чня, *м.* Боковая полоса въ шлеѣ. Вас. 160.

Побо́чина, ни, *ж.* Боковая стѣна. Вх. Зн. 50.

Побочка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Поцѣловать. *Єдно личко побочкала, а в друге укусила.* Гол. III. 67.

Побоярнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Побыть шаферомъ на свадьбѣ.

Побоя́тися, бою́ся, і́шся, *гл.* Побояться. *Я побоявся, щоб дзиглика не поламать.* Рудч. Ск. I. 95.

Побрата́ти, та́ю, еш, *гл.* Сдружить съ кѣмъ. *Який тебе лихий ізніс і побратав з панами?* Греб. (Хата 54).

Побрата́тися, та́юся, ешся, *гл.* Побрататься, подружиться. *Побратались свиня з пастухом.* Ном. № 2540. *Був собі коник і півник, та й побратались.* Рудч. Ск. II. 3.

Побра́ти, беру́, ре́ш, *гл.* Взять (но множествѣ), забрать; разобрать. *От поберуть коси да й пійдуть ніби то косить.* ЗОЮР. I. 287. *Чи ти ж казав, щоб свої ложки побрали?* Рудч. Ск. I. 186. *Наварили, посідали кругом казана, побрали ложки.* Драг. 340. 2) Вырвать, выдергать (ленъ, коноплю). *Я свої конопельки сама поберу.* Грин. III. 302.

Побрати́м, ма, *м.* Названный братъ, другъ. *При добрій годині всі куми і побратими.* Ном. № 2310. *Одріклася вся названая родина, тоді нема ні кума, ні побратима.* Чуб. V. 469. Ум. **Побрати́мко.** Федьк. II. 125.

Побрати́мець, мця, *м.* = **Побратим.** Гол. IV. 458. *Ото його і гості й побратимці.* К. МБ. III. 261.

Побрати́мко, ка, *м.* Ум. отъ **побратим.**

Побрати́мство, ва, *с.* Братство, дружба. ЕЗ. V. 197. *Може ви чували коли небудь про побратимство? Де вже не чували? Се наш січовий звичай; як не одрізняй себе од миру, а все чоловікові хочеться до кого небудь прихилитись; нема рідного брата, так шукає названого; от побратаються да й живуть довіку укупі, як риба з водою.* К. ЧР. 123.

Побра́тися, беру́ся, бере́шся, *гл.* 1) Взяться, взять другъ друга. *Поберуться усі хлопці і дівчата рядком за руки.* Чуб. 2) Пойти, отправиться. *Побрався Павло додому.* МВ. (О. 1862. I. 76). *Гарасько до овець побрався.* Мкр. Г. 27. *Куди отце летять з оселі горобці? Дивлюсь, у сад побрались молодці.* Греб. 367. 3) Пожениться. Мет. 7. *Доки не поберуться, люблятся, а як поберуться, то судяться.* Ном. № 9822. *Поберемося, небого!* Чуб. V. 121. 4) Обратиться, превратиться во что (о многомъ). *В їх од його лікарства усе в животі брусом побралось.* Г. Барв. 325.

Побрені́ти, ню́, ни́ш, *гл.* 1) Потечь

журча; полетѣть жужжа. *Текли річки, побреніли до Заводовської аж у сіни.* Чуб. III. 220. 2) Цвѣсть нѣкоторое время. *Маківка побреніла та й осипалась.*

Побре́нькати, каю, еш, *гл.* Побренчать, позвякать. *Тут треба побренькати.* Ном. № 9776.

Побре́нькач, ча, *м.* Больше во мн. ч. **побре́нькачі.** Звонкая монета, деньги (переносно, въ пословицѣ). *Аби були побренькачі, то будуть і послухачі.* Ном. № 5431.

Побре́нькувати, кую, еш, *гл.* Побрякивать. *Ой возьму я ключі не побренькуючи.* Чуб. V. 130.

Побрести́, бреду́, де́ш, *гл.* 1) Пойти въ бродъ. *Побреду я по кісточки, щоб любили невісточки.* Ном. *Хоч побреду через воду, ди до свого роду.* Чуб. V. 460. 2) Побрести. *Вона подумала: мабуть мій бичок додому побрів.* Рудч. Ск. II. 14.

Побреха́ти, брешу́, шеш, *гл.* Поврать.

Побрехе́нька, ки, *ж.* Побасенка, анекдотъ. *Я давно чув про усі иі побрехеньки, та усе якось не ймав їм віри.* Ком. I. 16.

По́бридки, док, *ж. мн.* Бродяжничество, броженіе. *Оце немає сучки Оленки! пішла, мабуть, на побридки.* ЗОЮР. II. 19.

Побри́днути, ну, неш, *гл.* Надоѣсть, опротивѣть (о многихъ).

Побри́житися, жуся, жишся, *гл.* Поморщиться, сморщиться. Борз. Лебед. у. *Як випрати сукняну хустку, то побрижиться.*

Побри́ндзати, дзаю, еш, *гл.* Побрести. *Побриндзав у сад.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Побри́шкати, каю, еш, *гл.* Почваниться, пофуфыриться, поважничать.

Побрі́хувати, хую, еш, *гл.* Лгать, врать; привирать. *Не побріхуй, — нічою сьою не було.* Константиногр. у. *Він бреше, а ти побріхуєш.* Ном. № 6941.

Поброди́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Походить въ бродъ. *Побродила по воді.* Кв. 2) Отправиться бродить, уйти изъ дому. *Сама сь дівка побродила, що сь козака полюбила.* Гол. I. 121. 3) Потоптать, бродя. *Походжено та побраджено воронями кіньми, то ж ходили, побродила журавочка з дітьми.* Чуб. V. 52. *Не жаль мені тої травиці, що її побродила, тільки жаль мені свого пір'ячка, що його поронила.* Рк. Макс.

Побро́їти, ро́ю, їш, *гл.*=**Наброїти.** Вх. Лем. 451.

Побрудни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Сдѣлать грязнымъ, загрязнить.

Побрудні́ти, ні́ю, еш. *гл.* Сдѣлаться грязнымъ.

Побру́катися, каюся, ешся, *гл.* Побарахтаться. *Не сповивайте, нехай воно хоч трохи побрукається.*

Побря́зкати. См. **Побрязкувати.**

Побря́зкач, ча, *м.*=**Побренькач.** *Аби були побрязкачі, то будуть і послухачі.* Ном. № 5431.

Побря́зкувати, кую, еш, сов. в. **побря́зкати, каю, еш,** *гл.* Бряцать, побряцать, побрякивать. *Перенесу ключі не побрязкуючи.* Мет.

Побрязча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Побрязкати.** *Там пан Василько проїжжав, лучком побрязчав, братів пробужав.* Чуб. III. 272.

Побубня́віти, віємо, ете, *гл.* Поразбухать (во множествѣ). *У мокрому горох полежав, та як побубнявів.* Харьк.

Побубоні́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Побормотать. *Побубонить та й замовкне.* Харьк.

Побува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Побывать. *Вона в мене не полуднувала, тільки в мене та побувала.* Чуб. V. 553.

Побуджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **побуди́ти, джу́, диш.** *гл.* Будить, разбудить (многихъ). *Уставає Василеви мати, усю свою челядь побуджає.* Чуб. V. 703. *Побудив усіх.* Грин. I. 200 *Нас побуди... Тоді вона побудила їх.* Драг. 305. *Побудив своїх братів* Драг. 334.

Побудува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Построить. *Побудували литвини церкву.* Рудч. Ск. II. 196. *Опочивав сном тихим, безпробудним, як сплять царі і дуки іменитi, що помники собі побудували.* К. Іов. 8.

Побужа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Побуджати.** *Рано, рано-пораненько уставали, ще й раніше матуся побужала.* Чуб. V. 487.

Побу́рити, рю, риш, *гл.* Разрыть, разорить, разбросать. *Побурять свині зерно.* Вх. Лем. 451.

Побурлакува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть бурла́кою.

Побурмиструва́ти, ру́ю, еш, *гл.* Побыть бургомистромъ.

Побурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Поворчать. *Ні, в мене свекруха не зла. Часом побурчить трохи, а не лає.* Харьк.

Побусурма́нити и **побусурме́нити, ню, ниш,** *гл.* Обасурманить (многихъ).

Побусурма́нитися и **побусурме́нитися, нюся, нишся,** *гл.* Обасурманиться.

АД. I. 209. *Був тридцять літ у неволі, двадцять чотирі як став на волі, потурчився, побусурманив* . Дума. *Вже я потурчилась, побусурм*. *ись*. ЗОЮР. I. 213. АД. I. 233. *Хмельниченько побусурманившись, збив пушкою з гори Валка верх з батьківської церкви*. ЗОЮР. I. 277.

По́бут, ту, *м.*=**Побит.** К. Кр. 18. *У такому побуті бажали Йван з Мотрею своїх діток зростити*. Мир. ХРВ. 127.

Побу́ти, бу́ду, деш, *гл.* Побыть. *Ото побув півроку та задумав жениться*. Рудч. Ск. *Трохи побув у лісі та й раненько вернувся*. Рудч.

Побутні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Истлѣть, сгнить, заплесневѣть. *Милий, милий, що тобі є? Же ті власки побутніли, білі личка почорніли*. Гол. I. 84.

Побучáвіти, вію, еш, *гл.* Разбухнуть.

Побуя́ти, буя́ю, еш, *гл.* Побуйствовать, погулять. *То вже бідний козак розгадає п'ятак, то нельзя по улиці пійти побуяти*. АД. I. 114.

По́ваб, бу, *м.* Влеченіе. *Із сього благословенного навіки повабу виникла їх думка*... К. XII. 8. *Шкода нашого повабу й залицяння!* К. (ЗОЮР. II. 200).

Пова́ба, би, *ж.* Привлекательность, прельщеніе. *Поваба, которою нас манять із тихих хуторів*. К. (О. 1861. I. 311).

Пова́бити, блю, биш, *гл.* Привлечь, прельстить; поманить.

Пова́битися, блюся, бишся, *гл.* Соблазниться, польститься. *Повабились наші на мову лукаву*. К. Досв. 8.

Пова́га, ги, *ж.* 1) Уваженіе, честь. *Ой були ми в пана, була нам повага: пили мед-горілку за Ганнусю жінку*. Нп. *Старець старцем, а повагу любить*. Ном. 2) Важность, значеніе. *Двір перейди тихо, у вічі глянь з повагою*. МВ. Шевч. 3) Рѣшимость. *Як би він не мав поваги, щоб підпалить і мене не підцькував, то не було б і пожежі*. Екатериносл. у. (Залюб.).

По́ва́гом, *нар.* Медленно, не спѣша, протяжно. *Не хапайсь пісні співать—повагом!* Ном. № 9650. *Стали по душі дзвонити во всі дзвони та повагом, та жалібно*. ЗОЮР. II. 285. *А ніч іде, іде собі повагом*. К. Іов. 15.

Поважа́ти, жаю, еш, *гл.* Уважать, чтить. ЗОЮР. I. 31, 21, 35, 23. *Ой поважай стару матір, хоч вона й не рідна*. Чуб. V. 935. *Хто не звик правди поважати, той завше ласий панувати*. Ном. № 1130. *Ей шати мої, шати! пийте, гуляйте: не мене шанують, бо вас поважають*. ЗОЮР. I. 208.

Поважа́тися, жа́юся, ешся, *гл.* 1) Уважаться. 2)—**за.** Считаться чѣмъ. *Ні сама послідня дівка в нашому селі так би не зробила, як моя дочка, що поважалася за саму першу*. Кв.

Пова́ження, ня, *с.* Уваженіе. *Пришла тобі і чести, і радости, і поваження*. Кв.

Пова́жити, жу, жиш, *гл.* 1) Взвѣсить многое). 2) Уважить. *Поважив її Василь—оддав* (їй хустку). Кв.

Пова́житися, жуся, жишся, *гл.* 1) Рѣшиться, отважиться. *Поважився на таке діло!* (Залюб.). *Такє молоде, а він поваживсь її брати*. Лохв. у. 2) Польститься, прельститься. *Не подоба, старий діду, не подоба, хиба на те поважуся, що худоба*. Чуб. V. 1135.

По́важко, *нар.* Тяжеловато.

Пова́жливий, а, е = **Поважний 2.** *Пісні поважливі*. КС. 1882. VIII. 264.

Пова́жний, а, е. 1) Почтенный, достойный уваженія. *Іще трошки засоромилась перед поважним гостем, то й очиці спустила в землю*. К. ЧР. 48. 2) Серіозный; солидный. *Такий зробився тихий та поважний*. Рудч. Ск. II. 162. *Поважне обличчя*. К. Досв. 127. *Йому здавалось... ніби він чув поважну його мову*. 3) **У пова́жному ста́ні.** О женщинѣ: беременна. *Пані моя нездужає: вона в поважному стані*.

Пова́жність, ности, *ж.* Важность, важный, серіозный видъ, достоинство.

Пова́жно, нар. 1) Почтенно. 2) Серіозно, съ важностью, съ достоинствомъ. *Поважно та тихо... сходилися полковники*. Шевч. 233. *Промовила Зося поважно*. Левиц. I. 433.

Пова́жчати, чаю, еш, *гл.* Потяжелѣть. *Чого ви мені в клунок наклали, що він так поважчав?* Харьк.

Пова́ла, ли, *ж.* Потолокъ. Вх. Зн. 66. МУЕ. III. 42.

По́валець, льця, *м.*, также **накида́льний по́валець.** Волосяной арканъ. О. 1862. I. Ревяк. 20.

Пова́лина, ни, *ж.*=**Повала.** Вх. Зн. 66.

Повали́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Повалить. *Ой там на долині жуки бабу повалили*. Чуб. V. 1128. 2) Повалить, пойти массами. *Повалили гайдамаки, аж стогне діброва*. Шевч. 157.

Повали́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Пова-

литься, свалиться, упасть. *Як брат пива да й напився, по конику повалився.* Чуб. V. 433. *У свою кума Хмельницького дорогого напитку напився, у його долі спать повалився.* АД. II. 11. *У ніженьки повалилась.* Чуб. V. 910. *А то я як черкну його ножем по горлу, то він так і повались.* ЗОЮР. I. 159.

Повалувáти, **лýю**, **еш**, *гл.* Повалить толпой. *Повалувало у хату все весілля.*

Повалятú, **ляю**, **еш**, *гл.* 1) Свалить (многихъ). *І перших Фина, Тамариса на землю махом поваляв.* Котл. Ен. *Чорненьке маленьке ввесь світ поваляє.* Ном. № 40, стр. 291. 2) Запачкать, испачкать. *Не займай мене, Грицю, поваляєш спідницю.* Чуб. V. 1120. *Не ззість пес, поки не поваляє.* Чуб. I. 279.

Повалятися, **ляюся**, **ешся**, *гл.* Разрушиться, повалиться. *Погнили біленькі хати, повалялись.* Шевч. 530.

Повандрувáти, **рýю**, **еш**, *гл.*=**Помандрувати**. *Куди та дівчина повандрує?* Чуб. V. 96.

Повáпити, **плю**, **пиш**, *гл.* Поштукатурить.

Поварéць, **рця́**, *м.* Перекладина, на которую навѣшиваютъ котелокъ, когда въ немъ варятъ. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Поварúти, **рю́**, **риш**, *гл.* Поварить, сварить (многое). *Чи яйця вже поварені?* Васильк. у.

Поварúтися, **рю́ся**, **ришся**, *гл.* 1) Повариться, свариться. 2) Увясть, завянуть. *Од спеки поварилося все на городі.* Харьк.

Пóварка, **ки**, *ж.*=**Полоник**. Черном.

Повартувáти, **тýю**, **еш**, *гл.* Подстеречь, посторожить.

Поварувáти, **рýю**, **еш**, *гл.* Сохранить, уберечь. *Бог поварував.* Вх. Зн. 18.

Поварувáтися, **рýюся**, **ешся**, *гл.* Остеречься, не рѣшиться. *Ти свою хату не поваруєшся сгіродати?* МВ. (О. 1862. I. 93).

Повбезпéчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Обезпечить (о многихъ). *Повбезпечували себе... пристановищем.* К. Кр. 30.

Повбивáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Перебить, убить (многихъ). *Той кінь їх повбивав.* Рудч. Ск. I. 156. *В одній хаті три татарюги сидять посеред хати... От наші їх повбивали... і повернули додому.* ЗОЮР. I. 103.

Повбивáтися, **вáємося**, **єтеся**, *гл.* Убиться (о многихъ). Ном. № 7541.

Повбирáти, **ся**, *гл.*=**Повбірати**, **ся**.

Повбігáти, **гáємо**, **ете**, *гл.* Вбѣжать одному за другимъ. *Хорти за ним повбігали (у хату) і полягали під лавою.* Рудч. Ск. I. 140.

Повбірáти, **рáю**, **еш**, *гл.* Одѣть (многихъ). *У неділоньку так гарно їх повбірає.* Кв.

Повбірáтися, **раємося**, **етеся**, *гл.* Одѣться (о многихъ). *Дівчата... повбіраються так, що ну!* Кв.

Повбóвтуватися, **туємося**, **єтеся**, *гл.* Замочить одежду при ходьбѣ по грязи, по водѣ (о многихъ).

Повбóжати, **жаємо**, **ете**, *гл.* Обѣднѣть (о многихъ).

Повбувáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Обуть (многихъ, многое).

Повбувáтися, **вáємося**, **етеся**, *гл.* Обуться (о многихъ). *Це ви ще й досі не повбувались?* Богодух. у.

Повбуджáти, **джáю**, **еш**, *гл.* Разбудить (многихъ). *Хто ж нас рано повбуджає, моя мила дівчино?* Гол. I. 200.

Повві́хóдити, **димо**, **дите**, *гл.* Войти одному за другимъ. *Повві́ходили пани, посідали.* Левиц. I. 182.

Повводúти, **джу**, **диш**, *гл.* Ввести (многихъ).

Повво́зити, **жу**, **зиш**, *гл.* Ввезти (многихъ, многое).

Повволікáти, **кáю**, **еш**, *гл.* Втащить (многихъ, многое).

Повгáдувати, **дую**, **еш**, *гл.* Угадать (о многомъ).

Повгинáти, **наю**, **еш**, *гл.* Вогнуть (о многомъ).

Повгинáтися, **нáюся**, **ешся**, *ж.* Вогнуться (во многихъ мѣстахъ). *Дошки повгиналися.*

Повгнíчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Вдавить (о многомъ).

Повгнóювати, **нóюю**, **еш**, *гл.* Удобрить навозомъ (о многомъ).

Повгодóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* Откормить (многихъ).

Повгодóвуватися, **дóвуємося**, **єтеся**, *гл.* Откармливаться, откормиться (о многихъ). *Гарно у вас индики повгодовувалися.* Васильк. у.

Повгóнити, **ню**, **ниш**, *гл.* Вогнать (многихъ).

Повгрузáти, **зáємо**, **ете**, *гл.* Увязнуть; войти въ землю; въѣсться въ тѣло (о многихъ). *Хата в тою Хоми така, що й вікна в землю повгрузали.* Г. Барв. 190. *До парубка, аж у його і вірьовки повгрузали в руки.* ХС. III. 57.

Повдавáтися, даємóся, етéся, *гл.* Тоже, что и **удáтися**, но о многихъ или многомъ. *Діти ж пак у йою повдавались ледачі.* Драг. 218.

Повдáвлювати, люю, еш, *гл.* Вдавить, втиснуть (во множествѣ). *Хлопець... повдавлював йому очі в ямки.* Драг. 238.

Повдóвбувати, бую, еш, *гл.* Вставить въ выдолбленное углубленіе (о многомъ). Чуб. I. 76.

Повдовíти, вíю, еш, *гл.* Овдовѣть. *Перепеличенька повдовіла, заміж іти захотіла.* Чуб. V. 1127.

Повдовольня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Удовлетворить (многихъ).

Повдовольня́тися, ня́емося, етеся, *гл.* Удовлетвориться (о многихъ).

Повдягáти, гáю, еш, *гл.* 1) Одѣть (многихъ). *Піп повдягав їх та й повів додому.* Драг. 255. 2) Надѣть на себя (во множествѣ).

Повдягáтися, гáємося, етеся, *гл.* Одѣться (о многихъ). Чуб. II. 601. *Повдягалися йти до церкви.* Славяносерб. у.

Поведéнція, ції, *ж.* Обычай, обыкновеніе. Греб. 408. *Така вже в нас поведенція старосвітська.—Усе про те тільки й думає, щоб заробити копійку; така вже їх московська поведенція.* Кв.

Поведíнка, ки, *ж.*=**Поведенція.** *Чи й у вас, як у нас, така поведінка: за копійку сто парубків, за сто рублів дівка.* Грин. III. 649. *Така у нас поведінка, що мусять підпарубочі ватажним парубкам коней подати.* Федьк

Повéдія, дії, *ж.*=**Поведенція.** *Чи й у вас така поведія, щоб новоженець мав волю гуляти?* Федьк.

Повéзти́, зý, вéш, *гл.* Повезти. *Уже була вмерла, повезли ховати.* Чуб. V. 12.

Повелáчка, ки, *ж.* = **Поведенція.** Мнж. 189.

Пóвеликий, а, е. Нѣсколько большой. *Це поевликі черевики на мене.* Харьк.

Повеличи́ти, чý, чи́ш, *гл.* Сдѣлать большимъ, чѣмъ слѣдуетъ. *Маштер, як робив криж, повеличив.* МУЕ. III. 43.

Повелівáти. См. **Повеліти.**

Повелíння, ня, *с.* Повелѣніе.

Повелівáти, вáю, еш, сов. в. **повелíти, лю́, ли́ш.** *гл.* Повелѣвать, повелѣть. *Повелів нам любитися, тепер розлучаєш.* Чуб. V. 265.

Пóвен, вна, не = **Повний.** *Нарвала грушок повен хвартушок.* Чуб. V. 412.

Повéредити, джу, диш, *гл.* Повредить.

Повéредитися, джуся, дишся, *гл.* Повредить себя, надорваться.

Повередувáти, дýю, еш, *гл.* Покапризничать, поприхотничать.

Поверéсіле, ля, *с.*=Повересло. Вх. Зн. 50.

Поверéсло, ла, *с.* = **Перевесло.** Вх. Зн. 50.

Поверещáти, щý, щи́ш, *гл.* Покричать.

Поверну́ти, ся. См. **Повертати, ся.**

Повертáння, ня, *с.* Поворотъ. *Повертання головою.* Левиц. I. 430. 2) Возвращеніе, возвратъ.

Повертáти, тáю, еш, сов. в. **поверну́ти, нý, неш,** *гл.* 1) Вертѣть, повернуть, вращать; свернуть. *Все на той бік поглядають, де козаки кіньми грають, шабельками повертають.* Чуб. *На вечір сонце повернуло, поночі йти—буду коло вас ночувать.* Рудч. Ск. I. 211. *Він так хвостом і повернув.* Рудч. Ск. I. 25. 2) Возвращать, возвратить. *І хто зна, коли мене Бог поверне до своєї господи.* Левиц. 3) Возвращаться, возвратиться. *При місяці із ярмарку повертали.* Грин. III. 325. 4) Обращать, обратить, превратить. *Козаки зостались козаками, а нас у поспільство повернено.* К. ЧР. 71. *Щоб ту чорну та знов у білу повернути.* Драг. 77. *Усі гроші повернув на хату, щоб добру зробити.* **У ні́вець поверну́ти** Въ ничто обратить. *Старшина хоче писаря в нівець повернути.* Харьк. у. **Поверну́ти на кори́сть.** Обратить въ пользу. *Люде повернули оці сили на користь собі.* Ком. II. 19.

Повертáтися, тáюся, ешся, сов. в. **поверну́тися, нýся, нешся,** *гл.* 1) Поворачиваться, повернуться. *Ой млин меле, вода реве, а колесо не повернеться.* Чуб. V. 549. *Ледащо куди не повернеться, то всюди йому зле.* 2) Возвращаться, возвратиться. *Як з дороги повернуся, то з тобою оженюся.* Чуб. V. 4. *Повернувся я з Сібіру, нема мені долі.* Чуб. V. 962. 3) Обращаться, обратиться. *Не було й гадки, щоб усе те щастя у велике лихо повернулось.* МВ. II. 23. 4) Отправиться, направиться. *Ой їдь, мій миленький, дорога щаслива, куди ся повернеш, буду ті жичлива.* Чуб. V. 222. 5) Находиться, быть. *Нехай йому легенько згадається, де він у світі повертається.* Ном. № 11609. *Козаки запорожці, де ви ся повертаєте? де ви ся маєте?* Мет. 444.

Повертíти, чý, ти́ш, *гл.* Повертѣть, покрутить.

Повертітися, чуся, тишся, *гл.* Повертѣться. *Повертілись перед очима та й круть за двері.* МВ. I. 112. *То оце вискочить із лісу козак, повертиться, повертиться на коні перед Животином, та знов і піде в ліс.* ЗОЮР. I. 282.

Повертом, *нар.* Возвращаясь, на обратномъ пути.

Поверх, *нар.* 1) Сверхъ. *І сліду нема, мов поверх води поплили.* Шевч. 296. 2) Выше, надъ. *Як дуже зілля кипить—милий поверх дерева летить.* Ном. № 231. 3) Наверхъ. *Кожух носить навиворот шерстю поверх.* Стор. МПр. 169. 4) Свыше. *Поверх сотні.* Хотин. у.

Поверх, ху, *м.* 1) Поверхность. 2) Этажъ. *На п'ятий поверх свій як мога поспішили.* К. Дз. 147.

Поверхник, ка, *м.* Верхній жерновъ въ ручной мельницѣ. Шух. I. 103, 146.

Поверхниця, ці, *ж.* 1) У гуцуловъ: толстая суконная онуча—вторая изъ трехъ, наматываемыхъ на ногу. Шух. I. 138. 2) Попона поверхъ сѣдла. Вх. Зн. 61. Ум. **Поверхничка.**

Поверхничка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **поверхниця.** 2) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427.

Поверховиця, ці, *ж.* Рыба = **Оклій,** Aspius lucidus. Вх. Пч. II. 18.

Повершити, шу, шиш, *гл.* 1) Окончить дѣло. *Коли сам, каже, не повершу, то синові передам.* Шевч. 151. 2) Превзойти. *Я завтра мабуть і вас поверишу спати.* Славяносерб. у. *Отже ж дарма, що цей бичок менший,—а він більшого за літо повершить.* Міус. окр.

Повеселити, лю, лиш, *гл.* Порадовать. *Не повеселила ти нас, живучи з своїм Василем.* Кв.

Повеселитися, люся, лишся, *гл.* Повеселиться. *Хиба мій вік не сон? Стривай же, хоч трошки дай мені повеселитись.* К. Іов. 23.

Повеселіти, лію, еш, *гл.* Повеселѣть, сдѣлаться веселымъ. *Іван повеселів, хоч і охляв уже, не ївши три дні.* Рудч. Ск. I. 137.

Повеселішати, шаю, еш, *гл.* Повеселѣть, сдѣлаться веселѣе. *Я й позичила йому ті гроші, що за хату й за худобу взяла, та ніби в нас і в хаті повеселішало.* МВ. I. 9.

Повести, веду, деш, *гл.* Повести. *Та повів її до батенька.* Нп. *Та зв'язали білі руки, та повели хлопця всюди по ринку.* Чуб. V. 410. *Поведем кривою танця.* Кв. *Як же ви... погано повели свою дочку.* Св. Л. 82. *Пальцями повела себе по виду.* Г. Барв. 116.

Повестися, ведеться, *гл. безл.* 1) Пойти. *Знову повелось по старому.* Ком. I. 15. 2) Удаться. *От же матері дая Бог талан, а мені дак уже й не повелось.* Г. Барв. 424.

Повечеряти, ряю, еш, *гл.* Поужинать. ЗОЮР. I. 74. *Дай мені, милесенький, повечеряти, повечерявши, ляжемо спати.* Чуб. V. 54.

Повечіркувати, кую, еш, *гл.* Ѣсть послѣ ужина. *Вечеряла, повечіркувала.* Ном. № 14324.

Повечоріти, ріє, *гл. безл.* Повечерѣть, наступить вечеру. *Коли б мені да, Господи, повечоріло, до б на моєму серденьку поздоровіло.* Чуб III. 169.

Повештатися, таюся, ешся, *гл.* Пошататься, послоняться. *Посештався я тутечки чимало на своєму віку.* Стор. II. 130.

Повз, *нар.* Мимо. *Що повз мій двір, ворітечка голубка летіла.* Мет.

Повзання, ня, *с.* Ползаніе.

Повзати, заю, еш, *гл.* Ползать; скользить. *По столу повзе рукою.*

Повзти, зу, зеш, *гл.* Ползти, лѣзть, слѣзать. *І раком ліз, і повз черевом, і котився з гори.*

Повзувати, ваю, еш, *гл.* Обуть (многихъ). *Пани повзувані, сліди ваші босі.* Ном. № 1183.

Повзуватися, ваюся, ешся, *гл.* Обуться (о многихъ).

Повзун, на, *м.* 1) Ползунъ. 2) Въ вѣтряной мельницѣ: брусья, на которыхъ поворачивается мельница. Лохв. у.

Повибивати, ваю, еш, *гл.* 1) Выбить (о многихъ). *Ви мені очі повибиваєте.* Рудч. Ск. II. 103. 2) Перебить (многихъ). *Такого народу повибивали під ту війну.* 3) Окончить барабанить (на многихъ барабанахъ). *Дівчинонька кріпко полюбила, козаченька рано не збудила, що в барабани да повибивали, у жоломійки да повигравали.* Чуб. V. 151.

Повибирати, раю, еш, *гл.*=**Повибірати.** *Повибираю коралики до зерен.* Чуб. V. 338.

Повибігати, гаємо, єте, *гл.* Выбѣжать (о многихъ). *Повибігали якісь панночки.* МВ. I. 112. *І жінки, і молодиці повибігають.* Кв.

Повибірати, раю, еш, *гл.* Выбрать, вынять, собрать (во множествѣ). *Сідай, по-*

грійся трохи, поки я пиріжечки повибіраю з печі. Рудч. Ск. II. 6. *Як повибіраєш хліб легкий з печі, а тоді знову посадиш допікатися, то двічи вміратимеш.* Грин. II. 25.

Повибіра́тися, ра́ємося, єтеся, *гл.* То же, что и **ви́братися**, но о многихъ. *Инші зовсім повибірались на Донщину, попродавши хати й городи.* Г. Барв. 240.

Повибо́втувати, тую, єш, *гл.* Выболтать, выплескать (во множествѣ).

Повибудо́вувати, вую, єш, *гл.* Выстроить (во множествѣ). *Погорільці повибудовували гарні хати після пожежі.* Волч. у.

Повибурко́вувати, вую, єш, *гл.* Вымостить (во множествѣ). *Повибурковувано каменем вулиці.*

Повива́лювати, люю, єш, *гл.* 1) Вывалить (во множ.). 2) Высунуть (языки— о многихъ). *Дванадцятеро левів роти пороззівляли, язики повивалювали.* Мнж. 19.

Повива́рювати, рюю, єш, *гл.* Выварить (во множествѣ).

Повива́ти, ва́ю, єш, сов. в. **пови́ти, в'ю, є́ш,** *гл.* 1) Обвивать, обвить, повить. *Молодиця в грезетовому очіпку, повитому тонким серпанком.* Стор. МПр. 54. *Високії ті могили, де лягло спочити козацькеє біле тіло, в китайку повите.* Шевч. 48. 2) Пеленать, спеленать. *Молодая Олеочка синочка родила, повила його, повила та у білії пелюшки.* Чуб. V. 890. *Не одцуравсь того слова, що мати співала, як малого повивала.* Шевч. 128. Переносно: рожать, родить. *І прийшла година і я тя повила, грудьми годувала, до серця тулила.* Гол. III. 454. 3) Завивать, завить. *Ой ти, вербо кудрявая, хто на тобі кудрі повив?* Чуб. III. 117. 4) Вить, свить (вѣнокъ). *Старости, пані старости! благословіть молодій вінки повить!* Мил. Св. 3.

Повива́тися, ва́юся, єшся, сов. в. **пови́тися, в'ю́ся, є́шся,** *гл.* 1) Повиваться, повиться, обвиться. *Серпанком повиваєтьться. Долина туманом повивається.* 2) Пеленаться, спеленаться. *Погано повивається сим повивачем.* 3) Завиваться, завиться. *Кучері повилися.* 4) О растенія: ползти, виться, обвиться. *Повився горобиний горошок.* МВ. I. 140. *Королів цвіт повився по лісі.* Г. Барв. 89. 5) Взвиваться, взвиться. *Тоді жайворонки повилися.* АД. I. 161.

Пови́вач, ча, *м.* Свивальникъ. Мил. 29. *Там Пречиста сина купала, а скупивши повивачем сповилі.* ХС. VII. 444.

Повиверта́ти, та́ю, єш, *гл.* 1) Опрокинуть (многое), опрокидывая вылить или выбросить. *Страву повивертав, посуду побив.* Мнж. 43. *Глечики повивертала. Предки наші славні в склепах спочивали, а тепер їх гайдамаки з трун повивертали.* К. Досв. 27. 2) Выворотить, вывернуть наизнанку. *Кожухи повивертали.* 3) Выставить, выпятить, выворотить. *Пішов бідний брат до волів, а вони лежать, боки повивертали.* Рудч. Ск. II. 132.

Повиверта́тися, та́ємося, єтеся, *гл.* 1) Опрокинуться (о многихъ). 2) Вывернуться на изнанку. *Рукава повиверталися.* 3) Разлечься (о многихъ). *Усі понаїдались і повивертались та й не встають.* Рудч. Ск. 59.

Повиве́ршувати, шую, єш, *гл.* Закончить кладку стоговъ.

Повиві́рчувати, чую, єш, *гл.* Высверлить (во множествѣ).

Повиві́ршувати, шую, єш, *гл.*=**Повиве́ршувати.**

Повиві́шувати, шую, єш, *гл.* Вывѣсить (во множествѣ).

Повиво́дити, джу, диш, *гл.* 1) Вывести (многихъ). 2) Наплодить, высидѣть изъ яицъ (многихъ). *Курка курчат повиводила.*

Повиво́дитися, димося, дитеся, *гл.* 1) Вывестись, исчезнуть. *Ведмеді у нас повиводились.* 2) Выйти, вылюнуться изъ яйца (во множ.). *Курчата вже повиводились.*

Повиво́зити, жу, зиш, *гл.* Вывезти (многое). *А хазяїн так загуляв, що й усі можна бочки повивозити.* Рудч. Ск. II. 151.

Повиволіка́ти, каю, єш, *гл.* Выволочь, вытаскать (многихъ). *Вони як поснуть, то хоч за ноги їх повиволікай.* Харьк. у.

Повивча́ти, ча́ю, єш, *гл.* Выучить, научить (многое, многихъ). *Повивчала сама всіх пісень.* Харьк.

Повивча́тися, ча́ємося, єтеся, *гл.* Выучиться (о многихъ). *Повивчалися ми всі прясти.*

Повив'я́зувати, зую, єш, *гл.* Повязать (о многихъ или многихъ). *Голови шовковими платками повив'язують.* Мир. ХРВ. 25.

Повига́дувати, дую, єш, *гл.* Выдумать; изобрѣсть (многое). *Чимало чого повигадували розумні та учені люде.* Ком. II. 9.

Повиганя́ти, ня́ю, єш, *гл.*=**Повиго́нити.**

Повигнива́ти, ваю, єш, *гл.* Выгнить (во многихъ мѣстахъ). *Солома на хаті як повигнивала.* Харьк.

Повигнóювати, юю, еш, *гл.*=**Повгноювати**.

Повигодóвувати, вую, еш, *гл.* Вскормить, выкормить (многихъ).

Повиголóднюватися, нюємося, етеся, *гл.* Проголодаться (о многихъ). *Мухи повиголоднювались та й кусають.* НВолын. у.

Повигóнити, ню, ниш, *гл.* Выгнать (многихъ). Рудч. Ск. I. 88. *Не озивайтесь, бо й вас з хати повигонить.* Драг. 176. *Пан звелів, щоб повигонили кури й гуси.* Рудч. Ск. II. 155.

Повигортáти, тáю, еш, *гл.* Выгресть (во множествѣ). *Повигортай попіл з усіх грубок.*

Повигóстрювати, рюю, еш, *гл.* Наточить (многое, о многихъ). *Повигострювали свої ножі.* Харьк.

Повигóстрюватися, рюємося, етеся, *гл.* Наточиться. *Ніяк не нагострю свого ножа.—А наші добре повигострювались.*

Повигравáти, ваємо, ете, *гл.* 1) Выиграть (о многихъ). *Не можна всім повигравати, треба ж комусь і програти.* 2) Окончить, перестать играть (о многихъ). *Уже ж барабани та й повибивали, скрипки, дудки та й повигравали.* Чуб. V. 951.

Повигрібáти, бáю, еш, *гл.*=**Повигортати**.

Повигромáджувати, джую, еш, *гл.* Выгресть (во множ.). *Повигромаджуй жар з обох груб та відкаси вугілля.*

Повигýлюватися, люємося, етеся, *гл.* Нагуляться (о многихъ) Грин. II. 82.

Повидавáти, даю, éш, *гл.* Выдать (многихъ). *Чимало дочок повидавав уже заміж.* Левиц. Пов. 26.

Повидавáтися, даємóся, етéся, *гл.* Выйти замужъ (о многихъ).

Повидáвлювати, люю, еш, *гл.* 1) Выдавить (по множествѣ). *Давить мороз?—Та давить, бодай йому очі повидавлювало.* Мнж. 144. 2) Передавить (многихъ).

Повидáти, дáю, еш, *гл.* Повидать. *Виведи нас з хати на двір погуляти, світа повидати.* Грин. III. 487. *Ой почувайте і повидайте, що на Вкраїні постало.* ЗОЮР. I. 271.

Повидáтися, дáюся, ешся, *гл.* Повидаться, увидѣться. *Таки з своїм родом та повидаюся.* Чуб. V. 474.

Повидзьóбувати, бую, еш, *гл.* Выклевать (многое).

Повидирáти, рáю, еш, *гл.* 1) Вырвать (во множ.). *Не куй, зозуленько, темненької ночі, повидираєш на личеньку очі.* Чуб. III. 157.

Повúдіти, джу, диш, *гл.* Увидѣть. *Господиня повиділа, що чоловік щось збірає.* Чуб. II. 555. *Циган... повидів, що кум іде з сокирою.* Чуб. II. 555.

Повúдло, ла, *с.*=**Павидло**.

Повидлянка, ки, *ж.* Родъ кушанья: разводятъ **повúдло** горячей водой и ѣдятъ съ **кулéшею**. МУЕ. I. 101.

Повúдну, *нар.* При свѣтѣ, когда видно. *Пішов я з Лавріном роздивитися город повидну.* О. 1861. X. 146. *Завтра повидну допишеш, покинь тепер.*

Повидóвбувати, бую, еш, *гл.* 1) Выдолбить (во множествѣ). 2) Выковырять (во множ.). *Повидовбував йому очі.* Рудч. Ск. II. 28. *Як очей на спичку не повидовбує.* Конот. у.

Повиднíти, ніє и **повиднíшати**, шає, *гл. безл.* 1) Проясниться. 2) Разсвѣсть.

Повиднóті, *нар.* На разсвѣтѣ.

Повидýмувати, мую, еш, *гл.*=**Повигадувати**. *Отсе три дні панські одбудеш, а четвертий за подушне, п'ятниця й субота якісь толочні повидумували.* МВ. I. 98.

Повидýрювати, рюю, еш, *гл.* Выманить обманомъ (многое, у многихъ).

Повúж, *нар.* Выше. *Повиж моря краю зачився місяць в туманах блукати.* Федьк. I. 57.

Повиживáти, вáю, еш, *гл.* Остаться въ живыхъ (о многихъ).

Повижинáти, нáю, еш, *гл.* Сжать (серпомъ—во множ.). *Уже всю траву в садку повижинала.* Черниг. у.

Повизбíрувати, рую, еш, *гл.* Собрать все. Черк. у.

Повизволяти, ляю, еш, *гл.* Освободить (многихъ). *З неволі престрашенної нас повизволяла.* К. МБ. III. 249.

Повиздихáти, хáємо, ете, *гл.* Передохнуть. *Воли да корови—все повиздихає.* Чуб. V. 867. *Певно, всі собаки в рові повиздихали.* Ном. № 7894.

Повизнахóдити, джу, диш, *гл.* Найти, выискать (многое). *Де що було дідівське... повизнаходила.* Г. Барв. 484.

Повизолóчувати, чую, еш, *гл.* Позолотить (во множ.). *Такі повизолочувані усе пам'ятники.*

Повиїдáти, даю, еш, *гл.* Съѣсть все. *Я понапікував, понаварював, а вони прийшли, повиїдали.* Чуб. III. 73. *Що варила, то все не повиїдає.* Константиногр. у.

Повиїжджати, джáємо, еш, *гл.* Вы-

ѣхать (о многихъ). *Попарувавши* (воли) *да й повиїжджали.* Чуб. V. 1028.

Повиїздити, димо́, дите́, *гл.* = **Повиїжджати.**

Повийма́ти, ма́ю, еш, *гл.* Вынуть (во множ.). *Уже й шаблі повиймали, щоб рубать.* ЗОЮР. I. 120. *Повиймаю чорний терен з білих ніг.* Чуб. V. 626. *А я ж його звичай знаю, двері й вікна повиймаю.* Чуб. **Повийма́ти о́чі.** Выколоть глаза. *Очі повиймав.* Мир. ХРВ. 33. *Дай гочі повиймати, то дам пити.* Рудч. Ск. II. 49.

Повикида́ти, да́ю, еш, *гл.* Выбросить (во множ.). *А я тії сирі дрова та й повикидаю.* Чуб. V. 262. *Долежались груші, що й погнили,—повикидай їх.* Харьк. у.

Повикі́нчувати, чую, еш, *гл.* Окончить многое.

Повиклада́ти, да́ю, еш, *гл.* Выложить (многое). *Повикладай же покупки з мішка.* Харьк. у.

Повиклика́ти, каю, еш, *гл.* Вызвать (многихъ). *Повиликай усіх дітей.* Грин. I. 236.

Повиклько́вувати, вую, еш, *гл.* Выклевать (многое). *Горобці що лі-а повикльовують усе, що він не понасіває.* Кв.

Пови́кнути, ну, неш, *гл.* Привыкнуть. *Повикли ляхи нас дурити.* КС. 1882. X. 26. *Повикли вони вже так робити.* Константиногр. у.

Повико́вувати, вую, еш, *гл.* Выковать (во множ.).

Повикови́рювати, рюю, еш, *гл.* Выковырять (во множ.). *Повиколупував із лоба очі.* К. МБ. III. 242.

Повико́лювати, люю, еш, *гл.* 1) Выколоть (во множ.). *Взяли йому очі повиколювали.* Мнж. 39. *Перепеличенько, не літай так поночі, бо повиколюєш на стерниночку очі.* Чуб. V. 854. 2) Переколоть (всѣхъ).

Повико́пувати, пую, еш, *гл.* Выкопать (во множ.). *Зося звеліла повикопувати всі чисто кущі.* Левиц. I. 407.

Повикореня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Искоренять (многое). *Я таки завлявся дерезу з города повикореняти.* Богодух. у.

Повикорі́нювати, нюю, еш, *гл.*=**Повикореняти.** *А брат, як квітки я посію на своєму городі, то повикорінює.* Г. Барв. 226.

Повикорчо́вувати, вую, еш, *гл.* Выкорчевать (во множ.).

Повико́хувати, хую, еш, *гл.* Выростить, взлелѣять (многихъ). *Дітей своїх він повикохував добре.* Г. Барв. 163.

Повико́чувати, чую, еш, *гл.* Выкатить (во множ.). *Бочки меду та горілки повикочувані.* Рудч. Ск. II. 81. *Бочками повикочували венгерське вино.* Стор. МПр. 146.

Повико́шувати, шую, еш, *гл.* Выкосить (во множ.). *Я скрізь у садку повикошував. Скрізь повикошувано, попідчищувано.* О. 1861. XI. 26.

Повикрада́ти, да́ю, еш, *гл.* Выкрасть (во многихъ мѣстахъ, многое). *Як є в хаті такі дівчата, що на досвітки ходять, то вже де є в матері який кусок сала, чи пшоно, чи яйця,—усе повикрадають.* Славяносерб. у.

Повикру́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **ви́крутити,** но во множествѣ. *Він їй руки повикручував.* Кв. *Гляди ж, добре повикручуй сорочки, щоб не текло з їх.* Васильк. у.

Повикупля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Выкупить (во множествѣ). *Син заробив грошей та повикупляв одежу, що батько в шинк поодносив.* Богоду́х. у.

Повикупо́влювати, люю, еш, *гл.*= **Повикупляти.** *Як уже дружби і староста повикуповлюють шапки, то виходят на двір.* Грин. III. 507.

Повикупо́вувати, вую, еш, *гл.*=**Повикупляти.** К. ЦН. 228.

Повику́рювати, рюю, еш, *гл.* Выкурить (во множествѣ). *Котрому козакові повні сакви жінка тютюну напхала... то все те повикурували.* ЗОЮР. I. 290.

Повила́зити, зимо, зите, *гл.* Вылѣзть (во множествѣ). *Всі гадюки повилазили. По правді роби, по правді й очі повилазять.* Ном. № 3027. *Бодай йому повилазили* (очі). Ном. № 3715.

Повилива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Вылить (во множ.). *А що попомучилась вона, що сліз повиливала над ними — Мати Божа!* МВ. I. 45.

Повилина́ти, на́емо, ете, *гл.* Вылетѣть (о многихъ).

Повили́нювати, нюємо, ете, *гл.* Облинять, отлиняться (о многихъ). **З оде́жі усі повили́нювали**—обносились. Грин. II. 185.

Повили́нюватися, нюємося, етеся, *гл.*=**Повилинювати.** *Повилинювались коні.* Константиногр. у.

Повиломля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Переломать, выломать (во множествѣ). *Ой садвиноград повиломляєм.* О. 1861. XI. Св. 63.

Повиліта́ти, та́ємо, ете, *гл.* Вылетѣть

(о многихъ). *Гляньте, вже й ластів'ята повилітали.* Харьк. у. *Чоловік стукнув обухом, клиння позилітало, а обаполки так і збіглись докупи.* Чуб. II. 395.

Повилі́чувати, чую, еш, *гл.* 1) Вылѣчить (многихъ). 2) Высчитать (во множествѣ).

Повило́млювати, люю, еш, *гл.* Выломать (во множествѣ).

Повилу́плювати, люю, еш, *гл.* 1) Вылущить (во множ.), отколоть (во множ.). 2) Вывести (о многихъ). *Усі квочки повилуплювали курчат, а ся ні.* 3) Выпучить (глаза). *Чого ви всі на мене очі повилуплювали.*

Повилу́плюватися, люємося, етеся, *гл.* Выйти изъ яйца (о многихъ). *У нас ранні курчата гарно повилуплювалися.*

Повилу́щувати, щую, еш, *гл.* Вышелушить (во множествѣ).

Повима́зувати, зую, еш, *гл.* Вымазать (во множ.). *У юхтових чоботях... та так повимазуваних, що дьогть так з них і тече.* Кв.

Повимальо́вувати, вую, еш, *гл.* Нарисовать, написать красками, раскрасить (во множ.).

Повиманта́чувати, чую, еш, *гл.*=**Повидурювати**.

Повима́нювати, нюю, еш, *гл.* Выманить (во множ.). *Хоч не давай дітям нічого, бо сусідські все повиманюють та повидурюють.* Богодух. у.

Повимаща́ти, ща́ю, еш, *гл.* То-же, что и **ви́мастити**, но во множествѣ. *Ой сестричко Оленочко! І світлоньки повимащай, вікна красно повитирай.* АД. I. 298.

Повимере́жувати, жую, еш, *гл.* Сдѣлать ажурные вышивки. *У сорочок і рукава, і ляхівки повишивані та повимережувані.* Кв.

Повимерза́ти, за́ємо, ете, *гл.* Вымерзнуть (во множ.). *Не сходить у мене на городі нічого: рано посіяла, так мабуть повимерзало.* Черниг. у.

Повимі́нювати, нюю, еш, *гл.* Вымѣнять (во множ.). *Я все те повимінювала: то за пшоно труджене, то відпряду.* Г. Барв. 484.

Повиміра́ти, ра́ємо, ете, *гл.* Вымереть, перемереть. *Вже посміряли тії люде, мої свідки.* Шевч. 594.

Повиміта́ти, та́ю, еш, *гл.* Вымести (во множ.). Левиц. I. 54. *Світлоньки повимітай.* АД. I. 297.

Повимока́ти, ка́ємо, ете, *гл.* Вымокнуть (о многихъ). *В людей жито або повимокав, або посохне.* Г. Барв. 195.

Повиморо́жувати, жую, еш, *гл.* Выморозить (во множествѣ).

Повимо́рювати, рюю, еш, *гл.* Измучить, истомить (многихъ). *Повиморював нас пан добре, поки діждались грошей.* Харьк. у.

Повимо́тувати, тую, еш, *гл.* Вымотать (во множ.).

Повимо́чувати, чую, еш, *гл.* Вымочить (во множ.).

Повимо́щувати, щую, еш, *гл.* Вымостить, выстлать (во множествѣ). *Де були в полі стежки, доріжки, волоськими головками повимощував.* АД. II. 102.

Повимудро́вувати, вую, еш, *гл.*=**Повигадувати**.

Повимуштро́вувати, вую, еш, *гл.* 1) Обучить военнымъ пріемамъ (многихъ). 2) Вышколить (многихъ).

Пови́нен, нна, не=**Повинний**. *Скарай, Боже, хто з нас винен, хто не любить, як повинен.* Грин. III. 242. *Я царь— ти повинен мене слухати.* Рудч. Ск. II. 159.

Повини́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.*=**Повинуватися**. *Та призналась і повинилась їй.* Стор. МПр. 35.

Пови́нний, а, е. Долженъ, обязанъ. *А коли ж ти, дівко, горда, ти повинна жарти знати: як парубок зачіпає, ти повинна жартувати.* Чуб. V. 1176.

Пови́нність, ности, *ж.* 1) Долгъ, обязанность. Левиц. Пов. 333. *Забудь отця, забудь і матку, лети повинность ісправляять.* Котл. Ен. V. 43. 2) Повинность. *Люде панів не слухають, повинности не відбувають... Сами пани бідні свині загапяють.* Грин. III. 565.

Пови́нно, *нар.* 1) Должно. *І над собакою повинно ласку мати.* Ном. № 4498. 2) Должно быть. *Під лісом повинно є вода.* Кіев. у.

Повино́рювати, рюю, еш, *гл.* Выискать (во множ.). *Та тут хоч печерині і єсть, так за бісовою дітворою не вбачиш їх: як де нагибають, так і повинорюють.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Повино́сити, шу, сиш, *гл.* Вынести (во множествѣ). *Сало повиносив, собак понагодовував.* Рудч. Ск. I. 197.

Повинува́тити, чу, тиш, *гл.* Обвинить. *Він у чому помилиться,—вона себе повинуватить.* МВ. (О. 1862. I. 71). *Усі будете повинувачені до одного.* МВ. (О. 1862. I. 103).

Повинува́тися, чуся, тишся, *гл.* Повиниться, сознаться въ винѣ.

Повину́ти, ну́, не́ш, *гл.* Нахлынуть. *Филя повинула, човен затопила.* Гол. I. 184.

Повиню́хувати, хую, еш, *гл.* Вынюхать. *Все те* (козаки) *повикурували й повинюхували.* ЗОЮР. I. 290.

Повиня́ньчувати, чую, еш, *гл.* Вынянчить (многихъ). *Я в їх усіх дітей повиняньчувала.* Богодух. у.

Повипада́ти, да́ємо, ете, *гл.* Выпасть (во множеств.). *Чи чуєш, дядьку! Щось у тебе з воза повипадало!* Кіев. у. *Зуби... повипадали.* Чуб. II. 270.

Повипа́лювати, люю, еш, *гл.* Выжечь (во множ.).

Повипа́рювати, рюю, еш, *гл.* Выпарить (многіе предметы). *Уже діжки повипарювала.* Черниг. у.

Повипива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Выпить (во множествѣ). *Ляхи були—усе взяли, кров повипивали.* Шевч.

Повипи́лювати, люю, еш, *гл.* Выпилить (во множествѣ).

Повипина́ти, на́ю, еш, *гл.* Выпятить (во множ.).

Повипина́тися, на́ємося, етеся, *гл.* Выпятиться (о многихъ).

Повипи́сувати, сую, еш, *гл.* Выписать (во множ.).

Повипиха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Вытолкать (многихъ). *Повипихав усіх... з хати.* Левиц. I. 535.

Повипіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Выпечь (во множествѣ). 2) Выжечь (во множествѣ). *Повипікала йому очі. Коню очі повипікав.* Драг. 303.

Повипіра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Вытѣснить, вытолкать (многихъ). *Повипірала б я вас за старців.* Г. Барв. 4.

Повипла́кувати, кую, еш, Выплакать (во множествѣ). *Повиплакувала собі очі.*

Повипла́чувати, чую, еш, *гл.* Выплатить (во множествѣ). *Усе вже повиплачував, що винен був.*

Повиплива́ти, ва́ємо, ете, *гл.* Выплыть (о многихъ). *Ніхто не втоп,—усі повипливали.*

Повиплі́та́ти, та́ю, еш, *гл.* Выплесть, сплесть, связать (во множествѣ).

Повипло́джувати, джую, еш, *гл.* Выплодить, вывести (многихъ).

Повипло́джуватися, джуємося, етеся, *гл.* Выплодиться, вывестися (о многихъ).

Повиплу́тувати, тую, еш, *гл.* Выпутать (во множеств.).

Повиплю́вувати, вую, еш, *гл.* Выплевать (о многихъ, во множествѣ). *Хто візьме в рот, то й виплюне і виплюне,—так усі повиплюьовували.*

Повиплюндро́вувати, вую, еш, *гл.* Истребить, опустошить (во множествѣ)

Повиплю́скувати, кую, еш, *гл.* Выплеснуть (во множествѣ).

Повипо́внювати, нюю, еш, *гл.* Наполнить (во множествѣ). *Де були в полі глибокії долини, волоською кров'ю повиповнював.* АД. I. 102.

Повиполі́скувати, кую, еш, *гл.* Выполоскать (во множествѣ). *Повиполіскуй пляшки.*

Повипо́лювати, люю, еш, *гл.* Выполоть (во множествѣ). *Усі грядки повиполювала.*

Повипо́рювати, рюю, еш, *гл.* Выпороть (во множ.).

Повипра́вдувати, дую, еш, *гл.* Оправдать (во множествѣ).

Повипра́вдуватися, дуємося, етеся, *гл.* Оправдаться (о многихъ).

Повиправля́ти, ля́ю, еш, *гл.* 1) Выправить, исправить (во множествѣ). 2) Оправдать (многихъ). 3) Истребовать (во множ.). *Хто йому що винен був - усе повиправляв.* 4) Отправить (во множествѣ).

Повипріва́ти, ва́ємо, ете, *гл.* Выпрѣть (о многомъ). *Усе вже й повипрівало, а батька й досі нема обідати.* Богодух. у.

Повипро́дувати, дую, еш, *гл.* Распродать (во множествѣ). *Усе вже повипродувала,—нема ні глечичка молока.*

Повипро́стувати, тую, еш, *гл.* Выпрямить (во множествѣ). *Посідали на траві і ноги повипростували.* Черниг. у.

Повипро́стуватися, туємося, етеся, *гл.* Выпрямиться (о многихъ). *Усі повипростувалися, стоять, як салдати на муштрі.*

Повипру́чуватися, чуємося, етеся, *гл.* Освободиться, вырваться изъ рукъ, лапъ (о многихъ). *Сторожі були таки нас половили з кавунами, а ми таки повипручувались та й повтікали.* Харьк. у.

Повипряга́ти, га́ю, еш, *гл.* Выпрячь (во множествѣ). *Повипрягали воли.* Рудч. Ск. I. 170. *Коні повипрягав.* Драг. 412.

Повипряда́ти, да́ю, еш, *гл.* Выпрясть (во множествѣ).

Повипуска́ти, ка́ю, еш, *гл.* Выпустить (многихъ). *Сад-виноград витоптали, райськії пташки повипускали.* Чуб. III. 357. *Повипускала дівка людей* (з неволі). Драг. 384.

Повирахо́вувати, вую, еш, *гл.* Высчитать (во множествѣ).

Повирива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Вырвать (во множествѣ). *Чисто подер тіло, з м'ясом повиривав.* Рудч. Ск. I. 173. *Усю лободу вже повиривала.* Черниг. у. *Пси його так кусають, що аж з боків йому шкуру повиривали.* Чуб. II. 411.

Повирива́тися, ва́емося, етеся, *гл.* Вырваться (о многихъ).

Повиринати, на́емо, ете, *гл.* Вынырнуть (о многихъ). *Аж гульк—з Дніпра повиринали малії діти сміючись.* Шевч. 29.

Повирі́внювати, нюю, еш, *гл.* Выравнять (во множествѣ).

Повирі́внюватися, нюємося, етеся, *гл.* Выравняться (во множествѣ). *Скотину за ніч так повипасав, що боки повирівнюються, мов у сажових свиней.* Г. Барв. 195.

Повирізня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Выдѣлить (во множествѣ). *Ягнят з отари повирізняли.*

Повирізня́тися, ня́емося, етеся, *гл.* Отличиться, отдѣлиться (о многихъ).

Повирі́зувати, зую, еш, *гл.* Вырѣзать (во множествѣ), перерѣзать (многихъ).

Повирімнювати, нюю, еш, *гл.*=**Повирівнювати.**

Повиро́блювати, люю, еш, *гл.*=**Повиробляти.** *Вуліки ще не повироблювані.* Харьк. *Були повироблювані клумби для квіток.* Левиц. Пов. 145.

Повиробля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Выдѣлать, сдѣлать (во множествѣ).

Повироста́ти, та́емо, ете, *гл.* Вырасти (о многихъ). *Ой не журися, нене, ти тепереньки нами, ми повиростаєм та й розійдемось сами.* Чуб. V. 857. *Повиростали вони—усіх уже женить пора.* Чуб. II. 473.

Повиро́щувати, щую, еш, *гл.* Вырастить (во множествѣ).

Повиру́бувати, бую, еш, *гл.* Вырубить (во множествѣ).

Повиряжа́ти, жа́ю, еш, *гл.* Снарядить, отправить (многихъ). *Повиряжали хлопців до прийому.* Харьк. г.

Повиряжа́тися, жаємося, етеся, *гл.* Снарядиться, отправиться (о многихъ).

Повирято́вувати, вую, еш, *гл.* Спасти (многихъ).

Повиря́чувати, чуємо, ете, *гл.*—*очі.* Вытаращить глаза (о многихъ). *Ну чого очі повирячували? Яке тут диво?* Харьк. у.

Повиса́джувати, джую, еш, *гл.* 1) Высадить (многихъ). 2) Выломать, выбить (двери, напр., во множествѣ). 3) Поднявъ, посадить на что (во множествѣ).

Повиса́пувати, пую, еш, *гл.* Выполоть (во множествѣ). *Гляди ж, добре повисапуй, не кидай бур'яну.* Черниг. у.

Повисва́тувати, тую, еш, *гл.* Посватать (многихъ). *За ці м'ясниці мабуть усіх дівчат у нас повисватують* Черниг. у.

Повисві́чувати, чую, еш, *гл.* Израсходовать весь свѣтильный матеріалъ на освѣщеніе. *Повисвічувала увесь лій.*

Повисе́лювати, люю, еш, *гл.* Выселить (многихъ).

Повисе́люватися, люємося, етеся, *гл.* Выселиться (о многихъ). *Наших людей багато на Амур повиселювалося.* Кіев. у.

Повисипа́ти, па́ю, еш, *гл.* Высыпать (во множествѣ). *Повикидай скарби свої на смітник і золото повисипай у воду.* К. Іов. 50.

Повисипля́тися, ля́ємося, етеся, *гл.* Выспаться (о многихъ). *Повисиплялися наші хлопці сьогодні і за ту, і за сю ніч.* Зміев. у.

Повиси́пувати, пую, еш, *гл.* 1) Посыпать, усыпать. *Стежки все жовтим піском повисипувані.* МВ. I. 112. 2) Насыпать (во множествѣ). *I коли ті вали повисипувані.* Драг. 224

Повисіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Израсходовать на сѣяніе.—*Чи нема в тебе якою насіння з квіток?—I чом же ти вчора не сказала? Сьогодні все вже повисівала.* Кіев. у.

Повисіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Вырубить, высѣчь (во множествѣ).

Пови́сіти, шу, сиш, *гл.* Повисѣть. *Нехай свита на дворі повисить, прюсохне.* Богодух. у.

Повиска́кувати, куємо, еш, *гл.* Выскочить (о многихъ). *Повискакували, беруть його, ведуть.* Рудч. Ск. II. 11.

Повискаля́ти, ля́ємо, ете, *гл.* Оскалить (о многихъ). *Повискаляли на його собаки зуби, постали округи,—не пускають.*

Повискріба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Выскресть (во множествѣ). *Діжки повискрібала й повимивала,—чи їх у погріб повиносити?* Васильк. у.

Повискуба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Вырвать (волоса, перья во многихъ мѣстахъ). *Так дужє мою хлопця побив і волосся повискубав.* Пирят. у.

Повислу́жувати, жуємо, ете, *гл.* 1) Заслужить (о многихъ). 2) Выслужить, окончить срокъ службы (о многихъ). *Мої хлопці обидва вже строки повислужували, тепер дома.* Славяносерб. у.

Повислу́жуватися, жуємося, етеся,

ся Выслужиться (о многихъ). *Швидко ж ви, дівчата, повислужувалися: у ту неділю з дому, а в цю вже додому.* Кiев у.

Повислу́хувати, хую, еш, *гл.* Выслушать (о многихъ, многое).

Повисмáлювати, люю, еш, *гл.* Выпалить, выжечь (во множествѣ).

Пови́снути, ну, неш, *гл.* Повиснуть; повѣситься. *Маруся так і повисла йому на шию.* Кв. *Чи вмреш, чи повиснеш—раз мати вродила.* Ном. № 4268.

По-ви́сóку, *нар.* Въ вышинѣ. *Не добре, як по-високу вітер віє... а як долом потихо віє, то добре.* Шух. I. 89.

Повисолóплювати, люємо, єте, *гл.* Высунуть (языкъ, о многихъ). *Шість левів язики повисолоплювали.* Мнж. 19.

Повиставля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Выставить (во множествѣ). *Глибоке провалля... повиставляло напроти сонця свої жовті глинясті боки.* Левиц. I. 89.

Повистáрювати, рюємо, єте, *гл.* Потерять отъ старости. *Діди вже й розум повистарювали.* Міус. окр.

Повистрíпувати, пую, еш, *гл.* Выдернуть нитки въ ткани (во множествѣ).

Повистрíпуватися, пуюся, ешся, *гл.* О ткани: обстрепаться (во многихъ мѣстахъ).

Повистрóмлювати, люю, еш, *гл.* Выставить, выткнуть (во множествѣ). *Нащо ви руки повистромлювали? Поховайте, а то померзнуть.* Харьк. у.

Повистрóмлюватися, люємося, єтеся, *гл.* Выставиться, выткнуться (во множествѣ).

Повистру́гувати, гую, еш, *гл.* Выстрогать (во множествѣ). *Оці ж дошки гарно повистругуй!* Славяносерб. у.

Повиступáти, пáю, еш, *гл.* Выступить (во множествѣ, во многихъ мѣстахъ). *На ногах і на руках повиступала од стужі кров.* Шевч. 340.

Повистьóбувати, бую, еш, *гл.* Выстегать (во множествѣ).

Повису́кувати, кую, еш, *гл.* Высучить (во множествѣ).

Повису́шувати, шую, еш, *гл.* Высушить (во множествѣ). *Такий же вітер гарячий: де була вода—скрізь повисушував.* Харьк. г. *У такому то городі усю воду повисушував, так що тепер... носять її за 30 та 40 верст.* Чуб. II. 388.

Повисьóрбувати, бую, еш, *гл.* Выхлебать (во множествѣ).

Повитавáти, таю, єш, *гл.* Показаться (изъ подъ протаявшаго снѣга). *Травичка повитавала з під снігу.*

Пови́ти. См. **Повивати.**

Повитикáти, каю, еш, *гл.* Выткнуть, высунуть (во множествѣ).

Повитикáтися, кáємося, єтеся, *гл.* Высунуться, выткнуться, торчать (во множествѣ). *Повитикались ті скелі з водної глибини і стирчать, неначе вартова сторожа.* Стор. II. 124.

Повитирáти, рáю, еш, *гл.* То-же, что и **ви́терти,** но во множествѣ. *Вікна красно повитирай.* АД. I. 298.

Пови́тися. См. **Повиватися.**

Повити́ця, ці, *ж.* Раст.: а) =**Повійка.** Вх. Уг 260. ХС. IV. 54. б) Cuscutae. Лв. 98.

Повитíсувати, сую, еш, *гл.* Вытесать (во множествѣ). *Чи ти вже повитісував кілочки на граблі?* Харьк. у.

Повитолóчувати, чую, еш, *гл.* Вытоптать (растенія, во множествѣ). *Таке мені горе: чиїсь коні повитолочували і ячмінь, і пшеницю.* Славяносерб. у.

Повитóптувати, тую, еш, *гл.* Вытоптать (во множествѣ).

Повитóчок, чка, *м.* 1) Свивальникъ и пеленки, въ которые завернутъ ребенокъ. *А жаль мені тую дочку, що покинула в повиточку.* Чуб. V. 665. 2) Сорочка (въ которой родится иногда животное). *Теля в повиточку.* Богод. у.

Повитóчувати, чую, еш, *гл.* 1) Выточить на товарномъ станкѣ (во множествѣ). *Колеса штучно повиточувані.* Г. Барв. 137. 2) Выцѣдить (во множествѣ). *З обох барильців повиточував усе, що там було.*

Повитріщáти, щáємо, єте, *гл.* Вытаращить (о многихъ). *Повитріщали очі.* Драг. 244. *От ждуть вони, стоять, усі баньки повитріщали.* Гліб.

Повитру́хувати, хую, еш, *гл.* Вытрясти (во множествѣ). *Вітри повитрухували зерно з колосків.* Зміев. у.

Повитру́шувати, шую, еш, *гл.* Вытрясти (во множествѣ). Левиц. I. 54.

Повиттá, тá, *с.* Пеленки.

Повиту́ха, хи, *ж.* Повивальная бабка. *Баба повитуха вже днювала і ночувала в Лемішок.* Левиц. I. 353.

Повитягáти, гáю, еш, *гл.* 1) Вытянуть (во множествѣ). *Будьмо живі, щоб з наших ворогів повитягало жили.* Ном. № 11580. 2) Вытащить, вынуть. *Повитягали собі книжки і читают.* Драг. 365.

Повиу́чувати, чую, еш, *гл.* Выучить,

изучить (во множествѣ). *І все те позамічати, на пам'ять повиучувати.* Левиц. Пов. 34. *Повиучувати слав'янські мови.* К. XII. 127.

Повихарчо́вуватися, вуємося, етеся, гл. Израсходовать съѣстные припасы (о многихъ). *Ми повихарчовувались уже.* НВолын. у.

Повиха́тися, ха́юся, ешся, гл. Покачаться. *Ходім же, вибіратимеш собі суженої; та гляди, як не виберещ,—твоя голова отам на коляці повихається.* Чуб. II. 22.

Повихво́рюватися, рюємося, етеся, гл. Выздоровѣть (о многихъ). *Як би воли повихворювались.*

Повихи́тувати, тую, еш, гл. Расшатать (во множествѣ). *Оце який вітер,—і дерева повихитує.* Славяносерб. у.

Повихлю́пувати, пую, еш, гл. Выплескать (во множествѣ). *Повихлюпували всю воду з діжки, а тепер і носи.* Полт.

Пови́хнути, ну, неш, гл. Свихнуть. *Сё злий знак, особливо для парубків; таким приповідають, що повихнула твоя дівка ногу,* т. е. сошла съ пути нравственности. Шух. I. 169.

Повихо́дити, димо, дите, гл. Выйти (о многихъ). *Чорти повиходили всі з пекла.* Рудч. Ск. I. 70. *Повиходили на улицю як голубів парка.* Чуб. V. 290. *Повиходили тоді відьми з хати.* Драг. 354.

Повихо́жуватися, жуємося, етеся, гл. 1) Откормиться (о многихъ). *Годують свині: такі то славні повихожувались.* О. 1862. IV. 82. 2) Оправиться отъ болѣзни, выздоровѣть (о животныхъ). *І в нас одна овечка пропала зції хвороби, а ті, Бог дав, повихожувались.*

Повихоло́джувати, джую, еш, гл. Выхолодить (во множествѣ).

Повихоло́джуватися, джуємося, етеся, гл. Простыть (во множествѣ).

Повихо́плювати, плюю, еш, гл. Выхватить (во множествѣ). *Дала своїм дітям по бублику, а ті шибеники сусідські повихоплювали з рук.* Харьк. у.

Повихо́плюватися, лююся, ешся, гл. Вырваться; выбѣжать, выскочить. *Дівчата повихоплювались без свиток у самих баєвих червоних юпках.* Кв.

Повихре́щувати, щую, еш, гл. Выкрестить (многихъ).

Повихре́щуватися. щуємося, етеся, гл. Выкреститься (о многихъ). *У нас уже багато жидів повихрещувалося.* Харьк. г.

Пови́хритися, рюся, ришся, гл. Закружиться вихремъ.

Повихрі́щуватися, щуємося, етеся, гл.=**Повихрещуватися**.

Повиці́жувати, жую, еш, гл. Выцѣдить (во множествѣ). *З усіх пляшок уже повиціжував.*

Повицу́плювати, люю, еш, гл. Вытащить (во множествѣ).

Повича́влювати, люю, еш, гл. Выдавить (во множествѣ).

Повиче́рпювати, нюю, еш, гл. Вычерпать (во множествѣ).

Повичі́сувати, сую, еш, гл. Вычесать (многихъ). *Дітям голови позмивала, повичісувала.* Богод. у. *Головки помиті і повичісувані.* Чуб. II. 405.

Пови́чка, ки, ж. Привычка, обыкновеніе. *Ви йому не дивуйте, бо в нього така повичка.*

Повичу́нювати, нюю, еш, гл. Выздоровѣть, оправиться (о многихъ). *Кріпко лежали в піст, а ні одна не вмерла, всі повичунювали.* Черниг. у.

Повичу́хуватися, хуємося, етеся, гл. Оправиться (о многихъ). *Думали всі, що помруть Пархвенови діти, а вони таки повичухувалися.*

Повишаро́вувати, вую, еш, гл. Вымыть при помощи мочалки (во множествѣ). *Лави гарно віхтем та піском повишаровуй.* Богодух. у.

Повишива́ти, ва́ю, еш, гл. Вышить (во множествѣ). *Кожухи, шовком повишивані.* Кв. I. 143. *Уставки повишивала.* Драг. 361.

Повиші́птувати, тую, еш, гл. Излѣчить заговоромъ (многихъ).

Повишкрьо́бувати и **повишкря́бувати**, бую, еш, гл. Выскресть (во множествѣ). *Такі голодні поприходили, як сіли вечеряти, так і горщечки повишкрьобували.*

Повишмаро́вувати, вую, еш, гл. Смазать, обмазать (во множествѣ).

Повишмо́ргувати, гую, еш, гл. Выдернуть (во множествѣ).

Повишу́кувати, кую, еш, гл. Найти (во множествѣ).

Пови́щати, щаю, еш, гл. Сдѣлаться выше.

Повища́ти, щу́, щи́ш, гл. Повизжать.

Пови́ще, нар. Выше. *Зробив загони повище сажня.* Чуб. II. 36. *Ухи повище лоба не ростуть.* Ном. № 1016.

Повище́рблювати, люю, еш, гл. Вызубрить (во множествѣ). *І що цим ножем*

роблено, що так повищерблювано? Ти мені вже всі глечики повищерблювала.

Повищи́пувати, пую, еш, *гл.* Выщипать (во множествѣ).

Повищі́рювати, рюю, еш, *гл.*=**Повискаляти.**

Повіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Повѣвать, вѣять. *Буде вітер повівати, буде наше дитя колисати.* Чуб. V. 339.

По́від, вода, *м.* Поводъ. *Украдено в мене коня вороного і поводи з зеленого шовку.* Чуб. V. 410. Ум. **Повіде́ць.**

Повіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **пові́сти, він, вісй,** *гл.* Говорить, разсказывать, разсказать. *Ой карабин на стілочку, карабин на клинку, повідає губернатор: шкода тебе, синку.* Чуб. V. 1004. *Як же, каже, Алкане башо, твій сон одгадати, що ти не можеш нам повідати.* Макс. *Черчук просить, щоби сісти, бо він має щось повісти.* Гол. III. 351. *Повідж мені правдочку.* Гол. *Ой летіли дикі гуси... правди мені не повіли.* Гол. *Повідат сама до себе.* Драг. 308.

Пові́дач, ча, *м.* Разсказчикъ. Ном. № 12871.

Повідбато́вувати, вую, еш, *гл.* Отрѣзать (во множествѣ) *Повідбатовували по шматку хліба.* Харьк. у.

Повідбива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Отбить (во множествѣ). *Як би йому довгий хвіст, то сам би собі боки повідбивав.* Ном. № 2514. *Так йому бельбахи повідбивають, що насилу удосвіта рачки додому долізе.* Кв.

Повідбіра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Отобрать (во множествѣ). *Хотя ж ви од нас ключі повідбірали.* АД. II. 111.

Повідва́лювати, люю, еш, *гл.* Отвалить; отколоть (во множествѣ).

Повідверта́ти, та́ю, еш, *гл.* То-же, что и **відвернути,** но во множествѣ.

Повідвіно́вувати; вую, еш, *гл.* Дать приданое (многимъ). *Свої доньки повідвіновував.* Гв. II. 54.

Повідво́зити, жу, зиш, *гл.* Отвезти (во множествѣ).

Повідв'я́зувати, зую, еш, *гл.* Отвязать (во множествѣ).

Повідга́дувати, дую, еш, *гл.* Отгадать (во множествѣ). *Я ваші загадки всі повідгадував,—відгадуйте тепер мої.* Богод. у.

Повідгнива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Отгнить (во множествѣ). *Як поморозив ноги та як зачали вони гнити, так і пальці повідгнивали.* Черниг. у.

Повідгодо́вувати, вую, еш, *гл.* Откормить (многихъ). *Коней поодюдовували.* ЗОЮР. I. 140.

Повідго́нити, ню, ниш, *гл.* Отогнать (многихъ). *Повідгонь собак од корита, нехай свині попереду наїдяться.*

Повідгоро́джувати, джую, еш, *гл.* Отгородить (во множествѣ). *Повідгороджували свої городи.* Харьк.

Повідгорта́ти, та́ю, еш, *гл.* Отгресть (во множествѣ). *Повідгортай оту землю звідтіля.*

Повідгоря́ти, ря́ю, еш, *гл.* Отгорѣть (во множествѣ).

Повідгриза́ти, за́ю, еш, *гл.* Отгрызть (во множествѣ).

Повідгріба́ти, ба́ю, еш, *гл.*=**Повідгортати.**

Повіддава́ти, даю́, є́ш, *гл.* Отдать (во множествѣ).

Повіддима́тися, ма́ємося, єтеся, *гл.* Отдуться; выпятиться (во множествѣ) *Землянки при самій землі як могилки повіддималися.* Мир. ХРВ. 80.

Повіддирати, ра́ю, еш, *гл.* Оторвать, отодрать (во множествѣ).

Повідду́шувати, шую, еш, *гл.* Отдавить (во множествѣ).

Пові́ддя, дя, *с.* Половодье. Черк. НВолын. у. *Це вже десять років, як було в Трушках таке повіддя.* Рк. Левиц. *Чи і в ваших сторонах було цієї весни таке велике повіддя, як у нас: всі млини повиносило.* Таращ. у.

Повіде́ркове, вого, *с.* Пошлина съ ведра.

Повіде́ць, дця́, *м.* 1) Ум. отъ **повід.** 2) Веревка, которой привязываютъ ногу ягненка къ другому ягненку. О. 1862. V. Кух. 32.

Повіджива́ти, ва́ємо, єте, *гл.* Ожить (во множествѣ).

Повіджи́вляти, ля́ю, еш, *гл.* Оживить (во множествѣ).

Повіджима́ти, ма́ю, еш, *гл.* Постирать бѣлье (во множествѣ). *Повіджимали дівчата сорочки.* Харьк.

Повіджина́ти, наю, еш, *гл.* Сжать за долгъ (многимъ). *У кого позичали,—всім повіджинали.*

Повідійма́ти, ма́ю, еш, *гл.* Отнять (у многихъ). *Повідіймав у всіх та й забрав собі.*

Повід'їда́ти, да́ю, еш, *гл.* Отъѣсть, отгрызть (у многихъ). *Кіт повід'їдав рибі хвости.*

Повідка́зувати, зую, еш, *гл.* Отвѣтить

(многимъ). *Хто про що питав,—усім повідказував.*

Повідки́, **кі́в**, *м. мн.* Возжи. Вх. Лем. 451.

Повідкида́ти, **да́ю**, **еш**, *гл.* Отбросить (во множествѣ).

Повідклада́ти, **да́ю**, **еш**, *гл.* Отложить (во множествѣ).

Повідколу́пувати, **пую**, **еш**, *гл.*=**Повідколуплювати**. *Взяли вони, поодколупували з скель каміння одинакової ваги, поставали на горі... і давай шпурлять.* Драг. 231.

Повідколу́плювати, **люю**, **еш**, *гл.* Отковырять (во множествѣ).

Повідко́пувати, **пую**, **еш**, *гл.* Откопать (во множествѣ). *Де які батько позакопував гроші, то тепер він повідкопував та й багатіє.* Харьк.

Повідко́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Откатить (во множествѣ). *Повідкочуй оте каміння далі.*

Повідкрива́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Открыть (во множествѣ).

Повідкру́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Открутить (мног.).

Повідкупля́ти, **ляю**, **еш**, *гл.* Откупить, выкупить (во множествѣ).

Повідкупля́тися, **ля́емося**, **етеся**, *гл.* Откупиться, выкупиться (многимъ).

Повідку́шувати, **шую**, **еш**, *гл.* Откусить (во множествѣ).

Повідла́зити, **зимо**, **зите**, *гл.* Отползти (во множествѣ).

Повідла́мувати, **мую**, **еш**, *гл.* Отломать (во множествѣ). *Повідламував усі колючки з тернової гілки.*

Повідліта́ти, **та́емо**, **ете**, *гл.* Отлетѣть (во множествѣ). Драг. 273. *Пташки, що влітку так співавали, у вирій вже поодлітали.* Греб. 387.

Повідлі́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Отсчитать (во множествѣ).

Повідло́млювати, **люю**, **еш**, *гл.*=**Повідламувати**.

Повідлуча́ти, **ча́ю**, **еш**, *гл.* Отлучить, разлучить, отдѣлить (многихъ).

Повідмерза́ти, **за́емо**, **ете**, *гл.* Отмерзнуть (во множествѣ). *Вуха повідмерзали і пальці на ногах.*

Повідмика́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Отперет (во множествѣ). *Всі двері повідмикані були.* Св. Л. 311.

Повідмовля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.*=**Повідказувати**.

Повіднима́ти, **маю**, **еш**, *гл.*=**Повідіймати**.

Повідно́сити, **шу**, **сиш**, *гл.* Отнести (во множествѣ). *Повідносив йому все, що мав.*

Повідня́, **ні́**, *ж.* У колесниковъ: дышло или приводъ, вставленный во вращающееся ухо **пенька́** (см.); приводится въ дѣйствіе силою лошади или воловъ, совершающихъ круговое движеніе съ прикрѣпленнымъ перевками къ **повідні́** ободомъ. Вас. 147.

Повідпада́ти, **да́емо**, **ете**, *гл.* Отпасть (во множествѣ). *Хто охочий був битись, тому зараз кулаки повідпадають.* Кв.

Повідпа́суватися, **суемося**, **етеся**, *гл.* Откормиться (о многихъ).

Повідпи́сувати, **сую**, **еш**, *гл.* Отвѣтить письменно (многимъ). *Усім повідписував, хто до його писав.*

Повідпиха́ти, **ха́ю**, **еш**, *гл.* Оттолкнуть (многихъ). *Повідпихала обох од себе.*

Повідплива́ти, **ва́емо**, **ете**, *гл.* Отплыть (во множествѣ). *То були коло берега оті плави маленькі, а тепер повідпливали.*

Повідправля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* 1) Отправить, отослать (многихъ). *До людей діти поодправляю.* Мил. 187. 2) Окончить служеніе въ церквяхъ. *Скрізь по церквах уже повідправляли службу Божу.* Харьк. у.

Повідпрова́джувати, **джую**, **еш**, *гл.* Отправить, отослать (многихъ).

Повідпряда́ти, **да́ю**, **еш**, *гл.* Отработать пряденіемъ. *Усе, що напозичалася, те все повідпрядала.*

Повідпуска́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Отпустить (многихъ). *Повідпускай їх,—нащо вони тобі здалися?*

Повідрива́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Оторвать (во множествѣ). *Повідривала усіх.* Чуб. III. 105.

Повідрива́тися, **ва́емося**, **етеся**, *гл.* Оторваться (во множествѣ). *Повідривалися телята та й повтікали.*

Повідрізня́ти, **ня́ю**, **еш**, *гл.* Отдѣлить (во множествѣ).

Повідрівня́тися, **ня́емося**, **етеся**, *гл.* Отдѣлиться (во множествѣ).

Повідрі́вувати, **зую**, **еш**, *гл.* Отрѣзать (во множествѣ). *Повідрізували навіть йому ґудзики від мундира.* Чуб. II. 599.

Повідроста́ти, **таемо**, **ете**, *гл.* Отрости (во множ.). *Не голим голов, от волосся і повідростало.* Стор. II. 36.

Повідру́бувати, **бую**, **еш**, *гл.* Отрубить (во множествѣ). *Поодрубувала вона своїм дівчатам голови.* Драг. 337.

Повідсилáти, лáю, еш, *гл.* Отослать (во множествѣ).

Повідсихáти, хáємо, ете, *гл.* Отсохнуть (во множествѣ).

Повідскáкувати, куємо, ете, *гл.* Отскочить (во множествѣ).

Повідслýжувати, жую, еш, *гл.* То-же, что и **відслужи́ти**, но во множествѣ.

Повідслýжуватися, жуємося, етеся, *гл.* То же, что и **відслужи́тися**, но во множествѣ.

Повідставля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Отставить (во множествѣ). *Повідставляй юрщики від жару.*

Повідстобýрчувати, чую, еш, *гл.* Оттопырить (во множествѣ).

Повідстрявáти, ряємó, етé, *гл.* Отстать, отступиться (о многихъ).

Повідступáти, пáю, еш, *гл.* То-же, что и **відступи́ти**, но во множествѣ.

Повідступáтися, пáюся, ешся, *гл.* То-же, что и **відступи́тися**, но во множествѣ.

Повідсувáти, вáю, еш, *гл.* Отодвинуть, отсунуть (во множествѣ).

Повідсувáтися, ваємося, етеся, *гл.* Отодвинуться, отсунуться (о многихъ).

Повідтавáти, таємó, етé, *гл.* Оттаять (во множествѣ).

Повідтикáти, кáю, еш, *гл.* Отбупорить (во множествѣ).

Повідтинáти, нáю, еш, *гл.* Отрубить, отрѣзать (во множествѣ).

Повідтóчувати, чую, еш, *гл.* Отгрызть (во множествѣ).

Повідтуля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Открыть (во множествѣ).

Повідтухáти, хаємо, ете, *гл.* Объ опухоляхъ: спасть, уменьшиться.

Повідтягáти, гáю, еш, *гл.* Оттащить (во множествѣ).

Повідучáти, чáю, еш, *гл.* Отучить (многихъ).

Повідхóдити, димо, дите, *гл.* Отойти (во множествѣ).

Повідхиля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же что и **відхили́ти**, но во множествѣ.

Повідхиля́тися, ля́ємося, етеся, *гл.* Отклониться, уклониться (во множествѣ).

Повідцвітáти, таємо, ете, повідцвітáтися, тáємося, етеся, *гл.* Отцвѣсть (во множествѣ). *Повідцвіталися вже проміски. У нас уже поодцвітався мак, а в вас і досі цвіте.* Богодух. у.

Повідцíжувати, жую, еш, *гл.* Отцѣдить (во множествѣ).

Повідчинáти, нáю, еш, *гл.* Отворить (во множествѣ). *Срібні ворота повідчиняли, вороні коні повипускали.* Чуб. III. 357. *Царські врата повідчинювані.* Грин. III. 147.

Повідчиня́тися, ня́ємося, етеся, *гл.* Отвориться (во множествѣ). *То він тільки скаже слово: „одчинітеся", то двері й поодчиняються.* Драг. 107.

Повідчíплювати, люю, еш, *гл.* Отцѣпить (во множествѣ).

Повідчíплюватися, люємося, етеся, *гл.* То-же, что **відчепи́тися**, но во множествѣ.

Повідшíптувати, тую, еш, *гл.*=**Повишíптувати.**

Повідшýкувати, кую, еш, *гл.* Отыскать (во множествѣ).

Повідшýкуватися, куємося, етеся, *гл.* То-же, что и **відшукáтися**, но во множествѣ.

Повідщи́пувати, пую, еш, *гл.* Отщипнуть (во множествѣ). *Не забудь же, поодщипуй довгі коріниі в росаді, а то капуста дратиметься вгору.* Славяносерб. у.

I. **Пóвідь, воді,** *ж.* Наводненіе, половодье. *Пороставали сніги, зійшла повідь, позбігала скрізь вода.* Кв. См. **Повіддя.**

II. **Повідь, ді,** *ж.* Разсказъ. *Ой не чужую ж повідь повідаю, сам же ту полонку рубав, коня напував.* Чуб. III. 298.

Повідьми́ти, мію, еш, *гл.* Сдѣлаться вѣдьмой.

Повíвчка, ки, *ж.* Ум. отъ **повíйка.**

Пóвіз, возу, *м.* Экипажъ. *Посідали пани у той повіз.* МВ. (О 1862. III. 51). *Перестріли розбойники і одібрали і гроші, і одежу, і коні з повозом.* Чуб. II. 206.

Пóвіз, *нар.*=**Пова.** Лохв. у. *Іду повіз його та й думаю: чи займе ж він мене?* Пирят. у.

Повíй, вóю, *м.* Раст. а) Lycium Barbarum L. Анн. 202. б) Polygonum dumetorum. Лв. 100.

Повíйка, ки, *ж.* Раст. Convolvulus arvensis L. Анн. 107. Вх. Пч. I. 9. Ум. **Повíєчка.** *На городі повієчка.* Грин. III. 525.

Повíйниця, ці, *ж.* Потаскуха. Мир. ХРВ. 158. *Чи не з повійницею бува якою спізнався.* Мир. ХРВ. 296.

Повійнýти, нý, нéш, *гл.* Повѣять. *Повійне вітер.* Зміев. у.

Повíк, *нар.* Вѣчно, до смерти, во вѣкъ; никогда (при отрицаніи). *Маленька собачка повік щеня.* Ном. № 8608. *Я своєї дівчиноньки повік не забуду.* Мет. 27. *Ой уже нашого пана-кошового повік не видати.* Грин. III. 602. *Повік-віки.*

Повíка, **ки**, *ж.* Вѣко. *Трудно сльозам ради дати, коли сами ллються. Нехай ллються річеньками, най (не) сохнуть повіки,—колись мила рученьками утре їх навіки.* Грин. III. 183.

Повікувáти, **кýю**, **еш**, *гл.* Долго жить. Вх. Зн. 50.

Повíльний, **а**, **е**. 1) Свободный, вольный. *Ти ж мій повільненький світу!* Мет. 147. 2) Свободный, просторный. *Шапка повільна.* Лубен. у. 3) Умѣренный, легкій. *Торік зіма була повільна. Повільний огонь.* 4) Медленный. Ум. **Повільнéнький**.

Повíльність, **ности**, *ж.* Медленность, умѣренность въ движеніяхъ. Чуб. I. 283.

Повíльно, *нар.* 1) Свободно, вольно. 2) Свободно, просторно. *В хаті стало повільніше,* 3) Умѣренно. 4) Медленно. Ум. **Повільнéнько**. *То дош, то знов спека, така що й Боже! А як би повільненько, то хліб кращий був би.* Черниг. у.

Повінýти, **нý**, **нéш**, *гл.* Повѣять. *Повінь вітроньку, в ту сторононьку, где мій милий пробуває.* Чуб. V. 1204. *Вітрець повіне, то колоски так і крешуть, як у кресиво.* Г. Барв. 147. *Як із низу тихий вітер повіне, вся ваша жидівська сторожа погине.* ЗОЮР. I. 60.

Повінчáти, **чáю**, **еш**, *гл.* Повѣнчать. *І світ мені зав'язали, із нелюбом повінчали.* Чуб. V. 539.

Повінчáтися, **чáюся**, **ешся**, *гл.* Повѣнчаться. *Не топись, козаче, бо душу загубиш; ходім повінчаймось, коли вірно любиш.* Мет. 17.

Повіншувáння, **ня**, *с.* Поздравленіе.

Повіншувáти, **шýю**, **еш**, *гл.* Поздравить.

Пóвінь, **вені**, *ж.* Разливъ. Шух. I. 180.

Повíрити, **рю**, **риш**, *гл.* 1) Повѣрить. *Росказав би про те лихо, та чи то ж повірять?* Шевч. 78. 2) См. **Повіряти**.

Повірнúй, **á**, **é**. Дающій въ долгъ (о торговцѣ, кабатчикѣ). *Шинкарочко молодая, колись була повірная: повір меду і горілки, бо не маю собі жінки.* Нп.

Повíрник, **ка**, *м.* Довѣренное лицо, повѣренный.

Повíрувати, **рую**, **еш**, *гл.* Вѣрить нѣкоторое время. *Повіруєм ще трохи в волю, а потім жити почнемо.* Шевч. 383.

Повірхнúк, **ка**. *м.* Крыша надъ стрункою,—частью кошари, гдѣ доятъ овецъ гуцульскіе пастухи. Шух. I. 193, 194.

Повірáти, **рáю**, **еш**, сов. в. **повíрити**, **рю**, **риш**, *гл.* 1) Давать, дать въ долгъ. *Вона мене здавну знає, мед-горілку повіряє.* Чуб. V. 1033. *Шинкарочко молода, повірь меду і вина.* Чуб. V. 201. 2) Довѣрять, довѣрить. *І наймичка у нас була хороша, а не повіряла* (**мати дітей**) *на неї.* Г. Барв. 51.

Повíс, **су**, *м.* Отвѣсъ. Ромен. у.

Повíсемце, **ця**, *с.* Ум. отъ **повісмо**.

Повíсити, **шу**, **сиш**, *гл.* Повѣсить. *За сеє Бог не повісить.* Ном. № 114. ЗОЮР. I. 228. *Куплю тобі намисто та на шию повішу.* Мет. 7.

Повíситися, **шуся**, **сишся**, *гл.* Повѣситься. *Коли мишей боїшся, на воротях повісся.* Чуб. *Осичина тим труситься, що на її Скарійот повісився.* Ном. № 316.

Повíсмо, **ма**, *с.* Связка пеньки или льна въ 10 или 12 **жмінь**. Вас. 200. Чуб. 408. Шух. I. 148. *От баба дала дідовій дочці повісмо конопель, щоб вона за ніч спряла.* Рудч. Ск. II. 51. Ум. **Повíсемце**. Гол. Од. 36.

Повіснáний, **а**, **е**, — **не полотнó**. Полотно болѣе тонкое, чѣмъ **клочкове**, которое въ свою очередь тоньше **валовини** Вх. Зн. 5.

Повíсти. См. **Повідати**.

Повістúти, **щý**, **стúш**, *гл.* 1) Разсказать: *Де котрий пожартує, инший стане та свій смуток-жаль повістить.* МВ. I. 44. 2) Извѣстить. *Пішли люде у слободу повістити.* Мнж. 130.

Пóвістка, **ки**, *ж.* 1) Повѣстка. 2) Разсказъ. *Повістки (народні оповідання) Марка Вовчка.* Спб. 1861.

Повістувáти, **тýю**, **еш**, *гл.* Говорить, разсказывать. Шух. I. 45. *Я хотів, бадічку, коли ж неня мене не пускали, повістує хлопець плачучи.* Федьк.

Пóвість, **ти**, *ж.* Повѣсть, разсказъ. *Так казала мені стара Куцайка, росказуючи сюю повість.* Кв.

Повістáр, **рá**, *м.* Писатель повѣстей, разсказчикъ. *З того часу, як зроблено в Галичині особне видання Кнітчиної повісти „Маруся", жоден з українських повістярів не видавав у нас особною книжкою своєї праці.* Левиц. I. Слівце од видавництва.

Повíт, **ту**, *м.* 1) Уѣздъ. Левиц. Пов. 208. *Таких ведмедів на приміті ще трохи є у нашому повіті.* Гліб. 2) **Повітами**. Мѣстами, полосами. *Оцей сніг випав не скрізь, а повітами: от за Любар, то й нема вже.* НВолын. у.

Повітáти, **тáю**, **еш**, *гл.* Привѣтствовать. *Щоб пан отець, пані мати і вся родина*

зийшли повітами та донькою сина. Мет. 171.

Повітиця, ці, ж. Раст. Cuscuta Epilinum Wahl. ЗЮЗО. I. 120.

Повітка, ки, ж. Сарай для скота. (Чуб. VII. 393), также навѣсъ изъ соломенной крыши при такомъ сараѣ. *Під повіткою наймички коноплі тіпають.* Левиц. I. 175. *Чи я тобі не казала, як стояла під повіткою: не йди, милий, та у Крим по сіль, бо зостанеш під наміткою.* Чуб. V. 198. Ум. **Повіточка.**

Повітовий, а, е. Уѣздный. *Повітовий суд.* Котл. *В одному повітовому місті жив міщанин Демішка.* Левиц. I. 238.

Повітра, ри, ж. Повѣтріе, эпидемія. *Така повітра пішла, що люде мруть—холера.* Балтск. у. *А щоб на неї повітра прийшла.* Васильк. у. *А щоб тебе лиха повітра забрала.* Подольск. г.

Повітриця, ці, ж. Вихрь. Вх. Уг. 260.

Повітря, ря, с. 1) Воздухъ Левиц. I. 25. О. 1862. IX. 115. *Летить орел понад хутір, а в повітру в'єтсі.* АД. II. 20. 2)=**Повітриця.** Вх. Уг. 260.

Повіть, ті, ж.=**Повітка.** *Батько був на горищі, мати—в повіті.* Сви. 222. *Повіть, хату й новий тин.* Мкр. Г. 63.

Повіхтериця, ці, ж. Вихрь, буря. Вх. Уг. 260

Повічайка, ки, ж.=**Повіка.** Вх. Уг. 260.

Повішальник, ка, м. Повѣсившійся. Каменец. у.

Повішати, шаю, еш, гл. 1) Повѣшать, развѣсить. *Повішала хустки на горищі.* 2) Повѣсить. *Взяли того попа, присудили повішати.* Чуб. III. 335. *Так їх* (козаків) *і повішали.* Драг. 417.

Повішатися, шаюся, єшся, гл. Повѣситься. *Побіг до того дуба і на ньому повішався.* Чуб. II. 381.

Повішеник, ка, м. = **Повішальник.** ЕЗ. V. 209.

Повішно, нар. Навсегда, навѣки. Зміев. у.

Повіщати, щаю, еш, гл. Объявлять, возвѣщать.

Повія, вії, ж. = **Повійниця.** Мкр. ХРВ. 313. *Мабуть казная десь повію всесвітню та й віється.* Мвр. ХРВ. 324.

Повіяти, вію, еш, гл. Повѣять. *Ой повій, вітроньку, з гори в долиноньку.* Чуб. V. 134. *Повій, вітре холодненький, з глибокого яру.* Мет. 84.

Повіятися, віюся, єшся, гл. Отправиться, пойти. *Гайдамаки повіялись із Черкас.* ЗОЮР. I. 256. *Мати повіялась кудись. Сами вперед повіялись.* МВ. I. 74.

Повк, ку, м. Полкъ. *Приїхали три козаки з повку: розв'язали Марусі головку.* Мет. 105. Ум. **Повчок.** *Отак Вовчок жене ляхів повчок.* Ном. № 673.

Повкидати, даю, еш, гл. Бросить во что нибудь (во множествѣ). *Лушпиння з яєць повкидала в піч.* Кв. *Ти ж їх, Боже, в рів глибокий, повкидаєш на погибель.* К. Псал. 127. *Повів їх* (жидів) *дурінь до річки, повкидав по одинцю.* Драг. 347.

Повкидатися, даємося, єтеся, гл. 1) Броситься во что (во множествѣ). *Повкидались у воду.* 2) Впасть во что, пристраститься къ чему (о многихъ).

Повкладатися, даємося, єтеся, гл. Улечься (о многихъ). К. Досв. 93. *Повечерявши, старі люде спать повкладались.* К. ДС. 13.

Повклякати, каємо, єте, гл. Стать на колѣни (о многихъ). *Поклякали серед хати, довго ся Богу помолили.* МУЕ. III. 56.

Повковник, ка, м. и пр.=**Полковник** и пр.

Повколювати, люю, еш, гл. Воткнуть (во множествѣ). *Повколюй голки в стіну.*

Повкопувати, пую, еш, гл. Закопать, вкопать (во множествѣ). *Де-не-де стояли повкопувані стовби.* Стор. II. 14.

Повкочувати, чую, еш, гл. Вкатить (во множествѣ). *Повкочуй колеса в повітку.* Харьк.

Повкошуватися, шуємося, єтеся, гл. Вкоситься (о многихъ).

Повкривати, ваю, еш, гл. Укрыть, накрыть (многихъ, многое). *Лягайте дітки, спати, а я вас повкриваю гарненько, щоб не померзли.* Богодух. у. *Вороги* (на току) *швидче повкривайте, бо дощ находе.* Харьк. у.

Повкриватися, ваємося, єтеся, гл. Укрыться, накрыться (о многихъ). *Полягали на печі, ще й кожухами повкривалися.* Харьк. у.

Повкручувати, чую, еш, гл. Ввинтить (во множествѣ).

Повкупі, нар. Вмѣстѣ. *Ми з Катрею зараз зійшли з хати, стали повкупі під дерева.* МВ. II. 111.

Повкутувати, тую, еш, гл. Окутать, закутать (во множествѣ). *Стоять мажі, шкурами повкутувані.* Рудч. Ск. II. 173.

Повкутуватися, туємося, єтеся, гл.

Закутаться (о многихъ). *Не витопили, а в хаті холодно,— дуже холодно буде спати.— Повкутуємося добре, то й не буде холодно.* Черниг. у.

Повладáти, дáю, еш, *гл.* Повладѣть нѣсколько времени. *Молодий пан не довго повладав батьківщиною: усю землю попродав та й повіявся кудись гроші переводити.* Харьк. у.

Повлáзити, зимо, зите, *гл.* Влѣзть (во множествѣ). *Душа вилетіла, а чорти повлазили в тулуб та й сидять.* Рудч. Ск. I. 69. *Поробіться, каже, муравками та лізьте у пляшку. Вони усі поперекидались та й поулазили у ту пляшку.* Мнж. 129.

Повлéжуватися, жуємося, етеся, *гл.* Улежаться (во множествѣ). *Уже повлежувались груші.* Кіев. у.

Повлітáти, тáємо, ете, *гл.* Влетѣть (о многихъ). *Повлітаємо до його в келію.* Грин. II. 13.

Повлягáтися, гáємося, етеся, *гл.* Улечься, лечь (о многихъ). *Повлягався народ спати.* Зміев. у.

Повмáзувати, зую, еш, *гл.* 1) Запачкать (многое). *Де се ти так повмазувала руки?* 2) Влѣпить въ стѣну при мазаніи глиной (во множествѣ).

Повмáзуватися, зуємося, етеся, *гл.* Запачкаться (о многихъ). *Повмазувалися діти так, що й милом не одмиєш.*

Повмáнювати, нюю, еш, *гл.* Заманить во что (многихъ). *Повманюй поросят у хату.*

Повмірáти, раємо, ете, *гл.* Перемереть, умереть (о многихъ). *Всі чотирі повмірають.* Чуб. V. 167. *Уже старі повмірали обоє.* Чуб. II. 429.

Повмовлáти, ляю, еш, *гл.* Уговорить (многихъ).

Повмочáти, чáю, еш, *гл.* Обмочить (во множествѣ). *Дорогії сукні в воду повмочала.* Чуб. V. 1070.

Повмурóвувати, вую, еш, *гл.* Вставить въ стѣну при кладкѣ ея (во множествѣ)

Повнáджуватися, джуємося, етеся, *гл.* Повадиться (о многихъ).

Повнéча, чі, *ж.* Скопленіе въ чемъ либо, заполненіе чего либо. Какъ нарѣчіе: полно, биткомъ набито. *В корчмі повнеча людей.*

Пóвний, а, е. 1) Полный, наполненный. *Хиба ревуть воли, як ясла повні?* К. Іов. 13. *Напою я кониченька з повного відерця.* Чуб. V. 382. **Дóбра пóвна.** Большая полная чаша. **Іщé ти вип'єш дóбру пóвну.** Еще ты перетерпишь много горя. Котл. Ен. III. 15. 2) Полный. *Коралі й дукачі як жар горіли на її повних грудях.* Стор. МПр. 54. 3) Махровый. *Моя врода—повная рожа.* Чуб. V. 575. 4) Весь, полонъ. *Повна шия намиста.* Кв. *Повний місяць.* Ум. **Повнéнький, повнéсенький.** *Назбірали грушок повненький хвартушок.* Чуб. V. 107. *Полетів орел до чужих сторін, нагнав голубців повнесенький двір.* Мет. 108.

Пóвнити, ню, ниш, *гл.* Исполнять.

Повни́ця, ці, *ж.* Полный сосудъ. Вх. Зн. 50. Ум. **Повни́чка, пóвнонька, пóвночка.** *Кропи нас, мати, водою святою непочатою, з повною повничкою доброю долечкою.* Рк. Макс. *Не пий, зятуню, першої повноньки.* О. 1862. IV. 30. *Стань, батеньку, перед мене і напийся до мене з повними повноньками з дрібними слізоньками.* Грин. III. 513. *Чарочко-повночко, як мені до тебе пристати.* Чуб. V. 1105.

Повні́ненький, а, е=Повнісінький. *Повніненький горщик молока.* НВолын. у.

Повні́сінький, а, е. Совершенно полный, полнехонький. Рудч. Ск. I. 129. *Засіки повнісінькі грошей.* Драг. 83. *Хазяїн* (торбу) *взяв, повнісіньку червінцями й напхав.* Глуб. 47.

Повні́сінько, *нар.* Совершенно полно, полнехонько. *Народу в церкві повнісінько.* Левиц. Пов. 18.

Повні́шати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться полнѣе. *Ольжине лице повнішало й наливалось.* Левиц. Пов. 240. *Місяць що день, то й повнішає.* Дещо.

Пóвно, *нар.* Полно, до верху. *Добре господині, коли повно в судині.* Ном. № 1404. *Вже несила: випив повно.* МВ. (О. 1862. III. 68). Ум. **Повнéнько, повнéсенько.**

Повнобóкий, а, е. Съ выпуклыми боками. *І все те* (товар), *знаєте, викохане таке, повнобоке.* Сим. 211.

Повнови́дий, а, е. Кругололицый, полнолицый. К. ЧР. 45. *Чоловік плечистий, русявий, повновидий.* ЗОЮР. I. 97. *Андрійко був у мене повновидий, яснокий, кучерявий.* МВ. II. 7. *Місяць... був би повновидий.* Дещо.

Повноли́ций, а, е=Повновидий. *Повнолиций як місяць.* Ном. 8572.

Пóвнонька, ки, *ж.* Ум. отъ **повниця.**

Повнóсити, шу, сиш, *гл.* Внести (во множествѣ). *Познімай та повнось сорочки в хату,—вже посохли.* Харьк.

Повноспи́ний, а, е. Имѣющій ровную

и широкую спину. *Це віл повноспинний,—везтиме добре.* Волч. у.

Повно́та, ти, *ж.* Полнота. *Жадає, щоб швидче явилась у повноті краса миру.* Кв.

По́вночка, ки, *ж.* Ум. отъ **повниця.**

Повнощо́тний, а, е. Заключающій столько предметовъ, сколько ихъ должно быть по счету. Вас. 190.

Повну́рюватися, рюємося, єтеся, *гл.* Погрузиться, углубиться (о многихъ). *Всі повнурювались у книжку і нічичирк.* Св. Л. 163.

По́вня, ні, *ж.* 1) Полнота. *Не дасть йому розвинути художницького смаку свого до повної повні.* К. XII. 18. *Тут в повню розкіш дав їм Бог.* Мкр. Г. 67. **Перейти́ доро́гу у по́вні.** Перейти дорогу съ полными ведрами. Шух. І. 239. 2) Изобиліе. *І на полі у тебе буде повня.* К. Іов. 13. *Моїм багацтвом я втішався і повнею моєю веселився.* К. Іов. 67. 3) Полнолуніе. Чуб. І. 10. **Місяць у по́вні.** Полнолуніе.

По́внява, ви, *ж.*=**Повня 1, 2.** *У повняві дізнає недостатку, всі злидні підіймуться на його.* К. Іов. 44.

Повня́вий, а, е. Полноватый.

Повня́к, ка́, *м.* Раст. а) Tagetes erecta L. Анн. 347. б) Tagetes patula. Вх. Пч. II. 36.

Пововту́зитися, жуся, зишся, *гл.* Повозиться. *Довго пововтузилися, поки розібрали добре, як треба робити* (молотити машиною). Харьк. у.

Повода́рь, ря́, *м.* Вожакъ, проводникъ. *Він змалечку за поводаря в старців був.* Харьк.

Повода́тарь, повода́тирь, ря, *м.*=**Поводарь.** *Поки я з вами, то буду вашим поводатарем.* Стор. МПр. 117. *Сліпий лучче ходить, як поводатирь водить.* Ном. № 4659.

Пово́ддя, дя, *с.* Повода. *Держить коня за поводдя.* АД. І. 7.

Поводи́рь, ря́, *м.*=**Поводатарь.** Ном. №. 4656.

Пово́дити, джу, диш, *гл.* 1) Водить. *На рученьках носить сина, очиці поводить.* Шевч. 68. *Рукою поводить по лобові.* Кв. *Поводить станом та головою.* Левиц. І. 12. 2) Править, управлять лошадьми. *Сам пан кіньми поводить.* 3) Обращаться. *Вони вийдуть було з хати, ще й дверми луснуть, оттак вони було нами поводять.* Федьк.

Поводи́ти, джу́, диш, *гл.* Проводить. *Коли б мене молодий хоч по хаті поводив.* Чуб. V. 577.

Пово́дитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Держать себя, обращаться. *Де ж таки хто чував, щоб дитина так незвичайно з питимою своєю матінкою поводилась.* МВ. І. 25. *Так із тобою поводяться, як із своїм братом.* МВ. (О. 1862. III. 56). 2) Быть въ обычаѣ. *Бач, як у вас поводиться. Як за Хмельницького поводилось. Шапки з квіткою, як поводиться, не спорядили.* О. 1861. III. 17. *Ой у нас на Дону не поводиться сьому: син матері не бере, за брата сестра не йде.* Чуб. V. 926. 3) Удаваться, имѣть успѣхъ. *Підсіла до того чоловіка і просила, щоб росказав, де він його бачив і як йому поводиться.* Кв. *Як йому буде поводитись, яке коли нещастя випаде.* Драг. 75.

Повожа́тий, того, *м.*=**Поводарь.** *Ішов кобзарь до Києва та сів спочивати: торбинками обвішаний його повожатий.* Шевч. 89

Пово́жувати, жую, єш, *гл.*=**Поводити.** *Утинки плавно пливуть, тілько головками повожують.* Кв.

Повози́ти, жу́, зиш, *гл.* 1) Повозить. **Повози́ти попа́ в ре́шеті.** Утаить грѣхъ на исповѣди. 2) Свезти. *Повозив уже всі снопи з поля.*

Повози́тоньки, *гл.* Ум. отъ **повозити.** *Наставляв копок, як на небі зорок; наставляв стогів на чотирі рогів. Чим же тоє повозитоньки? Тими волами, як соколами.* Чуб. III. 386.

Пово́зка, ки, *ж.* Телѣга. Рудч. Ск. II. 155. Ум. **Пово́зочка.** *Та запрягай повозочку, та поїдем в чисте поле.* Чуб. V. 911.

Пово́зне, ного, *с.* Пошлина съ воза.

Повозчи́на, ни, *ж.* Телѣженка. *Старого ж лісу в тебе ця повозчина. Піди ж підмаж повозчину.* Чуб. II. 656.

Пово́литися. См. **Поволятися.**

Пово́лі, *нар.* 1) Медленно, не спѣша. *Поволі їдеш, далеко будеш.* Ном. *Велике дерево поволі росте.* Ном. № 989. **Пово́лі-пово́лі!** *Тише-тише! осторожнее!* НВолын. у. 2) Свободно, вольно. *Пусти дітей поволі— і сам будеш у неволі.* Посл. *Тоді я веселий, тоді я багатий, як буде серденько поволі гуляти.* Шевч. 76.

Поволі́чка, ки *ж.* Ум. отъ **поволока.**

Поволо́вщина, ни, *ж.* Пошлина, сборъ съ вола.

По́воло́ка, ки, *ж.* 1) Ремни, шворки на обуви. 2) Слѣдъ, оставленный тащимымъ предметомъ. *Зрубали дерево і стали*

йою волокти додому та й поробили поволоки, а лісничий поволокою вислідив. Павлогр. у. **Згрібають поволоки**—послѣ протащеннаго, пронесеннаго сѣна сгребаютъ оставшееся по пути. Шух. I. 170. Ум. **Поволічка, поволоченька.**

Поволокти́, чу́, че́ш, *гл.* Поволочь, потащить. *Москаль встав і насилу поволік потомлені ноги.* Левиц. I. 2. *Чи не поволочеш ти вовчого хвоста?* Ном. № 11037.

Поволокти́ся, чу́ся, че́шся, *гл.* Потащиться. *О!.. стягтись та поволоктись: казав чоловік—маку дам.* Ном. № 10891. *Сама вона кудись поволоклась із сусід, бо вона в сусідах жила.* Г. Барв. 175.

Поволоси́тися, шу́ся, сишся, *гл.*—**з ким.** Потаскать другъ друга за волосы. *Поволосився з Іваном.* Вх. Зн. 8.

Поволоха́тіти, тію, еш, *гл.* Сдѣлаться косматымъ.

По́волоцьки, *нар.* Волоча. *Як піймав ню за коси та поволоцьки через подвірря.* Каменец. у.

Поволо́ченька, ки, *ж.* Ум. отъ поволока.

Поволочи́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Поволокти.** *Поволочено по сінях.* Лукаш. 152.

Поволочи́тися, чу́ся, чишся, *гл.*= **Поволоктися.**

Поволо́чка, ки, *ж.* Поволочка. *За косники та в поволочку.* Ном. № 3995.

Поволя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **пово́литися, люся, лишся,** *гл.* Изъявлять, изъявить согласіе. *Ходив, просив по всьому селу, щоб вони* (громадяне) *поволились на сході оддать мені землю. Не поволяються.* Екатериносл. у. (Залюбовск.).

По́ворі́т, ро́ту, *м.* 1) Поворотъ. *На повороті шляху.* Стор. МПр. 122. **Поворо́ту нема́.** Нельзя повернуться. *Повороту спірного нема за оцим возом,—як би його геть звідци.* Волч. у. 2) Возвращеніе. 3) Та часть вѣтряной мельницы, къ которой прицѣпляютъ веревку для ея поворачиванія. Лебед. у. 4) Во́ротъ. Лебед. у.

Поворі́тка, ки, *ж.* Поворотъ на дорогѣ.

Поворітьма́, *нар.* На обратномъ пути.

Помуркота́ти, чу́, чеш, *гл.* Помурлыкать.

Поворкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Поворковать. *Вигляни, голубко, та поворкуєм, та посумуєм.* Шевч. 141.

Поворожи́ти, жу́, жиш, *гл.* Погадать. *Пішла вночі до ворожки, щоб поворожити.* Шевч. 14. Переносно: поговорить съ кѣмъ въ секретѣ съ цѣлью устроить что-либо, оказать кому протекцію и пр., устроить, уладить что-либо негласными способами. *Попереду він кинувсь до лисиці, щоб тая нищечком у львиці поворожила прю його.* Гліб.

По́вороз, зу, *м.*=**Поворозка.** Шух. I. 224.

Поворо́зка, ки, *ж.* 1) Шнурокъ, бичевка. Левиц. I. 358. КС. 1893. VII. 80. *В кунтуші з срібними китицями і поворозками.* Стор. МПр. 76. 2) Ленточка для завязыванія очіпка. Козелец. у. КС. 1893. XII. 449. Также тесьма для завязыванія передника, юбки. Ум. **Поворо́зочка.** Ез. V. 136.

По́воротень, тня, *м.* Поворотъ съ дороги въ сторону. НВолын. у.

По́воротко, *нар.* Просторно, удобно поворачиваться. *Не поворотко копати в вузькій криниці.*

По́воротний, а, е. Возвратный. Шух. I. 154.

Поворо́чувати, чую, еш, *гл.*=**Повертати.** Кв.

Поворо́чуватися, чуюся, ешся, *гл.*= **Повертатися.** *Олена усюди по господарству поворочувалась.* Кв.

Поворухну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Пошевелить, сдвинуть съ мѣста, шевельнуть.

Поворухну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Пошевельнуться, шелохнуться. *Жінка седить там да й не поворухнеться вже.* Рудч. Ск. I. 189. *Аби прокинулось, аби поворухнулось—уже вона й коло колиски.* МВ I. 97.

Поворуши́ти, шу́, шиш, *гл.* Пошевелить. *Як переночує тее жито та хто небудь поворушить його, то там не можна* (хати) *строїть.* Чуб. I. 101.

Поворуши́тися, шу́ся, шишся, *гл.* Пошевелиться. *Аби поворушились, аби словечко між собою заговорили, зараз пани й гримають.* МВ. I. 46.

Пово́рушіння, ня, *с.* Движеніе. *Могла слідити за кожним його поворушінням.* Левиц. Пов. 244.

Повоскове́, во́го, *с.* Подать съ улья пчелъ.

Повощи́ти, щу́, щи́ш, *гл.* Натереть воскомъ. *Треба повощити нитки.* Черк. у.

Повоюва́ти, вою́ю, еш, *гл.* Побѣдить, одолѣть (воюя). *Тут де не взялись генерали, сенатори, панства усякою поназбігалось; радяться, як їм того змія повоювати.* Рудч. Ск. II. 10. *Скажи царю, як не одоисть ще й тепер, то я його войною по-*

вою і силою царівну візьму. Рудч. Ск. II. 85.

Повпива́тися, ва́емося, етеся, *гл.* 1) Упиться (о многихъ). *Найшли горілку і повпивались.* Чуб. II. 362. *І ми таки повпивались, особливе пан.* Стор. II. 26. *Повпивались були його поезією.* К. (Хата VIII.). 2) Впиться (во множествѣ). *Дві чорні брови, мов дві чорні п'явки, повпивалися над очима.* Мир. ХРВ. 6.

Повпиха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Втолкнуть, впихнуть (многихъ). *Повпихала обох швидче в хату та й двері причинила.* Харьк.

Повпова́ти, ва́ю, еш, *гл.* Понадѣяться. *На кого ти, Химочко, повповала, що ти собі Марочка сподобала?* Грин. III. 460.

Повпро́хуватися, хуемося, етеся, *гл.* Упросить кого впустить въ хату (многихъ). *Повпрохувалися в хату погрітись.* Волч. у.

Повпряга́ти, га́ю, еш, *гл.* Запрячь (многихъ). *Ох вони стали, воли помазали, сірі воли повпрягали.* Чуб. V. 1051.

Повпуска́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Впустить (многихъ). *Коли б вже швидче роскопали, тоді б у рай нас повпускали.* Шевч. 2) Опустить (многихъ). *Викопали яму під причілком, поставили води й їсти всього і їх туди повпускали.* Рудч. Ск. I. 117.

Повру́нюватися, нюемося, етеся, *гл.* Густо зазеленѣть, хорошо взойти. *Поврунювались жита.*

Повруча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Поручить (многихъ). *Нашо ж ви, таточку, сиріт накидали і кому ж ви їх повручали?* Мил. 186.

Повряжа́ти, жа́ю, еш, *гл.* Нарядить (многихъ). *Там стоять коні да посідлані і парубочки повряжані.* Чуб. III. 115.

Повряжа́тися, жа́емося, етеся, *гл.* Нарядиться (о многихъ).

Повря́жувати, жую, еш, *гл.*=**Повряжати.** *Дівчата повряжувані.* Харьк. *Церкви золоті та повряжувані.* Зміев. у.

Повря́жуватися, жуемося, етеся, *гл.*= **Повряжатися.**

Повсаджа́ти, джа́ю, еш, *гл.*=**Повсаджувати.** *Повсаджав їх до темниці.* Драг. 260.

Повса́джувати, джую, еш, *гл.* Усадить, посадить (многихъ).

Повса́джуватися, джуемося, етеся, *гл.* Усѣсться (о многихъ).

Повса́жуватися, жуемося, етеся, *гл.*= **Повсаджуватися.** *Тілько що ті повсажувались, аж та дітвора, що бігала круг церкви, сюди ж присипала.* Кв.

Повсегда́, повседа́, *нар.* Всегда. Лохв. у.

Повсиха́ти, ха́емо, ете, *гл.* Усохнуть (во множествѣ). *Як з тобою спізнавались, сухі дуби розвивались, як любитись перестали, однолітки повсихали.* Чуб. V. 62. *Були річки,—повтікали, були ставки,—повсихали.* Чуб. V. 540.

Повсіча́сний, а, е. Всегдашній, постоянный, вѣчный. *Нема... не переходячого на божому світі, нема повсічасного, навічного—або перейде, або привикнеш.* МВ. (КС. 1902. X. 149.

Повска́кувати, куемо, ете, *гл.* Вскочить, впрыгнуть во что (во множествѣ). Рудч. Ск. II. 133.

Повсо́люватися, люемося, етеся, *гл.* Просолѣть (во множествѣ).

I. **Повстава́ти, таемо́, ете́,** *гл.* Встать (во множествѣ). *Старі діди стояли повстававши.* К. Іов. 61. *Ото гарненько повстававши, помолились до церкви Богу.* Кв. *Вранці Бог, св. Петро і св. Миколай повставали.* Драг. 111. 2) Высадиться. *На землю з човнів повстававши, спитавсь, чи є що їсти їм.* Котл. Ен.

II. **Повстава́ти, таю́, е́ш,** сов. в. **повста́ти, ста́ну, неш,** *гл.* 1) Возставать, возстать, возмутиться. *При Хмельницькому одностайне за Вкраїну повстали.* К. ЧР. 11. 2) Подниматься, подняться. *Над зеленими ярами повстав легесенький туман.* Левиц. I. 120. *Галас повстане.* 3) Возникать, возникнуть. *Те, що повстало з самого життя народнього.* О. 1861. IX. 181.

Повставля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Вставить (во множествѣ). *Іди ж повставляй* (очі), *щоб вони мені бачили.* Чуб. II. 306.

Повста́нець, нця, *м.* Инсургентъ.

Повста́ння, ня, *с.* Возстаніе. Левиц. I. 146.

Повсти́на, ни, *ж.* Кусокъ, штука войлока. Мкр. Г. 38. *Положіт її на теплу і суху повстину.* Мкр. Н. 5.

Повсти́ще, ща, *с.* У гребенщиковъ: кусокъ сукна на доскѣ, о который трутъ гребенку при ея полировкѣ. Вас. 163.

По́встка, ки, *ж.* Войлочная подкладка на внутренней части хомута, лежащей на шеѣ лошади. Вас. 159.

Повстріча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Встрѣтить. *По городу тоді гуляла, коли троянців повстрічала.* Котл. Ен.

Повстріча́тися, ча́емося, етеся, *гл.* Встрѣтиться. *Біг кіт із села, а лисичка із лісу, да й повстрічались вони.* Рудч. Ск. I. 22.

Повстро́млюватися, лююся, етеся, *гл.*

Воткнуться (во множествѣ). *Сіно повстромлювалося в дірки.* Левиц. I. 195.

Повстрява́ти, ряємо́, єте́, *гл.* 1) Втыкаться (во множествѣ). *Такий ліс, що йому кінця нема, а високий такий, що аж у небо вершки повстрявали.* Грин. II. 347. 2) Вмѣшаться (о многихъ). *І чого вони всі туди повстрявали? Хиба то їх діло?* Харьк.

Повсть, ті и **ти,** *ж.* Войлокъ. *Мали собі од вітру і хуртуни халабуди, окутані повстьми.* Стор. II. 182. **Повсті́ би́ти.** Дѣлать войлокъ. Сим. 197.

Повстяни́й, а́, е́. Войлочный. КС. 1887. VI. 456. *Бриль повстяний.* Рудч. Ск. I. 62. *Язик мов повстяний.* Ном. № 11756.

Повстя́ники, ків, *м. мн.* Валенки. Кременч. у.

Повстя́нка, ки, *ж.* Кусокъ войлока? *І моя душа не повстянка.* Ном. № 1586.

Повсю́дний, а, е. Повсемѣстный. *Голод, мір, крови потоки і повсюдная руїна.* К. МБ. III. 243.

Повсю́дність, ности, *ж.* Всеобщее распространеніе. Желех.

Повсю́дно, *нар.* Вездѣ, повсемѣстно. *Се повсюдно роблять наші молодиці й баби.* Г. Барв. 421.

Повсяде́нщина, ни, *ж.* Обыденность. *Сходили з громохмарньої гори у юдоль повсяденщини.* К. КІІ. 130.

Повсякде́нний, а, е. Ежедневный.

Повсякде́нно, *нар.* Ежедневно. К. МБ. III. 261.

Повсякча́сний, а, е. Всегдашній. Мир. ХРВ. 273.

Повсякча́сно, *нар.* Во всякое время, всегда.

Повтана́жувати, жую, еш, *гл.* Утомить сильно (многихъ).

Повтверя́ти, ря́ю, еш, *гл.* Отворить (во множествѣ). *Входить Семен до комори,— повтверані скрині.* Гол. I. 80.

Повтелю́щувати, щую, еш, *гл.* То-же, что и **утелю́щити,** но во множествѣ.

Повтелю́щуватися, щуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **утелю́щитися,** но во множествѣ.

Повтика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Воткнуть (во множествѣ). *Повтикав кілки.* Левиц. I. 106.

Повтина́ти, на́ю, еш, *гл.* Отрубить (во множествѣ). *Повтинати пальчики.* Чуб. III. 63.

Повтира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Утереть (многихъ). *Повтирай дітей, бач як повмазувалися квашею.* Богод. у.

Повтира́тися, ра́ємося, єтеся, *гл.* Утереться (о многихъ). *Вони швидче повтирались, буцім то і не плакали.* Рудч. Ск. I. 180.

Повти́рювати, рюю, еш, *гл.* Тоже, что и **ути́рити,** но во множествѣ.

Повти́рюватися, рюємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **ути́рюватися,** но о многихъ. Желех. *Повтирювались усі в хату.*

Повтиха́ти, ха́ємо, єте, *гл.* Утихнуть (о многихъ). *Мої думи повтихали.* Федьк. I. 29.

Повти́шкувати, кую, еш, *гл.* Втолкнуть (многихъ). *Не спить Сатанаїл з першими янголами, темнішими, да радиться, щоб Бога і тіх янголів у воду повтишкувати—повпихати.* Чуб. I. 144.

Повтіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Убѣжать (о многихъ). *Люде повтікали з хати.* Рудч. Ск. I. 12. *Були на масниці вареники, та в піст на вербу повтікали.* Ном. 2) Вытечь (во множествѣ). *Були річки—повтікали, були ставки—повсихали.* Чуб. V. 540.

Повтіша́тися, ша́ємося, єтеся, *гл.* Порадоваться (о многихъ). *Вірно любилися, да й не побралися, тілько вороженьки да повтішалися.* Мет. 92.

Повтомля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Утомить (многихъ).

Повтомля́тися, ля́ємося, єтеся, *гл.* Утомиться (о многихъ). *Чи повтомлялись, чи поморились, чи на мене, нивку, забулися?* Чуб. III. 241.

Повто́птувати, тую, еш, *гл.* 1) Утоптать (во множествѣ). *Бач, які стежки повтоптували, через город ходячи.* Черниг. у. 2) Втоптать (во множествѣ).

Повто́рне, *нар.* Вторично. О. 1862. IV. 2.

Повто́рний, а, е. Вторичный. — **брат.** Членъ второго церковнаго братства, въ которое вступаютъ болѣе молодые люди, при существующемъ братствѣ изъ старшихъ лѣтами прихожанъ. МУЕ. III. 57.

Повторя́ти, ря́ю, еш, *гл.* Вторить. *Що бурлака гірко робить, аж піт очі заливає, а хазяїн його лає, а хазяйка повторяє: де ти в чорта волочився?* Чуб. V. 472.

Повту́лювати, люю, еш, *гл.* То-же что и **утули́ти,** но во множествѣ.

Повтяга́ти, га́ю, еш, *гл.* Втащить (во множествѣ). *Повтягав усі мішки в хату.* **Очі йому́ повтяга́ло.** Ввалились глаза. О. 1862. VI. 59.

Повузи́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Съузить, сдѣлать уже. *Коли б була мати кишені не*

повузила, були б і в мене широкі рукава. Ком. II. № 900.

По́вузький, а, е. Узковатый. *Повузька свита.* НВолын. у.

Повх, ха, *м.*=**Пільх.** Вх. Пч. II. 5.

Повхатий, а, е=**Волохатий.** Волосистый. Вх. Лем. 457.

Повхо́дити, димо, дите, *гл.* Войти (о многихъ). *От вони повходили в хату.* Рудч. Ск. II. 48.

По́вчити, чу, чиш, *гл.* Сооружать? мастерить? *Хату повчу, та й не сповчу й досі.* Вас. 208.

Повчи́ти, вчу́, вчи́ш, *гл.* Поучить; проучить. *Та так тебе повчу, що й до віку не візьмешся за чарку.* Кв.

Повчи́тися, вчу́ся, вчи́шся, *гл.* 1) Поучиться. *От же взявся танцювати, та може й не вмію! Повчитись було у кривого Хоми.* Кв. 2) Только во мн. ч. Научиться (о многихъ). *Сами з себе письменства повчились* Екатериносл. у.

Повчі́плюватися, люємося, єтеся, *гл.* Вцѣпиться (о многихъ). *Дітвора йому в поли повчіплювалась.* О. 1861. IV. 149.

Повчо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **повк.**

Повше́дний, а, е. Обыденный, обычный. *Скинувши свою повшедну одежу... надів чорноморську.* Шевч. (О. 1861. X. 4).

Повшо́нок, нка, *м.* Маленькій мальчикъ. Черк. у.

Повшу́к, ка́, *м.*=**Повшонок.** *Я ще знав його таким повшуком.* Закр.

Пов'ю́чити, чу, чиш, *гл.* Навьючить (многихъ) *Стоять коні попутані, пов'ючені* Нп.

Пов'яза́ти, жу́, жеш, *гл.* 1) Завязать, надѣть. *Я пов'яжу на голову червону скиндячку* Кв. 2) Связать (во множествѣ). (П'яних) *пов'язав.* Чуб. II. 362. *Сирою сирицею назад руки пов'язано.* АД. I. 90. *Ой зійдуться вороженьки снопики пов'яжуть.* Чуб. *Ой за яром брала дівка льон, та забулась пов'язати.* Мет. 60. *Ой пов'яжу льон, ой пов'яжу льон хоть сирою дубиною.* Чуб. *Взяли мене* (калину) *поламали і в пучечки пов'язали.* ЗОЮР. II. 243.

Пов'яза́тися, жу́ся, жешся, *гл.* 1) Надѣть на голову повязку, ленту. 2) Окончить связываніе сноповъ. Зміев. у. 3) Образовать завязь. *Пов'язались були добре огірки й кавуни, та дощу не було довго, то й в'язь посохла.* Волч. у.

Пов'я́зина, ни, *ж.* 1) На хлѣвахъ: жердь вмѣсто **ла́ти.** Міус. окр. 2) *мн.* **пов'язини.** Обрядъ повязыванія новобрачной. Вх. Лем. 451.

Пов'я́зка, ки, *ж.*? *Пов'язки з гарбуза, а сідельце капустяне.* Чуб. V. 1161.

По́в'язь, зя, *м.* Связь. *Може, думаю собі, знайдеться який пов'язь між двома легендами.* Г. Барв. 429.

Пов'яли́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Сдѣлать вялымъ, заставить увянуть. *Холодна та зіма була, цвіт пов'ялила.* Чуб. V. 120.

Пов'я́нути, ну, неш, *гл.* Завянуть, увянуть. *Ой у полю при дорозі пов'янули цвіти.* Гол. I. 14. *На городі бузина —пов'яло коріння.* Чуб. V. 9.

Пога́вкати. каю, еш, *гл.* Полаять. *Собака погавка, а вітер рознесе.* Шевч. (О. 1862. VI. 13).

Погада́нка, ки, *ж.* Мысль, дума. *І вид його ясний мов засмутився якоюсь погаданкою тяжкою.* К. МБ. XI. 144.

Погада́ти, даю, еш, 1) Подумать; поразмыслить. *Я не полаяла, тільки погадала.* Нп. 2) Вспомнить. *А трудів їх ніхто не погадає.* Ном. № 1581. *Як погадаю батькову щирность, обливають мене сльози.* Чуб. V. 338. *Як собі погадаю, де були вечерниці, біда ж мені на світі, бідній молодиці.* Чуб. V. 400.

Пога́дка, ки, *ж.* = **Погаданка.** Ум. **Пога́дочка** *Як я собі погадаю свої погадочки.* Грин. III. 255.

Погайса́ти, са́ю, еш, *гл.* Побѣжать, пойти, отправиться. *Куди погадаєш, туди й погайсаєш.* Чуб. V. 1194.

Погалу́нити, ню, ниш, *гл.* Помочить въ растворѣ квасцовъ.

Пога́мати, маю, еш, *гл.* Поглотать. съѣсть (во множествѣ).

Погаме́литися, люся, лишся, *гл*? *Та й гарний то панич, як би з ним мені,—каже молодиця,—трохи погамелитись.* Черк. у.

Погамува́ти, му́ю. еш, *гл.* Остановить, усмирить.

Пога́нець, нця, *м.* 1) Гадкій человѣкъ, мерзавецъ. *Чи бач! ще і базікать стало... такою ще поганця не бувало.* Гліб. *Плаче, плаче та ридає, як рибонька б'ється... а над нею, молодою, поганець сміється.* Шевч. 484. 2) Язычникъ.

Пога́ний, а, е. 1) Дурной, плохой. *Царь як покуштує борщ, аж він такий поганий.* Рудч. Ск. I. 108. *Велів погані́й буть погоді.* Котл. Ен. *Деревце почало казать, яке йому життя погане.* Гліб. 2) Некрасивый. *Лівше мені в сей Дунай*

топать, ніж з гидким, поганим до шлюбойку стать. Чуб. V. 162. Ум. **Пога́ненький.** *Я знаю однієї поганенької* (пісні). Рудч. Ск. I. 53.

Пога́ни́н, на, *м.* 1) Язычникъ. Єв. Мт. X. 5. *Був їден поганин, недовірок.* Гн. I. 127. *Остафій як був поганином, звався Плакида.* Гн. I. 156. 2) Волкъ. О. 1861. X. 126.

Погани́нка, ки, *ж.* Язычница. *Вона була поганинка.* Гн. II. 98.

Пога́нити, ню, ниш, *гл.* Гадить, оскверняеть. *Одна паршива овечка усю отару поганить.* Ном. № 5987. *Чор-зна-що — щоб і посудини не поганило.* Ном. № 3288.

Пога́нитися, нюся, нишся, *гл.* Пачкаться, оскверняться. *Давай наввипередки: хто кого випереде, то того й буде паня.— Я не хочу з тобою поганитися,—лучче хай побіжить мій синок.* Грин. I. 218.

Погані́ти, ні́ю, еш, *гл.* 1) Дѣлаться хуже. 2) Дурнѣть.

Пога́нка, ки, *ж.* 1) Мерзавка. *Я б її сяку таку поганку через полiцію додому добула.* Мир. Пов. II. 95. *Ой не бий, милий, да через ту поганку.* Чуб. V. 618. 2) Некрасивая. Мнж. 47. 3) Плохая вещь. *Латку поганку скинь під лавку.* Мет. 209. 4) Язычница. *Доню серце! ти говориш мов не християнка: ти і Бога собі твориш наче, тьфу! поганка.* К. МБ. III. 250. 5) Лихорадка. КС. 1889. XI. 305. 6) Змѣя, Pelias chersea. Шух. I. 22. 7)=**Веретільник,** Anguis fragilis. Вх. Пч. II. 16.

Поганкува́тий, а, е. 1) Плоховатый. 2) Невзрачный, некрасивый. *Дівка вже дохожала, тільки поганкувата і до роботи лінива.* О. 1862. VII. 39.

Поганкува́то, *нар.* Плоховато.

Пога́но, *нар.* 1) Дурно, плохо. *Надумавсь вовк, що жить йому погано: не з'їсть, не засне до пуття.* Гліб. 2) Некрасиво. Ум. **Пога́ненько.**

Пога́нство, ва, *с.* 1) Язычество. Гн. I. 157. *Передмурре древне християнства, що стоїть з мечем на чаті супроти поганства.* К. Дз. 123. 2) *соб.* Язычники. *Боронити... християнів од поганства.* Гн. I. 64.

Пога́нський, а, е. Языческій. *Поганське божество.* Левиц. Світ. 9. *Гей ви, жидове, поганські синове! Нащо то ви великий бунт, тревоги зривали?* ЗОЮР. I. 225. *Зачали збиткувати над християнами поганські народи.* Гн. I. 182.

Пога́нчати, чаю, еш, *гл.*=**Паганшати.** *Ольга все кращала та кращала, Катерина поганчала.* Левиц. Пов. 240.

Пога́ншати, шаю, еш, *гл.* Дурнѣть.

По́гань, ні, *ж.* 1) Гадость, дрянь, скверность. *Стара собако, де б молиться, верзеш тут погань.* Шевч. 159. *З того попелу завелась вся тая погань: мошки, комарі, жуки.* ЗОЮР. II. 30. *Ну, годі, годі, Грицьку, буде ту погань снігиря хвалить.* Греб. 390. 2) *соб.* Язычники. Гн. I. 187.

Поганьби́ти, блю́, би́ш, *гл.* Охулить, осрамить. *Старий його поганьбив.* Чуб. II. 335.

Поганьбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* — **ким.** Пренебречь, отвергнуть, считая плохимъ.

Поганю́га, ги, *ж.* Ув. отъ **погань.**

Поганю́чий, а, е. Ув. отъ **поганий.**

Поганю́чо, *нар.* Ув. отъ **погано.** *Поганючо співали.*

Погания́йлівський, а, е. Кучерской, ямщицкій. Ном. № 11370.

Погані́йло, ла, *м.* 1) Кучеръ, возница. Сим. X. *Тпру! гукнув наш поганяйло.* Ком. I. 48. *Поганяйло коло коней.* Сем. 203. 2) Бичъ, кнутъ.

Поганя́льник, ка, *м.*=**Поганяйло** 1. Ум. **Поганя́льничок.** КС. 1882. XI. 23.

Поганя́ння, ня, *с.* Понуканіе.

Поганя́ти, ня́ю, еш, *гл.* Погонять. *Тоді чоловік весело співає, як п'ятериком поганяє.* Ном. *Оре милий своїм плугом, чужа мила поганяє.* Мет. 57.

По́гар, ра, *м.* 1)=**Пугар.** *Єдин погар випила.* Гол. III. 226. 2)=**Погарь.** Желех.

Погара́здитися, джуся, дишся, *гл.* Устроиться какъ слѣдуетъ, прійти въ нормальное положеніе. *Тепер дівчина не хоче йти за вдівця, а як повінчаються та стануть жити вкупі, то й погараздиться. Він чоловік ще молодий, гарний.* Волч. у.

Пога́рбати, баю, еш, *гл.* Захватить, насильно взять (во множествѣ).

Погарбува́ти, бу́ю, еш, *гл.*=**Пога́рбати.**

Пога́рець, рця, *м.* Пт. удодъ. Шух. I. 23.

Погари́кати, каю, еш, *гл.* Поворчать. *Погарикай там, погарикай,—ось я тебе.* Мнж 95.

Погарма́нити, ню, ниш, *гл.* Смолотить при помощи катка. См. **Гарман, гарманити.** *Що ми горох помолотимо, чачавицю погарманимо.* Мил. 157.

Погарма́нитися, нюся, нишся, *гл.* Помолотить *Наслали... гарман, трошки погарманились, а то оставили на завтра.* Грин. I. 87.

Погарманува́ти, ну́ю, еш, *гл.*=**Погарманити.**

Погарні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Похорошѣть, сдѣлаться лучше. *Погарніли люде.* Константиногр. у.

Погартува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Закалить (во множествѣ).

Погарцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Поскакать верхомъ, погарцовать.

Погарча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Поворчать (о собакѣ и человѣкѣ).

По́гарь. Мѣсто, на которомъ сожженъ лѣсъ. Вх. Зн. 21.

Погарю́кати, каю, еш, *гл.*=**Погаркати.**

Погаса́ти, са́ю, еш, сов. в. **пога́снути, ну, неш,** *гл.* Погасать, погаснуть, потухать, потухнуть. *Горіло світло, погасало, погасло.* Шевч. 148. *Пішов по масло, та й в печі погасло.* Ном. № 10934. *Уже зорі погасають, ранок наступає.* Федьк. II. 81.

Погаси́ти, шу́, сиш, *гл.* Потушить, погасить. *А в рум'янцю така сила, що всі цвіти погасила.* Чуб. V. 38.

Погаси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Потухнуть.

Пога́слий, а, е. Угасшій. *Скільки виточила сліз із старих погаслих очей, згадуючи про мене.* Г. Барв. 406.

Пога́снути. См. **Погасати.**

Пога́ятися, га́юся, єшся, *гл.* Помедлить, помѣшкать.

Поге́йкати. См. **Погейкувати.**

Поге́йкувати, кую, еш, сов в. **поге́йкати, каю, еш,** *гл.* Кричать, покрикивать: **гей!** погонять. *Вже плугатарі погейкують, а вівчарики посвистують.* Нп.

Погемблюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Построгать рубанкомъ.

Погетьманува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Побыть гетманомъ.

Погиба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **поги́бнути, ну, неш,** *гл.* Погибать, погибнуть. *Вірне любила, як присягала в вірности вмірати, да й прийшлося за мою вірность в нещасті погибати.* Чуб. V. 184. *Ніч мати не дасть погибати.* НВолын. у. *Тут тобі, серденько, в стену погибати.* Мет. 94. *Щоб їх путь погибла!* Ном. № 3695.

Поги́бель, лі, *ж.* 1) Гибель, погибель. *Як не зведе вона його з світу, то ще одно місце зостається, де його погибель учиниться.* Рудч. Ск. I. 135. 2) **Зігну́тися у три поги́белі.** Сильно согнуться, сгорбиться. Ном. № 3042. *Ізогнувсь у три погибелі.* Драг. 165.

Поги́бельний, а, е. Гибельный. *І в погибельні тенета вороги її вловили.* К. Псал. 35.

Поги́бнути. См. **Погибати.**

Погидува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Побрезгать. *Коли мене погидуєш, любо мою сучку.* Чуб. V. 1113.

Погина́тися, на́юся, єшся, *гл.* Наклоняться. *Пачна гнеться, погинає, десь там мене поминає.* Чуб. V. 32.

Поги́нути, ну, неш, *гл.* Погибнуть. *Загубив Данило жінку, да й сам погинув.* МВ. I. 158. *Як би Бог слухав пастухи, то давно б погинуло стадо.* Ном. № 4124. *Як із Низу тихий вітер повіне, вся ваша жидівська сторожа погине.* ЗОЮР. I. 60.

Поги́ркати, каю, еш, *гл.* = **Погаркати.**

Поги́цати, цаю, еш, *гл.* Покачать на рукахъ (ребенка).

Погі́дливий, а, е. Благопріятный, хорошій (о погодѣ). *Погідливі дні.* НВолын. у.

Погі́дний, а, е=**Погідливий.** *У щасте наше вдарив грім в погідную годину.* Млак. 96.

Погі́н, го́ну, *м.* 1) Скорость движенія. *Як тілько трохи пущу погону* (у млині), *то зараз і зломиться.* 2)? *Сонце то ховалось, то знов випливало із-за високих скель, а вони, величаві, темними погонами мережили світлий і гладкий, як скло, Дніпр.* Стор. II. 142.

Погі́нка, ки, *ж.*=**Погонка.** *Треба оддати позичку, щоб погінки не було на селі од людей.*

Погі́нливо, *нар.* Успѣшно. *Хоть би воно йшло погінливо, а то полеш, полеш, моя і не сяпан.* Мнж. 189.

Погі́нь, го́ні, *ж.*=**Погонь.** *А я у погінь за ним, та й доганяв.* Новомоск. у. *Не дрімай, козаче, не дрімай зо мною, сам же ти знаєш, погінь за тобою.* Чуб. V. 278 Ум. **Пого́нечка.**

Погі́ркнути, ну, неш, *гл.* Прогорькнуть, сдѣлаться горькимъ (во множествѣ).

Погірни́к, ка́, *м.*=**Погар 2.** Желех. Пастбище для дойныхъ овецъ. Шух. I. 215.

Погі́ршати, шаю, еш, *гл.* 1) Сдѣлаться хуже. *Замуж пішли—ще й погіршало: мені ділечка побільшало, а здоров'ячка поменшало.* Чуб. V. 591. 2) Увеличиться. *Малі діти — мале й лихо; діти побільшають.—лихо погіршає.* Ном. № 9197.

Погла́дити, джу, диш, *гл.* Погладить. *Погладив проти шерсти.* Ном. № 3990.

Поглéдіти, джу, диш, *гл.*=**Поглядіти**. *Од неділі до неділі щоб всі люде погледіли*. Ном. № 13273.

Поглябати, баю, еш, *гл.* Съ трудомъ полетѣть. *Е, після вашого пострілу я запримітив добре, що одна качка ледве, ледве поглибала, та отам десь певно і впала*. Брацл. у.

Поглибшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться глубже.

Поглину́ти, ну́, нéш, *гл.* Проглотить. *Згинули. мов їх земля поглинула. Бодай вас свята земля поглинула живими!*—проклятіе. Левиц. ПЙО. І. 369.

Поглузува́ти. вую, еш, *гл.* Посмѣяться, подвергнуть насмѣшкамъ. *Поглузують, покепкують та й кинуть під лаву*. Шевч. 123.

По́глум, му, *м.* Издѣвательство.

Поглуми́тися, млюся, мишся, *гл.* Насмѣяться. *Почув Господь—і сміхом посміявся, на небі з них, безумних, поглумився*. К. Псал. 3.

По́глумка. ки, *ж.* Насмѣшка. *Нехай Бог боронить від скаженої миші,—поглумка*. Ном. № 3485.

Поглу́хнути, немо, нете, *гл.* Оглохнуть (о многихъ). *Як холодцю поїдять, то так зараз і поглухнуть*. Мнж. 92. *Люде поглухли*. Чуб. II. 581.

Поглуши́ти, шу́, шиш, *гл.* 1) Оглушить (многихъ) 2) Заглушить (во множествѣ). *Тернина поглушила його*. Єв. Мр. IV. 7. *Садами летіла,—сади поглушила своїми голосочками*. Чуб. V. 749.

По́гляд, ду, *м.* Взглядъ. *Видно сокола по польоту, а сову по погляду*. Ном. № 7343. *На погляд вона добра пані*. Черниг.

Погляда́ння, ня, *с.* Посматриваніе. *Не поглядай на неї: нічого з твого поглядання не буде, бо вона не про тебе думає*. Харьк.

Погляда́ти, да́ю, еш, *гл.* Посматривать, поглядывать, взглядывать. *Не поглядай, серце, на других*. Мет. 54.

Погляда́тися, да́юся, ешся, *гл.*=**Поглядати**. *Та на свою цюру поглядається*. АД. І. 145. *На чорнявую все поглядайтеся*. АД. І. 82.

Погля́діти, джу, диш, *гл.* 1) Посмотрѣть, поглядѣть. *Піди, мила, поглянь, чи всі коні вороні*. Чуб. V. 739. 2) Пощупать. *Погляділа кишеню, аж тютюнцю зо жменю*. Грин. III. 561.

Погля́нути, ну, неш, *гл.* Взглянуть. *І багата, і хороша, хто погляне — ахне*. Чуб. V. 37. *Погляну я у віконце*. Чуб. V. 649.

Погля́нутися, нуся, нешся, *гл.*=**Поглянути**. *Поглянутися в кватирочку—старий же близенько*. Лукаш. 126. *Поглянешся в кватирочку—повно ляхів в місті*. Лукаш. 109.

Погна́ти, жену́, нéш, *гл.* Погнать. *Погнала... бичка пасти*. Рудч. Ск. II. 13. *Поженуть вас на війну*. Стор. II. 85. **Химéри погна́ти**. Понести чепуху. *Се він сп'яну химери погнав*. Кв.

Погна́тися, жену́ся, нéшся, *гл.* 1) Погнаться. *Піймав, не піймав, а погнаться можна*. Ном. № 4281. *Чорт погнавсь за ним і не догнав*. Рудч. Ск. І. 69. 2) Отправиться, пойти, гоня; побѣжать. *Покинув чоловік упруга недоораного, погнавсь із воликами додому*. Г. Барв. 198. *Троє товару погналось геть дорогою*. Драг. 64. *Свої волі набралася, на весілля погналася*. Чуб. V. 562. 3) Вырасти. *Висадки пішли в кущі, а цибуля погналася в стрілки*. Левиц. І. 28. 4. Соблазниться, польститься. *Погнавсь, що велике качання*

Погни́сти, погни́ти, ню́, éш. *гл.* Погнить. *Картопля погнила на грядці*.

Погні́ватися, ваюся, еш, *гл.* Разсердиться, разгнѣваться. *Погнівалися всі дівки*. Грин. III. 504. *Та кланяйся низенько і садови близенько, щоб родина не гнівалась! Кланялась низько й садовила близько, і родина погнівалась*. Грин. III. 538.

Погніви́ти, влю, ви́ш, *гл.* 1) Погнѣваться. *Не погніви: що Бог дав, те й з'їж*. О. 1862. IV. 89. 2) Разгнѣвать. *Та виломлю калинову квітку та застромлю за білу намітку, щоб сії квітки не подавити, щоб свого роду не погнівити*. Мил. Св. 59.

Погні́й, нóю, *м.* Сильно унавоженная земля. НВолын. у. Черниг. г.

Погніти́ти, чу́, тиш, *гл.* Подавить, придавить (во множествѣ).

Погної́ти, ною́, їш, *гл.* Дать сгнить. *Вже на току погноїв хліб*. Каменец. у.

Погну́ти, гну́, гнéш, *гл.* Погнуть. *Довгий кістлявий ніс його якось погнуло набік*. Стор.

Погну́тися, гну́ся, гнéшся, *гл.* Погнуться. *Столи його погнулись від м'ясива*. К. Іов. 47.

Поговір, вóру, *м.* Толки, сплетни, пересуды. *На Тетяну поговір, що Тетяна вмерла: вона лежить на печі і ноги задерла*. Ном. *А на мене молодую поговір та слава*. Мет. 85. *Як ми любилися, та й*

не побралися, слави-поговору понабіралися. Мет. 84.

Поговірка, ки, *ж.* Пересуды; также и предметъ пересудовъ. Мвр. Пов. I. 165. Г. Барв. 295. *Була слава, була слава, стали й поговірки та на тую дівчиноньку, що чорнії брівки.* Мил. 75. *Тепер же ти ні жінка, ні дівка, а тепер же ти людська поговірка.* Чуб. V. 337.

Поговіти, вію, еш, *гл.* Поговѣть.

Поговорити, рю, риш, *гл.* Поговорить. *Він у мене такий був, що не до розмови: як прийде, так і засне і не поговоре.* Чуб. V. 28.

Погода, ди, *ж.* 1) Соглашеніе, мированія. Вх. Лем. 451. 2) Погода. *Еол, оставшись на погоді, зібрав всіх вітрів до двора, велів поганій буть погоді.* Котл. Ен. 3) Хорошая, ясная погода. *І в погоду часом грім ударить.* Ном. № 1965. *Чи в погоду, чи в сльоту веселий іду на роботу.* Чуб. V. 39. 4) Вѣтеръ, буря, дождь, снѣгъ. *Погода упаде.* Шух. I. 178. *Погода у вікно б'є,—зачиніть.* Лебед. у. *Як їхав, то одвернувсь, відкіль погода йшла.* **Ум. Погідонька.** *Дай, Боже, з вечора погідоньку.* Чуб. V. 312.

Погоддя, дя, *с.* Благопріятное время.

Погоджати, джаю, еш, сов. в. **погодити, джу, диш,** *гл.* 1) Способствовать, поспособствовать, благопріятствовать, поблагопріятствовать. *Бог мені погодив, пшеницею нагородив.* Нп. *А мені Бог погодив, що-м сокиру уломив.* Гол. III. 480. *Тепер мені погодило, що прядіво не вродило, та вродила чечевиця, та буде мені хвартух і спідниця.* Чуб. V. 1184. 2) Мирить, помирить. *Олію з водою ніколи не погодиш.* Ном. № 4154.

Погоджатися, джаюся, ешся, сов. в. **погодитися, джуся, дишся,** *гл.* 1) Мириться, помириться, сойтись. *Два когути, два дими, дві господині ніколи не погодяться.* Ном. № 4155. 2) Уславливаться, условиться, договориться. *Погодились брати хуру, та підвод нема.*

Погодка, ки, *ж.*=**Погодник.** Харьк. г. Мнж. 189.

Погодливий, а, е=**Погідливий.**

Погодний, а, е. Благопріятный. *Погодний час.*

Погодник, ка, *м.* Флюгеръ. Прил. у.

Погодонька, ки, *ж.* Ум. отъ погода.

Погодувати, дую, еш, *гл.* 1) Покормить. ЗОЮР. I. 147. *Погодуй, положи, та хоть вп'ять побіжи.* Чуб. V. 682. 2) Вскормить (многихъ). *Ой як я живу, як я горюю, я своїх діточок не погодую.* Мет. 248. *Ох, милосердний Творче і всі святії отці, поможіть мені малих діток погодувати, із їх розума да й діждати.* КС. 1884. I. 31. 3) Откормить (многихъ). *Погодуєм... кабани.* Рудч. Ск. II. 26.

Погодуватися, дуюся, ешся, *гл.* Покормиться, поѣсть. Котл. МЧ. 481.

Погожий, а, е. 1) Ясный, чистый, свѣтлый. *Не погожа в ставу вода,—летять* (утенята) *до криниці.* Чуб. V. 169. *З погожої криниченьки коня напувати.* Грин. III. 689. *Погожий сонячний день.* К. ЧР. II. 41. 2) Благопріятный, попутный (о вѣтрѣ). *Погожий вітер дме.*

Погоїти, гою, їш, *гл.* Залѣчить (во множествѣ). *Так попекла руки, що в силу погоїла.* Черниг. у.

Погоїтися, гоїмося, гоїтеся, *гл.* Залѣчиться (во множествѣ). *Ой коли б побив та й пожалував, до б мої раночки да й погоїлись.* Чуб. V. 821.

Погойдати, даю, еш, *гл.* Покачать (растеніе или что либо висящее). *Сю ніч погуляєм, ляхів погойдаєм.* Шевч. 153.

Погойднути, дну, неш, *гл.* Покачнуть (растеніе или что-либо висящее). *Вітер повійне, погойдне те поліно, що воно об дерево й стукає.* Чуб. II. 65.

Погойдуватися, дуюся, ешся, *гл.* Покачиваться. *І ходила, погойдуючись та підківками поцокуючи.* Св. Л. 114.

Поголити, лю, лиш, *гл.* Побрить. *Він нам поголив голови гладко.* Ном № 675. **Лоби поголити.** Забрить лобъ (въ солдаты). *Брати на панщину ходили, поки лоби їм поголили.* Шевч. (1883), 388.

Поголитися, люся, лишся, *гл.* Побриться. *Звелів йому умитися й поголитися, бо борода у його виросла наче у пасічника.* Рудч. Ск. II. 164.

Поголіти, ліємо, ете, *гл.* Обѣднѣть, обнищать (о многихъ). *Не тим наші діди поголіли, що солодко пили й їли.* Ном. № 7239. *І здається сей німець на зайві дні їх не займав так як колись при Ондрію Степановичу було, що иноколи поспіл три тижні роблять, а поголіли зовсім люде.* О. 1862. V. 111.

Поголовастий, а, е. Покатый, пологій. Бердич. у.

Поголодити, джу, диш, *гл.* Оставить голодными (многихъ). *Ти моїх жанцов поголодила.* Грин. III. 136.

Поголодувати, дую, еш, *гл.* Поголодать.

Поголос, су, *м.*=**Поголоска**. *Поголос розійшовся по всій околиці.* Ев. Л. IV. 14.

Поголосити, шу, сиш, *гл.* Поплакать.

Поголоска, ки, *ж.* Слухъ, молва. К. ЧР. 397. *Скрізь пішла поголоска, що Кармалюк ходить.* КС. 1883. II. 467. *Десь дзвін лили і пустили таку поголоску*, Ном. № 7807. *Хиба не чув ти поголоски про чорну раду?* К. ЧР. 107.

Поголосний, а, е. Шумный. *Зашумять ліьси поголусниї.* Грин. III. 12.

Поголоснійшати, поголоснішати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться громче. *Голосна пісня його через те ще поголоснійшала на широкому світі.* К. XII. 130.

Поголубити, блю, биш, *гл.* Поласкать. Вх. Зн. 51.

Поголубитися, блюся, бишся, *гл.* Поласкаться. *Білесенькі, повні, як півонь, маківки, що мовляв, де тільки русальна з молодиком поголубляться, там вони врожаються й цвітуть.* О. 1862. VIII. 16.

Поголубіти, бію, еш *гл.* Сдѣлаться голубымъ. Вх. Зн. 51.

Поголубкатися, каюся, ешся, *гл.*= **Поголубитися**. *Молоді, як би могли крізь землю пройти, щоб там притулитись, поголубкатись, то ні минути не ждали б.* Св. Л. 270.

Погомоніти, ню, ниш. *гл.* Поговорить, побесѣдовать. *Чумаки собі й байдуже, а москалі щось погомоніли собі тихенько.* Рудч. Ск. II. 171. *Парубки погомоніли-погомоніли та й розійшлись.* МВ. I. 40. *Сядь, погомони.* ЗОЮР. I. 48.

Погонач, ча, *м.* Часть ручной мельницы. См. **жорна**. Шух. I. 146.

Погонець, нця, *м.* 1)=**Погонич** 2. Г. Барв. 18. *Був в погонцях за Дунаєм.* Мкр. Н. 2) Погонщикъ, посланный за кѣмъ въ погоню. *Біглому една дорога, а погонцеві десять.* Фр. Пр. 37.

Погонити, ню, ниш, *гл.*=**Поганяти**. *Ані стій, ані погони.* Посл. *Ой у лузі воли в плузі, мій милий погонить, за поясом батіг носить, за мною голосить.* Чуб. V. 73.

Погонич, ча, *м.* 1) Погонщикъ, работникъ, погоняющій воловъ при пахотѣ или у чумаковъ. Рудч. Чп. 90. *От він узяв, нарвав віжце і підпріг ї, а жінку поставив за погонича.* Рудч. Ск. I. 180. 2) Возница. *Ляснув погонич пугою, коні... потюпали і зникли з очей.* К. Оп. 5.

Погонка, ки, *ж.* Преслѣдованіе; неудовольствіе, нареканіе. Мнж. 189. *Вони погонку гонять, що пробі пару волів даси за безчестя.* Павлогр. у. *Він один робить як слід, а вона ще на його й погонку жене.* Екатериносл. у. *Вона на тебе таку погонку жене, що біда*: Екатериносл. у. (Залюб.). См. **Погінка**.

Погононька, ки, *ж.* Ум. отъ **погоня**.

Погонь, ні, *ж.*=**Погоня**. Мнж. 26. *Погонь за мною.* Мет. 100. *Буде за нами з города Азова велика погонь уганяти.* АД. I. 121.

Погоня, ні, *ж.* Погоня. КС. 1882. XII. 502. *Ой Марку ж, мій Марку, не дрімай зо мною, бо побіжить мати в погоню за мною.* Чуб. V. 226. Ум. **Погонечка, погононька**.

Погорда, ди, *ж.* Пренебреженіе, презрѣніе. Г. Барв. 460. *Не видко було ні ненависти, ні погорди.* Левиц. I. 463.

Погорджування, ня, *с.* Пренебреженіе, презрѣніе. *Піднялась до погорджування великою гордичею.* К. XII. 129.

Погорджувати, джую, еш, сов. в. **погордити**, джу, диш, *гл.* Пренебрегать, пренебречь, презирать, презрѣть, К. XII. 114. *Погорджує недужним і дітвора.* К. Іов. 42. *Не погордіт і загостіт.* Ез. V. 67.

Погордувати, дую, еш, *гл.* Пренебречь. Грин. III. 471. *Покличемо ми брата мого до себе у гості,—може він не погордує тепер нами.* Рудч. Ск. II. 143.

Погорження, ня, *с.* Пренебреженіе, презрѣніе. *В його душі змінялись то жаль, то погорження.* Стор. МПр. 16.

Погориджа, жі, *ж.* Пожаръ, пожарище. МВ. (О. 1862. III. 40). *Торік була погориджа, ще й досі чути.* Ном. № 4125. *Чи не на погориджу біжите?* МВ. I. 38.

Погористий, а, е. Гористый. *Земля у нас, коли б не гори, була б зовсім добра, да тільки те, що трохи погориста, як звичайне край над Дніпром з правого боку.* О. 1861. VIII. 88.

Погорілець, льця, *м.* Погорѣлецъ. Черк. у. *Погорілець хліб ззів, а сомому спалив.* Ном.

Погорілий, а, е. 1) Погорѣлый. *Боюся ще погорілу хату руйнувати.* Шевч. 264. 2) **Погоріле** = **Погорілля**. *На погоріле хоч шажок дайте.* Макс.

Погорілище, ща, *с.* Пожарище, пепелище.

Погорілля, ля, *с.* Несчастье отъ пожара. *Він просить на погорілля.*

Погорінець, нця, *м.*=**Погорілець**. Вх. Лем. 451.

Погоріти, рю, риш, *гл.* 1) Погорѣть, сгорѣть. *Погоріли степи, поля і зелені байраки.* Нп. *Торік ми погоріли та оце й досі на хату не стяглися—у брата живемо.* 2) Побагровѣть. *Зоря погоріла дуже на вітер.* Грин. І. 11. 3) Загорѣть. *Од сонечка погорів, од вітречка почорнів.* ХС. II. 196.

Погородити, джу́, диш, *гл.* Загородить (во множествѣ) *Як прийдеш додому, то погороди загороди великі.* Рудч. Ск. І. 144.

Погосподарювати, рюю, еш, *гл.* Похозяйничать. *Була дочка, оддали заміж, та не довго й погосподарювала—вмерла.* МВ. І. 16.

Погостити, щу́, стиш, *гл.* Угостить, принять какъ гостя. *Прийняла їх у хату, але не мала чим їх погостити.* Гн. І. 93. *Нас... так файно погостив.* Гн. II. 41. *Запросив і погостив їх дуже красно.* Драг. 121.

Погоститися, щу́ся, стишся, *гл.* Быть въ гостяхъ, провести время съ гостями. *Ой устань, мила, та й пробудися, я до тебе прийшов погоститься.* Чуб. V. 48. *Запросим до себе та погостимося трохи.* Чуб. II. 630.

Погострити, рю, риш, *гл.* Поострить.

Погостювати, тюю, еш, *гл.*=1)=**Погостити.** 2) Побыть въ гостяхъ, погостить. Чуб. IV. 580.

Поготів, *нар.* Подавно, тѣмъ болѣе. *Не кракала ворона, вгору літаючи, а вниз уже й поготів.* Ном. *Коли щеня не задавив, мене не займе й поготів.* Гліб. 21. *Діти батька мало що й слухають, а нас і поготів.* Г. Барв. 413. *Не слухався парубком, а оженившись і поготів не буде.* Нѣжин. у.

Поготувати, ту́ю, еш, *гл.* Наготовить, приготовить (во множествѣ). *Чи все вже поготували нам на дорогу?*

Пограбнути, ну, неш, *гл.* Окоченѣть. *Пограбнуть иноді руки на річці. Руки на дощі та на холоді пограбли.* Рк. Левиц.

Пограбувати, бу́ю, еш, *гл.* Ограбить. К. ЧР. 62. *А вона ж бо їх да й пограбувала: у одного взяла вороного коня.* Чуб. III. 391.

Пограти, граю, еш, *гл.* 1) Поиграть. 2) Обыграть. *Та мені хоч аби що, то пограю його, дарма, що в його самі тузи та королі.* Лубен. у. *А котрий котрою пограв.* Лубен. у.

Погратися, граюся, єшся, *гл.* Поиграть. *Пограймось, погуляймо та пісеньку заспіваймо.* Шевч. 29.

Погре́б, бу, *м.*=**Погріб.** Гн. II. 160. *Старий попрощавсь із мертвим тілом мовчки і без плачу й жалю поблагословив на погреб.* К. ЧР. 105.

Погребати, баю, еш, *гл.* Побрезгать. *Глянь, яка гарна! за таку б кралю і я не погребав.* Стор. II. 32.

Погребарь, ря, *м.* Могильщикъ. Вх. Зн. 51.

Погребельне, ного, *с.* Пошлина за проѣздъ черезъ плотину.

Погребиця, ці, *ж.* Землянка.

Погребище, ща, *с.*=**Погріб.** *В погребищі темному замкнули.* К ПС. 122.

Погребний, а, е. Погребальный, похоронный. *Погребні одправи.*

Погребник, ка́, *м.*=**Пригребиця** 1. *Увіходить сонце, скинуло свої ризи і повісило на погребнику і приходить у хату.* Чуб. І. 5.

Погребнутися, ну́ся, нешся, *гл.* Гребнуть весломъ. *Харон не зараз схаменувся, разів з чотирі погребнувся і з каючком причалив к ним.* Котл. Ен.

Погребня, ні, *ж.*=**Погребник.**

Погребовий. а, е. 1) Похоронный. 2) Бывшій на погребеніи, похоронахъ. *По погребі запросив... усіх погребових на гостину, щоби за грішну душу випили та дещо перекусили.* ЕЗ. V. 170.

Погребовини, вин. *мн.* Поминки по усопшемъ. Вх. Уг. 260.

Погребти. См. **Погрібати.**

Погривина, ни, *ж.* Комли высоко скошенной травы. *Щоб добре косили да погривин не пускали.* О. 1861. X. 35.

Погризти, зу́, зеш, *гл.* Погрызть, изгрызть. *І погризе йому сустави й жили.* К. Іов. 39.

Погризтися, зу́ся, зешся, *гл.* 1) Погрызться. 2) Поссориться. *Се не собаки, се два брати, що погризлись та й побились, ідучи степом.* ЗОЮР. І. 306.

Погримати, маю, еш, *гл.*=**Погрімати.**

По́гріб, ба, *м.* Погребъ. *Дід... закинув його у погріб.* Рудч. Ск. II. 14. Ум. **Погрібець** Чуб. V 1174. *В погребці замурувався.* Драг. 39. *Маленький погрібець повен яєць.* ХС. III. 63.

Погріб, ребу, *м.* Погребеніе.

Погрібати, баю, еш, сов. в. **погребти,** **бу́, беш,** *гл.* 1) Погребать, совершить погребеніе, хоронить, похоронить. *Ой заплачуть, погребуть.* Чуб. V. 461. 2) Только сов. в. Сгресть, окончить сгребать. *Ой покошено, погребено.* Грин. III 85.

Погрі́бач, **ча**, *м.* Кочерга. Вх. Лем. 451.

Погрі́бний, **а**, **е**=**Погребний**.

Погрібня́к, **ка́**. *м.*=**Погребник**? Канев. у.

Погрима́ння, **ня**, *с.* Стукъ, звонъ, громъ. *Погрімання кубків за трапезою.* К. ЧР. 180.

Погріма́ти, **ма́ю**, **еш**, сов. в. **погрі́мати**, **маю**, **еш**, *гл.* 1) *Став грім погрімати, стала чорна хмара наступати.* КС. 1884. I. 32. *Вже переходить гроза,—ще трохи погріма та й затихне.* Харьк. 2) Гремѣть, погремѣть, громыхать, погромыхать, стучать, постукивать, постучать. *Із разних пищаль погрімали, Хмелниченка гетьманом поздоровляли.* Мет. 398. *Став козак конівкою по мосту добре погрімати.* ЗОЮР. I. 205. 3) Только сов. в. Покричать, накричать на кого. *Пан оконом погрімав і вийшов.* МВ. I. 132. *А щоб оттам росердиться, погрімать—на наймита, або так на кою-ніхто і не чув ніколи.* Сим. 228.

Погрі́ти, **грі́ю**, **еш**, *гл.* 1) Нагрѣть. *Буде чим руки погріть.* Ном. № 9851. *Та ж хаточка без вікон, без дверей, у тій хатці вітер не повіє і сонечко не погріє.* Мил. 183. 2) Побить. *Двадцять літ я й за дубець не брався, а тепер би погрів ломакою спину, дак син не дає.* Г. Барв. 337.

Погрі́тися, **грі́юся**, **ешся**, *гл.* Погрѣться. *З тобою холодно, піду у пекло погріться.* Шевч. 300.

Погріхува́ти, **ху́ю**, **еш**. *гл.* Напрасно обвинить, заподозрить. *Погріхували на його дурно, що він яблука покрав* Борз. у.

Погріши́ти, **шу́**, **ши́ш**, *гл.* Погрѣшить. *Узяв великий жаль його спасенну душу, що словом погрішив, сказав неправду Богу.* К. Псал. 246.

Погрішник, **ка**, *м.* Грѣшникъ. *Ангел... каже: „Ті паничі, що я від них носа затикав, великі погрішники; хоть гарно убрані були, а гріхи від них так смерділи, що я мусів носа затикати.* Гн. II. 97.

Погрожа́ти, **жа́ю**, **еш**, сов. в. **погрози́ти**, **жу́**, **зиш**, *гл.* Грозить, угрожать, погрозить. *І погрозив йому Ісус.* Єв. Мр. I. 25.

Погро́жування, **ня**, *с.* Угрозы. *Мужицька мова... піднялась до погорджування великою гординею і до погрожування великій потузі.* К. XII. 129.

Погро́жувати, **жую**, **еш**, *гл.*=**Погрожати**. К. Кр. 38. К. Бай. 74. *Король погрожує нас руйнувати.* К. ЦН. 249. *Що ж ви тепер мені погрожуєте?* К. XII. 35.

Погро́за, **зи**, *ж.* Угроза. *Він погрози не страхався.* Млак. 99. Ум. **Погро́зка**.

Погрози́ти. См. **Погрожати**.

Погро́зка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **погроза**.

Погрома́дити, **джу**, **диш**, *гл.* 1) Погресть. *На граблі, погромадь іще ти.* 2) Сгресть. *Сіно вже погромадили.*

Погроми́ти, **млю**, **миш**, *гл.* Разгромить.

Погро́мище, **ща**, *с.* Разгромъ. *Мов після великої пожежі, або після татарського погромища.* Морд. Пл. 6.

Погрони́тися, **ню́ся**, **нишся**, *гл.* Образовать гроздья. *Винограде-виноградочку!.. прошу ж тебе, ізроди рясно. Ви, гроночки, погроніteся.* Мет. 176.

Погрузи́ти, **жу́**, **зиш**, *гл.*=**Згрузити**. *Погрузили так дорогу, що хоч не їдь.*

Погрю́кати. См. **Погрюкувати**.

Погрю́кувати, **кую**, **еш**, сов. в. **погрю́кати**, **каю**, **еш**, *гл.* Погромыхивать, грохотать. погремѣть (о громѣ, выстрѣлахъ). *Ого, кажуть, орачі, та сей не аби як погрюкує... Певно се копитан гусей так.* Сим. 218.

Погу́ба, **би**, *ж.* Погибель. *Відратуйте, отче, душу від погуби.* Гн. II. 43.

Погуби́тель, **ля**, *м.* Погубитель, губитель. *Тут лежить копитан, погубитель її.* Кв.

Погуби́ти, **блю**, **биш**, *гл.* 1) Растерять. *Заплакали запорожці, коней погубивши.* Чуб. V. 940. 2) См. **Погубляти**.

Погубля́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **погуби́ти**, **блю́**, **биш**, *гл.* Губить, погубить. *Як ті душі погубляють, так сі людське тіло.* К. МБ. X. 7. *Не поберігши тіла і душу погубиш.* Ном. № 8794.

Погу́дити, **джу**, **диш**, *гл.* Выразить порицаніе, охулить. Чуб. III. 192. *Сестру похвалять, мене погудять.* Гол. IV. 536.

Погу́дка, **ки**, *ж.* Порицаніе.

По́гук, **ку**, *м.* Выкрикъ; крикъ; призывный крикъ. Чуб. III. 104. *Заспівайте Господеві пісню псальму нову гарно, любо з погуками співайте здорові.* К. Псал. 73.

Погука́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* 1) Покричать. *Ой піду я, гукаючи, горобчика шукаючи, буду в жалю погукати, горобчика проклинати.* Чуб. V. 273. 2) Громко позвать.

Погукну́ти. См. **Погукувати**.

Погуковщи́на, **ни**, *ж.* Взносъ въ мірской капиталъ на уплату податей за бѣдныхъ и на другія благотворительныя цѣли. *Ти б мовчав, бо й досі не оддав погуковщини.* О. 1861. VIII. 102.

Погу́кування, **ня**, *с.* Покрикиванья,

крики, выкрики. *Христя мерщій тікає у двір, а за нею слідом погукування та вигукування.* Мир. Пов. II. 57.

Погу́кувати, кую, еш, одн. в. **погукну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Покрикивать, крикнуть. *Сама, як пані, тільки погукує: „А се подай, а те принеси!"* Св. Л. 115. *За ворота вийшла, косу чесала, та на своїх дружок погукувала.* Мет. 114. *Погукують плугатарі, поганяючи воли в плузі.* Левиц. I. 76. *Годі!—погукнула на ввесь голос свій.* МВ. *Погукнув він* (на хлопця): *біжи мерщій та спитайся.* Чуб. II. 649.

Погуля́нка, ки, *ж.* 1) Гулянье. 2) Пребываніе въ гостяхъ. *Петрусь за шапку да й гайда на вечорниці на погулянки.* Г. Барв. 506.

Погуля́ння, ня, *с.* 1) Гуляніе, хожденіе куда либо въ свободное время. *У неділю одпрохалась якось у батька на погуляння. Вийшли ми за село, на могилу.* МВ. I. 85. 2) Охота; война. *Як поїхав королевич на погуляннє, та покинув Марусельку на горюваннє.* Чуб. V. 767. *Як приїхав Василь з погуляння: пані-матко, де моя Галя?* Чуб. V. 703. *А Мазепенко... зібрав свою ватагу,—гайда в степ! да й забушував. Гей, каже, царю, давай на погуляннє! Петро жахнувся: знав, що ніякою силою не одоліє.* ЗОЮР. I. 118. 3) Пирушка, гульба. *Узяв вісім п'ятаків на погуляння.* Новомоск. у. Ум. **Погуля́ннячко.** *З погуляннячка йду, я нікого не боюся.* МУЕ. III. 138.

Погуля́ти, ля́ю, еш, *гл.* 1) Погулять. *Вибігла за город погуляти.* Рудч. Ск. I. 32 *Кличе мати вечеряти, галушки простигли. „Стривай, мати, погуляю, женишки ниспигли".* Чуб. V. 10. 2) Побыть, пробыть. Мет. 45. *Погуляла дівчиною років зо три.* МВ. I. 7. 3) Побыть въ гостяхъ, побыть у кого либо. *Пустіть мене, серце, до батька до вашого, піду, погуляю, а то будуть гніваться: як же так можна не пійти?"... Пішла; гуляла там, гуляла, і їла, і пила.* Рудч. Ск. I. 82. Отсюда: **погуля́й, погуля́йте** употребляется въ смыслѣ подожди, подождите. *Погуляйте трохи,—батько зараз прийде.* Борз. у. 4) Побыть, пробыть безъ дѣла, незанятымъ. *Погуляв днів зо три—нудно без роботи. Годів зо два погуляла та нива неорана.* 5) Поиграть. *Погуляли в карти.* 6) Погулять, покутить.

Погупцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Потанцовать. *Ось ну лишень, не соромляйся, погупцюймо трохи.* Маркев. 60.

Погу́ркати, каю, еш, *гл.* Погремѣть погромыхать, постучать.

Погуркоті́ти, чу́, чеш, *гл.* 1)=**Погуркати.** *Погуркотіло і стало стихати.* Драг. 64. 2) Загремѣть, уѣзжая. *Чую,—погуркотів віз.*

Погурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Погуркотіти**

Погусті́ти, ті́ю, еш, *гл.* Сгуститься.

Погусті́шати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться гуще. *Стала висівки корові давати, то погустішало молоко.* Черниг. у.

Погусти́, ду́, де́ш, *гл.* Погудѣть.

Погу́то́рити, рю, риш, *гл.* Поговорить, поболтать. *Ідіть, тітко, посидимо, погуторимо.* Мир. Пов. I. 140.

Погу́тькало, ла, *с.*=**Пугач.** *А ворони-старі жони пішли танцювати, а крючище взяв дручище пішов підганяти, а сич на порозі став на сторожі; погутькало упеклося* (упилося!), *лягло на дорозі.* Чуб. V. 1124.

Поґаздува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Похозяйничать.

Поґвалтува́ти, ту́ю, еш, *гл.* 1) Пошумѣть, покричать. 2) Произвести насиліе (надъ многими).

Поґе́вдґатися, ґаюся, ешся, *гл.* 1) Пометаться изъ стороны въ сторону. 2) Покапризничать.

Поґерґота́ти, ґочу́, чеш, *гл.* 1) Покричать (о гусяхъ, индѣйскихъ пѣтухахъ). 2) Поговорить на непонятномъ языкѣ.

Поґрасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Вытоптать, истоптать (во множествѣ).

Поґу́лати, лаю, еш, *гл.* Одолѣть, осилить. Лубен. у. *Одна загодована бджола може поґулати десяток незагодованих.* Грин. II. 322. *Се така наука, що глядіть лишень, чи всякий учитель поґула.* О. 1862. I. 66.

Подава́льник, ка, *м.* Работникъ, подающій снопы. Левиц. ПЙО. II. 303.

Подава́ння, ня, *с.* Подаваніе, подача.

Подава́ти, даю́, е́ш, сов. в. **пода́ти, да́м, даси́,** *гл.* 1) Подавать, подать. *Як Бог дасть, то і в вікно подасть.* Ном. № 13. *Будеш, будеш ти лежати, питонки прохати, та нікому тобі буде і кухля подати.* Мет. 86. *Подай, мила, свою білу ручку.* Мет. 261. 2) Давать, дать. *Він мені подав за себе викуп.* К. Іов. 73. *Йому подам на суд увесь мій побит.* К. Іов. 27. *Він подавав кожному в руку.* Рудч. Ск. I.

67. *Подавав серпи їм золотії.* АД. І. 81. *Подати милостиню.* Кв. *На церкву подав.* Г. Барв. 208.—**до рук.** Вручать, вручить.—**звістку.** Извѣщать, извѣстить. Левиц. І. 57. Мил. 217.—**рушники.** Обычай сватовства: принимая предложеніе, перевязать сватовъ особо для того приготовленными полотенцами. *От послався до неї,—вона й рушники подавала.* Рудч. Ск. II. 49. 3) Отдавать, отдать въ выраженіяхъ:—**на глум, на потáлу** — см. **глум, потала.** 4) Передавать, передать, посылать, послать—письмо, деньги или подарокъ. *Вибачайте, що так довго листу не подавала.* О. 1862. IX. 111. *Коли я умру, то й поховайте і до моєї миленької листи подайте.* О. 1861. IV. 96. *Ми одписували своєму салдатові та й подали йому два карбованці. Я б гостинчик* (татові) *подавала, та нікым подать.* Мил. 182. **Подáти мóву.** Передать (слова). *Подали тую мову один по одному, один по одному.* ЗОЮР. І. 6. 5)—**гóлос.** Отзываться, отозваться, заговорить. *Чи ви поніміли? Подайте хоч голос.* 6) Казаться, показаться. *На лиці наче б то чорний подає.* Зміев. у. 7) **Подалó му.** О больномъ: ему лучше. Угор.

Подавáтися, даюся, єшся, сов. в. **подáтися, дáмся, дасúся,** гл. 1) Подаваться, податься, наклоняться, наклониться. *Зелененька ялиночка на яр подалася.* Чуб. V. 122. 2) Раздаваться, раздаться, расширяться, расшириться. Ном. № 12013. *Широкая да улиця да ще й подалася.* Чуб. V. 421. 3) Отступать, отступить, подвигаться, подвинуться. *Перед мечем назад не подається.* К. Іов. 89. 4)—**комý.** Уступать, уступить, податься. *Грицько перший раз подався кацапові, а другий раз не подався.* Рудч. Ск. І. 201. 5) Ослабѣть, похудѣть. *Його жінка дуже подалась, змізерніла, зблідла.* Лев. Пов. 155. 6) Отправляться, отправиться. *Подалась до річки.* Мнж. 1. *Подалась на чуже село.* Г. Барв. 366. *Глянув тільки в хату, та й подавсь геть у поле.* Зміев. у. *Осідлали кониченьки, в степи подалися.* Грин. III. 591. 7)—**на потáлу.** См. **Потала.**

Подавúти, влю, виш, гл. Передавить. *Я вмиг його одправлю к бісу і вас подавимо як мух.* Котл. Ен.

Подавúтися, влюся, вишся, гл. Подавиться. *Коли ти не подавився своїм словом, то я не подавлюсь тим хлібом, що од щирого серця хотів з тобою поділитись.* Стор. II. 20.

Подáвник, ка, м. = **Легкодушник.** Шух. І. 143.

Пóдавно, нар. Довольно давно, давненько. Подольск. г., Кіев. г., Борз. у. *Я прийшла подавно.* Черниг. у. *Він уже подавно сказав.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 101).

Подáла, ли, ж. Замужняя женщина, любезничающая съ парнями. Шух. І. 33.

Пóдалеко, нар. Далековато, довольно далеко. *Чи далеко до того села?—Подалеко.* Черниг. у. *Далеко вам ходити?—Та подалеко.* Черниг. у.

Пóдалі, нар. 1) Поодаль. 2) Далѣе.

Подарéмне, подарéмно, нар. Напрасно, даромъ. Рк. Левиц.

Подарúти, рю, риш, гл.=**Подарувати.** *То ж мені пан-отець подарив, щоб хороший молодець полюбив.* Чуб. V. 8.

Подаркóвий, а, е. 1) Относящійся къ подарку. 2) Служащій подаркомъ. *Рушник подарковий.* Вас. 168.

Подáрок, рку, м.=**Дарунок.** *Ото той купець приносить шкури і дав князю у подарок.* Рудч. Ск. II. 93. Ум. **Подáрочок.** МВ. І. 116. Чуб. V. 342. *Не дивуйте, наші свашечки, що короткії подарочки.* Грин. III. 434.

Подаррé, ря, с. Подарки. *Дають мені подарря жита по коробці.* Харьк. у.

Подарувáти, рýю, єш, гл. 1)—**комý, когó.** *Бідному ніхто не подарує.* Ном. № 2304. *А поїзд наш подарувати чи буде, чи немає чим?* Алв. 26. *Батько подарував йому свого коня.* Рудч. Ск. І. 96. 2) Простить. *Я йому цього не подарую, що він тоді мене налаяв. Подаруй моїй жінці яке там незвичайне слово.* МВ. І. 12. *Багацько ти мене журила, та нехай тобі Господь подарує.* МВ. І. 27.

Подарувáтися, рýємося, єтеся, гл. Простить другъ друга. *Вже як там не погодимось на чому, то подаруємось.* МВ. І. 9.

Подарýйко, ка, м. Даритель, кто подарки дѣлаетъ. *Подаруйко за кордоном без штанів ходить.* Ком. П. № 928.

Подарýнок, нка, м. Подарокъ. *Шкода твоїх подарунків, що їй дарував.* Лукаш. *Благайте його, панотченьку, й словами, й подарунками.* ЗОЮР. II. 28. Ум. **Подарýночок.** Чуб. V. 170.

Подарýнько, ка, м.=**Подаруйко.**

Подáти, ся. См. **Подавати, ся.**

Податкóвий, а, е. Податной. Ев. Мт. XXII. 9.

Подáтливий, а, е. Податливый. *Дуб податливіший рубати, ніж грушина.* Волч. у.

Пода́тний, а, е. О горшечной глинѣ: мягкій, легко поддающійся при работѣ. Шух. I. 260.

Пода́ток, тку, *м.* Подать. Рудч. Ск. II. 163. *Ой видить сам Господь з неба, на податок гроші треба.* Лукаш. 139.

По́дать, ти, *ж.*=**Податок.** *Ой сам же Бог бачить з неба, що на подать грошей треба.* Чуб. V. 621.

Пода́ча, чі, *ж.* Оброкъ. *Яків, бачте, у Києві на заробітках був. У нас пускають* (кріпаків), *треба тілько подачу давати, яку там положать.* МВ. I. 109. *Живуть тихо, не дають подачі.* КС. 1882. IX. 568.

Подба́ти, дба́ю, еш, *гл.* Позаботиться. *За мене нікому подбати, я сирота.* Богодух. у.

По́двиг, га, *м.* 1) Подвигъ. Левиц. Пов. 30. *Він дику, люту силу воювничу до подвигів спасенних нахиляє.* К. Бай. 134. *Ні пишним маззолеєм, ні солодкоголосою хвалою не зробили б нашому батькові Тарасу такої шаноби, як сим тихим братолюбним подвигом.* К. (О. 1862. III. 23).

I. **Подви́гати**, гаю, еш, *гл.* Подвигать, потаскать тяжести.

II. **Подвига́ти**, га́ю, еш, сов. в. **подви́гнути**, ну, неш, *гл.* Побуждать, побудить, подвигнуть. *І чий се дух уста твої подвигнув?* К. Іов. 55.

Подвига́тися, га́юся, єшся, сов. в. **подви́гнутися**, нуся, нешся, *гл.* Отступать, отступить передъ кѣмъ. *Не подвигнувсь перед злими.* К. Псал. 31.

Подви́жник, ка, *м.* Подвижникъ. Г. Гр. 56.

Подви́жництво, ва, *с.* Подвижничество. К. ЦС. 85. К. Бай. 14, 32.

Подви́жницький, а, е. Подвижническій. *Мощам подвижницьким молитись.* К. МБ. II. 123.

Подві́йний, а, е. Двойной. *Подвійне скло.* МВ. (О. 1862. III. 56). *Подвійні вікна.*

Подві́йно, *нар.* Вдвойнѣ.

Подвіренько, ка, Ум. отъ подвір'я.

Подві́рний, я, е. Дворовый, домашній. *Повела їх у хату, де стояло молоко, здорові кошики з яйцями всякої подвірньої птиці.* Левиц. I. 483.

Подві́ронько, ка, *с.* Ум. отъ **подвір'я**.

Подві́р'я, р'я, *с.*=**Підвір'я.** Чуб. VII. 391. *Як твоя, доню, доля, то накупить чоловік і поля, а як безділля, то продасть і подвір'я.* Ном. № 1661. *А що ж мені по худобі, що все подвір'я заляже? негідная дружиночка молодому світ зав'яже.* Чуб. V. 31. *У новсе подвір'є в'їжжаю, на подвір'ї пана зустрічаю.* Чуб. V. 729. Ум. **Подвіренько, подвіронько.** Грин. III. 138. **Подві́р'ячко.** Чуб. V. 245, 130. *Вийди, дружбонько, на подвіренько, подивися на сонечко.* О. 1862. IV. 33.

Подвої́ти, двою, їш, *гл.* Удвоить.

Подвої́тися, двоюся, їшся, *гл.* 1) Раздвоиться. 2) Противорѣчить самому себѣ. *Він подвоївся: раз казав, що нічого не бачив, а вдруге признався, що бачив.* Новомоск. у.

Подво́рець, рця, *м.* Сѣни. **На подві́рці.** Въ сѣняхъ, во дворѣ. Вх. Лем. 451.

Поде́йкувати, кую, єш, *гл.* Поговаривать. ЕЗ. V. 21. *Ну, що подейкують про його.* Борз. у. *Люде подейкують, що подушного не буде.* Валк. у. *Чи сватають тебе, дівко?—Ні, не сватають, а тілько подейкують.* Кобел. у. *Подейкували на Бульбу, що він ніби то украв, аж воно виявилось потім, що аж он хто.* Волч. у.

Поде́коли, *нар.* Иногда. *Иноді буває так, що усе сонце темніє, а подеколи тілько частина його буває темна.* Ком. I. 45.

Поде́куди, *нар.* 1) Кое-гдѣ. *Чувать подекуди і в наших сторонах.* Ном. № 3570. 2) Отчасти. *Цікавила мене історія сільського вбозства, вбозства подекуди з своєї волі.* Г. Барв. 372.

По́дена, ни, *ж.* Возвышеніе изъ камня, покрытое толстымъ слоемъ вѣтвей и соломы и служащее основаніемъ для стога. Шух. I. 166, 170.

Поде́нник, ка, *м.* Поденщикъ, поденный рабочій. *З поденника викрутить останню краплю поту.* Г. Барв. 162.

Поде́нниця, ці, *ж.* Поденщица. Черниг. у. Ум. **Поде́нничка.**

Поде́нно, *нар.* Поденно. *Піду я поденно робити.* МВ. (О. 1862. III. 72). *Поденно до людей хожу.* Г. Барв. 270.

Поде́ння, ня, *с.* 1) Мѣсто на току для складыванья хлѣба въ скирды. 2) Дно саней или вообще экипажа.

Поде́нок, нка, *м.* 1) Потолокъ въ ковюшвѣ. Вх. Лем. 451. 2) *мн.* **Поде́нки.** Подонки, остатки. *Капусти тілько поденки зосталися в діжці.* Лебед. у.

Поде́нщина, ни, *ж.* Поденщина. *Рано-ранісінько схоплюся, біжу на поденщину.* МВ. (О. 1862. III. 73).

Подеревені́ти, **подерев'яні́ти**, ні́ю, еш, *гл.* Одеревенѣть. *Як скоро їмость пана*

оком узріла, на її тіло подеревеніло. Чуб. V. 1069. *Вона не заплакала, а тілько вся подерев'яніла.* Кв.

Подере́ча, чі, *ж.* Поборы; подать, налоги. Черниг. г. КС. 1882. IX. 568.

Поде́ржати, жу, жи́ш, *гл.* 1) Подержать. *Щось я маю її сказати, за рученьку подержати.* Мет. 76. 2)—**до хреста́**. Крестить, воспринять отъ купели. *Таки своїх байстрят з десяток у год подержить до хреста.* Шевч. 464.

Поде́рти, ру́, ре́ш, *гл.* 1) Порвать, изорвать. *Зіма!.. хліба нема, чоботи подерті, довсдеться вмерти.* Канев. у. 2) Исцарапать. *Як зачав котом по тілі дерти,—чисто подер тіло.* Рудч. Ск. I. 173.

Поде́ртися, ру́ся, ре́шся, *гл.* 1) Порваться, изорваться. *Ой як лиштва подереться, пишання минеться.* Чуб. 2) Исцарапать другъ друга. *Подерлися, як пес з котом.* Чуб. I. 290.

Подесе́нщина, ни, *ж.* Мѣстность, страна надъ Десной. Желех.

Поде́сьбіч, *нар.* Одесную, по правую сторону.

Подесятери́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Повторить десять разъ. Употр. въ знач. повторить нѣсколько, много разъ. *Я вже говорив і подесятерив, щоб хлопці не робили шкоди в полі.* Рк. Левиц.

Подешеви́ти, влю́, ви́ш, *гл.* Продешевить.

Подешеві́ти, ві́ю, еш и подеше́вшати, шаю, еш, *гл.* Подешевѣть.

По́де́який, а, е. Кой кто, нѣкоторый. Желех. Вх. Зн. 51.

По́дзвін, во́ну, *м.* Звонъ по умершему. *Не без того, що й за подзвін хто перекине.* Мир. Пов. II. 63.

Подзві́нний, а, е. Относящійся къ звону по умершему. Употр. также какъ сущ. въ значеніи: человѣкъ, звонящій по умершему. *А подзвінному дам сім мір полотна, щоби мені дзвонив цілий тиждень що-дня.* Грин. III. 285.

Подзві́ння, ня, *с.*=**Подзвін**.

Подзвони́ти, ню́, ниш, *гл.* 1) Позвонить. *Ой помер мій Давидко, поховали й ног не видко. Редькою подзвонила, ріпкою поминала.* Чуб. V. 797. 2) Позвенѣть. *За ворітечка вийшла, ключами подзвонила.* Чуб. III. 235.

Подзвони́тися, ниться, *гл. безл.* **Щоб, бода́й подзвони́лося!** Пусть зазвонятъ (надъ тобой мертвымъ)—пожеланіе смерти. *Що не по їх, зараз: „щоб і подзвонилось, щоб і закурилось!"* Г. Барв. 438.

Подзво́нювати, нюю, еш, *гл.* Звонить. *Ми, Правдичі, усі з давнезних давен подзвонюєм у предківську одвагу.* К. ЦН. 159.

Подзеле́нькати, каю, еш, *гл.* Позвякать, позвенѣть; позвонить.

Подзеленча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Подзеленькати**.

Подзе́нькати, каю, еш, *гл.*=**Подзеленькати**.

Подзеґу́н, на, *м.* Презрительное названіе бѣлоруса.

Подзижча́ти, подзича́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Пожужжать (о комарѣ, мухѣ). *Подзичав комарь та й стих.* Харьк.

Подзьо́ба́ти, ба́ю, еш, *гл.*=**Подзюбати**. *Соловейко на маківці весь мак подзьобав.* Грин. III. 129.

Подзю́бати, баю, еш, *гл.* 1) Поклевать. *Курчатка пшоно геть чисто все подзюбали.* 2) **Подзю́баний**. Изрытый оспой. *Хоча бо я й подзюбана на виду, таки ж бо я зроблена доладу.* Чуб. V. 1125. *Там така гидка пика подзюбана.* Лебед. у.

Подзюба́тися, ба́юся, ешся, *гл.* Поклевать нѣкоторое время. *Подзюбався горобець вишень та й полетів.* Переносно о людяхъ: пощипать (ягодъ). *Підіть у садок, порічків подзюбайтеся.* Зміев. у.

Подзюри́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Полить струей. *Он знов крізь стелю подзюрило.* О сильномъ дождѣ: полить. *А тут знов подзюрив дорщ.* О. 1862. I. 59.

Поди́, ді́в, *м.* Низменныя мѣста, долина. Черном. См. **Під 1**.

Поди́бати, баю, еш, *гл.* 1) Пойти съ трудомъ, поплестись. *Подибала стара мати дочку з милим розлучати.* Шевч. 397. 2) Встрѣтить; найти, попасть. *Він дає страву яку тілько подибле.* ЕЗ. V. 211.

По́див, ву, *м.* Поглядѣнье. *Для подиву дівку продають.* Ном. № 8985.

Подиви́ти, влю́, виш и подиви́тися, влю́ся, вишся, *гл.* Посмотрѣть. *Тепер мені на милою не можно подивити.* Чуб. V. 281. *Та подивила на бистру воду.* Гол. III. 12. *Ой зійду я на гору високу та подивлюсь в долину широку.* Чуб. V. 359.

Подивува́ння, ня, *с.* Удивленіе.

Подивува́ти, ву́ю, еш и подивува́тися, ву́юся, ешся, *гл.* Удивиться. *Ніхто й не подивує.* ХС. VII. 423. *А ти, боярине, не подивуй, іди собі инчую пошлюбуй.* Нп. *Подивувався Іван такій жадобі сестриній.* Рудч. Ск. I. 136.

Подима́ти, ма́ю, еш, *гл.* Повѣвать. *Буде вітрець подимати.* АД. I. 64.

Поди́мне, ного, *с.* Подать отъ дыму. *Взяли подимне од дворів.* Котл. Ен. IV. 58.

Поди́мок, мку, *м.* Подниманіе? Вѣяніе? *Золотий золотничок, чого ти забився, із міста звалився? чи ти з подимків, чи ти з подівків?* Чуб. I. 129.

Поди́мщина, ни, *ж.*=**Подимне.**

Поди́на, ни, *ж.* Низменная мѣстность, иногда заливаемая водой. *Ой вийду я на могилу та погляну на подину: на подині вогонь горить, коло вогню турок сидить.* Нп.

Подира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Драть, рвать. Переносно: ругать. *Як бере, то свою батька дере, а як віддава, то твою подира.* Ком. П. № 346.

Подирбати, (баю, еш?), *гл.* Потрясти, подергать. Вх. Лем. 451.

Подирча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Подребезжать.

По́дих, ху, *м.* Дыханіе; дуновеніе. К. XII. 23. *Гріє їй своїм подихом руки.* Г. Барв. 537. *Подих ночної прохолоди.* К. МХ. 21.

Поди́хати, хаю, еш, *гл.* Подышать.

Подиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **подихну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Повѣвать, повѣять. *Тільки одна труба, та й та димовая, а з тиєї труби димно подихав.* Чуб. V. 342. *Наш вік—мов вітерець, що стиха подиха́є.* К. Псал. 319.

Подича́віти, віємо, єте, *гл.* Одичать (о многихъ).

Поді́бний, а, е. 1) Подобный, похожій. 2) Пригожій, красивый. 3) Годный.

Поді́бність, ности, *ж.* Сходство. Желех.

Поді́бно, *нар.* 1) Красиво, къ лицу. *Дивися, неньќо, чи хорошенько, чи хорошенько і подібненько.* Чуб. III. 302. 2) Вѣроятно. *Що ти, милий, думаєш-гадаєш, подібно-сь мене покинути маєш.* Нп. Ум. **Подібне́нько.**

Подіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Дѣвать (многое). *Ой брат сестрицю розплітав, де ж тиї уплъоти подівав?* Мет. 205.

Подіва́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.* Задѣваться (во множествѣ). *А коні не знати де подівались.* Рудч. Ск. I. 112.

Поді́вок, вку, *м.?* Быть можетъ: **підвівок**—подвѣваніе, подвѣяніе? *Золотий золотничок, чого ти забився, із міста звалився? чи ти з подимків, чи ти з подівків?* Чуб. I. 129.

Подівува́ти, ву́ю, еш, *гл.* Пожить дѣвушкой. Г. Барв. 105. *Вона таки подівувала.*

Поді́й, до́ю, *м.* Удой, молоко. *Дай нам свою подію* (подою?). *Вона* (ведмедиця) *їм удоїла. Він узяв те молоко і поїхав.* Грин. I. 158.

Поді́л, до́лу, *м.* 1) Низменное мѣсто, низменность. Вас. 206. *Ой ходила, подруженьки, з гір на поділ.* Мет. 130. *Заграли коники на подолі.* КС. 1883. II 388. 2) Подолъ женской рубахи. Чуб. VII. 427. *Не цвіла калинонька ік Петру, да зацвіла калинонька ік Різдву—а в мою свекорка у коморі, а в мене молодої у подолі.* Нп. Чаще во мн. ч. **подо́ли.** *В подолах мережки.* Грин. III. 136. *Тим же вона мабуть горда, що в подолях миштва.* Чуб. V. 170. Ум. **Поді́лок, поді́лочок.** О. 1861. XI. 10. *А на тії Бондарівні в поділках мережка.* Грин. III. 614. *Ой чи є де дівка пишна, що в поділках миштва.* Чуб. V. 165.

По́діл, лу, *м.* 1) Раздѣлъ; дѣлежъ. *Нехай би їм без поділу усе, що ми з тобою придбали на віку.* О. 1861. VIII. 18. *Поділ у них іде, дак ще сварки за землю.* 2) Разверстка, размежеваніе. 3) Въ ариѳм.: дѣленіе. К. Гр. 100. Кон. Ар. 2.

Поділи́ти, ся. См. **Поділя́ти, ся.**

I. **Поді́лля, ля,** *с.* Часть, доставшаяся въ надѣлъ.

II. **Поді́лля, ля,** *с.* Низменная мѣстность.

I. **Поді́лок, лку,** *м.* Ум. отъ **поділ.**

II. **Поді́лок, лку,** *м.* Надѣлъ. *Поділку у їх по дві десятині.* Константиногр. у.

Поділо́м, *нар.* По частямъ. Радом. у.

Поді́лшливий, а, е=**Подільчивий.**

Поді́льчивий, а, е. Подѣльчивый, готовый уступить.

Поді́льчивість, вости, *ж.* Подѣльчивость, готовность уступить.

Поділющий, а, е = **Подільчивий.** *Вона у вас гарна: трудяща і поділюща.* Г. Барв. 132.

Поділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **поділи́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Дѣлить, раздѣлить между нѣсколькими или на нѣсколько частей. Мнж. 103. *Батько їх* (синів) *поділив хазяйством та й умер.* Драг. 339. *Благослови, Боже... коровай поділити.* Мет. 202. *Діли мерщій, а то ми тебе поділимо.* Кв. 2) Въ ариѳм.: раздѣлить. Кон. Ар. 97.

Поділя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **поділи́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Дѣлиться, раздѣлить между собой. Мнж. 87. *З ними щоденним добром поділяюсь.* К. Дз. 230.

Стали поділятися. Чуб. I. 132. *На дорозі ізнайшли золотого песня і ніяк ним не поділяться.* Рудч. Ск. I. 165. *Грішми вони поділились.* Рудч. Ск. I. 192. *Ідуть турки з татарами і людьми ся поділяют.* АД. I. 291.

Подімство, ва, *с.* Дворъ съ постройками, усадьба. Мнж. 189.

Подінути,—ся, ну,—ся,—неш,—ся, *гл.*=**Подіти, ся.**

Подіркуватий, а, е. Ноздреватый, скважистый, пористый. Константиногр. у.

Подіркуватіти, тію, еш, *гл.*=**Подірчавіти.**

Подірчавіти, вію, еш, *гл.* Покрыться дырками. Мир. ХРВ. 48. *Як часто сорочки перуть, то вони подірчавіють швидко. Оселя подірчавіла,—вода у хати лилася.* Мир. Пов. I. 111.

Подіти, діну, неш, *гл.* Дѣвать, запрятать. *Що у вдови діти, да ніде їх подіти.* Мет. 241. *Або віддай їх кому... або де хоч подінь.* Рудч. Ск. II. 68.

Подітися, дінуся, нешся, *гл.* Дѣваться, исчезнуть. *Ой де пішла, де поділася Марусина мати.* Мет. 207. *Десь ся подів рум'янець з мого личенька?* Чуб. V. 138. *Де Христос подівся?—На небо знявся.* Чуб. III. 350.

Подія, дії, *ж.* 1) Событіе. *Нашо вже веселий, нежурбливий, та й він заклопотався тією подією.* МВ. I. 38. 2) Поступокъ. *Криєніс добре знов свою вину і ввочевидьки бачив, що такою подією тратив віру і силу у себе поміж товариством.* Стор. МПр. 146.

Подіяти, дію, еш, *гл.* 1) Сдѣлать. *Заморські лікарі нічого не подіють.* Чуб. II. 389. 2) Сдѣлать, причинить колдовствомъ. *Се щось йому подіяно: не їсть, не п'є.*

Подіятися, ється, *гл. безл.* Произойти, сдѣлаться. *Побіжу мерщій додому, чи не подіялось чого там?* Шевч. 311. *Що се з нею подіялося?* МВ. I. 101. *Що вам оце такого подіялось?* Федьк.

Подлубати, баю, еш, *гл.* Поковырять.

Подлубатися, баюся, ешся, *гл.* 1)=**Подлубати.** 2)—у голові. Сильно подумать.

Подляк, ка, *м.* Подлецъ. *Він звав Воздвиженського в вічі подляком-туляком.* Левиц. Пов. 13.

Подлятися, дляюся, ешся, *гл.* Промедлить извѣстное время.

Подмух, ху, *м.* Дуновеніе. Желех.

Подмухати, хаю, еш, *гл.* Подуть. *А Іван як подмухав своїм духом, до воно й прохололо.* Рудч. Ск. I. 95.

Подніпрянець, нця, *м.* Житель поднѣпровья. Желех.

Подніпрянщина, ни, *ж.* Поднѣпровье.

Подністря, ря, *с.*=**Подністрянщина.** Желех.

Подністрянщина, ни, *ж.* Поднѣстровье.

Подоба, би, *ж.* 1) Образъ, видъ, наружность. *Виходь, наша пані молода, абисьме виділи, што в тя за подоба: чи-сь така, як била, чи-сь ся перемінила.* Гол. IV. 441. *Що в салдата за подоба, за плечима вся худоба.* Чуб. V. 970. *Дуже гарна дівчина, такої подоби і не бачили у нас.* Стор. МПр. 27. 2) Сходство, подобіе. 3) Употребляется какъ нарѣчіе или безл. глаголъ преимущественно съ отрицаніемъ въ значеніи: прилично, слѣдуетъ; нравится. Г. Барв. 420. *Чи подоба так робити? Чи подоба ж се, бабуню?* МВ. (О. 1862. III. 37). *Не подоба зірці так рано зіходити, не подоба дівці до козака виходити.* Чуб. V. 311. *Не подоба, діду, тобі таке робити.* Зміев. у. *Не подоба твоя, не подобнії річи викладати коня, до коханя бічи.* Гол. III 317. 4) **До подоби.** Нравится. *Ой, дівчино, то-сь ми до подоби.* Гол. 4) **У подобі стати.** Понравиться. *У подобі став їй новий піп.* Г. Барв. 149. Ум. **Подобонька.** *Як милого не любити, коли подобонька: сам білявий, вус чорнявий, як у соколонька.* Гол.

Подобання, ня, *с.*=**Уподоба.** *Ходив по ярмарку і до свого подобані коней не найшов.* Гн. I. 189.

Подобати, баю, еш, *гл.* 1) **Він подобав.** Ему понравилось. *Ой ти, Авраме, старий чоловіче, подобав єсь собі жити в небі вічне.* Чуб. *Отця і матку налляла, вона їх налаяла і не подобала.* Макс. 2) Идти, приличествовать. *Так подоба, як сліпому дзеркало.* Ном. 3) Походить, быть похожимъ. *На що таке подобає земля: чи на скриню, чи на коржа?* Ком. I. 9.

Подобатися, баюся, ешся, *гл.* Нравиться, понравиться. *От подобалась богатирові одна ікона.* Рудч. Ск. II. 145.

Подобенство, ва, *с.*=**Подоба 3.** *Чи подобенство, брате, тебе рубати?* ЗОЮР. I. *Чи подобенство, мій брате, щоб я своє добро туреське на шляху покидав?* АД. I. 114. **Не подобенство** также: не возможно. *Привіз до двора ні тік і вивернув, бо не*

подобенство було скинути порядно в стоги за один день. Гн. II. 167.

Подобе́нь, бня, *м.* Красивый человѣкъ. *Убери пень, буде подобень.* Ном. № 11171.

Подо́битися, блюся, бишся, *гл.* Уподобляться. *Приложиться той до скотини, подобиться той безсловесним.* К. Псал. 116.

Подобіга́ти, га́ємо, єте, *гл.* Добѣжать (о многихъ).

Подо́бний, а, е = Подібний. *Хоць я гарна і подобна, до роботи не способна.* Грин. III. 215. *Ти, дівчино, ти подобна, не здавайся на підмову, будеш добра.* Чуб. V. 355. *Пречистенський манастирь, подобний, як на Охвонський горі.* Стор. МПр. 166.

Подо́бно, *нар.* 1)=**Подібно.** *Що ти, милий, гадаєш-думаєш, подобно-сь ти мене покинути маєш.* Чуб. V. 194. *Чогось водиця каламутиться,—подобно хвиля збила; чогось дівчина смутна невесела,—подобно мати била.* Чуб. V. 215. 2) Слѣдуетъ, должно, приличествуетъ. *Такій мазниці канхвети їсти не подобно.* Зміев. у.

Подо́бонька, ки, *ж.* Ум. отъ **подоба.**

Подобрі́ти, рі́ю, єш, *гл.* Сдѣлаться добрѣе. О. 1861. XI. Св. 67. *Ох, арендар подобрів, взяв жінку з собою, тепер мене оставив з дітьми сиротою.* Чуб. V. 1089.

Подобрі́шати, шаю, єш, *гл.* = **Подобріти.**

Подобува́ти, ва́ю, єш, *гл.* Добыть (во множествѣ). *Подобували городи.*

Подова́жувати, жую, єш, *гл.* Довѣсить (во множествѣ).

Подова́рювати, рюю, єш, *гл.* Доварить многое.

Подова́рюватися, рюємося, єтеся, *гл.* Довариться (во множествѣ).

Подовба́ти, ба́ю, єш, *гл.* Поковырять.

Подовба́тися, ба́юся, єшся, *гл.* Поковырять; покопаться. *Подовбавсь ще раз у кишені, тягне карбованця.* О. 1861. X. 23.

Подове́ршувати, шую, єш, *гл.* Довершить, доложить верхи (во множествѣ).

Подо́вж, *нар.*=**Подовш.** *Пішла бідна вдова подовж улонькою.* КС. 1884. I. 32.

Подовжи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Удлинить.

Подо́вжний, а, е и подо́вжній, я, є. Продольный. Вас. 149.—**нéвід.** Такой неводъ, въ которомъ его составныя части, отдѣльные куски сѣти, пришиваются по своей ширинѣ и болѣе глубоко погружаются въ воду. Вас. 186.

Подові́дуватися, дуємося, єтеся, *гл.* Узнать, разкѣдать (о многихъ).

Подово́джувати, джую, єш, *гл.*=**Подоводити.**

Подово́дити, джу, диш, *гл.* Довести (многое, многихъ). *До добра нічого не подоводили.* К. (О. 1861. II. 229).

Подоволо́чувати, чую, єш, *гл.* Окончить бороновать послѣ посѣва (во многихъ мѣстахъ).

Подо́вш, *нар.* Вдоль. *Летить сова подовш села.* Мил. 63. *Тоді вчи, як упоперек на лавці лежить, а як подовш ляже, то тоді вже його трудно вчити.* Ном.

Подо́вшати, шаю, єш, *гл.* Удлиниться, сдѣлаться длиннѣе

Подовши́ти, шу́, ши́ш, *гл.*=**Подовжити.** *Покоротити можна, а подовшити вже ні.* Нѣжин. у.

Подоганя́ти, ня́ю, єш, *гл.* Догнать (многихъ).

Подогле́джуватися, джуємося, єтеся, *гл.* Досмотрѣться (о многихъ). *Сокотухи наші до всього подогледжувались.* Г. Барв. 16.

Подогодо́вувати, вую, єш, *гл.* Вскормить (многихъ).

Подограва́ти, граємо́, єте́, *гл.* Окончить играть (о многихъ).

Пододава́ти, даю́, є́ш, *гл.* Окончить прибавлять (во множествѣ).

Пододе́ржувати, жую, єш, *гл.* Додержать (многихъ).

Пододи́бувати, ди́буємо, єте, *гл.* Дойти съ трудомъ (о многихъ).

Пододу́муватися, ду́муємося, єтеся, *гл.* Додуматься (о многихъ).

Подожарто́вуватися, вуємося, єтеся, *гл.* Дошутиться (о многихъ).

Подожива́ти, ва́ємо, єте, *гл.* Дожить (о многихъ).

Подожина́ти, на́ю, єш, *гл.* Дожать (многое).

Подозво́лити, лю, лиш, *гл.* Дозволить, позволить. *Посилає спитати короля: чи подозволить він йому поторгувати у його королівстві.* Чуб. II. 389.

Подозволяти, ля́ю, єш, *гл.* Дозволить (многимъ).

Подознава́тися, наємо́ся, єте́ся, *гл.* Дознаться (о многихъ).

Подоїда́ти, да́ю, єш, *гл.* Доѣсть (многое).

Подоїзди́ти, димо́, дите́, *гл.* Доѣхать (о многихъ). *Подоїздили всі до яру та й поставали: повен води—не переїдеш.* Харьк.

Подоїти, дою́, їш, *гл.* Подоить. *Іди, корови дій, що від батька пригнала.—Я ті подою, що в тебе застала.* Чуб.

Подо́к, дка́, *м.* 1) Ум. отъ під. 2) Въ мельницѣ: возвышеніе, гдѣ находятся жернова. Шух. І. 112.

Подоко́люватн, люю, еш, *гл.* Доколоть (многихъ).

Подоко́пувати, пую, еш, *гл.* Докопать (во множествѣ).

Подоко́чувати, чую, еш, *гл.* Докатить (во множествѣ).

Подоко́шувати, шую, еш, *гл.* Докосить (во множествѣ).

Подокра́ювати, юю, еш, *гл.* Докроить (вс множествѣ).

Подокру́чувати, чую, еш, *гл.* Докрутить (во множествѣ).

Подокупля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Подокуповувати.**

Подокупо́вувати, вую, еш, *гл.* Докупить (во множествѣ).

Подоку́рювати, рюю, еш, *гл.* Докурить (во множествѣ).

Подола́зити, ла́зимо, зите, *гл.* Долѣзть (о многихъ).

Подоле́жуватися, жуемося, етеся, *гл.* Долежаться (о многихъ). *Подолежувалися, що вже сонечко під обід підбилося.* Харьк.

Подолива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Долить (во множествѣ). *Подоливай глечики, щоб повні були.*

Подоліта́ти, та́емо, ете, *гл.* Долетѣть (о многихъ).

Подолі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Одолѣть. *Немає нікого, щоб нас подоліли.* Макс. *Подоліти своє горе.* Г. Барв. 394.

Подоло́влювати, люю, еш, *гл.* Доловить (многихъ).

Подо́лок, лка, *м.* 1) Юбка изъ холста. Угор. *Ой ти руський, а я полька, не досягай ми до подолка, бо в подолку три таляри, що ми хлопці надавали.* Чуб. V. 1163. 2)=**Поділок.** Чаще мн. **Подо́лки.** КС. 1893. V. 283.

Подолу́плювати, люю, еш, *гл.* Долупить (во множествѣ).

Подо́лушка, ки, *ж.* Часть оконной рамы: продольный брусокъ. Вас. 149.

Подолу́щувати, щую, еш, *гл.* Окончить шелушить (во множествѣ).

Подоля́к, ка́, *м.*=**Подолянин.** Желех.

Подоля́нин, на, *м.* Житель Подолья. *Наші подоляне церков збудували, не так збудували, як намальовали.* Чуб. III. 215.

Подоля́нка, ки, *ж.* Жительница Подолья. *Ой не жаль мені дівки подолянки, но жаль мені червоної китайки.* Чуб. V. 1199. Ум. **Подоля́ночка.** *Три подоляночки — всі три сестроньки.* АД. І. 87.

Подоля́чка, ки, *ж.* = **Подолянка.** Желех.

Подома́зувати, зую, еш, *гл.* Домазать, окончить мазать (многое).

Подомальо́вувати, вую, еш, *гл.* Окончить писать красками (многое). *Що пороспочинав, усе подомальовував.*

Подоме́люватн, люю, еш, *гл.* Домолоть (во множествѣ).

Подомива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Домыть (во множествѣ).

Подомина́ти, на́ю, еш, *гл.* Окончить мять (во множествѣ).

Подомишля́тися, ля́емося, етеся, *гл.*= **Подоміркову́ватися.**

ПодоміркО́вуватися, вуемося, етеся, *гл.* Додуматься (о многихъ).

Подомі́рювати, рюю, еш, *гл.* Домѣрять (во множествѣ).

Подомуро́вувати, вую, еш, *гл.* Докончить кладку каменныхъ стѣнъ, зданій (во множествѣ).

Подони́зувати, зую, еш, *гл.* Донизать (во множествѣ).

Подони́шпорюватися, рюемося, етеся, *гл.* Доискаться, докопаться.

Подоно́сити, но́шу, сиш, *гл.* Донести (во множествѣ).

Подоню́хуватися, хуемося, етеся, *гл.* Донюхаться (о многихъ).

Подоо́рювати, рюю, еш, *гл.* Допахать (во множествѣ). *Що було недооране в його, все подоорював.*

Подопа́лювати, люю, еш, *гл.* Окончить жечь (во множествѣ).

Подопива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Допить (во множествѣ).

Подопива́тися, ваемося, етеся, *гл.* Допиться до чего (о многихъ). *Бач, до чого подопивались.* К. ЦН. 218.

Подопира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Донести, дотащить съ трудомъ (во множествѣ).

Подопи́сувати, сую, еш, *гл.* Дописать (во множествѣ).

Подопи́туватися, туюся, ешся, *гл.* Разузнать разспросами (многое, о многихъ).

Подопиха́тися, хаемося, етеся, *гл.* Добраться, дойти (о многихъ).

Подопіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Окончить печь (во множествѣ).

Подопла́чувати, чую, еш, *гл.* Доплатить (во множествѣ).

Подоплива́ти, ва́емо, ете, *гл.* Доплыть (о многихъ).

Подоплітáти, тáю, еш, *гл.* Доплести (во множествѣ).

Подоповзáти, зáємо, ете, *гл.* Доползти (о многихъ).

Подоповня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Дополнить (во множествѣ).

Подопровáджувати, джую, еш, *гл.* Довести (во множествѣ).

Подопрядáти, дáю, еш, *гл.* Допрясть (во множествѣ).

Подоптáти, пчу́, чеш, *гл.* Потоптать. *Ой Ганнусю душенько, що щавлія подоптана? Коні ся розбрикали, щавлію подоптали.* Чуб. V. 64.

Подоривáти, вáю, еш, *гл.* То-же, что и **дорвáти**, но во множествѣ.

Подорíзувати, зую, еш, *гл.* Дорѣзать. (во множ.).

Подоробля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Додѣлать, окончить (во множествѣ).

Подорожи́ти, жу́, жи́ш, *гл.*=**Подорожитися.**

Подорожи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Запросить или взять дорого. *Ще добре, що не подорожились горілкою.*

Подорóжник, ка, *м.* 1) Раст. а) Plantago major L. ЗЮЗО. I. 131. б) Plantago lanceolata L. О. 1861. I. 206. в) Plantago media. Шух. I. 22. г) Polycnemum arvense. Вх. Пч. I. 12. г) Polygonum aviculare. Лв. 100. 2) Дорожныя записки, записки путешествующаго. О. 1861. VIII. 92.

Подорóжній, я, є. 1) Дорожный; путешествующій, странствующій. *Що й у мене боuц не порожній: кипів же там жук подорожній.* Грин. III. 132. *Подорожня торбина в мене на плечах.* Г. Барв. 176. *Подорожня сукня.* К. ЧР. 53. *Пишу про свої подорожні враження.* Г. Барв. 31. *Я з подорожньою товаришкою своєю увійшла в хату.* Г. Барв. 31. *Подорожній живіт підкрепити.* Чуб. V. 1171. *Набожний—як жид подорожній.* Ном. № 172. *Гумене, ну мене, бо я подорожня!* Ном. № 2528. **Подорóжня скри́ня.** Чемоданъ. НВолын. у. 2) Путешественникъ. *Подорожні були якісь смутні. Ніхто б не сказав, що вони їдуть у гості до веселого пана Череваня.* К. ЧР. 4. *Теманськії і савські подорожні надіялись на любе водопійло.* К. Іов. 14.

Подорóжчати, чаю, еш, *гл.* Вздорожать.

Подорóжчизна, ни, *ж.* Плата за проѣздъ по дорогѣ. Родъ денежной повинности, уплачиваемой крѣпостными помѣщику. Чуб. VII. 517.

Подоростáти, тáємо, ете, *гл.* Дорасти (о многихъ).

Подосáджувати, джую, еш, *гл.* Окончить садить, посадить до конца (во множествѣ). *Подосаджую іще в кожному ряді по три грушки.*

Подосвідчуватися, чуємося, етеся, *гл.* Убѣдиться (о многихъ).

Подоси́джуватися, джуємося, етеся, *гл.* Досидѣть (о многихъ). *Де це ви сидите? Подосиджувались, що вже й вечір.*

Подосилáти, лáю, еш, *гл.* Дослать (во множествѣ).

Подосихáти, хаємо, ете, *гл.* Досохнуть (во множествѣ).

Подосівáти, вáю, еш, *гл.* Досѣять (во множествѣ).

Подоскáкувати, куємо, ете, *гл.* То-же, что и **доскакéти**, но во множествѣ.

Подоскромáджувати, джую, еш, *гл.* Доскресть (во множествѣ). *Подоскромаджуйте швиденько свої буряки ти будем обідати.*

Подослíджувати, джую, еш, *гл.* Изслѣдовать (во множествѣ).

Подослу́жувати, жуємо, ете, *гл.* Дослужить (о многихъ). *Подослужували свого та й пішли додому.*

Подосóлювати, люю, еш, *гл.* Досолить (многое). *Уся страва не солона,—подосолюй усе.*

Пóдост, *нар.*=**Подостатком.** Гн. II. 45.

Подоставáти, таю, єш, *гл.* Достать (многое). *Ото подоставали усього, начали обід варить.* Рудч. Ск. I. 24.

Подоставáтися, таємóся, етéся, *гл.* 1) Достаться (во множествѣ). *Він собі добру частку вхопив, а нам аби що подоставалося.* 2) Добраться (о многихъ). *Вже не скоро, один по одному, подоставалися і ми в Полтаву.*

Подостáтком, *нар.* Достаточно, вдоволь. *Всього мав подостатком.* Гн. II. 59.

Подостáток, тку, *м.* Достатокъ. *Не кланяємся за гріш, ні за хліб нікому, бо маємо подостаток і їсти, і пити.* Лубаш. 140.

Подостачáти, чáю, еш, *гл.* Доставить (многое). *Нічого в їх не було, а це вже він подостачав усе.* Харьк.

Подостигáти, гáємо, ете, *гл.* Дозрѣть, доспѣть (во множествѣ).

Подостру́гувати, гую, еш, *гл.* Дострогать (во множествѣ).

Подосу́кувати, кую, еш, *гл.* Досучить (во множествѣ).

Подоті́сувати, сую, еш, *гл.* Дотесать (во множествѣ).

Подотліва́ти, ва́емо, ете, *гл.* То-же, что и **дотліти**, но во множествѣ).

Подото́плювати, люю, еш, *гл.* Дотопить (во множествѣ). *Подотоплюй же швидче груби та позачиняй гарненько.*

Подото́чувати, чую, еш, *гл.* Прибавить къ чему, приставить, пришить еще кусокъ (во множествѣ). *Що в голуба та сизая голова, а в голубки позолочувана, чорним шовком подоточувана.* Мет. 26.

Подо́хнути, немо, нете, *гл.* Издохнуть (о многихъ). *Коли прилетіло дві вороні та зачали клювать та й подохли.* Рудч. Ск. II. 181.

Подохо́джувати, джуемо, ете, *гл.*= **Подоходити.**

Подохо́дити, димо, дите, *гл.* 1) Дойти. 2) Дойти, достичь, добиться *Люде з розумом та з мовою, а потім ше з запомогою письменства, подоходили до кращих порядків.* Дещо. 3) Узнать, додуматься. *Як же се, спитаете, подоходили, що залізо або мідь добре пропускають тепло?* Дещо. 4)—**ро́зуму**. Вырасти и сдѣлаться разумными.

Подочи́тувати, тую, еш, *гл.* Дочитать (во множествѣ). *Я подочитував уже всі твої книги.*

Подочі́сувати, сую, еш, *гл.* Дочесать (многихъ).

Подочі́суватися, суемося, етеся, *гл.* Дочесаться, окончить причесываться (о многихъ).

Подошо́в, шви́, *ж.* Снарядъ для ловли рыбы (плетеный изъ прутьевъ) Вх Пч. II. 24.

Подошу́куватися, куюся, ешся, *гл.* Доискаться (многаго).

По́дра, ри, *ж.* Насѣстъ для куръ. Ольгоп. у. 2)=**Підра 1**. Вх. Зн. 51.

Подражни́ти, ню́, ниш, *гл.* Подразнить.

Подражня́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Дразниться.

Подратува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Подразнить. *А поклонивсь йому затим, щоб подратувать маляра.* Кв.

Подра́ти, деру́, ре́ш, *гл.*=**Подерти.** *Хоч чорт лапті подрав, та докупи зібрав.* Ном. № 9023.

Подра́тися, деру́ся, ре́шся, *гл.* 1)= **Подертися.** *Пошарпався, увесь подрався, на тім'ї начесав аж струп.* Котл. Ен. I. 9. 2) Полѣзть, покарабкаться; потянуться. *Пан Підпольський подрався на дуба.* Стор МПр. 107. *Одно дерево стовбом подралось догори.* Стор. МПр. 65.

Подревні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Одеревенѣть. *Од морозу огудина подревніла.* Лебед. у.

Подриґа́ти, ґа́ю, еш, *гл.* Подергать, поболтать ногами.

Подри́ґувати, ґую, еш, *гл.* Дергать судорожно ногами. Вх. Зн. 51.

Подриґу́с, са, *м.* Въ выраж.: **з подриґу́сом (уклони́тися)**. Сильно разшаркнувшись (поклониться). *Вклонивсь хлопець та ще з таким подриґусом, аж долівку здер.* Св. Л. 250.

Подри́дзати, дзаю, еш, подри́вати, ваю, еш, *гл.*=**Подрипати.** *Подризав* (п'яний) .. *до господи.* Грин. II. 333.

Подри́пати, паю, еш, *гл.* Пойти (грубое выраженіе). *Подрипала пішки, не взяв таки на санчата.*

По́дріб, робу, *м.* Потроха. Иногда лишь во мн. ч. **подроби.** Вх. Пч. I. 15. *Вона свинний подріб продае, а сало з цілого кабана держить. На базарі купила подробу.* Лубен. у.

Подріби́ти, блю́, биш, *гл.*=**Подробити.** *Ангель і сказав: возьми ж їх та подріби та й закопай у яму.* Рудч. Ск. I. 34.

Подрібни́ти, бню́, ни́ш, *гл.* Раздробить, раздѣлять на малыя части. *Як і їсти ту рибу, що ти її так подрібнила?*

Подрі́бниця, ці, *ж.* Подробность. *Все роскажіть мені, з чого і як скоїлось ваше лихо, нехай я усю подрібницю втямлю.* МВ. (КС. 1902. V 150).

Подрібні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться меньше, мельче.

Подрі́бці, ців, *м. мн.* = **Подріб.** Вх. Пч. I. 15.

Подріжня́тися, ня́юся, ешся, *гл.*— **кому́.** Подражать кому. Вх. Лем. 452.

Подроби́ти, блю́, биш, *гл.* =**Подрібнити.** *Сала кус самий любіший зараз подробила.* Мкр. Н. 16.

Подро́биця, ці, *ж.* 1) Мелочь. *Що там у його купувати: самі сірники та сіль, та така всяка подробиця.* Нѣжин. у. **Подро́бицею.** По мелочамъ; въ розницу. *Коли гуртом не продають, то подробицею* (горілку). 2) Подробность. *Прохаєте оповістити вам усяку пригоду у подробиці.* МВ. III. 51.

Подрочи́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Подратувати.**

По́друга, ги, *ж.* Подруга. *Було то*

таких три жінки і такі були подруги, що одна од другої нікуди не піде. Рудч. Ск. I. 165. Ум. **Подружка, подру́женька, подру́жечка.**

Подругува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Дружить, быть подругами. *Ото моя дочка з його дочкою подругувала.* Лебед. у. *Я з Пріською давно вже не подругую.*

Подру́женька, подру́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ **подруга.**

Подру́жжя, жя, *с.* 1) Супружество, бракъ. *Од сього подружжя народився Єремія.* Стор. МП. 63. 2) Мужъ, жена; пара (супружеская). *Стали сини до розуму доходжати, стали собі молоде подружжя мати.* Мет. 345. *Ми, бачите, шукаємо для нашої дівчини подружжя.* Стор. Ум. **Подру́жжячко.** *Не травиця ноги спутала, не росиця очі вибила. Спугало мене замужжячко, невірне моє подружжячко.* Нп. (Г. Барв. 417).

Подру́жина, ни, *ж.* Подруга. *Чи бачила, подружино, мого чорнобрівця?* Мил 70.

Подружи́ти, жу́, жиш, *гл.* Поженить. *Уже бідна вдова... синів подружила.* КС. 1884. I. 31. *Взяли їх поблагословили та й подружили, та таке весілля справили, що увесь мир скликали.* Рудч. Ск. II. 114.

Подружи́тися, жу́ся. жишся, *гл* Выйти замужъ, жениться. *Ясна зіронька закотилася, ой я, молода, зажурилися, а що од роду да й одбилася, да на чужині подружилася.* Чуб. V. 747.

По́дружка, ки, *ж.* Ум. отъ **подруга.**

Подру́жниця, ці, *ж.* Подруга. *Була в удови дочка Маруся, наша подружниця.* МВ. II. 82. *Ти мені не щира подружниця.* МВ. II. 103.

По-дру́зьки, *нар.* По дружески.

Подрукува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Напечатать (во множествѣ).

Подру́цкати, каю, еш, *гл.* Раздробить, растереть. Вх. Лем. 452.

По́дря, рі, *ж.* 1) Чердакъ подъ кровлей Угор. См. **Підра.** 2) Полка. Шух. I. 214, 199.

Подря́пати, паю, еш, *гл.* Поцарапать. *А він у кущих чоги покалічив, тіло подряпане.* Рудч. Ск. II. 160.

Подря́патися, паюся, ешся, *гл.* Поцарапаться. *Так він у терен, думав: там хоть подряпається.* Рудч. Ск. I. 54.

Подубі́ти, біємо ете, *гл.* 1) Окоченѣть. *Руки подубіли.* 2) Замерзнуть, умереть, замерзнувъ. *Діти ж голі... подубіли на морозі.* Мнж. 112.

Поду́бнути, немо, нете, *гл.*=**Подубіти.** КС. 1882. IX. 568.

По́дув, ву, *м.*=**Подмух.** Желех.

Подува́нити, ню, ниш, *гл.* Подѣлить. *Між собою подуванили.*

Подува́нитися, нюся, нишся, *гл.* Подѣлиться.

Подува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **поду́ти, дму́, дме́ш,** *гл.* Дуть, подуть. *Вітре буйний, Аквилоне, подми чарами, крилатий.* К. Дз. 222. *Знав би собі міхом подувати та залізо кувати.* КС. 1882. X. 19.

Поду́вчитися, чуся, чишся, *гл.* Вздуться. *Подувчилися сливки од хробачків.* Вх. Лем. 452.

Поду́га, ги, *ж.* Побѣда. Встрѣчено у Кулиша. *Льону димуючого не потушить, доки не доведе суду до подуги.* Єв. Мт. XII. 20.

Поду́дрювати, рюю, еш, *гл.* Ворчать, брюзжать. Вх. Уг. 260.

Поду́жати. См. **Подужувати.**

Поду́жу, *нар.* Сильно. *Він у огні опалювавсь, присмажувавсь, горів повелику й помаленьку, подужу й полегеньку, поки аж опинивсь на свіжому місточку.* МВ. III. 50.

Поду́жувати, жую, еш, сов. в. **поду́жати, жаю, еш,** *гл.* 1) Осиливать, осилить, одолѣвать, одолѣть. *Він був самий плохий і нікого не подужав.* Рудч. Ск. I. 21. *Насилу десять чоловіка його подужали.* Стор. МПр. 84. 2) Быть въ силахъ, смочь. *Як то ми вдвох подужамо вкласти в копи стільки горілки?* Левиц. I. 155. *Багато дуже, дак я не подужав забрать усіх.* Чуб. II. 506.

Поду́жчати, чаю, еш, *гл.* Сдѣлаться сильнѣе, здоровѣе. *От як зачала та конячка гризти траву, то й трошки подужчала.* Рудч. Ск. II. 16. *Слабим, щоб подужчали, давав пить по маленькому кухлику горілки.* Стор. МПр. 165.

Подума́ння, ня, *с.* Мысли, помышленія. *Знав фиштку мисель і подумання шатана.* Гн. I. 9.

Поду́мати, маю, еш, *гл.* 1) Подумать; поразмыслить. *Ой вийду я до Дунаю, стану, подумаю; стану, подумаю, що долі не маю.* Чуб. V. 214. *Хиба ти подумала, що я украв?* Рудч. Ск. II. 25. 2) Задумать. *Подумай женитьця—то й діток копиця.* Ном. 3)—**на ко́го.** Заподозрить кого. *На Антося ніхто й не подумав.* Св. Л. 183.

Поду́мняний, а, е. Подуманный. *Соняшниці... і подумняні, і помисляні, погадані.* Ком. II. стр. 114.

Поду́нути, ну, нош, *гл.* = **Подути**. *Сонце пригріло, вітер подунув*. Рудч. Ск. I. 87.

Подупельник, ка, *м.* 1) Лакомка, баловень. Лохв. у. 2) Ловеласъ. (К. П. Михальч.).

Подури́ти, рю́, риш, *гл.* *Лига най хоть подурить, що мня любить... я повірю*. Федьк. II. 87.

Подуріти, ріемо, ете, *гл.* Сойти съ ума (о многихъ). *Бодай тії подуріли, що нас розлучили*. Мет. 70.

Подурма́нитися, нюся, нишся, *гл.* Прикинуться дуракомъ. *Два розумних, а третій назився Ясат-дурень,—значить, він був собі лицарь, да вже так подурманивсь*. Рудч. Ск. II. 71.

Подурнішати, шаю, еш, *гл.* Поглупѣть, сдѣлаться глупѣе. Желех.

Поду́ся, сі, *ж.* Ласк. отъ **подушка**. *Ходи до Марусі на білі подусі*. Чуб. V. 11. *Спатусі на білії подусі* (говорится ребенку, укладывая его спать).

Поду́ти, дму́, дме́ш, *гл.* Подуть. *Живеш як у решеті: відки вітер подме, то повні хати*. Ном. № 10284.

Поду́тися, дмемо́ся, дмете́ся, *гл.* 1) Надуться, напыжиться (о многихъ). 2) Надуться, разсердиться (о многихъ). *Ой уже ж наші та вороженьки та усі подулися*. Гол. I. 256. 3) Потускнѣть, затуманиться. *Зорі подулися*.

Поду́ха, хи, *ж.* Духота. Желех. Вх. Зн. 51.

Поду́хати, хаю, еш, *гл.* Подуть. *За другим разом ножик топлять у миску, потім ложку веретено і гребінку. Послі подухають на миску і кажуть:...* Чуб. I. 114.

Подуше́ньство, ва *с.* Богослуженіе по умершемъ, панихида. Вх. Лем. 452.

По́душечка, ки, *ж.* Ум. отъ **подушка**.

Подуши́ти, шу́, шиш, 1) Задушить (многихъ). *Ховайтесь, казала лисичка, бо він же прийде та й подушить нас*. Рудч. Ск. I. 24. 2) Надавить. *Воздух подушить і вижене воду з лівера*. Дещо.

По́душка, ки, *ж.* 1) Подушка. *Вона взяла та під ту подушку, що він спить, і підкинула змієвого зуба*. Рудч. Ск. I. 129. 2) Коконъ муравья. *Комашки, комашки, ховайте подушки, бо татаре йдуть*. Ном. № 339. Ум. **По́душечка**. Грин. III. 273.

Поду́шне, ного, *с.* Подушная подать. *Оттаке здоров'я, а подушне дай*. Ном. № 970. *Бачать люде і Бог з неба, на подушне грошей треба*. Чуб. V. 621.

Поду́шник, ка, *м.* Сборщикъ податей. Г. Барв. 411. *Зароблю грошей, то батькові-матері запоможу в їх старощах, а то подушники уже, може, там і вікна повидирали*. Г. Барв. 242.

Подущи́на, ни, *ж.* Подушка, не особенно хорошая подушка. ЕЗ. V. 93.

Подю́ґати, ґаю, еш, *гл.* Поковырять, потыкать. *Бог узяв і сотворив Адама з глини і десь там до чогось припер. Али він* (чорт), *пек му, прибіг, увидів і подюґав пальцьом. І днесь через тото на чоловіці віспа*. Гн. I. 6.

Подя́ка, ки, *ж.* Благодарность. Ном. № 4611.

Подя́кування, ня, *с.* Благодареніе.

Подя́кувати, кую, еш, *гл.* Поблагодарить. АД. I. 14. *От вовк виліз, поїв, подякував і побіг*. Рудч. Ск. I. 177. *Подякую йому за хліб, за сіль*. МВ. I. 139.

Подя́чний, а, е. Благодарственный. *Не вмів бідаха вимовити подячного слова, бо змалечку кому й за що приходилось йому дякувати*. Г. Барв. 28. *Заробила Маруся пироги, хоч не пшенишні, да яшні— свому родові подячні*. Мет. 233.

Пое́зійка, ки, *ж.* Ум. отъ **поезія 2**.

Поезія, зії, *ж.* 1) Поэзія. (Квітка) *постеріг і переняв поезію щоденної сільської мови, як Шевченко поезію народньої пісні*. К. (Хата X.). *Народня поезія*. К. (Хата X.). 2) Стихотвореніе. Въ этомъ значеніи имѣетъ *мн. ч.: Поезиї Ю. Г. Федьковича* (Колом. 1867). Въ этомъ значеніи ум. **пое́зійка**. Желех. Иногда и въ *ед. ч.* въ знач. стихотворенія, поэтическія произведенія. *Огненная поезія Шевченка*. К. Оп. 119. *Упала мені в руки поезія якогось пана Щоголева. Зрадів я, її прочитавши... Не багато тих пісень, да чистий же мед, а не перга словесна*. К. Хата 2.

Пое́ма, ми, *ж.* Поэма. Шевч. 214. Ум. **Пое́мка**. Желех.

Пое́т, та, *м.* Поэтъ. *Чого стоїть Шевченко яко поет народній*. К. Оп. 115.

Поетизува́ння, ня, *с.* Опоэтизированіе. Желех.

Поетизува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Опоэтизировать. Левиц. Пов. 316.

Поети́чний, а, е, **поети́чній**, я, е. Поэтическій. *Слухало все, що живо, їх нових поетичніх творів*. К. (Хата, XV). *Поетичні сльози над Марусиною гарною і смутною долею*. К. (Хата XVIII). *Поетична мова*. К. (Хата, XX). *Талант поетичній*. К. (О. 1862. III. 53. *Брали поетичні*

фарби... з тою, що бачили перед собою. Левиц. Світогл. 11.

Поети́чність, ности, *ж.* Поэтическія свойства, поэтическое. К. ХП. 23. Левиц. Пов. 268.

Пое́тів, това, ве. Принадлежащій поэту. *Душа поетова святая.* Шевч. 561.

Пое́тка, ки, *ж.* Поэтесса. Желех.

Поеди́ні, *нар.* Наединѣ. *Що ж він заходивсь корити нас при всіх: лучче б він казав нам поедині, ніж страмити так.* Павлогр. у.

Поеди́нок, нка, *м.* 1) Хозяинъ, имѣющій только одну пару воловъ. КС. 1901. III. 143. 2) *род. пад.:* **поеди́нку.** Поединокъ. *Запорожці, скоро було заспорять, зараз на поединок на пістолети.* ЗОЮР. I. 302. *Поганський царь летит вже кілканайцять миль до мене на поединок.* Драг. 316.

Поеди́нцем, *нар.* Поодиночкѣ.

Поедна́ння, ня, *с.* 1) Примиреніе. 2) Договоръ, соглашеніе. *Повернувсь додому і почав підводити своїх двох грошовитих знакомих* (на гуртові гроші торгувати.)... *Порадились сябри проміж себе і згодились на таке поеднання.* Чуб. II. 664.

Поедна́ти, на́ю, еш, *гл.* 1) Соединить. *В неволі, в самоті немає, нема з ким серця поэ'нать.* Шевч. 584. 2) Примирить. *Поеднає з недолею і з людьми.* Шевч. 338. 3) Договорить, нанять. *Так він то позвав Кузьму Трохимовича та й поеднав його, щоб списав йому салдата.* Кв.

Поедна́тися, на́юся, ешся, *гл.* 1) Подружиться, сойтись, соединиться. *Зібралися: старий, малий, убогий, багатий, поеднались,—дожидають великого свята.* Шевч. 150. 2) Условиться, договориться. Шевч. 104.

Поезуї́тити, і́чу, тиш, *гл.* Сдѣлать подобнымъ іезуиту. *Поезуїчене шляхетство.* К. ЦН. 240.

Пожада́ння, ня, *с.* Пожеланіе, желаніе.

Пожада́ний, а, е. Желанный.

Пожада́ти, да́ю, еш, *гл.* Сильно пожелать.

Пожада́тися, еться, *гл. безл.* Пожелаться. *Ходич* (чумакувати), *коли йому пожидається, не поспішаючись.* МВ. II. 75.

Пожа́дливий, а, е. Завистливый, жадный.

Пожа́дливість, вости, *ж.* Вожделѣніе, похоть, жадность. Левч. 38.

Пожакува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Разорить, разграбить, расхитить. *Не може ніхто худоби сильного пожакувати.* Єв. Мр. III. 27. *Пожакувати всі крамні комори.* К. ПС. 102.

Пожали́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Пожалить, изжалить. *Як би на кропиву не мороз, вона б всіх людей пожалила.* Ном. № 3825.

Пожа́лити, лю, лиш, *гл.* Пожалѣть. *Пожаль мене, милий Боже, що я молоденька.* Чуб. V. 831.

Пожа́литися, люся, лишся, *гл.* 1) Сжалиться надъ кѣмъ; пожалѣть кого. *Ой пожалься, милий Боже, дівчиноньки молодої.* Мет. 260. 2) Пожалѣть чего. *Пожалься, Боже, собаці білою хліба.* Ном. № 10780.

Пожалі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Пожалѣть. *Він пожалів мене вбить, да й одвіз в ліс.* Рудч. Ск. I. 25.

Пожалкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Пожалѣть. *Коли б то він схаменувся та покинув так робити... та пожалкував би моїх слізочок.* Кв.

Пожалкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Пожаловаться. *Панночка пожалкувалась на тебе старий.* МВ. (О. 1862. III. 43).

Пожа́лувати, лую, еш, *гл.* 1) Приласкать, привѣтливо обойтись. *Побить, що й аби хто знайдеться, от инше діло пожалувать.* Ном. № 4072. *Вона ж мене пожалує, як свою дитину.* Чуб. V. 455. *Пожалуй же, Марусенько, молодицю, вклонися, і пошануй.* МВ. I. 17. 2) Пожалѣть. *Мале пожалуєш, велике втеряєш.* Чуб. I. 293. *Нічого не пожалую, усе віддам, що в мене є.* Шевч. 301. *Як припало до личенька,—купи, мамо, женишенька! Не пожалуй копи грошей, щоб чорнявий та хороший.* Нп.

Пожа́р, ру́, *м.* Пожаръ. *Викресали вогню із ружини да й пустили пожар по долині.* Чуб. V. 850. **На пожа́р спуска́ти.** Сжигать. *А галеру на пожар спускали.* АД. I. 219. Въ пѣсняхъ иногда въ значеніи выжженнаго мѣста: *Біжить-підбігає, чорний пожар під білі ноги підгортає.* АД. I. 114. Ум. **Пожа́рець, пожа́речок.** *А взяв же його* (бранця) *по пужарові,—чорний пужарець ніженьки коле.* АД. I. 24. *Да повів же його да пожаречком.* АД. I. 26.

Пожари́на, ни, *ж.* Пожарище. *Ой так на чужині, як на пожарині ніхто не пригорне а в лихій годині.* Чуб. V. 323.

Пожари́ще, ща, *с.*=**Пожарина.** *Полилися ріки крови, пожар погасили, а німчики пожарище й сиріт поділили.* Шевч. 237.

Пожа́рка, ки, *ж.* Пожарная машина. Лохв. у.

Пожа́рний, а, е. Пожарный. *Так само, як смоки, роблять пожарні труби.* Ком. II. 75.

Пожарня, ні, *ж.* Домъ, гдѣ помѣщается пожарная команда. Лебед. у.

Пожартува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Пошутить. *До всякою привітна й ласкава, і заговорить, і засміється, і пожартує.* МВ. І. 33. *Ой ти, мужиче-невірниченьку, да не віриш моєму білому личеньку, що не вільно стати, пожартувати, молодою жовніра поцілувати.* Нп. *З панянками пожартуєм.* Шевч. 158.

Пожа́ти. См. **Пожинати.**

Пожаха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Попугать.

Пожаха́чка, ки, *ж.* Трусиха. *Тільки часом Галя пожахнеться й пошептом питає: що ж як кава прийде?—Не прийде,—одказують їй усі.— А як вовк присуне? шепче знов Галя.— О пожахачко!* МВ. III. 68.

Пожахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Испугаться. *Часом Галя пожахнеться.* МВ. III. 68.

Пожбу́рити, рю, риш, *гл.*=**Пошпурити.** Желех.

Пожва́кати, каю, еш, *гл.* Пожевать.

Пожда́ти, жду́, ждеш, *гл.* Обождать, подождать. *Пожди, небого! ще козак за мною їде.* Г. Барв. 380. *А пожди но!* НВолын. у. *Чи зараз, чи пождавши поїдеш?* НВолын. у.

Поже́врiти, рiю, еш, *гл.* Потлѣть нѣкоторое время (о горящихъ угляхъ).

Поже́га, ги, *ж.*=**Пожежа** Щог. В. 32. *Левка на пожезі не було.* О. 1862. VIII. 10.

Поже́д, жду́, *м.* Процентъ. Угор.

Поже́жа, жі, *ж.* Пожаръ. *Як пчоли сняться, то буде пожежа.* Чуб. І. 90. *Уже хати братів хуторянців в пожежі палали.* Мет. 436.

Поже́жний, а, е. 1) Пожарный. 2) Страховой. *Тут би саме їхать по нову хату, по дерево на клуню та ставить, поки ще на годині, дак коли ж нема й чутки за тії пожежні гроші.* Васильк. у. 3) **Поже́жна спра́ва** Пожарная команда. *По великих городах до там є пожежна справа.* Васильк. у.

Пожемчужи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Покрыть жемчугомъ. *Голубонько мій, коли б же ти жив, я б твої крила позолотила, я б твої пір'я пожемчужила.* Чуб. V. 346.

Пожени́ти, ню́, ниш, *гл.* Поженить. *Старий поженив усіх синів.* Грин. II. 343. *От царівні він так уподобався, що й поженили їх.* Рудч. Ск. II. 13.

Пожени́тися, нимося, теся, *гл.* Жениться (о многихъ); вступить въ бракъ. *Ну, тепер ми всі поженились,—як би нам шуряка оженить.* Рудч. Ск. І. 86. *От поженились вони собі* (дівка й парубокъ). Чуб. II. 546.

Пожениха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Поухаживать. Чуб. V. 109. *Подивись, оглянься, який же я вдався! Хиба даси півталіра, щоб пожениxався.* Нп.

Поже́рач, ча, *м.* Обжора.

Пожеребитися, бимося, теся, *гл.* Ожеребиться (о многихъ).

Поже́рти. См. **Пожирати.**

Пожи́ва, ви, *ж.* 1) Пища. *Хиба се ти даєш поживу леву і левенят годуєш у пустині?* К. Іов. 87. 2) Пожива. *Літ з десять був у нас суддею Глива... Да, знаєш, захотів на лакомий кусок, в Полтаву перейшов: там, кажуть, є пожива.* Греб. 385.

Пожива́ння, ня, *с.* 1) Житье. *Нехай мав в чужій землі добре поживання.* Котл. МЧ. 426. *Дуже бідно живуть. Я далекий їх родич і знаю їх бідне поживання.* Котл. НП. 389. 2) Потребленіе. *На, кажу, братіку мій! нехай тобі на добре поживання будуть* (гроші). МВ. І. 31.

Пожива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **пожи́ти, живу́, ве́ш,** *гл.* 1) Жить, поживать, пожить. *Та буду без отця й без матері поживати.* Чуб. V. 646. *Я ще хочу на світі пожити.* Мет. 95. 2) Ѣсть, съѣсть. *Стали ми хліба-соли поживати.* АД. І. 181. *Дай, Боже, пожити з жінкою і з дітками на тарілочці.* Мнж. 80. 3) Потреблять, потребить, пользовать, воспользоваться. *Скупий складає, а щедрий поживає.* Ном. № 4669. *Поживе добро чесі* Шевч *Краще... чесно зароблятн й пожи ти.* Мир. ХРВ. 349. *Узяв мов власне та й не віддає,—Бог із ним—хай собі пожива.* Новомоск. у. *Як умру, дак худобу поживе чорт знає хто.* Борз. у. 4) **Пожити сме́рти.** Умереть. *Таки ж бо я Рузю люблю, хоч смерти пожию.* Чуб. V. 143. *З його рук пожила смерти.* Св. Л. 323.

Поживи́тися. См. **Поживлятися.**

Поживлі́ння, ня, *с.* Пища. *Узяти якоїсь покарму, поживління.* Гн. І. 88.

Поживля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Питать. *Молитвами душу поживляти.* К. Гр. Кв. 11.

Поживля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **поживи́тися, влю́ся, вишся,** *гл.* Поживляться, поживиться; пропитываться, про-

питаться. *Пожививсь, як собака мухою.* Ном. № 4763. *Бджола шукає, де б їй поживитися.* Радомысл. у.

Пожи́вність, ности, *ж.* Пропитаніе, кормъ. *Оса не має тепер поживности.* Радом. у.

Пожи́вок, вку, *м.* = **Поживність.** *Щось мало поживку з сієї мухи.* Левиц. I. 147.

Пожи́дитися, джуся, дишся, *гл.*=**Пожидові́ти.**

Пожидові́ти, вію, еш, *гл.* Ожидовиться, усвоить себѣ еврейскія замашки и пр. К. (Желех.).

Пожиле́ць, льця́, *м.* Жилецъ, постоялецъ. Мнж. 189. *Оттакий пожилець наш! шість місяців прожив та й копійки не дав.* Харьк. г.

Пожили́ця, ці, пожилі́чка, ки, *ж.* Жилица, квартирантка. Мнж. 189.

Пожива́ти, на́ю, еш, сов. в. **пожа́ти, жну́, жне́ш,** *гл.* Поживать, пожать. *Хто сіяв зло, той пожинав скорботу.* К. Іов. 10. *Взяли мене да й пожали, у снопики пов'язали.* Чуб. V. 538.

Пожина́тоньки, *гл.* Ум. отъ **пожинати.** *Широке поле, жито густеє... Чим же тоє пожинатойки?* Чуб. V. 385.

Пожира́ти, ра́ю, єш, сов. в. **поже́рти, жеру́, жере́ш,** *гл.* Пожирать, пожрать. *Налетіло птаство небеснє і пожерло його.* Ев. Мр. IV. 4. **Жерце́м пожира́ти.** *Тайно гонять, явно б'ють, підкладають сіті, ненавидять, гонять, б'ють, жерцем пожирають.* Чуб. V. 448. Также: поглощать, поглотить. *Щоб тебе сира земля пожерла.* Ном. № 3792. *Друге* (судно) *дунайське гирло пожерло.* АД. I. 188. *Аже тепер правда, правда вже померла, а щира неправда увесь світ пожерла.* О. 1861. X. 95.—**о́ком, очи́ма.** Смотрѣть во всѣ глаза, не сводить глазъ съ кого. *Вона вже й оком своїм нас пожерла.* МВ. (О. 1862. III. 59). *Вона їх очима так і пожерла обох.* Г. Барв. 152.

Пожире́ння, ня, *с.* Пожираніе, пожраніе. Грин. II. 350. *Переказує якийсь змій цареві, щоб він або три вози золота дав, або старшу дочку на пожирення.* Грин. I. 152.

Пожирува́ти, ру́ю, єш, *гл.* Побаловаться, пошалѣть.

Пожи́ти. См. **Поживати.**

Пожиткува́ння, ня, *с.* Пользованіе.

Пожиткува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Пользоваться.

Пожи́тно, *нар.* Выгодно, доходно.

Пожи́ток, тку, 1) Пропитаніе. *Дасть Бог день—дасть і пожиток.* Ном. № 79. 2) Житье, достатки. *За цього пана у нас стали погані пожитки.* Харьк. у. 3) Имущество. *Ой беріте ж воли й мажі і ввесь мій пожиток.* К. Досв. 83. 4) Прибыль, польза, выгода. *Чимало чого учені вигадали на пожиток усім людям.* Ком. II. 91.

Пожито́чний, а, е. Полезный. *Замужній хліб добрий, да не пожиточний.* Чуб. II. 121.

Пожито́чно, *нар.* Полезно.

Пожиття́, тя́, *с.* Прожитье, прожитокъ. *Ставало на пожиття його.* Мир. ХРВ. 359. *Пиття—пожиття.* Ном. № 11668.

Пожича́ти, ча́ю, еш, *гл.*=**Позичати.** *Поки я була в свою отця, у своєї матусеньки,—не пожичала лусточки хліба, ні щокечки солі; а тепер пожичу і оддати мушу, ізвінчавшись із сим товаришем, пропадати мушу.* Чуб. V. 124.

Пожлу́ктати, таю, еш, *гл.* Выпить (во множествѣ).

Пожма́кати, каю, еш, *гл.* Скомкать (во множествѣ).

Пожо́вклий, а, е. Пожелтѣвшій. *І листя пожовкле вітри рознесли.* Шевч. 121.

Пожо́вкнути, кну, неш, *гл.* Пожелтѣть. *Пожовкла, не цвітеш.* Гліб. *Пожовкло матері у віччу.* Мир. ХРВ. 17.

Пожовти́ти, вчу́, ти́ш, *гл.* Пожелтить.

Пожовті́ти, ті́ю, еш, *гл.*=**Пожовкнути.**

Пожовтявий, а, е. Желтоватый. Вх. Лем. 452.

Пожо́га, ги, *ж.*=**Пожега**=**пожежа.** *Племена, що одчахнулись під час татарської пожоги.* Стор. МПр. 93. *Після шведської пожоги... був військовим осаулом оцей самий Дорош.* Стор. II. 55.

Пожоло́битися, блюся, бишся, *гл.* Покоробиться.

Пожува́ти, жую́, є́ш, *гл.* Пожевать, изжевать.

Пожури́ти, рю́, риш, *гл.* Опечалить (многихъ). *Росказала про своє горе та й пожурила тим нас усіх.* Полт.

Пожури́тися, рю́ся, ришся, *гл.* 1) Погрустить. *Заспіває та й згадає, що він сиротина, пожуриться, посумує, сидячи під тином.* Шевч. 7. *Треба б було похмелиться, по худобі пожуриться.* Чуб. V. 1012 2) Опечалиться (о многихъ). *Пожурилися всі,—такі сумні сидять.* Харьк. *Пожурились наші чумаченьки.* Рудч. Чп. 91.

Пов, *нар.* 1)=**Повз**. *Один москаль наглядів якось гарну молодичку та все біга поз двір, все біга, щоб як небудь зачепить її*. Рудч. Ск. II. 164. 2) Возлѣ. МУЕ. I. 124. *Поз молоду з лівого боку сідає старша дружка*. МУЕ. I. 124. (Полт. г.).

Поза́, *пред.* За. *Поза гаєм, гаєм, гаєм зелененьким там дівчина брала льон дрібненький*. Чуб. V. 447. *Скрізь і перед нами і поза нами бренiють жіночі чіпки, чоловічі шапки, дівочі квітчані волошками голови*. Г. Барв. 148. **Поза́ очі**. За глаза. *Се не поза очі люде кажуть, а в вічі*. Г. Барв. 426.

Позабе́йкуватися, куємося, єтеся, *гл.*=**Позабовтуватися**. *Спасибі тому цареві, що цей міст вистроїв: як ми довгополії люде, та б ми позабейкувались тут*. Чуб. II. 256.

Позабива́ти, ва́ю, єш, *гл.* 1) Убить (многихъ). *Се ті самі харцизи, що пана Щуку і патера позабивали*. Стор. МПр. 123. *На той світ позабивали* (різками) *сердешних*. Мир. ХРВ. 267. 2) Вбить, забить (во множествѣ). *Позабивай тут скрізь коляки*.

Позабіга́ти, га́ємо, єте, *гл.* Забѣжать (о многихъ). *Кинувши рідний край, позабігали у Московщину*. Стор. МПр. 92.

Позабіра́ти, ра́ю, єш, *гл.* Забрать (многое). *Усе позабірали, а синій камінець, що битько звелів купити, я й не взяла в Василя*. Кв. *В слободі позабірають усе*. ЗОЮР. I. 110.

Позабо́втувати, тую, єш, *гл.* Забрызгать края платья грязью, замочить края платья. *Бач, як позабовтували спідниці*.

Позабо́втуватися, туємося, єтеся, *гл.* *Позабовтувалися, по росі ходивши*.

Позаборо́нювати, нюю, єш, *гл.* Запретить (во множествѣ).

Позабри́з(ь)кувати, кую, єш, *гл.* Забрызгать (многое). *Жупани позабризькували в грязь у байраці*. К. ЧР. 93.

Позабрі́хуватися, хуємося, єтеся, *гл.* Завраться (о многихъ). *Позабріхувались уже ви так, що далі нікуди*.

Позабро́джувати, джую, єш, *гл.*=**Позабовтувати**.

Позабру́джувати, джую, єш, *гл.* Загрязнить (многое).

Позабува́ти, ва́ю, єш, *гл.* Забыть (многое). *Позабувала усе те, що думала звечора і вночі*. Кв.

Позабува́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.* 1) Забыть (о многихъ). *Солов'ї співать позабувались*. Мил. 93. *А ми всі позабувалися, що нам ще й на хутір заходити, та й проминули його*. Харьк. у. 2) *Безл.* Быть забытымъ (о многомъ). *Усе вже позабувилося*.

Позабудо́вувати, вую, єш, *гл.* Застроить (во множествѣ). *Обидва двори позабудовував*.

Позава́блювати, люю, єш, *гл.* Заманить (многихъ).

Позава́лювати, люю, єш, *гл.* Обрушить (во множествѣ).

Позава́люватися, люємося, єтеся, *гл.* Обрушиться (во множествѣ).

Позава́рювати, рюю, єш, *гл.* Заварить (многое).

Позавгорі́дно, *нар.* 1)—**іти́**. Идти за огородами, а не улицей, идти окольнымъ путемъ. 2)—**каза́ти**. Говорить не прямо. *Ви ніколи мені щиро не кажете, а завжди манівцями, позавгорідно*. Нѣжин. у.

Позавдава́ти, даю́, є́ш, *гл.* То-же, что и **завда́ти**, но о многихъ или о многомъ: *Я вас у Сібір позавдаю*. Г. Барв. 311.

Позаверта́ти, та́ю, єш, *гл.* Воротить (многихъ). *Як їх турки-яниченьки із-за могили напали... коні з добиччу назад у город у Турещину позавертали*. ЗОЮР. I. 42.

Позаверта́тися, та́ємося, єтеся, *гл.* Воротиться (о многих). *Доїхали до річки, аж уже й місток вода знесла, ніяк переїхати, так ми й позаверталися додому*. Харьк. г.

Позаве́ршувати, шую, єш, *гл.* Закончить крыши, кладку стоговъ и пр.

Позавива́ти, ва́ю, єш, *гл.* 1) Обмотать, обвить (многихъ, многое). *Пусти ж мене, мати, в той сад погуляти, свого миленького кости позбірати, на тихім Дунаю перполоскати, в шовкову хустину позавивати*. Чуб. V. 245. 2) Завить. *Я б свої кучері та позавивала*. Чуб. V. 100. *Місяць дощовий буде, бо як народився, то ріжки униз спустив; а як такий, що так і позавиває ріжки вгору, то не буде дощу*. Грин. I. 12.

Поза́видіти, джу, диш, *гл.*=**Позавидувати**. Желех.

Позави́дувати, дую, єш, *гл.* Позавидовать. *Всі вибігають проти тебе, щоб хоть подивитись на тебе та позавидувати на твою красу*. Кв.

Позависа́ти, са́ю, єш, *гл.* Быть завѣшеннымъ многимъ. *Досі тая доріженька терном заросла, терном заросла, пилом*

припала, червоною та калиною позависала. Чуб. V. 753.

Позави́стувати, тую, еш, *гл.*—на що= **Позавидувати.** *Позавистував на пшениченьку.* Гол. II. 86.

Позаві́рчувати, чую, еш, *гл.* Обмотать замотать (во множествѣ). *Жінки позавірчувані хустками чи намітками.* Левиц. I. 330.

Позаві́чний, а, е. Заглазный, заочный. Ном. № 10497.

Позаві́чно, *нар.* Заглазно, заочно. *Я не була при тому, як се ділось. Це становий записав позавічно.*

Позавмира́ти, ра́ємо, ете, *гл.* Замереть (о многихъ). *Не можна мішати яйця під квочкою, бо курчата в них позавмірають.* Ез V. 254.

Позаво́дити, джу, диш, *гл.* 1) Завести (многихъ). *Сини позаводять коней у ліс.* Драг. 147. 2) Завести, устроить (во множествѣ). *Позаводив... розкіш.* Левиц. I. 222. *В декотрих селах попи і пани позаводили школи.* О. 1862. II. 52.

Позаво́дитися, димося, дитеся, *гл.* Завестись (во множествѣ). *У нас в обох хатах цвіркуни позаводилися.*

Позаво́зити, во́жу, зиш, *гл.* 1) Завезти (многое). *Як станем їхати в город, то й почнуть баби: завези моїй дочці сорочку! завези моєму синові чоботи! та як почнеш завозити та й прогаєшся, поки всім позавозиш.* Харьк. 2) Уѣхать, не возвративъ занятаго. *Позичиш кому грошей, чи й так чого попросе, а тоді й поїде і не віддасть. Отак чимало вже нашого позавозили.* Харьк. у.

Позавойо́вувати, вую, еш, *гл.* Завоевать (во множествѣ). *Позавойовував собі і городів і земель.* ЗОЮР. I. 115.

Позаворо́жувати, жую, еш, *гл.* Заворожить (многихъ).

Поза́втрьому, *нар.* Послѣзавтра.

Поза́вуш, *нар.* За ухомъ. *Як талапне його позавуш.* Гн. I. 164. *Схопив ту пляшку та так і пустив в Орисю та й попав її позавуш.* Св. Л. 313.

Позавчо́ра, *нар.* Третьяго дня. *Ні! лучче я зав'яжуся хусткою попросту, як позавчора.* Левиц. I. 196.

Позавчора́шній, я, є. Третьягодняшній.

Позав'я́зувати, вую, еш, *гл.* Завязать (во множествѣ). *Назад руки* (новобранцям) *позав'язували.* Чуб. V. 995.

Позав'я́зуватися, зуємося, етеся, *гл.* Повязаться (о многихъ). *Усі дівчата наші новими хустками позав'язувались.*

Позага́дувати, дую, еш, *гл.* 1) Загадать (во множествѣ). 2) Приказать (многимъ).

Позагальмо́вувати, вую, еш, *гл.* Затормозить (во множествѣ).

Позагана́ти, на́ю, еш, *гл.* Загнать (многихъ). *Вона б нашу худобоньку та позаганяла.* Чуб. V. 726.

Позага́рбувати, бую, еш, *гл.* Заграбастать (многое).

Позагарто́вувати, вую, еш, *гл.* Закалить (во множествѣ).

Позага́чувати, чую, еш, *гл.* Запрудить (многое), сдѣлать плотины.

Позага́шувати, шую, еш, *гл.* Погасить, потушить (во множествѣ).

Позаги́джувати, джую, еш, *гл.* Запакостить (во множествѣ).

Позаги́лювати, люю, еш, *гл.* Забросить мячи, ударяя палкою.

Позагина́ти, на́ю, еш, *гл.* Загнуть (во множествѣ).

Позагівля́ти, ля́ємо, ете, *гл.* Заговѣться (о многихъ).

Позагівля́тися, ля́ємося, етеся, *гл.*= **Позагівляти.**

Позагла́джувати, джую, еш, *гл.* 1) Загладить (во множествѣ). 2) Уничтожить (во множествѣ). *Йому карі очі позагладжувані.* АД. I. 81.

Позаглу́шувати, шую, еш, *гл.* Заглушить (во множествѣ).

Позагну́здувати, дую, еш, *гл.* Зануздать (многихъ).

Позаго́лювати, люю, еш, *гл.* Обнажить, поднявъ платье (о многихъ).

Позаго́люватися, люємося, єтеся, *гл.* Обнажиться, поднявъ платье (о многихъ).

Позаго́нити, ню, ниш, *гл.* Загнать (многихъ). *Позносили з возів, а воли позагонили у далекі льохи.* Рудч. Ск. II. 146.

Позагоро́джувати, джую, еш, *гл.* Загородить (многое).

Позагорта́ти, та́ю, еш, *гл.* Завернуть (во множествѣ). *Взяла діти, позагортала.* Драг. 411.

Позаго́стрювати, рюю, еш, *гл.* Заострить (во множествѣ).

Позаго́ювати, го́юю, еш, *гл.* Заживить, залѣчить (раны).

Позаго́юватися, го́юємося, етеся, *гл.* Зажить (о ранахъ).

Позагриза́ти, за́ю, еш, *гл.* Загрызть (многихъ). *Ваші собаки вже скоро позагризають наших.* Богодух. у.

Позагрібáти, **бáю**, **еш**, *гл.* Загресть (во множествѣ).

Позагромáджувати, **джую**, **еш**, *гл.*=**Позагрібати.**

Позагрузáти, **зáємо**, **ете**, *гл.* Завязнуть, увязнуть (о многихъ). *Корови біля річки позагрузали.* Харьк. у.

Позагýблювати, **люю**, **еш**, *гл.* Потерять (во множествѣ).

Позагусáти, **сáємо**, **ете**, *гл.* Сгуститься (о многомъ).

Позáд, *нар.* Позади. *Пливе позад завзятий Гамалія.* Шевч. 61.

Позáддя, **дя**, *с.*=**Позадь.**

Позадинáти, **нáю**, **еш**, *гл.* Вставить дно (во многомъ). *Бондарь позадинає барильця.* Волч. у.

Позадирáти, **рáю**, **еш**, *гл.* Задрать, поднять вверхъ (во множ.). *Позадирали ноги.*

Позадівáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Дѣть (во множ.). *Ой чому ж ти, легінику, та й не співаєш? Де ти свої співаночки та й позадіваєш?* Шух. I. 201.

Позáдниця, **ці**, *ж.* Задняя половина запаски. Аф. 428. См. **Задниця.**

Позадовольнáти, **нáю**, **еш**, *гл.* Удовлетворить (многихъ).

Позадрíпувати, **пую**, **еш**, *гл.*=**Позабовтувати.** *І де ви ходили, що так спідниці позадріпували?* Богодух. у.

Позадрíпуватися, **пуємося**, **етеся**, *гл.*=**Позабовтуватися.** *Бачите, як позадріпувалися? Усісіньку дорогу дощ мочив.* Богодух. у.

Позáду, *нар.* Сзади, позади. *Позаду зоставайся.*

Позадýблювати, **люю**, **еш**, *гл.* Обнажить, поднявъ вверхъ платье (во множествѣ).

Позадувáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Завѣять, замести (во множествѣ). *Позадувало снігом.* Вх. Лем. 452.

Позадýмувати, **мую**, **еш**, *гл.* Задумать (во множествѣ).

Позадýмуватися, **муємося**, **етеся**, *гл.* Задуматься (о многихъ).

Позадýрювати, **рюю**, **еш**, *гл.* Забить голову, одурить (многихъ).

Позадýшувати, **шую**, **еш**, *гл.* Задушить (многихъ).

Позáдь, **ді**, *ж.*=**Послід 1.** Вх. Зн. 51.

Позажигáтися, **гáємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **зажигáтися**, но о многихъ. *Ячмені позажигалися.* Мил. 93.

Позажинáти, **нáємо**, **ете**, *гл.* Начать жать (о многихъ).

Позажýрювати, **рюю**, **еш**, *гл.* Опечалить (многихъ).

Позажýрюватися, **рюємося**, **етеся**, *гл.* Опечалиться (о многихъ). *Дівчата позажурювались.* Г. Барв. 111.

Позáздрити, **дрю**, **риш**, *гл.* Позавидовать.

Позазивáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Зазвать (многихъ).

Позазичáти, **чáю**, **еш**, *гл.* Занять (во множествѣ, о многихъ).

Позазимóвувати, **вуємо**, **ете**, *гл.* Зазимовать (о многихъ).

Позазнавáти, **знаємó**, **етé**, *гл.* Испытать, извѣдать (о многихъ).

Позазнавáтися, **знаємóся**, **етéся**, *гл.* Познакомиться (со многими, о многихъ).

Позазнíчиний, **а**, **е**=**Позавчорашній.** Вх. Зн. 65.

Позазночі, *нар.*=**Позавчора.** Вх. Зн. 65.

Позаїдáти, **дáю**, **еш**, *гл.* 1) Заѣсть (во множествѣ). 2) Поѣсть (во множествѣ). *Москалики-соколики, позаїдали ви наші волики.* Ном. № 801. 3) Заѣсть, погубить (многихъ).

Позаїзджáти, **джáємо**, **ете**, *гл.* Заѣздить (многихъ). *А вже мої коні, коні вороної позаїзджали.* Чуб. V. 1025.

Позаіржáвлювати, **люємо**, **ете**, *гл.* Заржавѣть (во множествѣ).

Позаймáти, **мáю**, **еш**, *гл.* 1) Занять; покрыть (во множествѣ). *Позаймали постаті хто на своїй ниві, а хто й на чужому полі за копу.* Г. Барв. 147. *Річко ж моя бистрая, позаймала всі луги.* Чуб. V. 321. 2) Загнать скотъ (во множествѣ). *Усі воли позаймали, кривого лишили.* Рудч. Чп. 95.

Позайолóжувати, **жую**, **еш**, *гл.* Засалить (во множествѣ). *Позайоложуємо було собі і носи, і руки.* Сим. 232.

Позакаджáти, **джáю**, **еш**, *гл.* Покадить. *Світлоньки повимітай і в покоях позакаджай.* АД. I. 297.

Позакаламýчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Замутить (во множествѣ).

Позакандзюблювати, **люю**, **еш**, *гл.* Загнуть крючкомъ (во множествѣ).

Позакандзюблюватися, **люємося**, **етеся**, *гл.* Загнуться крючкомъ (о многихъ).

Позакáпувати, **пую**, **еш**, *гл.* Закапать что (во множествѣ).

Позакарлючувати, **чую**, **еш**, *гл.* Загнуть (во множествѣ).

Позакарлю́чуватися, чуємося, етеся, гл. Загнуться (во множествѣ).

Позака́чувати, чую, еш, гл. Засучить (во множествѣ). *Позакачувавши рукава в сорочці.* Кв.

Позакві́чувати, чую, еш, гл. Убрать цвѣтами (во множествѣ). *Коси позаплітувані і жовтими гвоздиками та барвінком позаквічувані.* Кв.

Позакві́чуватися, чуємося, етеся, гл. Украситься цвѣтами (о многихъ).

Позакида́ти, да́ю, еш, гл. Забросить, закинуть (во множествѣ). *В мене є багато чобіт, що я позакидав нагору.* Рудч. Ск. І. 213. *Перні позакидали в воду.* К. XII. 27. *Позакидали голови, насилу на їх держались шапки.* Левиц. І. 15.

Позакипа́ти, па́ємо, ете, гл. Закипѣть (о многомъ). *Уже всі чавуни позакипали.* Харьк.

Позаклада́ти, да́ю, еш, гл. 1) Заложить (во множествѣ). *Походжав в блискучому довгому каптані, позаклавши назад руки.* Левиц. І. 103. 2) **Позакладало.** Заложило уши. **Їм позакладало.** Они оглохли. Гліб.

Позакле́ювати, кле́юю, еш, гл. Заклеить (во множествѣ). *Вікна великі, та зиляпані і позаклеювані папером.* Г. Барв. 31.

Позаклика́ти, ка́ю, еш, гл. Зазвать; позвать (многихъ).

Позаклина́ти, на́ю, еш, гл. Заклясть (во множествѣ). (Скарби) *поклали і позаклинали.* Драг. 78.

Позаклього́вувати, вую, еш, гл. Заклевать (многихъ).

Позакляка́ти, ка́ємо, ете, гл. Оцѣпенѣть отъ холода (о многихъ).

Позако́вувати, вую, еш, гл. Заковать (многихъ). *Білі ніжки позаковували.* Чуб. V. 995.

Позаколи́сувати, сую, еш, гл. Закачать (многихъ).

Позаколи́хувати, хую, еш, гл.=**Позаколисувати.**

Позако́лювати, люю, еш, гл. Заколоть (многихъ).

Позакопи́лювати, люємо, ете, гл.— губи. То-же, что и **закопилити гу́би,** но о многихъ.

Позако́пувати, пую, еш, гл. Закопать (многое, многихъ). *Біля замку позакопували* (броню). Стор. МПр. 110. *Я знаю, де запорожські скарби позакопувані.* КС. 1883. І. 32.

Позако́чувати, чую, еш, гл. Отворотить, засучить (во множествѣ).

Позако́чуватися, чуємося, етеся, гл. Закатиться (во множествѣ). *Зрачки позакочувались йому під лоб.* Стор. МПр. 21.

Позако́хуватися, хуємося, етеся, гл. Влюбиться (о многихъ).

Позакрада́тися, даємося, етеся, гл. Закрасться, прокрасться (о многихъ). *Ніхто й не вгледів, як вони позакрадалися в садок.*

Позакра́пувати, пую, еш, гл.=**Позакапувати.**

Позакра́шувати, шую, еш, гл. Украсить (многое).

Позакрива́ти, ва́ю, еш, гл. Закрыть (во множествѣ).

Позакріва́влювати, люю, еш, гл. Окровавить (во множествѣ).

Позакру́глювати, люю, еш, Округлить (во множествѣ).

Позакру́чувати, чую, еш, гл. Закрутить (во множествѣ). *Позакручували уси.* ЗОЮР. І. 162.

Позакупо́вувати, вую, еш, гл. Закупить (во множествѣ). *Позакуповували усі ярмаркові будови.* О. 1861. IX. 180.

Позаку́рювати, рюю, еш, гл. 1) Закурить (о многихъ). *Позакурювали люльки.* 2) Закоптить (во множествѣ). 3) Запылить (во множествѣ). *Одежу позакурювали в дорозі.*

Позаку́тувати, тую, еш, гл. Закутать (во множествѣ).

Позаку́шувати, шуємо, ете, гл. Закусить (о многихъ).

Позалаго́джувати, джую, еш, гл. 1) Починить (во множествѣ). 2) Уладить (во множествѣ).

Позала́зити, зимо, зите, гл. Залѣзть (о многихъ).

Позала́млювати, люємо, ете, гл. Заломить (о многихъ).

Позала́тувати, тую, еш, гл. Наложить заплаты.

Позалашто́вувати, вую, еш, гл. Задѣлать, починить, исправить (во множествѣ).

Позале́жуватися, жуємося, етеся, гл. Залежаться (о многихъ).

Позалива́ти, ва́ю, еш, гл. Залить (во множествѣ). *На Великдень водами позалива.* Мил. 183. *Позаливала вода луги, сінокоси.* Левиц. І. 127. *Громада була озвалась, то багатирь зараз її горілкою роти позаливав.* Г. Барв. 174.

Позалива́тися, ва́ємося, етеся, гл. За-

литься (о многихъ). *Чому люде не позамиваються кров'ю, он ті, що під сподом землі живуть?* Ком. I. 13.

Позалі́зувати, вую, еш, *гл.* Зализать (во множествѣ).

Позалипа́ти, па́ємо, ете, *гл.* Облипнуть (о многихъ).

Позаличко́вувати, вую, еш, *гл.* Прикрыть плохое лучшимъ (во множ.).

Позалі́плювати, плюю, еш, *гл.* Заклеить, залѣпить (во множествѣ).

Позаліта́ти, та́ємо, ете, *гл.* Залетѣть (о многихъ).

Позаліті́сь, *нар.* = **Позаторік**. Вх. Зн. 33.

Позало́млювати, люю, еш, *гл.*=**Позаламлювати**.

Позало́млюватися, люємося, єтеся, *гл.* Заломаться (во множествѣ).

Позалоско́чувати, чую, еш, *гл.* Защекотать (многихъ).

Позалу́плювати, люю, еш, *гл.* Залупить (во множествѣ).

Позалуча́ти, ча́ю, еш, *гл.* 1) Завербовать (многихъ). 2) Загнать (многихъ домашнихъ животныхъ).

Позалюто́вувати, вую, еш, *гл.* Запаять (во множествѣ).

Позаляга́ти, га́ємо, ете, *гл.* То-же, что и **залягти́**, но о многихъ или о многомъ. *Ви всі місця позалягали,—мені й лягти ніде. Як прийде моя сем'я, то вони й під лавками позалягають.* Чуб. II. 382. *Твої зяті на нас позалягали* (устроили засаду). К. ЦН. 191.

Позаля́кувати, кую, еш, *гл.* Запугать (многихъ). *Позалякував дітей так, що й духу його бояться.* Харьк. у.

Позаля́куватися, куємося, ється, *гл.* Напугаться (о многихъ). *Так ся позалякували, що навіть єден на другого і не подивиться.* Чуб. II. 635.

Позаля́пувати, пую, еш, *гл.* Забрызгать (во множествѣ). *Кип'ячий куліш чисто позаляпував їм очі.* Драг. 340.

Позаля́пуватися, пуємося, єтеся, *гл.* Забрызгаться (о многихъ). *Де це так грязею позаляпувалися?* Харьк. у.

Позама́зувати, вую, еш, *гл.* Замазать (во множествѣ).

Позамальо́вувати, вую, еш, *гл.* Закрасить (во множествѣ).

Позама́нювати, нюю, еш, *гл.* Заманить (многихъ).

Позамерза́ти, за́ємо, ете, *гл.* Замерзнуть (о многихъ, о многомъ). *У погрібі і квас, і капуста, і огірки—усе позамерзало.* Васильк. у.

Позамика́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Запереть (во множествѣ). *Позамикали і церкву, і цвинтарь, і зійшли на кладвище.* Кв. *Як у церквах та в коморах замки замикаються, так щоб нашим ворогам зуби і губи позамикало.* Драг. 38. 2) Заключить, запереть (многихъ). *Позамикали всіх парубків у холодну.* Харьк. 3) Преградить (многимъ).

Позамика́тися, ка́юся, єшся, *гл.* 1)=**Позамикати**. *Дівка позамикалась і лягла спать.* Грин. I. 199. 2) Запереться (о многихъ). *А люде бідні в селі, неначе злякані ягнята, позамикались у хатах.* Шевч. 544.

Позамя́кувати, кую, еш, *гл.*=**Позамикати**. *У мене ворота позамикувані.* Мил. 57.

Позамі́нювати, нюю, еш, *гл.* Замѣнить, промѣнять.

Позаміра́ти, ра́ємо, ете, *гл.* Замереть (о многихъ).

Позаміта́ти, та́ю, еш, *гл.* Замести (во множествѣ). *Ой коли б мені та, Господи, ранесенько встати, ой щоб тії два слідочки та й позамітати.* Чуб. V. 63.

Позаміча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Замѣтить, примѣтить (во множествѣ).

Позамі́шувати, шую, еш, *гл.* Замѣшать (во множествѣ).

Позамліва́ти, ва́ємо, ете, *гл.* Ослабѣть, изнуриться (о многихъ).

Позамовка́ти, ка́ємо, ете, *гл.* Замолкнуть (о многихъ).

Позамовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Заговорить (болѣзни во множествѣ).

Позамока́ти, ка́ємо, ете, *гл.* Замокнуть (во множествѣ).

Позамордо́вувати, вую, еш, *гл.* Замучить (многихъ).

Позаморо́жувати, жую, еш, *гл.* Заморозить (многихъ).

Позаморо́чувати, чую, еш, *гл.* Заморочить, одурить (многихъ).

Позамо́рювати, рюю, еш, *гл.* Заморить (многихъ).

Позамо́тувати, тую, еш, *гл.* Замотать (многихъ). *Позамотував руки у вірьовки.* Стор. МПр. 133.

Позамо́чувати, чую, еш, *гл.* Замочить (во множествѣ).

Позамо́щувати, щую, еш, *гл.* Замостить; покрыть (во множествѣ).

Позаму́лювати, люю, еш, *гл.* Занести иломъ (во множествѣ). *І була б трава, та позамулювало.* Канев. у.

Позаму́люватися, люємося, єтеся, *гл.* 1) Быть занесеннымъ иломъ (во множествѣ). *Над річкою городи позамулювались.* 2) Натереть себѣ шею ярмомъ (о волахъ). *Воли позамулювались, до треба... волам шиї парить, щоб погоїлись.* Рудч. Ск. I. 171.

Позаму́рзувати, вую, єш, *гл.* Замуслить, испачкать (многихъ). *А діти, як опудала, позамурзувані ходять.* Г. Барв. 285.

Позаму́рзуватися, зуємося, єтеся, *гл.* Замуслиться, запачкаться (о многихъ). *Ой як же ви позамурзувалися, діточки!* Харьк.

Позамуро́вувати, вую, єш. *гл.* 1) Задѣлать камнемъ, кирпичемъ (во множествѣ). *Де були вікна,—позамуровував.* 2) Засыпать снѣгомъ; покрыть окна слоемъ снѣга и льда. Мир. ХРВ. 57. *Мороз вікна позамуровував.* Сим. 232. *Деякі хати зовсім позаносило, позамуровувало.* Мвр. Пов. I. 112.

Позаму́чувати, чую, єш, *гл.* Замучить измучить (многихъ). *Вони обидва такі катюги: жінок своїх чисто позамучували.* Харьк. у.

Позаму́чуватися, чуємося, єтеся, *гл.* Замучиться, измучиться (о многихъ). *Позамучуєтесь, танцюючи.* Драг. 343.

Позанево́люватн, люю, єш, *гл.* Лишить свободы (многихъ).

Позанедбо́вувати, вую, єш, *гл.* Оставить безъ вниманія (многихъ), пренебречь (многимъ). *Старосвітські звичаї позанедбовували.* К. (О. 1861. VI. 31).

Позанеду́жувати, жуємо, єте, *гл.* Заболѣть (о многихъ).

Позанеха́ювати, ха́юю, єш, *гл.*=**Позанедбовувати.**

Позані́чний, а, е. Позавчерашній. Вх. (Желех.).

Позано́сити, шу, сиш, *гл.* То-же, что и **занести́**, но во множествѣ.

Позано́чувати, чую, єш, *гл.* Замѣтить, сдѣлать замѣтки, записать (во множествѣ). *Позбірав докупи, що позаночувано у себе в шпаргалах.* Ном. Передм. II.

Позану́жуватися, жуємося, єтеся, *гл.* Заскучать, затосковать (о многихъ). *Дай їм по коню, нехай проїздяться, бо вони молоді, позанужувались.* Чуб. II. 257.

Позану́здувати, дую, єш, *гл.* Зануздать (многихъ). *Позануздуй обох коней.* Харьк.

Позао́рювати, рюю, єш, *гл.* Запахать (во множествѣ).

Позаохо́чувати, чую, єш, *гл.* Привлечь къ чему, поощрить (многихъ).

Позапада́ти, да́ємо, єте, *гл.* Впасть, запасть (о многихъ). *Глибоко позападали у лоб його очі.* Стор. МПр. 129.

Позапако́вувати, вую, єш, *гл.* Упаковать (во множествѣ).

Позапа́лювати, люю, єш, *гл.* Зажечь, поджечь (во множествѣ). *Свічі позапалювані.* Грин. III. 147.

Позапа́рювати, рюю, єш, *гл.* Запарить (во множествѣ).

Позапаску́джувати, джую, єш, *гл.* Загадить (во множествѣ).

Позапеча́тувати, тую, єш, *гл.* Запечатать (во множествѣ).

Позапива́ти, ва́ємо, єте, *гл.* Запить (о многихъ). *Позапивали причастя.* Богодух. у.

Позапи́лювати, люю, єш, *гл.* Запылить (во множествѣ). *Коні в їх потомлені, одежа й тороки позапилювані.* К. ЧР. 3.

Позапина́ти, на́ю, єш, *гл.* 1) Завѣсить, затянуть (напр. тканью—во множествѣ). *Нічим ні позапинати дірок, ні позатикати.* Г. Барв. 20, 21. 2) Застегнуть; сколоть (во множествѣ).

Позапи́сувати, сую, єш, *гл.* Записать (во множествѣ). *Все, що йому трапилося позаписувати на селі.* Левиц. Пов. 237. *Всіх позаписував.* Драг. 141.

Позапи́суватися, суємося, єтеся, *гл.* Записаться (о многихъ).

Позапи́тувати, тую, єш, *гл.* Спросить (многихъ).

Позапиха́ти, ха́ю, єш, *гл.* Запихнуть, засунуть (во множествѣ). *Позапихав злидні в боклаг.* Драг. 414.

Позапі́знюватися, нюємося, єтеся, *гл.* Опоздать, запоздать (о многихъ).

Позапіка́ти, ка́ю, єш, *гл.* Запечь (во множествѣ).

Позапіка́тися, ка́ємося, єтеся, *гл.* Запечься (во множествѣ). *Як саджіют квочку... нічо під тоті чіс не юдит сі печи в тій хаті, бо би сі т... піками курята в яйцьох.* ЕЗ. V. 82.

Позапіра́ти, ра́ю, єш, *гл.* Запереть (во множествѣ).

Позапла́кувати, кую, єш, *гл.* Заплакать что (во множествѣ). *Чорні кудрі позачісувані, чорні очі позаплакувані.* Чуб. V. 995.

Позапла́куватися, куємося, єтеся, *гл.* Быть заплаканнымъ (о многихъ); быть

смоченнымъ отъ дождя (объ окнахъ). *Позаплакувались вікна.* Харьк.

Позапли́скувати, кую, еш, *гл.* Прибить поверхность почвы дождемъ (во множествѣ). *Дощі позаплíскували землю.* Зміев. у.

Позапли́тувати, тую, еш, *гл.* Заплесть (во множествѣ) *Коси у дрібушки позаплітувані.* Зміев. у.

Позаплíшувати, шую, еш, *гл.* То же, что и **заплíшити,** но во множествѣ.

Позапло́джувати, джую, еш, *гл.* Расплодить, развести (во множествѣ).

Позапло́джуватися, джуємося, єтеся, *гл.* Расплодиться, завестись (во множествѣ).

Позаплу́тувати, тую, еш, *гл.* Запутать (во множествѣ).

Позаплу́туватися, ту́ємося, єтеся, *гл.* Запутаться (во множествѣ).

Позапльо́вувати, вую, еш, *гл.* Заплевать (во множествѣ). *Позапльовував їм очі та й пішов.* Харьк. у.

Позаплю́щувати, щую, еш, *гл.* Закрыть, зажмурить (глаза—преимущественно о многихъ). *Не дивіться, позаплющуйте очі, а я скажу, як можна буде дивиться.* Харьк. у.

Позапля́млювати, люю, еш, *гл.* Запятнать (во множествѣ).

Позаповза́ти, за́ємо, єте, *гл.* Заползти (о многихъ).

Позаповіда́ти, да́ю, еш, *гл.* 1) Договорить (во множествѣ). *Жидів з горілками позаповідає аж з Вижниці.* Федьк. 2)= **Позаказувати.** Вх. Уг. 260.

Позапога́нювати, нюю, еш, *гл.* Загадить, осквернить (во множествѣ).

Позаполíскувати, кую, еш, *гл.* Замыть, полоща (во множествѣ). *Побіжи, дочко, на річку, позаполіскуй сорочки Семенкови.* Славяносерб. у.

Позаправля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что и **запра́вити,** но во множествѣ.

Позапрацьо́вувати, вуємо, єте, *гл.* Заработать (о многихъ).

Позапрова́джувати, джую, еш, *гл.* То-же, что и **запрова́дити,** но во множествѣ. *Куди всі ножі позапроваджував? Ні одного не знайду.* Богодух. у.

Позапро́дувати, дую, еш, *гл.* Запродать, продать (во множествѣ).

Позапро́шувати, шую, еш, *гл.* Пригласить (многихъ). *Гляди ж, стара, щоб було що їсти й пити, бо я на храм багато людей позапрошував.*

Позапряга́ти, га́ю, еш, *гл.* Запрячь (во множествѣ). *Воли позапрягають.* Грин. III. 50. *Мої коні воронії да позапрягані стоять.* Чуб. V. 534.

Позапряда́ти, да́ємо, єте, *гл.* Заработать прядепіемъ (о многихъ).

Позапуска́ти, ка́ю, еш, *гл.* То-же, что и **запуска́ти,** но во множествѣ.

Позапуха́ти, ха́ємо, єте, *гл.* Запухнуть (о многомъ). *І доки ви спатимете? Вже аж позапухали од спання.* Харьк. у.

Позара́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **зара́лити,** но во многихъ мѣстахъ.

Позарандо́вувати, вую, еш, *гл.* Заарендовать (во множествѣ). *Позарандовували всі козацькі ріки.* К. Кр. 16.

Позара́ни, *нар.* Послѣзавтра. *Позарани будеме мати сьвято Спаса.* Вх. Лем. 452.

Позаржа́влювати, влюємо, єте, *гл.*= **Позаіржавлювати.**

Позарива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Зарыть (во множествѣ). *Як у нас корови погинули, так не дозволили й шкури поздирати, так і позаривали.* Славяносерб. у.

Позарíвнювати, нюю, еш, *гл* Заравнять (во многихъ мѣстахъ). *Заміси глини та позарівнюй ямки в доліві.* Черниг. у.

Позарíка́тися, ка́ємося, єтеся, *гл.* Дать зарокъ (о многихъ). *Це ті йдуть, що позарікалися горілку пити.* Богод. у.

Позаробля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Задѣлать (во множествѣ).

Позаро́джувати, джую, еш, *гл.* Уродить (во множествѣ).

Позароста́ти, та́ємо, єте, *гл.* Зарости (во множествѣ). *Позаростали стежки і доріжки травою зеленою.* Мет. 56.

Позаро́шувати, шую, еш, *гл.* Замочить росой (во множествѣ).

Позаро́шуватися, шуємося, єтеся, *гл.* Замочиться росой (о многихъ). *Позарошувалися наші хлопці, аж тече з їх.* Харьк.

Позару́бувати, бую, еш, *гл.* Зарубить (во множествѣ).

Позару́чувати, чую, еш, *гл.* Обручить (многихъ).

Позаса́джувати, джую, еш, *гл.* Засадить (во множествѣ).

Позасва́тувати, тую, еш, *гл.* Посватать (многихъ).

Позасвíдчувати, чую, еш, *гл.* Засвидѣтельствовать (во множествѣ).

Позасві́чувати, чую, еш, *гл.* Зажечь (во множествѣ). Св. Л. XII. 35. *На селі вже світло позасвічувано.* Ком. I. 4.

Позасвíчуватися, чуємося, єтеся, *гл.* Зажечься (во множествѣ). *Сами свічі позасвічувалися.* Ни.

Позасе́джуватися, джуемося, етеся, *гл.*=Позасиджуватися.

Позаси́джуватися, джуемося, етеся, *гл.* Засидѣться (о многихъ). *Не по своїй волі позасиджувалися* (дівчата). О. 1861. XI. 100.

Позасила́ти, ла́ю, еш, *гл.* 1) Заслать (во множествѣ). 2) Сослать (многихъ). *Десь у Сібір їх позасилали за те, що церкву обікрали.* Харьк. у.

Позасина́ти, на́емо, ете, *гл.* Заснуть (о многихъ). *Позасинали ченці, а Танський не спить.* О. 1861. VIII. 30.

Позаси́нювати, нюю, еш, *гл.* Слишкомъ насинить бѣлье. *Позасинювала сорочки, аж глянути гидко.* Васильк. у.

Позасипа́ти, па́ю, еш, *гл.* 1) Засыпать (во множествѣ). 2) Заснуть (о многихъ). *Діточки позасипають.* Чуб. V. 795.

Позасипа́тися, па́емося, етеся, *гл.* Заспаться (о многихъ). *Довю протирали очі... дуже таки позасипались.* Стор. МПр. 117.

Позасипля́ти, ля́емо, ете, *гл.*=Позасипати 2. *Бідні діти, де сиділи, там і позасипляли, вечері дожидаючи.* Харьк. у.

Позаси́пувати, пую, еш, *гл.* Позасипати 1. *У мене ворота позамикувані, жовтим піском позасипувані.* Мил. 57.

Позасиха́ти, ха́емо, ете, *гл.* Засохнуть (о многихъ). *У крови волосся позасихало.* Макс.

Позасіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Засѣять (во множествѣ). *Чорнії роллі позасівають.* Грин. III. 50. *Ой дівчино та Марусечко, позасівай свої стежечки то рутою, то м'ятою.* Мет. 228.

Позасіда́ти, да́емо, ете, *гл.* Занять мѣсто, сѣвъ (о многихъ). *Ходи до хати та що з'їдж! Війшов до хати, позасідали.* Драг. 412. *Вже до обіду позасідали.* Драг. 353.

Позасіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Засѣчь (многихъ).

Позасі́ювати, сі́юю, еш, *гл.*=Позасівати.

Позаска́кувати, куемо, ете, *гл.* То-же, что и заско́чити, но о многихъ.

Позаска́лювати, люю, еш, *гл.* Занозить (во множествѣ).

Позаскле́плювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и засклепити 1—4, но во множествѣ.

Позаскоро́джувати, джую, еш, *гл.* Забороновать во многихъ мѣстахъ.

Позасли́нювати, нюю, еш, *гл.* Заслюнить (во множествѣ).

Позасли́нюватися, нюемося, етеся, *гл.* Заслюниться (о многихъ).

Позаслоня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Заслонить, закрыть, завѣсить во многихъ мѣстахъ. *Робили вони, позаслонявши вікна од двору.* Левиц. I. 188.

Позаслужбо́вий, а, е. Внѣслужебный. Желех.

Позаслу́жувати, жуемо, ете, *гл.* Заслужить, заработать (о многихъ). *Чи богато ж ви в Києві позаслужували?* Кіев. у.

Позаслу́хуватися, хуемося, етеся, *гл.* Заслушаться (о многихъ).

Позасма́жувати, жую, еш, *гл.* 1) Зажарить (во множествѣ). *Гусей зо троє треба буде засмажити.—Позасмажуємо!* 2) Заправить масломъ, изжареннымъ съ лукомъ (многое).

Позасмальцьо́вувати, вую, еш, *гл.* Засалить (во множествѣ). *Ну, та й позасмальцьовував ти обидва рукава!* Полт.

Позасма́лювати, люю, еш, *гл.* Обжечь, опалить (во множествѣ). *Йде чоловік з десяток пішо без ратищ і без усього, а тілько колки позасмалювали та й ідуть.* ЗОЮР. I. 253.

Позасме́рджуватися, джуемося, етеся, *гл.* Протухнуть, испортиться (во множествѣ). *Наламали тілько перепелиць, що сі їм позасмерджували.* Гн. I. 33.

Позасми́кувати, кую, еш, *гл.* Задергать (многихъ).

Позасмі́чувати, чую, еш, *гл.* Засорить (во множествѣ).

Позасмо́лювати, люю, еш, *гл.* Засмолить (во множествѣ). *Мабуть дороге дуже вино, що пляшки позасмолювані.* Кіев. у.

Позасму́чувати, чую, еш, *гл.* Опечалить (многихъ). *Усіх ти, синку, позасмучував, отак недобре живучи.* Харьк. у.

Позасму́чуватися, чуемося, етеся, *гл.* Опечалиться (о многихъ). *Усі товариші його позасмучувалися, як почули про його лихо.*

Позасно́вувати, вую, еш, *гл.* 1) Основать (во множествѣ). 2) Заткать (паутиной во многихъ мѣстахъ). *Павутиною павуки позасновували.* Г. Барв. 285.

Позасоло́джувати, джую, еш, *гл.* Подсластить (во множествѣ).

Позасоро́млюватися, люемося, етеся, *гл.* Застыдиться (о многихъ). *Позасоромлювалися наші дівчата.*

Позаспоко́ювати, ко́юю, еш, *гл.* Успокоить (многихъ). *На превелику силу то тим, то сим позаспокоював їх.* Богодух. у.

Позаспокóюватися, кóюємося, єтеся, *гл.* Успокоиться (о многихъ).

Позаставáти, стаю, єш, *гл.* Застать (многихъ). *Усіх дома позаставав, тільки дядька Петра не було, так я тітці Марині сказав.* Славяносерб. у.

Позаставля́ти, ля́ю, єш, *гл.* 1) Заставить (во множествѣ). 2) Заложить (во множествѣ). *Яка була одежинка, всю позаставляв шинкареві.* Кіев. у.

Позастановля́ти, ля́ю, єш, *гл.*=**Позаставляти.** *Пропив і худобу всю, позастановляв, що можна було.* О. 1862. VI. 29.

Позастéлювати, люю, єш и **позасти́лувати, лую, єш,** *гл.* Застлать (во множествѣ). *Всі столи вам позастелювані.* Грин. III. 147. *Тесовії столи позастилувані.* Грин. III. 142.

Позастібáти, бáю, єш, *гл.* Застегнуть (во множествѣ). *Дала їм усім білі сорочки і новими стьонжками позастібала.* Чуб. II. 405.

Позастóювані. Застоявшіеся. *Ой прийшов до нової стоянки, а вже його воронконі позастоювані.* Гол. I. 116.

Позастрóмлювати, люю, єш, *гл.* Воткнуть (во множествѣ).

Позастру́гувати, гую, єш, *гл.* Застрогать (во множествѣ).

Позастрявáти, ряємó, єтé, *гл.* Застрянуть (во множествѣ). *Иродову греблю прорвала вода і вози там позастрявали.* О. 1862. I. 34.

Позасувáти, вáю, єш, *гл.* Засунуть, задвинуть, впихнуть (во множествѣ). *Бульбу садили так: ішов з колом, робив тим колом ямки, в ямки кидав бульбу та й колом позасував і вже.*

Позасу́джувати, джую, єш, *гл.* Засудить, осудить (многихъ). *Куди ж їх позасуджували?—Аж у Сібір.* Васильк. у.

Позасу́кувати, кую, єш, *гл.* Засучить (во множествѣ). *Позасукували по локоть рукава.* К. (ЗОЮР. II. 205).

Позасу́шувати, шую, єш, *гл.* Засушить (во множествѣ). *Нащо ти так пироги позасушувала? Пироги добрі, як м'якенькі, и то засушила, аж торохтять.* Богод. у.

Позатáскувати, кую, єш, *гл.* Затащить, затянуть (во множествѣ).

Позатáювати, тáюю, єш, *гл.* Утаить (во множествѣ).

Позатвéрджувати, джую, єш, *гл.* Утвердить (во множествѣ).

Позатикáти, кáю, єш, *гл.* 1) Заткнуть (во множествѣ). *Уші наче позатикані.* Свм. 235. 2) Воткнуть, водрузить (во множествѣ). *Позатикав прапорі.* К. ЦН. 309.

Позати́куватися, куюся, єшся, *гл.* Утыкать, украсить себѣ голову цвѣтами. *Бувало, позатикуємося квітками.* Богод. у.

Позати́ллю, *нар.* Сзади. *А молода Марусенька позатиллю йде.* Гол. I. 54.

Позатирáти, рáю, єш, *гл.* Затереть (во множествѣ). *Позатирай оте, що поналивала.* Кіев. у.

Позатихáти, хáємо, єте, *гл.* Затихнуть (о многихъ). *В людських хатах все було позатихає, все посне.* Левиц. I. 116.

Позатікáти, кáємо, єте, *гл.* Затечь (во множествѣ). *Погано стіжки складені, позатікали.* Харьк. у.

Позатíсувати, сую, єш, *гл.* Затесать (во множествѣ). *Уже кілля позатісував.* Черниг.

Позатлівáтися, вáємося, єтеся, *гл.* Затлѣться (во множествѣ). *Положила дров у піч, щоб на завтра висохли, а вони позатлівалися.*

Позатóвкувати, кую, єш, *гл.* То-же, что и затовкти́, но о многихъ. *Чи страву вже позатовкувала?* Харьк. у.

Позатóмлювати, люю, єш, *гл.* Истомить, изнурить (многихъ).

Позатопля́ти, ля́ю єш, *гл.* 1) Затопить водою (во множествѣ). *Не клади гнізда у вершині Дністра: у вершині Дністра вода прибуває, вона тобі жалю понаробляє, вона твої дітки позатопляє.* Чуб. V. 876. 2) Затопить (печи).

Позатóптувати, тую, єш, *гл.* Затоптать (во множествѣ).

Позáторік, *нар.* Въ позапрошломъ году. *Твою долю, моя доню, позаторік знала.* Шевч.

Позатори́шній, я, є. Позапрошлогодній. *Позаторішню весну його лихий поніс чогось за Десну.* Греб. 383.

Позатóчувати, чую єш, *гл.* Закатить, завезти (экипажи куда). *Вози у возівню позаточував.*

Позатри́мувати, мую, єш, *гл.* Задержать (во множествѣ).

Позатру́шувати, шую, єш, *гл.* Засыпать чѣмъ во многихъ мѣстахъ). *Бач, як змили долівку! Позатрушуй піском або попілом.* Богодух. у.

Позатру́ювати, ру́юю, єш, *гл.* Заразить (многихъ). *Ми не знали, що в їх короста, та й давали їм цебра, так вони й нас позатруювали: на всіх чисто короста напала.* Черниг. у.

Позатяга́ти, га́ю, еш, *гл.* 1) Затянуть (во множествѣ). *Люльки позатягують та купами ходять кругом дівчат.* Кв. 2) **Очі позатяга́ло.** Глаза ввалились. Левиц. Пов. 100.

Поза́уш, *нар.*=Позавуш. Желех.

Позахарчо́вувати, вую, еш, *гл.* Заморить голодомъ, плохимъ кормомъ (многихъ). *Пішли наші корови по руках, зробились такі позахарчовувані.* Г. Барв. 54.

Позахлю́пувати, пую, еш, *гл.* Забрызгать (во множествѣ). *Де це ви так сорочки позахлюпували?* Богодух. у.

Позахлю́пуватися, пуємося, етеся, *гл.* Забрызгаться (о многихъ). *Як підемо по воду та як почнемо одна на одну хлюпати, позахлюпуємось так, що аж тече.* Богодух. у.

Позахляга́ти, га́ємо, ете, *гл.* Отощать, ослабѣть (о многихъ). *Позахлявали так, що не можуть одтяти до його гласу.* Грин. III. 349.

Позахо́вувати, вую, еш, *гл.* Запрятать (во множествѣ). *Так позаховує, що вже ніхто без неї не знайде.* Черниг. у.

Позахо́дити, димо, дите, *гл.* То-же, что и **зайти́**, но о многихъ или о многомъ. *Козаки після побиванок під Кумейками, на Говтві і Старициі позаходили до якого часу в Московщину.* Стор. МПр. 60. *Так плакали за ним батько і мати, що трохи в голову не позаходили.* Чуб. I. 250.

Позахо́дитися, димося, детеся, *гл.* То-же, что и **зайти́ся**, но о многихъ или о многомъ. Также: поссориться (о многихъ). *На другий день щось сі позаходили, а він побив і жінку.* Гн. II. 113.

Позахоло́джувати, джую, еш, *гл.* Застудить (во множествѣ).

Позахоло́днювати, нюємо, ете, *гл.* Простыть, остыть (во множествѣ). *Позахолоднювала страва.* Константиногр. у.

Позахо́плювати, люю, еш, *гл.* Захватать (во множествѣ). *Де краща земля, то багачі позахоплювали.* Харьк. у.

Позацвіта́ти, та́ємо, ете, *гл.* 1) Зацвѣсть (во множествѣ). *Сади позацвітають.* Мил. 207. 2) Заплѣснѣвѣть (во множествѣ). *У його меди позацвітали.* Чуб. V. 735.

Позацвіта́тися, та́ємося, етеся, *гл.*= **Позацвітати.** *На полиці паляниці позацвітались.* Чуб. V. 1171.

Позацві́тувати, туємо, ете, *гл.*=**Позацвітати.** *Ой прийшов до своєй пивниці, а вже ж вина, пива позацвітувані.* Гол. I. 116.

Позаціло́вувати, вую, еш, *гл.* Зацѣловать (многихъ).

Позацько́вувати, вую, еш, *гл.* Затравить собаками (многихъ). *Двоє цуценяток було, так же сусідські діти своїми собаками позацьковували.* Богодух. у.

Позачаро́вувати, вую, еш, *гл.* Очаровать, зачаровать (многихъ).

Позачи́нювати, нюю, еш, позачиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Затворить (во множествѣ). *Царські врата позачинювані.* Грин. III. 147. *Позачиняйте віконниці.* Ком. II. 83. *Воротечка позачиняні.* Мил. Св. 33.

Позачи́туватися, туємося, етеся, *гл.* Зачитаться (о многихъ).

Позачі́плювати, люю, еш, *гл.* Зацѣпить (во множествѣ).

Позачі́сувати, сую, еш, *гл.* Зачесать (во множествѣ). *Чорні кудрі позачісувані.* Чуб. V. 995.

Позачі́суватися, суємося, етеся, *гл.* Зачесаться (о многихъ). *Дивись, як гарно всі дівчата позачісувались, а ти патлата.* Харьк. у.

Позашива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Зашить (во множествѣ). *Позашивай розпірки в сорочці.* Богодух. у.

Позашива́тися, ва́ємося, етеся, *гл.* Зашиться (во множ.).

Позашильо́вувати, вую, еш, *гл.* Задѣлать шалевками во многихъ мѣстахъ.

Позашмо́ргувати, гую, еш, *гл.* Затянуть (петли и пр. во множествѣ).

Позашпи́люватн, люю, еш, *гл.* Сколоть, заколоть, зашпилить (во множествѣ).

Позащі́пувати, пую, еш, *гл.* То-же, что и **защіпну́ти**, но во множествѣ. *У нас двері позащіпувані.* Мил. 104.

Позба́вити, влю, виш, *гл.* Лишить. *Най ся багач не хвалить, що мя Гандзі позбавить.* Чуб. V. 39. *Бодай ти, мати, в світі не жила, що ти Ганнусі життя позбавила.* Чуб. V. 54.

Позба́витися, влюся, вишся, *гл.* Лишиться.

Позбавля́ти, ля́ю, еш, *гл.* 1) Умертвить (многихъ). *Багацько позбавляв Буняка таким способом людей.* Драг. 204. 2) Лишить многихъ.

Позбива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и **зби́ти**, но о многихъ или о многомъ. *Баран роги позбивав.* Мнж. 6. *Всіх нехай із глудзу позбиває.* К. Дз. 44.

Позбива́тися, ва́ємося, етеся, *гл.* Сбиться, спутаться (о волосахъ). *А як пішла до свекрухи, то й набралась муки: позби-*

вались мої кудрі в горох'яні струки. Грин. III. 301.

Позбира́ти, ра́ю, еш, *гл.*=**Позбірати.**

Позбиткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Плохо поступить съ кѣмъ, обидѣть кого; повредить что. *Позбиткував худобу.* Вх. Зн. 51.

Позбиткува́тися, ку́юся, ешся, *гл.*—**з ко́го.** Обидѣть кого.

Позбіга́ти, га́ємо, ете, *гл.* Сбѣжать (о многихъ). *З двора й собаки наші позбігали.* Г. Барв. 54.

Позбіга́тися, га́ємося, етеся, *гл.* Сбѣжаться (о многихъ). *Діти з цілого села позбігалися.* Чуб. *От хлопці позбігались.* ЗОЮР. I. 76.

Позбіра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Собрать (во множествѣ). *Шатнувся миттю сам із хати своїх троянців позбірати.* Котл. Ен. I. 30. *Ой роспустив вівці, та не позбіраю.* Мет. 108.

Позбіра́тися, ра́ємося, етеся, *гл.* Собраться (о многихъ). *Ще не всі солдати позбірались.* Кв.

Позбо́втувати, тую, еш, *гл.* Взболтать (во множествѣ).

Позбува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Сбыть (во множествѣ). *Подушки і рядна, усе позбувала зи царство небесне Марусі і за душу свою й Наумову.* Кв.

Позбуджа́ти, джа́ю, еш и позбу́джувати, джую, еш, *гл.* Разбудить (многихъ).

Позбуджа́тися, джа́ємося, етеся и позбу́джуватися, джуємося, етеся *гл.* Проснуться (о многихъ). *Позбуджалися, поставали.* Гн. I. 162.

Позбудо́вувати, вую, еш, *гл.* Построить (во множествѣ).

Позбужа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Позбуджати.** *Ранніх солов'їв позбуджала.* Чуб. V. 588.

Позбу́тися, бу́дуся, дешся, *гл.* 1) Избавиться. *Позбутись лиха.* Рк. Левиц. 2) Потерять. *І молодощів своїх, краси своєї, всього позбулася.* Г. Барв. 276.

Позва́ти, зву́, зве́ш, *гл.* Позвать. *Та позвала дівчинонька козаченька в гості.* Мет. 90.

Позверхо́вний, а, е. Поверхностный.

Позверхо́вно, *нар.* Поверхностно.

Позвива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Свить (во множествѣ).

Позвика́ти, ка́ємо, ете, *гл.* Привыкнуть (о многихъ). *Чи вже позвикали ваші дівчата в городі жити?* Кіев. у.

Позвиса́ти, са́ємо, ете, *гл.* Свѣситься (во множествѣ). *Заснув п'яний на возі, ноги аж до колеса позвисали* Черниг. у.

Позвичайні́шати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться вѣжливѣе, улучшиться по своему поведенію. *Був розбишака на все село, а в руках подержано його — позвичайнішав, став м'який, хоть в ухо бий.* Конот. у.

Позві́нчувати, чую, еш, *гл.* Повѣнчать (многихъ).

Позві́рчувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **звірчувати,** но во множествѣ.

Позві́ювати, ві́юю, еш, *гл.* Свѣять, сдуть (во множествѣ). *Із шпилів сніг позвіювало так, що гола земля.* Славяносерб. у.

Позво́дити, джу, диш, *гл.* То-же, что и **звести́,** но о многихъ или многомъ. *Заходилась тоді смерть біля песиголовців... чисто їх позводила з світу.* Драг. 2. *Усе наше добро позводив.* Г. Барв. 473. *Зажив собі Іван спокійненько, позводивши своїх ворогів.* Чуб. II. 568.

Позво́дитися, димося, дитеся, *гл.* То-же, что и **зве́стися,** но о многихъ или многомъ. *Позводилося панів багато,—панувати ні з чого.* Зміев. у.

Позво́зити, жу, зиш, *гл.* Свезти (во множествѣ). *Позвозили люде мішки до того млина молоти.* Харьк.

Позво́лити. См. **Позволяти.**

Позво́литися, люся, лишся, *гл.* Испросить, получить позволеніе. *Хлопці молодії, може погуляти которому хочеться, до дівчат кортить,—нехай же піде котрий без відома, що не позволиться у Палія, то вже й не вернеться.* Драг. 204.

Позволя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **позво́лити, лю, лиш,** *гл.* Позволять, позволить. *Я люблю дівчину та й мислю її взяти; не позволяють вороженьки, ще й рідная мати.* Чуб. V. 137.

Позвору́шувати, шую, еш, *гл.* Сдвинуть, расшевелить, всколыхнуть (во множествѣ).

Позву́жувати, жую, еш, *гл.* Съузить (во множествѣ). *Усім би добре пошито, тільки рукава широкі—треба позвужувати.* Кіев. у.

Позв'я́зувати, зую, еш, *гл.* Связать (во множествѣ).

Позв'язуватися, зуємося, етеся, *гл.* Связаться (о многихъ). *Всі кости мертві позв'язувались сухими жилами.* Левиц. I. 91.

Позга́дувати, дую, еш, *гл.* Вспомнить (многихъ, о многомъ). *Боже, яке давнє ми сьогодні позгадували.* Харьк. у.

Позганяти, наю, еш, *гл.* Согнать (многихъ). *Позганяй граків.* Драг. 413.

Позгасати, саємо, єте, *гл.* Погаснуть, потухнуть (во множествѣ).

Позгинати, наю, еш, *гл.* Согнуть (во множествѣ).

Позгинивати, ваємо, єте, *гл.*=**Погнити.**

Позгнущатися, щаюся, ешся, *гл.* Погнушаться. *Не позгнущайтесь вислухать нас.* Кв.

Позгоджуватися, джуємося, єтеся, *гл.* Согласиться (о многихъ).

Позгодовувати, дую, еш, *гл.* Вскормить (многихъ). *Діток позгодовували і худоби придбали.* Г. Барв. 8.

Позголювати, люю, еш, *гл.* Сбрить (о многихъ). *Наші старі позголювали бороди та й думають, що помолодчали.*

Позгонити, ню, ниш, *гл.* 1) Согнать съ мѣста (многихъ); согнать въ одно мѣсто. *Уже й овець позгонили.* Мир. ХРВ. 39. 2) Взогнать (многихъ). *Позгонив воли на гору.*

Позгортати, таю, еш, *гл.* Свернуть (во множествѣ). *Позгортай одежу та поховай у скриню.* Кіев. у.

Позгортатися, таємося, єтеся, *гл.* Свернуться (во множествѣ).

Позгрібати, баю, еш, *гл.* Сгресть (во множествѣ). *Позгрібай солому.* Харьк. у.

Позгрібувати, бую, еш, *гл.*=**Позгрібати.** *Усе позмітувано, позгрібувано, чи кізяк, чи трісочка.* Г. Барв. 193.

Позгромаджувати, джую, еш, *гл.*= **Позгрібати.**

Позгублювати, люю, еш, *гл.* Растерять.

Поздавати, даю, єш, *гл.* Сдать (во множествѣ). *Поздавали хлопців у некрути.* Богодух. у.

Поздавлювати, люю, еш, *гл.* Сдавить (во множествѣ).

Поздаровувати, вую, еш, *гл.* Надарить. *Поздаровували люде погорільцям усякого хліба чимало.* Волч. у.

Поздвигати, гаю, еш. *гл.* Сдвинуть (во множествѣ). *Таке каміння, що насилу з місця поздвигали.* Славяносерб. у.

Поздержувати, жую, еш, *гл.* Удержать, сдержать (многихъ).

Поздирати, раю, еш, *гл.* Содрать (во множествѣ). *І який то дурень поздирав кору з дерева.* Черниг. у.

Поздиратися, раюся, ешся, *гл.* Содраться.

Поздихати, хаємо, єте, *гл.* Издохнуть (о многихъ). *Воли поздихать.* Чуб. V. 26.

Поздірря, ря, *с.* Кострика. *Будемо поздір'я трясти, на рушники прясти.* Гол. IV. 380.

Поздіймати, маю, еш, *гл.* То-же, что и зняти, но о многихъ или многомъ.

Поздмухувати, хую, еш, *гл.* Сдуть (во множествѣ).

Поздоровити. См. **Поздоровляти.**

Поздоровитися, влюся, вишся, *гл.*= **Поздоровкатися.** *Увійшов, не поздоровився, не привітався.* Ез. V. 184.

Поздовжний, а, е=**Подовжний.** *По дорозі від Теплика до Кам'янок єсть поперечний яр і поздовжний видолинок.* Св. Л. 306.

Поздоровіти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться здоровымъ, выздоровѣть. *Бив мене чоловік, кости поломив, а я лягла, полежала, встала, ззіла, вола, кабана... і допіро поздоровіла.* Чуб. V. 1140. *Жінка попова поздоровіла.* Драг. 63.

Поздоровішати, шаю, еш, *гл.*=**Поздоровшати.** *Спасибі невістці, я за нею поздоровішала.* Кіев у.

Поздоровкати, каю, еш, *гл.* Пожелать здоровья при привѣтствіи, выпиваніи водки и пр. Вх. Зн. 21.

Поздоровкатися, каюся, ешся, *гл.* Поздороваться. Васильк. у.

Поздоровлення, ня, *с.* Поздравленіе.

Поздоровляти, ляю, еш, сов. в. **поздоровити, влю, виш,** *гл.* 1) Давать, дать здоровья (употребляется преимущ. въ сов. в.). *Десь мій милий чорнобривий та в степу ночує. Як в степу при дорозі,—поздоров же його, Боже!* Чуб. V. 15. 2) Поздравлять, поздравить. *Чом ти... не поздоровиш його? Адже бачиш, він заручився.* Котл. НП. 386. *Кішку Самійла поздоровляли.* АД. І. 219. **Поздоровити днем.** При встрѣчѣ поздравить съ настоящимъ днемъ. ЗОЮР. І. 48.

Поздоровшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться здоровѣе. Г. Барв. 13. *Він мені каже не їсти того й того, а я на злість наїмся та поздоровшаю.* Левиц І. 136.

Поздрене, ня, *с.* Видъ, видѣніе. *З того веселого поздрені і пахущого повітри так заспокоївся.* Гн. ІІ. 77.

Поздувати, ваю, еш, *гл.* Сдуть (во множествѣ). *Будем дути так, щоб всі гори і ліса поздувать, щоб скрізь рівно було.* Чуб. ІІ. 15.

Поздумувати, мую, еш, *гл.* Вспомнить

(многое). *Став здумувати та писати, що в йою дома є. Усе, усе поздумував.* Чуб. II. 18.

Поздýрювати, рюю, еш, *гл.* Обмануть, одурачить (многихъ).

Позеленúти, ню́, ни́ш, *гл.* Сдѣлать зеленымъ. *Не жди весни—святої долі! Вона не зійде вже ніколи садочок твій позеленить.* Шевч. 654.

Позеленúтися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Окраситься въ зеленый цвѣтъ. *На траві позелениться полотно.* Міус. окр.

Позеленíти, ні́ю, еш, *гл.* Позеленѣть.

Пóзеленуватий, а. е. Зеленоватый, не вполнѣ зрѣлый. *Яблука ще позеленуваті.* Харьк.

Позéмний, а, е. Горизонтальный. Желех.

Позéмно, *нар.* Горизонтально. Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Позернúти, ню́, ни́ш, *гл.* Дать крупное зерно хлѣбу. *Як би Господь позернив просо!* Зміев. у.

Позернúтися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Уродить съ хорошимъ зерномъ. *Добре ж, як позерниться добре гречка.* Кролев. у.

Позживáти, ва́ємо, ете, *гл.* Прожить (о многихъ). *Ми з бабою вік позживали.* Лебед. у.

Позжинáти, на́ю, еш, *гл.* Сжать (во многихъ мѣстахъ). *Як вже іет усе позжинают, то лишіют трохи „на оборіг“, аби юробці ззіли.* ЕЗ. V. 86.

Поззивáти, ва́ю, еш, *гл.* Созвать (о многихъ). *Ой на то ж я вас усіх поззивав, щоб медом-вином усіх пошутував.* Чуб. V. 449.

Поззувáти, ва́ю, еш, *гл.* Снять обувь (во множествѣ).

Позивáка, ки, *об.* Сутяга. *Ну й позивáка ж він!* Лохв. у.

Позивáльник, ка, *м.* Истецъ, тяжущійся, ведущій процессъ. Полт.

Позивáння, ня, *с.* Привлеченіе къ суду, судебный процессъ.

Позивáти, ва́ю, еш, *гл.* Привлекать къ судебной отвѣтственности, предъявлять искъ къ кому, судиться съ кѣмъ. *Позиваєте мене і в рокове свято на... суд.* К. Кр. 37. *Ой пішов міщанин міщаночку позивати, присудили старі люде добре попрохати.* Чуб. V. 1075.

Позивáтися, ва́юся, ешся, *гл.* Судиться, предъявлять искъ къ кому. Прилуц. у.

Позúка, ки, *ж.* 1) Заемъ, кредитъ. *Дайте, будьте ласкаві, в позику, чи то на одробіток хоч з в'язку.* Грин. II. 208. *Коня у позику не давай.* 2) Долгъ. *Батька й матір у такі позики втопив, що й ушей не видно.* Г. Барв. 506.

Позирáти, ра́ю, еш, сов. в. **позирнýти, ну́, не́ш,** *гл.* Смотрѣть, посмотрѣть, глянуть. *Да поглядаю, да позираю да на ту чорну хмару.* Мет. 85. *Позирнувши на них гнівно, рече чоловікові.* Ев. Мр III. 5.

Позичáйло, ла, *м.* Заимодавецъ, кредиторъ; ростовщикъ. К. (Желех.).

Позичáти, ча́ю, еш, сов. в. **позúчити, чу, чиш,** *гл.* 1)—**у кóго.** Занимать, занять, брать, взять въ долгъ. *Ой піду я до сусіда воза позичати.* Мет. 12. 2)—**кому́.** Одолжать, одолжить кому, давать, дать въ долгъ. *Одна бере і другим позичає, а друга не бере й другим не дає.* Ком. II. 50.

Пóзичка, ки, *ж.*=**Позика.** *Позичка босоніж ходить.* Ном. № 10618. *Заспівав би—був голосок, та позички ззіли.* Шевч.

Позіпáти, па́ю, еш, *гл.* Погорланить. *Позіпай довше, то я тобі затулю рота!*

Позíр, зóру, *м.* 1) Видъ. *Ось візьміть оцю диню; позір гарний у неї.* Волч. у. 2) **На позíр.** На взглядъ. *Так як на позір, то це масло наче таке саме, як і те.* Пирят. у. **І на позíр нема́.** Совсѣмъ нѣтъ. *І на позір немає кавунів, а сіяв густо.* Волч. у. 3)—**да́ти** Обратить вниманіе, наблюдать, присматривать. Вх. Лем. 452.

Позíрка, ки, *ж.* Вниманіе, наблюденіе. **Позíрку ма́ти**=**Позір дати.** Вх. Лем. 452.

Позіскáкувати, куємо, ете, *гл.* Соскочить (о многихъ). *Слуги позіскакували з постелі.* Левиц. I. 518.

Позіхáти, ха́ю, еш, *гл.* 1) Зѣвать. *Протирав очі, позіхав, хрестячи рот за кожним разом* Левиц. 2) О вѣтрѣ: дуть по временамъ. *Утомилась заверюха, де-де позіхає.* Шевч.

Позіхáтися, ха́ється, *гл. безл.* Зѣваться. *Ляжмо спати... вже й мені часто позіхається.* Г. Барв. 78.

Пóзіхи, хів, *м. мн.* Зѣвота. *Позіхи напали.* Черк. у.

Позіхóдитися, димося, дитеся, *гл.* Сойтись. *А тим час[illegible] позіходилось народу вже чимало.* Кв.

Позіцýнок, нка, *м.* Родъ заплаты изъ куска овчины съ шерстью, прикрѣпляемый кожевниками въ [illegible]омъ мѣстѣ, гдѣ на выдѣлываемой ов[illegible]нѣ находится лысина. МУЕ. I. 75.

Поз'їдáти, да́ю, еш, *гл.* 1) Съѣсть (верхній слой, вершокъ у растенія) (во

множествѣ). *Вона в нас як кішка: сметанку з глечиків поз'їдає, вершечки поспиває.* Харьк. у. *Корова вскочила у садок і поз'їдала щепи молоденькі.* Харьк. у. 2) Разъѣсть. *Кайдани руки-ноги поз'їдали.* АД. I. 94.

Поз'їзджа́ти, джа́емо, ете, *гл.* Съѣхать, уѣхать (о многихъ). *Були річки — повсихали, були кращі—поз'їзджали.* Чуб. V. 540.

Поз'їзджа́тися, джа́емося, етеся, *гл.* Съѣхаться (о многихъ). *Та поз'їзджались та пани та стали сумувати.* АД. II. 65

Поз'їзджувати, джую, еш, *гл.* Испортить ѣздой. *Вже ж твої ворон-коні та поз'їзджувані.* Гол. I. 116.

Позла́зити, зимо, зите, *гл.* 1) Слѣзть (о многихъ). *Декотрі позлазили вниз.* Левиц. I. 90. *Брати позлазили з дуба.* Драг. 340. 2) Взлѣзть (о многихъ). *Хлопці позлазили на дерева. Позлазим на дуба та переночуєм.* Драг. 340.

Позла́мувати, мую, еш, *гл.* Сломать (во множествѣ). *Якась недобра душа вишеньки мені позламувала.* Богодух. у.

Позлега́ти. См. **Позлягати.**

Позлёжуватися, жуемося, етеся, *гл.* Слежаться (о многомъ). *У його жупани та позлежувалися.* Чуб. V. 735.

Позлива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Слить (во множествѣ). *Позливала недоїдки в миску і дав мені їсти.* Богодух. у.

Позли́гувати, гую, еш, *гл.* То-же, что и злигáти, но о многихъ.

Позлидніти, ні́ю, еш, *гл.* Обѣднѣть. Черном.

Позли́зувати, зую, еш, *гл.* Слизать (во множествѣ). *Сонечко позлизує сніг де з яких горбиків на піску.* Кв.

Позли́тка, ки, *ж.*=**Ожеледиця.** Вх. Лем. 452

Позлíплювати, плюю, еш, *гл.* Слѣпить (во множествѣ).

Позлíплюватися, плюемося, етеся, *гл.* Слѣпиться, склеиться (во множествѣ). *Тісно посажала паляниці, бач, як позліплювались.* Богодух. у.

Позліта́ти, та́емо, ете, *гл.* 1) Слетѣть. *Кури позлітали з сідала.* 2) Взлетѣть. *Глянь, півні позлітали аж на хату та й там б'ються.*

Позліта́тися, та́емося, етеся, *гл.* Слетѣться (о многихъ). *Чорти... позліталиcь увечері.* Мнж. 127.

Позлíтка, ки, *ж.* 1) Позументъ. Уман. у. См. **Позлотка.** 2) Сусальное золото. Грин. III. 507.

Позло́та, ти, *ж.*=**Поволота.**

Позло́тець, тця, *м.* Мишура, сусальное золото. См. **Позлітка.** Вх. Лем. 452.

Позлоти́стий, а, е. Золоченый. *Із під поли позлотистий недолимок виньмає* ЗОЮР. I. 206. Объ одеждѣ: шитый золотомъ. *Слуги в барвах позлотистих гулять по ринку.* К. Досв. 21.

Позлоти́ти, лочу́, ти́ш, *гл.*=**Позолотити.** *Взяла вона чубок бервінку позлотила.* Ез. V. 96.

Позло́тка, ки, *ж.*=**Позлітка 1.** *Позлотку із чистою комура воздирав.* АД. I. 250.

Позлу́щувати, щую, еш, *гл.* То-же, что и злу́щити, но во множествѣ.

Позлу́щуватися, щуюся, ешся, *гл.* То-же, что и злу́щитися, но во многихъ мѣстахъ.

Позляга́ти, га́емо, ете, *гл.*=**Полягати.** *Спать позлягають.* Чуб. V. 795.

Позмага́ти, га́ю, еш, *гл.* Одолѣть (многихъ). *Сон позмагав усіх.*

Позмага́тися, га́юся, ешся, *гл.* Поспорить, поссориться. *За що позмагались?— За масляні вишкварки.* Ном. № 3513.

Позмалёвувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и змалёвати, но во множествѣ.

Позма́нювати, нюю, еш, *гл.* Сманить (многихъ). *Ота городська пройда багато дівчат позманювала, щоб ішли в город.* Кіев. у.

Позма́хувати, хую, еш, *гл.* Смахнуть, сместь (во множествѣ).

Позмере́жувати, жую, еш, *гл.* То-же, что и змере́жити, но во множествѣ.

Позмерза́тися, за́емося, етеся, *гл.* Примерзнуть другъ ко другу (во множествѣ). Чо́боти позмерза́лися. Промокшая кожа сапогъ замерзла.

Позмива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и зми́ти, но во множествѣ. *Позмивай лави.* Харьк. г. *Позмивала дітям голови.* Богодух. у.

Позмива́тися, ва́емося, етеся, *гл.* То-же, что и зми́тися, но о многихъ.

Позмика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Свести судорогой (во множествѣ). *Позмикало йому і руки й ноги.*

Позми́лювати, люю, еш, *гл.* Смылить (во множествѣ). *Усе мило позмилювали.* Богодух. у.

Позмина́ти, на́ю, еш, *гл.* Смять (во множествѣ). *Діти... подушки позминали.* Чуб. V. 65.

Позмíнювати, нюю, еш, *гл.* Измѣнить

(во множествѣ). *За нових панів усе не так стало, як за старих було, усе позмінювали.* Харьк. у.

Позмірювати, рюю, еш, *гл.* Измѣрить (во множествѣ).

Позмітáти, тáю, еш, *гл.* Сместь (во множествѣ).

Позмíтувати, тую, еш, *гл.* 1)=**Позмітати**. *Усе позмітувано, позгрібувано.* Г. Барв. 193. 2) Сбросить съ чего (во множествѣ). *Пішов, тото позмітував з себе, іде... обідраний.* Гн. I. 52.

Позмíшувати, шую, еш, *гл.* Смѣшать (во множествѣ).

Позмовкáти, кáемо, ете, *гл.* Смолкнуть (о многихъ). *Позмовкали пісні на селі.* Г. Барв. 122. *Голоси.. позмовкали.* Г. Барв. 308.

Позмовляти, ляю, еш, *гл.* Сговорить (многихъ).

Позмокáти, кáемо, ете, *гл.* Измокнуть (о многихъ). *Ну, вже ж і позмокали ми сьогодні, і рубця сухого нема.* Богодух. у.

Позмордóвувати, вую, еш, *гл.* Измучить, изнурить (многихъ).

Позморóжувати, жую, еш, *гл.* Заморозить (многихъ). *Ця зіма багато людей позморожувала.*

Позмóрщувати, щую, еш, *гл.* Поморщить (во множествѣ).

Позмóрщуватися, щуемося, етеся, *гл.* Сморщиться о многихъ).

Позмóтувати, тую, еш, *гл.* Смотать (во множествѣ).

Позмóчувати, чую, еш, *гл.* Измочить, смочить (по множествѣ).

Позмурóвувати, вую, еш, *гл.* Сдѣлать изъ камня, кирпича (во множествѣ).

Пóзна, ни, *ж.*=**Шкода** 1. *Глядіт, щоб кінь позни не наробив.* Вх. Зн. 51.

Познавáти, паю, éш, сов. в. **познáти**, знáю, еш, *гл.*=**Пізнавати**, **пізнати**. ЗОЮР. I. 210. *Вийди, мати, з хати познавати дитяти.* Мет. 171.

Познайóмити, млю, миш, *гл.* Познакомить.

Познайóмитися, млюся, мишся, *гл.* Познакомиться.

Познáка, ки, *ж.* Мѣтка, знакъ, примѣта *Хиба під вечір або дуже зраня можна здогадатись, що там села, бо дим зніметься, а другої познаки нема,—сказано, в яру.* Св. Л. 72. *Познаки нема.* НВолын. у.

Познакóмити, млю, миш, *гл.*=**Познайомити**.

Познакóмитися, млюся, мишся, *гл.*=**Познайомитися**. *А знаєш, як я познакомився з тим Хоцінським?* Левиц. I. 145.

Познáменуватися, нуюся, ешся, *гл.* Приложиться (къ священному предмету). Драг. 237. *У Лаврі на мощі познаменувався.* Чигир. у.

Познáти. См. **Познавати**.

Познáтися, нáюся, ешся, *гл.*=**Пізнатися**.

Познаття, тя, *с.* Узнаваніе, узнаніе, распознаваніе. Вх. Уг. 260.

Познахóдити, джу, диш, *гл.* Найти (во множествѣ). *Прадід усе те познаходив.* Мнж. 133.

Познахóдитися, димося, дитеся, *гл.* Найтись (во множествѣ). *Усе познаходилося, що в їх покрадено.* Черниг. у.

Позначáти, чáю, еш, сов. в. **позначи́ти**, чý, чи́ш, *гл.* Обозначать, обозначить; намѣчать, намѣтить. Маркев. 121. *Цибулькою позначила, петрушкою притрусила.* Чуб. V. 796.

Позначáтися, чáюся, ешся, сов. в. **позначи́тися**, чýся, чи́шся, *гл.* 1) Обозначаться, обозначиться. 2) Сдѣлаться, стать замѣтнымъ. Левиц. ПЙО. I. 482. *I не позначилось ні трохи, а скілько уже брали.* Иногда прямо въ значеніи: уменьшиться на видъ. *Наче і їмо не сито, а сала в бодні дуже позначилось.*

Позневажáти, жáю, еш, *гл.* То-же, что и **зневáжити**, но многихъ.

Позневóлювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **зневóлити**, но многихъ.

Позни́щувати, щую, еш, *гл.* Уничтожить (во множествѣ).

Позни́щуватися, щуемося, етеся, *гл.* Уничтожиться (во множествѣ).

Позніве́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **знівечити**, но многихъ, или многое. Желех.

Познімáти, мáю, еш, *гл.* Снять (во множествѣ). *Познімали страву і поставили оріхи на стіл.* Кв. *Познімай сорочки з тину,—вже посохли.* Харьк. *От ми й стали коло шляху і шапки познімали.* ЗОЮР. I. 253.

Познобúти, блю, биш, *гл.* Поморозить. *Картоплі познобило.* Лебед. у.

Познóсити, шу, сиш, *гл.* То-же, что и **знести́**, но во множествѣ. *Вода... позносила млини.* Левиц. I. 127. *Позносивши мішки в комору... посідали.* Кв. *Позносили ото вони з воза свої клунки.* Драг. 174.

Позно́сювати, сюю, еш, *гл.*=**Позносити.** *Позносювали* (снопи). Грин. I. 111.

Познуща́тися, ща́юся, ешся, *гл.* Поиздѣваться.

По́зо́в, зву и **позо́ву**, *м.* Искъ, тяжба. *Не знайду на свічку, а на позов—як біс дасть.* Ном. № 7374. *Я просив його, щоб без позову зняв комору з моеї землі, так він не слуха.* Новом. у.—**да́ти, заложи́ти.** Возбудить процессъ. *Пан возний позов дасть.* Котл. Ен. IV. 48.

Позодяга́ти, га́ю, еш, *гл.* Одѣть (многихъ). *Він за свої гроші усіх дітей її позодягав.* Васильк. у.

Позоли́ти, лю́, лиш, *гл.* Побучить. *Позич мені попілу, а то в мене не стане сорочки позолить.* Харьк.

Позоло́та, ти, *ж.* Позолота. *Твоя голова не до позолоти.* Чуб. I. 242. *Позолота була вся витерта.* Левиц. I. 293.

Позолоти́ти. См. **Позолочувати.**

Позолоті́ти, ті́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться похожимъ на золото, пріобрѣсть цвѣтъ золота, пожелтѣть. Каменец. у. *Колос позолотів* Г. Барв. 147.

Позоло́тка, ки, *ж.* Сусальное золото. Гол. Од. 60.

Позоло́чувати, чую, еш, сов. в. **позолоти́ти**, лочу́, тиш, *гл.* Золотить, позолотить. *Що в голуба та сизая голова, а в голубки позолочувана.* Мет. 26. *Голубонько мій, коли б же ти жив, я б твої крила позолотила.* Чуб. V. 246.

Позомлі́ва́ти, ва́ємо, ете, *гл.* То-же, что и **зомлі́ти**, но о многихъ.

Позору́вати, рую, еш, *гл.* Обращать вниманіе. См. **Позір.** Вх. Лем. 452.

Позо́брювати, рюю, еш, *гл.* Вспахать (во множествѣ).

Позоря́ти, ря́ю, еш, *гл.*? *Ой всі поля самарські позоряли, тільки вони не зоряли, що в річки Самарки, а в кринички Салтанки, де три терни дрібненьких, де два байраки зелененьких.* Мет. 437.

Позостава́тися, таємо́ся, ете́ся, *гл.* Остаться (о многихъ). *Не стало вже ставать і сала, а тільки самі грінки позоставались.* ЗОЮР. I. 290. *От і сі діти, що позоставались живі... чогось вже мізерніють.* Левиц. I. 139.

Позоста́ти, та́ну, неш, *гл.* Остаться. *Нема милого, позостала туга.* Гол. I. 370.

Позоста́тися, та́нуся, не́шся, *гл.* Остаться. *Умер, умер пан полковник і грізная мова, позостались кінь вороний і ясная зброя.* Чуб. V. 317.

Позострі́ва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Встрѣтить (многихъ и не разомъ).

Позострі́ча́ти, ча́ю, еш, *гл.*=**Позострівати.**

Позотлі́ва́ти, ва́ємо, ете, *гл.* Истлѣть (о многихъ).

Позохо́чуватися, чуємося, етеся, *гл.* Проявить охоту, желаніе, согласиться что либо сдѣлать (о многихъ).

Позра́джувати, джую, еш, *гл.* Измѣнить (о многихъ, многомъ).

Позра́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **зра́лити**, но во многихъ мѣстахъ.

Позрахо́вувати, вую, еш, *гл.* Счесть (во множествѣ).

Позрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Сорвать (во множествѣ). *Почала вона рвати на собі усе, що було, та подавати йому. Позривала й те усе.* Чуб. II. 413.

Позрина́ти, на́ємо, ете, *гл.* Вынырнуть, всплыть на поверхность (во множествѣ). *Помочила коноплі та мабуть погано придавила, а вони й позринали.* Харьк. у.

Позрі́внювати, нюю, еш, *гл.* Сравнять (во множествѣ).

Позрі́зувати, зую, еш, *гл.* Срѣзать (во множествѣ). *Баба маківки позрізувала.* Грин. II. 86.

Позріка́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Отказаться (отъ многаго, о многихъ).

Позрі́ти, рю́, риш, *гл.* Посмотрѣть, взглянуть. *Позри, Єлена, на он ту гору.* Гол. IV. 523.

Позро́джувати, джую, еш, *гл.* Родить (многихъ).

Позроста́ти, та́ємо, ете, *гл.* Вырасти (о многихъ).

Позроста́тися, та́ємося, етеся, *гл.* Срастись (во множествѣ). *Кущі глоду, терну і шипшини позростались ніби.* Стор. М. Пр. 110, 111.

Позро́шувати, шую, еш, *гл.* Оросить (во множествѣ).

Позро́щувати, щую, еш, *гл.* Вырастить (многихъ).

Позру́бувати, бую, еш, *гл.* Срубить (во множествѣ). *Де яка деревина була,—все позрубував.* Пирят. у.

Позруйно́вувати, вую, еш, *гл.* Разорить, разрушить, развалить (во множествѣ).

Позру́шувати, шую, еш, *гл.* То-же, что и **зру́шити**, но о многомъ.

Позряжа́ти, жа́ю, еш, *гл.* То-же, что и **зряжа́ти**, но во множествѣ. *Позряжав своїх дочок та й не надивиться на їх.* Борз. у.

Позса́джувати, джую, еш, *гл.* То-же, что и **зсади́ти**, но во множествѣ. *Узяв та й позсаджував дітей на віз.* О. 1861. V. 71.

Позса́пувати, пую, еш, *гл.* Срубить многія растенія при полотьѣ.

Позсила́ти, лаю, еш, *гл.* То-же, что и **зісла́ти**, но о многихъ.

Позсипа́ти, па́ю, еш, *гл.* Ссыпать (во множествѣ). *В мішечки позсипай* (горох). Г.-Арт. (О. 1861. III. 93).

Позсиха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Изсохнуть (во множ.). *Були річки,—позсихали.* Чуб. V. 539.

Позсиха́тися, ха́емося, етеся, *гл.* Ссохнуться (во множествѣ). *Не еретичі його й постоли! як же позсихались!... Насилу нацупив.* О. 1862. II. 26.

Позсіда́ти, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и **зсі́сти**, но о многихъ.

Позсіда́тися, да́емося, етеся, *гл.* Скиснуть, створожиться (во множествѣ).

Позсіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Срубить (во множествѣ). *Велика була буря... Дощ комиші позсікав, як шаблею.* МВ. I. 141.

Позска́кувати, куемо, ете, *гл.* То-же, что и **зско́чити**, но о многихъ. *Позскакували як опечені.* Харьк. у.

Позсо́вувати, вую, еш, *гл.* Сдвинуть (во множествѣ). *Спершу густо, мов їх* (хати) *одну до другої хто позсовував, щоб було затишніше й тепліше, а далі рідче.* Мир. Пов. II. 83.

Позсо́вуватися, вуемося, етеся, *гл.* Сдвинуться (о многихъ).

Позста́рюватися, рюемося, етеся, *гл.* Состариться (о многихъ).

Позсу́кувати, кую, еш, *гл.* Ссучить (во множествѣ).

Позуби́ти, блю́, биш, *гл.* 1) Зазубрить; сдѣлать зазубрины. *Позубили мені сокиру. Ой десь мене Господь Бог не простив, що я у неділю серпи позубив.* АД. I. 81. 2) Сдѣлать зубцы. *Позубила комір і чохлу.*

Позуби́тися, блю́ся, бишся, *гл.* Иззубриться. *Шабля позубилась.* ЗОЮР. I. 96.

Позубцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.*=**Позубити 2**. *Оце вже тобі сорочку попрутикувала і позубцювала в поділках.* Кіев. у.

Позу́жувати, жую, еш, *гл.* Съузить (во множествѣ).

Позуро́чувати, чую, еш, *гл.* Сглазить (многихъ). *Дітей мені позурочувала.* Богодух. у.

Позустріва́ти, ва́ю, еш, *гл.*=**Позострівати**.

Позустріча́ти, ча́ю, еш, *гл.*=**Позострічати**.

Позці́плювати, плюю, еш, *гл.*—**зу́би, ру́ки**. Стиснуть, сжать (во множествѣ). *Позціплювали зуби та й лежать як неживі.*

Позчі́плювати, плюю, еш, *гл.* Сцѣпить одно съ другимъ (во множествѣ).

Позчі́плюватися, плюемося, етеся, *гл.* Сцѣпиться другъ съ другомъ, переплестися другъ съ другомъ. *Верби понагинались над водою, позчіплювались зеленими верхами.* Левиц. I. 62.

Позшива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Сшить (во множествѣ). *Вони* (Адам і Ева) *позшивали листи з липи, позакривались.* Чуб. I. 146.

Поз'я́зувати, ся, зуюся, ся, еш, ся, *гл.*=**Позв'язувати, ся**.

Поина́кшати, шаю, еш, *гл.* Измѣниться. *Садок сей у вас зараз поинакшав би.*

Поізба́вити, влю, виш, *гл.*=**Позбавити**. *А ти мене поізбавив любого спокою.* Гол. I. 323.

По́їд, ду, *м.* Съѣденіе. **По́їдом** **ї́сти** Заѣдать. **В по́їд**. Сколько можно съѣсть. *На луках паші не в поїд.* Лебед. у.

Поїда́йло, ла, *м.* Обжора.

Поїда́ти, да́ю, еш, сов. в. **поі́сти, ім, їси́**, *гл.* Поѣдать, поѣсть, съѣдать, съѣсть; пожирать; уничтожать, уничтожить. *Його врожай голодний поїдає.* К. Іов. 11. *Каже* (вовк): „*Отепер я вас поїм*". Рудч. Ск. I. 7. *Зілля сухе огонь поїда.* Полт. г.

Поїди́нок, нку, *м.*=**Поединок 1**. *А звечора уночі сходилися багачі, стали раду радити, кою в некрути взяти: поїдинки не брати, будем лани орати; чинчового не брати, будем лани сівати.* Чуб. V. 981.

Поїдка, ки, *ж.* Количество, необходимое на разъ для ѣды. *У нас хліба ще на одну поїдку буде.* Волч. у.

Поїдна́ння, ня, *с.* и пр.=**Поеднання** и пр.

По́їзд, ду, *м.* Свадебный поѣздъ, свадебная процессія. ХС. VII. 428, 429. Грин. III 438. Хотя бы даже женихъ и шелъ со своей свитой, все же эта процессія называется **поїзд**. МУЕ. I. 125. (Полт. г.). *Молодий збірає поїзд і їде до молодої.* Грин. III. 430. Ум. **По́їздонько**.

Поїздо́вий, а, е. Относящійся къ свадебному поѣзду. *Пісні поїздові співають дружки і свашки.* Грин. III. 479.

По́їздонько, ка, *м.* Ум. отъ **поїзд**.

Поїзжа́нин, на, *м.* Участвующій въ свадебномъ поѣздѣ, въ свад. процессіи. МУЕ. III. 92. *Як станудь поїзжане ужє в мо-*

лодої на дворі, то дружки... співають їм. О. 1862. IV. 27. *А зза гори поїзжане на шлях виїзжають.* Шевч. 455.

Поїзжáти, жáю, еш, *гл.* Ѣздить, разъѣзжать. *Дев'ятеро коней водить, на десятім поїзжає.* Грин. III. 591. *Наш панонок молоденький на конику поїзжав, до двору женчиків займає.* Чуб. III. 239.

Поїсти. См. **Поїдати.**

Поїстися, їмся, їся, *гл.* Погрызться. *Свої собаки поїлися.* Ном. № 9448.

Поїхати, їду, деш, *гл.* Поѣхать. *Сідлай, козаче, коня вороного, та поїдем вінчатися до попа чужого.* Чуб. V. 137. *Поїдьмо, кажу, дідусю, в ліс, да нарубаєм дров.* ЗОЮР. I. 229.

Пóйда, ди, *ж.*=**Побігайка.** *А, а, пойда! чужа мати пойда, а нашая пані, ходить у жупані.* Макс. (1849). 105.

Пойменувáти, нýю, еш, *гл.* Поименовать. *Росказав, де його хата стоїть, пойменував сусід своїх.* МВ. (О. 1862. I. 77).

Пойнятú, йму́, меш, *гл.*=**Поняти.** Грин. III. 534.

Покáвкати, каю, еш, *гл.* Покричать (о воронѣ).

Покадúти, джу́, диш, *гл.* Покадить. *Я тютюном покадила, а редькою споминала.* Чуб. V. 562.

Покáз, зу, *м.* 1) Указаніе. *Добре заходимись по німецькому показу.* Шевч. 2) Показъ. *Взяла та положили на блюдо троє кошеняти та й унесла на показ.* Рудч. Ск. II. 91.

Показáння, ня, *с.*=**Показанщина 1.**

Показáнщина, ни, *ж.* 1) Плата отъ винокуреннаго котла. 2) Особничество, отдѣленіе себя отъ общества. Поп. 68.

Показáти, ся. См. **Показувати, ся.**

Показúти, кажу́, зиш, *гл.* Испортить. *Дощ показить дорогу.* Шух. I. 81. *Чарівниця таки показит маржину.* Ез. V. 61.

Показúтися, зимося, зитеся, *гл.* Взбѣситься (о многихъ).

Показнúй, á, é. Видный, представительный. *Таке не показне: ні з очей, ні з плечей.* Ком. П. 148. *Одначе він з себе дуже показний, здоровий.* Левиц. Пов. 38.

Покáзність, ности, *ж.* Видъ, красивая наружность.

Покáзувати, зую, еш, *гл.* 1) Показывать, показать, указывать, указать. *Сидимо в садку, він мені показує: „Дивись, яка вода чиста“.* МВ. II. 26. *Ой там дівчина жито жала, доріженьку показала.* Чуб. V. 373. *А чому ж не зумію?—каже дівчина.—Раз мені покожете, панімаТко, а другий і сама знатиму.* Рудч. Ск. II. 56. *Не плач, Катерино, не показуй людям сльози.* Шевч. 2) *безл.* **Покáзує.** Кажется. *З обличчя більш двадцяти літ їй не показувало.* Сн. Л. 65.

Покáзуватися, зуюся, єшся, сов. в. **показáтися, жуся, жешся,** *гл.* 1) Показываться, показаться, появляться, появиться. *Вона його як хвицне! так, що йому і свічки у очах показались.* Рудч. Ск. I. 7. *Бач, мабуть злякався, що не показався.* Шевч. 290. 2) Казаться, показаться. Драг. 43. *Дивись, котора гуска тобі показується красна, ту й лови.* Грин. I. 46.

Покáзчик, ка, *м.* Указатель. Ном. Од. вид. II. *Показчик до приказок.* Ном.

Покалаву́рити, рю, риш, *гл.* Покараулить.

Покаламу́тити, чу, тиш, *гл.* Помутить.

Покалатáти, тáю, еш, *гл.* Позвонить; постучать въ колотушку. *Покалатай трохи, а я піду в хату погріюся.* Черниг. у.

Покалíчити, чу, чиш, *гл.* Искалѣчить (многихъ). К. ЧР. 358. *А він в кущах ноги покалічив.* Рудч. Ск. II. 160.

Покаля́ти, ляю, еш, *гл.* Запачкать. *На ніч треба хату мести: як прийде Мати Божа з анголами, то щоб ніг не покаляла.* ХС. VII. 418. *Ой устели, молода дівчино, рушничками двір, щоб не покаляв червоних чобіток, золотих підків.* Чуб. V. 397.

Покаля́тися, ля́юся, єшся, *гл.* Испачкаться, запачкаться.

Покаменíти, покам'янíти, нíємо, єте, *гл.* Окаменѣть (о многихъ). *Він за двері та Онилку й веде за руку. Ми й покаменіли.* Г. Барв. 210. *Вони обидві й покам'яніли.* Мнж. 134.

Покаменувáти, нýю, еш, *гл.* Побить каменьями. *Народ покаменує нас.* Ев. Л. XX. 6.

Поканю́чити, чу, чиш, *гл.* Поклянчить. *Ти думаєш, що як довше поканючиш, так і дам.* Богодух. у.

Покáпати, паю, еш, *гл.* Покапать; закапать. *Як роса та до схід сонця, покапали сльози.* Шевч. 74.

Покаплу́нити, ню, ниш, *гл.* Выхолостить (многихъ).

Покáпостити, пощу, стиш, *гл.* Изгадить (во множествѣ).

Покапотíти, почу́, тúш, *гл.* Закапать.

Покарáння, ня, *с.* Наказаніе, казнь.

Покарáти, рáю, еш, *гл.* Наказать. *Бог*

все бачить, а вже разом покарае на тім світі. Ном. № 52.

Покарбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Изрѣзать нарѣзами; украсить вырѣзанной орнаментировкой. *Сволок гарний, дубовий, штучно покарбований.* К. ЧР. 37.

Покарбуля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Бросить палку такъ, чтобы она пошла колесомъ, ударяясь о землю то однимъ, то другимъ концемъ (въ игрѣ въ плаз). Желех.

Покарбути́ти, бучу́, ти́ш, *гл.*=**Покарбуляти.** Kolb. I. 196.

Покарлю́чити, чу, чиш, *гл.* Согнуть, искривить. *Чого це тут дерева такі покарлючені?* Харьк. у.

Покарта́ти, та́ю, еш, *гл.* Побранить. *Словами покартай його, а не бий.* Ном. № 3872.

Покасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Упразднить (во множествѣ).

Поката́ти, та́ю, еш, *гл.* 1) Покатать, повозить. 2) Быстро поѣхать. *О. Гервасій покатав льодом, тільки паламар поньокує.* Св. Л. 95.

Поката́тися, та́юся, ешся, *гл.* Покататься. *От, покаталися—привели додому того коня.* Рудч. Ск. І. 164.

Покатува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Подвергнуть истязанію, помучит . *Ой, ой він мене... покатує.* Чуб. V. 617.

Покатулятися, ляюся, ешся, *гл.* Покатиться. Вх. Уг. 260.

Покахи́кати, каю, еш, *гл.* Покашлять.

Покацу́бнути, немо, нете, *гл.* Окоченѣть (о многихъ). *Ну мороз! поки доїдемо, то й покацубнемо.*

Покача́ти, ча́ю, еш, *гл.* 1) Покатать. *Глянь, як кішка: покачає лапкою клубок та й кине, а тоді знов.* 2) Покатать (бѣлье). *Покачай сорочки.* 3) Раскатать тѣсто. *Покачай коржі.* 4) Повалять. *Собака не ззість, не покачаєши.* Посл. 5) О бѣшеной собакѣ: свалить и покусать (собаку). *Як собаку покачає дурна собака, то та собака покусана біжить сама такого зілля шукати од сказу.* Грвн. II. 20.

Покача́тися, ча́юся, ешся, *гл.* 1) Покататься, поваляться. *Кінь покачався на траві.* 2) Побѣжать. *Текля... покачалась до його, крикучи: „Татко! тат-ко!“* Св. Л. 10.

Пока́шляти, ляю, еш, *гл.* Покашлять. *Покашляв днів зо два, а це вже й годі.* Черниг. у.

Пока́яння, ня, *с.* Покаяніе. *Єдного скарання десятьом покаяння.* Ном. № 3907.

Пока́ятися, ка́юся, ешся, *гл.* Покаяться. *Покаявся злодій у ягодах.* Ном. № 2250.

По́квап, пу, *м.* Поспѣшность. Желех.

Поква́питися, плюся, пишся, *гл.* 1) Поспѣшить, поторопиться. 2) Польститься. *Але не багато значних панів поквапилось до неї в гості.* Левиц. І. 491.

Поква́пний, а, е. Поспѣшный.

Поква́пність, ности, *ж.*=**Поквап.**

Поква́пно, *нар.* Поспѣшно.

Поква́сити, шу, сиш, *гл.* Поквасить.

Покваснíти, нíю, еш, *гл.* Скиснуть.

Поква́снути, ну, неш, *гл.*=**Поквасніти.**

Поквили́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Поплакать. 2) Покричать (о нѣкоторыхъ звѣряхъ и птицахъ).

Поквíкати, каю, еш, *гл.* Повизжать (о свиньѣ).

Поквíльно, *нар.* 1)=**Покволом.** 2) Свободно, льготно. *Не знаю, як у вас, каже, а в нас дак і геть то стало поквільно панським.* О. 1862. VI. 58.

Поквітча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Украсить цвѣтами.

Поквóкати, каю, еш, *гл.*=**Поквоктати.**

Поквокта́ти, кчу́, чеш, *гл.* Поклохтать (о насѣдкѣ); поквакать глухо (о лягушкѣ).

Поквóлом, *нар.* Медлено. *Спускався він із скель покволом.* Мкр. Г. 14. *Іде собі покволом.* МВ. І. 41.

Покепкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Посмѣяться надъ кѣмъ. *Дай, Боже, щоб ні догадались брат з брата в чім покепкувать.* Котл. Ен. III. 65.

Покерува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Поуправлять.

По́ки, *нар.* Пока, покамѣсть. *Поки діда, поти й хліба.* Лебед. у. *Поти пряла, поки й задрімала.* Рудч. Ск. II. 14. *Поки-м тебе не любила, була-м як голубка.* Чуб. V. 13. **О-по́ки.** Вотъ до какихъ поръ. *Мені в спавку о-поки.* Зміев. у. **По́ки світа, по́ки со́нця.** Во вѣкъ, никогда. *Поки світа, поки сонця не прилетимо.* Мил. 136.

Покива́ння, ня, *с.* Киваніе. *Зробив притчу з нас в язиціх, покивання глави в людях.* К. Псал. 106.

Покива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Покивать. *Назад подивилась, покивала головою та й заголосила.* Шевч. 74.

Покида́ти, да́ю, еш, сов. в. **поки́нути, ну, неш,** *гл.* Покидать, покинуть, остав-

лять, оставить бросить. *Ой голубочок гуде, а голубка бурхоче, що голуб голубку покидати хоче.* Мет. 78. *Як дівчині не журиться,—козак покидав.* Мет. 79. *Покинь даремну думку думати, покинь нещире мене кохати.* Чуб. V. 386. *Коли покидаєш, покинь хліба їсти, а щоб тобі було тяжко сісти.* Чуб. V. 194. *Чи подобенство, мій брате, щоб я своє добро турецьке на шляху покидав?* ЗОЮР. I. 33

Покидати, даю, єш, *гл.* Бросить, оставить (во множествѣ). *Нащо ж ти діточки покидала?* Мил. 221. *В руйновищі, що люде по'дбігали, покидали мов кучугури цегли.* К. Іов. 34. **Чуби покидати.** Первоначально: остричься (о многихъ), а затѣмъ: быть взятымъ въ солдаты, такъ какъ при этомъ взятыхъ стригутъ. Г. Барв. 15.

Покидатися, даюся, єшся, *гл.* При ѣдѣ закапать одежду. Вх. Уг. 260.

Покидище, ща, *с.*=**Покидько, покидька** *Чия вона?—Ет, чия там!—покидище.* Козел. у. Слов. Д. Эварн.

Побкидь, ді, *ж.*=**Покидька**. К. (Хата, 2).

Покидька, ки, *ж.* 1) Негодный предметъ. К. (Хата, XVI). 2) Заброшенное существо женскаго рода. *Я така вбога і безталанна дівчина, покидька, чужий попихач.* Г. Барв. 381.

Покидьків, кова, ве Относящійся къ негодному предмету, существу. **Покидьків брат.** Негодный предметъ. Лебед. у.

Покидько, ка, *м.* Заброшенное существо мужескаго рода. *Ні батька, ні матері,—покидько.* Козел. у. Слов. Д. Эварн.

Покидьок, дька, *м.*=**Покидька**. Грин. I. 238.

Покинути. См. **Покидати**.

Покинутися, нуся, нешся. *гл.* Отстать (отъ стада), идя за кѣмъ ненамѣренно остаться. *О, я тебе не покинуся. Вражий баран і не покинеться.* Литин. у.

Покипіти, плю, пиш, *гл.* 1) Покипѣть нѣкоторое время. *Хай ще трохи покипить борщ.* Васильк. у 2) Свариться (во множествѣ). *Часнята покипіли в каші.* Рудч. Чп. 90. 2) О хлѣбахъ на корню: засохнуть отъ сильной жары. *Вівси так і покипіли.* Зміев. у.

Покицяння, ня, *с.* Въ игрѣ въ жмурки: прикосновеніе къ играющему. См. **Покицяти**. О. 1861. XI. Св. 38.

Покицяти, цяю, єш, *гл.*—**кого**. Въ игрѣ въ жмурки: дотронуться до кого-либо изъ играющихъ, который послѣ этого начинаетъ жмурить. О. 1861. XI. Св. 37, 38.

I. **Покій**, кою, *м.* Покой, миръ. **Дати покій, дати чистий покій.** Оставить въ покоѣ. *Дай їй покій!* Чуб. V. 273. *Та дай мені чистий покій... Я не маю коли і в голову пошкрябатись.* Св. Л. 202.

II. **Покій**, кою, *м.* Комната. *Прошу, серце, до покою, поговоримо з тобою.* Нп. *Та привели Бондарівну в покої високі.* Грин. III. 614. *А пани все по покоях ходять.* МВ. (О. 1862. III. 54). Ум. **Покоїк, покійчик.** *За тим покойом є покійчик.* Драг. 307.

Покійний, а, е. Покойный, умершій. *Загубила материну хустку, що ще од її покійної матері.* Кв.

Покійник, ка, *м.*=**Небіжчик**. *Там дзвонять по душі, там голосять по покійнику.* Кв. Ум. **Покійничок**.

Покійниця, ці, *ж.*=**Небіжчиця**. *Я згадала покійницю няньку.* Шевч. 314. Ум. **Покійничка**. Г. Барв. 424.

Покійничок, чка, *м.* Ум. отъ **покійник**.

Покійчик, ка, *м.* Ум. отъ II **Покій**.

Покіль, *нар.*=**Поки**. *Ой спи, дитя, до обіда, покіль мати з міста прийде.* Мет. 1.

Покільчитися, чуся, чишся, *гл.* Пустить ростки (о зернѣ). Черк. у.

Покінчати, чаю, єш, *гл.* Окончить (во множествѣ).

Покінчити, чу, чиш, *гл.* Окончить, закончить.

Покірливий, а, е. Смирный, кроткій. *Покірлива дитина. Душі покірливі.* К. Досв. 117.

Покірливість, вости, *ж.* Смиреніе, кротость. *Може ласкавостю своєю та покірливостю втихомирю її.* МВ. I. 28.

Покірливо, *нар.* Покорно, смиренно, со смиреніемъ. *Сповідаюсь вам щиро та покірливо.* К. ЦН. 220.

Покірне, *нар.*=**Покірно**. *Покірне одказали вони.* Оп. 75.

Покірний, а, е. Покорный, кроткій, смирный. *Покірної голови меч не йметь.* Ном. № 3305. *Покірнеє та дитятко та Мар'єчка.* Мет. 175. Ум. **Покірненький**.

Покірник, ка, *м.* Покорный кому человѣкъ. *Рятуй душу мою, Спасе: я покірник твій прихильний.* К. Псал. 198.

Покірниця, ці, *ж.* Покорная кому женщина.

Покірність, ности, *ж.* Покорность;

кротость. *Покірность твоя жизні і здоров'я мені придасть.* Котл. НІІ. 376.

Покі́рно, *нар.* Покорно, кротко. **Ум. Покірне́нько.**

Покі́с, ко́су, *м.* Покосъ. *Косарики косять, а вдівочка похожає, дрібними сльозами покоси поливає.* Мет. 315.

Покі́ст, ко́сту, *м.* Лакъ; лакированная поверхность. *Таке гладеньке, як покіст.* НВолын. у.

Покі́сть, кости, *ж.* ? *Клала бись мости з червоной покости.* Гол. II. 107. *Мостила мости жовтими покости.* Гол. IV. 409.

Покі́т, ко́ту, *м.* 1) Скатъ. *Гори крутоярі з зеленими покотами.* К. ЧР. 62. 2) **В покі́т=Покотом.**

Покла́д, ду, *м.* 1) Яйцо (натуральное или изъ мѣлу), которое кладутъ въ какомъ нибудь мѣстѣ, чтобы курица неслась въ томъ мѣстѣ. *Сяде курка й без покладу.* 2) Пометъ.

Поклада́ти, да́ю, еш, сов. в. **покла́сти, кладу́, де́ш**, *гл.* 1) Класть, полагать, положить, сложить. *Буду в землі козацькій голову християнську покладати.* АД. I. 212. *Поклони покладати.* Г. Барв. 106. *Мимо церкви святої проїжжали... на себе хреста не покладали.* АД. I. 193. 2) Налагать, наложить. *По двоє кайданів на ноги покладено.* АД. I. 90. 3) Раскладывать, разложить (человѣка для порки). *Як не вийду на панщину, покладают зараз: а Сикора покладає, Вергонець тримає, а вокомон із паличков коло задку грає.* Гол. III. 478. 4)=**Паренити.** Вх. Зн. 46. 5) Строить, построить. *Поклали новий манастирь.* Волын. г. *Двори собі поклав на боці від своєї мами.* Гн. I. 153. 6)—**гнів на ко́го.** Сердиться, гнѣваться. *На свого старшого брата великий гнів покладав.* АД. I. 187. 7)—**надії.** Возлагать надежды; надѣяться. *На його единого покладаю мої надії.* Стор. МПр. 93. 8) -**гріх на ко́го.** Взводить на кого грѣхъ. *Які ж ти гріхи на себе покладаєш?* АД. I. 188. *Я ні на кого не покладаю гріха, як на Петра.* 9) **І в го́лову сього́ не поклада́й.** И не думай этого. 10) **Поклада́ючи роби́ти.** Не спѣша и съ толкомъ дѣлать. Лубен. у. (Леонтовичъ).

Поклада́тися, да́юся, ешся, *гл.* Укладываться, уложиться, быть положеннымъ. *Там і попрядеться, і потчеться, і в скриню покладеться.* Рудч. Св. II. 51. 2) Ложиться, лечь. 3) Условиться, согласиться. Вх. Уг. 260.

По́кладень, дня, *м.*=**Поклад 1.** *Покладень під куркою ви зоставили?* Борз. у.

По́кладки, ків, *м.* Куриныя яйца. Шух. I. 106, 238. *Годуют курочки, таких наскладами покладків.* Гн. II. 205.

Покладли́вий, а, е. Покладливый, ласковый. Мирг. у. **Ум. Покладливе́нький.** Г. Барв. 446.

Покла́дний, а, е. Запасной. *Покладний гріш.* Подольск. г. *Покладні гроші.* Шух. I. 51.

Покла́нятися, няюся, ешся, *гл.* Покланяться.

Поклана́тися, ня́юся, ешся, *гл.*= **Поклонятися.** *Брат сестрі покланяється.* Чуб. V. 547.

Покла́сти, ся. См. **Покладати, ся.**

Покла́цати, цаю, еш, *гл.* Пощелкать зубами.

Поклекота́ти, кочу́, чеш, *гл.* Поклокотать.

Поклекоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.*=**Поклекотати.**

Поклепа́ти, па́ю, еш, *гл.* Отбить (косу). *По обіді оддихали, потім коси поклепали.* Мет. 314.

По́клик, ку, *м.* Зовъ, кличъ; воззваніе. К. ХП. 14. *Мертве нехотя устає на чарівницький поклик з домовини.* К. ЧР. 217.

Покли́кати, чу, чеш, *гл.* Позвать. *Ото він пішов покликав людей і посходились.* Рудч. Ск. I. 92.

Поклика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Восклицать, громкимъ голосомъ обращаться къ кому; взывать къ кому, отзываться къ кому. *На слугу свою добре кликав-покликав: „Ей, слуго ти мій, повірений Хмельницького“.* АД. I. 4. *На турків яничар, на бідних невольників покликав.* АД. I. 209. *Їх стали люде знати, добрим словом покликати.* ЗОЮР. I. 24.

Покли́кнути, ну, неш, *гл.* 1) Крикнуть. *Покликне він на Івана Луговського, писаря військового.* Дума. 2) Воззвать, кликнуть кличъ. *Ой на славній Україні кликне, покликне Филоненко, корсунський полковник, на долину Черкень гуляти.* Лукаш. 36.

Покли́кувати, кую, еш, *гл.*=**Покликати.** *Голосно ми на свою браттю хуторян покликаємо.* К. (О. 1861. II. 229).

Поклинцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Набить стѣну клинышками для обмазки глиной

Покло́н, ло́ну, *м.* Поклонъ. *Десь мій милий чорнобривий через людей поклонять-*

ся... А що ж мені по поклону, коли його самого нема. Чуб. V. 202. *Покло́ни бити, класти, покладати, давати, віддати. Оддайте поклони мамі й жінці.* АД. II. 80. Также подарокъ при передаваемомъ поклонѣ: *А він її поклін дав—коня вороного, вона йому поклін дав—хусточку шовкову.* Чуб. V. 324. Ум. **Поклі́нчик, покло́ночок.**

Покліть, ти, *ж.* 1) Часть колодезнаго сруба ниже уровня земли. Уман. у. 2) Рама бороны. Желех.

Покло́нець, нця, *м.*=**Поклін.** *Сирітка кинулась до ніг, поклонці тричі положила.* Мкр. Г. 35.

Поклони́ти, ся. См. **Поклоняти, ся.**

Покло́ночок, чку, *м.* Ум. отъ **поклін.**

Покловя́ти, ня́ю, еш, сов. в. **поклони́ти, ню́, ниш,** *гл.* 1) Наклонять, наклонить. 2) Кланяться, поклониться, посылать поклонъ. *То не сива зозуля закувала, як сестра до брата з чужої сторони поклоняла.* Мет. 356.

Поклоня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **поклони́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* 1) Кланяться, поклониться. *Батькові й неньці поклоняйся.* Чуб. V. 370. Также: передать поклонъ. *Поклоняється бідний невольник із землі турецької, із віри бусурманської, у города християнські до отця, до матусі ...поклоняється голубоньком сивеньким.* АД. I. 93. *Козак до дівки ворлами та поклонився.* Мет. 82. 2) **Поклони́вся пані-ма́тці хлі́бом** Посваталъ дочь. Св. Л. 275.

Поклопота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Позаботиться. *Робитимеш не для кого, як для себе; любо буде й поклопотатись.* МВ. I. 36.

Покло́ччити, чу, чиш, *гл.*—**пря́діво.** Порвать коноплю при мятьѣ и обратить ее въ паклю. Богодух. у.

Поклюва́ти, клюю́, є́ш, *гл.* Поклевать, исклевать. Чуб. V. 297. *Курчатам пшона посипала, а кури поклювали.* Харьк. у.

Поключи́тися, чу́ся, чишся, *гл.*=**Покільчитися.** Черк. у. *Насипала насіння розсади й цибулі в черепки, присипала землею й полила та проростила, а потім посіяла вже, як насіння поключилось.* Рк. Левиц.

Покля́, *нар.*=**Покіль.** *Тя, любку, не забуду, покля буду жити.* Гол. III. 429.

Покляк(ну)ти, кну, неш, *гл.* Склониться, нагнуться. *Колос позолотів, набубнявів, покляк.* Г. Барв. 147. *Отті прямії колоски зовсім пустісінькі, ростуть на́ниві даром; котрі ж покляхнули, то божа благодать: їх не зерно, вони нас мусять годувать.* Греб. 363.

Покля́сти, кляну́ и клену́, не́ш, *гл.* Поклясть, проклясть. *Мене, молоду, кожен поклене.* Чуб. V. 747

Покля́чити, чу, чиш, *гл.* Сдѣлать заломы на растеніяхъ для примѣты: сдѣлать межевые знаки на деревьяхъ. *Оце поклячили усі дерева,—тепер уже не буде крадіжки.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Покмі́тливий, а, е Замѣтливый, примѣтливый. *Добре тому вчиться грамоти, в кою покмітлива голова.* Канев. у.

Покмі́ть, ти, *ж.* Признакъ, примѣта. Вх. Зн. 51.

Поковалюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Побыть кузнецомъ.

Поко́взати, заю, еш, *гл.* Сдѣлать гладкимъ, скользя по чему.

Поко́взатися, заюся, ешся, *гл.* Покататься на льду, скользя.

По́ковзом, *нар.* Скользя. *Били мужики бабу, та потім поковзом тягли.* Прил. у.

Поковзну́тися, зну́ся, не́шся, *гл.* Поскользнуться. *Пан капраль поковзнись по крові своїй багровій.* Федьк.

Поковта́ти, та́ю, еш, *гл.* Проглотить (многое). Грин. I. 43. *Море поковтало бідолах.* К. Бай. 48.

Поко́втати. См. **Поковтувати.**

Поковта́ч, ча, *м.* Пт. дятелъ. Вх. Пч. II. 13.

Поко́втувати, тую, еш, *гл.* сов. в. **поко́втати, таю, еш.** Постукивать, ударять, постучать. *Іде турок з весіленьком, приїжжає в подвіренько, поковтує в граночку: вийди, вийди, Романоньку.* АД. I. 300. *Поковтала пальцем у браму.* Драг. 325.

Покоі́вка, ки, *ж.* Горничная. *З панею наїхала польська двірня, польки-покоївки.* Левиц. I. 159.

Покоі́вчин, на, не. Принадлежащій горничной. Желех.

Поко́ік, ку, *м.* Ум. отъ **покій.**

Поко́іти, ко́ю, їш, *гл.* Покоить, лелѣять. *Я тебе не покину довіку, буду тебе покоїти.* Кв.

Поко́ітися, ко́юся, їшся, *гл.* Покоиться.

Покойо́вий, а, е. Комнатный.

Поко́кати, каю, еш, *гл.* Постричь, обстричь (овецъ). Мнж. 182.

Поколе́сне, ного, *с.* Подать отъ мельничнаго колеса.

Поколе́щина, ни, *ж.*=**Поколесне.**

Поколива́ти, ва́ю, еш, *гл.*=**Поколихати.**

Поколиса́ти, са́ю, еш, *гл.*=**Поколихати.** *Трошки поколисала, воно й заснуло.*

Поколиха́ти ха́ю, (шу), еш (шеш), *гл.* Поколыхать, покачать. *Од куліщу ніг не поколишу.* Ном. № 12323. *Ой нехай мої шитії рукава буйний вітер да поколише.* Чуб. V. 605.

Поколиха́тися, ха́юся (шу́ся), ха́ешся (шешся), *гл.* 1) Покачаться. 2) Поколебаться. *Розсердився і роскричався аж цілий світ поколихався.* Котл. Ен.

Поколихну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Покачнуть, пошатнуть. *Дзвоничок цей дуже голосний, поколихнеш його тільки, зараз почуєш, як він задзвенить.* Ком. Роз. II. 81. *Положиш його на ту подушку і поколихнеш.* Грин. II. 344.

Поколихну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Покачнуться, пошатнуться.

Поколі́нниці, ниць, *ж. мн.*=**Доколінниці.** Гол. Од. 72.

Поколі́ння, ня, *с.* Поколѣніе. К. МХ. 44. Левиц. Пов. 324.

Поколі́ти, лі́ємо, єте, *гл.* Околѣть (о многихъ). *На чистому щоб поколіли, щоб не остались ні чоловік.* Котл. Ен. I. 33.

По́колодва, ви, *ж.* Ловушка для лисицъ и куницы: двѣ вбитыя въ землю развилки (**розсо́хи**), соединенныя бревномъ (**победрина**), въ развилинахъ ихъ лежитъ второе бревно (**підколодник**), а надъ нимъ третье (**притяг**),—посрединѣ оно поддерживается подставкой (**свердлик**), установленной на **підколоднику**, а на концы его наклонно положено два бревна (**пільги**): верхними концами они (зацѣпивъ сучьями) на **підколоднику**, а нижними на землѣ; звѣрь, силясь достать приманку, просовываетъ голову между двумя верхними бревнами, выталкиваетъ подставку и придавливается тяжестью упавшаго бревна за шею. Шух. I. 237.

Поколо́дне, ного, *с.* Откупная плата за привязываніе колодки (на масляницѣ).

Поколоси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Поколоситься. *Така хороша пшениця поросла, вже й поколосилась.* Чуб. II. 7.

Поколо́ти, лю́, леш, *гл.* 1) Переколоть, заколоть; исколоть. *Коли б свині роги, то б усіх поколола.* Ном. № 3827. *Поцілував мене, та так поколов вусами.* Левиц. I. 199. 2) Зарѣзать (нѣсколькихъ свиней). *Ми ці кабани поколем та попродаєм.* Рудч. Ск. II. 26.

Поколо́тися, лю́ся, лешся, *гл.* Исколоться, уколоться.

Поколо́шкати, каю, еш, *гл.* 1) Всклокочить, взъерошить (волосы). О градѣ: побить, свалить стебли растеній. *Град поколошкав трошки хліб.* Харьк. 2) Встревожить, испугать. *Та не гомони, дядьку: усю рибу поколошкав.* Морд. Оп. 33. *Москаль убіг у хату, з печі її стяг, дітей поколошкав.* Г. Барв. 53.

Поколупа́ти, па́ю, еш, *гл.* Поковырять, исковырять. *Хто це мені піч поколупав?* Богодух. у.

Поколупа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Поковыряться, быть исковыряннымъ.

Поколядува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Пропѣть въ одномъ или многихъ мѣстахъ **колядки.**

По́колядь, ді, *ж.* Припѣвъ къ колядѣ въ честь хозяина. Гол. IV. 553.

Покомизи́тися, жу́ся, ви́шся, *гл.* Покапризничать, поупрямиться. *Не зважай на неї: покомизиться та й перестане.* Богодух. у.

Покона́ти, на́ю, еш, *гл.* 1) Умереть, помереть. *Дай Боже і поконать по правді.* Ном. № 6695. *Бодай наші вороги поконали до ноги.* Чуб. V. 246. 2) Побѣдить. *Поконали козацьку волю.* Св. Л. 64.

Поконві́чний, а, е. Извѣчный. *Поконвічні ... ркі Карпати.* Млак. 88.

Покопа́ння, ня, *с.* Изрытіе.

Покопа́ти, па́ю, еш, *гл.* 1) Изрыть, ископать. 2) Перекопать (во множествѣ). *Не можна мені з нею бувати і з нею розмовляти, бо лихії воріженьки покопали доріженьки.* Чуб. V. 24. 3) Накопать, выкопать (во множествѣ). *Сусідки близькії—то он вороги самі—покопали ями попід ким, під нами.* Чуб. V. 72.

Покопирса́ти, са́ю, еш, *гл.* Изрыть, поковырять. *Ганна показала синові обидві ручки, сині, покопирсані неначе ножем.* Левиц. I. 67.

Покопи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Собрать, сложить въ **копи.** Г. Барв. 146. *Покосили, погребли, а покопити—ні.* Мнж. 166. *Ми своєму пану ізробили славу: ой ми сіно покопили, вечеряти зробили.* Нп.

Покопоті́ти, почу́, ти́ш, *гл.* Побѣжать мелкими шажками, стуча ногами (о дѣтяхъ). *Раді діти уволити материну волю: із'нялись, покопотіли на могилу в поле.* К. Досв. 81.

Поко́ра, ри, *ж.* Покорность, смиреніе. К. Дз. 226. Мир. ХРВ. 289. *Цнота і покора не мав місця у панського двора.* Ном.

№ 1313. *Що питали, на все одмовляв з покорою.* МВ. (О. 1862. І. 102).

Покоржа́віти, ві́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться корявымъ.

Покори́стувати, тую, еш, *гл.*=**Покористуватися.** *Як вислужив год, хазяїн йому посіяв день проса, щоб він ним покористував.* Рудч. Ск. І. 89.

Покори́стуватися, туюся, ешся, *гл.* Извлечь пользу, выгоду, воспользоваться. Стор. II. 114. *Од Бога положено покористуватись їм од твоєї коняки.* Мнж. 147. *Одже покійний дядько добре покористувався з нашої худоби.*

Покори́ти, рю́, риш, *гл.* Смирить? *Біг покорить, Біг і простить.* Ном. № 60.

Покори́тися, рю́ся, ришся, *гл.* Покориться, смириться предъ кѣмъ. *Кому мені покоритися: чи старому та старенькому, чи малому та малесенькому.* Чуб. V. 669.

По́корм, му, *м.* Молоко матери (женщины, самки). Рудч. Ск. І. 135. *Мати занедужала, і в неї не стало покорму.* Стор. МПр. 29.

Покорми́ти, млю́, миш, *гл.* Покормить. *Я собаки покормлю, покормивши зажену.* Чуб. V. 193. *На річці риби вловити, жінку свою з дітьми покормити.* ЗОЮР. І. 58.

Покорми́тися, млю́ся, мишся, *гл.* Покормиться.

Покоро́ставіти, вію, еш, *гл.* 1) Заболѣть чесоткой. 2) Покорявѣть, сдѣлаться шероховатымъ, пятнистымъ (о кожѣ человѣка или растенія). *Кавуни покоростявіли.* Лебед. у. *Чогось картопля наша покоростявіла.* Черниг. у.

Покороти́ти, ся. См. **Покорочувати, ся.**

По́короткий, а, е. Коротковатый. *Покоротка свита.* НВолын. у.

По́короткуватий, а, е=**Покороткий.** *Старенька дерга покороткувата.* Мир. Пов. II. 56.

Покорочáти, чáю, еш, сов. в. **покороти́ти, чу́, ти́ш,** *гл.* Укорачивать, укоротить, дѣлать, сдѣлать короче чѣмъ слѣдуетъ. *Сукню пошили, покоротили.* Гол. III. 73.

Покорочáтися, чаюся, ешся, сов. в. **покороти́тися, чу́ся, ти́шся,** *гл.* Укорачиваться, укоротиться; сокращаться, сократиться. *Літа ж мої молодії, літа молоденькі, як вас здибле лиха доля, будьте коротенькі! Як дасть Господь лиху долю, то покоротіться, а як буде добра доля, ой то продовжіться.* Гол. І. 273.

Покорті́ти, ти́ть, *гл. безл.* Нѣкоторое время хотѣть сильно; не терпѣться. *Нехай покортить. Кортить побігти подивиться.*

Покорчи́ти, чить, *гл. безл.* Покорчить. *Щоб тобі руки покорчило.* Ном. № 3719.

Покорчувáти, чу́ю, еш, *гл.* Покорчевать.

Покори́ти, ся. См. **Покоряти, ся.**

Покоря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **покори́ти, рю́, риш,** *гл.* Покорять, покорить.

Покоря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **покори́тися, рю́ся, ри́шся,** *гл.* Покоряться, покориться.

Покоса́рщина, ни, *ж.* Пирушка женъ косарей по уходѣ ихъ мужей на работу. Рк. Кулиша.

Покоси́ти, шу́, сиш, *гл.* Скосить. *Хто ж тую травицю покосить?* Чуб. III. 136. *Пішли вони косить; покосили і поклали в копиці.* Чуб. II. 409.

Покоси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Покосить нѣсколько. *Одужаю,—прийду покоситись.* Мнж. 147.

Покоте́ло, ла, *с.* Кружокъ (деревянный, металлическій). *Мов покотело червонієв крізь хмару—сонце занялось.* Шевч. (КС. 1885. III. 521).

Поко́т, та, *м.* Имя собаки. *Покот з Вовчком несуться до мене, спинаються, ледве не звалять.* О. 1862. VIII. 18.

Покотигоро́шок, шка, *м.*=**Котигорошок.**

Покоти́ло, ла, *с.* Большой горшокъ. *Варить борщ у такому покотилі, як відро.* Ком. II. № 235.

Поко́тистий, а, е. О дорогѣ: укатанный. *Покотиста дорога.* Черк. у.

Поко́тисто, *нар.* Покато, подъ гору. *Туди покотисто земля йде.* Новомоск. у.

Покоти́ти, кочу́, тиш, *гл.* 1) Покатить. *Покотив бублик—кіт ухопить.* Г. Барв. 37. *Вона його за ворота собаками випровадила, а по його сліду каменем покотила.* Мет. 115. **І горя́ покоти́в би.** И горя мало. Мнж. 169. 2) Покатить, поѣхать, ринуться. *На хмарі в Пафос покотила.* Котл. Ен. V. 26. *Сів на повозку і покотив у місто.* Левиц. І. 446. *Як та туча, куди луча, так і покотили.* КС. 1882. IV. 171. *Пішло пожарище гулять степом: геть покотить і дим, і полум'я.* Греб. 400. О водѣ: хлынуть. *Маленька річечка, що так тихенько йшла, заклекотіла, заревла і через греблю покотила.* Греб. 384. См. **Покочувати.**

Покоти́тися, чу́ся, тишся, *гл.* 1) Покатиться, скатиться. *Клубочок покотився.*

Рудч. Ск. II. 155. *З гори покотились* (відра) *та й сами побились.* Мет. 5. *Як брат пива та й напився, по конику покотився.* Чуб. *Покотяться дрібні сльози з твого білою лиця.* Чуб. V. 188. 2) О кошкахъ, овцахъ: родить. *Чи всі вівці покотились, чи ягниці поплодились?* Мет.

Пóкотом, *нар.* Вповалку. *Троянці покотом лежали і на дозвіллі добре спали.* Котл. Ен. III. 75. *В гаю все покотом лежало.* Шевч. 334.

Покотьóло, ла, *с.* Деревянный кружокъ (дѣтская игрушка). *Скочусь, неначе те покотьоло, не забившись.* Стор. МПр. 40. Ум. **Покотьóльце.**

Покотю́щий, а, е. Удобокатящійся. *От анахтемський шаг, який покотющий: трохи був не закотивсь.* Лебед. у.

Покохáти, хáю, еш, *гл.* 1) Полюбить. Чуб. V. 196. *Щиро покохала його наша гордовата Катря.* МВ. I. 139. 2) Вырастить, взлелѣять. *Як би йому воля, то б він які роги покохав.* Ном. № 10208.

Покохáтися, хáюся, ешся, *гл.* Полюбить другъ друга. *З сиротою покохалась.* Шевч. 361. *Бодай тебе, бодай мене, бодай нас обоє! А що ж ми покохались на личечко своє.* Мет. 63.

Покочи́стий, а, е=Покотистий. *Покочиста дорога.* Васильк. у.

Покóчувати, чую, еш, сов. в. **покоти́ти, кочу́, тиш,** *гл.* Обмыть доенку, изъ которой вылито молоко. *У мене нема тії й моди, щоб дійницю покочувати та гладишки тим доливати. А башто так люблять, що як неповна гладишка, так дійницю покотить і дольле.* Черниг. у.

Покоши́тися, ши́ться, *гл. безл.*=**Окошитися** 2. *Ти за всіх говориш, за все й відповідатимеш. Бунтуєш других, а на тобі все покошиться.* Св. Л. 296. Иногда въ знач. окончиться. *На тім не покошилось, що вибили Тимоху.* Св. Л. 289.

Покошника, ки, *ж.* Лугъ, только что выкошенный. Вх. Уг. 260.

Покóшкати, каю, еш, *гл.*=**Покошлати.**

Покóшлати, лаю, еш, *гл.* Взъерошить. *Хто це тобі так волоссячко покошлав?* Харьк. у.

Покошлáтіти, тію, еш, *гл.* Взъерошиться, сдѣлаться взъерошеннымъ. *Покошлатіли мої ягнята.*

Покоштувáти, ту́ю, еш, *гл.*=**Покуштувати.** *Не вірь губі: покоштуй то захочеться.* Ном. № 12020.

Покóщування, ня, *с.* Наведеніе лакомъ, лакированіе.

Покóщувати, щую, еш, *гл.* 1) Лакировать; олифить; глазировать. *Що маляр малював ще й покощував, вовницею - кучерями повимощував.* Нп. *Стоять мостоньки калинові, калинові, покощені.* Гол. II. 27. *Та покощувано і полощувано шишечку.* Мил. 155.

Покравáти, вáю, еш, *гл.* Рѣзать на куски.—*А чим покраває* (яблучко)?—*Золотий ножик має.* АД. I. 70. *Моя Ганнуся з иншим розмовляє, моє серденько як ножиком покраває.* Гол. I. 385.

Покравцювáти, цюю, еш, *гл.* Побыть портнымъ.

Покрáгати, *гл.*=**Покраяти.** Вх. Зн. 51.

Покрадáємо, *нар.*=**Покрадаємці.** *Якісь чоловік покрадаємо ловить рибу.* Чуб. II. 628.

Покрадає́мці, *нар.* Тайкомъ, украдкой. *Він покрадаємці від мене всю пшеницю попродав.* Уман. у.

Покрадáти, дáю, еш, *гл.* Красть постоянно понемногу.

Покрáденці, пóкрадці, пóкрадьки, *нар.* Украдкой, тайкомъ.

Покрамарювáти, рю́ю, еш, *гл.* Побыть купцомъ, поторговать.

Покрáпати, паю, еш, *гл.* Покапать.

Покрапáти, пáю, еш, *гл.* Накрапывать (о дождѣ). *Та се дрібен дощик покрапає, та синього моря доповняє.* Чуб. V. 851. *Став покрапать дощ.* Драг. 424.

Покроплáти, лáю, еш, *гл.*=**Накрапати.** *Дощик покропляє.* О. 1862. IV. 16.

Покрáса, си, *ж.* 1) Украшеніе. Харьк. г. *Це дерево тільки що для покраси й стоїть, з його нічого нема.* Кіев. г. 2) Въ свадебномъ обрядѣ: а) Кровавое пятно на сорочкѣ новобрачной, предъявляемое какъ доказательство ея цѣломудрія. *Старости, пани старости! благословіть покрасу в хату унести.* Мил. 124. б) Красная запаска на древкѣ, въ видѣ флага, выставленная на хатѣ, гдѣ свадьба, какъ извѣщеніе о доказанномъ цѣломудріи невѣсты. Мил. 124. в) Снопъ необмолоченнаго жита, раздѣленный на 9 пучковъ, затыкаемыхъ въ свадебной хатѣ: по одному въ углахъ, три надъ образами и два за сволокомъ. Черниг. г. Полт. г. (МУЕ. I. 121; III. 87, 88). Красныя ленточки, тесемки, раздаваемыя въ понедѣльникъ участницамъ свадебнаго обряда. *Ті покраси, що на весіллі чіпляють в волосся, як роздають в понеділок,*

то сховай. Драг. 21. 3) Взносъ въ церковь за новорожденнаго сына. Сумск. у.

Покрасйти, шу́, сиш, *гл.* Украсить; скрасить. *Одна молода чорнобрива і всіх покрасила.* КС. 1883. II. 374.

Покра́сти, кра́ду, деш, *гл.* Покрасть. *Каня ся закрала, курчаток покрала.* Чуб: V. 1124.

Покра́стися, кра́дуся, дешся, *гл.* Покрасться, пойти украдкой. *Озираючись на всі боки, покрався у сіни.* Мир. Пов. II. 55.

Покрасува́ти, су́ю, еш, *гл.*=**Покрасуватися.**

Покрасува́тися, су́юся, ешся, *гл.* Покрасоваться. *Вернися, дочко, вернись, поміркуймося, хоч рочок, хоч два у мене покрасуєшся.* Чуб. V. 494.

Покра́щати, щаю, еш, *гл.* 1) Похорошѣть, сдѣлаться красивѣе. *Той чіпок так пристав до її лиця, що вона вдвоє покращала.* Левиц. Пов. 64. 2) Сдѣлаться лучше.

Покра́яти, кра́ю, еш, *гл.* Порѣзать на куски. *Та покраявши поросятину, поклали що краще з свого боку.* Ном. № 939, стр. 283.

Покре́вний, а, е. Родной. *Господоньку, пом'яни душі померших родителів покревних.* ЕЗ. V. 109.

Покре́вність, ности, *ж.* Родство.

Покре́йта, ти, покре́йтка, ки, *ж.* Павлинье перо или цвѣтокъ, затыкаемые парнями за шляпу. Желех. Гол. Од. 75, 77, 79.

Покректа́ти, кчу́, чеш, *гл.* Покряхтѣть. *Випив, покректав, утерся.* Ном. № 2981.

Покрепи́ти, ся, *гл.*=**Покріпити, ся.**

Покре́плювати, люю, еш, *гл.*=**Покріпляти.** *Дух козацький покреплює самими горілками.* К. ЦН. 299.

Покреса́ти, шу́, шеш, *гл.* Высѣкать огонь нѣкоторое время.

Покри́ва, ви, *ж.* Покрышка. *Але то ж вітер був сеї ночі великий, геть покриви поскидав з вуллів.* Липовец. у. Ум. **Покри́вка, покри́вочка.**

Покрива́йлечко, покрива́лечко, ка, *с.* Ум. отъ **покривало.**

Покрива́йло, покри́вало, ла, *с.* Покрывало. *Бере покривало* (намітку), *розгортує і накидає на молоду зовсім.* Грин. III. 448. *Кошулі тоненькі, покривала біленькі вони б виношали.* Нп. *Покривало на мертву купила.* Кролев. у. *Окрило їх покривало густеє.* К. Іов. 36. Ум. **Покрива́йлечко, покривалечко.** Мет. 207.

Покрива́йниця, ці, *ж.*=**Покривальниця.** *Покривайниця плаче, покриватись не хоче.* Чуб. IV. 367.

Покри́вало. См. **Покривайло.**

Покрива́льниця, ці, *ж.*=**Покриванка.** *Покривальниця плаче,— чого ж вона хоче? Чіпчика і кибалочки для своєї голoвочки.* Рк. Макс.

Покри́ванка, ки, *ж.* Новобрачная въ обрядѣ покрыванія головы.

Покрива́ння, ня, *с.* 1) Названіе дѣйствія отъ глагола **покривати.** 2) Покрывало. Ум. **Покрива́ннячко.** *Та вийму* (з скрині) *завиваннячко, евов вішнеє покриваннячко.* Мил. 119.

Покрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **покри́ти, кри́ю, еш,** *гл.* 1) Покрывать, покрыть. *Мені хустиноньку в руках не носити,— за-для слави козацької сідельце покрити.* Чуб. V. 289. *Прийшла Покрова,— покрив не листом, то снігом. Покрова всю землю листом покрива.* Ном. № 494. *Хвиля роздалася, закипіла, застогнала і обох покрила.* Шевч. 23. 2) Закрывать, закрыть. *Довго стояв Кобза на могилі, провожаючи очима Марка; вже і гора його покрила.* Стор. МПр. 50. 3)—**молоду́.** Въ свадебномъ обрядѣ: надѣвать на голову новобрачной уборъ замужней женщины,—это происходитъ въ воскресенье; въ понедѣльникъ иногда еще покрываетъ новобрачную въ церкви священникъ. КС. 1896. XI. 270. Чуб. IV. 364. Грин. III. 489, 548. См. **Скривати.** Поэтому **покрива́ти ко́су** значитъ выходить замужъ: *Я ж не буду, козаченьку, коси покривать.* Грин. III. 217. *Свята Покрівонько, покрий мені голівоньку,*—проситъ дѣвушка, желающая выйти замужъ. Г. Барв. 373. **Покрива́ють, скрива́ють** также дѣвушку, лишившуюся невинности. КС. 1882 II. 427. 4) Покрывать покрыть какое-либо дѣло, не желая обнаруживать.— *Гей козачко, козачко! Десь твій козак нерано з походу прибував, що попід очима добрі гостинці подавав. То козачка добре дбала, по свойому козака покривала...*— „*Я пішла по дрова, та не втрапила по дрова, а втрапила по лучину,—попідбивала собі очі на ключину.* ЗОЮР. I. 219. *Єсть у мене стара мати,—буде славу покривати.* Грин. III. 277. Покинутая дѣвушка проситъ: *Прийди, прийди, мій миленький, покрий мою славу.* Чуб. V. 814. Въ слѣдующемъ похоронномъ причитаньѣ **покрива́ти** значитъ почти заступаться: *Моя матінко, моя й голубонько!... Хто мене буде покривать, хто мене буде заступать?* Мил. 196.

5) Извинять, извинить; вознаградить. Хозяева просять гостей: *Що єсть, заживайте, за нас вибачайте: що не здарить можность наша, най покриє ласка ваша.* Гол. III. 505. 6) Превосходить, превзойти. *Вже й мене покрив багатством.* Грин. II. 84. *Так розбагатів, вже і багатого брата покрив.* Драг. 50. *Панів завидьки беруть, що як же мугирь, та покрива.* Мнж. 83.

Покрива́тися, ва́юся, єшся, сов. в. **покри́тися, кри́юся, єшся,** *гл.* 1) Покрываться, покрыться. *Не китайкою покрились козацькії очі.* Шевч. 27. 2) Скрыться изъ вида. *Дивиться—вже зять пбкривсь.* Рудч. Ск. I. 183. *Вдарили по коням і покрились за гаєм.* Г. Барв. 153. *Покрилися бусурмени густими тернами.* О. 1862. VI. 39.

Покри́вдити, джу, диш, *гл.* Обидѣть. *Гріх їм буде, що сироту покривдили.*

Покриви́ти, влю́, виш, *гл.* Искривить.

Покриви́тися, влю́ся, вишся, *гл.* 1) Скривиться. *Не покривиться верша з болота.* Ном. № 7999. 2) Искривиться.

Покриву́лити, лю, лиш, *гл.* 1) Искривить. 2) Поѣхать не прямой дорогой. *Поїхав не по прості дорозі, а покривулив.* Ном. № 14086.

По́крик, ку, *м.* Возгласъ, крикъ. *Од сього покрику покотилась луна.* Стор. МПр. 26. *Ніхто не чув грізного покрику.* Св. Л. 300.

Покрика́ти, ка́ю, єш, *гл.* Кричать, покрикивать. *І він кричить, покрикає.* Мил. М. 38.

Покри́кнути, кну, неш, *гл.* Вскрикнуть. *Ой крикнув-покрикнув сильне багач молодий.* Рудч. ЧП. 82. *Так і покрикнули з жалю та з досади.* МВ. I. 41. *Справді?—покрикне панночка, зірвавшись з місця.* МВ. (О. 1862. III. 48).

Покри́кувати, кую, єш, *гл.* Вскрикивать; покрикивать. *А князь аж синій похожає та сам несмілим наливає та ще й покрикує: віват!* Шевч. 326. *Вона все покрикує на мене: „Та хутче ж бо, хутче!"* МВ. (О. 1862. III. 38).

Покри́тенько, ка, *с.* Ум. отъ **покриття.**

Покри́ти, ся. См. **Покривати, ся.**

По́кри́тка, ки, *ж.* Дѣвушка, лишившаяся невинности, родившая ребенка. См. **Покривати 3.** КС. 1889. XI. *Од тебе сина мала, покриткою стала... покриткою... який сором!* Шевч. 86. *То покритка попід тинню з байстрям шкандибає.* Шевч.

Покриття́, тя́, *с.* 1) = **Покривало.** 2) Одежда. *Покриття літушне.* Вх. Уг. 260. Ум. **Покри́тенько.** *Дай, матінко, покритенько на своє дитятенько.* О. 1862. IV. 35.

Покрича́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Покричать.

По́кришечка, ки, *ж.* Ум. отъ **покришка.**

Покриши́ти, шу́, шиш, *гл.* 1) Покрошить. *Мовчи та диш, а то щоб і тебе на локшину не покришили.* Кв. 2) Порѣзать небольшими кусками. *Жінка достала хліба й соли, покришила сала.* Левиц. Пов. 105. *Покришене м'ясо.* О. 1862. IV. 89.

Покри́шище, ща, *с.* Ув. отъ **покришка.** Грин. II. 163.

По́кришка, ки, *ж.* Крышка, покрышка. Чуб. I. 73. Вас. 185. Ум. **По́кришечка.** *На люльки покришечки поробили.* Г. Барв. 218.

Покрі́в, рови, *ж.*=**Покрова 1.** *Покрів моя, Покровонько, покрий мою головоньку.* Ном. № 493.

Покріва́вити, влю, виш, *гл.* Окровавить. *Увіходить Байда з побратимами і иншими козаками, всі покрівавлені.* К. Бай. 94.

Покріва́витися, влюся, вишся, *гл.* Окровавиться.

Покрі́вець, вця, *м.* 1) Покровъ мертвеца. Драг. 67. Мнж. 159. Грин. II. 93. 2) Крышка для покрыванія пчелиныхъ ульевъ. *Покрівці на вуліки ладнаю.* Зміев. у. 3) Крышка, употребляемая для прикрыванія чего-либо. *Сахар, паляниця—все те було понакривано плетеними покрівцями.* Левиц. I. 293.

Покрі́вля, лі, *ж.* 1) Кровля. Левиц. I. 90. *Стріха місцями повгинала, покрівля де-где провалилася, вікна побиті.* Мир. ХРВ. 24. *Ключ у нас завжде лежав під стріхою у покрівлі.* Екатериносл. у. (Залюб.). 2) Глиняная покрышка для ульевъ. Богодух. у.

Покрі́вний, а, є. Относящійся къ празднику Покрова.

Покрі́вський, а, е=**Покрівний.** *Мороз хоч і покрівський, а бере за плечі.* Г. Барв. 301.

Покріпи́ти, ся. См. **Покріпляти, ся.**

Покріпля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **покріпи́ти, плю́, пи́ш,** *гл.* Подкрѣплять, подкрѣпить. *За столом сиділи, покріпляли сили.* К. Досв. 110. *Навчив єси людей на добрий розум і покріпляв знеможенії руки.* К. Іов. 9.

Покріпля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **покріпи́тися, плю́ся, пи́шся,** *гл.* Под-

крѣпляться, подкрѣпиться. *Покрепився, як собака мухою.* Ном. № 4763.

Покрінни́й, **а́**, **е́**. Крѣпительный, подкрѣпляющій. *Горілка покрінна юнацька.* К. ЦН. 184.

Покро́ва, **ви**, *ж.* 1) Праздникъ: Покровъ Пресвятыя Богородицы. ХС. I. 79. *Сподівайся, дівчинонько, мене ік Покрові.* Чуб. V. 1028. 2) Покровительница. Ум. **Покрі́вонька**, **покро́вонька**. *Моя матінко, моя й покрівонько!* Мил. 194.

Покрове́ний, **а**, **е**. Покрытый. *Ой із горда із Трапезонта виступала галера... турецькою білою габою покровена.* АД. I. 208.

Покро́вка, **ки**, *ж.* Яблоня, плоды которой созрѣваютъ къ концу сентября.

Покропи́вник, **ка**, *м.* **покропи́вниця**, **ці**, *ж.* Птица Accentor modularis, завирушка бурая, ольшанка. Вх. Пч. II. 7.

Покропи́ти. См. **Покропляти**.

Покропле́ння, **ня**, *с.* Окропленіе.

Покропля́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **покропи́ти**, **плю́**, **пиш**, *гл.* 1) Окроплять, окропить. *Покропили домовину святою водою.* Кв. *Тим ув обох бідах в кишені аж гуло, не так то густо дощ із рогу золотого їх покропляв.* К. Дз. 141. 2) Вспрыскивать, вспрыснуть, выпить по случаю чего. *Ми покропили твій прихід.* Г. Барв. 505.

Покружа́ти, **жа́ю**, **еш**, *гл.*=**Покружляти**.

Покружля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* 1) Покружить, покружиться (летая, ходя, бѣгая). 2) Попировать.

Покру́пини, **пин**, *ж.* 1)=**Покруп'янка**. Желех. 2) Засахарившійся медъ, медъ въ крупинкахъ. Вх. Зн. 51.

Покруп'я́нка, **ки**, *ж.* Мука гречневая изъ подъ крупъ, т. е. болѣе мелкія крупы, высѣянныя изъ крупныхъ. Вх. Зн. 51.

Покрути́ти, **чу́**, **тиш**, *гл.* 1) Покрутить, повертѣть. *А чорт тоді покрутив головою і каже: таки і я тебе покалічив.* Рудч. Ск. I. 52. 2) Исковеркать. *Щоб тобі покрутило.* Чуб. I. 90.

Покрути́тися, **чу́ся**, **тишся**, *гл.* Покружиться. *Старі покрутились, а молоді навчились.* Ном. № 6107.

Покрутну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Крутнуть. *Дід... ус покрутнув.* Рудч. Ск. I. 131.

По́круч, **ча**, *м.* Ублюдокъ; метисъ.

Покува́ти, **кую́**, **є́ш**, *гл.* 1) Сковать, выковать (во множествѣ). *Да покувала б я, да позолотила золотії кримечка.* Мет. 146. *Покуймо ж собі мідяні човна, мідяні човна, золоті весла.* АД. I. 1. 2) Подковать (многихъ). *Ой як коні покую і як сани поладжу, то по твою біль поїду.* Чуб. III. 470. *Вчився робити, черевичків шити. І пошив, покував.* Мил. 45. 3) Перестать куковать (о кукушкѣ). *Уже зозуленьки та й покували, соловієчки пощебетали.* Чуб. V. 802.

Покуві́кати, **каю**, **еш**, *гл.* Повизжать (о свиньѣ).

Покудкуда́кати, **каю**, **еш**, *гл.* Покудахтать (о курицѣ).

Поку́длати, **лаю**, **еш**, *гл.* Взъерошить, всклочить.

Покудо́вчити, **чу**, **чиш**, *гл.*=**Покудлати**.

Покуйо́вдити, **джу**, **диш**, *гл.* Взъерошить.

Покукурі́кати, **каю**, **еш**, *гл.* Покукарекать.

Поку́кнути, **ну**, **неш**, *гл.* Выглянуть. Вх. Уг. 261.

Покульба́чити, **чу**, **чиш**, *гл.* Осѣдлать (многихъ лошадей).

Покульга́ти, **га́ю**, **еш**, *гл.* Похромать.

Покулятися, **ляюся**, **ешся**, *гл.*=**Покатулятися**. Вх. Уг. 260.

Покума́ння, **ня**, *с.* Вступленіе въ отношенія кумовьевъ. *Покумання... з Галею.* Мир. ХРВ. 353.

Покума́тися, **ма́юся**, **ешся**, *гл.* Сдѣлаться кумовьями. *Покумався циган із пасічником.* Мнж. 113. *Ой я з кумою покумаюся.* Чуб. V. 1106.

Покуми́тися, **млю́ся**, **ми́шся**, *гл.*=**Покуматися**.

Покумува́ти, **му́ю**, **еш**, *гл.* Побыть кумомъ, кумою.

Покундо́сити, **шу**, **сиш**, *гл.* Потормошить? *Приїхала до нас пані у голубому жупані, а в нас вона да не прошена, буде вона покундошена.* МУЕ. III. 147.

Покуня́ти, **ня́ю**, **еш**, *гл.* Подремать.

По́куп, **пу**, *м.* 1) Купля. 2) Покупка. 3) Спросъ. *Як нема покупу, то вони (крамарі там, чи що) дешево продаватимуть кожухи.* Черк. у.

Покупа́ти, **па́ю**, **еш**, *гл.* Выкупать (многихъ).

Покупа́тися, **па́юся**, **ешся**, *гл.* Выкупаться. *Душно, каже, сестро, на дворі, ходім покупаємось.* Рудч. Ск. II. 52.

Покупе́ць, **пця́**, *м.* Покупатель. КС. 1882. III. 600. *Принаджували тисячі покупців.* Левиц. Пов. 21.

Покупи́ти, **плю́**, **пиш**, *гл.* Купить.

Дивітеся, чоловіченьки, які в мене черевиченьки! Оце ж мені пан-отець покупив. Мет. 118.

Поку́пі, *нар.*=**Укупі** *Ці два покупі стояли один біля 'дного, а я геть далі був.* Новомоск. у. (Залюб.).

По́купка, ки, *ж.* Покупка. Зміев. у.

Покупля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Покуповати**. *У нашої да Ганночки в подолі мережки, покупляв їй да Яковко про свят день сережки.* Чуб. III. 131.

Покупува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Накупить, купить. *Може в вас така ду́чка, що я все те покупував.* МВ. I. 84.

Поку́пчитися, чуся, чишся, *гл.* Поторговать. Вх. Лем. 452.

Покури́ти, рю́, риш, *гл.* 1) Покадить. 2) Покурить. *От він полежав трохи, покурив люльки.* Рудч. Ск. II. 179. 3) **Не поку́риш**. Не удастся тебѣ. *Мабуть не на таких наскочив, не покуриш.* Рудч. Ск. I. 75.

Поку́с, *нар.* Немного, нѣсколько, нѣкоторое количество. Вх. Лем. 452.

Поку́са, си, *ж.* Искушеніе. **На поку́су підво́дити**. Искушать. *Страшно тебе й слухати, що ти мене на покусу підводиш!* Стор. МПр. 14.

Покуса́ти, са́ю, еш, *гл.* Покусать. *Собаки злі, покусають.* Шевч. 83.

Покуса́тися, са́юся, ешся, *гл.* Покусаться. *Свої собаки: покусаються і перестануть.* Ном. № 9451.

Покусчі́цка, *нар.* Немного, малое количество. Вх. Лем. 452.

По́кут, та, *м.*=**Покуть**=**Покуття**. МУЕ. I. 130.

Поку́та, ти, *ж.* 1) Покаяніе. *Де гріх, там і покута.* Ном. № 124. 2) Епитимія. *Ти на мене накинеш покуту?—Які ж твої гріхи?* ЗОЮР. I. 130.

Поку́тати, таю, еш, *гл.* Убрать, прибрать. *А я вже.... скрізь покутаю як треба.* Федьк.

Поку́татися, таюся, ешся, *гл.* Окончить работу. *Дехто вже покутався та люльку курить.* Федьк.

Поку́те. См. **Покуття 2**.

Поку́тник, ка, *м.* Кающійся, отбывающій покаяніе, эпитемію.

Поку́тниця, ці, *ж.* Кающаяся, отбывающая покаяніе, эпитемію. К. МБ. XI. 157. *Йди до тої покутниці, що щиро покутує, Богу сі молит.* Гн. II. 98.

По́кутній, я, е. Находящійся возлѣ по́кутя. *Покутня стіна.* Мил. 171. *Покутне вікно.* Вас. 193. *Перейду я сінечки і оту покутню лаву, перебула поговори, перебуду й славу.* Мет. 87. *Під покутнім віконечком як голубка гула.* Чуб. V. 552. 2) Покаянный. *Я з себе верету покутню зняв.* К. ПС. 115.

По́куття, по́кутя, тя, *с.* 1) Красный уголъ. Рудч. Ск. II. 27. *Закопав під покуттям.* Мнж. 59. *Посажу батька та на покутті.* Чуб. V. 699. *Узвар на базар, а кутя на покуте.* Ном. № 343. 2) **Поку́те**. Страна при Прутѣ, Черемушѣ до Днѣстра какъ сѣверной границы. Kolb. I. 3, 17, 339.

Поку́тувати, тую, еш, *гл.* Искупать грѣхъ, нести епитимію, каяться. *Це тобі Бог присудив, щоб ти дев'ять літ покутував свою гордість.* Рудч. Ск. II. 163. *Ти ще будеш покутувать гріхи на сім світі.* Шевч. 336.

По́куть, тя, *м.*=**Покуття**. Рудч. Ск. I. 40.

По́кутя См. **Покуття**.

Покутя́нин, на, *м.* Житель **Поку́тя**. Желех.

Покухова́рити, рю, риш, *гл.* Побыть кухаркой.

Покухо́вне, ного, *с.* Корчемный сборъ отъ бочки (**ку́хви**).

Покучеря́вити, влю, виш, *гл.* Сдѣлать кудрявымъ.

Покучеря́віти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться кудрявымъ.

Покучкурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Посмѣяться надъ кѣмъ. *Покучкурують, покучкурують з йою та й розійдуться.* Черк. у.

Поку́шання, ня, *с.* Отвѣдываніе. *Не ходиться о найдок, але о покушання.* Ном. № 12116.

Поку́шати, шаю, еш, *гл.* Отвѣдать. *Сядьте в мене, побесідуйте, хліба-соли ви покушайте.* Чуб V. 575. *Трошки покушав горілки.* Грин. III. 502. *Покушав меду—добрий.* Чуб. II. 494.

Покуштува́ння, ня, *с.* Проба, отвѣдываніе.

Покуштува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Попробовать, отвѣдать. *Дай панові покуштувати, а він і гамкне.* Ном. № 1148. *Царь як покуштує борщ,—аж він такий поганий.* Рудч. Ск. I. 106.

Пола́, лі́, *ж.* 1) Пола. *Від напасти і полу вріж, а втікай.* Ном. *Під полою, під правою чужу милу держить.* Чуб. V. 387. *Ой вдарила мати об поли руками: діти ж мої, квіти мої, пропала ж я з вами.* Нп.

Взяв за себе панну в самою короля з під поли. К. ЦН. 221. 2) Полотнище. *Спідниця в сім піл.* 3) У кожевниковъ: каждая изъ двухъ боковыхъ частей выдѣланной кожи: средняя часть, самая толстая, назыв. **слуп**, **слупéць**, а боковыя **пóли**. Волч. у. 4) *мн.* **пóли**. У обжигателей углей: въ кучѣ дровъ, приготовленной для обжиганія,—нижняя часть, состоящая изъ болѣе длинныхъ и тонкихъ дровъ. Вас. 146. 5) Каменная плита. Вх. Зн. 51. 6) Менструація. Вх. Зн. 51.

Полáвочник, ка, *м.* Покрывало для скамьи.

Полáгода, ди, *ж.* 1) Исправленіе. 2) Улаженіе (спорнаго дѣла, ссоры). Вх. Лем. 452.

Полáгодити, джу, диш, *гл.* 1) Приготовить. *Іди ж, іди та поклич мені Галю, а затим сама полагодь рушники.* Шевч. 284. 2) Починить, исправить. О. 1861. IV. 62. *Зробив колесо або полагодив його.* Стор. МПр. 170. *Черевики полагодити.* Г. Барв. 284. 3) Уладить (спорное дѣло, ссору).

Пóлад, ду, *м.* Ладъ, порядокъ. *Ні ладу, ні поладу нема.* Константиногр. у.

Полáдити, джу, диш, *гл.* Починить; приготовить, смастерить. *Ой як коні покую і як сани поладжу, то по твою біль поїду.* Чуб. III. 370. *Поладила якось драбину.* Чуб. I. 6.

Полáдитися, джýся, дишся, *гл.* Помириться. *Вони сваряться та й поладяться.* НВолын. у.

Поладнáти, нáю, еш, *гл.* Поладить, сойтись. *З товаришами,—хоть усе й москалі були,—зараз поладнав.* Кв.

Пóлаз, зу, *м.* Каждый изъ случающихся въ филипповскій постъ праздниковъ. Желех.

Полáзець, зця, *м.*=**Полазник**. Желех.

Полáзник, ка, *м.* Тотъ, кто первый войдетъ во дворъ или избу въ **полаз**. Желех. Въ другихъ мѣстахъ Галиціи **полазникіе** бываетъ два: на Введеніе (21 ноября) и на Рождество. МУЕ. III. 51, 59. *На Воведенія перший полазник. Хто того дня перший ввійде „до хиж“, тот є полазником. Коли добре ведеся чрез рік, повідают, що добре по полазника мали; а зле, то ...* МУЕ. III. 51.

Полазóк, зкá, *м.* Полянка въ черномъ лѣсу. Вх. Лем. 452.

Полазюка, ки *об.* Кадѣка ползающій.

Поламáння, ня, *с.* 1) Поломка. 2) Нарушеніе, уничтоженіе.

Поламáти, мáю, еш, *гл.* 1) Поломать, изломать. *Санки поламаєш.* Рудч. Ск. II. 6. *Взяли мене, поламали і в пучечки пов'язали.* Чуб. V. 538. 2) Нарушить, уничтожить. *Знайшлися такі метці, що й громадську волю поламали.* Мир. ХРВ. 222. *Я стану або другою людиною, або поламаю віру.* Левиц. I. 181. 3) Потревожить? *Нащо ти мене із сна поламав?* Черк. у. *Не заснула, а тільки очі поламала.* Сим. 185

Поламáтися, мáюся, ешся, *гл.* Изломаться. *Воли поздихали, вози поламались.* Шевч. 532. *Коли на те піде, то й серед битого шляху поламаєшся.* Ном. № 1679.

Полáпати, паю, еш, *гл.* Пощупать. *Полапала за ребро.* Чуб. II. 86. *Ось понеси молоть, то підкруте, полапа борошно та й сяде.* Ном. № 3114, стр. 285.

Пóлапки, *нар.* Ощупью. *Поночі, так я полапки вибірала.* Пирят. у. *Удень вони як серед ночі ходять, і полапки шукають о полудні.* К. Іов. 12.

Пóлапцем, *нар.*=**Полапки**. *От, не встаючи, полапцем намацаєш котру* (грушу) *біля себе та й їси.* Греб. 402

Поласкавíшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться ласковѣе, добрѣе, милостивѣе. *Одвези їм усім по книжці, то може вони й поласкавішають.* Шевч. (О. 1862. VI, 10, 11).

Полáсувати, сую, еш, *гл.* 1) Полакомиться. 2) Польститься. *Поласувала на великі гроші і вкрала.* Грин. I. 186.

Полáсуватися, суюся, ешся, *гл.* Польститься *Поласується на баранця да й злюбить його.* Чуб. II. 603.

Полатáйко, ка, *м* Занимающійся починкой обуви. Желех.

Полатáй-хата, ти, *об.* Эпитетъ сына: пріобрѣтающій въ хозяйствѣ. *Син—полатай-хата, а дочка—обдери-хата.* Ком. II. № 1079.

Полатáти, тáю, еш, *гл.* 1) Починить, положить заплаты. *Хлопець у свитині полатаній.* Шевч. 176. 2)—**бóки**. Побить, отколотить. *Кийом боки полатали.* Грин. III. 620.

Полáторжитися, жуся, жишся, *гл.* Помириться. *Як би вони полаторжилися, се б то поладились, то й жили б умісті.* Борз у.

Пол.тух ха *м.*=**Полатайко**. Желех.

Полаштувáти, тýю, еш, *гл.*=**Полагодити**. *Полаштуй вози*

Полáяти, лáю, еш, *гл.* Побранить.

Ой хоть била, хоть не била, тільки трохи полаяла. Чуб. V. 142.

Пола́ятися, ла́юся, ешся, *гл.* Побраниться. *Полаялись за масляні вишкварки.* Ном. № 3513.

По́ле, ля, *с.* 1) Поле. *В чистому полі да і пшеничнцьку поле.* Мет. 101. *Святий Юрій по полю ходить, хліб жито родить.* Ном. № 433. *В чистім полі край дороги висока могила.* Мет. 97. 2) Фонъ (въ узорной ткани и пр.). Вас. 171. Чуб. VII. 426. 3) Полъ. *А ворожка і каже: „Оже, бабо, на твої гроші ще одна твоя дитина жениться!“—А киньте ж,—кажу, з якого поля: з жіночого, чи з мужичого?—„З мужичого“,—каже.* Кобел. у. Ум. **По́ленько.** О. 1862. IV. 12. **По́лечко.** Маркев. 105. **польце́.** *Зорати польце. Засіяв чоловік просом польце.* О. 1862. VIII. 25.

Полегка́рь, ря, *м.* Человѣкъ легкомысленный; любитель легкой (нетрудовой) жизни. Угор.

По́легкий, а, е. Легковатый.

Поле́гкість, кости, *ж.* Облегченіе. ЗОЮР. II. 283. *Усе вам роскажу, чи не буде якої полегкости душі.* Г. Барв. 379. *Хай ми будем, бідні безщасні невольники, у чужій землі хоч мале число полегкости собі мати.* АД. I. 91.

Поле́глий, а, е. 1) Полегшій. 2) Слежавшійся.

Поле́гом, *нар.* Не спѣша. *Люде бачили, що він гнав волів. Хазяїн полегом би гнав, а то підтюпцем: відомо, що хапані.* Новомоск. у.

Полегти́, ля́жу, жеш, *гл.*=**Полягти.**

Поле́гчати, чаю, еш и **поле́гшати, шаю, еш,** *гл.* Сдѣлаться легче, стать легче. *Хоч за три дні перед смертю полегшає. Заклади ручину та за пазушину, чи не полегшає моєму серденьку.* Чуб. V. 420.

Полегча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **полегчи́ти, чу́, чи́ш** и **полегша́ти, ша́ю, еш,** сов. в. **полегши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Облегчать, облегчить. *Бричку нашу треба було полегчити від ваги.* Г. Барв. 27.

Полегші́ння, ня, *с.* Облегченіе. *Зробив полегшіння нашому краєві.* О. 1862. V. 70.

Поледа́чнтися, чуся, чишся, *гл.* Полѣниться. *Поледачився сам піти та послав дурного хлопця.* Новомоск. у. (Залюб.).

Поледащі́ти, щіємо, єте, *гл.* Облѣниться, опуститься (о многихъ).

Поле́диця, ці, *ж.*=**Ожеледиця.** Вх. Зн. 43. Шух. I. 81, 179.

Поледі́вка, ки, *ж.*=**Поледиця.** Вх. Уг. 261.

Поледо́виця, ці, *ж.*=**Поледиця.** Вх. Уг. 249.

Полежа́й, жая, *м.* Лежебока. *Будуть мені козаки прізвище прикладати, гречкосієм, полежаєм називати.* Нп.

Полежа́к, ки, *м.*=**Полежай.** *Жак-полежак.* Ном. № 10875.

Полежа́ка, ки, *об.* Лежебока мужчина или женщина. *Одна дочка у Івана та й та полежака.* Мил. 76. *Каша—мати наша, а борщ—полежака.* Ном. № 12316.

Полежа́нь, ня, *м.* Бекасъ. Мнж. 189.

Поле́жати, жу, жиш, *гл.* Полежать. *Хоч під лавою полежу та на хорошого погляжу.* Ном. № 8491.

Полежа́ха, хи, *ж.* Лѣнтяйка, лежебока. *Я не яка небудь полежаха.* Зміев. у.

Полежі́й, жія́, *м.*=**Полежай.** *Будуть мене пани й козаки на підпитку зневажати, полежієм, домотуром, гречкосієм узивати.* Мет. 415.

Полекша́ти, полекши́ти, полекші́ння=**Полегшати, полегшити, полегшіння.** ЕЗ. V. 24.

Полементува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Покричать, повопить.

Полени́чник, ка, *м.* Клубника (само растеніе). *Ой є стежечка да маленькая—муравочка зелененькая; ой заросла да суничником, зацвіла поленичником.* Мет. 163.

По́ленько, ка, *с.* Ум. отъ **поле.**

Поле́статися, таюся, ешся, *гл.* Поплестись. *Як би потепліло,—полесталась би я по доріжці, а то зіма отся ізнудила та ізсушила мене.* Черн. Губ. Вѣд. 1853, стр. 61.

Полеті́ти, лечу́, ти́ш, *гл.* Полетѣть. *Полетів голуб та й сів у житі.* Мет. 107.

По́лечко, ка, *с.* Ум. отъ **поле.**

Полива, ви, *ж.* 1) Глазурь, мурава. Шух. I. 262, 264. 2) Глазированная, муравленная посуда. *Повіз поливу аж у Чорноморію на продаж.*

Полива́йка, ки, *ж.* Лейка для поливки. Лохв. и Нѣжин. у.у.

Полива́йчик, ка, *м.* Эпитетъ дождя: поливающій. *Ой дощику поливайчику, поливай, поливай!* Чуб. III. 166.

Полива́льник, ка, *м.* Поливальщикъ. Лохв. у.

Полива́льниця, ці, *ж.* 1) Поливальщица. Лохв. у. 2) Лейка. Лохв. у. Херс.

Поли́ваний, а, е=**Полив'яний.** *Поливана судина.* Шух. I. 265.

Поли́ванка, ки, *ж.* Поливка, поливанье.

Полива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **поли́ти, ллю, ллєш,** *гл.* 1) Поливать, полить, оро-

вать, оросать. *А хто буде явір поливати, той буде мене споминати.* Чуб. V. 210. *Поливала та ромен-зілля дрібними сльозами.* Чуб. V. 336. 2) Глазировать, покрывать, покрыть глазурью (посуду). Шух. I. 264.

Поли́вка, ки, *ж.* 1) Соусъ, подливка, *Вже двірської поливки хлиснув, а оброковою хліба покушав.* Ном. № 1312. 2) Супъ. Вх. Уг. 261. 3) Каша съ тертымъ конопляннымъ сѣменемъ. Мнж. 190. Ум. **Поливочка.** *Усядь, брате, на лавичку, сербай добру поливочку.* Гол. I. 209.

По́ливо, ва, *с.* 1)=**Полива.** Вас. 180. 2) Сорныя травы, которыя выпалываютъ. *Чи у вас там городи ростуть?—Поливо росте, а городовини нема.* Черниг. у.

Поли́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **поливка.**

Поли́в'яний, а, е. Глазированный, муравленный. *Тут їли різнії потрави і все з полив'яних мисок.* Котл. Ен. I. 18. *Се ще тюття з полив'яним носом.* Ном. № 2887.

Поли́в'яник, ка, *м.* Горшечникъ, дѣлающій глазированную посуду, преимущественно миски. О. 1862. V. 20.

Полига́ти, га́ю, еш, *гл.* Поглотать, поѣсть съ жадностью.

Полига́тися, га́юся, ешся, *гл.* Сойтись, связаться съ кѣмъ. *Помігався з жидами.* Шевч. *Латин старий і полигався з Енеєм нашим молодцем, Еней і зятем називався.* Котл. Ен. IV. 33.

Полі́гатися, гаюся, єшся, *гл.* Потащиться, отправиться. *Поліґалась і я у Київ.* Зміев. в.

Полі́гач, ча, *м.* Соучастникъ. *Полигач Бруховецького, Вуяхевич.* К. ЧР. 313.

Полиза́ти, лижу́, жеш, *гл.* Полизать.

Полі́зач, ча, *м.* Лизунъ; блюдолизъ.

Полі́зькати, каю, еш, *гл.* Полизать. *Де не взявся собака,—полизькав, полизькав.* Грин. I. 150. 151.

По́лик, ка, *ж.* Ум. отъ **піл.**

Поли́к, ка́, *м.* Вышитые наплечники женской сорочки. КС. 1893. V. 281. *В кожної сорочки з поликами.* Св. Л. 2. *Полики шовкові лосняють, літа мої минають.* Чуб. V. 1093.

Поли́н, ну, *м.* Раст. Artemisia Absinthium L. Вх. Пч. I. 9. Шух. I. 21. *Вона її напувала гірким полином.* Нп. Ум. **Полиночок.** *Ой в нелюба гірка губа, ще й гірша полиночку.* Чуб. V. 998.

Полина́ти, на́ю, еш, *гл.* Летѣть. *Полинайте ж, дітки, пташками по світу: ти, синку, соловейком, а ти, доню, зозулею.* ЗОЮР. II. 34. *Сива зозуленька полинає.* Мил. 193.

Полине́ць, нцю, *м.* Раст. Artemisia austriaca L. ЗЮЗО. I. 112.

Полині́вка, ки, *ж.* Полынная водка. Богодух. у.

Полино́чок, чку, *м.* Ум. отъ **полин.**

Полину́ти,- ну́, не́ш, *гл.* Полетѣть. *Ой коли б я зозуля, я б до неба полинула.* Макс. *Козак як голуб: знявся та й полинув.* Ном. № 785.

Поли́нчик, ку, *м.* Раст. Gnaphalium arvense. L. Черк. у.

Поли́нь, ню́, *м.*=**Полин.** *Воліла б я іркий полинь їсти, як з тобою на посаді сісти.* Чуб. V. 368.

Полиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Полинять, поблекнуть. *Полиняла стрічка, брови полиняють.* Шевч. 12.

Полисі́ти, сію, еш, *гл.* Облысѣть. *Пуста голова а ні полисів, а ні посивіє.* Ном. № 6156.

Поли́скування, ня, *с.* Сверканіе.

Поли́скувати, ся, кую, ся, еш, ся, *гл.* Блестѣть, лосниться, сверкать. *Вже сивиною коси полискувались.* Св. Л. 135. *Полискується бриль солом'яний, наче золотий.* О. 1862. VI. 42.

Полистува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Переписываться съ кѣмъ нѣкоторое время.

Полити. См. **Поливати.**

Поли́тися, ллю́ся, лле́шся, *гл.* Политься. *Слово полум'ем взялося, і з мовчання, сумування моя той бистрень полилося.* К. Псал. 95. *Кров полилася.* Шевч. 167.

Полихосло́вити, влю, виш, *гл.* Поругать, поругаться.

Полице́йник, ка, *м.*=**Поліціян.** Гол. Од. 14.

Полі́ція, ції, *ж.* Полиція. *А нарешті досталося, що в поліції сидів.* Рудч. Чп. 237.

Поліція́н, на, поліція́нт, та, *м.* Состоящій на полицейской службѣ, полицейскій. О. 1862. III. 78. *На пляцу нема нічого, хиба який духовний до консисторії протягне та поліціян сварится.* Св. Л. 217. *Иди по поліцияна.* Вх. Лем. 452.

Поли́ця, ці, *ж.* 1) Полка. Чуб. VII. 386. *Казали нам нивка, що є в пана горілка в коморі на полиці.* Лукаш. 148. 2) Отвалъ у плуга. Вас. 199. Шух. I. 165. *Тепер моя голівонька в тузі, поламалась поличенька в плузі. Ой чи мені полицю тесати, чи до дівчини на всю ніч ма-*

хати. Грин. III. 276. 3) У колесниковъ: стойка съ желѣзнымъ стержнемъ, на который накладывается просверленная предварительно ступица колеса. Вас. 147. 4) Раст. Trifolium arvense L. Вх. Пч. I. 13. Ум. **Поли́чка, полі́ченька.**

Полі́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **полиця.** 2) Дощечка отъ земли къ отверстію улья, по которой ходятъ пчелы. Шух. I. 111.

Полі́ччя, чя, *с.* Портретъ. *Посилаю тепер тобі, друже мій єдиний, своє поличчя.* (О. 1861. X. 8).

Полиши́ти, шу́, шиш, *гл.* Оставить, перестать. *Полишили свої маєтки, та й за ним у слід пішли.* Гн. I. 124. *Ой полишив білий хлопець Маріку любити.* Гол. IV. 506.

Полі́бічок, полі́бочок, чка, *м.* Кадка. *По кутах стоять... полібочки з капустою, огірками, буряками, квасом.* Шух. I. 103.

Поліви́ти, влю́, ви́ш, *гл.* 1) Свернуть влѣво. 2)—**кому́.** Облегчиться кому, сдѣлаться лучше кому. **Йому полівило.** Ему стало лучше (о больномъ). Угор.

Полі́вка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **полова.** *Манить так, як горобця на полівку.* Ном. № 3098. 2) Равнина, поле. *То став же брат старший та середульший на полівку ізбіґти, на степи високі, на великі дороги росхідниї.* АД. I. 116.

По́ліг, логу, *м.* 1) Низменное мѣсто у рѣки. 2)=**Покіс.** Шух. I. 170.

Полі́ж, жу, *м.?* *Траву на поліж косити.* Вх. Зн. 52.

Поліжни́ця, ці, *ж.*=**Породілля.** Гн. II. 197.

Полі́зти, зу, зеш, *гл.* Полѣзть. *Полізьмо на дуба.* Рудч. Ск. II. 18. *Люде б'ють гадюку, а вона, бідна, уже й не полізе.* Грин. I. 197. *Завдав жаху! аж волосся до гори диб полізло.* Харьк. г.

Полізу́н, на́, *м.* Сказочное существо: великанъ, одна рука котораго величиной съ обыкновеннаго человѣка; онъ не ходитъ, а лазитъ на колѣняхъ. Чуб. II. 250.

Полі́й, лія, *м.* 1) Вода поверхъ льда. Мнж. 189. *Не можна річку переїхать: полій пішов по льоду.* Новомоск. у. 3) Раст.: а) Mentha aquatica L. ЗЮЗО. I. 128; б) Mentha Pulegium L. ЗЮЗО. I. 128.

Полікарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Пробыть врачемъ нѣкоторое время.

Полі́льник, ка, *м.* Полольщикъ. Харьк. у.

Полі́льницький, а, е. Относящійся къ полотью. *Пісні пільницькі.* Грин. III. 127.

Полі́льниця, ці, *ж.* Полольщица. Харьк. у.

Полім'я, м'я, *с.*=**Полум'я.** *А він загадав їй рибу варити без вогню і без полім'я.* Чуб. V. 820.

По́лінивий, а, е. Лѣноватый. НВолын. у.

Полі́ння, ня, *с.* Полотье. Константиногр. у.

Полі́но, на, *с.* Полѣно. *Хрін його батька знає: у багатого повна піч та юрить, а в мене одно поліно, та й те не юрить.* Ном. № 2138. Ум. **Полі́нце, полі́ночко.**

Полінува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* Полѣниться. *Не полінуйсь провіять.* Г.-Арт. (О. 1861 III. 93). *Полінувались рано встать.* Черниг. г.

Поліня́ка, ки, *ж.*=**Поліно.** *Він поліняку дров... приніс.* Г. Барв. 98.

Поліпи́ти, плю́, пиш, *гл.* 1) Слѣпить, вылѣпить (во множествѣ). *Вареники поліпили.* 2) Облѣпить, замарать (во множествѣ). *Сир їли,—зуби поліпили.* МУЕ. III. 103. *Поліпіл кошелю.* Вх. Уг. 261. 3) Прилѣпить (во множествѣ). *Пішла в церкву стара баба, свічок накупила, де була яка ікона, всюди поліпила!* Рудан. I. 100.

Полі́пшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться лучше, улучшиться.

Полі́пшення, ня, *с.* Улучшеніе.

Полі́пшити. См. **Поліпшувати.**

Полі́пшувати, шую, еш, сов. в. **поліпшити, шу, шиш,** *гл.* Улучшать, улучшить.

Полі́сся, ся, *с.* Полѣсье *А в самою шістьсот уллів пасіки було. Аж на полісся було посилає.* Г. Барв. 174.

Полісу́н, на́, *м.* Лѣшій. Балт. у.

Полісю́к, ка́, *м.*=**Поліщук.** Гол. I. 684.

Полі́т, льо́ту, *м.* Полетъ. *Він сам за мною залетів, за моїм тихим польотом.* Мет. 178.

Політа́ти, та́ю, еш, *гл.* Полетать.

Полі́тика, ки, *ж.* 1) Политика. К. ЧР. 346. *Що то політика?—Нещирість.* Ном. № 950. 2) Лента—шелковая, гарусная. *Я їй віддарувався дуже мудрою політикою.* Федьк. Гол. Од. 66. ЕЗ. V. 218. Ум. **Полі́тичка.**

Політикува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Вести другъ съ другомъ политику. *Обидва ж вони політикуються, подарунками*

обсилаються, а нишком один на одного чихають. К. ЧР. 16.

Політи́чний, а, е. Политическій. *Політична часопись.* О. 1861. III. 81. *Політичні бурі в Європі.* К. XII. 128.

Полі́тник, ка, *м.* Рабочій на лѣто. Желех.

I. **Полі́тниця, ці,** *ж.* Работница, нанятая на лѣто. Нѣжин. у.

II. **Полі́тниця, ці,** *ж.* Пропольщица. Переясл. у.

Полі́ток, тка, *м.* Годовой кругъ древесины. Вх. Зн. 52.

Полі́ття, тя, *с.* Благопріятная погода; благопріятное урожайное лѣто. *Не поліття, а лихоліття.* Ном. *Як закув зузуля на Юрія на голе дерево, то буде голодне літо, а як на лист, то буде поліття.* Ном. № 439. *Сього року поліття на ваш огород.* Сосн. у. *Не на всяке літо добре поліття.* Ком. П. № 646. *Таке все поліття мочливе. Як сніг випаде, тоді поліття ходити на зайців.*

Політтá, тá, *с.* 1)=**Поління.** 2) Сорныя травы, которыя нужно выпалывать. *Поліття вже наросло.* Константиногр. у.

Політу́ра, ри, *ж.* Лакъ. *Махнув у столярню і вніс політуру.* Св. Л. 223.

Політу́ха, хи, *ж.* Летающая (эпитетъ мухи). *А я муха полетуха.* Грин. III. 666.

Полі́чення, ня, *с.* Исчисленіе.

Полічи́ти, чу́, чиш, *гл.* 1) Сосчитать. *Гроші полічили.* Чуб. V. 243. 2) Полѣчить. *Три дні полічили, а там сказали, що умер багатир.* Рудч. Ск. II. 148.

Поліщу́к, ка́, *м.* Житель Полѣсья. О. 1861. I. 264.

Полк, ку, *м.* 1) Полкъ. 2) Въ старой Украйнѣ XVII—XVIII в.: часть украинской земли, провинція, заключавшая въ себѣ города, мѣстечки, села, носившая названіе по главному городу, гдѣ было правленіе полка, и раздѣленная па сотні. *Осяли й позаймали козаки всі землі на Вкраїні під полки, а в полках під сотні, а в сотнях під свої хуторі, двори, пастовники чи левади.* К. Хм. 127.

Полкови́й, á, é. Полковой. *Третя сотня під полковою корогвою.* Лукаш. 45.

Полкóвник, ка, *м.* Полковникъ, начальникъ полка въ одномъ или обоихъ значеніяхъ. *Кому, красо, достанешся, чи сотнику, чи полковнику?* Чуб. V. 495. Ум. **Полкóвничок.** Грин. III. 666.

Полковникувáти, кýю, еш, *гл.* Быть полковникомъ. К. ЧР. 186.

Полкóвництво, ва, *с.* Должность полковника. *Зложив з себе полковництво.* К. ЧР. 14.

Полкóвницький, а, е. Принадлежащій полковнику, относящійся къ нему. *Дали йому до рук полковницькі клейноди, вдарили з гармат, да й став пан-отець Шрам полковником.* К. ЧР. 16.

Полкóвниця, ці, *ж.* Полковница. Шевч. 296. *Молодая полковниця полковника просить.* Грин. III. 417.

Полкóвничий, а, е. 1)=**Полковницький.** *Він протопче стежку через полковничий садок.* Шевч. 296. 2)=**Полковник.**

Полкóвничок, чка, *м.* Ум. отъ **полковник.**

Полковóдчина, ни, *ж.*? *А по сей бік Орелі лінія була, а по той бік Орелі, за Нехворощею, полководчина була.* КС. 1882. XII. 593.

Поллáти, ллáю, еш, *гл.* Полить. Сквир. у.

Полóва, ви, *ж.* Мякина. *Мани та й мани, як горобця на полову.* Ном. № 3098. Ум. **Полóвка, полі́вка.** Ном. № 3098. **Полóвочка.**

Половень, вня, *м.*=**Омшаник.** Константиногр. у.

Пóловець, вця, *м.* Половецъ. Левиц. Перші князі, 68.

Полове́цький, а, е. Половецкій. *Серед землі половецької.* Шевч. 645.

I. **Полови́й, á, é.** 1) Желтый, цвѣта спѣлой ржи. *Вийди, паноньку, проти нас, викуп си вінець у нас, положи червоною від вінця полового.* Лукаш. 148. 2) О масти: свѣтлорыжій. Чуб. V. 258 сѣрый съ желтымъ отливомъ. КС. 1898. VII. 41. *Ой воли мої та полові, чом же ви не орете?* Мет. Ум. **Полове́нький.** Чуб. V. 275.

II. **Полови́й, á, é.** Находящійся въ задней стѣнѣ хаты, вдоль которой устроенъ піл. *Полове вікно.* ХС. III. 56.

Полови́к, кá, *м.* Порода ястреба. О. 1862. IX. 62. Kolb. I. 65. *Гу! га! Половик! злапав курку за їзик.* ЕЗ. 5. 150.

Полови́на, ни, *ж.* Половина. *Перебреду бистру річку й половину ставу.* Мет. 83. *Половина літ минає, я щастя не маю.* Чуб. V. 360. **О-полови́ні.** Въ половину. *Як же тебе, пане, нести: чи поверх дерев, чи о-половині дерев.* Грин. I. 172. Ум. **Полови́нка, полови́ночка.** Грин. III. 583.

Полови́нниця, ці, *ж.* 1) Сортъ плахти. Черниг. у. 2) Та, которая все уменьшаетъ на половину (**переполовинює?**) Встрѣч. въ уменьшит. формѣ въ слѣдующей по-

словицѣ: *Винничка—всьому половинничка, млиночок—всьому віночок.* Ном. № 14017.

Полови́нка, полови́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ половина.

Полови́нчастий, а, е. Створчатый. *Половинчасті черепашки.* Черк. у.

Полови́нчик, ка, *м.* Самая маленькая бутылочка казенной водки. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Полови́нщина, ни, *ж.* Половина недѣленнаго загона. (?) Козел. у.

Поло́вити, влю, виш, *гл.* Сметывать, сшивать на живую нитку. Шух. І. 153.

Полови́ти, влю́, виш, *гл.* Поймать; переловить, выловить. *Взяли коника половили.* Чуб. V. 799. *Коли б половили щуку велику.* Рудч. Ск. І. 81. *Як рибу в сак, половив.* Ном. № 1649. *Чи половила вже курчата?* Харьк.

Половиця, ці, *ж.*=**Полова.** *Вівсяної половиці та й не хоче їсти.* Чуб. V. 1126.

Полови́чанка, ки, *ж.* Рожь съ пшеницею. Угор.

Полові́ти, вію, еш, *гл.* Желтѣть (о хлѣбахъ). *Із-за гори вітер віє, житю половіє.* Чуб. V. 169. *Округи мене то жито половіє, а купка льону голубо цвіте.* МВ. І. 14.

Поло́вник, ка, *м.* 1) Закромъ для мякины. Угор. 2) Родъ хлѣва для мякины и пр.—иногда какъ часть клуни, иногда отдѣльно. Чуб. VII. 397. Лохв. у. Славяносерб. у. Въ Галиціи хлѣвъ, гдѣ зимой стоятъ овцы и телята. Фр. Пр. 136.

Половни́ця ці, *ж.* 1)=**Полуниця.** 2) Полольщица. *Полоти нездужаєш,—нехай тобі половницю нарає* О. 1862. VII. 36. *По тім боці пшениченька, по сім боці половниченька.* Чуб. V. 380.

Половни́чник, ка, *м.* 1)=**Полуничник.** 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Г. Барв. 216.

Поло́вня, ні, *ж.* Мѣсто куда ссыпаютъ полову.

Половча́стий, а, е. Объ особаго рода узорѣ въ вышивкѣ. *Половчасті уставки.* Kolb. І. 48.

Половчик, ка, *м.* Родъ небольшой птицы полового (см.) цвѣта. Вх. Лем. 453.

Поло́в'яний, а, е. Изъ мякины. *Полов'яний хліб не голод, а пачосняя сорочка не нагота.* Ном. № 5355.

Полов'я́ник, ка, *м.*=**Половня.**

По́лог, гу, *м.* 1) Роды, разрѣшеніе отъ бремени. *Ой Маруся в полозі лежала, чорним шовком головку зв'язала.* Нп. **У поло́гах бу́ти.** Рожать. *Жінка була в пологах.* КС. 1893. VII. 74. 2) *мн.* **поло́ги.** Низменная равнина по лѣвымъ берегамъ рѣкъ. Вас. 206.

Поло́гий, а, е. Отлогій, покатый. *Полога гора.* Вх. Лем. 453. *Пологі зелені луки.* Левиц. І. 63.

Поло́жистий, а, е=**Пологий.** Вх. Лем. 453.

Положи́ти, жу́, жиш, *гл.*=**Покласти.** *Спекла колобок і положила на вікні.* Рудч. Ск. II. 2. *На кого такий гнів великий положили?* Мил. 183.

Положи́тися, жу́ся, жишся, *гл.* 1) Лечь. Чуб. II. 410. *В Вифлеємі народився, там у яслах положився.* Чуб. V. 328. *Спать з тобою положусь.* Чуб. V. 8. 2) Отелиться. *Положилася корова.* Каменец. у.

Положки́ня, ні, *ж.* = **Поліжниця.** Желех.

По́лоз, за, *м.* 1) Полозъ въ саняхъ. Kolb І. 67. Сумск. у. *Як буде полоз вохкий, то буде й кінь мокрий.* Ном. 2) Большая змѣя изъ семейства удавовъ, повидимому Eryx turcicus. КС. 1882. VIII, 377; КС. 1890. IV. 99. Ум. **Полозо́к.** Рудч. Ск. II. 7.

Половю́к, ка́, *м.*=**Полов 2.**

Поло́кати, каю, еш, *гл.* Мыть, полоскать. Угор. *Полокана пшениця.* Каменец. у.

Полокши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Искрошить какъ лапшу.

Поло́м, му, *м.* Сломъ. *Як на полом піде хата, то багато дерева пропаде.* НВолын. у.

Поломи́ти, млю́, миш, *гл.* 1) Сломать. *Коні потомити, вози поломити.* Грин. III. 20. 2) Нарушить. *Але ж бо я поломила матусину волю, тепер же я проклинаю свою лиху долю.* Чуб. V. 250. Встрѣчаются также формы: *Поламле... заповідь.* Єв. Мт. V. 19. *Віру християнську під ноги підтопчи, хрест на собі поламни.* АД. І. 211.

Поломи́тися, млю́ся, мишся, *гл.* Сломаться. *Дорогою вісь поломилася.* КС. 1883. III. 671. *Мостовиночка поломилася, вірний дружок затонув.* Чуб. V 370. *Плужок... не поламлеться.* Г. Барв. 195. *Свічки не поламнуться, як оцюди положу?* Пирят. у.

Поломінь, ні, *ж.* Пламя. *Робім ся огньом. Яков ти поломінев будеш?* Драг. 266. *Іван палахнув наче та поломінь.* Федьк.

По́ломно, *нар.* Пламенно. *Зорі наче палали, одна зоря поломніш від другої.* МВ. III. 73.

Пóломня, ня, **пóлом'я**, м'я, *с.*=**Полум'я**. *Поломня йде до небес*. Грин. I. 156. *А він загадав їй рибоньку жарить без вогню і без полом'я*. Чуб. V. 819. Ум. **Пóлом'ячко**.

Пóлом'яний, á, é. Пламенный. *Полом'яне я духом бачу море*. К. ЦН. 178.

Пóлом'ячко, ка, *с.* Ум. отъ **полом'я**.

Полóн, ну, *м.* 1) Плѣнъ. *Чи її убито, чи в полон занято*. Чуб. V. 628. 2) Плѣнные. *Татарове полон женуть: один полон з жіночками, другий полон з дівочками*. Нп. *Там татари полон ділят*. АД. I. 75. 3) Родъ насѣкомаго. Вх. Пч. I. 8. ЕЗ. V. 82. Bibio. Вх. Пч. II. 26.

Полонéник, ка, *м.* Плѣнникъ.

Полóник, ка, *м.* 1) Разливная ложка, большая ложка. Шух. I. 250. *Замішався, як полоник межи ложками*. Ном. № 7936. 2) Головастикъ.

Полони́на, ни, *ж.* Горная равнина, пастбище на вершинахъ горъ. Шух. I. 184. *Ой висока полонина з вітром говорила*. Шух. I. 200. Ум. **Полони́нка**. Шух. I. 198. **Полони́ночка**. ЕЗ. V. 229.

Полони́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **полонина**. *Пішли вівці в полонинку самі біленькії*. Гол. I. 229. 2) Обрядовая пѣсня, которая поется во время выгона гуцулами скота въ **полони́ни**. Шух. I. 197. 3) Раст. Anthus spinoletta L. Вх. Зн. 52.

Полони́нний, а, е. Относящійся къ **полони́ні**. Желех.

Полони́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **полонина**.

Полони́нський, а, е = **Полонинний**. *Звичаї, чари і полонинські примівки*. Шух. I. 195.—**хід**. Выгонъ скота весной въ **полони́ну**. Шух. I. 197.

Полони́стий, а, е. Покатый. *Полониста гора*. Черк. у.

Полони́ти, ню́, ниш, *гл.* 1) Плѣнить. 2) Дѣлать проруби во льду. Kolb. I. 68.

Полони́ця, ці, *ж.* и пр.=**Полуниця** и проч.

Полóнка, ки, *ж.*=**Ополонка**. *Сам же я ту полонку рубав, коня напував*. Чуб. III. 298.

Полóнь, ні, *ж.* 1)=**Полон**. *Не дай, Спасе, у неволю, у полонь мені упасти*. К. Псал. 2)=**Полин**. Вх. Лем. 453.

Полоня́ник, ка, *м.* Сѣрый медвѣдь, живущій въ **полони́нах**. Вх. Пч. II. 7.

Полоня́нин, на, *м.* Плѣнникъ. *Чи скаже він тобі покірне слово, благатиме тебе як полонянин*. К. Іов. 92.

Полоня́нка, ки, *ж.* Плѣнница. Ум. **Полоня́ночка**.

Полóпати, паю, еш, *гл.* Пожрать, съѣсть. *І куди вони все полопали?* Богодух. у.

Полóпатися, паємося, єтеся, *гл.* Лопнуть (о многихъ). *Будуть пани дуться, поки полопаються*. Ном. № 1246.

Полоскáння, ня, *с.* 1) Полосканіе. 2) Плесканье въ водѣ.

Полоскáти, щý, щеш, *гл.* Полоскать. *Розмай зілля знайшла, полоскала на річці*. Чуб. V. 414.

Полоскáтися, щýся, щешся, *гл.* Плескаться въ водѣ, мыться. *Що на морі та на дощечці красна дівчина полощеться; полощеться, одівається, в черевички обувається*. Чуб. V. 8.

Полосковýб, ба, *м.* Первый день великаго поста, когда крестьяне **полóщуть зýби**, чтобы между ними не осталось ничего скоромнаго, т. е. выпиваютъ въ корчмѣ. Чуб. III. 8.

Полоскотáти, чý, чеш, *гл.* Пощекотать.

Полотéнечко, ка, *с.* Ум. отъ **полотно**.

Полотéнко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **полотно**. 2) Полотно для сита. *В'язка личаних полотенків на решета*. О. 1862. IX. 63. 3)=**Полотенце 3**. Вх. Уг. 261.

Полотéнний, а, е. Холщевой.

Полотéнце, ця, *с.* 1) Ум. отъ **полотно**. КС. 1884. V. 175. *Полотенця на станок лляного*. Мкр. Н. 38. 2) Часть **мерéжки**. См. **мережка 1**. (Залюбов.). 3) Плавательная перепонка. Мнж. 189. Вх. Пч. I. 15. 4) Клинокъ косы. Желех. Ум. **Полотéнечко**.

Полóти, лю, леш, *гл.* Полоть. *Полю я конопельки дрібні зелененькі*. Чуб. V. 282.

Полотиця, ці, *ж.* Раст. Convolvulus arvensis. Вх. Пч. II. 30.

Полотни́на, ни, *ж.* Кусокъ полотна. Ум. **Полотни́нка**. *Дай чисту полотнинку зав'язати руку*.

Полотні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Блѣднѣть, дѣлаться бѣлымъ какъ полотно.

Полотнó, нá, *с.* 1) Полотно, холстъ. *Побіліла, як полотно*. Ном. № 4383. *Закохалась дівчинонька в хлопця молодою, і наготовила рушників з полотна нового*. Чуб. V. 242. 2)=**Пілка 3**. Вх. Пч. II. 21. 3) Клинокъ косы. Шух. I. 169. Ум. **Полотéнко, полотéнце, полотéнечко**. *Всьою потрошку — і конопель, і полотенка*. Г. Барв. 16. *Полотенка на станок*. Г. Барв. 115. *Ой нá тобі, подруженько, на рукава полотенечка*. Чуб. V. 379.

Полотня́ний, а, е = Полотенний. *У синьому жупанкові, у старих полотняних шароварах.* К. ЧР. 8.

Полотня́нка, ки, *ж.* Верхнее полотняное платье крестьянъ (мужчинъ и женщинъ) въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ Галиціи: или длинное съ таліей, или, у мужчинъ подо Львовомъ, короткое, только до пояса. Гол. Од. 44, 51. *Но нім стара брудна полотнянка.* ЕЗ. V. 116.

Полото́к, тка́, *м.* Грудь гуся или гусь разрѣзанный вдоль надвое, просоленный и прокопченный. Маркев. 159.

Полоття́, тя́, *с.* Полотье. Черк. у. Г. Барв. 146. *Роспочинаеться полоття.* Левиц. I. 24.

По́лоть, пілтя, *м.*=**Полоток.** *Пілтя ніхто не мастить.* Ном. № 13281.

По́лох, ха, *м.* 1) Смятеніе, ужасъ. *І радувався царь, що вийшли з його краю, бо страх обняв усіх, увесь Єгипет—полох.* К. Псал. 242.

Поло́х, *меж.* Выражаетъ испугъ, также удары сердца съ вспуга. *Серце у мене тільки полох-полох, та й замліло.* Г. Барв. 127.

Поло́ханий, а, е. Напуганный, пугливый. *Полоханий заєць і пенька боїться.* Ном. № 5796.

Поло́хання, ня, *с.* Испугъ, напугиваніе, пуганіе.

Поло́хати, хаю, еш, *гл.* Пугать. *Се тая Солоха, що кури полоха.* Нп. *Побачила, що так полоха Еол синка, що аж захляв.* Котл. Ен I. 12.

Поло́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Пугаться. *Як почуєте про війни та бунти, не полохайтесь.* Єв. Л. XXI. 9.

Полохки́й, а́, е́=Полохливий. *Кінь полохкий.* Волч. у.

Полохли́вий, а, е. Пугливый, робкій. *Голуб полохливий.* К. Досв. 140. *Шкодливий як кішка, а полохливий як заєць.*

Полохли́вість, вости, *ж.* Боязливость, робость. Желех.

Полохли́во, *нар.* Пугливо, робко.

Поло́чок, чку, *м.* Ум. отъ **піл.**

Полоши́ти, шу́, шиш, *гл.* Вспугивать, пугать. *Птаство полошили.* МВ. (О. 1862. III. 60).

Полоши́тися, шу́ся, шишся, *гл.* Пугаться. *Тільки минув міст, зараз зачали ся коні полошити.* Драг. 46.

Поло́шкати, каю, еш, *гл.* Вспугивать.

Полошли́вий, а, е = Полохливий. *Полошливий кінь.* Каменец. у.

Поло́щувати, щую, еш, *гл.* ? *Та покощувано і полощувано шишечку.* Мвл. 155.

Полта́вець, вця, *м.* Житель Полтавской губерніи. *Ой писали басарабці та до наших хлопців листи: „Ой ідіть, полтавці, та до нас риби їсти.* Грин. III. 563.

Полу́біс, са, *м.* Полу-бѣсъ, полу-человѣкъ. *Мабуть вона полубіса вродила?* Греб. 373.

По́лубка, ки, *ж.* Деревянная крышка улья. См. **Палуба 2.** *Прийшов у пасіку, дивлюсь,—полубка лежить на землі, скинута з вулика.* Новомоск. у.

Полу́бок, бка, *м.* = **Обичайка.** Вх. Зн. 51.

Полу́боток, тка, *м.* Полусапожекъ, ботинокъ.

Полу́бочок, чка, *м.* Боченокъ ведеръ въ 10—15. *Аж три бочки й полубочки та солодкого меду.* Грин. III. 494.

Полува́вниця, ці, *ж.* Кадочка на ножкахъ, имѣющая въ днѣ отверстіе, заткнутое затычкой,—употребляется для бученія нитокъ. Шух. I. 149.

Полува́л, лу, *м.* Цѣльная плотная кожа, преимущественно воловая, выдѣланная преимущественно для подошвъ. Вас. 158.

Полувни́ця, ці, *ж.*=**Полуниця.** МВ. III. 138.

Полу́да, ди, *ж.* 1) Глазурь. 2) Катарактъ, бѣльмо. *Полуда на очі сіла. Полудою очі затягло.* **Мені́ полу́да спа́ла.** Кромѣ прямаго значенія, переносно: я прозрѣлъ, увидѣлъ то, чего раньше не видѣлъ. *Мені давненько почала спадати з очей полуда.* Левиц. Пов. 172. См. **Луда.**

Полу́дання, ня, *с.* Полдникъ.

Полу́денний, а, е. Полуденный, южный. *І повернув Господь од сходу буйний вітер, а другою підняв з полудного краю.* К. Псал. 179.

Полуде́нник, ка, *м.* Насѣк. Syrphus. Вх. Пч. II. 27.

Полуде́нниці, ниць, *ж. мн.* Родъ дѣтской болѣзни. *Цьому младеневі ізжени... крикливиці, плаксивиці, ночниці, полуночниці, денниці, полуденниці і несплячки.* (Заговоръ). КС. 1883. VII. 588.

Полу́денок, нка, *м.* Полдникъ. Грин. III. 204. *Се вже була остання чарка після полудєнку.* Св. Л. 323. *А я піду додомоньку, та не забавлюся, чи готовий полуденок та відвідаюся.* Гол. I. 203.

По́лудень, дня, *м.* 1) Полдень. *А вже сонце по полудні, дівчинине серце нудне.*

Чуб. **О-полудні.** Въ полдень. *Удень як серед ночі ходять, і полапки шукають о-полудні.* К. Іов. 12. 2) Полдникъ. Ум. **Полу́денько.** О. 1862. IV. 13.

Полуде́нькувати, кую, еш, *гл.*=**Полуднати.**

Полу́днання, ня, *с.* 1) Полдничаніе. 2)=**Полудень 2.** *Буде йому на снідання і на обідання і на полуднання.* АД. І. 148.

Полу́днати, наю, еш, *гл.* Полдничать. *Сядеш, мати, полуднати,—ні з ким розмовляти.* Мет. 224.

Полудне́вий, а, е. Полуденный, южный. Брацл. у.

Полу́днець, денця, *м.* Ум. отъ **полудень.** *Обідець під полуднець, вечера по півночі.* Гол. IV. 240.

Полу́дне, ня, *с.* Полдень. *Чи то зоря розсвітає? Чи полудне гріє?* Чуб. V. 2.

Полу́дній, я, е. Полдневный. *У неділю у полудню годину сам Филоненко виступає.* Макс.

Полу́днувати, ную, еш, *гл.* = **Полуднати.** *Їхав чумак, та їдучи полуднував.* Чуб. І. 34.

Полу́днювати, нюю, еш, *гл.*=**Полуднувати.** *Ой перший раз обідаю, а другий раз полуднюю.* Чуб. V. 807.

Полу́драбок, бка, *м.* Грядка въ телѣгѣ. Чуб. VII. 40. Рудч. Чп. 250. См. **Драбина 2, драбки.** *Полудрабок поломився.* Чуб. V. 1139.

Полу́дуватий, а, е. Съ бѣльмомъ на глазу. Лубен. у. (Леонтовичъ).

Полужупа́нчик, ка, *м.* Родъ полукафтанья изъ легкой матеріи съ рукавами или безъ рукавовъ, съ стоячимъ воротникомъ,—надѣвается галицкими мѣщанами на рубашку. Гол. Од. 15.

Полуза́ти, за́ю, еш, *гл.* Пощелкать (орѣхи, сѣмячки).

Полу́зка, ки, *ж.* Низка (коралловъ и пр.). Вх. Зн. 52.

Полу́кіпок, пка, *м.* Копна въ тридцать сноповъ. *По обидва боки дороги стояло так багато полукіпків, що як глянути, то й поля було не видко.* Левиц. Пов. 114.

Полу́мацьок, цька, *м.* Мѣра сыпучихъ тѣлъ. О. 30743 гектол. *Давав полумацьок вівса.* МУЕ. III. 58.

Полу́мисок, ска, *м.* Родъ глубокой тарелки, неглубокая **миска.** Рудч. Ск. І. 11. Вас. 181. *Да їдять вони калачі з одного полумиска, ой п'ють вони мед-вино з одною кубочка.* Нп.

По́лу́міння, ня, *с.*=**Полум'я.** *Полуміння палає.* Грин. III. 529.

По́лумінь, ні, *ж.*=**Полум'я.** ЕЗ. V. 78.

По́лум'я, м'я, *с.* Пламя, полымя. *А полум'я так з рота й паше, так і паше.* Рудч. Ск. II. 31. Ум. **По́лум'ячко.** Мил. 88.

По́лум'яний, а, е. Пламенный. Левиц. І. 306. Ком. II. 113.

По́лум'ячко, ка, *с.* Ум. отъ **полум'я.**

Полуна́ти, на́ю, еш, *гл.* О звукѣ: раздаваться нѣкоторое время.

Полуни́ця, ці, *ж.* Употр. преимущественно во *мн. ч.* Клубника, Fragaria collina L. ЗЮЗО. І. 123. *Зацвіли полуниці.* Грин. III. 252. *Зродили полуниці.* Чуб. V. 395. Ум. **Полуни́ченька.** *На горі суниченьки, на долині полуниченьки.* Чуб. V. 4.

Полуни́чний, полуни́шний, а, е. Клубничный.

Полуни́чник, полуни́шник, ка, *м.* 1) Стебель и листья клубники, клубничный кустикъ. *Полуничнику багато, а ягід на йому нема.* 2) Наливка на клубникѣ. 3) Раст. Trifolium montanum L. ЗЮЗО. І. 139.

Полуни́чниця, полуни́шниця, ці, *ж.* Родъ писанки КС. 1891. VI. 375.

Полу́ночний, полу́ношний, а, е. Полночный. *Світовая зоря ясна, полуночна темна.* Грин. III. 198. *Стала полуночна година наступати, став Алкан баша до галери прибувати.* Дума. *Полуношна зірка зійшла, а вони ще далеко од села.* Кв.

Полу́ночниця, полу́ношниця, ці, *ж.* Родъ дѣтской болѣзни. КС. 1883. VII. 588. См. **Полуденниця.**

Полупа́нійка, ки, *ж.* Жена **полупанка.** *Дочки заміжніх козаків ходять у гостину до попівен або до полупанійок.* О. 1861. XI. 112.

Полу́панок, нка, *м.* То-же, что и **панок,** мелкій помѣщикъ, также разночинецъ, силящійся жить по барски и пр. *Пани й полупанки навчились тратить великі гроші.* Кв. *Данта старого п. ганком нашим можна здивувать.* Шевч. 365.

Полу́пати, паю, еш, *гл.*—**очи́ма.** Похлопать, поморгать глазами. *Офіцер полупав-полупав очима, за шапку та й за двері.* О. 1861. IX. 77.

Полупа́ти, па́ю, еш, *гл.* Поковырять, облупить (напр. обмазку).

Полу́петро, ра, *м.* День 30 іюня, соборъ двенадесяти апостоловъ. ХС. І. 77. Маркев. 15. *Це діялось на Полупетрі.* Закр.

Полупи́ти, плю́, пиш, *гл.* 1) Облупить; обчистить. *Воліла я, воли мої, вас всіх полупити.* Рудч. Чп. 166. *Дають мені бараболі полуплені їсти.* Чуб. V. 1125. 2) О насѣдкахъ: высидѣть (во множествѣ). *Хоч би тобі один розбовток! Усі яйця квочки полупили.* Г. Барв. 194.

Полупи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Облупиться. *Коморя, побита зімньою негодою, пошпуювана весняними дощами, полупилася.* Мир. Пов. II. 79. *Порепалась і полупилась кожа.* К. Іов. 16.

Полупоті́ти, почу́, ти́ш, *гл.* Застучать глухо, падая (напр. о плодахъ, падающихъ съ дерева). *От і вчепивсь хлопець трясти* (груші); *полупотіли червонобокі.* Св. Л. 205.

Полури́бка, ки, *ж.* Камбола? *Баба сказала піймати полурибку і ззісти.* Чуб. II. 252.

Полурі́зка, ки, *ж.* Четверть загона (загонъ=5—6 десят.). Козелец. у.

Полусеток, тка, *м.* ? *Накупив шість полусетків полотна.* Драг. 336.

По́луск, ку, *м.* Трескъ. *Не чув полуску.* Ном. № 4222.

Полу́скати, каю, еш, *гл.* Пощелкать (сѣмячки, орѣхи) нѣкоторое время или всѣ.

Полу́скирт, та, полу́скирток, тка, *м.* Полскирды. *Були скирти, полускирти, а тепер немав* Мнж. 172.

Полусорочи́ни, чи́н, *ж. мн.* Поминки по умершему въ третью недѣлю. *Справляли Наум і Настя знов і третини, і дев'ятини, і полусорочини, і сорочини, як треба по християнські.* Кв.

Полу́став, ва, *м.* Святцы, молитвенникъ съ мѣсяцесловомъ.

Полу́станець, вця, *м.* = **Полустав.** Сим. XII. *Еней тут зараз взяв догадку, велів побігти до дяків,—купить піярськую граматку, полуставців, октоіхів.* Котл. Ен. IV. 21.

Полутабе́нковий, а, е. Сдѣланный изъ **полутабенку.**

Полутабе́нок, нку, *м.* Родъ шелковой матеріи.

Полу́цвіт, ту, полу́цвіток, тка, *м.* Раст. Иванъ-да-Марья, Viola Tricolor. Желех. *Ой по горі полуцвітки процвітають.* Мет. 138.

Получаба́к, ка́, *м.* Родъ рыбы.

Получа́ти, ча́ю, еш, сов. в. **получи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Соединять, соединить. *Чей нас Бог получить з собов,—будеме щасливі.* Гол. III. 393. 2) Получать, получить. *Іди, синку, та за рідне браття, та получиш, мій синочку, государське платтяя.* Чуб. V. 974.

Полу́чити, чу, чиш, *гл.*=**Улучити.** *Стрілець умів... добре получити—вцілити звіря.* Шух. I. 235.

Полу́ччати, чаю, еш, *гл.* Улучшиться, сдѣлаться лучше. *Упивались і чужої, і своєї крови, а получчали?* Шевч. 409.

Полу́чче, *нар.* Лучше, получше. *Скажи мені получче бідного невольника доглядати.* АД. I. 210.

Полу́шка, ки, *ж.* Полушка, ¼ копейки. Грин. III. 546. *Баба рака купила, три полушки дала; баба рака зварила, добра юшка була.* Нп.

Польгува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Давать льготу. *Віри своєї християнської у поругу не подайте, жидівському шабашу не польгуйте.* АД. II. 23.

По́лька, ки, *ж.* 1) Полька. *Ой ти руський, а я полька.* Чуб. V. 1163. 2) Танецъ: полька. Левиц. Пов. 240. 3) Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Польнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Походить по приходу, собирая съ прихожанъ ленъ и прочія даянія (о попадьяхъ).

Польова́нець, нця, *м.* Охотникъ. Вх. Зн. 52.

Польови́й, а́, е́. 1) Полевой. *Чорне кучерявє волосся, заквітчане польовими квітками.* Мир. ХРВ. 6. *Кукіль, то польового дідька робота.* Ном. № 10140. 2)—**во́го.** Надсмотрщикъ за полевыми работами. Kolb. I. 68. *Люде громадять панське сіно на паньщині... а польовий так б'є людей палюгою.* Гн. II. 145. 3) Раст.: а)—**ві́ васи́льки.** Salvia pendula Vahl. ЗЮЗО. I. 173. б)—**ві́ ві́ники.** Artemisia inodora. ЗЮЗО. I. 173. в)—**ва́ ро́жа.** Lavatera thuringiaca *L.* ЗЮЗО. I. 173. г)—**ва́ со́сонка.** Equisetum arvense L. ЗЮЗО. I. 173.

Польови́к, ка́, *м.* 1) Житель полей, равнинъ. 2) Бѣсъ, живущій въ полѣ. Левч. 37.

Польови́на, ни, *ж.* Поляна, небольшое полевое пространство. *Невеличка польовина, да густі копиці.* Чуб. V. 669.

Польо́вка, ки, *ж.*=**Полювання.** Вх. Уг. 261.

Польовни́ця, ці, *ж.*=**Полуниця.**

По́льський, а, е. Польскій.

По́льськість, кости, *ж.* Свойство польскаго, то-же, что и **польщизна.** Желех.

Польце́, ця́, *с.* Ум. отъ **поле.**

По́льща, щі, *ж.* Польша. Чуб. V. 35. *Не за вас се діялось,—давно колись, як па-*

нувала на Вкраїні в-двійзі Польща і Московщина. МВ. I. 137.

Польща́к, ка́, *м.* Такъ въ Херс. губ. называютъ крестьянина изъ Подольск. или Кіевск. г.

Польща́чка, ки, *ж.* Такъ въ Херс. губ. называютъ крестьянку изъ Подольск. или Кіев. г.

Польщи́зна, ни, *ж.* Польская народность, польскій языкъ, духъ. *Велику робить нам він* (М. Вовчок) *підмогу, очищаючи смак рідної мови од польщизни.* К (Хата, XIV). *Навчили ми ляхву латину занедбати, польщизною листи й літописи писати.* К. Дз. 16.

Полюби́ти, блю́, биш, *гл.* Полюбить. *Полюбила пройдисвіта.* Мет. 85. *Будь для того, мати, добра, що я полюбила.* Мет. 73.

Полюби́тися, блю́ся, бишся, *гл.* 1) Полюбить другъ друга. 2) Понравиться. *Полюбиться її він мосці і стане бісики пускать.*

Полюбля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Любить, долюбливать. *Не полюбляю я цього.* Зміев. у. *За сусідом молодиці, за сусідом і вдовиці, і дівчата поглядають,—всі сусіда полюбляють.* Котл. НІІ. 393.

Полюбо́вник, ка, *м.* Любовникъ. Сквир у. *Кому, красо, достанешся? Чи сотнику, чи полковнику, чи прежньому полюбовнику.* Чуб. IV. 495. Ум. **Полюбо́вничок.**

Полюбо́вниця, ці, *ж.* Любовница. *Ой піду я селом-улицею, здибаюсь з полюбовницею.* Чуб. V. 91.

Полюбува́ти, бу́ю, еш, *гл.*=Уподобати. *Пані полюбувала мої сани та й купила.* Черниг. у. 2) Полюбоваться на. *Він полюбував на неї.* Мнж. 19. *Дитя моє коханеє! погуляв би в світі, полюбував красу і пишність світову.* МВ. I. 44.

Полюва́ння, ня, *с.* 1) Охота. *Він мав такий звичай, що як тільки настав ранок, то зараз сіда на коня і їде на полювання, бо кохався у полюванні.* Рудч. Ск. I. 121. 2) Періодъ половой горячности у коровы. Ум. **Полюва́ннячко.**

Полюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* 1) Охотиться. *Полювали вони, полювали цілий день і нічого не виполювали.* Рудч. Ск. II. 75. 2) Имѣть желаніе къ случкѣ (о коровѣ). *Бабо! а що це ви жито жарите?—Та тут, не вам кажучи, телиця полює. Ми вже й бугая до неї підпускали, так ні, не помага, знов полює та й полює.* Лебед. у.

Полю́ддя, дя, *с.* Полюдье, объѣздъ для собиранія дани съ народа и самая дань эта. *Варяг, що на полюддя з города вийшов.* К. (О. 1861. II. 228).

Полюдні́ти, ні́ю, еш. полюдні́шати, шаю, еш, *гл.* 1) Сдѣлаться человѣчнѣе. *То він уже тепер неначе трохи полюднів, а то спершу був такий, як той звір.* Кобел. у. 2) Возмужать. 3) Сдѣлаться люднѣе.

Полю́дськи, полю́дському, полю́дську, *нар.* Какъ слѣдуетъ, какъ принято. *І матері поможе в чому, і до мене полюдськи заговорить.* МВ. I. 27. *У тебе все не полюдському.* Ком. II. 45. *В Луцку все не полюдську: навколо вода, а в середині біда.* Ном № 720.

Полютува́ти, ту́ю, еш, *гл* 1) Позлиться. побѣситься. 2) Попаять.

Полю́ховка, ки, *ж.* Родъ мережки.

Полю́штатися, таюся, ешся, *гл.* Забрызгаться жидкой грязью. Вх. Лем. 453.

Поля́вина, ни, *ж.* 1) Поляна. Мнж. 189. *Пасли овець на полявинах.* Павлогр. у. 2) **По́лявина.** Часть невода: пространство сѣти изъ 4-хъ ячей **дев'ятим** или трехъ **семира́зни**; черезъ каждыя двѣ **по́лявини** по длинѣ невода прикрѣпляютъ поплавокъ. Вас. 186.

Поляга́ти, га́ю, еш, *гл.* 1) Ложиться. *Чорна хмара полягає, милий милу покидов.* Чуб. V. 399. *Косарі косять, а трава полягає.* Чуб. V. 518. 2) Лечь (о многихъ). *Ввесь день весело прогуляли, і п'яні спати полягали.* Котл. *Полягайте. то оддишемо трохи.* Рудч Ск. I 92. 3) О хлѣбахъ: вылечь. *Ой вернітеся ж, милеє браття,— вже жита поспівають!—„Не вернемся, вже не вернемся, хоч нехай поляшють".* Грин. III. 601.

Полягти́, ля́жу, жеш, *гл.* Полечь, лечь. *А моя могила край синього моря, полягли любоці і щира розмова.* Мет. 93. *Слава не поляже.* Ном. *Да як моя головонька поляже, до тоді тобі всяке ледащо скаже.* Чуб. V. 517. *Всі вороги спать поляжуть.* Грин. III. 190.

Полягти́ся, жуся. жешся, *гл.*=**Полягти.** *Кінь біжить — земля движить, трава поляглася, любив же я дівчиноньку, та вже віддалася.* Чуб. V. 261.

Поля́к. ка, *м.* Полякъ. *До поляків не ходимо на жадну пораду.* ЕЗ. V. 242. Ум. **Поля́ченько,** нѣсколько презрительно: **поляча́к.** *Хвалилися поляченьки, що вни звоювали.* АД. II. 39. *Зріклисмося... і тих панків, тих полячків, котрії з нас жили.* ЕЗ. V. 242.

Поля́ка, ки, *ж.* Всеобщій испугъ, паника. Мнж. 189.

Поляка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Напугать, попугать. *Усіх полякав своїм криком. Поляний його трохи, щоб не ходив сюди.*

Поляка́тися, ка́ємося, єтеся, *гл.* Перепугаться, напугаться (о многихъ). *Вони всі полякались і змій злякавсь.* Рудч. Ск. I. 114.

Поля́на, ни, *ж.*=**Полянина**. Зміев. у. *Од сих печер полою розлягалась чимала поляна, оточена лісом і густою заростею чагарника.* Стор. МПр. 128. *Вийшов на чистий пляць, на поляну, сів на оддишку.* Чуб. II. 594. Ум. **Поля́нка, поля́ночка**. Чуб. V. 477.

Поля́нки, нок, *ж.* Порода вишень. Богодух. у.

Поля́пас, са, *м.*=**Ляпас**. *Поляпаса дати.* Ном. № 3853.

Поля́пати, паю, еш, *гл.* Похлопать; пошлепать.

Поля́патися, паюся, ешся, *гл.* Забрызгаться, закапаться жидкой грязью, вообще какой либо жидкостью.

Поля́скати, каю, еш, *гл.* Похлопать (кнутомъ, въ ладоши). *Поляскав батогом.*

Полятиця, ці, *ж.* Раст. Convolvulus arvensis. Вх. Пч. I. 9.

Поля́ченько, ка, *м.* Ум. отъ **поляк**.

Поля́читися, чуся, чишся, *гл.* Ополячиваться. *Самохіть полячилась наша вельможна, гоноровита Русь.* К. ХП. 114.

Полячо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **поляк**.

Поля́шити, шу, шиш, *гл.* Ополячить. Ном. Од. вид. III.

Поля́шитися, шуся, шишся, *гл.* Ополячиться.

Полящáти, щу́, щи́ш, *гл.* 1)=**Поляскати**. 2) О звукѣ: пронзительно, рѣзко раздаваться нѣкоторое время.

Помагáти, гáю, еш, сов. в. **помогти́, можу́, жеш**, *гл.* Помогать, помочь. *Роби, небоже, то й Бог поможе.* Посл. *Як би не біг, хто б нам поміг.* Ном. **Помагай-бі, помагай-бу!** Богъ въ помощь! *Помагай-бі тобі, дівчино!* Рудч. Ск. II. 56. *Помагай-бу, женче!* Чуб. V. 551.

Помагáтися, гáється, сов. в. **помогтися, мо́жеться**, *гл. безл.* 1) Приносить, принести пользу, оказать дѣйствіе, сдѣлаться лучше (о здоровьѣ). *Неначе й помоглось.* Шевч. 2) Съ отрицаніемъ: не помогать, быть безполезнымъ, напраснымъ. *Не просись, каже, не поможеться.* Рудч. Ск. I. 18. *От лаяла і плакала, та нічого не помоглось.* Рудч. Ск. II. 59. *Годі, каже, бабусю, плакати: не поможеться.* МВ. I. 154

Помагáч, чá, *м.* Помощникъ *Геть собі, бо ти ні грач, ні помагач.* Ном. № 6544. *Діти мої, тепер нема в вас жидного заступника, нема помагача.* МВ. I. 47.

Помаґлювáти, лю́ю, еш, *гл.* Выкатать на каткѣ (во множествѣ).

Помáзанець, нця, *м.* Помазанникъ. *На Господа вони забунтували, помазанцем його погордували.* К. Псал. 3.

Помáзання, ня, *с.* Помазаніе.

Помáзати, ся. См. **Помазувати, ся**.

Помáзкатися, каюся, ешся, *гл.*— **з ким**. Войти съ кѣмъ въ дружбу, заладить съ кѣмъ. *Помазкався з старшиною, та й робе, що хоче.* Волч. у.

Помазо́к, зкá, *м.*=**Квач 1**. Зміев. у.

Помáзувати, зую, еш, сов. в. **помáзати, жу, жеш**, *гл.* Помазывать, помазать, намазывать, намазать. *Тільки по губах помазав.* Ном. *Як помазав спину, аж шкура одстала.* Чуб. V. 406. 2) Помазывать, помазать муромъ. *Се я царя помазав на Сіоні.* К. Псал. 3) Только сов. в. Запачкать. Чуб. V. 522. *Ой обстели, мила, голубонько сива, китайкою двір, ой щоб не помазать дорогих сап'янців, золотих підків.* Мет. 68.

Помáзуватися, зуюся, ешся, сов. в. **помáзатися, жуся, жешся**, *гл.* 1) Намазываться, намазаться. **Помáзатися пáном, панáми**. Стать бариномъ, на барскій ладъ жить. Сим. 141. *Уже він помазався паном* Черк. у. *Возний так і бундючиться, що помазався паном.* Котл. НІІ. 387. **Помáзатися чим**. Употребл. иногда въ значеніи: едва что-либо узнать. *Тільки що помазався книжкою, що й розгорнуть гаразд не вміє.* Ком. П. № 871. 2) Получать, получить помазаніе. 3) Запачкиваться, запачкаться.

Помазу́ха, хи, *ж.* Мазальщица. Мил. 27. Ум. **Помазу́шка**. Мил. 218.

Помазчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Побить въ кровь. Мнж. 80.

Помайнувáти, ну́ю, еш, *гл.* Понестись, помчаться. *Мов сарна в гаю помайнують.* Шевч. 629.

Помайструвáти, ру́ю, еш, *гл.* Помастерить. *Він у тій коморі вікна попрорубував, сяк-так помайстрував.* Драг. 176.

Помале́ньку, помале́сеньку, *нар.* Ум. отъ **помалу**.

Помали́, *нар.* Немножко. *А геть, комар, із ноги, няй танцюю помали.* Гол. IV. 513.

По́малий, а, е. Маловатый. *У вас овечки помалі.* Валк. у. *Чоботи пошив мені помалі.*

Помали́ти, лю́, ли́ш, гл. 1) Умалить. 2) Сшить меньше мѣрки. Грин. III. 46. *Сукню пошили,—покоротили, чобітки шили, та помалили.* Гол. IV. 73.

Пома́лу, нар. 1) Тихонько, осторожно, слегка. *Помалу ступайте, пилу не збивайте.* Чуб. III. 34. *Мороз дуже старий чоловік; він як дихне помалу, то й мороз не великий.* Чуб. I. 32. 2) Тихо. *Ой помалу малу, чумаченьку, грай, да не врази мого серденька вкрай.* ЗОЮР. II. 21. 3) Медленно, не спѣша. *Ой ходімо, панебрате, на той кут помалу.* Чуб. V. 256. *Ні, каже, не біг,—я помалу йшов.* Рудч. Ск. II. 182. Ум. **Помале́ньку, помале́сеньку, помане́сенькі**).

Помвлюва́ти, лю́ю, еш, гл. Расписать красками, покрасить. *Найми другую, щоб постіль слала, щоб піля походи помалювала.* Чуб. V. 92. *Плавало судєнце—помальоване денце.* Чуб. V. 952.

Помалю́сіньку, нар. Совершенно тихо, совершенно медленно. *Що із хати помалюсіньку, а з сінечок потихусіньку.* Грин. III. 439.

Пома́мляти, ляю, еш, гл. Пищу немного поѣсть, потомъ оставить. Вх. Лем. 453.

Пома́на, ни, ж. Родъ кулича (поминальнаго) съ крестомъ. О. 1861. XI. Св. 61.

Помандрува́ти, ру́ю, еш, гл. Отправиться, пуститься въ путь. *Помандруєм прічки темненької нічки.* Мет. *Ой я тую далекую хлопцям подарую, а до сеї близенької та й сам помандрую.* Чуб V. 26.

Помане́ньку, помане́сеньку, нар. Ум. отъ **помалу**.

Поманжа́ти, жа́ю, еш, гл. Отправиться, пойти. *Іди, дівко, з нами молодцями, ліпше тобі буде, як в рідної мами. Дурна дівка тою послухала, з ними поманжала.* Чуб. V. 394.

Помани́ти, ню́, ниш, гл. Поманить.

Помані́жити, жу, жиш, гл. Понѣжить.

Помані́житися, жуся, жишся, гл. Понѣжиться.

Поманли́вий, а, е. Заманчивый. *Була десь у тісній земній неволі, та се визволилася, і знов іметься їй на життя веселе й любе, і забігає вона вже думками поманливими.* МВ. II. 134.

Помантა́чити, чу, чиш, гл. Поточить косу **манта́чкою**.

Поманю́ньку, нар. Понемножко. Константиногр. у.

Поманя́чити, чу, чиш, гл. Виднѣться нѣкоторое время вдали.

Пома́рити, рю, риш, гл. Помечтать. Левиц. I. 291.

Помарни́ти, ню, ниш, гл.—кого. Уничтожить кого. Вх. Уг. 261.

Помарні́лий, а, е. Увядшій, похудѣвшій, зачахнувшій. *Кругом тебе протягнулась трупом бездиханним помарнілая пустиня.* Шевч. 432.

Помарні́ти, нію, еш, гл. Увянуть, похудѣть, зачахнуть, подурнѣть. *Боже небо голубеє і те помарніло.* Шевч. 404.

Помарнотра́вити, влю, виш, гл.=**Помарнотратити**.

Помарнотра́тити, чу, тиш, гл. Промотать, растратить, расточить (во множествѣ).

Помарнува́ти, ну́ю, еш, гл. Безъ толку, попусту растратить, истребить (во множествѣ).

Помаршалкува́ти, ку́ю, еш, гл. Побыть предводителемъ дворянства.

Помаслува́ти, лу́ю, еш, гл. Пособоровать.

Помасти́ти, щу́, сти́ш, гл. 1) Помазать. *Помасти вареники. Помасти тим болотом очі.* Гн. I. 125. *Вона її* (піч) *попідводила, помастила.* Чуб. II. 67. 2) Запачкать. *Помастила одежу.* Уман. у.

Пома́тися, ма́юся, ешся, гл. Пообѣщать. *Помався перше косить, а тепер не йде.* Кролев. у. *Я помаюсь зробити, та добре не знаю, чи добре зроблю.* Кролев. у. *Помалася ходить до мене на досвітки.* Нѣжин. у.

Поматіркува́ти, ку́ю, еш, гл. Выругать по матери.

Помаха́ти, ха́ю, еш, гл. 1)=**Помахувати**. *Ой де моя миленькая похожає, да шитими рукавами помахав.* Чуб. III. 190. 2) См. **Помахувати**.

Помахну́ти, ну́, не́ш, гл. Махнуть. *Устану я у п'ятницю, помотаю сю бідницю; сюди-туди помахнула, та нічого не вмотнула.* Грин. III. 494.

Пома́хувати, хую, еш, сов. в. **помаха́ти**, ха́ю, еш, гл. Помахивать, помахать. *Хусточкою помахує.* Кв. *Повішу ще тиї рукава,—хай вітер помахає.* Чуб. V. 606.

Пома́цати, цаю, еш, гл. Пощупать. *Знайшов, не знайшов, а помацати можна.* Ном. № 4280.

Пома́цатися. См. **Помацуватися**.

По́мацки, нар. Ощупью. *Помацки...*

дверей шукають. Г. Барв. 286. *Гіркий світ: тато і мама осліп, а діти помацки ходять.* Ном. № 9229.

Пома́цуватися, цуюся, ешся, сов. в. **пома́цатися, цаюся, ешся,** *гл.* Пощупывать, пощупать себя или другъ друга. *Помацується за ніздрі та поглядає на пальці, чи не йде кров з носа.* Св. Л. 303.

Помаширува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Помаршировать. *І в парі, брате, ми мабіть на той помашируєм світ.* Федьк.

Пома́яти, ма́ю, еш, *гл.* Развѣваться нѣкоторое время. *Уже моя руса коси по двору помаяла.* Чуб. V 582. *Не дають вітри постояти, зеленому листу помаяти; та не дають люде погуляти, русою косою помаяти.* Мил. 87.

Помаячити, чу, чиш, *гл.*=**Поманячити.**

По́меж, *нар.*=**Поміж.**

Поме́же, *нар.*=**Поміж.** *Ходить пан Каньовський та помеже шанці... Ой втікала бондарівна помеже домами.* Гол. І. 65.

Помеже́нник, ка, *м.*=**Поміжник.** *Він мені помеженник, межа з межею: як же мені не знати його.* Новомоск. у.

Помеже́нно, *нар.* Смежно. Новомоск. у.

Поме́жно, *нар.*=**Помеженно.** *Жили вони сусідами. У жодного був гарний садок і огород і притулювались вони один до другого помежно.* Чуб. II. 658.

Помежува́ти, жу́ю, еш, *гл.* Размежевать (во множествѣ). *Ой помежували степи запорозькі і козацькі славні луки.* О. 1861. VIII. 101.

Поме́кати, каю, еш, *гл.* Поблеять, покричать (объ овцахъ).

Помело́, ла́, *с.* 1) Метла. *Зробив батько помело,—три дні хати не мело.* Чуб. V. 1136. 2) Тряпка на длинной палкѣ для чищенія трубъ отъ сажи. Харьк. 3) Раст. Viscum album, омела. Вх. Лем. 453. Ум. **Помельце́.** *Помельце замело.* ЕЗ. V. 128.

Помени́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Упомянуть, назвать.

Помени́тися. См. **Поменятися.**

Поменува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Поименовать.

Поменча́ти, ся, поменчи́ти, ся=**Поменша́ти, ся, поменши́ти, ся.**

Помéншання, ня, *с.* Уменьшеніе.

Помéншати, шаю, еш, *гл.* Уменьшиться. *Мені ділечка побільшало, а здоров'ячка поменшало.* Чуб. V. 591.

Поменша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **поменши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Уменьшать, уменьшить. Желех.

Поменша́тися, ша́юся, ешся, сов. в. **поменши́тися, шу́ся, шишся,** *гл.* Уменьшаться, уменьшиться. *Служба* (салдатам) *на юд поменшилася.* Г. Барв. 500.

Поменя́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **помени́тися, ню́ся, ни́шся,** *гл.* Пообѣщать. *Я поменявся йому це дати.* Константиногр. у.

Помéр, ру, *м.* Смерть. Употребляется лишь въ выраженіи: **На помéр душі́.** Къ смерти. *Як нездужаєш... тоді ніхто тебе не бачить; а як помер душі, дак назбігаються.* Г. Барв. 435.

Помера́нець, нця, *м.* Апельсинъ. *Приносить жид до Потоцького цетрини й померанці.* Рудч. Ск. II. 204.

Померéжати, жаю, еш, и **померéжити, жу, жиш,** *гл.* 1) Вышить ажурно. 2) Изукрасить узорами (рѣзьбой, рисованьемъ, вышивкой). *Наші чоботи... шовком помережено.* Мет. 186. 3) Испещрить. *Греблі з тарасу помережили річку наче чорними шнурками.* Левиц.

Померзéнитися, нюся, нишся, *гл.* ? *Не померзенившись з ким, не міти приятеля.* Ном. № 9529. Судя по варіанту *(не посварившись)* должно было-бы значить: поссориться.

Померзи́тися, жу́ся, зи́шся. *гл.* Получить отвращеніе. Вх. Уг. 261.

Помéрзлий, а, е. Смерзшій.

Помéрз(ну)ти, зну, неш, *гл.* Померзнуть, смерзнуть. *Ноги померзли.* Ном.

По́мерки, ків, *м. мн.* Мракъ. *Сизі померки ночі.* Мир. Пов. II. 93. *Крізь шибки уриваються жовтуваті померки.* Мир. Пов. II. 72. *Нехай його важка окрив хмара, і померки исповнять його страхом.* К. Іов. 7.

Помéрклий, а, е. Померкшій, угасшій. *Померклим поглядом вона обвела круюм хату.* Мир. Пов. І. 170. *Вірний вирь ледві дише, зна, що згинути пора, і померклими очима на вояку позира.* Щог. Сл. 29.

Помéрк(ну)ти, кну, неш *гл.* Померкнуть. *Золото так і померкне.* АД. І. 51. *Бімки під лоб—і світ померк.* Котл. Ен.

Помéрлий, а, е. Умершій. *Царство небесне померлим душам.*

Помертві́ти, ві́ю, еш, *гл.* 1) Помертвѣть 2) Поблѣднѣть какъ мертвый. *Вжікаєте необзир помертвіли.* К. Іов 94.

Помéрти, мру́, мре́ш, *гл.* Умереть, померетъ. *Як помру, а ти будеш жива, прийди, подивися, де моя могила.* Чуб. V. 147.

Помéртися, мру́ся, мре́шся, *гл.*=**По-**

мерти. *Да як же моя головонька помреться, до тоді тобі все гуляння минеться.* Чуб. V. 517.

Помéрхти, хну, неш, *гл.* Потускнѣть. *Очі в його якось померхли.* МВ. II. 14. *Золото так і померхне.* ЗОЮР. I. 5.

Померщлéнник, ка, *м.* Покойникъ. *Нехай їх Мати Божа помилує й спасе померщленників.* Харьк. у.

Помéстн. См. **Помітати.**

Помéт, та, *м.* 1) Бросаніе, разбросъ. **Жáти хліб у помéт.** Жать, оставляя хлѣбъ невязаннымъ.

Пометáти, мечý, чеш, *гл.* 1) Бросить (во множествѣ). *Дрібні листи написала та й на воду пометала.* Чуб. V. 948. *Всіх турків у Чорнеє море пометали.* АД. I. 215. 2) Разорвать на куски. *Тілко змій ногу з стремена, так охота* (звѣри) *його і пометала.* Мнж. 32. Объ одеждѣ: разорвать, изорвать. *Через перелаз упав—жупанину пометав.* Грин. III. 665. Изрубить въ куски. *Ой як пойду, всіех повоюю, мечом помечу, конем потопчу.* Грин III. 44.

Пометушúтися, шýся, шúшся, *гл.* Посуетиться.

Поминáти, вáю, еш, *гл.* Мыть еще разъ? *Їдна шиє, друга миє, третя поминає.* Чуб. V. 395.

Помúї, їв, *м. мн.* Помои. *В помиях утопити.* Ном. № 14237. Ум. **Помийки.** Чуб. III. 86.

Помúйний, а, е. Помойный. *Помийне відро.* Славяносерб. у.

Помúйник, ка, *м.* Первоначально—человѣкъ, занимающійся выносомъ помоевъ, а затѣмъ всякій человѣкъ, занимающійся грязной работой; бранное слово. Лохв. у. *Ти помийник жидівський.* Гн. II. 70. 2) Собака, постоянно роющаяся въ помояхъ, любящая помои. Лохв. у.

Помúйниця, ці, *ж.* 1) Лоханка для помоевъ, помойница. *Се ходить віник по виниці,—буде кваша в помийниці.* Чуб. I. 110 2) Бранное слово для женщины. Шух. I. 34. **Жидíвська, пáнська помúйниця.** Брань для женщины служащей у евреевъ, у господъ. Грин. I. 235, 241. Ум. **Помúйничка.**

Помúкати, каю, еш, *гл.* Расчесать и приготовить для пряденія пеньку или ленъ. Мил. М. 16. *Нá тобі круг прядіва: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мички помикала.* Рудч. Ск. II. 44.

Помикáти, каю, еш, *гл.* 1) Порывать, влечь. *Не видно мoїй хати, тілько видно грушу, туди ж мою помикав що-вечора душу.* Чуб. V. 61. 2) Поспѣшить. *Вертаєшся було, то наче ззаду чорт доганяє,—так помикаєш.* Св. Л. 32.

Помúлешно, *нар.* Ошибочно

Помилúтися. См. **Помилятися.**

Пóмилка, ки, *ж.* Ошибка. *Помилка за твальш не йде.* Ном. № 7446. **У пóмилку.** По ошибкѣ. *Оце дивизія та й годі! чи воно піп помиливсь, що став я лічити, аж воно цілісінька сороківка грошей у помилку перейшла.*

Помилувáння, ня, *с.* Помилованіе; пощада. *З мою рятування не буде помилування.* Ком. II. № 934.

Помúлувати, лую, еш, *гл.* Помиловать; пощадить. *Усе Бога молить, щоб Бог його помилував.* Рудч. Ск. II. 22. *Вовчики-братіки, помилуйте мене—не їжте.* Рудч. Ск. I. 4.

Помилувáтися, лýюся, ешся, *гл.* 1) Полюбоваться. *Парубок постояв на зірку, помилувався красою околиці.* Мир. ХРВ. 8. 2) Поласкать другъ друга. *Поцілуймося, помилуймося, хто кому рад.* Чуб. IV. 239.

Помúльнé, ного, *с.* Плата посланному отъ мили.

Помилáти, ляю, еш, *гл.* Намыливать еще разъ? *Їдна шиє, друга миє, третя поминає, а четверта милом милить, п'ята помиляє.* Чуб. V. 395.

Помилáтися, ляюся, ешся, сов. в. **помилúтися, люся, лишся,** *гл.* Ошибаться, ошибиться. *Читать книги помиляються.* Чуб. V. 1166. *Дивись, щоб не помиливсь, а опісля не журивсь.* Ном. № 5859.

Помúмрити, рю, риш, *гл.* Побормотать нѣкоторое время *Помимрив, помимрив шось.* Мнж. 104.

Пóмин, ну, *м.* Поминаніе. *Ой Сертягу положили да і заховали, да помин по Україні, помин відправляли.* Также и во мн. ч. *Подумала, що його вже на світі нема і стала справляти помини.* Грин. I. 210. См. **Поминки.**

Поминáльний, а, е. Поминальный.

Поминáльник, ка, *м.* Синодикъ.

Поминáльниці, ці, *ж.* Одна изъ четырехъ осеннихъ субботъ (**Кузьминá, Лучинá, Дмúтрова, Михáйлова**), въ которыя поминаются умершіе подаваніемъ священнику „на часточку" и воздержаніемъ отъ нѣкоторыхъ работъ. Мил. 171.

I. **Поминáти, нáю, еш,** сов. в. **пом'янýти, нý, нéш,** *гл.* 1) Поминать, помянуть, упомянуть, назвать по имени. *Хто*

мене пом'янув, щоб той не минув. Ном. 2) Помпнать, помянуть (усопшаго). Чуб. V. 370. *Хреста ніхто не поставить і не пом'яне.* Шевч.

II. Поминáти, нáю, еш, сов. в. **поминýти, нý, нéш,** *гл.* Проходить, проѣзжать, проѣхать и пр. мимо, миновать, минуть. *Ми вже той хутір поминули.* Зміев. у. *Уже петрівочка поминае.* Мил. 93.

Поминáтися, нáюся, ешся, *гл.* Быть поминаемымъ. *Ох, моя матінко, снився мені батенько. — Цур йому, моя доненько,— поминаться хоче.* Ном. № 12812.

Пóминки, нок, *ж. мн.* Поминки. *Зробити поминки я хочу. поставити обід старцям.* Котл. Ен. *Я нічого не жалував на поминки.* Г. Барв. 209. **Русáльні пóминки.** Четвергъ троицкой недѣли. Г. Барв. 350. См. **Помин.**

Поминýтися, нýся, нéтся, *гл.* Минуть. *Поминулися в саду яблучка, ще й солодкії дульки; поминулося дівуваннячко, ще й дівоцькії думки.* Грин. III. 224. *Поминуться роскішеньки, і сама я бачу.* Чуб. V. 517.

Помирúти, рю́, риш, *гл.* Помирить. *Може й Хмельницькому доседеться їх помирить.* Стор. МПр. 89. *Пійди лишень помири їх.* ЗОЮР. I. 162.

Помирúтися, рю́ся, ришся, *гл.* Помириться. *Не помиряться, як два коти над салом.* Ном. № 4148.

Помúрна, ної, *ж.* Мировая. *Ось я вам напишу помирну.* Ном. № 4204.

Помирувáти, рýю, еш, *гл.* Помазать елеемъ.

Помúршавіти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться чахлымъ, болѣзненнымъ, невзрачнымъ. *Чомусь хлопець помиршавів. Рідне село наче... помиршавіло.* Мир. Пов. II. 93

Пóмисел, слу, *м.* Помышленіе. *Щоб з нею одружитись... то я того і в помислі не мав.* МВ. (КС. 1902. X. 150). *Чи нема в його помислу, щоб—нехай Бог боронить—самому собі смерть заподіять* Кв.

Помúслити, слю, лиш, *гл.* Подумать. *Бачиш мене, милий, гожу, хорошую, гожу, хорошую, повік здоровую; а боронь, Боже, недуги, тоді ти помислиш об другій.* Мет. 46.

Помúти, мúю, еш, *гл.* Помыть. *Ой помила у воді, посушила на горі.* Чуб. V. 435.

Помúтися, мúюся, ешся, *гл.* Помыться. *Чоловік той став просити вовка, щоб він позволив йому перед смертю помитися.* Чуб. I. 52. Помыть голову. *Згадай мене, ненько, в суботу пізненько, як дівчата помиються й плетуться дрібненько.* Грин. III. 559.

Помúток, тку, *м.*=**Майка.** Вх. Лем. 453.

Помихтíти, хчý, тúш, *гл.* Побѣжать. *На улицю да й помихтіла.* Грин. III. 99.

Помишлéння, ня, *с.* Помышленіе. *Тілько моєї й думки, тілько і помишлення, щоб швидче бути укупі з Марусею.* Кв.

Помишлятú, ляю, еш, *гл.* Думать, помышлять. *Нічого о собі не дбаєш, о розбою помишляєш.* Чуб. V. 233.

Помíвка, ки, *ж.*=**Поновка.** *Це в нас така помівка.* Каменец. у.

I. Пóміж, жі, *ж.* Проходъ. *Кругом люде у два ряди постали рясно, мов квітюк хто рядочками насаджав, тільки поміж пропустили попові з причетом пройти.* Г. Барв. 65.

II. Пóміж, *нар.* 1) Около, возлѣ, въ смежности. *Мати за няньку у другому дворі поміж.* Г. Барв. 544. 2) Подъ рядъ, сплошь. *У трьох дворах поміж вигинули скотина.* Лебед. у.

Помíж, *пред.* 1) Между, среди. *Поміж тими туманами сиз голуб літав.* Чуб. **Піти поміж люде.** Пойти въ люди, въ среду людей. *От і пішов поміж чужі люде.* Федьк. 2) Мимо. *А подружечки все віночки та й плестимуть, поміж твої ворітенька та й нестимуть.* Мил. 131.

Помíжний, а, е. Смежный, сосѣдній. *Иноді бував так як одрізане село од других поміжних сел і обличчєм, і одежею, і мовою.* О. 1862. VIII. 31.

Помíжник, ка, *м.* Сосѣдъ по земельнымъ владѣніямъ.

Помізкувáти, кýю, еш, *гл.* Подумать, поразмыслить. *Коли хочеш що казати— перш помізкуй, як почать.* Ном. № 14205.

Помізчúти, чý, чúш, *гл.* Разбить въ дребезги. *Потрощив, помізчив геть ті горшки.* Драг. 209.

Пóмік, моку, *м.* Конопля, намоченная въ рѣкѣ. *Старшина звелів помоки повитягати з річки, а то чийсь помік один зостався.* Волч. у.

Пóмілко, *нар.* Мелковато.

Помінúти, ню́, нúш, *гл.* 1) Обѣщать. *Та вна мені помінила подарунок дати.* ЕЗ V. 146. 2) Загадать. *Як заквітне вишня на св. вечір,—збудеться, на що помінила.* О. 1861. XI. Св. 51.

Помінúтися, ню́ся, нишся, *гл.* Дать

обѣщаніе, пообѣщать, обязаться. (Гроші) *до церкви помінилась на молебінь однести*. О. 1861. VI. 73. *Я помінилася поставити свічку за сорок копійок.* Харьк *Помінивсь дочку за мене дати*. Черк. у.

Поміня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Обмѣнять (во множествѣ). *Він свої коні на ярмарку поміняв: гарні оддав, а погані взяв та ще й додачі циганам дав*. Черниг. у.

Поміня́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Помѣняться. *Ось тобі новенький карбованець, поміняймось на старою*. МВ. I. 56.

I. По́мір, мо́ру, *м.* Моръ, эпидемія. ЕЗ. V. 102. *Помір в селі*. О. 1861. XI. Св. 66.

II. Помі́р, мі́ру, *м.* Измѣреніе земли. Желех.

Помира́ння, ня, *с.* Умираніе, смерть. *Оце тобі, мій синочку, та усе твоє докоряння, а за те ж тобі, мій синочку, та таке ж твоє помірання*. Грин. III. 383.

Поміра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Умирать. *Ой прощай, світе ясний, прекрасний, тяжко на тобі жити; а тяжче, важче молоденькій не наживишись поміратп*. Чуб. V. 146.

Поміркова́ний, а, е. Разсудительный, (Ананьев. у.) обдуманный.

Поміркува́ння, ня, *с.* Разсудительность, разсчетливость, благоразуміе. Волын. г.

Поміркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Подумать, поразмыслить. *Лучче ж поміркую, де то моя Катерина*. Шевч. 79. *Своїм розумом поміркувать*. ЗОЮР. I. 174.

Поміркува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* 1) Подумать, поразмыслить. Драг. 244. *Вернися, дочко, вернись, поміркуймося*. Чуб. V. 906. *Оттак сердега наш Рябко поміркувавсь, та й спать на цілий день і цілу ніч попхавсь*. Г.-Арт. (О. 1861. III. 83). *Пішов до голови по розум, поміркувавсь*. О. 1861. III. 88. 2) Одуматься. *Будеш бити, сли-м провинила, а може ся поміркуєш та мені подаруєш*. Гол

Помі́рне, ного, *с.* Подать отъ мѣры.

Помі́рний, а, е. 1) Въ пору, въ мѣру, какъ разъ. Мнж. 190. 2) Умѣренный. Херс. г. *А я так небагацько бажала! моя молитва така помірна була*. Левиц. I. 515.

Помірниця, ці, *ж.* Бочка, въ которую ссыпаютъ зерно мельнику.

Помі́рність, ности, *ж.* Умѣренность. Левиц. I. 475. Чуб. I. 283.

Помі́рно, *нар.* 1) Въ пору, въ мѣру, какъ разъ. Мнж. 190. 2) Умѣренно.

I. Помі́рок, рку, *м.* = I. Помір. *Як коли, до воно (небо) розчиняється, тілько на яку небудь оказію: на войну, або на помірок, або на голод*. Чуб. I. 2.

II. Помі́рок, рку, *м.* Пріусадебная ежегодно засѣваемая земля. Козел. у. *На лумельському помірку стояла берза в барвінку* Мет. 183.

Помірчий, чого, *м* Землемѣръ. НВолын. у.

Помі́р'я, р'я, *с.*=I. Помірок. *Челядників їх вигубить помір'я, і вдови їх сльозами не заплачуть*. К. Іов. 58.

Помі́ряти, ряю, еш, *гл.* Измѣрить. *Та й малий же, каже, з біга; а ну я тебе поміряю*. Рудч. Ск. I. 3.—**ніжки, ру́чки дити́ні.** При купаньѣ ребенка свести вмѣстѣ на моментъ правую ручку съ лѣвой ножкой, а лѣвую ручку съ правой ножкой. *Навчаю, як і покупати... як ніжки, ручки поміряти, щоб і своїй дитині, бува, ніжок не звихнула*. Г. Барв. 436.

Помі́рятися, ряюся, ешся, *гл.* Смѣриться. Рудч. Ск. II. 168.

Поміси́ти, шу́, сиш, *гл.* 1) Помѣсить нѣкоторое время. 2) Смѣсить (тѣсто, глину—во множествѣ).

Помі́ст, мо́сту, *м.* Полъ деревянный. Сим. 2. Шух. I. 93. *А в нашою Галайди хата на помості*. Шевч. 209. *Дожидайся мене, серденятко моє, гей та до себе в гості, як виросте в тебе трава на помості*. Мет. 23. *У дівчини чорнявої ввесь двір на помості*. Мет. 90. *Як шкваркне об поміст*. Мнж. 7.

Помісти́ти, ся. См. **Поміщати, ся.**

Помі́сті, *нар.* Вмѣстѣ. *Там же біля тою шинку стоїть і другий шиньок, там помісті стоїть*. Екатеринос. у. (Залюбов.).

Помістни́ця, ці, *ж.* 1) Доска на двѣ воза. 2) Половица.

Помі́сто, та, *с.*=**Помістя.** Лохв. у.

По́місь, нар. Будто, словно. *І такі веселі були, щасливі! любо й подивиться, помість сам одмолодієш*. МВ. I. 131.

Помі́стя, тя, *с.* Должность, служба, мѣсто. *Чи не знаєте, кажу, де б тут помістя можно знайти?* МВ I. 23.

По́місь, *нар.*=**Помість.** *Поміс би то не бачить*. ЗОЮР. I. 27. *Говорить, поміс співає*. МВ. (О. 1862. III. 46).

Помісяшно, *нар.* Помѣсячно.

Поміта́ти, та́ю, еш, сов. в. **помести́, мету́, те́ш,** *гл.* Месть, выметать, выместь. *Будемо хату помітати. Вже й світлонька пометена*. Грин. III. 47.

Помітáчка, ки, *ж.* Старая изодранная шапка? *Поки ем ся не вженив,—шапка мі рогачка, а як ем ся оженив,—тепер помітачка.* Гол. II. 556.

Помітити. См. **Помічати.**

Помітний, а, е. Замѣтный, примѣтный. Екатериносл. у. *Я свого ножа зараз пізнаю, бо він помітний.* Славяносерб. у.

Помітно, *нар.* Замѣтно. *Не помітно, щоб він водився з тією дівкою.* Екатериносл. у.

Помітувати, тую, еш, *гл.* Бросать. *Дрібне листє понисує, там у воду помітує.* АД. I. 135.

Помітýха, хи, *ж.* Выметальщица. Пожеланіе новорожденной на крестинахъ: *Щоб щасна, красна, довголітня... щоб помітуха і помазуха, і швачка, і прачка, і пряха.* Мил. 27. Ум. **Помітýшка.**

Пóміть, меті, *ж.* Кучка сжатаго, но еще не связаннаго въ снопы хлѣба. *Збіжє на пометі.* Вх. Зн. 52. См. **Помет.**

Пóміч, мочі, *ж.* Помощь. ЗОЮР. I. 65. *Молодо оженившись, скоріше помочі діждеш.* Ном. № 5909. *Милосердого Бога на поміч не прохали.* Макс. **У пóмочі, до пóмочі стáти** Помочь. Ум. **Пóмочка.** *Мої милі соколочки, станьте мені до помочки.* Чуб. III. 48.

Помічáти, чáю, еш, сов. в. **помíтити, чу, тиш,** *гл.* Замѣчать, замѣтить. *Я помічати стала, що Парася сама собі думає та думає.* МВ. II. 20.

Помічнúй, á, é. Помогающій въ болѣзняхъ, цѣлительный. ЕЗ. V. 194, 206. *Вода була така помічна, тяжко помічна, як хто на очі слабіє.* КС. 1884. VIII. 720. (Зілля) *помічне від уроків.* МУЕ. III. 47.

Помічнúк, помішнúк, кá, *м.* Помощникъ. Левиц. Пов. 136 *Попереду йшов Щука з своїм помішником паном Підпольським.* Стор. МПр. 103.

Помічнúця, ці, *ж.* Помощница. К-Досв. 220. Мил. 34. *Бриця в пашні помішниця.* Ном. № 10136. Ум **Помішнúчка.** *Та не сама пряла,—були помішнички.* Чуб. V. 1182.

Помішáти, шáю, еш, *гл.* 1) Помѣшать. *Борщ каже: „помішай мене!“* Чуб. III. 58. 2) Смѣшать. *З хатами помішані якісь хлівці, якісь загороди.* Левиц. I. 90.

Помішáтися, шáюся, єшся, *гл.* 1) Смѣшаться. *Помішався з їх ледачим кодлом.* К. Псал. 246. 2) Смѣшаться, сбиться. *Він казав раз так, а вдруге інак,—сам помішався.* Екатериносл. у.

Помішнúк, помішнúця. См. **Помічник, помічниця.**

Помішнúчка, ки, *ж.* Ум. отъ **помішниця.**

Поміщáти, щáю, еш, сов. в. **помістúти, міщý, стиш,** *гл.* Помѣщать, помѣстить.

Поміщáтися, щáюся, єшся, сов. в. **помістúтися, міщýся, стишся,** *гл.* Помѣщаться, помѣститься. Ном. № 8817. Рудч. Ск. I. 62.

Пóмка, ки, *ж.* Въ выраженіяхъ: **Узяти в пóмку.** Запомнить. *Візьми собі у помку.* **Мені в пóмку, не в пóмку.** *Я помню, не помню.* О. 1862. IX. 70. *В помку всім, як Сутяженко оддавав Одарку.* См. **Помни, помок.** Мкр. Н. 32.

Пóмки, *нар.* Памятно. *Помки вам, панове, як горів Харьків?* Харьк. г. *Мені се у помки, як чумаство було по холодній горі.* Харьк. г. См. **Помка, помок.**

Помкнýтися, нýся, нéшся, *гл.* Помчаться, броситься. *Помкнулась аж туди пташка.*

Помлівáти, вáю, еш, сов. в. **помлíти, млíю, еш,** *гл.* 1) Обомлѣвать, обомлѣть. *Моє серденько мліє, мліє, помліває.* Чуб. V. 403. *Болить живі ючок, все тіло помліло.* Чуб. V. 263. *Ус. помміли: „Се він,—кажуть,—збожеволів“.* Г. Барв. 210. 2) Вспотѣть, обезсилѣть отъ жары. *Буйволи на сонці помліли.* Драг. 2.

Помножáння, ня, *с.* Умноженіе.

Помножáти, жáю, еш, сов в. **помнóжити, жу, жиш,** *гл.* Умножать, умножить.

Помножáтися, жáюся, єшся, сов. в. **помнóжитися, жуся, жишся,** *гл.* Умножаться, умножиться.

Помня́кшати, шаю, еш, *гл.*=**Пом'якшати.** Мир. Пов. I. 160.

Помня́ти, мнý, нéш, *гл.* и пр.=**Пом'я́ти** и пр.

Помняшкýрити, рю, риш, *гл.*=**Пом'яшкурити.** Черк. у.

Помóвити, влю, виш, *гл.* Поговорить.

Помóвка, ки, *ж.* 1) Пословица, поговорка. 2) Разговоръ, рѣчь. *На вовка помовка, а злодій кобилу вкрав.* Ном. *О вовку помовка.* Чуб. I. 240.

Помóвкнути, немо, нете, *гл.* Умолкнуть (о многихъ). *Усі троє полягали і помовкли, мов би поснули.* Мир. Пов. II. 110. *Гадюки як засичать, а сама більша як засичить на них,—вони усі і помовкли.* Драг. 11.

Помовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Уговаривать.

Уміnкою називав, шлюбу брати помовляв. Мет. 9.

Помо́вчати, чу, чиш, *гл.* Помолчать. *Помовчи, язичку, кашки дам.* Ном. № 1108.

Помо́га, ги, *ж.* Помощь. Ном. № 4557. Мкр. Г. 22. *Бог усім помога.* Черк. у. *Перепляга на помогу.* Шевч. 60. *Та з божої помоги топчи ворогів під ноги.* Нп.

Помога́ти, ся, *гл.*=**Помагати, ся.**

Помогори́чити, чу, чиш, *гл.* Угостить могорычемъ.

Помогти́, ся. См. **Помогати, ся.**

По́мок, мку. *м.* = **Помка.** *Плив без помку.* Мкр. Г. 7. *Як би я се все у помку держала! а то ж воно мені не нужне, то й забулось.* Новомоск. у. См. **Помка, помки.**

Помо́к(ну)ти, немо, нете, *гл.* Измокнуть (о многихъ).

Помокрі́лий, а, е. Измокшій, сдѣлавшійся мокрымъ. *Довго тінь від неї гойдалася на помокрілій стіні.* Мир. Пов. I. 115.

Помокрі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться мокрымъ.

Помоли́ти, лю́, лиш, *гл.* Заставить (ребенка) молиться Богу, говоря ему молитву, которую ребенокъ повторяетъ. *Ти, старий, хоч би дитину Богу помолив.* Золотонош. у. *А я скажу татові, що ти мене Богу не помолив.* Харьк. и Екатериносл. г.г.

Помоли́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Помолиться. *Встали вони, помолились Богу, і стало світати.* Рудч. Ск. I. 120.

Помолодикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть молодымъ человѣкомъ. *Сьогодні сиву шапку на бакир зверне, помолодикує; на завтра чорну смушеву.* Г. Барв. 103.

Помолоди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.* Покрыться тонкими бѣлыми облачками (о небѣ). *Помолодилося небо.* Вх. Зн. 52.

Помолоді́ти, ді́ю, еш, *гл.* Помолодѣть, сдѣлаться молодымъ. *Помолодів і зробився ще кращий, ніж був.* Рудч. Ск. I. 128.

Помолоді́шати, шаю, еш, *гл.*=**Помолодшати.**

По́молодки, *м.* Бѣлыя облачка на небѣ. Вх. Зн. 52.

Помоло́дчати, чаю, еш и **помоло́дшати, шаю, еш,** *гл.* Сдѣлаться моложе, помолодѣть. *Аж помолодшав, наче на турка їде.* МВ.

Помоло́ти, мелю́, лет, *гл.* Помолоть, смолоть.

Помолоти́ти, лочу́, тиш, *гл.* Помолотить, смолотить. *Я ціпом помолотю.* Чуб. V. 1144.

Помоло́чник, ка, *м.* Раст. Capsella Bursa pastoris Mönch. ЗЮЗО. I 115.

Помо́льне, ного, *с.* Сборъ хлѣбомъ съ мельницъ.

Поморга́ти, га́ю, еш, *гл.* Помигать. *Штирі хлопці варти дали, на соцького поморгали.* Чуб. V. 983.

Помордува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Помучить.

Помордува́тися, ду́юся, ешся, *гл.* Помучиться.

Помори́ти, рю́, риш, *гл.* Утомить (многихъ),

Помори́тися, римося, теся, *гл.* Устать, умориться (о многихъ). *Чи потомились, чи поморились, чи на мене, нивку, забулися.* Чуб. III. 241. *Танцювали, танцювали та й поморились.* Драг. 340.

Поморо́зити, жу, зиш, *гл.* Поморозить. *Мороз поморозив* (гречку). Рудч. Ск. I. 90. *Білі ніженьки мороз поморозить.* Чуб. V. 84.

По́морозь, зі, *ж.* Изморозь. *Де родиться той лід, прозірна крига, та поморозь, той иней піднебесний.* К. Іов. 87.

Помо́рочити, чу, чиш, *гл.* 1) Нѣкоторое время морочити. 2) Одурять, лишить сознанія, забить голову (многихъ, многимъ).

Помо́рочитися, чуся, чишся, *гл.* Повозиться.

Помо́рхлий, а, е. Сморщившійся.

Помо́рхнути, ну, неш, *гл.* Сморщиться. *А на вроду який? увесь поморх, а хода, а мова яка!* Г. Барв. 85. *Гніздо своє мощу... на старих поморхлих дубах.* О. 1862. VII. 48. *Поморхнуть кавуни, як між огірками лежатимуть,—так і побрижжуться, як халява.* Волч. у.

Помо́рщина, ни, *ж.*=**I Помір**=**I Помірок.** *Се буде поморщина: се смерть голосила. Так одного году було, так що дітей передушив оттой діхтерик.* Гринченко, Изъ устъ народа. 126.

Помо́рщити, щу, щиш, *гл.* Поморщить, сморщить. Чуб. V. 1106.

Помо́рщитися, щуся, щишся, *гл.* Поморщиться, сморщиться. *Пальці почорніли, поморщились, пошерхли.* Левиц. I. 194.

Поморя́нець, нця, *м.* Приморскій житель. Изъ фальсифицированной пѣсни: *З литвою б'ються поморянці.* Мет. 373.

Помоска́лити, лю, лиш, *гл.* Обрусить. Левиц. I. 332. Ном. Од. вил. III.

Помоска́литися, люся, лишся, *гл.* Обрусѣть.

Помо́стина, ни, *ж.* 1)=**Помістиниця 1.** Kolb. I. 67. 2)=**Кладка.** Ум. **Помости́ночка.**

Через річеньку, через бистреньку помостиночка лежить. Грин. III. 278.

Помости́ти, мощу́, стиш, *гл.* 1) Вымостить, настлать. *Ми мости помостимо та й підемо гулять.* Чуб. 2) Наложить, настлать. *Прийшов у садок, помостив на деревині колючок і сів на їх.* Рудч. Ск. I. 153. 3) Свить (гнѣздо). *Не мости гніздечка й у лужечку, помости гніздечко й у садочку.* Чуб. V. 850.

Помости́тися, щу́ся, стишся, *гл.* Постлать себѣ постель. *Помостилась на лаві... і собі лягла.* Мир. Пов. II. 55.

Помота́йло, ла, *с.* Первоначальное значеніе: тотъ, кто мотаетъ, наматываетъ. Встрѣчено въ сказкѣ, гдѣ **помота́йлом** въ шутку названъ человѣкъ, учившій женщину прясть, мотать и пр. Мнж. 100.

Помота́ти, та́ю, еш, *гл.* Смотать (во множествѣ). *На́ тобі на дві мички прядіва, щоб ти і зом'яла, і спряла й помотала.* Рудч. Ск. II. 44.

Помота́тися, та́юся, ешся, *гл.* 1) Помотаться, поболтаться. 2) Пошататься, походить, посуетиться. *Поміж людьми помотається. звичаїв набірається.* МУЕ. III. 159.

Помотлоши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* 1) Превратить въ хламъ, въ куски, разломать въ куски, разорвать въ куски. *Очима вже помотлошив мене й пожер* (чорт). МВ. (КС. 1902. X. 154).

Помотля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* 1) Помотаться, поболтаться. 2) Послоняться.

Помотроши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Поморосить, попорошить (о дождѣ, снѣгѣ). *Сніжок помотрошив трошки та й перестав.* Харьк. у.

Помохна́тіти, тію, еш, *гл.* Сдѣлаться мохнатымъ.

Помоцува́тися, цу́юся, ешся, *гл.* Силиться, натужиться, дѣлать усилія нѣкоторое время. *Як би в що задніми ногами впертися, та так би й вистрибнув; а так помоцується - помоцується і бовтне* (в воду). Св. Л. 96.

Помочи́, поможу́, жеш, *гл.*=**Помогти.** Желех.

Помочи́ти, чу́, чиш, *гл.* Замочить, помочить. *Дощ помочить.* Рудч. Ск. I. 170. *Скочила, перескочила та хвостик помочила.* Ном. № 9878.

Помочи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* Помокнуть, смокнуть.

По́мочка, ки, *ж.* Ум. отъ **поміч.**

Помо́чувати, чую, еш, *гл.* Смачивать. Шух. I. 253.

По́мпа, пи, *ж.* 1) Великолѣпіе, пышность. 2) Важничанье. *Це він з помпи.* Переясл. у. 3) Насосъ. Желех.

Помпува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Качать насосомъ. *Помпує, як чорт у боклазі.*

Помра́ка, ки, *ж.* Пасмурная погода, туманъ. Вх. Зн. 52.

Помрі́ти, мрі́ю, еш, *гл.* Виднѣться нѣкоторое время вдали.

Помрі́яти, мрі́ю, еш, *гл.* Помечтать.

Помру́жнити, жу, жиш, *гл.* Пожмурить нѣкорое время глаза.

Помрячи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Поморосить (о дождѣ). *У нас не було дощу, так тільки, помрячив.*

По́мста, ти, *ж.* Месть, отмщеніе. Стор. МПр. 32. К. Бай. 84. *Його душа кипіла помстою і ненавистю.* Левиц. Пов. 12.

Помсти́тель, ля, *м.*=**Помстник.** *Помститель кривди.* К. МБ. X. 8.

Помсти́ти, мщу́, сти́ш, *гл.*=**Помститися.** Грин. I. 66.

Помсти́тися, мщу́ся, сти́шся, *гл.* Отомстить кому. *Як би це над ним помститься?* Драг. 166. *Бенедь над Лазором помстився.* НВолын. у. *Зневажала його і він за те помстився.* Чуб. I. 45.

По́мстник, ка, *м.* Мститель. *Рука Господня помстників карає.* Костом. (Сніп. 76).

Помуги́кати, каю, еш, *гл.* Пѣть нѣкоторое время себѣ подъ носъ.

Паму́лити, лю, лиш, *гл.* 1) Давить, жать нѣкоторое время. 2) Натереть (ногу сапогомъ и пр.—во множествѣ).

Паму́ляти, ляю, еш, *гл.*=**Помулити 2.** *Аж плечі помуляв віровкою.* Рудч. Ск. I. 53.

Помуркота́ти, кочу́, чеш, *гл.* Помурлыкать.

По́мурмота́ти, чу́, чеш, *гл.* Побормотать.

Помурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Построить, сложить изъ камня или кирпича. *Що в конець мосту да калинового, там стояла світлочка помурованая.* Чуб. III. 391.

Помурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Помурлыкать.

Помути́ти, чу́, тиш, *гл.*=**Скаламу́тити.**

Помути́тися, чу́ся, тишся, *гл.* 1)= **Скаламутитися** 2) Помрачиться въ разсудкѣ. *Христя прикро на матір дивилася, думаючи, чи не помутилася бува.* Мир. Пов. I. 171.

Помутни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Помутиться. *Веселі думки помутнилися.* Мир. Пов. I. 134.

Помýчити, чу, чиш, *гл.* Помучить, измучить. *Що воно за чоловік був так помучений.* Рудч. Ск. II. 149.

Помуштрувáти, рýю, єш, *гл.* Поучить нѣкоторое время военнымъ пріемамъ; пошколить.

Помчáти, мчý, чúш, *гл.* Помчать, быстро понести, повезти. *Куди Мар'єчку помчали,—тільки слід.* Мет. 229. *Чортинята миттю прирбили йому довгенні крила та й помчав він мене у те сáме дупло.* Стор. МПр. 47.

Помчáтися, мчýся, чúшся, *гл.* Помчаться. *Данило на коня і помчався не оглядаючись.* МВ. I. 156.

Помшúти, мшý, шúш, *гл.?* *Шовком шити,—щоб не помшити.* Грин. III. 11.

Пом'якчúти, чý, чúш и пом'якшúти, шý, шúш, *гл.* Размягчить, сдѣлать мягкимъ. *Велика буває чубанина навкулачках, а инший довідається, що й молотить не можна: пом'якчать ребра.* ЗОЮР. I. 146.

Пом'ýкшати, шаю, єш, *гл.* Смягчиться, сдѣлаться мягче *На дворі пом'якшало, а що мороз був сильний.* Борз. у.

Пом'якшити. См. **Пом'якчити.**

Пом'янýти. См. **Поминати.**

Пом'ýти, мнý, мнéш, *гл.* Помять. *На тобі круп прядіва: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мички поминала.* Рудч. Ск. II. 44.

Пом'ятися, мнýся, мнéшся, *гл.* 1) Помяться, измяться. 2) ? *Він довго не сперечався, потерся, пом'яєся та й мусів доставити гроші.* Левиц. Пов. 65.

Пом'яшкýрити, рю, риш, *гл.* Измять, намять. Черном.

Понабаламýчувати, чую, єш, *гл.* То-же, что и **набаламутити,** но во множествѣ.

Понабивáти, вáю, єш, *гл.* То-же, что и **набити,** но во множ. *Ваші діжки всі вже понабивав.*

Понабігáти, гáємо, єте, *гл.* Набѣжать, сбѣжаться (о многихъ). *Понабігають з слободи дітвора до діда.* Драг. 419.

Понабілювати, люю, єш, *гл.* Набѣлить (во множествѣ).

Понабірáти, раю, єш, *гл.* То-же, что и **набірáти,** но во множествѣ. ЗОЮР. I. 291. *Вони понабірали за пазуху піску.* Рудч. Ск. II. 68.

Понабірáтися, páємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **набіратися,** но во множествѣ. *Як ми любилися, як ми кохалися, славнпоювору понабіралися.* Мет. 53. *О, де ви такі розумні й понабірались.* Ном. № 6219.

Понаближáти, жáю, єш, *гл.* Приблизить (во множествѣ).

Понаближáтися, жáємося, єтеся, *гл.* Приблизиться (во множествѣ).

Понабрíхувати, хую, єш, *гл.* Налгать (во множествѣ). *Що вона на мене понабріхувала! Я сяка й така, і носата, і зубата, і горлата, і задріпана, і лиса, ще й до того відьма.* Левиц. ПЙО. I. 375.

Понабрóювати, брóюю, єш, *гл.* То-же, что и **наброїти,** но во множествѣ или о многихъ.

Понабрякáти, кáємо, єте, *гл.* Набухнуть (о многихъ). *Бруньки в саду на дереві понабрякали.* Левиц. I. 339.

Понабувáти, вáю, єш, *гл.* 1) Надѣть обувь (во множествѣ или о многихъ). 2) Пріобрѣсть (во множествѣ). *Десь понабували й дерева.* Мир. ХРВ. 102.

Понабудóвувати, вую, єш, *гл.* Настроить (во множествѣ).

Понабуркóвувати, вую, єш, *гл.* Намести снѣгу. *Он дивись, як понабурковувало коло хати.* Екатериносл. у. Слов Д. Эварн.

Понавáжувати, жую, єш, *гл.* То-же, что и **наважити,** но во множествѣ или о многихъ.

Понавáлювати, люю, єш, *гл.* Навалить (во множествѣ).

Понавáрювати, рюю, єш, *гл.* Наварить (во множествѣ). Маркев. 71. *Вона заходилась,—понапікала хліба, понаварювала.* Грин. II. 85. *Мати понапікала й понаварювала.* Левиц. Пов. 154.

Понавербóвувати, вую, єш, *гл.* Навербовать (многихъ).

Понавертáти, тáю, єш, *гл.* То же, что и **навернýти,** но во множествѣ. *Звозив хліб, поставив на току: оттакі скирти понавертав.* Мир. ХРВ. 59.

Понавивáти, вáю, єш, *гл.* Навить, намотать (во множествѣ).

Понавикáти, кáємо, єте, *гл.* Привыкнуть (о многихъ). *Так уже діти в їх погано понавикали.* Черниг. у.

Понависáти, сáю, єш, *гл.* 1) Нависнуть (во множествѣ). *Сіно дощовою водою понесло, так воно на плотах понависало.* Зміев. у. 2) Быть завѣшену, закрыть чѣмъ либо нависшимъ. *Та вже тая доріженька терном заросла, терном заросла, пилом припала, червоною та калиною понависала.* Чуб. V. 752. См. **Позависати.**

Понавівáти, вáю, єш, *гл.* Навѣять (во множествѣ).

Понавіря́ти, **ря́ю**, **еш**, *гл.* Раздать въ долгъ. *Людям багато чонавіряв, як би то всі пооддавали.*

Понаві́шувати, **шую**, **еш**, *гл.* Навѣсить, развѣсить (во множествѣ).

Понавкругі́, *нар.*=**Навкруги**. *Понавкруги ніде нічого не видно й близько.* Мнж. 149.

Понаво́дити, **джу**, **диш**, *гл.* Навести (многихъ). *Е, та ти тут не один, з тобою ще якісь п'яниці, понаводив уже!* Чуб. I. 153.

Понаво́зити, **жу**, **зиш**, *гл.* Навезти (во множествѣ). *Що то, батечку, із яких то міст на той ярмарок не понавозили всякою хліба.* Кв.

Понаволіка́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Натащить (во множествѣ). *На що то ти всякою ломаччя сюди понаволікав?* Харьк. у.

Понавро́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* То-же, что и навро́чити, но во множествѣ.

Понавча́ти, **ча́ю**, **еш**, *гл.* Научить (многихъ или многому). *Він і сам читати вміє і дітей усіх понавчав.* Пирят. у.

Понавча́тися, **ча́емося**, **етеся**, *гл.* Научиться (о многихъ или многому). *Ми понавчались.* Г. Барв. 436. *В панів понавчались.* Кв.

Понага́дувати, **дую**, **еш**, *гл.* Напомнить (многимъ). *Понагадуй же їм, а то може хто забувся.* Богодух. у.

Понагана́ти, **ня́ю**, **еш**, *гл.* Нагнать, пригнать, согнать. *Коней понаганяли.* Драг. 203.

Понага́рбувати, **бую**, **еш**, *гл.* То-же, что и нага́рбати, но во множествѣ. *Понагарбували вони собі і грошей і всього,—буде і їм і дітям.* Богодух. у.

Понагарто́вувати, **вую**, **еш**, *гл.*=**Нагартувати**.

Понага́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* То-же, что и нагати́ти, но во множествѣ.

Понагина́ти, **на́ю**, **еш**, *гл.* Нагнуть (во множествѣ). *Як би нам оці вишні хто понагинав, а то не достанемо рвати.* Богодух. у.

Понагина́тися, **на́емося**, **етеся**, *гл.* Нагнуться (о многихъ). *Верби понагинались над водою.* Левиц. I. 62.

Понагля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Торопить. Гол. III. 503.

Понагля́тися, **ля́юся**, **ешся**, *гл.* Торопиться, спѣшить. Гол. II. 714.

Понагні́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Нажать, надавить (во множествѣ). *Понагнічуй же і капусту і буряки.* Черниг. у.

Понагно́ювати, **но́юю**, **еш**, *гл.* Унавозить (во множествѣ).

Понагово́рювати, **рюю**, **еш**, *гл.* 1) Наговорить (во множествѣ). 2) Наклеветать (во множествѣ). *Всі знали Борюха, навіть годили йому, щоб часом не понаговорював чого на дочок.* Левиц. I. 180.

Понагово́рюватися, **рюємося**, **етеся**, *гл.* Наговориться (о многихъ).

Понагодо́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* Накормить (многихъ). *Він понагодовував салом усіх.* Рудч. Ск. I. 196.

Понаго́нити, **ню**, **ниш**, *гл.*=**Понаганяти**. *Повен двір овець... понагонив.* Рудч. Ск. II. 15.

Понагорта́ти, **та́ю**, **еш**, *гл.* Нагресть (во множествѣ). *Люде, що та мурашня, купки собі понагортали і живуть.* Св. Л. 213.

Понаготовлювати, **люю**, **еш**, *гл.* Наготовить (во множествѣ). *Жінка усе те понаготовлювала.* Мнж. 131.

Понаготовля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.*=**Понаготовлювати**. *Та вже ж ми і столи позастилали, та своїй матінці їсти понаготовляли.* Мил. 199.

Понаграва́тися, **грава́емося**, **ва́етеся**, *гл.* То-же, что и награ́тися, но о многихъ.

Понагріба́ти, **ба́ю**, **еш**, *гл.* Нагресть (во множествѣ)

Понагріва́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Нагрѣть (во множествѣ).

Понагріва́тися, **ва́емося**, **етеся**, *гл.* Нагрѣться (во множествѣ). *Груби добре понагрівалися,—тепло буде.* Васильк. у.

Понаґриза́ти, **за́ю**, **еш**, *гл.* Нагрызть (во множествѣ). *От бісові миші скільки понагризали.* Харьк. у.

Понагрі́шувати, **шую**, **еш**, *гл.* Нагрѣшить (во множествѣ).

Понагрома́джувати, **джую**, **еш**, *гл.* Нагресть (во множествѣ).

Понагу́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* То-же, что и нагуля́ти, во во множествѣ.

Понагу́люватися, **люємося**, **етеся**, *гл.* 1) Нагуляться (о многихъ). 2) Наиграться въ какую либо игру (о многихъ).

Пона́д, *пред.* Надъ, вдоль чего, около. *Понад морем-Дунаєм вітер явор хитає.* Макс. *Пливе понад берегом.* Рудч. Ск. II. 19. *Понад шляхом, щирицею ховрашки гуляють.* Шевч. 77.

Пона́да, **ди**, *ж.*=**Принада**. Вх Зн. 52.

Понадава́ти, **даю**, **еш**, *гл.* Надавать. *І хвиґ, і родзинок—всього мені понадає.* Шевч.

Понадáвлювати, **люю**, **еш**, *гл.* Надавить (во множествѣ).

Понадáрювати, **рюю**, **еш**, *гл.* Надарить (во множествѣ). *Родичі багаті, так усьою її понадарювали*. Кіев. у.

Понадбивáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Надбить, отбить часть (во множествѣ).

Понадбивáтися, **вáємося**, **етеся**, *гл.* Надбиться (во множествѣ).

Понадбірáти, **рáю**, **еш**, *гл.* Отобрать часть (во множествѣ). *Понадбірай картоплі з мішків, а то такі повні, що й не зав'яжеш*. Харьк. у.

Понадбóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* Пріобрѣсть. Сим. 199. *Понадбовував добра.*

Понадверéджуватися, **джуємося**, **етеся**, *гл.* Надорваться (о многихъ, о здоровьѣ).

Понадвисáти, **сáю**, **еш**, *гл.*=**Понависати** 1. *Та вже ж тая стежечка терном заросла... червоною та калиною понадвисала.* Чуб. V. 756.

Понадгорóджувати, **джую**, **еш**, *гл.* Наградить (многихъ).

Понадгрібáти, **бáю**, **еш**, *гл.* Отгресть часть (во множествѣ).

Понадимáти, **мáю**, **еш**, *гл.* Надуть (во множествѣ).

Понадимáтися, **мáємося**, **етеся**, *гл.* Надуться (во множествѣ). *Як птиця на дворі понадимається і носи похова,—буде буря і холод.* ХС. VII. 417. *Паруси шовкові так і понадимались.* Рудч. Ск. II. 80. *Коли місяць і зорі понадимаються*, т. е. тускло свѣтятъ,—*буде вітер.* Грин. I. 254. *Всі понадимаються, як ті їжаки.*

Понадирáти, **рáю**, **еш**, *гл.* Надрать (во множествѣ).

Понáдити, **джу**, **диш**, *гл.* Приманить; повадить. *Понадили собак помиями, тепер і не обженешся.* Черниг. у.

Понáдитися, **джуся**, **дишся**, *гл.* 1)=**Повабитися**. *Понадивсь на неї найперві́щий парубок на все село.* Г. Барв. 422. *Як збрешеш, то хоча надсядься, на ласку послі не понадься.* Котл. Ен. I. 9. 2) Повадиться. *Цих дітей тільки раз-два поманиш, то так і понадяться, разів десять на день біжать сюди.* Богодух. у.

Понадівáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Надѣть (во множествѣ). *Понадівали, хто нову свиту, хто китаєву юпку.* Кв. *Понадівав на голову, на руки і на ноги.* Рудч. Ск. I. 107. *Понадівав на їх ксьондзівську одежу.* Чуб. II. 603.

Понаділяти, **ляю**, **еш**, *гл.* То-же, что **и наділити**, но многихъ. *Спасибі матері, усім нас понаділяли.* Богодух. у.

Понадкидáти, **дáю**, **еш**, *гл.* Отбросить, отобрать часть (во множествѣ). *Це ти важко понакладав* (дров на сани), *понадкидай, а то на гору не виїдемо.* Харьк. у.

Понадкладáти, **дáю**, **еш**, *гл.* Отложить часть (во множествѣ).

Понадколу́пувати, **пую**, **еш**, *гл.* Надковырять (во множествѣ).

Понадкóлювати, **люю**, **еш**, *гл.* Надколоть (во множествѣ). *Хто це мені дощечки понадколював?* Васильк. у.

Понадкорóчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Укоротить (во множествѣ).

Понадкóшувати, **шую**, **еш**, *гл.* Надкосить (во многихъ мѣстахъ).

Понадкрáювати, **рáюю**, **еш**, *гл.* Надрѣзать, урѣзать (во множествѣ). *Дивно мені, що і скриня замкнена була, а полотно понадкраюване.* Черниг. у.

Понадкрóювати, **крóюю**, **еш**, *гл.*=**Понадкраювати**. *Я, було, стьонжки понадкроюю, дівчатам пороздаю.* Г. Барв. 65.

Понадку́сювати, **сюю**, **еш**, *гл.* Надкусить (во множествѣ). *Хто то яблука понадкусював?* Харьк. у.

Понадлáмувати, **мую**, **еш**, *гл.* Надломить (во множествѣ).

Понадлóмлювати, **люю**, **еш**, *гл.*=**Понадламувати**.

Понадмолóчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Надмолотить (во множествѣ).

Понадни́зувати, **зую**, **еш**, *гл.* Снять часть нанизаннаго со многихъ низокъ. *Я, було, стьонжки понадкроюю, дівчатам пороздаю; разки понадни́зую,—так би все й роздiлилась із ними.* Г. Барв. 65.

Понадóювати, **дóюю**, **еш**, *гл.* Надоить (во множествѣ). *Чотирі корови держать та по тричі на день доять. Що тою молока понадоюють!* Богодух. у.

Понадпивáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Надпить (во множествѣ). *Оце пошлю глечики в погріб повиносити, що ж ви думаєте? Усі понадпиває.* Харьк. у.

Понадпи́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* Надпилить (во множествѣ). *Дошки які довші—понадпилюй, щоб усі однакові були.* Богодух. у.

Понадпи́сувати, **сýю**, **еш**, *гл.* Надписать (во множествѣ).

Понадривáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Надорвать (во множествѣ)

Понадрíзувати, **зую**, **еш**, *гл.* Надрѣзать (во множествѣ). *Це дуже широкі чоо-*

ли будуть, — може понадрізувати? Васильк. у.

Понадру́бувати, бую, еш, *гл.* Надрубить (во множествѣ). *Кілочки понадрубувати треба, бо дуже довгі.* Харьк. у.

Понадруко́вувати, вую, еш, *гл.* Напечатать (во множествѣ).

Понадря́пувати, пую, еш, *гл.* Нацарапать (во множествѣ).

Понадса́джувати, джую, еш, *гл.* То-же, что и **надсадити**, но во множествѣ.

Понадсипа́ти, па́ю, еш, *гл.* Надсыпать (во множествѣ). *Мабуть понадсипаю потроху пір'я з подушок, а то мати такі тугі понасипали.* Черниг. у.

Понадсиха́ти, ха́ємо, ете, *гл.* Подсохнуть (во множествѣ).

Понадсіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Надсѣчь (во множествѣ).

Понадсми́кувати, кую, еш, *гл.* Надергать часть (во множествѣ).

Понадсмо́ктувати, тую, еш, *гл.* Надсосать (во множествѣ)

Понадто́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **надточити**, но во множествѣ

Понадува́ти, ва́ю, еш, *гл.*=**Понадимати.**

Понадува́тися, ва́ємося, етеся, *гл.*=**Понадиматися.** Сим. 146.

Понаду́муватися, муємося, етеся, *гл.* Задумать, надуматься (о многихъ). *Поки понадумуєтеся, чи їхати, чи не їхати, то й вечір буде.* Харьк. у.

Понадхо́дити, димо, дите, *гл.* Подойти, приблизиться (во множествѣ).

Понадщерблю́вати, блюю, еш, *гл.* Выщербить часть (во множествѣ).

Пона́жений, а, е. Привыкшій къ чему, разлакомившійся. *Я горілки не п'ю, а на вино понажений.* Волч. у.

Понazбіга́тися, га́ємося, етеся, *гл.* Сбѣжаться (во множествѣ). *Поназбігалось їх.* Чуб. II. 55. *Панства усякою поназбігалось.* Рудч. Ск. II. 10.

Поназбі́рувати, рую, еш, *гл.* Собрать (во множествѣ). *Поназбірували сливи та й продають по копі відро.* Лебед. у.

Поназдиви́тися, влюся, вишся, *гл.* Разсмотрѣть, увидѣть. *Пождивіте, що поназдивитесь, що у нас робиться.* Мнж. 190. *Ож побачите! ож поназдивитесь!* Левиц. I. 166.

Поназдира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Надрать (во множествѣ). *З лозів козаки поназдирали.* К. Хм. 60.

Поназдоганя́ти, ня́ю, еш, *гл.* Догнать (многихъ).

Поназива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Назвать (многихъ). *Їдною назвав Гаврилом, другою Михайлом,—всіх поназивав.* Чуб. I. 144.

Поназлі́туватися, туємося, етеся, *гл.* Слетѣться (о многихъ). *Сороки і ворони поназлітуються і порозхапують кужель.* ЗОЮР. II. 23.

Поназнава́ти, наю, еш, *гл.* То-же, что и **назнати**, но во множествѣ.

Поназнача́ти, ча́ю, еш, *гл.* Отмѣтить, намѣтить, обозначить (во множествѣ).

Понаї́датися, да́ємося, етеся, *гл.* Наѣсться (о многихъ). Драг. 111. *Усі понаїдались і повивертались.* Рудч. Ск. II. 59.

Понаїжджа́ти, джа́ємо, ете, *гл.*=**Понаїздити.** *Тут стали рушати й наші, що з борошном понаїжджали.* Кв. *Понаїжджають у гості.* ЗОЮР. I. 164.

Понаї́здити, димо́, дите́, *гл.* Наѣхать (о многихъ), съѣхаться. *Понаїздили до князя гості.* Стор. МПр. 68.

Понайбі́льше, *нар.* По большей части. Вх. Лем. 453.

Понайма́ти, ма́ю, еш, *гл.* Нанять (многихъ). *Дівчат на буряки понаймав.* Г. Барв. 518. *Нехай мене моя мати похова, нехай мені музиченьки понайма.* Чуб. V. 894.

Понайма́тися, ма́ємося, етеся, *гл.* Наняться (о многихъ). *Наші дівчата в строки понаймалися до Покрови.* Славяносерб. у.

Понака́зувати, зую, еш, *гл.* Наговорить (во множествѣ). *Понаказували моїй матері такою, чого й зовсім не було.* Васильк. у.

Понака́пощувати, щую, еш, *гл.* Напакостить (во множествѣ).

Понакарбо́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **накарбувати**, но во множествѣ.

Понакида́ти, да́ю, еш, *гл.* Набросать (во множествѣ). *Понакидали діти в хаті.* Харьк. *Їх Різдву сніги понакидають.* Грин. III. 373.

Понакипа́ти, па́ємо, ете, *гл.* Накипѣть (во множествѣ).

Понаклада́ти, да́ю, еш, *гл.* Наложить (во множествѣ). *Сала багато понакладали.* Рудч. Ск. II. 26.

Понаклика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Созвать, назвать (многихъ). *Нащо ти так багато людей понакликав? Де ми їх посадимо?* Харьк. у.

Понакльо́вуватися, вуємося, етеся,

м. То-же, что и **наклюнутися**, но во множествѣ. *Вже яйця понакльовувались.* НВолын. у.

Понакóвувати, вую, еш, *м.* Наковать (во множествѣ).

Понаколóчувати, чую, еш, *м.* Наболтать, намѣшать (во множествѣ). *Понаколочувала такою, що й свині не їстимуть, а вона нам дає.* Богодух. у.

Понакóлювати, люю, еш, *м.* Наколоть (во множествѣ). *Без наперстка шила, та як пальці понаколювала.* Пирятин. у.

Понакóпувати, пую, еш, *м.* Накопать (во множествѣ) *Понакопувать ямки.* Чуб. I. 101.

Понакóчувати, чую, еш, *м.* То-же, что и **накотити**, но во множествѣ.

Понакóшувати, шую, еш, *м.* Накосить (во множествѣ).

Понакрадáти, дáю, еш, *м.* Набрасть (во множествѣ). *На ярмарку понакрадають, а тоді й кажуть, що понакуповували.*

Понакрадáтися, дáємося, єтеся, *м.* Наворовать (во множествѣ). *Понакрадалися грошей та й нікому волос з голови не спав.* Каменец. у.

Понакривáти, вáю, еш, *м.* Накрыть (во множествѣ). *Я понаварював, понапікав, а вони прийшли, поїдали, листочками понакривали та й пішли.* Чуб. III. 73.

Понакривáтися, вáємося, єтеся, *м.* Накрыться (о многихъ). *Жінки понакривались білими хустками.* Ком. II. 56.

Понакрíшувати, шую, еш, *м.* Накрошить

Понакрýчувати, чую, еш, *м.* То-же, что и **накрутити**, но во множествѣ. *Понакручує гульки* (на тілі). Мнл. М. 89.

Понакуплáти, ляю, еш, *м.* =**Понакуповувати**. *Боже ж, багато всього понакупляли!* Славяносерб. у.

Понакупóвувати, вую, еш, *м.* Накупить (во множествѣ). *Боже мій! Чого се понакуповували? Я сього не хочу.* МВ. (О. 1862. III. 48). *Понакуповували хліба та мали його з баришем продавати* Кв.

Понакýрювати, рюю, еш, *м.* Накурить (о многихъ). *Оці ще мені курії! Понакурюють так, що й світу не видно!* Харьк. у.

Поналáгоджувати, джую, еш, *м.* 1) Наготовить, приготовить (во множествѣ). 2) Устроить, наладить (во множествѣ).

Поналáзити, зимо, зите, *м.* Налѣзть (во множествѣ). *Чого ви сюди поналазили?* Чуб. II. 638.

Поналáмувати, мую, еш, *м.* Наломать (во множествѣ).

Поналáтувати, тую, еш, *м.* Нашить много заплать.

Поналаштóвувати, вую, еш, *м.* Приготовить, снарядить (во множествѣ).

Поналéжуватися, жуємося, єтеся, *м.* Належаться (о многихъ).

Поналивáти, вáю, еш, *м.* Налить (во множествѣ). *Поналивала у казани омиви і понаставляла у піч.* Рудч. Ск. II. 152. *Ну що їм від того прибуде, як дощ поналива води?* Гліб.

Поналíгувати, гую, еш, *м.* Тоже, что и **налигати**, но многихъ. *Поналигуй волів.*

Поналітáти, тáємо, єте, *м.* Налетѣть (во множествѣ). *Відкіля це оси до нас поналітали?* Кіев. у.

Поналíчувати, чую, еш. *м.* Насчитать (во множествѣ). *Жид поналічував на людей стілько довгу.* ЗОЮР. I. 285.

Поналóвлювати, люю, еш, *м.* Наловить (во множествѣ). *Усяких пташок поналовлює та й носе продавати.* Богодух. у.

Поналýзувати, зую, еш, *м.* Налущить, нащелкать (сѣмячковъ,—во множествѣ). *Не люблю я, як ви скрізь поналузуєте; візьміть хто небудь та позмітайте.* Пирятин. у.

Поналýплювати, люю, еш, *м.* То-же, что и **налупити**, но во множествѣ.

Поналýскувати, кую. еш, *м.* Налущить. *Скрізь поналускував насіння.* Богодухов. у.

Поналягáти, гáємо, єте, *м.* Тоже что и **налягти**, но о многихъ.

Поналякувати, кую, еш, *м.* Напугать (многихъ). *Вони своїх дітей дуже поналякували то циганами, то дідом з торбою.* Богодух. у.

Поналяпувати, пую, еш, *м.* Напачкать жидкимъ, накапать (во многихъ мѣстахъ). *Оце ще мені мазільниця! Тричі щіткою мазне, а всюди поналяпує.* Богодух. у.

Поналяскувати, кую, еш, *м.* Тоже, что и **наляскати**, но во множествѣ. Также: нахлюскать, наплескать (во многихъ мѣстахъ). *Ач як долі поналяскував водою.* Кіев. у.

Понамáзувати, зую, еш, *м.* Намазать (во множествѣ). *Тими ягодами понамазуй очки* (у вуллях). Чуб. I. *Понамазував підошви смолою.* Чуб. II. 604.

Понамайстрóвувати, вую, еш, *м.* Намастерить (во множествѣ).

Понамальо́вувати, вую, еш, *гл.* Написать красками, нарисовать (во множествѣ).

Понаманта́чувати, чую, еш, *гл.* Наточить косы **манта́чкою**.

Понама́нювати, нюю. еш, *гл.* Приманить (многихъ).

Понама́цувати, цую, еш, *гл.* Нащупать (во множествѣ). *Він хоч і сліпий, а не дуже з чим сховаєшся. Як почне мацати, то скрізь усе понамацує, де що лежить.* Харьк. у.

Понама́щувати, щую, еш, *гл.* 1) Намазать масломъ, саломъ. 2) Намазать (глиною).

Понамере́жувати, жую, еш, *гл.* То-же, что и **намережити**, но во множествѣ.

Понамерза́ти, за́ємо, єте, *гл.* Намерзнуть (во множествѣ). Преимущ безлично: *Понамерзало на бороді льоду; понамерзало на вікнах.*

Понамерза́тися, за́ємося, єтеся, *гл.* Намерзнуться (о многихъ). *Добре понамерзалися, поки доїхали.* Богод. у.

Понами́лювати, люю, еш, *гл.* Намылить (во множествѣ). *Понамилюй сорочки.* Богод. у.

Понамина́ти, на́ю, еш, *гл.* То-же, что и **нам'яти**, но во множествѣ. *А що, добре понаминав вам чуби дід на баштані?* Пирятин. у.

Понамі́нювати, нюю, еш, *гл.* Намѣнять (во множествѣ). *Щетинник усячини понамінює: і полотна, і щетини, і яєць, а тоді в городі й продає.* Славяносерб. у.

Понамі́шувати, шую, еш, *гл.* Намѣшать (во множествѣ). *Понамішуй же їсти коровам та свиням.* Харьк. у.

Понамно́жувати, жую, еш, *гл.* Умножить, расплодить.

Понамно́жуватися, жуємося, єтеся, *гл.* Размножиться.

Понамовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Подговорить (многихъ). *Орличенько вірні слуги мав, а вже ж їх та понамовляв, чи не могли б краков'янку вкрасти.* Чуб. V. 1085.

Понамока́ти, ка́ємо, єте, *гл.* Намокнуть (о многихъ).

Понамоло́чувати, чую, еш, *гл.* Намолотить (во множествѣ).

Понамордо́вуватися, вуємося єтеся, *гл.* Намучиться, устать (о многихъ).

Понамо́чувати, чую, еш, *гл.* Намочить (во многихъ мѣстахъ или многое). *Позбірай же все плаття нечисте та понамочуй.* Васильк. у.

Понамо́щувати, щую, еш, *гл.* То-же, что и **намостити**, но во множествѣ.

Понаму́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **намулити**, но во множествѣ. *Стрибав, стрибав, та вже аж боки понамулював канатом.* Драг. 342.

Понамуро́вувати, вую, еш, *гл.* Настроить (каменныхъ построекъ).

Понаму́чувати, чую, еш, *гл.* Измучить, намучить (многихъ).

Понани́зувати, зую, еш, *гл.* Нанизать (во множествѣ). *Рожі понариваємо та на нитку понанизуємо, так такі гарні вінки.* Кіев. у.

Понано́сити, шу, сиш, *гл.* Нанести (во множествѣ). *Понаносив стьожок, серьог, намиста доброго.* Рудч. Ск. II. 16. *Повечеряймо тою, що попи покійні тобі понаносили.* Драг. 157.

Понао́рювати, рюю, еш, *гл.* Вспахать (во множествѣ). *Уже на зяб понаорювали.* Богод. у.

Понапако́вувати, вую, еш, *гл.* Наложить во что, набить, напаковать (во множествѣ).

Понапа́лювати, люю, еш, *гл.* 1) Натопить (во многихъ печахъ). 2) Нажечь (во множествѣ).

Понапаса́ти, са́ю, еш. *гл.* Напасти (многихъ). *Скотину за ніч так понапасає, що боки повирівнюються.* Г. Барв. 195.

Понапаску́джувати, джую, еш, *гл.* Нагадить (во многихъ мѣстахъ). *Діти понапаскуджували.* Мнж. 59.

Понапетльо́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **напетлювати**, но во множествѣ.

Понапеча́тувати, тую, еш, *гл.* Напечатать (во множествѣ). *По їхньому понапечатувано.* О. 1862. IX. 65.

Понапива́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.* Напиться (о многихъ). *От посходились люде, понаїдались, понапивались, подякували, стали расходиться.* Рудч. Ск. II. 163.

Понапина́ти, на́ю, еш, *гл.* То-же, что и **напнути**, но во множествѣ. *В хаті у їх світиться ще; глянув я в вікно, та нічою не бачу, бо вікна понапинані.* Борзна.

Понапина́тися, на́ємося, єтеся, *гл.* То-же, что. и **напнутися**, но о многихъ. *Понапиналися хустками і не знать, чи дівчата, чи баби.* Васильк. у.

Понапи́сувати, сую, еш, *гл.* Написать (во множествѣ). Драг. 141. *Вона взяла й понаписувала на усіх воротях.* Рудч. Ск. II. 149.

Понапіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Напечь.

Всьою понапикано. Мнж. 130. *Вона заходилась, понапікала хліба.* Грин. II. 85. *Мати понапікала й понаварювала.* Левиц. Пов. 154.

Понапікувати, кую, еш, *гл.*=**Понапікати.** Сим. 209. Маркев. 71. *Я понапікував, понаварював, а вони прийшли, повиїдали.* Чуб. III. 73.

Понаплакуватися, куємося, етеся, *гл.* Наплакаться (о многихъ).

Понаплі́скувати, кую, еш, *гл.* Наплескать (во многихъ мѣстахъ).

Понаплітáти, тáю, еш, *гл.* Наплесть (во множествѣ).

Понаплóджувати, джую, еш, *гл.* Наплодить (во множествѣ). *Дітей понаплоджували, а годувати нічим.* Васильк. у.

Понаплóджуватися, джуємося, етеся, *гл.* Наплодиться (во множествѣ). *Сухе літо, так багато всякої черви понаплоджувалося.* Харьк. у.

Понаплу́тувати, тую, еш, *гл.* Напутать (во множествѣ).

Понапльóвувати, вую, еш, *гл.* Наплевать (во множествѣ). *Не люблю я курїїв за те, що понакурюють та понапльовують.* Харьк. у.

Понапóвнювати, нюю, еш, *гл.*=**Понаповняти.** Г. Барв. 424.

Понаповня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Наполнить (во множествѣ). Мил. 183. *Кубки стоять понаповняні.* Мет. 338.

Понапогáнювати, нюю, еш, *гл.* Нагадить (во многихъ мѣстахъ).

Понаполі́скувати, кую, еш, *гл.* Наполоскать (во множествѣ).

Понапорóшувати, шую, еш, *гл.* Напылить, насыпать (во многихъ мѣстахъ). *Чого це в нас скрізь борошном понапорошувано?* Пирятин. у.

Понапóрювати, рюємо, ете, *гл.* То-же, что и **напороти,** но о многихъ. *Понапорювавши гороху повні пазухи, ідуть собі, горох їдять.* Св. Л. 140.

Понаправля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что и **направити,** но во множествѣ.

Понапрацьóвуватися, цьóвуємося,етеся, *гл.* Наработаться, вдоволь потрудиться (о многихъ).

Понапрóхувати, хую, еш, **понапрóшувати,** шую, еш, *гл.* Напросить; назвать, созвать. *Понапрохували гостей, а гостити не дуже є чим.* Харьк. у.

Понапридбóвувати, вую, еш, *гл.* Пріобрѣсть (во множествѣ). *Усю ж то одежу порозбірав, і хрести, і намиста, і рушники, і усякії подарки, що понапридбовувала за дочками давати.* Кв.

Понапру́жуватися, жуємося, етеся, *гл.* Напружиться (во множествѣ). *Глянь, як жили понапружувалися.* Харьк. г.

Понапрядáти, дáю, еш, *гл.* Напрясть (во множествѣ). Г. Барв. 330. *Тонкою сувій полотна мати для неї задержала, а то вже все вона понапрядала.* Г. Барв. 208.

Понапувáти, вáю, еш, *гл.* Напоить (многихъ). *А своїх діток та й погодувала б, ранньою росою понапувала б.* Чуб. III. 267.

Понапувáтися, ваємося, етеся, *гл.*=**Понапиватися.** Обыкновенно употребляется **понапиватися,** но въ сказкѣ гуси говорятъ о себѣ: *Ми понапуваємося води.* Рудч. Ск. I. 7.

Понапускáти, кáю, еш, *гл.* Напустить. *І щук звелів у став понапускати.* Гліб. 42. *Сякий-такий бродяг понапускав.* Чуб. II. 330.

Понапухáти, хáємо, ете, *гл.* 1) Напухнуть (во многихъ мѣстахъ). 2) О звѣздахъ: то-же, что **понадиматися.** Сим. 146.

Понарáджувати, джую, еш, *гл.* Посовѣтовать (во множествѣ).

Понарáлювати, люю, еш, *гл.* Напахать **ра́лом** во многихъ мѣстахъ.

Понарахóвувати, вую, еш, *гл.*=**Поналічувати.**

Понарáювати, рáюю, еш, *гл.*=**Понараджувати.**

Понаривáти, вáю, еш, *гл.* То-же, что и **нарвати,** но во множествѣ. *Повні пазухи грушок понаривали.* Драг. 121. *Хлопці встали, вози підмазали, нові ярма понаривали, сиві воли позапрягали.* Рудч. Чп. 97.

Понариґóвувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **кариґувати,** но во множествѣ.

Понарі́зувати, зую, еш, *гл.* Нарѣзать (во множествѣ). *Отак що-дня понарізують хліба багато, а тоді й засихають шматки.* Кіев. у.

Понарікáти, кáю, еш, *гл.* Назвать, наименовать (многихъ).

Понарóблювати, люю, еш, *гл.*=**Понаробляти.** Стор. МПр. 143. *Справді аж сором і гріх, що там* (у церкві) *понароблювали прокляті сичі.* Драг. 244.

Понаробля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Надѣлать; сдѣлать; причинить. Драг. 288, 421. *У вершині Дністра вода прибуває, вона тобі жалю понаробляє, вона твої дітки позатопляє.* Чуб. V. 876.

Понарóджувати, джую, еш, *гл.* Народить (многихъ).

Понарóджуватися, джуємося, етеся, *гл.* Народиться (о многихъ). *Нових людей понароджувалося багато після ревизії, а землі не прибавилося.* Харьк. у.

Понаростáти, тáємо, ете, *гл.* Нарости (во множествѣ) *І коли ці дівчата понаростали?* Черниг. г.

Понараджáти, джáю, еш, *гл.* То-же, что и **нарядить**, но во множествѣ.

Понарáджувати, джую, еш, *гл.*=**Понараджати**.

Понасáджувати, джую, еш, *гл.* Насадить. *Кругом кущі всякі зелені понасажувані.* Драг. 119 *Се ж він своїми руками і дерева понасажував.* Стор. II. 25.

Понасáлювати, люю, еш, *гл.* Насали́ть (во множествѣ). *Губи понасалювали, а тоді ще й цілуваться лізуть.* Васильк. у.

Понаселя́ти, ля́ю, еш, *гл.* Населить (во множествѣ). *Города, села понаселяли.* Драг. 421.

Понасипáти, пáю, еш, *гл.* Насыпать (во множествѣ). *Треба на всіх чотирох углах понасипати по купці жита.* Чуб. I. 101.

Понасипáтися, пáється, *гл. безл.* Насыпаться (во множ.). *Скрізь понасипалося борошна.* Харьк.

Понасівáти, вáю, еш, *гл.* Насѣять (во многихъ мѣстахъ, во множествѣ). *Горобці що-літо повиклъовують усе, що він понасіває.* Кв.

Понасікáти, кáю, еш, *гл.* Нáсѣчь, нарубить (во множествѣ).

Понасі́ювати, сі́юю, еш, *гл.*=**Понасівати**. *Се все понасажував, понасіював дідусь.* О. 1862. VIII. 15.

Понаскáкувати, куємо, ете, *гл.* Наскочить (о многихъ).

Понасквéрнювати, нюю, еш, *гл.* Нагадить (во многихъ мѣстахъ, о многихъ). *Понасквернювали коло порога, що гидко й до хати доступити.* Лебед. у.

Понаскі́пувати, пую, еш, *гл.* Наколоть (щепокъ,—во множествѣ).

Понаслýхуватися, хуємося, етеся, *гл.* Наслушаться (о многихъ). *Понаслухуються усяких брехень.* Богод. у,

Понасмáжувати, жую, еш, *гл.* Нажарить (во множествѣ). *Гусєй, порюсят понасмажували.* Кіев. г.

Понасмальцьóвувати, вую, еш, *гл.* Намазать жирнымъ (во множествѣ).

Понасмі́ттювати, тюю, еш, *гл.*=**Понасмічувати**. Зміев. у.

Понасмі́чувати, чую, еш, *гл.* Насорить (во множествѣ). *Бач, як дітвора понасмічувала.* Звенигор. у.

Понасмóлювати, люю, еш, *гл.* Насмолить, осмолить (во множествѣ).

Понасóвувати, вую, еш, *гл.*=**Понасувати**.

Понасóвуватися, вуємося, етеся, *гл.*= **Понасуватися**. *Брови на очі йому понасовувались.* К. Оп. 4.

Понасолóджувати, джую, еш, *гл.* Насластить (во множествѣ).

Понасóлювати, люю, еш, *гл.* Насолить (во множествѣ). *Що-дня страву понасолюють, аж гірке.* Кіев. у.

Понасмéрджувати, джуємо, ете, *гл.* Навонять (о многихъ).

Понаставáти, стаємó, етé, *гл.* Настать, наступить (во множествѣ). *Злі ґаздове понаставали.* Левиц. Світ. 12.

Понаставля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что и **наставити**, но во множествѣ. Драг. 288. *Поналивала у казани оливи і понаставляла у піч.* Рудч. Ск. II. 152.

Понастáлювати, люю, еш, *гл.* Насталить (во множествѣ).

Понастанóвлювати, люю, еш, *гл.*= **Понаставляти**. Драг. 157. *Наїдків, напитків понастановлювала.* МВ. (О. 1862. III. 36).

Понастановля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Тоже, что и **настановити**, но во множествѣ. *Князями нас при своїм боці понастановляє.* К. ЦН. 275.

Понастачáти, чáю, еш, *гл.* Доставить, приготовить (во множествѣ).

Понасто(в)бýрчувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **насто(в)бурчити**, но во множествѣ.

Понасторóчувати, чуємо, ете, *гл.* То-же, что и **насторочити**, но во множествѣ.

Понасторóшувати, шую, еш, *гл.*=**Понасторочувати**. *Вітряки на горбах понасторошували крила.* К. ДС. 9.

Понасторóшуватися, шуємося, етеся, *гл.* Наставиться, подняться. *Квіточки, як зірочки, понасторошувались.* Г. Барв. 73.

Понастрóмлювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **настромити**, но во множествѣ. *Понастромлюйте на щоглі голови рандарські.* К. Досв. 123.

Понастрóмлюватися, люємося, етеся, *гл.* Тоже, что и **настромитися**, но во множествѣ.

Понастрóювати, стрóюю, еш, *гл.* Настроить (во множествѣ).

Понасувáти, вáю, еш, *гл.* Насунуть,

надвинуть (во множествѣ). *Понасували шапки аж на вуха.* Богодух. у.

Понасуватися, ва́ємося, етеся, *гл.* Насунуться, надвинуться (во множествѣ).

Понасу́плювати, плюємо, ете, *гл.* Нахмурить (во множествѣ).

Понасу́плюватися, плюємося, етеся, *гл.* Нахмуриться (о многихъ).

Понасу́шувати, шую, еш, *гл.* Насушить (во множествѣ). *Я собі понасушувала і вишень, і груш, і яблук,—буде на всю зіму.* Харьк. у.

Понатага́нювати, нюю, еш, *гл.* Подвѣсить котелки къ треножникамъ. *Я понатаганюю казанки, а тоді піду по картоплю.* Волч. у. (Лобод.).

Понатво́рювати, рюю, єш, *гл.* Надѣлать, натворить.

Понатика́ти, ка́ю, еш, *гл.* То-же, что и **нати́кати, натка́ти,** но во множествѣ.

Понатира́ти, ра́ю, еш, *гл.* Натереть (во множествѣ).

Понатира́тися, ра́ємося, етеся, *гл.* Натереться (во множествѣ).

Понатиска́ти, ка́ю, еш, *гл.* Тоже, что и **натиснути,** но во множествѣ.

Понатиска́тися, ка́ємося, етеся, *гл.* Натолпиться. *У кормчу понатискалось людей.* НВолын. у.

Понати́скувати, ся, *гл.*=**Понатискати, ся.**

Понаті́сувати, сую, еш, *гл.* Натесать (во множествѣ). *Бач, скільки трісок понатісували.* Богодух. у.

Понато́вкувати, кую, еш, *гл.* Тоже, что и **натовкти,** но во множествѣ.

Понато́млювати, люю, еш, *гл.* Утомить (многихъ).

Понато́млюватися, люємося, етеся, *гл.* Утомиться (о многихъ).

Понато́плювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **натопи́ти,** но во множествѣ. *Поки понатоплюєш усі хати, то вже й нікому йти.* Сумск. у. *Понатоплювала смальцю і гусячого, і свинячого.* Богод. у.

Понато́плюватися, люємося, етеся, *гл.* 1) Натопиться (во множ.). *Понатоплювалися хати.* 2) Натопиться (во множ.— о жирѣ, салѣ). *Гляньте, скільки смальцю з гусей понатоплювалося.* Богод. у.

Понато́птувати, тую, еш, *гл.* 1) Натоптать (ногами грязь во многихъ мѣстахъ). 2) Набить плотно (во множествѣ).

Понаторо́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **наторочити,** но во множествѣ. *Оті брехухи понаторочують вам, а ви й вірите.* Богодух. у.

Понато́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **наточити,** но во множествѣ.

Понатро́щувати, щую, еш, *гл.* Тоже, что и **натрощити,** но во множествѣ.

Понатру́джувати, джую, еш, *гл.* Тоже, что и **натрудити,** но во множествѣ.

Понатру́шувати, шую, еш, *гл.* Тоже, что и **натрусити,** но во множествѣ. *А ну тебе! заходився тут з половою, понатрушував скрізь.* Богодух. у.

Понатру́шуватися, шуємося, етеся, *гл.* Натрястись, насыпаться (во множ.). *Дужче натрушуй, то й понатрушуються мішки добре.* Харьк. *Не понакривала глечиків, то й понатрушувалося чи полови, чи що.* Богод. у.

Понатяга́ти, га́ю, еш, *гл.* То-же, что и **натягти,** но во множествѣ.

Понау́чувати, чую, єш, *гл.*=**Понавчати.** *Як гарно Богу їх молитися понаучував.* К. (О. 1861. II. 228).

Понау́чуватися, чуємося, етеся, *гл.*= **Понавчатися.** *Потім понаучувались вони усяку пашню сіяти.* Депо.

Понаха́пувати, пую, еш, *гл.* Нахватать (во множествѣ).

Понаха́ркувати, кую, еш, *гл.* Нахаркать, наплевать (во множествѣ). *Ото понахаркували,—візьми хоч піском позасипай.* Богодух. у.

Понахва́чувати, чую, еш, *гл.*=**Понахапувати.**

Понахо́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **наховати,** но во множествѣ. *Під однією діжкою два куски сала знайшла, під другою—пшона вузлик,—мабуть невісточка понаховувала, щоб до матері однести.* Пирят. у.

Понахо́дити, джу, диш, *гл.* 1) Найти, разыскать (во множествѣ). 2) Сойтись, прійти (о многихъ). *З запорожжя понаходило таки чимало братчиків січовиків.* Стор. МПр. 60.

Понахо́дитися, димося, дитеся, *гл.* Найтись, отыскаться (во множествѣ). *Чи понаходились же коні?—Понаходились: пан позаймав у шкоді.* Кіев. у.

Понахо́плювати, люємо, ете, *гл.* Накинуть (на себя одежду—о многихъ).

Понаці́жувати, жую, еш, *гл.* Нацѣдить (во множествѣ).

Понаці́лювати, люю, еш, *гл.* Навести на цѣль, прицѣлить (во множествѣ).

Понацілюватися, люємося, єтеся, *гл.* Прицѣлиться (о многихъ).

Поначиняти, няю, єш, *гл.* Начинить, нафаршировать, набить (во множествѣ). *Ковбаси вже поначиняла.* Богодух. у.

Поначитувати, тую, єш, *гл.* Вычитать (во множествѣ).

Поначитуватися, туємося, єтеся, *гл.* Начитаться (о многихъ). *Ми й сами всього того доволі поначитувались.* К. Хата, IX.

Поначіплювати, люю, єш, *гл.* Нацѣпить (во множествѣ). *Ти тільки придивись, чого вони поначіплювали на себе.* Левиц. Пов. 143. *Поначіплювано густо струни золотії.* К. МБ. 141.

Поначіплюватися, люємося, єтеся, *гл.* Вцѣпиться, прицѣпиться (о многихъ). *Як поначіплювались їй і в плахту, і в намітку грішниї душі, щоб і собі з того пекла вибраться.* ЗОЮР. I. 308.

Поначісувати, сую, єш, *гл.* Начесать (во множествѣ).

Понашарпувати, пую, єш, *гл.* Надергать, натеребить (во множествѣ).

Понашатковувати, вую, єш, *гл.* Нашинковать (капусты,—во множествѣ). *Ми собі по здоровій діжці капусти понашатковували.*

Понашевкуватися, куємося, єтеся, *гл.* Найти толпой, налѣзть (во множествѣ). *Понашевкувалось у хату такою народу— і родичі, і свати, і чужі.* Александров. у.

Понашепуватися, пуємося, єтеся, *гл.*= Понашевкуватися. *Це вже після запорожців понашепувались сюди пани.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Понашеретовувати, вую, єш, *гл.* То-же, что и нашеретувати, но во множествѣ.

Понашивати, ваю, єш, *гл.* Нашить (во множествѣ). *На тіх латках нові латки понашивано.* Г. Барв. 304. *Ти собі понашиваєш дорогих суконь.* Левиц. Пов. 59.

Понашіптувати, тую, єш, *гл.* То-же, что и нашептати, но во множествѣ.

Понашкоджувати, джую, єш, *гл.* То-же, что и нашкодити, но во множествѣ.

Понашмаркувати, кую, єш, *гл.* Тоже, что и нашмаркати, но во множествѣ.

Понашматовувати, вую, єш, *гл.* Нарѣзать, нарвать кусковъ.

Понашукувати, кую, єш, *гл.* Выискать, найти (во множествѣ).

Понащипувати, пую, єш, *гл.* Нащипать (во множествѣ).

Понащіплювати, люю, єш, *гл.* Привить (во множествѣ). *Він, покійник, і яблук, і груш понащіплював.* Богодух. у.

Понащулювати, люю, єш, *гл.* Настрожить (во множествѣ). *Коні понащулювали вуха.*

Поневільний, а, е. Насильственный, принудительный. *Там на горі церковця стояла, там дівчина поневільний шлюб брала.* Гол. I. 203.

Поневірніти, нію, єш, *гл.* Сдѣлаться хуже. *Поневірніли воли.*

Поневіряти, ряю, єш, *гл.* Пренебрежительно обращаться. МВ. (О. 1862. I. 93). *Вірувала вона в мене тоді, як люде мною поневіряли.* К. МХ. 5.

Поневірятися, ряюся, єшся, *гл.* Жить въ несчастіи, тяжелой жизнью. *Будеш з своєю дитиною поневірятись. Син мій буде щасливійший, не буде так поневірятись, як я оттут.* Левиц. I. 66.

Поневолити, лю, лиш, *гл.* Принудить. *Поневолила дочку заміж.* Васильк. у.

Понеділковий, а, е. 1) Понедѣльничный. *День понеділковий.* КС. 1885. I. 80. *Понеділкові пісні.* 2) **Понеділкова жінка.** Женщина, придерживающаяся обычая **понеділкування.** О. 1861. X. 129. *Що бішена кішка, що понеділкова жінка, що чоловік з Боришполя—все їдно.* Ном. № 8096.

Понеділкування, ня, *с.* 1) Обычай замужнихъ женщинъ: быть свободной отъ обязательнаго труда въ каждый понедѣльникъ, теперь существующій въ болѣе или менѣе полномъ объемѣ лишь въ м. Борисполѣ, Переясл. у., гдѣ онъ сопровождается и пирушкой и право на него вносится въ брачный договоръ; въ остальныхъ мѣстностяхъ Украины обычай сохранился лишь въ формѣ воздержанія въ понедѣльникъ отъ извѣстнаго рода работы. КС. 1887. I. 180—183; IV, 763—771. О. 1861. X. 129. 2) Пощеніе въ понедѣльникъ.

Понеділкувати, кую, єш, *гл.* 1) Придерживаться обычая **понеділкування.** См. **Понеділкування 1.** 2) Постить по понедѣльникамъ. Мкр. Н. 30. *Треба понеділкувати, спостити три понеділки.* Мнж. 161. *Понеділкував сім понеділків, восьмую неділечку.* Чуб. V. 21.

Понеділок, лка, *м.* Понедѣльникъ. *Понеділкував сім понеділків.* Чуб. V. 21.

Понедужати, жаємо, єте, *гл.* Заболѣть (о многихъ). *Дівчата аж понедужали за ним.* Шевч. 569.

Понéсла, лої, *прил. ж.* Беременная. Воронеж. г.

Понéсти́, су́, сéш, *гл.* 1) Понести, отнести. *Лисичка й понесла півника додому.* Рудч. Ск. II. 5. *Ой чи ж бо ти, моє серце, натури такої, щоб почув од їдної, поніс до другої.* Чуб. V. 146. *Нечиста його туди понесла!* **Піду́, де очі понесу́ть.** Пойду, куда глаза глядятъ. Грин. II. 150. 2) Забеременѣть. 3) Вѣсить, имѣть вѣсъ. *Важке бісове сало... мабуть так, що й моє понесе на терезах.* О. 1862. I. 34.

Понéсти́ся, су́ся, сéшся, *гл.* Понестись. *Счеплються руками і мене вхоплють та й понесуться, регочучись, аж земля гуде.* МВ. I. 87.

Понеха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Оставить безъ вниманія, бросить. *Мене понехав ту самісіньку одну в пустці.* Гн. II. 24. *А як мені буде гірко, я вас понехаю.* Гол. IV. 461. *Ой вже ж очі надивилися, та вже понехали.* Гол. I. 256.

Понеха́яти, ха́ю, еш. *гл.*=**Понехати.** *Кого 'сте любили, уж го понехайте.* Гол. II. 224.

Понéхтувати, тую, еш, *гл.* 1) Пренебречь. 2) Испортить, попортить; причинить вредъ. *Як нап'ється, то сорочки рве, горшки б'є, сказано, що на очі натрапиться, усе понехтує.* Черниг. г. *От падлючні діти — понехтували хлоп'я: як побили!* Зміев. у.

Понива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **пони́ти**, ни́ю, еш, *гл.* Изнывать, изныть. *Ниє серце, ниє-ниває.* Грин. III. 295. *Важко їй було той вечір перший дома, без людей, без гомону людського понивати.* МВ. (О. 1862. I. 99). *Болять карі очі, серденько понило; як не бачу миленького, і діло не мило.* Чуб. V. 293. *Болить, болить головонька і тіло понило.* Мет. 41.

Пони́діти, дієно, ете, *гл.* Заскучать, изныть (о многихъ). Мир. ХРВ. 86. *Ідіть кашу варіть, а то ви понидіти.* Ном. № 12622. *Да вже ж ми понидіти, світонька не виділи, поведіте танцювати, будемо розглядать.* Рк. Макс.

Понижа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **понизи́ти**, жу́, зи́ш, *гл.* 1) Понижать, понизить. *Понизив ясла.* Лохв. у. 2) Унижать, унизить. Мнж. 173. К. Бай. 26. *Вони рідного тата й неню не понижали.* Полт. г. *Ми ж тебе, Химочко, не понижаєм і святим Рожеством поздоровляєм.* Чуб. III. 432.

Пони́жувати, жую, еш, *гл.*=**Понижати.** *Понижують високу природу поета до низьких ідеалів своїх.* К. XII. 23.

Понизувати, жу́, жеш, *гл.* Нанизать (во множествѣ). *Чи зумієш ти намисто понизати?* Харьк. у.

Понизи́ти. См. **Понижати.**

Пони́з'я, з'я, *с.* Низовье, понизовье. О. 1862. IV. 1.

I. **Поника́ти**, ка́ю, еш, *гл.* Послоняться, побродить туда и сюда. *Поникав-поникав по двору і пішов собі.*

II. **Поника́ти**, ка́ю, еш, сов. в. **пони́кнути**, ну, неш, *гл.* Поникать, поникнуть, склониться. *Бабуся старенька-старесенька, аж до землі поникає.* МВ. (О. 1862. III. 55). *Поникли голови козачі неначе стоптана трава.* Шевч.

Пони́клий, а, е. Поникшій. *Схилив свою головоньку червоно-рожеву до білого пониклого личенька лилеї.* Шевч. 365.

Пони́кнути. См. **Поникати.**

Пони́ти. См. **Понивати.**

Пони́шпорити, рю, риш, *гл.* Пошарить, поискать. *По всіх закутках понишпорила,—ніде нічого не знайшла.* Харьк.

Пони́щити, щу, щиш, *гл.* Истребить (во множествѣ).

Поні́б'я, б'я, *с.*=**Піднебення.** Вх. Лем. 453.

Поні́вечити, чу, чиш, *гл.* Попортить; искалѣчить. *Усяке садиво понівечило градом.* К. Псал. 241. *Бо ти мене, безталанну, понівечив дуже.* Грин. III. 336.

Поніма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **поня́ти**, пойму́, меш, *гл.* 1) Ловить, поймать, схватывать, схватить. *Поняв ти мені зайця.* Чуб. II. 189. *За Дунаєм та за річкою язика поняли.* Грин. III. 604. 2)—**кого́.** Женить на комъ; жениться на комъ. *Не вспів отець і мати за молодою сина подружжя поняти.* Мет. 349. *Уже ж твій синок оженився: поняв собі паняночку.* Мет. 448. *Поняв собі багату жінку.* МВ. (О. 1862. I. 72). 3) Покрывать, покрыть, занять, затапливать, затопить. *Поняла вода всю землю.* К. Грам. 65. *Ой вже діда вода по коліна поняла.* Нп. 4) Охватывать, охватить. *Гнів... понімав його душу.* МВ. (О. 1862. I. 84). *Поняли Бога жалощі до людей.* ЕЗ. V. 112. *Хилитися під нашу волю стали, бо їх наука наша поняла.* К. ПС. III. 8. 5) **Поня́ти віри.** Повѣрить. *Брат і віри поняв.* Рудч. Ск. I. 132. *Не поняв віри словам моїм.* Єв. Л. I. 20.

Поніма́тися, ма́юся, ешся, сов. в. **поня́тися**, пойму́ся, ме́шся, *гл.* Сходиться,

сойтись, соединяться, соединиться. *Уже твоє біле лічко з моїм понялося.* Мет. 12. *Моє серце з твоїм понялося.* К. Досв. 60. 2) Только сов. в. Вступить въ бракъ. *Старою Хмари дочка та з кріпаком понялася.* МВ. I. 40. 3)—**чим.** Обращаться, обратиться во что. *Незабаром сніжок понявся водою.* Греб. 400.

Понімéчитися, чуся, чишся, гл. Онѣмечиться.

Поніміти, міємо, єте, гл. Онѣмѣть (о многихъ). Грин. II. 307. *Ой як я маю до тебе ходити, коли нас будуть ворогі судити. Ой нехай судять, як розуміють, прийде тая годинонька, вони поніміють.* Мет. 44.

Понія́чится, чуся, чишся, гл. Придти въ упадокъ, ухудшиться. *Поніячилися шевці.* Вх. Зн. 52.

Понóва, ви, ж. 1) У охотниковъ: слѣдъ на свѣжемъ снѣгу. 2)? *Що ж з того, що бджола кинулась на гречку, а понови таки немаєть.*

Понóвини, вин, ж. мн. Обновленіе. *Були ж поновини в Єрусалимі.* Ев. І. X. 22.

Понови́ти, ся. См. **Поновляти, ся.**

Поновлéння, ня, с. 1) Возобновленіе. *Поновлення прав священної природи.* К. Дз. 7. *Поновлення старини ждемо.* К. Дз. 7. 2) Обновленіе.

Поновля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **понови́ти, влю́, виш,** гл. 1) Возобновлять, возобновить. 2) Обновлять, обновить. К. МХ. 45. К. XII. 12. *Тоді б ми тінь Олега звеселили і щит його на брамі поновили.* К. Бай. 85. *Нумо слово рятувать, славу предків поновлять.* К. Дз. 106.

Поновля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **понови́тися, влю́ся, вишся,** гл. 1) Возобновляться, возобновиться. 2) Обновляться, обновиться. *В природі силою весни все оживало й поновлялось.* Щог. Сл. 69.

Понóжі, жей, мн. Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** Шух. I. 255, 256. МУЕ. III. 24.

Понористий, а, е. Изрытый, неровный (о дорогѣ). Шух. I. 81.

Понóс, су, м. Рожденіе (у животныхъ). *У свині два поноси в літо.* Черниг. г.

Поноси́ти, шу́, сиш, гл. Износить (во множествѣ). Чуб. V. 538. *Що матка дала, поносила усе чисто і придбать нічого не придбала.* Рудч. Ск. I. 176. *Оддай, мати, товаришу, хай поносить одежу.* Лис. V, № 18.

Поноси́тися, шу́ся, сишся, гл. Износиться.

Поночéнький, а, е. Темный, лишенный свѣта. *Скидай сорочку не там, де видко, а на поноченькому.* Константиногр. у.

Поночéнько, нар. Довольно темно. *Поноченько тоді вже було, не зовсім і видко— не можно і розібрать - що воно.* Екатериносл. у. *Уже стало поноченько добре, як ми верталися з поля.* Волч. у.

Пóночі, нар. 1) Впотьмахъ. *Святий та божий! свічки поїв, а поночі сидить.* Ном. № 176. *Поночі ходиш, що вже ся темніє.* Чуб. V. 69. 2) Темно. *Та й поночі! Не вздриш нічогісінько, хоч око виколи.* Кобел. у. *На вечір сонце повернуло, поночі йти,—буду коло вас ночувать.* Рудч. Ск. I. 211.

Поночíти, чіє, гл. безл. Темнѣть вечеромъ. *Уже стало поночіти, як ми рушили додому.* Волч. у. *Хай ще більш поночіє.* Мнж. 190.

Поночлíжник, ка, м. Пастухъ при ночной пастьбѣ. Ум. **Поночліжничок.** *То не гайдамаки, то поночліжнички.* Мет. 308.

Понуди́ти, джу́, диш, гл. Истомить (многихъ). *Ой ходила та блудила, діток понудила.* Мет. 243.

Понуздáти, дáю, єш, гл. Взнуздать (лошадей).

Пону́ка, ки, ж. Поощреніе, подстрекательство. **Пону́ку да́ти.** Поощрить, подстрекнуть. Вх. Зн. 53.

Понукнути, ну, неш, гл.=Поощрить, подстрекнуть. Вх. Зн. 53.

Пону́р, ра, м. Личинка майскаго жука. Вх. Зн. 53.

Пону́ра, ри, об. 1) Угрюмый человѣкъ, человѣкъ смотрящій внизъ. *Ходив собі понурою.* МВ. (О. 1862. I. 71). *За ними йшли святі понури, що не дивились і на світ.* Котл. Ен. III. 29. *Сидить собі як понура, ні на кого й не дивиться.* Кв. 2) Въ загадкѣ: свинья. ХС. III. 65.

Пону́рий, а, е. 1) Смотрящій внизъ. *Понура свиня глибоко корінь копає.* Ном. 2) Угрюмый, мрачный. *Думи мої молодії, понурії діти.* Шевч. *Понурі думки.* К. Іов. 10.

Пону́ристий, а, е. Угрюмый, мрачный, Черк. у.

Пону́рити, рю, риш, гл. Опустить, наклонить, потупить. *Як понурив голову мій Гриць, то до самого дому не звів.* МВ. I. 64. *Очі понурив у землю.* Кв.

Пону́ритися, рюся, ришся, гл. Угрюмо опустить голову. *Ой вийде брат,—понуриться, вийде матір,—зажуриться.* АД. I.

270. *Посідали, понурились, ніхто й пари з рота не пустив.* Стор. II. 14.

Пону́рість, **рости**, *ж.* Угрюмость. Желех.

Пону́ро, *нар.* 1) Смотря внизъ, наклонясь. *Воли його коло воза понуро стоять.* Шевч. 535. 2) Угрюмо, мрачно. *Та не так твоя доля!—додав понуро Марко.* Стор. МПр. 24. *Понуро не мовчи.* Г. Барв. 343

Пону́рок, **рка**, *м.* Пт. Colymbus, гагара; морской попугай. Вх. Пч. II. 9.

Пону́руватий, **а**, **е**. Смотрящій въ землю, повѣсившій голову, угрюмый. НВолын. у.

По́нюх, **ха**, *м.* Щепотка табаку (нюхательнаго).

Поню́хати, **хаю**, **еш**, *гл.* Понюхать. *Прийди, козаче, к моєму городоньку, понюхаєм зіллячка розмаринною.* Чуб. V. 312. *Табаки понюхаю.* Рудч. ск. I. 4.

Понюши́ти, **шу́**, **ши́ш**, *гл.* О животномъ: понюхать воздухъ.

Поню́шка, **ки**, *ж.*=**Понюх**. *Табаки на понюшку.* Чуб. II. 573.

Поня́вкати, **каю**, **еш**, *гл.* Помяукать.

Понявча́ти, **чу́**, **чи́ш**, *гл.*=**Понявкати**.

Поня́ти, **ся**. См. **Понімати**, **ся**.

Пооббива́ти, **ваю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **оббити**, но во множествѣ.

Пооббіга́ти, **га́ємо**, **ете**, *гл.* Обѣжать вокругъ чего (о многихъ).

Пооббі́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* Оббѣлить (во множествѣ).

Пооббіра́ти, **ра́ю**, **еш**, *гл.* То-же. что и **обібра́ти**, но во множествѣ. *Кругом їх (уліїв) пообшукує, сухе пооббірає.* Г. Барв. 144.

Пообрия́з(ь)кувати, **кую**, **еш**, *гл.* Обрызгать (во множествѣ). *Ну бо не дурій, Горпино! Глянь, як пооббризькувала нас.* Харьк. у.

Пооббрі́хувати, **хую**, **еш**, *гл.* Оболгать, оклеветать (многихъ). *Як роспустить язика, так усіх на кутку пооббріхує.* Харьк. у.

Пообва́жувати, **жую**, **еш**, *гл.* Отяготить, обременить (во множествѣ).

Пообва́жуватися, **жуємося**, **етеся**, *гл.* Набрать много тяжести на возы.

Пообвальќо́вувати, **вую**. **еш**, *гл.* Облѣпить глиной (во множествѣ) *Уже пообвальковували і хату й комору.* Богод. у.

Пообва́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обваля́ти**, **обвали́ти**, но во множествѣ.

Пообва́люватися, **люємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **обвали́тися**, **обваля́тися**, но во множествѣ.

Пообва́рювати, **рюю**, **еш**, *гл.* Обварить (во множествѣ).

Пообвертá́ти, **та́ю**, **еш**, *гл.*=**Пообгортати**.

Пообвива́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Обвить (во множествѣ).

Пообвива́тися, **ва́ємося**, **етеся**, *гл.* Обвиться (во множествѣ).

Пообвинува́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Обвинить (многихъ).

Пообвиса́ти, **са́ємо**, **ете**, *гл.* Обвиснуть, повиснуть (во множествѣ).

Пообвіва́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Обвѣять (во множествѣ).

Пообві́рчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Обворотить, обвить (во множествѣ).

Пообві́шувати, **шую**, **еш**, *гл.* Обвѣшать, увѣшать (во множествѣ).

Пообві́ювати, **вію́ю**, **еш**, *гл.*=**Пообвівати**.

Пообво́дити, **джу**, **диш**, *гл.* Обвести (во множествѣ). *Вікна... червоною глиною пообводили.* Г. Барв. 249.

Пообво́жувати, **жую**, **еш**, *гл.*=**Пообводити**.

Пообволіка́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Обволочить (во множествѣ).

Пообворо́жувати, **жую**, **еш**, *гл.* Обворожить, очаровать (многихъ).

Пообв'я́зувати, **вую**, **еш**, *гл.* Обвязать (во множествѣ).

Пообганя́ти, **ня́ю**, **еш**, *гл.* 1) Обогнать (многихъ). 2) Отогнать (многихъ).

Пообгле́джувати, **джую**, **еш**, *гл.* Осмотрѣть (во множествѣ).

Пообгово́рювати, **рюю**, **еш**, *гл.* Оговорить, оклеветать (многихъ).

Пообго́втуватися, **туємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **обго́втатися**, но о многихъ.

Пообгодо́вувати, **бую**, **еш**, *гл.* Обкормить (многихъ). *Це ви нас так пообгодуєте, що й завтра не схочеться.* Богодух. у.

Пообгодо́вуватися, **вуємося**, **етеся**, *гл.* Объѣсться (о многихъ).

Пообго́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* 1) Оголить, обнажить (многихъ). 2) Обрить (многихъ). 3) Обобрать (многихъ).

Пообго́люватися, **люємося**, **етеся**, *гл.* 1) Обнажиться (о многихъ). 2) Обриться (о многихъ).

Пообгоро́джувати, **джую**, **еш**, *гл.* Обгородить (во множествѣ). Г. Барв. 190.

Пообгоро́джуватися, **джуємося**, **етеся**, *гл.* Обгородиться (о многихъ).

Пообгорта́ти, **та́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что

и **обгорнути**, но во множествѣ. *Ноги ж пообгортайте кожухом, а то померзнуть* Славяносерб. у.

Пообгоря́ти, **ря́емо**, **ете**, *гл.* Обгорѣть (во множествѣ). *Стіни пообгоряли.* Харьк.

Пообграва́ти, **граю́**, **є́ш**, *гл.* Обыграть (многихъ).

Пообгрива́ти, **за́ю**, **еш**, *гл.* Обгрызть (во множествѣ). *Оці кісточки пообгризай.* Черниг. у.

Пообгрі́ба́ти, **ба́ю**, **еш**, *гл.* Огресть (во множествѣ). *Пообгрібай стіжки.* Харьк. у.

Пообгріва́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Обогрѣть (многихъ).

Пообгру́жувати, **жую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обгрузи́ти**, но во множествѣ.

Пообгу́джувати, **джу́ю**, **еш**, *гл.* Оговорить, очернить (многихъ).

Пообдава́ти, **даю́**, **є́ш**, *гл.* Дать (многимъ).

Пообдаро́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* Одарить (многихъ). *Стара пані було як приїде, так усіх пообдаровує.* Черниг. у.

Пообдзьо́бувати, **бую**, **еш**, *гл.* Обклевать (во множествѣ). *Горобці чисто пообдзьобували вишні.* Харьк. г.

Пообдима́ти, **ма́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обду́ти**, но во множествѣ.

Пообдима́тися, **ма́емося**, **етеся**, *гл.* Надуться (о многихъ). *Дощ іде, а люде ж то сидять на базарі, померзли, пообдимались як сичі.* Кіев. у.

Пообдира́ти, **ра́ю**, **еш**, *гл.* Ободрать (во множествѣ).

Пообдира́тися, **ра́емося**, **етеся**, *гл.* 1) Ободраться (во множествѣ). 2) Оборваться (о многихъ). *Як старці пообдиралися.*

Пообді́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* Надѣлить (многихъ), дать (многимъ).

Пообділя́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.*=**Пообділювати**. *Усіх, усіх старців під церквою бубликами пообділяла.* Борз. у.

Пообберта́ти, **та́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **оберну́ти**, но во множествѣ. *Хто ж це мені глечики пообертав?* Богод. у.

Пообберта́тися, **та́емося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **оберну́тися**, но во множествѣ. *Пооберталися з сіном на греблі.* Черниг. у.

Пообжива́тися, **ва́емося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **обжи́тися**, но о многихъ.

Пообжина́ти, **на́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обжа́ти**, но во множествѣ. *Пообжинали ті дерева округи.* Зміев. у.

Пообжина́тися, **на́емося**, **етеся**, *гл.* Окончить жатву (о многихъ).

Пообжира́ти, **ра́ю**, **еш**, *гл.* Обожрать (во множествѣ).

Пообжира́тися, **ра́емося**, **етеся**, *гл.* Обожраться (о многихъ).

Пообзоло́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Озолотить (многихъ).

Пообі́д, *нар.* Послѣ обѣда. О. 1862. I. 81.

Пообі́дати, **даю**, **еш**, *гл.* Пообѣдать. *Сядем ми з тобою поснідаєм, ли пообідаєм.* ЗОЮР. I. 207.

Пообі́дній, **я**, **є**. Послѣобѣденный. *Передобідня година і пообідня.* О. 1862. I. 81.

Пообіця́ти, **ця́ю**, **еш**, *гл.*=**Пообіцятися**.

Пообіця́тися, **ця́юся**, **ешся**, *гл.* Дать обѣщаніе, обѣщаться.

Поо́біч, *нар.* Съ обѣихъ сторонъ.

Пообійма́ти, **ма́ю**, **еш**, *гл.* Обнять (многихъ).

Пооб'їда́ти, **да́ю**, **еш**, *гл.* Объѣсть (во множествѣ). *Такого мишей багато, що мабуть і вуха нам уночі пооб'їдають.* Богодух. у.

Пооб'їда́тися, **да́емося**, **етеся**, *гл.* Объѣсться (о многихъ). *Пооб'їдалися, аж із за столу важко встати.* Черниг. у.

Пооб'їжджа́ти, **джа́ю**, **еш**, *гл.* = **Пооб'їздити**.

Пооб'їзди́ти, **джу́**, **ди́ш**, *гл.* Объѣхать (многое).

Пообка́кувати, **кую**, **еш**, *гл.* Обгадить (во множествѣ).

Пообка́пувати, **пую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обка́пати**, но во множествѣ. *Це на страстях так воском юпки пообкапували.* Черниг. у.

Пообкві́тчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Украсить цвѣтами (многихъ, многое).

Пообкві́тчуватися, **чуемося**, **етеся**, *гл.* Украситься цвѣтами (о многихъ).

Пообкида́ти, **да́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обки́дати**, но во множествѣ.

Пообкипа́ти, **па́емо**, **ете**, *гл.* То-же, что и **обкипі́ти**, но во множествѣ.

Пообкиса́ти, **са́емо**, **ете**, *гл.* Обмокнуть (во множествѣ). *Ми пообкисали на дощі.* Зміев. у.

Пообкнада́ти, **да́ю**, **еш**, *гл.* Обложить (во множествѣ).

Пообклада́тися, **да́емося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **обікла́стися**, но о многихъ.

Пообкла́дувати, **дую**, **еш**, *гл.* = **Пообкладати**.

Пообклéювати, клéюю, еш, *гл.* Оклеить (во множествѣ).

Пообкóвувати, вую, еш, *гл.* Оковать (во множествѣ).

Пообколýпувати, пую, еш, *гл.* Облупить, обковырять (во множествѣ). *Стіни пообколупували, долівку розбивали.* Васильк. у.

Пообколýпуватися, пуємося, єтеся, *гл.* Облупиться (во множествѣ).

Пообкóпувати, пую, еш, *гл.* Окопать (во множествѣ).

Пообкóпуватися, пуємося, єтеся, *гл.* Окопаться (о многихъ).

Пообкóшувати, шую, еш, *гл.* Скосить вокругъ многихъ мѣстъ. *Кругом їх (уліїв) пообкошує.* Г. Барв. 144.

Пообкóшуватися, шуємося, єтеся, *гл.* Окончить косьбу (о многихъ).

Пообкрадáти, дáю, еш, *гл.* Обокрасть (многихъ). *Він уже багато людей пообкрадав.* Харьк. у.

Пообкрáювати, крáюю, еш, *гл.* Обрѣзать (во множествѣ).

Пообкрýчувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **обкрутúти,** но во множествѣ.

Пообкрýчуватися, чуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **обкрутúтися,** но о многихъ.

Пообкýрювати, рюю, еш, *гл.* Окурить, окутать дымомъ (во множествѣ).

Пообкýтувати, тую, еш, *гл.* Окутать (во множествѣ). *Мороз великий, треба добре глечики пообкутувати, а то позамерзає молоко, поки донесу.* Черниг. г.

Пообкýтуватися, туємося, єтеся, *гл.* Окутаться (о многихъ). *Чого ви так пообкутувалися? Мороз же невеликий.* Черниг. у.

Пообкýшувати, шую, еш, *гл.* Обкусать, обгрызть (во множествѣ).

Пооблáгоджувати, джую, еш, *гл.* Устроить, исправить (зданіе и пр — во множествѣ).

Пооблáзити, жу, зиш, *гл.* То-же, что и **облізти,** но во множествѣ.

Пооблáмувати, мую, еш, *гл.* Обломить (во множествѣ). *Бач, як вишні хлопці пообламували. Хоч би вже рвали та не ламали.* Богодух. у.

Пооблáмуватися, муємося, єтеся, *гл.* Обломиться (во множествѣ).

Пооблáмлювати, люю, еш, *гл.*=**Пообламувати.**

Пооблáпувати, пую, еш, *гл.* То-же, что и **облáпати,** но во множествѣ.

Пооблáтувати, тую, еш, *гл.* То-же, что и **облатáти,** но во множествѣ. *П'ятеро дітей та все хлопці, усе на їх так і горить. Треба ж їх пооблатувати.* Богодух. у.

Пооблuвáти, вáю, еш, *гл.* Облить (во множествѣ). *Пустували біля криниці, та бач як одна одну пообливали.* Славяносерб. у.

Пообливáтися, вáємося, єтеся, *гл.* Облиться (о многихъ). *Пообливалися, аж тече з їх.* Черниг. у.

Пооблúзувати, зую, еш, *гл.* Облизать (во множествѣ). *І ложки пооблизували, такий добрий кісіль.* Кіев. у.

Пооблипáти, пáємо, єте, *гл.* Облипнуть (во множествѣ). *Сорочки на їх мокрісінькі, так і пооблипали.* Черниг. г.

Пооблітáти, тáю, еш, *гл.* Облетѣть (многія мѣста).

Пооблýплювати, люю, еш, *гл.* Облупить (во множествѣ).

Пооблýплюватися, люємося, єтеся, *гл.* Облупиться (во множествѣ). *Верхи в дуба повсихали і кора на їх пооблуплювалась.* Стор. МПр. 105.

Пооблягáти, гáємо, єте, *гл.* То-же, что и **облягтú,** но во множествѣ.

Пооблямóвувати, вую, еш, *гл.* Окаймить (во множествѣ).

Пооблáпувати, пую, еш, *гл.* То-же, что и **облáпати,** но во множествѣ. *Заходилися танцювати по грязі і нас пооблапували.* Сумск. у.

Пооблáпуватися, пуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **облáпатися,** но о многихъ.

Пообмáзувати, зую, еш, *гл.* 1) Обмазать (во множествѣ). 2) Испачкать (во множествѣ).

Пообмальóвувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **обмалювáти,** но во множествѣ. *Придавсь один чернець на малювання і пообмальовував не то церкву, та й саму ограду округи Братства.* К. ЧР. 82.

Пообмáнювати, нюю, еш, *гл.* Обмануть (многихъ).

Пообмáслювати, люю, еш, *гл.* Обмаслить (во множествѣ).

Пообмáхувати, хую, еш, *гл.* Обмахнуть (во множествѣ).

Пообмежóвувати, вую, еш, *гл.* Обмежевать, ограничить (во множествѣ).

Пообмерзáти, зáємо, єте, *гл.* Обмерзнуть (во множествѣ). *Ого, як вуси пообмерзали.* Кіев. у.

Пообмивáти, вáю, еш, *гл.* Обмыть (во множествѣ). *Пообмивав ноги.* Єв. І. XIII. 12.

Пообмивáтися, вáємося, єтеся, *гл.*

Обмыться (о многихъ). *Пішли до ставка та пообмивалися.* Кіев. у.

Пообминáти, **нáю**, **еш**, *гл.* Обойти, пройти мимо (во множествѣ). *А ми так швиденько йдемо,—усіх людей пообминали.* Харьк.

Пообмі́рювати, **рюю**, **еш**, *гл.* Обмѣрить, измѣрить (во множествѣ).

Пообмітáти, **тáю**, **еш**, *гл.* Обмести (во множествѣ) *Візьми віник та пообмітай у сінях паутиння.* Черниг. у.

Пообмовля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Оклеветать (многихъ).

Пообмокáти, **кáємо**, **ете**, *гл.* Обмокнуть (о многихъ). *Не дали нам юпок, а ми побкисали, пообмокали на дощі.* Зміев. у.

Пообмолóчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Обмолотить (во множествѣ).

Пообморóчувати, **чую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обморóчити**, но во множествѣ.

Пообмóтувати, **тую**, **еш**, *гл.* Обмотать (во множествѣ). *Пообмотували ноги полотном* (мертвому). Харьк. у.

Пообмóчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Обмочить (во множествѣ).

Пообмóщувати, **щую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обмости́ти**, но во множествѣ.

Пообмурóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* Обнести каменными, кирпичными стѣнами. *І двір, і сад пообмуровував.* Славяносерб. у.

Пообнімáти, **мáю**, **еш**, *гл.* Обнять (многихъ).

Пообнімáтися, **мáємося**, **етеся**, *гл.* Обняться (о многихъ).

Пообнóсити, **шу**, **сиш**, *гл.* То-же, что и **обнести́**, но во множествѣ.

Пообню́хувати, **хую**, **еш**, *гл.* Обнюхать (во множествѣ).

Пообомлівáти, **вáємо**, **ете**. *гл.* То-же, что и **обомлíти**, но о многихъ.

Пообороня́ти, **ня́ю**, **еш**, *гл.* Оборонить, защитить (многихъ).

Пообороня́тися, **ня́ємося**, **етеся**, *гл.* Защититься (о многихъ).

Пообпадáти, **дáємо**, **ете**, *гл.* То-же, что и **обпáсти**, но во множествѣ.

Пообпáлювати, **люю**, **еш**, *гл.* Обжечь (во множествѣ).

Пообпáлюватися, **люємося**, **етеся**, *гл.* Опалиться (о многихъ), загорѣть (о многихъ). *Пообпалювались у дорозі на тих степових вітрах.* Г. Барв. 150.

Пообпáрювати, **рюю**, **еш**, *гл.* Опарить (во множествѣ).

Пообпáрюватися, **рюємося**, **етеся**, *гл.* Опариться (о многихъ).

Пообпасникóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* Обломать побѣги на стебляхъ табаку, подсолнечника и пр. (во множествѣ)

Пообпаску́джувати, **джую**, **еш** *гл.* Обгадить (во множествѣ).

Пообпаску́джуватися, **джуємося**, **етеся**, *гл.* Обгадиться (о многихъ).

Пообпивáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Опить (во множествѣ). *Чи ми вас пооб'їдали, чи ми вас пообпивали?* Кіев. у.

Пообпивáтися, **вáємося**, **етеся**, *гл.* Опиться (о многихъ).

Пообпи́сувати, **сую**, **еш**, *гл.* 1) Описать (во множествѣ). 2) Исписать вокругъ. *Єсть тикі, що хрестами все пообписує: і ночви, і двері...* Г. Барв. 428.

Пообпірáти, **рáю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обіпрáти**, но многихъ.

Пообпливáти, **ваю**, **єю**, *гл.* Проплыть вокругъ многихъ предметовъ.

Пообплітáти, **тáю**, **еш**, *гл.* Обплести (во множествѣ).

Пообплу́тувати, **тую**, **еш**, *гл.* Опутать (во множествѣ).

Пообпльóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* Оплевать (во множествѣ).

Пообпогáнювати, **нюю**, **еш**, *гл.* Обгадить (во множествѣ).

Пообпогáнюватися, **нюємося**, **етеся**, *гл.* Обгадиться (о многихъ).

Пообполі́скувати, **кую**, **еш**, *гл.* Ополоскать (во множествѣ). *Пообполіскуй оті горщечки.* Харьк. у.

Пообполі́скуватися, **куємося** **етеся**, *гл.* Ополоскаться (о многихъ). *Тільки вскочили в воду, пообполіскувалися та й назад.* Харьк. у.

Пообпóлювати, **люю**, **еш**, *гл.* Ополоть (во множествѣ). *Малину вже пообполювала.* Богодух. у.

Пообрахóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* Тоже, что и **обрахувáти**, но во множествѣ.

Пообривáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Оборвать (во множествѣ). *Вишні вже пообривали, а сливи ще й не починали.* Черниг. у.

Пообривáтися, **вáємося**, **етеся**, *гл.* Оборваться (во множествѣ).

Пообрі́внювати, **нюю**, **еш**, *гл.* Обравнять (во множествѣ).

Пообрі́зувати, **зую**, **еш**, *гл.* Обрѣзать, отрѣзать (во множествѣ). *Мати скоро вмерла за нею, а кума пішла вночі, де її сховали, да руки їй і пообрізувала.* ЗОЮР. II. 15. *Пообрізувала їй шкуру на руках.* Чуб. II. 433.

Пообріка́тися, **ка́ємося**, **етеся**, *гл.* Дать обѣты (о многихъ).

Пообро́блювати, **люю**, **еш**, *гл.*=**Пообробляти**.

Пообробля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Обрвботать, отдѣлать (во множествѣ).

Пооброблятися, **ля́ємося**, **етеся**, *гл.* Окончить работу (о многихъ). *Уже люде в полі пообробляялися*. Богодух. у.

Пообростати, **та́ємо**, **ете**, *гл.* Обрасти (во множествѣ). *Гори лісом пообростали*. Харьк. г.

Пообру́бувати, **бую**, **еш**, *гл.* Обрубить (во множествѣ). *Пообрубував гілки*. Харьк. у.

Пообру́шувати, **шую**, **еш**, *гл.* Потрясти, обвалять (во множествѣ).

Пообса́джувати, **джую**, **еш**, *гл.* Обсадить (во множествѣ).

Пообса́пувати, **пую**, **еш**, *гл.* Обполоть и окучить (во множествѣ). *Як гарно пообсапуєш картоплю, то більша вродить*. Екатеринося. г.

Пообсе́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* Поселить (многихъ).

Пообсе́люватися, **люємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **обселитися**, но во множествѣ.

Пообсиса́тися, **са́ємося**, **етеся**, *гл.* Обсосаться, объѣсться, сося. *Ось пійду йому телят до корів повипускаю,—нехай пообсисаються*. Г. Барв. 195.

Пообсіва́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Обсѣять (во множествѣ).

Пообсіва́тися, **ва́ємося**, **етеся**, *гл.* Окончить сѣять. *За годинки люде пообсівалися*. Харьк.

Пообсіда́ти, **да́ємо**, **ете**, *гл.* То-же, что и **обсісти**, но во множествѣ. *Пообсідали кругом його жінка, батько й мати*.

Пообсіка́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Обсѣчь (во множествѣ).

Пообскріба́ти, **ба́ю**, **еш**, *гл.* Оскресть (во множествѣ).

Пообскуба́ти, **ба́ю**, **еш**, *гл.* Ощипать, оборвать (во множествѣ).

Пообсма́жувати, **жую**, **еш**, *гл.* Обжарить (во множествѣ).

Пообсма́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* Опалить (во множествѣ).

Пообсми́кувати, **кую**, **еш**, *гл.* Обдергать (во множествѣ). *Пообсмикуйте нам сорочки, щоб рівно було*. Кіев. у.

Пообсмі́ювати, **юю**, **еш**, *гл.* Осмѣять (во множествѣ).

Пообсмо́ктувати, **тую**, **еш**, *гл.* Обсосать (во множествѣ).

Пообсмо́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* Осмолить (во множествѣ).

Пообсно́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* Засновать (во множествѣ).

Пообставля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Обставить (во множествѣ).

Пообсте́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обстели́ти**, но во множествѣ.

Пообстрига́ти, **га́ю**, **еш**, *гл.* Остричь (многихъ).

Пообстру́гувати, **гую**, **еш**, *гл.* Despite Острогать (во множествѣ).

Пообсту́жувати, **жую**, **еш**, *гл.* Обдуть, сдуть (во множествѣ). *Уже з усьою пил пообстужувала*. Пврат. у.

Пообступа́ти, **па́ю**, **еш**, *гл.* Обступить (во множествѣ).

Пообсу́шувати, **шую**, **еш**, *гл.* Обсушить (во множествѣ).

Пообсу́шуватися, **шуємося**, **етеся**, *гл.* Обсушиться (о многихъ).

Пообтава́ти, **тає́мо́**, **ете́**, *гл.* Обтаять (во множествѣ). *А що, пообтавали вже вуси?* Харьк. у.

Пообтика́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Обтыкать (во множествѣ).

Пообтика́тися, **ка́ємося**, **етеся**, *гл.* Обтыкать себя (о многихъ).

Пообтина́ти, **на́ю**, **еш**, *гл.* Обрѣзать (во множествѣ).

Пообтира́ти, **ра́ю**, **еш**, *гл.* Обтереть (во множествѣ). *Пообтирай чоботи*. Черниг. у.

Пообті́сувати, **сую**, **еш**, *гл.* Обтесать (во множествѣ). *Оці ось дубки пообтісуйте попереду*. Харьк. у.

Пообто́вкувати, **кую**, **еш**, *гл.* Обтолочь (во множествѣ).

Пообто́птувати, **тую**, **еш**, *гл.* Обтоптать (во множествѣ).

Пообто́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обточи́ти**, но во множествѣ.

Пообтрі́пувати, **пую**, **еш**, *гл.* Отряхнуть (во множествѣ).

Пообтрі́пуватися, **пуємося**, **етеся**, *гл.* Отряхнуться (во множествѣ).

Пообтро́щувати, **щую**, **еш**, *гл.* Обломать вокругъ (во множествѣ).

Пообтру́шувати, **шую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обтруси́ти**, но во множествѣ.

Пообру́шуватися, **шуємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **обтруси́тися**, но во множествѣ.

Пообтяга́ти, **га́ю**, **еш**, *гл.* Обтянуть (во множествѣ).

Пообува́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Обуть (во множествѣ).

Пообува́тися, **ва́ємося**, **етеся**, *гл.* Обуться (о многихъ).

Пообха́ркувати, **кую**, **еш**, *гл.* Обхаркать (во множествѣ).

Пообхва́чувати, **чую**, **еш**, *гл.*=**Пообхоплювати**.

Пообхлю́пувати, **пую**, **еш**, *гл.* Обплескать, облить водой (во множествѣ).

Пообхо́плювати, **люю**, **еш**, *гл.* Обхватить (во множествѣ).

Пообцвяхо́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* Обить гвоздями (во множествѣ).

Пообцілоовувати, **вую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обцілува́ти**, но многихъ.

Пообче́рнювати, **нюю**, **еш**, *гл.* Сдѣлать черными (во множествѣ).

Пообчикри́жувати, **жую**, **еш**, *гл.* Обрѣзать, обкарнать (во множествѣ).

Пообчища́ти, **щаю**, **еш**, *гл.* Обчистить, очистить (во множествѣ).

Пообчища́тися, **ща́ємося**, **етеся**, *гл.* Обчиститься, очиститься (о многихъ).

Пообчі́ркувати, **кую**, **еш**, *гл.* Очертить (во множествѣ).

Пообчу́хрувати, **рую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обчухра́ти**, но во множествѣ.

Пообша́рпувати, **пую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обша́рпати**, но во множествѣ.

Пообша́рпуватися, **пуємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **обша́рпатися**, но о многихъ. *Як старці пообшарпувалися, а справити одежу ні за що.* Богод. у.

Пообшива́ти, **ваю**, **еш**, *гл.* Обшить (во множествѣ). Стор. МПр. 169.

Пообшива́тися, **ва́ємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **обши́тися**, но о многихъ.

Пообшкря́бувати, **бую**, **еш**, *гл.* Обскресть (во множествѣ).

Пообшмаро́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **обшмарува́ти**, но во множествѣ.

Пообшу́кувати, **кую**, **еш**, *гл.* Обыскать (во множествѣ).

Пооб'я́вувати, **вую**, **еш**, *гл.*=**Пообв'язувати**.

Пооб'я́вуватися, **зуюся**, **ешся**, *гл.*=**Пообв'язуватися**.

Поодб... См. **Повідб...**

Поодв... См. **Повідв...**

Поодг... См. **Повідг...**

Поодд... См. **Повідд...**

Поодж... См. **Повідж...**

Поодз... См. **Повідз...**

Поодино́кий, **а**, **е**. 1) Отдѣльный. 2) Одноконный? *Хтось в'їзжиє до нас на подвір'є поодинокими саночками сірою конячкою.* КС. 1883. II. 466.

Поо́ди́нці, *нар.* По одному, въ одиночку.

Поодк... См. **Повідк...**

Поодл... См. **Повідл...**

Поодм... См. **Повідм...**

Поодн... См. **Повідн...**

Поодно́боронь, *нар.* Въ одну борону.

Поодп... См. **Повідп...**

Поодр... См. **Повідр...**

Поодру́жувати, **жую**, **еш**, *гл.* Сочетать бракомъ, поженить (многихъ).

Поодру́жуватися, **жуємося**, **етеся**, *гл.* Жениться, выйти замужъ (о многихъ).

Поодс... См. **Повідс...**

Поодт... См. **Повідт...**

Пооду́жувати, **жуємо**, **ете**, *гл.* Выздоровѣть (о многихъ). *Ті люде поодужували.* Грин. II. 97.

Пооду́рювати, **рюю**, **еш**, *гл.*=**Пообдурювати**.

Поодх... См. **Повідх...**

Поодц... См. **Повідц...**

Поодч... См. **Повідч...**

Поодш... См. **Повідш...**

Поодщ... См. **Повідщ...**

Поодяга́ти, **га́ю**, **еш**, *гл.* Одѣть (многихъ).

Поодяга́тися, **га́ємося**, **етеся**, *гл.* Одѣться (о многихъ).

Поожé́нювати, **нюю**, **еш**, *гл.* Женить (многихъ).

Поожé́нюватися, **нюємося**, **етеся**, *гл.* Жениться (о многихъ).

Поожеребо́люватися, **люємося**, **етеся**, *гл.* Ожеребиться (о многихъ).

Поожива́ти, **ва́ємо**, **ете**, *гл.* Ожить (о многихъ). *Всі і пооживали.* Мнж. 30. *Помазав ятминята цілющою водою, вони і пооживали.* Рудч. Ск. I. 155.

Пооживля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Оживить (многихъ).

Поозд́облювати, **люю**, **еш**, *гл.* Украсить (во множествѣ).

Поозува́ти, **ся**, **ва́ю ся**, **еш**, **ся**, *гл.*= **Пообувати**, **ся**.

Поопада́ти, **да́ємо**, **ете**, *гл.*=**Пообпадати**.

Поопина́тися, **ня́ємося**, **етеся**, *гл.* Очутиться (о многихъ).

Поопи́сувати, **сую**, **еш**, *гл.* Описать (во множествѣ).

Поповіща́ти, **ща́ю**, **еш**, *гл.* Извѣстить (многихъ).

Поопога́нювати, **нюю**, **еш**, *гл.*=**Пообпоганювати**.

Поопуска́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **опусти́ти**, но во множествѣ.

Поопуска́тися, **ка́ємося**, **єтеся**, *гл.* То-же, что и **опуститися**, но во множествѣ.

Поопуха́ти, **ха́ємо**, **єте**, *гл.* Опухнуть (во множествѣ).

Поора́ти, **рю́**, **ре́ш**, *гл.* Вспахать. *Та вже ж люде в полі поорали.* Рудч. Чп. 223.

Поорендува́ти, **ду́ю**, **єш**, *гл.* Заарендовать (во множествѣ).

Пооруду́вати, **дую**, **єш**, *гл.* Распорядиться, поуправлять нѣкоторое время.

Пооса́жувати, **жую**, **єш**, *гл.* Поселить (многихъ). *Поосажував пан людей у лісі.* Черк. у.

Поосвідча́ти, **ча́ю**, **єш**, *гл.* Объявить, сообщить (во множествѣ).

Поосвідчувати, **чую**, **єш**, *гл.*=Поосвідчати.

Поосві́чувати, **чую**, **єш**, *гл.* Освѣтить (во множествѣ).

Поосе́лювати, **люю**, **єш**, *гл.* Поселить (многихъ).

Поосе́люватися, **люємося**, **єтеся**, *гл.* Поселиться (о многихъ).

Поосипа́тися, **па́ємося**, **єтеся**, *гл.* Осыпаться (во множествѣ). *Як стрепенув... яблуню, так яблука і поосипались.* Драг. 132.

Поосіда́ти, **да́ємо**, **єте**, *гл.* То-же, что и **осі́сти**, но во множествѣ.

Поосіда́тися, **да́ємося**, **єтеся**, *гл.* То-же, что и **осі́стися**, но о многихъ.

Поосі́длувати, **лую**, **єш**, *гл.* Осѣдлать (во множествѣ).

Поосхо́мити, **млю**, **миш**, *гл.* Набить оскомину.

Поосхо́митися, **млюся**, **мишся**, *гл.* Набить себѣ оскомину.

Пооскоро́млювати, **люю**, **єш**, *гл.* Оскоромить (многихъ).

Пооскоро́млюватися, **люємося**, **єтеся**, *гл.* Оскоромиться (о многихъ).

Поослаба́ти, **ба́ємо**, **єте**, *гл.* Ослабнуть, держаться непрочно. *Поослабали трубки.* НВолын. у.

Поосла́влювати, **люю**, **єш**, *гл.* То-же, что и **осла́вити**, но многихъ.

Поосмі́люватися, **люємося**, **єтеся**, *гл.* То-же, что и **осмі́литися**, но о многихъ.

Поосмі́ювати, **юю**, **єш**, *гл.*=Пообсміювати.

Поосно́вувати, **вую**, **єш**, *гл.* Основать (во множествѣ).

Поосоло́джувати, **джую**, **єш**, *гл.* Усладить (многихъ).

Поосору́жуватися, **жуємося**, **єтеся**, *гл.* Опротивѣть, надоѣсть, опостылѣть (во множествѣ).

Пооставля́ти, **ля́ю**, **єш**, *гл.* Оставить (во множествѣ).

Поосту́джувати, **джую**, **єш**, *гл.* Остудить, охладить (во множествѣ).

Поосу́шувати, **шую**, **єш**, *гл.* Осушить (во множествѣ).

Поотру́ювати, **тру́юю**, **єш**, *гл.* Отравить (многихъ).

Поотума́нювати, **нюю**, **єш**, *гл.* Обмануть, одурачить (многихъ).

Поохабля́ти, **ля́ю**, **єш**, *гл.* Оставить (многихъ). Вх. Уг. 261.

Пооха́ювати, **ха́юю**, **єш**, *гл.* Прибрать, привести въ опрятный видъ (во множествѣ).

Поо́хкати, **каю**, **єш**, *гл.* Поохать.

Поохля́буватися, **буємося**, **єтеся**, *гл.* Ослабнуть, расшататься (во множествѣ). *У возі поохлябувалось усе.* НВолын. у.

Поохоло́джувати, **джую**, **єш**, *гл.* Охладить (во множествѣ).

Поохо́тити. См. **Поохочувати**.

Поохо́титися, **чуся**, **тишся**, *гл.* Пожелать, захотѣть.

Поохо́чувати, **чую**, **єш**, сов. в. **поохо́тити**, **хо́чу**, **тиш**, *гл.* Поощрять, поощрить. *Батько не поохочував мене до цього, а я таки зробив, та й вийшло погано.* Рк. Левиц.

Поохре́щувати, **щую**, **єш**, *гл.* Окрестить (многихъ).

Поохре́щуватися, **щуємося**, **єтеся**, *гл.* Окреститься (о многихъ).

Поохрипа́ти, **па́ємо**, **єте**, *гл.* Охрипнуть (о многихъ).

Пооці́нювати, **нюю**, **єш**, *гл.* Оцѣнить (во множествѣ).

Поочища́ти, **ща́ємо**, **єте**, *гл.* Очистить (во множествѣ).

Поошу́кувати, **кую**, **єш**, *гл.* Обмошенничать, надуть (многихъ).

Попа́ва, **ви**, *ж.* Раст. Taraxacum officinale. Вх. Уг. 261.

Попа́дати, **даємо**, **єте**, *гл.* Упасть (о многихъ). *Обидва попадали мертві.* Стор. МПр. 107. Безлично употребляется и въ *ед. ч.* *Инше попадало між терницу.* Єв. Мр. IV. 7.

Попада́ти, **да́ю**, **єш**, сов. в. **попа́сти**, **паду́**, **де́ш**, *гл.* Попадать, попасть, поймать, захватить.

Попа́датися, **даюся**, **єшся**, *гл.* Распасться, опасть. *Шкура попадалась на шиї. Носив сорочку, поки попадалась.* За-

раз надіну. Моє попадалось, дак оце, спасибі вам, тепер зніму. Г. Барв. 29.

Попада́тися, да́юся, ешся, сов. в. **попа́стися, ду́ся, де́шся**, *гл.* Попадаться, попасться, быть пойману, захвачену. *Попалася в лихі руки невірній дружині.* Мет. 253.

Попаде́нко, ка, *м.* Сынъ попадьи.

Попади́н, на́. не́. Попадьинъ. *Попадина дочка.* Г. Барв. 294, 295.

Попади́ця, ці, *ж.* Та. которая попалась? *Молодице моя, попадице моя, попади ти мені,—буде добре тобі.* Чуб. IV. 517.

Попа́дька, ки, *ж.* Ум. отъ **попадя**.

Попадя́, ді, *ж.* 1) Попадья, жена священника. *Уповала, мамцю, на керею, думала бути попадею.* Мет. 237. 2) Рыба Rhodeus amarus. Вх. Пч. II. 20. 3) Въ свадебномъ обрядѣ: бутылка настоенной водки, которую (бутылку) мать невѣсты затыкаетъ пучкомъ калины и обвязываетъ красной ленточкой; **попаді** не трогаютъ до тѣхъ поръ, пока не пріѣдутъ отъ новобрачнаго дружки послѣ **комо́ри**. МУЕ. III. 92. Ум. **Попа́дька**. *Поглянув панотець на свою попадьку.* Св. Л. 200.

Попайди́ти, ди́ть, *гл. безл.* Повезти, удаться. *Мені попайдило.*

Попа́костити, кощу стиш, *гл.* Изгадить, испортить.

Попакува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Упаковать (во множествѣ).

Попакува́тися, ку́ємося, етеся, *гл.* Упаковать (о многихъ).

Попаламарюва́ти, рюю, еш, *гл.* Побыть пономаремъ.

Попала́ти, ла́ю, еш, *гл.* Попылать.

Попалахкоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.* Попылать сильно.

Попали́ти, лю, лиш, *гл.* Сжечь; обжечь (во множествѣ). *Гей роспустили пожар по долині, попалили діти солов'їні.* АД. I. 269.

Попали́тися, лимося, теся, *гл.* 1) Сжечься, обжечься (во множествѣ). 2) **Попали́лося на не́бі**. При закатѣ солнца облака стали красны. Вх. Лем. 453.

Попані́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться бариномъ. *Ну, як уже й мужик попаніє, то хам з його буде.* Харьк. у.

Попантрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Посторожить.

Попанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Погосподствовать, поцарствовать, побыть бариномъ. *І над нашим ще народом ще хоть трохи попануй.* Котл. Од. 494. *Як би тобі довелося в нас попанувати.* Шевч. 453. 2) Поблагопріятствовать, подѣйствовать. *Тепер весна попанувала на ярину.* НВолын. у.

Попа́нькатися, каюся, ешся, *гл.* Поняньчиться, поухаживать за кѣмъ.

Попаня́читися, чуся, чишся, *гл.*= **Попаніти**. Сим. 141. *Все теє куди попанячилось і пиндючиться почало.* Сим. 227.

Попа́рити, рю, риш, *гл.* 1) Попарить горячей водой, на огнѣ,—во множествѣ. *Тікай лиш од печі,—попарю плечі.* Грин. I. 243. 2) Высѣчь розгами, побить. *Як попарить мужик ціпом,—аж шкура облізла.* Грин. III. 674. *За теж їх і попарили сьогодні* (різками). Мир. ХРВ. 268.

Попа́ритися, рюся, ришся, *гл.* Попариться.

Попарта́чити, чу, чиш, *гл.* Испортить плохой работой (во множествѣ).

Попарто́лити, лю, лиш, *гл.*=**Попартачити**.

Попарто́рити, рю, риш, *гл.*=**Попартолити**.

Попарубкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть парнемъ. *Попарубкував трохи, то його й женимо.* Морд. Пл. 13.

Попарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Спарить нѣсколько паръ. 2) Поженить нѣсколькихъ. *Попаруєм діток.* К. Досв. 109.

Попарува́тися, ру́ємося, етеся, *гл.* 1) Спариться (о многихъ). 2) Вступить въ бракъ (о многихъ).

Попарши́віти, віємо, ете, *гл.* Сдѣлаться паршивымъ (о многихъ), сдѣлаться плохимъ (о многихъ).

По́па́с, су, *м.* Кормъ на пастбищѣ, пастбище, выпасъ. Рудч. Чп. 47, 252. *Поїдемо разом з вітром, попасу не буде.* Мет. 97. **Ста́ти на по́па́сі**. Остановиться, чтобы попасти воловъ, лошадей. *Ой пішли чумаки з України стали на попасі край долини.* Мет. 369. **По́пасом** = **Попаски** 1. *Попасом поїдемо.* Ум. **Попа́сочок**.

Попаса́ння, ня, *с.* Кормъ на пастбищѣ. *Пустили коней на попасання.* Макс. (1849), 54.

Попаса́ти, са́ю, еш, *гл.* Пасти въ дорогѣ. *Воли попасали.* Рудч. Чп: 89. *Іде Марко з чумаками, ідучи співає, не поспіша до господи—воли попасає.* Шевч. 116.

Попа́сище, ща, *с.* Пастбище. *Оце коло хутора і попасище має.* **Мирг. у. Слов.** Д. Эварн.

Попасішникува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть пчеловодомъ.

По́паски, *нар.* 1) Пася, пасясь на ходу. Сим. 197. *Отара попаски попхалась навманя.* Греб. 381. *Вівці... роскотилися по толоці, щипаючи попаски низеньку, приземну травицю.* Мир. ХРВ. 50. 2) Осторожно. *Кішка іде попаски.* Борз. у.

Попаску́дити, джу, диш, *гл.* Изгадить (во множествѣ) *Усю одежу попаскудив.* Васильк. у.

Попа́сти, су́, се́ш, *гл.* Попасти. *Станьмо, братіку, тута, коні попасімо.* ЗОЮР. I. 40. *Ніде... і коня попасти.* ЗОЮР. I. 209.

Попа́сувати, сую, еш, *гл.*=**Попасати.** *Ми стали біля слободи Кіньської... попасувать волів.* Драг. 415.

Попа́тлати, лаю, еш, *гл.* Взъерошить (многихъ).

Попа́трати, раю, еш, *гл.* Опарить птицъ и ощипать перья.

Попащикува́ти, ху́ю, еш, *гл.* Поразглагольствовать, преимущ. дерзко. *Такій чепурусі в жадобку попащикувати.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Попекти́, печу́, че́ш, *гл.* 1) Попечь, испечь, изжарить. 2) Обжечь. 3) Пожалить, ужалить (крапивой) (во множествѣ). *Ускочила у кропиву та й ніженьки попекла.* Грин. III. 645.

Попекти́ся, печу́ся, че́шся, *гл.* 1) Испечься (о многомъ). *Гарно паляниці попеклися.* Славяносерб. у. 2) Обжечься. *Він, кажуть, на якомусь заводі робив і там дуже попікся, ото й шрамуватий тою такий.* Пирятин. у.

Попела́стий, а, е. Пепельный (о цвѣтѣ). *Попеластий віл.* Греб. 365. *Ми (гуси) попеласті всі.* Греб. 362. *Ви, кури, білі, чорні, гребенасті, попеласті.* Мил. М. 51.

Попели́тися, лю́ся, ли́шся, *гл.* Рыться въ землѣ, въ сорѣ (о курицѣ). Вх. Уг. 261.

Попели́ця, ці, *ж.* Насѣк. Aphis brassicae, капустная тля. Вх. Пч. I. 5. *Попелиця на капусті.* ЕЗ. V. 193. *Попелиця напала на капусту.* Волч. у.

По́пелище, ща, *с.* 1) Мѣсто, куда выбрасываютъ золу. Рк. Левиц. 2) У Шевченка съ измѣн. удареніемъ: **попели́ще**—попелище. *А Максим на пожарище та на попелище подивиться.* Шевч. 590.

Попелі́ти, лію, еш, *гл.* Обращаться въ пепелъ. Кіев. у.

Попельни́, ні́, *ж.* Мѣсто для ссыпки золы.

Попелю́х, ха́, *м.* 1) Сказочный герой, получившій свое имя отъ того, что въ молодости сидѣлъ въ золѣ, а затѣмъ совершившій рядъ подвиговъ и сдѣлавшійся царемъ. *Звали ю попелюхом, бо все у попелі сидів.* Драг. 262. 2) Животн. Myoxus glis. Вх. Пч. II. 6.

Попелю́ха, хи, *ж.* 1) Хохлатый жаворонокъ, Alauda rustica. 2) Тля травяная. Рк. Левиц. 2)=**Попелюх 2.** Вх. Пч. II 6.

Попеля́стий, а, е=**Попеластий.**

По́пенько, ка, *м.* Ум. отъ **піп.** О. 1862. IV. 29.

Попеня́, ня́ти, *с.* Ребенокъ попа, священника. *Возив попенят у губерню,—у школу, чи що.* О. 1862. VIII. 12.

По́пер, пру, *м.* Перецъ. Вх. Лем. 453.

Поперва́х, *нар.* Сперва, сначала. *Поперва жили вони гаразд, а потім—Бог його зна.* Новомоск. у.

Поперебива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и **переби́ти,** но во множествѣ. *Поперебивали їм ноги.* Єв. I. IX. 31. *Я вашому собаці ноги поперебиваю.* Кіев. у. *Як уловлять свиню, то ноги поперебивають.* Драг. 81. *Уже наші жінки і подушки поперебивали.* АД. II. 12.

Поперебива́тися, ва́емося, етеся, *гл.* Перебиться (во множествѣ).

Поперебіга́ти, га́ємо, ете, *гл.* Перебѣжать (о многихъ). *Усі поперебігали на цей бік.* Борз. у.

Поперебі́лювати, люю, еш, *гл.* Перебѣлить (во множествѣ).

Поперебіра́ти, ра́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перебра́ти,** но во множествѣ.

Поперебіра́тися, ра́емося, етеся, *гл.* То-же, что и **перебра́тися,** но о многихъ. *От вони поперебіралися: понадівали на дівчат свою одежу і з дівчат поздіймали і на себе понадівали.* Чуб. II. 37.

Поперебо́втувати, тую, еш, *гл.* Взболтать (во множествѣ).

Поперебо́втуватися, туемося, етеся, *гл.* Взболтаться (о многомъ). *Молочко гарне було, позастоюване, а поки довезли по цій дорозі, то й поперебовтувалося.* Черниг. г.

Поперебо́лювати, лю́емо, ете, *гл.* То-же, что и **переболі́ти,** но во множествѣ.

Поперебрі́хувати, хую, еш, *гл.* Переврать (многое). *Вона зроду не скаже так, як чула од людей, а все поперебріхує.* Харьк. у.

Поперебро́джувати, джую, еш, *гл.* Перейти въ бродъ (во многихъ мѣстахъ, о многихъ людяхъ).

Поперебува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Перемѣнить обувь (многимъ).

Поперебува́тися, ва́емося, етеся, *гл.* Перемѣнить обувь (о многихъ).

Попереваблювати, люю, еш, *гл.* Переманить (многихъ).

Перерева́жувати, жую, еш, *гл.* Перевѣсить (многое).

Поперева́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **перевали́ти**, но во множествѣ.

Поперева́рювати, рюю, еш, *гл.* Переварить (во множествѣ).

Поперевертати, та́ю, еш, *гл.* То-же, что и **переверну́ти**, но во множествѣ. Мнж. 32. *Ослони... поперевертав.* Єв. Мр. XI. 15. *Сю штуку написав москаль по нашому і дуже поперевертив слова.* Котл. НП. 398.

Поперевертатися, та́емося, етеся, *гл.* То-же что и **перезерну́тися**, но о многомъ. *Тоді кругом нашого села усе пущі. були... А тепер бач на яке поперевертал ось: орем усюди.* Драг. 222.

Поперевиса́ти, са́емо, ете, *гл.* Перевѣситься черезъ что-либо, напр. черезъ заборъ (во множествѣ). *Наші груші до сусід поперевисали, а вони й обривають.* Кіев. у.

Поперевінчувати, чую, еш, *гл.* Обвѣнчать (многихъ).

Поперевішувати, шую, еш, *гл.* Перевѣсить на другія мѣста (во множествѣ). *Поперевішуй сорочки на сонце, щоб швидче подосихали.* Васильк. у.

Поперевіювати, віюю, еш, *гл.* Перевѣять (во множествѣ).

Попереводити, джу, диш, *гл.* То-же, что и **перевести́**, но во множествѣ.

Попереводитися, димося, дитеся, *гл.* То-же, что и **перевести́ся**, но во множествѣ. *Песиголовців осталось мало: попереводились.* Драг. 2. *Птиця... вже попереводилась.* Драг. 237.

Попере'в'язувати, зую, еш, *гл.* Перевязать (многихъ). *Попере'в'язувала старостів рушниками.* Богодух. у.

Пореганя́ти, ня́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перегна́ти**, но во множествѣ. *Поперeганяйте вівці на той бік, там краща паша.* Екатериносл. у.

Поперега́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **перегати́ти**, но во множествѣ.

Поперегина́ти, на́ю, еш, *гл.* Перегнуть (во множествѣ).

Попереглéджувати, джую, еш, *гл.*= **Попереглядáти**.

Попереглядáти, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перегля́діти**, но во множествѣ.

Поперегинва́ти, ва́емо, ете, *гл.* То-же, что и **перегни́ти**, но во множествѣ.

Попереговорювати, рюю, еш, *гл.* То-же, что и **переговори́ти**. но во множествѣ.

Поперего́нити, ню, ниш, *гл.* То-же, что и **перегна́ти**, но во множествѣ. *Поперегонили воли через річку.*

Поперегравáти, граю́, éш, *гл.* То-же, что и **перегра́ти**, но во множествѣ.

Поперегризáти, за́ю. еш, *гл.* Перегрызть (во множествѣ).

I. **Попере́д**, *нар.* 1) Впереди. *Поперед себе вражих ляхів облавою пруть.* Нп. *Поперед війська да січуть рубають.* АД. I. 25. 2) Сперва. *Поперед ти йди, а тоді я.* 3) Прежде. *Поперед усього. Поперед батька не лізь у пекло.*

II. **Поперед**, *пред.* Предъ, передъ. *Воли, коні на оборі, а біда поперед очі.* Ном. № 2177. Если слѣдующее слово начинается друмя согласными, употр. **попередо** *Безлюдная доріженька попередо мною.* МВ. (О. 1862. III. 51).

Попередавáти, даю́, éш, *гл.* То-же, что и **переда́ти**, но во множествѣ.

Попереда́влювати, люю, еш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

По́попереденъ, дни, *м.* Дощечка, соединяющая головки двухъ полозьевъ въ саняхъ. Сумск. у.

Попередзво́нювати, нюю, еш, *гл.* Окончить звонить (во множествѣ).

Попередивля́тися, ля́юся, етеся, *гл.* Пересмотрѣть (во множествѣ).

Попереди́ти, ся. См. **Поперéжати, ся**.

Попере́ді, *нар.*=**Попереду**.

Попереділя́ти, ля́ю, еш. *гл.* Раздѣлить (многое). *І землю, і гроші, і всю худобу на троє попереділяли, щоб усім однаково було.* Харьк. у.

Попере́дниця, ці, *ж.* Передняя часть **запа́сни**, фартухъ, надѣваемый спереди къ запаскѣ, плахтѣ. Чуб. VII. 427. КС. 1893. V, 282, XII, 449. Вас. 170. МУЕ. I. 141. См. **Задниця**.

Попере́дній, я, е. Предыдущій.

По́передок, дка, *м.* = **Поперéдень**. Сумск. у.

Попередо́чку, *нар.* Ум. отъ **попереду**.

Попередра́жнювати, нюю, еш, *гл.* Передразнить (многихъ, о многихъ). *Скільки буде дівчат на досвітках, він усіх попередражнює.* Харьк. у.

Попередруко́вувати, вую, еш, *гл.* Перепечатать (во множествѣ).

Попе́реду, *нар.* 1) Впереди, спереди.

Сам хорунжий попер態 йде. Макс. 2) Впередъ, напередъ. *І то лихо попереду знати, що нам в світі зострінеться.* Шевч. 12. *Посилав мене... попереду, а сам мусить би то йти за нами.* ЗОЮР. І. 291. 3) Сперва, спачала. Ум. **Попередо́чку.** *Летить зозуленька попередочку.* Мет. 151.

Попереду́мувати, мую, еш, *гл.* То-же, что и **переду́мати**, но во множествѣ.

Поперважа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **попереди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Опережать, опередить. *Скажіть ученикам, що попередить вас у Галилеї.* Св. Мр. XVI. 7. *Батько... сам хоче одружитись, дак йому чудно попережати сина.* Г. Барв. 538.

Поперважа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **попереди́тися, джу́ся, ди́шся,** *гл.* Опережать, опередить, выставляться, выставиться впередъ. *Не попережайся поперед війська і не оставайся позад війська.* АД. І. 314.

Попережива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и **пережи́ти**, но во множествѣ.

Попережовка́ти, ка́емо, ете, *гл.* Пожелтѣть (во множествѣ). *Огірки порережовкали і солити негодящі.* Волч. у.

Попережо́вувати, вую, еш, *гл.* Пережевать (во множествѣ).

Поперезива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Перезвать (многихъ).

Поперезімо́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **перезімува́ти**, но во множествѣ.

Поперезува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Обуть нанова, перемѣнить обувь (во множествѣ).

Поперезува́тися, ва́емося, етеся, *гл.* Обуться наново, перемѣнить обувь (о многихъ).

Поперена́кшувати, шую, еш, *гл.* Сдѣлать иначе, измѣнить (во множествѣ).

Поперена́чувати, чую, еш, *гл.*=Поперенакшувати

Попереїда́ти, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и **переї́сти**, но во множествѣ. *Уже й миши солонину попереїдали.* Г. Барв. 264.

Попереїжджа́ти, джа́ю, еш, *гл.*=Попереїздити.

Попереїзди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Переѣхать (во множествѣ).

Поперейма́ти, ма́ю, еш, *гл.* То-же, что и **переня́ти**, но во множествѣ. *Від німців уже те попереймали.* ЕЗ. V. 201.

Поперейменo̧вувати, вую, еш, *гл.* Переименовать (во множествѣ).

Попере́к, ку́, *м.* Поясница; талія. *Обняла за поперек.* Котл. Ен. VI. 37. Ум. **Поперечо́к.**

Поперека́зувати, зую, еш, *гл.* То-же, что и **переказа́ти**, но во множествѣ.

Поперекаламу́чувати, чую, еш, *гл.* Помутить, возмутить (во множествѣ).

Поперекида́ти, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перекидати, перекинути**, но во множествѣ. *Поперекидала вози... в воду.* Рудч. Ск. І. 33

Поперекида́тися, да́емося, етеся, *гл.* То-же, что и **перекинутися**, но о многихъ. Драг. 157. *Поробіться, каже, муравками та лізьте у пляшку. Вони усі поперекидались та й поулазили у ту пляшку.* Мнж. 129.

Поперекипа́ти, па́емо, ете, *гл.* Перекипѣть (во множествѣ).

Поперекиса́ти, са́емо, ете, *гл.* То-же, что и **переки́снути**, но во множествѣ. *Тепло дуже в погребі, поперекисало моє вирєво.* Черниг. у.

Поперекла́дати, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перекла́сти**, но во множествѣ.

Поперекли́ка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Перезвать (многихъ).

Попере́ковий, а, е. Поясничный. Константиногр. у. **Попере́кові кістки́.** Поясничные позвонки. Константиногр. у.

Попереко́вувати, вую, еш, *гл.* Перековать (во множ.).

Попереко́нувати, ную, еш, *гл.* Убѣдить (многихъ).

Попереко́нуватися, нуемося, етеся, *гл.* Убѣдиться (о многихъ).

Попереко́шувати, шую, еш, *гл.* Перекосить (косою,—во множествѣ).

Поперекрада́ти, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перекра́сти**, но во множествѣ. *Оттакої: злодії злодіїв поперекрадали.* Харьк. у.

Поперекра́ювати, юю, еш, *гл.* Перерѣзать пополам (во множествѣ).

Поперекрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Перекрыть наново (во множествѣ).

Поперекривля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перекриви́ти**, но во множествѣ.

Поперекри́кувати, кую, еш, *гл.* То-же, что и **перекрича́ти**, но многихъ.

Поперекри́шувати, шую, еш, *гл.* Нашинковать, накрошить мельче. *Треба капусту дрібніше поперекришувати.* Черниг. у.

Поперекру́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **перекрути́ти**, но во множествѣ. *Коли треба було скарати автора за те, що він поперекручував історію так, як її й досі перекручують, то скарати хиба регютом.* К. ХП. 34.

Поперекру́чуватися, **чуємося**, **єтеся**, *гл.* То-же, что и **перекрути́тися**, но во множествѣ.

Поперекульба́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Пересѣдлать (во множествѣ).

Поперекупо́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* Перекупить (во множествѣ).

Поперекушувати, **шую**, **еш**, *гл.* Перекусить зубами (во множествѣ).

Поперела́гожувати, **жую**, **еш**. *гл.* Передѣлать, переладить (во множествѣ).

Попереля́зити, **жу**, **зиш**, *гл.* Перелѣзть (о многихъ).

Поперелива́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Перелить (во множествѣ).

Поперелицьо́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перелицюва́ти**, но во множествѣ.

Переперелітати, **та́ємо**, **єте**, *гл.* Перелетѣть (о многихъ).

Поперелі́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Пересчитать (во множествѣ).

Поперело́влювати, **люю**, **еш**, *гл.* Переловить (во множествѣ).

Поперело́млювати, **люю**, **еш**, *гл.* Переломить (во множествѣ).

Переперяля́кувати, **кую**, **еш**, *гл.* Перепугать, напугать (многихъ). *Порозганяє, поперелякує дітей.* О. 1861. VI. 77.

Попереля́куватися, **куємося**, **єтеся**, *гл.* Перепугаться (о многихъ). Левиц. Пов. 289. *Люде тікають з поля, усі попереляку́ються.* Ком. І. 42.

Поперемага́ти, **га́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перемогти́**, но многихъ.

Поперема́зувати, **зую**, **еш**, *гл.* Перемазать, вымазать вновь (во множествѣ).

Поперемальо́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перемалюва́ти**, но во множествѣ.

Попереманювати, **нюю**, **еш**, *гл.* Переманить (многихъ).

Поперемахльо́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перемахлюва́ти**, но во множествѣ.

Поперема́щувати, **щую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **поремасти́ти**, но во множествѣ.

Поперемежо́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* Перемежевать (во множествѣ).

Попереме́лювати, **люю**, **еш**, *гл.* Перемолоть (во множествѣ).

Поперемива́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Перемыть (во множествѣ). *Поперемивала миски й ложки.* Кіев. у.

Поперемина́ти, **на́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перем'я́ти**, но во множествѣ.

Поперемина́тися, **на́ємося**, **єтеся**, *гл.* То-же, что и **перем'я́тися**, но во множествѣ.

Поперемі́нювати, **нюю**, **еш**, *гл.*=**Попереміняти**.

Попереміня́ти, **ня́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перемінити**, но во множествѣ. *Попереміняла йому усе плаття, нагодувала його, напоїла.* Чуб. II. 469.

Попереміртовати, **рюю**, **еш**, *гл.* Перемѣрять (во множествѣ).

Попере́мішувати, **шую**, **еш**, *гл.* То-же, что и а) **перемісити**, б) **переміша́ти**, но во множествѣ.

Попере́мішуватися, **шуємося**, **єтеся**, *гл.* Перемѣшаться, смѣшаться (о многихъ).

Поперемліва́ти, **ва́ємо**, **єте**, *гл.* То-же, что и **переміліти**, но во множествѣ.

Поперемовля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перемо́вити**, но во множествѣ.

Поперемока́ти, **ка́ємо**, **єте**, *гл.* Перемокнуть (во множествѣ).

Поперемоло́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Перемолотить (во множествѣ).

Поперемо́тувати, **тую**. **еш**, *гл.* Перемотать (во множествѣ).

Поперемо́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Измочить (во множествѣ).

Поперемо́щувати, **щую**, **еш**, *гл.* Перемостить (во множествѣ).

Поперемудро́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* Перехитрить, перемудрить (многихъ).

Поперемуро́вувати, **вую**, **еш**. *гл.* Перестроить каменныя постройки.

Поперему́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* Измучить (многихъ).

Поперему́чуватися, **чуємося**, **єтеся**, *гл.* Измучиться (о многихъ).

Поперена́джувати, **джую**, **еш**, *гл.* Переманить (многихъ).

Попереи́зувати, **зую**, **еш**, *гл.* Перенизать (во множествѣ). *Давно не перенизувала намиста, треба сісти та поперенизувати, а то ще порветься.* Харьк.

Поперені́вечувати, **чую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перені́вечити**, во во множествѣ.

Попереноси́ти, **но́шу**, **сиш**, *гл.* Перенести (во множествѣ).

Попереночо́вувати. **вуємо**, **єте**, *гл.* То-же, что и **переночува́ти**, но о многихъ.

Поперено́шувати, **шую**, **еш**, *гл.*=**Попереносити**.

Переренюхувати, **хую**, **еш**, *гл.* Перенюхать (во множествѣ).

Попереорювати, **рюю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **переора́ти**, но во множествѣ.

Поперепако́вувати, **вую**, **еш**, *гл.* Пе-

репаковать, переложить упакованныя вещи (во множествѣ).

Поперепáлювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **перепали́ти,** но во множествѣ.

Поперепáлюватися, люємося, єтеся, *гл.* Пережечься (во множествѣ).

Поперепáрювати, рюю, еш, *гл.* То-же, что и **перепáрити,** но во множествѣ.

Поперепаску́джувати, джую, еш, *гл.* Изгадить (во множествѣ).

Поперепивáти, вáю, еш, *гл.* То-же, что и **перепи́ти,** но по множествѣ.

Поперепивáтися, вáємося, єтеся, *гл.* Перепиться (о многихъ). *Так поперепивалися, що і з-за столу не повилазили, там і поснули.* Кіев. у.

Поперепи́лювати, люю, еш, *гл.* Перепилить (во множествѣ). *Поперепилюй дошки на троє, щоб по два аршини були завдовшки.* Харьк. у.

Поперепинáти, нáю, еш, *гл.* То-же, что и **переп'ясти́,** но во множествѣ.

Поперепинáти, няю, еш, *гл.* То-же, что и **перепини́ти,** но во множествѣ.

Поперепи́сувати, сую, еш, *гл.* Переписать (во множествѣ).

Поперепи́тувати, тую, еш, *гл.* То-же, что и **перепитáти,** но во множествѣ.

Поперепікáти, кáю, еш, *гл.* Перепечь (во множествѣ). *Ти хоч як, а поперепікаєш пироги.* Богод. у.

Поперепікáтися, кáємося, єтеся, *гл.* Перепечься (во множествѣ). *Паляниці поперепікалися.*

Поперепірáти, рáю, еш, *гл.* Перемыть бѣлье наново (во множествѣ).

Поперепла́чувати, чую, еш, *гл.* Переплатить (во множествѣ). *Ми за цю землю панові багато вже грошей поперепла́чували: більш десятка год платимо.* Полт. у.

Поперепливáти, вáю, еш, *гл.* Переплыть (во множествѣ). *Добігли до Дніпра, поперепливали кіньми.* Драг. 417.

Поперепли́гувати, гую, еш, *гл.* Перепрыгнуть, перескочить (во множествѣ). *Поперепли́гували через рівчак.*

Поперепліта́ти, та́ю, еш, *гл.* Переплесть (во множествѣ).

Поперепліщувати, шую, еш, *гл.* То-же, что и **переплішити,** но во множествѣ.

Поперепл́утувати, тую, еш, *гл.* Перепутать (во множествѣ).

Поперепóвзувати, вую, еш, *гл.* Переползти (во множествѣ).

Поперепо́вняти, няю, еш, *гл.* Переполнить (во множествѣ).

Поперепогáнювати, нюю, еш, *гл.* Изгадить, испортить (во множествѣ).

Поперепóліскувати, кую, еш, *гл.* Переполоскать (во множествѣ). *Побіжи в берег, поперепо́ліскуй оці ганчірочки.* Славяносерб. у.

Поперепра́вляти, ля́ю, еш, *гл.* Переправить (многихъ).

Поперепрасóвувати, вую, еш, *гл.* Перегладить вновь (во множествѣ).

Поперепріва́ти, ва́ємо, єте, *гл.* Перепрѣть (во множествѣ). *Усе в печі поперепрівало.* Харьк.

Поперепро́дувати, дую, еш, *гл.* Перепродать (во множествѣ). *Оці жиди у нас понакуповують усячини, а в городі поперепродують та й зароблять собі.* Кіев.

Поперепро́шувати, шую, еш, *гл.* То-же, что и **перепроси́ти,** но многихъ.

Поперепряга́ти, га́ю, еш, *гл.* Перепрячь (во множествѣ).

Поперепуска́ти, ка́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перепусти́ти,** но во множествѣ.

Поперера́джувати, джую, еш, *гл.* Перерѣшить (во множествѣ).

Поперера́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **перера́лити,** но во множествѣ.

Поперерахо́вувати, вую, еш, *гл.* Вновь пересчитать (во множествѣ).

Поперержа́влювати, люю, еш, *гл.* Перержавѣть, (во множествѣ).

Поперерива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и **перерва́ти,** но во множествѣ.

Поперерива́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **перерва́тися** но во множествѣ.

Поперериштóвувати, вую, еш, *гл.* Поставить иначе лѣса (во многихъ мѣстахъ).

Поперерізувати, зую, еш, *гл.* Перерѣзать (во множествѣ).

Поперерóблювати, люю, еш, *гл.* Передѣлать (во множествѣ). К. ХII. 38. *Попероблювали їх* (церкви) *на костьоли.* Стор. МПр. 65.

Поперерóджуватися, джуємося, єтеся, *гл.* Переродиться (о многихъ).

Поперероста́ти, та́ю, еш, *гл.* Перерасти (многихъ, о многихъ). *Мої дочки вже мене попереростали.* Богодух. у.

Поперерýбувати, бую, еш, *гл.* Перерубить (во множествѣ). *Поперерубуй на троє.*

Попереса́джувати, джую, еш, *гл.* То-же, что и **пересади́ти,** но во множествѣ. *Хочу вишні ближче до хати попересажувати.* Екатериносл у.

Попересень, сня, *м.* Поперечный ре-

мешекъ у хомута въ шлеѣ. *Він спитав, скільки попереснів у моєму хомуті, да й полічив.*

Попересилáти, **лáю**, **еш**, *гл.* Переслать (во множествѣ).

Попересипáти, **пáю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **пересúпати**, но во множествѣ.

Попересихáти, **хáємо**, **ете**, *гл.* Пересохнуть, высохнуть больше чѣмъ нужно. *Сорочки не попересихали,—саме добре буде качати.* Черниг. у.

Попересідáти, **дáємо**, **ете**, *гл.* Пересѣсть (о многихъ). *Попересідали в холодок.* Харьк. у.

Попересíдлувати, **лую**, **еш**, *гл.* Переседлать (во множествѣ).

Попересікáти, **кáю**, **еш**, *гл.* Разсѣчь (на части).

Попересíювати, **сíюю**, **еш**, *гл.* Пересѣять (во множествѣ).

Пересскáкувати, **кую**, **еш**, *гл.* Перескочить, перепрыгнуть (многое, о многихъ). *Ви попересякуєте до мене.* Мнж. 3.

Попереслýхувати, **хую**, **еш**, *гл.* Выслушать (многихъ).

Попересмáжувати, **жую**, **еш**, *гл.* Пережарить (во множествѣ).

Попересмáжуватися, **жуємося**, **етеся**, *гл.* Пережариться. *Чому ж ти й не заглянула в піч? Глянь, як качки попересмажувались.* Кіев. у.

Попересмúкувати, **кую**, **еш**, *гл.* Передернуть (во множествѣ).

Попересмíювати, **юю**, **еш**, *гл.* Осилить въ смѣхѣ (многихъ).

Попереспíвувати, **вую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **переспівáти**, но во множествѣ. *Та я вже всі пісні попереспівувала,—більше не знаю.* Константиногр. у.

Попереставлáти, **лáю**, **еш**, *гл.* Переставить (во множествѣ).

Поперестановлáти, **лáю**, **еш**, *гл.*=**Попереставляти**.

Поперестáрюватися, **рюємося**, **етеся**, *гл.* Перестарѣть (о многихъ).

Поперестелáти, **лáю**, **еш**, *гл.*=**Поперестилати**.

Поперестелáтися, **лáємося**, **етеся**, *гл.*=**Поперестилатися**.

Поперестигáти, **ґáємо**, **ете**, *гл.* Перезрѣть (во множествѣ).

Поперестилáти, **лáю**, **еш**, *гл.* Перестлать вновь (во множествѣ).

Поперестилáтися, **лáємося**, **етеся**, *гл.* Быть перестлану, перестлаться (во множествѣ).

Поперестóювати, **юємо**, **ете**, *гл.* То-же, что и **перестóяти**, но во множествѣ.

Поперестóюватися, **юємося**, **етеся**, *гл.* Перестояться (во множествѣ). *Недобра страва, як поперестоюється у печі.* Богодух. у.

Пoперестрáшувати, **шую**, **еш**, *гл.* Перепугать, испугать (многихъ).

Поперестрúбувати, **буємо**, **ете**, *гл.* Перепрыгнуть, перескочить (во множествѣ). *А ну, чи поперестрибуємо через воду?* Лубен. у.

Попереступáти, **пáю**, **еш**, *гл.* Переступить (во множествѣ).

Попересýкувати, **кую**, **еш**, *гл.* Пересучить (во множествѣ).

Попересýшувати, **шую**, **еш**, *гл.* 1) Просушить (во множествѣ). *Оце повиймаю одежу з скрині та попересушую.* Кіев. у. 2) Пересушить (во множествѣ). *Попересушували насіння,—гляньте, аж поприсмагало.* Васильк. у.

Попересýшуватися, **шуємося**, **етеся**, *гл.* 1) Обсушиться (о многихъ). *Поки попересушувались після того дощу, то вже й всчір.* Харьк. у. 2) Пересушиться чрезъ мѣру (во множествѣ).

Поперетанцьóвувати, **вуємо**, **ете**, *гл.* То-же, что и **перетанцювáти**, но во множествѣ.

Поперетикáти, **кáю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перетúкати**, но во множествѣ.

Поперетинáти, **нáю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перетáти**, но во множествѣ. *Поперетинали ремні, котрими поскручувані були руки у козаків.* Стор. МПр. 108.

Поперетирáти, **рáю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перетéрти**, но во множествѣ.

Поперетирáтися, **рáємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и **перетéртися**, но во множествѣ.

Поперетíсувати, **сую**, **еш**, *гл.* Перетесать (во множествѣ).

Поперетлівáти, **вáємо**, **ете**, *гл.* Перетлѣть (во множествѣ).

Поперетóвкувати, **кую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перетовкти**, но во множествѣ.

Поперетóплювати, **люю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перетопúти**, но во множествѣ.

Поперетóчувати, **чую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **переточúти**, но во множествѣ.

Поперетрóщувати, **щую**, **еш**, *гл.* Растрощить (во множествѣ).

Поперетрýшувати, **шую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **перетрусúти**, но во множествѣ. *Прибрала гарно світличку: рушники шиті*

порожнішували, сухі зілля за сволоком і за богами поперетрушувала. Г. Барв. 161.

Поперетягáти, гáю, еш, *гл.* То-же, что и **перетягти́**, но во множествѣ.

Поперехвáлювати, люю, еш, *гл.* Перехвалить (многихъ). *Поперехвалювали моїх дівчат, ліниві стали прясти.* Харьк.

Поперехиля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Наклонить, склонить (во множествѣ).

Поперехиля́тися, ля́емося, етеся, *гл.* Перевѣситься черезъ что. *Королів цвіт повився по лісі, вишні поперехилялися.* Г. Барв. 89.

Поперехóдити, джу, диш, *гл.* То-же, что и **перейти́**, но во множествѣ. *Усі вже попереходили через місток.* Харьк.

Поперехóплювати, люю, еш, *гл.* Перехватить (во множествѣ).

Поперехри́щувати, щую, еш, *гл.* То-же, что и **перехрести́ти**, но во множествѣ.

Поперехри́щуватися, щуемося, етеся, *гл.* То-же, что и **перехрести́тися**, но о многихъ.

Поперецíжувати, жую, еш, *гл.* Процѣдить (во множествѣ).

Поперецілóвувати, вую, еш, *гл.* Перецѣловать (во множествѣ).

Поперецíнювати, нюю, еш, *гл.* То-же, что и **перецíни́ти**, но во множествѣ.

Поперéчатися, чуся, чишся, *гл.* Поспорить. *Мої мама... попоречили сі з татом...* Гн. II. 125. *Щос си поперечив з наймитом.* Гн. II. 113.

Поперечи́тувати, тую, еш, *гл.* То-же, что и **перечитáти**, но во множествѣ.

Поперечищáти, щáю, еш, *гл.* Перечистить (во множествѣ).

Поперечíплювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **перечепи́ти**, но во множествѣ.

Поперечíсувати, сую, еш, *гл.* Перечесать (многихъ).

Поперечíсуватися, суемося, етеся, *гл.* Перечесаться (о многихъ).

Поперéчка, ки, *ж.* 1) Деревянная дощечка, прибитая въ саняхъ спереди, соединяющая одинъ **стяголь** съ другимъ. Сумск. у. 2) У ткачей: поперечная доска въ сповальницѣ. Сумск. у. 3) Перемычка у оконной рамы, поперечная планка.

Поперéчний, а, е. Поперечный.

Поперéчниці, ці, *ж.* Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** Шух. I. 254—256.

Поперечóк чкá. *м.* Ум. отъ **поперек.**

Поперéчуватися, чуюся, ешся, *гл.* Перекрещиваться. *Полотно є уткане з двох рядів ниток, які поперечуються, а то з подовжних, що творять основу і поперечних: ткання.* Шух. I. 154.

Поперéшний, а, е=Поперечний. Вас. 149.

Поперешýкувати, кую, еш, *гл.* То-же, что и **перешукáти**, но во множествѣ.

Поперíдь, *нар.* Впереди. Мвж. 190.

Поперник, ка, *м.,* **поперинця, ці,** *ж.* Поперечница. Вх. Лем. 454.

Попéрти, прý, рéш, *гл.* 1) Напереть. *Прожогом вискочили козаки і поперли на ляхів.* Стор. МПр. 122. 2) Побѣжать. *Як почув се циган, як попре додому, і чобіт не набув.* Драг. 192. 3) Швырнуть. *Да з словом сим на їх поліном і попер.* О. 1861. IV. 62. 4) Потащить. *Шуліка ухопив курча, а за ним потяглись угору і останні курчата з квочкою, бо звязані були міцно: так усіх і попер шуліка.* Чуб. II. 529.

Попéртися, прýся, прéшся, *гл.* Отправиться куда, пойти, полѣзть (грубо). *Так і поперся п'яний у хату до чужих людей.* Харьк.

Поперхливий, а, е. Вспыльчивый, запальчивый. Вх. Лем. 454.

Поперчи́ти, чý, чи́ш, *гл.* Посыпать перцемъ. *З смаженої капусти поперченої... ліплять пироги.* МУЕ. I. 99.

Попéстити, пещу, стиш, *гл.* Понѣжить, полелѣять, поласкать. Сим. 67. *Пошкандибала Івана-сина годувать; воно сповитеє кричало у холодочку за снопом; росповила, нагодувала, попестила.* Шевч. 623.

Попéститися, щуся, стишся, *гл.* Понѣжиться; поласкаться.

Попечáтати, таю, еш, *гл.* Запечатать (во множествѣ).

Попивáти, вáю, еш, *гл.* Попивать, пить. *Напитку дорогого не попиває.* АД. II. 6. *Чорний ворон залітає, тую кровцю попиває.* АД. I. 85.

Попивкати, каю, еш, *гл.* Медленно отпивать короткими глотками. Вх. Уг. 261.

Попи́зитися, жуся, зишся, *гл.* Побыть, надувши губы, поважничать. *Що ми ще їстимем? — „Пизи та заспи“.—Які?—А такі, що попизишся та й заснеш.* Богод. у.

Пóпик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **піп.** 2) *мн.* Раст. Caltha palustris L. ЗЮЗО. I. 173. 3) Насѣк. Chrysomela, листоѣдъ. Вх. Пч. I. 5.

Попильнувáти, нýю, еш, *гл.* 1) Позаботиться, постараться. *Попильнуй під старість дому.* Котл. Од. 492. 2) Постеречь, присмотрѣть, наблюсть; бодрствовать нѣкоторое время. *Ти, Симоне, не міг однієї години попильнувати.* Єв. Мр. XIV. 37.

Пóпини, пин, *ж. мн.* Названіе узора

для вышивки: *човники з пóпинами.* Чуб. VII. 415.

Попи́нка, ки, *ж.* Епитрахиль. *Висповідай мене, попе, під попинкою.* Маркев. 58.

Пописáти. См. **Пописувати.**

Пописувати, сую, еш, сов. в. **пописáти, пишу́,** шеш, *гл.* 1) Писать, написать (во множествѣ). *Дрібне листє пописує.* АД. I. 135. *Там* (у книгах) *усе як раз пописано.* О. 1862. VI. 59. 2) Только сов. в. Исписать. *Пописав увесь папер.*

Попи́сько, ка, *м.*=**Піп.** *Пописко фтішився за ті гроші.* Гн. II. 122.

Пописьмáчити, чу, чиш, *гл.* Измѣнять на книжный ладъ. Ном. Од. вид. III.

Пóпит, ту, *м.* Спросъ. *Він було сам без загаду своє діло справляє; а без попиту ніде тобі в світі і на малий час не одгодиться.* Васильк у.

Попитáння, ня, *с.* Спросъ. *Я без попитання не брав.* НВолын. у.

Попитáти, тáю, еш, *гл.* Спросить. *Оце попитають його люде, що як він живе.* Г. Барв. 524.

Попитáтися, тáюся, ешся, *гл.*=**Попитати.** *Нехай я попитаюся в неї, чи вона думає приходити, чи може вже не схоче.* Кіев. у.

I. Пóпити, плю, пиш, *гл.*=**Попувати.** *Навчит біда попити, коли нема що в губу вложити.* Фр. Пр. 47.

II. Попи́ти, п'ю, éш, *гл.* Выпить (во множествѣ). *Був мед, та гості попили.* Ном. № 1897. *Попив змій кров.* Мнж. 35.

Попи́тися, п'ємóся, етéся, *гл.* Напиться пьяными (о многихъ). ЗОЮР. I. 152. АД. II. 71. *Пили, пили козаченьки, та вже попилися.* Грин. III. 591. *Стали й там кружати, попились: Тарас насилу угадав в господу, і свати не напивались так, як тут, ізроду.* Мкр. Н. 39.

Попитлювáти, лю́ю, еш, *гл.* Смолоть крупичатую муку.

Попи́тувати, тую, еш, *гл.* Спрашивать. *Пчелиная мати ройочка веде, ой веде, веде да й попитує: „ой де б нам... хороше присилля найти?“* Грин. III. 7.

Попихáти, хáю, еш, *гл.* 1) Толкать, подталкивать. *Став дід кием попихати.* Грин. III. 340. 2) Помыкать кѣмъ. *Хто для всіх був попихачем, тепер став другим попихати.* Св. Л. 135. *На кого ти тіх діток покидала? Та хто їх буде доглядать? Та їх будуть чужі діти попихать.* Св. Л. 221.

Попихáтися, хáюся, ешся, *гл.* 1) Подталкиваться. 2) Помыкать. *Верховодила Мася над матір'ю, та й сестрам доставалось: вони були їй за наймичок, всюди ними попихалась.* Сн. Л. 115.

Попи́хач, ча, *м.* Человѣкъ, которымъ каждый помыкаетъ. Св. Л. 135. Ном. № 10688. *Сирота Ярема, сирота убогий: ні сестри, ні брата, нікого нема! попихач жидівський, виріс у порогу.* Шевч. 133. *Ми, бач, теперечки тільки жіночі попихачі.* Стор. МПр. 157.

Попи́хачний, а, е. Употребляющійся для толканія. *О, як би любо їм було тепер допхатись до берега, коли б у бідолах було в запасі про случай на кризі біля хати яке попихачне знаряддє, чи весло.* К. Дз. 157.

Попи́хкати, каю, еш, *гл.* 1) Попыхтѣть 2) Подымить трубкой курительной.

Попи́хувати, хую, еш, *гл.* Дымить, куря трубку. *Попихують із люльок.* КС. 1883. XI. 503.

Попи́чка, ки, *ж.* Птица Palus palustris, синица болотная, камышевка. Вх. Пч. II. 13.

Попишáтися, шáюся, ешся, *гл.* Покрасоваться. *Не довго ж вона попишалася! так, годочок, або зо два.* Г. Барв. 106.

Пóпів, лу, *м.*=**Попіл.** Драг. 264.

Попі́в, пóва, ве. Принадлежащій попу. *Чиї ворота минеш, а попових не минеш.* Ном. № 216.

Попі́вна, ни, *ж.* Дочь священника, попівна. *Шукайте собі, добродію, в городі панночки. Чи там трохи єсть суддівен, писарівен і гарних попівен?* Котл. НП. 344.

Попі́вство, ва, *с.* 1) Званіе священника. *Давайте попівство за дванадцятилітню науку.* О. 1862. VIII. 22. 2) Священническій домъ, дворъ. *Дві дівки, служниці на попівстві.* МУЕ. III. 50. 3) *соб.* Попы, священники. *Наїхало... попівства повен двір.* Рк. Левиц.

Попі́нський, а, е. Поповскій. *Попівської кишені не наповниш.* Посл.

Попі́д, *пред.* 1) Подъ. *Попід темним гаєм.* Шевч. *Попід очі смуги.* Св. Л. 103. 2) Вдоль чего. *Ото пішов наш шлях попід ліс.* Литин. у. *Пішов любко попід ниви, попід левадочку. Ой не видко його стану, лише головочку.* Гол. IV. 459.

Попідбивáти, вáю, еш, *гл.* То-же, что и **підби́ти,** но во множествѣ. *Гвіздками чоботи попідбиваю. Я твої карі очі попідбиваю.* О. 1861. IV. 83. Нп. *Оден король... попідбивав під себе багато країв і миру.* Гн. II. 11.

Попідбива́тися, ва́ємося, ете́ся, *гл.* То-же, что и **підби́тися**, но о многихъ. *Нєкрутики.. попідбивалися їдучи.* Мир. ХРВ. 142.

Попідбіга́ти, га́ємо, ете, *гл.* Подбѣжать (о многихъ).

Попідбіра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Подобрать (во множествѣ).

Попід-бі́ччу. Подъ бокъ. *Вона лежить на землі, а він б'є її попід-біччу ногами.* Новомоск. у.

Попідва́жувати, жую, еш, *гл.* Поднять съ помощью рычага (во множествѣ).

Попідвере́джуватися, джуємося, етеся, *гл.* Подорваться (о многихъ). *Це вони в економії попідвереджувалися, п'ятипудові чували тягаючи.* Славяносерб. у.

Попідві́шувати, шую, еш, *гл.* Повѣсить (многое).

Попідві́конню, *нар.* Подъ окнами. *На дворі ні деревця, а ніякої рослини,—тільки величезні будяки попід-віконню.* Г. Барв. 21. **Попід-віконню пішо́в.** Отправился нищенствовать, сдѣлался нищимъ.

Попідво́дити, джу, диш, *гл.* То-же, что и **підвести́**, но во множествѣ. *Вона її* (піч) *попідводила, помастила, опрятала.* Чуб. II. 67.

Попідво́дитися, димося, дитеся, *гл.* Подняться, встать (о многихъ). *Насилу попідводились уранці,— так уночі почаділи.* Харьк. Употребл и въ ед. ч., когда глаголъ относится къ собирательному имени сущ. *Хліб хоч і полїг трохи од іряду, а потому попідводився.* Волч. у.

Попідволіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* То-же, что и **підволокти́**, но во множествѣ.

Попідв'я́зувати, зую, еш, *гл.* Подвязать (во множествѣ) *У саду дерева попідв'язувала* Черниг. у.

Попідв'я́зуватися, зуємося, етеся, *гл.* Подвязаться (о многихъ). *Ми високо попідв'язувалися, не позаболтуємося.* Харьк. г.

Попідганя́ти, ня́ю, еш, *гл.* То-же, что и **підігна́ти**, но многихъ.

Попідгина́ти, на́ю, еш, *гл.* Подогнуть (во множествѣ). *Посідали, попідгинали ноги.* Харьк. г.

Попідгина́тися, на́ємося, етеся, *гл.* Подогнуться (во множествѣ).

Попідгір'ю, *нар.* Подъ горою. *Ой піду я попідгір'ю.* Грин. III. 417.

Попідгле́джувати, джую, еш, *гл.*= **Попідглядати.**

Попідгляда́ти, да́ю, еш, *гл.* Подсмотрѣть (во множествѣ).

Попідгодо́вувати, вую, еш, *гл.* Подкормить (многихъ).

Попідго́лювати, люю, еш, *гл.* Подбрить (многихъ).

Попідго́люватися, люємося, етеся, *гл.* Подбриться (о многихъ).

Попідгорта́ти, та́ю, еш, *гл.* То-же, что и **підгорну́ти**, но во множествѣ.

Попідгорта́тися, та́ємося, етеся, *гл.* То-же, что и **підгорну́тися**, но во множествѣ.

Попідгриза́ти, за́ю, еш, *гл.* Подъѣсть, подгрызть. *Щось капусту попідгризало,— невже миші так укинулися, що й по городах єсть?* Славяносерб. у.

Попідгріба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Подгресть (во множествѣ). *Оту солому попідгрібай до ожереду.* Харьк. у.

Попіддира́ти, ра́ю, еш, *гл.* То-же, что и **підде́рти**, но во множествѣ.

Попіддо́вбувати, бую, еш, *гл.* То-же, что и **піддовбти́**, но во множествѣ.

Попіддро́чувати, чую, еш, *гл.* Подзадорить (многихъ). *Попіддрочувала своїх братів так, що вони й завелися з моїми братами лаятися, а далі й битися.* Васильк. у.

Попіддурювати, рюю, еш, *гл.* Обмануть, надуть (многихъ). *Він один нас усіх попіддурював.* Харьк. у.

Попідзе́мний, а, е То-же, что и **підзе́мний**, подземный, но занимающій подъ поверхностью земли болѣе обширное пространство, идущій подъ землей.

Попідійма́ти, ма́ю, еш, *гл.* То-же, что и **підійняти**, но во множествѣ.

Попід'їжджа́ти, джа́ємо, ете, *гл.*=**Попід'їзди́ти.**

Попід'їзди́ти, димо́, дите́, *гл.* Подъѣхать (о многихъ).

Попідклада́ти, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и **підкла́сти**, но во множествѣ.

Попідко́вувати, вую, еш, *гл.* Подковать (во множествѣ).

Попідко́лювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **підколо́ти**, но во множествѣ. *Пальці попідколювала.* Васильк. у.

Попідко́пувати, пую, еш, *гл.* Подкопать (во множествѣ).

Попідко́пуватися, пуємося, етеся, *гл.* Подкопаться (о многихъ).

Попідко́чувати, чую, еш, *гл.* Подкатить (во множествѣ). *Вози попідкочуйте до коморі, будемо мішки накладати.* Харьк. у.

Попідко́чуватися, чуємося, етеся, *гл.* Подкатиться (во множествѣ).

Попідко́шувати, шую, еш, *гл.* Подкосить (во множествѣ).

Попідкрада́тися, да́ємося, єтеся, *гл.* Подкрасться (о многихъ). *І як ті злодії попідкрадалися до коней, що ми ж і не спали.* Валк. у.

Попідкру́чувати, чую, єш, *гл.* Подкрутить (во множествѣ).

Попідкупля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Подкупить (многихъ).

Попідку́рювати, рюю, єш, *гл.* Подкурить, пустить дымъ подъ что (во множествѣ).

Попідла́зити, зимо, зите, *гл.* То-же, что и **підлі́зти,** но о многихъ.

Попідла́тувати, тую, єш, *гл.* Починить, подложивъ заплаты (во множествѣ).

Попідле́щуватися, щуємося, єтеся, *гл.* Подольститься (о многихъ). *Вони такі, що до всіх попідлещуються.* Харьк. у.

Попідлива́ти, ва́ю, єш, *гл.* Полить (во множествѣ). *Не дає Бог дощу: треба попідливати щепи, а то аж листя на їх крутиться.* Черниг. г.

Попідли́зуватися, зуємося, єтеся, *гл.* Подольститься (о многихъ). *Вони попідлизувалися до хазяйки, так їм і добре, а як я не вмію підлизуватися, так мене й гризуть усі.* Харьк.

Попідлі, *нар.* Подлѣ, возлѣ. *Ой взяв же его попідлі коня, а повіз его а в чеську землю.* Гол. II. 30.

Попідма́зувати, зую, єш, *гл.* Подмазать (во множествѣ). *Вози вже попідмазував,—чи запрягати?* Харьк. у.

Попідмальо́вувати, вую, єш, *гл.* Подкрасить (во множествѣ).

Попідма́нювати, нюю, єш, *гл.* Сманить, соблазнить (многихъ).

Попідма́щувати, щую, єш, *гл.* Подмазать (во множествѣ).

Попідмива́ти, ва́ю, єш, *гл.* Подмыть (во множествѣ). *Ти ж візьми води в відро та попідмивай корови, а тоді й доїтимеш.* Харьк. у.

Попідміта́ти, та́ю, єш, *гл.* Подмести (во множествѣ).

Попідмовля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Подговорить, подстрекнуть (многихъ)

Попідмо́чувати, чую, єш, *гл.* Подмочить (во множествѣ). *Такий дощ лив, ворохи мені на току попідмочувало.* Харьк. у.

Попідмо́щувати, щую, єш, *гл.* 1) Подмостить (во множествѣ). 2) Подложить подъ что (во множествѣ).

Попідника́ти, ка́ємо, єте, *гл.* Подрости (о многихъ). *Коб мені діти попідникали, то б я не журився.* НВолын. у.

Попідніма́ти, ма́ю, єш, *гл.*=**Попідіймати.**

Попідпа́лювати, люю, єш, *гл.* Поджечь (во множествѣ). *Чи вже попідпалювала в грубах?* Васильк. у.

Попідпері́зувати, зую, єш, *гл.* Подпоясать (многихъ). *Гарненько ж попідперізуй дітей, бо вітер на дворі.* Богод. у.

Попідпері́зуватися, зуємося, єтеся, *гл.* Подпоясаться (о многихъ).

Попідпи́сувати, сую, єш, *гл.* Подписать (во множествѣ).

Попідпи́суватися, суємося, єтеся, *гл.* Подписаться (о многихъ).

Попідпиха́ти, ха́ю, єш, *гл.* Подоткнуть подъ что (во множествѣ).

Попідпіка́ти, ка́ю, єш, *гл.* Подпечь, поджарить (во множествѣ).

Попідпіка́тися, ка́ємося, єтеся, *гл.* Подпечься, поджариться. *Я люблю, щоб пироги добре попідпікалися.* Богодух. у.

Попідпі́кувати, кую, єш, *гл.*=**Попідпікати.** *Повів же його да пожаречком, да пожар ноженьки да попідпікував.* Черниг. (АД. I. 26).

Попідпіра́ти, ра́ю, єш, *гл.* То-же, что и **підпе́рти,** но во множествѣ. *Попідпірав тин кілками, щоб не внав.* Харьк.

Попідплива́ти, ва́ємо, єте, *гл.* Подплыть (во множествѣ).

Попідпо́ювати, по́юю, єш, *гл.* Подпоить (многихъ). *Він їх попідпоював, а тоді й повидурював гроші.*

Попідправля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Поправить (во множествѣ).

Попідправля́тися, ля́ємося, єтеся, *гл.* Поправиться (о многихъ). *Жита після дощу трохи попідправлялися.* Богодух. у.

Попідпряга́ти, га́ю, єш, *гл.* Припрячь (во множествѣ).

Попідпуска́ти, ка́ю, єш, *гл.* То-же, что и **підпусти́ти,** но во множествѣ.

Попідпуха́ти, ха́ю, єш, *гл.* Припухнуть (во многихъ мѣстахъ).

Попідрива́ти, ва́ю, єш, *гл.* 1) Подрыть (во множествѣ). *Яблуні свині попідривали.* 2) Подорвать (во множествѣ).

Попідрі́внювати, нюю, єш, *гл.* Подравнять (во множествѣ).

Попідрі́зувати, зую, єш, *гл.* То-же, что и **підрі́зати,** но во множествѣ.

Попідробля́ти, ля́ю, єш, *гл.* То-же, что и **підроби́ти,** но во множествѣ.

Попідроста́ти, та́ємо, єте, *гл.* Подрости (о многихъ). *Дітки вже попідростали, є поміч і батькові й матері.* Богодух. у. (Сини) *вже попідростили.* Драг. 333.

Попідру́блювати, люю, еш, *гл.* Подрубить (во множествѣ), сдѣлать при шитьѣ рубцы. *Рушники вже попідрублювала.* Богодух. у.

Попідру́бувати, бую, еш, *гл.* Подрубить (во множествѣ).

Попідса́джувати, джую, еш, *гл.* То-же, что и **підсади́ти**, но во множествѣ.

Попідсила́ти, ла́ю, еш, *гл.* Подослать (многихъ).

Попідси́нювати, нюю, еш, *гл.* Подсинить (во множествѣ).

Попідсипа́ти, па́ю, еш, *гл.* 1) Подсыпать (во множествѣ). 2) Подлить (во множествѣ). 3) Положить яйца подъ насѣдки.

Попідсиха́ти, ха́емо, ете, *гл.* Подсохнуть (во множествѣ).

Попідсіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Подсѣчь (во множествѣ).

Попідсі́ювати, сі́юю, еш, *гл.* То-же, что и **підсі́яти**, но во множествѣ.

Попідска́кувати, куемо, ете, *гл.* Подскочить, подпрыгнуть (во множествѣ).

Попідслу́хувати, хую, еш, *гл.* Подслушать (во множествѣ).

Попідсма́жувати, жую, еш, *гл.* Поджарить (во множествѣ).

Попідсма́лювати, люю, еш, *гл.* Опалить снизу (во множествѣ).

Попідсми́кувати, кую, еш, *гл.* Поддернуть, подобрать (во множествѣ).

Попідсоло́джувати, джую, еш, *гл.* Подсластить (во множествѣ).

Попідставля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Подставить (во множествѣ).

Попідстила́ти, ла́ю, еш, *гл.* Подостлать (во множествѣ)

Попідстрѣ́лювати, люю, еш, *гл.* Подстрѣлить (во множествѣ).

Попідстрига́ти, га́ю, еш, *гл.* Подстричь (во множествѣ).

Попідстрига́тися, га́емося, етеся, *гл.* Подстричься (о многихъ).

Попідстру́гувати, гую, еш, *гл.* Подстрогать (во множествѣ).

Попідступа́ти, па́емо, ете, *гл.* Подступить (о многихъ).

Попідсува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Подсунуть, пододвинуть (во множествѣ).

Попідсува́тися, ва́емося, етеся, *гл.* Подсунуться, пододвинуться (во множествѣ).

Попідсу́шувати, шую, еш, *гл.* Подсушить (во множествѣ).

Попідтика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Подоткнуть (во множествѣ). *Попідтикали під яку тільки було можна стріху сухого бадиля.* О. 1862. II. 55. *Попідтикали плахти.* К. (ЗОЮР. II. 265).

Попідтика́тися, ка́емося, етеся, *гл.* Подоткнуться (о многихъ). *Чого це так наші дівчата попідтикалися? Через річку брести думають?* Харьк.

Попідтина́ти, на́ю, еш, *гл.* Подрѣзать, подсѣчь, подрубить (во множествѣ).

Попідти́нню, *нар.* Подъ плетнемъ, подъ заборомъ. Шевч.

Попідтіка́ти, ка́емо, ете, *гл.* То-же, что и **підтекти́**, но во множествѣ.

Попідто́плювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **підтопи́ти**, но во множествѣ.

Попідто́птувати, тую, еш, *гл.* То-же, что и **підтопта́ти**, но во множествѣ.

Попідто́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **підточи́ти**, но во множествѣ.

Попідтру́шувати, шую, еш, *гл.* То-же, что и **підтруси́ти**, но во множествѣ.

Попідтяга́ти, га́ю, еш, *гл.* 1) Подтащить (во множествѣ). 2) Подтянуть. *Пояси попідтягаємо, щоб менше ззісти.* Г. Барв. 505.

Попідхиля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что и **підхили́ти**, но во множествѣ.

Попідхиля́тися, ля́емося, етеся, *гл.* То-же, что и **підхили́тися**, но во множествѣ.

Попідхо́плювати, люю, еш, *гл.* Подхватить (во множествѣ).

Попідче́рнювати, нюю, еш, *гл.* Подчернить (во множествѣ).

Попідчища́ти, ща́ю, еш, и **попідчи́щувати**, щую, еш, *гл.* То-же, что и **підчи́стити**, но во множествѣ. *Скрізь повикошувано, попідчищувано.* О. 1861. XI. 26.

Попідчі́сувати, сую, еш, *гл.* Зачесать вверхъ (во множествѣ).

Попідчу́хрувати, рую, еш, *гл.* Обрубить нижнія вѣтви (на многихъ деревьяхъ). *Попідчухрував дубочки,—які рівненькі стоять.* Харьк. у.

Попідшива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Подшить (во множествѣ).

Попізнава́ти, наю́, е́ш, *гл.* Узнать (многихъ).

Попізни́тися, нимо́ся, ните́ся, *гл.* Опоздать (о многихъ).

Попіклува́тися, лу́юся, єшся, *гл.* Позаботиться (о многомъ).

По́піл, лу, *м.* Пепелъ, зола. **На по́піл поби́ти.** Разбить на мельчайшія части. *Той кінь такий здоровенний камінь на попіл побив.* Мнж. 8. Ум. **Попіле́ць.** Рудч. Ск. II. 109.

Попільни́к, ка́, *м.*=**Попельня.** Новомоск. у.

Попільни́ця, ці, *ж.* Капустная тля. ХС. III. 50. См. **Попелю́хи, попільну́ха.**

Попільну́ха, хи, *ж.* 1)=**Попелюха 2.** См **Попільниця.** 2) Гашеная известь. Славяносерб. у.

Попіля́, *нар.*=**Побіля.** *Ухопив же го попіля коня, попіля коня, близько стременя.* Гол. II. 29.

Попі́мститися, щуся, стишся, *гл.* Отомстить. *Чоловік попімстивсь на скотині за ту деревню.*

Попі́нити, ню, нищ, *гл.* Запачкать пѣной (о бѣшеной собакѣ).

Попі́рчити, чу, чиш, *гл.* Побить, трепку дать. *Трохи мене півень не попірчив, уже був хвіст ростопірчив.* МУЕ. I. 167.

Попісникува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Попостничать.

Попісця́ти, цю́, ци́ш, *гл.* Пососать. *Як попісце корову теля, то й дасться здоїти.* Волч. у.

По́пка, ки, *ж.* Зрачекъ. Вх. Уг. 261.

Попки, *мн.* Раст. Trifolium pratense L. ЗЮЗО. I. 139.

По́плавe, ви, *ж.* Болотистое пастбище. Вх. Зн. 53.

Поплаве́ць вця́, *м.* Поплавокъ. *На березі рибалка молоденький на поплавець глядить.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 118).

По́плазка, ки, *ж.* Родъ пресмыкающагося? *Гидкий як поплазка.* Ном. № 8494.

Поплазува́ти, зу́ю, еш, *гл.* 1) Поползти. *Безногі черви поплазували.* Мир. Пов. I. 128. 2) Медленно, съ трудомъ пойти, поплестись. *Поплазував він до церкви.*

Попла́кати, пла́чу, чеш, *гл.* Поплакать. *На чужині не ті люде,—тяжко з ними жити! ні з ким буде поплакати, ні поговорити.* Шевч. (1883), 213.

Поплака́тися, ка́юся, ешся, *гл.* *А за мною сиротою всі родичі плачуть. Плачся, плачся, мій родоньку, плачся, поплакайся, а од мене нещасної повік не цурайся.* Грин. III. 391.

Поплати́ти, чу́, тиш, *гл.* Выплатить (во множествѣ). *Усім уже поплатив, кому винен був.*

Поплéнтатися, таюся, ешся, *гл.* Потащиться. *Поплентався старий до шинку. Поплентавсь на двір казать коні запрягати.* Св. Л. 59.

Поплеска́ти, плещу́, щеш, *гл.* 1) Плескать нѣкоторое время. 2) Похлопать, поаплодировать. 3) Поболтать нѣкоторое время. 4) У кузнецовъ: поклепать нѣкоторое время.

Поплеска́тися, щу́ся, щешся, *гл.* 1) Побрызгаться, поплескаться (водой, въ водѣ). *Дитина в ваганах поплескалася та й заснула.* 2) Потащиться, отправиться. *Поплескалась би я за чумаками на Дін.* О. 1862. VI. 29.

Поплести́, ту́, те́ш, *гл.* Связать, выплесть, сплесть, заплесть (во множествѣ). *Поплету сітки на твої дітки. Вінки поплете.* Сим 203. *Мене дядина в дрібушки поплете.* Г. Барв. 64.

Поплисти́, ву́, ве́ш, *гл.* Поплыть. *Поплиемо на той бік озера.* Єв. Л. VIII. 22.

Поплига́ти, га́ю, еш, *гл.* Попрыгать, въ припрыжку пойти. *Я спутав кобилу, а вона й поплигала.*

Попли́нути, ну, неш, *гл.*=**Поплисти.** *Бистренькою річенькою на Дунай поплинеш* Лукаш. 124.

Поплисти́, пливу́, ве́ш, *гл.*=**Поплисти.** Котл. Ен. II 38.

Поплісок, ска, *м.* Родъ большой лужи, оставшейся послѣ половодья или большого дождя на мѣстѣ покрытомъ травой. *Там гарно полотна слати у поплісках.* Черниг. у.

Попліта́ти, та́ю, еш, *гл.* 1) Оплетать сверху. *Щоби коса довший час... добре заплетена трималася, поплітають косу поплітками.* Шух. I. 135. 2) Связывать горшки проволокою. Вх. Зн. 53.

По́плітка, ки, *ж.* 1) Верхняя прядь на веревкѣ. Могилев. у. 2) Красная гарусная нить, которой оплетають сверху косы. Kolb. I. 40. Шух. I. 135.

По́пліть, ті, *ж.* Верхняя часть плетня. Угор.

По́пліч, *нар.* Рядомъ, плечо съ плечемъ. *Будем... попліч його дванадцять парсон сажати.* АД. II. 121. *Попліч сиділа коло його стара бабуся.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Поплі́чник, ка, *м.* Помощникъ, подручный.

Поплоди́ти, джу́, диш, *гл.* Родить (во множествѣ).

Поплоди́тися, димося, дитеся, *гл.* Родиться, наплодиться, выплодиться. *А вони ж із чого поплодились? І вони ж із мужиків породились.* ЗОЮР. I 162.

Поплоско́нитися, нюся, нишся, *гл.* О коноплѣ: дорости до того времени, когда она дѣлится на **плоскінь и ма́тірку.** Волч. у.

Попло́хшати, шаю, еш, *гл.* Присми-

рѣть, сдѣлаться болѣе тихимъ. *Семен поплохшав.* Волч. у.

Поплу́тати, таю, еш, *гл.* Спутать, запутать.

Поплу́татися, таюся, ешся, *гл.* Спутаться' запутаться.

Поплюва́ти, плюю́, е́ш, *гл.* Поплевать.

Поплюга́вiти, вiемо, ете, *гл.*=**Спогавiти,** во во множествѣ.

Поплюндрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Разорить, разграбить (во множествѣ).

Поплю́скнути, ну, неш, *гл.* Сплющиться, стать плоскимъ, щуплымъ. *Калина зімою взяла та й поплюскла,—ягоди стали плискуваті, що й соку в їх не зосталось.* Рк. Левиц. *Посуха захватила жито, а зерно й поплюскло.* Черниг. у.

По́плюсок, ску, *м.*=**Поплісок.** *Тепер тут води багато, а перш були тільки поплюски води.* Кобеляк. у.

Попля́кати, каю, еш, *гл.* Пососать у матки молока. Мнж. 189. *Близнят, коли одна вівця не попляка́ обох, одно одбірається.* О. 1862. V. Кух. 32.

Поплями́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Запятнать, покрыть пятнами.

Поплями́тися, млю́ся, ми́шся, *гл.* Запятнаться, покрыться пятнами.

Попля́мкати, каю, еш, *гл.* Почавкать (губами).

Попоби́ти, б'ю́, е́ш, *гл.* Побить, поколотить. *Він знов посварився з людьми, і ті його попобили добре та й прогнали.* Рудч. Ск. II. 161. *Дурня попобив.* Чуб. II. 490

Попобрьо́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Долгое время побродить въ водѣ, въ тинѣ. *Попобрьохалася я в тій копанці, поки таки, дав Бог, вилізла. А то вже думала, що й смерть мені там буде.* Кiев. у.

Попове́штатися, таюся, ешся, *гл.* Много походить, много постранствовать. *І поповешталась же сердешна Катря, чужі пороги оббиваючи.* Морд. Оп. 13.

По́повзом, *нар.* Ползкомъ; скользя. *Плуг вискочив з борозни і потягся поповзом по землі.*

Поповзти́, зу́, зе́ш, *гл.* Поползти. *Он гадюка поповзла.*

Поповива́рювати, рюю, еш, *гл.* Повыварить много. **Поповива́рювати воді з ко́го.** Измучить кого придирками, издѣвательствомъ. *Ще трохи знущався ти з нас?... Ще мало поповиварював води, як жили в тебе?* Мир. Пов. I. 131.

Попо́вий, а, е=**Попів.**

Попо́вич, ча, *м.* Поповичъ, сынъ попа.

Попововту́ватися, жуся, вишся, *гл.* Повозиться много. *Багато треба коло того ледачого попововтузатися.* О. 1862. I. 65.

Поповчи́ти, вчу́, вчи́ш, *гл.* Учить достаточно много, долго. *У школу оддали і там чимало поповчили.* Шевч. II. 146.

Поповчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Учиться достаточно много, долго. *Поповчивсь і я чимало, та не дуже навчився.*

Попогари́кати, каю, еш, *гл.* Побранить, поворчать, дѣлая кому-либо внушенія. *Попогарикає було ще, поки зберуться.* Сим. 222.

Попоги́бiти, бію, еш, *гл.* Побѣдствовать. *Як попогибів з тиждень, то покине горілку пити.* НВолын. у.

Попоговори́ти, рю́, риш, *гл.* Поговорить много.

Попогребти́, бу́, бе́ш, *гл.* Погресть много. *Душі гірко стане, як попогребеш, женучи так швидко човна.*

Попогрю́кати, каю, еш, *гл.* То-же, что и грюкати, но продолжительное время. *Попогрюкала добре в двері, поки почули,—добре сплять люде.* Харьк. у.

Попогря́кати, каю, еш, *гл.* Погремѣть много. *Попогрякав* (грім). Мнж. 115.

Попodýбати, баю, еш, *гл.* Много походить. Зміев. у.

Поподу́ти, дму́, дме́ш, *гл.* Подуть много.

Попожури́тися, рю́ся, ришся, *гл.* Попечалиться много. *Що вона попожурилась.* Г. Барв. 58.

Попозiпати, паю, еш, *гл.* Достаточно покричать.

Попої́здити, джу, диш, *гл.* Поѣздить много. *Як попоїздили, так набрали собі усякого звіра.* Мнж. 31.

Попої́сти, ї́м, їси́, *гл.* Поѣсть. *Попороби до поту, то й попоїси в охоту.* Грин. II. 309. *Жінко! та чи нема чого попоїсти? Далебі аж шкура болить, так їсти хочеться* Котл. МЧ. 446.

Попойти́, йду́, йде́ш, *гл.* Идти долго. *Як попойшли ми день та другий, так на третій як повставали, то вже я не ступну на ноги.* Кiев. у.

Попо́к, пка́, *м.* 1) Ум. отъ **піп.** 2)=**Жидок 2.** 3)=**Попичка.** Вх. Пч. II. 13.

Попокла́нятися, няюся, ешся, *гл.* Покланяться много. *Так вона мені попокланялась, попопросила мене.* Грин. I. 32.

Попокуде́лити, лю, лиш, *гл.* Потаскать за волосы долго и сильно. *Так він*

же йою і попокуделив. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Пополама́ти, ма́ю, еш, *гл.* Ломать много. *Що я попотужила, що я попонудила, що я пополамала рук.* Г. Барв. 433.

Пополові́ти, ві́ю, еш, *гл.* Пожелтѣть. *А маруна посходила та пополовіла.* Гол. I. 290.

Пополоска́ти, щу́, щеш, *гл.* Пополоскать. *Ми* (гуси) *поплшвем да ноги пополощем.* Рудч. Ск. I. 10.

Пополотні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Поблѣднѣть Стор. МПр. 10. *Пополотніла Мотря.* Мвр. ХРВ. 174.

Пополо́хати, хаю, еш, *гл.* Испугать многихъ

Пополо́шити, шу́, шиш, *гл.*=**Пополохати.**

Пополо́шитися, шимося, шитеся, *гл.* Испугаться, встревожиться (о многихъ).

Пополу́днувати, дную, еш, *гл.* Пополдничать.

Пополюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Поохотиться.

Пополяка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Напугать сильно. *Уже і так пополякали, насилу баби одшептали.* Котл. Ен. II. 41.

Попомі́ряти, ряю, еш, *гл.* 1) Помѣрять много. 2) Много, долго идти какою либо дорогою. *Далекий шлях, панибрати... Попоміряв і я колись, щоб його не міряти!* Шевч. 78.

Попомота́ти, та́ю, еш, *гл.* Помотать много.

Попому́читися, му́чуся, чишся, *гл.* Помучиться. *Нехай трохи попомучиться.* Драг. 346.

Попомуштрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Поучить достаточно долго военнымъ пріемамъ. 2) Поучить вообще. *Ось я тебе попомуштрую, не так, як в бурсі.* Шевч. 501.

Попо́на, ни, *ж.* Попона. *Червоні попони, червоні сідла.* Грин. II. 315.

Попонеді́лкувати, кую, еш, *гл.* Попоститься. *Іди, небого, не журися, попонеділкуй, помолися.* Котл. Ен. I. 14.

Попоноси́ти ношу́, сиш, *гл.* Поносить много. *Попоносив по келійках води.* К. ПС. 116.

Попоноси́тися, ношу́ся, сишся, *гл.*—**з чим.** Поносить что долго. К. ЧР. 356.

Попоночі́ти, чі́е, *гл. безл.* Стемнѣть. *Уже попоночіло.* Константиногр. у.

Попонуди́ти, джу́, диш, *гл.* Томиться много, тосковать. См. **Нудити.** *Що я попотужила, що я світом попонудила.* Г. Барв. 433.

Попонуди́тися, джу́ся, дишся, *гл.*=**Попонудити.** *А побралися,—що було я попонужуся, поки не пішли діти.* Г. Барв. 42.

По́понько, ка, *м.* Ум. отъ **піп.**

Попо́ня, ні, *ж.*=Дерга. *Добре, неньку, у попоні ходити до річки, не змерзнеш так як у спідниці.* Волч. у.

Попоогризатися, за́юся, ешся, *гл.* Много огрызаться.

Попопам'ята́ти, та́ю, еш, *гл.* Попомнить. *Попопам'ятаєш московський місяць.* Ном. № 5632.

Попопа́нькатися, каюся, ешся, *гл.* Повозиться, поняньчиться много. Зміев. у.

Попопелі́ти, лі́емо, ете, *гл.* Превратиться въ пепелъ (во множествѣ).

Попопла́кати, пла́чу, чеш, *гл.* Много плакать, наплакаться. *Стара тії листи що-дня вичитує,—і попоплаче над ними, і попосміється.* МВ. (О. 1862. III. 35). *Що попоплакала мати наша покійна за батьком!* О. 1862. X. 33.

Попопра́ти, перу́, ре́ш, *гл.* 1) Постирать много. 2) Помочить сильно. *Дощ мене попоправ.* Харьк. у.

Попопроси́ти, шу́, сиш, *гл.* Напроситься, просить много. *Тик вона мені попокланялась, попопросила мене.* Грин. I. 32.

Попоп'ясти́ся, пну́ся, пне́шся, *гл.* Много силиться, взобраться, добраться. *Попоп'явшись добренько, свою можна доп'ястись.* О. 1862. I. 69.

Попо́рати, ра́ю, еш, *гл.* Убрать, привесть въ должный видъ, порядокъ. *Попорали коні.* НВолын. у.

Попо́ратися, раюся, ешся, *гл.* Похозяйничать. *А тут уже чутка: Текеля на Січі попорався.* Мир. ХРВ. 85.

Попорва́тися, рву́ся, рве́шся, *гл.* Порываться, рваться много. *Що вона попоплакала, що попорвалась так годів зо три або й з чотирі.* Г. Барв. 112.

Попори́пати, паю, еш, *гл.* Поскрипѣть. *Попорипай мені дверима.*

Попороби́ти, блю́, биш, *гл.* Поработать много, наработаться. *Попороби до поту, то й попоїси в охоту.* Грин. II. 309.

Попорожни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Опорожнить (во множествѣ). МУЕ. III. 118. *Кубочки попорожнимо.* Мил. 152.

Попорожні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться пустымъ. *Треба збірати швидче кавуни, а то попорожніють: дощу нема, а спека.* Волч. у.

Попоро́ситися, си́мося, си́теся, *гл.* Родить поросятъ (о многихъ). *Всі льохи сє попоросили.* Kolb. I. 135.

Попороскошува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Пожить, не стѣсняя себя, пожить въ роскоши *Я за первим чоловіком попороскошувала.* Лебед. у.

Попоро́ти, рю́, реш, *гл.* Распороть *Попорола сорочку, бо не по моєму пошита,— по своєму перешию.* Васильк. у.

Попоро́тися, рю́ся, решся, *гл* Распороться. *Черевики... попоряться.* Мнж. 55.

Попорохні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться трухлымъ, обратиться въ пыль.

Попорохня́віти, ві́ю, еш, *гл* =**Попорохніти.** *І дерєвня попорохнявіє, поки зберемося хату перекидати.*

Попороши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Посыпать пылью, порошкомъ.

Попо́рськати, каю, еш, *гл.* Побрызгать. К. ЧР. 66. *Набрала води сцілющої, попорськала.* ЗОЮР. II. 56.

Попортя́ний, а, е=**Портяний.** Гол. Од. 55.

Попосвари́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Нассориться, много поссориться. *Коло кожного воза треба попосваритись.* О. 1862. VI. 98.

Попоси́діти, джу, ди́ш, *гл.* Посидѣть долго. *І попосиділа ж вона під поштою не годину, дожидаючись.* Г. Барв. 498.

Попослужи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Послужить много *Попослужив... з п'ятнадцять літ.* Г. Барв. 407.

Попосмія́тися, ю́ся, є́шся, *гл.* Насмѣяться вдоволь, посмѣяться много. *Попосміялись же за те з Цьомаха довго* Сим. 215. *Тії листи що-дня вичитує,—і попоплаче над ними, і попосміється.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Попосмутува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Попечалиться много. *Попосмутував я на чужині.* Г. Барв. 407.

Попо́стити, щу, сти́ш, *гл.*=**Попісникувати.**

Попосто́яти, сто́ю, їш, *гл.* Простоять много, настояться. *Добре, що перва прийшла, а то б попостояла.* Г. Барв. 498.

Попотіпа́ти, па́ю, еш, *гл.* 1) Потрепать много (льна, конопли). 2) Поколотить, побить. *Хиба який чорт попотіпа на досвітках* Лебед. у.

Попоті́ти, ті́ємо, ете, *гл.* Вспотѣть (о многихъ). *Біжучи, попотіли.* АД. II. 37.

Попотужи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Погоревать много, нагореваться, наплакаться. *Як вигнала мене свекруха...—що я попожурилась, що я попотужила.* Г. Барв. 433.

Попоту́пкатися, каюся, ешся, *гл.* Потоптаться много, натоптаться,—**ко́ло ко́го.** Поухаживать за кѣмъ много, пока добьешся. *Попотупкаєшся коло нього на случай якої оказії та й кишеню потрясеш.* Св. Л. 281.

Попотягти́, гну́, гнеш, *гл.* Потащить много. *Хай, думає пан, і він попотягне повозку з хамутом та з дугою.* Грин. II. 213.

Попочва́нитися, нюся, нишся, *гл.* Поважничать, почваниться. *Що то вже він попочванився, то й Боже.* Лебед. у.

Попо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **піп.**

Попра́ва, ви, *ж.* 1) Починка, исправленіе. 2) Исправленіе (нравственное). *Горе нам, як не діждеться од нас ніякої поправи Той, що ненавидить усякий гріх.* Гречулевич, Проповѣди (1857), 78. Ум. **По́правка.**

Попра́вді, *нар.* Дѣйствительно, въ самомъ дѣлѣ. *Другий день поправді везут коровівну.* Драг. 285.

Попра́вити. См. **Поправляти.**

По́правка, ки, *ж.* Ум. отъ **поправа.**

Поправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **попра́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Поправлять, поправить, починить. 2) Направить лошадь. *Коли це дивлюсь: світиться; я й поправив на те світло. Приїздю.* Мнж. 130.

Поправува́тися, ву́юся, ешся, *гл.* Исправляться. *Попрямуйтеся ви, вільні доріженьки, поправуйтеся ви, лихі воріженьки.* Нп. (Балт. у.)

Поправе́н, на, *м.* Второй день послѣ праздника, отданіе праздника. Св. Л. 76. *Чого тобі... на оті прокляті досвітки, на празники та попразени ходить.* КС. 1882. VIII. 263.

Попра́зниця, ці, *ж.*=**Попразен.** Чуб. VII. 576.

Попра́зниче, чого, *с.* = **Попразен.** Kolb. I. 22.

Попра́ти, перу́, ре́ш, *гл.* Постирать. *Попрали баби панам сорочки.* Мнж. 129.

Попрацюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Потрудиться.

Попрацюва́тися, цю́юся, ешся, *гл.* Сильно потрудиться *Отому чоловікові, що хата згоріла, так горе: доведеться попрацюватися, бо все з себе самою, ніхто не поможе.* Харьк.

Попраща́ти, щаю, еш, *гл.*—**кого́.** Про-

ститься съ кѣмъ. См. **Попрощати.** *Навіки 'смо попращали свої любі гори.* ЕЗ. V. 242.

Попре́тно, *нар.* Опрятно, чисто. Галиц.

Попри, *пред.* 1) Возлѣ, подлѣ, около, мимо. Гн. II. 60. *Даруй, Боже, мірові, та й нам попри мир.* Каменец. у. *Іде попри вас як товарина: ні помагай-бі, а ні здоров не скаже, то то ж гріх!* Каменец. у. *Йду попри корчму, коли щось співає.* Каменец. у. *Ту пшеничку жала кречная панна, попри ту пшеницю угляний гостинець, їхав туди, їхав поповиченько.* Гол. IV. 107. 2) Вмѣстѣ съ, при. *Попри пса і кота люде до нині годуют сі.* Гн. I. 78.

Поприбавля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Прибавить (во множествѣ).

Поприбива́ти, ва́ю, єш, *гл.* Прибить (во множествѣ). *Поприбивав защіпки до дверей.* Харьк. у.

Поприбіга́ти, га́ємо, єте, *гл.* Прибѣжать (о многихъ). *Діти поприбігали, кричать: їсти!* Черниг. у.

Поприбіра́ти, ра́ю, єш, *гл.* Прибрать. *І в хаті, і в дворі поприбірала, аж глянути любо.* Харьк. у.

Поприблу́джуватися, джуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **приблуди́тися,** но о многихъ.

Поприбо́ркувати, кую, єш, *гл.* То-же, что и **прибо́ркати,** но многихъ.

Поприбрі́хувати, хую, єш, *гл.* Приврать (во множествѣ).

Поприва́рювати, рюю, єш, *гл.* То-же, что и **привари́ти,** но во множествѣ.

Попривертати, та́ю, єш, *гл.* То-же, что и **приверну́ти,** но во множествѣ.

Попривика́ти, ка́ємо, єте, *гл.* Привыкнуть (о многихъ).

Попривóдити, джу, диш, *гл.* То-же, что и **привести́,** но во множествѣ. *Сліпих попривод сюди.* Єв. Л. XIV. 21.

Попривóзити, жу, зиш, *гл.* Привезти (во множествѣ). *Це син із города все попривозив.* Харьк. у.

Поприволіка́ти, ка́ю, єш, *гл.* Притащить (во множествѣ).

Поприв'я́зувати, зую, єш, *гл.* Привязать (во множествѣ). *Коней... поприв'язують.* Драг. 147. *Всі троє були в мене поприв'язувані на оборі.* Драг. 64.

Поприга́дувати, дую, єш, *гл.* Вспомнить (во множествѣ).

Поприга́дуватися, дуємося, єтеся, *гл.* Вспомниться (во множествѣ). *Усе попригадувалося, що колись було.* Лубен. у.

Поприганя́ти, ня́ю, єш, *гл.* Пригнать (многихъ). *Ми поприганяємо (байволів).* Драг. 323.

Поприги́на́ти, на́ю, єш, *гл.* Пригнуть (во множествѣ). *Пригинай бо мені рогачі, а то не беруть менчих горщиків,* Харьк. у.

Поприги́на́тися, на́ємося, єтеся, *гл.* Пригнуться (во множествѣ). *Хлопці попригиналися за тином, щоб їх не побачили.* Кіев. у.

Попригла́джувати, джую, єш, *гл.* Пригладить (во множествѣ).

Попригні́чувати, чую, єш, *гл.* То-же, что и **пригніти́ти,** но во множествѣ.

Поприго́нити, ню, ниш, *гл.*=**Поприганяти.**

Поприго́ро́джувати, джую, єш, *гл.* Пригородить (во множествѣ).

Попригорта́ти, та́ю, єш, *гл.* То-же, что и **пригорну́ти,** но во множествѣ.

Попригорта́тися, та́ємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **пригорну́тися,** но о многихъ.

Попригріва́ти, ва́ю, єш, *гл.* Пригрѣть (во множествѣ).

Попригріва́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.* Пригрѣться, нагрѣться. *Уже попригрівалися окропи, ставай оджимати сорочки.*

Попридá́влювати, люю, єш, *гл.* Придавить (во множествѣ).

Попридá́влюватися, люємося, єтеся, *гл.* Придавиться (во множествѣ) *Які хороші були паляниці, а поки довезла—попридавлювалися.* Богод. у.

Попризвича́юватися, юємося, єтеся, *гл.* Привыкнуть (о многихъ). *Попризвичаювались до всячини з малку.* О. 1862. I. 77. *Жінки уже так попризвичаювалися.* Драг. 172.

Попризнава́тися, наємо́ся, єтеся, *гл.* Признаться (о многихъ). *Усі вже попризнавалися.* Васильк. у.

Поприїзди́ти, димо́, дите́, *гл.* Пріѣхать (о многихъ). *Наші діти вже всі поприїздили.* Богод. у. *Ми не довго гостили, не в порожні поприїздили.* Мет. 188.

Поприйма́ти, ма́ю, єш, *гл.* Принять (во множествѣ). *Хліб лежить,—от я зараз поприймаю.* Грин. II. 171. *Ой ти тихий Дунаю, моїх діток поприймай.* Нп.

Поприйма́тися, ма́ємося, єтеся, *гл.* Приняться (во множествѣ).

По́прик, ку, *м.* Перецъ. *І варена, і печена, і поприком напопрена.* Гол. IV. 530.

Поприкида́ти, да́ю, єш, *гл.* То-же, что и **прики́нути,** но во множествѣ.

Поприкипа́ти, па́ю, єш, *гл.* То-же, что

в прикипіти, но во множествѣ. *Ми так і поприкипали на місті.* МВ. I. 70.

Поприкладáти, **дáю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **приложи́ти**, но во множествѣ. *Поприкладали до чиряків печеної цибулі.* Харьк. *Поприкладав* (печатку) *усім на лобі.* Чуб. II. 605.

Поприкóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* Приковать (во множествѣ).

Поприкóлювати, **люю**, **еш**, *гл.* Пришпилить (во множествѣ).

Поприкорóччувати, **чую**, **еш**, *гл.* Укоротить (во множествѣ). *Я їм язики поприкороччую, щоб не брехали так.* Богод. у.

Поприкóчувати, **чую**, **еш**, *гл.* Прикатить (во множествѣ). *Діжки поприкочуємо сюди та тут і позамочуємо.* Харьк.

Поприкривáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Прикрыть (во множествѣ).

Поприкривáтися, **вáємося**, **етеся**, *гл.* Прикрыться (о многихъ).

Поприкру́чувати, **чую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **прикрути́ти**, но во множествѣ.

Поприкупáти, **пáю**, **еш**, *гл.* Прикупить (во множествѣ).

Поприлáгоджувати, **джую**, **еш**, *гл.* Приладить (во множествѣ).

Поприлáзити, **зимо**, **зите**, *гл.* Прилѣзть, приползти (о многихъ).

Поприлипáти, **пáємо**, **ете**, *гл.* Пристать, прилипнуть (во множествѣ). *Нехай вони до твого кривого носа поприлипають.* Стор. МПр. 132.

Поприлітáти, **тáємо**, **ете**, *гл.* Прилетѣть (во множествѣ). *Уже ластівочки поприлітали.* Харьк.

Поприлучáти, **чáю**, **еш**, *гл.* Присоединить (во множествѣ).

Поприлучáтися, **чáємося**, **етеся**, *гл.* Присоединиться (о многихъ).

Поприлягáти, **гáємо**, **ете**, *гл.* То-же, что и **прилягти́**, но во множествѣ. *Під їми коні поприпадали, золоті гриви поприлягали.* АД. I. 28.

Попримáзувати, **зую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **примáзати**, но во множествѣ. *Попримазувала вже в обох хатах.* Харьк.

Поприма́нювати, **нюю**, **еш**, *гл.* Приманить (во множествѣ). *З усього хутора собак сюди попримaнював.* Харьк.

Попримежóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **примежувáти**, но во множествѣ.

Попримерзáти, **зáємо**, **ете**, *гл.* То-же, что и **примéрзнути**, но во множествѣ.

Попримóщувати, **щую**, **еш**, *гл.* То-же, что и **примости́ти**, но во множествѣ.

Попримóщуватися, **щуємося**, **етеся** *гл.* То-же, что и **примости́тися**, но о многихъ. (Хати) *попримощувались на крутих боках долини.* Левиц. ПЙО. I. 474.

Попримурóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* Сдѣлать каменныя пристройки.

Примýшувати, **шую**, **еш**, *гл.* Принудить (многихъ).

Попринáджувати, **джую**, **еш**, *гл.* Приманить, привлечь (многихъ). *На що ти моїх голубів до себе попринаджував?* Богодух. у.

Попри́ндитися, **джуся**, **дишся**, *гл.* Разсердиться, раскапризничаться (о многихъ). *Дівчата поприндилися на хлопців та й не пішли у танець.*

Поприневóлювати, **люю**, **еш**, *гл.* Принудить (многихъ). *Хиба його дочки охотою заміж ішли? Поприневолював.*

Поприно́сити, **шу**, **сиш**, *гл.* Принести (во множествѣ). *Поприносили до його всіх недужих.* Єв. Мр. I. 32.

Поприóрювати, **рюю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **приорáти**, но во множествѣ.

Поприпадáти, **дáємо**, **ете**, *гл.* То-же, что и **припáсти**, но во множествѣ. *„Припадайте до землі!“ Поприпадали усі ниць.* ЗОЮР. I. 247. *Під їми коні поприпадали, золоті гриви поприлягали.* АД. I. 28.

Поприпáлювати, **люю**, **еш**, *гл.* Прижечь (во множествѣ).

Поприпинáти, **нáю**, **еш**, *гл.* Привязать на веревку (многихъ). *Назад руки пов'язали, до коней поприпинали.* Гол. I. 155.

Поприпізня́ти, **ня́ємо**, **ете**, *гл.*—**що**. Запоздать съ чѣмъ. *Поприпізняли сіяти.* Литин. у.

Поприпізня́тися, **ня́ємося**, **етеся**, *гл.* Запоздать (о многихъ).

Поприпікáти, **кáю**, **еш**, *гл.* Прижечь (во множествѣ).

Поприправля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **припрáвити**, но во множествѣ.

Поприпускáти, **кáю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **припусти́ти**, но во множествѣ.

Поприрахóвувати, **вую**, **еш**, *гл.* Присчитать (во множествѣ).

Поприрíвнювати, **нюю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **прирівня́ти**, но во множествѣ.

Поприробля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **прироби́ти**, но во множествѣ.

Поприростáти, **тáємо**, **ете**, *гл.* Прирости (во множествѣ). *„Де ваші мизинці-пальці і ліві уші?“ Потім показав їм, попритуляв всякому до руки, до ноги і уха*

до голови,—вони знов поприростали. Рудч. Ск. І. 109.

Поприручáти, чáю, еш, *гл.* Поручить (во множествѣ).

Поприсилáти, лáю, еш, *гл.* Прислать (во множествѣ). *Попросіть книжочок, що з оцім листом поприсилані.* О. 1862. VI. 59.

Поприси́лювати, люю, еш, *гл.* Привязать (во множествѣ).

Поприсипáти, пáю, еш, *гл.* Присыпать (во множествѣ).

Поприсипáтися, пáємося, єтеся, *гл.* Присыпаться (во множествѣ).

Поприси́рнювати, нюю, еш, *гл.* ? *Що поприсирнювано, а дощ накрапа,—поприбіра як слідує.* Сим. 198.

Поприсідáти, дáємо, єте, *гл.* Присѣсть (о многихъ).

Поприсі́ювати, сі́юю, еш, *гл.* То-же, что и присі́яти, но во множествѣ.

Поприскáкувати, куємо, єте, *гл.* Подскочить къ чему (о многихъ).

Поприскувати, кую, еш, *гл.* Пофыркивать. *Ой на броду, броду пив сивий кінь воду. Кінь на воду та поприскує, удилами та побрязкує.* Грин. III. 546.

Поприставáти, таємó, єтé, *гл.* То-же, что и пристáти, но во множествѣ. *Тепер до його пристав князь Корецький... поприставали людно й оружно Котлубай, Ілляшевські, Горностаї.* К. ЦН. 277. *Воли годуй добре, щоб не поприставали.* Маркев. 121.

Поприсягáти, гáємо, єте, *гл.* Присягнуть (о многихъ). *І поважати присуд наш козацький над королівський всі поприсягали.* К. ЦН. 179.

Попри́ти, рю́, ри́ш, *гл.*=**Перчити**. Вх. Уг. 261.

Попритóптувати, тую, еш, *гл.* Притоптать (во множествѣ). *Вийшов сіяч сіяти насіння своє; і як він сіяв, инше впало край шляху, і попритоптувано його.* Єв. Л. VIII. 5.

Поприту́жувати, жую, еш, *гл.* Придавить, притянуть жердями солому на крышѣ. *Треба добрими притужинами поприту́жувати солому, а то зсунеться з криші.* Волч. у.

Поприту́лювати, люю, еш, поприту́люватися, люємося, єтеся, *гл.*=**Попритуляти, ся.** (Хати) *позлазили вниз, поховались між купами каміння, попритулювались до провалин.* Левиц. ПЙО. І. 474.

Попритулáти, лáю, еш, *гл.* То-же, что и притули́ти, но во множествѣ. *Попритуляв...* (одрізані) *уха до голови,—вони знов поприростали.* Рудч. Ск. І. 109.

Попритулáтися, лáємося, єтеся, *гл.* То-же, что и притули́тися, но о многихъ.

Поприхóдити, димо, дите, *гл.* Прійти (о многихъ). *Всі поприходили до його.* Єв. Мр. III. 8. *У неділю поприходять з служби.* Драг. 143.

Попричинáти, нáю, еш, *гл.* Притворить (во множествѣ). *Двері всі попричиняла.* МВ. (О. 1862. III. 56).

Попричі́плювати, люю, еш, *гл.* Прицѣпить (во множествѣ).

Попришивáти, вáю, еш, *гл.* Пришить (во множествѣ).

Попри́щити, щить, *гл. безл.* Покрыть прыщами. *Чого це тебе так поприщило?* Черниг. *Йому поприщило пику.*

Попри́щитися, щуся, щишся, *гл.* Покрыться прыщами. *Щоб тобі поприщилось!*

Попрі́ти, пріємо ете, *гл.* Сопрѣть. *Попріли усі стоги*

Попрóбувати, бую, еш, *гл.* Испытать испробовать *Ходім же тепер ...попробувати сили,—хто дужчий.* Рудч. Ск. II. 16.

Попрóбуватися, буюся, єшся, *гл.* Испытать, попробовать. *Як дам, то на свій зріст все подвір'я зміряєш...—Попробуємся!—Та що тут пробуватись! Без сорома казка: он де двері, або тебе випхаю.* Св. Л. 317. *Ти бігаєш, як жоден молдаван не побіжить,—попробуйся.* Св. Л 137.

Попробу́ркувати, кую, еш, *гл.* Пробудить (многихъ). *Насилу дітей попробуркував.*

Попробу́ркуватися, куємося, єтеся, *гл.* Пробудиться (о многихъ). *Як тіки попробуркуються пани, тоді біда!*

Попровáдити, джу, диш, *гл.* Потащить, понести, повезти. *І попровадили тих братів на Сібір.* Грин. І. 97.

Попровáдитися, димося, дитеся, *гл.* Потащиться, отправиться, пойти. *І куди ото вони попровадилися прямо в грязюку,—наче обійти не можно.* Харьк.

Попрові́рчувати, чую, еш, *гл.* Просверлить (во множествѣ). *Попровірчував дірочки в дошці.* Харьк.

Попроганáти, нáю, еш, *гл.*=**Попрогóнити.** *Робітників, вражих синів, зовсім попроганяли.* Драг. 290.

Попроглéджувати, джую, еш, *гл.* Проглядѣть. *Здається, усі вікна попрогледжувала, його визираючи.* Г. Барв. 121.

Попрогóнити, ню, ниш, *гл.* Прогнать; отогнать (во множествѣ). *Попрогонь овечки, що родина здарувала.* Мет. 265.

Попрогризáти, зáю, еш, *гл.* Прогрызть (во множествѣ). *Тенета б всі попрогризала.* Гліб. 19.

Попрóдати, даю, еш, *гл.* Распродать, продать. *Попродав воли з возами.* Драг. 160. *Попродав усю худобу.*

Попродóвбувати, бую, еш, *гл.* Продолбить (во множествѣ). *У чумаків колеса товстії, то в колесах було попродовбує дірки да туди гроші положить.* ЗОЮР. I. 76.

Попрóз, *нар.*=**Поуз.** *Попроз мій городок стежкою до иншої йдеш.* Чуб.

Попроїдáти, дáю, еш, *гл.* Проѣсть (во множествѣ). *Батько довго збірав, а синки швидко попроїдали.* Харьк. у.

Попрокидáтися, дáємося, етеся, *гл.* То-же, что и **прокúнутися,** но о многихъ. *Попрокидалися діти, повставали, зараз— їсти.* Харьк. *Рнненько походили корови, раненько й попрокидалися.* Зміев. у.

Попрокýрвувати, вую, еш, *гл.* Растратить, ведя развратную жизнь. *Попрокурвували худобу сини, як умер пан старий.* Лебед. у.

Попрокýшувати, шую, еш, *гл.* Прокусить (во множествѣ). *Вовки задавили двоє овець, попрокушували горла.* КС. 1883. XII. 700.

Попромивáти, вáю, еш, *гл.* Промыть (во множествѣ).

Попромíнювати, нюю, еш, *гл.* Промѣнять (во множествѣ).

Попромітáти, тáю, еш, *гл.* Промести (во множествѣ). *Всі стежки попромітали.*

Попропадáти, дáю, еш, *гл.* Пропасть (о многихъ). *Коли б ще козаки з голоду не попропадали.* ЗОЮР. I. 290. *Скільки їх вже попропадало, от же ж все ще восьмеро є.* Драг. 217.

Попропивáти, вáю, еш, *гл.* Пропить (во множествѣ). *Усю худобу попропивав. Сорочок із тридцять було,—усе попропивала.* ЗОЮР. I. 9.

Попропивáтися, вáємося, етеся, *гл.* Пропиться (о многихъ). *Попропивались ми до голого тіла.* К. ЦН. 227.

Попроривáти, ваю, еш, *гл.* Разрѣдить, вырвавъ часть. *Ще треба попроривати буряки, бо ще таки густі.* Харьк.

Попрорíзувати, зую, еш, *гл.* Прорѣзать (во множествѣ). Стор. МПр. 95.

Попророστáти, тáю, еш, *гл.* Прорасти (во множествѣ) *Пшениця попророστала.*

Попрорýбувати, бую, еш, *гл.* Прорубить (во множествѣ). *Він у тій коморі вікна попрорубував.* Драг. 176. *Вже Сидір ополонки попрорубував.*

Попросúти, шý, сиш, *гл.* Попросить. *Просили батько й мати, просила й родина, нехай його ще попросить лихая година.* Мет. 84.

Попросúтися, шýся, сишся, *гл.* Попроситься.

Пóпросом, *нар.* Прося. *Назбірайте попросом грошей доволі та поставте над ним великого хреста.* Г. Барв. 459.

Попрóстати, таю, еш, *гл.* Направиться. *Покинув її і весільних, сам попростав до хати.* Г. Барв. 202.

Попростúтися, щýся, стúшся, *гл.* 1) Проститься. Мнж. 29, 47. *От попростивсь він і пішов собі.* Мнж. 138. *Прощавайте, сусідоньки, може з ким сваривсь, та хоч сварився, не сварився, аби попростився.* Чуб. 2) Испросить прощенія. *За що, каже, я її ударив? вернусь, попростюсь.* Мнж. 33.

Попростювáти, тю́ю, еш, *гл.* Походить, побродить. *Попростює по степу корова, хоч трохи напасеться, а прийде—підкинь сіна.* Лебед. у.

Попростягáти, гáю, еш, *гл.* Протянуть (во множествѣ). *Кучеряві в'язи... попростягали зелені лапи над річкою.* К. (ЗОЮР. II. 205).

Попростягáтися, гáємося, етеся, *гл.* Протянуться (о многихъ). *Козаки посідали, жовніри попростягались біля їх на траві.* Стор. МПр. 105.

Попрóтив, *нар.*=**Проти.** *Ще, каже, попротив себе не вишукав.* Федьк.

Попротóптувати, тую, еш, *гл.* То-же, что и **протоптáти,** но во множествѣ. *Чоботи шкапові попротоптувані, і пучки видно.* К. ЧР. 262.

Попротóптуватися, туємося, етеся, *гл.* То-же, что и **протоптáтися,** но во множествѣ.

Попрохáти, хáю, еш, *гл.*=**Попросити.**

Попрохáтися, хáюся, єшся, *гл.*=**Попроситися.** *А ти б попрохалася, може б і пустили.*

Попроцúндрювати, рюю, еш, *гл.* Промотать, растратить (во множествѣ). *Люде... гроші попроциндрювали.* К. ЦН. 227.

Попрочищáти, щáю, еш, *гл.* Прочистить (во множествѣ). *Доріженьки попрочищала.* Мил. 183.

Попрошпéчуватися, чуємося, етеся, *гл.* Проштрафиться (о многихъ). О. 1862.

V. 109. *Попрошпечувались, дак їх і попрогонили.* Г. Барв. 44.

Попрощáти, щáю, еш, *гл.* - **когó.** Проститься съ кѣмъ.

Попрощáтися, щáюся, ешся, *гл.* Попрощаться. *Ти б коня добув, до мене прибув, попрощався зо мною.* Мет. 66. *Поцілувались, попрощались.* ЗОЮР. I. 73

Попрýг, га, *м.* Шрамъ, царапина. *Коняка дзизнула по морді, попруг зробила на носі—і досі знать.* Верхнеднѣпр. у.

Попрýга, ги, *ж.* 1) Подпруга. Шух. I. 252. Вх. Зн. 61. Вас. 160. *Та купимо сідельце з попругою.* Грин. III. 320. *Та підтягай, джуро, та підтягай, малий, тугенько попруги.* АД. II. 44. 2) Поясъ кожаний,—см. **Рем'iнник.** Чуб. VII. 418. 3) Часть толчеи. См. **Ступа ножіна.** Шух. I. 161, 162. 4) Часть рыболовнаго сака. См. **Сак.** Шух. 5) Полоса,—напр. поперечная полоса на боку **перістого** вола. Рудч. Чп. 255. *Між небом і водою став чорного попругою ліс.* Левиц. ПЙЮ. I. 500. *Сонце... довгою й широкою попругою лягло через усю хату.* Мир. ХРВ. 182. Ум. **Попрýжка, попрýженька, попрýжечка** *Ой підтягай, та малий хлопку, попруженьки стугі.* АД. II. 71. *Попрямуйтеся ви, вильні доріженьки, поправуйтеся ви, лихі воріженьки.* Нп. (Балт. у.).

Попрýжка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **попруга.** 2) То-же, что и **окрáйка,** узкій шерстяной поясъ у женщинъ. Шух. I. 132, 123. Kolb. I. 46.

Попрутикувáти, кýю, еш, *гл.* Сдѣлать **прýтик.** *Оце вже тобі сорочку попрутикувала і позубцювала в поділках.* Кіев. у.

Попручáтися, чáюся, ешся, *гл.* Побарахтаться. *Попручався, поки й вирвався.*

Попряди, дів, *мн.*=**Попрядки.** *Прийде до її кума на попряди.* О. 1862. I. 73.

Пóпрядки, док, *мн.*=**Попряхи.** *В одну хату нас, дівчат, напириться, було, як раків у ятір, на попрядки.* Г. Барв. 102.

Попрямувáти, мýю, еш, *гл.* Пойти напрямикъ, направиться. *Гапка потягла в хату, а Іван попрямував до клуні.*

Попрямувáтися, мýюся, ешся, *гл.* Выпрямиться.

Попрянник, ка, *м.* Медовый пряникъ. Борз. у.

Попрясти, дý, дéш, *гл.* Спрясть. *Ha тобі круг прядіва: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мички помикала і щоб попряла.* Рудч. Ск. II. 44.

Попрястися, дýся, дéшся, *гл.* 1) Попрясть нѣкоторое время. 2) Спрясться. *Прокидається, а ті мички попрялись, посукались.* Рудч. Ск. II. 44.

Попрятати, таю, еш, *гл.* Прибрать. Мнж. 57.

Попрятниця, ці, *ж.* Хорошая хозяйка, прибиральщица. *До хати попрятницю, до поля обітницю, до комори ключницю.* Гол. IV. 332. *А сестриця-попрятниця.* Мнж. 57.

Попрятно, *нар.* Чисто, опрятно. Вх. Зн. 53.

Попрятувати, тую, еш, *гл.* Прибирать. *Взялись попрятувати.* Св. Л. 280.

Пóпряхи, рях, *ж. мн.* Дневныя собранія дѣвушекъ въ **досвітчáній** хатѣ, безъ участія парней, для пряденія и другихъ работъ; бываютъ послѣ 1 октября. Мил. 61. *Приходь до мене на попряхи.* КС. 1883. XII. 698. *Після Миколи не виходила ні на досвітки, ні до кого на попряхи.* Мир. Пов. I. 137.

Попсувáння, ня, *с.* Порча.

Попсувáти, псýю, єш, *гл.* Испортить. *Там добре, де нас нема, а куди ми поткнемось, так і попсуємо.* Ном. № 2052. *Запаски мої найкращі попсували.*

Попсувáтися, псýюся, єшся, *гл.* Испортиться.

Попувáння, ня, *с.* Священствованіе, бытіе попомъ. *Сів на попування в Солодьках.* Св. Л. 290.

Попувáти, пýю, еш, *гл.* Священствовать, быть попомъ. *При тій церковці попує.* К. МБ. X. 2.

Попýдити, джу, диш, *гл.* Погнать. *А кум їх так попудив, що тільки куряву підняли..*

Попужнýти, жнý, нéш, *гл.* Пугнуть. *Як уже пужнули драпіжників, вона поруч з батьком на диво билась з ворогами.* Стор. МПр. 28.

Попýкати, каю, еш, *гл.* 1) Постучать. 2) Лопнуть (во множествѣ). *Попукають шибки у зімі.* Каменец. у.

Попýкатися, каємося, єтеся, *гл.* Лопнуть (во множествѣ). *Варити, покіль ячмінь попукається.*

Попукáч, чá, *м.* Удодъ (птица). Угор.

Пóпуск, ку, *м.* Послабленіе, попущеніе—**попускáти.** Дозволять, потворствовать. *По що ж ти їм сей попуск попускаєш?* К. XII. 79.

Попускáти, кáю, еш, сов. в. **попустúти, щý, стиш,** *гл.* 1) Распускать, распустить. *Стьонжки до кірок попустить.* Г. Барв. 65. *Трохи не попустив і сліз.*

Котл. Ен. II. 23. 2) Опускать, опустить. *Попустив свої орлові крила від смутку.* О. 1861. VI. Кул. 29. *Побіг із села вовкулакою, попустивши хвоста.* Г. Барв. 451. **Ніс під себе попустити.** Смѣшаться, устыдиться. Мнж. 171. 3) Запускать, запустить. *А він угору як попустить гилку* (=м'яч). Радом. у. 4) Ослаблять, ослабить. *Попусти віръовку.* 5) Допускать, допустить; отдать во власть, въ жертву кому. *Не попущу тебе, мила, иншому достатись.* Мет. 70. *Спасибі, каже, Богу, що не попущено душі християнської лютому звіру.* Рудч. Ск. 1. 4. 6) Упускать, упустить, уступать, уступить. *Чужого не бери, а свого не попусти.* Чуб. I. 239. **Я йому сього не попущу.** Я ему этого не уступлю, не прощу.—**місця, поля.** Уступать, уступить мѣсто, дать мѣсто. *Тоді ляхи, дуки-срібляники добре дбали, дальше ік порогу посували, козаку-нетязі більше місця на покуті попускали.* ЗОЮР. I. 205. *Більше йому поля гуляти попускали.* Макс. (1849), 86. 7)—**себе.** Допускать, допустить себя до чего безнравственнаго. плохого, распускать, распустить себя. *Як же то мені самій тяжко на його дивитись, що він себе так попустив.* Г. Барв. 285. *І не попустило ж себе як небудь: нігде слова про його негожого не чути.* Г. Барв. 14. 8)—**попуск, попуст.** См. **Попуск.** б) **Попускати.** 1) Пустить (многихъ). *Коні у чисте поле попускав.* Мнж. 41. *Коней пустопаш попускали.* АД. I. 118. 2) Уронить (во множествѣ). *Що було в руках,—усе попускала. Летіла сорока з висока, попускала пір'я додолу.* Мет. 301.

Попускатися, каюся, ешся, сов. в. **попуститися, щуся, стишся,** гл. Допускать, допустить себя до чего. *Як свиня вкусить, або жінка попоб'є, то на страшний суд не встанеш, щоб ти не попускався.* Г. Барв. 322.

Попуст, ту, м. 1)=**Попуск.** *Господь бо всякий попуст попускав.* К. ПС. 46. 2) Облегченіе. *Ані смерти, ані попусту.* Ном. № 8220. 3) Одинъ изъ концевъ веревки въ рыболовныхъ снарядахъ **перемет** и **кормак.** Вас. 188, 189.

Попустити, ся. См. **Попускати, ся.**

Попустошити, шу, шиш, гл. Опустошить. *Вернулись, попустошивши ввесь край, руїною зробивши тихий рай.* К. ПС. 13.

Попустувати, тую, еш, гл. Пошалить. *Ну, попустували трохи—і годі!*

Попутати, таю, еш, гл. Спутать (лошадей). *Попутали коників у долині.* АД. I. 269.

Попутник, ка, м. Раст. Plantago major L. ЗЮЗО. I. 131.

Попухнути, немо, нете, гл. Опухнуть. *Попухли ноги. Він зовсім хворий, в його волосся попухло,*—насмѣшка надъ здоровымъ, жалующимся на болѣзнь.

Попхатися, хаюся, ешся, гл. Поплестись, потащиться; полѣзть. *Еней по берегу попхався.* Котл. Ен. I. 15. *Отара ж попаски попхалась навманя.* Греб. 381. *Попхався в прийми, то лиха прийме.* Ком. Пр. 661.

Попхенькати, каю, еш, гл.=**Попхикати.** *Нехай троха попхенькав,—буде лучче спати.* ЕЗ. V. 123.

Попхикати, каю, еш, гл. О ребенкѣ: тихо поплакать, всхлипывая, хныча. *Попхикало маленьке трохи та й замовкло.* Харьк.

Попхнути, ну, неш, гл. Толкнуть. *Жінка його попхнула. Терпи! за долею, куди попхне, хились, як хилиться од вітру гілка.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 112).

Поп'ястися, пнуся, пнешся, гл. Повиться, полѣзть. *Гарбуз на тин поп'явся.* Славяносерб. у *Черв'як... поп'явся.* Мир. ХРВ. 48. *Шлях... гадюкою поп'явся вгору.* Мир. Пов. II. 49. *На мов стесаній борідці де-где поп'ялось тонко, як павутиння, волоссячко.* Мир. ХРВ. 4.

Пора, ри, ж. 1) Время, пора. *Як прийшла до його тая пора, що вже йому треба бігти, то він так стогне.* Грин. II. 137. *У робочу пору.* Стор. МПр. 67. 2) Возрастъ. **Дівчина на порі, у порі.** Дѣвушка-невѣста. *Росла, росла дівчинонька та й у порі стала.* Зміев. у. 3) **На таких порах бути.** Быть беременной. *Хиба ти вже забув, що покинув мене на таких порах?* Чуб. II. 19. 4) **Без пори.** Преждевременно. *Пив дуже горілку, та так без пори і вмер.* Канев. у. 5) Употр. какъ нарѣчіе: пора. *Та годі сидіти, да пора летіти* Мет. 257.

Порада, ди, ж. Совѣтъ; помощь. *Піду та сяду в зеленому саду, чи не прийде щаслива доля та до мене на пораду.* Мет. 366. *Час приходить умірати, нікому поради дати.* Макс. (1849). 78. Ум. **Порадонька, порадочка.** *Я до вас на порадоньку йду.* Мил. 184.

Порадити, ся. См. **Поражати, ся.**

Порадіти, дію, еш, гл. Порадоваться. *Вийде мила,—порадів.* АД. I. 270.

Порáдливий, а, е. Дающій совѣтъ. *Ой ти мати та порадлива, на що ж ти мене порадила, порадила та й не оженила.* Нп.

Порáдний, а, е. Имѣющій совѣтъ, помощь. *Старими людьми село порадне.* АД. I. 49.

Порáдник, ка, *м.* Совѣтникъ. К. ЧР. 131. *Мій батеньку, мій старесенький, мій порадниқу дорогесенький.* Мил. 180. *Не порадник він, а щирий зрадник.* Ум. **Порáдничок**. *Мій таточку, мій порадничку.* Мил. 184.

Порáдниця, ці, *ж.* Совѣтница. *Ой мати, мати—порадниця в хаті.* Мет. 260. *Сестриці ви, порадниці, порадьте ж ви мене.* Мет. 186. Ум. **Порáдничка**. *Моя матінко, моя й порадничко.* Мил 197.

Порáдничок, чка, *м.* Ум. отъ **порадник**.

Порáдонька, **порáдочка**, ки, *ж.* Ум. отъ **порада**.

Порáдувати, дую, еш, *гл.* Порадовать. *Чого се так збентеживсь, нічим мабуть порадувать?* Стор.

Порáдуватися, дуюся, ешся, *гл.* Порадоваться. *Німці не порадуються нашому безголов'ю.* Стор.

Поражáти, жáю, еш, сов. в. **порáдити**, джу, диш, *гл.* Совѣтовать, посовѣтовать; помочь. *Моя матінко, моя порадонько! та хто ж мене поражатиме, як ви поражали?* Мил. 204. *Єсть у мене отець-мати, та не хочуть поражати.* Грин. III. 199. *Ой порадь мене, мати, як мені на світі жити, як нелюбому годити.* Мет. 279. *І порадив мене щиро, куди прямувати.* К. Досв 86. *А чи ж не можна тому шо порадити, щоб він* (упирь) *не ходив?* Грин. II. 100.

Поражáтися, жáюся, ешся, сов. в. **порáдитися**, джуся, дишся, *гл.* Совѣтоваться, посовѣтоваться. *Аж тільки радяться, поражаються три дуки сребряники на кабак іти.* Мет. 378. *З матінкою поражалася: порадь мене, моя мати, скільки мені дружечок брати.* Мил. 132. *Кого ж ми будем поражаться, кого ж ми будем питаться?* Мил. 189. *Дак ото ми з бабою й порадились.* ЗОЮР. I. 65.

Порáза, зи, *ж.* Рана. *Вона його задушила видно, бо не було на йому ніякої поразн.* МВ. II. 189.

Порáзити, жу, зиш, *гл.* 1) Поранить. *Поражені руки, робити нічого не можна.* Черк. у. 2) Укусить. *Софія (=гадюка) поразила худобу.* Вх. Зн. 53.

Порáзка, ки, *ж.* Пораженіе.

Пóрай, раю, *м.*=**Порада**, **рада**. *Там крутенько, тут хутенько, дав Бог всьому порай: ад розорив, чорта стребив, смерть із лиха хвора.* КС. 1882. IV. 171.

Порáлити, лю, лиш, *гл* Вспахать **рáлом**. Чуб. VII. 400.

Поранéньку, *нар.* Ранехонько. *Ой у неділю рано-пораненьку, ой то ранніми зорями.* ЗОЮР. I. 24.

Поранúна, ни, *ж.* Уборка, праборка; стряпня. НВолын. у.

Порáнити, ню, ниш, *гл.* Ранить, изранить. Єв. Л. XX. 12. *Ти мене поранила дуже.* Рудч. Ск. I. 53. *Положив на місті чоловіка зо три, а деяких поранив.* Драг. 418.

Порáнитися, нюся, нишся, *гл.* Слишкомъ рано сдѣлать, поспѣшить. *Поранився прийти.*

Пóранка, ки, *ж.*=**Поранина**.

Порáнку, *нар.*=**Уранці**. *Завтра поранку викопаєм ямку.* Грин. III. 670.

Порáнник, ку, *м.* Раст. Plantago lanceolata L. О. 1861. I. 206.

Пóрання, ня, *с.*=**Поранина**. *Скрізь порання: печуть, варять, вимітають, миють.* Шевч. 151.

Пóрано, *нар.* Рановато. *Квітки робленої було ще надівати не дає: порано ще каже, небого, ще вигуляйся, підіймись на кірх,—тоді й квітки.* Г. Барв. 65. *Порано встала.* Г. Барв. 73.

Пóрати, раю, еш, *гл.* 1) Обрабатывать (землю), убрать (хлѣбъ). *Порати город.* Кролев. у. *Порали ярину.* Г. Барв. 147. 2) Ухаживать (за скотомъ). *Пішов порати скотину.*

Пóратися, раюся, ешся. *гл.* 1) Заниматься по хозяйству, стряпать; возиться. *Приходить ото Охрім до Грицька у двір, а той саме у дворі порається.* Грин. II. 209. *Деякі* (молодиці) *порались біля печі і кабиць, а другі шили козакам сорочки.* Стор. МПр. 126. *Василь порається з деревом.* НВолын. у. 2) Одѣваться. Шух. I. 135.

Поратувáння, ня, *с.* Спасеніе, помощь.

Поратíвник, ка, *м.* Спаситель; дающій помощь. ЕЗ. V. 60. *Угоднику божий, поратівнику божий, поратуй мене!* Шух. I. 38. Ум. **Поратíвничок**. ЕЗ. V. 109.

Поратувáти, тýю, еш, *гл.* Спасти, помочь. *Поратівнику божий, поратуй мене!* Шух. I. 38.

Поратýнок, нку, *м.* Спасеніе, помощь. *Пише цісар до москалі: „Йди на поратунок!“.* ЕЗ. V. 25. *Аби вам Пречиста Діва стала до помочі, до поратунку у потребах ваших.* ЕЗ. V. 107.

Порахýбитися, блюся, бишся, *гл.* Посчитаться. Полт.

Порахувáти, хýю, єш, *гл.* 1) Посчитать. 2) Размыслить, обдумать. *Наші порахували, - порахували та й випустили їх.* ЗОЮР. I. 244. *Там уже порахуємо, що треба робити.* Чуб. II. 21. *Скажи ж їй, щоб ішла вона до мене на пораду, про весілля порахувати.* Чуб. II. 614.

Порахувáтися, хýюся, єшся, *гл.* Посчитаться.

Порахýнок, нку, *м.* Разсчетъ. Вх. Лем. 454.

Порáчити, чу, чиш, *гл.* Въ пѣснѣ: ущипнуть (о ракѣ). *Трохи мене рак не порачив.* МУЕ. I. 157.

Порачкувáти, кýю, єш, *гл.* Полѣзть на четверенькахъ. *Присів у борозну й тихо, як той злодій, порачкував.* Мир. ХРВ. 60.

Порáяти, рáю, єш, *гл.* Посовѣтовать.

Порвáти, рвý, рвéш, *гл.* 1) Порвать, перервать; изорвать. *Іще шуби не зносила, коралів не порвала.* Мет. 58. *Порве нове вино бурдюки.* Єв. Л. 37. 2) Покусать, укусить. *Щоб свині не порвали вас.* Єв. Мт. VII. 6. *Підеш по селу, так собаки порвуть.* Мил. 205. 3)—**ноги**=**Натрудити 1?** *А я молодая всю нічку не спала, всю нічку не спала, ніженьки порвала, таки свою неньку на лавці застала.* Грин. III. 395. 4) См. **Поривати**.

Порвáтися, рвýся, рвéшся, *гл.* 1) Разорваться, изорваться, перерваться. 2) Прерваться. *Порвались разом усі розмови.* К. ХП. 25. *Розмова на тому і порвалася.* Мир. Пов. II. 82. 3) См. **Пориватися**.

Порéбрина, ни, *ж.* Реберная часть. Чуб. VII. 443. Марков. 158.

Пореготáти, чý, чеш, *гл.* Похохотать.

Пореготáтися, чýся, чешся, *гл.*=**Пореготати**. *Пореготався* (з баби) *і поїхав собі.* Грин. II. 231.

Пóрекло, ла, *с.* Прозвище, прозваніе. Шух. I. 29.

Порéмствувати, вую, єш, *гл.* Пороптать, быть въ претензіи. *Найпаче просю, не поремствуйте на мене, що є приказки два рази надруковані.* Ном. Од. Вид. VI.

Порéмствуватися, вуюся, єшся, *гл.*= **Поремствувати**. *На неї ніхто було не поремствується.* Сим. 200.

Поренчáта, чáт, *с.* Перила. Лохв. у. Левиц. Пов. 328.

Порéпатися, паюся, єшся, *гл.* Потрескаться.

Поржáвіти, вію, єш, *гл.* Заржавѣть. *Таке ж бридке (болото), таке мерзене, поржавіло, від жабуру зелене.* Греб. 369.

Пóрзний, а, е. Скоромный. Гн. I. 186. Ез. V. 209.

Пóрзнитися, нюся, нишся, *гл.* Скоромиться. МУЕ. III. 47.

Поривáти, вáю, єш, *гл.* сов. н. **порвáти**, рвý, рвéш, 1) Схватывать, схватить. *Як порве мене за руку!* НВолын. у. *Я порвав його за груди.* НВолын. у. 2) Влечь, увлекать, увлечь. *Плинут рибки, плинут, близше припливають, мого синка жучка далій поривають.* Гол. III. 500. *Туди мою порива рано й вечір душу.* Мет. 6. 3) **Поривáти óчі.** а) Стремиться заглянуть. *Раз-по-раз у сій розмові поривав наш кобзарь очі за ту межу, що відмежовує імперію од народів свобóдних.* К. ХП. 21. б) Смотрѣть съ завистью. *На чужий коровай очей не поривай.* Мнж. 166. 4) **Поривáти рýку.** Простирать руку, стараться схватить. *А на мою долю нехай не порива руки.* Г. Барв. 542.

Поривáтися, вáюся, єшся, сов. н. **порвáтися**, рвýся, рвéшся, *гл.* Порываться, рваться; бросаться, броситься. *Скільки раз я поривався до вас.* Г. Барв. 280. *Ще гірш мене зневажає, и ділі й бити вже порвалась.* МВ. I. 29. *Ой порвався козак Нечай до тугого лука.* АД. II. 79. *„Змилуйсь, свате, я в цій зроду лазні не купався!“ Скорчивсь, зморщивсь,—шубовсть в воду та й назад порвався.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 106).

Порúзькати, каю, єш, *гл.* Неглубоко вскопать, изрыть. *От і не гарюкай до них, коли так поризькали, що хоч зараз заходься та й другий раз копай після них.* Брацл. у.

Порúкожа, жі, *ж.* Болѣзнь, когда на ногахъ трескается кожа.

Поримарювáти, рюю, єш, *гл.* Позаниматься шорничествомъ.

Поринáти, нáю, єш, *гл.* Нырять. Мнж. 141. *На ставі пишно лебідь плив, а гуси сірії край його поринали.* Греб. 362. *Любо місяцю з зорями в воду поринати.* К. Досв. 90.

Порúнути, ну, неш, *гл.* Хлынуть. *Спершу я сміявсь, а потім поринули сльози.* К. Досв. 86.

Поринýти, нý, нéш, *гл.*=**Пірнути**.

Та й замовкла русалочка, в Дніпро пори-нула. Шевч. 359.

Пори́пати, паю, еш, *гл.* Поскрипѣть.

Пори́патися, паюся, ешся, *гл.* Походить то входя, то выходя и скрипя дверью.

Порипі́ти, плю, пи́ш, *гл.* Поскрипѣть.

Пори́скати, каю, еш, *гл.*=**Поривькати**. *Порискала як свиня, та й плати їй.* НВолын. у. *Треба порискати там ще, чи нема картоплі.* НВолын. у.

Порисува́ти, су́ю, еш, *гл.* 1) Начертить (во множествѣ).

Порисува́тися, су́юся, ешся, *гл.* Покрыться трещинами. *Дошка порисувалася.* Лубен. у. (Леонтовичъ).

Пори́ти, ри́ю, еш, *гл.* Изрыть. *Увесь город мені ваші свині порили.* Богод. у.

Пори́тися, ри́юся, ешся, *гл.* Порыться.

Порихтува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Снарядить, приготовить. *Ти порихтуй воза, а я піду за волами.* Черк. у. *Велів цирмати порихтувати, на Вирвин город стріли пускати.* Мет. 335.

Пори́ш, шу́, *м.* Раст. Verbena officinalis. Вх. Пч. II. 37.

По́річ, робу, *м.* Утокъ. Желех. Гол. Од. 37, 40.

Порі́бля, лі, *ж.*=**Поребрина**. Хотин. у.

Порі́бре, ря, *с.*=**Порібля**. МУЕ. I. 106.

Порі́брина, ни, *ж.*=**Поребрина**. Козел. у. Черк. у.

Порі́б'я, б'я, *с.*=**Поребрина**. Черк. у.

Порівня́ти, ня́ю, еш, *гл.* 1) Сравнять. *Порівняй, Боже, і гори, і долини.* Мет. 315. 2) Уравнять. К. ЧР. 354. *Всіх нас сира земля порівняє* Мир. Пов. II. 42. 3) Сравнить.

Порівня́тися, ня́юся, ешся́, *гл.* Поравняться. *А він, порівнявшись із нами, та й каже: „Здорові!"*. ЗОЮР. I. 253.

По́рівці, *нар.* Врозь, поодиночкѣ. *Ягоди на калині, на бузині кетягами, а на терновї порівці.* НВолын. у.

Порі́г, ро́гу, *м.* 1) Порогъ. *Стоїть дівка на порозі да з козака сміється.* Мет. 89. **У поро́гах стоя́ти.** Стоять у порога. КС. 1883. II. 383. Мнж. 66. *П'ють у кума мед-вино, а ми в порогах стоїмо.* Грин. II. 302. 2) Порогъ на рѣкѣ *Як та воля, що минулась, Дніпр широкий—море, степ і степ, — ревуть пороги і могили - гори.* Шевч. 4. 3) Нижняя часть живота (у родильницы?) *Дитина стала у порогах та й стоїть* (у породіллі). Волч. у. Ум. **Порі́женько.** Грин. III. 525. **Порі́жок, порі́жечок.**

Порі́ддя, ди, *с.* Родъ, порода, поколѣніе. *Чу у їх поріддя таке, що вони всі однаково нездужають.* Лебед. у.

Порі́дішати, шаю, еш, *гл.*=**Порідшати**.

Порідни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Породнить, сдѣлать роднымъ. *Порідлила нас недоля.*

Порідни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Породниться. *Не судив Господь нам порідниться.* МВ. II. 140.

Порі́дня, ні, *ж.*=**Поріддя**. *З нашої порідні не було такого.* Черк. у.

Порі́дшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться рѣже, порѣдѣть. *Порідшав, дуже порідшав ліс.* Богод. у.

По́ріж, жі, *ж.* Крупноячейная сѣть изъ толстыхъ нитокъ, покрывающая густую рыболовную сѣть. Харьк. г. Вас. 188.

Порі́женько, ка, *м.* Ум. отъ **поріг**.

Порі́жок, жка, *м.* 1) Ум. отъ **поріг**. 2) Перекладина, поперечная перегородка въ лодкѣ. Черк. у.

Порі́зати, жу, жеш, *гл.* 1) Порѣзать, обрѣзать. 2) Перерѣзать (многихъ). *Найшли пуд мостом дітей порізаних.* Чуб. II. 475.

Порі́затися, жуся, жешся, *гл.* Обрѣзаться.

Порі́зник, ка, *м.* Раст.=**Поранник**. О. 1861. I. 206.

Порізникува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть мясникомъ нѣкоторое время.

Порізни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Раздѣлить, разрознить. *Ото ж порізнили мене з братом, то ми й живемо собі кожен особне.* Новомоск. у. *Неситі ксьондзи, магнати, нас порізнили, розвели.* Шевч. (1883). 458. *Неволя порізнила дітей одних батьків.* Мир. ХРВ. 356.

Порізни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Раздѣлиться; разойтись. ЗОЮР. I. 259. *Вони порізнились собі й стало три двори, а перш був один великий.* Новомоск. у. *Ми з чоловіком чотирнадцять год жили, а тепер прийшлося,—порізнилися.* Луб. у.

По́різно, *нар.* Отдѣльно. врозь. НВолын. у. *Планети не гуртом бігають, а вростич, жадна собі порізно.* Ком. I. 25.

Порі́ка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Укорять, обвинять въ чемъ. *Мій писарь вірний мені чоловік, я не дозволю на його порікати.* Кост. Ч. 99.

Порі́кувати, кую, еш, *гл.* Роптать. МВ. II. 84.

Порі́ст, росту, *м.* Ростокъ.

Порічанин, на, *м.* Приречный житель. Сумск. у.

Порічки, чок, *ж. мн.* Красная смородина, Rhus rubrum L.

Порічківка, ки, *ж.* Наливка, настойка на красной смородинѣ.

Порі́чковий, а, е. Принадлежащій красной смородинѣ, свойственный, относящійся къ ней.

Порі́ччя, чя, *с.* Приречная мѣстность. Сумск. у.

Порканиці. См. **Портяниці.**

Порклиця, ці, *ж.* = **Порплиця** 1. Шух. І. 146.

Порну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) = **Пірнути.** *Я на дно порну і сіти порву.* Лукаш. 95. 2) Нырнуть, кольнуть. *Він його як порне списом.* ЗОЮР. І. 285.

Порня́ла, ли, *ж.* Трава, растущая на погірникѣ. Шух. І. 215.

Пороби́ти, блю́, биш, *гл.* 1) Сдѣлать (во множествѣ). *Понакладали гори скель, ніби так сам Господь їх поробив.* Стор. МПр. 66. *Поробили собі маленькі списи.* ЗОЮР. І. 285. 2) Причинить болѣзнь злой волей или какимъ либо чародѣйскимъ дѣйствіемъ. Мил. 34.

Пороби́тися, блю́ся, бишся, *гл.* 1) Поработать. 2) Сдѣлаться (во множествѣ). *З тієї пари і пороблятьcя легесенькі водяні пузирьки.* Ком. ІІ. 22.

Поробля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Подѣлывать. *А що поробляєте, куме?* Черк. у.

Поро́бок, бка, *м.* = **Уток.** НВолын. у. МУЕ. ІІІ. 15. ЕЗ. V. 223.

Порови́й, а́, е́. Своевременный. *Порові діти. Не порова дитина—ще б через місяць їй треба бути: хто-й-зна, чи й житиме.* Черниг. г.

Поро́да, ди, *ж.* 1) Родъ, поколѣніе, фамилія. *Се чоловік хорошої породи. Їх уся порода хороша.* Нѣжин. у. 2) Разрѣшеніе отъ бремени. Угор. *В три дні по породі на панське ей гнали.* Гол. ІІ. 699.

Породи́ти, джу́, диш, *гл.* Родить. *Породила ти удівонька хорошого сина.* Нп.

Породи́тися, димося, дитеся, *гл.* Родиться. *А вони ж із чого поплодились? І вони ж із мужиків породились.* ЗОЮР. І. 162.

Породича́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Вступить въ родство. *Та ми ж породичалися: мій брат узяв її сестру.* Харьк. у.

Породі́лля, породі́ля, лі, *ж.* Родильница. Мил. 21. ХС. VII. 432. *Несе подарунок породіллі.* Нѣжин. у.

Порожде́нниця, ці, *ж.* Родительница. *Не єсть ти мені наймичка або челядниця, а єсть ти мені матінка-порожденниця.* Чуб. V. 847.

Порожне́м, *нар.* Порожнемъ. *Порожнем їхати.* Зміев. у.

Порожни́к, ка, *м.* Мѣсто около дверей, гдѣ обыкновенно ставятъ метлу. Вх. Зн. 53.

Поро́жній, я, е. 1) Пустой, порожній. *Порожня торба.* 2) Пустой, напрасный, тщетный. *Порожня надія твоя.* Волч. у. 3) **Поро́жня.** Не беременная. *Порожня юдує (дитину) два годи.* Мил. 30.

Порожнюва́ти, ню́ю, еш, *гл.* Пустовать. *Хата цілу зіму порожнює.*

Порожня́, ні, *ж.* Пустота, пустое мѣсто; мѣсто незасѣянное и непокрытое травой. *Коли б у хлібові або на сіножаті, а то у порожні піймав та й штраф.* НВолын. у. **В порожні.** Съ пустыми руками, безъ груза, порожнемъ. *Да просили прозьбою, прозьбою, щоб ми не довго гостили, не в порожні поприїздили.* Мет. 188.

Поро́жнява, ви, *ж.* Пустота. *І в серці порожняву почуєш.* К. ПС. 50.

Порожня́к, ка́, *м.* 1) Извозчикъ съ пустымъ возомъ. *Як що є порожняки, то може й довезуть.* Полт. г. **Порожняко́м.** Порожнемъ, безъ клади. Ном. № 7132. *Порожняком їде.* Драг. 115. 2) Сортъ горшка. Вас. 181.

Порозбива́ти, ва́ю, еш, *гл.* То-же, что и **розби́ти,** но во множествѣ. *Двері порозбивав.* Мнж. 34. *Порозбивали з горілкою бочки.* ЗОЮР. І. 245. *Він би й губи й зуби усім порозбивав.* ЗОЮР. І. 95.

Порозбива́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **розбитися,** но во множествѣ.

Порозбіга́тися, га́ємося, єтеся, *гл.* Разбѣжаться (о многихъ). *Порозбігались як нечистій матері ляхи.* К. ЧР. 114.

Порозбіра́ти, ра́ю, еш, *гл.* То-же, что и **розібра́ти,** но во множествѣ.

Порозбо́люватися, люємося, єтеся, *гл.* Разболѣться (во множествѣ).

Порозборо́нювати, нюю, еш, *гл.* Развести многихъ дерущихся.

Порозбо́рсувати, сую, еш, *гл.* Распутать (во множествѣ).

Порозбри́зкувати, кую, еш, *гл.* Разбрызгать (во множествѣ).

Порозбри́зкуватися, куємося, єтеся, *гл.* Разбрызгаться (во множествѣ).

Порозбрі́хувати, хую, еш, *гл.* Разболтать, разсказать всѣмъ (во множествѣ). *Оті твої подруги такі, що ти їм нічого не кажи, бо зараз порозбріхують.* Харьк. у.

Порозбріхуватися, хуємося, етеся, *гл.* То-же, что и **розбрехатися**, но во множествѣ.

Порозбувати, ваю, еш, *гл.* Разуть (многихъ)

Порозбуватися, ваємося, етеся, *гл.* Разуться (о многихъ). *Тут не глибоко: порозбуваємось та й перебредемо.*

Порозбужати, жаю, еш, *гл.* Разбудить (многихъ). *Ой устала мила, як не лежала, усю челядоньку порозбужала.* Мет. 242.

Порозбужувати, жую, еш, *гл.*=**Порозбужати.**

Порозбуркувати, кую, еш, *гл.* Разбудить, разогнать сонъ (многимъ).

Порозважати, жаю, еш, *гл.* То-же, что и **розважити**, но во множествѣ.

Порозважатися, жаємося, етеся, *гл.* То-же, что и **розважитися**, но во множествѣ. *Уже не так журяться за батьком, порозважалися трохи.*

Порозважувати, жую, еш, *гл.* Развѣсить (на вѣсахъ, во множествѣ).

Порозвалювати, люю, еш, *гл.* Развалить (во множествѣ). *Де були цілі, де порозвалювані землянки.* Драг. 425.

Порозвалюватися, люємося, етеся, *гл.* Развалиться (во множествѣ). *Сказано без хазяїна: усе в дворі порозвалювалося.* Харьк. у.

Порозварювати, рюю, еш, *гл.* Разварить (во множествѣ).

Порозварюватися, рюємося, етеся, *гл.* Развариться (во множествѣ).

Порозвережувати, жую, еш, *гл.* Развередить (во множествѣ).

Порозвертати, таю, еш, *гл.* То-же, что и **розвернути** но во множествѣ.

Порозвеселяти, ляю, еш, *гл.* Развеселить (многихъ).

Порозвеселятися, ляємося, етеся, *гл.* Развеселиться (о многихъ). *Бач, як наші старі порозвеселялися.*

Порозвивати, ваю, еш, *гл.* То-же, что и **розвити**, но во множествѣ. *Порозвивала вона, що було в рушники позавиване.* Константиногр. у.

Порозвиватися, ваємося, етеся, *гл.* То-же, что и **розвитися**, но во множествѣ. *Верби вже порозвивалися.* Харьк.

Порозвідувати, дую, еш, *гл.* То-же, что и **розвідати**, но во множествѣ.

Порозвінчувати, чую, еш, *гл.* Развѣнчать (многихъ).

Порозвірчувати, чую, еш, *гл.* Разворотить, размотать (во множествѣ).

Порозвішувати, шую, еш, *гл.* Развѣсить (во множествѣ). Драг. 288. *Порозвішували їх, щоб висохли.* Грин. I. 31. *Розмальовані лихтарі скрізь порозвішувані по деревах.* Стор МПр. 80.

Порозводити, джу, диш, *гл.* То-же, что и **розвести**, но во множествѣ.

Порозводитися, димося, дитеся, *гл.* То-же, что и **розвестися**, но во множествѣ.

Порозвозити, жу, зиш, *гл.* Развезти (во множествѣ).

Порозволікати, каю, еш, *гл.* Растащить (во множествѣ).

Порозволікатися, каємося, етеся, *гл.* Разбрестись. *Порозволікались люде.* Черк. у.

Порозворушувати, шую, еш, *гл.* То-же, что и **розворушити**, но во множествѣ.

Порозворювати, рюю, еш, *гл.* То-же, что и **розворити**, но о многихъ телѣгахъ.

Порозв'язувати, зую, еш, *гл.* То-же, что и **розв'язати**, но во множествѣ.

Порозв'язуватися, зуємося, етеся, *гл.* То-же, что и **розв'язатися**, но о многихъ.

Порозгадувати, дую, еш, *гл.* То-же, что и **розгадати**, но во множествѣ.

Порозганяти, няю, еш, *гл.* Разогнать (многихъ). *У пеклі товкся і порозганяв звідти усіх чортів.* Стор. МПр. 40.

Порозгвинчувати, чую, еш, *гл.* Развинтить (во множествѣ).

Порозгвинчуватися, чуємося, етеся, *гл.* Развинтиться (во множествѣ).

Порозгівлятися, ляємося, етеся, *гл.* Разговѣться (о многихъ).

Порозглажувати, жую, еш, *гл.* Разгладить (во множествѣ).

Порозглядати, даю, еш, *гл.* Разсмотрѣть (многихъ). *Я їх усіх порозглядав добре.*

Порозгойдувати, дую, еш, *гл.* Раскачать (во множествѣ).

Порозголошувати, шую, еш, *гл.* Разгласить (во множествѣ).

Порозгороджувати, жую, еш, *гл.* Разгородить (во множествѣ).

Порозгортати, таю, еш, *гл.* То-же, что и **розгорнути**, но во множествѣ.

Порозгорювати, рюю, еш, *гл.* Добыть съ трудомъ, съ горемъ (во множествѣ).

Порозгорятися, ряємося, етеся, *гл.* Разгорѣться (во множествѣ). *Порозгорялися дрова в обох грубах.* Харьк.

Порозгризати, заю, еш, *гл.* Разгрызть (во множествѣ).

Порозгрібати, баю, еш, *гл.* Разгресть (во множествѣ). *Кури порозгрібали грядочки.* Харьк. у.

Порозгру́жувати, жую, еш, *гл.* То-же, что и **розгрузи́ти**, но во множествѣ.

Порозгу́блювати, люю, еш, *гл.* Растерять (во множествѣ). *Поки донесеш, то все порозгублюєш.* Богодух. у.

Порозгу́люватися, люємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **розгуля́тися**, но о многихъ. *Саме порозгулювалися добре, аж тут кажуть: пора росходитись.*

Порозддава́ти, даю́, є́ш, *гл.* Раздать (во множествѣ). *Як померли сини, так вони всю одежу їхню порозддавали за царство душі.* Харьк. у.

Порозда́влювати, люю, еш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

Порозда́влюватися, люємося, єтеся, *гл.* Раздавиться (во множествѣ).

Порозддаро́вувати, вую, еш, *гл.* Раздарить (во множествѣ). *Порозддаровує нам, дядьковим, або от Кібченятам.* Сим. 227.

Порозддво́юватися, двоюємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **роздвої́тися**, но во множествѣ.

Порозддзявля́ти, ля́ємо, єте, *гл.*=**Порозззявляти**.

Порозддзя́плювати, люємо, єте, *гл.* То-же, что и **роздзя́пити**, но во множествѣ.

Порозддира́ти, ра́ю, еш, *гл.* 1) Разорвать, разодрать (во множествѣ). *Порозддирали собі пуза* Мнж. 4. 2) Растерзать (многихъ).

Порозддира́тися, ра́ємося, єтеся, *гл.* Разорваться, разодраться (о многихъ).

Порозділя́ти, ля́ю, еш, *гл.* Раздѣлить (во множествѣ).

Порозділя́тися, ля́ємося, єтеся, *гл.* Раздѣлиться (во множествѣ).

Порозддлу́бувати, бую, еш, *гл.* То-же, что и **роздлу́бати**, но во множествѣ.

Порозддму́хувати, хую, еш, *гл.* Раздуть (во множествѣ).

Порозддо́брюватися, рюємося, єтеся, *гл.* Раздобриться (о многихъ).

Порозддобува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Раздобыть (во множествѣ).

Порозддо́вбувати, бую, еш, *гл.* Раздолбить (во множествѣ).

Порозддра́жнювати, нюю, еш, *гл.* Раздразнить (многихъ).

Поравдра**то́вувати**, вую, еш, *гл.* Раздражить (многихъ).

Порозддро́блювати, люю, еш, *гл.* Размельчить (во множествѣ).

Порозддро́чувати, чую, еш, *гл.* Раздразнить, раздражить (многихъ).

Порозддро́чуватися, чуємося, єтеся, *гл.* Придти въ раздраженіе (о многихъ).

Порозддра́пувати, пую, еш, *гл.* Разцарапать (во множествѣ).

Порозддушувати, шую, еш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

Порозддяга́ти, га́ю, еш, *гл.* Раздѣть (многихъ).

Порозддяга́тися, га́ємося, єтеся, *гл.* Раздѣться (о многихъ). *Порозддягалися, давай усі топтатись* (у потоці) *та шукати.* Драг. 192.

Порозжако́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **розжакува́ти**, но во множествѣ.

Порозжива́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **розжи́тися**, но во множествѣ.

Порозжо́вувати, вую, еш, *гл.* Разжевать (во множествѣ).

Порозззува́ти, ва́ю, еш, *гл.*=**Порозбувати**.

Порозззува́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.*= **Порозбува́тися**. *Давай порозззуваємося, швидче дійдемо.* Кієв. у.

Порозззявля́ти, ля́ємо, єте, *гл.* Разинуть (о многихъ). *Порозззявляли роти та й дивляться.* Харьк.

Порозіхо́дитися, димося, дитеся, *гл.* Разойтись (во множествѣ).

Пороз'їда́ти, да́ю, еш, *гл.* Разъѣсть (во множествѣ). *Це якесь мило погане: гляньте, як руки пороз'їдало.* Кієв. у.

Пороз'їда́тися, да́ємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **роз'ї́стися**, во о многихъ.

Пороз'їзди́тися, димо́ся, дите́ся, *гл.* Разъѣхаться. *Пороз'їздились ми нарізно на досвітки.* Драг. 417.

Пороз'їжда́тися, жа́ємося, єтеся, *гл.*= **Пороз'їздитися**.

Порозла́зитися, зимося, зитеся, *гл.* Разлѣзться (о многихъ). *Отак же, не накрила рики, а вони й порозлазилися по всій хаті.* Васильк. у.

Порозла́мувати, мую, еш, *гл.* Разломить (во множествѣ). *Хоч би вже по цілому періжку дітям дала, а то по половинці порозламувала.* Славяносерб. у.

Порозледа́чуватися, чуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **розледачі́ти**, но о многихъ.

Порозлива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Разлить (во множествѣ). (Вода) *скрізь по долівці порозливана.* О. 1862. III. 32. *К великодню водами порозлива.* Мвл. 208.

Порозлива́тися, ва́ємося, єтеся, *гл.* Разлиться (во множествѣ). *Річки широко порозливалися.* Харьк. у.

Порозли́гувати, гую, еш, *гл.* То-же, что и **розлига́ти**, но во множествѣ.

Порозліно́вуватися, вуємося, єтеся, *гл.* Разлѣниться (о многихъ).

Порозлі́плювати, люю, еш, *гл.* Разлѣпить слившееся (во множествѣ).

Порозлі́плюватися, люємося, єтеся, *гл.* Разлѣпиться (во множествѣ). *Хто ж то так вареники ліпив, що вже й порозліплювались?* Харьк.

Порозліта́тися, та́ємося, єтеся, *гл.* Разлетѣться (о многихъ). (Кури) *порозлітались.* Мнж. 2.

Порозлу́плювати, люю, еш, *гл.* То-же, что и **розлупи́ти**, но во множествѣ.

Порозлюто́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и **розлютува́ти**, но во множествѣ.

Порозлюто́вуватися, вуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **розлютува́тися**, но во множествѣ.

Порозляга́тися, га́ємося, єтеся, *гл.* Разлечься (о многихъ). *Порозлягались любісінько на голих лавках, підмостивши під голови свої кожушки.* Г. Барв. 304.

Порозма́зувати, зую, еш, *гл.* Размазать (во множествѣ).

Порозма́зуватися, зуюся, ешся, *гл.* Размазаться.

Порозмальо́вувати, вую, еш, *гл.* Расписать красками (во множествѣ)

Порозманта́чувати, чую, еш, *гл.* Растратить, промотать (во множествѣ).

Порозмежо́вувати, вую, еш, *гл.* Размежевать (во множествѣ).

Порозмерза́тися, за́ємося, єтеся, *гл.* 1) Оттаять (во множествѣ). 2) Лопнуть отъ мороза (во множествѣ). *Не повносили молока, а за ніч аж глечики порозмерзалися,—такий мороз удрав.* Харьк. у.

Порозме́тувати, тую, еш, *гл.* 1) Разбросать (во множествѣ). 2) Разорвать (во множествѣ).

Порозмива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Размыть (во множествѣ)

Порозмина́ти, на́ю, еш, *гл.* Размять (во множествѣ).

Порозмина́тися, на́ємося, єтеся, *гл.* 1) Размяться (во множествѣ). 2) Разойтись или разъѣхаться, минуя другъ друга (во множествѣ).

Порозміта́ти, та́ю, еш, *гл.* Размести (во множествѣ).

Порозмішувати, шую, еш, *гл.* Размѣшать (во множествѣ).

Порозмліва́ти, ва́ємо, єте, *гл.* Сильно развариться. *Порозмлівали кістки в казані.* Сосниц. у.

Порозмно́жувати, жую, еш, *гл.* Размножить (во множествѣ).

Порозмно́жуватися, жуємося, єтеся, *гл.* Размножиться (во множествѣ).

Порозмовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Поговорить.

Порозмока́ти, ка́ємо, єте, *гл.* Размокнуть (во множествѣ).

Порозмо́тувати, тую, еш. *гл.* Размотать (во множествѣ). Левиц. Пов. 240.

Порозмо́чувати, чую, еш, *гл.* Размочить (во множествѣ). *Сухарі було порозмочуємо та й їмо.* Черниг. у.

Порозмуро́вувати, вую, еш, *гл.* Разобрать каменныя стѣны (во множествѣ).

Порозм'яка́ти, ка́ємо, єте, *гл.* Размякнуть (во множествѣ).

Порозніма́ти, ма́ю, еш, *гл.* То-же, что и **розня́ти**, но во множествѣ.

Порозно́сити, шу, сиш, *гл.* То-же, что и **рознести́**, но во множествѣ. *Що неділі вам нарізно порозносити сорочки, кому на село, кому на місто.* Г. Барв. 504.

Порозо́рювати, рюю, еш, *гл.* Распахать (во множествѣ).

Порозохо́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **розохо́тити**, но многихъ.

Порозохо́чуватися, чуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **розохо́титися**, но о многихъ.

Порозра́ювати, ра́юю, еш, *гл.* То-же, что и **розра́яти**, но многихъ.

Порозрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Разорвать (во множествѣ). *Нове вино порозриває бурдюки.* Єв. Мр. II. 22. *Порозривають подушки, порозсипають пір'я по хаті.* Драг. 199.

Порозрива́тися, ва́юся, ешся, *гл.* Разорваться (о многихъ предметахъ, о многихъ разрывахъ на одномъ предметѣ).

Порозрі́внювати, нюю, еш, *гл.* Выравнять, сравнять (во множествѣ).

Порозрі́знювати, нюю, еш, *гл.* То-же, что и **розрізни́ти**, но во множествѣ.

Порозрі́знюватися, нюємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **розрізни́тися**, но во множествѣ.

Порозрізня́тися, ня́ємося, єтеся, *гл.* = **Порозрізнюватися**. *Поженились всі три* (брати) *і порозрізнялись: кожний став хазяйнувати особо.* Драг. 344.

Порозрізувати, зую, еш, *гл.* Разрѣзать (во множествѣ).

Порозроста́тися, та́ємося, єтеся, *гл.* Разростись (во множествѣ). *Кущі порозросталися.*

Порозру́бувати, бую, еш, *гл.* Разрубить (во множествѣ).

Порозруйно́вувати, вую, еш, *гл.* Разрушить (во множествѣ).

Порозруйно́вуватися, вуємося, етеся, *гл.* Разрушиться (во множествѣ). *Будівлі без догляду порозруйновувалися.*

Порозса́джувати, джую, еш, *гл.* Разсадить (во множествѣ).

Порозсе́люватися, люємося, етеся, *гл.* Разселиться (о многихъ).

Порозсе́рджувати, джую, еш, *гл.* Разсердить (многихъ).

Порозсе́рджуватися, джуємося, етеся, *гл.* Разсердиться (о многихъ).

Порозсила́ти, ла́ю, еш, *гл.* Разослать (многихъ). *Всіх по хатах порозсилає.* Г. Барв. 341. *Теперечки при замку нема і тисячі кварцяних, усіх порозсилали.* Стор. МПр. 100.

Порозсипа́ти, па́ю, еш, *гл.* Разсыпать (во множествѣ). *Порозсипав гроші.* Єв. І. II. 15. *Порозривають подушки, порозсипають пір'я по хаті.* Драг. 199.

Порозсипа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Разсыпаться (во множествѣ).

Порозсиха́тися, ха́ємося, етеся, *гл.* Разсохнуться (во множествѣ). *Повнось діжки у погріб, а то порозсихаються.*

Порозсіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Разсѣять, посѣять (во множествѣ). *Розсіяв жито і заходився волочити.* Черниг.

Порозсіда́тися, да́ємося, етеся, *гл.* То-же, что и розсістися, но во множествѣ.

Порозсі́длувати, лую, еш, *гл.* Разсѣдлать (во множествѣ).

Порозсіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Разсѣчь (во множествѣ).

Порозсі́ювати, сі́юю, еш, *гл.*=**Порозсівати**.

Порозсі́юватися, сі́юємося, етеся, *гл.* Разсѣяться (во множествѣ).

Порозска́куватися, куємося, етеся, *гл.* То-же, что и розско́читися, но во множествѣ.

Порозсми́кувати, кую, еш, *гл.* Раздергать (во множествѣ).

Порозсми́куватися, куємося, етеся, *гл.* Раздергаться (во множествѣ).

Порозсмі́шувати, шую, еш, *гл.* Разсмѣшить (многихъ).

Порозспівуватися, вуємося, етеся, *гл.* Распѣться (о многихъ).

Порозста́ватися, таємо́ся, ете́ся, *гл.* Разстаться (о многихъ).

Порозставля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Разставить (во множествѣ). *А отаман пішов за ними да й порозставляв кругом Жаботина козаків.* ЗОЮР. I. 282.

Порозставля́тися, ля́юся, ешся, *гл.*= **Порозставляти**. *По всій хаті з горшками та з мисками порозставлялася. А ну миш попримай хоч трохи.* Черниг.

Порозстановля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Порозставляти**.

Порозсте́лювати. люю, еш, *гл.* Разостлать (во множествѣ).

Порозсте́люватися, люємося, етеся, *гл.* Разостлаться (во множествѣ).

Порозстре́лювати, люю, еш, *гл.* Разстрѣлять (многихъ). *Там порозстрелювали Шелеста, Лусконоги і Гниду.* ЗОЮР. I. 302.

Порозстрига́ти, га́ю, еш, *гл.* Разстричь (многихъ).

Порозстрига́тися, га́ємося, етеся, *гл.* Разстричься (о многихъ).

Порозступа́тися, па́ємося, етеся, *гл.* Разступиться (о многихъ).

Порозсува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Разсунуть, раздвинуть (во множествѣ).

Порозсува́тися, ва́ємося, етеся, *гл.* Разсунуться, раздвинуться (о многихъ).

Порозсу́джувати, джую, еш, *гл.* Разсудить (многихъ).

Порозсу́кувати, кую, еш, *гл.* Разсучить, раскрутить (во множествѣ).

Порозсупо́нювати, нюю, еш, *гл.* Развязать супо́ню (во множествѣ).

Порозсупо́нюватися, нюємося, етеся, *гл.* То-же, что и розсупо́нитися, но во множествѣ.

Порозумі́ння, ня, *с.* Взаимное пониманіе; солидарность.

Порозумі́ти, мі́ю, еш, *гл.*=**Порозумнішати**. *Де вже він порозуміє, коли тепер дурний.* Каменец. у.

Порозумні́йшати, шаю, еш, *гл.*=**Порозумнішати**.

Порозумні́ти, ні́ю, еш, *гл.*=**Порозумнішати**.

Порозумні́шати, шаю, еш, *гл.* Поумнѣть. *Чи ти коли порозумнішаєш, чи все такий дурний і будеш?* Харьк. у. *Ось послухай мене дурної, то, може, чи не порозумнішаєш.* Грин. II. 276.

Порозцвірі́нькуватися, куємося, етеся, *гл.* О воробьяхъ: раскричаться.

Порозцвіта́ти, та́ємо, ете, *гл.* Разцвѣсть (во множествѣ).

Порозцвіта́тися, та́ємося, етеся, *гл.*= **Порозцвітати**.

Порозці́плювати, люю, еш, *гл.* Разжать, разнять (во множествѣ).

Порозча́влювати, люю, еш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

Порозча́хувати, хую, еш, *гл.* То-же, что и розчахну́ти, но во множествѣ.

Порозча́хуватися, хуємося, етеся, *гл.* То-же, что и розчахну́тися, но во множествѣ.

Порозчи́нювати, нюю, еш, *гл.*=Порозчиняти.

Порозчиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* То-же, что и розчини́ти, но во множествѣ.

Порозчиня́тися, ня́ємося, етеся, *гл.* Раствориться (во множествѣ). *Як повійнуло, так і двері й вікна порозчинялися.* Харьк.

Порозчища́ти, ща́ю, еш, *гл.* Расчистить (во множествѣ).

Порозчі́плювати, люю, еш, *гл.* Расцѣпить (во множествѣ).

Порозчі́сувати, сую, еш, *гл.* Расчесать (во множествѣ).

Порозчі́суватися, суємося, етеся, *гл.* Расчесаться (о многихъ). *Дівчата порозчісувалися, позаплітались.* Кіев. у.

Порозчо́впувати, пую, еш, *гл.* Разобрать, понять (во множествѣ).

Порозчу́хувати, хую, еш, *гл.* Расчесать (тѣло во многихъ мѣстахъ).

Порозша́рпувати, пую, еш, *гл.* Растерзать (во множествѣ).

Порозшмато́вувати, вую, еш, *гл.* Разорвать на куски (во множествѣ).

Порозшмо́ргувати, гую, еш, *гл.* То-же, что и розшморгну́ти, но во множествѣ.

Порозшнуро́вувати, вую, еш, *гл.* То-же, что и розшнурува́ти, но во множествѣ.

Порозшто́вхувати, хую, еш, *гл.* Растолкать (многихъ).

Порозшу́кувати. кую, еш, *гл.* Разыскать (во множествѣ).

Пороз'я́зувати, зую, еш, *гл.*=Порозв'язувати.

Пороз'я́зуватися, зуємося, етеся, *гл.*=Порозв'язуватися.

Поро́н, на́, *м.* Паромъ. Драг. 244. Гн. І. 153. *Коби човен, порон та весельце, пробува́в бим в тебе вечер, серце.* Гол. II. 399.

Пороня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Бросить, сбросить (во множествѣ). *Кайдани із рук, із ніг у Чорнеє море пороняв.* АД. І. 214.

Поропи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Покропить, слегка смочить растворомъ соли (ропо́ю). *Поропив солому, то тепер худоба краще буде їсти.* НВолын. у.

І. **Пороси́ти**, шу́, си́ш, *гл.* Замочить въ росѣ.

II. **Поросе́ти**, шу́, сиш, *гл.* Приносить поросятъ (о свиньѣ).

І. **Пороси́тися**, шу́ся, си́шся, *гл.* Замочиться въ росѣ. Константиногр. у.

II. **Пороси́тися**, шу́ся, сишся, *гл.* О свиньѣ: пороситься. *А свиня лиш поросилась.* Рудан. І. 84.

Пороска́зувати, зую, еш, *гл.* Разсказать (во множествѣ). *Тоді вона все поросказувала їм, що було з нею.* Чуб. II. 473.

Пороска́чувати, чую, еш *гл.* Раскатать (во множествѣ).

Пороска́шлюватися, люємося, етеся, *гл.* Раскашляться (о многихъ). *Діти чогось як порoскашлювалися, то й я за ними не спала.* Черниг. у.

Пороскві́шувати, шую, еш, *гл.* То-же, что и роскваси́ти, но во множествѣ.

Пороскві́тчуватися, чуємося, етеся, *гл.* Снять вѣнокъ, цвѣты съ своей головы (о многихъ).

Пороскида́ти, да́ю, еш, *гл.* Разбросать. *Каміння пороскидав.* Мнж. 34.

Пороскида́тися, да́ємося, етеся, *гл.* Разбросаться (во множествѣ).

Пороскипа́ти, паємо, ете, *гл.* Раскипѣть, развариться отъ кипѣнія. *Пороскипали вареники.* Харьк.

Пороскипа́тися, па́ємося, етеся, *гл.*=Пороскипати.

Пороскиса́ти, са́ємо, ете, *гл.* Размокнуть (во множествѣ). *Погані чоботи вдалися: небагато й походив по грязі, а чисто пороскисали, вода крізь ремінь іде.* Харьк. у.

Поросклада́ти, да́ю, еш, *гл.* То-же, что и роскла́сти, но во множествѣ.

Поросклада́тися, да́юся, ешся, *гл.* Разложиться. *Бач, порoскладалася з своїм добром, що й сісти ніде.* Кіев. у.

Поросклею́вати, клею́ю, еш, *гл.* Отклеить (во множествѣ).

Поросклею́ватися, юємося, етеся, *гл.* Расклеиться (во множествѣ). *На дощі стільці постояли та й поросклеювались.* Харьк.

Поросклько́вувати, вую, еш, *гл.* Расклевать (во множествѣ).

Поросковувати, вую, еш, *гл.* Расковать (во множествѣ). *І невольників тих пороскoвуєш сам.* К. МБ. XII. 279.

Пороскoли́хувати, хую, еш, *гл.* Раскачать (во множествѣ).

Пороскoло́чувати, чую, еш, *гл.* Разболтать (жидкости).

Пороскoлу́пувати, пую, еш, *гл.* Расковырять (во множествѣ).

Поросколи́рувати, ую, еш, *гл.* Расковырять (во множествѣ).

Поросколу́вати, пую, еш, *гл.* Раскопать (во множествѣ).

Поросккорѐнюватися, нюємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **роскоренитися**, но во множествѣ.

Пороско́чувати, чую, еш, *гл.* Раскатить (во множествѣ).

Пороско́чуватися, чуємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **роскотитися**, но во множествѣ. *Позбірай мені ґудзики, а то по всій хаті поросковувалися.* Кіев. у.

Поросвкрада́ти, даю, еш, *гл.* Разокрасть (многое).

Поросвкра́ювати, краю, еш, *гл.* То-же, что и **роскраяти**, но во множествѣ.

Поросвкрива́ти, ваю, еш, *гл.* Раскрыть (во множествѣ).

Поросвкрива́тися, ваємося, єтеся, *гл.* Раскрыться (о многихъ) *В хаті було душно, діти поросвкривалися і лежали роскидавшись.* Харьк.

Пороскри́шувати, шую, еш, *гл.* Раскрошить, накрошить (во множествѣ).

Пороскріва́влювати, люю, еш, *гл.* Разбить до крови (во множествѣ).

Поросвкро́ювати, кро́юю, еш, *гл.*=**Поросвкраювати**.

Порсскру́чувати, чую, еш, *гл.* То-же, что и **роскрутити**, но во множествѣ.

Поросвкру́чуватися, чуємося, етеся, *гл.* Раскрутиться, развернуться (во множ.).

Пороску́блюватися, люємося, етеся, *гл.* То-же, что и **роску́блитися**, но о многихъ.

Пороску́длувати, лую, еш, *гл.* Растрепать (волосы во множествѣ).

Пороску́длуватися, луємося, етеся, *гл.* Растрепать себѣ волосы (о многихъ). *Ото як ви пороскудлувались! Поросчісуйтесь гладенько.*

Поросвкуйо́вджувати, джую, еш, *гл.*=**Пороскудлувати**.

Пороску́рювати, рюю, еш, *гл.* Раскурить (во множествѣ). *Пахучії ладани пороскурювані.* Грин. III. 142.

Пороску́шувати, шую, еш, *гл.* Раскусить (во множествѣ).

Пороску́щуватися, щуємося, етеся, *гл.* Разростись кустами, раскуститься.

Поро́слива, *прил.* О свиньѣ: плодовитая.

Поро́слий, а, е. Заросшій, поросшій.

По́рось, лі, *ж.* Вѣтвь, отростокъ. *Стоїть верба посеред села, роспустила порослі до кожного двора.* (Загадка: сонце). ХС. III. 66.

Поро́сна. *прил* О свиньѣ: поросная. *Льоха поросна.* Вх. Пч. II. 7.

Поросну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Разсыпаться, посыпаться. *Намисто поросну́ло з шиї додолу* (бо порвала). Мир. ХРВ. 321. *Яблучка так і поросну́ли у візок.* Рудч. Ск. II. 57. 2) Броситься бѣжать; побѣжать. *Вівці так і поросну́ть до соли, одно другого спережаючи.* О. 1862. V. Кух. 35. 3) О дождѣ: сразу политься, брызнуть. *Дощ поросну́в йому в гаряче лице.* Мир. ХРВ 305.

Пороспада́тися, даємося, етеся, *гл.* То-же, что и **роспа́стися**, но во множествѣ. *Скелі пороспадалися.* Єв. Мт. XXVII. 51.

Пороспадлю́чуватися, чуємося, етеся, *гл.* Развратиться, испортиться нравственно (о многихъ).

Пораспако́вувати, вую, еш, *гл.* Распаковать (во множествѣ).

Пороспа́лювати, люю, еш. *гл.* То-же, что и **роспалити**, но во множествѣ.

Поросна́люватися, люємося, етеся, *гл.* То-же, что и **роспалитися**, но во множествѣ.

Пороспана́хувати, хую, еш, *гл.* То-же, что и **роспана́хати**, но во множествѣ. *Усі штани пороспанахував, лазячи по яблунях.* Харьк.

Пороспа́рювати, рюю, еш, *гл.* Распарить (во множествѣ).

Пороспа́рюватися, рюємося, етеся, *гл.* Распариться (во множествѣ).

Пороспаску́джувати, джую, еш, *гл.* Испортить нравственно (многихъ).

Пороспаску́джуватися, джуємося, етеся, *гл.* Испортиться нравственно (о многихъ). *Сидухи тії по тіх ярмарках пороспаскуджуються.* О. 1862. VI. 98.

Поросперізувати, зую, еш, *гл.* Распоясать (многихъ).

Поросперізуватися, зуємося, етеся, *гл.* Распоясаться (о многихъ).

Пороспеча́тувати, тую, еш, *гл.* Распечатать (во множествѣ).

Пороспе́щувати, щую, еш, *гл.* Избаловать (многихъ). *Пороспещували ви дуже своїх дітей.*

Пороспива́тися, ваємося, етеся, *гл.* Распиться, распьянствоваться (о многихъ). *Попи голодні, холодні, необуті, пороспивались.* Стор. МПр. 92.

Пороспи́лювати, люю, еш, *гл.* Распилить (во множествѣ).

Порозпинати, **наю**, **еш**, *гл.* То-же, что и розіп'ясти, но во множествѣ.

Порозпинатися, **наємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и розіп'ястися, но во множествѣ. *Чого ви порозпиналися на дверях? гріх!* Харьк.

Порозписувати, **сую**, **еш**, *гл.* То-же, что и розписати, но во множествѣ.

Порозписуватися, **суємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и розписатися, но во множествѣ.

Порозпитувати, **тую**, **еш**, *гл.* Разспросить (многихъ, о многомъ).

Порозпитуватися, **туюся**, **ешся**. *гл.*= Порозпитувати.

Порозпихати, **хаю**, **еш**, *гл.* То-же, что и розіпхати, но во множествѣ.

Порозпізнавати, **наю**, **єш**, *гл.* То-же, что и розпізнати, но во множествѣ.

Порозпікати, **каю**, **еш**, *гл.* То-же, что и роспекти, но во множествѣ.

Порозпікатися, **каємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и роспектися, но во множествѣ.

Порозпірати, **раю**, **еш**, *гл.* То-же, что и роспёрти, но во множествѣ.

Порозплакуватися, **куємося**, **етеся**, *гл.* Расплакаться (о многихъ).

Порозплатувати, **тую**, **еш**, *гл.* То-же, что и росплатати, но во множествѣ.

Порозплатуватися, **туємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что и росплататися, но во множествѣ.

Порозплачуватися, **чуємося**, **етеся**, *гл.* Расплатиться (о многихъ).

Порозпливатися, **ваємося**, **етеся**, *гл.* Поплыть въ разныя стороны (о многихъ).

Порозпліскувати, **кую**, **еш**, *гл.* 1) Расплескать (во множествѣ). 2) Разболтать, разгласить (во множествѣ).

Порозплітати, **таю**, **еш**, *гл.* Расплести (во множествѣ). *Порозплітала коси.* Харьк.

Порозплітатися, **таємося**, **етеся**, *гл.* Расплестись (во множествѣ). *Джерегелі і дрібушки ще не порозплітались.* Стор. МПр. 9.

Порозплоджувати, **джую**, **еш**, *гл.* Расплодить, развести (во множествѣ).

Порозплоджуватися, **джуємося**, **етеся**, *гл.* Расплодиться, развестися. *Як порозплоджувались (пани), так погано стало.* Драг. 217.

Порозплутувати, **тую**, **еш**, *гл.* Распутать (во множествѣ).

Порозплутуватися, **туємося**, **етеся**, *гл.* Распутаться (во множествѣ).

Порозплюскувати, **кую**, **еш**, *гл.*=Порозпліскувати 1.

Порозплющувати, **щуємо**, **ете**, *гл.*—очі. Раскрыть глаза (о многихъ).

Порозповзатися, **заємося**, **етеся**, *гл.* Расползтись (о многихъ).

Порозповідати, **даю**. **еш**, *гл.* Разсказать (во множествѣ).

Порозповіщати, **щаю**, **еш**, *гл.* Разгласить (во множествѣ)

Порозпозирати, **раю**, **еш**, *гл.*=**Розглянути**. Вх. Уг. 261.

Порозпозичати, **чаю**, **еш**, *гл.* Раздать взаймы (многимъ). *Гроші порозпозичав.* Св. Л. 185.

Порозполохувати, **хую**, **еш**, *гл.* Разогнать, распугать.

Порозпорювати, **рюю**, **еш**, *гл.* Распороть (во множествѣ).

Порозпорюватися, **рюємося**, **етеся**, *гл.* Распороться (во множествѣ).

Порозпоряжати, **жаю**, **еш**, *гл.* Указать, дать всѣмъ дѣло. *То вона нам спече, зварить, ще й повчаняє, вона нашу челядоньку порозпоряджає.* Грин. III. 692.

Порозпочинати, **наю**, **еш**, *гл.* Начать (во множествѣ).

Порозправляти, **ляю**, **еш**, *гл.* Расправить (во множествѣ).

Порозпродувати, **дую**, **еш**, *гл.* Распродать (во множествѣ).

Порозпростирати, **раю**, **еш**, *гл.* То-же, что и роспростерти, но во множествѣ.

Порозпросторювати, **рюю**, **еш**, *гл.* То-же, что и роспросторити, но во множествѣ.

Порозпростувати, **тую**, **еш**, *гл.* Расправить, выпрямить (во множествѣ).

Порозпрягати, **гаю**, **еш**, *гл.* Распречь (во множествѣ). *Батько воли порозпрягав.* Г. Барв. 381.

Порозпуджувати, **джую**, **еш**, *гл.*= **Порозполохувати**.

Порозпукатися, **каємося**, **етеся**, *гл.* Лопнуть (о многихъ)· Драг. 267.

Порозпукуватися, **куємося**, **етеся**, *гл.* Разцвѣсть, распуститься (во множествѣ).

Порозпукати, **каю**, **еш**, *гл.* То-же, что и роспустити, но во множествѣ.

Порозпускатися, **каємося**, **етеся**, *гл.* То-же, что й роспуститися, но во множествѣ.

Порозпухати, **хаємо**, **ете**, *гл.* Распухнуть (во множествѣ).

Пороставати, **таю**, **єш**, *гл.* Растаять (во множествѣ). *Сніг уже скрізь поростававав.* Кіев. у. *Усі річки вже пороставали.* Харьк. у.

Поростаскувати, **кую**, **еш**, *гл.* Растащить (во множествѣ).

Поросташо́вуватися, вуємося, єтеся, *гл.* Разложить товаръ, какія либо вещи. (о многихъ). *Уже поросташовувалися крамарі з своїм крамом.* Харьк.

I. Поро́сті, *мн.* Заросли. Зміев. у.

II. Порости́, темо́, тете́, *гл.* 1) Вырасти (во множествѣ). *Пороcте зеленая трава.* Рудч. Чп. 148. *Матінко наша, не журися ти нами, як поростемо, підемо у найми.* Мет. 278. *Як поростуть діти, то їм буде ця хата.* Зміев. у. 2) Нарости. *Помацають його за боки: чи багато поросло сала.* Драг. 2.

Поростика́ти, ка́ю, єш, *гл.* Растыкать (во множествѣ).

Поростина́ти, на́ю, єш, *гл.* Разрѣзать, разрубить (во множествѣ). *Поростинали вірьовки, що були пов'язані бурлаки.* Стор. МПр. 122.

Порости́ти, рощу́, сти́ш, *гл.* Возрастить. *Бог поростив.* Черк. у. *Бог поростив хліб добрий.* Міус. окр.

Порости́цювати, цюю, єш, *гл.* Растыкать, воткнуть во многихъ мѣстахъ. *По середині* (садка)—*чисте місце, тільки десь-не-десь поростицювані вишеньки та квітки.* Сим. 202.

Поростіка́тися, ка́ємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **ростекти́ся**, но во множествѣ. *Як почала та дубинка гостей чистити! що побила, що поростікались.* Мнж. 71.

Поростовкма́чувати, чую, єш, *гл.* То-же, что и **ростовкма́чити**, но во множествѣ.

Поросто́вкувати, кую, єш, *гл.*=**Поростовкмачувати.**

Поросто́плювати, ллю, єш, *гл.* То-же, что и **ростопи́ти**, но во множествѣ.

Поросто́плюватися, люємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **ростопи́тися**, но во множествѣ.

Поросто́птувати, тую, єш, *гл.* Растоптать (во множествѣ).

Поросторго́вуватися, вуємося, єтеся, *гл.* Расторговаться (о многихъ).

Поросто́чувати, чую, єш, *гл.* То-же, что и **ростічи́ти**, но во множествѣ.

Поростра́чувати, чую, єш, *гл.* Растратить (во множествѣ).

Пороcтра́чуватися, чуємося, єтеся, *гл.* Растратиться (во множествѣ).

Поростри́нькувати, кую, єш, *гл.* Растратить (во множествѣ).

Пороcтрі́пувати, пую, єш, *гл.* Растрепать (во множествѣ).

Пороcтрі́пуватися, пуємося, єтеся, *гл.* Растрепаться (о многихъ).

Поростро́щувати, щую, єш, *гл.* Разбить въ дребезги (во множествѣ).

Пороcтру́шувати, шую, єш, *гл.* Растрясти, разсыпать (во множествѣ). *Глянь, скільки сіна поpострушували,—візьми граблі та попідгрібай.* Харьк.

Пороcтру́шуватися, шуємося, єтеся, *гл.* Раструситься, разсыпаться (во множествѣ).

Пороcту́лювати, люю, єш, *гл.* То-же, что и **ростули́ти**, но во множествѣ.

Поростяга́ти, га́ю, єш, *гл.* Растащить (во множествѣ).

Поросха́пувати, пую, єш, *гл.* Расхватать. *Сороки і ворони поназлітуються і поросхапують кужель да і порозносять на гнізда.* ЗОЮР. II. 23.

Поросхи́лювати, люю, єш, *гл.* То-же, что и **росхили́ти**, но во множествѣ.

Поросхи́тувати, тую, єш, *гл.* Раскачать, расшатать (во множествѣ).

Поросхи́туватися, туємося, єтеся, *гл.* Раскачаться, расшататься (во множествѣ).

Поросхлю́пувати, пую, єш, *гл.* Расплескать (во множествѣ). *Поросхлюпували діти воду.*

Поросхлю́пуватися, пуємося, єтеся, *гл.* Расплескаться (во множествѣ).

Поросхо́дитися, димося, дитеся, *гл.* Разойтись (о многихъ). *Після вечері зараз поросходились на спочинок.* К. ЧР. 52. *Деякі з шляхетства, що бенкетували, поросходились.* Стор. МПр. 98. *Чи ще є люде біля волости?—Багато вже поросходилось, а трохи ще є.* Харьк.

Поросхри́стуватися, туємося, єтеся, *гл.* То-же, что и **росхри́статися**, но о многихъ. *Чого ви поросхристувалися? Позастібайтеся!* Харьк.

Поросю́к, ка, *м.*=**Порося.**

Поросю́чка, ки, *ж.* Свинья съ поросятами. Александровск. у. Г. Барв. 244. (Поросята) *ссуть огрядну поросючку.* Г. Барв. 418.

Поро́ся́, ся́ти, *с.* 1) Поросенокъ. *Качавсь у барлозі, мов порося.* Котл. Ен. III. 14. 2)—**морське́.** Cavia cobaya, морская свинка. Вх. Пч. II. 5. Ум. **Порося́тко.**

Порося́тина, ни, *ж.* Мясо поросенка. Ум. **Порося́тинка.**

Порося́тко, ка, *с.* Ум. отъ **порося.**

Порося́чка, ки, *ж.*=**Поросючка.** Радом. у.

Поро́ти, рю́, реш, *гл.* 1) Пороть, распарывать. *Порола рукава цілий день.* 2) Вскрывать, потрошить. *Уже ж тою*

Нестерюка на брамі пороли, они ж єю потрошили і юлов лупали. Гол. I. 55. 3)—**пір'я**=**Дерти пір'я.** Вх. Лем. 454. 4) О дождѣ: лить. *Дощ так і поре.*

Пóротина, ни, *ж.* 1) Клеймо на овцѣ: ухо разрѣзается вдоль до половины. Харьк. г. 2) Клеймо на домашней птицѣ: разрѣзъ перепонки между пальцами. Мнж. 182.

Порóтися, рю́ся, решся, *гл.* Пороться, распарываться.

Пóрох, ху, *м.* 1) и во *мн.* **порохи́.** Пыль; прахъ. *Порох з ніг ваших обтрусіть.* Єв. Л. IX. 5. *У хаті по стінах порохи.* Каменец. у. *Вірли крильми землю збили, порохами скопотили.* АД. I. 298. 2) Порохъ. Г. Барв. 403. *Понавозили рушниць і великі запаси пороху й олива.* Стор. МПр. 60. Ум. **Пóрошок.**

Порохáнь, ні, *ж.*=**Порохонь.** Мил. 172.

Порохáчка, ки, *ж.* Жаба, Bufo. Вх. Пч. II. 16. То-же: **Карапаня, рапавка.**

Порохнáвий, а, е. 1) Истлѣвшій. 2) Превратившійся въ пыль. 3) Сгнившій. *Порохнавий зуб.* ЕЗ. V. 183.

Порохнáвіти, вію, еш, *гл.* 1) Истлѣвать, обращаться въ труху. 2) Обращаться въ пыль. *Земля порохнавіє.* Каменец. у. 3) Гнить. *У чоловіка зуби порохнавіють.* ЕЗ. V. 183.

Порохни́й, á, é=**Порошний.** *Шлях... гучний та людний та порохний.* МВ. III. 66.

Порохни́на, ни, *ж.*=**Порохонь.** Вх. Лем. 454.

Порохні́ти, ні́ю, еш, *гл.*=**Порохнавіти.**

Порохнó, нá, *с.*=**Порохня.** Угор.

Порохня́, ні, *ж.* Труха, сгнившее дерево. Грин. I. 10. Алв. 68. *Тихий старий, що й порохня сиплеться.* (Комора) *похилилась і порохнею взялась.* Г. Барв. 184.

Порохня́вий, а, е=**Порохнавий.** *Церква стара, аж поросла, аж порохнява.* Чуб. II. 192.

Порохня́віти, вію, еш, *гл.*=**Порохнавіти.** Угор.

Порохóвий, а, е. Пороховой.

Пóрохонь, ні, *ж.* Гнилушка, гнилое дерево. Ромен. у.

Порóчно, *нар.* Погодно. *Жив тут недалеко у пана одного він порочно.* МВ. (О. 1862. I. 102).

Порóша, ші, *ж.* Первый снѣгъ. Грин. III. 341. *По двору, по двору да пороша упала; а на тій пороші сліди хороші.* Мет. 232. Ум. **Порошенька**

Пороши́на, ни, *ж.* 1) Порошина. *Пропадє, мов порошина з дула, тая козацькая слава.* Макс. 2) Пылинка. *Я вийму порошину тобі з ока.* Єв. Мт. VII. 4. Ум. **Порошинка.**

Пороши́ти, шу́, шиш, *гл.* 1) Пылить. 2) О снѣгѣ: сыпаться. *Сніг порошить.*

Порошкóвий, а, е—звір. У охотниковъ: звѣрь во время отъ 1 октября по 1 марта. О. 1862. II. 62.

Пороши́й, á, é. Пыльный. Желех.

Порошни́к, кá, *м.* Рогъ для пороха. Вх. Зн. 52.

Порошни́ця, ці, *ж.* Пороховница. Шух. I. 230, 231.

Пóрошно, *нар.* Посыпано, усыпано (пылью, мукой и пр.). *Де борошно, там і порошно.* Ном. № 9874.

Пóрошок, шку, *м.* Ум. отъ **порох.**

Порощáти, щу́, щи́ш, *гл.* 1) О дождѣ, снѣгѣ: барабанить по окнамъ, стѣнамъ. *Дощ порощить у вікно.* Харьк. *Хуртовина все забиває та порощить у вікна.* О. 1861. V. 74. 2) Кричать торопясь, въ гнѣвѣ (о человѣкѣ). Левч. 27.

Пóрпати, паю, еш, *гл.* Копаться, разгребать, выгребать (о курахъ и пр.). *Кури порпають грядки.* Каменец. у. (Пес) *порпає яму.* ЕЗ. 5. 177. 2) Возиться, рыться въ чемъ.

Пóрплитися, плюся, плишся, *гл.*=**Порпати.** *Порплиться кожен собі в господі, як курка на гнізді.* Мир. ХРВ. 88. *І чою ти там так довго порплишся?* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Пóрплиця, ці, *ж.* 1) Желѣзная планка въ верхнемъ мельничномъ камнѣ, въ нее входитъ верхній конецъ веретена, вращающаго жерновъ. Вас. 179. Мик. 481. Kolb. I. 61. 2) *мн.* Струпья на головѣ. ЗЮЗО. I. 173.

Пóрпличник, ка, *м.* Раст. Verbena officinalis V. ЗЮЗО. I. 173.

Пóрплі, лів, *м. мн.*=**Порплиця 2.** Вх. Зн. 53.

Пóрскати, пóрськати, каю, еш, *гл.* 1) Брызгать. 2) Сыпаться, летѣть во множествѣ. *В неділю рано дрова рубали, а ми до личка тріски порскали.* Левиц. Світ. 12. 3) Выскальзывать; о вѣтви: вырываться изъ рукъ вверхъ.

Порски́й, порськи́й, á, é. 1) Рѣзвый, быстрый. О. 1862. V. Кух. 38. *Порськенький хлопчик.* Черк. у. *Почувши волю, кінь порский гєть степом вибриком побрався.* Греб. 354. 2) Легко раскалывающійся.

Та ясена важче колоти, ніж дуба, дуб куди порскіший за ясена. Брацл. у. 3) Быстро выскальзывающій, скользкій. *Той хлопець порський як в'юн: ти його побори, а він так тобі попід руками й випорсне.* Кіев. у. *Чоловік такий порський, що з усякої біди знайде як викрутитись.* Кіев. у. *Мило таке порське—не вдержиш.* Кіев. у. Ум. **Порскéнький, порськéнький.** Котл. Ен. III. 72.

Порсклúвий, а, е=Порский 1. *Не спотикаючись, кінь порскливий біжить, пуска по вітру гриву.* Греб. 327.

Порснýти, нý, нéш, *гл.* 1) Брызнуть. 2) Посыпаться, полетѣть градомъ. 3) Выскользнуть; о вѣтви: вырваться изъ рукъ вверхъ. *Гіллячка порснула вгору.* Левиц. Пов. 192. 4) Броситься бѣжать. *Порснули в ростіч.* 5) Ударить сильно.

Пóрськати, порськúй. См. **Порскати, порскій.**

Порт, ту, *м.* 1) Пеньковая (или льняная) нитка въ шерстяной матеріи или суднѣ. О. 1861. XI. 26. Борз. у. Лебед. у. *Це не чисте сукно, а з портом.* Черниг. у. 2) Родъ полотняной шали, или платка. Вх. Лем. 454.

Портú, ків, *м. мн.* Штаны изъ полотна. Козел. у. Гол. Од. 43. В. . Зн. 83.

Портнúй, á, é. Пеньковый. *Д... ша дерга портна, а та вовняна.* Черк. у.

Портнúна, ни, *ж.* 1) Ткань изъ пеньки, льна. Лебед. у. 2) Грубыя нитки изъ оческовъ пеньки. Вас. 201.

Портнянúй, а, е. Холщевой, полотняный. Чуб. VII. 419. О. 1862. II. 65.

Портóк, тка, *м.* 1) Скатерть. Угор. 2) Кусокъ полотна. Вх. Уг. 262.

Портрéт, та, *м.* Портретъ.

Портрéть, ті, *ж.=***Портрет.** *Така била уродліва, що у кождого царя вибіта її портреть била, вималювана.* Драг. 264.

Пóрть, ті, *ж.*=**Порт 1.** Гол. Од. 55.

Портянúй, á, é О сукнѣ: съ основой изъ пеньковыхъ нитокъ, **порту.** Гол. Од. 55.

Портянúці, нúць (также: **порненúці, порниниці**), *мн.* Штаны изъ толстаго бѣлаго холста. Гол. Од. 66. Шух. I. 120, 153. Kolb. I. 41.

Портя́нка, ки, *ж.* Сукно съ основой изъ пеньковыхъ нитокъ. Гол. Од. 55.

Пóруб, бу, *м.* 1) Порубка, рубка. *Це дрова і тріски ще вохкі,—вчорашнього порубу.* Рк. Левиц. 2) Раны? *І вквітчався труп не маком,—порубом рицарським.* К. МБ. X. 13.

Порубáти, бáю, еш, *гл.* 1) Изрубить. ЗОЮР. I. 167. *Хведора Безрідною, отамана курінного постріляли, порубали.* АД. I. 248. 2) Изранить клыками (о дикихъ свиньяхъ). *Неповалений на місті кнур кидається на дим і своїми здоровенними иклами порубає пластуна, як не вспіє схибитись.* О. 1862. II. 63.

Порýбок, бка, *м.* Подать, сборъ на общественныя потребности (содержаніе писаря, учителя, сторожей и пр.). Вх. Зн. 53.

Порýга, ги, *ж.* Поруганіе, оскорбленіе. *Віри своєї християнської у поругу вічні часи не подайте.* АД. II. 7. *Я знаю, що ти мої сестри не лишиш в поругу.* Федьк. Ум. **Порýгонька.** Мет. 141.

Поругáтися, гáюся, ешся, *гл.*—**ким.** Надругаться, поиздѣваться надъ кѣмъ. *Як прийде бідний, як ним ся поругают, а як прийде богач..., як його шанують.* Гн. I. 60.

Порудíти, дíю, еш, *гл.* Порыжѣть.

Поруйнувáти, нýю, еш, *гл.* Разрушить (во множествѣ).

Порýка, ки, *ж.* Поручительство. Рк. Левиц.

Порукáтися, кáюся, ешся, *гл.* Поздоровкаться за руку. *Зустрілась, порукалася.* Черк. у.

Порукувáти, кýю, еш, *гл.*=**Заручити.** Вх. Уг. 262.

Порусявíти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться русымъ.

Пóрух, ху, *м.* Движеніе.

Порýха, хи, *ж.* Смѣщеніе матки или другого органа. Уман. у. Мил. М. 91. Ув. **Порýшище.** Мил. М. 91.

Пóруч, *нар.* Рядомъ. *Поруч себе сажає.* Макс. *В одній домовині із ним поховайте, да положіть, мати, поруч головами.* Мет. 95.

Поручáти, чáю, еш, сов. в. **поручúти, чý, чиш,** *гл.* Поручать, поручить.

Поручáтися, чáюся, ешся, сов. в. **поручúтися, чýся, чишся,** *гл.* Поручаться, поручиться. *Ти, старосто, поручаєшся за нього?* Грин. III. 566.

Порýчник, ка, *м.* 1) Поручитель. Черк. у. *Позич мені руб грошей!—Дай, каже, поручника.—Якого ж я тобі поручника дам? Хто за мене поручиться? Я бідний.* Чуб. II. 27. 2) Поручикъ. *Не пущу, тя, поручнику, аж року дослужиш.* Гол. I 285.

Порýчча, чів, *м. мн.* Перила. Каменец. у.

Порушáти, шáю, еш, сов. в. **порýшити, шу, шиш,** *гл.* 1) Двигать, двинуть. 2) Трогать, тронуть. *Віл не порушав з ясел жадного стебла.* Драг. 109. **Также и въ**

нравствен. смыслѣ: *Може й Русалку, думаю собі, весна порушить, і піде вона, щоб навтішатися з гаїв, левад та лук.* Г. Барв. 374. 3) Побуждать, побудить. *Як тебе сумління порушило отак зробити?* НВолын. у.

Порушáтися, шáюся, ешся, сов. в. **порýшитися, шуся, шишся,** гл. 1) Двигаться, двинуться. 2) Подрываться, подорваться. Черниг. у.

Порýшище, щі, ж. Ув. отъ **поруха.**

I. **Порýшник, ка,** м.=**Поручник 1.** Лебед. у. *Він його порушник, ручився за нього,—ну тим так і каже.* Екатериносл. у

II. **Порýшник, ка,** м. Раст.: а) Centaurea Marschaliana Spr. ЗЮЗО. I. 116. б) Chimaphilla umbellata Nut. ЗЮЗО. I. 116.

Пóрхавка, ки, ж. 1) Bufo, жаба. Вх. Пч. II. 16. 2) Раст. Licoperdon bovista. ЗЮЗО. I. 127.

Пóрційка, ки, ж. Ум. отъ **порція.**

Пóрція, ції, ж. 1) Водка, даваемая рабочимъ предъ обѣдомъ и ужиномъ; мѣра водки. *Дає нам по сьомаку або по четвертаку та по три порції на день.* О. 1861. XI. 115. 2) Рюмка, стаканчикъ для водки. Шух. I. 101. *Ходімо ж по порції вип'ємо.* Г. Барв. 427. Ум. **Пóрційка.** *Брат вітає мальованими порційками.* Федьк.

Порчáк, кá, м. Раст. Bunias orientalis L. ЗЮЗО. I. 115.

Порю́мати, маю, еш, гл. Поплакать, похныкать.

Порю́мсати, саю, еш, гл.=**Порюмати.**

Порябúти, блю́, бúш, гл. Сдѣлать рябымъ. *Віспа одною хлопця мені порябила.* Г. Барв.

Порябíти, бíю, еш, гл. Сдѣлаться рябымъ.

Порядúти, джý, диш, гл. Прибрать, привести въ порядокъ. Вх. Зн. 53.

Порядждáти, джáю, еш, гл.=**Порядкувати.** *Буду вам господарства доглядати, порядждати.* МВ. (О. 1862. III. 49).

Порядкувáння, ня, с. Распоряженіе, хозяйничанье. *Ознаки нового порядкування.* К. (О. 1861. II. 233).

Порядкувáти, кýю, еш, гл. Распоряжаться, хозяйничать. *Хто ж тут у вас порядкує?—Нема ще нікого, теперечки збіраємось обрать собі свого ватажка.* Стор. МПр. 126, 127.

Порáдний, а, е. Порядочный, пристойный. *Він собі чоловік порядний.* Г. Барв. 164. *Народ показний, гамиликуватий, хоча порядні.* Г. Барв. 240.

Порáдність, ности, ж. Порядочность; порядливость. *Нема в них порядности.* Г. Барв. 162. *Великою в мене стоїть порядність, щоб чоловік усякої години був рівен.* Г. Барв. 163.

Порáдно, нар. 1) Порядочно, порядливо. 2) Какъ слѣдуетъ, по порядку. *Нене, говори порядно: хто ти і кого ти звеш Левком?* К. МБ. XI. 148.

Порáдок дку, м. 1) Порядокъ. *Сирота плаче, сильненько ридає, що порядку немає.* Мет. 2)—**давáти.** Распоряжаться. 3) **У порáдок.** По порядку. Маркев. 128. Ум. **Порáдочок.** *Рад би я встати до свого дитяти порядочок дати.* Грин. III. 410.

Пóряду, нар. По порядку.

Поряжáтися, жáюся, ешся, гл.=**Поражатися.** *Ой там братя ряжаться, поряжаються: ой що ми дамо, подаруємо зятю свойому?* МУЕ. I. 134. (Полт.).

Порáсочка, ки, ж. Употреблено въ нар. пѣснѣ въ томъ же значеніи, что и **ря́ска** (растеніе, см. **ряска 1**) или въ значеніи: кормленіе **ря́сною.** *Утка йде, утенята веде, на напасочку, на порясочку, на холодну водицю, на зелену травицю.* Чуб. III. 180.

Порятувáти, тýю, еш, гл. Спасти.

Порятýнок, нку, м. Спасеніе, помощь. *Батю Зинову Чигиринський помочі - порятунку дай.* Мет. 408. Ум. **Порятýночок.**

Пóсаг, гу, м. 1) Приданое. *Хоць в мене посагу не буде, але возьмуть мене і так люде.* Чуб. V. 116. *На посаги не вважайте, іно добрих жінок шукайте.* Чуб. V. 519. 2)=**Посад 1.** О. 1862. IV. 20—26. *Ішла красна Марусенька на посаг.* Лукаш. 152. *Воліла б я гіркий полинь гризти, як з тобою на посазі сісти.* Чуб. V. 368. Ум. **Посáженько.** Грин. III. 512.

Посагувáти, гýю, еш, гл. Садить невѣсту на **посаг?** Надѣлять приданымъ? *Ішла красна Марусенька на посаг, питається, довідується від батенька:—а від кого, мій батеньку, посаг став?—„Від Бога, від добрих людей, дитятко. Посагуєть сам Господь Бог з ангелами, посагуєть тя, моє дитятко, з другами.* Лукаш. 152.

Посáд, ду, м. 1) Мѣсто, гдѣ сажаютъ жениха и невѣсту во время свадьбы. Грин. III. 539. *Благослови ж мене, та мій батеньку, на сім посаді сісти.* Мет. 144. 2) Поставъ въ мельницѣ. *У млині два посади.* Лебед. у. 3) **Рядъ или кругъ снопов**

на току для молотьбы. Александров. у. Ум. **Поса́донько**. Мет. 175.

Поса́да, ди, *ж.* Должность, мѣсто.

Посаджа́ти, джа́ю, еш, *гл.* Посадить, разсадить. *Просимо до столу у свою господоньку, посаджаєм на ослононьку.* Мет. 200. *Хліба напекла такого молодого, що як посаджала, а він увесь і ссівся в печі.* Рудч. Ск.

Посади́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Посадить. *Козаченька молодою на ослінці посажу.* Чуб. *Насип же, матічко, високу могилу, посади, матінко, червону калину.* Мет. 95. 2) Засадить. *А ми гори посадимо собі виноградом.* ЕЗ. V. 242. 3) Истратить попусту. *Коли яка копійка йому трапиться, він у тій беседі її й посадить.* Г. Барв. 276. 4)—**на лід**. Поставить въ затрудненіе.

Посади́тися, джу́ся, дишся, *гл.* 1) Сѣсть. *Брат посадився з тим парубком.* Федьк. 2) Быть посаженнымъ. Мил. М. 85. *Сказали б шовковиці оцій: викоренись і посадись у морю.* Єв. Л. XVII. 6.

Поса́дище, ща, *с.* Село. Черниг. г.

Поса́дки, док, *ж. мн.* Деревья, посаженныя для обозначенія дороги. *Просто їхати, то й дві верстві не буде, а посадками, то штирі.* Черниг. г.

Поса́дний, я, е.—**ба́тько**. Посаженный отецъ на свадьбѣ. *Посадним батьком на весілля закликаємо.* К. ПС. 19.

Посадови́ти, влю́, виш, *гл.* Посадить. *Поклав хліб, ложки, старців посадовив.* Ном. № 11997.

Посажа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Посаджати**.

Поса́женько, ка, *м.* Ум. отъ **посаг**.

Посампе́ред, *нар.* Впереди всѣхъ. *Із-за гори, з-за крутої горде військо виступає, посампеѣред Морозенко сивим конем виграває.* Нп.

Посапа́ти, па́ю, еш, *гл.*=**Посапувати**.

Посапува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Выполоть сапо́ю.

Посатані́ти, ні́ю, еш, *гл.* Разъяриться, прійти въ бѣшенство. *Дідона гірко заридала, із серця аж волосся рвала... запінилась, посатаніла.* Котл. Ен. I. 32.

Посваво́лити, лю, лиш, *гл.* Посвоевольничать.

Посвари́ти, рю́, ри́ш, *гл.* 1) Поссорить. *Вже козаки Хмельницького з ляхами барзо посварили.* ЗОЮР. I. 224. 2)—**кого́** Поссорить. 3)—**кого́**. Сдѣлать кому выговоръ, выбранить кого. *Треба його посварити, щоб звичайніший був. Його мати посварила, що в мене бував.* Грин. III. 300.

Посвари́тися, рю́ся, ришся, *гл.* 1) Поссориться. *Не посварившись з ким перш, не міти приятеля.* Ном. № 9529. *От вони чогось посварились, а таки пішли на вечерниці.* Рудч. Ск. II. 6[1]. 2) Разсердиться на кого, выбранить кого. *Було за день добре мені впечеться своєю пустотою, а ще луччє розважить. І посварюсь, і поцілую його.* МВ. II. 8.

По́сварка, ки, *ж.* Ссора. *І зачинають посварки з панами.* К. ЦН. 178.

Посва́тати, таю, еш, *гл.* Посватать. *Любив же я дівчиноньку, посватали люде, мені молодому пароньки не буде.* Нп.

Посва́татися, таюся, єшся, *гл.* Посвататься. *Коли так по Семені; другого дня, і не сподівалась, і не снилось мені, та й посватавсь він.* МВ. I. 8.

Посвата́тися, та́ємося, етеся, *гл.* Сдѣлаться сва́тами (черезъ бракъ дѣтей или по покупкѣ). *У вас дочка, а в нас син, то може й посватаємося.* Харьк. у. *Дешево даєте—не посватаємося.* Славяносерб. у.

Посватува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться сватами (по покупкѣ). Зміев. у.

Посваха́тися, ха́юся, єшся, *гл.* Сдѣлаться сва́хами. *Колись ми собі так посвахались. Соколиха собі рада, що з багатим родом посвахалась.* Федьк.

Посвашкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть сва́шкою.

Посвербі́ти, блю́, би́ш, *гл.* Позудѣть, почесаться (о тѣлѣ).

По́свист, ту, *м.* Свистъ. *Гук і посвист. Так божевільний гукав і свище.* Мир. Пов. II. 74.

Посвиста́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Посвистать. *Виїхав на улицю, посвистав, уже він своєї миленької не застав.* Чуб. III. 219. *Коло тебе нагаєчка посвище.* Грин. III. 441. 2) Политься, ударить струей. *Так крюв і посвистала з руки.* Радом. у.

Посви́стач, ча, *м.* Богъ вѣтровъ, погоды. Встрѣчено въ фальсифицированной думѣ и таковомъ же вступленіи къ ней, опубликованныхъ Шишацкимъ-Илличемъ (о походѣ князя-язычника въ христіанскую землю). Слово повидимому выдуманное составителемъ думы. ЗОЮР. I. 173, 176, 177.

Посвідува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Засвидѣтельствовать. *Нехай же перш люде скажуть, посвідують, чи вона до любови, по добрій злагоді йде за його заміж.* Васильк. у.

Посві́дчення, ня, *с.* Засвидѣтельствованіе.

Посві́дчити, чу, чиш, *гл.* Засвидѣтельствовать.

Посві́т, ту, *м.* Свѣтъ, огонь. *Ідут вни дальше, аж з далека вздріли посвіт. Старший брат виріджиї найменшого, чи би не взів з тоі хати посвіту.* Гн. II. 241.

Посві́тач, ча, *м.* Подсвѣчникъ, приборъ для освѣщенія лучиной. НВолын. у.

Посвітйти, чу́, тиш, *гл.* 1) Посвѣтить. *Посвіти нам.* Шевч. 29. **Тілом посвітйти.** Обнажить тѣло. *Треба комусь спиною посвітити*—кого-то будуть сѣчь. Ком. II. № 99. **Волосом посвітйти.** О замужней женщинѣ: побыть безъ головного убора. 2) Зажечь (свѣчи, лампы). *Свічі посвітила.* Мил. 220. 3) Освѣтить. *Ой брат сестру приводив, а місяць дорогу посвітив.* Мет. 228.

Посвітйтися, тимося, титеся, *гл.* 1) Зажечься (во множествѣ). Мкр. Н. 25. *Сами свічі посвітилися.* Чуб. V. 837. 2) Зажечь огни *Було вже смерком,—по хатах вже посвітилися.* Харьк.

Посвоїтися, своюся, їшся, *гл.* Породниться. *Ой кумцю, кумцю, посвоїмося, та й горілочки та й нап'ємося.* Чуб. V. 412.

По́свят, ту, *м.* Жертва (на церковь). *Любити ближнього як себе самого, се більше, ніж усі огняні жертви і посвяти.* Єв. Мр. XII. 33.

Посвятйти, ся. См. **Посвячувати, ся.**

Посвятни́й, а́, е́. Праздничный. *Одежа посвятна.*

Посвя́тство, ва, *с.* Освященіе. *Хотіла була сама у посвятство паски нести, та вже тепер молодицю припрохала.* Лебед. у.

Посвяче́не, ного, *с.* Пасхальный хлѣбъ и прочія снѣди, освящаемыя на праздникъ пасхи. *Один чоловік заколов порося к посвяченому.* Грин. II. 334.

Посвячі́ння, ня, *с.* Освященіе. Левиц. I. 331. *Це порося на посвячіння.* НВолын. у.

Посвя́чувати. чую, еш, сов. в. **посвятйти, чу́, тиш.** *гл.* Посвящать, посвятить, освятить. *Як будете посвячувати, посвятіть і моє.* Чуб. V. 805. *Посвятить хату.* Рудч. Ск. I. 92.

Посвя́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **посвятйтися чу́ся, тишся,** *гл.* Рукополагаться, рукоположиться, постригаться, постричься. *На те піп посвятився, щоб ко церкві крутився.* Ном. № 210. *Піду я в манастир, там посвячуся, на тебе, мила, не подивлюся.* Гол. I. 249.

Посвяще́ння, ня, *с.*=**Посвячіння.** Кв.

Посвя́щувати, щую, еш, *гл.*=**Посвячувати.** *Позаторік посвячували церкву у нас.* Каменец. у.

Посе́в, сла, *м.*=**Посол.** *Послали посла аж под Варну. поймав же посев турчанина.* Гол. I. 3

Поседі́ння, ня, *с.* Сидѣніе, посиживаніе. Ум **Посиді́ннячко.** *Ой весна-красна, що нам винесла? Ой винесла тепло і добре литечко... Молодим діткам—рученьки бити, а старим дідам—раду радити. а старим бабам—поседіннечко.* Чуб. III. 109.

Посе́діти, джу, диш, *гл.*=**Посидіти.** *Я поседжу й сама в хаті.* Чуб. II. 157.

Посе́л, сла́, *м.* 1) Посолъ. ЗЮЮР. I. 163. *По п'ять раз посли посилала, а за шостим разом сама поїхала.* Чуб. V. 1068. 2)—**Перепі́єць 2.** Валк. у. Ум. **По́слонько.** Чуб. V. 275.

Поселйти, лю́, лиш, *гл.* Поселить. *Купив маленький шматочок з хаткою і поселив їх.* Г. Барв. 544.

Поселйтися, лю́ся, лишся, *гл.* Поселиться. *Чого Еней приплив к латину і біля Тибра поселивсь.* Котл. Ен. *Поселились у його під піччю злидні.* Чуб. II. 393.

Посе́лок, лка, *м.* Поселокъ. *Слобід ще не було так багато як тепер, а так було—де не де поселок.* Драг. 417.

Посе́льський, а, е. Посольскій. К. Бай. 21.

Посе́льство, ва, *с.* Посольство.

Посеме́йка, ки, *ж.* Семейка. МВ. III. 138.

Посеме́йство, ва, *с.* Семейство. *Переїхали у сей замок на життя з своїм посемейством.* Стор. МПр. 64.

Посе́рдити, джу, диш, *гл.* Поссорить. *Посердив не одну сем'ю з другою.* Левиц. I. 170.

Посе́рдитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Посердиться. 2) Поссориться. ЗЮЮР. II. 49. *Розділивши батьківське добро, обидві сестри посердились.* Левиц. Пов. 87.

Посере́д, *нар.* Среди. *Дивиться, посеред моря горить огонь.* Рудч. Ск. I. 109. *Дівчино моя, ти ж моя мати, дай м'ні вечеряти хоч посеред хати.* Нп.

Посере́дині, *нар.* Посреди. *А щоб мене до вечора посередині хати побачила.* Ном. № 6763. *Роздерлась завіса церковня посередині.* Єв. Л. XXIII. 45.

Посере́дник, ка, *м.* Мировой посредникъ. Мир. ХРВ. 263. *Посередник обгодитися з крепаками до-ладу.* О. 1862. IX. 123.

Посере́дній, я, е. Срединный.

Посе́сія, сії, *ж.* Аренда, арендное владѣніе. *Зберемо грошенят, візьмемо посесію або купимо хутір.* Левиц. I. 201.

Посе́сор, ра, *м.* Арендаторъ. *Тоді було даси два рублі чиншу посесорові та одбудеш дванадцять день шарварку.* ЗОЮР. I. 143.

Посе́стра, ри, *ж.* Названная сестра; подруга, пріятельница. возлюбленная. *Кобись такий до роботи, який до посестри.* Гол. IV. 487.

Посе́стратися, раюся, ешся. *гл.* Сдѣлаться названными сестрами. Драг. 301. *Вони собі посестрались.* Черк. у.

Посе́стрина, ни, *ж.*=**Посестра**. *Прибули й посестрини дружечками.* О. 1862. VIII. 24.

Посе́стриця, ці, *ж.*=**Посестра**. *Якусь собі, бировику, посестрицю вибрав?* Гол. IV. 502.

Поси́вілий, а, е. Посѣдѣвшій. *Ціле руно посивілого волосся на голові.* Мир. Пов. I. 115.

Поси́віти, вію, еш, *гл.* Посѣдѣть. *І голова посивіє.* Ном. № 5637.

Посиде́ньки, ків, *м. мн.* Посиживаніе, сидѣніе. Въ выраженіи: **на посиде́ньки піти́, вийти**. Отправиться посидѣть, побыть—въ гостяхъ, на улицѣ. *Повиходили селяне й батько Настусин на посиденьки на майдан.* Г. Барв. 456. **Походе́ньки та посиде́ньки справля́є**. Ничего не дѣлаетъ, лѣнтяйничаетъ. Левиц. КС. 66.

Посиджі́нє, ня, *с.* Сидѣніе, бодрствованіе при покойникѣ. Вх. Зн. 53.

Посиді́льниця, ці, *ж.* Лѣнтяйка, сидящая безъ дѣла. *Чого сидиш, посидільнице? Чому не стаєш до діла, неробітнице?* Св. Л. 256.

Поси́діти, джу, диш, *гл.* Посидѣть. *Посиділа я в нит та й додому беруся.* МВ. II. 24.

Посидко́вий, а, е.—ва ха́та. Обычная хата гуцула, въ которой онъ живетъ съ семьей,—называется такъ въ противоположность зимней хатѣ на отдаленныхъ сѣнокосныхъ угодьяхъ, которая называется **зима́рка**. Шух. I. 111.

Посидя́щий, а, е. Усидчивый. Рк. Левиц.

Поси́віти, зію, еш, *гл.* Посизѣть. *Тим часом чорна хмара посизіла і побіліла.* ЗОЮР. II. 40.

Посила́ння, ня, *с.* Посыланіе. Грин. III. 41.

Посила́ти, ла́ю, еш, *гл.* сов. в. **післа́ти** и **посла́ти, шлю, шле́ш**, *гл.* 1) Посылать, послать. *Що-неділі до дівчини товариша посилав.* Чуб. V. 377. *Пішли дурня по раки, и він жаб наловить.* Чуб. I. 249. *Посилай, посилай, серденятко моє, частенькії листи.* Мет. 24. *Пошли, Боже, з неба чого нам треба.* Ном. № 147. 2) Двигать, двинуть (рукою, ногою). *Став він крадькома до хліба руку посилати.* Мир. ХРВ 33. *Посилає вперед нош за ногою.* Мир. ХРВ. 30. 3)—**покло́н**. Кланяться, поклониться. *У світлицю ввійшов,—низький поклон послав.* АД. II. 5.

Посила́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **післа́тися** и **посла́тися, шлю́ся, шле́шся**, *гл.* 1) Посылаться, послаться, быть посланнымъ. 2)—**ким**. Только сов. в. Посылать кого. *Чи післатись за чим, чи що треба кому, то ким, як не ретором?* Св. Л. 227. *Вміла сь, мати, дочкою сь посилати.* Грин. III. 510. 3) Свататься, посылать сватовъ. *Послався до неї, вона й рушники подавала.* Рудч. Ск. II. 49. *Посилався до дівчини та не сподобався, посилався цілий год хотів її взяти,—нагодила дідча мати товариша в хаті.* Гол. I. 252. 4) Ссылаться, сослаться. *Послався циган на свої діти.* Посл.

Поси́лити, лю, лиш, *гл.* Подкрѣпить.

Поси́литися, люся, лишся, *гл.* Подкрѣпиться.

Поси́літи, лію, еш, *гл.* Осилить, быть въ состояніи. Г. Барв. 428.

По́силка, ки, *ж.* Посыланіе, посылка. О. 1862. IV. Рус. вес. 1.

Посилкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) Помогать, поддерживать. *В дочасних потребах посилкувати буду.* 2) Кормить, накармливать. Гн. I. 174.

Посилкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Употребить усиліе. *Посилкувались та й зробили.* Черк. у. *Не посилкується ні мало, щоб так палати перестало і щоб оцей пожар погас.* Котл. Ен. II. 32.

Поси́лля, ля, *с.* Въ выраженіи: **як поси́лля**. По мѣрѣ силъ. *Так роби, як посилля.* Лубен. у.

Поси́лок, лку, *м.* Усиліе. *Турн з серця скреготав зубами, що в кріпості всі ні гугу; а стін не розіб'єш лобами, з посилку гнися хоть в дугу.* Котл. Ен. V. 33.

Посильня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Укрѣплять. *Невидима Божа сила його посиляє.* Гол. III. 259.

Посиля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Нанизывать. *На ремінь ясні кільця посиляють.* Млак. 8.

Поси́нілий, а, е. Посинѣвшій. *Посинілі руки.* Мир. Пов. I. 158 б.

Посини́ти, ню, ни́ш, *гл.* Посинить.

Посиніти, нію, еш, *гл.* Посинѣть. *Посинів. як той пуп.* Ном. № 654.

Посипання, ня, *с.* Посыпаніе.

Посипати, паю, еш, сов. в. **посипати, плю, плеш,** *гл.* 1) Посыпать, посыпать. 2) Насыпать, насыпать. *Ой дай, доню, принадоньку, нехай привикає* (голубь). *Посип пшонця по колінця, водиці по крильця.* Чуб. V. 69.

Посипатися, плюся, плешся, *гл.* Посыпаться. *Чорт як свиснув, то аж листя посипалось.* Рудч. Ск. I. 68.

Посипонути, ну, неш, *гл.* Сыпнуть. *Він як посипоне просом—і його засипав.* Рудч. Ск. I. 38.

Посирий, а, е. Сыроватый. Лебед. у.

Посиротити, чу, тиш, *гл.* Осиротить. Мил. 200. Драг. 179. *Маленькії дітки та й посиротила.* Чуб. V. 710.

Посиротіти, тіємо, ете, *гл.* Осиротѣть (о многихъ). Г. Барв. 172. *Я молода заводовіла, діти мої посиротіли.* Чуб. V. 806. *Завсіда ми з худобою були, а тепер оце посиротіли.* Драг. 143.

Посисати, саю, еш, *гл.* Сосать, высасывать. *Крюв посисати.* Шух. I. 39.

Поситчати, чаю, еш, *гл.* Потолстѣть, пожирнѣть.

Посихати, хаю, еш, *гл.* Высыхать, засыхать. Грин. III. 297. *Ой у степу на долині трава посихає.* Чуб. V. 220.

Посичати, чу, чиш, *гл.* О змѣѣ: пошипѣть.

Посі, *нар.* До этого мѣста. *Бунтує народ, навчаючи на всій Юдеї, почавши від Галилеї аж посі.* Єв. Л. XXIII. 5.

Посів, ву, *м.* Посѣвъ, сѣвъ. *Із вороха осталось панові мішечків з п'ять,—тільки що на посів.* Грин. II. 70. *В кою нема на посів, то* (тому) *й своїм засів.* Стор. II. 40.

Посівальник, ка, *м.* Посыпающій зерномъ въ день новаго года. О. 1861. XI. Св. 65.

Посівати, ваю, еш, *гл.* Утромъ на новый годъ ходить по домамъ, набравъ зерна въ рукавицу, и посыпать этимъ зерномъ въ жилищахъ съ пожеланіемъ урожая. О. 1861. XI. Св. 65. *Сіє, посіває..., стиха промовляє: „Роди, Боже, пшеницю як лаву".* АД. I. 80.

Посіверіти, рію, еш, *гл.*=**Пошерхнути.** *Бач, як губи посіверіли.*

Посівкатися, каюся, ешся, *гл.* О матеріи: сдѣлаться рѣдкой, подобной кисеѣ. *Уже вона* (спідниця) *і так посівкалась, а як почну у будденъ носить, дак і роспадеться зовсім.*

Посівний, а, е. Посѣвный. **Посівне.** Всякое зерно, которое сѣется. *Там усе посівне роде добре.* Волч. у.

I. Посідати, даємо, ете, *гл.* 1) Сѣсть (о многихъ). *Посідали з Ісусом і ученики Його.* Єв. Мр. II. 15. *Уся громада посідала.* Гліб. 51.

II Посідати, даю, еш, сов. в. **посісти, сяду, деш,** *гл.* 1) Одолѣвать, одолѣть. *Той з цеї сторони, а той з тієї* (Карл та Мазепа),—*посідають Полтаву.* КС. 1882. III. 612. *Палій посів того лицера, зв'язав його віжками.* Драг. 201. 2) Завладѣвать, завладѣть чѣмъ. *Не думав я, що ти посядеш мою худобу.* Грин. I. 287. *Думав худобу Хрущеву посісти.* Мвр. ХРВ. 54.

Посідатися, даюся, ешся, *гл.* Треснуть въ нѣсколькихъ мѣстахъ. *Уже посівсь мій юрщик. Корові вим'я посідається* ЕЗ. V. 256.

Посідки, док, *ж.*=**Посиденьки. Піти на посідки.** Пойти посидѣть къ кому. *Пішла жінка на посідки, а діти дома були.* Каменец. у.

Посідлати, лаю, еш, *гл.* Осѣдлать (многихъ). *Уже козаки коней посідлали і посідлали, і поїхали.* Чуб. *Посідлайте коні вороні.* АД. I. 124. *У нас коники посідлані стояли.* Мил. Св. 42.

Посікти, січу, чеш, *гл.* Посѣчь, порубить. Драг. 177. *Той меч - самосіч і посік його на маленькі шматочки.* Рудч. Ск. I. 127.

Посіктися, січуся, чешся, *гл.* Посѣчься. *Мої довгі коси посічуться.* Шевч. 330.

Посілля, ля, *с.* Усадьба. *Старе посілля, де жив батько, меншому братові досталось* Борз. у.

Посімейство, ва, *с.* = **Посемейство.** Мнж. 72. Драг. 14.

Посім'янин, на, *м.* Членъ семьи. МВ. (О. 1862. III. 40).

Посіпака, ки, *м.*=**Сіпака.** ЕЗ. V. 32.

Посіріти, рію, еш, *гл.* Сдѣлаться сѣрымъ. *Таскають грязь і глей зо дна да мажуть лебедя, щоб пір'я посіріло.* Греб. 363.

Посіркувати, кую, еш, *гл.* Помазать (стѣну, напр.) въ первый разъ полубѣлой глиной по сѣрой. *Чою ж воно не біліє стіна? Адже ви побілували її сьогодні?—Та ні, ми не білували, ми тільки посіркували.* Новомоск. у.

Посісти, сяду, деш, *гл.* 1)=**I Посідати.** Грин. III. 396, 429. *Уже ж наші воро-*

женьки вечерять посіли. Чуб. V. 150: *Посіли вони любенько, п'ють собі, гуляють.* Драг. 156. *Кінь сказав, щоб ми сідали на його, ми й посіли обоє.* Чуб. II. 141. 2) Осѣсть, покрыть что слоемъ. *На губах посіла смага.* Левиц. I. 75. *Курява посіла на семинаристів.* Левиц. Пов. 4. 3) Переносно: пропасть. *Біда, пане-гетьмане! оттепер ми посіли.* К. ЧР. 344. 4) См. II Посідати.

Посіткий, а, е. О матеріи: рѣдкій. *Посітке полотно.* НВолын. у.

Посіяти, сію, еш, гл. 1) Посѣять. *Посіяв я пшениченьку рідко.* Мет. 28. *Ой посію на горі пшеницю, під горою овес.* Мет. 68. 2) Насмѣшливо: потерять. *С-під очей у мене хто хоч бери, я не бороню, і своє усе посію.* Г. Барв. 365.

Посіятися, сіюся, ешся, гл. 1) Посѣяться, засѣяться *Полем розстелися* (ниво), *та посійся добрим житом.* Шевч. 652. 2) О волосахъ: разсыпаться. *Очіпок зовсім звис на очі, волосся посіялось.* Г. Барв. 115.

Поскабити, блю, биш, гл. Занозить.

Поскавучати, чу, чиш, гл. Повизжать.

Поскакати, чу, чеш, гл. Поскакать. *Поскачи гайдучки та й передо мною.* Чуб. V. 1075. *Ой баранці круторогі поскакали по дорозі.* Чуб. III. 454.

Поскакувати, кую, еш, гл. Поскакивать, попрыгивать *Вже вода ставна леліла і стали поскакувать щучки дрібненькі.* МВ. (О. 1862. I. 72).

Поскалічувати, чую, еш, гл. Искалѣчить (многихъ).

Поскаржитися, жуся, жишся, гл. Пожаловаться.

Поскарлючувати, чую, еш, гл. Искривить, согнуть (многихъ).

Поскарлючуватися, чуємося, єтеся, гл. Искривиться, согнуться въ крючекъ (во множествѣ). *Поскарлючувався ячмінь од спеки* (в полі). Волч. у.

Поскасовувати, вую, еш, гл. Уничтожить, упразднить (во множествѣ).

Поскверни́ти, ню, ниш, гл. Изгадить. *Поскверпило дорогу.* Харьк. г.

Поскиглити, лю, лиш, гл. Повыть.

Поскидати, даю, еш, гл. То-же, что и скинути, но во множествѣ. *Йовдоха-святоха скоренько усе із себе поскидала та у піч, а сама сидить.* Рудч. Ск. I. 177. *Поскидала з себе шовкове убрання, наділа знов своє рам'я.* Рудч. Ск. II. 46. *Поскидав потужних з престолів.* Єв. Л. I. 52.

Поскінний, а, е.=Плоскінний

Поскінь, коня, ж.=Плоскінь. Вх. Пч. II. 29.

Поскіпати, паю, еш, гл. Расколоть на лучинки для растопки. *А чим у грубі розпалювати?—Отє соснове поління поскіпай, то й розпалиш.* Харьк.

Поскіпатися, паюся, ешся, гл. Расколоться на лучинки для растопки. *Сучковата дровина—не поскіпається.* Харьк.

Поскладати, даю, еш, гл. То-же, что и скласти, но во множествѣ. Драг. 95. *Зараз і задумається і рученята поскладає.* Кв. *Баранина в горшках поскладена стоїть.* Мнж. 130.

Поскладатися, даємося, єтеся, гл. 1) Сложиться (во множествѣ). 2) Уложиться (о многихъ).

Посклеювати, юю, еш, гл. Склеить (во множествѣ).

Поскликати, каю, еш, гл. Созвать (многихъ). *Поскликала собаченьо.* Стор. МПр. 112.

Поскликатися, каємося, єтеся, гл. Перекликаясь, созвать другъ друга. *Поскликались вони докупи.* Рудч. Ск. I. 31.

Поскли́ти, клю, лиш, гл. Вставить стекла (во множествѣ).

Поскляpувати, рую, еш, гл. Побыть стекольщикомъ.

Посковувати, вую, еш, гл. Сковать (многихъ). *У три ряди бідних, безщасних невольників посажено, по два, по три докупи посковувано.* АД. I. 10.

Посколочувати, чую, еш, гл. Возмутить (воду во многихъ мѣстахъ); взболтать (во множествѣ).

Посколупувати, пую, еш, гл. Сковырять; исковырять (во множествѣ).

Посколювати, люю, еш, гл. То-же, что и сколоти, но во множествѣ.

Поскопувати, пую, еш, гл. То-же, что и скопати, но о многомъ.

Поскоритися, рюся, ришся, гл. Поторопиться. *Поскоріться ж, щоб я не гнівалась.* МВ. О. 1862. III. 48). *О, я вже поспішуся-поскорюся.* МВ. (О. 1862. I. 87).

Поскородити, джу, диш, гл. Заборонovать.

Поскоромити, млю, миш, гл. Оскоромить.

Поскоромитися, млюся, мишся, гл. Оскоромиться.

Поскорчувати, чую, еш, гл. Покорчить. *Руки поскорчує та позводить.* Кв.

Поскочити, чу, чиш, гл. Прыгнуть; быстро пойти. *Поскочила Орися до дверей.* К. (ЗОЮР. II. 201).

Поско́шувати, шую, еш, *гл.* Скосить (во множествѣ). *Дивувались вони, що чиї ж то лани позарюстувані, не поскошувані.* Чуб. V. 981. *Поскошую і хлібець, і сіно.* О. 1862. II. 58.

Поскребти́, бу́, бе́ш, *гл.* Поскресть.

Поскреготати, чу́, чеш, *гл.* Поскрежетать.

Поскривля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Искривить (во множествѣ).

Поскривля́тися, ля́ємося, етеся, *гл.* 1) Искривиться (во множествѣ). 2) Сдѣлать недовольную мину (о многихъ). *Всі сестри, дивлячись на матір, і собі поскривлялись.* Левиц. I. 172.

Поскри́пувати, пую, еш, *гл.* Поскрипывать. *Ой чого ти поскрипуєш, ти, ядлова хато?* Лукаш. 38.

Поскрі́бач, ча, *м.* Царапающій. Вх. Уг. 262.

Поскрі́бачка, ки, *ж.* Царапающая. Вх. Уг. 262.

Поскрі́бок, бка, *м.* Послѣдній хлѣбъ въ данный разъ печенья—изъ оскребковъ тѣста. *Недобрий хліб, мабуть поскрібок.* Черниг. у.

Поскрома́дити, джу, диш, *гл.* 1)=**Поскребти.** 2)—**потилицю.** Почесать въ затылкѣ. *Грицько... поскромадив потилицю і геть відійшов.* Мир. Пов. I. 157.

Поскроми́ти, млю, ми́ш, *гл.* Укротить, усмирить.

Поскру́чувати, чую, еш, *гл.* 1) Скрутить (во множествѣ). *Поперетинали ремні, котрими поскручувані були руки у козаків.* Стор. МПр. 108. 2)—**го́лови.** Свернуть головы. *Давай... їм* (горобенятам) *голови поскручуємо.* Мир. ХРВ. 42.

Поску́бти, бу́, бе́ш, *гл.* Подергать за волосы, за ухо.

Поску́бтися, бемо́ся, бете́ся, *гл.* Потаскать другъ друга за волосы (о многихъ). *Нема його й на світі, як із своєю ріднею, з мужиком: чи поскубтись, чи побиться, чи й помириться, то все воно, таки сказано, свій брат.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 100).

Покудо́вчити, чу, чиш, *гл.* 1)=**Покудлати.** 2) Отколотить.

Поскуйо́вдити, джу, диш, *гл.*=**Покудлати.**

Поскупа́ти, па́ю, еш, *гл.* Скупить. *Поскупав у людей землю, та й не озьме його кат.* Лебед. у.

Поскупи́тися, плю́ся, пи́шся, *гл.* Поскупиться. *Наділив Бог і розумом, і голосом, і вродою, та на талан поскупився.* Ком. Пр. № 361. *Не поскупись наняти биржу.* Кв.

Поскупі́ти, пі́ємо, пі́єте, *гл.* Сдѣлаться скупымъ (о многихъ).

Поску́плювати, люю, еш, *гл.* Собрать вмѣстѣ. *Поскуплюй чергове козацтво.* К. Бай. 25.

Поску́плюватися, люємося, етеся, *гл.* Столпиться. *Так козацтво поскуплювалось, як бжоли до патоки.* К. ЧР. 321.

Поскупува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Поскупиться. Борз. у.

Поскуча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Поскучать. *Трошки ваші синки поскучають—без тою не можна в світі.* МВ. II. 13.

Послаба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Ослабѣвать, терять прочность, расшатываться. *Дно у бербениці послабає.* Вх. Зн. 54.

Послаби́ти, блю, би́ш, *гл.* Ослабить. *Жарив ті казани, а там були грішні души. Раз ті души йому і просять: „не жарь нас"... Він трохи і послабив огонь.* Мнж. 55.

Послабі́ти, бі́ємо, ете, *гл.* Заболѣть (о многихъ).

Послабува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Поболѣть.

Посла́вити, влю, виш, *гл.* Ославить, прославить. *Порішили, щоб божевільним його ославити.* МВ. (О. 1862. I. 104).

По́славка, ки, *ж.* Слухъ, молва. Черк. у. *Про чорта тільки пославка, а ніхто того чорта зроду не бачив.* МВ. (КС. 1902. X. 141).

Посланець, нця́, *м.*=**Післанець.** Драг. 170. Св. Л. 102. *Посланця не тнуть, не рубають.* Ном. № 949.

Посла́нниця, ці, *ж.* Посланная. *Посланиці Божі.* Г. Барв. 132.

Посла́ння, ня, *с.* Посланіе.

I. Посла́ти, ся. См. **Посилати, ся.**

II. Посла́ти. См. **Постилати.**

Посла́тися, стелю́ся, лешся, *гл.* 1) Приготовить постель. *Послались долі і лягли.* Драг. 129. *Як послався, так і виспався.* Посл. 2) Простлаться, разостлаться. *І падав, і по землі постлались ті коси білі.* К. МБ. X. 16.

Послебізува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Поговорить или почитать вяло.

Посли́з(ну)ти, ну, неш, *гл.* 1) Сдѣлаться скользкимъ, покрыться слизью. *Послизло сало.* Черк. у. *Уже м'ясо послизло.* Черк. у. 2) Исчезнуть, пропасть (о многихъ). *Щоб люде всі, що при Енеї, послизли.* Котл. Ен. I. 8. *Злії духи, так як мухи, всі уже послизли.* КС. 1882. IV. 169.

Послизну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Поскользнуться. *Як послизнувся, та й упав.* НВолын. у.

Посли́нити, ню, ниш, *гл.* Послюнить. Мир. ХРВ. 63. *Пальці послине.* Кв.

По́слі, *нар.* слѣ. *Послі посходились.* Рудч. Ск. I. 25. *Обіцянки не забувайся, бо послі, чуєш, ні чичирк.* Котл. Ен.

Послід, ду, *м.* 1) Остатки зерна, смѣшанные съ соромъ, остающіеся при вѣяніи, и очисткѣ зерна. *Бідний (сіє) самий послід, уже одвійок од пшениці.* Грин. II. 151. 2) Испражненія. *Крутиться, як послід в ополонці.* Ном. № 2998. 3) Результатъ, послѣдствіе. *Давня то річ! але послід її свіжий і до сього часу.* Левиц. 4) Конецъ. *Ми стали собі оби май у посліді.* Федьк.

Послідній, я, є. 1) Послѣдній. *Дозволь мені хоч умиться на послідній дорозі.* Рудч. Ск. 2) Худшій, плохой. *Хиба ж таки я послідніший од усіх.* Ном. № 2039. *Ні сами послідня дівка в нашому селі так би не зробила.* Кв.

Послі́док, дку, *м.* 1) Остатокъ. *Він с'ому випивши восьмуху, послідки з кварти виливав.* Котл. Ен. I. 12. **На послідку.** Въ концѣ. *Поклонивсь панові, пані, панянкам і Масі на послідку.* Св. Л. 108. 2) Послѣдствіе, результатъ. *Муки і лиха, і всякі болісти бувають послідком неправди.* О. 1862. VI. Кост. 10.

Послідува́тий, а, е. О зернѣ: неполный, похожій на **послід 1.** Рк. Левиц.

Послідý́щий, а, е. Худшій. *Кирило Тур був у Січі не послідущий.* К. ЧР. 274. *Піду, каже, утоплюсь, усі мене обіжають— я послідущий на світі.* Ном. № 4346, стр. 286.

Послiпи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Ослѣпить (многихъ). К. МБ. X. 14. *Баньки їм бодай посліпило.* Ном. № 3714.

Послiпи́тися, пимо́ся, те́ся, *гл.* Ослѣпнуть. *На очах більма поробились, коли б до віку посліпились.* Котл. Ен.

Послі́пнути, немо, нете, *гл.* Ослѣпнуть (о многихъ). Котл. МЧ. 437. Драг. 165. Мнж. 92. *Бодай письменні посліпли, як не кажуть правди.* Каменец. у.

По́слонько, ка, *м.* Ум. отъ **посел, посол.**

Послува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Быть депутатомъ въ парламентѣ, въ сеймѣ. Желех.

Послу́га, ги, *ж.* 1) Услуга, служеніе, услуженіе. Мир. ХРВ. 59. *Не в золотій писі земної жизни суть, а в праці праведній, у послузі народу.* К. Дз. 181. *Дам тобі молока, а старшого сина на послугу.* Рудч. Ск. I. 139. *Господь йому дав меч свій на послугу.* К. Іов. 91. 2) Слуга. *Не втішайся, мати, мною, не буду ті послугою.* Гол. I. 173. *Годував дитя не рік, не чотирі, а оддав дитя не дня, не години, людям послуга, а мені на серці туга.* Рк. Макс. Ум. **Послу́жка.** *Свекор каже: невістко моя, свекруха каже: послужко моя.* Чуб. III. 282.

Послуго́вувати, вую, еш, *гл.* Служить, услуживать, прислуживать. *Теща Симонова послуговувала їм.* Єв. Л. IV. 39.

Послу́гувати, гую, еш, *гл.*=**Послуговувати.** *Послугували вони їм.* Єв. Мр. I. 31.

Послужа́нка, ки, *ж.* Служанка. *Я в його послужанкою.* Чуб. II. 20.

Послужи́ти, жу́, жиш, *гл.* Послужить. *Служила в бурлацтві, послужи ще й у хазяйстві.* Чуб. V. 524. *Послужи, моя ти зброє, молодій ще силі, послужи йому так щиро, як мені служила.* Шевч. 249.

Послу́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **послуга.**

По́слух, ху, *м.* Послушаніе. Желех.

Послуха́ння, ня, *с.* 1) Слушаніе. *Щоб ішли усі до громади на послухання, слухати гетьмана Жовковського одповідання.* Макс. (1849). 55. 2)=**Послух.** *Чи змусиш ти до послухання тура?* К. Іов. 88. 3) Послушаніе, работа въ монастырѣ ради спасенія души. *Ми підем до черниці на послухання.* К. ЦН. 282. 4) Работа кому либо не за деньги, а по просьбѣ или по обязанности. *Усі останні ідуть до його на послуги і на послухання.* Чуб. III. 45.

Послуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **послу́хати, хаю, еш,** *гл.* 1) Слушаться, послушаться. *Ми в добрих людей віку доживемо, будемо їх послухати, щоб і їм було добре від нас.* Г. Барв. 435. *Козак дівку підмовляє: „Ідь із нами, дівча, з нами, з молодими козаками". А дівчина послухала, з козаками поїхала.* Чуб. V. 353. 2) Только сов. в. Послушать. *Послухавши псалтиря, що дяк усе читав, Наум сів біля своєї старої.* Кв.

Послу́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Послушаться. *Послухайся мене хоч тепер.* МВ. I. 27.

Послуха́тор, ра, *м.*=**Послухач.** *Дванадцять кобзарів, дванадцять послухаторів.* Драг. 373.

Послу́хач, ча, *м.* Слушатель. *Аби були побрязкачі, то будуть і послухачі.* Ном. № 5431.

Послухня́ний, а, е. Послушный. *Розумний та послухняний був.* О. 1862. V. 106.

Послухня́нство, ва, *с.* Послушаніе. *Потіште своїм послухнянством і мене, старою батька.* Кв.

Послу́шки, шок, *ж. мн.* Слушаніе. *Ой у лузі, лузі, говорили гуси, а я молоденька слухала раненько,—за тия послушки била мене мати.* Грин. III. 74.

Послу́шне, *нар.* Покорно. *Прошу послушне.* Федьк.

Послу́шний, а, е. Послушный. *А я молода та послушная, свою свекорка та послухала.* Чуб. V. 689.

По́слушник, ка, *м.* Слуга. *Повідат царь до тих своїх послушників, жеби забили сто волів єму на обід.* Драг. 275. Ум. **По́слушничок**. *Мою батька брата та була взяла орда; а він там був послушничком у одною татарина п'ять год.* О. 1862. V. 3 пар. уст, 85.

По́слушниця, ці, *ж.* Служанка. Ум. **По́слушничка**. *І дядина мого батька була в неволі* (у татар). *Вісім год послушничкою була.* О. 1862. V. 3 пар. уст, 85.

По́слушничок, чка, *м.* Ум. отъ **послушник**.

Послюсарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Побыть слесаремъ.

Посма́гнути, ну, неш, *гл.* 1) Потемнѣть отъ солнца, сильнаго тепла. *Гречка посмагла.* Лебед. у. *Висуше насіння, що аж посмагне.* Лебед. у. 2) Загорѣть. 3) О губахъ: засохнуть, запечься. *Посмагли губи.*

Посма́жити, жу, жиш, *гл.* Изжарить (во множествѣ).

Посмали́ти, лю́, лиш, *гл.* Опалить, обжечь. *Дев'ятнадцять самих баранячих голів до заходу сама посмалила.* Г. Барв. 425. *Та одна діброва не горіла, соловейкові крильця посмалила.* Чуб. V. 1057.

Посмачи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Придать вкусъ, сдѣлать вкуснѣе приправой, приправить. Левиц. Пов. 320. *Нема чим картоплю посмачити.* НВолын. у.

Посмачні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться вкуснѣе.

Посмерді́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Повонять нѣкоторое время.

Посмерти́ти, рчу́, ти́ш, *гл.* Умертвить (многихъ). *Людей посмертила для лакімстви грошей.* Гн. II. 74.

Посме́ртний, а, е. Посмертный.

По́смик, ка, *м.* 1) У бороны: веревка конопляная, чаще скрученная изъ ствола молодого дерева, однимъ концемъ зацѣпленная за уголъ бороны, а на другомъ имѣющая валекъ съ постромками, въ которыя впрягается лошадь; иногда **посмик** бываетъ желѣзный. Подольск. г. НВолын. у. 2) Penis. Новомоск. у.

Посми́кати, чу, чеш, *гл.* Подергать. *Ой паничу, паничу! я вас за чуб посмичу.* Ном. № 1162.

Посмирні́шати, шаю, еш, *гл.* Присмирѣть. *Зробиться сумною і на яку часину посмирнішае.* Стор. МПр. 153.

Посмілі́шати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться смѣлѣе.

По́сміт, ту, *м.* Встрѣчено у Кулиша= **сміття**, соръ. *Нехай посмітом зметуться, зникнуть, як постали.* К. Псал. 194.

Посмі́ти, смі́ю, еш, *гл.* Посмѣть, осмѣлиться. *Любить козак дівчиноньку, займать не посміє.* Чуб. V. 151.

Посміти́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Насорить.

Посмітник, ка, *м.*? Бранное слово. *А бодай тобі ...посмітнику ти, сіпуго!...* Грин. II. 165.

Посміттюха, хи, *ж.* 1) Птица: жаворонокъ хохлатый. Alauda cristata L. *Сіла собі над водою сива посмітюха.* Гол. III. 209. 2) Бранное слово для человѣка: дрянь, негодникъ, негодница. *Посміттюха яка небудь командуватиме.* Константиногр. у.

Посмітюшок, шка, *м.*=**Посміттюха**. 1. Вх. Пч. II. 8.

По́сміх, ху, *м.* Смѣхъ, насмѣшка. *Скорий поспіх—людям посміх.* Ном. № 5580. *З посміху люде бувають* Посл. 2) Посмѣшище. *І прийміть же мене до себе і пригорніть же мене до себе, щоб я людським посміхом не ходила.* Мил. 198.

Посміха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Посмѣиваться. *Стали люде теє зачувати, стали з удовиченьків посміхати.* Мил. 346.

Посміхо́висько, ка, *с.*=**Посміховище**. Гн. I. 115.

Посміхо́вище, ща, *с.* Посмѣшище. *На посміховище я їм здався?* Сим. 217.

Посміхуватися, хуюся, ешся, *гл.* Посмѣиваться. *Клсян тільки посміхується.* НВолын. у.

Посміше́ний, а, е. Осмѣянный, униженный. *Нехай вони* (шалопути) *посмішенні будуть, а не дом Божий.* Павлогр. у.

По́смішка, ки, *ж.* Насмѣшка. *Це... посмішка з мене.* Грин. I. 193.

Посміхкувати, кую, еш, *гл.* Насмѣ-

хаться. *Нам треба, щоб хто посміхкував з нас чи що?* Каменец. у.

Посміхкуватися, **куюся**, **єшся**, *гл.* Насмѣхаться. *Явтух жартував, посміхкувався з новобранців.* Св. Л. 65. *А він посміхкується: кобила як собака.* Каменец. у.

Посміхливий, **а**, **е**. Насмѣшливый, веселый.

Посміхний, **а**, **е**=Посміхливий.

Посміятися, **сміюся**, **єшся**, *гл.* Посмѣяться. *Ти думаєш, дурню, що підеш вінчаться, а я з тебе, дурню, аби посміяться.* Чуб. V. 176.

Посмоктати, **кчу**, **чеш**, *гл.* Пососать. *Шарпнули мужика, із'їли і посмоктали кісточки.* Котл. Ен. IV. 44. *Полежу да посмокчу люльки.* О. 1861. XI. 68.

Посмоктувати, **тую**, **єш**, *гл.* Посасывать.

Посмолити, **лю**, **лиш**, *гл.* Осмолить.

Посмугувати, **гую**, **єш**, *гл.* Исполосовать. *Вся пика, шия і руки посмуговані.* Стор. II. 69.

Посмутити, **чу**, **тиш**, *гл.* Опечалить (многихъ). Грин. III. 494. *Гей як заплачу, весь рід посмучу.* Чуб. V. 755.

Посмутитися, **тимося**, **титеся**, *гл.*=**Засмутитися**. *Ми без музики посмутились.* Алв. 48.

Посмуткувати, **кую**, **єш**, *гл.* Погрустить.

Посмутніти, **ніє**, **єш**, *гл.* Опечалиться.

Поснідання, **ня**, *с.* Пора завтрака. *І сонце зійшло, вже й поснідання, а його все нема.* Верхнеднѣпр у. (Залюбовск.).

Поснідати, **даю**, **єш**, *гл.* Позавтракать. *Як не прийдеш обідати, прийди поснідати.* Чуб. V. 413.

Поснідкувати, **кую**, **єш**, *гл.*=**Поснідати**. *Що ж ми мемо поснідкувати, моя мила дівчино?* Гол. I. 201.

Посновигати, **гаю**, **єш**, *гл.* Посновать, пошататься. *Свиня у панський двір залізла, посновигала там.* Гліб. 39.

Поснувати, **сную**, **єш**, *гл.* Сдѣлать основу для ткани; протянуть нитки. *Що по нашім двору чорним шовком та поснована.* Грин. III. 470.

Поснути, **снемо**, **нете**, *гл.* Заснуть (о многихъ). *Діти поснули.* Г. Барв. 225. *Прийшла північ, всі поснули.* Рудч. Ск.

Посчутися, **снемося**, **нетеся**, *гл.*=**Поснути**. *Я думала, що ви поснулись, аж воно й ні.* Лебед. у.

Посніти, **дію**, **єш**, *гл.* О творогѣ: испортиться. Мнж. 190. *Сир поснядів, як його не посолиш.* Черном.

Пособа, **би**, *ж.* Помощь. *Пособу дав братові.* Харьк. г.

Пособачитися, **чуся**, **чишся**, *гл.* Сдѣлаться подобнымъ собакѣ, переносно: развратиться. *А чортова невістка-сучка, пособачилась.* Рудч. Ск. *У людях був, то не знав тії люльки, а з людей вийшов—пособачивсь: став люльку наминати.* Харьк. г.

Пособити, **ся**. См. **Пособляти**, **ся**.

Пособкати, **каю**, **єш**, *гл.* Покричать на воловъ: соб!

Пособляти, **ляю** **єш**, сов. в. **пособити**, **блю**, **биш**, *гл.* Помогать, помочь. *Тепломір скрізь пособляє чоловікові.* Ком. II. 81.

Пособлятися, **ляється**. сов. в. **пособитися**, **биться**, *гл. безл.* Помогать, помочь (безлич.). *Хоч плач, хоч пробач,—не пособиться.* Кролев. у.

Пособник, **ка**, *м.* Помощникъ.

Пособниця, **ці**, *ж.* Помощница.

Пособорувати, **рую**, **єш**, *гл.* Пособоровать, совершить надъ больнымъ таинство елеосвященія. *Пособорували, посповідали і запричастили* (хворого). ЗОЮР. II. 283.

Посовати, **ваю**, **єш**, *гл.* Подвигать, посовать.

Посоватися, **ваюся**, **єшся**, *гл.* Подвигаться, посоваться.

Посовиніти, **ніє**, **єш**, *гл.* Побыть въ полубезсознательномъ состояніи, въ опьяненіи. *Сидить Петро дуже п'яний, держить у руці десятку, а Іван як ухопить її та й хода.—Що ж йому на те Петро сказав?—Аж нічогісінько: посидів ще трохи, посовинів-посовинів та й пішов собі з шинку.* Екатериносл. у. (Залюбовск.).

Посовітувати, **тую**, **єш**. *гл.*=**Порадити**. *Йому посовітували одну гарну дівку, щоб він її брав.* Рудч. Ск. I. 148.

Посовітуватися, **туюся**. **єшся**, *гл.*=**Порадитися**. Шевч. 298.

Посовом, *нар.* Посовываясь. *Сядеш верхи та посовом і перелізеш, щоб у воду не впасти.* Лебед. у.

Посовувати, **вую**, **єш**, *гл.* Подвигать. *А далі потроху посовують пальцем усе вище й вище, примовляючи: тут пень, тут колода.* Чуб. III. 108.

Посовуватися, **вуюся**, **єшся**, *гл.* Подвигаться.

Посокотитися, **чуся**, **тишся**, *гл.* Поберечься. *Просить сват і сваха, і пан молодий, і пані молода їсти і пити... і так ся посокотити, аби голодному ся не лишити.* Гол. IV. 342.

Посо́л, сла, *м.* 1)=**Посел.** 2) Депутатъ парламента, сейма. Желех.

Посоли́ти, лю́, лиш, *гл.* Посолить. *Коли б хліб, то б я їла, коли б сіль—посолила.* Чуб. V. 1165.

Посові́ти, ві́ю, еш, *гл.* О глазахъ: посоловѣть, потускнѣть. *Чи посоловіли в мене очі?* Грин. II. 241. *Не відмагається від другої* (чарки)... *очиці посоловіли... защебетала наша Оксана.* Кв.

Посолоди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Подсластить. *Випили вони чай, а хазяйка так дякує купцеві, так дякує: хоч у душі, каже, посолодило.* Грин. I. 114.

Посолоді́ти, ді́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться сладкимъ. *Посолоділо таки, а чи багато сахарцю укинув.*

По́солодкий, а, е. Сладковатый. Міус. окр.

По́солодко, *нар.* Сладковато.

Посоло́дшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться слаже. *Запіканка посолодшала.* Стор. II. 221.

Посолоні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться болѣе солевымъ. *Посолонів борщ.* Константиногр. у.

Посолонцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Съѣсть соленаго. *Хоч посолонцювати оселедцем.* Ном. № 12121.

Посо́льський, а, е. 1)=**Посельський.** *Бо я посольських справ не розумію.* К. МБ. II. 121. 2) Депутатскій. Желех.

Посо́льство, ва, *с.* Обязанности и достоинство депутата въ парламентѣ, сеймѣ. Желех.

Посопти́, плю́, пе́ш, *гл.* Посопѣть.

Посоро́матися, маюся, ешся, *гл.*=**Посоромитися.**

Посороми́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Посрамить. *Народній дух з занепаду підняти, гасителів його посоромити.* К. Бай. 7.

Посоро́митися, млюся, мишся, *гл.* Постыдиться. *Глянь на Бога та посоромся людей.* Ном. № 2950.

По́соромно, *нар.* Совѣстно, стыдно.

Посортува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Разсортировать.

Посотникува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Побыть сотникомъ.

Посо́хляний, а, е. Высохшій. *Посохляна трава.* НВолын. у.

Посо́х(ну)ти, ну, неш, *гл.* Высохнуть. *Земля посохла була—от він її змочив.* Полт. *Инше насіння, посходивши, посохло.* Єв. Л. VIII. 5.

Посохтува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Поспѣшить. Вх. Зн. 65.

Поспаси́біти, блю, биш, *гл* Сказать спасибо, поблагодарить. *Мені люде поспасибіли та й годі.* Павлогр. у. (Лобод.).

Поспада́ти, да́ємо, ете, *гл.* То-же, что и спа́сти, но во множествѣ. *Ото поспадали всі дванадцять замків.* Драг. 83.

Поспа́ти, сплю́, спи́ш, *гл.* Поспать. Грин. III. 262. *Як би поспав до обід, так приснився б ведмідь.* Посл.

Поспа́тися, спимо́ся, спите́ся, *гл.* Заснуть (о многихъ). *Вони слухали, слухали й трохи не поспались.* Левиц. Пов. 141.

Поспа́шувати, шую, еш, *гл.* О травѣ, хлѣбѣ, находящихся на корню: дать скотинѣ ихъ выпасти. *Коли жито чи пшениця дуже ростуть з осени, то щоб не пішло в стрілки, то треба пускати скотину по йому пастись—поспашувати.*

Поспе́катися, каюся, ешся, *гл.* Избавиться отъ чего. *Хотів би сі поспекати, відьвернути відь себе сліпоту.* ЕЗ. V. 84.

Поспива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Надпить. *Кішка глечики поспивала.* Харьк. г.

Поспива́тися, ва́ємося, етеся, *гл.*—з чо́го. Растратить, пьянствуя, что. *П'ють, поки й з батьківщини поспиваються.* Г. Барв. 261.

По́спит, ту, *м.* 1) Спросъ. *Без поспиту, що хочеш, те і рвеш.* КС. 1882. XI. 399. 2) Проба, опытъ. *Нащо нам той Дін? Буде з тебе поспиту, що набрався по світах, пора своїм кошем осістись.* Г. Барв. 181.

Поспита́ти, та́ю, еш, *гл.* 1) Спросить. *Та забула поспитати, чого їздив коло хати.* Чуб. V. 1153. 2)=**Покуштувати.** *А ви поспитайте борщу: по моєму наче дуже кислий.* Черниг. у. 3) Испытать, испробовать. *Поспитавши горя, чи не пошанується.* О. 1861. X. 36.

Поспита́тися, та́юся, ешся, *гл.* Спросить, спроситься.

Поспиха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Спихнуть (многихъ). *Я вас із неба поспихаю.* Котл. Ен.

По́спів, ву, *м.* 1) Пѣніе, напѣвъ. 2) Заключеніе, эпилогъ (поэтическаго произведенія). *Поспів до думи.* К. Дз. 149.

I. **Поспіва́ти, ва́ю, еш,** сов. в. **поспі́ти, пі́ю, еш,** *гл.* 1) Созрѣвать, созрѣть. *Поспіють яблука.* ЗОЮР. I. 310. *Козакова пшениця поспіла.* Мет. 28. 2) Успѣвать, успѣть. *Поспієш з козами на торг.* Ном. № 5563. *Ой умер син у неділю вранці, нелюба невістка в обідню годину, та й не поспіла в одну домовину.* Чуб. V. 714. 3)=**Постигати, постигнути 3.** *Ні кадила, ні світила,—отак мене смерть поспіла.* Грин. III. 144.

II. **Поспівáти, вáю, еш,** *гл.* Попѣть. *Ім хотілось і побігати, і поспівати.* Левиц. Пов. 135.

Поспі́в'я, в'я, *с.* Пѣніе, пѣснопѣнія. *Святе поспі́в'я.* Мвр. Пов. II. 59.

I. **По́спіл,** *нар.*=**Поспіль.** *Дарма що стара, а ще б поспіл билася з чоловіком.* НВолын. у. *Поспіл три тиждні роблять.* О. 1862. V. 111.

II. **Поспіл. по́лу,** *м.* Въ выраженіи: **у посполі.** Совмѣстно. *Вона найняла собі хатину в посполі.* Св. Л. 245.

Поспілий, а, е. Зрѣлый. *Не старе мре, а поспіле.* Ном. № 7262.

По́спіль, *нар.* 1) Подрядъ; непрерывно. *У мене було семеро дочок поспіль.* Славяносерб. у. *Поспіль два роки.* НВолын. у. *Дощі поспіль ідуть. Було мене Отченашу вчить, Богородиці, так було поспіль і проважу, не мину й слова.* Г. Барв. 356. 2) Вмѣстѣ, вообще. *Бувай же здоров, пане господарю! з своєю милою господинкою, зо всею поспіль челядочкою.* Гол. IV. 29.

Поспі́льство, ва, *с.* Простой народъ, чернь. К. ЧР. 71. *Допекли (ляхи) козакам і поспільству.* К. ЧР. 39.

Поспі́нути, ну, неш, *гл.*=**Поспіти.** *На обід саме поспінеш.* Мвр. Пов. I. 112.

Поспірáтися, рáємося, єтеся, *гл.* Опереться (о многихъ). *Деякі поспірались на тин і лузали насіння.* Левиц. Пов. 186.

Поспіти. См. **Поспівати.**

По́спіх, ху, *м.* 1) Поспѣшность, скорость, быстрота. *Скорий поспіх — людям посміх.* Ном. № 5580. *Ну, хлопці, для поспіху по чарці.* НВолын. у. **По́спіхом.** Поспѣшно. 2) Успѣхъ. Мкр. Г. 40.

Поспішáти. шáю, еш, сов. в. **поспіши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Спѣшить, поспѣшить, торопиться, поторопиться. *Швидче додому поспішає.* Рудч. Ск. I. 137. *Ой не копай, козаченьку, зілля, та поспішай до дівчини на весілля.* Чуб. V. 366.

Поспішáтися, шáюся, єшся, сов. в. **поспіши́тися, шу́ся, ши́шся,** *гл.*=**Поспішати, поспішити.** *А по воду йде, поспішається.* Чуб. V. 700. *Поспішається з козами на торг.* Ном. № 7739. *Поспішився козаченько той пері із'їсти.* Чуб. V. 436.

Поспіши́й, á, é. Торопливый. *Поспішних чорт хапає.* Ном. № 13733. Ум. **Поспішне́нький.**

Поспішно, *нар.* Поспѣшно. КС. 1882. XII. 514. *Ідуть, щоб побідить поспішно, або щоб трупом полягти.* Котл. Ен. Ум. **Поспішне́нько.**

Посплітáти, тáю, еш, *гл.* Сплесть вмѣстѣ. *Під високими дубами притулилась тонка ліщина, посплітавши свої верхи.* Левиц. I. 347.

Посплітáтися, тáюся, єшся, *гл.* Сплестись, переплестись. *Королів цвіт посплітався з крученими паничами.* Харьк.

Посповня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Наполнить. *Кубочки посповняла.* Мил. 220.

Посповня́тися, ня́ємося, єтеся, *гл.* 1) Наполниться (во множествѣ). 2) Сдѣлаться полнымъ (во множествѣ). *Ви, ягідки, посповняйтеся.* Грин. III. 497.

Посполи́тий, а, е. 1) Простой, простонародный. 2) Какъ существ.: крестьянинъ. *Давай посполитий до скарбу і подачку од диму, давай і підводу, і греблі по шляхах гати, а козак. бач, нічого того й не знає.* К. ЧР. 198.

Посполи́тися, лю́ся, ли́шся, *гл.* Сойтись, вступить въ дружескія отношенія. *З ним трудно посполитись.* НВолын. у.

Посполи́ця, ці, *ж.* Сплошная недѣля. Угор.

Поспо́лу, *нар.* Вмѣстѣ, разомъ. ЕЗ. V. 207. *Довго вони плакали й горювали удвох посполу.* Полт. у. *На добридень тобі, тату, і тобі, мамо, вам, діди, і вам, баби, вам, братіки і сестриці, і всім посполу, і Богу святому.* Кобел. у. *Бувайте здорові, з неділею! — Спасибі, посполу з вами.* Каменец. у.

Поспо́льний, а, е. Безпостный, когда нѣтъ поста. Угор.

Поспо́льство, ва, *с.*=**Поспільство.**

Поспонувáти, ну́ю, еш, *гл.* Ругать, поносить. Вх. Зн. 54.

Поспорожня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Опорожнить (во множествѣ). *Барилечки поспорожняєм.* Грин. III. 430. *Підождіть, поспорожняю діжки, дак і вам одну дам.*

Поспорожня́тися, ня́ємося, єтеся, *гл.* Опорожниться (во множествѣ). *Ой, скоро вже наші кошелі поспорожняються, — тижнів зо два доведеться хліб купувати, поки до нового.* Екатеринос. у.

Поспособі́йка, ки, *ж.* Карнизъ изъ досокъ подъ стріхою. НВолын. у.

Поспотикáтися, кáюся, єшся, *гл.* Поспотыкаться нѣкоторое время.

Посправля́ти, ля́ю, еш, *гл.* То-же, что и **спрáвити,** но во множествѣ. *Посправляв собі й дітям одежу.* Драг. 149. *По три, по два спириї кайдани посправляв.* Макс.

Поспро́дувати, дую, еш, *гл.* Распродать. *Зараз поспродував усе.* Драг. 183.

Поспродуватися, **дуємося**, **єтеся**, *гл.* То-же, что и **спродатися**, но о многихъ. *Ярмарок великий був, і ми добре поспродувалися.*

Поспрошувати, **шую**, **еш**, *гл.* Пригласить (многихъ), созвать. *Як всіх вже поспросює, то іде додому.* Грин. III. 502.

Поспускати, **каю**, **еш**, *гл.* То-же, что и **спустити**, но во множествѣ. *Дуб і поспускав гілля.* Мнж. 6. *Він швидко поробивши човни, на синє море поспускав.* Котл. Ен. I. 6.

Посрібнити, **ню**, **ниш**, *гл.* Посеребрить. *Він як уложив* (руки у срібло),—*коли виймає, аж руки посрібнені.* Рудч. Ск. I. 104.

Посрібрити, **рю**, **риш**, *гл.*=**Посрібнити**.

Посрібритися, **рюся**, **ришся**, *гл.* Посеребриться. *Сріблом посрібрився.* Рудч. Ск. I. 112.

Поссати, **сою**, **сеш**, *гл.* Пососать.

Постав, **ва**, *м.* Штука, кусокъ (матеріи). *Сукна дорогі поставами, не мірячи... брати.* АД. I. 94. *Постав матерії.* НВолын. у.

Постава, **ви**, *ж.* 1) Наружность, осанка, видъ. *Постава свята, а сумління злодійське.* Ном. № 178. *Що за краса! що за врода пишна! що за постага горда і величина!* К. ЦН. 173. 2) Поза, положеніе тѣла. *Княгиня не змінила своєї постави.* К. ЧР. 326. 3) Угощеніе. *Де була така постава? де такий достаток? І напитки, і наїдки, і музикам взяток?* Мкр. Н. 32.

Поставати, **таю**, **єш**, сов. в. **постати**, **стану**, **неш**, *гл.* 1) Дѣлаться, сдѣлаться, стать (о многихъ). *Ходім, сестро, лугами та постанем квітками.* Чуб. V. 919. *Тепер люде постали дрібні.* Г. Барв. 427. 2) Возникать, возникнуть, появляться, появиться. *Звідкіля вони* (ляхи над Вислою) *там постали,—історія не змогла й досі доказати. ...Тут же таки, між Вислою і Одрою постало невеличке та завзяте плем'я ляхи.* К. (Правда, 1868, стр. 5). *Субота ради чоловіка постала, а не чоловік ради суботи.* Єв. Мр. II. 27. *Великі чвари між ними щось постали.* К. (О. 1861. IX. 84). 3) Только сов. в.=**II Поставати**. *Постали всі кругом.* Чуб. II. 166. 4) Только сов. в. Остановиться. *У мене воли молодії, недолугі,—ще постануть.* Драг. 118.

II. Поставати, **ставмо**, **єте**, *гл.* Стать (о многихъ). *Поставало їх багато: коли б ще два стало, то й достали б його.* Рудч. Ск. I. 7.

Поставець, **вця**, *м.* Родъ сосуда для питья изъ него. *Журба в шинку мед-горілку поставцем кружала.* Шевч. 49.

Поставити, **влю**, **виш**, *гл.* 1) Поставить. *Поставила тарілку з хлібом перед старим Еолом дідом.* Котл. Ен. I 7. *Зжав своє жито... поставив в копи.* Чуб. II. 11. *В п'ятьох як вийдемо на ниву, то по полукіпку поставим.* Г. Барв. 347. **Поставити обід**. Дать обѣдъ. 2) Построить, выстроить. Чуб. V. 489. *Поставили собі хатку.* Рудч. Ск. I. 27. 3) Помѣстить (на квартирѣ). *У тієї Пйотрової поставили Антося на станцію.* Св. Л. 135. 4) Приставить къ какой работѣ, опредѣлить, назначить. *Сьогодня уперше нас поставлено* (до роботи). МВ. (О. 1862. I. 74). *Сергія поставив пан за ключника.* О. 1862. V. 107. *Вони його поставили собі лакеєм.* Грин. I. 2. *Поставити на попа.* О. 1861. XI. Кух. 32. 5) Выставить на видъ. *Вона свою наймичку прилюдно все хвалить, уміє перед людські очі поставити.* Г. Барв. 305.

Поставитися. См. **Поставлятися**.

Поставкувати, **кую**, **еш**, *гл.* Останавливаться по временамъ, лѣниво работать. *Рубай, рубай, не поставкуй, як нарубаєш, домів вандруй.* Гол. II. 553.

Поставління, **ня**, *с.* 1) Ставленіе. *Честь-хвалу дайте наперед Богу і господарю, і господинці, і його дочці, й куховарочці за хліба поставління, за страви доношіння.* Рк. Макс. 2) Рукоположеніе.

Поставляти, **ляю**, **еш**, *гл.*=**Поставити** (во множ.). *Баби поставляли все.* Грин. I. 146. *Ой викопай, мати, глибокую яму, та поховай, мати, сю славную пару, та поставляй, мати, хрести золотії.* Мет. 96. *Паруйнував хати та й не поставляв.* К. Іов. 44.

Поставлятися, **ляюся**, **ешся**, сов. в. **поставитися**, **влюся**, **вишся**, *гл.* Доставлять, доставить, подавать, подать. *Торбо, поставляйсь.* Рудч. Ск. II. 137. *Як почав поставляться: вино, наливка, мед, пиво,— сказано увесь стіл застановив пляшками.* Лебед. у. *Хоч застався, а постався.* Ном. № 11932.

Поставний, **а**, **е**. 1) Узаконенный, установленный. **Поставна ціна**. Такса. 2) Статный, видный, стройный. *Пархвен поставний, а Манійло ще поставніший.* НВолын. у. *Якийсь народ тепер миршавий став. Нема вже таких поставних, як колись були.* КС. 1883. III. 676.

Поставник, **ка**, *м.*=**Ставник**. Каменец. у. Шух. I. 270. *Поставник горів.* Св. Л. 109.

Постадникува́ти, . кую, еш, гл. Побыть пастухомъ лошадей.

Постáдниця, ці, ж. Дѣвушка, играющая главную роль на обжинкахъ. Подлясье.

Постанець, нця, м. Тараканъ. Вх. Лем. 454.

Постано́ва, ви, ж. Постановленіе, рѣшеніе. *Не переміпив своєї постанови.* Св. Л. 173.

Постанови́ти. См. **Постановляти**.

Постановля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **постанови́ти**, влю́, виш, гл. 1) Ставить, поставить. *Постановив їх* (волв) *серед двора до ясел.* Г. Барв. 381. *Пушку сироту упереду постановляв.* АД. II. 24. *І рідня, і діти єсть у його, а нікому хрест постановити.* Шевч. 508. *Постановили салдата на кватирю.* 2) Истрачивать, истратить. *Що придбали ми,—усе за тебе постановили.* Г. Барв. 133. 3) Постановлять, постановить, сдѣлать постановленіе. *Постановила я собі покинути удову бабусю.* Г. Барв. 395. *Старий пацюк кричить, закон постановить.* Гліб. 4) **Людьми́ постанови́ти**. Сдѣлать человѣкомъ. *Час тебе оженити, людьми постановити.* Лукаш. 152.

Постара́тися, ра́юся, ешся, гл. Постараться. *Я хутко миттю постараюсь в трістя його к чортам загнать.* Котл. Ен. I. 9.

По́старий, а, е. Староватый, пожилой. *Вже постарий чоловік Онопа.* НВолын. у. *Стоїть якась постара замучена молодиця.* МВ. I.

Постáритися, ріюся, ешся, гл. Состарѣться. *Обоє постарились.* Єв. Л. I. 7.

Постáріти, рію, еш, гл. Постарѣть, состарѣться. *Ніколи не постаріє.* НВолын. у.

Постаростува́ти, тýю, еш, гл. Побыть **стáростою**.

Постарува́ти, рýю, еш, гл. Распоряжаться нѣкоторое время въ качествѣ старшаго.

Постарча́ти, ча́ю, еш, гл.=**Постачати**.

Постаршинува́ти, нýю, еш, гл. Побыть старшимъ, побыть старшиною.

Постáти. См. **Поставати**.

Постаткува́ти, кýю, еш, гл. Остепениться. *Нехай він постаткує.* НВолын у. *Уже постаткував, покинув гуляти.* НВолын. у.

По́стать, ті, ж. 1) Видъ, фигура, образъ. *Дивиться,—гость стоїть на воротях, знайома постать.* Грин. II. 94. *Святий дух буває в постаті голуба.* Волын. г. *Вона думала, що то чорт у моїй постаті.* Уман. у. *Обіясник у моїй постаті ходе.* НВолын. у. 2) Полоса нивы, занятая жнецами, полольщицами. *Ой два сини оре, чотирі молоте, а дванадцять дочок за постать заходе.* Мет. 244. *Підем, матінко, у поле та зеленого жита жати, та займем широкую постать.* Мет. 224. 3) Всѣ принадлежности къ плугу. *Чи в тебе є вся постать?* Черк. у. Ум. **По́статька**. *Ні з ким буде жита жати. Займем постатьку невеликую.* Грин. III. 549. *Постатьку маленьку* (баштану) *пропололи до снідання.* Волч. у.

Постача́ти, ча́ю, еш, сов. н. **постáчити**, чу, чиш, гл. Доставлять, доставить. *Нема рушників, то ми і свої постачимо.* МУЕ. I. 113. *Матері буду всього постачати, чого забажав.* Кв.

Постача́тися, ча́юся, ешся, гл. Доставлять, дѣлать слѣдуемое? *Братіку, не лякайся, братіку, постачайся,—не продавай сестри.* Грин. III. 483.

Постебнува́ти, нýю, еш, гл. Зашагать. *Постебнував він через хату.* Св. Л. 203.

Посте́лечка, ки, ж. Ум. отъ **постеля**.

Постели́ти, ся. См. **Постеляти**, ся.

Постелі́ння, ня, с. Тюфякъ, перина. Вх. Уг. 262.

Постеля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **постели́ти**, лю́, леш, гл.=**Постилати**, **послати**. *Мила постіль постелила.* Грин. III. 179. *Ой ти, козаче, ти, хрещатий барвінку, хто ж тобі постеле у дорозі та постілечку.* Мет 81.

Постеля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **постели́тися**, лю́ся, лешся, гл. 1) Стлать, постлать постель. *А він уліз у мішок, то постелився і вкрився.* Ном. № 1308. 2) Разстилаться, разослаться. *Ой через межу горошок та постелився.* Мет. 82. 3) Ложиться, лечь. *Сон голову похиляє, Івасенко коникові по гриві ся постеляє.* Гол. I. 11.

Посте́ль, лі, ж. Настилка изъ бересты подъ подомъ печи. Радом. у.

Посте́льниця, ці, ж. Доска въ днѣ кузова телѣги.

Посте́ля. лі, ж. 1)=**Постіль**. *І я кривавими сльозами не раз постелю омочу.* Шевч. 379. 2) **Бо́жа посте́ля**. Смертный одръ. *Скоро його мати старая на божої постелі вздріла, на своє лице християнськеє хрест собі положила.* Чуб. V. 850. Ум. **Посте́лечка**. Мет. 81.

Постерегти́, **ся**. См. **Постерігати**, **ся**.

Постеріга́ння, **ня**, *с.* Замѣчаніе, наблюденіе.

Постеріга́ти, **га́ю**, **еш**, сов. в. **постерегти́**, **режу́**, **же́ш**, *гл.* 1) Замѣчать, замѣтить. *Петро й постеріг, хто се такий і почав придивлятись, що там за Брюховецький.* К. ЧР. 261. *Ми на йому нічого не постерегли, ніякого познаку.* НВолын. у. *Постеріг лопатки в горосі.* Ном. № 4331. *Постеріг старий, що він тяжко согрішив.* Грин. II. 154. 2) Прослѣживать, прослѣдить. *Я й стала постерегати: як він із хати, то й я до неї.* Г. Барв. 109. *Де то він ходить, ніколи з нами не буває в компанії, — треба його постерегти.* Рудч. Ск. I. 78.

Постеріга́тися, **га́юся**, **ешся**, сов. в. **постерегти́ся**, **жу́ся**, **же́шся**, *гл.* 1) Замѣчать, замѣтить. *Так і не постереглись, як наїлись трутизни.* Драг. 185. *Бреше, аж не постережеться.* Ном. № 6947. 2) Остерегаться, остеречься, поберечься. *Говорили йому миряне, щоб він постерігся: щоб не єхав в лєс і з чортом не стрівся.* Рудч. Ск. I. 63. *Він тоді став постерігатись.* НВолын. у.

Постерна́к, **ку́**, *м.*=**Пастернак**. Вх. Пч. I. 12. *Диком постернаку не викопаєш.* Посл.

Постига́ти, **га́ю**, **еш**, сов. в. **пости́гти**, **гну**, **неш**, *гл.* 1) Созрѣвать, созрѣть. *Вітер повіває, жито постигає.* Нп. *Пшениця постигла жатись.* Черк. у. 2) Поспѣвать, поспѣть, быть готовымъ. *Уже й вечеря постигла, а батько не йде в хату.* Чуб. II. 99. *Хліб постиг,—виймаю.* Г. Барв. 242. 3) Настигать, настичь, приспѣть, придти. *П'ятнадцятий год постиг.* Г. Барв. 64. *Смерть мене постигає саму.* МВ. I. 57. *От його-то постигла лиха година.* Кв. 4) Успѣвать, успѣть. *Ще постигнемо до церкви.* Левиц. I. *Добре, добре, що постиг вовчик: із корови голова да хвостик.* Чуб. V. 635. *Де сам чорт не постигає, туди, мовляли, бабу посилає.* К. ЦН. 301. 5) Холодѣть, похолодѣть. *Як тобі дам, аж тобі в п'ятах постигне.* Ном. № 3636.

Постиде́нний, **а**, **е**. Посрамленный. *Нехай постиденний буде Хрисан, а не ми, бо ми стоїмо за правду.* Павлогр. у.

Постиди́тися, **джу́ся**, **ди́шся**, *гл.* Постыдиться. *І на віки постидяться, що бідою веселяться.* К. Псал. 83.

Постила́ти, **ла́ю**, **еш**, сов. в. **посла́ти**, **стелю́**, **леш**, *гл.* Стлать, постлать.—*Що будемо постилати?—Ой у тебе запащина, а у мене сірячина, то те будем постилати.* Чуб. V. 191. *Послала баба рядна.* Рудч. Ск. I. 37.

Пости́лка. **ки**, *ж.* Подстилка. Херс.

Постина́ти, **на́ю**, **еш**, *гл.* Обезглавить, зарубить (многихъ). *По всьому царству постинать малих дітей.* Шевч. 638. *Постинав їм голови.* Чуб. II. 600.

Постина́тися, **на́ємося**, **етеся**, *гл.* Замерзнуть (во множествѣ)? *Учора вранці ходила я на річку сорочок прати, то дуже було холодно, аж береги постинались.* Харьк. г.

Постира́ти, **ра́ю**, **еш**, *гл.* Вытереть, стереть. *Візьми он стирок та постирай лави.*

Постира́тися, **ра́ємося**, **етеся**, *гл.* Стереться (во множествѣ). *Білі рученьки змиваються, а персники постираються.* Чуб. V. 591.

Постиска́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* 1) Пожать (во множествѣ). 2) Стянуть туже (во множествѣ). *Постискайте ходаки, а то води наллється.* Каменец. у.

Пости́ти, **щу́**, **стиш**, *гл.* Постить. *Постимо як рахмани.* Ном. № 128.

Пости́шуватися, **шуємося**, **етеся**, *гл.* Утихнуть, успокоиться (о многихъ). *Крик був такий, а тепер постишувалися.* Черниг. у.

Постіба́ти, **ба́ю**, **еш**, *гл.* Постегать.

Пості́вка, **ки**, *ж.* 1)=**Постіль**. *Забрав гроші, забрав скрині, та й білу постівку.* Гол. I. 70. 2)=**Покіс**. Вх. Лем. 454.

Пості́й, **то́ю**, *м.* Постой. *Прийшли у ту слободу, де вона жила, салдати на постій.* Кв. *Бідними нас постоями* (ляхи). К. Досв. 115.

Постіка́ти, **ка́ємо**, **ете**, *гл.* 1) Стечь (во множествѣ). *Весна настала. Постікали води, зазеленіли трави.* Мир ХРВ. 11. *Були річки — постікали.* Чуб. V. 539. 2) О зернѣ: не налиться. *Постікало в хлібові зерно.* Харьк. у. Въ подобномъ же значеніи о корнеплодахъ. *Буряки постікали, бо заросли бур'яном.* Пирят. у.

Пості́л, **тола́**, *м.* 1) Родъ обуви, кожаный лапоть. Чуб. VII. 419. *А постіл личака да й попережає: ой коли ти постіл, то іззаду постій, ой коли ти личак, то попереду гоп-цак.* Нп. (О. 1861. II. Объясн. слов.). 6). Въ другихъ мѣстностяхъ такъ называется и лапоть изъ лыка, также изъ лозы, вербы. КС.

1893. V. 280. О. 1861. X. 127. *На козакові постоли в'язові.* АД. І. 168. *Куди ти вбравсь на стіл з постолами?* Ном. № 2840. *Нахилилася під стіл, найшла чобіт і постіл; слава Богу, що найшла, убулася та й пішла.* Чуб. V. 216. **Постолóм добрó вóзять, нóсять,**—обычное шуточное окончаніе сказокъ. *Оце ж і вся* (казка),—*живуть і хліб жують, і постолом добро возять.* ЗОЮР. II. 12. 2) Металлическая обивка на концѣ чего либо, напр. песта въ толчеѣ. (Шух. І. 161, 162), деревянной лопатки (Шух. І. 164), конца ружейнаго приклада. (Шух. І. 229). 3) Металлическая обивка дна углубленія толчеи, въ которое падаетъ пестъ. Шух. І. 104. См. **Ступа 3.** 4) Часть плуга=**леміш.** Шух. І. 165. 5) Подножка въ токарномъ станкѣ. Шух. І. 305, 306. См. **Токарня.** 6) Названіе вола съ широкими копытами. КС. 1893. VII. 47. Ум. **Постолéць, постóлик.** Ув. **Постолище.** Чуб. III. 158. *Вербові постолища.* Грин. III. 98.

Пості́ленька, пості́лечка, пості́лонька, пості́лочка, ки, *ж.* Ум. отъ **постіль.**

Постілкú. Раст. Scabiosae. Шух. І. 20.

Пості́ль, тéлі, *ж.* Постель. *Мене мати не давала, щоб я тобі постіль слала.* Чуб. V. 335. *Постіль білу стала слати, нема з ким розмовляти.* Чуб. V. 1. Ум. **Пості́лька, пості́ленька, пості́лечка, пості́лонька, пості́лочка.** Чуб. V. 21, 192. Мет. 74. Чуб. V. 832.

Постільгá, гú, *м.* Пт. Falco tinunculus, пустельга. Вх. Пч. II. 10. *Чого кібець-постільга у лози ховається?* Морд. К. 22.

Пості́лька, ки, *ж.* Ум. отъ **постіль.**

Пості́льнúця, ці, *ж.* Постель, тюфякъ, перина. — *Хто ж ті буде постілоньку слати?* „*Ой є в полю зелена травиця,— то ж буде моя постільниця*". Гол. III. 153.

Пóстник, ка, *м.* Постникъ. Єв. Мр. II. 18.

Пóстникати, каю, еш, *гл.*=**Пісникувати.** *Ой постникала я сім понеділків, а восьмую неділоньку.* Чуб. V. 1202.

Постогнáти, гнý, неш, *гл.* Постонать нѣкоторое время.

Постóгнувати, ную, еш, *гл.* Стонать, охать. *Пішов, постогнує.* Черк. у.

Постолáкати, каю, еш, *гл.* Разглагольствовать, говорить медленно и неинтересно. *Постолакав чорт батька зна що!.. Ну, вже! як сяде та як почне постолакати!* Александрійск. у. Слов. Д. Эварн.

Постороже́ти, жý, же́ш, *гл.* Постеречь.

Постолéць, льцá, постóлик, ка, *м.* Ум. отъ **постіл.**

Постолúще, ща, *м.* Ув. отъ **постіл.**

Постолянка, ки, *ж.* Раст. Aster. Вх. Пч. II. 29.

Посторóнок, нка, *м.* Постромка. *В чіпці уродився, а на посторонку згинє.* Ном. №. 4091. *В коляску запряли дванадцятеро коней, по парі впростяж, перевивши хомути і посторонки стьожками.* Стор. Ум. **Посторóночок.**

Пóсторонь, *нар.* Въ сторону, поодаль, особнякомъ. *Яким вже я тихим видом не підходила розмовитись з нею, роспитаться за все, так вона ж од мене посторонь.* МВ. II. 97.

Постоя́льне, ного, *с.* Постойная повинность. *Я ж іще плачу й постояльне у поміч бідним.* Кв.

Постоя́льний, а, е. Постоялый. *Стоїть коло дороги постоялний двір.* О. 1862. VIII. 29. *Почнемо держати свій постояльний.* Кв.

Постоя́нець, нця, *м.* Солдатъ на постоѣ. Черк. у. *Махнула швидко до троянців, щоб сих латинських постоянців по своєму осатанить.* Котл. Ен. IV. 41.

Постоя́нка, ки, *ж.* Остановка. Ромны.

Постоя́нний, а, е=Постояльний. *Заїхали на постоянний двір.* Драг. 174.

Постоя́ння, ня, *с.* Стояніе. *Хилилася береза своїй зеленій діброві: дякую ж тобі, зеленая діброво, за моє постояння, кілько я у тобі стояла, буйного вітру не знала.* Рк. Макс.

Постóяти, стóю, їш, *гл.* 1) Постоять. *Чи бачила жениха мого? Ой як же я не бачила, що ще з ним і постояла.* Чуб. V. 78.

Постоя́чка, ки, *ж.* Приборъ, состоящій изъ двухъ, расположенныхъ одинъ надъ другимъ, круговъ на четырехъ ножкахъ, въ средину котораго ставятъ дитя, учащееся ходить. Мил. 30.

Пóстрах, ху, *м.* Страхъ, ужасъ; устрашеніе. *Сотворив потужну силу ворогам твоїм на пострах.* К. Псал. 14. *І тичка в мене в руках, щоб ніхто не підійшов. Не ходи! держу на пострасі.* Г. Барв. 314.

Пострахáти, хáю, еш, *гл.* Постращать. *Хоч жалко, не жалко, а треба впинить: і пострахаєш було, і крикнеш на його.* МВ. II. 10.

Пострашúтися, шúмóся, тéся, *гл.* Испугаться. *Вони пострашились, не мали де сховатись та повлазили в грубу.* Чуб. II. 669.

Постреля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Постр… ь (многихъ). *Як їх турки-яниченьки із-за могили напали, — постреляли - порубали.* ЗОЮР. І. 42.

Пострибáти, **бáю**, **еш**, *гл.* Поскакать, попрыгать. *Пострибала через двір.* Шевч. 522.

Пострúбувати, **бую**, **еш**, *гл.* Поскакивать. *За нею дві дівчинки пострибують як ті лошатка.* МВ. І. 114.

Пострибу́н, **нá**, *м.* Скакунъ, шалунъ. Ум. **Пострибу́нчик**. *О, мій пострибунчик! мій кокотень мáленький.* Г. Барв. 6.

Постривáти, **вáю**, **еш**, *гл.* Подождать, погодить. *З якої речі? Постривайте! Озвався сивий дід.* Гліб. *Постривай бо, не сунься поперед батька в пекло.* Левиц. І. 102.

Пóстриг, **гу**, *м.* 1) Постриженіе. Рк. Левиц. 2) Обрядовая стрижка ребенка въ первый разъ въ его жизни, когда ему исполнится годъ. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Постригáння, **ня**, *с.* Стрижка.

Постригáти, **гáю**, **еш**, сов. в. **пострúгти**, **жу́**, **жéш**, *гл.* 1) Стричь, остричь. *Як її одягали, як постригали по хлоп'ячі, вона не пручалась.* Кв. 2) Постригать, постричь (въ монахи). **Пострúгти в брехуни́=Пошити в брехуни.** Шевч. О. 1861. X. 9.

Постригáтися, **гáюся**, **єшся**, сов. в. **пострúгтися**, **жу́ся**, **жéшся**, *гл.* 1) Преимущ. въ сов. в. Постричься. 2) Постригаться, постричься въ монахи. Рудч. Чп. 212. *В черниці постриглась.* Шевч. 337. *Не постригайся, бо літа загубиш, звінчайся з тою, котру вірно любиш.* Гол. 3)—**у що**. Сдѣлаться чѣмъ. *В дурні... пострижсь.* Греб. 325.

Пострúжчини, **чин**, *ж. мн.*=**Обстрижчини.** Мил. 31.

Пострібáти, **вáю**, **еш**, *гл.*=**Постривáти.** *Пострівай же, мій голубе, дивись, я не плачу.* Шевч.

Пóстріл, **лу**, *м.* Выстрѣлъ. К. ПС. 57. *За їдним пострілом сорок сім качок убив.* Чуб. І. 300. *За їдним пострілом убив дві качки.* НВолын. у.

Постріля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* 1) Разстрѣлять, истратить стрѣляя. *Уже стріли і кулі постріляли.* Чуб. 2) Застрѣлить (многихъ). *Царь зараз сказав, щоб зараз їх постріляли.* Рудч. Ск. 3) Изранить выстрѣлами. *Не дуже його порубано, не дуже його постреляно.* Чуб. V. 943.

Пострічáти, **чáю**, **еш**, *гл.* Встрѣтить. ЗОЮР. І. 251. **Пострічáй Гóсподи!**—Пожеланіе божьей помощи. *Пострічай тебе, Господи, моя крихотко!* Г. Барв. 280.

Пострічáтися, **чáюся**, **єшся**, *гл.* Встрѣтиться. *На Стрітення зіма з літом пострічаються.* Ном. № 521.

Пóстріш, **ші**, *ж.* Группа въ 8—10 дворовъ нанимающая сообща одного пастуха. Вх. Зн. 54.

Постро́їни, **їн**, *ж. мн.* Постройки. *Гарні люде, построїни доладу і волики єсть, і овечата єсть, і конячки мають.* Чуб. IV. 95.

Постро́їти, **рóю**, **їш**, *гл.* Построить. *Вирубайте й мені яворець, я й собі построю дворець.* Рудч. Ск. І. 14.

Постро́їтися, **рóюся**, **їшся**, *гл.* Построиться. *Построївсь такий дом, що ну!* Рудч. Ск. І. 92.

Постромля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Воткнуть (во множествѣ). *Палочок назбірав, постромляв кругом хати.* Мнж. 79. *Узяв ту лозину поламав та за халяви і постромляв.* Мнж. 138.

Постругáти, **гáю**, **еш** и **пострýжу́**, **жиш**, *гл.* 1) Построгать нѣкоторое время. 2) Перестрогать (во множествѣ). 3)—**дорóгу**. Почистить, вычистить. *Постружу доріженьку к святому Різдву,—сніжком припаде.* Мил, 193.

Пострупíти, **пíю**, **еш**, *гл.* Покрыться струпьями. *Йому тіло почорніло, а від вітру пострупіло.* АД. І. 270.

Пострáнути, **немо**, **нете**, *гл.* Застрянуть, увязнуть (о многихъ). *Тут, брате, коні не потягнуть нехай там будуть хоч які...,—де-де, а тут вони пострягнуть.* О. 1861. IV. 157.

Пóстування, **ня**, *с.* Пощеніе.

Пóстувати, **тую**, **еш**, *гл.* Постить.

Постугонíти, **ню́**, **ни́ш**, *гл.* Погудѣть, погрохотать глухо нѣкоторое время.

Постуденíти, **нíє**, *гл. безл.* Похолодѣть. *Постуденіло на дворі.* Каменец. у.

Пóстук, **ку**, *м.* Стукъ. *Лежу... коли се стукає. Се ж його постук.* Г. Барв. 237.

Посту́кати, **каю**, **еш**, *гл.* Постучать. *Як прийде та постукає, зараз одчинить йому.* Єв. Л. XII. 36.

Постукáч, **чá**, *м.* Встрѣчено въ слѣд. пословицѣ: *Аби б був послухáч, а постукач буде.* Ном. № 5432. Повидимому, пословица значитъ: лишь-бы былъ тотъ, кто повинуется, а приказывающій (толкающій, бьющій) найдется. Въ такомъ случаѣ постукач=тотъ, кто бьетъ кого?

Постукотíти, **чу́**, **чеш**, *гл.* Постучать.

Посту́кувати, **кую**, **еш**, *гл.* Постуки-

вать. *Сяде верхом на кочергу, постукує ею по хаті.* Чуб. І. 68.

Пóступ, пу, *м.* 1) Шагъ, поступь. *Боже вас борони на каждім поступі, де ся поступите.* Фр. Пр. 72. 2) Прогрессъ, движеніе впередъ. *За правду, поступ, волю кожен з нас на смерть готов.* Млак. 124.

Поступáння, ня, *с.* Успѣхъ. *Не раз тішив він батька і вчителів незвичайним поступанням у науці.* Левиц. І. 247.

Поступáти, пáю, еш, сов. в. **поступи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Идти, пойти, пройти, двигаться, подвинуться куда-либо, ступить, стать куда-либо. *І така, і онака, і геть-пріч пішла, і знову сюди поступай.* МВ. (О. 1862. III. 41). *Ми поступили так, щоб* (нашої) *тіні з-за берези не було видно.* Г. Барв. 79. *Усе думав, що вона перед вінчанням скаже батюшці: „не согласна", то він і поступить на місце Омелькове через один ступінь...* Г. Барв. 510. 2) Входить, войти. *Як ходив ще... Бог по світі, поступив раз зі святим Петром до більшого (старшого) брата.* Гн. І. 81. 3) Давать, дать, обѣщать, пообѣщать дать, прибавить въ видѣ уступки, уступить. *За годовище півтора цілкового поступив.* ЗОЮР. І. 46. *Не жаль їй кусок города поступити.* Г. Барв. 308. *І батька й роду свою через йою відцуралась, і молодощів своїх, краси своєї, всьою позбулася, а він мені що за се поступив?* Г. Барв. 276. *Да наняла ведмедика за плугом ходить... Поступила ведмедику да горщок меду.* КС. 1884. І. 49. *Да пійди до жида-рандара да поступи йому часть оддать.* АД. ІІ. 22. *Давав за вола Дорошові сорок карбованців, так не хоче: поступім йому ще зо два.* Канев. у. *Своє поступи, а чужою не займай.* Г. Барв. 430.

Поступáтися, пáюся, ешся, сов. в. **поступи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* 1)= **Поступати, поступити 1.** *Поступається назад. Боже вас борони на каждім поступі, де ся поступите.* Фр. Пр. 72. *Поступніш на товстому вишивати: нитки товсті, то поступається скоріш.* Константиногр. у. 2)=**Поступати, поступити 2.** ХС. VII. 421. *Нічим не поступиться бісова скнара. Максим поступився везти хуру, а далі й не схотів.* Волч. у. *Чи мені ж та поступатись полем тобі й морем?* К. XII. 66.

Поступни́й, á, é. Тотъ, при работѣ надъ которымъ можно быстро подвигаться впередъ. *Це шитво поступне.* Константиногр. у.

Поступнó, *нар.* Успѣшно, быстро (о движеніи работы). *Поступніш на товстому вишивати: нитки товсті, то воно поступається скоріш.* Константиногр. у.

Пóступок, пку, *м.* Процентъ, надбавка сверхъ обычной цѣны. *Він дав мені восьмигривеника поступку.* Нѣжин. у. *Він хоч і жид, а не бере собі поступку.* Нѣжин. у. 2) Уступка. 3) Поступокъ, поведеніе. Вх. Лем. 454. Ум. **Пóступонько.** Вх. Лем. 454.

Поступувáння, ня, *с.* Поведеніе.

Поступувáти, пу́ю, еш, *гл.* Вести себя обращаться, поступать.

Пóступцем, *нар.* Отступая шагъ за шагомъ. Кіев. у.

Постухáти, хáємо, ете, *гл.* Уменьшиться опухоли (во множествѣ).

Постьобáти, бáю, еш, *гл.* 1) Постегать. 2) Зашагать, пойти. *Постьобав неборак, понурившись.* Св. Л. 224.

Постягáти, гáю, еш, *гл.* То-же, что и стягти́, но во множествѣ. *Назад руки постягала, під хана погнала.* АД. І. 74.

Постягáтися, гáюся, ешся, сов. в. **постягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* Потягиваться, потянуться, протянуться. *Тінь довга постяглась по зелених грядках.* Г. Барв. 79.

Посуботíти, тіє, *гл. безл.* Наступить субботѣ. *Е, вже посуботіло, можно скором їсти.* Ном. № 541.

Посувáти, вáю, еш, сов. в. **посу́нути, ну, неш,** *гл.* 1) Подвигать, подвинуть. *Посувай колоду далі.* Харьк. *Посунувши хліб, що завсегда лежить на столі, к покутю, сів на лавку.* Кв. 2) Идти, пойти, отправляться, отправиться. *Кобиляча голова посунула з хати.* Чуб. II. 66. *Насуне бриль на лоб, так собі й посуне з хати.* О. 1861. X. 28. *Готово! парус роспустили, посунули по синій хвилі.* Шевч. 441.

Посувáтися, вáюся, ешся, сов. в. **посу́нутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Подвигаться, подвинуться. *Мій парубок тільки очима світить та по за мною посувається, знай, до дівчини.* МВ. І. 112. 2) Соваться, сунуться. *Всі п'яні, хоть куди посунься.* Ен. Котл.

Пóсувом, *нар.* Подвигая, подви сь.

Пóсуд, ду, *м.* 1)=**Посуда.** Єв. Мр. VII. 4. Деревянная посуда. Миж. 190. *Заходилась всякий посуд мить і добувати: попадя дала їй куфу і нове барило, шанлики й годящі ночви староста Курило.* Мкр. Н. 20.

Посу́да, ди, *ж.* Посуда. *Як чорзна-*

що—не черпать, щоб і посуди не запаскудить. Ном. № 3288.

Посуди́на, ни, *ж.* Сосудъ. *Як немає в посудині, то тоді до господині.* НВолын. у. *Чорзнащо—щоб і посудини не поганило.* Ном. № 3288. Ум. **Посудинка.** *Жінка, принісши посудинку мира, почала обмивати ноги його.* Єв. Л. VII. 37.

Посуди́ти, джу́, диш, *гл.* Посудить. *Посудим людей раз, а люде десять раз.* Ном. № 7016.

По́судник, ка, *м.* Гончаръ, изготовляющій разнаго рода глазированныя и терракотовыя издѣлія, сравнительно лучшія. Вас. 177.

Посу́док, дку, *м.* 1)=**Посуда.** Вх. Зн. 54. 2) Утварь. *Украла дещо з посудку.* НВолын у.

Посудо́мити, мить, *гл. безл.* Свести, судорожно стянуть. *Щоб тобі руки посудомило.* Ном. № 3719.

Посука́ти, ка́ю, еш, и **сучу́, чиш,** *гл.* 1) Ссучить (во множествѣ). *Чом ти, козаче, поводів не маєш? Ой як не маєш, я ж би ті посукала.* Чуб. V. 391. *Із його сала свічі посукала.* Чуб. V. 1072.

Посука́тися, ка́емося, етеся и **су́чимося, читеся,** *гл.* Ссучиться (во множествѣ). *Прокидається, а ті мички й попрялись і посукались.* Рудч. Ск. II. 44.

Посуко́нний, а, е. Состоящій изъ чистыхъ шерстяныхъ нитокъ (о суконѣ). Гол. Од. 55. *Посуконне сукно.* НВолын. у.

Посуко́нщина, ни, *ж.* Сукно изъ чистыхъ шерстяныхъ нитокъ.

Посу́кувати, кую, еш, *гл.* Выводить, выпрядывать нитку. *Посукувати починок.* Вас. 201.

Посумі́ти, мі́ю, еш, *гл.* Опечалиться. *Невістка смутная ходить, і діти навіть посуміли.* МВ. I. 9.

Посумни́тися, мню́ся, мни́шся, *гл.* Усумниться. *Тільки прошу в тім не посумниться.*

Посумні́ти, ні́ю, еш. *гл.*=**Посуміти.** *Надійшла осінь. На дворі посумніло.*

Посумува́ти, му́ю, еш, *гл.* Погоревать, попечалиться. *Там ніхто не посумує по твоєї смерти.* Рудч. Чп. 234. *Посумували чумаки, посумували, може котрий з їх і поплакав трохи—да що вже зробиш.* Рудч. Ск. II. 154.

Посу́нути, ся. См. **Посувати, ся.**

Посу́пити, плю, пиш, *гл.* 1) Нахмурить. 2)=**Похнюпити.** *Голову посупив.* Кв.

Посу́питися, плюся, пишся, *гл.* 1) Нахмуриться. 2)=**Похнюпитися.** *Ну, годі ж тобі, дочко, посупившись стояти.* Шевч. 289.

Посу́рмити, млю, миш, *гл.* Потрубить.

Посутені́ти, ні́е, *гл. безл.* Потемнѣть. *Як вже добре посутеніло, пішли на гробки.* Грин. II. 186.

Посутя́жити, жу, жиш, *гл.* Потянуть, повезти тяжело. *Аби кінь добре посутяжив, зразу і на ноги впаде.* Кременч. у.

Посу́ха, хи, *ж.* Засуха. *Вихор бува під посуху.* Чуб. I. 35.

По́суш, ші, *ж.* Валежникъ, сухія вѣтви. Радом. у.

Посуши́ти, шу́, шиш, *гл.* Высушить (во множествѣ). *Ой пішов дід по гриби, баба по опеньки, дід свої посушив, бабини сиренькі.* Чуб. V. 1129.

Посуши́тися, шу́ся, шишся, *гл.* Посушиться. *В середині коша була і кабиця за для вогню, часом щоб було де погрітися і посушиться.* Стор. II. 182.

Посу́шний, а, е. О времени года: когда бываютъ засухи, сухой. *Під той посушний рік я насіяв хліба багато, та й не вродив.* Каменец. у.

Посхва́чуватися, чуемося, етеся, *гл.* Схватиться, вскочить (о многихъ). *Побудив усіх, посхвачувались усі.* Грин. I. 200.

Посхиля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Нагнуть, склонить (во множествѣ). *Ой у рути верхи крути, піду посхиляю.* Мет. 116. *Ой у лісі на горісі, там гадини гніздо звили, головоньки посхиляли.* Чуб. V. 915.

Посхиля́тися, ля́емося, етеся, *гл.* Наклониться, нагнуться (во множествѣ). *Хрести дубові посхилялись.* Шевч. 430.

Посхну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Посох(ну)ти.** *Ще тиждень поцвітуть, а потім і посхнуть.* Гліб.

Посхо́дити, димо, дите, *гл.* 1) Сойти (внизъ) (о многихъ). *Посходили з гори.* Черниг. у. 3) Взойти (во множествѣ) (о растеніяхъ). *Так рідко посходив* (часник), *наче нечистий кіллям потикав.* Ном. № 10187. 4) Уйти (о многихъ). *А тут і дітей нема: як на те ж посходили з хати.* Г. Барв. 299. *Посходили із свиту й патріоти.* К. ПС. 7. 2) Взойти (на высоту) (о многихъ). *Посходять було на ту могилу, балакають... усяких співають пісень.* ЗОЮР. I. 280.

Посхо́дитися, димося, дитеся, *гл.* Сойтись (о многихъ). *Уночі посходились усі гайдамаки.* Рудч. Ск. II. 147.

Посхо́плювати, люю, еш, *гл.* Схватить (во множествѣ).

Посхо́плюватися, люємося, єтеся, *гл.* Схватиться, вскочить (о многихъ). *Посхоплювались усі—да навтіки.* Рудч. Ск. I. 23. *Жиди посхоплювались да, піднявши манатки, так і майнули.* Рудч. Ск. II. 194. *Посхоплювались ми на віз.* О. 1861. V. 71.

Посцика́йло, ла, *с.* Испусканіе урины. *З кавунів найдку нема, тільки посцикайло.* Лебед. у.

Поськати, ка́ю, еш, *гл.* Поискать въ головѣ. Грин. II. 63. *Баба нагодувала його, напоїла і голову йому змила і поськала.* Рудч. Ск. II. 43.

Посьо́рба́ти, баю, еш, *гл.* Похлебать. *Мали ту надію, як море стане закипать, щоб юшки добре посьорбать.* Гліб.

По́сюх, ха, *м.* Обѣдъ, состоящій изъ одного только борща. Борз. у.

Посяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **посягти́, гну́, не́ш,** *гл.* Протягивать, протянуть руку, доставать, достать; засовывать, засунуть (руку въ карманъ). *Посягни в кишеню, вийми грошей жменю.* Грин. III 506. *Брат посяг у ремінь та й виймив мені сороківця.* Федьк.

Потава́ти, таю, е́ш, сов. в. **пота́ти, та́ну, неш,** *гл.* Тонуть, утонуть. Вх. Зн. 54. *Миколай пішов за попом водою, але не потазав.* Гн. II. 240. *Відро було залізне та й потало у криницю.* НВолын. у. *Ой упала звізда з неба, потала в кирницю.* Гол. I. 289. *У синє море сонце вже потало.* Федьк.

Потає́мне, *нар.*—Тайно, тайкомъ. Канев. у. Могил. у. *Так вона потаємне від мене все переносила до сусідки.* Уман. у.

Потає́мний, а, е. Тайный, таинственный. *Прислухайся тільки,—чуєш, над водою моя щось потаємне голосно співає.* О. 1861. XI. 14. *Потаємний... лаз через стару стіну у з'мок.* Морд. Пл. 68.

Потає́мно, *нар.*=**Потаємне.** Рк. Левиц. *Потаїмно знов прийшла до Гиліни.* Гн. I. 143.

Потає́нці, *нар.* = **Потаємне**=**Потай.** *Потаєнці од усіх.* Рк. Левиц.

Потаї́ти, таю́, і́ш, *гл.* Скрыть, удержать въ тайнѣ. *Сором сказати, а гріх потаїти.* Ном. № 3175.

По́тай, *нар.* Тайно, тайкомъ, скрытно. *Не роби потай.* Черк. у. *Треба робить потай Бога, щоб і чорт не знав.* ЗОЮР. I. 147. *Дав йому гроші у потай.* НВолын. у.

По́тайки, *нар.*=**Потай.** НВолын. у.

Потайко́м, *нар.*=**Потай.** *Да й проситься у дівчини потайком.* Мет. 121.

Потайни́й, а́, е́. Потайной, тайный, скрытый. *Потайною собаки гірш треба боятися.* Ном. № 3046. *Тільки скажу подружжю потайному.* Чуб. V. 663. *Пошептом дає козакам потайний наказ.* К. ЦН. 213. *Потайний гріх ще й грішніщий.* Г. Барв. 452. *Потайна лихоманка.* Зміев. у.

Потайни́к, ка́, *м.* Подземный ходъ. *В потайники пустіть огонь.* Шевч. 189.

По́тайно, *нар.*=**Потай.** *Наняв рибалку, щоб його перевіз потайно на сей бік.* ЗОЮР. I. 264.

По́тайці, *нар.* = **Потай.** НВолын. у. *Сама собі їсть в потайці од матері.* Чуб. I. 66.

По́так, ка, *м.*=**Шпуляр,** приборъ для мазанія. МУЕ. III. 25.

Потака́йло, ла, *с.*=**Потакач.** *Се чоловік потакайло.* Полт. г.

Пота́катися, каюся, ешся, *гл.* Сговориться. *Обчество потакалось, щоб не було його у нас.* Волч. у.

Потака́ч, ча́, *м.* Поддакивающій. *Потакач тим і живе, що язиком грає.*

Потако́вник, ка, *м.*=**Потакач.** Волч. у. (Лобод.).

Пота́кувати, кую, еш, *гл.* Поддакивать. Зміев. у. *Мовчи та потакуй.* Ном. № 1113. *Я потакую за ним, а він і росказав мені усе.* Черв. у. *Люде потакують за ним.* НВолын. у.

Пота́ла, ли, *ж.* Съѣденіе; истребленіе. **На поталу да́ти, пода́ти, пода́тися.** Въ добычу, въ жертву отдать, быть отданнымъ. *У чистому полі поховайте, звіру-птиці на поталу не подайте.* АД. I. 114. *А віри християнської на поталу в вічний час не подайте.* АД. II. 14. *У найми не пускала, у чужі руки на поталу не давала.* Грин. III. 692. *Довелося валятися, звіру-птиці на поталу податися.* АД. I. 132.

Поталани́ти, ни́ть, *гл.* безл. *Не поталанило йому бачити її.* Г. Барв. 123.

Пота́нути, ну, неш, *гл.* Растаять. *Вже багато потало снігу.* Черниг. у. *Погинуть лихі люде, як той сніг нехай потануть.* К. Псал. 85.

Потанцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Потанцовать. *Пошанцюй, кобзарю, я заграю.* Шевч. 186.

Пота́нці, цiв, *м.* Маленькіе сухарики, которые ѣдятъ съ горячей ухой, также съ медовой сытой. *Лигай потапці, впустивши в юшку.* Ном. № 11994.

Потарабáнити, ню, ниш, *гл.* 1) Побарабанить. 2) Потащить. *Салдат того попа на оберемок,—потарабанив.* Драг. 150.

Потарáщити, щу, щиш, *гл.* Потащить. Вх. Зн. 54.

Потáрсувати, сую, еш, *гл.*=**Поторсувати**. *Він мене за груди вхопив та довго потарсував таки.* Екатериносл. у.

Потаска, ки, *ж.* У горшечниковъ: деревянная, рѣдко желѣзная кочерга въ видѣ буквы Т для перегребанія въ горнѣ во время обжиганія. Вас. 179.

Потаскáти, кáю, еш, *гл.* Потащить. *Вона і потаскала його.* Мнж. 30. *Із бою потаскали в стан.* Котл. Ен.

Потасувáти, сýю, еш, *гл.* Поколотить. *Було його на вольній або на вечорницях потасують добре, бо таке задьорне було.* Кв. *Тим же він і сердитий. Добре, що ще не потасував тебе. Се диво, що москаль голодний заснув, не потасувавши хазяйки.* Котл. МЧ. 443.

Потáти. См. **Потавати**.

Потатýритися, рюся, ришся, *гл.* Прикинуться. *Може і справді впився, бо багато він випив, а може й потатуривсь,—його не розбереш, дуже єхидний чоловік був.* О. 1862. VII. 40.

Потахáти, хáю, еш, сов. в. **потáхнути**, хну, неш, *гл.* 1) Тонуть, потонуть, погрузиться. *Потах в воду.* Вх. Зн. 54. 2) Убывать, убыть. *В коновочці все мід потахає, вже дівчині розуму не стає.* Гол. І. 107.

Потáш, шý, *м.* Поташъ.

Потáшня, ні, *ж.* Поташенный заводъ. Черк. у.

Пóтвар, ра, *м.*=**Потвора**. К. МБ. Х. 12. *Тепер кругом я потвар силямувала.* К. ХП. 93.

Потвéрезу, *нар.* Въ трезвомъ видѣ. *На другий день ми пішли до його уже потверезу і балакали; уже тоді в голові нічого не було.* Верхнеднѣпр. у.

Потвір, вóру, *м.*=**Потвора?** *Привезли скриню й перину і молодую княгиню; привезено та потвір у двір; а з того потворочку хорошенько по дворочку: і хліб родить, і товар плодить, і пчілки рояться, по саду сядовляться.* Нп. Ум. **Потвóрочко.**

Потвóра, ри, *об.* Уродъ, чудовище. *О потворі піякові буду вам співати: марузатий, пелехатий, бридкий, забабраний.* Гол. III. 486.

Потворúтися, рюся, ришся, *гл.* Зариться, желать чего, хотѣть имѣть. *Ти ся не потвори на тоту бестію.* Гол. II. 427.

Потебня́, ні, *ж.* Кожаная лопасть съ каждаго бока сѣдла. Потеб. IV. 14. Ум. **Потебéнька.** Мнж. 190. *Як сів на коня та вдарив в потебеньку, та поїхав поманеньку.* Ном. № 14211. *Сап'янці із Торжка новенькі, мальовані потебеньки.* Котл. Ен. VI. 56.

Потектú, течý, чéш, *гл.* Потечь. Чуб. V. 434. *Ріки... потечуть.* Єв. І. VII. 38.

Потектúся, чýся, чéшся, *гл.* Уйти. *За панчиком-пройдисвітом потеклась світами.* Млак. 106. *Німці поцваркотіли та й потеклися.* Федьк.

Потелéнькати, каю, еш, *гл.* Побренчать, позвонить.

Потелéпати, паю, еш, *гл.* Потрясти. *Як потелепав і всьо завалив.* Гн. І. 36. *Сливку потрис, потелепав, та й не впала не їдна.* Гн. І. 208.

Потелéпатися, паюся, ешся, *гл.* Потащиться. *Вовчиско... потелепав сі в ліс.* Гн. І. 131. *Уже кудись потелепалась швендя.*

Потелúжитися, жуся, жишся, *гл.* Побрести, потащиться. *Потелижився у ліс.* Полт. у.

Потелúтися, лимóся, литéся, *гл.* Отелиться (о многихъ). *Коровочки потелилися.* Мет. 341.

Потеліпáтися, пáюся, ешся, *гл.*=**Потелепатися**. *Пан махнув рукою, покрутив головою і потеліпавсь далі.* О. 1862. IX. 71.

Пóтемки, *нар.* Во тьмѣ. *Що ви потемки промовили, повидну чутимуть.* Єв. Л. XII. 3.

Пóтемний, а, е. Темноватый.

Потемнúти, ню, ниш, *гл.* Ослѣпить. *Щоб тебе побило, потемнило на путі, на дорозі і куди ти повернешся лицем своїм!* Ном. № 3786.

Потемнíти, нíю, еш, *гл.* Потемнѣть. *Калино-малино, чого потемніла?* Нп.

Потемнíшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться темнѣе.

Пóтемно, *нар.* Темновато.

Пóтемну, *нар.* Въ потемкахъ. *Цього потемну не зробиш.*

Пóтемок, мку, *м.* Темнота. *Оскресни Боян, світлий наш співаче, чому так довго в потемку ночуєш?* Федьк. І. 26.

Потéмрити, рю, риш, *гл.* Помрачить. *Досада і сльози потемрили їх.* Мир. Пов. І. 134.

Потемрява, ви, *ж.* Пасмурная погода; густой туманъ. Вх. Зн. 54.

Потемрак. ка, *м.* Ночная, сумеречная бабочка. Вх. Лем. 454.

Потенетити, чу, тиш, *гл.* При покраскѣ: покрыть легкимъ просвѣчивающимъ слоемъ краски. *Потенетив сяк-так стіл хварбою.* Переясл. у. *Позолота така—потенетив па й годі.* Переясл. у.

Потентат, та, *м.* Властелинъ, властитель, державный государь. *Хоть ми собі живем у Січі просто, та нас великі потентати знають.* К. Бай. 17. *Ненаситні владицтвом потентати.* К. ЦН. 163.

Потепліти, лію, еш, *гл.* Потеплѣть. *На дворі втихло й потепліло.* Левиц. І. 55.

Потеплішати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться теплѣе. *Потеплішав на дворі.* Левиц. І. 340.

Потеребити, блю, биш, *гл.* Потащить. *Підняв його і геть потеребив за гору.* Греб. 381.

Потеревенити, ню, ниш, *гл.* Поболтать. *Добре ми з ним потеревенили.* О. 1862. IX. 61.

Потерзувати, зую, еш, *гл.* Сильно избить. *Побив її, потерзував.* Зміев. у.

Потерманитися, нюся, нишся, *гл.* Оббиться, обтрепаться. *Колеса ся потерманили, треба одмінити колеса.* Вх. Лем. 454.

Потерпати, паю, еш, *гл.* 1) Терпнуть. *Ой як іде з коршми, то й викрикає, а на мені тіло та потерпає.* Чуб. V. 1091. 2) Бояться, дрожать. *Всі жиди в страху, кождий потерпає.* ЕЗ. V. 200. *Я потерпаю за свою дитину: саму покинула, а воно мале.* НВолын. у. *Ми тут потерпаєм за його, бо ще повіситься.* НВолын. у. *Злодій іде за другого потерпає.* НВолын. у.

Потерпіння, ня, *с.* Терпѣніе. *За потерпіння дасть Бог спасіння.* Ном. № 2428.

Потерпіти, плю, пиш, *гл.* Потерпѣть нѣкоторое время. *Поживемо ще, потерпимо ще за гріхи наші на сім світі.* Кв.

Потерпління, ня, *с.*=**Потерпіння**. Вх. Лем. 454.

Потерти. См. **Потирати**.

Потертися, труся, трешся, *гл.* 1) Потереться. *Вже не одна гірлянда на голові потерлася на сіно.* Левиц. І. 187. 2) Помяться, побыть въ нерѣшительности. *Старости потерлись, пом'ялись, а з хати не йдуть, мов ще чого ждуть.* Грин. II. 274.

Потерть, ти, *ж.* Потертый табакъ, солома и пр., труха. *Зірви той цвіт гречаний, висуши його й зітри на потерть.* Грин. II. 322.

Потеруха, хи, *ж.* 1)=**Потерть**. Кіев. Подольск. Волын. гг. 2) Сифились. Шух. І. 45. Ум. **Потерушка, потерушечка**. Грин. III. 462. *Хоч і риба потерушка, та хороша юшка.* Ном. № 13843.

Потерча, чати, *с.* Дитя, умершее безъ крещенія. Потеб. III. 59. Ум. **Потерчатко**. Гн. І. 168.

Потерчук, ка, *м.*=**Потерча**. Вх. Зн. 54.

Потеря, рі, *ж.* Порча, вредъ. *Він оставсь на дорозі, бо йому трапилась потеря: упряж порвалась.* Борзна.

Потеряти, ряю, еш, *гл.* Испортить, сдѣлать вредъ, разорвать, разрушить, разстроить. Мет. 210. *Мамо, я собі хатку зробила, а Семен потеряв.* Славяносерб. у. *Потеряла я віночок через дурний розумочок.* Чуб. V. 345. *Як так граться, то й хатку потеряєм.* Ном. № 3814. *Задзвони раненько в суботу, потеряй дівочкам роботу.* Грин. III. 474. **Потеряти дитя**. Произвести выкидышъ. КС. 1893. VI. 75.

Потерятися, ряюся, ешся, *гл.* Испортиться, разорваться, разрушиться, разстроиться. *Ой десь стоїть парочка, любая розмова, ой як третій умішається, то й потеряється.* Нп.

Потесати, шу, шеш, *гл.* 1) Потесать нѣкоторое время. 2) Обтесать, вытесать (во множествѣ).

Поти, *нар.* 1) До тѣхъ поръ. *Поти пряла, поки й задрімала.* Рудч. Ск. II. 14. *Поки щастя плужить, поти приятель служить.* Ном. № 2308. До сихъ поръ. *І повелів: бурхатимеш от поти, оттут межа твоїм сердитим хвилям.* К. Іов. 85.

Потиженно, *нар.* Понедѣльно. *Ціни не сказав, почому платитиме Трохимові, чи в день, чи потиженно.* Кв.

Потикатися, каюся, ешся, сов. в. **поткнутися, нуся, нешся**, *гл.* 1) Спотыкаться, споткнуться. *Ой поткнувся Нечаїв кінь на малу тичину.* Лукаш. 110. *Взевси джурі маленькому коник потикати.* АД. II. 86. 2) Показываться, показаться. *До батька боюсь і потикатися.* Г. Барв. 275. *Там добре, де нас нема, а куди ми поткнемось, так і попсуємо.* Ном. № 2052.

Потилиця, ці, *ж.* Затылокъ. *Росчесала чорні кудрі аж на потилицю.* Чуб. V. 32. Ум. **Потиличка**. *Наміточка новенька, потиличка голенька.* Грин. III. 309. Ув. **Потиляка**.

Потилишник, ка, *м.* 1) Подзатыльникъ. *Геть, пріч, вбірайтесь відсіль к чорту, я вам потилишника дам.* Котл. Ен. III. 36. **Потилишниками нагодувати**. Нада-

вать подзатыльниковъ. Ном. № 3855. 2)=**Крижівниця**. Полт. г.

Пóтиль, *нар.*=**Поти**. *Потиль не перестану, покиль не достану*. Чуб. V. 225.

Потиля́ка, ки, *ж.* Ув. отъ **потилиця**. Мнж. 124. Грин. І. 219.

Потиня́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Побродить, послоняться. пошататься.

Потира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **потéрти, тру́, трéш**, *гл.* 1) Тереть, потирать, потереть. *Ученики його їли колосся, потерши в руках*. Єв. Л. VI. 1. *Чи не висять рушнички нам потерти ручки?* Мет. 190. *Не лучче б нам з ляхами... мирно пробувати, ані є пійти лугів потирати, своїм тілом ко арів годувати*. АД. II. 9. **Потира́ти ру́ки об кóго**. Помыкать кѣмъ. *Досталося ледачому руки потирати*. Чуб. V. 557. *Варили воду з нас ледачі дуки і потирали об козацтво руки*. К. Бай. 55. 2) Разбить. *Буком узяв, потер горці до жука*. Гн. І. 53.

Пoти́рач, ча, *м.* Помыкающій кѣмъ. *Довелося хазяїну мною руки потирати. Ой потирай, потирачу, коли тобі довелося, а я буду коритися. коли мені горе нялося*. Нп. (Г. Барв. 275).

Пoти́рити, рю, риш, *гл.* 1) Потащить. Чуб. II. 541. 2) Швырнуть, бросить. *Подають йому. Куди! озьме та так до порога й потире*. Драг. 63.

Пoти́ритися, рюся, ришся, *гл.*=**Попровадитися**. *Так і потирився в калюжу,— наче далеко обійти*. Харьк. *Уже потирились до шинку*. Харьк.

Пoти́рка, ки, *ж.*=**Потерча**? Чуб. І. 21.

Потиска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **поти́снути, ну, неш**, *гл.* Сжимать, сжать, давить, придавить. *Потискає бондарівну за білії пальці*. Гол. І. 65. *Бере камінь лев у лапи... як потисне,—камінь тріснув*. Рудан. І. 76. *Потиснув мов Хому Ярема, що й очі вискочили пріч*. Котл. Ен. V. 49. **Морóз поти́с**. Сильный морозъ. Драг. 276. *Мороз... як потиснув*. Гн. II. 12. 2) Швырять, швырнуть, бросить. *Так і потис мені межи очі*. Черк. у. 3) Отправиться, пойти. *Шапку в кулак і потис за ворота*. Св. Л. 317.

Пoти́снутися, нуся, нешся, *гл.* Потѣсниться.

Потитарюва́ти, рюю, еш, *гл.* Побыть церковнымъ старостой.

Потихи, *нар.*=**Потиху**. Вх. Лем. 454.

Пoти́ху, *нар.* Потихоньку. *Мати з сином ходить, потиху говорить*. Чуб. III. 153. Ум. **Потихéньку, потихéсеньку, потиху́сеньку**. Грин. III. 439. Чуб. V. 1134.

Поти́хшати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться тише, смирнѣе.

Пóтич, *нар.* Внизъ головою. *Який він мені родич? Хиба що летів через тин потич*. Посл. *Ліз потич додомочку*. Гол. II. 463.

Потичити, чу. чиш, *гл.* Обгородить тичками. Вх. Зн. 69.

Поті́к, тóку, *м.* Потокъ, ручей. Каменец. у. Ум. **Потічок**. *Дійшов до потічка, став переходити, підкачав штани*. Драг. 191.

Потіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Течь. *Аж слинка в роті потікає*. Ном. № 5023.

Пóтіль, *нар.*=**Потиль**. *Потіль бить, покіль та щучина кожа облізе*. Рудч. Ск. II. 53.

Пóтім, *нар.* 1) Потомъ. *Як би той розум поперед, що потім назаді знайдеться*. Ном. № 5406. 2) Тѣмъ болѣе, подавно. Алв. 38. *Я горілки не п'ю, а чарівної і потім*. Котл. МЧ. 453. *У Одесі нема землі, а у Чорноморії і потім нема*. Черк. у. 3) Впрочемъ. *Семен казав, що він наче у Безлюдовій, а потім — хто його зна*. Харьк. у.

Потіпа́ка, ки, *ж.* 1)=**Потіпаха 1**. *Оці ще мені потіпаки! і де їх нечиста мати носила*. Харьк. у. 2) Обѣдъ, состоящій изъ одного только борща Борз. у.

Потіпа́ти, па́ю, еш, *гл.* Потрепать. *На́ тобі круг прядіва: щоб ти його пом'яла, потіпала*. Рудч. Ск. II. 44. *Потіпати за бороду*. ХС. IV. 23.

Потіпа́ха, хи, *ж.* 1) Бродяга. 2) Потаскуха. *Се чеснії, не потіпахи, були тендітні при людях*. Котл. Ен. III. 49.

Потіпа́ч, ча́, *м.* Трепальщикъ. *Ой ти, ткачу-потіпачу, не махай руками*. Чуб. III. 162.

Пóтісний, а, е. Тѣсноватый.

Пóтісно, *нар.* Тѣсновато.

Поті́ха, хи, *ж.* Радость, утѣха. Мкр. Н. 9. *Ох, Боже ти мій единий, ти—моя потіха! Потіш мене нещасную, вибав з сього лиха*. Чуб. V. 480. *Вітцеві мати з тебе потіху*. Kolb. І. 102. Ум. **Поті́шка**. ЕЗ. V. 125. **Потішечка**. Чуб V. 1088. Грин. III. 467.

Поті́чок, чка, *м.* Ум. отъ **потік**.

Потіша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **поті́шити, шу, шиш**, *гл.* Радовать, обрадовать, утѣшать, утѣшить. *Кого Бог засмутить, того і потішить*. Ном. № 46. *Нехай Іруд марно погибає, наш Бог предвічний всіх нас потішає*. Чуб. III. 328. *Подобно сь ти*,

мій миленький, тільки мене потішаєш, ой чую я через люде, що ти иншую кохаєш. Чуб. V. 125.

Потіша́тися, ша́юся, ешся, сов. в. **потішитися, шуся, шишся,** *гл.* Радоваться, обрадоваться, утѣшаться, утѣшиться. *Іду селом, ревне плачу,—ви, вороги, потішайтеся.* Чуб. V. 458.

Поті́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **потіха.**

Поті́шити, ся. См. **Потішати, ся.**

Поті́шка, ки, *ж.* Ум. отъ **потіха.**

Поті́шний, а, е. Утѣшительный. *Принесу вам потішну звістку.* К. ЧР. 253.

Поті́шувати, шую, еш, *гл.*=**Потішати.** *Була вона вродливов паннов, мудро ученов, завше тата потішувала.* Гн. I. 140.

Потка́ння, ня, *с.* = **Пітканя.** *Чия основа, аби моє потканя.* Ном. № 9702. Ум. **Потка́нячко.** Ном. № 7547.

Потка́ти, тчу́, тче́ш, *гл.* 1) Соткать (во множествѣ) *На́ тобі круг прядіва: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мички помикала і щоб попряла, помотала, оснувала й поткала й побілила.* Рудч. Ск. II. 44. 2) Заткать. *Та всі тиї три жупани всі сріблом поткані.* Чуб. V. 886. *Да я тебе, біле, черню потчу, да тую плахотку в свято зношу.* Чуб. V. 489.

Потка́тися, тчу́ся, тче́шся, *гл.* Соткаться. *Тобі там і попрядеться й потчеться, і в скриню покладеться.* Рудч. Ск. II. 51.

Поткну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Высунуть, показать. *І носа поткнуть не можна.*

Поткну́тися. См. **Потикатися.**

Потлі́ти, тлі́ю, еш, *гл.* Истлѣть. *Його тіло в полі почорніло та й од вітру потліло.* Грин. III. 593. *Так би й потліли живцем в нечистоті.* Левиц. I. 91.

Потломи́ти, млю́, ми́ш, *гл.*=**Потлумити.** Мил. М. 65. *То сіно таке, що не дуже потломлять.* Черк. у.

Потлума́чити, чу, чиш, *гл.* Объяснить (во множествѣ).

Потлуми́ти, млю́, ми́ш, *гл.* 1) Заглушить, задавить. 2) Побить, поколотить. *„Ходім. будем бити!" Витягли Петра від стіни, потлумили.* Гн. I. 84. 3) Истребить, уничтожить.

Потлу́млення, ня, *с.* Заглушеніе, подавленіе.

Потмари́ти, рю́, ри́ш, *гл.*=**Потьмарити.** *На небі усі звізди потмарило.* АД. I. 185.

Потоварши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Сдѣлаться товарищемъ, сойтись. *Яким зовсім потоваришив з о. Хведором.* Левиц. I. 463.

Потоварншува́ти, шу́ю, еш, *гл.*=**Потоваришити.**

Потови́й, а́, е́. 1) Относящійся къ поту. 2) Заработанный тяжелымъ трудомъ. *Ні. доню, ні, серце! за кріпака не підеш... нашому роду так не приюже свої потові скарби у панські дворища передавати.* Г. Барв. 85.

Потовкма́чити, чу, чиш, *гл.*=**Потовкти.** *Хома думав, що ще трохи його потовкмачив,—принявсь лежачого шкварити.* Кв. (О. 1861. V. 22).

Потовкти́, вчу́, че́ш, *гл.* 1) Потолочь, истолочь. 2) Побить въ дребезги. *Потовк йому усі пляшки й усі чарки.* Кв. *Горшки потовк, вікна побив.* О. 1861. VI. 77. 2) Поколотить. *Вона його п'яною потовче.* Стор. МПр. 155.

Потовкти́ся, чу́ся, че́шся, *гл.* 1) Потолочься, побиться. *Потовчуться дорогою всі горшки, миски, макітри.* Левиц. I. 208. 2) Потолочься нѣкоторое время.

Потовку́чий, а, е. Хлопотливый, суетливый.

Пото́впити, плю, пиш, *гл.* Умѣстить, помѣстить.

Пото́впитися, плюся, пишся, *гл.* Умѣститься, помѣститься. *На всіх улицях люде так і снують, аж не потовпляться.* МВ. I. 38. *Инша добродійка і в дворі не потовпиться.* МВ. (О. 1862. III. 40).

По́товстий, а, е. Толстоватый, нѣсколько толстый. *Се дубок потовстий трохи.* Волч. у.

Потовчи́, чу́, че́ш, *гл.*=**Потовкти.** Желех.

Пото́вщати, щаю, еш, *гл.* Потолстѣть. *Вони од тепла роздалися, потовщали.* Ком. II. 54.

Потокма́чити, чу, чиш, *гл.*=**Потовкмачити.**

Потоми́тися, млю́ся, ми́шся, *гл.* Условиться, договориться. Вх. Зн. 70.

Потоло́ка, ки, *ж.*=**Потолочча.**

Потоло́чити, чу, чи́ш, *гл.* Измять траву, хлѣбъ, постель. *Не дав Бог жабі хвоста, а то б усю траву потолочила.* Ном. № 3828. *Та не стели білої постелі,—потолочать.* Мил. 118.

Потоло́ччя, чя, . Измятое мѣсто въ травѣ или хлѣбѣ, измятые трава или хлѣбъ. *Наша пані охоча зібрала потолоча житнеє й пшеничнеє.* Чуб. III. 235.

Пото́ля, лі, *ж.* Потворство, поблажка, потачка, воля. Ном. № 3354. *Дай дітям потолю, сам підеш у неволю.* Волч. у. *Язи-*

ком що хоч роби, а рукам потолі не давай. Ном. *Левенець довю опинавсь і серцю не давав потолі.* Мкр. Г. 18.

Потоля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Потворствовать.

Потоми́ти, млю, миш, *гл.* Утомить. Драг. 65. *Їдуть вони, їдуть,—вже й коні потомили й зголодніли сами.* Рудч. Ск. II. 62. *Ми їхали за три милі, кониченьки потомили.* Мил. Св. 34.

Потоми́тися, мимося, теся, *гл.* Устать, утомиться (о многихъ). *Так потомилися, що насилу ноги волочуть.* Рудч. Ск. II. 48. *Їздили ми лугами сірими волами, сірі воли потомилися.* Мил. Св. 42.

Потó мний, а, е, потó мній, я, е. Будущій, грядущій. (Будинки) *цілі і кріпкі і ще постоять для потомнього часу.* О. 1861. VI. 169.

Потó мність, ности, *ж.* Будущее. Желех.

Потó мок, мка, *м.* 1) Потомокъ. *Пан вибрав собі до двору двох хлопців, потомків старих козаків.* Левиц. I. 159. 2) *соб.* Потомство. Мнж. 56. Мил. М. 65. *Свій потомок поучу.* Драг. 30. *У нас у селі захворав на холеру батько, мати і увесь їх потомок (діти й онуки).* Волч. у.

Потó мство, ва, *с.* Потомство. Гн. II. 129. *Ти рятував народ свій вірний, потомство Якова благого.* К. Псал. 175.

Потó му, *нар.* 1)=**Потім 1.** *Я потому піду.* Каменец. у. *Хочеш мене роскохати, а потому занехати.* Чуб. V. 153. *Тепер ти кажеш, що зоронька ясна, а потому скажеш, що доля нещасна.* Чуб. V. 116. 2)=**Потім 2.** *Тепер вітрів нема, а там і потому.* Константиногр. у.

Пó тонкий, а, е. Тонковатый. *Це дошки потонкі.* Харьк. г.

Пó тонко, *нар.* Тонковато.

Потону́ти, ну́, неш, *гл.* Потонуть. *Слава тобі, любомудре, чеху-слав'янине, що не дав ти потонути в німецькій пучині.* Шевч. 238.

Потó ншати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться тоньше. *То людина схудне, а дерево не потоншає.* Кіев. у.

Потонши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Сдѣлать тоньше. Лебед. у.

Потó п, пу, *м.* Потопъ. *Сидиш у тьмі, кругом себе не бачиш. потопом вод окрило твою душу.* К. Іов. 49.

Потó па, пи, *ж.* Потопъ, наводненіе. Гн. II. 3. *Ік мала бути потопа світа, то Ной будував ковч.* Гн. II. 249. *Як пустив воду... та стала потопа, та тото війско зараз ізгубили.* Драг. 259.

Потó пати, паю, еш, *гл.* Пойти, побрести. *Ледве потопав.* Рудч. Ск. I. 3.

Потопа́ти, па́ю, еш, сов. в. **потó пнути, ну, неш,** *гл.* Потопать, тонуть, утонуть. *Потопає моя доля край синього моря.* Мет. 461. *Потопало два брати рідненькі.* ЗОЮР. I. 29.

Потопé льник, ка, *м.* Утопленникъ. Шух. I. 42. 182.

Потопи́ти, плю́, пиш, *гл.* Потопить, затопить, утопить. *Дітей потоплю і сам утоплюсь.* Чуб. II. 13. *Вона собі сина породила, в глибокому колодязі потопила.* Чуб. V. 363.

Потопи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Утонуть. *Розбила буря їх корабель і усі люде потопились.* Рудч. Ск. II. 19. *Ой брат сестру через море вів, сестра потопилась, брат переплив.* Грин. III. 404.

Потопленик, потопляник, ка, *м.*= **Потопельник.** ЕЗ. V. 209. Каменец. у.

Потó пний, а, е. Относящійся къ потопу. *Із небес потопні води.* К. МБ. XI. 157.

Потó пнути. См. **Потопати.**

Потопта́ти, пчу́, чеш, *гл.* Потоптать. *Топчу, топчу ряст: дай, Боже, потоптати і того року діждати.* Ном. № 331.

Потопта́тися, пчу́ся, чешся, *гл.* Потоптаться.

Пó топтом, *нар.* Топча. *Стоптали кіньми над Горинню чату і потоптом ідуть по всій Волині.* К. ЦН. 171. *Як одкрив ворота, то чужоземці ввалились у Киев да й пішли потоптом.* ЗОЮР. I. 4.

Поторга́ти, га́ю, еш, *гл.* Подергать. *Зійшла вона з дочкою на рундук, поторгала двержи,—ні духу не чути.* Св. Л. 79. *Хоть би були поторгали* (собаки), *хоть би були з'їли, в мене тоді опріч тебе чотирі седіли.* Гол. I. 243.

Поторгува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Поторговать; продать или купить на базарѣ. *Поїхав він на базарь—от як би і у нас у Корсуні—поторгував він, що йому треба було.* Рудч. Ск. I. 115.

Поторгува́тися, гу́юся, єшся, *гл.* Поторговаться. *Купив, не купив, а поторгуватись можна.* Ном. № 4283.

Потó ржка, ки, *ж.* Торгъ, торговля. *Сьогодня на базарі нема поторжки.* Лебед. у.

Поторка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Касаться, трогать, толкать. *Вітрець віє, повіває і ворітечка поторкає.* Чуб. III. 211. *Старую козака совстрічає,—гордим словом зневажає; молодою совстрічає,—опрощення не прий-*

має, стремечем у груди поторкає. Лукаш. 43. 2) Потрогать, потолкать.

Поторопіти, піємо, ете, *гл.* Оторопѣть (о многихъ). Рудч. Ск. II. 127. *Вони так і поторопіли.* Рудч. Ск. II. 30.

Поторохтіти, хчу, тиш, *гл.* Погремѣть, постучать.

Поторо́ча, чі, *ж.* Привидѣніе, призракъ; пугало. МУЕ. III. 166. *Снилась мені, моя мати, поторочa уночі: в поторочі чорні очі і жупан на плечі.* (О. 1861. II. Объясн. слов., 2).

Пото́рсати, саю, еш, *гл.* Подергать, потрясти; взять за грудь и встряхнуть. *Поторсав жінку, а вона й скинула дитину.* Канев. у.

Пото́рсатися, саюся, ешся, *гл.* Потрясти другъ друга за грудь. *Поторсались чорзна як та ще й пішли й позиваться.* Канев. в.

Пото́чина, ни, *ж.* 1) Небольшой ручей. *Невелика поточина луги помулила.* Гол. II. 427. *З сих гір спливають поточини, що ділять поле на менші частки.* МУЕ. III. 47. 2) Русло потока.

Поточи́ти, чу́, чиш, *гл.* Источить, изгрызть. Стор. МПр. 62. *Бач, як поточило дерево—мабуть шашіль.*

Поточи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* 1) Покачнуться, зашататься (о человѣкѣ). *Куди не піпхнуть, туди й поточишся.* Ном. № 10689. *Турн перший заидів Еней, що з плеч упала і керея, Еней був поточивсь назад.* Котл. Ен. 2) Броситься, побѣжать, поплыть. *Поточились із хати не озираючись.* Кв. *Півень кинувся йому в лице; поросята та индики поточились під ноги.* Леввц. *Щука плеснула хвостом да й поточилась на дно, а далі виплила.* Чуб II. 112.

Пото́чний, а, е. Текущій; обыденный. *Поточні потреби.*

Пото́чуватися, чуюся, ешся, *гл.* Покачиваться, пошатываться. *Загнибіда увійшов у кухню, поточуючись.* Мир. Пов. II, 76.

Потра́ва, ви, *ж.* Кушанье, блюдо. Ном. № 5171. *Ріжуть на потраву птицю або й порося.* Стор. МПр. 30. *Тут їли різнії потрави і все з полив'яних мисок.* Котл. Ен. I. 18.

Потра́вка, ки, *ж.* Родъ кушанья изъ мелкихъ кусковъ мяса, иногда съ примѣсью кусочковъ колбасы. МУЕ. I. 106. *Що потравка, то поправка.* Ном. № 11537.

Потра́пити, ся. См. **Потрапляти, ся.**

Потрапля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **потра́пити, плю, пиш,** *гл.* 1) Попадать, попасть, дѣлать, сдѣлать въ мѣру, въ ладъ. *Скажи, дівчино, як тебе звати, щоб я потрапив до твоєї хати.* Чуб. V. 412. *Молоте та потрапляє, щоб солома їдоміша була скотині і не дуже вимолочує зерно.* Грин. I. 299. *Йою в ступі не потрапиш.* Посл. *Я не потраплю з вами співати, а може й пісні такої не знаю, яку ви знаєте.* Котл. МЧ. 425. 2) Улучить время, выбрать время. *Ну й ми потрапили орати—саме в дощ.* НВолын. у.

Потрапля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **потра́питися, плюся, пишся,** *гл.* Попадать, попасть, попасться. *Доставай, що в руку потрапиться.* Чуб. I. 142. *Він у городі був да потрапився й до його.* Зміев. у.

Потра́та, ти, *ж.* Утрата, издержка. *Лучиться, що чоловік зовсім дурни, а жінка вередлива та вигадлива. Тоді вже округ горе та потрата.* Рудч. Ск. II. 174.

Потра́тити. См. **Потрачати.**

Потра́фити, флю, фиш, *гл.*=**Потрапити.** *І збрехати добре не кождий потрафит.* Фр. Пр. 122.

Потрача́ти, ча́ю, еш, сов. в. **потра́тити, тра́чу, тиш,** *гл.* Тратить, истратить, издержать, утрачивать, утратить. *Кипить, мов у горшку окріп і силу даром потрачає.* О. 1861. IV. 158.

Потре́ба, би, *ж.* 1) Надобность, потребность, необходимость, нужда. *Викочує старий Грива той віз тепер на иншую потребу.* К. (ЗОЮР. II. 202). *Про його потребу я дав йому.* НВолын. у. *Вже яка потреба,—ні до кою не іду,—вона зарятує.* Г. Барв. 187. 2) Дѣло, битва. *Бодай тебе у первій потребі військовій перша куля спіткала.* Дума.

Потре́бен, бна, не=**Потрібний.** Ном. № 4750.

Потре́бизна, ни, *ж.* Потребность, нужда. *Хто мав при собі гроші, складав у громадську скарбовню на народні потребизни.* О. 1862. III. 25.

Потреби́ти. См. **Потребляти.**

Потребля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **потреби́ти, блю, би́ш,** *гл.* 1) Истреблять, истребить. *Хоробрий дух роскошами всипляли, кругом султана честь і правду потребляли.* К. МБ. XI. 151. 2) Истрачивать, истратить. *За тиждень пуд муки потребить.* Лебед. у.

Потребува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Нуждаться въ комъ, чемъ. *Ми нових богів не потре-*

буємо, ми старою бога любимо. Фр. Пр. 81. *Нащо ти нас потребуєш?* АД. II. 119.

Потремті́ти, мчу́, ти́ш, *гл.* Подрожать.

Потрети́нній, я, е. Потрети́нне сукно. Сукно, въ основѣ котораго каждая третья нитка пеньковая. НВолын. у.

Потрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Погодить, повременить, подождать. *Потривайте, я вам ще й не так зроблю.* Ком. II. 8. *Ось потривай лиш,—я тут брод знаю.* ЗОЮР. I. 301.

Потрима́ти, ма́ю, еш, *гл.* Подержать. *Потримав деякі* (книжки) *в руках.* О. 1862. IX. 67. *Коня дайте, я потримаю.* Чуб. II. 628.

Потри́нити, ню, ниш, *гл.* Съѣсть все, до остатка. *Так потринили, так поїли, що лише кістки лишили.* Драг. 275.

По́тріб, би, *ж.* 1) Надобность, дѣло. *Купив оце й я собі на потріб дерева.* Каменец. у. *Сей оскіпок у потріб піде.* НВолын. у. *В нас іде на потріб ціла липа, а не колена.* Брацл. у. *Яворина все на потріб яку там купуєся.* Каменец. у. 2) **Своя́ по́тріб.** Естественная нужда, испражненіе. ЕЗ. V. 189.

Потріва́ти, ва́ю, еш, *гл.*=**Потривати.**

Потріво́житися, жуся, жишся, *гл.* Испугаться, взволноваться. *Всі його бачили і потріво́жились.* Єв. Мр. VI. 50.

Потріпки, ків, *м. мн.* Клочки льна, отпадающіе при трепаніи его **трепло́м.** Черниг. у.

Потріпувати, пую, еш, *гл.* 1) Потрепывать. *Вона стоїть собі та коноплі потріпує.* 2) Осуждать; ругать, поносить. *Не дуже лишень потріпуйте село, коли любите сільську мову.* Левиц. Пов. 170. *Сидить та потріпує своїх сусідок. Потріпує сучим сином.* Лубен. у.

Потріскатися, каюся, ешся, *гл.* Потрескаться. *Ворота кам'яні од великого жару потріскались.* Стор. МПр. 42.

Потрі́шки, *нар.* Ум. отъ **потроху.**

Потріща́ти, щу́, щи́ш, *гл.* Потрещать.

Потрови́ти, влю́, виш, *гл.* Употребить на кормъ. *Потровив солому скотиною.* Лебед. у. *Ні, він травою потровить* (т. е. не выкоситъ на сѣно, а выпасетъ). Лебед. у.

Потрої́ти, рою́, ї́ш, *гл.* Раздѣлить на три части.

Потропи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Истоптать, вытоптать. *Худоба потропила збіже.* Вх. Зн. 54.

Потро́хи, потро́ху, *нар.* Понемногу. *Пара робиться туманом і потроху піднімається вгору.* Ком. II. 22. Ум. **Потро́шку, потрі́шки, потро́шечку.** *Бог дав їй усякої пашні потрішки.* Грин. I. 7.

Потрощи́ти, щу́, щи́ш, *гл.* 1) Раздавить, разбить, изломать, раздробить. *Потрощили їм ноги на гамуз.* ЗОЮР. I. 76. 2) Съѣсть (во множествѣ,—о не жидкой пищѣ).

Потруди́ти, джу́, диш, *гл.* Затруднить, побезпокоить. *Попа до себе потрудили.* Алв. 104.

Потруди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* 1) Потрудиться. 2) **Бо́гу потруди́тися.** Проболѣть. Борз. у.

Потру́їти, труї́, ї́ш, *гл.* Отравить (многихъ).

Потру́їтися, труї́мося, ї́теся, *гл.* Отравиться (о многихъ). *Потруїлись тим зіллям поганим.* Шевч. 474.

Потру́сини, син, *ж. мн.* Собраніе небольшого числа гостей, лицъ болѣе близкихъ семьѣ, на другой день послѣ пирушки, для доѣданія и допиванія остатковъ отъ вчерашняго дня. Лубен. у. Слов. Д. Эварн.

Потруси́ти, шу́, сиш, *гл.* 1) Потрясти. 2) Посыпать. *Потруси борошном стіл та й викачуй паляниці.* Богод. у. 3) Обыскать кого.

Потруси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Потрястись.

По́трух, ху, *м.* 1) Сѣно, солома стертая, труха. Черк. у. 2) *мн.* **потрухи́.** Потроха. Маркев. 159.

Потру́хлий, а, е. Сгнившій (о деревѣ).

Потрухля́віти, вію, еш, *гл.*=**Потрухнути.**

Потру́хнути, ну, неш, *гл.* Сгнить (о деревѣ). *Потрухли чумацькі вози і занози.* Ком. Пр. № 1271.

Потруча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Потолкать.

Потрюхи́кати, каю, еш, *гл.* Потрусить мелкимъ шагомъ? *От потрюхикав собі віл помалу.* Чуб. II. 154.

Потряска, ки, *ж.* Родъ танца. Вх. Лем. 454.

Потрясти́, су́, се́ш, *гл.* 1)=**Потрусити** 1. Св. Л. 281. 2) Помчаться. *І потрясла* (в танці), *аж вітер віє.* Св. Л. 206.

Потряха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Встряхивать. *Підняли його на руки. Я потряха́в-потряхав його,—так ні, він неживий був.* Новомоск. у.

Поту́га, ги, *ж.* 1) Сила, мощь. *Царство Боже прийде в потузі.* Єв. Мр. IX. I. *Перемогла б нечисту силу ти пречистою*

потугою своєю. К. Дз. 166. 2) Военная сила, войско. *Та підтягай, малий, джуро, та попруги стуга, бо буде ж нам, малий джуро, велика потуга.* Мет. 401. *А я* (Богд. Хмельн.) *ляхів не боюся і гадки не маю, за собою великую потугу я знаю, іще й орду татарськую веду за собою.* Гол. І. 4. 2) **Потугу чути.** Предчувствовать бѣду (отъ какой либо силы). *Не лай мене,—каже кінь,—як мені не вбиваться* (в землю), *коли я потугу чую.—Яку ж ти потугу чуєш?—пита хлопець.—А таку: як насипле мати тобі борщу, то ти не їж та за вікно вилий, бо як попоїси, то більш тобі не жить.* Грин. І. 150. Ум. **Потугонька.** *Десь на свою головоньку потугоньку чую.* Рудч. Чп. 185.

Потугішати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться туже.

Потугонька, ки, *ж.* Ум. отъ **потуга.**

Потугувати, гую, еш, *гл.* Мучиться въ родахъ. *Роди були тяжко трудні: потугувала наша Мотря два дні и дві ночі.* Мир. ХРВ. 22.

Потужавіти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться тверже (напр. о кочняхъ капусты, о землѣ высыхающей послѣ дождя).

Потужити, жу, жиш, *гл.* 1) Поплакать, поголосить. 2) Стянуть, натянуть туго, туже. Вх. Уг. 262. *Ніжки йому зав'язали, ручки потужили, ой так Штолу молодого заболіли жили.* ЕЗ. V. 34.

Потужний, а, е. Могучій, мощный, сильный. *Поскидав потужних з престолів.* Єв. Л. І. 52. *Потужна вода йшла.* Кролев. у. *Учора раб, сьогодні царь потужний.* К. ЦН. 293.

Потужник, ка, *м.* Союзникъ, помощникъ, доставляющій помощь своею силою К. Кр. 21. К. ПС. 13. *Редшіде й Кантеміре... ви зорями ясними засияли, Ісламові потужниками стали.* К. МБ. 152.

Потужно, *нар.* Сильно, мощно, могущественно. *Одна струна дзвенить потужно в мене, мов те перо орлине против бурі.* К. Бай. 11. *Як потужно, як безмірно можно любити.* Г. Барв. 496.

Потуманити, ню, ниш, *гл.* Одурачить (многихъ).

Потуманіти, нію, еш, *гл.* 1) Покрыться туманомъ, затуманиться. 2) Одурѣть. *З ляхами потуманіли й ми.* К. ПС. 28.

Потупати, паю, еш, *гл.* 1) Пойти, пойти стуча ногами. *Потупали діти.* МВ. (О. 1862. І. 91). 2)—**що.** Оставить слѣды на чемъ, ходя. *Ступенці на пісочку знати: русалочки потупали.* Г. Барв. 351.

Потупити, плю, пиш, *гл.* Иступить (во множествѣ). *Обидва ножі потупили,—тепер чим хоч, тим і криши.* Черниг. у.

Потупотіти, чу, чеш, *гл.* Затопать, побѣжавъ.

Потур, ру, *м.* Поблажка, потворство. *Потуру дітям не даю, навчаю.* Г. Барв. 437. *Потуру не давав Василеві, щоб ще гірш з тою чою не вийшло.* Г. Барв. 387.

Потурання, ня, *с.* Потворствованіе.

Потурати, раю, еш, *гл.* 1) Потворствовать, поблажать, мирволить. *Ей, не потурай дитині змалечку, бо на старість з його не буде людей.* Канев. у. *Не потурай, дівчинонько, моїй розмовонці.* Мет. 83. 2) Обращать вниманіе. *У петрівку не можна всіх пісень співати, а ми не потураємо на те, співаємо всіх.* Уман. у.

Потурбитися, блюся, бишся, *гл.*=**Потурбуватися.** *А я оженився, не довго нажився, тілько потурбився.* Грин. III. 396.

Потурбувати, бую, еш, *гл.* Побезпокоить. *Дід потурбує свою старість.* О. 1861. X. 56.

Потурбуватися, буюся, ешся, *гл.* Побезпокоиться.

Потурготіти, гочу, тиш, *гл.* Погремѣть, постучать.

Потурити, рю, риш, *гл.*=**Потурлити.** Ном. № 12822.

Потуркати, каю, еш, *гл.* 1) Поворковать. 2) Поговорить нѣкоторое время одно и то-же, не переставая.

Потуркотати, кочу, чеш, *гл.* 1) и 2)=**Потуркати.** 3) Постучать; побарабанить.

Потуркотіти, кочу, тиш, *гл.*=**Потуркотати.**

Потурлити, лю, лиш, *гл.* Погнать. *Мерщій потурлив барана на ярмарок.* Грин. II. 276.

Потурляти, ляю, еш, *гл.* Растолкать, потолкать (многихъ); разогнать. *Потурляв він їх.* Павлогр. у.

Потурнак, ка, *м.* Ренегатъ (отуречившійся). Желех.

Потурнацтво, ва, *с.* 1) Ренегатство, принятіе турецкой національности и ислама. 2) *соб.* Ренегаты (отуречившіеся). *Обманював... сонне потурнацтво над Босфором.* К. Дз. 75.

Потурначка, ки, *ж.* Ренегатка (отуречившаяся).

Потурнутися, нуся, нешся, *гл.* По-

гнаться. *А він як потурнеться за мною! я навтіки.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Потурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Потуркати.**

Поту́рчити, чу, чиш, *гл.* Отуречить.

Поту́рчитися, чуся, чишся, *гл.* Отуречиться. АД. I. 233. *Потурчився, побусурманився для панства великого.* АД. I. 209.

Поту́ха, хи, *ж.* 1) Пріободреніе? *Де в хаті свекруха, там сину потуха, а невістка ходить, як прибита муха.* Грин. III. 300. 2) **Випити на поту́ху.** Выпить въ заключеніе. *На потуху випийте четвертуху.* Ном. № 11543. *Далі глитнув з пляшки на потуху горілки.* Стор. МПр.

Потуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **поту́х(ну)ти, хну, неш,** *гл.* Потухать, потухнуть.

Потуши́ти, шу́, шиш, *гл.* Потушить.

Потьмари́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Помрачить. *На святому небі усі звізди потьмарило.* АД. I. 194. *Половина сонця й місяця у тьму потьмарило.* АД. I. 190.

Потьмари́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Помрачиться. *Сонце потьмариться.* Г. Барв. 522.

Потьо́к, ку, *м.* Струя, потекъ. *Піт котився з їх потьоками.* Левиц. Пов. 4.

Потьо́пати, паю, еш, *гл.* Пойти, шлепая по грязи.

Потьо́патися, паюся, ешся, *гл.*=**Потьопати.**

Потьо́хкати, каю, еш, *гл.* Побиться нѣкоторое время (о сердцѣ). 2) Пощелкать (о соловьѣ).

Потю́пати, паю, еш, *гл.* Пойти или побѣжать мелкими шажками; побѣжать рысцой. *Коні заржали, почувши лугову пашу, потюпали і зникли з очей.* К. (ЗОЮР. II. 202). *Вовк тоді потюпав у ліс.* Драг. 59.

Потя́, тя́ти, *с.* 1) Птенецъ; цыпленокъ. Вх. Пч. II. 11. *Сяло потя на ворота та й піє, та й піє.* Гол. III. 438. Ум. **Потя́тко.** *А з потятком своїм всю ніч розмовляли.* Гол. III. 387. 2) — **тата́рське.** Чайка. Вх. Пч. II. 15.

По́тяг, гу, *м.* 1) Влеченіе, побужденіе, стремленіе. *У його потяг до танців та до скоків.* Рк. Левиц. 2) Доходъ, прибыль. *Нема потягу.* НВолын. у. 3) Поѣздъ. 4) Ремень у сапожниковъ, которымъ придерживается сапогъ или доска на колѣняхъ. Вас. 161. 5) Длинная и узкая полоса бураковъ или иного посѣва, далеко потянувшаяся въ поле. Рк. Левиц. 6) *мн.* Потягиваніе. *Потяги напали мене.* НВолын. у. (Лобод.).

По́тяга, ги, *ж.* Возка тяжестей? *Та ся коняка не до бігу, а до потяги: дивіться, які ноги грубі.* Канев. у.

Потяга́нка, ки, *ж.* Женская крытая шуба. Черниг. у.

Потяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **потягти́, гну́, гнеш,** *гл.* 1) Потягивать, потянуть. *Козак сердега люлечку потягає, у кобзу грає-вигравае.* Мет. 446. 2) Покрывать, покрыть (мѣхъ). *Кожух, сукном потягнений.* Борз. у. *Думаю потягти свою кожушку черкасином.* Черниг. у. 3) Ударять, ударить (кого). Мир. ХРВ. 9. *Ентел потяг не по охоті Дареса, щоб його він знав.* Котл. Ен. II. 19. 4) Стремиться къ чему, желать чего. *Парубок дівку любить, а вона за їнчим потігає.* ЕЗ. V. 97. *Вона єю... щире любила, а він ї не потігав сватати.* ЕЗ. V. 96. См. **Потягти.**

Потяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **потягти́ся, гну́ся, гнешся,** *гл.* Потягиваться, потянуться. *Не годиться на людину потягатися, бо вмре.* Грин. II. 25.

Потяга́чка, ки, *ж.* Потягота, потягиванье членовъ. *Яка там тебе потягачка напала?* ЕЗ. V. 188.

Потя́глий, а, е. Отлогій и длинный. *Потягла гора.* Могил. у.

Потягти́, гну́, неш, *гл.* 1) Потянуть. *Потягни за кінець, то воно й роз'яжеться. Потягни ломаку до себе.* 2) Потащить, повезти. *Тут, брате, коні не потягнуть.* О. 1861. IV. 57. 3) Потащиться, пойти. ЗОЮР. I. 13. *Де ж Ярема? Взявши торбу, потяг у Вільшану.* Шевч. 134. *Потяг за ворота.* Св. Л. 3. 4)—**за ким.** Взять чью сторону. Алв. 111. *За нас руку потяг.* Сим. 231. 5) См. **Потягати 2, 3.**

Потягти́ся, гну́ся, нешся, *гл.* 1) Потащиться. *Потяглась і вона за москалями.* 2) См. **Потягатися.**

По́тяжкий, а, е. Тяжеловатый.

По́тяжко, *нар.* Тяжеловато. НВолын. у.

По́тязь, зі, *ж.* Длинное озеро, длинное болото. Мнж. 190. Длинныя полосы воды, оставшіяся послѣ разлива на поемныхъ мѣстахъ. Алекс. у.

Потя́кувати, кую, еш, *гл.*=**Натякати.** Алекс. у.

Потяти, тну́, тне́ш, *гл.* Изрубить.

Потя́тко, ка, *с.* Ум. отъ потя.

Поуз, *нар.*=**Повз.** *Поуз мій двір, ворітечка голубка летіла.* Мет. 252. *Сади-виногради в воду поринають; поуз берег ясні смуги як срібло сияють.* К. Досв.

Поу́рмлений, а, е. Тронутый скотиной

при пастьбѣ, съѣденный сверху (о травѣ). *Сильніші вівці, вистоявшись за день, ідуть швидко, зривають тільки вершки з трави так, що ззаду, котрі вівці слабіші, а паче ягнятка, не можуть пастися, бо поурмленої трави вівця не їстиме.* О. 1862. V Кух 33.

Пофальшува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Поддѣлать (во множествѣ). К. Кр. 34.

Похаби́тися, блю́ся, бишся, (чогось), *гл.* Оставлять, покидать. Вх. Зн. 54.

Похава́вкати, каю, еш, *гл.* Покричать (о перепелѣ).

Похазяйнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Похозяйничать.

Похалашта́ти, та́ю, еш, *гл.* Оскопить (многихъ).

Похама́ркати, каю, еш, *гл.* Побормотать.

Похапа́ти, па́ю, еш, *гл.* Расхватать. *Дочок шляхетських і старшинських козаки собі за жінок силою инших похапали.* К. ЧР. 357.

Поха́пний, а́, е́. Быстрый въ движеніяхъ, прыткій.

По́хапцем, *нар.* Поспѣшно, торопливо. *Похапцем звінчалися, щоб не розлучила нас пані.* МВ. (О. 1862. III. 68).

Похарама́ркати, каю, еш, *гл.*=**Похамаркати.**

Похарапу́дитися, джуся, дишся, *гл.* Попугаться нѣкоторое время (о лошади).

Похарцизува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Поразбойничать.

Похарча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Похрипѣть.

Похарчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Похарчувати.**

Похарчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Покормиться; постоловаться нѣкоторое время. *Дали їй лиш тілько на дорогу, щоб вона мала похарчитися.* Чуб. II. 67.

Похарчува́ти, чу́ю, еш, *гл.* 1) Покормить нѣкоторое время (людей), постоловать. 2) Накормить. *Тра похарчувати чоловіка, тра й скотині його щось дати їсти.* О. 1862. VI. 97. *Він їх файно приймив, похарчував.* Гн. I. 81.

По́хва, ви, *ж.*=**Піхва.** *В похву шаблю не ховаю.* Лукаш. 37.

По́хвал, лу, *м.*=**Похвалка.** Радом. у.

Похва́ла́, ли́, *ж.* 1) Похвала; одобреніе. *Ми тобі похвалу написали.* Г. Барв. 9. 2) Слава, гордость (т. е. то, чѣмъ можно гордиться). *Ой спасибі ж тобі, похвало України велика, що ти нас слобонила з сього бесурменського лиха.* К. МБ. XII. 280. 3) Суббота 5-й недѣли великаго поста. ЕЗ. V. 208. *На похвалу сорока яйцем похвалиться.* Ном. № 425.

Похвале́нство, ва, *с.* Угроза.—**роби́ти.** Угрожать. *Тепер похваленство робе—уб'ю, каже.* НВолын. у.

Похвали́ти, ся. См. **Похваляти, ся.**

По́хвалка, ки, *ж.* Угроза. *Плюньте ви на його похвалки.* Мир. Пов. I. 164. *Василь на похвалках живе.* Черк. у. *Похвалки ті нічого не варті.* НВолын. у.

Похва́льний, а, е.—ти́ждень. Пятая недѣля великаго поста. Ном. № 425.

Похвальшува́ти, шу́ю, е́ш, *гл.*=**Пофальшувати.**

Похваля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **похвали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Одобрительно отзываться, отозваться, хвалить, похвалить, одобрять, одобрить. *Те, що треба б не похваляти, а ганити.* О. 1861. XI. 103 *Яка гарна молода! похваляли деякі.* Стор МПр. 77.

Похваля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **похвали́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* 1) Угрожать (словами), произносить угрозы. *Похваляється бити мене.* НВолын. у. *Він похвалявсь, похвалявсь на Василя, ти таки й домостивсь.* Черк. у. *Яконом похваливсь бити його.* Рудч. Ск. I. 167. 2) Сообщать, сообщить, разсказать о чемъ. *Похваливсь я йому, а він другому.* Кролев. у. *Молодиці похваляються, що вона* (попадя) *обіхідлива з народом.* Г. Барв. 132.

Похварбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Окрасить НВолын. у.

Похва́т, ту, *м.* Въ выраж.: **на похва́ті.** Подъ рукой. *Що є в хаті на похваті?—Клямка.* ХС. III. 61. *Та держить нагаєчку на похваті.* Грин. III. 84

Похвата́ти, та́ю, еш, *гл.*=**Похапати.**

По́хваткий, а́, е́. Скорый, быстрый. *Похваткий кінь.* НВолын. у

Похватни́й, а́, е́. Удобоподвижный, удобоносимый, удобный для взятія. *Занялась хата—та пожарні бочки похватні—скоро води привезли.* Міус. окр.

Похверцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Пощеголять.

Похвилюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Поволновать.

Похвилюва́тися, лю́юся, ешся, *гл.* 1) Поволноваться. 2) Взволноваться (во множествѣ).

Похви́ськати, каю, еш, *гл.*=**Похвоськати.**

Похвица́ти, ца́ю, еш, *гл.* Побрыкать нѣкоторое время.

Похворатися, **раємося**, **етеся**, *гл.* Заболѣть (о многихъ). *Усі у нас похворалися.* Зміев. у.

Похворіти, **ріємо**, **ете**, *гл.* Заболѣть (о многихъ). *Воли похворіли.* Рудч. Чп. 89.

Похворостити, **щу**, **стиш**, *гл.* Побить хворостиной, постегать (кого).

Похвортунити, **нить**, *гл. безл.* Повезти (кому), удаться.

Похвостатися, **таюся**, **ешся**, *гл.* Поволочиться, потащиться сзади хвостомъ.

Похвоськати, **каю**, **еш**, *гл.* Постегать (прутомъ, кнутомъ).

Похибнути, **ну**, **неш**, *гл.* Покачнуть.

Похибнутися, **нуся**, **нешся**, *гл.* Покачнуться.

Похизуватися, **зуюся**, **ешся**, *гл.* Пощеголять. Сим. 214. *Вам хочеться похизуватись у моєму кобеняці.*

Похил, **лу**, *м.* Наклонъ. *Малий похил у сієї сохи.* Волч. у.

Похилий, **а**, **е**. 1) Склонившійся, наклоненный, наклонный. *Похилеє та дерево та ялина.* Мет. 175. *На похиле дерево і кози скачуть.* Посл. *Гора похила до річки.* Волч. у. *Він горбатий, а я похила, тим я його полюбила.* Мил. 103. 2) Покорный. 3) О лѣтахъ: преклонный. *Ще ж бо ти на світі у похилих літях не зовсім одиниця.* К. Досв. 142.

Похилистий, **а**, **е**=**Похилий** 1. *Шапка чорна, похилиста.* ЗОЮР. І. 97.

Похилисто, *нар.*=**Похило**.

Похилити, **ся**. См. **Похиляти**, **ся**.

Похило, *нар.* Наклонно.

Похильний, **а**, **е**=**Похилий** 1. *Похильнеє дерево похиляється, а покірливе дитятко поклоняється.* Нп. *Ніде мені постояти під похильним тином.* Мил. 73.

Похильчастий, **а**, **е** = **Похильний**. *Похильчасте то дерево—ялина.* Нп. **Яма похильчаста** — яма, расходящаяся кверху. Волч. у.

Похиляти, **ляю**, **еш**, сов. в. **похилити**, **лю**, **лиш**, *гл.* 1) Склонять, склонить, наклонять, наклонить. *Скрізь же ти, буйнесенький, по полю гуляєш, шумиш, гудеш, висвистуєш, тирсу похиляєш.* О. 1861. XI. 44. *Тоді Кішка Самійло... на чердак виступав, червонії, хрещатії, давнії корогви із кишені винімав, роспустив, до води похилив.* АД. І. 218. 2) = **Похилятися**, **похилитися**. *„Десь у мене був з кулями гаман,— я ж тобі гостиниця дам". Як став йому гостинці посилати, став татарин з коня похиляти.* АД. І. 173. **Похилило на нас.** Склонилось въ нашу сторону. Волч. у. 3) Превмущ. сов. в. Пойти куда. *Хведір... тихо похилив по за церквою.* Мвр. Пов. І. 137.

Похилятися, **ляюся**, **ешся**, сов. в. **похилитися**, **люся**, **лишся**, *гл.* Наклоняться, наклониться. *На долині яровина хоче похилиться.* Мет. 16. *Червона калина похиляється.* Грин. III. 388.

Похимерувати, **рую**, **еш**, *гл.* Причудничать нѣкоторое время.

Химородити, **джу**, **диш**, *гл.* 1)=**Похимерувати**. 2) Поколдовать нѣкоторое время.

Похиріти, **ріємо**, **ете**, *гл.* Заболѣть (о многихъ). *Бодай же вам, чумаки, воли похиріли.* Рудч. Чп. 90.

Похирляти, **ляю**, **еш**, *гл.* Проболѣть нѣкоторое время. *Так збили, що ледво живого додому привезли. Похирляв і в недовзі вмер.* ЕЗ. V. 31.

Похистити, **щу**, **стиш**, *гл.* Защитить, укрыть, спрятать. *Ти мене захисти, бо він дуже напада.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Похит, **ту**, *м.* Качанье, раскачиванье. *Одним похитом вивернув з землі кілок.*

Похитати, **таю**, **еш**, *гл.* Пошатать, покачать.

Похитатися, **таюся**, **ешся**, *гл.* Пошататься, покачаться.

Похитити, **хичу**, **тиш**, *гл.* Скрыть, утаить, покрыть, не выдавать. *Як би знав, що вбито чоловіка, то я б доніс, я не міг би сього похитити,—як то можна.* Екатериносл. у. *Він давав мені п'ять карбованців, щоб не виказував на його: похити мене, каже. Так я не взяв грошей і сказав, що не похитю.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Похитнути, **ну**, **неш**, *гл.* Пошатнуть, покачнуть.

Похитнутися, **нуся**, **нешся**, *гл.* Пошатнуться, покачнуться.

Похитрувати, **рую**, **еш**, *гл.* Похитрить.

Похитувати, **тую**, **еш**, *гл.* Пошатывать, покачивать. *Сидить ворон над скалою, похитує головою.* Лукаш. 134. *Цокочуть жінки, похитуючи головами.* Мир. ХРВ. 23.

Похитуватися, **туюся**, **ешся**, *гл.* Пошатываться, покачиваться.

Похитуні, **похитусі**, *гл.* Дѣтск. качать.

Похід, **ходу**, *м.* 1) **Похід**. Походка, поступь. *У обох похід однаковий: як увечері, то й не розбереш, котрий іде: чи той, чи сей.* Новомоск. у. *Видно пана по*

походу. Лебед. у. *Похід жвавий і моторний*. Грин. III. 610. *У кожною звіря в плавні є свій похід*. О. 1862. II. 63. 2) **Похі́д**. Походъ. См. **Поход**. Ум. **Похо́децъ**. *Не Марїін то походець, то Марїін лиш уборець*. АД. I. 303.

Похідни́й, á, é. 1) Быстрый въ ходьбѣ? *Приступіт до мене своїми ніжками похідненькими*. ЕЗ. V. 109. 2) О мельницѣ: передвижной, пловучій. *Похідні млини*. Лебед. у. 3) О погребѣ: не вертикально выкопанный, а въ видѣ подвала; подвалъ. *У нас погріб похідний*. Константиногр. у. Ум. **Похідне́нький**.

Похі́дній, я, є. Походный. К. ЦН. 283.

Похі́дня, ні, *ж*. Перекидной мостикъ, напр. отъ берега до барки, до мельницы, и т. п. Гадяц. у.

По́хіп, хопу, *м*. Влеченіе, склонность къ чему. Желео.

По́хіпки́й, а, е. Скорый, бойкій, живой, прыткій. *Похіпкий хлопчак*. НВолын. у. *Похіпкий кінь*. НВолын. у.

По́хіпко, *нар*. Скоро, бойко, прытко.

Похі́пливий, **похіпни́й**, а, е. 1) Проворный, быстрый. *Високого зросту, кощавий, похіпливий, жвавий*. МВ. II. 136. 2) Понятливый, быстро схватывающій, воспріимчивый. *Похіпна дитина*. НВолын. у. *Не похіпне якесь*. НВолын. у. 3)=**Похватний**. *Чарка—найпохіпніще діло*. НВолын. у.

Похіснува́тися, ну́юся, єшся, *гл*.= **Покористуватися**.

Похлепну́тися, ну́ся, не́шся, *гл*.= **Похлипнутися**. *Похлепнеться за їжею*. Ном. № 11798.

Похлепта́ти, пчу́, чеш, *гл*. Похлебать, полокать. Желех. *Собака похлептав трохи з миски борщу та й пішов*.

Похлина́тися, на́юся, єшся, сов. в. **похлину́тися**, ну́ся, не́шся, *гл*. Поперхнуться, захлебнуться. *Загнибіда похлинувся, закашлявся*. Мир. Пов. II. 52.

Похліби́ти, блю́, би́ш, *гл*. Поддерживать кого, потянуть руку за кѣмъ. *Я похлібив за ним*. Черк. у.

По́хлопні, нів, *м*. Лапти, подплетенныя пенькою.

Похлюпоста́тися, пощу́ся, щешся, *гл*. Поплескаться. *Пірнув разів тричі, похлюпостався та й на беріг*. О. 1862. VIII. 25.

Похля́нути, немо, нете, *гл*. То-же, что и охлянути, но о многихъ. *Гуси похляли без води*. Борз. у.

Похмари́ти, рю́, ри́ш, *гл*. Помрачить, закрыть тучами. *Половину сонця-місяця похмарило*. АД. I. 197.

Похма́рити, рить, *гл*. *безл*.=**Нахмарити**. *Сонце було вияснилось, а потім уп'ять нахмарило*. Богод. у.

Похма́ритися, риться. *гл*. *безл*. Покрыться тучами. *Вияснилось було, потім знову похмарилось*. Харьк. у.

Похмарі́ти, ріє, *гл*. *безл*.=**Похмаритися**.

По́хмарний, а, е. Пасмурный.

По́хмарно, *нар*. Пасмурно. Міус. окр.

Похмели́ти, ся. См. **Похмеляти**, ся.

Похмеля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **похмели́ти**, лю́, лиш, *гл*. Опохмѣлять, опохмѣлить. *Весь деньочок головоньку похмеляла*. Грин. III. 325.

Похмеля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **похмели́тися**, лю́ся, лишся, *гл*. Опохмѣляться, опохмѣлиться. *Троянці з хмелю просипались, скучали, що не похмелялись*. Котл. Ен. IV. 20.

Похмі́лля, ля, *с*. Похмѣлье. *Єсть мені, братіки, із хмелю похмілля*. Мет. 249. Ум. **Похмі́лленько**. Грин. III. 7. **Похмі́ллячко**. Грин. III. 324.

Похмі́льний, а, е. Больной отъ перепоя. *Не так моя головонька п'яная, як похмільная*.

Похмуратися, рається, *гл*. *безл*.=**Нахмарити**. *Похмуралося на дворі*. Вх. Лем. 455.

Похму́рий, а, е. Угрюмый.

Похму́ритися, рюся, ришся, *гл*. Надуться, разсердиться. *Чи вилаяв, чи не вилаяв, зараз похмурилась і пішла з хати*. Каменец. у.

Похмурі́ти, рі́ю, єш, *гл*. Нахмуриться, придти въ дурное расположеніе духа (о многихъ). *Усі похмуріли, зажурилися*. Мир. ХРВ. 140.

Похму́рний, а, е. Пасмурный. *Над Невою під снігами, при похмурнім сонці, ти поліг єси, мій друже, на чужій стороні*. О. 1861. III. 10.

Похму́ро, *нар*. Угрюмо. *Якось похмуро озирались вони*. Стор. МПр. 50.

Похнюпа, пи, *об*. Человѣкъ, постоянно смотрящій въ землю, угрюмый.

Похню́пий, а, е. Опустившій голову, угрюмый.

Похню́пити, плю, пиш, *гл*. Опустить (голову), повѣсить (носъ). *Позад всіх ішов молодий, похнюпивши ніс*. Стор. МПр. 55.

Похню́питися, плюся, пишся, *гл*. Повѣсить голову. *Еней похнюпивсь*. Котл. Ен. III. 16.

Похова́ння, ня, *с.* Похороны, погребеніе. *Бог його зна, що воно за пошесть така! ото прийшов чоловік з другого села на поховання та й сам умер з холери.* Лубен. у.

Похова́ти, **ва́ю**, еш, *гл.* 1) Спрятать (во множ.). *В сій річці скарби поховали.* ЗОЮР. І. 55. 2) Похоронить. *Смерти нашої доглядати, тіло наше козацьке молодецьке в чистім полі поховати.* Макс. (1849), 18. *Ой викопай, мати, глибокую яму та поховай, мати, сю славную пару.* Мет. 96.

Похова́тися, **ва́емося**, етеся, *гл.* Спрятаться (о многихъ). *Духом, як миші, поховались козаки у ту нору.* Стор. МПр. 111.

Похо́д, ду, *м.* 1)=**Похід 2.** *Убірайся, козаченьку, завтра поход буде.* Мет. 22. 2) Свадебное шествіе. *Йшли із церкви молодії, роду честь і слава. Перезва неслась за ними, з хат старі і діти вибігали, поспішали на поход глядіти.* Мкр. Н. 37.

Похо́да, ди, *ж.*=**Похід 1.** Ум. **Похо́донька**. О. 1862. IV. 22.

Походе́ньки, ків, *м.* Хожденіе, постоянное хожденіе. *Походеньки та посиденьки справляє.* Левиц. КС. 66. *А він по всяк час у походеньках.* Харьк. г.

Похо́дець, дця, *м.* Ум. отъ **похід**.

Походжа́ти, **джа́ю**, еш, *гл.* Похаживать. *Косарики косять, а вдівочка походжає, дрібними сльозами покоси поливає.* Мет. 315.

Походистий, а, е. Отлогій, съ легкими склонами. *Походиста гора.* Вх. Лем. 455.

Похо́дити, джу, диш, *гл.* Походить, быть похожимъ. *Такий він був тихий, звичайний... і на панича не походив.* МВ. (О. 1862. III. 44). *Він більш походив на звірюку, як на чоловіка.* Стор. МПр. 83.

Походи́ти, **джу́**, диш, *гл.* 1) Походить. *Єсть у мене гарний хлопець, я його любила, то він буде припадати, де я походила.* Грин. III. 222. **По тобі похо́дить ще й лома́ка**—будешь еще и палкой битъ. Г.-Арт. (О. 1861. III. 83). 2) Износить. *Батеньку-голубоньку! не гнівайся на мене, що-м ті хліб переїла, сукні-м ті походила.* О. 1862. IV. 15. 3) Забеременѣть (о коровѣ). *Раненько походили корови, раненько й попрокидалися.* Зміев. у.

Походне́, **но́го**, *с.* Плата въ цехъ отъ вновь поступающаго. Козел. у.

Походна́, **но́ї**, *ж.* Музыкальная пьеса къ свадебному шествію. *Походну оп'ять заграли: і отець, і мати виряжають молодую в церкву—покривати.* Мкр. Н. 37.

Походній, я, є=**Похідній**. *Лицявсь серед походньої тривоги.* К. Бай. 28.

Похо́донька, ки, *ж.* Ум. отъ **похода**.

Походю́чий, а, е=**Походящий**. **Походю́ча сту́па**. См. **Ступа**. Шух. I. 104. 162.

Походющий, а, е. 1)=**Походящий**. *Походюща оснівниця.* Лохв. у. 2) Перехожій, неживущій постоянно въ одномъ домѣ. *Походющий кіт.* НВолын. у.

Походя́щий. а, е. Передвижной, переносной. *Походящий стіл.* Зміев. у.

Похожа́лий, а, е. О человѣкѣ: непосидящій; о вещи: переходящій изъ рукъ въ руки. Рк. Левиц.

Похожа́ти, **жа́ю**, еш, *гл.*=**Походжати**. *По ринку він похожає.* Макс. *В дорогих шатах похожали.* О. 1862. I. 57.

Похолоди́ти, **джу́**, **ди́ш**, *гл.* Охладить.

Похолоднішати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться холоднѣе. Ком. II. 48.

Похоло́нути, ну, неш, *гл.* 1) Охладѣть, застыть. 2) Застыть (со страха). *З жахом і мовчки дивились на свого отамана: у всіх похололо на душі.* Стор. *Ми всі так і похолонули на місці, а на думці у всіх: Кармалюк.* КС. 1883. II. 467.

По́хоп, пу, *м.* Влеченіе. *Нема похопу до роботи.* НВолын. у.

Похопи́ти, плю́, пиш, *гл.* Схватить, перенять, воспринять, понять. *Він гарного не похопить, а погане зараз.* НВолын. у. *Я йому казав, але він не похопив, та через те й склалось отаке.* НВолын. у.

Похопи́тися, **плю́ся**, пишся, *гл.* Поспѣшить, успѣть. *Підождіть, я вам постелю,—похопилася Одарка і хутко помостила подушку.* Мир. Пов. II. 113. *Сяде на покуті, неначе вона голова в селі, роспустить язика... А я сижу, мов дурна, не можна мені за нею й словом похопитись.* Левиц. ПЙО. I. 364.

Похопли́вий, а, е=**Похіпливий**. *Пропадуть мої конопельки! подумала Кайдашиха: похоплива невісточка попряде їх собі на полотно.* Левиц. КС. 71.

Похопни́й, а́, е́=**Похіпливий 1.** *Моторна та похопна дівчина.* Г. Барв. 180.

Похоріти, ріємо, ете, *гл.*=**Похворіти**. *Тоді саме наші діти похоріли.* Васильк. у.

По́хорон, ну, *м.* Похороны. *Та дала вельможна три тисячі гроший, ой щобісправити похорон хороший.* Гол. I. 64. **Те́мний по́хорон**. Въ кобзарской думѣ такъ названо растерзаніе мертвеца звѣрями и птицами. *Вовці-сірохманці нахождали, орли-чорнокрильці налітали, в головках сідали,—*

хотіли заздалегоди живота темний похорон одправляти. АД. I. 117.

Похорóнка, ки, *ж.* Скрытное, секретное мѣсто. *Я всі її похоронки знаю.* Богодух. у.

Похоронни́й, á, é. Похоронный; траурный. *І Божий світ сукном похоронним окрився.* К. МХ. 35.

Пóхороння, ня, *с.*=**Похорон.** *Скілько хто хотів, стілько за похороння й брав.* ЗОЮР. II. 288.

Похорóшуватися, шуюся, ешся, *гл.* Красоваться, охорашиваться.

Похорувáти, рýю, еш, *гл.* Проболѣть нѣкоторое время.

Похорувáтися, рýємося, етеся, *гл.* Заболѣть (о многихъ). *Восько похорувало сі.* Гн. I. 157.

Похоті́ти, хочý, чеш, *гл.* Пожелать (о многихъ). *Ми вже ѵгут аж спати похотіли.* Кіев. у. *Хто його зна, чи похотять люде.* Каменец. у.

Похоті́тися. четься, *гл. безл.* Захотѣться.

Похóчувати, чую, еш, *гл.* Хотѣть. *Батько каже: сватай, так дівка не похочує.* НВолын. у.

Похóчуватися, чується, *гл.* Хотѣться. *Вже пора полуднувати, бо таки трошки й похочується.* Радом. у.

Похрáмини, мин, *ж. мн.* Празднованіе на второй день храмоваго праздника. *Мало їм храму, ще похрамини вигадали.* Лохв. у.

Похребт, ту, *м.* Хребетъ, спина. *Бик має міцний похребт.* Вх. Лем 455.

Похрéбтина, ни, *ж.* 1) Крестецъ, хребетъ. Константиногр. у. Хребетъ. Харьк. у. 2) Боковая часть сѣдла. Шух. I. 252.

Похрéсник, ка, *м.* Крестникъ. ЕЗ. V. 196. Каменец. у. *Я йому хрещений батько, це мій похресник.* Брацл. у.

Похрéсниця, ці, *ж.* Крестница. Каменец. у.

Похрéстини, тин, *ж. мн.* Празднество на второй день крестинъ. То-же, что и **продирини, очедирини.** Мил. 27.

Похрести́ти, щý, стиш, *гл.* Окрестить (многихъ). *Може б ти мені діти похрестив?* Грин. II. 5. *Вікна похрестила.* Грин. II. 97.

Похрести́тися, тимося, титеся, *гл.* 1) Перекреститься (о многихъ). *Похрестились, ударили три поклони.* Г. Барв. 240. 2) Окреститься (о многихъ).

Похри́пнути, немо, нете, *гл.* Охрипнуть (о многихъ). *Челядь цілісіньку ніч колядує, аж похрипне сердешна.* О. 1862 IV. 87.

Похристóсатися, саюся, ешся, *гл.* Похристосоваться. *Похристосавшись з хазяїном, підійшов до батюшки.* Мир. Пов. II. 60.

Похробости́ти, бощý, сти́ш, *гл.* Захрустѣть, напр. идя въ лѣсу по сухому валежнику. Вх. Зн 54.

Похропти́, пý, пéш, *гл.* Похрапѣть нѣкоторое время.

Похрýмати, маю, еш, *гл.* Съѣсть что-либо хрустящее. *Усі кісточки похрумав.*

Похрýмкати, каю, еш, *гл.*=**Похрумати.**

Похрумті́ти, мчý, ти́ш, *гл.* Похрустѣть.

Похрумчáти, мчý, ти́ш, *гл.*=**Похрумтіти.**

Похрýпати, паю, еш, *гл.*=**Похрумати.**

Похрýстати, таю, еш, *гл.*=**Похрумати.** *Я ж, каже* (лис), *похрустав їх* (ятленят). Грин. II. 5.

Похря́кати, каю, еш, *гл.* Захаркать.

Похря́патися, паюся, ешся, *гл.* Потрескаться, поколоться. *Похряпався човен.* Лебед. у.

Похýднути, немо, нете, *гл.* Похудѣть. *Як воли в мене умикнули за ввесь день хоч отаке стебло, то най мені очі з лоба вибере, а ти кажеш: худі! хиба за день не похуднуть?* Каменец. у.

Похýкати, каю, еш, *гл.* Подуть (ртомъ). Чуб. II. 191.

Похурдéлити, лю, лиш, *гл.* Покрутить (о вѣтрѣ).

Похурманувáти, нýю, еш, *гл.* Позаниматься извозомъ.

Похурчáти, чý, чи́ш, *гл.* Пожужжать отъ быстраго вращенія (о веретенѣ, напр.).

Похутрувáти, рýю, еш, *гл.* 1) Подбить мѣхомъ. 2) Обмазать глиной печь.

Похýхати, хаю, еш, *гл.*=**Похукати.**

Поцарювáти, рюю, еш, *гл.* Поцарствовать. *Поцарювали вони трохи.* Мнж. 53.

Поцвéнькати, каю, еш, *гл.* Поговорить на непонятномъ языкѣ. *Жид поцвенькав до жидівки, а тоді й каже...*

Поцви́гати, гаю, еш, *гл.* Похлестать чѣмъ.

Поцві́лий, а, е. Заплѣсневѣлый.

Поцвіркотáти, чý, чеш, *гл.*=**Поцвірчати.**

Поцвірі́нькати, каю, еш, *гл.* Почирикать.

Поцвірінькча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Поцвірінькати.**

Поцві́ркати, каю, еш, *гл.*=**Поцвірчати.**

Поцвірча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* О сверчкѣ: покричать.

Поцвісти́, ту́, те́ш, *гл.* 1) Поцвѣсть нѣкоторое время. *Ще тиждень поцвітуть та й зав'януть ваші квітки.* Харьк. 2) Покрыться плѣсенью. *Так у хаті вохко, що й хліб поцвів.* Харьк. у. *Баба... така стара, що вже аж поцвіла.* Чуб. II. 332.

Поцвіти́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Украсить цвѣтами? *Поцвічена калинонька, поцвіченая, уже наша Маруся повінчаная.* Мил. Св. 7.

Поцві́чити, чу, чиш, *гл.* Поучить, пошколить.

Поцвяхува́ти, ху́ю, еш, *гл.* Обить гвоздиками для украшенія.

Поціди́ти, джу́, диш, *гл.* Процѣдить (во множествѣ).

Поці́лити, лю, лиш, *гл.* 1) Прицѣлиться. 2) Попасть (въ цѣль). *Стрельну́в і саме в крило поцілив. Крути-верти, вовчику, головою, щоб не поцілив сучий син булавою.* Рудч. Ск. I. 21.

Поцілува́ти, лу́ю, еш *гл.* Поцѣловать. *Дівчино моя, переяслівко, поцілуй же мене, моя ластівко.* Нп.

Поцілува́тися, лу́юся, ешся, *гл.* Поцѣловаться. *Поцілувались, попрощались.* ЗОЮР. I. 73.

Поцілу́йко, ка, *м.* Любящій цѣловаться. Константиногр. у.

Поцілу́нок, нку, *м.* Поцѣлуй.

Поці́нний, а, е. По цѣнѣ подходящій, недорогой.

Поці́нно, поці́нному, *нар.* Не дорого, подходяще по цѣнѣ. Сим. 230. *Як вподобаю та буде поцінно, то треба неодмінне ті колеса купити.* МВ. (КС. 1902. X. 143). *Поцінно купив.* Черк. у. *Купив поцінно.* НВолын. у.

Поціно́вка, ки. *ж.* Оцѣнка имущества для продажи съ публичнаго торга.

Поцінува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Описать (имущество). *І землю, і ліс, і доми—усе поцінували.* Богодух. у.

Поці́пкати, каю, еш, Почирикать, попищать (о птицѣ). Угор.

Поцмо́кати, каю, еш, *гл.* Почмокать. *Поцмокав губами.* Харьк. у.

Поцмо́катися, каюся, ешся, *гл.* Поцѣловаться.

Поцмо́кнути, ну, неш, *гл.* Чмокнуть. *Віддали дочки, а свої парубки лиш поцмокнули.* Гн. II. 27.

Поцо́кати, каю, еш, *гл.* Побрякать.

Поцо́катися, каюся, ешся, *гл.* Ударять одно объ другое, почокаться.

Поцокота́ти, чу́, чеш и **поцокоті́ти, чу́, ти́ш,** *гл.* 1) Постучать. 2) Пострекотать. 3) Быстро поговорить.

Поцо́кувати, кую, еш, *гл.* Побрякивать. *Ходила погойдуючись та підківками поцокуючи.* Св. Л. 114.

Поцти́вий, а, е=**Почтивий.** *Жиймо як поцтиві люде.* Гол. I. 346.

Поцукрова́тіти, тію, еш, *гл.* Засахариться. *Поцукроватіє мед.* Вх. Зн. 54.

Поцу́пити, плю, пиш, *гл.* 1) Потянуть, потащить. 2) Утянуть, утащить. 3) Потянуть, ударить. *Через тин утікав та й не почеркнувся, як поцупив дядько ціпом, так я й осміхнувся.* Мет. 109.

Поцура́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Пренебречь кѣмъ, отказаться отъ кого. *Скажіть, не поцурайтесь, спасибі вам.* Ком. I. 9.

По́цька, ки, *ж.* Vulva.

Поцько́в, ву, *м.* Травля, натравливаніе (собаками) Зміев. у.

Поцю́кати, каю, еш, *гл.* Слегка порубить топоромъ, саблей. *Козак лежить і поцюканий, і порубаний.* ХС. II. 196.

Поцюркоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Потечь, журча.

Поця́т, ти, *ж.* Что либо особенно красивое. *Яка поцят яліця!* Вх. Лем. 455.

Поцята́тися, та́юся, ешся, *гл.* Сыграть въ четъ и нечетъ. Кв.

Поцяткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Сдѣлать орнаментъ точками. Шух. I. 297.

Поцяцькува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Украсить (предметъ) рѣзьбой, инкрустаціей, вышивкой и пр. Желех.

Почабанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Побыть пастухомъ овецъ.

Поча́вити, влю, виш, *гл.* Раздавить (во множествѣ).

Поча́вчити, чу, чиш, *гл.*=**Почавити.** *Почавчили ягоди.* Борз. у

Поча́діти, діємо, єте, *гл.* Угорѣть (о многихъ).

Почаклува́ти, лу́ю, еш. *гл.* Поколдовать.

Поча́пати, паю, еш. *гл.* Пойти (старческой походкой).

Почаркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Попьянствовать.

Почарува́ти. ру́ю, еш, *гл.* 1) Поколдовать. 2) Очаровать (многихъ).

Почáсти, *нар.* Отчасти.

Почáсточка, ки, *ж.* = **Почастунок.** *Матінко, повная роже, прошу тебе на почасточку, на цюю чарочку.* Мет. 201.

Пóчасту, *нар.* Часто. *І почасту в огонь кидали його і в воду.* Єв. Мр. IX. 22.

Почастувáти, тýю, еш, *гл.* Попотчевать (напитками). *А вже ж тобі од того да не ввиляти, щоб старостам рушнички не подавати. Ой перві прийшли, вона тим одказала, а других почастувала.* Мет. 124.

Почастувáтися, тýємося, етеся, *гл.* Попотчевать другъ друга.

Почастýнок, нку, *м.* Угощеніе. *Пообідавши, брат дякує за почастунок.*

Почáти, ся. См. **Починати, ся.**

Початкóвий, а, е. Начальный. *Початкові шкільні книжечки.* К. ХП. 125.

Почáток, тку, *м.* Начало. *Початок і не можна знать, відкіля взявся.* Ном. № 388.

Початувáти, тýю, еш, *гл.* Посторожить, покараулить.

Початýха, хи, *ж.* Зачинщица? КС. 1883. II. 394. *Заськи, початухо, заськи!* Мил. 156.

Почащáти, щáю, еш, *гл.* Учащать; часто ударять. *А він все булавою його почаща, та бив, аж поки той упав.* Мнж. 20.

Почвалáти, лáю, еш, *гл.* Пойти, побресть. *До дому почвалав.* Котл. Ен. VI. 45. *До річки почвалав.* Греб. 385.

Почвáнитися, нюся, нишся, *гл.* Почваниться, поважничать.

Почвáра, ри, *ж.* Привидѣніе.

Почверткувáти, кýю, еш, *гл.*=**Почаркувати.**

Почéзнути, немо, нете, *гл.* Исчезнуть (о многихъ). *Від диму всі комарі почезли.*

Почекáти, кáю, еш, *гл.* Подождать. *О, почекайте лиш, не буде в вас охоти за живота чортам служить!* Греб. 379.

Почелядникувáти, кýю, еш, *гл.* Побыть слугой, нанятымъ работникомъ.

Поченцювáти, цюю, еш, *гл.* Побыть монахомъ.

Пóчеп, пу, *м.* ?=**Почіпка? Сидіти на почепі.** Сидѣть на самомъ кончикѣ.

Почéпини, пин, *ж. мн.* Надѣваніе на новобрачную головнаго женскаго убора.

Почепи́ти, плю, пиш, *гл.* Нацѣпить, навѣсить, повѣсить. *Почепив собі сакви на плечі.* Греб. 389. *Почепила свого шиття рушник діду на шию.* ЗОЮР. II. 11. *Ой беріть з возів, беріть шнурування ще й ватажку почепіте.* Рудч. Чп. 101.

Почепи́тися, плюся, пишся, *гл.* Нацѣпиться.

Почепи́чка, ки, *ж.?* *Шовкові почепички, а яворове бердо,—дай же нам, Боженьку, пов'язати Марусю твердо.* Гол. IV.

Почеплáти, лáю, еш, *гл.* Надѣть, навѣсить, нацѣпить (во множествѣ).

Почеплáтися, лáємося, єтеся, *гл.* Прицѣпиться, привѣситься (во множествѣ).

Почепурні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Похорошѣть.

Почервони́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Сдѣлать краснымъ.

Почервоні́лий, а, е. Покраснѣвшій. *Почервонілими очима дивилась вона на його.* Мир. Пов. II. 77.

Почервоні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться краснымъ, покраснѣть. *Вона як жар почервоніє.* Стор. МПр. 33.

Почеревáтіти, тіємо, єте, *гл.* Сдѣлаться брюхатымъ (о многихъ).

Почерéвина, ни, *ж.* 1) Нижняя часть живота. 2) Полоса кожи или сала съ брюха животнаго. Міус. окр. Рк. Левиц. 3) Пирушка послѣ крестинъ Мнж. 190. *В понеділок родилася, у вівторок хрестилася, у середу на руки зливали, в четвер почеревини пили.* Мнж. 100. 4)=**Почеревщина 2.** Міус. окр.

Почеревниця, ці, *ж.* Кровавый поносъ. Вх. Зн. 54.

Почерéвщина, ни, *ж.* 1) Пухъ на брюхѣ у животныхъ. 2) Плата или угощеніе проституткѣ. НВолын. у.

Почередникувáти, кýю, еш, *гл.* Побыть пастухомъ коровъ.

Почерéжно, *нар.* Поочередно. О. 1862. II. 61. *Цілу зіму сіно почережно стережемо.*

Почерéз, *пред.* 1) Черезъ. *Пішов у тото місто почерез високу гору.* Гн. II. 233. *Почерез плоти понадвисала червона калина.* Федьк. 2) В-продолженіе. *Робила почерез цілий рік.* Гн. II. 58. 2) Изъ-за. *Мама Юди снила раз, що породе сина і почерез того сина маї умерти сам Исус Христос.* Гн. II. 236.

Почеркáти, кáю, еш, *гл.* Исчертить линіями. *Почеркав ножем, щоб зробити його шаршавим.* Ком. II. 82.

Почеркéситися, шуся, сишся, *гл.* Очеркеситься. *Чоловік мій воював-воював, та так почеркесився, що не розберу вже що і балака.* Мнж. 171.

Почеркнýтися, нýся, нéшся, *гл.* Коснуться, задѣть. *Через тин утікав та й не почеркнувся.* Мет. 109.

Почерни́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**Почорнити.**

Почерни́чити, чу, чиш, *гл.* Побыть монахиней.

Почерпа́ти, па́ю, еш, *гл.* Черпать нѣкоторое время.

Поче́рствіти, віємо, єте, *гл.* Зачерствѣть (во множествѣ). *Чогось наші паляниці швидко почерствіли,—мабуть круто замішені.*

Почеса́ти, шу́, шеш, *гл.* 1) Расчесать, причесать (многихъ) *Усі дівки та молодиї почесані йдуть.* Грин. III. 274. 2) Почесать нѣкоторое время (волосы). 3) Побѣжать, быстро пойти. *Повернула круто наліво, почесала яриною.* Мир. ХРВ. 7.

Поче́сний, поче́стний, а, е. 1) Почтенный, уважаемый. *Титарівна-Немерівна почестного роду.* Шевч. 655. *Він чоловік почесний.* Черк. у. 2) Почетный. **Поче́сний хліб.** Хлѣбъ, съ которымъ приходятъ старости́ сватать дѣвушку. *Тільки й знає почесний хліб старостам вертати.* Г. Барв. 457. **Поче́сна (ча́рка?)**—угощеніе водкой въ нѣкоторые моменты свадебнаго обряда. *Дружба наливає чарку горівки і кличе на почесну.* Грин. III. 513. *Тут это саме у Тараса коровай ділили; за вечерею бояре дружечок гулили; подавали їм почесну, а сами ковтали.* Мкр. Н. 35.

Поче́стка, ки, *ж.* 1) Приношеніе, даръ (начальству, уважаемымъ лицамъ, сватамъ). *Почестку приніс.* НВолын. у. *Випросила у мене півня й пиона, в-остиннє почестку дати своїм товаришкам і досвітчаній матері.* Г. Барв. 205. *Почестку їм* (старостам) *дала, і запили заручини.* Г. Барв. 423. 2) Честь, слава. *Дивись, як Семен пішов у почестку.* Черк. у.

По́честь, ти, *ж.* Чествованіе. *Наш Миколай чесний, взявся до почести, кивнув, моргнув на Параску, щоб подала меду пляшку.* Нп.

Поче́ський, а, е=**Почесний 2.** *Старостам аби почеська була.* Г. Барв. 201.

По́чет, чту, *м.* Свита. *За ним шляхетний почет виступає.* К. МБ. II. 120.

Поч́икати, каю, еш, *гл.* Дѣтск. порѣзать.

Почикри́жити, жу, жиш, *гл.* Порѣзать, покромсать.

Почи́мхати, хаю, еш, *гл.* Скоро побѣжать. Вх. Зн. 43. *Так почімхав, аж сі за ним закурило.* Гн. II. 42.

Почимчикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Пойти быстро. Шевч. 663. *Почимчикував майданом.* Мир. Пов. I. 162. *І отто зараз кудись почимчикував.* Стор. МПр. 150.

Почи́н, ну, *м.* Начало. *З почину були самовидцями.* Єв. Л. I. 2. *Як небо блакитне—нема йому краю, так душі почину і краю немає.* Шевч 122. *Дайте нам на почин.* Грин. III. 455.

Починальний, а, е. Относящійся къ началу дѣйствія, начальный. *Ой дайте нам коровайную починальную шишечку.* Грин. III. 463.

Почина́льниця, ці, *ж.* Начинающая. *П'ятниця—починальниця, а субота—шишкобіальниця.* Мил. 149.

Почина́ння, ня, *с.* Начинаніе. К. ЦН. 241.

Почина́ти, на́ю, еш, сов. в. **поча́ти, чну́, не́ш,** *гл.* 1) Начинать, начать. *Я не знаю, що мені робити, що мені почати. Тоді козаки як діти не гаразд починали, по дві штуки гармат набірали.* Макс. 2)=**Починатися.** КС. 1882. XII. 487.

Почина́тися, на́юся, єшся, сов. в. **поча́тися, чну́ся, не́шся,** *гл.* Начинаться, начаться. *Ой чи добре, сини, в дорозі починалось?* Лукаш. 63.

Почини́ти, ню, ниш, *гл.* Сдѣлать. *Да що будем робити, що ми починимо?* Лукаш. 30. *Отаке то йому вража вдова починила.* Федьк.

Почи́нок, нку, *м.* 1) Начало=**Почин.** Г.-Арт. (О. 1861. III. 106). *Віл щось почав був говорить, да судді річ його з починку перебили.* Греб. 366. 2) Нитки на веретенѣ, заполненномъ совершенно. Чуб. VII. 410. Гол. Од. 36. Вас. 201. *Тілько дідова дочка одвернеться куди небудь, то бабина дочка візьме да й змотає починок із її веретена на своє: от у її і більший починок стане.* Чуб. II. 64. 3) *мн.* Родъ вышивки на женской сорочкѣ. Чуб. VII. 427. Ум. **Почи́ночок.** *Я ранесенько устаю, по два починочки попрядаю.* Мет. 370.

Почи́ночок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **починок.** 2) *мн.* Раст. Spiraea Filependula L. ЗЮЗО. I. 137.

Почиря́тися, ря́юся, єшся, *гл.* Помѣняться. Вх. Уг. 262.

Почи́слити, лю, лиш, *гл.* Посчитать. *Пан почислив і питає: кілько тобі плугів ще дати?* Гн. I. 126.

Почи́стити, щу, стиш, *гл.* Почистить.

Почита́ти, та́ю, еш, *гл.* Почитать.

Почи́тувати, тую, еш, *гл.* Читать.

Книжки німецькі так як справжні німці почитували. К. (О. 1861. II. 232). *Почитували в церкві, що війна буде.* Константиногр. у. *А батюшка почитує да все кадуть... по церкві.* Г. Барв 254.

Почищáти, щáю, еш, *гл.* Бить, колотить. Мнж. 61. *Взяла ломаку.,. давай її баба тим натиром почищати.* Мнж. 140

Пóчіпка, ки, *ж.* Веревочка, привязанная къ люлькѣ,—ставя въ этотъ шнурокъ ногу, качаютъ люльку. Чуб. VII. 386. *У неї нога не сходить із почіпки.* Г. Барв. 436. **Сісти на пóчіпки, сидíти на пóчіпках.** Сѣсть на корточки, сидѣть па корточкахъ. Каменец. у.

Почкáти, кáю, еш, *гл.*=**Почекати.** *Почкай, дядьку!* Чуб. II. 29. *Чекай, я щось тобі скажу!—Вона почкала.* Чуб. II. 68. *Почкай, милий, годинку, почкай, милий, другую.* Гол. І. 315.

Пóчки, чóк, *ж. мн.* 1) Внутренности (тѣла). Вх. Зн. 54. ЕЗ. V. 44. 2) Зернышки тыквы. Шух. І. 142.

Почманíти, нíемо, ете, *гл.* Одурѣть (о многихъ).

Почмúхати, хаю, еш, *гл.* Нѣкоторое время **чмúхати**. *Подивилась, почмихала... сказано, знахарка: зараз почула щось непевне.* ЗОЮР. II. 34.

Почóвгати, гаю, еш, *гл.* Пошаркать, потереть (ногами).

Почóвгатися, гаюся, ешся, *гл.* Потереться. *Почовгались чоботи.* Черном.

Почоломкатися, каюся, ешся, *гл.* 1) Облобызаться. 2) Подать руки другъ другу въ знакъ привѣтствія. Рк. Левиц.

Почорнúти, ню, нúш, *гл.* Почернить.

Почорнíлий, а, е. Почернѣвшій. *Почорнілий сніг береться водою.* Мир. Пов. II. 41. *Почорнілий дах.*

Почорнíти, нíю, еш, *гл.* Почернѣть. *Червона калино, чого почорніла?* Мет. 93.

Пóчорнявий, а, е. Червоватый, смугловатый. Вх. Лем. 455

Почортíти, тíемо, ете, *гл.* Развратиться. *Почортіли, забули Бога.* Сим. 141.

Пóчта, ти и пр.=**Пошта** и пр.

Почтúвий, а, е. Почтенный.

Почубéньки, ків, *мн.* Трепаніе за волосы. **Почубéньків дáти.** Оттрепать за волосы. Ном. № 3854.

Почýбити, блю, биш, *гл.* Выдрать за волосы.

Почýбитися, блюся, бишся, *гл.* Дать потасовку другъ другу. *Підпиті ґазди не раз добре почубилися.* МУЕ. III. 58.

Почувáння, ня, *с.* Чувствованіе, чувство.

Почувáти, вáю, еш, сов. в. **почýти, чýю, еш,** *гл.* 1) Слышать, услышать; узнать. *Ой почувайте і повидайте, що на Вкраїні постало, що за Дашевом під Сорокою множество ляхів пропало.* Мет. 399. *Почула Єлизавета вітання.* Єв. Л. І. 41. *Почувши ж, що в огні спеклась, сказав: „Нехай їй вічне царство!“* Котл. Ен. II. 5. 2) Чувствовать, почувствовать. *Почув тепло козак.* Греб. 376. *Бий його дужче, щоб почув.* Харьк. г. 3) Чуять, почуять. *Почула душа, що смерть за плечима.* Ком. Пр. № 1109. *Ми весну почуєм та вп'ять помандруєм.* Грин. III. 562.

Почувáтися, вáюся, ешся, сов. в. **почýтися, чýюся, ешся,** *гл.* 1) Слышаться, послышаться. *Почулось з парку: „Ловіть, держіть!“* Стор. МПр. 82. 2) Чувствовать, почувствовать. *Так глянула на Масю, немов почувалась старшою за ню.* Св. Л. 80. *Почуваюся на силу.* К. ПС. 15. *Так співай, щоб чоловік на добре, а не на зле почувся.* К. ЧР. 33. 3) Только сов. в. Почувствовать младенца во чревѣ. НВолын. г. *Я вже почулась.*

Почýд, ду, *м.* Удивленіе, диво. *Сон дивен, барзо дивен, на почуд.* АД. І. 209.

Почудувáння, ня, *с.* Удивленіе. Вх Уг. 262.

Почудувáти, дýю, еш, *гл.* Пошутить, пошалить. Сим. 214. *Почудувать захочеться.* Сим. 212

Почудувáтися, дýюся, ешся, *гл.* Подивиться, поудивляться нѣкоторое время.

Почужáтися, жáюся, ешся, *гл.* Сдѣлаться чужимъ другъ другу. *Вони кревні, та почужались.* НВолын.

Почужúтися, жýся, жúшся, *гл.*=**Почужатися.** Желех.

Почýкати, каю, еш, *гл.* Позабавить дитя, подбрасывая его на рукѣ.

Почумакувáти, кýю, еш, *гл.* Позаниматься чумачествомъ.

Почуманíти, нíемо, ете, *гл.* Одурѣть, потерять сознаніе (о многихъ).

Почурíти, рю́, рúш, *гл.* Потечь струей. *А кров почуріла по білому кабатові.* Федьк.

Почурýкати, каю, еш, *гл.* Поговорить? *Піду лиш я ще до козаків та дещо з ними почурукаю.* О. 1881 XI. Кух. 10.

Почýстрити, рю, риш, *гл.* Побить, поколотить. *Як почустриш єю* (тройчаткою) *невгомонну шляхту років з двадцять, то де той глузд у їх подінеться.* Стор. МПр. 46.

Почýти, ся. См. **Почувати, ся.**

По́чутка, ки, *ж.* Слухъ, молва. *Пішла почутка, що у панів людей царь одбере.* Каменец. у.

Почуття́, тя́, *с.*=**Почування.** *Поніс у серці гірке почуття ненависти.* Мир. ХРВ. 36. *Несказанне, невимовне кобза промовляє і святими почуттями серце надихає.* К. МБ. XI. 141.

Почу́тувати, тую, еш, *гл.* Слышать? *Копає козаченько зіллячко та почутує, почутує: я думав, що підкови крешуть, а то по Марусі усі дзвони чешуть.* Грин. III. 241.

Почу́хати, хаю, еш, *гл.* Почесать (зудящее мѣсто). *Біда з ними,—каже, почухавши потилицю.* Стор. МПр. 44.

Почу́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Почесаться (на зудящемъ мѣстѣ).

Почухма́рити, рю, риш, *гл.* То-же, что и почухати, но сильно.

Почухма́ритися, рюся, ришся, *гл.* То-же, что и почухатися, но сильно.

Почухра́ти, ра́ю, еш, *гл.* 1) Очистить, обрубить сучья на деревѣ (во множествѣ). 2) Почистить руками овечью шерсть отъ всякаго сора и пр. Вас. 202. 3) Побѣжать, поѣхать, махнуть куда. *Він, швидко поробивши човни, на синє море поспускав, троянців насажавши повні, і куди очі почухрав.* Котл. Ен. I. 6.

Почухра́тися, ра́юся, ешся, *гл.*=**Почухатися.** *Почухрайся, де тя не свербить.* Ном. № 3644.

Почу́чвеpіти, ріємо, єте, *гл.* Захирѣть (во множествѣ). *Як ударила спека, так мої огірки й почучверіли.*

Пошамоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Пошелестѣть, пошуршать.

Пошамри́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Пошелестѣть.

Пошанди́бити, бить, *гл. безл.* Посчастливиться, повезти. Переясл. у.

Поша́нівка, ки, *ж.* Хорошее обращеніе, бережность. *Як він буде довго носити свиту, коли у нього одежі ніякої пошанівки нема: чи сльота, чи що, все в новій шаргає.* Брацл. у.

Поша́нівля, лі, *ж.*=**Пошанівка.** *Як би у пошанівлі держав, то було б до віку хати.* НВолын. у.

Поша́нівок, вку, *м.* 1)=**Пошанівка** *Як у пошанівку, то рукавиць цих з вас стане на три роки.* НВолын. у. *Та цею бочкою можна возити років з вісім, а в добрий пошанівок, то й на десять стане.* Брацл. у. 2) Уваженіе. *Лиш одна душа у неї мала й ласку і пошанівок.* Федьк.

Пошанува́ння, ня, *с.* Уваженіе, почитаніе, почтеніе. К. ЧР. 223. *Наш Тодір як малювання, треба йому пошанування, треба його пошанувати, до боку хустку дати.* Грин. III. 512.

Пошанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Почтить, отнестись съ уваженіемъ. *Пошануйте сиротину і не вводьте в славу.* Котл. НП. 345. 2) Угостить. *Пошануйте вашою горілочкою.* О. 1862. II. 56. *Наливають молодій кварту горілки, ідуть молодою шанувати.* Грин. III. 426.

Пошанува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* 1) Повести себя хорошо. *Тобі на Бога не сподіватися. самій було пошануватися.* Лукаш. 75. 2) Угостить другъ друга. Грин. III. 426.

Пошапарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Побыть экономомъ, ключникомъ.

Пошапкува́ти, ку́ю, еш, *гл.*—**кого́.** Поздороваться или попрощаться съ кѣмъ, снявъ шапку. *Пошапкували його да й кажуть.* К. ЧР. 296.

Пошапкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Поздороваться или попрощаться другъ съ другомъ, снимая шапку.

Поша́рпати, паю, еш, *гл.* 1) Изорвать, растерзать. *Торбинку пошарпали на шматки.* Стор. МПр. 113. 2) Потрепать, потерзать, потормошить (кого). *Зацькувала псами, пси її дуже пошарпали.* ЕЗ V. 216.

Поша́рпатися, паюся, ешся, *гл.* 1) Изорваться; изорвать на себѣ; исцарапаться. *Коловсь сердешний об тернину, пошарпався ввесь об шипшину.* Котл. Ен. III. 20. *Еней тут крикнув, як на пуп; заплакався і заридався, пошарпався, увесь подрався, на тім'ї начесав аж струп.* Котл. Ен. III. 9. 2) Потормошить другъ друга. *Іден з другим пошарпалися, а не бились.* НВолын. у.

Пошарпу́шки, шок, *ж. мн.* Тормошенье, дерганіе туда и сюда. *Багацько побігашок і пошарпушок треба йому було спожити.* МВ. III. 80.

Пошарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Вымыть, при чемъ тереть мочалкой, щеткой и пр. 2) Прополоть.

Пошаруді́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Пошуршать.

Поша́стати, таю, еш, *гл.* Походить туда и сюда; пошнырять.

Поша́статися, таюся, ешся, *гл.*=**Пошастати,**

Поша́сть, *меж.*=**Шасть.** *Він мене колине-коли ціпом, а я його батогом тілко шасть та пошасть.* Мнж. 115.

Пошахрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Помошенничать нѣкоторое время, поплутовать. 2) Помотать, порасточать нѣкоторое время.

Пошве́ндати, даю, еш, *гл.* Пошляться, побродить.

Пошве́ндяти, дяю, еш, *гл.*=**Пошвендати.**

Пошевка, ки, *ж.* 1) Каждая изъ двухъ балокъ, лежащихъ въ основаніи крыши хаты вдоль восточной и западной стѣнъ. Kolb. I. 55. 2)=**Пошивка.** Гн. II. 31.

Пошевцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Позаниматься портняжествомъ.

Пошеле́вкатися, каємося, єтеся, *гл.* Полѣзть куда, повалить, броситься куда гурьбой. *Пошелевкали усі в хату.* Константиногр. у. *Як одкланяється молодий батькові і матері хрещеним, тоді прямо іде у хату, а за ним увесь поїзд пошелевкається.* МУЕ. I. 124. (Полт. г.)

Пошеле́патися, паюся, єшся, *гл.* Потащиться. *Пошелепався до Яцьків у гості.*

Пошелесті́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Пошумѣть, пошелестѣть.

По́шепки, *нар.* Шепотомъ. *Пошепки сказала.* Г. Барв. 510. *Розмовляють собі пошепки.* Каменец. у.

Пошепота́ти, чу́, чеш, *гл.*=**Пошептати.**

Пошепоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Пошептати.** *Жінки щось пошепотіли проміж (себе).* Драг. 170.

Пошепта́ти, пчу́, чеш, *гл.* Пошептать. Стор. МПр. 42.

По́шептом, *нар.* Шепотомъ. *Пошептом дає козакам таємний наказ.* К. ЦН. 213.

Пошеретува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Передъ помоломъ ободрать шелуху съ зерна.

По́шерсть, ти, *ж.*=**Пошесть.** Ном. № 8349.

Поше́рхнути, ну неш, *гл.* О кожѣ человѣка: сдѣлаться шероховатой.

По́шиб, бу, *м.* Впечатлѣніе, вліяніе. *Гарячий пошиб перших любощей.* Мир. ХРВ. 393. *Невідомі місця, котрі довелось Грицькові вперше переходити, люде, яких йому лучалося стрічати,—все це мало незвичайний пошиб на парубка: на все те він дивився, рота роззявивши.* Мир. ХРВ. 67.

Пошиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Ударять, бить; вырываться. *Із под тої труби димок пошибає.* Грин. III. 684. **Ду́мка ду́мку пошибає=Думка думку побиває.** Г. Барв. 411. См. **Побивати 5. Сльоза́-сльозу́ пошиба́=Сльоза сльозу побива.** См. **Побивати 5.** *Пошибають сльози, сльози, котяться горохом.* К. Дз. 130. **Дух ду́ха пошибає.** Захватываетъ духъ. Сим. 235. *Дух духа пошибав, аж вилазили очі, а він усе біжить.*

Пошива́йло, ла, *м.* Игра съ жгутомъ. Мил. 56.

Пошива́льник, ка, *м.* Мастеръ, кроющій крыши соломой. Желех.

Поши́ванка, ки, *ж.* 1) Наволока. *Він завівсь на худобу, на хазяйство; є в його і скриня, і подушки, є й полотняні пошиванки на їх.* Васильк. у. 2) Родъ вышивки. Г. Барв. 216.

Поши́вання, ня, *с.* Покрываніе крыши соломой. *Пошива́ння коштує мені 23 карбованці.* Каменец. у.

Пошива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **поши́ти, ши́ю, еш,** *гл.* Крыть, покрыть соломой крышу. *Пошивати хату.* Каменец. у. *Стоїть корчма над болотом, не пошита околотом.* Гол. III. 522. 2)—**дрітєв.** Обвивать, обвить проволокой. Шух. I. 275.

Пошива́ч, ча, *м.*=**Пошивальник.** Желех.

По́шивка, ки, *ж.*=**Пошиванка 1.**

Пошикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Построить въ ряды.

Пошинкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Позаниматься продажей спиртныхъ напитковъ.

Пошинува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Обтянуть колеса шинами. *Колеса пошиновані.* Мил. 159.

Пошипі́ти, плю, пи́ш, *гл.* Пошипѣть нѣкоторое время.

Поши́рити, рю, риш, *гл.* 1) Распространить. 2) См. **І поширяти.**

Поши́ритися, рюся, ри́шся, *гл.* 1) Распространиться. 2) См. **Поширятися.**

Поширочи́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Поширити.**

Поши́ршати, шаю, еш, *гл.* Сдѣлаться шире.

І. Пошира́ти, ря́ю, еш, сов. в. **поши́ри́ти, рю́, риш,** *гл.* Дѣлать, сдѣлать шире, расширить. Черк. у.

II. Пошира́ти, ря́ю, еш, *гл.* 1) Порѣять (о птицѣ). 2) Потыкать, попырять. *Треба було переїздить місток, а темно дуже. Поширяв ломакою по мосту,—дірок нема, тоді й переїхали.* Павлогр. у.

Пошира́тися, ря́юся, єшся, сов. в. **поши́ритися, рю́ся, ришся,** *гл.* Расширяться, расшириться.

Поши́ти, ши́ю, еш, *гл.* 1) Сшить. *Жупанина по коліна, пошита до діла.* Мет. 38. 2) **Пошити у брехуни́.** Сдѣлать кого лгуномъ, выставить кого какъ лгуна. 3) См. **Пошивати.**

Поши́тися, шию́ся, ешся, *гл.* 1) Сшить. *Пошилася сорочка.* 2) Лѣзть, проскальзывать, шмырнуть. *Звідтіль майнула зелена ящірка і пошилась поміж калачиками й шпоришом.* Левиц. Пов. 334. 3) — **у ко́го, між ко́го.** Превратиться въ кого. *Ти... пошивсь з рідне́ю в москалі.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 87). *Не пошились ми в чужоземщину слідо́м за своїми спокушеними главами.* К. XII. 131. *І вона між пани пошилась.* — **в ду́рні.** Остаться въ дурняхъ.

Пошкалуба́ти, ба́ю, еш, *гл.*=**Поколупати.**

Пошкалу́битися, блюся, бишся, *гл.* Покрыться трещинами.

Пошкалюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Посмѣяться надъ чѣмъ.

Пошкамота́ти, (**таю, еш?**), *гл.* Изорвать въ куски, истерзать. *А в тої жінки груди геть пошкаматані, гей би пси пошарпали.* ЕЗ. V. 217.

Пошканда́ти, да́ю, еш, *гл.* Въ игрѣ **вія** о брошенной палкѣ: ударившись концемъ объ землю, перевернуться. Ив. 21.

Пошкандиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Поковылять, пойти прихрамывая. *Пошкандибав тихенько* Драг. 159.

Пошка́пити, пить. пошка́питися, питься, *гл. безл.* Посчастливиться. Александров. у.

Пошкару́битися, блюся, бишся, *гл.*= **Пошкарубі́ти.**

Пошкарубі́ти, бі́ю, еш, *гл.* Покорявѣть, покрыться сверху корой.

Пошкатильга́ти, га́ю, еш, *гл.* Пойти прихрамывая. *Старий сказав та й пошкатильгав у коршму.* Федьк.

Пошква́рити, рю, риш, *гл.* 1) Пожарить нѣкоторое время. 2) Изжарить (во множествѣ).

Пошкварча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Пошипѣть, потрещать (на огнѣ)—(о жирѣ, маслѣ и пр.).

Пошкитильга́ти, га́ю, еш, *гл.*=**Пошкатильгати.**

Пошкі́рний, а, е, О рукавѣ: сдѣланный изъ цѣльной шкурки, овчины. МУЕ. І. 74.

Пошкли́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Посклити.**

Пошко́дити, джу, диш, *гл.* Повредить.

Пошкоді́ти, ді́ю, еш, *гл.*=**Пошкодувати.** *Вона і пошкоділа його колоти.* Мнж. 32. *Пошкоділа рідного брата.* Новомоск. у.

Пошкодува́ти, дую, еш, *гл.* Пожалѣть. *Пошкодуй моїх ніг старих та й своїх побережи.* Мир. Пов. II. 43.

Пошкопирта́ти, та́ю, еш, *гл.* Бросить палку **шкопирта́.** КС. 1887. VI. 475. См. **Шкопирта,** нар.

Пошкребти́, бу́, бе́ш, *гл.*=**Поскребти.**

Пошкрома́дити, джу, диш, *гл.*=**Поскромадити.**

Пошкря́бати, ба́ю, еш, *гл.* Поскресть, поцарапать.

Пошкря́батися, баюся, ешся, *гл.* Поскресть, поцарапать себѣ.—**в го́лову.** Почесать рукой въ головѣ. *Пошкрабався в головоньку.* Грин. III. 639.

Пошкутильга́ти, га́ю, еш, *гл.*=**Пошкатильгати.** *Пошкутильгав до волости.* Черк. у.

Пошлюбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Повѣнчаться съ кѣмъ. *А ти, боярине, не подивуй, іди собі иншую гошлюбуй.* Нп.

Пошмага́ти, га́ю, еш, *гл.* Постегать. *Оце тебе за те по жижках, бра Рябко, так гарно пошмагали, що пан із панею сю цілу ніч не спали.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 83).

Пошмали́ти, лю́, лиш, *гл.*=**Посмалити.**

Пошмандиґа́ти, ґа́ю, еш, *гл.*=**Почухрати 3.** *Пошмандиґав до села.* Г. Барв. 411.

Пошмарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Смазать.

Пошмата́ти, та́ю, еш, *гл.*=**Пошматувати.** *Зірве шкуру, начне її шматать, поки пошмата на кусочки.* Драг. 289.

Пошматува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Изорвать, изрѣзать на куски. Рудч Ск. II. 147. *Собака... за запаску і пошматувала.* Г. Барв. 91.

По́шморг, гу, *м.* 1) Дерганіе, подергиваніе. *Цей кінь мав пошморг у ліворуч.* Лубен. у. (Леонтовичъ). 2) Царапина, ссадина. *Борюкались, та й поробили один одному знаки: я побачив у його на виду і на тілі пошморги.* Екатериносл. у. 3) Слѣды полозьевъ на дорогѣ. *А що, як там дорога?—Та єсть тільки пошморги, а доброї ще нема.* Полт. г. Слов. Д. Эварн.

По́шморга, ги, *ж.* Сученый ремешокъ. Александров. у.

Пошмо́ргати, гаю, еш, *гл.* 1) Подергать. 2) Очистить пеньку отъ кострики.

Пошмо́ргатися, гаюся, ешся, *гл.* Подергаться (о веревкѣ, напр.).

По́шморгом, *нар.* Соскользнувъ, сорвавшись. *Пішла сокира пошморгом по дереві та мене по руці.* Каменец. у.

Пошмугля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Натереть, ободрать (кожу), покрыть ссадинами. *Кайдани-залізо ноги повривали, біле тіло ко-*

заньке молодецьке коло жовтої кости пошмуляли. АД. I. 89.

Пошни́пати, паю, еш, *гл.* Обнюхать. Шух. I. 79.

Пошпа́й, па́ю, *м.* Свѣжій снѣгъ, пороша. Шух. I. 235, 81.

Пошпа́рити, рю, риш, *гл.* Обварить кипяткомъ (во множествѣ).

Пошпарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Замазать въ стѣнѣ глиной щели и углубленія.

Пошпе́тити, чу, тиш, *гл.* 1) Обезобразить, испортить, повредить. *У нас пшениця пошпетена місцями, позагдали гаврахи.* Екатериносл. у. 2) Побранить, дать нагоняй.

Пошпо́татися, таюся, ешся, *гл.* Споткнуться. *Пошпотався під Нечаєм коник на купинку.* Гол. I. 8.

Пошпува́ти, пую́, е́ш, *гл.* Побрызгать, окропить.

Пошпугува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Исполосовать. *Комора, побита зімньою негодою, пошпугована весняними дощами, полупилася.* Мир. Пов. II. 79.

Пошпу́рити, рю, риш, *гл.* Швырнуть. Мнж. 117. *Як пошпуре коляку туди, де вона вперше лежала, так та коляка в землю і вгородилась.* Драг. 23.

Пошпурну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Пошпурити.** Мнж 25.

Пошрамува́ти, му́ю, еш, *гл.* Покрыть рубцами тѣло. *У тих то случаях* (бояхъ) *пошрамовано його вдовж і впоперек.* К. ЧР. 13.

По́шта, ти, *ж.* 1) Почта, почтовая контора. Греб. 400. *Гроші поштою шлють.* Г. Барв. 488. 2) Почтовая станція. Г. Барв. 91.

Поштампува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Выбить штемпель.

Пошта́рський, а, е. Принадлежащій почтарю.

Пошта́рь, ря́, *м.* 1) Почтальонъ. *Город путящий ...і пошта є, і поштарі ходять, мов ті москалі з чорними комірами, і письма роздають чесно, не роспечатувавши.* Греб. 400. 2) Ямщикъ. *Поштар наш був злющий на жидів.* Г. Барв. 18.

Поштарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Быть почтальономъ, ямщикомъ.

Пошти́во, *нар.* Благопристойно, вѣжливо. *Нехай же Івга нічого не росказує та сяде поштиво.* О. 1861. XI. Кух. 25. *Так просить поштиво, що Боже мій!* О. 1861. XI. Кух. 24.

Пошти́тися, шчу́ся, шти́шся, *гл.*=**Пошануватися.** Зміев. у.

Пошто́вий, а, е. Почтовый. Грин. III. 161.

Поштовха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Потолкать. Рудч. Ск. I. 125.

Пошто́вхувати, хую, еш, *гл.* Поталкивать. *Я дурня свого в спину поштовхую.* Г. Барв. 307.

Поштрика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Поколоть, попырять; исколоть.

Поштукува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Пошуткувати.**

Поштурмува́ти, му́ю, еш, *гл.* Поштурмовать.

Пошту́рхати, ха́ю, еш. *гл.* Потолкать.

Пошту́рхатися, ха́емося, етеся, *гл.* Потолкать другъ друга, надавать другъ другу тумаковъ, пинковъ. *Хоть на кії, хоть кулаками поштурхатись попід боками.* Котл. Ен. IV. 41.

Пошука́ти, ка́ю, еш, *гл.* Поискать.

Пошумі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Пошумѣть. *Пошумів ліс та й затих.* Харьк. у.

Пошуруду́рити, рю, риш, *гл.* Пошарить; пощекотать. *Чорнява дівчина з карими очицями біленькими пальчиками пошурудурила за шиєю.* О. 1861. VII. 5.

Пошуткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Пошутить.

Пощади́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Пожалѣть. *Та ще такою козака у море пускать пощадили.* АД. I. 184.

Пощасли́вити, влю, виш, *гл.* Осчастливить (многихъ).

Пощасти́ти, ти́ть, *гл. безл.* Посчастливиться. *Мені пощастило дешево купити.* Черк. у.

Пощеба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Исколоть. *Турецькая земленоньки шабельками пощебана.* Гол. I. 101.

Пощерби́ти, блю́, би́ш, *гл.* 1) Сдѣлать зазубрины на рѣжущемъ инструментѣ. *Гей коняку турки вбили, ляхи шаблю пощербили.* Щог. В. 9. 2) Выбить въ нѣкоторыхъ мѣстахъ края глиняной посуды.

Пощиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Отряхнуть. *На високій полонині пощибана роса: ба, хто її да пощибав? Білявиця боса.* Гол. II. 454.

Пощі́ляний, а, е. Истрескавшійся, весь въ щеляхъ. *Двоє дверей пощіляних.* Г. Барв. 20.

Поя́в, ву, *м.* Появленіе, явленіе. К. Дз. 58. *Ще до появу Шевченка в літературі.* К. XII. 19.

Появи́ти, ся. См. **Появляти, ся.**

Появля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **появи́ти, влю́, виш,** *гл.* 1) Являть, явить. *Стидно й очі появити.* Ном. № 3174. 2) Рождать, родить. *Авраам появив Ісаака.* Єв. Мт. I. 1.

Появля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **появи́тися, влю́ся, вишся,** *гл. Фарнагію! появись!* Стор. МПр. 44.

Поязи́чнтися, чуся, чишся, *гл.* Соврать? *Не ймете віри? Може думаєте: поязичився Свирид?* МВ. (КС. 1902. X. 142).

Поя́рковий, а, е. Поярковый, изъ шерсти молодыхъ ягнятъ. *Здорові пояркові брилі.* О. 1862. IX. 62.

Поярмаркува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Продать или купить на ярмаркѣ. Харьк.

Поярмачити, чу, чиш, *гл.*=**Поярмаркувати.** Вх. Уг. 262.

Поя́рок, рку, *м.* Шерсть съ молодыхъ ягнятъ. Зміев. у. Черниг. у.

По́яс, са, *м.* 1) Поясъ, кушакъ. Чуб. VII. 417. *Шалевим поясом підперезаний.* Стор. МПр. 76. 2) **Чесний пояс.** То-же, что и веселка, радуга. Вх. Зн. 6. Ум. **Поясо́к, поясо́чок.**

Пояси́на, ни, *ж.*=**Пояс.** *Поясина з ножем-колодієм у піхві.* Г. Барв. 22. *На козаку, бідному нетязі, три сором'язі, опанчина рогозовая, поясина хмеловая.* ЗОЮР. I. 201.

Поя́сне́ння, ня, *с.* Объясненіе.

Поясни́ти. См. **Пояснити.**

Поясни́ця, ці, *ж.* Родъ писанки съ поперечной линіей вокругъ. КС. 1891. VI. 364.

Поясня́ти, ня́ю, єш, сов. в. **поясни́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* Объяснять, объяснить.

Поясо́к, ска́, *м.* 1) Ум. отъ **пояс.** 2) Мѣсто связки пучка камыша, употребляемаго для котця. Браун. 15. 3) Карнизъ (на печкѣ). Лебед. у. 4) Въ плужномъ лемехѣ: поперечная набойка съ лѣвой стороны. Вас. 199. 5) Поперечная круговая линія на рисункѣ писанки. 6) Круговая широкая линія въ орнаментѣ раскрашенной миски. Вас. 184.

Поясо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **пояс.**

Поя́ти, йму́, ме́ш, *гл.*=**Понятн.** *А воячка жона сама єго стяла і другого си міністра пояла.* Драг. 271.

Пра́баба, би, *ж.* Прабабушка. Константиногр. у.

Пра́бабський, а, е. Относящійся къ прабабушкѣ, ей принадлежащій. *Прабабські казали б казочки.* К. Дз. 140.

Права́чка, ки, *ж.* Въ крестьянской хатѣ: жилая комната по правую сторону сѣней. Шух. I. 95.

Пра́вда, ди, *ж.* Правда, истина. *Все згине, тільки правда зостанеться.* Ном. *Вона мене вірно любить, вона мені правду скаже.* Мет. 89. *Ой не по правді, мій миленький, зо мною живеш.* Мет. 67. **На пра́вду сказа́ти.** По правдѣ сказать. *Бо,те тепер, на правду сказати, що рідко де доброго чувати.* Грин. III. 565. Ум. **Правди́ця, пра́вдонька, пра́вдочка.** *Тілько в дівоньках правдиці, кілько в коновках водиці.* Чуб. III. 37. *Ніхто мені без милої правдоньки не скаже.* Мет. 64. *Скільки в решеті дірочок, стільки у їх правдочок.* Г. Барв. 528. *Кілько в решеті водиці, тілько парубкам правдиці.* О. 1861. XI. Св.44. (Нп.).

Правде́шній, я, е. Настоящій. *Він правдешній буковинець.* Федьк.

Правди́ве, *нар.*=**Правдиво.** *Сей правдиве у Бога вірує.* О. 1861. IX. 179.

Правди́вий, а, е. 1) Правдивый, справедливый. *Смирітеся перед правдивим словом.* К. Іов. *Козак — душа правдивая, сорочки не має.* Ном. № 769. *Судом правдивим осудити.* К. Іов. 76. 2) Настоящій, истинный, дѣйствительный. *Правдиві волоські гарбузи.* Сим. 210. *Нарід катував* (економ),*—правдивий кат був.* Гн. II. 144. *Слухай, що мертві уста без сили до серця твого будуть казати і жаль правдивий оповідати.* Чуб. V. 376.

Правди́вість, вости, *ж.* Правдивость. К. Бай. 65. *Апостоли правдивости святої.* К. Дз. 23. *Суди, Господи, незлобу і правдивість мого серця.* К. Псал. 58

Правди́во, *нар.* 1) Правдиво, справедливо. *Правдиво ви свідкуєте.* Єв. Л. XI. 48. *Перед Богом стою і кажу правдиво.* Чуб. V. 376. 2) Истинно.

Правди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Оправдывать. *Чоловіка винили, а жінку правдили.* Полт.

Правди́ця, ці, *ж.* Ум. отъ **правда.**

Правдолю́бець, бця, *м.* Поборникъ истины.

Правдомо́вець, вця, *м.* Человѣкъ, говорящій правду.

Пра́вдонька, пра́вдочка, ки, *ж.* Ум. отъ **правда.**

Правдува́ти, ду́ю, єш, *гл.* 1) Быть правдой. *Нема в світі правди, правди не зиськати, що тепер неправда стала правдувати.* ЗОЮР. II. 101. 2) Жить по правдѣ. *Хто бреше, тому легше, а хто правдує, той бідує.* Фр. Пр. 123.

Пра́ве, *нар.* Почти. Сим. 216. *Праве забули, що й єсть вона на світі.* Сим. 222.

Пра́ведний, а, е. 1) Праведный, безгрѣшный. *Праведная душе, прийми мою мову.* Шевч. 36. *Праведне сонце.* Рудч. Ск.

I. 94. 2)=**Правдивий 2**. *Не мають праведною таланту*. К. (О. 1862. III. 52, 53).

Пра́ведник, ка, *м.* Праведникъ. *Бог любить праведника, а чорт ябедника*. Ном. № 8073. *Господь його між праведники прийме*. К. ЦН. 237.

Пра́ведниця, ці, *ж.* Праведница.

Пра́ведничий, а, е. Принадлежащій праведнику. *Одержить нагороду праведничу*. Єв. Мт. X. 41.

Пра́ведність, ности, *ж.* Праведность. *Доки ти будеш держатись праведности*. К. Іов. 6.

Пра́ведно, *нар.* 1) Праведно, по правдѣ. *Праведно жили*. Шевч. 242. *Худоба... праведно досталась*. О. 1861. X. 33. 2) Истинно. *Могила Шевченкова мусить нам статись початком нової науки і подвигів праведно християнських*. К. (О. 1861. VI. 30).

Праве́ць, вця́, *м.* Направленіе. *Оцьому огудинню правець он куди, а його вітер повернув ба'куди*. Волч. у. *Найде собі правець вода і сама*. Волч. у.

Правибо́рець, рця, *м.* Избиратель, участвующій въ выборѣ избирателей народныхъ представителей. Желех.

Правибо́ри, рів, *м. мн.* Выборъ избирателей. Желех.

Пра́вий, а, е. 1) Справедливый, праведный, безгрѣшный. *Боже правий!* К. ЧР. 22. *Ні правого Господь не відпихає і грішному руки він не протягне*. К. Іов. 18. 2) Правый, невиновный. 3) **Пра́ва середа́**. Преполовеніе. *Мак... святять у праву середу*. Чуб. V. 85. Ум. **Праве́нький, праве́сенький**.

Прави́й, а́, е́. 1) Ровный и прямой, перпендикулярный. *Рубайся, деревце, криве і праве*. Чуб. II. 114 *Правими робить стежки його*. Єв. Л. III. 4. *Як права солома, так добре топити, а як стора та перебита, так погано горить*. Пирят. у. *Права пила; правий ніж*. Шух. I. 175, 291. *Ой не ступай, мила, правою ногою*. Чуб. V. 244. **Правий бік полотна́, сукна́** (вышиваного). Лицевая сторона полотна, сукна (вышитаго). Шух. I. 154. Ум. **Праве́нький, праве́сенький**. *Квітойки рвала правенькою рукою*. Чуб. V. 6. *Виросла бузинка, та така гарна, правенька*. Мнж. 58.

Прави́лка, ки, *ж.* Просѣка въ лѣсу. Рк. Левиц.

Прави́лля, ля, *ѣ.* Инструменты.

Прави́ло, ла, *с.* 1) Руль. Мнж. 179. *Човен без весла й правила*. Морд. П. 36. 2) Часть сапожной колодки, клинообразные куски дерева, вставляемые въ голенище. Вас. 161. *Де узявся швець і кравець, приніс шило і правило, ще й дратви кінець*. Грин. III. 660. 3) Часть **похо́дючої сту́пи**. См. **Ступа**. Шух. I. 162. 4) Часть **олійниці**. (См.). Шух. I. 163. 5) Часть **вере́тінника**. (См.). Шух. I. 149. 6) Въ деревянной стѣнѣ: бревно, идущее **право** (прямо) отъ угла до угла, не прерываемое окнами или дверями. Шух. I. 90, 91.

Прави́льце, ця, *с.* Аршинъ у каменьщиковъ. Сумск. у.

Правина́, ни́, *ж.* Взысканіе, требованіе.

Пра́вити, влю, виш, *гл.* 1) Говорить, твердить, настойчиво повторять, настаивать. *Я йому кажу одно, а він своє править*. Радом. у. *Там що йому не толкуй, а він своє править*. Лебед. у. 2) Требовать, взыскивать. *Правити долг. Ніхто не прийде править проценту*. Рудч. Ск. II. 26. *Півчик уп'ять пішов править жорна: кукуріку! оддай, пане, жорна!* Рудч. Ск. I. 38. 3) Спрашивать извѣстную цѣну, запрашивать. *А вона тільки й правила штирі злотих за нього*. Умань. **Пра́вить, як за ба́тька**,—такъ дорого. 4) Служить (церковную службу). Шевч. 234. *Молебні день-у-день Спасителеві править*. 5)—**за що**. Служить чѣмъ. 7) Выправлять. *Буде він знати, де козам роги правлють*. Богодух. у. 6) Управлять. *Гляди, щоб добре народом правив*. Рудч. Ск. II. 163. *Владично правиш ти народом*. К. Псал. 204. 8) Дѣлать. *Будеме правити із Мар'ї невісту*. Гол. IV. **Пра́вити гніздо́**. Дѣлать гнѣздо. Вх. Уг. 262.

Пра́витися, влюся, вишся, *гл.* 1) Направляться. *А куди правитесь?— До Київа. Я до того дуба правлюся,—чи не зрубати його*. Харьк. 2) Возиться, хлопотать. Екатериносл. у. *Чіпка вже правився коло шкоди: там тин підняв та набив, нові ворота прироблв...* Мир. ХРВ. 342. *А ми ще не лягали, все правилися*. Лебед. у. 3) Исправлять должность чью. *Іва правиться за старосту*. НВолын. у. 4) Служиться (о церковномъ служеніи). *Скоро служба Божа правитиметься*. Грин. II. 112. 5) Судиться, искать за обиду, жаловаться. *Іди, прався на мене, куди знаєш*. Новомоск. у. 6) Поправляться. *Дают тото зілє худобі, щоб ся правила*. Вх. Зн. 54.

Прави́ця, ці, *ж.* 1) Десница, правая рука. *Без Ніженського полку, як без руки-правиці*. К. ЧР. 344. *Станьте ви, правед-*

ники, по правиці, а ви, грішники, по лівиці. Гн. II. 81. 2) Немятая, ровная солома. *Принеси мені на устілки правиці.* Черк. у. Ум. **Прави́чка.**

Прави́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **правиця.** 2) Дѣвственница. НВолын. у.

Праві́жка, ки, *ж.* Взысканіе, требованіе уплаты. Мир. ХРВ. 357. См. **Правина.**

Пра́вний, а, е. Законный, основанный на правѣ. *Ми позаводимо усюди правниї суди.* К. ЧР. 132. 2) Правовой.

Правни́к, ка́, *м.* Юристъ, правовѣдъ. К. ПС. 41. Желех.

Правни́чий, а, е. Юридическій. Желех.

Пра́вно, *нар.* Законно.

Пра́внук, ка, *м.* Правнукъ. *Славних прадідів великих правнуки погані.* Шевч.213.

I. Пра́во, ва, *с.* 1) Право, законъ. *Без суда й права.* Ном. № 4050. *Так король і дав їм права.* ЗОЮР. I. 166. *Шукати захисту під правом польським.* К. ПС. 26. 2) Тяжба, процессъ, дѣло въ судѣ. *З Богом до права не підеш.* Фр. Пр. 77. *А донька матір все проклинає, а син на вітця право тягає.* Гол. II. 21. *Ой бо син вітця до права тягне.* Гол. II. 22. 3) Слѣдуемое. *А ви, люде, знайте, наше право дайте: наше право—калача.* Гол. IV. 526. 4) Образъ, манеръ, способъ. *Вносить ту курку...,* *а там черепаха* (з курки зробилася). *Так як накрито було двома полумисками, так і в черепахи череп'я зверху і зісподу... То черепаха таким правом.* Драг. 10.

II. Пра́во, *нар.* 1) Прямо. *Право стоїть.* Черк. у. *Виходить панночка та й право до пана мого.* Федьк. 2) Истинно. *Право відказав еси.* Єв. Л. X. 28. Ум. **Праве́нько, праве́сенько.** *Колись я, братіку, правсенько ходив.* Гліб. 28.

Правобі́цький, а, е = Правобі́чний. *Лівобіцька і правобіцька Україна.* Сн. Л. 23.

Правобі́ч, *нар.* По правую сторону. *Стоячи правобіч жертівні.* Єв. Л. I. 11.

Правобі́чний, а, е. Правобережный; находящійся на правой сторонѣ.

Правові́рний, а, е. Правовѣрный. *Правовірні християне.* ЕЗ. V. 74 *Правовірні наші мусульмане.* К. МБ. X. 19.

Правові́рник, ка, *м.* Правовѣрный человѣкъ. *І правовірникам серця возвеселяє.* К. МБ. X. 19.

Праволо́мний, а, е. Законопреступный.

Праволо́мство, ва, *с.* Нарушеніе закона, незаконное дѣйствіе.

Право́пис, су, *м.* Правописаніе, ороографія.

Правопи́сний, а, е. Относящійся къ правописанію, ороографическій. Желех.

Право́пись, си, *ж.*=**Правопис.** *Друкуємо сей лист, не одміняючи в йому правописи.* О. 1861. X. 136.

Правопра́вний, а, е. Законный? *Трон правоправний.* К. ПС. 57.

Право́руч, *нар.* Направо.

Правору́шниця, ці, *ж.*(=**Праворучниця**). Эпитетъ Божіей Матери. Сидящая по правую руку? *Господи милостивий, поможи мені і Матер Божая праворушниця.* Мил. М. 42.

Правосві́тлий, а, е. Сіяющій свѣтомъ истины, справедливости? *Боже, прийми до царства, до раю правосвітлого!* (Изъ молитвы нищихъ). ЕЗ. V. 243.

Правосла́вний, а, е. Православный. *Вірному православному християнству миром мир.* Посл.

Правосла́вник, ка, *м.* Православный человѣкъ. К. ПС. 5.

Правосла́вницький, а, е. Относящійся къ православному, ему принадлежащій. *Царство православницьке московське.* К. МБ. II. 135.

Правосла́вність, ности, *ж.* Православіе. Желех.

Правосу́ддя, дя, *с.* Правосудіе.

Правосу́дець, дця, *м.* Правый судья. *Це наші правосудці так розсудили їх.* Лебед. у.

Правосу́дний, а, е. Правосудный. *Потомство правосудне.* К. ЦН. 290.

Правота́, ти́, *ж.* Правота, справедливость. *Суд чинитиме нехибний людям правотою.* К. Псал. 17.

Правоти́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Искать судомъ. Угор.

Правоти́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.*=**Правуватися.** *Відобрала пелеханя сокола від мене. Відобрала, відобрала, не є што любити, ці би мі ся з пелеханев сім раз правотити.* Гол. IV. 506.

Правто́рити, рю, риш, *гл.* Ссылать, засаживать, упрятывать, отдавать. *Свій своїє в неволю правторить.* Мир. ХРВ. 86.

Правува́ння, ня, *с.* 1) Тяжба. 2) Управленіе.

Правува́ти, ву́ю, еш, *гл.* Управлять. *Правувати човном.* Рк. Левиц. *Правують пани добре.* Лебед. у.

Правува́тися, ву́юся, єшся, *гл.* Судиться съ кѣмъ, тягаться. *Не я над їм суддя: уже товариство з їм правуватиметься.* К. ЧР. 246. *Іван правується з Яре-*

мою за якісь гроші. НВолын. у. *Років десять назад правувався б ти зо мною за це порохом та кулею.* К. ЧР. 77. *Не будуть ся, люде в правах правувати.* ЕЗ. V. 241.

Правушник, ка, *м.* У оконщиковъ: инструментъ для скалыванія кромокъ. Вас. 149.

Правцем, *нар.*—**поставити.** Выпрямить, не давать согнуться. *Правцем руки поставило.* НВолын. у. *Ногу й руку правцем як поставило, дак так чотирі дні лежала і не поворухнулась.* Г. Барв. 508. *Як здавило в грудях, то так правцем і поставило, як довбешку.*

Прагнути, ну, неш, *гл.* Жаждать, желать сильно. *Всі покою щиро прагнуть. Хто много має, той прагне більше.* Ном. № 1447. *Я зроду не жадав багатства, а тепер прагну всіх роскошів для тебе, тобі на втіху.* МВ. (О. 1862. III. 47).

Прагнущий, а, е. Жаждущій. *Був єм прагнущий,—не напоєлисте мене.* Гн. II. 81.

Прагнючий, а, е. Жадный. *Я на горілку не прагнючий.* Сквир. у.

Прадід, да, *м.* Прадѣдъ. Рудч. Ск. I. 62. *Славних прадідів великих правнуки погані.* Шевч. 213.

Прадідівський, а, е. Прадѣдовскій.

Прадідівщина, ни, *ж.* Наслѣдство, доставшееся отъ прадѣда. Желех.

Прадідний, а, е = Прадідівський. Желех.

Пражина, ни, *ж.* Родъ земельной мѣры. Чуб. VI. 205.

Пражній, я, е. Напрасный; суетный. *Чом не заговориш до мене?— Усі слова пражні. Треба молитись.* МВ. II. 201.

Празник, ка, *м.* Праздникъ. *У Бога що-дня празник.* Ном. № 185. Ум. **Празничок.**

Прайник, ка, *м.*=**Пральник=Праник.** Вх. Зн. 55.

Практика, ки, *ж.* 1) Практика. *Громадянам буде наука і... практика.* К. (О. 1862. III. 30). 2) Насмѣшка. *Сей тесть тільки на практики: сидить да сміється з усіх.* Г. Барв. 318.

Практичній, я, е. Практическій. *До практичньої мудрости.* К. (О. 1861. I. 313).

Практичність, ности, *ж.* Практичность. Желех.

Пралев, ва, *м.* Самый сильный левъ? *Я,—каже,—лев.—А я пралев.* Чуб. II. 123.

Праліс, су, *м.* Дѣвственный лѣсъ. *Над озером у пралісі густому сховались.* Млак. 100. *За лісом, за пралісом червоне теля риче.* ЕЗ. V. 159.

Прало, ла, *с.* Мѣсто на рѣкѣ, гдѣ моютъ бѣлье. Каменец. у. Вх. Зн. 55.

Пральник, ка, *м.*=**Праник.**

Пралютий, а, е. Чрезвычайно злой, лютый. Рудч. Ск. II. 186.

Праля, лі, *ж.* Прачка.

Прамено, на, *с.* Волокно, нить. *З конопель прамена.* Вх. Лем. 455.

Пранець, нця, *м.* Чаще употреб. во *мн. ч.* **пранці.** Сифилисъ. Мил. М. 88. *Хай тобі на язиці сядуть... пранці.* (Ном. № 3717).—ругательство, также какъ и въ слѣдующей фразѣ: *Іди ж куди хоч, пранець тебе бери.* Кролев. у.

Праник, ка, *м.* 1) Валекъ у прачекъ. Вас. 169. 2) Часть тѣла (какая?) ЕЗ. V. 66. 3) **Рядовина праник.** См. **Рядовина 1.** Вас. 168.

Праннá, ня, *с.* Мытье, стирка бѣлья. Чуб. VII 117.

Пранці, ців, *м.* См. **Пранець.**

Пранцюватий, а, е. 1) Зараженный сифилисомъ. Мил. М. 88. 2) Бранное: негодный, мерзкій. *Пранцюваті коні. Набрались пранцюватого духу.* Стор. МПр. 169.

Пранцюватіти, тію, еш, *гл.* Болѣть, покрываться сифилитическими язвами, сыпями.

Праонук, ка, *м.*=**Правнук.** *Стане тобі його на ввесь твій вік і ще й дітям, онукам і праонукам твоїм останеться.* Чуб. II. 361.

Праотець, тця, *м.* Праотецъ. Гн. I. 10. *Наші праотці на тебе уповали.* К. Псал. 50.

Праперок, рка *м.*=**Прапірок.** АД. II. 250.

Прапір, пору и ра, *м.* Знамя. К. Дв. 106. *На могилі прапір устромили, славу козацьку учинили.* Дума. Ум. **Прапірок, прапорець.**

Прапірка, ки, *ж.* Роговой отростокъ сзади надъ копытомъ двухкопытныхъ. Черк. у.

Прапірок, рка, *м.* Значекъ; флагъ. *Червоні прапірки у руки давав.* Мет. 414. *Високую могилу висипали і прапірок у головах устромили.* АД. I. 255.

Прапор, ра и ру, *м.* 1)=**Прапір.** *У головоньках червоний прапор постановили.* Лукаш. 44. 2) Бѣлый платокъ, прибиваемый на могильномъ крестѣ. Мил. 169. 3)=**Папороть.** Чуб. V. 1073.

Прапоре́ць, рця́, *м.*=**Прапірок,** *Прапорці—зроблені з довгеньких пличок короговки з ріжнобарвного паперу.* МУЕ. III. 86.

Пра́порщичка, кн, *ж.*=**Прапірка.**

Прапра́внук, ка, *м,* Праправнукъ. К. Досв. 42.

Прапра́внучка, кн, *ж.* Праправнучка. Г. Барв. 419.

Прапра́дід, да, *м.* Прапрадѣдъ. Желех.

Прапра́щур, ра, *м.* Прапращуръ. *І праправнуки згадають прапращурів діло.* К. Досв. 42.

Прапра́щурський, а, е. Относящійся къ прапращуру. *О, любі пращурі, що давнину зазнали прапращурську.* К. Дз. 156.

Пра́рід, роду, *м.* Первый родъ, изъ котораго вышли другіе роды. *І роду й прароду закажу, щоб не ходили заміж.* Г. Барв. 287.

Прaро́дич, ча, *м.* Прародитель. *З тою самою дерева заказав Памбіх (=Пан-Біг) їсти япка нашим прародичам.* Гн. I. 19.

Прaро́дичка, кн, *ж.* Прароди ельница. Желех.

Прас, су, *м.* 1) Утюгъ. 2) Прессъ. *Оце в мене сир під прасом.* Кіев. у. 3) Трепка. *Смертельного задавши прасу, як пса покинув на піску.* Котл. Ен. VI. 33. 4) Раст. Allium porrum. Херсон. Ум. **Прасок.**

Пра́ск! *меж.* для выраженія звука выстрѣла. Гн. I. 211.

Пра́ска, кн, *ж.* Утюгъ.

Пра́сло, ла, *с.* Часть досчатаго забора отъ столба до столба. Кіев. и Подольск. гг.

Пра́сок, ску, *м.* Ум. отъ **прас.** Употребляется и самостоятельно въ знач. 1 и 3. *Знала б прасок добрий.* Ном. № 3624.

Пра́сол, ла, *м.* Мелкій торговецъ преимущ. вяленой рыбой и солью.

Прасолува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Заниматься прасольствомъ.

Пра́сольство, ва, *с.* Мелочной торгъ вяленою рыбою и солью, прасольство.

Пра́сольський, а, е. Относящійся къ прасолу.

Прасува́ння, ня, *с.* Глаженье, утюженье. *Ніч просиділи панянки над прасуванням.* Св. Л. 201.

Прасува́ти, су́ю, еш, *гл.* 1) Жать, выжимать, давить. *Сир прасувати.* 2) Гладить, утюжить. *Буду білі хусти прати...—Где будеш сушила?..—Где будеш прасувала?* Чуб. V. 1199. *Насилу володала руками, прасуючи замізком мушлинову сукню.* Левиц. I. 179.

Прасу́нок, нку, *м.* 1) Скорбь, огорченіе, безпокойство. *Ой не услишай, Господи, клятьби моєї, що я своїх синів клялапроклинала: у своїй голові великий прасунок мала.* ЗОЮР. I. 24. 2) **Хай йому́ прасу́нок!** Чортъ съ нимъ. Ном. № 5123. *Нехай йому лихий прасунок, як голодом нам помірать.* Котл. Ен. III. 24.

Пра́тва́, ви́, *ж.* То-же, что и **прало,** мѣсто, на рѣкѣ, гдѣ моютъ бѣлье. Черк. у. Зимою **пра́тву руба́ють,** т. е. вырубываютъ прорубь. *Ваші ніколи не йдуть пратву розрубувати, ви так і понадились на готовеньке ходити.* Пирят. у.

Пра́ти, перу́, ре́ш, *гл.* 1) Стирать, мыть. *Буду хуста прати.* Чуб. V. 82. 2) Бить, колотить, дубасить. *Та й зачали пана дяка в штирі киї прати.* Чуб. V. 675.

Пра́тися, перу́ся, ре́шся, *гл.* Стираться. Загадка: *Що на огні переться, а на воді сушиться?* (Віск). Ном. № 141, стр. 295.

Пратт́я, тя́, *с.*=**Прання.** Сим. 132. *Праття в мене багато, коли я його й поперу?* Константиногр. у.

Пра́ушник, ка, *м.* Буравчикъ для просверливанія того отверстія въ курительной трубкѣ, въ которое вкладывается чубукъ. Вас. 149.

Прах, ху, *м.* Прахъ. Ном. № 10844. *Обох земля присипле своїм прахом.* К. Іов. 47. *Ясен міч твоєї головоньки не йме. на прах роспаде.* АД. I. 129.

Пра́хтика, ки, *ж.* Приключеніе, исторія. *Як зо мною була прахтика, то варто навіть списати цеє.* Драг. 63.

Пра́ценька, кн, *ж.* Ум. отъ **праця.**

Працівни́к, ка́, *м.* Труженикъ, работникъ. Желех. Ум. **Працівничо́к, працівниченько.** *Мої працівниченьки милі!* ЕЗ. V. 107.

Працьови́тий, а, е. Трудолюбивый. *Вона така працьовита, а він таке ледащо.* Грин. II. 145. *Розумна пані і моторна... трудяща, дуже працьовита.* Котл. Ен. I. 15.

Працьови́тість, тости, *ж.* Трудолюбіе.

Працюва́льник, ка, *м.*=**Працівник.** Константиногр. у.

Працюва́ння, ня, *с.* Трудъ. К. ЦН. 175.

Працюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Трудиться. *Я молодий і здоровий, працювати буду, будеш мати, що захочеш.* Чуб. V. 141. *Чумак робить і працює, і піт очі заливає.* Мет. 464.

Працюва́тися, **цюю́ся**, **ешся**, *гл.* Трудиться, стараться, употреблять усилія. *Треба було вдвох зсажувати вуліки на віз, бо вони не повироблювані, а я сам працювався.* Зміев. у.

Пра́ця, **ці**, *ж.* Трудъ, работа. Шевч. 133. Котл. Ен. VI. 87. *Кричить пробі її мати, щоб дівчину рятувати, каже, що за працю тую я дівчину подарую.* Чуб. V. 1117. Ум. **Пра́ценька**. ЕЗ. V. 109.

Прач, **ча́**, *м.*=**Праник** Козел. у., НВолын. у. *Отто тобі, мати, і прач на загаті: як будеш прачем прати, будеш мене споминати.* Мет. 227. Ум. **Пра́чик**.

Пра́чечка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **прачка**.

Пра́чик, **ка**, *м.* 1) Ум. отъ **прач**. 2) Головастикъ. НВолын. у.

Пра́чити, **чу**, **чиш**, *гл.* Бить вальком бѣлье, полотно. *Я думав, що прачки прачуть, а то по Марусі малі діти плачуть.* Грин. III. 241.

Пра́чка, **ки**, *ж.* Прачка. Чуб. V. 1133. *І швачка, і прачка, і пряха.* Мил. 27. *Літом і качка прачка.* Ном. № 552. Ум. **Пра́чечка**. Мил. 217.

Прачка́рня, **ні**, *ж.* Прачешная. Васильк. у. (Рк. Левиц.). Кіев.

Прачку́н, **на́**, *м.* Помощникъ прачки, занимающійся катаньемъ и глаженьемъ бѣлья. Кіев. (Рк. Левиц.).

Прачува́ти, **чу́ю**, **еш**, *гл.*=**Прачити**. Вас. 169.

Прашови́ння, **ня**, *с.* Полотье, мотыженье.

Пра́шпорт, **та**, *м.* Испорч. *вм.* **пашпорт**. Паспортъ. *Перестріва його на дорозі становий... „Прашпорт є?“—Ні, нема.— „Як же ти без прашпорта ходиш? Ти блудяга якийсь“.* Рудч. Ск. II. 161. **Узяв вовчий прашпорт**. Его выгнали. Ном. № 10402.

Прашува́ти, **шу́ю**, **еш**, *гл.* Полоть, мотыжить. *Я оце дуже втомилась, бо в таку спеку дуже погано прашувати: земля розсипається.* Кіев. у. *Прашують кукурузу.* Бессар.

Пращикува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.*=**Пащекувати**. Лебед. у.

Пра́щур, **ра**, *м.* Пращуръ, отецъ прадѣда. МУЕ. III. 171.

Пра́щурка, **ки**, *ж.* Пращурка. МУЕ. III. 171. *Увесь рід її, всі баби й прабаби з пращурами і пращурками.* Г. Барв. 366.

Пре... въ сочетаніи съ прилагательными и нарѣчіями усиливаетъ качество. *(пребагатий, предобрий, пребезмірний, пребідний, пребісовий; прегарно, превесело).* Слова, которыя въ большей или меньшей мѣрѣ составляютъ исключеніе изъ этого правила (напр., гдѣ слово съ **пре**, рядомъ съ усиленіемъ степени качества, получило и особый оттѣнокъ значенія), перечислены ниже. Иногда **пре**, какъ приставка при глаголѣ или существительномъ есть сокращенное **пере**: **преброди́ти** = **перебродити**, **пребувати**=**перебувати**; всѣ такія слова **см.** на **пере**.

Превеле́бний, **а**, **е**. Высокопочтенный, высокодостойный. — главнымъ образомъ титулъ духовнаго лица. У Шевченка о козацкой радѣ: *Превелебную громаду докупи скликали.* Шевч. 233.

Превся́кий, **а**, **е**. Всяческій; всевозможный. *Там він бачив—крий Боже—яку тьму-темряву всякої-превсякої птиці.* Стор. МПр. 167.

Пре́двік, **ку**, *м.*=**Передвік**. **З предві́ку**. Съ незапамятныхъ временъ. *Ой давно, давно, та із предвіку.* Гол. IV. 27.

Предві́чний, **а**, **е**=**Передвічній**. Шевч. 665. *У тебе, предвічний царю, ми шукаєм оборони.* К. Псал. 170.

Пре́дківський, **а**, **е**. Доставшійся отъ предковъ. К. Досв. 88. *Єремія на диво обновив предківський замок.* Стор. МПр. 65.

Предківщи́на, **ни**, *ж.* Старина; унаслѣдованное отъ предковъ. *Моя се предківщина по горяах.* К. ПС. 134.

Пре́дків'я, **в'я**, *м. мн.* Предки. Ном. № 865. *Не ми, Діво Маріє, мучили Христа, мучили Христа наші предков'я.* Чг. 57. См. **Предок**.

Предкове́цький, **а**, **е**. Предковскій. Радом. у.

Пре́дковий, **а**, **е**. Предковскій. *Це земля предкова.* Черк. у.

Предковіко́вий, **а**, **е**=**Предковічний**. *О, слово рідне! Ти стоїш на чаті предковікових пам'яток святині* К. XII. 97.

Предкові́цький, **а**, **е**=**Предковічний**. *Се земля наша предковіцька.* НВолын. у.

Предкові́чний, **а**, **е** Древній. К. Чг. 88. *Гори предковічні.* Шевч. *Зассяєш знову духом предковічним.* К. XII. 54.

Предміща́нин, **на**, *м.* Житель предмѣстья. АД. I. 15. *Вийшли до його усі міщане, усі міщане, всі предміщане.* Нп.

Предоаві́лля, **ля**, *с.* Приволье, раздолье, удобное мѣстоположеніе. *У вас тут гарне предозвілля і вода близька, над річкою городи...* Волч. у.

Пре́док, **дка**, *м.* Предокъ. *З предків хазяїн.* Мнж. 67. *Ви, жидове, Христа за-*

мучили.—Не ми, Марів, то наші предки. Чуб. III. 353. См. **Предків'я.**

Предоку́чити, чу, чиш, *гл.* Надоѣсть. *Уже ж мені та й предокучило під віконцем стоячи, твою волю волячи, тебе дожидаючи.* Чуб. V. 83.

Предста́витися. См. **Представлятися.**

Представля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **предста́витися, влюся, вишся,** *гл.* Привиживаться, привидѣться. *То представиться Алкан-пашаті трапезондському княжаті, молодому паняті, сон дивен, барзо дивен на прочуд.* Лукаш. 16.

I. Пре́дся, *нар.*=**Предці.**

II. Пре́дся, *прил.* Предъ симъ бывшая. Встрѣчено только въ ж. р. К. ЧР. 426. *Предся Русь.* К. ЧР. 70. *Вбачати в нас щиру предсю Русь.* К. Гр. К. 4.

Предузвілля, ля, *с.*=**Предозвілля.** О. 1862. IX. 69.

Пре́дці, пре́дця, *нар.* Однако, тѣмъ не менѣе. *Бо не всі ся пани родять, предці до щастя приходять.* Гол. I. 304.

Пре́жній, я, е. Прежній. *Як би була прежняя розмова.* Чуб. V. 531.

През, *нар.* = **Черев.** *През Христові страсті не маєш щастя у пеклі.* Чуб. III. 17.

Пре́звірх, *нар.* Черезъ край. *У йою вже й презвірх є, а все загрібає.* О. 1862. V. 84.

Прези́рство, ва, *с.* Презрѣніе. *Буде на неї дивитись з презирством і обходитись з неповагою.* Котл. НП. 373.

Презмага́ти, га́ю, еш, *гл.* Одолѣвать, побѣждать. *За кису світ увесь не мирить; що й у панів, да й то вона все презмагає.* Г. Барв. 448.

Пре́йма, *нар.* По крайней мѣрѣ. *Хоч з торбами підемо, та прейма матимем, де зіму зімувати.* Св. Л. 69. *Вишукують собі таких малюків ручих, щоб украв і втік, а прейма викрутивсь.* Св. Л. 136.

Прекла́дати, да́ю, еш, *гл.*—**над що.** Предпочитать чему. К. ПС. 94. *О, божевільна! де твій розум дівся, щоб зрадника над мене прекладати.* К. ЦН. 203. *Науку і талант над значність прекладали.* К. Дз. 13.

Прекра́сен, сна, не, прекра́сний, а, е. Прекрасный, чрезвычайно красивый. *Молоденький козаченьку, словами прекрасен.* Чуб. V. 185. *Ти, дівчино, ти прекрасна, як на небі зоря ясна.* Грин. III. 241. *Ой світе мій ясний, ой світе прекрасний.* Мет. 80.

Прекра́сно, *нар.* Чрезвычайно красиво. *Прекрасно вберися.* Грин. III. 343.

Прем, *нар.*=**Притьмом.** *В мене шия чиста... що-дня мию, хиба вже прем часу не маю.* Св. Л. 171.

Премиле́нний, а, е. Очень милый. *Що то за премиленний чоловік у тії жінки.* Черк. у.

Пре́міч, мочі, *ж.* Сила, наибольшая сила. *З усієї премочі смикнув.* Константиногр. у.

Прему́дрий, а, е. 1) Премудрый. *І премудрих немудрі одурять.* Шевч. 213. 2) Очень искусный. *Бери мене, дядьку, премудрую швачку.* Нп.

Прему́дрість, рости, *ж.* Премудрость. *Чи ти стягнув до себе всю премудрість?* К. Іов. 32.

Прему́дро, *нар.* Премудро, очень мудро. *Зробив еси премудро.* К. Псал. 15.

Преномера́нт, та, *м.* Подписчикъ. *Чи багато в тебе преномерантів на „Записки о Южн. Руси"?* Шевч. (О. 1862. V. 10).

Преогорча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **преогорчи́ти, чу́, чи́ш,** *гл.* Сильно огорчать, огорчить. *Лучче йому з нудьги загинути, ніж пан-отця навік преогорчити.* К. ЧР. 234.

Пре́пір, ру, *м.*=**Припір.** Мнж. 181.

Преподо́битися, блюся, бишся, *гл.* Сдѣлаться преподобнымъ, святымъ; сдѣлаться угоднымъ Богу. — *В потайники пустіть огонь!..—„Постривайте, не вбивайте: там моя Оксана. Годиночку, батьки мої! Я її достану!"—Добре, добре!.. Залізняче, гукни, щоб палили. Преподобиться з ляхами!..* Шевч. 189. *Царь Давид... колись преподобився Богові.* Драг. 98.

Преподо́бний, а, е. 1) Преподобный, праведный, святой. *Не зовте преподобним лютого Нерона.* Шевч. 2) Красивый, прекрасный. *Преподобна дівчина.* Чуб. V. 19.

Преподо́бник, ка, *м.* Преподобный, угодникъ, праведникъ. К. Бай. 45.

Преподо́бниця, ці, *ж.* 1) Преподобная, праведная, святая. Левиц. I. 287. 2) Красавица. *Як була я молодою преподобницею, повісила хвартушину над віконницею.* Ном. № 12546.

Преспо́дниця, ці, *ж.* Преисподняя. *Та й укинув його в темницю, та й глибокую преисподницю.* Чуб. V. 1021.

Престіл, то́лу, *м.* 1) Престолъ, тронъ. Шух. I. 39. *Біда на престолі, коли нема нічого в стодолі.* Ном. № 214. *Поскидав потужних з престолів.* Єв. Л. I. 52. 2) **Пре-**

столъ въ церкви, въ олтарѣ. *Привів її під церковку: „тепер ти моя“ Вона йому відповіла: „неправда твоя“. Привів її до престолу: „тепер ти моя“. Вона йому відказала: „неправда твоя“.* Чуб. V. 204.

Престільниця, ці, *ж.* Верхняя доска стола? *Війшов Івасенко до новой світлиці, лежить миленька на престільниці.* Гол. І. 181.

Претак, ка, *м.* Рѣшето. Вх. Лем. 456.

Претінка, ки, *ж.*=**Прутника**? *Зашуміла шабелечка, як з ліса претінка.* Гол. І. 20.

Префект, та, *м.* Помощникъ ректора Кіево-братской коллегіи (академіи), несшій обязанности административныя и въ тоже время бывшій и профессоромъ. *Кассіян Сакович, префект Братської школи.* К ІІС. 5.

Прецінь, *нар.* Между тѣмъ, однако.

Преч, *нар.*=**Пріч.** *Пішов мій миленький преч на полювання.* Гол. І. 338.

Пречиста, тої, *ж.* Пречистая. Эпитетъ Богоматери. *Благослови, Боже, Пречиста Госпоже.* Мил. Св. 3. Безъ существительнаго употребляется въ значеніи: Богоматерь, также образъ Богоматери и нижепоименованные праздники въ честь ея. *Ой там ішла Пречистая, Пречистая Мати Божа.* Чуб. III. 367. *На Иордані тиха вода стояла, там Пречиста свого сина купала.* Чуб. III. 449. **Перша Пречиста.** Успеніе Пресв. Богородицы (15 августа). ХС. I. 78. **Друга Пречиста.** Рождество Пресв. Богородицы (8-сентября). ХС. I. 78.

Пречудо, да, *с.* Большое чудо; большое диво. *З усього села збігалися діти дивитись на те пречудо.* Мир. ХРВ. 355.

При, *предл.* 1) При, возлѣ. *Сидять... гуси при березі.* Св. Л. 226. *Три явори посадила сестра при домині.* Шевч. 393. *Була в мене небога, при мені вона і зросла.* МВ. II. 19. *У нас при душі копійки нема.* Г. Барв. 283. 2) Во время. *При згоді були люде.* Каменец. у. 3) **Бути, жити при...** Быть, жить въ... *Як живе чоловік при вбозтві, то й хороший зробиться поганий, а як при волі, то й ледащо покажеться гарне.* Грин. I, 113. *Був чоловік середніх літ, при здоровлю.* Г. Барв 304. **При розумі бути.** Быть въ своемъ умѣ, въ сознаніи. *Біснуватий сидить при розумі.* Єв. Мр. IV. 15.

Прибавити, ся, См. **Прибавляти, ся.**

Прибавка, ки, *ж.* Прибавка. *Як даватимемо прибавки, то не матимемо ні стовпа, ні бариша.* Лебед. у.

Прибавляти, ляю, еш, сов. в. **прибавити, бавлю, виш,** *гл.* Прибавлять, прибавить. Рудч. Ск. I. 114.

Прибавлятися, ляюся, ешся, сов. в. **прибавитися, люся, вишся,** *гл.* 1) Прибавляться, прибавиться. Ном. № 513. 2) Замѣшкаться *Прибавиться було Семен на вечерницях, вони (батько) до його цілий день і слова говорити не будуть.* Федьк.

Прибагати, гаю, еш, сов. в. **прибагти и прибагнути, ну, неш,** *гл.* Имѣть, возымѣть странное желаніе. Желех.

Прибагом, *нар.* По прихоти, случайно. Желех.

Прибажний, а, е. Изъ прихоти желаемый. Вх. Зн. 55.

Прибачити, чу, чиш, *гл.* Подсмотрѣть *Чоловік у вікно прибачив, що він робив у хаті, та ото як підзорив, та й став усім росказувать.* Новомоск. у.

Прибгати, бгаю, еш, *гл.* 1) Пригнуть. 2) Прибрать къ рукамъ? Захватить? *Заберуть усе до нитки, а деколи, як не сховаться гарна дівчина або молодиця, то й їх прибгають.* Стор. МПр. 68. 3) Прибавить. *Та й „Матроза“ прибгав би до „Княгині“.* Шевч. (О. 1862. III. 7).

Прибега, ги, *об.* Безпріютный человѣкъ. *Ходе, як прибега.* Лебед. у.

Прибивати, ваю, еш, сов. в. **прибити, б'ю, б'єш,** *гл.* 1) Прибивать, прибить. *Дошку прибий гвіздками.* 2) Прьбивать, прибить чѣмъ либо упавшимъ сверху и придавившимъ внизъ. *Бодай тебе, мій миленький, ворота прибили, а щоб тебе опріч мене инші не любили.* Мет. 63. 3) Прибивать, прибить, приносить, принести (водою). *Хвиля прибила човен до берега.* 4) Только сов. в.? Подогнать, понудить. *І робити не прибити, а жать не нагнеться.* Грин. III. 67.

Прибиватися, ваюся, ешся, сов. в. **прибитися, б'юся, б'єшся,** *гл.* Приходить, прійти, пріѣхать, зайти, заѣхать, попасть куда. Мнж. 39. *Шукаючи, заблудила. Ой прибилась до риночку.* Чуб. V. 909. *Блукаючи по Украйні, прибивсь якось я в Чигирин.* Шевч. 337.

Прибивач, ча, *м.* Инструментъ, которымъ выбиваютъ бобрики (см.). Шух. I. 278.

Прибирати, ся, раю, ся, еш, ся, *гл.*= **Прибірати, ся.**

Прибиток, тку, *м.*=**Прибуток.** *Кривив душею для прибитку.* Котл. Ен.

Прибичовувати, вую, еш, сов. в. **при-**

бичувати, чую, еш, *гл.* 1) Припрягать, припречь, пристегивать, пристегнуть (животное въ помощь другимъ везущимъ). 2) Прибавлять, прибавить, присчитывать, присчитать. *Люде що почують, то прибичують.* Ком. Пр. № 114. *Ти нащо прибичовуєш, чого й не було?* НВолын. у. *Я винен два рублі, а він прибичовує ще їден.* НВолын. у.

Прибігати, гаю, еш, сов. в. **прибігти, біжу, жиш,** *гл.* Прибѣгать, прибѣжать. *За Зінькою слідком прибігли єї мати, чоловік і ще кілька бабусь.* Стор. *Прибігав вовчик до ополонки.* Рудч. Ск. II 8.

Прибігнути, ну, неш, *гл.*=**Прибігти.** Вх. Уг. 263.

Прибідок, дку, *м.* Прибавка къ бѣдѣ, добавочная бѣда. *До біди найдеся все й прибідок.* Фр. Пр. 44.

Прибіжанин, на, *м.* Богомолецъ. *Сто двадцять літ живе чернець мовчущий... На поучення прибіжанам темним знай мимрить.* К. МБ. II. 132.

Прибій, бою, *м.* 1) Планка, бревнышко, прибиваемое вдоль стѣны украинской хаты на аршинъ отъ низу,—на него опираются концы досокъ, изъ которыхъ составленъ **піл** (на которомъ спятъ). Сим. 2. 2) Geranium palustre. Лв. 9

Прибійниця, ці, *ж.* Часть **колодки**, снаряда для выдѣлыванія **коробок.** Вас. 148.

Прибік, бока, *м.* 1) Боковая пристройка къ зданію, напр. **прибоки** въ **клуні**— по обѣимъ ея сторонамъ, для большей вмѣстимости, находятся въ связи съ **клунею**, но отдѣлены отъ нея стѣнами. Волч. у. 2) Часть сѣней, прилегающая къ хатѣ, отдѣленная отъ остальныхъ сѣней стѣнкой, — здѣсь находится устье варистой печи и входъ въ хату. Вас. 195.

Прибілий, а, е. Бѣловатый. Вх. Зн. 55.

Прибільшати, шаю, еш и **прибільшувати, шую, еш,** сов. в. **прибільшити, шу, шиш,** *гл.* 1) Увеличивать, увеличить. 2) Прибавлять, прибавить. Левиц. Пов. 270. *Сами прибільшують невірі плати.* К. Бай. 24. 3) Преувеличивать, преувеличить. *Хоцінський любив дечого багато і прибільшити, прикинути зайве.* Левиц. I. 212.

Прибільшатися, шаюся, ешся и **прибільшуватися, шуюся, ешся,** сов. в. **прибільшитися, шуся, шишся,** *гл.* 1) Увеличиваться, увеличиться. Канев. у. *Їх військо тими збігами прибільшувалось і в силу збивалося.* К. Хм. 41. 2) Прибавляться, прибавиться. 3) Преувеличиваться, преувеличиться.

Прибір, бору, *м.* 1) Одежда, нарядъ. *Краща дівчина твоя всіх, на їй прибора більше всіх.* Чуб. III. 150. 2) Одѣваніе, наряжанье. *Хиба мені до прибору? Аби гарної* Ком. Пр. № 823. *Косу заплетемо,—які ж тут прибори? Та й до церкви, та й на рушник.* О. 1861. XI. Кух. 27. Вообще приготовленія къ чему либо (свадьбѣ, празднику) и необходимыя для этого вещи. *Треба ж таки прибратися к весіллю; хоч рушники і єсть готові, так іще дечого треба.—Аби рушники були, а за прибори на весілля не турбуйтесь: наш Возний... на свій кошт таке бундячне весілля уджигне.* Котл. НП. 377. 3) Узорная вышивка цвѣтными нитками по лацкану полушубка. Вас. 155.

Прибірання, ня, *с.* 1) Уборка, приборка. 2) Одѣванье, наряжаніе, а также сами одежды, наряды. *А жаль мені дівування, дівоцькою прибірання.* Чуб. V. 42. Ум **Прибіраннячко.** Мил. 131.

Прибірати, раю, еш, сов. в. **прибрати, беру, реш,** *гл.* 1) Убирать, убрать, прибирать, прибрать, привести въ порядокъ; принимать, принять. *Прийшовши, знайде* (домівку) *виметену й прибрану.* Єв. Л. XI. 25. *А в дівчини одна хата, та й та не прибрата.* Грин. III. 250. 2) Одѣвать, одѣть, наряжать, нарядить. Чуб. V. 733. *Дівчата гарні, усі прибрані.* Кн. *Прибери пень, то й пень покращає.* Г. Барв. 414. 3) Брать, взять. *Еней, матню в кулак прибравши і „не до соли“ промовлявши, садив крутенько гайдука.* Котл. Ен. I. 20. **До рук прибрати.** Прибрать къ рукамъ, захватить. 4) Подбирать, подобрать, выбрать то, что подходитъ въ пору, въ мѣру. *Не прибере Харитина невістки до душі.* Грин. III. 76. *Не прибере нічого він собі купить за тиї гроші.* Грин. II. 191. *У тому то селі родивсь наш Г. Ф. Квітка і по сьому то селу прибрав собі надане ім'я Основ'яненко.* К. Гр. Кв. 6. **Нічого не прибрав більш їй одмовити.**—Ничего больше не нашелся ей отвѣтить. МВ. О. 1862. I. 73)—**розуму, ума, спосіб, способу.** Находить, найти способъ, додуматься, выдумать. *А отаман чумацький, Товстуха, собі ума прибірає, що йому робить.* ЗОЮР. I. 76. *Прибрали люде способу літати по воздусі.* Дещо. *Стали ляхи способ прибірати.* АД. II. 113. **Син прибраний.** Пріемный сынъ. *Вовк хований, приятель перепрошений, син прибраний,*

а жид грещений, то все непевні. Ном. № 8101. 5) Съѣдать, съѣсть, поѣдать. *Нічого не робить, а все прибірає, що подадуть на стіл.* Г. Барв. 507. *Наїдків, напитків понаставовлювала... А панночка усе прибіра, наче той горобець, хутенько й чистенько.* МВ. (О. 1862. III. 36).

Прибіра́тися, ра́юся, єшся, сов. в. **прибра́тися, беру́ся, ре́шся,** *гл.* Одѣваться, одѣться, наряжаться, нарядиться. *В голубий жупан приберися.* Макс. *Що як прийде суботонька, я змиюся й росчешуся, а в неділю приберуся.* Мет. 76.

Прибі́рний, а, е. Нарядный. *На тобі сукні дуже прибірні.* Чуб. V. 1127.

Прибірни́ця, ці, *ж.* Та, которая прибираетъ. *Сестриця-прибірниця мої кісточки прибірала.* Рудч. Ск. II. 36.

При́біч, бочі, *ж.* Прибыль, доходъ. *Вона оплачує ґрунт і прибічі мав карбованців з триста.* НВолын. у.

Прибічи, *гл.*=**Прибігти.** Вх. Уг. 263.

Прибі́чник, ка, *м.* Приближенный чей, помощникъ. *Я це прибув з наказом від громади шукати в князя вірної поради: його прибічники нас упевняли, щоб ми від його тільки гасла ждали.* К. ЦН. 249.

Приблага́ти, га́ю, єш, *гл.* Пріобрѣсть, съ трудомъ нажить. *Бач, яка вона—пробі, дай їй і свитину, і кожух, і коровку,—усе, що я своїй рідній дитині приблагала.* Екатериносл. у.

Прибли́жність, ности, *ж.* Разстояніе. Ковот. у.

Приблу́да, ди, *об.* Бродяга, пришелецъ; приставшее животное. *Не знаю, де вони взялись—приблуда князь, була й княгиня.* Шевч. 325. *Коня мого приблудою будуть називати.* Макс.

Приблуди́ти, ся, джу́, ся, диш, ся, *гл.* Заблудившись или блуждая прійти куда. Чуб. V. 350. *Приблудили к Дунавчику.* Чуб. III. 486. *Дівчинонька по гриби ходила, в зеленому лісі заблудила, приблудила к зеленому дубу.* Чуб. V. 346. *Пішов же він по пущах блудити; блудив же він сім год і чотирі, приблудився к обідній годині.* Мет 359.

Приблу́дний, а, е. Приблудившійся, приставшій. *Не сподівайся дяки від приблудної псяки.* Ном. № 4604.

Приблука́ти, ка́ю, єш, *гл.*=**Приблудити.** *Ходила вона, ходила та й приблукала до попа у слободу.* Мнж. 37.

Прибо́ркати. См. **Приборкувати.**

Прибо́ркувати, кую, єш, сов. в. **прибо́ркати, каю, єш,** *гл.* 1) Подрѣзывать, подрѣзать крылья птицѣ, окарнать крылья. Чуб. V. 263. *Приборкано усім орлятам крила.* К. ХП. 92. 2) Прибирать, прибрать къ рукамъ. *Думав шляхту приборкать трошки. Вона добре свою свекруху приборкала, тепер а ні писне.* Харьк.

При́бочний, а, е. Боковой. НВолын. у.

При́бочок, чка, *м.* Чуланъ, пристройка возлѣ дома.

Прибра́ти, ся. См. **Прибірати, ся.**

Прибрести́, ду́, де́ш, *гл.* Прійти по водѣ.

Прибрехати. См. **Прибріхувати.**

Прибрехну́ти, ну́, неш, *гл.*=**Прибрехати.** *Уміють добре прибрехнути.* Гліб.

Прибрі́хувати, хую, єш, сов. в. **прибреха́ти, брешу́, шеш,** *гл.* Привирать, приврать. *Глухий не почує, так прибреше.* Ном. № 8564.

I. Прибува́ти, ва́ю, єш, сов. с. **прибу́ти, бу́ду, деш,** *гл.* 1) Прибывать, прибыть, пріѣзжать, пріѣхать. *Прибудь, милий чорнобривий, з далекою краю. Ой рад би я прибувати, та далеко дуже.* Мет. 84. 2) Прибывать, прибыть, увеличиваться, увеличиться. *Понад берегами вода прибував.* Грин. III. 252. *Прибуло дня на курячу п'ядь.* Чуб. I. 245.

II. Прибува́ти, ва́ю, єш, сов. в. **прибу́ти, бу́ю, єш,** *гл.* Примѣрять, примѣрить (обувь). *Чи ти прибувала черевики? не малі?* Константиногр. у.

Прибудо́вувати, вую, єш, сов. в. **прибудува́ти, ду́ю, єш,** *гл.* Пристраивать, пристроить. Г. Барв. 379. НВолын. у. *З обох боків старої будівлі прибудував ще по крилу покоїв.* Стор. МПр. 65.

Прибу́лий, а, е. Прибывшій. *Запрошували-прибулих козаків поснідать.* Стор. МПр. 126.

Прибу́ти. См. **Прибувати.**

Прибутни́й, а́, е́. 1) То, что прибавляется, увеличивается въ количествѣ. *Дійво—прибутне, бо... воно прибуває в господарстві, коли хто свої корови дійні мав.* Грин. II. 275. 2) Прибылой. *Прибутна вода.* Канев. у.

Прибутні́й, а́, є́. Чужестороннiй, прибывшій. *Се прибутній чоловік.* НВолын. у.

Прибу́ток, тку, *м.* Прибыль. *З прибутку голова не болить.* Ном. № 9834. *Чи мали який прибуток з садочку?* О. 1862. IX. 115.

При́ваб, бу, *м.*=**Приваба.** Желех.

Прива́ба, би, *ж.* Привлекательность,

заманчивость; также: то, что привлекаетъ. Желех.

Прива́бити. См. **Приваблювати**.

Прива́блювання, ня, *с*. Привлеченіе.

Прива́блювати, люю, еш, сов. в. **прива́бити**, блю, биш, *гл*. Привлекать, привлечь. *Ой, дівчино люба, мила, ти ж то мене привабила*. Грин. III. 161.

Прива́бний, а, е. Привлекательный. Желех.

Прива́дити, джу, диш, *гл*. Привязать, привѣсить. Угор. Вх. Лем. 456.

Прива́л, лу, *м*. Выступъ скалы. Желех. *Сіли собі на привалу, люльки закурили*. Гол. I. 160.

При́валок, лку, *м*. Неподвижная скамья, придѣлываемая къ лежанкѣ. МУЕ. I. 89. (Черниг.).

Приварити. См. **Приварювати**.

Прива́рювати, рюю, еш, сов. в. **привари́ти**, рю, риш, *гл*. 1) Доваривать, доварить. *Треба приварити каші, бо мало*. 2) О желѣзѣ: наваривать, наварить, приварить.

Прива́тний, а, е. Частный. *Заприсягну не втручатись у жадні козацькі справи і стану жити... приватною особою*. Кост. Ч. 101.

Приведе́нник, ка, *м*. Сынъ жены, рожденный ею отъ перваго мужа и приведенный въ семью второго. Ум. **Приведе́нничок**

Приведе́нниця, ці, *ж*. Дочь жены, рожденная ею отъ перваго мужа и приведенная въ семью второго. Ум. **Приведе́нничка**.

Приведе́нничок, чка, *м*. Ум. отъ **приведенник**.

Приведе́ння, ня, *с*.=**Приведенція**. *З однією жінкою було ось яке приведення*. ЗОЮР. II. 34.

Приведе́нція, ції, *ж*. Приключеніе. Сим. 151.

Привезти́, ся. См. **Привозити**, ся.

Приверзти́ся, зу́ся, зе́шся, *гл*. Примерещиться, пригрезиться. Шевч. 363. *Чого у сні не приверзеться*.

Приверну́ти, ся. См. **Привертати**, ся.

Приверта́ти, та́ю, еш, сов. в. **приверну́ти**, ну́, неш, *гл*. 1) Поворачивать, поворотить къ чему (при ѣздѣ). *Нехай вони човни до берега привертають*. АД. I, 248. *Коло мого дворика козаченько koничeньком грав, да все до моїх ворітечок коня привертає*. Чуб. V. 150. 2) Располагать, расположить, склонять, склонить къ чему. 3) Наваливать, навалить чѣмъ-либо тяжелымъ сверху. *В вишневім садочку схоронила, сирою землею пригорнула, біленьким камінцем привернула*. Чуб. V. 781. *Десь мого милою сира земля привернула*. Рудч. Чп. 137. 4) Возвращать, возвратить. *Назад до життя привернув*. Гн. I. 112. 5) Зашивать, зашить. Шух. I. 153.

Приверта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **приверну́тися**, ну́ся, нешся, *гл*. 1) Поворачиваться, поворотиться къ чему, склоняться, склониться къ чему. *Береза росте, розростається, лист до листонька привертається*. Гол. I. 187. 2) Возвращаться, возвратиться. *Нехай додому не вертається. Як же вона привернеться, то-то ж вона лиха набереться*. Грин. III. 304. 3) Склоняться, склониться къ чему, кому, чувствовать, почувствовать склонность, влеченіе. Чуб. V. 549. *Не привертається і не пригортається моє серце до його*. Грин. III. 329.

Приве́ртиця, ці, *ж*. Раст. Convolvulus, вьюнокъ. Мнж. 190.

Приве́ршуватися, шуюся, ешся, *гл*. Нарастать, увеличиваться. *Що-року по рублеві привершується*. НВолын. у.

Привести́, веду́, де́ш, *гл*. 1) См. **Приводити**. 2) Родить. *Жінка привела дитя*. КС. 1893. VII. 74 *До панича, бачиш, ходила, поки дитину привела*. Шевч. *Кобила привела коника*. Грин. I. 149.

Привечорі́тися, рі́ється, *гл. безл*. Смеркнуться. Вх. Уг. 203.

При́ви́ддя, дя, *с*. Видѣніе. *Сни і привиддя ночнії*. К. Іов. 72. *Колись рабу Твоєму, Боже, ти в привидді глаголав*. К. Псал. 206.

Приви́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **приви́дітися**, джуся, дишся, *гл*. Грезиться, пригрезиться, показываться, показаться. Чуб. I. 90. *Ой то тобі приснилося, ой то тобі привиділося*. Чуб. V. 1093. *Той шлях мені привижувався: бачив кілька слобід і Лубні.—„Звідці?"—спитав Кобза, дивуючись: „яка ж мара показувала тобі ті слободи і Лубні?* Стор. МПр. 24.

При́видки, ків, *м. мн*. Видѣнія. *А ти мене що-раз лякаєш снами, у привидки трівожиш мою душу*. К. Іов. 16.

Привика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **привик(ну)ти**, ну, неш, *гл*. Привыкать, привыкнуть. *Голуб, мати, голуб, мати, к вікну прилітає. „Давай, доню, принадоньку, нехай привикає"*. Мет. 23.

Привика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **приви́кнутися**, нуся, нешся, *гл*.=**Привикати**, **привикнути**. *З ким любилась,—розлучилась, мушу забуватися; з ким не зналась,—повінчалась, мушу привикаться*. Чуб. V. 186.

Приви́клий, а, е. Привыкшій.

Приви́кнути, ся См. **Привикати, ся.**

Приви́кти. См. **Привикати.**

Привиле́й, ле́ю, *м.* Привилегія. *Дав нам привилей осягти під город поля, гаї і сіножаті, які сами улюбимо.* К. ЧР. 225. *Чадо попсованою привилеями панства.* К. XII. 23.

Приви́нен, ви́нна, не. Прикосновененъ, причастенъ. *Рукою чоловікові біду зробиш, а язиком ще й гіршу, а очі нічому не привинні.* Кв. I. 25. *Я не привинен до того.* НВолын. у.

Приви́тниця, ці, *ж.* Родъ растенія. ХС. III. 51.

Привича́ти, ча́ю, еш, сов. в. **приви́чити, чу, чиш,** *гл.* Пріучать, пріучить. *То він так привичив.* Черк. у.

Приви́ченька, ки, *ж.* Ум. отъ **привичка.**

Приви́чити. См. **Привичати.**

Приви́чка, ки, *ж.* Привычка. Ум. **Приви́ченька.** Мет. 316.

При́від, воду, *м.* 1) Руководство, предводительство. *А дурень за моїм приводом працює.* Г. Барв. 307. *Рад би я встати та й привід дати своєму дитяточку.* О. 1862. IV. 40. (Нп). *Всюди привід дає, а татусь тільки за нею, хоть і не дуже то покійник любив за чужим приводом ходить.* Свп. 202. *Моторний, сміливий, він скрізь давав усьому привід.* Мар. ХРВ 146. 2) Причина, основаніе. **З якого при́воду?** На какой причинѣ?

Приві́дець, дця и **приві́дця, ці,** *м.* Руководитель; предводитель. Черк. у. *Геть у полі у широкім татари ночують... Їх приводець по табору, мов пан який, ходить.* АД. I. 166. *Макоюненко до всеї біди привідця.* Котл. НП. 378. *Привідця був во всіх содомах.* Котл. Ен. VI. 25.

Приві́дниця, ці, *ж.* Предводительница; руководительница. Левиц. I. 286.

Приві́жка, ки, *ж.* Возжа для пристяжной. Міусск. окр.

Приві́й, во́ю, *м.* Веревка или ремешекъ, которымъ прикрѣплено къ верхней части ярма кольцо (**каблу́чка**), соединяющее ярмо съ дышломъ. Чуб. VII. 405. Рудч. Чп. 250.

Приві́лля, ля, *с.* 1) Приволье, раздолье. *На вовків там привілля, — все пущі, а людей нема.* Лебед. у. 2) Достатокъ. *Нема привілля ніякого у його, як же за йою йти.* НВолын. у. 3) **Бу́ти за привіллям.** Быть въ уютномъ удобномъ мѣстѣ. *Був за привіллям у вас і я, і коні.* НВолын. у.

Приві́льний, а, е. Привольный.

Приві́т, ту, *м.* Привѣтъ, привѣтствіе. Харьк. г. Мет. 242.

Привіта́ння, ня, *с.* Привѣтствіе. *Щире привітання.* Стор. МПр. 94. *Забувши й своє панство, зустрів батька Пугача з таким привітанням, мов той у найдорожчих кармазинах.* К. ЧР. 223.

Привіта́ти, та́ю, еш, *гл.* Принять, привѣтствовать. *От воно і вклонилось, і привітало мене чепурненько.* МВ. I. 18. *Тую галеру із грізної гармати привітайте, гостинця їй дайте.* Лукаш.

Привіта́тися, та́юся, єшся, *гл.* Поздороваться. *Зліз з коника, привітався: „День добрий, серденько!"* Чуб. V. 384. *Іди, доню, найди її, найди, привітайся.* Шевч. 72.

Привітиця, ці, *ж.* Раст. Cuscuta monogina Wahl. ЗЮЗО. I. 120.

Привітни́й, а́, е́. Привѣтливый. *До всякого привітна й ласкава.* МВ. I. 35. Ум. **Привітне́нький.**

Приві́тниця, ці, *ж.* Привѣтливая женщина. *І нашим коморам ключниция, і нашому роду привітниця.* Чуб. V. 727.

Приві́тно, *нар.* Привѣтливо. Стор. МПр. 52. Въ знач.: уютно. *Там* (**у кімнаті**) *було тепло, гарно, спокійно, привітно зімньої темної ночі.* Левиц. Пов. 190. Ум. **Привітне́нько.**

Приві́ятися, ві́юся, єшся, *гл.* Прибыть, притащиться, явиться (неуважительно къ прибывшему). *Забув же він сови позвать; а совонька не гнівалась, сама вона привіялась.* Грин. III. 662.

Привласти́ти. См. **Привлащати.**

Привлаща́ти, ща́ю, еш, сов. в. **привласти́ти, щу́, сти́ш,** *гл.* Присваивать, присвоить. *Гетьман маєтностей і добр військових не має самовласно собі привлащати.*

Приво́дити, джу, диш, сов. в. **привести́, веду́, де́ш,** *гл.* Приводить, привести. *Приводить він до того дерева вовків.* Рудч. Ск. I. 7.

При́водні, днів, *м. мн.* Въ водяной мельницѣ, въ пути, по которому вода идетъ къ наружному колесу, — мѣсто между **заста́вкою** и **ло́ддями**, т. е. отъ **заставки** до того пункта, гдѣ вода прикасается къ колесу. Черниг. у.

Приво́зити, жу, зиш, сов. в. **привезти́, зу́, зе́ш,** *гл.* Привозить, привезти. *Чим я тобі дровець привезу?* Рудч. Ск. II. 7.

Приво́зитися, жуся, зишся, сов. в. **привезти́ся, зу́ся, зе́шся,** *гл.* Пріѣзжать,

пріѣхать. *Сама привезеся своїм повозом.* Вх. Лем. 456.

Приволіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **приволокти́, лочу́, чо́ш,** *гл.* Притаскивать, притащить, зацѣпивъ веревкой и т. п. *Приволік копицю сіна. Приволокли його.* Мвж. 57.

Приволо́ка, ки, *ж.* Рыболовная сѣть.

Приволокти́. См. **Приволікати.**

Приворожи́ти. См. **Приворожувати.**

Приворо́жувати, жую, еш, сов. в. **приворожи́ти, жу́, жиш,** *гл.* Приколдовывать, приколдовать О. 1862. X. 11.

Приворо́т, ту, *м.* Раст. Veronica Chamaedrys L. Мил. М. 26.

При́воротень, тня, *м.* Раст. а) Pyrethrum corymbosum ЗЮЗО. I. 133. б) Neottia aris L. ЗЮЗО. I. 129. в) Tanacetum vulgare L. Вх. Зн. 55.

Приворо́тки, ток, *ж. мн.*=**Приворот.** ЗЮЗО. I. 141.

Приворотни́й, а́, е́. Приколдовывающій, привлекающій. *Приворотне зілля.* Ном. № 246.

Привселю́дно, *нар.* Открыто; публично. *Бачилась з своїм козаченьком привселюдно на „вулиці“.* Морд. Пл. 92.

Привушний, а, е. Приву́шні се́рги. Серьги маленькія, находящіяся при самомъ ухѣ. *Куплю собі сережки привушні.* Пирят. у.

Привча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **привчи́ти, вчу́, вчи́ш,** *гл.* Пріучать, пріучить.

Привча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **привчи́тися, чу́ся, чи́шся,** *гл.* Пріучаться, пріучиться. *Привчиться до панських звичаїв.* Левиц. I. 319.

Прив'ява́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прив'я́нути, ну, неш,** *гл.* Привядать, привянуть. *Уже наші василечки од сонця пов'яли. Нехай в'януть, прив'явають.* Мет. 316.

Прив'яза́тися. См. **Прив'язуватися.**

При́в'язка, ки, *ж.* Снурокъ, веревочка или что либо подобное, употребляемое для привязыванія, напр. красная гарусная витка, которой гуцулки связываютъ концы своихъ косъ. (Шух. I. 135), веревочка, которой **постіл** привязывается къ ногѣ. *Прив'язку біля постола обірвав.* Волч. у. *Шила сукню та й укоротила, шила черевички та й помалила, а остаточки—на підп'ятточки, а обрізочки на прив'язочки.* Грин. III. 47.

Прив'я́зування, ня, *с.* Привязываніе.

Прив'я́зувати, зую, еш, сов. в. **прив'яза́ти, жу́, жеш,** *гл.* Привязывать, привязать. *Прив'язала коня до берестонька.* Мет. 19.

Прив'я́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **прив'яза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.* Привязываться, быть привязаннымъ.

Прив'я́лий, а, е. Привядшій, отчасти увядшій. Левиц. Пов. 103.

Прив'яли́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Заставить привянуть. Переносно о человѣкѣ: пришибить словомъ, привести въ уныніе. *Чоловік так і прив'ялить словом.* Г. Барв. 287.

Прив'я́нути. См. **Прив'явати.**

Пригада́ти, ся. См. **Пригадувати, ся.**

Пригаду́вання, ня, *с.* 1) Припоминаніе. 2) Придумываніе.

Прига́дувати, дую, еш, сов. в. **пригада́ти, да́ю, еш,** *гл.* 1) Припоминать, припомнить. Чуб. V. 245. 2) Придумывать, придумать. *Не придумать, мати, да й не пригадати, яку тобі да пташечку з гостинцем прислати.* Чуб. V. 744.

Прига́дуватися, дуюся, ешся, сов. в. **пригада́тися, да́юся, ешся,** *гл.* Припоминаться, припомниться. *Усе пригадалося Олесі.* МВ. I. 49.

Прига́на, ни, *ж.*=**Догана.** *Дала-'с ми, миленька, дала-'с ми пригану, же я в'м не варта за файку дугану.* Гол. II. 221.

Пригальмува́ти, му́ю, еш, *гл.* Притормозить. Вх. Зн. 55.

Приганя́ти, ня́ю, еш, сов. в. **пригна́ти, жену́, не́ш,** *гл.* 1) Пригонять, пригнать. *Шостого вола зостав, а п'ять прижени.* Рудч. Ск. I. 182. **Пригна́ти чо́вен до...** Подъѣхать лодкой въ... *Пригнали вони човни свої до берега.* Єв. Л. V. 11. 2) Подгонять, подогнать, понуждать, понудить. *Вчителі добре приганяли, а я дуже боявся каторжної лози.* Левиц. I. 152. *До роботи приганя, а про їжу не спита.* Грин. III. 561.

Пригара, ри, *ж.* 1) Пригорѣлыя части кушанья. 2) Сивушное масло, гарь (о водкѣ). *Одгонить пригарами горілка.* НВолын. у.

При́гарок, рку, *м.*=**Пригара 1.** *Виїли кашу—самі пригарки в горщечку.* Черниг. у.

Пригаса́ти, са́ю, еш, сов. в. **прига́снути, сну, неш,** *гл.* Притухать, притухнуть, пригаснуть.

Пригаси́ти. См. **Пригашати.**

Прига́снути. См. **Пригасати.**

Пригаша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **пригаси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Пригашивать, пригасить, притушить. *Пригашують трохи вогонь.* Дещо.

Пригати́ти. См. **Пригачувати.**

Прига́ток, тку, *м.* Маленькая гать у берега. Вх. Зн. 55.

Прига́чувати, чую, еш, сов. в. **при-**

гатити, гачу́, тиш, *гл.* Запруживать, запрудить (нѣсколько?) *А я тую криниченьку пригачу.* Чуб. V. 393.

Пригаяти, га́ю, еш, *гл.* Задержать, заставить опоздать. *Пригаяв ти нас.* Полт. г.

Пригвозди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Приткнуть, поставить. *Нема де й так повернуться,—куди ти ще ослона пригвоздиш.* Зміев. у.

Пригвозди́тися, джуся, дишся, *гл.* Привязаться, пристать. *Пригвоздилась, як гвоздик.* Грин. I. 241.

Приги́жкуватий, а, е. ? *Пригижкуватий вовк.* ЗОЮР. II. 36.

Пригина́ти, на́ю, еш, сов. в. **пригну́ти, гну́, гне́ш,** *гл.* Пригинать, пригнуть.

Пригін, го́ну, *м.* 1) Пригонъ. 2) Понужденіе. *А що біжить без пригону, без пригону, без повода?* Чуб. V. 1190 3) **У пригоні ходи́ти.** О волахъ впряженныхъ въ плугъ: быть во второй средней парѣ. Волч. у.

Пригінний, а, е. 1) Работающій по понужденію, отбывающій повинность натурой. 2) О волѣ: ходящій въ **пригоні 3.** Волч. у.

Пригінчий, чого, *м.* Надсмотрщикъ надъ рабочими.

При́гір, гору, *м.* Холмъ. *Іде черниць у Вишгород на Київ дивитись та посидіть на пригорі.* Шевч. 370.

Пригіркли́й, а, е. Горьковатый. *Пригіркле масло.*

Пригіркнути, ну, неш, *гл.* Прогорькнуть.

При́гірщ, горщі, *ж.* Пригоршни. ЗОЮР. I. 255.

Пригіст, госту, *м.* Привѣтствіе. *Музика зачинає відігравати на пригісті.* Федьк.

Пригістне, ного, *с.* Гостинецъ, подарокъ посѣтителя. Шух. I. 218.

Пригла́джувати, джую, еш, *гл.* Приглаживать, пригладить. *Пригладь її чорні брівки.* Чуб. III. 63.

Пригле́діти. См. **Приглядати.**

Пригле́жуватися, жуюся, ешся, *гл.*= **Приглядатися.** *Як почне прилежуваться до тебе або прислухаться, поки то пізна або почує.* Свм. 235.

Приглу́хнути, ну, неш, *гл.* Немного оглохнуть Желех.

При́глухуватий, а, е. Глуховатый. Черк. у.

Приглуши́ти. См. **Приглушувати.**

Приглу́шувати, шую, еш, сов. в. **приглуши́ти, шу́, шиш,** *гл.* Оглушать, оглушить. *Од жалю і од плачу мов приглушений ходив.* Сим. 2.9.

Пригляда́ти, да́ю, еш, сов. в. **пригле́діти, пригля́діти, джу, диш,** *гл.* Присматривать, присмотрѣть. *Пустіть мене, пані ...приглєдіть за Одаркою.* МВ. I. 77.

Пригляда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **пригля́нутися, нуся, нешся,** *гл.* Присматриваться, присмотрѣться. Чуб. III. 19. *Ти сядеш на лаві, а я на ослоні, будем приглядаться, в кою чорні брови.* Чуб. V. 290. *Ходить такий, що аж жовтий та білий. Як приглянешся, то аж світиться.* Драг. 143.

Пригля́діти. См. **Приглядати.**

Пригля́дуватися, дуюся, ешся, *гл.*= **Приглядатися.** *Кобза став приглядуватися, щоб побачить свою рідну хату.* Стор.

Пригля́нути, ну, неш, *гл.*=**Пригля́діти.** *Дитину приглядять, а мене хто тепер пригляне?* Кв.

Пригля́нутися. См. **Приглядатися.**

Пригна́да, ди, *ж.*=**Принада.** *Які ж мої чароньки, що чорнії брівоньки, яка ж моя пригнада—що я дівка молода.* Уман. у.

Пригнаджа́ти, джа́ю, еш. *гл.*=**Приваджувати.** Уман. у.

Пригна́ти. См. **Приганяти.**

Пригна́тися, женуся, не́шся, *гл.* Прибѣжать, примчаться. *Пан, що було в його духу, пригнався.* МВ. (О. 1862. III. 70). *Пригнавсь Данило... „Не втечеш!" крикнув.* МВ. I. 158.—**з вола́ми.** Прідти, пригнавъ воловъ. *Бодай воли живі були, а плуг поламався, щоб мій милий із волами додому пригнався.* Мет. 6.

Пригнізди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.* Присѣсть, присосѣдиться. *Коли чого просити має, то добрий одгадає час і к чоловіку пригніздиться, прищулиться, приголубиться.* Котл. Ен. V. 19.

При́гніт, ту, *м.* Притѣсненіе. *Нас так тяжко тіснять і пригнічують необачні... Ми і в тісноті і в пригніті...* К. XII. 132.

Пригніта́ти, та́ю, еш, сов. в. **пригніти́ти, нічу́, тиш,** *гл.* 1) Придавливать, придавить. *А довбня з стелі, та по голові довгомуда, так його й пригнітило.* Чуб. II. 97. 2) Угнетать. *І не зважиться багатий брата пригнітати.* К. Псал. 23.

Пригні́ток, тка, *м.* 1) Прессъ. 2) Угнетенный человѣкъ.

Пригні́чувати, чую, еш, *гл.*=**Пригнітати.** *Безбожники пригнічують нещасних.* К. Іов. 76.

Пригну́ти. См. **Пригинати**.

Пригові́р, **во́ру**, *м.* = **Приговірка**. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Пригові́рка, **ки**, *ж.* = **Приповідка**. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Приговори́ти. См. **Приговорювати**.

Пригово́рювати, **рюю**, **еш**, сов. в. **приговори́ти**, **рю́**, **риш**, *гл.* Приговаривать, приговорить, примолвлять, присказывать. Рудч. Ск. І. 16. *Буйним вітрам та й приговорила: „Повій, вітре, з далекою краю“*. Мил. 119.

Приго́втати, **таю**, **еш**, *гл.* Пріучить, освоить, ознакомить. *Як куплена товарина, то тра пригогтати*. НВолын. у.

Приго́втатися, **таюся**, **ешся**, *гл.* Освоиться, ознакомиться.

Приго́да, **ди**, *ж.* 1) Приключеніе; несчастіе, несчастный случай. *Не дай, Боже, пригоди на тебе*. Макс. *Не втішайтеся, воріженьки, моїй пригоді*. Мет. 42. **Ста́ти приго́ді**. Приключиться несчастію. *Ой на козаченьків, ой на запорожців та пригодонька стала: ой у середу та й у обідній час їх Москва забрала*. ЗОЮР. І. 135. 2) Надобность, польза *Годували собі дочку для своєї пригоди, щоб принесла із криниці холодної води*. Макс. (1849) 111. 3) **Ста́ти у приго́ді**. Пригодиться, помочь. *Не бий мене, чоловіче добрий, я тобі в великій пригоді стану*. Рудч. Ск. І. 91. Ум. **Приго́донька**. Чуб. V. 346.

Приго́ддя, **дя**, *с.* Приволье. *Їдь на Кубань, там буде тобі пригоддя*.

Пригоди́тися, **джу́ся**, **ди́шся**, *гл.* Случаться, приключиться.

Пригодо́вувати, **вую**, **еш**, сов. в. **пригодува́ти**, **ду́ю**, **еш**, *гл.* Выкармливать, выкормить. *Пригодовували скотинку на важку польову роботу*. Мир. Пов. І. 166. *Чикнуть ножем пальця: як біжить маска, то ще пригодовують, а як ні, то то значить годиться на заріз*. Драг. 2.

Приго́донька, **ки**, *ж.* Ум. отъ **пригода**.

Приго́же, *нар.* Красиво; хорошо. *Не плач, милий, не журися,—все буде пригоже*. Грвн. III. 160.

Приго́жий, **а**, **е**. Пригожій, красивый, хорошій. *Ой ви, чумаченьки, ой ви, молоденькі, ви гожі й пригожі*. Рудч. Чп. 148. *Пригожа, як рожа*. Мет. 208.

При́голо́вач, **ча**, *м.* 1) Изголовье; у грудного ребенка: свернутая пеленка, подкладываемая ему подъ голову, напр. во время купанья. 2) Въ гробу: доски въ изголовьи и ногахъ, соединяющія боковыя длинныя доски. НВолын. у. *У труні два приголовачі*. Черк. у. 3) Полѣно, которое кладется поперегъ печи, чтобы на него класть поперечныя полѣнья. Угор. Ум. **При́голо́вачок**. *А біленькії пелюшечки сповивала, а з дев'ятою шовку сповивачик сукала, а з сребра-злата приголовачок прикладала*. Чуб. III. 324.

Приголо́вник, **ка**, *м.* Каждое изъ четырехъ бревенъ, на которыхъ кладется печь въ гуцульской колибі. Шух. І. 175.

При́головок, **вка**, *м.* 1)=**Приголовач 1**. 2)=**Приголовач 3**. Радом. у. 3) Въ оконной рамѣ: верхній поперечный брусокъ. Вас. 149. Ум. **Приголо́вочок**, **приголо́вчик**. Чуб. III. 324. Г. Барв. 436.

Приголу́бити, **ся**. См. **Приголублювати**, **ся**.

Приголу́бливий, **а**, **е**. Нѣжный, ласкающій. *Ой вийшла мати, і з сльозами приголубливими словами, за руку взявши, каже їй*. Греб. 319.

Приголу́блювати, **люю**, **еш**, сов. в. **приголу́бити**, **блю**, **биш**, *гл.* Ласкать, приласкать, приголубить. *До кого я пригорнуся і хто приголубить, коли тепер нема того, який мене любить*. Котл. НП. 340. *А ще гірше, як хто кого любить. Любить, любить та й не приголубить*. Чуб. V. 298.

Приголу́блюватися, **лююся**, **ешся**, сов. в. **приголу́битися**, **блюся**, **бишся**, *гл.* Ласкаться, приласкаться. *І к чоловіку пригніздиться, прищулиться, приголубиться, цілує, гладить, лескотить*. Котл. Ен. V. 19.

Приго́нити, **ню**, **ниш**, *гл.*=**Приганяти**. *Наша пані хупава, роспустила рукава, і сама не робить, і нас не пригонить*. Мет. 323.

Приго́нич, **ча**, *м.*=**Пригінчий**. Рк. Левиц.

Пригорі́лий, **а**, **е**. Пригорѣлый. *Вони пір'я пригоріле нюхали*. Ном. № 13186.

Пригорі́ти, **рю́**, **ри́ш**, *гл.* Пригорѣть.

Пригорну́ти, **ся**. См. **Пригортати**, **ся**.

При́город, **да**, *м.* Пригородъ. *Усі городи й пригороди пороздавав їм* (панам) *король то на староства, то на волости*. К. ЧР. 195.

Пригоро́джувати, **джую**, **еш**, сов. в. **пригороди́ти**, **джу́**, **диш**, *гл.* Пригораживать, пригородить.

Пригорта́ти, **та́ю**, **еш**, сов. в. **пригорну́ти**, **ну́**, **неш**, *гл.* 1) Прижимать, при-

жать (къ сердцу), приласкать. *Пригорнути до серденька та й поцілувати.* Мет. 23. *Ой хто ж мене молодую на чужині пригорне?* Мет. 78. 2) Приваливать, привалить (сыпучимъ тѣломъ), пригресть сыпучее тѣло (землю, снѣгъ) и засыпать имъ сверху. *В вишневім садочку схоронила, сирою землею пригорнула.* Чуб. V. 781.

Пригортатися, таюся, ешся, сов. в. **пригорнутися, нуся, нешся,** гл. Прижиматься, прижаться, прильнуть. *Не пригорнеться сже серденько і моє до його.* Мет. 66.

Пригорщ, щі, ж.=**Пригірщ** *Енея з пригорщею ланців велів судьбам не потопить.* Котл. Ен. VI. 9.

Пригостити, щу, стиш, гл. 1) Прибыть, пріѣхать въ гости. *Ми пригостили до Илаша.* Федьк. *В царя дочку заручили, та й додому пригостили.* Гол. IV. 551. 2) Принять какъ гостя, угостить. *І ця сестра його пригостила добре.* Миж. 16.

Приготовка, ки, ж.=**Приготування.** Рк. Левиц. Хотин. у.

Приготування, ня, с. Приготовленіе.

Приготувати, тую, еш, гл. Приготовить. *Мати йому приготув на цілий день горщок кисілю.* Рудч. Ск. II. 85.

Приготуватися, туюся, ешся, гл. Приготовиться.

Пригра, ри, ж. Вылетъ пчелъ значительной кучей изъ улья на нѣкоторое время. *Зашуміло село, як на пригру бджоли.* Мир. ХРВ. 260.

Пригравання, ня, с. Аккомпаниментъ.

Приграваіти, раю, еш, гл. Аккомпанировать.

Пригребниця, ці, ж. 1) Погребница, передняя часть погреба, сводъ надъ ступеньками, ведущими въ погребъ. 2) Входъ въ помѣщеніе съ гончарнымъ горномъ, Вас. 180. 3) У колесниковъ: входъ въ яму, служащую для склада топлива и сообщенія съ топкой. Вас. 146.

Пригрів, ву, м. Мѣсто, обогрѣваемое солнцемъ; солнцепекъ. *Чабан на соняшному пригріві... спить.* О. 1862. V. Кух. 31.

Пригрівати, ваю, еш, сов. в. **пригріти, грію, еш,** гл. Припекать, припечь, пригрѣвать, пригрѣть. *Зійшло сонце під віконце... стало пригрівать.* Чуб. V. 1016. *Наше жениханння—як літня роса: вітер повіє, сонце пригріє, роса опаде.* Чуб. V. 180.

Пригромитися, млюся, мишся, гл. Нахлынуть, собраться массой. *Як пригромлять люде до колодязя, дак дотовпу нема.*

Пригрубник, ка, м. ? Мил. М. 62. *Желех. Пани чаї та шпунти п'ють, а ми в пригрубнику знай люльки плюндримо.* Ном. № 10380. См. **Грубник 2.**

Пригрубок, бка, м. Выступъ возлѣ печи.

Пригрудча, чати, с. Грудной ребенокъ. Пирят. у.

Пригрустити. См. **Пригрущати.**

Пригрущати, щаю, еш, сов. в. **пригрустити, грущу, стиш,** гл. Внушать, внушить, приказывать, приказать. *Він так мені пригрущав, щоб я тобі наказав.* Черк. у. *Можайки кряжив здорово за паничами, глядів їх, як своїх дітей, пригрущав, щоб не робили погано.* Новомоск. у. *Лихий свекор популяти да не пустить; ой хоть пустить молодую да й пригрустить: „Іди, іди, дитя моє, не барися: у сінечки за дверечки да й вернися.* Маркев. 103.

Пригукувати, кую, еш, гл. Кричать въ добавленіе къ работѣ. *Іди поможи стягти сволок на хату,—хоч будеш пригукувати, а то нічого не зробимо.* Константиногр. у.

Пригулень, льня, м.=**Відгулень.** О. 1862. I. 20.

Пригуляти, ляю, еш, гл. 1) Пріобрѣсть, гуляя. 2)—**дитину.** Прижить ребенка.

Пригуменок, нка, м. Часть гумна, гдѣ складываются земледѣльческія орудія. Радом. у.

Придабашка, ки, ж.=**Придибашка.** *Станемо собі наші стрілецькі придибачки уповідати* Федьк.

Придавати, даю, еш, сов. в. **придати, дам, даси,** гл. 1) Прибавлять, прибавить. *„Ще ж нам цього мало".—Що ж ми вам придамо?*—Чуб. III. 39.—**ходи.** Прибавлять, прибавить шагу. *Чим дуж придав ходи в ноги.* Мир. ХРВ. 9. 3) Давать, дать въ качествѣ приданаго крѣпостнаго человѣка. *Ви за молодою панією мабуть придані?* МВ. (О. 1862. I. 73).

Придаватися, даюся, ешся, сов. в. **придатися, дамся, дасися,** гл. 1) Годиться, пригодиться. *Золотий ключик до кождих дверей придасться.* Ном. № 7393. 2) Удаваться, удаться, оказаться, выйти какимъ; оказаться къ чему годнымъ, способнымъ. *В чім ти, мила, купалася, що така придалася?* Чуб. V. 38. *Оттакий то придався нам солодкий мед.* Грин. II. 171. *Пшениця у нас хороша придалась.* Кв. *Наймичку собі приняла, та й добра дівчина придалась.* Г. Барв. 295. *Придавсь один чернець на малювання.* К. ЧР. 82.

Придави́ти. См. **Придавлювати**.

Прида́влювати, люю, еш, сов. в. **придави́ти, влю́, виш**, *гл.* Придавливать, придавить. *Придавила його до тину, щоб він не вирвавсь.* Рудч. Ск. І. 8. *Мороз як придавив—стало холодно.* Чуб. І. 6.

Прида́лий, а, е. Пригодный. *Юрасева сосна тонкая да високая, тонкая да кудрявая на пчоли придалася.* Мет. 195.

Прида́не, да́н, приданки́, но́к, *мн.* Свадебные гости со стороны новобрачной, отправляющіеся съ нею въ домъ новобрачнаго. Маркев. 134, 147. *Свашки і приданки роздягають молоду.* МУЕ. III. 149. *Коня у позику не давай, жінки у приданки не пускай.* Ном. № 8091.

Приданя́не, нян, *мн.*=**Придане**. Вх. Лем. 456.

Прида́ти, ся. См. **Придавати, ся**.

Прида́тний, а, е. Годный, пригодный; способный. *Хлопець дуже розумний і до всього придатний.* Левиц. І. 167.

Прида́тність, ности, *ж.* Пригодность, годность. Желех.

Прида́ток, тку, *м.* Прибавленіе, прибавка. *Придаток не стоїть за даток.* Ном. № 10590. *На придаток дам ще корову.*

Придбава́ти, ва́ю, еш, сов. в. **придба́ти, ба́ю, еш**, *гл.* Пріобрѣтать, пріобрѣсть *Се придбавають у Бога собі ласки, даючи милостину.* Волч. у. *Худоби діждалися,— придбали хутір, став і млин.* Шевч. *Хочу я з рочок погуляти, щоб собі посагу що придбати.* Мет. 46.

Придба́ння, ня, *с.* Пріобрѣтеніе. Г. Барв. 528.

Придба́ти. См. **Придбавати**.

Придбо́вувати, вую, еш, *гл.*=**Придбавати**. Г. Барв. 307.

Придве́рний, а, е. Придверный. **Приде́рна стіна́**—стѣна въ которой находится дверь. Шух. І. 101.

Приде́ржати, ся. См. **Придержувати, ся**.

Приде́ржувати, жую, еш, сов. в. **приде́ржати, жу, жиш**, *гл.* Придерживать, придержать. *Протиус догнав, Недвига придержав.* Рудч. Ск. І. 121. **Приде́ржати ходу́**. Умѣрить шагъ, пойти тише. МВ. І. 105.

Приде́ржуватися, жуюся, ешся, сов в. **приде́ржатися, жуся, жишся**, *гл.* 1) Придерживаться, быть придержаннымъ. *Ловиться і придержується морська вівця.* О. 1862. V. Кух. 38. 2) Придерживаться, придержаться за что. *Придержуйсь за бильця, а то впадеш.*

Приджиджу́лити, лю, лиш, *гл.*=**Причепурити**. Сим. 183.

Приджиджу́литися, люся, лишся, *гл.*=**Причепуритися**. Сим. 182.

Придзиґльо́ваний, а, е. Вертлявый (преимущественно о женщинѣ?) О. 1861. XI. Кух. 26. См. **Придзиґльованка**.

Придзиґльо́ванка, ки, *ж.* Вертушка, вертлявая женщина. Котл. Ен. Словарь 23. *Там придзиґльованки журились, що нікому вже підморгнуть.* Котл. Ен. III. 55.

Придиба́нчик, ка, *м.* ? *Ой танчику, придибанчику, поплинь, поплинь.* Гол. IV. 166.

Приди́бати, баю, еш, *гл.* 1) Приплестись, прійти. *Он сіромашний дід придибав до нас на поміч.* Стор. МПр. 165. 2)—**кого́**. Встрѣтить кого. *Го нераз в полі придибле.* ЕЗ. V. 77.

Приди́ба́чка, ки, *ж.*=**Придибашка**. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. *Трапилась придибачка.* Звенигор. у.

Приди́ба́шка, ки, *ж.* Приключеніе, происшествіе. *Хвалить Бога, що ти приїхав, а то я тут турбувалась—чи не лучилась тобі ізнову яка придибашка, що так довго не було.* Рудч. Ск. II. 142

Придиви́тися. См. **Придивлятися**.

Придивля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **придиви́тися, влю́ся, вишся**, *гл.* 1) Присматриваться. присмотрѣться. *Придивись лишень, то й побачиш.* МВ. І. 26. 2) Притупиться (о зрѣніи). *Очка ми ся придивили, миленького ждучи.* Гол. IV. 459.

Придиха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Получать непріятный запахъ. *Вода придихається.*

Приді́л, лу, *м.* Назначеніе, пріуроченіе къ какому либо мѣсту, дѣлу. *І приділу хиба йому не буде?* Константиногр. у. *Треба кожній дитині приділ дати: тому пити, тому їсти, те спати хоче, а те спинити.* Волч. у.

Приділи́ти. См. **Приділяти**.

Приділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **приділи́ти, лю́, лиш**, *гл.* Опредѣлять, опредѣлить, назначать, назначить. *Діточкам моїм пан щось приділить за мою смерть.* МВ. (О. 1862. І. 104).

Придо́ба, би, *ж.* Удобство. *Сестра Меланія посіла у якомусь великому кріслі, що в ньому мало було придоби, а багато цвяхів.* МВ. II. 202. *Славлють, що як обсвідчуться, то живуть і в самому пеклі, хоч у кип'ячі й смолі не велика придоба.* МВ. (КС. 1902. X. 149).

Придóбний, а, е. Удобный. *Які хаточки були придобні, які славні.* МВ. II. 136.

Придóбно, *нар.* Удобно, съ удобствомъ. *Я живу собі придобно на своїй семидьбі.* МВ. II. 206.

Придобрúтися. См. **Придобрюватися.**

Придóбрюватися, рюю́ся, ешся, сов. в. **придобрúтися, рю́ся, рúшся,** *гл.* Подлаживаться, пидладиться, поддабриваться, поддобриться. *Бач як придобрився—все помагає.* Константиногр. у.

Придóвжити, жу, жиш, *гл.* Пройти рáлом въ длину по засѣянному полю. НВолын. у.

Придогля́нути, ну, неш. *гл.*=**Доглянути.** *А призовіте мою родиноньку придоглянить смерти.* Чуб. V. 442.

Придолúнок, нку, *м.* Устье долины. Левч. 34. *На степку садочок в придолинку.* Сим 202.

Прúдолоб, ба, *м.*=**Граділь.** Шух. I. 165.

Прúдомок, мка, *м.* Флигель? *Як я в цьому дворі був, так тоді ще цього дому не було, а тільки оті придомки стояли.* Кіев. г.

Придóхлий, а, е. Полудохлый.

Придрі́панець, нця, *м.* Пришедшій во время слякоти.

Придрі́патися, паюся, ешся, *гл.* Прійти во время слякоти.

Придрукувáти, кýю, еш, *гл.* Припечатать, сдѣлать печатное прибавленіе.

Придýжати, жаю, еш, *гл.* Быть въ силахъ, въ состояніи. *Кожне звичайно бере на себе, кілько придужа взять.* Могил. у.

Придýмати. См. **Придумувати.**

Придýмувати, мую, еш, сов. в. **придýмати, маю, еш,** *гл.* Придумывать, придумать. *Ніяк не придумає, щоб йому тут утворити таке, щоб у чумака гроші украсти.* Рудч. Ск. II. 169.

Придýркуватий, придýруватий, а, е. Глуповатый, съ придурью. *А чоловік був у еї придуруватий.* Черк. у.

Придýти, дýю, еш, *гл.* Прибѣжать, пріѣхать быстро. *Сів на хазяйськую коня, вмент придув з горілкою.* Драг. 253.

Придуха, хи, *ж.* Недостатокъ свѣжаго воздуха. *Риба від придухи йде на лотоки.*

Придушúти, ся. См. **Придушувати, ся.**

Придýшувати, шую, еш, сов. в. **придушúти, шý, шиш,** *гл.* 1) Придушивать, придушить. 2) Придавливать, придавить.

Придýшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **придушúтися, шýся, шишся,** *гл.* 1) Придушиваться, придушиться. 2) Придавливаться, придавиться.

Приє́мний, а, е. Пріятный. *Романюки приємні люде.* Каменец. у. *Наче вітерець шелесне в листі, - така його була приємна й тиха мова.* Г. Барв. 355.

Приє́мність, ности, *ж.* 1) Пріятность. 2) Удовольствіе.

Приє́мно, *нар.* Пріятно. *Зелене вино Богу приємно.* Чуб. III. 415.

Прижилувáти, лýю, еш, *гл.* Приметать. *Щоб гарно пришити, до треба попереду прижилувати.* Кіев. у.

Прижúти, живý, ве́ш, *гл.* Прижить (дитя). *Жила, жила удівонька та на край села, та прижила та удівонька сина сокола.* Чуб. V. 976.

Прижúтний, а, е. Незаконнорожденный. *Було й жалує мою хлопчика... Жалує, жалує, а послі й одвернеться: „що ж? прижитне“.* Г. Барв. 477.

Прижóвклий, а, е. Нѣсколько пожелтѣвшій.

Прижóвк(ну)ти, кну, неш. *гл.* Нѣсколько пожелтѣть

Прижовтий, а, е. Желтоватый. Вх. Зн 55.

Призабýти, бýду, деш, *гл.* Нѣсколько забыть. *Призабув своє рідне слово.* Г. Барв. 489. *Тим часом мене тут призабули.* Г. Барв. 317.

Призапáсити, пáшу, сиш, *гл.* Запасти. *Він собі жінку призапасив тільки про впокійніші часи.* К. ЦН. 225.

Призапáситися, пáшуся, сишся, *гл.* Запастись. *Призапасилась, щоб було надовю.* Константиногр. у.

Прúзба, би, *ж.* Заваленка. Чуб. VII. 380.

Прúзва, ви, *ж.* Призывъ въ военную службу. *Ходив на призву виймати жеребки.* Васильк. у.

Призвестú. См. **Призводити.**

Призвичáїти, ся. См. **Призвичаювати, ся.**

Призвичáйка, ки, *ж.* Привычка. Левч. 123.

Призвичáювання, ня, *с.* Пріученіе. *Треба їх до діла призвичаїти. От і почалось... призвичаювання.* Мир. ХРВ. 127.

Призвичáювати, чáюю, еш, сов. в. **призвичáїти, чáю, їш,** *гл.* Пріучать, пріучить. *Наймичка призвичаєна.... завжди приходити вранці до пані.* Левиц. I. 225. *Призвичаїли (П) до роботи.* Мир. ХРВ. 77.

Призвича́юватися, ча́ююся, ешся, сов. в. **призвича́їтися, ча́юся, їшся,** *гл.* Привыкать, привыкнуть. *До того, бач, треба призвичаїтись.* Левиц. I. 108.

Призвича́яння, ня, *с.* Привычка, навыкъ. Чуб. I. 286.

При́звід, воду, *м.* Примѣръ, руководство. *Вони б (діти) не шкодили, та ти призвід даєш.* Лубен. у. *Та майстер на лихі призводи.* Полт. у.

Призві́сливий, призві́сний, а, е. Предвѣщающій. Павлогр. у. *Сич—се призвісне.* Волч. у.

Призвісти́ти. См. **Призвіщати.**

При́звістка, ки, *ж.* Предвѣстіе, предзнаменованіе. Павлогр. у.

Призві́шкувати, кую, еш, *гл.*—**кого́.** Давать кому прозваніе. Шух. I. 72.

Призвіща́ти, щаю, єш, сов. в. **призвісти́ти, щу́, сти́ш,** *гл.* Предвѣщать, предвѣстить. Павлогр. у.

Призво́дити, джу, диш, сов. в. **призвести́, веду́, де́ш,** *гл.* Устраивать, устроить такъ, что бы желаемое сдѣлалось, доводить, довесть кого понужденіями, подстрекательствами и пр. до того, чтобы онъ совершилъ извѣстное дѣяніе. *Не сам же я жінку брав: батько мене неволив, а матір призвела, щоб нас парочка була.* Чуб. V. 681. *Він сам такою не зробив,—се його той призвів.* Харьк. *На добрий ум призводили,—ти не возлюбив.* КС. 1883. II. 471.

Призволе́ння, ня, *с.* Позволеніе; соизволеніе.

Призво́лити, ся. См. **Призволяти, ся.**

Призволя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **призво́лити, лю, лиш,** *гл.* Позволять, позволить; соизволять, соизволить. *Молода призволила вінчати?* К. Бай. 34.

Призволя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **призво́литися, люся, лишся,** *гл.* Ѣсть, кушать, покушать. *Іжте бо, призволяйтесь до борщу.*

Призволя́ще, щого, *с.* Воля, усмотрѣніе. *Я вам на призволяще даю—як хочете, так і робіть.* Зміев. у.

Призрі́ння, ня, *с.* Подозрѣніе. *Він у нас у призрінні.* Харьк. г.

Призелений, а, е. Зеленоватый. Вх. Зн. 55.

При́зеленкуватий, а, е Зеленоватый. Желсх.

Призе́мкуватий, а, е. 1) У самой земли растущій, низкій. 2) Приземистый (о человѣкѣ). *Чоловік плечистий, приземкуватий.* МВ. II. 182. 3) О человѣкѣ: не имѣющій возвышеннаго духа. *Чим вони рівня приземкуватим людям?* К. XII. 130.

Призе́мний, а, е=**Приземкуватий 1.** *Низенька приземна травиця.* Мир. ХРВ. 50.

При́земок, мка, *м.* Малышъ, приземистый. *Ще хлоп'ям був, приземком, а всі вже зілля знав.* МВ. II. 8.

Призира́тися, ра́юся, єшся, сов. в. **призрі́тися, рю́ся, ри́шся,** *гл.* Присматриваться, присмотрѣться. Г. Барв. 435. *А він дивиться—призирається.* Федьк. *Мати ся призріла на скриньку і на писмо.... познала.* Гн. I. 123.

Призі́р, зо́ру, *м.* 1) Сглазъ. Маркев. 89. 2) **Для призо́ру** Для виду. *Там і масла того поклала в кашу — для призору.* Міусск. окр.

Призі́рний, а, е. Причиненный сглазомъ. Чуб. I. 119.

Признава́тися, на́юся, е́шся, сов. в. **призна́тися, зна́юся, ешся,** *гл.* 1) Признаваться, признаться; сознаваться, сознаться. *А тепер я признатися мушу: люблю, люблю козаченька так, як свою душу.* Чуб. V. 219. 2)—**до чо́го.** Признавать, признать что своимъ. *Василь признався до того ножа.* НВолын. у. 3) **до ко́го.** Давать, дать себя узнать. Мир. Пов. II. 49. *Ой як вийдеш на улицю,—до мене признайся.* Чуб. V. 85.

Призна́ка, ки, *ж.* Знакъ, признакъ, примѣта. Мнж. 32. *Будем ми тернове віття, верхи стинати і будем тобі, найменшому брату, пішій пішаниці, на признаку покидати, щоб знав з тяжкої неволі... куди утікати.* АД. I. 108. *І признаки навіть нема теперки, що був став.* Каменец. у.

Признако́митися, млюся, мишся, *гл.* Познакомиться. *Я таки вам радитиму з Мєласею признакомитися, бо вона розумна дівчинка.* МВ. III. 136.

Призна́тися. См. **Признаватися.**

Призна́тний, а, е. Выдающійся, замѣтный. *Попова хата у селі признатна.* Павлогр. у.

Признача́ти, ча́ю, еш, сов. в. **призна́чити, чу, чиш,** *гл.* 1) Замѣчать, замѣтить. *Вони такі маленькі, що їх і не призначиш.* Харьк. у. 2) Назначать, назначить. Ном. № 9033. *П'ять овечат, що їй призначали.* Г. Барв. 466-467. *Половина літ минає, я щастя не маю,—так то мені Бог призначив.* Чуб. V. 360.

Призна́чіння, ня, *с.* 1) Назначеніе.

Левиц. Пов. 154. 2) Предопредѣленіе. *Перед призначенням ніде не схова́єшся.* Гн. I. 166.

При́значка, ки, *ж.* Примѣта. *В своїх приятелів і навіть ворогів на призначці він був, як чоловік робочий.* К. Дз. 173.

Призне́сти́, су́, се́ш, *гл.* Принесть. *Богу жертву призне́се.* Мнж. 155.

Призо́рий, а, е. Близорукій. Шух. I. 33.

Призо́ристий, а, е=**Призорий.** Шух. I. 33.

Призо́рити, рю, риш, *гл.* Подстеречь, подсмотрѣть.

При́зра, ри, *ж.* Подозрѣніе. Левч. 108. **При́зру на ко́го ма́ти.** Подозрѣвать кого. Подольск. г.

Призрі́тися. См. **Призиратися.**

При́зьба, би, *ж.*=**Призба.** *Стара сиділа з дочкою на призьбі і здалека вгледіла сина.* Стор. МПр. 56.

Приї́зд, ду, *м.* 1) Пріѣздъ. Левиц. I. 248. 2) Подъѣздъ. *Хата його на горі, та поганий до неї приїзд.* Канев. у. 3) Въѣздъ. *Зоріло сімнадцять дворів зараз з приїзду.* Ум. **Приї́здонько.** *Все для свекорка та для старенького, та для приїздоньку його.* Мет. 126.

Приїзджа́ти, джа́ю, еш, *гл.*=**Приїздити.**

Приї́зджий, а, е. Пріѣзжій. Ном. № 2528.

Приїзди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Пріѣзжать. *Що-дня одні виїздили, другі приїздили.* Стор. МПр. 67.

Приїздни́й, а́, е́. 1) Пріѣзжій. 2) Совершающійся въ честь пріѣзда. *Перша чарка приїздна, друга від'їздна.* Чуб. I. 109. 3) **Приїздне́.** Подарокъ прислугѣ отъ пріѣзжихъ гостей. *З гостей приїздного хто дасть наймичці.* Сосниц. у.

Приї́мниця, ці, *ж.* Пріемъ, угощеніе. *Встаючи після вечері: Встаньте, братя, підведітся, зійміт шапочки, поклонітся наперед Богу, господареві, господиноньці і всій родиноньці і тим пишним кухарочкам за соли посоліне, за добрую волю, за пана молодого і за приїмницю его.* Гол. II. 110.

Приї́мище, ща, *с.* Пріютъ. *Которі порубані, которії в полон взяті, ой там же їм прихилище, сира земля приїмище.* Чуб. V. 1053.

Приї́хати, ї́ду, деш, *гл.* Пріѣхать. *Приїхали до дівчини три козаченьки пізно.* Мет. 88.

При́йгра, ри, *ж.*=**Приграа.** *Пасіка рої па на прийгру вийшла.* К. ЦН. 237.

Прийде́шній, я, є. Будущій. *Яке моє щастя? Не було в минулому, не буде й в прийдешньому.* Сквир. у. *На прийдешній тиждень покинути б молотити, а до буряків узятись.* Брацл. у. *Не пора ще про прийдешнє ціх дітей балакати.* Брацл. у.

Прийдість, дости, *ж.* Будущность, будущее. *Менша сестра побила поклони, а вони, старші, зостались у дівках, і на який кінець, і на яку прийдість?* Левиц. I. 328.

Прийда́чка, ки, *ж.* То-же, что и **приблу́да** (о женщинѣ). Константиногр. у.

При́йма, ми, *ж.* Въ бандурѣ: пятая изъ шести большихъ струнъ, называемыхъ **бунти.** КС. 1882. VIII. 282.

Прийма́к, ка́, прийма́ка, ки, *м.* 1) Пріемышъ. *Приймаці* (приймакові)—*як собаці: собака у приймах був, та й хвоста збув.* Ном. № 9408. 2) Мужъ, перешедшій въ семью жены. Ум. **Прийма́ченько.** Грин. III. 383.

Прийма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **прийня́ти, прийня́ти, йму́, меш,** *гл.* 1) Принимать, принять. *Він прийма до свою гурту, тільки не всякою, а з проби.* Стор. МПр. 113. *Приймай мою вірную дружину да за рідну дитину.* Мет. 241. *Свої не прийняли його.* Єв. I. I. 11. *Їв би очима, та душа не приймає.* Чуб. I. 212. 2) Принимать, принять за что, счесть за что. *Як не прийме Бі гріхи за жарт, то буде шелесту багато.* Ном. № 108. 3) Получать, получить, брать, взять. *Королевські листи до рук добре приймати.* АД. II: 4. *На коня сідав, опрощення приймав.* Макс. *Чотирі карбованці даю за таке нікчемне теля, ще й не хоче! ну,—нема часу балакати,—приймай гроші.* Каменец. у. **Прийня́ти сло́во.** Заговорить. *Прийняв ізнов слово божий чоловік.* К. ЧР. 29. 4) Браться, взяться. *За замок руками не приймали.* АД. I. 214. 5) Терпѣть, вытерпѣть. *Лиха душа прийма довіку муку.* К. Іов. 33. *Наругу од дітей приймати.* Г. Барв. 369. 6)—**ланцюга́ми.** Сковывать, сковать цѣпями. *Ланцюгами втроє себе приняв.* АД. I. 213.

Прийма́тися, ма́юся, єшся, сов. в. **прийня́тися, прийня́тися, йму́ся, мешся,** *гл.* Приниматься, приняться. *Ой обсади, мила, голубонько сива, вишеньками двір. Да вже ж я садила, вже ж я поливала,—не приймається.* Мет. 67.

Прийма́цький, а, е. Принадлежащій пріемышу. *Хліб приймацький—собацький.* Ком. Пр. № 968.

Прийма́ченько, ка, *м.* Ум. отъ **приймак.**

Приймачи́сько, ка, *м.*=**Приймачище.** *Забув приймак-приймачисько хліба й соли взяти.* Чуб. III. 127.

Прийма́чище, ща, *м.* Ув. отъ **приймак.** *Як приїхав приймачище,—зачав тещу бити.* Чуб. III. 128.

Прийма́чка, ки, *ж.* Пріемышъ женскаго пола.

При́йми, *мн.* Въ выраженіяхъ: **У при́ймах бу́ти, жи́ти.** Быть пріемышемъ, жить въ чужой семьѣ. *У приймах собака був да й хвоста збув.* Посл. **У при́йми приста́ти, у при́йми піти́.** Не имѣя своего хозяйства, сѣсть на хозяйство жены въ ея домѣ. ЗОЮР. I. 46.

При́ймит, та, *м.*=**Приймак.** Кв.

Прийми́ти, му́, мош, *гл.*=**Приняти.** Гн. I. 157.

Прийми́тися, му́ся, мешся, *гл.*=**Принятися.** *Тут приймилися зараз за діло.* Федьк.

Прийняти, ся. См. **Приймати, ся.**

Прийо́м, му, *м.* 1) Пріемъ въ новобранцы; также и мѣсто, гдѣ онъ производится. *Ой ставали до прийому а все в одну лаву.* Нп. *Та повезли до прийому, оддали в москалі.* Шевч. 477. *У прийому славний двір,—там нам буде перебір.* Чуб. V. 997. 2) **Бо́гу в прийо́м.** Въ жертву Господу. *Богу в прийом!—приказує титарь, ходячи з карнавкою по церкві.* Рк. Левиц. Ум. **Прийо́мочо** . Чуб. V. 997.

Прийо́мний, а, е. Гостепріимный. *Там для хліба-соли прийомний чоловік.* Лебед. у.

Прийо́мочок, чка, *м.* Ум. отъ **прийом.**

Прийти́, ся, См. **Приходити, ся.**

При́йшлий, а, е. Будущій. *Радив рушницю придбати добру на прийшлі часи.* МВ. III. 144. *Дай, Боже, діждати прийшлого року.* Кременч. у.

Прика́дкуватий, а, е. О человѣкѣ: малорослый и толстый. Слов. Д. Эварн.

Прика́док, дка и дку, *м.* Небольшая кадка. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Прика́з, зу, *м.* Приказъ. *Біда не знає приказу.* Ном. № 2204.

Приказа́ння, ня, *с.* Заповѣдь. *Прийшов Мойсей з приказанями.* Гн. II. 226. *Десять приказаній Божих.*

Приказа́ти. См. **Приказувати.**

При́казка, ки, *ж.* 1) Поговорка, пословица. *Українські приказки, прислів'я і таке инше... Спорудив М. Номис.* (Спб. 1863). 2) У Гребѣнки: басня. (Греб. 361).

Прика́зування, ня, *с.* Приговоръ, приговорка.

Прика́зувати, зую, єш, сов. в. **приказа́ти, кажу́, жеш,** *гл.* 1) Приговаривать; приговорить, примолвить. *Піди до ополонки, устроми в ополонку хвіст та.... і приказуй, ловись, рибко, мала і велика.* Рудч. Ск. II. 8. 2) Наказывать, заказать, распорядиться. *Мені мати приказала, щоб я з вами не гуляла.* Мет. 30. *Ой мати дочку мала та її заміж дала; як давала, то приказувала, щоб у гості не бувала.* Мет. 256.

Прикала́бок, бка. *м.* Пристройка, небольшое помѣщеніе, пристроенное къ большему; чуланчикъ, сарайчикъ; уголокъ, особое отдѣленіе въ кладовой, шкафу и т. п. Васильк. у. *Засвітив самопальний сірничок, пішов у другий прикалабок,—коли гляне, аж висить чоловік неживий.* Рудч. Ск. II. 180. Ум. **Прикала́бочок.** *Там такий був маленький прикалабочок; туди складаємо було то трісочки, то кирпич, а іноді і курку закинемо.* Екатериносл. у.

Прикара́бок, бка, *м.*=**Прикалабок.** Верхнеднѣпр. у.

Прикарю́чити, чу, чиш, *гл.* Приклеить столярнымъ клеемъ.

Прикача́ти, ча́ю, єш, *гл.* О бѣльѣ: немного выкатать.

Прикво́ктувати, тую, єш, *гл.* Сопровождать что-либо кудахтаньемъ. *Поставили на покуть кутю з узваром. Грицько прикоктував, щоб неслись кури і дит пку зчив, держучи на руках.* Г. Барв. 165.

Прики́дати, даю, єш, *гл.* Набросать сверху надъ чѣмъ. *Закопає було добре в ямі та хащем прикидає.* КС. 1884. VIII. 720.

Прикида́ти, да́ю, єш, сов. в. **прики́нути, ну, неш,** *гл.* 1) Прикидать, прикинуть, прибавить. *До усякого місяця треба б було прикинути по скільки днів, щоб вийшло 12 місяців за ввесь рік.* Ком. I. 38. 2) Примѣрять, примѣрить, сравнить. 3) Возвращать, возвратить, забраковавъ, сдѣланное, купленное. *Позвав Кузьму Трохимовича та й поєднав його, щоб списав йому салдата, та щоб такий, як живий був, щоб і горобці боялися: „а буде яка хвалш, прикину, кае, тобі“.* Кв. I. 9. *Отак людям купувати! Як напалась: набери та й набери мені в базарі на попоєдник. Я набрала, а вона й не схотіла брати, а мені прикинула: не таке каже.* Черн. у. 4)—**слівце́.** Ввернуть словцо. Левиц. Пов. 116. 5)—**пеню́.** Взвести бѣду, напраслину. *Ще скажуть, що я вас отруїв та прикинуть пеню, що й копою не одбудеш.* Кв.

Прикидáтися, дáюся, єшся, сов. в. **прикúнутися, нуся, нешся,** гл. 1) О болѣзни: приставать, пристать, приключиться. *Бешиха прикинулась.* 2) Только несов. в. Любить кого, быть склоннымъ къ кому. *Хоч як горюю, а прикидаюсь до дитини і люблю її.* Г. Барв. 530.

Прúкидка, ки, ж. Прибавка. *Дав на прикидку одного дубка.* НВолын. у.

Прикúдливий, а, е — до чóго. Старательный, любящій что. *Я така була до діла прикидлива.* Г Барв. 223. *Узяв жінку... до роботи не прикидливую.* КС. 1887. VIII. 77.

Прикúнути, ся. См. **Прикидати, ся.**

Прикипáти, пáю, єш, сов. в. **прикипіти, плю, пúш,** гл. 1) Прикипать, прикипѣть. 2) Прилипать, прилипнуть. *А в дівчини Ганки смоляниї лавки: як сів,— прикипів і вечерять не схотів.* ХС. II. 196. 3) Примерзать, примерзнуть. *Будуть твої білі ноги до морозу прикипати.* Чуб. V. 603. *Поти ловив вовчик рибу, поки хвіст так і прикипів в ополонці.* Рудч. Ск. II. 8. 4) Оцѣпенѣвать, оцѣпенѣть, остаться неподвижнымъ. *Так і прикипів на місці.* МВ. I. 101. *Я так і прикипів до землі.*

Прикúснути. ну, неш, гл. Немного скиснуть. *Не винесла молока, а воно вже й прикисло.*

Прикíбний, а, е. Ловкій, умѣющій завлечь. *Та там прикібний купець.* Лебед. у.

Прúкілок, лка, м. Колышекъ. *Осиковий прикілок, що на Ордані дірку у хресті забивають.* Грин. I. 67. *Стоять прикілки у тину височенькі.* Грин. I. 206. Ум. **Прикілочок.** Грин I 69.

Прикінчáти, чáю, єш, сов. в. **прикінчúти, чý, чúш,** гл. Доканчивать, докончить. Миж. 61.

Прúклад, ду, м. 1) Примѣръ. *Луччий приклад, ніж наука.* Ном. № 6106. **Напрúклад.** Напримѣръ. **До-прúкладу.** Хорошо, удачно, складно. Харьк. г. *Не вмію я до прикладу у сьому ділі сказати.* Кв. **Не до ладý, не до прúкладу.** Ни къ селу, ни къ городу.

Прикладáти, дáю, єш, сов. в. **приклáсти, кладý, дéш,** гл. 1) Прикладывать, приложить. *Тернове віття, верхи у руки бере-хапає, до серця козацькою прикладає.* АД. I. 109. *То лях до корчми прихожає, як свиня ухо до корчми прикладає.* Макс. 2) Примѣнять, примѣнить къ чему. (Дружки співають), *прикладаючи пісню до матері.* О. 1862. IV. 28. 3) Насмѣхаться, давать, дать насмѣшливыя прозвища. *Но їх будуть прізвища прикладать.* Мил. 221. 4) Ревновать, приревновать. *Жінка до свою чоловіка дівку прикладає.* Балт. у. *Такий неймовірний чоловік у мене, що до всякого мене прикладає.* Уман. у.

Прикладáтися, дáюся, єшся, сов. в. **приклáстися, дýся, дéшся,** гл. 1) Прикладываться, приложиться, быть приложеннымъ. 2)—**до кóго.** Примѣняться, примѣниться къ кому. *Це й нам треба до вас прикладатись.* Нѣжин. у.

Прúкладка, ки, ж. Насмѣшка, насмѣшливое прозвище, каламбуръ, острота. *Жартовливий, на вигадки, на прикладки поперед усіх, тілько його й чутно, од його ввесь рейт іде.* Кв. *На вигадки та на прикладки, то й пари йому нема.* О. 1861. VIII. 19. *Ой скажу всім, щоб про тебе веснянки співали, щоб прізвища та прикладки тобі прикладали.* Чуб. III. 179.

Прикладнúй, á, é. Удобный, подходящій, пригодный. Шух. I. 170. *Прикладний степ. Прикладна земля.* Полт. г.

Прúкладно, нар. 1) Складно, связно. *Усе так одповідає прикладно, як хлопець удатний.* О. 1862. IV. 32. *Пише прикладно одно до 'дною.* Борз. у. *Лаяться прикладно.* Ном. № 13601. 2) Примѣрно.

Прикладок, дка, м. Небольшая копна хлѣба. Анан. у. Кладь соломы. Миж. 190.

Приклáсти, ся. См. **Прикладати, ся.**

Приклеїти. См. **Приклеювати.**

Приклепáтися, пáюся, єшся, гл. Привязаться, пристать.

Прúклепка, ки, ж.=**Приклiп.** *Лихо приклепки шукає.* Ном. № 1973.

Приклéювати, лéюю, єш, сов. в. **приклéїти, клéю, їш,** гл. Приклеивать, приклеить.

Прикликáння, ня, с. Подзываніе, призываніе.

Прикликáти, кáю, єш, сов. в. **приклúкати, клúчу, чеш,** гл. Призывать, призвать, подзывать, подозвать. *Всіх полковників прикликати до себе.* Рудч. Ск. I. 114. *Сказав прикликати собі слуг тих.* Єв. Л. XIX. 15. *Мати сина прикликає.* Рудч. Чп. 227.

Прикликнýти, кнý, нéш, гл. Одн. в. отъ **прикликати.** *Раз кахикнула, трох ляшків прикликнула.* Ном. № 8805.

Прúклiп, лепу, м. 1) Придирка, прицѣпка. *Гляди, щоб не було іще приклепу.*

2) Предлогъ, поводъ. *Як би який прикліп, щоб зайти до попа.* Борз. у.

Приклони́ти, ся. См. **Приклоняти, ся.**

Приклоня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **приклони́ти, ню́, ниш,** *гл.* Наклонять, наклонить, склонить. *Сам приклонив головоньку на маленьку годиноньку.* Чуб. V. 947.

Приклоня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **приклони́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* Наклоняться, наклониться; поклониться. *До біленьких ніжок приклоняється, дрібними сльозами умивається.* Чуб. V. 700.

Приключи́тися, чи́ться, *гл.* употребл. только въ 3-мъ лицѣ. Приключиться. *Приключилося їм горе.* Рудч. Ск. I. 131.

При́ключка, ки, *ж.* 1) Приключеніе. *Не вспіло одно гаразд забутися, — друга приключка приключилася.* Мир. ХРВ. 49. *Така йому приключка була.* НВолын. у. 2) Предлогъ. *Лихо приключки шукає.* Ном. № 1973. *Приключки шукають.... пошарпать панство.* К. ЦН. 177. *Він давно шукає на мене приключки, щоб попобить.* Черк. у. *Я таки злайшов приключку, щоб до його зайти.* Полт у.

Прикля́к(ну)ти, кну, неш, *гл.* Опуститься на колѣни. *Пречистая уклякнула, на колінки приклякнула.* Чуб. III. 367.

Прикме́та, прикмі́та, ти, *ж.* 1) Примѣта, знакъ. *Поробили в моїх гаях прикмети.* К. ЧР. 226. *Прикміта козацькая.* Грин. III. 592. **На прикме́ті.** На примѣтѣ. *У гаю дві криниці в її на прикметі було: у одній сцілюща, а в другій живуща вода.* ЗОЮР. II. 55.

Прикме́тити, прикмі́тити. См. **Прикмечати, прикмічати.**

Прикме́тний и **прикмі́тний, а, е.** Примѣтный; замѣтный, выдающійся. Левч. 124. *Один був Турн царьок нешпетний, з латином у сусідстві жив, дочці і матері прикметний, і батько дуже з ним дружив.* Котл. Ен. IV. 17.

Прикмеча́ти, прикміча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **прикме́тити, прикмі́тити, чу, тиш,** *гл.* Примѣчать, примѣтить. *Прикмечають старі люде.* НВолын. у. *Прикмічай же, моя мати, який сон присниться.* Чуб. V. 720.

Прикме́чувати, чую, еш, *гл.*=**Прикмечати.** *Прикмечув жид, а мовчить.* НВолын. у.

Прико́в, ву, *м.* Цѣпь. *Три дні на прикові край пушки держав.* АД. II. 102. *Повпивались кайдани у ноги бідакам і в руки... Дознають на прикові короткім страшенної муки.* К. МБ. XII. 275.

Прико́вувати, вую, еш, сов. в. **прикува́ти, кую́, є́ш,** *гл.* Приковывать, приковать *Коло тих стовпів дванадцять зміїв на ланцюгах приковано.* Рудч. Ск. I. 135. *Стоїть мов прикований—і очей не зведе.* Рудч. Ск. II. 47.

При́кол, ла, *м.* Небольшой колышекъ, вбитый въ землю. **Кінь хо́дить на при́колі.** Конь пасется, будучи привязанъ на длинной веревкѣ къ колу.

При́колень, льня, *м.* 1) Небольшой колокъ, прикрѣпляющій жердь къ крышѣ. Міусск. окр. 2)=**Прикол.** *Найди приколень, що коня припинають, і вийми йою із землі.* Чуб. I. 74. 3) Часть кола, вбитая въ землю. Шух. I. 74.

Приколо́ти. См. **Приколювати.**

При́колоток, тка, *м.* 1) Не совсѣмъ вымолоченный снопъ. Брацл. у. 2)=**Околот 1.** Вх. Зн. 43. Фр. Пр. 32.

Прико́лювати, люю, еш, сов. в. **приколо́ти, колю́, леш,** *гл.* Прикалывать, приколоть.

Прикомі́рок, рка, *м.* Чуланъ, пристроенный къ хатѣ или амбару. Рудч. Ск. I. 39.

Прико́нечник, ка, *м.* Конецъ (кнута, арапника). *Як стали цигана різать гарапниками,—били, що аж приконечник в єдному одпав.* Рудч. Ск. II. 183.

Прико́неччя, чя, *с.* Окончаніе, конецъ. *Уся зіма була тепла, а приконеччя дуже холодне.* Лебед. у. *Приконеччя „Хмельнищини" П. А. Куліша.* О. 1861. X. 136.

Прикопа́ти, ся См. **Прикопувати, ся.**

Прико́пувати, пую, еш, сов. в. **прикопа́ти, па́ю, еш,** *гл.* 1) Закапывать, закопать, привалить землей. *Сади картоплю, та не глибоко прикопуй.* Въ значеніи: похоронить. *Хвали попа, прикопавши.* Ном. № 5188. *Моя ненько, моя матінко! на що ти мене, нещасницю, вродила, гірку долю вділила? Чом же ти мене не прикопала, щоб я не горювала?* Мил. 197. 2) Еще вскапывать, вскопать; еще выкапывать, выкопать.

Прико́пуватися, пуюся, ешся, сов. в. **прикопа́тися, па́юся, ешся,** *гл.* Придираться, придраться. *Сам не знаю, чою це старшина до мене прикопався.*

Прикорени́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Прикрѣпиться корнями.

При́корень, рня, *м.* 1) Часть ствола у корня, пень. АД. I. 138. 2)=**Прикол.** *Воли держить на прикорні.* Полт. г. *Порося з прикорнем утекло.* Полт. г.

Прикорі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Засохнуть въ

ведѣ коры. *Не обмила зараз, а тепер прикоріло, що й не оддереш і не обскребеш.* Черниг. у. *От як каша прикоріла—і не оддереш.* Черниг. у.

Прикоротити. См. **Прикорочати.**

Прикоротчати, чаю, еш, *гл.*=**Прикоротити.** *З панським свою язика не рівняй: коли довгий, так прикоротчають, коли короткий, так витягнуть.* Ном. №1203.

Прикорочáти, чáю, еш, сов. с. **прикоротити, чý, тúш,** *гл.* Укорачивать, укоротить.

Прикóрпати, паю, еш, *гл.* Прикопить, пріобрѣсти немного. Желех.

Прикорхнýти, нý, нéш, *гл.* Прикурнуть, вздремнуть. Сим. 185. *Прикорхнеш, та зараз і прокинешся.* О. 1862. VI. 57. *Давай прикорхнем трохи.* Черк. у. *Я хоч би під ворітьми прикорхнув трохи.* Мир. Пов. II. 108.

Прикóрчити. См. **Прикорчувати.**

Прикóрчувати, чую, еш, сов. в. **прикóрчити, чу, чиш,** *гл.* Поджимать, поджать. *Півень... ніжку прикорчив.* О. 1862. I. 75.

Прикóськати, кáю, еш, *гл.* Усмирить, умиротворить.

Прикотúти, ся. См. **Прикóчувати, ся.**

Прикохáти, хáю, еш, *гл.* Присмотрѣть за чѣмъ, съ любовью позаботиться о всемъ необходимомъ (для дѣтей, животныхъ, растеній). *На усю садибу їх, на усе житов'я пала пустиня: і на ту хату нову, не біляну давно, неприбрату; на той город не скопаний, не обсіяний; той садок не прикоханий.* МВ. (О. 1862. I. 97).

Прикочувáти, чýю, еш, *гл.* Прикочевать; прибыть. *Начувайтеся, завтра всі до вас прикочуємо.*

Прикóчувати, чую, еш, сов. в. **прикотúти, кочý, тиш,** *гл.* 1) Прикатывать, прикатить. *Прикотив камінюку.* Екатериносл. г. *Чи вас сюди хвилею прибило, чи духом тихим прикотило?* Ком. Пр. № 247. 2) Укачивать, укатать каткомъ. Херс. г. 3) Наваливать, навалить. *У вишневім садочку схоронили.... важким каменем прикотили.* Чуб. V. 779. 4) Только сов. в., прикатить, пріѣхать быстро. *На ярмарок покотила. Прикотила до комори, бере чоботи коркові.* Грин. III. 650.

Прикóчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **прикотúтися, чýся, тишся,** *гл.* Прикатываться, прикатиться. *Прикотивсь до дверей.* Рудч. Ск. I. 93.

Прикрадáтися, дáюся, ешся, сов. в. **прикрáстися, дуся, дешся,** *гл.* Подкрадываться, подкрасться. *Вовки прикрадаються овечку або вола з'їсти.* Г. Барв. 453. *Засіли вони недалеко панських будинків, за могилою, а як смеркло, прикрались під самі вікна.* МВ. I. 132. *Хотів прикрастись, та й не прикравсь, а довго й кравсь.* Черк. у.

Прикрáса, си, *ж.* Мелкія украшенія комнаты, платья. Рк. Левиц.

Прикрасúти. См. **Прикрашати.**

Прикрáстися. См. **Прикрадатися.**

Прикрашáти, шáю, еш, сов. в. **прикрасúти, шý, сúш,** *гл.* Украшать, украсить, сдѣлать краше. *Хвалилася княгиня, що дарів повна скриня; пійдіте, принесіте боярів прикрасіте.* Рк. Макс. *Там то красна, там то гожа, подивлюся, — коби рожа, а в личеньку така щира, що всі квіти прикрасила.* Чуб. V. 107.

Прикривáти, вáю, еш, сов. в. **прикрúти, крúю, еш,** *гл.* Прикрывать, прикрыть. *Ой вирву я листочок та прикрию слідочок, щоб по милого мою, по слідочку його всяка птиця не ходила.* Чуб. V. 528. **Нíчим грудúни прикрúти.** Не во что одѣться. Ном. № 1527.

Прикривáтися, вáюся, ешся, сов. в. **прикрúтися, крúюся, ешся,** *гл.* Прикрываться, прикрыться. *Заснув, прикрившись свитиною.* Левиц. I: 126.

Прúкрий, а, е. 1) Непріятный. 2) Крутой. *Прикрий беріг. Прошу... трошки злізти під гору, бо прикра, та всіх не витягнуть бички.* Гн. II. 168. 3) Сильный, крайній. *Прикрий мороз.* Каменец. у. *Як прийде робота прикра; то платять і по пів рубля.* Каменец. у. 4) О цвѣтѣ: рѣзкій. *Червоний, аж прикрий.* Лохв. у.

Прикрит, ту, *м.* Родъ растенія. Маркев. 85.

Прикрúти, ся. См. **Прикривати, ся.**

Прúкритися, рюся, ришся, *гл.* Досаждать, докучать.

Прúкрість, рости, *ж.* 1) Непріятность. *Не роби прикрости.* НВолын. у. *Наче на прикрість матері Мася все водилась з ляхами та з ляхівками.* Св. Л. 247. 2) Непріятный вкусъ. *Ця горілка має прикрість.* НВолын. у.

Прúкро, *нар.* 1) Непріятно, горько, обидно. *Прикро стало мені.* Лохв. у. 2) Тяжело, трудно. *Прикро жити мені на світі.* Каменец. у. *Як прикро припаде, то й жиди їдять ту ж яловичину, що й ми.* Каменец. у. 3) Круто. *Прикро закармючене.*

4) Крайне, рѣзко. *Прикро гострий ніж.* НВолын. у. *Та мука, що наче буде жовта, жовтим оддає, то ота краща, аніж прикро біла.* Лебед. у. *Прикро сірий.* Борз. у. **Прикро одрубати, одрізати.** Гладко, близко къ краю отрубить, отрѣзать. Мнж. 190. 5) Усердно, горячо. *Узявсь прикро до ковальства.* 6) Очень, сильно. *А сам сивів він, сивів прикро, і все у думі, як у хмарі, ходив.* МВ. (О. 1862. I. 97). При прилагательныхъ, обозначающихъ цвѣта, ставится для усиленія качества въ значеніи: сильно, рѣзко: *Прикро червоний, прикро зелений* и пр. 7) Совершенно. *У нас оце пожар був, так Іван прикро згорів,—нічого не зосталось.* Волч. у. 8)—**дивитися.** Смотрѣть не сводя глазъ, настойчивымъ рѣзкимъ взглядомъ. *Христя прикро подивилася на матір: по обличчу пізнавала, чи добру звістку мати принесла.* Мир. Пов. I. 158. *Збожеволілими очима прикро дивилася на Грицька.* Мир. Пов. I. 122.

Прикроїстий, а, е. О землѣ: не сыпучая, отпадающая при паханіи глыбами. Ровен. у.

Прикройний, а, е. 1) Укромный. *Постав сани у прикройному місці.* 2) О сапогѣ: съ пришитыми къ голенищу головками. Вас. 161.

Прикропити, ся. См. **Прикропляти, ся.**

Прикропляти, ляю, еш, сов. в. **прикропити, плю, пиш,** *гл.* Брызгать, побрызгать сверху. *Да ідуть доці все частії, да землю прикропляють.* Грин. III. 636.

Прикроплятися, ляюся, ешся, сов. в. **прикропитися, плюся, пишся,** *гл.* Быть побрызганнымъ сверху.

Прикротний, а, е. Спѣшный. *Настигає косовиця, а там пійдуть жнива—до самої осени прикротне діло.* Г. Барв. 145.

Прикротно, *нар.* Спѣшно. *Увійшла в пекарню Палажка, а попадя щось саме прикротно поралась коло тіста.* Г. Барв. 156.

Прикручувати, чую, еш, сов. в **прикрутити, кручу, тиш,** *гл.* 1) Прикручивать, прикрутить. *Навиту пряжу мусить ткач прикручувати.* МУЕ. III. 21. 2) Привинчивать, привинтить. 3) Строго приказывать, приказать. *Пійдіть гінця мені кликніте, до мене зараз щоб прийшов, глядіть же, цупко прикрутіте, щоб він в шинок та не зайшов.* Котл. Ен. I. 27. 4) Притѣснять, притѣснить. *Податками тебе примучено, важкою працею прикручено.* Мир. Пов. II. 41.

Прикубанський, а, е. Находящійся при р. Кубани. *Пластуни в прикубанських плавнях.* О. 1862. II. 63.

Прикувати. См **Приковувати.**

Прикукати, каю, еш, *гл.* О кукушкѣ: призвать куканьемъ. Вх. Лем. 456.

Прикукобити, блю, биш, *гл.* Прибрать, устроить. *Своя домівка є й садок: як стара прикукобе її, то аж весело.* Харьк. у.

Прикуп, пу, *м.* Прикупленная земля. Прилуц. у.

Прикупати, паю, еш, сов. в. **прикупити, плю, пиш,** *гл.* Прикупать, прикупить. *Ще мати й город прикупила.* Г. Барв. 256. **Живе, лиха прикупивши,**—живетъ коекакъ, съ бѣдой. Ном. № 7504.

Прикусити. См. **Прикушувати.**

Прикутати, таю, еш, *гл.* 1) Прикрыть, закутать сверху. *Прикутала свою дитину.* Мил. М. 36. 2)=**Прикорпати.** Желех. Вх. Зн. 55.

Прикутий, а, е. Прикованный. *Прикутий до стовпа.* Стор. II. 194.

Прикухенок, нка и нку, *м.* Пристройка къ кухнѣ. *Чи не думаєте до кухні,—вона в вас тіснувата,—прибудувати прикухенок?* Г. Барв. 378.

Прикушувати шую, еш, сов. в. **прикусити, шу, сиш,** *гл.* Прикусывать, прикусить. *Прикуси язичок.* Ном. № 1126. *Не можна показувати пальцем на місяць, бо палець усхне, а коли вже покажеш, то прикуси палець.* Грин. I. 13.

Прилабузнитися, нюся, нишся, *гл.* Подольститься, подойти. *Прилабузнивсь до Киприди.* Котл. Ен. V. 18.

Прилавок, вка и вку, *м.* Часть неподвижной скамьи (**лави**) въ украинской хатѣ, идущая вдоль придверной стѣны, до дверей, подъ **мисником.** ЕЗ. V. 91. *Евандр же в хату рачки ліз і там під прилавком зігнувся.* Котл. Ен. V. 16.

Прилагоджувати, джую, еш, сов. в. **прилагодити, джу, диш,** *гл.* Приготовлять, приготовить. *Просимо вас на те, що Бог дав та добрі люде прилагодили.* Федьк.

Прилагоджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **прилагодитися, джуся, дишся,** *гл.* Приготовляться, приготовиться. *Він прилагожується на ярмарок.* Каменец. у.

Приладжувати, джую, еш, сов. в. **приладити, джу, диш.** *гл.*=**Приладнововати, приладнати.** *Науку приладити до народа.* О. 1861. XI. 104; 1862. IX. 125.

Приладжуватися, джуюся, ешся, сов. в. **приладитися, джуся, дишся,** *гл.*=**При-**

ладновуватися, приладнатися. *Лекше ж таки одному чоловікові приладиться до цілої громади.* О. 1862. IX. 125.

Приладна́ти, ся. См. **Приладновувати, ся.**

При́ладний, а, е. Умѣющій приласкаться, вкрадчивый. *Така то до кожного прикидчива, приладна, лестна.* МВ. II. 140.

Приладно́вувати, вую, еш, сов. в. **приладна́ти, на́ю, еш,** *гл.* Прилаживать, приладить.

Приладно́вуватися, вуюся, єшся, сов. в. **приладна́тися, на́юся, єшся,** *гл.* Прилаживаться, приладиться.

Прила́зити, ла́жу, зиш, сов. в. **прилі́зти, лі́зу, зеш,** *гл.* Приползать, приползти, прилѣзать, прилѣзть. *Прилізла... чорна гади́на.* Чуб. V. 734.

Прила́скувати, кую, еш, *гл.* Ласкать. *Треба вола прилaскувати. як запрягаєш.* Павлогр. у.

Прилата́ти. См. **Прилатувати.**

Прила́тувати, тую, еш, сов. в. **прилата́ти, та́ю, еш,** *гл.* Пришивать, пришить заплату. **А ні приши́ти, а ні прилата́ти.** Ничего нельзя сдѣлать. Ном. № 7625.

Прилашто́вувати, вую, еш, сов. в. **прилаштува́ти, ту́ю, еш,** *гл.* Придѣлывать, придѣлать, прилаживать, приладить, пригнать.

Прила́щитися, щуся, щишся, *гл.* Приласкаться. *Нехай вода прилащиться до йогo, і знов воно зелене пустить листя.* К. ..в. 30.

Приле́глий, а, е. 1) Прѣлый. *Прилегле жито.* Харьк. 2) Примыкающій, сосѣдній. *Опинилася на улиці прилеглій.* МВ. III. 32.

Приле́жати, жу, жиш, *гл.* Полежать. *Так заболіло в животі, що оце трохи й прилежала.* Пирят. у.

Приле́жний, а, е. Принадлежащій къ чему. *Я був тоді не сам касиром, а Семен був до мене прилежний.* НВолын. у.

Приле́мзати, заю, еш, *гл.* Приплестись, притащиться. *Насилу прилемзали додому* Полт.

Прилену́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Прилинути.** *Ой прийди або прилени ти соколоньком до мене.* Мет. 60.

Прилепе́ткуватий, а, е. ? *На вигороді лепеха прилепеткувата.* Мил. 105.

Приле́пистий, а, е. Обтяжной, въ обтяжку, плотно прилегающій къ тѣлу. **Приле́листа соро́чка**—рубашка, плотно обхватывающая подъ мышками. Павлогр. у.

Прилести́тися. См. **Прилещатися.**

Прилеті́ти. См. **Прилітати.**

Прилеща́тися, ща́юся, єшся, сов. в. **прилести́тися, щу́ся, сти́шся,** *гл.* Подольщаться, подольститься. *От вона до його прилестилась та й питається раз у його: „Чи єсть, каже, на світі такий чоловік, щоб тебе подужав?“* ЗОЮР. II. 28.

Прилива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прили́ти, ллю́, лле́ш,** *гл.* 1) Поливать, полить. Мил. 197. *Приливайте доріженьку, щоб пилом не пала.* Мет. 22. *Голосила, викрикуючи жалібні слова, приливаючи їх ще жалібнішими сльозами.* Мир. Пов. II. 121. 2) Заливать, залить. *От він візьме та й приллє водою огонь.* Чуб. II 149.

Прилига́ти, га́ю, еш, *гл.* Привязать **нали́гачем** (воловъ).

Прили́за, зи, *об.* Съ гладко причесанными волосами; щеголь, франтъ.

Прилиза́ти, ся. См. **Прилизувати, ся.**

Прили́зувати, зую, еш, сов. в. **прилиза́ти, жу́, жеш,** *гл.* 1) Прилизывать, прилизать языкомъ. 2) Причесывать, причесать.

Прили́зуватися, зуюся, єшся, сов. в. **прилиза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.* 1) Прилизываться, прилизаться языкомъ. 2) Гладко причесываться, причесаться. *Схопиться раненько, зараз миється, прилизується до дзеркальця.* Левиц. I. 277.

Прили́нути, ну, неш, *гл.* 1) Прилетѣть. *Коли б я зозуля, то я б крилечка мала.... прилинула б до двора.* Мет. 54. 2) Быстро придти, пріѣхать, появиться. *Рад же б я, милая моя, та до тебе прилинути.* Мет.

Прилип, пу, *м.* Раст. Galium aparine. Вх. Зн. II. 32.

Прилипа́ти, па́ю, еш, сов. с. **прили́п(ну)ти, ну, неш,** *гл.* 1) Прилипать, прилипнуть. 2) Приставать, пристать. *Прилип до мене, як шевська смола до чобота.* Ном. № 2750.

Прили́пчик, ка, *м.* Эпитетъ **чі́пчика,** очіпка въ свад. пѣснѣ. (Чуб. IV. 432). *Вже мені бинда обридла, а вже ж мені чіпчик прилипчик*—т. е. **мов прилип до голови́**—такъ хорошо пришелся.

Прили́ти. См. **Приливати.**

Приличкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* У столяровъ: пригнать.

Прилі́г, ло́гу, *м.* 1) Боковая часть сѣдла. Шух. I. 252. 2) Въ боченкѣ: прибиваемая сверху клепокъ дощечка съ отверстіемъ, сквозь которое добываютъ жидкость. Шух. I. 307.

Прилізти. См. **Прилазити**.

Прилiпи́ти, ся. См. **Приліплювати, ся**.

Прилíплювати, люю, еш, сов. в. **приліпи́ти, плю́, пиш**, *гл.* Прилѣпливать, прилѣпить, приклеивать, приклеить. *Одірвав клаптик бомажки і приліпив її лоєм до дна чарки*. Ком. II. 8.

Прилíплюватися, плюся, ешся, сов. в. **приліпи́тися, плю́ся, пишся**, *гл.* Прилѣпливаться, прилѣпиться, приклеиться.

Приліс, су, *м.* Опушка лѣса? *За лісом, за прилісом золоте теля реве*. Чуб. I. 315. См. **Проліс**.

Приліта́ти, та́ю, еш, сов. в. **прилетíти, лечу́, ти́ш**, *гл.* 1) Прилетать, прилетѣть. *Прилітає зозуленька над ними кувати*. Шевч. 32. *Будуть пташки прилітати, калиноньку їсти, будуть мені приносити од родоньку вісти*. Чуб. V. 222. *Прилетів орел з чорної хмари*. Мет. 167. 2) Быстро приходить, придти, пріѣхать, прибыть.

Прилíтувати, тую, еш, *гл.*=**Прилітати**. Вх. Лем. 456.

Прилічи́ти. См. **Прилічувати**.

Прилíчувати, чую, еш, сов. в. **прилічи́ти, чу́, чиш**, *гл.* Присчитывать, присчитать.

Прило́гом, *нар.* Склонившись, наклонившись. *Прилогом напився води*. Вх. Зн. 55.

Приложи́ти, жу́, жиш, *гл.* 1)=**Прикласти**. *Дай мені смоли, голубчику, приложити до боку*. Рудч. Ск. II. 15. *Хто ж се тобі таке прізвище приложив?* Стор. МПр. 133. *Ні до чого й рук приложить*. Г. Барв. 388. 2) Ударить. Вх. Лем. 456.

Приложи́тися, жу́ся, жишся, *гл.*=**Прикластися**.

Прилокши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Прибить, избить. *Прилокшили його добре*. Чуб. II. 117.

Прилоло́кати, каю, еш, *гл.* Побить, избить. *Так того старця прилолокали, що й іти не здужа,—повели*. Пирят. у.

Приломи́тися, млю́ся, мишся, *гл.* Приноровиться, примѣниться, набить руку. Мнж. 190.

Прило́мок, мка, *м.* Восчина, прилѣпленная въ ульѣ, назначенномъ для поселенія роя. Конотоп. у.

Прилопотíти, чу́, ти́ш, *гл.* Прибѣжать.

Прилу́ка, ки, *ж.* 1) Присоединеніе. К. (Желех). 2) Полянка среди лѣсовъ. *Корови і воли пасуть прилуками*. Шух. I. 211. *мн.* **при́луки**. Попеременно то лѣсъ, то поле. Шух. I. 73. 3) Названіе города: Прилуки. *Славен город Біла Церква, славніша Прилука*. Грин. III. 615.

Прилуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **прилучи́ти, чу́, чиш**, *гл.* Присоединять, присоединить. *До їх голосів прилучає й молода свій жалібний голос*. Левиц. Пов. 175.

Прилуча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **прилучи́тися, чу́ся, чишся**, *гл.* 1) Присоединяться, присоединиться. *Там Маруся заручається, од батенька одлучається, до свекорка прилучається*. Мет. 217. 2) Случаться, случиться. *Ой не п'ються пива-меди, не п'ється вода,—прилучилась з чумаченьком у степу біда*. Шевч. 535.

Прилюби́ти, ся. См. **Прилюбляти, ся**.

Прилюбо́ваний, а, е. Отъ любви приключившійся? Встрѣчено въ заговорахъ: *Стиски, стистища!... і погадані, і прилюбовані*. Мил. М. 69. *Уроки, урочища, і вітряні, і водяні... прилюбовані*. Мил. М. 42.

Прилюбля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **прилюби́ти, блю́, биш**, *гл.* 1) Плѣнять, плѣнить, пріобрѣсти любовь чью. Желех. 2) Только несов. в.? Любить. *Тоді ж покупив він... і ту шапку чорну, що він її дуже прилюбляє*. МВ. III. 135.

Прилюбля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **прилюби́тися, блю́ся, бишся**, *гл.* 1) Сходиться, сойтись съ кѣмъ, узнавъ, полюбить. *Як я до його придивилась, прилюбилась, моя матінко, так він мені за дитину рідну став*. МВ. II. 22. 2) Пристращаться, пристраститься. *Прилюбився до горілки*. Канев. у.

Прилю́дне, *нар.*=**Прилюдно**. *Я йому до рук прилюдне віддав гроші*. Екатериносл. у.

Прилю́дний, а, е. 1) Публичный, открытый. *Коли буде прилюдне сватання?* МУЕ. I. 115. (Полт. г.). 2) Съ измѣн. удар. **при́людний**. Объ одеждѣ: праздничный. *Прилюдне лудинє (убранє)*. Шух. I. 39.

Прилю́дність, ности, *ж.* Публичность. Желех.

Прилю́дно, *нар.* Открыто, публично. *Прилюдно, принародно бито*. Мвр. ХРВ. 286. *Вона свою наймичку прилюдно все хвалить*. Г. Барв. 305.

Прилютува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Припаять.

Приляга́ти, га́ю, еш, сов. в. **приляг-ти́, ля́жу, жеш**, *гл.* 1) Прилегать, прилечь. *То приляже, то послуха, як кобзарь співає*. Шевч. *Приліг на возі*. Г. Барв. 14. *Спочити прилягла*. Гліб. 2) Налегать, налечь, придавить. *Туман, мамцю, туман прилягає*. Чуб. V. 69. *Ой да сирая земля*

ручки й ніжки приляла. Чуб. V. 270. 3) Склоняться, склониться къ кому. *Не приляже моє серце ніколи до його.* Мет. 66.

Прила́пати, паю, еш, *гл.* Пришлепать.

Прима́зати, ся. См. **Примазувати, ся.**

Прима́зування, ня, *с.* 1) Примазыванье чѣмъ. 2) Поправка, подновленіе глиняной обмазки на печи, стѣнахъ.

Прима́зувати, зую, еш, сов. в. **прима́зати, ма́жу, жеш,** 1) Примазывать, примазать чѣмъ. *Моргав сонними очима, що злипились... неначе карюком примазані.* Левиц. І. 235. 2) Поправлять, подновлять глиняную обмазку печи, стѣнъ.

Прима́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **прима́затися, ма́жуся, жешся,** *гл.* 1) Быть примазываемымъ, примазаннымъ. 2) Быть подновляемымъ, подновленнымъ (о глиняной обмазкѣ стѣнъ, печи). *Що-суботи в нас примазується, то й хата чистенька.* Харьк.

Примайструва́ти, ру́ю, еш, *гл.* Примастерить, придѣлать.

Примали́й, а, е. Маловатый. Вх. Лем. 456.

Примальо́вувати, вую, еш, сов. в. **прималюва́ти, лю́ю, еш,** *гл.* Пририсовывать, пририсовать.

Прима́на, ни, *ж.* Приманка. *Горох—людська примана.* Ном. № 12391.

Примандрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Придти издалека. *Примандруєш, молода дівчино, під лісочок* Чуб. V. 339. *Примандрує мій миленький з лубенського полку.* Мил. 67.

Примани́ти. См. **Приманювати.**

Прима́нювати, нюю, еш, сов. в. **примани́ти, ню́, ниш,** *гл.* Приманивать, приманить. *Там соловейко гніздо звив, собі галочку приманив.* Чуб. III. 177.

Примасти́ти. См. **Прима́щувати.**

При́мастка, ки, *ж.* 1) Сдабриваніе корма. Херс. г. 2) *мн.* Льстивыя рѣчи, сладенькія слова. *Примастками балака.* НВолын. у.

Приматкобо́житися, жуся, жишся, *гл.* 1) Подольститься, подмазаться, приласкаться. *Чи ба! як приматкобожилась!* Брацл. у. 2) Пристроиться, помѣститься. *Де б мені тут приматкобожитись з оселедцем?* Брацл. у.

Прима́щувати, щую, еш, сов. в. **примасти́ти, мащу́, сти́ш,** *гл.* Сдабривать, сдобрить кормъ. Херс. г. *Мукою примащують січку худобі.* МУЕ. І. 99.

Примедикува́ти (=**приметикувати**), **ку́ю, еш,** *гл.* Придумать, приспособить. *Треба примедикувати так клямку до дверець, щоб свині не одчинили.* Рк. Левиц.

Примежо́вувати, вую, еш, сов. в. **примежува́ти, жу́ю, еш,** *гл.* Примежевывать, примежевать, прирѣзать (земли). Стор. II. 117.

Примено́ваний, а, е. ? Встрѣчено въ заговорахъ: *Уроки, урочища, і вітряні, і водяні... применовані.* Мил. М. 42.

Применча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **применчи́ти, чу́, чи́ш,** *гл.*=**Применшати, применшити.**

Примен́ша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **применши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Уменьшать, уменьшить.

Приме́ншувати, шую, еш, *гл.*=**Применшати.** *Ніяково і заходити, думає Христя, применшуючи ходи.* Мир. Пов. II. 94.

Примере́жити. См. **Примережувати.**

Примере́жувати, жую, еш, сов. в. **примере́жити, жу, жиш,** *гл.* Пришивать, пришить рукавъ, соединивъ его съ рубахою **мере́жною**. Волч. у.

Примерза́ти, за́ю, еш, сов. в. **приме́рз(ну)ти, зну, неш,** *гл.* 1) Примерзать, примерзнуть. *Примерзла кладка до криги, треба вирубувати.* Харьк. 2) Зябнуть, озябнуть. *Стали мої білі ніжки примерзати.* Чуб. V. 339. *Трошки снігом притрясає, бурлак в полі примерзає.* Чуб. V. 1015.

Примерка́ння, ня, *с.* Сумерки. *Це було так на примерканні,—сонце сіло.* Новомоск. у.

Примерка́ти, ка́е, сов. в. **приме́рк(ну)ти, кне,** *гл.* *безл.* Темнѣть, стемнѣть, смеркаться, смеркнуться. Грин. II. 161. *Вже примерка, над вечір.* Грин. II. 113.

Примерка́тися, ка́еться, сов. в. **приме́рк(ну)тися, неться,** *гл.* *безл.*=**Примеркати, примеркнути.** Вх. Лем. 456. *Вже ся добре примеркло, як ми рушили з міста.* Каменец. у.

При́мерки, рок, *ж.* *мн.* Сумерки.

Приме́рлий, а, е. Обмершій.

Примести́. См. **Примітати.**

Примили́тися, лю́ся, ли́шся, *гл.* 1) См. **Примилятися.** 2) Немного ошибиться. Вх. Лем. 456.

Примилува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Приласкать. *Не тупай, не тупай, ляшку, ногою: не ляжу, не ляжу спати з тобою; а хоть і ляжу,—не поцілую, до свого серденька не примилую.* КС. 1882. II. 302.

Примиля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **примили́тися, лю́ся, ли́шся,** *гл.* Поддаб-

риваться, поддобриться къ кому, выражать, выразить кому любовь, подольститься.

Приминáти, нáю, еш, сов. в. **прим'я́ти, мну́, мнéш**, *гл.* Приминать, примять.

При́мир, ру, *м.*=**Примирок.**

Примири́ти, ся. См. **Примиряти, ся.**

Прими́рок, рка, *м.* **примир'я, р'я**, *с.* Перемиріе, примиреніе. АД. II. 103. *Посли пославши, просить примир'я.* Єв. Л. XIV. 32. *Із бусурменським салтаном примир'є мали.* Макс.

Примиря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **примири́ти, рю́, ри́ш**, *гл.* Ладить, поладить, мириться, помириться.

Примиря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **примири́тися, рю́ся, ришся**, *гл.*=**Примиряти, примирити.** *В чорному ходи, до скажуть: ледащиця; а в білому ходи, до скажуть: чепуриться! Сама не знаю, як із ними примириться.* Чуб. V. 859.

Прими́слити, лю, лиш, *гл.* Придумать.

При́мівка, ки, *ж.* Поговорка, пословица, приговорка. *Страхи на ляхи,—ся примівка од нас перейшла і до ляхів.* Ном. № 871. *Пиймо горілку, маймо примівку, маймо примо́вля: дай, Боже, здоровля.* Чуб. V. 1100.

Примі́вник, ка, *м.* Знахарь, лѣчащій заговоромъ. ЕЗ. V. 57.

Приміни́тися. См. **Примінятися.**

Приміня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **примінитися, ню́ся, нишся**, *гл.* Приспособляться, приспособиться. Желех.

Примі́р, ру, *м.* 1) Намѣреніе. *Я маю примір поїхати у ліс.* Черк. у. 2) Примѣръ. О. 1861. V. 72.

Примі́рити, ся. См. **Приміряти, ся.**

Примі́рник, ка, *м.* Экземпляръ. Желех.

Приміря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **примі́ряти, ряю, еш**, *гл.* Примѣрять, примѣрить. *Приміряють той золотий черевичок.* Рудч. Ск. II. 47.

Приміря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **примі́ритися, рюся, ришся**, *гл.* 1) Примѣряться, примѣриться. 2) Прицѣливаться, прицѣлиться. *Без міри пороху підсипає, татарину гостиница в груди посилає. Ой ще козак не примірився, а татарин ік лихій матері з коня покотився.* АД. I. 170. 3) Прилагаться, приложиться какъ разъ какъ слѣдуетъ. *Так уже воно приміряється, як горбатий до стіни.* Ном. № 13079.

Примісúти, шу́, сиш, *гл.* Примѣсить.

При́містка, ки, *ж.* 1) Ступенька въ запічку для восхожденія на печь. Вас. 194. 2) Подмостки; временный столъ, скамья. *Я старцям сім кіп самими копійками роздав, бо й вони, пообідавши на дворі на примістках, рахувались росходиться.* ЗОЮР. II. 287. 3)=**Примостка.**

Примі́та, ти, *ж.*=**Прикмета.** *Меншому брату приміту покидав.* Дума.

Примітáти, тáю, еш, сов. в. **примести́, мету́, тéш**, *гл.* 1) Приметать, примести, подмести (соръ) къ какому либо мѣсту. *Примела сміття до порога та й покинула, а винести?* Харьк. 2) Наметать, намести на что либо сверху. *Її* (торбину) *і в руки не беруть, а иноді і сміттям приметуть.* Гліб. *Да й примітало сніжком білесеньким.* Чуб. V. 800.

Примітáтися, тáюся, ешся, сов. в. **примести́ся, мету́ся, тéшся**, *гл.* 1) Быть приметаемымъ, приметеннымъ. *Тут приместись би їм хоть сміттячком до брами.* К. Дз. 157. 2) Быть наметеннымъ.

Примі́ти, мію, еш, *гл.* Быть въ силахъ, мочь. *Примів би,—всіх із гаю порозганяв, щоб не щебєтали.* Г. Барв. 62.

Примі́тити. См. **Примічати.**

При́мітка, ки, *ж.* 1)=**Приміта.** *У нас примітка така: віадуєш, як сонце заходить,—коли червоно—буде вітер.* 2) **У при́мітку бу́ти.** а) Быть замѣтнымъ. *Устане ясне сонце і зайде, і знову устане, а Прісці і не в примітку.* Мир. Пов. II. III. б) Быть знакомымъ. *Знайома хода, одежа трохи в примітку, а парубок наче незнайомий.* Мир. Пов. II. 92. 3)=**Намітка.** Вх. Зн. 55.

Примі́тливий, а, е. Внимательный, все перенимающій и усваивающій. *Примітлива дівчина,—усе в хазяйстві перейма.* Лохв. у.

Примі́тний, а, е. Замѣтный. *Ярочок, ледві примітний серед широкого степу.* Левиц. Пов. 191.

Примічáти, чáю, еш, сов. в. **примі́тити, мічу, тиш**, *гл.* Примѣчать, примѣтить. *По чім мене, мила, примічаєш?—По тім, милий, тебе примічаю: рано встаєш, коня наповаєш* Мет 282.

Примішáти, ся. См. **Примішувати, ся.**

Примі́шувати, шую, еш, сов. в. **примішáти, шáю, еш**, *гл.* Примѣшивать, примѣшать.

Примі́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **примішáтися, шáюся, ешся**, *гл.* Вмѣшиваться, вмѣшаться, быть причастнымъ. *Цей не причетний до нас, не примішується до нас, ходить особе.* Верхнеднѣпр. у.

Примкну́ти, ну́, нéш, *гл.* Притворить.

Примножáти, жáю, еш, сов. в. **при-**

множити, жу, жиш, *гл.* Умножать, умножить, увеличить. *Гріхи свої примножив він.* К. Іов. 77. *Нехай вам доля спріяє і веселости примножає.*

Примножа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **примно́житися, жуся, жишся,** *гл.* Умножаться, умножиться, увеличиться.

Примно́жувати, жую, еш, *гл.*=**Примножати.**

Примно́жуватися, жуюся, ешся, *гл.*= **Примножатися.** *Людей все примножується, а землі мало.* Кієв. у.

Примо́ва, ви, *ж.* Заговоръ (знахарскій).

Примо́вити. См. **Примовляти.**

При́мовка, ки, *ж.*=**Примівка.** Ном. № 259. Г. Барв. 366.

Примо́вля, ля, *с.*=**Примівка.** *Пиймо горілку, маймо примівку; маймо примовля: дай, Боже, здоровля!* Чуб. V. 1100.

Примовля́ння, ня, *с.* 1)=**Приказування.** 2)=**Примова.** Гол. IV. 539. Грин. II. 317.

Примовля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **примо́вити, влю, виш,** *гл.* 1)=**Приказувати, приказати 1.** *Старий грає, примовляє.* Шевч. 243. *Десь ти мене, моя мати, в барвінку купала, купаючи, примовляла, щоб долі не мала.* Мет. 275. 2)=**Примовлятися, примовитися.** *Тут і я примовила.* Г. Барв. 219. *Люде говорять,—кожне примовляло.* МВ. (О. 1862. I. 96). 3) Говорить, сказать знахарскій заговоръ. *Баба пристріти змовляє і до матки примовляє.* КС. 1893. VII. 76.

Примовля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **примо́витися, влюся, вишся,** *гл.* Говорить, сказать, вмѣшаться въ разговоръ. *В вік не дасть куска хліба ззісти; так, щоб примовився, що ось образи малює добре отой, а ні: я малюю та й тілько.* Лебед. у. *В військо наряжався, до козачки примовлявся: „Козачко, прошу тебе, як Бога, гляди моєї худоби".* Чуб. V. 1171. *Тут уже й другі примовились.* Мир. ХРВ. 195.

Примо́вчати, чу, чиш, *гл.* Смолчать.

Примогори́чити, чу, чиш, *гл.* Привлечь могорычемъ на свою сторону.

Примогти́, жу́, жеш, *гл.* Быть въ силахъ, мочь. *Пригміг би,—очима ззів.* Ном. № 3400 *Приміг би,—крізь землю пішов.* МВ. (О. 1862. III. 62). *Як би приміг малювати, то намалював би.* (КС. 1902. X. 142).

Примогти́ся, жу́ся, жешся, *гл.*=**Примогти.** *Не знаю, коли вже я проможуся тобі вернути.* МВ. (О. 1862. III. 76).

Примока́ти, ка́ю, еш, сов. в. **примо́к(ну)ти, кну, неш,** *гл.* Примокать, примокнуть.

Примолоти́ти. См. **Примолочувати.**

Примоло́чувати, чую, еш, сов. в. **примолоти́ти, лочу́, тиш,** *гл.* Трогать, тронуть только слегка молотьбой.

Приморгну́ти. См. **Приморгувати.**

Примо́ргувати, гую, еш, сов. в. **приморгну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Подмигивать, подмигнуть.

Примори́ти, рю́, риш, *гл.* Приморить.

Приморо́жувати, жую, еш, сов. в. **приморо́зити, жу, зиш,** *гл.* Примораживать, приморозить. *А Юхим вухо приморозив.* Харьк. Безл. **Приморо́зило.** Сталъ морозъ. *Ой звечора дрібний дощ ішов, а к півночі притуманило, а к світові приморозило.* Грин. III. 164.

При́моровок, вку, *м.* Утренній морозъ. НВолын. у. *Почалися на дворі приморозки.* Левиц. I. 385. *Приморозком підемо у Жванець зраня.* Каменец. у.

Примо́рщити, щу, щиш, *гл.* Нѣсколько сморщить.

Примости́ти, ся. См. **Примощувати, ся.**

При́мостка, ки, *ж.* Прилаженная къ чему либо скамья, прилаженныя къ чему либо подмостки. Харьк. См. **Примістка.**

Примота́тися, та́юся, ешся, *гл.* Прибрести, придти. *Ходив, блудив молодий козак по річці по Дону, пришатався, примотався ік самому Дунаю.* КС. 1883. IV. 735.

Примочи́ти. См. **Примочувати.**

Примо́чувати, чую, еш, сов. в. **примочи́ти, чу́, чиш,** *гл.* Примачивать, примочить. *Красні русі коси його дочки примочили.* Федьк.

Примоща́ти, ща́ю, еш, *гл.*=**Примощувати.** *Прийди, прийди, мій миленький, сю ніч ночувати: хоч лавочки узесенькі,— буду примощати.* Мил. 66.

Примо́щувати, щую, еш, сов. в. **примости́ти, мощу́, стиш,** *гл.* Прилаживать, приладить; приставить—напр. доску, чтобы увеличить ширину.

Примо́щуватися, щуюся, ешся, сов. в. **примости́тися, мощу́ся, стишся,** *гл.* Прилаживаться, приладиться, присѣсть, усѣсться. *Примостивсь, як сорока на колу.* Ном № 13785. *Вибрався на середину сухого гілля, примостився як раз над Кобзою.* Стор. МПр. 107. *Я до дітей примостюсь, та усе таки наймся.* Мнж. 7.

Помрі́тися, мрі́ється, *гл. безл.* Представиться, пригрезиться.

Примру́жити. См. **Примружувати.**

Примру́жувати, жую, еш, сов. в. **примру́жити,** жу, жиш, *гл.* Прищуривать, прищурить.

Примудрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Придумать, ухитриться.

Приму́динатися, каюся, ешся, *гл.*—**до ко́го.** Собственно: прикоснуться къ шулятамъ (см. **му́до**); употребляется въ значеніи: дать себя оплодотворить кому (о женщинѣ). Вх. Зн. 55.

Приму́лина, ни, *ж.* Нанесенный водою илъ. Вх. Уг. 263.

Примулити, лю, лиш, *гл.* Занести иломъ. *Зверху листом припадена, з споду мулом примулена.* Гол. I. 235.

Приму́ляти, ляю, еш, *гл.* Нажать, надавить.

При́мурок, рка, *м.* 1) Карнизъ у печки. НВолын. у. 2) Каменная пристройка. 3) Боковая стѣна гончарной печи. Шух. I. 263.

Примуро́вувати, вую, еш, сов. в. **примурува́ти, ру́ю, еш,** *гл.* Пристроить каменную пристройку.

При́мус, су, *м.* 1) Принужденіе. Ном. № 11341. **З при́мусу.** По принужденію. 2)= **Принука 2.** Ном. № 11889. *Доволі й примусу було,—не так, як ув инших, що все, мовляв, було, усе було, тільки примусу не було. Якось, бачте, ніяково гостеві їсти й пити без примусу.* Г. Барв. 425.

Приму́сити. См. **Примушувати.**

Приму́сія, сії. *ж.* 1) Принадлежности. *Ткача не приймають у пекло, бо в його такого багато примусії, що як почне вноситься в пекло,—ніяк не забере за один раз.* Лохв. у. 2) Возня, хлопоты. *З дишлем такого багато примусії: треба добірати рівні коні, щоб рівно тягли.* Кременчуг. у. *Така була мені примусія з оцим чоловіком: не розшолопає, що йому кажеш, та й годі.* Волч. у.

Приму́сний, а, е. Изобрѣтательный, способный, находчивый. Мнж. 190.

Приму́чити. См. **Примучувати.**

Приму́чувати, чую, еш, сов. в. **приму́чити, чу, чиш,** *гл.* Измучивать, измучить. *Податками тебе примучено, важкою працею прикручено.* Мир. Пов. II. 41. *Примучено його на тілі.* К. ХП. 130.

Примуша́ти, ша́ю, еш, приму́шувати, шую, еш, сов. в. **приму́сити, му́шу, сиш,** *гл.* Принуждать, принудить, заставлять, заставить. Чуб. V. 305. *Ніхто тебе не примушав.* НВолын. у. *Примусив учеників своїх увійти в човен.* Єв. Мр. VI. 45.

Приму́шений, а, е. Принудительный, насильственный, вынужденный. *Ой шлюбе, мій шлюбе, примушений шлюбе.* Гол. I. 285.

Приму́шування, ня, *с.* Принужденіе.

Приму́шувати. См. **Примушати.**

При́мха, хи, *ж.* 1) Прихоть, капризъ, выдумка. *Жінко, каже, се вже, бачу, твої примхи.* МВ. I. 11. 2) *мн.* Суевѣрная примѣта, предразсудокъ. Лубен. у. Знахарство. Грин. I. 280.

При́мхати, ха́ю, еш, *гл.* Прихотничать, капризничать. *Почне він примхати.* МВ. II. 108.

При́мхливий, а, е. Прихотливый, капризный.

Примхува́тий, а, е. Прихотливый, капризный. Вх. Зн. 55.

Примча́ти, мчу́, чи́ш, *гл.* Примчать. *Примчали з казанок сивухи.* Котл. Ен. *Дідько і попа примчав.* КС. 1882. X. 33.

Примча́тися, мчу́ся, чи́шся, *гл.* Примчаться.

Прим'я́ти. См. **Приминати.**

Прина́вість, *нар.* Даже. См. **Навіть.** Вх. Зн. 55.

Прина́да, ди, *ж.* Приманка. *В мене принада—сама молода.* Мет. 84. *Дід і зробив сільце, насипав принади, поставив те сільце.* Рудч. Ск. II: 37. Ум. **Прина́донька, прина́дочка.** Чуб. V. 68.

Прина́джувати, джую, еш, сов. в. **прина́дити, джу, диш,** *гл.* 1) Приманивать, приманить. *Принаджує моїх голубів.* Харьк. *А дівчина громадила, козаченька принадила.* Лукаш. 143. *Коли б літала пташкою,—був би золотим просом принадив.* МВ. I. 86.

Прина́джуватися, джуюся, ешся, сов. с. **прина́дитися, джуся, дишся,** *гл.* Повадиться, повадиться. *Принадився вовк до овець.* НВолын. у.

Прина́дний, а, е. Заманчивый, привлекательный. *Принадна гарна молодиця.* К. ПС. 121. *Усміх принадний.* Г. Барв. 223.

Прина́дність, ности, *ж.* Привлекательность; красота. *Уроди, грації, принадности царице.* К. Дз. 87.

Прина́дно, *нар.* Заманчиво, привлекательно. Левиц. I. 265.

Прина́донька, прина́дочка, ки, *ж.* Ум. отъ **принада.**

Принаймні, *нар.* По крайней мѣрѣ. *Принаймні вкупі сумували, згадавши той веселий рай.* Шевч. 562.

Принале́жати, жу, жиш, *гл.* Принадлежать.

Приналéжатися, жуся, жишся, *гл.* 1)=**Приналежати.** 2) Надлежать. *Погостимися там, як ся приналежить.* Драг. 275.

Приналéжний, а, е. Принадлежащій.

Принáмний, а, е. Пригодный? способный? *Він у мене геть то принамний до писання. Гаразд пише: од його аби хто прочита.* Лебед. у.

Принáмні *нар.*=**Принаймні.**

Принарóдно, *нар.*=**Прилюдно.** Александров у. *Прилюдно, принародно бито.* Мир. ХРВ. 286.

Принатýрити, ся. См. **Принатурювати, ся.**

Принатýрювати. рюю, еш, сов. в. **принатýрити, рю, риш,** *гл.* Пріучать, пріучить. *Батько принатурив його до чумацтва.* Харьк. г.

Принатýрюватися, рююся, ешся, сов. в. **принатýритися, рюся, ришся,** *гл.* Привыкать, привыкнуть, пріучиться. *Віддала б його до людей у науку, от би воно й принатурилось.* Лебед. у. *А ось сусіди: чи вони уміли робити землю? все було чужі роблять, а далі потроху принатурились, то й сами почали робити.* Лебед. у.

При́нда, ди, *ж.* 1) Спесь, чванство. 2) *об.* Спесивый, чванный человѣкъ. Лохв. у. 3) Капризы. 4) *об.* Капризный человѣкъ. Лохв. у.

При́ндитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Спесивиться, важничать. *Буває инший чоловік все приндиться.* Гліб. 2) Капризничать.

Приневі́льний, а, е. Подневольный, рабскій.

Приневóлити. См. **Приневолювати.**

Приневóлювання, ня, *с.*=**Примушування.** Харьк.

Приневóлювати, люю, еш, сов. в. **приневóлити, лю, лиш,** *гл.* Принуждать, принудить. *Почала жінка приневолювать чоловіка, щоб і він робив.* Грин. II. 175. *Мати приневолила подавать рушники.* Стор. МПр. 33.

Принести́. См. **Приносити.**

Принижáтися, жáюся, ешся, сов. в. **принизи́тися, жуся, зишся,** *гл.* 1) Опускаться, опуститься ниже, понизиться. *Всяка гора і горб принизиться.* Єв. Л. III. 5. 2) Унижаться, унизиться. *Принизивсь панський рід великий.* К. ПС. 41.

Прини́жити. См. **Принижувати.**

Прини́жувати, жую, еш, сов. в. **прини́жити, жу, жиш, прини́зити, жу, зиш,** *гл.* 1) Опускать, опустить ниже, понизить. *І принизив Господь небо, окрите димами.* К. Псал. 36. 2) Унижать, унизить. *Низьке принижує й хвалою.* К. Бай. 158. 3) Обижать, обидѣть. *Бог очима принижив.* (Очі болять). Грин. II. 302. *Так Господь принизив: опала сей рік вся скотина.* Кіев. у.

Приникáти, кáю, еш, сов. в. **прини́кнути, кну, неш,** *гл.* Прибывать, прибыть. *А меньший син, піша пішаниця за гостя* (додому) *приникає.* АД. I. 113.

Принови́ти, влю́, ви́ш, *гл.* Обновить.

При́нос, су, *м.* Приношеніе, пожертвованіе, жертва. Ном. № 960. К. Псал. 45. *До небес драбину приставляють із молитов та приносів нечистих.* К. XII. 90.

Принóсини, син, *ж. мн.*=**Принос.** Рк. Левиц.

Принóсити, шу, сиш, сов. в. **принести́, несý, сéш,** *гл.* Приносить; принесть. *А я меду принесу на закуску.* Рудч. Ск. I. 24. *Принеси мій голосочок милої до хати.* Мет. 11. **Відкіля́ се тебé принеслó?** Откуда ты явился? **І принеслó йогó!** И нужно было явиться! *Дівчинонько, приніс тебе дідько.* Мет. 28.

Приношáти, шáю, еш, *гл.*=**Приносити.** *Асаули по улицях пробігали, червониї прапорки у руках приношали.* Мет. 414.

Принуди́ти, джý, диш, *гл.* Истомить, истомить тоской. *Уже мене упинила чужая дитина: і рученьки зв'язала, гулять не пустила і серденько принудила.* Чуб. V. 542.

Принуждáтися, дáюся, ешся, *гл.* Одолжаться у кого, обращаться въ нуждѣ. *Хто їх зна, як вони жили; вони до мене нічим не принуждались, а я їх не богарадив; не було так, щоб вони запрошували про що, і не знаю я про них.* Екатериносл. у.

Принýка, ки, *ж.* 1) Принужденіе. *Як не даси з прозьби, то даси з принуки.* Ном. № 1059. 2) Усиленныя упрашиванія и понужденія при угощеніи гостей, считающіяся у крестьянъ обязательнымъ актомъ угощенія, а отсутствіе ихъ скупостью и невѣжливостью. *Було що їсти й пити, тільки принуки не було.* Ном. № 11889.

Принýкувати, кую, еш, *гл.* Принуждать, понуждать. *Тут треба все принукувати палицею, нагаєм, та й тим нічою не вдієш.* Левиц. I. 476.

Принц, ца, *м.* Принцъ. Драг. 264. *На тім весілю принци з єнчих земле́в били.* Драг. 265.

Принци́зна, ни, *ж.* Принцесса. Драг. 259. *Хиба принцизни ждеш?* Федьк. *Бив*

єден царь, а ніхто не міг до його принцизни доступити. Драг. 274.

Приня́ти, ся. См. **Приймати, ся.**

Приобіця́ти, ця́ю, еш, *гл.* Пообѣщать. *Що ти мені приобіцяеш за твої діти?* Гн. I. 22.

Приобрі́ти, рі́ю, еш, *гл.*=**Придбати.** Вх. Зн. 55.

Приоді́на, ви, *ж.* Одежда, платье. Вх. Лем. 456.

Приоді́ти, ді́ну, неш, *гл.* Одѣть. АД. I. 246. *Був єм наг і не приоділисте мене.* Гн. II. 81.

Приожеле́дитися, диться, *гл. безл.* Наступить гололедицѣ. Міусск. окр.

Приоколо́ток, тку, *м.*=**Приколоток 2.**

Приона́дити, джу, диш, *гл.*=**Принадити.** Вх. Зн. 55.

Приора́ти, ся. См. **Приорювати, ся.**

Приору́жити. См. **Приоружувати.**

Приору́жувати, жую, еш, сов. в. **приору́жити, жу, жиш,** *гл.* Вооружать, вооружить. *Іван зовсім приоружений.* О. 1861. XI. Кух. 7.

Прио́рювати, рюю, еш, сов. в. **приора́ти, рю́, ре́ш,** *гл.* Пря паханьѣ захватывать, захватить часть сосѣдней земли.

Прио́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **приора́тися, рю́ся, ре́шся,** *гл.* Допахивать, допахать до какого либо мѣста. *Приорався Семен до межі, до бору.* Чуб. V. 404.

Приостава́ти, таю́, е́ш, сов. в. **приоста́ти, ста́ну, неш,** *гл.* Переставать, перестать. *Янко ходив, а далі і приостав ходити.* Федьк.

Приоста́нок, нку, *м.* Конецъ, окончаніе. *Що це він на приостанку росказував?* Борз. у.

Приоста́ти. См. **Приоставати.**

Приощади́ти. См. **Приощажати.**

Приощажа́ти, жа́ю, еш, сов в. **приощади́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Сберегать, сберечь, приберегать, приберечь. *Я приощажаю на зіму капусту.* НВолын. у.

Припада́ти, да́ю, еш, сов. в. **припа́сти, паду́, де́ш,** *гл.* 1) Припадать, припасть. *Ой скинув чумак свиту і кожух, припадає к сирій землі, теплий зводить дух.* Нп. *Василь аж до землі припадає,—просить.* МВ. I. 122. *Тепер тута, тепер тута, а завтра поїду,—хтось то буде припадати до мойого сліду.* Грин. III. 222. *Все дам тобі, коли, припавши, поклонишся мені.* Єв. Мт. IV. 9. Припадать, припасть къ кому, прильнуть. *Прийшов козак до світлоньки,—дівчина хорує, припав до личенька,—дівчину цілує.* Чуб. V. 344. *А дітки як очепились за шию мені... як припали вони, то не можна й одхилити од себе.* МВ. I. 20, 21. 2) Прилипать, прилипнуть. *Гончар мачає праву руку у воду, аби глина не припала до руки.* Шух. I. 260. 3) Покрываться, покрыться сверху какимъ либо сыпучимъ тѣломъ (пылью, снѣгомъ). *Не жаль мені доріженьки, що пилом припала.* Мет. 22. 4) Доставаться, достаться. *Як ми поділились, то мені припала клуня.* Харьк. у. 5) Случаться, случиться, приходиться, прійтись. *Припало на Різдвяних святках саме їхати до кума. Наоколо містились, де припало, вовхурянці.* Стор. МПр. 128. *Голово моя козацькая! Бувала ти у землях турецьких, у вірах бусурменських, а тепер припало на безвідді, на безхліб'ї погибати.* АД. I. 118. 6) Приходиться, прійтись къ чему. Левиц. Пов. 264. **Припа́сти до вподо́би, до нату́ри.** Понравиться. Левиц. Пов. 23. Чуб. V. 820. *Робота не важка, саме припала йому до вподоби.* Мир. ХРВ. 46.—**до смаку́.** Прійтись по вкусу. Ном. № 5020. *Обід іще більше припав до смаку.* Г. Барв. 309. 7) Усердно дѣлать какое либо дѣло. *Чіпка так і припадає до хазяйства.* Мир. ХРВ. 60. 8) Прибывать, прибыть къ чему. *К полудній годині до города Січави припав.* АД. II. 101.

Припада́тися, да́юся, ешся, сов. в. **припа́стися, ду́ся, де́шся,** *гл.* 1) Доставаться, достаться, приходиться, прійтись. *Турки село зрабували, громадами людей гнали.... припалася зятю тещa.* АД. I. 290. *Ходім, браттє, у ліс темний, вирубаєм три жереби та положим в три шроди: кому, браттє, припадеться.* Чуб. V. 984. 2) Случаться, случиться, прійтись. *Щось ся псові припало, що бреше.* Ном. № 6833.

Припа́дистий, а, е. 1) Пологій. Мнж. 190. *Добру хату збудував, та припадиста стріха, так як пастка.* 2) Тѣсный, низкій въ подъемѣ (о сапогѣ). *Припадисті чоботи.* Мнж. 190.

Припа́дком, *нар.* Случайно. Вх. Лем. 457.

Припа́дливий, а, е. Низменный. *Припадлива земля у долинах родить у посуху, а в мочливе літо ні.*

Припа́док, дку, *м.* Случай. Чуб. V. 476. *Приходили у всяких припадках до него, а він кождому раду давав.* Гн. I. 38. *Як совітуєш в таковом моїм припадці?* Котл. НІІ. 352.

Припадь, ді, *ж.* 1) Низменное мѣсто. 2) Черноземъ съ вязкой глиной. 3) Часть рыболовнаго снаряда. См. **Вершка**. Шух. I. 227.

Припáй, пáю, *м.* При обрывистомъ морскомъ берегѣ полоса земли, обыкновенно песчаная или песчано-ракушечная, внизу между этимъ берегомъ и водой. Черное и Азовск. м.

Припáлий, а, е. Припавшій, покрытый. *Скло, припале порохом.* Левиц. I. 234.

Припали́ти. См. **Припалювати**.

Припáлювання, ня, *с.* Опаливаніе, обжиганіе, прижиганіе.

Припáлювати, люю, еш, сов. в. **припали́ти**, лю́, лиш, *гл.* Опалять, опалить, обжигать, обжечь, прижигать, прижечь, припаливать, припалить. *Приходить на своє поле, дивиться,—аж... сонце припалило його.* Рудч. Ск. I. 54. *Полетів би та не мушу, припалила дівчина мою душу, ой чи огнем, чи водою, чи своєю хорошою вродою.* Чуб. V. 613.

Припани́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.*=**Запаніти?** *Бач, як припанивсь.*

Припáрка, ки, *ж.* 1) Припарка. 2) Сильное сѣченіе, порка. *Березової дам припарки.* Котл. Ен. VI. 6.

Припарувáти, ру́ю, еш, *гл.* Спрячь въ пару. *На гнідою коня не всяде злодій, то він припарує та й поведе.* НВолын. у.

Припáс, су, *м.* Запасъ. *Підпалюють гамазини з хлібом і припасами.* Стор. МПр. 80.

Припасáти, сáю, еш, сов. в. **припáсти**, су́, се́ш, *гл.* 1) Припасать, припасти, запасать, запасти. *Для щитів ночви припасали, і дна із діжок вибивали.* Котл. Ен. 2) Подкармливать, подкормить. *Стали чумаки воли припасати. Я припас вівці та й іду.* Черк. у.

Припáсний, а, е. Запасной. *Припасна копійка є у його.* Каменец. у.

Припáсти, ся. См. **Припадати**, ся.

Припасти́. См. **Припасати**.

Припасувáти, су́ю, еш, *гл.* У столяровъ: пригнать. *Припасував лучку.* Ком. Пр. № 749.

При́пек, ка, *м.*=**Припічок**. НВолын. у.

Припекти́. См. **Припікати**.

Приперезáти. См. **Приперізувати**.

Приперізувати, вую, еш, сов. в. **приперезáти**, жу́, жеш, *гл.* Прихватывать, прихватить поясомъ, подсунувъ подъ поясъ, прихватить имъ. *Виросла коса до пояса, ні росплести, ні росчесати; прийде ми ся приперезати.* МУЕ. III. 38.

Припéрти, пру́, пре́ш, *гл.* 1) Притащить, принести. *Цілий умік меду припер.* Рудч. Ск. II. 15. 2) См. **Припірати**.

Припéртися, пру́ся, пре́шся, *гл.* Притащиться. *Тебе не кликано, так чого ж приперся?* Харьк. г.

Припивáти, вáю, еш, *гл.*—**до кóго**. При потчиваніи напиткомъ угощающій подноситъ чарку угощаемому, но, по просьбѣ послѣдняго, долженъ сперва выпить самъ (часто въ этомъ случаѣ отпивается только немного изъ рюмки),—это и называется **припивáти**. *Дружки співають, — я частую і від усякого прип'ю.* Алв. 23. *До ляха медом і оковитою горілкою припиває.* АД. II. 114.

Припи́лка, ки, *ж.* Птица тиркута, Glareola melanoptera. Драг. 6.

Припильнувáти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Присмотрѣть. 2) Постараться (въ работѣ), поусердствовать. *Нумо, діти, нумо, нумо припильнуймо. Як не будем пильнувати, то тут будем ночувати.* Нп.

Припи́н, ну, *м.* 1) Остановка, задержка. 2) **Припи́н дáти кому́**. Усмирить. Черк. у.

Припинáти, нáю, еш, сов. в. **прип'ясти́**, пну́, пне́ш, *гл.* Привязывать, привязать, приколоть. Чуб. I. 74. *Приколень, що коня припинають.* Чуб. I. 74. *Ой припну коня коло калиночки, а сам ляжу спати на край могилочки.* Макс. *Припну фартух дорогий, золотії береги.* Макс. *Припни шаблю в лівім боці.* Драг. 66.

Припинáтися, нáюся, ешся, сов. в. **прип'ясти́ся**, пну́ся, не́шся, *гл.* Привязываться, быть привязаннымъ, прикрѣпленнымъ. *Перше була куна в притворі церковнім, до которої припинались покритки.* Чуб. VI. 20.

Припинáчка, ки, *ж.* Веревка, которою привязываютъ скотъ для пастьбы. Рк. Левиц.

Припини́ти, ся. См. **Припиняти**, ся.

При́пинка, ки, *ж.*=**Припин**. *Ледача шкапа скрізь припинки має.* Ном. № 10848.

Припиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **припини́ти**, ню́, ниш, *гл.* Останавливать, остановить, удержать. *Що то воно? батька бити? Треба припинити.* НВолын.

Припиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **припини́тися**, ню́ся, нишся, *гл.* Останавливаться, остановиться, удержаться. *Марта, дивлюсь, припинилась ... і слухає.* МВ. I. 109.

Приписа́нець, нця, *м.* Вновь приписавшійся къ обществу; натурализованный. *Потім стали ходить до нас оті приписанці, що приписались з чужих сел, то вже не те пішло.* Павлогр. у.

Приписа́ти, ся. См. **Приписувати, ся.**

Припи́сувати, сую, еш, сов. в. **приписа́ти, шу́, шеш,** *гл.* 1) Приписывать, приписать. 2) Писать, написать (въ письмѣ). Грин. II. 290, 100. *Батько приписав з дому до сина, щоб той приїхав.* Грин. II. 271. *Наш москаль приписав, щоб йому хоч карбованців два подали.* Кіев. у. *А ще од своїх рук листи писав, до Василя Молдавського посилав, а в листах приписував..* АД. II. 100.

Припи́суватися, суюся, ешся, сов. в. **приписа́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Приписываться, приписаться. *Приписався до Мар'янівської громади.* Мир. Пов. II. 42.

Припі́взити, жу, зиш, *гл.* Укрѣпить соломенную крышу пізвинами. Чуб. III. 390.

Припізни́тися. См. **Припізнятися.**

Припі́знюватися, нююся, ешся, *гл.* = **Припізнятися.**

Припізня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **припізни́тися, ню́ся, ни́шся,** *гл.* Опаздывать, опоздать. Сим. 222. *Забаривея, на вечерю припізнився.* Чуб. V. 1014.

Припіка́ння, ня, *с.* Прижиганіе.

Припіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **припекти́, печу́, че́ш,** *гл.* 1) Припекать, припечь, прижигать, прижечь. *Сонце в віконце пече, припікає.* Ном. № 8742. 2) О сильномъ холодѣ: донимать, донять. *Да й припікав! учора руки помсрзли, а сьогодня ноги.* О. 1861. V. 76.

Припі́л, по́лу, *м.* Пола, свернутая такъ, чтобы положить въ нее что нибудь. Чуб. V. 752. *Тоді козаки шаблями суходіл копали, шапками, приполами персть виймали, Хведора Безрідного ховали.* АД. I. 249.

Припімну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Вспомнить. *Припімнув собі сердешних батька, рідну неньку.* Млак. 92.

Припі́н, по́ну, *м.* Привязь. К. Іов. 88. Грин. III. 253. *Гей мої коні в хана на припоні.* Нп.

Припі́р, по́ру, *м.* Часть шеи у вола, о которую упирается ярмо. Волч. у. Мнж. 181.

Припіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **припе́рти, пру́, ре́ш,** *гл.* Упираться, упереться. (Будинок) *до другого стріха в стріху припірав.* ЕЗ. V. 77.

Припі́чок, чка, *м.* 1) Шестокъ (въ кухонной печи). Чуб. VII. 381. Вас. 193. *На припічку жар.* Мет. 16. *Піч наша реюче, коровая хоче; а припічок усміхається, коровая сподівається.* Мет. 164. 2) Лежанка. *Мати сидить на припічку.* Рудч. Ск. I. 182. *А дитина на припічку рюскавкалася.* Чуб. V. 635.

Припі́шати, шаю, еш, *гл.* Первоначально: сдѣлаться пѣшимъ, утративъ лошадей, воловъ, а затѣмъ и вообще обѣднѣть. *Був колись багатирь, а теперь припішав.* Черк. у.

Припла́кати, пла́чу, чеш, *гл.* Оросить слезами. *Приплакала бабка увесь ліс, а по їй ні біс.* Ном. № 2386. *Мати усі думки приплакали: „Що його робити і що його чинити?“* МВ. II. 122.

Припла́та, ти, *ж.* Приплата, доплата.

Приплати́ти, ся. См. **Приплачувати, ся.**

Припла́чувати, чую, еш, сов. в. **приплати́ти, чу́, тиш,** *гл.* Приплачивать, приплатить, доплатить.

Припла́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **приплати́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* Платиться, поплатиться. *От як страшенно поплатились наші вельможні предки за те, що не вхопили своєї національної тропи.* К. XII. 116.

Припле́нтати, таю, еш, припле́нтатися, таюся, ешся, *гл.* Прибрести, притащиться. *Відкіля ти у біса приплентав сюди?* Стор. МПр. 162. *Приплентавсь до нас та й живе. Волоцюга припленталасъ.* Рудч. Ск. II. 10.

Припле́нтач, ча, *м.* Пришлецъ, бродяга. *І хто? Троянець, юляк, втікач, приплентач, ланець.* Котл. Ен. IV. 40.

Приплеска́ти. См. **Приплiскувати.**

Приплести́, ся. См. **Приплітати, ся**

Припліва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **припливти́ и приплисти́, ву́, ве́ш,** *гл.* Приплывать; приплыть. Рудч. Ск. II. 19. *Припливла до берега.*

Припли́нути, ну, неш, *гл.* = **Приплисти.**

Приплисти́. См. **Припливати.**

Припло́д, пло́ду, *м.* Приплодъ. *Корови їх приплодом звеселяють.* К. Іов. 46.

Припло́док, дку, *м.* = **Приплід.** Драг. 118. *Приплідок од скотинки.* Сим. 196. У Г. Барвінок слово прилагается и къ людямъ. *Добре, що в тебе приплідку* (= дітей) *нема, дак ти таке й верзеш.* Г. Барв. 324.

Приплі́скувати, кую, еш, сов. в. **приплеска́ти, плещу́, щеш,** *гл.* 1) Прибивать, прибить сверху преимущ. чѣмъ либо плоскимъ (ладонью, лопатой) съ цѣлью сравнять и придавить поверхность. *Взяв важку лопату й почав приплі́скувати боки нового стіжка.* Левиц. Пов. 194. *Ноженьками придоптала, рученьками приплескала.* Чуб. III. 78. 2) Хлопать, прихлопывать, похлопать (въ ладони). Левиц. I. 286. *Почав кричати та в долоні приплі́скує.* Св. Л. 106.

Приплі́та́ти, та́ю, еш, сов. в. **приплести́, плету́, те́ш,** *гл.* Приплетать, приплесть. *Ой там моя хатонька край води з високою дерева лободи.—А я ж к тому сінечки приплету з високою дерева черету.* Нп.

Приплі́та́тися, та́юся, ешся, сов. в. **приплести́ся, ту́ся, те́шся,** *гл.* 1) Приплетаться, приплестись. 2) Присоединяться, присоединиться. Черк. у.

При́плітка, ки, *ж.* Доплетенное.

Приплі́тувати, тую, еш, *гл.*=**Приплітати.** *Да плетуть сітки да на твої дітки і на тебе, сіра утонько.—Да нехай же плетуть і приплітують, я ж тою не боюся.* Маркев. 118.

Приплішн́ти, шу́, ши́ш, *гл.*=**Заплішити.**

Приплі́шкуватий, а, е. Плоховатый. *Жито приплошисте.* Вх. Лем. 456.

Приплуга́нитися, нюся, нишся, *гл.* Медленно дотащиться. *Так нагулялися, що на велику силу додому приплуганилися.* О. 1862. IX. 111.

Приплу́житися, жуся, жишся, *гл.*= **Приплуганитися.**

Приплу́тати, ся. См. **Приплутувати, ся.**

Приплу́тувати, тую, еш, сов. в. **приплу́тати, таю, еш,** *гл.* Припутывать, припутать.

Приплу́туватися, туюся, ешся, сов. в. **приплу́татися, таюся, ешся,** *гл.* Привязываться. привязаться, припутываться, припутаться, вмѣшаться. *Не приплутуйтеся ви до нас, а ми до вас.* Драг. 171.

Приплю́скнути, ну, неш, *гл.* Зачахвуть, недоразвиться (о зернѣ).

Приплю́щити. См. **Приплющувати.**

Приплю́щувати, щую, еш, сов. в. **приплю́щити, щу, щиш,** *гл.* 1) Сплющивать, сплюснуть, сдавить. 2) Прижмуривать, прижмурить глаза.

Припну́ти, пну́, не́ш, *гл.*=**Прип'ясти.** *Припну фартух дорогий.* Чуб. V. 10.

Припня́ти, пну́, не́ш, *гл.*=**Прип'ясти.** *А я скажу коника припняти.* Чуб. V 259.

Приповза́ти, за́ю, еш, сов. в. **приповзти́, зу́, зе́ш,** *гл.* Приползать, приползти. Г Барв. 354.

Приповеді́нка, ки, *ж.*=**Приповідка.** *У нас така приповедінка: де парубок, там і дівка.* Ном. № 8736.

Приповіда́нка, ки, *ж.*=**Приповідка.** Вх. Лем. 456.

Приповіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **приповісти́, ві́м, віси́,** *гл.* 1) Приговаривать, присказывать, присказать. *Ой як і став дяк псалтиру читати, стала, стала бондарочка та й приповідати.* Гол. I. 229. 2) Разсказывать, разсказать. *Нема, нема Іваночка цілих неділь шість, нігде нікто за Йваночка нічого не приповість.* Гол. I. 58. *Приповідають люде, що де наше теперки село, то колись ліс був.* Каменец. у. 3) Говорить, сказать пословицами. *Старі люде приповідають: на їднім місці і камінь обростає.* Каменец. у.

Припові́дка, ки, *ж.* Пословица, поговорка.

Припові́дувати, дую, еш, *гл.*=**Приповідати.** *Ой видавав батенько дочку у чужую стороночку, да заказує, приповідує, щоб сім рік не бувала.* Чуб. V. 750.

Припові́сти. См. **Приповідати.**

Припові́стися, ві́мся, віси́ся, *гл.*= **Приповісти 2.** *Сестра плаче, а приповістися і мені навіть не хотіла.* Федьк.

Припові́стка, ки, *ж.*=**Приповість.** *Приповістка батькова за татарський набіг.* Мир. ХРВ. 85.

Приповість, ти, *ж.* 1)=**Приповідка.** *Приповість в школярів: не вкрав, але достав.* Ном. № 6095. 2) Разсказъ. *Чуючи од батька страшні приповісти про війни та походи...* Мир. ХРВ. 82. *Од старих людей приповісти такої не чувала, щоб о Петрі бистрії ріки-озера замерзали.* ЗОЮР. I. 27. 3) Притча. *Говорив до них приповістями.* Єв. Мр. III. 23.

Приповня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Дополнять. *Хай вам Бог приповня.* Ном. № 4553.

Приподо́битися. См. **Приподоблятися.**

Приподобля́тися, ля́юся, ешся сов. в. **приподо́битися, блюся, бишся,** *гл.* 1) Сдѣлаться угоднымъ. *Чим той Лазарь Богу приподобився?* Ном. № 172. 2) Угодничать передъ кѣмъ, подольщаться, подольстаться. *Приподобляючись* (русини) *до приятелів ляхів, робились римськими католиками.* К. ХП. 114.

Припозвáти. См. **Припозивати.**

Припозивáти, вáю, еш, сов. в. **припозвáти, зву́, вéш,** *гл.*—**позовом.** Привлекать, привлечь къ суду. Котл. НП. 399.

Припокóїти, кóю, їш, *гл.* Позаботиться о спокойствіи. *Одіне, змив, припокоїть.* Мкр. Г. 19.

Припóлок, лка, *м.* Доска возлѣ печки, на которой лежатъ доски пола.

Припом'янýти, нý, нéш, *гл.* Припомнить. *Об моєї пригоді козацької припом'яни.* АД. І. 94.

Припóристий, а, е. 1) О волѣ: съ хорошо выдающеюся частью шеи, о которую упирается ярмо. 2) О саняхъ: съ полозьями, загнутыми подъ прямымъ угломъ. Каменец. у.

Припороши́ти, шý, шиш, *гл.* Присыпать. *І мій волос сивина геть припорошила.* Млак. 10.

Припорýка, ки, *ж.* Порученіе.

Припоручáти, чáю, еш, сов. в. **припоручи́ти, чý, чиш,** *гл.* Поручать, поручить. *Припоручаю тобі твого брата.* Г. Барв. 406.

Припоряди́ти, джý, ди́ш, *гл.* Принарядить; украсить; привести въ порядокъ.

Припоряди́тися, джýся, ди́шся, *гл.* Принарядиться; украситься; привести себя въ порядокъ.

Припосилáти, лáю, еш, сов. в. **припослáти, шлю́, шлéш,** *гл.* Ниспосылать, ниспослать. *Нехай тобі Бог з вищого неба припошле.* О. 1861. VI. 75.

Припослíдок, дку, *м.* Конецъ. Преимущ. въ выраженіи: **на припослíдку.** Въ самомъ концѣ, послѣ всего. *На припослідку виходе биться той Іван.* Грин. І. 182.

Припости́ти. См. **Припощувати.**

Припочивáти, вáю, еш, сов. в. **припочи́ти, чи́ну, нéш,** *гл.* Отдыхать, отдохнуть. *Неня собі лягли на постіль припочивати.* Федьк. *Їм коні припочили.* АД. І. 135. *Люде ідут, припочивают.* Шух. І. 221.

Припóщувати, щую, еш, сов. в. **припости́ти, пощý, сти́ш,** *гл.* Налагать, наложить постъ, изнурять, изнурить постомъ. *Ой як би я знав, ой як би я відав своїй жизні край, то я б свою душу грішну постами припостив.* Грин. III. 148.

Припрáва, ви, *ж.* Приправа. Чуб. V. 666. Шух. І. 143. *Яка приправа, така й потрава.* Ном. № 7117. Ум. **Припрáвка.** Грин. III. 653.

Припрáвити. См. **Приправляти.**

Припрáвка, ки, *ж.* Ум. отъ **приправа.**

Приправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **припрáвити, влю, виш,** *гл.* 1) Придѣлывать, придѣлать. *Бач, як гарно засув приправив.* Харьк. у. 2) Приправлять, приправить. МВ. (О. 1862. III. 60).

Припровáджувати, джую, еш, сов. в. **припровáдити, джу, диш,** *гл.* Приводить, привести. *Узяв її старий жовнір за білую руку, припровадив Каньовському на велику муку.* Нп. *Живого медведя припровадит пану.* Гн. II. 170.

Припроси́ти, ся. См. **Припрошувати, ся.**

Припрóха, хи, *ж.* Припрашиванье. *В гостях усього було, а припрохи ні трохи.* Чуб. І. 254.

Припрохáти. См. **Припрохувати.**

Припрóхувати, хую, еш, сов. в. **припрохáти, хáю, еш,** *гл.*=**Припрошувати, припросити.** *Та виходьте, не бійтесь!... припрохував їх Сухобрус.* Левиц. Пов. 28.

Припрошáти, шáю, еш, *гл.*=**Припрошувати.** *Почав припрошати: „Пийте, браття!"* Св. Л. 181.

Припрóшувати, шую, еш, сов. в. **припроси́ти, шý, сиш,** *гл.* Приглашивать, пригласить. *Усякі наїдки та напитки розношує, кожною сам припрошує.* Рудч. Ск. II. 163. *Ой ми б закусили, як би нас припросили.* Грин. III. 504. *Се він знарошне їх налякав, щоб вони припросили його проводити їх.* Кв. І. 52.

Припрóшуватися, шýюся, ешся, сов. в. **припроси́тися, шýся, сишся,** *гл.* Испрашивать, испросить разрѣшеніе войти. *Прийшов до свого села і припросився на ніч.* Гн. І. 213. См. **Упроситися.**

Припрягáти, гáю, еш, сов. в. **припрягти́, пряжý, жéш,** *гл.* Припрягать, припречь.

Припýдити, джу, диш, *гл.* 1) Притащить. *Припудив такий мішок вівса, що здається треба добрих двох.* 2) Напугать. *Хлоп'я крало яблука, а я як припудив його, то воно аж п'ятами накивало.*

При́пуск, ку, *м.* 1) Допущеніе. 2)= **Припуст.** *У припуск теля пускаємо їсти.* Константиногр. у.

Припускáти, кáю, еш, сов. в. **припусти́ти, пущý, стиш,** *гл.* 1) Допускать, допустить. *Кобилу припустив до нових стіжків.* Сим. 228. *Припустила теля до корови.* 2) Прилаживать, приладить. *А припускай но люшні, а я тим часом голоблі опоряжу.* 3) Припускать, припустить, побѣжать быстро. *Як припустив коня воро-*

ною,—міст мені вломився. АД. II. 168. *Як припустив бiти,—утік.* МВ. (О. 1862. I. 104). **Дощ припустив.** Пошелъ сильный дождь. *Наче був переставав дощ, а тепер ба який припустив.* Харьк.

Припускатися, каюся, єшся, сов. в. **припуститися, щуся, стишся,** *гл.* 1) Съ жадностью что ѣсть, пить. *Не припускайтесь дуже до горілки.* Каменец. у. 2) Ссылаться, сослаться. *Припускаюсь на людей, то й ті скажуть, що я дітей своїх до пуття довела.* Харьк. у.

Припуст, ту, *м.* См. **Уприпуст.** Сим. 182.

Припустити, ся. См. **Припускати, ся.**

Припустниці, ці, *ж.* Короткія стропила на обоихъ **причілках** крыши. (Е Чикаленко).

Припутень, тня, *м.* Пт.: а) Дикій голубь; б) подорожникъ, Emberiza Ammer. Вх. Пч. II. 10. Ном. № 10945. *Сивий припутень.* Левиц I. 204. *Припутень ходе над шляхом.* Мнж. 172.

Припутина, ни, *ж.* Временная подпорка къ стропиламъ для удержанія ихъ въ вертикальномъ положеніи. Харьк.

Припущальник, ка, *м.* То-же, что и **триб** въ ткацкомъ станкѣ. См. **Верстат.** МУЕ. III. 24.

Припхати, хаю, єш, *гл.* Притащить, привести.

Припхатися, хаюся, єшся, *гл.* Притащиться. *Грицько з Грицьком припхалися в гості.* КС. 1882. X. 11.

Прип'ясти, ся. См. **Припинати, ся.**

Прип'яти, пну, пнеш, *гл.*=**Припняти.**

Прирадити, джу, диш, *гл.* Присовѣтовать.

Приражений, а, е. Опаленный солнцемъ. Вх. Лем. 456.

Прирамки, *мн.* Двойныя плечи въ мужской рубашкѣ. Гол. Од. 13.

Прирахувати, хую, єш, *гл.* Присчитать.

Прираяти, раю, єш, *гл.*=**Прирадити.** Драг. 170. *Прираяли люде: пойди заміж,—добре тобі буде.* Чуб. V. 592. *Люде прираяли, щоб кого за дитину* (взяти). Сим. 234.

Прирвати, рву, рвеш, *гл.* Дорвать, арвать еще.

Приректи, речу, чеш, *гл.* Сказать. *Вона прирекла до дітей: „Чекайте, діти!“* Гн. I. 92.

Прирж́авіти, вію, єш, *гл.* Покрыться слегка ржавчиной.

Пририхтовувати, вую, єш, сов. в. **пририхтувати, тую, єш,** *гл.* Прилаживать, приладить, устроить. *Свої органи пририхтували до граня.* Гн. I. 181. *Крісло пририхтував Люципер так, що коли Ісус мав сісти, то мав сі в ланцухи злапати.* Гн. I. 119.

Прирівнювати, нюю, єш, сов. в. **прирівняти, няю, єш,** *гл.* Сравнивать, сравнить. Ном. № 1300. *Не хочу я ні кого прирівняти, звиняйте, до свині.* Гліб. *Прирівняв кішку до собаки.* Ном. № 7929.

Прирівнюватися, нююся, єшся, сов. в. **прирівнятися, няюся, єшся,** *гл* Сравнивать, сравнить себя. *Прирівнялась свиня до коня.* Ном. № 7931.

Приріддок, дку, *м.* Прирожденное свойство. *У його такий приріддок, що він ростом малий, а дужий.* Волч. у.

Приріст, росту, *м.* Наростъ. Зміев. у.

Прироби́ти. См. **Приробляти.**

Приробльювати, люю, єш, *гл.*=**Приробляти**

Приробляти, ляю, єш, сов. в. **приробити, блю, биш,** *гл.* 1) Придѣлывать, придѣлать. *Чортинята миттю приробили йому довгенькі крила.* Стор. МПр. 47. 2) Зарабатывать, заработать. Г. Барв. 371. *Два годи ходив по Дону, приробив трохи грошей.* Г. Барв. 175. *Позичив грошей та й приробив собі, як той, що талант дано йому, що у евангелії читають.* Каменец. у.

Природа, ди, *ж.* 1) Природа. 2) Прирожденныя способности. *Природу тяжко одмінити.* Ном. № 3208. *У мене до цього діла природи нема.* Хорол. у. Слов. Д. Эварн. 3)=**Природжіння.** Драг. 101.

Природжіння, ня, *с.* Половые органы. Желех. *Коли-ь то було ще з предвіка, як створив Бог чоловіка,—чи забув, чи ся встидав: природжіння йому не дав.* Подольск. г.

Природити, джу, диш, *гл.* Уродить. *Нащо це ли цілу картоплю, а не половинки садиш?—Шоб Бог більшу природив.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Природний, а, е. 1) Естественный. К. Іов. 90. 2) Прирожденный. *Він такий уже природний, зроду такий.* Константиногр. у.—**до чого.** Способный къ чему. *Не природний він до цього.* Константиногр. у.

Природність, ности, *ж.* Естественность. Желех.

Природно, *нар.* Естественно.

Прирожденний, а, е. 1) Природный, врожденный. *Луччий розум прирожденний, як научений.* Ном. № 6039. *Прирожденна*

відьма не така злюща, як учена. ЗОЮР. II. 39. 2) Рожденный, родной (о сынѣ, дочери). *Виходь, мати, з віком стрічать своїх діток: одно дитя прирожденнеє, друге дитя суженеє.* МУЕ. III. 173.

Прирозуміти, мію, еш, *гл.* Сообразить, придумать, ухитриться. Мкр. Г. 57. Г. Барв. 507. *Воно дурне, а прирозуміло вкрасти.* Лебед. у. *Якось ловлять* (лева)... *прирозуміли.* Мир. ХРВ. 69.

Приросити, шу, сиш, *гл.* Слегка побрызгать. *Дощ приросив землю.* Черк. у.

Приростати, таю, еш, сов. в. **прирости, сту, теш,** *гл.* Прирастать, прирасти. *А думка проклята марою до серця так і приросла.* Шевч. 496.

Приросток, тку, *м.*=**Приплід.** Рк. Левиц.

Прирощений, а, е. Приросшій. Черк. у.

Прирубати, баю, еш, *гл.* 1) См. **Прирубувати.** 2)=**Присікати 2.** Изъ заговора: *Шепчу і виливаю, і присікаю, і прирубаю...* Мил. М. 48.

Прирубитися, блюся, бишся, *гл.* О ранѣ: зажить, заростм. Вх. Лем. 456.

Прирубувати, бую, еш, сов. в. **прирубати, баю, еш.** *гл.* Рубить, нарубить въ добавленіе. *Прирубай ще трохи дровець.*

Приручати, чаю, еш, сов. в. **приручити, чу, чиш,** *гл.* Поручать, поручить. *Кому ж ти мене, мій батечку, приручаєш?* Мил. 180. *Покидаєш мене, серденятко моє! Ой кому ж ти приручаєш?* Мет. 25.

Присада, ди, *ж.* 1) Усадьба. *У Пимона присада добра.* НВолын. у. 2) Привитая вѣтка плодоваго дерева. **Присаду класти.** Прививать деревья. Шух. I. 110.

Присаджувати, джую, еш, сов. в. **присадити, джу, диш,** *гл.* 1) Садить, посадить еще въ добавленіе къ раньше посаженному. 2) Засаживать, засадить (за работу). *Звикла бігати та гуляти, так хто тебе присадить за роботу.* Кв. *То це вона в вас і досі в ляльки гуляється? Сором, велика вже: пора за гребінь присадити, нехай пряде.* Харьк. 3) Осаживать, осадить внизъ; опускать, опустить внизъ. Мик. 481.

Присадистий, а, е. Низкій и толстый, коротконогій. *Присадистий кінь.* НВолын. у.

Присадити. См. **Присаджувати.**

Присадкуватий, а, е=**Присадистий.** Левиц.

Присалабонитися, нюся, нишся, *гл.* Притащиться. *Ти, бабо, знов присалабонилась із тим листом?* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Присанабожитися, жуся, жишся, *гл.* Присосѣдиться. Мнж. 190.

Присапати. См. **Присапувати.**

Присапувати, пую, еш, сов. в. **присапати, паю, еш,** *гл.* Прикрывать, прикрыть мотыгой сѣмена. Хотин. у.

Присваха, хи, *ж.* Въ сѣдлец. губ.: женщина, сопровождающая, вмѣстѣ со старшей дружкой, невѣсту въ то время, когда послѣдняя ходитъ сзывать сосѣдей на сватанье. Чуб. IV. 64.

Присвідувати, дую, еш, *гл.* Дѣлать показанія, свидѣтельствовать. *Присвідує на мене, що я, каже, вкрав.* НВолын. у.

Присвідчити, чу, чиш, *гл.* Засвидѣтельствовать, удостовѣрить. Чуб. V. 137.

Присвідчитися, чуся, чишся, *гл.* Убѣдиться, удостовѣриться. *Присвідчилися, що земля круглобока.* Ком. I. 52.

Присвітити. См. **Присвічувати.**

Присвітка, ки, *ж.* Освѣщеніе какого либо предмета или кому либо при его дѣйствіяхъ. *Не було мені присвітки, я й упав на сходах.*

Присвічати, чаю, еш, *гл.*=**Присвічувати.** *Там Тодорко коня сідлає, батько йому присвічає.* Чуб. III. 464.

Присвічувати, чую, еш, сов. в. **присвітити, свічу, тиш,** *гл.* Освѣщать, освѣтить какой либо предметъ, кому либо при дѣйствіяхъ его. Св. Л. 119. *Присвіти лишень мені,—голку впустила.* Харьк. *Присвічуй, Боже, мені з неба!* К. Псал. 8.

Присвоїти, вою, їш, *гл.* 1) Присвоить. ЕЗ. V. 61. *Присвоїв мою сокиру.* Черк. у. 2) Принять въ свое общество, признать своимъ. *Ото ви присвоїли собі цигана, а він у вашому селі і краде коні.* Волч. у.

Присвоїтися, своюся. їшся, *гл.* Сродниться. *Із чужим, як проживеш днів з двадцять, та й то присвоїшся, а то ж таки брат рідний.* Волч. у.

Присвят, ту, *м.* Посвященіе. *Присвят усіх моїх творів землякам.* К. Дз. 110.

Присвятити, ся. См. **Присвячувати, ся.**

Присвяток, тка, *м.* Небольшой праздникъ. Чуб. III. 253.

Присвячувати, чую, еш, сов. в. **присвятити, свячу, тиш,** *гл.* Посвящать, посвятить. *Чернець про те, щоб Господеві тіло і душу в жертву чисту присвятив.* К. ПС. 85. Посвящать, посвятить кому свое произведеніе. К. Кр. 5.

Присвя́чуватися, **чуюся**, **ешся**, сов. в. **присвяти́тися**, **чу́ся**, **ти́шся**, *гл.* 1) Посвящаться, посвятиться, быть посвященнымъ кому, чему. 2) Дѣлаться, сдѣлаться святымъ. *Піду в черниці, вморю себе молодом, присвячусь молитвами.* Г. Барв. 249.

Присвя́щуватися, **щуюся**, **ешся**, *гл.* = **Присвячуватися**. *Тоді люде присвящувались, а тепер хай присвятиться.* Лебед. у.

Присе́рбитися, **блюся**, **бишся**, *гл.* Присосѣдиться, пристать, привязаться. *Так вона до його прикинулась, так присербилась.* МВ. II. 141.

Приси́л, **лу**, *м.* Присылка. Кв. (Желех.).

Присила́ти, **ла́ю**, **еш**, сов. в. **присла́ти**, **шлю́**, **шлеш**, *гл.* Присылать, прислать. *Кланяється, каже, пан Запічанський, прислав подарунок.* Рудч. Ск. II. 12.

Присила́тися, **ла́юся**, **ешся**, сов. в. **присла́тися**, **шлю́ся**, **шлешся**, *гл.* Присылать сватовъ. *Ой хоч сватай, хоч не сватай, та хоч присилайся, а щоб слава не пропала, що рік ти кохався.* Лукаш. 77.

Приси́лити. См. **Присиляти**.

Приси́лля, **ля**, *с.* Пристанище? *Пчелиная мати ройочка веде. Ой веде, веде да й попитує: „Ой де б нам, діетка, хороше присилля найти?* Грин. III. 8.

Приси́лування, **ня**, *с.* Принужденіе. Правда, 1868, стр. 437.

Приси́лувати, **лую**, **еш**, *гл.* Принудить, заставить. *Шкода мене вмовляти, а силувати—тож не знаю, хто мене присилує.* МВ. I. 19.

Присиля́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **приси́лити**, **лю**, **лиш**, *гл.* Привязывать, привязать. *Взяв він Марієньку за білу рученьку, присилив до сосни, до сосни плечима.* Гол. I. 163. *Я присилив кониченька до дубонька зеленого.* Гол. I. 22.

Присипаник, **ка**, *м.* Родъ лепешки, присыпанной творогомъ. Вх. Уг. 263.

Присипа́ти, **па́ю**, **еш**, сов. в. **приси́пати**, **плю**, **плеш**, *гл.* Присыпа́ть, присы́пать. *Хорошенько коровай біають, сирцем присипають.* Мет. 163.

Присипа́тися, **па́юся**, **ешся**, сов. в. **приси́патися**, **плюся**, **плешся**, *гл.* Присыпаться, быть присыпаннымъ. Левиц. (Правда, 1868, ст. 423). *А сам почав уже сивим волосом, як сніжком, присипатись.* МВ. (О. 1862. III. 72). *Ти, ляше, злякнеш, із коня спаднеш, сам присиплешся землею.* АД. II. 42.

При́сипка, **ки**, *ж.* Порошокъ, которымъ присыпаютъ что-либо, — **при́сипка**, напр., для выдѣлываемыхъ кожъ. МУЕ. I. 70.

Присипля́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **приспа́ти**, **сплю́**, **спи́ш**, *гл.* 1) Убаюкивать, убаюкать. КС. 1893. VII. 81. *Ходи, сонку, в колисочку, приспи нашу дитиночку.* Макс. (1849). 102. 2) Задушивать, задушить ребенка, придавивъ его (о спящей женщинѣ).

Присиха́ти, **ха́ю**, **еш**, сов. в. **присо́х(ну)ти**, **хну**, **неш**, *гл.* Присыхать, присохнуть.

Присіва́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **присі́яти**, **сію**, **еш**, *гл.* Сѣять, посѣять. *Посіяти конопельки обіщався. Як сіяв, присівав, присіваючи, казав...* Чуб. V. 1159. *Усього дві десятинки присіваємо, а сем'я велика, є кому їсти.* Черниг. у.

Присі́вок, **вку**, *м.* 1) Прибавка работнику къ денежной платѣ въ видѣ куска полевой земли, засѣваемой хозяиномъ, урожай съ котораго собираетъ работникъ. Чуб. VI. 76, 405. *На присівок дав му півдесятини.* Каменец. у. 2) Посѣвъ, засѣянное поле. *Ой пила я в понеділок, та й пропила ввесь присівок.* Грин. III. 324. *Як зраня (на Дмитра) дує вітер, то ранний присівок буде добрий; як в полудне, то середний; а як вечером, то пізний.* МУЕ. III. 50.

Присі́д, **ду**, *м.* Присѣстъ. *За їдним присідом вечера з обідом.* Ном. № 11972.

Присіда́ти, **да́ю**, **еш**, сов. в. **присі́сти**, **ся́ду**, **деш**, *гл.* 1) Присѣдать, присѣсть. Рудч. Ск. I. 4, 134. *Дурного по ногах, щоб присів.* Кролев. у. 2) Придавливать, придавить, садясь. *Як саджають молодих на посад, то тоді молода кілько пальців правої руки присяде, тілько літ не буде мати дітей.* ЕЗ. V. 179. 3) Одолѣвать, одолѣть. *А дівчину думи люті її присіли.* Млак. 5. *А ще як вороги присідут—Господи! то так уже доскулят до живого.* ЕЗ. V. 215. **Його присіла сідина.** Онъ посѣдѣлъ. Шух. I. 32.

При́сіди, **дів**, *м. мн.* Въ выраженіи: **на-в-присіди**. См. **Навприсідки**.

При́сідка, **ки**, *ж.* = **Поверхниця 2**. Вх. Зн. 61. Шух. I. 79.

Присідла́ти. См. **Присідлувати**.

Присі́длувати, **лую**, **еш**, сов. в. **присідла́ти**, **ла́ю**, **еш**, *гл.* Притягивать, притянуть сѣдло подпругой. Шух. I. 78.

Присіка́ти, **ка́ю**, **еш**, сов. в. **присі́кти**, **січу́**, **че́ш**, *гл.* 1) Пресѣкать, пресѣчь. 2) — **переполо́х**. Симпатически лѣчить испугъ отсѣченіемъ на порогѣ концевъ во-

лосъ больного и вѣнка въ соединеніи съ извѣстными пріемами. Черк. у. Мил. М. 48. Грин. II. 318.

Присі́катися, каюся, ешся, *гл.* Привязаться, придраться, пристать. *Присікався до чоловіка,—як не б'є.* Рудч. Ск. II. 168. *Присікався як оса.* Ном. № 2758.

Присі́лок, лка, *м.* Приселокъ. *Любився парубок з дівкою і ходив до неї з другого присілка.* Грин. II. 177. *Я вчора їздив на присілок.* Могил. у.

Присі́нечки, *мн.* Ум. отъ **присінки.**

Присіне́шний, а, е. Относящійся къ **присінкам.** Стор. МПр. 99.

Присі́нки. См. **Присінок**

Присінок, нка, *м.* Пристройка. Вх. Зн. 55. Чаще во мн. **присінки.** Крыльцо, крыльцо съ навѣсомъ на двухъ столбикахъ. Поп. 52. *В присінках всі пани сиділи, на дворі ж вкруг стояв народ.* Котл. Ен. II. 15. *Наймити й наймички на присінках.* Сим. 205. Ум. **Присінечки.** Чуб. V. 1076. *Ой у сінечки, у присінечки ясне сонечко сходить.* Мил. Св. 18.

Присі́ння, ня, *с.*=**Присінки.**

Присі́патися, паюся, ешся, *гл.*=**Присікатися.** *Дівчата так і присіпались: „Скажи, Мотре!"* МВ. I. 87. *Чого се він до мене присіпався?* О. 1862. VII. 35.

Присі́сти. См. **Присідати.**

Присі́шок, шка, *м.* 1) Подпорка. Лебед. у. 2) Столбикъ съ развилиной на концѣ, въ которую помѣщается горизонтальное бревно (при постройкѣ сарая). Чуб. VII. 393. 3) *мн.* **присішки.** Въ думѣ—стремена. *То теє* (козак Голота) *промовляв, на присішках став, без міри пороху підсипав, татарину гостинця в груди посилає.* АД. I. 170. Это же мѣсто съ переводомъ: ЗОЮР. I. 18.

Присі́яти. См. **Присівати.**

Прискака́ти, чу́, чеш, *гл.* Прискакать.

При́скаком, *нар.* Урывками. *Прискаком шила, бо ніколи добре сісти.* Черниг. у.

Приска́кувати, кую, еш, сов. в. **приско́чити, чу, чиш,** *гл.* Подскакивать, подскочить къ кому, чему, подбѣгать. Рудч. Ск. II. 30. *Прискочив до лави.* Драг. 63. *Внучка качається по садку білим клубочком: і до нас прискочить, і знов у гущавині зеленій зникне.* МВ. I. 18. *Скаче горобейко по двору, то прискакує ік вікну.* Грин. III. 539.

При́скалка, ки, *ж.* Выступъ скалы, боковая скала. *Я урвався з скали та упав на прискалку, а звідти знов ударивсь об прискалку.* Каменец. у. *Антосьо.... роздивлявся на гори та жахався, як люде лазили по них, ступаючи з прискалка на прискалок.* Св. Л. 217.

При́сканець, нця, *м.* Родъ алад‍ьи изъ сладкаго тѣста.

Приска́ржити. См. **Прискаржувати.**

Приска́ржувати, жую, еш, сов. в. **приска́ржити, жу, жиш,** *гл.*—**кого́.** Жаловаться, пожаловаться на кого. Могилев. у. *Не забули ми тобі, як ти нас прискаржував* (перед паном). Св. Л. 68.

При́скати, каю, еш, *гл.* 1) Брызгать. Грин. II. 37. 2) Фыркать. *Росердила невірною, що аж прискає.* Грин. III. 308.

Прискіпа́тися, па́юся, ешся, *гл.*=**Присікатися.** *Біда до мене прискіпалась.*

Приско́чити. См. **Прискакувати.**

Прискри́гнути, ну, неш, *гл.* Прикрутить, поставить въ стѣснительное положеніе. *Як прискригне, що ради не можно дати, то йдем помочі шукати.*

Прискри́нок, нка, *м.* Ящичекъ въ сундукѣ, вверху, вдоль боковой стѣнки, для храненія мелкихъ вещей. Вас. 150.

Прискри́пати, паю, еш, *гл.*=**Прискригнути.** *Прискрипала мене нещасна година: вмерла жінка, зосталась дитина.* Грин. III. 381.

Присла́ти, ся. См. **Присилати, ся,**

Прислини, *мн.*=**Паслін.** Вх. Пч. I. 13.

Прислі́вник, ка, *м.*=**Прислів'я.** Вх. Лем. 456.

Прислі́в'я, в'я, *с.* Пословица, поговорка. *Українські приказки, прислів'я і таке инше. Збірники О. В. Марковича і др. Спорудив. М. Номис.* Спб. 1864.

Прислі́джувати, джую, еш, сов. в. **прислідити, джу́, ди́ш,** *гл.* Прослѣживать, прослѣдить. *Дивлюсь,—пішов він у двір; я й пристояв, щоб побачити, що він робитиме, прислідив за ним; а він до дверей: зламав замок та в хату.* Новомоск. у.

Прислі́пуватий, а, е. Слѣпой на одинъ глазъ. (Залюбовск.).

Присло́н, ну, *м.* 1) Мѣсто, гдѣ лежитъ покойникъ въ домѣ. Угор. 2) Горный обрывъ. Угор.

Прислу́га, ги, *ж.* Услуга.

Прислуго́вувати, вую, еш, **гувати, гую, еш,** *гл.* Прислуживать. Левиц. I. 476.

Прислужи́ти, ся. См. **Прислужувати, ся.**

Прислу́жувати, жую, еш, сов. в. **при-**

служи́ти, жу́, жиш, *гл.* Прислуживать, прислужить, услужить.

Прислу́жуватися, жуюся, ешся, сов. в. **прислужи́тися, жу́ся, жишся,** *гл.* Прислуживаться, прислужиться. Левиц. Пов. 52.

При́слух, ху, *м.* Прислушиванье, подслушиванье. МВ. II. 111.

Прислуха́ння, ня, *с.* Прислушиваніе.

Прислуха́ти, ха́ю, еш, *гл.*=**Прислухатися.** *Ішла дівчина та гукаючи, аж два двори та минаючи, до третього прислухаючи.* Мил. 141. *Дивиться, як ходять, прислухає, як гомонять.* МВ. (О. 1862. І. 105).

Прислуха́тися, ха́юся, ешся, сов. в. **прислу́хатися, хаюся, ешся,** *гл.* Прислушиваться, прислушаться. *А к славі не прислухаюсь, то й гадки не маю.* Мет. 87. *Вони будуть прислухаться—з ким буду стояти.* Чуб. V. 262.

Прислухо́вуватися, вуюся, ешся, прислу́хуватися, хуюся, ешся, *гл.*=**Прислухатися.** *Прислухувалась, ніби боялась, щоб не піймали того, хто її скривдив.* Стор. МПр. 83.

Присмага́ти, га́ю, еш, *гл.*=**Присмажуватися.** Желех.

Присма́гнути, ну, неш, *гл.* 1) Пригорѣть, сильно прижариться. *Печене порося аж присмагло.* Греб. 404. 2) Подернуться пленкой, покрыться налетомъ. *У його губи присмагли. На озері вода присмагла.*

Присма́гнутися, нуся, нешся, *гл.*=**Присмагнути 1.** Вх. Лем. 456.

Присма́жити, ся. См. **Присмажувати, ся.**

При́смажка, ки, *ж.*=**Присмака.** *Да все коли б смашненьке, да коли б сальця більше, присмажку добру зробили.* Г. Барв. 503. *От нікчемня страва смашна без присмажки.* Г. Барв. 441.

Присма́жуватися, жуюся, ешся, сов. в. **присма́житися, жуся, жишся,** *гл.* Поджариваться, поджариться.

Присма́ка, ки, *ж.* Чаще во мн. ч. **присма́ки.** 1) Приправа. НВолын. у. 2) Лакомство. *Кухарі зварили вечерю з доброї страви і напекли усякі присмаки і витребеньки.* Стор. МПр. 146.

Присмали́ти, ся. См. **Присмалювати, ся.**

Присма́лювання, ня, *с.* Опаливаніе, припаливаніе.

Присма́лювати, люю, еш, сов. в. **присмали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Прижигать, прижечь, опалить. *Присмалиш ту волосину.* Рудч. Ск. І. 105. *Пустили пожар по долині, соловйових діток попалили, соловейка старою присмалили.* Чуб. V. 851. **Присма́лювати халявки́, литки́.** Ухаживать за женщиной. Ном. № 8974.

Присма́люватися, лююся, ешся, сов. в. **присмали́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Прижигаться, прижечься, опалиться. *Така гаряча лежанка, що аж подушка присмалилась.* Харьк.

Присмачи́ти. См. **Присмачувати.**

Присма́чувати, чую, еш, сов. в. **присмачи́ти, чу́, чи́ш,** *гл.* Сдабривать, сдобрить. *Сядуть за обід,—не присмачений обід їх веселою річчу Грицьковою.* Г. Барв. 160.

Присме́рджувати, джую, еш, *гл.* Припахивать, немного вонять. *Риба вже присмерджує.* Рк. Левиц.

При́смерк, ку, *м.* Сумерки. *У присмерку ледві-неледві по степу росяному шлях мрівся.* МВ. (О. 1862. І. 77).— **При́смерком.** Въ сумеркахъ. *Присмерком дочапали до хутора.* МВ. (О. 1862. III. 52).

Присме́ртний, а, е. Умирающій. О. 1862. IX. 27. *На панщину не пішов: „в мене жінка присмертна“,—одпрохався тим.* МВ. (О. 1862. І. 84).

При́смиком, *нар.* Порывисто. *Віє вітер присмиком.* Волч. у.

Присмири́ти. См. **Присмиряти.**

Присмиря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **присмири́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* Усмирять, усмирить. *Гайдамак як присмирили були, пани вже верх взяли.* Драг. 210.

Присмі́ти, смі́ю, еш, *гл.* Осмѣлиться, рѣшиться. *Як би присмів, то б убив.* НВолын. у.

Присмокта́ти. См. **Присмоктувати.**

Присмо́ктувати, тую, еш, сов. в. **присмокта́ти, кчу́, чеш,** *гл.* Присасывать, присосать. *Читає він сю книгу, а Іван— не кажи що присмоктало його—й одірватись ніяк не може.* Грвн. І. 289. *Напивсь того чаю, присмоктуючи люльку.* Кв.

Присмоли́ти. См. **Присмолювати.**

Присмо́лювати, люю, еш, сов. в. **присмоли́ти, лю́, лиш,** *гл.* Осмоливать, Осмолить. *Діжечка тече в дні,—присмолити трохи треба.* Черниг. у.

Присни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Присниться. *Приснився дворяченькові предивненький сон.* Чуб. V. 365.

Присні́дати, даю, еш, *гл.* Упустить, утратить завтракая, изъ-за завтрака. *Да*

ти, дівко, свою долю у п'ятінку приспівала, в суботоньку приснідала, в неділеньку согрішила, що до церкви не сходила. Чуб. V. 602.

Приснопи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Прибить, пришибить. Г. Барв. 131. *Коли не кулаком, то словом приснопить.* Г. Барв. 273.

При́снути, ну, неш, *гл.* 1) Брызнуть. *Повновида, краска з лиця як не присне.* Г. Барв. 102. *Треба набрати у рот води та й приснути нею проти сонця.* Ком. I. 2) Фыркнуть. *Захлинувся, чхнув і приснув.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 106). 3) Прыснуть, вырваться, выскочить, вылетѣть. *Як схоче скочить, то аж в землю присідає, та й присне ризом відтіля.* Греб. 395. *Стрепет приснув над кущами.* Щог. В. 53. *Присне снігіз під копит.* Щог. Сл. 7. *Приснули на синім морі скалки.* Г. Арт. (О. 1861. III. 109). *З печі, з горючого дерева, присне вуголь і вискочить аж насеред хати.* ЕЗ. V. 191.

Присогласи́ти. См. **Присоглашати.**

Присоглаша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **присогласи́ти, шу́, си́ш,** *гл.* Привлекать, привлечь къ участію, склонять, склонить. *Він самий первий, та ще двох присогласив. Присоглаши шинкарь нашого, щоб той перейшов у їхню віру.* Мнж. 122.

При́сок, ску, *м.* Горячая зола съ огнемъ. *Прогріб присок в огнищі.* Грин. II. 183. **При́сок зсипати на ко́го.** Задѣть, разсердить кого. *Це на його як приску зсипав.* НВолын. у.

Присоли́ти. См. **Присолювати.**

Присоло́джувати, джую, еш, сов. в. **присолоди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* 1) Подслащивать, подсластить. 2) Привлекать, привлечь на свою сторону. *Чимсь присолодила вона його.* НВолын. у. 3) **- язика́.** Ябедничать, наябедничать. Св. Л. 223. *Чи не ти язика присолодив? Та він і руками й ногами відхристюється. Не дух же святий навіває інспектора! От ми і зговорились докопатись до донощика.* Св. Л. 221.

Присо́лювати, люю, еш, сов. в. **присоли́ти, лю́, лиш,** *гл.* Присаливать, присолить. *Не присолювала й не затовкувала страви.* Г. Барв. 92.

Присота́тися, та́юся, єшся, *гл.* 1) Привязаться, пристать. *Ой присоталась до серденька туга, та й не може відчіпиться.* Шейк. Бытъ Подолянъ. I. 59. 2) Придти, прибрести. *Прошу не оставться на мою прозьбу до мене присотаться.* Грин. II. 197.

При́сох, ха, *м.* Столбъ въ **клу́ні** для поддержанія крыши; столбъ для укрѣпленія плетня. Козел. у.

Присо́х(ну)ти. См. **Присихати.**

Присочи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Подкараулить. ЗОЮР. I. 160. *Я таки присочила, хто в нас капусту краде.* Черниг. у. *Треба присочити качку, де вона несеться*

При́спа, пи, *ж.*=**Призьба.** *І дід, і баба у неділю на приспі вдвох собі сиділи.* Шевч. 100.

При́спанка, ки, *ж.* Наложница, любовница. Вх. Зн. 56.

Приспати. См. **Присипляти.**

Приспа́тися, плюся, пи́шся, *гл.* Поспать съ мужчиной. Вх. Лем. 456.

При́спів, ву, *м.* Припѣвъ. Г. Барв. 366.

I. Приспіва́ти. См. **Приспівувати.**

II. Приспіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **приспі́ти, спі́ю, еш,** *гл.* 1) Подоспѣвать, подоспѣть, приспѣть. *Жито поспіло, приспіло діло.* Лукаш. 85. *Отцевська - матчина молитва у купецтві, і в реместві, і на полі, і на морі на поміч приспіває.* АД. I. 181. 2) Поспѣвать, поспѣть, созрѣть. *Вже вдовонці пшениця приспіла.* Чуб. V. 856. 3) Застигнуть. *Смерть старих приспіла швидко.* Рудч. Ск. I. 131.

При́співка, ки, *ж.*=**Приспів,** то что кому либо о немъ поютъ. Чуб. III. 395. *Згадала чогось до неї мою приспівку, бо приспівками змалку звикли розмовляти з Настусею.* Г. Барв. 466. *І я тепер на приспівки їм здався.* К. Іов. 63.

При́співок, вку, *м.*=**Приспів.** *Гарна пісенька та ще й з приспівком.* Константиногр. у.

Приспівну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Пропѣть, припѣть. *Да ще притупне ногою і приспівне сі слова,—так її і вразить.* Г. Барв. 340.

Приспі́вувати, вую, еш, сов. в. **приспіва́ти, ва́ю, еш,** *гл.* 1) Припѣвать, припѣть. Котл. НП. 391. *Теща дитя колихала і дитині приспівала: „люлю, люлю, татарчатко!"* АД. I. 288. *Нехай лишень сядуть за стіл, уже не я буду, щоб не приспівала йому: „Старший боярин як болван."* Кв. *А вона сама грає і приспівує.* Рудч. Ск. I. 160. **Приспівувати па́рубка ді́вчині.** Называть ихъ имена вмѣстѣ въ пѣснѣ. МУЕ. III. 11, 12. 2) Упустить, утратить изъ за пѣнія. *Да ти, дівко, свою долю у п'ятінку приспівала* и т. д. (Чуб. V. 602),—см. **Приснідати.**

Приспі́льниця, ці, *ж.* Масляница. Угор.

Приспі́ти. См. **Приспівати.**

Приспори́ти. См. **Приспорити.**

Приспоря́ти, ря́ю, єш, сов. в. **приспори́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* Умножать, умножить. Грин. III. 158. *Бог приспоряє і ранньою і пізньою росою.* Ном. № 584. *Став їм Господь видимо помогати, а й в полі і в домі всю худобу приспоряти.* КС. 1884. I. 33.

Приспособи́тися. См. **Приспособлятися.**

Приспособля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **приспособи́тися, блю́ся, би́шся,** *гл.* Дѣлаться, сдѣлаться угоднымъ. *Може хоть сим Богові приспособлюсь.* Сим. 236.

Приссáти, ссу́, ссе́ш, *гл.* Присосать. *Став виходить із води,—так ні: так його й приссало, і ноги не витягне з болота.* Чуб. II. 138.

Пристáва, ви, *м.* Наблюдающій за работами. *Святі молотять жито, а святии Петро стоїть над їми за приставу.* Чуб. II. 337.

Приставáти, таю́, є́ш, сов. в. **пристáти, тáну, неш,** *гл.* 1) Приставать, пристать, причалить. АД. I. 209. МВ. I. 138. 2) Присоединяться, присоединиться; пристать. *Та й ні до кого не пристав, і до себе не приймає.* Стор. МПр. 114. *Ой ти, тую, ой ти, журбо, не пристань до мене.* Мет. 59. *З яким пристаєш, сам таким стаєш.* Ном. № 5988. *Чернець остався у тій церкві Богу молиться. Почали люде туди ходить, приставать у віру, він їх навчає.* Грин. II. 12. **Пристáти у прийми.** См. **Прийми.** 3) Приставать, пристать, прилипнуть. *Багатий брат вимазав у середині кружку медом, щоб пристало те, що міритимуть.* Грин. I. 180. 4) Быть къ лицу, идти; подходить. *Пристало, як свині наритники.* Ном. № 11207. *Це ж тобі, Марусю, не сподоба,—не пристав чепець до лоба.* Мет. 209. *Ні до кого не пристав так ота приповість..., як до подолян.* Св. Л. 201. 5) Быть пригоднымъ. *Пісна страва не пристає так до живота, як скоромна.* Лебед. у. 6) Уставать, устать до невозможности работать, идти; выбиваться, выбиться изъ силъ. *Моєму миленькому воники пристали.* Чуб. V. 403. *Ой став коник приставати.* Мет. 74. 7) Соглашаться, согласиться. *Чи пристаєш, Бондарівно, з нашим паном жити?* Грин. III. 614. *Ні, я на такий суд не пристану! Довго пані-матка не приставала віддати Масю в науку.* Св. Л. 53. 8) **Пристає́, пристáло серце до...** Любить, полюбить кого. *Пристало серденько моє до твого.* Мет. 6. *Ой до стидкого, ой до бридкого серденько не пристане.* Мет. 67. 9) Останавливаться, остановиться. *Пристав трохи на тому слові, а далі знову повідає.* Гн. II. 28.

Пристáвити. См. **Приставляти.**

Пристáвитися, влюся, вишся, *гл.* Умереть. *Вже ж і моя сестра п'ятий рік як до Бога приставилась.* Г. Барв. 184.

Пристáвка, ки, *ж.* Доставка. Херс. г.

Приставля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **пристáвити, влю, виш,** *гл.* 1) Приставлять, приставить, поставить. *Пристав драбину до стіни. Затопила піч, приставила окропи.* Рудч. Ск. II. 59. 2) Доставлять, доставить. ЗОЮР. II. 56. *Приставив Остап хліб від свого пана.* Г. Барв. 24. 3) Приставлять, приставить къ дѣлу. *Хто ж нас тепер буде ізражать і порядок давать, і на діло приставлять.* Мил. 188.

Пристанщи́на, ни, *об.* и *ж.* 1) Пристаншій, присоединившійся къ кому либо человѣкъ въ видѣ пріемыша или участника дѣла, дающаго только свой трудъ, безъ капитала. *Він і той год приставав на шинок* (торгувати) *без копійки грошей, на чужі гроші а не на свої,—він приставщина.* Павлогр. у. 2) Невѣнчанная женщина, вступившая въ сожительство на правахъ хозяйки. Александров. у. 3) Привидѣніе. *Став білий як приставщина.* Харьк. у.

При́стай, тая, *м.* Тотъ, который къ чему либо пристаетъ, присоединяется. Желех.

Пристамоцкувáти, ку́ю, єш, *гл.* Ни во что ставить, презирать. Угор.

При́стани, нів, *м.* 1)=**Пристановище.** 2) Присоединеніе въ компанію.

Пристáння, ня, *с.*=**Пристановище.** *Ходить, ходить,—ніде йому нема пристання.* Рудч. Ск. I. 70.

Пристанови́ти. См. **Пристановляти.**

Пристанови́тися, влю́ся, вишся, *гл.*—**до чо́го.** 1) Избрать занятіе. *Пристановився до гандлю.* 2) Найти убѣжище. Вх. Зн. 56.

Пристано́висько, ка, *с.*=**Пристановище.** Гн. I. 201.

Пристано́вище, ща, *с.* Пристанище. *Був собі безщасний Іван, да такий безщасний, що нема... ніякого пристановища йому ніде.* Рудч. Ск. I. 89. *Нема йому пристановища, ніхто не приймає.* Грин. I. 290.

Пристановля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **при-**

становити, влю, виш, *гл.* = **Приставляти, приставити.** *А ми ж їх, прескурвих синів, та у город пристановили.* Чуб. V. 1052. *Зоставила мене хазяйка зовсім у себе, пристановила до дитини.* Г. Барв. 363.

При́стань, ні, *ж.* Пристань. Чуб. V. 1170. АД. I. 218. *В тій галері од пристані далеко одпускали, Чорним морем далеко гуляли.* АД. I. 209.

При́старий, а, е. Пожилой. *Пристара жінка.* НВолын. у. *Устим пристарий чоловік.* НВолын. у.

Приста́ріти, рію, еш, *гл.*=**Пристарітися.** *Як я пристарів, зуби з рота повипадали.* Чуб. II. 270.

Приста́рітися, ріюся, ешся, *гл.* Состариться. *Тепер, як пристарівся, моргне сивим усом,—громада й примічає.* МВ. I. 108. Сдѣлаться старымъ (о вещахъ). *Заново ситце на колочку, а як пристаріється,—садять квочку.* Ном. № 5310.

Приста́ркуватий, а, е. 1) Пожилой. *Якась пристаркувата пані.* МВ. I. 24. 2) Старообразный.

Приста́ча, чі, *ж.* Поставка, доставка. *Ми на роботу прийдемо без лопат, а лопати—це вже ваша пристача.* Зміев. у. *Лати на хату,—це вже ваша пристача.* Харьк. у.

При́ста́ш, ша, *м.* Мужчина, который не беретъ жену на свое хозяйство, но самъ идетъ въ женинъ домъ и на женино хозяйство. Вх. Уг. 263.

Приста́я, та́ї, 1) *м.*=**Пристай.** Желех. 2) *м.*=**Присташ.** Желех. 3) *ж.* Вступленіе въ бракъ въ качествѣ **присташа.** *Волію йти у жовніри, ніже на 'пристаю.* Гол. II. 96.

Пристерiга́ти, га́ю, еш, сов. в. **пристерегти́, режу́, же́ш,** *гл.* 1) Подкарауливать, подкараулить. *Я таки пристережу, хто мої дині переводить.* Рудч. Ск. II. 10. *Я тебе давненько пристерігаю,—аж от коли піймалась.* МВ. (О. 1862. III. 70). 2) Подмѣчать, подмѣтить. *Я пристерігаю по йому давно.* Черк. у.

Пристига́ти, га́ю, еш, сов. в. **присти́гти, гну, неш,** *гл.* 1) Созрѣвать, созрѣть. *Дині стали пристигать.* Рудч. Ск. II. 9. 2) Застигать, застичь, постичь. *Пристигла його нічка.* Чуб. V. 734. *Як пристигла козака нетягу нещасливая година, злая хуртовина, то відцуралася і приятаманная родина.* Мет. 435. 3) Подоспѣвать, подоспѣть, приспѣвать, приспѣть. *Баба-яга уже скоро сюди пристигне.* Рудч. Ск. I. 136. *Пристигла година.* Єв. Мр. XIV. 41. *Пристиг у саму пору до старого.* К. ПС. 135.

Пристін, ну, *м.* Отвѣсный берегъ рѣки. Харьк.

Присто́йний, а, е. 1) Приличный, пристойный. *Нема, кажу, пари мені пристойної.* Г. Барв. 11. 2) Пригожій, красивый. Г. Барв. 426. *Парубок молодий, здоровий, пристойний, хоч до шлюбу ставляй.* Чуб. I. 155.

Присто́йно, *нар.* Прилично. *Пане гетьмане, старого пса не пристойно мішати в нашу компанію.* К. ЧР. 28.

Пристосо́вувати, вую, еш, сов. в. **пристоcува́ти, су́ю, еш,** *гл.* Примѣнять, примѣнить.

Пристосо́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **пристосува́тися, су́юся, ешся,** *гл.* Примѣняться, примѣниться. *Треба вміти пристосуватись до дітей, щоб вони зрозуміли тебе.* Кіев. у.

Присто́яти, то́ю, їш, *гл.* Постоять, ожидая. *Я пристояв, а він минув мене.* НВолын. у. *Трохи пристояв, поки він вийшов.* Харьк. г.

Пристраха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Припугнуть.

При́страшка, ки, *ж.* Острастка.

При́стрибом, *нар.* Въ припрыжку. Лохв. у.

Пристрига́ти, га́ю, еш, сов. в. **пристри́гти, стрижу́, же́ш,** *гл.* Пристригать, пристричь. *Пузирці ножичками пристригють.*

Пристрі́й, ро́ю, *м.* Приборъ, снарядъ. Ком. II. 85.

Пристріт, ту, *м.* Болѣзнь, происходящая, по понятіямъ народа, отъ дурной встрѣчи, сглазъ: лихорадочное и горячечное состояніе съ тошнотой, ломотой, коликами. Чуб. I. 43, 134. Мил. М. 36. КС. 1889. XI. 309. Грин. II. 33. Ув. **Пристрітище.** Грин. II. 33.

Пристрітельний, а, е=**Пристрітний.** Єф. 26.

Пристрі́ти, стрі́ну, неш, *гл.* Сглазить. *Чи не пристрів тебе, сестро, Костомара? У його, кажуть, ледачі очі: гляне на коня, завидуючи, то й коневі не минеться.* К. ЧР. 324.

Пристрі́тище, ща, *м.* Ув. отъ **пристріт.**

Пристрі́тний, а, е. Происходящій отъ сглаза, дурной встрѣчи. Чуб. I. 116. *Ти*

гризь і трудова, і пристрітна. Мил. М. 55. *У небоги пристрітні уроки.* Мкр. Н. 4.

Пристрі́тник, ка, *м.* 1) Человѣкъ, имѣющій способность сглазить при встрѣчѣ съ кѣмъ. Чуб. I. 126. 2) Раст. Lysimachia nummularia. Вх. Пч. II. 33.

Пристрі́чений, а, е. Замѣченный въ чемъ либо, заподозрѣнный. *Та чом же на його напались за ту крадіжку?—Тим, що він був уже пристрічений наперід.* Новомоск. у.

Пристро́їти, ро́ю, їш, *гл.* Приготовить; придѣлать. Вх. Лем. 457.

Пристроми́ти. См. **Пристромлювати.**

Пристро́млювати, люю, еш, сов. в. **пристроми́ти, млю́, миш,** *гл.* Прикалывать, приколоть, пробивъ чѣмъ либо острымъ (коломъ, копьемъ и пр.). Чуб. V. 1003. *Закопай і осичиною з клечанини пристроми.* Мнж. 156. *Оптвночі сина породила... шипшиною взяла пристромила.* Мил. 119.

Пристру́нник, ка, *м.* Въ струнномъ инструментѣ: мѣсто, гдѣ прикрѣплены и начинаются струны. КС. 1882. VIII. 282.

Пристру́нок, нка, *м.* Въ бандурѣ, кобзѣ или торбанѣ: каждая изъ шести короткихъ струнъ. КС. 1892. III. 383; 1882. VIII. 282.

Пристрява́ти, ряю, е́ш, сов. в. **пристря́ти, ря́ну, неш,** *гл.*=**Устрявати, устряти.** *Пристряв ти туди чого?* Харьк.

Пристуде́ний, а, е. Холодноватый. Вх. Лем. 457.

При́ступ, пу, *м.* 1) Доступъ; приступъ. *Мав приступ до двору.* Левиц. Пов. 117. *І приступу до тебе нема.* Г. Барв. 497. 2) Приступъ (военный). *Враг мене візьми, коли б я засурмив вам хоч на один приступ.* К. ЧР. 66.

Приступа́ти, па́ю, еш, сов. в. **приступи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Приступать, приступить, подходить, подойти. *І приступивши, приторкнувся до мар.* Єв. *До невістки страшно й приступити.* Чуб. V. 732.

Приступа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **приступи́тися, плюся, пишся,** *гл.*=**Приступити.** *Ой лежить тіло як папер біле, ой ніхто к тілу не приступиться.* Мет. 307.

Присту́пки, пок, *ж.* Ступеньки лѣстницы, крыльца.

Приступни́й, а́, е́. 1) Доступный. *Приступна, добра, не спесива.* Котл. Ен. *Пішла про мене слава яко про приступну й балакучу панію.* Г. Барв. 372. 2) Привѣтливый. *У мене хлопці вовкуваті, а дівчатко так до всякого приступне́, дарма, що невелике.* Волч. у. 3) Близкій, доступный. *І всі віри тій людині приступні здаються.* К. МБ. XII. 259.

Пристьоба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Пристегать, пришить крупными стежками. Г. Барв. 62.

Пристяжа́ння, ня, *с.* Притѣсненіе. *Пристяжання—от що не дає глянути людім на світ: драчі та неправди уякі.* Лебед. у.

Пристя́жити. См. **Пристязати.**

Пристяза́ти, за́ю, еш, сов. в. **пристя́жити, жу, жиш,** *гл.* Притѣснять, притѣснить. Ном. № 5276. *Тут діти маленькі, а тут ще й тим пристязають: хлопець був год чотирнадцяти,—того взяли, наняли за подушне.* ЗОЮР. I. 12.

Присува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прису́нути, ну, неш,** *гл.* Придвигать, придвинуть. *Не присувай соломи до вогню.* Ном. № 5887.

Присува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **прису́нутися, нуся, нешся,** *гл.* Придвигаться, придвинуться. *Зелененький барвіночку, стелися низенько, а ти, милий чорнобривий, присунься близенько!* Нп.

При́суд, ду, *м.* 1) Приговоръ. К. МХ. 33. 2) Юрисдикція. К. Бай. 39. *І поважати присуд наш козацький над королівський всі поприсягали.* К. ЦН. 179.

Прису́джувати, джую, еш, сов. в. **присуди́ти, джу́, диш,** *гл.* Приговаривать, приговорить, присуживать, присудить; назначать, назначить, предназначить. *Присуджено його покарати. Кого ж я не любила, та й присудив мені Господь.* Грин. III. 248. *Ой любилося двоє дітей сердешне, присудив Господь розійтися конешне.* Чуб. V. 372.

Прису́дник, ка, *м.* Состоящій подъ чьей властью, подвластный. *А він каже (бачте, присудникам вже своїм): „Іди по воду!“* Рудч. Ск. I. 47.

Присука́ти, ся. См. **Присукувати, ся.**

Прису́кувати, кую, еш, сов. в. **присука́ти, ка́ю, еш,** *гл.* При тканьѣ: прикрѣплять, прикрѣпить къ кромкѣ нити основы. Вас. 171. При шитьѣ: присучивать, присучить. *Як шиєш мережку, так нитку до нитки треба присукувати, щоб вузлика не було.* Богодух. у.

Прису́куватися, куюся, ешся, сов. в. **присука́тися, ка́юся, ешся,** *гл.* Прикрѣпляться, прикрѣпиться нитямъ основы къ кромкѣ. Мнж. 193. Быть присукиваемымъ, присуканнымъ. *Чогось ніяк нитка не присукується.* Богодух. у.

Прису́нути, ся. См. **Присувати, ся.**

Присурга́нитися, нюся, нишся, *гл.* Притащиться. *Палажка присурганилась до криниці.* Левиц. ПЙО. І. 369.

Присусі́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **присусі́дитися, джуся, дишся,** *гл.* Присосѣживаться, присосѣдиться. *Присусідивсь до мене один пройдисвіт.* Г. Барв. 317. *До однії такої купки присусідився і наш Круглий.* Ком. II. 56.

Присутя́жити, жу, жиш, *гл.* Прижать, притѣснить. *Дуже присутяжив. людей.*

Прису́хий, а, е. Суховатый. Вх. Уг. 263.

Присхну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Присохнуть. *Присхне, як на собаці.* Ном. № 4117.

Присця́ти, цю́, ци́ш, *гл.* О теленкѣ: пососать корову, такъ что она послѣ этого даетъ себя доить. *Відьма... доїла, доїла, аж поки та не стала давати молока; тоді вона зробилась телям, присцяла корову і вп'ять стала доїти.* ХС. VII. 452.

Прись! *меж.* Выражаетъ внезапное появленіе, выскакиваніе. *Коли це він прись із хати, плиг через ліску в город!* Новомоск. у.

При́сюди=Присядки. *Всі сусіди йдуть в присюди, додають йому охоти.* Чуб. V. 20. См. **Присіди, присядки.**

При́сяга, ги, *ж.* Клятва, присяга. Шевч. 199. Чуб. V. 45.

Присяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **присягти́, гну́, не́ш,** *гл.* Присягать, присягнуть, клясться, поклясться. *Свідки присягали в суді. Я иншу не люблю, Богом присягаю.* Чуб. V. 295. *Ой матінко моя, вже ж бо я не твоя: ой вже ж бо я того пана, що я з ним присягала.* О. 1862. IV. 29.

Присяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **присягну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Клясться, поклясться. *Ти божився, присягався — не покину я тебе.* Мет. 15. *Присягались сліпці, що своїми очима бачили.* Ном. № 6849.

При́сядки, док, *ж. мн.* Въ выраж.: **у при́сядки.** Въ присядку. *А я в скоки та у боки, у присядки та у долоні.* Чуб. V. 1143.

Прися́жний, а, е. Присяжный.

Прися́й-Богу, присясто-Боже, присясто-Богу! Ей Богу! Ей-ей! Каменец. у. Фр. Пр. 85. *Присяй-Богу буду бити.* Гол. III. 162. *Присясто-Боже, я не брав.* Каменец. у.

Притага́нка, ки, *ж.* Веревка, которой привязывается къ берегу дуб (большая лодка). Мнж. 180.

Притає́нний, а, е. Скрытный. *Притаєнний чоловік.* Черк. у.

Притаї́ти, таю́, ї́ш, *гл.* Притаить. *Нічичирк, і дух притаїв.* Ном. № 12942.

Притаї́тися, таю́ся, ї́шся, *гл.* Притаиться. Грин. II. 117. *Притаилась, ніби б то нежива.* Рудч. Ск. I. 173. *Притаїлись біля ганку.* Стор. МПр. 80.

Притакови́ти, влю́, ви́ш, *гл.* Пріютить, помѣстить.

Притакови́тися, влю́ся, ви́шся, *гл.* 1) Пріютиться, помѣститься, присоединиться. 2) Случиться, произойти. Желех.

Прита́кувати, кую, еш, *гл.* Поддакивать.

Притакну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Поддакнуть, согласиться съ кѣмъ. Желех. 2) Присѣсть. *Нема де притакнути на лаві.* Вх. Зн. 56.

Притама́нний, а, е. Настоящій, собственный, подлинный. Г. Барв. (О. 1861. III. 99). *Моя притаманна сестра.* НВолын. у. *Моя притаманна земля.* НВолын. у. *За що я дам кому притаманною огорода.* НВолын. у. *Притаманне моє ягня.* НВолын. у. *Одцуралася і притаманная родина.* Мет. 435.

Притама́нно, *нар.* Какъ слѣдуетъ, настоящимъ образомъ. *Не дала себе притаманно роспитати.* Полт. у.

При́тамний, а, е=Притаманний. *Тут досить знаю, що се його притамний баран, а він ні та й ні.* Уман. у.

Притамува́ти, му́ю, еш, *гл.* Задержать, придержать.

Пританцьо́вувати, вую, еш, *гл.* Пританцовывать. *Він приспівував і пританцьовував, узявшись в боки.* Левиц. I. 478.

Притараба́нити, ню, ниш, *гл.* Притащить. *Притарабанили скриню.*

Притараба́нитися, нюся, нишся, *гл.* Притащиться. *Ще вигадай що!—крикнув Ясь: та нас люде обсміють, як ми притарабанимось з качками та з индиками.* Левиц. I. 215.

Притарасо́вувати, вую, еш, сов. в. **притарасува́ти, су́ю, еш,** *гл.* Укрѣплять, укрѣпить фашинникомъ, засыпавъ сверху землею. Лубен. у.

Притаска́ти, ка́ю, еш, *гл.* Притащить. Мнж. 131. *Піймали щуку молодці та в шаплиці гуртом до суду притаскали.* Гліб. *Притаскали вони його і додому.* Драг. 70.

Притво́р, ру, *м.* Притворъ въ церкви. Левиц. I. 13. Шух. I. 115. *Обізвалось два ангела у притворі.* Мил. Св. 20.

Притектися, чуся, чешся, *гл.* Прійти. *На городі бараболя,—ой десь моя лиха доля; бараболя розцвітеся, лиха доля притечеся.* Грин. III. 657.

Прителепкуватий, а, е. Придурковатый, глуповатый. *Чи ти ж мене не пізнав, прителепкуватий?* Чуб. V. 176.

Прителіпатися, паюся, єшся, *гл.* Приплестись, притащиться. *Ну чого ти сюди прителіпалась?* Харьк. у.

Прителішитися. См. **Прителішуватися**.

Прителішуватися, шуюся, єшся, сов. в. **прителішитися**, шуся, шишся, *гл.* Присосѣживаться, присосѣдиться. *Я, каже, тебе, сякий-такий сину, покину!—да й покине ледащиця. А тепер знов прителішується до мене.* ЗОЮР. I. 10.

Прителющити, щу, щиш, *гл.* Притащить, принести. *У припомі й її саму з поля, на панщині знайшовши, прителющила* Г. Барв. 121.

Прителющитися, щуся, щишся, *гл.* Пристать, присосѣдиться. *І він туди прителющився, наче його хто просив.* Kiев. у.

Притемком, *нар.* Во время темноты. *Напав на його притемком та добре попобив,—так не вгадав, хто й бив.* Черниг. у.

Притемніти, ніє, *гл. безл.* Стемнѣть. *Тільки що зайде сонце і трохи притемнів.* О. 1861. VIII. 31.

Притика, ки, *ж.* 1) Колышекъ, палка, прикрѣпляющая ярмо къ дышлу. Рудч. Чп. 34. Чуб. VII. 402. Рудч. Чп. 250. *Як вихватить дід із воза велику притику.* Мет. 472. 2) **Притики давати**. Задѣвать кого. О. 1862. VIII. 11. Ум. **Притичка**.

I. **Притикати**, каю, єш, сов. в. **приткати**, тчу, тчеш, *гл.* Притыкать, приткать, выткать еще нѣкоторое количество.

II. **Притикати**, каю, єш, сов. в. **приткнути**, кну, неш, *гл.* 1)=**Пристромлювати**, **пристромити**. Драг. 207. 2) Только сов. в. Поймать на словѣ. *Почалась ізнов балачка з дівкою; старостам, бачте, хотілось, щоб і її на чім приткнути.* Грин. II. 274. 3) Приставлять, приставить, поставить. *Куди мені оцю діжку приткнути, що їй тут і місця нема?* Харьк. 3) Вмѣшивать, впутывать, впутать. *Не притикай мене до того, бо я не чув і не бачив.* НВолын. у. 5) **Приткне носа і до нас**. Не обойдется и безъ насъ. Ном. № 4476.

Притикатися, каюся, єшся, сов. в. **приткнутися**, кнуся, нешся, *гл.* Находить, найти себѣ мѣсто, помѣститься, прислониться, прижаться къ чему. *Шукайте самі собі місця,—хай притикається кожен, де знайде.* Полт. у. *Молода не сідає за стіл, а де-небудь приткнеться.* МУЕ. I. 115. (Полт.). *Серед степу на ріжечку, як на припічку хатиночка приткнулась.* Г. Барв. 14.

Притикач, ча, *м.*=**Притика** 1. Шух. I. 165.

Притин, ну, *м.* Убѣжище, пристанище. *Рветься душа, бо нема для неї притину на землі.* Стор. МПр. 2.

Притина, ни, *ж.?* *Закопать на притині два стовпи.... Біля притини стоїть два стовпи.* Рудч. Ск. II. 146.

Притинати, наю, єш, сов. в. **притяти**, тну, неш, *гл.* 1) Прикрѣплять, прикрѣпить, привязать, прибить. *Притинали Серпягу до сухого дуба.* 2) Надрѣзывать, надрѣзать, срѣзать. 3) **Притяв йому носа добре**. Срѣзалъ его хорошо. 4) **Притяти слово**. Рѣзко отвѣтить. *Палажка аж сплакнула, бо се вперше він їй таке притяв слово.* Г. Барв. 159.

Притирити, ся. См. **Притирювати**, ся.

Притирок, рка, *м.*=**Перерів**. Чуб. VII. 576.

Притирювати, рюю, єш, сов. в. **притирити**, рю, риш, *гл.* Притаскивать, притащить. *Онисько кашовар щербу притирив ваганами.* Мкр. Г. 4. *Притирив оберемок дров.* Драг. 163.

Притирюватися, рююся, єшся, сов. в. **притиритися**, рюся, ришся, *гл.* Притаскиваться, притащиться, прійти. *Чого притирився? Хто тебе кликав сюди?* Харьк.

Притиск, ку, *м.* 1) Прижиманіе? натискъ? *Бери мене, бо я подорожня; а з притиском, бо я сирота; а скоро, бо додому йду.* (Загадка: душа). Ном. № 242, стр. 297. *У нас як б'ють, то з притиска та з відваги.* КС. 1882. X. 30. 2) Удареніе. *Це слово він сказав з притиском.* Волын. г. *Говорить було Тарас Яровий з притиском.* О. 1861. XI. 32.

Притискати, каю, єш, сов. в. **притис(ну)ти**, ну, неш, *гл.* 1) Притискивать, притиснуть, прижимать, прижать, придавить. Драг. 88. *Ой рад би я встати, тобі правду сказати, ой сирая земля а все тіло приняла, дубовії дощечки притиснули рученьки.* Чуб. V. 324. *Як притиснуть було чоловіка, то він зараз через Дністер, та й шукай, пане, вітра в полі.* Каменец. у. *Чи то старому довго вмерти? притисне трохи та й...* Каменец. у. *Який мороз*

притиснув! Литин. у. 2) Только сов. в. Притащить. *Притис барилю горілки.* Полт.

Притихáти, хáю, еш, сов. в. **притúх(ну)ти, ну, неш,** *гл.* Притихать, притихнуть, утихать, утихнуть. *Маруся притихла і стала б то засипати.* Кв.

Притихомúрити, рю, риш, *гл.* Усмирить.

Притихомúритися, рюся, ришся, *гл.* Утихнуть.

Притúхти. См. **Притихати.**

Притúхшати, шаю, еш, *гл.*=**Притихнути.** *Делі так би то й притихшав.* О. 1862. I. 32.

Притúчина, ни, *ж.* 1) Препятствіе, задержка. *Йому ніби не перепиняла дороги жадна притичина.* Левиц. Пов. 176. 2) Приключеніе. Левиц. Пов. 28. *Коли б не було нам якої притичини.* Кіев. у.

Притúчка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **притика.** *Пішов по вії, вихватив притичку.* Грин. II. 288. 2) Колышекъ, которымъ прикрѣпляются въ задней части воза **підтóни** и **підгéрсть.** Рудч. Чп. 249, 250. 3) Кусокъ холста, вставляемый вмѣсто болѣе дорогой матеріи, въ юбку, въ то мѣсто, которое закрывается фартукомъ. Гол. Од. 21. 4) Пт. Glareola melanoptera, тиркуша степная. Мнж. 172, 190.

Притишúти, шý, шúш, *гл.* Усмирить. *Треба притишити себе.* НВолын. у.

Приткáти. См. I. **Притикати.**

Приткнýти, ся. См. II. **Притикати, ся.**

Притовкмáчити, чу, чиш, *гл.*=**Притовкти.**

Притовктú, вчý, чéш, *гл.* Придавить, вдавить, притиснуть.

Притóвпитися, пимося, питеся, *гл.* Подойти толпой, столпиться. *Та ти не дивись, що люде притовпились: дорожче ніхто не дасть, як я.* Волч. у.

Притóка, ки, *ж.* 1) Тупикъ, глухой переулокъ. *У притоці хата стоїть.* НВолын. у. 2) Удобное для какой нибудь спеціальной цѣли мѣсто. Мнж. 190. 3) Касательство, отношеніе. *Що нам за притока до їх? вони сами повезуть своє подушне.* НВолын. у. *Обертайтеся каміня, хоць сухі лотоки,—заспівайте, дівчаточка, щоби до притоки.* Гол. II. 373.

Притóкмити, млю, миш, *гл.* Пристроить, присоединить, опредѣлить къ мѣсту. *Чи притокмив ти їх у те „училище?"* Шевч. (О. 1962. VI. 6). *І він туди притокманий.* НВолын. у.

Притолóчити, чу, чиш, *гл.* Притоптать (траву, посѣвы).

Притóмен, мна, не=**Притомний.** *Сам був притомен, як принесли до Шрама козаки сина, сім раз наскрізь пробитого кулями.* К. ЧР. 105.

Притомúти, ся. См. **Притомляти, ся.**

Притомлáти, лáю, еш, сов. в. **притомúти, млю, миш,** *гл.* Утомлять, утомить. *Ой узяли вражі ляхи джуру притомляти.* АД. II. 86.

Притомлáтися, лáюся, ешся, сов. в. **притомúтися, млюся, мишся,** *гл.* Утомляться, утомиться. *Циган пішов на заклад, що буде косить до захід сонця, але, притомившись добре, і почав його благати і репетувати, щоб мерщій заходило.* Ном. № 10057. *Притомився він і сів собі спочивати.* Рудч. Ск. I. 118.

Притóмний, а, е. 1) Находящійся въ сознаніи. О. 1862. II. 56. *Притомна була, поки і вмерла.* Свм. 236. 2) Присутствующій. *Притомним при тій пригоді Петрового Михайла був ще Ясько.* ЕЗ. V. 31.

Притопúти, плю, пиш, *гл.* Утопить. *Було, мати, не вповати, що я в тебе одиниця, було мене притопить, де глибша криниця.* Грин. III. 312.

Притоптáти. См. **Притоптувати.**

Притóптувати, тую, еш, сов. в. **притоптáти, пчý, чеш,** *гл.* 1) Притаптывать, притоптать. *Барвінок хрещатий притоптаний коло тину засихає-в'яне.* Шевч. 507. *Поховала, загребала, ще й ногою притоптала.* Чуб. V. 1154. 2) Придавливать, придавить, нажимать, надавливать, надавить. *Чоловікам на лопату Бог сили наклав та ще й притоптав, а жінкам на вила та й то струсив.* Ном. № 9165. *Притоптувать тим ножем огник і примовлять тричі.* Ком. П. 111.

Приторгóвувати, вую, еш, сов. в. **приторгувáти, гýю, еш,** *гл.* Приторговывать, приторговать, сторговать. *Де хліба приторгує, де підводи найме, та все недорого.* Кв. *Приторгували ми собі стареньку хату.* Г. Барв. 414.

Приторжúти, жý, жúш, *гл.*=**Приторгувати.** Новомоск. у.

Приторкáтися, кáюся, ешся, сов. в. **приторкнýтися, нýся, нéшся,** *гл.* Дотрагиваться, дотронуться. *Простягши руки, приторкнувсь до його.* Єв. Л. V. 13. *Як задзвонять у дзвін, приторкнись до його рукою, зараз почуєш, що дзвін дрижить.*

Ком. II. 34. *Та хоч покуштуй, та хоч губою приторкнись.* МВ. II. 239.

Притóркувати, ся, кую, ся, еш, ся, гл.=**Приторкати, ся.** *Та обливай водою, та приторкуй ногою.* Грин. III. 329.

Приторочи́ти, чу́, чи́ш, гл. Привязать ремнями (**торока́ми**). *Приторочити сакви коло сідла.* Черк. у.

Приточи́ти. См. **Приточувати.**

Приточувати, чую, еш, сов. в. **приточи́ти, чу́, чиш,** гл. 1) Прибавлять, прибавить. *Варвари ночі увірвала, а дня приточила.* Ном. № 504. *Приточу і я своє ім'я — нехай буде разом і твоє, і моє.* О. 1861. VI. 59. 2) Пришивать, пришить для удлиненія. *Ой гуць-гуці! сорочечки куці,—будем робити, щоб приточити.* Ном. № 9259. 3) Приводить, привести (примѣры, цитаты). *Приточимо приклади.* О. 1862. I. 81.

Прито́шний, а, е. Удобный, подходящій, идущій къ лицу. Мнж. 190.

Притра́питися, питься, гл. безл.=**Трапитися.**

При́трапка, ки, ж. Случай. *Така мені притрапка трапилась.*

Притрапу́нок, нку, м.=**Притрапка.** *Оттакий притрапунок скоївся!* Переясл. у. Слов. Д. Эварн.

Притрима́тися. См. **Притримуватися.**

Притри́муватися, муюся, єшся, сов. в. **притрима́тися, ма́юся, єшся,** гл. Придерживаться, придержаться. Гн. I. 171.

Притру́д, ду, м.=**Підбій** 3. Вх. Пч. I. 5. См. **Набій.**

Притруси́ти. См. **Притрушувати.**

Притру́т, ту, м. Родъ болѣзни. *Притрут також на нозі робиться, вся шкура на п'яті затвердне, пожовкне, а під нею набірає часом так, що аж до кости вигниє.* ЕЗ. V. 179.

Притру́хлий, а, е. Слегка подгнившій. *Притрухле дерево.*

Притру́х(ну)ти, хну, неш, гл. Слегка подгнить.

Притру́шувати, шую, еш, сов. в. **притруси́ти, шу́, сиш,** гл. Посыпа́ть, посыпать, присыпать сверху. *Онисько закопав його в землю, ще й зверху притрусив сухим бадиллям.* Левиц. Пов. 228.

Притрясти́ся, су́ся, се́шся, гл. Прійти. Мил. Св. 11. *Коровка напасеться і додому притрясеться.* Мил. 41.

Приту́га, ги, ж. Затруднительное, тяжелое положеніе, горе, бѣда. *У притузі треба знать усячину і дороги щоб не питаться.* Ном. № 5839. *Да не дай, Боже, притуги,—на мою дитину недуги.* Чуб. V. 461. *Такі легкодухи, що в радощах та роскошах нема над їх, а в притузі вони як трава полягають.* МВ. (О. 1862. I. 90).

Приту́жина, ни, ж. Жердь по краю соломенной крыши, придавливающая солому. Міусск. окр.

Притужи́ти, жу́, жиш, гл. Народное вѣрованіе: чрезмѣрной печалью вызвать появленіе покойника. *А чи я ж не тужив за нею мовчки, хоч не плакав слізьми? адже ж не притужив!* Левиц. I. 116.

Приту́жити, жу, жиш, гл. Укрѣпить жердями соломенную крышу или возъ со снопами.

Приту́жний, а, е. Очень тяжелый, обременительный. Кіев. у.

При́тул, лу, м.=**Притулок.** Желех.

Приту́ла, ли, ж. 1) Сарай для скота или для иныхъ хозяйственныхъ надобностей подъ одной крышей съ хатой. Шух. I. 31, 106. Kolb. I. 60. 2) ? Въ шутливой пѣснѣ какъ эпитетъ любимой женщины. *Де ж єс ми си забарила, ма мила притуло? Коли ж бн ті цілювати, тогди ті не було.* ЕЗ. V. 146.

Притули́ти, ся. См. **Притуляти, ся.**

Приту́лок, лку, м. 1) Пристанище, убѣжище, пріютъ. *Нема йому бідоласі безхатньому ніде притулку.* Харьк. *Самі бурлаки да гольтяпаки, що, не маючи жадного притулку, служили тілько по броварах, по винницях.* К. ЧР. 258. 2) Укромное мѣсто. *Не дає ся видіти... сидит собі в притулках.* Драг. 279. Ум. **Приту́лочок.** Г. Барв. 21.

Приту́лювати, люю, еш, гл.=**Притуляти.** *Притулюють сю побрехеньку иноді до цигана.* Ном. № 2980.

Притуля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **притули́ти, лю́, лиш,** гл. 1) Приставлять, приставить. *Одрізана скиба од хліба,—вже її не притулиш.* Ном. № 8890. 2) Давать пріютъ, пріютить. *Одна дитина тілько з шістьох зосталася,—і тою ніде притулити і прогодувати.* Г. Барв. 265. 3) Ставить, поставить, помѣщать, помѣстить; пристраивать, пристроить. *Я не знаю, де оцю макітру притулити.* 4) Прижимать, прижать. *Кобза первий кинувся до неї і, притуливши до грудей, чуло промовив...* Стор. МПр. 58. 5) Прилагать, приложить, примѣнить къ кому. *Притулили до його сю вигадку, а воно зовсім до його й не пасує.*

Притуля́тися, ля́юся, єшся, сов. в.

Притули́тися, лю́ся, лишся, *гл.* 1) Прижиматься, прижаться. *Дитинка притулилась до матері.* Харьк. Также о душевномъ состояніи: *Нема в мене родиноньки,— ні до кого притулитися.* Чуб. V. 146. 2) Находить, найти пріютъ, пріютиться. *Сам зостався серед хати, не знав куди притулитись.* Левиц. Пов. 55. *Аж ось дав мені Бог притулитись до 'дної вдови убогої.* Г. Барв. 368. *Де сирота безрідний притулиться? Де захисток собі знайде?* 3) Прислоняться, прислониться; приставать, пристать. *Притулюся плечима й до груби.* Чуб. V. 406. *Так уже воно притуляється, як горбатий до стіни.* Ном. № 13079.

Притума́нити. См. **Притуманювати.**

Притума́нювати, нюе, сов. в. **притума́нити, нить,** *гл. безл.* Затуманивать, затуманить, покрыть туманомъ. *Ой звечора дрібний дощ ішов, а к півночі притуманило.* Грин. III. 164.

Прит́упати, паю, еш, *гл.* 1) Прійти. *Прийшло, притупало: позичте нам...* Ном. стр. 298, № 258. 2) Утомить, ходя. *Одпочинь же, пане, трохи: ти уже притупав ноги,—тупає другий нехай.* Котл. Од. 492.

Притупи́ти, плю, пи́ш, *гл.* Притупить. *До обіда покосили, гострі коси притупили.* Мет. 314.

Прит́упувати, пую, еш, *гл.* Притопывать. *Узявшись у боки, почала примовлять та притупувать.* Стор. МПр. 158.

Притупцьо́вувати, вую, еш, *гл.* Притопывать.

Притур, ра, *м.* Насѣк. Eruca euphorbiae. Вх. Пч. II. 26.

Притуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **прит́ух(ну)ти, хну, неш,** *гл.*=**Пригасати, пригаснути.** Левиц. I. 74.

При́тхля, лі, *ж.* Затхлость. *Одганя вода притхлею.*

Притхну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Завоняться. Рудч. Ск. I. 185. *Притхлась вода.* Черк. у. *Риба притхлась.*

Притьма́, *нар.*=**Притьмом.** *Притьма забив чопа в бочку.* Борз. у. *Мак притьма червоний.* Борз. у. *Щось притьма убігло в сіни.* Стор. МПр 58.

Притьмо́, ма́, *с.* Клеймо на ухѣ овцы: прямая горизонтальная черта. Мнж. 191.

Притьмо́м, *нар.* 1) Безотлагательно, какъ можно скорѣе. *Притьмом треба грошей.* Кв. *Щоб притьмом було зроблено.* Черк. у. *Злякалась миша та притьмом поміж травою, лопушком з переполоху почухрала.* Гліб. 2) Очень, сильно, настойчиво. *А їсти притьмом хочеться.* Котл. МЧ. 458. *Ледві ноги волочить, піт із неї так і тече, притьмом просить музику: „Та годі бо, дядьку!“* Кв. *Тепер ти бачиш сам, що мокрим він рядном напався на тебе і знай верзе притьмом, що...* Г.-Арт. (О. 1861. III. 83). 3) Совершенно, окончательно, рѣшительно, какъ разъ, непремѣнно. *Хоч притьмом винен,—каже: ні! Притьмом лежить, каже—стоїть.* НВолын. у. *Притьмом прибрав у свої руки.* Стор. МПр. 146. *Притьмом у сій порі прийшов, ні, каже, опізнився.* НВолын. у. *Чи гавкає Рябко, чи мовчки ніччу спить, все випада таки Рябка притьмом побить.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 85). *Коли люде косять, заробляють,—йому притьмом у шинок треба йти.* Г. Барв. 286. 4) Окончательно, рѣшительно; навѣрное. *Нехай скаже притьмом.* НВолын. у. *А тут я притьмом знаю, шо не він тут був.* Уман. у.

Притьо́патися, паю, ся, еш, ся, *гл.* Притащиться, притащиться по грязи. *Притьопалась за ним аж сюди.* О. 1861. XI. Кух. 30.

Притю́жина, ни, *ж.*=**Притужина.** Міусск. окр.

Притю́жити, жу, жиш, *гл.* 1) Укрѣпить соломенную крышу **притюжинами.** Міусск. окр.

Притю́кнути, ну, неш, *гл.* Крикнуть въ догонку, въ добавленіе: тю.

Притю́патися, паю, ся, еш, ся, *гл.*= **Притупати.** *Притюпали пішки.* Морд. Пл. 173.

При́тяг, гу, *м.* Часть ловушки для звѣрей. См. **Понолодва.** Шух. I. 236, 237.

Притяга́ти, га́ю, еш, сов в. **притягти́, гну́, неш,** *гл.* 1) Притягивать, притянуть. *Земля притягає до себе усе, як магніт.* Ком. I. 56. 2) Притаскивать, притащить. *I знов собака притяг кістку в хату.* Харьк. *Я й сама* (дров) *притягну.* Рудч. Ск. II. 51. 3) Притягивать, притянуть, привязывая. *Узяв, обмотав його, притяг добре до воза.* Рудч. Ск. I. 17. 4) Только сов. в. Прійти, притащиться. *Притяг Остап у гайок.* Рудч. Ск. I. 63.

Притяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **притягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* 1) Притягиваться, притянуться, быть притягиваемымъ, притаскиваемымъ. 2) Только сов. в. Притащиться, прійти.

Притя́жа, жі, *ж.* Жердь, привязыва-

ющаяся сзади стельваги для пристяжныхъ лошадей. Могил. у.

Притáти. См. **Притинати**.

Приýлок, лка и лку, *м*. Переулокъ. *Сів собі на якім там приулку*. Федьк.

Приумíтися, мíюся, ешся, *гл*. Сообразить, найтись. *Добре хоть ти приумівся сказати*.

Пріхання, ня, *с*. Фырканіе. К. (Желех).

Пріхапцем, пріхапці, *нар*. 1) Урывками. *Я прихапцем нарубав більш дров, ніж він за день*. НВолын. у. 2) На скорую руку. *Прихапці взяв хліба шматок на дорогу*.

Пріхати, хаю, еш, *гл*.=**Пирхати**, переносно: кашлять. *Учора спотіла, аж піт із лоба капотів, роздягалась зразу, да от сьогодні й прихає*.

Пріхаток, тку, *м*. Небольшая пристройка жилая при хатѣ. *Инколи коло хати ставляють ще другу невеличку хатку—прихаток*. МУЕ. І. 8. (Черниг.).

Прихахýлити, лю, лиш, *гл*.=**Причепурити**. *Да ми в чоботи* (сваху) *да обуємо, таки сваху да прихахулимо*. Грин. III. 431.

Прихахýлитися, люся, лишся, *гл*.= **Причепуритися**. *Ну й прихахулилась!* Нѣжин. у. *Зиким прихахулишся, то бояре й мед поп'ють*. Ном. № 10962.

Прихвалúти. См. **Прихвалювати**.

Пріхвальба, би, *ж*. Похвала. Левиц. І. 476.

Прихвáлювати, люю, еш, сов. в. **прихвалúти, лю, лиш**, *гл*. Похваливать, похвалить, прихваливать, прихвалить. Зміев. у. *„Як питатимуть* (на ярмарку), *чи добрий, так ти прихвали та ще й забожись"*. *Коли так, вивів, давай прихвалювати та божитись,—люде і купили зараз*. Мнж. 146.

Прихватúти, ся. См. **Прихвачувати, ся**

Пріхватком, *нар*. Урывками *На дворі—прихватком тіпав плоскінь*. Мир. ХРВ. 125.

Прихвáчувати, чую, еш, сов. в. **прихватúти, чý, тиш**, *гл*. Прихватывать, прихватить.

Прихвáчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **прихватúтися, чýся, тишся**, *гл*. Поспѣшно браться, взяться. *Прихватюсь мерщій до тісти, пироги побиню*. Мкр. Н. 15.

Прихúжкуватий, а, е=**Пригижкуватий?** *Хоч би де знеслась инша прихижкувата курка,—він те яєчко знайде й принесе*.

Прихилúти, ся. См. **Прихиляти, ся**.

Прихúлище, ща, *с*. Убѣжище, пристанище. Чуб. V. 1059. КС. 1882. X. 188. *А як поставимо хату, то все таки буде хоч аби яке прихилище*. Лебед. у. *А прихилища в степу ніде не найдеш, окрім воза*. О. 1862. VI. 57.

Прихúлля, ля, *с*. 1)=**Прихилище**. *Нема мені прихилля*. НВолын. у. *Біда сироті без тихою прихилля*. Г. Барв. 367. 2) Расположеніе. Чуб. III. 153.

Прихúльний, а, е. Расположенный, склонный, благосклонный. *Ти ще одна до мене прихильна зосталась*. Мир. Пов. II. 114. *Вони були прихильні до церковної служби*. К. Гр. Кв. VIII.

Прихúльник, ка, *м*. 1) Человѣкъ расположенный къ кому. 2) Сторонникъ, поборникъ. *Прихильники грецької і латинської церкви*. К. Кр. 14.

Прихúльність, ности, *ж*. Расположеніе, склонность. *Прихильність до своєї віри*. Стор. МПр. 80.

Прихúльно, *нар*. Благосклонно.

Прихилáти, ляю, еш, сов. в. **прихилúти, лю, лиш**, *гл*. 1) Наклонять, наклонить къ чему, склонить, преклонять, преклонить. *Вітрець шелесне та прихилить мені у віконце пахучий бузок*. МВ. (О. 1862. III. 42). *Не мав де голови прихилить*. Єв. Л. IX. 58. *Їй ніде бідній було жить, головоньки на старість прихилить*. Гліб. **І нéба їм прихилúв би**. Готовъ все для нихъ сдѣлать. Св. Л. 18. *Рад би я небо прихилити, та не хилиться*. МВ. (О. 1862. III. 47). 2) Притворять, притворить. *Прихили двері*. 3) Склонять, склонить, расположить къ кому. *Прихиляймо його до нас*.

Прихилáтися, ляюся, ешся, сов. в. **прихилúтися, люся, лишся**, *гл*. 1) Наклоняться, наклониться, склониться, преклониться. *Ой дуб до калини прихиляється*. Нп. *Ой єсть у саду криниченька нова.... прихилюся та й нап'юся*. Чуб. V. 193.— **до кóго**. Найти у кого расположеніе, любовь, пріютъ, пріютиться. *До кого ж я, молодая, до кого ж я прихилюсь?* Мет. 106. *Прихилюся я до тебе, сину, на старість, а ти доглянеш стару недужу матір*. Левиц. І. 58. 2) Чувствовать, почувствовать къ кому расположеніе, склонность. *Княгиня хутко до його прихилилась*. Стор. МПр. 70. *Поки світу сонця, не прихиляться братами люде до погония*. К. Хп. 68. 3)— **до чóго**. Склоняться, склониться къ чему, дѣлаться, сдѣлаться сторонникомъ какого

либо дѣла. *Князь Василь.... прихиляється до нашої козацької справи.* К. ЦН. 224.

Прихисти́ти, хищу́, сти́ш, *гл.* Спрятать, дать пріютъ, мѣсто. *Понакладала на вози садовину: груші та сливи, щоб везти на ярмарок, а решту, що не влізла в вози, треба прихистить у коморі або в хижці до завтрього до ранку.* Рк. Левиц.

Прихитрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Ухитриться. *Ти так прихитруй і украдь те лоша.* Грин. I. 163.

Прихі́д, хо́ду, *м.* 1) Приходъ, прибытіе. Левиц. Пов. 41. Чуб. IV. 71. Г. Барв. 505. 2) Входъ. *З приходу в селі твань страховенна.* Радом. у. *Нора з приходу узенька* Драг. 81. *Ой ходила та Маруся по вгороду та садим сад-виноград з приходу.* Мил. Св. 34. **На прихо́ді.** При входѣ. *Його хата у містечку на приході.* НВолын. у. *Янкелева хата на місті зараз на приході.* НВолын. у.

Прихідець, дця, *м.*=**Прихідько.** *Ой роде, роде багатий, та давай же товар рогатий, а ви, братіки,—коників, и ви, сестриці, ягниці, а ви, прихідці,—по копійці.* Грин. III. 495.

Прихі́дцами, *нар.* Урывками.

Прихі́дько, ка, *м.* Пришлецъ. *Що ж се таке, що все платимо ми та ми, а прихідьки як? Хиба вони дурно житимуть на нашій землі.* Кобел. у.

Прихли́ськувати, кую, еш, *гл.* Прихлебывать. *Їсть паляницю, а чаєм прихлиськує.* Зміев. у.

Прихлю́пати. См. **Прихлюпувати.**

Прихлюпну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **прихлюпувати.** *А дров нарубав гнилих, то вони підсохнуть трохи, та й займуться; а він возьме та й прихлюпне, та й прихлюпне водою, щоб не так горіли.* Рудч. Ск. I. 124.

Прихлю́пувати, пую, еш, сов. в. **прихлю́пати, паю, еш,** *гл.* Заливать, залить водой. *Вона прихлюпує тепер огонь водою.*

При́хмарно, *нар.* Довольно пасмурно. *Тоді було прихмарно.* Новомоск. у.

Прихмели́тися, лю́ся, лешся, *гл.* Опалиться, прижечься (о хлѣбѣ на корню). *Барзо прихмелився ярец.* Вх. Лем. 457.

При́хнути, ну, неш, *гл.*=**Пирхнути 1.** Чуб. II. 303.

Прихова́ти, ся. См. **Приховувати, ся.**

Прихо́вувати, вую, еш, сов. в. **прихова́ти, ва́ю, еш,** *гл.* Припрятывать, припрятать. К. Іов. 86.

Прихо́вуватися, вуюся, вшся, сов. в. **прихова́тися, ва́юся, єшся,** *гл.* Запрятываться, запрятаться. *Вона плакала гірко, де небудь приховавшися.* МВ. III. 111.

Прихо́день, дня, прихо́дець, дця, *м.*=**Прихідько.**

Прихо́дити, джу, диш, сов. в. **прийти́, йду́, йдеш,** *гл.* 1) Приходить, прійти. *Коли це приходить до його лисичка та й питає.* Рудч. Ск. I. 23. *Прийшов до його отаман його, бере за рученьку, жалує його.* Нп. *Як лихоліття було, то прийшов чужоземець, татарин і ото вже на Вишгород б'є, а далі вже й під Київ підступає.* ЗОЮР. I. 3. *Прийшла звістка до милої, що милого вбито.* Мет. 103. 2) Наступать, наступить, прійти. *Ой як прийде ніч темненька,—я не можу спати.* Чуб. V. 61. *Що як прийде суботонька,—я змиюся й росчешуся.* Нп. *Прийшли літа, минулися,—я їх не лічила.* Чуб. V. 360. **Прийшло́ на ра́но, прийшло́ на ве́чір.** Настало утро, насталъ вечеръ. Гн. I. 172. 3)—**до па́м'яти.** Приходить, прійти въ сознаніе. *До смерти своєї до пам'яти не приходив.* Драг. 86. 4)—**на свій хліб.** О дѣтяхъ малыхъ: начинать питаться не молокомъ матери, а иной пищей. ЕЗ. V. 123.

Прихо́дитися, диться, сов. в. **прийти́ся, деться,** *гл. безл.* 1) Приходиться, прійтись. *Десь прийдеться тут пропасти.* Рудч. Ск. II. 19. *Не приходиться москаля дядьком звати.* Ном. № 850 2) Случаться, случиться прійтись. *Не приходилось бачити.* 3) Доставаться, достаться. Г. Барв. 453. *У кого мало жита, нехай не розсіває, бо воно і так гірко приходиться.* Рудч. Ск. II. 127. 4) **До чо́го прихо́дитись.** Къ чему идти. *Він знав, до чого се приходиться, здрігнув увесь.* Кв. I. 99.

Приходя́щий, щого, *м.* Захожій, гость. *Скнарість така! І звичаю сього нема, щоб на столі хліб був на приходящого.* Г. Барв. 93.

Прихожа́ти, жа́ю, еш, прихожда́ти, жда́ю, еш, *гл.*=**Приходити.** *То козачка-неборачка до його прихожає.* Чуб. V. 934. *То до їх дівка-бранка Маруся, попівна богуславка, прихождає.* АД. I. 230.

Прихоло́дний, а, е. Холодноватый. Вх. Лем. 457.

Прихопи́ти. См. **Прихоплювати.**

Прихо́плювати, люю, еш, сов. в. **прихопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Прихватывать, прихватить.

Прихо́рний, а, е. Нарядный. Городницк. у.

Прицабáнати, ню, нні, *гл.*=**Прицупати**. Вх. Лем. 457.

Прицабýнити, ню, ниш, *гл.* Схватить. Вх. Лем. 457.

Прицілитися. См. **Прицілятися**.

Прицілятися, ляюся, ешся, сов. в. **прицілитися, люся, лишся**, *гл.* Прицѣляться, прицѣлиться.

Прицінитися. См. **Прицінятися**.

Прицінятися, няюся, ешся, сов. в. **прицінитися, нюся, нишся**, *гл.* Прицѣняться, прицѣниться. О. 1861. VI. 74. *Той купує, той торгує, той божиться, той приціняється*. Кв.

Прицмóкнути. См. **Прицмокувати**.

Прицмóкувати, кую, еш, сов. в. **прицмóкнути, ну, неш**, *гл.* Причмокивать, причмокнуть. *Ото смачна!—промовив Масюк, випивши чарку і прицмокуючи*. Левиц. Пов. 199.

Прицýпити, плю, пиш, *гл.* 1) Притянуть. *Прицупи мені рубель, щоб віз осів*. 2) Притащить. *Звелів прицупити винуватців у росправу*.

Прицýцуватий, а, е. Глуповатый. *Глянься на Бога, прицуцуватий!* О. 1861. XI. Кух. 25. *Прицуцувата падлюка!* (брань). Константиногр. у.

Прицькувáти, кую, єш, *гл.* Натравить собаками.

Прицяпати, паю, еш, *гл.* Примочить, побрызгать. Вх. Лем. 457.

Причáвити, влю, виш, *гл.* Придавить, прижать. *Причавив пальця*. НВолын. у. *Причавив мене до стіни*. НВолын. у.

Причáдіти, дію, еш, *гл.* Немного угорѣть. *Голова болить, мабуть таки я трохи причаділа*. Пирят. у.

Причаїтися, юся, їшся, *гл.* Притаиться. Желех.

Причаклувáти, лýю, еш, *гл.* Приколдовать.

Причáл, лу, *м.* 1) Причалъ, веревка, забрасываемая для остановки судна у берега; столбъ, къ которому привязываютъ судно. 2) Отдыхъ, привалъ. *Вже косарі причал роблять*. 3) Пристанище, убѣжище. *Усякому краще, як є причал який у його*. Павлогр. у.

Причалáпати, паю, еш, *гл.* Приплестись.

Причáлити, ся. См. **Причалювати, ся**.

Причáлювати, люю, еш, сов. в. **причáлити, лю, лиш**, *гл.* 1) Причаливать, причалить, пристать къ берегу. Єв. Мр. VI. 53. *Який вас вран сюди направив і хто до берега причалив?* Котл. Ен. І. 16. **До свогó бéрега причáлив навіки.** Умеръ. Ком. Пр. № 1106. 2) Подъѣзжать, подъѣхать. *Причалили хури до комори, випрягли волів*. О. 1862. VIII. 22. 3)=**прибиватися, прибитися**. *Причалив до старою знайомою, щоб і Антося тут поставити, і самому перебути*. Св. Л. 216. 4) Присоединяться, присоединиться, пристать. *А до його причалило ще чоловік десять*.

Причáлюватися, лююся, ешся. сов. в. **причáлитися, люся, лишся**, *гл.* 1) Причаливать, приставать, пристать. *Причалився човен до берега*. Харьк. г. 2) Присоединяться, присоединиться, пристать, пріютиться. *Як би дома, то причолилась би до людей, а тут усе чужі*. Павлогр. у. *Він причалився на шпилечку*. Кролевец. у.

Причалятися, ляюся, ешся, *гл.*=**Причалюватися**. *Ці шалопути не причаляються до нас, цураються людей*. Павлогр. у.

Причандáл, лу, *м.* Чаще мн. **причандáли**. Принадлежности. Левиц. Пов. 139. *Гаманець з причандалом*. О. 1862. І. 16. *Люлька з усіма причандалами*.

Причáпати, паю, еш, *гл.* Приплестись. *Причапали старі баби, охаючи*. МВ. (О. 1862. І. 81).

Причапрáчити, чу, чиш. *гл.* Привести въ порядокъ. *Нужа напала дитину, то я її причапрячила—обстригла та прибрала*. Зміев. у.

Причарóвувати, вую, еш, сов. в. **причарувáти, рýю, еш**, *гл.* Привораживать, приворожить, приколдовать. *Дівчинонька козаченька та й причарувала*. Мет. 12.

Причáстний, а, е. Относящійся къ причащенію, къ причастію. **Причáстна молитва.** Молитва предъ причащеніемъ. Харьк у.

Причáстник, ка, *м.* 1) Тотъ, кто причащается. *Багато причастників сьогодня було*. Харьк. 2) Тотъ, кто причащаетъ. *Господь зсилає до тебе причастника свого, в котрого запричаститися*. Гн. II. 142.

Причáстя, тя, *с.* Причастіе. **Украсти причáстя.** Не быть въ день причащенія въ церкви на вечернѣ. Ном. № 139.

Причащáти, щáю, еш, *гл.* Причащать. *Занедужала небога,—уже й причащали*. Шевч. 115.

Причащáтися, щáюся, ешся, *гл.* Причащаться.

Причвалáти, лáю, еш, *гл.* Прибрести. *Еней по берегу поплохався.... аж гульк—і в город причвалав*. Котл. Ен. І. 15.

Причéпа, пи, *об.* Придира, назойливый, привязчивый человѣкъ. Черк. у. *Оце причепилась причепа.* Левиц. I. 417. *Уже і сяк, і так мостить, щоб одкаснулась причепа.* Грин. I. 293.

Причепéнда, ди, *об.*=**Причепа.** *Чого ти в'яжешся, причепендо?* О. 1861. XI. Кух. 23.

Причепи́ти, плю, пиш, *гл.* Прицѣпить; надѣть, повѣсить. *До шиї білий камінь причепіте.* Макс.

Причепи́тися, плюся, пишся, *гл.* Прицѣпиться; пристать, привязаться. *Причепився, як реп'ях.* Ном. № 2744. *Вона як причепилась до його: „Скажи таки, чоловіче!“* Рудч. Ск. I. 208.

При́чепка, ки, *ж.* 1) Прицѣпка, придирка. 2) Подвѣска, брелокъ.

Причéпливий, а, е. Навязчивый, придирчивый. Левиц. Пов. 146

Причéпний, а, е=**Причепливий.** Левиц. I. 302.

Причепури́ти, рю, ри́ш, *гл.* 1) Пріодѣть, принарядить. *Царь і взяв його,—одяли, причепурили.* Рудч. Ск. II. 13. 2) Пріукрасить, убрать. *Так гарненько причепурила хату.*

Причепури́тися, рюся, ри́шся, *гл.* Пріодѣться, принарядиться, пріубраться. *Умилася, причепурилась.... хоть би до дудки на танець.* Котл. Ен. I. 12.

Причесáти, ся, См. **Причісувати, ся.**

При́чет, та и ту, *м.* 1) Причтъ. *Причет в підрясниках ходить, то панотці мусять ходить в рясі.* Сн. Л. 10. 2) Свита, лица, сопровождающія кого. *Увесь весільний причет молодого рушає до молодої, співаючи.* О. 1862. IV. 30. 3) **Причéт, ту.** Причастіе къ дѣлу, участіе въ дѣлѣ. *Став він мені признаватись про ті смушки, що покрадено у жида, а я й питаю: „Хиба й ти в тім причеті?“—А він і каже: „Нас три було“.* Новомоск. у.

Причéтен, тна, не, причéтний, а, е. Причастенъ, причастный. *Як би я до того причетен, ну так.* Черк. у. **Не причéтна я зовсім до неї.** Я совсѣмъ не имѣю съ ней дѣла Константиногр. у.

Причéтник, ка, *м.* Участникъ, причастный къ чему человѣкъ. *І ти причетник у те діло?* Константиногр. у.

Причи́на, ни, *ж.* 1) Причина. *Було б чути се, що земля ходить.—З якої причини? Земля не віз.* Ком. I. 24. *Хто був причиною розстання мого, щоб мій ввесь смуток упав на нього.* Чуб. V. 358. **Я ж не причи́ною, що боли́ть,**—не виноватъ же я что болитъ. Зміев. у. 2) Вина. *Не можу я. пане, на инших казати, бо моя причина,—буде Бог карати.* Чуб. V. 344. 3) Несчастіе, бѣда. *Сталась йому причина: сіль головку розбила.* Рудч. Чп. 168. *Плаче, плаче сиротина по моїй причині.* Мет. 463. *Я з тою не винен, що така причина впала.* КС. 1883. III. 671. 4) Падучая болѣзнь. *Причина його б'є. Щоб тебе причина кинула. Її й не сватають, бо на їй причина буває.* Черниг. у. 5) Помѣшательство, порча. *Ото ж моя дівчинонька, що сонна блудила: отаку то їй причину ворожка зробила.* Шевч. 30. Ум. **Причи́нка.** Мет. 191. **Причи́нонька.** Чуб. V. 584.

Причи́нець, нця, *м.* Зачинщикъ, виновникъ. Закр.

Причини́ти, ся. См. **Причиняти, ся.**

Причи́нка, ки, *ж.* Ум. отъ **причина.**

Причи́нний а, е Помѣшанный, порченый. *Упирі бувають двоякі: родимі і причинні.* ЕЗ. V. 216.

Причи́нок, нку, *м.* Причина. *Косинський... зробивсь причинком зла.* К. Дз. 88.

Причи́нонька, ки, *ж.* Ум. отъ **причина.**

Причиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **причини́ти, ню, ниш,** *гл.* 1) Притворять, притворить. *Скриплять мої ворітечка, ніхто не причинить.* Мет. 62. 2) Прибавлять, прибавить. Грин. III. 524 *Я нічого не причиняю, кажу то, що він казав.* Каменец. у. *Причинив собі роботи.* Чуб V. 215. *Причини вам, Боже, віку.* Фр. Пр 85.

Причиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **причини́тися, нюся, нишся,** *гл.* 1) Притворяться, притвориться (о дверяхъ, крышкѣ и пр.). 2) Прибавляться, прибавиться. *А диви но, кілько причинилося села.* Каменец. у. 3)—**до чóго.** Содѣйствовать, способствовать, поспособствовать чему, участвовать въ чемъ. Чуб. VI. 99.

При́чівок, вка, *м.*=**Причілок 1.** Шух. I. 92. *Коло тої, каже, школи зробили причівки.... А на тотих причівочках зродила ожина.* Гол. I. 56. Ум. **Причі́вок.**

Причі́лковий, а, е. Относящійся къ **причі́лку.** ХС. III. 56. *Одчинила причілкове вікно.* Левиц. Пов. 213. *Молодий сідає на причілковій лаві.* Грин. III. 541.

Причі́лок, лка, *м.* 1) Боковая стѣна дома; бокъ крыши дома, фронтонъ. Рудч. Ск I. 117. 2) Боковая стѣнка сундука. Сумск. у. Вас. 150.

Причільний, а, е=**Причілковий**. *Чи чула ж ти, ненько, як я в тебе була, під причільним віконечком як голубка гула.*. Чуб. V. 743.

Причільник, ка, *м.* Часть очіпка (охватывающая лобъ?) КС. 1893. XII. 449.

Причіпка, ки, *ж.* Придирка.

Причіпок, пку, *м.* Что-либо прицѣпленное, придѣланное къ другому, бо́льшему. *Посідали пани у той повіз. Мене причепили позаду на якомусь високому причіпку.* (МВ. О 1862. III. 51).

Причірть, въ выраж.: **у причірть**. Равно съ краями. *Наливай у причірть.* Лебед. у. См. **Упричерть**,

Причісувати, сую, еш, сов. в. **причесати, чешу, шеш**, *гл.* Причесывать, причесать. *Да прийди додому, головку причешеш.* Чуб. V. 678.

Причісуватися, суюся, ешся, сов. в. **причесатися, шуся, шешся**, *гл.* Причесываться, причесаться. *Довго чепурився, вбірався та причісувався.* Левиц. Пов. 205,

Причком, Въ выраж.: **не причком сказати**. Не говоря дурного слова. Подольск. г.

Причмелити, лю, лиш, *гл.* Ошеломить, озадачить. *Братікові аж ложка з рук упала, а я стою мов причмелений.* Федьк.

Причорніти, нію, еш, *гл.* Слегка почернѣть. *Ячмінь у покосах дощ намочив, та й причорнів; то завше, як причорніє, то й хліб не білий.* Каменец. у.

Причта, ти, *ж.* Исторія, происшествіе. *Одному чоловікові була з лісовиком така причта.* Г. Барв. 336. *Була, бач мені на віку причта.* Левиц. I. 122.

Причтовий, а, е. Причиной котораго было какое либо происшествіе, случай. См. **Причта**. *Чи ти,* (пропаснице). *погадана, чи ти наслана, чи ти наспана, чи ти найдена, чи напита, чи ти місцьова, чи ти причтова, чи ти призірна?...* Чуб. I. 119.

Причуватися, ваюся, ешся, сов. в. **причутися, чуюся, ешся**, *гл.* 1) Слышаться, послышаться, казаться, что слышишь. *Се вже тобі сліпому так причувається.* Драг. 166. *Наче тихий гомін розходився в гущині і дзвони причувались.* Св. Л. 211. 2) Прислушиваться, прислушаться. *Причувається Оксана—усі добре сплять.* Кв. *Ухо причувалось.* Щог. В. 107.

Пришанувати, ную, еш, *гл.* Угостить, принять гостей. *І до людей було ніде, і сама пришанув.* О. 1861. X. 38.

Пришви, шов, *ж. мн.* Въ сапогахъ: головки. Ном. № 3087. Гол. Од. 15.

Пришелепкуватий, пришелепуватий, а, е, Пришибленный, придуроватый. Чуб. II. 623. Левиц. I. 323. *Славна дівка на натуру,—пришелепкувата.* Мил. 105.

Пришенець, нця, *м.* Пришелецъ. *Не хотілось би мені, мати, в чужій стороні пробувати: будуть мене, мати, пришеньцем называти.* Лукаш. 59.

Пришерхати, хаю, еш, сов. в. **пришерхнути, ну, неш**, *гл.* 1) Покрываться, покрыться сверху корой, тонкимъ слоемъ льда. *Морозець маленький був,—на дворі трохи пришерхло.* Лохв. у. 2) О кожѣ человѣка: дѣлаться, сдѣлаться шершавой.

Пришиб, бу, *м.* 1) Пристанище, уютное, защищенное мѣсто. *Підеш на заробітки та й горенько: нема тобі ніде пришибу.* Рк. Левиц. 2) Мѣсто на берегу, гдѣ можно пристать лодкѣ. *Берег високий,—не знайду пришибу для човна.* Рк. Левиц.

Пришивати, ваю, еш, сов. в. **пришити, шию, еш**, *гл.* Пришивать, пришить. *Мені, дівко, та пришиють квітку.* Мет. 15.

Пришиватися, ваюся, ешся, сов. в. **пришитися, шиюся, ешся**, *гл.* Пришиваться, пришиться, быть пришитымъ.

Пришивка, ки, *ж.* Каждый изъ кусковъ сѣти, изъ которыхъ она сшита. Браун. 9.

Пришивний, а, е. Любящій шить. *Там така пришивна, що від шиток не одірвеш.* Г. Барв. 215.

Пришийхвіст, хвоста, *об.* Прихвостень.

Пришити, ся. См. **Пришивати, ся**.

Пришкандибати, баю, еш, *гл.* Прійти, хромая. *Насилу оце пришкандибав до вас,—слизько дуже йти.* Харьк.

Пришкварити. См. **Пришкварювати**,

Пришкварювати, рюю, еш, сов. в. **пришкварити, рю, риш**, *гл.* Прижаривать, прижарить, припечь. Стор. МПр. 103.

Пришкентати, таю, еш, *гл.*=**Пришкандибати**. Вх. Уг. 276.

Пришлий, а, е. Будущій. О. 1861. XI. Св. 36, 60. *Дай нам, Боже, добре проживати цей рік і на пришлий в добрім щасті панувати.* Чуб. III. 28. *Пришле життя.* О. 1862. IV. 104.

Пришлість, лости, *ж.* Будущее, будущность. МВ. III. 126.

Пришники, *мн.* Выпряденные изъ одной кужелі нитки вмѣстѣ съ веретенами, на которыхъ онѣ намотаны. Шух. I. 149.

Пришовка, ки, *ж.*=**Пришивка**. Вас. 187.

Пришоломити, млю, миш, *гл.* Ошело-

мить. *Як ударив кобилу, та й пришоломив.* НВолын. у.

Пришоло́пкуватий, пришоло́пуватий, а, е=**Пришелепкуватий.**

Пришпили́ти. См. **Пришпилювати.**

При́шпилька, ки, *ж.* Булавка. Константиногр. у.

Пришпи́лювати, люю, еш, сов. в. **пришпили́ти, лю́, лиш,** *гл.* Прикалывать, приколоть. *Я пришпилю стьожку.* Шевч. 315. **Пришпилити квітку.** Дать насмѣшливое прозвище, острить на чей счетъ.

При́шта, ти, *ж.*=**Причта.** Драг. 237. *Була й нам пришта.* Грин. I. 89.

Приштапува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Пристегать.

Пришт́рика, ки, *ж.* То, чѣмъ пришт́рикують. Шуточное слово въ сказкѣ: *Взяв рожен і пришт́рикнув її у потилицю до землі. Вона тоді й проситься: „Прости мене, свята пришт́рико!“* Грин. II. 163.

Пришт́рикну́ти. См. **Пришт́рикувати.**

Пришт́рикувати, кую, еш, сов. в. **пришт́рикну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Прикалывать, приколоть, пригвоздить. *Пришт́рикнув до землі як жабу.* Полт. *Взяв рожен і пришт́рикнув її у потилицю до землі.* Грин. II. 163.

Пришт́укува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Придѣлать, приладить.

Прищ, ща́, *м.* 1) Прыщъ. Левиц. I. 7. 2) Родъ печенья. Сим. 231. *Прищі прищити.* Сим. 235. Ум. **При́щик.**

Прищави́ти, влю, ви́ш, *гл.*=**Причавити.** *Днищем прищавила.* Г. Барв. 520.

Прища́пити, плю, пиш, *гл.* Прищемить. Угор.

Прищебну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Застегнуть. *Прищебни гаплик.*

Прище́па, пи, *ж.* Привитый черенокъ. Ум. **Прище́понька, прище́почка.**

Прищепа́тися, па́юся, ешся, *гл.*=**Прищеплюватися.** О. 1862. I. 59.

Прищепи́ти, ся. См. **Прищеплювати, ся.**

Прище́плювання, ня, *с.* Прививка.

Прище́плювати, люю, еш, сов. в. **прищепи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Прививать, привить. Чуб. II. 186. *Прищепив яблуню. Щепій прищепив віспу. Католицькі пани з нашими перевертнями усиловувались унію на Вкраїні прищепити.* К. ЧР. 10.

Прище́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **прищепи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Прививаться, привиться.

Прищиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Сгонять. *Попід бескід зелененький вівці прищибаю.* Гол. IV. 489.

При́щик, ка, *м.* Ум. отъ **прищ.**

Прищикну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Прищемить. *Не стромляй пальцив між двері, бо прищикнуть.* Ном. № 5892.

Прищикува́тий, а, е=**Прищуватий.**

Прищита́ти. См. **Прищитувати.**

При́щити, щить, *гл.* 1) *безл.* Покрывать прыщами. *Наїлася меду, а тепер і прищить вид.* 2) **Прищі прищити.** См. **Прищ 2.** Сим. 205.

При́щитися, щуся, щишся, *гл.* 1) Покрыться прыщами. *Не поштрикала коржів, а вони й поприщились.* Харьк. 2) Харахориться. *Та якого гаспида прищишся?* Ном. № 3543.

Прищи́тувати, тую, еш, сов. в. **прищита́ти, та́ю, еш,** *гл.* Присчитывать, присчитать. *На сто рублів навіряє, а на двісті прищитає.* Чуб. V. 1034.

Прищува́тий, а, е. Прыщеватый. Мил. М. 99. *Сало прищувате.* Грин. II. 19.

Прищу́лити, ся. См. **Прищулювати, ся.**

Прищу́лювати, люю, еш, сов. в. **прищу́лити, лю, лиш,** *гл.* 1) Прижимать, прижать (объ ушахъ). *Кінь вуха прищулив.* 2) Прищуривать, прищурить. *Прищулив очі.*

Прищу́люватися, лююся, ешся, сов. в. **прищу́литися, люся, лишся,** *гл.* 1) Притаиваться, притаиться. *Прищуливсь у куточку.* 2) Прижиматься, прижаться. *А я до його ще й більш прищулюся.* Г. Барв. 358. *Ік чоловіку пригніздиться, прищулиться, приголубиться, цілує, гладить, лескотить.* Котл. Ен. V. 19.

Прищу́рити, ся. См. **Прищурювати, ся.**

Прищу́рювати, рюю, еш, сов. в. **прищу́рити, рю, риш,** *гл.*=**Прищулювати, прищулити 1.** *Кінь прищурив уха.* Рудч. Ск. I. 99.

Прищу́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **прищу́ритися, рюся, ришся,** *гл.*=**Прищулюватися, прищулитися.** *Прищурюсь собі в куточку.* Мвр. ХРВ. 398.

При́язний, а, е. 1) Расположенный, дружелюбный. *Ти був батькові противніший, а до його був батько приязніший.* НВолын. у. 2) Любезный кому. *Юрий славний, Богові святому приязний.* Драг. 37.

При́язність, ности, *ж.* Привѣтливость, дружелюбіе.

При́язно, *нар.* 1) Привѣтливо, любезно, пріязненно. 2) Искренно. *Стали приязно*

прохать, щоб він їм росказав. О. 1862. VI. 60. *Чого маленькому мені тоді так приязно молилось?* Шевч. 404. Ум. **Приязнéнько**. *Живемо ми оттакеньки приязненько собі та любо.* МВ. I.

Приязнувати, ную, еш, *гл.* Относиться пріязненно, дружественно; дружить.

Прия́знь, ні, *ж.* Пріязнь, дружба. *Чи в приязні кою зрадив?* Чуб. V. 233.

Приялéчати, **приялéчити**, чає и **приялéчувати**. чує, *гл. безл.* Итти, быть къ лицу, приличествовать. Рк. Левиц. *Тобі чорне убрання не приялєча.* Прилуцк. у.

Прия́рок, рку, *м.* Небольшой оврагъ, отрогъ оврага. Лохв. у.

Прия́тель, ля, *м.* Другъ, пріятель. *Поки щастя плужить, поти приятель служить.* Ном. № 2308. *Коли ти, сестро, такий мені приятель, то зоставайся собі тут, а я пойду.* Рудч. Ск. I. 126.

Прия́телька, ки, *ж.* Пріятельница. *Почали нищати якісь приятельки.* МВ. I. 27. *Є у мене сусідонька, добра приятелька.* Чуб. V. 651.

Прия́тельство, ва, *с.* Дружба. МВ. I. 117.

Прия́тельський, а, е. Пріятельскій, дружескій.

Приятелюва́ти, люю, еш, *гл.* Пріятельствовать, дружить.

Прия́ти, прияю, еш, *гл.* 1) Благопріятствовать, содѣйствовать. (То) *чорт — не руки, що собі не прияє.* Ном. № 9726. См. Сприяти. 2) Принять. Вх. Лем. 457. *Я тебе мою на ніч прияти.* Гн. II. 13.

Прия́тний, а, е. 1) Благопріятный. *Там на горі сонце гріє, там приятний вітер віє.* Чуб. V. 1197. *Проповідувати рік Господень приятний.* Єв. Л. IV. 19. 2) Любезный, милый, привѣтливый. Мил. 215. *Прошу вас, мій таточку, низьким поклоном, приятним словом.* Мил. 185. Ум. **Приятнéнький**, **приятнéсенький**. *Яка Маруся чепурнесенька і до людей приятнесенька.* Мил. Св. 54.

Прия́тно, *нар.* 1) Благопріятно. 2) Любезно, мило, привѣтливо. 3) Прилично. *Надіть чумарку: до пана йти приятніш.* Мнж. 190.

Прия́тритися, рюся, ришся, *гл.* Прикинуться (о болѣзни, нарывахъ). *Я шкурку на пальці тільки здрала, а воно приятрилось, нарвало.* Харьк. у. *Не дуже з таким творим, а то й тобі ця хвороба приятриться.* Волч. у.

Прі́гра, ри, *ж.*=**Приграа**. *Пішла на прігру бжола.* Черк. у.

Прі́звисько, ка, **прі́звище**, ща, *с.* 1) Прозвище, прозваніе. *На їх будуть прізвища прикладать.* Мил. 221. 2) Фамилія. *Як прозвали його Шрамом, то й забули реєстрове його прізвище.* Ч. ЧР. 13. **На прі́звисько**, **прі́звище**. По фамиліи, по прозванію. *Я зі Львова попівна, на прізвисько Карпівна.* Гол. I. 73. *Фома, на прізвище Дидим.* Єв. I. XI. 16.

Прі́лий, а, е. Прѣлый. Харьк. *Пріле сіно.*

Прілóокий, а, е. Съ больными глазами. Чуб. VII. 577.

Прі́рва, ви, *ж.* 1) Мѣсто, гдѣ прорвана плотина. *Вода раз греблю просмоктала.... Злякавсь мірошник та й біжить притьмом до прірви, щоб гатить.* Гліб. 2) Яма въ рѣкѣ, морѣ. *Хоч і в прірву.* Ном. № 2078. *В морі єсть безодні прірви.* Чуб. I. 42.

Прі́ска, ки, *ж.*=**Прісниіще**. Вас. 196.

Прі́сний, а, е. 1) Прѣсный. 2) Въ сказкахъ: чужой, посторонній. *Царь... сховався під ліжко. Прилітає змій, ввійшов в палац: „Фе, фе! прісна кість смердить!“ — Та де там тобі,—каже панна,—тут прісна кість узялась? Сюди прісного чоловіка і ворон кости не занесе.* Чуб. II. 209.

Прі́снище, ща, *с.* Просяниице, нива, съ которой снято просо.

Прі́сно, *нар.* Прѣсно. *Хоч кисло, хоч прісно—усе вали умісто!* Ном. № 5033.

Прісня́к, ка́, *м.* Прѣсный хлѣбъ. *Іж прісняки, заким будуть кисляки.* Ном. № 12289.

Прісня́ник, ка, *м.* Прѣсный хлѣбъ. Вх. Уг. 263. См. Прісняк.

Прісся́, ся, *с.*=**Прісниіще**. Лохв. у.

Прісце́, ця́, *с.* Ум. отъ просо.

Прісь! *меж.* Крикъ на кошку: брысь!

Прі́ти, прію, еш, *гл.* 1) Прѣть. *Каша пріла, не допріла.* Мил. 72. *Вітер не віє, сонечко не гріє, тільки сира земля пріє.* Мил. 200. 2) Жарить, печь (о солнцѣ). *Ховався маржина.... перед сонцем, що в полудне дуже пріє.* Шух. I. 185. 3) Гнить, истлѣвать. Шух. I. 74. Грин. III. 597. *Будеш же ти, тіло, в сирій землі пріти, а ти будеш, душе, у огні горіти.* Чуб. I. 151. *Чи пристаєш, Бондарівно, з нашим паном жити, чи пристаєш, Бондарівно, в сирій землі пріти?* Грин. III. 614.

Прі́тьма, *нар.* Въ глаза. *Як маєш казати но за очі, прітьма кажи.* Каменец. у.

Пртьма не можна давати становому гроші, а то ще й.... Каменец. у.

Пріч, *нар.*=**Геть**. *Ой полетіла сива голубонька та від голубонька пріч.* Грин. III. 362.

Прі́чка, ки, *ж.* Невѣста, милая. Желех. *Прощай же ти, стара нене, та й ти, любая прічко!* Гол. I. 6.

Прі́чки, *нар.*=**Пріч**. Мил. Св. 54. *Збіраюся з паном прічки против темненької нічки.* Гол. I. 71.

Про, *пред.* О, объ, про. *Не все ж Бог дарує, про що люд міркує.* Ном. №. 71. *Хто про що, а він про Наливайка.* Посл. 2) Для, на. Сим. 227. К. ЦН. 279. *Свічки у мене про всяк час.* Харьк. *Мабуть Бог так дає про те, щоб менше люде грішили.* Г. Барв. 423. *Десь у садочку шиє сорочку свойму миленькому про неділочку.* Нп. **Про ме́не**. Какъ угодно, какъ хочешь, для меня все равно. 3) По. *Про мене хоч вовк траву їж.* Посл. *Діду, дай мені пугу, а тебе про мене нехай собаки ззідять.* Посл. 4) **Про те**. Между тѣмъ. *І словом він було впоїть тебе, як медом, а про те дивний, якийся дивний з його чоловік був.* МВ. II. 21. 5) **Про що**. Зачѣмъ, почему. *Нащо, про що, коли Господь дорогу загородив і темряву насипив?* К. Іов. 9.

Про́ба, би, *ж.* Проба, испытаніе. *Він приймав до свого гурту не всякою, а з проби.* Стор. МПр. 113. **Про́бу зніма́ти**. Производить опытъ, дѣлать пробу. *Чи можна було витягти ту скриню в вікно,—не знаю, бо ми проби не знімали.* Новомоск. у.

Проба́бити, блю, биш. *гл.* Прожить, занимаясь акушерствомъ.

Пробабува́ти, бу́ю, еш, *гл.*=**Пробабити**.

Проба́вити, влю, виш, *гл.* Промедлить, употребить время. *Цілий ранок на тому пробавить.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Проба́витися, влюся, вишся, *гл.* Промедлить, промѣшкать.

Пробазі́кати, каю, єш, *гл.* Проболтать, проговорить.

Пробайдикува́ти, ку́ю еш, *гл.* Пробаклушничать.

Пробала́кати, каю, еш, *гл.* Проговорить, проболтать. *Не раз було панночки пробалакають цілу ніч до світа.* Левиц. I. 38.

Пробала́катися, каюся, ешся, *гл.* Проговориться, проболтаться. *Він пробалакався перш сам, що отруєно того чоловіка.* Верхнеднѣпр. (Залюбовск.).

Пробалуза́ти, лу́ю, еш, *гл.* ? *Юж моя миленька за иншого пішла. Ней іде, ней іде, нехай пробалує, ней ю колька возьме, ней ся забанує.* Гол. I. 337.

Пробаляндря́сити, шу, сиш, *гл.*=**Пробазікати**.

Проба́нт, та, *м.* Опытный человѣкъ. Вх. Лем. 457.

Проба́нтний, а, е. Опытный. Вх. Лем. 457.

Пробату́ритися, рюся, ришся, *гл.*=**Прочуматися**. Вх. Лем. 457.

Проба́ція, ції, *ж.* Проба, испытаніе. Славяносерб. у.

Пробача́ти, ча́ю, еш, сов. в. **проба́чити, чу, чиш**, *гл.* Прощать, простить, извинять, извинить. *Пробачте, гості мої: не скупость, така спроможность.* Ном. № 12025.

Пробаче́ння, ня, *с.* Извиненіе, прощеніе. *Почав просити в неї пробачення.* Левиц. Пов. 56.

Проба́чити. См. **Пробачати**.

Пробе́вкати, каю, еш, *гл.* 1) Прозвонить (на колокольнѣ). 2) Пробездѣльничать, прогулять извѣстное время. Лохв. у.

Пробелькота́ти, чу́, чеш, пробелькоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Пробормотать, пролепетать. *Еге,—пробелькотіли гайдамаки, низенько вклонившись.* Стор. II 62.

Пробенкетува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Пропировать.

Проберегти́, режу́, же́ш, *гл.* Простеречь извѣстное время. *Став берегти той сад і проберіг три дні.* Грин. I. 64.

Пробесі́дувати, дую, еш, *гл.* Проговорить, сказать. *Кріль пробесідував до Петра: „Што ж ти потребуєш, хлопку?"* Гн. I. 193.

Проби́ванка, ки, *ж.*=**Пробуток**. *Ей родино, родинонько, ти й родичі мої! Прийдіт, прийдіт посмотріти пробиванки мої.* Гол. II. 451.

Пробива́ти, ва́ю, єш, сов. в. **проби́ти, б'ю, є́ш**, *гл.* 1) Пробивать, пробить. *Не бий, бо проб'єш.* Ном. № 3813. *Піп його тоді книжкою як узяв бить—і голову пробив йому.* Рудч. Ск. I. 166. **Голово́ю стіни́ не проб'є́ш**. Плетью обуха не перешибешь. Ном. № 5257. 2) Протыкать, проткнуть, проколоть. *Чогось моє серце як ножем пробито.* Чуб. V. 3. Прострѣливать, прострѣлить. *Ой пливе щука з Кременчука да пробитая з лука.* О. 1861. XI. 9. (Нп.).

Пробива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **проби́тися, б'юся, ешся**, *гл.* 1) Пробиться,

протиснуться, выйти наружу. *До Бога не підскочиш, в землю не проб'єшся.* Ном. № 2033. *З очей не пробилась ні одна сльозина.* Стор. МПр. 23. *Пробилась я на якусь поляну, аж там людей ціла міла.* Г. Барв. 352. 2) Пробивать, пробить, прокалывать, проколоть себѣ какую либо часть тѣла. *Бугай погнався за собакою та й пробився* (на вілок). Мир. ХРВ. 130.

Пробивач, ча, *м.* Инструментъ для пробиванья дыръ въ желѣзѣ. Вх. Зн. 56.

Проби́-голова, ви, *м.* Сорви-голова, буянъ. *Приглядь-голови не знайдеш, хиба пробий-голову.* Ном. 4073.

Пробиша́ка, ки, *м.* Буянъ, сорванецъ. *Та коли б же люде путні, а то пробишаки, як і сам.* Кв.

Про́бі! сокращ. изъ **Про-Біг.** 1) Ради Бога. *Ой беріте ж воли й мажі і ввесь мій пожиток, тільки, пробі, не робіте сиротами діток.* К. Досв. 84. 2) Какъ междометіе употребляется въ значеніи: ради Бога спасите! караулъ! *Пробі кричати.* Ном. № 2385. *Як зустрів вовка, то кричав і „ратуйте!“ і „пробі!“, та ніхто не чує.* Остер. у. 3) Какъ нарѣчіе: непремѣнно; сильно, крайне. *Пробі оддайте нашому князю куницю, вашу красну дівицю.* Шевч. 289. *От пробі—Великдень! а він зовсім не великий.* Ном. № 430. *Пробі треба.*

Пробіга́ти, га́ю, еш, сов. в. **пробі́гти, біжу́, жи́ш,** *гл.* 1) Пробѣгать, пробѣжать. *День так швидко пробіжить, як часиночка.* Кв. 2) Проѣзжать, проѣхать быстро. *Пан четвернею пробіжить.* МВ. І. 22.

Пробігну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Пробігти.** *Сли тоті гори пробігнеш, то я ти дам усьо.* Драг. 284.

Пробідува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Пробѣдствовать нѣкоторое время.

Пробі́й, бо́ю, *м.* Проходъ, проникновеніе куда силой. *Нас не пускали в містечко, а ми пробоєм поїхали.* НВолын. у. *Ні, бабо, стій, бо я тебе не пущу!... Та баба пробоєм іде.* Чуб. II. 187, 188.

Пробі́йчик, ка, *м.* Шило, которымъ пробиваютъ дыры въ грохотѣ. Рк. Левиц.

Пробіли́ти. См. **Пробілювати.**

Про́білуватий, а, е. Бѣловатый. *Пробілуваті вовки зімою.* Константиногр. у. *У того хлопця на голові волосся було пробілувате, наче зовсім біліє.* Верхнеднѣпр. у.

Пробілювати, люю, еш, сов. в. **пробіли́ти, лю́, ли́ш,** *гл.* Чистить, очистить кожу шкафо́ю (у кожевниковъ). Шух. І. 254.

Пробіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **пробра́ти, беру́, ре́ш,** *гл.* 1) Вырывать, вырвать (часть растеній). *Пробрала коноплі.* 2) — **місто.** Очищать, очистить, освободить, приготовить мѣсто. Мил. 189. *Та пробірайте ж, моя матінко, містечко біля себе, приймайте і пригортайте мене до себе!* Мил. 202.

Пробіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **пробра́тися, беру́ся, ре́шся,** *гл.* Пробираться, пробраться. *Довю тою росказувати, як наша сердешна Оксана з своїм Митриком пробіралась через усі міста до свого села.* Кв.

Пробіснува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* Пробѣсноваться.

Пробліща́тися, ща́юся, ешся, *гл.* Просвѣчивать, блестѣть сквозь что. *Ти, місяцю, світи, світи, ти, конику, біжи, біжи, ти, місяцю, проблищайся, ти, конику, поспішайся.* Чуб. V. 547.

Проблука́ти, ка́ю, еш, *гл.* Проблуждать. *Лежатиме цілісінький день у городі, наче недужий, або проблукає по степу.* МВ. II. 21.

Проблюва́ти, лю́ю, є́ш, *гл.* Рвать, блевать нѣкоторое время. *Усю ніч проблював.*

Пробо́вкнути, ну, неш, *гл.* 1) О колоколѣ: издать отрывистый звукъ. *Дзвін пробовкнув.* 2) Проговорить. К. ЧР. 382. *Вона пробовкнула щось про пригоду, про втрату бідолашньої дитини.* К. МБ. XI. 145. *А ще ж козак Морозенко словами пробовкнув.* Нп. *Зумилися! всі четверо замовкли, проти мене ні слова не пробовкнуть.* К. Іов. 71.

Пробо́втатися, таюся, ешся, *гл.* Проболтаться (въ водѣ, жидкости) извѣстное время. *Та оце ж усе з тими сорочками бовталась на річці,—аж до обід пробовталась.* Харьк.

Пробо́єць, йця, *м.* Пробойникъ. Херс. у.

Пробол́іти, лю́, ли́ш, *гл.* Проболѣть. *Проболіла рука три дні, а тоді перестала.* Харьк.

Про́боньку! *меж.* Ум. отъ **пробі!** *Ой пробоньку! повна хата костюків.* Ном. № 14171.

Пробра́ти, ся. См. **Пробірати, ся.**

Пробрести́, бреду́, де́ш, *гл.* Пробресть (по водѣ). *Пробрів річкою до середини, а далі вже ні—глибоко.* Харьк.

Пробреха́ти, шу́, шеш, *гл.* 1) Лгать извѣстное время. 2) Лаять извѣстное время. *Усю ніч рябко пробрехав,—мабуть вовка чув.* Харьк.

Пробреха́тися. См. **Пробріхуватися.**

Пробріхуватися, **хуюся**, **ешся**, сов. в. **пробрехатися**, **шуся**, **шешся**, *гл.* Провираться, проврраться. *Чи дворянин він, чи купець,—про те вже не скажу вам, братця, щоб иноді не пробрехаться.* Гліб. *Хто бреше, той ся пробреше.* Чуб. I. 236.

Пробро́їтися, **ро́юся**, **їшся**, *гл.* Провиниться, напроказить.

Пробря́якати, **каю**, **еш**, *гл.* Пробренчать извѣстное время.

Пробрязча́ти, **чу́**, **чи́ш**, *гл.*=**Пробрякати**.

Про́бу, *меж.*=**Пробі**. Грин. I. 286. Ном. № 14171. *Нептун дочувсь в скляних будинках, що пробу закричав Еней.* Котл. Ен.

Пробубоні́ти, **ню́**, **ни́ш**, *гл.* Пробормотать. *„Е, як би була!“—пробубонів Кобза.* Стор. МПр. 84.

Пробува́лий, **а**, **е**. Бывалый, опытный. *Пробувалий чоловік Стах.* НВолын. у.

Пробува́ти, **ва́ю**, **еш**, *гл.* Быть, находиться, пребывать, жить. *Бо як тяжко на безводді рибі пробувати, так тяжко на чужині безрідному пробувати.* Мет. 349.

Про́бувати, **бую**, **еш**, *гл.* Пробовать, испытывать. *Не треба пробувати Бога.* Гн. I. 83. *Він же тебе цілує, він тебе милує! а він твого дівоцького розуму пробує.* Мет. 41.

Пробу́джувати, **джую**, **еш**, сов. в. **пробуди́ти**, **джу́**, **диш**, *гл.*=**Збуджувати**, **збудити** *Перенесу ключі не побрязкуючи, пробуджу милого не доторкуючи.* Мет. 26.

Пробу́джуватися, **джуюся**, **ешся**, сов. в. **пробуди́тися**, **джу́ся**, **дишся**, *гл.*=**Збуджуватися**, **збудитися**. *Лях тоді добрий, як спить, а пробудиться, то біда.* Ном. № 856.

Пробужа́ти, **жа́ю**, **еш**. *гл.*=**Пробуджувати**. *Пробужає свого пана.* Чуб. V. 942.

Пробужа́тися, **жа́юся**, **ешся**, *гл.*=**Пробуджуватися**. *Він на завтра устає, пробужається.* Рудч. Ск. I. 84.

Пробу́нок. **нку**, *м.* Проба. *Котками закачав ріллю на пробунок.*

Пробунтува́ти, **ту́ю**, **еш**, *гл.* Пробунтовать.

Пробу́ркати, **ся**. См. **Пробуркувати**, **ся**.

Пробу́ркувати, **кую**, **еш**, сов. в. **пробу́ркати**, **каю**, **еш**, *гл.* Пробуждать, пробудить. *Пробуркав у серці в його зненависть.* Полт.

Пробу́ркуватися, **куюся**, **ешся**, сов. в. **пробу́ркатися**, **каюся**, **ешся**, *гл.* Просыпаться, проснуться, пробуждаться, пробудиться. *Византія пробуркалась, витріщає очі.* Шевч. 60. *Прокинься, милеє дитятко, пробуркайся і проходись.* Котл. Ен. II. 37.

Пробурлакува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Прожить бездомнымъ бобылемъ. *Вік пробурлакувати.* Ном. № 10686.

Пробурмиструва́ти, **ру́ю**, **еш**, *гл.* Пробыть бургомистромъ.

Пробурти́ти, **чу́**, **ти́ш**, *гл.* Просверлить, пробуравить. *Ось шрами, а ось-де куля пробуртила ногу.* Мкр. Н. 27.

Пробурча́ти, **чу́**, **чи́ш**. *гл.* Проворчать. *Якого там кулика ви видумали, дядьку!—пробурчав.* МВ. I. 105.

Пробу́ти, **бу́ду**, **деш**, *гл.* Пробыть. См. **Пробувати**. *Пробув у городі три дні. Через лихі вороженьки ніде пройти доріженьки, ніде пройти, ні пробути, щоб в дівчини в гостях бути.* Грин. III. 180.

Пробу́ток, **тку**, *м.* Житье. Kolb. I. 98. *Дай, Боже, вік довгий, пробуток добрий.* Гол. IV. 554. *Я дав йому пустиню на пробуток.* К. Іов. 88.

Прова́дити. **джу**, **диш**, *гл.* 1) Вести, везти. О. 1862. IX. 110. *А куди Бог провадить?* Св. Л. 8.—**життя**. Вести жизнь. *Життя провадить собаче.* Ном. № 2114. 2) Дѣлать. *Провадили ми наше діло в благодатній тихості.* К. XII. 10. 3) Доставлять. *Аж з Рейну і Угорщини бочками провадили рейнське і усякі напитки.* Стор. МПр. 67. 4) Твердить, настойчиво говорить одно и то-же. *Мудрець же физику провадив.* Котл. Ен. III. 53. *Перша каже: у небоги пристрітні уроки; друга плеще: їй завійна всунулися в боки; третя лихо зве уразом і провадить зілля: росторопшу, то хвилівник і друге безділля.* Мкр. Н. 4. **Прова́дити на вербі гру́ші**. Разсказывать небылицы.—**не знать що**. Нести вздоръ. *Не знать що провадять!... То вигадки бабські!* К. Досв. 79.

Провакува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Пропустить, потерять (время). *А бери лиш ціпа та будемо молотити, а то й день так провакуємо.* Грин. II. 207.

Прова́л, **лу**, *м.*=**Провалля**. Вх. Зн. 56.

Проваласа́тися, **са́юся**, **ешся**, *гл.* Прошляться, протаскаться. *Копійчини не приніс, а літ чотирнадцять проваласався.* Г. Барв. 527.

Прова́лина, **ни**, *ж.* Яма, гдѣ провалилась земля, пропасть. *Засипати.... провалину.* Левиц. I. 279. *Декотрі позлазили вниз, поховались меж купами каміння, попритулювалися до провалин.* Левиц. I. 90.

Земля завалилась.... спустили в ту провалину. Чуб. II. 208.

Провали́ти, ся. См. **Провалювати, ся**.

Прова́лля, ля, *с.* Пропасть, оврагъ. АД. II. 26. *Ой зійду я на гірочку та загляну в провалля.* Чуб. V. 1016. Ум. **Прова́ллячко**. Ном. № 11412. Ув. **Проваллю́ка**. Лохв. у.

Прова́лювати, люю, еш, сов. в. **провали́ти, лю́, лиш**, *гл.* Проламывать, проломить, пробивать, пробить. *А ні каменя не дадуть голову провалити.* Ном. № 4689. 2) Наваливать, навалить. Шух. I. 91.

Прова́люватися, лююся, ешся, сов. в. **провали́тися, лю́ся, лишся**, *гл.* 1) Проваливаться, провалиться. *Туди не підскочиш, туди не провалишся.* Ном. № 2033. 2) Проламливаться, проломиться. *Ударив кулаком у стіну,—так стіна і провалилась, дарма, що була така завтовшки, як у мужика хата.* Рудч. Ск. I. 104.

Провартува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Пробыть на стражѣ, прокараулить.

Провезти́. См. **Провозити**.

Провередити, джу, диш, *гл.* Проколоть, пробить насквозь. Вх. Зн. 56.

Провередува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Прокапризничать, прихотничать извѣстное время.

Проверещáти, щу́, щи́ш, *гл.* Рѣзко прокричать.

Проверну́ти, ну́, неш, *гл.*=**Провертіти** *Проверни дірки в дошці.* См. **Провірчувати**.

Провесели́тися, лю́ся, ли́шся, *гл.* Провести весело время.

Провесінь, ні, *ж.* Начало весны. *Настала ж провесінь і воду скрізь пустило.* К. Дз. 153. Переносно: молодые годы. *А кому нелюбо оглянуться назад себе, спогадать свою провесінь.* Св. Л. 38.

Про́весна, ни, *ж.*=**Провесінь**. Мнж. 190. **На про́весні**. Ранней весной.

Провести́, ся. См. **Проводити, ся**.

Провече́ряти, ря́ю, еш, *гл.* Проуживать. *Провечеряв три копійки.* Харьк.

Прове́штатися, таюся, ешся, *гл.* Прошататься, прошляться. *Пішли запорожці до турчина і провештались у його літ з двадцять.* Стор. II. 141.

Прови́діти, джу, диш, *гл.* Прозрѣть. ЕЗ. V. 201. *Ту є на долині така керниці.... що й аби темний у ні умивсі, то би провидів.* Гн. II. 203.

Прови́на, ни, *ж.* Вина, проступокъ. АД. II. 62. *За яку провину у холодну посадили його?* НВолын. у. *То се вони караються у його за провину, за гордощі без міри.* К. Іов. 79. Ум. **Прови́нка, прови́нонька**. *А за тоту провиноньку Бог би тя скарав.* Гол. I. 294.

Прови́нен, ві́нна, не, прови́нний, а, е. Виноватъ, виновенъ. *Дівчинонька мила перш мене любила, тепер залишила; скажи мені, що провинен? чи не люблю, як повинен?* Чуб. V. 168.

Провини́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Провиниться. *Що ж я провинив, що тя питаю?* Чуб. V. 89. *Будеш бити, єли-м провинила.* Гол.

Провини́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.*=**Провинити**. *Скажи, в чому тобі я провинився?* К. Іов.

Прови́нка, ки, *ж.* Ум. отъ **провина**.

Прови́нник, ка, *м.* Виновникъ, провинившійся. *Провинників-парубків посадили в холодну.* Рк. Левиц.

Прови́нонька, ки, *ж.* Ум. отъ **провина**.

Провинува́титися, чуся, тишся, *гл.* Провиниться. *Жив дяк у якомусь селі, та чимсь провинувативсь.* О. 1862. VI. 54.

Провіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прові́яти, ві́ю, еш**, *гл.* Провѣвать, провѣять, продувать, продуть. (Землянoчка) *без дверець і без віконець: нікуди вітру провівати.* Мет. 448. *Куди віє, туди й провіває, козака молодого прохолоджає.* ЗОЮР. I 15. *Роскидаю всю одежу, нехай вітер провіва.* Грин. III. 196.

Про́від, воду, *м.* 1) Руководство, предводительство, веденіе. Ком. Пр. № 1091. **Дава́ти про́від**. Руководить 2) Провожаніе, а также люди, провожающіе кого либо. *З музиками, з проводом провожали гостей.* Левиц. Пов. 183. Похоронная процессія: духовенство съ хоругвями и народъ за гробомъ. О. 1862. IX. 52. *Бучно з проводом ховали попівну.* НВолын. у.

Провіда́ння, ня, *с.*=**Відвідини**? *Там вам буде пиння, гуляння, хороше буде вам провідання.* Мил. М. 69.

Провідати. См. **Провідувати**.

Провідни́й, а́, е́. 1) Путеводный, руководящій. 2)—**тиждень**. Ѳомина недѣля.

Провідни́к, ка́, *м.* Проводникъ; руководитель. Мил. Св. 54. *Ой дай мені провідника, рідного братіка.* Ib. Ум. **Провідничо́к**. *Ой дай мені провідничка хоч братчика.* Мил. Св. 54.

Провідни́ця, ці, *ж.* Проводница, руководительница. Мил. Св. 54. *Ой дай мені провідничка—рідного братіка, ой дай мені*

провідницю,—хоть сестрицю. Мет. 225. Ум. **Провідничка.**

Провідничка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **провідниця.** 2) Особая свѣчечка во время похоронъ: съ такими свѣчечками въ рукахъ дѣти становятся вокругъ гроба предъ выносомъ его изъ дому, трижды ихъ притушиваютъ, а остатокъ прилѣпляютъ къ срединѣ гроба. Мил. 169.

Провідувати, дую, еш, сов. в. **провідати, дваю, еш,** *гл.*=**Відвідувати, відвідати.** *Опріч дівчат приходили провідувати Оксану й жінки, й молодиці, бо Оксану усі селом любили.* Кв.

Прóвів, *пред.*=**Проз.** *А я пройду провіз наші чати.* К: МБ. X. 19.

Провікувати, кую, еш, *гл.* Прожить жизнь. *Сама свій вік провікує.* Зміев. у.

Провірити. См. **Провіряти.**

Провірчування, ня, *с.* Просверливаніе. Харьк.

Провірчувати, чую, еш, сов. в. **провертіти, рчу, тиш,** *гл.* Просверливать, просверлить, пробуравить. *Провірчуй дірку в дошці отим великим свердлом.* Харьк. у.

Провіряти, ряю, еш, сов. в. **провірити, рю, риш,** *гл.*=**Перевіряти, перевірити.**

Провітрити, ся. См. **Провітрювати, ся.**

Провітрювати, рюю, еш, сов в. **провітрити, рю. риш,** *гл.* Провѣтривать, провѣтрить. Шевч. 169. *Треба провітрювати одежу.* НВолын. у. *Нехай тільки сунеться, то ми його на першій осиці провітрим.* Стор. МПр. 221.

Провітрюватися, рююся, ешся, сов. в. **провітритися, рюся, ришся,** *гл.* Провѣтриваться, провѣтриться. Шевч. 169. *Ви трошки провітритесь і поздоровшаєте.* Левиц. Пов. 271.

Провіщати, щаю, еш, *гл.* 1) Возвѣщать, проповѣдывать. *Ти ж* (Іван Креститель) *ходивши по містах і селах провіщав: „покайтеся від гріхів“.* Чуб. I. 172. 2) Предвѣщать. *Що ж за гомін чудний ходить од краю до краю? Чи він що нам нагадує, чи що провіщає?* Кост. (О. 1861. II. 45).

Провіщо, *нар.* Зачѣмъ, для чего. *Навіщо й провіщо своє віддати?*

Провіщувати, щую, еш, *гл.* Предсказать, возвѣстить. *Сич провіщував щось недобре.*

Провіяти, вію, еш, *гл.* Провѣять (зерно). *А що ж тут міркувать? Не полінуйсь провіять,—сказала Хівря тут,—в мішечки позсипай.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 93).

Провладати, даю, еш, *гл.* Провладѣть.

Проводарь, ря, *м.* Проводникъ, вожатый. *Змалечку я був сирітським батьком, від матері—проводарем удовам.* К. Іов. 67.

Прóводи, від, *м. мн.* 1) Ѳомина недѣля. О. 1861. XI. Св. 42. *То було на самі проводи, і треба було через кладовище йти, де на гробах у той день усі поминають своїх родичів.* Кв. *Після провід ми уп'ять поїдьмо до товару.* Харьк. г. *Після провід ми уп'ять поїдьмо туди.* Харьк. г. 2)—**русальні, русальчини.** Первый понедѣльникъ послѣ троицкихъ святокъ, когда, согласно повѣрью, провожаютъ пѣснями уходящихъ русалокъ. Грин. III. 116.

Проводирь, ря, *м.*=**Проводарь.** Св. Л. 139. *Горе вам, проводирі сліпі!* Єв. Мт. XXIII. 16.

Провóдити, джу, диш, сов. в. **провести, веду, деш,** *гл.* Проводить, провожать, провести. *Котилася зірка з неба та впала додолу: ой хто мене молодую проведе додому? Проводь, проводь, козаченьку, проводь, не барися.* Нп.

Провóдитися, джуся, дишся, сов. в. **провестися, дуся, дешся,** *гл.* Продолжаться, продолжиться, тянуться, длиться, продлиться. *Як пішло по судах, та й провелось оте діло і геть довго.* Лебед. у.

Провожати, жаю, еш, *гл.*=**Проводити.** *Провожала сина мати.* Шевч. 32.

Провóзити, жу, зиш, сов. в. **провезти, зу, зеш,** *гл.* Провозить, провезти. *Верстви зо дві я його провіз, а там він уже сам пішов.* Харьк. у.

Проволікати, каю, еш, сов. в. **проволокти, чу, чеш,** *гл.* Протаскивать, протаскать, проволочь.

Проволікатися, каюся, ешся, сов. в. **проволоктися, чуся, чешся,** *гл.* 1) Протаскиваться, протащиться. 2) Тянуться, протянуться. *Це діло проволоклось до Різдва.* НВолын. у.

Проволовóдити, джу, диш, *гл.* Затянуть, замедлить.

Проволовóдитися, джуся, дишся, *гл.* Промедлить, провозиться.

Проволóка, ки, *ж.* Замедленіе, проволочка. Шевч. (О. 1862. III. 7). *Пішло наше діло у проволоку.* Волч. у.

Проволокита, ти, *ж.* Бродяжничество, шлянье. *Як пустить Бог Микиту на проволокиту, то аби де умре.* Ном. № 2120.

Проволочити, чу, чиш, *гл.*=**Проволокти.**

Проволочитися, чуся, чишся, *гл.*

1)=**Проволоктися**. 2) Пробродить. *Цілий день проволочився, ходячи то сюди, то туди.*

Проворіття, тя, *с.* Просѣка. промежутокъ между двумя лѣсами. Черк. у.

Проворкува́тний, а, е = **Проворний.** Чернвг. г.

Прово́рний, а, е. Проворвый, быстрый, ловкій. *На лихо здався він проворний, завзятійший од всіх бурлак.* Котл. Ев. I.

Прово́рно, *нар.* Проворно, быстро.

Проворя́ка, ки, *об.* Проворный, ловкій, проворная, ловкая. *Я, мамочко, проворяка, йду, а дядьків парубок роззяваляка їде та прямо мені голоблею в рот.* Грин. II. 310.

Прову́лок, лка и лку, *м.* Проулокъ.

Провча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **провчи́ти, вчу́, вчи́ш,** *гл.* Проучать, проучить. *У нас не попадайся, зараз провчимо. Ось потривай, жінко,—я його провчу.* Рудч. Ск. I. 180. См. **Проучити.**

Про́в'язь, зі, *ж.* Средняя часть рыболовной сѣти.

Прога́вкати, каю, еш, *гл.* Пролаять.

Прога́йвина, ни, *ж.* Прогалина.

Прога́йка, ки, *ж.* Промедленіе. Міусск окр.

Прогайльовина, ни, *ж.* = **Прогальовина.** Левч 129.

Прогайнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Промотать, спустить. *Ой ти проп'єш, прогайнуєш усю худобоньку.* Чуб. V. 423. *Що вдень зогорнеш, за ніч прогайнуєш.* Нп. 2) Даромъ прогулять (время). *Прогайнував цілий тиждень.* Вх. Зн. 56.

Прога́лина, ни, *ж.*=**Прилука 1.** Шух. I. 73.

Прога́льовина, ни, *ж.* Прогалина, поляна въ лѣсу. Черк. у.

Прога́люватина, ни, *ж.* Прогалина, незасѣянное мѣсто среди хлѣбовъ. Лохв. у.

Прога́лявина, ни, *ж.*=**Прогальовина.**

Проганя́ти, ня́ю, еш, сов. в. **прогна́ти, жену́, не́ш,** *гл.*=**Прогонити.** *Ти проганяв голодного від себе.* К. Іов. 49. *Ей туди удова, удова молодая та сірії воли проганяла.* Грин. III. 418.

Прогаптува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Проработать, вышивая золотомъ или серебромъ.

Прога́ри, *м.* 1) Отверстія въ печномъ поддувалѣ. въ рѣшеткѣ поддувала. Міусск. окр. 2) Отверстія въ печи кирпичнаго завода, сквозь которыя проходитъ вверхъ на кирпичи огонь. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Прогарманува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Промолотить гарманом. (См.).

Прогарцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Прогарцовать. *Цілий день прогарцював на коні.*

Прогарча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Проворчать. *Щука узяв подарунок, доторкнувся устами до сукні молодої і щось прогарчав собі під ніс.* Стор. МПр. 85.

Прога́яти, га́ю, еш, *гл.* Непроизводительно потратить, пропустить (о времени). *Днів два продержуть, днів два в проїзді, от і прогають.* Кіев.

Прогвари́ти, рю́, риш, *гл.*=**Проговорити.** Гол. II. 711.

Прогі́н, го́ну, *м.* 1) Дорога (между полями и пр.) для прогона скота. Вх. Зн. 56. Чуб. VI. 45. 2) Палка у невода, которою пропускаютъ неводъ подъ ледъ. Полт. г. 2) Длина зданія отъ угла до угла. Чуб. VII. 377. 4) Діаметръ. *Млиновий камінь має три аршини у прогоні.* Черк. у. 5) *мн.* Въ гончарномъ горвѣ: круглыя отверстія въ черіні для пропуска огня и дыма. Вас. 180.

Проглаго́лати, лаю, еш, *гл.* Проговорить. *Так проглаголавши, замовк старий.* К. ЧР. 421.

Прогле́діти, джу, диш, *гл.* Проглянуть. *Така гущиня, що й прогледіть не можна.* Чернвг. г.

Прогле́дітися, джуся, дишся, *гл.* Просмотрѣть, не замѣтить при осмотрѣ. *Гляди та й не проглядись, купи та й не прокупись.* Ном. № 5861.

Проглину́ти, ну́, не́ш, *гл.* Проглотить. Мнж. 26. *Не будь ні гіркий, ні солодкий: будеш гіркий—прокленуть, а солодкий—проглинуть.* Посл.

Про́глуб, бу, *м.* Глубина. Вх. Зн. 56.

Про́гляд, ду, *м.*=**Перегляд.** *Частенько шлють мені землячки на прогляд свої словесні труди.* К. Хата. 7.

Проглида́ти, да́ю, еш, сов. в. **прогля́нути, ну, неш,** *гл.* 1) Проникать, проникнуть взглядомъ; охватывать, охватить взглядомъ. *Ой гаю ж, мій гаю, густий не проглягу.* Чуб. V. 33. *Поле ж мое широкоє! Не могла м тя проглянути чорненькими очнькими.* АД. I. 289. 2) Проглядывать, проглянуть, видѣться. *А між ними і землячки де-де проглядають.* Шевч. 3) Только сов. в. Повидать. *Піти у Почаїв світа проглянути.* Каменец. у.

Прогля́нутися, нуся, нешся, *гл.*= **Проглянути 1.** *Заїхав у ліс, та такий густий, що й не проглянешся.* Грин. I. 91.

Прогна́ти. См. **Прогонити**.

Прогнива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прогни́сти** и **прогни́ти, гнию́, е́ш**, *гл.* Прогнивать, прогнить.

Прогні́вати, ся, ваю, ся, еш, ся, *гл.*= **Прогнівити, ся**. *Ми вас просимо: не прогнівайтесь!* О. 1861. XI. Св. 63. *Ісус прогнівався*. Єв. Мр. X. 14.

Прогніви́ти, ся. См. **Прогнівляти, ся**.

Прогнівля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **прогніви́ти, влю́, ви́ш**, *гл.* Гнѣвать, прогнѣвать, разсердить. *Не так то отцевої і матчиної молитви прохати, як її прогнівляти*. Чуб. V. 849. *Милосердного гріхами прогнівлями*. К. МБ. X. 3. *Ой десь же ми, да милі братця, да Бога прогнівили, що у неділеньку до схід сонця горілочку пили*. Чуб. V. 1024.

Прогнівля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **прогніви́тися, влю́ся, ви́шся**, *гл.* Гнѣваться, прогнѣваться, разгнѣваться. Чуб. III. 357. *Прогнівивсь ти на народи, вигубив жорстоких*. К. Псал. 17.

Прогні́й, но́ю, *м.* Незамерзающее мѣсто на болотѣ. Сим. 147. Низкое мѣсто, заливаемое водой по крайней мѣрѣ на полъ лѣта. Нѣжин. у. Топкое мѣсто. Волч. у. *Кобилиці... у прогної поховались*. Рудч. Ск. I. 87. *Отам попереду був кіщуга, а тепер прогної, трясовина*. Волч. у.

Прогно́їна, ни, *ж.* Трясина.

Прогно́їстий, а, е. Имѣющій много прогноївъ.

Прогної́ти, гною́, ї́ш, *гл.* 1) Прогноить. *В калюжі, в болоті серце прогноїла і в дупло холодне гадюк напустила*. Шевч. 668. 2) Унавозить. *Прогноїти поле*. Вх. Лем. 457.

Прогові́ти, ві́ю, еш, *гл.* 1) Проговѣть. 2) Истратить на говѣнье. *Копійок 30 проговіла*. Харьк. г.

Проговори́ти, ся. См. **Проговорювати, ся**.

Прогово́рювати, рюю, еш, сов. в. **проговори́ти, рю́, риш**, *гл.* Проговаривать, проговорить. *Не проговориш до його ні словечка*. Кв.

Прогово́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **проговори́тися, рю́ся, ришся**, *гл.* Проговариваться, проговориться. *Говори, та не проговорися*. Ном. № 1115.

Прогодува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Прокормить. *То прогодую діти малії і вдови старії*. Чуб. III. 414.

Прогодува́тися, ду́юся, ешся, *гл.* Прокормиться. *Самим твоїм заробітком не прогодуємося*. Кіев. у.

Проголи́ти. См. **Проголювати**.

Проголовува́ти, ву́ю, еш, *гл.* Пробыть головой извѣстное время.

Проголодува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Проголодать. *Проголодувала з тиждень* (шукаючи заробітку), *та з тим і додому прийшла*. Кіев. у.

Проголоси́ти, шу́, сиш, *гл.* Проплакать. *Проголосила ввесь день*.

Прогóлювати, люю, еш, сов. в. **проголи́ти, лю́, лиш**, *гл.* Пробривать, пробрить. *Патер з проголеним тім'ям*. Стор. МПр. 44.

Прогóн, ну, *м.* См. **Прогін**.

Прогóнити, ню, ниш, сов. в. **прогна́ти, жену́, не́ш**, *гл.* Прогонять, прогнать. *Ох, жінко, каже чоловік, проженем ми цього барана*. Рудч. Ск. I. 41. *На божев слово вони б насміялись, дурним би назвали, од себе б прогнали*. Шевч. 9.

Прогóнич, ча, *м.* Желѣзный болтъ, которымъ запираются ставни. *З прогонича зуздрів дірку*. Г.-Арт. (О. 1861. III. 107).

Прогончарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Заниматься горшечнымъ ремесломъ извѣстное время.

Прогóня, ні, *ж.* Просѣка въ лѣсу. Харьк. г.

Прогорі́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Прогорѣть. *З причілку стіна прогоріла наскрізь*.

Прогóрниця, ці, *ж.* Круглая дыра въ центрѣ верхняго жернова ручной мельницы. Шух. I. 104, 106.

Прогорну́ти. См. **Прогортати**.

Прогорта́ти, та́ю, еш, сов. в. **прогорну́ти, ну́, неш**, *гл.* Раздвигать, раздвинуть, отворачивать; прогребать, прогресть, прочистить. *Ой то перепілочка, ой мала невеличка, ой по полю літав, ой комиш прогортав*. Чуб. V. 22. *Вуса прогортав*. Св. Л. 202. *Я сніжок прогорну*. Мил. 192. *Я солому прогортаю, зерняти шукаю*. Грин. III 166.

Прогорюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Прогоревать. *Прогорювала ще скілько літ з малим Тишком*. МВ. I. 53.

Прогосподарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* 1) Прохозяйничать. 2) Хозяйничая, потерять. *І корови, і воли—усе прогосподарював*.

Прогостюва́ти, тю́ю, еш, *гл.* Прогостить. *Цілий день прогостює було*. МВ. (О. 1862. III. 46). *Чи довго, старий, прогостюєш у нас?* Стор. II. 84.

Прóгра, ри, *ж.* Проигрышъ. Ровен. у. *Люби гру, люби й прогру*. Ном. № 12591.

Програва́ти, граю, е́ш, сов. в. **про-**

гра́ти, гра́ю, еш, *гл.* Проигрывать, проиграть. *Або виграв, або програв.* Ном. № 4273. *Програв чумак вози й воли в кості.* Чуб. V. 1039. 2) Играть, проиграть на музыкальномъ инструментѣ. *У військову суремку добре грає-програває.* АД. I. 258.

Програва́тися, раю́ся, є́шся, сов. в. **програ́тися, гра́юся, єшся,** *гл.* Проигрываться, проиграться. Котл. Ен. V. 28. *От грали, грали, один програвсь.* Драг. 127. *Ти ж знав, що вчора наш у карти пан програвся?* Г.-Арт. (О. 1861. III. 83).

Прогребти́. См. **Прогріба́ти.**

Прогремі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Прогремѣть.

Прогриза́ти, за́ю, еш, сов. в. **прогри́зти, зу́, зе́ш,** *гл.* Прогрызать, прогрызть. *Так не проклята миша! Глянь, яку дірку прогризла!* Черниг. у.

Прогриза́тися, а́юся, єшся, сов. в. **прогри́зтися, зу́ся, зе́шся.** *гл.* Прогрызаться, прогрызться. *Той змій як прогризся скрізь той ліс і знов летить за ними.* Рудч. Ск. I. 119.

Прогріба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **прогребти́, бу́, бе́ш,** *гл.* Прогребать, прогресть, прочистить. *Прогріб присок в огнищі.* Грин. II. 183. *Чорний ворон.... кіхтями-ніхтями прогрібає.* Мил. М. 38.

Прогріва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прогрі́ти, грі́ю, єш,** *гл.* Достигать, достичь своимъ тепломъ куда, сквозь что. *Такої ж ви хатоньки* (=труны) *забажали темної, невидної, невеселої! Туди сонечко не прогріє, вітрець не провіє.* Мил. 185.

Прогрі́мати, маю, еш, *гл.* Прогремѣть.

Прогрімота́ти, чу́, чеш, прогрімоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Прогрі́мати.**

Про́гріх, ха, *м.* Погрѣшность, промахъ. Левиц. (Правда, 1868, 545).

Прогріша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **прогріши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Погрѣшать, погрѣшить. *Що ж єм прогрішив, о що тя питаю, ти ж сама знаєш, як тя кохаю.* Гол. I. 349.

Прогріша́тися, ша́юся, єшся, сов. в. **прогріши́тися, шу́ся, ши́шся,** *гл.* Провиняться, провиниться. *Ти любиш її, хоч вона й прогрішилась.* Г. Барв. 344.

Прогрома́джувати, джую, еш, сов. в. **прогрома́дити, джу, диш,** *гл.* Прогребать, прогресть. *Прогромадив ямку і заховав кость.* О. 1862. V. 84.

Прогугни́ти, ню́, ни́ш, прогугня́віти, вію, єш, *гл.* Произнести въ носъ, прогнусавить. *„Спасибі, пани молодці!" прогугнив Кривоніс.* Стор. МПр. 130.

Прогу́лок, лка и лку *м.* Узкій проходъ. НВолын. у.

Прогу́лька, ки, *ж.* Гульба? *Чоловіче, ти знаєш, що ти все п'єш та гуляєш, що все гульки та прогульки, а об смерти нема думки.* Чуб. V. 1093.

Про́гулько́м, *нар.* То появляясь, то исчезая. *Місяць прогульком з-за хмари виглядав.*

Прогу́люватина, ни, *ж.*=**Прогалюватина.** Лохв. у.

Прогуля́ння, ня, *с.* Прогулка. *Пойдемо, Домно, а в чистеє поле, в чистеє поле да й на прогуляння.* Чуб. V. 704. *Ой пустіть коня на прогуляння.* Грин. III. 631.

Прогуля́ти, ля́ю, еш, *гл.* 1) Прогулять. Чуб. V. 542. 2) Прокутить (деньги, имущество). *А чи гуляв, не гуляв, сто червінців прогуляв.* Чуб. V. 796. Прокутить извѣстное время. *Та вже ж люде в полі поорали, ми з тобою в корчмі прогуляли.* Рудч. Чп. 223.

Прогуля́тися, ля́юся, єшся, *гл.* Прогуляться. *Позвольте, каже, мамо, у садочку прогулятись.* Рудч. Ск. I. 98.

Прогуркоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Прогремѣть.

Прогусти́, ду́, де́ш, *гл.* Прогудѣть, прожужжать. *Прогуло прокляте лихо та й заснуло.* Шевч. 106. **Чу́тка прогула́.** Прошелъ слухъ. Св. Л. 202.

Прогу́торити, рю, риш, *гл.* Проговорить нѣкоторое время.

Проґа́вити, влю виш, *гл.* Проворонить, прозѣвать.

Проґа́витися, влюся, вишся, *гл.*= **Проґавити.** *Ледачі чабани проґавляться.* О. 1862. V. Кух. 31.

Продава́льник, ка, *м.* Продающій,— такъ называется въ свадебномъ обрядѣ каждый изъ мальчиковъ, который, вмѣстѣ съ братьями невѣсты, будто бы обороняетъ ее отъ жениха и затѣмъ „продаетъ" послѣднему. Мил. 122.

Продава́ння, ня, *с.* Продажа, продаваніе. Харьк. у.

Продава́ти, даю́, є́ш, сов. в. **прода́ти, да́м, даси́,** *гл.* Продавать, продать. *Продай, моя мати, коня вороною.* Чуб. V. 365.

Продава́тися, даю́ся, є́шся, сов. в. **прода́тися, да́мся, даси́ся,** *гл.* Продаваться, продаться. Мил. Св. 30. *Нанявся—продався.* Ном. № 10386. *Один чоловік продався чортові.* Грин. I. 40.

Продавéць, вця́, *м.* Продавецъ. *Знає то купець та продавець.* Ном. № 9575.

Продагýха, хи, *ж.* Продавщица. Чуб. III. 93.

Прóдаж, жу, *м.* Продажа. *Несе молодиця на продаж або птицю, або овощі.* Левиц. I. 104. *Купля руки печє, а продаж гріє.* Ном. № 10493. **Вúставив грудúну на прóдаж.** Видно голую грудь. Ном. № 11226.

Продáжний, а, е. Назначенный къ продажѣ. *Продажне—заважне.* Ном. № 10523.

Продáжник, ка, *м.*=**Продавальник.** Мил. 122.

Продáжність, ности, *ж.* Продажность. К. Кр. 28.

Продáй, дáю, *м.*=**Продаж.** **На продáй—для** продажи. Вх. Лем. 457.

Продáння, *с.* Продажа.

Продармувáти, мýю, еш, *гл.* Пробыть безъ употребленія.

Продáти, ся. См. **Продавати, ся.**

Продáус, са, *м.* (**Продайус?**) Великовозрастный ученикъ учебнаго заведенія, имѣющій уже усы. *Приходять аж три чвертокласники—все продауси та голибороди.* Св. Л. 137.

Продеклямувáти, мýю, еш, *гл.* Продекламировать.

Продéржати, жу, жиш, *гл.* Продержать.

Продéрти, ся. См. **Продирати, ся.**

Продешевúти, ся, влю́, ся, вúш, ся, *гл.* Продешевить, слишкомъ дешево продать. *Ви ж глядіть, дядьку, не продешевіться.* Мир. Пов. II. 47.

Продзвонúти, ню́, ниш, *гл.* Прозвонить. *Гарбузом продзвонила, редькою прокадила, отут лежи, вражий сину, в ямі.* Чуб. V. 797.

Продзелéнькати, каю, еш, *гл.* Прозвенѣть.

Продзизчáти, чý, чúш, *гл.* Прожужжать.

Продзьóбáти, бáю, еш, *гл.* Проклевать.

Продивúтися. См. **Продивлятися.**

Продивля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **продивúтися, влю́ся, вишся**, *гл.* 1)=**Передивлятися, передивитися.** 2) Проникать, проникнуть взглядомъ. *Небо синє, чисте,—ні плямочки,—глибоке, просторе та широке, не продивитись його глибини.* Мир. ХРВ. 40. *Ще прикріше подивилася дочці у вічі, неначе хотіла продивитися їй у душу.* Мир. Пов. II. 102.

Продиво, ва, *с.* Большое диво, большое чудо. Левиц. I. 172. *На продиво була вродлива.* Г. Барв. 217.

Продимáти, мáю, еш, сов. в. **продýти, дмý, дмéш**, *гл.* Продувать, продуть. Ном. № 158, стр. 295. *Така хата, що наскрізь продимає* Харьк. *Добри-вечір, кумо моя! чи продула місце, та щоб мені з твоїм милим вечеряти сісти?—Ой щоб же ти, кумо моя, цього не діждала, щоб я тобі з моїм милим місце продимала.* Грин. III. 350.

Продимúти, ся. См. **Продимляти, ся.**

Продимля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **продимúти, млю́, мúш**, *гл.* Прокапчивать, прокоптить.

Продимля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **продимúтися, млю́ся, мúшся**, *гл.* Прокапчиваться, прокоптиться.

Продирáти, рáю, еш, сов. в. **продéрти, дерý, рéш**, *гл.* Продирать, продрать. *Ліз на хату, продер стріху та й лапає в те місце, де сало висіло.* Рудч. Ск. I. 193. *Не продереш очі, то продереш калитку.* Ном. № 9970.

Продирáтися, рáюся, ешся, сов. в. **продéртися, рýся, рéшся**, *гл.* Пробираться, пробраться сквозь что. *Щось.... затріщало, продираючись між кущами.* Стор. МПр. 81. *Почали вони поміж тими кущами продиратися.* КС. 1882. XII. 590.

Продúрини, рин, *ж. мн.*=**Похрестини** Мил 27.

Продúхатися, хаюся, ешся, *гл.* Отдышаться, освѣжиться, дыша чистымъ воздухомъ. *Збіраються в Дорньах, хто пішки, хто возком, продихатись в гаях, бо день був дуже шпаркий.* К. Дз. 141.

Продівувáти, вýю, еш, *гл.* Прожить въ дѣвицахъ. *Чи вік же їй продівувать, зносити брівоньки ні за що.* Шевч. 586.

Продідувáти, дýю, еш, *гл.* Прожить старикомъ.

Продіймáти, мáю, еш, *гл.* = **Продимати.** *Як одчинеш кватирку, то так тебе вітрець продіймає.* Волч. у.

Проділúти. См. **Проділяти.**

Прóділь, лю, *м.* Проборъ въ прическѣ. Чуб. VII. 422. *Дай, синку, я розділю тобі проділь.* Левиц. I. 262.

Проділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **проділúти, лю́, лиш**, *гл.* Дѣлать, сдѣлать проборъ на головѣ. *Вмієте ви проділити проділь по панській?* Левиц. I. 262.

Прóдір, ра, *м.*=**Протір.** ЕЗ. V. 188.

Продіркувáти, кýю, еш, *гл.* Продырявить. Конот. у.

Продлýбатися, баюся, ешся, *гл.* Про-

возиться надъ чѣмъ. *Продлубався пів дня по дурному.*

Продля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Промедлить, протянуть. *Продляли цілий день.* Черк. у.

Продмуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **продму́хати, хаю, еш,** *гл.* Продувать, продуть.

Продмухну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **продмуха́ти.**

Продню́ва́ти, дню́ю, еш, *гл.* Провести день.

Продовба́ти. См. **Продовбувати.**

Продо́вбувати, бую, еш, сов. в. **продовба́ти и продовбти́, бу́, бе́ш,** *гл.* Продалбливать, продолбить. *Дірку продовба.* Рудч Ск. І. 117.

Продовга́нитися, нюся, нишся, *гл.* Замѣшкаться. *Пішов до сусіди, казав: „та я не довго", та ось бач і продовганився ось поки, що вже й вечір став.* Екатериносл. у.

Продо́вжити, ся. См. **Продовжувати, ся.**

Продо́вжувати, жую, еш, сов. в. **продо́вжити, жу, жиш,** *гл.* Продлять, продлить, протянуть. *Доброму чоловіку продовж, Боже, віку.* Ном. № 4430.

Продо́вжуватися, жуюся, ешся, сов. в. **продо́вжитися, жуся, жишся,** *гл.* Длиться. *Літа ж мої молодії, літа молоденькі!... Як дасть Господь лиху долю, то покоротіться, а як буде добра доля, ой то продовжіться.* Гол. І. 273.

Продоїти. См. **Продоювати.**

Продолуба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Проковырять. *Начав долубать. Продолубав таку вже дірочку, що й кулак улізе.* Грин. III. 336.

Продомува́ти, му́ю, еш, *гл.* Просидѣть дома. *А ми всі святки продомували, нікуди в світі не ходили.*

Продохну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Передохнуть. *Жовтий пісочок залів носочок, нельзя продохнути.* Мет. 151.

Продо́ювати, до́юю, еш, сов. в. **продоїти, дою́, їш,** *гл.* Доить, подоить слегка въ началѣ доенія. Шух. І. 193.

Продражни́ти, ню́, ниш, *гл.* Прозвать, дать насмѣшливое прозвище. *Подавав прізвища усім сусідам: одного продражнив посмітюхом.* Левиц. Пов. 147.

Продра́ти, деру́, ре́ш, *гл.*=**Продерти.**

Продра́тися, деру́ся, ре́шся, *гл.*=**Продертися.** *Я пролізу, продеруся до дівчини в хижу.* Чуб. V. 1118.

Продріжа́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Продрожать.

Продріма́ти, ма́ю, еш, *гл.* 1) Продремать. *Продрімав пів ночі, а заснути таки не дали.* Потерять, утратить изъ-за дремоты. Мнж. 112. 2) Задремать. *Зробив він собі на тій яблоні тернову постіль: як ся продрімат, то ся уколе.* Драг. 263.

Продруха́ння, ня, *с.* Отрезвленіе отъ сна.

Продру́хатися, хаюся, ешся, *гл.*= **Прочунятися.** Подол. г. *За такою роботою продрухався, глянув по боках.* Св. Л. 303.

Проду́мати, маю, еш, *гл.* Продумать.

Проду́ти. См. **Продимати.**

Проду́хвина, проду́ховина, ни, *ж.* Продушина; прорубь. *Поставили ятірі у продуховині. На яру ставочки здавались якимись продухвинами.* Левиц. І 17.

Прожартува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Прошутить.

Прожа́ти, жну́, жне́ш, *гл.* Прожать.

Прожениха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Проухаживать.

Прожере́ння, ня, *с.* Пожраніе. *Привезе циган царівну нашому змієві на прожереніє.* Мнж. 31.

Прожерка, ки, *ж.* Раст. Paris quadrifolia. Лв. 100.

Проже́рливий, а, е. Прожорливый.

Проже́рти. См. **Прожирати.**

Проже́ря, рі, *об.* Прожора. Мнж. 190.

Прожива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прожи́ти, живу́, ве́ш, (жню́, е́ш),** *гл.* Проживать, прожить, жить. *Горе нам; горювання,—як нам проживати?* Чуб. V. 23. *Дай же тобі, Боже, в щастю прожити.* Чуб. III. 385. *Із своєю дружиною в світі проживу.* Чуб. V. 1041. *Проживай, моя ясочко, веселою.* МВ. (О. 1862. І. 72).

Прожива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **прожи́тися, живу́ся, ве́шся,** *гл.* 1) Проживаться, быть прожитымъ. *Як во сні мені здалося, що на світі прожилося.* КС. 1883. II. 468. 2) Безл. несов. в. житься. *Ой як тобі, моя сестро, та проживається?* Грин. III. 402.

Прожира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **проже́рти, жеру́, жере́ш,** *гл.* Проглатывать, проглотить; сожирать, сожрать, пожрать. Драг. 249. *Адам узів в рот та нагадавсі, шьо що Бог заказав, та й лапнувсі за горло, щоби не прожер.* Гн. II. 223. *Плив по морі, та й го риба з човном прожерла.* Гн. І. 48. *Царь оддав змієві прожерти свою дочку.* Драг. 248.

Прожирува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Пробаловаться, прошалить.

Про́жирь, рі, *ж. Соб.* Обжоры. *Ненаситна прожирь.* Мир. ХРВ. 9.

Прожи́ти. См. **Проживати.**

Прожи́ток, тку, *м.* Житье; средства для жизни. Шух. I. 304. *Жінка, витративши на лікарів ввесь прожиток, не могла вигоїтись.* Єв. Л. VIII. 43. *Не то мені, не то дітям, а онукам і правнукам стане на прожиток.* Грин. I. 92. Ум. **Прожи́точок.** *Аби то вас Пречиста Діва уздоровила віком і здоров'єчком добрим, прожиточком щасливим.* ЕЗ. V. 108.

Прожиття́, тя́, *с.*=**Прожиток.** *Ой дай, Боже, усім християнам многії літа, до щасливого прожиття у сім світі.* Макс. *Тягни звідти і на податки, і на прожиття.* Мир. Пов. II. 85.

Прожо́г, гу, *м.* Стремленіе, стремительность. *Страховище, наставивши роги, неслось з усьою свого страшного прожогу.* Мир. ХРВ. 129.

Прожо́гом, *нар.* Стремглавъ, опрометью. *Не роспитсвшись броду, не лізь прожогом в воду.* Посл. *Собаки сунулись прожогом до мене.* Черк. у.

Про́жра, ри, *об.* Обжора. *Як та прожра жре.* Мир. ХРВ. 178.

Прожури́тися, рю́ся, ришся, *гл.* Пропечалиться, прогоревать.

Проз, *пред.* 1) Мимо. *Йтимеш проз його.* Лохв. у. *Іде.... проз двір.* Грин. II. 166. 2) Сквозь, черезъ. *Процідила проз сито.* Васильк. у. *Проз лійку наливала карасину і то розлила.* Васильк. у.

Про́за, зи, *ж.* Проза. *Прозою мальовничою нам їх* (думки) *переказано.* К. (О. 1861. II. 231). *Не так то вони* (вірші) *голосні і часом наче в прозу впадають.* К. (Хата, 3).

Прозва́ти, ся. См. **Прозивати, ся.**

Проздрі́ти, рю, риш, *гл.*=**Провидіти.** *Хто був темний ....проздрів.* Гн. I. 190.

Про́зеленуватий, а, е. Зеленоватый. Константиногр. у.

Прозива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **прозва́ти, зву́, зве́ш,** *гл.* Прозывать, прозвать. *Не знає, як і батька її звуть і прозивають.* Кв. *Царські слуги прозвали його Незнайком.* Рудч. Ск. I. 106.

Прозива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **прозва́тися, зву́ся, зве́шся,** *гл.* Называться, назваться. *Стара прозивається Терпилиха Горпина, а дочка Наталка.* Котл. НП. 390. *Ой був в Січі старий козак, прозивався Чалий.* О. 1862. IX. I. (Нп.).

Прози́вка, ки, *ж.* 1) Насмѣшливое прозваніе. Вх. Лем. 457. 2) Бранное слово. Вх. Лем. 457.

Прозира́ло, ла, *с.*=**Дзеркало.** Вх. Лем. 457. Вх. Уг. 264.

Прозира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **прозирну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Прозирать, прозрѣть, проникать, проникнуть зрѣніемъ. *Ти у небо прозираєш і в землю глибоко.* К. Досв. 78. *Ледві-ледві опівночі серцем прозираю.* Шевч. 263. *Хто ж із них прозирнув глибше в історичню правду?* К. ХП. 40.

Прозі́мува́ти, му́ю, еш, *гл.*=**Перезімувати.**

Прозі́р, зо́ру, *м.* 1) Отверстіе въ крышѣ для прохода дыма и пр. Шух. I. 110, 174. 2) Просвѣтъ, дыра между сложенными бревнами. *Клади дрова щільніш, а то прозір великий.* Волч. у. 3) Дурной глазъ, взглядъ, отъ котораго приключается болѣзнь, сглазъ. Мил. М. 36, 40.

Прозі́рний, а, е. 1)=**Прозорий.** *Річок прозірних чисті води.* Щог. Сл. 104. 2) Отъ сглазу происходящій. Мил. М. 51, 40, 57. *Пристріти.... прозірнії.* Мнж. 152. 3) Зрительный. *Прозірна труба.* ЗОЮР. II. 53. Рк. Левиц. 4) Четкій. *Книжка ся прозірна, бо в неї великі букви і мені добре читать.* Рк. Левиц.

Прозірни́к, ку, *м.* Раст. Hypericum quadranqulum. Шух. I. 21.

Прозі́рність, ности, *ж.* Прозрачность. Желех.

Прозо́рий, а, е. Прозрачный. *Світ проходить крізь скло, бо воно прозоре.* Ком. II. 42. *Поділ, втягаючись роєм у Дніпро, неначе плаває на синій тихій прозорій воді з своїми церквами й будинками.* Левиц. Пов. 4.

Прозори́стий, а, е. Ажурный. *Вістря долітців перебивають бляху наскрізь—се прозориста бліха.* Шух. I. 277.

Прозо́рний, а, е. 1) = **Прозірний.** 2) **Прозо́рна рушни́ця.** Ружье большого калибра.

Прозо́ро, *нар.* Прозрачно.

Прозо́рчастий, а, е=**Прозорий.** Мир. Пов. II. 84. *Прозорчаста вода.* Левиц. I. 62.

Прозрі́ння, ня, *с.* Зрѣніе. Вх. Лем. 457.

Про́зьба, би, *ж.* Просьба. *Як не даси з прозьби, то даси з принуки, а чого прозьба не докаже, то докажуть буки.* Ном. № 1059. Ум. **Про́зьбонька.** Грин. III. 378.

Проїда́ти, да́ю, еш, сов. в. **проїсти, їм, їси́,** *гл.* 1) Проѣдать, проѣсть, издержать на пищу. *Протратив там маєток*

свій.... Як ж проїв усе, настала голоднеча велика в землі тій. Єв. Л. XV. 13, 14. 2) Проѣдать, проѣсть, прогрызть дыру. *Проїв дірку у бичка, з середини все виїв.* Рудч. Ск. II. 7. Протирать, протереть. *Сирая сириця до жовтої кости тіло козацьке проїдала.* АД. I. 94. 3) Только сов. в. Заѣсть, загрызть кого преслѣдованіями. *Там старша невістка проїла менчу: доти їла, поки таки свекор ту бідну вигнав.* Пирят. у.

Проїзд, ду, *м.* 1) Проѣздъ. *Лучалось і проїздом завернуть, щоб переночувать.* Стор. II. 167. 2) Проѣздъ, мѣсто для проѣзда. *Проїзду не дав і на ступінь.* НВолын. у.

Проїзджáти, джáю, еш, *гл.*=**Проїздити.** *Там пан Василько проїжджав.* Чуб. III. 272. *Десь мій милий на Вкраїні на конику проїзжає* Чуб. V. 381.

Проїзджáчий, чого, *м.* Проѣзжій. Ном. № 892. *Та прохожих, проїзджачих у двір закликає.* Шевч. 108. *Перехожий, проїжжачий—що їх там на шляху ні кидалося в вічі, ніхто мене не заняв, спасибі Богу.* Кв.

Проїздúти, джý, дúш, сов. в. **проїхати, їду, деш,** *гл.* Проѣзжать, ѣхать, проѣхать. *Усюде, де не проїздив Кобза, народ ворушився.* Стор. МПр. 51. *Проїхали поле, проїхали друге.* Чуб. V. 226.

Проїздити, джу, диш, *гл.* Проѣздить. *Хоче Палій проїздити коня свою.* Драг. 204.

Проїздитися, джуся, дишся, *гл.* Проѣздиться. *Поїдьмо туди, побачим і погуляєм там, да таки й проїздимося трохи.* Рудч. Ск. II. 93.

Проїснúй, á, é. Прожорливый. *Та хай їм лиха година, щоб я поповичів годувала,—бо це народ проїсний.* Харьк. г.

Проїсти. См. **Проїдати.**

Проїстлúвий, а, е=**Проїсний.** *Така дитина проїстлива, що чисто ніяк її не нагодуєш.* Зміев. у. Слов. Д. Эварн.

Прóїсть, ти, *ж.* Обжорство. *Оця бо ще мені дітвора! як почне той хліб святий джвакати,—справді, наче проїсть напала.* Екатериносл. у.

Проїти, прóю, їш, *гл.* Варить въ закрытомъ крышкой горшкѣ. Вх. Зн. 56.

Проїхати. См. **Проїздити.**

Прóйда ди, *об.* Пройдоха. *У якесь там село прислали нового паламаря, та такого пройду.* Чуб. II. 656. *А ти, пройдо всесвітня, твоїх рук нічого не мине!*

Пройдисвіт, та, *м.* Пройдоха, авантюристъ. *Да не лай мене, моя матінко, ніколи ні за що, полюбила пройдисвіта, превелике ледащо.* Мет. 85.

Проймáти, мáю, еш, сов. в. **пройнятú и пронятú, йму́, меш,** *гл.* 1) Пронимать, пронять. *Циганський піт пройма.* Ном. № 3197. *Ой як рушить плечима, пройме душу очима.* Чуб. V. 1084. *Чогось у бабусі чепурненької сльози покотились, наче б то нічого й гіркого не сказав, а проняв.* Г. Барв. 503. 2) Продѣвать, продѣть. *Пронятии нитку в голку.* Борз. у. 3) Пронизывать, пронизать, проникнуть сквозь что. Мнж. 83.—**зу́бом.** Прокусить. 4) Зацѣплять, зацѣпить. *Взяли Байду, ізв'язали, за ліве ребро гаком пройняли.* АД. I. 147. 5) Охватывать, охватить. *Холод почав проймати Карта.* Левиц. КС. 71. *Великий сум проняв мені все тіло.* К. Іов. *Радість проймає тебе.* Мир. ХРВ. 241. 6) **Пронялá ду́мка когó.** Явилась у кого мысль. *Така саме думка проняла й Чіпку.* Мир. ХРВ. 241.

Проймáтися, мáюся, ешся, сов. в. **пройня́тися и проня́тися, йму́ся, мéшся,** *гл.* 1) Быть пронимаемымъ, пронятымъ, пронизаннымъ и пр. 2) Проникаться, проникнуться. *Мати—як мати: вона пронялася жалем рідної дитини, зглянулась на її сльози.* Мир. ХРВ. 330.

Пройтú, ся. См. **Проходити, ся.**

Прокадúти, джу́, диш, *гл.* Покадить. Чуб. V. 797.

Прокажéнний, а, е. Прокаженный. *Приходить до його прокажений.* Єв. Мр. I. 40.

Прокáва, ви, *ж.* Проказа. *Прийшов чоловік увесь у проказі.* Єв. Л. V. 12. *Старці тебе цураються мов тії прокази.* Шевч. 460.

Проказáти. См. **Проказувати.**

Прокáзувати, вую, еш, сов. в. **проказáти, жý, жеш,** *гл.* 1) Говорить, проговорить. *Скоро се брат проказав, так і зняв кресаню.* Федьк. 2) Диктовать, продиктовать. Ном., Передм. I. *Ой, добродію! та будьте ж милостиві, треба ще писати... іще не все я проказала.* МВ. I. 50. 3) При обученіи: говорить, сказать что либо, что ученикъ долженъ повторить за учителемъ. ЗОЮР. I. 50.

Прокалатáти, тáю, еш, *гл.* 1) Простучать въ колотушку; прозвонить. 2) Пройти (о времени). *Прокалатає швидко час.* Греб. 333.

Прокапáти, пáю, еш, *гл.* Капать сквозь

что. *Що мої реберечка травка поростає, а мої карі очі кров прокапає.* Чуб. V. 662.

Прокарата́ти, та́ю, еш, *гл.* Прожить. *Як довгий вік прокаратаєш.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 112).

Проката́ти, та́ю, еш, *гл.* Прокатать (на лошади).

Проката́тися, та́юся, ешся, *гл.* Прокататься. *Син каже: прокатаємось.* Рудч. Ск. I. 101.

Прокахи́кати, каю, еш, *гл.* Прокашлять сухимъ кашлемъ.

Прокача́ти, ча́ю, еш, *гл.* Прокатать извѣстное время (бѣлье).

Прокача́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Проваляться. *Всю ніч прокачалася і таки не заснула.* Харьк. *Два тиждні хвора прокачалася.*

Прока́шлювати, люю, еш, сов. в. **прока́шляти, ляю, еш,** *гл.* Прокашливать, прокашлять.

Прока́шлюватися, лююся, ешся, сов. в. **прока́шлятися, ляюся, ешся,** *гл.* Прокашливаться, прокашляться. *О, бодай його!— скрикнув він, прокашлюючись.* Мир. Пов. II. 52. *Прокашляйсь без зубів, сестрице, до мене ближче прихились.* Котл. Ен.

Прокві́кати, каю, еш, *гл.* Проквакать.

Прокві́сити, шу, сиш, *гл.* — ду́шу. Ѣдою, преимущественно кислою, немного оживить себя. *Постой, каже, чорте, хоч я собі грушок вирву,—буде чим душу проквасить.* Рудч. Ск. II. 24. (Вівця) *почесала з шляху до зеленого моріжку вхопити свіжої травиці та хоч капельку проквасити душу од тії страшенної пилюги.* Мир. ХРВ. 39.

Проквасні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Проквснуть.

Проквасні́тися, ні́юся, ешся, *гл.*= **Проквасніти.** Вх. Уг. 263.

Проквили́ти. См. **Проквиляти.**

Проквиля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **проквили́ти, лю́, ли́ш,** *гл.* 1) Плакать, стонать, простонать. 2) Кричать, прокричать (преимущественно жалобно. О нѣкоторыхъ звѣряхъ и птицахъ). АД. I. 185. *Вовки-сіроманці квилять-проквиляють.* Мет. 443. *Там сидить ясен сокіл-білозерець, жалобненько квилить-проквиляє.* АД. I. 190.

Проквіта́ти, та́ю, еш, *гл.*=**Процвітати.** Гол. IV. 523.

Проквокта́ти, кчу́, чеш, *гл.* Проклохтать (о курицѣ).

Прокво́листо, про́кволо, про́кволом, *нар.* Медленно. *Прокволом співати.* Сквир. у.

Про́кид, ду, *м.* Пробужденіе. *Прокид від сну.* К. Дз. 110.

Прокида́ти, да́ю, еш, сов. в. **прокида́ти, даю, еш,** и **проки́нути, ну, неш,** *гл.* 1) Расчищать, расчистить, прогресть отъ снѣга и пр. *Ну й понамітало снігу! Треба прокидати* (прокинути) *стежку від хати до хліва.* 2) Не попадать, не попасть, промахнуться. *Стріляли козаки та рейтари. І вони прокинули.* Морд. Пл. 171. 3) Простилать, прослать. *Прокинувши на полу ряднину, лягла й сама хоч задрімати.* Мир. ХРВ. 56. *Та зійду я на могилу, та прокину сірячину, та ляжу трохи спочину.* КС. 1883. IV. 907. (Нп.). 4) Истрачивать, истратить, потерпѣть убытокъ. *На весіллі в родичів рублів п'ять прокинеш.* Лубен. у. *На тому заробиш, на тому прокинеш.* Лубен. у. 5) Сов. в. только **проки́нути.** Будить, разбудить. *Цілу ніч прокидало Христю материне важке зітхання.* Мир. Пов. I. 118. *Заснула без подушки,—прокинули б дівчину та поклали б їй подушечку.* Зміев. у.

Прокида́тися, да́юся, ешся, сов. в. **проки́нутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Просыпаться, проснуться. *Вночі прокинешся,— не спить Василько мій.* МВ. II. 9. Иногда **прокинутися** въ знач. очнуться. МВ. (О. 1862. III. 41). *Зомлів Марко, й земля задріжала... Прокинувся... до матері,—а мати вже спала.* Шевч. 118. 2) Появляться, появиться; встрѣчаться, случаться. *Щоки повпадали і вже волосся прокидається біле.* О. 1862. X. 8. *Стали прокидатись де-где й злодійчки—новина в Пісках.* Мир. ХРВ. 119. *Все ж таки прокидається такий час, що вони й гулящі бувають, і одпочинуть як слід.* Драг. 171. 3) Только сов. в. ? Отелиться. *Рано походила наша корова, то рано й прокинулась.* Зміев. у.

Прокипі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Прокипѣть.

Прокиса́ти, са́ю, еш, сов. в. **проки́с(ну)ти, ну, неш,** *гл.* Прокисать, прокиснуть. *Нехай кисне,—не прокисне, да нікому їсти.* Чуб. V. 133.

Прокі́п'я, п'я, *с.* Праздникъ 8 іюля (Прокопа).

Проклада́ти, да́ю, еш, сов. в. **прокла́сти, кладу́, де́ш,** *гл.* Прокладывать, проложить. *Проклали зірочки дорогу у Русалим.* Стор. МПр. 41.

Проклина́ти, на́ю, еш, сов. в. **проклясти́, кляну́, не́ш,** *гл.* Проклинать, проклясть. *Пішла мати да плачучи, свого сина проклинаючи.* Макс. *Дівчинонька плаче,*

сильненько ридає, свою долю проклинає. Мет. 79.

Проклинатися, наюся, ешся, сов. в. **проклястися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Проклинаться, быть проклятымъ. Шевч. 212. 2) Ругаться. *Аби ми нечистою духа не згадували, нечистим духом ся не проклинали.* ЕЗ. V. 100.

Проклинути, ну, неш, *гл.* = **Проклясти.** *Бо я твою долю давно проклинула.* Грин. III. 394.

Проклін, льону, *м.* Проклятіе. *Проклін усім, хто пале, коле, ріже.* К. ЦН. 302. *Батькова та матчина молитва із моря виймає, а проклін у калюжі топить.* Ном. № 9373.

Проклінниця, ці, *ж.* Та, которая проклинаетъ. Гн. II. 126.

Проклювати, клюю, еш, *гл.* Проклевать. *Гусак: „Одчини, луплене теля!"—„Не одчиню".—„Ну, носом проклюю".* Рудч. Ск. I. 40.

Проклясти, ся. См. **Проклинати, ся.**

Проклятий, а, е. Проклятый. Употребляется какъ бранное слово. *Журба моя, журба, журба проклятая, та наважилась мене зовсім ізжурити.* Чуб. V. 420. *В одного чоловіка була жінка Химка, і така була проклята, що все його б'є.* Рудч. Ск. I. 57.

Прокляття, тя, *с.* Проклятіе. К. Псал. 88. *Байде мені латинське прокляття!* К. ПС. 52. *Нехай ляже прокляття на йому.* Левиц. I. 527.

Проклятущий, а, е. Ум. отъ **проклятий.** Бранное слово. *Така натура вже проклятуща удасться.* Рудч. Ск. II. 174. *А проклятущий хміль як рута зеленів.* Греб. 371.

Проковтнути, ну, неш, *гл.* Проглотить. *А лисичка його — гам! та й проковтнула.* Рудч. Ск. II. 3.

Droколихати, шу, шеш, *гл.* Покачать. *Повішу ще тії рукава — хай вітер проколише.* Чуб. V. 606.

Проколоти, ся. См. **Проколювати, ся.**

Проколупати, паю, еш, *гл.* Проковырять.

Проколювати, люю, еш, сов. в. **проколоти, лю, леш,** *гл.* Прокалывать, проколоть. *Голову проколеш йому остю.* К. Іов. 93.

Проколюватися, лююся, ешся, сов. в. **проколотися, люся, лешся,** *гл.* 1) Прокалываться, проколоться. 2) О зубахъ: прорѣзываться, прорѣзаться. *Дитині... проколюються зуби.* Ез. V. 183.

Проколядувати, дую, еш, *гл.* Пропѣть коляду.

Прокопати. См. **Прокопувати.**

Прокопувати, пую, еш, сов. в. **прокопати, паю, еш,** *гл.* Прокапывать, прокопать.

Прокорм, му, *м.* Кормъ. *Щебече, мов синичка та, що дитиняток доглядає, за прокормом для їх літає.* Мкр. Г. 22.

Прокормити, млю, миш, *гл.* Прокормить.

Прокормитися, млюся, мишся, *гл.* Прокормиться.

Прокосити. См. **Прокошувати.**

Прокотити. См. **Прокочувати.**

Прокочувати, чую, еш, сов. в. **прокотити, кочу, тиш,** *гл.* Прокатывать, прокатить.

Прокошувати, шую, еш, сов. в. **прокосити, кошу, сиш,** *гл.* Прокашивать, прокосить.

Прокрадатися, даюся, ешся, сов. в. **прокрастися, дуся, дешся,** *гл.* 1) Ловиться, пойматься на воровствѣ, прокрасться. *Крав, крав, але ж і прокрався.* Подольск. г. *Слюсарь прокрався, а коваля покарали.* Ком. Пр. № 157. 2) Прокрадываться, прокрасться, пройти тайкомъ. *Ярема з Лейбою прокрались аж у будинок, в самий льох.* Шевч. 189.

Прокричати, чу, чиш, *гл.* Прокричать. *Нехай він лютує, поки сам загине, поки безголовь'я ворон прокричить.* Шевч. 35.

Прокрутити. См. **Прокручувати.**

Прокрутитися, чуся, тишся, *гл.* Провертѣться. *Як устанеш удосвіта, та до пізна й прокрутишся і попоїсти гаразд ніколи.* Екатериносл. г.

Прокручувати, чую еш, сов. в. **прокрутити, чу, тиш,** *гл.* Просверлить. *Взяла його, сховала до скрині і прокрутила маленьку дірочку, щоб дух пускати.* Чуб. II. 9.

Прокрякати, каю, еш и крячу, чеш, *гл.* Прокаркать.

Прокублити, лю, лиш, *гл.* Въ стогу сдѣлать углубленіе, подобное норѣ. *У припуск теля пускаємо, воно й прокублило стіг.* Константиногр. у.

Прокувати, кую, еш, *гл.* Прокричать (о кукушкѣ). *Зацвіли вишні, прокувала сива зозуля.* МВ. I. 140.

Прокукурікати, каю, еш, *гл.* Прокукарекать, прокричать (о пѣтухѣ).

Прокульгати, гаю, еш, *гл.* Пройти хромая.

Прокуняти, няю, еш, *гл.* Продремать.

Прокупи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Прокупиться, заплатить лишнее. *Купи, та й не прокупись.* Ном. № 5861.

Проку́р, ру, *м.* Неоплаченный акцизомъ спиртъ, утаенный отъ акцизу перекуръ. Каменец. у.

Прокурва́вити, влю, виш, *гл.* Растратить на публичныхъ женщинъ. *А п'яничка що не пріп'є, то все прокурвавить.* Гол. І. 222.

Прокуро́р, ра, *м.* Прокуроръ. *Нащо було Паньку прохаться в прокурори?* Греб. 362.

Прокуси́ти. См. **Прокушувати.**

Проку́шувати, шую, еш, сов. в. **прокуси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Прокусывать, прокусить.

Прола́зити, жу, зиш, сов. в. **пролі́зти, лі́зу, зеш,** *гл.* Проползать, проползти; пролѣзать, пролѣзть. *Пролізла гадюка. Марко проліз по під кущем глоду.* Стор. МПр. 111. *Не можна в двері,—я в кватирку, або пролізу в иншу дірку.* Гліб.

Пролама́ти. См. **Проламувати.**

Прола́мувати, му́ю, еш, сов. в. **пролама́ти, ма́ю, еш,** *гл.* Проламывать. проломить. *І проломавши* (стелю), *спустили ліжко.* Єв. Мр. 4. *Проламав* (у лісі) *стежку.* Рудч. Ск. II. 106.

Прола́сувати, сую, еш, *гл.* Употребить на лакомства. *Як би так був він перед очима, а то за материними очима, то хоч і перепаде йому карбованець або два, то й проласує.* Лебед. у.

Про́лев, ва, *м.*=**Пралев.** *Ти лев собі, а я пролев,—циган одвічає.* Рудан. І. 72.

Проле́жати, жу, жиш, *гл.* 1) Пролежать. *Ніч настане,—я в слізоньках пролежу.* Чуб. V. 467. *Ляже в садку та цілісінький день і пролежить нерухомо.* МВ. II. 8. 2) Продавить, лежа. *Моя тобі зброя кілочка не вломить, я сам молод ліжка не пролежу.* Чуб. V. 63.

Пролеті́ти. См. **Пролітати.**

Пролива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **проли́ти, ллю́, лле́ш,** *гл.* 1) Проливать, пролить. разливать, разлить. (Преимущественно о крови, слезахъ). *Кров не вода, проливати шкода.* Ном. № 1283. *Молодая молодице, нащо сльози проливаєш?* Чуб. V. 202. 2) **Пролива́ти сльоза́ми.** Проливать слезы. КС. 1882. XII. 498, 502. *Гірко плаче, дрібними сльозами проливає.* КС. 1882. XII. 494.

Пролива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **проли́тися, ллю́ся, ллешся,** *гл.* Проливаться, пролиться. *Се єсть кров моя, що за многих проливається.* Єв. Мр. XIV. 24. *Пливе човен, води повен, да коли б не пролився.* О. 1861. XI. 9. (Нп.).

Проли́ґати, ґаю, еш, *гл.* Проглотить. *Музика що затирлигав, то і пролигав.* Ном. № 12465.

Про́лиз, зу, *м.* Незамерзающее мѣсто на рѣкѣ. *Аж . зирк, — заєць у пролизі чмиха.... бідний лапками перебіра, от-о́т під лід піде.* Св. Л. 95. *Оце пролиз буде, а по при него їдуть через річку і не провалюється крига.* Каменец. у.

Пролиза́ти. См. **Пролизувати.**

Проли́зина, ни, *ж.*=**Пролиз.** Черк. у. *Її ноги ввігнули тонкий лід, шурхнули в пролизину.* Левиц. І. 470.

Проли́зувати, зую, еш, сов. в. **пролиза́ти, лижу́, жеш,** *гл.* Пролизывать, пролизать. *Лизнула раз, за другим разом уже дірку пролизала.* Рудч. Ск. II. 75.

Пролину́ти, ну́, не́ш, *гл.* Пролетѣть. *Ой хоч бачив,— проминуло, галочкою пролинуло.* Чуб. V. 190.

Проли́скуватися, куюся, ешся, *гл.* Лосниться, проблескивать. *Волос у мене вже сріблом пролискується.* Г. Барв. 8.

Проли́ти, ся. См. **Проливати, ся.**

Проліз́ти. См. **Пролазити.**

Пролі́й, (лія?) *м.* Ливень. Вх. Зн. 458.

Про́ліс, су, *м.*=**Праліс.** ХС. VII. 457. *За лісом, за пролісом золота діжа сходить.* Чуб. І. 315.

Про́ліска, ки, *ж.* Раст. Hepatica triloba Chaix. ЗЮЗО. І. 124.

Про́лісок, ску, *м.* Прогалина, поляна. *На полянах і пролісках росла висока трава і ніколи не косилась.* Стор. II. 118 2) *мн.* Раст. Scilla cernua. Потебня. Къ ист. звук. III. 96.

Прол́іт, ту, *м.* 1) Летъ, летаніе. *Потепліло, пішла бджола у проліт* Лебед. у. 2) Діаметръ, поперечникъ. *Те колесо на проліт має три аршини.* Черк. у.

І. Пролітá́ти, та́ю, еш, сов. в. **пролеті́ти, лечу́, ти́ш,** *гл.* Пролетать, пролетѣть. *Широкеє поле, широка толока, тілько орлам пролітати.* Чуб. V. 128. *Дрібний сніжок пролітає.* Чуб. V. 1015.

II. Пролітá́ти, та́ю, еш, *гл.* Облетѣть. *Я ввесь світ пролітала, золотих горів не видала.* Чуб. V. 336.

Проліту́вати, тую, еш, *гл.* Прожить лѣто, провести лѣто. *Знов пійшла по людях: де пролітую, де прозімую.* Г. Барв. 368.

Пролічи́ти, чу́, чиш, *гл.* Просчитать.

Пролля́ти, лляю, еш, *гл.* Пролить.

Проложи́ти, жу́, жиш, *гл.* 1)=**Прокласти**. *Ніколи не звернемо з дороги, що ти нам проложив єси.* К. (О. 1861. III. 6). 2) — пісню. Сложить, сочинить пѣсню. *Проложив їм пісню про Царя Наливая.* К. ЦК. 307. *Не з добра то хтось проложив пісню: „Мати наша, мати! не журись ти нами“...* Г. Барв. 175. *Се не пісенька, а щирая правдонька. Так ми у своїх батьків служили, да оце про їх і пісню проложено.* ЗОЮР. I. 80.— **гу́тірку**. Сложить разсказъ. *„Чи чував ти, братіку, щоб миш одкусила коли голову чоловікові?— Засміявсь козак: „Се, пане ясновельможний, тілько таку гутірку проложено“.* К. ЧР. 381.

Проло́м, му, *м.* Брешь, проломъ. *Ломаються мов у пролом замковий, потужніють руїною моєю.* К. Іов. 64.

Проло́мина, ни, *ж.* Проломъ, проломленная дыра. *А в воротях унизу дощечка проломана.... От вовк повернувсь другим боком, усунув хвоста в ту проломину....* Г. Барв. 244

Проломи́ти, млю, миш, *гл.* Проломить. *Кругом хату обступили, самі двері проломили.* Чуб. V. 968.

Проломи́тися, млюся, мишся, *гл.* Проломиться.

Про́луб, бу, *м.*=**Ополонка**. *Скочив в пролуб, але більше того не робив, бо дуже го студінь проняла.* МУЕ. III. 54.

Пролютува́ти, тую, еш, *гл.* Пробыть извѣстное время разозленнымъ, разсерженнымъ.

Проляща́ти, щу́, щи́ш, *гл.* Извѣстное время лящати (см.).

Прома́глюва́ти, люю, еш, *гл.* Прокатать извѣстное время на каткѣ (бѣлье).

Прома́зати, ма́жу жеш, *гл.* Промазать извѣстное время.

Промайну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Промелькнуть. *Щось наче промайнуло повз вікна.*

Промайструва́ти, ру́ю, еш, *гл.* Проработать (о плотникѣ, столярѣ).

Промалярува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Пробыть живописцемъ или маляромъ извѣстное время.

Промандрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Пропутешествовать; пройти, путешествуя.

Прома́ніжити, жу, жиш, *гл.* Побить кого. *Я його добре проманіжив,—знатиме, як мене займати.*

Проманта́чити, чу, чиш, *гл.* Промотать, расточить. *Не пропив я, не прогайнував, не промантачив, не проциндрив без пуття.* К. ЧР. 266.

Проманта́читися, чуся, чишся, *гл.* Промотаться. *Промантачились городяне на свої що-тижня нові моди.* К. (О. 1861. I. 311).

Промарнотра́вити, влю, виш и **промарнотра́тити**, чу, тиш, *гл.* Расточить, растратить, промотать. *Промарнотратили добро, пропили, прогайнували.* Полт.

Прома́рудитися, джуся, дишся, *гл.* Прокопаться, провозиться, промѣшкать.

Промаршалкува́ти, ку́ю, еш, Пробыть извѣстное время **марша́лком**.

Промаха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Расчистить поверхность воды прежде чѣмъ набрать. *Ой у броду беру воду, да й не промахаю.* Нп.

Промахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Промахнуться. (Объ ударѣ, но не о выстрѣлѣ). *Як ударить хто, то промовить: „лясь!“, а як промахнеться, то товариш почина його руки гладити.* Чуб. III. 103.

Прома́цати, цаю, еш, *гл.* Прощупать.

Про́ма́шка, ки, *ж.* Значительное разстояніе для прохожденія, большая проходка. *До Василькова звідсіль добра промашка.* Рк. Левиц.

Промаячі́ти, чі́ю, еш, *гл.* Промаяться? *Сяк так, то з журбою, то з тугою промаячіла Маруся до спасівки.* Кв.

Проме́жи, *пред.* = **Проміж**. *Утікала Бондарівна промежи домами.* Чуб. V. 427.

Проме́жка, ки, *ж.* Промежутокъ, промежуточное разстояніе. *Промежка між кроквами дуже широка,—се недобре, як крокви рідко стоять.* Волч. у.

Проме́жок, жку, *м.* Полевая дорожка по межѣ между двумя полями, интервалъ. Лохв. у.

Проме́кати, **промеке́кати**, **промекеке́кати**, каю, еш, *гл.* Проблеять.

Проме́л, лу, *м.* Плата за помолъ зерномъ. *В нас беруть десяту мірку промелу.* Нѣжин. у.

Промени́стий, а, е = **Проміни́стий**. *Веселого променистого ранку.* МВ. II. 147.

Промені́ти, ні́є, *гл. безл.* Сіять, испуская лучи. *Всміхнулася, як споглянула— так же бо променіло з очей хороших,— відрада сама.* МВ. III. 37.

Промере́жати, жу, жиш, *гл.* Дѣлать извѣстное время **мере́жки**. Переносно: писать (у Шевч. о стихахъ). *Уже два юди промережав і третій в добрий час почну.* Шевч. 444.

Промерза́ти, за́ю, еш. сов. в. **проме́рзнути, ну, неш,** *гл.* Промерзать, промерзнуть. *Наскрізь промерзло сало.*

Промести́. См. **Промітати.**

Прометни́й, а́, е́=Промітний. *Пилип не те, що Зінець: це валюка, ледащо, нікчемний чоловік, а той-то прометний: у його й хлібця посіяно, і по хазяйству пеклується.* Новомоск. у.

Прометуши́тися, шу́ся, шишся, *гл.* Просуетиться.

Промешка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Находиться. *Хведор Безрідний, бездольний пробуває порубаний, постреляний, на рани смертельнії незмагає, а коло його джура Ярема промешкає.* АД. І. 252.

Промива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **проми́ти, ми́ю, еш,** *гл.* Промывать, промыть. *Тече річка невеличка, промивав піски.* О. 1862. І. 49. *Во́зьми води керничної, промий чорні очі.* Чуб. V. 996.

Промигну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Промелькнуть. *І промигнула вона в його по души, як холодний вітер.* МВ. (О. 1862, І. 77).

Промигті́ти, гчу́, гти́ш, *гл.* Промелькнуть. *Швидко-швидко бігли коні,—тільки в очах усе тев промигтіло.* МВ. (О. 1862. III. 51).

Проми́кати, каю, еш, *гл.* Продернуть, протянуть сквозь что. Шух. І. 233.

Проми́мрити, рю, риш, *гл.* Пробормотать, проговорить невнятно.

Промина́ти, на́ю, еш, сов. в. **проминýти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Проходить, пройти мимо, миновать. *Не по правді, мій милий, зо мною живеш, що проминаєш мої ворітонька, до иншої йдеш.* Чуб. V. 180. 2) Пропускать, пропустить.—*А чому ж ти тут квіточки не нашила?—Не вгледіла, та й проминула. Я ось завернуся та нашию.* Черниг. г.

Про́мисел, слу, *м.* Промыслъ. Левиц. Пов. 161.

Проми́ти См. **Промивати.**

Проми́тий, а, е. Промытый. **Нема́ проми́тої води́ кому́.** Постоянныя придирки къ кому. Г. Барв. 238. *Почала братова мене знов допікати. Вже тепер і ступити мені не дасть; уже нема мені й промитої води: та те не добре, та се не гаразд.* МВ. І. 21. *Промитої води не дає.* И вздохнуть не даетъ. Г. Барв. 493. **Не було́ в те́бе проми́тої годи́ни**—не было у тебя и часу свободнаго. Кролев. у. *Сказано: промитої години дитя не дасть—усе плаче.* Кролев. у.

Про́мито, та, *с.* Высокая пошлина. *Платять важке промито замісь легшого мита.* К. Кр. 19. *Іще ж то жиди-рандарі у тому не перестали: на славній Україні всі козацькі торги заорандували, да брали мито-промито.* АД. І. 21

Промишля́ти, ля́ю, еш, *гл.* 1) Промышлять, заниматься. *Чим же ви, діду, промишляли, поки ще була жива ваша покійниця?* Левиц. І. 100. 2)—**про се́бе.** Заботиться о себѣ. *Я став лучче промишляти про себе.* Г. Барв. 315.

Промі́вка, ки, *ж.* Рѣчь. *Послухайте мене і моєї промівки.* Шух. І. 192. См. **Промо́ва.**

Промі́ж, *пред.* Между промежъ. *Йому пробігла собака проміж ногами.* Ном. № 3179.

Промі́жний, а, е. Промежуточный.

Промі́н, ну, *м.* Мѣна. НВолын. у.

Промі́на, ни, *ж.*=**Промін.** *Проміна одному служить.* Ком. Пр. № 681.

Промі́нистий, а, е. Лучистый; лучезарный.

Промі́нне, ного, *с.* То, что берется за размѣнъ.

Промі́ння, ня, *с.* Соб. Лучи. *Сонце... сипнуло промінням по росяних травах.* К. XII. 23. *Зійшов місяць і вдарив ясним промінням по білих хатах.* МВ. І. 39.

Про́мінь, ню, *м.* 1) Лучъ. *Моливсь за них, як сонце світ на землю рано розсипало, моливсь, як проміні спускало вона під спід землі.* Мкр. Г. 68. *Вечірній промінь соняшний наче золотом червоним його обсипає.* МВ. І. 17. 2) Рукавъ рѣки. Вх. Зн. 56.

Промі́ня́стий, а, е = Промінистий. *Високо над усім грає пішне промінясте сонечко.* МВ. (О. 1862. III. 77). *Промінясті очі.* Левиц. Пов. 252.

Проміня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Промѣнять, обмѣнять. *Біди ні продати, ні проміняти, і грім біди не заб'є.* Ном. № 2173.

Проміня́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Помѣняться. *Проміняймось: дайте мені таку рибу золоту і срібну, а я вам птичку.* Рудч. Ск. І. 163.

Промі́р, мо́ру, *м.* Моръ. *У Київі, кажуть, великий промір: по 70 чоловіка на день мре.* Канев. у.

Проміркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Размышлять извѣстное время.

Про́міт, та, *м.* Разбитной, бѣдовый. *О, то проміт!* НВолын. у.

Промітá́ти, та́ю, еш, сов. в. **промести́, ту́, те́ш,** *гл.* Прометать, промести. *Неме-*

*тена уличка, не метена,—треба уличку **промести**.* Мет. 211. *Будеш ти у мене хатку промітати.* КС. 1882. XII. 498. **Стежку кому промітати.** Кромѣ прямого значенія, также: уготовлять кому путь (на тотъ свѣтъ). *Ти, моя дитино,* (мати до мертвої), *промітай нам стежечку, прибірай же листячко твоїй матінці, твоєму батенькові.* Г. Барв. 125.

Промітний, а, е Ловкій, изворотливый. разбитной, предпріимчивый. *А промітний він: оце повернувсь, купив горшків, поїхав у базарь, продав та купив обіддя,—ото вже й заробив 15 карбованців; а про те ріллю виорано вже.... От брат, то то хамула.* Канев. у.

Промі́ття, тя, *с.* Зарево. Харьк.

Промі́тувати, тую, еш, *гл.* Развѣшивать (кожу). Шух. I. 253.

Проміщкання, ня, *с.* Сожительство. Мет. 354.

Промкнути, ну, неш, *гл.* Проглотить. Угор. 2) Прослабить. *Оце ззіли коні послідку пшеничного, та й промкнуло їх: бачте, як біжить з них, який рідкий кал.* Брацл. у. *Мене так і промкнуло од сирівцю.* Рк. Левиц. 3) Постичь, узнать, проникнуть, понять, угадать. *Ти хиба промкнеш чоловіка, чи п'яниця він, чи ні, а милостину все таки дай.* Черк. у.

Промнявкати, каю, еш; *гл.* Промяукать.

Промова, ви, *ж.* Рѣчь. *Царь Наливай промову промовляє.* К. ЦН. 240. *Богослов казав промову над якимсь померщим паном.* Грин. I. 230. Ум. **Промовка.**

Промовен, вна, вне. Краткая форма отъ **промовний.** *До всякої людини маю слово, промовен я і з цісарем великим, а з нею — мовчазний.* К. ЦН. 196.

Промовець, вця, *м.* Ораторъ. Левиц. МБ. 28.

Промовити, ся. См. **Промовляти, ся.**

Промовка, ки, *ж.* 1) Рѣчь, разговоръ, погудка. *Про вовка промовка, аж дідько вовка і несе.* Маркев. 58. 2) Произношеніе, акцентъ. *Яка у його чудна промовка.* Левч. 129. См. **Промова, промівка.**

Промовляти, ляю, еш, сов. в. **промовити, влю, виш,** *гл.* Говорить, проговорить, сказать. *Ой дівчинонька стиха промовляє, мене молодою як по серденьку крає.* Лукаш. 128. *Струна струні промовляє: нема краю тихому Дунаю.* Чуб. V. 343. *Стиха словами промовляє.* ЗОЮР. I. 208. *Дрібні сльози роню, слова не промовлю.* Мет. *Ой вийди, вийди, як виходила, промов словечко, як говорила.* Чуб. V.

Промовлятися, ляюся, ешся, сов. в. **промовитися, влюся, вишся,** *гл.* Проговариваться, проговориться. *Старости не промовляться.* Шевч. 287.

Промовний, а, е. Краснорѣчивый. К. Дз. 174.

Промовчати, чу, чиш, *гл.* Промолчать. *Бідні невольники хоч добре знали, собі промовчали.* Дума.

Промога, ги, *ж.*=**Проможність.** Желех.

Промогоричати, чу, чиш, *гл.* Пропить деньги, ставя могоричі. Желех.

Промогти, можу, жеш, *гл.* Мочь, быть въ состояніи. *Як би промогли, — аж не знати що* (зробили-б). Драг. 178.

Проможність, ности, *ж.*=**Спроможність.** ЕЗ. V. 108.

Промокати, каю, еш, сов. в. **промок(ну)ти, ну, неш,** *гл.* Промокать, промокнуть. *Пан промок та й замерз.* Рудч. Ск. II. 75.

Промолодикувати, кую, еш, *гл.* Прожить неженатымъ. *Промолодикував свій вік, не знайшов собі пари.*

Промолоти, мелю, леш, *гл.* Промолоть извѣстное время. *Аж до світа промолов.*

Промолотити, лочу, тиш, *гл.* Промолотить извѣстное время. *У вдови промолотили ми з тиждень.*

Проморгати, гаю, еш, *гл.* Прозѣвать. *А що, хлопче, проморгав дівчину?* Харьк.

Промордувати, дую, еш, *гл.* Промучить.

Промордуватися, дуюся, ешся, *гл.* 1) Промучиться. 2) Провозиться, выбиваясь изъ силъ. *Оце місяць промордувався з' вашим хлопцем, та вже більш і не хочу,— забірайте його. Таке ледаче та неслухняне.* Харьк. 3) Пробѣсноваться. *Прийшов п'яний та промордувався всю ніч,—і на волосок я не заснула.* Черниг. у.

Проморити, рю, риш, *гл.* Проморить. *Як проморю голодом до вечора, так признаєшся.* Харьк.

Проморочити, чу, чиш, *гл.* Забивать голову, надоѣдать приставаніями извѣстное время. *А ну бо годі! І так уже пів дня проморочив мені голову всякими своїми витіями.*

Проморочитися, чуся, чишся, *гл.* Провозиться, испытать затрудненія, хлопоты, заботы.

Промоція, ції, *ж.* Повышеніе; пере-

водъ въ высшій классъ. *Промоція у вищий клас.* Св. Л. 290.

Промочи́ти, чу́, чиш, *гл.* Промочить. *Подай, кажс, пане Остапе, хоч води уста промочити.* Рудч. Ск. І. 64. *Гей, як заплачу, весь лист промочу.* Чуб. V. 755. *В ту хаточку і дощик не промоче.* Мил. 218.

Промрячи́ти, чи́ть, *гл. безл.* Проморосить извѣстное время. *Таки ж два дні вже промрячило, а тепер би й сонечку пора визирнути, а то й покоси погниють.*

Промуги́кати, каю, еш, *гл.* Пропѣть подъ носъ, промурлыкать.

Промуркота́ти, чу́, чеш, *гл.* Промурлыкать.

Прому́чити, чу, чиш, *гл.* Промучить. *Цілісіньке літо промучив я свою голову.* Ком. І 5.

Прому́читися, чуся, чишся, *гл.* Промучиться. *Місяців зо три промучилась бідна дитина, та таки й умерла.* Харьк.

Промуштрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Проучить извѣстное время военнымъ пріемамъ.

Промча́ти, мчу́, мчи́ш, *гл.* Промчать. *Коні так швидко промчали, — і не роздивилася, хто їхав.* Харьк.

Промча́тися, мчу́ся, мчи́шся, *гл.* Промчаться. *Промчиться буря по над ним і прах його розвіє.* К. Псал. 234.

Пром'я́ти, мну́, мне́ш, *гл.* Промять.

Пронести́, ся. См. **Проносити, ся.**

Прони́діти, дію, еш, *гл.* Проскучать; просидѣть безъ дѣла. *Він годів зо два там просидів, а мабуть би і більш пронидів, як би його враг не спіткав.* Котл. Ен. І. 26.

Прониза́ти. См. **Пронизувати.**

Прони́зувати, зую, еш, сов. в. **прониза́ти, жу́, жеш,** *гл.* Пронизывать, пронизать; пронзить. *Тим поглядом пронизав він княгиню аж до самого серця.* Стор. МПр. 77.

Прони́кливий, а, е. Проницательный. *Він виявлював розум проникливий.* К. Хп. 22.

Прони́шпорити, рю, риш, *гл.* = Пронюхать. КС. 1883. II. 403.

Проння́ти, йму́, ме́ш, *гл.* = **Проняти.** *Наче ножем проннява Христю наскрізь.* Мир. Пов. II. 78.

Проно́за, зи, *об.* Пронырa. К. ЧР. 426. *Тут всякії були пронози, перекупки і шмаровози, жиди, міняйли, шинкарі.* Котл. Ен. III. 44. *Водивсь у старовину з ляхами, так проноза вже добрий.* К. ЧР. 26.

Проно́зуватий, а, е. Пронырливый.

Проно́с, су, *м.* Поносъ. Мил. М. 82, 80.

Проно́сити, шу, сиш, сов. в. **пронести́, су́, се́ш,** *гл.* 1) Проносить, пронести. Рудч. Ск. І. 69. 2) Слабить, прослабить.

Проноси́ти, шу́, сиш, *гл.* Проносить (одежду, обувь). *Як зачуєш, ненько, що я тут прилежу, то дай моїй подруженці проносить одежу.* Грин. III. 559.

Проно́ситися, шуся, сишся, сов. в. **пронести́ся, несу́ся, се́шся,** *гл.* Проноситься, пронестись. *Пронеслася надо мною буря.* К. Псал. 303.

Пронуди́ти, джу́, диш, *гл.* Заставить проскучать — **світом.** Протомиться. *Так вона ще годів кілько пронудила світом — вилежала, викачалась на полу.* Сим. 236.

Пронуди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Проскучать.

Пронурити, рю, риш, *гл.* Погрузиться въ воду. Гн. І. 31.

Пронуритися, рюся, ришся, *гл.* = **Пронурити.** Вх. Зн. 49.

Прону́рок, рка, *м.* = **Понурок.** Вх. Пч. II. 9.

Проньма́ти, ма́ю, еш, *гл.* = **Проймати.** Черк. у.

Проню́хати. См. **Пронюхувати.**

Проню́хувати, хую, еш, сов. в. **проню́хати, хаю, еш,** *гл.* Пронюхивать, пронюхать, разнюхать, развѣдывать, развѣдать, провѣдать. *Пронюхала мишва, що вже нема котів, та швидче до мішків.* Гліб.

Проня́вкати, каю, еш, пронявча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Промяукать.

Проня́ньчити, чу, чиш, *гл.* Проняньчить.

Проня́ти. См. **Про́ймати.**

Прообі́дати, даю, еш, *гл.* Пропустить, потерять что обѣдая.

Проора́ти, рю́, ре́ш, *гл.* Пропахать. *Виїхали на поле, хлоп'я взяло та й проорало навхрест.* Грин. І. 72.

Проотаманува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Пробыть атаманомъ.

Проо́хкати, каю, еш, *гл.* Проохать. *Як охнула звечора, та й усю ніч проохкала, думала, що й до світу не доживе.* Харьк.

Пропада́ти, да́ю, еш, сов. в. **пропа́сти, паду́, де́ш,** *гл.* 1) Пропадать, пропасть, исчезать, исчезнуть. *Що з воза впало, то пропало.* Ном. *Город Буша зовсім з людьми пропав.* Стор. МПр. 162. *Згадай лихо — то й байдуже, минулось, пропало.* Шевч. 34. 2) Погибать, погибнуть; издыхать, издохнуть. *Не спитаю, щоб не знали, за що*

пропадаю. Шевч. 175. *Хто що кому винен, най пропаде з світа.* Чуб. *Дай чого їсти, а то пропаду з голоду.* Рудч. Ск. I. 1. *Вовки як ухопили тут вовка, розірвали і пропав бідний.* Рудч. Ск. I. 6.

Пропа́жений, а, е. Пропавшій. *Пропажені коні.* НВолын. у.

Пропала́ти, ла́ю, еш, *гл.* Очистить ошелушенное зерно отъ шелухи (см. **Палати 3**). *Пропалай мені мак.*

Пропа́лий, а, е. Пропавшій.

Пропали́ти. См. **Пропалювати**.

Пропа́лювати, люю, еш, сов. в. **пропали́ти**, лю́, лиш, *гл.* Прожигать, прожечь.

Пропанува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Пробарствовать. 2) Процарствовать.

Пропа́нькатися, каюся, єшся, *гл.* Проняньчиться, проухаживать, провозиться.

Пропарубкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Пробыть парнемъ.

Пропасішникува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Пробыть **па́сішником**. *Я в того пана годів із сім пропасішникував.* Харьк.

Пропасна́, но́ї, *ж.* Бездна, пропасть. *Которії праведнії душі,—становіться одеслу! Которії грішні, недостойні—западіте в пропасну.* Грин. III. 149.

Пропа́сний, а, е. Лихорадочный. МВ. III. 91.

Пропа́сниця, ці, *ж.* Лихорадка. Мил. М. 57. *Добридень, пропасниці! єсть вас сімдесят сім, а я принесла вам снідання всім.* Чуб. I. 118.

Пропа́сти. См. **Пропадати**.

Про́пасть, ти, *ж.* 1) Гибель. *Пху! на його пропасть!* 2) Пропасть, бездна. ЕЗ. V. 39. Гн. II. 25.

Пропа́хати, хаю, еш, *гл.* Пропитать запахомъ, надушить. *Пропахаєте ладаном і хати, й одежу.* Левиц. I. 403.

Пропа́хатися, хаюся, єшся, *гл.* Пропитаться запахомъ. *Годі вам усе з панами та з панами. Чи бач, як панами пропахалися.* Мир. Пов. II. 67.

Пропа́щий, а, е. Погибшій, пропащій. *Вона за тобою буде пропаща. Гляди, щоб ти її ніде не дів, бо тільки ти її де небудь дінеш, то тоді усі ми пропащі.* Рудч. Ск. I. 62. **Пропа́щі світи́**. Пропало все. *З тієї ляхівка вийшла, та така, що з голими руками не приступай; а сей москалем став. Пропащі світи!* Св. Л. 247.

Пропекти́, ся. См. **Пропікати, ся**.

Пропе́рти, пру́, пре́ш, *гл.* Протащить, провести. *Гін з двоє оцей мішок як проперт, так тепер і спини не розігну.* Харьк.

Пропе́ртися, пру́ся, пре́шся, *гл.* Пролѣзть, протиснуться, пройти. *Яка тіснота, а він таки проперся,—он бач, спереду стоїть.* Харьк.

Пропе́сти́ти, щу, стиш, *гл.* Пронѣжить извѣстное время.

Пропива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **пропи́ти**, п'ю́, є́ш, *гл.* Пропивать, пропить. *Всі свої гроші пропив.* Рудч. Ск. II. 21. **Пропива́ти ба́тька**. О свадебныхъ гостяхъ: пить въ шинкѣ вмѣстѣ со свекромъ во вторникъ послѣ свадьбы. Мил. 125.

Пропи́й-воли, лів, *м.* Встрѣчено у Шевченка, въ значеніи: пропивающій воловъ, какъ эпитетъ чумака. *Коли не в наймах де застряли, або не живете в шинку з пропий-волами чумаками.* Шевч. 248.

Прописа́ти. См. **Прописувати**.

Прописувати, сую, еш, сов. в. **прописа́ти**, шу́, шеш, *гл.* 1) Писать, написать; написать въ письмѣ. Драг. 114. *Од своїх рук листи пише.... а в листах прописував.* АД. II. 23. *Чому ж ти мені зараз сього не прописала?* МВ. (О. 1862. III. 36). См. **Приписувати 2**. 2) Проводить, провести черту.

Пропита́ти, ся. См. **Пропитувати, ся**.

Пропи́ти. См. **Пропивати**.

Про́питок, тку, *м.* Пропитаніе. *Пропитку немає.* НВолын. у.

Пропи́тувати, тую, еш, сов. в. **пропита́ти**, та́ю, еш. *гл.* 1) Пропитывать, пропитать, прокормить. *Ложки, тарілочки на базарь понесе, свою душу пропитає, ще й додому принесе.* Чуб. V. 487. 2) Спрашивать, спросить, разспросить. *Принеси, Боже, кого я люблю дуже! Ой хоч не його, дак товариша його: пропитаю про здоров'ячко його.* Г. Барв. 527. (Нп.). *Наняла я свою Степанка і стала пропитувати, щоб і дівчат понаймати.* Г. Барв. 287. *Дівчата й парубки так і пропитують на селі, де яка вдова живе да хорошу хату простірну має, щоб її просити у досвітчані матері.* Г. Барв. 56. *Пропитує.... чого лист той вернувся.* Г. Барв. 508.

Пропи́туватися, туюся, єшся, сов. в. **пропита́тися**, та́юся, єшся, *гл.* Пропитываться, пропитаться, прокормиться. *Жили і робили, і пропиталися.* Кв.

Пропиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **пропхну́ти**, пхну́, еш, *гл.* Пропихивать, пропихнуть.

Пропиха́тися, ха́юся, єшся, сов. в. **пропхну́тися**, пхну́ся, єшся, *гл.* Протискиваться, протиснуться, протолкаться. *Стала між народом пропихатись.* Кв.

Пропи́хач, ча, *м.* Названіе одного изъ играющихъ въ дѣтской игрѣ того-же имени. Чуб. III. 97.

Пропищáти, щу́, щи́ш, *гл.* Пропищать.

Пропі́й, пóю, *м.* 1) Пропой; пьянство. *Заробішку а ніякого!—А на пропій є?* Мир. Пов. I. 129. *Де попаде яку копійку,—все на пропій.* Кіев. у. 2) Пьяница. *Ой я стала приступати, стала його устижати: „Ой пропою, пропою, пропала я за тобою“.* Чуб. V. 582.

Пропі́йка, ки, *ж.* = **Пропій 1.** Рк. Левиц.

Пропі́йний, а, е. Предназначенный для пропоя. Желех.

Пропі́йця, ці, *ж.* Та, которая пропиваетъ. *Пропійця, пропійця! пропила мати дочку на солодкім медочку.* МУЕ. III. 76.

Пропікáти, кáю, еш, сов. в. **пропекти́, печу́, чéш,** Прожигать, прожечь, пропекать, пропечь.

Пропікáтися. кáюся, ешся, сов. в. **пропекти́ся, печу́ся, чéшся,** *гл.* Прожигаться, прожечься, пропекаться, пропечься,

Пропі́р, ру, *м.* Пропорція, мѣра, доза. порція. Харьк. г.

Пропі́йка, ки, *м.* Пропойца.

Проплáвати, ваю, еш, *гл.* Проплавать.

Проплáкати, чу, чеш, *гл.* 1) Проплакать. 2) Выплакать. *Висохну од жалю і проплачу очі, тебе не забуду а ні вдень, ні вночі.* Чуб. V. 264.

Проплигáти, гáю, еш, *гл.* Проскакать, пропрыгать.

Пропли́нути, ну, неш, *гл.* Проплыть.

Проплисти́, ву́, вéш, *гл.* 1) Проплыть. 2) Быстро пройти. *Не счуєшся, як воно біжить, як ластівка пропливе.* Кв.

Проплювáти, плюю́, éш, *гл.* Расплевать; заплевать. *Солодкого проглинуть, гіркого проплюють.* Ном. № 4602. *Твою бороду проплюють, прохаркають, мов личенько цілують, обнімають.* Грин. III. 359.

Проповзти́, зу́, зéш, *гл.* Проползти.

Проповідáти, дáю, еш, *гл.* Предсказывать. *Пішов і повісився, як му биво проповіджено прєз ангела.* Гн. I. 123.

Пропові́дник, ка, *м.* Проповѣдникъ. К. Кр. 27.

Пропові́дувати, дую, еш, *гл.* Проповѣдывать. *Я проповідувати буду про його твори несказані.* К. Псал. 168.

Пропові́дуватися, дуюся, ешся, *гл.* Быть проповѣдываемымъ, проповѣдываться. *Де проповідувалась еванґелія ся?* Єв. Мр. XIV. 9.

Прóповідь, ді, *ж.* Проповѣдь. К. Гр. Кв. 34.

Пропóєць, йця, *м.* Пьяница. Грин. III. 285.

Пропозивáти, вáю, еш, *гл.* Просудить, истратить деньги на процессъ. *Десятина та може варта сто карбованців, а я й пропозиваю сто.* Рк. Левиц.

Прополі́скувати, кую, еш, сов. в. **прополоскáти, щу́, щеш,** *гл.* Прополаскивать, прополоскать.

Прополóти. См. **Пропoлювати.**

Пропóлювати, люю, еш, сов. в. **прополóти, лю́, леш,** *гл.* Пропалывать, прополоть. *Топчи, милий, доріженьку, а я свою прополю.* Чуб. V. 275.

Прополювáти, лю́ю, еш, *гл.* Проохотиться.

Пропонеді́лкувати, кую, еш, *гл.* Пропостить въ понедѣльникъ. *Пропонеділкувала я вже сім понеділків.* Харьк.

Пропонувáти, ну́ю, еш, *гл.* Предлагать. *Що то за ґрунт, що він нам пропонує?* Шевч. (О. 1862. VI. 11). *Як отруєно Батуру, так первим на його престол пропонували пани князя Василя.* К. ЦН. 225.

Пропóратися, раюся, ешся, *гл.* Проработать, занимаясь по хозяйству, стряпая.

Пропорожнювáти, ню́ю, еш, *гл.* Пропустовать.

Пропорóти. рю́, реш, *гл.* Пропороть.

Пропóстити, щу, стиш, *гл.* Пропостить.

Пропразникувáти, ку́ю, еш, *гл.* = **Просвяткувати.**

Пропрасувáти, су́ю, еш, *гл.* Прогладить. *Усісінький день пропрасувала.*

Пропрáти, перу́, рéш, *гл.* Простирать. *Пропрала на річці аж до вечора.*

Пропря́сти, пряду́, дéш, *гл.* Пропрясть извѣстное время.

Пропу́дити, джу, диш, *гл.* Прогнать. *Вітер дощ пропудить.* Чуб. I. 239.

Пропускáти, кáю, еш, сов. в. **пропусти́ти, щу́, стиш,** *гл.* *Вода і скло добре пропускають крізь себе світ.* Ком. II. 42. 2) Давать, дать дорогу. *Ой вороги, вороги, пропустіте дороги.* Чуб. V. 453. 3) — **ді́рку.** Дѣлать, сдѣлать, оставить дыру, отверстіе. *Викопав у клуні велику яму і зверху пропусшив таку дірку, аби бриль помістивсь у яму.* Рудч. Ск. I. 62.

Пропхáти, ся. См. **Пропихати, ся.**

Пропхну́ти, ну́, нéш, *гл.* = **Пропхати.**

Пропхнутися, нуся, нешся, *гл.*=**Пропхатися.** Котл. Од. 489.

Прорáлити, лю, лиш, *гл.* Пропахать ралом.

Прорвáти, ся. См. **Прориватн, -ся.**

Проревти́, реву́, веш, *гл.* Проревѣть.

Прореготáти, чу́, чеш, *гл.* Просмѣяться. *Увесь вечір прореготали—так весело було.*

Проректи́. См. **Прорікати.**

Прорепетувáти, ту́ю, еш, *гл.* Прокричать, проорать.

Проре́чистий, а, е. Краснорѣчивый. *Моя ж проречиста сусіда тягне та й тягне своє буденне оповідання.* Г. Барв. 425. *Я не проречистий на красне слово.* К. ХП. 51.

Проре́чистість, тости, *ж.* Краснорѣчіе. Желех.

Проре́чисто. *нар.* Краснорѣчиво. *Проречисто казала далі й далі* Г. Барв. 429.

Проржáти, ржу́, ржеш, *гл.* Проржать.

Про́рив, ву, *гл.* Прорывъ (напр. нарыва). Мнж. 190.

I. **Проривáти, вáю, еш**, сов. в. **прорвáти, рву́, рвеш**, *гл.* 1) Прорывать, прорвать. *Нащо ж ти, доню, стелю проривала?* Чуб. V. 341. *Водиця гребельку прорвала.* О. 1861. IV 62. *Болячка набрякла, та й прорвала і потік бруд.* 2) Вырывать, вырвать часть растеній, чтобы остальнымъ было больше простора, или чтобы очистить среди растеній проходъ. *Пшеницю поле, кукіль прориває.* Грин. III. 397. *Черчику, васильчику, посію тебе в городчику, буду тебе шанувати, тречі на день поливати, а що-суботи проривати.* Чуб. III 467. *Та коли тебе в гості дожидать?... Що к Різдву снігами позаміта, а к Великодню водою позалива, а к святій неділонці травою позароста. Я й сніжок прогорну, я й водицю проллю, я й травицю прорву.* Мил. 192.

II. **Проривáти, вáю, еш**, сов. в **прори́ти, ри́ю, еш**, *гл.* Прорывать, прорыть. „*Одчини, луплене теля!*“—*Не 'дчиню.*—„*Ну, носом прорию*“. Рудч. Ск. I. 40.

I. **Проривáтися, вáюся, ешся**, сов. в. **прорвáтися, рву́ся, вешся**, *гл.* Прорываться, прорваться. *Німим отверзуться уста, прорветься слово, як вода.* Шевч. 629.

II. **Проривáтися, вáюся, ешся**, сов. в. **прори́тися, ри́юся, ешся**, *гл.* Прорываться, прорыться.

Прорида́ти, дáю, еш, *гл.* Прорыдать.

Прори́ти, ся. См. **Проривати, ся.**

Про́рідкуватий, а, е. Рѣдковатый. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Про́рів, ву, *м.* 1) Прорѣзъ. Желех. 2) Дыра во льду. Шух. I. 81.

Прорі́вати. См. **Прорізувати.**

Прорізникувáти, ку́ю, еш, *гл.* Пробыть мясникомъ.

Прорі́зувати, зую, еш, сов. в. **прорі́зати, жу, жеш**, *гл.* Прорѣзывать, прорѣзать. *Прорізав дно у тім брилі.* Рудч. Ск. I. 62.

Прорі́к, ро́ка, *м.* Пророкъ. *Нещасний рік, як умре прорік.* Ном. № 9370. **Що рік, то й прорік.** Что годъ, то дитя раждается.

Прорікáти, кáю, еш, сов. в. **проректи́, речу́, че́ш**, *гл.* Изрекать, говорить, сказать. *Порано ще, панове громадо, прорікати слово остатнє про Тараса.* К. (О. 1861. VI. 28). *Не прорік ні слова.* Г. Барв. 28. *Вдово небого, прорік я слово, чи багато дітей маєш?* Чуб. V. 820.

Про́ріст, росту, *м.* Всходы.

Про́рісь, сі, *ж.* = **Проріст.** *Прорісь пішла.*

Прорі́шка, ки, *ж.* Родъ шапки. *Шапки були прорішки, а тепер усе кучми.* Борз. у.

Проробúти. См. **Проробляти.**

Проробля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **пророби́ти, блю, биш**, *гл.* Нести, понести убытокъ при работѣ. *Іде на степи, думка—заробе, аж і своє пророблЯ.* Лебед. у.

Проро́к, ка, *м.* = **Прорік.** *Господь.... промовляв устами святих од віку пророків своїх.* Єв. Л. I. 70. *Зустрічає його пророк Ілія.* Грин. II. 146.

Проро́ка, ки, *м.*=**Прорік**=**Пророк.** *Як був собі чоловік пророка.* Мнж. 125.

Пророкувáння, ня, *с.* Пророчество, пророчествованіе. К. ХII. 12, 13. К. МХ. 34. *Аж поки сповнилось велике Боже слово, прославило його святе пророкування.* К. Псал. 240.

Пророкувáти, ку́ю, еш, *гл.* Пророчествовать. Мкр. Н. 8. *Добре пророкував Ісаія про вас.* Єв. Мр. VII. 6. *Ідіть, казав Бог, пророкуйте, навчайте.* Лебед. у.

Проростáти, тáю, еш, сов. в. **прорости́, ту́, те́ш**, *гл.* Прорастать, прорасти, начинать расти. *Травка проростає вже.* НВолын. у. Прорастать, прорасти сквозь что. *Що мої реберечка травка проростає.* Чуб. V. 662.

Проростúти, рощу́, сти́ш, *гл.* Прорастить, дать взойти. *Насипала насіння розсади й цибулі в черепки; присипала землею й полила та проростила, а потім по-*

сіяла, вже як насіння поключилось. Рк. Левиц.

Пророст, ти, *ж.*=**Проріст.** *Пророста нічого нема, бо дощів нема.* Зміев. у. *У лісі вже пророст виростає.* Черк. у.

Пророцтво, ва, *с.* Пророчество. *Пророцтво я до тебе промовляю.* К. ЦН. 294.

Пророчий, а, е. Пророческій. *Виявив забуту нашу правду своїм пророчим словом.* О. 1862. III. 27. *Ти проспівав на всю Україну свої думи пророчі.* О. 1861. III. 6, 7.

Пророчиця, ці, *ж.* Пророчица. *Були Анна пророчиця.* Єв. Л. II. 36.

Прорубати. См. **Прорубувати.**

Прорубка, ки, *ж.*=**Ополонка.** *Біля прорубки стоять білі голубки.* (Загад.). ХС. III. 63.

Прорубня, ні, *ж.*=**Прорубка**=**Ополонка.** *Коло прорубні сидять білі голубні.* Ном. стр. 297. № 235.

Прорубувати, бую, еш, сов. в. **прорубати, баю, еш,** *гл.* Прорубывать, прорубить. *Прорубує тернову огорожу.* К. Іов. 11. *Прорубай вікно, щоб видно було.* Чуб.

Просаджувати, джую, еш, сов. в. **просадити, джу, диш,** *гл.* 1) Продѣвать, продѣть, просунуть. 2) Прокалывать, проколоть.

Просаджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **просадитися, джуся, дишся,** *гл.* 1) Продѣваться, продѣться, просунуться. 2) Прокалываться, проколоться, наколоться.

Просапати. См. **Просапувати.**

Просапувати, пую, еш, сов. в. **просапати, паю, еш,** *гл.* Пропалывать, прополоть сапою.

Просатарка, ки, *ж.* Женщина, приглашающая гостей на крестины, свадьбу, похороны и пр. Вх. Лем. 458.

Просатарь, ря, *м.* Мужчина, приглашающій гостей на крестины, свадьбу, похороны и пр. Вх. Лем. 458. См. **Прохатарь.**

Просвистіти, щу, стиш, *гл.* 1) Просвистѣть. 2) Растратить. *Просвистіла всі наші гроші на свої убори.* Левиц. I. 529.

Просвіта, ти, *ж.* Просвѣщеніе, образованіе. *Просвіти за плечима не носити.* Ком. Пр. № 1003. *І сей лист не мусить пропасти із історії української просвіти.* Морд. П. 27. *На тому й скінчилася наука й просвіта Сухобрусівен.* Левиц. Пов. 21.

Просвітити, ся. См. **Просвічати, ся.**

Просвітлий, а, е. Свѣтлый, радостный, веселый, отрадный. *Не маю просвітлої години.* НВолын. у. *Був я в чужій стороні,— нема роду при мені, а ні роду, ні родини, ні просвітлої години.* Грин. III. 408.

Просвітлість, лости, *ж.* Просвѣтленіе. *Ідіть до мене більма зганяти.... очам просвітлости дати.* Грин. II. 40.

Просвітний, а, е. Просвѣтительный. Желех.

Просвіток, тку, *м.* 1) Просвѣтъ; проблескъ; бликъ. 2) Отрада, душевный покой; свобода. **Просвітку за ним нема.** Нѣтъ житья, покоя за нимъ. **Просвітку не дає.** Докучаетъ, преслѣдуетъ неотступно. Ном. № 12699. *По вечерницях всі ходили, просвітку не було дівкам.* Котл. Ен. I. 24.

Просвічати, чаю, еш, сов. в. **просвітити, чу, тиш,** *гл.* 1) Освѣщать, освѣтить. *Рада б вона осіяти, ввесь світ просвічати.* Чуб. III. 365. *Ясний місяцю, чим ся похвалиш?—Як я зійду рано звечора, то просвітю гори і долини.* Чуб. III. 453. 2) Просвѣщать, просвѣтить. *Почуй мій голос, глянь на мене, незрячі очі просвіти.* К. Псал. 26. Также: просвѣщать, просвѣтить умственно. *Світло просвічує кожного чоловіка.* Єв. I. I. 9. *Покажи, що слово Боже тебе просвічує.* Г. Барв. 345.

Просвічатися, чаюся, ешся, сов. в. **просвітитися, чуся, тишся,** *гл.* 1) Освѣщаться, освѣтиться. 2) Просвѣщаться, просвѣтиться. *Приступіть до його, просвітіться, люде.* К. Псал. 77.

Просвічений, а, е. Просвѣщенный; образованный. *Україна вставала перед ним з своїм гордим, поетичним і добрим народом, багатим і просвіченим.* Левиц. Пов. 175.

Просвіщати, щаю, еш, *гл.*=**Просвічати.** Левиц. Пов. 164.

Просвіщатися, щаюся, ешся, *гл.* 1)=**Просвічатися.** 2) Свѣтить. *Ти, місяцю, просвіщайся.* Мет. 76

Просвяткувати, кую, еш, *гл.* Провести святки.

Просєдіти, джу, диш, *гл.*=**Просидіти.**

Просеред, ду, *м.* „Песчаная коса у берега в среди Днѣпра“. Вас. 206.

Просерен, ну и просерень, ня, *м.* Раст. а) Подснѣжникъ, Calanthus nivalis L. Анн. 150. б) Crocus riticulatus. L. ЗЮЗО. I. 120.

Просивий, а, е. Сѣдоватый, съ просѣдью. Ум. **Просивенький.** *Ой налетіло дві, три зазуленьки, всі три просивенькі.* Гол. I. 192.

Просиджувати, джую, еш, сов. в. **просидіти, джу, диш,** *гл.* Просиживать, просидѣть.

Проси́на, **ни**, *ж.* Зерно проса.

Просина́тися, **на́юся**, **ешся**, сов. в. **просну́тися**, **ну́ся**, **не́шся**, *гл.* Просыпаться, проснуться. Борз. Сосниц. уу. Рудч. Ск. I. 84. *Так уже не просиналася до світу.* Г. Барв. 78.

Про́сип, **пу**, *м.* 1) Пробужденіе. 2) **Без про́сипу п'є, нема́ йому́ про́сипу.** Пьянъ, никогда не приходитъ въ чувство. *День и ніч без просипу п'є.* Рудч. Ск. II. 21. *П'є і п'є, нема йому просипу.* Ном. № 11703.

Проси́ти, **шу́**, **сиш**, *гл.* 1) Просить. *А я завше Бога прошу з вечора до ранку, да щоб ти мав щастя й долю, мій милий коханку.* Мет. *Прошу я її милою прозьбою.* МВ. I. 19. 2) Приглашать. *Хазяйка тим часом вечеряти просить.* МВ. (О. 1862. III. 74). 3) **Сме́рти на се́бе проси́ти.** Накликать на себя смерть. *Сам на себе смерти просив.* НВолын. у.

Проси́тися, **шу́ся**, **сишся**, *гл.* Проситься. *Просилися злидні на три дні, та чорт їх і довіку викишкає.* Ном. № 1538. *Ой царь невірний красно ся просит.* АД. I. 25.

Просиха́ти, **ха́ю**, **еш**, сов. в. **просо́х(ну)ти**, **ну**, **неш**, *гл.* Просыхать, просохнуть. *А тим часом просохли очі у вдови.* Шевч. *Свитина твоя просохне.* Г. Барв. 190.

Просича́ти, **чу́**, **чи́ш**, *гл.* Прошипѣть (о змѣѣ). *Ужака просичав.*

Проси́ще, **ща**, *с.* Поле, бывшее подъ просомъ. Вас. 196. *На просищі дак і добренькe жито.*

Просия́ти, **я́ю**, **еш**, *гл.* Просіять. *Ти, моя зоре, просияєш надо мною.* Шевч. 240.

Просіва́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **просі́яти**, **сі́ю**, **еш**, *гл.* Просѣвать, просѣять. *Просівати, як пшеницю.* Єв. Л. XXII. 31.

Просі́ка, **ки**, *ж.* Просѣка. *Він зробив (у лісі) просіку.* Драг. 205.

Просіка́ти, **ка́ю**, **еш**, сов. в. **просі́кти**, **січу́**, **че́ш**, *гл.* Просѣкать, просѣчь.

Про́сіл, **со́лу**, *м.* Соленая рыба, родъ холоднаго кушанья изъ соленой рыбы. Конотоп. у. *В скоромний день із маслом буханці, книші, вареники і всякі лагоминки, у п'ятницю просіл.* Греб. 383.

Просі́лне, **ного**, *с.* Родъ кушанья. *Готова страва вся стояла.... просілне з ушками, з грінками і юшка.* Котл. Ен. V. 14.

Просі́яти. См. **Просівати**.

Проскавучати, **чу́**, **чи́ш**, *гл.* Провизжать (о собакѣ).

Проскака́ти, **чу́**, **чеш**, *гл.* 1) Пропрыгать. 2) Проскакать. *Проскакав конем швидко.* Харьк.

Проска́кувати, **кую**, **еш**, сов. в. **проско́чити**, **чу**, **чиш**, *гл.* Проскакивать, проскочить. *На селі стихло; хиба де стукне віконце або проскочить під ворітьми хисткий парубок.* МВ. I. 106. *Як скочив—і проскочив тоті дві гори.* Драг. 284.

Проски́глити, **лю**, **лиш**, *гл.* О собакѣ: провизжать; о птицѣ: жалобно прокричать; о человѣкѣ: прокричать жалобно, жалобно заплакать, проохать.

Проскік, **ко́ку**, *м.* Галопъ. **Кінь біжи́ть у проскік** Лошадь скачетъ галопомъ. Вх. Зн. 67.

Проско́чити. См. **Проскакувати**.

Проскрипі́ти, **плю́**, **пи́ш**, *гл.* Проскрипѣть.

Проску́бти, **бу́**, **бе́ш**, *гл.* Прощипать, выщипать немного (перья, волосы, шерсть).

Про́скура, **ри**, *ж.* Просфора. *Як при попу жила, да все проскури їла, тепер за тобою—сухар із водою.* Чуб. V. 666. **Ум.** **Про́скурка**.

Про́скурень, **рня**, *м.* Раст. Malva rotundifolia.

Проскури́на, **ни**, *ж.* Раст.: а) Evonimus europaeus L. ЗЮЗО. I. б) Evonimus verrucosus Scop. ЗЮЗО. I. 123.

Проскури́ця, **ці**, *ж.*=**Проскура**. *Яра пшениця—на проскурицю.* Чуб. III. 390.

Про́скурка, **ки**, *ж.* 1) Ум. отъ **проскура**. 2) *мн.* Раст. Malva rotundifolia L. ЗЮЗО. I. 128.

Проску́рниця, **ці**, *ж.* Просвирня. *Гості позаймали всі людські хати, стали в дяка, паламаря, проскурниці.* Левиц. I. 183.

Про́скурня, **ні**, *ж.* Мѣсто, гдѣ пекутъ просфоры, просфорная.

Проскурня́к, **ка**, *м.* Раст. Althaea officinalis L. ЗЮЗО. I. 111.

Проскурча́стий, **а**, **е**. Объ узорѣ вышивки: въ формѣ просфоры. Kolb. 48, 49.

Прослабува́ти, **бу́ю**, **еш**, *гл.* Проболѣть.

Просла́ва, **ви**, *ж.* Большая слава. *Про того Сірка слава, слава і прослава.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Просла́вен, **вна**, **не**. Прославленный. *Славен-прославен молодець Івашко, йон прославився на три городи.* Грин. III. 40.

Просла́витн, **ся**. См. **Прославляти**, **ся**.

Прославля́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **просла́вити**, **влю**, **виш**, *гл.* Прославлять, прославить. Чуб. III. 351. *Тоді і я прославлю твою силу, що ти собі запомогти умієш.* К. Іов. 91.

Прославля́тися, **ля́юся**, **ешся**, сов. в. **просла́витися**, **влюся**, **вишся**, *гл.* 1) Прославляться, прославиться. *Прославився на Вкраїні ще козак і Гонта.* Ном. № 672. 2) Только сов. в. Прослыть. *Він прославився у селі за великого злодія.*

Просла́ти. См. **Простилати**.

Прослебізува́ти, **зу́ю**, **еш**, *гл.* 1) Прочесть по складамъ. О. 1862. І. 68. 2) Проговорить или прочитать вяло.

Прослизувати, **зую**, **еш**, *гл.* Протекать, слезиться. *Прослизує вода крізь вікно.* Константиногр. у.

Прослідити, **джу́**, **ди́ш**, *гл.* 1) Прослѣдить, пойти слѣдомъ. *За нею ходив гречний молодець, слідив-прослідив аж до світлоньки.* Чуб. III. 315. 2) Сдѣлать, оставить слѣдъ. *Коло хати слідочок,—ой хто його прослідив? То хлопчина молоденький до дівчини приходив, черевички приносив.* Мил. 110.

Прослі́док, **дку**, *м.* Слѣдъ. НВолын. у. *Прослідок по дорозі видко.* Харьк. у. *Та люта пожежа іще не зовсім загладилась: куди ні кинь оком, усюди виден був по їй прослідок.* К. ЧР. 65.

Прослужи́ти, **жу́** **жиш**, *гл.* Прослужить. *А ну, каже, чи вірно прослужив* (у наймах) *год?* Грин. I. 196.

Про́слух, **ху**, *м.* Слухъ, вѣсть, извѣстіе. *Ні слуху, ні прослуху.* Ном. № 1936.

Прослуха́ти, **хаю**, **еш**, сов. в. **прослу́хати**, **хаю**, **еш**, *гл.* Слушать, прислушиваться, послушать. *Іще слухає-прослухає, чи не судить його де козак альбо мужик.* АД. II. 110.

Просма́жити, **жу**, **жиш**, *гл.* Прожарить.

Просма́житися, **жуся**, **жишся**, *гл.* Прожариться.

Просмали́ти, **лю́**, **лиш**, *гл.* Прожечь (матерію, шерсть, волосы) *Я у грубі запалив, собі штани просмалив.* Чуб. III. 426.

Просмерді́ти, **джу́**, **ди́ш**, *гл.* Провонять.

Просмерді́тися, **джу́ся**, **ди́шся**, *гл.* Провоняться. *Ся просмердів світ.* МУЕ. III. 56.

Просме́рднути, **ну**, **неш**, *гл.* Провоняться. *Просмердла й ціла картопля, лежачи з гнилою.* НВолын. у.

Просми́кувати, **кую**, **еш**, сов. в. **просмикну́ти**, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Продергивать, продернуть сквозь что. *Кождому гостеві просмикує в застіжку* (стрічку). МУЕ. III. 153.

Про́сміх, **ху**, *м.* Улыбка. Павлогр. у.

Просміха́тися, **ха́юся**, **ешся**, сов. в. **просміхну́тися**, **ну́ся**, **не́шся**, *гл.* Улыбаться, улыбнуться, усмѣхаться, усмѣхнуться. *От бачиш, вже й пригадав, що то за граблі, просміхуючись сказав батько.* Грин. II. 207. *Піч наша регоче, коровяю хоче, а припічок просміхається, коровяю дожидається.* Грин. III. 472.

Просмія́ти, **мію́**, **є́ш**, *гл.* 1) Осмѣять. *Як би за годинку перед тим Мася побачила, що хто робить такі штукі, сама просміяла б, а тепер ось як!* Св. Л. 14. 2) Утратить что изъ за смѣха. *А яка ж є доля тієї дівки, що ся сміяла?—Вона свою долю просміяла.* Гн. II. 167.

Просмокта́ти, **чу́**, **чеш**, *гл.* Прососать. *Вода раз греблю просмоктала,—ну що ж! узять й загатить.* Гліб.

Просмоли́ти, **лю́**, **лиш**, *гл.* Просмолить.

Просні́дати, **даю**, **еш**. *гл.* Утратить изъ за завтрака, завтракая. *Ти свою долю у неділю проснідала, а в п'ятницю проспівала.* Ном. № 8878.

Проснýтися. См. **Просинатися**.

Про́со, **са**, *с.* Просо. *Ой на горі просо, під горою жито.* Мет. 103. *Він знай на печі в просі.* Рудч. Ск. II. 78. 2) **Проса́**. Поля засѣянныя просомъ. 3) **Про́со ди́ке**. Раст. Amaranthus laudatus L. Вх. Пч. I. 8. 4) **Про́со туре́цьке**. Раст. а)=**Просо дике**. Вх. Пч. I. 8. б) Sorghum vulgare. Херс. 5) **Про́со**, **про́со сіяти**. Родъ игры (въ двухъ варіантахъ). Ив. 66, 75. О. 1861. XI. Св. 36. Маркев. 71. Чуб. III. 65. Ум. **Прісце́**. *Іще то не біда, як у просі лобода, а оттоді біда, як ні прісця, ні лободи.* Ном. № 14310.

Просокота́ти, **чу́**, **чеш**, **просокоті́ти**, **чу́**, **ти́ш**, *гл.* О курицѣ: прокричать, проклохтать, прокудахтать.

Просоли́ти, **ся**. См. **Просолювати**, **ся**.

Просолі́ти, **лію**, **еш**, *гл.* Просолиться, просолѣть. *Солоні її мняки слізьми просоліли.* К. Досв. 11. *Просоліла риба.* Константиногр. у.

Просолода́ти, **да́ю**, **еш**, *гл.* Просолодѣть.

Про́солодкуватий, **а**, **е**. Сладковатый. *Я люблю хліб просолодкуватий.* Волч. у. *Просолодкувате тісто.* Волч. у.

Просо́лювати, **люю**, **еш**, сов. в. **просоли́ти**, **лю́**, **лиш**, *гл.* Просаливать, просолить.

Просо́люватися, **лююся**, **ешся**, сов. в. **просоли́тися**, **лю́ся**, **лишся**, *гл.* Просали-

ватьcя, просолаться. *Стою сало просолюватьcя.* Павлогр. у.

Просо́ння, ня, *с.* Просонки. *Еней з просоння як схопився.* Котл. Ен. II. 38. *З просоння яко мога давай кричати кукуріку.* Кв.

Просо́х(ну)ти. См. **Просихати.**

Проспа́ти, сплю, спи́ш, *гл.* 1) Проспать. *Чигирине, Чигирине, мій друже єдиний! проспав еси степи, ліси і всю Україну.* Шевч. 2) Переспать. *Ничипір проспав свій хміль.* Кв.

Проспа́тися, плю́ся, пи́шся, *гл.* 1) Проспаться. 2) Выспаться; проснуться. *Поки багата проспалась, убога-небога напрялась.* Чуб. V. 916. *Барабаш, гетьман молодий, од сна проспався.* АД. II. 12.

Проспіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* 1) Пропѣть. *Віз проспівав: не чує котик.* Рудч. Ск. II. 4. 2) За пѣніемъ утратить. *Ти свою долю у неділю проспідала, а в п'ятницю проспівала.* Ном. № 8878.

Проста́к, ка́, *м.* Простой человѣкъ, простолюдинъ. *Учений недоучений гірше як простак.* Ном. № 6089. *Був собі мазур,—так собі простак.* Грин. I. 228.

Простарцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Пробыть нищимъ. *Отак вік свій і простарцював, а робити не хотів.* Харьк.

Простаршинува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Пробыть старшиною. *Простаршинував два курси,—буде з мене, нехай ще хто инший одбуває.*

Проста́ти, та́ю, еш, *гл.*=**Простувати.** *Простали ми в Україну вольними ногами.* Шевч. 259.

Проста́цтво, ва, *с.* 1) Простонародный бытъ. *Ниньки у нас, у простацтві стома карбованцями не обійдешся за рік.* Каменец. у. 2) *Соб.* Простые люди. К. Дз. 35. *Співались вони або читались у рукописі геть широко по Вкраїні між панами, а деякі чував я й між простацтвом.* К. XII. 19.

Проста́цький, а, е. Простой, простонародный. *Не погордуй уступити до нашої простацької господи.* К. ЧР 227.

Простаче́нко, ка, *м.* Сынъ простолюдина. *І простаченко, і панич.* К. ПС. 136.

Простачи́сько, ка, *м.*=**Простак.** *Не кидай ми трояка: я не люблю дворака; кинь мені шостачиска, бо я люблю простачиска.* О. 1862. IV. 18.

Простé́жити, жу, жиш, *гл.* Прослѣдить.

Простели́ти, ся. См. **Простеляти, ся.**

Простеля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **простели́ти, лю́, леш,** *гл.*=**Простилати, прослати.**

Простеля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **простели́тися, лю́ся, лешся,** *гл.*=**Простилатися, прослатися.**

Про́стень, ні, *ж.* Нитка на веретенѣ. Шух. I. 148. Вх. Зн. 55.

Просте́рти, ся. См. **Простирати, ся.**

Просте́ць, ця́, *м.* Прямое направленіе. *Верне і соб, і цабе, а простець і мине.* Полт.

Прости́бі, сокр. изъ **Прости-Біг.** Прости Богъ. Шух. I. 77. *Простибі, що такою бажаю.* Полт. *І спасибі вам, паниченьку, і простибі вам за вашу ласку.* Левиц. Пов. 224.

Простига́ти, га́ю, еш, сов. в. **прости́гти, гну, неш,** *гл.* Простывать, простыть. *Кличе мати вечеряти: галушки простигли.* Нп.

Про́стий, а, е. 1) Простой. *Простий люд.* К. ЧР. 359. *Хто таки, простий чоловік, дається в знаки.* Ном. № 4114. 2) Прямой. *Визволь, Господи, невольника з неволі на простії дороги.* АД. I. 91. *Я знаю сам, що просте, що кривеє.* К. Іов. 15. 3) Прямой, искренній. *Десь Бог мене покарав,—лиху долю мені дав: лиху долю, просту душу.* Чуб. V. 229.

Простила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **просла́ти, стелю́, леш,** *гл.* Простилать. прослать, разостлать. *Я простелю жупанину, ти простелеш хвартушину.* Чуб. V. 191.

Простила́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **просла́тися, стелю́ся, лешся,** *гл.* 1) Простилаться, прослаться. 2) Простираться, простереться. *Таке болото, що ні пролізти, ні пройти, перед ним простилається.* Грин. I. 2.

Простиня́, ні́, *об.* Простой, негордый человѣкъ. *Як із діда багач, або із пана пан, так і простиня, а як із мужика пан, так і гординя.* Ном. № 1267.

Простира́ло, ла, *с.* Простыня. Каменец. у. *То дайте ж нам, дайте, щоси те нам обіцяли: три подушок пухових і тоє простирало, що шовком вишивано.* Лукаш. 163. *Узяв, закрив си простиралом вочі, аби ся не дивив.* Гн. I. 31.

Простира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **просте́рти, тру́, ре́ш,** *гл.* 1) Разстилать, разостлать, простилать, прослать. *Він зараз простер їм на лаву простирало біле.* Гн. I. 88. 2) Протягивать, протянуть. *Руці свої простираєте.* ЕЗ. V. 110. 3) Распускать, распустить, распростереть. *Почав*

зараз жучок крильці простирати: „Полечу, піднесуся“.

Простиря́дно, на, *с.*=**Простирало.** *Високе жидівське ліжко з перинами й подушками, закрите білим простирядном з зубцями навкруги.* Левиц. Пов. 178.

Прости́ти, ся. См. **Прощати, ся.**

Простіненько, *нар.* = **Простісінько.** *А я простіненько за ним побіг.* НВолын. у.

Прості́р, то́ру, *м.* 1) Просторъ. *Рівняєш ратаєві ниву і простором благословляєш.* К. Псал. 144. *Душа потребує простору, жада волі.* Св. Л. 294. Свободное, незанятое мѣсто. *Приймаю солому з току, бо син привезе снопи,—щоб був простір.* Рк. Левиц. 2) и *мн.* Пространство.

Прості́рний, а, е. Просторный.

Прості́рність, ности, *ж.* Свобода, нестѣсняемость, отсутствіе субординаціи, распущенность. *Як то можна, щоб син мав таку просторність.* НВолын. у.

Прості́рно *нар.* Просторно. К. Псал. 235. *Нам було простірно й затишно.* Г. Барв. 329.

Прості́сінький, а, е. Совершенно простой; совершенно прямой, прямехонькій.

Прості́сінько, *нар.* Совершенно просто; совершенно прямо, прямехонько. *Простісінько подивився в вічі.* Левиц. Пов. 69.

Про́стість, тости, *ж.* Простота. Желех.

Прості́ський, а, е = **Простісінький.** Желех.

Про́стник, ка, *м.* Стебель, преимущественно прямой и вертикально стоящій. Вх. Зн. 57.

Про́сто, *нар.* 1) Просто, безъ затѣй. Рудч. Ск. I. 150. *Сказати просто: вмер, та й годі.* Гліб. *Він так мальовав собі просто, абияк.* Кв. 2) Прямо. *Пливи... під темний луг просто.* Чуб. V. 342. *Простяглись дві дороги: одна просто, а друга пішла у праву руку.* Стор. *Іде... пані, та просто до їх у двір.* Рудч. Ск. II. 64. 3) Противъ. напротивъ, насупротивъ. *Хата його стоїть просто церкви.* Борз. у.

Простови́сний, а, е. Вертикальный. Желех.

Простоволо́сий, а, е. Съ непокрытой головой, съ распущенными волосами. *Голе, босе й простоволосе — треба йти!* Ном. № 655. *Венеря без спідниці, боса, в халатику, простоволоса.* Котл. Ен. V. 16.

Простогна́ти, ну́, неш, *гл.* Простонать.

Просто́люд, ду, *м.* Простонародіе. Уман. III. 210.

Просто́людець, дця, *м.* Простолюдинъ. *Пани б'ються, а в простолюдців чуби болять.* Ном. № 1304

Простолю́дія, дії, *ж. соб.*=**Простолюд.** КС. 1882. IV. 165.

Просто́людний, а, е. Простонародный. К. XII. 116. *Вибивається з вузького кола простонародного побуту.* Г. Барв. 378.

Просто́рий, а, е. Просторный. *Просторий двір.* Стор. II. 96. *Вивів Бог мене з тісноти на просторе оболоне.* К. Псал. 38.

Просторі́кати, каю, еш и **просторі́кувати, кую, єш,** *гл.* Разглагольствовать. Борз. у. *Годі просторікувать.* Ном. № 14188.

Просторі́куватий, а, е. Многорѣчивый. К. XII. 116. *В її просторікуватому оповіданні.* Г. Барв. 425.

Про́сторо, *нар.* 1) Просторно. *Ти казав—тісно буде, аж воно зовсім просторо.* Харьк. 2) Подробно, обширно, обстоятельно (излагать). О. 1862. I. 75.

Просторо́нище, ща, *с.*=**Просторонь.** *Більше просторонище пускай.*

Про́сторонь, ні, *ж.* Пространство. *Він і тебе з тісноти і темниці на просторонь без краю колись верне.* К. Іов. 80.

Просто́та, ти, *ж.* 1) Простота. *Щось і бляькнув з простоти.* К. ЧР. 28. *Світ простоти і покою — стародавній заповіт.* Щог. Сл. 99. 2) Простой народъ. О. 1862. I. 57. *Ні, зникнете ви, горді духи, почезнете, як і простота.* К. Псал. 192. *Твої слова простоту темну на добрий розум наставляють.* К. Псал. 283. 3) Неучъ; наивный человѣкъ. Левиц. I. 215.

Про́сточка, ки, *ж.* Ласкательно: простолюдинка, простая женщина. *Я ж не царюївна, не королюївна, я ж так просточка, батькова дочка.* Грин. III. 22.

Просто́яти, то́ю, їш, *гл.* 1) Простоять. *Довгенько таки простояли наші сіроми коло перевозу.* Стор. МПр. 125. *Я ж з твоїм сином не одну нічку простояла.* Лис. III. № 10. 2) Причинить вредъ или порчу стояніемъ. *Мій тобі коничок стайні не простоїть, моя тобі зброя кілочка не вломить.* Чуб. V. 63.

Простре́лити. См. **Прострілювати.**

Простри́бну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Проскочить.

Простри́га́ти, га́ю, еш, сов. в. **простри́гти, жу́, же́ш,** *гл.* Прострigать, простричь.

Простри́лювати, люю, еш, сов. в. **простре́лити, лю, лиш,** *гл.* Прострѣливать, прострѣлить. *Хитнувся, мов прострілений.* Мир. Пов. II. 60.

Простріль, ня, *м.* = **Простень.** Вх. Зн. 55.

Простромити. См. **Простромлювати.**

Простромлювати, люю, єш, сов. в. **простромити**, млю, миш, *гл.* *Ногу... так і простромив шаблюкою.* Драг. 207. *От-от бугай настигне, от-от простроме рогом наскрізь Максимову спину.* Мвр. ХРВ. 129. 2) Просовывать, просунуть. *Простромив голову в двері.* Радом. у.

Простругати. См. **Пстругувати.**

Простругувати, гую, єш, сов. в. **простругати**, гаю, єш, *гл.* 1) Проходить, пройти строгая, прострогать. 2) Прочищать, прочистить дорогу. *Простружу доріженьку к святому Великодню,—водицею заллє.* Мвл. 193.

Простувати, тую, єш, *гл.* Идти прямо, направляться *Хто простує, той дома не ночує.* Ном. № 11406. *Простували вони до Лубень невеличкими купами.* Стор. МПр. 60. *Пливе військо, простуючи униз до порогів.* Морд. К. 5. *Скрізь по потоках пасовиська покладені корита, якими простує вода з... менших потоків.* Шух. I. 185.

Простугоніти, ню, ниш, *гл.* Прогремѣть, простучать *Крамарський віз (шляхом) простугонить.* МВ. I. 22.

Простудити, джу, диш, *гл.* 1) Охладить, охолодить. 2) Простудить.

Простудитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Охладиться. 2) Простудиться. *Простудишся ти, молодице, промовив він.* Левиц. Пов 221.

Простукати, каю, єш, *гл.* Простучать.

Простукотіти, чу, чеш. *гл.* Простучать, прогромыхать.

Проступати, паю, єш, сов. в. **проступити**, плю, пиш, *гл.* 1) Проходить, пройти впередъ. *Так тісно, що й проступити не можно.* 2) Преимущ. сов. в. Провиниться. *Я проступила Богу і людям добрим.* Черк. у. *Мабуть я грішник, або мій батько, або мати чим проступили, та на мені кара божа почувається.* Г. Барв. 207.

Проступитися, плюся, пишся, *гл.* Провиниться, совершить проступокъ. *Чи ми Богу проступилися, що на нас таке лихо.* Харьк. у. *Ми, прості люде, коли і проступимось иноді, то нам Бог і вибачить.* Котл. МЧ. 427. *Прости, паноче! проступилась: я далебі дурна була.* Котл. Ен.

Проступок, пку, *м.* 1) Прегрѣшеніе, вина. *Перед Господом Богом грішимо всілякими проступками,—всілякими гріхами.* ЕЗ. V. 102 *Підвести кого на проступок.* Котл. МЧ. 427. 2) Проходъ. *Він мені що далі, то все більше проступку не дає, а я втікаю, ховаюсь од його.* Г. Барв. 394.

Простьобати, баю, єш, *гл.* Простегать.

Простягання, ня, *с.* Протягиваніе. Левиц. (Правда, 1868, 431).

Простягати, гаю, єш, сов. в. **простягти**, гну, неш, *гл.* Протягивать, протянуть, простереть. *Він простяг руку та й поблагословив мене.* МВ. I. 17.

Простягатися, гаюся, єшся, сов. в. **простягтися**, гнуся, нешся, *гл.* 1) Протягиваться, протянуться. *Простяглась та й лежить.* Ном. № 7394. *Простяглася по діброві по над Дніпром козацька ватага.* Шевч. 170. 2) Только сов. в. Направиться. *Василь.... простягся на музики під верби.* Левиц. I. 15.

Простяж. Употр. въ выраж. **в простяж.** Цугомъ. *В коляску запрягли дванадцятеро коней по парі в простяж.* Стор. II. 36.

Простяжний, а, е. Длинный и отлогій. *Гори не так крута, та дуже простяжна.* Лебед. у. *Простяжна гора.* НВолын. у.

Простяка, ки, *об.* Простой, не гордый человѣкъ. *Наш пан—простяка.* Волч. у.

Простяком, *нар.* Напрямикъ, ближайшею дорогою. *Він їхав до нас простяком, а не тим шляхом.* Новомоск. у.

Простяха, хи, **простячка**, ки, *ж.* Сортъ плахти. Черниг. у.

Просувати, ваю, єш, сов. в. **просунути**, ну, неш, *гл.* 1) Просовывать, просунуть. Мнж. 26. *Прийшов у ліс у такий густий, що й пучки, здається, просунути не можна.* Рудч. Ск. I. 134. 2) Отодвигать, отодвинуть, отсунуть. *Просуну я кватирочку, аж матуся в гості йде.* Чуб. V. 624.

Просуватися, ваюся, єшся. сов. в. **просунутися**, нуся, нешся, *гл.* Просовываться, просунуться, пролѣзать, пролѣзть, протискиваться, протиснуться. *Аж там такий ліс, такий густий, що ні пройти, ні просунутися.* Рудч. Ск. *У хатах уже і просунутися ніде.* Мвр. Пов. II. 58.

Просумувати, мую, єш, *гл.* Прогрустить, пропечалиться извѣстное время.

Просурень, рня, *м.* Раст. а) Crocus reticulatus L. ЗЮЗО. I. 120. См. **Просерень.** б)—**гадючий.** Bulbocodium ruthenicum Bunge. ЗЮЗО. I. 115.

Просурника, ки, *ж.* = **Просурень** а, Crocus reticulatus L. ЗЮЗО. I. 120.

Просурмити, млю, миш, *гл.* Протрубить.

Просу́ха, **хи**, *ж.* Въ выраж. **на просу́сі**. Когда просохнетъ (дорога). *На просусі прийду, перед великоднем.* Харьк. г.

Просуш, **ші**, *ж.*=Сухоліс. Вх. Зн. 57.

Просуши́ти, **ся**. См. **Просушувати**, **ся**.

Просу́шувати, **шую**, **еш**, сов. в. **просуши́ти**, **шу́**, **шиш**, *гл.* Просушивать, просушить.

Просу́шуватися, **шуюся**, **ешся**, сов. в. **просуши́тися**, **шу́ся**, **шишся**, *гл.* Просушиваться, просушиться. *Ой хоть замочуся, в роду прожушуся.* Чуб. V. 460.

Просяний, **а**, **е**. Просяной. *Просяна солома.* Волч. у. Мир. ХРВ. 126.

Про́сяни́ця, **ці**, *ж.* Просяная солома. Сим. 153. НВолын. у. *Овсяниця, просяниця—все то товару корис.* Ном. № 10186.

Прося́нка, **ки**, *ж.*=**Просяниця**.

Прося́ти и **прося́яти**, **ся́ю**, **еш**, *гл.* Просіять. *Ой зіронька зійшла, стала, аж бо на ввесь світ просяла.* Гацук, Абетка, 28. (Нп).

Прося́щий, **а**, **е**. Просящій, живущій подаяніемъ. *Уроди, Боже, на трудящого.... на просящого, на крадящого і на всякую долю.* Грин. I. 16.

Протава́ти, **таю́**, **є́ш**, сов. в. **прота́нути**, **ну**, **неш**, *гл.* Протаивать, протаять. *То там, то тут протає.* НВолын. у.

Прота́вка, **ки**, *ж.* Проталинка. *Уже є протавки на полі.* НВолын. у.

Протанцюва́ти, **цюю**, **еш**, *гл.* Протанцовать, проплясать. *Аж до межигорського Спаса протанцював сивий.* Шевч. 370.

Протарабáнити, **ню**, **ниш**, *гл.* 1) Протащить. 2) Пробарабанить.

Протарахкоті́ти, **чу́**, **ти́ш**, *гл.* Простучать, прогромыхать (быстро). *Хтось возом протарахкотів проз хату.*

Протаска́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Протащить.

Протаска́тися, **ка́юся**, **ешся**, *гл.* Пробраться, дотащиться. *Як тілько в кріпость протаскався, тузити зараз і прийнявся.* Котл. Ен.

Протверези́ти, **жу́**, **зи́ш**, *гл.* Протрезвить, отрезвить. *Нужда протверезила його, прояснила його душу.* Левиц. I. 541.

Протверези́тися, **жу́ся**, **зи́шся**, *гл.* Протрезвиться, отрезвиться. *А далі трошки проходився, прочумався, протверезився.* Котл. Ен. II. 12.

Проте́, *нар.* Между тѣмъ, однако. МВ. I. 25. *Не віре, ну, а проте хоче дізнатися, чи справді воно так.* Грин. II. 117. *Ох, я ж її вже просила, я ж їй і годила, проте злия мачуха сорочки не шила.* Грин. III. 412.

Протекти́. См. **Протікати**.

Протеле́нькати, **каю**, **еш**, *гл.* Прозвенѣть, прозвонить; о часахъ: протикать.

Проте́п, **пу**, *м.* Тропа? *Ходім сами, протепом своїм.* Зміев. у.

Проте́пом, *нар.* Опрометью. Харьк. у. Мирг. у.

Про́тереб, **бу**, *м.* Прочистка, прорубка лѣса. НВолын. у.

Протереби́ти. См. **Протеріблювати**.

Про́теребок, **бка**, *м.*=**Протереб**. НВолын. у.

Протері́блювати, **люю**, **еш**, сов. в **протереби́ти**, **блю́**, **би́ш**, *гл.* 1) Расчищать, расчистить лѣсъ. *Протереблював ліс.* НВолын. у. 2) Выкорчевывать, выкорчевать мелкія деревья. *Протеребив сіножать.* НВолын. у. 3) Прочищать, прочистить. *Тра протеріблювати чубук.* НВолын. у.

Протѐрли́кати, **каю**, **еш**, *гл.* Пропиликать, проиграть плохо (на струнахъ). **Що затерли́кав, те і протерли́кав.** Что заработалъ игрой, то и истратилъ (о музыкантѣ). Вх. Зн. 69.

Проте́рти. См. **Протирати**.

Протеса́ти, **шу́**, **шеш**, *гл.* 1) Протесать. 2) Потерять? утратить? *Згубив Сава, протесав Сава свою віру навіки.* Нп.

Про́ти́, **про́ти́в**, *пред.* 1) Противъ. *Чи лекше тяти проти води, чи за водою?* Грин. I. 39. *Проти рожна не працювати.* Ном. *Хто против Бога, то й Бі против ньому.* Ном. № 92. 2) Передъ. *Нема того, хто встоїть проти його.* К. Іов. 19. *Отож не встоять нечестивим проти благих людей на суді.* К. Псал. 2. 3) На встрѣчу. *Кого визираю? проти кого вибігаю?* Г. Барв. 252. *Іде літо проти зіми і несе квіточку таку гарну.* Чуб. I. 13. *Виходила вона проти череди і загляділа Василя.* 4) На, для, къ. *Проти всіх людей земля не вроде.* Черк. у. *Проти дня брехня, проти ночі правда.* Посл. 5) Лицомъ къ чему, напротивъ. *Стояла вона проти місяця молодика.* МВ. I. *Проти місяця видко.* Мет. 141. 6) По сравненію, сравнительно съ кѣмъ, чѣмъ. *Проти нас трьох нема в світі дужчого.* Грин. I. 189. *Проти його нема чоловіка.* 7) Подъ (какой либо день), предъ (днемъ, событіемъ). *Проти п'ятниці мені приснилась скриня, повна добра.* Мил. 9. *Проти смерти двох синів мені снилось, що два голуби прилетіло в оселю.* Мил. 8. *Що се за сон? проти чого?* Г. Барв. 272.

Проти ночі. Къ ночи, на ночь. *Куди ви проти ночі?... Та переночували б.* Св. Л. 123. *Не роскажу против ночі, а то ще присниться.* Шевч. 146. 8) Смотря по, сообразно съ. Шух. I. 104. 9) **Проти себе підвести, підняти**. Поднять что либо, держа его передъ собой. Мнж. 9.

Протививтися, влюся, вишся, *гл.* 1) Противиться. сопротивляться. *Дурневі і Бог не противиться.* Ном. № 6208. 2) Возражать. *Лає мене, я й не противлюся, бо винен.* НВолын. у. *Хоч на мене люде брешуть,— я ся не противлю.* Чуб. V. 395.

Противний, а, е. 1) Противулежащій, находящійся напротивъ. *З противної вулиці доносився парубочий гомін.* Мир. Пов. I. 148. **Противна хата**. Хата по другую сторону сѣней. *Сидів собі на лавці у новій світлиці, що одгородив од противної хати.* Кв. *Через сіни противна хата.* Кв. 2) О волнѣ: противная. *На Чорному морі недобре вчинає: противну филю зо дна моря знімає.* АД. I. 192. См. **Супротивний**. 3) Непокорный, противящійся. *Привів бранців із дарами і противних твоїй волі працювати в твоїм храмі.* К. Псал. 152. 4) Неріятный. *Противна, як старцеві гривня.* Ном. № 5016. 5) Противорѣчащій. *Я ж їй слова противного не промовив.* Г. Барв. 207.

Противник, ка, *м.* Противникъ, неріятель. *Щоб було так важко і жалко рабам біси, суддям, противникам, ненависникам і усім ворогам моїм.* Чуб. I. 96.

Противність, ности, *ж.* Противоположность. *Частіше робить людей близькими приятелями противність їх удачі.* Левиц. I. 133.

Протикати, каю, еш, сов. в. **проткнути**, ну, неш *гл.* Протыкать, проткнуть. *За царя Тимка, як була земля тонка: пальцем проткни та й води напийся.* Ном. № 6856.

Протинятися, няюся, ешся, *гл.* Пробродить, прослоняться. *Може ще днів зо три й протиняється тут.* Кролевец. у.

Протирати, раю, еш, сов. в. **протерти**, тру, треш, *гл.* 1) Протирать, протереть, вытирать, вытереть. *А росою очі промивати, а рушником очі протирати.* Грин. III. 473. *Протри мені смажні уста.* Чуб. I. 253. 2) Проторивать, проторить. *Перед домом був широкий двір, такий широкий, що вози ледві встигли протерти кругом його вузьку дорогу.* Левиц. Пов. 145. *Тепер скорий шлях просторий до рая протерли.* КС. 1882. IV. 169. 3) **Протерта голка**. Игла безъ ушка. *Нема, як моя сусіда: увесь куток обділяє; ось і мене поратувала: дала протерту голку ще й без жильця.* Подольск. г.

Протиснути, ну, неш, *гл.* Протиснуть. *Тіснота така, що й києм не протиснеш.* Ном. № 7681.

Протис(ну)тися, нуся, нешся, *гл.* Протиснуться. Мнж. 190. *Трудно було протиснутись, так було багато народа.* Левиц. Пов. 24.

Протичка, ки, *ж.* Родъ металлическаго прутика для чистки трубки. Гол. Од. 66. Шух. I. 300, 276. *Витягши люльку, довго він довбався в ній протичкою.* Мир. ХРВ. 224.

Протікати, каю, еш, сов. в. **протекти**, течу, чеш, *гл.* 1) Протекать, протечь, течь. *Ой у полю криниченька, вода протікає.* Чуб. V. 377. *По долинах ріки протікають.* Чуб. V. 937. 2) О посудѣ, крышѣ: давать, дать течь. *Наша водянка десь у дні протікає.* Харьк. г. *Треба перекривати клуню, бо вже і в невеликий дощ протікає.* Харьк.

Протір, ра, *м.* Игла безъ ушка. Ном. № 250.

Протіс, теса, *м.* Половина дерева, разрѣзаннаго надвое по длинѣ. Шух. I. 88.

Протічок, чка, *м.* Ручей, ручеекъ. *Біжать з гір долинами прудкі потічки снігової води.* Мир. ХРВ. 354. (У балці) *пробігав невеличкий протічок.* Мир. Пов. II. 45.

Проткнути. См. **Протикати**.

Прото, *нар.* Поэтому. Вх. Лем. 458.

Протовкти, вчу, чеш, *гл.* Протолочь.

Протовп, пу, *м.* Проходъ (сквозь толпу). *Лагодивсь.... шукати собі протовпу до кафедри.* К. XII. 27.

Протовпитися. См. **Протовплюватися**.

Протовплюватися, плююся, ешся и **протовплятися**, ляюся, ешся, сов. в. **протовпитися**, плюся, пишся, *гл.* Протискиваться, протиснуться въ толпѣ. *Петро протовплявсь усе дальш.* К. ЧР. 260. *За народом так насилу протовпились до хати.* Кв.

Протовпом, *нар.* Проталкиваясь.

Протока, ки, *ж.* 1) Проливъ. 2) Рукавъ рѣки.

Протомити, млю, миш, *гл.* Утомить.

Протопити, плю, пиш, *гл.* Протопить. *Нема дров а ні поліна, нічим хати протопити.* Чуб V. 1074.

Протопки, **пок**, *ж. мн.* Слѣды ногъ на размокшей землѣ. Константиногр. у.

Протопопа, **пи**, *м.* Протоіерей. *Як пожив той піп у нас років зо два, то його зробили протопопою.* ЗОЮР. І. 266.

Протопопівна, **ни**, *ж.* Дочь протоіерея. *Зараз на чернігівську протопопівну закинув, та й сам злякавсь од нерівні.* Кв.

Протопопша, **ші**, *ж.* Жена протоіерея. Левиц. І. 347.

Протоптати, **пчу**, **пчеш**, *гл.* Протоптать. *Протоптати дорогу. Протоптати чоботи.* **Протоптати стежку до кого.** Часто бывать у кого. *Я його знаю, він протопче стежку через полковничий садок.* Шевч. 296.

Проторг, **га**, *м.*=**Протір**. *Москаль і протори проковтне, та не вдавиться.* Ком. Пр. № 715. *Хто хоче собаку з світа згубити, той дасть їй проторга ззісти.* Борз. у.

Проторгувати, **гую**, **еш**, *гл.* 1) Проторговать. *Проторгував аж три годи.* Харьк. у. 2) Потерять, торгуясь. *Кажуть, що Сомко хоче теж із москалем по гадяцьких пунктах торгуватись. Коли б свою не проторгував.* К. ЧР. 319.

Проторохтіти, **хчу**, **тиш**, *гл.* Прогромыхать. *Хутко проторохтіли вулицями.* МВ. (О. 1862. ІІІ. 71).

Проторувати, **рую**, **еш**, *гл.* Протереть, угладить дорогу.

Проточина, **ни**, *ж.* 1) Мѣсто въ плотинѣ, гдѣ вода просачивается. *Умієма проточини гатити і сховане на Божий світ валяти.* К. Іов. 59. Дыра, сквозь которую протекаетъ вода (въ крышѣ, запрудѣ). Рк. Левиц. 2) Дыра, проѣденная мышами, червями.

Проточити, **чу**, **чиш**, *гл.* 1) Прогрызть; прорыть (нору). *Так уже добре накрила діжку з борошном од мишей; а вони дірку проточили і таки долізли до борошна.* Харьк. г. 2) Очистить на грохотѣ (зерновой хлѣбъ). 3)—**голову**. Надоѣсть постоянными настояніями, приставаніями и пр. *Вже він проточив мені голову: єднайте та й єднайте Оленку.* Г. Барв. 397.

Проточний, **а**, **е**. Текущій. *Вода проточна.* МВ. (Д. 1862. І. 81).

Протратити, **чу**, **тиш**, *гл.* Протратить, истратить. *Молодий син протратив маєток.* Єв. Л. XV. 13. *Останню копійку протратив.* Св. Л. 167.

Протремтіти, **мчу**, **тиш**, *гл.* Продрожать. *Усю ніч протремтіла: собаки чогось так уїдали, а я сама в хаті, так і страшно.*

Протримати, **маю**, **еш**, *гл.* Продержать.

Протринькати, **каю**, **еш**, *гл.* Растратить, промотать. *Батько може увесь вік не доїдав, не досипляв та копієчку до копієчки складав, а син швиденько усе протринькав.* Харьк. г.

Протрубити, **блю**, **биш**, *гл.* Протрубить.

Протрусити, **шу**, **сиш**, *гл.* Протрясти.

Протруситися, **шуся**, **сишся**, *гл.* Протрястись.

Протрухлявіти, **вію**, **еш**, *гл.* Прогнить, стать трухлымъ.

Протрухнути, **ну**, **неш**, *гл.*=**Протрухлявіти**.

Протрясти, **су**, **сеш**, *гл.* 1)=**Протрусити**. 2) Издержать. *На цей позов він багато грошей протряс. В Чернігові аж п'ять кіп протряс.* Кв.

Протрястися, **суся**, **сешся**, *гл.*=**Протруситися**.

Протряхати, **хаю**, **еш**, сов. в. **протряхнути**, **ну**, **неш**, *гл.* Просыхать, просохнуть (о землѣ, краскахъ, бѣльѣ). (На образах) *протряхали свіжі фарби.* Левиц. Пов. 21. *Рядно вже протряхло,— візьми, скачай.* Черниг. у.

Протупати, **паю**, **еш**, *гл.* Протоптать.

Протупотіти, **почу**, **тиш**, *гл.* Пробѣжать, топая.

Протурбуватися, **буюся**, **ешся**, *гл.* Пробезпокоиться.

Протурготіти, **чу**, **тиш**, *гл.* Прогремѣть, простучать.

Протурити. См. **Протуряти**.

Протуркати, **каю**, **еш**, *гл.*=**Протуркотати**.

Протуркотати, **чу**, **чеш**, *гл.* Проворковать.

Протуркотіти, **чу**, **тиш**, *гл.*=**Протуркотати**.

Протурчати, **чу**, **чиш**, *гл.* 1)=**Протуркотати**. 2)—**голову**, **уха**. Намозолить уши, твердя постоянно одно и то-же. *Ти вже мені сими молодощами й голову протурчав.* Г. Барв. 497.

Протуряти. См. **Протуряти**.

Протуряти, **ряю**, **еш**, сов. в. **протурити**, **рю**, **риш**, *гл.* Прогонять, прогнать. *Латинян к чорту протуривши, з Енеєм в купу ізійшлись.* Котл. Ен. VI. 34. *Протурили татарську орду за Перекіп.* Стор. МПр. 28.

Протьохкати, **каю**, **еш**, *гл.* О соловьѣ: прощелкать.

Протю́кати, каю, еш, *гл.* Крикнуть **на кого тю.** *Протюкайте на його, що він чорт-зна-що робить.* Константиногр. у.

Протю́пати, паю, еш, *гл.* Пройти мелкими шажками; проѣхать медленно.

Про́тяг, гу, *м.* 1) Протяженіе. 2) Продолженіе. *Нова сцена в хаті здалася йому тільки протягом першої.* Левиц. І. 231. 3) Протяжность. **З про́тягом.** Протяжно, растягивая. *Вимовляв слова з протягом.* Левиц. І. 157. *Чіпка вимовляв кожне слово з протягом.* Мир. ХРВ. 278.

Протяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **протягти́, гну́, неш,** *гл.* 1) Протягивать, протянуть. *Ой протягну я волоконце крізь віконце.* Чуб. V. 618. *Іде і тягне за собою рядно,—по всьому двору протяг.* Харьк. у. 2) Продолжать, продолжить, продлить. *Господь не протяг їй віку.* Стор. МПр. 63.

Протяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **протягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* 1) Протягиваться, протянуться. 2) Тянуться, длиться, продолжиться, продлиться. *Наше діло довго буде протягатися.* Харьк. у.

Протя́глий, а, е. Пологій (о горѣ). *Протягла гора.* НВолын. у.

Про́тягом, *нар.* Протяжно. *Оцю пісню у нас протягом співають.* Харьк. г.

Протягти́, ся. См. **Протягати, ся.**

Протя́жний, а́, е́. Продолжительный. *Протяжна була осінь цей год—усі на ярину понаорювались.* Волч. у.

Проуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **проучи́ти, чу́, чиш,** *гл.*=**Провчати, провчити.** *Та велів зготовляти прутів пуки—мене проучати.* Чуб. V. 1014. *Ой дай, жінко, нагая, проучити німчая.* Ном.

Профа́тний, а, е. (=**Проханий**). Въ выраженіи: **'шо́в профа́тнов доро́гов=Ішов світ за́ очі.** См. **Світ.** Вх. Зн. 57.

Профе́сор, ра, *м.* Профессоръ. *Дашкович швидко піднявся між професорами своїми лекціями.* Левиц. Пов. 50.

Професорі́вна. *ж.* Дочь профессора. *Молоді професорівни й купцівни не схотіли навіть пити чаю.* Левиц. Пов. 55.

Профе́сорка. ки. *ж.* Женщина-профессоръ. Желех.

Профе́сорство, ва, *с.* Профессорство. Желех.

Профе́сорський, а, е. Профессорскій.

Професорува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Быть профессоромъ. Желех.

Профі́т, ту, *м.* Польза. *Не мав злий дух профіту з людей.* Гн. II. 226.

Прохава́вкати, каю, еш, *гл.* О перепелѣ: прокричать.

Проха́жка, ки, *ж.* = **Прохідка.** Вх. Зн. 57.

Прохазяйнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* 1) Прохозяйничать. 2) Растратить, неумѣло хозяйничая.

Прохала́вкнути, ну, неш, *гл.* Проглотить съ жадностью. *Пес прохалавкнув печеню.* Вх. Зн. 57.

Проха́льний, а, е. Просительный. *Випрохав у владики книжку прохальну, щоб зібрати грошей* (на церкву). Г. Барв. 162.

Прохама́ркати, каю, еш, *гл.*=**Прохарамаркати.** *Було молюся уранці і ввечері, то з молитвами і письмо прохамаркаю.* Стор. II. 81.

Про́ханий, а, е. 1) Прошенный, выпрошенный. *Проханий кусок горло дере.* Ном. № 4493. 2) Приглашенный. *Гість не проханий, не дуже буває тучений.* Ном. № 11896. Приглашенный на время замѣстить кого либо. *Я проханий, а не титарь.* Харьк. 3)—**обі́д, бенкет.** Обѣдъ, пиръ по приглашенію. *Це великі, прохані бенкети. А так гості—не минає дня, щоб за столом не сиділо душ три або чотирі чужих.* Мир. ХРВ. 109.

Проха́ння, ня, *с.* Просьба. Левиц. Пов. 57. *На моє прохання.... одгукнулись.* Ном. Од. видав. I.

Проха́пуватися, пуюся, ешся, *гл.*—**крізь ву́ха.** *Так вищит, аж ми сі крізь вуха прохапує.* Фр. Пр. 197.

Прохарама́ркати, каю, еш, *гл.* Прочесть, проговорить невнятно. *Яку небудь молитву прохарамаркаю над мертвим і не покину його труну.* Стор. МПр. 22.

Прохарчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Прохарчувати.**

Прохарчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.*= **Прохарчуватися.** *Аж два тижні там поробив, та тілько що там прохарчився, а додому нічого й не приніс.* Кв. *Я й страви не їм, а взявши окрайчик хліба, так собі й прохарчусь ходячи.* Г. Барв. 192.

Прохарчува́ння, ня, *с.* Прокормленіе. *Він живе аби день до вечора, дбаючи тільки для прохарчування свого.* Левиц. (Правда 1868, 416).

Прохарчува́ти, чу́ю, еш, *гл.* Прокормить. *На свої гроші і зодягну, і прохарчую себе й жінку.* Левиц. І. 327.

Прохарчува́тися, чу́юся, ешся, *гл.* Прокормиться. *Заробимо, то прохарчуємось.* Грин. II. 67.

Прохата́рь, ря, *м.*=**Прохач**. *Прийшли прохатарі ті, що на церкву просять.— Ну, набери їм кірш пшениці.* Харьк.

Проха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Просить. *Як тому не дати, хто вміє прохати.* Ном. № 4473.—**на ви́ступці**. Указывать на дверь, просить вонъ.

Проха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Проситься. *Став прохаться на ніч.* Рудч. Ск. II. 150. *Дочка в батька прохалася: ой піду ж я, мій батеньку, на круту гору погуляю.* Мет. 138.

Проха́ч, ча́, *м.* 1) Проситель. *В-осени багачі, а на весні прохачі.* Лохв. у. *А як би ти завтра став старцем прохачем.* Левиц. Пов. 69. 2) Собирающій даянія на постройку церкви. Лебед. у.

Про́хватень, тня, *м.* Въ игрѣ въ ви́вертень: такой ударъ брошенной палкой въ другую, лежащую на землѣ, палку, при которой брошенная проскальзываетъ подъ лежащей. Ив. 21.

Прохвиста́ти, щу́, щеш, *гл.* Пробить. *Чорний віл хоч яку стіну прохвище.* (Загадка: сверделъ). Ном. стр. 303, № 488.

Прохворі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Проболѣть.

Прохворости́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Высѣчь. *Треба простить, або прохворостить.* Ном. № 13635.

Прохво́стиця, ці, *ж.*=**Прочуханка**. *Пішла біда до Лохвиці, і там дано прохвостиці.* КС. 1884. I. 29.

Прохили́ти. См. **Прохиляти**.

Прохиля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **прохили́ти**, лю́, лиш, *гл.* Раздвигать, раздвинуть (густо растущія растенія), пролагая себѣ путь, наклоняя (растенія) въ противоположныя стороны. *Ой в городі бузина, вітер не прохилить.* Грин. III. 171.

Прохі́д, хо́ду, *м.* 1) Проходъ. 2)=**Прохідка**. *У неділю по вечері помоливсь пан Богу, взяв собі вірну слугу, пішов для проходу.* Грин. III. 616.

Прохі́дка, ки, *ж.* Прогулка. Харьк.

Прохідни́й, а́, е́. 1) Свободный для прохода. 2)—**сту́па**=**Походюча ступа**. См. **Ступа**. Шух. I. 104, 162.

Прохі́ра, ри, *об.* Лукавый, хитрый, коварный человѣкъ или такое же животное. *Прохіра лисиця.* Білецк.-Нос., Приказки, кн. III., 77.

Прохі́рний, а, е. Лукавый, хитрый, коварный. *До їх підкралася лисиця, ізвісная прохірна ледащиця.* Білецк.-Приказки, кн. XVI, 127. См. еще тамъ-же кн. IV, 95, кн. XI, 73.

Прохі́рство, ва, *с.* Лукавство, хитрость, коварство. *Як заховатися невинній* (курці) *од прохирства, моєї братії* (лисиць) *лихою здирства.* Білецк.-Нос., Приказки, кн. VIII. 10. См. еще тамъ же кн. XIV. 53.

Прохли́пати, паю, еш, *гл.* Проплакать, всхлипывая.

Прохлю́патися, паюся, ешся, *гл.* Проболтаться въ водѣ извѣстное время.

Прохмели́тися. См. **Прохмелятися**.

Прохмеля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **прохмели́тися**, лю́ся, ли́шся, *гл.* Протрезвляться, протрезвиться. *Піду до коршомки, та й нап'юся, піду в вишневий сад, прохмелюся.* Чуб. V. 51. *Прохмелились вони да й думають: „Ой Боже мій, що ж це ми наробили? ми ж нагуляли не на 30, не на 50 карбованців“.* Чуб. II. 33.

Проходжа́ти, джа́ю, еш, *гл.*=**Проходити**. Мет. 281. *Поміж рядами прохожайте.* АД. I. 213.

Прохо́джуватися, джуюся, ешся, *гл.*=**Проходитися**. *Царівна на той час по саду проходжувалась.* Рудч. Ск.

Прохо́дити, джу, диш, сов. в. **пройти́**, йду́, деш, *гл.* 1) Проходить, пройти. *Пройшов же я світ увесь.* Чуб. V. 449. 2)—**кого́**. Проходить, пройти мимо кого, миновать. *Він проходить тих двох.* Чуб. II. 182.

Проходи́ти, джу́, диш, *гл.* Проходить, потратить время на хожденіе. *Хотіла було сваритися на дочку, чого довго проходила.* Кв.

Прохо́дитися, джуся, дишся, сов. в. **проходи́тися**, джу́ся, дишся, *гл.* Прохаживаться, пройтись. *А далі трошки проходився, прочумався, протверезився.* Котл. Ен. *Ми позволили їй проходитись у садочку.* Рудч. Ск. I. 98. *Теперечки вечір теплий, проходимось трохи.* Стор. II. 99.

Прохо́дка, ки, *ж.*=**Прохідка**. *Тільки їй і проходки, що до церкви божої.* Кв. *Царівна.... пішла раз у проходку.* Мнж. 41.

Прохожа́лий, а, е. Прохожій. *Поховані над дорогами то чумаки, то прохожалі.* Ном. № 297.

Прохо́жий, а, е=**Перехожий**. *З молодицями танцює та двір вимітає, та прохожих, проїжжачих у двір закликає.* Шевч. 108. *Всі прохожі задивлялись на панночок.* Левиц. I. 288.

Прохо́жуватися, жуюся, ешся, *гл.*=**Прохо́дитися**. *Пойшов на двір прохожуваться.* Рудч. Ск. I. 18.

Прохоло́да, ди, *ж.* Прохлада. **Сим.**

204. *То кидали козаки ляхів у воду к чортовій матері на прохолоду.* АД. II. 37. *Осінняя ранкова прохолода.* Мир. ХРВ. 188.

Прохолода́ти, да́ю, еш, гл. Простыть, остыть. Шух. I. 141.

Прохолоджа́ти, джа́ю, еш и **прохоло́джувати, джую, еш,** сов. в. **прохолоди́ти, джу́, ди́ш,** гл. Охлаждать, охладить, прохлаждать, прохладить. *Куди віє, туди й провіває, козака молодого прохоложає.* АД. I. 169. *Я тебе прохоложу трохи.* Рудч. Ск. II. 166. *Нехай Лазарь прохолодить язик мій.* Єв. Л. XVI. 24.

Прохолоджа́тися, джа́юся, єшся и **прохоло́джуватися, джуюся, єшся,** сов. в. **прохолоди́тися, джу́ся, ди́шся.** гл. Охлаждаться, охладиться. *Як душно, вийде прохолодиться.* НВолын. у.

Прохоло́дний, а, е. Прохладный. К. Бай. 68.

Прохоло́дно, *нар.* Прохладно. *Ідіть сюди, тут прохолодно.* НВолын. у. *Хата, як квітник: чисто, ясно, прохолодно.* Г. Барв. 122.

Прохоло́нути. См. **Прохолоняти.**

Прохолоня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **прохоло́нути, ну, неш,** гл. Остывать, остыть. *А Іван як подмухав своїм духом, до воно і прохолонуло.* Рудч. Ск. I. 98.

Прохопи́тися, плюся, пишся, гл. 1) Проснуться ЕЗ. V. 85. *Дитя ся прохопило.* Гол. I. 59. 2) Ошибиться, промахнуться. 3) Сказать то, чего не слѣдовало. *Нехай Бог боронить!—прохопилась стара й сама не зоглядівшись.* Левиц. I. 174.

Прохорі́ти, рі́ю, еш, прохорува́ти, ру́ю, еш, гл.=**Прохворіти.**

Прохра́кати, каю, еш, гл. Охаркать. *Твою бороду проплюють, прохракають, моє личенько цілують, обнімають.* Грин. III 359.

Прохрипі́ти, плю, пи́ш, гл. Прохрипѣть. *Не журись!... прохрипів.* МВ. II. 13.

Прохуќати. См. **Прохукувати.**

Прохуќувати, кую, еш, сов. в. **прохуќати, каю, еш,** гл. Дышать, подышать зимой на окно, отчего намерзшій на немъ ледъ протаиваетъ. *Прохукаєш вікно, глянеш на двір.* Греб. 404.

Прохурманува́ти, ну́ю, еш, гл. Пробыть извозчикомъ.

Проху́хати. См. **Прохухо́вувати.**

Прохухо́вувати, вую, еш, сов. в. **прохýхати, хаю, еш,** гл.=**Прохукувати, прохукати.** *Дивиться в поле, через царину, прохухавши заморозь на склі. Коли ж їй здалось, наче хтось ізнадвору прохуховує.* Г. Барв. 167.

Процарюва́ти, рю́ю, еш, гл. Процарствовать.

Процве́нькати, каю, еш, гл. Проговорить на малопонятномъ или непонятномъ языкѣ; вообще—проговорить, но презрительно.

Процви́ндрити. См. **Процвиндрювати.**

Процви́ндрювати, рюю, еш, сов. в. **процви́ндрити, рю, риш,** гл.=**Процииндрювати, процииндрити.** *За його порядками троха чи не процвиндрили б швидко і всії худоби.* Кв. *Гроші процвиндрював у карти.* Морд. Пл. 67.

Процвірі́нькати, каю, еш, гл. Прочирикать.

Процвірча́ти, чу́, чи́ш, гл. О сверчкѣ: протрещать. *Усю ніч процвірчав цвіркун.*

Процвісти́. См. **Процвітати.**

Про́цвіт, ту, м. Цвѣтеніе, расцвѣтаніе, процвѣтаніе. Желех. *Пророкував їй (українській мові) новий процвіт, нову красу й силу.* К. XII. 116.

Процві́таний, а, е. Разцвѣченный, разукрашенный. *Ой із города Трапезонта виступала галера, трьома цвітами процвітана, мальована. Ой первим цвітом процвітана—златосиніми киндяками побивана; а другим цвітом процвітана—гарчатами арештована: третім цвітом процвітана—турецькою білою габою покровена.* АД. I. 208.

Процвіта́ти, та́ю, еш, сов. в. **процвісти́, ту́, те́ш,** гл. 1) Цвѣсть, процвѣтать, расцвѣтать, расцвѣсть. *Калина процвітає.* Мет. 33. *Кругом хлопці та дівчата, як мак процвітає.* Шевч. 51. *Піднявсь, процвів і в'яне, мов та квітка.* К. Іов. 30. 2) Богатѣть, разбогатѣть, достичь благополучія. *А процвів був мій брат: поважали усі, майстер, грошей багато.* Лебед. у. *Чи ба, як люд процвів тепера: тілько пани колись так жили, як оце наші міщане.* Лебед. у. 3) Расцвѣчивать, расцвѣтить, разукрасить. См. **Процвітаний.**

Проце́нт, ту, м. Процентъ. Гн. I. 109. *Ніхто не прийде правити проценту.* Рудч. Ск. II. 26.

Проце́сія, сії, ж. Церковное шествіе съ крестами, хоругвями. Чуб. I. 286. *Лежать вони до світа; приходять до них з процесією, і беруть їх у церкву.* Рудч. Ск. I. 79.

Процига́нити, ню, ниш, гл. *Циган циганча цигани процыганив.* Посл.

Проци́ндрити. См. **Проциндрювати**.

Проци́ндрювати, **рюю**, **еш**, сов. в. **проци́ндрити**, **рю**, **риш**, *гл.* Проматывать, промотать, спустить. *Грошей вчора він проциндрив щось не трохи.* А.-Арт. (О. 1861. III).

Проці́джувати. **джую**, **еш**, сов. в. **проціди́ти**, **джу́**, **диш**, *гл.* Процѣживать, процѣдить. Чуб. III. 75.

Проціхува́ти, **хую**, **еш**, *гл.* Прогнать. *Такою дурня відтіля проціхують.* Константиногр. у.

Процокота́ти, **чу́**, **чеш**, *гл.* Проболтать, протрещать.

Процокоті́ти, **кочу́**, **ти́ш**, *гл.*=Процокотати.

Прочаклува́ти, **лу́ю**, **еш**, *гл.* Проволшебствовать извѣстное время.

Проча́нин, **на**, *м.* Богомолецъ; странникъ. *Куди, прочане, ви йдете?* Котл. Ен. I. 16. *Над вечір увійшли ми в село, і розбрелись прочане улицями.* МВ. I. 17.

Проча́нка, **ки**, *ж.* Богомолка; странница. К. ЧР. 91.

Проча́пати, **паю**, **еш**, *гл.* Проплестись.

Прочатува́ти, **ту́ю**, **еш**, *гл.* Пробыть на стражѣ, прокараулить.

Прочаха́ти, **ха́ю**, **еш**, сов. в. **проча́х(ну)ти**, **ну**, **неш**, *гл.* Простывать, простыть. *Не їж юшки: хай прочахне.* Лубен. у. *Отож про пиття й держи собі од поганки таку воду, що як гаразд перекипить, тоді її у глек та й на вікно, щоб прочахла.* Лубен. у.

Прочвала́ти, **ла́ю**, **еш**, *гл.* Протащиться, проплестись.

Прочва́ра, **ри**, *об.* Уродъ, чудовище. *Я не прочвара, не упирь.* Котл. Ен. V. 9.

Прочека́ти, **ка́ю**, **еш**, *гл.* Прождать.

Прочередникува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Пробыть чередником.

Про́черть, **ти**, *ж.* Прогалина, поляна. Вх. Зн. 57.

Прочеса́ти, **шу́**, **шеш**, *гл.* Прочесать.

Прочина́ти, **на́ю**, **еш**, сов. в. **прочну́ти**, **ну́**, **не́ш**, *гл.*=**Прочинатися**, **прочнутися**. *То вона од сна прочинала.* Лукаш. 45. *Тоді Барабаш рано прочинав.* АД. II. 10.

Прочина́тися, **на́юся**, **єшся**, сов. в. **прочну́тися**, **ну́ся**, **не́шся**, *гл.* 1) Пробуждаться, пробудиться, просыпаться, проснуться. *Кріпко заснув Синоп, не прочинається.* Морд.-К. 63. *На зорі-зорі я прочнулася.* Шевч. 295. *Прочнувся і говорить своїй жоні: „та то приснився мені сон“.* Драг. 137. 2) Приходить, прійти въ себя, очнуться. *Зараз вони і ну його качати.... поки аж прочнувся він.* Рудч. Ск. I. 136.

Прочини́ти, **ся**. См. **Прочиняти**, **ся**.

Прочи́нок, **нку**, *м.* Пробужденіе.

Прочиня́ти, **ня́ю**, **еш**, сов. в. **прочини́ти**, **ню́**, **ниш**, *гл.* Пріотворять, пріотворить. *Прочиняй, паночку, ворота,—несем тобі вінка із злота.* Чуб. III. 246. *Крамаре, крамарочку, прочини комірочку.* Мет. 189.

Прочиня́тися, **ня́юся**, **ешся**, сов. в. **причини́тися**, **ню́ся**, **нишся**, *гл.* Пріотворяться, пріотвориться. *Ворота причинились туди, де сплять святі печерники.* К. Дз. 156.

Прочи́стити, **ся**. См. **Прочищати**, **ся**.

Про́чистка, **ки**, *ж.* 1) Очищеніе. *Дав лікарь дитині ложечку ліків на прочистку животові.* Рк. Левиц. 2) Прочищенная, проложенная лопатой дорожка. Волч. у. 3) Просѣка. *У лісі прочистку зроблено.* Зміев. у.

Прочитан, **ну**, *м.* Раст. Hedera helix. Вх. Пч. II. 32.

Прочита́ти. **та́ю**, **еш**, *гл.* Прочесть. *На́ тобі книжку, щоб ти прочитав.* Рудч. Ск. I. 110. *Женися, женися, щоб ся люде зглядали, щоб за тобою псалтирь прочитали.* Чуб. V. 379.

Прочища́ти, **ща́ю**, **еш**. сов. в. **прочи́стити**, **щу**, **стиш**, *гл.* Прочищать, прочистить. *Стежки й дорожки прочищать.* Мил. 196. *Рання пташка носок прочища, а пізня очиці мружить.* Посл. *Жалкується Лиман морю, що Дніпр робить свою волю: свої гірла прочищає, лиманові закидає.* Грин. III. 592.

Прочища́тися, **ща́юся**, **ешся**, сов. в. **прочи́ститися**, **щуся**, **стишся**, *гл.* Прочищаться, прочиститься. *Випийте кубочок меду, то горло й прочиститься.*

Про́чіл, **чола**, **прочо́лок**, **лка**, *м.* 1) Передняя часть (хаты). Вх. Зн. 57. 2) Вершина горы. Желех.

Прочіряти, **ряю**, **еш**, *гл.* Промѣнять. Вх. Лем. 458.

Прочля́ти, **ля́ю**, **еш**, *гл.* Провести праздно (время). *Прочляв день.* Черк. у.

Прочну́ти, **ся**. См. **Прочинати**, **ся**.

Прочо́вгати, **гаю**, **еш**, *гл.* Протереть ходьбой обувь.

Прочо́лок. См. **Прочіл**.

Прочува́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **прочу́ти**, **чу́ю**, **еш**, *гл.* 1) Узнавать, узнать по слухамъ, услышать, провѣдать. *Скажи мені, що по світу йдучи, прочував.* О. 1861. XI.

44. *Прочули про його недолю приятелі його.* К. Іов. 6. *Він про тебе вже прочув, що ти вернувся.* Г. Барв. 178. 2) Чувствовать, почувствовать, предчувствовать. *Прочував непевну правду доразу.* МВ. (О. 1862. I. 96). *Затріпоталось серденько, лихо прочувало.* Млак. 101. *Вже я довіжуюся, прочуваю, добродію мій! Якесь хороше та веселе діло маємо.* МВ. (О. 1862. I. 94).

Про́чудо, да, *с.* Диво. Преимущ. въ выраженіи: **на про́чудо**. На удивленіе, изумительно. *Козак прибірався на прочудо.* АД. I. 168.

Прочумакува́ти, ку́ю, ещ, *гл.* Прочумачествовать.

Прочу́матися, маюся, ешся, *гл.* Опомниться, очнуться, прійти въ себя, прійти въ чувство. *Нехай трохи прочумається.* Котл. НП. 385. *Еней прочумався, проспався і юлоданців позбірав.* Котл. Ен. I. 14.

Прочуми́тися, млю́ся, ми́шся, *гл.*= **Прочуматися.** *Устань, устань, братіку, устань, прочумися, вода в відречку, братіку, вмийся.* Чуб. V. 927.

Прочу́нювати, нюю, еш, сов. в. **прочу́нати, няю,** еш, *гл.* 1) Приходить, прійти въ себя. 2) Выздоравливать, выздоровѣть, оправиться отъ болѣзни. *Пані почала прочунювати, їсть як слід і по хазяйству пройдеться.* О. 1862. X. 15.

Прочу́нятися, няюся, ешся, *гл.*=**Прочуняти.** *Насилу прочунявся.* Шевч. 300.

Прочу́стрити, рю, риш, *гл.* Задать трепку.

Прочу́ти. См. **Прочувати.**

Прочути́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.* Прійти въ себя, очнуться. *Устань, устань, милая, прочутися.* Чуб. V. 52. *Пила вона нічку, пила вона другу, а на третю нічку прочутилася.* Мил. 119.

Прочуха́н, на, *м.* **прочуха́нка, ки,** *ж.* Трепка, потасовка. *Дали нам греки прочухана і самого Енея пана в три вирви вигнали відтіль.* Котл. Ен. I. 16. *Ой там на долині жуки бабу повалили і сорочку зняли, прочуханки дали.* Чуб. V. 1128.

Прочу́хатися, хаюся, ешся, *гл.*=**Прочуматися.** *Як ото трохи прочунялись і прочухались, Гоцопуп обізвався до їх.* Стор. МПр. 163.

Прочухра́ти, ра́ю, еш, *гл.* Прогнать. *Прочухрать з двора.* Греб. 347.

Прочха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Прочихаться, вычихаться. *Понюхав табаки, прочхавсь, протер очі полою.* Кв.

Прошák, ká, *м.* Попрошайка; нищій. Шух. I. 33. *Але ото приходить до неї прошак, просить подати йому, що ласка її, вона йому і дала цибулю.* Брацл. у.

Прошамоті́ти, мочу́, ти́ш, *гл.* Прошелестѣть.

Прошапова́лити, лю, лиш, *гл.* Пробыть шерстобитомъ.

Проша́статися, таюся. ешся, *гл.* Прошмыгать извѣстное время.

Прошати́ритися, рюся, ришся, *гл.* Промотаться. *Був колись багатий пан, а тепер прошатиривсь.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Прошаткува́ти. ку́ю, еш, *гл.* Проработать, шинкуя капусту.

Прошве́ндати, дяю, еш, *гл.* Прошляться. *Прошвендяли заробітчане цілий тиждень.* Мир. ХРВ. 156.

Прошевцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Пробыть сапожникомъ.

Прошелесті́ти, щу́. сти́ш, *гл.* Прошелестѣть.

Прошели́ти, лю́, ли́ш, (прошилити?) *гл.* Просунуть, продвинуть въ отверстіе. *Відхилив кватирьку та прошелив руку в вікно, та й достав.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Прошепота́ти, чу́, чеш, прошепоті́ти, чу́, ти́ш, прошепта́ти, пчу́, чеш, *гл.* Прошептать. *Може серце яке лихо тихо прошептало.* Шевч. 334.

Про́шив, ву, *м.* Въ выраженіи: **у про́шив.** Прошивая насквозь, продѣвая насквозь. *Як виведеться стінка* (очеретяна), *то.... окрепляється дідами, прикрученими в прошив дерезою або пареним тонким тереном.* О. 1862. V. Кух. 29.

Про́шивка, ки, *ж.* Воротникъ въ женской сорочкѣ, также въ кептарі. Шух. I. 15, 122.

Прошива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **проши́ти, ши́ю,** еш, *гл.* 1) Прошивать, прошить. 2) Пронзать, пронзить. *Коли втече від гострого заліза, то мідний лук прошиє його наскрізь.* К. Іов. 45.

Прошива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **проши́тися, ши́юся.** ешся, *гл.* 1) Прошиваться, прошиться. 2) Проникать, проникнуть, пролѣзть. *Я вночі сюди прошилась, ніби муха.* Греб. 341.

Прошиве, тя, *с.* Родъ вышивки. Шух. I, 155, 156.

Проши́ти, ся. См. **Прошивати, ся.**

Прошкандиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Проковылять, хромая.

Прошке́питися, плюся, пишся, *гл.*=

Прошпетитися. *Був потім становим, да якось і прошкепився.* О. 1862. VI. 61.

Прошко́дитися, джуся, дишся, *гл.* Провиниться. *Прошкодиться в чім небудь, сором між людьми; або кари злякається, от і дасть дропака в Січ.* Стор. II. 154.

Прошколярува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Пробыть школьникомъ.

Прошморгну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Продернуть.

Прошну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.*=**Прочнутися**. Хата, 15. МУЕ. III. 77.

Прошпе́титися, чуся, тишся, *гл.* Провиниться. Ном. № 3599. *Його наставили сюди на службу, бо там він прошпетився. То сірома темна: винники, дейнеки, прошпетившись, утікають у степи далекі.* К. Досв. 24.

Прошпи́ти, **прошпиті́ти**, чу, тиш, *гл.* Изрыть, перерыть; вездѣ пройти, пролѣзть. Желех. Вх. Зн. 83.

Прошпихвува́ти, ву́ю, еш, **прошпихува́ти**, ху́ю, еш, *гл.* Защебленное лезвее сравнять или ковкой (не накладывая новой стали) или на точилѣ. *Як прошпихвую сокиру, то добра буде.* НВолын. у. *Щербату сокиру на точилі прошпихували.* Черк. у.

Прошповха́ти, ся. См. **Прошповхувати**, ся.

Прошто́вхувати, хую, еш, сов. в. **прошповха́ти**, ха́ю, еш, *гл.* Проталкивать, протолкнуть.

Прошто́вхуватися, хуюся, ешся, сов. в. **прошповха́тися**, ха́юся, ешся, *гл.* Проталкиваться, протолкаться. *Люде.... давили один одного, прошповхуючись до вікон.* Стор. МПр. 80.

Прошприкну́ти. См. **Прошприкувати**.

Прошпри́кувати, кую, еш, сов. в. **прошприкну́ти**, ну́, не́ш, *гл.* Прокалывать, проколоть. К. Іов. 92.

Прошука́ти, ка́ю, еш, *гл.* Проискать. *Прошукав увесь день, а не знайшов.*

Прошумі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Прошумѣть.

Прошухлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Промѣнять. *Ти десь прошухлюєш коняку оцю.* НВолын. у.

Про́ща, щі, *ж.* 1) Прощеніе, отпущеніе грѣховъ. Шух. I. 38. *За бідного прощу будеш мати.* Каменец. у. 2) Богомолье. Шевч. 79. *На прощу ходили, у Києві були, каже.* МВ. I. *Їхали з усею сем'єю на прощу до якого манастиря да молились Богу.* К. ЧР. 51.

Про́щава, ви, *ж.* Чернь, простой народъ. Угор.

Прощава́й! См. **Прощати 2**.

Проща́льний, а, е, 1) Прощальный. 2)—**моли́тва**. Разрѣшительная молитва.

Проща́льник, ка, *м.* Козакъ, прощающійся пирушкой со свѣтской жизнью предъ поступленіемъ въ монахи. *А погулявши неділь ізо дві да начудувавши увесь Київ, ідуть було вже з музиками до Міжигорського Спаса. Хто ж іде, а хто з прощальником танцює до самою манастиря.... А за ним везуть боклаги з напитками і всякі ласощі.* К. ЧР. 85, 86.

Проща́ння, ня, *с* Прощаніе. разлука. *Плаксивеє з синком прощання.* Котл. Ен. V. 62. *На прощанні випросила Маруся в Василя сватаний платок.* Кв.

Проща́ти, ща́ю, еш, сов. в. **прости́ти**, щу́, сти́ш, *гл.* 1) Прощать, простить. *Хто чого не знає, тому то Бог прощає.* Посл. 2) **Прощава́й, проща́й, проща́йте**. Прощай, прощайте. *Прощавайте, піду вже од вас.* Харьк. *Прощай, прощай, громадонько.* Мет. 23. *Прощайте, маленькії діти і вірная дружино.* Чуб. V. 442.

Проща́тися, ща́юся, ешся, сов. в. **прости́тися**, щу́ся, сти́шся, *гл.* 1) Прощаться, проститься, быть прощеннымъ. *Не простились їм гріхи.* Єв. Мр. IV. 12. 2) Только несов. в. Просить прощенія у всѣхъ передъ говѣньемъ, исповѣдью. *Кожного року їде в Київ говіти.... то ходить по кутку, кланяється, з усіми прощається: „Простіть, Христа ради, в чому я винна“.* Левиц. ПЙО. 364. 3) Только несов. в. Прощаться. *І шапки не зняв, і руки не дав, не прощався зо мною.* Мет. 67.

Прощебета́ти, чу́, чеш, *гл.* Прощебетать.

Прощедрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Пропѣть щедрівку.

Проще́ння, ня, *с.* Прощеніе. *Тоді він, попросивши прощення у своєї першої жінки, присяг наново буть чоловіком.* Рудч. Ск. II. 98.

Проя́ва, ви, *ж.* 1) Происшествіе. *Росказує, як то їй добре було іти на базарь холодком, що бачила на місці.... і кою бачила, і з ким говорила, і яка проява лучилась.* Кв. I. 59. 2) *об.* Удивительный, странный человѣкъ. К. Бай. 12. *Хоча б ти шанував піч та лаву, та себе прояву.* Ном. № 3648. *І ходить мій Охрім, неначе та проява.* Гліб. Ум. **Проя́вка**. Въ сказкѣ: *Жабка-проявка.* Чуб. II. 109.

Проявйти, ся. См. **Проявляти, ся.**

Проя́вка, ки, *ж.* Ум. отъ прояна.

Проявля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **проявйти, влю́, виш,** *гл.* Обнаруживать, обнаружить.

Проявля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **проявйтися, влю́ся, вишся,** *гл.* Обнаруживаться, обнаружиться, появиться. *Що у нашому селі проявилась новина не велика, не мала.* Чуб. V. 1136. *Проявився козаченько пане у синьому жупані.* Грин. III. 241.

Прояз́ичити, чу, чиш, *гл.* Разгласить, разболтать. *Проязичили, що в його єсть така книжка.* Харьк. у.

Прояз́ичитися, чуся, чишся, *гл.* Проболтаться, проговориться. *А ви отче, паничу, балакали з тим лукавим Голованем та й проязичились.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Прояснйти, ся. См. **Прояснити, ся.**

Проясня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **прояснйти, ню́, ни́ш,** *гл.* Прояснять, прояснить. *Проясни чоло нахмурне.* Котл. Ен.

Проясня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **прояснйтися, ню́ся, ни́шся,** *гл.* Проясняться, проясниться. *Коли ваш розум проясниться?* К. Псал. 218.

Проячáти, чу́, чи́ш, *гл.* Прокричать (о лебедѣ).

Пррст! *меж.* Крикъ, которымъ возвращаютъ назадъ забѣжавшую впередъ овцу. Шух. I. 210.

Пруг, га, *м.* 1) Кромка, край матеріи. Харьк. г. Борз. у. Нѣжин. у. Прилуц. у. МУЕ. III. 19. 2) Ребро многогранника, (Черк. у.) грань. Мик. 480. 3)= **Упруг.** *Сонце стояло вже на вечірньому прузі.* Левиц. I. Мир. ХРВ. 175. 4) *мн.* Черты. Левиц. Пов. 68. Ум. **Пружо́к.**

Пруд, ду, *м.* Быстрое теченіе воды. *Там, де вода прудко йде,—ото й пруд.* Черниг. у.

Пру́дити, джу, диш, *гл.* Выгонять блохъ, вшей изъ одежды. *Лягаючи, прудять блохи.* Грин. II. 10. *Ой коли ж я вошкопруд —сиди дома, воші прудь.* Грин. III. 687.

Пру́дитися, джу́ся, дишся, *гл.* Ловить у себя въ одеждѣ блохъ, вшей. *Лежа розмовляли, а хто прудився у кабиць.* Котл. Ен. VI. 20.

Пруди́ус, са, *м.*=**Прутивус.** К. ЧР. 128. *Як я того прудиуса любила, не одні я черевички зносила.* Нп.

Прудки́й, а́, е́. Быстрый, скорый. *Прудка річка. Прудка коза.* Левиц. I. 92. *Прудка дуже! за поріг не вийдеш, умреш.* Шевч.

Пру́дкість, кости, *ж.* Быстрота, скорость.

Пру́дко, *нар.* Быстро, скоро. Чуб. I. 74. *Жени коні прудко, повертайся хутко.* Нп.

Прудковід, во́ду, *м.* Быстрое теченіе. Александров. у.

Прудко́м, *нар.?* *Не прудком кажучи.* Ном. № 13118.

Прудконо́гий, а, е. Быстро бѣгающій. *Збігли сарни прудконогі.* Щог. Сл. 67.

Пружи́на, ни, *ж.* 1) Пружина. Левиц. Пов. 118. Шух. I. 291. 2) Гибкій шестъ, прикрѣпляемый надъ станкомъ, служащимъ для обточки ступицъ. Сумск. у. Вас. 147. 3) Ловушка для дикихъ утокъ: силокъ, привязанный къ концу гибкой палки, другой конецъ которой укрѣпляется въ днѣ рѣки или кочкѣ. Сим. 20. Подобное же для звѣрей. О. 1862. II. Кух. 62.

Пружи́нуватий, а, е. Упругій. Волч. у.

Пружо́к, жка́, *м.* 1) Ум. отъ **пруг.** *На вінцях* (у миски) *хрещики, на боках пружки.* Сим. 233. 2) Черешокъ, стебелекъ листка. *Сей год не буде капусти: черви поїли,—від листя тирчать самі пружки.* Новомоск. у.

Пруз, *пред.*=Проз. *Тягти пруз вікно.* Рудч. Ск. I. 172.

Прузик, ка, *м.* Кузнечикъ. Херс. г.

Пру́ні, пруньки́, *мн.* = **Тернослив.** Шух. I. 109. Желех.

Прус, са, *м.* 1) Насѣк. прусакъ. 2) Пруссакъ, житель Пруссіи. Шух. I. 183. *Ізвоював москаль пруса.* Лукаш. 69.

Пруслук, ка, *м.* Чемерка безрукавка съ двумя разрѣзами на бокахъ и тремя назади. Лебед. у.

Пру́ський, а, е. Прусскій. Г. Барв. 298.

Прут, та, *м.* Хлыстъ, прутъ, розга. Грин. III. 657. *Бог не карає прутом.* Ном. № 53. *Ой у лісі на горісі скаче птах по пруті.* Чуб. V. 630. *Залізний прут.* Грин. III. 657. Ум. **Пру́тик, пруто́чок, пру́тчик.** *Прутчик... зламав.* Млак. 103.

Прути́вус, са, *м.* Усачъ. *Прутивус перекинув через море вуса, а по йому люде переходять.* Мнж. 43.

Пру́тик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **прут.** Чуб. I. 50. Гн. I. 40. 2) Родъ **мере́жки.** (КС. 1893. V. 281. Чуб. VII. 415). Скорѣе: часть мере́жки: рядъ круглыхъ отверстій съ обѣихъ сторонъ; шьется также и отдѣльно— по краямъ полотенца, сорочки.

Прутикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Шить **пру́тик.** Кіев. у.

Прути́на, ни, *ж.* Хворостина, розга. *Ой пшов дід на подвір'я та взяв за прутину.* Чуб. V. 1131. Ум. **Прути́нка.**

Пру́ті, *гл.* Дѣтск. Гулять. О. 1861. VIII. 8.

Прутну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Быстро побѣжать. *Він так прутнув, що тільки курява зосталась.* Конотоп. у.

Прутня́стий, а, е. Обильный прутьями (о деревѣ). *Нова хата.... виглядала з-за оголених лихою осінньою негодою груш та рядка прутнястих верб.* Мир. ХРВ. 213.

Прут́ок, тка́, *м.* Ножка листа, плода. Вх. Уг. 264.

Пруто́чок, чка, *м.* Ум. отъ **прут.**

Пру́ття, тя, *с.* Соб. отъ **прут.** *Роспустила верба листя, а береза пруття.* Грин. III. 181. *Пішло щастя в ліс по пруття.* Посл. Ум. **Пру́ттячко.**

Пру́тчик, ка, *м.* Ум. отъ **прут.**

Пруча́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Артачиться, упираться, сопротивляться. *Ой ну, люлі, не пручайся, коли тобі таке щастя.* Чуб. V. 446. *Давися перше мов пручалась, а послі мов угамувилась.* Котл. Ен. IV. 38.

Пручну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Рвануться, броситься. *Як пручнувся з усієї сили, то так од його усі й посипались.* Полт. *Пручнувся тікать, він за мною.* Кобел. у. (Залюбовск.).

Пршьо! *меж.* Призывъ для лошадей. Шух. I. 211.

Пря, прі, *ж.* Споръ. *Бо ти став на прю за мене, вивів моє право.* К. Псал. 17. *Хто з ним на суд, на прю словесну стане.* К. Іов. 19.

Прягти́, жу́, же́ш, *гл.* 1) Жарить; топить (молоко). *Прягли сало. Вицпне тіста, та на сковороду ув олію, аж шкварчить! та зараз і пряжеть.* Кв. I. 16. *Стала на сковороді прягти молоко.* ХС. VII. 453. 2) Разглядывать, присматриваться. *Неначе б то прийшла до їх масла купувати, а тут на дівку пряжу.* Черк. у. 3) Запрягать. *Пряжіт коні вороніі, везіт маму в еї краї.* АД. I. 289.

Пряда, ди, *ж.* Раст. Setaria veridis. ЗЮЗО. I. 136.

Пряда́ч, ча́, *м.* Прядильщикъ (на фабрикѣ). Канев. у.

Пря́диво. См. **Прядіво.**

Прядіви́на, ни, *ж.* Одно волокно пеньки. *Усе прядіво гряд повибивав,—нема й прядівини.* Константиногр. у.

Пря́діво и пря́диво, ва, *с.* Пенька, приготовленныя для пряденія волокна пеньки. Вас. 200. *Тепер мені погодило, що прядиво не вродило.* Нп. *Та на́ тобі круг прядіва: щоб ти його пом'яла.* Рудч. Ск. II. 44. *І прядива на віроьвки не настачишся.* Стор. МПр. 81. Ум. **Прядивце́.** *Прядивце чесала.* МУЕ. III. 51.

Прядів'я́ний, а, е. Пеньковый. *Прядів'яне полотно.* НВолын. у.

Праді́нниця, ці, *ж.*=**Пряха.** Шух. I. 148, 149.

Прядіння, ня, *с.* Пряденіе. Сим. 236. ЕЗ. V. 194.

Пря́дка, ки, *ж.* 1) Прялка. Г. Барв. 251. Части ея: на **ніжка́х** лежитъ **сті́льчик,** подъ нимъ **підні́жок** (педаль), отъ него къ **вереті́ну** (валъ колеса) идетъ **цига́нка. Ко́лесо** со **спицями** стоитъ между двумя **сто́впчиками,** стоящими на помянутомъ **сті́льчикові.** Передній **сто́впчик** болѣе короткій, сверху на немъ лежитъ **сволочо́к,** одинъ конецъ котораго выступаетъ за передній **сто́впчик,** и на этомъ концѣ стоитъ третій маленькій **сто́впчик:** въ немъ сбоку придѣланъ **шкурато́к** съ отверстіемъ; второе, верхнее **верете́но** однимъ концемъ держится въ этомъ отверстіи, а другимъ—въ верхнемъ концѣ задняго **сто́впчика,** имѣющаго вверху **га́йку,** при помощи которой второе **верете́но** можетъ быть опускаемо и приподнимаемо. На верхнемъ **верете́ні** находятся: а) **ви́лка** съ девятью или десятью **крючка́ми,** б) **ска́лка,** в) **колісце́:** на **колісці́** і на **ска́лці**—**шнур,** охватывающій и колесо. Константиногр. у. Б. Гринченко. 2)=**Пря́ха.** Вх. Лем. 458. *Скажуть люде: твоя прядка, буду тобі кужіль прясти.* Мет. 368. 3) *мн.* **Прєдки**=**Попрядки.** Вх. Лем. 458. Ум. **Пря́дочка.** Г. Барв. 540.

Пря́дло, ла, *с.* Пряденіе. *На прядлі не заробили.* НВолын. у.

Пря́дочка, ки, *ж.* Ум. отъ **прядка.**

Пряду́н, на́, *м.* Прядильщикъ. Лохв. у.

Прядунка, ки, *ж.*=**Пряха.** Лохв. у.

Прядуха, хи, *ж.*=**Пряха.** *Всі прядухи кужіль пряли.* Грин. III. 325.

Пря́жа, жі, *ж.* Пряжа. Нитки пряденыя, но не сученыя. *Да веліла мені мати тонку пряжу прясти: „Да пряди, пряди, доню, тонку пряжу з льону".* Чуб. V. 175.

Пря́жанка, ки, *ж.* Варенецъ. Рк. Левиц. См. **Ряжанка.**

Пряже́ний, а, е. Жареный. *Пряжена ковбаса.* Котл. МЧ. 440. **Пряже́не молоко́.** Топленое молоко.

Пряже́ня, ні, *ж.* Яичница съ мукой и молокомъ. Маркев. 159.

Пря́жка, ки, *ж.* Пряжка. Шух. I. 290. *Ходила в черевиках з жовтими пряжка́ми,—тепер хожу по морозу білими ніжками.* Гол. Од. 25. *Нема ні в кім правди, тільки в ремінній поясі та в залізні прязці.* Ном. № 2578, стр. 285.

Прямéць, мця́, *м.* Прямая линія. *Ось дивись на крокву! ба, де прямець од крокви.* Волч. у.

Прями́й, á, é. 1) Прямой. *Рубайся дерево і пряме, й криве.* Рудч. Ск. II. 7. 2) Настоящій. *То ж не татари, то но прямії,—то бояри могодії.* Грин. III. 470. Ум. **Пряме́нький, прямéсенький.** *До Бога важкий шлях, а до пекла прямесенький.* Ном. № 201.

Прямісінький, а, е. Совершенно прямой. Ком. II. 40. *Прямісінька та рівнісінька, як струнка.*

Прямісінько, *нар.* Совершенно прямо, прямехонько. *Ти так прямісінько й біжить до бідного ягняти.* Гліб. *Прямісінько додому.* Мир. Пов. I. 142.

Пря́мо, *нар.* Прямо. Чуб. V. 207. *Прямо неси до моєї хати.* Рудч. Ск. I. 97. Ум. **Пряме́нько, прямéсенько.**

Прямува́ння, ня, *с.* 1) Направленіе. *Поважне прямування його розуму.* Левиц. Пов. 55. 2) Стремленіе. *Прямування до вищого уряду.* Левиц. I. 241. *Дає нам закон громадянського життя і розумового прямування.* К. XII. 135.

Прямува́ти, му́ю, еш, *гл.* 1) Идти напрямикъ. *Ні направо, ні наліво світ ніколи не звертає, а так собі наперед усе й прямує.* Ком. II. 38. 2) Направляться. *Товариство на Січ прямувало* Шевч. 259. 3) Клониться. *Куди воно йдеться і до чого воно прямує?* Левиц. Пов. 73.

Прямува́тися, му́юся, ешся, *гл.* Направляться. О. 1862. II. 30. *До пекла напростець прямуйся.* Котл. Ен. II. 38.

Прямцéм, *нар.* 1) Напрямикъ. *Прямцем до пекла.* Котл. Ен. III. 25. *Не спитавшись броду, не суньця прямцем у воду.* Ном. № 5836. 2)—**поста́вити.** Поставить вертикально. Липовец. у. **Щоб тебé прямцéм постáвило.** Пусть съ тобою сдѣлается столбнякъ (брань).

Прямцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.*=**Прямувати 1, 2.** Св. Л. 215. *І не куди іде він, а до них у ворота прямцює.* Св. Л. 272.

Пря́ний, а, е. Полосатый. Желех. *Зарикала коровочка, зарикала пряна.* Гол.

Пряни́стий, а, е=Пряний. Желех. *Прениста худоба.* Вх. Зн. 57.

Пря́нути, ну, неш, *гл.* Бросить, кинуть. *Вона прянула мене на землю і била ногами.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Пря́слиця, ці, *ж.* = **Днище 2.** Вх. Зн. 55.

Пря́сло, ла, *с.* Часть плетня между двумя кольями. Шух. I. 75.

Пря́сниця, ці, *ж.* 1)=**Кружівка.** Черниг. у. 2)=**Пряслиця.** Волын. у.

Пря́сти, ду́, де́ш, *гл.* 1) Прясть. *Довю прясти та ткати, а почне краяти, так і мало чого.* Ном. № 9857. 2) — **очи́ма.** Играть глазами. *Очі в неї заискрили, заграли.... Прядучи ними, вона питає в його.* Мир. ХРВ. 7. *Яка ж я? — прядучи веселими очима, допитувалась вона.* Мир. ХРВ. 332.

Пря́стися. ду́ся. де́шся, *гл.* Прясться. *Одному на трісочці прядеться, а другому й веретінце не хоче.* Ном. № 1695. *Чогось мені не прядеться.* Мил. 94.

Пря́таня, ня, *с.* Приборка, уборка. Шух. I. 215.

Пря́тати, таю, еш, *гл.* 1) Прибирать, убирать. 2) Погребать, хоронить. *А коли брата ховали?* Федьк.

Пря́ха, хи, *ж.* Прядильница. Грин. III. 376. *І швачка, і прачка, і пряха.* Мил. 27. *Моя мати пряха.* Шевч. 301. Ум. **Пря́шечка.** Мил. 217. *Моя дочко, моя пряшечко, пряди на рушники.* Г. Барв. 54.

Пря́чка, ки, *ж.* 1) Пряжка. Угор. 2) Раст. Equisetum. хвощъ. Вх. Лем. 458.

Пря́чкати, каю, еш, *гл.* Застегивать пряжкой. Угор.

Пря́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пря́ха.**

Псало́м, лма́, *м.* Псаломъ. *Насміються на псалом той, що виллю сльозами.* Шевч. 46.

Псало́мник, ка, *м.* Псалмопѣвецъ. Желех.

Псалти́рка, ки, *ж.* Книга псалтырь. Ум. **Псалти́рочка.** *Дякові пишу чорну ягницю, щоби читав псалтирочку цілую нічку.* Грин. III. 285.

Псалти́рник, ка, *м.* Учащійся псалтыри.

Псалти́рний, а, е. Псалтырный. *Псалтирні вірші.* К. XII. 58. *На струнах псалтирних заграю.* К. Псал. 115.

Псалти́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **Псалти́рка.**

Псалти́рь, ря́, *м.* Псалтырь. *На псалтирь уже дзвонять, та нас не зганять.* Ном. № 162. *Щоб за тобою псалтир прочитали!*— Пожеланіе смерти. Чуб. V. 379.

Псáльма, ми, *ж.* 1)=**Псалом.** *Псалтирня псальма.* К. XII. 58. 2) Духовная пѣснь. *Пан отець тихенько собі сидить та думав.... а то псальми співає—так хороше, Господи!* МВ. І. 18.

Псе, *нескл.* Ничто. *Звів усе на псе.* Посл.

Псенник, ка, *м.*=**Гицель.** Шух. І. 73.

Псик! *меж.* Крикъ на кошку: брысь! Вх. Лем. 425.

Псúна, ни, *ж.* Псина. Употребл. какъ бранное слово. *Чи чуєш, псино, як старці співають?* К. МБ. XI. 153.

Псúний, а, е=**Песький.** *Брешеш, псине мнясо!* Мнж. 20.

Псúнка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **псина.** 2) Раст. Solanum nigrum L. ЗЮЗО. І. 136. См. **Пасльон.**

Псúти, псю, псиш, *гл.* Хирѣть, болѣть. *Уже ця корова так псила, так псила—поки й здохла.* Зміев. у.

Псúця, ці, *ж.* Сука. Желех.

Псúще, ща, *м.* Ув. отъ **пес.** КС. 1882. IV. 170.

Псій, пся, псе=**Песький.** *Великою роду, а псьою ходу.* Чуб. І. 282. *З ньою такий господарь, як з псього хвоста сито.* Ком. Пр. № 228. **Іди до псьої мáми!**—Убирайся къ чорту! ЕЗ. V. 253.

Псінкú, *мн.* Общее названіе большей части несъѣдобныхъ грибовъ. МУЕ. І. 107.

Псіти, псію, еш, *гл.* Жить по собачьи; жить бѣдно, перебиваться. Угор.

Псóта, ти, *ж.* 1) Бѣдность; бѣда, нужда. Вх. Уг. 264. 2) Плохая погода. Вх. Лем. 458. 3) Брань. Вх. Лем. 458.

Пстúнькати, каю, еш, *гл.* Всхлипывать, плакать по временамъ. *Чого пстинькаєш, шмарката?* Вх. Зн. 57.

Пструг, га, *м.* Рыба Salmo fario, форель. Вх. Пч. II. 20. Ум **Пстружóк.** Желех.

Пструглі, *мн.* Веснушки. ЕЗ. V. 187.

Пстружóк, жкá, *м.* Ум. отъ **пструг.**

Псувáння, ня, *с.* Порча.

Псувáти, псую, єш, *гл.* 1) Портить. Чуб. V. 1173. *Хоть займає, не займає, нехай не цілує, нехай мого біленькою личенька не псує.* Чуб. V. 12. 2) Бранить, поносить. Угор.

Псувáтися, псуюся, єшся, *гл.* Портиться. *Як снасть псується, то чоловік ума береться.* Ном. № 10198. *А псується у вас картопля.* Могил. у.

Псьоглáвець, вця, *м.* Человѣкъ съ собачьей головой. *То були псьоглавці, люде з песьсіми головами.* ЕЗ. V. 202. См. **Песиголовець.**

Псюка, ки, *ж.* Собака.

Псюрник, ка, *м.* Псарь, собачникъ. Черк. у.

Псюрниця, ці, *ж.* Жена псаря, любительница собакъ.

Псюрня, ні, *ж.*=**Псярня.** *Як псюрня вся собак напала,—оттут мені вже вірна смерть.* Алв. 92.

Псявíра, ри, *об.* Бранное слово: собачья вѣра. *Псявіра десь тягається, не ночує дома.* Рудч. Ск. І. 78.

Псяґа, ґи, *ж.* Раст. Nardus stricta. Вх. Пч. II. 33.

Псякувáння, ня, *с.* Брань.

Псякувáти, кýю, еш, *гл.* Бранить, ругать, поносить (какъ собаку). *Всяка шельма псякує.* Кобел. у.

Псянка, ки, *ж.*=**Псяґа.** Вх. Пч. II. 33. Шух. І. 20.

Псяр, рá, *м.* Псарь. Желех.

Псярка, ки, *ж.*=**Псяґа.** Вх. Зн. 458.

Псярник, ка, *м.* 1)=**Псяр.** Желех. 2) Раст.=**Молочай,** Euphorbia. Вх. Пч. І. 10.

Псярня, ні, *ж.*=**Псюрня.** *От доведеться піти світ за очі через ту псярню.* Рудч. Ск. І. 122.

Псячий, а, е=**Песький.** *З псячою хвоста сита не буде.* Чуб. І. 279.

Псячити, чу, чиш, *гл.*=**Псякувати.** Вх. Зн 57. *Як приїде чоловік, то вона так псячить чоловіка.* Каменец. у.

Псячка, ки, *ж.* 1) Собачій пометъ. Вх. Зн. 8. 2) Раст. Leonurus cardiaca. Вх. Пч. II. 33.

Псюха, хи, *ж.* Бранное слово: собачья кровь. *Купив козак Олені загинниці зелені, як причепив до уха—яка ж гарна псюха.* Чуб. V. 1107. Ум. **Псюшка.**

Птáство, ва, *с. соб.* Птицы. *Хиже птаство на степу.* К. ЧР. 111. *Дрібне птаство.* Грин. І. 192.

Птáський, а, е. Птичій.

Птах, хá, *м.* и **птáха, хи,** *ж.* Птица. Ном. № 10849. *Вилітайте, сірі птахи!* Шевч. 59. Ум. **Пташóк.** *Прилетів пташок—золоті крильця.* Чуб. V. 885.

Пташá, шáти, *с.* Птенецъ. *Пташа сторожке.* Г. Барв. 358. *Кладуть вони пташат своїх безпечно.* К. Псал. 195. Ум. **Пташáтко.**

Пташáчий, а, е. Птичій. *Хиба пташачого молока нема.* Ном. № 1348. *Пташаче гніздо.* ЕЗ. V. 177.

Пташачор, ра, *м.* Порода ястреба, Nisus communis. Вх. Лем. 264.

Птáшенька, ки, *ж.* Ум. отъ **пташка.**

Пташеня́, ня́ти, *с.*=**Пташа**. *Обсіли мене, як дрібні пташенята.* МВ. І. 11. Ум. **Пташеня́тко.** *Коло його як пташенятко живається.* МВ. (О. 1862. І. 71).

Пта́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пташка.**

Пташи́на, ни, *ж.* Птичка. *Ой ти, доле нещасная, та же съ ти мя з'їла, і найменшая пташина того б не стерпіла.* Чуб. V. 476. Ум. **Пташи́нка, пташи́ночка.** *Дівчиночко, пташиночко, щебетушечко!* О. 1861. VI. 151.

Пташи́ний, а, е=**Пташачий.** *Хиба пташиного молока нема.* Ном. № 1348.

Пташі́в'я, в'я, *с. соб.*=**Птаство.** Вх. Лем. 458.

Пта́шка, ки, *ж.* 1) Птичка. *Прилетіла пташка, біля його впала.* Мет. 103. *В полі пташки літають, веселенько співають.* Мет. 65. Употребл. какъ ласкательное имя. *Зроби, моя пташко!* Шевч. 15. *Ой мамко, пташко!* НВолын. у. 2)—**бо́жа.** Пчела. Сим. 202. Ум. **Пта́шенька, пта́шечка.** Чуб. V. 275.

Пташни́к, ка́, *м.* 1) Птичникъ. 2) Птицеловъ.

Пта́шниця, ці, *ж.* Птичница.

Пташня́, ні́, *ж.* Птичникъ, птичій дворъ.

Пташо́к, шка́, *м.* Ум. отъ **птах.**

Пти. Въ выраженіи: **на пти́.**—*На що се?—На пти: щоб дивувались такі дурні, як ти!* Харьк. г.

Пти́ця, ці, *ж.*=**Птах.** *Не всі старі птиці високо літають* Посл. Ум. **Пти́чка, пти́чечка.** Употребл. какъ ласкат. слово. *Пані моя, пані мая, пані влюбленая, моє серденько, моя птичечко.* Мет. 122.

Птиченя́, ня́ти, *с.* = **Пташеня.** *Дозвольте мені полізти на те дерево і видерти птиченята.* Грин. II. 260.

Пти́чий, а, е=**Пташиний.** Ном. № 997.

Пти́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **птиця.** 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 48.

Птічко, ка, *с.*=**Пташа.** *Маве птічко.* Вх. Лем. 458.

Птруту! *меж.* Крикъ на ягнятъ у гуцульскихъ пастуховъ. Шух. І. 210.

Пту́канка, ки, *ж.*=**Птукач.** Вх. Лем. 458.

Птука́ч, ча, *м.* Горлинка, Turtus auritus. Вх. Лем. 458. См. **Горлиця.**

Птуц! *меж.* Крикъ, которымъ гонятъ телятъ. Вх. Лем. 458.

Пту-гей-са! *меж.* Крикъ на воловъ: налѣво. Вх. Лем. 458.

Пту-ча! *меж.* Крикъ на воловъ: направо! Вх. Лем. 458.

Публі́ка, ки, *ж.* 1) Стыдъ, позоръ. Гол. II. 471. *Ой сміх і публіка: була жінка чоловіка.* Нп. 2) Позорный столбъ. Желехъ. **На публі́ку сісти.** Стать къ позорному столбу. *Бо я піду серед села на публіку сісти.* Гол. 3) Мужчина или женщина дурного поведенія. *Я казала, що Семен чоловік, а Семен публіка, ще й нейда на ввесь світ.* Чуб. V. 338.

Пу́вка, ки, *ж.*-**великоцві́тна.** Раст. Crepis grandiflora. Шух. І. 20.

Пу́га, ги, *ж.* Кнутъ. Вас. 160. 159. *Ляснув погонич пугою, коні заржали.* К. (ЗОЮР. II. 202). **Як пу́гою по воді.** Какъ горохомъ объ стѣну. Ном. № 1783. Ум. **Пу́жка.**

Пуга́, ги́, *ж.*=**Пугач.** Вх. Пч. II. 14.

Пугаві́й, вія, *м.*=**Пу́га** (кнутъ). Козел. у. Слов. Д. Эварн.

Пу́гання, ня, *с.* Крикъ филина, также подражаніе ему у запорожцевъ. *А хтось у вікно по-запорозьки: пугу! пугу! Жінки обидві так і затремтіли. Уже їм не впервинку була се низове пугання.* К. ЧР. 244.

Пуга́рчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **пугарь.** 2) Рюмка. Шух. І. 307.

Пуга́рь, ря́, *м.* Стаканъ. Шух. І. 101. Ум. **Пуга́рчик.**

Пу́гати, гаю, еш, *гл.* Кричать (о филинѣ). *Ой не пугай, пугаченьку!* Мет. 283. Подражать крику филина (о запорожцахъ).

Пу́гач, ча, *м.* Пт. филинъ, Strix bubo. *Злетів пугач на могилу та й крикнув він: пугу.* Ум. **Пугаче́нько.** *Ой не пугай, пугаченьку, в зеленому байраченьку.* Мет. 283.

Пугаче́вий, а, е. Относящійся къ филину.

Пуги́кати, каю, еш, *гл.* Кричать (о филинахъ, совахъ). *Сови та пугачі скиглили, пугикали.* Стор. М. Пр. 16.

Пуги́кнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **пугикати.**

Пу́говиця, ці, *ж.* Родъ мѣдной пуговицы съ ушкомъ; такія пуговицы употребляются для украшенія кожаныхъ сумокъ (табівок). Шух. І. 279, 284.

Пу́головатиця, ці, *ж.*=**Пуголовок.** Желех.

Пу́головач, ча, *м.*=**Пуголовок.** Вх. Пч. І. 16, II. 17.

Пу́головиця, ці, *ж.*=**Пуголовок.** Вх. Пч. II. 17.

Пу́головка, ки, *ж.* 1)=**Пуголовок.** Вх. Пч. II. 17. 2) Рыба. Benthophilus macrocephalus. Браун. 27.

Пу́головок, вка, *м.* Головастикъ. *Так*

води забагається, аж у горлі засохло; про мене хочай би й з пуголовками, аби мокра була. Подольск. г.

Пу́гом, *нар.* Грозно, сердито. *Вони у волості кричали пугом на мене, щоб признавався, хто вкрав, то я і сказав, що я.* Екатериносл. (Залюбовск.).

Пу́гу-пу́гу! *меж.* 1) Крикъ филина. 2) Условный крикъ у запорожцевъ.

Пугу́кнути, ну, неш, *гл.* Крикнуть: **пу́гу!** *Барило пугукнув, і юрба зупинилась.* Стор. МПр. 119.

Пугу́тькало, ла, *м.*=**Сыч.** Каменец. у. Вх. Пч. II. 14.

Пуґачі́, чів, *мн.*=**Матаржин.** Шух. I. 144.

I. Пуд, да, *м.* Пудъ. *Дві каменюки, кожна в десять пудів.* Стор. МПр. 113.

II. Пуд, ду, *м.* Страхъ, испугъ. *Такою на їх пуду нагнав.* Ковел. у. *Ой чого, чого, сивий голубоньку, голубоньки шукаєш, ой бо та ж, бо та ж сива голубонька та набралася пуду.* Лукаш. 143.

Пу́джетися, джеюся, ешся, *гл.* О лошадяхъ: пугаться. Шух. I. 83. ЕЗ. V. 180.

Пу́джівно, на, *с.*=**Пужално.** Вх. Зн. 57.

Пу́дити, джу, диш, *гл.* 1) Гнать. *Молоде гудь, та в двір пудь, а старе хвали, та з двора веди.* Міусск. окр. 2) Мочиться. Кіев. у.

Пу́дно, *нар.* Страшно. Вх. Зн. 57,

Пудофе́т, та, *м.* Тяжелый на подъемъ. Котл. Слов. 24. *Так ви, бачу, всі легкодухи, передо мною так, як мухи, і пудофети нагюю.* Котл. Ен. II. 16.

Пужа́к, ка́, *м.*=**Пужално.** Вх. Зн. 57.

Пу́жално, на, *с.* Кнутовище. Рудч. Чп. 245. *Іде чумак дорогою, на пужално й упірається.* Рудч. Чп. 203.

Пужи́на́, *ж.* Пустое зерно, легковѣсное зерно. Мнж. 191. Новомоск. у. Лубен. у. *Посіяв мірку конопель, та сама пужина уродила.* Міусск. окр. Недозрѣлыя зерна конопли. Вас. 199.

Пужи́новатий, а, е. О зернѣ: пустой; съ пустымъ зерномъ. *Пужинувате просо.* Черк. у.

Пу́житися, жуся, жишся, *гл.* Щетиниться. *Волосся і вус як щетина пужаться.* МВ. (О. 1862. III. 72).

Пу́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **пуга.**

Пужли́вий, а, е. Пугливый. Грин. III. 449.

Пужник, ка, *м.* Раст. Turritis glabra L. ЗЮЗО. I. 139.

Пуза́н, на́, *м.* Брюхачъ. Г. Барв. 313. Ум. **Пуза́нчик.** *Старий батько сидить коло хати та вчить внука - пузанчика чолом оддавати.* Шевч. 261.

Пуза́нок, нка, *м.* Родъ сельди. Херс. г.

Пуза́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **пузан.**

Пуза́нь, ня́, *м.*=**Пузан.** Черк. у. К. ПС. 112.

Пуза́тий, а, е. Брюхатый. Шевч.

Пузвели́кий, а, е. Указательный (о пальцѣ). *Пузвеликий палець.* Черк. у.

Пузде́рко, ка, *с.* и **пузде́рок, рка,** *м.* Дорожный погребецъ. ЗОЮР. I. 167. Котл. Слов. 24.

Пуздракува́тий, а, е. Одутлый, одутловатый? *Він був собі якийсь малий, пуздракуватий та болізний.* Мир. ХРВ. 53.

Пуздра́тий, а, е. Брюхатый, толстый? *Мовчить пуздрата собака!* (про старшину). Мир. ХРВ. 247.

Пуздро́, ра́, *с.* 1) Мочевой пузырь. 2) Мошна у животныхъ. 3) Погребецъ.

Пу́здря, рі, *ж.* Прыщъ; волдырь.

Пузире́вий, а, е. *Пузиревим салом намазують шиї волам.*

Пузири́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* 1) Вздуваться пузырями. *Отце поганая багнюка, глянь, пузириться як.* Греб. 369 2) Дуться.

Пузи́рь, ря́, *м.* Пузырь.

Пу́зо, за, *с.* Брюхо, пузо. Ум. **Пузце́.**

Пузце́, ця́, *с.* 1) Ум. отъ **пузо.** 2) Часть веретена. См. **Веретено** 1.

Пук, ка, *м.* 1) Пукъ. *Пов'яже солому у пуки та й везе до міста продавати жидам.* Каменец. у. 2) Раст. Selinum carvifolia. Шух. I. 22.

Пу́ка, ки, *ж.* Конецъ пальца, точнѣе: внутренняя сторона конца пальца. *Пісок пальці роз'їдає, крівця пуки заливає.* Гол. I. 50. Ум. **Пу́чка.** См. это слово.

Пу́кавка и **пу́калка, ки,** *ж.* Родъ хлопушки: трубка изъ гусинаго пера, дерева, изъ которой пробка выталкивается сжатымъ воздухомъ. КС. 1887. VI. 479. Чуб. II. 157.

Пука́л, ла, *с.* Грязь, илъ на днѣ соляныхъ озеръ. Черном.

Пу́калка, ки, *ж.* 1) См. **Пукавка.** 2) Раст. Campanula, колокольчики. Вх. Лем. 458. 3) Кисточка на концѣ кнута. Вх. Уг. 264.

Пука́рити, рю, риш, *гл.* Пахать буккеромъ. Херс. у.

Пу́карь, ря, *м.* Буккеръ. Херс. у.

Пукáс, са, *м.* Рыба Rhodeus amarus, горчакъ. Вх. Пч. II. 20.

Пýкати, каю, еш, *гл.* 1) Стучать. 2) Лопать, трескать, хлопать. *Те крутилось і тріщало, а те пукало й гуло.* Стор. МПр. 87. 3) Лопаться, растрескиваться. *Коли пукав акация, належиться сіяти кукурузи.* ЕЗ. V. 246.

Пукáтий, а, е. 1) Выпуклый. *Пуката бочка.* Черк. у. 2) Раздувшійся, толстый. *Пуката жаба.* Вх. Лем. 458.

Пýкатися, каюся, ешся, *гл.* Трескаться. *Аж ся під ним земля пукала.* Гол. I. 83.

Пукíшка, ки, *ж.?* Карапузъ. Вх. Зн. 57

Пуклáтий, а, е=Пукатий. Вх. Лем. 458.

Пýкнути, ну, неш, *гл.* 1) Стукнуть. *Ой піду я під віконце, пукну.* Гол. I. 276. *Гукни, та не пукни, абож та не стукни.* НВолын. у. 2) Лопнуть, треснуть.

Пукнястий, а, е=Пукатий. *Оця чашечка хоть нижча, за те в неї боки пукнясті, то вона ще більша за ту.* Волын. г.

Пýком, *нар.* О паденіи: быстро, подобно камню. *Горобиі пуком падають.* Миж. 191.

Пýкти, кну, неш, *гл.* = **Пукнути.** *Пукла шибка.* Каменец. у. *Пукли обручі на бочці.* Чуб. II. 89.

Пукý! *меж.* Стукъ. *Пуку, пуку в оконечко, виглянь, виглянь, дівчиночко!* О. 1861. XI. 130.

Пуль! *меж.* Призывъ для индюшатъ, цыплятъ, гусятъ. Kolb. I. 65, 66.

Пýлька, ки, *ж.*=**Индичка.** Вх. Пч. II. 12.

Пульош, ша, *м.*=**Пульпак.** Вх. Лем. 458.

Пульпáк, кá, *м.*=**Индик.** Шух. I. 108.

Пульцáн, на, *м.*=**Пульпак=Индик.** Вх. Пч. II. 12.

Пульч, *меж.* Призывъ для инд. куръ. Вх. Лем. 459.

Пульчá, чáти, *с.*=**Пуля 1.** Вх. Лем. 458.

Пулю́кати, каю, еш, *гл.* Объ индюшкахъ: кричать: **пуль, пуль.** Вх. Пч. II. 12.

Пýля, лі, *ж.* Дѣтск. Утенокъ. О. 1862. IX. 119.

Пуля́, ля́ти, *е.* 1)=**Индича.** Вх. Пч. II. 12. 2)=**Курча.** Черниг. у.

Пуля́к, ка, *м.*=**Пульпак=Индик.** Вх. Пч. II. 12.

Пуляковий, а, е = Индичий. Вх. Лем. 458.

Пуляш, ша, *м.*=**Пуляк.** Вх. Лем. 459.

Пýмкати, каю, еш, *гл.*=**Кумкати.** Лохв. у.

Пýндик, ка, *м.* Родъ пирожнаго. Котл. Слов. 24. Кушанье: слои тѣста, переложенные поджареннымъ на постномъ маслѣ лукомъ и испеченные. Маркев. 158.

Пундикóвий, а, е. Привыкшій къ лакомствамъ. *Пундикова дитина, не хоче хліба їсти, а все давай паляниці.* Міусск. окр. *Бач, яка пундикова, хліба не їсть.* Харьк. г.

Пундю́ха, хи, *ж.* Названіе коровы. Вх. Лем. 459.

Пундю́читися, чуся, чишся, *гл.*= **Вундючитися.** О. 1862. I. 53.

Пýночка, ки, *ж.* Пт. Сосновка.

Пунтовé, вóго, *с.* Земскій сборъ на почтовыхъ лошадей. Кременч. у.

Пунь, (ня, м.?), пýнька, ки, *ж.*, **пýнькало, ла**, *с.* Зоол. Bombinator igneus, жерлянка. Вх. Пч. II. 16.

Пуп, па, *м.* Пупъ, пупокъ. *Посинів, як той пуп.* Ном. № 654. **Кричáти на пуп.** Кричать благимъ матомъ. **Вонá на це й пýпа не поривáла** Она совсѣмъ не работала въ этомъ дѣлѣ. Грин. I. 233. Ум. **Пупéць, пупóк, пýпчик. З пýпку.** Сызмала. *Авентій був розбійник з пупку.* Котл. Ен. IV. 67.

Пупенак, ка, *м.* Родъ птицы. Вх. Лем. 459.

Пупер, пра, *м.*=**Пупець 3.** Вх. Лем. 459. Ум. **Пуприк.**

Пуперник, ка, *м.* Карликъ. Вх. Уг. 264.

Пупéць, пця́, *м.* 1) Ум. отъ **пуп.** *Купець, щоб тобі усох пупець.* Чуб. I. 260. 3) Пуповина. *Дитині в її животі пупець... обмотаєся довкола шиї.* ЕЗ. V. 180. 3) Пупокъ, птичій желудокъ. Вх. Лем. 459. Желех. 4) Часть косы (инструмента). См. **Коса 1.** Шух. I. 169.

Пýпінок, нка, *м.*=**Пуп'янок 1.** Желех.

Пýплишок, шка, *м.*=**Пуп'яшок 1.** Вх. Пч. I. 15.

Пýплянок, нка, *м.*=**Пуп'янок.** Ум. **Пýпляночок.** Желех.

Пýплях, ха, *м.*=**Пуп'яшок.** Желех. Ум. **Пýпляшок.**

Пупник, ка, *м.* Родъ птицы. Вх. Лем. 459.

Пуповниц̑е, чого, *с.* Болѣзнь пупка у грудного ребенка. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Пупóк, пкá, *м.* 1)=**Пупець 1.** Вх.

Лем. 459. 2) Почка (древесная). Вх. Лем. 459.

Пупорі́зка, ки, *ж.* Повивальная бабка. *Ішла раз пупорізка кудись на родини.* Драг. 49.

Пупорі́зна ба́ба, ної—би, *ж.*=**Пупорізка.**

Пу́пчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **пуп.** 2) *мн.* Родъ узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 415. Kolb. I. 48.

Пу́п'янок, нка, *м.* 1) Бутонъ; почка. *Квітки роскручували свої пуп'яночки.* Левиц. ПЙО. I. 500. 2) Завязь огуречныхъ растеній. Сквир. у. Маленькій огурчикъ. *Дам тобі угірок і пуп'янок.* Ном. № 566. 3) **З пу́п'янку.** Сызмала. *Він і з пуп'янку такий був: ще років п'ять йому було, то все по сусідських городах крав.* Волын. г. Ум. **Пу́п'яночок.** *Нехай я собі огірочка-пуп'яночка знайду.* Ном. № 566.

Пу́п'яшечок, чка, *м.* Ум. отъ **пуп'яшок.**

Пу́п'яшок, шка, *м.*=**Пуп'янок.** Ум. **Пу́п'яшечок.**

Пурина́ти, на́ю, еш, сов. в. **пурну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Нырять, нырнуть. *Пусти ж мене, мати, на річку купатись, буду плавать, пуринати, доленьки шукати.* Мет. 276. *Діточки* (=утята) *пурнуть.* Мет. 157. См. **Пірнати.**

Пуринач, ча́, *м.* Ныратель.

Пурни́коза, зи, *ж.*=**Пірникоза.**

Пурну́ти. См. **Пуринати.**

Пурня́ло, ла, *с.* Ночное пастбище овецъ лѣтомъ. О. 1862. V. Кух. 34.

Пурня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Пасть ночью стадо овецъ. О. 1862. V. Кух. 38.

Пурх! *меж.* Порхъ! *Якась пташка прилетіла і сіла передо мною на шляху.... Я до неї ловити,—вона: пурх!* Г. Барв. 352.

Пу́рхати, хаю, еш, сов. в. **пу́рхнути, ну, неш,** *гл.* Порхать, порхнуть. Левиц. Пов. 176. *Якась пташка пролетіла.... Я за нею,—вона й пурхне.* Г. Барв. 352. *Я пурхнула у хату.* О. 1862. X. 9.

Пуска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **пусти́ти, пущу́, стиш,** *гл.* Пускать, пустить, выпустить. *Як візьмеш ти за рученьку,—не мусиш пустити.* Мет. *Давали, та з рук не пускали.* Ном. № 9785. *Пустимо стрілку, як грім по небу.* АД. I. 9. 2) Отпускать, отпустить; позволить. *Ой чом не прийшов?... чи мати не пускала?* Мет. 32. 3) Впускать, впустить. *Не пускають в хату ночувати.* Шевч. 4) Испускать, испустить. *Вода, нагріваючись, пускає од себе пару.* О. 1862. III. 32. *Зомлів, і слину вже з переляку пускає.* Грин. II. 232. 5) Вскрываться, вскрыться (о рѣкѣ). *На провесні от-от річка Горинь пустить.* Г. Барв. 27. 6)—**на пожа́р.** Сжигать, сжечь. *Семиград султанський хочуть пустити на пожар і сплюндрувати.* К. ЦН. 211. 7) **Пуска́ти бі́сики.** Кокетничать, завлекать. *Княгині нічого вже було до Четвертинського бісики пускать.* Стор. МПр. 86. 8)—**тумана́.** Дурачить, обманывать. 9)—**сла́ву.** Распространять молву, распускать дурные слухи.

Пуска́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **пусти́тися, щу́ся, стишся,** *гл.* 1) Пускаться, пуститься. *Мідяні човна, золоті весла. Ой пустимо ж ся на тихий Дунай.* АД. I. 1. *Пустимось кіньми, як дрібен дощик.* АД. I. 9. *Два роки в речі не пускався.* Мкр. Г. 8. *Не трить, кумє, сили, пускайсь на дно.* Грин. I. 240. 2) Расти, вырасти. *Червона рожа зацвіла; і треба ж, на біду,—край неї хміль пустився.* Греб. 371. 3) Только сов. в. Начать, стать; начаться. *Пустився я йти, коли дощ.* Могил. у. *А тут уже й дітки пустилися. Породила Мотря за три роки трьох синів.* Мир. ХРВ. 90. 4)—**на що.** Итти, пойти, рѣшиться на что. *Я не вірю, щоб Христя на таке пустилася.* Мир. Пов. II. 110. 5)—**чого́.** Выпускать, выпустить изъ рукъ. *Як припала до кухля, неначе її уста до його прикипіли, та поти всього не випила,—не пустилася.* Мир. Пов. II. 113. **Пусти́тися бе́рега.** Забросить все, ни о чемъ не заботиться, опуститься. *Чи можно ж із таким чоловіком зорудувати? Пустився берега зовсім.* Г. Барв. 284. *А я теж пустилась берега. Де було перш чисто,—тепер сміття по коліна.* Г. Барв. 393. 6) **Ду́ху пуска́ється хто.** Испускаетъ духъ, умираетъ. *Коні біжать, духу пускаються, а він все свариться: чого помалу їдеш?* Св. Л. 269.

Пу́слик, ка, *х.* Родъ одежды. *З тим ся треба любувати, што в пуслику ходит.* Гол. II. 424.

Пусте́льний, а, е. Пустынный. Желех. (Мир. ХРВ. 323).

Пусте́льник, ка, *м.* Пустынникъ, отшельникъ. Стор. МПр. 39. Гн. II. 94.

Пусте́льників, кова, ве. Принадлежащій пустыннику. *Почувши оттакі пустельникови речі.* Стор. МПр. 39.

Пусте́льниця, ці, *ж.* Пустынница. О. 1862. VIII. 14.

Пусте́ля, лі, *ж.* Пустыня.

Пусти́зна, ни, *ж.* Незаселенная мѣст-

ность. *Залюднили стару пустизну униз Дніпра, Дністра і Бога.* К. Хмельн. 20.

Пустий, **а**, **е**. 1) Пустой. 2) Пустой, глупый, безсодержательный, легкомысленный. *Да ти пусту оце бесіду звів.* Федьк. *А в козака розум пустий; хоче дівку з ума звести.* Грин. III. 259. 3) Ненужный, безполезный. Вх. Зн. 57. **Пусте зілля**. Сорная трава. Вх. Зн. 57.

Пустинник, **ка**, *м.* = **Пустельник**. Гн. II. 95.

Пустиння, **ня**, *с.* Пустырь; пустошь, заброшенная усадьба. *Прямо у свою слободу та у свій двір. Як глянув, аж там таке: пустиння! пообвалювалось, скотина реве, голодна.* Мнж. 86.

Пустиня, **ні**, *ж.* 1) Пустыня. *Пішла вдова пустинею з маленькою дитиною.* Грин. III. 418. *Кругом сама пустиня, нема людей, тільки хижий звір.* Стор. МПр. 29. 2) Пустякъ *За пустиню сваряться.* НВолын. у.

Пустити, **ся**. См. **Пускати**, **ся**.

Пустиця, **ці**, *ж.*=**Пустка**. Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Пустій, **тія**, *м.* = **Пустун**. *Дитина спить, а мати росповідає старшим пустіям.... про сиріток та мачуху.* ЕЗ V. 125.

Пустісінький, **а**, **е**. Совершенно пустой. *Отті прямії колоски зовсім пустісінькі, ростуть на ниві даром.* Греб. 363.

Пустісінько, *нар.* Совершенно пусто.

Пустіти, **тію**, **еш**, *гл.* 1) Пустѣть. *Пустіє в хаті, в коморі і на дворі без хазяїна.* 2) Пустовать. Зміев. у.

Пустка, **ки**, *ж.* 1) Нежилой домъ, опустѣвшій домъ Г. Барв. 249. *У нашою Галиана вишивана хустка, буде в наших Озерянів не одная пустка.* Нп. 2) Участокъ земли, принадлежащій лицу, выбывшему изъ сельскаго общества Козел. у.

Пусто, *нар.* 1) Пусто. *Що в тому титулі, коли пусто в шкатулі.* Чуб. I. 283. Нѣтъ, не имѣется. *Порядку пусто.* 2) Напрасно. *Пусто затрудилися, паночку.* Вх. Зн. 58. 3)—**говорити**. Говорить пустяки. *Посіяв я пшениченьку рідко.—Говориш ти, козаченьку, пусто: зійде твоя пшениченька густо.* Мет. 28. 4)—**іти**, **піти**. а) По пустому пропадать, пропасть *На панщині робить, а свої дні дома й так,—ідуть пусто.* Г. Барв. 98. б) Плохо вести себя, не заботиться ни о чемъ. *А я було кажу: „Слухай, Грицю, як ти пусто йдеш, то й я пусто піду“.* Г. Барв. 284.

Пустоб'яка, **ки**, *об.* Пустой, распущенный человѣкъ. *Тілько пустоб'яки жалкують за шинком, а добрий чоловік не жаліє.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Пустований, **а**, **е**. Шаловливый. *Ото пустований та мордований.*

Пустовливий, **а**, **е**. Шаловливый, рѣзвый.

Пустовщина, **ни**, *ж.* Опустѣвшее поселеніе, пустошь.

Пустодомок, **мка**, *м.* Не домовитый человѣкъ.

Пустомолка, **ки**, *ж.* Ханжа. *Були там чесні пустомолки.* Котл. Ен. III. 47.

Пустопаш, *нар.* Безъ пастуха. Каменец. у. *Ходять коні пустопаш.* Каменец. у. *Тоді вони коней пустопаш попускали.* АД. I. 118. *В полі вже тілько стерні жовтіли та рябіли гуси, а де-де й худобина ходила пустопаш.* Св. Л. 63.

Пустопашний, **а**, **е**.—**худоба**. Скотъ, не употребляющійся въ работу. Вх. Зн. 58.

Пустота, **ти**, *ж.* 1) Шалость, проказы. *Ото вже пустоти робе.* Черк. у. 2) *соб.* Шалуны. *Дожидають мої голуб'ята. Оце як побачуть, з ніг мене звалять, тая пустота.* МВ. (О. 1862. I. 82). *Пустує цілий день моя оця пустота.*

Пустотливий, **а**, **е**=**Пустовливий**.

Пустотня, **ні**, *ж.* = **Пустота 1**. *Хлоп'ят любив, з дітьми, мов сам дитина, грався, вони йому здавалися пташками; їх реготом та скоками втішався і веселивсь забутими піснями. А після пустотні впадав у сум глибокий....* К. МХ. 17.

Пустоцвіт, **ту**, *м.* Пустоцвѣтъ. *Коли йде самий пустоцвіт, укинь личака у грядки.*

Пустоширокий, **а**, **е**. Широкій и пустой, безлюдный. *Пустоширокі степи.* Рудч. Чп. 13.

Пустошити, **шу**, **шиш**, *гл.* Опустошать. *Щоб гаїв, садів не пустошили.*

Пустощі, **щей** и **щів**, *ж. мн.* Баловство, шалости. *З пустощів не зна що робити.* Черк. у.

Пустувати, **тую**, **еш**, *гл.* 1) Шалить, рѣзвиться, проказить. *Не пустуй, а то битиму.* Лебед. у. 2) Пустовать, быть незанятымъ. *Руїна ся пустує вже століття.* К. ПС. 27.

Пустун, **на**, *м.* Шалунъ. *Він пустун, неслух.* Кролев. у.

Пустуха, **хи**, *ж.* Шалунья. Ум. **Пустушка**, **пустушечка**. *Не пустуй, моя пустушко!* Щог. Сл. 124.

Пу́т, та, *м.* = **Путь.** Вх. Лем. 459. Ум. **Пу́тик.** Вх. Лем. 459.

Путара́йки, йок, *ж. мн.* Раст. Ribes rubrum. Вх. Пч. II. 35.

Пу́тати, таю, еш, *гл.* Надѣвать путы. *Швидче путай кобилу.*

Путе́нно, *нар.* Хорошо, какъ слѣдуетъ. *Та путенно ж і зроблено.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Пу́тера, ри, *ж.* Деревянный сосудъ для приготовленія овечьяго сыра. Вх. Зн. 58.

Пути́вець, вця, *м.* Проселочная дорога. Борз. у. *Сидять на дорозі аж дванадцять вовків.... Сидять рядком по путивцю, наче ждуть мене.* Г. Барв. 443. Ум. **Пути́вчик.**

Пути́вка, ки, *ж.* Сортъ яблокъ. Ум. **Пути́вочка.** *Парис, Приамове дитятко, путивочку Венері дав.* Котл. Ен. I. 6.

Пу́тик, ка, *м.* Ум. отъ **пут.**

Пути́лівка, ки, *ж.* Курительная трубка, сдѣланная въ Путиловѣ (въ Буковинѣ). Шух. I. 277.

Пути́мець, мця, *м.*=**Путивець.** Борз. у.

Пути́на, ни, *ж.* Сосудъ для молока. Шух. I. 186. Сосудъ для приготовленія овечьяго сыра. Вх. Зн. 58.

Пу́тлиця, ці, *ж.* Ремень, которымъ привязывается стремя.

Пу́тлище, ща, *с.* Три нитки у бумажнаго змѣя, связанныя однимъ концемъ.

Пу́тній, я, е. Путній, порядочный, дѣльный. *Внизу путній ставок, а через його ледачненький місток.* О. 1862. IX. 62. *Нічого путнього не пригадаю.* Ком. I. 8.

Пу́тня. ні, *ж.* Бочка. Kolb. I. 70.

Пу́то, та, *с.* Преимущ. во *мн.* **пу́та.** 1) Путы. *Ой на волики налигачі, а на коники пута.* Мет. 56. 2) Кандалы. *Закували запорожців в залізнії пута.* Нп.

Пу́трити, рю, риш, *гл.* 1) О дымѣ: валить. *А дим з вікна так і путрить.* Кролев. у. 2) Пушить, ругать. *Як зачала вже їх путрити за те!* Зміев. у.

Пу́тря, рі, *ж.* Родъ кушанья изъ свареннаго ячменя и сладкаго квасу. Маркев. 157. Чуб. VII. 440. *На закуску куліш і кашу, лемішку, зубці, путрю, квашу.* Котл. Ен. I. 18.

Путтá, тá, *с.* Первоначально: путь, дорога, но употребл. лишь въ переносн. значеніи: толкъ, прокъ. *Молоді хазяї, думає,—чому й на путтяне навести.* Св. Л. 244. *Не буде з його путтяя. Не буде вже їм ні путтяя, ні добра.* Стор. МПр. 154. **Без путтá.** Безъ толку, безъ смысла. *Все робить без путтяя.*

I. Путь, ті́, *ж.* Путь. *Благослови, тату, в божу путь пойти.* Маркев. 120: *Вона в велику путь задумала,* — т.-е. умираетъ. Г. Барв. 524. *Щоб твоя путь погибла!* (брань).

II. Путь-путь! *меж.* Призывъ для курей. О. 1862. IX. 35.

Пу́тькало, ла, *с.* 1)=**Пугутькало.** Вх. Пч. II. 14. 2)=**Пугач.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Путя́щий, а, е. Порядочный, хорошій. *Го́род путящий.* Греб. 400. *Путящий чоловік з його буде.*

Пух, ху, *м.* 1) Пухъ. 2) Первые мелкіе волоски растительности на бородѣ. *Борода тільки пухом поростала.* Св. Л. 192. 3) Раст.: а) Eriophorum vaginatum L. ЗЮЗО. I. 12. б)—**боло́тяний.** Eriophorum latifolium Hoppe. ЗЮЗО. I. 122.

Пухá, хи́, *ж.* 1) Въ выраженіяхъ: **Доби́ти пухи́, доби́ти до пухи́.** Довести до крайности, покончить съ чѣмъ. *Добили чоловіка до пухи.* Борз. у. *Тепер уже ляхам наші добили пухи.* Ном. № 874.

Пухай, хая, *м.* Чучело, пугало. Чуб. VII. 576.

Пухи́р, рá, пухи́рь, ря́, *м.* 1) Волдырь. *Як линула окропом на руку, так он які пухирі понабігали.* Харьк. г. 2) Пузырь. 3) Мочевой пузырь. НВолын. у.

Пухі́р, ра, *м.*=**Пухирь.** Ком. I. 14.

Пу́хкати, каю, еш, *гл.* Пыхтѣть. *Ходе піп після обіду по кімнаті та тільки пухкає.*

Пухки́й, á, é. 1) Рыхлый, мягкій (о хлѣбѣ, землѣ). *Пухкий хліб удався.* НВолын. у. *Пухка паляниця,—хоч губами їж.* Харьк. *Земля пухка.* Г. Барв. 212. 3) Мягкій, нѣжный. *Пухкі овчини.* НВолын. у.

Пухлени́на, ни, *ж.*=**Пухлятина.** Вх. Зн. 58.

Пу́хлий, а, е. Пухлый, опухшій. Левиц. ПЙО. I. 380.

Пу́хлики, ків, *м. мн.* Особымъ образомъ собранныя сборки на рукавѣ иногда и на воротѣ рубахи. Кіев. у. *Погано пухлики позбірала, треба дрібніше й рівніше.* Харьк. у.

Пухли́на, ни, *ж.*=**Пухлятина.** Херсон. г.

Пухля́тина, ни, *ж.* Опухоль. Грин. II. 38. *Рослину живокість добре класти од пухлятини.*

Пухна́тий, а, е. 1) Пушистый. 2) Рых-

лый, мягкій. *Гарні пироги вдалися, пухнаті.* Пирят. у. *Пухната булка.* Козел. у. 3) Полный, жирный. Козел. у. (Жінка) *така пухната, мов пампушок.* Гн. II. 27. Ум. **Пухнатенький.** *Чотирі донечки: височенькі, пухнатенькі і чорнобривенькі* Гол. III. 461.

Пуховий, á, é. Пуховой, сдѣланный изъ пуха. *В'яже коня до ялини, а сам іде до дівчини, до дівчини до Марусі на пуховії подусі.* Мет. 91.

Пуховиця, ці, *ж.* Пуховикъ. *Стеле хазяїн та пуховую пуховицю, а безщасний чумак у дорозі та нещасну важницю.* Мет. 458.

Пухтéлик, ка, *м.* Пышка. *Не все ж їсти пухтелики, треба спекти і житнього хліба.*

Пухтій, тія, *м.* Жирный, неповоротливый человѣкъ. Черк. у.

Пýхти, хну, неш, *гл.* Пухнуть. *Почервонів середній пальчик у дитини, став пухти.* Г. Барв. 530.

Пухтя́, ті, *м.*=**Пухтій.**

Пýцка, ки, *ж.* Membrum virile. Вх. Уг. 264.

Пуцувáти, цýю, еш, *гл.* Чистить. Гол. III. 113.

Пуць! *меж.*, выражающее моментъ паденія, бухъ! *Дивлюсь воно* (воронення) *угору полетіло да й пуць на шию барану.* Греб. 381. (П'яний) *пуць на землю.* Мир. ХРВ. 199. *Пуць з неба! ось і ми, коли вам треба.* Чуб. I. 248. *А воно пуць з рук.* Черк. у.

Пýцьвериноκ и **пýцьверінок, нка,** *м.* 1) Неоперившійся птенецъ. Харьк. г. *Вона драла по гніздах пуцьверінків.* Стор. МПр. 29. 2) Маленькій ребенокъ. *О, пуцьверинку Купидоне!* Котл. Ен. I. 36.

Пýцьнути, ну, неш, *гл.* Упасть, бухнуть.

Пýчечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пучка.**

Пучéчок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **пучок.** 2) Букетикъ. *Пучечок квіток.* Харьк.

Пýчка, ки, *ж.* Ум. отъ малоупотребительнаго **пуна** (см.), но употребляется самостоятельно въ томъ-же значеніи. 1) Конецъ пальца на рукѣ, точнѣе: внутренняя часть конца пальца на рукѣ; иногда въ значеніи: палецъ. *З пучок та з ручок житимемо.* Г. Барв. 231. *Загнала шпичку під ніготь, а тепер пучку обриває.* Харьк. г. *Пучками та ручками. мовляв. хліб заробляємо.* Лебед. у. *Я собі один одним, як пучка.* Г. Барв. 191. *Ди...ні знімати каблучку з пучки.* Г. Барв. 206. *На одній руці пучки, та неоднакові.* Ном. Пр. № 829. 2) Щепотка. *Позич мені пучку соли.* Харьк. Ум. **Пýчечка.** *Панночка, чи глянула на нас, чи ні,—простягла дві пучечки поцілувати.* МВ. (О. 1862. III. 37).

Пучóк, чкá, *м.* Пучокъ. *Пучок зілля.* Стор. МПр. 155. Ум. **Пучéчок.**

Пýшечка, ки, *ж.* Ум. отъ **пушка.**

Пушина, ни, *ж.* Пушинка. *Паляничка легесенька як пушина.* Харьк Ум. **Пушинка.**

Пушити, шý, шиш, *гл.* 1) Взрыхлять. *Пушив свою яблуню.* 2) Дѣлать полнымъ. вздувать. *Мовчанка не пушить і черева не дме.* Ном. № 1117.

Пýшка, ки, *ж.* 1) Жестяная или деревянная банка. Волын. г. Шух. I. 307. *Пушка на цукор.* 2)=**Гармата.** 3) Ружье. Шух. I. 234. 4)=**Пучка 1.** Вх. Пч. I. 15. Желех. Ум. **Пýшечка.** *Подаруйте мені оцю пушечку на голки та на нитки.* Кіев. у.

Пушкáрський, а, е. Артиллерійскій.

Пушкáрь, ря́, *м.* 1) Артиллеристъ. 2) Стрѣлокъ. Угор. 3) Родъ сельскаго полицейскаго (въ Галиціи), вооруженнаго ружьемъ. Вх. Зн. 58.

Пушóк, шкý, *м.* Ум. отъ **пух.**

Пýща, щі, *ж.* Дремучій лѣсъ, лѣсная чаща. *Не схотів він із жінкою жити, пішов же він по пущах блудити.* Мет. 359. *Ото ж раз поїхав князь на полювання да й одбивсь у пущі од своєї челяді.* К. (ЗОЮР. II. 203).

Пущáдло, пущáло, ла, *с.* Ланцетъ для пусканія крови. Херс. Желех.

Пущáльний, а, е. Мясопустный.

Пýщання и **пýщення, ня,** *с.* Заговѣнье. *На пущення як зав'язано.* Ном. № 524.

Пхáти, пхáю, еш, *гл.* 1) Пихать, толкать. *Чого ти так мене, паскудо, в боки пхаєш?* Греб. 2) Впихивать. *І страву всякую без мови в голодний пхали все куток.* Котл. Ен. I. 11.

Пхáтися, пхáюся, ешся, *гл.* 1) Толкаться; проталкиваться, переться. *Чого ти пхаєшся?* Харьк. г. *Де їдять, там пхайся, де бідують,—звідти тікай.* Чуб. I. 276. 2) Медленно итти, ѣхать. *Пхався на бовкуні. В Латію з військом також пхавсь.* Котл. Ен. IV. 67.

Пхе! *меж.* Фи! *Бач, яке пхе! і не приступу до його.*

Пхéкати, каю, еш, *гл.* Говорить: **пхе!**

Пхикання, ня, *с.* Хныканье, всхлипываніе. Котл. Ен. IV. 61.

Пхикати, каю, еш, *гл.* О ребенкѣ:

тихо плакать, всхлипывая, хныча. *Замовкло, не плаче, тільки пхика.* Шевч.

Пхи́нькати, каю, еш, *гл.*=**Пхикати. Желех.**

Пхиць! *меж.* Толкъ! *Невістка сплеснула руками, а потім мене пхиць!* Г. Барв. 403.

Пхи́цьнути, ну, неш, *гл.* Толкнуть. Г. Барв. 411.

Пхну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Пихнуть. *Того пхне рукою, а другого тикне ціпком.* Стор. МПр. 163.

Пху! *меж.* Тьфу!

I. Пчих! *меж.* Чихъ!

II. Пчих, ху, *м.* Чихавіе. *Бодай тобі поганий пчих був.* ЕЗ. V. 188.

Пчи́хане, ня, *с.*=**Чхання.** ЕЗ. V. 188.

Пчи́хати, хаю, еш, *гл.*=**Чхати**

Пчівня́к, ка, *м.* Raphanistrum arvense. Вх. Лем. 459.

Пчі́лка, ки, *ж.* Ум. отъ **пчола.**

Пчола́, ли́, *ж.*=**Бджола.** Ум. **Пчі́лка.** *Пчілка вкусила.* Грин. III. 313.

Пчоли́нець, нця, *м.*=**Омшаник.** Вх. Зн. 58.

Пчоля́чий, а, е=**Бджолиний.** *Свічечки з пчолячого воску.* ЕЗ. V. 194.

Пшени́ця, ці, *ж.* Пшеница, Triticum vulgare (растеніе и зерно). ЗЮЗО. I. 139. *Ой посію на горі пшеницю, під горою овес.* Мет. 68. *Уродив Бог пшеницю: густа та рівна стоїть як лава, а колос великий, важкий.* Харьк. г. *Які в вас паляниці білі,—мабуть мили пшеницю?* Харьк. г. *Я бачив, раз пшеницю мили.* Греб. Ум. **Пшени́чка, пшени́ченька.**

Пшеничи́на, ни, *ж.* Отдѣльное зерно или отдѣльный стебель пшеницы. *У людей пшениці—як гай, а в нас—самий вівсюг, і пшеничини не вздриш.* Константиногр. у.

Пшени́чисько, ка, *с.*=**Пшеничище.** Вх. Зн. 58.

Пшени́чище, ща, *с.* Нива, съ которой снята пшеница.

Пшени́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **пшениця.** 2) Маисъ, кукуруза, Zea Mays L. ЗЮЗО. I. 142. 3) Родъ узора въ вышивкѣ. Г. Барв. 216. 4) Раковая икра. ЕЗ. V. 177.

Пшени́чниця, ці, *ж.*=**Пшенишниця.**

Пшени́шний, а, е. Пшеничный. *Пшенишні зернятка.* Стор. МПр. 66. *Пшенишного борошна в нас обмаль,—треба змолоти.* Харьк. г.

Пшени́шник, ка, *м.* Бѣлый, пшеничный хлѣбъ. *Пшенишники доведуть, що і хліба не дадуть.*

Пшени́шниця, ці, *ж.* Пшеничная солома. НВолын. у. Сим. 153.

Пшени́шнище, ща, *с.*=**Пшеничище.** Вас. 196.

Пшик! *меж.* Выражаетъ короткое шипѣніе отъ погруженія въ воду раскаленнаго желѣза. Употребл. какъ существительное: **пшик, ку,** *м.* *Перевівся на ковальський пшик.* Ном. № 1858. *Був коваль такий мудрий, що взявся леміші чоловікові кувать, та багато заліза.... перепалив. „Ні, каже, чоловіче, скую тобі сокиру“ ....„Не сокиру, а серп“. А далі вже швайку, а далі й пшик: роспік залізця шматочок, що зосталось, та в воду: „от тобі, каже, й пшик“.* Ном., стр. 284, № 1858.

Пши́кати, каю, еш, сов. в. **пши́кнути, ну, неш,** *гл.* 1) Шипѣть, зашипѣть (о горячемъ желѣзѣ, брошенномъ въ воду). 2) Только несов. в.? Употреблять часто звуки пш (о польской рѣчи). *Нехай аакають вельможні з москалями, як шенькали та пшиками з ляхами.* К. Дз. 34.

Пші́нка, ки, *ж.* 1)=**Пшеничка 2.** ЗЮЗО. II. 147. 2) Раст. Galium verum L. ЗЮЗО. I. 123.

Пшінце́, ця́, *с.* Ум. отъ **пшоно.**

Пшоно́, на́, *с.* 1) Пшено. 2) Названіе одного изъ отдѣленій игры въ **креймахи.** Ив. 40. Ум. **Пшінце́.** *Оце пшінце на кулешик і сало.* Чуб. II. 98. *Насип пшінця по колінця, водиці по крильця.* Мет. 23.

Пшоня́ний, а, е. Пшенный. *Хазяйка подавати стала із маслом пшоняних млинців.* Алв. 45.

Пшоня́ник, ка, *м.* Блинъ изъ пшена.

Пштирок, рка, *м.* Щелчекъ по носу. Вх. Лем. 459.

П'яви́ця, ці, *ж*=**ніняча.** Піявица лошадиная. Вх. Пч. II. 28.

П'я́вка, ки, *ж.* 1) Пьявка, Hirudo officinalis. Чуб. I. 238. Вх. Пч. II. 28. 2) Синякъ отъ удара палкой или крутомъ. *П'явка набігла.* 3) Кровопійца. 4) Желѣзная скоба для прикрѣпленія нашивки въ лодяхъ (при пловучей мельницѣ). Вас. 173.

П'яву́шник, ка, *м.* Родъ слизняка болотнаго.

П'ядак, ка, *м.* Насѣк. Гусеница геометра, Cheimatobia brumata. Вх. Лем. 459.

П'ядики, ків, *м. мн.* Раст. Lycopodium annotinum et clavatum. Лв. 100.

П'ядити, джу, диш, *гл.* 1) Мѣрять **п'я́ддю.** Вх. Лем. 459. 2) О гусеницѣ гео-

метра: ползти. *П'ядит усениця.* Вх. Лем. 459. 3) Стремиться, достигать, добиться. Вх. Лем. 459.

П'ядь, ди и **ді,** *ж.* Пядь, мѣра около четверти аршина. *На три п'яді завдовшки.* Грин. III. 326. *Піл—на п'ядь дошки од дошки.* Мир. ХРВ. 24. *Прибуло дня на курячу п'ядь.* Чуб. I. 245.

П'я́лечка, чо́к, *мн.* Ум. отъ **п'яльці.**

П'ялйло. См. **П'яло.**

П'я́лка, ки, *ж.* Пищепріемный каналъ. Вх. Лем. 459.

П'я́ло и **п'ялй́ло, ла,** *с.* 1) Вязки, на которыхъ развѣшиваютъ кожи и т. п. Харьк. г. 2) *мн.* **П'я́ла.** См. **П'Іла.**

П'я́льці и **п'я́льця, ців,** *м. мн.* Пяльцы. *Мальовані п'яльці.* Мет. 20. Ум. **П'я́лечка.** *З п'ялечок не вставає, голочок не випускає.* Грин. III. 201.

П'яне́нний, а, е. Сильно пьяный. *Молодий Петро п'яненний лежить.* Грин. III. 7.

П'я́ний, а, е. 1) Пьяный. *П'яний, як чіп,—як земля,—як ніч,—як квач,—аж валяється,—хоч візьми та й викрути,—що й стежки не бачить.* Ном. № 11740, 11741, 11745, 11755. 11748, 11750, 11754. *Буде твоя головка що-день п'яна.* Мет. 125. **Під п'яну руч.** Въ пьяномъ видѣ. Сим. 230. 2) **П'я́на барабо́ля.** Порода картофеля. МУЕ. I. 101. Ум. **П'яне́нький.** *Ой учора ізвечора п'яненька була.* Грин. III. 273.

П'яни́цтво, ва, *с.* Пьянство.

П'яницю́га, ги, *об.*=**П'янюга.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

П'яни́ця, ці, *об.* 1) Пьяница. *Я з п'яницею жити не буду.* Мет. 67. 2) Родъ игры въ карты. Ум. **П'яни́чка, п'яни́ченька.** *Не дай мене за п'яниченьку.* Мет. 37.

П'яни́чка, ки, *об.* Ум. отъ **п'яниця.** Пьянчужка. Марк. 57.

П'янісінький, а, е. Совершенно пьяный, пьянехонькій. Харьк. у.

П'яніти, ні́ю, еш, *гл.* Пьянѣть. *Він швидко п'яніє: дві чарки випив, то вже й п'яний.* Харьк.

П'я́но, *нар.* До пьяна. *Солодко ззісти, п'яно спити, хороше походити.* МВ. (О. 1862. III. 40).

П'я́нство, ва, *с.* Пьянство.

П'янува́тий, а, е. Немного пьяный, выпивши. Черк. у.

П'янчити, чу, чиш, *гл.* Напиваться, пьянствовать. *На сім світі грішили, горілкою п'янчили.* Гн. II. 72.

П'яню́га, ги, *об.* Ув. отъ **п'яниця.** Харьк. Ув. **П'янюжище.**

П'яню́жка, ки, *об.*=**П'яничка.** О. 1861. XI. Св. 71.

П'я́сти, пну, пнеш, *гл.* Пялить, напяливать.

П'я́сти́ся, пну́ся, пне́шся, *гл.* 1) Лѣзть, взбираться, карабкаться. *П'явсь, п'явсь на ту гору,—не зопнеться. Пнеться, як жаба до гусяти.* Чуб. I. 250. *П'явся до гетьманування на Вкраїні.* К. XII. 11. 2) Силиться, напрягать силы. *Вона взяла і сповила його. От він п'явсь-п'явсь, п'явсь-п'явсь,—не порвав.* Чуб. II. 288. *Ми чотирі годи п'ялися, платячи аренду, і скотину позбували,—так несила наша держати землю.* Волч. у.

П'ята́, ти́, *ж.* Пята, пятка. *Находилася, аж на п'яти не стану,— так болять.* Кіев. у. *Видні п'яти і пальці, де ступить,—босої ноги слід пише.* Дума. **П'ята́ми накива́ти.** Убѣжать. *П'ятами з Трої накивав.* Котл. Ен. I. 5. *І той панові Хмельницькому ще й голими п'ятами накивав.* АД. II. 27.

П'ята́к, ка́, *м.* Монета пятикопеечная. *Вторгувала, серденько, п'ятака.* Шевч. Ум. **П'ятачо́к.**

П'ятако́вий, а, е=**П'яташний.** Желех.

П'ята́ччя, чя, *с. соб.* Пятаки. Г. Барв. 65. *Дітворі малій п'ятаччя, пірники й мандрики* (давали). Мкр. Н. 4.

П'ята́шний, а, е. Стоющій пятакъ. *Це пряники п'яташні.* Харьк. г.

П'ятдеся́т, тьо́х, *числ.* Пятьдесятъ.

П'ятдеся́теро, *числ.* Пятьдесятъ. *Садовить їх купами по п'ятдесятеро.* Єв. Л. IX. 14.

П'ятдеся́тний, а, е: Пятидесятый. Желех.

П'ятдеся́тка, ки, *ж.* Ассигнація въ 50 гульденовъ. Желех.

П'ятдесятолітній, я, е. Пятидесятилѣтній. *П'ятдесятолітній год, як вони побралися.* Кролев. у.

П'ятеня́тко, ка, *с.* Въ сказкѣ, шутливо: дитя пятницы. *П'ятінка з маленькими п'ятенятками.* Мнж. 112.

П'ятери́к, ка́, *м.* 1) Пять штукъ (воловъ). Желех. 2) Свѣчи, которыхъ на фунтъ идетъ пять. Харьк. г. 3) Мѣра жидкости (водки): полведра. Сим. 143. 4) Шлея съ пятью полосами (продольными и поперечными). Вас. 160. 5) Глиняный горшокъ, имѣющій въ діаметрѣ $3^1/_4$ вершка. Вас. 181.

П'я́теро, *числ.* Пятеро. *Хиба п'ятеро*

горобців не продають за два шаги. Єв. Л. XII. 6.

П'ятиголо́вий, а, е. Пятиглавый. *Знає ту... п'ятиголову.... церкву.* К. ЧР. 81.

П'ятидеся́тий, а, е. Пятидесятый.

П'ятизло́тник, ка, *м.* Монета въ 75 коп.

П'я́тий, а, е. Пятый.

П'ятику́тний, а, е. Пятиугольный. Желех.

П'ятику́тник, ка, *м.* Пятиугольникъ. Желех.

П'ятилі́тній, я, є. Пятилѣтній. Желех.

П'ятилі́ток, тка, *м.* Пятилѣтній мальчикъ. Желех.

П'ятимі́сячний, а, е. Пятимѣсячный. Желех.

П'яти́на, ни, *ж.* Пятая часть. Желех.

П'яти-пе́рстень, тня, *м.* Раст. Potentilla alba L. ЗЮЗО. I. 174.

П'ятипи́ришниця, ці, *ж.* Родъ болѣзни (накожной?) на рукахъ. ХС. VII. 416.

П'ятисо́тник, ка, *м.* Пятисотскій. *Він од шість був за сотника, а це вибрали громадою за п'ятисотника.* Васильк. у.

П'я́тінка, ки, *ж.* Ум. отъ **п'ятниця**.

П'ятірко, *числ.* Пятеро. *У старшого нема дітей, а у меншого ціла метка, аж п'ятірко.* Г. Барв. 130.

П'я́тка, ки, *ж.* 1) Пятка. 2) Кучка въ пять сноповъ, сложенная въ полѣ. *Місцями і женці біліли, і копи вже стояли, а більш того, що п'ятки.* Св. Л. 45. 3) Пять гульденовъ, пять рублей (въ одной монетѣ или ассигнаціи). Желех. Екатериносл. г. 4) Пятерка въ картахъ. 5) У пчелъ: ячейка матки, маточникъ. *Бджоли у п'ятку назілки кидають.* Лебед. у. 6) Задняя часть косы около рукоятки. Шух. I. 169. См. **Коса**. 7) Нижній конецъ задняго столба воротъ, то-же въ дверяхъ, ходящихъ не на петляхъ. *Двері на п'ятці.* 8) Задняя часть ружейнаго приклада, та, которой прикладъ упирается въ землю Шух. I. 229. 9) Часть веретена. См. **Веретено 1.** 10) Часть **сапіни** (см.). Шух. I. 176.

П'ятна́дцятеро, *числ.* Пятнадцать человѣкъ, штукъ. *Не багато ззів—п'ятнадцятеро хліба.* Грин. II. 270.

П'ятна́дцятий, а, е. Пятнадцатый.

П'ятна́дцятка, ки, *ж.* Рыболовная сѣть, въ $1/4$ арш. которой помѣщается 15 ячей и въ длину и въ ширину. Вас. 187.

П'ятна́дцять, тьох, *числ.* Пятнадцать.

П'ятна́йцятий, а, е. и пр.=**П'ятнадцятий** и пр.

П'ятни́к, ка́, *м.* Гнѣздо для нижняго конца вереи (въ воротахъ, дверяхъ). *Що, було, хлопці роблять? Уночі ворота з п'ятників іздіймуть та й занесуть.* Г. Барв. *У їх там і хата така,—двері на п'ятнику.* Славяносерб. у.

П'я́тниця, ці, *ж.* Пятница. *Був день п'ятниця.* Єв. Л. XXIII. 54. По народному повѣрью есть и святая этого имени или просто сверхъ-естественное существо—женщина. Грин. Изъ устъ нар. 194, 195. Маркев. 19. Ум. **П'я́тінка**, **п'ятни́ченька**. Грин. III. 501, Мет. 290. **П'я́тонька**. Гн. I. 179. **Пе́рші п'ятінки́**. Препод. Параскевы 14 октября. XI. I. 79. **Дру́гі п'ятінки́**. Вмч. Параскевы 28 окт. ХС. I. 79.

П'я́тнишний, а. е. Пятничный. Шух. I. 40.

П'ятнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Выжигать клеймо, тавро на домашней скотинѣ. Шух. I. 195.

П'я́тра, тер, *с. мн.*=**П'ятрини**. Вас. 179.

П'ятри́ни, ри́н, *ж. мн.* У горшечника: полки, на которыхъ ставится готовая посуда. Черк. у.

П'ятсо́т, тисо́т, *числ.* Пятьсотъ.

П'ять, тьо́х, *числ.* Пять.

Р.

Раб, ба́, *м.* 1) Рабъ. Ном. № 8412. *Кого благаєте, благії раби незрячії, сліпії?* Шевч. 608. 2) Крѣпостной, слуга. *Добрі пани за рабами, а раби за панами.* Ном. № 1145.

Раба́, би́, *ж.* Раба, рабыня. *Не смійся раба рабі,—буде й тобі.* Ном. № 12688.

Раба́та, ти, *ж.* Висячая петля на груди верхней мужской одежды **чамари.** Гол. Од. 16.

Ра́бин, на, *м.* Раввинъ. АД. II. 28. *Рабин умер, а книжечка зосталася.* Ном. № 918.

Раби́нин, на, не. Рабынѣ принадлежащій. *І рабининого сина заступи од нечестивих.* К. Псал. 200.

Ра́бинів, нова, ве. Принадлежащій раввину.

Раби́ня, ні, *ж.* Рабыня. *Молода рабиня у старого сивобородого турчина служить і тремтить.* К. ЧР. 218. *Коли раба мого або рабиню я пригнітав, придавлював на суді.* К. Іов. 67. Ум. **Раби́нька.** Ном. № 9106.

Рабівни́к, ка́, *м.* Грабитель.

Рабівни́цтво, ва, *с.* Грабежъ, грабительство.

Рабівни́цький, а, е. Грабительскій.

Рабі́вський, а, е=Рабський. К. XII. 42.

Рабо́ваний, а, е. Награбленный.

Ра́бство, ва, *с.* Рабство. О. 1862. IX. 28. *Неначе присудили її зумисно на темноту й рабство.* Левиц. Пов. 254.

Ра́бський, а, е. Рабскій. Опат. 64.

Рабува́ння, ня, *с.* Грабежъ. *Рабуванням чужих осель живилися.* К. Хм.

Рабува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Грабить. К. ЧР. 353. *Встань, пачкару, годі спати, ідуть турки рабувати; ідуть турки на рабунки, зрабують тя молодого, возьмуть коня вороного.* Чуб. V. 1087. *Один розбійник страшний розбивав, лютував, рабував.* Гв II 143.

Рабу́нок, нку, *м.* 1) Грабежъ. *Ідуть турки на рабунки.* Чуб. V. 1087. 2) Награбленное имущество, добыча. *Як то вони в татар рабунки поодніма́ють і як мають їми дуванитись.* К. Хм. 65.

Рав, ва, *м.=***Рабин.** *Ей жидівочко ж моя Рося! Буть мені тепер наставним равом.* Дума.

Рава́ш, ша, *м.* = **Реваш.** КС. 1889. VIII. 404.

Равер, ра, *м.* Большая лягушка, живущая въ колодцахъ. Чуб. I. 66.

Равл, ла, *м.* Улитка. Вх. Пч. I. 16. Ум. **Ра́влик.** *Равлику, Павлику! вистав ноги на чотирі стоги* Нп.

Ра́влик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **равл.** 2) Родъ кожаныхъ лаптей, подобныхъ **постолам.** О. 1861. XI. Св. 26.

Ра́врик, ка, *м.=***Равл.** Лохв. у.

Ра́глик, ка, *м.* Насѣк. Lucanus cervus, жукъ-олень. Вх. Пч. II. 27.

Рагля́к, ка́, *м.=***Олень.** Вх. Пч. II. 6.

Раґа́ш, ша́, *м.* Дорога, по которой гуцульскіе древорубы стягиваютъ срубленныя деревья въ кучи. Шух. I. 178, 179.

Раґе́ля, лі, *ж.* Снарядъ для ловли раковъ, родъ небольшаго бредня. Екатер. Губ. Вѣдом. 1892, № 50.

Рад, да, де=Радий. *Хто рад обіцяти, той не має охоти дати.* Ном. № 4520.

Ра́да, ди, *ж.* 1) Совѣтъ, помощь. *Одна рада хороша, а дві ліпше.* Ном. № 6112. *Инша рада гірш як зрада.* Ном № 6131. **Ра́да в ра́ду.** Посовѣтовавшись. *Рада в раду, та й купили.* **Да́ти ра́ду кому́, чому́.** Помочь кому, чему, справиться съ чѣмъ, успѣть въ чемъ, устроить что. *Не дав ради дітям, не дав їм доброго вчення.* Левиц. I. *Ой ґвалт, сама в хаті, не дам ради кошеняті.* Ном. № 8766. *Що вже*

вони ради дадуть. Ном. № 7887. *Кидається і сірою собакою, і білою собакою, та ради не дасть.* Ном. **Не дам собі ра́ди.** Не знаю, что дѣлать, теряю голову. Ном. № 7887. **Нема́є ра́ди.** Ничего не подѣлаешь. *Немає ради з тим.* Ном. № 7887. 2) Совѣтъ, совѣщаніе, собраніе, сходка. *Ой там стояло мужів громада, мужів громада, велика рада.* Чуб. III. 440. *На раду тиху, на розмову коли ми зійдемося знову.* Шевч. 383. *Товариство кошового на раді прохало: „благослови, отамане, байдаки спускати".* **Ра́ду ра́дити, радува́ти.** Держать совѣтъ, совѣщаніе. К. ХП. 45. *Подобає йому в короля служити, в короля служити, раду радити, раду радити, суди судити.* Чуб. III. *Чи там раду радять, як на турка стати, не чуємо на чужині.* Шевч. 56. **Чо́рна ра́да.** Общее собраніе всѣхъ козаковъ. **Су́дня ра́да.** Собрвніе козаковъ для суда надъ кѣмъ либо. К. Бай. 97. **Гороб'я́ча ра́да.** Собраніе воробьевъ 1-го сентября. Драг. 9. 3) Порядокъ, ладъ. *Нова рада, нова рада світу ся з'явила: да чиста Панна сина породила да в Эфлейовім місті дуже рано.* Чуб. III. 328. *Військо стояло, ради не знало, ради не знало, Івана прохало.* Чуб. III. 282. Ум. **Ра́дка, ра́донька, ра́дочка, ра́диця.** Чуб. V. 978. Чуб. III. 407. *Не маєм отця, ні матки, немає кому і нам дати радки.* Чуб. V. 74. *Як ожениться, то вдвох дадуть радку землі.* Н.-Волын. у. *Радиці мі дайте.* Гол. IV. 498.

Ра́ди, *пред.* Ради, для. *Хоч не для Ісуса, так ради хліба куса.* Ном. № 9765.

Ра́ди́й, а, е. Радъ, веселый, довольный. *Ввечері було прийде її москаль з роботи, радий та веселий.* Левиц. I. 34. *Чим хата багата, тим і рада.* Чуб. III. 29. *Всі вороги раді з того, що нема чумака мого.* Чуб. V. 1198. *Рада Ганна за пана, та пан не бере.* Ном. № 5386. Ум. **Раде́нький, раде́сенький.** Шевч. 254. *Раденький, що дурненький.* Ном. № 12674.

Ра́дити, джу, диш, *гл.* 1) Совѣтовать, помогать. *Добре той радить, хто людей не звадить.* Ном. *Радять мене люде.* Мет. 26. *Було ражу її: зробімо так.* МВ. I. 9. 2) Рядить, судить, совѣтоваться. *Як не радь, не буде так, як ти хочеш, а так буде, як Бог дасть.* Ном. **Ра́ду ра́дити.** См. **Рада 2.** *Малим діткам—ручечки бити, а старим дідам—раду радити, а старим бабам—поседіннячко, а господарам—поле орати.* Чуб. III. 3) Распоряжаться. *Не моя то воля: родинонька мною радить, нещаслива доля.* Чуб. V. 141.

Ра́дитися, джуся, дишся, *гл.* Совѣтоваться, совѣщаться. *Сами стали радитись, що з нею робити.* Кв. I. 94.

Ра́диця, ці, *ж.* Ум. отъ **рада.**

Ра́діння, ня, *с.* Совѣтованіе, совѣтъ. *Уже ж я ждала од Бога помочі і од людей радіння.*

Радіння, ня, *с.* Радованіе, радость.

Раді́сінький, а, е. Очень радый. *Радісінькі, що піймали.* Шевч. 360.

Ра́дісний, а, е. Радостный, веселый. *Не радісною вісткою тебе стрічатиму.* Стор. М. Пр. 56.

Ра́дісно, *нар.* Радостно. *І весело й любо і радісно.* Левиц. I. 25.

Ра́дість, дости, *ж.* Радость, удовольствіе. Грин. III. 23. *Старість не радість.* Ном. № 8682. *Лиха та радість, по котрій смуток наступає.* Ном. № 2292. Ум. **Радо́сточка.** *Тепер мі братчик з війни приїхав, та привіз мені три даруночки, три дарунночки—три радосточки: одну мі радість....* Kolb. I. 102.

Раді́ти, дію, еш, *гл.* Радоваться. *Кажуть люде, що козаченьку буде дівчина рада. Хоть радій, не радій, то не буду брати, було б тобі з другим не жартувати.* Чуб. V. 284.

Ра́дка, ки, *ж.* Ум. отъ **рада.**

I. Ра́дний, а, е=Радий. *Поїхала б, синку, з рідної душі.* Федьк. *Я б сам радніший, щоб не спати.* Борз. у.

II. Ра́дний, а, е, ра́дній, я, е. Совѣтующій, подающій совѣтъ. *Став тоді старий князь своїм радним слугам казати.* ЗОЮР. I. 177.

Радні́ше, *нар.* Охотнѣе.

Ра́до, *нар.* Съ радостью, охотно. *Та гарно, мая дитино,—одказує Мотря радо.* Мир. ХРВ. 344.

Ра́донька, ра́дочка, ки, *ж.* Ум. отъ **рада.**

Радо́сточка, ки, *ж.* Ум. отъ **радість.**

Ра́дощ, щі, чаще во *мн. ч.* **ра́дощі, щів.** Радость. Чуб. V. 205. Грин. II. 248. *Ой привіз же він три радощі в двір: першую радощ—зелений жупан, другую радощ—золотий пояс, третюю радощ—боброву шапку.* Чуб. III. 294. *Аж три пари на радощах кумів назбірали.* Шевч. 103.

Радува́ння, ня, *с.* Совѣщаніе. *Він поганські радування в ніеець обертає, хит-*

рі задуми невірних мов той лев змітає. К. Псал. 75.

Ра́дувати, дую, єш, *гл.* Радовать. *Молодиця смуткує, журиться, ніщо її не радує і не веселить.* Стор. II. 183.

Радува́ти, ду́ю, єш, *гл.* Совѣщаться, держать совѣтъ. *Почали радувати про військові речі.* К. ЧР. 28. *На людей твоїх радують нечестиву раду.* К. Псал. 192.

Ра́дуватися, дуюся, єшся, *гл.* Радоваться. *Не радуйся чужому лихові.* Ном. № 2338. *Дай Боже дітками радуваться.* Ном. № 4568.

Раду́т, та, *м.*=**Редута.** *Од річки Орелі, аж по р. Кінку були побудовані радути.* Стор. II 162.

Ра́дця, ці, *м.* Совѣтникъ. *Еге ж, панове радці,—добре було б.* О. 1861. XI. 104.

Ра́дше, *нар.* Охотнѣе, скорѣе.

Ра́жень, жню, *м.* У сапожниковъ: подошвенный товаръ. Сумск. у.

Раз, зу, *м.* 1) Разъ. *Раз мати родила, раз і поміратн.* Ном. № 4268. *Лінивий два рази робить, скупий два рази платить.* Ном. № 4673. 2) Одинъ. *Раз, два, три, чотирі,—до драбини причепили.* Нп. 3) Однажды, одинъ разъ. *Пішов я раз на вулицю, та й тепера каюсь.* Нп. 4) Случай. *Трахвив на злий раз.* Ном. № 1807. *Порятуй мене в пригоді, а в добрім разі не потребуєм рятунків.* Ном. Ном. № 2328. 5) **Раз-разо́м.** Однимъ одинъ разъ. *Тільки раз-разом пан мене за вухо поскубли.* Г. Барв. 475. *Я тільки раз-разом був у Катеринославі.* Кобел. у. 6) **Раз коло ра́зу.** То и дѣло, безъ промежутковъ. *Я скребла моркву раз коло разу.* Н.-Волын. у. 7) **Раз-по́-раз, раз-поз-(проз)-раз, раз-у-раз.** Постоянно, то и дѣло, поминутно. *Стука раз-по-раз, мов його домовик душить.* Ном. № 3142. *Чого таки тобі раз-у-раз до церкви ходить?* ЗОЮР. I. 50. *Сичі в гаю перекликались та ясень раз-у-раз скрипів.* Шевч. 26. 8) **Одного́ разу́.** Однажды. *Одного разу над містечком стояла тиха місячна літня ніч.* Левиц. I. 9) **Від-ра́зу, до-ра́зу=Відразу. доразу.** *Се він,—візнала до-разу Катря.* МВ. II. 112. 10) **В-раз=Ураз.** *Плини, плини, дитятко, плини враз з водою.* Чуб. *Вітаймо, дитятко, ураз його матку.* Чуб. 11) **За-що-раз.** Каждый разъ. *За-що-раз дощ зачинаєся з тії закутини.* Каменец. у. 12) **Ні-раз.** Вовсе. *Нема ладу ні-раз.* Васил. у. 13) **Як-раз.** Какъ разъ, въ пору. *Як-раз батька в лоб, щоб не знав, куди „соб“.* Ном. № 1779. *Як-раз Савці свитка, та тільки рукавів нема.* Ном. № 7562. Ум. **Разо́к, разо́чок.**

Рази́, зів, *м. мн.* ? *Він на другу весну плуг і рази забравши і між пшеницею і житом пооравши, в середині горох увесь засіяв свій.* Г. Арт. (О. 1861. III. 96).

Рази́на, ни, *ж.* Разокъ. Ум. **Рази́нка.** *Тільки разинку й поцілував та й побіг.* Г. Барв. 190.

Рази́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Разить, поражать. Чуб. III. 348.

Разко́м *нар.* 1) За одинъ разъ. *Я вимету разком та вивезу возком.* Чуб. V. 1112. 2) Вмѣстѣ. *Вставайте, та разом холодком і побіжимо до господи.* Левиц. Пов. 219.

Разкува́ти, ку́ю, єш, *гл.*=**Разувати.** Желех.

Ра́зний и пр.=**Різний** и пр.

Ра́знощ, щі, *ж.* Всячина. **Різна ра́знощ.** Всякая всячина. Зміев. у.

Разови́й, а, е. О мукѣ: просѣянная только сквозь рѣшето. Каменец. у.—**хліб** Хлѣбъ изъ муки просѣянной только разъ сквозь рѣшето.

Разо́к, зка́, *м.* 1) Ум. отъ **раз.** *А вжо ж мені, моя мати, не перший разок, через плечі дротяненький батіжок.* Чуб. 2) Нитка мониста. *На шиях намиста у кожної разків по десять.* Кв. I. 20. 3) Борозда, слѣдъ, черта. *Пускаючи з себе довгими разками краплі прозорої води.* Левиц. I. 95. Ум. **Разо́чок.** *Нема в мене намистечка, тільки один разочок.* Мил. 70.

Ра́зом, *нар.* 1) Вдругъ. *Як Бог створив землю, то її перше варив, послі разом остудив.* Чуб. *Коли разом я помічати стала, що Парася щось собі думає та думає.* МВ. II. 70. 2) Вмѣстѣ. *Одна біда—не біда: от коли дві або три разом біди.* Ном. № 2190. *А він зачав до трьох разом ходити, я зачала штирох разом любити.* Чуб. 3) Иногда. *Разом густо, а разом пусто.* Ном. № 7768. 4) Сразу. *Не все ж разом, хорошого потрошку.* Ном № 4846. *І дуже дорого, і гроші не можна разом.* МВ. I.

Разо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **разок.**

Разува́ти, зу́ю, єш, *гл.* Ѣсть одинъ разъ въ день. Таращ. Кіев. уу. *В суботу сі не вмиваю, в неділю разую.* Kolb. II. 125.

Разура́зній, я, є. Безпрерывный, безпрестанный. Рк. Левиц.

Раї́на, ни, *ж.* Пирамидальный тополь.

Черном. *На зріст височенька, гнучка, станочок як та раїна.* О. 1862. VШ. 16.

Раїти, раю, еш, *гл.*=**Раяти**.

Рай, раю, *м.* 1) Рай, жилище прародителей. *Як Бог вигнав Адама і Єву з раю, то вони посідали в лісі.* Чуб. I. 146. 2) Рай, жилище праведныхъ. *У пеклі все тепло, а піди в рай, то й дровами дбай.* Ном. № 200. 3) Родъ игры; также **рай з пеклом**. Ив. 34, 36, 37. 4) На второй день крестинъ обычай омовенія рукъ роженицы и пр., послѣ чего участники (кромѣ роженицы) идутъ въ шинокъ угощаться на деньги бабки; все это называется **ходити в рай**. ХС. VII, 433. Ум. **Райок, райочок**. Шевч. 630. Чуб. Ш. 322.

Райдерево, ва, *с.* Раст. а) сирень, Syringa. О. 1862. IV. 70. *Несла в руках роскішну гільку райдерева.* Левиц I. 287. б) Rhus cotinus L. ЗЮЗО. I. 134. в) Myricaria germanica. Вх. Уг. 264. г) Ricinus communis L. Анн. 299.

Райдуга, ги, *ж.* Радуга. Грин. Ш. 300. *Райдуга воду бере на дощ.* ХС. II. 88.

Райський, а, е. Райскій. *А в райські двері сам Господь ходить.* Чуб. Ш. 293.

Райце, ця, *с.* **Яйце-райце**. Сказочное яйцо, заключающее въ себѣ богатство въ видѣ скота. *Розбив те яйце-райце. Як узяв же скот вернуть із того яйця.... верне та й верне.* Рудч. Ск. I. 144.

Райця, ці, *м.* 1) Совѣтникъ. *Він каштелян і райця королівський.* К. МБ. II. 120. 2) Ратманъ, членъ магистрата. *В сватах пішли не аби які люде: бурмистрове та райці магистратські.* К. ЧР. 297.

Рак, ка, *м.* 1) Ракъ. *Не буде риба раком.* Ном. № 5644. *Вчепився як рак.* Ном. № 3997. **Напекти раків**. Покраснѣть отъ стыда. *Напік же пан Терешко раків, як і сам розглядів, що справді салдат намальований і що увесь базарь з нього глузує.* Кв. I. 23. **Наловити раків**. а) Утонуть. б)=**Раків напекти**. *Раків через його наловили та таких уже великих, що де їх і ловити*—изъ-за него сильно пришлось краснѣть. Зміев. у. **Він знає, де раки зімують**. Онъ не промахъ. **Як, рак свисне**. Никогда. Ном. № 5492. **Рака стати**=**Раком стати**. См. **Стати**. **Хата рака стала**—разваливаясь, раскарячилась. Г. Барв. 371. 2) Насѣк.=**Раглик**. Вх. Пч. I. 6. 3) Родъ желѣзной подковы съ 4-мя зубцами, подвязываемой подъ подошву, что бы не скользить по льду и пр. Шух. I. 176. 4) Бревно съ вожками, родъ козелъ, ставящихся на дно рѣки при ея загачиваніи и служащихъ основаніемъ для плотины. Шух. I. 113. 5) *мн.* Родъ вышивки на сорочкахъ. Чуб. VII. 427. Ум. **Рачок**.

Ракавка, ки, *ж.*=**Раканя**. Вх. Уг. 264. См. **Рахкавка**.

Раканя, ні, *ж.* Древесная лягушка, Hyla arborea. Вх. Лем. 459.

Ракати, рачу, чиш, *гл.*=**Рахкати**. *Г вечеру рачат жаби.* Вх. Уг. 264.

Раква, ви, *ж.* Масляница, масленка. Шух. I. 307.

Ракло, ла, *м.* Босякъ. Харьк. *У нас у Хорькові так завелось, що коли де купка народу збереться, то вже між гущу і ракло втреться.* Харьк.

Ракляцький, а, е. Босяцкій. Харьк. у.

Раковий, а, е. 1) Раковый. Маркев. 49. *Борщ твій похожий на ракову юшку.* КС. 1882. X. 20. 2) **Ракові шийни**. Раст. Polygonum bistorta L. ЗЮЗО. I. 132.

Раковиння, ня, *с.* Раковая скорлупа. Чуб. I. 71.

Раком, *нар.* На четвереренькахъ, на корачкахъ. *Став на дверях раком.* Грин. II. 3. *Не всім туди раком лізти, де зузуля кує.* Ном. № 5169.

Ракотиця, ці, *ж.* Копыто у свиньи. *Мій підсвинок.... ракотицями дереться об хворост.* Левиц. Пов. 341.

Ракша, ші, *ж.* Пт. сивоворонка, Coracias. *Ракша-клюшниця од вирію.* Ном. № 14029.

Ралець, льця, *м.* Подарокъ, приношеніе при поздравленіи, визитѣ и пр. Рудч. Чп. 253. *Цехові братчики понесли цехмистрові на ралець пляшку горілки та ковбасу.* Нѣжин. у. *Не тільки все те збережу, но взявши із своєї скрині, товарища свого дитині ралець та й добрий положу.* Мкр. Г. 35. **Ходити на ралець**. Идти съ поздравленіемъ и подаркомъ. *Взяло очіпок грезетовий і кунтуш з усами люстровий, пішла к Зевесу на ралець.* Котл. Ен. I. 12.

Ралити, лю, лиш, *гл.* Пахать **ралом** поперегъ пахоты плугомъ. Чуб. VII. 400. *Зробив рало і пітов ралить.* Грин. I. 188. *Василь стає в людей багачів орати, ралити, сіяти.* Левиц. I. 24.

Ралиця, ці, *ж.* Поле, вспаханное **ралом**. *Ізгору я ралицю, посію я пшеницю.* Чуб. V. 168.

Рälля, ля, *с.* Паханье **ралом**. *Ой іде*

міщанин йа з поля з ралля, його жінка із кор'ми з гуляння. Чуб. V. 1075.

Ра́ло, ла, *с.* 1) Родъ земледѣльческаго орудія для разбивки вспаханной земли. Части его: **же́ртка (гри́дка)**. (Люб. и Сѣдл. г.)—шесть, на одномъ концѣ котораго ярмо, а на другомъ прикрѣплены зубья—**копи́сть, зуб; копистъ** прикрѣпляется къ концу **жертки** особыми дощечками—**сто́вбами**, проходящими сквозь отверстія **копистi** и **жертки**; между **копистю** и **жерткою** распорка изъ крѣпкаго дерева—**жабка**; на самомъ концѣ **жертки—ручка** для управленія **ралом**; иногда на **копист** надѣваются желѣзные **нара́льники**, наконечники. Чуб. VII. 400, 401. *І до плуга, і до рала, і до хлопців дала драла.* Ном. № 8806.

Ра́льний, а, е. Относящійся къ ралу. **Залізо ральне.** Желѣзо, употребляющееся для зубьевъ **рала**. Вас. 198.

Ра́лянка, ки, *ж.* 1) Паханіе **ралом**. Чер. у. 2) Время паханія **ралом**. 3) Поле, взрыхленное только **ралом**. Вас. 196.

Раля́ч, ча́, *м.* Идущій за **ралом** во время работы. *Умер хлопець, а вже ралят був.*

Ра́ма, ми, *ж.* 1) Рама. 2) Переплетъ у окна, рама. 3) Зарубка. Вх. Лем. 459.

Рамак, ка, *м.*=**Рубель 2.** Вх. Лем. 459.

Рама́т, ту, *м.* Тряпка, стиралка. Шух. І. 96.

Рама́ття, тя, *с.*=**Рам'я.** Вх. Зн. 58.

Рама́тка, ки, *ж.*=**Рамат.** Шух. І. 96.

Ра́мено, на, *с.* 1) Перекрестье креста. Лохв. у. 2) Въ вѣтряной мельницѣ: каждое изъ двухъ бревенъ, проходящихъ сквозь валъ и перекрещивающихся, къ которымъ придѣланы крылья. Лохв. у. 3) Въ мельницѣ: радіусъ соединяющій кругъ колеса съ осью. Черниг. у. Мик. 480. 4) Часть **ступи походючої**. Шух. І. 104.

Ра́мик, ка, *м.* Зарубка. Вх. Лем. 459. См. **Рама 3.**

Рами́на, ни, *ж.*=**Рама.**

Рамі́нник, ка, *м.* Кожаный поясъ. Вх. Зн. 58. См. **Ремінник.**

Рамінь, меню, *м.*=**Ремінь.**

Ра́мка, ки, *ж.* Рамка. *На стінах висіло багато образів, невеликих картинок у чорних узеньких рамках.* Левиц. І. 134. Ум. **Ра́мочка.**

Рамка́стий, а, е. Съ зарубками. Вх. Лем. 459.

Ра́мтя, тя, *с.*=**Рам'я.** Лохв. у.

Рамува́тий, а, е=**Рамкастий.** Вх. Лем. 459.

Ра́мці, ра́мця, ців, *ж. мн.* 1)=**Рамка.** Левиц. І. 8. 2)=**Рама 2.** Шух. І. 90.

Ра́м'я, м'я, *с.* Рубище. *Дороге убрання поскидала, своє рам'я наділа.* Рудч. Ск. II. 47.

Ра́на, ни, *ж.* Рана. *Од милого пана не болить і рана.* Ном. № 9157. *Рана загоїться, але з'ле слово ніколи.* Ном. № 12866 Ум. **Ра́нка, ра́нонька, ра́йочка.** Чуб. V. 821. *Ой хто ж тобі раноньки промиє?* Чуб. V. 876.

Рангови́й, а́, е́. Относящійся къ рангу.—**маєток,—ва́ земля.** Имѣніе, земля, которыми пользовалась на помѣстномъ правѣ козацкая старшина.

Ранґ, ґу, *м.*=**Ранг.**

Ранґови́й, а, е=**Ранговий.**

Ранда́рство, ва, *с.*=**Орандарство.** К. Досв. 167.

Ранда́рський, а, е=**Орандарський.** К. Досв. 13.

Ранда́рь, ря́, *м*=**Орандарь.** *Із жидом-рандаром торг торговала.* Мет.

Ра́нений, а, е. Раненый. *Реве, як ранений кабан.* Котл. Ен.

Ра́нець, нця, *м.* Ранецъ. *Ой заплачеш, моя мила, заплачеш, як мене молодого в ранці забачиш.* Чуб. V. 993.

Ра́нити, ню, ниш, *гл.* Ранить. *Словами ранять як стрілами.* К. Псал. 142.

Рані́сінько, *нар.* Очень рано. *До схід сонця ранісінько.* Шевч. 17. *Рано-ранісінько схоплюся.* МВ. (О. 1862. III. 73).

Раніший, а, е. Болѣе ранній. *Нема древа ранішого над дубочка.* Чуб. V. 439.

Ра́нішній, я, є. Утренній. Черк. у. *По під тим легеньким ранішнім туманом.* О. 1861. XI. 14.

Ранко́вий, а, е. Утренній. *Осіння ранкова прохолода.* Мир. ХРВ. 188. *Нате вам крикливиці: вечірні, полувечірні, полуночнії, світові і ранкові.* Чуб. І. 141.

Ра́нком, *нар.* Утромъ. *Я тоє терно ранком посічу, я до матюнки орлом полечу.* Чуб. V. 754.

Ранкува́ти, кую, еш, *гл.* Проводить утро. О. 1861. III. 18. *На калині зозуля, а на калині сивая там кує, ночує, ранкує, ніхто зозулі не чує.* Чуб. V. 691. *Де ти, Марусю, де ти, молода, сей ранок ранкувала? Ранкувала я, мої подружечки, у старшої дружечки.* Нп.

Ра́нний, а, е. Раненый.

Ра́нник, ку, *м.* Раст. а) Lysimachia vulgaris L. ЗЮЗО. I. 127; б) Paris quadrifolia L. ЗЮЗО. I. 130; в) Plantago major L. ЗЮЗО. I. 131; г) Scrophularia aquatica L. ЗЮЗО. I. 135; д) Vincetoxicum officinale L. ЗЮЗО. I. 141; е) иногда—Convallaria majalis L. (ЗЮЗО. I. 119), но болѣе правильно названіе этого растенія—**конвалія**.

Ра́нній, я, є. Ранній. *Рання сійба хоч не вродить, то із хліба не зводить.* Ном. №. 10153. *Рання пташка пшеничку клює, а пізня очки дере.* Ном. № 11309. Ум. **Ране́нький, ране́сенький**. Чуб. V. 656.

Ра́ння, ня, *с.*=**Ранок**. *Ще від самого рані я сестри виглядали Антося.* Св. Л. 46. **Що-ра́ння=Що-ранку**. *Що-рання по сто палок давати.* Чуб. V. 984.

Ра́но, *нар.* 1) Рано. *Прийтов пізно, аж завізно; прийшов рано, так не дано.* Ном. № 1802. *Ой дівчино, збуди мене рано, так рано, щоб ще не світало.* Чуб. V. 63. 2) Утромъ. *Приложи ти, моя мила, до голови рути: клади рано і ввечері, щоб здоровій бути.* Нп. *Викопайте криниченьку в вишневім саду, чи не прийде дівчинонька рано по воду.* Нп. **Рано-пораненьку, ра́но-ране́нько, ра́но-вра́нці.** Рано утромъ. *Ой в неділю рано-пораненьку брала дівчина льон.* Чуб. V. 290. *Встала вона рано-раненько, умилася біло-біленько.* Чуб. V. 704. *Ой у неділеньку ввесь день пила, в понеділок спала, а в вівторок снопів сорок пшениченьки нажала.... а в неділю рано-вранці однесла шинкарці.* Чуб. V. 1098. **З ра́на.** Съ утра. *Будь весела з рана до вечора.* Чуб. V. 1080. Ум. **Ране́нько, ране́сенько**. Мет. 8. Шевч. 542.

Ра́нок, нку, *м.* 1) Утро. *Ой, журавко, журавко, чого кричиш по ранках?* Чуб. V. 461. *Я завше Бога прошу з вечора до ранку.* Мет. 59. **Що-ра́нку.** Каждое утро. *Що-вечора, що-ранку, то й надінеш нову дранку.* Ном. № 11241. Ум. **Ра́ночок.** Чуб. V 586. Мил. 148.

Ра́нонька, ра́ночка, кн, *ж.* Ум. отъ **рана**.

Рант, ту, *м.* Рантъ. *Чоботи під рант.* Вас. 162. *Чоботи пошиті до ранту.* Прил. у.

Рантови́й, а́, о́. На ранту. *Черевики рантові.* Вас. 162. *Рантові чобітки пошили тато.* Миргор. у.

Ранту́х, ха, *м.* 1) Головной уборъ замужней женщины въ Галиціи—бѣлый тонкій платокъ, покрывало. О. 1862. IV. 37, 30. *Уся в рантухах та в намистах золотих.* Федьк. Пов. 85. 2) Родъ тонкой бумажной ткани. 3) Родъ юбки суконной. Kolb. I. 37. 4)=**Лантух**. Ум. **Рантушо́к**. Гол. IV. 353.

Рантухо́вий, а, е. Изъ тонкой бумажной ткани. *Сорочка рантухова.* Федьк. Пов. 5.

Рантуши́на, ни, *ж.*=**Рантух**.

Рантушо́к, шка́, *м.* Ум. отъ рантух.

Ранш, *нар.* = **Раніш**. *Сьогодні ранш ніж учора зібрались судящі.* Кв. II. 250. Ум. **Ра́ншенько**. Г. Барв. 150.

Ра́няшній, я, е=Раніішній. *Раняшня вода.* О. 1862. VI. 91. *Раняшнє сонце.* К. XII. 23.

Ра́павий, а, е. Шероховатый, жесткій. Вх. Зн. 58.

Ра́павка, ки, *ж.*=**Ропуха**. Шух. I. 22, 210. Вх. Зн. 24.

Рапа́к, ка, *м.* Птица дергачъ. Вх. Лем. 459.

Рапа́ч, ча, *м.*=**Рапак**. Вх. Уг. 264.

Ра́піти, пчу, пиш, *гл.* Шумѣть, стучать. Вх. Лем. 460.

Ра́пкати, каю, еш и **пчу, чиш**, *гл.* О дергачѣ: кричать. Также объ уткѣ и о лягушкѣ. Вх. Лем. 460. *Качур рапчит.* Вх. Уг. 264.

Рапота́ти, почу́, ти́ш, *гл.* Трясти; перемѣшиваться. Вх. Лем. 460.

Рапто́вий, а, е. Неожиданный, внезапный. Черк. у. *Лучаються й раптові дощі.* О. 1861. IX. 30. *Раптова енергія.* Левиц. I.

Рапто́во, *нар.* Внезапно, неожиданно. *А чому се ви не їсте?—раптово спитала їх, аж крикнула, пані Висока.* Левиц. Пов. 210. *Гладкий як гукнув на своїх та раптово як кинулися на штурму, дак не дали й брами зачинити.* КС. 1885. VI. 349.

Ра́птом, *нар.* Внезапно, вдругъ, неожиданно. Опат. 17. *Так раптом взяв і поїхав.* Уман. у. *Як рипнули двері, москаль раптом прокинувся.* Левиц. Пов. 178.

Рапта́нка, ки, *ж.* Быстрый и шумный ручей. Желех. Вх. Зн. 58.

Рапу́ття, тя, *с.* Хламъ, старый ломъ. Вх. Зн. 58.

Рапча́к, ка́, *м.*=**Рапак**. Вх. Уг. 264.

Рапча́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Рапкати**. Вх. Лем. 460.

Ра́ріг, рога, *м.* Балабанъ (порода ястребовъ), Falco laniarius. Вх. Пч. II. 10.

Пани хорти заводять да рароги. К. Дз. 74. *Путяк туди не знає хиже птаство, не зазирне і раріг туди оком.* К. Іов. 59. **Дивиться як на рарога.** Смотритъ·какъ на диговину.

Рарóжий, а, е. Принадлежащій балабану.

Раст, ту, *м.* Раст. а) Primula veris. Шух. I. 22. б) Anemon nemorosa. Вх. Лч. I. 8.

Рáта, ти, *ж.* Срокъ платежа, также часть платы (арендной и пр.), приходящаяся на давный срокъ. Чуб. VI. 226. *Першу рату заплатив.* **Рáтами виплáчувати.** Уплачивать по частямъ, частями. Подольск. г. **Роскласти плáту на рáти.** Распредѣлить уплату на извѣстные сроки. Подольск. г. **Сухá рáта.** Арендная плата въ неурожайный годъ. Подольск. г. **На рáти.** На выплату. Галиц.

Ратáй, тая, *м.* Пахарь. АД. I. 53.

Ратáйський, а, е. Пахарскій.

Рáтиця, ці, *ж.* 1)=**Ракотиця.** 2)= **Рак 3?** Ум. **Рáтичка.** *Поприроблюють до підошов* (рибалки) *залізні ратички та й ходять по льоду безпечне.* Черк. у.

Рáтище, ща, с. Древко копья; копье. ЗОЮР. I. 293. *Насажували на списи ратища.* Стор. *Да взяв на ратище ворота так, як от сніп святого хліба візьмеш.* ЗОЮР. I. 4. *А мій милий коня веде, на ратище підпірається.* Грин. III. 593. Ув. **Ратюга.**

Рáтман, на, *м.* Ратманъ. КС. 1882. V. 353. *Тут всякії були цехмистри і ратмани, і бургомистри.* Котл. Ен.

Ратовúще, ща, *с.*=**Ратище.**

Ратувáти, тýю, еш, *гл.* и пр.=**Рятувати** и пр. *Хто в Бога вірує—ратуйте!* Ном.

Рáтуш, ша, *м.*=**Ратуша 1.** Св. Л. 75.

Рáтуша, ші, *ж.* 1) Городская дума, магистратъ, ратуша. Кв. I. 256. 2) Сельское правленіе. Грин. I. 32.

Рáтушний, а, е. 1) Относящійся къ ратушѣ. 2) Членъ городскаго или сельскаго управленія. Харьк.

Ратюга, ги, *ж.* Ув. отъ **рáтище.** О. 1862. VI. 76.

Рáфка, ки, *ж.* Круглая, выточенная изъ дерева посуда для масла, сыру. Вх. Зв. 58.

Рáхáтися, хáюся, ешся, *гл.* Трогаться. *Постій, не рахайсь з місця.* Уман. у.

Рáхкавка, ки, *ж.*=**Ракавя.** Вх. Уг. 264.

Рáхкати, каю, еш, *гл.* Квакать. Вх. Уг. 264.

Рахмáн, на, *м.* 1) По народному повѣрью: житель мнеической мѣстности, праведвый христіанинъ. Чуб. I. 220. Ш. 29. Kolb. I. 198—200. 2) Нищій. *Поти рахман плохий, поки собаки не обступлять.* Ном. № 4224.

Рахмáнний, а, е. Смирвый, тихій. *Рахманний кінь.* Черниг. у.

Рахмáнський, а, е. Относящійся къ рахманам. Чуб. I. 220. *Ни Юра-Івана, на рахманський великдень.* Ном. № 5634.

Рахмúстер, тра, *м.* Счетчикъ.

Рахмистúня, ні, *ж.* Счетчица. Ном. № 2484.

Рáхта, ти, *ж.* Второй день храмоваго праздника. *На другий день* (після храму) *у нас рахти, щоб то мед вже допивати.* О. 1861. XI. 108.

Рахтувáти, тýю, еш, *гл.* Разсуждать, разсчитывать.

Рахýба, би, *ж.* 1) Счетъ, отчетъ, разсчетъ. *Як ударив в губу, то й розбив всю рахубу.* Ном. № 5813. *Скільки всіх зорь, цьому ще ніхто рахуби не склав.* Ком. I. 49. **Рахýби не дам.** а) не могу счесть, б) ничего не могу подѣлать. Ном. № 6666. 2) Разсчетъ, соображеніе. *Не прийдеться рахуба до чуба.* Ном. 3) Возня, хлопоты. *Буде ще з ним рахуба. Оце рахуба!*

Рахýбно, *нар.* Разсчетливо, обдуманно. *Я бачу, що він не рахубно робить—продає святці жиду.* Борз. у.

Рахувáння, ня, *с.* Вычисленіе, исчисленіе. *Рахування не в поминання! Коли ж небудь треба да по нас поминки робити.* Макс.

Рахувáти, хýю, *гл.* 1) Считать, разсчитывать, вычислять. *Гроші рахувати.* Грин. III. 396. *Рахувати сир, масло, то й вареників не їсти.* Ном. *Тернові очка звізди рахують.* Чуб. 2) Разсчитывать, взвѣшивать, обдумывать. Чуб. II. 22. *Тун довго тяжко рахували.* Котл. Ен. II. 34. *А козаки гляділи, у вічі вбачали, проміж себе рахували.* Макс.

Рахувáтися, хýюся, ешся, *гл.* 1) Считаться. *Махання забиття не рахується.* Ном. № 3884. *Любімося як брати, рахуймося як жиди.* Ном. № 9712. 2) Собираться, намѣряться. *Ми рахувалися вже їхати, як вони прийшли до нас.*

Рахункóвий, а, е. Счетный. *Рахункові книжки.*

Раху́нок, нку, *м.* Счетъ, разсчетъ. *В рахунку помилився.* Котл. Ен. VI. 19. **Під раху́нком бу́ти.** Быть считаннымъ. *Мав... саджавку, де були самі великі риби під рахунком.* Гн. I. 193. **Здава́ти раху́нок.** Давать отчетъ. *Пішла.... здавати рахунок, що робила почерез цілий рік.* Гн. II. 58.

Ра́цавий, а, е=Рапавий. Вх. Зн. 58.

Ра́цавка, ки, *ж.*=**Рапавка.** Вх. Зн. 58.

Ра́ція, ції, *ж.* 1) Основаніе, причина, поводъ. *Чи не мав но цей чоловік рації?* О. 1862. VI. 96. *І чи не мала ж вона рації написати до його після щирої розмови з ним?* Левиц. I. 303. 2) Привѣтственная рѣчь, поздравленіе. *Посли к латину приступились, три рази низько поклонились, а старший рацію сказав.* Котл. Ен. IV. 27.

Ра́цький, а, е=Рачачий. Черк. у.

Рацю́га, ги, *м.* Большой ракъ. Волч. у.

Рача́чий, а, е. Рачій, принадлежащій раку, относящійся къ раку, изъ раковъ сдѣланный *Рачача нога.* Ном. № 425, стр. 302. *Очі.... рачачі.* Драг. 13.

Рачена́, ня́ти, *с.* Раченокъ, маленькій ракъ. Мил. 157.

Рачеши́йки, йок, *ж. мн.* Раст.=**Ракові шийки.** ЗЮЗО. I. 132.

Ра́чити, чу, чиш, *гл.* Благоволить, изволить. *Бог.... з неба зійти рачив.* КС. 1882. IV. 170. *Як бачить, так і рачить.* Ном. № 13572. *Рач нам, Христе добротливий, тоє здарити, і з тобою царствієм твоїм на віки жити.* Чуб. III. 383.

Рачи́ця, ці, *ж.* Самка рака. Вх. Лем. 428.

Рачі́й, *нар.* Скорѣе, вѣрнѣе, лучше. *Рачій було б.*

Ра́чки, *нар.*=**Раком.** *Робити, хоч кием бити, а їсти, хоч рачки лізти.* Ном. № 12184. *Евандр у хату рачки ліз.* Котл. Ен. V. 16.

Рачкува́ти, кую́, еш, *гл.* Ползать на четвереньках, *Дівчинонька кропиву шаткує, а за нею дитина рачкує.* Чуб. V. 866.

Рачкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.*=**Рачкувати.** *Як почав він рачкуватися та насилу дорачкувався: звісно, ходить не може, то лізе на всіх чотирьох.* Новомоск.

Рачо́к, чка́, *м.* 1) Ум. отъ рак. 2) Насѣк. Nepa cinerea. Вх. Пч. II. 27. 2) Названіе маленькаго вола съ небольшими рогами, выступающими впередъ. КС. 1898. VII. 47. 4) *мн.* Раст.=**Ракові шийки.** ЗЮЗО. I. 132. 5) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. 6) *мн.* Глиняныя подставки въ видѣ треножниковъ или обручиковъ для разъединенія посуды, вкладываемой одна въ другую для обжиганія. Вас. 179.

Ра́шкуль, ля, *м.* Терпугъ.

Ра́шпіль, ля, *м.*=**Рашкуль.**

Раюва́ння, ня, *с.* Жизнь въ раю, райское блаженство.

Раюва́ти, ю́ю, еш, *гл.* Блаженствовать. Грин. III. 394. К. ЦН. 230. *Нехай так щасливо вікує, наче раює.* Г. Барв. 310.

Ра́яти, ра́ю, еш, *гл.* Совѣтовать. *Мені раяли, щоб я поїхав на три роки у Січ.* Стор.

Ра́ятися, ра́юся, ешся, *гл.* Совѣтоваться. *Ви б раялись, та й до школи хлопця.*

Рвани́ця, ці, *ж.* Плоды, сорванные съ деревьевъ, а не стряхнутые.

Рва́ти, рву, рвеш, *гл.* 1) Рвать, разрывать. *Хто се, хто се по тім боці рве на собі коси?* Шевч. 19. *Тиха вода греблі рве, а бистра тамує.* Ном. № 3030. *Не рви нитки.* 2) Рвать, срывать. *По садочку йшла, квіточки рвала.* Чуб. V. 6. *Козаки ідуть, гурки рвуть.* Ном. № 14027. 3) О собакѣ: кусать. *Собака собаки не рве.* Ном. № 7954. 4) Терзать. *Заступи мене, благаю, щоб не рвали мою душу.* К. Псал. 11. 5) **Рва́ти бо́ки.** Надрываться отъ смѣха. *Аж боки рвав од сміху.* Левиц. Пов. 62.

Рва́тися, рву́ся, рве́шся, *гл.* 1) Рваться, разрываться. *Де коротко, там і рветься.* Ном. № 2131. *Пани б'ються, а в нашого брата чуби рвуться.* Ном. № 1303. 2) Надрываться, изнемогать Г. Барв. 388. *Плугач оре і в праці рветься, а панське черево оттак аж дметься.* Ном. № 1144. 3) Порываться, рваться. *Рветься, як дурний до образа.* Ном. № 3149. *Не рвися, як собака на ретязі.* Ном. № 3162. *Серце рвалося, сміялось.* Шевч. 4.

Рвач, ча́, *м.* Тотъ, кто рветъ, иронически: дантистъ. *Добрий рвач, нічого казать.* Черк. у.

Рвачки́й, а́, е́. 1) Легко рвущійся. *Рвачкі нитки.* Константиногр. у. 2) О вѣтрѣ: порывистый.

Рвону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Рвануть. *Як ірвонув віжки,—мов перегоріли.* Харьк.

Рвону́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Рвануться, порывисто броситься. *Чорт як рвонеться,—тільки пил схватився.* Рудч. Ск. II. 23.

Рджок, ка, *м.* Зоол. Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 460.

Рдитися, джуся, дишся, *гл.* О животныхъ: горячиться. *Жеребець серед кобил рдиться.* Лохв. у.

Реберечко, ка, *с.* Ум. отъ ребро.

Реберце. ця, *с.* 1) Ум. отъ ребро. О. 1861. Ш. 88. 2) *мн.* Родъ вышивки на сорочкѣ. Чуб. VII. 427.

Ребро, ра, *с.* 1) Ребро. *Худий, аж ребра світяться.* Ном. № 8551. 2) Бокъ горы, обрыва, скалы. Шух. І. 14. *Яри гайові меж невисокими, та крутими горами та шпилями, меж дубовими та грабовими гаями, що роскішно поросли на крутих ребрах, на вершках гір та шпилів.* Левиц. І. 203. 3) Каждая изъ двухъ боковыхъ дощечекъ терлиці. Шух. І. 147. 4) — **боже.** Раст. Convallaria multiflora. Лв. 97. См. **Кукурічка.** Ум. **Реберце, реберечко.** Чуб. V. 662. *Повернися бочком..., ще й реберечком.* Мил. 103.

Ребровачка. ки, *ж.*=**Рубель** (для катанья бѣлья). Вх. Зн. 68.

Рев, ву, *м.* Ревъ. *Скот пустився з ревом.* Миж. 35. *Ввійшла к Юноні з ревом, стуком.* Котл. Ен.

Рева, ви, *об.* Плакса. Черк. у. О. 1862. IX. 119. *Он рева яблука розсипала.* Ном. № 13978. Ув. **Ревище.** *Оце ще ревище!*

Реваш, ша, *м.* У гуц. древорубовъ: счетъ срубленнаго дерева, проработанныхъ дней и пр., а у гуцульскихъ пастуховъ счетъ удоя, отмѣчаемыхъ зарубками на деревянномъ брускѣ, называемомъ **колбда** и распадающемся вдоль на двѣ половины, причемъ зарубки дѣлаются поперегъ бруска и проходятъ сразу черезъ обѣ половины его; одна изъ нихъ, также называемая реваш, отдается работнику или хозяину скота, а другая остается у ведущаго счетъ. Шух. І. 173, 205, 206, 209.

Ревень, ню, *м.* Раст. Rheum.

Ревидок, ка, *м.* Ревизоръ. *Та наїхали та ревидони бурлак у службу брати.* О. 1862. V. 99. См. **Ревизон.**

Ревидувати, дую, еш, *гл.* Ревизовать, осматривать. Чуб. III. 349. О. 1861. XI. 9. *Став жовнірь госпосю ревидувати: чом в тебе, госпосю, уста солодкі?... Чом в тебе, госпосю, очка чорненькі?* Гол. І. 147. *Нехай опека мене ревидує.* Прил. у.

Ревизія, зії, *ж.* 1) Ревизія. 2) Народная перепись. Ном. № 1755. Кв. І. 157. *Хлопця у ревизію записали.* О. 1861. VIII. 16.

Ревизон, на, *м.*=**Ревизор.** *Та наїхали та ревизони бурлак у службу брати.* О. 1862. V. 99.

Ревизор, ра, *м.* Ревизоръ. Стор. II. 104.

Ревизський, а, е. Ревизскій, значащійся по ревизской записи. Кв. І. 157.

Ревище, ща, *с.* 1) Сильный ревъ. *Як ускочив вовк у череду, а вона як счинить ревище.* Лебед. у. 2) Мѣсто, гдѣ ревутъ коровы, волы, чуя кровь скотины. *Буяють мов на ревищі бики.* К. Пс. 89. *Заревів Марко, як віл на ревищі.* Стор. М. Пр. 19.

Ревіль, ля. *м.*=**Ревінь.** Черк. у.

Ревіння, ня, *с.* Ревъ, мычаніе. *Ревіння альпійських коров.* Левиц. Пов. 134.

Ревіти, ву, веш, *гл.*=**Ревти.**

Ревливий, а, е. 1) Плаксивый. *Ревлива дитина.* 2) Крикливый, ревущій. *Ревлива корова.* Зміев. у.

Ревне, *нар.* 1) Горестно, горько, жалостно. Грин. III. 257. *Ой ви, діти дрібненькії, заплачте ж ви ревне, ще й орендарь подобріє, то вам маму верне.* Чуб. V. 189. *Я так ревне плачу, що аж серце з мене вискакує.* Федьк. 2) Искренно, сердечно, нѣжно. *Хто любить ревне, жаліє певне.* Ном. № 8781. Ум. **Ревненько.** Чуб. V. 763. *Ревненько заплачу.* Волын. у.

Ревнивий, а, е. Ревнивый; придирчивый. Чуб. V. 604. Мил. 145. *Тільки дав мені Бог да ревнивого мужа.* Чуб. V. 565. *В мене свекруха ревнива, ще й до ділечка лінива.* Чуб. V. 691.

Ревний, а, е. 1) Горькій, горестный. МВ. (О. 1862. III. 66). *Ревні сльози.* ЗОЮР. II. 296. *Плачем ревним я заплакав.* К. Псал. 36. 2) Искренній, задушевный, трогательный. *Вислухай, Боже, ревну молитву.* К. Псал. 138. *Набравшись ізмалку всього, чим живе й дише селянин, він* (Шевченко) *підняв прості хатні розмови до високої пісні і разом зробив із них ревну, сердечну лірику і величний епос.* К. (Хата).

Ревниці, ниць, *ж. мн.* Ревность. *Ревниці неначе гарячим залізом палили моє нутро.* Стор. М. Пр. 34.

Ревно, *нар.*=**Ревне.** Гол. II. 575. *Ой чого я так журюся, чого ревно плачу?* К. МБ. X. 12.

Ревнувати, ную, еш. *гл.* Ревновать. *Гриця кохала та й ревнувала.* Чуб. V.

431. *Я вже не плачу тепер, я вже не ревную, та й не кохаю.* МВ. II. 151.

Ревну́ти. См. **Ревти.**

Ре́внява, ви, *ж.* 1) Ревъ. 2) Шумъ. крикъ. *Бач, яку підняли собаки ревняву.* Кролев. у.

Ревти́, ву, ве́ш, одн. в. **ревну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Ревѣть, заревѣть, мычать, замычать. *Ведмідь на ретязі товсто реве.* Ном. № 1337. *Чого бик навик, того й реве.* Ном. № 9565. *На синьому морі лютий змій реве.* Чуб. I. 140. 2) Орать, заорать, крикнуть. *Ви передержанці!—ревнув писарь,—ви передержуєте біглих!* Кв. II. 373. *Ревнув, мов у маточину,—як бугай.* Ном. № 12445, 12443. 3) Пѣть очень громко и плохо, запѣвать сразу громко. *На віват з мущирів стріляли, тут грімко трубачі іграли, а много літ дяки ревуть.* Котл. Ен. IV. 32. 4) Ревѣть, плакать съ крикомъ, заревѣть. *Оце ще рева реве!* Харьк. *Дідона тяжко зажурилась.... кричала, плакала, ревла.* Котл. Ен. I. 34. 5) Громко играть, заиграть на духовомъ инструментѣ. *А Михаїл в трубу реве на всю губу.* Чуб. III. 382. 6) О водѣ, вѣтрѣ: ревѣть, заревѣть, шумѣть, гудѣть, завывать. *Прокляті вітри роздулися, а море з лиха аж реве.* Котл. Ен. *Як та воля, що минулась, Дніпр широкий—море, степ і степ, ревуть пороги, і могили-гори.* Шевч. 4. *Реви, завірюхо, засип його снігом!* Левиц. I. 156. 7) О колоколѣ: сильно звонить. *Всі дзвони ревуть,—уже ж того козаченька ховати несуть.* Чуб. V. 371. 8) О пушкахъ: грохотать, грохнуть. *Реве гарматами Скутара, ревуть, лютують вороги.* Шевч. 59. *Як став місяць серед неба—ревнула гармата.* Шевч. 40. 9) О землѣ: гудѣть. *Летить ізнов змій, аж земля реве.* Рудч. Ск. I. 147.

Ре́втух, ха, *м.*=**Рептух.**

Реву́н, на́, *м.*=**Рева.** Ум. **Ревуне́ць.** *Ревунці ревуть.* Ном. стр. 298.

Реву́чий, а, е. Ревучій. *По колізеї ревучим громом пронеслась і стихла буря.* Шевч. 614. *Щоб лани широкополі і Дніпро, і кручі були видні, було чути, як реве ревучий.* Шевч. 666.

Ре́га. ги, *м.* Названіе вола съ головой и рогами, похожими на голову и роги бугая. КС. 1898. VII. 45.

Ре́гіт, готу, *м.* Хохотъ *О, сміху було! хлопці аж кишки порвали од реготу.* Кв. I. 124. *Аж лящить жіночий регіт.* Шевч. 334. *Там такого реготу, аж стіни гудуть.* Пирят. у.

Ре́гітно, *нар.* Смѣшно, хочется смѣяться. *Мені регітно, а він плаче.* Сосн. у.

Регітня́, ні́, *ж.* Хохотъ, хохотаніе. Черк. у.

Ре́гнути, ну, неш, *гл.* Сильно желать, стремиться. *Аж регне заміж, та ніхто не свата.* Ном. № 8873. *Він аж регне купити у мене вола.* Міусск. окр.

Регота́ння, ня, *с.*=**Регіт.** *По вечері ж все замерло, тихо, глухо стало, реготання, спів і крику мов і не бувало.* Мкр. Н. 36.

Регота́ти(ся), чу́(ся), чеш(ся), *гл.* 1) Хохотать. *Піч наша регоче, коровая хоче.* Мет. 164. *Що Микита сміється, до Марусі береться; а Маруся регочеться, до Микити не хочеться.* Чуб. V. 177. 2) Ржать. Вх. Лем. 460.

Ре́готи, тів, *м. мн.* Хохотъ, хохотаніе. *Сміх не реготи—пішла баба в перевертп.* Ном.

Реготі́ння, ня, *с.*=**Реготи.** Черк. у.

Реготі́ти, чу́, ти́ш, *гл.* 1)=**Реготати.** 2) О сычѣ: кричать. *Пугач реготів.* Мил. 10.

Реготі́тися, ти́ться, *гл. безл.* Смѣяться, хохотать. **Їй реготи́ться.** Ей хочется хохотать, она охотно хохочетъ. *Щоб ходилось і хотілось* (на досвітки), *до всіх хлопців раготілось.* Мил. 60.

Реготли́вий, а, е. Смѣшливый, хохотливый. *Послухавши дівочого реготливого шепотання.* Мир. Пов. I. 137.

Ре́готно, *нар.*=**Регітно.** *А мені так реготно з його, що туди вліз, а назад не вилізе.* Пирят. у.

Реготня́, ні́, *ж.*=**Регітня.** Котл. Ен. VI. 21. *Скрізь гармидер та реготня.* Шевч. 108.

Реготу́н, на́, *м.* Хохотунъ. Мир. ХРВ. 131. *О. Хведор був веселий, реготун.* Левиц. I. 132.

Реготу́ха, хи, *ж.* Хохотунья. Мир. ХРВ. 258. *Сватай мене реготуху.* Чуб. V. 1127. *Перша реготуха на селі.* Мир. Пов. I. 137.

Ре́гула, ли, *ж.* Уставъ. *По військовій регулі за се повинен він смертної кари.* Стор. М. Пр. 28.

Ре́дечка, ки, *ж.* Ум. отъ редька.

Реду́та, ти, *ж.* Редутъ. *Збіглось десят-*

ків п'ять гетьманських козаків на Кручену редуту. ЗОЮР. I. 267. *Розвалилися редути і рови густою від низів і до вершини вкрилися травою.* Щог. Сл. 9.

Рéдька, ки, *ж.* Раст. а) Raphanus sativus. ЗЮЗО. I. 133. б)—**дúка.** Raphanus Raphanistrum L. ЗЮЗО. I 133. *Любить, як собака редьку.* Ном. № 5078. **Скребтú комý рéдьку.** Читать нотацію. **Скребнýти рéдьки.** Наловить. Ном. № 3448. 2) Механизмъ, на которомъ вращается крыша мельницы. Сосн у. 3) Волъ, у котораго осталось одно ядро, вслѣдствіе неудачной кастраціи. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Ум. **Рéдечка.** Мет. 120.

Реéстр, ру, *м.*=**Реестер.** *Шість тисяч тілько їх оставлено в реєстрі.* К. ЧР. 11.

Реестрóвий, а, е. Реестровый, записанный въ реестрѣ. *Реестровий козак.*

Реент, та, *м.* Регентъ. Желех.

Реéстер, стру, *м.* Реестръ, списокъ. *Запиши, Миколо, у реєстер* (козака). Шевч. 170.

Реж, жа, *м.* Крыло рыболовной сѣти. *В сітці дві пілки: режі, а в середині третя—пров'язь.*

Резедá, дú, *ж.* Раст. Reseda odorata L, резеда. ЗЮЗО. I. 133.

Рéйвах, ху, *м.* Суматоха, плачъ.

Рéйдити, джу, диш, *гл.* Болтать, пустомелить. *Хоча б оті пани не рейдили.* Черк. у.

Рéйка, ки, *ж.* Рельсъ. Екатериносл. у.

Реймéнт, ту, *м.* 1) Полкъ, отрядъ. 2) Начальствованіе.

Рейментарський, а, е. Относящійся къ рейментарю. *Рейментарський пірнач.* К. ЧР. 16.

Рейментарь, ря, *м.* Военачальникъ, командующій войскомъ. *Ой дозволив пан рейментарь червінці забрати, не дозволив Котовича з шибениці зняти.* Нп.

Рейментарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Предводительствовать.

Рейтáр, ра, *м.* Конный солдатъ. *Блиснула грімниця із чорної хмари, повалились, покотились пішаки й рейтари.* К. Досн. 9.

Рéкрут, та, *м.* **рекрýтка, ки,** *ж.*, **рекрýтство, ва,** *с.*, **рекрýтський, а, е**=**некрут, некрутка, некрутство, некрутський.**

Ректú, речý, чéш, *гл.* Говорить, сказывать. ЗОЮР. II. 50. *Добре речеш, тільки в громаду не беруть.* Ном. № 6865.

Рéктор, ра, *м.* Ректоръ. Левиц. Пов. 317.

Рéкторство, ва, *с.* Ректорство, должность ректора. *На ректорстві одпасує живіт.* К. ПС. 83.

Рéкторський, а, е. Ректорскій.

Рéля, лі, *ж.* 1) Чаще во *мн.* **рéлі.** Качель. *Пішли на релі поколихатися.* Лебед. у. 2)=**Ліра.** О. 1861. V. 52.

Рéмгати, мжу, жеш, *гл.* Шептать. Чуб. VII. 551.

Рéмез, за, *м.* Птица: ремезъ, Parus pendulinus. Вх. Пч. II. 13. *Ой ремезе, ремезочку, не клади гнізда у вершині Дністра.* Чуб. V. 876. Ум. **Ремéзонько, ремезóчок.** Грин. III. 617.

Рéмезин, на, не. Принадлежащій, относящійся къ ремезу. *Ремезине гніздо.* Стор. М. Пр. 158.

Ремéзонько, ка, ремезóчок, чка, *м.* Ум. отъ ремез.

Ремезувáти, зýю, еш, *гл.* Крѣпко сдѣлать что нибудь. Черном.

Ременáрь, ря, *м.* Шорникъ. Угор.

Ремéник, ка, Ремешокъ. Вх. Лем. 460.

Ремéнник, ка, *м.* Ременный кнутъ. Угор.

Ремéняний, а, е. Ремневый.

Ремеслó, лá, *с.* 1) Ремесло. *Нема що ремесло, як леміш та чересло.* Ном. № 10125. 2) Собраніе инструментовъ, употребляемыхъ въ какомъ нибудь ремеслѣ. *Забрав усе своє ремесло та поніс додому.*

Ремеснúй, á, é. Ремесленный. *Ремескі козаки.* О. 1862. II. 61. *Як ремесний чоловік, то й добре живе тепера—пошив чоботи та штани, от і є на хліб.* Лебед. у. *Оддати дитину до ремесної науки.* К. (О. 1862. III. 22).

Ремеснúк, кá, *м.* Ремесленникъ. *В ремесника золотая рука та кальний рот.* Ном. № 10410. Ум. **Ремесничок, ремеснúченько.** *Ой жаль мені на мого батенька, що мня не дав за ремесниченька.* АД. I. 61.

Ремеснúцький, а, е. Относящійся къ ремесленнику, принадлежащій ремесленнику. *Цех ремесницький. Сердеги ремесницькі робітники.* О. 1861. XI. 102.

Ремеснúця, ці, *ж.* Ремесленница. Константиногр. у.

Ремеснúченько, ка. Ум. отъ ремесник.

Ремеснúчий, а, е=**Ремесницький.** *Ремесничий цех.* К. Кр. 17.

Ремесничóк, чкá, *м.* Ум. отъ ремесник.

Ремéство, ва, *с.* Ремесло. *Отцева-матчина молитва в купецтві, в ремстві на поміч помагає.* Мет. 347.

Ремествува́ти, ву́ю, еш, *гл.* Заниматься ремесломъ. К. Хм. 13.

Ремнґа́ти, ґа́ю, еш, *гл.* Жевать жвачку (о волахъ). *Вози риплять, ярма брязчать, воли ремиґають.* Мет. 453. 2) О людяхъ грубо: ѣсть, жрать. *А ну, годі вже вам ремиґати!* Волч. у. См. **Розремиґа́тися.**

Ремі́не́ць, нця́, *м.* 1) Ум. отъ **ремінь.** Ремешекъ. 2) Тонкая нить кожи, употребляемая вмѣсто дратвы. Шух. I. 292.

Ремі́нний а, е. Ременный, сдѣланный изъ ремня, кожаный. *Ремінний пояс.* Ном. № 2578. *Рвмінний батіг.* Чуб. V. 472.

Ремі́нник, ка, 1) Родъ широкаго кожанаго мужскаго пояса изъ куска толстой кожи, сшитой вдвое, такъ что въ средину прячутъ деньги,—тоже, что и **черес,** только шире. Чуб. VII. 418. 2) **Ремінни́к.** См. **Вуголов.** Шух. I. 166.

Ремі́ння, ня, *с. соб.* Ремни. АД. I. 104. *За невміння деруть реміння.* Ном. № 6035. Ум. **Ремі́ннячко.**

Ремі́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **ремінь.**

Ре́мінь, ню, *м.* 1) Ремень. *З вас деруть ремінь, а з їх, бувало, й лій топили.* Ном. № 4036. 2) Кожа выдѣланная, сапожный товаръ. Шух. I. 292. *Оце купив реміню чоботи пошию.* Харьк. у. 3) Широкій кожаный поясъ съ сумочкою при немъ и пр. *Брат посяг у ремінь та й виймив мені сороківця.* Федьк. Пов. 16. Ум. **Ремі́не́ць, ремі́нчик.** *Лучче своє личко, як чужий ремінець.* Ном. № 9682.

Реміня́ка, ки, *ж.* Ув. отъ **ремінь.** *На що мені женитися, на що мені панство: коло купрів реміняка —то все господарство.* Ном. № 830.

Ремісни́к, ка́, *м.* У ткачей: снарядъ. посредствомъ котораго наматываются нитки на шпульку, вкладываемую затѣмъ въ ткацкій челнокъ. Части его: двѣ вертикально стоящія доски—**ла́би,** обращенныя другъ къ другу широкой поверхностью и соединенныя по срединѣ продолговатымъ деревяннымъ ящикомъ—**скри́нкою;** нижніе концы **лаб** стоятъ на землѣ, въ верхнихъ вращается желѣзный прутъ—**верете́но,** на которомъ толстое деревянное маховое **ко́лесо;** тонкій конецъ веретена называется **спінь** и на немъ вращается шпулька—**цівка;** веретено приводится во вращательное движеніе при помощи **лучка́**—деревянной палочки, къ обоимъ концамъ которой привязанъ **ремі́не́ць** (ремешекъ), охватывающій веретено; къ ящику (**скринка**) придѣлана скамейка для сидѣнья — **сіде́ць.** Шух. I. 257.

Ре́мно, *нар* =**Ревно.**

Ре́мсати, саю, еш, *гл.*=**Рюмсати.** *А той струмочок, що тихо дзюркотить коло ніг наших по камінчиках, нібн мале дитя ремсає.* Левиц. I. 290.

Ремст, ту, *м.* Неудовольствіе, претензія. *Він на мене ремст мав. На нас і на тіх людей мав він великий ремст.* Васильк. у.

Ре́мство, ва, *с.* Недовольство; нареканія, ропотъ. *Господи! ремства прости мені гріх!* Щог. Сл. 35.

Ре́мствувати, вую, еш, *гл.* Роптать, быть недовольнымъ, претендовать. *Уся громада стала на його ремствувати. Тяжко і скрутно їм жилось, але ніколи на се не ремствували.* Грин. II. 152.

Ре́мстити, щу, стиш, *гл.*=**Ремствувати.** *От Хведь не буде ремстить на чоловіка: Бог з ним, каже!* Канев. у.

Ремсть, ти́, *ж.*=**Ремст.** *Він на мене ремсть мав та через те й коня не дав до міста.* Канев. у.

Ре́м'я, м'я, *с.*=**Рам'я.** Канев. у.

Ренджи́ґло, ла, *с.* Задница. *Одвернув, як циган ренджиґло.* Ном. № 11333.

Ре́нське, кого, *с.* Рейнское вино, рейнвейнъ. Мкр. Н. 31. *Вродилось ренське з курдимоном.* Котл. Ен. *Барила з горілкою, ренським.* Морд. Пл. 72.

Ре́ньґорт, та, *м.* Подпруга. *Накинь осю дергу на гнідого та й підтягни реньґортом.* Брацл. у.

Ре́палка, ки, *ж.* То-же, что и **ковзалка,** на которой парни и дѣвушки скользятъ попарно, взявшись за руки. КС. 1887. VI. 482.

Ре́панець, нця, *м.* Треснувшій плодъ, хлѣбъ. *Огірки-репанці вносять люде в хату та й кладуть під лаву, чи що, щоб полежали ще: більше встаріється насіння.* (Залюбовск.).

Ре́паний, а, е. 1) Коряный, потрескавшійся. *Дуже спіла диня—репана.* Лебед. у. 2) Простой, грубый, неотесанный. *Репані мужики.* Черк. у.

Ре́паник, ка, *м.*=**Репанець.**

Ре́панка, ки, *ж.*=**Репанець.**

Ре́пати(ся), паю(ся), еш(ся), *гл.* Трескаться, лопаться. *Таке то гречане: ти його в піч, а воно й репається.* Ном. № 3368. *Щоб дійки не репались* (у корови). Грин. II. 46.

Ре́пет, ту, *м.* Крикъ, вопль. *Як зачули про се панські люде, пішов репет по всьому селу.* О. 1862. V. 119. *Як баби поскубуться—отто вже репету.* Полт. г.

Репетува́ння, ня, *с.* Крикъ, вопль. *Сей галас і репетування троян всіх в смуток привело.* Котл. Ен. 62.

Репетува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Кричать, вопить, орать. *Кричить баба, репетує, ніхто баби не ратує.* Нп. *Репетує на всю хату.* ЗОЮР. II. 34.

Репик, ка, *м.* Раст. Agrimonia Eupatoria.

Ре́пиця, ці, *ж.* Основаніе хвоста позвоночныхъ животныхъ. *„На тобі, хортищесобачище, хвоста, да не кусай по жовтому, а кусай по білому". А хорт як укусив, так при самій репиці одкусив.* Рудч. Ск. 16.

Репі́гати, гаю еш, *гл.* Сильно лить. Угор.

Репі́жити, жу, жиш, *гл.* 1) Сильно колотить, бить. *Сів він на неї* (на лошицю) *та й давай репіжить тією палицею.* Грин. I. 258. 2)=**Репігати.** *Дощ репіжить.* Угор. 3) Плакать, рваться. *Дитина рипіжала з пів-години.* Вх. Зн. 59.

Ре́пнути, ну, неш, *гл.* 1) Треснуть, растрескаться, лопнуть. (Паска) *не репнула.* Кв. II. 177. *Як положиш кислицю у піч спектись, то шкурка на їй репне.* Дещо. *Іде він льодом, коли лід репнув.* Грин. I. 205. 2) Съ силой упасть на землю. Угор.

Ре́птух, ха, *м.* 1) Рептухъ, родъ широкаго, но неглубокаго мѣшка, привязываемаго къ оглоблямъ,—въ него всыпаютъ овесъ для корма лошадямъ. Сим. 93. 2) Родъ плетенаго изъ веревки мѣшка для сѣна. 3) Названіе толстаго неповоротливаго человѣка. Чуб. VII. 576.

Репчин, ну, *м.* Раст. Raphanistrum arvense L. Вх. Уг. 265.

Реп'я́х, ха́, *м.* 1) Раст. Arctium lappa. репейникъ. *Причепився, як реп'ях.* Ном. № 2744 2)—польовий. Раст. Carduus nutans. ЗЮЗО. I. 174. Ум. **Реп'яшо́к.**

Реп'яхі́вка, ки, *ж.* Разновидность плахти. КС. 1893. XII. 448.

Реп'яшко́вий, а, е. 1) Репейниковый. 2) **Реп'яшко́ва криву́лька.** Родъ вышивки. Лебед. у. (Залюбовск.).

Реп'ячо́к, шка́, *м.* 1) Ум. отъ реп'ях. 2) Раст. Xanthium strumarium L. ЗЮЗО. I. 142. 3) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427.

Рескаль, ля, *м.*=**Рискаль.** *Як сотворив Бог Адама, то дав йому рескаль: копай, каже, землю та й користуйся.* Звенигор. у.

Рете́льне, *нар.* Аккуратно, точно. *Знаю ретельне, що....* Федьк.

Рете́льний, а, е. Аккуратный, точный. Подольск. г.

Рети́тися, речу́ся, ти́шся, *гл.* Биться, бороться. Галиц. Вх. Зн. 59.

Ре́тівь, зя, *м.*=**Ретяз** 1. Кіев. у. Шух. I. 273, 280, 281. Ум. **Ретізо́к.**

Ре́тор, ра, *м.* Ученикъ класса реторики. См. **Реторика 3.** Сим. 175.

Реторва́, ви́, *ж. соб.* Ученики класса реторики 3. Св. Л. 299.

Рето́рика, ки, *ж.* 1) Риторика. 2) Учебникъ риторики. *Плюнь на свої реторики й альвари.* К. ПС. 67. 3) Пятый изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Ре́тяз, за ре́тязь, зя, *м.* 1) Цѣпь, цѣпочка. Гол. Од. 67. *А де ретяз—коня прип'ясти?* Кобел. у. *Ведмідь на ретязі товсто реве.* Ном. № 1337. *Не рвися, як собака на ретязі.* Ном. № 3162. *Держить хорта на ретязі.* АД. I. 7. 2) Родъ прямолинейнаго шитья на рубахахъ. Ум. **Ретязо́к.** *На тім поясі жовті ретязки, на тих ретязках золоті ключі.* АД. I. 43. *Перед образами на срібному ретязку висіла срібна лампадка.* Мир. ХРВ. 315.

Ре́ус, са, *м.*=**Рева.** Лебед. у.

Рецето́нка, ки, *ж.* Сортъ плахти. Черниг. у.

Рецок, цка, *м.*=**Рджок.** Вх. Лем. 460.

Реч, чі, *ж.*=**Річ.**

Речи́, чу́, че́ш, *гл.*=**Ректи.** Вх. Зн. 59.

Речене́ць, нця́, *м.* Срокъ. Св. Л. 215. *Прийде реченець у осени гроші оддамо.* Могил. г.

Речінь, ня, *м.*=**Реченець.**

Речня́к, ка́, *м.* 1) Ораторъ, витія. К. ЧР. 200. *І хочуть знати, що від речника почують.* К. МБ. II. 120. *Була вже рада, чули вже довомі речей прихильних, речників розумних.* К. ЦН. 197. *Сеймові речники.* К. ПС. 83. 2) Представитель, заступникъ, ходатай, адвокатъ. *Славних потентатів намістники і речники достойні.* К. Бай. 23.

Речни́стий, а, е. Говорливый, рѣчистый. Черк. у.

Речни́цький, а, е. Относящійся къ оратору, адвокату. *Бувай короток у речницькім слові.* К. Бай. 100.

Решети́лка, ки, *ж.* Шапка изъ реше-

тиловскаго каракуля. *Шапка решітилка.* Котл.

Решетина, ни, *ж.*=**Решето.** *Малий коровай спекли в ситині, в решетині, що не стане всій родині.* Рк. Макс.

Решетити, чу, тиш, *гл.* Прежде покрыванія крыши соломой прокладывать на латахъ камышемъ или тонкимъ хворостомъ, что бы соломѣ было на чемъ держаться. Волч. у.

Решетище, ща, *с.* Ободъ въ рѣшетѣ

Решетняк, ка, *м.* Грибъ изъ породы Boletus. Радом. у.

Решето, та, *с.* 1) Рѣшето. *Вода в решеті не встоїться.* Ном. № 2715. *Перейшов уже крізь сито й решето*—всего испыталъ. Ном. № 5778. **Попа в решеті возити.** Лгать на исповѣди. Ном. № 138. 2) Тамбуринъ (музыкальный инструментъ). Чуб. VII. 450. Ум. **Решітце.**

Решетувати, тую, еш, *гл.*=**Решетити.**

Решітка, ки, *ж.* 1) Рѣшетка. Желех. 2) Родъ орнамента въ украшеніяхъ деревянныхъ гуцульскихъ издѣлій (гладкой проволокой, втискиваемой въ дерево): ломаныя линіи, различно пересѣкающіяся и образующія ромбоидальныя клѣтки. Шух. I. 281. 3) Подобный предыдущему орнаментъ при раскраскѣ гончарной посуды. Вас. 184. 4) Родъ вышивки. Шух. I. 157. 158, Kolb. I. 48, 49. 5) Снарядъ для собиранія черники: родъ совка съ плоскимъ дномъ, наружный край котораго оканчивается зубьями гребня; части: дно—гребінь, бока—обруч, ручка—фіст. Шух. I. 167. 6) Собств. **Решітка.** Родъ полки подъ шерстобитнымъ **луком**, на которой лежитъ разбиваемая шерсть. Седневъ, Черниг. у. Ум. **Решіточка.** Чуб. VII. 415.

Решітник, ка, *м.* 1) Продающій рѣшета. 2)—**гадинець.** Раст. Veronica Chamaedrys. Шух. I. 20.

Решіточка, ки, *ж.* Ум. отъ **решітка.**

Решітце, ця, *с.* 1) Ум. отъ **решето.** 2) Часть токарнаго станка. Шух. I. 305, 306. См. **Токарня.**

Решт, ту, *м.*=**Решта.**

Решта, ти, *ж.* Остатокъ, остальное. *Рубає мечем голови з плечей, а решту топить водою.* Мет. 399. **Та й решта.** Да и все тутъ. *От скажу вам: ви ледачі та й решта.* **До-решти.** Въ конецъ, совершенно. *От лихи воля минула й до-решти.* Федьк.

Рештак, рештування и пр. См. **Риштак, риштування** и пр.

Рештант, та, *м.* Арестантъ. *Їх на роботу з рештантами не виганяли.* ЗОЮР. I. 78.

Ревка, ки, *ж.* Родъ гуцульской орнаментики при украшеніи одежды, въ рѣзьбѣ. Шух. I. 128, 303.

Ржа, ржі, *ж.* Ржавчина (на желѣзѣ, водѣ). *Їсть як ржа залізо.* Ном. № 2726. **Ржа вхопилась.** Пристала ржавчина, начало ржавѣть. Черк. у.

Ржавець, вця, *м.* Ржавое болото, ржавая рѣка.

Ржавий, а, е. Ржавый (о желѣзѣ, водѣ, травѣ). *Хвіртка на ржавих завісах.* Кн.

Ржавіти, вію, еш, *гл.* Ржавѣть.

Ржанець, нцю, *с.* Раст. Phleum patense L. ЗЮЗО. I. 131.

Ржання, ня, *с.* Ржаніе. *Навчив його, мов сарану, скакати і голосним лякати серце ржанням.* К. Іов. 69.

Ржати, ржу, ржеш, *гл.* Ржать, *Коники ржали його везучи.* Чуб. V. 882.

Ржій, ржія, *м.* Раст. Camelina sativa. Вх. Пч. II. 37.

Риба, би, *ж.* Рыба. *Козак з бідою, як риба з водою.* Ном. № 775. *Держись берега, а риба буде.* Ном. № 2058. Ум. **Рибка рибонька.**

Рибак. ка, *м.*=**Рибалка 1.** *Вудка мокне, а рибак сохне.* Ном. № 10151. 2)=**Рибалка 2.** Вх Пч. II. 14. Ум. **Рибаченько.** Грин. III. 369.

Рибалити, лю, лиш, *гл.*=**Рибалчити.** КС. 1883. I. 39. *Рибаль собі. а на добич не ходи.* КС. 1883. IV. 737.

Рибалка, ки, *м.* 1) Рыбакъ. *Сам Бог з рибалок апостоли вчинив.* Ном. № 10150. 2) Птица: рыболовъ. *Пливуть собі та співають; рибалка літає.* Шевч. 49. Ум. **Рибалочка, рибалонька.** Шевч. 22. Мет. 19.

Рибалчик, ка, *м.*=**Рибалка 1.** *Прислухаюсь, як ті молоді рибалчики собі приспівують.* Федьк. Пов. 47.

Рибалчин, на, не. Принадлежащій. свойственный рыбаку. *Рибалчина хата.* Левиц. Пов. 273.

Рибалчити, чу, чиш, *гл.* Заниматься рыбной ловлей. Мнж. 40. О. 1862. II. 62. *Пішов дід раз до моря, став рибалчити.* Мнж. 54.

Рибальня, ні, *ж.* Мѣсто, гдѣ производится рыбная ловля, рыбный заводъ. *Що в лямі на рибальнях загорують, то*

ве пропʼють та прогайнують. Стор. II. 191.

Рибáльство, ва, *с.* Рыболовство. Черк. у. Стор. II. 98.

Рибáльський, а, е. Рыболовный. КС. 1883. II. 291. *Рибальське знаряддя.*

Рибáрити, рю, риш, *гл.*=**Рибалчити.** Вх. Зн. 59.

Рибáрство, ва, *с.*=**Рибальство.** Шух. I. 222.

Рибáрчик, ка, *м.*=**Рибалчик.** *Три братчики рибарчики рибоньку ловили.* Гол. I. 54.

Рибáрь, ря́, *м.*=**Рибалка.** Вх. Зн. 59. *Сим Бог призвав рибарів на апостолів.* Гол. Од. 11.

Рибáс, са́, *м.* Продавецъ рыбы. Черном.

Рибáска, ки, *ж.* Торговка рыбой. Полт.

Рибáха, хи, *ж.* Рыба, большая рыба. *Вживають вони щуку-рибаху.* АД. II. 40.

Рибáцтво, ва, *с.*=**Рибальство.**

Рибáченько, ка, *м.* Ум. отъ **рибак.**

Рибáчити, чу, чиш, *гл.*=**Рибалчити.** Вх. Зн. 59.

Рибáчиха, хи, *ж.* Жена рыбака.

Рибéць, бця́, *м.* Рыба: рыбецъ, Abramis vimba. Браун. 26. *Славна рибка рибець.* Чуб. V. 1121.

Ри́бин, на, не. Рыбій. *Збірав музики—рибини язики.* Чуб. III. 116.

Риби́на, ни, *ж.* Одна рыба. Грин. III. 275. *Не піймали ані однісінької рибини.* Левиц. Пон. 110. Ум. **Риби́нка.** Мвж. 25.

Ри́бка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **риба.** 2) Ласкат. имя къ женщинамъ. *Серце моє, рибко моя!* Шевч. 276. *Ганнусю, рибко, душко, любко!* Котл. 2) Нас. Lipisma saccharinum. Вх. Пч. I. 6. 4) **Варе́на ри́бка.** Родъ игры. Грин. III. 110. Ум. **Ри́бонька, ри́бочка.**

Ри́бний, а, е. Рыбный. *У рибного ловця недовгії рукавця.* Ном. № 12177.

Рибни́й а, е́. Обильный рыбой. *Невелика річка, але рибна! отам раків і риби на ярмарці продають!* Канев. у.

Ри́бник, ка, *м.* 1) Рыбный садокъ. 2) Родъ сарая, гдѣ солятъ рыбу. Азовск. море. (Стриженск.).

Ри́бно, *нар.* Обильно рыбой, рыбно. *Хоч не рибно, аби юшно.* Ном. № 12177.

Рибоїд, да, *м.* Черный аистъ, Ciconia nigra.

Риболо́в, ва, *м.* 1)=**Рибалка 1.** *Наїхали риболови та риби ловити.* Чуб. V. 891. 2)=**Рибалка 2.** Вх. Пч. II. 14.

Риболо́вець, вця, *м.* 1)=**Рибалка 1.** *Ой ви, хлопці, ой ви, риболовці, закидайте сіти через бистрі ріки.* Нп. 2)=**Рибалка 2.** Вх. Пч. II. 14. Ум. **Риболо́вчик.**

Риболо́вчик, ча, *м.*=**Рибалка 2.** Вх. Пч. II. 14.

Риболо́вка, ки, *ж.*=**Рибалка 2.** Вх. Пч. II. 14.

Риболо́вний, а, е. 1) Рыболовный. *Риболовні сіти.* 2) Обильный рыбою. *Озеро риболовне.* Лебед. у.

Риболо́вник, ка, *м.*=**Рибалка 1.** Ум. **Риболо́вничок.** *Рибаки ж мої, риболовнички.* Мет. 311.

Ри́бонька, ри́бочка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **риба.** 2) Ласкательное имя къ женщинамъ. *Серденько, рибонько, дорогий кришталю.* Чуб. V. 891. *Стала коло матусі і стоїть, не дише, моя рибочка.* МВ. I. 70.

Рибчи́на, ни, *ж.* 1) Рыбка. 2) Ласкат. имя къ женщинамъ. *Вийди, дівчино, вийди, рибчино, поговоримо з тобою.* Чуб. V. 256. Ум. **Рибчи́нонька.** Лукаш. 73.

Риб'я́, я́ти, *с.* Рыбка, молодая рыба. *Мав би чоловік піти та риб'я піймати.* АД. II. 26. Ум. **Риб'я́тко.** Вх. Лем. 460.

Риб'яни́й, а́, е́. Рыбій. *Риб'яний жир.* Черк. у.

Риб'я́тко, ка, *с.* Ум. отъ **риб'я.**

Ри́б'ячий, а, е. Рыбій. *Риб'яча сиріcть.* Левиц. I.

Ригáти, гáю, еш, одн. в. **ригну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Дѣлать отрыжку, отрыгнуть. *Не їв редьки, не буде ригати.* Ном. № 6744. 2) Блевать, рвать, вырвать. 3) Изрыгать, изрыгнуть. *Язики на мене гострять і отруту з уст ригають.* К. Псал. 313.

Ригáчка, ки, *ж.* Рвота.

Ри́ги, гів, *м. мн.* 1) Рыданіе. 2) Рвота. Лохв. у.

Ригну́ти. См. **Ригати.**

Риго́вина, ни, *ж.* Блевотина. Лохв. у.

Ригувáти, гу́ю, еш, *гл.* О рогатомъ скотѣ: метаться, бѣсноваться съ ревомъ. *Скотина ригує, як побачить свіжу кров.* Ромен. у.

Риґівни́ця, ці, *ж.* У ткачей: дощечка съ отверстіями для вставки въ нихъ концевъ **начиння** или **блята,** когда сквозь послѣдніе пропускаютъ нити основы; **риґівниці** бываютъ при этомъ подвѣшены. Константиногр. у.

Риґувáти, ґу́ю, еш, *гл.* Дурно писать. *Ото риґує,—такі карлючки, що й не розбереш.* Канев. у.

Ридáння, ня, *с.* Рыданіе. *У нас у хаті ридання голосне та гірке та розпачливе.* МВ. II. 145.

Ридáти, дáю, еш, *гл.* Рыдать. *Ой я плачу і ридаю по своїму нещастю.* Мет. 65.

Ридвáн, на, *м.* Дорожная карета, колымага. К. ЧР. 54. Кв. I. 233. *Поїхала в своїм ридвані мов сотника якого пані.* Котл. Ен.

Ридвáнний, а, е. Относящійся къ ридвану.

Риж, жу, *м.* Oryza sativa L, рисъ. Ном. № 7588. Котл. Ен. IV. 67. ЗЮЗО. I. 130.

Рижéнький, а, е. Ум. отъ рижий.

Рижúще, ща, *с.* Поле, гдѣ былъ рижій Лохв. у.

Рúжий, а, е. Рыжій. *Чорноброва, як риже теля.* Ном. № 8525. Ум. **Рижéнький.**

Рижіéвий, а, е. Сдѣланный изъ рижія. *Рижієва олія.* Мир. Пов. I. 142.

Рижíй, жію, *м.* Раст. Camelina sativa. ЗЮЗО. I. 115.

Рижíти, жію, еш, *гл.*=**Рудíти.**

Рижóк, жкá, *м.* Грибъ, рыжикъ. Кв. I. 90. *Такий червоний, як рижок.* Ном. № 8585. *На високій полонині уродили рижки.* Гол. I. 164.

Рижýха, хи, *ж.* Раст. Draba nemorosa. ЗЮЗО. I. 121.

Рúза, зи, *ж.* 1) Риза, одежда священнослужителей. Чуб. I. 5, 85. *Коли не піп, то не микайся в ризи.* Ном. № 9571. 2) **Попові рúзи.** Родъ писанки. КС. 1891. VI. 371. 3)=**Рíза.**

Рúззя, зя, *с.* Лохмотья. К. ПС. 51. *Ветхе риззя обтріпалось і на латах лати.* К. МБ. II. 135. *Старець.... труситься в дирявому риззі.* Г. Барв. 271.

Рúзи, зей, *ж. мн.* Родъ сбитаго изъ бревенъ деревяннаго желоба, по которому гуцульскіе древорубы спускаютъ съ горы внизъ срубленныя деревья. Шух. I. 178.

Ризíнка, ки, *ж.* Одно изъ бревенъ, употребляемымъ для устройства ризей. См. **Ризи.** Шух. I. 178, 179.

Рíзка, ки, *ж.* Половина загона отдѣленная во владѣніе другому лицу. Черниг. г.

Рúзник, ка, *м.* 1) Ризничій, хранитель ризницы. 2) Швющій церковныя облаченія.

Рúзниця, ці, *ж.* Ризница. Стор. II. 136.

Рúйка, ки, *ж.* Навозный жукъ. Scarabaeus stercorarius. Вх. Пч. II. 27.

Рик, ку, *м.* 1) Рычаніе. 2) Ревъ (вола, коровы). Г. Барв. 245. **На волóвий рик.** Пространство, на которомъ слышенъ ревъ вола. Ном. № 7747. *Могила од могили на воловий рик.*

Рúкало, ла, *м.* 1) Обладающій громкимъ голосомъ. *Наш дяк—добрий рикало: як що виголосить у церкві, так хто його зна де чутно.* 2) Картавящій человѣкъ.

Рикáння, ня, *с.* 1) Рычаніе. К. XII. 52. *Рикання їх в чагорняках чувати.* К. Іов. 2) Ревъ (вола, коровы).

Рикáти, кáю, еш, одн. в. **рикнýти, нý, неш**, *гл.* 1) Рычать, рыкнуть. *Вовк як рикнув,—збіглось вовків щось із тисячу.* Рудч. Ск. I. 32. 2) Ревѣть, заревѣть. *Рикає віл.* Н.-Волын. у. *Теля рикає, а корова десь пішла.* Каменец. у. *Рикнув віл на сім сіл.* Ном. стр. 290. 3) Грозно кричать. *Рикає, наче лев.* К. МБ. II. 124.

Рикнýти. См. **Рикати.**

Рику-рику! *меж.* выражающее подражаніе рычанію или реву животнаго. *Корівонька рику-рику!* Рудч. Ск. I. 50.

Рикýля, лі, *ж.* Ласкательное названіе коровы. *У рикулі штурі кулі.* Ном. стр. 293, № 114.

Рúло, ла, *с.* 1) Рыло, морда. *А ти, міхоноша, дмú козі під рило.* Чуб. III. 263. *Кабан коли не розбіжиться з перестраху, коли удариться об дуб рилом.* Рудч. Ск. I. 23. 2) Бранное: лицо у человѣка. *Видно й з рила, що Пархім.* Ном. № 6315.

Рúльний, ного, *м.* Испорч. **лірник.** Сим. 149.

Рилá, лі, *ж.* Испорченное, то-же, что **ліра 2.** Сим. 149.

Рилáч, чá, *м.* Животное съ рыломъ, кабанъ. Рудч. Ск. I. 22.

Римарéнко, ка, *м.* Сынъ шорника. См. **Лимаренко.**

Римарíвна, ни, *ж.* Дочь шорника. См **Лимарівна.**

Рúмарка, ки, *ж.* Жена шорника. См. **Лимарка.**

Рúмарство, ва, *с.* Шорное ремесло, шорничество. О. 1861. I. 311. См. **Лимарство.**

Рúмарський, а, е. Шорный. См. **Лимарський.**

Римарчýк, ка, *м.* 1) Сынъ шорника. 2) Подмастерій у шорника.

Римарчá, чáти, *с.* Дитя шорника.

Ри́марщина, ни, *ж.* Шорное мастерство.

Ри́марь, ря, *м.* Шорникъ. См. **Лимарь.**

Римарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Заниматься шорничествомъ. См. **Лимарювати.**

Ри́мщина, ни, *ж.* Раст. Aquilegia. Вх. Пч. II. 29.

Ри́нва, ви, *ж.* 1) Водосточная труба. *Ой стану я під ринвою, з ринви вода ллється.* Чуб. V. 395. **З дощу́ та під ри́нву.** Изъ огня да въ полымя. Ном. № 1791. 2) Въ водяной мельницѣ: сбитый изъ досокъ желобъ, по которому вода изъ **лотоків** течетъ на колесо. Харьк. у. Мик. 480. **Яло́ва, пуста́ ри́нва.** Желобъ, по которому спускаютъ излишнюю воду. Мик. 480. Ум. **Ри́новка.**

Ринґа́ч, ча́, *м.* Быкъ, плохо выхолощенный (Черном.). похожій на племеннаго быка. Мнж. 192. См. **Риндач.**

Ри́нда, ди, ри́ндя, ді, *ж.* Свинья. *Скунда скаче, ринда рие.* (Заг.: сорока і свиня). Ном. стр. 294. *Назад, ринде, завтра п'ятниця.* Посл. *Іди, ринде, де инде, де тебе не знатимуть і риндою не зватимуть.* Ном.

Ринда́ч, ча́, *м.* Волъ съ кудрявой шерстью на лбу. Александров. у. См. **Ринґач.**

Ри́ндза, зи, *ж.* Родъ творога, приготовленнаго въ желудкѣ молодаго ягненка или теленка. Шух. I. 213.

Риндза́к, ка́, *м.* Желудокъ. Желех.

Ри́ндзка, ки, *ж.* Сычугъ. Вх. Уг. 239.

Ри́ндзя, зі, *ж.* Телячій желудокъ. Вх. Зн. 59.

I. Ри́ндя, ді, *ж.* 1)=**Ринда.** 2) Желудокъ, нутро. Желех.

II. Ри́ндя, ді, *м.* Въ свадебныхъ празднествахъ въ Черниг. губ.: разъѣзжающіе во вторникъ послѣ свадьбы верхомъ на лошадяхъ трубачи съ трубами. МУЕ. III. 169.

Ри́нка, ки, *ж.* Родъ глиняной кастрюли. Шух. I. 264. Вас. 181. *Чигиринці спекли чорта в ринці, а таращанці ззіли вранці.* Ном. № 721. Ум. **Ри́ночка.**

Ри́нов, нви, *ж.*=**Ринва.** Вх. Уг. 265.

Ри́новка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ ринва. 2) Вазонъ, цвѣточный горшокъ. Черк. у.

Ри́нок, нку, *м.* Рынокъ. *Я пшениці не жала, ячменю не в'язала: була на ринку, пила мед-горілку.* Чуб. V. 124. Ум. **Ри́ночок.** Мет. 281.

Ри́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ ринка.

Ри́нути, ну, неш, *гл.* Сильно течь. *Ой не спиняйте у ставу води, нехай вода рине.* Мет. 67. Переносно о людяхъ: валить толпой. *До сіней як хмара ринуть, товпляться, гукають.* Мкр. Н. 26.

Ринь, ні, *ж.* Гравій, рѣчные камешки. Галиц.

Ринь́овка, ки, *ж.* Горный ключъ. Житом.

Ринявець, вця, *м.* Человѣкъ въ струпьяхъ, шелудяхъ. Вх. Лем. 460.

Ринявий. а, е. Струпистый, шелудивый. Вх. Лем. 460.

I. Рип, пу, *м.* Скрипъ. *Рип за́ рипом у хату старости.* **Ри́пи справля́ти.** Часто отворять дверь. **Чо́боти, черевйки на ри́пах.** Сапоги, башмаки со скрипомъ. *Чоботи на рипах ваксовані.* Св. Л. 174.

II. Рип! *меж.* Скрипъ! *Коли ж тут у сінях двері—рип!* Г. Барв. 198. *Чую— рип!* МВ. I. 111. *Рип у хату.* Левиц. I. 104.

Ри́па, пи, *ж.* 1) Промоина, рытвина. Ананьев. у. 2) Высокій обрывистый берегъ, обрывъ. Шух. I. 80. Вх. Зн. 59. Ум. **Ри́пка.**

Ри́пати, паю, еш, *гл.* Скрипѣть. *На річку йшли чоботи—рипали, а з річки йшли чоботи—хлипали.* Нп.—**двери́ма.** Скрипѣть дверью.

Ри́патися, паюся, єшся, *гл.* Часто отворять дверь. *Сиди в хаті, не рипайся.* Ном. № 13305.

Рипиґатися, ґаюся, єшся, *гл.* Презрительно: ползать. Вх. Лем. 460.

Рипі́ти, плю, пи́ш, *гл.* одн. в. **ри́пнути, ну, неш,** *гл.* Скрипѣть, скрипнуть. *На нозі сап'ян рипить, а в борщі трясця кипить.* Ном. № 11191. *Ой скриплять, риплять мої ворітечка.* Чуб. V. 197. *Вози риплять, ярма бряжчать.* Нп. *Рипнули двері, увійшла наша Одарка.* МВ. I. 71.

Ри́пкати, каю, еш, *гл.*=**Рипатися.** Угор.

Рипли́вий, а, е. Скрипучій. *Рипливий віз.* МВ. II. 14.

Ри́пнути. См. **Рипіти.**

Рипотня́, ні, *ж.* Скрипъ постоянный.

Рипу-рипу! *меж.* выраж. скрипъ. *Черевики—рипу-рипу!* Чуб. V. 1123.

Рип'я́к, ка́, *м.* Раст. Arctium majus. Лн. 96.

Ри́са, си, *ж.* Черта. Левиц. I. 461, 475. *До лиця був той вінок її тонким рисам.* Г. Барв. 372. Ум. **Ри́ска, ри́сочка.**

Ри́ска, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **риса**. 2) **Рисий бити**. На свекловичныхъ плантаціяхъ: пропалывать бураки бороздами, полосами между двумя рядами свекловицы. Рк. Левиц.

Рискали́на, ни, *ж.* Рукоятка заступа. Хотин. у.

Риска́ль, ля́, *м.* Заступъ. *Хиба тобі вже розв'яже рискаль та лопата.* Гол. І. 290. *То Костюшко, то москаль сварилися за рискаль.* Гол.

Рист! *меж.* Крикъ на овецъ, когда гуцульскій пастухъ, перегоняетъ ихъ изъ одного помѣщенія въ другое для доенія. Шух. І. 193.

Ристь, ті, *ж.* Рысь. К. ЧР. 150. *Ристю, коники, ристю!* Грин. III. 491. *За користю біжи ристю.* Ном. № 14002. **В соба́чу ристь побі́гти**. Быстро побѣжать. *А далі аж не оглядівся, з двора в собачу ристь побіг.* Котл. Ен. І. 34

Ри́стю, *нар.* Рысью. См. **Ристь**.

Ри́стячком, *нар.* Рысью. *Скорійш, скорійш ристячком.*

Рисува́ння, ня, *с.* Рисованіе, черченіе.

Рисува́ти, сую, еш, *гл.* 1) Рисовать, чертить. *Мальовали, рисували чорні брови мої.* Нп. 2) Обходить? *Другого дня, як ішла на поле, то вже рисувала через дві різи.* Левиц. Пов 338.

Рись, сі, *ж* Рысь, Felix lynt.

Ри́ти, ри́ю, еш, *гл.* 1) Рыть, копать. *Дніпро берег рие, рие, яворові корінь мие.* Шевч. 618. *Понура свиня, а глибоко рие.* Ном. № 7323. 2) **Рити на ко́го**. Подкапываться подъ кого, строить козни. *Рие та й рие на мене.* Ном. № 9555.

Ри́тися, ри́юся, ешся, *гл.* Рыться, копаться. *Кабан риеться у хамлю.* Рудч. Ск. І. 24.

Ритки, ток, *ж. мн.* У ткачей: снарядъ, при помощи котораго приготовляютъ основу для наматыванія на ваной: родъ узкой рамки длиной въ ширину наноя съ рѣдкими поперечными зубьями или перегородками, сквозь отверстія между которыми проходятъ нити основы. Вас. 166. Части: зубья—**зубки́**, (въ Константиногр. у. **кілочки**), отверстіе между ними—**комбра**, длинныя планки рамки—**лиcтовки**, концы риток – **засувки́** или **за́мочки**. МУЕ. III. 20.

Ри́тьми, ри́тю, *нар.* Назадъ. Вх. Зн. 59.

Ри́хва. ви, *ж.* Желѣзное кольцо, желѣзный обручъ, обхватывающій что либо для скрѣпленія. Черк. у. Ум. **Ри́ховка**.

Рихте́льне, *нар.*=**Ретельно**. *Він тобі скаже рихтельне.* Ольгоп. у.

Рихта́, ти́, *ж.* Прибыль, доходъ. Волын. г. Слов. Д. Эварн.

Ри́хтик, *нар.* Совершенно, точь въ точь. *Оттакий рихтик, як ти.* Уман. у. *Вчора бачив коня, рихтик як той гнідий.* Борз. у.

Ри́хтино, *нар.* Именно, навѣрное. *Та се рихтино він зробив.* Брацл. у.

Рихтува́ти, ту́ю, еш, *гл.* 1) Прочить, готовить. *Мене рихтували все в москалі, а я й утік.* Канев. у. *Багатому рихтувала, за бідного дала.* Гол. *Для тебе тещенька обідець готуе і доленьку рихтуе.* Грин. III. 526. 2) Наводить, направлять, цѣлить. Волын. г. *А своє військо на Львів рихтуе.* АД. І. 15. См. **Риштувати**.

Рихтува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Снаряжаться, готовиться. *Почали в дорогу рихтуватися.* Св. Л. 174. *До того пана написали два цісарі: „Ти сі рихтуй, бо ми маемо бути в тебе на обіді“.* Гн. І. 155.

Ри́царство, ва, *с.*=**Лицарство**.

Ри́царський, а, е=**Лицарський**.

Ри́царь, ря, *м.*=**Лицарь**.

Рицарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.*=**Лицарювати**. К. ЧР. 191.

Рича́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Рикати**. Угор.

Ри́чка, ки, *ж.* Коровница, скотница. Чуб. VII. 576. *З дійницей ричка виступала.* Котл. Ен. IV. 16.

Ричківня́, ричко́вня, ні, *ж.* 1) Помѣщеніе для дойнаго скота. Валк. у. 2) Помѣщеніе для молочныхъ продуктовъ. *Старі пани вчинили мене за шапаря й за отамана, то було що-дня божого на степ їздиш, або у льодовню, у ричковню підеш, бо й туди треба догляду щоденного,—у ричковні молоко, масло, сметана, ґляґанка.* Золотон. у.

Ришля́к, ка́, *м.* У гребенниковъ: небольшіе рога молодаго скота. Вас. 163.

Ришта́к, ка́, *м.* 1) Канава для стока воды. Лебед. у. Желобъ у колодца. 2) Въ мельницѣ: коникъ, палочка, трясущая корытце, изъ котораго падаетъ въ отверстіе жернова зерно. Черк. у. Черниг. у. Мил. 481.

Риштува́ння, ня, *с.* 1) Лѣса. *Почали риштування робить, щоб то до наймита добраться.* Ном. № 3603. 2) Постройка лѣсовъ.

Риштува́ти, ту́ю, еш, *гл.* 1) Устраивать лѣса. 2) Снаряжать. *Гармати да ковані вози в поход риштуе.* К. ЦН. 242. *А ну лишень риштуй воза, бо завтра треба вже по снопи їхати.* Канев. у.

Заходиться риштувать вози в далекую дорогу. Шевч. 663. См. **Рихтувати.**

Риштуватися, тýюся, єшся, *гл.*=**Рихтуватися.** *Треба мерщій риштуватись та в похід рушати.* Грин. Ш. 584.

Риштýнок, нку, *м.* Вооруженіе, доспѣхи. *Народ.... при всім воєннім риштунку.* Стор. II. 164.

Рів, рóву, *м.* 1) Ровъ. ХС. Ш. 56. *Є груша в лісі і рів коло неї.* Драг. 80. *Така правда, як у рові вовк іздох.* Ном. № 6887. 2) Каналъ. *Прийшла жидова рови копати, море спускати, Христа шукати.* Чуб. III. 349. Ум. **Рівéць, рівчáк, рíвчик.** *Рівець невеличкий прокопаний.* Мир. ХРВ. 24.

Рíвен, вна, не=**Рівний.** *Обізвався Яготин: „Ніжен мені побратим". А Ніжен каже: „Є у степу Ромен, то й той мені не рівен".* Ном. № 729.

Рíвень, вня, *м.* Уровень. Галиц.

Рівéць, вцá, *м.* Ум. отъ рів.

Рівнíсінький, а, е. Совершенно гладкій, с. прямой, с. равный.

Рівнíсінько, *нар.* Совершенно гладко, с. прямо, с. равно.

Рíвний, а, е. 1) Ровный, гладкій. *Ой я зроду чумакую, йду на гору—не бичую, а із гори не гальмую, по рівному поганяю.* Чуб. V. 1034. 2) Ровный, прямой. *Пішов гордою ходою Яким рівний, дужий з широкими плечима.* Левиц. I. 262. *Голос був у неї чудовий, тонкий та рівний, як шовкова нитка.* Левиц. I. 112. 3) Равный, одинаковый. *Кінь коневі не рівний.* Ном. № 1019. *Одного батька діти, та не рівні.* Ном. № 9229. Ум. **Рівнéнький, рівнéсенький.**

Рівнинá, нй, *ж.* Равнина, ровное мѣсто.

Рíвність, ности, *ж.* Равенство. Левиц. Пов. 266. *Таких людей підіймати до моральної і соціяльної рівности з собою.* К. XII. 9. *Не стало рівности, не стало братства.* Мир. ХРВ. 85.

Рíвно, *нар.* 1) Ровно, гладко. *Чи так у вас, як у нас всюди полем рівно?* Нп. *Рівно—хоть покотись.* Полт. 2) Ровно, прямо. *Ой у полі на чистім роздоллі там стояло рівно два дубочки.* Чуб. V. 298. 3) Равно, одинаково. *Що вбогий, що багатий—у Бога все рівно.* Ном. 4) Въ уровень. *Рости, хмелю, над водою рівно з тичиною.* Чуб. V. 110. Ум. **Рівнéнько, рівнéсенько.**

Рівновáга, ги, *ж.* Равновѣсіе. *Стояла б шляхта з козаками на бойовому полі в рівновазі.* К. ЦН. 287. *Він держить вітри у рівновазі.* К. Іов. 60.

Рівновáгий, а, е. 1) Уравновѣшенн. *Чого ж хоробре рівноваге серце злякалося хмурних очей дівочих?* К. Бай. 9. 2) Равный для всѣхъ. *Під козацьке рівноваге право до вільного народу приставайте.* К. ЦН. 212.

Рівноваговий, а, е. Равновѣсный, равнозвачущій. *Дві рівновагові половині спасенної ассоціяції „капитала" з працею і работи розумової з работою мускульною.* К. Кр. 20.

Рівновáжитися, жуся, жишся, *гл.* 1) Уравновѣшиваться. 2) Мѣряться силами. *Чи то ж вам легше буде рівноважитись із Русею тоді?* К. Кр. 39.

Рівновáжний, а, е=**Рівноваговий.** *Ми не виробили собі під византійщиною культури, рівноважної з римською.* К. XII. 65.

Рівнодéнник, ка, *м.* Экваторъ. *Круг цей зветься екватором або рівноденником, бо в тих місцях день завше рівний з ніччу.* Дещо.

Рівнознáчний, а, е. Однозначащій, равносильный смысломъ. Желех.

Рівноправний, а, е. Равноправный. О. 1861. VIII. 90.

Рівноправництво, ва, *с.* Равноправіе. *Козацьке рівноправництво.* К. ЦН. 271.

Рівнопрáвно, *нар.* Равноправно.

Рівночáсний, а, е. Одновременный. Желех.

Рівночáсність, ности, *ж.* Одновременность. Желех.

Рівночáсно, *нар.* Одновременно.

Рíвня, ні, *ж.* Пара, равный по положенію, по состоянію, по характеру. *Кінь волу не рівня.* Ном. № 1022. *Ти багач, я убога—не рівня з тобою.* Чуб. V. 330.

Рівнява, ви, *ж.* Равнина. Лубен. Черк. у. *З'являлись посеред степової рівняви.* К. XII. 65.

Рівняти, няю, єш, *гл.* 1) Дѣлать ровнымъ, гладкимъ, равнять, выравнивать. *Він мені дарує силу і рівня мою дорогу.* К. Псал. 40. *Богу правий путь рівняйте.* К. Псал. 149. 2) Сравнивать, приравнивать. *Рівня ягня проти коня.* Ном. № 7931. *З панським свого язика не рів-*

няй, бо як довгий, то притнуть, а як короткий, то витягнуть. Ном. № 1203.

Рівня́тися, ня́юся, єтся, *гл.* Равняться, уподобляться, сравниваться; сравниваться ростомъ съ чѣмъ. *Куди рівняться свині до коня, коли шерсть не така.* Ном. № 7931. *Хто в псах кохається, сам йому рівняється.* Ном. № 12581. *А запашний та василечок із тинами рівняється.* Грин. III. 537.

Рівча́к, ка́, *м.* 1) Ум. отъ рів. *Полетіла в рів, бо саме коло нашої різи був глибокий рівчак з маленькою криничкою.* Левиц. Пов. 338. 2) Ручей. *З джерел вода збірається в струмені, з них. робляться рівчаки, з рівчаків річка.* Дещо. 3) Желобокъ, углубленіе. Вас. 159. Ум. **Рівчачо́к.** Вас. 167.

Рівча́стий, а, е. Имѣющій въ себѣ желобокъ, сдѣланный желобкомъ, желобчатый. Шух. I. 256.

Рівчачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ рівчак.

Рі́вчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ рів. 2)=**Рівчак 3.** Шух. I. 284.

Ріг, ро́га, *м.* 1) Рогъ. *Коли б свині роги, то б усіх поколола.* Ном. № 3827. *Там ходить баран з великими рогами.* Чуб. I. 129. **Візяти, збити, притерти ро́ги.** Сбить спѣсь. *Гордим Бог позбива роги.* Ном. № 2457. *Були і в кози роги, та притерті.* Ном. № 1853. **Ро́гом вилізти.** Переносно: бокомъ выйти. *Тривай, це йому рогом вилізе.* Ном. № 4103. **Очі ро́гом лізуть.** *Дурне, аж очі йому рогом лізуть.* Ном. № 6239. *Наплакалась, аж очі рогом лізуть,* Харьк. **Де ко́зам ро́ги втина́ють. Де ко́зам ро́ги пра́влять.** Куда Макаръ телятъ не гонялъ. Ном. № 3630. *Туди тебе зашлють, де козам роги правлять.* Ном. № 3631. 2) Роговая пороховница. 3) Рожокъ для нюхательнаго табаку; также для помѣщенія мѣднаго купороса у овечьихъ пастуховъ. *Ріг носять чабани з синім каменем, як нюхарі табаку.* О. 1862. V. Кух. 38. 4) Муз. Рогъ, рожокъ. 5) Кончикъ полумѣсяца. *Молодик-молодик! в тебе роги золоті.* Ном. № 268. 6) Каждый изъ двухъ ковцевъ развилинъ (напр. въ вилахъ, въ мотовилі и пр.). 7) Уголъ наружный, выступъ всякаго предмета съ углами: стола, платка, улицы, рѣки и пр. Сим. III. *На перший святий вечір кладеся до вечері на стіл під обрус на всіх чотирьох рогах по головці часнику.* МУЕ. III. 39. 8) Мысъ. 9) Лапа у якоря. Ум. **Рі́жо́к, ріже́чок.** *Взяла сусту, зав'язала в три рожки по камінчику.* Чуб. II. 200.

Рід, ро́ду, *м.* 1) Родъ, родственники, фамилія. *Чи обідала, чи не обідала, аби рід відвідала.* Ном. № 7274. *В мене батька немає і рід не приймає.* Чуб. *Нема в його ні роду-родини, та нема в його ні вірної дружини.* Чуб. V 268. 2) Родъ, племя, происхожденіе. *Козацькому роду нема переводу.* Ном. № 771. *Баба з пекла родом.* Ном. *Великого роду, а пього ходу.* Ном. № 2909. 2) Порода. *Родом кури чубаті.* Ном. № 7982. *Такий уже в їх рід, що вони всі низенькі та натоптувані.* Кобел. у. 4) **З-роду=зроду.** *Не було добра з-роду, не буде й до гробу.* Ном. № 2030. 5) **На роду́ написано.** Суждено. *Що написано на роду, того не обійдеш на льоду.* Ном. № 8951. 6) **Ро́дом=Зроду.** *Кого не любила і родом не знала, то судив мені дідько.* Чуб. Ум. **Ро́дик родо́чок, ро́донько.** Чуб. V. 760, 463.

Ріди́на́, ни, *ж.* Жидкость, жижица. Константиногр. у. См. **Рідота.**

Рідішати, шаю, еш, *гл.*=**Рідшати.**

Рідки́й, а́, е́. 1) Рѣдкій, не густой. *Не жаль мені, що мак рідкий.* Чуб. V. 785. 2) Жидкій. *Давайте круту, варити, бо рідкої ні з чого.* Ном. № 9801. 3) О землѣ: **рідка́ земля́**—легкая, малосвязная земля. Херс. 4) Рѣдкій, не частый. Ум. **Рідéнький, рідéсенький.**

Рідко, *нар.* 1) Рѣдко, не густо. *Засій рідко, уродиться дідько.* Ном. *Посіяв я пшениченьку рідко.* Мет. 2) Жидко. *Бодай тобі, дівко, що вчинила рідко.* Чуб. V. 1120. 3) Рѣдко, не часто. *З панами рідко а з дурнями ніколи не ставай.* Ном. № 6167. Ум. **Рідéнько, рідéсенько.**

Рідкоду́бина, ни, *ж.* Рѣдкій дубовый лѣсокъ. Черк. у.

Рідкозу́бий, а, е. Съ рѣдкими зубами. Вх. Зн. 59.

Рідколісся, ся, *с.* Рѣдкій лѣсъ. *Наші сіроми перебігли рідколіссям і вже кралися пущами.* Стор. М. Пр. 109.

Рі́дний, а, е. 1) Родной; родимый. *Нема в світі правди—тільки рідна мати.* Ном. № 9362. *Товаришу, рідний брате, виклич дівчиноньку з хати.* Мет. 76. 2)—**край.** Родина. *Треба ратувать рідний край.* Стор. МПр. 57. Ум. **Рідне́нький, рідне́сенький.** *Як мати рідненька, то й сорочка біленька.* Ном. № 9364.

Рідно, *нар.* 1) Родственно, по родному. *Пригортиться до мене рідно.* 2) Искренно, сильно (любить). Ум. **Рідне́нько, рідне́сенько.** *Ой рад же б я ходити, тебе рідненько любити.* Чуб. V. 190. *Я люблю тебе рідненько.* МВ. (О. 1862. І. 83).

Рідня́, ні́, *ж.* Родня, родственники. Грин. III. 258. *Хочу бути вамріднею: будь ти тещею моєю.* Чуб. V. 233. *Рідні—край Божа мати, та ні в кого обнощувати.* Ном. № 9338.

Рідня́к, ка́, *м.* Родственникъ. Обращеніе къ умершимъ родственникамъ при поминовеніи ихъ. *Наші рідняки, не поминайте лихом! чим хата багата, тим і рада.* Чуб. III. 29.

Рідокоха́нок, нка, *м.* Любящій родину? Любимецъ рода? Слово встрѣчено только въ стихотвореніи Метлинскаго въ приложеніи къ бандуристу: *Кому й співати сю співанку, як не тобі, рідокоханку?* Южно-р. Зб., Отд. I, 21.

Рідо́та, ти, *ж.* Жижица. Константиног. у.

Рі́дчати, рі́дшати, шаю, еш, *гл.* Рѣдѣть. *Опівдні ярмарок почав рідшати, почали люде росходитись, поярмаркувавши.* Левиц. I. 108.

Рі́жа, жі, *ж.* 1) Поляна, врѣзывающаяся клиномъ въ лѣсъ. Шух. I. 220, 211. 2) Гусеница насѣкомаго Arctia Hebe. Вх. Пч. I. 5.

Рі́жджа, жі, *ж.* Хворостъ. Угор.

Ріже́ння, ня, *с.* Сѣмя мужское. *На сорочці у неї я бачиларіження—такі п'ятна, що бувають після гріха з чоловіком.* Верхнеднѣпр. у. (Залюбовск.).

Ріже́чок, чка, *м.* 1) Ум. отъ ріг. 2) Родъ вышивки. Лебед. у. (Залюбовск.).

Ріжка́тий, а, е. Угластый. Шух. I. 161.

Ріжна́тий. а, е. Ріжна́ті, са́ни. Дровни. Константиногр. у.

Рі́жний, а, е=Рі́зний. *З перцм, з шафраном, з ріжними приправами.* Гол. IV. 301.

Ріжни́ця, ці, *ж.* Разница. Г. Барв. 226.

Ріжо́к, жка́, *м.* 1) Ум. отъ ріг. *От баранець і позбивав собі ріжки.* Грин. I. 148. *Варила дружечка пиріжки, защіпувала їх в три ріжки.* О. 1862. IV. 35. *У місяця молодика гострі ріжки.* Грин. I. 254. *Не варт і ріжка табаки.* Ном. 2) У горшечниковъ: воловій рогъ со вставленнымъ въ тонкій конецъ гусинымъ перомъ, наполненный краской,—употребляется для раскрашиванья посуды. Шух. I. 263. 3) Каждый изъ концевъ вилъ. Шух. I. 169. 4) Каждый изъ концевъ развѣтвленія мотовила. Вас. 201. 5) *мн.* Названіе вола съ мало расходящимися въ стороны тонкими и прямыми рогами. КС. 1898. VII. 45) 6) *мн.* Родъ прически. О. 1861. XI. 27. *Шляхтянки в дрібниці не заплітаються, а в ріжки.* Св. Л. 2. 7) *мн.* Сладкіе рожки (стручк. растеніе). Мкр. Н. 31. *Купував я дівці ріжки та горішки.* Грин. III. 200. 8) Спорынья. *Як єсть в хлібі ріжки, будуть і пиріжки, а як уродить метлиця, то буде і хліб сниться.* Ном. № 10135. 9) Отростки при корнѣ камыша, употребляемые въ пищу. *Ласощі достаємо з води.... спичаки, рогіз, ріжки.* О. 1862. I. 55. Ум. **Ріже́чок.**

Рі́за, зи, *ж.* Отмежеванные участки поля въ 3, 6, 10 морговъ, смотря по мѣстностямъ. *Вихожу я жати свою різу.* Левиц. Пов. 338. *Під ним* (городом) *ціла різа землі буде.* КС. 1882. VII. 89.

Різа́нка, ки, *ж.*=**Різачка 1.** Вх. Лем. 461.

Різа́к, ка́. *м.* 1) Рѣзецъ, рѣзакъ, большой ножъ. 2) Рѣзакъ, ножъ въ разныхъ машинахъ. 3) Родъ короткой серпообразной косы для кошенія камыша на днѣпровскомъ лиманѣ. Херс. 4)=**Різачка.** Рк. Левиц 5) Раст. а) Stratiotes Aloides L. ЗЮЗО. I. 138. (Од різачки) *варять і п'ють різак* (росте в болоті). Грин. II. 318. б)—**степовий.** Falcaria Rivini Host. ЗЮЗО. I. 123. 6) Кирпичъ изъ навоза для топлива. *Він йому дав сажень різака.* Верхнеднѣпр. у. 7) ? *Ой грайте же мі мдзичейки гудаком різаком.* Гол. I. 324.

Рі́занець, нця, *м.* Евнухъ. К. МБ. XII. 269.

Різани́на, ни, *ж.* Рѣзня. Св. Л. 104. Греб. 350. К. Кр. 27. *Оп'ять війна і різанина.* Котл. Ен. VI. 61.

Рі́занка, ки, *ж* 1) Срѣзокъ, половина бочки 2) Лапша. Вх. Зв. 59. См. **Ло́кша, ло́кшина.**

Рі́зати, жу, жеш, *гл.* 1) Рѣзать. *Не пиляй мене тупим, та ріж гострим.* Ном. № 2753. *Поли ріже, а плечі латає.* Ном. № 1545. 2) Срѣзывать. *Мак ріжу.* Г. Барв. 354. 3) О водѣ: промывать, размывать. *Коло млина, млина вода фосу*

ріже. Чуб. V. 1130. 4) Играть (о музыкѣ). Мкр. Н. 31. *Ріжте, музики, ріжте, а ви, бояре, їжте.* Грин. III. 539. *Іде дід і радіє і в скрипочку ріже.* Грин. III. 340.

Різатися, жуся, жешся, *гл.* 1) Рѣзаться. *Став різать, сюди-туди—не ріжеться.* Стор. II. 44. 2)—**з ким.** Рѣзаться съ кѣмъ. *За що ж боролись ми з ляхами? за що ж ми різались з панами?* Шевч. (1883), 161. 3) Пробиваться въ снѣгу. *Він од неї тікає, по пояс снігом ріжеться.* Мир Пов. I. 138. *Піднялась хуга.... Вже я, каже, (саньми) різавсь, різавсь.* Мнж 130.

Різачка, ки, *ж.* 1) Рѣзь въ животѣ. Рк. Левиц. *Щоб тебе різачка попорізала.* Ном. № 3725. 2) Кровавый поносъ.

Різбарь, ря, *м.* Рѣзчикъ, ваятель, скульпторъ. Угор.

Різвий, а, е Бойкій, проворный, скорый, пryткій, рѣзвый. *Промовляє до мене все різвими словами.* Грин. III. 169. *Просилася дівчина в свого різвого свекра.* Мил. 161. Ум. **Різвенький, різвесенький.** *Ніжки мої різвенькії, чом не ходите?* Чуб. V. 767.

Різво, *нар.* Бойко, проворно, рѣзво. *Брат чоловік плохий, не найдеться, що відказать, а той—чоловік не такий, уміє різво говорить—то його і верх буде.* Павлогр. у. Ум. **Різвенько, різвесенько.** *Іграйте, музики, різвенько.* Мил. 134.

Різдво, ва, *с.* Рождество (праздн. 25 дек.). *Різдво Ісуса сталося так.* Єв Мт. I. 18. *Добридень на Великдень, добривечір на Різдво.* Ном. № 6394.

Різдвяний, я, е. Рождественскій. Ном. № 11926. **Різдвяни свята.** Рождество, рождественскіе праздники.

Різдвянський, я, е = **Різдвяний.** О. 1861. IX. 191.

Різець, зця, *м.* 1) Иглообразный стальной рѣзецъ, которымъ вырѣзываютъ матрицу для набойки холста. Вас. 192. 2) Стамеска у колесниковъ, оковниковъ, токарей и пр. Вас. 147, 149. Шух. I. 306. 3) У ложечниковъ: ножъ съ кривымъ лезвіемъ, посредствомъ котораго вырѣзываютъ углубленіе ложки; лезвіе называется — **лижка,** рукоять—**колодка.** Шух. I. 247. 2) Рѣзецъ, инструментъ для подрѣзки сотовъ. Черк. у.

Різзя, зя, *с.* Отрубленныя при подчисткѣ деревьевъ вѣточки. Каменец. у.

Різка, ки, *ж.* 1) Вѣтка тонкая, прутъ. *Чухрає різки з берізки, кидає конику під ніжки.* МУЕ. III. 115. *Ой різко, різко гільчаста* О. 1862. IV. 26. 2) Розга. *Битому і різку покажи, то він боїться.* Ном. № 5801. 3) Сѣчка, рублевная солома для скота. 4) Мѣра земли: $2^1/_2$ морга. Балт. у. 5) Раст. Najas major All. ЗЮЗО. I. 129. 6) Складка, сгибъ, сборка, морщина. Шух. I. 13. 7) *мн.* Родъ игры. Ив. 36. Ум. **Різочка.**

Різкий, а, е. 1) Острый, хорошо рѣжущій. *Як різка коса, то десятину за день викосе.* Миргс. у. Слов Д. Эварн. 2) Рѣзкій, пронзительный. *Ну та й вітер же різкий, мов ножем ріже.* Канев. у. 3) Жесткій. *Найди віхтик різкий, щоб можна було добре витерти.* Черк. у. *Цим піском не номантачиш коси, бо не різкий.* Канев. у.

Різко, *нар.* 1) Рѣзко, пронзительно. *Грайте, музики, різко, кланяйся, Ганнусе, матусі низько.* Нп. Каменец. у. 2) Жестко. 3) Быстро. Мил. 134

Різнація, ції, *ж.* Разъединеніе, разноголосица.

Різний, а, е. 1) Разный, различный, всякій. *У вишневім саду ночувала, різних пташок вислухала.* Чуб. 2) Разный, различный, неодинаковый *Мій п'янюги найнялися до одного пана.... я до другого хазяїна найнялась—у різні сели.* Г. Барв. 265.

Різник, ка, *м.* 1) Мясникъ. *Не витріщайся ні на кого, як коза на різника.* Ном. № 6598. 2) Торговецъ мясомъ.

Різниківна, ни, *ж.* Дочь мясника или торговца мясомъ. Зміев. у.

Різникувати, кую, еш, *гл.* Быть мясникомъ, заниматься продажей мяса. *Вік звікували та нічого того не було, як тепер повелось, що коли різникуєш, то й плати за право-торговлю.* Харьк.

Різнити, ню, ниш, *гл.* 1) Не быть въ согласіи съ кѣмъ, чѣмъ, отдѣлять отъ, идти врозь. *Не можна теж запевнять, що і в таких людей, як Марко Вовчок не різнить дещо з народньою мовою.* О. 1861. IV. 33. 2) Въ хоровомъ пѣніи, въ оркестрѣ: фальшивить. *І знов почались пісні з музиками, тільки вже деякі голоси дуже різнили.* Левиц. I. 352. 3) О ружьѣ: разсыпать, разбрасывать дробь въ стороны. *Рушниця різнить.* Черк. у.

Різни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* 1) Отличаться, различаться. 2) Отдѣляться, расходиться, разставаться. *Оттак на березі Каяли брати різнились, бо не стало крови-вина.* Шевч. 646.

Різни́ці, ць, *ж.* 1) Бойни, скотобойни. *Лемішка випасував на степах товар до різниць.* Левиц. І. 239. 2) Мясная лавка, мясной рядъ. *Пристав, мов собака до різниць.* Ном. № 9567.

Різни́цький, а, е. Мясничій. Мнж. 170. *Цехи: різницький, коновальський.* Котл. Ен. *Худенький, як різницький стовпчик.* Ном. № 8582.

Різниче́нко, ка, *м.* Сынъ мясника или торговца мясомъ.

Різни́чий, а, е=Різницький. *Різничий обух.* Г. Барв. 27.

Різни́чити, чу, чиш, *гл.*=**Різникувати.** *Я різничу, торгую мнясом—тим мене і прозивають різником.* Екатериносл. у.

Різни́чка, ки, *ж.* Жена мясника.

Рі́зно, *нар.* 1) Различно, не одинаково. *На довгому віку, як на довгій ниві, різно буває.* Ном. № 9894. 2) Отдѣльно. *Всі курочки до купочки, півень ходить різно.* Нп. 3) Врозь, въ разныя стороны. *Ой ви, тучі громовії, розійдітесь різно.* Нп. *Ей да оце ж тобі, да молодий козаче, аж три доріженьки різно: ей, що одна на Дін, а другая у Крим по сіль, а третя да на те Запорожжя.* Чуб. V. 112.

Різнома́стний, а, е. Разноцвѣтный.

Рі́зноція, ції, *ж.* Разногласіе, разбродъ. К. ЦН. 239, 255.

Різну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) См. **Різати.** 2) Ударить, хватить. *Узяв дручок та як різне його по голові, що трохи очі не повилазили.* Рудч. Ск. І. 68.

Різня́, ні́, *ж.* 1) Бойня. Н.-Волын. у. 2) Убой. Грин. ІІІ. 283. *Волів женуть на різню.* Остер. у.

Різови́ни, вин, *ж. мн.* Опилки. Вх. Лем. 461.

Різоватець, тця, *м.* Раст. Carices. Лв. 97. См. **Лепішник.**

Різови́ння, ня, *с.*=**Різовини.** Вх. Лем. 461.

Різону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой рѣзнуть. *Тут разом різонуто ножем та й амінь.* Кв. II. 315.

Рі́зочка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **різка.** *Взяв різочку і б'є того ужа.* Чуб. II. 60. 2) Черенокъ, привинокъ. Употр. какъ ласкательное: *Донько, моя різочко!* Чуб. III. 44.

Різу́н, на́, *м.* Головорѣзъ, разбойникъ.

Різь, зі, *ж.* 1) Рѣзь. 2) Рѣзьба. *Ми наняли маляра, щоб образи у церкву помалював та й різь позлотив, бо гарний силно канастас таки у нас.* Канев. у.

Різьба́, би́, *ж.* Рѣзьба, рѣзная работа. Шух. І. 192. *Дорогу різьбу рубають.* К. Псал. 169.

Різьбо́ваний, а, е. Рѣзной. *Стовпи різьбовані церковні.* К. Псал. 320.

Різьба́р, ра, *м.*=**Різбарь.** Шух. І. 245, 318.

Різьба́рство, ва, *с.* Искусство рѣзчика. Шух. І. 292.

Рій, роя́, *м.* Рой. *Не гуди, рою, понад головою.* Мет. 169. *Сідайте, щоб рої роїлись і старости садились.* Ном. № 11862. *За думою дума роєм вилітає.* Шевч. 230. Ум. **Ройо́к, рое́чок.** *Та осядь, осядь, тихий роєчку, у вишневому садочку.* МУЕ. III. 97.

Рійба́, би́, *ж.* Роеніе, время роенія пчелъ. Черк. у. *Вже сонечко дошкуляє— отто рійба піде.* Подольск. г.

Рі́йно, *нар.* Много роевъ. *Дай же ті, Боже, й а в полі буйно, й а в полі буйно, в оборі плідно, в оборі плідно, в пасіці рійно.* Kolb. І. 99.

Рік, ро́ку, *м.* Годъ. Мет. 70. 56. *Рік не вік.* Ном. *Минулися тії роки, що роспирали пироги боки.* Ном. **Сього́ ро́ку.** Въ этомъ году. **Року 1903.** Въ 1903 году. *Року 1160 Изяслав Давидович привів половців.* К. (О. 1861. IX. 103). **Ро́ку Божого.** Въ лѣто отъ нарожденія Христова. **Що-ро́ку** Ежегодно, каждый годъ. Левиц. І. 142. **До ро́ку, на́ рік.** Черезъ годъ. *Чекай мене, дівчино, до року.* Чуб. V. 1108. *Не журися, серце моє, на рік сподівайся.* Подольск. г. **То-рік, поза-то-рік=Торік, позаторік.** Ум. **Річо́к, рочо́к.** Чуб. V. 749.

Рілля́, лі́, *ж.* Вспаханное поле, пашня. *З доброї ріллі—ори плугом, а хліб буде.* Ном. № 8900. *Така люба рілля, що дитина виросла б, коли б посадив.* Ном. № 10150.

Рільни́к, ка́, *м.* Земледѣлецъ, хлѣбопашецъ.

Рільни́цтво, ва, *с.* Земледѣліе, хлѣбопашество.

Рімна́ти, на́ю, еш, *гл.*=**Рівняти.** *Розстання з милим смерті ся рімнає.* Ном. № 8782.

Рімнина́, ни́, *ж.*=**Рівнина.** *Рімнина*

яка! нема де клуню постановити. Канев. у. *Отам коло Маньківки рімнина, так навкруги миль на кілька видно.* Брацл. у.

Рімнота́, ти́, *ж.*=**Рімнина**. *Під Печенігами поділь—рімнота.* Волч. у.

Рінец́ь, нця́, *м.* Нырецъ (птица). Харьк г.

Рі́ни́стий, а, е=**Рі́нявий**. Желех.

Рінник, ка, *м.* Пт. оляпка, водяной воробей, Cinclus aquitaticus. Вх. Пч II. 9.

Рінува́тий, а, е. О землѣ: перемѣшанный съ крупнымъ пескомъ, гравіемъ.

Рінь, ріні, *ж.* Крупный песокъ, гравій. Каменец. у. Гол. Од. 62. *Рінь в'їдається їй 'в нозі.* Гол. III. 197.

Ріня́вий, ріня́ний, а, е. Усыпанный крупнымъ пескомъ, гравіемъ. *Річечка рінява.* Гол. II. 554.

Ріня́к, ка́, *м.*=**Рінь**. Желех.

Рі́па, пи, *ж.* 1) Рѣпа. Ном. № 12393. **Зуби—як ріпа**. Хорошіе бѣлые зубы. Ном. № 8576. 2) Картофель. Стрыйск. у. въ Галиціи. Вх. Пч I. 13. Шух. I. 111. Ум. **Рі́пка.**

Ріпа́к, ка́, *м.* Рапсъ.

Ріпачи́ння, ня, *с.* Стебли отъ рапса. Вх. Зн. 59.

Ріпачни́сько, ка, *с.* Поле подъ рапсомъ. Галиц. Вх. Зн. 60.

Рі́пиця, ці, *ж.*=**Репиця.**

Рі́пка, ки, *ж* 1) Ум. отъ ріпа. 2) Родъ игры. КС. 1887. VI. 479. Ин. 48. Маркев. 73. Грин. III. 115.

Ріпля́х, ха, *м.* Раст. Lappa tomentosa. Вх. Пч. I. 8.

Ріпни́к, ка́, *м.* Работникъ, добывающій нефть. Желех.

Ріпни́цький, а, е Относящійся къ ріпнику.

Рі́пниця, ці, *ж.* Работница при нефтяныхъ шахтахъ.

Ріп'я́к, ка́, *м.* Раст. Carduus nutans L. ЗЮЗО. I. 115.

Ріп'яни́к, ка́, *м.* Коржъ изъ кукурузы и картофеля. Вх. Зн. 60.

Рі́са, си, *ж.* Сборка въ юбкѣ. Гол. Од. 71.

Рі́си́ти, рішу, сиш, *гл.* = **Рісувати**. Вх. Зн. 60.

Рі́ска, ки, *ж.* 1) Капля, росинка. 2) Крошка. *Ні ріски хліба.* Рудч. Ск. II. 27. **І рі́ски в ро́ті не було́**—ничего не ѣлъ и не пилъ. Ном. № 12138. 3) Раст Lemna. Вх. Пч. I. 11. 4) *мн.* Родъ вышивки. Kolb. I. 47, 49. Ум. **Рі́сонька, рі́сочка.**

Ріст, ро́сту, *м.* 1) Ростъ. *Вбився в ріст, як заєць в хвіст.* Ном. № 8601. 2) Процентныя деньги, лихва. *Позичали людям гроші і росту не брали.* Ум. **Росто́чок.**

Рісува́ти, су́ю, еш, *гл.* Складывать складками. Шух. I. 132.

Ріт, ро́та, *м.* 1) Ротъ. *Суха.... ложки ріт дере.* К. ЦС. 12. 2) Въ сосудѣ: отверстіе, въ которое вливается и выливается жидкость. Шух. I. 179. Ум. **Ротьо́чок.**

Річ, ре́чі, *ж.* 1) Рѣчь, слово, разговоръ. *На речах—наче на кобзі.* Ном. № 2289. *Нехай ваша річ на переді,* Ном. № 4970. *Про вовка річ, а вовк навстріч.* Ном. № 5769. **Відняло́ річ**. О больномъ: отняло языкъ. Кобел. у. **Зняти річ**. Начать говорить, заговорить. Ном. **Річ на двічі.** Двусмысленность. Ном. № 12843. **Не до те́бе річ.** Не съ тобой говорятъ. Ном. № 9578. **Бу́ти з ким на реча́х.** Имѣть съ кѣмъ разговоръ. Ном. № 12857. **Ста́ти на річах з ким.** Вступить въ разговоръ. Ном. № 3175. **В ре́чі ввіхо́дити, захо́дити.** Пускаться, вдаваться въ разговоры. *Ввійшов із нею в речі.* Алв. 25 *Не дуже в речі захожу: роспитаюсь дороги в Дем'янівку, подякую за хліб-сіль та й далі.* МВ. I. 11. 2) Дѣло. *Остання річ вовком орати.* Ном. № 5264. *Я буду просить тебе об одну річ.* ЗОЮР. I. 128. *Жіноча річ—коло припічка.* Ном. № 9039. *Був шляхтич в військових речах бравий, звався Пилип.* **Не в тім річ.** Не въ томъ дѣло. *Не в тім річ, що в хаті піч: то біда, як нема.* Ном. **До ре́чі.** Кстати, дѣльно. *Не війтова дочка, та до речі говорить.* Ном. № 13059. **Не до ре́чі.** Некстати, не къ дѣлу. **Не од тіє́ї ре́чі.** Не прочь. Ном. № 5051. **З якої ре́чі.** Съ какой стати. Ном. № 6456. **Моя, твоя и т. д. річ.** Мое, твое и пр. дѣло. *Твоя річ—мене вірне кохати.* Чуб. V. 89. **Не подо́ба-річ.** Неприлично. *Не подоба-річ мені старому по весіллях гуляти.* МВ. **Звича́йна річ.** Обычная вещь. *То в танцях звичайна річ.* Левиц. Пов. 56. 3) Вещь, предметъ. *Вікно три речі псує: атрамент, сіль і молоду жінку.* Ном. № 5914. *Недивним річам не дивуйсь.* Ном. № 7815. 4) Пѣна и слюна у мертвеца. Мил. 167.

Рі́ченька, рі́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ річка.

Річи́ще, ща́, *с.* Русло, прежнее русло рѣки. Черк. у. КС. 1885. XI. 538.

Рі́чка, ки. *ж.* Рѣка, рѣчка. *Ворскла річка невеличка, береги ламає.* Ном. № 731. Ум. **Рі́ченька, рі́чечка.**

Річкови́й, а́, е́. Относящійся къ рѣчкѣ, рѣчной. *Слобода наша над самою лукою річковою на п'яти горах стоїть крейдяних.* МВ. II. 71. *Річкова вода.*

Рі́чний, а, е. Годовой. *Річна плата.* Левиц. I. 214.

Річни́стий, а, е. Рѣчистый. Борз. у.

Рі́чно, *нар.* Въ годъ. *Плачу два карбованці річно.*

Річня́к, ка́, *м.* О скотѣ: годовалый, однолѣтокъ. Вх. Пч. II. 7.

Ріша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **рі́ши́ти, шу́, ши́ш**, *гл.* 1) Лишать, лишить. *А жінка й діти? Адже ти їх усього рішив.* Кв. II. 33. 2) Терять, потерять, лишаться, лишиться. *Ой не прибуду скоро, жизнь свою рішу.* Чуб. V. 641. *Поки дійшов додому, то чисто всі гроші рішив.* Кобел. у. 3) Рѣшать, рѣшить. *Вас розсудила паланка, рішили отамани і військовий суддя.* Стор.

Ріша́тися, ша́юся, ешся, сов. в. **ріши́тися, шу́ся, ши́шся**, *гл.* 1) Лишаться, лишиться. *Шляхтич за гонор вуха рішивсь.* Ном. № 4211. *За більшим поженись, то й того рішись.* Ном. № 4829. *Оксано! жалко мені тебе рішатись.* Кв. I. 226. **Ума́ ріши́тися.** Сойти съ ума. МВ. (О. 1862. I. 103). **Душі́ ріши́тися.** Потерять жизнь. 2) Уславливаться, условиться, уговориться. *З попом же ти уже рішився? Багацько він з тебе злупив?* (за вінчання). Алв. 16.

Рі́шений, а, е. Сложенный складками. *Рішена переми́тка.* Шух. I. 133. *Рішений фартух.* Вх. Зн. 60.

Рішине́ць, нця́, *м.* 1) Рѣшеніе, опредѣленіе, приговоръ. *Побачимо, який рішинець вийде, а діло щось ялозне.* Кобел. у. *Почула рішинець.* Алв. 11. 2) Конецъ. *Тут тобі й рішинець.* Черк. у.

Рі́шити, ся. См. **Рі́шити, ся.**

Рішня́к, ка́, *м.* = **Річня́к.** *Був у мене баранець рішняк, та вовк задавив клятий.* Канев. у. Ум. **Рішнячо́к.**

Рі́ща, щі, *ж.* Валежникъ. Каменец. у. Ум. **Рі́щечко.** *Які там дрова—ріщечко саме.* Каменец. у.

Рі́яти, рі́ю, еш, *гл.* О пчелахъ: роиться? *Ой не рій, не рій, яра пчілонько, у бору.* Рк. Макс.

Роб, ба, *м.* 1) Работникъ. *Поглянь бо, серце, що тамечки роби мої роблять.* Староб. у. 2) Невольникъ, арестантъ. Угор. 3) Каждый изъ пары играющихъ въ игрѣ **роби.** Ик. 55. 4) Образъ, способъ, манеръ. *Констатуючи факти робом широкої історичньої критики.* Ki Кр. 37. **Роби́ти, ходи́ти яки́м, чи́їм ро́бом.** Дѣлать какимъ либо образомъ, способомъ, манеромъ, дѣлать по чьему либо способу, образу. К. Бай. 47. *Не всі ми його робом ходимо.* К. (О. 1862. III. 23). *Пора.... про Україну робом иншим дбати.* К. Бай. 68. *А така думка, що нехай люде його робом роблять, то усе добре буде.* МВ. II. 131. *Ти мене слухай, а своїм робом не ходи.* ЗОЮР. I. 147. **Ходи́ти пра́вим, лихи́м ро́бом.** Дѣйствовать справедливо, дурно. *А хто правим ходить робом, того милуй.* К. Псал. 13. *І я їх покинув на волю їх серцю: нехай собі ходять лихим своїм робом.* К. Псал. 190.

Ро́ба, би, *ж.* Трудолюбивая, работящая. *Найміть цю жінку, вона і видоє, і їсти зварить, і вимиє—така роба, що нема вже що й казати.* Могил. у.

Роба́к, ка́, *м.* Червь, червякъ. *Робак вліз у хрін та й думав, що вже немає солодчого коріння.* Ном. № 9461. Ум. **Робачо́к.**

Роба́цтво, ва, *с. соб.* Черви. *Забуде їх те лоня, що пестило, робацтво їх обійме під землею.* К. Іов. 54.

Робачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **робак.**

Роби́на, ни, *ж.* Рябина. *Сховай мене; брате, вірний товаришу, в вишневім саду, в вишневім садочку, на жовтім пісочку, під робиною.* Нп. Ум. **Роби́нонька, роби́ночка.**

Роби́ти, блю́, биш, *гл.* 1) Дѣлать. *Роби тес, що піп каже, а не роби того, що він робить.* Ном. № 5157. 2) Работать. *Роби, небоже, то й Бог поможе.* Ном. № 69. *До спасівки мухи на пана роблять, а в спасівку на себе.* Ном. № 482. *Літо на зіму робить.* Ном. № 556. *Будемо жити, будемо робити, буде нам щастя річкою плити.* Чуб. 3) Поступать. *По правді роби, по правді й очі повилазять.* Ном. № 3027. 4) **Своїм бо́гом роби́ти.** Дѣлать по своему. *Не слуха, все своїм богом робить.* 5) **Роби́ти во́лю.** Исполнять желаніе. 6) **Роби́ти зві́стку.** Подавать вѣсть. *Янгол седить на камені та й нам*

звістку робить. Чуб. 7) **Хліб робити**. Обрабатывать землю. *Натальці треба не письменного, а хазяїна доброго, щоб умів хліб робити*. Котл. НП. 350. 8)—**плату**. Платить. *Одчиняйте хату та робіте плату*. Грин. Ш. 128.

Робитися, блюся, бишся, *гл.* 1) Дѣлаться. *Каліка не родиться, а робиться*. Ном. *Зірки робляться із праведних душок*. Чуб. I. 15. 2) Дѣлаться, происходить, бывать *Не так воно робиться, як нам хочеться* Ном. № 5371. *Не так швидко робиться, як мовиться*. Ном. № 5603.

Робіння, ня, *с.* Работа, трудъ. Ум. **Робінничко**. *Ой весна красна, що вона винесла? Ой винесла тепло і добреє літечко.... хорошим людям на робінничко*. Чуб. I. 109.

Робітливий, а, е=**Робітний 1**. *Чи хороша, чи вродлива, чи до діла робітлива?* Мил. 96.

Робітка, ки, *ж.* Ум. отъ робота.

Робітний, а, е. 1) Трудолюбивый, работящій. *Там є дівка дуже красна, та лем не робітна*. Гол. IV. 504. 2) Рабочій, для работы. *Це сорочка робітна*.

Робітник, ка, *м.* Работникъ. *Гроші добрий робітник, але поганий господарь*. Ном. № 13484.

Робітниця, ці, *ж.* Роботница. *Батенько іде, хвалить мене: оддали дочку робітницю: по сім кіп жне*. Чуб. V. 723. Ум. **Робітничка, робітнонька**. *Зіронько вечірняя, то жесь освітила, а з дому домівнонькою, а з поля робітнонькою*. Рк. Макс.

Робітня, ні, *ж.* Мастерская. Желех.

Робітонька, ки, *ж.* Ум. отъ **робота**.

Роблений, а, е. 1) Прич. прош. стр. отъ **робити**. 2) Искуственный. *Роблені квітки*. Харьк. *Роблена сметана*. Харьк. *Кресало буде роблений магнит, а не природний*. Ком. II. **Роблена відьма**. По нар. повѣрью вѣдьма не прирожденная, а наученая. ХС. VII. 449. 3) Бывшій въ работѣ, истощенный работой. *Коні роблені, того й такі худі*. Каменец у.

Роблениця, ці, *ж.* Насыпная гора, курганъ. Ленч. 27.

Робливо, ва, *с.* Издѣліе. *Це ложки мого роблива*. Харьк. у

Роблювати, люю, еш, *гл.* Дѣлывать. *Господи, що за речі він роблював*. Федьк.

Робота, ти, *ж.* 1) Работа, трудъ, дѣло, занятіе. *Яка плата, така й робота*. Ном. *Субота не робота—помий, помаж та й спати ляж*. Ном. 542. *Цілісінький день у роботі*. МВ. I. 26. 2) Издѣліе, произведеніе, работа. *По роботі пізнати майстра*. Ном. № 7338. 3) *соб.* Работники. *Одчиняй, пане, ворота, їде твоя робота*. Ном. № 10000 Ум. **Робітка, робітонька, робіточка**. Грин. Ш. 400, 393.

Роботизна, ни, *ж.* Барщина. *Два дні роботизни*. Гн. II. 228. *Ой дуки, позабірали ви наші степи й луки!... А тепер на них чужими руками роботизну справляють*. Мир. ХРВ. 86.

Роботуха, хи, *ж.* Работница трудолюбивая. *А й до діла роботуха, і до хлопців щебетуха*. Мил. 110.

Роботяга, ги, *м.* Труженикъ, работникъ. *Всього надбав роботяга, та не придбав долі*. Шевч. 527. Ум. **Роботяжка, роботяжечка**. *Як у мене чоловік роботяжечка був*. Грин. III. 658.

Роботяй, тяя, *м.*=**Роботяга**. Черк. у.

Работящий, а, е. Работящій, трудолюбивый. *Ручки ж мої роботящі. чом не робите?* Чуб. V. 777.

Робочий, а, е. 1) Рабочій. *Забіжиш до Марусі у робочу часину*. МВ. II. 83. 2) Трудолюбивый. *Робоча як бджола*. Ном. № 4562. *Наша Меланка не робоча, на ній сорочка парубоча*. Чуб. III. 469.

Робучий, а, е=**Робочий 2**.

Ровень, вня, *м.* 1) Пара, равный. *Нашим дівкам ровень*. Гол. IV. 435. 2)=**Ровінь**. Вх. Лем. 461.

Ровінь, ню, *м.* Равнина. Вх. Зв. 60.

Ровта, ти, *ж.* Отрядъ войска *А йmуть ровти ізбірати, за нами гонити, а ми будем з файнов любков мед горівку пити*. Лукаш. 136.

Ровчак, ка, *м.*=**Рівчак**.

Рогаль, ля, *м.* 1) Волъ съ большими рогами не расходящимися въ стороны. Рудч. Чп. 255. *Віл рогаль*. 2) Родъ жука = **Рогач 4**. 3) Толстое ребро листа, жилка. *З капусти лем рогалі остали,—так об'їла гусениця*. Вх Лем. 461.

Рогань, ня, *м.*=**Рогаль 1**. Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Рогатизна, ни, *ж.* *соб.* Рогатый скотъ. Канев. у.

Рогатий, а, е. 1) Рогатый. *Мужик багатий, як віл рогатий*. Ном. *Чорт рогатий*. ЗОЮР. II. 92. 2) Угловатый, съ углами. **Хата рогата**. Дѣла много въ хатѣ

(въ каждомъ углѣ дѣло). Ном. № 10277. **Рогáта плáхта**=**Плахта рогáтка.** *Наша пані багата, на їй плахта рогата.* Грин. Ш. 136.

Рогáтина, ни, *ж.* 1) Рогатина. *Преться як віл на рогатину.* Ном. № 13691. 2) Родъ кинжала. Гол. Од. 66. Ум. **Рогáтинка.**

Рогáч, чá, *м.* 1) Ухватъ. Чуб. II. 140. *Нагодують калачем, та і в спину рогачем.* Ном. 2)=**Рогаль 1.** *Як не дасте калача,—займем вола рогача.* Чуб. Ш. 458. 3)=**Олень.** Вх. Пч. II. 6. 4) Жукъ-олень. Lucanus cervus. Вх. Пч. I. 6. Ум. **Рогáчик.**

Рогáчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **рогач.** 2) *мн.* Родъ вышивки. Г. Барв. 216.

Рогачúлно, на, *с.* Древко къ ухвату. Канев. у.

Рогáчка, ки, *ж.* 1) Рогатая овца. Вх. Лем. 461. 2)=**Рогатівка.** Грин. Ш. 270. *Шо за мода, що за мода—все шапки рогачки.* Чуб. V. 1191. 3) Раст. Sisymbrium pannonicum. 4) Насѣк. уховертка. Харьк. г. 5) Двузубая кирка, двузубыя вилы для выбрасыванія навоза.

Роговнá, ні, *ж.* Въ волынкѣ: рожекъ козы, прикрѣпленный къ концу трубки. О. 1862. V. Кух. 38.

Рогíжник, ка, *м.* Выдѣлывающій рогожи. Вас. 176.

Рогíв, гóзу, *м.* Болотное растеніе. Typha angustifolia. ЗЮЗО. I. 140. Котл. Ен. Ш. 64. О. 1862. I. 55. *Покинь сани, візьми віз, та й поїдем по рогіз.* Ном. № 546.

Рогíтра, ри, *ж.* У гребенниковъ: перерѣзанная по длинѣ обыкновенная столярная пила. Вас. 164.

Роговé, вóго, *с.* Плата за выпасъ рогатаго скота. *Заплатив рогового сім карбованців.*

Роговúй, á, é. 1) Роговой, сдѣланный изъ рога. Гн. I. 19. *Рогове тіло Бог перемінив на таке, як у нас тепер, а рогового тіла вставив тільки на кінці пальців.* Чуб. I. 146. *Їздив Василько в військо служити, заслужив собі три свистілоньки: єдную —золотую, а другую—мідяную, а третюю—роговую.* Чуб. Ш. 280. 2) Угловой, находящійся на углу. *Рогова хата.* 3) **Роговá худóба.** Рогатый скотъ. О. 1861. XI. Св. 62. *Здоровля в сей дом на челядоньку, щастячка на двір на худобоньку, на худобоньку на роговую.* Чуб. Ш. 285.

Рогóвка, ки, *ж.* Сортъ плахти. Черниг. у.

Рогóжа, жі, *ж.* Рогожа. Чуб. II. 118. *Милого ложа—міх да рогожа, то мені постіль гожа.* Чуб. V. 21. Ум. **Рогóжка.**

Рогожúна, ни, *ж.* Рогожка, плохая рогожка. *Мав я собі хорошую постіль, ой пуховую перину, а тепер я маю одним одну рогожину.* О. 1862. V. 88.

Рогóжка, ки, *ж.* Ум. отъ **рогожа.**

Рогóжовий, а, е. Сдѣланный изъ рогожи.

Роговá, зú, *ж.*=**Рогіз.** *Хиба росте папирус уз болото, і рогоза живе в безвідній суші?* К. Іов. 18.

Роговóвий, а, е. Сдѣланный изъ рогози. *На козаку бідному петязі три сиром'язі, опанчина рогозовая, поясина хмельовая.* Дума.

Рогýлька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **рогуля.** 2) *мн.* Раст. Trapa natans L. ЗЮЗО. I. 139.

Рогýля, лі, *ж.* 1) Искривленное бревно, искривленная палка. 2) Въ загадкѣ: самка рогатыхъ животныхъ. Ном. стр. 293. 3) Палка съ раздвоеніемъ на концѣ, употребляемая при ловлѣ раковъ для вспугиванія ихъ. О. 1861. XI. 116. Ум. **Рогýлька, рогýлечка.** Ном. № 13056.

Рóґлик, ка, *м.*=**Рогач 4.** Вх. Пч. II. 27.

Родáк, кá, *м.* Родственникъ. Черк. у.

Родáтися, дáюся, єшся, *гл.* 1) Родниться, вступать въ родство. Александров. у. 2) Поддерживать родственныя отношенія, признаваться въ родствѣ. *Старі повміралй, а молоді не дуже вже родаються.* Черк. у. *Хто з нами родається, той і родич нам.* Лебед. у.

Родáчка, ки, *ж.* Родственница.

Родéля, лі, *ж.* Родъ рыболовнаго снаряда. Черк. у.

Роджáти, джáю, єш, *гл.* Рождать. *І роджає беззаконня на громадське безголов'я.* К. Псал. 13.

Рóджений, а, е. 1) Прич. отъ **родúти.** *Ангел Михаїл не роджений, тілько сотворений.* Гн. I. 5. 2) Родной. *Вийди, мати, з хати познавати дитяти: єдного родженого, другого судженого.* Мет. 172.

Родзúнки, нок, *ж. мн.* Изюмъ. Мкр. Н. 31. Св. Л. 184. *Каплюху хоч родзинками годуй, а все буде каплюха.* Ном. № 2832. Ум. **Родзúночки.**

Родзинкóвий, а, е. Изюмный.

Родзúночки, чок, *ж. мн.* Ум. отъ **родзúнки.**

Рóдиво, ва, *с.* 1) Роды. *Померла з родива.* Мкж. 191. *Не дай Боже, яке в мене за першою дитиною сутужне родиво*

було. У мене було важке родиво. Сквир у. 2) Хлѣбъ и полкварты водки, которые отецъ новорожденнаго, вмѣстѣ съ извѣстіемъ о рожденіи несетъ тестю. Мил. 21. 3) Родословная. *От се ж воно й родиво починається Господа нашого Ісуса Христа.* Лубен. у.

Роди́мець, мця, *м.* Болѣзнь: параличъ. Чуб. I. 111. Шевч. 307. Алв. 20. *Щоб тебе родимець побив.* Ном. № 3729. *Коли б йому язик родимець одібрав.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 87).

Роди́мий, а, е. 1) Врожденный, природный. *Гіршa відьма вчена, ніж родима.* Ном. № 235. *Що б, панє, ваші оці очі* (окуляри) *Бог на світі подержав, а родимі щоб повилазили.* Ном. № 890, стр. 283. 2) Свой, родившійся гдѣ, уроженецъ. *Я тут чоловік родимий.* Харьк. г. *Він наш чоловік родимий.* Каменец. у. 3) Родимый, родной. *Їхав милий край Дунаю та до родимою краю.* Чуб. V. 378.

Роди́на, ни, *ж.* 1) Родня, родные. Чуб. V. 123, 423, 849, 886; I. 217. *За гроші не купиш ні батька, ні матері, ні родини.* Ном. № 1440. *Що воно за родина, як мене не родила.* Ном. № 9379. *Твій син Алкид, твоя дитина, єдиная твоя родина.* Шевч. 606. 2) Семейство. Галиц. Ум. **Роди́нка, роди́нонька, роди́ночка, ро́донька.** Чуб. V. 324, Мет. 106. *Підожди ж ти,* (смерте), *час-годину, поки зберу всю родину!... Поки родонька, зійшлася, душа з тілом розійшлася.* Грин. Ш. 143.

Роди́ни, ди́н, *ж. мн.* 1) Рожаніе, роды. 2) Празднество по случаю **родин.** Мил. 21. *Ирод на свої родини бенкет справив.* Єв. Мр. VI. 21. Ум. **Роди́нки.** Ном. № 9499.

Роди́нин, на, не. Принадлежащій роднѣ. *Там родинин голосок, там моя родина є.* Чуб. V. 464.

Роди́ння, ні, *ж.*=**Родина.** *Обсіла ж мене чужиня, все Іванкова родиня.* Рк. Макс.

Роди́тель, ля, *м.* Родитель, отецъ. Чуб. III. 29. *Шануй учителя паче родителя.* Ном. № 6101, **Роди́телі.** а) Родители, отецъ и мать. *Та я ж буду віконечка одсувать і своїх родителів в гості виглядать.* Мил. 181. б) Родственники (покойные?) Дочь плачетъ надъ мертвымъ отцомъ. *Стрічайте, мої родителі, мого татуся рідненького, пробірайте місточко коло себе близесенько і доглядайте так, як я доглядала.* Мил. 189. *На проводи в нас на гробки ходять, родителів поминають.* Черниг. г.

Роди́телька, ки, *ж.* Родительница, мать. *Не було родительки навчати.* Лебед. у.

Роди́тельський, а, е. Родительскій. *Родительська любов.* Левиц. I. 242.

Роди́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Родить, производить. *Раз мати родила, раз і вмірати.* Ном. № 4268. *Нам Бога не вчить, як хліб родить.* Ном. № 35. 2) Родить. давать урожай. *На одвороті гречка родить.* Ном. № 4194.

Роди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Родиться. *Ще той не родився, щоб усім догодив людям.* Ном. № 4600. *Сійся, родися, жито-пшениця, всіляка пашниця.* Ном. № 347.

Ро́дич, ча, *м.* 1) Родственникъ. МВ. I. 14. Чуб. V. 1156. Мет. 252. *Багато родичів, та ніде пообідать.* Ном. № 9338. *Вони йому родичі: дідовою сусіда молотники* — совсѣмъ не родственники. Ном. № 9350. 2) Родитель. *Мали родичі сина.* Гн. II. 67.

Родича́тися, ча́юся, ешся, *гл.*=**Родатися.** 1) *Багатирі з бідними не дуже родичаються.* Харьк. 2) *Посажав укупі свекруху з невісткою та каже: родичайтесь.* Зміев. у. *Родичатися він не дуже любить.* Константиногр. у.

Ро́дичів, чева, ве. Принадлежащій родственнику. *Як зацвіте увесь цвіт, як заплаче увесь рід, що родичева голова в чужім краю полягла.* Чуб. V. 1035.

Ро́дичка, ки, *ж.* Родственница. *Поблагословила молодих якась родичка замісто матері.* Левиц. I. 333.

Роді́лля, лі, *ж.* Роженица. Уман. у. *Роділлі до сорока день не можна ні на базарь, ні на грядки ходить.* Мнж. 155.

Роді́ння, ня, *с.* Рожаніе, роды. *Мати з родіння померли.* Мелитоп. у. Слов. Д. Эварн.

Родни́й, а́, е́. ? *Це родний камінь— кинь його.* Радом. у.

Родови́тий, а, е. 1) Родовитый, знатный. *Чи ти роду багатого, чи ти роду родовитого?* Чуб. V. 911. 2) Наслѣдственный, прирожденный. Мил. 34. *Він родовитий злодій.* 3) Плодородный. *Родовита земля.*

Родови́тість, тости, *ж.* 1) Знатное происхожденіе, родовитость. 2) Наслѣдственность. 3) Плодородіе.

Родові́д, во́ду, *м.* Родословіе. *Книга родоводу Ісуса Христа.* Єв. Мт. I. 1.

Родону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно уро-

дить. *Така думка: от де родоне жито! Земля як галка чорна, а рано виорано.. аж ні: посуха, і жито заміркувате.* Волч. у.

Ро́донька, ки, *ж.* Ум. отъ **родина.**

Ро́доньків, кова, ве, прил. отъ ум. **родонько:** принадлежащій родственникамъ, роду. *Перший же двір—свекорків, а другий же двір—батеньків, а третій же двір—родоньків.* Маркев. 139.

Ро́донько, ка, родо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **рід.**

Родю́чий, а, е. Плодоносный, плодородный, плодоный. *Мак.... родючий був.* ХС. I. 75. *Родюча земля. Родюче дерево.* Мил. 172.

Родю́чина, ни, *ж.* Дикія плодовыя деревья. Харьк. г.

Родю́чість, чости. *ж.* Плодородіе, плодовитость. Желех.

Родю́щий, а, е=Родючий. *І з неволі на родющу любу землю виселяє.* К. Псал. 150.

Рое́нний, а, е. Къ рою относящійся, отъ роя, роевія полученный. *У мене половина бджіл роєнних, а половина не роєнних.* Волч. у.

Рое́чок, чка, *м.* Ум. отъ **рій.**

Ро́жа, жі, *ж.* 1) Роза, Rosa centifolia. Также **по́вна ро́жа, па́нська рожа.** *Моя врода, як новная рожа.* Макс. *Сидить Олена між дружок як повна рожа.* МВ. II. 66. *Ой ти, дівчино, повная роже!* Нп. *Цвів кущ панської рожі.* Левиц. I. 23. 2) **Гаєва́ ро́жа.** Шиповникъ. МВ. I. 156. 3) Мальва. **Соба́ча ро́жа.** а) Althaea officinalis L. ЗЮЗО. I. 111. б) Lavatera thuringiaca L. ЗЮЗО. I. 175, 126. 4) **Чо́рна ро́жа.** Раст. Althaea rosea. Вх. Пч. I. 8. То-же **горо́дня ро́жа.** ЗЮЗО. I. 174. 5) **Ро́жа по́вна.** Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. 6)—**польова́.** Раст. Lavatera thuringiaca. Лв. 99. 7)—**перевита, подлу́жна, польова́.** Роды писанокъ. КС. 1891. VI. 375. 8) Родъ дѣтской игры. Ив. 63. Ум. **Ро́женька, роже́ночка.** *Ішов милий іронькою, мила під горою; зацвів милий роженькою, мила калиною.* Чуб. V. 266. *Та чи мак, чи рожа на дворі процвітає? А ні мак, ні роженочка, дочко моя, а то ж твоя челядь гуля.* КС. 1883. II. 376.

Рожаї́стий, а, е. Многоплодный. Мнж. 191. *Із щепи та така яблуня рожаїста, що куди вам.* Канев. у.

Рожа́й, жаю, *м.*=**Врожай.** *Під рожай проса каші наїсися.*

Рожа́ний, а, е. 1) Розовый. 2) Мальвовый.

Рожа́ти, жа́ю, еш, *гл.* Раждать. *Одна мати рожає, та не один обичай дає.* Ном. № 7917.

Рожа́тися, жа́юся, єшся, *гл.* Раждаться. Ном. № 5575

Рожда́ти(ся), да́ю(ся), еш(ся), *гл.*=**Рожати, ся.**

Рожде́нець, нця, *м.* Уроженецъ. *Та він ще з дідів, з прадідів—рожденець харківської губерні.* Харьк.

Рожде́ний, а, е. Прирожденный. *Рождена відьма.* ХС. VII. 449. *Відьми в рождені і вчені.* Драг. 68.

Рожде́ник, ка, *м.* Родитель. Рк. Левиц.

Рожде́ниця, ці, *ж.* 1) Родительница. *Помийте милостини за свою рождениию, за своїх покревних.* Рк. Левиц. Васильк. у. 2) Роженица. *Приснори рождениці, хрещениці, раби Божої Явдохи покорму... Приснори рождениці, молитвяниці, хрещениці, раби божої Явдосі дитя годувати.* Мил. 25.

Рожде́нка, ки, *ж.* Уроженка. *Яка ж я приблуда не цього світа? Я тутешня рожденка.* Васильк. у.

Рожде́ння, ня, *с.* 1) Рожденіе. *Ой був же я на рожденні в Діви Марії, породила Діва сина в яслах на сіні.* Чуб. III. 368. 2) Потомство. *Жаль свого рождения.* Кв. *Наслідує тобі твій син, твоє рождення.* К. Псал. 300.

Роже́вий, а, е. 1) Розовый. Шевч. 62 Грин. III. 3. *Збудуємо світлоньку з рожевого квітоньку.* Мет. 120. 2) Названіе узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 415. 3) Названіе сорта **плахти.** КС. 1893. XII. 448.

Роже́во, *нар.* Розовымъ цвѣтомъ, розово. *Тілько з красчку рожево зорялося од схід сонця.* МВ. II. 188. *І синьо, й рожево коло тії хатки.* МВ. I. 18.

Роже́н, жна́, *м.* 1) Вертелъ. *Єдин тримає печеню, а другий рожен.* Ном. № 13199. 2) Рожень, заостренный колъ (въ простыхъ саняхъ и пр.). Г. Барв. 323. *Ой хто ж мене та не любить, рожен йому в серце.* Чуб. V. 10.

Ро́женочка, ро́женька, ки, *ж.* Ум. отъ **рожа.**

Ро́жин, на, не. Принадлежащій розѣ мальвѣ. Чуб. III. 100.

Рожи́на, ни, *ж.* Цвѣтокъ розы. *Зацвів козак рожиною, дівка калиною.* Чуб. V. 283.

Рожі́вка, ки, *ж.* 1)=**Рожа?** *Щипліте*

рожівку. Чуб. IV. 280. 2) Родъ писанки съ орнаментомъ въ видѣ розы; различаются рожівка сторчова́ и бокова́. КС. 1891. VI. 374.

Ро́жівна, ни, *ж.* Дочь розы. *Рожа дочку чесала, як чесала та й навчала: „дочко моя, рожівно!...“* Мет. 300.

Ро́жувати, жую, еш, *гл.* Родить. *Давно колись рожувало лучче і садки були не такі, як тепер.* Харьк. у.

Ро́за, зи, *ж.* Роза. См. **Рожа**, **троянда**. Ум. **Ро́зонька, ро́зочка.** *У саду, в саду розонька цвіла. Пішла Катречка розочки щипати, вирвала квіточку, приложила к личеньку.* Грин. III. 25.

Роза́н, на́, *м.* Розга. *Дали йому добрих розанів. Повели, пане сотнику, возмутити її розанами.* Кв. I. 100.

Розане́ць, нця́, *м.* = **Вергун.** МУЕ. III. 3.

Розбага́тіти, тію, еш, *гл.* Розбагатѣть. *Так розбагатіла! поли деру та спину латаю.* Ном. № 1545.

Розбага́тшати, шаю, еш, *гл.* = **Розбагатіти.**

Розбагни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Сдѣлаться грязнымъ. *Дорога так розбагнилась, ще не можна їхати.*

Розбадьо́ритися, рюся, ришся, *гл.* Расхрабриться. *Иноді скочить (птиця) розбадьорившись та пугою тебе й наб'є.* Г. Барв. 311.

Розбаза́р'я, р'я, *с.* Окончаніе базара. *В той день був зранку базарь, так уже к тій порі одходив,—так було вже на розбазар'ї.* Павлогр. у.

Розбазі́катися, каюся, ешся, *гл.* Разболтаться, разговориться. *Перше сидів смутний, а далі як розбазікався, то аж нудно стало.*

Розбайори́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Расходиться, разозлиться. *От як розбайорився.* Ном. № 3415.

Розба́кати, каю, еш, *гл.* Отговорить, отсовѣтовать. *Так батько та мати її туди і не пустили: там ще, кажуть, тебе розбакають, то ти і не підеш заміж.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Розбала́катися, каюся, ешся, *гл.* Разговориться. *Випили по чарці, розбалакались.* Левиц. I. 446.

Розбала́кувати, кую, еш, *гл.* 1) Разговаривать. 2)—кого́. Уговаривать, увѣрять, наговорить кому. *Почали (пани) царя розбалакувати та й завірили, що це правда.* Мнж. 83.

Розбато́вувати, вую, еш, сов. в. **розбатува́ти, ту́ю, еш,** *гл.* Разрѣзывать, разрѣзать на куски. *Розбатовують телицю, стегна запікають.* Рудан. I. 75.

Розбелькота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Разболтаться.

Розбенкетува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Разгуляться, давать пиры.

Розбесі́дуватися, дуюся, ешся, *гл.* Разговориться. Вх. Уг. 265.

Розбе́хкати, каю, еш, *гл:* Разлить, разбить. Черном.

Розбе́штати, таю, еш и **розбе́штувати, тую, еш,** *гл.* Разбаловать, развратить. О. 1862. I. 72. *Оці його могоричі та трахтирі і розбештали.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Розбе́штатися, таюся, ешся, *гл.* Разбаловаться, развратиться. О. 1862. I. 74. Лубен. у.

Розбе́щений, а, е. Распущенный, разбалованный.

Розбива́ти, ваю, еш, сов. в. **розби́ти, зіб'ю, еш,** *гл.* 1) Разбивать, разбить. *Тому дали яйце-райце і сказали: тільки не розбивай ніде на дорозі.* Рудч. Ск. I. 144. *На теплого Олекси щука риба лід хвостом розбиває.* Ном. № 416. *Чорне море вітер-буря колихає, там турецький корабель розбиває.* Чуб. V. 935. **Глек розби́ти з ким.** Поссориться съ кѣмъ. Ном. № 9539. *Глек брехні назбірали та й розбили* — поссорились изъ-за сплетенъ. Ном. № 9538. 2) Убивать, убить. *Приказав (Ирод) Христа шукати, діток малих розбивати.* Чуб. III. 356. 3) Грабить, разбойничать. *У чумаків колеса товстії, то в колесах було попродовбує дірки да туди гроші положить, да й позабиває гвіздками; то його (чумака) хоть як хоч нехай розбиває, а гроші є.* ЗОЮР. I. 76. *Розбойничок—лихий чоловічок: як вечеріє—коня напуває, а як смеркає—коника сідлає, опівночі людей розбиває. Розбив же він та того купця.* Чуб. V. 741. 4) Раздѣлять, разрѣзывать, разрѣзать (волны при плаваніи). *Не плавле, літа Семен Дніпром, тільки човен синю хвилю розбиває.* МВ. I. 140. 5) Разъединять, разъединить, разлучать, разлучить. *Зашумів сокіл із за крутих гір, розбив, розлучив пару голубів.* Чуб. V. 206. *Се чорний ворон; розбив пташенят і найкращу настигає.* МВ. II. 70. 6) Разсѣивать, разсѣять, уничтожать, уничтожить. *Бий,*

дзвоне, бий, хмару розбий! Ном. № 335. *Вороний коню, заграй підо мною, розбий, розбий тугу по зеленому лугу козакові молодому.* Чуб. V. 877. *Я зараз приведу Зіньку шептуху, то вона скропить тебе водицею і розіб'є ті чари.* Стор. II. 215. 7) Сокрушать, сокрушить (о мысляхъ). *Стали умисли козацьку голову ключника розбивати.* АД. I. 212.

Розбиватися, ваюся, ешся, сов. в. **розбитися, зіб'юся, ешся**, *гл.* 1) Разбиваться, разбиться. *На Петра Вериги розбиваються криги.* Ном. № 520. *Піду ж бо я утоплюся, або в камінь розіб'юся.* Чуб. V. 22. 2) Сокрушаться, убиваться. *Чумакова жінка за чумаком розбивається.* Чуб. V. 1032. 3) Раздѣлиться, раздѣлиться.

Розбирати, ся=**Розбірати, ся**.

Розбити, ся. См. **Розбивати, ся**.

Розбиш ша, *м.* Разбойникъ. *Та тут по ціх лісах розбиші жили.* Лебед. у.

Розбишака, ки, *м.* Разбойникъ, буянъ. *Називають мене бурлакою, а мого товариша розбишакою.* Чуб. *Яка ж ватага розбишак!* Котл. Ен. I. 16.

Розбишакувати, кую, еш, *гл.* Разбойничать. *День-у-день п'єте, гуляєте та розбишакуєте.* Мир. ХРВ. 243.

Розбишацтво, ва, *с.* Разбойничество.

Розбишацький, а, е. Разбойничій. К. Кр. 11.

Розбігатися, гаюся, ешся, сов. в. **розбігтися, жуся, жишся** *гл.* 1) Разбѣгаться, разбѣжаться въ разныя стороны. *Синки мої дорогії, беріть коні воронії, розбігайтесь битим шляшком.* Чуб. V. 909. 2) Разбѣгаться, разбѣжаться (для толчка, прыжка).

Розбігатися, гаюся, ешся, *гл.* Разбѣгаться. *Чого це ти так розбігався сьогодня?*

Розбігтися. См. **Розбігатися**.

Розбідкатися, каюся, ешся, *гл.* Прикинуться слишкомъ бѣднымъ, начать бѣдниться.

Розбій, бою, *м.* 1) Разбой. 2) Разбойникъ. *Іди, сину, в темні ліси, нехай тебе розбій заб'є.* Гол. I. 173.

Розбійний, а, е. Взятый разбоемъ. *Розбійні речі.*

Розбійник, ка, *м.* Разбойникъ. *Хотів у розбійника та ще й кий однять.* Ном. № 4794. Ум. **Розбійничок, розбійниченько**. Чуб. V. 738.

Розбійників, кова, ве Принадлежащій разбойнику. *Ой не єсть ти милий мій, ти розбійників син* Чуб.

Розбійницький, а, е. Разбойническій. *Розбійницький син.* Чуб. *В розбійницьких наметах тихо й мирно.* К. Іов. 25.

Розбійниця, ці, *ж.* Разбойница.

Розбійниченько, ка, розбійничок, чка, *м.* Ум. отъ розбійник.

Розбійство, ва, *с.* Разбой. КС. 1883. IV. 773. *То розбійство, то гайдамацтво.* Левиц. I. 535.

Розбійський, а, е. Разбойническій. *Ой пали; мила, кам'янії груби,—нехай я нагрію розбійської груди.* Чуб. V. 737.

Розбіль, болю, *м.* Заболѣваніе. *До ростріску, до розболю будеш жати.* Вх. Зн. 61.

Розбір, бору, *м.* Разборъ, различіе. *Нікому нема розбору, не вважають нікого.* Кв. I 148.

Розбірати, раю, еш, сов. в. **розібрати, беру, реш**, *гл.* 1) Разбирать, разобрать на части, разлагать на составныя части. *Твою хату* (будуть) *розбірати* Чуб. III. 450. *Шинкарочко молода, давай меду і вина, пиши гроші на стіну. Ой як стіну розбереш, тоді гроші побереш.* Чуб. V. 917. *Люде піч розберуть.* Ном. № 10569. 2) Разбирать, разобрать, разнести по качеству или назначенію вещи, рассортировать. *Одомкнув скриню і все таки мовчки став розбірати. Що їм відкладає, що особо одбірає.* Кв. I. 15. 3) Разбирать, разобрать, расхватать. *Зосталось сім сиріточок малюсіньких, і як їх стали люде розбірати, то й вона хлопчика.... взяли у прийми.* Кн. I. 199. *А нуте, пани молодці, казав він, роскидаючи броню на долівці,—розбірайте у кого нема.* Стор. М. Пр. 115. 4) Разбирать, разобрать, различать, разсматривать. *Довго я не хотів їсти сирого м'яса; да вже як привик, тоді вже й не розбірав.* Грин. I 46. *Не розбіра, їсть усіх, їсть і дівчаток, і хлопчиків.* Шевч. 309. *Часом вони любили не розбірати своєї і чужої одежі.* Левиц. Пов. 6. 5) Раздѣлывать, раздѣлать тушу. *Піймав ту свиню, заколов та й ну розбірати.* Мнж. 149. 6) Разбирать, разобрать, понимать, понять, взять въ толкъ. *Буду слухати, що мені казатимеш, буду й сама розбірати.* Кв. I. 167. *Що воно означа? Нехай письменні розберуть.* Стор. М. Пр.

167. 7) Раздѣвать, раздѣть. *Увечері кличуть: „Іди до панночки — розбірати“.* МВ. (О. 1862. Ш. 38). 8) Разбирать, разобрать, пронимать, пронять, начать дѣйствовать *Пропасницю лічать так: як тільки вона почне розбірать чоловіка....* Чуб. І. 119. *Ой уже мою та головоньку та хміль розбіра.* Чуб. V. 949. *Радюка почала розбірати злість.* Левиц. *Його душу туга розбіра.* Г. Барв. 138.

Розбіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **розібра́тися, беру́ся, ре́шся,** *гл.* 1) Разбираться, разобраться на части. 2) Раздѣваться, раздѣться. *Не видав Гриць нагавиць: то ся вбірає, то розбірає.* Ном. № 2595. *Пані Висока не лягала й не розбіралась.* Левиц. Пов. 290. *Почав розбіраться. Геть розібрався, голий зостався.* Грин. II. 127. 3) Усиливаться, усилиться. *Як вітер розбереться, то погано буде хату крити.* Зміев. у. 4) Зазнаваться, зазнаться и начать что угодно дѣлать. *Як створив Бог жидів, то вони перше й шанувались, а дальше роскоренились та й розібрались.* КС. 1883. Ш. 670.

Розбіснува́тися, ну́юся, ешся, *гл.* Разшалиться, разбуяниться. *Було як розбіснується* (кіт), *то і хата йому тісна: і по столу, і по лавах, і по миснику.* Сим. 229.

Розбісо́цький, а, е=Вісовський. *Ой як отаман та соцький, то вони сини розбісоцькі.* Чуб. V. 1012.

Розбія́ка, ки, *м.* Разбойникъ, забіяка, драчунъ. КС. 1882. X. 167. Грин. Ш. 591. *І чоловічок не показний, а там розбіяка такий, що й Господи.* Харьк.

Розбли́скатися, каюся, ешся, *гл.* Засверкать отовсюду.

Розблюва́тися, лююся, ешся, *гл.* Начать сильно рвать.

Розблягу́зкати, каю, еш, *гл.* Разболтать. *Це вже баби розблягузкали по всьому селу.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Розбо́вкати, каю, еш, *гл.* Раззвонить, разболтать.

Розбо́вкатися, каюся, ешся, *гл.* Раззвониться.

Розбо́втати, ся. См. **Розбовтувати, ся.**

Ро́збовток, тка, *м.* Невысиженное яйцо, яйцо-болтунъ.

Розбо́втувати, тую, еш, сов. в. **розбо́втати, таю, еш,** *гл.* Разбалтывать, разболтать, размѣшивать, размѣшать. *Як болить живіт і приступає до серця, розбовтують мезиним пальцем з правиці сіль у воді і п'ють.* Ном. № 13628.

Розбо́втуватися, туюся, ешся, сов. в. **розбо́втатися, таюся, ешся,** *гл.* Разбалтываться, разболтаться.

Розбогара́дити, джу, диш, *гл.* Выпросить, раздобыть. *Де б його розбогарадити грошей.* Канев. у.

Розбо́ля, ли, *ж.* Причина, начало боли. *Ой розбола серцю мому, як вечір настане.* Гол. II. 383.

Розболі́тися, лі́юся, ешся, *гл.* Разболѣться, разнемочься. *Не їв—зомлів, наївся—розболівся.* Ном. № 12156. *Гриць розгорівся, Гриць розболівся, прийшов четвер—вже Гриць помер.* Чуб. V. 431.

Розбондарюва́тися, рюю́ся, ешся, *гл.* Заняться бочарствомъ въ широкихъ размѣрахъ.

Розбо́рливий, а, е. Понимающій, разсудительный. *Я жінка не розборлива, та й то розумію.* Зміев. у.

Розборони́ти. См. **Розбороняти.**

Розбороня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **розборони́ти, ню́, ниш,** *гл* Разводить, развести дерущихся. Ном. № 9450. *Як позбивали перекупки одна одній очіпки та в коси повчеплювались, то ледві вже водою розборонено їх.* Прил. у. *Почнуть одна одну за коси тягать.... поки хто не надійде да не розборонить.* Чуб II. 71. *Бійка... насилу розборонили люде.* Мир. ХРВ. 260.

Розбо́рсати, саю, еш, *гл.* Распутать *Розборсати верівку, мотузок, коли їх що зав'язано.* Черк. у.

Ро́збрат, ту, *м.* 1) Разрывъ дружественныхъ отношеній, вражда. К. Кр. 38. *Жили добре, а пішло у їх на розбрат.*

Розбрести́ся. См. **Розбродитися.**

Розбреха́ти. См. **Розбріхувати.**

Розбреха́тися, шу́ся, шешся, *гл.* Поднять сильный лай. *Ти винен, бра Рябко, що нічку розбрехався.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 83). 2) Разболтаться. *Троянці п'яні розбрехались і чванилися без путтѧ.* Котл. Ен. V. 15.

Розбри́зкати, ся. См. **Розбризкувати, ся.**

Розбри́зкувати, кую, еш, сов. в. **розбри́зкати, каю, еш,** *гл.* Разбрызгивать, разбрызгать.

Розбри́зкуватися, куюся, ешся, сов. в. **розбри́зкатися, каюся, ешся,** *гл.* 1) Разбрызгиваться, разбрызгаться. 2) Разби-

ваться, разбиться (о волнахъ). (Хвилі) *розбризкуються об скелі.* О. 1862. IX. 27.

Розбрика́тися, ка́юся, ешся; *гл.* Приняться лягать. *Коні ся розбрикали, шальвію подоптали.* Чуб. V. 64.

Розбри́шкатися, каюся, ешся, *гл.* Раскапризничаться, разважничаться, расхвастаться.

Розбріхувати, хую, еш, сов. в. **розбрехати, шу́, шеш,** *гл.* Разбалтывать, разболтать, разносить, разнести (сплетни). *Жінки дуже нетерплячі,—зараз розбрешуть, як тільки що почують.* Рудч. Ск. І. 188.

Розбро́дитися, джуюся, ешся, сов. в. **розбрести́ся, ду́ся, де́шся,** *гл.* Разбредаться, разбрестись. Г. Барв. 205. *Щоб не дуже розбродились.* О. 1862. II. 55. *Розбрелись прочане улицями.* МВ. І. 17. *Було зібрались людці, та тепера розбрелись.* Полт. у.

Розбря́зкатися, каюся, ешся, *гл.* Сильно бряцать, звонить чѣмъ.

Розбубня́віти, вію, еш, *гл.* Разбухнуть.

Розбува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розбу́ти, бу́ю, еш,** *гл.* Разувать, разуть. *Ходи, милий, розділу, розбую.* Чуб. V. 615.

Розбува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розбу́тися, бу́юся, ешся,** *гл.* Разуваться, разуться. *Ох і ночував я в своєї дівчини да й не розбувався.* Мет. 240.

Розбуди́ти, ся. См. **Розбужати, ся.**

Розбужа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **розбудити, джу́, диш,** *гл.* Разбудить, пробудить. Чуб. V. 55. *Ви ж було ранесенько вставаєте та нас розбужаєте.* Мил. 200. *Нерано дочку розбудила.* Чуб. V. 787.

Розбужа́тися, жаюся, ешся, сов. в. **розбуди́тися, джу́ся, дишся,** *гл.* Пробуждаться, пробудиться. *Встаньте, браття, та розбудітеся.* Чуб. V. 911.

Розбу́ркати, ся. См. **Розбуркувати, ся.**

Розбуркоті́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.* Разворчаться.

Розбу́ркувати, кую, еш, сов. в. **розбу́ркати, каю, еш,** *гл.* Пробуждать, разбудить, разгонять, разогнать совъ. *Гук і галас розбуркали його.* Стор. М. Пр. 18.

Розбу́ркуватися, куюся, ешся, сов. в. **розбу́ркатися, каюся, ешся,** *гл.* Пробуждаться, пробудиться, прійти въ себя отъ сна.

Розбу́рха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Разбушеваться.

Розбурхота́тися, чу́ся, чешся, *гл.*=**Розбурхатися.**

Розбу́ти, ся. См. **Розбувати, ся.**

Розбу́тий, а, е. Разутый. *Не роздягнена, не розбута.* Мир. ХРВ. 18.

Розбухи́катися, каюся, ешся. *гл.* Раскашляться.

Розбуя́тися, я́юся, ешся, *гл.* Разбуяниться, разбушеваться. *Розбуялась ворожнета, голову воздвигла.* К. Псал. 192.

Розва́га, ги, *ж.* Утѣшеніе, успокоеніе, развлеченіе. Левиц. Пов. 142.

Розважа́ння, ня. *с.*=**Розвага.**

Розважа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **розва́жити, жу, жиш,** *гл.* Утѣшать, утѣшить, развлекать, развлечь. *Іди, моя рибко, до сестриці: вона у великій печалі,—розважатимеш її.* МВ. І. 143. *У бандурку виграває і сам себе розважає.* Мет. 73. *Розважайте дівчиноньку, щоб не журилася.* Нп. 2) Обдумывать, обдумать, взвѣшивать, взвѣсить обстоятельства дѣла. *Ой куме ж мій, куме, ти розважний розуме, розваж тії слова, що я твоя кума.* Чуб. І. 41.

Розважа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **розва́житися, жуся, жишся,** *гл.* 1) Утѣшаться, утѣшиться, развлекаться, развлечься. *Баум, дивлячись на неї, що вона стала розважатись, собі повеселійшав.* Кв. І. 89. 2)=**Розважати, розважити 2.** *Не розважившись з головою до чогось инного не важся.* Ном. № 5837.

Розва́жити, ся, См. **розважати, ся** и **розважувати, ся.**

Розва́жний, а, е. Разсудительный, благоразумный. *Ой куме ж мій куме, ти розважний розуме.* Чуб. І. 41.

Розва́жно, *нар.* Разсудительно, благоразумно.

Розва́жувати. жую, еш, *гл.* 1) Развѣшивать, развѣсить. Мир. ХРВ. 32. 2)=**Розважати, розважити 2.**

Розва́жуватися, жуюся, ешся, сов. в. **розва́житися, жуся, жишся,** *гл.* 1) Развѣшиваться, развѣситься. 2)=**Разважатися, розважитися 2.**

Розвали́ти, ся. См. **Розвалювати, ся.**

Розва́лювати, лю́ю, еш, сов. в. **розвали́ти, лю́, лиш,** *гл.* Разваливать, развалить, разрушать, разрушить. *Гайдамаки стіни розвалили.* Шевч. 200.

Розва́люватися, люю́ся, ешся, сов. в. **розвали́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Разваливаться, развалиться, разрушаться, разру-

шиться. *А горщок у печі розвалився, кип'ячи.* Чуб. V. 635.

Розвалятн, ляю, еш, *гл.*=**Розвалити.** *А де ж його дом?—А оттам стояв колись, та оце його недавно розвалили.* Левиц. Пов. 333.

Розванятися, няюся, єшся, *гл.*=**Розбештатися.** *Це вже розваняюсь так,-що.... паскудне таке стало.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Розварити, ся. См. **Розварювати, ся.**

Розварня, ні, *ж.* Лѣнивая женщина. Вх. Лем. 461.

Розварювати, рюю, еш, сов. в. **розварити, рю, риш,** *гл.* Разваривать, разварить.

Розварюватися, рююся, ешся, сов. в. **розваритися, рюся, ришся,** *гл.* 1) Развариваться, развариться. 2) Варить много кушаньевъ? *Тепер піст,—нічою по багато розварюваться.* Полт. г.

Розвеза, зи, *ж.* Разиня? *Ця дівка добра розвеза: ніколи дверей за собою не зачиняє.* Рк. Левиц. *Ночувала другу* (ніч) *під березою з тобою, козаче, розвезою.* Мил. 91.

Розвезти. См. **Розвозити.**

Розвереджувати, джую, еш, сов. в. **розвередити, джу, диш,** *гл.* Растравлять, растравить, разбередить. *Я ще гірш розвередив твою болячку.* Стор. II. 234.

Розвередуватися, дуюся, ешся, *гл.* Раскапризничаться. Мир. ХРВ. 33. *Розвередувались* (люде). Кв. II. 187.

Розверещатися, щуся, щишся, *гл.* Раскричаться.

Розвернути, ся. См. **Розвертати, ся.**

Розвертати, таю, еш, сов. в. **розвернути, ну, неш,** *гл.* 1) Разворачивать, развернуть, разворотить. *Розвернув якусь бумагу і читає замість лепорта.* Кв. II. 268. 2) Развалить, разломить. *Що ти таке посадив на лаві, що мало хати не розверне?* Рудч. Ск. I. 65.

Розвертатися, таюся, ешся, сов. в. **розвернутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Разворачиваться, развернуться, раскрываться, раскрыться. *Як розвернеться на весну лист, то підемо всі в свист.* Ном. № 11035. *Розвернулась могила, виліз відтіля пан.* Грин. I. 12. *Круті гори розвернітесь, літа мої завернітесь.* Чуб. V. 480. 3) Преимущ. сов. в. Разойтись, разыграться. *Розвернулося весілля.* Шевч. 109. 2) Распространяться, распространиться. *Розвернулось би на ввесь світ.* Левиц. I. 221.

Розверти, рну, неш, *гл.*=**Розвернути.** Гн. I. 179.

Розвертися, рнуся, нешся, *гл.*=**Розвернутися.** Шух. I. 74.

Розвертіти. См. **Розвірчувати.**

Розвертувати, тую, еш, *гл.*=**Розвертати.** *Йди на річку пери, не розгортуючи, не розвертуючи.* Чуб. V. 739.

Розвеселити, ся. См. **Розвеселяти, ся.**

Розвесеління, ня, *с.* Развеселеніе, развлеченіе. *Зробив му жену.... для розвеселіня Адама.* Гн. I. 10.

Розвеселяти, ляю, еш, сов. в. **розвеселити, лю, лиш,** *гл.* Развеселять, развеселить. Мет. 80. Мил. 221. *Ох заболіла в мене головонька, що нікому розвеселити.* Чуб. V. 223. *Ані я сплю, ані лежу, туги на серденьку не розвеселю.* Чуб. V. 346.

Розвеселятися, ляюся, ешся, сов. в. **розвеселитися, люся, лишся,** *гл.* Развеселяться, развеселиться. Грин. III. 55. Чуб. III. 147. *Як о тобі спогадаю, то й розвеселюся.* Чуб. V. 277.

Розвести, ся. См **Розводити, ся.**

Розвештатися, таюся, ешся, *гл.* Постоянно шляться, бродить.

Розвивати, ваю, еш, сов. в. **розвити, зів'ю, еш,** *гл.* 1) Развивать, развить. 2) Дѣлать, сдѣлать такъ, чтобы распустились растенія. *Мале солов'я сади розвиває.* Нп. *Садами летіла, сади розвивала та своїми голосами.* Чуб. V. 748. 3) Разворачивать, разворотить. *Ой на, мила, біле плаття, не розвивай, не гляди, піди в Дунай попери.* Чуб. V. 748. 4) Распускать, распустить, развернуть (знамя). *Пішли, розвивши короговки.* Котл. Ен.

Розвиватися, ваюся, ешся, сов. в. **розвитися, зів'юся, ешся,** *гл.* 1) Развиваться, развиться. *Ми попередили свою мову, розвиваючись на инчих полях.* О. 1861. IV. 33. 2) Распускаться, распуститься. Мет. 108. *Як ми з тобою спізнавалися, сухі дуби розвивалися.* Мет. 69.

Розвиднитися. См. **Розвиднятися.**

Розвидніти. См. **Розвидняти.**

Розвиднюватися, нюється, *гл. безл.*= **Розвиднятися.**

Розвидняти, няє, сов. в. **розвидніти, ніє,** *гл. безл.* Свѣтать, разсвѣсть. *А як стало розвидняти, пішов ем глядати.* Гол. I. 196. *Тільки развиднілo,—узяв своїх хортів і пішов.* Рудч. Ск. I. 136.

Розвиднятися, няється, сов. в. **розвиднитися, ниться,** *гл.*=**Розвидняти,**

ніти. *Саме розвиднятись стало*. НВолынс. у. *Вже на дворі стало розвиднятись*. Левиц. Пов. 37.

Розви́лина, ни, *ж*. Мѣсто развѣтвленія вѣтвей. Міусск. окр.

Розви́листий, а, е. Вѣтвистый. *Розвилисте дерево*. Міусск. окр.

Ро́звилки, лок, *ж*. Расходящіяся дороги.

Розвину́ти, ну́, не́ш, *гл*.=**Розвити**. *Не дасть йому розвинути художницького смаку*. К. ХП. 18. *Розвинути прапорці*.

Розвину́тися, ну́ся, не́шся, *гл*.=**Розвитися**. *Головка хитнулась, коса розвинулась*. Рудан. I. 32. *Ой гаю мій, гаю, як ся мені не розвинеш, то тя порубаю*. Гол. III. 323.

Розви́ти, ся. См. **Розвивати, ся**.

Ро́звиток, тку, *м*. Развитіе. Желех.

Розвиха́ти, ха́ю, еш, *гл*. Раскачать.

Розвиха́тися, ха́юся, ешся, *гл*. 1) Раскачаться. 2) О вѣтрѣ: усилиться. *Завірюсі аби рушити, а то розвихається*. Харьк. у.

Розвіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розві́яти, ві́ю, еш**, *гл*. Развѣвать, развѣять. Шевч. 8. *Буйний вітер повіває, широкий лист розвіває*. Чуб. V. 40. *Шкода, шкода білого цвіту, що розвіяв вітер по всьому світу*. Чуб.

Ро́звід, воду, *м*. 1) Разводъ, расплодъ. *Курей і гусей на розвід дали*. Св. Л. 278. *Ой одчиняй, пані ненечко, новий двір, бо несем тобі віночка на розвід*. Чуб. III. 246. 2) Разрывъ, ссора. *Я ж тобі сказала при твоєму роду, щоб не було послі між нами розводу* Мет. 46. 3) Порядокъ, толкъ. *І сьому дала розвід, і тому дала розвід, а все розумно, все обачно*. Федьк. Пов. 31.

Розві́дати, ся. См. **Розвідувати, ся**.

Ро́звідка, ки, *ж*. 1) Развѣдываніе, слѣдствіе. *Недовгий час розвідує Всевишній, щоб нас судом праведним осудити: без розвідок могущого вбиває*. К. Іов. 76. 2) Изслѣдованіе (научное). 3) Жена разведенная съ мужемъ.

Розвідна́, но́ї, *ж*. Разводная, бракоразводный актъ. *Тесть уже дава і розвідну, казав, сам добуде, бо дочка нездужа,—тик я не схотів*. Павлогр. у.

Розві́дувати, дую, еш, сов. в. **розві́дати, даю, еш**, *гл*. 1) Навѣщать, навѣстить. *Коли б же я зозуленька, я б до його полетіла, то б я свого сина-одиничка в чужім краю розвідала*. Чуб. V. 1045. 2) Разузнавать, разузнать. *Ой хто біди не знає, нехай мене спитає, бо я в біди обідав, і бідоньку розвідав*. Чуб. V. 1163.

Розві́дуватися, дуюся, ешся, сов. в. **розві́датися, даюся, ешся**, *гл*. Узнавать, узнать. *Дізнався я про землю; заманулося ще розвідатись про небо*. Ком. I. 18. *За колотнечею то що Антосьо не гаразд розвідувався, чого то приїздили люде з Солодьків*. Св. Л. 300.

Ро́звій, вою, *м*. Развитіе. Галиц.

Розвінча́ти. См. **Розвінчувати**

Розві́нчувати, чую еш, сов. в. **розвінча́ти, ча́ю, еш**, *гл*. Развѣнчивать, развѣнчать. *Сами його розвінчали, скинули з престола*. ГІ. 101.

Розві́рити, рю, риш, *гл*. Раздать въ долгъ. *Розвірив шинкарь у позичку рублів сто*. Костантиногр. у.

Розвірня́ка, ки, *об*. Разиня, ротозѣй. *Я стою проворняка, а він їде розвірняка, та мені дишльом у рот*. Ном. № 6594.

Розві́рчувати, чую, еш, сов. в. **розверті́ти, рчу́, тиш**, *гл*. Разворачивать, разворотить, разматывать, размотать. Левиц. Пов. 204. Мет. 210. *Я молода не втерпіла, взяла платте розвертіла*. Чуб. V. 740. *Як би ми схотіли, ми б її* (покриту молоду) *розвертіли*. Грин. III 490.

Розві́рчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **розверті́тися, чу́ся, ти́шся**, *гл*. Разворачивать, разворотить, разматывать, размотать что либо на себѣ намотанное. *Висока... все розвірчувалась* (з вуалю) *та чепурилась*. Левиц. Пов. 205.

Розві́сити, шу, сиш, *гл*. 1)=**Розвішати**. 2)—**ву́ха**. Довѣрчиво слушать. *Той брехне, а він уже й вуха розвісив*. Зміев. у. 3) Снять повѣшенное. *Їк він си завісив, то ніхто не знав, де він си дів та й ніхто го* (Юду) *не відвісив, не розвісив*. Гн. II. 238.

Розві́тритися, риться, *гл*. *безл*. Сдѣлаться вѣтрено (о погодѣ).

Розві́шати. См. **Розвішувати**.

Розві́шувати, шую, еш, сов. в. **розві́шати, шаю, еш**, *гл*. Развѣшивать, развѣсить. МВ. II. 134. *Накупив бубликів, розвішав їх уночі перед вікнами*. Рудч. Ск. I. 188. *Ой я тую одеженьку по тину розвішу*. Чуб. V. 719.

Розві́яти. См. **Розвівати**.

Ро́звлать подо́рниця,—**ти**—**ці**, *ж.* Раст. Aira caespitosa. Шух. І. 20.

Розво́дити, джу, **диш**, сов. в. **розвести́, ду́**, **де́ш**, *гл.* 1) Разводить, развести, разлучать, разлучить. *Хто нас розведе, то з ума зведе.* Чуб. V. 260. 2) Разводить, развести (мужа съ женой). *Як Бог дасть, що моя дочка одужає, я буду судити вас судом, буду просити розвести вас.* Левиц. І. 521. 3) Разнимать, разнять, разъединить, раздвигать, раздвинуть. *Схопив її за руку,—рук не розведе.* Кв. І. 201. *Очей, що залили йому горілкою, не розведе.* Кв. І. 239. *Густі вишні.... били його тонкими гіллячками по лиці. Він мусив розводити руками гілля й затуляти лице й очі.* Левиц. Пов. 191. 4) Въ пилѣ зубья: разводить, развести, чтобы одинъ былъ въ одну сторону, а другой въ другую. *В пилі зуби розведені.* МУЕ. III. 27. 5) Разводить, развести, разжижать, распускать, распустить, разбавлять, разбавить. Кв. І. 109. *Скількись пляшок запевне водою розведеної горілки.* Г. Барв. 31. 6) Разгонять, разогнать, разсѣять. *Бажає батенька, щоб розвів її тугу.* Кв. І. 17. 7) Разводить, развести, расплаживать, расплодить. *В чужій кошарі овець не розведеш.* Ном. № 9659. *Любив він і садки розводити.* Стор. II. 117. 8) Разводить, развести, разложить (огонь). *Огонь чималий розвели.* Шевч. 339. *І розвели пожар чималий.* Котл. Ен. 9) Пространно излагать, изложить, распространяться. См. **Розводитися 4**. *Хто слухає се просте слово з розумом, тому не треба широко розводити, яка б то велика користь була народові од сього нового засіву.* К. (О. 1862. III. 23)

Розво́дитися, джуся, **дишся**, сов. в. **розвести́ся**, **ду́ся**, **де́шся**, *гл.* 1) Разводиться, развестись, разойтись. *Нам* (чоловікові й жінці) *і сходитись не треба було, а розвестись і Бог велів.* Левиц. І. 521. *Розведеться з жінкою.* Єв. Мр. X. 11. 2) Разниматься, разняться. 3) Разводиться, развестись, расплаживаться, расплодиться, размножиться. Ном. № 14217. *Малих* (дві рибі) *укинули у воду, щоб розводились.* Чуб. І. 144. 4) Распространяться, распространиться (о словесномъ или письменномъ изложеніи). *Письмо було коротеньке. Батько знать не мав часу розводитись.* Левиц. Пов. 287.

Розво́дка, ки, *ж.* Желѣзный ключъ къ пилѣ, которымъ разводятъ ея зубья.

Розво́дний лист. Разводная. Єв. Мр. X. 4.

Розво́зити, во́жу, **зиш**, сов. в. **розвезти́, везу́**, **зе́ш**, *гл.* Развозить, развезти. *Запаси розвозили по лісах.* Стор. М. Пр. 60.

Розволіка́ти, ка́ю, **еш**, сов. в. **розволокти́, чу́**, **че́ш**, *гл.* Растаскивать, растащить, растаскать.

Розволожи́ти, жу́, **жиш**, *гл.* Расшевелить. *Я мав не йти на те весілля; коли приходе зять: ходімо, тату, та й ходімо, та се, та оте,—розволожив таки, мусів старістю тьопаться, та ще й далеко.* Канев. у. *Розволожити душу.* Подольск. г.

Розволокти́. См. **Розволікати**.

Розволочи́ти, чу́, **чиш**, *гл.* 1)=**Розволокти**. 2)—**кого́**. Пріучить кого ходить куда либо, шляться, избаловать. *Шо вна мене молодого та й розволочіла. Не я тебе волочіла, та й не моя ненька, а чорнії мої очі, чівочка гладенька; не я тебе та й волочу, сам же сі волочиш, замісць іти в полонинку, гуляєш поночі.* Шух. І. 198.

Розволочи́тися, чу́ся, **чишся**, *гл.* 1) Привыкнуть шляться, таскаться. 2) Избаловаться, развратиться. *Жени, мати, свою сина, бо розволочиться.* Чуб. V. 166.

Розво́ра, ри, *ж.* 1) Шестъ для удлиненія воза. См. **Розворити**. 2) Разиня, ротозѣйка, зѣвака. *Їхала, мамо, розвора та оглоблею мені в рот.* Ном. № 6594. У лемковъ: лѣнивая женщина, только зѣвающая по сторонамъ. Вх. Лем. 462.

Розво́рина, ни, *ж.*=**Розвора**. Екатериносл. у.

Розво́рити. См. **Розворювати**.

Розворо́вувати, **вую**, **еш**, сов. в. **розворува́ти, ру́ю**, **еш**, *гл.*=**Розворювати**, **розворити**.

Розворо́вуватися, **вуюся**, **ешся**, сов. в. **розворува́тися, ру́юся**, **ешся**, *гл.* О возѣ: быть удлиненнымъ при помощи шеста. Чуб. VII. 403.

Розворо́ття, тя, *с.* Отверстіе для воротъ. *В стіні* (оградѣ) *розворотгя для брами, та самої нема, лиш діра та назвище зостались.* Св. Л. Л. 214.

Розворса́ти, са́ю, **еш**, *гл.* Расковырять. *Як розворсали йому голкою, дак як роспухне руки як колода.*

Розворухну́ти, ну́, **не́ш**, *гл.*=**Розворушити**.

Розвоpуши́ти, ся. См. **Розворушувати, ся.**

Розвору́шувати, шую, **еш**, сов. в. **роз-**

ворушити, шу́, шиш, *гл.* Расшевеливать, расшевелить. Левиц. Пов. 189, 146, 13.

Розвору́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **розворуши́тися, шу́ся, шишся,** *гл.* Расшевеливаться, расшевелиться. *Чого се ви розворушились, як бжоли?* МВ. I. 84.

Розво́рювати, рю́ю, еш, сов. в. **розво́рити, рю, риш,** *гл.*—**во́за.** Отдѣливъ въ возу передокъ отъ задка, снова ихъ соединить длиннымъ шестомъ и такимъ образомъ удлинить возъ—для перевозки напр. срубленныхъ деревьевъ, досокъ и пр.

Ров'яза́ти, ся. См. **Роз'язувати, ся.**

Розв'я́зок, зку, *м.* Рѣшеніе. Вх. Зн. 60.

Розв'я́зувати, зую, еш, сов. в. **розв'яза́ти, жу́, жеш,** *гл.* 1) Развязывать, развязать. *Який бог зв'язав той нехай і розв'яже.* Ном.—**ру́ки.** Развести съ мужемъ. *Ой піду я до попа, поговору стиха: розв'яжи мі, попе, руки без біди, без лиха.* Чуб. —**світ.** Освободить, дать волю. *Зав'язала світ головонці, не разв'яжу й до віку.* Чуб. 2) Разрѣшать, разрѣшить, истолковать. *Снився мені сон дивненький.... Ро́зв'яж мені, що то за сон, най я довше не думаю.* Гол.

Розв'я́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **розв'яза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.* 1) Развязываться, развязаться. *Не жаль мені, що нелюба узяли, та жаль мені, що не кріпко зв'язали: бо мій нелюб розв'яжеться й утече.* Нп. **Світ розв'яза́вся.** *Марині стало і в хаті веселіше, і на серці легше, неначе світ їй для неї вдруге розв'язався.* Левиц. **Тут тобі й пуп розв'я́жеться!** Тутъ тебѣ и смерть!

Ро́зв'язь, зі, *ж.* Развязанные снопы въ стогѣ. Рк. Левиц.

Розга́вкатися, каюся, ешся, *гл.* О собакахъ: разлаяться.

Розгада́ти, ся. См. **Розгадувати, ся.**

Розга́дка, ки, *ж.* Разгадка, рѣшеніе загадки. *Така ваша загадка, що нема й розгадки.* Ном. № 13055. Ум. **Розга́дочка.**

Розга́дувати, дую, еш, сов. в. **розгада́ти, да́ю, еш,** *гл.* 1) Отгадывать, отгадать, разгадать, истолковать. *Бабусенько-голубонько, розгадай мені сон.* Чуб. V. 769. *Дівчачу натуру трудно розгадати.* Кв. I. 22. *Розгадати загадку.* 2) Раздумывать, раздумать, вспомнить. *Задумався, розгадав всьо, що коли учинив, взяв го такий жаль.* Гв. II. 143. 3) Раздобывать, раздобыть, найти. Котл. Ен. IV. 51.

Розга́дуватися, дуюся, ешся, сов. в. **розгада́тися, да́юся, ешся,** *гл.* Размышлять, размыслить, подумать. *Роздумався я оттакечки, розгадався.* МВ. (КС. 1902. X. 153).

Розгадю́читися. См. **Розгадючу́ватися.**

Розгадю́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **розгадю́читися, чуся, чишся,** *гл.* Дѣлаться, сдѣлаться подобнымъ змѣямъ. *Ціла б то їх колонія завелась там та й розгадючились сучі.* О. 1862. V. 45.

Розга́йкатися, каюся, ешся, *гл.* Раскричаться, зовя кого либо.

Розгайнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Привести въ безпорядокъ. *У нас у хаті розгайновано було, а тут батюшка з хрестом у хату.* Волч. у.

Розгаласува́тися, су́юся, ешся, *гл.* Раскричаться, драть горло. *І чого ти розгаласувався?*

Розгаму́за, зи, *об.* Пентюхъ, разиня, растеряха, глуповатый человѣкъ. Пирят. у. Слов. Д. Эварн.

Розганя́ти, ня́ю, еш, сов. в. **розігна́ти, розжену́, не́ш,** *гл.* Разгонять, разогнать, разсѣевать, разсѣять. *Вітер повіває, хмару розганяє.* Чуб. V. 814. *Удівоньку з душі люблю, дітей розганяю.* Чуб. V. 823. *Він їм тугу розганяє, хоть сам світом нудить.* Шевч. 7.

Розганя́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **розігна́тися, розжену́ся, не́шся,** *гл.* 1) Разбѣгаться, разбѣжаться. Чуб. V. 163. *Під ним кінь вороний розігнався.* Чуб. 2) Разбѣгаться, разбѣжаться въ разныя стороны. *Да розігналися малі діти, як чорная хмара.* Чуб.

Розгардія, дії, *ж.*=**Розгардіяш.** Вх. Лем. 461.

Розгардія́ш, шу́, *м.* Безпорядокъ, неурядица, сумбуръ, сумятица. *Тут чистий був розгардіяш: лежи, спи, їж, пий, веселися, мовчи, кричи, співай, крутися.* Котл. Ен. *Ти ж отаман наш, не добаєш про нас, та вже ж наше товариство як розгардіяш.* Нп.

Розгардія́шити, шу, шиш, *гл.* Производить безпорядокъ, неурядицу, буянить. *Максимові хотілось самому битись, рубатись, розгардіяшити.* Мир. ХРВ. 128.

Розга́ри, га́р, *ж. мн.* Семикъ, праздникъ Тройцы. Ном. № 459.

Розгари́катися, каюся, ешся, *гл.* Разворчаться. *Та й розгарикалась сьогодня стара баба.*

Розга́рний, а, е. Очень хорошій. *Гарний-розгарний.* О. 1861. V. 24.

Розгарцюва́тися, цююся, ешся, *гл.*

1) Слишкомъ много ѣздить верхомъ. 2) Расшалиться.

Розгарча́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Разворчаться.

Розгари́катися, каюся, ешся, *гл.* = **Розгарикатися.**

Розгарячи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Разгорячить.

Розгаса́ти, са́є, сов. в. **розга́сти, сне,** *гл. безл.* Размерзать, размерзнуть, таять, растаять. *Саме спочатку весни розгасло так; що крий Боже! таке багновище, що ні йти, ні їхать.* Канев. у. *То була ґрязь затужавіла, як мороз був, а тепер то знов розгасла.* Волч. у.

Розгаса́тися, са́юся, ешся, *гл.* Разбѣгаться.

Розга́сти. См. **Розгасати.**

Розгвалтува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Раскричаться, поднять крикъ. *Перекупки чогось розгвалтувались на базарі.*

Розгвинти́ти. См. **Розгвинчувати.**

Розгви́нчувати, чую, еш, сов. в. **розгвинти́ти, чу́, ти́ш,** *гл.* Развинчивать, развинтить.

Розге́йкатися, каюся, ешся, *гл.* = **Розгайкатися.**

Розги́дити, джу, диш, *гл.* Сдѣлать гадкимъ, испортить. *Так розгидили старшину і старосту, що й слова не кажи, а то битиме.* Канев. у.

Розги́дитися, джуся, дишся, *гл.* Сдѣлаться гадкимъ, испортиться.

Розгика́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Много икать.

Розгина́ти, на́ю, еш, сов. в. **розігну́ти, ну́, неш,** *гл.* Разгибать, разогнуть. *Підкови розгинаю.* Стор. М. Пр. 7.

Розгина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **розігну́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* Разгибаться, разогнуться.

Розги́ркатися, каюся, ешся, *гл.* Разворчаться.

Розгівля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розгові́тися, ві́юся, ешся,** *гл.* Разгавливаться, разговѣться. *От дождались і Петра, розговілись.* Кв. I. 51.

Розгі́льчастий, а е = **Гіллястий.** *Дуб розгільчастий.* Стор. М. Пр. 102.

Розгі́н, го́ну, *м.* 1) Разогнаніе, разгонъ. *Вони повтікали в Чорноморію, як розгін був.* Канев. у. *Ідіть, діти, додому, не буде вам розгону.* Чуб. 2) Разбѣгъ, размахъ. *Зо всього розгону загнав колісникові кулака в бік.* Мир. Пов. II. 60. *Зо всього розгону рів перескочив. Дождавсь і зо всього розгона вліпив такою макогона, що пан Талес шкереберть став.* Котл. Ен. *На веретені осаджене грубе дерев'яне колесо, що служить до розгону.* Шух. I. 258. 3) Распоръ, распорка для удерживанія двухъ предметовъ врозь. Шух. I. 150. 4) **Ора́ти у розгі́н.** Пахать отъ средины къ краямъ. Канев. у. 5) **Дзвони́ти у розго́на.** Звонить, раскачивая весь колоколъ.

Розгла́джувати, джу́ю, еш, сов. в. **розгла́дити, джу, диш,** *гл.* Разглаживать, разгладить. *З радощів аж уси собі розгладив.* Кв. I. 255.

Розгла́джуватися, джуюся, ешся, сов в. **розгла́дитися, джуся, дишся,** *гл.* Разглаживаться, разгладиться, стать гладкимъ.

Розгле́джувати, джую, еш, сов. в. **розгле́діти, джу, диш,** *гл.* = **Ро́зглядати, розглядіти.**

Ро́згляд, ду, *м.* 1) Разсмотрѣніе. 2) Разсмотръ, развѣдки. *Та й пустивсь слідком за нею на розгляд і довід.* Мкр. Н. 11.

Розгляда́ння, ня, *с.* Разсматриваніе. АД. I. 52. *Да поїдем, братці, на прогуляння, на розглядання.* Чуб. III. 283.

Розгляда́ти, да́ю, еш, сов. в. **розгля́діти, джу, диш,** *гл.* Разсматривать, разсмотрѣть. *Еней з ягою розглядали всі дива там, які були.* Котл. Ен.

Розгляда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **розгля́дітися, джуся, ди́шся,** *гл.* Осматриваться, осмотрѣться. *Хотіла м його шанувати, своє серце йому дати, а він собі розібрав, розглядівся да й не взяв.* Чуб. V. 196.

Розгля́дач, ча, *м.* Соглядатай. Опат. 75.

Розгля́дини, дин, *ж. мн.* = **Розгляд 3.** Чуб. IV. 95. *На розглядини їдуть батько й мати молодої, брат.* Грин. III. 531.

Розгля́діти, ся. См. **Розглядати, ся.**

Розгля́дувати, дую, еш, *гл.* = **Розглядати.**

Розгнива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розгни́тися, нию́ся, є́шся,** *гл.* Загнивать-со, загниться. *Розрубав ногу наче й не дуже, а тепер гляньте, як розгнилася.* Харьк.

Розгні́вати, ваю, еш, *гл.* Разсердить, разгнѣвать. Грин. I. 297.

Розгні́ватися, ваюся, ешся, *гл.* Разсердиться, разгнѣваться. *Чого, милий, росердився, чого розгнівався?* Чуб. V. 830.

Розгніви́ти, влю, ви́ш, *гл.* = **Розгнівати.** *Чим я тебе, моя матінко, розгнівила?*

Мкл. 194. *Розгнівить старшину! як то можна?.... та він тобі й зуби повибива.* Канев. у.

Розгнівитися, влюся, вишся, *гл.*=**Розгніватися.** *На кого ти росердилась, на кого ти розгнівилась?* Мкл. 190. *Як наш латин тут розгнівився і на гінця свою озлився, що зуби з серця покусав.* Котл. Ен.

Розгніздитися, джуся, дишся, *гл.* О птицахъ: размѣститься въ гнѣздахъ. *Там любо розгніздилось дике птаство, на кипарисі бусель там осівся.* К. Псал. 236.

Розгноїтися. См. **Розгноюватися.**

Розгноюватися, ююся, єшся, сов. в. **розгноїтися, ноюся, їшся,** *гл.* Дѣлаться, сдѣлаться гнойнымъ.

Розговіни, він, *ж. мн.* Разговѣнье. *Маруся чи їла, чи не їла, їй лучче всяких розговін те, що Василь вернувсь і жив і здоров.* Кв. I. 72.

Розговітися. См. **Розгівлятися.**

Розговорити. См. **Розговорювати.**

Розговоритися, рюся, ришся, *гл.* Разговориться. *Розговоривсь, як свиня з гускою.* Ном. № 12946.

Розговірки, рок, *ж. мн.* Разговоры. Вх. Лем. 461.

Розговорювати, рюю, єш, сов. в. **розговорити, рю, риш,** *гл.* 1) Разговаривать, поговорить. *Бороню на себе дивитись, розговорювати і баляси точити.* Котл. МЧ. *Ні з ким об вірі християнській розговорити.* АД. I. 213. 2) Развлекать, развлечь разговоромъ. *Христя і рада тому мовчанню: ніщо її не заборонює думати про себе, ніщо її не розговорює.* Мир. Пов. II. 84. *Так то я вже радію, як розговорю його, розважу.* МВ. (О. 1862. III. 69). *Поговоріть, тіточко, розговоріть мене.* МВ. II. 41.

Розгов'ядний, а, е=**Марнотратний.** Вх. Лем. 462.

Розгодинитися. См. **Розгодинюватися.**

Розгодинюватися, нюється, сов. в. **розгодинитися, ниться,** *гл. безл.* О погодѣ: проясняться, проясниться. *Дощу не буде, вже розгодинюється.* Терск. обл. *Коли відтіля розгодиниться, то ніколи не буде дощу.* Зміев. у.

Розгойдати, ся. См. **Розгойдувати, ся.**

Розгойдувати, дую, єш, сов. в. **розгойдати, даю, єш,** *гл.* Раскачивать, раскачать, расколыхать. *Розгойдай трошки гойдалку, а потім ми сами будемо гойдатися.* (Вітри) *так розгойдали на морі хвилі, що ще більші як хати ідуть една за другою.* Чуб. II. 15.

Розгойдуватися, дуюся, єшся, сов. в. **розгойдатися, даюся, єшся,** *гл.* Раскачиваться, раскачаться, расколыхаться. *Як розгойдаються було, то аж страшно дивиться.* Канев. у.

Розголоблювати, люю, єш, *гл.* ? *Коли підвгретінок не щільно пристає до варжіля, то кажуть, що розголоблювати треба.* Черк. у.

Розголос, су, *м.* Молва, слухъ.

Розголосити. См. **Розголошати.**

Розголоситися, шуся, сишся, *гл.* Расплакаться громко, разревѣться. *Ото баба розголосилась, хоч вуха затикай.*

Розголошати, шаю, єш, сов. в. **розголосити, шу, сиш,** *гл.* Разглашать, разгласить. Ном. № 13345.

Розголошувати, шую, єш, *гл.*=**Розголошати.** *Не видів потреби розголошувати, що і як то.* Гн. II. 26.

Розгомонітися, нюся, нишся, *гл.* Разговориться.

Розгонити, ню, ниш, *гл.*=**Розганяти.** *Гуща дітей не розгонить.* Ном. № 1369.

Розгониха, хи, *ж.* Та, которая разгоняетъ,—эпитетъ каши, такъ какъ при простомъ крестьянскомъ обѣдѣ послѣ зея встаютъ изъ-за стола. *Каша—розгониха наша.* Ном. № 12317.

Розгопцюватися, цююся, єшся, *гл.* Растанцоваться.

Розгордитися, джуся, дишся, *гл.*=**Розгордіти.**

Розгордіти, дію, єш, *гл.* Возгордиться, загордиться. *Так розгорділи деякі.* Корнив. I. гл. IV. 18.

Розгордуватися, дуюся, єшся, *гл.*=**Розгордіти.**

Розгорити, рю, риш, *гл.* Добыть съ трудомъ, съ горемъ пополамъ. МВ. II. 50. Г. Барв. 186. *Десь би собі розгорив шматочок дерева.* Черк. у.

Розгорнути, ся. См. **Розгортати, ся.**

Розгородити. См. **Розгорожувати.**

Розгорожувати, жую, єш, сов. в. **розгородити, джу, диш,** *гл.* Разгораживать, разгородить, снять огорожу. *Коли обгородивсь, так нам його не розгорожувать уже.* Грин. I. 87.

Розгортати, таю, єш, сов. в. **розгорнути, ну, неш,** *гл.* 1) Разворачивать, разворотить. *Взяла плаття й розгорнула.* Чуб. V. 739. 2) Раскрывать, раскрыть

(книгу). *Ольга розгоркула книжку і почали читати.* Левиц. Пов. 266. *Розгорнемо другу книжечку.* К. (О. 1862. III. 49). 3) Открывать. открыть (душу). *Яким розгорнув перед нею всю свою душу.* Левиц. I. 304. 4) Разгребать, разгресть. *Розгорни сміття і пошукай, може там гроші.* 5)—ус. Расправлять, расправить усы такъ, чтобы обнажились губы. Снм. 4, 5.

Розгорта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **розгорну́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* 1) Разворачиваться, развороться. 2) Раскрываться, раскрыться. *Квіточка бузкова.... розгорталася в темному вечері.* МВ. (О. 1862. I. 75).

Розгбртувати(ся), тую(ся), еш(ся), *гл.*=**Розгортати, ся.**

Розгорюва́ти, рю́ю, еш, *гл.*=**Розгорити.** *Він собі й хату розгорював.* Г. Барв. 5.

Розгорюва́тися, рю́юся, ешся, *гл.*—**на щб**=**Розгорити.** *Як небудь розгорюємось на скотинку.* Мир. ХРВ. 58. *Розгорювався десь на десять рублів.* Мир. ХРВ. 59.

Розгоря́ти, ря́ю, еш, *гл.*=**Розорити?** *Тільки дав мені Бог неймовірну дружину, що він п'є да гуляє да все мене розгоряє.* Чуб. V. 571.

Розгоря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **розгорі́тися, рю́ся, ри́шся,** *гл.* 1) Разгораться, разгорѣться. *У печі вже розгоряється.* Харьк. *Ранок свіжий і росяний саме розгорявся.* Левиц. Пов. 371. 2) Быть въ жару. Г. Барв. 345. *Гриць розгорівся, Гриць розболівся, прийшов четвер, вже Гриць помер.* Чуб. V. 428.

Розгости́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Быть гостемъ, гостить. *Наші соколята тебе привітають, скажуть: рідна хата чим має—приймає. Розгостися, батьку!* О. 1862. I. 109. *Розгостився у тестя таки й геть то.*

Розгостюва́тися, тю́юся, ешся, *гл.*=**Розгоститися.**

Розгра́бати, баю, еш, *гл.*=**Розгребти.** *Курка не ззість, доки не розграбає.* Ном. № 12271.

Розгребти́. См. **Розгрібати.**

Розгри́жити, жу, жеш, *гл.*=**Розгорити.** Мвж. 191.

Розгриза́ти, за́ю, еш, сов в. **розгри́зти, зу́, зе́ш,** *гл.* Разгрызать, разгрызть, раскусить. *Нехай вже раз той горіх розгризу.* Ном. № 4937.

Розгри́зтися, зу́ся, зе́шся, *гл.* Разсориться. *Вона ж як та собака розгризлась з усіма родичами.* Кобел. у.

Розгріба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **розгребти́, бу́, бе́ш,** *гл.* Разгребать, разгресть. КС. 1883. VII. 587. *Курка збіжжя розгрібає, а в смíттю зерно шукає.* Ном. № 5849.

Розгріматися, маюся, ешся, *гл.* 1) Разгремѣться. 2) Раскричаться, сердясь. *Оце як розгрімався.* Ном. *Розгрімались як на дурного.* МВ. I. 42.

Розгрімота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Разгремѣться.

Розгріше́ння, ня, *с.* Разрѣшеніе грѣховъ. *Якаісповідь, таке й розгрішення.* Ном. № 7115.

Розгріша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **розгріши́ти, шу́, шиш,** *гл.* Разрѣшать, разрѣшить, отпустить грѣхи: Гн. II. 141.

Розгрома́джувати, джую, еш, сов. в. **розгрома́дити, джу, диш,** *гл.* Разгребать, разгресть.

Розгроми́ти. См. **Розгромляти.**

Розгромля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розгроми́ти, млю́, миш,** *гл.* Громить, разгромить. (Запорожці) *громом розгромляли орду, татар, вражих турків.* Млак. 121. *Ой як догонив* (турків), *та й їх розгромив.* Чуб. III. 431.

Розгрузи́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Размѣсить, растоптать грязь. *Розгрузили так, що й до криниці не можна доступити.* Канев. у. См. **Розгрязити.**

Розгру́нчити, чу, чиш, *гл.* Нарушить цѣлость, начать. Мнж. 191.

Розгрязи́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Размѣсить грязь. *Знову розгрязять свині коло порога грязь.* Черк. у. См. **Розгрузити.**

Розгуби́ти, ся. См. **Розгублювати, ся.**

Розгу́блювати, люю, еш, сов. в. **розгуби́ти, блю́, биш,** *гл.* Растеривать, растерять. *Ліжника не зробила і вовницю розгубила.* Чуб. V. 1143.

Розгу́блюватися, лююся, ешся, сов. в. **розгуби́тися, блю́ся, бишся,** *гл.* Растеривать, растерять вещи, растеряться. *Розгубивсь, як швець з копиллям.* Ном. № 6621. *А я на їх задививсь та з волами розгубивсь.* Мил. 100.

Розгу́дець, дця, *м.* Человѣкъ, отговаривающій отъ чего своимъ порицаніемъ. *Дасть Бог купця, а чорт розгудця.* Ном. № 10580.

Розгу́джувати, джую, еш, сов. в. **розгу́дити, джу, диш,** *гл.* Разлучать, разлучить, отвращать, отвратить отъ чего наговорами. Драг. 74. *Кого Бог судить, чоло-*

вік не розгудить. Ном. № 8950. *Сужене— не розгужене.* Ном. № 8950.

Розгукатися, каюся, ешся, *гл.* Раскричаться, зовя кого нибудь.

Розгулятися, ляюся, ешся, *гл.* 1) Разгуляться, гулять. *Ізойду, зойду на гору круту, на горі крутій розгуляюся.* Грин. Ш. 389. 2) Разгуляться, расшалиться, разыграться, раскутиться. *Розгулявся, як Сірко на прив'язі.* Ном. № 12491. *Ой Ганнусю-душечко, чого підлога подоптана? Діти ся розгуляли, підлогу подоптали.* Чуб. V. 64.

Розгуркатися, каюся, ешся, *гл.* Разгремѣться.

Розгуркотатися, чуся, чешся, розгуркотітися, чуся, тишся, *гл.*=**Розгуркатися**

Розгуторити, рю, риш, *гл.*—**мову.** Разговориться. *Із вітром сонечко розгуторило мову про силу, бачите, хто з них моцніший був.* Греб. 375.

Розгуторитися, рюся, ришся, *гл.* Разговориться, разболтаться. *Між людьми рідко-рідко коли розгуториться, та й то ще не з усяким.* Сим. 228.

Розґедзґатися, ґаюся, ешся, *гл.* 1) Разбѣгаться, мечась подъ вліяніемъ боли отъ укусовъ насѣкомыхъ (о четверон. животныхъ). 2) Расшалиться, раскапризничаться. 3) Разсердиться. *Грицько дуже розґедзґався.* Волч. у.

Роздабарювати, рюю, еш, *гл.* Разглагольствовать. *Що ви тут так довго роздабарюєте?* Котл. НІІ. 411.

Роздавальник, ка, *м* 1) Раздающій. 2) Щедро раздающій, любящій дарить. Рк. Левиц.

Роздавання, ня, *с.* Раздача.

Роздавати, даю, еш, сов. в. **роздати, дам, даси,** *гл.* Раздавать, раздать. *Бог старий господарь, має більше, ніж роздасть.* Ном. № 58.

Роздаватися, даюся, ешся, сов. в. **роздатися, дамся, дасися,** *гл.* 1) Раздаваться, раздаться, быть розданнымъ. 2) Разступаться, разступиться. *Хвиля роздалася і обох покрила.* Шевч. 3) Расширяться, расшириться. *Не кравець винен: сам розлазишся, то й одежа мусить роздатись.* Левиц. І. 140. *Тільки що небудь нагріється, то зразу робиться більшим, роздається.* Дещо. 4) Разгуляться. *Ой поїдем в чисте поле, в чистім полі роздаймося.* Чуб. V. 42.

Роздавити ся. См. **Роздавлювати, ся.**

Роздавлювати, люю, еш. сов. в. **роздавити, влю, виш.** *гл.* Раздавливать, раздавить. *Я роздавлю тебе як жабу* Котл. Ен.

Роздавлюватися, лююся, ешся, сов. в. **роздавитися, влюся, вишся,** *гл.* Раздавливаться, раздавиться.

Роздайко, ка, *м.* Щедрый, много раздающій.

Роздарити. См. **Роздарувати.**

Роздарковуватися, вуюся, ешся, *гл.* Любить щедро раздавать, раздаривать. Рк. Левиц.

Роздаровувати, вую, еш, сов. в. **роздарувати, рую, еш,** *гл.* Раздаривать, раздарить. *Дичини повна комора: і роздаровує знакомим, своякам і всім, і продавав.* Гн. І. 212.

Роздати, ся. См. **Роздавати, ся.**

Роздача, чі, *ж.* Раздача. *В мене нема на роздачу: я й сам собі не настачу.* Ном. № 14331.

Роздвій, вою, *м.* Раздвоеніе. Желех.

Роздвоїти, ся. См. **Роздвоювати, ся.**

Роздвора, ри, *ж.*=**Розвора 2.** Вх. Лем. 462.

Роздвоювати, двоюю, еш, сов. в. **роздвоїти, двою, їш,** *гл.* Раздваивать, раздвоить.

Роздвоюватися, двоююся, ешся, сов. в. **роздвоїтися. двоюся їшся,** *гл.* 1) Раздваиваться, раздвоиться. Левиц. Пон. 261. 2) Раскрываться, раскрыться на двѣ стороны. *Ворітечка двійненькі, роздвойтеся!* Чуб. V. 776.

Роздебендювати, дюю, еш, *гл.* Растабаривать, болтать. *Спокійнесенько роздебендювали молодички.* Св. Л. 286.

Розденати, наю, еш, сов. в. **розідните, ню, ниш.** *гл.* Вынимать, вынуть дно. Вх. Зн. 60. *Узяли вони той вулік украли та й повезли його в поле, та там десь і розіднили,—дно викопали.* Новомоск. у.

Розденчати, чу, чиш, *гл.*=**Розіднити.** Желех.

Роздерти, ся. См **Роздирати, ся.**

Роздзьохатися, хаюся, ешся, *гл.* Разсвирѣпѣть. Зеньк. у.

Роздзвонитися, нюся, нишся, *гл.* Раззвониться.

Роздзьобати, роздзюбати, бню, еш, *гл.* Расклевать. *Дала бих тя іскупати, кавкам, вранам роздзьобати.* АД. І. 65. *Ворон тіло роздзюбав, кости роскидає.* Чуб. V. 375.

Роздзя́вити, ся. См. **Роздзявляти, ся.**

Роздзявля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **роздзя́вити, влю, виш,** гл. Разѣвать, разинуть, раскрыть (ротъ). *Мовчи, невістко, не роздзявляй губи.* Чуб. *Роздзяв уста смажні, я тобі їх сповню.* К. Псал. 190. *Ганна побачила через тин. барбосову морду з роздзявленим ротом, з вишкириними зубами.* Левиц. І. 31.

Роздзявля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **роздзя́витися, влюся, вишся,** гл. 1) Разѣваться, разинуться. 2) Разверзаться, разверзнуться. *Стенув ти землю—розступилась, роздзявились безодні ями.* К. Псал. 136.

Роздзя́пити, ся. См. **Роздзяплювати, ся.**

Роздзя́плювати, люю, еш, сов. в. **роздзя́пити, плю, пиш,** гл. Раскрывать, раскрыть, растворять, растворить настежь, разинуть. *Оце роздзяпив двері, як теща рот.* Ном.

Роздзя́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **роздзя́питися, плюся, пишся,** гл. Раскрываться, раскрыться, разинуться.

Роздиви́тися. См. **Роздивлятися.**

Роздивля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **роздиви́тися, влю́ся, вишся,** гл. Разсматривать, разсмотрѣть. *Роздивлявся на їх коней.* Левиц. Пов. 166. *Вийшли* (злодії) *у сіни, та й там роздивляються.* Рудч. Ск. І. 192.

Роздима́ти, ма́ю, еш, сов. в. **розду́ти, розідму́, меш,** гл. Раздувать, раздуть. *Було те Запорожжя як у горні искра: який хоч, такий і розідми з неї огонь.* К. ЧР. 88. *Роздимають його* (вогонь) *великими шкуратяними міхами.* Дещо. *Пику аж роздуло.* Кв. II. 334.

Роздима́тися, ма́юся, ешся, сов. в. **розду́тися, зідму́ся, мешся,** гл. Раздуваться, раздуться. *Пузирь зараз почне роздиматься.* Дещо. *Нехай дметься, аж розідметься.* Ном. № 2507. *Роздувся як ковальський міх.* Ном. № 3377.

Роздира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **розде́рти, деру́, ре́ш,** гл. 1) Разрывать, разорвать, раздирать, разодрать. *Розідрав сорочку.* 2) Растерзывать, растерзать. *Чорти роздерли батька.* Рудч. Ск. І. 70. *Хорти.... роздеруть.* Ном. № 12574

Роздира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **розде́ртися, деру́ся, ре́шся,** гл. 1) Разрываться, разорваться, разодраться. *Єдному не роздертися надвоє.* Ном. № 10342. *У церкві надвоє роздерлась завіса.* Чуб. Ш. 16. 2) Преимущ. несов. в. Очень кричать, орать. Угор. Харьк. г.

Роздича́вітн, вію, еш, гл. Одичать. *І не здоровкається дитина—роздичавіла.* Черк. у.

Роздича́ти, ча́ю, еш, гл.=**Роздичавіти.**

Роздіва́ння, ня, с. Раздѣваніе. *Ой що ж то, мати, за гуляння,—що на сінешньому порозі завертання, а на хатньому порозі роздівання.* Чуб. V. 490.

Роздіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розді́ти, ді́ну, неш,** гл. Раздѣвать, раздѣть. *Велить мені розувать, роздівать.* Чуб. V. 592.

Роздіва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розді́тися, ді́нуся, нешся,** гл. Раздѣваться, раздѣться. *Ой там вони роздівались.* Чуб. V. 1185.

Роздійма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **роздійми́ти и роздійня́ти, йму́, меш,** гл.=**Розніматн, розняти.** Вх. Зн. 60. Желех.

Ро́зділ, лу, м. 1) Раздѣлъ, дѣлежъ. 2) Глава (въ книгѣ). *Противні мені статут і розділи.* Котл. НП. 3) Мѣсто между куполами на церковной крышѣ. *Аж на розділ на церкву постягував у Батурині пушки да бив.* ЗОЮР. І. 124.

Розділе́ння, ня, с. Раздѣленіе. *Чи думаєте, що прийшов дати впокій на землі? Ні, глаголю вам, а розділення.* Єв. Л. XII. 51.

Розділи́ти, ся. См. **Розділя́ти, ся.**

Розділя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розділи́ти, лю́, лиш,** гл. Раздѣлять, раздѣлить. *Ризи його меж собою розділили.* Чуб. Ш. 19. *Зібравшися, подружечки, да й поговорімо, на чужую сторононочку журбу розділимо.* Чуб. Ш. 124

Розділя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розділи́тися, лю́ся, лишся,** гл. Раздѣлять, раздѣлить между собой. *Давай гроші—розділімося.* Чуб. І. 159. **Бодай ти з душею розділився!**— пожеланіе смерти. Мнж. 171.

Роздір, до́ру, м. Часть повозки при заднихъ колесахъ. Вх. Лем. 462.

Розді́ти, ся. См. **Роздівати, ся.**

Роздлу́бати, баю, еш, гл. 1)=**Роздовбати.** 2) Понять. *Ніяк не роздлубаю, що воно є.*

Роздмуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **роздму́хати, хаю, еш,** одн. в. **роздмухну́ти, ну́, не́ш,** гл. Раздувать, раздуть.

Роздму́хувати, хую, еш, гл.=**Роздмухати.** *Почала носити покришку по хаті, роздмухуючи жар.* Левиц. І. 72.

Помсту роздмухуете в огняних серцях. К. ПС. 96.

Роздоби́ча, чі, *ж.* Добыча, раздобываніе. *Поїхали вони на роздобичу.* Чуб. II. 251. (Змій) *полетів кудись на роздобичу.* Грин. I. 162.

Роздобри́ти, рю́, риш, *гл.*=**кого.** Умилостивить кого, сдѣлать кого добрымъ. Вх. Уг. 265.

Роздобри́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Раздобриться, сдѣлаться добрымъ. *Роздобривсь сач як, що вжв й грошей дає.* Константиногр. у.

Роздоброхота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Разохотиться. *Еней наш роздоброхотався. ігрища вздумав завести.* Котл. Ен. II. 14.

Роздобру́хатися, хаюся, ешся, *гл* Раздобриться. *Рад був о. Гервасій, що пан так роздобрухавсь.* Св. Л. 21.

Роздобува́ти, ва́ю, еш, сов. в. **роздобу́ти, бу́ду, деш,** *гл* Раздобывать, раздобыть. *Хліба роздобув.* Ном. № 9144.

Роздобува́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **роздобу́тися, бу́дуся, дешся,** *гл.* Раздобывать, раздобыть, достать, пріобрѣсть. *Усі.... знай багатіють, а ти ось ніяк не роздобудешся ні на що, щоб почати господарювати.* Кв.

Роздобу́ток, тку, *м.* 1) Раздобываніе, добываніе, добыча, промыселъ. К. ПС. 141. *А ну лишень на роздобутки.* О. 1862. II. 54. *Опріч хліборобства, инших роздобутків не трапляється.* О. 1861. XI. 112.

Роздовба́ти. См. **Роздовбувати.**

Роздо́вбувати, бую, еш, сов. в. **роздовба́ти. ба́ю, еш,** *гл.* 1) Раздалбливать, раздолбить. 2) Расковыривать, расковырять. *Роздовбати ніс.* 3) Понять, уразумѣть, добиться толку. *Мати ж примху роздовбала, так не докопалась, відки доні теє лихо, з ким вона спізналась.* Мкр. Н. 6.

Роздоі́тися. См. **Роздоюватися.**

Роздойми́ти, млю́, меш, *гл.*=**Розді́йняти**=**Розняти.** *Злапав його за шию руками і так моцно руки затис, пальці поза пальці, що той.... роздоймити їх не міг.* Гв. II. 111.

Роздо́л, лу, *м.* Низменное мѣсто на равнинѣ. *Скоро виїдете за село, то так роздолом і їдьте.* Канев.

Роздо́лля, ля, *с.* 1) Широкая низменность, долина. Грин. Ш. 196. *Ой в полю, полю, в полю на роздоллі, там дівчина пасла сірі воли й коні.* Чуб. V. 55. 2) Раздолье, ширь, воля.

Роздорі́жжя, жя, *с.* Перекрестокъ, распутье. Ушиц. у. Чуб. I. 95, 97. *Знайшли осля знадвору на роздоріжжю.* Єв. Мр. XI. 4. *Іде на роздорожжя, де три дороги сходяться.* Драг. 56.

Ро́здорож, жу, *м.*=**Роздорі́жжя.** *Опівночі пішов на роздорож.* Драг. 56.

Роздо́юватися, ююся, єшся, сов. в. **роздоі́тися, доюся, їшся,** *гл.* О коровѣ: начать хорошо доиться, когда вымя отъ доенія сдѣлается болѣе мягкимъ. *Поки роздоїться корова, то туга на доїння.* Волч. у.

Роздражни́ти. См. **Роздражнювати.**

Роздра́жнювати, нюю, еш, сов. в. **роздражни́ти, ню́, ниш,** *гл.* Дразнить, раздразнить.

Роздрато́вувати, вую, еш, сов. в. **роздратува́ти, ту́ю, еш,** *гл.* Раздражать, раздражить. *Мати думали мене налякати, та тільки гірше мене роздратували.* Стор. М. Пр. 36.

Роздрато́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **роздратува́тися, ту́юся, ешся,** *гл.* Раздражаться, раздражиться.

Роздрі́б, ро́бу, *м.* 1) Раздробленіе. 2) **На роздрі́б.** Въ розницу. *Як на роздріб продавать миски, то по шість копійок, а на гурт, то по п'ять.* Канев. у.

Роздріма́тися, ма́юся, ешся, *гл.* Предаться дремотѣ.

Роздроби́ти. См. **Роздробляти.**

Роздробля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **роздроби́ти, блю́, биш,** *гл.* Раздроблять, раздробить, размельчать, размельчить. Чуб. I. 71.

Роздроди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Рассвирѣпѣть. *К дияволу кармазинів!.. загукала громада, роздродившись як бугаї.* К. ЧР. 68.

Роздрочи́ти, чу́, чиш, *гл.* Раздразнить, раздражнить. *Нащо ж людей ви роздрочили?* Котл. Ен. VI. 7.

Роздрочи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* Рассвирѣпѣть, разъяриться. *Роздрочились, мов бугаї.* Ном. № 4168.

Ро́здрух, ха, *м.*=**Розрух.**

Роздря́пати. См. **Роздряпувати.**

Роздря́пувати, пую, еш, сов. в. **роздря́пати, паю, еш,** *гл.* Расцарапывать, расцарапать.

Розду́ма, ми, *ж.* Размышленіе. *Мав час на роздуму,—півроку знали́ся.* МВ. (О. 1862. I. 80).

Розду́мати, ся. См **Роздумувати, ся.**

Розду́мувати, мую, еш, сов. в **розду́мати, маю, еш,** *гл.* Думать, подумать, размышлять, поразмыслить. *Щоб я була тее знала, що я тепер роздумала; лучче було не пізнати, як, пізнавши, покохати.* Чуб. V. 196. *Не роздумавши і не роэглядівши постановились і эастановили дорогу.* Кв. I. 40.

Розду́муватися, муюся, ешся, сов. в. **розду́матися, маюся, ешся,** *гл.* Одумываться, одуматься, размыслить. *А навпослі матусенька роздумалася: вернись, вернись, мій синочку!* Чуб. V. 878. *Катренько, роздумайся добре!* МВ. II. 125.

Розду́ти, ся. См. **Роздимати, ся.**

Роздуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **розду́хати, ха́ю, еш,** *гл.* Раздуть. *Піди лишень та роздухай самуварь.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Роздуши́ти, шу́, шиш, *гл.* Раздавить.

Роздя́вити. См. **Роздявляти.**

Роздявля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **роздя́вити, влю, виш,** *гл.* и пр.=**Роздзявляти, роздзявити** и пр *Чого ти стоїш, роздявивши рот?* Левиц. Пов. 45.

Роздяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **роздягти́, гну́, неш,** *гл.* Раздѣвать, раздѣть. *Од всіх в світлиці зачинившись, себе там стала роздягать.* Котл. Ен. V 20.

Роздяга́тися, га́юся, ешся, сов. в, **роздягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* *Еней один не роздягався, Еней один за всіх не спав.* Котл Ен. VI. 20.

Роздя́куватися, куюся, ешся, *гл.* Разсыпаться въ благодарностяхъ.

Роз'єдна́ти, ся. См. **Роз'єднувати, ся.**

Роз'є́днувати, ную, еш, сов. в. **роз'єдна́ти, на́ю, еш,** *гл* Разъединять, разъединить.

Роз'є́днуватися, нуюся, ешся, сов в. **роз'єдна́тися, на́юся, ешся,** *гл.* Разъединяться, разъединиться, разойтись. *Того ж батька, такі ж діти,—жити б та бratatься! ні, не вміли, не хотіли, треба роз'єднаться.* Шевч. 175.

Розжа́гати, гаю, еш, *гл.* Поправить огонь въ печи, чтобы онъ разгорѣлся. *Я й дров не підкладав у грубу, а тільки розжагав.* Черк. у.

Розжакува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Расхватать, разграбить.

Розжали́ти, ся См. **Розжаляти, ся.**

Розжалкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Разжалобиться. *Розжалкувався, як вовк над поросям.*

Розжа́лобити, блю, биш, *гл.* Разжалобить. Г. Барв. 10, 226. *Треба його розжалобити, щоб тільки він заплакав, то йому й легше буде.* Кв I. 106.

Розжа́лобитися, блюся, бишся, *гл.* *Розжалобився як вовк над поросям: від'їв ніжки та й плаче.* Ном. № 4692.

Розжа́луватися, луюся, ешся, *гл.*=**Розжалобитися.** Ном. № 4692 *Розжалувавсь, як Бог над раком.* Ном. № 4684.

Розжаля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розжа́лити, лю, лиш,** *гл.* Разжалобливать, разжалобить. *Най я довше не думаю, най серця не розжаляю.* Гн. I. 182. *Десь у тебе, Марусе, кам'янее сердечко: вечір стоїш, не заплачеш, матінки не розжалиш.* Мет. 203. *Батенька розжалила.* Чуб. III. 190.

Розжаля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розжа́литися, люся, лишся,** *гл.* Огорчаться, быть огорченнымъ кѣмъ. *Ой приїдь, приїдь, мій миленький, приїдь же ти до мене, розжалилося серденько моє, розжалилося на тебе.* Чуб. V. 290.

Розжа́рити, рю, риш, *гл.* Разогрѣть, накалить. *Розжарити грубу.*

Розжа́ритися, рюся, ришся, *гл.* Разогрѣться, разгорѣться, накалиться.

Розжартува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Расшутиться, много шутить, разыграться. *Як розжартуються* (на вечорницях), *то як кому, то й мички попалять.* Г. Барв. 57.

Розжа́тися. См. **Розжинатися.**

Розжва́кати, розжвя́кати, каю, еш, *гл.* 1) Разжевать. *Таке жиляве тісто, що й не розжвякаеш.* 2) Обдумать. Чуб. I. 250. *Перше розжвакай, що маєш робити, або казати.* Ном. № 3484.

Розже́вріти(ся), рію(ся), еш(ся), *гл.* Разгорѣться. *Головешка розжевріла.* Черк. у. *Розжеврілось і розгорілось, пішов димок до самих хмар.* Котл. Ен. II. 29.

Розжи́ва, ви, *ж.* Разжива. *Грошей не дасть нам на розживу ні копійки.* Кв. II. 203.

Розжива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **розжи́тися, живу́ся, ве́шся,** *гл.* 1) Жить хорошо, хорошей жизнью. *Живи, живи, дівко, з парубком, живи, розживайся* Чуб. V. 284. *Узяв милий свою милу у світлочку: „отут тобі, мила, розживаться“.* Чуб. V. 762. 2) Разживаться, разжиться, дѣлаться, сдѣлаться зажиточнымъ. *Як стали жити, розживатися, стала родина признаватися.* Мет. 246.

Розжина́тися, на́юся, ешся, сов. в.

розжа́тися, зіжну́ся, нешся, *гл.* Начинать, начать усердно жать. *Ой жніте, женці, розжинайтеся, а назад себе не оглядайтеся.* Чуб. III. 227.

Розжи́ріти, рі́ю, єш. *гл.* Разжирѣть.

Розжирува́тися, ру́юся, єшся, *гл.* Раздурачиться, расшалиться.

Розжитво́, ва́, *с.* Хорошее житье. *Хоч би яке там розжитво, так не хочу в приймы.* Черниг. у.

Розжи́ток, тку, *м.* 1) Развлеченіе? *Служу рік, служу другий,—ні смутний, ні веселий. Нічо мене не займає, нічо не тішить.... Тільки того й розжитку, коли стану бувало на стойці та собі тихесенько поплачу.* Федьк. Пов. 64. 2) Разжива. *Задалась, виходячи з церкви, понести колись попові рунце на розжиток.* Г. Барв. 156.

Розжо́вувати, вую, єш, сов. в. **розжува́ти, жую́, є́ш,** *гл.* 1) Разжевывать, разжевать. *Розжуй та ще й у рот положи.* Ном. № 6407. 2) Обдумывать, обдумать, сообразить. *Що маєш казати, то попереду розжуй.* Ном. № 12873.

Роззи́катися, каюся, єшся, *гл* Раскричаться. *Роззикався на їх.* Чуб. II 202.

Роззича́ти, ча́ю, єш, сов. в. **роззи́чити, чу, чиш,** *гл.* Раздавать, раздать въ долгъ. *Злишні гроші роззичали, єли хто потребував позички.* МУЕ. III. 58.

Роззіпа́тися, па́юся, єшся, *гл.* Раскричаться. *Дитина роззіпалась.*

Роззіха́тися, ха́юся, єшся, *гл.* Раззѣваться, много зѣвать.

Роззло́ститися, щуся, стишся, *гл* Разозлиться, разсердиться. Гн. II. 32. *Вони сі посварили і як сі дочка роззлостила те й ударила матір.* Гн. II. 255.

Роззнава́ти, наю́, є́ш, сов. в. **розізна́ти, на́ю, єш,** *гл.* Разузнавать, разузнать, развѣдывать, развѣдать Мкж. 73. *Роззнавай мене, роспитуй про мене, може таки про мене що небудь і добре почуєш.* Кв. I. 35. *Куди до пекла мандрувати щоб розізнати, роспитати, бо в пеклю стежки він не знав.* Котл. Ен.

Роззнава́тися, наюся, є́шся. сов. в. **розізна́тися, на́юся, єшся,** *гл.* 1) Узнавать, разузнавать, разузнать другъ о другѣ, другъ друга. *А ті... як розізнали, та давай, кажуть, тікать* Мнж. 94.

Ро́ззнак, ка, *м.* **роззнака, ки.** *ж.* Знающій человѣкъ. Встрѣчено въ употребленіи только съ отрицаніемъ **не**: *Бреше, бреше, а я слухаю та мовчу, наче б то я й не роззнак. Я жінка не роззнака, не знаю, куди обернутись.* См. **Нероззнака.**

Роззолоти́ти. См. **Роззолочувати.**

Роззоло́чувати, чую, єш, сов. в. **роззолоти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Позлащать, позолотить, разукрасить золотомъ. Котл. Ен.

Роззува́ти, ва́ю, єш, сов. в. **роззу́ти, зу́ю, єш,** *гл.* Разувать, разуть, снимать, снять обувь. *Ой у мене в огороді зозуля кувала,— бодай милий не діждав, щоб я тебе роззувала. Найми собі хлопця та маленького, щоб він тебе роззував молоденького* Нп. *Як же роззули чоботи й онучі, то й знайшли зашитих аж п'ять золотих.* Кв. II. 315. 2) **—очі.** Взглянуть внимательно? Ном. № 6603.

Роззува́тися, ва́юся, єшся, сов. в. **роззу́тися, зу́юся, єшся,** *гл.* Разуваться, разуться, снимать, снять обувь. Ном. № 13712. *Роззуйся бо з чобіт!* Лебед. у.

Роззумбела́ти, ла́ю, єш, *гл.* Разнуздать. *Ти додому їдеш та й спаши лягаєш, мене, ворон коня, не роззумбелаєш.* Гол. III. 194.

Роззу́ти, ся. См. **Роззувати, ся.**

Роззя́ва, ви, *об.* Разиня, ротозѣй. Ном. № 6594.

Роззя́вити, ся. См. **Роззявляти, ся.**

Роззя́вина, ни, *ж* Расщелина, отверстіе, пасть. Черном.

Роззя́вкуватий, а, е. Разиня, невнимательный. *Мужик роззявкуватий.* Черк. у.

Роззявля́ка, ки, *об.*=**Роззява.** Ном. № 6584, 6594. Грин. III. 67. *Один писарь у хуторі, да й той роззявляка.* Чуб.

Роззявля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **роззя́вити, влю, виш,** *гл.* Разѣвать, разинуть. *Роззявив губу.* Ном. № 3446. Чуб. I. 88, 52. **І губи́ не роззя́вив.** Не сказалъ ни слова. *Лаяла-лаяла, а він і губи не роззявив.* Св. Л. 184. **Чо́біт ро́та роззя́вив.** Въ сапогѣ носокъ разорвался, верхъ отдѣлился отъ подошвы.

Роззявля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **роззя́витися, влюся, вишся,** *гл.* Разѣваться, разинуться.

Роззя́пина, ни, *ж.*=**Роззявина.**

Роззя́пити. См. **Роззяплювати.**

Роззя́плювати, плюю, єш. сов. в. **роззя́пити, плю, пиш,** *гл.*=**Роздзяплювати, роздзяпити.**

Ро́зигри, рів, *м. мн.* 1) Розыгрыши. 2) Первый день петрова поста, женскій народный праздникъ въ этотъ день. О. 1861 X. Св. 44. *Зараз у петрівку як заговіли,*

на самі розигри, тілько що повиймали хліб з печі, Тихон і позабірав його увесь до себе. Кв. II. 17, 18. 3) Бойкое мѣсто. *Він на таких розиграх живе, що хто йде, не мине.*

Рози́нки, кі́в, *м. мн.* 1)=**Родзинки.** 2)—**продава́ти.** Зѣвать по сторонамъ. *По місту ходячи, розинків не продавай.* Ном. № 10486.

Розібга́ти, га́ю, еш, *гл.* 1) Развернуть, раскрыть. 2) Разнести, развѣять, разшвырять. *Моє веселіє украв, в степу на тирсі розібгав.* Шевч. 644.

Розібра́ти, ся. См. **Розбірати, ся.**

Розігна́ти, ся. См. **Розганяти, ся.**

Розігну́ти, ся. См. **Розгинати, ся.**

Розігра́ти. См. **Розігрувати.**

Розігра́тися, ра́юся, єшся, *гл.* Разыграться. *Розігравсь мій кінь підо мною.* Чуб. V. 259. *Розігрались сліпиї проти п'ятниці святиї.* Ном. № 4649. *В неділоньку рано розігралось море.* Чуб. V. 450.

Розігріва́ти, ва́ю, єш, сов. в. **розігрі́ти, рі́ю, єш,** *гл.* Разогрѣвать, разогрѣть, отогрѣть. *Гадини ніколи не грій за пазухою, бо як розігрієш, то вкусить.* Ном. № 2877.

Розігріва́тися, ва́юся, єшся, сов. в. **розігрі́тися, рі́юся, єшся,** *гл.* Разогрѣваться, разогрѣться, нагрѣться, отогрѣться. Мнж. 1. *Як розігрілось, зашипіло, запарилось, заклекотіло.* Котл. Ен.

Розі́грувати, рую, єш, сов. в. **розігра́ти, ра́ю, єш,** *гл.* 1) Разыгрывать, разыграть. 2)=**Розігратися.** *А синєє море розіграло, турецький корабель розірвило.* АД. I. 99.

Розідба́ти, ба́ю, єш, *гл.* Добыть, раздобыть. *А я хліба маю, соли розідбаю.* Грин. III. 348. *Повези та продай, а нам горілочки розідбай.* Мил. 164.

Розідни́ти. См. **Розденати.**

Розідра́ти, деру́, ре́ш, *гл.*=**Роздерти.**

Розідра́тися, деру́ся, ре́шся, *гл.*=**Роздертися.** *Одному не розідратися.* Ном. № 10342.

Розізли́ти, злю́, ли́ш, *гл.* Разозлить.

Розізли́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Разозлиться. К. Псал. 51. *Я розізливсь та й ударив.* НВолын. у.

Розізна́ти, ся. См. **Розпізнавати, ся.**

Розійти́ся. См. **Розіходитися.**

РозіклА́сти, ся. См. **Розкладати, ся.**

Розікра́сти, ся. См. **Роскрадати, ся.**

Розілла́ти, ля́ю, єш, *гл.*=**Розлити.**

Розілля́тися, ля́юся, єшся, *гл.*=**Розлитися.** *Розіллявся сильно-дуже Дунай бистра ріцка.* Чуб. V. 323.

Розімкну́ти, ся. См. **Розмикати, ся.**

Розімня́ти(ся), мну́(ся), неш(ся), *гл.*=**Розім'яти, ся.**

Розімліва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розімлі́ти, лі́ю, еш,** *гл.* 1) Разопрѣвать, разопрѣть, развариться (о варящейся пищѣ). 2) Разопрѣвать, разопрѣть, вспотѣть сильно (о человѣкѣ)

Розімча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Разнести быстро. *Як усі господарюватимуть, то й господарство моє рознесуть чисто. Так і золоту гору розімчать.* МВ. I. 10.

Розімча́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Разнестись. *Такая розімчалась чутка в народі, в городі, в полках.* Котл. Ен.

Розім'я́ти, ся. См. **Розминати, ся.**

Розіпну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Розіп'ясти.**

Розіпсі́ти, сі́ю, еш, *гл.* Испортиться нравственно. *Всі одвернулися од правди, всі зледащіли, розопсіли.* К. Псал. 124. *Сказано: батько й мати далеко, а гріх на порозі,— зовсім розопсів.* Г. Барв. 438.

Розіпха́ти. См **Роспихати.**

Розіп'ясти́, ся. См. **Роспинати, ся.**

Розірва́ти, ся. См. **Розривати, ся.**

I. **Розісла́ти, шлю́, леш,** *гл.* См. **Розсилати.**

II. **Розісла́ти, ся.** См. **Розстилати, ся.**

Розіспа́ний, а, е Разоспавшійся. НВолын. у.

Розіспа́тися, плю́ся, пи́шся, *гл.* Разоспаться. *Вечеряйте ж, дітки, я розіспався.* Ном. № 14113.

Розітлі́тися, лі́юся, єшся, *гл.* Разгорѣться. *Вугілля дубове добре, та поки розітліється, то попожди.* Лебед. у.

Розітну́ти, ну́, неш, *гл.*=**Ростяти.**

Розіхо́дитися, джуся, дишся, сов. в. **розійти́ся, йду́ся, дешся,** *гл.* 1) Расходиться, разойтись, разбрестись, разсѣяться. *Вийшли люде з церкви і розійшлися по хатах.* Левиц. I. 26. *Ой ви, тучі громовії, розійдітеся різно.* Мет. 51. 2) Расходиться, разойтись, разставаться, разстаться. *Розійдемось, серце, з тобою, як на небі місяць з зорою.* Мет. 55. *Душа з тілом розійшлася.* Грин. III. 143. 3) Раздаваться, раздаться, расходиться, разойтись. *А ти, сира земле, розступися, а тесові дошки розійдіться.* Чуб. 4) Расходиться, разойтись (въ цѣнѣ). *Хотіла була свиню купити, та ціною розійшлася.* Харьк. г.

Розїда́ти, да́ю, еш, сов. в. **розї́сти, ї́м, їсй,** *гл.* Разъѣдать, разъѣсть.

Розїда́тися, да́юся, ешся, сов. в. **розї́стися, ї́мся, їсйся,** *гл.* 1) Толстѣть, растолстѣть отъ обильной пищи. Ном. № 4839. 2) Ѣсть много. *Не роз'їдайся хліба: дорогий.* Константиногр. у. *Як роз'їмось, то й недобре поїмо*—какъ примемся ѣсть, поѣдимъ и невкусное. Зміев. у.

Розї́зд, ду, *м.* Разъѣздъ.

Розї́здити, джу, диш, *гл.* Испортить ѣздой. *Роз'їздили греблю.*

Розї́здитися, джуся, дишся, *гл.* Разъѣздяться, много ѣздить.

Розїзди́тися, джу́ся, ди́шся, сов. в. **розї́хатися, ї́дуся, дешся,** *гл.* 1) Разъѣзжаться, разъѣхаться. *Вже пізно розійшлись і роз'їхались гості.* Левиц. Пов. 324. 2) Разъѣзжаться, разъѣхаться; разминуться. *Верни цоб, і я візьму цабе, то й роз'їдемось.* Кв. I. 40. 3) Только сов. в. Долго ѣхать и привыкнуть къ ѣздѣ. *Приїхали.—Вставайте, бабо, вже дома!—Ой та й роз'їхалася я, що і не встану.* Миж. 121. 4) Толстѣть, растолстѣть. *Роз'їхалась, як верша в болоті.* Ном. № 8631.

Розї́здка, ки, *ж.* 1) Разъѣздъ. Грин. III. 493. 2) Объѣздъ, рекогносцировка. *Запорожці посилали в степи на роз'їздку козаків.* Стор. II. 162. Ум. **Розї́здочка.** *А в середу роз'їздочка.* Грин. III. 493.

Розїзжа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Розї́здити.**

Розїзжа́тися, жа́юся, ешся, *гл.*=**Розїзди́тися.**

Розї́сти, ся. См. **Розїда́ти, ся.**

Ро́злад, ду, *м.* Разладъ. *Привести в розлад.* Котл.

Розла́ддя, дя, *с.* Разладъ, ссора. *І піде між людьми розладдя, ворожнечі.* Мир Пов. I. 152. *Між рідними розладдя тішло.* Мир. ХРВ. 296.

Розла́зитися, жуся, зишся, сов. в. **розлі́зтися, зуся, зешся,** *гл.* 1) Разлѣзаться, разлѣзться, разойтись. *Розлізлись як руді миші.* Ном. № 1880. 2) Расползаться, расползтись, порваться. *Треба йти на ярмарок, а чоботи зовсім розлізлись.* Левиц. I 74.

Розлама́ти, ся. См. **Розла́мувати, ся.**

Розла́мувати, мую, еш, сов. в. **розлама́ти, ма́ю, еш,** *гл.* Разламывать, разломать.

Розла́муватися, муюся, ешся, сов. в. **розлама́тися, ма́юся, ешся,** *гл.* Разламываться, разломаться.

Розла́ситися, шуся, сишся, *гл.*=**Розласуватися.**

Розла́суватися, суюся, ешся, *гл.* Разлакомиться.

Розлаштува́тися, ту́юся, ешся, *гл.*=**Росташуватися.** *Ото розлаштувалася з своїм добром, що ніде й пройти.* Константиногр. у.

Розла́ятися, ла́юся, ешся, *гл* Разругаться. *З тусю поганою розлаялася.* Чуб. V. 616.

Розледа́читися, чуся, чишся, *гл.*=**Розледачі́ти.**

Розледачі́ти, чі́ю, еш, *гл.* Разлѣняться, испортиться (о человѣкѣ).

Розледа́щитися, щуся, щишся, *гл.*=**Розледачитися.** *Вона нічого не робить, а керез неї і бабина дочка розледащиться.* Чуб. II. 65.

Розледащі́ти, щі́ю, еш, *гл.*=**Розледачитися.** *Швидко чоловік розледащів.* Кв. II. 298.

Розлє́жатися, жуся, жишся, *гл.* Разлежаться, долго лежать. *Так розлежався, що ніяк не виманиш його із хати.* О. 1862. II. 28.

Розлементи́ти, нчу́, нти́ш, *гл.* Разболтать, разгласить. *Ольга розлементить зараз по селу все.* Волч. у. (Лобод.).

Розлементува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Раскричаться.

Розлепета́тися, розлепеті́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Разболтаться, разговориться. *Розлепетілась так, що за тобою ніхто й словом не похопиться.* Полт. г.

Розлеті́тися. См. **Розліта́тися.**

Розли́в, ву, *м.* Разливъ, разлитіе. *Кубань річка невеличка, розливом широка.* Нп. *Розлилась вона* (українська мова) *далеко поза край України.... і такий розлив.... пророкував їй новий процвіт.* К. ХП. 116.

Розли́ва, ви, *ж.*=**Розлив.** *Де велика розлава, до там тихша вода, а де саме вузька вода—там прудко біжить.* Васильк. у.

Розлива́ння, ня, *с.* Разливаніе, разлитіе.

Розлива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розли́ти, віллю, ллєш,** *гл.* Разливать, разлить, проливать, пролить. *Ой Дунай море розливає, і день, і ніч прибуває.* Г. Барв. 221. *Людська крівця не водиця, розливати не*

годиться. Ном. № 1283. *Де п'ють, там і розливають*. Ном. № 11640. *Тим я сльози розливаю,—невірного друга маю*. Чуб. V. 278.

Розлива́тися, ва́юся, єшся, сов. в. **розли́тися, зіллю́ся, ллєшся**, *гл*. Разливаться, разлиться, проливаться, пролиться. *Ви, дрібнії сльози, ви розливайтеся*. Чуб. V. 202. *Иноді не втерпить і розіллється гіркими словами*. Г. Барв. 394.

Розли́вчастий, а, е. Разливающійся, разливной. *Розливчаста ріка*. Васильк. у.

Розлига́ти, га́ю, єш, *гл*. Снять налигач съ воловъ.

Розлига́тися, га́юся, єшся, *гл*. О волахъ: освободиться отъ налигача.

Розлиза́ти, жу́, жеш, *гл*. Разлизать, слизать. *Не будь солодкий, бо розлижуть, не будь гіркий, бо росплюють*. Ном. № 4602.

Розли́нутися, нуся, нешся, *гл*. Разлетѣться. *Не журися, наша мати, нами, як ми підростем, розлинемося сами*. Чуб. V. 855.

Розли́ти, ся. См. **Розливати, ся**.

Розліга́тися, га́юся, єшся, *гл*.=**Розлягатися**. *Як взяла ковати, жалібно співати, аж ся взяли к землі луги калинові від голосу розлігати*. Гол. І. 193.

Розлізтися. См. **Розлазитися**.

Розлінува́тися, ну́юся, єшся, *гл*. Разлѣниться. *Через твою дочку да й моя розлінується*. Чуб. II. 64.

Ро́зліт, ту, *м*. Разлетаніе въ разныя стороны. *Кинулись в розліт, як курчата від шуляка*. Св. Л. 223.

Розліта́тися, та́юся, єшся, сов. в. **розлеті́тися, чу́ся, ти́шся**, *гл*. Разлетаться, разлетѣться. *Розлетілись, як липове клиння*. Ном. № 1881. *Не турбуйся ж ти, наша матінко, нами: як підростуть крильця, то розлетимося й сами*. Чуб. Переносно: разбѣгаться, разбѣжаться. *Але ішли легиники да все гомотіли, як учули да ровточку, вни ся розлетіли*. Лукаш. 157.

Розлічи́ти, ся. См. **Розлічувати, ся**.

Розлі́чувати, чу́ю, єш, сов. в. **розлічи́ти, чу́, чиш**, *гл*. Разсчитывать, разсчитать, расчесть. Котл. Ен. VI. 19. *Поки розлічила гроші, то ви вже й побігли*. Кролев. у.

Розлі́чуватися, чуюся, єшся, сов. в. **розлічи́тися, чу́ся, чишся**, *гл*.=**Розлічувати, розлічити**. *Багатий тут на смерть гнівився, що він з грішми не розлічився, кому і скільки треба дать*. Котл. Ен. III. 53.

Розлобурюва́тися, рю́юся, єшся, *гл*. Разлѣниться, привыкнуть къ праздной жизни.

Розло́ги, гів, *м. мн*. Особаго рода ворота у гуцуловъ: состоятъ изъ двухъ столбовъ, въ которыхъ сдѣланы дыры—**ґа́ри**, а сквозь нихъ продѣваются жерди—**за́ворітниці**; когда нужно проѣхать, жерди высовываются; для пѣшеходовъ достаточно раздвинуть лишь верхнія жерди, такъ какъ около воротъ лежатъ камни, помогающіе переступать нижнія. Шух. I. 86.

Розло́гий, а, е. 1) Просторный, широкій. *Од Дударів до Чернишів дорога розлога*. Чуб. V. 199. 2) О рвѣ, рѣкѣ: съ отлогими берегами. 3) Раскидистый (о деревьяхъ). 4) О рогахъ: расходящійся въ разныя стороны. Рудч. Чп. 255.

Розло́гистий, а, е=**Розложистий**. *Рівчак там розлогий був*. Новомоск.

Розло́жистий, а, е=**Розлогий**. *Дорожка твоя ой розложистая*. Чуб. V. 1010. *Розложисті роги*. КС. 1898. VII. 44.

Розложи́ти, жу́, жиш, *гл*.=**Роскласти**. *Розложили середу двора огонь*. Кв. I. 108.

Розложи́тися, жу́ся, жишся, *гл*.=**Роскластися**. Кромѣ указанныхъ значеній, еще—4) Раздаться, раздѣлиться на обѣ стороны. *Ти, вишневий саду, розложися, біленький камінь одчинися*. Чуб. V. 781.

Розломи́ти, ся. См. **Розломлювати, ся**.

Розло́млювати, лю́ю, єш, сов. в. **розломи́ти, млю́, миш**, *гл*. 1) Разламывать, разломить. *Кругом хату обступили, дівці двері розломили*. Чуб. V. 988. 2) Только сов. в. **Розломи́ло мене́**. Ломитъ меня. *Болить мене всюди, руки й ноги як подрубувані, розломило мене*. Драг. 64.

Розло́млюватися, люю́ся, єшся, сов. в. **розломи́тися, млю́ся, мишся**, *гл*. Разламываться, разломиться.

Розлу́к, ку, *м*. Раздѣленіе. **На розлу́к повіда́ти**—говорить раздѣльно. Вх. Уг. 265.

Розлу́ка, ки, *ж*. 1) Разлука. *Як ізв'яже піп руки, не буде, серденько, розлуки*. Чуб. V. 132. 2) Разводъ. *Мировий розлуку дає*. Г. Барв. 508. 3) Знахарское средство противъ колдовства, града и пр. Шух. I. 43. Ум. **Розлу́чка**. *А од нелюба од поганого повік нема розлучки*. Грин. III. 330.

Розлу́патися, паюся, єшся, *гл*. Продрать глаза (послѣ сна). *Поки встане та начухається та розлупається та роздивиться, а робота стоїть*. Херс. у.

Розлупи́ти, ся. См. **Розлуплювати, ся.**

Розлу́плювати, люю, еш, сов. в. **розлупи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Разламывать, разломить на части что либо хрупкое: посуду, яйпо и пр. О. 1562. I. 32. *Розлупила горщик, миску.* Черк. у.

Розлу́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **розлупи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Разламываться, разломиться на части (о посудѣ и пр.). *Макітра розлупилась; яйце розлупилось.* Зміев. у.

Розлуча́ння, ня, *с.* Разлука, разставаніе. *Тяжкє розлучання, моя мамцю, з тобов.* Гол. I. 327. Ум. **Розлуча́ннячко.**

Розлуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **розлучи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Разлучать, разлучить. *Не розлучай мене з милим.* Мет. 73. *Розлучено нас обох як на орлі крила.* Грин. Ш. 216. 2) Отдѣлять, отдѣлить свой скотъ изъ общаго стада осенью, послѣ окончанія пастьбы на **полонинах.** Шух. I. 218.

Розлуча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **розлучи́тися, чу́ся, чишся,** *гл.* Разлучаться, разлучиться. *Лучче було не любиться, ніж тепера розлучиться.* Нп.

Розлуче́ння, розлучі́ння, ня, *с.* Отдѣленіе своего скота изъ общаго стада осенью, послѣ окончанія пастьбы на **полонинах.** Шух. I. 218, 213. *Полонинка веселая лиш до розлученя, а як пішла худібонька, она засмучена.* Шух. I. 204.

Розлучи́ти, ся. См. **Розлучати, ся.**

Розлу́чний, а, е. Разлучающій, разъединяющій.

Розлу́чник, ка, *м.* Разлучитель. *Допоможи мені, моцний Боже, розлучника вбити, най не ходить, де я ходжу дівчину любити.* Чуб. V. 385.

Розлу́чниця, ці, *ж.* Разлучительница. *Мати твоя розлучниця, розлучила нас з тобою.* Чуб. V. 380.

Розлюби́ти, блю́, биш, *гл.* Разлюбить. *Хай він тебе покидає—инший не розлюбить.* Чуб. V. 410.

Розлюби́тися, блю́ся, бишся, *гл.* Разлюбить, перестать любить. *Щоб серцю можна розлюбитись, утихомиритись на час.* Котл. Ен.

Розлютува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Разозлить. *Сестрина одповідь ще більш і ще гірше мене розлютувала.* Стор. М. Пр. 36.

I. **Розлютува́тися, ту́юся, ешся,** *гл.* Разозлиться. *Як розлютується пані, як накинеться на неї.* МВ. I. 52.

II. **Розлютува́тися, ту́юся, ешся,** *гл.* Распаяться.

Розлю́чений, а, е. Разсвирѣпѣвшій. *Навіженная розлючена темнота поки нула душити Магомета.* К. МХ. 20.

Розляга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **розлягти́ся, жуся, жешся,** *гл.* 1) Разлегаться, разлечься. *Розляглася Марусенька на усю скамницю.* Чуб. V. 768. 2) Раскидываться, раскинуться, расположиться; простираться, простереться. *По синьому косогорі розляглося містечко.* Левиц. I. 89. 3) Раздаваться, раздаться на обѣ стороны. *Мчалася густим житом—воно тільки розлягалося за єю, як розлягаються хвилі під натиском дужої руки, що керує човном.* Мир. ХРВ. 65. *Та я ж лугами йтиму,—луги розлягатимуться, а садами йтиму,—сади розвиватимуться.* Мил. 181. 4) Разлаваться, раздаться, разноситься, разнестись. *Голос по дубині аж ся розлягає.* Чуб. V. 69. *Пісні виспівує було ясними зорями. Голос його по всьому селу розлягається.* МВ. II. 12. *І по ставках той плач луною розлягався.* К. Дз. 137. Иногда глаголъ относится къ слову, обозначающему мѣсто, гдѣ раздается: **співи – аж будинок розляга́ється.** (Мир. ХРВ. 117)—домъ полонъ звуковъ пѣсенъ. *Кінь у конюшні б'ється, аж двір розлягається.* Мнж. 23. *Да наняла собі да троїсті музики, аж корчомка розлягається.* Чуб. V. 1032. *Регіт—аж вигін розлягається.* Мир. ХРВ. 27.

Розля́пати. См. **Розляпувати.**

Розля́пкати, каю, еш, *гл.* Расплющивать, расплющить. *Розляпкати тісто.* Вх. Лем. 462.

Розля́пувати, пую, еш, сов. в. **розля́пати, паю, еш,** *гл.* 1) Разбрызгивать, разбрызгать, расплескать. 2) Разбалтывать, разболтать, разгласить.

Розля́патися, паюся, ешся, *гл.* Разболтаться, говорить слишкомъ много. *Перед послом язик черненький розляпавсь у твоїй чесній палаті.* К. МБ. II. 128.

Розля́скатися, каюся, ешся, *гл.* Приняться щелкать (кнутомъ).

Розлляща́тися, щу́ся, щи́шся, *гл.* Раскричаться, кричать рѣзкимъ голосомъ.

Розмага́ти, га́ю, еш, *гл.* Разслаблять, томить. *Сон головку розмагає.* Чуб. V. 43.

Розмаго́ритися, рюся, ришся, *гл.* Разсердиться. *От як розмагорився.* Ном. № 3415.

Розма́зати, ся. См. **Розмазувати, ся.**

Розмázувати, вую, еш, сов. **розмазати, жу, жеш,** *гл.* Размазывать, размазать.

Розмázуватися, зуюся, ешся, сов. в. **розмázатися, жуся, жешся,** *гл.* Размазываться, размазаться.

Розмазчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Избить въ кровь. *Пику розмазчу.*

Розмаї́ти, маю́, ї́ш, *гл.* Разнообразить. *А ви вже бо жирно хочете,— щоб чотирі сорочки та й розмаїть, щоб неоднакові були.—Як це, діду розмаїть?—Так, щоб одна на одну не схожа була шиттьом.* Лебед. у.

Розмаї́тний, розмаї́тний, а, е. Разнообразный. Ном. № 11783. Чуб. I. 176. *Вуін пише листи розмаїті.* Грин. III. 243. *Було в барилах ренське розмаїте.* Мкр. Н. 31. *У справника все розмаїтний народ: у того шапка черкеська, а в того сива, той у жупані, а той у свиті.* Лебед. у.

Розмаї́тний. См. **Розмаї́тий.**

Розмаї́то, *нар.* Разнообразно. *Думали.... люде розмаїто.* Гв. II. 26.

Розма́й, ма́ю, *м.* Основное значеніе: что-либо развѣвающееся, поэтому **розмай**— эпитетъ лѣса: *Ой гаю мій, гаю, великий розмаю, як я впущу голубочку, вже ж і не спіймаю.* Также тотъ, который развѣваетъ, разбрасываетъ въ стороны; поэтому въ свадебной пѣснѣ братъ невѣсты, расплетающій ей косу, называется: **розмай-коса.** *Ой глянь, дівчино, крізь колач, карими очима та й заплач, бо іде твій розмай-коса, загуби-краса.* Нп. **Розма́й, розма́й-зілля**—растеніе, о которомъ поется въ пѣсняхъ, повидимому то-же, что и **тирлич.** (когда его варятъ, то это заставляетъ милаго прилетѣть), а быть можетъ это и не имя опредѣленнаго растенія, а названіе волшебнаго зелья, имѣющаго извѣстную чудодѣйственную силу *Біжи, дівко, до гаю, шукай корінь розмаю. Ще до гаю не дійшла, розмай-зіллячко знайшла... „Кипи, кипи, корінець, поки прийде молодець!“ Ще корінець не вкипів, вже молодець прилетів.* Чуб. V. 414.

Розмайо́ритися, рюся, ришся, *гл.*= **Розмагоритися.** Ном. № 3115.

Розмайри́н, ну, *м.* Раст. Размаринъ. Rosmarinus officinalis. Вх. Пч. I. 12. *Просив хлопчик розмайрину юрчик.* Грин. III. 228.

Розмальо́вувати, вую, еш, сов. в. **розмалювáти. люю, еш,** *гл.* Расписывать, расписать (красками). *Збудую тобі хату світлу, світлу та високу, розмалюю її усякими красками.* Шевч. 313.

Розмандрувáтися, ру́юся, ешся, *гл.* Предаться странствованію, бродяжничеству.

Розмані́житися, жуся, жишся, *гл.* Разнѣжиться.

Розмантáчити, чу, чиш, *гл.* Растратить, промотать.

Розмари́н, ну, *м.*=**Розмайрин.** Чуб. V. 195.

Розмарі́я, рії, *ж.*=**Розмайрин.** *Розмарія сходить.* Гол. I. 337.

Розмари́нний, а, е. Розмаринный: *Понюхаєм зіллячка розмаринного.* Чуб. V. 312.

Ро́змах, ху, *м.* Размахъ.

Розмахáти, ся. См. **Розмахувати, ся.**

Розмахну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **розмахувати.** Размахнуть.

Розмахну́тися, нуся, не́шся, *гл.* Одн. в. отъ **розмахуватися.** Размахнуться.

Розмáхувати, хую, еш, сов. в. **розмахáти, хáю, еш,** *гл.* 1) Размахивать, размахать, махая раскачать. *Еней чим дуж спис розмахав.* Котл. Ен. *Розмахував руками.* Левиц. *Стануть палить степи: вийде чоловік у поле, викреше огню, положить його у соломʼяний віхоть, розмахи гарненько да й кине.* Греб. 400. 2) Развѣвать, развѣять, распустить по вѣтру. *Над моїми воротами чорненькая хмара.... А я тую чорну хмару пером розмахаю.* Мет. 87. *Попіл вітром розмахало.* Шевч. 545. *Вітер по полю слова розмахав.* Шевч. 9.

Розмáхуватися, хуюся, ешся, сов. в. **розмахáтися, хáюся, ешся,** *гл.* Размахиваться, размахаться. *Не довго я пожила з ним на волі: і крилам не дали розмахатись.* Г. Барв. 118. *Мати лає, батько лає, дуже й розмахався: ой дав Бог, якось хутко нагай увірвався.* Чуб.

Розмáцатися, цаюся, ешся, *гл.* Усердно щупать.

Розмáювати, юю, еш, сов. в. **розмáяти, маю, еш,** *гл.* Развѣвать, развѣять. *Повій, вітре, вгору, повій по розгону, розмай русу косу по червонім поясу, розмай по волосині, як жито по колосині.* Нп. *А я тую хмару рукавом розмаю.* Мет. 85.

Розмáяний, а, е. Развѣвающійся *З розмаяними косами, в вінку з конвалій бігла вона.* Г. Барв. 399.

Розмаяти. См. **Розмаювати**.

Розмежовувати, вую, еш, сов. в. **розмежувати, жую, еш**, *гл.* Размежевывать, размежевать. *По тім боці Самари пани розмежовують землі.* Стор. II. 14.

Розмежування, ня. *с.* Размежеваніе.

Розмежувати. См. **Розмежовувати**.

Розмекекатися, каюся, ешся, *гл.* Раскричаться, (о теленкѣ, баранѣ и пр.).

Розмекетатися, чуся, чешся, *гл.* = **Розмекетьтися**.

Розмелкуватий, а, е. О. колесѣ: съ большимъ отверстіемъ, чѣмъ нужно, чѣмъ толщина оси. *Розмелкувате колесо.* Черк. у.

Розмерзатися, заюся, ешся, сов. в. **розмерзтися, знуся, нешся**, *гл.* 1) Оттаивать, оттаять. *До первого грому земля не розмерзається.* Ном. № 417. 2) Лопаться, лопнуть отъ мороза, замерзнувъ съ жидкзстью. *Пляшка з водою стояла в сінях та й розмерзлися.* Богод. у.

Розметати, таю, еш, *гл.* 1) Разметать, разбросать. *Розметаю всіх, як вітер мете пил з дорог.* К. Исая. 41. *Крукам, вранам розметала.* АД. І. 67. 2) Разорвать, разметать. *Охота як наскочила,— розметала його.* Мнж. 31. *Щоби того пистолета куля розметала, що я молоденька на нім присягала.* Чуб. І. 165.

Розметикувати, кую, еш, *гл.* Поразмыслить.

Розм'єскати, каю, еш, *гл.* Раздавить, размозжить. Вх. Зн. 60.

Розмивати, ваю, еш, сов. в. **розмити, мию, еш**, *гл.* Размывать, размыть, подмывать, подмыть. *Прудка ріка береги розмиває.* Ном. № 5574. *Нехай мої руці поїдять гадюці, а білеє тіло вода розмиє.* Грин. III. 266.

Розливки, вок, *ж. мн.* = **Зливки 2**. Маркев. 90. КС. 1889. X. 31.

Розмикати, каю, еш, сов. в. **розімкнути, ну, неш**, *гл.* Растворять, растворить, открывать, открыть. *Я розімкнув портмонет, то й видно було, що грошей чимало у мене.* Волч. у.

Розмикатися, каюся, ешся, сов. в. **розімкнутися, нуся, нешся**, *гл.* Размыкаться, разомкнуться, раскрыться. *Уста твої не розмикаються.* МВ. І. 87.

Розминати, наю, еш, сов. в. **розімняти** и **розім'яти, мну, неш**, *гл.* Разминать, размять.

Розминатися, наюся, ешся, сов. в. **розминутися, нуся, нешся**, *гл.* Расходиться, разойтись, разминаться, разминуться, разойтись или разъѣхаться, минуя другъ друга. *Понаставляли тут верстів, що й розминуться трудно.* Ном. № 6595.

Розмир, ру, *м.* Разрывъ дружескихъ, мирныхъ отношеній, война. О. 1862. II. 65; V. Кух. 29. *Адже ми розмир утвердили! Ми з турком поб'ємось одні.* Котл Ен. *Турчин піднявся, стався розмир; почали викликати козацтво.* О. 1862. II. 61. *Вона того Кибицю ще в Самарі перед розмиром полюбила.* О. 1861. XI. Кух. 13.

Розмиритися, рюся, ришся, *гл.* Разсориться.

Розмисл, лу, *м.* Размышленіе. *Луччий розмисл, як замисл.* Ном. № 5835. *Правда розмислу не потрібує.* Ном. № 6701

Розмислити, ся. См. **Розмишляти, ся**.

Розмити. См. **Розмивати**.

Розмитий, а, е. 1) Размытый. 2) **Вони між собою не розмита вода**.—Они межъ собой очень дружны. Ном. № 9525.

Розмишляти, ляю, еш, сов. в. **розмислити, слю, лиш**, *гл.* 1) Размышлять, размыслить. Чуб. V. 302. *Зачав Адам розмишлять: як би нам хліба достати.* Чуб. І. 147. 2) Понимать, понять, смыслить. *Так навіженний цап на ввесь окіл гукав. Хазяїн річ таку почувши, а по цапиному він дещо розмишляв....* Греб. 361.

Розмишлятися, ляюся, ешся, сов. в. **розмислитися, люся, лишся**, *гл.* Предаваться, предаться размышленію, размыслить. *Не сиди, Марусю, розмишляйся.* Мет. 159.

Розмівка, ки, *ж.* = **Розмова** *Розмівка не така, удача не така.* Г. Барв. 408.

Розмізчити, чу, чиш, *гл.* Размозжить.

Розмін, ну, *м.* 1) Размѣнъ. 2) Обратная мѣна.

Розмінити, ню, ниш, *гл.* Купить, взять купленное, заплативъ деньги. *Пожич мені таляра розмінити черевички.* Гол. IV. 520.

Розміняти, няю, еш, *гл.* Размѣнять. *Розміняє карбованця,—йде до корчми пити.* Чуб. V. 964.

Розмінятися, няюся, ешся, *гл.* Возвратить другъ другу обратно вещи, которыми раньше помѣнялись. *Поміняймось!... Я візьму твоє, а ти моє; а у год і розміняємось на сім самім місті.* О. 1862. V.

Розмір, ру, *м.* 1) Размѣриваніе. 2) Часть зерноваго хлѣба, остающаяся въ пользу мельника за помолъ. *А я в ставу купалася, а у саду кохалася, а у млині роз-*

мір брала, мірошника сподобала. Нп. 3)=**Розмірач**. Сумск. у.

Розмі́рач, ча, *м.* Циркуль деревянный у бочаровъ. Черк. у.

Розмі́ряти. См. **Розміряти**.

Розміркóвувати, вую, еш, сов. в. **розміркува́ти, кýю, еш**, *гл.* Разсуждать, разсудить, пораздумать, соображать, сообразить. *Мені треба розміркувати, скільки стратити.* Левиц. Пов. 59.

Розміря́ти, ря́ю, еш, сов в. **розміри́ти, рю, риш**, *гл.* 1) Размѣрять, размѣрить. *Хто розміряв по всій землі границі?* К. Іов. 74. 2)—**плéчі**. Побить, поколотить. *Мамка ся роспили, всі гроші пропили: тато ся розгнівали, мамці плечі розміряли.* Чуб. V. 1150.

Розмі́рятися, ряюся, ешся, *гл.*—**з ким**. Отмѣрить что слѣдуетъ кому.

Розмісúти. См. **I. Розмішувати**.

Розміта́ти, та́ю, еш, сов. в **розмести́, мету́, те́ш**, *гл.* Разметать, размести. *Лапами розгрібає, хвостом розмітає.* Чуб. I. 136. *Лопатами роскидаєм, а мітлами розметем.* КС. 1883. VII 587.

Розміша́ти. См. **II. Розмішувати**.

I. Розмі́шувати, шую, еш, сов. в. **розмісúти, шý, сиш**, *гл.* Размѣшивать, размѣсить. *Кров з піском розмісили.* Чуб. I. 163.

II. Розмі́шувати, шую, еш, сов. в. **розміша́ти, ша́ю, еш**, *гл.* Размѣшивать, размѣшать.

Розмножити, ся. См. **Розмножувати, ся**.

Розмнóжувати, жую, еш. сов в. **розмнóжити, жу, жиш**, *гл.* 1) Размножать, размножить. *Не есть то пташок, то Божая сила, що по всьому світі людей розмножила.* Чуб. III. 447.

Розмнóжуватися, жуюся, ешся, сов. в. **розмнóжитися, жуся, жишся**, *гл.* Размножаться, размножиться. *Ви, небеса, ростворітося, а ви, мир Божий, розмножітеся.* Чуб. III 351.

Розмóва, ви, *ж.* Разговоръ, бесѣда. *Тоді дорога спішна, коли розмова втішна.* Ном. № 11384. *Таке личко, такі й брови, тільки не такая до розмови.* Мет. 11. Въ пѣсняхъ часто въ приложеніи къ любимому человѣку въ смыслѣ: собесѣдникъ, собесѣдница. *Вже я виїзжаю, любая розмово.* Грин. III. 174. *Від моря до моря битая дорога, куди моя поїхала любая розмова,* Чуб. V. 267. Ум. **Розмóвонька, розмóвочка**. Мет. 217. Грин. III. 271.

Розмóвини, вин, *ж. мн.* Разговоры. *Затирала свій смуток жартуванням з молодичих розмовин під церквою.* Г. Барв. 152.

Розмóвитися, влюся, вишся. *гл.* Поговорить, переговорить. Грин. III. 347. *Не розмовившись з головою. до чогось иного не важся.* Ном. № 5837. *Ой зачекай, дівчинонько, розмовся зо мною.* Чуб. V. 375.

Розмовля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Разговаривать, бесѣдовать. *В кого батько, в кого мати,—є з ким розмовляти.* Чуб. V. 266. *Сестра з братом іздалека розмовляла.* Макс.

Розмóвний, а. е. Разговорный. Желех.

Розмóвонька, розмóвочка, ки, *ж.* Ум. отъ **розмова**.

Розмока́ти, ка́ю, еш, сов. в. **розмóкти, кну, неш**, *гл.* Размокать, размокнуть.

Розмолоді́ти, ді́ю, еш, *гл.* О тѣстѣ: сдѣлаться мягкимъ. *Чого це наше тісто розмолоділо? Наче круто місила, а тепер яке молоде.* Пирят. у.

Розмолóти, мелю́, лем, *гл.* Размолоть. Чуб. I. 117.

Розмолотúти, лочý, тиш, *гл.* Размолотить. *Ми тебе, бишиху, ціпами розмолотимо.* КС. 1883. VII. 587.

Розморга́тися, га́юся, ешся, *гл.* Приняться подмаргивать. *Ми гаразд розморгалися до дівчат.* Федьк. Пов. 6.

Розмордува́ти, дýю, еш. *гл.* Раздражить, сдѣлать безпокойнымъ (бранно). *Греця його розмордував.*

Розмордува́тися, дýюся, ешся, *гл.* Расшалиться, разбуяниться.

Розморозúти, жу, зиш, *гл.* Заставить растаять. *Місячок ся бере заморозити гори. долину і верховини.... Сонейко ся бере розморозити гори, долини і верховини, глубокі поточейки і бистрі річейки.* Гол. II. 4.

Розмóрщити. См. **Розморщувати**

Розмóрщувати, щую, еш, сов в. **розмóрщити, щу, щиш**, *гл.* Разморщивать, разморщить, разглаживать, разгладить морщины. *А Бескид розморщив чоло, підніс брови.* О. 1862. I. 109.

Розмота́ти, ся. См. **Розмотувати, ся**.

Розмóтувати, тую, еш, сов. в. **розмота́ти, та́ю, еш**, *гл.* Разматывать, размотать.

Розмóтуватися, туюся, ешся, сов. в.

розмота́тися, та́юся, ешся, *гл.* Разматываться, размотаться.

Розмотузува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Развязать что либо связанное. *Розмутузувавши обстрижену вівцю.* Ном № 10240.

Розмочи́ти. См. **Розмочувати**

Розмо́чувати, чую, еш, сов. н. **розмочи́ти, чу́, чиш**, *гл.* Размачивать, размочить. *Скорину розмочити, душу промочити.* Чуб. V. 1123

Розмру́жити, жу, жиш, *гл.* Раскрыть (глаза) *А лях тужить вдень і вночі, не розмружить своїх очей.* Чуб. V. 236.

Розмугикатися, каюся, ешся, *гл.* Напѣвать подъ носъ пѣсню.

Розмуркота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Размурлыкаться.

Розмуро́вувати, вую, еш, сов. в. **розмурува́ти, ру́ю, еш**, *гл.* Разбирать, разобрать каменную стѣну. Мнж. 42.

Розм'я́к(ну)ти, кну, неш, *гл:* Размякнуть. *Уже Вулькан розм'як як каша.* Котл. Ен.

Розм'якчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Размягчить. *Розм'якчив серця народам чужоземним.* К. Псал. 247.

Розм'яку́шити, шу, шиш, *гл.* Расплющить, раздавить. *Сів та й розм'якушив квітку.* Подольск. г.

Рознеду́жатися, жаюся, ешся, *гл.* Разболѣться. *Рознедужався Павло мій.* МВ. I. 8.

Рознемогти́ся, можу́ся. жешся, *гл.* Разнемочься. разболѣться. *Вона.... справді рознемоглась.* К. ЧР. 133.

Рознести́, ся. См. **Розносити, ся.**

Рознизати, жу́, жеш, *гл.* Разорвать. разодрать. *Як ухопить зо зла руками шовкову спідницю, так і рознизала од подолу до самого стану.* Мир. ХРВ. 321.

Ро́зний, а, е и пр.=**Різний** и пр.

Рознімати, маю, еш, сов. в. **розня́ти, німу́, меш**, *гл.* 1) Разнимать, разнять, раскрывать, раскрыть. *Заліпилися мої карі очі, не можу я розняти.* Чуб. V. 950. *Зуби ножем рознімали, щоб води влити, так сціпила* (зомлівши). Харьк. 2) Разнимать, разнять, развести. *Як же счепились вони—така буча збилася, що ледві розняли їх* МВ. II. 184.

Розніми́ти, млю, ми́ш, *гл.* Возвратить нѣмому способность говорить. *Соломон був німий.... А Пречиста Діва почала просити Господа Бога, щоби.... його рознімив.* Гн. II. 230.

Рознопе́рий, а, е. Пестрый, съ разноцвѣтными перьями. *Кури рознопері.* МВ.

Розно́сити, шу, сиш, сов. в. **рознести́, су́, се́ш**. *гл.* 1) Разносить, разнести. *Людям роботу розніс і роздав.* Щог. В. 51. 2) Разносить, разнести, развѣять. *Їх вітер як полову, і буря, мов солому, рве, розносить.* К. Іов. 46. *Гей! може трохи рознесу я свою тяжку журбу,* Грин Ш. 676. *І рознесе тую славу по всій Україні.* Шевч. 450. 3) Разносить, разнести, растаскивать, растащить. *Сини принесуть, а дочки й угли рознесуть.* Ном. № 10821. 4) Разбалтывать, разболтать, разгласить. *Люде зараз рознесли по всьому світу й те, чого нема.* Грин. II. 118. *Коли мене вірно любиш, не кажи нікому, бо то люде рознесуть, як вітер солому.* Чуб. V. 200. 5) Разносить, разнесть, разрушить, разбить. Чуб. III. 431. *Дайте ковбасу, бо вам хату рознесу.* Чуб. III. 455. *Нехай його тії просять, що греблі розносять.* Чуб. V. 210.

Розноси́ти, шу́, сиш, *гл.* 1)=**Рознести 3**. *Затим ходим у портухи, що розносили вовну мухи.* Ном. № 13850. 2) *безл.* **Розноси́ло кого́**. Началъ часто появляться кто, не кстати явился кто. *Як був квас, то не було вас, а як настало квасило, то й вас розносило.* Ном. № 4579. *Тільки що хотіла випитувати, аж тут Олену розносило з своїм боярином: давай ізнов жаловатьться.* Кв. I. 18.

Розно́ситися, шуся, сишся, сов. в. **рознести́ся, су́ся, се́шся**, *гл.* Разноситься, разнестись, разлетѣться. *Піра по лугах рознеслося.* Чуб. V. 17

Розноси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Слишкомъ часто возиться съ чѣмъ, говорить о чемъ. *Розносивсь* (з чим) *як в писаною торбою.* Ном. № 2691.

Розноша́ти, ша́ю, еш, *гл.*=**Розно́сити.** АД. I. 118. *І вовки-сіроманці набігали, кості по байраках, по мелюсах розношали.* АД. I 11. *Гніздечко розношають.* МВ. II. 118.

Розно́шувати, шую, еш, *гл.*=**Розно́сити.** *Спитай чорного ворона, що його кість розношує.* МВ. I. 154.

Рознюхати См. **Рознюхувати.**

Розню́хувати, хую, еш, сов. в. **рознюхати. хаю, еш**, *гл.* 1) Разнюхивать, разнюхать. 2) Разгадывать, разгадать, узнавать, узнать. *Як я його рознюхав, так він, бачу, ка-зна який чоловік.* Полт. г.

Розня́ти. См. **Рознімати.**

Розо .. См. **Розі** ..

Розогні́ти, ні́ю. еш, *гл.* Разгорячиться, войти въ азартъ. Ровен у.

Розоді́тися, нуся, нешся, *гл.* Раздѣться. Вх. Зн. 20.

Розона́джити, джу, диш, *гл.*=**Розоначити**. Вх. Зн. 43.

Розона́чити, чу, чиш, *гл.* Растрепать въ разныя стороны, расплести. *Розоначити волося.* Вх. Лем. 462.

Ро́зонька, ки, *ж.* Ум. отъ **роза**.

I Розо́р, ру, *м.* Разореніе. Алв. 76. *Дома усе в розор пішло, а він—сиди.* Мир. Пов. І. 129. *Те поїли, те попили, те розібрали, того не доглеміли—розор та й годі!* Кв. II. 222.

II. Розо́р, ру, *м.* Углубленіе, образуемое плугомъ послѣ извѣстнаго пріема вспашки, а именно: **ора́ти в розо́р** —пахать поле, начиная съ краевъ участка и оканчивая на срединной линіи, гдѣ образуется углубленіе, которое и есть **розор**. Нѣжин у.

Розо́ра, ри, *ж.* 1)=**I Розор** 2)=**II Розор**. Сквир. у. Вообще передѣлъ, черта между двумя вспаханными полями, проведенная плугомъ, или между грядами, сдѣланная заступомъ. *Запріг його у соху та й проорав розору.* Грин. II. 236.

Розора́ти. См. **Розорювати**.

Розора́тися, рю́ся, ре́шся. *гл.* Увлечься паханьемъ.

Розо́рва, ви, *ж.*=**Пріява?** **В розорву їсть.** Жадно ѣсть. Ном. № 12209.

Розори́ти, ся См. **Розоряти, ся**

Розо́рювати, рюю, еш, сов. в. **розора́ти, рю́, реш,** *гл.* Распахивать, распахать. *Ой висока полонина з вітром говорили, хиба ж її розорити, жито би родила.* Шух. І. 200.

Розоря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **розори́ти, рю́, риш,** *гл.* Разорять, разорить. *Вона і Трою розорила, вона Дідону погубила.* Котл. Ен.

Розоря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **розори́тися, рю́ся, ришся,** *гл.* Разоряться, разориться. Ном, № 13748.

Розохо́тити, ся. См. **Розохочувати, ся**.

Розохо́чувати, чую, еш, сов. в **розохо́тити, чу, тиш,** *гл.* Возбуждать, возбудить охоту, желаніе. *Розохотив до гульні.* Левиц. Пов, 25.

Розохо́чуватися. чуюся. ешся, сов. в. **розохо́титися, чуся, тишся,** *гл.* Получать, получить желаніе, охоту.

Ро́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **роза**.

Розрабува́ння, ня, *с.* Разграбленіе, грабежъ.

Розрабува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Разграбить.

Розра́да, ди, *ж.* Несогласіе, раздоръ, разладъ. *Писарь волосний і новий старшина в розраді з ним.* Новомоск. у.

Розраджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **розра́дити, джу, диш,** *гл.* Отсовѣтывать, разсовѣтывать, разсовѣтовать. *Люде мені розраджають, же посагу мало, а вже ж мені твое дівча до серця пристало.* Гол. І. 365. *Твої сестри розрадили, щоби ми ся не любили.* Лукаш. 130.

Розра́дник, ка, *м.* Тотъ, который отговариваетъ, отсовѣтываетъ. *Трохи одвик од шинку, од своїх порадників та розрадників.* Г. Барв. 282.

Розража́ти, жа́ю, еш, сов. в. **розрази́ти, жу́. зи́ш,** *гл.* Раздражать, раздражить, растравлять, растравить. *Зібралася моя родинонька, та й не розважає, тільки мою та смерть престрашную хужє розражає.* Чуб. V. 442. *Ще гірше розразила її серце.* Мир. Пов. І. 123.

Розра́лити, лю, лиш, *гл.* Распахать **ралом**

Розрахува́ння, ня, *с.* Расчисленіе, разсчетъ.

Розрахува́ти, ху́ю. еш, *гл.* Разсчитать, разсчесть.

Розрахува́тися. ху́юся, ешся, *гл.* 1) Разсчитаться. 2) Разсудить, обдумать.

Розра́ювати. ра́юю, еш, сов. в. **розра́яти, ра́ю, еш,** *гл.* 1) Отсовѣтывать, отговаривать, отговорить. *Полюбив дівчину—розраяли люде,— мені молодому пароньки не буде.* Нп. *Подавали рушники змовились,—чи годиться ж розраювати?* МВ. І. 10. *Розраяли, розсудили, щоб ми в парі не ходили.* Чуб. V. 242. 2) Посовѣтовать. *Да розраяли мене вражі люде: іди заміж—лучче тобі буде.* Чуб V. 591.

Розреве́тися, ву́ся, ве́шся, *гл.* Разреветься, расплакаться.

Розрегота́тися, чу́ся, чешся. *гл.* Расхохотаться. *Коли б мертвий чув, як вона баляси точить, то й той би розреготався.* Кв. І. 158.

Розреми́ґатися, ґаюся, ешся, *гл.* О волахъ: приняться долго жевать жвачку. Переносно о людяхъ: долго ѣсть. *А ну, годі вже вам ремиґати! Ет розремиґа-*

лися у сніданню як за обідом! Волч. у. (Лобод.).

Розвемсатися, саюся, ешся, *гл.*=Розрюматися.

Розрепетуватися, тýюся, ешся. *гл.* Раскричаться, расшумѣться. Ном. № 9102. *Надає їй бебехів, дак вона ще гірше розрепетується.* Стор. МПр. 153.

Розрúв, ву. *м.* Раст. Impatiens noli tangere L. ЗЮЗО. I. 125. **Розрúв-травá**—въ народныхъ вѣрованіяхъ: трава, обладающая свойствомъ разрывать Чуб. I. 66. *Що нам кайдани? Я прилапає такої розрив-трави, що тілько притулимо, дак ік нечистому й порослпадаються.* К. ЧР. 400.

I. **Розривáти, вáю, еш,** сов. в. **розірвáти, вý, веш,** *гл.* Разрывать разорвать. *Черепаха знає, де єсть розрив трава: як обгородити її гніздо, то вона сим зіллям зараз розриває.* Чуб. I. 66. *А вовчик сіресенький воли розірвав.* Чуб. V. 308. *Розірвали моє серце на дві половині* Чуб. V. 308. *Шлюбу не розірве: казав бо при вінчанні, що не покину її аж до смерти.* Кв.

II. **Розривáть, вáю, еш,** сов. в. **розрúти, рúю, еш,** *гл.* Разрывать, разрыть, раскапывать, раскопать.

Розриватися, вáюся, ешся. сов. в. **розірвáтися, вýся, вешся,** *гл.* Разрываться, разорваться. *Сам чобіт зашив, коли розірвався.* Ном. № 11265. *Серце моє розривається, дивлячись на єє.* Кв. I. 88. *Ой нехай плаче, розірветься, а уже мене не дождеться.* Чуб. V. 789.

Рóзривка, ки, *ж.* Развлеченіе. НВолын. у. *Роздумував про її легку, веселу натуру, липку до розривок.* Левиц. I. 311.

Розридáтися, дáюся, ешся, *гл.* Разрыдаться *Марта розридалась.* Левиц Пов. 43.

Розрúпатися. пáюся, ешся, *гл.* Часто входить и выходить, отворяя и затворяя дверь.

Розрівнúти, нúю, еш, *гл.* Выровнять, сравнять.

Розрідни́тися, нюся, нúшся, *гл.* Разойтись съ родными. *Розріднилася з рідною* Греб. 332.

Розрізати. См. **Розрізувати.**

Рóзрізка, ки, *ж.* 1) Разрѣзъ. Херс. у. 2) Размежеваніе. *Дожидаємо розрізки (землі), та ще й досі нема.* Павлоград. у.

Розрізнúти. ся. См. **Розрізняти, ся.**

Розрізнáти, нáю, еш, сов. в. **розрізнúти, ню, нúш,** *гл.* 1) Раздѣлить, раздѣлить, разлучать, разлучить. *Треба розрізнити парубка та дівку.* Грин. I. 280. 2) Различать, различить, разбирать, разобрать. *Не може розрізнити, що говорять: стілько було сміху.* Г. Барв. 311.

Розрізнятися, нáюся, ешся, сов. в. **розрізнúтися, нюся, нúшся,** *гл.* Раздѣляться, раздѣлиться, разлучаться, разлучиться, пойти разными путями. *Як же почули Олену, так зараз і розрізнились, неначе й не вони.* Кв. I. 40. *Ой у полі, в полі три дороги—треба розрізнитись.* Мет. 361.

Розрíзувати, зую, еш, сов. в. **розрíзати, жу, жеш,** *гл.* Разрѣзывать, разрѣзать. *Онисько розрізав кавуна надвоє.* Левиц. Пов. 228.

Рóзріст, росту, *м.* Рость, развитіе.

Розробúти. См. **Розроблювати.**

Розрóблювати, люю, еш, розроблáти, лáю, еш, сов. в. **розробúти, блю, биш,** *гл.* Разрабатывать, разработать.

Розродúтися, джýся. дишся, *гл.* Разрѣшиться отъ бремени. *На ту гору усе лізуть ті жінки, що на цім світі не розродились.* Мнж. 141.

Розрíтися, роíся, íшся, *гл.* Развестись роями (о пчелахъ). *З одного рійка розроїлось їх більш як сто колодок.* Стор. II. 100.

Розронúти, вю, виш. *гл.* Разогнать. *Де орду вгоню, там ю розроню.* АД. I. 35.

Розростáтися, тáюся, ешся, сов. в. **розростúся, тýся, тéшся,** *гл.* Разрастаться, разрастись. *Папороть розрослась купою.* МВ.

Розрóстуватися, туюся, ешся, *гл.*=**Розростатися.** *Як би дощі, то б огудина розростувалася.* Лебед. у.

Розрубáти. См. **Розрубувати.**

Розрубúти. блю, биш, *гл.* Разложить, распредѣлить (подать и т. п.). Угор.

Розрýбувати, бую, еш, сов. в. **розрубáти, бáю, еш,** *гл.* Разрубать, разрубить. *Перетягли шнурками перину й одну подушку і сокирою розрубали як раз по половині.* Левиц Пов. 87.

Розруйнóвувати, вую, еш, сов. в. **розруйнувáти, нýю, еш,** *гл.* Разрушать, разрушить, разваливать, развалить. Шевч. 219, 208. *Налій зараз послав таких, що розруйнували геть чисто той стовб.* ЗОЮР. I. 116.

Розрум'янúтися, нюся, нúшся, *гл.* Раскраснѣться. *Палажка, розрум'янив-*

шись дуже, шаталась уранці в неділю по коморі. Г. Барв. 155.

Розру́нтати, таю, еш, *гл.* Разбросать, разрыть.

Ро́зрух, ху, *м.* 1) Возмущеніе, мятежъ, бунтъ. 2) Смута, тревога, смятеніе. *А тут вже розрух зробився: шукають тії молодиці: порозбігалися скрізь, якою вона дорогою йшла, та й найшли у житі.* Рудч. Ск. I. 210.

Розру́хати, хаю, еш, *гл.* Расшевелить.

Розру́хатися, хаюся, ешся, *гл.* Расшевелиться.

Розруша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **розру́шити, шу́, шиш,** *гл* Расшевеливать, расшевелить, приводить, привести въ движеніе. *Ідуть дощі все дрібнії, землю розрушають і травою устилають.* Нп.

Розрю́мсатися, саюся, ешся, *гл.* Расплакаться.

Розса́да, ди, *ж.* 1) Разсада *Ти, капусто, ти, розсадо моя.* Чуб. V. 1166. 2)—**за́яча.** Раст. Sedum Telephium L. ЗЮЗО. I. 136.

Розса́джувати, джую, еш, сов. в. **розсади́ти, джу́, диш,** *гл.* 1) Разсаживать, разсадить. *Молодиць розсадила, де якій як припало.* Кв. I. 134. *Ой гаю мій, гаю, розсаженний рідка!* Чуб. V. 647. 2) Разсаживать, разсадить, разбить, раздавить. *Як ми тебе* (барило) *не вип'ємо,—бодай тебе розсадило.* МУЕ. III. 159. *Розсадили казан.* Харьк. у.

Розса́дина, ни, *ж.* Стебель разсады. Ном. № 261.

Розсади́ти. См. **Розсаджувати.**

Розсвербі́тися, блю́ся, би́шся, *гл.* Раззудиться. *Розсвербілась спина.* Константиногр. у.

Розсвіну́ти, не́, *гл. безл.* Разсвѣсть, наступить разсвѣту. *Так рано встала, що аж на порозі розсвінуло.* Ном. № 13900.

Ро́зсвіт, ту, *м.* Разсвѣтъ. Чуб. V. 715. *На розсвіті добре спання, хто не знає закохання.* Чуб. V. 34.

Розсвіта́ти, та́є, *гл. безл.* Разсвѣтать. *Чи то зоря розсвітає, чи полудне гріє?* Чуб. V. 2.

Розсвіта́тися, та́ється, *гл. безл.*=**Розсвітати.** *Світ вже біленький розсвітавсь, як ми з того весілля повертали додому.* МВ. II. 93.

Розсвіти́ти, чу́, тиш, *гл.* Разжечь, заставить ярко горѣть. *Запали в печі!... От вона розсвітила.* Рудч. Ск. II. 62. *Розсвітив йому свічку, аж з очей іскри летять.* Ном. № 3978.

Розсвіти́тися, чу́ся, тишся, *гл.* Разгорѣться. *Тільки що розсвітились* (зірочки), *та й то не зовсім ясно, а наче крізь серпанок.* Кв. I. 28.

Розсе́рдити, джу, диш, *гл.* Разсердить. *На шальвію воду грію, на руту не буду; розсердила миленького, прасити не буду.* Чуб. V. 210.

Розсе́рдитися, джуся, дишся, *гл.* Разсердиться. *Розсердься, та не вдарь.* Ном. № 3810.

Розсила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **розісла́ти, шлю́, леш,** *гл.* Разсылать, разослать. *От десь мої воли пропали! Шукаю сам і хлопців розіслав і найти не можна.* Ном. № 14052. *Дрібні листи писала, по губерніях розсилала.* Чуб. V. 978.

I. **Ро́зсип, пу,** *м* 1) Разсыпъ, разсыпка. *Дивимось—свіжий розсип: видно брав хтось зерно вночі.* Новомоск. у. 2)=**Розсипка.** *Од його всі в розсип, як голуби від шуліки.* МВ. I. 72.

II. **Ро́зсип, пи,** *ж.* На Днѣстрѣ: лиманная береговая мель, слегка покрытая водою и во время сѣверныхъ вѣтровъ обнажающаяся на далекое разстояніе. Браун. 52.

Розсипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **розси́пати, плю, пл ш,** *гл.* Разсыпа́ть, разсы́пать. *Породила мене мати на біду, розсипала м орішеньки на льоду,* Чуб. V. **[illegible]**. *Розсипала я на його чимало карбованчиків.* Левиц. Пов. 348.

Розсипа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **розси́патися, плюся, плешся,** *гл.* 1) Разсыпа́ться, разсы́паться. *Горох розсипався. Волосся розсипалось по плечах. Веселий промінь сонця йшов через вікно, розсипався поміж зеленим листом.* Левиц. Пов. 162. *Голос його розсипався між скелями, як весняний перший грім.* Левиц. Пов. 355. 2) Распадаться, распасться. *Тая земля, що він одлупив, взяла та й розсипалася у його в руці.* Чуб. I. 111. *Цебер розсохся і розсипався.* Рудч. Ск. I. 129. *Ой упала зоря з неба та й розсипалася, мила зорю позбірала та й затикалася.* Чуб. V. 1194. *Розсипались жовті кости як жар по печі.* Чуб. V. 739. 3) Разрѣшаться, разрѣшиться отъ бремени. *У мене жінка розсипалась.* Лохв. у 4) Усиленно хлопотать, изъ кожи лѣзть. *Зубиха ж тут так і розсипається. І сюди шатнеться, і туди мотнеться: і намисто

Олені нав'язує на шию, і голову квітчав. Кв. II. 140.

Розсипка, ки, *ж.* **В розсипку.** Въ разсыпную. *В розсипку кінних роспустивши, сам як опарений кричав.* Котл. Ен.

Розсипний, á, é. Разбросанный. *Розсипна наша волость.* Харьк. г.

Розсипчастий, а, е. Разсыпчастый. *Аж кружало витоптав, танцюючи на розсипчастій долівці.* Св. Л. 207. *Разсипчаста картопля.*

Розситити, чý, тиш, *гл.* О медѣ, сахарѣ: развести водой. *Розситити* (мед) *так, як би в продажу.* Чуб. I. 72.

Розсихатися, хáюся, єшся, сов. в. **розсóхтися, хнуся, нешся,** *гл.* Разсыхаться, разсохнуться. *Цебер розсохся і розсипався.* Рудч. Ск. I. 129.

Розсівати, вáю, єш, сов. в. **розсіяти, сíю, єш,** *гл.* Разсѣвать, разсѣять. *Розсіяв я пшениченьку рідко.* Чуб. V. 865.

Розсіватися, вáюся, єшся, сов. в. **розсіятися, сíюся, єшся,** *гл.* Разсѣваться, разсѣяться. *Ходім, сестро, горою, розсіємось травою.* Чуб. V. 201.

Розсідатися, дáюся, єшся, сов. в. **розсістися, сядуся, дешся,** *гл.* 1) Разсаживаться, разсѣсться. *Гості розсідалися по лавках.* Харьк. 2) Разсѣдаться, разсѣсться. *Це вже ти розсілася, а робити й годі.* Кобел. у. 3) Распадаться, распасться, лопнуть. Мнж. 137. *Не їв—зомлів, наївся—розсівся.* Ном. № 12156. *А ще Кася не всілася, вже коляса розсілася.* Чуб. V. 908. *Нехай сердиться, хоч розсядеться.* Грин. Ш. 241. *Де ударить, то розсядеться й шкурка.* Чуб. V. 595.

Розсідлати, ся, См. **Розсідлувати, ся.**

Розсідлувати, лую, єш, сов. в. **розсідлати, лáю, єш,** *гл.* Разсѣдлывать, разсѣдлать. *Удівонько молода, розсідлай мені коня.* Чуб. V. 817.

Розсідлуватися, луюся, єшся, сов. в. **розсідлатися, лáюся, єшся,** *гл.* Разсѣдлываться, разсѣдлаться.

Розсікати, кáю, єш, сов. в. **розсікти, січý, чéш,** *гл.* Разсѣкать, разсѣчь. Грин. Ш. 587. *Мечем юстрим розсікає і о камінь розбиває.* Чуб. Ш. 364.

Розсільниця, ці, *ж.* Родъ щей изъ кислой капусты и кукурузной муки. Вх. Зн. 60.

Розсішка, ки, *ж.* Ум. отъ розсоха.

Розсіяти, ся. См. **Розсівати, ся.**

Розскакатися, кáюся, єшся, *гл.* Распрыгаться, растанцоваться. Вх. Уг. 266.

Розскепатися, пáюся, єшся, *гл.* Разщепиться, расколоться.

Розскиглитися, люся, лишся, *гл.* Начать жалобно кричать.

Розскочитися, чуся, чишся, *гл.* 1) Распасться на куски, разскочиться. *Так той меч на кацурки і розскочивсь.* Мнж. 10. 2) Лопнуть, треснуть. *Аж ся земля розскочила.* Гол. IV. 479. *Розскочиться моє серце на дві половині.* Грин. Ш. 256.

Розскубати, бáю, єш, сов. в. **розскубти, бý, бéш,** *гл.* Раздергивать, раздергать, расщипать. *Розскубати ковтуння* (у вовні). Вас. 202.

Розславити. См. **Розславляти.**

Розславляти, ляю, єш, сов. в. **розславити, влю, виш,** *гл.* Разглашать, разгласить. *Хтось цікавий підхопив та розславив по селу—от і поговір став недобрий.* МВ. II. 181.

Розслебезувати, зýю, єш, *гл.* Прочитать съ трудомъ. Переносно: разобрать, понять.

Розслухати, хаю, єш, *гл.* Разслышать. *Чи через.... жаб, чи.... через кого.... я щось не розслухав.* Кв. I. 78.

Розслухатися, хаюся, єшся, *гл.* Вслушаться, понять, выслушавъ. *Перш було розсердився, а далі, як розслухавсь, що йому Настя, стогнучи, росказала, то й замовк.* Кв. I. 90.

Розсмердітися, джýся, дишся, *гл.* Начать сильно вонять.

Розсмикати, ся. См. **Розсмикувати, ся.**

Розсмикувати, кую, єш, сов. в. **розсмикати, каю, єш,** *гл.* Раздергивать, раздергать.

Розсмикуватися, куюся, єшся, сов. в. **розсмикатися, каюся, єшся,** *гл.* Раздергаться. Драг. 79.

Розсмішити, шý, шиш, *гл.* Разсмѣшить. *А вже розсмішити, так їй подавай.* Кв. I. 158.

Розсміятися, мíюся, єшся, *гл.* Разсмѣяться. Чуб. I. 155. *Розсміявся так красно, як би пекла не хотів.* Ном. № 12635.

Розсмоктати, кчý, чеш, *гл.* Разсосать.

Розснаститися, щýся, стишся, *гл.* Развалиться, разломаться (о чемъ либо сдѣланномъ, сбитомъ изъ различныхъ частей). *Журавель коло криниці розснаститься, як недобре збитий.* Рк. Левиц.

Розсобачитися, чуся, чишся, *гл.* = **Розпеситися.**

Розсокота́тися, чу́ся, чешся, *гл.* О курахъ и женщинахъ: раскричаться, расшумѣться.

Розсоли́ти. См. **Розсолювати.**

Розсоло́да, ди, *об.* Неповоротливый, неуклюжій человѣкъ. *Ич який розсолода!* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Розсолоджувати, джую, еш, сов. в. **розсолоди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Разводить, развести сладкимъ.

Розсо́лювати, люю, еш, сов. в. **розсоли́ти, лю́, лиш,** *гл.* Солить, посолить. *Пити йому схотілось. От він* (дурень) *набрав води, покуш пував—не солона. Узяв тоді, усю сіль у воду висипав, розсолив.* Грин. І. 205.

Розсопти́ся, пу́ся, пе́шся, *гл.* Разсопѣться.

Розсо́ха, хи, *ж.* 1) Чаще во мн. ч. **розсо́хи.** Развилка, развилина, мѣсто, гдѣ что-либо раздвоится, напр. бревно съ вилообразнымъ концемъ, мѣсто, гдѣ расходятся ноги, распутье и пр. Драг. 35. О. 1861. XI. Св. 32. Мнж. 148. Шух. І. 149. 2) *мн.* Деревянные вилы для навоза. Вх. Зн. 61. Ум. **Розсі́шка.**

Розсоха́ня, ні, *ж.* Коршунъ красный, шулятникъ, Falco milvus. Желех. *Розсоханя має хвіст розсохатий.* Вх. Зн. 60.

Розсоха́тий, а, е. 1)=**Розсохуватий.** *Розсохатий явір.* Млак. 49. 2) О волахъ: съ развѣсистыми рогами.

Розсохач, ча, *м.* Олень. Вх. Пч. II. 6.

Розсо́хтися. См. **Розсихатися.**

Розсо́хуватий, а, е. Раздвоенный вилообразно. Мил. 20. *Розсохуватий дуб. Розсо́хувата груша.*

Розспіва́тися, ва́юся, ешся, *гл.* Распѣться.

Розстава́ння, ня, *с.* Разставаніе, разлука. См. Розстання. *Цілуючись по братерський на розставанні.* Левиц. І. 463. *Невимовна мука—із милим розлука, розставання—серця розривання.* К. Досв. 128.

Розстава́тися, таюся, єшся, сов. в. **розста́тися, ста́нуся, нешся,** *гл.* Разставаться, разстаться. *Ох і тяжко-важко, як хто кого любить, а ще тяжче, як хто розстається.* Нп.

Розста́вити. См. **Розставляти.**

Розставля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розста́вити, влю, виш,** *гл.* Разставлять, разставить. *Наймички бігали, розставляючи тарілки.* Левиц. Пов. 394. *Стій но, жінко, я побачу, чи не впало що в кіш, що рано розставив.* Рудч. Ск. І. 186.

Розста́ння, ня, *с.* Разлука. См. **Розстава́ння.** *Розстання з милим смерті ся рівнає.* Ном. № 8782. *Хто був причиною розстання мого, щоб мій весь смуток упав на нього.* Чуб. V. 358.

Розстанови́ти. См. **Розстановляти.**

Розстановля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розстанови́ти, влю, виш,** *гл.*=**Розставляти, розставити.** *Розстановила усе на столі, як треба.* Кв. І. 70.

Ро́зстань, ні, *ж.* Распутье, мѣсто раздѣленія дорогъ. Чуб. І. 85. *Щоб тебе поховали на розстанях.* Ном. № 3799.

Розста́ньки, ків, *м. мн.*=**Розстань.** Ном. № 3799.

Розстара́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Раздобыть. *Як потягнувся на юшку, то розстарайся і на петрушку.* Ном. № 4884. *Як розстараєтесь грошей, заплатите мені.* Грин. II. 291.

Розстарува́тися, ру́юся, ешся, *гл.* Приняться корчить взъ себя взрослаго человѣка, резонировать.

Розстарцюва́тися, цююся, ешся, *гл.* Привыкнуть къ нищенству

Розста́ти, ста́ну, неш, *гл.* Уничтожиться, перестать существовать. *Що ся стало, розстати не мусить.* Ном. № 5237.

Розста́тися. См. **Розставатися.**

Розстебну́ти, ся. См. **Розстібати, ся.**

Розстели́ти, ся. См. **Розстеляти, ся.**

Розстеля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розстели́ти, лю, леш,** *гл.*=**Розстилати, розіслати.**

Розстеля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **розстели́тися, лю́ся, лешся,** *гл.*=**Розстилатися, розіслатися.** Левиц. І. 272. *Під вікнами розстелялася зелена трава.* Левиц. І. 331.

Розсте́рвитися, влюся, вишся, *гл.* Остервенѣть.

Розстила́ти, ла́ю, еш, сов. в. **розісла́ти, стелю́, леш,** *гл.* Разстилать, разослать. *Та й розіслав королевич шовковий ковер.* Чуб. V. 772. *На шпилях стоять дуби зубчастою стіною, розіславши міцне гілля з широким листом по синьому небу.* Левиц. І. 204. *За сонцем хмаронька пливе, червоні поли розстилає.* Шевч. 445.

Розстила́тися, ла́юся, ешся, сов. в. **розісла́тися, стелю́ся, лешся,** *гл.* *Степ почав розстилатись далеко, далеко і зеленів, скільки засягало око.* Левиц. Пов. 369. *Ой хрещатий барвіночку, розстилайся нижче, ой ти, милий чорнобривий, присунься ще ближче.* Чуб. V. 181.

Розстібáти, -бáю, еш, сов. в. **розстебнýти, нý, неш**, *гл.* Разстегивать, разстегнуть. *Він розстебнув одежу.* Левиц. Пов. 190.

Розстібáтися, бáюся, ешся, сов. в. **розстебнýтися, нýся, нешся**, *гл.* Разстегиваться, разстегнуться. *Синій жупан розстебнувся.* Левиц. I. 240.

Розстогнáтися, нýся, нешся, *гл.* Приня… и стонать. *Ото вона і розстогналась: така хвора, така хвора.* Мнж. 96.

Розстрéлити. См. **Розстрілювати.**

Розстригáти, гáю, еш, сов. в. **розстригти, жý, жéш**, *гл.* Разстригать, разстричь.

Розстрíлювати, люю, еш, сов. в. **розстрéлити, лю, лиш**, *гл.* Разстрѣливать, разстрѣлять. Чуб. V. 249.

Розстрявáти, ряю́, є́ш, *гл.*=**Розстрявáтися.**

Розстрявáтися, ряю́ся, є́шся, сов. в. **розстря́тися, нуся, нешся**, *гл.* Разставаться, разстаться. Грин. III. 69. *Душа з тілом розстрявалася.* Харьк. г. *Лїпш би не знатися, неже зараз і розстрятися.* Н..м. № 8783.

Розстýкатися, каюся, ешся, *гл.* Стучать не переставая.

Розступáтися, пáюся, ешся, сов. в. **розступи́тися, плю́ся, пишся.** *гл.* Разступаться, разступиться, раздвинуться. *Розступіться, подоляне, нехай гиря погуляє.* Ном. № 12507. *Розступися, синє море, в своїй широкості.* Чуб. V. 378. *Розступися, сира земле, ой я піду жива в тебе.* Чуб. V. 559.

Розстьóба, би, *ж.* Неряха въ одеждѣ.

Розсувáти, вáю, еш, сов в. **розсýнути, ну, неш**, *гл.* Разсовывать, разсунуть, раздвигать, раздвинуть.

Розсувáтися, вáюся, ешся, сов. в. **розсýнутися, нуся, нешся**, *гл.* Разсовываться, разсунуться, раздвигаться, раздвинуться.

Рóзсуд, ду, *м.*=**Розсудок 2.**

Розсýдець, дця, *м.* Разлучающій, ссорящій сплетнями? См. **Розсудити 3.** *Бог дасть судця, а чорт розсудця.* Ном. № 7381.

Розсýджувати, джую, еш, сов. в. **розсуди́ти, джý, диш**, *гл.* 1) Разсуживать, разсудить, рѣшить. *Розсуджує пригнічених по правді.* К. Іов. 79. *Зараз не вішають, а поперед розсудять.* Ном. № 7445. 2) Разрѣшать, разрѣшить, разгадать. *Ой розсуди, бабусенько, сей начудний сон.* Чуб. V. 775. 3) Разговорами сплетнями разлучать, разлучить. *Женихався з неї не сміявся,—думав—моя буде,—розраяли та розсудили проклятії люде.* Чуб. V. 263.

Розсужáти, жáю, еш, *гл.*=**Розсуджувати.** *За отецькою дитиною отець-матір стане, за бідною сиротою сам Бог розсужає.* Чуб. V. 448.

Розсýканий, а, е. Нескладный, неповорный. *Ходить як розсукана.* Кобел. у. *І чим вона хороша? довга та розсукана.* Кобел. у.

Розсукáти. См. **Розсукувати.**

Розсýкувати, кую, еш, сов. в. **розсукáти, кáю, еш**, *гл.* Разсучивать, разсучить, раскручивать, раскрутить.

Розсумувáтися, мýюся, ешся, *гл.* Затосковать.

Розсýнути, ся. См. **Розсувати, ся.**

Розсупóнити, ню, ниш, *гл.* Развязать супоню.

Розсупóнитися, нюся, нишся, *гл.* Развязать поясъ, разстегнуть юбку.

Розсýчий, а, е. Болѣе чѣмъ сучий. *От розсучого сина!* (брань). Рудч. Ск. II. 76.

Розсякáти, кáю, еш, сов. в. **розся́кнути, ну, неш.** *гл.* Размягчаться, размягчиться отъ жидкости. *Розсяк глей добре, як масло.*

Розувáння, ня, *с.* **розувáти(ся), вáю(ся), еш(ся)**, *гл.*=**Роззування, роззувати, ся.**

Рóзум, му, *м.* 1) Разумъ, умъ. *Не штука наука, а штука розум.* Ном. № 603. *Людей слухай, а свій розум май.* Ном. **Дурни́й рóзум.** Глупость. *Дурний розум у тобі.* Мет. **З дурнóго рóзуму.** По глупости. **Брáти на рóзум.** Замѣчать, принимать къ свѣдѣнію. *Бери, Петре, на розум.* Ном. № 6076. **На рóзум навести́.** Навести на умъ, научить, посовѣтовать, растолковать. *Скоріш дурень одурить розумного, як розумний дурня на розум наведе.* Ном. № 6155. **З рóзуму звести́.** Обмануть, одурачить, сбить съ толку. *Як питається, так на розум наведи, а як не питається, так і з того розуму зведи.* Ном. № 3311. **Навчáти рóзуму, навчáти на рóзум.** Наставлять. *Я її розуму навчала і добра її гляділа.* МВ. II. 19. *Почну на добрий розум навчати—як умію, так і навчаю.* МВ. II. 9. **До рóзуму прийма́ти.** Внимательно слушать. **До рóзуму дійти́.** Поумнѣть, съ возрастомъ поумнѣть. *Яка ще з нею мова? вона ще дурна, нехай перше розуму дійде.* МВ. II. 36. **До рóзуму довести́.** Воспитать, вскормить. *Не той тато, що сплодив, а той, що до розуму довів.* Ном.

№ 7236. **Держа́ти ро́зум в голові́.** Быть благоразумнымъ. *Не потурай, дівчинонько, та моїй розмовонці, держи розум та ум добрий в своїй головонці.* Чуб. V. 62. **Добра́ти ро́зуму.** Взять въ толкъ, сообразить, придумать. *Мати сина зродила, не добрала розуму та в салдати оддала.* Чуб. V. 1008. **В ро́зум прийти́.** Образумиться. **Не спо́вна ро́зуму.** Не въ полномъ умѣ *Моя жінка не сповна розуму, то вона і чого на світі нема—наговорить.* Рудч. Ск. I. 187. **Перевести́ся на чий ро́зум.** Держать чью руку, дѣлать все по чьему указанію. *Поки не брав дочки в Солов'їхи, був чоловік, як чоловік, а тепер зовсім перевівся на Палажчин розум.* Левиц. Пов. 343. **Спа́сти на ро́зум.** Прійти на умъ. *Нікому така думка не спала на розум.* Кв. II. 286. **Пітй, ходи́ти до голови́ по ро́зум.** Думать, подумать, обращаться къ доводамъ ума. *Чи він у барвінку купаний, що так дівчат чарує? Коли вже на правду йде, то й мені він чи одну нічку снився. Вже я ходила-ходила до гволови по розум, поки схаменулася.* МВ. II. 157. 2) Смыслъ. *Силкувався Якимко постерегти розум тієї чудної для українця мови.* Левиц. I. 244. Ум. **Розуме́ць, розумо́н, розумо́чон, розу́монько.** Чуб. V. 347. *Був мужиком, тепер паную і трохи розумцю набравсь.* Алв. 7.

Розума́ха, хи, *об.* Умный человѣкъ, мудрецъ.

I Розуме́ць, мця́, *м.* Умникъ. *Бач, який найшовся розумець.* Черниг.

II. Розуме́ць, мцю, *м.* Ум. отъ **розум.**

Розумі́ння, ня, *с.* Пониманіе. К. Кр. 28. *Твого святого розуміння не вмію розумом збагнути.* К. Псал. 310.

Розумі́ти, мі́ю, еш, *гл.* Понимать. *Так мені сталося, наче я дитина мала: не розумію нічого, не знаю, не пам'ятаю.* МВ. II. 13.

Розумі́тися, мі́юся, ешся, *гл.*—**на чо́му.** Понимать, смыслить въ чемъ, знать толкъ въ чемъ. *Він на тому не розуміється. Розуміється, як Мошко на перці.* Ном. № 6512.

Розу́мний, а, е. 1) Разумный, одаренный разумомъ. *І скотина розумна, даром, що не говорить.* Ном. № 404. 2) Умный. *Було собі три брати - два розумних, а третій дурний.* Рудч. Ск. I. 69. Ум. **Розумне́нький. розумне́сенький.**

Розу́мник, ка, *м.* Умникъ. Желех.

Розу́мниця, ці, *ж.* Умница. Шевч. 306.

Розумні́шати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться умнѣе, умнѣть. Ном. № 4164.

Розу́мно, *нар.* 1) Умно, разумно. *Наш отаман розумно порядкує.* Стор. II. 247. *Він розумно відказав.* Єв. Мр. XII. 34. 2) Понятно. О. 1861. V. 32. *Нічого було й не говорять, дивляться тільки одно на одного, а що на душі робиться, усе їм розумно.* К. ЧР. 182. *Нехай усім вам зробиться розумно, що се єдиний праведний Господь наш.* К. Псал. 227. Ум. **Розумне́нько, розумне́сенько.**

Розумо́вий, а, е. Умственный. К. Кр. 20. *Розумова неволя.* Левиц. I. 241. *Висока стадія розумової культури.* К. ХП. 124. *Дає нам закон громадянського життя і розумового прямування.* К. ХП. 135.

Розумо́к, мка́, розу́монько, ка, розумо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **розум.**

Розумува́ння, ня, *с.* Разсужденіе. О. 1862. I. 68. *Не багато тут буде нашого розумування.* О. 1862. I 65.

Розумува́ти, му́ю, еш, *гл.* Разсуждать.

Розфі́йниця, ці, *ж.* Расточительница. Желех. *Ведемо ті господиню: до комори клюшницю, до муки розфійницю.* О. 1862. IV. 36.

Розцвірі́нькатися, каюся, ешся, *гл.* Разщебетаться, разсверчаться. *Горобець розцвірінькався.*

Розцві́ркатися, каюся, ешся, *гл.* О воробьѣ: раскричаться. *Як пішов горобчик танцювати,—роспурхався, розцвіркався.* Грин. III. 663.

Розцвісти́, ся. См. **Розцвітати, ся.**

Ро́зцвіт, ту, *м.* Расцвѣтъ, процвѣтаніе. *Стали сі люде.... міркувати, яким би робом зупинити розцвіт української мови.* К. ХП. 125.

Розцвіта́ти, та́ю, еш, сов. в. **розцвісти́, ту́, те́ш,** *гл.* Расцвѣтать, расцвѣсти. *То не вишня-черешня розцвітає.* Чуб.

Розцвіта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **розцвісти́ся, ту́ся, те́шся,** *гл.*=**Розцвітати, розцвісти.** *У лузі калинонька розцвілася.* Чуб. III. 118. *Гречка розцвілась саме, а мороз узяв да й зморозив.* Рудч. Ск. I. 90.

Розцвяхува́ти, ху́ю, еш, *гл.* Разукрасить гвоздиками.

Розцілува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Расцѣловать

Розцілува́тися, лу́юся, ешся, *гл.* Рас-

цѣловаться. *Розцілувався, як жид на шабаші.* Ном. № 11586.

Розцінйти, ню́, ниш, *гл.*=**Розцінувати.** *Розцінили всякий ступінь землі.* К. (О. 1861. І. 310).

Розцінува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Расцѣнить.

Розці́пити. См. **Розціпляти.**

Розціпля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розці́пити, плю, пиш,** *гл.* Разжимать, разжать, разнимать, разнять. *Розціпити зуби. Розціпила руки і трохи пальцями повела себе по виду.* Г. Барв. 116.

Розцокота́тися, чу́ся, чешся, *гл.*= **Розсокотатися.**

Розцура́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Разойтись, прекратить знакомство. *Він розцурався з своєю жінкою та й не живуть укупі.* Павлогр. у.

Розчави́ти, влю́, виш, *гл.* Раздавить, расплющить. *Розчавив таркана.* НВолын. у.

Розчави́чити, чу, чиш, *гл.*=**Розчавити.** *А довгомудові так і смерть прийшла: довбня його розчавичила.* Чуб. II. 97.

Розчаву́шити, шу, шиш, *гл.*=**Розчавити.** *Розчавушили хліб.* Кобел. у.

Розчавчи́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Розчавити.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Розчастува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Израсходовать, потчуя. *Ось розчастую оцю горілку та й піду з шинку.* Екатериносл. у.

Розча́ти, ся. См. **Розчинати, ся.**

Ро́зчах, ху, *м.* Расколъ въ деревѣ вдоль ствола. Міус. окр.

Розчахну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Расколоть вдоль съ мѣста развѣтвленія дерева. 2) Разорвать въ паху отъ расхожденія ногъ (на льду напр.). *Колоть же така—ні з двору. Дехто з гарячих поїхав та й закаявся: той вола розчахнув, а той разом пару.* Мир. Пов. І. 111. 3) Распахнуть, растворить. *Настя розчахнула двері з гуком, стала на порозі і сміється.* МВ. II. 46

Розчахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1) О деревѣ: разодраться, расколоться вдоль въ мѣстѣ развѣтвленія. 2) О человѣкѣ, скотѣ: разорваться въ паху отъ расхожденія ногъ. Шух. І. 215. *На льоду розчахнувся.* Ном. № 8135.

Розчва́кати, каю, еш, *гл.* Расквасить. *Він йому так пику й розчвакав.* Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Розчепа́ритися, рюся, ришся, *гл.*= **Розчепіритися.** Угор.

Розчепи́ти, ся. См. **Розчіплювати, ся.**

Розчепі́рити, рю, риш, *гл.* Растопырить. *Жаби розчепірили ноги як крила.* Левиц. І. 121.

Розчепі́ритися, рюся, ришся, *гл.* Растопыриться.

Розчепну́тися, ну́ся, нешся, *гл.* Разстегнуться. *Корсет розчепнувся.* Кв. II. 127.

Розчервоні́тися, ні́юся, ешся, *гл.* Раскраснѣться. *Розчервонілось лице.* Левиц. І. 67. *Чого се так розчервонілась, наче хто вибив?* МВ. (О. 1862. III. 61).

Розчеса́ти, ся. См. **Розчісувати, ся.**

Розчетвертува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Четвертовать. *Всіх невольничків та повипускали.... взяли Негруєнка, розчетвертували.* Чуб. V. 1022.

Ро́зчина, ни, *ж.* Закваска, ферментъ для хлѣба. *Нетерплячий Омелько з діжі розчину бере, на сковороді перепечку пече.* Чуб. І. 273. *Не видав хтось кислого та в розчину впав.* Ном. *Прийшла дівка додому, а попадя саме діжу учинила.—Чого ти, пита, посуду побила?—А пороскидайте цю росчину по хаті, так скажу.* Мвж. 6. Ум. **Ро́зчинка.**

Розчина́ти, на́ю, еш, сов. в. **розча́ти, зічну́, не́ш,** *гл.*=**Роспочинати, роспочати.** *Трохи згодом, оддихавши, Мирін знову розчинає.* Мир. ХРВ. 87. *Розчали робити хату.* Константиногр. у. *Розчав віяти зерно.* Гн. II. 12.

Розчина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **розча́тися, зічну́ся, не́шся,** *гл.*=**Роспочинатися, роспочатися.** Чуб. І. 2.

Розчини́ти, ся. См. **Розчиняти, ся.**

Ро́зчинка, ки, *ж.* Ум. отъ **розчина.**

Розчиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **розчини́ти, ню́, ниш,** *гл.* 1) Отворять, отворить, растворять, растворить. *Двері розчиняє.* МВ. II. 177. 2) Растворять, растворить, дѣлать, сдѣлать закваску для хлѣба. МУЕ. III. 34. Св. Л. 97. *Гречаники розчиняла.* Чуб. V. 1173. 3) Вскрывать, вынимать, вынуть внутренности. *Стали розчинять рибу.* Грин. І. 66.

Розчиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **розчини́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* 1) Отворяться, отвориться. *Коли се розчинились двері,* Левиц. І. 324. 2) О ящерицахъ: разрѣшиться отъ бремени. *Ящурка розчинилась.* Чуб. І. 65.

Розчи́слити. См. **Розчисляти.**

Розчисля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **розчи́слити, лю, лиш,** *гл.* Разсчитывать, раз-

считать. *Я ж тії гроші розумом розчислю.* Чуб. Ш. 271.

Розчи́стити. См. **Розчищати.**

Розчита́тися, та́юся, ешся, *гл.* 1) Начать читаться. *Само ся світло позажигало, сами ся книги та й розчитали.* Гол. IV. 545. 2) Увлечься чтеніемъ. *Саме тільки розчитався, а тут треба йти.* Харьк.

Розчища́ти, ща́ю, еш, сов. в. **розчи́стити, щу, стиш,** *гл.* Расчищать, расчистить. Стор. М. Пр. 67.

Розчі́плювати, люю, еш, сов. в. **розчепи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Расцѣплять, расцѣпить. *Зачепила гаплик за гаплик, а тепер ніяк не розчеплю.* Харьк. 2) Разнимать, разнять. *Як дав же він мені молотьби, так і зуби розчіплювали.* Г. Барв. 289.

Розчі́плюватися, лююся, ешся, сов. в. **розчепи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Разцѣпляться, отцѣпляться, отцѣпиться. *Як зачепиш його, то і до завтрього, як то кажуть, не розчепишся.* О. 1862. I. 77.

Розчі́сувати, сую, еш, сов. в. **розчеса́ти, шу́, шеш,** *гл.* Расчесывать, расчесать. *Розчешу я русу косу.* Чуб. V. 7. **Розчеса́ти дівчині ко́су.** Лишить дѣвушку невинности. Ном. № 8827.

Розчі́суватися, суюся, ешся, сов. в. **розчеса́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Расчесываться, расчесаться. *Я змиюся і розчешуся.* Мет. 76.

Розчо́впати, паю, еш, *гл.* Понять, уразумѣть. *Не розчовпав гаразд де і що.* Ном. № 7915. *Пріська тоді тільки розчовпала, що говорили про станцію.* Мир. Пов. I. 155.

Розчовпну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Розчовпати.** *Та що це ви балакаєте, що я й не розчовпну?* Чуб. II. 19. *Не розчовпну, що ти пророчиш.* Котл. Ен. Ш. 16.

Розчо́лина, ни, *ж.* Гора, на которой сверху внизъ идетъ одной полосой лѣсъ, а другой поле или пастбище. Шух. I. 73.

Розчоло́пати, паю, еш, *гл.*=**Розчолопати.** *Бач коли розчолопав, що воно й як діється.* Волч. у.

Розчумакува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Отдаться чумачеству.

Розчу́мати, маю, еш, *гл.* Понять, уразумѣть. О. 1861. XI. Кух. 12. *Він не розглядів і не розчумав нічого.* Кв. II. 175.

Розчуру́кати, каю, еш, *гл.*=**Розчумати.** *Поки ж то ми розчурукали та зупинились.* О. 1861. XI. Кух. 33.

Розчу́хати. См. **Розчухувати.**

Розчухра́ти, ра́ю, еш, *гл.* 1) Разрубить надвое. 2) Разбросать, раскидать. *Всі човники їх* (море) *розчухрало.* Котл. Ен. I 10. *Ввесь город розчухрав.* КС. 1883. V. 354.

Розчу́хувати, хую, еш, сов. в. **розчу́хати, хаю, еш,** *гл.* 1) Расчесывать, расчесать (тѣло). *Турн собі розчухав литку.* Котл. Ен. V. 59: 2) Понимать, понять, сообразить. *Спасибі!—сказав голосно Уласович, не розчухавши, що йому наговорив пан Пістряк.* Кв. I. 91.

Розшабашо́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **розшабашува́тися, шу́юся, ешся,** *гл.* ? *Най вони там здоровенькі розшабашовуються, а я вам тим часом роскажу про Ілаша.* Федьк. Пов. 6.

Розшайну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Разлиться; разсыпаться; разлетѣться. *Зелене вино розшайнулося, розшайнулося по тісовім столі.* Гол. II. 21.

Розша́рітися, рі́юся, ешся, *гл.*=**Розчервонітися.** *Дивлюсь, вона так розшарілась.* Екатериносл. у.

Розша́рпати. См. **Розшарпувати.**

Розша́рпувати, пую, еш, сов. в. **розша́рпати, паю, еш,** *гл.* Растерзывать, растерзать. *Піду в ліса, піду в гори і на острі скали, а щоб мов грішне тіло звіри розшарпали.* Чуб. V. 222.

Розша́хвати, хваю, еш, *гл.* Развернуть. АД. I. 59.

Розшахвува́ти, ву́ю, еш, *гл.* Расточить, промотать.

Розшве́ндатися, даюся, ешся и **розшве́ндятися, дяюся, ешся,** *гл.* Расходиться, много ходить.

Розшелестí́тися, щу́ся, стишся, *гл.* Приняться шелестѣть.

Розшере́па, пи, *об.* Человѣкъ, ходящій разставя ноги.

Розшиба́тися, ба́юся, ешся, *гл.* Метаться, рваться. *Инколи нападав її якийсь гнів немошний, що розшибалася вона та плакалася необрадливо собі.* МВ. (О. 1862. I. 100). *Е, бачу,—каже пан,—тобі тут місця мало. І.остой же: розшибатимешся у москалях скільки хотя.* МВ. (О. 1862. Ш. 71).

Розшива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **розши́ти, ши́ю, еш,** *гл.* Распарывать, распороть.

Грин. Ш. 692. *А подивімося ж, що там у торбі? Я розшила.* Г. Барв. 255, 256.

Розшийну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.*= **Розшайнутися.** *Розшийнулися осі, покотилися сльози* Kolb. I. 329.

Розшикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Распредѣлить, разставить.

Розши́рити, ся. См. **Розширяти, ся.**

Розширя́ти, ря́ю, еш, сов. в. **розши́рити, рю, риш,** *гл.* Расширять, расширить, распространять, распространить.

Розширя́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **розши́ритися, рюся, ришся,** *гл.* Расширяться, расшириться, распространяться, распространиться

Розши́ти. См. **Розшивати.**

Розши́тися, шию́ся, ешся, *гл.* О курицѣ: сѣсть на гнѣздо, чтобы снести яйцо. Шух. 238.

Розшкепити, плю, пиш, *гл.* Расколоть, разщепить. Вх. Лем. 463.

Розшматува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Разорвать на куски. (Хорти) *її, бісову, розшматують.* О. 1862. VI. Кост. 58.

Розшморгну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Раздернуть. *Розшморгнув калитку.* Рудч. Ск. I. 66. *Розшморгнув торбинку.* Мвж. 60.

Розшнуро́вувати, вую, еш, сов. в. **розшнурува́ти, ру́ю, еш,** *гл.* Разшнуровывать, развязывать, развязать увязанное веревками. *Розшнуровуй віз, вражий сину.* ЗОЮР. I. 157.

Розшоло́пати, паю, еш, *гл.* Сообразить, понять, смекнуть. Ком. I. 48. Левиц. I. 313. *Не розшолопав, що то той казав.* Грин. II. 60. *Як я розшолопав, дак воно вийшло ось що.*

Розшпінкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Разстегнуться. Вх. Зн. 61.

Розшрубува́ти, бу́ю, еш, *гл* Развинтить. *Всі сустави розшрубує.* Котл. Ен. V. 19.

Розшрубува́тися, бу́юся, ешся, *гл.* Развинтиться.

Розштовха́ти. См. **Розштовхувати.**

Розшто́вхувати, хую, еш, сов. в. **розштовха́ти, ха́ю, еш,** *гл.* Расталкивать, растолкать.

Розшуга́кати, каю, еш, *гл.* Широко распахнуть. *На що це ти так розшугакала двері, — не влізеш, чи що? І такечки холодно.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Розшука́ти, ся. См. **Розшукувати, ся.**

Розшу́кування, ня, *с.* Разыскиваніе.

Розшу́кувати, кую, еш, сов. в. **розшука́ти, ка́ю, еш,** *гл.* Разыскивать, разыскать. *Коли б чию долю піймав, може б тоді розшукав десь і свою.* Грин. I. 112.

Розшу́куватися, куюся, ешся, сов. в. **розшука́тися, ка́юся, ешся,** *гл.* Разыскиваться, разыскаться.

Розшулі́чити, чу, чиш, *гл.* Разобрать, понять. Черк. у. *Насилу я розшулічив, де її край.* Верхнеднѣпр. у. *Вештався Петро, поки не розшулічив головою, що нема чого й вештатись.*

Розшумува́тися, му́юся, ешся, *гл.* Начать сильно пѣниться.

Розшушу́кати, каю, еш, *гл.*=**Розшулічити.** *Розшушукав тоді, що воно й справді вигадки.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Розщебета́ти, чу́, чеш, *гл.* Разболтать, разнести. *Любив я її півтора року, поки не знали вороги з боку; бо як узнали, розщебетали.* Чуб. V. 150.

Розщебета́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Разщебетаться.

Розще́дритися, рюся, ришся, *гл.* Разщедриться. *Розщедривсь, як бува у нас, хотів послідним поділитись.* Котл. Ен.

Розщиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Разбивать. *Сама стадо завертаєш, ніжки свої розщибаєш.* Гол. I. 88.

Розщиба́тися, ба́юся, ешся, *гл.* Разваться. *Ой за поповичем дзвонися розщибают.* Гол. I. 61.

Розщипа́ти. См. **Розщипувати.**

Розщи́пувати, пую, еш, сов в. **розщипа́ти, па́ю, еш,** *гл.* Разщипывать, разщипать. *Став розщипувати вареник.* Кв. I. 260. *Розщипали на дрібні кавалки.* Гн. II. 204.

Розщіба́ти, ба́ю, еш, сов. в. **розщібну́ти, ну́, не́ш,** *гл.*=**Розщіпати, розщіпнути. Розще́бані две́рі.** Двери, крючекъ которыхъ откинутъ. МВ. (О. 1862. I. 98).

Розщіпа́ти, па́ю, еш, сов. в. **розщіпну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* Разстегивать, разстегнуть. *Розщепни ґудзики.*

Розщіпа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **розщіпну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Разстегиваться, разстегнуться. *Свита розщепнулася.*

Розщо́т, ту, *м.* Разчетъ. *Як пили, то гомоніли, а до розщоту, то й поніміли.* Ном. № 11642.

Роз'юши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Сильно разсердиться, раздражиться.

Ро́зя, зі, *ж.* Дѣтск. розга. О. 1862. IX. 119.

Роз'яза́ти, ся. См. **Роз'язувати, ся.**

Роз'я́зувати, зую, еш, сов. в. **роз'яза́ти, жу́, жеш,** *гл.*=**Розв'язувати, розв'язати.**

Роз'я́зуватися, зуюся, ешся, сов. в. **роз'яза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.*=**Розв'язуватися, розв'язатися.**

Роз'ярі́ти, ся. См. **Роз'яря́ти, ся.**

Роз'яря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **роз'ярі́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* 1) Разъярять, разъярить. *І роз'ярив дружину злую побить Енеєвих прочан.* Котл. Ен. 2) Разжигать, разжечь. *В його душі Божу искру Господь роз'яряє.* Гол. III. 259.

Роз'яря́тися, ря́юся, ешся, сов. в **роз'ярі́тися, рю́ся, ри́шся,** *гл.* Разъяряться, разъяриться. *Росердився і роз'ярився, аж піну з рота попустив.* Котл. Ен.

Роз'ясни́ти, шу́, сни́ш, *гл.* Открыть, обнаружить. *Він узяв і роз'ясив, що Клим зумисне цо зробив* Канев. у.

Роз'ятри́ти, ся. См. **Роз'ятрювати, ся.**

Роз'я́трювати, рюю, еш, сов. в. **роз'я́трити, рю, риш,** *гл.* Растравлять, растравить. *Роз'ятрити рану. Розмова з Василем роз'ятрила старе серце, старі рани.* Левиц. І. 8.

Роз'я́трюватися, рююся, ешся, сов. в. **роз'я́тритися, рюся, ришся,** *гл.* 1) Растравляться, растравиться. *Рана роз'ятрилась.* 2) Воспламеняться, воспламениться, возбудиться. *Почувши хміль, хлопці роз'ятрились—тільки б гуляти.* Св. Л. 188.

Роївня, ні, *ж.* Ройникъ, корзина, куда собираютъ рой.

Роїстий, а, е. Богатый роями. *Пасіка роїста.* К. ЦН. 237.

Роїти, рою́, їш, *гл.* Выпускать рой. *Ой де ж ми будем присаду мати, рої роїти і меди носити.* Чуб. III. 392.

Роі́тися, ро́юся, і́шся, *гл.* 1) Роиться. *Сідайте, щоб рої роїлись.* Ном. № 11862. 2)—в голові. Вспомниться. *Усього то не згадаєш ... а так перекину, що роїться в голові з крамаревого оповідання.* О. 1862. IX. 70. *Йому в голові і буде все роїтись, що.... вона йому не рівня.* Котл. НП. 373.

Ройови́й, а́, е́. Принадлежащій рою, т. е. восковой (о свѣчѣ)? *Над миленьков, над молоденьков ройова свічка горить.* ЗЮЗО. II. 416.

Ройови́к, ка́, *м.* Раст. маточникъ, Melissa officinalis L. Анн. 213.

Ройви́ця, ці, *ж.*=**Рійба.**

Ройо́к, йка́, ройо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **рій.**

Роки́та, ти, *ж.* Ракита. *Ой лежав козак убитий та у полі під рокитою.* Чуб. V. 881. Ум. **Роки́точка.** Мет. 56.

Роки́тина, ни, *ж.*=**Рокита.** Желех.

Роки́тник, ка, *м.* Раст. а) Salix incybacea L, Salix rosmarinifolia. ЗЮЗО. І. 134. б) Cytisus biflorus L. ЗЮЗО. І. 120.

Рокитовий, а, е. Ракитный. Чуб. V. 358.

Роки́точка, ки, *ж.* Ум. отъ **рокита.**

Роки́тяний, а, е.=**Рокитовий,** Желех.

Роківщи́на, ни, *ж.*=**Рокове.** К. МВ. X. 3. *Се засуджена попівська від них роківщина.* К. МБ. X. 7.

Рокове́, во́го *с.* Годичный сборъ, собираемый съ прихожанъ священникомъ. *Шерть-верть, бери чверть—вийшло рокове.* Ном. № 217.

Рокови́й, а́, е́. 1) Годовой, бывающій разъ въ году. *Роковий ярмарок.* Св. Л. 20. *Зов'єм віночки на всі святочки, на годовії, на рокові.* Чуб. III. 334. *До вас прийдуть рокові гості.* Чуб. III. 192. *Завтра святий празник, роковий день Великдень.* АД. І. 231. 2) Годовой. *Ой щоб ту ніч пожерла тьма страшенна, щоб не лічив її ніхто в роковім крузі.* К. Іов. 7.

Ровови́ни, ви́н, *ж. мн.* Годовщина. *Роковини по Шевченкові.* О. 1862. III. 22.

Рокота́ти, чу́, чеш, рокоті́ти, чу́, тиш, *гл.* Гремѣть, рокотать. *Грім так і рокотить.* Кв. II. 310.

Рокотня́, ні́, *ж.* Грохотаніе грома. Кв.

Рольни́к, ка́, *м.*=**Рільник,** *Вже був з його добрий погонич або й рільник.* Чуб. І. 154.

Роля́, лі́, *ж.*=**Рілля.** *Не хотять по ролі спотикати, за плугом спини ламати.* Лукаш. 37.

Рома́н, ну, *м.* 1) Раст. а) Matricaria Chamomilla, ромашка. Анн. 209. б) Chrysanthemum inodorum. Лв. 97. 2) Романъ (лит. произведеніе). *Писав романи.* К. Гр. Кв. 18. Ум. **Романе́ць.**

Романе́ць, нця́, *м.* 1) Ум. отъ **роман.** 2) Раст. Chrysanthemum corymbosum. Вх. Пч. II. 30.

Рола́ник, ка, *м.* Пт.=**Ремез.** Вх. Пч. II. 13.

Рома́нів, нова, ве. Принадлежащій Роману. **Рома́нова ха́та.** Острогъ. *Хиба хочеш у романову хату, де вікна великі?* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Роме́н, ну, *м.*=**Роман 1.** *Ромен-зілля, ромен-зілля по дорозі розстилається.* Чуб. V. 278.

Роме́новий, а, е. Ромашковый.

Ромня́нок, нку, *м.* Душистая ромашка. Умап. у.

Ромпа́с, са, *м.* Двойная подошва. Гол. Од. 29.

Ромпасо́вий, а, е. О сапогѣ: съ двойной подошвой. Гол. Од 14.

Ронд, ду, *м.* Сбруя. *Шитії золотом ронди.* К. ЧР. 38. Ум. **Ро́ндик.**

Рони́ти, ню́, ниш, *гл.* 1) Ронять, терять. *Дрібні сльози роню.* Мет. 53. *Там пава ходила, пір'я ронила.* Мет. 332. 2) Сбросить ребенка. 3) **Дух за ким ронити.** Быть безъ души отъ кого, души не слышать въ комъ. Ном. № 8753.

Роня́ти, ня́ю, еш, *гл.*=**Ронити.** *Що так роняєш дрібні слізоньки.* Чуб. V. 119.

Ропа́, пи́, *ж.* 1) Сукровица. 2) Разсолъ. *Солоний як ропа.* Ном. № 12381. 3) Нефть. Шух. I. 15.

Ро́павка, ки, *ж.* Жаба. Вх. Зн. 24.

Ро́пище, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ имѣется въ землѣ нефть. Шух. I. 15.

Ропляни́й, а́, е́. Смоченный разсоломъ.

Ро́пнути, ну, неш, *гл.* Пердну́ть. *Старість—не радість: що кашлянеш, то й ропнеш.* Ном. № 8682, стр. 288.

Ропоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* 1) Болтать безъ умолку, говорить всѣмъ сразу; бормотать. 2) Шумѣть при движеніи. *Як летів, то й ропотів, як упав, то й пропав.* Ном. № 13539. См. **Роптати.**

Ропта́ти, пчу́, чеш, *гл.* 1) Говорить всѣмъ сразу, говорить сразу такъ, что разговоръ сливается въ одинъ гулъ, ропоть; бормотать. *Чи чуєш, доню, що люде ропчуть, як твою славоньку під ноги топчуть?* Нп. 2) О водѣ: сильно журчать. *Вода.... тихо леліє, не ропче.* МВ. II. 75.

Ропуті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Ропотіти.** *Люде ропутять на зборщика, що гроші вкрав.* Міус. окр.

Ропу́ха, хи, *ж.*=**Ропавка.** Вх. Пч. II. 16.

Ропуха́ня, ні, *ж.*=**Ропуха.**

Ропуха́тий, а, е. Толстый, раздутый подобно жабѣ. Вх. Лем. 463.

Роса́, си́, *ж.* 1) Роса. *Поки сонце зійде, роса очі виїсть.* Ном. № 5679. *Сама ще молоденька, тільки як роса біла.* МВ. I. 102. **Перегна́ти на ро́су кого́.** Задать кому. Ном. № 3170. 2) **Бо́жа роса́.** Молочные продукты. Ном. № 12371. *За божу росу* (молоко) *не беруть грошей.* Ном. № 12372. Ум. **Роси́нка, роси́ночка, роси́ця, роси́чка, ро́сонька.** Чуб. V. 283. Чуб. III. 176. *Сонечко зійшло, росиця спала.* Мет. 322.

Ро́сий, а, е=**Руси́й.** О. 1862. IV. 8. *Розчеши росу косу.* О. 1861. XI. Св. 46.

Роси́ти, шу́, си́ш, *гл.* Орошать. *Дощик траву росить.* Нп. *По що росиш личко своє гіркою сльозою?* Млак. 20. *Росять дрібно сльози її обличчя молоде.* МВ. (О. 1862. I. 73).

Роси́тися, шу́ся, си́шся, *гл.* Покрываться росой.

Роси́ця, ці, *ж.* Ум. отъ роса. 2)=**Ресянка.** ЗЮЗО. I. 121.

Родя́н, на, *м.* Россіянинъ, русскій. Гн. I. 196.

Росівниця, ці, *ж.* Родъ кушанья. Шух. I. 141, 142.

Росі́л, со́лу, *м.* Родъ кушанья. НВолын. у. *Спасибі за росіл, а хліб свій та й сіль.* Ном. № 12076.

Ро́сказ, зу, *м.* Повелѣніе, приказаніе. Чуб. III 378, 379. *Разом за Божим росказом.* Ном. *Горе дворові, де корова росказ волові.* Ном.

Росказа́ти. См. **Росказувати.**

Роска́зувати, зу́ю, еш, сов. в. **росказа́ти, жу́, жеш,** *гл.* 1) Разсказывать, разсказать. *Росказує, нов із книжки бере.* Ном. № 12905. 2) Велѣть, приказывать, приказать. *Я би-м тя рада кохати,—трудно серцю росказати.* Грин. III. 241. *Я так росказую, так має бути.* Гн. I. 92.

Ро́скаль, лі, *ж.* Распутица.

Роска́постатися, щуся, стишся, *гл.* Распакоститься.

Роскапу́статися, щуся, стишся, *гл.* Разсѣсться, занять много мѣста. *Ото роскапустилась, нікуди й пройти.*

Роскаря́ка, ки, *об.* 1) Дерево съ раздвоеннымъ стволомъ. *Верба-роскаряка.* Грин. III. 68. 2) Человѣкъ или животное, которое ходитъ, разставя ноги.

Роскаря́куватий, а, е. 1) О деревѣ: со стволомъ, расходящимся въ верхней части 2) О человѣкѣ, который ходитъ, разставя ноги.

Роскаря́чити, ся. См. **Роскарячувати, ся.**

Роскаря́чувати, чую, еш, сов. в. **роскаря́чити, чу, чиш,** *гл.* Разставлять, разставить, раздвинуть вѣтви, ноги.

Роскаря́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **роскаря́читися, чуся, чишся,** *гл.* Раскарячиваться, раскарячиться.

Роскача́ти. См. **Роскачувати.**

Роска́чувати, чую, еш, сов. в. **роскача́ти, ча́ю, еш,** *гл.* 1) Раскатывать, раскатать. 2) Расталкивать, растолкать *Ногами в силу роскачали.* Котл. Ен.

Роска́шлятися, ляюся, ешся, *гл.* Раскашляться.

Роска́ятися. См. **Роскаюватися.**

Роска́юватися, юся, ешся, сов. в. **роска́ятися, ка́юся, ешся,** *гл.* Раскаиваться, раскаяться. *Создав Бог та й роскаявся.* Ном. № 8512.

Росква́катися, каюся, ешся, *гл.* Расквакаться. Переносно: разревѣться. *А дитина на припічку росквакалася.* Чуб. V. 635.

Ро́сквас, су, *м*, Закваска къ тѣсту.

Росквасити. См. **Роскващувати.**

Роскв́ащувати, щую, еш, сов. в. **роскв́асити, шу, сиш,** *гл.* 1) Растворять, растворить тѣсто. 2) *безл.* Росквасило. Стало грязно, распустило. *Після дощу дорогу росквасило.* 3) – гу́би. Распускать, распустить нюни. *Росквасив губи як капиці.* Ном. № 2378. 4) Разбивать, разбить. *Загадай дурному Богу молитись, то він собі і лоб росквасить.* Ном. № 6576.

Ро́сквась, сі, *ж.* Распутица.

Росквилі́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Распищаться, раскричаться (о чайкѣ, соколѣ).

Росквита́ння, ня, *с.* Разсчетъ. *Як прийшлось до росквитання, то козаки зостались козаками, а нас у поспільство повернено.* К. ЧР. 71.

Росквита́тися, та́юся, ешся, *гл.* Разсчитаться, расплатиться, расквитаться. *Як признався—росквитався.* Ном.

Ро́сквіт, ту, *м.* 1) Расцвѣтъ. 2) Первый цвѣтокъ. *Перший росквіт на житі.* Чуб. I. 74.

Росквітлий, а, е. Расцвѣтшій. МВ. I. 18. *Росквітлі садки й городи.* МВ. I. 13

Росквітча́ти, ча́ю, еш, *гл.* Снять цвѣты или вѣнокъ со головы.

Росквітча́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Снять цвѣты или вѣнокъ съ своей головы.

Роскепкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Приняться за насмѣшки.

Роскорені́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Разрыть, изрыть. *Свині роскоренили город.* Вх. Зн. 60.

Роскива́тися, ва́юся, ешся, *гл.* Приняться кивать. *Що з того буде, що ви головами роскивалися?* МВ. II. 108.

Ро́скид, ду, *м.* Разбросъ. **Сіяти в роскид.** Сѣять разбросомъ, **въ разбросъ.**

Роскида́ти, да́ю, еш, сов. в. **роски́дати, даю, еш,** одн. в. **роски́нути, ну, неш,** *гл.* 1) Разбрасывать, разбросать, раскидывать, раскидать, раскинуть. *Бідні роскидають, а багаті збірають.* Ном. № 1361. *Не штука роскинути, а штука зібрати.* Ном. № 10620. 2) Разрушать, разрушить, разобрать (постройку) *А ну, синку, роскидаймо хлівець та нарубаємо дрівець.* Ном. № 10289. 3) Раскидывать, раскинуть врозь. *Лежить собі на пісочку, білі рученята роскидала.* Шевч. 24. 4) Простилать, простлать, разослать. *Роскиньте ж, небожата, червоний цвіт славетний по чорній сумній домовині Тарасовій.* К. (О. 1861. VI. 31).

Роскида́тися, да́юся, ешся, сов. в. **роски́датися, даюся, ешся,** одн. в. **роски́нутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Разбрасываться, разбросаться. *Ні, тепер люде не дуже роскидаються з грішми.* Лебед. у. 2) Раскидываться, раскинуться, сидѣть, лежать, раскинувъ ноги, руки. (Молодиця) *лежала, роскидавшись, стогнала і плакала.* Левиц. Пов. 221. *Панночка на стільчику роскинулась, плаче.* МВ. (О. 1862 III. 41).

Роски́дувати, дую, еш, *гл* = **Роскида́ти**

Роски́нути, ся. См. **Роскидати, ся.**

Роскиса́ти, са́ю, еш, сов. в. **роски́снути** и **роски́сти, сну, неш,** *гл,* Раскисать, раскиснуть.

Роскі́л, ко́лу, *м.* Узкій проходъ для овецъ въ загородку, называемую а́гел (см.). О. 1862. V. Кух. 38.

Ро́скіп, пу, *м.* 1) Расколъ, расщепъ. Шух. I. 171. 2) Развѣтвленіе, напр. въ руковткѣ граблей, въ дышлѣ воловьяго воза. Шух. I. 166.

Ро́скіш, коші, *ж.* 1) Роскошь, изобиліе, наслажденіе, удовольствіе, прелесть. *Роскіш творить біль: як приходить—смакує, як виходить—катує.* Ном. № 1718. *Степи-поля! роскіш моя!* Ном. № 10112. *Захоче багатства і много грошей, а мене позбавить любої роскоші.* Чуб. 2) *мн.* Роско́ші. Обиліе, достатокъ. *Я з п'яницею жити не буду, тілько роскоші забуду.* Мет. *Сивий соколонько по полю літає,*

по своїх роскошах пароньки шукає. Мет. Ум. **Роскі́шенька**, **роско́шоньки**. Мет. 139.

Роскі́шний, а, е. Роскошный, изобильный, богатый. *Роскішна сторона лежала пожарищем.* К. Псал. 242.

Роскі́шник, ка, *м.* Живущій въ роскоши, сибаритъ. Маркев. 43. Вх. Лем. 462.

Роскі́шниця, ці, *ж.* Живущая въ роскоши, сибаритка. Ном. № 741. Вх. Лем. 462.

Роскі́шно, *нар.* Роскошно, изобильно, богато. (Гаї) *роскішно поросли на крутих ребрах, на вершках гір.* Левиц. І. 203.

Роскі́шшя, шя, *с.*=**Роскіш.** О. 1862. Ш. 47.

Розкладáти, дáю, еш, сов. в. **роскла́сти** и **розікла́сти, кладу́, де́ш,** *гл.* 1) Раскладывать, разложить. *І виняв тельбухи з кишками, росклав гарненько їх рядами.* Котл. Ен. **Роскла́сти ворóта.** Вынуть жерди, которыми заложено отверстіе для воротъ, вынуть жерди въ возлогах (см.). Вх. Зн. 60. 2) Разлагать, разложить на составныя части. *Учені люде зуміли розкласти воду на дві первітні частини.* Дещо. 3) Раскладывать, разложить, развести (огонь). *Чорт росклав огонь да й стереже його.* Чуб. І. 45.

Роскладáтися, дáюся, ешся, сов. в. **роскла́стися** и **розікла́стися, кладу́ся, де́шся,** *гл.* 1) Раскладываться, разложиться, распаковаться. 2) Разлагаться, разложиться на составныя части. 3) Разваливаться, развалиться, разлечься. *Росклався на покуті мов святий турецький.* Ном. № 13547.

Роскладни́й, á, é. Составной, раздѣляющійся на части. *Роскладний ніж.*

Роскла́дувати, дую, еш, *гл.*=**Роскладати.**

Роскла́сти, ся. См. **Роскладати, ся.**

Росклеветáти, вечу́, чеш, *гл.* Разгласить, разболтать. *Як ми любились та півтора року, покіль не знали вороги збоку. Ой як узнали, то роспарували, нашую любов росклеветали.* Грин. ІІІ. 187.

Росклеї́ти, ся. См. **Росклеювати, ся.**

Росклекотáтися, чу́ся, чешся, росклекоті́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.* 1) Сильно раскипѣться, клокотать. 2) Объ орлахъ: раскричаться.

Росклéювати, юю, еш, сов. в. **росклеї́ти, клéю, їш,** *гл.* Расклеивать, расклеить, отклеить.

Росклéюватися, ююся, ешся, сов. в. **росклеї́тися, клéюся, їшся,** *гл.* Расклеиваться, расклеиться, отклеиться.

Роскли́нє, ня, *с.* Родъ орнаментики въ рѣзьбѣ. Щух. І. 303.

Ро́склинки, ків, *м. мн.* Украшенные рѣзьбой верхніе концы столбовъ по обѣимъ сторонамъ дверецъ, ведущихъ на крыльцо. Шух. І. 105.

Росклопотáтися, чу́ся, чешся. *гл.* Засуетиться, много хлопотать.

Роскльóвувати, вую, еш, сов. в. **росклювáти, клюю́, еш,** *гл.* Расклевывать, расклевать.

Роскни́житися, жуся, жишся, *гл.* Разложить книги. *Тут треба хату чепурить, а ви роскнижились, що за вами ніде повернуться.* Лубен. у.

Роскобі́жкати, каю, еш, *гл.* Раздобыть. Вас. 213.

Роскобі́жкатися, каюся, ешся. *гл.* Разжиться. Вас. 213.

Росковерзувáтися, зу́юся, ешся, *гл.* Раскапризничаться. *Дитина росковерзувалася.*

Роскóвувати, вую, еш, сов. в. **роскувáти, кую́, е́ш,** *гл.* Расковывать, расковать. Шевч. 160. *Ївга не дала нікому росковувати Левка, сама зняла залізо.* Кв. ІІ. 263. *З кайданів мушу розум роскувати.* К. МБ. ІІІ. 261.

Роскóвуватися, вуюся, ешся, сов. в. **роскувáтися, кую́ся, е́шся,** *гл.* 1) Расковываться, расковаться. *Роскуються незабаром заковані люде.* Шевч. 211. 2) Только сов. в. О кукушкѣ: раскуковаться.

Росколивáти, вáю, еш, *гл.* Расколебать, расшатать.

Роскóлина, ни, *ж.* Разщелина, трещина. Левиц. Пов. 362. *Вода в росколини лилася.* Котл. Ен. ІІІ. 37.

Росколисáти, сáю, еш, *гл.*=**Росколихати 1.**

Росколихáти, ся. См. **Росколихувати, ся.**

Росколи́хувати, хую, еш, сов. в. **росколихáти, хáю, еш** и **колишу́, шеш,** *гл.* 1) Раскачивать, раскачать. *Серця* (в дзвоні) *не росколихали.* Свн. 178. 2)—**ду́ха.** Воодушевлять, воодушевиться. *Росколихавши духа, перейшов од розмови до народніх пісень.* К. ХП. 21.

Росколи́хуватися, хуюся, ешся, сов в.

росколихáтися, хáюся, **ешся** и **колишýся, шешся,** *гл.* 1) Раскачиваться, раскачаться. 2) Разойтись, развеселиться. *Росколихались наші дівчата.* Кв. І. 12.

Росколонизувáтися, зýюся, ешся, *гл.* Разселиться колоніями. К. Кр. 18.

Росколóти, ся. См. **Росколювати, ся.**

Росколотúти, ся. См. **Росколочувати, ся.**

Росколóчувати, чую, еш, сов. в. **росколотúти, чý, тиш,** *гл.* Разбалтывать, разболтать, взболтать (жидкость). *І вскочив голий н. у росколочену сажу.* Грин. II 161 *Росколотили сметану.*

Росколупáти. См. **Росколуплювати.**

Росколýплювати, люю, еш и **росколýпувати, пую, еш,** сов. в. **росколупáти, пáю, еш,** *гл.* Расковыривать, расковырять.

Роскóлювати. люю, еш, сов. в. **росколóти, лю́, леш,** *гл.* Раскалывать, расколоть.

Роскóлюватина, ни, *ж.*=**Росколина.** Борз. у.

Роскóлюватися, лююся, ешся, сов. в. **росколóтися, лю́ся, лешся,** *гл.* Раскалываться, расколоться. *Камінь... росколовся надвоє.* Левиц. Пов. 263.

Роскомáшувати, шую, еш, *гл.* Разбрасывать, сорить деньгами. Новомоск. у.

Роскомпонувáти, вýю, еш, *гл.* Сообразить. *Ти їй тілько стань на догад закидати, а вона вже й роскомпонувала, що куди йде і до чого.* Кв. II. 196.

Роскопáти, ся. См. **Роскопувати, ся.**

Роскопотúтися, чýся, тúшся, *гл.* Раскошелиться. *Оце я, бабусе моя, зайшла була до своїх та й роскопотилась на кілька вісьмушок.* Харьк.

Роскóпувати, пую, еш, сов. в. **роскопáти, пáю, еш,** *гл.* Раскапывать, раскопать, разрывать, разрыть. *Стали вони роскопувати тую гору.* Рудч. Ск. І. 31.

Роскóпуватися, пуюся, ешся, сов. в. **роскопáтися, пáюся, ешся,** *гл.* Раскапываться, раскопаться, разрываться, разрыться. *Та гора роскопується, Дніпр туди йде.* Рудч. Ск. І 146.

Роскоренúтися, нюся, нúшся, *гл.* Разростись, распространиться, размножиться. КС. 1883. III. 670. *Перед вікнами роскоренився широкий кущ бузку.* Левиц. І. 72. *Рід... роскоренився великий та дужий.* Мир. ХРВ. 120. *Я бачив, як дурний роскоренився, що я прокляв його оселю марну.* К Іов. 11.

Роскорпáти, пáю, еш, *гл.* Расковырять.

Роскорчóвуватися, вуюся, ешся, сов. в. **роскорчувáтися, чýюся, ешся,** *гл.* Куститься, раскуститься.

Роскосúтися, шýся, сишся, *гл.* Увлечься косьбой. *Тілько що роскосилися добре, а тут дощ.* Харьк.

Роскóтистий, а, е. 1) Легкій на ходу. *Цей віз роскотистий.* 2) Покатый. *Роскотисте місце.*

Роскотúти, ся. См. **Роскочувати, ся.**

Роскохáти, хáю, еш, *гл.* 1) Возбудить любовь. *Хочеш мене роскохати, а після ся посміяти.* Чуб. V. 106. 2) О скотѣ: раскормить.

Роскохáтися, хáюся, ешся, *гл.* Воспылать любовью. *Бідахи роскохались, аж зовсім подуріли, з лиця спали, схнуть.* МВ. (О 1862. III. 40).

Роскóчувати, чую, еш, сов. в. **роскотúти, чý, тиш,** *гл.* Раскатывать, раскатить.

Роскóчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **роскотúтися, чýся, тишся,** *гл.* 1) Раскатываться, раскатиться. *Було в мене три орішки, та всі роскотились.* Чуб. V. 200. *Гріх круглий — роскотиться.* Ном. № 9924. 2) Разбредаться, разбрестись, разойтись въ разныя стороны. *Та ви ж, мої діточки, роскотилися, як горох при дорозі.* Мил. 216. *Вівці... роскотилися по толоці, щипаючи.... травицю.* Мир. ХРВ. 50. 3) О звукѣ: раздаваться, раздаться, разнестись. *Роскотиться по небу глас потужний.* К. Іов. 84. *Дзвінкий регіт такий чути, що так і роскочується.* МВ. II. 182.

Роскошелю́б, ба, *м.* Сибаритъ. *Обудилися турки роскошелюби.* МВ. III. 62.

Роскошúтися, шýся, шúшся, *гл.* 1) Расположиться. 2) Жить въ довольствѣ. Г. Барв. 518. *Чоловіче мій, роскоші мої, роскоші превеликії! роскошилася я за тобою, як верба над водою.* Нп. Г. Барв. 285.

Роскóшич, ча, *м.* Расточитель. *Покошичі-роскошичі: хто прийде в жупані, то пійде без свитки.* Ном. № 13450.

Роскошíти, шію, еш, *гл.* Дѣлаться роскошнѣе. *Коси у їх роскошіють.* Г. Барв. 293.

Роскóшкати, каю, еш, *гл.* Взъерошить.

Роскóшлати, лаю, еш, *гл.*=**Роскошкати.** *Роскошлати волосся.* Чуб.

Роскóшонька, ки, *ж.* Ум. отъ **росків.**

Роскоштувáти, тýю, еш, *гл.*=**Роскуштувати.**

Роскошува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Роскошничать; наслаждаться. *Мали всякого добра, що й не злічити, та не довго роскошували.* МВ. I. 150. *Тут тобі не бувати, тут тобі не роскошувати.* Чуб. I. 115. *Всіх більше роскошувала нею* (оперою).... *„молода княгиня“.* К. XII. 26.

Роскрада́ти, да́ю, еш, сов. в. **роскра́сти и розікра́сти, ра́ду, деш,** *гл.* Раскрадывать, разокрасть. *Роскрадати мою працю.* Рудан. I. 71. *Роскрадають як овець.* Шевч.

Роскрада́тися, да́юся, єшся, сов. в. **роскра́стися** и **розікра́стися, дуся, дешся,** *гл.* 1) Раскрадываться, разокрасться. 2) Только сов. в. Сдѣлаться воромъ.

Роскрамарюва́тися, рю́юся, ешся, *гл.* Расторговаться.

Роскраси́ти, шу́, си́ш, *гл.* Украсить. *Тільки його роскрасила, що сивая шапка.* Чуб. V. 206.

Роскра́сти, ся. См. **Роскрадати, ся.**

Роскра́яти, ра́ю, еш, *гл.* Разрѣзать. *Хліб.... роскраяв.* МУЕ. III. 11. *Роскраємо серце на дві половині.* Чуб. V. 856.

Роскрехта́тися, хчу́ся, чешся, *гл.* Расквакаться (о лягушкахъ). *Жаби иноді як роскрехчуться, все: кре, кре.* Радомысл. у.

Роскрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **роскри́ти, ри́ю, еш,** *гл.* Раскрывать, раскрыть.

Роскрива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **роскри́тися, ри́юся, ешся,** *гл.* Раскрываться, раскрыться. *Білі рученята роскидала, роскрилася.* Шевч. 24.

Роскрича́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Раскричаться. *Роскричався, мов на батька.* Ном. № 3465.

Роскріва́вити. См. **Роскріваввляти.**

Роскріваввля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **роскріва́вити, влю, виш,** *гл.* Окровавливать, окровавить, разбить до крови. *Б'є, аж роскріавить.* Св. Л. 283.

Роскрі́слити, лю, лиш, *гл.* Разставить, растопырить (руки). *Той б'ється, той ховається, той роскрілить руки і крутиться.* Св. Л. 291.

Роскрої́ти, кро́ю, їш, *гл.*=**Роскраяти.** *Як ударив кийком, так і роскроїв бороду і зуб вибив.* Черниг. у.

Роскрої́тися, ро́юся, їшся, *гл.* Треснуть. *Губа спідня роскроїлася.* Борз. у.

Роскру́катися, каюся, ешся, *гл.* Раскричаться (о коровахъ).

Ро́скрут, та, *м.* Кольцо изъ деревяннаго прута,—напр. въ ярмѣ, гдѣ оно играетъ ту-же роль, что и живець (см. **живець 11**). Шух. I. 165. Ум. **Роскрутець.** Шух. I. 214.

Роскрути́ти, ся. См. **Роскручувати, ся.**

Роскру́ття, тя, *с.* Стволы молодого дерева, которыми связываются сплавляемыя деревья въ плотъ, та́льбу. Шух. I. 181.

Роскру́чувати, чую, еш, сов. в. **роскрути́ти, чу́, тиш,** *гл.* Раскручивать, раскрутить, развертывать, развернуть. *Чоловік крутить, а Бог роскручує.* Ном. № 84. *Венкі квітки роскручували свої пуп'яночки.* Левиц. I. 125.

Роскру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **роскрути́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* Раскручиваться, раскрутиться, развертываться, развернуться.

Роскря́катися, каюся, ешся, *гл.* Раскаркаться.

Роску́блитися, блюся, лишся, *гл.* 1) Устроить большое гнѣздо, занять гнѣздомъ много мѣста. 2) Родить много дѣтей. *Моя Мотронка як роскублиться заміжжем, дак і в дворі дітвора не поміститься.* Г. Барв. 179.

Роскува́катися, каюся, ешся, *гл.* Расплакаться (о дѣтяхъ).

Роскува́ти, ся. См. **Росковувати, ся.**

Роскудкуда́катися, кчюся, ешся, *гл.* Раскудахтаться. *Роскудкудакалась як квочка.* Котл. Ен. I. 7.

Роску́длати, ся. См. **Роскудлувати, ся.**

Роску́длувати, лую, еш, сов. в. **роску́длати, лаю, еш,** *гл.* Взъерошивать, взъерошить, растрепать (волосы). *На голові волосся було роскудлане.* Левиц. Пов. 177.

Роску́длуватися, луюся, ешся, сов. в. **роску́длатися, лаюся, ешся,** *гл.* О волосахъ: взъерошиваться, взъерошиться, растрепаться.

Роскудо́вчити, ся. См. **Роскудовчувати, ся.**

Роскудо́вчувати, чую, еш, сов. в. **роскудо́вчити, чу, чиш,** *гл.*=**Роскудлувати, роскудлати.** *Волосся йому роскудовчене.* Кн. I. 113.

Роскудо́вчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **роскудо́вчитися, чуся, чишся,** *гл.*=**Роскудлуватися, роскудлатися.**

Роскузьо́митися, млюся, мишся, *гл.* Расплакаться по дѣтски, расхныкаться. *Зійшлися докупи та й росплакалися, росплакалися й роскузьомилися* ЗЮЗО. I. Мат. 42.

Роскуйдати и **роскуйдити**. См. **Роскуйдувати**.

Роскуйдувати, дую, еш, сов. в. **роскуйдати, даю. еш** и **роскуйдити, джу, диш**, *гл.*=**Роскудлувати, роскудлати** *Мене змиють дрібні дощі, а розчешуть густі терни, а висушить ясне сонце, а роскуйдить буйний вітер.* Рудч. Чп. 227. *Хведір пізно вернувся додому, роскуйданий, без шапки.* Мир. Пов. I. 163.

Роскуйовдити, джу, диш, *гл.*=**Роскудлити**.

Роскуйовдитися, джуся, дишся, *гл.*= **Роскудлатися.**

Роскукарікатися, каюся, ешся, *гл.* О пѣтухѣ: раскричаться.

Роскульбачити. чу, чиш, *гл.* Разсѣдлать.

Роскуматися, маюся, ешся, *гл.* Прервать кумовскія отношенія. *Я з тією кумою роскумаюся, з куминим дівчам повінчаюся.* Чуб. V. 155.

Роскупити. См. **Роскуповувати.**

Роскуповувати, вую, еш, сов. в. **роскупити, плю, пиш**, *гл.* Раскупать, раскупить.

Роскурвитися, влюся, вишся, *гл.* Развратиться.

Роскурити, ся. См. **Роскурювати, ся.**

Роскурювати, рюю, еш, сов. в. **роскурити, рю, риш**, *гл.* Раскуривать, раскурить. *Я йому роскурила* (люльку) *і подала.* Ном. № 9302.

Роскурюватися, рююся, ешся, сов. в. **роскуритися, рюся, ришся**, *гл.* 1) Раскуриваться, раскуриться. 2) Сильно дымить.

Роскусити, ся. См. **Роскушувати, ся.**

Роскути, кую, еш, *гл.*=**Роскувати.** *Кінь утомлений, копита роскуті, розбиті.* Шевч. 641.

Роскучматися, маюся, ешся, *гл.*=**Роскудлатися.** (О волосахъ). Уман. у.

Роскуштувати, тую, еш, *гл.* Распробовать.

Роскуштуватися, туюся, ешся, *гл.* Хорошенько распробовать. *Роскуштувалися,—а воно добре,—давай тоді їсти.* Константиногр. у.

Роскушувати, шую, еш, сов. в **роскусити, шу, сиш**, *гл.* Раскусывать, раскусить. *Роскушу орішок.* Чуб.

Роскушуватися, шуюся, ешся, сов. в. **роскуситися, шуся, сишся**, *гл.* Раскусываться, раскуситься.

Роскущитися, щуся, щишся, *гл.* Разрастись кустомъ. *Роскущилась бузина.*

Рославий, а, е=**Рослий.** *Рославі явори.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Рослий, а, е. Высокій, рослый. *Росле дерево.* НВолын. у.

Рослина, ни, *ж.*=**Ростина.** Борз. у. *Густа роса посіла на всякій рослині.* Левиц. I. 125. *В ясну та холодну ніч трава і всяка рослина швидче охоложується.* Ком. II. 25. Ум. **Рослинка.**

Росомаха, хи, *ж.* Звѣрь: россомаха. КС. 1882. VIII. 377.

Росонька, ки, *ж.* Ум. отъ **роса.**

Роспад, ду, *м.* Распаденіе.

Роспадатися, даюся, ешся, сов. в. **роспастися, дуся, дешся**, *гл.* 1) Распадаться, распасться, разсыпаться, разсыпаться. *Під припечком воду брила, гречаники розчиняла. Чому мені не вдалися, аж натроє роспалися?* Чуб. V. 1173. *Панич порізов кавуна на скибки.... скибки роспалися і з середини випав червоний вовк.* Левиц. Пов. 229. *Ад в порох роспався.* Чуб. III. 25. *Так то вже побивалась нещаслива, що й кам'яне б серце роспалось.* МВ. I. 74. 2) Только несов. в. Усердствовать, стараться изо всѣхъ силъ что либо дѣлать, доказывать и пр. *Брехня сьому, ей же то Богу брехня!—так роспадалась Івга, вже осміливишись зовсім.* Кв. II. 249. *Хазяїн аж роспадається, так статкує коло хазяйства.* Рк. Левиц.

Роспадина, ни, *ж.* Разсѣлина.

Роспаковувати, вую, еш, сов. в. **роспакувати, кую, еш**, *гл.* Распаковывать, распаковать.

Роспал, лу, *м.* Растопка. *На роспал нема тріски.* Черниг. г.

Роспалатися, лаюся, ешся, *гл.* 1) Начать сильно пылать. *Пожар удвоє розгорівся, роспалався до самої хмари.* Шевч. 180. 2) О человѣкѣ: зардѣться, сильно покраснѣть, разгорѣться. Г. Барв. 340.

Роспалина, ни, *ж.* Трещина, разсѣлина. *Темно було у печерях... Це зверху, у горову роспалину, сояшний промінь ронив сяющу стягу.* МВ. II. 159.

Роспалити, ся, См. **Роспалювати, ся.**

Роспалка, ки, *ж* Мелкія дрова, щепки для растопки.

Роспалювати, люю, еш, сов. в. **роспалити, лю, лиш**, *гл* 1) Разжигать, разжечь. *Роспалити люльку.* Кв. *Своє серце роспаливши....* Чуб. III. 21. *Мене розбой роспалив: хоть би батька, що б убив.* Чуб. V. 741. 2) Растопить (печь), развести

(огонь). *Вона в печі роспалили.* МВ. II. 25. *Наймит роспалив багаття.* Левиц. Пов. 109.

Роспáлюватися, лююся, ешся; сов. в. **роспалúтися, люся, лишся,** *гл.* 1) Разгораться, разгорѣться. 2) Раскаливаться, раскалиться. 3) Разгорѣться, покраснѣть сильно. *Роспалились у мене щоки.* Г. Барв. 381. *Чого се ти так роспалилась? Собака, чи вовк налякав?* Г. Барв. 397. 4) Пылать, воспылать. *Еней, таку уздрівши зраду, великим гнівом роспаливсь.* Котл. Ен. *Дуже палка натура нашого люду, швидко він роспалюється високим полом'ям, та що ж, коли й малесенький дощик може погасити те полом'я.* О. 1862. IX. 29. 5) Войти въ азартъ; вспылить. *Роспалився як оса.* Ном. № 3410. *Роспаливсь, як жаба до каченяти.* Ном. № 3411.

Роспалятн, ляю, еш, *гл.*=**Роспалювати.** *Огонь великий роспаляють.* Котл. Ен.

Роспанáхати, хаю, еш, *гл.* Сильно разорвать или разрѣзать на двое. Левиц. Пов. 360. *Роспанахають погане гниле серце, трудне.* Шев. 669.

Роспанóшитися, шуся, шишся, *гл.*= **Запанїти.** Гн. I. 187.

I. Рóспари, рів, *м мн.* Оттепель. Александров. у.

II. Рóспари, рів, *мн.* О волахъ: не парные. Мнж. 191. См. **Рóспарки.**

Роспáрити, ся. См. **Роспарювати, ся.**

Рóспарки, *мн.* О сапогахъ, рукавицахъ и пр.=не парные. Мнж. 191. См. II. **Роспари**

Роспарóвувати, вую, еш, сов. в **роспарувáти, рýю, еш,** *гл.* Раздѣлять, раздѣлить пару, разнести, разъединить. *Як ми любились та півтора року, покіль не знали вороги збоку. Ои як узнали, то роспарували.* Грин. III. 187. *На що маю роспаровувати коней: купуйте обох.* Каменец. у.

Роспáрювати, рюю, еш, сов в. **роспáрити, рю, риш,** *гл.* Распаривать, распарить. Вас. 163.

Роспáрюватися, рююся, ешся, сов. в. **роспáритися, рюся, ришся,** *гл.* Распариваться, распариться. *Жолудик у печі роспаривсь.* Мнж. 1.

Роспасати, саю, еш, *гл.* Распоясать.

Роспасатися, саюся, ешся, *гл.* Распоясаться. Борз. у.

Роспаскýдити, джу, диш, *гл.* Испортить нравственно.

Роспаскýдитися, джуся, дишся, *гл.* Распакоститься, испортиться нравственно.

Роспáсти, сý, сéш, *гл.* Распустить. *Лежить на лаві як снас, і бороду роспас.* Мнж. 114.

Роспáстися. См. **Роспадатися.**

Роспáтлати, ся. См. **Роспатлувати, ся.**

Роспáтлувати, лую, еш, сов. в. **роспáтлати, лаю, еш,** *гл.* Растрепывать, растрепать (волосы). *Попереду несли Зіньку роспатлану і росхристану, неначе мертву.* Стор. М. Пр. 55.

Роспáтлуватися, луюся, ешся, сов. в. **роспáтлатися, лаюся, ешся,** *гл.* Растрепываться, растрепаться.

Роспатя́катися, каюся, ешся, *гл.* Разболтаться. *Патя та натя, та й роспатякались, неначе цілий вік їм укупі на сьому місті жити.* Кв. II. 41.

Рóспач, чі, *ж.* Отчаяніе. Гол. II. 518. *Гляну на дівчину—бліда, грізна, сама роспач гіркая.* МВ. II. 43.

Роспáчливий, а, е. Отчаянный. *Уже в хаті ридання голосне на гірке роспачливе.* МВ. II. 112.

Роспáчливо, *нар.* Отчаянно, съ отчаяніемъ.

Рóспаш, шу, *м.* Въ выраж.: у **рóспаш.** Въ разсыпную. *Шматки по обкоті ходять в роспаш, як можна тихше, щоб по траві не розгубить ягняток.* О. 1862. V. 33.

Роспáшистий, а, е Вѣтвистый. Черном.

Роспащикувáтися, кýюся, ешся, *гл.* Раскричаться, разговориться (рѣзкимъ голосомъ).

Роспаювáти, юю, еш, *гл.* Раздѣлить на части, распредѣлить. *Брат так роспаює хлопців красно, що другий і з письма так не удав би.* Федьк. Пов. 2.

Роспаюшитися, шуся, шишся, *гл.* Сильно раздражиться, впасть въ сильное возбужденіе, раздраженіе. Вх. Лем. 462. См. **Роз'юшитися.**

Роспектú, ся. См. **Роспікати, ся.**

Роспорезáти, ся. См **Роспорізувати. ся.**

Роспорíзувати, зую, еш, сов в. **роспорезáти, жý, жеш,** *гл.* Распоясывать, распоясать. *Їж хліб, хоч роспережи паса.* Ном. № 679.

Роспорíзуватися, зуюся, ешся, сов. в. **роспорезáтися, жýся, жешся.** *гл.* Распоясываться, распоясаться. *Прийшов додому, роздягсь, роспперезивсь та й ліг.* Кв. I. 120.

Роспе́рти. См. **Роспі́рати**.

Роспе́стити, щу, стиш, *гл.* Избаловать, изнѣжить.

Роспе́ститися, щуся, стишся, *гл.* Избаловаться. *Хорє коли не вмре, то роспеститься.* Ном. № 8151.

Роспеча́тати. См **Роспечатувати**

Роспеча́тувати, тую, еш, сов. в. **роспеча́тати, таю, еш,** *гл.* Распечатывать, распечатать.

Роспива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **роспи́тися, зіп'юся, ешся,** *гл.* Распиваться, распиться, распьянствоваться. *Вдовин син роспився, розгуляєся.* Чуб. V. 734. *Матка ся роспили, осі грошики пропили.* Чуб. V. 1156.

Роспи́лювати, люю, еш, сов. в. **роспиля́ти, ля́ю, еш,** *гл.* Распиливать. распилить.

Роспина́ння, ня, *с.* Распинаніе, распятіе. *Од самого роспинання Христа ходе по світу.* Стор М. Пр. 169.

Роспина́тель, ля, *м.* Распинающій; переносно: мучитель. *Роспинателі поділили одежу його.* Єв. Мр. XV. 24. *Роспинателям народним, грядущим тиранам.* Шевч. II. 167.

Роспина́ти, на́ю, еш, сов. в. **розіпну́ти** и **розіп'ясти́, пну́, неш,** *гл.* 1) Распяливать, распялить, растягивать, растянуть. *Сорочку.... один за один рукав, а другий за другий розіп'яли.* Сим. 213. 2) Разбивать, разбить, раскидывать, раскинуть (палатку). *Шатро край шляху росп'яли.* Шевч. 3) Распускать, распустить (паруса). *На байдаках роспинають паруси.* Дещо. 4) Распинать, распять (на крестѣ). *Пилат руки умиває, на хрест Христа роспинає.* Чуб. III. 20. *Гірше ляха свої діти її роспинають.* Шевч. 215. 5) Разставлять, разставить ноги, руки, *І Масюк розіп'яв руки, піднявши вгору.* Левиц. Пов. 194.

Роспина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **розіпну́тися** и **розіп'ясти́ся, пну́ся, нешся,** *гл.* 1) Распяливаться, распялиться, растягиваться, растянуться. 2) Распинаться, распяться. *Постав хрест і розіпнись на йому.* Драг. 73.—**за ко́го**. Отстаивать кого, стоять горой за кого. *Роспинайся, умри за них.* Кв. І. 2. 3) Разставлять, разставить ноги, руки. *На порозі не можна роспинаться.* Чуб. І. 102.

Роспи́нджений, а, е. Разважничавшійся, зазнавшійся *Роспинджена ляхва.* К. ПС. 137.

Роспи́ндитися, джуся, дишся, *гл.* Разважничаться, заважничать, надменность показать.

Ро́спинка, ки, *ж.* Распорка (для удержанія двухъ предметовъ въ раздѣльномъ положеніи). Лебед. у. Константиногр. у.

Роспи́рскатися. См. **Роспирскуватися**.

Роспи́рскуватися, куюся, ешся, сов. в. **роспи́рскатися, каюся, ешся,** *гл.* Разскакиваться, разскочиться въ разныя стороны, разбрасываться, разбросаться. *Зерно не роспирскувалося, а падало в дучай.* МУЕ. III. 54.

Розписа́ти, ся. См. **Роспису́вати, ся**.

Ро́списка, ки, *ж.* Расписка. *Ходім у хату роспиську писати.* Чуб. І. 185. *Я не повірю на слові: хай дасть мені роспиську, своєю кров'ю написану.* Чуб. II. 18. Ум. **Ро́списочка**. Грин. І. 8.

Роспи́суватися, суюся, ешся, сов. в. **росписа́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Расписываться, расписаться, дать расписку. *Росписався, що оддасть непремінно.* Рудч. Ск. І. 116.

Роспита́ти, ся. См. **Роспитувати, ся**.

Роспи́тися. См. **Роспиватися**.

Ро́спиток, тку, *м.* Разспросъ. *Наум пристав до його з роспитками.* Кв. І. 91. **Без ро́спитку**. Безъ разспросовъ. Черк. у.

Роспи́тування, ня, *с.* Разспрашиваніе, разспросы. *Вибігла його мила на роспитування, обняла миленького та й поцілувала.* Чуб. V. 673.

Роспи́тувати, тую, еш, сов. в. **роспита́ти, та́ю, еш,** *гл.* Разспрашивать, разспросить. *В крамарочки роспитує: скажи мені правдоньку, якого ти родоньку.* Чуб V. 911. *Хочу її за рученьку взяти, усю правду в неї роспитати.* Чуб. V. 135.

Роспи́туватися, туюся, ешся, сов. в. **роспита́тися, та́юся, ешся.** *гл.* 1)=**Роспитувати, роспитати**. *Роспитуйся жадних гостей.* Чуб. III. 410. 2) Разспрашивать, разспросить другъ друга, выяснить что-либо совмѣстно. *Ой ти п'єш, мене б'єш—роспитаймось: защо?* Чуб. V. 118. *Тут між собою роспитались.* Котл. Ен.

Роспиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **розіпха́ти, ха́ю, еш,** одн. в. **розіпхну́ти, ну́, неш,** *гл.* Расталкивать, растолкать, растолкнуть. *Так тісно, хоч людей роспихай, як у церкві.* Левиц. Пов. 32. *Боярин насилу розіпхав гурт* Левиц. І. 187.

Роспи́шнитися, нюся, нишся, *гл.* Пышно расцвѣсти. *Ганя роспишнилась, як та троянда повна.* Левиц. І. 227.

Роспищáтися, щýся, щи́шся. *гл.* Распищаться.

Роспізнавáти, наю́, є́ш, сов. в. **роспізнáти, нáю, єш,** *гл.* Узнавать, узнать различать, различить. *Багатого з хвастливим не роспізнаєш.* Ном. № 2572.

Роспізнавáтися, наю́ся, є́шся, сов. в. **роспізнáтися, нáюся, єшся,** *гл.* Знакомиться, ознакомиться.

Роспікáти, кáю, єш, сов. в. **роспекти́, печý, чéш,** *гл.* 1) Распекать, распечь, раскаливать, раскалить. Левиц. Пов. 157. Чуб.) Раздражать, раздражить. *У нас... дуже роспікають людей.... Там, чуєш, прикащик побив чоловіка.* О. 1862. II. 74.

Роспікáтися, кáюся, єшся, сов. в роспекти́ся, чýся, чéшся, *гл.* Распекаться, распечься, раскаляться, раскалиться. *Наказав жінці топити, а як роспеклась черінь....* Мнж. 117.

Роспірáти, рáю, єш, сов. в. **роспéрти, зіпрý, реш,** *гл.* Распирать, расперетъ, раздувать, раздуть, разносить, развести. Ном. № 13215. *Минулися тії роки, що роспірали пироги боки.* Ном. № 681. *Воздух у пузирі від тепла поширшає, роздасться і розіпре пузирь.* Дещо. *Як же почула скотина кров, як заревуть, як двинуть лавою,— батечки!—роспèрли й загони к чортовій матері!* Стор. II. 45.

Рóспірка, ки, *ж.* Распорка, распоронное мѣсто, прорѣха. *Показала маленьку роспірку на плечі.* Левиц. Пов. 143. Ум. **Рóспірочка.**

Роспістéртися, стрýся, рéшся, *гл.* Растянуться, распростереться, лечь. *Поки дяк коні то роспріг, то попутав, пан-отець відійшов трохи набік і роспістерся на траві.* Также расположиться, занять мѣсто: *Понакладали отут на столі, що мені ніяк роспістертися ні з чим.* Волч у.

Росплáкатися, чуся, чешся, *гл.* Расплакаться. *Ой устань, жінко Уляночко, бо росплакалось дитяточко!—Ой нехай плаче, росплачеться, а мені вже з ним не бачиться.* Чуб. V. 789.

Роспланувáти, нýю, єш, *гл.* Распланировать *Я вже роспланував, де треба й хати становити.* Міус. окр.

Росплáта, ти, *ж.* Расплата. *Оце ж тобі, Лебеденку, за усе росплата.* Чуб. V. 962.

Росплатáти, тáю, єш, *гл.* 1) Распластать. *Доставши рибу щуку, або яку другу, принеси додому, росплатай.* Чуб. I. 75. 2) Растянуть, разложить. *Росплатала дочку та й тне її лозиною.* Харьк. г.

Росплатáтися, тáюся, єшся, *гл.* 1) Распластаться, растянуться, упавъ. Мнж. 191. *Ти вже і впав добре—так і росплатався на долівці.* Харьк. г. *Він росплáтавсь коло порога.* Мнж. 131. 2) О птицѣ: распростереть крылья. *В блакитнім небі.... росплатавшись на крилах, плив орел.* О. 1862. VII. 47.

Росплати́тися. См. **Росплачуватися.**

Росплáтка, ки, *ж.* Платежъ. *Инóді візьмеш і всі гроші, як треба на росплатки.* Верхнеднѣпр. у.

Росплáчуватися, чуюся, єшся, сов. в. **росплати́тися, чýся, тишся,** *гл.* Расплачиваться, расплатиться. *Тепер вже я тобі грошей не дам, бо ми росплатилися: ти мене вибавив од смерти, а я тебе.* Рудч. Ск. I. 73. *Ось нá тобі карбованець та йди росплатись.* Чуб. V. 677.

Росплéнтати, таю, єш, *гл.* Распутать. *Заплутався в гарбузіння та й наробив шкоди.... Росплентайте з гарбузіння,— вам шкоди не буде.* Мил. 107.

Росплескáти, ся. См. **Росплíскувати, ся.**

Росплести́, ся. См. **Росплітати, ся.**

Росплива́тися, вáюся, єшся, сов. в. **росплисти́ся, вýся, вéшся,** *гл.* 1) Расплываться, расплыться, поплыть въ разныя стороны. 2) Исчезать, исчезнуть, сплыть. *Усе росплилось* (добро). Ном. № 1856.

Росплигáтися, гáюся, єшся, *гл.* Распрыгаться.

Росплúвутися, нуся, нешся, *гл.*=**Росплистися** Чуб. I. 313.

Росплистúся, вýся, вéшся, *гл.*=**Росплистися.**

Росплíд, лоду, *м.* Расплодъ, разведеніе. *На Семена чорт мірає горобців міркою... з верхом насипле мірку. То, що в мірці, те йому іде, а що зчеркне, те зостається на росплід.* Драг. 9.

Росплíскувати, кую, єш, сов. в. **росплескáти, плещý, щеш,** *гл.* 1) Расплескивать, расплескать. 2) Разбалтывать, разболтать, разгласить.

Росплíскуватися, куюся, єшся, сов. в. **росплескáтися, щýся, щешся,** *гл* Расплескиваться, расплескаться.

Росплітáння, ня, *с.* Расплетаніе. О. 1862. IV. 12.

Росплітáти, тáю, єш, сов. в. **росплести́, тý, тéш,** *гл.* Расплетать, расплесть.

Росла коса до пояса—ні росплести, ні росчесати. Чуб. V. 549.

Росплітáтися, тáюся, ешся, сов. в. **росплестúся, тýся, тéшся,** *гл.* 1) Расплетаться, расплестись. Грин. III. 103. 2) Расплетать, расплести себѣ волосы.

Рóсплітка, ки, *ж.* Косоплетка. См. **Заплітка, нісник.** *Брат сестрицю росплітав, де тії росплітки подівав?* Грин. III. 488.

Росплішувáтися, шýюся, ешся, *гл.* О деревянныхъ снарядахъ, мебели: распасться вслѣдствіе выпаденія клиньевъ. *Росплішувалося моє ліжко,—треба заплішувати.* Черниг. у.

Росплóджувати, джую, еш, сов. в. **росплодúти, джý, диш,** *гл.* Расплаживать, расплодить, развести. *Нігде сісти, гнізда звити, малих дітей росплодити.* Чуб. V. 937. *В чужій кошорі овець не росплодиш.* Ном. № 9659.

Росплóджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **росплодúтися, джýся, дишся,** *гл.* Расплаживаться, расплодиться, развестись. *Як би їх* (чортів) *грім не бив та вовки не виїдали, то їх би такого росплодилося, що й світу не було б видно.* Чуб. І. 52.

Росплýтати, ся. См. **Росплутувати, ся.**

Рóсплýтувати, тую, еш, сов. в. **росплýтати, таю, еш,** *гл.* Распутывать, распутать.

Росплýтуватися, туюся, ешся, сов. в. **росплýтатися, таюся, ешся,** *гл.* Распутываться, распутаться.

Росплькóвувати, вую, еш, сов. в. **росплювáти, плюю, єш,** *гл.* Расплевывать, расплевать. *Як таку рибу їсти, то тілько хліб росплькoвувати.* Чуб. І. 238. *Не будь солодкий, бо розлижуть, не будь гіркий, бо росплюють.* Ном. № 4602.

Росплювáтися, плююся, єшся, *гл.* Разсориться, разойтись. *Як дружили, та й росплювались.* Кобел. у.

Росплюскати, каю, еш, *гл.* 1) Расплескать. 2)=**Росплющити 2.**

Росплюскнути ну, неш, *гл.* Расплющиться. *Як ударив я диню об землю,—вони так і росплюскала.* Волч. у.

Росплющáти, щáю, еш, сов. в. **росплющити, щу, щиш,** *гл.* 1) О глазахъ: раскрывать, раскрыть. *Василь росплющив трохи сонні очі.* Левиц. І 29. 2) Раздавливать, раздавить, расплющивать, расплющить. *Не стромляй пальців у двері, бо росплющать.* Ном. № 5892.

Росплющáтися, щáюся, ешся. сов. в. **росплющитися, щуся, щишся,** *гл.* 1) Раскрывать, раскрыть глаза. *Кіт як росплющиться, як гляне своїми очима.* Кв. 2) Раскрываться, раскрыться (о глазахъ). 3) Расплющиваться, расплющиться.

Росплямкатися, каюся, ешся, *гл.* Приняться чмокать губами.

Росповзáтися, заюся, ешся, сов. в. **росповзтúся, зýся, зéшся,** *гл.* Расползаться, расползтись.

Росповивáти, вáю, еш, сов. в. **росповúти, в'ю, єш,** *гл.* Распеленывать, распеленать.

Росповивáтися, вáюся, ешся, сов. в. **росповúтися, в'юся, єшся.** *гл.* Распеленываться, распеленаться. *Та нехай* (дитина) *плаче, росповється, а уже мене не дождеться.* Чуб. V. 787.

Росповідáти, дáю, еш, сов. в. **росповістú, вім, віси́,** *гл* Разсказывать, разсказать. *Усе, що бачила, я їм росповіла.* Гн. II. 65. *Росповідаю йому, де я служу.* МВ. І. 19.

Росповістúти. См. **Росповіщати.**

Росповістувáти, тýю, еш, *гл.*=**Росповісти.** *Вони росповістували єму.* Гн. II. 230.

Росповіщáти, щáю, еш, сов. в. **росповістúти, щý, стúш,** *гл.* Разглашать, разгласить, вездѣ дать знать. *Ще батейко і не росповістили гаразд, а я вже був у Сидора.* Федьк. Пов. 56.

Росповсю́джувати, джую, еш, сов. в. **росповсю́дити, джý, диш,** *гл.* Распространить, распространять.

Росповсю́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **росповсю́дитися, джуся, дишся,** *гл.* Распространяться, распространиться.

Роспогóда, ди, *ж.* Наступленіе ясной погоды. Лубен. у.

Роспогóджуватися, джується, сов. в. **роспогóдитися, диться,** *гл.* Наступать, наступить ясной погодѣ. Черк. у.

Росподілúти. См. **Росподіляти.**

Росподілáти, ляю, еш, сов. в. **росподілúти, лю, лиш,** *гл.* Распредѣлять, распредѣлить, раздѣлять, раздѣлить. *Я казав: нехай мати росподілять між нами усе, як прийдуть; так ні, він не послухав.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Роспозичáти, чáю, еш, *гл.*=**Роспозичити.** *Роспозичав гроші то тому, то иншому.* МВ. І. 150.

Роспозúчити, чу, чиш, *гл* Раздать взаймы. *Гроші тато людім роспозичили, та й нема, а оце б треба.* Кавсв. у.

Роспоі́ти, **пою́**, **їш**, *гл.* Распоить. *Шляхта роспоїла венгжиною моїх посланців.* Стор. М. Пр. 43.

Рсполі́скувати, **кую**, **еш**, сов. в. **рсполоска́ти**, **ка́ю**, **еш**, *гл.* 1) Полоскать, пополоскать? *Я й рада таким прачкам: аби росполіскувати сорочину.* Кобел. у. 2) Размывать, размыть. *Вода росполіскує береги.*

Росполоні́тися. См. **Росполонюватися**.

Росполо́нюватися, **нююся**, **ешся**, сов. в. **росполоні́тися**, **ню́ся**, **нишся**, *гл.* 1) Расширяться, расшириться, распространяться, распространиться, разростаться, разростись. *Тепер малий садок, а як росполониться, то буде дуже гарний. Он ба, як малина росполонилась.* Зміев. у. 2) Разлиться (о рѣкѣ). *Дніпро росполонився, що й не можна проїхати.*

Росполо́хати. См. **Росполохувати**.

Росполо́хувати, **хую**, **еш**, сов. в. **росполо́хати**, **хаю**, **еш**, *гл.* Распугать, разогвать. *Спини пірнатими і росполохай хижих.* К. Псал 319.

Росполоши́ти, **шу́**, **шиш**, *гл.*=**Росполохати**. Вх. Лем. 462.

Роспона́дитися, **джуся**, **дишся**, *гл.* Разлакомиться, повадиться. *Діти роспонадилися на солодке.* Зміев. у. *Роспонадився вовк, ше йде.* Мнж 3.

Роспоро́ти, **ся**. См. **Роспорювати**, **ся**.

Роспороши́ти, **ся**. См. **Роспорошувати**, **ся**.

Роспоро́шка, **ки**, *ж.* Въ выраж: у **роспоро́шку** - вразсыпную. *Так вони, хлопці, так у роспорошку од нього та й повтікали.* Козел. у. Слов. Д. Эварн. **У роспоро́шку піти́**. Разсѣяться, разбѣжаться. *Більше війська немає?—Немає, пане гетьмане. усі в роспорошку пішли.* Костомаровъ, Б. Хмельн. (1884, 4-е изд.). II. 393.

Роспоро́шувати, **шую**, **еш**, сов. в. **роспороши́ти**, **шу́**, **шиш**, *гл.* 1) Разсыпа́ть, разсы́пать (о порошкѣ, мукѣ). 2) Разсѣевать, разсѣять. *Роспорошив турка й татарву на Черкень-долині.* К. ЦН. 227.

Роспоро́шуватися, **шуюся**, **ешся**, сов. в. **роспороши́тися**, **шу́ся**, **шишся**, *гл.* 1) Разсыпа́ться, разсы́паться. 2) Разсѣеваться, разсѣяться.

Роспороща́тися, **щу́ся**, **щи́шся**, *гл.* Раскричаться.

Роспо́рювати, **рюю**, **еш**, сов. в. **роспоро́ти**, **рю́**, **реш**, *гл.* Распарывать, распороть. 2) Разрѣзывать, разрѣзать, распороть (тѣло). Чуб. I 183. *Роспороли їй живота.* Рудч. Ск. I. 209.

Роспо́рюватися, **рююся**, **ешся**, сов. в. **роспоро́тися**, **рю́ся**, **решся**, *гл.* Распарываться, распороться.

Роспоряджа́ти, **джа́ю**, **еш**, сов. в. **роспоряди́ти**, **джу́**, **ди́ш**, *гл.* 1) Давать, дать порядокъ, устроить: распредѣлять, распредѣлить. *Старшина прийде, роспорядить, та й знов на хутір.* Канев. у. *Дай мені, Боже, так по правді вік іззкить і дітей роспорядить, як я по правді кажу.* Ном. № 6750. *Роспорядивши Турн як треба....* Котл. Ен. *Може що м провинила? Ой то провинила, що м челядочку до роботи не роспорядила.* Чуб. V. 1096.

Роспоряджа́тися, **джа́юся**, **ешся**, сов. в. **роспоряди́тися**, **джу́ся**, **ди́шся**, *гл.*= **Роспорядити**. *Роспорядись, жінко, щоби ти зобрала хліб.* Рудч. Ск. I. 80.

Роспорядкува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.*=**Роспорядити**. Сим. 237. *Вже тілько вмій роспорядкувати, то буде копійчина перепадати.* Кв. II. 196.

Роспоря́дливий, **а**, **е**. Распорядительный. Черк. у.

Роспоря́док, **дку**, *м.*=**Роспорядкування**. Грин. I. 195.

Роспоряжа́ти, **ся**, *гл.*=**Роспоряджати**, **ся**.

Роспотво́рити, **рю**, **риш**, *гл.* Избаловать, распустить. *Лихо не вморе, а роспотворе.* Ном. № 2004.

Роспотру́шити, **шу**, **шиш**, *гл.*=**Рострусити 1**. *Стала ся томити, де ма'т гніздо вити: вила бим го вила.... та на ліщинойці; ліщинойку рушит, гніздо роспотрушит. гніздо роспотрушит, діти мі оглушит.* Гол. II. 78.

Роспоча́ти, **ся**. См. **Роспочинати**, **ся**.

Роспочина́ти, **на́ю**, **еш**, сов. в. **роспоча́ти**, **чну́**, **не́ш**, *гл.* Начинать, начать. *Позабувала все, що там роспочала робити.* МВ. II. 23. *Ще ти недавно роспочав жити.* Г. Барв. 177. *Ворог і роспочав війну уп'ять.* Грин. I. 187. *Роспочали молотити.* Грин. II. 206.

Роспочина́тися, **на́юся**, **ешся**, сов. в. **роспоча́тися**, **чну́ся**, **не́шся**, *гл.* Начинаться, начаться. К. Кр. 15. *Роспочалось весілля.* Левиц. I. 21.

Роспра́ва, **ви**, *ж.* 1) Расправа. К. ЧР. 245. *Тягніть Варвару на росправу* Ном. № 3929. *Я найду суд і росправу.* МВ. I. 134. 2) Статья (литературная). *Почав Квітка іще з 1816 року писати для харь-*

ківського журнала росправи про інститут. К. Гр. Кв. XVIII. 3)—сільська. Помѣщеніе сельскаго правленія.

Росправи́ти, ся. См. **Росправляти, ся.**

Росправля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **роспра́вити, влю, виш,** *гл.* Расправлять, расправить. *Нксилу руку росправила.* Кв. I. 99. *Росправляй.... крильця.* Чуб. V. 1126.

Росправля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **роспра́витися, влюся, вишся,** *гл.* Расправляться, расправиться. *Шаблєю ми з ним росправимось.* К. ЧР. 336.

Роспрасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Разгладить утюгомъ.

Роспри́ндитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Раскапризничаться. 2) Разважничаться. *Задравши ніс, роспри́ндившись ходили.* Греб. 366. *Роспри́ндився іросхрабрився, і на троянців полетів.* Котл. Ен. VI. 71.

Роспри́скати, ся. См. **Роспри́скувати, ся.**

Роспри́скувати, кую, єш, сов. в. **роспри́скати, каю, еш,** *гл.* Разбрызгивать, разбрызгать.

Роспри́скуватися, куюся, ешся, сов. в. **роспри́скатися, каюся, ешся,** *гл.* 1) Разбрызгиваться, разбрызгаться. *Вода роспри́скалася.* 2) Сердиться, разсердиться, расходиться. *Як роспри́скається мій Антосьо! е, як та вода на лотоках.* Сн. Л. 173. *Якого ти біса так роспри́скався?*

Роспродава́ти, даю́, е́ш, сов. в. **роспро́дати, дам, даси́,** *гл.* Продавать, распродавать, распродать. *Усім дівочкам да роспродає, своїй Настечці да даром дає.* Чуб. III. 126.

Роспро́дувати, дую, еш, *гл.*=**Роспродавати.**

Роспро́стати, ся. См. **Роспростувати, ся.**

Роспросте́рти, ся. См. **Роспростирати, ся.**

Роспростира́ти, раю, еш, сов. в. **роспросте́рти, стру́, ре́ш,** *гл.* 1) Распростирать, распростерсть. *Так щедрі руки роспростер благий Господь над нами.* К. Псал. 233. 2) Распространять, распространить. *Освіту народню скрізь роспростер.* К. (О. 1861. II. 228).

Роспростира́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **роспросте́ртися, стру́ся, ре́шся,** *гл.* 1) Распростираться, распростереться. 2) Распространиться, распространиться. *Як же мислиш роспростертись на всю Україну.* К. XII. 63.

Роспросто́рити, ся. См. **Роспросторювати, ся.**

Роспросто́рювати, рюю, еш. сов. в. **роспросто́рити, рю, риш,** *гл.* 1) Распространять, распространить, простирать, простереть. *Ти своє величчє з неба на всю землю роспросторив.* К. Псал. 11. *Тінь темної ночі піднімала своє чорне крило і роспросторювала усюди темноту.* Мирн. Пов. II. 115. 2) Разставлять, разставить (руки). *Роспросторила руки, наче крила.* Грин. II. 280.

Роспросто́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **роспросто́ритися, рюся, ришся,** *гл.* Распространяться, распространиться, распростираться, распростереться. *Окрилось поле холодками і роспросторилися віти* К. Псал. 184. *Роспросторимося, брате, від моря до моря.* К. Дз. 122.

Роспро́стувати, тую, еш, сов. в. **роспро́стати, таю, еш,** *гл.* Расправлять, расправить, выправить. *Цю дужку треба роспростати, а то загнулася скраю.* Черниг. у.

Роспро́стуватися, туюся, ешся, сов. в. **роспро́статися, таюся, ешся,** *гл.* Расправляться, расправиться, выпрямиться.

Роспроща́ння, ня, *с* Прощаніе. *Що ж тобі говорила начальниця на роспрощанні?* Левиц. Пов. 140. *На роспрощання поставили могорич.* Сн. Л. 188.

Роспроща́тися, ща́юся, ешся, *гл.* Распрощаться, проститься. *Роспрощалась душа з тілом.* Чуб. V. 741.

Роспряга́ти, га́ю, еш, сов. в. **роспрягти́, жу́, же́ш,** *гл.* Распрягать, распречь. *Узяв роспріг* (кобилу) *та дугою і вбив.* Рудч. Ск. I. 181.

Роспряга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **роспрягти́ся, жу́ся, же́шся,** *гл.* Распрягаться, распречься. *Коні роспряглися.*

Роспряді(о)ви́тися, влю́ся, ви́шся, *гл.* О ниткѣ, веревкѣ: раскрутиться. *Роспрядовилася нитка.* Мирг. у.

Роспря́мити, ся. См. **Роспрямлювати, ся.**

Роспря́млювати, люю, еш, сов. в. **роспря́мити, млю, миш,** *гл.* Выпрямлять, выпрямить.

Роспря́млюватися, лююся, ешся, сов. в. **роспря́митися, млюся, мишся,** *гл.* Выпрямляться, выпрямиться.

Роспря́стися, ду́ся, де́шся, *гл.* Приняться усердно прясть, увлечься пряденіемъ. *Так роспрялася, що й спати лягати не хочеться.*

Роспсо́титися, чу́ся, тишся *гл.*=**Ровонсіти.** *Ей, то що ти дуже вже роспсотився.* Ном. № 2925.

Роспу́джувати, джую, еш, сов. в. **роспу́дити, джу, диш,** *гл.* Разгонять, разогнать. Мнр. ХРВ. 117. *Роспуджував, мов птаство, татарву.* К. ПС. 65. *Чи ба! вівці роспудив.* Кобел. у.

Роспужа́ти, жаю, еш, *гл.*=**Роспудити.** *Да й він мені не звертав, вірні коні роспужав.* Чуб. V. 741.

Роспу́ка, ки, *ж.* Отчаяніе. К. Кр. 31. *О, розлука, мій миленький, розлука, розлука,—комусь буде потітенька, а мені роспука.* Гол. II. 778. *Удорила з роспуки об поли руками.* Г. Барв. 531.

Роспука́ти, каю, еш, сов. в. **роспу́кнути, ну, неш,** *гл.* 1) Разрываться, разорваться, лопнуть, треснуть. *Роспукає серце, каменіють груди.* Рудан. I. 13. 2) Расцвѣтать, расцвѣсть, распускаться, распуститься. *Подивлюся на калину,—вона роспукає.* Рудан. I. 14.

Роспука́тися, ка́юся, єшся, сов. в. **роспу́катися, каюся, вшся,** *гл.* 1)=**Роспукати, роспукнути 1.** Переносно: прійти въ отчаяніе. *Вийди дівчино, бо ся з жалю роспукну.—Хоч пукай, хоч ся зараз роспукай, раз тобі кажу: иншої собі шукай.* Чуб. V. 157. 2)=**Роспукати, роспукнути 2.** *Піднялись стебелинки, роспукались цвіточки.* Кв. I. 29. *Морозенко, козаченько як мак роспукався* Грин. III. 590.

Роспу́ківка, ки, *ж.* Распустившійся цвѣтокъ. *Роспуковка, перва квітка.* Г. Барв. 125.

Роспу́кнути. См. **Роспукати.**

Роспу́кнутися, нуся, нешся, *гл.* 1)=**Роспукатися 1** *Прийде мі ся роспукнути, хлопче за тобою.* Гол. III. 395. 2)=**Роспукати 2.**

Роспу́куватися, куюся, єшся, *гл.*=**Роспукатися.** ЗОЮР. II. 77. Г. Барв. 222. *А дівчина, справді, як та квіточка роспукується.* МВ. I. 98.

Роспу́рхатися, хаюся, єшся, *гл.* Расфорхаться. *Як пішов горобчик танцювати -роспурхався, розцвіркався.* Грин. III 663.

Ро́спуск, ку, *м.* 1) Роспускъ, распущеніе, отпущеніе. 2) Потворство распущенности, неповиновенію. *Через твій роспуск двох робітників утеряли* МВ. (О 1862. III 74).

Роспуска́ти, каю, еш, сов. в. **роспусти́ти, щу́, стиш,** *гл.* 1) Распускать, распустить. дозволить разойтись. *Роспустив коні по всій оболоні.* Ном. стр. 291. № 32. *Роспустив вівчарь вівці та по крутій горі.* Мет. 108. *Роспустив військо козацьке в славнім місті Жаботині.* Нп. *Кажуть таки, що не швидко їх роспустять.—Не журись, може ти його і сього вечора побачиш.* Кв. II. 120. 2) Распускать, распустить, распростереть, отпускать, отпустить, дать развернуться, распуститься. *Ой ти, дубе кучерявий, нащо гілля роспускаєш.* Грин. III. 247. *Як широка сокорина віти роспустила.* Шевч. 324. *Косоньку роспущу.* Чуб. III. 85. *Наша пані хупава роспустила рукава.* Чуб. III. 235. *Чи ти се дав таку коневі силу і роспустив йому хвилясту гриву?* К. Іов. 89. *Хвіст роспустив.* Ном. № 5035. *Канчук роспускає.* Нп. О. 1862. II. 97. *Роспустіте ж ви шовковий невод.* Чуб. III. 300. *Червонії хрещатії давнії короговки.... роспустив, до води похилив.* АД. I. 218.—**гу́би, мо́рду, язика́.** Говорить лишнее, много говорить, кричать. *Та цить, невістко, та не роспускай губи, як бачиш коцюбу, то позбіраєш зуби.* Чуб. V. 698. *Роспустив морду, як халяву.* Ном. № 3445. *Не дай рукам волі, то й сам не підеш у неволю. та язика ще не роспускай.* Ном. № 3821.—**сльо́зи.** Расплакаться. *Дивлюсь, а наша Уляна і сльозоньки роспустила.* Стор. II. 32.—**патьо́ки.** Разревѣться. *Чого роспустив патьоки? Адже не била, дак і мовчи!* 3) Развязывать, развязать. *Роспустив того міха, гад і поліз, і поліз з нього.* Драг. 8. 4) Распарывать, распороть. *Пір'я вгорі, мов подушку що роспустило.* Сим. 211. *Роспущю собі черево, повиймаю тельбушки.* Мнж. 69.—**шкі́ру.** Разрѣзывать, разрѣзать кожу на куски. Вх. Зн. 60. 5) Распространять, распространить. *Роспустив королівські листи.* К. ЦН. 227. 6) Распускать, распустить, избаловать. *Бог нас покарає, що ми так дитину роспустили.* МВ. I. 26. 7) Распускать, распустить. растворять, растворить (въ жидкости). *Вода збірає або роспускає в собі по дорозі багато частин.* Дещо. О льдѣ: расплавить. *Лід роспусти.* Чуб. I. 73. 8) Гасить, погасить (известь). Славяносерб. у.

Роспуска́тися, ка́юся, єшся, сов. в. **роспусти́тися, щу́ся, стишся,** *гл.* 1) Распускаться, распуститься, развернуться. *Роспустився як циганська пуга.* Ном.

№ 2848. *Довга коса роспустилася по воді.* МВ. І. 158. 2) Распускаться, распуститься, развратиться. *Розволочиться да і само роспуститься: слова говорять гидкі, старого не поважають.* Г. Барв. 438. *Наша молодіж так роспустилася, що і ходити на улицях страшно.* Левиц. Пов. 132. 3) Раствориться. раствориться, распуститься. *Не в кожній воді мило роспуститься.* Ном. № 5322.

Роспу́ста, ти, *ж.* 1) Распущенность. своеволіе. **Да́ти роспу́сту.** Распустить, избаловать. *Мала вдова їдну дочку, дала її роспусточку.* Грин. III. 386. 2) Развратъ, распутство. Ум. **Роспу́стонька, роспу́сточка.**

Роспуста́ти, ся. См. **роспускати, ся.**

Роспустка, ки, *ж.* Родъ дѣвичьей игры на праздникъ Пасхи. Kolb. I. 153.

Роспу́стний, а, е. 1) Распущенный. Федьк Пов. 6. *Добре, що у тебе діти не роспустні.* КС. 1882. X. 57. 2) Развратный.

Роспу́стник, ка, *м.* Развратникъ. *Святий чоловік, пізнай себе для Бога, що роспустникам презлая дорога.* Чуб. III. 17.

Роспу́стниця, ці, *ж.* Развратница. *Ой улиця роспустниця.* Мил. 69.

Роспу́стонька, роспу́сточка, ки, *ж.* Ум. отъ роспуста.

Роспустува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Расшалиться.

Роспу́тляти, ляю, еш, *гл.* Распутать. *Наш писарь волосний так запутляв діло, що й два писарі на превелику силу роспутляли.* Волч. у. (Лобод.).

Роспу́тний, а, е=Роспустний. *Роспутне життя в молодості приносить хоробу на старії кості.* Ном. № 8786.

Роспу́ття, тя, *с.* Распутье, перекрестокъ. Хата. 15. Ном. № 3694. *На роспутті кобзарь сидить та на кобзі грає.* Шевч. 51. *Ой вербо, вербо вербице, ти на роспуттю стояла, що ти чула, бачила?* Чуб. III. 118. Ум. **Роспу́ттячко** Мет. 303.

Роспуха́ти, ха́ю, еш, *сов. в.* **роспу́хнути, ну, неш,** *гл.* Распухать. распухнуть.

Роспхи́катися, каюся, ешся, *гл.* Тихо расплакаться.

Росп'ясти́ ся. См. **роспинати, ся**

Росп'ятті́, тя́, *с.* 1) Распятіе (дѣйствіе). *Повели його на росп'яття.* Єв. Мт. XXVII. 31. 2) Распятіе (образъ распятаго Христа на картинѣ или крестѣ) *У церкві стояло росп'яття угорі.* Черниг. г.

Ростава́ти, таю́, є́ш, сов. в. **роста́нути,** и **роста́ти, та́ну, неш,** *гл.* Таять, растаять. *Під тобою лідростає, а підо мною мерзне* Ном. № 2135. *Тричі крига замерзала, тричі роставала.* Шевч. 111. *Упав сніжок на обмежок та вже й не ростане.* Мет. 50.

Ро́сталь, лі, *ж.* Оттепель.

Роста́нути. См. **Роставати.**

Ростанцюва́ти, цюю, еш, *гл* Развлечь танцами *Не жадну й тугу танцюра ростанцює.* МВ. II 109.

Ростаскати. См. **Ростаскувати.**

Роста́скувати, кую, еш, сов. в. **ростаска́ти. ка́ю, еш,** *гл* Растаскивать, растащить. развести. *Худобу растаскають.* Кв. I. 63. *Будете ви всі через три дні повішані, і лави вас ростаскають.* Мнж 69.

Ростати. См. **Роставати.**

Росташува́тися, шу́юся, ешся, *гл.* Разложить что-либо. *Росташувавсь, мов жид у ярмарку.* Ном. № 14259. *Кожна з своїм крамом росташувалась* Кв. I. 134.

Розтвори́ти, ся. См. **Ростворяти, ся.**

Ростворя́ти, ря́ю, еш, сов. в. **растворйти, рю́, риш,** *гл.* Открывать, открыть. *Небеса ростворили.* Чуб. III. 329.

Ростворя́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **ростворитися, рю́ся, ришся,** *гл.* Открываться, открыться. *Ви, небеса, ростворітеся, ви, святії, Ісусу Христу поклонітеся.* Чуб. III. 341. *До первого грому земля не ростворится.* Ном. № 417.

Ростекти́ся. См. **Ростікатися.**

Ростелесува́ти, су́ю, еш, *гл.* Разорвать на части (животное).

Ростепірчити. См. **Ростепірчувати.**

Ростепірчувати, чую, еш, сов. в. **ростепірчити, чу, чиш,** *гл.* 1) Растопыривать, растопырить. *Ростепірчила пальці та й показує.* Новомоск. 2) Растормошить. *Трошки ростепірчила я вузлик і бачила, що там гроші.* Новомоск. (Залюб.).

Росте́рти, ся. См. **Ростирати, ся.**

Рости́, ту́, те́ш, *гл.* 1) Расти. *На битій дорозі трава не росте.* Ном. 3878. *Рости, рости, дівчинонько, на другую весну.* Чуб. V. 292. 2) **Рости́ вгóру.** О человѣкѣ: а) возвышаться. б) испытывать подъемъ духа. *Росту я вгору.* Г. Бар. 293. То же значеніе имѣетъ **душа́ росте́ вгóру.** Г. Барв. 142

Ростика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **рости́кати, каю, еш,** *гл.* Растыкать. растыкать,

наткнувши, разставить. *Ноги й руки ростикали по шляхах.* Стор. М. Пр. 99.

Рости́на, ни, *ж.* Растеніе. *Без неї* (води) *нема життя нічому живому—ні ростині, ні чоловікові.* Дещо (1874) 60. *Далі пішла вся ростина—росте, як з води йде.* О. 1862. V. Кух. 31. *Бог сотворив світ та покликав усіх до себе і почав землю ділити.... і чоловікові, і звірю, і птиці, і комашці усякій і землю, і воду, й ростину, і їжу указав.* Драг. 14.

Ростина́ти, на́ю, еш, сов. в. **рост́ати** и **розітну́ти, ну́, неш,** *гл.* Разрубать, разрубить, разрѣзывать, разрѣзать. *Острим мечем ростинає, кров як воду розливає.* Чуб. III. 363. *Видиться: мене гетьман Кішка на три части ростяв.* АД. I. 210.

Ростина́тися, на́юся, ешся, *гл.* Раздаваться, разноситься (о звукѣ).

Ростира́ти, ра́ю, еш, сов. в. **росте́рти, вітру́, реш,** *гл.* Растирать, растереть. Ном. № 12605. *Масюк взяв колосок, ростер його, дмухнув на долоню і показав Радюкові великі зерна, блискучі як золото.* Левиц. Пов. 194 *Розотри ту ікру з пером.* Чуб. I. 72.

Ростира́тися, ра́юся, ешся, сов. в **росте́ртися, вітру́ся, решся,** *гл. Був шаг, та в кишені ростерся.* Ном. № 1563. стр. 284.

Ости́рхати, хаю, еш, *гл.* Раздергать, разбросать. *Ростирхав солому.* Вх. Зн. 69.

Рости́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Растить. *Як ягідку, як пташечку кохала, ростила.* Шевч. *Ростив теличку цілу зіму й літо, а потім продав.* Рк. Левиц.

Ро́стич, чі, *ж.*=**Ростіч,** *Як зволять одного, другого запорожці, так хто оставсь у ростич.* К. ЧР. 358.

Ро́стік, то́ку, *м.* 1) Мѣсто раздѣленія улицы или дороги на двѣ, рѣки на два рукава. Вх. Зн. 61. *Ой в городі на ростоці п'ють, гуляють запорожці.* Лис IV. № 7. *На ростоці, на потоці два голуби воду пили.* Гол. II. 529. 2) Разговъ? К. Псал. 215. *Угамуй рогатих турів, гордих бук у срібній зброї, росточи лихим ростоком, най не п'ють крови людської.* К. Пс л. 153. 3) *мн.* Уголъ скамьи на покуті. *Отут сідайте на ростоках.* Кіев. у.

Рості́ка́тися, ка́юся, ешся, сов. в **ростекти́ся, чу́ся, че́шся,** *гл.* 1) Расплываться, расплыться. Перевосно: исчезать, исчезнуть. *Хазяйствечко було, і те ростеклося.* ЗОЮР. I. 12. *Ростеклось добро усе, як слина по воді* Ном. № 1855. 2) Расходиться, разойтись. *Відійшли і ростеклись по хатах.* Г. Барв. 352. *Ростеклося товариство, хто куди.* Мир. ХРВ. 86. *Біжать згонити овець, що ростеклися по всій царині.* Мир. ХРВ. 39. *Ростеклися, як руді миші.* Ном. № 1880.

Ростіпа́ха, хи, *ж.* Женщина легкаго поведенія, потаскуха.

Ро́стіч, чі, *ж.* Разбродъ. **У ро́стіч.** Въ разсыпную, въ разныя стороны. *Троянці також всі здрігнули і в ростіч, хто куди, махнули.* Котл. Ен.

Рості́чка, ки, *ж.* Небольшая поперечная долина. Вх. Зн. 61.

Ростобі́рючов‿тий, а, е. Растрепанный. торчащій въ разныя стороны Мнж. 191. См. **Ростопирювачуватий.**

Ростови́тий, а, е. Скоро растущій *Верба—ростовите дерево.* Міус. окр. (Лобод.)

Ростовкма́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Разбить, растолочь. Харьк. 2) Разъяснить, растолковать. Харьк.

Ростовкти́, чу́, че́ш, *гл.* 1)=**Ростовкмачити 1.** *Так пані нюхала носа і ростовк.* Мир. ХРВ. *Ростовкла таку добру макітру.* 2)=**Ростовкмачити 2.** *Чи ви мене справді морочите, чи на глум піднімаєте? Я нічого тут не ростовчу собі.* Котл. МЧ. 180.

Ростовма́чити, чу, чиш, *гл.*=**Ростовкмачити.**

Росто́пити, плю, пиш, *гл.* Раздвинуть толпу. *Пропустімо ясних панів—сказав Тарас Сурмач. да й ростовпив своїх гостей. Розступились і дали проїхати.* К. ЧР. 75.

Росто́питися, плюся, пишся, *гл.* Раздаться, раздвинуться. *Ростовпіться на люде, пропустіть старого уперед.*

Росто́ка, ки, *ж.*=**Ростік 1.**

Ростолкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Растолковать. *Король загадує, що схоче; як слуга не зна, що робити на загадку королеву, то король йому ростолкує і той повинен зробити.* Чуб. III. 46.

Ростолкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Переговорить, объясниться. *Так тоді й ростолкуємось, а тепер ніколи.* Кв. I. 69.

Ростомиле́ний, а, е. Любезнѣйшій, милый. *Літала она без гори до своєї любої ростомиленої матері.* Гол II. 721.

Ро́стоньки, *гл.* Ум. отъ рости. *Ростоньки в костоньки.* Мил. 36.

Ростопасть, ти, *ж.* Раст. а)=**Ростопаш**=**Земизеленя**. Шух. I. 21. б) Pyrethrum partenium. Шух. I. 22

Ростопаш, шу, *м.* **ростопашка, ки,** *ж.* Раст. чистотѣлъ, Chelidonium majus L. ЗЮЗО I. 116. Брацл. у.

Ростопи́рати, ся. См. **Ростопирювати, ся.**

Ростопи́рювати, рюю, еш, сов. в. **ростопи́рити, рю, риш,** *гл.* Растопыривать, растопырить. Ном. № 9265.

Ростопи́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **ростопи́ритися, рюся, ришся,** *гл.* Разставлять, разставить, растопырить руки и ноги.

Ростопи́рювачуватий, а, е. Растопыренный. *Напхав мішок соломою, щоб ростопирювачуватий був.* Мнж. 2.

Ростопи́ти, ся. См. **Ростоплювати, ся.**

Ростоплювати, люю, еш, *гл* =**Ростопляти.** *Царенко поналивав у казани води і ростоплює.* Рудч. Ск. I. 124.

Ростоплюватися, лююся, ешся, *гл.*=**Ростоплятися.**

Ростопля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **ростопи́ти, плю, пиш,** *гл.* 1) Растапливать, растопить, расплавлять, расплавить. *Богатим та скупим вливали ростопленее срібло в рот.* Котл. Ен. 2) Растапливать, растопить (въ печи).

Ростопля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **ростопи́тися, плюся, пишся,** *гл.* 1) Растапливаться, растопиться, расплавливаться, расплавиться. *Комарь боїться сонця, він каже: на сонці я ростоплюсь.* Ном. № 14026. 2) Растапливаться, растопиться (въ печи).

Ростопта́ти, ся. См. **Ростоптувати, ся.**

Ростоптувати, тую, еш, сов. в. **ростопта́ти, пчу́, чеш,** *гл.* Растаптывать, растоптать. *А вже бабка курчаточка в хату заганяє. Заганяла, заганяла—троє ростоптала.* Чуб. V. 1130

Ростоптуватися, туюся, ешся, сов. в. **ростопта́тися, пчу́ся, чешся,** *гл.* Объ обуви: растаптываться, растоптаться *Старі* (чоботи) *он уже ростопталися.* Мир. Пов. I. 134.

Ростоша́, ші, *ж.* 1) Неловкая, неповоротливая женщина. Харьк. 2) Раст. Silybum marianum Gaertn. ЗЮЗО. I. 136.

Росторга́ти, См. **Росторгувати.**

Росторгну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Разсѣять, развлечь. *Не росторгнет моєї туги найближша родина.* Гол. III. 429.

Росто́ргувати, гую, еш, сов. в. **росторга́ти, га́ю, еш,** *гл.* Разрывать, разорвать. *Дораз бим тя росторгала, круком, вранам розметала.* Гол. I. 175. *Злу, проклятy бабу казав.... кіньми росторгати.* Гол. I. 90.

Росторгува́тися, гу́юся, ешся, *гл.* Расторговаться.

Росто́ржя, жя, *с.* Окончаніе ярмарки, базара. *Пішов Кульбашний на росторжя купити дігтю на дорогу.* О. 1862. X. 25

Росторо́па, пи, *об.* Понятливый. *Такий росторопа!* Рудч. Ск. II 69.

Росторо́пати, паю, еш, *гл.* Понять.

Росторо́пша, ші, *ж.* Раст. а) Silybum Marianum. Анн. 330. б) Echinops sphaerocephalus L. См. **Ростропша.** *Третя лихо зве уразом і провадить зілля: росторопшу, то хвилівник, то друге безділля.* Мкр. Н. 4.

Росточи́ти, ся. См. **Росточувати, ся**

Росто́чно, *нар.* Безпутно? *Літа мої молодії пішли росточно.* Нп.

Росто́чувати, чую, еш, сов. в. **росточи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Разбрасывать, разбросать, раскидать, развѣять. *Росточено, поволочено по сінях.* Лукаш. 152. *Тоді вигуби їх, Боже, росточи, розвій, як сміття.* К. Псал. 135. 2) Разливать, разлить изъ бочки по бутылкамъ. 3) Увеличивать, увеличить (здавіе, одежду). *Ми оце будемо церкву росточувати.* Харьк. *Рукава вузькі, треба росточити.* Харьк. 4) Истачивать, источить, изгрызать, изгрызть. *На ню впали вуши, блохи і всілякий гид, то такой ї на місці росточили.* Гн. I. 29.

Росто́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **росточи́тися, чу́ся, чишся,** *гл.* Разбрасываться, разбросаться, разсыпаться, развѣяться.

Ростра́та, ти, *ж.* Растрата. *Добро покидати чужим людям, чужим дітям на сміх, на рострату.* Шевч. 99.

Ростра́тити, ся. См. **Рострачувати, ся.**

Ростра́чувати, чую, еш, сов. в. **ростра́тити, чу, тиш** *гл.* Растрачивать, растратить. *Батьківщини ми з нею не ростратили* Кв. I. 61.

Рострачуватися, чуюся, ешся, сов. в. **ростра́титися, чуся, тишся,** *гл.* Растрачиваться, растратиться.

Рострибу́ха, хи, *ж.* Развратная женщина. Мир. Пов. II. 70.

Ростри́ньками. См. **Ростринькувати.**

Ростри́нькувати, кую, еш, сов. в. **ростри́нькати, каю, еш,** *гл.* Растрачивать,

растратить попусту, промотать. *Він узяв щось карбованців із п'ятнадцять; всі ж і ростринькав.* Брацл. у.

Ростріпати, ся. См. **Ростріпувати, ся.**

Ростріпувати, пую, еш, сов. в. **ростріпати**, паю, еш, *гл.* 1) Растрепывать, растрепать. Чуб. V. 1033. *Косо моя жовтенькая! не мати тя росчісує, візник бичем ростріпує.* АД. I. 86. 2) Разбивать, разбить. *Рострепати яйце. Дівка рострепала горнец.* Вх. Уг. 266.

Ростріпуватися, пуюся, вшся, сов. в. **ростріпатися**, паюся, вшся, *гл.* Растрепываться, растрепаться.

Ростріск, ку, *м.* Расколъ. растрескъ. **До ростріску робити.** До полнаго истощенія силъ. *До ростріску, до розболю будем жати.* Вх. Зн. 61.

Ростріскати, каю, еш, *гл.*=**Ростроощити.** *Грім забив одного чоловіка, геть його ростріскав.* Гн. I. 18.

Ростріскатися, каюся, вшся, *гл.* Растрескаться, расколоться. *Той гніздюк так і росплився по черіні і ростріскавсь.* Г. Барв. 323.

Ростріснутися, нуся, нешся, *гл.* Растреснуться, расколоться.

Рострóпша, ші, *ж.*=**Ростороппа.** Анн. 130.

Рострощити, щу, щиш, *гл.* Растрощить, раздавить, разбить въ дребезги. *Поб'єш ти їх жезлом твоїм залізним, рострощиш їх, мов глечик череп'яний.* К. Псал. 3. *Права ніжка рострощена, з під правого крила кров.* Син. 216.

Ростроюдитися, джуся, дишся, *гл.* Воспылать (любовью). *Ростроюдився коханням до дівки гарної насправжки.* Полт. г.

Рострубити, блю, биш, *гл.* Раструбить, разгласить. *Уже рострубили по селу— нехай знають.*

Рострудити, джу, диш, *гл.* Раздавить, наѣхавъ. *Мою сестру коні рострудили.* Лебед. у.

Рострутити. См. **Ростручати.**

Рострусити, ся. См. **Рострушувати, ся.**

Рострýха, хи, *ж.* Публичная женщина. Полт. г. Харьк. у.

Ростручати, чаю, еш и **рострýчувати**, чую, еш, сов. в. **рострýтити**, чу, тиш, *гл.* Расталкивать, растолкать, раздавливать, раздавить. *Не пий горілочки рано в неділеньку та не грай конем улицею, не ростручай малих дітей, та не зневажай старих людей.* Чуб. V. 1021.

Рострýшувати, шую, еш, сов. в. **рострусити**, шу, сиш, *гл.* Раструшивать, рассрусить, разсыпать.

Рострýшуватися, шуюся, вшся, сов. в. **роструситися**, шуся, сишся, *гл.* Раструшиваться, раструситься, разсыпаться. *Жовтенький пісочок, рострусився.* Чуб. V. 779.

Рострявання, ня, *с.* Разлука. *Рострявання душі з тілом.* ЗЮЗО. I. Матер. 32.

Ростряваты(ся), ряю(ся), єш(ся), *гл.*= **Розстрявати**, ся. ЗЮЗО. I. Матер. 10. *Буде душа козацька молодецька з білим тілом ростряvати.* АД. I. 131.

Ростряcти, сý, сеш, *гл.*=**Рострусити.**

Ростужитися, жуся, жишся, *гл.* Предаться тоскѣ.

Ростулити, ся. См. **Ростуляти, ся.**

Ростýлювати, люю, еш, *гл.*=**Ростуляти.**

Ростýлюватися, лююся, вшся, *гл.*= **Ростулятися.**

Ростуляти, ляю, еш, сов. в. **ростулити**, лю, лиш, *гл.* Разжимать, разжать, раскрывать, раскрыть. *Ростулиш руку— і нема голодних.* К. Псал. 238. *Котик зубки ростулив та Василька й укусив.* Грин. III. 552.

Ростулятися, ляюся, вшся, сов. в. **ростулитися**, люся, лишся, *гл.* Разжиматься, разжаться, раскрываться, раскрыться.

Ростýн, нá, *м.* Порода льна, сѣмена котораго сами выскакиваютъ. Полт. г.

Ростурбувати, бýю, еш, *гл.* Растревожить.

Ростурбуватися, бýюся, вшся, *гл.* Встревожиться.

Рость, ти, *ж.* Растительность. *Там в окопі і рость є.*

Ростючий, а, е=**Ростовитий** Міус. окр. (Лобод.).

Ростягання, ня, *с.* 1) Растягиваніе. 2) Растаскиваніе.

Ростягати, гáю, еш, сов. в. **ростягти**, гнý, неш, *гл.* 1) Растягивать, растянуть. Ном. № 2346. *Коники ростягли свої сухі ребра, мов хорти й винесли балагулу з багна.* Левиц. Пов. 99. 2) Растаскивать, растащить. *Парубки кинулись розбороняти і ледві їх ростягли.* Левиц. Пов. 111. 3) Растягивать, растянуть (слова при разговорѣ).

Ростягатися, гáюся, вшся, сов. в. **ростягтися**, гнýся, нешся, *гл.* 1) Растяги-

ваться, растявуться. 2) Растаскиваться, растащиться.

Ростяпáка, ки, *об.* Разиня. *Ото ще чортова ростяпака: несла свиту і не бачила, як люлька з кишені випала.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Росхáвити, влю, виш, *гл.* Разставить. *Руки росхавила, рота роззявила.* Чуб. IV. 355.

Росхапáти. См. **Росхапувати.**

Росхáпувати, пую, еш, сов. в. **росхапáти, пáю, éш,** *гл.* Расхватывать, расхватать. *Товариство миттю випило воду і росхапало сухарі.* Стор. М. Пр. 113.

Росхвалúтися. См. **Росхвалюватися.**

Росхвáлюватися, лююся, ешся, сов. в. **росхвалúтися, люся, лишся,** *гл.* Хвастать, расхвастаться. *А додому йди,—не росхвалюйся.* Грин. Ш. 695.

Росхвилювáтися, лююся, ешся, *гл.* Взволноваться, разволноваться.

Росхвіяти, вію, еш, *гл.* Растратить, промотать. *Як почали гуляти, то геть чисто росхвіяли батьківську працю.* Брацл. у.

Росхворíтися, рíюся, ешся, *гл.* Расхвораться. *Вона стогне, наче росхворілась.* Мнж. 38.

Росхéкати, каю, еш, *гл.* Разбить, расколотить. *Росхекала вже знову миску? От ручки!* Харьк.

Росхилúти, ся. См. **Росхиляти, ся.**

Росхúльчастий, а, е. Расходящійся въ разныя стороны: о рогахъ, рядомъ стоящихъ кольяхъ и пр. *Поставив ручиці дуже росхильчасті.* Рк. Левиц.

Росхилáти, ляю, еш, сов. в. **росхилúти, лю, лиш,** *гл.* Разгибать, разогнуть въ разныя стороны. *Вітер жито росхиляє.* Мет. 366. *Ой із-за гори буйний вітер повіває та вишневий садочок росхиляє.* Чуб. V. 798. *А я смерти не боюся.... гостоньками обсажуся.—Чоловіче, що ти знаєш, що смерть гостей росхиляє, та й на тебе постягає.* Чуб. V. 1093.

Росхилáтися, ляюся, ешся, сов. в. **росхилúтися, люся, лишся,** *гл.* Разгибаться, разогнуться. *Жала Ганна й не росхилялась.* Чуб. V. 721. *Росхиліться, калинові віти!* Мет. 266.

Росхúта, ти, *об.* Имѣющій нестройную походку, ходящій раскачиваясь. *Така вже з неї росхита,—як іде, то все росхитується.* Кобел. у

Росхитáти, ся. См. **Росхитувати, ся.**

Росхúтувати, тую, еш, сов. в. **росхитáти, тáю, еш,** *гл.* 1) Расшатывать, расшатать. *Росхитав стовпа так, що скоро впаде.* Харьк. 2) Раскачивать, раскачать. *Не росхитуй човна, бо вивернешся.* Полт. г.

Росхúтуватися, туюся, ешся, сов. в. **росхитáтися, тáюся, ешся,** *гл.* 1) Расшатываться, расшататься. *Росхитавшись, бризнув в воду.* Котл. Ен. II. 42. 2) Раскачиваться, раскачаться.

Росхід, хóду, *м.* Расходъ. *Більший росхід, ніж прихід.* Ном. № 10572.

Росхіднúй, á, é. Расходящійся. *Тустав же брат старший та середульший на полівку ізбігати, на степи широкі, на великі дороги росхіднії.* АД. I. 116.

Росхíдник, ку, *м.* а) Arctostaphylos, Uva ursi Spreng. ЗЮЗО. I. 112. б) Sedum acre L. Вх. Пч. I. 12. ЗЮЗО. I. 136. в) Glechoma hederacea L. ЗЮЗО. I. 124.

Росхíдниця, ці, *ж.* Угощеніе, устраиваемое молодежью въ день окончанія (за недѣлю до Рождества) хожденія на вечерниці. Kolb. I. 76.

Росхлúпатися, паюся, ешся, *гл.* Расплакаться.

Росхлюпати, ся. См. **Росхлюпувати, ся.**

Росхлюпувати, пую, еш, сов. в. **росхлюпати, паю, еш,** *гл.* Расплескивать, расплескать, расплеснуть. *Не росхлюпуй води по дурному—ти її не носила.* Харьк.

Росхлюпуватися, пуюся, ешся, сов. в. **росхлюпатися, паюся, ешся,** *гл.* Расплескиваться, расплескаться (о жидкости). *Поки донесла воду, то по пів відра росхлюпалось, так бігла.* Харьк.

Росхóджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **росходúтися, джýся, дишся,** *гл.* 1) Только сов. в. Заходить, приняться ходить. *Ти, козо, росходися, розвеселися.* Грин. Ш. 55. *Росходилась, як квочка перед бурею.* Ном. 2) Усиливаться, усилиться (о вѣтрѣ); сердиться, разсердиться, выйти изъ себя, войти въ азартъ; капризничать, раскапризничаться. *Еней і сам так росходився, як на аркані жеребець.* Котл. Ен. *Мала дитина не давала досі вночі спокою і часом росходжувалась саме при гостях.* Левиц. I. 355. *Росходився, як московський постіл.* Ном. № 3414.

Росхóдини, дин, *ж. мн.* Конецъ сходки, собранія.

Росхóдитися, джуся, дишся, *гл.*= **Розіходитися.** *Хтось співає.... Голос тон-*

кий, гнучкий, дзвінкий так і росходився на всі боки. Мир. ХРВ. 5.

Росходи́тися. См. **Росходжуватися.**

Росхо́кати, каю, еш, *гл.*=**Росхекати.** *А це ти глечичок росхокала та й мовчиш?* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Росхрабри́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Расхрабриться. *Росприндився і росхрабрився і на троянців полетів.* Котл. Ен.

Росхрабрува́тися, ру́юся ешся, *гл.*= **Росхрабритися.**

Росхри́станий, а, е. Съ раскрытой грудью, незастегнутый. *Старий Грімач без шапки ходить, росхристаний.* МВ. I. 144. *Росхристана сорочка.* Кв. I. 51.

Росхри́стати, таю, еш, *гл.* Разстегнуть, открыть на груди. *Сидить росхриставши сорочку.* Котл. Ен. VI. 18.

Росхри́статися, таюся, ешся, *гл.* Разстегнуться на груди. *Росхристалась та й ходить усюди. Сорочка росхристалась.* Кв. II. 127.

Росхри́стя, ті, *об.* Ходящій съ открытой грудью.

Росхря́паний, а, е. Разбитый, расколотый. *Росхряпаний віз.* Черк. у. *Росхряпаний чоловік.* Черк. у. *Купила макітру, аж вона росхряпана.*

Ро́схряпень, пня, *м.* Разбитый, расколотый предметъ. Черк. у.

Ро́сяний, а, е. Росистый, росный. *Росяна нива.* КС. 1882. V. 358. *По степу росяному шлях мрівся.* МВ. (О. 1862. I. 77). *Ранок свіжий і росяний саме розгорявся.* Левиц. Пов. 37.

Росянка, ки, *ж.* Раст. Drosera rotundifolia L. ЗЮЗО. I. 121.

Ро́сяно, *нар.* Росно, мокро отъ росы.

Рот, та, *м.* 1)=**Ріт.** *Рот не город, не загородиш.* Ном. № 6990. 2) Отверстіе **верші** или **ятіра**, въ которое входитъ рыба. Шух. I. 226, 227. Ум. **Роток, роточок.** Ув. **Рота́ка.** Радомыс. у.

Ро́та, ти, *ж.* Рота. *Всі роти, полки у похід пішли.* Чуб. V. 971. *Вийшла козачка за ворота,—сидить жінок ціла рота.* Чуб. V. 1171.

Рота́тий, а, е. 1) Имѣющій большой ротъ. 2) Крикливый. *Ото ротата—на все село.* Ном. № 12983.

Ротеня́, ня́ти, *с.* Ротикъ. Г. Арт. (О. 1861. III. 110).

Ро́тмистр, ра, *м.* Ротмистръ. К. ЧР. 9, 116.

Ро́тний (ній), а (я), е (е). Ротный. Чуб. V. 972. *Стояли на селі москалі.... а їхній ротній стояв у батюшки.* Грин. II. 201.

Рото́к, тка́, рото́чок, чка, *м.* Ум. отъ рот.

Рота́ка, ки, *м.* Ув. отъ рот.

Рох! *меж.* выраж. хрюканье свиньи. *Тільки й чути: рох, рох!*

Ро́ха, хи, *ж.* Свинья. Вх. Пч. II. 7.

Ро́хкання, ня, *с.* Хрюканіе. *Свиняче рохкання чути.* Екатериносл. г.

Ро́хкати, каю, еш, *гл.* Хрюкать. Маркев. 97. *Бери хоч свинку, аби на мене не рохкала.* Мнж. 164.

Ročи́стий, а, е. Годовой, бывающій разъ въ году. *Ішлося вже до Різдва. Рочисте свято клопотало кожну сем'ю.* Мир. ХРВ. 255.

Рочи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Давать обѣтъ. *Не рочися, бо гріх буде.* Шишацкій.

Рочо́к, чка́, *м.* Ум. отъ рік.

Рощ, щі, *ж.*=**Рость.** *Буде дощ, буде й рощ.*

Рощ....=Ровч....

I. Руб, ба, *м.* 1) Рубецъ. *Ходив.... у таких* (сорочках), *що руб руба позиває.* Мир. ХРВ. 344. *I руба сухого на йому не осталось.* Ном. № 579. **На ру́би наді́ти.** Надѣть на изнанку. Галиц. 2) Ребро, грань, край. Шух. I. 260. **Ру́бом поста́вити.** а) Поставить на ребро. б) Выставить на показъ. *Так якось уміла все вона,—як то кажуть, всяку копійку рубом.* Сим. 231. Ум. **Ру́бчик.**

II Руб, бля́, *м.*=**II Рубель.** *У людей шаг скаче, а в скупого руб плаче.* Ном. № 4668. *Не май сто рублів, а май сто друзів.* Ном. № 9512. Ум. **Ру́блик.**

Руба́й, бая́, *м.* Дровосѣкъ. *Віддайте гроші рубаєві.* Харьк.

Руба́к, ка́, *м.* 1)=**Рубай.** Міус. окр. 2) У колесниковъ: стамеска для первоначальнаго спусканія крупной стружки при обтачиваніи ступицы. Вас. 147.

Руба́ка, ки, *м.* Рубака. *Латин старий був не рубака і воюватись не хотів.* Котл. Ен.

Ру́банець, нця, *м.* 1) Полѣно, отрубокъ. О. 1862. VI. 34. *Свічка горить, свічка палає, шмаровоз по підпічку рубанця шукає.* Чуб. V. 675. 2)=**Праник.** Богод. у.

Ру́баний, а, е. Рубленный. *Рубаних дров уже трошки зосталося,—треба вже рубати.* **Ру́бана ра́на.** Рана отъ сабли или другого подобнаго рубящаго оружія. *Маю я на собі дев'ять ран—рубані широкі, а*

чотирі—стреляні глибокі. АД. І. 258. **Рубаний колодязь=Рублений колодязь.** *Ой в рубанім колодязі.... там дівчина воду брала.* Чуб. V. 1184.

Рубанисько, ка, *с.* Мѣсто въ лѣсу, гдѣ вырублены деревья. Вх. Лем. 463.

Рубанка, ки, *ж.* 1) Рубка (дровъ). 2) Сортъ мелколистой махорки.

Рубання, ня, *с.* Рубаніе, рубка.

Рубанок, нку, *м.* Рубанокъ, стругъ. Уман. у.

Рубате, тя, *с. соб.* Бѣлье; лохмотья. Вх. Зн. 61. Желех.

Рубати, баю, еш, *гл.* 1) Рубить. *Було б не рубати зеленої вишні.* Чуб. V. 160. *В лісі дрова рубають, а до села тріски падають.* Ном. № 7002. *Поперед війська да січуть-рубають.* Чуб. Ш. 270. **Рубати в пень.** Истреблять (врага) до послѣдняго человѣка. ЗОЮР. І. 120.

Рубатися, баюся, ешся, *гл.* Рубиться. *Рубайся, дерево, кривеє і правеє.* Ном. № 12802. *Свій з своїм січися, рубайся, а чужий не мішайся.* Ном. № 9452.

Рубатка, ки, *ж.* Грубая рубашка. Вх. Зн. 61.

Рубач, ча, *м.* Рубщикъ, древорубъ. Гн. І. 165. *Нам поклали у віз ті дрючки рубачі, що ліс рубали.* Новомоск. у.

Рубеж и **рубіж, жа**, *м.* 1) Нарѣзъ, вырѣзка, зарубка. *Рубежі в рублі.* 2) Тупая сторона ножа и пр. 3) Край, грань. *Об піл, об рубіж головкою вдарилось.* Пирят. у. Ум. **Рубежик.** *У рубежики такого багато пилу понабивалося.* Черниг. у.

I. Рубель, бля, *м.* 1) Длинная жердь, накладываемая сверху воза съ сѣномъ, снопами и притягиваемая за концы веревкою такъ что она удерживаетъ лежащее на возу. 2) Валекъ для катанія бѣлья—толстая плашка съ зарубками и рукоятью. *Як гарний рубель, широкий та важенький, так і сорочки гарно покачаєш.* Харьк. *Ой бив рублем і качалкою.* Нп. 3)=**Рубеж 1.** Шух. І. 206, 209.

II. Рубель, бля, *м.* Рубль, денежная единица. Ум. **Рублик.** *Несу рублика золотого викупляти коня вороного.* Чуб. V. 586. Ув. **Рубляка.**

Рубець, бця, *м.* 1) Рубецъ въ шитьѣ, одеждѣ. *Доносилась до того, що зв'язує рубець до рубця.* Рудч. Ск. І. 176. **Шити рубцем.** Сшивать, захватывая за самые края матеріи. Канев. у. 2)=**Шрам.** 3) *мн.* **Рубці.** Рубецъ, одинъ изъ четырехъ желудковъ жвачнаго животнаго, а также и кушанье изъ него. Чуб. VII. 443. Ум. **Рубчик.**

Рубити, блю, биш, *гл.* Обрублять. *Шовком шила, шовком шила, золотом рубила.* Мет. 20.

Рубіж, жа, *м.* См. **Рубеж.**

Рубковий, а, е. Изъ тонкаго полотна. *Крайте рушнички рубковії.* Рк. Макс.

Рублевий, а, е. Рублевый. *Купи мені, моя мати, за три шаги голку, за чотирі золотії червоного шовку, за п'ятого рублевого мальовані п'яльця.* Мет. 20.

Рублений, а, е. Сдѣланный въ срубъ. *Рублена хата.* Чуб. VII. 377. *Двір гарний з рубленою хатою.* Котл. НП. 356. *Ой у полі рублена криниця.* Чуб. V. 154. *Рублений колодязь.*

Рублик, ка, *м.* Ум. отъ II **Рубель** и **Руб.**

Рублінник, ка, *м.* Одинъ изъ древорубовъ, которому поручено на особыхъ щепкахъ отмѣчать нарѣзками счетъ проработанныхъ каждымъ дней или срубленныхъ деревьевъ. Шух. І. 173.

Рубльовик, ка, *м.* Рублевая монета. *Купи мені, моя мати, за три копи голку.... а за того рубльовика мальовані п'яльця.* Чуб. V. 17.

Рубляка, ки, *м.* Ув. отъ II **Рубель, руб.**

Рубнути, ну, неш, *гл.* Одн. отъ **рубати.** 1) Рубнуть. *Піди, зрубай тую билинку.—Первий раз рубнув—струснулася, другий раз рубнув—вона загула.* Чуб. V. 707. 2) Заиграть съ жаромъ. *Як граю „Долі" або „Зради", собаки виють під вікном. А як „Одарочки лихої", або рубну іще якої....* О. 1862. X. 32.

Рубок, бка, *м.* 1) Тонкое полотно. *Стара скрині з комори виносить та оксамити, рубки тонкі вибірає та кроїть та приміряє на панночку.* МВ. (О. 1862. III. 39). *Шила кошульку з тонкого рубку.* Мет. 176. 2) Тонкій перкалевый или батистовый платокъ. Гол. Од. 27. Гол. Ш. 303. *Шовковий пояс крижі покрив, тонкий рубок на всю голову.* Чуб. Ш. 403. *Увила головку в рубок тонесенький.* Гол. І. 64. Ум. **Рубочок, рубонько.** Гол. IV. 441. *Один рубонько—голову завивати, другий рубонько—дитятко повивати.* Гол. II. 596.

Рубонути, ну, неш, *гл.* Сильно рубнуть. *То розмахувались з усієї сили, що аж шабля свище; то янов один одного тілько манили, а сами чигали, як би рубонуть да й закінчати зразу.* К. ЧР. 167.

Рубча́стий, а, е. Граненый. *Частувала кума з рубчастої чарки.* Полт.

Ру́бчик, ка, *м.* Ум. отъ руб.

Ру́б'я, б'я, *с.* Рубище. Рудч. Ск. I. 177. Мкр. Н. 4. *Руб'ям прикривати спину.* Мкр. Г. 52. *Треба прясти, щоб руб'ям не трясти.* Ном. № 7199.

Ру́га, ги, *ж.* Церковная земля, земля, отведенная обществомъ на содержаніе духовенства. *Убогий той піп, що не то що—й шматка свого поля немає.... ні руги немає, нічого.* Рудч. Ск. II. 207.

Ругач, ча, *м.* Шт.=**Смішок.** Вх. Пч. II. 12.

Руґе́ля, лі, *ж.*=**Ра́ґник.** Мнж. 192.

Руда́, ди́, *ж.* 1) Руда. 2) Ржавое болото. 3) Кровь. Шевч. 419, 667. *Руда—не вода.* Ном. № 1283. *Кинувсь цілюрник і яко мога поспішає: та й кинув їй руду з руки.* Кв. I. 97. 4) Дождь сквозь солнце. Угор. 5) Дышло въ **корчу́гах,** саняхъ для перевозки бревенъ. Шух. I. 180.

Рудиголова́, ви́, *об.* Рыжеволосый человѣкъ. *Дивлюся батога, гульк!... а його вже й нема.... Більш ніхто, як рудиголова шельмовська вкрала.* Екатериносл. у.

Руди́й, а́, е́. Рыжій. *Ой ти рудий та поганий, поганого роду.* Чуб. III. 172. *Рудий, як собака.* Ном. № 8524. *Голий, як руда миш.* Ном. № 1519. *Чому в ставу вода руда? Мабуть хвиля збила.* Мет. 113. *Руда глина.* Ном. № 3773. Ум. **Руде́нький, руде́сенький.**

Руді́ти, ді́ю, еш, *гл.* Рыжѣть.

Ру́дка, ки, *ж.* Ржавое болото, болото. Мир. ХРВ. 5. *Тоді по оцій самій дорозі, де ми їдемо, були непереходимі рудки.... хто не знавши, як ускочить було у рудку, та ще з важким возом, то такечки зав'язне в багнюці.* О. 1861. XI. 2. *Коли б нам через рудку перехватиться.*

Ру́дник, ка, *м.* Рудокопъ.

Ру́дня, ні, *ж.* 1) Мѣсто добыванія желѣзной руды. 2) Желѣзо-плавильный заводъ.

Рудобри́вий, а, е. Рыжебровый. *Чужа пані рудобрива.* Чуб. III. 247.

Рудоми́зий, а, е. О волѣ: съ рыжими пятнами на мордѣ. *Рудомизий віл.* Александров. у.

Рудува́тий, а, е Рыжеватый; коричневатый. НВолын. у.

Рудь, дя, *м.*=**Ру́дько** *А ти, коткурудю, та вимети грубу.* Мил. 43.

Рудько́, ка́, *м.* Кличка рыжихъ домашнихъ животныхъ, преимущ. собакъ, кошекъ. *А ти, коте-рудьку, підтопи нам грубку.* Мил. 43.

Руда́вий, а, е. Рыжеватый. Черк. у.

Руда́вина, ни, *ж.* Ржавое болото.

Руда́к, ка́, *м.* 1) Что-либо порыжѣвшее. *Тютюн-рудяк.* Лохв. у. 2) Гречиха съ плохо налившимся щуплымъ зерномъ. *Сторона рудяку, сторона і гречці.* Ном. № 1004.

Рудяни́й, а́, е́. 1) Кровавый. 2) О водѣ: покрытый ржавчиной.

Ру́жа, жі, *ж.*=**Рожа.** *Чия роля не йорана, на ній ружа не зривана.* Гол. I. 207.

Ружа́н, на, *м.* ?. „*Долини мой зеленейкі! орав би-м вас ружанами, сіяв би-м вас червонами*“.... *Ей, Романе, Романе! та де твої ружане?* —„*Ей, ружане в полонинці, а червені у липойці.* Гол. I. 171.

Ружи́на, ни, *ж.* Ружье. См. **Оружи́на.** АД. I. 274. Мир. ХРВ. 142. *Ухожу до його в хату, а в кутку ружин з чотирі стоять.* Черниг. г. *Викресали вогню із ружини, да й пустили пожар по долині.* Чуб. V. 850. Ум. **Ружи́нонька.**

Ру́жний, а, е. Относящійся къ ругѣ, идущій на содержаніе духовенства. *Ружна земля.*

Руї́на, ни, *ж.* 1) Развалина. *Все осталось, все сумує, як руїни Трої.* Шевч. 36. *Заплакали б тяжко, бо ви б не пізнали козацької слави убогих руїн.* Шевч. 149. 2) Разрушеніе, истребленіе. *Чига його голодная погибель, що-день його руїна назирає.* К. Іов. 39. 3) Разореніе. *Бачили лихі свою руїну.* К. Іов. 47.

Руї́нний, а, е. Разрушительный. *Впинили від лютої руїнної роботи.* К. ЦН. 292. *Кохається в руїнних ідеалах.* К. Дз. 189.

Руї́нник, ка, *м.* Разрушитель. К. ПС. 7. *Наслідники руїнника монгола.* К. Дз. 80.

Руйно́вище, ща, *с.* Развалины, мѣсто покрытое развалинами. *Бо пустками вони* (до́бра), *руйновищем стояли.* К. Дз. 99. *Оттим же то живе він у руїнах, в руйновищі, що люде по'дбігали.* К. Іов. 34.

Руйнува́ння, ня, *с.* Разрушеніе. *Не забудь буяння злющих, руйнування огняного.* К. Псал. 171.

Руйнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Разрушать, разорять, истреблять, уничтожать. *Згода дім будує, а незгода руйнує.* Ном. № 3280. *Тоді треба старе руйнувати, як є з чо-*

го нове будувати. Ном. № 13746. *Руйнують твій народ поганці.* К. Іов. 217. *Тяжко важко заспіває, як Січ руйнували.* Шевч. 8.

Руйнува́тися, ну́юся, єшся, *гл.* Разрушаться. уничтожаться, разоряться.

Руйнуви́на, ни *ж.* Разореніе, запустѣніе. *Там смертня тінь, непоряд, руйнувина.* К. Іов. 23.

Рука́, ки́, *мн. ч.* **ру́ки** и **ру́ці,** *ж. Кожна рука до себе горне.* Ном. *Не в'яжіте Касі руці.* Чуб. V. 910. **До рук.** Въ руки. *Забрав нас до рук.* Стор. II. 208. *Чи ти давав мені його до рук?* Левиц. Пов. 59. **Ру́ку дава́ти.** Подавать руку. *І шапки не зняв, і руки не дав, не прощався зо мною.* Мет. 67. **Ру́ку дава́ти, придава́ти.** Особый обрядъ на свадьбѣ: подаваніе невѣстой жениху черезъ столъ платка въ знакъ согласія на выходъ замужъ. МУЕ. III. 97. *Придавали ручeньки за столом.* МУЕ. III. 97. **Ру́ку пода́ти.** а) Подать руку. б) Помочь. *Взиває тебе ціла Україна, діво царице, надеждо єдина, абись подала єй руку в пригоді,* Чуб. I. 163. **Ру́ка, не рука́ кому́.** Удобно, не удобно кому. *Коли тобі рука се брати, то й бери, а мені не рука.* Полт. *Ні, не рука.* Рудч. Ск. II. 112. **Ру́ка вла́сна, руко́ю вла́сною.** Замѣчаніе при подписи: собственноручно. **На́ руку, на́ руну ковіньна.** Въ руки, выгодно, удобно. Ном. № 5039. *Марусі на руку ковінька.* Кв. I. 49. **Право́ю руко́ю бу́ти у ко́го.** Быть первымъ помощникомъ въ дѣлахъ, быть правой рукой. *Ти у його правая рука.* Ном. № 9523. б) **Ру́ки зв'яза́ти.** Повѣнчаться. *Ходімо до церкви—зв'яжемо руки.* Чуб. V. 77. **Ру́ки зложи́ти.** Умереть. Ном. № 3594. — **перебива́ти.** Разнимать руки, быть свидѣтелемъ при сдѣлкѣ, пари. Ном. № 14062.—**пога́нити.** а) Браться за дѣло, не стоющее того; б) браться за дѣло неумѣло. *Коли не коваль, то й рук не погань* Ном. № 9574. — **погрі́ти чим.** Нажиться на чемъ, обобрать кого. *Буде чим руки погріти.* Ном. № 9851.— **приклада́ти.** Усердно работать. *Бога взивай, а руки прикладай.* Ном. № 65. **Ні за віщо рук зачепи́ти.** Не надъ чѣмъ работать, хозяйничать; нечего украсть. Ном № 9870. **Піти́ руко́ю.** Повезти, имѣть удачу. *Недавно ся оженили, не пішло рукою: пішла жінка за пшоном, а я за мукою.* Нп. Ном. № 8855. **Піти́ в ру́ку.** Пойти въ прокъ. *Як хто продав жалкуючи, не піде куплене в руку.* Ном. № 13416. **Ма́ти до руки́ кого́.** Имѣть въ виду? *„Батько за тебе дати мене не хоче".—Має другого зятя до руки?* МВ II. 114. **Ру́ку тягти́ за ним.** Держать чью сторону. **Ру́ку потягти́ за ним.** Принять чью сторону. Кв. I. 218. **Бу́ти за рука́ми.** Быть подъ присмотромъ, быть взаперти. *Думала, що корова пропала, а вона була за руками. Злодія піймали, не буде більше красти, бо сидить за руками.* **З до́вгою руко́ю під монасти́рь, під це́ркву, під цвинтарь.** Отказъ попрошайкѣ—отправляйся просить около монастыря, церкви, гдѣ стоятъ нищіе. Ном. № 4733. **До́вгі ру́ки ма́ти.** Брать чужое, воровать. *Пійшла я ходити з хати в хату, бо дуже довгі руки мала.* Г. Барв. 365. **З чиє́ї руки́ бу́ти.** Съ чьей стороны быть. *Свашки з його і її рук співають: його на дворі, а її в хаті.* Грин. III. 483. **За ру́ки да́ти.** При заключеніи пари отдавать условленный выигрышъ третьему лицу, отъ котораго выигравшій и получаетъ какъ свою собственность обратно, такъ и выигрышъ. Грин. II. 90. **Рук доложи́ти до чо́го.** Поработать надъ чѣмъ. 2) Власть. *Сильного руку Бог один судить.* Ном. № 945. 3) Смѣна поля: участокъ, клинъ поля. *У трьох руках поле.* Харьк. *Поля в неї в кожну руку по 15 десятин.* Г. Барв. 303. 4) Сторона. *Треба повертать у ліву руку.* Стор. II. 14. 5)—**бо́жа.** Раст. Heracleum Sponctium. Шух. I. 21. Ум. **Ру́чка, ру́ченька, ру́чечка.** *Як же мені, козаченьку, раненько ходити? Як візьмеш ти за рученьку,—не мусиш пустити.* Мет. 83.

Рука́в, ва́, *м.* 1) Рукавъ. *Сидить без обнови сиріточка, рученята сховавши в рукава.* Шевч. 461. *Як раз Савці свитка, та тільки рукавів нема.* Ном. № 7562. *Сніг мов з рукава*—сильный снѣгъ. Ном. № 625. *Він би робив, та в його рукава болять*—насмѣшка надъ лѣнивымъ. Ном. № 1095. 2) Тонкій конецъ ступицы, обращенный наружу. Сумск. у. 3) Часть начиння. Константиногр. у. Ум. **Рукаве́ць, рука́вчик, рука́вочок, рука́вонько.** Чуб. V. 606, 208.

Рукави́ця, ці, *ж.* 1) Рукавица. *Од Спаса та й рукавиці до паса.* Ном. № 485. 2) Перчатка. Въ этомъ значеніи употребляется преимущественно въ формѣ уменьшительной. Ум. **Рукави́чка.** Чуб. III. 451. *Лакей у білих рукавичках.* Левиц. Пов. 433.

Рукави́чний, а, е. Перчаточный.

Рукави́чник, ка, *м.* Перчаточникъ.

Рука́вочок, чка, рука́воньо, ка, рука́вчик, чка, *м.* Ум. отъ рука́в.

Рукавча́. ча́ти, *с.* Рукавчикъ. Чуб. V. 606. *І маленькі рукавчата шовком вишивала.* Шевч. 329. *Вишивані рукавчата мають.* Г. Барв. 110.

Рука́тися, ка́юся, єшся, *гл.* Здороваться рукопожатіемъ. *Я рукалася з їдним.* Уман. у.

Рукі́в'я́, в'я́, *с.* Рукоятка, — напр. у креста, хоругви. Мнж. 192.

Рукови́ни, ви́н, *ж. мн.*=**Заручини.** Чуб. IV. 65.

Рукода́вник, ка, *м.* Конецъ косовища, за который держатся лѣвой рукой. Шух. I. 169.

Рукода́їни, їн, *ж. мн.*=**Заручини.** Чуб. IV. 65.

Рукода́йний, а, е. Добровольный. *Рукодайний слуга.* К. Дз. 74.

Рукоді́йник, ка, *м.* Рукодѣльникъ. Харьк.

Рукоді́йниця, ці, *ж.* Рукодѣльница. Харьк.

Рукоді́йня, ні, *ж.* Рукодѣліе. *Свитка, шуба під лисичим хутром—ото усе її рукодійня.* Харьк. г.

Рукоді́льник, ка, *м.*=**Рукодійник.**

Рукоді́льниця, ці, *ж.*=**Рукодійниця.** Котл. НП. 349.

Рукоді́льство, на, *с.* Ремесло, кустарный промыселъ. *Він живе хліборобством тілько, ніякого рукодільства не знає.* Новомоск. у.

Рукоді́я, ді́ї, *ж.* Рукодѣліе, издѣліе. *Сорочка своєї рукодії.* КС. 1883. XI. 500.

Рукоді́яння, ня, *с.*=**Рукодія.** *Нема в світі, як свого рукодіяння чи полотно, чи свита:носитиметься не знать докіль.* Васильк. у.

Рукомесло́, ла́, *с.*=**Рукомество.** *Вже моє рукомесло бур'яном заросло.* Ном. № 10413.

Рукоме́сний, а, е Ремесленный. *Тепер тіко й життя за рукомесним чоловіком.* Харьк. г.

Рукоме́сник, ка, *м.* 1) Ремесленникъ. 2) Мастеръ.

Рукоме́сниця, ці, *ж.* 1) Ремесленница. 2) Мастерица. *Та така дівка: сказано—до всякого шитва рукомесниця.* Харьк. г.

Рукоме́ство ва, *с.* Ремесло. *Зараз знати, що той парубок у людіх був, бо рукомества навчивсь.* Харьк. г.

Рукоми́я, ми́ї, *ж.* Рукомойникъ.

Руко́паш, *нар.* Съ помощью только рукъ. *Беріть* (вагу) *рукопаш, дрюків не треба.* Черк. у.

Руко́пашний, а, е. Ручной. *У нас сцикавки ті—труби пожарні,—малі, сказано рукопашні, недалеко сцика.* Черниг. у.

Руко́пис, су, *м.* Рукопись. Ном. Од видавця. III.

Руко́писний, а, е. Рукописный. *Рукописний збірник.* Стор. II. 153.

Ру́лка, ки, *ж.* Трубка. Мнж. 134. Грин. II. 186. Ум. **Ру́лочка.**

Ру́ля, лі, *ж.* Дуло ружья. *До тою дотріскались, що за рулю не можна було взятись, так розгорілась.* ЗОЮР. I. 69.

Рум, му, *м.* Сухопутье. *Одна чата румом, а другая судном під турчина втікала.* Нп.

Рум, *меж.*=**Рип,** *меж. В суботу інспектор рум до хати.* Св. Л. 222.

Рума́к, ка́, *м.* Аргамакъ, ратный, боевой конь. *Прийшла свиня до коня та й каже: ось бо й я румак.* Ном. № 7931.

Рума́нде, дя, *с.*=**Рам'я.** Вх. Зн. 58.

Рума́нець, нця, *м.* Раст. Matricaria chamomyllata. Вх. Пч. I. 11.

Ру́мати, маю, єш, *гл.*=**Рюмати.** Левиц. I. 246.

Румега́ти, га́ю, єш, *гл.*=**Ремиґати.**

Румови́й, а́, е́. Сухопутный, растущій на сухомъ мѣстѣ. *Сіно румове.* Ном № 10181.

Ру́мса, си, *об.*=**Рюмса.**

Ру́мсати, саю, єш, *гл.* = **Рюмсати.** *Що ж Хівря? Румсає.* Г. Арт. (О. 1861. III. 96).

Рум'я́н, ну, *м.*=**Роман.** *Рум'ян поле покриває, де козак ся проїзжає.* Лукаш. 134.

Рум'я́нець, нця, *м.* Румянецъ. *А в рум'янцю така сила, що всі квіти погасила.* Чуб. V. 38.

Рум'я́ний, а, е. Румяный. Чуб. V. 136, 1117. *Біда, в кого жінка бліда, а в кого рум'яна, кажуть, завжди п'яна, або: всім кохана.* Ном. № 9124. Ум. **Рум'яне́нький, рум'яне́сенький.**

Рум'яни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Краснѣть, рдѣть. *Личко рум'яниться.* Гол. I. 96.

Рум'я́ність, ности, *ж.* Румяность. *Що мені по твоїй рум'яности, нема мені од тебе приязности.* Чуб. V. 312.

Рум'яніти, ні́ю, еш, *гл.* Дѣлаться румянымъ. *Коли б же діялось по моїй волі, коли б моя сила, то я б рум'яніла.* МВ. II 156. *Рум'яніє, як червона маківка.* МВ. (О. 1862. Ш. 46).

Рум'я́нка, ки, *ж.* Раст. Anchusa officinalis L. ЗЮЗО. I. 111. Ум. **Рум'я́ночка.** *Та гляну я в долиноньку, аж там ходять паняночки та зривають рум'яночки на неділю на віночки.* Чуб. V. 353.

Рум'я́нок, нку, *м.* Раст. а) Matricaria chamomylla. Вх. Пч. II. 33. б)—**пе́сячий.** Anthemis cotula. Вх. Пч. II. 29. в)—**соба́чий.** Maruta Cotula. Dec. ЗЮЗО. I. 128.

Руна́, ни́, *ж.*=**Луна 2.** Лохв. у. Лубен. у. *І зник, пропав той тяжкий голос, тільки руна в яру гула.* Шевч. II. 223.

Руна́ти, на́ю, еш, *гл.*=**Лунати.** Лубен. у.

Рунду́к, ка́, *м.* 1) Крыльцо. *Його мати старая на рундуку стояла, все плакала, ридала.* Чуб. V. 980. *Княгиня зійшла з рундука на зустріч гостям.* К. ЧР. 211. 2) Ларь на базарной площади. Ум. **Рундучо́к.** МВ. II. 32.

Рундуко́вий, а, е. Крылечный. *Розчинились у гетьмана рундукові двері.* К. МБ. III. 246.

Рунду́чний, а, е. Относящійся къ крыльцу, къ ларямъ. *Рундучний торг.*

Рундучо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **рунду́к.**

Руне́нце, ця, *с.* Ум. отъ **ру́но.**

Руни́стий, а, е. Кустистый. *Мокрець—зілля руписте, стелеться густо і коренисто.*

Руни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Куститься.

Ру́нка, ки, *ж.* Въ деревянной курительной трубкѣ: металлическій полый цилиндрикъ, въ который вкладывается табакъ. Вас. 148.

Ру́но, на, *с.* 1) Руно. Вас. 198. *Од вовка втечи, а руно принеси.* Ном. № 10240. *Шерсть на тій собаці як руно.* Черк. у. 2) *мн.* Всходы. *Подивитись на руна польові: жита такі, що й вуж не пролізе.* МВ. (О. 1862. I. 74). Ум. **Ру́нце.** Ном. № 10240. **Руне́нце.** *Тепер вовнина дорога: як рунеце, так кога.* Мил. 44.

Ру́нтати, таю, еш, *гл.* Треножить, безпокоить, трогать съ мѣста, разрушать. *Ми як найшли того мертв'яка, так він і лежав до слідствія, його не рунтали, не роздівали, не займали.* Верхнеднѣпр. у.

Ру́нтатися, таюся, ешся, *гл.* Тревожиться, безпокоиться. *Так і хурман: аби коням добре, то й сидів би і не рунтався.* Св. Л. 123.

Рунтува́ти, ту́ю, еш, *гл.*=**Рунтати.** *Чию сем'ю за некрута стануть рунтувати.* Кіев. у. *Прийдеться рунтувать лежанку й піч.* Рк. Левиц.

Рунце́, ця́, *с.* Ум. отъ **ру́но.**

Ру́па, пи, *ж.* Яма, въ которой держать зимой картофель. Угор.

Ру́пити, плю, пиш, *гл.* Быть желательнымъ, интересовать. *Що кому рупить, той про те і лупить.* Ном. № 9752. *Уже мені після корчію оцей тютюн зовсім не рупить. Оце задінеш де небудь люльку, та цілий день і не згадаєш про неї, бо не зимонеться.* Черном. *Щоб материзна вернулась—от мене що рупило.* Г. Барв. 475. *Його господарство ще не рупить.* Лубен. у. *Тепер додому не поспішаюся: не рупить мені домівка.* Г. Барв. 337.

Руса́вка, ки, *ж.* 1)=**Русалка.** *Русавки полиню бояться.* Ном. № 276. 2)—**пахні́вна.** Раст. Antoxantum odoratum. Шух. I. 20.

Руса́к, ка́, *м.* Крупная порода сельдей. Херс. г.

Руса́ли, лів, *м.* *мн.*=**Розигри 3.** О. 1861. X. Св. 44. *На русали купаються, щоб не було посухи.* О. 1861. X. Св. 47.

Руса́лка, ки, *ж.* Русалка. Чуб. I. 207. *Сиділа русалка на білій березі, просила русалка в жіночок намітки.* Чуб. III. 187. Ум. **Руса́лонька, руса́лочка.** *Кругом дуба русалоньки мовчки дожидали, взяли її сердешную та й залоскотали.* Шевч. 30.

Русалкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Быть русалкой. *Може вона й досі русалкує.* Г. Барв. 375.

Руса́льний, а, е. Относящійся къ русалкамъ. Чуб. III. 185. *Русальний тиждень,, великдень.* Грин. I. 45. **Руса́льні ро́зигри**—по Лукашевичу четвергъ троицкой недѣли, т. е. то-же, что и **русальний великдень.** Грин. III. 116.

Руса́льчин, на, не. Принадлежащій русалкѣ. **Руса́льчин вели́кдень**—четвергъ Троицкой недѣли. Ном. № 461.

Руса́ля, лів, *мн.* Троицкіе святки. Вх. Лем. 463.

Ру́сий, а, е. Русый. *Руса коса.* Чуб. V. 110. Ум. **Русе́нький.** *Обстелю тобі плечиці русенькими кісоньками.* Грин. III. 496.

Ру́син, на, *м.* Русинъ, малороссъ. О. 1861. I. 264. *Посунься, ляше, най русин сяде.* Ном. № 878.

Руси́нка, ки, *ж.* Русинка, малороссіянка.

Руса́к, русна́к, ка, *м.*=**Русин.** О. 1861. I. 264. МУЕ. III. 37.

Русокóсий, а, е. Съ русой косой. *Любе дівча русокосе.* Млак. 18.

Русь. си, *ж.* Русь. *Налетіли гуси з Руси, сколотили воду Марусі.* Чуб. V. 898.

Рýський, а, е. 1) Въ Галиціи и Буковинѣ: малорусскій, украинскій. 2) Великорусскій. *Пісня народня, як українська, так і руська.* Левиц. Пов 8. 3) Великороссъ. Левч. 187.

Русявий, я, е. Свѣтлорусый, блондинъ. *Стоїть дівок, як ярок, то чорняві, то русяві.* Чуб. V. 113.

Русявіти, вію, еш, *гл.* Становиться свѣтлорусымъ.

Рýта, ти, *ж.* 1) Раст. а) Ruta graveolens L. Вх. Пч. I. 12. Мил. 35. ЗЮЮЗ. I. 131. *Зелене, як рута.* Ном. 13156. б) **пташúна.** Fumaria officinalis. ЗЮЗО. I. 123. в) — **польовá.** Onobrychis sativa. Лв. 100. 2) Родъ писанки съ рисункомъ, въ которомъ заключается близкій къ трезубцу знакъ трискель или трикветръ. КС. 1891. VI. 366. Ум. **Рýтка, рýтонька, рýточка.** Чуб. V. 401, 857; III. 150.

Рутв'яний, á, é = Рутяний. Г. Барв. 248. *Ой в'яну я, в'яну, як рутв'яна квітка.* Чуб. V. 105.

Рýтити, рýчу, тиш, *гл.* Крѣпко спать (насмѣшливое слово). Чуб. VII. 576.

Рýтка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **рута.** 2) — **польова.** Раст. = **Рута пташина.** ЗЮЗО. I. 123.

Рýтній, я, е. ? *Ой купало, рутній Іване, весілля рясною шанс.* Ни. *Ой мій рутній Боже, хто ж мені спноможе?* Ни.

Рýтонька, рýточка, ки, *ж.* Ум. отъ **рута.**

Рутяний, á, é. Изъ рути. Г. Барв. 124. *Ой то ти втратиш віночка рутяною.* Чуб. V. 35. Ум. **Рутянéнький.** *Ізняв з мене вінець рутяненький.* Чуб. V. 413.

Рух, ху, *м.* Движеніе. Гв. I. 96. *Рух його, хода, все було поважне.* Левиц. Пов. 9.

Рухáвка, ки, *ж.* Движеніе, волненіе смута.

Рýхати. хаю, еш, сов. в. **рýхнути, ну, неш.** *гл.* 1) = **Рушати, рушити** 1. Гв. II 182. 2) = **Рушати, рушити** 2. Грин III. 581. *Ни Варуха, як земля рухи.* Драг. 11. *Заходились рухати до господи.* Грин. II. 275. *Мов би наввиперидки з кимсь рухнув додому.* Грин. II. 334. 3) Только сов. в. Приняться, начать. *Дядина як рухнули плакати.* Пирят у.

Рýхатися. хаюся, ешся, сов. в. **рýхнутися, нуся, нешся,** *гл.* Двигаться, двинуться, шевелиться, пошевелиться, тронуться. *Як добре наїстися, то й з місця не рухнешся.* Павлогр. у.

Рухливий, а, е Подвижной, проворный *За молодих літ баба тямовита була і рухлива.* Г. Барв. 486.

Рýхлий, а, е. Рыхлый. *Земля рухла, скоро копається.* Пятигор. окр.

Рухнути, ся. См. **Рухати, ся.**

Рухóмий, а, е. Движимый. **Рухóме добрó.** Движимое имущество.

Рухóмість, мости, *ж.* Движимость, движимое имущество. Чуб. VI. 313. Мкр. Г. 62. *Яка там рухомість у його є! свининок латаних пара, та штани без холош.* Канев. у. *Худоба і вся рухомость при йому.* Сим. 196.

Рýця, ці, *ж.* Дѣтск. Рука, ручка. О. 1862. IX. 119.

Руч. въ выраженіяхъ: 1) **У ліву́ руч.** Влѣво. 2) **У праву́ руч.** Вправо. 3) **Руч-об-руч.** Рука объ руку. *Як спаруєтесь руч-об-руч докупи, то тоді убшє він тебе у руки.* Харьк. г.. **Під п'яну руч.** Подъ пьяную руку. Ном. № 11734. *Не в чім його у хаті немає, аж він, голубе сизий, забравсь під п'яну руч до дівчат та й жирує з ними.* Староб. у. 5) **Під дóбру руч.** Въ хорошую минуту. *Як підкотиться під добру руч, то й у карт гуляємо з ним.* Харьк. г. 6) **Під гарячу руч.** Въ минуту гнѣва, подъ сердитую руку. *Гляди, як підскочиш під гарячу руч, то щоб було не чопобив тебе добре.* Харьк. г. 7) **Тягти за ним руч.** Принимать чью сторону. Ном. № 4925. *І син за нею руч тягне.* Г. Барв. 225. *Зять його вющає добре, знати, що він йому поступив пару коней і за ним руч тягне.* Рудч. Ск. I. 183. 8) **Твоя руч.** Тебѣ на руку. *В кінці города млин, до чоловік пристав: берись, каже, мірошникувати, бо твоя руч. Ото він і став мірошником.* Кіев. у. 9) **На мою, на твою, на його, на свою руч.** Въ мою, твою, его, свою пользу. *Ти вони усе на свою руч, а ми, сказано, дурні — кваки.* Лубен. у. *Громада почала схилятися на руч Грицькову.* Мир. Пов. I. 156. *З козачої руки аж четверо було, а з нашої тільки двоє, тим воно на їх руч і діло пішло.* Лубен. у. 10) **На свою руч горнути.** Говорить въ свою пользу. Черк. у. 11) **На їх руч стояти.** Быть на ихъ сторонѣ. *Він бич-у-раз на їх руч стоїть.* Лубен. у. 12) **На скóру, швúдку руч.** Наскоро. *А там*

поставлять закусити на скору руч чого небудь. Алв. 49.

Руча́й, ча́ю, *м.* Ручей. *Приблудився до гаю, дрібненького ручаю і став коня напивати.* Чуб. V. 946 Ум. **Руча́єць.** Чуб. III. 305.

Ручайка, ки, *ж.* Мѣра пеньки, льна: столько, сколько можно взять рукой=$^1/_{10}$ **повісма=жменя** Черниг. у. Черк. у. Вас. 200.

Руча́тися, ча́юся, ешся, *гл.*=**Ручитися.**

Ру́чений, а, е. Ручной, къ рукѣ относящійся. Мнж. 42.

Ру́ченька, ру́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ **рука.**

Ручена́, на́ти, *с.* Рученка, маленькая ручка. *Білі рученята млють-обнімають.* Шевч. 133. Ум **Рученя́тко, рученя́точко.**

Ру́чий, а, е. Ловкій. *Веселий, ручий молодик.* Мкр. Г. 7. *Дівки руча, щира, жвава, невсипуща.* Мкр. Н. 4. *Вишукують собі таких малюків ручих, щоб украв і втік, а прийма викрутивсь.* Св. Л. 136. *Коли б мені тепер хоч за жменю людей ручого плеча, кинувся б я левом.... на старого Острозького.* К. ЦН. 223.

Ручи́на, ви, *ж.* Рука. *Ой ти стара нене, та сядь коло мене, заклади ручину та й за пазушину.* Чуб. V. 420.

Ру́чити, чу, чиш, *гл.*=**Ручитися.** *Я за його ручу.* НВолын. у.

Ручи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Ручаться. *Хто ручиться, той і мучиться.* Ном. № 10661. *Не ручись не то що за рідного батька, а за свою пазуху.* Ном. № 6827.

Ручи́ця, ці, *ж.* 1) Ум. отъ **рука.** *Взяла сусіда удовицю за білую ручицю.* КС. 1884. I. 32. *Зеленою китайкою ручиці покрив.* Чуб. V. 776. 2) Въ повозкѣ: укрѣпленный въ подушкѣ и стоящій наружу наклонно колышекъ; четыре такихъ колышка (два въ передней подушкѣ и два въ задней) поддерживаютъ съ обѣихъ сторонъ **драби́ни.** Чуб. VII. 402, 403. Рудч. Чп. 250. *Ручиця задовбуеться в насад і на неї накладається налюшник.*

Ру́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **рука.** *Литом ніжкою, а зімою ручкою* Ном. № 559. *А цути з білих ручок!* - говорятъ молодой хозяйкѣ, когда и тчуетъ напиткомъ. Ном. № 11518. **У ру́чки з ким бра́тись.** Вступать съ кѣмъ въ рукопашную, бороться или биться. Лохв. у. 2) Рукоятка многихъ инструментовъ и орудій, напр. въ топорѣ-топорище (Сим. 24), въ вилкѣ—черенокъ (Шух. I. 291), рукоятка въ пилѣ (Шух. I. 175), въ ножницахъ—часть, куда входитъ пальцы (Шух. I. 153), въ косовищѣ—рукоятка, за которую держится косарь правой рукой (Шух. I. 169). у **келефа**—верхняя часть, за которую держится рука (Шух. I. 274), **ру́чка** у огнива (Шух. I. 284), у **лучка́,** которымъ приводится въ движеніе цаликъ **реміснинa** (Шух. I. 257), у **три́ба** (МУЕ. III. 17) и пр. 3) Каждая изъ пары желѣзныхъ дужекъ сундука, за которыя берутся руками при передвиганіи сундука. Вас. 150. 4) Грифъ струннаго инструмента (**бандури, кобзи, торбана**). КС. 1882. VIII, 281, 1892. III. 383. 5) Въ мельницѣ часть корытца (висящаго подъ ковшемъ), за которую трясетъ корытце коникъ (см. **Коритко,** **штак**). Мик. 181 6) Одна полоса покоса. Вх. Зн. 5. *Пройшли одну ручку.* 7)—**Бо́жої Ма́тері.** Раст. Anastatica dierochuntica L, іерихонская роза. ЗЮЗО. I. 31. 8)—**Пресвято́ї Ді́ви.** Раст. Gymnadenia conopsea. Лв. 99.

Ручкови́й, а́, е́. 1) Изъ рукъ данный. *Почастуй же нас, кралечко моя, ручковою, щоб запікавка носолодчала.* Стор. II. 221. 2) О табакѣ: папушный. *Купляють табаку ручкового.* ХС. VII. 416.

Ручни́й, а́, е́. 1) Ручной. *І їх славних оковами ручними окрутять.* Шевч. 611. 2) О писаньѣ: рукописный. *Друковане і ручне письмо читать навчились.* К. Дз. 153.

Ручни́к, ка́, *м.* 1)=**Рушник.** 2) Въ ножной толчеѣ: перекладина за которую работающій держится руками. Шух. I. 161, 162.

Рутни́ця, ці, *ж.* 1)=**Рушниця.** 2) Каждый изъ двухъ концевъ пилы съ отверстіемъ, въ которое вставлена деревянная рукоять. Шух. I. 175.

Ру́чно, ру́шно, *нар.*=**Зручно.** *Вам би раді́ти, що так виходить ручно.* МВ. (О. 1862. I. 103). *Вони тут часто бувають, то їм і рушно сказати батюшці, а мені далеко ходити.* Волч. у. (Лобод.).

Ручу́хна, ни, *ж.* Рука, ручка. *Твоя ручухна подала.* Чуб. V. 1158.

Руша́ння, ня, *с.* Движеніе съ мѣста.

Руша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **ру́шити, шу, шиш,** *гл.* 1) Двигать, двинуть, трогать, тронуть, шевелить, пошевелить, шевельнуть. *Чорненькe маленькe цупатільшу колоду рушить.* Ном. стр. 295, № 149. *Сват, не сват, а могу не руш пічого.* Ном. № 9414. *Не руш чужого.* Ном.

9672. *Як умани не любити, як жеза ним не журити: ой як рушить очима,—вийме душу плечима; ой як рушить плечима, прийме душу очима.* Чуб. V. 1081. 2) Двигаться, двинуться, трогаться, тронуться. *Сим Хмельницький наперед всіх рушав.* Макс. *Ой як будете, вірне товариство, з Перекопу рушати, то не забувайте, вірне товариство, і моїх волів заняти.* Ни. *Та й рушимо тихесенько в далеку дорогу.* Шевч. 664. *Вітрець рушив.* Мир. Пов. I. 112. **Рушай!** Трогай! Маршъ!

Рушáтися, шáюся, ешся, сов. в. **рýшитися, шуся, шишся**, гл. Двигаться, двинуться, трогаться, тронуться, шевелиться, шевельнуться. *Ольга не рушилася з місця.* Левиц. Пов. 120. *Батько рушився в дорогу.* Зміев. у. *А ну, рушайтесь на роботу.* Волч. у. **Вітер рушáється.** Поднимается вѣтеръ. Зміев. у.

Рушéння, ня, с. Ополченіе. *Владика благословляє нас на рушення.* М. Пр. 51. *Мов посполитеє рушення латини в царстві завелось.* Котл. Ен.

Рýшити, ся См. **Рушати, ся.**

Рушлята, лят, с. мн. Родъ дѣтской игры. Мил. 56.

Рýшний, а, е. Подвижной, проворный. Вх. Лем. 463.

Рушнúк, кá, м. Полотенце. Различныя названія, смотря по употребленію: **рушник-утирач**— для лица и рукъ, — **стирок** — для вытиранія посуды, **кілковий**—богато вышитый—для украшенія образовъ, картинъ, **божник**—для иконъ, **плечевий** — богато вышитый для сватовъ, **подарковий**—дешевый для свадебныхъ подарковъ и пр. Вас. 167, 168. *Вода в віддеречку,—братіку, вмийся; рушник на кілочку,—братіку, втрися.* Чуб. V. 927. *На образах рушники, шиті орлами та хмелем.* Левиц. I. 27. **Рушники подавáти.** Перевязать особо для этого приготовленными полотенцами, во время обряда сватовства, сватовъ въ знакъ согласія на выходъ замужъ: дать согласіе на выходъ замужъ. **На рушникý стоя́ти.** Вѣнчаться. *Та ми з тобою на рушничку стояли, та ми з тобою й присягу мали.* Чуб. 2) Бѣлый поясъ, вытканный изъ нитокъ, съ красными и синими полосками на концахъ. Чуб. VII. 417. Ум. **Рушничóк.**

Рушнúця, ці, ж. Ружье. *Ой упала Бондарівна близько перелазу - забив, забив пан Каневський з рушниці одразу.* Чуб. V 427. Ум. **Рушнúчка.** Грин. II. 222. *З рушнички золотої стріляє пташки.* Гн. I. 169.

Рушничóк, чкá, м. Ум. отъ рушник.

Рýшно. См. **Ручно.**

Руштýнок, нка, м.=**Риштунок.** Федьк. Пов. 65.

Рьоб, ба, м. Игра=**Хрещик.** Мил. 55.

Рюм, му, м. Плачъ.

Рюмс, мси, об. Плакса. См. **Рюмса.**

Рю́мати, маю, еш, гл. Плакать. *Та годі тобі рюмати.*

Рюмóк, мкá, м. Въ выраж. **удрáти рюмкá** —заплакать, заревѣть. *Чи не вдере Микола рюмка?* Зміев. у.

Рю́мса, си, об. Плакса.

Рю́мсання, ня, с. Плачъ.

Рю́мсати, саю, еш, гл. Плакать, рюмить. Ном. № 13527.

Ряб, бу, м.=**Рьоб.** Мил. 55.

Ря́бець, бця, м. Родъ коршуна. *Так рябцем і вхопить.* Ном. № 13678.

Рябúй, á, é. Пестрый. *Рябі курчата.* Чуб. III. 138. 2) Рябый, покрытый оспинами, рыжими пятнами. *А я ряба родилася, чорнявому судилася.* Чуб. V. 604. Ум. **Рябéнький, рябéсенький.** *Ти, голубе сивесенький, ти на крильця рябесенький.* Грин. III. 184.

Рябúна, ни, ж. Рябина, Sorbus aucuparia. Чуб. V. 742.

Рябúти, блю, биш, гл. Дѣлать пестрымъ.

Рябíсінький, а, е. Совершенно пестрый, совершенно рябый.

Рябíсінько, нар. Совершенно пестро, рябо.

Рябíти, бíю, еш, гл. Пестрѣть. Св. Л. 308.

Рябíтися, бíюся, ешся, гл. Виднѣться въ видѣ отдѣльныхъ пятенъ, точекъ. *На горі, далеко за долиною.... щось рябілося, і не пізнати, чи люде ходили, чи товаряка паслась.* Св. Л. 211.

Рябканúстий, а, е. Пестрый. См. **Рябий** 1. Вх. Зн. 61.

Рябкó, кá, м. 1) Родъ вареного кушанья изъ пшена и гречневой муки. Кіев. у. *Вбірали.... хрін з квасом, редьку, буряки, рябка, тетерю, соломаху.* Котл. Ен. IV. 19. *Чого то з сього святого хліба не зробиш? усячини: діда, братки, рябка, сучку, каленика....* Кух. (О. 1861. XI. 27. 2) Кличка собаки. *Як Рябка годують, так Рябко й гавка.* Ном. № 7129. 3) Названіе пестраго кота. *Ой ти, коте-рябку!* Мил. 42.

Ря́бо, нар. 1) Пестро. *Аби, бабо, рябо.*

Ном. № 5223. 2) Рябо, съ оспинами, съ пятнами на лицѣ. *Хоч рябо на виду, так маслаки доладу.* Ном. № 7317.

Рябо́к, бка́, *м.* 1) Рябчикъ. 2) Веснушка. Чуб. I. 59.

Рябокри́лий, а, е. Пестрокрылый. *Соловейко рябокрилий.* Грин. III. 179. Ум. **Рябокри́ленький.** *Єсть голубець рябокриленький.* Чуб. V. 310.

Рябоми́зий, а, е. 1) О животномъ: съ черными пятнами на мордѣ. *Рябомиза вівця.* Мнж. 192. 2) Пестрый. *На собі мав шаровари в клітку і жилетку якусь рябомизу.* Св. Л. 303.

Ряботи́ння, ня, *с.* 1) Слѣды отъ оспы на лицѣ. Ном. № 8519. 2) Рыжіе пятна на кожѣ рыжихъ людей; пятна на лицѣ беременной женщины. Черк. у. (Лобод.).

Рябу́ха, хи, *ж.* Пестрый предметъ. *Махорка рябуха. Курка рябуха.* Ум. **Рябу́шка, рябу́шечка.** *В мене сучка-рябушечка.* Мил. 81. *Мали собі курочку-рябушечку.* Чуб. II. 90.

Ря́бчик, ка, *м.* 1)=**Рябко** 2. Рудч. Ск. I. 201. 2) Сортъ арбузовъ, у которыхъ корка съ темными полосами. Лохв. у.

Ря́д, ду, *м.* 1) Рядъ; линія. *Зеленая дібрівонька в три ряди посажена.* Чуб. V. 1009. *Сідайте в ряд, щоб Бог був рад.* Ном. № 11864. *Іще ж мене ніхто з ряду не викидав.* Г. Барв. 318. *Ішли бояре ряд по ряду.* Мил. 132. **Ря́ду донести́.** Обойти все собраніе съ угощеніемъ. **Ряд у ряд става́ти.** Становиться ровными рядами. **В ряди́-годи́, в ряди́-часи́.** Изрѣдка. *То вже в ряди-годи упаде така нічка, щоб він спочив тихим духом.* МВ. II. 9. *Ми Чайченька бачимо в ряди-часи.* МВ. II. 96. 2) Очередь. *Чекай ряду, дістанеш коляду.* Ном. № 5568. *Швидко й до тебе ряд дійде.* 3) Конская сбруя. Желех. Шух. I. 101. 4) *мн.* **ряди́.** У ткачей: дощечка съ двумя отверстіями, въ которыя пропускаются нити основы. Вас. 202. 5) Договоръ. *Боз ряду узяв роботу.* Ум. **Ряд́ок, рядо́чок.**

Ряде́лце, ця, *с.* Ум. отъ **рядло.**

Ряде́нце, ця, *с.* Ум. отъ **рядно.**

Ряди́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Распоряжаться, давать порядокъ. *Чоловік мислить, а Бог рядить.* Ном. № 82. *Хиба він староста, що рядить у селі.* НВолын. у. 2) Приводить въ надлежащій видъ, убирать. *Дівчині русу косу чешуть, казакові домовину тешуть, а дівчині косу русу рядять, а козака до гробу проводять.* Чуб. V. 377. 3) Договаривать, подряжать. *Чи не ви рядите під сахарь?* Черк. у. 4) Готовить для чего, кого, опредѣлять для чего, кого. *Оце тобі, Миколо, моя дитина: спершу я не рядив її за тебе, та заслужив ти у мене.* О. 1862. II. 78.

Ряди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Собираться, готовиться. *Пріч рядися, а хліб сій.* Ном. № 10128.

Рядло́, ла́, *с.* Зернышко въ косточкѣ плода. Коволь.

Ря́дна, ної, *ж.* Условіе, договоръ. *На корогвах уговір-рядну писали.* Дума.

Ря́дний, а, е. Аккуратный, хозяйственный. *Сама є'м ся дивувала, яка'м била рядна: єдно'м мала телятище, і то є'м не загнала.* Гол. II. 449.

Рядни́на, ни, *ж.* То-же, что и **рядно,** но плоховатое. *Лежить Ганна на старій дрантині, прикрита старою драною рядниною.* Левиц. I. 75. *Гей було їй сорочки не дати, було обвертіти в подрану рядниму.* Мет. 268. 2) Одежда изъ плохой грубой ткани. *Ти в мами ходиш в грубій рядині, а в нас будеш ходити в синім кармазині.* Чуб. V. 393. Ум. **Рядни́нка.**

Рядно́, на́, *с.* 1) Толстая пеньковая ткань, родъ плотной и толстой дерюги; родъ простыни или одѣяла изъ такой ткани. Вас. 168. *Тягни рядно на двох одно* Ном. № 12793. *Виткала п'ятеро ряден.* Черниг. у. **Накри́ти мо́крим рядно́м.** Наброситься—и слова не дать сказать. Ном. № 3420. Ум. **Ряде́нце.**

Ря́дно, *нар.* Нарядно. *В дорогім одіянії він рядно ходив.* Гол. III. 267.

Рядня́ний, а, е. Сдѣланный изъ дерюги. *На Ковалівці усе дівки да убогії, крої́ли дари рядняниї.* Чуб. III. 115.

Рядови́й, а́, е́. 1) Обычный, обыкновенный. 2) Рядовой. *Рядовий козак його доганяє.* КС. 1884. I. 37. *Ой ви, сотники і полковники і козаки рядовії.* КС. 1882. XII. 513. 3) Очередной, слѣдующій по порядку. *Рядову чарку піднести. Наламала паляниці, рядову підносить.* Мкр. II. 16. 6)=**Рядняний.** *Ой посажу я дітей у рядову торбину.* Чуб. V. 860.

Рядови́к, ка́, *м.* 1) Рядовой (о козакѣ, солдатѣ). Г. Барв. 443. *Черниговської сотні козак рядовик.* Костом. 7. 70. 2) Раст. Sanguisorba officinalis L. ЗЮЗО. I. 135.

Рядовина́, ни́, *ж.* 1) Дерюга, грубый холстъ, употребляющійся на **рядна,** скатерти, мѣшки и пр. Чуб. VII. 408. Различные сорты **рядовини: базарко́ва**—шири-

ною въ аршинъ, **біла**—изъ выбѣленнаго **вáлу**, идетъ для ряден и мѣшковъ, **доріжки**—полосатая на некрашенной основѣ и крашенномъ уткѣ, **мішковá**—для мѣшковъ, шириной 12 вершковъ, **писана**—въ поперечныхъ цвѣтныхъ полосахъ для половиковъ, **пр́аник**—полубѣлая, изъ сѣрой основы и недобѣленнаго утка, **сировá**—небѣленная, **в сóсонки**—плотная, особо вытканная и пр. Вас. 168. 2) Худшій сортъ сукна. Чуб. VII. 421.

Рядóк, дкá, *м.* 1) Ум. отъ ряд. *Сідають дівчата рядком на приспі.* Чуб. III. 100. 2) Строка въ книгѣ. Ум. **Рядóчок** *Пливуть качки в два рядочки.* Мет. 56.

Рядувáти, дýю, еш, *гл.* Обходить рядъ сидящихъ,—напр. угощая водкой. *Вона рядує людей, то й мене не минає чаркою.* Новомоск. у. (Залюб.).

Рядю́га, ги, *ж.* 1) Дерюга. 2)=**Рядно**? Ум. **Рядю́жка**. *Коли не пропав в пелюшках, а вже в рядюжках не пропаду.* Ном. № 5291.

Ря́жа, жі, *ж.* 1) *соб.* Утварь, орудія, для чего либо необходимыя. Желех. 2) Шайка банная. Ум. **Ря́жка, ря́жечка**.

Ря́жанка, ки, *ж.* Варенецъ, родъ простокваши. Канев. у. Чуб. VII. 438. См. **Гуслянка, пряжанка**.

Ря́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ **ряжа**. Черниг. у.

Ря́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **ряжа**. Канев. у. Полт. у. Черниг. у.

Ря́ма, ми, *ж.*=**Рама**. Левиц. I. 23.

Ря́мено, на, *с.* Оконная рама, переплетъ оконной рамы. *Застукали в рямено того вікна.* Екатериносл. у. (Залюб.).

Ря́ми, рям, *ж.* Складки, сборки. Угор.

Рямити, млю, миш, *гл.* Складывать въ складки. Угор.

Ря́мка, ки, *ж.*=**Рамка**. Левиц. Пов. 227.

Ря́мпати, паю, еш, *гл.* Чирикать, трещать. Вх. Уг. 226.

Ря́мтя, тя, *с.*=**Рям'я**=**Рамтя**. Лохв. у.

Ря́мця, ців, *мн.* Рамка. Мир. ХРВ. 120.

Ря́м'я, м'я, *с.* Рубище. *Світиться у вас крізь рям'є тіло.* К. ЦН. 238. *Не одежа на ній, а старече рям'я.* Кн. I. 215.

Ря́нда, ди, *ж.* Лоскутъ, тряпка. Вх. Лем. 463. Ум. **Ря́ндка, ря́ндочка**. Вх. Уг. 266.

Ряндáвий, а, е. Оборванный, рваный, въ лохмотьяхъ. *Ряндава котуля.* Вх. Лем. 463.

Ря́ндка, ря́ндочка, ки, *ж.* Ум. отъ рянда.

Ря́ндя, дя, *с.* Лохмотье, тряпье. Угор.

Ряндáрь, ря́, *м.* Ветошникъ. Угор.

Ряпýха, хи, *ж.*=**Рапавка**. Вх. Зч. II. 16.

Ря́са, си, *ж.* 1) Ряса. *Нарядився, як піп у рясу.* Ном. № 11215. 2) Колосъ проса, овса, метелка у растеній, вѣничекъ. *Ряса у проса.* Вх. Лем. 463.

Рясíти, шý, сиш, *гл.* Дѣлать обильнымъ плодами, листьями. *Не ваш то батько садочок садив, садочок садив, все злотом рясив.* Чуб. III. 401.

Рясúця, ці, *ж.* Складка, сборка. *Старший боярин красен, а в його жупан рясен, а за тими рясицями сидять воші копицями.* Мил. 156.

Ря́ска, ки, *ж.* 1) Водяное растеніе: Lemna minor L. L. trisulea L. ЗЮЗО. I. 126. *Ой одбиває од берега щука-риба ряску* Мет. 8. 2) Сережка на деревѣ, напр. на орѣшникѣ. Угор 3)=**Ряса 2**. МУЕ. III. 48.

Ряснúй, á, é. Преимущественно о растеніяхъ: густой, обильный листьями, вѣтвями, обильный плодами. *Сади рясні похилились.* Шевч. 219. *Ти, дівчино красна, де ти воли пасла?—Під дубками з порубками, де травиця рясна.* Грин. III. 157. *Обсій, матінко, овесцем, щоб наш овесець рясен був.* Нп. *Ой ти, дубе кучерявий, листя твоє рясне.* Чуб. V. 13. *Рясна яблуня.* Харьк. *Рясна картопля*—имѣющая много картофелинъ. НВолын. у. О волосахъ: густой. Г. Барв. 359. Объ одеждѣ: со многими складками, широкій. *Рясна сорочка* О. 1861. XI. 21. *Рясні рукава в сорочці.* О людяхъ: хорошо одѣтый. *Як прийде весна красна, буде наша голота рясна.* Посл. Ум. **Рясне́нький, рясне́сенький**.

Ряснúстий, а, е=**Рясний** *Копа на копі, а сніп на снопі, копи пашнисті, снопи ряснисті.* Гол. II. 3.

Рясáиця, ці, *ж.*=**Рясиця**. КС. 1883. II. 393.

Ряснíти, нію, еш, *гл.* Быть густо покрытымъ, изобиловать. *Це дерево рясніє яблуками. Турецькі ринки рясніють нашим людом українським.* К. Бай 71

Ря́сно, *нар.* Обильно, густо. *Ой вишенько-черешенько, чом не рясно родиш?* Чуб. *Щоб у вас увесь вік так було рясно, як оце тепер на столі.* Г. Барв. 84. *Сади цвіли рясно.* Левиц. I. 524. *Рясно-*

рясно плакала. Мир. ХРВ. 406. Ум. **Рясненько, ряснесенько.**

Ряснота, ти, *ж.* Обиліе, изобиліе (плодовъ, листьевъ). Екатериносл. у.

Рясота, ти, *ж.*=**Ряснота.** Черк. у. *Там груші—рясота, аж гілля гнуть.* Сн. Л. 205. *Там рясота така, що гілля підперай.* Каменец. у. Объ одеждѣ: обиліе складокъ. *Оце вже я спереду мало рясоти пустила, бо під хвартухом, а щоб іззаду рясніша була спідниця.* Пирят. у. Въ нижеслѣд. примѣрѣ: полнота. *Молодик, молодик, тобі вповні, мені на здоров'ї, тобі рясота, мені красота.* Грин. II. 316.

Ряст, ту, *м.* Раст. а) Primula veris. Маркев. 6. б) Corydalis solida Smith. ЗЮЗО. I. 120. в) Scilla bifolia L. ЗЮЗО. I. 135. г)—**білий.** Corydalis cava Schveig et Koerth. ЗЮЗО. I. 174. *Встала й весна, чорну землю сонну розбудила, уквітчала її рястом, барвінком покрила.* Шевч. 195. **Топтати ряст**—жить, **не топтати рясту**—умереть. Сим. 219. *Мабуть уже йому рясту не топтати.* Ном. № 8228. *Не довго з того часу стара ряст топтала—через тиждень, чи що, й умерла.* Грин. II. 144.

Рятування, ня, *с.* Спасаніе.

Рятувати, тую, еш, *гл.* Спасать. *Рятуй мене, батеньку, бо я молод козак потопаю.* Лукаш. 131. *Обізвавсь Тарас Трясило віру рятувати.* Шевч. 52. **Рятуйте!** Спасите! Караулъ! *Рятуйте, хто в Бога вірує, рятуйте!* Ном. № 4506.

Рятуватися, туюся, ешся, *гл.* Спасаться. *Здалека зоглядали* (татарина) *з гір, ховилися й рятувались* МВ. II. 74.

Рятуйточки, *гл.* Ум. отъ **рятувати.** *Ох, лишенько! ох, рятуйточки!* Лохв. у.

Рятун, на, *м.* Спаситель, спасающій. Лохв. у.

Рятунка, ки, *ж.* Спасительница, спасающая. Лохв. у.

Рятунок, нку, *м.* Спасеніе. К. Бай. 41. *На тім світі пани рятунку не мають.* НВолын. у. *Ах там молод козак потопає: просить він рятунку.* Лукаш. 131.

Ряхатися, хаюся, ешся, *гл.* Собираться, трогаться. *Свати вже ряхались додому.* Канев. у. *Я вже й ряхатися не буду.* Лубен. у.

Ряхта, ти, *ж.* ? *Оце лохвицька ряхта.* Ном. № 13947.

Ряхтіти, хчу, тиш, *гл.* Блестѣть, сверкать. *Як золото ряхтить.* Гол. IV. 438. *На морі огрядні кораблі без ліку-міри стоять собі пишними рядами та ряхтять мов пав'яне пір'я на сонці.* Федьк. Пов. 46.

Ряхтяний, а, е. Блестящій, сверкающій? *Ряхтяна звіздиця.* Гол. II. 540.

Ряцьки, *нар.*=**Рачки.** Угор.

Ряцькувати, кую, еш, *гл.*=**Рачкувати.** Угор.

С.

С, *пред.*=**З**.

Са! а са! *меж.* Крикъ на свиней, когда ихъ гонять. Kolb. I. 65.

Сабанити, ню, ниш, *гл.* Сильно бранить. Желех.

Сабаш, шу, *м.* Шабашъ, суббота у евреевъ.

Сабашівка, ки, *ж.* 1) Родъ еврейской шабашковой шапки. Желех. 2) У евреевъ: шабашковая водка. Желех. 3) У евреевъ: шабашковая свѣча. Желех.

Сабашувати, шую, еш, *гл.* О евреяхъ: праздновать субботу.

Сабе, *меж.*=**Цабе**.

Саблук, ка, *м.* **саблука, ки,** *ж.* Сортъ яблокъ. Подольск. губ.

Савха, ки, *ж.* Разновідность яіра. Вх. Пч. II. 22.

Савити, влю, виш, *гл.* Праздновать день св Саввы. *Було не савити, не варварити, ні амбросити, але куделю було кундосити.* Ном. № 4007.

Савтира, ри, савтирь, рі, *ж* Испорч. псалтирь. Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Савул, ла, савула, ли, *м.*=**Осавул, осавула.**

Сага, ги, *ж.* Заливъ рѣчной. *Хведора безрідного.... над сагою Дніпровою в чистім полі поховали.* Мет. 441.

Сагайдак, ка, *м.* Колчанъ, чехолъ на лукъ и стрѣлы. *Познаєш пішого з сагайдаком.* Ном. № 13281. У Куліша — лукъ: *сагайдак із стрілкою на печаті вирізано.* К. ЧР. 392, 426. Ум. **Сагайдачок.**

Саганистий, а, е. О лошади: на высокихъ ногахъ. Желех.

Сагмал и **саґмал, лу,** *м.* Небольшое стадо молодыхъ ягнятъ съ матками. Херс. г. О. 1862. V. Кух. 38.

Саґан, на, *м.* Котелъ, большой горщокъ; вообще посуда (даже деревянная). Желех. Ум. **Саґаник, саґанчик, саґанець.**

Сад, ду, *м.* 1) Садъ. *Сади рясні похилилися.* Шевч.— **виноград.** Виноградникъ. 2) Мельничный поставъ. Ум. **Садок, садочок, садонько.** *Садок вишневий коло хати.* Шевч.

Саджавка, ки, *ж.* Рыбный садокъ, бассейнъ для разведенія рыбы, прудъ. Хотин. у.

Саджати, джаю, еш, *гл.* Сажать *Багатого за стіл сажають, а убогий коло печі не сяде.* Ном. № 1598.

Саджений, а, е. Осыпанный (драгоцѣнными камнями). *Келеп, саджений изумрудами.* К. Бай. 21.

Садиба, би, *ж.* Усадьба. О. 1862. VI. 95. *Не було ні садиби, ні кроку землі.* МВ. II. 33.

Садикати, каю, еш, *гл.* Тузить, бить. Лубен. у.

Садити, джу, диш, *гл.* Садить. *Наша Маруся садила капусту.* Мет. 216. 2) Насаживать, помѣщать. *Латку на латці сажу, шаг на горілку держу.* Ном. № 11719. 3) — **гайдука.** Танцоват' гайдука, трепака. *Еней, матню в кулак прибравши і „не до соли“ промовлявши, садив крутенько гайдука.* Котл. Ен.

Садитися, джуся, дишся, *гл.* Сажаться, быть сажаему. *Картопля садиться, а мак сіється.*

Садібня, ні, *ж.* Питомникъ для растеній. Лубен. у.

Садівник, ка, *м.* Садовникъ. Каменец. у. Єв. I. XX. 15.

Садівничий, а, е. 1) Садовничій. Черк. у. 2) Садовникъ. *Мій дід був садівничим у панськім садку.* Канев. у.

Садівничити, чу, чиш, *гл.* Заниматься садоводствомъ. Волч. у. (Лолод.).

Садіння, ня, *с.* Сажаніе, посадка (растеній). Херс. г. *Сю весну посадив півсот-*

ні яблунь; та як би після того садіння та часто дощі, а то воно й сохне. Харьк. у.

Садковий, á, é. Садовой. *Садкове сіно.*

Саднó, нá, *с.* Ссадина; рана, натертая сѣдломъ или сѣделкой у лошади. Вх. Зн. 61. *Та й мухи посипались на садно: треба чимось рятувати.* Харьк. г.

Саднýти, днý, нéш, *гл.* Ударить, дать тумака. Лубен. у.

Садóвий, á, é. Садовый. *Проклята їх на світі займанщина, не знатимуть дороги садової.* К. Іов. 54.

Садовинá, нé, *ж.* Садовые плоды, деревья. *Верби та садовина попсрхилялись через тини.* О. 1862. IX. 60.

Садовúти, влю, виш, *гл.* Садить, усаживать. *Садовив його* (синка) *собі на шию; бігав з їм по хатах,* Левиц. Пов. 148. *Садовлять* (молоду) *на ослін.* Ном. № 298.

Садовúтися, влю́ся, вúшся, *гл.* Садиться, усаживаться. *Дівчина родиться, а козак на коня садовиться.* Ном. № 3734. *Просять садовиться.* Сим. 209. *Милости просимо! садовіться.* МВ. (О. 1862. I. 94).

Садовúще, ща, Мѣсто, гдѣ былъ садъ. Гайс. у.

Садовнúк, ка, *м.*=**Садівник.** Грин. II. 260.

Садóвничка, ки, *ж.* Жена садовника. Грин. II. 261.

Садóк, дкá, *м.* Ум. отъ сад. Садикъ.

Сáдонько, ка, *м.* Ум. отъ сад.

Садóчок, чка, *м.* Ум. отъ сад.

Саéт, ту, *м.* **саéта, ти,** *ж.* 1) Родъ тонкаго англійскаго сукна. К. ЧР. 426. *Штани із дорогої саети.* К. ЧР. 85. 2) Шелковая матерія? *Жінки у золоті, у саеті, у намистах дуже дорогих.* Рудч. Ск. II. 102.

Саéтовий, а, е. Изъ саети.

Саж, жá, *м.* 1) Хлѣвъ, мѣсто, куда затворяютъ животное для откармливанія. Чуб. VI. 393, 395. *К Різдву Максим у саж закинув кабана.* Бор. 72. *А де отті? невже в сажах годує хам собі на сало?* Шевч. 2) Плетеная изъ лозы овальная корзинка, по формѣ напоминающая яйцо; она погружается въ воду и ней въ хранится пойманная рыба.

Сáжа, жі, *ж.* Сажа. *А я свої* (брови) *в сажу вмажу—твої переважу.* Чуб. III. 133. Ум. **Сáжка.**

Сáжавка, сáжалка, ки, *ж.*=**Саджавка.** *Сажалка була,—калина кругом понависала так рясно, як дівочі сльози.* Г. Барв. 53. *Виконали сажалку.* Чуб. II. 185.

Сáжанка, ки, *ж.* Посаженное растеніе. *Се тютюн сіянка, а то сажанка.* Лохв. у. *Цибуля сажанка і сіянка.* Мiусск. окр.

Сажáти, жáю, еш, *гл.* 1)=**Садити 1.** *Та йди, жінко, та йди, любко, квасолі садити.* Грин. III. 350. 2)=**Садовити.** *Багатого за стіл сажають, а убогого й так випроваджають.* Ном. 3) Поселить, поселить. *Ой став городи, панські слободи по річках сажати.* КС. 1882. II. 436. 4) Всовывать, вкладывать. *Сажай мені кужель у праве ухо!—Вона всадить.* ЗОЮР. II. 23.

Сáжень, жня, *м.* 1) Сажень. 2)—**косовúй.** Разстояніе между концемъ ноги и вытянутой вверхъ рукой. *Щоб під ним і над ним земля горіла на косовий сажень.* Ном. № 3795. 3) **маховúй.** Разстояніе между распростертыми горизонтально руками. 4) **Плáвати сажнями.** Плавать, вытягивая руки.

Сажéр, ра, *м.*=**Сажотрус.** Шух. I. 92.

Сáжка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ сажа. 2)= **Зана**=**Зона.** *Вона буває у пшениці і в просі,—так, як качанчик і з його так як сажа сиплеться. Через його борошно буває чорне. Діти як угледять та кричать: ось де сажок багато! та вибірають їх.* Пирят. у. 3)=**Верша.** Вх. Пч. II. 24.

Сажнúй, á, é. Покрытый сажею. *Чорні руки, бо вигрібав сажні тріски.* Черк. у.

Сажнúця, ці, *ж.* Сорочка, въ которой чистятъ трубы отъ сажи. Конст. у.

Сажньóвий, а, е. Саженный, длиною въ сажень.

Сажовúй, á, é. Выкормленный въ сажѣ. *Ні, добродію, гуси не сажові, надвірні.*

Сажотрýс, са, *м.* Трубочистъ. Конст. у.

Сазáн, нá, *м.* Рыба: карпъ. *Онисько кашовар щербу притирив ваганами, варсну густо з сазанами.* Мкр. Г. 4.

Сайгáк, кá, *м.* 1) Дикая коза, сайга. *З власних рук годував диких кіз, сайгаків.* Стор. II. 56. 2) Колъ вышиною съ человѣка; два такихъ кола, забитые рядомъ, служатъ снарядомъ для привязыванія овецъ: шею овцы вкладываютъ между ними, а сверху ихъ связываютъ. О. 1862. V. Кух. 32, 38. *А ну, хлопці, піймайте оту вівцю та в сайгаки її, а то вона ще одкинеться од ягняти.* Ейск. у.

Сайдáк, кá, *м.* 1)=**Сагайдак.** *Ой поїхав Венчеслав на коню гуляти, а повісив через плечі та сайдак багатий.* Макс. *Дзвенить над ним сайдак і лук мідяний.* К. Іон. 89. 2) Родъ рыболовнаго сака. Вх. Пч. II. 23.

Сак, ка, *м.* Рыболовный снарядъ: сакъ. Части его: конусообразный мѣшокъ изъ сѣти—**саківно́**, острый конецъ его-**ґоґбаник**, выше послѣдняго-**бшийок**, самая широкая часть—**че́рево**, само отверстіе—**го́рло**: при отверстіи мѣшокъ надѣтъ на деревянную дугу—**дугу́**, концы дуги удерживаетъ на извѣстномъ разстояніи веревка—**по́пруга**, на которую надѣта остальная часть края сѣти; отъ средины **по́пруги** и до **ґоґбаника** черезъ дугу идетъ другая дуга—**облу́к**, который держитъ сѣть растянутой; деревянная палка, къ которой привязанъ сак, наз. **держа́к**. Шух. I. 224. **Сак до гоні́ння**—сакъ, въ который вгоняютъ рыбу, испугивая ее. Шух. I. 227, 228.

Сака́, кй, *ж.* Бочка водовозная. КС. 1882. XI. 580.

Сакала́ш, ша, *м.* Игра съ огнемъ въ ночь Воскресенія Христова. Угор.

Са́ква, ви, *ж.*=**Сак**. Вх. Пч. II. 22.

Сакви́, ко́в, *ж. мн.* 1) Сума переметная. *Прив'язав сакви до троку, взяв коня за повід.* Мкр. Н 11 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 374, 379. 3) Названіе двухъ взятокъ при игрѣ въ хвальку. КС. 1887. VI. 466. Ум. **Саківки́**.

Саківно́, на́, *с.* Часть сака. Шух. I. 224, 228. См. Сак. Часть **підкладу**. Шух. I. 228.

Сакла́к, ку, *м.* Раст. Evonimus europaeus L. ЗЮЗО. I. 123.

Сакра́мент, ту, *м.* Причастіе. *Не признається—не станеш його сповідать і сакраменту давати* Чуб. II. 106.

Сакраментува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Пріобщать Св. Тайнъ. *А тим часом непрощений грішний умірає. Уже його гукавого сакраментували.* Шевч. II. 206.

Саксага́н, ну, *м.* Конецъ, смерть. Борз. у. *Там йому саксаган.* Ном. № 14081.

Саку́ля, лі, *ж.* Родъ рыболовнаго сака на подобіе мѣшка изъ рѣдкаго полотна. Вх. Пч. II. 22.

Сал, лу, *м.* При ловлѣ рыбы: все пространство воды или льда, захваченное сѣтями. Пол. 100.

Са́ла, ли, *ж.* Небольшой плотъ изъ снопопъ, употреблявшійся козаками при переправѣ черезъ рѣку: на него складывали оружіе и одежду и привязывали его къ хвосту лошади.

Салаба́й, бая, *м.* *Цюцю, дурний салабай.* Ном. № 6487.

Салама́ха, хи, *ж.* 1) Кушанье: истолченный чеснокъ съ солью и хлѣбомъ, прибавляютъ еще фасоли. Kolb. I. 54. 2)=Соломаха. *Не журися ти, дівчино, есть там в полі саламаха, козацькая завертаха.* Лукаш. 121.

Сала́та, ти, *ж.* Раст. а) Lactuca, салатъ. в)—**за́яча**. Ranunculus Ficaria L. ЗЮЗО. I. 133. *Ой на горі салата,—роди, Боже, дівчата.* Грин. III. 306.

Сала́тник, ка, *м.*=**Салата заяча**. ЗЮЗО. I. 133.

Сала́ш, ша́, *м.* Шалашъ. *Не пришли-сьме тут стояти, треба нам салаш дати.* Гол. IV. 409. 2)=Кошара? *На здвига розбірають вівці з салашу.* МУЕ. III. 48.

Салаши́на, ни, *ж.*=**Салаш**. Желех.

Салаши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Поселяться гдѣ. Желех.

Салашува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Жить въ шалашѣ. Желех.

Салга́н, на́, *м.* Бойня для скота вмѣстѣ съ салотопней. Екат., Херс. и Таврич. г.г.

Салда́т, та, *м.* Солдатъ. *З салдатом не з своїм братом, не стягайся.* Ном. № 805. Ум. **Салда́тик**.

Салдатва́, ви́, *ж. соб.*=**Салдатня**. *Лаються, як салдатва.* Св. Л. 218.

Салдатня́, ні́, *ж. соб.* Солдаты. *Ото скільки салдатні.* Зміев. у.

Салда́тченко, ка, *м.* Сынъ солдата.

Салда́цький, а, е. Солдатскій. Левиц. I. 59.

Салє́тра и **салі́тра, ри**, *ж.* Селитра.

Салє́ник, ка, *м.* Личинка майскаго жука. Вх. Зн. 62.

Салимо́н, на, *м.* Испор. **Соломон**. Названіе гадательной книжки лубочнаго изданія, на заглавномъ листкѣ которой обыкновенно помѣщается большой кругъ, поддерживаемый мужчиной; на кругъ бросаютъ шарикъ, который падаетъ на какое нибудь изъ помѣщенныхъ тамъ чиселъ,—подъ этимъ числомъ находится въ книжкѣ отвѣтъ на задуманное. *На салимон ворожити.* Г. Барв. 338.

Салі́й, лія́, *м.*=**Салєник**. Вх. Зн. 62.

Салма́ш, ша́, *м.* Помощникъ овечьяго пастуха, чабана. Херс. г.

Са́ло, ла, *с.* 1) Сало. *Різать кабанів на сало.* Стор. М. Пр. 60. *Перчун придбав сала, не каятиметься—уторгує.* Кобел. у. Угорск.: внутренній жиръ у свиньи, человѣка и нѣкот. др. животныхъ. 2) **Дурне́ са́ло**. Тупица, дуракъ. 3) **Са́ло де́рти**. Родъ игры у мальчиковъ: повиснуть, зацѣ-

пившись за перекладину ногами, внизъ головой. 4) **Залити са́ла за шку́ру.** Досадить, допечь кому. *Не одному гарячого сала за шкуру зальємо.* Стор. М. Пр. 45. 5) **Ді́дове са́ло.** Раст. Salvia verticillata. Шух. І. 22. Ум. **Сальце́.** *Плямка собі сальце.* Ном. № 1137. *По чарці вип'ємо, сальця ззімо шматок.* Гліб.

Салогу́б, ба, *м.* Бранное: торговецъ, мѣщанинъ. К. ЧР. 69, 126. *Міщанин узиває селянина—очкур, чубрій: а селянин міщанина—салогуб* О. 1862. VIII. 32. *Пика широка та одутловати, як у того салогуба.* Стор. І. 60. К. Повѣсти. І. 200.

Салом'я́к, ка́, *м.* Нашатырь.

Салото́вка, ки, *ж.* 1) Деревянный сосудъ съ пестикомъ для толченія сала. *Товкачем товчуть сало в салотовці задля борщу, або-що.* Черном. 2) Глупая башка.

Салта́н, на, *м.* Султанъ, турецкій императоръ. *На такій подушці не погребував би виспатись і сам салтан турецький.* Стор. І. 208.

Са́льник, ка, *м.* Родъ кушанья. Изрубленная свиная печенка, перемѣшанная съ гречневой кашей и изжаренная въ сальникѣ. Маркев. 162.

Сальце́, ця́, *с.* Ум. отъ **сало.**

Салянка, ки, *ж.* Пт. Синица, Parus. Мнж. 192.

Салянник, ка, *м.* Майскій жукъ, Melolontha vulgaris. Вх. Пч. II. 27.

Сам, сама́, саме́. *мѣст.* 1) Самъ, сама, само. *Біг дає, як сам знає.* Ном. № 32. *За багачем сам чорт з калачем.* Ном. № 1423. *Адже дзеркало показує пику, якої саме не баче.* Ном. № 13828. 2) Самъ одинъ, одинъ только, одинъ лишь. *Батько кликав їх вечеряти і не діждався; мусів сам вечеряти.* Левиц. Пов. 25. *Нещастя ніколи само не приходить.* Ном. *Зосталися самі вишкварки.* Ном. № 1929. —**оди́н.** Совершенно одинъ. *Сам-один, як палець.* Ном. № 10679.—**душе́ю.** Одинъ одинехонекъ. *Сам-душею сижу дома.*

Са́ма, *ж.* Въ им. пад. ед. ч. не употр., а лишь въ слѣд. выраженіи: **бра́ти у са́му**—размышлять, обдумывать. Вх. Зн. 62. Желех.

Сама́рати, раю, єш, *гл.* Походить, быть похожимъ. *Кіс самарає на дрозда.* Вх. Зн. 62.

Сама́рно, *нар.* Вѣроятно, правдоподобно. Желех.

Самбі́р, бо́ру, *м.* Родъ дерева. *Сікуть, рубають самбір-деревце, сікуть, рубають на Дунай пускають.* Лукаш. 157. *Жовнар каже: ходім, серце, у мій новий край: в мене ганки мальовані, садами самбір.* Федьк. Ш. 109.

Са́мбірка, ки, *ж.* Раст. Salix purpurea L. Анн. 310.

Самбі́ровий, а, е. Изъ дерева самбір. *Самбіровий гай.* Федьк. (Желех.).

Са́ме, *нар.* Именно, какъ разъ. *Приходить, а дочка саме хліб із печі виймала.* Грин. II. 170. *Саме гречка розцвілась.* Рудч. Ск. І. 90. *Саме так було, як я оце кажу. Саме тоді.*

Саме́ць, мця́, *м.* 1) Самецъ. Чуб. V. 317. 2) Раст. Aster amellus. Вх. Пч. II. 29.

Са́мий, а, е. *мѣст.* Самый. *Ой топи мене, моя мати, да на самеє денце.* Чуб. V. 569. *В собаках сама сила.* Рудч. Ск. І. 121. *Докатав до самого краю.* Ном. *Ой дай коню овса по самиї перса.* Чуб.

Сами́й, сама́ и сама́я, саме́ и саме́е, *мѣст.* Одинъ, только одинъ, лишь. *Самий борщ та борщ без нічого що-дня як їсти, то хиба наїсися? Уже то не даром тобі так солодко самій сидіти дома!* Рудч. Ск. І. 132. *У самій сорочці вискакує з хати на мороз. І постіль убога—самая солома.* Чуб. III. 382. *Оставили саме бадилля.* Рудч. Ск. І. 52. **Самі́ за се́бе.** Одни только. *А багато було людей в церкві?—Людей, мамо, не було нікогісінько, тільки самі за себе москалі.* Ном. № 828. Ум. **Саме́нький, саме́сенький.**

Сами́ця, ці, *ж.* Самка. Ум. **Сами́чна.**

Самі́сінький, а, е. 1) Какъ разъ самый. *Над самісіньким краєм гори стояли рядами гулящі люде.* Левиц. Пов. 131. *Схаменувся на самісінький свят-вечір.* Шевч. 279. *Годував його, і доглядав аж до самісінької смерти.* Грин. II. 169. 2) Совершенно одинъ. *Самісінькі сухарі гризе,—нічого нема. Зосталась я самісінька.* МВ. І. 17.

Самі́сінько, *нар.* Именно, какъ разъ. *Все так самісінько.* О. 1862. IV. 27.

Самі́ський, а, е=Самі́сінький. *Мабуть тільки правди у твоєму світі, що в ворога купили за готову кров, з саміського серця на хресті пролиту.* Федьк. III. 141.

Самі́тний, а, е=Самотний. *Зося не придатна до самітного тихого життя.* Левиц. І. 340. *Не кидай же хоть ти ме-*

не, Катрусю, самітної-бездітної зозулі. К. Бай. 18.

Самітник, ка, *м.* Одинокій человѣкъ, человѣкъ, живущій уединенно, отшельникомъ. *Він у Київі, яко артист, буде самітником.* К. XII. 18. *Самітником, та ще й сумним собі живе.* Г. Барв. 477.

Самітність, ности, *ж.* = **Самотність.** К. XII. 18.

Самка, ки, *ж.* Родъ дѣтской болѣзни. *Щоб тебе взяла самка з пристрітом.* Ном. № 3723.

Само, *нар.* Хотя, однако, все-таки, но. Угор.

Само, *нар.* = **Саме.**

Самобієць, бійця, *м.* О мечѣ: самъ рубящій (въ сказкахъ). *Меч-самобієць.* Грин. I. 185.

Самобійка, ки, *ж.* О саблѣ: сама рубящая (въ сказкахъ). *Шабелька-самобійка така, що скільки війська не буде,—все сама поб'є.* Грин. I. 100.

Самовар, ру и **самоварь, рю,** *м.* Самоваръ. *Ухватив, як панського самовару.* Ном. № 6571.

Самовидець, дця, *м.* Очевидецъ. Міусск. окр. *Були самовидцями.* Єв. Л. I. 2.

Самовільний, самовольний, а, е. Своевольный.

Самовільно, самовольно, *нар.* Своевольно. *А в папері тому не велів нікому самовольно в Дніпрі утопати.* Думитрашко. (Петров. Оч. укр. л. 75).

Самовладний, а, е. Самовластный, самодержавный. К. ПС. 135. *Князювати над самовладними князьми й панами.* К. ЦН. 200.

Самовладник, ка, *м.* Самовластный, самодержавный государь. Желех.

Самовладність, ности, *ж.* Самовластіе, самодержавіе. Желех.

Самовладно, *нар.* Самовластно, самодержавно. Желех.

Самовоз, за, *м.* Промышленникъ, нанимающій сукновальную мельницу, для которой сукна самъ собираетъ у хозяевъ ихъ и затѣмъ самъ ихъ доставляетъ обратно. Вас. 174.

Самоволець, льця, *м.* Своевольникъ. *Та що лихе життя із тими самовольцями.* МВ. II. 80. *Бач, які самовольці: самі роблять як знають.* Черк. у.

Самоволя, лі, *ж.* Своеволіе. Желех.

Самовправа, ви, *ж.* Самоуправіе. Мир. ХРВ. 386.

Самограй, граю и **самогрій, рію,** *м.* Шуточно: самоваръ.

Самогребка, ки, *ж.* Машина для сгребанія скошеннаго. Прилуц. у.

Самогуди, дів, *м.* Эпитетъ гуслей (въ сказкахъ): сами собой издающія звуки. *Найди мені гуслі-самогуди.* Чуб. II. 39.

Самогужки, *нар.* = **Самотужки.** *Вези мене швидче додому, тільки самогужки вези мене.* Рудч. Ск. I. 166. Не просто-ли это опечатка вмѣсто: **самотужки**?

Самодвадцятий, а, е. Я и еще девятнадцать. Вх. Зн. 62.

Самодержавець, вця, *м.* Самодержецъ. Шевч. II. 245.

Самодержавний, а, е. Самодержавный. К. Кр. 14. *Прикриває своє самодержавне чоло чернечим клобуком.* Морд. II. 32.

Самодержавність, ности, *ж.* Самодержавіе, неограниченный образъ правленія. Желех.

Самодержавство, ва, *с.* = **Самодержавність.** К. Бай. 141.

Самодержець, жця, *м.* = **Самодержавець.** К. Кр. 19. К. Бай 27. *Московський самодержець.* К. ПС. 128.

Самодери, рів, *м. мн.* Рыболовный снарядъ для ловли сома: три связанныхъ между собою большихъ крючка съ грузомъ для тяжести. Браун. 36.

Самодесятий, а, е. Я и еще десять. Вх. Зн. 62.

Самодруг, гого, *м.* Вдвоемъ пребывающій, самодругъ. Вх. Зн. 62.

Самодруга, гої, *ж.* Беременная. Желех. *Фраїрочко моя, так єдна, як друга, тепер мі повіджте, котра самодруга.* Гол. II. 222.

Саможатка, ки, *ж.* Жатвенная машина, жнея. Прилуцк. у.

Саможер, ра, *м.* Себя ядущій. К. XII. 53.

Самозанедбання, ня, *с.* Самоотреченіе. К. (Желех.).

Самозелень, ні, *ж.* Раст. Euphorbia amygdaloides. Шух. I. 21.

Самозрад, ду, *м.* ? *Самозрад, самозрад, сама 'м ся зрадила, коли 'м до гаїчку на травку ходила.* Гол. II. 218.

Самоїстність, ности, *ж.* = **Самостайність.** Стор. I. 181.

Самокеша, ші, *ж.* Раст. Coronilla. Шух. I. 21.

Самокисе, ся, *с.* и **самокись, сі,** *ж.* Простокваша. Вх. Зн. 62.

Самокиш, самокиша, ші, *ж.* = **Самокисе.** Вх. Зн. 62. Желех.

Самокбска, ки, *ж.* Косилка, жнея. Славяносерб. у.

Самокри́тка, ки, *ж.*=**Покритка**. Конот. у.

Самозречéння, ня. *с.* Самоотреченіе. *Дівочої самопокори жертва, самопокори і самозречення.* К. ЦН. 297.

Самопа́л, лу, *м.* 1) Самопалъ, ружье. *Вибірався Козубай на війну з ляхами, взяв з собою самопал і лук зо стрілами.* Лукаш. 112. 2) Ловушка на медвѣдей и др. крупныхъ звѣрей. Вх. Пч. II. 7.

Самопа́льний, а, е. Самовоспламеняющійся. *Засвітив самопальний сірничок.* Рудч. Ск. II. 180.

I. Самопа́с, *нар.* Безъ пастуха, безъ присмотра, на свободѣ.

II. Само́па́с, са, *м.* Пасущій самъ свой скотъ, а не въ общественномъ стадѣ. Конст. у. *Ми самопаси, бо кожен у нас сам свої коні пасе.* Конст. у.

Самопа́ски, самопа́сно, самопа́сом, *нар.*=**Самопас.** Чуб. VI. 141.

Самопе́рше, *нар.* Прежде всего. Вх. Уг. 266.

Самопи́ски, *нар.* Безъ посторонней помощи (писать). *Самописки навчивсь писать.* Славяносерб. у.

Самопи́хом, на-самопи́х. *нар.* Безъ приглашенія, нахально, насильно, самоуправно. Г. Барв. 505. Мнж. 192. *Лізуть у хату самопихом.* Зміев. у. *Як я до їх піду на-самопих.* Черн. у.

Самопі́ч, пе́чі, *ж.* Эпитетъ квашни въ сказкахъ: сама пекущая. Чуб. II. 38. *Угяв діжу-самопіч.* Чуб. II. 38.

Самопі́чний, а, е. Самъ пекущій. **Самопі́чна діжа́=Діжа самопіч.** Чуб. II. 38.

Самопова́га, ги, *ж.* Самоуваженіе, чувство собственнаго достоинства. К. (Желех.).

Самопоко́ра, ри, *ж.* Смиреніе, самоуниченіе. *Дівочої самопокори жертва.* К. ЦН. 297. *В великій тузі і в самопокорі.* К. ЦН. 268.

Самопосвя́та, ти, *ж.* Самопожертвованіе. *Возможеш подвигом самопосвяти спасення сотворить своїму народу.* К. ЦН. 266.

Самопоті́ти, почу, ти́ш, *гл.* Коптить, испускать копоть. *Вона (лямпа) самопотить.* Шух. I. 104.

Самопрі́вець, вця, *м* Своенравный человѣкъ? *Молодий баштанник був собі чоловік веселий та гордий, та щасливий, та немилостивий—себелюбець і самоправець.* МВ. Ш. 103.

Самопри́суд, ду, *м.* Право собственнаго суда, самоуправленіе. *Під самоприсудом козацьким жити.* К. Бай. 63.

Самопря́д, ду, *м.*=**Самопрядка.**

Самопря́дка, ки, *ж.*=**Прядка.** Умањ. у. Черн. у.

Самора́дощі, щей. *ж. мн.* Радость въ одиночку? Встрѣчено только у Свидницкого. *Він дибав, похитуючись, і в самораддощах насвистував.* Св. Л. 255.

Саморі́дний, а, е. 1) Самородный, естественный, натуральный. *Саморідна віспа.* Полт. г. 2)—**дна дити́на.** Незаконнорожденный ребенокъ. 3)—**дне зі́лля.** Раст.=Пісочник. Вх. Пч. I. 13.

Саморо́бка, ки, *ж.* Самодѣльная вещь. Рк. Левиц.

Саморо́бний, а, е. Самодѣльный, домашняго приготовленія. *Це сукно саморобне.* Рк. Левиц.

Саморо́звій, вою, *м.* Саморазвитіе. К. Кр. 35.

Саморо́слий, а, е. О землѣ: грунтъ, нетронутая почва. *Тут нема вже чого далі й копати: пішла саморосла земля.* Брацл. у.

Саморуйнува́ння, ня. *с.* Самоуничтоженіе. К. ПС. 147.

Само́руч, *нар.* Собственноручно.

Самору́чний, а, е. Самодѣльный. *Рушники саморучні.* Екат. у. (Залюб.).

Самосвідо́мість, мости, *ж.* Самосознаніе. Желех.

Самоси́л, ла, *м.* 1) Самовластитель. *Цей губернатор в губерні самосил.* Козел. у. 2) Раст. Teucrium chamaedrys L. ЗЮЗО. I. 138.

Самосі́й, сію, *м.* Самосѣвка. *Овес-самосій.* Чуб. III. 266. *Горох самосій.* Грин. III. 54.

Самосі́йка, ки, *ж.* Сѣялка.

Самосі́йний, а, е. 1) Самосѣйный. 2)—**на дити́на.** Незаконнорожденное дитя. Г. Барв 310.

Самосі́ч, ча, *м.*=**Самобієць.** *Міч-самосіч.* Рудч. Ск. I. 98. Чуб. II. 38.

Самоета́й, та́ю, *м.* Раст. Senecio erucaefolius L. ЗЮЗО. I. 136.

Само́ста́йний, самості́йний, а, е. Самостоятельный. О. 1862. I. 79; X. 1.

Самоста́йно, самості́йно, *нар.* Самостоятельно. Морд. Пл. 42.

Самоста́йність, самості́йність, ности, *ж.* Самостоятельность.

Самості́й, то́ю, *м.* Раст. Ranúnculus aquatilis. Вх. Пч. II. 35.

Самостріл, лу, *м.* 1) Ловушка для медвѣдей и др. крупныхъ звѣрей. Вх. Пч. II. 7. 2) Болѣзнь: стрѣльба въ поясницѣ. Желех. *Самостріл ми любку напав, лупає очима, усе каже, що їй болить щось межи плечима.* Гол. III. 223.

Само́суд, ду, *м.* Самосудъ. К. ЦН. 184. *Народнього самосуду герої.* К. ЦН. 196. *Крівавий самосуд.* К. Дз. 55.

Самота́, ти́, *ж.* Уединеніе, одиночество. К. ЧР. 426. Рудч. Чп. 253. **На самоті́.** Наединѣ. *Кобза на самоті, схилившись на стіл, облився гіркими сльозами.* Стор. М. Пр. 59. **Само́тою.** Въ одиночку, одиноко. К. ДС. 14. *Злапали Швачку та й самотою, та до Львова віддали.* Гол. I. 17.

Самоте́ка, ки, *ж.* Безымянная рѣчка. *Зробила той кут якась річка самотека, павши у річку Остер, у лузі.* К. ЧР. 257. См. еще русскій переводъ „Черн. Рады". Повѣсти К. I. 229.

Самоти́на, ни́, *ж.*=**Самота.** *Без дружини і надії в самотині посивіє.* Шевч.

Самоті́ти, тію, *ем. гл.* Жить уединенно. *А я самотію у Новогрудку.*

Самотка́ний, а, е. Собственнаго, домашняго тканья. *Мої хусточки самотканії.* Грин. III. 119.

Само́тний, а, е, само́тній, я, е. Уединенный, одинокій. *Підкрадешся, наробиш лиха, запалиш рай мій самотний.* Шевч.

Само́тність, ности, *ж.* Уединеніе. Левиц. I. 289.

Само́тока, ки, *ж.*=**Самотека.** *Іди ж, каже, оціни пісками глибокими да річками самотоками.* Рудч. Ск. I. 136. 2) Тоже, что и витушка (см.), но нѣсколько сложнѣе устроенная, а именно: положенныхъ накрестъ палокъ—**пере́хрестів** (**бильця** у **виту́шки**), здѣсь двѣ пары—внизу и вверху, и каждый верхній конецъ соединенъ съ соотвѣтствующимъ нижнимъ дощечкой съ зазубринами (**зазубами**)—**ка́чкою** (=**коник, качечка у витушки**); каждая такая пара соединенныхъ **перехрестів** наз. **єрмо́**; **є́рма** отдѣлены другъ отъ друга распоркой—**роз-гі́ном**; стержень, на кот. надѣты **єрма**, наз. **сво́рень.** Шух. I. 150.

Самотрі́ть. Самъ третей, и и еще двое. Вх. Зн. 62. *Втвори мені ворота! Бо я іду самотріть на вечерю, на обід.* Гол. IV. 512.

Самоту́жки, *нар.* Собственными силами, усиліями. Сим. 20. Грин. I. 4. *Так він ото самотужки і порося уклав? А тож!* Кобел. у. *Ми з сестрою возимо зімою до річки сорочки прать не конем, а так, самотужки санки тягнемо.* Пирят. у.

Самотя́ж, *нар.*=**Самотужки.**

Самоу́к, ка, *м.* Самоучка. Желех.

Самоу́кий, а, е. Самъ учившійся. Желех.

Самохі́ттю, *нар.* Добровольно, по своей волѣ. *Сам погинув.... чи самохіттю, чи так уже Господь його покарав.* МВ. I. 158.

Самохі́ть, *нар.*=**Самохіттю.** К. ЧР. К. Бай. 12. *Як таки самохіть свою душу морити.* Борз. у. *Самохіть підставить під ярмо шию.* Мир. ХРВ. 95.

Самохо́дник, ка, *м.* Въ сказкѣ эпитетъ сказочнаго быстроногаго бычка. Чуб. II. 241.

Само́цвіт, ту, *м.* Самоцвѣтъ, драгоцѣнный камень. *Була убрана на весіллі в женчузі, в дукачах і самоцвітах.* Стор. I. 34. Переносно: вообще что-либо прекрасное по своимъ природнымъ качествамъ. (Українська мо́ва) *зоставила багато свого самоцвіту в польській словесності.* К. XII. 116.

Самоцві́тний, а, е. Самоцвѣтный, драгоцѣнный; переносно: прекрасный по своимъ природнымъ качествамъ. *Буйно проросла та самоцвітна мова.* К. XII. 116.

Самочуття́, тя́, *с.* Самочувствіе, самосознаніе. *Наш тільки вік знає. чого стоїть сей орган* (нар. слово) *національного самочуття.* К. XII. 121.

Самочетве́ртий, а, е. Я и еще трое. Вх. Зн. 62.

Само́шість. Самъ-шестъ.

Саму́ра, ри, *ж.* Свинья. Вх. Лем. 461.

Санджа́к, ка́, *м.* Губернаторъ турецкій. АД. I. 226.

Санджакі́вна, ни, *ж.* Дочь губернатора (турецкаго). *Дівка-санджаківна на встрічу вихожає, Алкана-пашу в город Козлов зо всім військом затягає.* АД. I. 211.

Сандова, ви, *ж.* Желѣзный трезубецъ для битья рыбы. Пон. 96. См. **Сандоля.**

Сандо́ля, лі, *ж.* Снарядъ для ловли крупной рыбы: длинный шестъ, на которомъ прикрѣплена желѣзная вилка въ два острія. Браун. 31.

Санжарівка и **санжарка**, **ки**, *ж.* Названіе одной пѣсни, а также и танца. *Санжарівки на скрипці грали.* Котл. Ен. I. 19. *Вони як вжарили санжарки.* Алв. 55.

Сани, **ней**, *ж. мн.* Сани. *Не в свої сани вліз.* Ном. № 9604. *Привикне, кажуть, собака за возом бігти, то біжить і за саньми.* Посл. Ум. **Санки. саночки.** См. **Санка.**

Саниці, **пь**, *ж. мн.* Полозья. Вх. Лем. 464.

Санка, **ки**, *ж.* 1) Полозъ. Брацлав. у. 2) *мн.* Санки. *Запряжу я коня в санки та поїду до коханки.* Чуб. V. 43.

Санний, **а**, **е**. Санный. *Санна їзда—ангельська їзда, але дідчий виворіт.* Ном. № 11433.

Санувати, **ную**, **еш**, *гл.*=**Шанувати.** Гол. IV. 490.

Санчата, **чат**, *ж. мн.* Маленькія сани. *Що на горі санчата,—спускаються дівчата.* Чуб. V. 98.

Санчища, **чищ**, *ж. мн* Большія сани. *Вантромій везе гній на старих санчищах.* Фр. Пр. 22.

Сап, **пу**, *м.* Сопѣніе. *З кімнати доноситься сап важкий.* Мир. Пов. II. 73.

Сапа, **пи**, *ж.* Кирка для выпалыванія сорныхъ травъ, для окучиванія растеній. *Роспочинається полоття; народ висипає, як та хмара, як та орда, з сапами.* Левиц. I. 24. *Сапа має древ'яне* **держівно**=**фіст**, *вправлене в зелізне* **вухо**, *що вистає з плоскої зелізної* **жмені**. Шух. I. 161. Ум. **Сапка, сапочка.**

Сапай, **пая**, *м.* Въ загадкѣ—носъ. *Ой на горі гай, під гаєм мигай, під мигаєм сапай.* Ном., стр. 297, № 222.

Сапальник, **ка**, *м.* Полольщикъ.

Сапальниця, **ці**, *ж.* Полольщица.

Сапання, **ня**, *с.* Полотье.

Сапати, **паю**, **еш**, *гл.* Дышать съ сопѣніемъ. 2) Пышать. *З рота полом'я сапле.* О. 1861. VIII. 31. *Так і сапав полум'я.*

Сапати, **паю**, **еш**, *гл.* Полоть и окучивать. *Та іди вже на город, картоплю треба сапати.*

Сапачка, **ки**, *ж.* Ум. отъ сапа.

Сапет, **та**, *м.* 1) Большая плетеная корзина въ видѣ надставки на повозку—для возки огородныхъ овощей, угля и пр. Вас. 204. 2) Плетеная изъ лозы ручная корзина. Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Сапета, **ти**, *ж.*=**Сапет.** Ум. **Сапетка.**

Сапетон, **ну**, *м.* Родъ киселя изъ бузины. *Найкраща їжа дітям—то сапетон.* Переясл. у.

Сапильно, **на**, *с.* Ручка у сапи. Черк. у.

Сапіна, **ни**, *ж.* Инструментъ древорубовъ: на топорище насаженъ (такимъ образомъ какъ и топоръ) родъ желѣзнаго клюва, загнутаго внутрь; части: **топорище** входитъ въ **плече** з **п'яткою**, клювъ—**штіль**, загнутый конецъ его—**пыль**. Шух. I. 176.

Сапка, **ки**, *ж.* Ум. отъ сапа.

Сапкий, **а**, **е**. 1) Утомительный, трудный. *Сапка дорога—бач, як коні засапались.* Павлогр. у. 2) Рыхлый, сыпучій. *Сніги були глибокі та сапкі.* Павлогр. у.

Сапнути, **ну**, **неш**, *гл.* Подуть, потянуть. *Сапнуло з печері холодом.* Харьк. г. *З провалля сапнуло чадом.*

Сапувальник, **ка**, *м.*=**Сапальник.** Лохв. у.

Сапувальниця, **ці**, *ж.*=**Сапальниця.** Лохв. у.

Сапування, **ня**, *с.*=**Сапання.** Лохв. у.

Сапувати, **пую**, **еш**, *гл.*=**Сапати.** *Сапувать я тобі не буду і полоти не буду.* Конст. у.

Сапуга, **ги**, *ж.*=**Пужално.** Вх. Зн. 62.

Сапун, **на**, *м.* Въ загадкѣ: носъ. Чуб. I. 307.

Сапуха, **хи**, *ж.* Сажа. Лохв. у.

Сап'ян, **ну**, *м.* Сафьянъ. Чуб. V. 300. *На нозі сап'ян рипить, а в борщі трясця кипить* Ном. № 11191.

Сап'янний, **сап'яновий**, **а**, **е**. Сафьянный. Чуб. V. 339. *Сап'янні черевички на нозі.* Чуб. III. 152. *Шик-пик, не в сіх, не в тих, в сап'янових.* Ном. № 13586.

Сап'янці, **ців**, *м. мн.* Сафьянные сапоги. Вас. 162. КС 1893. V 283. *На козаку бідному летязі сап'янці,—видні п'яти і пальці.* Мет. 377.

Сарака, **ки**, *об.* Бѣдняга, несчастный. *Та кувала зазулиця на зеленій руті, та займили на Сімбірки сараки рекрути.* Гол.

Сарана, **ни**, *ж.* Саранча. *Накочувала сарана.* Ном. № 9246.

Сараначий, **а**, **е**. Саранчевый. О. 1861. X. 131.

Сарапати, **паю**, **еш**, *гл.* Вспылить. Вх. Зн. 62.

Сардак, **ка**, *м.*=**Сердак.** *На нему сардак чорний.* Федьк.

Сардачина, **ни**, *ж.* То-же что и сардак, но плохонатый. *Хоть латина сардачина,—люде поважають.* Федьк. III. 110.

Саркати, каю, еш, сарчати, чу, чиш, одв. в. **саркнути, кну, неш,** *гл.* 1) Фыркать, фыркнуть. Вх. Зн. 62. Желех. 2) Фыркать, фыркнуть, отвѣтить рѣзко.

Сарна, ни, *ж.*=**Серна.** *Незрячі прозрять, а криві, мов сарна в гаю помайнують.* Шевч. *Сарна під байрак втікає.* Греб. 319.

Сарсама, ми, *ж.* Инструменты ремесленника. Шух. I. 84, 87, 174.

Сас, са, *м.* Насѣк. прусакъ. Вх. Пч. I. 5.

Сатана, ни, *м.* Сатана. *Геть від мене, сатано!* Св. Л. IV. 8.

Сатанаїл, ла, *м.* Сатана, князь бѣсовскій. *Бог бачить, що уже Сатанаїл дожене ангела....* Чуб. I. 35.

Сатанинний, а, е. Сатанинскій. *Сатанинне чадо.* Левиц. Пов. 343.

Сатаніти, нію, еш, *гл.* Бѣситься, злиться.

Сатанюка, ки, *м.* Ув. отъ **сатана.**

Сахар, ру, *м.*=**Сахаръ.**

Сахарець, рцю, *м.* Ум. отъ **сахарь.**

Сахарний, а, е. Сахарный. *Утри мої смажнії уста, а сахарнії і сам утру.* Ном. № 12313.

Сахарниця, ці, *ж.* Сахарница. Левиц. I. 368.

Сахарня, ні, *ж.* Сахарный заводъ. *Василина з Ганною ставали на роботу в сахарні.* Левиц. I. 23.

Сахарь, рю, Сахаръ. *Чужа біда за сахарь.* Ном. № 234. *Сахарю кус, а солони віз.* Ном. № 12395. Ум. **Сахарець.**

Сахатися, хаюся, ешся, *гл.* Отдаляться, чуждаться, избѣгать. *Дитина сахається її.* Екат. у. *Сахайся брехні. Сахається вона тебе, як чорта.* Конст. у.

Сачовиця, ці, *ж.* Чечевица. Ум. **Сачовичка.**

Свавільний, а, е. Своевольный, самовольный. Лебед. у. Чуб. I. 164. *Чи я ж тобі не казала, не бери ж ти мене, бо я роду свавільного, не навчиш ти мене.* Нп.

Свавільник, ка, *м.*=**Своволець.** Мир. ХРВ 91.

Свавільство, ва, *с.* Своевольничество. Лубен. у.

Свавільно, *нар.* Своевольно.

Сваволець, вольця, *м.* Своевольный человѣкъ.

Сваволити, лю, лиш, *гл.* Своевольничать.

Сваволя, лі, *ж.* Своеволіе. *Добра та ладу не було, а були тільки бучі, колотнеча та сваволя.* Мир. ХРВ. 67. *Синочку, Ясеньку, мене Кася не слухала, в сваволю вдавалася.* Чуб. V. 727. 2) Своевольная женщина. *Яка ж у тебе дочка-сваволя.*

Свайба, свальба, би, *ж.* Свадьба=**Весілля.** *Бісова свайба: бачиш які чорні тучі?—Видно біс жениться.* Чуб. I. 24.

Сваненька, сванечка, ки, *ж.* Ум. отъ сваха

Сваненько, сванечко, ка, *м.* Ум. отъ сват.

Сванька, ки, *ж.* Ум. отъ **сваха.** Желех.

Свантютка, ки, *ж.* Ум. отъ **сваха.** Желех.

Свар, ру, *м.* Брань, сердитые укоры. *Злого ласкою більше улагодиш, як сваром.* Котл. НП.

Свара, ри, *ж.* Несогласіе, ссора.

Сварити, рю, риш, *гл.* 1) Бранить, грозить. *Батько сварить, а мати лучче: не ходи, сину, на зальоти більше.* Чуб. V. 36. *Не свари на мене.* Грин. III. 324. 2) Ссорить.

Сваритися, рюся, ришся, *гл.* Сердиться на кого. Лубен. у. Ном. № 564. *Я на вас сварилася.* НВолын. у. *Господь золотою різкою свариться.* Ном. № 563. 2) Ссориться. Котл. Ен. VI. 6. *З великою худобою битись да сваритись.* Мет. 83.

Сваритоньки, *гл.* Ум. отъ **сварити.** *Як ти будеш сваритоньки, то ся буду журитоньки.* Грин. III. 324.

Сваріння, ня, *с.*=**Свар.** Ум. **Сварінячко.** *А я батеньки не боюся, ні сварінячка його.* МУЕ. III. 139.

Сварка, ки, *ж.* Ссора. *Іди, сину, пріч од мене, через тебе сварка в мене.* Лубен. у. *Добра жилба, коли сварки нема.* Ном. № 3277.

Сваркий, а, е. Сердитый, бранчивый. *Ну та й сваркий же твій командир.* Стор. II 84.

Сварливе, *нар.* Ссорясь, сердито. *Налетять горобці та й, сварливе цвірчучи, угору шугнуть з пустого городу.* МВ. (О. 1862. I. 96).

Сварливець, вця, *м.* Раст. Helychrisum arenarium. Анн. 164. ЗЮЗО. I. 124.

Сварливий, а, е. Сердитый, бранчивый, сварливый. *Прошу ж тебе, мій миленький, до свекрухи й не веди, бо свекруха й лепетуха, сварливая голова.* Чуб. V. 535.

Сварливість, вости, *ж.* Бранчивость, сварливость.

Сварли́во, *нар.* Бранчиво, сердито.

Сва́рник. ка, *м.* Раст. Lycopodium clavatum. Вх. Пч. II. 33.

Сва́т, та, *м.*, *мн.* **свати́** и **сватове.** 1) Отецъ зятя или невѣстки; **свата́ми** называются прежде всего родители мужа по отношенію къ родителямъ жены и наоборотъ, а затѣмъ, въ такомъ же отношеніи, и ближайшіе родственники супруговъ. Маркев. 109. *Онисько мені сват, бо моя сестра за його братом.* Харьк. 2) **Свата́ми** взаимно называются совершившіе между собою какую-либо коммерческую сдѣлку. 2) Также и **сватόк.** Желѣзный стержень внутри ткацкаго челнока, на которомъ вращается шпулька съ нитками. Вас. 166. Ум. и ласк. **Сватикό, сватόн, сватόчок, сва́тонько, свату́ньо.** Грин. III. 485. К. ПС. 33. *Ви, сватуню, будете ще довго, довго жити.* Левиц. I. 377. За исключеніемъ **сватόк** и **сватόчок.** употребляются лишь въ двухъ первыхъ значеніяхъ.

Сва́тальний, а. е. Употребляемый при сватаніи. *Рушники сватальні давала.*

Сва́тальник, ка, *м.* Сватъ. *Бодай сватальнику добра не було.* Ном. № 8962.

Сва́тання, ня, *с.* Сватанье. КС 1883. II. 368. *Сватання не братання.* Ном. № 9506.

Сва́тати, таю, еш, *гл.* Сватать. *Сватай мене. козаченьку, не вводь у неславу* Мет. 83. *Козак дівку вірно любить,—заняти не сміє.—Тим я її не займаю, що сватати маю.* Мет. 105.

Сва́татися, таюся, ешся, *гл.* 1) Свататься. *Тільки що задумаєш сватати, то й станеш зараз брехати: без брехні ні жоден чоловік не сватався.* Ном. № 8961. Въ нижеслѣдующемъ значеніи съ измѣненнымъ удар.: **свата́тися:** 2) Дѣлаться по отношенію другъ къ другу **свата́ми** въ значеніи **сват 1** и **2.** См. еще **Свахатися.**

Сва́тач, ча, *м.* Женихъ. Св. Л. 278. О. 1861. XI. Св. 49. *Такий мі ся сватач уняв, што не моя руня; не моєї руні, не моєї верети, женитися било Янчє, сіма роки перше.* Гол. VI. 507. *Свитили ї три сватачі. А його кортіло за всіх дати, бо всі добрі ґазди.* Гн. II. 53. Ум. **Свата́ченько.** *Ой надійшли сватаченьки попід береженьки, я гадала, що до мене, та вмила ноженьки.* Фр. Пр. 17.

Сва́тба, би, *ж. соб.* Всѣ участвующіе въ свадебномъ обрядѣ, за исключеніемъ новобрачныхъ и ихъ родителей. Вх. Лем. 465.

Сва́тів, това, ве. *м.* Принадлежащій свату въ 1-мъ или 2-мъ значеніи.

Сваткό, ка́, *м.* Ум. и ласк. отъ **сват.**

Сва́тній. я, є=Сватів *Ми свого хліба пожалуєм, и будемо животи оставляти на сватній.* Грин. III. 451.

Сва́товько. ка, *м.* Ум. отъ **сват.**

Сва́ття, тя. *с. соб.* отъ **сват.** *Не сміхом сваття, не сміхом.* Ном. № 12651.

Свату́ньо, ня, *м.* Ласк. отъ **сват.**

Сва́ха, хи, *ж.* 1) Мать зятя или невѣстки, а также родственница одного изъ супруговъ, по отношенію къ родственницѣ другого. Маркев. 109. *Пишна сваха, пишна, проти зятя не вийшла.* Мет. 191. 2) **Сва́хами** взаимно называются женщины, вступившія между собою въ какую либо коммерческую сдѣлку. Ум. **Сва́шка, сва́шечка, сва́нька, сва́ненька, сва́нечка, сваню́тка** и пр., но всѣ эти слова употребляются преимуществ. въ особомъ значеніи.—см. **Свашка.**

Свахатися, ха́юся, ешся, *гл.* О матеряхъ жениха и невѣсты: вступать въ родство.

Сва́шенька, сва́шечка. ки, *ж.* Ум. отъ **свашка.**

Сва́шка, ки, *ж.* Въ свадебномъ обрядѣ: замужняя сестра жениха, а если ея нѣтъ, то другая самая близкая замужняя родственница, исполняющая на свадьбѣ извѣстныя обязанности и, между прочимъ, отводящая, вмѣстѣ съ **дружкόм,** новобрачныхъ въ **комόрю,** раздѣвающая новобрачную и пр. Обыкновенно приглашаются и еще **свашки́**—все замужнія родственницы жениха. КС. 1883. II. 380. ХС VII. 425. МУЕ. III. 93, 94, 141. *Кожній свашці по ковбасці.* Ном. № 3528. Ум. **Сва́шенька, сва́шечка, сва́нька, сва́ненька, сва́нечка, сваню́тка.** *Ви, буярє, сідайте на коні, а сванечки на саночки.* Мил. 152.

Свашкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Быть **сва́шкою.**

Свашча́к. ка́, *м.* Въ свадебномъ обрядѣ: то-же. что и **дружко**? Гол. IV. 372, 377.

Сва́шчити, чу, чиш, *гл.*=**Свашкувати.** Вх. Лем. 461.

Свéкла, ли, *ж.* Свекольная ботва, листья свеклы. Чуб. V. 724.

Свéкляний, а, е. Изъ листьевъ свеклы. *Борщ свекляний.* Шух. I. 141.

Свéкор, кра, *м.* Свекоръ. *Збірається. як свекор пелюшок прать.* Ном. № 10967. Ум. **Свéкорко, свéкронько** Мет. 121. Чуб. V. 607.

Свéкорків, кова, ве. Ум. отъ **свéкрів.** Маркев. 139. *Да звеселімо увесь рід свій! Що перший рід — свекорків, а другий — батеньків.* Мет. 233.

Свéкрів, рова, ве. Принадлежащій свекру. Мил. 132. *Ой запрягай свекрові коні.* Мет.

Свекрíвонька, ки, *ж.* Ум. отъ свекруха.

Свекрíвщина, ни, *ж.* Имущество, оставшееся послѣ свекра. Зміев. у.

Свéкронько, ка, *м.* Ум. отъ свекор.

Свекрóвця, ці, *ж.* Ум. отъ свекруха.

Свекрýха, хи, *ж.* Свекровь. *Чужа хата такая, як свекруха лихая.* Мет. 120. Ум. **Свекрíвонька, свекрóвця, свекрýшенька.** Чуб. V. 725.

Свекрýхна, ни, *ж.*=**Свекруха.** Грин. III. 306.

Свекрýшенька, ки, *ж.* Ум. отъ свекруха.

Свекрýшин, а, е. Принадлежащій свекрови. Г. Барв. 437.

Свекрýшина, ни, *ж.*=**Свекруха.** *Прибирайся, свекрушино, прибірайся, молодої невісточки сподівайся.* Мил. 138.

Свекрýшище, щі, *ж.* Ув. отъ свекруха. Чуб. V. 718.

Сверб, бу, *м.* Зудъ.

Свербúга, ги, *ж.* Раст. Bunias orientalis L. См. **Порчак, катран.** ЗЮЗО. I. 115.

Свербúгуз, зв, *м.* 1) Часто чешущій задницу. 2) Раст. Torilis Antryscus Gaert. ЗЮЗО. I. 139.

Свербúла, ли, *ж.* Раст.=**Голодовина.** Вх. Пч. I. 12.

Свербíти, блю, бúш, *гл.* Зудѣть, чесаться. *Свербить долоня проти чогось.* Ном. № 306. *Вн мені і за вухом не свербить* — мнѣ до васъ дѣла нѣтъ, я совершенно къ вамъ равнодушенъ. Мир. Пов. I. 159.

Свербля́чка, ки, *ж.* Зудь.

Свербля́чий, а, е. Чешущійся, зудящій.

Свербóта, ти, *ж.* Свербежъ. Волч. у.

Сверб'я́чка, ки, *ж.* 1)=**Сверблячка.** Угор. 2) Чесотка, короста. Угорск.

Сверготíти, чý, тúш, *гл.* Чирикать. *Попід стріху горобчики сверготять.* Чуб. V. 639.

Сверда́н, на, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Пч. II. 27.

Свéрдел, дла, *м.* Буравъ. *Бере жінку, рескаль, лопату і сокиру і свердел — йдуть зробляти.* Рудч. Ск. I. 162. 2)=**Сохар.** Шух. I. 181.

Свердéльце, ця, *с.* Ум. отъ **свердло.** Ум. **Свердéлик, свéрдлик, свердéльчик, свердéльчичок.** Вас. 149.

Свердéльчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ свердел. 2) Мѣтка на мѣшкахъ дегтемъ въ формѣ, напоминающей буравъ. Новомоск. у. (Залюб.).

Свéрдлик, ка, *м.* 1) Ум. отъ свердел. 2) Часть поколодви (см.). Шух. I. 237.

Свердли́ти, длю, лиш, *гл.* Сверлить, буравить. Грин. II. 3. *Колісник — поганий чоловік: свердле та довба та знов забива.* (Погов.) Волч. у. (Лобод.).

Свéрдло, ла, *с.*=**Свердел.** Чуб. VI. 105. Ум. **Свердéльце.** Мнж. 137.

Сверщóк, щкá, сверщýк, кá, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Пч. I. 6. — **польовий.** Кузнечикъ, Gryllus campestris. Вх. Пч. II. 27.

Свéщенько, ки, *ж.* Ум. отъ **свісіть.**

Свид, ду, *м.* 1) Раст.=**Свидина.** Шух. I. 18. Сим. 23. Св. Л. 306. 2) Большая, иногда до сажня длины, и хорошо заявленная палка. Сим. 23. Ном. № 13663. *Тоді ще, як ти з свидом довгим, під сіраком сукняним добрим по Харькову собак гякив.* О. 1862. X. Писар. 31. 3) **У свид на свид, у свидý.** Недозрѣлымъ. *Скосити у свид.* Мнж. 192. *У свид жати жито.* Борз. у. *У свид брати льон.* Борз. у. *Люде тес саське жито у свиду беруть, бо аби лишень трохи побреніло, то землю устеле.* Могил. у. 2) **На свидí.** Моложавый. *Він чоловік на свиді.*

Свиди́на, ни, *ж.* Раст. Cornus sanguinea L. ЗЮЗО. I. 119.

Сви́дний, а, е=**Свидовий.** Вх. Пч. I. 15.

Свидови́й, á, é. 1) Изъ дерева **свид.** *Вирубай придев'ять дубцов тернових, глодових, шипшинових і свидових.* Грин. II. 34. 2) Не переспѣлый, чуть-чуть недозрѣлый. *Чи не сиплеться пшениця? Ні, вона саме свидова.* Лубен. у. (Леонт.). *Свидове жито.* Мнж. 192. *У нас молотять жито свидове, з його хліб смачніший бува.*

Свидови́тий, а, е=**Свидуватий.** *Овес свидовитий.* Васильк. у.

Свидувáтий, а, е. Недозрѣлый, зеленоватый. *У мене тяжко добрий овес, а в його якийсь кукілюватий, свидуватий.* Васильк. у. 2) Молодой, моложавый. *Свидувате дерево, свидуватий чоловік.* Борз. у.

Сви́жка, ки, *ж.* Стрѣла изъ тростника и смолы. Лебед. у.

Свина́рик, ка, *м.* Ум. отъ **свинарь.**

Свина́рія, рії, *ж.* Бранное названіе семинаріи,—слово семинарско-бурсацкое, составленное по образцу слова **семинарія.** *Чому я не родивсь чим другим, а поповичем? чому мене не віддали куди инше, а в сю проклятиу свинарію?* Св. Л. 261.

Свина́рка, ки, *ж.* Свинопаска.

Свина́рник. ка, *м.* Свинюшникъ.

Свина́рня, ві, *ж.*=**Свинарник.** Миж. 89.

Свинарча́, ча́ти, *с.* Мальчикъ свинопасъ.

Свинарчу́к, ка́, *м.* Мальчикъ свинопасъ.

Свина́рь, ря́, *м.* Свинопасъ. Кіевск. Подол. г.г. Шух. I. 190. Ум. **Свина́рик.**

Свинарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Быть свинопасомъ. *Тобі, дружко, не дружкувати, тобі, дружко, свинарювати, з довгою ломакою, з чорною собакою.* Свад. п.

Свине́ць, нцю́, *м.* Свинецъ. Вас. 183. *Важка, мов свинцем налита.* Грин. II. 184.

Свини́на, ни, *ж.* 1) Свинина. *Нема над рибу линину, а над м'ясо свинину.* Ном. № 7523. 2) Свинья. *Не можеш* (гадино) *їдь пустити а ні в челядині, а ні в худобині, а ні в свинині.* (Заклинаніе отъ укуса змѣи). МУЕ. III. 53. Ум. **Свини́нка.** Чуб. III. 429.

Свини́нець, нця, *м.* Хлѣвъ, для свиней, свинюшникъ. *В свининці родившись, між святими не обідать.* Ном. № 1034. Ум. **Свини́нчик.**

Сви́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **свиня́.** 2) Родъ игры, а также дерев. шаръ, который гоняютъ палкой при игрѣ въ **свинки.** Ив. 13. 3) Жукъ: долгоносикъ. 4) Рыба Chondros tomanasus. Шух. I. 24. 5) *мн.* Раст. Xanthium strumarium. Вх. Пч. I. 14.

Свини́й, я́, е́. Свиной. Ном. № 887. **В свини́й го́лос прийти́, зроби́ти.** Слишкомъ поздно, пропустивъ срокъ (прійти, сдѣлать). Ном. № 7797.

Свиногри́з, за, *м.* Шуточно: собака. Новомоск. у.

Свиної́зд, да, *м.* Ѣздившій верхомъ на свиньѣ. К. ЧР. 339.

Свинопа́с, са. *м.*=**Свинарь.** Ном. № 12722.

Свинори́я, рі́ї, *м.* Мѣсто, изрытое свиньями. Грин. III. 84. Г. Барв. 338.

Свино́та, ти, *ж.* Собир. свиньи. *Напрудилася гадова свинота—бодай тобі репнуло.* Ном. № 12407.

Сви́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **свиня.**

Свинува́тий, а, е. Поступающій по свински. *Як би не був свинуватий, то би не був багатий.* Фр. Пр. 93. *Свинуватий чоловік.* Каменец. у.

Свину́шник, ка, *м.* Раст. Salvia verticillata L. ЗЮЗО. I. 135.

Свиню́х, ха, *м.* Раст. Salvia verticillata. Вх. Пч. I. 12.

Свиню́ха, хи, *ж.* Раст. Nardus stricta. Вх. Пч. II. 33.

Свиню́шник, ка. *м.*=**Свининець.** Чуб. VII. 395.

Свиня́, ні, *ж.* 1) Свинья. Вас. 198. **Свиня́ ли́ко воло́чить** Угроза, означающая: будетъ битъ, бита. *Оришко! свиня лико волочить.* Харьк. 2)—**морська́.** Дельфинъ. 3) Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 464. Ум. **Сви́нка, сви́ночка.** Ув. **Свиня́на.** *Завтра раненько свиняці хлів загородиш.* Левиц. Пов. 183.

Свиня́к, ка́, *м.* 1) Порода грибовъ. Радом. у. 2) Свиной экскрементъ. ЕЗ. V. 61.

Свиня́ка, ки, *ж.*=**Свиня.** Марков. 63. *У господарстві була в того чоловіка, вибачайте, свиняка.* Драг. 81. Ум. **Свиня́чка.** *Є вже й свинячка, і курчатко, а далі й корівчина.* Грин. II. 152.

Свиня́тник, ка. *м.*=**Свининець.** Екат. г. (Залюб.).

Свиня́чий, а, е. 1) Свиной, свинскій. *Свиняче лігво. Тут їли.... свинячу голову до хріну.* Котл. Ен. I. 18. *Свиняча їда.* Чуб. V. 843. 2)—**дощ.** Дождь сквозь солнце.

Свиня́чка, ки. *ж.* Ум. отъ **свиняка.** 2) Раст.=**Свинюха.** Вх. Пч. II. 33.

Свирі́лка, ки, *ж.* Ум. отъ **свиріль.** *Прадід Адам і дядько Хам заіграли в свирілки.* КС. 1882. IV. 170. Ум. **Свирі́лочка.** *В правій руці свирілочка, а в лівій тонорець* (у вівчаря). Шух. I. 202

Свирі́па, пи, *ж.* Раст. а) Bunias orientalis L. О. 1862. X. 46. б) Brassica napis L. ЗЮЗО. I. 114. в) Sinapis arvensis L. ЗЮЗО. I. 136.

Свирі́пиця, ці, *ж.* Раст.=**Свиріпа** ЗЮЗО. I. 136.

Свирі́п'яний, а, е. Приготовленный изъ свиріпи.

Сви́рка, ки, *ж.* Раст. Pinus pilla L. ЗЮЗО. I. 131.

Свирко́вий, а, е. Изъ свирки. **Свирко́ве де́рево**=**Свирка.** ЗЮЗО. I. 131.

Сви́слі, лів, *мн.* Нижній конецъ плавної сітки. Вас. 188.

Сви́снути, сну, неш, *гл.* 1) Свиснуть. А

ну я свисну, тілько ти очи зав'яжи. Рудч. Ск. I. 61. 2) Брызнуть струей. *Дала руку, він здавив,—тілько пучки знать: вона здавила,—кров з під нігтів свиснула* Г. Барв. 127.

Свиснява, ви, *ж.* Свистаніе, свистъ. *Там така крикнява, свиснява.* Левч. 62.

Свисовути, ну, неш, *гл.* Съ силой свиснуть. *А він як свисоне!* Новомоск. у. (Залюб.).

Свист, ту, *м.* 1) Свисть. (Змій) *своїм свистом за 40 верстов людей побивав.* Грин. II. 270. *Коли вже ви перестанете того свисту?* МВ. (О. 1862. Ш. 64). 2) Піти у свист. Сбѣжать, пойти въ бѣга. *Як розвернеться на весну лист, то піде но всі в свист.* Ном. № 11035. 3)=Цвист. Вас. 166.

Свистання, ня, *с.*=**Свистіння.**

Свистати, щу, щеш, *гл.*=**Свистіти.**

Свистик, ка, *м.* Свистокъ. *Купив за п'ятака свистик та й свистить.* Екат. у. (Залюб.).

Свистілка, ки, *ж.* Свирѣль. *Свистять в свистілки.* Котл. Ен. V. 63. Ум. Свистілонька, свистілочка. Грин. III. 59. *В свистілоньку грає.* Чуб. III. 127. *Заграй мені в свистілочку стиха-помаленьку.* Чуб. III. 125.

Свистіння, ня, *с.* Свистаніе, свисть. *Крик, свистіння й тупотіння лилося.... з того краю.* Левиц. Пов. 139.

Свистіти, щу, стиш и щеш, *гл.* Свистать, свистѣть. *Лях як їсти хоче, то свище.* Ном. № 877. *В очах мигтить, а в голові свистить.* Ном. № 6329. *Що в первому садочку соловейки свищуть.* Мет. 242. *Вітер вне звірюкою, свистить попід стріхами.* Левиц. I. 42.

Свистовач, ча, *м.*=**Свистун 3.** Вх. Зн. 62.

Свистун, на, *м.* 1) Свистящій человѣкъ. 2) Дѣтская игрушка: глиняная свистулька въ видѣ птицы или звѣря. 3) Пустой орѣхъ съ отверстіемъ. *Був колись оріх, а тепер свистун.* Ном. № 1866. Ум. Свистунець, свистунчик.

Свистуха, хи, *ж.* 1) Поносъ. Мнж. 192. 2) Застарѣлый конь. Мнж. 192.

Свистюля, лі, *ж.* Раст. Conium maculatum L. ЗЮЗО. I. 119.

Свита, ти, *ж.* 1) Крестьянская верхняя одежда изъ домашняго толстаго сукна, полукафтанье, родъ сермяги. Чуб. VII. 419. Гол. Од. 44. *Кожухи, свити погубили.* Котл. Ен. 2)—колова. Мужской полушубокъ нагольный бараній, безъ лацкановъ, гладкій, съ стоячимъ смушковымъ воротникомъ. Вас. 154. Ум. **Свитка, свиточка.** КС. 1893. V. 279, 283. *Було в його два жупани, тепер нема й свитки.* Грин. III. 201. *У його свиточка—латка на латці.* Рудч. Ск. II. 82.

Свитина, ни, *ж.*=**Свита.** Гол. Од. 44. *Шапка чорна, шапка чорна, а свитина біла.* Мет. 38. Ум. **Свитинка, свитиночка.** *У латаній свитиночці, на плечах торбина, в руці ціпок....* Шевч. 79.

Свитка, ки, *ж.* Ум. отъ **свита.**

Свитник, ка, *м.* 1) Шьющій свиты. *Шорник свитнику не товариш.* Ном. № 1028. 2) Торгующій свитами.

Свитянка, ки, *ж.* Короткая свитка. *Ввійшла дівчина.... в свитянці з червоним з холоду носом.* Г. Барв. 42.

Свищ, ща, *м.* 1) Ячейка для пчелиныхъ матокъ. Рк. Левиц. 2)=**Свистун 3.** *Свищі в борщі.* Ном. № 1930.

Свищик, ка, *м.* Свистокъ.

Свідор, ра, *м.*=**Свердел.** Подольск. г.

Свідка, ки, *ж.* Свидѣтельница. Закр.

Свідкування, ня, *с.* Свидѣтельство, свидѣтельствованіе. Єв. Мр. I. 44.

Свідкувати, кую, еш, *гл.*=**Свідчити.** *Велике слово свідкує про величче того народу, що зачав його в глибині свого духа.* К. XII. 131.

Свідок, дка, *м.* Свидѣтель. Св. Л. 127. *Вам оце на свідки треба йти, як що бачили, як там він її бив.* Лебед. у.

Свідомий, а, е. 1) Извѣстный, знакомый. *Се корова свідома—хиба ж ми не знаємо її.* (Залюб.). *Грек проходи скритні знав, шляхи ж свідомі обминав.* Мкр. Г. 39. 2)—чого. Знакомый съ чѣмъ, свѣдущій въ чемъ. К. Кр. 35. **Як і ви свідомі.** Какъ и вамъ извѣстно. Гн. I. 68. 3) Сознательный.

Свідомість, мости, *ж.* 1) Знакомство. *По свідомости це я вас наділив.* Полт. *Для мене усе зроблять по свідомости.* Ном. № 183. 2) Сознаніе.

Свідомо, *нар.* 1) Извѣстно, знакомо. 2) Сознательно.

Свідчення, ня, *с.* Свидѣтельство. *Архиреї шукали свідчення.* Єв. Мр. XIV. 55.

Свідчий, чого, *м.*=**Свідок.** Пирят. у.

Свідчити, чу, чиш, *гл.* Свидѣтельство-

вать, показывать, давать показаніе. *Московка свідчила, що він був там тоді, як батька били.* Канев. у. *Недоїдки свідчили, що тут були люде.* Св. Л. 223. *Йшла фальшивим свідком свідчити.* Гол. IV. 543. *Святеє писаніє свідчить-висвідчає.* АД. I. 185.

Свідчитися, чуся, чишся, *гл.* Призывать во свидѣтели. *Богом свідчиться, а чорту душу запродав.* Ном. № 6790.

Свідчиця, ці, *ж.*=**Свідка**. Закр.

Свіжий, а, е. Свѣжій. *Оттака ловись, хоч дрібна, але свіжа.* Ном. № 7857. Ум. **Свіженький, свіжесенький**.

Свіжина, ні, *ж.* 1) Свѣжіе припасы, свѣжее. 2) Свѣжее свиное мясо. Угор.

Свіжити, жу, жиш, *гл.* Освѣжать. *Роса.... свіжить світ Божий.* Стор. I. 243.

Свіжість, жости, *ж.* Свѣжесть. Левиц. I. 471.

Свіжіти, жію, єш, *гл.* Свѣжѣть.

Свіжо, *нар.* Недавно, только что. (Поля) *свіжо заскорожені.* Мир. Пов. II. 85.

Свій, своя, своє, *мѣст.* Свой. *Своєї недолі і конем не об'їдеш.* Ном. № 1732. *Хто кривдить людей, той кривдить своїх дітей.* Ном. № 2296. *Я свою свиту сховав. Чорте, чорте! верни моє, візьми своє.* Ном. № 273. **Як не свій ходить.** Самъ не свой. Ном. № 2282. **Я прибіг не своїми.** Я бѣжалъ безъ памяти. Г. Барв. 207.

Свійський, а, е. Домашній. *Кожний свійський птах сусідивсь до людей в солом'яній хатині.* К. Дз. 137. *Коли нема диких* (качок), *то з досади і свійських лущить.* Стор. I. 233.

Свінути, ну, неш, *гл.* Разсвѣсть. *Світ свінув, а ти ще й не вставав.* **Як світ йому свінув**—сразу ему все ясно стало. Ном. № 4929. *Як гав, так гав, поки свінуло на дворі.* Гул.-Арт. (О. 1861. Ш. 82).

Свінутися, неться, *гл. безл.* Разсвѣсть. *Спиться, сниться, свінеться—все минеться.* Ном. № 1135.

Свіргун, на, *м.*=**Цвіркун** Вх. Уч. I. 6.

Свірка, ки, *ж.* 1) Шворка или ремешекъ, которымъ кнутъ прикрѣпленъ къ кнутовищу. Желех. 2) Въ загадкѣ: мышь. *Питалася швидка свірка, чи є хапко дома?* (миша та кіт). Ном., стр. 294, № 129. 3) Сверчокъ. Желех.

Свірло, ла, *с.*=**Свердел**.

Свірні, нів, *м. мн.* Кандалы. *А замкнули та Пилипка у желізні свірні.* Гол. I. 161.

Свіотонька, ки, *ж.* Ум. отъ свість.

Свість, сти, *ж.* Свояченица. Мил. 157. *Я ж тобі, зятеньку, рідная свість.* Грин. Ш. 485. Ум. **Свістонька, свещенька.** *Ой глянь, зятеньку, на мене, меншая свістонька од тебе.* Мет. 198. *Скаче свещенька, скаче, чогось вона хоче: стрібного золотого од зятя молодого.* Грин. III. 545.

Світ, ту, *м.* 1) Свѣтъ, разсвѣтъ. *Коли ж так перед світом—аж Важко гарчить.* Рудч. Ск. I. 151. *Ой без милого соловейка і світ не світає.* Мет. 5. *Поки світ-сонця дівкою не буду.* Мет. 259. **Світ-зоря.** Разсвѣтъ. *Ой уставай, мій миленький, вже на дворі світ-зоря.* Чуб. V. 535. **На світ займатися.** Свѣтать. **На світ благословлятися.** Разсвѣтать. *Ось нічка утекла, мов стало розсвітать, мов почило на світ благословляться.* Гроб. 386. 2) Свѣтъ, міръ, вселенная. *Хто ж в світі знає, що Бог гадає.* Ном *Ще я хочу на світі пожити.* Мет. 95. *Над нашого козаченька і в світі немає.* Мет. 20. **Се не близький світ.** Туда далеко. *Не близький світ од Хоменкового хутора сюди теліпатися.* Мир. ХРВ. 8. **Світ за очі, за очима.** Куда глаза глядятъ. *Пішов—змандрував, бідолаха, світ за очі,—тільки й бачили.* Полт. у. *Іду світ за очі.* Рудч. Ск. II. 16.—**зав'язати.** Лишить свободы, стѣснить. **Світу запобігти.** Получить помощь. Ном. № 4485. **Світом ся блукати.** Бродить по міру *А не пущу тя більше світом ся блукати.* Федьк. I. 34. **Світ мені піднявся.** Мнѣ стало веселѣе, отраднѣе. **Від світа дурень.** Всесвѣтный дуракъ. **Піти у світи,—світами.** Пойти бродить по свѣту. Ном. № 11042. *Я йду в світи.* Рудч. Ск. I. 9. *Взяла його на плечі і понесла світами.* Гн. II. 66. **У світах.** Не дома, въ мірѣ. *Я ж би тую Україну кругом облітала, я ж би свого миленького в світах пізнавала.* Чуб. V. 5. **Яким світом?** Какимъ образомъ? *Мала-м трої дітей, всі трої сі потопили нараз. Кьондз зачав тоді питати: яким світом, що, як?* Гн. II. 127. Ум. **Світок, світочок, світонько.** *Ой уставай-же, мій миленький,—ой вже на дворі світок біленький.* Чуб. V. 46. *Пійду я по гірочці, гляну я по світочку.* Чуб. V. 543. **Ні в світочку.** Никогда. *Щоб там посвариться з ким, як другі, то ні в*

світочку. МВ. І. 150. *За дрібними слізоньками світонька не бачу.* Мет. 65. *Ой горенько мені на світоньку* Г. Арт. (О. 1861. III. 110).

Світа́ння, ня, *с.* Разсвѣтъ. *Сон веселий снився.... на світанні.* Мкр. Г. 37. *У вікно вже світання синіє.* МВ. II. 105.

Світа́ти, та́є, *гл. безл.* Свѣтать, разсвѣтать. *Світає, край неба палає.* Шевч. *Ой без милого соловейка і світ не світає.* Мет. 5.

Світа́ч, ча́, *м.* 1) Маленькій желѣзный подсвѣчникъ для восковой свѣчи у иконы: желѣзный стержень, вбиваемый въ стѣну или божни́к, съ трубочкой для свѣчи. Волк. у. См. **Світич.** 2) Въ курной полѣсской хатѣ: четырехугольная деревянная труба, спускающаяся изъ крыши въ избу, внизу подъ нее подвѣшена желѣзная рѣшетка, на которой вечеромъ зажигаютъ лучину. Чуб. VII. 390.

Світи́лень, льня, *м.* Рыболовный снарядъ, устроенный почти такъ же, какъ и сакуля. Вх. Пч. II. 23.

Світи́лка, ки, *ж.* Дѣвушка, исполняющая обрядъ держанія меча и свѣчи на свадьбѣ,—это сестра жениха, а если ея нѣтъ, ближайшая послѣ нея родственница; если ихъ нѣсколько, то есть ста́рша. КС. 1883. II. 380. ХС. VII. 425. МУЕ. III. 106. Ум. **Світи́лочка.** Грин. III. 481. *Світилочко, повная роже, дивитися на тебе гоже.* Мет. 202.

Світи́ло, ла, *с.* 1) Свѣтило. К. Бай. 156. К. Іов. 68. 2) Свѣчи церковныя. *Велике диво світило.* Ном. № 5537. *Несуть тіло до гроба без кадила, без світила.* Грин. III. 143.

Світи́льник, ка, *м.* 1) Украшенная свѣча, которую світи́лка держитъ на свадьбѣ. 2) Подсвѣчникъ. Харьк. у.

Світи́ти, чу́, тиш, *гл.* 1) Свѣтить. *Сонце світить.* Ном. № 236. *Ой місяцю, місяченьку і ти, зоре ясна! Ой світіть там по подвір'ю, де дівчина красна.* ЗОЮР. II. 241. **Світи́ти в о́чі.** Льстить. Св. Л. 228. *Пан тільки в очі світив, що лучче було б, як би він гудив.* Св. Л. 92. 2) Зажигать. *Та світи вже свічку, нічого не видко.* 3) Въ карточной игрѣ: а) быть козыремъ. *Король жировий світить Голяк масти, черви світить*—игра словъ, насмѣшка надъ бѣднякомъ. Ном. № 1526. б) Открывать козыря. *Світи козиря.* КС. 1887. VI. 171. 4)—**во́лосом.** О замужней женщинѣ: ходить съ непокрытой головой. Левиц. I. 279. 5)—**голово́ю.** Быть дѣвушкой. *Що жінкою, то не дівкою, не світити голівкою.* Грин. III. 297. 6)—**ті́лом.** Показывать обнаженное тѣло.

Світи́тися, чу́ся, тишся, *гл.* 1) Свѣтиться, издавать свѣтъ. *Він світиться, як сонце.* 2) Просвѣчиваться. *Сорочка так виносилась, що аж світиться.* **Ре́бра сві́тяться.** Очень худъ. КС. 1882. X. 36. 3) *безл.* Быть свѣту, быть освѣщеннымъ, свѣтиться, горѣть. *Приходить він до тої горальні, аж там світиться.* Рудч. Ск. I. 87. *І досі ще в їх світиться,—все не лягають.*

Сві́тич, ча, *м.* 1) Свѣтильникъ, фонарь. Вх. Лем. 464. *В трупарні світич світить, але вже конає.* Федьк. I. 66. 2) Подсвѣчникъ. Угор. 3)=**Світлач.** 4) Мѣсто на печномъ шесткѣ, гдѣ кладутъ лучину. Вх. Зн. 62. 5) Паникадило, церковная люстра. Шух. I. 117.

Сві́тка, ки, *ж.* Козырь (въ карточной игрѣ). Левч. 58.

Світла́ч, ча́, *м.* Свѣтецъ для вкладыванія лучины. Подольск. г.

Світле́нько, світле́сенько, *нар.* Ум. отъ світло.

Сві́тлий, а, е. 1) Свѣтлый, ясный. *Да нема цвіту світленького над маківку* Чуб. V. 439. 2) **Сві́тле о́ко.** См. **Око.** 3) -**тиждень.** Недѣля Христова Воскресенія. МУЕ. III. 45. Ум. **Світле́нький, світле́сенький.**

Світли́ця, ці, *ж.* Въ малорусскихъ хатахъ чистая комната безъ кухонной печи, вообще комната. Чуб. VII. 382. Kolb. I. 61. Вас. 195. *Поставлю я світлицю на високій горі.* Грин. III. 10. *Дожидайся мене, серденятко моє, гей та до себе в гості, як виросте в тебе у світлиці трава на помості.* Мет. 23. Ум. **Світли́ночка, світли́чна, світли́ченька, сві́тлонька, сві́тлочка.** Чуб. V. 939. III.315, 391, Грин. III. 261. *Та й сів сокіл на віконечку, та поглядає у світлиночку.* Грин. III. 47. *Світлички невеличкі, та гарні, чистенькі.* МВ. (О. 1862. III. 53).

Сві́тлість, лости, *ж.* Свѣтъ. *Чим Бог світлость доточив? Огнем.* Ном. № 403. *Очам світлость показав.* Грин. II. 40.

Світлі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Свѣтлѣть, проясняться. *Небо світліє, світ недалечко.* Левиц. I. 151.

I. **Сві́тло, ла,** *с.* 1) Свѣтъ, освѣщеніе. *Без світла лічать бариші.* Шевч. *Над вечір, як вже світло зосвітили.* Стор. М. Пр. 35. 2) Матеріалъ для освѣщенія. *Світла не стало, треба купити*

II. **Сві́тло,** *нар.* Свѣтло, ясно. Ум. **Світле́нько, світле́сенько.** *Світить місяць світлесенько.* Федьк I. 28.

Сві́тлонька, сві́тлочка, ки, *ж.* Ум. отъ **світлиця.**

Світлу́ха, хи, *ж.* 1) **Світлуха́.** Древесно-уксусная кислота, получаемая при гонкѣ смолы и дегтя. Ум. **Світлу́шка.** Вх. Пч. I. 9. 2) *мн.* **світлухи.** Раст. Carthamus tinctorius L. ЗЮЗО. I. 116. Анн. 87.

Світови́й, а́, е́. 1) Утренній. *Да зійшла зоря да вечірняя, зійде світова.* Грин. III. 165. *Світова зоря, зірниця.* Чуб. I. 14. *Поки світові півні заспівають.* Мнж. 134. 2) Живущій въ свѣтѣ. *Тут, світові, зважте, люде, що то в оній пеклі буде.* Гол. III. 279. 3) Всесвѣтный, міровой. *Світовий закон.* 4) Извѣстный всему свѣту. *Світовий брехун.* Св. Л. 179. 5) Житейскій. *Світові роскоші.* Грин. III. 144. *Поговоримо про се да про те світове.* Г. Барв. 226. 6) Житейскій, обыкновенный, естественный, общепринятый. *Се світове.* Ном. № 3203. *Світове діло.* Мнж. 170.

Світо́гляд, ду, *м.* Міровоззрѣніе. К. XII. 123. Левиц. Пов. 89, 261. *Я хочу виробити власний філософський світогляд.* Левиц. Пов. 90.

Світо́к, тка́, *м.* Ум. отъ **світ.**

Сві́том, *нар.* На разсвѣтѣ. Левиц. I. 31. *Ой заболіла голівонька світом.* Грин. III. 628.

Сві́тонько, ка, *м.* Ум. отъ **світ.**

Світопра́вній, я, є. Управляющій міромъ. *Світоправня єзуїцька сила.* К. ПС. 8.

Світо́та, ти, *ж.* Далекая сторона. *Пішла за Дніпро,—така світота.* Рк. Левиц.

Світо́чок, чка, *м.* 1) Умен. отъ **світ.** 2) *мн.* **Світочки́ польові́.** Раст. Gymnadonia odoratissima. Шух. I. 21.

Сві́тський, а, е=Світовий 2 и 3. См. **Несвітський.**

Світува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Ходить по свѣту. Чуб. III. 262.

Світу́н, на́, *м.* Насѣк. Lampyris noctiluca, свѣтлякъ, ивановъ червячекъ. Вх. Пч. I. 6.

Світця́н, ну, *м.* Раст. Myosotis. Вх. Пч. I. 11.

Свіча́, чі́, *ж.* Свѣча. *Свіча горить.* Рудч. Ск. I. 197. Ум. **Сві́чка, сві́чечка.** *Свічечка горить, батенько не спить,—не вийду.* Чуб. III. 136.

Свіча́до, да, *с.* Зеркало. ЗОЮР. II. 16.

Свіча́рниця, ці, *ж.* Женщина, дѣлающая свѣчи. Черн. у.

Свіча́рня, ні, *ж.* 1) Подсвѣчникъ? *З голови буде лихтарня, з очей буде свічарня.* Чуб. V. 1120. 2) Свѣчной заводъ. НВолын. у.

Свіча́рь, ря́, *м.* Свѣчникъ, свѣчной мастеръ.

Сві́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **свіча.** Свѣчка. *Ой зсучу я яру свічку.* Чуб. V. 309. 2) По нар. повѣрью звѣзды—небесныя **свічки́,** для каждаго человѣка по одной; когда человѣкъ умираетъ, его звѣзда гаснетъ, когда живетъ грѣшной жизнью—тускнѣетъ; отсюда выраженіе: **його свічка я́сно горить,**—онъ живетъ хорошей, праведной жизнью. Чуб. I. 14. 2) Длинная шерстяная кисть сзади пелерины верхней одежды лемковъ, называемой **чуга.** Гол. Од. 76. 3)—**бо́жа.** Раст. Gymnadonia odoratissima. Шух. I. 21. Ум. **Сві́чечка, сві́ченька.**

Свічкола́п, па, *м.* Человѣкъ, снимающій въ церкви со свѣчей нагаръ, также гасящій ихъ; насмѣшливо: церковный староста. Рк. Левиц.

Свічни́й, а́, е́. Свѣчной.

Свічни́к, ка́, *м.* 1) Подсвѣчникъ. *Засвітивши свічку, не ставлять під посудину, а на свічнику.* Св. Мт. V. 15. 2) Насѣк.=**Світун.** Вх. Пч. I. 6.

Свобі́дний, а, е. Свободный.

Свобі́дно, *нар.* Свободно. Вх. Зн. 62.

Свобо́да, ди, *ж.* Свобода. *Чи треба там непогоди, де єсть щастя і свобода.* Чуб. V. 236.

Свободи́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Освободить. *Всьому світу сина породила, мир з неволі свободила.* Чуб. III. 375.

Свобо́дний, а, е=Свобідний. *А люде дякують за те, що вона стала свободна.* Рудч. Ск. I. 127.

Своу́мець, мця, *м.* Все по своему дѣлающій.

Своє́умка, ки, *ж.* Все по своему дѣлающая. *Така вона своєумка, непокірлива.* МВ. II. 79.

Своє́щина, ни, *ж.* Свое собственное

хозяйство или имущество. *Діти роблять на своєщину.* Волч. у.

Своїти, свою, їш, *гл.* Присваивать. *Платочок був наш, обох, а вона тепер його своїть.* Сумск. у.

Своїтися, своюся, їшся, *гл.* Выражать родственныя чувства, то-же, что и **родичатися**. *Уже сі своят до бідного: коли гроші маї, то вже щос варт.* Гн. II. 18.

Сволок, ка, *м.* Балка, поддерживающая потолокъ, матица. Вас. 148, 188. *Ой бачу я два стовпи, на тих стовпах сволок лежить: на сволоці шнурок висить.* Нп. 2) *мн.* Кровля. (Угор.). Ум. **Сволочок.**

Сволоківщина, ни, *ж.* Угощеніе работавшимъ при втаскиваніи на хату матицы. ХС. III. 41.

Сворінь, ня, *м.* 1) Шворень. Kolb. I. 67. 2) Болтикъ, которымъ прикрѣпленъ подножки въ ткацкомъ ставкѣ. МУЕ. III. 16. 3) Часть **самотоки.** Шух. I. 150. 4) Шипъ, на которомъ вращается рулевое весло у плота. См. **Керма.** Шух. I. 181. 5) Часть **п'ли.** См. **П'ла.** Шух. I. 254.

Свояк, ка, *м.* Свояк. *Свій свояка вгадає здалека.* Ном. № 7962.

Своякиня, ні, *ж.* Своячениц. Міус. окр.

Свят, а, е *). 1)=**Святий.** *Як дух свят.* Ном. № 6779. 2)—**день.** Праздничный день. *Покупляв їй да Яковко про свят-день сережки.* Чуб. III. 131. 3)—**вечір.** Канунъ Рождества.

Святенниця, ці, *ж.* Святоша. *То святенниця ота черниця: було раз-у-раз Богу молиться та усе було каже: „хазяйство—про життя наше, а письмо святе-то про Бога, про душу“.* Лубен. у.

*) Для этого слова и его производныхъ принято въ литературѣ правописаніе безъ апострофа,—такъ и выговариваетъ эти слова украинская интеллигенція; но народное произношеніе отличается отъ этого выговора. Народъ выговариваетъ и **св'ятий**, и **сьвятий**, и **светий**, и **сятий**. Вопросъ этотъ не изслѣдованъ въ достаточной мѣрѣ, собраны лишь нѣкоторые матеріалы къ нему (см., напр.: Житецкій, Очеркъ звук. ист. млр. нар., 250; Науменко, Обзоръ фонет. особ. млр. рѣчи, 43;—Михальчукъ въ „Трудахъ“ Чуб. VII, 482;—Верхратський, Про говор галицькихъ лемкiв, 62, 63;—Гринченко, Отзывъ о соч. А. Н. Малинки, 61—62). Мы удерживаемъ здѣсь правописаніе безъ апострофа, не считая въ то-же время этотъ вопросъ окончательно рѣшеннымъ.

Святець, тця, *м.* 1) Святой. КС. 1882. XII. 625. 2) Придорожный памятникъ съ статуею святого.

Святешний, а, е. Праздничный. Шевч. II. 216.

Святий, а, е Святой. *Хліб святий.* МВ. (О. 1862. III. 52). **Нехай мене святий хрест поб'є!**—божба. Левиц. I. 413. *Свята присяга перед тобою, що-сь присягався передо мною,* Чуб. V. 374.—**вечір.**=**Свят-вечір,—неділя.** Свѣтлое воскресенье. *У святу неділю не сизі орли заклекотали.* Макс. —**письмо.** Священное писаніе. 2) Святой, угодникъ божій. *Як Бог не поможе, то й святі не оборонять.* Ном. № 16.

Святиня, ні, *ж.* 1) Святыня. *Знущались над Божою святинею.* Стор. М. Пр. 65. *Святе слово—рідна мати: єсть іще святиня вища, Богові милійша—рідная Вкраїна.* К. Досв. 50. 2) Храмъ. *Не построїш ти тут святині, бо ми тебе і задушим.* Рудч. Ск. I. 60.

Святитель, ля, *м.* Святитель. *І святитель не поможе, як іскажуть „Святий Боже!“* Ном. № 8248.

Святити, чу, тиш, *гл.* Святить. *Коли не прийду до церкви, то все паски святять.* Ном. № 168. 2) Рукополагать.

Святитися, чуся, тишся, *гл.* 1) Дѣлаться, быть святымъ. *Отче наш, що на небі! Нехай святиться ім'я твоє.* Св. Мт. VI. 9. *Святився б гуртом, коли б не чортова ззіжа.* Ном. № 10733. 2) Освящаться. 3) Рукополагаться. *Як святився ще на діакона та був у печерах.* КС. 1883. III. 675. 4) Свято почитаться. *Честь тоді святилась дуже.* Мкр. Н. 35.

Святиця, ці, *ж* Святая, угодница божія. *Свята св'ятиця, небесна цариця.* Драг. 38.

Святьоха, хи, *ж.* Названіе русалки. Новгородсѣв. у. Грин. III. 117.-

Свячене, ного, *с.* Освященное во время Пасхи. Чуб. III. 22.

Свячений, а, е. Освященный. *Свячена вода.*

Свяченина, ни, *ж.*=**Свячене.** Вх. Лем. 465.

Свячення, ня, *с.* Освященіе.

Священник, ка, *м.*=**Піп.** Єв. Мр. I. 44.

Священиків, кова, ве=**Попів.** *Радяли мені люде, щоб я брав священикову дочку.* Левиц. I. 201.

Сг....=**Зг.**

Сд....=**Зд.**

Се, *мѣст. с. р.* отъ **сей.**

Себé, *мѣст.* Себя. *Мені й себе й тебе жалко. Ганна була невеличка з себе.* Левиц. І. 11. *Ну́м, брате, ми з себе зелені жупани скидати.* АД. І. 116.

Се́бель, ля, *м.* Рыба: Alburnus lucidus. себель. *Себелів та пліточок* (ловить). Морд. Оп. 31. Ум. **Себе́лик.**

Себе́люб, бу, *м.* Себялюбіе, эгоизмъ. *Панує в їх серці себелюбу гріх.* К. Д. 135.

Себелю́бець, бця, *м.* Себялюбецъ, эгоистъ. МВ. III. 103.

Себелю́бний, а, е. Себялюбивый, эгоистическій. Шевч. II. 159.

Се́-б-то, *нар.* То-есть. См. **Сей.**

Сеге́льба, би, *ж.* Мѣсто, приготовленное для поля, гдѣ выкорчеванъ и выжженъ лѣсъ. Вх. Зн. 62. Желех. *Коли сльота січе, а ти в сегельбі, друже, в жменю дуєш, то я сідаю та віршую.* Федьк. II. 65.

Седля́к, ка, *м.* Селянинъ. Гол. Ум. **Седлячок.** *Помогай Біг, вбогий седлячку.* Гол. II. 9.

Седми́, *числ.* Семью.

Седми́ця, ці, *ж.* Седмица. Чуб. І. 88.

Седно́, на́, *с.* 1) Задница. *Трахвив го в седно.* Ном. № 1782. 2)=**Садно.**

Сей, ся и **ся́я, се** и **се́є.** *мѣст.* 1) Этотъ, эта, это. *Прости, Боже, сей раз.* Ном. № 155. *Сеї ласки я і в жида достану.* Ном. № 4768. *Се ж наша батьківщина.* ЗОЮР. І. *За сеє ж дівку чорнобриву, товстеньку, гарну, уродливу тобі я далебі що дам.* Котл. Ен. *Чом се хата не метена?* Ном. № 1182. *То се така твоя добрість?* Левиц. Пов. 81. **Сеє не теє.** Се да то. *Сидимо у її рідні; тепер вони сеє не теє.... балакали, а далі....* Канев. у. **Се б то.** То есть. *А його жінка, се б то Олена, що була хорунжівна.* Кв. **Коли се.** Какъ вдругъ, какъ вотъ. *Ідуть собі, коли се — мишачє військо.* ЗОЮР. II. 61.

Сейм, му, *м.* Сеймъ. Ум. **Се́ймик.**

Се́ймик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **сейм.** 2) Провинціальный съѣздъ шляхты въ польскомъ государствѣ. *Сейми, сеймики ревіли.* Шевч. 130.

Сеймико́вий, а, е. Относящійся къ се́ймику.

Сеймо́вий, а, е. Относящійся къ сейму.

Сеймува́ти, му́ю, єш, *гл.* Участвовать въ сеймѣ.

Секе́рний, а, е. Стройный, ловкій. (Угор.).

Секре́т, ту и **та**, *м.* 1) Секретъ. *Десь мій милий, чорнобривий з иншою секрети має.* Мет. 33. 2) Рыба Lucioperca volgensis. Браун. 22.

Секрета́рь, ря́, *м.* Секретарь. *Пани мої секретарі учинили волю.* Грин. III. 352.

Сексте́рень, ня, *м.* Тетрадь. Павл. 58.

Сект, ту, *м.* Распредѣленіе. *Пластуни.... розіходяться на охоту по секту в різні сторони, щоб один на другого не наткнувся.... Инший не здержить секту та й поверне в ту сторону, де вже ходить один товариш.* О. 1862. II. Кух. 63.

Се́кта, ти, *ж.* Секта. *З'езуїчені прелати.... взивають усе духовенство грецької віри Наливайковою сектою.* К. Кр. 19.

Секу́нда, ди, *ж.* При игрѣ на торбанѣ: второй изъ четырехъ верхнихъ тоновъ. товъ Ia. КС. 1892. III. 383.

Секундува́ти, ду́ю, єш, *гл.* Помогать. *Най му пан Біг секундує.* Фр. Пр. 82.

Селе́дець, дця, *м.*=**Оселедець.** Рудч. Ск. II. 172.

Се́лезень, зня, *м.* 1) Селезень. *Пливи, пливи, селезню, против води тихо.* Мет. 49. Ум. **Се́лезник, се́лезничок.** Грин. І. 104. *Не наступай, селезнику, уточці на крильця.* Чуб. V. 307. 2) Знакъ отъ удара по льду, когда ледъ въ ударенномъ мѣстѣ трескается, но не выбивается. *Дід вибрав чистеньке на льоду місточко, як учеше ковизькою,— так селезень і вкипів.* Миж. 119. 3) Узоры, намерзшіе на оконномъ стеклѣ. Бирюч. у.

Се́лезник, ка, се́лезничок, чка. *м.* Ум. отъ **селезень.**

Селезни́стий, а, е. Имѣющій цвѣтной отливъ, хроматическій. *Селезнисте вугелля земляне.* Міусск. окр.

Се́лех, ха, *м.*=**Селезень.** Рудч. Ск. І. 39. Ум. **Селешо́н.** Чуб. II. 369.

Се́лечко, ка, *с.* Ум. отъ **село.**

Селешо́к, шка́, *м.* Ум. отъ **се́лех.**

Сели́тва, ви, *ж.* Основаніе, фундаментъ. (Угор.).

Сели́ти, лю́, лиш, *гл.* Селить, поселять.

Сели́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Селиться. *Не дай, Боже, дви рази женитись, и три рази селитись.* Ном. № 8865.

Сели́тьба, би, *ж.* Усадьба. *У неї були і хата славна, і селитьба.* МВ. II. 19.

Се́лище, ща, *с.* 1) Селеніе. *Веселі селища в гаях.* Шевч. 2) Мѣсто, гдѣ было село. *На селищі найшов шага.* Канев. у. *Викликали чамбули гординські і робили селищами села українські.* К. Дз. 68.

Се́літок, тка, *м.* Родившійся въ этомъ году.

Село, ла́, *с.* Село, деревня. *То гуляє козак Голота, погуляє, ні города, ні села не займає.* ЗОЮР. Ум. **Се́лечко, се́льце.** *Через наше сельце везено деревце.* Чуб. III. 139. *Ой дано ж єму та три селечка.* АД. I. 149.

Се́льбище, ща, *с.* Поселеніе, мѣсто поселенія. *Поосідали хуторами і сельбищами ті запорожці.* Стор. *Наш Хорол—як городок—ледаченький, а як сельбище,—то прехороше.* О. 1861. VII. 187.

Сельський, а́, е́. Сельскій, деревенскій. *Разу їдного хлопці сельські зговорились меж собою.* Рудч. Ск. I. 78.

Сельце́, ця́, *с.* Ум. отъ село.

Селю́к, ка́, *м.* Житель села, деревенщина. *Простий люд—селюки.* К. ЧР. 352.

Селю́чка, ки, *ж.* Жительница села, деревенщина. МВ. I. 25.

Селява, ви, *ж.* Шамая. Поп. 102.

Селяни́н, на, *м.* Поселянинъ. крестьянинъ. *Ой задумав селянин міщаночку брати, вона йому одказала: „не вмію я жати“.* Чуб. V. 685.

Селяни́ця, ці, *ж.*=**Селянка.** *А із міста та міщаночки, а із села селяниці, хороші молодиці.* МУЕ. III. 83.

Селя́нка, ки, *ж.* Поселянка, крестьянка. Ум. **Селя́ночка.** *Да із села да селяночка, а із міста міщаночка.* Мет. 162.

Селя́нський, а, е. Сельскій.

Сембре́ля, сембри́ля, лі, *ж.* Плата слугамъ, нанятымъ рабочимъ. Вх. Зн. 62. Вознагражденіе натурой (молочными продуктами), даваемое гуцуломъ, хозяиномъ стада своимъ пастухамъ. Шух. I. 190. *Фалиться неситий, що й сембрелю не виплатить.* Федьк. III. 113.

Семе́ечка, ки, семе́йка, ки, *ж.* Ум. отъ **сем'я.**

Семена́стий, а, е. 1) Обильный сѣменами. 2) О цвѣтѣ: въ мелкихъ крапинкахъ, пестрый. *Семинастий півник—як по сірому мов жовтуваті перинки.* (Залюб.).

Семе́ник, ка, *м.* Пт.=**Попичка.** Вх. Пч. II. 13.

Семено́, на́, *м.* Сѣмя. Черн. у.

Семери́к, ка́, *м.* 1) Семь паръ воловъ. Рудч. Чп. 253. 2) Сито средней густоты, имѣющее въ основѣ 3, въ уткѣ 4 волоса. Вас. 152.

Семери́ця, ці, *ж.* Семь воловъ въ плугѣ. *При доріжечці сам плужок оре, сам плужок оре семерицею.* Чуб. III. 465.

Се́меро, *числ.* Семеро. *Як напало на мене семеро перекупок, то ледві одгризлась.* ЗОЮР. I. 147.

Семеря́га, ги, *ж.* Семряга. Ум. **Семеря́жка.** *Своя семеряжка не важка.* Ном. № 9644.

Семигри́венний, ного, *м.*=**Семигривеник.** *Гурки—семигривенний за сотню.* О. 1861. X. 146.

Семигри́венник, ка, *м.* Монета въ двадцать копеекъ. *Дружко кладе на тарілку семигривенник грошей.* Чуб. II. 593. *Є семигривенник у кишені.... ходімо прогуляємо.* Мир. Пов. I. 157.

Семиді́льник, ка, *м.* Дѣлающій за разъ нѣсколько дѣлъ.

Семиді́льниця, ці, *ж.* Дѣлающая за разъ нѣсколько дѣлъ. Грин. III. 109.

Семила́тний, а, о. Съ семью заплатами,—т. е. вообще покрытый заплатами. Шуточное слово въ выраженіи: **„семряга семилатная**, составленномъ какъ пародія къ выраженію: **пищаль семип'ядная.** *Гей ти, татарюго, сідий бородатий, на що ти вповаєш? Чи на свою шапку-бирку, що шовком шита, вітром підбита, а зверху дірка? Чи на свої постоли боброві, що волоки шовкові,—в односталь з валу? Чи на свою. семрягу семилатную?* Макс. (1849), 16.

Семилі́тка, ки, *ж.* Имѣющая семь лѣтъ. Грин. III. 83. *Стрів дівку семилітку.* Чуб. V. 1190.

Семилі́ток, тка, *об.* Имѣющій или имѣющая семь лѣтъ. Грин. II. 269, 344. *Найменший брат семиліток.* Чуб. II. 167. *Мати вмерла, я семиліткою зосталась.* Г. Барв. 462. *Оженивсь я у петрівку та взяв дівку семилітку.* Грин. III. 313.

Семина́рський, а, е. Семинарскій. *У вашій семинарській бібліотеці певне єсть.* Шевч. (О. 1862. IV. 22).

Семинари́ст, та, *м.* Семинаристъ. О. 1862. I. 54.

Семина́рія, рії, *ж.* Семинарія.

Семипе́рсний, а, е. ? *Семиперсну могилу висипали, з семип'ядельної пищалі подззонили.* Мет. 441.

Семипі́льний, а, е. Въ семь полотнищъ. *Семипуольна сподниченька.* Грин. III. 77.

Семип'ядельний, семип'яде́нний, а, е=**Семип'ядний.** *З семип'яделної пищалі подзвонили.* Мет. 441. *І шаблюка, мов гадюка, й ратище-дрючина, й самопал*

семип'яденний човис за плечима. Шевч. 250.

Семира́зка, ки, *ж.* Сѣть, въ $^1/_4$ кв. арш. которой во всѣ стороны помѣщается семь ячей. Вас. 187.

Семип'я́дний, а, е. Имѣющій мѣры семь пядей. *Семип'ядную пищаль підняти.* АД. I. 111. *В семип'ядні пищалі грімали.* Макс. (1849). 27.

Семиро́гий, а, е. Семиро́га пла́хта. Сортъ плахти. Кв. (Желех.).

Семиря́га, ги, *ж.*=**Семеряга.** *На козакові шати дорогії: три семирязі лихії.* АД. I. 168.

Семисо́тний, а, е. Семисотный. *Випросталась, як семисотна верства.* Ном. № 8625.

Семи́шник, ка, *м.* Монета въ 2 коп. (Закр.).

Семі́рка, ки, *ж.* Полотно, тканое въ семь пасмъ.

Семря́га, ги, *ж.*=**Семеряга.** *Хоч в семрязі, аби в добрі зв'язі.* Ном. № 11250. Ум. **Семря́жка.**

Сем'я́, м'ї́, *ж.* Семья. Ум. **Семе́йка, сем'ї́ця, семе́єчка.** *Росла я в світлиці при веселій сем'їці.* Чуб. V. 119. *У нашого Омелька невелика семейка: Сидірко та Нестірко та діток шестірко, та батько та мати, та нас три брати.* Нп. Волч. у.

Сем'яни́н, на, *об.* Семьянинъ, членъ семьи (о мужчинахъ и женщинахъ). *Нема одного сем'янина дома.* Волч. у. *Дак що ж, що ти не сем'янин, а все таки ти не чужа: ти моя землячка.* Г. Барв. 40. *Розріжеш яблучко і даси по скибці всім сем'янам. жінці й дітям.* Г. Барв. 343.

Сем'яни́стий, а, е. Многосемейный. *То народ сем'янистий.* О. 1861. II. 246.

Сена́т, ту, *м.* Сенатъ. *Патриції-аристократи і мудрий кесарів сенат.* Шевч. 607. *Повезуть у сенат до царя.* ЕЗ. V. 7.

Сена́то́р, ра, *м.* Сенаторъ. *Пани мої, сенатори, зволіть мою волю!* Грин. III. 351. *Самого короля сенатори, пани да бискупи у руках держали.* К. ЧР. 10.

Сеньга́, гі́, *ж.* Родъ рыбы. *Оселедців по три сотні і сеньги донської* (купила). Мкр. Н. 20.

Сера́ка, ки, *об.*=**Сарака.** *Ой серака Поляниця кукурузи сіє.* Гол. II. 357.

Се́рбин, на, *м.* 1) Сербъ. 2) Родъ танца. ЗЮЗО. II. 503. Ум. **Серби́нонько.**

Сербинчу́к, ка́, *м.* Молодой сербъ. Федьк. (Желех.).

Се́рбський, а, е. Сербскій. Федьк. I. 130.

Сербува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Основное значеніе: быть сербомъ; но встрѣчено лишь въ значеніи: служить наемникомъ въ войскѣ. *Ой сербине, сербиночку, годі сербувати, бери серп та йди в степ пшениченьки жати.* Нп.

Се́рбщина, ни, *ж.* Сербія.

Серве́та, ти, *ж.* Салфетка. Борз. у. Левиц. I. 394. Котл. Ен. IV. 45. Ум. **Серве́тка.** Левиц. I. 435.

Серве́тяний, а, е. Салфеточный.

Се́рга, ги, *ж.* Серьга. *Я тобі стьожок, серьог, намиста доброго нанесу.* Рудч. Ск. II. 15. 2) Кольцо, прикрѣпляющее косу къ рукояткѣ. Ум. **Сере́жка, сере́жечка.**

Сергі́й, гія́, *м.* Плеть. Маркев. 48. Цыганъ грозитъ ей плетью. *Ох, жінко, жінко! Як почну я тебе отсим сергієм латати, то вся шкура на тобі буде тріщати.* КС. 1882. X. 19.

Сорда́к, ка́, *м.* Верхнее теплое суконное платье галицкихъ крестьянъ, расшитое шнурками. Гол. Од. 68. Kolb. I. 35. Шух. I. 126. 128.

Сердачи́на, ни, *ж.*=**Сердак.** *Озьму я сі вбого дівча в одній сердачині.* Гол. II. 396.

Серде́га, ги, серде́ка, ки, *об.* Бѣдняга. *Сердега в світі не нажився.* Котл. Ен. VI. 30.

Се́рде́нько, ка, *с.* 1) Ум. отъ серце. 2) Насѣк. То-же, что и **со́нечко,** Coccinella. Вх. Пч. II. 26.

Серденя́, ня́ти, *с.* Сердечко. Употребляется преимущественно какъ ласкательное слово. Чуб. III. 166. *Вже не чути, не видати мого серденяти, десь у мого серденяти нерідная мати* Нп. Ум. **Серденя́тко, серденя́точко.** *Покидаю тебе, серденятко моє, гей єдиному Богу.* Мет. 23.

Серде́чина, ни, *об.*=**Сердега.**

Се́рдечко, ка, *с.* Ум. отъ серце.

Серде́чне, серде́чно, серде́шне, серде́шно, *нар.* Искренно. *Ой любилося двоє дітей сердешне.* Чуб. V. 372.

Серде́чний, серде́шний, а, е. 1) Сердечный, искренній. *Одцуралась нас близькая й далекая, вся названая, сердешная родина.* ЗОЮР. I. 28. 2) Бѣдняга, достойный сожалѣнія, злосчастный, злополучный. *Несповита заплакана сердешна дитина.* Шевч. *Ти, козаче сердешний, який же ти*

безпечний. Чуб. V. 129. *Поодрубував руки й ноги,—все за той сердешний хліб.* Грин. I. 177. 3) **Серде́шне де́рево**=**Сердешник.** 4)—**шна трава́.** Раст. Orobus vernus L. ЗЮЗО. I. 130. Ум. **Серде́шненький.** Шевч. 302. Котл. Ен. II. 41.

Серде́чник, серде́шник, ка, *м.* Шух. I. 176. 1) Сердцевина дерева. 2) Часть друлівника. Шух. I. 277.

Сердзе́вий, а, е=**Червоний.** Вх. Зн. 62.

Се́рдити, джу, диш, *гл.* Сердить. *Щоб не сердить отамана, покинув Оксану.* Шевч.

Серди́тий, а, е. Сердитый, злой. ЗОЮР. I. 12. *Сердитий вітер завива.* Шевч.

Се́рдитися, джуся, дишся, *гл.* Сердиться. *Сердилась баба на діда, а дід того не відав.* Ном. № 3473.

Серди́то, *нар.* Сердито. *А тобі навіщо? одказав дід трохи сердито.* Левиц. I. 99. *Стало їм і соромно, і сердито на гаспидську дівку за таку одповідь.* Грин. II. 275.

Се́рдіння, ня, *с.* Гнѣвъ. *Я на твоє сердіння байдуже.* Нп.

Сердопи́шний, а, е. Кичливый. *Вийшов багатий сам за ворота, за ним вибігла челядь сердопишна, горда.* Гол. Ш. 267.

Се́рдува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Сердиться. Мнж. 192. *На кого ж ти, мій милий, сердуєш, що мою білу постіль руйнуєш.* Грин. III. 301.

Серду́шник, ка, *м.* Раст. Erythraea Centaurium Pers. ЗЮЗО. I. 122.

Сердю́к, ка́, *м,* Тѣлохранитель при гетманѣ. К. ЧР. 426. *Списи блищать, шапки рябіють; б'ють тулумбаси; сердюки по полю скачуть.* Греб. 343. 2) Сердитый, раздражительный. Лубен. у.

Сердю́чка, ки, *ж.* Сердитая, раздражительная. Лубен. у.

Сердю́ччина, ни, *ж. соб.* отъ сердюк 1.

Серебро́, ра́, *с.*=**Срібло́.**

Серед, *нар.* Среди, посреди. *Серед Чорного моря утопило.* ЗОЮР. I. 29. *Серед хати стояв.... чоловік.* Левиц. Пов. 104.

Середа́, ди́, *ж.* Среда. *Ще не біда, що без риби середа.* Ном. № 7229.

Середзе́мний, а, е. Средиземный. **Середзе́мне мо́ре.** Средиземное море. *На гарячому березі Середземного моря.* Левиц. Пов. 15.

Се́ре́дина, ни, *ж.* 1) Середина, средина. 2) Внутренность. Ум. **Сере́динка.**

Сере́динка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ середина. 2) Родъ игры въ мячъ. О. 1861. XI. Св. 36.

Сере́дній, я, е. 1) Средній, срединный. Чуб. V. 938. *Поперед війська не вихвачайся, а позад війська не зоставайся, держися війська все середнього.* АД. I. 16. 2) Среднихъ лѣтъ. *Ой маненьких потоптала* (орда), *старих порубала, а середніх чоловіків у полон погнала.* Нп.

Середньові́ковий, а́, е́. Средневѣковый. К. Кр. 17.

Середня́к, ка́, *м.* Сердцевина рога. См. **Осередок 1.** Вас. 163.

Середо́вий, а, е́. 1) Внутренній. *Як його побито, приходив хвершал дивитись; так він не признавсь побоїв середових, значить у животі, або в грудіх; тілько й бачив хвершал синяк під плечем та на голові.* Екат. у. (Залюб.) *Сало середове. Либонь до сієї комори треба середовий ключ, бо вона запірається з середини.* (Залюб.). 2) Средній. 3) Среднихъ лѣтъ.

Середопі́стя, тя, *с.* Крестопоклонная недѣля.

Середохре́сний, а, е. Крестопоклонный. Ном. № 423. ХС. I. 75. *Середохресний понеділок, тиждень.*

Середохре́стя, тя, *с.* 1) Крестопоклонная недѣля. Грин. II. 93. *Аж ось заранне стало сонечко припікати, неначе о правій середі, а ще тілько середохресте.* Кв. 2) Мѣсто, гдѣ расходятся дороги. О. 1862. IX. 69.

Середу́, *предл.* Посреди. *Розложили середу двора огонь.* Кв.

Середу́щий, а, е=**Середульший.** *Наймолодший сідельце несе, середущий собірається.* Чуб. V. 985.

Середу́льший, а, е. Средній. АД. I. 108. *Озоветься менший до середульшого, середульший до старшого.* Чуб. V. 847.

Сере́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ серга.

Сере́жка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ серга. *Ой надіну я сережки і добре намисто.* Шевч. 2) Цвѣты нѣкоторыхъ деревьевъ (ивы, осины, березы, орѣшника). Ум. **Сере́жечка.** *У нашої Олени сережечки зелені.* Ном. № 5351.

Сере́н, на, *м.* Замерзшій твердый снѣгъ. Угор.

Сере́нити, ню́, ни́ш, *гл.* Напирать. Угор.

Сержи́на, ни, *ж.*=**Жоржина.** Мил. 168.

Се́рік, *нар.* Сего года. Борз. у.

Серíшній, я. е=**Сьогорішній.**

Серм'яга, ги, *ж.*=**Семерáга.** Ум. **Серм'яжка.**

Серм'яжи́на, ни, *ж.* 1)=**Серм'яга.** *Серм'яжина по коліна—дівчата сміються.* Нп. 2) Домашняго издѣлія сукно, изъ котораго шьются сермяги. Гол. Од. 55.

Серм'я́жник, ка, *м.* Носящій сермягу, бѣднякъ. *Усі козаки, багачі-молодці в улани пійшли, а мужики-серм'яжники та й не схотіли.* Чуб. V. 955.

Серм'яни́на, ни, *ж.*=**Серм'яжина** *Ой лежить козак на глибокій долині, постелив собі в голову серм'янину.* Гол. I. 105.

Се́рна, ни, *ж.* Серна, козуля, косуля, Cervus capreolus. Вх. Пч. II. 6. Левиц. I. 494.

Серни́ця, ці, *ж.*=**Серна.** Вх. Пч. II. 6. *Скакали би 'м у три боки, як серница при потоки; копкала би 'м подковками, як серница копитками.* Гол. III. 435.

Серню́к, ка́, *м.* Самецъ серны, косули, Cervus capreolus. Вх. Пч. II. 6.

Серп, па́, *м.* Серпъ. *Багатого і серп голить, а убогого і бритва не хоче.* Ном. № 1600. Ум. **Се́рпик, серпо́к.**

Серпа́нковий, а, е Кисейный.

Серпа́нок, нку, *м.* 1) Кисея. Кв. *Сонце вже піднялось геть-то, так дим—унизу поміж деревом синій, а вгорі наче золотий серпанок.* К. ЧР. 235. *Піднялась роса і як серпанком вкрила степ.* М. Пр. 16. *Серпанків вісім на намітки.* Котл. Ен. VI. 43. 2) Покрывало на голову у замужней женщины. Ум. **Серпа́ночок.** *Серпаночок од дрібних слізочок та ніколи не висихає.* Чуб. V. 220.

Се́рпен, ну, *м.* Родъ танца или хороводнаго шествія на праздникъ Христова Воскресенія. Kolb. I. 149.

Се́рпень, пня, *м.* Августъ.

Се́рпик, ка, *м.* Ум. отъ серп.

Серпівни́к, ка́, *м.* Раст. Cichorium Intybus. Шух. I. 21.

Серпі́й, пія́, серпни́к, ка́, *м.* Раст. Chrysanthemum lecanthemum. Вх. Пч. I. 9.

Серпо́к, пка́, *м.* Ум. отъ серп.

Серпорі́в, ву, *м.* Раст. а) Falcaria Rivini. Анн. 143. ЗЮЗО. I. 123. б) Achillea Millefolium L. ЗЮЗО. I. 109.

Серпу́ха, хи. *ж.* Раст. Serratula tinctoria L. ЗЮЗО. I. 136.

Серсті́нник, ка, *м.*=**Підклад** 2. Вх. Зн. 49.

Се́ртувати, тую, еш, *гл.* Таскать сюда и туда. *Розбійники вдвох напали мене та й тискають; довго сертували мене сюди та туди по двору.* Екат. у. (Залюб.).

Серту́к, ка́, *м.* Сюртукъ. *Раз іде у виступцях і сертуку.* ЗОЮР. I. 69.

Сертучи́на, ни, *ж.* Сюртукъ, плохой сюртукъ. *Прийшов.... у якийся сертучині.* О. 1862. II. 75.

Се́рце. ця, с 1) Сердце. *Вийшов козак із сіней, за серце береться.* Мет. 90. *Від серця до Бога навпростець дорога.* Ном. *Від серця до неба шляху не треба.* Ном. **Щи́рим се́рцем ро́бить.** Усердно дѣлаетъ, работаетъ. МВ. II. 11. Употр. какъ ласкательное слово: *Скажи мені, серце, що маєш на мислі?* Мет. 63. **Се́рцем ну́дити.** Тосковать. *Ой я хлопець нещасливий, а як тяжко серцем нуджу: кого люблю та й не виджу.* Чуб. **На тще се́рце** Натощакъ. 2) Гнѣвъ. Сим. 229. *Не то сильний, що камінь верне, тільки сильний, що серце в собі вдержить.* Ном. № 3556. *Трохи з серця не сказивсь.* Стор. М. Пр. 44. **З се́рця.** Гнѣвно, сердито. *Крикнув чоловік із серця.* Рудч. Ск. II. 127. См. **З-се́рця. Се́рця дода́ти.** Еще болѣе разсердить. 3) Штифтъ въ замкѣ. 4) Языкъ въ колоколѣ. Сим. 178. 5) Сердцевина дерева. Шух. I. 176. 6) Полипъ, медуза. 7)—**земне́.** Родъ трюфелей. Фр. Пр. 177. **Ви́нюхав би земне́ се́рце.** Выслѣдилъ бы даже въ землѣ спрятанное. Фр. Пр. 177. Ум. **Се́рденько. се́рдечко. серденя́, серденя́тко. серденя́точко.** *Злая година мене зсушила, коло мого сердечки гніздечко звила.* Чуб. V. 108. *Ходи, серденько, сюди! Не зви мене козаком, зови мене сердечком.* Мил. 103. *Горобець маленький, а сердечко має,*—сердится, можетъ сердиться. Ном. № 3322.

Серцеви́й, а́, е́. Сердечный, къ сердцу относящійся.—**но́жик.** Почти овальной формы деревянная дощечка съ отверстіемъ для держащаго ее пальца посрединѣ; ею горшечникъ выравниваетъ снаружи стѣнки вылѣпленной посуды. Шух. I. 261, 262.

Сесе. *мѣст.* Это. *Ні за сесе, ні за тото* Фр. Пр. 6.

Сестра́, ри́. *ж.* Сестра. *То не сива зозуленька закувала, то не дрібна пташка щебетала, як сестра до брата на чужу чужину добрим здоров'ям покланялася.* ЗОЮР. I. 24. Ум. **Сестри́ця, сестри́чка, се́стронька, сестри́ченька.** Чуб. III. 468; V. 78. *Та нема ні братіка, ні сестриці-*

жалібниці. Часто употребляется какъ ласкат. между женщинами. *Де твій брат, сестрице?*

Сéстрики, ків, *мн.* Раст. Melampyrum nemorosum L. ЗЮЗО. I. 128.

Сéстрин, на, не. Сестринъ, принадлежащій сестрѣ. *Іван поняв віри сестриній мові.* Рудч. Ск. I. 132.

Сестри́на, ни, *ж.*=**Сестра**=**Сеструня.** *Була у мене старша сестрина, квіточка рожева на порі.* О. 1862. VIII. 14.

Сéстритися, рюся, ришся, *гл.* Дѣлаться названной сестрой, сестриться. *Колись божились та клялись, браталились, сестрились зо мною.* Шевч. 546

Сестри́цин, на, не. Принадлежащій сестрицѣ. *От тобі, сестрице, сестрицин убор.* Мет. 205.

Сестри́ця, ці, *ж.* Ум. отъ сестра.

Сéстрич, ча, *м.*=**Сестрінець.**

Сестри́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ сестра. 2) Членъ женскаго братскаго цеха. КС. 1890. VII. 91. 3) Раст. Viola tricolor. Вх. Пч. II. 37.

Сестри́чна, ної, *ж.*=**Сестріниця.** Желех.

Сестри́чний, ного, *м.*=**Сестрінець.** Желех.

Сестрівни́ця, ці, *ж.*=**Сестріниця.** Грин. Ш. 109.

Сестрíнець, нця. *м.* Племянникъ, сынъ сестры. Желех.

Сестрíниця, ці, *ж.* Племянница, дочь сестры. Желех.

Сестрíнич, ча, *м.*=**Сестрінець.** Желех.

Сестрíнка, ки, *ж.*=**Сестріниця.** Желех.

Сестрíнок, нка, *м.*=**Сестрінець.** Желех.

Сестрінча́, ча́ти, *с.* Маленькая сестра. Ум. **Сестрінча́тко.** Желех.

Сéстронька, ки, *ж.* Ум. отъ сестра.

Сестру́ня, ні, сестру́ся, сі, *ж.* Ласк. отъ сестра. О. 1862. VIII. 14. Св. Л. 248. *Ой не є ж то зазуля, но твоя сеструня.* Гол. I. 196. *Ні батька, ні матусі, ні рідненької сеструсі.* Чуб. V. 983.

Сéч, чі, *ж.* Моча, урина. Борз. у. *Дуже добре діло виносити од хворого сеч, щоб не застоювалась.* Волч. у. *Кінська сеч.* Мнж. 140.

Се! *меж.* Крикъ на корову, когда ее гонятъ. Вх. Лем. 472.

Сив, ва, ве=**Сивий.** *На тій сосні сив сокіл сидить.* Чуб. Ш. 299.

Сива́к, ка́, *м.* 1) О человѣкѣ: сѣдой. К. ЦН. 283. 2) Волъ темно-сѣрый. КС. 1898. VII. 41, 42. *Гейкнув на сиваки і рушив в дорогу.* Гн. II. 168. 3) Порода голубей. Ум. **Сивачо́к.** КС. 1898. VII. 42.

Сива́стий, а, е. Сѣдоватый, сѣроватый. Вх. Зн. 62.

Сива́ш, ша́, *м.* Сивка, сивый. *Ой коні наші сиваші, чи були ви на паші?* Мет. 218.

Сивéць, вця́, *м.*=**Сиваш.** *Не першина сивцю війна.* Ном. № 5782. *Да як жаль же мені сивця-воронця, сивця-воронця, білого копитця.* Чуб. Ш. 295.

Сиви́зна, ни, *ж.* Сѣдина. *Сивизна на висках.* Ном. № 8709.

Си́вий, а, е. 1) Сѣдой. *Сивий дід.* 2) Сѣрый. *Раз приїде сивим конем, у другий—воронім.* ЗОЮР. I. 97. *Не в тім сила, що кобила сива, а в тім як везе.* Посл. *Сива шапка.* Чуб. VII. 414. Гол. Од. 18. *Брови чорні, очі сиві.* Грин. Ш. 241. 3) Сизый. *Ходить голуб сивий-волохатий.* Мет. 10. *Вилинула б з-під калини, як сива зозуля.* Чуб. V. 51. *Туманець сивий.* Грин. Ш. 398. Ум. **Сивéнький, сивéсенький.** *Дідусь сивесенький рида.* Шевч. *Ой ти, мій милесенький, голубе сивесенький.* Чуб. V. 257.

Сивина́, ни́, *ж.*=**Сивизна.** Грин. Ш. 651. *Не сивина на світі правду творить.* К. Іов. 70.

Сиви́ця, ці, *ж.* Раст. Nardus stricta. Вх. Лем. 464.

Сивíсінький, а, е. Совершенно сѣдой. *Мій батечку старенький, сивісінький.* Мил. 188.

Си́віти, вію, еш, *гл.* Сѣдѣть. *У школі мучилось, росло, у школі й сивіть почало.* Шевч.

Сивко́вий, а, е. Сѣрый, изъ сѣрой шерсти. *Бо я вівчар нетяга, сивковая сермяга.* Чуб. V. 124.

Сивоборо́дий, а, е. Сѣдобородый. *Гетери гостя привели сивобородого.* Шевч. 604.

Сивоборо́дько, ка, *м.* Человѣкъ съ сѣдой бородой.

Сивови́ский, а, е. Съ сѣдыми волосами на вискахъ. *А у тій же Оленовці дівки сивовискі.* Чуб. Ш. 182.

Сиволо́сий, а, е. Сѣдоволосый. *І си-*

воволосий підняв руки калічені до святого Бога. Шевч.

Сивоголо́вий, а, е. Съ сѣдой головой. Левиц. I. 367.

Сивогра́к, ка, *м.* Пт. Сивоворонка, Coracias garrula.

Сивоґру́нт, ту, *м.* Сѣрый смушекъ съ темнымъ подшерсткомъ. Вас. 198.

Сивозалі́зний, а, е. О цвѣтѣ: стальной. О масти: темносѣрый. Сим. 59. Вх. Зн. 62.

Сивокри́лий, а, е=Сизокрилий. *Летить орел сивокрилий.* Чуб. V. 807.

Сивора́кша, ші, *ж.*=**Сиваграк.** *Перелітають з гори на гору то ряба горлиця, то сивий припутень, то синя сиворакша.* Левиц. I. 204.

Сивострока́тий, а, е. О масти: сѣрый съ пятнами иного цвѣта? *Кінь сивострокатий.*

Сивоу́сий, а, е. Сѣдоусый. *Заворожи мені, волхве, друже сивоусий.* Шевч. *Співак сивоусий.* Млак. 34.

Сивува́тий, а, е. Сѣдоватый. *Сивуваті вуси.* Левиц. Пов. 198.

Сиву́ля, лі, *ж.* 1) Порода грибовъ. Подольск. г. 2) Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Сивуля́к, ка́, *м.* Сѣрый, безъ глазури горшокъ. Вх. Зн. 62, 88.

Сиву́ха, хи, *ж.* Сивуха. Маркев. 140. *Пили на радощах сивуху.* Котл.

Си́гла, ли, *ж.* 1)=**Смерека** (европейская пихта), имѣющая вѣтви лишь вверху. Шух. I. 176. 2) Горный лѣсъ изъ такихъ сигл. Шух. I. 177.

Си́день, дня, *м.* Сидящій на одномъ мѣстѣ, малоподвижный человѣкъ, домосѣдъ. *Оце ще сидень,—і між люде ніколи не вийде!*

Си́дження, сиді́ння, ня, *с.* Сидѣніе. *Через сидження, не міг запопасти в лежання.* Ном. № 10846. *Через сидіння не впало в лежіння.* Ном. № 10846.

Сиді́ти, джу́, ди́ш, *гл.* 1) Сидѣть. *Сидить, як квіточка.* ЗОЮР. I. 145. *Сидить голуб на дубочку, голубка на вишні.* Мет. 62. *Сидів у темниці.* Ном. № 7068. **У па́рі сиді́ти.** Прямой смыслъ: сидѣть рядомъ на свадьбѣ, т. е. быть новобрачнымъ, сочетаться бракомъ. *Дай, Боже, пошли, Боже, у парі сидіти.* Грин. III. 650. 2) Жить, занимать мѣсто для жительства. ЗОЮР. I. 150. *Лівий бік Дніпра низький, то тутеньки люде не сидять.* Кіев. г.

Сиді́тися, ди́ться, *гл. безл.* Сидѣться. *Не сиділось і Ониськові з молодою жінкою.* Стор. М. Пр. I. 171.

Сидня́, ні́, *ж.* Сидѣніе. Рудч. Ск. II. 208. *Це йому так від сидні сталось.* 2) Праздное житье. *У тестя не буде йому сидні: тесть дурно не годуватиме, скаже: роби.*

Сиду́н, на́, *м.*=**Сидень.** Рк. Левиц.

Сиду́шка, ки, *ж.* Маленькій стулъ съ засовомъ спереди, въ который, садятъ дѣтей, начинающихъ сидѣть. Рк. Левиц.

Си́дьма, *нар.* Сидя. *Він був сидьма тоді, як нас покликали,—сидів, а не лежав.* Екат. у.

Сидя́чий, а, е. Сидящій, сидячій. *Побачили молодця сидячого.* Єв. Мр. XVI. 5.

Си́ж, жа, *м.* Родъ игры въ карты, подобный великорусскимъ „носкамъ". КС. 1887. VI. 467.

Си́ження, ня, *с.*=**Сидження.** *За сиження нема їження.* Ном. № 8115.

Си́з, си́зий, а, е Сизый. *На тім яворі сиз сокіл сидить.* Чуб. III. 441. *Голуб сизий, голуб сизий, голубка сизійша.* Чуб. V. 251. *Сизі орли заклекотали.* ЗОЮР. I. 42. Ум. **Сизе́нький, сизе́сенький.** *Постій, постій, козаченьку, мій сизенький орле.* Чуб. V. 86. *Голубочко моя сизесенька, дівчинонько моя вірнесенька.* Чуб. V. 248.

Сизий. См. **Сиз.**

Сизе́нький, сизе́сенький, а, е. Ум. отъ сизий.

Си́зик, ка, *м.* Особый родъ шмелей съ зеленовато-сизымъ пушкомъ на верхнемъ щиткѣ. Лубен. у. (Леонт.).

Сизі́ти, зі́ю, еш, *гл.* Быть сизаго цвѣта. *Оксамити сизіли.* Мир. ХРВ. 68.

Сизокри́л, сизокри́лий, а, е. Сизокрылый. *Ой де взявся сизокрилий орел.* Чуб. V. 246. *Да не кидай же мене, сизокрилий орле.* Мет. 78. Ум. **Сизокри́ленький.** *Ви, голубці сизокриленькії.* Грин. III. 389.

Сизоо́кий, а, е. Съ сѣрыми глазами. *Рають йому дві дівиці: їдна косоока, друга сизоока.* Чуб. V. 35.

Сизоо́рленький, а, е Сизый какъ орелъ? *Ви, голубці сизокриленькії, сизокрилі, сизоорленькії.* Грин. III. 389.

Сизопе́рець, рця, *м.* Съ сизыми перьями. *Орли сизоперці налітали.* Нп.

Сизопе́рий, сизопі́рий, а, е. Сизоперый. АД. I. 113. *Ой брате мій, брате, сизопірий орле, доглядай же ти, брате, моїх малих діток.* Чуб. V. 853.

Сизопе́рка, ки, *ж.* Съ сизыми перьями. Ум. **Сизопе́рочка.** *Ой галочки сизоперочки, підіймайтесь вгору.* Чуб. V. 959.

Сизо́та, ти, *ж.* Сизость.

Си́кавка, ки, *ж.* 1)=**Сікавка.** 2) Раст. Conium maculatum L. ЗЮЗО. I. 119. 3)= **Сіковиця.** Вх. Пч. II. 19.

Си́кати, каю, еш, *гл.*=**Сцяти.** Угор.

Си́катися, каюся, ешся и чуся, чишся, *гл.* 1)=**Сікатися.** *Сичеться в вічі мов оса.* Ном. № 2758. *Так і сичуться до нас, як чмара та.* Г. Барв. 49.

Си́кель. Названіе косточки сливы въ загадкѣ. *Сикель викинь, тіло з'їж.* Чуб. I. 315.

Сикір, кору, *м.* Пт. Parus major, синица-кузнечикъ. Вх. Пч. II. 13.

Си́кля=**Сікавиця.** Вх. Пч. 19.

Сикли́ни, лин, *ж. мн.*=**Сциклини.** Шух. I. 153.

Сикма́н, на, *м.* Артель древорубовъ на все время работы. Шух. I. 173.

Сикорка, ки, *ж.*=**Сикір.** Вх. Пч. II. 13.

Си́ла, ли, *ж.* 1) Сила, мочь, могущество, преобладаніе, власть, значеніе. *Ніякою силою не одоліє.* ЗОЮР. *Божа воля, Божа й сила.* Ном. № 21. *Голубчики, каже, не наша сила.* ЗОЮР. I. 71. *Як ще були козаки у старосцини Солтиковоі, то вже було без його не пійдуть граничиться, бо не їх буде сила.* ЗОЮР. I. 109. **Си́лою.** Насильно. *Людей гонили силою на присягу, то й батько присягав на унію.* ЗОЮР. I. 137. **Си́лу взя́ти.** Пріобрѣсть власть. **У си́лу вбива́тися.** Входить въ силу, укрѣпляться. **В-си́лу.** Едва, съ трудомъ, еле. *Кінь у-силу йде.* Грин. II. 55. *В-силу бідолахи втекли од його.* МВ. I. 151. **Си́лу-в-си́лу.** Едва, съ большимъ трудомъ. *Як я молодою бувала, по 40 вареників їдала, а тепер хамелю, хамелю— силу-у-силу 50 іззісú.* Ном. № 8146. **На-си́лу, на превели́ку си́лу.** Съ трудомъ, съ величайшимъ трудомъ. **Над си́лу.** Сверхъ силъ. **Че́рез си́лу.** Противъ желанія, принуждая себя; сверхъ силъ. *Через силу п'є горілку. Роблю через силу.* МВ. II. 14. **Од си́ли.** Самое большее. *Цим чоботям од сили три карбованці ціна.* Кролев. у. **В чім си́ла?** Въ чемъ суть? въ чемъ дѣло? *Не в тім сила, що кобила сива, а в тім, що не везе.* Ном. № 7221. **Зна́ти в чому́ си́лу.** Знать въ чемъ толкъ. *Розумний чоловік і в конях силу зна.* Греб. 382. 2) **Небе́сна си́ла.** Ангелы. **Нечи́ста си́ла.** Дьяволъ, чортъ. 3) Много, множество. *Там була людей велика сила. Худоби в його сила.* Грин. III. 226. *Щв більша сила відьом налетіла у хату.* Грин. I. 67. 4) **Під си́лу, попід си́лу.** Подъ мышки. *Ой узяли Парасуню попід обі сили, повели ю за Станислав та й там повісили.* Гол. I. 58. Ум. **Си́лна, си́лонька, си́лечка, си́лочка.** Чуб. V. 875. МВ. (О. 1862. III. 44). *Бери, синочку, скільки силочка зможе.* КС. 1883. II. 381.

Сила́к, ка́, *м.* Силачъ. Мнж. 192.

Силе́нний, а, е. Очень сильный; могущественный. Мнж. 181. *Силенний дощ.* Харьк. у. *А морю широченному, глибокому, силенному, води не надаси.* Гліб.

Силе́ча, чі, *ж.* Ув. отъ **си́ла** въ 3-мъ знач., множество. *Раків силеча.*

Си́лечка, ки, *ж.* Ум. отъ **си́ла.**

Сили́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Завязывать узелъ. Угор.

Си́лка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сила.** *Силка маленька.* Ном. № 8232. 2) Горшокъ. Угор.

Силкови́й, а́, е́. Сильный. *Хиба ж тобі не видно, що він такий силковий, що його все боїться.* Рудч. Ск. I. 133.

Силкува́ння, ня, *с.* Усиліе, стараніе. *Силкувалась перемогти себе, та з великого силкування тільки сльози ковтає.* Г. Барв. 166.

Силкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Силиться, усиливаться. К. Іов. 55. *Маруся силкувалась, та не здужала за ним і слова сказати.* Кв. I. 99. (Віл) *в плузі силкувавсь, копиці волочив.* Греб. 378.

Силок, лка, *м.*=**Силка 2.** Угор.

Сило́м, *нар.* Насильно. *Не треба дівки оддавати заміж силом.* Зміев. у.

Силомі́ття, тя, *с.* Насиліе. *Було б кому заступити дочку від силоміття.* Г. Барв. 509.

Силомі́ть, *нар.*=**Силоміць**=**Силом.** *Силоміть люде втопили.* Г. Барв. 517.

Силомі́цний, а, е. Насильственный. К. XII. 131.

Соломі́ць, силомі́цпю, *нар.*=**Силом.** *Велів її силоміць узяти до покоїв. У хату так силоміццю і пхається, хоч би то як гарно на дворі.* Харьк. г.

Си́лонька, ки, *ж.* Ум. отъ **сила.**

Силопи́хом, *нар*=**Силом.** *Силопихом у хату втирився.* Староб. у. *Силопихом заміж витурили.* Староб. у.

Си́лочка, ки, *ж.* Ум. отъ **сила.**

Си́лування, ня, *с.* Принужденіе. *До милування нема силування.* Ном. № 4979.

Си́луваний, а, е. Принужденный. *Силуваним волом не наробишся.* Ном. № 1087. *Вона мене не жалувала, силувану заміж оддала.* Нп.

Си́лувати, лую, еш, *гл.* 1) Принуждать. *Не силуйте мене за нелюба.* Мет. 243. *У нас по циганській: не хоче робити— не силуй, їсти не хоче—бий.* Ном. № 11024. 2) Припрашивать, угощая.

Си́льне, *нар.* Сильно, весьма, очень. *Туди ішла стара мати—сильне плаче і ридає.* Макс. *Той чоловік був сильне багатий.* Рудч. Ск. *Під ним кониченько, під ним вороненький, сильне дужий.* Чуб. *Церква давня сильне.* МВ. І. Ум. **Сильне́нько, сильне́сенько.** *Тяжко зітхнула, сильненько заплакала.* Чуб. Ш. 119. *Стпав сильнесенько кричати.* Чуб. V. 436.

Си́льний, а, е. 1) Сильный, крѣпкій, могучій. ЗОЮР. І. 141. *Хоч не сильна, аби двір закрасило.* Ном. № 8899. *Тут є сильний лицарь.* ЗОЮР. І. 3. 2) Дающій силу, мощь. Чуб. II. 209—210. *У змія єсть дві бочки: у одній вода силна, а в другій безсилна. Як він з ким небудь б'ється, то сам п'є силну воду, а другому дав безсилну.* Чуб. II. 208. 3) Большой, сильный. *Були на селі сильні багачі.* Грин. II. 187. *Вона ще зроду не бачила такої сильної води.* Чуб. II. 30. *Прийшли у такий сильний ліс, що йому і кінця-краю нема.* Мнж. 37. *На Різдво сніги сильні залягають.* Мил. 202. *Що там за сильний ярмарок стає.* Левиц. І. 104. Ум. **Сильне́нький, сильне́сенький.**

Си́льник, ка, *м.* Могущественный человѣкъ. *Хлібороб був собі тихий, роботящий чоловік, дбайливий, обережний— знав уже він, як у світі жити мав простий чоловік межи князі та сильники.* МВ. Ш. 104.

Си́льно, *нар.* 1)=**Сильне.** *Той чоловік був силно багатий.* Рудч. Ск. І. 153. 2) Насильно. *Не сильно—вільно.* Ном. № 4953.

Сильце́, ця́, *ж.* Петля, ловушка въ видѣ петли, силокъ. Шух. І. 236, 237. См. **Сіло.**

Силю́щий, а, е. Огромный. *Силюща могила.* Херс. г. Слов. Д. Эварн.

Си́лянка, ки, *ж.* 1) Веревочка, снурокъ. Угор. 2) Мелкая бисеринка. КС. 1884. IX. 66. 3) Низка бусъ, грибовъ. **Си́лянка я́гід.** Ягоди, нанизанныя на стебелекъ травы. Вх. Зн. 63. 4) Ленточка изъ бисера, нѣсколько соединенныхъ низокъ бусъ. Гол. Од. 60, 72, 73. Шух. І. 124, 125. Ум. **Си́ляночка.**

Силя́ти, ля́ю, еш, *гл.* Низать. КС. 1884. IX. 66.

Си́н, на, *м. мн.* **сини́**, иногда **сино́ве.** Сынъ. *Син своїй матері до ніг уклонився.* Нп. Какъ ласковое обращеніе **син** въ зват. падежѣ прилагается къ дочери. *Вона й каже йому: „Дідусю, продайте мені цю коняку!—Як я маю тобі, сину, каже той дід, продавати, то лучче я тобі так дам.* Чуб. II. 68. **Бо́жий Син.** Сынъ Божій І. Христосъ. *За кого ж ти роспинався, Христе, Сине Божий?* Шевч. **Бі́сів, вра́жий, вра́зький, чо́ртів син.** Чортовъ сынъ (брань). *Брешеш, вражий сину!* ЗОЮР. І. 76. *Гей ви, ляхове, вразькі синове! ік порогу посувайтесь, мені, козаку-нетязі, на покуті місце попускайте!* ЗОЮР. І. 205. **Пе́ський, су́чий син.** Сукинъ сынъ. *Я сучий син, коли отце не він.* Греб. 390. **Такий-сякий син.** Бранное выраженіе, которымъ, для приличія, замѣняются болѣе ругательные эпитеты. *А ти вже закозакувався, сякий-такий сину.* ЗОЮР. І. 154. **Який син!** Кой чортъ. *Се ж Ничипір кажучи, брехав: який син у його і крапля була в господі.* Кв. **Злий з си́на....** *Злий з сина був старий дундук.* Котл. Ен. III. 33. Ум. **Сино́к, си́нко, си́нонько, сино́чок, си́нчичок.** Грин. Ш. 692. *П'ятий синко ще й Пилипко.* Рудч. Ск. І. 28. *Один синчичок, як одинчичок* Чуб. III. 273.

Сина́ш, ша́, *м.* Сынокъ. *Добре, синашу!* Рудч. Ск. II. 127. *Здоров, синашу, ма дитино!—Анхиз Єнеєві сказав.* Котл. Ен. Ш. 69. Ум. **Сина́шко.** *Люляй, люляй козацький синашку!* Чуб. V. 347.

Синевод, да, *м.* Пт. Зимородокъ.

Синеголов, ва, *м.* Раст. Eryngium planum L. ЗЮЗО. І. 122.

Синеня́, ня́ти, *с.* Маленькій сынокъ. Мнж. 45.

Сине́та, ти, *ж.* Темный лѣсъ. Желех. *Ой на горі синета.* Гол. Ш. 244.

Синетарь, ря, *м* ?. *Ей вівчарю, синетарю, покинь вівці пасти.* Гол. Ш. 240.

Сине́ць, нця́, *м.* 1)=**Синяк** 1. *Подивись на твоє личко, маєш синців сорок.* 2) Рыба. Abramis ballerus. Браун. 26. 3) Раст. а) синяк 3. ЗЮЗО. І. 121. б) Centaurea cyanus. Вх. Лем. 464.

Си́нів, нова, ве. Сыновній, принадле-

жащій сыну, относящійся къ нему. Харьков. г.

Сúник, ка, *м.*=**Синиця.** Вх. Лем 464.

Синúло, ла, *с.* Синило, синяя краска. *Усякі в його пляшечки: де глина наколочена, де цегла, де синило.* Г. Барв. 325. **Ремéство синúло.** Синильное ремесло. *Роблю ж я таки те ремество синило, так воно мені добре в знакú далося: як я його мішала, так воно мені за очі взялося.* ЗОЮР. І. 219.

Синúти, ню, ниш, *гл.* Окрашивать въ синюю краску, синить.

Синúха, хи, *ж.*=**Синова.** *Син, як син, та синиха лиха.* Н м. № 9298.

Синúця, ці, *ж.* 1) Синица. *В саду щебечуть синиці.* Чуб. V. 454. 2) Названіе вола масти нѣсколько темнѣе димана (см.). КС. 1898. VII. 43. Ум. **Синúчка.**

Синúчка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ синиця. Чуб. V. 465. 2) Раст Delphinium elatum L. ЗЮЗО. I. 121.

Сúнів, нова, ве. Сыновній, принадлежащій сыну, относящійся къ нему. *Як заплаче мій отець, що синова голова в чужім краю полягла.* Чуб. V. 1034.

Синíвство, ва, *с.* Сыновство, сыновнее сотояніе.

Синíвський, а, е. Сыновній

Сúній, я, є. 1) Синій. *Синій жупан. Синя квітка. А моя могила край синього моря.* Мет. 93 *У п'яниці коли не очі сині, то спина в глині.* Ном. 2) --**кáмінь.** Мѣдный купоросъ. Ум. **Синéнький, синéсенький.**

Синíти, нію, єш, *гл.* Синѣть. *Кругом його степ, як море широке, синіє.* Шевч.

Синíтка, ки, *ж.*=**Синятка.** См. **Синьота.**

Сúнко, ка, *м.* Ум. отъ син.

Синовá, вóї, *ж.* Жена сына.

Синовéць, вця, *м.* 1) Сынъ. *І батько й матінка його.. пили, гуляли, веселились за щастя синовця свого.* Мкр. Г. 61. *Маруся синовця родила.* Мкр. Г. 68. 2) Племянникъ, сынъ брата. Желех.

Синовúця, ці, *ж.* Племянница, дочь брата.

Синóк, нкá, сúнонько, ка, синóчок, чка, сúнчичок, чка, *м.* Ум. отъ син.

Синь, ні, *ж.* Синева. *За пташкою у сині вітати.* Ном. № 13205.

Сúнька, ки, *ж* Синька. *Синьки купила.* Чуб. V. 1171.

Сúньо, *нар.* Сине. *Цвіте воно синьо.* Ум. **Синéнько, синéсенько.** *Ой на горі ненько, да зацвіло синенько.* Чуб. V. 111.

Синьовóда, ди, *ж.* Раст.=**Острíжка.** Вх. Пч. I. 10.

Синьоворóнка, ки, *ж.*=**Сиворак.** Вх. Пч. II. 9.

Синьогрýдка, *ж.* Пт. Lusciola suecica. Вх. Пч. 12.

Синьогýб, ба, *м.* Рыба Abramis vimba. Вх. Пч. II. 18.

Синьокаптáнник, ка, *м.* Носящій синій кафтанъ. *Та постривайте, пани-кармазини! гукнув один з синьокаптанників.* К. ЧР. 71.

Синьотá, тú, *ж.* Синій цвѣтъ. *На плахті синьоти багато, то й звуть: плахта-синітка.* Волч. у.

Синьоцвíт, ту, *м.* Раст. а) Delphinium Ajacis L. ЗЮЗО. I. 121. б) Nepeta nuda L. ЗЮЗО. I. 129.

Синю́к, кá, *м.* 1) Грибъ изъ породы Boletus. Радом. у. 2)=**Синиця 1.** Вх. Пч. II. 13.

Синю́ха, хи, *ж.* Раст. Agaricus violaceus L. ЗЮЗО. I. 110.

Сúнява, ви, *ж.* Синева. Г. Барв. 217. *Україна зникала в синяві.* К. Дз. 155.

Синя́вка, ки, *ж.* 1) Стоячая вода, болото, лужа. Вх. Зн. 88, 63. 2) *мн.* Раст. Knautia arvensis coult. ЗЮЗО. I. 126.

Синявчá, чати, *с.*=**Синяк** 6. Вх. Зн. 30.

Синя́к, кá, *м.* 1) Синякъ. *Еге, нароком, коли синяк під оком.* Ном. № 14234. 2) Пт. лѣсной голубь, дикій сизый голубь. Columba oenas. Вх. Пч. 9. 3) Раст. а) Echium vulgare L. ЗЮЗО. I. 121. б) Anchusa officinalis L. ЗЮЗО. I. 175. 4) Грибъ Agaridis necator. *Ой казали синяки, що ми зроду солодкі.* Чуб. V. 1183. 5) Мѣдный купоросъ. Гол. 6)=**Сивуля 3**

Сúнятина, ни, *ж.* Синякъ. *Б'є жінку—вона синятини тижнями носить.* Кременч. у.

Синя́тка, ки, *ж.* Сортъ плáхти, запáски. Чуб. VII. 428. Вас. 170. Г. Барв. 52. *Що в лянній сорочці, и в плахті синятці.* Чуб. V. 417 Ум. **Синя́точка.** Маркев. 11. *Запасочка синяточка.* Чуб III. 486.

Синя́тко, ка, *с.* Сыночекъ. *Пригорнула Олеги синятко до серця.* МВ. I.

Синя́чник, ка, *м.* Раст. Isatis tinctoria L. ЗЮЗО. I. 125.

Сúпанець, нця, *м.* Амбаръ (для ссыпки зерна). Вх. Зн. 63. Желех.

Сипаний, а, е. Литой (изъ металла). Шух. I. 277.

Сипанка, ки, *ж.* Деревянная посуда для ссыпки зерна. Левиц. I. 217. Чуб. VI. 250. Вх. Зн. 63.

Сипання, ня, *с.* 1) Сыпаніе. 2) Наливаніе. 3) Отливка изъ металла. Шух. I. 283.

Сипати, плю, плеш, *гл.* 1) Сыпать. *Сип сюди борошно. Чи засміється, чи застидиться,—так искри і сипле з очей.* Г. Барв. 293. *Так аж снігом сипле за шкуру.* Ном. № 4397. 2) Лить, наливать. *Ой п'є козак да горілочку, а шинкарочка сипле.* Грин. Ш. 316. *Ой сип сирівець та кришп опеньки.* Шевч. *Сип воду!* Kolb. I. 34. 3) Лить, отливать изъ металла. Шух. I. 273, 275, 281—284. 4) О сѣти: выбрасывать въ воду. *Сипати невід.* (Стрижев.). 5) Шоссировать, мостить камнемъ (дорогу). *Дорога широка, сипана камньом.* Гн. I. 11

Сипатися, плюся, плешся, *гл.* 1) Сыпаться. *Сіль сиплеться.* 2) Наливаться.

Сипець, пця, *м.* Сыпучее тѣло. Канев. у. *Земля—сипець, суха.* (Залюб.). *Там кучугури, самий пісок сипець.* Нономоск. у. **Сипцю дати**. При постройкѣ плотины засыпать хворостъ чѣмъ-нибудь сыпучимъ. *Каторжний жид сипцю не дав греблі, а загатив тільки хворостом.*

Сипкий, а, е. 1) Сыпучій. *Сипкий пісок.* 2) Разсыпчастый. *Картопля сипка.* Гайс. у.

Сипляти, ляю, еш, *гл.*=**Спати**. *А в чім воно сипляє? В пухових подушках.* Чуб. III. 41.

Сипнути, пну, неш, *гл.* 1) Однокр. отъ сипати. Посыпать сразу. *Сипне їм маку,—от вони поки визбірають, вона і втече од їх.* Грин. II. 25. 2) Высыпать, выйти во множествѣ. *От і братія сипнула.* Шевч. *Дітвора так і сипнула в сад.* МВ. (О. 1862. III. 69).

Сипонути, ну, неш, *гл.* Сильно посыпать сразу. *Комарів як сипоне, то аж світа не видко* Зміев. у.

Сипучка, ки, *ж.* Погода зимняя, когда вѣтеръ мететъ снѣгъ. Судж. у.

Сир, ру, *м.* 1) Сыръ. 2) Творогъ. *Масляниця баламутка: обіщала масла й сиру, та не хутко.* Ном. № 256. Ум. **Сирець**.

Сирвасер, ру. *м.* Крѣпкая водка, азотная кислота. Ск. Л. 223.

Сирватка, ки, *ж.* 1)=**Сироватка**. *Дала сирватки напитисі (бо вони тогди видушували сир).* Гн. I. 92. 2) Пт.=**Плиска біла**. Вх. Пч. II. 13.

Сирено, *нар.*=**Сирено**. *Сирено, масляно—корова ожеребилась.* Ном. № 6484.

Сирець, рцю, *м.* 1) Ум. отъ сир. Шух. I. 203. *Сирцем присипають, в масличко вмочають.* Мет. 163. 2) Невыжженный кирпичъ. Екатерин. г.

Сирий, а, е. 1) Сырой, не сваренный. *Сире м'ясо, сира картопля.* 2) Сырой, влажный. *Щоб тебе сира земля пожерла.* Ном. № 3792. 3) ? *Сира душа їсти хоче.* Ном. № 1584. Ум. **Сиренький, сиресенький**.

Сириця, ці, *ж.* Сыромятная кожа, сыром. ремень. *Став навколішки, стенувся,—сириця так і тріснула.* ЗОЮР. I. 6. *В'язали руки да сирицею.* АД. I. 79. *Пов'яжу я той льон сирою сирицею.* Чуб. V. 227. Ум. **Сиричка, сириченька**

Сиричина, ни, *ж.*=**Сириця**. Волч. у. (Лоод.).

Сиричуватий, а, е. Недостаточно выдѣланный, изъ недостаточно выдѣланной кожи. *Підошва сиричувата. Сиричуваті постоли.* КС. 1883. I. 33

Сирівець, вцю и вця, *м.* 1) Хлѣбный квасъ. Чуб. VII. 146. *І кубками пили слив'янку, мед, пиво, бражку, сирівець.* Котл. 2)=**Сириця**. 3) *мн.* **Сирівці**. То-же, что и постолі, но изъ сыромятной кожи съ шерстью. Шух. I. 120.

Сирівочка, ки, *ж.* Свирѣль. Гол. II. 620.

Сирісінький, а, е. Совершенно сырой.

Сирість, рости, *ж.* 1) Сырость, влажность. 2) Особый запахъ рыбный. Ном. № 1270. *Запахло на березі баговінням, мулом та риб'ячою сирістю.* Левиц. I. 125.

Сирітка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сирота**. 2) Раст. Bellis perennis. Вх. Пч. II. 29.

Сирітство, ва, *с.* Сиротство. *Умерти умісті я бажаю, аніж жити сама маю у сирітстві такім.* Чуб. Ш. 16.

Сирітський, а, е. Сиротскій. Ном. № 5037. МВ. II. 26.

Сиріти, рію, еш, *гл.* Сырѣть.

Сирник, ка, *м.* Сырникъ, творожникъ.

Сирно, на, *с.* Маленькій, низенькій столикъ, вокругъ котораго сидятъ на землѣ. О. 1861. XI. Кух. 26. *Прийшли брати до судді, вклонились, положили по звичаю на сирно буханці.* Стор. I. 33.

Сирняк, ка, *м.* Сырые дрова. Вх. Зн. 36.

Сирня́ччя, чя, *с.*=**Сирняк**. Вх. Зн. 36.

Си́роватень, тня, *м.* Шт. Луны. Мнж. 192.

Сиро́ватка, ки, *ж.* Сыворотка молочная. *І вже такі дари: сметанку ізбери, а сироватку дай.* Ном № 4772.

Сироватча́ний, а, е. Изъ молочной сыворотки сдѣланный. *Сироватчаний куліш.* Чуб. VII. 439.

Сирове́ць, вцю и вця́, *м.*=**Сирівець**.

Сирови́й, а́, е́. 1) Сырой, влажный. *Хоч сирової землі хватайсь.* Ном. № 2081. *Сирова гіллячка.* Черк. у. 2) Не сваренный (о пищѣ). **Сирова́ ха́рч** Сухомятка, сухая, не вареная пища Зміев. у. 3) О кожѣ: не выдѣланный. *Ой я казала, що нагаєчка з паперу, а нагаєчка з сирового ременю.* Чуб. V. 599. 4) О полотнѣ: невыбѣленный, небѣленный, суровый. *К Великодню сорочка хоч лихенька, аби біленька, а к Різдву хоч сирова, аби нова.* Ном. № 428. 5) **Сирова́ жі́нка**. Женщина послѣ родовъ.

Сирови́ця, ці, *ж.* 1)=**Сириця**. *Ой бив ти ж мене сировицею.* Грин. Ш. 335. 2) Красильное сѣрое вещество въ холстѣ. Сум у. *Вода витягає сировицю з полотна.* 3) Соленая вода (въ землѣ), изъ которой вываривають соль. Шух. І. 16.

Сировоі́дка, ки, *ж.* Раст. Agaricus ruber. Вх. Пч. II. 28.

Сироді́й, до́ю, *м.* Сырое молоко.

Сиро́їд, да, *м.* Людоѣдъ. Чуб. І. 212.

Сироі́дка, ки. *ж.* 1) Людоѣдка. 2)=**Сировоі́дка**. Вх. Пч. II. 28.

Сироі́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ **сироі́жка**.

Сироі́жка, ки, *ж.* Грибъ: сыроѣжка, Agaricus Russula. ЗЮЗО І. 110. *Свіжий, хороший, як сироїжка.* Ном. № 13145. Ум. **Сироі́жечка**. Чуб. V. 1183

Сирота́, ти́. *об.* 1) Сирота. *Сирота Ярема, сирота убогий: ні сестри, ні брата, нікого нема.* Шевч. 2) *мн.* **Си́роти**. Прыщики, выступающіе на тѣлѣ отъ холода. Ум. **Сирі́тка, сирі́онька, сирі́точка**.

Си́ротень, тня, *м.* Раст. Crocus reticulatus L. ЗЮЗО. І. 120.

Сироти́на, ни, *об.* Сирота. *Нема вину вдовичому сину, що звів з ума дівку сиротину.* Мет. 14. Ум. **Сироти́нка**.

Сироти́нський, а, е. Сиротскій. *Поб'ють тебе, козаченьку, сиротинські сльози.* Чуб. V. 401.

Сироти́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Сиротить. *Не бийте мене, не сиротіть моїх дітей.* Мнж. 30.

Сироті́ти, ті́ю, еш, *гл.* Дѣлаться или быть сиротою. *Тут я родилась, тут я хрестилась, тут сиротіла.... тут і вмру.* МВ. (О. 1862. Ш. 76).

Сиротови́на, ни, *об.*=**Сиротина**. *Одно другого на хліб, на сіль закликає; а я стою, пребідная сиротовина,—ніхто мене не привітає.* Чуб. V. 469.

Сиротува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Быть сиротой. *Згадала, що я сиротую, що вбога я, та не при батькові-матері зросла, живу у чужій сем'ї з ласки.* МВ. II. 105

Сиротю́к, ка́, *м.* Сирота. Желех.

Сирота́, та́ти, *с.* Ребенокъ сирота. *Діти мої не сиротята.* Чуб. V. 834. Ум. **Сирото́чко**. *Сиротятко, що не має роду.* Федьк. І. 58.

Сирохма́н, на, *м.* Сирота (мужчина). Угор.; бѣдняга. Вх. Зн. 63.

Сирохма́ня, ні, *ж.* Сирота (дѣвочка). Угор.

Сирува́тий, а, е. Сыроватый.

Сиря́к, ка́, *м.*=**Сирняк**. Вх. Зн. 36.

Си́рян, си́ряний, а, е. Сырный, изъ творога, съ творогомъ. Мнж. 29. *Та й привезли діжку сиру на коровай: та хвалимо Бога—сирян буде наш коровай.* Грин. Ш. 532.

Си́рник, ка, *м.* Сырникъ, творожникъ. Вх. Уг. 267.

Си́ряно, *нар.* Обильно творогомъ. *Сиряно-масляно, дай, Боже, на користь.* Ном. № 6485.

Сиря́ччя, чя, *с.*=**Сирняччя**. Вх Зн. 36.

Сисавка, ки, *ж.* Раст. Trifolium rubens. Вх. Лем. 465.

Сися́к, ка́, *м.* 1) Мундштукъ. Угор. 2)=**Сису́н**. Угор. 3) Зоол. Salamandra maculosa. Вх. Пч. II. 17.

Сиса́ти, са́ю, еш, *гл.*=**Ссати**. *Пацяи сисат.* Вх. Лем. 465.

Сису́н, на́, *м.* Сосунъ. Ум. **Сисуне́ць**

Сисуня́, ча́ти, *с.*=**Сисун**. (Залюб.).

Сисю́рка, ки, *ж.*=**Масюрка**. К. ЧР. 427. *Сталеві сорочки, шапки сисюрки, що вкриє тебе залізною сіткою.* К. ЧР. 38.

Сита́, ти́, *ж.* Раствор медy, сыта. *Будеш його годувати цукром головою, будеш його напувати від меду ситою.* Чуб. V. 68.

Сита́рь, ря́, *м.* Ситочникъ, дѣлающій сита. Ум. **Сита́рчик**. Гол. Ш. 462.

Си́тий, а, е. Сытый. *Увесь вік ходив ситий і вкритий.* ЗОЮР. І. 9. 2) **Жир-**

ный. *Ситий борщ*. 3) О землѣ: жирный, тучный. Шух. I. 20. *Це з ситої землі хліб*. Мир. ХРВ. 210. 4) О хвойныхъ деревьяхъ: смолистый. *Сита соснина*. Черк у. 5) О людяхъ, животныхъ: жирный, толстый, тучный, упитанный, откормленный. *Ситий баран пасеться*. Рудч. Ск. I. 2. Ум. **Ситéнький, ситéсенький**. *Та й закусить ситеньким*. Рудч. Ск. I. 1.

Ситúти, чý, тúш, *гл.* 1)—**мед**. Дѣлать изъ меду сыту. *Чи ситив медок на святий вечір*. Чуб. III. 347. 2) Насыщать. *Отець да і мати старшого сина кляне, проклинає, із очей зганяє, середульшого сина ситить, жалує, поважає, за гостя принімає*. АД. I. 113. *Трупи в тліли та ситили й без того ситу землю*. Мир. ХРВ. 357.

Ситúця, ці. *ж*.=**Сита**. *Чим дитину годувать?... Чи кутиею із ситицею?* Мил. 87.

Ситінка, ки, *ж*. ? *Дивись яка ситінка в очах*. Ном. № 13926.

Сúтнúй, а, е. 1)=**Ситий** 1. *Ті діти були такі голодні і на тую хвилю, як І: Христос прирік, стали дуже ситними*. Гн. I. 92. 2) Питательный, сытный. *Ситна паша. Ой пийте, ляхи, води-калюжі, води-калюжі болотянії, а що пивали на тій Вкраїні меди та вина ситнії*. АД. II. 40. 3)=**Ситий 3**. *Земля ситна*. 4)=**Ситий 5**. *Пита ситний худого: а куди ти йдеш*. Рудч. Ск. II. 16. 5) Богатый, хлѣбородный. *Туда* (в Сербів) *ситні краї, не так як у нас*. Федьк.

Сúтник, ка, *м*. Дѣлающій сита, ситовщикъ. Вас. 152. *Не сват ситник коробейникові*. Чуб. I. 292. Ум. **Сúтничок**.

Сúтність, ности, *ж*. Сытность, питательность. *З сього сіна ситности не багато*. Волч. у.

Ситня́г, гý, *м*. Родъ воднаго растенія. Стор. II. 151. *Дике утя..., забилось собі між ситняг*. Греб. 402.

Сúтечко, сúтко, ка, *с*. Ум. отъ сито.

I. Сúто, та, *с*. Сито. Вас. 152. *Коробом сонце—ситом дощ*. Ном. № 571. *Оце була на базарі та й купила собі аж двоє ситів*. Харьк. г. Ум. **Сúтко, сúтечко, сúтце**. *Одному ситце, другому решітце*. Ном. № 1690.

II. Сúто, *нар*. Жирно. *Вари лишень гречані галушки та сито їх із салом затовчи*, Рудч. Ск. I. 11.

Сúтощі, щей и щів. *ж*. Жиръ. жирное.

Сúтце, ця, *с*. Ум. отъ сито.

Сúтчати, чаю, єш, *гл*. Полнѣть, толстѣть, жирѣть.

Сить, ти, *ж*. Жиръ. *А як виросте кабан, то вже аж тоді кладе на собі сить*. Рк. Левиц.

Ситя́чий, а, е. Ув. отъ ситий. Очень жирный, тучный, толстый. *Ситяча вівця*. Конст. у.

Сич, чá, *м*. Птица: сычь. *Сичі кукувахають на хаті*. Грин. I. 255. *Тю, з дупла того дуба сич вилетів*. Ном. № 13067. *Дивиться, як сич на сову*. Посл. Ум. **Сúчик**.

Сичавúця, ці, *ж*.=**Сочевиця**. Грин. III. 486.

Сичáвіти, вію, єш, *гл*. О тканяхъ: сбѣгаться.

Сичáння, ня, *с*. Шипѣніе змѣй, гусей. *Гадюче сичання*. О. 1861. III. 31.

Сичáти, чý, чúш, *гл*. О змѣяхъ, гусяхъ: шипѣть. *Вилазить гадюка, та й сичить*. Рудч. Ск. I. 146. *Гуси сичали*. Гліб. О людяхъ: издавать долго тянущійся звукъ с.

Сúчик, ка, *м*. 1) Ум. отъ сич. 2) Комочекъ размельченнаго и поджареннаго для выжиманія масла конопляннаго сѣмени,—лакомство сельскихъ дѣтей. Зміев. у.

Сичівнúк, кá, *м*. Мочевой пузырь. Вх. Зн. 63.

Сия́ти, сяю, єш., *гл*.=**Сяти**.

Сі, *мѣст*. 1)=**Собі** 2) Им. пад. мн. ч. отъ сей.

Сібíр, ру, *м*. 1) Сибирь. *Повернуся я з Сібіру, нема ж мені долі: хоч, здається, не в кайданах, все таки в неволі*. Грин. III. 618. 2) Каторга. 3) Тяжкая жизнь.

Сібíрка, ки, *ж*. 1) Коротенькая шубка, обшитая мѣхомъ. *Почкай, доню, до вівтірка, буде шуба і сібірка*. Чуб. III. 51. 2) Кутузка. 3) Сибирская язва. Славяносерб. у.

Сібíрний, а, е. 1) Каторжный, тяжелый. *Ой послали ж його у сібірну роботу, ще й канали копати*. Грин. III. 596. 2) Бранное: злодѣйскій. *От сібірні*. Ном. № 3568.

Сібíрник, ка, *м*. 1) Сосланный въ Сибирь. 2) Злодѣй, разбойникъ.

Сів, ву, *м*. Сѣвъ, посѣвъ. *Сіє, сіє, сіва не доходить, дівчинонька з обідом приходить*. Мет. 28.

Сівá, вú, *ж*. 1) Часть нивы, засѣянная однимъ взмахомъ руки. *Будв помалу йти, сіву менчу займать. Ширше ровнине сі-*

вою. 2) Мѣшокъ, употребляемый при сѣяніи.

Сіва́к, ка́, *м.*=**Сівач**.

Сіва́лка, ки, *ж.* Сѣялка. Хотин. у.

Сіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Засѣвать. *Будем лани сівати.* Чуб. V. 981.

Сіва́ч, ча́, *м.* Сѣятель. Чуб. VI. 334. Васильков и Канев. у.у. *Останнім сівачем, як і останнім орачем, був Опанас* Г. Барв. 315.

Сіва́чка, ки, *ж.* Сѣялка.

Сівба́, би́, *ж.* Сѣяніе. Гн. I. 76.

Сівбина́, ни́, *ж.* Посѣянное зерно, посѣвъ. Шух. I. 165, *При роботі в городі, або в полі не можна нічого їсти, бо птаха з'їла би сівбину.* Шух. I. 166.

Сівби́ця, ці, *ж.* Зерно для посѣва. *Будем сіяти жито, пшеницю, жито, пшеницю, всяку сівбицю.* Гол. IV. 16

Сі́вер, ру, *м.* Холодъ.

Сі́верко, сі́верно, *нар.* Холодно. *Сіверко на дворі.*

Сі́верний, а, е. Холодный.

Сівки́й, а́, е́. 1) Сыпучій. 2) Много пространства засѣвающій (о зернѣ). *Оце зерно — як мак, сівкіше, ніж пирій.* Волч. у.

Сіво́к, вка́, *м.* Количество взятаго для посѣва въ руку зерна.

Сі́давка, ки, *ж.* Сидѣнье для ткача въ ткацкомъ станкѣ. Шух. I. 255. См. **Сідець**.

Сіда́к, ка́, *м.*=**Сідавка**. МУЕ. III. 17.

Сі́далка, ки, *ж.*=**Сідавка**. *Я сидів на сідалці у каюку.* Екат. у.

Сі́дало, ла, *с.* 1) Насѣстъ. *Усі кури на сідалі, півень на порозі.* Мет. 16. 2) Сѣдалищная часть человѣческаго тѣла, задница. ЕЗ. V. 57.

Сіда́ння, ня, *с.* Дѣйствіе отъ глагола сідати.

Сіда́ти, да́ю, еш, сов. в. **сі́сти, ся́ду, деш**, *гл.* 1) Садиться, сѣсть. *Сідайте, щоб старости сідали.* Ном. № 11860. *Стали вони на коні сідати.* ЗОЮР. I. 41. **Сі́ла ку́рочка, сі́ла!** Говорятъ курицѣ, когда ее ловятъ. Лохв. у. **Ні сі́ло, ні впа́ло.** Безъ всякихъ основаній, безъ всякой причины. *Ні сіло, ні впало,— давай йому грошей!* 2) О солнцѣ: заходить, зайти, садиться. *За горою сонечко сідає.* Шевч. *Червоне сонечко вже спочивать сідає.* К. Дз. 160. 3) Осѣдать, осѣсть.

Сіда́тися, да́юся, єшся, *гл.* Дѣлать усилія, надрываться. *Він було аж сідається та регоче.*

Сіда́ч, ча́, *м.* Раст. Inula hirta L. ЗЮЗО. I. 125.

Сіде́лечко, ка, *с.* Ум. отъ сідло.

Сіде́лка, ки, *ж.* Сѣделка. Вас. 160.

Сіде́лко, ка, *с.* Ум. отъ **сідло**. АД. I. 10. 2)=**Сіделка**. Лохв. у.

Сіде́льце, ця, *с.* Ум. отъ сідло.

Сіде́ць, дця́, *м.* Сидѣнье для работника при разл. работахъ: у пряхъ то-же, что днище 2, у ткачей—сидѣнье въ ткацкомъ станкѣ или въ реміснику́, у токаря—сидѣнье при ток. станкѣ, у гуц. пастуховъ—толстый и низкій столбикъ, на кот. сидитъ доящій корову или овцу, и пр. Шух. I. 148, 257, 255, 305, 306, 192, 194.

Сіди́й, а́, е́=**Сивий**. *Зажурилась Хмельницького сідая голова.* Макс.

Сіди́-коса, *ж.* Возрастъ, когда сѣдѣютъ волосы. *Сидітимеш до сіди-коси.* Ном. № 8855.

Сідла́ти, ла́ю, еш, *гл.* Сѣдлать. *Сідлай, хлопче, коня вороного.* Мет. 75.

Сідла́тий, а, е. О конѣ: сѣдлистый. Богод. у.

Сі́дло, ла, *с.* Мѣсто, гдѣ садятся рыбаки удить рыбу. Васильк. у.

Сідло́, ла́, *с.* Сѣдло. *Кінь знав, як му сідло долігав.* Ном. № 2358. Ум. **Сіде́лко, сіде́льце, сіде́лечко.** АД. I. 10. Грин. III. 175.

Сідля́р, ра́, *м.* Сѣдельщикъ. Гол. IV. 185.

Сіду́ха, хи, *ж.* Торговка, сидящая на базарѣ. *Сластьони шкварились, сідухи цокотіли.* Греб. (Хата. 43). *Побіг циган меж сідухи, купив собі хрону.* Рудан. I. 66.

Сідь, ди, *ж.* Сѣдина. *Уже, бач, сідь проростає.* Морд.

Сійба́, би́, *ж.*=**Сівба**. *Жито на сійбу.* ХС. I. 77. *Він дуже мудро зробив, роздавши людям зерно на сійбу.* Кн. II. 43. *На Семена—середня сійба.* Канев. у. *Далі оранка на зімину, що далі—сійба* Мир. ХРВ 125.

Сі́йка, ки, *ж.* Птица: сой. Желех.

Сі́йник, ка, *м.*=**Сівач**. *Треба йти до сійників на степ,—як вони там сіють.* Екат. у. (Залюб.).

Сік, со́ку, *м.* Сокъ. *Сік березовий.* Чуб. VII. 446. *Не пиво диво— дивніший сік, що раз у рік.* Ном. № 7246.

Сікавиця, ці, *ж.* Рыба: Cobitis taenia Вх. Пч. II. 19.

Сі́кавка, ки, *ж.* 1) Дѣтская игрушка.

родъ брызгалки, шприца изъ бузины или трубчатаго ствола какого нибудь растенія, напр. георгины. КС. 1887. VI. 479 2) Пожарный насосъ. 3) Рыба.=Сікавиця. Вх. Пч. II. 19.

Сіканка, ки, *ж.* 1) Порка, наказаніе розгами. Лохв. у. 2) Сѣченная капуста.

Сікáрь, ря́, *м.* Производящій порку, сѣкущій. *Підпроси сікаря..., щоб не дуже бив.* О. 1862. V. Ш. 18.

Сікáрня, ні, *ж.* Доска, на которой рубятъ котлеты. Черниг.

Сі́катися, каюся, ешся, одн. в. **сі́кнутися, кнуся, нешся**, *гл.* Бросаться, рваться на кого, соваться куда, привязываться, приставать. *Не сікайся ніхто в війну, ніхто ніяк не помагайте.* Котл. Ен. VI, 14. *Сікався, сікався, щоб просунутись.* Кв. I. 247. *Вона як буде сікаться до тебе, то ти возьми груші розсип.* Рудч. Ск. II. 29.

Сікáч, чá, *м.* Сѣчка (для рубки капусты) Харьк. г., Угор.

Сікáчка, ки, *ж.* Сѣчка (для рубки капусты). Полт.

Сікну́ти. См. **Сікти.**

Сі́кнутися. См. **Сікатися.**

Сікону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно сѣкнуть, рубнуть. *Щоб тебе кат сіконув перед великими вікнами.* Ном. № 3689.

Сі́кти, січу́, че́ш, одн. в. **сікну́ти, ну́, не́ш**, *гл.* Сѣчь, рубить, рубнуть. *Сердешного козака Голоту січе да рубає.* Макс. *Бідному Савці нема долі ні на печі, ні на лавці: на печі печуть, а на лавці січуть.* Ном. **Січе́ й рубá** Разсердившись, скоро и крикливо говоритъ. Ном. № 3347.

Сі́ктися, січу́ся, че́шся, *гл.* Сѣчься. *Свій з своїм січися, рубайся, а чужий не мішайся.* Ном. № 9452.

Сіку́нка, ки, *ж.*=**Сікавиця.** Вх. Пч. II. 19.

Сілки́й, сільки́й, á, é. О соли: обладающій достаточной силой. *Сіль-кримка — сілька, а сіль маничка не сілька.* Міус. окр.

Сі́ло, ла, *с.* Петля, силокъ. *Попав в сіло.* Ном. № 3924. *Лучче ж пенному сіло на шию зложити, ніж бідних людей правдивих зводити.* Ном. № 2793. Ум. **Сільце́.**

Сіль, со́ли, *ж.* 1) Соль. *Оце чвертку соли купив.* ЗОЮР. I. 9. *Хліба-соли вживати.* 2) **Не до со́ли.** а) Не до того: *Тепер мені не до соли, коли грають на басолі.* Ном. в) Названіе пѣсни *Еней, матню в кулак прибравши, і „не до соли" примовлявши, садив крутенько гайдука.* Котл. Ен. I. 20.

Сі́лькісь, сі́лькось, *нар.* Ладно, все равно, согласенъ. Котл. Ен. VI. 86. *Та вже сількось, нехай б'ють.* Г. Арт. (О. 1861. III. 100). *Та сількось, каже, мені однаково тягать той год.* Рудч. Ск I. 183.

Сільни́й, а, е. Соляной. Шух. I. 16.

Сільни́ця, ці, *ж.* Солонка. Желех. Вх. Лем. 465. Ум. **Сільни́чка.**

Сі́льський, а, е. Сольскій. *Сільська собака най ся між двірські не мішае.* Ном. № 1313.

Сільце́, ця́, *с.* Силокъ. *Як би хто инший на тій ниві сільце поставив.* Шевч. См. **Сіло.**

Сім, семи́ и сімо́х, сьомох, *числ.* Семь. *Щодня ззідав по семи хліба.* Грин. II. 269. *Баба сім миль зза пекла.* -очень злая баба. Ном. № 212. *Коли б сім собак, то б од усіх сімох од'їлась* Ном. № 3315.

Сімáк, кá, *м.*=**Сьомак.** *Сімак лошак.* Рудч. Ск. II. 26.

Сімдеся́т, ти, *числ.* Семьдесятъ *Чорт сімдесят пар постолів стоптав, поки їх докупи зібрав.* Ном. № 9023.

Сімдеся́ток, тку, *м.* Семьдесятъ. *Він таки вже й старенький був, було йому годів сімдесяток.* СХО VIII 314.

Сіменíтний, а, е=**Сіменястий.** Вх. Зн 63.

Сімене́ць, нця́, *м.* Конопляное сѣмя. Вх. Лем. 465.

Сімени́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* О женщинѣ: рожать дѣтей. *Тільки діти часто докучають. Сама й не вправлюсь. З першого году так і почала сіменитись.* Г. Барв. 259.

Сіменни́к, кá, *м.* Дерево, оставленное при вырубываніи лѣса несрубленнымъ. Рк. Левиц.

Сімено́, нá, *с.* Множ. ч. не имѣетъ. Сѣмя на посѣвъ (зерноваго хлѣба). Рк. Левиц.

Сімену́ха, хи, *ж.* Кушанье: съ конопляным молокомъ каша. Вх. Зн. 63.

Сіменя́стий, а, е=**Семенастий.** *Ти ж зозулясτа, чи не сіменяста.* Ном. № 1332.

Сі́мка, ки, *ж.* Семерка (въ картахъ). КС. 1887. VI. 463. *Щось дивиться козирною сімкою.*

Сімнáдцятеро, *числ. соб.* Семнадцать

(штукъ). *Сімнадцятеро двереи у тім ятеві.* Рудч. Ск. І. 46.

Сімна́дцятий, а, е. Семнадцатый. *Минув мій рік шіснадцятий, сімнадцятий починаю* МВ. І. 84.

Сімна́дцять, ти́, *числ.* Семнадцать. Ном. № 10169.

Сі́мня, ня, с.=Сім'я. *Поле не оране, сімня не міряне; хто сіє, той розуміє.* Ном. № 472.

Сімря́га, ги, ж.=Семеряга. *Вийду я за ворота, надіну сімрягу.* Чуб. V. 450. **Ум. Сімря́жна.**

Сімсо́т. *числ.* Семьсотъ. *У вдовиної дочки сімсот сорочок; як повіне вітер, так і тіло зноть.* Ном., стр. 292, № 75.

Сімсо́тий, а, е. Семисотый.

Сім'я́, ї, ж.=Сем'я. *В болоті не без чорта,—в сім'ї не без п'яниці* Ном. № 2448.

Сі́м'я, я, с. Сѣмя. *Чоловік сім'я сіє, а чорт плевели.* Ном. № 3119. Болѣе употребительно въ знач.: конопляное сѣмя.

Сім'яни́й, а́, е́. Сдѣланный изъ конопляннаго сѣмени. *Сім'яна олія. Сім'яний макух.* Шух. І. 164.

Сім'яни́н, на, м.=Сем'янин. *Привітала мене заїзджого, як сім'янина.* МВ. І. 20.

І. Сім'яни́стий, а, е=Сем'янистий. *Як сім'янистому чоловікові, то й нічого, як наняти десятин з десяток, бо є кому робити, а вже одному душею—шкода.* Лебед. у.

II. Сім'яни́стий, а, е. Обильный сѣменами.

Сі́нечки, чок, *мн.* Ум. отъ **сіни.**

Сіне́шний, а, е. Относящійся къ сѣнямъ. Мет. 150. *Сінешні двері, поріг. Сінешна стіна.* Вас. 193.

Сі́ни, ней, ж. Сѣни. *Коло сінеи, коло хати ходить голуб сивий-волохатий.* Мет. 10. Ум. **Сі́нці, сі́нечки.**

Сінни́й, а́, е́. 1) Кормящійся сѣномъ. *Сінним конем, а солом'яним волом не далеко заїдеш.* Ном. № 10216. 2)=**Сінешний.** МУЕ. ІІІ. 143. *Не замикай сінних дверей.* Грин. ІІІ. 385.

Сі́нній, я, е=Сінешний. *Іди, мила, іди, не барися, а з сінього пороженька назад.... вернися.* Чуб. V. 130.

Сі́но, на, с. Сѣно. *Коли сіно в стозі, то забув о Бозі.* Ном. № 85. Ум. **Сінце́.**

Сінові́з, за, м. Возящій сѣно. *Сіновози, сіновози, ловіть мене по дорозі.* Елисавет. у.

Сіножа́тка, ки, ж.=Сіножать. Маркев. 45. *Куплю тобі хатку, іще й сіножатку.* Котл. Ен. 351.

Сіножа́ття, тя, с.=Сіножать. *Мав же я поле, мав же я сіножаття.* Грин. ІІІ. 287.

Сіножа́ть, ті, ж. и тя, м. Сѣнокось. *Ой чия ж то сіножать да некошеная?* Маркев. 15. *Ой буду я ночувати на зеленім синожаті.* Нп.

Сіно́кіс, ко́су, м.=Сіножать. Левиц. І. 127.

Сінце́, ця́, с. Ум. отъ **сіно.**

Сі́нці, ців, ж. Ум. отъ **сіни.**

Сіня́нки, нок, ж. мн. Рѣшетки, употребляемыя при перевозкѣ сѣна. Вх. Зн. 67. Желех.

Сіп! *меж.* Дергъ! Хвать! *За руку сіп мене.* Алн. 17. *Мене за чуприну сіп!* Голов. І. 143.

Сіпа́ка, ки, м. Злой и придирчивый начальникъ. полицейскій, взяточникъ; вообще бранное прозвище всякаго администратора. *Сіпаки попід віконню загадують на панщину. Дамон до лихого царя був вліз з острeним пробоем зо сталі: но тім го сіпаки спіймали.* Федьк. І. 89.

Сіпани́на, ни, ж. 1) Дерганіе. 2) Придирки административныя и судебныя; тяганіе по судамъ. *Як половили злодіїв, що ліс крали, то така сіпанина була, що крий Боже, за тих 10 грабків.* Канев. у.

Сіпати, паю, еш, одн. в. **сіпну́ти, пну́, не́ш,** *гл.* Дергать, дернуть. Рудч. Ск. І. 13.

Сіпатися, паюся, ешся, одн. в. **сіпну́тися, пну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Дергаться, дернуться. *Зачепив вірьовку ногою, вони сіпнулася та й оо'язались.* 2) Подергиваться, подернуться. *Сіпається в його мишка на виду.* Полт. 3) Рваться, рвануться. *Аж грушу виверта́є з коріння (чорт), так сіпається.* Рудч. II. 24.

Сіпа́чий, а, е. Относящійся къ сіпакѣ.

Сіпну́ти, ся. См. **Сіпати, ся.**

Сі́пом, *нар.* Дергая. *Коні везуть сіпом.* Ромен. у. (Леонт.).

Сіпону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой дернуть.

Сіпу́га, ги, м.=Сіпака. Грин. II. 165. *Тут сіпуга, війт п'янюга вже не докучає.* КС. 1882. ІХ. 568.

Сі́ра, ри, ж. Сѣра. *Він мене сірою не*

подкурить. Рудч. Ск. I. 63. Болѣе употребительно ум. **сірка**.

Сіра́й, рая́, *м*. Одинъ изъ играющихъ въ игру **тикало**, обязанность его искать спрятанную подъ кѣмъ то изъ сидящихъ игроковъ палочку. КС. 1887. VI. 475.

Сіра́ти, ра́ю, єш, *гл*. При игрѣ въ **тикало**: искать спрятанную подъ кѣмъ то изъ сидящихъ игроковъ палочку. КС. 1887. VI. 475.

Сіра́к, ка́, *м*. и пр.=**Сіряк** и пр.

Сі́рий, а, е. 1) Сѣрый. *Дівчинонько, сіра утко!* Мет. 7. *Сіра свита*. Ном. № 2808. 2) **Сі́ре зілля**. Раст. Trifolium repens L. ЗЮЗО. I. 139. Ум. **Сіре́нький, сіре́сенький**.

Сі́рики, ків, *м. мн*. Раст. Capsella Bursa pastoris Mönch. ЗЮЗО. I. 115.

Сіри́ця, ці. *ж*. Раст. Nardus stricta. Вх. Пч. II. 32.

Сірі́ти, рі́ю, єш, *гл*. 1) Сѣрѣть. 2) Сѣрѣть, свѣтать. *Вже в вікнах сіріє, і небо світліє, світ недалечко*. Левиц. I. 154.

Сі́рка, ки, *ж*. 1) Ум. отъ **сіра**. Ном. № 14298. 2) Сѣрка въ ушахъ.

Сірка́ч, ча́, *м*.=**Сірник**. Вх. Зв. 63.

Сірко́, ка́, *м*. Собака сѣрой масти. *Пожививсь, як сірко паски*. Ном. № 1798. **У сірка́ очей позича́ти**. Прямой смыслъ: брать у собаки взаймы глаза, т. е.: своими будетъ стыдно смотрѣть (что либо сдѣлалъ, чего должно стыдиться). Говорится преимущественно о безстыдныхъ людяхъ.

Сіркува́ти, ку́ю, єш, *гл*. Мазать стѣны полубѣлой глиной передъ окончательнымъ бѣленіемъ. *Давайте глини, будемо сіркувати, а послі побілуємо*. (Залюб.).

Сірма́н, на́, *м*. Сѣрый волкъ.

Сірни́к, ка́, *м*. Спичка зажигательная. Ум. **Сірничо́к**. *Засвітив самопальний сірничок*. Рудч. Ск. II. 180

Сірни́чка, ки, *ж*. 1) Спичка. Гн. I. 100. 2) Обгорѣлая уже спичка. Лубен. у.

Сірни́шниця, ці, *ж*. Спичечница. Лохв. у.

Сірогри́вий, а, е. Съ сѣрой гривой. Ум. **Сірогри́венький**. Грин. III. 339.

Сіроземи, му, *м*. Сѣрая земля.

Сіро́ма, ми, *м*. 1) Бѣднякъ, горемыка. *Чи ж на горе, чи біду сірома вродився*. Чуб. V. 951. 2) *Соб*. Бѣдняки, горемыки.

Сірома́н, на, *м*.=**Сіроманець** *Вовки-сіромани нахождали*. АД. I. 123.

Сірома́нець, нця, *м*. Эпитетъ волка: сѣрый. *Вовки-сіроманці набігали, тіло козацьке рвали*. Макс.

Сірома́нок, нка. *м*. Сѣрый волкъ. *Ой волики-сіроманки, чом ви не орете?* Шух. I. 199

Сірома́нський, а, е. Относящійся къ сірома́ну, горемычный. *Де бережки широкії, ой там переправи сіроманськії*. Грин. III. 591.

Сірома́ха, хи, *м*.=**Сірома** 1. Лукаш. 66. Грин. III. 183. *Попід тинню сіромаха і днює й ночує*. Шевч. 7.

Сірома́шний, а, е. Горемычный. *Он сіромашний дід придибав до нас на поміч*. Стор М. Пр. 165.

Сірома́шня, ні, *ж*. *соб* отъ **сірома́ха**. *Усі пани, усі дуки у наметі сіли, наше браття-сіромашня так і не посміли*. Нп.

Сірома́шшя, шя, *с*.=**Сіромашня**. Рудч. Чп. 109.

Сіроо́кий, а, е. Сѣроглазый. *Скифи сіроокі*. Шевч. 616.

Сірохма́нець, нця, *м*.=**Сіроманець**. *Вовки-сірохманці нахождали*. ЗОЮР. I. 38.

Сірочува́тий, а, е. Сдѣланный изъ свиной кожи. *Сірочуваті постоли*. Добруджа.

Сірува́тий, а, е=**Сіряви**й.

Сірча́ний, а, е. Сѣрный. К. ПС. 109.

Сірча́стий, а, е. Сѣрнистый. *Жадної ж там не матимеш помочі, де сірчастий вогонь заливає вочі*. Чуб. III. 17.

Сіра́к, ка́, *м*. 1) Верхняя теплая одежда изъ толстаго сѣраго сукна. Чуб. VII. 421. *Ні холодно, ні душно: як на святках у сіряках*. Ном. № 620. *Прощайте тепер, пани, поскидайте жупани, повдягайте сіряки, бо не ваші мужики*. Грин. III. 640. 2) Мужикъ. *Сам крепак, неодукований сіряк*. Шевч. 513. Ум. **Сірячо́к**.

Сірячи́на, ни, *ж*.=**Сіряк**. *Сусідоньки в кармазині, а ти, мати, в сірячині*. Макс. (1849). 100. *Я постелю сірячину, а в головах кулачину*. Чуб. V. 938. Ум. **Сірячи́нка**. *Ходив ж я в чумарочці, тепер в сірячинці*. Грин. III. 200.

Сі́сти. См. **Сідати**.

Сі́тка, ки, *ж*. Сѣтка вообще. Сѣть поменьше невода для ловли рыбы; также сѣть для ловли перепеловъ. Сим. 28. *Заплутався, мов рибка в сітці*. Котл. Ен. V. 5.—**плавна́**. Особый родъ сѣти для ловли рыбы по фарватеру рѣки. Вас. 188. Ум. **Сі́точка**.

Сітни́ти, тню, ниш, *гл.* О дождѣ: накрапывать, моросить. Вх. Уг. 267.

Сітня́г, гу́, *м.*=**Осітняг.**

Сі́точка, ки, *ж.* Ум. отъ сіть.

Сіть, ті, *ж.* Сѣть. *Щастя му з рук вилетіло, як птиця із сіті.* Ном. № 1820. Ум. Сі́тка, сі́точка.

Сітя́нка, ки, *ж.* Плохая, рѣдкая ткань. *Пресвята Покровойко, покрий мою головойку яков таков сітянков, няй зістану християнков.* Старомиск. у. въ Галиц. МУЕ. III. 50.

Січ, чі, *ж.* Сѣчь (запорожская). *Січ—мати, а Великий луг—батько.*

Сі́чень, чня, *м.* Январь.

Сі́чка, ки, *ж.* 1) Рѣзка изъ соломы на кормъ скоту. *Коли коні їдять і набік глядять?—Як січку їдять.* Ном. № 5090. 2) Монисто изъ коралловыхъ обрѣзковъ.

Січка́рня, ні, *ж.* Соломорѣзка. НВолын. у.

Січни́й, а́, е́. Сочный. *Січний кавун.* Рк. Левиц.

Січови́й, а́, е́. Принадлежащій Сѣчи, изъ Сѣчи. *Первую часть на Покрову Січовую да на Спаса Межигорського оддали.* ЗОЮР. I. 63. *Січові гості.* Кул.

Січови́к, ка́, *м.* Житель Сѣчи, запорожецъ.

Сі́шка, ки, *ж.* Ум. отъ соха.

Сішне́нко (=січне́нко), ка, *м.* Февраль. Это названіе обозначаетъ, что февраль—сынъ января (сі́чня). *Сішненко казав: як би мені батькови літа, то я б бикові третякові ріг ссалив, а дівці семилітці коромисел до плечей приморозив.* Мнж. 156.

Сі́яльник, ка, *м.*=**Сівач.** Лохв. у.

Сі́янець, нця, *м.* Посѣянное растеніе. *Сіянець повитикався з грядки густо, як щіть.* Левиц. I. 28.

Сі́янка, ки, *ж.* 1) Время посѣва. 2)=**Сіянець.** Вас. 203. *Се тютюн сіянка, а то сажанка.* Лохв. у.

Сі́яти, сі́ю, еш, *гл.* Сѣять. *Козаченько пшениченьку сіє.* Мет. 27. *Тяжко сіяти, коли нічого орати.* Ном. № 1576.—**во́ду.** Кропить водой. Шух. I. 179.

Сія́ти, я́ю, еш, *гл.*=**Сяти.** *На горі церковця сіяла, там дівчина з козаком шлюб брала.* Чуб. V. 78.

Сі́ятися, сі́юся, ешся, *гл.* Сѣяться. *Кукуруза сіється, кукуруза родиться.* Чуб. V. 481.

Сія́ч, ча́, *м.* Сѣятель. *Ось вийшов сіяч сіяти.* Єв. Мр. IV. 3.

Скаба́, бі́, *ж.* Полоса желѣза. Славяносерб. у.

Ска́бка, ки, *ж.* Заноза. *Скабку загнав у пучку.* Черниг. у.

Скавло́, ла́, Визгунъ. *Годі тобі скавучати! Ич, який скавло! Не ходи босий, то й не будуть тобі наступати на ноги.* Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Скаву́! *меж.*, выражающее визжаніе нѣкотор. животныхъ, напр. собаки, зайца. *Лапки попік* (зайчик). *Скаву! Скаву!* Мил. 57.

Скавулі́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Скавучати.** Желех.

Скавуча́ння, ня, *с.* Визжаніе, визгъ (собаки).

Скавуча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Визжать (о собакѣ).

Скавча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Скавучати.**

Скаже́ний, а, е. 1) Бѣшенный. *Скажени собака.* 2) О человѣкѣ: бѣшенаго, вспыльчиваго характера. *Мати скажена, а син ще скаженіший.* Лебед. у. Ум. **Скажене́нький.** *Та той дід таки трохи скажененький, я це знаю.*

Скажени́на, ни, *ж.* Бѣшенство. О. 1862. X. 112.

Скажені́вка, ки, *ж.* Бѣшенство, водобоязнь. *Треба дать чогось од скаженівки отому собаці рудому.* Лубен. у. *Чоловік у горільці, як собака у скаженівці.* Лубен. у.

Скаже́ність, ности, *ж.* Бѣшенство. Желех.

Скажені́ти, ні́ю, еш, *гл.* Бѣсноваться. *Гамалію, серце мліє, Скутарь скаженіє.* Шевч. *Чого ти зараз скаженієш, як п'яний?*

Скаженкува́тий, а, е. Подверженный припадкамъ бѣшенства, злости. *Він скаженкуватий трохи.* Зміев. у.

Скаженю́ка, ки, *ж.* Бѣшеное животное. *Мов та скаженюка.*

Ска́з, зу, *м.* 1) Бѣшенство. Грин. II. 20. *Чоловік мій, мов який сказ на його напав, що день тобі у Бога бурла б'є та каламуте.* Екатер. г. 2)=**Огріх.** Ананьевск. у. 3) Мѣсто въ полотнѣ, гдѣ остался слѣдъ спутанныхъ при тканіи нитокъ. МУЕ. III. 20.

Сказа́ти, жу́, жеш, *гл.* 1) Сказать. *Сказаного і сокирою не вирубаєш.* Ном.

№ 12870. 2) Велѣть. *Він все це поробив, як йому сказано було.* Рудч. Ск. І. 105. *Сказав нагріти два казани.* Грин. II. 99. 3) **Ска́зано.** Извѣстно. *Сказано—дитина!* Г. Барв. 363.

Сказ́ити, жу́, зиш, *гл.* 1) Сдѣлать бѣшенымъ. *Не поможе бабі кадило,-як бабу скаділо.* Чуб. І. 292. *А нехай його сказить—хто це на мене каже.* Лебед. у. 2) Испортить. *Сказив горнець шибу.* Вх. Зн. 23. *Її чарівниця сказила маржину.* ЕЗ. V. 61.

Сказ́итися, жу́ся, зишся, *гл.* 1) Взбѣситься. *Собака сказилася. Трохи з серця не сказився.* Стор. М. Пр. 41 2) Испортиться. Желех. Гн. І. 53.

Сказі́вка, ки, *ж.* Часть ткацкаго станка. См. **Блят.** МУЕ. III. 18.

Скакави́ця, ці, ска́кавка, ки, *гл.* Лягушка. Вх. Зн. 63.

Скака́ння, ня, *с.* 1) Скаканіе, прыганіе. 2) Танцы. 3)—**в гре́чку.** Любовная связь (внѣ брака). К. ЧР. 274.

Скака́ти, чу́, чеш, одн. в. **скакну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Скакать, прыгать, прыгнуть. *Скачи, враже, як пан каже, на те він багатий.* Шевч. *Искра з печі скакнула.* Ном. № 11797. 2) Только несов. в. Танцовать. Черниг. г. *Ой загадали хорошенько іграти, а парубку з дівчиною скакати.* „*Лучче я буду крутії гори копати, як я маю з поганим скакати*". Мет. 161. 3) **Скака́ти в гре́чку.** Имѣть любовныя связи (внѣ брака). *І до півночі там гуляли і в гречку деколи скакали.* Котл. Ен. III. 42. 4)—**ді́да.** Скакать на одной ногѣ. Ном. № 12296.

Скакелю́ха, хи, *ж.* Насѣк. Haltica, земляная блоха. Вх. Пч. І. 6. *Скаче, наче скакелюха.* Ном. № 9244.

Скакі́ць! *меж.*, выражающее прыжокъ. *Вовк скакіць зі скрині.* Гн. І. 166.

Ска́кля, лі, *ж.* Въ загадкѣ: сорока. *Скакля скаче, риндя рие.* Чуб. І. 315.

Скакну́ти. См. **Скакати.**

Скакову́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно прыгнуть, скакнуть. *А кінь як скаконе.* Грин. І. 186.

Скакулець, льця, *м.*=**Скакелюха.** Вх. Пч. І. 6.

Скаку́н, на́, *м.* 1) Прыгунъ. 2) Танцоръ. *Маєш же дружбоньку скакуна?* Гол. II. 665. 3) Насѣк. Tetrix. Вх. Пч. І. 5. 4) Ленъ-текучка, головки котораго лопаются на корню, роняя сѣмя. Полт. г. 5) Колесо въ колешні плуга, противоположное тому, которое идетъ въ бороздѣ, оно бываетъ часто безъ обода, съ однѣми спицами. Ум. **Скакуне́ць, скаку́нчик.**

Скакуно́чок, чка, *м.* Насѣк.=**Кобилка 9.** Вх. Пч. І. 5.

Скаку́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **скакун**

Скаку́ця, ці, *ж.*=**Скакавиця.** Вх. Зн. 63.

Скаку́чий, а, е. Имѣющій свойство прыгать. *Сей горох скакучий, як молотиш.*

Скала́, ли́, *ж.*=**Скеля.** *Сидить ворон над скалою, похитує головою.* Чуб. V. 941. 2) Въ летящемъ рою: передовой рядъ пчелъ. *Скала веде рій у ліс.* Волч. у. (Лобод.). См. **Скаль.** 3)=**Скалка 1, 2.** *Вийняти скалу з ноги.* Вх. Лем. 465.

Скаламу́тити, чу, тиш, *гл.* Помутить.

Скаламу́титися, чуся, тишся. *гл.* Помутиться, возмутиться.

Скали́зуб, ба, *м.* Зубоскалъ.

Ска́ли́ти, лю́, ли́ш, *гл.* 1) Занозить. *Ноги собі скалить, а чоботи на кию носить.* Ном. № 10230. 2) Скалить, оскаливать, обнажать. *Скалить зуби, як собака.* Ном. № 12639. 3) Сильно бить, разбивать въ щепки. Угор. 4) Браниться, ручаться. Угор.

Ска́литися, люся, лишся, *гл.* Скалиться. *Скалиться, як собака на висівки.* Ном. № 12638.

Скалі́чити, чу, чиш, *гл.* Искалѣчить, изувѣчить. *І нянчину всю рать розбили, скалічили, роспотрошили.* Котл. Ен. IV. 46.

Ска́лка, ки, *ж.* 1) Лучина, щепка. *Скалками на Поділлю світять. Я скалками засвітила.* Грин. III. 333. 2) Заноза. 3) Кусокъ, осколокъ кремня, стекла и пр. 4) Искра, отраженный лучъ солнца. *З груби скалки скачуть. Мороз, аж скалки скачуть.* Ном. № 632. 5) Ледяной кристаллъ въ формѣ стрѣлы, иглы (при замерзаніи воды). 6) Узоръ на окнахъ отъ мороза. *Скалки мороз малює на вікнах.* 7) Жирная капля на водѣ. Ном. № 13423. 8) Бѣльмо на глазу. 9) Раковина створчатая. Вх. Пч. І. 15. Ум. **Ска́лочка.** *Розіб'ю в скалочки отой каламарчик.* Г. Барв. 539.

Скалкува́тий, а, е. Имѣющій острые края. *Скалкуваті камінці.*

I. Ска́л(л)я, ля, *с. соб.* 1) Клепки бочки, кадки. Желех. 2) Лучина, щепка. Вх. Зн. 63.

II. **Скáл(л)я, ля,** *с. соб.* Скалы, обломки скалъ, камни. Вх. За. 63. Вх. Лем 464.

Скалнѝк, кá, *м.* Полѣно, предназначенное для лучины, но еще не расколотое. Подол. г.

Скалоóкий, а, е. Имѣющій бѣльмо на глазу.

Скáлочка, ки, *ж.* Ум. отъ скалка.

Скалубѝна, ни, *ж.* Скважина, трещина. Чуб. V. 683. *Як пан Біг дає, то й скалубинами пхає, а як відбирає, то й двері не замикає.* Фр. Пр. 91. *Дивиться господарь скалубиною, що робит жовнірь з господинею.* Гол. I 147.

Скалубѝнник, ка, *м.* Послѣдній мѣсяцъ зимы. Угор.

Скаль, ля, *м.* Часть роя пчелъ, вылетающая предварительно, чтобы отыскать мѣсто для роя. Желех. *Як мав виходити рій, то дня за два виходить скаль да й літа, поки знайде способне місце—тоді і рій летить.* Радом. у. См. **Скала 2.**

Скальнѝй, á, é. 1) Скалистый, утесистый. 2) —олíй. Горяое масло, нефть.

Скаля́ти, ля́ю, еш, *гл.* 1) Испачкать, замарать. 2) Запятнать. *Хто не хоче скаляти золотої слави своєї, той гайда з нами за пороги.* К. ЧР. 378.

Скаменѝти, ню́, нѝш, *гл.*=**Скам'янити.** *І очима-гадюками доню скаменила.* К. МБ. Ш. 252.

Скамені́лий, а, е=Скам'янілий.

Скамені́ти, ні́ю, еш. *гл.*=**Скам'яніти.**

Скамнá, нѝ, *ж.* Скамья? Столъ? *Говорила сестра із сестрою, сидячи за скамною.* Мет. 221. См. **Скам'я.**

Скамнѝця, ці, *ж.*=**Скамна.** КС. 1884. I. 32. *Обозветься та Мар'єчка у світлиці, прихиливши головоньку ік скамниці.* Мет. 178. *Лежить мила на усю скамницю.* Чуб. V. 365.

Скамня́, ні́, *ж.*=**Скамна.** *Він у царя в Бога сидить за скамнею.* Грин. Ш. 3. Ум. **Скамнѝчка.** Чуб. V. 773.

Скам'я́, м'ї́, *ж.*=**Скамна.** *А в сього пана скам'я заслана, а на тій скам'ї три кубки стоять.* Чуб. III. 416.

Скам'янѝти, ню́, нѝш, *гл.* Превратить въ камень. *Там така баба-яга, що хто не прибуде, зараз одуре та й скам'янить.* Мнж. 33. Переносно: привести въ оцѣпенѣніе. См. **Скаменити.**

Скам'яні́лий, а, е. Окаменѣлый.

Скам'яні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Окаменѣть. Мнж. 29. *Чого це тут усе скам'яніло?* Мнж. 32.

Скандзю́бити, блю, биш, *гл.* Скорчить, свести. *Хто охочий був битись, тому зараз кулаки повідпадають і руки скандзюбить у три погибелі.* Кв.

Скандзю́битися, блюся, бишся, *гл.* 1) Скорчиться. 2) Переносно: околѣть. *А шоб той собака тобі скандзюбився!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Скантувáтися, ту́юся, єшся, *гл.* Покоробиться, искривиться. *Церква скантувалась.*

Скапарáти, рáю, еш, *гл.* Испортить, изгадить.—життя. Бѣдственно, жалкимъ образомъ провести свою жизнь. Желех.

Скапарáтися, рáюся, єшся, *гл.* Пропадать, исчезать. *Уродися-вдайся, а ні, то скапарайся.* Ном. № 1657.

Скапáрити, рю, риш, *гл.*=**Скапарати.** Желех.

Скáпати. См. **Скапувати.**

Скаплу́нити, ню, ниш, *гл.* 1) О птицѣ: выхолостить. 2) Также: лишить невинности? *Молодий молоду скаплунив.* Рк. Макс.

Скáпнути, пну, неш, *гл.* Медленно зачахнуть, умереть. Вх. Лем. 465.

Скáпостити, щу, стиш, *гл.* Изгадить, испакостить.

Скапрані́ти, ні́ю, еш, *гл.* Загноиться (о глазахъ) Желех.

Скáпувати, пую, еш, сов. в. **скáпати,** паю, еш, *гл.* Скатываться, скатиться по каплѣ; вытекать, вытечь по каплѣ. *Усе додолу* (сльози) *скапують та й скапують.* Рудч. Ск. I. 138. *Бодай ти очі скапали.* Kolb. I. 21. *Як я що винен, най перед вашими очима як віск скапаю.* Фр. Пр. 176.

Скапу́титися, чуся, тишся, *гл* Умереть, издохнуть, околѣть.

Скапцані́ти, ні́ю, еш, *гл.* Обѣднѣть (о евреяхъ). *Тепер він, бач, трохи скапцанів.* Левиц. I. 103.

Скаралу́ща, щі, *ж.* Скорлупа.

Скарáння, ня, *с.* Наказаніе. Левч. 55.

Скарáскатися, каюся, єшся, *гл.* Избавиться, отдѣлаться отъ.... *Набіжить який чорт, то біди не скараскаєшся.* Св. Л. 235.

Скарáти, рáю, еш, *гл.* Покарать, наказать. *Скарай мене, міцний Боже, коли тя забуду.* Чуб. V. 57. *Чия кривди,*

нехай того Бог скарає. Ном. № 2293. *Ой мати моя старая, нащо ти мене скарала?* Мет. 263.

Ска́рб, бу, *м.* 1) Сокровище, кладъ. *Колись наші діди над сією річкою козакували, да в сій річці скарби поховали; як будете скарби находити, будем з вами пополам ділити.* ЗОЮР. I. 55. 2) Богатства, финансы, средства. *На церкви накладали..., которі давнім козацьким скарбом будували.* Макс. (1849), 47. *Буду я з тебе великії скарби мати.* Мет. 393. 3) Казна. Левч. 55. Казенное учрежденіе. *А то робили ми в Раківці, мур становили у скарбу.* Грин. II. 94.

Скарбе́ць, бця́, *м.* Зарытая въ землю посуда (горшокъ, кувшинъ, котелокъ съ деньгами). *Вміраючи казав у пущі викопати під дубом два скарбці з грошима.* МВ. I. 65.

Скарбі́вни́ця, ці, *ж.* Казнохранилище, сокровищница. К. МБ. III. 256.

Скарбівни́чий, чого, *м.* Казначей, кассиръ.

Скарбі́вня, ні, *ж.* 1) Казначейство. *Повітова скарбівня.* О. 1861. X. 146. 2) Сокровищница. К. Дз. 213. *Святе наслiддя—слово! Воно бо скарбівня нашого духа.* К. XII. 134.

Скарбни́й, а́, е́=Скарбовий.

Скарбни́к, ка́, *м.* 1)=**Скарбівничий.** Мир. ХРВ. 123. 2) Чортъ, живущій у богача, продавшаго свою душу аду, сторожащій и увеличивающій его богатство. Чуб. I. 193.

Скарбни́ця, ці, *ж.* Денежный сундукъ, касса, казнохранилище. К. ЦН. 237. К. ЧР. 427. *До мене пишуть про царську корону, що ніби в князя Василя в скарбниці лежить-блищить на золотій полиці і сяєвом підземний склеп сповняє.* К. ЦН. 249.

Скарбни́чий, чого, *м.*=**Скарбівничий.**

Скарбо́ви́й, а́, е́. Казенный. Ном. № 1285. *Скарбові гроші.* Левиц. Пов. 3. *Скарбові люде.* К. ЦН. 227. *А де ж твої, Нечаєнку, скарбовії вози?* Лукаш.

Скарбо́на, ни, *ж.*=**Скарбівня 2.** *Кидали дари свої в скарбону заможні.* Єв. Л. XXI. 1.

Скарбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Собирать сокровища. *Скарбує для себе, а не в Бога багатіє.* Єв. Л. XII. 21.

Скарбулитися, люся, лишся, *гл.* Свернуться въ кольцо, въ трубку. Вх. Уг. 267.

Ска́рга, ги, *ж.* Жалоба. *Тільки й чуєш, що скарги на тебе.* Св. Л. 115. *Підеш до пана Бога на скаргу.* Фр. Пр. 85.

Скаргува́тися, гу́юся, єшся, *гл.*= **Скаржитися.** *Перед Богом вовк скаргувався.* Гн. II. 225.

Ска́ржити, жу, жиш, *гл.*—**кого́.** Подавать жалобу на кого. *Вишукавсь якийсь родич шинкарю небіжчику, що скаржити прийшов.* МВ. II. 192. *Вже його перед паном Богом скаржит.* Гн. II. 227.

Ска́ржитися, жуся, жишся, *гл.* Жаловаться, сѣтовать. МВ. (О. 1862. I. 78). *Невістка скаржиться, а на лиці не змарніла.* Ном. № 6899.

Скарлю́читися, чуся, чишся, *гл.* Согнуться, скорчиться. *Зігнута постать удвоє перегнулась, скарлючилась.* Мир. Пов. II. 111.

Скасува́ння, ня, *с.* Отмѣна, уничтоженіе.

Скасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Отмѣнить, уничтожить. *Окомонів, ватаманів уже скасували.* Гол. II. 207.

Скасува́тися, су́юся, єшся, *гл.* Быть отмѣненнымъ, уничтожиться. *Відтоді зараз і панщина скасувалась.* Гол. II. 145.

Ска́т, ту, *м.* Скатерть. *На столах скати все лляннії.* Гол. IV. 552.

Скатоли́чити, чу, чиш, *гл.* Окатоличить. К. ПС. 139.

Ска́терка, ки, *ж.* Скатертка. НВолын. у. *Накрила сина скатеркою.* Чуб. V. 715. Ум. **Скатертонька.** Чуб. V. 1067.

Скатерти́на, ни, *ж.* Скатерть. Ном. № 12126. *Стіл дубовий покривала біла скатертина.* Мкр. Н. 16. Ум. **Скатерти́нка.**

Скатертонька, ки, *ж.* Ум. отъ скатерка.

Ска́терть, тя, *м.* Скатерть. Мил. 139. *З старого скатертя зробив скатертинку.* Черк. у. *Вили Марусі віночок та й покотили по столі, по квітчастому скатертю.* Мет. 143.

Скатертьо́вий, а, е. Относящійся къ скатерти. Волч. у.

Скатерчи́на, ни, *ж.* = **Скатертина.** НВолын. у.

Скатува́ти, ту́ю, еш, *гл.* 1) Измучить, истязаніями, пыткой. *Увидів Христа такого скатованого.* Гн. I. 115. 2) Казнить. Чуб. V. 841. *Бабину дочку прив'язав коню до хвоста й пустив у поле. Так її скатували.* Рудч. Ск. II. 53.

Скаучáти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Скавучати.**

Скахва́, ви́, *ж.* У овчинниковъ: инструментъ для очистки кожъ: широкій ножъ,

вставлённый вдоль въ край деревянной дощечки. Вас. 153, 157. См. **Шкафа.**

Скаціру́вати, ру́ю, еш, *гл.* Избить. Зміев. у.

Ска́ятися, ска́юся, ешся, *гл.* Раскаяться. *Чорна гречка, білі крупи, не впадайся, дівча, в руки, бо як мені попадешся, то й на послі не скаєшся.* Чуб. V. 123.

Скваплі́вий, а, е. Торопливый, поспѣшный. *Суд скваплівий рідко буває справедливий.* Ном. № 7379.

Скваплі́во, *нар.* Торопливо, поспѣшно

Сква́пний, а, е. 1) = **Скваплівий.** 2) Падкій. Котл. Ен. IV. 11. *О, він сквапний на те, щоб крадене купувати.* Волч. у.

Сква́р, ру, *м.* Жаръ, зной. См. **Шквара.**

Скварча́ти, рчу́, чи́ш, *гл.* = **Шкварчати.**

Скве́ре́сть, *меж.*, выражающее крикъ птицы? См. **Скверещати.** *Коли єсть, то шелесть, а як нема, то сквересть.* Ном. № 10830.

Скверещáти, щу́, щи́ш, *гл.* Рѣзко чирикать (о сойкѣ и др.).

Скве́рний, а, е. Скверный. *Скверний гаде* Шевч.

Скверни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Осквернять. *Умийтеся; образ Божий багном не скверніте.* Шевч.

Скве́рність, ности, *ж.* Скверность, гадость.

Скви́ра, ри, *ж.* = **Шквиря.** *У середині граблі, вила і сокира, якими було роблю, хоть якая сквира.* КС. 1882. I. 224.

Сквирк, ку, *м.* Плачъ, хныканье.

Скви́ритися, рюся, ришся, *гл.* Хныкать, плакать. *Тільки й мовчить, як лазить, а як на руки,—і почне сквиритись.*

Скели́стий, а, е. Скалистый. (Будинки) *стояли на високому скелистому шпилі.* Левиц. I. 217.

Ске́льний, а, е. Скалѣ принадлежащій, къ скалѣ относящійся, скальный. *Так орел, осягши скельної вершини, дивиться зневажно на малі тварини.* Щог. Сл. 41.

Ске́ля, лі, *ж.* Скала. Мнж. 32. *Море, грай, реви, скелі ламай.* Шевч. 57.

Скемі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* 1) Колоть, ныть, болѣть. *Скимит в зубі, в ушах.* Вх. Зн. 63. 2) Жужжать. *Муха скемит.* Вх. Зн. 63.

Скепа́ння, ня, *с.* = **Скіпання.**

Ске́пка, ки, *ж.* = **Скіпка.**

Скепа́ти, па́ю, еш, *гл.* = **Скіпати.**

Скепкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Сдѣлать пакость въ насмѣшку? *Москаль проклятий так зробив їм да такую капость скепкував.* Рудч. Ск. II. 173.

Скерва́вити, влю, виш, *гл.* = **Скрівавити.** *Збили, скервавили, обдерли до нагва.* Гн. I. 11.

Скерге́ля, лі, *об.* Болѣзненный человѣкъ.

Скерува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Направить. *Одчини браму та скеруй половими добре, щоб часом не зачепиться.* Рк. Левиц.

Ски́ба, би, *ж.* 1) Ломоть. *Одрізана скиба од хліба, вже її не притулиш.* Ном. № 8990. 2) Пласть земли при пахавіи. Чуб. VII. 398. Грин. II. 152. Ум. **Ски́бка, ски́бонька, ски́бочка.** Чуб. V. 492. *Порізав кавуна на скибки.* Левиц. Пов. 229. *Ой ори, ори, синку, дрібненьку скибку.* Чуб. Ш. 389. *Розріжеш яблучко і даси по скибочці всім.* Г. Барв. 343.

Скибча́стий, а, е. Съ продольными углубленіями снаружи (о плодахъ). *Скибчаста диня.*

Скивну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Кивнуть. *Та й головою скивнула.* Г. Барв. 116.

Скиг, гу, *м.* = **Скигління.** МВ. Ш. 95.

Ски́гління, ня, *с.* Визгъ, жалобный визгъ. *Скигління собаче.* К. МБ. X. 11.

Ски́глити, глю, лиш, *гл*, Визжать, стонать, плакать, издавать жалобные звуки. *Скиглить, мов кривий цуцик.* Ном., стр. 47. *Чайка скиглить, літаючи, мов за дітьми плаче.* Шевч. *Сови та пугачі скиглили, пугикали* Стор. М. Пр 16. *Не скигли, бо ти всіх побудиш.* Шевч.

Скида́ти, да́ю, еш, сов. в. **ски́нути, ну, неш,** *гл.* 1) Сбрасывать, сбросить внизъ, сваливать, свалить. *Шо то впало?—То я з столу ложку скинула.* Черниг. у. *Добич із коней скидайте.* ЗОЮР. I. 32. 2) Вскидывать, вскинуть на верхъ. *Уб'ю та й на вишку скину.* Ном. № 3649. *Скинув рушницю на плече.* Мир ХРВ. 81. 3) Снимать, снять. *Нум, брате, ми з себе зелені жупани скидати.* ЗОЮР. I. 36. *Почав скидати шапку.* Рудч. Ск. I. 129. 4) Только с. в. Выпить (водки). *Скинув чарку-другу.* Мир. Пов. II. 63. *I по третій скинули на шлунок.* Мкр. Н. 37. 5) Смѣнять, смѣнить, отставлять, отставить отъ должности. *Скиньмо голову, люде добрі.* Левиц. Пов. 185. 6)—**горщá.** Ставить, поставить родъ сухой банки на животъ. 7) **Скида́ти на ко́го.** Быть похожимъ. *Обличчям він дуже скида на вас.* О. 1862. IX. 61. 8)—**руко́ю на ко́го, що.** Показывать, показать. ЗОЮР. I 310. 9)—**о́ком, очи́ма.** Бросать, бросить взглядъ, взглянуть.

Г. Барв. 215. *Скину на неї оком, то вона як жар почервоніє.* Стор. М. Пр. 33.

Скида́ти, даю, еш, *гл.* Сбросить, сложить съ чего либо или куда нибудь (многіе предметы). *Скидай лати отам під хлівом. Не скидали ми стога, а сонце вже заходить.* Чуб. II. 10.

Скида́тися, да́юся, ешся, сов. в. **ски́нутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Складываться, сложиться (деньгами), сдѣлать складчину. *І скинулись по копійці, купили ще й горілки.* Чуб. V. 1048. 2)—**чим.** Обращаться, обратиться во что. *Скидайсь ти, Домно, гадюкою, а я білим каменем стану.* Нар. ск. *Підем, сестро, в дуброву, скинемося травою.* Чуб. V. 918. *А дочка не втерпіла, в рік прилетіла, скинулася сивою зизулькою, у вишневім саду сіла.* Мет. 256. 3)—**очи́ма.** Взглядывать другъ на друга. *Він нахилився підіймати, а я й собі.... скинулись близько очима.* Г. Барв. 66. 4)—**на ко́го.** Быть похожимъ, походить на. *Він так скидається на когось, та ніяк не згадаю на кого це.* Кісн., Под. г.г. *Вона на тебе трохи скинулась.*

Ски́датися, даюся, ешся, *гл.* Спохватиться, броситься. *Скидались шукати, коли ж нема.* Черном. *Скидався хортів годувати тоді, як на влови їхать.* Черном.

Ски́день, дня, *м.* Родъ красной рыбы въ Азовскомъ морѣ.

Скидча́, ча́ти, *с.* Ягненокъ недоносокъ. Новомоск. у. (Залюб.).

Скидя́, *нар.* Бросая, броскомъ. *Ударив мене скидя довбешкою, не зруч.* Кобел. у. (Залюб.).

Скиксува́ти, су́ю, еш, *гл.* Ошибиться, осѣчься. *Скиксуєш раз, тоді прощай.* Котл. Ен. V. 40.

Ски́мник, ка, *м.* Схимникъ. К. Бай. 43.

Скинбе́ї, їв, *мн.* Внутренности, кишки. *Вовк....* (кобилу) *розірвав, випустив скинбеї і їдять її.* Грин. II. 241.

Скинда́к, ка́, *м.* Лента. Ум. **Скиндячо́к.**

Скиндя́чка, ки, *ж.*=**Скиндяк.** *Пов'яжу на голову червону скиндячку.* Кв.

Ски́нути, ся. См. **Скидати. ся.**

Скипа́ти, па́ю, еш, *гл.*=**Скіпати.** ЕЗ. V. 57.

I. Скипа́тися паюся, ешся, сов. в. **скипі́тися, плю́ся, пи́шся,** *гл.* Свертываться, свернуться (о молокѣ).

II. Скипа́тися, па́юся, ешся, *гл.*=**Скіпатися.** *Тут Катря моя гине, а тут чоловік скипається проти мене.* МВ. II. 132.

Ски́пень, пня, *м.* Сильный холодъ зимою при тихой погодѣ. Уман. у.

Ски́петро, ра, *с.* Скипетръ. *Тепер ми всі царі, що землю осягнули під вічне скипетро науки да культури.* К. Дз. 13.

Скипе́ць, пця́, *м.* Привитое дерево. Угор.

Скипі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* 1) Скипѣть, свариться. *Опаривсь і скипів у молоці.* Рудч. Ск. I. 95. 2) Вспыхнуть, вскипѣть (о человѣкѣ). *Невістка так і скипіла і зачервонілась.* Г. Барв. 369.

Скипі́тися. См. **Скипатися.**

Скипа́ти, плю́, пиш, *гл.* Прививать. Угор.

Скирги́кати, чу, чеш, *гл.* Плохо пѣть. *Хлопці, дівки.... скиргичуть колядки.* КС. 1882. XII. 624.

Скирготі́ти, гочу́, ти́ш, *гл.*=**Скреготати.** *Зубами скирготить.* Чуб. II. 417.

Ски́рта, ти, *ж.* Скирда. Котл. Ен. I. 6. *А там снопи, а там скирти.* Шевч. *Скирта сіна.* Грин. II. 201. Ум. **Ски́рточка.**

Скиса́ти, са́ю, еш, сов. в. **ски́снути, ну, неш,** *гл.* Скисать, скиснуть. *Нехай він скисне на путрю.* Ном. № 5119.

Скислі́ти, лі́ю, еш, *гл.*=**Скиснути.** *Капустиця під лавкою іще не скисліла.* Грин. III. 327.

Ски́снути. См. **Скисати.**

Скит, ту, *м.* Скитъ. К. Бай. 112.

Скита́льник, ка, *м.* Скиталецъ. Ум. **Скита́льничок** *Мій таточку, мій скитальничку! Ви наскитались, ви нагорювались.* Мил. 186.

Скита́льниця, ці, *ж.* Скиталица. *Моя й скитальниця, моя й горювальниця!* Мил. 195. Ум. **Скита́льничка.**

Скита́ння, ня, *с.* Скитаніе. Мил. 201.

Скита́тися, та́юся, ешся, *гл.* Скитаться. *Іванс, синочку мій, де ми скитався?* Грин. I. 46. *Нещасні ж сирітки та підуть скитатись.* Грин. III. 411.

Ски́тки, кін, *мн.* Скитанія. Піти у—. Отправиться скитаться. *Він у скитки пішов.* Г. Барв. 295.

Ски́тник, ка, *м.* Скитникъ. *Колись, кажуть, скитники були такі, що спасались.* Пирят. у.

Скитува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Жить скитникомъ. *Хто ж у цім скиту скитуватиме?* К. Бай. 112.

Скі́глити, глю, лиш, *гл.*=**Скиглити.**

Скі́кавка, ки, *ж.*=**Скакавиця**. Вх. Зн. 63.

Скі́ки, *мѣст.*=**Скільки**. *Наносив скіки йому треба було.* Грин. II. 72.

I. **Скік!** *межд.* Скокъ! *Аж лукавий скік до його на плечі.* Рудч. Ск. I. 65.

II. **Скік, скóку,** *м.* 1) Скачокъ, прыжокъ. *Да високі скоки в сороки.* Р. Макс. *То скоком, то боком.* Ном. № 11849. *На новий рік прибавилось дня на заячий скік.* Ном., стр. 12, № 513. 2) Танецъ. *Ой гвалт, не до скоку!* Грин. III. 159. Чаще во мн. ч. *Всюди скоки та музики.* ЗОЮР. I. 121. 3) *мн.* Ноги у зайца. Вх. Пч. II. 6. 4) *мн.* Торчащіе изъ воды камни. Шух. I. 181. Пороги въ рѣкѣ. Шух. I. 81. *Досвідчений керманич... зна.... всі скоки у воді, о які розбитися може дараба.* Шух. I. 183.

Скікну́ти, кну, неш, *гл.* Скакнуть. *Комарь з дуба впаде, то скікне.* Ном. № 5770.

Скі́ко, *мѣст.*=**Скіки**. Грин. I. 94.

Скі́льки, скі́льки, скі́лько, *мѣст.* 1) Сколько. Рудч. Ск. I. 65. *Не питав і не знав де вони і скільки.* ЗОЮР. I. 9. 2) Нѣсколько. *Зібралось ще скілько сусідочок.* МВ. II. 54. 3)=**Стілько**. *Не скілько смаку, тілько більше гріху.* Ном.

Скі́лькість, кости, *ж.* Количество. Желех.

Скі́лькісь, скількось, *мѣст.* Нѣсколько, сколько-то. *Дав йому скількісь шагів грошей.* Стор. М. Пр. 150.

Скількóро, *мѣст.* Нѣсколько. *Та вийшло скількоро чоловіка копати буряки.* Брац. у.

Скі́млити, лю, лиш, *гл.* Стонать, пищать, хныкать, визжать. *А чого там він скімлить, чи не б'є котрий! „Зачинили собаку в клуні, тепер як скімлить.* Уман. у.

Скін, скóну, *м.* 1) Кончина, смерть. 2) Конецъ, предѣлъ.

Скінча́ння, ня, *с.* Окончаніе. *Скажу на скінчання....* О. 1862. II. 58.

Скінчéння, ня, *с.*=**Скінчання**. Єв. Л. XIV. 28.

Скінчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Окончить. *Чи вже скінчив твої жорстокі речі?* К. Іов. 35.

Скінчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* 1) Окончиться. 2) Скончаться. *Постій, милий, не женися: ще ж я не скінчилась.* Нп.

Скі́па, пи, *ж.* Щепка. Угор. *Висох як скіпа.* Ум. **Скі́пка, скі́почка.** *Кому йдеться, то й на скіпку прядеться.* Ном. № 1668. *Скіпочку засвітила.* Гол. I. 58.

Скіпа́ння, ня, *с.* Раскалываніе, разщепленіе (лучины).

Скіпа́ти, па́ю, еш, *гл.* 1) Колоть, раскалывать, щипать (лучину). 2) Раздроблять въ щепки. (Гарматами) *скіпає в скіпки наш Байда гаспидські ґалери.* К. Бай. 90.

Скіпа́тися, па́юся, ешся, *гл.* Придираться, привязываться, приставать. *Скіпається до лісовика: нащо ти мою корову загнав? вона не була в лісі.* Новомоск. у.

Скіпéць, пця́, *м.* ~~Ямка~~ такой глубины, сколько захватитъ лопата. Мнж. 192. Ямка для обозначенія границы земли. Херс. у.

Скі́пка, ки, *ж.* Ум. отъ скіпа.

Скі́пщик, ка, *м.* Платящій за нанятое поле частью урожая. Харьк. г. Лохв. у.

Скі́плина, ни, *ж.*=**Скіпщина**. О. 1862. I. 60.

Скі́пщина, ни, *ж.* Извѣстная часть урожая, достающаяся соучастнику въ обработкѣ земли. *Беруть землю за скіпщину у панів.* О. 1861. IX. 175.

Скі́ра, ри, *ж.* Кожа. Шух. I. 122. (Швець) *буде чоботи шити, мені скаже скіри волочити.* Гол. IV. 185. Ум. **Скі́рка.**

Скірен, рна, не. Скоръ. *Бог хоч не скірен, та влучен.* Ном. № 47.

Скі́рочка, ки, *ж.*=**Скоринка**. *Хліба ні скірочки.* Ном. № 12294.

Скі́рня, ні, *ж.* Сапогъ. *Єдна скірня.* Вх. Лем. 466. Гол. Од. 77. Преим. во мн. ч.: **скі́рні**. *Тепер же мі грайте, чорні скірні поторгала, червоні мі дайте.* Гол. III. 422. Ум. во мн. ч. **Скóреньки, скірнятка.** Вх. Лем. 466.

Скірани́й, а́, é. Кожаный. *Уберайтеся борзенько у постоли скіраниї.* Гол. I. 152.

Скісни́й, а́, é. Наклонный. Шух. I. 154.

Скі́сно, *нар.* Наискось, вкось.

Скі́сок, ска, *м.* 1) Сточенная коса, кусокъ косы, употребляющійся вм. ножа, бритвы и пр. *Борода стирчала чорна, остюкувата, давно, мабуть, не бачила скіска.* Мир. ХРВ. 11. 2) Мѣтка у овцы на ухѣ: а) конецъ уха наискось отрѣзанъ. Черк. у. б) конецъ уха наискось прорѣзанъ. Мнж. 182

Скіти́ти, чу, тиш, *гл.* Расточить, потратить. Угор.

Скі́цнути, цну, неш, *гл.*=**Скікнути.**

Скіць! *меж.*=**Скік.** *Троянці наші чуприндирі на землю скіць! як там були.* Котл. Ен. IV. 14.

Склад, ду, *м.* 1) Составъ, соединеніе. 2) Складъ, складочное мѣсто. *Склади медовії.* 3) Складъ, слогъ. Левиц. I. 243. *По складах читає.* 4) Стиль, слогъ, изложеніе. *Росказав нам про дощ таким складом, як ніби ми були невчені селяне.* К. (О. 1862. III. 30). 5) Связь, стройное соединеніе. *Ані ладу, ані складу.* Ном. № 13066. 6) **Ора́ти у склад.** Пахать, начиная съ средины участка такимъ образомъ, что пласты земли ложатся внутрь участка. Нѣжин. у.

Склада́ний, а, е. Складной. *Складаний ніж.* Чуб. VII. 406. Левиц. Пов. 228.

Склада́ння, ня, *с.* 1) Складываніе. 2) Наборъ, набираніе (въ типографіи). 3) Составленіе изъ частей. 4) Составленіе, сочиненіе. 5) Сложеніе. Кон. Ар. 97.

Склада́ти, да́ю, еш, сов. в. **скла́сти, складу́, де́ш,** *гл.* 1) Складывать, сложить. *Зорем лан посесорові та, вижавши, складем і звозим.* ЗОЮР. I. 143. *Так я свій крам у коробочку склав.* АД. II. 35. *Ганна сиділа, склавши руки.* Левиц. I. 29. 2) Набирать, набрать (типографск. терминъ). 3) Составлять, составить изъ отдѣльныхъ частей, собирать. *Складати машину.* Херс. 4) Слагать, сложить, составлять, составить, сочинять, сочинить. *Хто вміє красти, той вміє і брехеньку скласти.* Ном. № 6814. *Оці вірші віршую я для себе, братія моя! мені легшає в неволі, як я їх складаю.* Шевч. 442. 5) Ариѳм. Слагать. Кон. Ар. 3.—**рахубу.** Считать, посчитать. *Скільки всіх зорь, цьому ще ніхто рахуби не склав.* Ком. PI. 49. 6) — **хрест.** Креститься, перекреститься. *Перед домом Божим хреста не склав, тим його й Бог скарав.* Харьк. г.

Склада́тися, да́юся, ешся, сов. в. **скла́стися, складу́ся, де́шся,** *гл.* 1) Складываться, сложиться, слагаться. *Тут як почало* (дерево) *рубаться, котиться, складаться.* Рудч. Ск. I. 91. *Дай, Боже, час добрий, щоб моя капусточка приймалася і в головки складалась.* Ном. № 261. 2) Складываться, дѣлать, сдѣлать складчину. Мил. 88. Вас. 155. *Туди парубки збірались, по золотому складались.* Чуб. III. 150. 3) Укладываться, уложиться. *Усе складався та приготовлював вози.* Рудч. Ск. II. 144. *Склався і поїхав.* Рудч Ск. II. 198. 4) Состоять, составляться, составиться изъ чего. *Все її лице складалось з одного носа.* Левиц. I. 235. *З яких частин вода складається.* Дещо. 5) Полагаться. *На Бога складайся, розуму ж тримайся.* Ном. № 64. 6) Происходить, произойти. *Відкіля і лихо склалось.* Рудч. Ск. II. 128. *Складеться недогода та необачність яка, то він гукав та махає їм де що робиться і де що не так.* Стор. М. Пр. 166. *Бійка з иншими хлопцями складеться.* Г. Барв. 447. *Реґіт такий складається.* Г. Барв. 440.

Склада́ч, ча́, *м.* 1) Складывающій что либо. 2) Наборщикъ. 3) Широкій обручъ, въ которомъ бочаръ собираетъ первоначально клепки посуды. Шух. 249.

Скла́дка, ки, *ж.* Складчина. *На й моїх п'ять грошей до складки, щоб було десять.* Ном. № 6436.

Складни́й, а́, е́. 1) Сложный. 2) Складный; статный, стройный. *Постать огрядна, повна і розом складна.* Левиц. I. 434. *Скомпонуйте тимпаннії лики і гарно складні музики.* Чуб. III. 26.

Складничо́к, чка́, *м.* Портмоне. Мнж. 192.

Скла́дність, ности, *ж.* 1) Сложность. 2) Соразмѣрность, стройность.

Скла́дно, *нар.* 1) Сложно. 2) Складно, стройно. Левиц. Пов. 49.

Скла́дня, ні, *ж.*=**Кладня.** Гол. II. 518.

Складови́й, а́, е́. 1) Складочный, амбарный. *На коморах складових складати.* 2) Составной.

Скла́сти, ся=**Складати, ся.**

Склеї́ти, ся. См. **Склювати, ся.**

Склейни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Помѣтить клеймомъ. *Мішок ще новий, а він його уже склейнив.* Новомоск. у.

Скле́ний, а, е. Покрытый глазурью (о посудѣ). *Склений кухлик.* Канев. у.

Скле́ння, ня, *с.* Обливаніе обожженной посуды поливою. Вас. 181.

Скле́п, пу, *м.* 1) Сводъ. 2) Склепъ. *Ой казав пан Каньовський ще й склеп склепувати, молодую Бондарівну гарно поховати.* Чуб. V. 428. 3) Подвалъ, подземелье; погребъ. НВолын. у. *Від смерти і в склепу не замуруєшся.* Чуб. I. 294. *Тільки у Скутарі, в склепу, не дрімають козаки сердеги. Чого вони ждуть?* Шевч. 58. 4) Магазинъ, лавка. Гал. Ум. **Скле́пик.**

Склепа́тися, па́юся, ешся, сов. в. **склепи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Смыкаться,

сомкнуться, закрыться. *Уже треті півні співають, а в мене й очі не склепились.* Г. Барв. 385. *Склепилися карі очі й устоньки мої.* Мет 129.

Склепи́ти, плю́, пиш, *гл.* Дѣлать сводъ, склепъ. 2) — **очі, у ха́.** Смежить, сомкнуть. *Склепив очі та й умер.* — **руки.** Сложить руки. *Лежить вона на постелі, склепила руки, мов нежива.* Екат. г. — **зуби.** Стиснуть зубы.

Склепи́тися. См. **Склепатися.**

Склепі́ння, ня, *с* Сводъ. Св. Л. 214.

Склеп я́тися, пля́юся, ешся, *гл.* = **Склепатися.** *Уста і очі склепляються* (в мертвого). Мил. 165.

Склепува́ти, пу́ю, еш, *гл* = **Склепити.** *Ой же казав пан Киньовський ще й склеп склепувати.* Чуб. V. 428.

Скле́ювати. скле́юю. еш, сов. в. **скле́їти, скле́ю, їш,** *гл.* Склеивать, склеить. *Склеїв чорта з рогом.* Ном. № 10443.

Скле́юватися, скле́ююся, ешся, сов. в. **скле́їтися, скле́юся, їшся,** *гл.* Склеиваться, склеиться.

Скли́знути, зну, неш, *гл.* Исчезнуть. ускользнуть. См. **Слизнути.**

Склик. ку, *м.* Созывъ.

Скликанець, нця, *м.* Призывной колоколъ. небольшой колоколъ на колокольнѣ. Ум. **Склика́нчик.** *Ось ужє до божого дому скликанчик кличе* Г. Барв 253. *Перше бовкне у скликанчик, а далі в другий, потім у підстарший та в старший та й во всі разом* ЗОЮР. II. 285.

Склика́ння, ня, *с.* Созываніе.

Склика́нчик, ка, *м* Ум отъ скликанець. *На дзвіниці дзвонять у скликанчик.* Кв. I. 241.

Склика́ти, каю, еш, сов в **скли́кати, чу, чеш,** *гл* Сзывать, созвать. *Усе військо своє докупи у громаду скликає.* Макс. *Дзвін до церкви скликає, а сам в ній не буває.* Ном. № 162.

Склика́тися, каюся, ешся, *гл.* 1) Перекликаться, звать другъ друга. *І почали вони скликатися.* Рудч. Ск. I. 31. 2) Сзываться.

Склимкбо́ваний, а, е. Сбитый, всклокоченный (о волосахъ). Шух. I. 31.

Склина́ти, на́ю, еш, *гл.* Проклинать. МУЕ. Ш. 57.

Склинцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Сбить клиньями.

Скли́ти. склю́, ли́ш, *гл.* Вставлять стекло. *Він склить мені вікна в новій хаті.* 2) Глазурить. *Склити миски.* Канев у.

Скліво́чка, ки, *ж.* Стаканчикъ, склянка. *Там склівочка з квіточками.* Федьк.

Склінча́тися, ча́юся. ешся, *гл.* Совокупляться (о собакахъ) (Залюб).

Склі́ти, лі́ю, еш, *гл.* = **Скніти.** *Хто сіє, той віє, хто не сіє, той скліє.* Ном. № 7165.

Скліщитися. См. **Скліщуватися.**

Скліщуватися, щуюся, ешся. сов. в. **скліщитися, щуся, щишся** = **Склінчатися.** Вх. Зн. 63.

Скло, ла, *с.* Стекло.

Склони́ти, ся См. **Склоняти, ся.**

Склоня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **склони́ти. ню́, ниш,** *гл* Склонять, склонить. *Схилив, склонив головоньку аж додолу.* Чуб. V. 329.

Склоня́тися. ня́юся. ешся. сов. в. **склони́тися. ню́ся, нишся,** *гл.* Склоняться, склониться, наклоняться, наклониться, кланяться. поклониться. *Ввічливо склонившися до гостей. він одійшов од хазяйки.* Левиц. I. 461. *Зося склонилась до всіх.* Левиц. I. 491.

Склопота́ти. чу́, чеш, *гл.* Озаботить. *Ой най же спить, най не устає, щоби моєї головоньки не склопотала.* Чуб. III. 35.

Скло́читися, чуся, чишся, *гл.* Всклочиться. Вх. Зн. 63.

Склюбачитися, чуся, чишся, *гл.* Свернуться въ кольцо. въ трубку. *Склюбачитєя бабин пес.* Вх. Уг 267.

Склюва́ти, клюю́, є́ш, *гл.* Поклевать. *Я покрию свого миленького слідочок, щоб вітер не звіяв, пташки не склювали.* Чуб. V 46.

Сключитися. чуся, чишся, *гл.* = **Склюбачитися** Вх. Лем. 466.

Скляни́й. а́, е́ Стеклянный. *Нептун дочувсь в скляних будинках, що пробу закричав Еней.* Котл. Ен. **Скляний Бо́г.** См. **Бог.**

Склянйця, ці, *ж.* Стаканъ. *Тоді крів'ю наповнились блюда і склянниці.* Чуб. I, 173. *Пішла до пивниці, взяла дві склянниці. в одну наточила солодкого меду.* Гол. I. 81.

Склянечина, ни, *ж.* Кусокъ стекла, склянка. Вх. Лем. 466.

Скля́нка, ки, *ж* 1) Оконное стекло. Харьк. г. Шух. I. 95 2) Стаканъ. Св. Л. 177. Грин. Ш. 514. *Треба риби, треба*

м'яса і горілки в склянці. Чуб. V. 676. *Склянку води візьме.* МВ. (О. 1862. III. 39). 3) Бутылка. Вх. Лем. 466. 4) Кусокъ разбитаго стекла. Ум. **Скляночка.**

Склянчи́на, ни, *ж.* 1) Стаканъ, стаканчикъ. *По склінчині води.* Гн. I. 135. 2) Стеклянныя бусы и вообще стеклянныя украшенія. Вх. Лем. 466.

Скляп, пу, *м.* Обрубокъ дерева, заостренный съ одного конца и плоскій съ другого,—употребляется для игры того же имени. Чуб. III. 98.

Скляр, ра́, *м.* Стекольщикъ.

Скляри́ха, хи, *ж.* Жена стекольщика.

Скля́рка, ки, *ж.* Жена стекольщика.

Скля́рський, а, е. Стекольщичій.

Склярува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Быть стекольщикомъ.

Склярчу́к, ка́, *м.* Подмастерье у стекольщика.

Скля́чий, а, е. Блестящій какъ стекло, глянцовитый. Вх. Лем. 466.

Скна́ра, ри, *об.* Скупецъ, скаредъ, скряга. К. ЦН. 176. Г. Барв. 455.

Скна́рий, а, е. Скупой, скаредный. К. Розм. II. 50.

Скна́рість, рости, *ж.* и **скна́рство, ва,** *с.* Скупость, скаредность, скряжничество. К. ЧР. 283, 43.

Скна́ро, *нар.* Скупо, скаредно.

Скнарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Скупиться. *Подумали б, що я скнарую,* Г. Барв. 420.

Скни́ра, ри, *м.*=**Скнара** и пр. *Багач брат скнира і захланник.* Гн. II. 27.

Скні́ти, ні́ю, еш, *гл.*=**Нидіти.** Желех.

Ско́ба, би, *ж.* Крючекъ къ дверямъ. Вх. Зв. 63.

Скобе́лка, ки, *ж.* Родъ дугообразнаго струга для строганія бревенъ и пр. Вас. 148.

Ско́бель, бля, *м.* Пробой.

Ско́бвалка, ки, *ж.*=**Ковзалка.**

Ско́бватися, заюся, ешся, *гл.*=**Ковзатися.**

Скобву́н, на́, *м.* Конекъ (для катанья на льду).

Ско́блик, ка, *м.* Рыба Gobio fluwiatilis, пискарь. Вх. Пч. II. 19.

Скобли́ти, лю, лиш, *гл.* Скоблить, скрести. *Скоблити бульбу.* Самбор. у. въ Галиц. Вх. Зн. 63.

Ско́взалка, ско́взанка, ки, *ж.*=**Скобвалка.** *Без його сковзанка не втиралась.* Св. Л. 39.

Ско́взатися, заюся, ешся, *гл.*=**Скобватися.** О. 1862. I. 41.

Сковзьки́й, а́, е́. Скользкій. *У Марисі ско́взький двір, не втримаєся ворон кінь.* О. 1862. IV. 25.

Ско́взько, *нар.* Скользко. О. 1862. I. 40.

Скови́знути, зну, неш, *гл.* Околѣть. *Бодай ти сковиз, як я маю отак побиватись та бідкатись!* Харьк. г.

Сковорі́дка, ки, *ж.* Ум. отъ **сковорода.**

Сковорода́, ди́, *ж.* Сковорода. Ум. **Сковорі́дка.** Ув. **Сковородяка.** Зміев. у.

Ско́вувати, вую, еш, сов. в. **скува́ти, скую́, еш,** *гл.* Сковывать, сковать. Рудч. Ск. II. 41. *Доброго леміша мені скував. Тоді його скували з злодіями та й повели.* Рудч. Ск. II. 161. *Не скує душі живої і слова живого.* Шевч. II. 56.

Ско́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **скува́тися, скую́ся, е́шся,** *гл.* Сковывать, сковать. *З щастя та з горя скувалась доля.* Ном. № 1725. *Кому скується, а кому змелеться.* Ном. № 3601.

Скоголи́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Скиглити.** *Ти, суко, не скоголи.* Чуб. II. 252.

Скожу́шитися, шуся, шишся, *гл.* Вздуться, отстать и приподняться (о кожѣ на тѣлѣ, глинѣ на стѣнѣ и пр.). *Як помазала цією глиною, то воно так і скожушилось, наче оддулось,* Новомоск. у.

Скоза́чити, чу, чиш, *гл.* Оказачить. *Скозачені панки.* К. Дз. 36.

Скоза́читися, чуся, чишся, *гл.* Оказачиться. (Закр.).

Скозува́тися, зу́юся, ешся, *гл.* Спорить, препираться. Грин. II. 210; Ш. 486. *Почав скозуваться, а далі й биться з парубками.* Грин. II. 171.

Ско́їти, ко́ю, їш, *гл.* Сдѣлать, совершить (дурное).

Ско́їтися, їться, *гл.* *безл.* Произойти, случиться (преимущ. о дурномъ). *Загоїться поки весілля скоїться.* Посл.

Ско́йка, ки, *ж.* Ракушка; устрица. (Камен. у.). Драг. 386.

Ско́ка, ки, *ж.*=**Скакавиця.** Вх. Зн. 63.

Ско́кнути, кну, неш, *гл.*=**Скікнути.**

Ско́ком, *нар.*=**Скочки.** Сим. 114. *Пішов кінь скоком.* Волч. у.

Score

Сколиха́ти, шу́, шеш, *гл.* Заколыхать, убаюкать. *А ти, корабель новий, сколиши моїх синів.* Чуб. V. 889.

Сколихну́ти, хну́, не́ш, *гл.* Всколыхнуть, качнуть.

Сколінчитися, чуся, чишся, *гл.* Ослабѣть на ноги. Угор. Вх. Зн. 64.

Сколінкуватіти, тію, еш, *гл.*=**Сколінчитися.** Вх. Зн. 64.

Сколоти. См. **Сколювати.**

Сколотина, ни, *ж.* Чаще во *мн. ч.* Пахтанье, жидкость, остающаяся послѣ сбивки масла. Полт. Херс. г.г. Шух. I. 109. VII. 438.

Сколотися, люся, лешся, *гл.* Заколоться. *Нехай твій батько сколеться.* Ном. № 3759.

Сколотити, чу, тиш, *гл.* 1) Возмутить. *Налетіли гуси з броду, склотили мені воду.* Чуб. V. 90. 2) Взболтать. Котл. Ен. VI. 73. 3) Сбить (масло и пр.). 4) Встревожить, смутить. *Побіг Сава попереду, а сколотив всю череду.* Чуб. III. 376.

Сколотитися, чуся, тишся, *гл.* 1) Возмутиться, помутиться. 2) Взболтаться. 3) Сбиться (о маслѣ и пр.) 4) Встревожиться, смутиться. 5) Произойти, случиться неожиданно. *І що се лихо таке сколотилось несподівано.* МВ. II. 99.

Сколотчиний, а, е. Изъ пахтанья (сколотин) приготовленный. *Сколотчиний куліш.* Чуб. VII. 439.

Сколотяник, ка, *м.* Лепешка (корж) на пахтаньѣ (сколотинах). Лохв. у.

Сколошкати, каю, еш, *гл.* Вспугнуть.

Сколупати, паю, еш, *гл.* Исковырять. КС. 1883. II. 389.

Сколювати, люю, еш, сов. в. **сколоти, лю, леш,** *гл.* Уколоть, заколоть, проколоть. *Сколює кожну житину шилом.* Мнж. 145. *Ой ходила молода дівчина по лісочку да сколола білую ніжку на трісочку.* Чуб. V. 303. *Тупу-тупу ногами, сколю тебе рогами.* Рудч. Ск. I. 45. *Котрий котрого да на стрілочку сколе.* Чуб. V. 1079. *Вони сами скололи того гайдамаку.* ЗОЮР. I. 241.

Скомандувати, дую, еш, *гл.* Скомандовать. *Я скомандую, щоб річка перейшла через вас* Рудч. Ск. II. 186.

Скомезитися, жуся, зишся, *гл.* Закапризничать, заупрямиться. О. 1861. XI. Кух. 12. *Чи він справді скомезився.* Полт. г.

Скомпонувати, ную, еш, *гл.* Составить, сочинить. *Мене за сю не лайте мову,— не я її скомпонував.* Котл. Ен. IV. 6. (Товариство) *скомпонувало собі статут.* К. XII. 27.

Скомтати, таю, еш, *гл.* Зудѣть. Угор.

Скомшити, шу, шиш. *гл.* Скомкать, измять.

Скомшитися, шуся, шишся, *гл.* Сбиться въ комокъ. *Як повстка борода скомшилась.* Котл. Ен. III. 31.

Скомина, ни, *ж.* Оскомина. Угор.

Сконання, ня, *с.* Кончина.

Сконати, наю, еш, *гл.* Скончаться, умереть. *Бодай тії не сконали, що нас розлучили.* Чуб. V. 250. *Гриць сконає, нім когут запіє.* Гол. I. 202.

Скончити, чу, чиш, *гл.*=**Скінчити.** *Розступися, синє море, в своїй широкості,—нехай же я життя скончу в твоїй глибокості.* Чуб. V. 295.

Скончитися, чуся, чишся, *гл.*=**Скінчитися.** *Постой, милий, не женися, ще я не скончилась.* Чуб. V. 459.

Скоп, па, *м.* Кладеный баранъ. Вх. Пч. II. 6.

Скопа, пи, *ж.* Родъ морской птицы. (На морі) *ізверху риба грає; шумить скопа; шубовсь.... хватає —і вгору мчить якесь звено.* Мкр. Г. 42.

Скопати. См. **Скопувати.**

Скопердин, на, *м.* Родъ игры.

Скопець, пця, *м.* 1)=**Скоп.** НВолын. у. 2) Дойникъ, родъ лоханки, кадочки. Шух. I. 251. 3)=**Копець** 1. Конотоп. у.

Скопилити, лю, лиш, *гл.*=**Закопилити.** *Скопилити ніс, губу. Ніс скопилив мов гринджоли.* Г. Арт. (О. 1861. III. 107).

Скопилитися, люся, лишся, *гл.* О дѣвушкѣ: родить дитя. *Скопилилася дівка* Вх. Зн. 64.

Скопич, ча, *м.* ? *Скопичу луста, погоничу луста, а малому дитяті скоринка.* Нп.

Скопище, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ стояли копны или стоги. (Залюб.).

Скопковий, а, е. ? *Як дружко ж нести попові здумав перепієць, то Тарас сунув на його скопковий червінець.* Мкр. Н. 37.

Скопотити, чу, тиш, *гл.* Взбить, поднять (пыль). *Вірли крильма землю збили, порохами скопотили.* Гол. I. 38.

Скопувати, пую, еш, сов. в. **скопати, паю, еш,** *гл.* 1) Вскапывать, вскопать. *Цілий тиждень скопували той город.* (Залюб.). *Доріжку скопала, руту посіяла.* Чуб. V. 422. 2) Изрывать, изрыть. *Цілу хату скопали,—шукали грошей, та нічого не знайшли.* Рудч. Ск. I. 188.

Скор, скорий, а, е. Скорый. *Бог хоч не скор, та влучен.* Ном. № 47 *Скорий сам набіжить, а на плохого Бог нашле.*

Ном. № 1962. Ум. **Скоре́нький, скоре́сенький**

Скорби́ти, блю, би́ш, *гл.* Причинить скорбь. *Старого лиш скорбили, серденько му точили.* Млак. 72.

Скорбі́ти, блю, би́ш, *гл.* Скорбѣть. *I щоб росло—не боліло, й на серденьку не скорбіло.* Мнл. 43

Ско́рбний, а, е. Скорбный. *I думу скорбную мою твоїй души передаю.* Шевч.

Скорбо́та, ти, *ж.* Скорбь; печаль. Лукаш. 66. КС. 1882. X. 184 *Зруйнували Запорожжя та й забрали клейноти; наробили сіромахам превеликої скорботи.* Нп. О. 1862 VIII. *Іскарай вас, милий Боже, великою да скорботою.* Чуб. V. 519.

Скорботний, а, е. Скорбный.

Скорботно, *нар.* Скорбно, печально. Ум. **Скорботне́нько.** МВ. III 91.

Скорбувати, бу́ю, еш, *гл.* Скорбѣть. *Хай батько не скорбує.* Мет 57.

Скордія, дії, *ж.* Раст. Teucrium scordium L. ЗЮЗО. I 138.

Скорен=Скорий. Ном. № 47.

Скорени́ти. См. **Ск ренити.**

Скореня́ти, ня́ю, еш, сов. в **скорени́ти, ню, ни́ш.** *гл.* Искоренять, искоренить. *Нашого насіння ніхто не скоренить.* КС. 1883. IV. 773.

Скорий, а, е. См. **Скор.**

Скорина, ни, *ж.* Корка (хлѣба). *Дівчата-неообжата. дайте скорину хліба.* Чуб. V. 1123. Ум. **Ск ри́нка, скори́ночка.** Чуб. V. 583.

Скори́ноньки, ньок, *мн.* Ум отъ скірні.

Скори́ночка. ки, *ж.* Ум. отъ скорина.

Скориняти, ня́ю. еш, *гл.*=**Скорняти.** *Порубаю калиночку, бо вмію, скориняю Парасочку, бо смію.* Гол. II. 129.

Скори́стуватися, туюся, ешся, *гл.*—**в чо́го, з ко́го.** Воспользоваться. *Всяке хоче з тебе скористуватись.* Г. Барв. 242.

Скори́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Покорить.

Скори́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Покориться.

Скорі́сть, рости, Скорость. Жехсн

Скорні, *мн.*=**Скірні.** (См. **Скірня**). Гол. Од. 77.

Скорня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Разбудить. *Скорней его.* Вх. Зн. 64. *Ліпше грати тихо, тихо, аби братів не скорняти.* Федьк. I. 41. 2) Согнать. Вх. Зн. 64

Скоро *нар.* 1) Скоро. *Журба ж мене, моя мати, скоро з ніг ізвалить.* Пн. 2) Какъ только, коль скоро, лишь только. *Скоро жених і гості з двора, панночка в плач.* МВ. (О. 1862. III. 49). *Скоро зобачив Мазєпенкову ватагу, зараз узяв та й об'їхав її кругом.* ЗОЮР. I. 120. Ум. **Скоре́нько. скоре́енько**

Скоробага́тько, ка, *м.* Желающій скоро разбогатѣть, скоро разбогатѣвшій.

Скоробре́ха, хи, *об.* Враль, лгунъ.

Скородити, джу, диш. *гл.* Бороновать передъ посѣвомъ. Вас. 196. Чуб. VII. 401. *Він оре, скороде, коноплеьки сіє.* Мет. 309. *Се ще вилами писано, а граблями скороджено.* Ном. № 6821.

Скороді́льник, ка, *м.* Бороновальщикъ.

Скороздра, ри, *ж.* Скороспѣлка. Миж. 192.

Скоро́здрий, а, е=**Скороздрі́лий.** Черк. у. *Се ягода скороздра, то тим рано й поспіла.* Новомоск. у.

Скороздрі́лий а, е. Скороспѣлый. *Чорний бо овес скороздрілий, так ми його й насіємо* Черн. г.

Ск розріст, росту, *м.* Раст. Galanthus nivalis Вх. Пч. 31.

Скоро́ліски, ків, *м. мн.* Синіе подснѣжники. НВолын. у.

Ско́ром, му. *м.* Скоромное. *Скільки скорому, стільки й гріха.* Левиц. *У середу нічого скоромом запихатися.* Харьк. г.

Скоро́мина, ни, *ж.* Скоромное, скоромная пища. Миж. 112 *Прощавай, скоромино, йди, пісними.* Грин. I. 242. *Забажалось йому скоромини.* Рудч. Ск. II. 201.

Скоро́мити. млю, миш, *гл.* Скоромить.

Скоро́митися, млюся, мишся, *гл.* Скоромиться. *Як і сього соромиться, то ніколи і скоромиться.* Ном. № 3202.

Скоро́мний, а, е. Скоромный. *Як то його душа навернеться в п'ятницю скоромне їсти.* Ном. № 737.

Ско́ромно, *нар.*—**і́сти.** Ѣсть скоромное. *Німець каже, що постить все половину: вдень їсть скоромно, а вночі постить.* Ном. № 940.

Скоропа́дний, а, е. Быстрый, скоро бѣгающій *Ніжки ж мої скоропадні, чому не підете?* Гол. I. 182.

Скоропу́ха, хи. *ж.* Черепокожное животное. Вх. Пч. I. 16.

Скороспі́шний, а, е. Торопливый.

Скороти́ти. См. **Скорочувати.**

Скорохва́т, та, *м.* Человѣкъ, быстро за все берущійся.

Скорохва́цький, а, е. Спѣшный, быстрый.

Проміж таким скорохвацьким ділом ще вспів і трейчи кахикнути. Кв.

Скорохо́д, да, скорохо́дець, дця, *м.* Скороходъ. Рудч. Ск. II. 82. *Літа мої біжать, як скороходець.* К. Іов. 21. *Чоботи скороходи.* Грин. II. 78.

Скоро́чення, ня, *с.* Сокращеніе.

Скоро́чувати, чую, еш. сов. в **скоротити, чу́, тиш,** *гл.* 1) Укорачивать, укоротить. 2) Сокращать, сократить. *Колись він сам прилетить, тугу серцю скоротить.* Чуб. V. 277.

Скорс, са, *м.* 1) Загнутый конецъ полоза у саней. Канев. у. 2) Огрубокъ пня, служащій болванкою для трубокъ. Вас. 148.

Ско́рсина, ни, *ж.* Часть дерева, употребляемая на полозья.

Скорті́ти, тить, *гл. безл.* Сильно захотѣться. *Його вп'ять скортіло зазирнуть.* Грин. II. 123.

Скорувіти, ру́ю, еш. *гл.*—**де́рево.** Снимать съ дерева кору. Вх. Лем. 466.

Скорух, ха, *м.* Дерево рябина. Вх. Лем. 466.

Скорушина, ни, *ж.*=**Скорух.** Вх. Лем. 466.

Ско́рчити, чу, чиш, *гл.* Скорчить, скривить. *Так йому руку скорчило.*

Ско́рчитися, чуся, чишся. *гл.* Скорчиться, согнуться. *Скорчився, як циганський батько.* Ном. № 8195. *Скорчився, зморщився та й зажурився.* Чуб. V. 1147.

Ско́са, *нар.* Искоса. *Скоса поглядає.* Чуб. V. 1124.

Скоси́рний, а, е. ? *Нацокотали тії верхоумки скосирні, а ти віри поняла.* МВ. (О. 1862. III. 45).

Ско́систий, а, е. Наискось стоящій, наклонный. *Скосиста гора.* Вх. Лем. 466.

Скоси́ти, ся. См. **Скошувати, ся.**

Скособо́читися, чуся, чишся, *гл.* Перекоситься на одну сторону. *Стіг скособочився.* Волч. у.

Скосогі́р, го́ру, *м.* Покатость (о поверхности земли). *На скосогорі стоїть загорода, тим вона й похилилася з гори на долину.* Волч. у.

Ско́сом, *нар.* Наискось. Шух. I. 259.

Скот, та, *м.* Скотъ, рогатый скотъ. *Млини державт, скот продавав, то-що.* ЗОЮР. I. 96. Ум. **Ското́к, ското́чок.**

Ско́та, ти, *ж.* Логово, нора звѣриная, берлога яма. Мнж. I, 192 *Лисича скота.* Грин. II. 342. *Я* (вовк) *скоту вирию в кущах.* Алв. 67. *Гадюки під Чесного Хреста уміcто збіраються у свої скоти.* Грин. I. 4.

Скоте́рик, ка, *м.* Ум. отъ скотарь.

Скота́рити, рю, риш, *гл.* 1) Быть скотникомъ, пастухомъ рогатаго скота. Вх. Зн. 7. 2) Заниматься скотоводствомъ.

Скота́рство, ва, *с.* Скотоводство.

Скота́рський, а, е. Пастушескій, скотоводный.

Скотарча́, ча́ти, *с.* Мальчикъ скотникъ, пастухъ рогатаго скота.

Скотарчу́к, ка́, *м.* Мальчикъ скотникъ, пастухъ рогатаго скота

Скота́рь, ря́. *м.* 1) Скотникъ, пастухъ рогатаго скота. 2) Скотоводъ. *Скотарі, табунщики, чабани і отарщики плентались по степах.* Стор. II. 137. Ум. **Скота́рик.**

Скотарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.*=**Скотарити.**

Скоти́на, ни, *ж.*=**Скот.** *Ой вечером та долиною ішов пастух з скотиною.* Нп. Ум. **Скоти́нка, скоти́ночка.**

Скоти́нний, скоти́нячий, а, е. Относящійся къ скоту, скотскій. *Це був у нас скотинячий ярмарок.* Міус. окр.

Скотиню́ка, ки, *ж.* Одна скотина. *Купим волів, або корову, або так яку небудь скотинюку.* ХС. III. 60.

Скотиня́ка, ки. *ж.*=**Скотинюка.** Харьк.

Ско́тисто. *нар.* Покато.

Скоти́ти, ся См. **Скочувати, ся.**

Ско́тище, ща, *с.*=**Скота** *Вовче скотище.* Морд. Пл. 67.

Скотка, ки, *ж.* Sorex, землеройка. Вх. Уг. 267.

Ското́к, тка́, ското́чок, чка, *м.* Ум. отъ скот.

Скотя́чий, а, е. Скотскій. *Скотячий гній* Херс.

Скоха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Полюбить другъ друга, слюбиться. *Не на довго зійшлися ми, серденько, з тобою, не на довго скохалися, як риба з водою.* Щог. В. 11.

Ско́цень, цня, *м.*=**Вискоцень.** Гол. Од. 37.

Скоцю́рбитися, блюся, бишся, *гл.* Скорчиться Желех.

Ско́чистий, а, е. Покатый. *Скочиста дорога.*

Ско́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Вскочить. *Як схоче, то й на гору скоче.* Ном. № 2697. 2) Соскочить. *Тілько що прибіг до терну, а вола і скочила з його.* Рудч.

Ск. І. 54. 3) Прыгнуть куда. *Скочив у білу кипучу хвилю.* Левиц. Пов. 352. *Скоч куди хоч.* Мил. 57.

Ско́чка, **ки**, *ж.* 1) Лѣсная мышь, Mus silvaticus. Вх. Уг. 267. 2) мн. раст. а) Sempervivum hirtum L. ЗЮЗО. І. 136. б) Sempervivum tectorum L. ЗЮЗО. І. 136.

Ско́чувати, **чую**, **еш**, сов. в. **скоти́ти**, **чу́**, **тиш**, *гл*, Скатывать, скатить, взваливать, взвалить. *Скоти сей камінь каниз. Хотіли удвох скотити на віз того кабана..., а я його й сам скочу.* Рудч. Ск. І. 157.

Ско́чуватися, **чуюся**, **ешся**, сов. в. **скоти́тися**, **чу́ся**, **тишся**, *гл.* 1) Скатываться, скатиться. *А по руці тихо скотилась горошиною на стіл сльоза.* Левиц. І. 76. 2) Сворачиваться, свернуться. *Як буде страшний суд, то.... небо скотиться у клубочок і впаде додолу на землю.* Чуб. І. 221.

Скочува́тися, **чу́юся**, **ешся**, *гл.* Переѣхать, переселиться. Вх. Зн. 64.

Ско́чки, *нар.* Вскачь, галопомъ. *Коні бігли скочки.* Екат. у.

Скошла́тіти, **тію**, **еш**, *гл.* Стать всклокоченнымъ.

Скоштува́ти, **ту́ю**, **еш**, *гл.*=**Скуштувати**. *Чи знаєш ти, дівчино, я хороше прошу яблучка червоного з саду скоштувати.* Чуб. V. 327.

Скошту́нок, **нку**, *м.* Проба.

Ско́шувати, **шую**, **еш**, сов. в. **скоси́ти**, **шу́**, **сиш**, *гл.* Скашивать, скосить. Г. Барв. 224. *Косарь непевний, мовчки скосить.* Шевч. *Молоде, то як косою скосило.* МВ. II. 16.

Ско́шуватися, **шуюся**, **ешся**, сов. в. **скоси́тися**, **шу́ся**, **сишся**, *гл.* 1) Скашиваться, быть скошеннымъ косою. 2) Перекашиваться, перекоситься, скашиваться, дѣлаться, сдѣлаться косымъ. Ковст. у. 3) Только сов. в. ? Свихнуться, сойти съ ума. Г. Барв. 79. *Ти зовсім скосилася!— з серцем промовила дядина.* Г. Барв. 86.

Скра, **ри**, *ж.* Искра.

Скра́голь, **гля**, *м.*=**Скраколь**.

Скрада́тися, **да́юся**, **ешся**, сов. в. **скра́стися**, **дуся**, **дешся**, *гл* Красться, подкрадываться, подкрасться *Ото я скрадаюсь та й скочив до лави.* Драг. 63. *Я сиділа, вінок плела, а він скрався та й зляка́в.* Мир. ХРВ. 304.

Скрани́к, **ка́**, *м.* 1) Часть ткацкаго ставка. См. **Верстат** Шух. І. 255. 2) Часть маслобойни. См. **Олійниця**. Шух. І. 163.

Скра́коль, **кля**, *м.* Родъ кегля. **Скраклі́**. Игра въ кегли, при которой кегли сбиваются бросаемой палкой. Чуб. III. 98. КС. 1887. VI. 477. Ив. 23. 2) Деревянная связь у плуга, куда вставляютъ дышло. Борз. у. Новомоск у. 3) Въ ткацкомъ станкѣ то-же, что **жабки**, **карпульці**. 4) См. **Начиння**. Шух. І. 255, 256. 4 Часть маслобойни. См. **Олійниця**. Шух. І. 163. 5) Лещадь. Лубен. у. 6) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427.

Скрамни́ця, **ці**, *ж.*=**Скамниця**. *Лежить його миленькия на усю скрамницю.* Чуб. V. 777.

Скраси́ти. См. **Скрашати**.

Скраша́ти, **ша́ю**, **еш**, сов. в. **скраси́ти**, **шу́**, **си́ш**, *гл.* Украшать, украсить. К. ЧР. 39. К. Пс. 109. *Красним цвітом іскрашають.* Грин. III. 638.

Скра́ю, *нар.* Скраю. *Моя хата скраю, я нічого не знаю.* Посл.

Скреба́чка, **ки**, *ж.* У горшечниковъ: деревянная лопаточка для соскребанія глины съ круга и съ рукъ. Вас. 179.

Скребло́, **ла́**, *с.* Скребница.

Скребну́ти, **бну́**, **не́ш**, *гл.* Одн. в. отъ скребти. *Скребнув редьку, що аж із хати тікай.* Ном. № 3418.

Скребта́ти, **бчу́**, **чеш**, *гл.*=**Скребти**. *Сирота сироту скребче, щоб було животу легче.* Ном. № 10715.

Скребта́тися, **бчу́ся**, **чешся**, *гл.* Чесаться (пальцами). *Сіла бабка на печі, в головку ся скребче.* Чуб. V. 1130.

Скребти́, **бу́**, **бе́ш**, *гл.* Скресть, скоблить. *Досада скребе, як кішка лапою.* Ном. № 3365. 2)—**мо́ркву**=**Мо́ркву скрома́дити** (См. **Морква**).

Скребти́ся, **бу́ся**, **бе́шся**, *гл.* Чесаться.

Скре́гіт, **готу**, *м.* 1) Скрежетъ. 2) Стрекотаніе.

Скрегота́ння, **ня**, *с.* 1) Скрежетаніе. 2) Стрекотаніе.

Скрегота́ти, **чу́**, **чеш**, *гл.* 1) Скрежетать. *Зубами скрегоче.* Шевч. 2) Стрекотать. *Ой в лісі, лісі сова скрегоче.* Чуб. V. 683. *Оце мабуть дощ буде, що так скрегочуть жаби.* 3) Болтать, скоро и много говорить. *Скрегоче, мов сорока на вербі.*

Скреготня́, **ні́**, *ж.*=**Скреготання**. *Там буде плач і скреготня зубів.* Єв. Л. XIII. 28.

Скре́кіт, **коту**, *м.* Стрекотаніе.

Скрекота́ння, **ня**, *с.* Стрекотаніе.

Скрекота́ти, **кочу́**, **чеш** и **скрекоті́ти**,

чу́, тиш, *гл.* Стрекотать, каркать, квакать. Чуб. II. 90. *Сорока скрекоче—гості будуть.* Ном. № 11793. *І скрекотять жаби, мов тисяча дівок регоче на селі під великодні свята.* К. Дз. 141.

Скрекоту́ха, хи, *ж.* Стрекотунья, квакушка. Ум. **Скрекоту́шка.** *А це скаче жаба та й каже: „Хто, хто у цій рукавичці?“ — Мишка-скряботушка. А ти хто?—„Жабка-скрекотушка.“* Рудч. Ск. II. 1.

Скрепе́ник, ка, *м.* Сотъ, прилѣпленный въ пустомъ ульѣ для новаго роя.

Скрепени́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Прилѣпить скрепе́ник.

Скрепи́тися, плю́ся, пишся, *гл.*= **Склепитися.** *Скрепилися уста мої, не могу промовить.* Чуб. V. 865.

Скрепи́ця, ці, *ж.*=**Скрипиця 1.** *Взяли Донця, піймали, назад руки зв'язали, та й повели в темниці, закували в скрипиці.* Чуб. V. 952.

Скре́снути, сну, неш, *гл.* О льдѣ, снѣгѣ: тронуться (весной). *Скресла крига, пройшла.* МВ. I. 140. *Як сніг скресне, зараз сій.* **Скре́сне на ве́сну.** На весну поворотитъ. *Сон-трава цвіте, скоро скресне на весну.*

Скри́ва, *нар.* Искоса *Ой на татарина скрива, як вовк, поглядає.* ЗОЮР. I. 16.

Скрива́ло, ла, *с.* Покрывало (намітка), которымъ покрываютъ новобрачную. Грин. III. 449.

Скрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **скри́ти, ри́ю, еш,** *гл.* 1) Скрывать, скрыть. *Ой піду я до річки, до Десни, та нехай вона мене скриє.* Чуб. V. 359. 2) Покрывать, покрыть. *Голубії фіялочки гору скрили.* Мил 134.—**молоду́.** Надѣвать на голову новобрачной женскій головной уборъ: **очі́пок, намі́тку.** Марк. 129. *Така вона молода, як сьогодні скрита,—і старощі не пристають.* Черн. у.

Скрива́тися, ваюся, ешся, сов. в. **скри́тися, ри́юся, ешся,** *гл.* Скрываться, скрыться, покрываться, покрыться. *Надія в кут скрилася.* Ном. № 5608.

Скри́вдити, джу, диш, *гл.* Обидѣть, причинить несправедливость. Ном., стр. 180. *Скривдили ляхи український люд.* Стор. М. Пр. 130.

Скриви́ти, влю, виш, *гл.* Покривить, искривить, согнуть. *Не поможе бабі кадило, коли бабу скривило.* Ном. № 5667.

Скриви́тися, влю́ся, вишся, *гл.* 1) Покривиться, искривиться. 2) Сморщиться, поморщиться. *Скривився, як середа на п'ятницю.* Ном. № 8195. *Як бідний плаче, то ніхто не баче, а як багатий скривиться, то всякс дивиться.* Ном.

Скриві́ти, ві́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться хромымъ.

Скриволі́ти, лі́ю, еш, *гл.*=**Скривіти.** *Отак, так танець іде, по кривому скриволіє.* Чуб. III. 35.

Скриги́ндзати, дзаю, еш, *гл.*=**Скреготати 1.** *Скригиндзати зубами.* Вх. Зн 64.

Скригу́лець, льця, *м.*= **Крагулець.** Вх. Пч. II. 8.

Скрижі́вка, ки, *ж.*—**капу́сти.** Отрѣзанный кружекъ капустнаго кочня. Вх. Зн. 64.

Скри́кнути. См. **Скрикувати.**

Скри́кувати, кую, еш, сов. в. **скри́кнути, ну, неш,** *гл.* 1) Созывать, созвать. *Скрикніть ви сон з усіх сторон на рожденного і хрещеного раба Божого N.* Ном. № 8412. 2) Вскрикнуть. *Ой мені лихо!—скрикнула молодиця.* Стор. I. 41.

Скримцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Крѣпко связать. *Як піймали його бідолаху, то назад руки скримцювали так, що ані сюди, ані туди не можна ними повернути.* Уман. у.

Скри́льник, ка, *м* =**Скринник.** Сум. у.

Скри́нечка, ки, *ж.* Ум. отъ скриня.

Скри́нник, ка, *м.* Сундучникъ, дѣлающій сундуки. Вас. 150.

Скринчи́на, ни, *ж.* Плоховатый сундукъ. *Твоя хижчина, моя скринчина з біленькими сорочками.* Мил. 159.

Скри́нька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ скриня. 2) Ларчикъ, шкатулка. *Виніс скриньку з грошима, а мабуть було у їй сот три рублів.* Кв. I. 96. 3) Часть ремісника́ (см.). Шух. I. 257. Ум. **Скри́нечка.**

Скри́ня, ні, *ж.* 1) Сундукъ. *Добра господиня, коли повна скриня.* Ном. 2) Въ мельницѣ: ящикъ, въ который падаетъ мука. Мик. 481. 3) Въ водяной мельницѣ: шлюзъ, пространство, заполненное водой передъ заставкою. Черн. у. Новомоск. у. Ум. **Скри́нька, скри́нечка.**

I. Скрип! *меж.* Скрипъ! *Пішли колеса.... тільки скрип, скрип, скрип.* Грин. I. 39.

II. Скрип, пу, *м.* Скрипъ, скрипѣніе. **Чо́боти на скри́пах.** Скрипящіе сапоги.

Скрипа́к, ка́, *м.*=**Скрипаль.** Шух. I. 29.

Скрипа́ль, ля́, *м.* Скрипачъ. *Пішов*

тоді скрипаль по селах, грає та й грає. Грин. I. 41.

Скрипа́рь, ря́, *м.*=**Скрипаль**. К. ЦН. 228.

Скри́пати, пвю, еш, одн. в. **скри́пнути, пну, неш**, *гл.* Скрипѣть, скрипнуть. *Найнявся — продався: скажуть дверима скрипати, то скрипай.* Ном. № 10386.

Скрипи́ця, ці, *ж.* 1) Колодка, деревянные кандалы. *Візьміть Палія Семена та забийте в кайдани, а на руки скрипиці.* О. 1862. VIII. *Скували ніжки да скрипицею.* АД. I. 79. 2) Въ блокѣ, на кот. подвѣшивается въ ткацк. станкѣ **начиння, скрипи́цями** наз. та часть блока (**жа́бки**), въ которой обращается каточекъ. Шух. I. 256.

Скрипі́ти, плю, пи́ш, *гл.* 1) Скрипѣть. *На нозі сап'ян скрипить, а в горшку трясця кипить.* Ном. № 11191. 2) Скрежетать. *Василь як спить, скрипить зубами.* Терск. обл. 3) Играть на скрипку. *Пан узів скрипку, зачів скрипіти, а богач з жінков і родійов пішли в данец.* Гв. II. 177.

Скрипі́чник, ка, *м.*=**Скрипаль**. ЕЗ. V. 68. Гн. II. 177. *Цимбалоньки ріжуть, скрипічники грають.* Федьк. I. 44.

Скри́пка, ки, *ж.* Скрипка. *Санжарівки на скрипці грали.* Котл. Ум. **Скри́почка**.

Скрипли́вий, а, е. Скрипучій. *Скрипливії ворітечка, трудно їх запертн.* Чуб. V. 216.

Скри́пник, ка, *м.* 1)=**Скрипаль**. О. 1862. IX. 70. Гн. II. 8. 2) Насѣк. Lamia. Вх. Пч. I. 6.

Скри́пнути. См. **Скрипіти**.

Скрипоті́ти, почу́, ти́ш, *гл.*=**Скрипіти**. *Ворітця скрипочуть.* Грин. I. 147.

Скрипу́ла, ли, *ж.* Старая дѣва. *Ти, скрипуло стара.* Вх. Зн. 64.

Скрипу́нь, ня, *м.*=**Скрипник 2**. Вх. Пч. I. 6.

Скрипу́чий, а, е=**Скрипливий**. *Скрипуче колесо довше ходить.* Ном. № 8156.

Скри́ти, ся. См. **Скривати, ся**.

Скритикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Отнестись критически, подвергнуть критикѣ. *То була така необачність, що скритикує її й мала дитина.* К. XII. 126.

Скри́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.*=**Искрити**. *На личмані в мене* (од сонця).... *як зоря скриться.* Г. Барв. 83.

Скри́тка, ки, *ж.*=**Накритка**=**Покритка**. КС. 1882. II. 427.

Скри́то, *нар.* Скрытно, тайкомъ. *Давно люде християне скрито ся молили.* Гв. II. 251.

Скрича́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Закричать. *Хочу скричати — дух мені захотіло.* МВ. (О. 1862. Ш. 41)

Скрича́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Истомиться, измучиться отъ крика. (Дитя) *за ніч іскричалось і ніч не спало.* Г. Барв. 530.

Скриши́ти, шу́, шеш, *гл.* Искрошить. *На капусту скришу.*

Скриба́чка, ки, *ж.* Скребница. *Скребли залізними скрибачками.* Чуб. I. 77.

Скрівави́ти, влю́, ви́ш, *гл.* Окровавить. *Скрівавив йому всю пику,—побив.*

Скрізь, *нар.* Вездѣ. *Скрізь добре, де нас нема.* Ном. *Скрізь гармидер та реготня в хаті і на дворі.* Шевч. 2) Всегда, постоянно. *Він скруозь так робить,—так і вчора й позавчора було.* Черн. г.

Скріпля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Скрѣплять, укрѣплять. *Добрий борщ оскомистий пристановляє, живіт козаків скріпляє.* Чуб. V. 934.

Скровави́ти, влю́, ви́ш, *гл.*=**Скрівавити**. *Ой ти ж мужа, ой ти ж мужа істребила, всі сінечки скровавила.* Чуб. V. 840.

Скро́йка, ки, *ж.* Выкройка, шаблонъ (для шитья). Бас. 156.

Скрома́діння, ня, *с.* Скобленіе.

Скрома́дити, джу, диш, *гл.* Скоблить, скресть. *Моркву, буряки скромадити.*

Скрома́дитися, джуся, дишся, *гл.* Царапаться. *Чую, в сіняx щось скромадиться.* Борз. у.

Скропи́ти. См. **Скропляти**.

Скро́плювати, лю, еш, скропля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **скропи́ти, плю, пиш**, *гл.* Окроплять, окропить. К. Дз. 217. *Скропляй нас, матінонько, свяченою водою.* Грин. III. 523. *І скроплював безплодную пустиню.* К. Іов. 86. *Не скропиш того свяченою водою.* Ном. № 5670.

Скруг, га, *м.* **На скру́зі**. На ущербѣ луны. *Йому на скрузі голова болить.* Канев. у.

Скругля́ти. См. **Скругляти**.

Скругля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **скругли́ти, глю́, лиш**, *гл.* 1) Округлять, округлить. *Ти мене, мов глину, зліпив, скруглив.* К. Іов. 22. 2) Очищать, очистить хлѣбныя зерна вращеніемъ въ решетѣ. Вх. Зн. 64.

Скру́жки, жок, *ж. мн.* То, что отбрасывается отъ зерна, когда его **скругля́ють**.

(См. **Скругляти 2**): части колосьевъ, соломы и пр. Вх. Зн. 67.

Скружля́ти, ля́ю, еш, *гл.* = **Скругляти.**

Скрупі́лий, а, е. Заскорузлый. *Кожух скрупілий.* ЗОЮР. I. 319.

Скрут, ту, *м.* 1)=**Скрута.** Сим. 204. *До скруту як прийшлося, а він тоді: батечку, голубчику, не буду вже!* Канев. у. *Ой скрут же мій та й дуже важкий: що ж я маю робити.* Канев. у. *До пристані прибудеш, дорожний скрут, нудьгу забудеш.* Мкр. Г. 43. **До скру́ту тре́ба.** Крайне необходимо. *Туди він не часто забігав; хиба вже до скруту чого треба, то зайде.* Мир. Пов. II. 42. 2) Въ водяной мельницѣ: снарядъ, при помощи котораго кіш можно передвинуть въ сторону отъ жернова. Мик. 481. 3) Продолговатый клубокъ, смотанный изъ выплетенной для приготовленія шляпъ соломенной ленты. Гол. Од. 56.

Скру́та, ти, *ж.* Стѣсненное, затруднительное, тяжелое положеніе, состояніе, со множествомъ хлопотъ, дѣла.

Скру́тель, ля, *м.* Свернутая горстка пеньки, очищенной отъ кострики. Гол. Од. 35.

Скру́тень, скру́тінь, тня, *м.* Пучекъ, скрученный пучекъ. Мнж. 192. *Посеред ліса лежить скрутень заліза—хто найде, обмине* (змѣя). Ном. № 102, стр. 293. *Скрутінь бакуну.* Вх. Зн. 64.

Скрути́ти, ся. См. **Скручувати, ся.**

Скруті́й, тія, *м.*=**Скрутель.** Гол. Од. 35.

Скру́тіль, ля, *м.* 1)=**Скрутій.** Гол. Од. 35. 2) Свернутый пучекъ соломы. Гол. Од. 49.

Скру́тний, а, е. Затруднительный, тяжелый, стѣснительный.

Скру́тно, *нар.* Затруднительно, тяжело, стѣснительно. *За землю стало скрутніше.* Левиц. I. 161.

Скрутну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Поворотить, крутнуть. *Скрутнула головою і мовчки вийшла з хати.* Мир. Пов. II. 46. *Поклав на одного коня руку,— той тілко головою скрутнув.* Мнж, 30.

Скру́ток, тку. *м.* Свернутый пучекъ табачныхъ листьевъ. Шух. I. 36.

Скру́ха, хи, *ж.* Сокрушеніе. *Дай їх серцу скрухи, би ся спам'ятали.* Гол. III. 385. *I такий він, сіромаха, смутненький.... У такій скрусі, що мені жалько стало.* МВ. (КС. 1902. X. 148).

Скру́чування, ня, *с.* 1) Скручиваніе. 2) Сворачиваніе, поворачиваніе. О. 1862. V. Кух. 30.

Скру́чувати, чую, еш, сов. в. **скрути́ти, чу́, тиш,** *гл.* 1) Скручивать, скрутить, связать. *Скрутити вас треба залізними обручами.* Левиц. Пов. 322. 2) Сворачивать, свернуть. *Скрутив цигарку.* Харьк. 3) Поворачивать, поворотить. *Скручують (гонять кружком) отару в коші.* О. 1862. V. Кух. 30. 4)—**го́лову, в'я́зи кому́.** а) Свернуть голову, шею. *Оттак я йому головку скрутив.* Ном. № 939. *Іди к чорту, а то я тобі й в'язи скручу.* Г. Барв. 531.—**чому́.** б) Разбить, сломать что.

Скру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **скрути́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* 1) Сворачиваться, свернуться. *Дерево гадюкою скрутилось.* Стор. М. Пр. 66. 2) Потерпѣть неудачи въ дѣлахъ, свихнуться. *Хоч би я за пана пішла: як моя доля така, то й пан скрутиться, а як моя добра доля, то піду за п'яницю, то й п'яниця поправиться.* Ном. № 1663. 3) Только сов. в. Околѣть, умереть. Марк. 56. 4) Только сов. в. Сойти съ ума, обезумѣть. *Гріх осиковою палкою бити і скотину, і людей, бо зараз скрутиться.* Чуб. I. 76. 5) Безл. Прійтись плохо, тяжело. *Ей, чоловіче, скрутиться тобі! от яконом буде бить.* Рудч. Ск. I. 167.

Скруши́ти, ся. См. **Скрушувати, ся.**

Скру́шки, шок, *ж. мн.*=**Скружки.** Вх. Зн. 67.

Скру́шувати, шую, еш, сов. в. **скруши́ти, шу́, шиш,** *гл.* Сокрушать, сокрушить. *I вернувсь до неї розум, скрушений бідою.* К. МБ. XI. 146.

Скру́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **скруши́тися, шу́ся, шишся,** *гл.* Сокрушаться, сокрушиться. *Глянь на Бога, чи у тебе руки зведуться на мене, на таку стару женщину? Може й у тебе матка є стара?" Йому серце скрушилось, він і пустив.* Чуб. II. 188.

Скряботу́шка, ки, *ж.*=**Шкряботушка.** *Мишка-скряботушка.* Рудч. Ск. II. 1.

Скуб, *меж.* Дергъ! (о выдергиваніи волосъ, пера и пр.). *Скуб, та й висмикнула з нього перо.* Чуб. II. 135.

Ску́банка, ки, *ж.* 1) Дерганье, щипаніе (шерсти, волосъ, перьевъ). 2) Корпія. Желех.

Скуба́ти, ба́ю, еш, *гл.*=**Скубти.**

Ску́бень, бня, *м.*=**Скубка 1?** *Навіджена синиця щигля покидає, бо боїться його скубня, що добре кусає.* Чуб. V. 1124.

Скýбка, ки, *ж.* 1)=**Скубанка** 1. *Од чого більш жаль візьме: чи од батькових скубок, або хоть і пужки, чи од материного голублення.* Кв. 2) мн. Родъ игры въ карты, при которой проигравшихъ дергаютъ за волосы. КС. 1887. VI. 471.

Скубнýти, бнý, нéш, *гл.* Однокр. отъ **скубти.** Дернуть, рвануть. *Як горох при дорозі: хто йде, той скубне.* Ном. № 2095. *Скубне за чуба.* Стор. М. Пр. 31.

Скубонýти, нý, нéш, *гл.* Сильно дернуть. О. 1862. IV. Слов.

Скубрíй, рія́, *м.* Взяточникъ, любящій содрать. Черн. г.

Скýбсти, бý, бéш, *гл.*=**Скубти.** Угор.

Скýбти, бу, (блю), бéш, *гл.* Дергать (шерсть), щипать, ощипывать, драть (за волосы). *Кудельки не скубла.* Мет. 213. *Скублю (скубу) не пера, їм не м'ясо.* Ном., стр. 293, № 92. *Чужий лоб скубти, треба й свого наставити.* Ном. № 11931. *На припоні коні отаву скубуть.* Шевч.

Скýбтися, бýся, бéшся, *гл.* Драть другъ друга за волоса. *Пани скубуться, а в мужиків чуби болять.* Посл.

Скувáти, ся. См. **Сковувати, ся.**

Скугнíти, ню́, ни́ш, скуготáти, чý, чеш, *гл.* О свиньяхъ: визжать. *Скугнить як порося.* Вх. Зн. 64. *Поїли свині полову, поївши полову, скугочуть.* Нп.

Скугý! *межд.*, выражающее визгъ. *Заяць.... через колоду та скіць у воду—скугу! скугу!*

Скудáтися, дáюся, ешся, *гл.* Оскудѣть. *У нас хто сіє 5 десятин хліба, той зімою не скудається.* Павлогр. у.

Скудлáчити, чу, чиш, *гл.* Взъерошить.

Скýдлити, длю, лиш, *гл.* Взъерошить.

Скудний, а, е. Скудный. Левиц. І. 394.

Скудóта, ти, *ж.* Скудность.

Скудря́вити, влю, виш, *гл.* Сдѣлать кудрявымъ.

Скудря́віти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться кудрявымъ. *Сосенко моя кудрявая, чом ти рано скудрявіла?* Чуб. V. 589.

Скýза, зи, *ж.* Извиненіе, оправданіе, отговорка. Гайс. у.

Скузувáтися, зýюся, ешся, *гл.* Извиняться, оправдываться, отговариваться. Гайс. у.

Скуйóвдати, даю, еш, *гл.* } 1) Взъе-
Скуйóвдити, джу, диш, *гл.* } рошить, привести въ безпорядокъ (волоса). 2) Скомкать, смять. *Скуйовдила спідницю.* 3) Возбудить, взволновать. *І всіх скуйовдила собой.* Котл. Ен. VI. 69.

Скýка, ки, *ж.* Скука. *Тобі од скуки тілько ловити мух.* Ном. № 10871.

Скýла, ли, *ж* Нарывъ, вередъ, болячка. Желех. Ум. **Скýлка.** ЗЮЗО. І. 128.

Скули́ніг, *нар.* Поджавъ ноги. *Вробили в печі діру і він там.... скулиніг лежав.* ЕЗ. V. 35.

Скýлити, лю, лиш, *гл.* Съежить, скорчить. *Головойку склонив, ручейку зложив, ніженьку скулив.* МУЕ. ІІІ. 36.

Скýлитися, люся, лишся, *гл.* Съежиться. *Як пес скулився.* Чуб. V. 1147.

Скýлка, ки, *ж.* Ум. отъ **скула.**

Скулобóкий, а, е. Косоглазый. Kolb. II. 101.

Скулочник, ка, *м.* Раст. Malva crispa L. ЗЮЗО. І. 128.

Скумáсно, *нар.* Страшно. Черн. у.

Скýмбрія, рії, *ж.* Рыба. Скумбрія.

Скуп, пу, *м.* Плата, вознагражденіе: взятка. *Хвершал за лікарство бере скуп.* Лохв. у. *Одно скуп беруть з людей дяки за науку, а наука та...* Лебед. у. *Бере скуп з людей посередник.* Канев. у.

Скупáвіти, (вію, еш? или: скупави́ти, влю, виш?), *гл.* Встрѣчено въ слѣд. пѣснѣ: *На нашеї на вулиці все купалії молодці. Ой нема, нема найкупавшого над Івани над нашого, бо його дівка скупавіла, дівка Храсина полюбила.* Чуб. ІІІ. 201. Купалий—качественное прилагательное (**найкупавший**); въ такомъ случаѣ не произошла-ли здѣсь фонетическая замѣна х на к? тогда было-бы: **купалий=хупавий**—красивый; **скупавити**—сдѣлать красивымъ, украсить.

Скупáрь, ря́, *м.* Скупецъ, скряга. Вх. Зн. 64.

І. **Скупáти, пáю, еш,** *гл.* Выкупать.

ІІ. **Скупáти, паю, еш,** сов. в. **скупи́ти, плю, пиш,** *гл.*—**когó.** Въ свадебномъ обрядѣ: дать кому вознагражденіе за то, что онъ уступитъ свое мѣсто, сойдетъ съ него. *Скупають шурина з покутя, щоб молодому сісти коло молодої.* Мет. 194. *Гадали-думали чорнії галочки: як би нам скупити сокола з явора? Треба дати соколоньку ярої пшениці. Гадали-думали пишнії боярє: як би нам скупити Івася з кониченька? Треба дати Івасеньку молодую Марусеньку.* Рк. Макс.

Скупáтися, пáюся, ешся, *гл.* Выкупаться. *Ой, бабусю, бабусю, яка ж ти*

погана! Пішла б ти на лотоки та би ся скупала. Чуб. V. 1131.

Скупердя́, ді́, / **Скупердя́га, ги,** / **Скупердя́й, дяя,** *м.* Скупецъ, скряга. *До чого нас довів ти, бісів скупердяго?* О. 1861. Ш. 96.

Скупердя́ка, ки, *ж.*=**Скупердяга**. Г. Барв. 253. *Ой ми чуємо червоні в Василя старого; не лишимо скупердяці, а ні золотого.* К. ЦН. 177.

Скупи́й, а́, е́. Скупой. *Да скупа собі баба, так щоб не наймать наймита, посилає зятя пасти коні.* ЗОЮР. I. 46. Ум. **Скупе́нький, скупе́сенький.**

Скупи́ндя́, ді, *м.* = **Скупердя**. Котл. Ен. IV. 14.

Ску́пити, плю, пиш, *гл.* Соединить, собрать. *Дружко усіх весільних до гурту скупив.*

Скупи́ти, плю, пиш, *гл.* 1) См. **Скупати**. 2) См. **Скуповувати**. 3)=**Скупувати**. *Тоді скупи, коли на дні, а не з вершечку.* Ном. № 4671.

Ску́питися, плюся, пишся, *гл.* Соединиться, собраться. *Старшина.... скупилась тісно, плечем поуз плече.* К. ЧР. 341.

Скупи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* Избавиться, откупиться. *Скупитись гріха.* Ном. № 121.

Скупі́й, пія́, *м.*=**Скупарь**. Вх. Зн. 46.

Ску́пість, пости, *ж.* Скупость. *Поживіться, люде добрі, не скупость, тільки така сила.* Ном. № 12025.

Скупі́ти, пі́ю, еш, *гл.* Дѣлаться скупѣе. *Ми все скупієм.* Харьк. г.

Скупі́я, пії́, *ж.* Раст. Convallaria multiflora L. ЗЮЗО. I. 119.

Скупля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Скуповувати**. *Риболовні скупляти.* О. 1862. VIII.

Ску́пник, ка, *м.* Скупщикъ.

Ску́по, *нар.* Скупо.

Скупо́вувати, вую, еш, сов. в. **скупи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Скупать, скупить.

Скупо́вуватися, вуюся, ешся, *гл.* Скупаться. *Ви ще й досі скуповуєтеся? А ми вже все покупили.*

Ску́пощі, щей и **щів,** *ж. мн.* Скупость. *У скупощах не кохайся.* Ном. № 4675.

Скупува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Скупиться. К. МБ. XII. 277. *Ой ти, мамо, не скупуй, поганого не купуй.* Нп. *Хто скупує, той двічи купує.* Посл.

Скупува́тий, а, е. Скуповатый. *Ой казали, що свати багаті, аж вони скупі, скупуваті.* Мил. 157.

Скупу́чий, а, е. Скаредный, очень скупой. Зміїв. у.

Ску́пчити, чу, чиш, *гл.*=**Скупити**.

Ску́пчитися, чуся, чишся, *гл.*=**Скупитися**. *Коло шинку людей скупчилося багато.* МВ. II. 188. *Дівчата коло мене скупчились.* МВ. (О. 1862. Ш. 41).

Скуп'я́га, ги, *м.*=**Скупердяга**. Котл. Ен. Вх. Зн. 64.

Скурва́й, вая́, *м.*=**Скурвий син.**

Ску́рвий, а, е. Распутный. *Скурва баба.* Мвж. 124.—**син.** Сынъ распутной женщины. (Брань). *Не одного ляха козак, як би скурвого сина, за чуба потряс.* Макс.

Ску́рвитися, влюся, вишся, *гл.* Развратиться

Скури́ти, рю́, риш, *гл.* Выкурить. Вх. Зн. 64. *Скурив увесь тютюн.*

Ску́са, си, *ж.* Коблюшъ. Вх. Зн. 64

Скуси́ти. См. **Скушати, скушувати.**

Ску́ска, ки, *ж.* Искусительница? предметъ искушенія? *„То, синоньку, скуска"*—сказалъ пустынникъ выросшему въ пустынѣ мальчику, впервые увидѣвшему женщину. Гн. II. 94.

Ску́сник, ка, *м.* Скусывающій, откусывающій. Ум. **Ску́сничок.** *Налетів же крячок та й іскусничок, іскусив же він усі яблучка.* Грин. Ш. 142.

Скусівни́к, ка́, *м.* Раст. Arnica montana L. Вх. Зн. 64.

Ску́тий, а, е. Скованный.

Скуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **ску́чити, чу, чиш,** *гл.* Скучать, соскучиться. *Скучає, як собака за києм.* Ном. № 5021. *Ти б поїхав та й не барився, щоб я не скучила.* Мет. 56.

Ску́чень, чня, *м.* Раст. Companula glomerata L. ЗЮЗО I. 115.

Скучни́й, а́, е́. Скучный. Левиц.

Скучни́к, ка́. *м.*=**Скучень**. ЗЮЗО. I. 115.

Ску́чно, *нар.* Скучно. *Чи головка болить, чи на серденьку нудно, чи за отцем, матусею скучно?* Грин. Ш. 263. Ум. **Скучне́нько, скучне́сенько.** *Стало мені скучненько.* Чуб. V. 750.

Скуша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **скуси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Искушать, искусить. *Почали* (чорти) *скушать його.* Грин. II. 11.

Скуштува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Попробовать. *Не пощурайтесь хліба-соли, борщу скуштуйте, галушок.* Котл. Ен. V. 14.

Ску́шувати, шую, еш, сов. в. **скуси́ти,**

шу́, сиш, *гл.* Скусывать, скусить. *Щоб зуби не боліли, треба кожної п'ятниці зрізувати, а ще краще—скушувати ньогті.* Грин. II. 41.

Слаби́й, а́, е́. Больной. *На ліжку лежала слаба.* Левиц. Пов. 288. *Дитина у його дуже слаба, мабуть умре.* Канев. у. *Батько слабий лежить.* Канев. у. Ум. **Слабе́нький, слабе́сенький.**

Слаби́ти, блю, би́ш, *гл.* Ослаблять. *Не тягайте свиток з пучка, його не треба слабити.* Харьк. у.

Сла́бість, бости, *ж.* Болѣзнь. Чуб. I. 90.

Слабі́ти, бі́ю, еш, *гл.*=**Слабувати**. *На очі слабіє.* КС 1884. VIII. 720.

Слабі́шати, шаю, еш, *гл.* Ослабѣвать, дѣлаться слабѣе. *Мати усе смутніла і слабішала.* МВ. II. 180.

Слабки́й, а́, е́. 1) Слабый, свободный, не тѣсный. 2) Слабый, не умѣющій сдержаться. *От брат його чванько слабкий уже на се: що начеркав, то так в друкарню і несе.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 101). 3)—**на ві́три**. Не сдерживающій вѣтровъ. Ном. № 12408. Ум. **Слабке́нький.**

Сла́бко, *нар.* Слабо, свободно, не тѣсно. *Слабко дуже підперезала його,—дитина зараз і росхристаеться.* Ум. **Слабне́нько.**

Сла́бнути, ну, неш, 1) Слабѣть. *Його ноги слабли, очі темніли.* Левиц. I. 385. 2) Разбаливаться, разнемогаться. *Чим раз гірше почала тота жінка (хвора) слабнути.... Пішов тогди той ангел і виймив душу з тої сироти жінки.* Гн. II. 159.

Сла́бо, *нар.* Плохо, мало. *Слабо зродило буришки.* Вх. Зн. 64.

Слабови́тий, а, е. Болѣзненый. Маркев. 59. *Слабовита удова була.* Федьк.

Слабові́нь, вені, *ж.* Слабость. Переносно: слабый человѣкъ. Вх. Зн. 64.

Слабоси́лля, ля, *с.* Слабосиліе. К. Іов. 84.

Слабоси́льний, а, е. Слабосильный. К. Іов. 55.

Слабува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Болѣть. *Був собі чоловік, і все його жінка слабувала.* Рудч. Ск. I. 168.

Слабува́тий, а, е=Слабовитий. Вх. Лем. 466.

Сла́ва, ви, *ж.* 1) Молва, слухъ; толки, пересуды. *Синиця славу роспустила, що хоче море запалить.* Гліб. *Тим до неї не горнуся, що слави боюся.* Чуб. V. 83. *Не бійсь слави, не бійсь слави, не бійсь поговору: я за славу сама стану, ще й виговорюся.* Мет. 105. *Стала слава, стала слава, стали й поговори ой на тую дівчиноньку, що чорнії брови.* Мет. 106. **До́бра сла́ва**, Хорошая репутація, честное имя. *Не сироти малі діти, що неньку сховали: їм зосталась добра слава.* Шевч. **Недо́бра сла́ва**. Дурная репутація. *Вона чесного роду і не накине на себе недоброї слави.* Стор. М. Пр. 52. **Сла́ва-погові́р.** Дурная молва. *Ой була слава-поговір, ти не моя, серденько, я не твій,* Чуб. V. 226. **Набіра́тися сла́ви.** Подвергаться осмѣянію, позорить себя. *Ой ізвівши, на коника сівши,—зоставайся, слави набірайся.* Мет. 15. *Як ми любилися, та й не побралися, слави-поговору понабіралися!* Мет. 84. **Сла́ву чини́ти, сі́яти.** Разглашать, дѣлать шумъ. *Та бо мовчіть уже, тітко! Хоч тепер мовчіть—не чиніть слави, голубочко.* Федьк. *А на мене славу сіють.* Грин. III. 185. **У сла́ву вво́дити.** Позорить, компрометировать. *Сватай мене, козаченьку, та не ввадь у славу.* Чуб. **У сла́ві ходи́ти.** Позорить себя. *Ой сама ж ти, дівчинонько, та у славонці ходиш.* Чуб. 2) Слава. Шевч. 46. *Полягла Кішки Самійла голова.... Слава не вмре, не поляже! Буде слава славна поміж козаками, поміж друззями, поміж рицарями!* АД. I. 219. **Сла́ву учини́ти.** *Високу могилу висипали і прапірок у головах устромили і премудрому лицареві славу учинили.* АД. Ум. **Сла́вонька, сла́вочка.**

Сла́вен, вна, не=Славний.

Славе́тний, а, е. 1) Знаменитый, славный. Левч. 148. 2) Достойный, достойный уваженія. *Всякому стало розумно, який справді славетний та величний у своїй простоті той сільський мир, з которого Квітка вибрав свою Марусю з її сем'єю поетичньою.* К. Опов. 119. Какъ эпитетъ мѣщанина въ прежнее время: уважаемый. К. ЦН. 215. КС. 1882. VII. 153.

Славе́тник, ка, *м.* 1) Славный, прославленный человѣкъ. *Чому славетникам, тим шейхам, тим емирам так, як йому, Бог жизні не являвся?* К. МХ. 17. 2) Въ прежнее время: мѣщанинъ. *Нема її в славетників-міщан.* К. ПС. 61. *Наші крамарі-славетники.* К. ЦН. 220.

Сла́вити, влю, виш, *гл.* Говорить, разсказывать. МВ. II. 87. Г. Барв. 8. *Славили, що колись то вона і багачка була.* Федьк. *Чи справді він такий, як слав-*

лять? МВ. (О. 1862. Ш. 45). 2) Прославлять.

Сла́витися, влюся, вишся, *гл.* Славиться.

Сла́вний, а, е. 1) Славный. *І наша слава вічно славна буде.* К. ЦН. 241. *Завели їх в славне місто, славне місто, ще славніщі замки.* Чуб. *Славних прадідів великих правнуки погані.* Шевч. 2) Хорошій. *Славний чоловік, та березинський.* Ном. № 4705. Ум. **Славне́нький, славне́сенький.** *Славненька теличка.* Рудч. Ск. II. 51. *Ой ти, Байдо молодесенький, есть у тебе лицарь да славнесенький.* Грин. Ш. 582.

Сла́вно, *нар.* 1) Славно. 2) Хорошо. *Як славно, бабусечко, як славно.* МВ. (О. 1862. Ш. 41). Ум. **Славне́нько, славне́сенько.**

Сла́вонька, ки, *ж.* Ум. отъ **слава.**

Славу́т, та, *м.*=**Славута.** *Бажав еси, Тарасе, щоб тебе поховали над Дніпром-Славутом.* К. (О. 1861. Ш. 6).

Славу́та, ти, *м.* Эпитетъ Днѣпра. *На лиман-ріку іспадали, к Дніпру-Славуті низесенько уклоняли.* АД. І. 217. *Суджено за море славутою-Дніпром та за Дунай плисти.* К. Дз. 157.

Славу́тиця, ці, *ж.*=**Славута.** *Дніпру-Славутиці низесенько вклоняють.* К. Дз. 158.

Славу́тний, а, е=**Славетний 1.**

Слав'яни́н, на, *м.* Славянинъ. *Щоб усі слав'яне стали добрими братами.* Шевч. 238.

Слав'я́нка, ки, *ж.* 1) Славянка. 2) Азбука-кириллица. О. 1862. І. 80.

Слав'янолю́бець, бця, *м.* Славянофилъ. Желех.

Слав'янолю́бство, ва, *с.* Славянофильство. Желех.

Слав'я́нський, а, е. Славянскій. *Всі мови слав'янського люду, всі знаєте, а своєї дасть Біг.* Шевч. 213. *Виростали у кайданах слав'янськії діти.* Шевч. 237.

Слав'я́нщи́на, ни, *ж.* Славянская земля. К. (О. 1861. Ш. 6). *Всі земляки наші і вся Слав'янщина.* Шевч. (О. 1862. Ш. 6).

Слання́, ня́, Приготовленіе постели, постилка.

Сла́сний, а́, е́. Лакомый. *На сласний кусок найдеться куток.* Ном. № 12011.

Сла́сно, *нар.* Лакомо. К. ХП. 63. *Не тим погоріли, що сласно їли, а тим, що не гляділи.* Ном. 7239. *Сласно їла.* Славяносерб. у.

Сластьо́нниця, ці, *ж.* Торгующая сластьонами.

Сластьо́н, на, *м.* Родъ оладій. Маркев. 161.

І. Сла́ти, шлю, шлеш, *гл.* Слать, посылать. *Листи писати, до милої слати.* Грив. Ш. 252. *До царівни б рада слать старости.* Шевч.

ІІ. Сла́ти, стелю́, леш, *гл.* Слать, устилать. *Буду я тобі постіль слати.* Макс. *Стелють перед столом рушник.* Грин Ш. 531.

І. Сла́тися, шлю́ся, ле́шся, *гл.* 1) Посылать сказать *Шлеться зіронька до місяця: ти, місяцю-товаришу, не зіходь же ти поперед мене.... Шлеться Іван та до Марусі: ти, Марусю, вірна дружино, не сідай же ти поперед мене:* Макс. 2) Посылать сватать.

ІІ. Сла́тися, стелю́ся, лешся, *гл.* 1) Стлаться, разстилаться. *Мокрець стелеться густо, зілля рунисте. Слалась плачучи трава.* 2) Стлать себѣ постель. *От вони і почали на дворі слаться.* Ном. № 6540. 3)—**до ніг.** Припадать къ ногамъ.

Слебізува́ти, зу́ю, єш, *гл.* 1) Читать по складамъ. 2) Вяло читать или говорить. *Дивись, як слебізує, аж нудно слухати.* Полт. г. *Прийшла до своєї ніби невістки та й почала слебізувати.* Г. Барв 197.

Слеза́вий, а, е=**Сльозавий.** *З очей слезавих.* ЕЗ. V. 53.

Слези́ти, зю́, зи́ш, *гл.* 1) Плакать. Гол. II. 564. 1) Сочиться. *Яром вода слезить.* Св. Л. 24.

Сли, *союз.* Если. *Ци ти, моя доле, в морі утонула? Сли-сь в морі втонула, приплинь к бережeньку.* Гол. І. 193. *Ой шли ляхи, дороги питали. Сли сюда козаки йшли, чи ви не видали?* Гол. І. 25.

Сли́ва, ви, *ж.* Слива. **Сиди́ть, як у сли́вах.** Онъ не въ своей тарелкѣ. Ум. **Сли́вка, сли́вонька, сли́вочка.**

Сливе́, *нар.* Почти. *Пуд старость сливе і в рот не брав.* Рудч. Ск. І. 74. *Павла вона сливе й не бачила.* МВ. (О. 1862. І. 81).

Сливи́на, ни, *ж.* 1) Сливовое дерево. 2) Слива. *Нема над рибу линину, м'ясо свинину, ягоду сливину.* Ном. № 7523.

Сли́вити, влю, виш, *гл.*—**сливки.** Разрисовывать писанки. МУЕ. Ш. 42.

Сли́витися, влюся, вишся, *гл.* О писанкахъ: разрисовываться. МУЕ. Ш. 43.

Сли́вка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **слива.** 2)= **Писанка.** МУЕ. Ш. 42, 43. 3) Родъ орнамента въ вышивкѣ, рѣзьбѣ КС. 1893. V. 278. Г. Барв. 216. Шух. I. 303.

Сливко́вий, а, е. Объ узорѣ въ вышивкѣ: вышитый **сливка́ми.** Kolb. I. 48, 49.

Сливни́к, ка́, *м.* Садъ изъ сливовыхъ деревьевъ. Зміев у.

Сливня́к, ка́, *м.*=**Сливник.** *Садок той увесь був заріс вишенням, сливняком і рясними грушами і яблунямь.* О. 1862. VIII. 15.

Сли́вовий, а, е. Сливовый.

Сливови́ця, ці, *ж.* Водка изъ сливъ. Угор.

Сли́вонька, сли́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **слива.**

Сли́вчити, вчу, чиш, *гл.*=**Сливити.** *Починають сливити сливки (сливчити)= писати писанки, чи малювати.* МУЕ. III. 42.

Слив'я́нка, ки́, *ж.* 1) Сливовая наливка. *І кубками пили слив'янку.* Котл. Ен. 2) Отваръ изъ сливъ. Угор. 3) Сортъ плахты. Чуб. VII. 428. КС. 1893 XII. 448.

Слиж, жа, *м.* 1)=**Сляж.** *Сімсот соколят на одній постелі сплять.— Слижі на горищі.* Мнж. 175. 2) Рыба Cobitis barbatula, голецъ. Шух. I. 24.

Слижа́н, на́, слижу́н, на́, *м.*=**Слиж 2.** Угор.

Сли́з, зу, *м.* 1) Слизь. Желех. 2) Раст. Malva silvestris. Вх. Пч. I. 11.

Сли́зень, зня, *м.* Селезенка. Вх. Уг. 268.

Слизе́нький, а, е. Ум отъ **слизький. Слизе́нько,** *нар.* Ум. отъ **слизько.**

Сли́зик, ка, *м.*=**Слиж 2.** Вх. Пч. II. 19.

Слизи́ти, зю́, зи́ш, *гл.* 1) Дѣлаться скользкимъ. *Шлях слизить після мряки.* Канев. у. 2) Течь, сочиться. См. **Слезити.** *Ота свічка, то хоч би вона тобі слизила, так ані трохи.* Канев. у.

Сли́знути, ну, неш, *гл.* Исчезнуть, пропасть. Ном. № 3781. *І він, як муха в зіму, слиз.* Котл. Ен. II. 10. *Слиз, наче кріз землю пішов.*

Слизота́, ти, *ж.* 1) Скользкость, гололедица. *Кінь не кований та й боїться слизоти.* Волч. у. *Ото слизота—ні проїхать, ні пройти.* 2) Сукровица. *Слизота слизотить (з мертвяка).* Мир. ХРВ. 48.

Слизоті́ти, чу́, ті́ш, *гл.*=**Слизити 2.** Мир. ХРВ. 48. *По весні текла всяка нечисть, слизотіла й пінила.* Мир ХРВ. 162.

Слизува́тий, а, е. Слизистый, покрытый слизью. *Слизувате сало.* Павлогр. у.

Слизьки́й, а́, е́. Скользкій. *Погода не тая, дорога слизькая.* Чуб. V. 766. **Зогна́в на слизько́.** Поставилъ въ затруднительное положеніе. Ном. № 4183. Ум. **Слизьке́нький, слизе́нький.** *Тепер нічечька темненька, дорога слизенька.* О. 1862. IV. 25.

Сли́зько, *нар.* Скользко. *До церкви слизько, до дівчат близько.* Ном. № 8792. Ум. **Слизе́нько, слизьке́нько.**

Слима́к, ка́, *м.* 1) Улитка. Вх. Пч. II. 28. Каменец. у. 2) Монастырскій служка, послушникъ. *Гладкий як слимак.* Ном. № 13139. *Крадуть слимаки гусей, качок, курей индиків у Гевалів і Амаликів.* Котл. Ен. V. 51. 3) Писанка съ изображеніемъ улитки. КС. 1891. VI. 379. Ум. **Слимачо́к.**

Слимако́вий, слимачко́вий, а, е=**Слимачий.** *Слимакови шкорупки.*

Слима́чий, а, е. Принадлежащій улиткѣ. *Слимача хижка*—раковина улитки. Вх. Лем. 467.

Слимачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **слимак.**

Слиму́ж, жа, слиму́жка, ки, слиму́ш, ша, *м.*=**Слимак 1.** Вх. Зн. 64. Вх. Пч. II. 28. Шух. I. 22.

Сли́на, ни, *ж.* Слюна. *Твої гроші роскотяться так, як слина.* Чуб. V. 1135. Ум. **Сли́нка, сли́ночка.** *Нашому малятi лиш слинку ковтати.* Ном. № 1038.

Сли́нити, ню, ниш, *гл.* 1) Слюнить. *Пряжу слиню.* Грин I. 86. 2) Переносно: плакать. *Іди утрись і більш не слинь.* Котл. Ен. III. 13. *Чи ж не сором тобі, пане сотнику, хлипати, мов стара баба,—тільки що храбрився, а теперечки й слиниш.* Стор. I. 213.

Сли́нівка, ки, *ж.* Болѣзнь рог. скота: ящуръ.

Сли́нка, сли́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **слина.**

Сли́нути, ну, неш, *гл.* Разноситься, разглашаться. *По нещасній Україні слинула новина: не єдного смерть спіткала козацького сина.* Гол. I. 16. *Нехай твоя слава слине, турецькая нехай гине.* Pauli.

Слинько́, ка́, *м.* Слюнявий.

Сли́ня, ні, *ж.*=**Слина.** *Як до мене заговориш, тече з губи слиня.* Чуб. V. 141.

Сли́нявий, а, е. Слюнявый. *Який дідок слинявий, а всі його цілують.* Ном.

Слих, ху, *м.* Слухъ. Чуб. Ш. 486. *Прийшли слихи до милої, що милого вбито.* Харьк. у.

Слихáти, шу, шиш, *гл.* Слыхать. *Ані слихом слихати, ані видом видати.* Ном. № 1939.

Сличóк, чкá, *м.*=**Шличóк.** Лукаш. 62.

Сли́шка, ки, *ж.* 1) Слухъ, вѣсть. *У нас така пройшла слишка, що вона вмерла.* Верхнедн. у. 2) мн. Родъ дѣтской игры. Ив. 39.

Сли́ще, ща, *с.* Мѣсто надъ водой, гдѣ разстилаютъ ленъ или холстъ для выбѣлки солнечными лучами.

Слівцé, ця́, *с.* Словцо. *Хазяїн врядигоди промовляв слівце.* Левиц. I. 232.

Слíги, гів, *мн.* Толстыя перекладины, балки, черезъ яму для мостика. *Покладуть сліги через прірву, а поверх дошки, та й їздять.* Лебед. у.

I. Слід, ду, *м.* 1) Слѣдъ. *В чоботях ходить, а босі сліди робить.* Ном. № 1182. **У слідú комý уступáти.** Ходить по слѣдамъ кого, поступать по чьему примѣру, подражать. 2) Знакъ, признакъ. *І сліду не осталось.* Шевч. Ум. **Слідóк, слідóчок, слíдонько.**

II. Слід, *нар.* Должно, слѣдуетъ. *Не слід тобі лаятись. Ото воно так жило, як слід.* Рудч.

Слідéць, дця́, *м.* Сыщикъ. *І порішили вони чи так, чи инак, не жалуючи нічого, зловити отамана, і вирядили шукачів та слідців.* МВ. II. 29.

Слідúти, джý, диш, *гл.* Идти слѣдомъ; оставлять слѣдъ; слѣдить. *Що ви тут слідите? Трава усяка є в садку.* Канев. у. *За нею ходив гречний молодець, слідив-прослідив аж до світлоньки.* Чуб. Ш. 315.

Слідкóм, *нар.* Слѣдомъ, вслѣдъ. *За ним слідком іде.* Рудч. Ск. II. 84.

Слідкувáти, кýю, еш, *гл.* Идти вслѣдъ, слѣдовать. *Ми слідком за нею слідкували.* МВ. II. 45.

Слідóк, дкá. *м.* Ум. отъ слід.

Слíдóм, *нар.* 1)=**Слідком.** *Слідом за дідом.* Ном. № 11837. 2) Какъ должно. *Треба слідом все робити.* Левч. 56.

Слíдонько, ка, слідóчок, чка, *м.* Ум. отъ слід.

Слíдство, ва, *с.* Слѣдствіе. *Заперли бідолах в острог та й почали писати слідство.* Стор. I. 48.

Слíдствувати, вую, еш, *гл.* Производить слѣдствіе. *Почнуть слідствувать, то видно буде, хто зробив.* Екат. у.

Слідувáти, дýю, еш, *гл.*=**Слідкувати** *Так і біга, так і слідує за ним.* Зміев. у.

Слізá, зи́, *ж.*=**Сльоза.** *По тобі, милий, гарячая покотилась сліза.* Чуб. V. 318. **Слізки́ пусти́ти.** Заплакать *Слізки пустила із очей.* Котл. Ен. II. 23. Ум. **Слíзка, слíзонька.** Ном. № 1193.

Слізли́вий, а, е. Слезливый, любящій плакать.

Слíзний, а, е. Слезный, изъ слезъ. *Де плаче сестричка—слізная криничка.* Нп.

Слíвно, *нар.* Слезно, со слезами. *Стоїть місяць над горою, а сонця немає, мати сина в дороженьку слізно провожає.* Чуб. V. 532.

Слíвонька, слíвочка, ки, *ж.* Ум. отъ сліза, сльоза.

Сліп, пá, пé=**Сліпий.** *Чого б і плакав сліп, як би бачив світ,* Ном. № 5375.

Сліпáк, кá, *м.* 1) Слѣпецъ. 2) Жив.=**Веретільник 1.** Вх. Пч. I. 16. 3) Раст. а) Lychnis vespertina Sibthorp. ЗЮЗО. I. 127. б) Papaver orientale L. ЗЮЗО. I. 130. 4) мн. Заячьи глаза. Вх. Пч. II. 6. Ув. **Сліпачище.** *Чого б сліпачище хтів, як би пліт бачив.* Ном. № 5375.

Слíпати, пáю, еш, *гл.* Плохо видѣть съ трудомъ разбирать; дѣлать что съ трудомъ видя, силясь разглядѣть (вслѣдствіе темноты, плохого зрѣнія). *Завтра по видному й поїхали б, а тепер чого сліпати?* Ск. Л. 123. *Сліпає старий у книжку.* Рк. Левиц. *Сліпає було Якимко по часловці.* Левиц. I. 243.—**очи́ма.** Щурить глазами отъ близорукости. *Виглянув Пшепшінський з дверей, сліпаючи очима.* Левиц. I. 287.

Сліпáчка, ки, *ж.* 1) Слѣпая. 2)=**Сліпак 2.** Вх. Пч. II. 16.

Слíпень, пня, *м.* Преим. во мн. ч. **слíпні.** Глаза (пренебрежительно). *Ото витріщив сліпні, а нічого не бачить, бодай тобі повилазили.* Ном.

Сліпéць, пця́, *м.* Слѣпецъ. *Присягались сліпці, що своїми очима бачили.* Ном. № 6849. **Сліпці́ свáтають.** Дремота одолѣваетъ. Звениг. у. 2)=**Сліпáк 2.** Вх. Пч. II. 16. 3) Родъ дѣтской игры. КС. 1891., V. 207.

Сліпи, пів, *м. мн.* Глаза (пренебрежительно). *Уже залив сліпи*—напился пьянъ. Черк. у.

Сліпи́й, **а́**, **е́**. 1) Слѣпой. *Перебендя старий, сліпий.* Шевч. 2) **Сліпі́ дзиґарі́**. Крытые часы. Подол. г. 3)—**замо́к**=**Лавчастий замок**. Шух. I. 93, 94. Ум. **Сліпе́нький**, **сліпе́сенький**.

Сліпи́ти, **плю́**, **пиш**, *гл.* 1) Ослѣплять. *Іще не всіх чортів висліпили,—підемо сліпить.* Ном. № 10346, ст. 289. *Чужу хату топить.—свої очі сліпить.* Ном. № 10315. 2) Засиживаться, медлить. *Якого чорта він там сліпить.* Ном. № 10932.

Сліпи́цею, *нар.*=**Сліпма**. *Лізе сліпицею.* Ном. № 2759.

Сліпма́, *нар.* Ослѣпью. *Я йому кажу—геть! а він сліпма лізе.* Канев. у.

Сліпнути, **ну**, **неш**, *гл.* Слѣпнуть.

Сліпоокий, **а**, **е**. Близорукій.

Сліпота́, **ти́**, *ж.* 1) Слѣпота. Г. Барв. 370. 2)—**ку́ряча**. а) Болѣзнь: куриная слѣпота. *Ах ти куряча сліпота!* Ном. № 8540. б) Раст. а) Helianthemum vulgare. Вх. Пч. I. 10. б) Ranunculus polyganthemos L. ЗЮЗО. I. 133.

Сліпува́ти. **пу́ю**, **еш**, *гл.* Быть слѣпымъ. Грин. I. 178. *Я розумом сліпую.* К. Іов. 19.

Сліпу́ндра, **ри**, **сліпу́ха**, **хи**, *ж.*=**Сліпак 2**. Вх. Пч. II. 16.

Сліпце́м, *нар.*=**Сліпма**. *Лізе сліпцем та й все товче.* Васильк. у.

Сліт, **ту**, *м.*=**Слота**. Вх. Лем. 467.

Слі́чка, **ки**, *ж.*=**Стьожка**. Вх. Зн. 64.

Слобі́дка, **слобі́дочка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ **слобода́**.

Слобі́дськи́й. **а́**, **е́**. Слободскій, сельскій.

Слобідчи́на. **ни**, *ж.* Ум. отъ **слобода́**.

Слобо́да, **ди**, *ж.* Свобода. Ном. № 703.

Слобода́, **ди́**, *ж.* Слобода. *Слобода наша над самою лукою річковою.* МВ. II. 74. Ум. **Слобі́дка**, **слобі́дочка**, **слобідчи́на**. *По-за селом, по-за селом, по-за слобідкою.* Мил. 72.

Слободи́ти, **джу́**, **ди́ш**, *гл.* Освободить. К. Кр. 5.

Слобо́дний, **а**, **е**. Свободный. Чуб. I. 165. Ум. **Слободне́нький**, **слободне́сенький**.

Слобо́дно, *нар.* Свободно. Ум. **Слободне́нько**, **слободне́сенько**.

Слобожа́нин, **на**, *м.* Житель слободы. *Слобожане почали селитись по степах.* Стор. II. 9.

Слобожа́нський, **а**, **е**=**Слобідський**. *Здалека долітали веснянки слобожанських дівчат.* Стор. II. 101.

Слобони́ти, **ся**. См. **Слобоняти**, **ся**.

Слобоня́ти, **ня́ю**, **еш**, сов. в. **слобони́ти**, **ню́**, **ни́ш**, *гл.* Освобождать, освободить. Мнж. 1. *Нас слобонив своєю чесною кров'ю.* Чуб. III. 25. *Душу од пекельної муки слобонити.* Г. Барв. 455. *Я, кае, тату, вас слобоню.* Драг. 51.

Слобоня́тися, **ня́юся**, **ешся**, сов. в. **слобони́тися**, **ню́ся**, **ни́шся**, *гл.* Освобождаться, освободиться, избавляться, избавиться. *Слобонилась од.... напасти.* К. ЧР. 91.

Слове́сний, **а**, **е**. Словесный. *Хто з ним на прю словесну стане.* К. Іов. 19.

Слове́сність, **ности**, *ж.* 1) Словесное извѣстіе, словесное сообщеніе. *Та од вас ні письма не перечуєш, ні словесности не перекажеш.* Нп. 2) Словесность. *Українська пісня і неписана словесність народу українського.* К. XII. 7.

Слове́сно, *нар.* Словесно, словомъ. *Марусенька по світлонці ходить, словесно говорить.* Мил. 112. *Що пером пише, словесно й каже.* Чуб. V. 802.

Сло́ве́чко, **слове́чечко**, **ка**, *с.* Ум. отъ слово.

Сло́вини, **вин**, *мн.*=**Сватання**? О. 1862. IV. Рус. вес. надъ Збручемъ, 2.

Словни́к, **ка́**, *м.* Словарь.

Сло́во, **ва**, *с.* Слово. *Прошу тебе, милий, вірними словами.* Мет. 47. *Сказав слово та й мовчи.* Ном. № 1202. **Сло́вом займа́ти**. Нп. Заговаривать съ кѣмъ. *Мене, брате, словом не займають.* **Слова́ми блуди́ти**. Бредить. **Сло́во пи́ти**. ? *Твій брат буде з моїм братом слово пити.* Фодьк. **Доде́ржати**, **дотри́мати сло́ва**. Сдержать слово. Ум. **Слівце́**, **сло́вце́**, **сло́ве́чко**, **слове́чечко**. **сло́вонько**. *Мачушине словце—що зімнеє сонце.* Грин. II. 305. *Ні до любови, ні до розмови, ні до словечка, ні до ділечка.* Грин. III. 337. *Скажи мені словечечко, серце.* МВ. (О. 1862. I. 75). *Словонька тихого да й не промовиш.* Г. Барв. 57.

Словови́вод, **да**, *м.* Словопроизводство. Ном. Передмова VI.

Сло́вонько, **ка**, *с.* Ум. отъ слово.

Слову́тиця, **ці**, *м.*=**Славута**. *О, мій Словутицю преславний.* Шевч. 644.

Слони́ти, **ню́**, **ни́ш**, *гл.* Сшинать двѣ половины штановъ въ ходу. *Ще можна поправить штани, бо він ще їх не слонив.* Лебед. у.

Слоня́тися, **ня́юся**, **ешся**, *гл.* Слоняться, идти нетвердой поступью, покачиваться. *Дід Карпо так напивсь, що як вийшов з шинку, так аж слоняється.* Ко-

зел. у. *Ой ходить сон по улонці в біленькій кошулонці, слоняється, тиняється.* Макс.

Слонь, ня, *м.,* **слóнька, ки,** *ж.* Шт. Scolopax rusticola, вальдшнепъ. Вх. Пч. II. 14.

Слопéць, пця́, *м.* Родъ ловушки для птицъ. Угор.

Слóта́, ти́, *ж.*=**Сльота.** *Чи в погоду, чи в слоту веселий іду на роботу.* Чуб. V. 39. Ув. **Слоти́ще.** Чуб. V. 1146.

Слуга́, ги́, *об.* Слуга. *Яка пуга, така й слуга.* Ном. № 8012. Ум. **Слу́жка, слу́женька, слу́жечка.** АД. I. 10. *Ой маю я два служеньки, два братчики молоденькі.* Чуб. V. 929.

Слугíня, ні, *об.* Слуга. *Вельможная пані слуги загаждала, кожному слугині по золотому дала.* Чуб. V. 1017.

Слугува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Служить, быть слугой. *Чи одному ви пану слугували?* АД. I. 112. *Він слугував у сього пана.* Лебед. у.

Служа́нець, нця, *м.* Служитель. *Великі пани не боронили своїм служанцям дивитися на їх бенкети і ігрища.* Стор. М. Пр. 75.

Служа́нка, ки, *ж.*=**Служебка.** Рудч. Ск. II. 195. Ум. **Служа́ночка.** *Нащо мені служаночки всі твої, ти сам, молод, не до мислоньки моєї.* Чуб. V. 894.

Служа́щий, а, е. Полученный за службу, за работу по найму. *Не дай мені, Боже, служащого хліба: служащий хліб добрий, да тілько вимовний.* Чуб. V. 1020.

Слу́жба, би, *ж.* 1) Служба, служеніе по найму. *Ой хто в службі не буває, той горя не знає.* Полт. г. 2)—**бо́жа.** Служеніе, обѣдня, богослуженіе. 3) Собир. Прислуга. *Збірає* (Потоцький) *усю свою службу.* Рудч. Ск. II. 207. Ум. **Слу́жбонька, слу́жбочка.**

Службо́вий, а, е. Служебный. *Такий службовий звичай наш козацький.* К. ЦН. 263.

Слу́жбонька, ки, *ж.* Ум. отъ служба.

Службо́бка, ки, *ж.* Служанка. НВолын. у. К. Іов. 41. *Коло неї лакеї й служебки ходять.* Чуб. II. 100. *Вона либонь була служебкою біля його матері, а послі він забрав її за себе.* Павлогр. у. *Настя кабашна сама до погреба не одходила, служебку повірну посилала.* Мет. 384. Ум. **Служе́бочка.** Чуб. V. 893.

Служе́бниця, ці, *ж.*=**Служебка.** *Усіх жінок, усіх своїх гаремниць порозсилав Осман, куди хотіли; зоставив тілки двадцятьох служебниць.* К. МБ. XI. 156.

Служе́бочка, ки, *ж.* Ум. отъ служебка.

Служени́ця, ці, *ж.*=**Служебка.** *Ой брате мій, Андрієчку, найми собі служеницю.* Нп.

Служе́ння, ня, *с.* Служеніе. Єв. Л. I. 23.

Слу́женька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **слуга.** 2)=**Службонька.** *Ой чуємо там доброго пана, що платить добре за служеньку.* АД. I. 1.

Слу́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ **слуга.**

Служи́вий, а, е. Служилый. *Ой ви, козаченьки, ви служивії, чи не бачили братіка мого?* Чуб. V. 907.

Служи́тель, теля, *м.* Слуга. *Служителю мій вірний!* АД. II. 11.

Служи́телька, ки, *ж.* Служанка. Желех.

Служи́ти, жу́, жиш, *гл.* Служить. *Служу, наймаюся* МВ. (О. 1862. Ш. 77). *Ой я б, мамо, не тужила, а Бога молила, щоб моєму козаченьку хвортуна служила.* Мет. 20.

Слу́жка, ки. *ж.* Ум. отъ **слуга.** Драг. 52. *Служка на служку, а пану трясця.* Ном. № 1311. *Ой служки кажуть: наш то пан їде.* АД. I. 6.

Служни́ця, ці, *ж.*=**Служебка.** Ум. **Служни́ченька.** *Виводить він служниченьку, найвірнішу ключниченьку.* Нп. *Сварилися дві дівки, служниці на попівстві.* МУЕ. Ш. 50.

Слу́ква, ви, *ж.* Вальдшнепъ.

Слуп, па, *м.* 1) Столбъ. Харьк., Кіев. Подол. 2) Полоса воловьей выдѣланной шкуры вдоль спины, идущая на подошвы. Волч. у. Ум. **Слупе́ць, слу́пик, слу́пчик.**

Слу́пик, ка, *м.* Переплетъ для стекла (въ окнѣ). Вас. 119.

Слу́пок, пка, *м.* Столбикъ—часть различн. снарядовъ: ткацкаго станка, шпуляра и пр. МУЕ. Ш. 14, 16.

Слупува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Привязывать къ столбу. (Христа) *били, слупували, кров з боку точили, не єдную терновину на главу вложили.* Гол. Ш. 271.

Слупча́стий, а, е. Въ видѣ столбика.

Слу́пчик, ка, *м.* 1) Столбикъ. Желех. 2) Родъ вышивки. Kolb. I. 48.

Слу́тий, слута́вий, а, е. 1) Увѣчный, частью разслабленный, отчасти паралична ный. Желех. 2) Дураковатый. Вх. Зн. 64.

Слути́ти, чу́, тиш, *гл.* Дѣлать слутим. Угор.

Слух, ху, *м.* 1) Слухъ. *Слухом ніколи не слихано, да й видом ніколи не вида-*

но, щоб такая буря злая на козаків так моцно виступала й уставала. Макс. 2) Вѣсть, слухъ. *Прийшли слухи до милої, що милого вбито.* Чуб. V. 829. 3) мн. Уши. *Зараз одчинились йому слухи.* Єв. Мр. VII. 35. Заячьи уши. Вх. Пч. II. 6. *Знає свиня,—шанувавши сонце святее, образи святії і слухи ваші,—що перець.* Ном. № 6513.

Слу́хало, ла, *м.* Въ сказкѣ: слушающій. Рудч. Ск. II. 82.

Слу́хання, ня, *с.* 1) Слушаніе. 2) Повиновеніе.

Слу́хати, хаю, єш, *гл.* 1) Слушать. *В неділеньку рано задзвонили дзвони: слухай, матусенько, чи по козакові.* Мет. 95. *Ти кажеш, та нічого слухать,*—пустяки говоришь. Ном. № 13001. **Оцюди́ ли́ш слу́хай!** Не по твоему, а вотъ какъ будетъ. Ном. № 1080. **Чмелів слу́хати.** Быть огорошеннымъ ударомъ. Котл. Ен. I. 13. 2) Слушать, повиноваться. *А та палиця пан називається, треба її слухати.* Ном. № 1140.

Слу́хатися, хаюся, єшся, *гл.* Слушаться, быть послушнымъ. *Не будеш слухаться, то нічого не поможеться.* Рудч. Ск. II. 118.

Слуха́ч, ча́, *м.* Слушатель. Ком. Р. II. 68. Г. Барв. 304. Щог. Сл. 94. *Воздвиженський не вважав на увагу, чи неввагу своїх слухачів.* Левиц. Пов. 52.

Слухащий, а, е. Слушающій. *Усім головам слухащим—на многі літа.* АД. I. 133.

Слухм'я́ний, а, е=Слухняний. *Микола.... роботящий, слухм'яний.* О. 1861. VIII. 17.

Слухня́ний, слух'я́ний, а, е. Послушный. Шевч. 465. *Будь добрий, слухняний хлопець.* Левиц. I. 248. Ум. **Слухняне́нький, слух'яне́нький.**

Слухня́но, слух'я́но, *нар.* Послушно. *Не може піти слідком за своїм серцем так слухняно, як мала дитина.* Левиц. Пов. 283. Ум. **Слухняне́нько, слух'яне́нько.** *Вони слухняненько коло мене посідали.* МВ. II. 116.

Слухня́нство, слух'я́нство, *с.* Послушаніе.

Случа́й, ча́ю, *м.=***Випадок.** *Немає ніже єдиного случаю, щоб доладу було згадать.* Шевч. 584.

Слу́чка, ки, *ж.=***Случай.** *Я й не знала, що їй така случка случилась, та й приходю до неї, а вона й каже, що її побито.* Екат. г. (Залюб.).

Слу́шний, а, е. 1) Надлежащій, порядочный, приличный. *До плуга треба слушного погонича, щоб проворний був.* Борз. у. 2) Своевременный. **Слу́шний час.** Надлежащее, удобное время. *Підожду до слушного часу.* 3) Справедливый, основательный (о доказательствѣ, замѣчаніи, поступкѣ). 4) Надлежаще взрослый для работъ. *Слушні вже діти.* НВолын. у.

Слу́шність, ности, *ж.* 1) Своевременность. 1) Справедливость. Желех.

Слу́шно, *нар.* 1) Надлежаще. 2) Справедливо.

Сльоз, зу, *м.*—**турецький=Слиз.** Вх. Пч. I. 11.

Сльоза́, зи́, *ж.* Слеза. *Да не лай мене, моя мати, гіркими словами,—обіллюся із вечора дрібними сльозами.* Мет. 85. *За слізьми світа не бачив.* Левиц. I. 38. *Вода.... холодна та чиста, як сльоза.* Рудч. Ск. II. 45. Ум. **Слі́зка, слі́зонька, слі́зочка.**

Сльоза́вий, а, е. Слезный, облитый слезами. *Сльозаве око в небо зносить.* Федьк. I. 38.

Сльози́на, ни, *ж.* Слезинка, одна слеза. *І хоть єдиную сльозину в очах безсмертних покажи.* Шевч. Ув. **Слози́нка, сльози́нонька, сльози́ночка.**

Сльози́ти, зи́ть, *гл. безл.* Слезиться, сочиться. Ном. № 267, ст. 298. См. **Слезити.**

Сльо́си, *мн.* Куполообразные своды гончарной печи. Вас. 180.

Сльота́, ти́, *ж.* Осеннее ненастье, мокрый снѣгъ. *Лізеш сльотою.* Ном. № 2757.

Сльота́вий, а, е. Ненастный.

Слюга́, ги́, *ж.=***Сльота.** *Не лізь в очі як слюга.* Ном. № 2757.

Слюз, за, *м.* 1) Слизь. (Міус. окр.). 2)=**Слиз.** Вх. Пч. I. 11.

Слю́завий, а, е. Слизистый, покрытый слизью. *Сало слюзаве.* Міус. окр.

Слюзи́ти, слюжу́, зиш, *гл.* Покрываться слизью, течь слизи. *Слюзить з сала.* Конст. у.

Слюзува́ти, зу́ю, єш, *гл.* Плакать часто. *Воно усе було слюзує та й слюзує, і день, і ніч.* Новомоск. у. (Залюб.).

Слюса́к, ка́, *м.* Деревянный крючекъ, въ который западаетъ деревянная щеколда. Лебед. у.

Слюса́рство, ва, *с.* 1) Слесарство. 2)= **Мосяжництво.** Шух. I. 245.

Слюса́рський, **а**, **е**. Слесарскій.

Слю́сарь, **ря**, *м*. 1) Слесарь. 2)=**Мосяжник**. Шух. I. 245, 281.

Слюсарюва́ти, **рю́ю**, **еш**, *гл*. Заниматься слесарствомъ.

Слютня́к, **ка́**, *м*. Пт. удодъ. Вх. Лем. 467.

Сля́ж, **жа́**, *м*. Въ хворостяномъ или камышевомъ потолкѣ: поперечная балка; по срединѣ, вдоль потолка, проходитъ матица, одна или двѣ, а поперекъ—параллельно лежащіе, съ обѣихъ сторонъ матицы, сляжі,—на нихъ кладется камышъ или плетень. Конст. у. Вас. 194.

Смага́, **ги́**, *ж*. Сухость губъ, воспалительный налетъ на губахъ отъ жажды и труда. *У горлі пересохло, смага губи попалила*. Мир. Пов. II. 113. *Дай води прогнати смагу*. Козел., Лубен. у. *Кровава смага на губах*. Борз. у. Ум. **Сма́жка**. *Яблучок, сливок—смажку прогнати по дорозі*. Г. Барв. 488.

Смаглі́й, **лія́**. *м*.=**Мургій**. КС. 1898. VII. 42.

Смаглюва́тий, **смаглявий**, **а**, **е**. 1) Смуглый. Канев., Камен. у. *Волосся чорне, чорне, а на виду смаглювата*. 2) О беременной женщинѣ: съ пятнами на лицѣ. *Жінка буде смаглювата*. Мил. 16.

Сма́гнути, **гну**, **неш**, *гл*. 1) Жариться на солнцѣ, нагрѣваться. Шух. I. 147. 2) Загорать. *Од соненька личенько смагне*. АД. I. 34. 3) Сохнуть, запекаться. *Смагнуть губи*. Черк. у.

Смаже́ний, **а**, **е**. Жареный. *Смажена капуста*. Маркев. 47. *Смажене сало*. Маркев. 168. *Оріхи смажені*—каленые орѣхи. Маркев. 168.

Смажени́ця, **ці**, *ж*.=**Яєшня**. Вх. Зн. 64.

Сма́жити, **жу**, **жиш**, *гл*. 1) Жарить. *Смажити яєшню*. Левиц. Пов. 105. *Молоко на сковороді смажити*. ХС. III. 51. *Смажено, печено в смолі, не кажи, що ся діє в школі*. Ном. № 6094.

Сма́житися, **жуся**, **жишся**, *гл*. Жариться. *Волів би я не родиться, ніж в пеклі смажиться*. Чуб. I. 221.

Сма́жка, **ки**, *ж*. Ум. отъ **смага**.

Сма́жний, **а**, **е**. Запекшійся. Мир. Пов. I. 170. *Шовковою хусточкою обітре смажниї вуста*. Кв. I. 5.

Сма́жно, *нар*. Тяжелымъ трудомъ. *Загоруй смажно та й їж смачно*. Ном. № 9967.

Сма́жниця, **ці**, *ж*.=**Смажениця**. Камен. у.

Смак, **ку**; *м*. 1) Вкусъ въ пищѣ. *Кілько смаку, тілько й гріху*. Ном. № 110. **У сма́к**. Со вкусомъ, съ удовольствіемъ; вдоволь. *Тепер усяк наївся в смак свяченої паски*. КС. 1882. IV. 162. *Поцілувались гарно в смак*. Котл. Ен. I. 18. *Насумувались в смак*. Котл. Ен. I. 36. **До смаку́, не до смаку́**. По вкусу, не по вкусу. **Живе́ш, живе́ш і смаку́ не чу́єш**—нѣтъ тебѣ отъ жизни никакого удовольствія. Мнж. 164. 2) Вкусъ въ художествѣ, понятіе о прекрасномъ. *Не дасть йому розвинути художницького смаку свого*. К. ХП. 18. *Надивилась на волохів, на турків і позичила в їх трохи східнього смаку до дуже ясних кольорів в убранні*. Левиц. Пов. 204.

Смакови́тий, **а**, **е**. Вкусный. Ном. № 4139. *Горілко моя смаковита, хто ж тебе наливатиме?* Чуб. V. 1101.

Смакота́, **ти́**, *ж*. Пріятный вкусъ. *Пий горілочку, випивай смакоту*. Чуб. V. 1100.

Смакува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл*. 1)—**в чому́**. Находить вкусъ, пріятность. *В тім пани бракують, в чім убогії смакують*. Ном. № 1227. 2)—**кому́**. Безл. Нравиться, быть по вкусу. *Поважна розмова їй смакує*. МВ. (КС. 1902. X. 143).

Сма́лений, **а**, **е**. Опаленный. *Ти ще не бачив смаленого вовка!* Ном. № 3629.

Сма́лець, **льцю**, *м*. Стопленный птичій жиръ, стопленное свиное сало. Маркев. 161.

Смали́ти, **лю́**, **лиш**, *гл*. 1) Опалять, обжигать, жечь. *Не до поросяти, коли свиню смалять*. Ном. № 2054. 2)—**лю́льку**. Усиленно курить трубку. Сим. 14. 3)—**литки́**, **халя́ви до ді́вчини**. Ухаживать за дѣвушкой. 4) Пить, тянуть. *А він усе смале та смале наливку*. Зміев. у.

Смалі́й, **лія́**, *м*. Человѣкъ жгущій, опаливающій что-либо; въ частности: рѣжущій и опаливающій свиней.

Смальки́й, **а́**, **е́**. Жгучій, рѣзкій (о вѣтрѣ, морозѣ). *Коли воно перекоїться в лихої години! Одколи ранок діється, а воно такий смалький, палький вітрюга,—силу в велику дійшов додому*. Васил. у.

Смальну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл*. Одн. в. отъ **смалити**. 1) Прижечь, жигнуть. 2) Сдѣлать что либо съ силой въ одинъ разъ, напр. ударить, стукнуть и пр. *Грім як смальне*.

Смальцо́ваний, **а**, **е**. Насаленный.

Смальцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Насаливать, намазывать саломъ, жиромъ.

Сма́лятина, ни, *ж.* Запахъ горѣлаго. *Торік була пожежа, а й досі ще смалятину чуть.* Ном. № 4125.

Смара́гд, ду, *м.* Изумрудъ.

Смарка́тий, а, е. Сопливый.

Смарка́ч, ча́, *м.* 1) Сопливецъ. 2) Молокососъ. Вол. г.

Сма́ркля, ли, *ж.* Сопля. Чуб. I. 211.

Смаро́віз, вőза, *м.*=**Шмаровіз**. *Полюбила смаровоза—нещаслива доля: смаровіз намастив віз, поїхав в дорогу.* Чуб. V. 672.

Смаро́вний, а, е. Смазанный, подмазанный. *Товариш мовний в дорозі стоїть за віз смаровний.* Ном. № 11383.

Смарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1)=**Шмарувати**. *Смаруй хлопа лоєм, а він смердить гноєм.* Ном. № 1271. 2) Мазать глиной, накладывать слой глины. *Тік смарувати.* Kolb. I. 59.

Сма́чен, чна, не, *с.*=**Смачний**. *Без штуки і борщ не смачен.* Ном. № 12308.

Смачи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Придавать вкусъ, дѣлать вкуснымъ.

Сма́чни́й, **смашни́й**, а́, е́. Вкусный. *Їж ячне так, як смачне.* Ном. № 2411. *Е, пироги смашні! Та як би ще чарка горілки: то-то б поснідав.* Полт. Ум. **Смачне́нький**, **смашне́нький**. Ном № 157, стр. 295.

Смачні́ти, **смашні́ти**, ні́ю, еш, *гл.* Дѣлаться вкуснѣе.

Сма́чно, **сма́шно**, *нар.* Вкусно. *Загоруй смажно та й їж смачно.* Ном. № 9967. Переносно: пріятно, удобно. *Живе хто в світі необачно, тому нігде не буде смачно.* Котл. Ен. VI. 90. Ум. **Смачне́нько**, **смашне́нько**.

Смерда́к, ка, *м.*=**Скорух**. Вх. Лем. 467.

Смерді́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Вонять. *Хата пусткою смерділа.* Шевч.

Смердю́к, ка́, *м.* Вонючій, вонючка. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Смердю́х, ха, *м.* Насѣк. Geocoris. Вх. Пч. I. 6.

Смердюха́, хи́, *ж.* Вонючій предметъ. НВолын. у.

Смердю́чий, **смердя́чий**, а, е. Вонючій. *Гриземося, мов собаки за маслак смердячий.* Шевч.

Смердю́чка, ки, *ж.* Раст. Valeriana officinalis L. ЗЮЗО. I. 140.

Смеро́к, ка, *м.* **смере́ка**, ки, *ж.* Дерево: европейская пихта, Pinus abies, Abies excelsa. Шух. I. 176. Вх. Пч. II. 34. **Смере́к черве́ний**. Раст. Larix decidua. Ум. **Смере́чок**, **смере́чка**.

Смере́ковий, а, е. Пихтовый. *Ой чого ти поскрипуєш, смерекова хато?* Гол. II. 812.

Смере́че, чя, *с.*=**Смерека**. Шух. I. 185.

Смере́чина, ни, *ж.* 1) Одно дерево европ. пихты. Гол. II. 154. 2) Пихтовый лѣсъ. Угор.

Смеречню́к, ка, *м.* Пт. Fringilla (Pinicola) enucleator. Вх. Пч. II. 11.

Смере́чок, чка, *м.*—**жа́бій**. Раст. Equisetum. Вх. Уг. 237.

Смері́чка, ки, *ж.* Раст. Equisetum silvaticum. Вх. Пч. II. 31.

Смерк, ку, *ж.* Сумерки. Употр. только съ предл. **до**: *До самого смерку їхав. Покопала до смерку.* Чуб. V. 415.

Смерка́ння, ня, *с.* Сумерки. *Як піде горе зрання, то аж до смеркання.* Ном. № 2230. *Як візьмеш ти за рученьку, не мусиш пустити, ой як візьмеш на смеркані, пустиш на світанні.* Нп.

Смерка́ти, кає, сов. в. **сме́ркнути**, кне, *гл. безл.* Смеркаться, наступать, наступить сумеркамъ. *І світає, і смеркає, день божий минає.* Шевч. *Стій, Векло, бо ще не смеркло.* Ном. № 10888.

Смерка́тися, ка́ється, сов. в. **сме́ркнутися**, кнеться, *гл. безл.*=**Смеркати**, **смеркнути**. *Як вже смеркалось, повернувся Марко.* Стор. М. Пр. 117.

Смерко́м, **смеркома́**, *нар.* Въ сумерки. *Увечері, смерком уже, вертаються з панщини люде.* МВ. (О. 1862. III. 43). *Прийшов так уже смеркома, як сонце зайшло.* Екат. у.

Смерте́льний, а, е. 1) Смертельный, смертоносный. *Смертельний меч того минає.* АД. I. 187. *Помалу, братці! Не вразьте моїх смертельних ран.* Мет. 2) Смертный. *Од гріхів смертельних душу одкупляє.* АД. I. 188. *Лежить на смертельній постелі.* НВолын. у.

Смерте́нний, а, е. Смертельно, безнадежно больной. *Де вже їй устати? Зовсім смертенна лежить.* МВ. (О. 1862. I. 92).

Сме́ртка, ки, *ж.* Ночнявка, phalaena. Вх. Уг. 268.

Сме́ртний, а, е=**Смертельний**. *Шаб-*

лями, пистолями смертнії рани дарували. Макс.

Смéртній, я, е. Относящій къ смерти. *Там смертня тінь, непоряд, руйнування.* К. Іов. 23.

Смéртно, *нар.* Смертельно. *Біла смертно.* МВ. (О. 1862. І. 92).

Смертобóйці, ців, *м. мн.* Насмѣшливое названіе башмаковъ изъ цѣльной кожи (названы такъ, вѣроятно, потому, что въ нихъ легко падать). Сумск. у.

Смéртонька, ки, *ж.* Ум. отъ **смерть.**

Смертýшки, шок, *ж. мн.* Смерть. *Котові жартушки, а мишці смертушки.* Ном. № 2351.

Смерть, ти, *ж.* Смерть. *Не сміймсь, не сміймсь, вражий сину, горе тобі буде: хорітимеш, болітимеш, смерти бажатимеш.* Мет. 107. *Смерть мене постигає саму.* МВ. І. 57. Ум. **Смéртонька.** *А за мною молодою ходе смертонька з косою.* Грин. III. 142.

Смертяни́й, á, é. Смертоносный. *Той Тартар смертяний, що плïндруванням дише.* К. ХП. 103. *Смертяний бій.* К. МХ. 27.

Сметáна, ни, *ж.* Сметана. *Упав в гаразд, як муха в сметану.* Ном. № 1693. Ум. **Сметáнка, сметáнонька.** Ном. № 4772. Грин. III. 299.

Сметáнка, ки, *ж.* Ум. отъ **сметана.**

Сметáнник, ка, *м.* Раст. Agrimonia eupatoria. Вх. Пч. І. 8.

Сметанувáтий, а, е. О смушкѣ: сѣрый съ отливомъ матово-серебристаго цвѣта. Вас. 198.

Сми́ґа, ґи, *ж.*=**Шмиґа 3.** Вх. Пч. II. 16.

І. Смик, ку, *м.* 1) Смычокъ. *Грай, музико, бо ти звик, дери лика, роби смик.* Грин. III. 648. 2) ? *Гладкий, як смик.* Мнж. 170. 3) ? *Летіли индики, а в три смики.* Грин. III. 51. 4) *мн.* Двѣ вертикальныя пластинки, которыя неподвижно соединяютъ верхнюю и нижнюю части ярма. Шух. І. 165. 5) **Бáбин смик.** Названіе парня, который ради состоянія женится на старой женщинѣ. Фр. Пр. 18.

II. Смик! *межд.* Дергъ. *А він його смик за полу. Хто йде та й смик за новий косник.* Мил. 104.

Сми́кати, каю, еш и **сми́чу, чеш,** одн. в. **смикнýти, нý, нéш,** *гл.* 1) Дергать, дернуть. *За гілочку смикнув, аж дерево те затріщал.* Котл. Ен. III. 21. *Ми сидимо, а він смиче мене за одежу та й пита: чи нема у вас копишника?* Екат. у. 2) Выпить. *Через край смикнув окаянної варенухи.* Котл. НП. 385. *Добре цівкою смикнув.* Ном. № 11752. 3) **Смикнýти люльки.** Покурить. *А чи не смикнули б, пане Павле, люльки?* Стор. І. 64. 4) Тащить, стащить. *Стала смикати хазяйське то се, то те.* Г. Барв. 364.

Сми́катися, каюся, ешся, одн. в. **смикнýтися, кнýся, нéшся,** *гл.* 1) Дергаться, дернуться, рваться, рвануться. *Чорт— аж лава тріщить—смикається.* Рудч. Ск. II. 23. *Коли смикнеться, аж не можна встати.* Рудч. *Смикнулося н[illegible]сти. да, ба! вага не в силу.* Греб. 381. 2) Тольк. несов. в. ? Взадъ и впередъ ходить. Вх. Лем. 467.

Смиковé, вóго, *с.* Иронически: подать. Камен. у.

Смиконýти, нý, нéш, *гл.* Сильно дернуть, рвануть. *Як смиконе!* Мнж. 35.

Смирéнний, а, е. Смиренный. *Смиренного возносять на високість.* К. Іов. 12.

Смирéнник, ка, *м.* Скромникъ.

Смирéнниця, ці, *ж.* Скромница.

Смири́ти, ся. См. **Смиряти, ся.**

Сми́рна, ни, *ж.* 1) Смирна. *Дали йому вина з смирною.* Єв. Мр. XV. 23. 2) Раст. а) Nasturtium sylvestre. ЗЮЗО. І. 175. б) Galium Mollugo L. ЗЮЗО. І. 175.

Сми́рний, а, е. Смирный, кроткій. *На смирного Бог нанесе, а ледаче й само наскоче.* Ном. № 1962. Ум. **Смирнéнький, смирнéсенький.** МВ. II. 102.

Сми́рність, ности, *ж.* Смиреніе, кротость. Г. Барв. 152. *У смирності ти вгору вознесешся.* К. Іов. 50.

Смирні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Дѣлаться смирнымъ.

Смирні́шати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться смирнѣе.

Сми́рно, *нар.* Смирно, кротко. *А в коморі спірно, а у хаті смирно.* Чуб. III. 366. Ум. **Смирнéнько, смирнéсенько.**

Смирнотá, тá, *ж.*=**Смирність.** *Не діймаю віри Антоновій смирності.* Г. Барв. 328.

Смиряти, ря́ю, еш, сов. в. **смири́ти, рю́, риш,** *гл.* Смирять, смирить, укрощать, укротить. *І поглядом смири людську гординю.* К. Іов. 91.

Смиря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **смири́тися, рю́ся, ришся,** *гл.* Смиряться, присмирѣть. *Смирився паче вовка.* Ном. № 2460.

Смичай, чая. *м.*—**чорноголовий.** Родъ растенія.

Смичка, ки, *ж.* 1) Деревянный крюкъ, которымъ дергаютъ сѣно изъ стога. Новомоск. у. 2) Раст. Carex, осока. Вх. Лем. 467.

Смичок, чка, *м.*=**Лучок.** *А скрипочка оріхова, а смичок із рути.* Чуб. V. 969.

Смівка, ки. *ж.* Насѣк. Syrphus. Вх. Пч. II. 27.

Сміїни, їн, *ж. мн.* Свадебный пиръ на четвертый день свадьбы. (Буковина). ЗЮЗО. II. 511.

Сміливий, а, е=**Сміливий** Ном. № 4334.

Сміливість, вости, *ж.*=**Сміливість.** Мир. ХРВ. 4. Левиц. Пов. 38. *Випив для сміливости.* Грин. II. 165.

Сміливісінько, *нар.* Совершенно смѣло. Лебед. у.

Сміливо, *нар.*=**Сміло.** ЗОЮР. I. 97. *Неначе птахи чорні в гаї, козацтво сміливо літає.* Шевч. 60.

Смілий. **а, е.** Смѣлый. МВ. (О. 1862. III. 55). Ум. **Сміленький, смілесенький.**

Смілість, лости, *ж.* Смѣлость. *Сей мені хміль не буде заважати, а буде моєму серцю смілости додавати.* Макс.

Смілішати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться смѣлѣе.

Смілка, ки, *ж.* 1) Также: **смілка червона.** Раст. а) Lychnis Viscaria L (Viscaria vulgaris Moench) ЗЮЗО. I. 127, Анн. 201. б) Hypericum perforatum. Вх. Пч. II. 32. *Степова скатерть.... була заткана квітками: червоними купами смілки....* Левиц. Пов. 97. 2) Бусы изъ красной смолы на подобіе коралла.

Смілко, *нар.*=**Сміло.** *Так не смілко береться.* Черк. у.

Сміло, *нар.* Смѣло.

Смільний, а, е. 1) Смолистый. *Смільна сосна.* НВолын. у. 2) Опаленный, обожженный, задымленный. *Горнець котлові доганяє, а обоє смільні.* Ном. № 8060.

Сміти, смію, еш, *гл.* Смѣть, осмѣливаться. *Козак дівку вірно любить, занятн не сміє.* Мет. 105.

Смітина, ни, *ж.* Соринка. (Вони) *смітини посліднього не стоять.* Мир. ХРВ. 266. Ум. **Смітинка.**

Смітити, чу, тиш, *гл.* Сорить.

Смітний, а, е. Сорный, мусорный.

Смітник, ка, *м.* Мѣсто, куда сбрасываютъ соръ, мусоръ. Ум. **Смітничок.** *Найшла на смітничку ложку та в тин устромила.*

Смітниця, ці, *ж.* 1)=**Смітник.** *По улиці, по смітниці, чом на тобі пусто.* Чуб. III. 137. 2) Лошадь, вывозящая соръ. *Добув десь ту* (коняку), *що сміття возять.... Ото виїхав, ту смітницю сорокам-воронам кинув.* Мнж. 14.

Сміттюга, ги, *ж.* Ув. отъ **сміття.** Множество сору. (Залюб.).

Сміття, тя, *с.* 1) Соръ, мусоръ. *Чи я в мужа не жона, чи не господиня? Сім день хати не мела, сміття не носила.* Нп. 2) Бранное: дрянь. Камен. у. *Що я за господиня? Я сміття проти моєї пані матки.* Г. Барв. 426. Ум. **Сміттячко.** Чуб. V. 1112.

Сміть, ти, *ж.* Мятель. Угор.

Смітюх, ха, *м.* Пт.=**Посміттюха.** Вх. Пч. II. 8.

Сміх, ху, *м.* 1) Смѣхъ, хохотъ. *Кому горе, людям сміх.* Ном. 2) Посмѣшище. *Ой не смійся, дівчинонько, сама сміхом будеш.* Мет. 86. 3) **На сміх підіймати.** Подымать на смѣхъ, насмѣхаться. *Безпечне по долині роз'їжджає, бусурманів на сміх підіймає.* Макс. **На сміх сказати.** Сказать въ шутку. *Я на сміх сказала, а він і повірив.* **Сміхи збити з чого.** Насмѣяться надъ чѣмъ. *Буду тя карати, а чого ти сміхи збила із моєї хати?* Гол. I. 79. 4) Родъ дѣтской игры. Ив. 62. Ум. **Смішок.** Федьк. I. 119.

Сміховалець, льця, *м.*=**Сміхованець.** Вх. Зн. 64.

Сміхованець, нця, *м.* Шутникъ, забавникъ, скоморохъ. Вх. Зн. 64.

Сміховина, ни, *ж.* Что либо смѣшное. *Той, хто сказав сміховину, ніколи не сміявся.* Г. Барв. 309.

Сміховинний, а, е. Смѣшной, юмористическій. *По стінах.... малюнки божественні, чи сміховинні.* Г. Барв. 122.

Сміховище, ща, *с.* Посмѣшище. Св. Л. 40. *Охріме, не зробись сміховищем села.* Греб. 371.

Сміхота, ти, *ж.*=**Сміховина**? Рк. Левиц.

Сміхотня, ні, *ж.* Хохотъ, смѣхъ (многихъ).

Сміху́н, на́, *м.* Часто смѣющійся. См. **Смішко, сміюн.**

Сміши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Смѣшить. *Не ходи удень, не сміши людей.* Чуб. V. 18.

Сміши́тися, шу́ся, ши́шся. *гл.* Дѣлать себя посмѣшищемъ. *Збіглись вівці, кози, всі попові, та об'їли шаровари лепухові.... Не смішися, мій миленький, не смішися, купи собі шаровари та й прикрийся.* Грин. Ш. 326.

Смі́шки, шок, *ж. мн.* Шутка, смѣхъ. *Та вже ж мені не ходити в ліски по орішки: да вже ж мені минулися дівоцькії смішки.* Чуб. V. 211. *Вам смішки з чужої лемішки: наколоти свеї та й смійся з неї.* НВолын. у.

Смішко́, ка́, *м.* Насмѣшникъ, шутникъ, зубоскалъ. *Смійся, смішку, дам тобі кишку.* Ном. № 12670.

Смішко́м, *нар.* Шутя, смѣясь. *Підходить до його усе смішком, смішком, а далі як ухватить.*

Смішли́вий, а, е. Любящій посмѣяться. МВ. (О. 1862. III. 57). *Давно вже він не бачив свого смішливого приятеля.* К. ЧР. 21.

Сміш́ний, а, е. Смѣшной.

Смі́шно, *нар.* Смѣшно. *Хоч смішно, аби затишно.* Ном. № 12695.

Смішо́к, шка́, *м.* 1) Ум. отъ **сміх.** 2) Пт. Lanius minor. Вх. Пч. II. 12.

Сміюн, на́, *м.*=**Смішко**=**Сміхун** *Смійся, сміюне, дам тобі кишку.* Ном. № 12670. Ум. **Сміюне́ць.**

Сміюне́ць, нця́, *м.* Ум. отъ **сміюн.** 2) Зубъ-рѣзецъ.

Сміюха, хи, *ж.* Смѣшливая, любящая смѣяться. Конст.

Сміятоньки, ся, *гл.* Ум. отъ **сміятися.** *Не з мене ся сміятоньки, не з мене ся кпити.* Грин. III. 185.

Сміятися, сміюся, єшся, *гл.* 1) Смѣяться. *Смійся, дурню, доля буде.* Ном. № 12672. *Сміється наймит, а нічого не тямить.* Ном. № 12673. 2) — **з кого.** Смѣяться, насмѣхаться надъ кѣмъ. *Стоїть дівка на порозі, з козаченька сміється.* Мет. 89.

Смо́вдирь, ря, *м.* Бездѣльникъ, лѣнтяй.

Смовдь, ди, *ж.* Раст. а) Peucedanum Oreoselinum. ЗЮЗО. I. 131. б) Peucedanum arenarium Valdst et Kit. ЗЮЗО. I. 131. *Крінкий як смовдь.* Лубен. у.

Смок, ку, *м.* 1) Насосъ. О. 1861. VII. 4. Ком. Р. II. 73. 2)—**духовий.** Воздушный насосъ. Ком. Р. II. 69.

Смоківни́ця, ці, *ж.* Смоковница. *Загледівши смоківницю оддалеки, що мала листє, прийшов, чи не знайде чого на ній.* Єв. Мр. XI. 13.

Смокта́ння, ня. *с.* Сосаніе.

Смокта́ти, кчу́, чеш, *гл.* 1) Сосать. *Смоктав люльку.* Стор. М. Пр. 121. *Смоктали їх п'явки.* 2) Пить жадно. *Галушки глитала, сирівець смоктала.* Щог. В. 78.

Смоктону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Потянуть. *Випив і калганівки, не забув смоктонути і перчикової.* Кв.

Смола́, ли́, *ж.* 1) Смола. *Чорний як смола.* Ном. 2) - **ше́вська.** Варъ. 3)—**земна.** Асфальтъ. Шух. I. 12.

Смо́лавець, вця, *м.* Сопливецъ. Угор.

Смо́лавий, а, е. Сопливый. Угор.

Смо́лавка, ки, *ж.*—**біла,** Раст. Silene nutans. Шух. I. 22.

Смоли́ти, лю́, лиш, *гл.* Смолить.

Смо́лі, лів, *м. мн.* Сопли. Угор.

Смолі́вка, ки. *ж.* Сосновая лучина. Вх. Лем. 467.

Смолки́й, а́, е́. Смолистый. *Смолке поліно соснове.* Рк. Левиц.

Смоло́вий, а, е. Сосновый. *У тебе хата дубовая, у мене смоловая.* Чуб. Ш. 148.

Смолоза, зи, *ж.* Раст. Salix Caprea. Вх. Лем 467.

Смолоски́п, па, *м.* Факелъ. *В гордім замку на подвір'ї смолоскипи запаляли.* Федьк. I. 123.

Смо́лька, ки, *ж.* Трубка курительная. *Ходять по церкві у мегерках, смольки курять, регочуться.* Рудч. Ск. II. 197.

Смо́льний, а, е=**Смолкий.** *Соснова тріска дуже смольна.* Рк. Левиц.

Смоляни́й, а́, е́. 1) Смоляной, смолистый. *А в дівчини Гапки смолянії лавки: як сів,—прикипів, і вечерять не схотів.* ХС. II. 196. 2) Чорный какъ смола. *Ой бодай же ти, дівчинонько, того не взрівала, щоб рученька смоляная травиченьку жала.* Чуб. V. 1036.

Смоляни́к, ка́, *м.*=**Смолоскип.** Лохв. у.

Смоля́нка, ки, *ж.* 1)=**Мазанка 4.** Вх. Зн. 64. 2) Раст. Viscaria vulgaris (Lychnis Viscaria L.). ЗЮЗО. 127. Ум. **Смоля́ночка.**

Смоля́р, ра́, *м.* Смоляръ, смолильщикъ, смоловаръ

Сморж, жа́, сморжі́й, жія́, *м.* Грибъ:

сморчокъ, Morchella esculenta Pers. Анн. 218. Вх. Пч. II. 33.

Смóрід, роду, *м.* Смрадъ, вонь. Борз. у. *Більш смороду, ніж потіхи.* Ном. № 9853.

Сморóдина, ни, *ж.* 1) Черная смородина, Ribes nigrum. *Калину ламаю, смородину ріжу.* Чуб. V. 85. 2) **Смородйна.** Хороводная весенняя дѣвичья пѣсня.

Смородлйвість, ности, *ж.* Смрадность.

Смородлйвий, а, е. Смрадный.

Смородóк, дку́, *м.*=**Смородина.** Ум. **Смородóчок.** *Ой піду я в сад, садочок у зелений смородочок, та ляжу засну.* Чуб. V. 702.

Смóродь, ді, *ж.*=**Сморід.** Употр. также какъ брань. *Смородь така,—ще й несеться.* Борз. у.

Сморóдяний, а, е. Смородинный (черной смородины). *Смородяний цвіт.* Мил. 131.

Сморч, ча́, *м.*=**Сморж.** Вол. г.

Сморчóк, чка́, *м.*=**Сморж.** ЗЮЗО. I. 128.

Смóрщик, ка, *м.* Названіе одного изъ играющихъ въ **шкопирту.** Ив. 20.

Сморщйна, ни, *ж.* У сапожниковъ: деревян. дощечка, вставляемая въ передокъ сапога, когда сапогъ на колодкѣ. Сумск. у.

Сморщóк, щка́, *м.*=**Сморчок?** *Щоб тобі довіку було там сморщком сидіти.* Г. Барв. 120.

Смотріти, рю́, риш, *гл.*=**Гледіти.** *Смотри кінця кожній справі.* Ном. № 2613.

Смрід, рóду, *м.*=**Сморід.** *Хто має пасіку, той має мід,—хто має діти, той має смрід.* Ном. № 9173.

Смýга, ги, *ж.* 1) Черта, штрихъ. Козел., Лубен. у.у. 2) Полоса. Св. Л. 138. *На руках було видко сині й червоні смуги од вірьовки.* Левиц. Пов. 104. *На спині знать кровавії смуги.* КС. 1882. IV. 171. Ум. **Смýжка, смýжечка.** *Смужечка світу.* Мир. Пов. II. 117.

Смуганáстий, а, е=**Смугнастий.** Св. Л. 202.

Смугарястий, а, е=**Смугнастий.** *Чорні п'явки—то кінські, а котрі смугарясті, як в'юни, то саме добре: жиди купують.* НВолын. у.

Смугáстий, а, е=**Смугнастий.**

Смуглйвий, а, е=**Смаглявий.** Г. Барв. 447. *На смуглявих щоках грав рум'янець.* Левиц. I. 12. Ум. **Смугляве́нький.** Г. Барв. 217.

Смугля́стий, а, е=**Смуглявий.** Вх. Лем. 468.

Смугнáстий, а, е. Полосатый. *На гробовищі хрест помальований смугнастий.* Кіев. г.

Смудá, ди́, *ж.*=**Смовдь.** *Не жаліслива сестриця повела брата додому, сама стала з смудою. Ой смудо, смудо тонкая! Була в мене невіхна такая.* Харьк. г.

Смýдитися, джуся, дишся, *гл.* Жариться, печься. *Там* (у пеклі, в печі) *душі ся смудили і чорти їх мішали желізними кочергами.* Гн. II. 252.

Смýжечка, ки, *ж.* Ум. отъ **смуга.**

Смýжка, ки, *ж.* Ум. отъ **смуга.**

Смужкáтий, а, е=**Смугнастий.**

Смурнýти, рну́, нéш, *гл.* Дернуть. *Як смурне того кота за хвіст.* О. 1862. VI. 35.

Смýта, ти, *ж.* Печаль, грусть.

Смýтен, тна́, нé=**Смутний.**

Смутйти, чу́, тиш, *гл.* Печалить, наводить грусть.

Смутйтися, чу́ся, тишся, *гл.* Печалиться. *Загубиш, то не смутись, знайдеш, то не веселись.* Ном. № 5851. *Чого тобі смутитись не знать чим?* МВ. (О. 1862. III. 63).

Смýтість, тости, *ж.* Унылость, грустное расположеніе. *Більше смутости, як радости.* Ном. № 9854.

Смуткувáти, кýю, еш, *гл.* Грустить. МВ. II. 10. *Смуткувала Марина осінь, смуткувала й зіму.* Левиц. I. 32.

Смутлйвий, а, е. Печальный. *Матка Його жилослива стоїть під хрестом смутлива.* ЗЮЗО. I. Матер. 28.

Смутнйй, á, é. Грустный, печальный, унылый. *Хазяїн смутний, все здихає.* ЗОЮР. I. 73. *В погоду й смутний веселим буває.* Ном. № 602. Ум. **Смутне́нький, смутне́сенький.** Чуб. V. 27. МВ. II. 83.

Смýтність, ности, *ж.*=**Смуток.** *Видів вашу смутність і хотів порадити вам.* Гн. II. 54.

Смутнíти, нíю, еш, *гл.* Становиться печальнымъ. *Мати усе смутніла.* МВ. II. 180.

Смýтно, *нар.* Грустно, печально. *В труби та в жоломійки смутно-жалібно виграваютъ.* ЗОЮР. I. 120. **Смýтно себé мáти.** Быть грустнымъ, печальнымъ, грустить, печалиться. *Там сидить ясний соколонько, смутно має, жалібненько квилить-проквиляє.* ЗОЮР. I. 28. *Козаки тее зачували, смутно себе мали, тяжко здихали.* Макс. Ум. **Смутне́нько, смутне́-**

сенько. *Було смутнесенько небозі.* Греб. 320.

Смýток, тку, *м.* Грусть, уныніе, печаль. *Иноді смуток великий напада, що й на світ не хочеться дивиться. Смуток ваш на радощі обернеться.* Єв. І. XVI. 20. **Смýток її зна.** Чертъ ее знаетъ. Ном. № 7866. **У його до смýтку грóшей.** У него множество денегъ. ЗОЮР. І. 233.

Смутувáти, тýю, еш, *гл.*=**Смуткувати.** Мкр. Г. 13. Г. Барв. 204. *Я молода смутую.* Чуб. V. 583.

Смух, ху, *м.* Смушка, смушекъ. У Гребенки употреблено въ значеніи: мѣхъ звѣря. (Вовк) *сидить і сам собі радіє, що смух його огонь, мов літом сонце, гріє.* Греб. 385. Ум. **Смýшок.** Вас. 198.

Смушéвий, а, е. Смушковый, смушечный. *Смушева шапка.*

Смýшок, шка, *м.* Ум. отъ **смух.**

Снагá, гú, *ж.* Сила; физическая возможность. Г. Барв. 366. *Бувало, в кого є снага, обійде чи двадцять хат, чи тридцять.* ЗОЮР. І. 43. *Робимо, мамо, до кровавого поту і вже снаги не стає.* Кв.

Снадь, ди, *ж.* Загаръ, смуглость. *Волос красний, кучерявий, а личенько таки лудит, хоть го трошки снадь присіла.* Федьк. І. 127.

Снажнúй, á, é. Сильный, не истощенный. *Та се колись був снажний кінь.* Лубен. у.

Снáжно, *нар.* Тяжелымъ трудомъ. *Загорюй снажно та й їж смашно.* Ном. № 9967.

Снастúти, щý, стúш, *гл.* Уснащать.

Снасть, сти, *ж.* 1) Остовъ, основныя части; напр. въ повозкѣ это оси въ соединяющими ихъ частями и подушки на осяхъ. Рудч. Чп. 249. Части **снáсти** воза: **вісь, підтé..а, підгéрсть, каблýка, рукáв, серéдкина, ухнáль, підíсок, завíски, стóсик, кілóчок, зáгвіздок, шворíнь, насáд, тúбель, притúчна ручúци.** Рудч. Чп. 249—250. *На цьому возі снасть добра, хоч у яку дорогу, то видержить.* Брацл. у. *Згорів чисто вітрак: сама снасть стирчить.* Брацл. у. 2) Скелетъ, основныя части тѣла. Г. Барв. 188. *Я така* (худа), *що тільки снасть моя була та й годі.* Г. Барв. 4.

Снúвька, ки, *ж.* Часть **ля́дк.** (См.). Шух. І. 255, 256. См. **Снізка.**

Снúти, сню, сниш, *гл.* Видѣть во снѣ. *І був би він в царськім дворі багато ще снив, гукнув бо звін на Стефані, а він ся збудив.* Федьк. І. 37.

Снúтися, сню́ся, снúшся, *гл.* Сниться. Ном. № 11350. *Як сниться ніж, заступ, або лопата,—ледачий язик.* Кобел. у,

Снúтка, ки, *ж.* Раст. Aegopodim Podagraria L. ЗЮЗО. І. 110.

Снúцарство, ва, *с.* 1) Ваяніе. 2) Ремесло каретника.

Снúцарський, а, е. Относящій къ: 1) рѣзчику, ваятелю, 2) каретнику.

Снúцарь, ря, *м.* 1) Ваятель, рѣзчикъ. 2) Колесникъ, каретникъ.

Снúця, ці, *ж.* Сница, часть экипажа, куда вкладывается дышло. Чуб. VII. 404. Kolb. І. 67.

Снúще, ща, *с.*=**Сон 2.** *Снилось снище.* Грин. І. 242. *Еней заснув і бачить снище.* Котл. Ен. V. 7.

Снíвниця, ці, *ж.*=**Оснівниця.** Чуб. VII. 411. *Пряжу оснують на снівницю.* Грин. II. 19.

Сніг, гу, *м.* Снѣгъ. *Зляkався, побілів, як сніг.* Котл. Ен. II. 30. Ум. **Сніжóк, сніжéчок.** Чуб. V. 83.

Снігáр, ра, *м.*=**Снігур.** Вх. Уг. 268.

Снігниця, ці, *ж.*=**Сніговиця.** Вх. Лем. 468.

Сніговúй, á, é. Снѣжный. *Вода снігова.* К. Іов. 14.

Сніговúця, ці, *ж.* Мятель.

Сніговобíлий, а, е. Снѣжнобѣлый. Левиц. Пов. 139.

Сніголю́б, ба, *м.* Пт. Подорожникъ зимній, Emberiza nivalis. Вх. Пч. II. 10.

Сніговцвíт, ту, *м.* Бѣлоснѣжный цвѣтокъ. *І почали звати лілеєю снігоцвітом.* Шевч.

Снігýр, рá, *м.* 1) Пт. снигирь, Pyrrhula vulgaris. 2)=**Снігурка.** Вх. Пч. II. 29.

Снігýрка, ки, *ж.* Раст. Anemone nemorosa. Вх. Пч. II. 29.

Снíдальниця, ці, *ж.* Завтракающая. **Снíдальницями** называются въ свад. обрядѣ дѣвушки и женщины, приходящія въ понедѣльникъ изъ бывшаго дома новобрачной въ ея новое жилище завтракать. Грин. III. 447.

Снідáненько, ка, *с.* Ум. отъ **сніданния.**

Снíдання, ня, *с.* Завтракъ. *Співання в п'ятницю, а снідання в неділю ніколи не минеться.* Ном. № 539. Ум. **Снідáненько, снідáннячко.** Чуб. III. 77. *За чужої матінки сніданенька не буде.* О. 1862. IV. 7.

Снідáнок, нку, *м.* Завтракъ.

Снíдати, даю, еш, *гл.* Завтракать. *Ой чи прийде, чи не прийде на вечерю тую, а я моїму миленькому снідати зготую.* Нп.

Сніжéчок, чку, *м.* Ум. отъ сніг.

Сніжи́на, ни, *ж.* Снѣжинка. *А думи гордії розвіє, як ту сніжину по степу.* Шевч. Ум. **Сніжи́нка**, **сніжи́ночка**.

Сніжи́ти, жи́ть, *гл. безл.* Снѣжить, идти снѣгу. Вх. Уг. 268.

Сніжни́й, á, é=**Сніговий**. *Буде дуже сніжна зіма.* Грин. I. 254.

Сніжни́ця, ці, *ж.*=**Сніговиця**. *Морози лютували і сніжницею мело.* Млак. 52.

Сніжóк, жкý, *м.* Ум. отъ сніг.

Сніз, снóву, *м.* 1)=**Снова**. 2)=**Снізка 2**. Kolb. I. 67. 3) Въ полудрабку каждая изъ двухъ крайнихъ планокъ, соединяющихъ верхнюю сторону съ нижнею. Лохв. у. См. **Снізки**. 4) Верхняя дощечка въ корці колеса водяной мельницы. См. **Корчівка**. Мик. 480. Ум. **Снóзик**.

Снíзка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сноза**. 2) Въ ярмѣ: каждая изъ двухъ палокъ, соединяющихъ верхнюю часть ярма (**чашовину**) съ нижнею (**підгорлям**). Чуб. VII. 405. Рудч. Чп. 250. См. **Снизька**, **сніз**.

Сніп, снопá, *м.* 1) Снопъ. *Да взяв на ратище ворота, так як от сніп святого жита візьмеш.* ЗОЮР. I. 4. **Жáть за сніп**. Жать, получая плату частью урожая. Сим. 196. 2) Пучекъ связанной лучины. Шух. I. 223. Ум. **Сніпóк**, **снопóк**, **снóпик**, **снопóчок**, **снóпчик**, **снóпонько**. *А в мене хата сніпками вшита.* Мет. 6. *Мак посніль укрив городи коло кожнісінької хатки, снопчиками та жмутками ріс при дорозі* МВ. Ш. 127.

Снісарь, ря, *м.*=**Слюсарь**. *Він у нас снісарем,—замки справля, відра і так що инше.* Екатер. у.

Снíт, ту, **снíта**, ти, *ж.* Чурбанъ, отрубокъ. Вх. Зн. 65. Желех.

Снíтий, а, е.—**оріх**=**Снітяк**. Вх. Лем. 468.

Сніти́стий, а, е. Съ головней (о хлѣбѣ). Желех.

Сніти́тися, снічуся, тишся, *гл.* 1) Покрываться головней (о хлѣбныхъ колосьяхъ). Желех. 2) Плѣсневѣть. Желех.

Снітиця, ці, *ж.*=**Снітій**. Вх. Пч. II. 37.

Снітíй, тія́, *м.* Раст. Uredo segetum. Вх. Пч. I. 13. См. **Засніт**.

Сніть, ти, *ж.*=**Снітій**. Вх. Лем. 468.

Сніт́як, кá, *м.* Орѣхъ безъ зерна и заплѣсневѣлый. Вх. Лем. 468.

Сніцарь, ря, *м.*=**Сницарь**.

Снови́га, ги, **снови́ґа**, ґи, *об.* 1) Слоняющійся. *Лізе в очі як сновига.* Ном. № 2756. 2) Насѣк. Anthomyia (meteorica). Вх. Пч I. 5.

Сновиґáйло, ла, *м.*=**Сновиґа**.

Сновигáти, гаю, еш, **сновиґáти**, ґáю, еш, *гл.* Сновать, слоняться. *А сестра уже й поздоровіла, уже й по хаті сновигає.* Рудч. Ск. I. 137.

Снови́да, ди, *об.* Лунатикъ. Лохв. у.

Сновидáти, дáю, еш, *гл.*=**Сновиґати**. *Ніде мені в світі прихилитись, сновидаю заволокою.* Г. Барв. 192.

Снови́дний, а, е. Больной лунатизмомъ. Лохв. у.

Снодíйний, а, е. Снотворный. *Снодійні маки.* Щог. Сл. 67.

Снóва, ви, *ж.*, преимущ. во мн. ч. **снóзи**. 1) Въ ульѣ: тоненькія палочки для поддерживанія сотовъ. Подольск. г. 2) Часть плуга. *Тепер моя головонька в тузі, що поламались всі снозоньки в плузі.* Нп. 3) Поперечныя связи 4-хъ жердей, составляющихъ остовъ плетеной дымовой трубы. 4) Небольшой дубовый колышекъ, которымъ соединяются концы **лопаток** въ однобортномъ колесѣ водяной мельницы. Черн. у. Ум. **Снíзка**.

Снóзик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **сніз**. 2) Въ остовѣ плетеной изъ лозы корзинки—поперечные прутья, около которыхъ загибаются тонкіе прутья, составляющіе сплошную стѣнку корзины. Вас. 148.

Снози́ти, жý, зи́ш, *гл.* Придѣлывать снóзи.

Снóпик, ка, Ум. отъ **сніп**.

Снопóк, пкá, **снопóчок**, чка, **снóпонько**, ка, *м.* Ум. отъ **сніп**.

Снóпчик, ка, *м.* Ум. отъ **сніп**.

Снóта, ти, *ж.* Дѣвичье цѣломудріе. Чуб. IV. 447. *Доброго роду дитина, що вона по ночах ходила, да при собі сноту носила.* Нп.

Снóток, тка, *м.*=**Снота**. Чуб. IV. 451.

Снувáвка, ки, *ж.*=**Оснівниця**. Части ея: **побéдрини** (горизонтальныя стороны), **колýдрабки** (вертикальныя стороны), **чопи́** (колышки). Шух. I. 151.

Снувáвник, ка, *м.* Дощечка или деревянная ложка съ двумя дырами, сквозь которыя проходятъ нитки основы—употребл. при снованіи основы. Шух. I. 150.

Снувалка, ки, *ж.* Сновальница. но иного устройства, нежели **снувавка**; по устройству она похожа на **самотоку** (см.). Части: **веретено** (стержень), два **перехрестя**, четыре **стовпці** (=**начкам самотоки**), **листви чиноватні** (двѣ). МУЕ. III. 15.

Снувальниця, ці, *ж.*=**Снувалка**. Угор. МУЕ. III. 21.

Снувати, ную, еш, *гл.* 1) Сновать, дѣлать основу для тканія. 2) Основывать, создавать. *Три голубоньки радоньку радять, радоньку радять, як світ снувати.* Гол. II. 5.

Снуватися, нуюся, єшся, *гл.* 1) Сноваться, дѣлаться основѣ. 2) Ходить сюда и туда. *Снуюся по хаті, тиняюсь.* Г. Барв. 83. 3) Болтаться. *Пояс так і снується коло неї.* 4) Мерещиться, вертѣться. *Снується мі перед очі, як вдень, так і вночі.* Ном. № 378. *Біле личко, чорні брови на души снується.* Чуб. V. 2.

Снуровиці, ць, *ж.*=**Шнуровиці**. Гол. Од. 23.

Снадіти, дію, еш, *гл.* Плѣсневѣть, покрываться слизью. *Сир снядіє.* Павлогр. у. *Ця капуста вже посняділа, де там її їсти.*

Соб! *меж.* Восклицаніе, которымъ погоняютъ воловъ налѣво; употребляется также въ смыслѣ нарѣчія и значитъ: налѣво. Св. Л. 217. Kolb. I. 65. *Їдьте, сердечко, навпрямець, а там живе Андрій Швець: а там—крупо соб—живе Кулина Вакуленкова.* ЗОЮР. I. 148.

Собака, ки, *м.* и *ж.* 1) Собака. *Бреше, мов собака.* Ном. *Гей, братці, втікайте, бо ще старий собака жив.* ЗОЮР. I. 116. 2) Названіе нѣкоторыхъ изъ играющихъ въ игру **пиж**. Ив. 38. 3) Тяжесть, привязываемая къ концу коледезьнаго очепа. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 4) Родъ узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 427. Ум. **Собачна**.

Собакарь, ря, *м.* Псарь. *Що тих собакарів, хто його зна, скільки було.* Полт. г.

Собакуватий, а, е. Придирчивый, злой. Грин. III. 303. *Собакуватий у нас урядник—страх.* Волч. у.

Собарний, а, е=**Собачий**. О. 1862. V. Кух. 38.

Собацький, а, е=**Собачий**. *Життя собацьке.* Ном. № 790.

Собача, чати, *с.* Щенокъ. *Убийте пса, а собачат своєю заріжу.* Шевч. Ум. **Собачатко, собачатонько, собачаточко.**

Собачий, а, е. 1) Собачій. **Собача віра**, юха. Бранныя слова. *Собача віра.... і їсти не давала.* Рудч. Ск. I. 183. *Як поп'ється, то йому не кажи ні злого, ні доброго—така собача юха.* ЗОЮР. I. 152. 2) Растенія: а)—**корінь**. Cynoglossum officinale. Анн. 119. б)—**чі конопле**. Galeopsis versicolor Curt. ЗЮЗО. I. 123. в)—**че мило**. Saponaria officinalis L. Анн. 316. г) Herniaria glabra L. ЗЮЗО. I. 124. д)—**чі реп'яхи**. Bidens tripartita L. Анн. 65. е)—**чі язики**. Plantago lanceolata. Анн. 259. 4) **Собаче вим'я**. Нарывъ подъ мышкою.

Собачиний, а, е=**Собачий**. Ном. №10973.

Собачиця, ці, *ж.* Сука. *На тобі, хортице-собачице, хвоста, да не кусай по жовтому, да кусай по білому.* Рудч. Ск. I. 16.

Собачка, ки, *м.* и *ж.* 1) Ум. отъ **собака**. 2) Названіе одной изъ звѣздъ возлѣ созвѣздія Большой Медвѣдицы. Грин. I. 1. 3) Раст. Cynoglossum officinale L. ЗЮЗО. I. 120.

Собачник, ка, *м.* Любящій собакъ.

Собачня, собашня, ні, *ж. соб.* Собаки. Чуб. II. 144. Греб. 408. *Заскавучала собачня.* Стор. М. Пр. 111.

Собі, *мѣст.* дат. пад. отъ **себе**. *Хто за віру умірає, той собі царство заробляє.* Ном. № 1.

Собір, бору, *м.* Соборъ, собраніе. *Діва Марія сина родила, сина родила, собір збірала.* Чуб. III. 334.

Собічити, чу, чиш, *гл.* Присваивать. *Все собічить: і то моє, і се не ваше.* Св. Л. 244.

Собкати, каю, еш, *гл.* 1) Кричать „соб!", поговять налѣво (воловъ). 2) Помыкать. *Він нами собкав, як волами, та й служили!* Харьк. г.

Соболевий, а, е. Соболиный. К. ЧР. 338. О. 1862. VIII. 34.

Соболиця, ці, *ж.* Самка-соболь. *Ой поважай сестру свою, сироту вдовицю; кохай, кохай молодицю, гарну соболицю.* Чуб. V. 935.

Соболь, ля, *м.* Соболь—животное, а также соболій мѣхъ. КС. 1882. IX. 416. *Візьми шубу з оксамиту, соболями підшиту.* Лукаш. 144. Употр. какъ ласкат. слово. *Козаченьку, мій соболю, візьми мене із собою.* Чуб. V. 84.

Собольовий, а, е=**Соболевий**. *А на йому шуба собольова.* Чуб. III. 455.

Соболя, ляти, *с.* Молодой соболь. МУЕ. III. 149.

Собо́р, ру, *м.* 1)=**Собір**. 2) Соборъ, церковь соборная. *Золотоверхі собори в Київі.* Левиц. І. 214. Ум. **Собо́рець, собо́рчик.**

Собо́рець, рця, *м.* 1) Ум. отъ **собор**. 2) Собраніе священниковъ и всего причта по благочиніямъ для исповѣди и причащенія во всѣ 4 поста. О. 1862. IX. 50.

Собо́рище, ща, *с.*=**Собір**. Чуб. І. 180.

Собо́рувати, рую, еш, *гл.* Соборовать. *Шось йому дуже погано, сьогодня вже запричащали й соборували.*

Собо́руватися, руюся, єшся, *гл.* Соборов аться. *Я хочу маслом соборуватись.* Левиц. І. 386.

Сова́, ви́, *ж.* 1) Сова. *Ні сич, ні сова.* Посл. 2)—птча. Филинъ. Вх. Лем. 425. Ум. **Со́вонька, со́вочка.**

Со́вало, ла, *с.* 1) Совающій. двигающій. 2) Спусканіе срубленныхъ деревьевъ по особымъ желобамъ съ горъ внизъ. Шух. І. 180.

Со́вати, ваю, еш. *гл.* Совать, двигать.

Со́ватися, ваюся, єшся, *гл.* Соваться, двигаться, лѣзть. *Совайся, Нечипоре!* Ном. № 10971. *Кричав, совався з кулаками.* Левиц. І. 320.

Со́вгалка, ки, *ж.*=**Совганка**. Вх. Зн. 65.

Совга́нитися, нюся, нишся, *гл.* Соваться. *Так і совганиться, не бачить, що перед носом.*

Со́вганка, ки, *ж.*=**Сковзалка**. Вх. Зн. 65.

Со́вгатися, гаюся, єшся, *гл.*=**Ковзатися**. Вх. Зн. 65.

Со́вгач, ча, *м.* Песть въ сукновальнѣ. Мик. 481.

Со́вгнути, гну, неш, *гл.* Двинуть сильно. *Совгнули кіньми—як грім на небі.* Kolb. І. 110.

Со́вдати, даю, еш, *гл.* Лѣниво идти, тяжело ступать ногами.

Соверши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Выводить верхъ. заканчивать (напр. стогъ). *Розчали класти стіжок, та ще не совершили.* Волч. у.

Со́взати заю, еш, *гл.* Скакать, прыгать. шалить. Угор.

Совве́ниця, ці, *ж.* Гололедица. Вх. Зн. 65.

Сови́ний, а, е. Совиный. *Совина лапа.* Чуб. І. 95. *Совині очі.* Грин. ІІІ. 391.

Совинча́, ча́ти, *с.*=**Совиня**. *У тебе соколинча, а в мене совинча.* Грин. ІІ. 314.

Совиня́, ня́ти, *с.* Птенецъ совы. Ум. **Совиня́тко.**

Сови́ще, ща, *с.* Большая сова. Грин. ІІІ. 461.

Со́вісний, а, е. Добровѣстный, совѣстливый.

Со́вість, сти, *ж.*=**Сумління**. *У їх драгунська совість.* Ном. № 3170.

Совіта́ти, та́ю, еш, *гл.*—**кого́**. Совѣтывать кому. *Мене люде совітають піти до старшини та пожалітися.* Волч. у.

Совіта́тися, та́юся, єшся, *гл.* Совѣтываться. *Став з жінкою своєю совітатися.* ХС. IV. 16.

Совма́нитися, нюся, нишся, *гл.* Двигаться, ходить туда и сюда. *Батько й мати Василеві засмучені совманяться по хаті.* Г. Барв. 393.

Совману́ти, ну́, не́ш, *гл.* Толкнуть, пихнуть. *Пані тільки ногою мене совманула.* МВ. (О. 1862. ІІІ. 42).

Со́вонька, ки, *ж.* Ум. отъ **сова**.

Совп, па, *м*=**Подошов**. Вх. Пч. ІІ. 24.

Сову́ля, лі, *ж.*=**Пугутькало**. Вх. Пч. ІІ. 14.

Сову́ня, ні, *ж.* Ласк. отъ **сова**.

Согляда́ти, даю, еш, *гл.* Созерцать, видѣть.

Сограва́ти, граю́, є́ш, *гл.* Въ думахъ: волноваться. *Стане Чорне море сограватu.* АД. І. 94.

Согріша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **согріши́ти**, шу́, ши́ш, *гл.* Согрѣшать, согрѣшить. Гн. І. 203.

Соде́ржувати, жую, еш, *гл.* Соблюдать. *Свято більше від усього содержуємо.* Г. Барв. 346.

Содо́ма, ми, *ж.* Шумъ, суматоха, крикъ: ссора. *Ой содома, пане куме.* Грин. ІІІ. 635. *В хаті заїдня, колотнеча, содома піднялась, що й не сказати: Мася з матір'ю зуб на зуб стинається.* Св. Л. 278.

Со́духи. Два первыя слова похороннаго пѣснопѣнія: „Со духи праведными скончавшуся....“; употребляются въ значеніи: смерть, конецъ. *Да ти ж мене й не брязнеш так об землю, щоб тут мені й содухи.* К. ЧР. 168. **Со́духи спусти́ти.** Издохнуть. *Занць уже спустив содухи.* Вх. Зн. 65.

Соє́дник, ка, *м.*=**З'єдник**. Новомоск. у. (Залюб.).

Созві́дати, даю, еш, *гл.* Навѣстить. *Рад би я, сестро, до тебе прибути, тебе созвідати.* КС. 1882. XII. 496. См. **Сдвідати**.

Сой, *мѣст.*=**Собі**. *Юж ем сой подумала, же не буду жаловала.* Гол. IV.

Сойка, ки, *ж.* 1)=**Соя**. Вх. Пч. II. 10.—**лісова**. Пг.=**Лускогоріх**. Вх. Пч. II. 9.

Сойм, ма и му, *м.* Сеймъ. Ум. **Соймик**.

Сокира, ри, *ж.* 1) Топоръ, сѣкира. Часть ея: **жало**—лезвіе, **борідка**—задняя часть лезвія, **носок**—его передняя часть, **щоки**—бока, **голова**—часть возлѣ обуха, **ухо**—дыра, въ которой укрѣплено топорище, **ручка, держално**—топорище. Сим. 24. У гуцуловъ: **вістре=жало**, части его также **носок** и **борідка**, выше—**плече**, возлѣ обуха—**шия**, **пазуха=ухо**, топорище—**топорище** Шух. I. 175. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379. Ум. **Сокирка, сокирочка**.

Сокирка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сокира**. 2) мн. Раст. а) Delphinium consolida L. ЗЮЗО. I. 175. б) Vicia sepium L. ЗЮЗО. I. 141. в) Delphinium ajacis L. Мил. 35. ЗЮЗО. I. 121. г)—**горідні**. Matthiola annua. Вх. Пч. I. 11. 3) мн. Родъ узора въ вышивкѣ.

Сокиркуватий, а, е. Язвительный, рѣзкій. *Ні, таки й вона сокиркувата.* Кобел. у.

Сокирний, а, е. Топорный.

Сокирник, ка, *м.* Плотникъ. НВолын. у.

Сокирницький, а, е. Плотничій. *Сокирницька робота.* Рк. Левиц.

Сокирня, ні, *ж.* Деревянный полукругъ у плуга, служащій для измѣненія ширины паханія, а также и для помѣщенія инструментовъ (топора, бурава и пр.).

Сокирочка, ки, *ж.* Ум. отъ **сокира**.

Сокиринка, ки, *ж.* Кирка. Угор.

Сокіл, кола, *м.* Соколъ. *Зашумів сокіл із-за крутих гір.* Чуб. V. 206. Употребляется какъ ласкательное слово. Ум. **Соколик, соколоньк, сокілоньк, соколонько, сокільчик, соколець, соколко, соколочок**. Мил. 157. Чуб. V. 1195, 23, 70. Ном. № 801. Грин. III. 498.

Сокір, кора, *м.*=**Осокір**. *Тріщать дуби, сокори, зільха і всяке дерево.* Рудч. Ск. I. 134.

Сокірвиця, ці, *ж.* Субровица. Желех. Угор.

Сокове, вого, *с.* Кислый куриный соусъ. Полт. г.

Соковитий, а, е. Сочный. Левиц. I. 354.

Соколеня, няти, *с.* Соболенокъ. Чуб. V. 694.

Соколиний, а, е. Соколиный. Ном. № 997.

Соколинча, чати, *с.*=**Соколя**. *У тебе соколинча, а в мене совинча.* Грин. II. 314.

Соколиха, хи, *ж.* Соколиха, соколья самка. *Соколихо-мати, коня не продати.* Чуб. V. 886.

Соколиця, ці, *ж.*=**Соколиха**. К. Дз. 210. *А для нашої молодиці скажуть правду соколиці.* Гол. IV. 438.

Соколовий, а, е. Соколиный. *Ото тобі, молода, та дідова борода, соколові очі, добрий дід до ночі.* Чуб. V. 1147.

Соколонько, ка, соколочок, чка, *м.* Ум. отъ **сокіл**.

Соколя, ляти, *с.* Соколенокъ. Мил. 219. *Ой високо соколяті угору літати.* Мет. 8.

Сокорина, ни, *ж.*=**Осокорина**. *Як широка сокорина віти роспустила.* Шевч.

Сокорити, рю, риш, *гл.*=**Сокотіти**. Мнж. 192. *Сокоче курочка на криші, сокорить.* К. Дз. 155.

Сокоруха, хи, *ж.* Эпитетъ курицы. Лохв. у.

Сокотати, чу, чеш, *гл.* 1) О курахъ: кричать, кудахтать. *Кури крав, у міх клав, кури сокочуть, у міх не хочуть.* Ном. 2) Болтать, трещать. *Не сокочи, жінко.* НВолын. у. *Дітвора сокоче, дітвора клекоче.* Хата. 19.

Сокотач, ча, *м.* Сторожъ. Вх. Зн. 65.

Сокотити, чу, тиш, *гл.* Беречь, стеречь. Шух. I. 184. *Зелене вино славно зацвіло: сокотила вино гречная панна.* Гол. IV. 535.

Сокотитися, чуся, тишся, *гл.* Беречься, остерегаться. Вх. Зн. 65.

Сокотіти, кочу, тиш, *гл.*=**Сокотати**.

Сокотуха, хи, *ж.* 1) Эпитетъ курицы. 2) Трещетка, болтунья.

Сокрушина, ни, *ж.* Раст. Крушина? *Стань ти в чистім полі билиною, хорошою сокрушиною.* Чуб. V. 708.

Соктіти, кчу, тиш, *гл.* Сочиться. Вх. Зн. 65.

Сокуплювати, плюю, еш, сов. в. **сокупити, плю, пиш**, *гл.* Соединять, соединить. *Нехай се святе яблуко наші душі освятить і сокупить.* Г. Барв. 346.

Сокупний, а, е. Совмѣстный. *Ой лучче нам, подружечко, сокупного жениха мати.* Мил. 117.

Солити, лю, лиш, *гл.* Солить. *Тричи борщ солити не годиться.* Посл.

Со́лище, ща, *с.* У гуцул. пастуховъ: мѣсто, гдѣ даютъ скоту соль. Шух. I. 212.

Солі́мка, ки, *ж.* Ум. отъ **солома.**

Солове́єчко, ка, *м.* Ум. отъ **соловей.**

Солове́й, в'я́, *м.* 1) Соловей. *Защебетав соловей, там у гаю седючи.* Млр. л. сб. 2) Названіе вола, масть котораго подходитъ къ цвѣту оперенія соловья. КС. 1898. VII. 41. Ум. **Солове́йко, солове́єчко.** *Мій таточку, мій соловеєчку.* Мил. 182.

Солове́йків, кова, ве. Соловьиный. *Ой коби я мала орлові крила, соловейкові очі.* Чуб. V. 338.

Солове́йко, ка, *м.*=**Соловей.** *Соловейко в темнім гаї сонце зострічає.* Шевч.

Солові́єчко, ка, *м.* Ум. отъ **соловій.**

Солові́й, ві́я, *м.*=**Соловей.** Гол. I. 259. Ум. **Солові́єчко.**

Солові́ти, ві́ю, еш, *гл.* О глазахъ: соловѣть, тускнѣть.

Солов'ї́ний, а, е=**Соловйо́вий.** *Руки білі, стан тоненький, голос солов'їний.* Чуб. V. 25.

Солов'ї́ха, хи, *ж.* Соловьиная самка. *Прилетіла матінка солов'їха.* Чуб. V. 935.

Соловйо́вий, а, е. Соловьиный. *Солодких яблук та й наїлися, соловйових пісень та й наслухалися.* Чуб. V.

Солов'я́, я́ти, *с.* Птенецъ-соловей. *На калині солов'я.* Грин. III. 86. Ум. **Солов'я́тко.** *А в городі м'ятка, в саду солов'ятка.* Нп.

Солов'я́чий, а, е=**Солов'їний.** *Як би ж у мене крилечка, солов'ячі очі,—полетіла б у дорогу темненької ночі.* Чуб. V. 741.

Солови́ний, а, е=**Солов'їний.**

Со́лод, ду, *м.* Солодъ. *Варив чорт з москалем пиво, та й солоду відрікся.* Ном. № 821.

Солоди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* 1) Подслащать. 2) Услаждать. *Став солодити свою думу гульнею.* Мир. ХРВ. 400. 3) Въ игрѣ въ **солодю́чку**—бить палкой по направленію къ партнеру **свинку** (шаръ деревянный или иной). Ив. 13. 4) Заниматься онанизмомъ. Кіев. и Полт. г.

Солоди́ця, ці, *ж.*—**лісова́.** Раст. Polypodim vulgare. Вх. Лем. 468.

Солоди́ч, ча́, *м.* Солодковый корень. Угор.

Солоді́й, ді́я, *м.* Онанисть.

Солоді́сінький, а, е. Очень сладкій: очень пріятный. Мил. 162. *Які солодісінькі години переживаю я.* Левиц. I. 273.

Солоді́ти, ді́ю, еш, *гл.* Солодѣть, бродить.

Соло́дкий, а, е. 1) Сладкій. *Не бачив гіркого, не бачить і солодкого.* Ном. № 2116. 2) Пріятный. 3) Милый, любезный. *О солодкий мій побратимку!* Гол. III. 384. 4) **Соло́дке зі́лля.** Раст. Inulta Helenium. Екатер. г. Ум. **Солоде́нький, солоде́сенький.**

Соло́дкість, кости, *ж.* Сладость. Желех.

Со́лодко, *нар.* 1) Сладко. 2) Пріятно. *Хто солодко живе, той гірко вмірає.* Посл. Ум. **Солоде́нько, солоде́сенько.**

Солодкомо́в(н)ий, а, а. Сладкорѣчивый, краснорѣчивый. О. 1862. IX. 124.

Солодкомо́вство, ва, Сладкорѣчивость, краснорѣчивость. О. 1862. IX. 124.

Солодкомоло́кий, а, е. Сладострастный. *Дарма що крихкотіла, про те солодкомолока.* Луб. у.

Солодкува́тий, а, е. Сладковатый. *Чого це горілка, кумо, солодкувата? чи не з медом вона часом?* Канев. у.

Солодо́вник, ка, *м.* Дѣлающій солодъ.

Соло́док,. дка, е=**Солодкий.** *Не будь ні гірок, ні солодок.* Ном. № 4602.

Солодо́щі, щей и щів, *ж. мн.* 1) Сладость, сласти. 2) Наслажденіе. *Усі веселощі, всі солодощі в світі очам її душі, мов сон, являє.* К. МХ. 34.

Солоду́н, на́, *м.*=**Солодій.** Лохв. у.

Солоду́ха, хи, *ж.* Родъ кушанья изъ ржаного солода(=**кваша?**).

Солодшати, шаю, еш, *гл.* Становиться слаже.

Солодю́сінький, а, е=**Солодісінький.** Желех.

Солодю́чка, ки, *ж.* Родъ дѣтской игры. Ив. 13.

Солодя́тко, ка, *с.* Милый, любезный. *Сюда мі ся, товаришу, мило подивити, відки буде солодятко волики гонити.* Гол.

Соложе́ник, ка, *м.* Сладкій пирогъ, сладкій хлѣбъ.

Соло́ма, ми, *ж.* Солома. Ум. **Солі́мка, солі́мочка, соло́мка, соло́мочка.** *Аби оснівка,—потканнячко—солімка.* Ном. № 7547.

Солома́ха, хи, *ж.* Родъ кушанья: жидкое тѣсто (преимущ. гречишное), съ масломъ вскипяченное. Маркев. 161. Чуб. VII. 441. *Житньої соломахи бузиновим молоком запивати.* Макс. (1849) 71.

Соломи́на, ни, *ж.* Стебель соломы, соломинка. *І за сjломину хопиться, хто топиться.* Ном. № 9783. Ум. **Соломи́нка.**

Солоне́й, нею, *м.* Раст. Statice tomentella Boiss. ЗЮЗО. I. 137.

Солоне́ць, нця́, *м.* 1) Солончакъ. *Яром, яром за товаром, а горами за волами, солонцями за вівцями.* Чуб. V. 472. *Біжить як на солонець.* Очень спѣшить. Фр. Пр. 37. 2) Трава, растущая на солончакахъ. Черном.

Соло́ний, а, е. Соленый. *Сахару хоч повен віз, а віз усе солоний.* Ном. № 328.

Солони́на, ни, *ж.* 1) Солонина. *Не буде з пса солонини.* Ном. № 1269. 2) Свиное сало. *Намащуся я солониною, скочу до хлопців скалубиною.* Гол. V. 683. Ум. **Солони́нка, солони́ночка.**

Солони́ще, ща, *с.*=**Солонець** 1. *Збігаються як на солонище.* Ном. № 13902.

Соло́но, *нар.* Солоно. *Без соли солоно, без круп густо.* Ном. № 10074.

Солонува́ти, ну́ю, еш, *гл.*=**Солонцювати.** *От де бити дрохв—на солонцях, як вони солонують.*

Солонцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Ѣсть соленое, закусывать соленымъ. *Порох ще довго солонцював талавиркою.* Мир. ХРВ. 193.

Солонцюва́тий, а, е. Солончаковый. Херс.

Соло́пити, плю, пиш, *гл.* Выставлять, показывать, высовывать (языкъ).

Солопі́й, пія́, *м.* Ротозѣй.

Солопі́ти, пі́ю, еш, *гл.* Смотрѣть безсмысленно.

Солотвина, ни, *ж.* Соленое болото, солончакъ. Вх. Лем. 468.

Солотру́к, ка, *м.* Камень для толченія соли или перцу. Вх. Лем. 468.

Солу́ква, ви, *ж.* Пт. Вальдшнепъ. Шух. I. 23.

Соля́нка, ки, *ж.* 1) Солонка. 2) Соленая вода, изъ которой вываривается соль. Kolb. I. 72. 3) Раст. Salicornia herbacea L. ЗЮЗО. I. 134.

Соля́рка, ки, *ж.* Торгующая солью.

Соля́р, ра́, *м.* 1) Солеваръ. 2) Торговецъ солью.

Сом, ма, *м.* Рыба: сомъ. Браун. 30. *Ловили, ловили та й піймали сома.* Ном. № 1827.

Соме́ць, мця́, *м.*, *мн.* **сімці.** Каждое изъ тѣхъ бревенъ въ стѣнѣ хаты, которыя только однимъ концемъ связываются въ замокъ, а другой упирается въ дверные или оконные косяки. Шух. I. 90.

Соми́на, ни, *ж.* Мясо сома. Мкр. Н. 13. *Що сомина, що свинина.* Ном. № 8116.

Сомиря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **сомири́ти, рю́, риш**, *гл.* Смирять, смирить. *Бо сам Господь—свята правда, сомиряє неправду.* ЗЮЗО. I. Матер. 23.

Сон, сна и **сну**, *м.* 1) Сонъ. *Питається сон дрімоти: де ти будеш ночувати?* Мет. 2. *То лях, мостивий пан, од сна уставає.* ЗОЮР. I. 52. **Со́н не бере́ться.** Не спится. *Хата біла, постіль мила, і сон не береться.* Чуб. V. 2. 2) Сновидѣніе. *Одної ночі приснивсь мені сон* МВ. I. *Сон мара, Бог віра.* Ном. **Рябо́ї кобйли сон розка́зує.** Чепуху городить. Чуб. I. 262. 3) род. **со́ну**, также: **сон-зі́лля, сон-трава́**, род. **сон-зілля, сон-трави́.** Раст. а) Anemone pulsatilla L. ЗЮЗО. I. 133 Анн. 35. б) Anemone pratensis L. ЗЮЗО. I. 133. Анн. 35. в)—**бі́лий.** Anemone sylvestris. ЗЮЗО. I. 175. *Щоб на той рік діждати сону топтати.* Ном. № 332. *Молода сестра сон-траву ірвала.* Нп. 4) Сѣмячки подсолнечника. 5) Рыба сомъ. Вх. Пч. II. 21. Ум. **Со́ник, соно́к, со́ненько.** Мил. 36. **Сонько́.** *Ходи, сонку, в колисочку, приспи нашу дитиночку!...* Макс. (1849) 102. *Вже ж бо я свого соненька та не відгадаю.* Грин. III. 205.

Со́ненько, ка, *с.* 1) Ум. отъ **сонце.** 2) Ум. отъ **сон.**

Со́нечко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **сонце.** 2) Насѣк. Божья коровка.

Со́ник, ка, *м.* Ум. отъ **сон.**

Сонли́вий, а, е. Сонливый. *Сонливого добудишся!* Ном. № 10398.

Сонли́виці, ць, *ж. мн.* Сонливость. *На мого сина дрімливиці, сонливиці і сплячки.* Чуб. I. 112.

Сонни́вий, а, е=**Сонливий.** *Я хоч соннивий, та все таки раніше встав.* Зміев. у. *Невістка сонниваяя, дрімливая.* Нп. Черн. у.

Сонни́виця, ці, *ж.*=**Сонливиці.** Мил. 34.

Со́нний, а, е. Сонный. *Його сонного будили—не збудили.* Макс.

Сонни́ці, ць, *ж. мн.*=**Сонливиці.** *Нате вам ночниці, оддайте нам сонниці.* Грин. I. 29.

Сонно́та, ти, *ж.* Сонливость. *На бабу все нападає соннота.* Рк. Левиц.

Соно́к, нка́, *м.* Ум. отъ **сон.**

Со́нце, ця, *с.* 1) Солнце. *Ой звечора вітер віє, зраня сонце гріє.* Мет. 59. **Схід-**

сонця. Востокъ. **Захід-сонця.** Западъ. **Поки сонце світить.** Вовѣки, всегда: никогда. Тоже: **Поки світ-сонця.** *Поки світ-сонця вороги б Київа не достали.* ЗОЮР. I 4. Ум. **Соненько, сонечко.** *Од соненька личенько смагне.* АД. I. 34.

Сонців, цева, ве. Принадлежащій солнцу. *Проситься знов на ніч у сонцевої матері.* Рудч. Ск. I. 83.

Сончовий, а, е. ? *Пару чобіт сончових.* Чуб. V. 65.

Соньки, ків, *мн.* Сонъ. *Соньки, дрімки в колисоньки.* Мет. 1.

Сонько, ка, *м.* 1) Ум. отъ сон. *Ходить сонько по долині.... Ой ну, соньку, в колисоньку, заколиши дитиноньку.* Мил. 35. 2) Соня, сонливецъ. *Оставлю ж сих хропти соньків.* Котл. Ен. V. 40.

Сонюга, ги, *об.* Соня, любящій, любящая спать. Конст. у. Ум. **Сонюжка.**

Соних, ха, *м.*=**Сонишник. Сонахи.** Сѣмячки подсолнечника.

Соняшний, а, е. Солнечный. *Дні були чудові, тихі, соняшні.* Левиц. I. 426. *Соняшний світ.*

Соняшник, ка, *м.* Раст. подсолнечникъ. *Широколистий соняшник.* Левиц. I. 28. Ум. **Соняшничок.**

Соняшниковий, а, е. Изъ подсолнечника, подсолнечный. *Соняшникова олія.* Лебед. у.

Соняшниця, ці, *ж. чаще мн.:* **соняшниці.** Спазматическія боли въ животѣ. Марков. 88. КС. 1893. VII. 80. Грин. II. 318. ХС. VII. 416.

Соняшничина, ни, *ж.* Стебель подсолнечника. Г. Барв. 224. Ум. **Соняшничинка.**

Соняшничиння, ня, *с. соб.* Стебли подсолнечника. Г. Барв. 396.

Соняшно, *нар.* Солнце свѣтитъ. *На дворі соняшно.*

Сопач, ча, *м.* Рыба Percarina Demidoffii. Браун. 23.

Сопівка, сопілка, ки, *ж.* Свирѣль. *Всяк чоловік в свою сопілку грає.* Посл. *Чабан вранці з сопілкою сяде на могилі.* Шевч. Ум. **Сопівочка, сопілонька, сопілочка.** *Сопілочка з калиночки, ясенове денце.* Чуб. V. 10.

Сопіль, пля, *м.* 1) Сопля. 2) Ледяная сосулька.

Сопільник, ка, *м.* Свирѣльщикъ. *Ісус побичив сопільників.* Єв. Мт. IX. 23.

Сопливий, а, е. Сопливый. *Хоч сопливий, так щасливий.* Ном. № 1625.

Соплякуватий, а, е=**Сопливий** 1.

Сопляк, ка, *м.*=**Сопіль.** Мнж. 7.

Сопокій, кою, *м.*=**Супокій.** *За дурною головою нема ногам сопокою.* Ном. № 6682.

Сопочити, чну, неш, *гл.*=**Спочити.** МВ. III. 62.

Сопротивний, а, е=**Супротивний.** *Сопротивна хвиля затопляє.* АД. I. 190.

Сопти, пу, пеш, *гл.* Сопѣть. *Сопе, як ковальський міх.* Ном.

Сопун, на, *м.* Тотъ, кто сопитъ. Въ загадкѣ: носъ. Ном. № 220, стр. 297.

Сопух, ха, *м.* Зловоніе, испареніе. Угор. Шух. I. 112. *Сопухи від сіна душать мене.* Ананьев. у. *Треба зробити діру, щоб сопухи виходили.* Ананьев. у.

Сопуха, хи, *ж.* 1) Сажа. Грин. II. 178. 2) Испачканная въ сажу рубаха, черная, какъ сажа. *Росхристана сорочка-сопуха.* Г. Барв. 23.

Сорок, ка, *числ.* Сорокъ. *Найпередіш треба грішми зарятуваться, то сорокма карбованцями визволишся.* Лебед. у.

Сорока, ки, *ж.* 1) Пт. сорока. *Сорока білобока.* Рудч. Ск. I. 135. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 38. 3) Въ свадебномъ обрядѣ: а) **Сороку скакати.** Танцевать по лавкамъ. Когда вносятъ изъ комори сорочку новобрачной, то, завѣся иконы, всѣ присутствующіе, предводимые старшимъ дружкомъ, держащимъ въ рукахъ сорочку, танцуютъ, съ соотвѣтствующими пѣснями, по лавкамъ и скамьямъ вокругъ стола и всей хаты, обходя ее трижды въ сторону, противоположную движенію солнца. Черниг. г. МУЕ. III. 152. б) **Водити сороки**=**Ходити перезвою.** МУЕ. III. 154.

Сорокатий, а, е=**Строкатий.**

Сорокатільник, ка, сорокач, ча, *м.*=**Сорокопуд.** Вх. Пч. II. 12.

Сороківець, сороковець, вця, *м.* Монета различной цѣнности: а) двадцать коп. б) сорокъ крейцеровъ. Гол. *А пани ся чудували—кілько має грошій! Не пасе він штирі роки ні кози, ні вівці, лише прятав у кобівку білі сороківці.* Лукаш. 137. *Дали йому сороківця, він думав, що червінця.* Грин. III. 516. Ум. **Сороківчик.**

Сороківка, ки, *ж.* 1)=**Сороківець.** Сим. 51. Мкр. Н. 29. 2) **Копа-сороківка** Счетная единица у окопщиковъ при продажѣ оконъ: 40 оконъ. Вас. 150.

Сороківчик, ка, *м.* Ум. отъ сороківець.

Сороко́вий, а, е. Сороковой. *Підходили вже сорокові літа йому.* К. Гр. К. 15.

Сорокови́ни, ви́н, *ж.* Сороковый день по смерти. Мил. 171. *На сороковинах так було, як і на похоронах. тільки панахиду ще й на гробу правили.* ЗОЮР. II. 287.

Сорококлі́нці, ців, *м. мн.* Орнаментъ на писанкахъ, въ которомъ заключается 40 треугольниковъ. КС. 1891. VI. 364.

Сороколя́тий, а, е. Имѣющій 40 заплатъ, оборванный (шуточно). *Ех, брате, брате сороколатий, а на мені сімсот і чотирі.* Догон. Черк. у.

Сороколі́тній, я, е. Сорокалѣтній. О. 1861. I. Кон. 321.

Сорокопу́д, да, сорокопу́ст, ста, *м.* Пт. сорокопутъ. Вх. Пч. II. 12. *Сорокопуда гріх бить, бо він за курями тягне—кобця б'є.* Чуб. I. 60.

Сорокоу́ст, та, *м.* Сорокоустъ. Кв.

Соро́куватий, а, е. Пестрый: черный съ бѣлымъ. Богод. у.

Сороку́ля, лі, *ж.* Гадюка. *Сорокуля го уп'єлила.* Вх. Зн. 73.

Сорокуш, ша, *м.*=**Сорокопуд**. Вх. Пч. II. 12.

Со́ром, му и **ма́**, *м.* Срамъ, стыдъ. *Скрізь землею б пішла від стида й сорому.* Кв. I. 46. **Со́рому набра́тися**. Осрамиться. *Оце якось такого сорому набрався, що думав з жінкою розплюваться.* Харьк. г. **Без сорома́ ка́зка**. Сказка съ непристойностями. Выраженіе это употребляется, когда говорятъ о комъ либо, сдѣлавшемъ или сказавшемъ что-либо непристойное. Ум. **Соромо́к**.

Соро́метися, маюся, ешся, *гл.*=**Соромитися**. Чуб. V. 575. *Той бідний батько голодний, а попросити соромається.* Грин. II. 170.

Соро́мити, млю, миш, *гл.* Срамить, стыдить.

Соро́митися, млюся, мишся, *гл.* Стыдиться, конфузиться. *Бо я вже й Бога не боюсь і не соромлюся людей.* Шевч.

Сороміжливий, а, е=**Сором'яжливий**.

Соромітний, а, е=**Сороміцький**. Шевч. II. 162.

Соромітник, ка, *м.* Безстыдникъ. *То паскудник, соромітник, він і батька і матір ні за що не має.* Васильк. у.

Соромітниця, ці, *ж.* Безстыдница. *За те ми не ймемо віри, шоб оце така, мовляв, соромітниця, всьогосвітня ледащиця та переставила свою натуру.* Васильк. у.

Соромі́цький, а, е. Безстыжій, безстыдный. срамной, неприличный, похабный. *Сороміцькі пісні.*

Соромли́вий, а, е. Стыдливый. *Доброго здоров'я! ледві обізвалась дівчина, і її лице м[illegible] спахнуло соромливим полум'ям.* [illegible]вц. Пов. 102.

Соромливо, *нар.* Стыдливо.

Соромля́жий, а, е=**Сором'язливий**. Г. Барв. 383. *Така вже в нас соромляжа, мов засватана.* МВ. I. 17.

Соро́млятися, ляюся, ешся, *гл.*=**Соромитися**. *Чого хочеш—попроси, не соромляйся.* Грин. Ш. 650. *Я усе соромляюсь, усе мовчу.* Г. Барв. 64.

Со́ромно, *нар.* Стыдно. *Та рознесе таку погану славу, що соромно й сказать.* Гліб. *Соромно такому багатиреві синаєдиницю у найми пускати.* Мир. Пов. II. 21.

Соромо́к, мка́, *м.* 1) Ум. отъ **сором**. 2) Penis (у малолѣтняго). Екат. у. Слон. Д. Эварн.

Соромо́та, ти, *ж.* Срамота, стыдъ. *Соромота вийти за ворота.* Ном. № 3173. *Ледащиця в мене кпиться,—мені соромота.* Чуб. V. 296.

Сором'яжли́вість, сором'язли́вість, вости, *ж.*=**Соромливість**.

Сором'яжли́вий, сором'я́жний, сором'язли́вий, а, е=**Соромливий**, *Сором'язлива вже така.* Греб. 393.

Сором'яжли́во, сором'я́жно, сором'язли́во, *нар.*=**Соромливо**.

Соро́ченька, ки, *ж.* Ум. отъ сорочка.

Сороченя́, ня́ти, *с.* Рубашечка, рубашенка, сорочечка. *Шиє маленькеє сороченя.* Шевч. II. 223. *Жиденята, як комашня, обідрані, в чорних сороченятах.* Левиц. I. 95.

Соро́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ сорочка.

Соро́чий, а, е. 1) Сорочій. Ном. № 12743. 2) Раст.: а)—чі ягоди. Blitum virgatum. б)—ча ла́пка. Trifolium montanum L. ЗЮЗО. I. 139. в)—чі лапки́. Primula veris. Анн. 272. 3) **Соро́че**, также: **соро́ча ла́пка**. Мѣтка на ухѣ животнаго: разрѣзъ въ видѣ трехъ пальцевъ птичьей лапки. (Залюб.). Мнж. 182.

Соро́чин, а, е. Принадлежащій сорокѣ. Желех.

Сорочи́на, ни, *ж.* Рубашка. Грин. Ш. 525. *Зося посадила коло себе хлопчика в білій сорочині.* Левиц. I. 288.

Сорочи́ни, чи́н, *ж.*=**Сороковини**.

Соро́чка, ки, *ж.* Рубаха, рубашка, сорочка. *Як неділя, то й сорочка біла.* Ном. № 530. Ум. **Соро́ченька, соро́чечка.** Чуб. V. 332.

Сорт, ту, *м.* Сортъ.

Сортува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Сортировать.

Со́сна́, ни́, *ж.* Сосна. *А в бору сосна колихалася.* Чуб. Ш. 191. Ум. **Со́сонка, со́сонька, со́соночка, со́сонька, со́сночка.** Чуб. Ш. 240. Мет. 20.

Сосни́к, ка́, *м.* Сосновая роща. Ум. **Сосничо́к.**

Сосни́на, ни, *ж.* 1) Сосновое дерево. *Рубай, сину, ти соснину, а я буду гілля.* Нп. 2) Сосновый лѣсъ. *За містом соснина темна далеко заступила шлях піскуватий.* МВ. II. 14. Ум. **Сосни́нка.**

Сосничо́к, чка́, *м.* Ум. отъ сосник.

Сосні́вка, ки, *ж.* Родъ узора въ вышивкѣ. Шух. I. 157, 158.

Сосно́вий, а, е. Сосновый. *Сосновеє відеречко,—дубовеє денечко.* Мет. 27.

Со́снонька, со́сночка, ки, *ж.* Ум. отъ сосна.

Сосня́к, ка́, *м.* Молодой сосновый лѣсъ.

Со́сонка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ сосна. 2) Раст. а) Хвощъ, Equisetum. Вх. Уч. I. 10. б) Euphorbia Cyparissias L. ЗЮЗО. I. 122. в)—**боло́тяна.** Hippuris vulgaris L. ЗЮЗО. I. 125. г)—**польова́.** Equisetum arvense L. ЗЮЗО. I. 121. 3) Узоръ въ вышиваньѣ. 4) **Рядовина́ в со́сонки.** См. **Рядовина 1.** Вас. 168.

Со́соночка, со́сонька, ки, *ж.* Ум. отъ сосна.

Сосуне́ць, нця́, сосуно́к, нка́, *м.* Дѣтенышъ, сосущій матку.

Сота́к, ка́, *м.* Житель Шаришской столицы въ Венгріи. О. 1861. I. 265.

Сота́ти, та́ю, еш, *гл.* Мотать. *Такий клуб усе сотаєш, всі нитки висотаєш.*

Сота́тися, та́юся, єшся, *гл.* 1) Мотаться. *Запхай кінці в середину, щоб не соталось. Його слова лилися з уст одно за другим, неначе соталися низкою.* Левиц. Пов. 244. 2) О людяхъ: сновать. *Довгенько треба сотатись поміж хатки, нім доберемся до міста.* Св. Л. 23.

Сотвори́тель, ля, *м.* Создатель. *Боже мій милий, сотворителю небесний.* ЗОЮР. I. 35.

Сотвори́ти. См. **Сотворяти.**

Сотворі́ння, ня, *с.* Твореніе, существо. *На землі, у землі, у морі.... і скрізь бачив усе, кожну людину, кожне найменче сотворіне.* Гн. I. 83.

Сотворя́ти, ря́ю, еш, сов. в. **сотвори́ти, рю́, риш,** *гл.* Сотворять, сотворить, создавать, создать. *Сотворив Бог дівчиною.* Чуб. V. 482.

Соте́нний, а, е. Сотенный. *Приходить один сотенний осаула.* Сим. 226.

Соте́нство, ва, *с.* Званіе сотника. *Од отця до сина так сотенство і переходило.* Кн. II. 52.

Со́тенька, ки, *ж.* Ум. отъ сотня.

Соті́шати, ша́ю, еш, сов. в. **соті́шити, шу, шиш,** *гл* =**Утішати, утішити.** *Викинув Іванко половиночку* (копи), *сотішив дівчину-челядиночку.* Мил. 88.

Со́тка, ки, *ж.* 1) Сотня, сотенка. *Тасув вівці все на три сотці.* Чуб. 2) Нитка, низка. *Сотка грибів.* Радом. у.

Со́тник, ка, Сотникъ. *Лучче живий хорунжий, як мертвий сотник.* Ном. Ум. **Со́тничок.**

Сотникі́вна, ни, *ж.* Дочь сотника. Стор. I. 33.

Сотникі́вський, а, е. Сотничій. *К чортам пужни сотниківське харпацтво.* Стор. I. 242.

Сотникува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Занимать должность сотника.

Со́тницький, а, е. Сотничій.

Сотниче́нко, ка, *м.* Сынъ сотника.

Со́тничка, ки, *ж.* Жена сотника. Шевч. 311. *А за ним його сотничка Харчиха.* О. 1861. XI. Кух. 18.

Со́тничок, чка, *м.* Ум. отъ сотник.

Со́тня, ні, *ж.* 1) Сотня, сто штукъ. 2) Часть козацкаго полка. 3) Въ старой Украинѣ XVII и XVIII в. извѣстная часть территоріи, состоявшая изъ нѣсколькихъ куріней и сама составлявшая часть **полка́.** Ум. **Со́тенька.**

Сотя́нин, на, *м.* Обыватель сотни.

Софі́я, фії, *ж.* Змѣя Pelias chersea. Шух. I. 22.

Софо́рок, рку, *м.* Соусъ къ вареной курицѣ, приготовленной на томъ бульонѣ, въ которомъ курица варилась. *Готова страва вся стояла.... телячий лизень тут лежав, ягни і до софорку кури.* Котл. Ен. V. 14. См. **Супорна.**

Соха́, хи́, *ж.* 1) Столбъ, подпорка, преимуществ. вилообразная на концѣ, напр. на соху опирается матица хаты, верхняя часть крыши въ клунѣ; на ней вращается рычагъ колодезьнаго журавля; **со́хами** называются также столбики или подпорки,

на которыхъ уставляеься печь и пр. Вас. 196. Шух. I. 109, 237. Также каждый изъ четырехъ столбовъ по угламъ хаты. Kolb. I. 55, 59. *Оце хата! дві сохи та соломи трохи.* Ном. № 1500. *Ой піч стоїть на сохах.* МУЕ. III. 85. 2) Ножка терлиці въ видѣ развилины. Шух. I. 147. 3) Соха. Чуб. II. 83. *І соха в землі, і воли в ярмі.* Чуб. V. 1118. 4) Мѣра пахотной земли въ двѣ пятыхъ части десятины (потому что для вспашки одной десятины веобходимо $2^1/_2$ дня работы одной сохой). Черниг. г. Ум. **Сішка, сішечка.**

Сохáр, ра, *м.* Бревно съ развилиной, стоящее на плоту сплавного лѣса (*тáльби*),— на немъ плотовщикъ кладетъ свои вещи. Шух. I. 181.

Сохвалáти, лáю, еш, *гл.* Восхвалять. *А козак седить у корчмі та мед-вино кружає, корму сохваляє.* ЗОЮР. I 219.

Сóхнути, хну, неш, *гл.* 1) Сохнуть. *В піч положу,—мокне, на воду положу,—сохне.* (Заг.: віск). Ном. № 141, стр. 295. 2) Сохнуть, увядать. *В'яне, сохне сиротою.* Шевч. *Ой чого ж ти, козаченьку, ще й молод, да сохнеш?* Грин. III. 234.

Сохрáнний, а, е. Осторожный. Шух. I. 79.

Сохрáнно, *нар.* Осторожно. Шух. I. 80.

Сохтíвний, а, е. Годный, пригодный. Шух. I. 170.

Сохтувáти, тýю, еш, *гл.* Спѣшить. Вх. Зв. 65.

Сóхур, ра, *м.* Вилка для зимней ловли рыбы.

Сóцький, кого, *м.* Сотскій. Чуб. V. 973. *Настановляють того мужика соцьким.* Грин. II. 245.

Соцькувáти, кýю, еш, *гл.* Быть сотскимъ. *Мій син соцькував.* Новомоск. у.

Сочевúця, ці, *ж.* Чечевица. *Роди, Боже, жито, пшеницю, горох, сочевицю.* Чуб. III. 456. Ум. **Сочевúчка, сочíвонька.** Чуб. III. 163. *Сочівонька густа.* Чуб. III. 136.

Сочúти, чý, чúш, *гл.* Подстерегать, выслѣживать. *Я буду сочити: тільки ви заснете, я зараз усі обірву горіхи. Наш кіт мишу сочить.* Черниг. г.

Сочíвонька, ки, *ж.* Ум. отъ сочевиця.

Сóшечка, ки, *ж.* Ум. отъ **соха**.

Сошнúк, кá, *м.* Сошникъ, рѣзакъ въ сохѣ. Ном., ст. 300, № 370.

Сощепúтися, плю́ся, пишся, *гл.* Сцѣпиться, соединиться, сойтись. *Ой росли, росли да й іскилилися* (явір з березою), *вище церковки да й сощепилися.* Чуб. V. 713.

Сóя, сóї, *ж.* Пт. Соя, Corvus glandarius. Ном. № 14029. Вх. Пч. II. 10.

Сóяшний, а, е=**Соняшний.**

Сóяшник, ка, *м.*=**Соняшник.**

Сóяшниковий, а, е=**Соняшниковий.**

Сóяшниця, ці, *ж.*=**Соняшниця.** Чуб. I. 114.

Сояшничúна, ни, *ж.*=**Соняшничина.** Ум. **Сояшничúнка.** *Зачав робить загони: дє була сояшничинка, бур'янина,—все пошло на загони.* Чуб. II. 36.

Сояшничáння, ня, *с.*=**Соняшничиння.** Новомоск. у.

Сóяшно, *нар.*=**Соняшно.**

Спад, ду, *м.* Наклонъ, покатость. Мик. 480. *Як би ж млин стояв нижче, аніж вода у ставу, то спад був би великий от і добре б молов.* Канев. у. *Треба так зробити, щоб спад був од стіни, то вода стікатиме.* Камен. у.

Спадáти, дáю, еш, сов. в. **спáсти, дý, дéш,** *гл.* 1) Упадать, упасть, сваливаться, свалиться, спасть. *Нех на тебе всі нещастя з світа спаде і з неба.* Чуб. V. 406. *Без божої волі і волос з голови не спаде.* Ном. № 26. *Ляха кров, сльози, муки спадуть на вас і на ваші внуки.* Чуб. V. 236. 2) Падать, спадывать, спасть, опасть. ЗОЮР. I. 12. *Ряса його.... спадала навкруг його такими ж довгими фалдами.* Левиц. I. 134. *Шапка з голови спала.* 3) Сыпаться, осыпаться (о перезрѣломъ хлѣбѣ). *Нема часу свого жати, бо панське спадав.* Нп. 4) Входить, войти судномъ въ рѣку. *На Лиман-ріку іспадали.* АД. I. 217. 5) Стекать, стечь. *Вода в Дністр спаде.* Грин. III. 251. 6) Доставаться, достаться въ наслѣдство. *Все на його спало, що було в батька.* НВолын. у. *Спав на мене великий маєток.* 7)—**з чóго:—з рóзуму.** Глупѣть, поглупѣть. *Ні, наші козаки ще з розуму не спали, щоб вовка од біди сховали.* Гліб. —**з гóлосу.** Спадать съ голоса, терять голосъ. *Дяк п'є горілки багато і вже спада з голосу.* Котл. Нп. 350.—**з лицá,—з тíла.** Худѣть, похудѣть. *А жаль мені дівчиноньки, що з личенька спала.* Нп. *Усе, було, тружусь, роблю, аж з тіла спала.* Гліб. 8)—**очúма на кóго.** Бросать, бросить взглядъ на кого, встрѣтить взглядомъ, упасть взгляду. *Куди я ні гляну, усе на його погляд очима спаду.* МВ. (О. 1862. III. 59). **Кудú óчі спáли.** Куда глаза глядятъ. *Бігти ки-*

нулася, куди очі спали. МВ. (О. 1862. І. 104). 9)—**на що**:—**на ду́мку**. Приходить, прійти въ голову, на мысль. *Ти ізнов чогось сумуєш, Наталко! ізнов тобі щось на думку спало.* Котл. Нп.—**на коня́**. Вскакивать, вскочить на коня. *Ой не вспів Нечаєнко та на коника спасти.* Мет. 406. —**на сте́жку**. Идти, пойти по слѣдамъ кого. *От і я на дідову стежку спала.* Лебед. у.

Спа́дистий, а, е. Покатый, отлогій. *Беріг.... спадистий.* Млак. 86. 2) О животн.: много ѣдящій и не жирѣющій. *Спадистий кінь.* Вх. Зн. 65.

Спадкови́й, а́, е́. Наслѣдственный. *Вподобала я в простій козачці спадкову пиху своїм поважним родом.* Г. Барв. 425.

Спа́док, дку, м. Наслѣдство. Г. Барв. 364. К. ХП. 86. *Не мавши спадку, не матимеш і упадку.* Ном. *Од якоїсь тітки у спадку йому достався.* МВ. (О. 1862. І. 48). Иногда только во мн. ч. Мнж. 192.

Спа́дщина, ни, ж. Наслѣдство.

Спа́дь, ди, ж. Часть ве́ршини. (См.). Шух. І. 227.

Спакува́ти, ку́ю, єш, гл. Упаковать, уложить. *Спакували все на віз.* НВолын. у. *Спакували свої тлумочки і всі разом пішли до Ягипту.* Гн. І. 108.

Спала́ти, ла́ю, єш, гл. Сгорѣть. *Чотирі свічі спалали, поки твою дочку вінчали.* Грин. Ш. 464.

Спалахкоті́ти, кочу́, ти́ш, гл.=Спалахнути. Желех. *Земля запалиться і згорить ціла, спалахкотить небо з сонцем, місяцем і звіздами.* Гн. II. 79.

Спалахну́ти, хну́, не́ш, гл. Вспыхнуть.

Спа́лий, а, е. Унаслѣдованный. *По батькові спалий.* (Лобод.).

Спали́ти, лю́, лиш, гл. 1) Сжечь. *Спалив та й попел по степу розвіяв.* ЗОЮР. І. 120 *Та ні вітер його не звіє, ні сонце його не спале.* Мет. 208. 2) Опалить (солнцемъ кожу). 3) Безл. **Мене́ спали́ло.** Я вспылилъ, меня взорвало. Павлогр. у.

Спали́тися, лю́ся, лишся, гл. 1) Сжечься. *Щоб спалилась з деркачами отта гаспедська буцегарня.* Стор. І. 157. 2) Вспыхнуть, вспылить. *Спаливсь він та до мене з кулаками.* Павлогр. у.

Спа́ль, лі, ж. Мѣсто, гдѣ выжженъ лѣсъ. Вх. Зн. 65.

Спам'ята́ти, та́ю, єш, гл. Вспомнить. *Не спам'ятаю коли саме це ділось.* Канев. у.

Спам'ята́тися, та́юся, єшся, гл Опомниться, прійти въ себя. *Як упав,—зуби стяв, ледве спам'ятався.* Чуб. V. 1081.

Спані́лий, а, е. Превратившійся въ барина. *Не спанілі, не схлопілі діти України.* К. Досв. 251.

Спані́ти, ні́ю, єш, гл. Превратиться въ барина, стать бариномъ.

Спання́, ня́, с. Совъ, спанье. *З спання не купиш коня, а з лежі не справиш одежі.* Ном. № 11299. **Спання́ нема́.** Не спится, нѣтъ сна. *Карим очам спання нема, а ніжкам спочину.* Мет. 85.

Спано́шитися, шуся, шишся, гл.=Спані́ти. Вх. Зн., 46.

Спантеле́чити, чу, чиш, гл. Сбить съ толку. *Чоловіка спантеличить мирськая суєта.* К. ЧР. 138.

Спантели́читися, чуся, чишся, гл. Сбиться съ толку. *Спантеличивсь, небоже.* Ном. № 5173.

Спар, ру. м. 1)=**Спека.** Вх. Лем. 468. 2)=**Садно.** Вх. Зн. 65.

Спа́ра, ри, ж.=Шпара. Угор.

Спа́рити, рю, риш, гл. 1) Обжечь, обварить, обдать кипяткомъ. *Як би го окропом спарив.* Ном. № 3386. 2)—**шию.** Натереть рабочей скотинѣ шею, напр. ярмомъ. Херс. у. 3) Отколотить. *А ти моїх орендарів нагайкою спарив.* Рудан. І. 37.

Спа́ритися, рюся, ришся, гл. Обжечься, обвариться. *Спарився, як на окропі.* Ном. № 3386.

Спа́рений, а, е. Душный. Желех.

Спа́рно, нар. Душно. Вх. Зн. 65.

Спаровля́ти, ля́ю, єш, гл.=Справляти. *Мені, Івасю Вдовиченку, коня на славу спаровляла.* Мет. 416.

Спарува́ти, ру́ю, єш, гл. Женить, выдать замужъ, сочетать бракомъ. *Спарувати парубка з дівчиною.* Кн. І. 191.

Спарува́тися, руюся, єшся, гл. Жениться, выйти замужъ, вступить въ бракъ. *На всеїдній у неділю вона спарувалась з сліпим своїм.* Шевч.

Спас, са, м. 1) Праздникъ 6 августа, Преображеніе. *Прийшов Спас—держи рукавиці про запас.* Ном. № 468. 2) Спаситель. 3) Церковь во имя Спасителя. *У Межигорського Спаса тричі причащалась.* Шевч.

I. Спаса́ти, са́ю, єш, сов. в. спасти́, су́, се́ш, гл. Спасать, спасти (о душевномъ спасеніи). *Хто хоче душу свою спасти.*

Св. Мр. VIII. 35. *Чорна риза не спасе, а біла в гріх не введе.* Ном. № 204.

II. Спаса́ти, са́ю, еш, сов. в. **спа́сти, су́, се́ш,** *гл.* Выпасывать, выпасти, давать скоту съѣдать посѣвы, траву. *Там чумаки ходять, в руках воли водять, траву спасають.* Чуб. V. 964. *Треба спасти жито, бо велике вже.* НВолын. у. Также: съѣдать, съѣсть (растенія—о травоядномъ животномъ). *Зіле спасає сиви оленець.* АД. I. 33.

Спаса́тися, са́юся, ешся, сов. в. **спасти́ся, су́ся, се́шся,** *гл.* 1) Спасаться, спастись (о душевномъ спасеніи). *Недалеко відсіля спасається пустельник.* Стор. I. 106. *Я ся піду питати, як ся гріхів спасати.* Нп. На гріх не спасе́шся. Отъ грѣха не убѣжишь. Ном. № 97. 2) Только несов. в. Говѣть.

Спасе́ний, а, е. 1) Спасшійся. *Живе він там* (у печері) *багато років....—став спасений.* Грин. II. 150—151. 2) Благой. *Діло спасене і богоугодне.* К. Кр. 9.

Спасе́ник, ка, *м.* 1) Спасающій свою душу, праведникъ, угодникъ. К. Бай. 118. К. ЦН. 290. 2) Говѣльщикъ, спасающійся. *Спасеники ідуть до церкви.*

Спасе́ницький, а, е. Относящійся къ спасающему свою душу или говѣющему. К. ПС. 118.

Спасе́ниця, ці, *ж.* 1) Спасающая свою душу. К. ПС. 118. 2) Говѣльщица.

Спаси́бі, спаси́біг, спаси́бу, *меж.* 1) Спасибо, благодарю. Левиц. Пов. 369. *Спасибі вам за гадки.* ЗОЮР. I. 66. *Таки, спасибу йому, добрий на старости був.* Рудч. Ск. I. 77. 2) **Мала́, мали́й спаси́бі.** Мало пользы, толку, небольшая польза. *Жита—хвалить ласку божу: ярина змилила: речки теж припалило, смальнуло сунею та вітром, з їх мала спасибі.* Васильк. у. *Мала спасибі з того, що він на самій горілці седить, самою горілкою шинкує, а хліба не приробляє,—малу спасибі заробить.* Васильк. у. *Зімою день малий; вже по обіді з того дня малий спасибі.* Рк. Левиц.

Спаси́тель, ля, *м.* Спаситель, Спаситель міра, І. Христосъ. *Богові молились, Спасителю хрестились.* Нп.

Спа́сів, сова, ве. Спасовъ. **Спа́сова борода́.** Пучекъ несжатыхъ стеблей хлѣба, обыкновенно связываемый на концѣ сжатой нивы жнецами. Чуб. III. 226.

Спа́сівка, ки, *ж.* 1) Успенскій постъ. *Спасівка-ласівка, а Петрівка-голодівка.* Ном. № 482. 2) Сортъ грушъ или яблокъ.

Спа́сівський, а, е. Бывающій въ успенскій постъ. *Швидко висохла вона* (хата) *на гарячому спасівському сонці.* Левиц. I. 331.

Спасі́ння, ня, *ж.* Спасеніе (духовное). *З дурного говіння не буде спасіння.* Ном. № 133. *Ой хто мене поцілує,—заробить спасіння.* Грин. III. 654. Ум. **Спасі́нннячко.** Ном. № 2428.

Спаску́дити, джу, диш, *гл.* Изгадить, испакостить. *Старий стару хвале, що добрий борщ варе, а молодий свою гудить: що не зваре, то спаскудить.* Чуб. V. 1128.

Спаску́дитися, джуся, дишся, *гл.* Изгадиться, испакоститься.

Спасове́ць, вця́, *м.* Тотъ, кто производитъ потраву, пуская свой скотъ на чужое поле. Рк. Левиц.

Спа́сти. См. **Спадати.**

Спасти́, ся. См. **Спасати, ся.**

Спа́ти, сплю́, спиш, *гл.* Спать. *Карі очі не сплять ночі.* Мет. 85. **Спа́ти,—аж па́хне!** Славян. у. или: **спа́ти,—аж гі́лля гне.** Лебед. у. Сильно хочется спать.

Спа́тися, спи́ться, *гл. безл.* Спаться. *Йому нічинька не спиться.* Мет. 75. *І світ настав, а Ярині не спиться,—ридає.* Шевч.

Спа́тки, спа́тоньки, спа́точки, спату́ні, спату́нечки, спату́сі, спату́січки, *гл.* Ум. отъ спати. *А спатки таке, що мати її родила до сна.* Ном. № 11313. *Ще дівчина спатоньки не клалась.* Мет. 28. *Стелю постіль білу і спаточки ляжу.* Чуб. V. 620. *Спатусі на білії подусі!*—говорятъ ребенку, укладывая его спать.

Спахну́ти. См. **Спахувати.**

Спа́хувати, хую, еш, сов. в. **спахну́ти, хну́, не́ш,** *гл.* 1) Вспыхивать, вспыхнуть. *Іскра до покутя спахнула (гості будуть).* Ном. № 11797. 2) Вспыхивать, вспыхнуть (о румянцѣ), густо покраснѣть. *Рум'янець густий спахував на личку.* МВ. II. 94.

Спаце́ра, ри, *ж.* Прогулка. *Да що ж вона, пане брате, під явором робить? Ой з тим розлучником на спацеру ходить.* Чуб. V. 385.

Спа́цір, ру, *м.*=**Спацера.** *Вийшла вона раз на спацір.* Чуб. II. 133.

Спачи́ти, чу́, чиш, *гл.* Искривить, покосить, погнуть.

Спачи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* Искри-

виться, покоситься. *Спачились двері.* Камен. у.

Спа́чка, ки, *ж.*=**Спля́чка.** Лохв. у.

Спаш, шу, *м.* Потрава, порча скотиной травы или хлѣба на поляхъ. Мкр. Г. 21. *Займи скотину і візьми за спаш.* Сим. 217 *Горобці шкоду роблять, а синиця в спаш упаде.* Ном. № 4071. *Між листом повивертались боками довгі і круті білі гарбузи, неначе воли на спашу.* Левиц. Пов 227.

Спашне́. ного, *с.* Плата за потраву. *Спашного дав півкарбованця.* Камев. у.

Спевни́ти, вню́. ни́ш, *гл.* Исполнить. Полт. г. *Коли б Господь спевнив моє жадання.* К. Іов. 13.

Спе́ка, ки, *ж.* Зной, жаръ. Левиц. Пов. 226. *На дворі стала спека, аж дихати важко.* Левиц.

Спе́катися, каюся, ешся, *гл.* 1)—**чого́.** Избавиться, отвязаться, отдѣлаться. 2)—**з ким.** Связа́ться съ кѣмъ. *Ото вона спекалася з ним, а то й роспекалася.* Харьк. г.

Спекота́, ти́, *ж.*=**Спе́ка.** НВолын. у.

Спекти́, чу́, че́ш, *гл.* 1) Испечь. *Пече наша, пече, спечи нам коровай грече!* Нп. *Не зітхай,—не остатнє ще спекли.* Ном. 2) Изжарить. *Спік чорне порося.* МВ (О. 1862. Ш. 64). *Курочку спекла.* О. 1862. II. 30. *Ту рибку скажіть, щоб спекли.* Мнж. 25. 3) Сжечь (человѣка). *Гетьмана, що на огні ляхи спекли.* Шевч. 234. 4)—**ра́ка.** Покраснѣть, сконфузясь. *Офицерик трошки спік рака, що одвик по своєму розмовляти,* К. ДС. 19.

Спекти́ся, чу́ся, че́шся, *гл.* 1) Испечься. *Спікся хліб.* 2) Изжариться. *Ще гуска не спеклася.* 3) Быть опаленнымъ солнцемъ.

Спе́рва, спе́рву, *нар.* Сначала. *Сперва твоє будем їсти, а тоді моє.* Рудч. Ск. II. 156.

Спере́д, *пред.* Изъ-подъ. передъ, съ, отъ. *Сперед моїх очей втік.* Чуб. *Скікнув милий сперед очей, тільки вчула свист.* Чуб. *Іван приймає сперед того коня сіно, а м'ясо ложить перед ним* Рудч.

Спе́реда, *нар.*=**Спе́реду.** *Ще-ще спереда, а ззаду на чорта походить.* Ном. № 2910.

Спереди́ти. См. **Спережати.**

Спе́реду, *нар.* Спереди, впереди.

Спережа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **спереди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Опережать, опередить. *Не спережай, Іване, йди поруч.* Канев. у. *Пливуть качки в два рядочки, одна й одну спережає.* Мет. 57. *Думка думку спережає.* МВ. I. *Він спередив мене конем.* Екат. у.

Сперечати, ча́ю, еш, сов. в. **спере́чити, чу, чиш.** *гл.*—**кого́.** 1) Уговаривать не дѣлать чего, удерживать. *Я його спеpечав: бійся Бога, не їдь, теперки ніч!* Камен. у. 2) Препятствовать, воспрепятствовать. *Рубають собі ліс у пана, ніхто не сперече, бо то ніч.* Камев. у.

Спереча́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Спорить. *Та се було тоді, як ми з ним сперечалися за землю.* Уман. у. *Стара Тихониха трохи сперечалась, а батько згодився.* Левиц. I 20.

Спере́читися, чуся, чишся, *гл.* Перечить, противит ся. *Дід не сперечився.* Левиц. Пов. 234.

Спе́ртя, ся. См. **Спірати, ся.**

Спе́рш, спе́ршу, *нар.* Сначала, прежде. *Чи воно так і спершу було, як Христос не народився?* ЗОЮР. I. 12.

Спечали́ти, лю́, лиш, *гл.* Опечалить. *Що ти, сестро, ізробила, нашу матір спечалила?* Pauli.

Спе́чний, а, е. Жаркій, душный (о днѣ). Вх. Пч. 65.

Спе́чно, *нар.* Жарко, душно (на дворѣ). Вх. Зн. 44.

Спива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **спи́ти, віп'ю́, віп'еш,** *гл.* Пить, испивать, выпить, испить. *Тут тобі не бувати, червоної крови не спивати.* Чуб. I. 131. *Дала дівчина козакові кохан-зілля спити.* Чуб. V. 429. (Нехай) *з кумою Хмельницькою мед-вино спиває.* Pauli. *Спили зелене вино.* Чуб. III. 400.

Спива́тися. ва́юся, ешся, сов. в. **спи́тися, віп'ю́ся, віп'ешся,** *гл.* Спиваться, спиться. *Чи ти, мужу, спився, чи ти скрутився.* Чуб. V. 1081.

Спиж, жу, *м.* 1) Бронза, мѣдь, колокольный металлъ. 2) Зарубка, углубленіе, вырубленное въ кускѣ дерева. Шух. I. 87, 93. 3) Раст. Cornus sanguinea L. ЗЮЗО. I. 119.

Спижа́рня, ні, *ж.* Чуланъ для провизіи, кладовая.

Спижо́вий, а, е. Бронзовый, мѣдный. ЗОЮР. I.

Спи́лити, лю, лиш, *гл.* Поднять пыль. *Їду я,—це як подне вітер, так і спилив киптюгу поперед мене.* Новомоск. у.

Спи́льна, *нар.* Пристально. *Спильна на синєє море собі поглядає.* АЦ. I. 188. Ум. **Спильне́нька.**

Спильнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Во время явиться. Вх. Лем. 468.

Спи́н, ну, *м.* Остановка, удержъ. См. Упин. *А пташки без перестану, без спину виспівували.* Левиц. І. 125. Ум. **Спи́нок.** *Нема спинку вдовиному синку.* Чуб. V. 275.

Спи́на, ни, *ж.* Спина. *Кров дзюркотить, булькотить з спини.* ЗОЮР. І. 146. Ум. **Спи́нка, спи́ночка.**

Спина́ти, на́ю, еш, сов. в. **сп'ясти́, зіпну́, зі́пнеш,** *гл.*=**Спиняти, спинити.** *За ним жінка у погоню—хватає, спинає, серцем називає.* Чуб. V. 736. 2) Застегивать, застегнуть, пришпиливать, скалывать, сколоть.

Спина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **сп'ясти́ся, зіпну́ся, зі́пнешся.** *гл.* 1) Застегиваться, застегнуться, пришпиливаться, прикалываться, приколоться. 2) Подниматься, становиться. *На ноги сп'ястись.* Левиц. Становиться на цыпочки, приподниматься на пальцахъ; вообще тянуться къ чему-либо выше стоящему. *Ввійшла я до неї вчора, вона спинається на вікно.* МВ. І. 3) О лошади: становиться, стать на дыбы. 4) Спорить, возставать, возстать противъ кого. *Як то проти старшини спинатьcя.* Кавев. у. *Мені не можно спинатьcя з старшиною, бо сина у москалі оддасть.* Капев. у.

Спини́ти, ся. См. **Спиняти, ся.**

Спи́нка, ки, *ж.* Ум. отъ **спина.**

Спинкови́й, а, е. Спинной, со спины. *Спинкова щетина.* Полт. г. 2) Переносно: самый отборный, лучшій. *Саме спинкове панство.* Мир. ХРВ. 418.

Спинкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Двигаться на спинѣ лежа. *Та за нею спинкує.* Мнж. 132.

Спи́нок, нку, *м.* Ум. отъ спин.

Спи́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ спина.

Спинто́чити, чу, чиш, *гл.* Всунуть, втиснуть. *Хоть же смерть к тобі прискоче,—слави в землю не спинточе.* Котл. Од. 494.

Спинча́тися, ча́юся, ешся, *гл.*=**Спинатися 3.** *Хиба це можно спинчатися з губернатором?* Волков. у.

Спиня́ка, ки, *ж.* Ув. отъ **спина.** *Спичка в ніс, болячка в спиняку, поздоровляю, як скажену собаку.* Ном. № 372.

Спиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **спини́ти, ню́, ниш,** *гл.* Останавливать, остановить, удерживать, удержать. *Ой гуляла, волю мала, мати не спиняла.* Грин. III. 268. *Ой не спиняйте у ставу води, нехай вода рине.* О. 1861. IV. 83.

Спиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **спини́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* Останавливаться, остановиться, удерживаться, удержаться. *Пішла б на край світа, не спинилась би.* Левиц. І. 54. *Час не спиняється.* МВ. І. 156.

Спи́с, са, *м* Копье. *Як ударить.... списом у груди.* Мет. 454. *Скоро настиг, зараз його і проколов списом.* ЗОЮР. І. 120.

Списа́ти, ся. См. **Списувати, ся.**

Спи́скати, каю, еш, *гл.* Сожрать, уничтожить? *Ледачого нігде не спискав.* Ном. № 3229.

Спи́сок, ску, *м.* 1) Списокъ, запись. *Ти вже виписаний з наших списків.* Грин. II. 149. *У сільські списки так його записали.* Кв. І. 228. 2) Копія.

Спи́сувати, сую, еш, сов. в. **списа́ти, шу́, шеш,** *гл.* 1) Списывать, списать, переписывать, переписать. *Списуючи сі епитахвії, я дисувався.* Стор. II. 145. 2) Описывать, описать, излагать, изложить письменно. *От і списали на бумагу да в Борзну.* ЗОЮР. І. 71. *Як зо мною була прахтика, то варто навіть списати цеє.* Драг. 63. 3) Исписывать, исписать. *Уже списав увесь папер,—давайте ще, бо немаде писати.*—**шку́ру** Испещрять, испестрить тѣло знаками ударовъ. *То то ж то так звелів всю шкуру скрізь списати, що то тобі нема і курці де клювати.* Г. Арт. (О. 1861. III. 87). 4) Рисовать, нарисовать. *Писав три дні і три ночі, закіль списав чорні очі.* Мет. 10. *Спишу твоє біле личенько на бумазі, приб'ю твоє біле личенько в кімнаті.* Чуб. V 312.

Спи́суватися, суюся, ешся, сов. в.. **списа́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Списываться, списаться.

Списьме́нне, списьме́нська, *нар.* Свысока, по ученому. Котл. Ен. VI. 81. *Оце ж так заговорив вам списьменська.* Стор. I. 68.

Спит, ту, *м.* 1)=**Спиток.** *Зірвали в чужому саду кілька ягід на спит.* Черн. у. 2) Разспросы. *Взяти кого на спит.*

Спита́ти, та́ю, еш, *гл.* Спросить. *Не спитавши голови, не лізь до ніг.* Ном. № 3838. *Все розберіть та й спитайте тоді себе: що ми?* Шевч.

Спита́тися, та́юся, ешся, *гл.* Спросить, разспросить, спроситься. *Спитаешся пня*

і колоди, як прийдеться до чого. Ном. № 9782.

Спи́ти, ся. См. **Спивати, ся.**

Спитлюва́ти, тлюю, еш, *гл.* Смолоть крупчатой муки. *Ярая пшениченька у стіжку. Ми її зготуємо, на коровай спитлюємо.* О. 1862. IV. 13. *Ой мельнику, мельниченьку, спитлюй мені пшениченьку.* Грин. III. 660.

Спи́ток, тку, *м.* Проба, испытаніе. Ном. № 4279. *Хиба на спиток узяти білі, яка то вона буде.*

Спи́тувати, тую, еш, *гл.* Пробовать, испытывать. *Нехай дурнями броди спитують.* Черк. у.

Спи́туватися, туюся, ешся, *гл.*=**Спитувати.** *Спитувавсь він жінку вмовляти, та не така то вона.* МВ. (О. 1862. III. 60).

Спиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **зіпхну́ти, пхну́, зіпхнеш,** *гл.* Спихивать, спихнуть, сталкивать, столкнуть. *Мужик з печі спав — ніхто його не спихав.* Ном. № 7050.

Спихо́йка, *нар.*=**Спишна.** *По них ходить красне дівча спихойка.* Гол. I. 335.

Спи́ця, ці, *ж.* 1) Спица (въ колесѣ). Рудч. Чп. 250. *Котилися вози з гори, поламались спиці.* Чуб. V. 323. 2) Часть гончарнаго круга. См. **Круг 11.** 3) Часть млина́ ручно́го. (См.). Шух. I. 104. 4) Въ срубленномъ деревѣ сукъ, тонкая часть котораго отрублена. Шух. I. 187.

Спича́к, ка́, *м.* 1) Молодой ростокъ камыша. О. 1862. I. 55. 2) Рыба-самецъ въ то время, когда онъ трется. Мнж. 192.

Спича́стий, а, е. Остроконечный.

Спича́сто, *нар.* Остроконечно.

Спи́чка, ки, *ж.* Остроконечная палочка. *Як очей на спичку не повидовбує.* Ном. № 3440.

Спи́шна, *нар.*=**Пишно.** *Ой приїхав щиглик спишна, сів собі в саду на вишні.* Чуб. V. 1127.

Спища́ти, щу́, щи́ш, *гл.* Запищать. *Птах спищав.* Вх. Лем. 469.

Спів, ву, *м.* Пѣніе. *Серед пахощів квіток і співу пташиного побачимось.* Левиц. I. 303. *Музики і співи замовкли.* Стор. М. Пр. 54.

Спі́ва, ви, *ж.* Пѣніе, пѣсня. *А де ж Гонта?... чому не співає? нема його; тепер йому мабуть не до неї, не до співи.* Шевч. 201.

Співа́к, ка́, *м.* 1) Пѣвецъ. *Співак, танцюра на всі руки.* Котл. Ен. IV. 11. *Так ось коли побачив співака! яка мальована та штучна птиця.* Греб. 391. 2) Пѣвчій. 3) Названіе собаки. Kolb. I. 65. 4) Пт. Sylvia, травникъ. Вх. Пч. II. 14. Ум. **Співа́ченько, співачо́к.** Федьк. I. 28. *Півничок-співачок.* Мнж. 3.

Співа́ка, ки, *м.*=**Співак 1, 2.** Греб. 389. *Співають співаки,—щоб вас побрали собаки.* Ном. № 12446.

Співа́нка, ки, *ж.* Пѣснь. *Не співанку я співала.* Гол. I. 172. Ум. **Співа́ночка.** Лукаш. 146.

Співа́ння, ня, *с.* Пѣніе. *Співання в п'ятницю, а снідання в неділю ніколи не минеться.* Ном. № 539. Ум. **Співа́нннячко.** Чуб. III. 109.

Співа́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **співанка.**

Співа́ти, ва́ю, еш, *гл.* Пѣть. *В полі пташки літають, весселенько співають.* Мет. 65. *На гуслях грає, красно співає.* Pauli. *На два криласи можна співати.* Ном. № 6964.

Співа́тися, ва́юся, ешся, *гл.* Пѣться. Г. Барв. 222. *Пісня сама співалася.* Левиц. Пов. 25.

Співа́цький, а, е. Относящійся къ пѣвцу, пѣвчему.

Співа́ченько, ка, *м.* Ум. отъ **співак.**

Співа́чка, ки, *ж.* 1) Пѣвица. 2) Пѣвунья. *Дають дівчатам-співачкам.* О. 1862. IV. 24.

Співачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **співак.**

Співе́ць, вця́, *м.* 1) Пѣвецъ. *Співець славутний Митуса.* Кост. (О. 1861. III. 30). *Замовк співець.* О. 1862. VIII. 11. 2) Поэтъ.

Співли́вий, а, е=**Співучий.** *Які співливі баби.* Черниг. г. *Соловей иниший удасться дуже співливий.* Волч. у.

Спі́вний, а, е. Пѣвучій. *Маєш же свашеньки співнії.* Гол. II. 665. 2) Мелодическій, музыкальный.

Співону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сразу громко запѣть. *Раптом як співоне! дзвінко-тоненько.* МВ. (О. 1862. III. 64).

Співо́чий, а, е. Пѣвчій. *Весела, мов та пташка співоча.* МВ. I. *Співочу птицю чути.* Св. Л. 295.

Спі́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **співа,** но встрѣчено только въ значен.: пѣвунья. *Всякі співочки співають, сидячи, або літаючи, кожна своїм голосочком: там, під віттю сидить соловейко....* О. 1862. IV. 72.

Співробі́тник, ка, *м.* Сотрудникъ. *Ну,*

доброго собі співробітника придбала Польща! Морд. Пл. 104.

Співробітниця, ці, *ж.* Сотрудница. Желех.

Співувати, вую, єш, *гл.* Пѣвать. Вх. Лем. 469.

Співу́н, на́, *м.* Пѣвунъ. Зміев. у. Мир. ХРВ. 131.

Співу́ха, хи, *ж.* Пѣвунья. *Співуха невсипуща.* Мир. ХРВ. 113.

Співу́чий, а, е. 1) Любящій пѣть, много поющій. Черк. у. 2) Пѣвучій. *Голосок тихий, співучий.* О. 1862. IX. 69.

Спід, спо́ду, *м.* 1) Исподъ, низъ, нижняя часть. *Моливсь за них, як сонце світ на землю рано розсипало, моливсь, як промені спускало воно під спід землі і гніт.* Мкр. Г. 68. *Підверне всіх собі під спід.* Котл. Ен. III. 74. *Підпалили сосну від споду до верха.* Чуб. V. 394. **Споди́** у невода—нижній край. Вас. 186. 2) Дно. *Сьорбайте, хлопці, юшку, а риба на споді.* Ном. № 11997. 3) Глубина, глубь. 4) Изнанка, подбой. *Жупан голубий на версі, красний на споді.* ЗОЮР. I. 97.

Спід, *предл.* Изъ-подъ. *Спід ринви та на дощ.* Ном. № 1792.

Спі́дка, ки, *ж.* 1) Изнанка. *Спідка добра, а верх подраний.* 2) Основаніе. Вх. Лем. 401. 3) Корка нижняя у хлѣба. *Взяла паляницю, постукала, поклала цилолотками під спідку.* Левиц. Пов. 197. *Скоріше вибрав на тарілку, ввесь коровай на мир роздав; а музикантам тілько спідку.* Алв. 36. 4) Дно большой лодки (дуба). Мнж. 180. 5) мн. Варежки въ кожаныхъ рукавицахъ. Мнж. 192.

Спі́длений, а, е. Сдѣлавшійся подлымъ. *Може чиє ще не спідлене серце важко заб'еться, до серця озветься.* К. ХП. 43.

Спідлі́ти, лі́ю, єш, *гл.* Сдѣлаться подлымъ. К. Дз. 213.

Спідневі́дити, джу, диш, *гл.* Обмануть, обнадежить и не исполнить. *Поступилися прийти на роботу, а далі й нема й спідневідили мене.* Волч. у.

Спідне́к, ка, *м.*=**Спідняк** 1. Шух. I. 103, 146

Спідни́ця, ці, *ж.* 1) Юбка. Чуб. VII. 428, 429. Гол. Од. 49. КС. 1893. V. 284. 2) Часть полушубка отъ таліи внизъ. Вас. 155. Ум. **Спідни́чка, спідниченька.**

Спідничи́на, ни, *ж.* Юбченка. *Спідничина не зіходить.* Грин. Ш. 268.

Спідни́чка, ки, *ж.* Ум. отъ спідниця.

Спі́дній, я, е, Нижній, исподній. Рудч. Ск. I. 4. *Фе! сказала Катерина, закопиливши спідню губу.* Левиц. Пов. 143. *Спідня щелепа. Спідня одежа.*

Спідня́к, ка́, *м.* 1) Нижній жерновъ на мельницѣ. 2) Нижній пильщикъ 3) Дно кобзы. КС. 1882. VIII. 281. 4) Часть гончарнаго круга. См. Круг 11. Вас. 179. Шух. I. 260-262. 5) Святое молоко. *Вершки з глечиків позбірають, а спідняк позливають у сулеї та оцо й продають дешево.* Каневск. у.

Спідна́рка, ки, *ж.* Доска на днѣ желѣзнаго кузова. Вх. Лем. 469.

Спідру́чний, а, е. О волѣ, запряженномъ въ плугъ: тотъ, который идетъ со стороны погоныча.

Спідспо́ду, *нар.* Снизу, со дна. Рк. Левиц.

Спідсі́сти, сяду, деш, *гл.*—**кого́.** Занять чье мѣсто, замѣнить кого. Чуб. VI. 20.

Спідти́ха, спідти́шка, *нар.* Исподтишка. *Спідтиха-тиха підкрадеться.* Шевч. *Спідтишка мішки рве.* Ном. № 3038.

Спіду́шка, ки. *ж.*=**Спідка** 3. Рк. Левиц.

Спіж, жу. *м.*, **спіжо́вий, а, е**=**Спиж, спижовий.** Гн. II. 72. *Спіжові гармати.* К. Досв. 103.

Спізнава́ти. наю́, є́ш, сов. в **спізна́ти, на́ю, єш,** *гл.* Узнавать, узнать. *Бога в Тройці спізнала.* Чуб. I. 181. *Брат сестри не спізнав.* Чуб. V. 918.

Спізнава́тися, наю́ся, є́шся, сов. в. **спізна́тися, на́юся, єшся,** *гл.* Знакомиться, познакомиться, сходиться, сойтись. *Як з тобою спізнавались, - сухі дуби розвивались.* Чуб. V. 62. *Ой хвортуно, хвортунонько, що ти нам зробила, дала ти нам спізнатися, тепер розлучила.* Чуб. V. 278.

Спізни́тися, ню́ся, нишся. *гл.* Опоздать. *Спізнюся, то мати проведуть.* МВ. I. 157.

Спійма́ти, ма́ю, єш, *гл.* Поймать. *А дивіться, який славний півник, тра його спіймать.* Рудч. Ск. II. 74.

Спійня́ти, йму́, мещ, *гл.*=**Спіймати.** *От-от зайця спійняти.* Св. Л. 96.

Спі́лий, а, е. Спѣлый. *Іх зрізують, як*

спілий колос в полі. Іов. 54. Ум. **Спіле́нький, спіле́сенький.**

Спілі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Созрѣвать, дѣлаться спѣлымъ. *Як почина ожина спіліть, то червона, а як приспіє,—чорна.* Черк. у.

Спі́лка, ки, *ж.* Компанія, товарищество. *Чоловік та жінка, то одна спілка.* Ном. **Трима́ти спі́лку.** Вести компанію. *Не тримай з панами спілки.*

Спілкува́ння, ня, *с.* Сношеніе, общеніе.

Спілкува́ти, ку́ю, еш, *гл.*—**з кі́м.** Быть въ компаніи, дѣлать что-либо сообща, имѣть сношенія, связи съ кѣмъ.

Спі́лчливий, а, е. Склонный, способный къ дѣйствіямъ въ компаніи, хорошій товарищъ въ общемъ дѣлѣ. *Іван чоловік спілчливий; як спілчливі люде, то добре, а як той соб, а той цабе, то зле.* Черк. у. (Лобод.).

Спі́льжити, жу, жиш, *гл.* Ослабить. *Мусить долішний обруч підбити угору, аби трохи спільжити—звільнити доги та тоді забити дно у затір.* Шух. І. 250.

Спі́льний, а, е. Общій, совмѣстный. К. ЧР. 427. *Це спільний хліб.* Черк. у. *Розмова стала спільною.* Левиц. Пов. 262.

Спі́льник, ка, *м.* 1) Членъ товарищества, общества, артели, компаньонъ. Левч. 59. 2) Соучастникъ, сообщникъ, сотоварищъ. *Страх напав на синів Заведеєвих, що були спільниками Симонові.* Єв. Л. V. 10. 3) Берущій землю съ половины. *Спільники садили капусту з половини.* Екат. у.

Спі́льність, ности, *ж.* Общность, единеніе. *До гурту, до громади, до спільности закликають.* К. (О. 1861. І. 311).

Спі́льно, *нар.* Совмѣстно, общими силами.

Спімну́ти, ну́, неш, *гл.*=**Спом'янути.** *Бога не спімнув.* Шух. І. 215.

Спімсти́тися, щу́ся, стишся, *гл.* Отомстить. *Спімстився на мені.* Борз. у.

Спі́нка, ки, *ж.* Запонка. Гол. Од. 66.

Спі́нь, ня, *м.* Острый конецъ веретена какъ обыкновеннаго, такъ и входящаго въ составъ сложныхъ снарядовъ, напр. гонч. круга. Шух. І. 148, 257, 262.

Спір, спо́ру, *м.* 1) Споръ. *Ні спору, ні ласки.* Ном. № 7622. 2) Спорость, успѣшность въ работѣ. *У їх великий спір у молочі.* Кіев. у. *Постаріли ми ще за сі годи,—нема й того спору в руках, що й тоді був.* Г. Барв. 503. 3) ? *То були відьми і збірали спір із жита, щоб не було уроджаю.* Грин. І. 284. 4) Астма. Шух. І. 36. 5) Нагроможденныя кучи вскрывшагося и снова смерзшагося льда. Вх. Уг. 268.

Спіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **спе́рти, зіпру́, зі́преш,** *гл.* 1) Опирать, опереть, упирать, упереть. 2) Удерживать, удержать, останавливать, остановить. **Спе́рло ду́х.** Захватило духъ, нельзя дышать. *У вовка аж дух сперло.* Рудч. Ск. І. 3. 3) Препятствовать, воспрепятствовать, запретить. *Іди дочко за Тодіра, я тобі не спераю.* Федьк. *То їх батько, жартувати не сперас.* Федьк. І. 118.

Спіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в **спе́ртися, зіпру́ся, зі́прешся,** *гл.* 1) Опираться, опереться, упираться, упереться. *Радюк стояв до півночі, спершись на тин.* Левиц. Пов. 189. *На пужално.... спіратися.* Рудч. Чп. 203. 2) Упирать, упереться, заупрямиться. *Хтів пан, щоб теперка йшли до нього, так люде сперлися, що треба кукурузи збірати.* Камен. у. 3) Спорить, заспорить. *Сперся зо мною так, що ну.* Черк. у.

Спі́рити, рю, риш, *гл.* Отколотить. Вх. Лем. 469.

Спі́рка, ки, *ж.* Споръ.

Спі́рний, а, е. 1) Скорый, быстрый. *Спірний кінь.* Канев. у. *Сухе жито спірне молотити.* Лебед. у. *Чоловік спірний до роботи.* Кіев. у. 2) Спорный, прибыльный, выгодный. *Набиток злий не спірний.* Ном. № 10374. *Яке не вилягло та не поплуталось жито, те спірне косити, а те—ні.* Волч. у.

Спірни́ця, ці, *ж.* Сортъ луку. Вас. 205.

Спі́рно, *нар.* Споро, спорно, успѣшно. *У гурті їсться спірно і каша.* Ном. № 10731. *У дворі плідно, а в коморі спірно.* Чуб. III. 366. *Спірно копає—варт чарку дати.* НВолын. у.

Спі́са, си, *ж.* Рыболовный снарядъ, тоже, что и ості, но иногда съ однимъ только зубцомъ. Вх. Пч. II. 25.

Спі́ти, спі́ю, еш, *гл.* Зрѣть, спѣть. *Ой з-за гори вітер віє—калина не спіє.* Чуб. V. 83.

Спітка́ння, ня, *с.* Встрѣча. Левиц. I. 284.

Спітка́ти, ся. См. II. **Спотикати, ся.**

Спіткну́тися. См. I. **Спотикатися.**

Спітні́ти, ні́ю, еш, *гл.* 1) Вспотѣть. покрыться потомъ. *Як укрився кожухом на лежанці, то так спітнів.* 2) Запотѣть. *Накрили борщ тарілкою, а вона й спітніла.* Новомоск. у.

Спітнявіти, вію, еш, *гл.*=**Спітніти.** Гал.

Спіх, ху, *м.* Поспѣшность, скорость, спѣхъ, проворство. *За дівкою було дуже багато снопів* (нажатых), *а св. Петро й каже: Господи милостивий, де цій дівці пара, що вона має спіх такий?* Грин. II. 145. *У роботі багато сміху,—то мало спіху.* Павлогр. у. *Знай зиводить та виводить, а спіху нема.* Кв. Ум. **Спішо́к.** Ном. № 10274.

Спішити, влю, виш, *гл.* Окончить шву. Канев. у.

Спіши́ти, шу́, ше́ш, *гл.* Спѣшить. *Хто спішить, людей смішить.* Ном. № 5581.

Спіши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Торопиться. *Іде до неї, не спішиться.* МВ. II. 170.

Спішни́й, а, е. Торопливый, спѣшный. *Робота спішна, як кажуть, людей смішить.*

Спі́шно, *нар.* Поспѣшно, скоро, спѣшно. *Сіли козаки і поїхали спішно.* К. ЧР. 327. *Дарма, що сліпий на одно око, а спішно робе чоботи.* Волч. у.

Спішо́к, шку́, *м.* Ум. отъ спіх.

Сплав, ву, *м.* 1) Проливной дождь. *Іде він, аж лунув страшенний сплав, ріка ніби море шуміє.* Федьк. I. 91. 2) Плотъ изъ сплавного лѣса. Кмиев. у. Черк. у. *Черемошом пливуть сплави в далеку чужину.* Млак. 91. 3) Родъ женской болѣзни. ЕЗ. V. 64. См. Сплавня.

Спла́вати, ваю, еш, *гл.* Исплавать. *Я ввесь Дунайісплавав, да тякого не видав.* Чуб. V. 922.

Сплава́чка, ки, *ж.* Сплавленіе, перевезеніе по водѣ сплавомъ. Шух. I. 181.

Сплавля́ння, ня, *с.* Перевозка водою, сплавомъ.

Сплавля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Сплавлять, сгонять внизъ по теченію.

Спла́вний, а, е. Судоходный, сплавный.

Спла́вник, ка, *м.* Плотовщикъ.

Сплавня́, ні́, *ж.* 1)—**біла.** Бѣли. 2) —**червона.** а) Кровотеченіе при родахъ. НВолын. у. б) Менструація. Новомоск. у.

Сплавови́й, а́, е́. О женщинѣ: больная сплавом. *Іду шукати сплавової жінки.* ЕЗ. V. 64.

Спла́кати, чу, чеш, *гл.* 1) Заплакать. *Сплакав над ними* (прощаючись), *поблагословие їх.* Гн. I. 145. *Вона стала, сплакала, та й дома ся зостала.* Гол. I. 216. 2) Выплакать. *Сплакала очі темної ночі, що світонька не бачу.* Чуб. V. 184.

Сплакну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Всплакнуть.

Спла́скати, щу, щеш, *гл.* Соткать? *Ворона напряде, сорока насмиче, а горобчик, жвавий хлопчик, полотенце сплаще.* Чуб. V. 1144.

Спла́чувати, чую, еш, сов. в. **сплати́ти, чу́, тиш,** *гл.* Выплачивать, выплатить. Грин. I. 293. *Давайте мені всю худобу, а я за ваші частини буду вам сплачувати.* Зміев. у.

Сплеска́ти, каю, еш. *гл.* Сплющить.

Сплесну́ти, сну́, не́ш, *гл.* Всплеснуть. ЗОЮР. II. 10. *Оглянулась назад себе, в долоні сплеснула.* Нп.

Сплести́, ся. См. **Сплітати, ся.**

Спле́чатися, чуся, чишся, *гл.* О лошади: вывихнуть плечо. *А тутечки, мені на лихо, сплечився мій кінь.* Стор. II. 11.

Сплива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **сплисти́** и **спли́сти́, ву́, ве́ш,** *гл.* 1) Сплывать, сплыть, уплывать по водѣ внизъ. *Третій раз ступив—вода пойняла, вода пойняла й шапочка сплила.* Грин. III. 279. *Як мій вік молодий сплив!* Г. Барв. 114. 2) Всплывать, всплыть. 3) Покрываться, покрыться (жидкостью). 4) **Сплисти́ з ро́зуму.** Сойти съ ума. Вх. Зн. 65. 5) **Спливти́ на ду́мку**=**Спасти на ду́мку.** *Спливе їй на думку та проклята ніч.* Мир. ХРВ. 231. *Пусгел постіль крівцею спливе.* Чуб. V. 621.

Спли́гувати, гую, еш, сов. в. **сплигну́ти, гну́, не́ш,** *гл.* Спрыгивать, спрыгнуть, вспрыгивать, вспрыгнуть. *Сплигнула так моя цвіркун або блоха.* Котл. Ен. VI. 21.

Спли́нути, ну, неш, *гл.*=**Спливти.** *Ой втонула дівчинонька, втонула, їно хусточка китаєва наверх сплинула.* Чуб. V 368.

Сплисти́. См. **Спливати.**

Сплюндрува́ти, ру́ю, еш, *гл.*=**Сплюндрувати.**

Спліта́ти, та́ю, еш, сов. в. **сплести́, ту́, те́ш,** *гл.* 1) Сплетать, сплесть, связывать, связать, свивать, свить. *Дивується собі і дума: який би ретязь ще сплести?*

Шевч. *Тобі рукавички хто сплете.* Г. Барв. 174. *Сплести панчішку. Сплести вінок.* 2) Выдумать, сочинить. *Дивись, ні за се, ні за те й сплетуть не знать що.* О. 1862. VI. 87.

Сплітатися, таюся, ешся, сов. в. **сплестися, туся, тешся**, *гл.* Сплетаться, сплестись, переплетаться, переплестись.

Сплітачка, ки, *ж.* Раст. Cuscuta epilinum. Вх. Лем. 469.

Сплішити, шу, шиш, *гл.* Уничтожить. *Були вівці, усі геть сплішив.* Кременч. у.

Сплодити, джу, диш, *гл.* Произвести на свѣтъ, родить. *Та бодай тая річка риби не сплодила.* Чуб. V. 331. *Не той тато, що сплодив, а той, що вигодував, що до розуму довів.* Ном. № 7237.

Сплодитися, джуся, дишся, *гл.* Истощиться и перестать приносить плоды. *А знаєш.... чого в тебе земля не родить? Не того, що сплодилася, ні!* Мир. ХРВ. 399.

Сплоха, *нар.* 1) Слабо, вяло. 2) **Не сплоха.** Не скоро. *Сонце не сплоха зійде—казав дід Панас.* Левиц. I. 121.

Спльовувати, вую, еш, сов. в. **сплюнути, ну, неш**, *гл.* Сплевывать, сплюнуть. *Тричи треба сі слова проказати, за кожним разом по тричи спльовувати.* Грин. II. 40. *Ой хоч поцілує, дак додолу сплюне.* Чуб. V. 842,

Сплюндрувати, рую, еш, *гл.* Разграбить, разорить.

Сплюнути. См. **Спльовувати.**

Сплюх, ха, *м.* Названіе зайца. Вх. Пч. II. 6.

Сплюха, хи, *ж.* Пт. Козодой. Змиев. у., Ананьевск. у. Левч. 58.

Сплюща, щі, *ж.* Ливень, проливной дождь. Вх. Зн. 65.

Сплющати, щаю, еш и **сплющувати, щую, еш**, сов. в. **сплющити, щу, щиш**, *гл.* Закрывать, закрыть, сомкнуть (глаза). *Ручки зложу, очки сплющу та ще слово скажу: через тебе, моя мила, в чорний гріб заляжу.* Чуб. V. 232.

Сплющатися, щаюся, ешся и **сплющуватися, щуюся, ешся**, сов. в. **сплющитися, щуся, щишся**, *гл.* Закрываться, закрыться, сомкнуться (о глазахъ).

Сплющий, а, е. Сонливый. *Сплющий пес не згонить зайця.* Ном. № 7205.

Сплющити, ся. См. **Сплющувати, ся.**

Сплямувати, мую, еш, *гл.* Запятнать. *Колій і Палій у дорогих, сплямованих кров'ю жупанах.* К. ЦН. 278. *Также переносно: запятнать.* Г. Барв. 289. *Оце ж її збезчещено, сплямовано.* К. Бай. 114.

Сплямуватися, муюся, ешся, *гл.* Запятнать себя (въ прямомъ и переносномъ значеніи). *Дивлюсь, дивуючись, на кров з грязею, що ви обидва нею сплямувались.* К. ЦН. 190.

Сплянтувати, тую, еш, *гл.*—**ліс.** Расчистить. *Сплянтували ліс, плянту зробили, що й корня не видко.* Чуб. II. 183.

Сплячий, сплящий, а, е. Сонный, спящій. *Добре, що не спав, а як би на сплячого напали вовки, то б були розірвали.* Канев. у.

Спобігати, гаю, еш, сов. в. **спобігти, жу, жиш**, *гл.* Настигать, настичь. *Лисиця де спобігла курку, то її.* Канев. у. *Несподіване лихо спобігло.* МВ. I. 38.

Споважати, жаю, еш, *гл.* Уважать. *Дай мені, Боже, сей поход сходити, знав би я, як свою матір у домі споважати.* Мет. 418.

Сповенити, ню, ниш, *гл.* Наполнить, напитать (жидкостью). *Ти своєв сиров кров'єв землю сповенила.* Гол. III. 34.

Сповенитися, нюся, нися, *гл.* Разлиться (о рѣкѣ). *Там ся річка сповенила, туди не перейдеш.* Гол. II. 433.

Сповивальниця, ці, *ж.* Такъ,—преимущ. въ въ формѣ ум.: **сповивальничка.**—наз. въ свадебныхъ пѣсняхъ новобрачная во время завязыванія ея головы въ женскій уборъ (намітку). *Сповивальничка плаче, сповиватися хоче у тканки в коханки, в тонкії серпанки.* Грин. III. 548.

Сповивати. ваю, еш, сов. в. **сповити, в'ю, єш**, *гл.* 1) Завязывать, завязать, обвивать, обвить (тканью). 2) Пеленать, спеленать. *Там Пречиста свого сина купала, а скупавши, в шовкове сповила.* Чуб. III. 323.

Сповивач, ча, *м.* Свивальникъ. О. 1861. II. 7. Ум. **Сповивачик.**

Сповити. См. **Сповивати.**

Сповиток, тку, *м.* Пеленки. *Дитина в сповитку.* Левиц. I. 109. Ум. **Сповиточок.** *Я ще в сповиточку зосталася сиротою.* МВ. II. 75.

Сповиття, тя, *с.* Пеленаніе, пеленки. *Ой спи, дитя, без сповиття!* Маск.

Сповитуха, хи, *ж.* Повивальная бабка. *А бабі сповитусі кладуть у домовину палицю.* ЗОЮР. II. 44.

Сповідання, ня, *с.* Исповѣдываніе, исповѣдь.

Сповідати, даю, еш, *гл.* Исповѣдывать:

а)—кого́. *Він сповідає вже останнього,* б)—що. *Той молиться, сповідає гріхи перед братом.* Шевч.

Сповіда́тися, да́юся, єшся, *гл* Исповѣдываться. *Сповідайтесь, панове, милосердному Богу.* Макс. У угорск. украинцевъ есть сов. в.: сповістися, віщуся, стишся—признаться кому. Вх. Уг. 269.

Сповідя, дя, *с.* Исповѣдь, исповѣдываніе. *Дорогий шаг до сповіддя, а після сповіддя не вельми.* Ном. № 7775.

Сповідни́к, ка́, *м.* Исповѣдующій. *Воно й сповідники оті у Києві грошей дуже багато мають, бо скільки людей висповіда.* Канев. у.

Сповідни́ця, ці, *ж.* Въ сказкѣ: палка, дубина, которою священникъ билъ чабана́, предполагавшаго, что такъ производится исповѣдь, почему и давшаго палкѣ такое названіе. Мнж. 105.

Спо́відь, ді, *ж.* Исповѣдь. *До сповіді готуюся да все Богу молюся.* Мет. 371.

Сповіря́ти, ря́ю, єш, сов. в. **сповірити, рю, риш,** *гл.* 1)—**на ко́го.** Довѣрять, довѣрить кому. *На діда Бутурлаку усі свої маєтки сповіряє.* КС. 1904. I. 279. 2)—**кому́.** Повѣрять, повѣрить, сообщить что кому. *Своїх намірів він не сповіряв дома нікому.* Мир. Пов. I. 161. *То Христя ж, коли так, усе роскаже, що сповірила її подруга.* Мир. Пов. II. 93.

Сповісти, вім, вісй, *гл.* Сказать, разсказать. *Я ж би свому миленькому всю правду сповіли.* Чуб. V. 5.

Сповіща́ти, щаю, єш, сов. в. **сповісти́ти, щу́, сти́ш,** *гл.* Извѣщать, извѣстить, увѣдомлять, увѣдомить. *Я один утік і прибіг тебе сповістити.* К. Іов. 4.

Спо́вна, *нар.* 1) Вполнѣ. 2) **Не спо́вна ро́зуму.** Не въ полномъ умѣ. *Його жінка не сповна розуму.* Рудч. Ск. I. 187.

Спо́внити, ся. См. **Сповняти, ся.**

Сповня́ти, ня́ю, єш, сов. в. **спо́внити, ню, ниш,** *гл.* Наполнять, наполнить. *Застилайте столи, сповняйте кубочки.* Мет. 131. *Будем їх двори сповняти, а свої збідняти.* Г. Барв. 86.

Сповня́тися, ня́юся, єшся, сов. в. **спо́внитися, нюся, нишся,** *гл.* 1) Наполняться, наполниться, становиться полнымъ. *Уже відро сповнилось водою. Тоді буду я* (місяць) *світити, як буду сповнятись.* Грин. III. 296. 2) Наливаться, налиться (о колосьяхъ). *Уже жито сповнилось.* НВолын. у.

Споводува́ти, ду́ю, єш, *гл.* Вызвать, послужить причиной.

Спо́вчити, вчу, чиш, *гл.* Сдѣлать, смастерить (съ трудомъ). *Хату повчу та й не сповчу й досі.* Вас. 208. *Плахту наймичці яку сповчить.* Вас. 208.

Спо́гад, ду, *м.* Воспоминаніе. *Про гроші чоловікові ні згаду, ні спогаду.* Грин. II. 144.

Спогада́ти, да́ю, єш, *гл.* 1) Вспомнить, припомнить. *Ой хоць мене родиночка з милим розлучила, спогадай же собі, милий, як я тя любила.* Чуб. V. 236. *Спогадай, чим був ти спершу.* К. ХП. 61. 2) Вообразить, представить себѣ. *Як я тебе кохаю,—не спогадаю.* Нп.

Спога́нити, ся. См. **Споганювати, ся.**

Спога́нювати, нюю, єш, сов. в. **спога́нити, ню, ниш,** *гл.* Изгаживать, изгадить, портить, испортить.

Спога́нюватися, нююся, єшся, сов. в. **спога́нитися, нюся, нишся,** *гл.* Изгаживать, изгадиться, испортиться.

Спогляда́ти, да́ю, єш, сов. в. **спогля́нути, ну, неш,** *гл.* Взглядывать, взглянуть. Г. Барв. 208. *Ой вийду я на гірку та спогляну на зірку.* Нп. *Та на свого цюру спогляда.* АД. I. 146. *А спогляньте, скільки ззаду козацьких прапорів.* К. ЦН. 309.

Спогони́ти, ню́, ниш, *гл.* Догнать, настигнуть. *Нещасливая година Прокопонька спогонила.* Kolb. II. 54.

Спогра́ти, ра́ю, єш, *гл.* 1) Обыграть, взять верхъ въ игрѣ. 2) Побѣдить въ бою. *Блиснули шаблями як блискавиця.... хто кого спограє, той того споймає.* Чуб. III. 279.

Спогрі́ти, грі́ю, єш, *гл.* О желѣзѣ: сварить, спаять. *Спогріти треба ковалю єдну штабу до другої.* Могил. у.

Спогу́дити, джу, диш, *гл.*=**Огудити.** Kolb. I. 108.

Спода́рь, ря́, *м.* Сокращ. **господа́рь.** Государь, господинъ, хозяинъ. Котл. Ен. I. 24. *Се беззакониє творилось либонь за Деція-царя, чи за Нерона-сподаря.* Шевч. *Ви, сподарі, не питайте та ковбасу мені дайте.* Грин. III. 36.

Сподаря́ка, ка, *м.* Ув. отъ **сподарь.** *Думу думав сподаряка.* Мкр. Н. 23. *Сю-*

ди, туди повернеться—на все сподаряка. Нп.

Спо́день, дня, *м.* Часть гончарнаго круга. См. Круг 11. Вас. 179.

Споди́бати, баю, еш, *гл.* Встрѣтить. *Смерть його сподибала.* Гн. II. 232.

Спо́діваний, а, е. Ожидаемый. *Не вернуться сподівані.* Шевч.

Сподіванка, ки, *ж.* Ожиданіе; надежда. *Сподівалась я невісточки, як ластівочки, собі на втіху.... Пішла моя сподіванка слідком за некрутами.* МВ. II. 12. *Билось наше серце солодкими сподіванками.* К. ХП. 14.

Сподіва́ння, ня, *с.*=**Сподіванка.**

Сподіва́ти, ва́ю, еш, *гл.* Ожидать. *Лиш, братіку, тебе довіку не сподівати.* ЗОЮР. I. 27. *А на святу неділеньку я й столи позастилаю і в гості вас, моя матінко, сподіваю.* Мил. 202. *До себе великого лицаря Семена Палія у гості сподіває.* Макс. (1849), 89.

Сподіва́тися, ваюся, єшся, *гл.* Ожидать, надѣяться. *Слави-пам'яти сподівалась.* ЗОЮР. I. 19. *Не сподівайтесь, мати, сина з походу вже довіку.* Макс. (1849). 110.

I. Споді́тися, ді́юся, ешся, *гл.*=**Сподіватися.** *Пе п'яниця неділю, а я ся сподію.* Чуб. V. 585. *От і сподійся з його добра.* Камен. у.

II. Споді́тися, ді́нуся, нешся, *гл.* Дѣваться. *Десь то я, мої милі браття, та й сподінуся. Сподінуся пан Свірговський у сирій могилі.* АД. I. 160.

Сподія́ти, ді́ю, еш, *гл.* Совершить, сдѣлать. *Що ти починив, мій голубе? що ти сподіяв?* МВ. (О. 1862. III. 71). *Нехай і так, нехай я гріх сподіяв.* К. Іов. 40.

Сподія́тися, ді́юся, ешся, *гл.* 1) Совершиться, сдѣлаться. *Оттаке то сподіялось.* Шевч. *Боюся сам себе спитати, чи се коли сподіється.* Шевч. 380. 2)=**Сподіватися.** *Де сподієшся ніч ночувати, то там дві будеш.* Чуб. I. 269.

Сподо́ба, би, *ж.*=**Уподоба.** *Дружини шукають, дружини такої, до сподоби мої.* Чуб. V. 35.

Сподоба́ння, ня, *с.*=**Сподоба.** *Ані гречки, ні полови, ні колосування, побив дяку кием.... аж до сподобання.* Чуб. V. 674.

Сподо́ба́ти, ба́ю, еш, *гл.*=**Уподобати.** *Не сподобав козак дівки, пішов до вдовиці.* Грин. III. 250. *Ой піду я до млина, та до дзюравого, сподобаю мельниченька кучерявого.* Чуб. V. 17.

Сподо́ба́тися, ба́юся, ешся, *гл.*=**Уподобатися.** *Ой дівчино-паняночко, сподобалось мені твоє личко.* Мет. 10.

Сподоби́ти. См. **Сподобляти.**

Сподобля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **сподоби́ти, блю́, биш,** *гл.* Украшать, украсить. *Робітна молода била, ручників наробила, боярів сподобила.* Гол. II. 127. Голота, надѣвъ богатую татарскую одежду, говоритъ: *Ой поле Килиїмське! бодай же ти літо й зіму зеленіло, як ти мене при нещасливій годині сподобило.* АД. I. 171.

Сподо́бний, а, е. Нравящійся; красивый. Употр. въ выраж.: **бу́ти сподо́бним, сподо́бною**—нравиться. *Нам староста сподобний.* Рк. Левиц. *Ой дівчино, дівчинонько, яка ти сподобна.* Грин. III. 645. *Кому то вже така краля не сподобна буде!* МВ. (О. 1862. III. 53). *А в шинкарки мед-горілка добра, ще й до того дівчина сподобна.* Чуб. V. 259.

Сподоби́тися, блю́ся, би́шся, *гл.*=**Сподобатися.** *В чистім полі, край дороги ляхам сподобився.* Чуб. V. 954.

Спо́до́к, дка́, *м., мн. ч.* **спі́дки.** 1) Та часть курительной трубки, въ которую вставляется чубукъ. Шух. I. 276. 2) Маленькая тарелочка. Вх. Лем. 469. 3) **Спідки́ заклада́ти в хи́жі.** При закладкѣ хаты класть въ углы различныя вещи: зелье, стекло, соль, деньги. Вх. Лем. 469.

Сподо́м, *нар.* Внизу. *Сподом обірвали вишні, а вгорі ще.* Камен. у.

Спожива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **спожи́ти, живу́, ве́ш,** *гл.* Употреблять, употребить (въ пищу), потреблять, потребить. *Споживайте, коли вам Бог судив.* Ном. № 10522. *Суди, Боже, звозити, в велику скирту зложити і з панами добрими спожити.* Чуб. III. 246. **Споживайте здоро́ві!** Кушайте на здоровье. Шух. I. 34.

Споживля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **споживи́ти, влю́, виш,** *гл.* Довольствовать, удовольствовать.

Спожи́вок, вку, *м.* Потребленіе. *Рибу і спродував людям.... а то й собі на споживок ішла.* МВ. II. 75.

Спожи́ти. См. **Споживати.**

Спожиткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) Воспользоваться, употребить съ пользой. 2) Съѣсть. *Як вони там трохи споживкували, тогди забралися і пішли у свою дорогу.* Гн. I. 88.

Спожи́ток, тку, *м.*=**Споживок.** *Воро-*

на улітку хоч і що добре запопаде на спожиток, то все кричить „гайно, гайно“. Ном. № 14028.

Спожиття́, тя́, *с.* Потребленіе, употребленіе. *Коли що й робиться, то видно, що не для свого спожиття, не для себе, а так, по звичаю,—аби робити.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Споздаа́вна, *нар.* Очень давно.

Спозаколи́шній, я, є. Очень давно бывшій, съ очень давняго времени.

Спозива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Привлечь къ суду. Г. Барв. 429. *Я питав у людей поради, щоб таки його спозивати.* Г. Барв. 335.

Спозира́ти, ра́ю, еш, сов. в. спозирну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Споглядети, споглянути.** *На все цікавим оком спозирає.* МВ. (О. 1862. III. 35). *Спозирають на свіжі, ще теплі поланиці.* Гн. I. 69.

Спо́їти, ся. См. **Споювати, ся.**

Спока́ятися, ка́юся, ешся, *гл.* Закаяться. *Я вже спокаявся пити горілку.* Зміев. у.

Спокво́лу, споквола́, *нар.* Исподоволь, понемногу. *Так то пани ляхи наших панів русинів до себе споквола своїми модами та вигодами попритягали.* К. Хм. 21.

Спо́кій, ко́ю, *м.* Покой, спокойствіе, миръ, тишина. *Заніс мене сивий кінь до дівчини на спокій.* Нп. *Святий спокою, добре з тобою.* Ном.

Спокійні́сінький, а, е. Совершенно спокойный.

Спокійні́сінько, *нар.* Совершенно спокойно.

Спокі́йний, а, е. Спокойный. *Сто́яв він гарний та спокійний.* МВ. II. 27. Ум. **Спокійне́нький, спокійне́сенький.**

Спокі́йно, *нар.* Спокойно. Ум. **Спокійне́нько, спокійне́сенько.** *Він спокійненько собі й каже.* МВ. (О. 1862. III. 50).

Спокої́ти, ко́ю, їш, *гл.* Успокоить. *Постіль моя спокоїть трохи муку.* К. Іов. 16.

Спокої́тися, ко́юся, їшся, *гл.* Успокоиться, умереть. *Я звинулась до попа хрестити, аж уже спокоїлась дитина.* НВолын. у.

Споко́й, ко́ю, *м.*=**Спокій.**

Споконві́ку, *нар.* Искони. *На високих горах лежить споконвіку сніг.* О. 1862. III. 33. *Од споконвіку і донині ховалась од людей пустиня.* Шевч. 378.

Споку́са, си, *ж.* Искушеніе. *Пильнуйте та моліться, щоб не ввійшли в спокусу.* Єв. Мр. XIV. 38. *І не введи нас у спокусу.* Єв.

Спокуси́ти, ся. См. **Спокушати, ся.**

Споку́сливий, а, е. Искусительный, соблазнительный. К. Бай. 73.

Споку́сник, ка, *м.* Искуситель. Єв. Мт. IV. 3.

Споку́сниця, ці, *ж.* Искусительница. К. Бай. 40. *Раді б вони ту думку задавить, як гадину спокусницю.* К. ЧР. 326.

Споку́та, ти, *ж.* Покаяніе.

Споку́тувати, тую, еш, *гл.*—**гріх.** Искупить грѣхъ. *Гріхи спокутувати.* Ном. *А ти гріх мій спокутуєш в людях сиротою.* Шевч.

Спокуша́ти, ша́ю, еш, сов. в. спокуси́ти, шу́, сиш, *гл.* Искушать, искусить. *Хиба не чорт, щоб не спокусив?* Ном. № 196.

Спокуша́тися, ша́юся, ешся, сов. в. спокуси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Впадать, впасть въ искушеніе.

Споли́тися, лю́ся, лі́шся, *гл.*=**Сполятися.** *Ми з ним не сполимось.* НВолын. у. (Лобод.).

Споліскувати, кую, еш, сов. в. сполоска́ти, щу́, щеш, *гл.* Смывать, смыть, сполоскать, поливать, полить, смачивать, смочить. *Вода все сполоще, лиш злого слова ніколи.* Ном. № 12867. *Із тої хмари дрібний дощик хвоще, ой він же мені головку сполоще.* Чуб. V. 1002. *Сорочку сполощу.* Г. Барв. 359.

Споліскуватися, куюся, ешся, сов. в. сполоска́тися, щу́ся, щешся, *гл.* Ополаскиваться, ополоснуться, обмываться, обмыться, смачиваться, смочиться. *Піди, голяк, піди, лахмай, піди сполощися.* Чуб. V. 1042.

Сположи́ти, жу́, жиш, *гл.*—**на ру́ки кому́.** Возложить на кого, поручить кому. *Там були такі коні, що ними тільки гній вивозять,—так йому сположили на руки їх чистити.* Чуб. II. 291.

Спольокувати, кую, еш, сов. в сполока́ти, чу, чеш, *гл.* = **Споліскувати, сполоскати.** Желех.

Спо́лом, *нар.*—**в.** Вмѣстѣ съ. *Його жінка мене викохала сполом з своєю дочкою.* МВ. II. 75.

Сполони́ти, ню, ниш, *гл.* У Желех.: сдѣлать краснымъ. Желех. ссылается на нижеслѣдующее мѣсто буковинской пѣсни: *Ой маю я в царя нивку,—в чистім по-*

лі могилку: карабінцами виорана, а кульками засіяна, білим тілом зволочена, кровцев сполонена. ЗОЮР. II. 579. Едва-ли здѣсь не ошибка: вѣроятно, слѣдовало-бы: сполочена (отъ сполокати), какъ того и рифма требуетъ. Второе значеніе у Желех. вѣрнѣе: наполнить, напитать влагой, полить, сильно смочить: *Кровцев землю сполонила.* См. Сполонитися и сповенити.

Сполонитися, нюся, нишся, *гл.* Наполниться, разлиться. Въ пѣснѣ мужъ до крови избилъ жену такъ, что—*кількі сіни, кілька хата—кров се сполонила.* Kolb. II. 13. См. Сповенитися.

Сполоскати, ся. См. **Споліскувати, ся.**

Сполоти, лю, леш, *гл.* Сполоть.

Сполох, ху, *м.* Испугъ.

Сполоханий, а, е. Испуганный, встревоженный. *Деякі хлопці вискакують з вікон, як сполохані кури з сідала.* Левиц. I. 41.

Сполохати, хаю, еш, *гл.*=**Сполошити.** *Сполохав пташку в вишнесім садочку.* Левиц. *Нащо ти її так сполохав?* Кв.

Сполохатися, хаюся, єшся, *гл.*=**Сполошитися.** *Се твій прийшов до тебе батько, то не сполохайсь, не жахнись.* Котл. Ен. II. 37.

Сполохнути, хну, неш, *гл.* Однокр. отъ сполохати. Вспугнуть. *Живе так, як сорока на тину: хто йде,—сполохне.* Ном. № 2115.

Сполохнутися, нуся, нешся, *гл.* Однокр. отъ сполохатися. Встревожиться, взволноваться. *Народ, побачивши його, вельми сполохнувся.* Єв. Мр. IX. 15.

Сполошити, шу, шиш, *гл.* Встревожить, испугать. *Не боїмся ні ляхів, ні ляцької шати, як нас схотять сполошити, утікнем до хати.* Лукаш. 141.

Сполошитися, шуся, шишся, *гл.* Встревожиться, испугаться.

Сполуватися, луюся, єшся, *гл.*=**Споляться.** *Не сполуйся з чужим, бо дуже зле буде; найкраща спілка—чоловік та жінка.* Могил. у.

Сполуденок, нка, *м.* Послѣобѣденное время. Желех.

Сполудні, *нар.* Послѣ обѣда. *Сиділи жінки якось сполудні при вулиці.* ЕЗ. V. 85.

Сполучати, чаю, еш, сов. в. **сполучити, чу, чиш,** *гл.* Соединять, соединить. *Коммуна, сполучена таким задумом.* К. КП. 9.

Споля́тися, ляюся, єшся, *гл.* Вступать въ компанію, въ товарищество. *Як почали жиди та ляхи з паном Хмельницьким споляться, щоб пополам пива наварити.* АД. II. 29.

Спомагати, гаю, еш, сов. в. **спомогти, жу, жеш,** *гл.* Помогать, помочь. *Рятуй, рятуй рідну Україну, тобі Боже та й споможе.* Нп. *Нікого не споможе, не порадит.* Гн. II. 24. 2)—на що. Давать, дать возможность, средства. *На що нас Бог споміг, тим і приймаєм.* Ном. № 12087.

Спомин, ну, *м.* Память, воспоминаніе. *Посажу коло хатини на спомин дружині і яблуньку, і грушечку, на спомин єдиній.* Шевч.

Споминати, наю, еш, сов. в. **спом'янути, ну, неш,** *гл.* Вспоминать, вспомнить. *Та я ж рано встаю, то і вас спом'яну, та я пізно лягаю, то я й вас споминаю.* Мил. 201. *Про любощі спом'янули.* Чуб. V. 58.

Споминатися, наюся, єшся, сов. в. **спом'янутися, нуся, нешся,** *гл.* Вспоминаться, вспомниться. *Спом'янувсь їй ясноокий Михайло.* МВ. I. 157.

Споминка, ки, *ж.* Воспоминаніе. Ном. № 13091. *Споминка про всесвітній потоп.* К. Іов. 49. *І радісний випадок принесе важку споминку.* Мир. Пов. I. 138.

Споминок, нку, *м.*=**Спомин.** МВ. (КС. 1902. X. 151).

Споміж, *нар.* Изъ средины, между. *Споміж садів видко церков.* Федьк.

Спомогти. См. **Спомагати.**

Спомогтися, жуся, жешся, *гл.*=**Спромогтися.** *Спомігся, як убогий на кисіль.* Ном. № 7905. *Коли ж хто не спроможеться грішми, то він бере усячиною.* Кв.

Споможність, ности, *ж.*=**Спроможність.** Харьк.

Спом'янути, ся. См. **Споминати, ся.**

Спона, ни, *ж.* Застежка, запонка. Ум. **Спонка.** Гол. Од. 15. См. **Спінка.**

Спонаджувати, джую, еш, сов. в. **спонадити, джу, диш,** *гл.* Пріучать, пріучить, дать волю. *Спонадили його так, що й слова не кажи: бо старшина я.* Канев. у.

Спонаджуватися, джуюся, єшся, сов. в. **спонадитися, джуся, дишся,** *гл.* Пріучаться, пріучиться, повадиться. *Так і спонадився, щоб ласенько їсти.* Черк. у.

Спонукувати, кую, еш, сов. в. **спо-**

пукати, каю, еш, *гл.* Понуждать, побудить, заохочивать. *Спонукувала хлопців до діла.* Г. Барв. 486. *Вони її спонукували на добро.* Г. Барв. 487.

Спопеля́ти, лю́, ля́ш, *гл.* Обратить въ пепелъ.

Спопелі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Обратиться въ пепелъ, истлѣть. *Бодай стадо виздихало, бодай кужель спопеліла, бодай дитя скаменіло.* Гол. І. 43.

Спопува́ти, пу́ю, еш, *гл.* Провести жизнь въ санѣ священника. *Инший спопус або здякує собі, а військовим москалем не буде; цих часів з жадної статі у москалі беруть: з міщанської статі, з мужичої, з панської, з купецької і з духовної статі.* Васильк. у.

Спо́рати, раю, еш, *гл.* = **Упорати.** Екат. у. *Спорали ячмінь, а ще гречка зосталась.* Волч. у.

Спо́рвий, а, е. Грязный, порочный, сластолюбивый! Вх. Лем. 66.

Спорвя́тися, вю́ся, ни́шся, *гл.* Оскоромиться. Вх. Зн. 66.

Спо́рий, а, е. 1) Скорый, успѣшный. *Де руки й охота, там спора робота.* Ном. № 11016. 2) Довольно большой, объемистый.

Спорина́, ні́, *ж.* Прибыльность, умноженіе. Угор.

Спори́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Умножать, прибавлять, увеличивать. *Спори, Боже, хліба-соли і всього доволі.* Ном. № 12062. 2) Споспѣшествовать, благопріятствовать. *Хай вам Бог спорить.* Г. Барв. 221.

Спори́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* 1) Умножаться, прибавляться, увеличиваться. 2) Спориться, удаваться.

Спо́ритися, рюся, ришся, *гл.* 1) Спорить. *Спориться як за батьківщину.* Ном. № 2669. 2) **Воли́ спо́ряться.** Не парные волы несогласно идутъ въ нарѣ. Мнж. 167.

Спори́ш, шу́, *м.* Раст. Poligonum aviculare L. Анн. 263. *Ой не стелися, зелений споришу, а по крутій горі.* О. 1861 IV. 103.

Сперли́вий, спо́рний, а, е. Любящій спорить. Маркев. 125.

Спороди́ти, джу́, диш, *гл.* Родить. КС. 1883. VIII. 770. *Спородила мене матінка.* Грин. III. 256.

Спорожни́ти, ся. См. **Спорожняти, ся.**

Спорожні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Опустѣть. *Млин молов, під льодом спорожніло, то й гуготить, як їдеш.* Волч. у.

Спорожня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **спорожни́ти, жню́, ни́ш**, *гл.* Опорожнять, опорожнить. Рудч. Ск. II. 199. *Нехай спорожню глечичок, а то він з водою.* Новоноск. у. *Коряк той спорожнили.* Мкр. Н. 31.

Спорожня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **спорожни́тися, жню́ся, ни́шся**, *гл.* 1) Опорожняться, опорожниться. *Торба спорожнилась.* Рудч. Ск. II. 156. 2) Разрѣшиться отъ бремени. *Вона тепер у тяжі, а спорожниться, то буде робити.* НВолын. у.

Споро́ти, рю́, реш, *гл.* 1) Вспороть, изрыть. *Споров (могилу) плуг тяженький.* Рудан. І. 26. 2) Высѣчь. *Бодай кат спорое.* Ном. № 3686.

Спорохна́віти, спорохня́віти, ві́ю, еш, *гл.* Сгнить, превратиться въ пыль, въ труху (напр. о деревѣ). *Спорохнавіла груша.* Камен. у.

Спорохні́вка, ки, *ж.* Гнилушка, кусокъ гнилого дерева. Вх. Уг. 269.

Спороши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Усыпать. *Удень берег Ворскли так біліє полотнами, моя снігом спорошений.* Г. Барв. 221.

Спорсну́ти, сну́, не́ш, *гл.* 1) Сорваться. *Риба з гачка спорснула. Спорснув з коня.* Вх. Зн. 22. 2) Вбрызнуть. *Як купиш скотину, то набери у рот горілки да й спорсни, то скот не буде бити.* Грин. І. 15.

Спо́рськати, каю, еш, *гл.* 1) Обрызгать, окропить. 2) — **різка́ми.** Выпороть.

Споруда, ди, *ж.* Сооруженіе. *Страшна споруда: сім гаків залізних стирчать попід бойницями високо.* К. Бай. 71.

Спору́джувати, джую, еш, сов. в. **спору́дити, джу́, диш**, *гл.* Сооружать, соорудить; устраивать, устроить. *На скелях він житло собі спорудив.* К. Іюн. 90. *Спорудили церкву.* Г. Барв. 171.

Споружа́ти, жа́ю, еш, *гл.* = **Споруджувати.**

Споружи́ти, жу́, жиш, *гл.* = **Спорудити.** *Старий собі нову свиту споружив.* Зміев. у.

Спору́житися, жуся, жишся, *гл.* Собраться со средствами, съ силами на что, приготовиться къ чему. *Я тільки споружись іти в волость, аж і він тут їде.* Екат. у. *Що ти бовкунцем ореш?—Та нема паноче, другого волика; оце насилу споружились на одного.* Чуб. II. 543.

Споряди́ти, ся. См. **Споряджати, ся.**

Споряджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **споря-**

дити, джу, диш, *гл.* Приготовлять, приготовить, снаряжать, снарядить, устраивать, устроить. *Нові улії струже, споряжає.* Г. Бар. 144. *Спорядимо перш воза, а тоді вже й обідати.* Канев. у. *Спорядимо дві паровиці, накладемо всього доброго та й рушай.* Г. Барв. 16. *Чому Господь так не спорядить часу, щоб день суда його на світі знали* К. Іов. 52. *Панінатко, спорядіть обоз* (у некрути). МВ. II. 12. *Одягла його, спорядила так, що не всякий пан так одягається.* Чуб. II. 273.

Споряджатися, джаюся, єшся, сов. в. **спорядитися, джуся, дишся**, *гл.* Готовиться, собираться, собраться, приготовляться, приготовиться; устраиваться. *А далі ото вже й до весілля стали споряжаться.* Рудч. Ск. I. 151. *Ярмарок почав споряжатись.* О. 1862. IX. 69.

Спосеред. *нар.* Изъ среды, изъ средины. *Яка ото людина гарна зникла німуючи спосеред миру божого* К. (Хата. 64). *Озвавсь до нас іспосеред чужини знакомий голос.* К. Гр. Кв. 29.

Спосіб, собу, *м.* Средство, способъ, возможность.— **прибірати**. Изыскивать средства *Стали ляхи спосіб прибірати.* Макс. **Жадним способом**. Никакимъ образомъ. *Ні жадним способом не можна було приступити.* Рудч. Ск. I. 78. **Ані способу**. Нѣтъ возможности, невозможно. Драг. 95, 102. **Колй не спосіб**. Если нѣтъ возможности, средствъ. Драг. 82. **Усякий спосіб прибірати**. Изыскивать всевозможныя средства. Драг. 80. **Усякого було там способу**. Употреблялись всевозможныя средства. Драг. 246. **Уживати якого способу**. Употреблять какое-либо средство. *Сього способу рідко уживають.* Драг. 74. **За добрим способом**. При хорошихъ средствахъ. *Як за добрим способом, то жінка днів два, три лежить, привівши дитину, а як при бідности, то й того самого дня встане.* Мирополь. **Взятись на способи**. Употребить всѣ старанія. **Не спосіб**. Неудобно, не мѣсто. *В сінях не спосіб держати свиней.* Камен. у.

Спосібний, а, е. 1) Годный, пригодный, нужный. *Такий спосібний, як віл до корита.* Ном. № 6549. *Він мені чоловік спосібний, бо він лісу стереже, то й дров дасть.* Камен. у. 2) Удобный, надлежащій, своевременный. *Дорога спосібна.* Шух. I. 180.

Спосібно, *нар*, 1) Пригодно, нужно. 2) Удобно. *Возом спосібніш їхати, ніж брогами.* Міусск. окр. *Куди йому спосібно йти.* Шух. I. 79.

Спосібність, ности, *ж.* 1) Пригодность. 2) Случай, оказія.

Способний, а, е=**Спосібний**. *На що воно способне, оце дерево?* Черн. г. *Підняв—дивлюсь, а воно способне,—тернути сірничок, то й є об віщо.* Лебед. у.

Способити, блю, биш, *гл.*—**кого до чого**. Пріучать, приготовлять къ чему.

Способитися, блюся, бишся, *гл.* Быть пригоднымъ, идти въ дѣло. *Багато докладу треба, як красять вовну.... оливо—й те способиться.* Лебед. у.

Спостерегати, гаю, єш, сов. в. **спостерегти, режу, жеш**, *гл.* Замѣчать, замѣтить. *Ні батько, ні мати не спостерегли.* Г. Барв. 238.

Спостигати, гаю, єш, сов. в. **спостигти, гну, неш**, *гл.* 1) Настигать, настичь, захватывать, захватить, поймать. *Несподівана його, кажуть, смерть спостигла.* МВ. II. 143. *Його спостигли, як він утікав.* Борз. у. 2) Успѣвать, успѣть. *Не спостигне було хто слово неуважне до мене заговорити, я вже....* Федьк.

Спостити, щу, стиш, *гл.* Простить. *П'ятницю спостила.* Чуб. V. 524 *Треба понеділкувати, спостити три понеділки.* Мнж. 161.

Споститися. См. **Спощуватися**.

Спостувати, тую, єш, *гл.*=**Спостити**. *А написано та 12 п'ятниць та в году спостувати.* ЗЮЗО. II. 116.

Спосудити. См. **Спосужати**.

Спосудитися, джуся, дишся, *гл.* Одолжить, занять. *Така погана сусіда, вже у її нічого не спосудишся.*

Спосужати, жаю, єш, сов. в. **спосудити, джу, диш**, *гл.* Помогать, помочь, одолжать, одолжить, ссужать. *Спосудьте мене, пустіть чистити ліс, бо нічим витопити.* Міусск. окр. *Волів спосужали перевозити бідним пашню, та й так тихенько декому роздавали всячину.* ЗОЮР. II. 285.

Спотання, *нар.* Исподтишка, тайкомъ. Черк. у. *Підбіг та так спотання, мовчки луснув по голові.* Екат. у.

Спотворювати, рюю, єш, сов. в. **спотворити, рю, риш**, *гл.* 1) Уродовать, изуродовать, исказить, обезобразить. *Лихо не вморить, так спотворить.* Ном. № 2004. 2) Портить, испортить, избало-

вать. *Такий хлопець натуристий. Чи ми його так малим спотворили? А тепер, як чого схотів, так щоб було!* Черн. у.

Спотикайло, ла, *м.* 1) Спотыкающійся. 2)=**Спотикач.** *Варенухи, спотикайло, сахарна палянка.* Мкр. Н. 34.

I. Спотикати, каю, еш, *гл.* 1) Спотыкаться. *Свої білі ніжки на сире коріння, на біле каміння спотикає.* КС. 1882. XII. 500. *Іде козак, коня веде, а кінь йому спотикає.* Чуб. V. 43.

II. Спотикати, каю, еш, сов. в. **спіткати, каю, еш,** *гл.* Встрѣчать, встрѣтить. Котл. Ен. I. 26. *Пила та гуляла, поки лихо не спіткало.* Шевч.

I. Спотикатися, каюся, ешся, сов. в. **спіткнутися, нуся, нешся,** *гл.* Спотыкаться, споткнуться. *А на третім чистім полі кінь ся спотикає.* Чуб. V. 137. *На палички спіткнулася, на злуктечко впала.* Мет. 14.

II. Спотикатися, каюся, ешся, сов. в. **спіткатися, каюся, ешся,** *гл.* Встрѣчаться, встрѣтиться. *Думав, доля зострінеться,—спіткалося горе.* Шевч.

Спотикач, чу, *м.* Родъ настойки. *Оставалась пляшка спотикачу.* Котл. МЧ. 470. 2) Толчекъ, подзатыльникъ. *Спотикача як дав.*

Спотикача, *нар.* Спотыкаясь.

Спотикнутися, нуся, нешся, *гл.*=**Спіткнутися.**

Спотинбву, спотонбву, *нар.* 1) Сначала, сперванача. Мнж. 192. *Ot* (чумаки) *як виїхали, спотинову у кожного багато хліба, їдять, не шкодують.* Мнж. 102. 2) Снова. *Те ж збувши, взявся закупать зерчину всяку спотонову.* Мкр. Г. 49.

Спотинька, *нар.* Исподтишка. *Спотинька в стегно впилася.* Котл. Ен. VI. 71. *Це така собака, що спотинька рве.* Мнж. 192. *Усе спотинька і потягну що небудь.* Г. Барв. 365.

Спотич, *нар.*=**Спотикача.** *Пішов він п'яний спотич додому.* Камен. у.

Спотичка, ки, *ж.* Столкновеніе, претькновеніе. *Найбільш має з становим спотичку піп. Отой йому спотичку робе.* НВолын. у.

Спотіти, тію, еш, *гл.* Вспотѣть. *Така хата тепла, що спотієш дрижачи.* Ном. № 14036.

Спотрібно, *нар.*=**Потрібно.** Гол. III. 523.

Спохватитися, чуся, тишся, *гл.* Схватиться, вскочить. *Ой пойду я на Вкраїну иншої шукати! Мила спохватилася, у ноги вклонилася.* Чуб. V. 791.

Спохвату, *нар.* Второпяхъ, впопыхахъ. *Виїздив я з дому та спохвату забувся взяти гроші.* Рк. Левиц.

Спохолом, *нар.* Косо, наклонно. *Спохолом положити камінь.* Вх. Лем. 469.

Спохилий, а, е. Покатый, наклонный.

Спохмура, *нар.* Изъ подлобья, сурово. *Спохмура дивиться.* Волч. у.

Спохова, *нар.* Наклонно. Шух. I. 79. См. Спухово.

Спочатку, *нар.* Сначала. *Спочатку і цей цар їх не міг звоювать.* Чуб. II. 207. *Молоді жили спочатку мирно і щасливо.* Левиц. Пов. 49.

Спочив, ву, *м.* Отдыхъ. *Погоня вставала, мене в тернах на спочиві минала.* Макс.

Спочивання, ня, *с.* Отдохновеніе. *Під вечір* (сонце) *іде зовсім на спочивання.* Чуб. I. 5.

Спочивати, ваю, еш, сов. в. **спочити, чину, неш,** *гл.* 1) Спать, почивать, выспаться. *Хто по повні випиває, той під тином спочиває.* Ном. № 11448. 2) Отдыхать, отдохнуть. *Ішов кобзарь до Києва та й сів спочивати.* Шевч. *Да де я буваю, да де я літаю,—на калині спочиваю.* Мет. 153.

Спочивище, ща, *с.* Мѣсто отдыха. *До вічного спочивища добралась.* К. Дз. 191. *Де захист наш, спочивище тихе?* К. ПС. 132.

Спочивок, вку, *м.*=**Спочив.** Рудч. Чп. 254. *Там собі безпечне дев'ятого дня спочивок має.* ЗОЮР. I. 37.

Спочин, ну, *м.*=**Спочив.**

Спочинок, нку, *м.*=**Спочив.** КС. 1882. XII. 502. *Будуть кримці та нагайці, безбожні бусурмени, тебе, пішого-піхотинця, на спочинках минати.* ЗОЮР. I. 33.

Спочити. См. **Спочивати.**

Спочнути, ну, неш, *гл.*=**Спочити.** *Ой як вона собі сіла та й трошки спочнула.* О. 1862. V. 71.

Спочувати, ваю, еш, сов. в. **спочути, чую, еш,** *гл.* 1) Чувствовать, почувствовать. *Мені їх любі слова чуються, я їх кохання спочуваю.* МВ. II. 146. 2) Сочувствовать, посочувствовать. *Я б і з малою дитиною розмовляла. Нехай мені спочує аби хто.* МВ. II. 36. *Вона знов йому виповіла свій жаль, свою тугу*

на серці.... Як же жалував, як спочував. МВ. (О. 1862. І. 78).

Спочу́йливий, а, е. Сочувствующій, сострадательный. МВ. III. 103.

Спочутни́й, а, е. Сочувствующій, сочувственный. *Знаходив дуже спочутну собі душу.* К. XII 24.

Спочуття́, тя́, с. Чувство; чувствованіе; сочувствіе.

Спо́щуватися, щуюся, єшся, сов. в. **спости́тися, щу́ся, стишся,** *гл.* Худать, исхудать отъ поста. Шух. І. 41.

Спо́ювати, по́юю, єш, сов. в. **спо́їти, спо́ю, їш,** *гл.* Сплачивать, сплотить, пригонять, пригнать (о плотничьей, столярной работѣ).

Спо́юватися, по́ююся, єшся. сов. в. **спо́їтися, спо́юся, їшся,** *гл.* Быть сплачиваему, сплоченному, пригнанному.

Спра́ва, ви, *ж.* 1) Дѣло, дѣйствіе. *В той час була честь, слава — військовая справа.* Макс. **Ке́пська спра́ва.** Плохо! Плохо дѣло! 2) Дѣло, тяжба, судебный процессъ. *Нехай судці розберуть тую справу.* НВолын. у. *З бабою і дідько справу програв.* О. 1862. X. 34. 3) Въ ариѳметикѣ: дѣйствіе. К. Гр. 100. Ков. Ар. 2. *Чотирі справи з арифметики.* О. 1862. III. 76. 4) У Мирнаго: актъ, дѣйствіе сценическаго произведенія. *Перемудрив. Комедія в п'яти справах.* (К. 1886). 5) Необходимые для какого либо дѣла инструменты, снаряды. *„Заграв би вам, та бачите—справи нема, справи. Учора був на базарі—кобза зопсувалась, розвалилася" —А струни?—„Тільки три осталось".* Шевч. 267. Ум. **Спра́вка.**

Спра́ва, *нар.* Справа, съ правой стороны. *Мизерники встають на мене справа.* К. Іов.

Справде́шній, я, є. Настоящій. *Справдешній козак. Плутон чи Вельзевул у них не справдешня істота.* К. Іов. 40

Спра́вджувати, джую, єш, сов. в. **справди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* Исполнять. исполнить, осуществлять, осуществить. *Справдив Танський своє слово.* О. 1861. VIII. 30. *Отецький заповіт справдив я чесно.* К. ЦН. 175. *Справдиш ти, що бачать чистим серцем діти.* К. Досв. 32.

Спра́вджуватися, джуюся, єшся, сов. в. **справди́тися, джу́ся, ди́шся,** *гл.* Сбываться, сбыться, исполняться, исполниться. осуществляться, осуществиться. *От же справдилось діявольське слово.* ЗОЮР. І. 139. *Той сон твій справдиться.* Шевч.

Спра́вді, *нар.* Дѣйствительно, въ самомъ дѣлѣ. *Пішов я на другий день, аж справді повнісінький улень самих п'ятаків.* ЗОЮР. І. 134.

Справдо́вуватися, до́вуюся, єшся, *гл.* Доказывать, споря. *Справдовується зо мною.* Рк. Левиц.

Справедли́вий, а, е. 1) Справедливый. *Справедливого чоловіка, то й Бог любить.* Ном. № 6694. 2) Настоящій. *Справедливий чумак був.* МВ. І. 65. *Котра дівчина чорнобривая, та чарівниця справедливая,* Чуб. *Шукай, мати, шукай, мати, справедливої ворожки.* Чуб. V. 421.

Справедли́во, *нар.* 1) Справедливо. 2) Дѣйствительно.

Спра́вжній, я, є. Дѣйствительный, настоящій. *Се вже бабі справжні радощі.* Г. Барв. 501.

Спра́вити, ся. См. **Справляти, ся.**

Справи́лля, ля, с.=Справа 4. *Ходять по хатах та загадують, щоб у кожного було барило з водою і всяке справилля про пожежу.* Лубен. у.

Справи́чити, чу, чиш, *гл.* Лишить дѣвственности. НВолын. у. (Лободов.).

Спра́вка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сорава.** 2) Исправность. *За мого уряду усе було під мірою, під лічбою, під вагою: одно слово—усюди лад був, скрізь справки були.* Васильк. у. 2) Сдѣлка, мировая. Угор.

Справля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **спра́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать, совершить, произвести. **Справля́ти обід, бенке́т.** Давать обѣдъ, устраивать пиръ. *Еней хотів обід справляти.* Котл. Ен. II. 9. *Батько того дурня справив обід за його.* Рудч. Ск. І. 158. *Ирод на свої родини бенкет справив.* Єв. Мр. VI. 21 —**весі́лля.** Играть свадьбу. *Весілля справили як треба.* Стор. М. Пр. 150.—**та́нці.** Устраивать танцы, танцовать. *А я в корчмі п'ю, гуляю, танці справляю.* АД. І. 184.—**ре́готи.** Хохотать. *Зайдуть чужі люде у хату,— вона з ними хи-хи та реготи справляє.* Мир. Пов. II. 46.—**мовча́нку.** Молчать, отмалчиваться. *Мати розмовляє з Одаркою, а вона сидить, мовчанку справляє.* Мир. Пов. II. 93. 2) Дѣлать, сдѣлать, купить (объ одеждѣ, снарядахъ, экипажахъ, скотѣ и пр.). *То хустку купила, то сорочок справила кілько.* МВ. І. *Справлю собі колясочку, проїзжати буду.* Чуб. V. 106. *Справив собі пару коней.* Грин. І. 200. 3)—**гро́ші.** Взыскивать, взыскать, получить деньги. *Насилу справили гро-*

ші. 4) Исправлять, исправить, выправить. *І вже! не справить горбатого і могила.* Ном. № 3221. 5) Указывать, указать, показать дорогу. *Я чув що ти любиш битися.... Небоже! та й справив на свою нагайку дротяну.* Федьк *Це якийсь чорт справив: блудили, блудили, насилу до̂їхали.*

Справлятися, вляюся, єшся, сов. в. **справитися, влюся, вишся,** *гл.* 1) Управиться, управиться, дѣлать, сдѣлать свое дѣло. *Ну, справивсь,—гляди ж, щоб і друге діло зробив.* Рудч. Ск. І. 145. 2) Примириться, кончить полюбовно. Угор.

Справний, а, е. Исправный, исполнительный. *Жінка моя жвава, справна.* Г. Барв. 410.

Справність, ности, *ж.* Исправность.

Справник, ка, *м.* Исправникъ. Хата, 66.

Справників, кова, ве. Принадлежащій исправнику, исправничій. *Раду таку подавав усім справників слуга, чи приятель.* МВ. II. 191.

Справниця, ці, *ж.* Присутственное мѣсто. *В справниці осталися судці з авдитором.* Федьк III. 150.

Справно, *нар.* Исправно.

Справування, ня, *с.* 1) Отправленіе, исправленіе (должности). 2) Поведеніе.

Справувати, вую, єш, *гл.* Отправлять, исправлять, исполнять (должность), вести (дѣла). *Я діло за його справував і клопотавсь.* Зміев. у. *Загад діло справує.* Ном. № 1082.

Справуватися, вуюся, єшся, *гл.* 1) Вести себя, поступать. *Піду у світ, а як я ся буду справувати? буду я собі мужа глядати.* Гол. III. 397. 2) Справляться, управляться. Зміев. у. *Зося була дуже рада, що мати так добре скрізь справувалась.* Левиц. I. 390. 3)—з **ким.** Тягаться съ кѣмъ, судиться, доказывать, искать свои права. *Справується за мішок.* НВолын. у. *Справувались ми, справувались з Іваном та й пішли* НВолын. у.

Спрага, ги, *ж.* Жажда. Федьк. III. 117. *Буде голод і спрага.* Гн. II. 79. *Від спраги мліли.* Млак. 99.

Спраготá, ти, *ж.*=**Спека.** Вх. Лем. 469.

Спражній, я, е=Справжній. *Та й у батенька не знаю добра, ані добра, ні роскоші, ні спражнього лиха.* Чуб. V. 224.

Спразнити, зню, ниш, *гл.* Не работать, провести по праздничному (день). *П'ятницю спостила, неділю спразнила.* Чуб. V. 525.

Спранцюватіти, тію, єш, *гл.* 1) Покрыться сифилитическими язвами. 2) Изгадиться, испакоститься, сдѣлаться гадкимъ, никуда негоднымъ.

Спрацювати, цюю, єш, *гл.* Утомить, измучить, изнурить работой.

Спрацюватися, цююся, єшся, *гл.* Утомиться, измучиться, изнуриться работой.

Спредвіку, спредковіку, спредкувіку, *нар.* Искони. Г. Барв. 28. *Вербич по-всякраз холодний бува, так бо воно спредвіку ведеться.* Харьк. г. *Спредковіку були там баштн.* Екатеринод.

Спрежа, спрежду, *нар.* Прежде, въ прежнее время. *Чи тепер не так, як спрежа було?* О. 1861. XI. Св. 62. *Ні, козаче, вона каже, то спрежду бувало.* О. 1862. VIII. 56.

Спреждевіку, спрежевіку, *нар.* Въ прежнія времена, съ давнихъ временъ. *Спреждевіку чорти були білі.* Мнж. 128. *Шлях, та такий, що він там спрежевіку проложений.* Мнж. 37.

Спречатися, чаюся, єшся, *гл.*=**Сперечатися.** *Я не хочу спречатись із тобою через личаків.* К ЧР. 227.

Спречка, ки, *ж.*=**Суперечка.** Радом. у.

Спречність, ности, *ж.* Пререканіе, прекословіе, споръ. *Дві туркені дам в заміну за єдину Катерину, а як спречність о тім буде, есть у мене з Польщі люде.* Вол. г.

Спречний, а, е=Суперечний.

Спрязьба, oпрязьба, би, *ж.*=**Присипа.** *На спризьбі сидить.* Лохв. у.

Сприкрюватися, крююся, єшся, сов. в. **сприкритися, рюся, ришся,** *гл.* Надоѣдать, надоѣсть, опротивѣть. *Йому ці то сприкрило.* Гн. I. 177.

Сприса, си, *ж.* Временная подпорка въ видѣ столбика, съ вилкой на концѣ, которой подпираютъ, при перестройкахъ, напр. потолокъ, если хотятъ поднять его выше. Гайсин. у.

Сприскати. См. **Сприскувати.**

Сприскатися, каюся, єшся, *гл.* Забрызгаться. *На дощечці у млинка фартух прала дівчина, сприскалася рибчина....* Чуб. V. 1117.

Сприскувати, кую, єш, сов. в. **сприскати, скаю, єш,** *гл.* Обрызгивать, обрызгать. *Орисі й води не треба було: слізьми сприскувала.* Св. Л. 201. *Ще б треба святою водицею сприскати.* Грин. II. 37.

Сприснути, сну, неш, *гл.* Взбрызнуть.

„Ох" тоді її сприснув живущою водою. Рудч. Ск. II. 109.

Спристрітити, рі́чу, тиш, *гл.* Сглазить. *Спристрітили хлопця лихі люде.* Васильк. у.

Спритискувати, скую, еш, *гл.* Тѣснить. Вх. Зн. 66.

Спри́тний, а, е. Понятливый, смѣтливый, ловкій, проворный. *Суддя такий був розумний та спритний, що яке б темне діло не було, зараз його на світ виведе.* Стор. I. 32. *Ти то спритний, як Матвій до куропатв.* Ном. № 6564.

Спри́тність, ности, *ж.* Понятливость, смѣтливость, ловкость, проворство, находчивость. *Се діло зоставте спритності жіночій.* Левиц. I 313.

Спри́тно, *нар.* Понятливо, смѣтливо, ловко, проворно.

Спричи́нитися, нюся, нишся, *гл.* Помѣшаться, сойти съ ума. *Хай вона спричиниться!* Ном.

Спричини́тися. См. **Спричинятися.**

Спричинува́тіти, тію, еш, *гл.*=**Спричи́нитися.**

Спричиня́тися. няюся, ешся, сов. в. **спричини́тися, нюся, нишся,** *гл.* Содѣйствовать, посодѣйствовать.

Спри́щитися, щуся, щишся, *гл.* Покрыться прыщами.

Сприятелитися, люся, лишся, *гл.* Сдружиться. Вх. Лем. 469.

Сприя́ти, я́ю, еш, *гл.* 1) Благопріятствовать, доброжелательствовать, способствовать, содѣйствовать, помогать. *Хоть її не возьму, буду їй сприяти, всякого добра буду їй жадати.* Гол. I. 343. *Твоє серце мому серцю вірне не сприяє.* Гол. I. 269. *Нехай вам доля сприяє.* Гол. III. 505. *Ніч нікому не сприяє.* Ном. № 594.

Спро́ба, би, *ж.* Проба, опытъ. О. 1862. III. 30.

Спроби́ваний, а, е. Пробитый, прострѣленный. *Лежить Янчик порубаний, порубаний, постріляний і кулями спробиваний.* Гол. II. 725.

Спро́бувати, бую, еш, *гл.* Попробовать, попытать. *Ото пішли сили спробувати— хто дужчий.* Рудч. Ск. II. 18.

Спрова́джувати, джую, еш, сов. в. **спрова́дити, джу, диш,** *гл.* 1) Отправлять, отправить. *Як дівчину намовили, до Вільхова спровадили.* Гол. I. 86. 2) Приводить, привести. *Спровадив бондаря, зробили кухву.* Чуб. II. 191.

Спровожа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Випровожати.** *Наряжала, спровожала в чужу стороночку.* Грин. III. 390.

Спроволо́ка, *нар.* Протяжно. *Він говорить спроволока.* Зміев. у.

Спродава́ти, даю́, еш, сов. в. **спро́дати, дам, даси́,** *гл.* Продавать, продать, распродавать, распродать. МВ. II. 33. *Спродай, спродай, мій батеньку, сей вишневий сад.* Нп. *Купця найшов, спродав і гроші мені приніс.* Чуб. II. 183.

Спродава́тися, дію́ся, є́шся, сов. в. **спро́датися, дамся, даси́ся,** *гл.* Распродавать, распродать все. *Спродавшись, загуляв так, що і в голові замакітрилось.* Ном. № 7915.

Спро́даж, жу, *м.* Продажа. *У дядини були колеса на спродаж.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Спро́датн, ся. См. **Спродавати, ся.**

Спро́дувати, дую, еш, *гл.*=**Спродавати.**

Спро́дуватися. дуюся, ешся, *гл.*= **Спродаватися.**

Спрожи́ток, тку, *м.* Житье, возможность прожить. *Зросту, слави, пам'яти, спрожитку сподівались.* Мет. 348.

Спрожо́гу, *нар.* Неожиданно, сразу, вдругъ. *Так і кинувсь на неї спрожогу.* Миж. 70.

Спрозо́рити, рю, риш, *гл.* Сглазить. *Жінки і дівчата носять застромлену у пазуху голку, щоб хто не спрозорив.* Грин. II. 31. *Ой немає, дідусеньку,* (курчат), *да вже і не буде: як вигнала на двір пасти, спрозорили люде.* Нп.

Спрозо́ритися, рюся, ришся, *гл.* Быть испорченнымъ взглядомъ, сглаженнымъ. Екат. у.

Спроквола́, *нар.* Не спѣша. Св. Л. 19. *Як робиш спроквола, не скоро втомишся.* Кіев. у.

Спромага́тися, га́юся, ешся, сов. в. **спромогти́ся, може́уся, жешся,** *гл.* 1) Получать, получить возможность, смочь, возмочь. *Не спроможеться кінчити.* Св. Л. XIV. 29. 2) Разживаться, разжиться, получить средства сдѣлать, собраться со средствами. *Спромігся дід на обід, а баба на кисіль.* Ном. № 4904. *Боже мій! коли то я спроможусь своїх волів купити?* Кобел. у. *Спромігся Солопій весною на горох.* Г. Арт. (О. 1861. III. 93).

Спроме́ж, спромі́ж, *нар.* Изъ, изъ среды.

Спроміжніеть, ности, *ж.*=**Спроможність.**

Спромо́га, ги, *ж.* Возможность, средства. К. Кр. 9. *Не скупість,—така спромога.*

Спромогти́ся. См. **Спромогатися.**

Спромо́жне, *нар.* Зажиточно. *Спроможне жили.* О. 1862. II. 76.

Спромо́жний, а, е,—ній, я, є Имѣющій возможность, средства.

Спромо́жність, ности, *ж.*=**Спромога.** Чуб. I. 233. *Не скупість—така спроможність.* Ном. **Як спромо́жність.** Какъ позволяютъ средства. *Зодягалися таки, як спроможность їх була.* Рудч. Ск. II. 174.

Спроси́ти. См. **Спрошувати.**

Спросо́нку, спросо́ння, *нар.* Сквозь сонъ. *Спросоння він так голосно закричав, що побудив слуг.* Левиц. Пов. 78.

Спроста́, *нар.* Спроста. Г. Барв. 326. *Уже ж то не спроста в його такий жупан.* Греб. 390.

Спроти́вити, влю, виш, *гл.* Возбудить противъ, возстановить. Драг. 40.

Спроти́витися, влюся, вишся, *гл.* Опротивѣть, сдѣлаться противнымъ. *Ти хочеш спротивитись самому Богу.* Левиц. Пов. 91.

Спро́шувати, шую, єш, сов. в. **спроси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Сзывать, созвать, приглашать, пригласить (многихъ). *Янко спрошує гості на весілля.* Федьк.

Спружи́на, ни, *ж.* См. **Млин ручний.** Шух. I. 104.

Спряга́ти, га́ю, еш, сов. в. **спрягти́, жу́, же́ш,** *гл.* Спрягать, спрячь, сопрячь.

Спряга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **спрягти́ся, жу́ся, же́шся,** *гл.* 1) Спрягаться, запрягать, запречь вмѣстѣ, напр. воловъ для пахоты. *Як у кого нема на плуг волів, то спрягається з ким.* Харьк. *Було в нас два воли,—спряжуться з сусідом* Г. Барв. 267. 2) Соединяться, соединиться. *Був собі котик та півник, да спряглися жить.* Рудч. Ск. I. 27.

Спрягну́ти, гну́, не́ш, *гл.* Выпрыгнуть, выпрыснуть. *Спрягнув як з лука.* Чуб. I. 303.

Спрягти́, жу́, же́ш, *гл.* Изжарить. *Одарка не забарилася розігріти ковбасу, спрягля ще яєшню.* Мир. Пов. I. 140.

Спрягти́, ся. См. **Спрягати, ся.**

Спря́мити, млю, миш, *гл.* Выпрямить. *І вже! не спрямить горбатого могила.* Ном. № 3221.

Спрямува́тися, му́юся, єшся, *гл.* Взять направленіе. *Вітер спрямувався з заходу.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Спря́нути, ну, неш, *гл.* Убрать. *Казав, щоб я ліч спранув, у костри щоб склав.... А де ж мені спранути?* Чуб. II. 183.

Спря́сти, ду́, де́ш, *гл.* Спрясть. *Загадав швець шевчисі дратовки спрясти: з тонкої павутини до білої щетини.* Чуб. V. 818. *Спряв би, та в нитку не йде.* Ном. № 14163.

Спрят, ту, *м.* Приборка, уборка. *Лихий спрят та й доброго спокусить.* Ном. № 9977.

Спрята́нник, ка, *м.* Человѣкъ, гонящій закупленный скотъ въ указанное мѣсто. Шух. I 84.

Спря́тно, *нар.* Бережно. *Я сиву шапку спрятно носив: як дощ, то під хустку.* Лебед. у.

Спря́тування, ня, *с.* Уборка, приборка. Шух. I. 178.

Спря́тувати, тую, еш, *гл.* Прибирать, убирать. См. **Прятати.** НВолын. у.

Спсува́ти, сую́, є́ш, *гл.*=**Зіпсувати.**

Спуде́й де́я, *м.* Ученикъ бурсы, духовнаго учебнаго заведенія (въ старину). *Бачте, як наші бурсаки-спудеї біжать за ворота?* К. ЧР. 84. *Я ще спудеїв трохи попошколю.* К. ПС. 84.

Спу́джувати, джую, еш, сов. в. **спу́дити, джу, диш,** *гл.* Пугать, испугать. *Я їхав улицею і де взявся собака,—спудив коня.* Новомоск. у.

Спу́джуватися, джуюся, єшся, сов. в. **спу́дитися, джуся, дишся,** *гл.* Пугаться, испугаться. Полт. г. Слов. Д. Эварн. См. **Опудитися.** *Пудлива і уперта коза від того часу, як ся чорта спудила.* Гн. I. 27.

Спу́два, ви, *ж.* Пепелъ, зола. Угор.

Спу́дити, ся. См. **Спуджувати, ся.**

Спуз, зу, *м.*, **спу́за, зи,** *ж.*=**Спудва.** Угор. Шух. I. 190. *Їк згорит, тогді стане спуза.* Гн. II. 83.

Спуза́рь, ря, *м.* Одинъ изъ пастуховъ въ гуцульской **полони́ні**, на обязанности котораго лежитъ ношеніе воды, дровъ и топка,—послѣдняя обязанность обусловливаетъ то, что онъ всегда испачканъ золой (**спу́зом**), отъ чего и получилъ свое названіе. Шух. I. 190.

Спузирі́ти, рі́ю, єш, *гл.* Покрыться, пузыремъ, пузырями,

Спузирі́ти, рю́, риш, *гл.* Вздуть. *Все море зараз спузирило.* Котл. Ен. I. 9. *Спузирило йому все тіло.*

Спуск, ку, *м.* Случка животныхъ. О. 1862. V. Кух. 32.

Спу́скалка, ки, *ж.* Горка, съ которой катаются на салазкахъ и др. снарядахъ. КС. 1887. VI. 482.

Спуска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **спусти́ти, спущу́, стиш,** *гл.* Спускать, спустить; опускать, опустить. *А ми коні спустимо.* Грин. III. 96. *Як схоче, то й на гору повезе, а як не схоче, то й з гори спустить.* Ном. № 2696. *Рушниками, що придбала, спусти мене в яму.* Шевч. *Да нажени хмару чорнесеньку, да спусти дощик дрібнесенький.* Чуб. V. 363. *Ізійду я на горбочок, спущу голосочок.* Мет. 37. **Спусти́ти во́ду.** Спустить воду, дать ей сбѣжать. *Може Москва випалила і Дніпро спустила в синє море?* Шевч. **Спуска́ти луг.** Дѣлать щелокъ. *У понеділок не можна лугу спускати.* Грин. I. 17.—**ці́ну.** Сбавлять, сбавить цѣну. Левиц. I. 107.—**дух.** Испускать, испустить духъ, умереть. Ном. № 12838. 2) Отпускать, отпустить. *Спусти старця з села, прибудь йому й ума* Ном. № 5787. 3) Случать, случить (животныхъ). 4)—**на пожа́рі.** Сжигать, сжечь. *Моя галера цвіткована, мальована стала вся обідрана, на пожарі спускана.* АД. I. 210.

Спуска́тися, ка́юся, ешся, сов в. **спусти́тися, спущу́ся, стишся,** *гл.* 1) Спускаться, спуститься, опускаться, опуститься, понизиться. *Скілько не літати, треба вниз спуститись* Нп. *Отам за лісом дощик спустився.* Лебед. у. 2) Кататься на салазкахъ съ горки. *Спускаються дівчата; спускалися із гори.* Чуб. V. 98. 3)—**на ко́го.** Полагаться, положиться, довѣриться кому. К. ЦН. 270. *Не спускайся, Грицю, на дурницю.* Чуб. I. 250. *У сьому дражливому ділі спустились на мене.* К. XII. 17. 4) Спускаться, случаться, случиться (о животныхъ). *Барани спускаються з вівцями.* О. 1862. V. Кух. 34.

Спуско́ватий, а, е. О палкѣ, бревнѣ: суживающійся къ концу. НВолын. у.

Спуст, ту, *м.* 1) Мѣра: три ведра водки. Котл. Ен. IV. 24. *Тепер пішов до аренди да взяв спуст горілки; покрепивсь по гірких трудах, не забув і жінки.* ЗОЮР. II. 89. 2) Большой рубанокъ, стругъ. НВолын., Екат. у. Вх. Зн. 66. 3)=**Кощо́к.** Шух. I. 229.

Спуста́ти, ся. См. **Спускати, ся.**

Спусті́лий, а, е. Опустѣлый.

Спусті́ння, ня, *с.* Запустѣніе. Єв. Мр. XIII. 14.

Спусті́ти, ті́ю, еш, *гл.* Опустѣть. *Чи світові спустіти через тебе.* К. Іов. 39. *Спустіло панське подвір'є.* МВ. (О. 1862. III. 46).

Спусткува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Спусті́ти.** *Її світлиця спусткувала.* Греб. 320.

Спустоша́лий, а, е = Спустошений. *Руїни панських замків, спустошалії костьоли.* К. (О. 1861. II. 233).

Спусто́шення, ня, *с.* Опустошеніе.

Спусто́шувати, шую, еш, сов. в. **спусто́шити, шу, шиш,** *гл.* Опустошать, опустошить. Чуб. III. 157. *Край був спустошений.* К. Хм. 96. *Замок геть спустошили.* Драг. 80. *Ой зеленая дубруівонько, та нащо ж тебе рано спустошено, що траву на сіно покошено?* Грин. III. 84.

Спустува́ти, ту́ю, еш, *гл.*=**Спусті́ти.** *Коли ж воно, дума, ті вовки у хаті заведуться? Хиба як спустує?* Мнж. 91.

Спу́тувати, тую, еш, сов. в. **спу́тати, таю, еш,** *гл.* Спутывать, спутать, связывать, связать по ногамъ. *Чому не йдеш да додомоньку? чи травиця ноги спутала, або роса очі вибила?* Мет. 289. *Спутав коні, сам не можу заснути.* Чуб. V. 379.

Спухні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться рыхлымъ, разсыпчатымъ. *Після попілу земля спухніє.* НВолын. у.

Спу́хнути, хну, неш, *гл.* Опухнуть. *Від голоду.... спухли.* Гн. II. 246.

Спухо́вато, *нар.* Наклонно, покато. *Вершіть, хлопці, стіг спуховато.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Спухо́вий, а, е. О ямѣ, вообще углубленіи: книзу постепенно суживающійся. *У мого сина копанка спухова.* Лебед. у. 2) О возвышеніи: кверху постепенно суживающійся.

Спухо́во, *нар.* 1) Такъ, чтобы суживалось (о ямѣ возвышеніи). *Копай спухово.* Лебед. у. 2) Наклонно, покато. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. См. **Спохова.**

Спухо́вистий, а, е=Спуховий *Спуховиста палка.* НВолын. у.

Спухо́висто, *нар.*=**Спухово.** „*Ви ж, хлопці, наворіть льоду так, щоб і зверх*

ями було".—*А звісно, так. Треба наложить його спуховисто.* Екатер. у.

Сп'юх, ха, *м.* Раст. Hyoscyamus niger. Вх. Пч. II. 32.

Сп'юшо́к, шка́, *м.* Пт.=**Дрімух.** Вх. Пч. II. 9.

Сп'янчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Опьянить. *Як випив три чарки, так його й сп'янчило.* Черн. у.

Сп'янчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Опьянѣть. *І жінку лає, і дочку, а як сп'янчиться, то всі вікном утікають.* МВ. I. 53.

Сп'я́сти, ся. См. **Спинати, ся.**

Сп'я́тити, сп'я́чу, тиш, *гл.* Стибрить, украсть. *Баба дождала ночі, сп'ятила ті роги і дала лепетухи до пана.* Грин. I. 94.

Сп'я́чка, ки, *ж.*=**Сп'юха.** Вх. Пч. II. 32.

Сп'я́чник, ка, *м.* Раст. Eriophorum angustifolium L. Вх. Лем. 469.

Сра́ка, ки, *ж.* Задница.

Сра́льня, ні, сратва́, ви́, *ж.*=**Срач.** *Не йди туди, бо то панська сратва.* Лубен. у.

Сратво́, ва́, сраття́, тя́, *с.* Процесъ испражненія.

Сра́ти, серу́, реш, *гл.* Испражняться, срать.

Срач, ча́, *м.* Ретирадъ, нужникъ, стхожее мѣсто. Макс. (1849) 69.

Сра́чка, ки, *ж.* Поносъ. Волын. г.

Сребло́, ла́, *с.* и пр.=**Срібло** и пр.

Сре́м'я, м'я, *с.*=**Стрем'я.** КС. 1882. X. 24.

Срі́берний, а, е=**Срібний.** *Твій сріберний перстень.* Гол. IV. 428.

Срібли́ти, лі́ю, еш, *гл.* Серебриться. *Чи ба яке сукно, аж сріблієе.* Черниг. г.

Срі́бло́, ла́, *с.* 1) Серебро. Мет. 253. *Срібло-злото тягне чоловіка в болото.* Посл. *Ростопленеє срібло.* Котл. Ен. III. 41. *На лядунці або золото, або срібло.* ЗОЮР. I. 140. 2)—**живе́.** Ртуть. Ком. Р. II. 43.

Сріблогла́в, ву, *м.* Глазетъ.

Срібло-зло́тий, а, е. Серебряный съ золотымъ. *Червонії черевички на ніжечки, срібло-злотий поясочок на станочок.* Нп.

Сріблени́й, а, е=**Срібний.** *Тобі Господь великим скарбом буде, небесний цар—горою срібляною.* К. Іов. 50.

Срібляни́к, ка́, *м.* Богачъ. *Там пили три ляхи, дуки-срібляники.* ЗОЮР. I. 201.

Срі́бний, а, е. Серебряный. *Золотії бильця, срібні колокільця.* Макс. *Вловлять рибку—золота головка, а срібний хвостик.* Мнж. 33.

Срі́бник, ка, *м.*=**Срібняк.** *Найшов два срібника, се б то два срібних карбованця.* Грин. II 180.

Срібни́ти, блю́, ни́ш, *гл.* Серебрить.

Срібні́сінький, а, е. Совершенно серебряный. Употреблено какъ ласкательное въ похоронномъ причитаньи. *Моя й матінко, моя срібнісінька!* Мил. 200.

Срібново́дий, а, е. Съ блестящими, какъ серебро, водами. *Срібноводий Прут.* Млак. 116.

Срібнозеле́ний, а, е. Серебристо-зеленый. *Під срібнозеленим.... листом ховались птиці.* Щог. Сл. 142.

Срібнолю́бний, а, е. Сребролюбивый. *Не був срібнолюбний.* Гн. II. 97.

Срібнолу́кий, а, е. Съ серебрянымъ лукомъ (эпитетъ бога Аполлона). *Сонце являється.... в пишному образі молодої парубочої краси срібнолукого Аполлона.* Левиц. Світ. 13.

Срібноро́гий, а, е. Эпитетъ луны: съ серебряными рогами. *Молодик срібнорогий.* К. Досв. 63. *Зійди, зійди срібнорогий, в рожевім гаю.* Федьк. III. 156.

Срібня́к, ка́, *м.* Серебряная монета, сребренникъ. К. XII. 81. *Обіцяли йому срібняків дати.* Єв. Мр. XIV. 11.

Срібня́стий, а, е. Серебристый. Вх. Лем. 469.

Срі́брений, а, е=**Срібний.** *Золотий стебель, срібрений колос.* Грин. III. 18.

Сріб'я́ний, а, е=**Срібний.** Вх. Лем.

Сс....=**Зс....**

Сса́ти, ссу, ссеш, *гл.* Сосать. *Покірне телятко дві матки ссе.* Ном. № 3302.

Ста́бурнтися, рюся, ришся, *гл.* Столпиться. *Стабурились коло криниці: той собі лізе води, той собі, а п'яні, та й один у криницю впав.* Канев. у.

Став, ву, *м.* Прудъ. *Чому в ставу вода руда? мабуть хвиля збила.* Мет. 113. *Між ярами над ставами верби зеленіють.* Шевч. Ум. **Ставо́к, ставо́чок.** *Я плаваю.... по тім ставку.* Грин. II. 339.

Става́ти, стаю́, є́ш, сов. в. **ста́ти, ста́ну, неш,** *гл.* 1) Становиться, стать. *Ото він став навколішки. стенувся,—сириця*

так і тріснула. ЗОЮР. I. 6. *Рече до сухорукого чоловіка: стань посередині* Єв. Мр. III. 3. **Ста́ти на рушнику́.** Обвѣнчаться. *З Марусею на рушнику стану.* Мет. 104. 2)—**до чо́го.** Браться, взяться, приняться за что. *Сей же як до чого став....,—уся душа його в роботі.* МВ. II. 11. **До бо́ю, побо́ю ста́ти.** Выйти на бой, вступить въ битву. *Дали коня, дали зброю: ставай, синку, до побою.* Pauli. **Ста́ти до розмо́ви.** Заговаривать, заговорить. *Тоді вже не станете зо мною до розмови, як тепер.* Св. Л. 61. 3) *Безл.* Становиться, стать; получиться. *Скілько кіп у вас жита стане на десятині?* О. 1862. IV. 106. 4)—**за ко́го, за що.** а) Замѣнять, замѣнить кого, что. Мет. 241. *Він мені за дитину рідну став.* МВ. II. 22. *Став він мені за батька. Не стане кишка за начинку.* Чуб. I. 256. б) Становиться, стать въ защиту кого, чего, заступиться. *Хто за правду стане?* 5)—**на ко́го.** Подниматься, подняться, возстать. *Чи там раду радять, як на Турка стати, не чуємо на чужині.* Шевч. 6) Останавливаться, остановиться. *А в другий раз приходив ватажко Вовчок, та й став коло Константинова.* ЗОЮР. I. 132. *Станьмо, братіку, тута, коні попасімо.* ЗОЮР. I. 40. 7) Наниматься, наняться. *Я до його стала на рік. Став у царя до свинаря за підпасича.* Мнж. 13. *Стати під хуру.* КС. 1882. X. 186. 8) Прибывать, прибыть на мѣсто. *Сим конем скоро у Харькові станеш.* Зміев. у. *Ухватило його за серденько, став у Марусі на дворі живенько.* Грин. III. 235. 9) Начинать, начать, стать. *Стань його вчить, то воно й слухать не хоче.* ЗОЮР. I. 13. *Ой став козак царь-зілля копати, стала над ним зозуля кувати.* Мет. 104. *Став божий світ світати, стали вони на коні сідати.* ЗОЮР. I. 41. Съ отриц. **не.** Переставать, перестать. *Поки ми матір свою поважали, поти нам Бог годив; а не стали ми матки старенької знати.... не стали нас люде знати.... не стали ми в домівці на промешканні з молодими женами щастя й долі собі мати.* ЗОЮР. I. 23. *Не стало ні байраків, ні мелюсів ставати.* АД. I. 108. 10) Наставать, настать, наступать, наступить. *Гайдамаки дерли народ років може з десять, аж поки Мандсбурія стала.* ЗОЮР. I. 135. 11) Хватать, хватить, стать. *Коли ви будете говіть? Тоді, як хліба не стане.* Ном. № 134. 12) Происходить, произойти, случаться, случиться, явиться, оказаться. *А даси те, що в тебе дома без тебе стало?* Рудч. Ск. I. 101. 13) Получать, получить начало, начинаться, начаться. *Не від нас ж стало, не нами й кінчиться.* Посл. *Стала слава, стала слава, стали й поговори, ой на тую дівчиноньку, що чорнії брови.* Мет. 106. *Вже стає на дворі світ.* Котл. Ен. II. 38. 14) Дѣлаться, сдѣлаться, стать. *Пень горів, а він руки грів. та й став йому дядько.* Посл. *Як народивсь Христос, то которі.... хрестилились, так святими стали; котрі ж плювали, то камінем стали.* ЗОЮР. I. 12. *Чого смутна стала, мила?* Мет. 74. *Як гляну на дітей, то страшно стане.* МВ. II. 13. 15) Доставаться, достаться. *Смійся, вражий сину, за сміх тобі стане.* Чуб. 16) Обходиться, обойтись, стоить. *Сімдесят карбованців весілля стало.* Г. Барв. 321. *Труда великого се діло стало.* Посл. г. 17)—**в приго́ді.** Пригодиться. См. еще **пригода.** 18) **Ста́ти на сло́ві.** Сдержать слово. *Супрун не став на слові.* НВолын. у. 19)—**на стану́, стано́чку,** См. **Стан.** *Ой тепер я доросла, на станочку стала.* Гол. III. 291.

Става́тися, стаю́ся, є́шся, сов. в. **ста́тися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Дѣлаться, сдѣлаться. *Хто стається вівцею, того вовк ззість.* Ном. № 3841. *Аби ваша думка сталася ділом.* К. (О. 1862. III. 23). *Конвалії стали́ся мені найлюбішими квітками.* Г. Барв. 400. *Ідол до Бога.... „Так і так мені стається: не попаду з моря землі винести."* Драг. 15. 2) Случаться, случиться, произойти, совершиться. *Сталась йому пригодонька не вдень, а вночі: занедужав чумаченько, з Криму ідучи.* Нп. *Між нами стався такий великий гріх.* Стор. М. Пр. 34. *Те станеться за нашого ще живота.* К. XII. 14.

Ста́вець, вця, *м.* 1) Деревянная тарелка. *Кожному старцю по ставцю.* Ном. № 11983. 2) Цилиндрическій сосудъ съ дномъ для печенія пасхальныхъ хлѣбовъ. Вас. 182. 3) Конусообразная куча дровъ, приготовленная для выжиганія угля. Вас. 145.

Стави́дло, ла, *с.* 1)=**Ставище.** Лубен. у. *На ставидлі коні пасуться.* 2) Вешнякъ (у шлюза), подъемная дверь, шлюзъ (въ прудѣ).

Ста́вити, влю, виш, *гл.* 1) Ставить, уставлять. 2) Строить. *На льоду дурний*

хату ставить. Ном. № 6671. *Треба ставити дзвіницю посеред села.* Ном. № 13751. 3)—на-очі. Давать очную ставку. 4)—чим. Выставлять чѣмъ. *Не ставити мого батенька брехуном.* Чуб. II 18.

Ставитися, влюся, вишся, *гл.* 1) Становиться. *Скорій, хлопці, кругом хати ставтесь.* Рудч. Ск II. 145. 2) Являться. *Коли ваш цар Давид ще жив, то най мені ставиться за тілько й тілько неділь до мене в гостину.* Гн. II. 228. 3) Являться, представляться, выказываться. *Ставився як лев, а згинув як муха.* Ном. № 4351. 4) Подниматься. *Довго дивились на куряву, що стовпом ставилась за бричкою.* Св. Л. 280. 5) Строить, строиться. *Коби мої будинки погоріли, я б знав де і як ставитись.* Гн. II. 115.

Ставище, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ былъ прудъ. Лохв. у.

Ставка, ки, *ж.* 1) ? *Упався в ставку, або теж у суспицію.* Ном. № 7443. 2) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** Шух. І. 254.

Ставляння, ня, *с.* Ставленіе, установка, постановка. Сим. 158.

Ставляти, ляю, еш, *гл.* = **Ставити.** *Роспрягайте коні і усе так і ставляйте: тут вам шкоди ніякої не буде.* Рудч. Ск. II. 151. *Хоче хату собі ставляти.* Г. Барв. 252.

Ставма, *нар.* Стоймя. *Ставма можна шахву винести.* Черк. у.

Ставний, á, é. 1) Статный, стройный. МВ. І. 85. *Мій жених був хороший такий, Господи! чорнявий, ставний.* МВ. І. 7. 2) Прудовой. *Ставна вода.*

Ставник, ка, *м.* 1) Церковный подсвѣчникъ. *Молебні день-у-день Спасителеві править, у ставники свічки по десять хунтів ставить.* Греб. 384. *Тільки в ризах дякон псалтирі читає та висока свічка в ставнику палає.* Щог. В. 63. 2) Свѣча для церковнаго подсвѣчника. *Воскові ставники.* Грин. Ш. 284. *У церкву було накуплять ставників та нишком на Великдень, або на Різдво у цвинтарі й покладуть біля вівтаря.* ЗОЮР. II. 285. *Три хунти воску на ставник.* Котл. Ен. IV. 43. 3) **Ставника поставити.** Подбить глазъ, поставить фонарь.

Ставниця, ці, *ж.* = **Стайня.**

Ставня, ні, *ж.* Колья, которыми обставляютъ въ погребахъ стѣны, чтобы земля не сыпалась. Лебед. у.

Ставовий, á, é. Прудовой. *Це ставова риба.* Камен. у. *Ставова вода.* Левиц. І. 539.

Ставок, вка, ставочок, чка, *м.* Ум. отъ став.

Ставчатий, а, е. Составной. Желех.

Ставщина, ни, *ж.* Арендная плата за ловлю рыбы въ прудѣ.

Стаганювати, нюю, еш, *гл.* Снимать висящій надъ огнемъ на треножникѣ котелокъ со сваренной пищей. *Уже час стаганювати казанок, а то сало збіжить та й пшоно вже роскипілося.* Волч. у. (Лобод.).

Стада, ди, *ж.* = **Стадо.** *Ой в полі, в полі.... вороная стада, між таєю стадой сив конь маленькій.* Грин. Ш. 44.

Стадарка, ки, *ж.* = **Стадарня.** Шух. І. 185.

Стадарь, ря, *м.* Пастухъ лошадей. См. **Стадник.** Шух. І. 211, 189.

Стадарня, ні, *ж.* Конюшня, стойло для лошадей. *Зробив був пан огорожу і туди заганяли стада, що ходили по дубині; звідтоді воно й зветься стадарня, хоч там стадарні нема.* Брацл.

Стадечко, ка, *с.* Ум. отъ стадо.

Стадарка, ки, *ж.* = **Стадарня.** Шух. І. 185.

Стадник, ка, *м.* 1) Пастухъ лошадей. О. 1862. II. 61. У Гребинки повидимому пастухъ рогатаго скота: *Вже панський стадник Опанас, покинувши товар, що пас, з кишені витягнув сопілку.* Греб. 373. 2) Жеребецъ при стадѣ кобылъ. 3) Быкъ при стадѣ коровъ.

Стаднина, ни, *ж.* Табунъ лошадей всякаго возраста.

Стадницький, а, е. Относящій къ пастуху лошадей. *Залізний стадницький пірнач і тепер є.... в Чорноморії.* О. 1862. II. 61.

Стадниця, ці, *ж.* = **Стайня.** *Веде коня у стадницю.* Мет. 74. Ум. **Стадничка.**

Стадня, ні, *ж.* = **Стайня.**

Стадо, да, *с.* Табунъ лошадей. *В стаді пасуть кобили і коні.* Шух. І. 211. *А в полі, полі, да край дороги, ой там ходить вороне стадо; поміж того стада сивий кінь ходить.* Нп. Ум. **Стадечко, стадце.** Чуб. V. 710. III. 289.

Стаєнка, ки, Ум. отъ стайня.

Стаєнний, а, е. Конюшенный. *Коні стаєнні.* О. 1862. V. 107.

Стаєночка, стаєнка, ки, *ж.* Ум. отъ стайня.

Стайка, ки, *ж.* 1) Рядъ копенъ хлѣба.

Ой у полі жито у стайки ізвито. Нп. *Це моя жень, це стайка на моїй постаті.* Рк. Левиц. 2) Родъ шалаша у гуцульскаго пастуха въ полонинахъ. Шух. І. 188. То-же, что и застайка.

Стайни́ця, ці, *ж.*=**Стайня.** АД. І. 45. *Веде коня у стайницю, а милого у світлицю.* Нп.

Ста́йня, ні, *ж.* 1) Конюшня. Рудч. Ск. І. 67. *Мій тобі коничок стайні не простоїть, моя тобі зброя кілочка не вломить.* Чуб. V 63. 2) Стойло, хлѣвъ. *Повна стайня худобиці.* Гол. ІІ. 441. Ум. **Ста́йничка, ста́єнка, ста́єнька, стає́ночка.** Чуб. V. 26.

Стале́вий, а, е. Стальной. К. Бай. 73. *Сталеві сорочки.* К. ЧР. 38.

Ста́лець, льця, *м.* Въ мельницѣ: кусокъ стали, въ который упирается нижвій конецъ веретена шестерни. Мик. 481.

Стали́ти, лю́, лиш, *гл.* Наваривать сталью. *Не буду сокири сталити.* Ном. № 5144.

Стали́тися, лю́ся, лишся, *гл.* Оскаливаться, переносно: плакать. *Оттаъ жінки що-дня голосять, а роспитай—сама не зна, чого сталиться навісна* Греб. 333.

Ста́лка. См. **Сталька.**

Ста́лувати, лую, еш, *гл,*=**Знехтувати** 1. *Сталував одежу.* Канев. у.

Сталь, лі, *ж.* 1) Сталь. *Дзеркало ясне з твердої сталі.* К. Іов. 83. 2)=**Сталька.** *Волоки в одну сталь з валу.* АД. І. 172.

Ста́лька, ста́лка, ки, *ж.* Рядъ, полоса, прядь, низка. *Батіг у чотирі сталки.* Мнж. 192. *У чотирі сталки* (вірьовка). Грин. ІІІ. 344. *Широколисте лататтє вкрило воду листом в три сталки.* Левиц. І. 63. *Сталка намиста.* О. 1862. VIII. 49.

Стальо́вий, а, е=**Сталевий.** *В мене двері тисовії, в мене замки стальовії.* Лукаш. 114.

Стальце́, ця́, *с.*=**Сталець** Лебед. у. (Залюб.).

Ста́ля, лі, *ж.*=**Сталька.** Верхнеднѣпр. у.

Стан, ну, *м* 1) Состояніе, положеніе. Г. Барв. 426. *Поява його в такий час і в такому стані несказано здивувала Зосю.* Левиц. І. 448. *Вона мас перейти до стану жіночого.* О. 1862. IV. 10. 2) Сословіе, званіе. Левиц. І. 237. *Козацького стану люде.* 3) Станъ, талія, ростъ. *І на личеньку рум'яненька, і на стану гожа.* Макс. *Білолиця, кароока і станом висока.* Шевч. 4) Верхняя часть женской рубахи до підтички, безъ рукавовъ. *Ой дам тобі, подруженько, на стан полотенця. Та не стій ти з моїм милим, не ріж мого серця! Ой дам тобі, подруженько, ще й на рукава....* Нп. 5) Сшитая половина пла́хти. Черн. у. 6) Станъ, лагерь. *Під городом Корсунем вони* (козаки) *станом стали.* Нп. 7) Помѣщеніе станового. *Тоді зараз його зв'язали та об'явили в стан.* Рудч. Ск. І. 209. 8) Конюшня. *Уже коні на стану гогочуть.* Грин. ІІІ. 550. 9)—коліс. 4 колеса, приборъ колесъ для телѣги. Вас. 210. 10) **На стану́ ста́ти.** а) Достичь совершеннолѣтія. б) Придти въ надлежащее, нормальное положеніе. *Чи не стануть на стану граблі, як по держалну вдарю.* Лебед. у. *Хоч у домовину клади, неначе він год нездужав; а тепер знову на стану став.* О. 1862. VI. 62. Ум. **Стано́к, стано́чок.** *Що в станочку за кінь стоїть?* Нп. *Шиті ж мої рукавчата, і льняний станочок.* Мет. 41. *Ой росла, росла дівчинонька та на станочку стала.* Грин. ІІІ. 181.

Ста́нонька, ста́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ станя.

Ста́нва, ви, *ж.* Большая кадка, бочка. Вх. Зн. 66.

Стани́ця, ці, *ж.*=**Стайниця.** *Веде коня у станицю.* Чуб. V. 42.

Станівки́й, а́, е́. 1) Возмужалый, достигшій совершеннолѣтія. Подол. г. *Дівка станівка, пора заміж.* НВолын. у. 2) Постоянный, установившійся. *Станівка зіма.* Черк. у.

Станівни́й, а́, е́=**Станівкий.** Камен. у. *Віл станівний.* Рк. Левиц. *Кабан аж у три роки буває станівним.* Рк. Левиц.

Ста́нля, лі, *ж.*=**Стайня?** *Продай сестру Оленочку за коники воронії, за сідла серебнії, за уздила шовковії і за станлі золотії.* Гол. І. 40.

Ста́нов, ста́нви, *ж.*=**Станва.** Вх. Зн. 66.

Станова́, во́ї, *ж.* Жена станового пристава. *Станова з Окраїця привезе роботу.* Мкр. Н. 15.

Станове́ць, вця, *м.*=**Станва.** Вх. Зн. 66.

Станови́й, во́го, *м.* Становой приставъ. *Вони були становими в одному стані.* Грин. ІІ. 332.

Станови́ти, влю́, виш, *гл.* 1) Ставить. *Сип борщ, станов кашу,—чи поїмо бо ми.* Ном. № 14120. *Чорт тобі, дівчино, угодить, які тобі закаблуки становить.* Чуб. V. 105. 2) Строить. *Бодай тії пани жили, що гуральні становили.* Ном.

№ 11659. **Становити грубу.** Класть печь. Конст. у. 3) Составлять. *Вода становить найважнішу частину землі.* Дещо. *Се мені нічого не становить.* 4) Выставлять чѣмъ. *Я себе не становлю розумною.* Зміев. у.

Становитися, влюся, вишся, *гл.* 1) Становиться. *Казав брат сестриці: не становись на кладку. Сестриця не слухала, на кладку ступила.* Чуб. V. 202. 2) Останавливаться. *Кінь підо мною становиться.* 3) Принимать положеніе, рѣшаться, складываться. *Один Бог, одні люде, да не однаково становиться.* ЗОЮР. І. 14.

Становище, ща, *с.* 1) Положеніе, мѣсто. К. ЦН. 289. 2) Позиція, станъ, лагерь, постъ. *Який же ти, Гавриленку, такий дурень уродився, що ти прийшов до становища, да й не перехрестився.* Мст. 457. 3) Мѣсто остановки пасомаго скота. *Догнали отару до становища.* Мир. ХРВ. 40.

Становлення, ня, *с.* Установка.

Становляти, ляю, еш, *гл.*=**Становити.** *Там церковцю становляти.* Чуб. Ш. 461.

Становник, ка, *м.* Раст. Chimaphilla umbellata Nutt. ЗЮЗО. І. 116.

Станок, нка, *м.* 1) Ум. отъ стан. Чуб. VII. 426. 2) Рама или подставка на колесахъ подъ большимъ сундукомъ. Вас. 150. 3) Половина плахти (изъ двухъ полотнищъ). Вас. 169. Ум. **Станочок.**

Станути, ну, неш, *гл.* 1)=**Стати.** 2) Истаять. *Станула як віск.* МВ. II. 40.

Станція, ції, *ж.* 1) Станція. 2) Квартира. *Наймили собі станцію аж на десітім сели.* Гн. II. 193. *Приїхали до Київа, стали на станції.* Левиц. І. 415.

Станцюватися, цююся, єшся, *гл.* Не уступить кому въ танцахъ, съумѣть танцовать одинаково съ кѣмъ. *А мені тільки й горя, що матня драна, а то б я й босоніж станцювавсь із сап'янцями.* К. ЦН. 234.

Стання, ні, *ж.*=**Стайня.** *Пішов до стані, так не добере собі коня.* ЗОЮР. І. 125. *Ой є в мене три коні на стані.* Грин. Ш. 234. Ум. **Станенька.** Мет. 287. **Станечка.**

Ста-півтора, *числ.*=**Півторіста.** *Чоловікові тому було год сто або ста-півтора.* Харьк.

Стар, ра, ре=**Старий.** *Стар як котюга, а бреше як щеня.* Ном. № 6905.

Старанкуватіти, тію, еш, *гл.* Сдѣлаться изрытымъ оспою. Харьк.

Старання, ня, *с.* Стараніе, попеченіе, забота. *Видно, що мої братіки сюда з тяжкої неволі утікали, об мені велике старання мали.* ЗОЮР. І. 35.

Старанний, а, е. Старательный, заботливый.

Старанно, *нар.* Старательно, заботливо.

Стараскатися, каюся, єшся, *гл.* Слѣзть, стащиться. *Стараскались піп і попадя з горища.*

Старатися, раюся, єшся, *гл.* 1) Стараться. *Старається, що піт крівавий його 'бливає.* Ном. № 10022. 2) Заботиться о чемъ. *Панська ласка літом гріє, а на зіму кожуха треба старатися.* Ном. № 1201.

Старезний, старенезний, а, е. Очень старый. *Старезна вже, стоїть та головою хитає.* Ном. № 14179. *Сидить стара жінка, стара-старенезна.* МВ. II. 65. *Дід з сивою довгою бородою та старезний-старезний.* Гн. II. 64.

Старенний, а, е=**Старезний.** *То чоловік старенний.* Черк. у. *Старенна старість*—глубокая старость. О. 1861. XI. 134.

Старець, рця, *м.* Нищій. Шух. І 33. Котл. Ен. Ш. 66. ЗОЮР. І. 47, 57. *В старці пугою не вгнати, а з старців калачем не виманеш.* Ном. № 4650. Ум. **Старчик.** ЗОЮР. І. 307.

Старецький, а, е. 1)=**Старечий 1.** *Ой старости ви старецькії.* КС. 1883. II. 392. 2)=**Старечий 2.** *В старецькім тілі та панська душа.* Ном. № 4644.

Старечий, а, е. 1) Старческій, стариковскій. *Послухайте моєї тітки, її старечої та розсудливої мови.* МВ. 2) Нищенскій. *Ой я старець—не старече в грудях серце в мене.* К. Досв. 37.

Старигай, ґая, *м.*=**Стариган.** Конст. у.

Стариган, на, стариґань, ня, *м.* Старичина, старячище. *Лисий стариган.* Мкр. Н. 25. *Гей ти, проклятий стариганю!* (Зевес). Котл. Ен. II. 31.

Старизна, ни, *ж.* Старыя вещи.

Старий, а, е. 1) Старый, ветхій, дряхлый, давній. *Пек його матері, як завелося: і старе, і мале у боки взялося.* Ном. № 12484. *Бог старий господарь.* Ном. № 58. *Старий завіт.* 2) Употр. какъ существ. въ м. и ж. р. **Старий.** а) Старикъ. б) Мужъ. Такъ его обыкновенно называетъ жена, но иногда и посторонніе, обращаясь къ женѣ того, о комъ рѣчь. (Жінка) *їй каже: „Що ж, старий,—тобі є поміч, а мені нема.* ЗОЮР. І. 65. *Здорові були! А де се ваш старий?* **Стара:** а) Старуха.

б) Жена. в) Валетъ трефъ при игрѣ въ хвальку. КС. 1887. VI. 465. 3) Названіе медвѣдя у гуцуловъ. Шух. І. 22. 4) **Старий** день. Бѣлый день. *Співають, а на дворі вже старий день.* Св. Л. 59. 5) **Стара́-па́ні.** Переносно: задница. Ум. **Старе́нький, старе́сенький.** Рудч. Ск. І. 183. *Упадемо матері старенькій крижем до ніг.* ЗОЮР. І. 23.

Стари́к, ка́, *м.* 1) Старикъ. 2) Луна въ послѣдней четверти. Чуб. І. 10. 3) Старое русло рѣки. 4) **У стари́ки́ піти́.** Пойти на волостной сходъ Харьк. у. Ум. **Старичо́к.**

Старина́, ни́, *ж.*=**Старовина.**

Стари́нка, ки, *ж.* Ветошь, старье. *Нумо знову, поки новинка на основі, старинку божу лицювать.* Шевч.

Стари́нний, а, е. Старый, давній, старинный. *Чи нема міждо вами котрого козака старинного?* Мет.

Стари́ця, ці, *ж.* 1) Старуха. *От не було на молодиці, та сталось на стариці.* Ном. № 10060. 2) Нищая. Шух. І. 33. 3) а) Шерсть отъ старыхъ овецъ. Зміев. у. б) Также овчина съ такихъ овецъ. Вас. 154. 5) Старыя вещи, старый хламъ. Новом. у. (Залюб.).

Стари́чий, а, е.—ча во́вна. Шерсть старой овцы. Волч. у.

Старичо́к, чка́, *м.* Ум. отъ старик.

Старі́сінький, а, е. Совершенно старый. *Мій таточку, мій старісінький!* Мил. 190.

Ста́рість, рости, *ж.* Старость. *Старість не прийде з добром: коли не з кашлем, то з горбом.* Ном. № 13954. *Старість не радість.* Ном.

Ста́ріти, рію, еш, *гл.* Старѣть, стариться. *Чоловік старіє, а чортяка під бік.* Ном. № 8694.

Ста́рітися, ріюся, ешся, *гл.* Стариться. *Тяжко дітей годувати у безверхій хаті, а ще гірше старітися у білих палатах.* Шевч. 99.

Ста́рка, ки, *ж.* 1) Водка-старка. 2) Пѣнка, пленка на кипяченомъ молокѣ

Старкува́тий, а, е. Старообразный. *Старкувата жінка.*

Старли́вий, а, е. Старательный. *Які ми старливі, як ми для вас працюємо.* НВолын. у.

Старни́к, ка́, *м. соб.* 1) Птицы или животныя старшаго вораста. Лубен., Екат. у.у. 2) Прошлогодняя трава, оставшаяся нескошенной. Херс. г. 3) Старое живое дерево. Екат. у. (Залюб.). 4)=**Стариця 3б.**

Старовина́, ни́, *ж.* 1) Старина. *Вере живий жаль, як згадаєш старовину.* Ном. № 680. 2) **Старови́на** Старая матерія. старый матеріалъ, употребленный для новой одежды. *Та хиба сей кожух з нового? То з старовини, з тих старих смушків.* Екат. у. 3) Шерсть старыхъ овецъ. Вх. Зн. 66. См. **Стариця 3.**

Старови́нний, а, е. Старинный. *Старовинної пісні заспіваю.* Борз. у.

Старові́рство, ва, *с.* Устарѣвшая вѣра, устарѣвшія вѣрованія. *Благочестие здалось мені мизерним старовірством.* К ПС. 86.

Старогре́цький, а, е. Древнегреческій. *Старогрецька віра.* К. ПС. 48.

Старода́вній, я, е. Старинный, древній К. ЧР. 272. *І дід насупившись сидить згадавши стародавній світ.* Греб. 360 *Кузьмо-Дем'яне, стародавній ковалю!* Чуб ІІ. 255. *Башти стародавнього замку князів Вишневецьких.* Стор. М. Пр. 62.

Старода́вність, ности, *ж.* Древность. Стор. ІІ. 123.

Староде́нний, а, е. Старый. старинный. *Сумує Корсунь староденний.* Шевч. *Староденний Дніпро.* О. 1862. VI. 19.

Староду́б, ба, *м.* Раст. Laserpitium latifolium L. Анн. 186.

Староду́бка, ки, *ж.* Раст. Helleborus niger L. ЗЮЗО. І. 124.

Старожи́л, ла, *м.* Старикъ. *Сирітка кинулась до ніг, поклонці тричи положила і обнімавши старожила, біліла любочка як сніг.* Мкр. Г. 35.

Старожи́тній, я, е=**Стародавній.** *Горе, що старожитні козаки, що з предкувіку козаками бували, військовій черні позавиділи.* К. ЧР. 197.

Старозаві́тний, а, е,—ній, я, е. Ветхозавѣтный. Левиц. І. 240.

Старомі́ський, а, е. Относящійся къ старому городу. Чуб. ІІІ. 199.

Старопі́лля, ля, *с.* Долго обрабатываемое, истощенное поле. *Як земля виробляна з під лісу, то на її краще родить, як на старополлі.* Черн. г.

Старосві́тній, я, е, старосві́тський, а, е. Старинный, древній. *Добрячі люде, старосвітні, прості.* МВ. І. 16. *Ця пісня старосвітська.* **По старосві́тськи.** По ста-

ревному. *Поки будемо по старосвітськи жити, поти у нас і добро буде.*

Старосві́тщина, ни, *ж.* Старина. К. XII. 11. Г. Барв. 424. *Так велось у ту старосвітщину, що рада була старша од гетьмана.* К. ЧР. 16.

Ста́роста, ти, *м.* 1) Начальникъ прежняго староства, на которыя прежде были раздѣлены воеводства. К. ЧР. 10. 2) Начальникъ уѣзда въ Галиціи. 3) Староста сельскій. О. 1861. VIII. 91. 4) Сватъ. Мет. 41. МУЕ. Ш. 92, 93. Ум. **Старо́стонько.**

Старо́ство, ва, *с.* 1) Область, управляемая старостой. ЗОЮР. I. 105. 2) Должность старосты.

Старости́ти, рощу, стиш, *гл.* Быть сватомъ. Вх. Лем. 470.

Старости́ха, хи, *ж.* Жена старосты.

Ста́ростів, това, ве. Принадлежащій старостѣ. *Стоїш коло старостової хати.* Грин. III. 566.

Старо́стонько, ка, *м.* Ум. отъ староста.

Старостува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Быть старостой. *Пристало вам старостувати, як собаці в човні сидіти.* Кост. (О. 1862. VI. 52).

Старостя́нка, ки, *ж.* Дочь старости 1. *Великого коліна старостянка.* К. ЦН. 187.

Старостя́нський, а, е. Относящійся къ староству. *Як було ще тут староство, то було старостянські козаки стережуть дубини.* ЗОЮР. I. 105.

Ста́рощі, щей и щів, *ж. мн.* Старость, старыя лѣта. *Старощей материних догледіла.* Г. Барв. 42.

Старощі́ння, ня, *с.* Сватовство. *Най буде старощіння, най буде весілля.* Федьк.

Старува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Проводить старость. Сви. 227. 2) Распоряжаться въ качествѣ стараго и старшаго. *Чемеричка побивалась мов несамовита, накликала прать і мазать, шити і білити сіять борошно, вчиняти і діжу місити. Харитина ж так, як пані, тільки старувала.* Мкр. Н. 20. 3) Разсуждать, какъ старикъ. *Хто тільки старує, а робить— не доробляє.* Ном. № 6543.

Старува́тий, а, е. Довольно старый человѣкъ. Рк. Левиц.

Стару́к, ка́, *м.* Старикъ. *Прийшов якісь старук.* Гн. II. 106.

Стару́н, на́, *м.* Разсуждающій какъ старикъ. *Найпаче про старунів, що люблять старувать, кажуть: вони не так старі, як давні.* Ном. № 8645.

Стару́нок, нку, *м.* Стараніе, попеченіе. *Старунок дав, то й видухав кінь, а не дай старунку, то й коня б не було.* НВолын. у.

Старці́вна, ни, *ж.* Дочь нищаго.

Старцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Нищенствовать.

Старцю́га, ги, *об.* Презрительно: нищій *Отсе вам дар, старцюги!* Млак. 83.

Старча́, ча́ти, *с.* Дитя-нищій. Г. Барв. 189.

Старченя́, ня́ти, *с.*=**Старча.** *Гей, старченя! стривай лишень.* Шевч. 176.

Старче́чий, а, е=**Старечий** 2. *Наглядів десь у сінях ту старчечу ціпуру.* Грин. II. 184.

Ста́рчик, ка, *м.* Ум. отъ старець.

Старчи́ха, хи, *ж.* Нищая. *Донесуть люде, що прибула якась старчиха.* Рудч. Ск. I. 83. Ум. **Старчи́шка.** *Старчишка впросилась ночувать.* Грин. II. 177.

Старчово́д, да, *м.*=**Поводирь (у старця).** Конст. у.

Старчо́та, ти, *ж. соб.* Нищіе. *І наша темна старчота, ради тієї ледащиці горілки, бренчить їм на кобзах усячину.* К. ЧР. 32.

Старчу́к, ка́, *м.* 1) Нищенка. 2)=**Поводатарь.** Шух. I. 33.

Ста́рший, а, е. Старшій. *То став старший брат та середульший до тернів да байраків прибігати.* ЗОЮР. I. 34. *Жінки були старші від газдів.* Гн. I. 88. Ум. **Ста́ршенький.**

Старши́й, о́го, *м.* Начальникъ.

Старши́на́, ни, *ж. соб.* 1) Начальство, начальники. Г. Арт. (О. 1861. III. 101). *Питала вона всеї старшини: чи не бачили сина сокола?* Макс. (1849) 108. *Військова старшина порадилась і осадили Немірів облогою.* Стор. 2) *м.* Волостной старшина. ЗОЮР. I. 46. 3) Названіе короля трефъ при игрѣ въ цигана. КС. 1887. VI. 466.

Старши́нник, ка, *м.* Начальникъ, начальствующее лицо. Бх. Зн. 66.

Старшинува́ння, ня, *с.* Начальствованіе. *О неситая жадоба старшинування! Тепер то я побачив тебе в вічі. Гнешся ти перед усякою поганню в дугу, аби тільки верховодити над иншими.* К. ЧР. 187.

Старшинува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Начальствовать. *Ну, каже змій, тепер хто біль-*

ше з нас їстиме, так той над нами буде старшинувать. Рудч. Ск. II. 186.

Старшува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Быть старшимъ, главенствовать. *Багатая преневірна старшувать бажала, а вбогая тихенькая мужа поважала.* Грин. Ш. 294.

Стаска́ти, ска́ю, еш, *гл.* Встащить, снести. *Стаскав його жид і на ту гору.* Мнж. 117.

Стата́рити, рю, риш, *гл.* Отатарить. *Статарена русинка.* К. МБ. XII. 274.

Стате́чне, *нар.*=**Статечно.**

Стате́чний, а, е. Постоянный, степенный, солидный, порядочный, благоразумный. *Єсть багато людей і статечних, і значних, що залицяються на тебе.* К. (ЗОЮР. II. 200). *Сватай мене, козаченьку, я дівчина статечна.* Чуб. V. 223. *Маєш ти розум, маєш ти статечний.* Грин. Ш. 672. *Держися війська все середнього і козаченька все статечного.* Лукаш. 88.

Стате́чність, ности, *ж.* Постоянство, степенность, солидность, порядочность, благоразуміе. *А старшина, занедбавши свою статечність, та гоцака! аж курява пішла.* Канев. у. *Достотечность показує статечность.* Ном. № 1363.

Стате́чно, *нар.* Постоянно, степенно, солидно; порядочно; благоразумно.

Ста́тися, ся. См. **Ставати, ся.**

Стати́ва, ви, *ж.* Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** МУЕ. Ш. 16.

Статкова́тий, а, е=**Статечний.** Рк. Левиц.

Статкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Благоразумно вести себя, хорошо вести дѣло, хорошо хозяйничать, работать. Ном. № 8113. *Я тебе беру, хлопче, до себе, і як тільки будеш статкувати, то й кожух тобі справлю та й на другий рік не підеш нікуди, в мене будеш.* Подол. г. *Як я буду статкувати, то він* (чоловік) *буде шанувати.* Чуб. V. 561. *Статкує, то й має.* НВолын. у.

Статни́й, а́, е́, ста́тній, я, е. 1)=**Статечний.** Черк. у. *Він чоловік статній: з ледачим не знається, до шинку не ходе, у лайку, у бійку не зайде.* Васильк у. 2) Зажиточный. *Статній ґазда.* Шух. I. 106. 3) О верхней одеждѣ: длиннополый. Гол. Од. 52. 4) **Ста́тний ве́чір**=**Свят-вечір.** МУЕ. Ш. 56.

Статні́ти, ні́ю, еш, *гл.*=**Статкувати.** *Тобі вже час статніти, а ти все гуляєш.* Черк. у.

Ста́ток, тку, *м.* 1) Имущество. Шух. I. 106. Св. Л. 277. *Нехай отець і матуся мою пригоду козацьку знають, статки-маєтки збувають, великі скарби собірають, головоньку козацьку з тяжкої неволі визволяють.* Лукаш. 2) Скотъ. Чуб. Ш. 230. *Перелічив статок,—нема корови.* Чуб. II. 230.

Стато́чний, а, е=**Статечний.**

Стату́ра, ри, *ж.* 1) Фигура, складъ тѣла. *Статура йому ведмежа, овсі на чоловіка не похоже.* Полт. г. 2) Портретъ. Черномор.

Стату́рний, а, е. 1) Стройный. 2) Складный, складно, красиво сдѣланный, имѣющій фасонъ. Мнж. 163, 192.

Стату́т, ту, *м.* Уставъ. К. XII. 10. (Товариство) *скомпанувало собі статут.* К. XII. 27

Стату́я, ту́ї, *ж.* Статуя. *Із брондзи литую статую самого кесаря несуть.* Шевч. 607.

Стать, ти, *ж.* 1) Состояніе, положеніе. *Безталанна сирота терпіла горе та терпіла, не раз уже втікать хотіла, но і здоров'є, і літа, страх, сором і дівоча стать її к двору мов прикували.* Мкр. Г. 18. *Він козак, його така стать* (щоб воювати). О. 1861. XI. Кух. 9. **Жіно́ча ста́ть.** Женщины. *В останні времена жіноча стать убіратиметься аки біси.* Св. Л. 76. **Дівоча стать, чолові́ча стать.** Дѣвушки, мужья. 2) Сословіе, званіе. *Цих часів з жадної статі у москалі беруть: із міщанської статі, з мужичої, з панської, з купецької і з духовної статі.* Васильк. у. 3) Манеръ. *Се все на одну стать.* Кост. (О. 1862. VI. 45). *Настусине й Марусине серце дуже зворушилося від сієї поголоски, да не на одну стать.* Г. Барв. 454.

Ста́ція, ції, *ж.* 1) Стоянка, постой и продовольствіе на постоѣ. *Да велів Ляхам, моститвим панам, по козаках, по мужиках стацією стояти, да не велів великої стації вимишляти.* ЗОЮР. I. 52. 2) Станція. *Я іду на стацію до Заболотова.* Гол. I. 233.

Ста́я, ста́ї, *ж.* 1) Жилище гуцульскихъ пастуховъ въ полонинахъ. Шух. I. 185—187. *Там в стаї ватаг на флояру грає.* Федьк. I. 17. 2) Рядъ. *Стая кіп.* 3)=**Ліса 2.** Браун. 16.

Стверджа́ти, джа́ю, еш и стве́рджува-

ти, джую, сов. в. **ствердити, джу, диш**, *гл.* Утверждать, утвердить, подтверждать, подтвердить. *Вони проповідували, а Господь слово стверджував услід ознаками.* Єв. Мр. XVI. 20 *Той ствердив, що Бог праведний.* Єв. І. Ш. 33. *Люблинську унію ствердив.* К. ЦН. 255.

Ствердìлий, а, е. Отвердѣлый.

Ствердìти, дìю, еш, *гл.* Отвердѣть. *Земля вже стверділа.* Рк. Левиц.

Стверднути, дну, неш, *гл.*=**Ствердіти.** Желех.

Створитель, ля, *м.* Создатель, творецъ.

Створити, рю, риш, *гл.* Сотворить, создать. *Біг мня створив дівчиною.* Гол. І. 20. *На що-сь мя, Боже, створив на злую годину.* Гол. І. 311.

Створитися, рюся, ришся, *гл.* Сотвориться. Шевч.

Створìння, ня, *с.* Твореніе, тварь. Житом. у.

Стебелечко, ка, *с* Ум. отъ стебло.

Стебелина, ни, *ж.*=**Стеблина.**

Стебелькуватий, а, е. Стеблеобразвый; высокій и тонкій,—о растеніяхъ и людяхъ. *Стебелькувата дівчина.* Мнж. 192.

Стебель, блю, *м.*=**Стебло.** Грин. Ш. 18.

Стебельце, ця, *с.* Ум. отъ стебло.

Стебка, ки, *ж.* Кладовая (отапливаемая зимой). Полѣсье, Кіевск. г. Левч. 57. Ум. **Стебочка.**

Стеблина, ни, *ж.* Одинъ стебель. Ум. **Стеблинка, стеблиночка.**

Стеблистий, а, е. Съ большимъ стеблемъ. Грин. Ш. 82. *Широке поле, жито густеє, коренистеє, стеблистеє.* Чуб. Ш. 385.

Стебло, ла, *с.* 1) Стебель. К. Дз. 218. *Хоть колос похилився, стебло зелененьке.* Мет. 21. *Один я на світі,—стебло серед поля.* Шевч. 2) Рукоятка, напр. ложки, желѣзныхъ вилъ и пр. Новомоск. у. 3) Нижняя длинная часть прядильнаго гребня, вставляемая въ донце. Нижняя часть кужілки. (См.). 4) Стволъ пастушьей трубы (до раструба). Сосниц. у. Ум. **Стебельце, стебелечко.** *А в сусіда стіжок сіна, а у мене ні стебельця.* Чуб. V. 255. *Чи хміль по дорозі, чи стебелечко?* Мил. 138.

Стебник, ка, *м.*=**Омшаник.** *Яловнику без ліку, скриня грошей в стебнику.* Гол. II. 679.

Стебнìвка, ки, *ж.* Строчка въ шитьѣ. Гайс. у. **Ходити стебнівкою.** ? *Почав ходить „стебнівкою" взад і вперед по подвір'ї.* Св. Л. 168.

Стебнування, ня, *с.* Строченье (въ шитьѣ). 2)=**Стебнівка.** Волын. г.

Стебнувати, ную, еш, *гл.* Строчить. Гайс. у. Гол. Од. 73.

Стебнути, бну, неш, *гл.*=**Стібнути.**

Стебочка, ки, *ж.* Ум. отъ стебка.

Стебур'я, р'я, *с. соб.* Стебли. *Стебур'я з малини вимерзло.* Кролев. у.

Стегенце, ця, *с.* Ум. отъ стегно.

Стегнище, ща, *с.* Ув. отъ стегно.

Стегно, на, *с.* 1) Ляшка. Котл. Ен. VI. 71. Также у вола. Рудч. Чп. 254. *Не показуй чоловіку стегна.* Ном. № 9156. 2) Часть терлиці. (См.). Шух. І. 147. Ум. **Стегенце.** Рудч. Ск. II. 5. Ув. **Стегнище, стегняка.** Ном. стр. 303, № 468. *Писала писака: хто прочитає, тому стегняка.* Ном. № 6081.

Стегнаниця, ці, *ж.*=**Ничельниця** МУЕ. Ш. 24.

Стеженька, стежечка, ки, *ж.* Ум. отъ стежка.

Стежити, жу, жиш, *гл.* Слѣдить. *Не кусай, не стежи і не лежи.* Ном. № 13255.

Стежка, ки, *ж.* Тропинка, дорожка, стезя. *Позаростали стежки і доріжки травою зеленою.* Мет. 56. *В пекло стежки він не знав.* Котл. Ен. Ш. 10. **На стежку чию спасти.** Пойти по чьей дорожкѣ. *От і я на дідову стежку спала: він учора розбив кухля, а я сьогодня.* Лебед. у. **До кого стежку топтати.** Ухаживать за кѣмъ. Ум. **Стеженька, стежечка.** *Ти думаєш, моя мамо, що я вже не плачу, а як вийду за ворота,—стеженьки не бачу.* Нп.

Стейка, ки, *ж.* Въ выраженіи: **Ні стейки, ні гейки,**—т. е. не стоятъ и не идетъ, нѣчто подобное русск. выраженію: ни взадъ ни впередъ. Ном. № 13861.

Стеклий, а, е. 1) Плотный. *Вільшина, то вона мнягка, а от берестина, то це дерево стекле.* Слов. Д. Эварн. 2) О деревѣ или иномъ стеблистомъ растеніи, растущемъ въ густой заросли: тонкій и высокій. Волын. г.

Стекло, ла, *с.* и пр.=**Скло** и пр.

Стекти, ся. См. **Стікати, ся.**

Стелепати, паю, еш, *гл.* Свахлять. *Стелепали того борщу.*

Стелепнути, пну, неш, *гл.* 1) Затрясти, тряхнуть. 2) Затрястись. Гол. III. 318.

Стелина, ни, *ж.* Доска въ потолкѣ.

КС. 1901. II. 131. Ум. **Стели́нка, стели́ночка.** Мет. 198.

Стели́ти, лю́, леш, *гл.* Стлать. *Білу постіль стелила, сама ся спати ложила.* Чуб. V. 98.

Стели́тися, лю́ся, лешся, *гл.* Стлаться, разстилаться. *Зелененький барвіночку, стелися низенько.* Нп.

Стелі́ння, ня, *с.* 1) Стланіе. 2) Подстилка. Канев. у. (Лобод.). Вх. Лем. 470. 3) *соб.* Дерево для потолка. Камен. у. (Лобод.).

Стальва́га, ги, *ж.*=**Штельвага.**

Сте́льмах, ха, *м.* 1) Каретникъ, колесникъ, телѣжный мастеръ. Гн. II. 30. 2) Плотникъ. Шух. І. 87.

Стельма́шня, ні, *ж.* Экипажная, колесная мастерская.

Стелю́га, ги, *ж.* 1) Станокъ для навода спицъ въ ободъ. Сум. у. 2) *мн.* Козлы для продольной распилки бревенъ на доски и пластины.

Сте́ля, лі, *ж.* Потолокъ. *Стоїть собі.... плечима стелю підпірає.* Шевч.

Стеме́нний, а, е. Совершенно похожій, точь-въ-точь. *І очі чогось заплющує, і з місця зривається,—от стеменний кіт.* МВ. (О. 1862. III. 39).

Стеменні́сінький, а, е. Тоже что и стеменний, но въ совершенной степени, точнехонько такой. *Стеменнісінький такий, як батько.* Черк. у.

Стеменні́сінько, *нар.* Тоже, что и стеменно, но въ совершенной степени, точнехонько. *Стеменнісінько мати.* Черк. у.

Стеме́нно, *нар.* Точь-въ-точь, именно, точно. Борз. у. Левиц. І. 392. *Чи так, брате Мамаю?—Стеменно так.* К. ЦН. 237. *Воно стеменно той коник, що по полю скаче.* КС. 1882. X. 32.

Стемні́лий, а, е. Стемнѣвшій.

Стемні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Стемнѣть, потемнѣть. *Стемніє світ і загурчить дощ об землю.* МВ. (О. 1862. III. 42) *Вже на морі чайок двісті, аж море стемніло.* Мет. 374.

Стену́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Качнуть. Грин. III. 405. *Човна стенув.* 2)—**плечи́ма.** Пожать плечами. Св. Л. 107.

Стена́тися, на́юся, ешся, сов. в. **стену́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Встряхиваться, встряхнуться, рвануться. *Ото він став навколішки, стенувся, — сириця так і тріснула.* ЗОЮР. І. 6. *Стенулась од його бігти.* МВ. (О. 1862. І. 79). 2) Вздрагивать, вздрогнуть, дрогнуть. Чуб. V. 859. *Стенулися кватирочки, як сіли світилочки; не так ще стенуться, як пива нап'ються.* МУЕ. III. 124. *Молода йде із дружками і не стенеться! Іде, як пава пливе.* Г. Барв. 390. *Ой лугами йду,—луги розвиваються, берегами йду,—береги стенаються.* Нп. О водѣ: **стену́тися**—всколыхнуться. *Іно ввійшов у воду цавком, море стенулося і затопилося всьо.* Гн. І. 34.

Степ, пу, *м.* Степь. *Тут тобі, серденько, в степу погибати.* Мет. 94. *Степ широкий.* Мет. 69. *Послала мене мати в степ пшениці жати.* Мет. 21. *Степ і степ, ревуть пороги, і могили-гори.* Шевч. Ум. **Степо́к, степо́чок.**

Степина́, ни́, *ж.* Степное сѣно. Міусск. окр.

Степі́р, ра́, *м.* Отростокъ показавшихся изъ земли растеній (лука, хлѣбныхъ злаковъ). НВолын. у.

Сте́пка, ки, *ж.* Рубленный амбаръ съ печкою, замѣняющій погребъ. Радом. у.

Степлі́ти, лі́ю, еш, *гл.* Потеплѣть.

Степлі́тися, лі́юся, ешся, *гл.* Согрѣться (о жидкости).

Сте́пний, а, е. Способный, умѣющій. *Моя ще цицьку тіки ссе, а їсти не степна.* Канев. у.

Степно́, *нар.* Достаточно степи, много степи. *У нас було степно.* Херс. г.

Степови́й, а́, е́. Степной. *Бодай тая степовая могила запала.* Мет. 98. *Степове сіно.*

Степови́к, ка́, *м.* Житель степныхъ пространствъ. (О. 1861. І. 264. *Та й сам, бачу, степовик.* МВ. (О. 1862. III. 74).

Степовни́чий, чого, *м.* Надсмотрщикъ надъ степными и полевыми угодьями и работами. Нѣжин. у.

Степо́к, пка́, *м.* 1) Ум. отъ степ. Сим. 202. 2) Названіе вола дикаго нрава. КС. 1898. VII. 47.

Степу́чий, а, е=**Степовий.** *Уроки-урочища, підіть собі на луга, на ліса дрімучії, на степи степучії.* Чуб. І. 133.

Стерве́зний, стерве́нний, сте́рвенський, а, е. Тоже, что и стервин, но въ усиленномъ смыслѣ. Употребляется какъ ругательство. *Стерво стервезне, стервенний хлопець, стервенська дитина.* Лохв. у.

Стерви́га, ги, *ж.* Бранное слово, ув. отъ стерво. *Тим же й стервига! І не дай Боже!* Хорол. у. Слов. Д. Эварн.

Стéрвин, на, не. Относящійся къ падали. *Оце стервиного батька сини.* Триз.

Стéрво, ва, *с.* Падаль. *Лежить собака на стерві: і сама не буде їсти і другому не дасть.* Ном. № 4824. 2) Брань. *Стерво жінка не злюбила.* Чуб. V. 668.

Стерв'яка, ки, *ж.*=**Стерво.**

Стерéбкатися, каюся, ешся, *гл.* Вскарабкаться. *Насилу стеребкався Харько на віз.*

Стерегти́, жу́, жéш, *гл.* 1) Стеречь, остерегать. *Сижу дома та стережу, то й ціле.* ЗОЮР. I. 9. *Береженого Бог береже, а козаченька шабля стереже.* Нп. 2) Слѣдить за кѣмъ. *Ми не знали тоді, хто підпалив, але вже стерегли її—чи не вона те зробила.* Новомоск. у.

Стерегти́ся, жу́ся, жéшся, *гл.* Беречься, остерегаться. *Зостаєшся сама в хаті, стережися розмовляти.* Мет. 9. *Стерігсь, щоб любощів йому черкеска з ними не сунула.* Мкр. Г. 19. *Стережися, Петре, нарікати на Наталку.* Котл. НІ. 392.

Стережéний, а, е. Осторожный. *Стереженого Бог стереже.* Ном. № 4296.

Стережéння, ня, *с.* Карауленье. Левч. 56.

Стéрень, ні, *ж.*=**Стерня.** Угор. *Кошено... жачкою,—бачите, як одмітно од того, де косою кошено: тут стерень громаділками повиривано.* Полт. г.

Стеречи́, ся=**Стерегти, ся.**

Стерни́к, ка́, *м.* 1) Рулевой. 2) Пт. Emberiza. подорожникъ. Вх. Пч. II. 10.

Стерни́на, ни, *ж.* Нижняя часть стебля, остающаяся на полѣ послѣ снятія хлѣба. Ум. **Стерни́нка, стерни́ночка.** *Перепеличенько, не літай так поночі, бо повиколюєш на стерниночку очі.* Мет. 388.

Стерни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Управлять рулемъ.

Стерни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Управляться рулемъ (о суднѣ). Мнж. 179.

Стерно́, на́, *с.* Руль. Левиц. Пов. 349. Мнж. 179.

Стернува́ти, ну́ю, еш, *гл.* ? *На тім боці у толоці ніч ночував, вороного кониченька стернував.* Чуб. V. 523.

Стерньо́ваний, а, е. ? *Стерньований вулик.*

Стерня́, ні, *ж.* 1) Жнивье. Рудч. Ск. I. 145. **Хліб на стерні.** Хлѣбъ на корню. 2) Волоса на давно небритой бородѣ, короткіе и жесткіе волоса. Св. Л. 303. *Ти хоч би стерню з бороди зняв.* Харьк. г. Ум. **Стернéнька.**

Стернявки́, во́к, *ж. мн.* Грибы, растущіе послѣ уборки хлѣба на жнивьѣ.

Стернянки́, но́к, *ж. мн* Завоеы и ранки на ногахъ, происходящія отъ хожденія по жнивью.

Стерня́стий, а, е. Покрытый жнивьемъ. *Стерняста нива.* Мир. ХРВ.

Стéрпіти, плю, пиш, *гл.* 1) Утерпѣть, вытерпѣть. *Донька не стерпіла, борзо прилетіла.* Гол. I. 195. 2) Вынести, перенести. *Хто в біді біду стерпить, а хто в гаразді,—щоб ніколи біди не знав.* Ном. № 2153. *Кривоніс не стерпів такої одповіді.* Стор. М. Пр. 137.

Стéрти, ся. См. **Стирати, ся.**

Стерча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Стирчати.** Кв. I. 246.

Стеря́ти, ря́ю, еш, *гл.* 1) Издержать, утратить. *Багато я стеряла на базарі,—накупила всячини.* Новомоск. у. *Коли вмірати, то вмірати, то все треба день стеряти.* Ном. № 4269. 2)—**дити́ну.** Имѣть выкидышъ. *Відколи я стеряла дитину, мені все гірше та гірше.*

Стеря́тися, ря́юся, ешся, *гл.* Сойти съ ума, помѣшаться. **Хай вона́ стеря́ється!** Прахъ его возьми! Борз. у.

Сти́глий, а, е. Зрѣлый, спѣлый. *Чи є, діду, стиглі кавуни?* Левиц. Пов. 228. Ум. **Стиглéнький.** *Це вже стигленькі ягоди.* Харьк. у.

Сти́гнути, гну, неш, *гл.* 1) Простывать, остывать. *Чому ти борщу не їси?—Гарячий дуже, нехай стигне.* 2) Застывать, застыть. *Кров ллється, аж по землі стигне.* Св. Л. 285. 3) Созрѣвать. *Не чіпай же яблук, нехай собі стигнуть, то кращі будуть.*

Стид, да́ и ду, *м.* 1) Стыдъ. *Поганому виду нема стиду.* Посл. **Стида́ завдава́ти.** Срамить, стыдить. *Дівчино моя, чи ж ти там бувала, що ти мені молодому стида завдавала?* Чуб. V. 115. 2) Постыдный, заставляющій себя стыдиться человѣкъ. *Сама стида полюбила.* Мет. 259. *Ти не давай стиду-бриду цілувати свого виду.* Чуб. V. 540.

Стида́ти, да́ю, еш, *гл.* Стыдить. *Баба стидає дитину.* Рк. Левиц.

Стида́тися, да́юся, ешся, *гл.* Стыдиться. *Коли стидавшся, то крий решетом голову.* Ном. № 3200. *Сього вам стидатись нічого.* Котл. МЧ. 430.

Стиди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Стыдить.

Стиди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.*=**Стидатися.** *Хлопець після сього годі да й*

годі вчить, і не сідає коло його, стидиться. ЗОЮР. I. 48.

Стидки́й, а́, е́ Заставляющій себя стыдиться, постыдный. *Де ся взяв татарин, стидкий, бридкий, поганий.* Макс. *Сидить стидка з своїм милим, да ще й обнялася.* Чуб. V. 421.

Сти́дко, *нар* Стыдно, постыдно: *Стидко, бридко Яремою зваться, а Ярема: „Гов!“.* Ном. № 6285.

Стидни́й, а́, е́ = Стидкий. *Стидна пісня.*

Сти́дно, *нар.* Стыдно. *А з хорошою та й уродою та не стидно й меж людє.* Чуб. V. 53.

Стидо́вище, ща, *с.* Стыдъ, позоръ К. Дз. 100. *Оце стидовище: палець болить, а він валяється цілий день,—от, мов, хворий.* Лебед. у. *Та, їй Богу, це ж стидовище так робити!* Пирят. у.

Стидо́в'я, в'я, *с.*=**Стидовище.** *Оце дожилися! сказано, стидов'я людське, та й годі! ні з чого паски спекти.* Лубен. у.

Стидува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Стыдиться. *Я стидую перед людьми.* Борз. у.

Стик, ка, *м.*=**Істик.** Гол. II. 562.

Стика́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Смыкать. *Сії ночі й очей не стикав.* 2) Сходиться, смыкаться. *Кінці з кінцями не стикають.* Ном. № 9867. См. **Стикатися 2.** 3) Сваливать, сворачивать. *Все на його стикає.* Ном. № 10865. *Кажу: йди в поле, а він стикає на Петра,- нехай той іде.* Камен. у.

Стика́тися, ка́юся, ешся, *гл.* 1) Скитаться, слоняться. *Прогнав батько, а вона й стикається отак.* НВолын. у. *От стикається, як пес.* Ном. № 13816. 2)=**Стікатися 2.** *Як би воно* (небо) *з землею стикалось, то й не можна було б об'їхати навкруги землі.* Ком. Р. I. 18, 19.

Сти́лий, а, е. Холодный, остывшій, мертвый. Употр. какъ бранное слово. *Хоч не кличу, все чує: нехай стилий ночує.* Чуб. V. 198. **До сти́лої ма́ми.** Чортъ знаетъ сколько! *А на школі горобців до стилої мами.* Рудан. I. 61.

Стина́ти, на́ю, еш, сов. в. **стя́ти, зітну́, неш**, *гл.* 1) Отрубать, отрубить, отсѣкать, отсѣчь, срубать, срубить. *Будем ми тернове віття, верхи стинати.* АД. I. 108. *Стинати липу.* Гн. II. 186. 2) Обезглавливать, обезглавить, казнить. *Уже милую до гробу впускають, а милому головку стинають.* Чуб. V. 731. 3) **Стя́ти зу́би.** Сжать зубы. *Як упав, зуби стяв, ледві спам'ятався.* Чуб. 4) **Стина́ти плечи́ма.** Пожимать плечами. *Дивиться на мене, стина плечима та й годі.* Лебед. у. См. **Стенати.**

Стина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **стя́тися, зітну́ся, нешся**, *гл.* Вступать, вступить съ кѣмъ въ борьбу, въ бой, въ споръ, въ тяжбу, сразиться, сцѣпиться. *Із ордою Супрун стявся.* Нп. *Стявся з паном наш писарь.* Черк. у. *Били.... неприятеля всюди, де тілько стинались.* К. ЧР. 311. *Не стинайтесь, пани браття, з Наливайком близько.* К. Досв. 9. *Мася з матір'ю зуб на зуб стинається.* Св. Л. 278.

Стира́нка, ки, *ж.* Кушанье=**Затірка.** Вх. Лем. 470. *Бив циган циганку за пісну стиранку.* Фр. Пр. 29.

Стира́ти, ра́ю, еш, сов. в **сте́рти, зітру́, треш**, *гл.* 1) Стирать, стереть. Рудч. Ск. II. 150. *Ото щось діти крейдою понаписували на дверях,—зітри.* Харьк. *Вона почала стирати пил.* Левиц. Пов. 61. 2) Истирать, истереть. *Мовчи, бо я тебе на кабаку зотру!* Ном. № 3618.

Стира́тися, ра́юся' ешся, сов. в. **сте́ртися, зітру́ся, трешся**, *гл.* 1) Стираться, стереться. 2) Истираться, истереться. *Було трошки тютючу в кисеті, та стерлося на попіл.* Харьк. *Зовсім стерся полоз,—от-от треба викидати.* Харьк. 3) Сражаться, имѣть стычки. *Стали ся ляхи з козаками стиратися.* Нп.

Сти́рити, рю, риш, *гл.* Встащить.

Сти́рник, ка, *м.*=**Стерник 1.** Макс. (1827), 38.

Сти́рок, рка, *м.* 1) Истертая, истершаяся вещь. *Які там полоззя? Сами стирки.* Міусск. окр. 2) Полотенце для вытиранія посуды. Вас. 168.

Сти́рта, ти, *ж.*=**Скирта.** *Найшли вони стирту сіна.* Грин. II. 195. *Уздріли вони та й зобачили, що там стирта сіна стоїть.* Гол. II. 106.

Стирча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Торчать. *Колос повний гнеться до землі, а пустий догори стирчить.* Ном. № 2472.

Стиска́ння, ня, *с.* Сжатіе, сжиманіе, сдавливаніе, пожиманіе.

Стиска́ти, ка́ю, еш, сов. в. **стисну́ти, ну́, неш**, *гл.* 1) Сжимать, сжать, сдавливать, сдавить, стискивать, стиснуть. *Мстислав не одного стиснув.* Ном. № 724. *Нова сукня стиснула її повне роскішне тіло.* Левиц. I. 185. *Хто тисне, тому груди стисне.* Ном. № 14267. **За се́рце**

стиснуло. Сжалось сердце. **Жаль душу стискає.** Тяжко на душѣ. *Нема милого, жаль душу стискає.* Чуб. V. 16. 2) Пожимать, пожать (руку). *Не стій, доню, з нелюбом, не дай ручку стискати.* Чуб. Ш. 36. *Стисну щиро за рученьку, в губки поцілую.* Чуб. V. 65. 3) — **плечима.** Пожимать, пожать плечами. *Той пан стиснув плечима,* Рудч. Ск. І. 212.

Стискатися, каюся, єшся, сов. в. **стиснутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Сжиматься, сжаться, сдавливаться, сдавиться, стискиваться, стиснуться. *Уже в його й рука стискалася в кулак.* 2) Сбиваться, сбиться въ кучу, столпиться. *Чого це ви так стиснулись, як вівці?* НВолын. у. 3) — **плечима.** = **Стискати 3.** *Стиснувсь плечима та й пішов.* НВолын. у.

Стиски, ків, *м.* 1) Стѣсненіе, сжатіе въ груди, удушье. Мил. 12. КС. 1893. VII. 80. *Уроки.... стисками стискали.* Мнж. 152. *Як кашель або стиски їх вночі хоть трохи турбували.* Мкр. Г. 68. 2) Родъ ножницъ для стрижки овецъ, безъ колецъ для пальцевъ. НВолын. у.

Стислий, а, е. Сжатый, тѣсный.

Стислість, лости, *ж.* Сжатость.

Стиснути, ся. См. **Стискати, ся.**

Стих, ха, *м.* 1) Стихъ (въ Библіи). 2) **У стих.** Безпрестанно, безпрерывно. Угор.

Стиха, *нар.* 1) Тихо, тиховько. *Стиха словами промовляє.* ЗОЮР. І. 53. *Стиха підхождає.* ЗОЮР. І. 59. *Та все стиха у гуслоньки грає.* Мет. 260. 2) Исподтишка, украдкой. *Нехай брешуть, нехай брешуть, добрешуться лиха, а ми двоє, серце моє, любімося стиха.* Мет. 16. Ум. **Стихенька, стихесенька.** *Пливи, пливи, мила, стихенька водою.* Чуб. V. 60.

Стихати, хаю, єш, сов. в. **стихнути, хну, неш,** *гл.* Стихать, стихнуть, утихать, утихнуть, затихать, затихнуть. умолкать, умолкнуть. *То стала злая хуртовина по Чорному морю стихати.* Макс. *Музики стихли.* Стор. М. Пр. 82. *У селі і в полі усе давно стихло, тільки не стихає в гаю соловейко.* Хата 14.

Стихомиритися, рюся, ришся, *гл.* = **Утихомиритися.** *Пройшла та й буча, стихомирилось в селі.* О. 1862. II. 59.

Стичка, ки, *ж.* Случай. *Ні, зо мною стичка та* (що вузди вкрадено) *сталась уперед, а послі вже й у попа.* Екат. у. (Залюб.).

Стишати, шаю, єш, сов. в. **стишити, шу, шиш,** *гл.* Утишать, утишить.

Стишатися, шаюся, єшся, сов. в. **стишитися, шуся, шишся,** *гл.* Утихать, утихнуть, успокоиться. *На селі вже гомін стишався.* МВ. (О. 1862. І. 173). *А щоб ти не стишавсь.* Ном. № 3736. *Вона лягла стишилась-стишилась, — тіки дух зводиться.* Павлогр. у. *Ледві вже його розговорила: і цілувала вже, і обнімала, — насилу стишився.* МВ. (О. 1862. Ш. 66). *Навіки стишилась.* Мил. 165.

Стишіти, шію, єш, *гл.* Стихнуть. Волын. г. Слов. Д. Эварн.

Стишка, *нар.* = **Стиха 2.** *Знишка та стишка.* Ном. № 3037. *Так як та свиня: стишка мішки рве.* Ном. № 3038.

Стіб, бу, *м.* Стежокъ. Шух. І. 154, 153.

Стібати, баю, єш, одн. в. **стібнути, бну, неш,** *гл.* Стегать, стегнуть.

Стів, столу, *м.* = **Стіл.** Шух. І. 98.

Стіг, стогу, *м.* Стогъ. *Коли сіно в стозі, то забув о бозі.* Ном. № 85. *Козакова пшениченька в стозі.* Мет. 28. Ум. **Стіжок, стіжечок, стоженько.** О. 1862. IV. 13.

Стігло, ла, *с.* Мѣсто отдыха, стоянки стада скота, стойло. *Женемо ми скотину з лісу на стігло.* Грин. II. 142. См. **Тирло.**

Стіглувати, глую, єш, *гл.* О стадѣ скота: останавливаться для отдыха. *Стіглували там колись свині.* Славяносерб. у. См. **Тирлувати.**

Стіжечок, чка, *м.* Ум. отъ стіг.

Стіжок, жка, *м.* 1) Ум. отъ стіг. 2) Родъ мужской стрижки. *Чоловіки стрижені усі густо в стіжок, а підголених чубів щось не видно було.* О. 1862. IX. 62.

Стійка, ки, *ж.* 1) Караулъ, часы. Котл. Ен. V. 44. *Видно мого миленького в Козельці на стійці.* Нп. 2) Ведро, въ которомъ держатъ воду въ полѣ; оно имѣетъ дно и сверху, сквозь отверстіе котораго, при помощи воронки, наливаютъ въ ведро воду: чрезъ то-же отверстіе и пьютъ воду при помощи камышевой, бузинной и пр. трубочки. Вас. 205.

Стійло, ла, *с.* = **Стігло.** *Знай коза своє стійло.* Ном. № 991. *Пасли пастухи, а далі пішли у ліс, дивляться: стійло збито коло дуба; що воно за знак, що коло дуба так стопцьовано?* О. 1861. V. 67.

Стійний, а, е. 1) Цѣнный, стоющій. Желех. *Цей кінь стойніший за того.* Черк. у. 2) Достойный. Правда 1867, 85. *Стойний чоловік.* Черк. у.

Сті́йність, ности, *ж.* 1) Стоимость, цѣнность. Желех. 2) Достоинство.

Сті́йчик, ка, *м.* 1) Караульный, часовой. *Тогді стійчики, що замку стерегли, і застукали їх оттут у лозах.* ЗОЮР. I. 135. 2) Дежурный десятскій при волостномъ правленіи. Рк. Левиц.

Стік, сто́ку, *м.* Стокъ, спускъ (воды)? впаденіе (рѣки)? *Край села Теплиць, у стоку річки Полянина.* Мкр. Н. 3.

Сті́ка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **стекти́, стечу́, че́ш**, *гл.* 1) Стекать, стечь. *Як добрий став,—риба буде, а стече,—болото буде.* Ном. № 7157. 2) Сдѣлаться тощимъ, захирѣть (о растеніи)? (Пшениця) *на вмолот не теє. Видно дощі захопили, як красувалася: стекла: сказано, зерно як мачина.* Мир. ХРВ. 350. 3) Хватать, хватить, стать. *Вже тепер у мене здоров'я не стіка.* Лебед. у. *Хиба у нас грошей не стече весілля справити.* Зміев. у. *Стікає й розуму таке робити!* Харьк.

Сті́ка́тися, ка́юся, ешся, *гл.* 1) Стекаться, стечься, сливаться, слиться. *Три річечки стікалося докупи.* Левиц. Пов. 362. 2) Сходиться, сойтись. *Пекла б мати млинці, та не стікаються кінці.* Лебед. у. *Кожух не стікається, бо вузький.* Лебед. у.

Сті́ки, сті́ко, *нар.*=**Стільки**. ХС. VII. 459. Чуб. II. 292.

Стіл, стола́, сто́лу, *м.* Столъ. *Ой ждала ж я, дожидала, столи застилала.* Мет. 51. *Бував на коні і під конем, на столі і під столом.* Ном. Ум. **Сто́лик, сто́личок**.

Стіле́ць, льця́, *м.* 1) Стулъ. **З стільця́ зіпхну́ти**. Спихнуть со службы. Ном. № 959. **На дво́х стільця́х сиді́ти**. Двоедушничать. Ном. № 964. 2) Деревянные брусья, на которыхъ вѣтряная мельница стоитъ и поворачивается. 3) Ткацкій снарядъ для вязанія начиння, тоже, что и **лавка 3**. Двѣ раздвигающіяся на **перепо́нці** ножки, на каждой изъ нихъ вверху горизонтальная **по́душка** (**шпу́га**), концы противоположныхъ **подушо́к** соединены **шо́хтами**, посрединѣ на **подушка́х**, параллельно **шо́хтам** лежитъ **шкво́рень**, проходящій сквозь двѣ **кобилки**,—трехугольныя дощечки, стоящія ребромъ и опирающіяся на **шо́хти**. Конст. у. Б. Г. 4) Родъ подставки изъ лежащаго на плоту бревна подъ рулевое весло, которое вращается на шипѣ, вдѣланномъ въ этотъ **стіле́ць**. См. **Керма**. Шух. I. 181. 5) Мѣсто, на которое спускаются гуцульскими дроворубами съ горъ срубленныя деревья и съ котораго ихъ свозятъ; столецъ вымощенъ бревнами, чтобы летящія съ горъ деревья не вбивались въ землю. Шух. I. 178, 179. Ум. **Стільчик**.

Сті́лечки, сті́лечко, *нар.* Ум. отъ **стільки**.

Сті́ль, сто́лі, *ж.*=**Стеля**. НВолын. у.

Сті́льки, сті́лько, *нар.* Столько. *Стільки правди, як у решеті води.* Ном. № 6903. Иногда вм. **скільки**: *Плач стільки тобі хочеться.* Рудч. Ск. II. 146. Ум. **Сті́лечки, сті́лечко**. *Щоб я до схід сонця світу не побачив, коли я хоть на стілечко брешу.* О. 1862. I. 34.

Сті́лькісь, сті́лькось, *нар.* Нѣсколько. *Минуло стількось років.* Левиц. I. 80.

Стільни́к, ка́, *м.* Соты. Чуб. VII. 446.

Стільни́ця, ці, *ж.* 1) Столешница. Канев. у. Шух. I. 99. 2) Доска, на которой рубятъ мясо и пр. 3) Верхняя доска высокаго крестьянскаго сундука. Шух. I. 98.

Сті́льчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **стіл**. *На тім стільчику гордий пан сидить,* АД. I. 8. 2) Табуретъ. Грин. III. 489. Сим. 130. 3) См. **Витушка**.

Стіна́, ни́, *ж.* 1) Стѣна. *Мовчить, як стіна.* ЗОЮР. I. 147. *Мила б я стіни, щоб були білі.* Мет. 126. *Все село як за стіну засунулось,—такі смутні всі.* МВ. I. 99. 2) Стѣна, плетена невода. (Стрижевск.). 3) Рядъ зубовъ въ одной сторонѣ челюсти. *Ви б у Прохори поїхали, там дід замовляє* (зуби): *а то так усю стіну й викрутить, да й знов буде зачинатись.* Г. Барв. 35. 4) Тучи на западѣ, за которыя заходитъ солнце. *Як сонце заходить за стіну, то буде дощ.* Грин. I. 12. 5) При кулачномъ боѣ: рядъ, шеренга бойцовъ. Маркев. 76. Ум. **Сті́нка, сті́нонька, сті́ночка**. *Лежить мила, мов китайка синя, стоїть милий, як стінонька білий.* Нп. (Г. Барв. 437).

Стіни́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**ду́рника**. Прикидываться дурачкомъ. *Я йому дурника стіню, а він і вуха розвісив.* Павл. у.

Сті́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **стіна**. *Майстрі швидко викинули стінку між старою светлицею і кімнаткою.* Левиц. I. 390. 2) Стѣна изъ поставленнаго стоймя камыша, иногда полукругомъ, иногда двѣ стѣны, соединенные подъ угломъ, и пр.—для защиты рождающихся ягнятъ. О. 1862

V. Кух, 32, 38. 3) Рыболовная сѣть, которой перегораживаютъ поперекъ всю рѣку. Вх. Пч. II. 22. 4) Откосъ горы или крутой берегъ рѣки, поросшій лѣсомъ, роща по отлогостямъ горы надъ рѣкой. Сим. 49, 146. 5) 15 локтей полотна. Угор. 6) Родъ игры въ мячъ. О. 1861. XI. Св. 36. КС. 1887. VI. 463.

Стінкови́й, а́, е́. О камнѣ: годный для кладки стѣнъ (во внутрь, для обливцовки употр. **личковий**). Екат. у.

Сті́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ стіна.

Сті́пний, а, е. Способный. *Стіпний на вигадки.* Ном. № 12889. *І дурень стіпний кашу їсти.* Ном. № 5382.

Стіс, сто́су, *м.* Кубическій сажень дровъ, кирпича. МУЕ. Ш. 28. *Тут цілий стіс дров. Три стоси цегли.* Брацл. у.

Стісна́ти, ня́ю, еш, сов. в. **стісни́ти, ню́, ни́ш,** *гл.* Складывать, сложить очень тѣсно что либо, напр. доски, бревна, снопы. Рк. Левиц.

Сті́чно, *нар.* Ловко, проворно. Угор.

Сті́ша́тися, ша́юся, єшся, сов. в. **сті́шитися, шуся, шишся,** *гл.* Радоваться, обрадоваться. Чуб. V. 862. *Прийшов син з війська, оце мати стішиться.* НВолын. у. *Москаль аж стішився: ото, каже, волом їхати* (гарно)! Драг. 2.

Сто, *числ.* Сто. *З одним Богом на сто ворог.* Ном. № 12. *Город із стома церквами.* Шевч. **Сто лих.** Всяческія бѣдствія. *Скрізь клопіт, халепа, сто лих.* Котл. Ен. V. 63. **Сто з оком.** Сто одинъ. **Оддя́чити сто з оком.** Съ лихвой отплатить. *Еней на Турна напустивсь, оддячивши йому сто з оком.* Котл. Ен. VI. 83.—**сот.** Десять тысячъ. *Сто сот болячок ті на плечі!* Леб. у.—**крот** Стократъ, нѣсколько сотъ. **Сто крот.** Нѣсколько десятковъ тысячъ. Ном. № 3767.

Стовб, ба́, *м.*=**Стовп.** *Стовб, а до стовба кінь прив'язаний.* ЗОЮР. II. 57.

Сто́вба, би, *ж.* 1) Въ плугѣ: прочная дощечка, которой соединяются въ плугѣ чепіги съ градільом: она проходитъ сквозь нижній конецъ чепіги и конецъ граділя. Чуб. VII. 398. Вас. 199. 2) Часть рала, подобная предыдущей въ плугѣ, которой прикрѣпляется колисть къ жертк'ѣ. Чуб. VII. 400. 3) Корень въ деревѣ, идущій въ землю вертикально.

Стовба́тий, а, е. Имѣющій форму столба *Коси поприлипали до його стовбатої голови.* Левиц. I. 133.

Стовбе́ць, бця́, *м.* 1)=**Стовпець.** Рудч. Ск. II. 34. Чуб. VII. 445. 2) Рыба Gobio fluwiatilis. Вх. Пч. II. 19.

Стовби́чити, чу, чиш, *гл.* Стоять какъ столбъ, торчать. *Сядь та не стовбич.*

Стовбо́ватий, а, е. Столбообразный, цилиндрическій. (Шапка) *прикривала його стовбовату голову.* Мпр. Пов. II. 50. *Стовбовата шапка.* Чуб. VII. 414.

Стовбула́, *нар.* Стремглавъ, внизъ головой. О. 1862. I. 67. V. 90. *Зацідив по уху переднього, той аж стовбула став.* Мир. ХРВ. 94. *Стовбула перекидатись.*

Стовбу́н, на́, *м.* Родъ горшка около 5 вершковъ вышиною. Вас. 181. *Нате й мій стовбун, щоб і я там був.* Ном. № 6437.

Сто́вбур, ра, *м* 1) Стволъ, стержень растеній. *Та в цій вербі верхів'я хоч і зелене, а стовбур зовсім у середині згнив.* Кобел. у. *Щось лізе вверх по стовбуру.* Шевч. 30. *Вівця гілляки обгризе з будяка, а стовбурі покида.* Лебед. у. 2) Неповоротливый, неловкій человѣкъ. 3) **Піти у сто́вбур.** Расти въ стволъ; (о людяхъ) толстѣть. *Буряк пішов у стовбур.*

Стовбури́на, ни, *ж.* Одинъ стволъ растенія.

Стовбуро́м, *нар.* Дыбомъ. *Лице хмуре, чуб стовбуром.* Мир. Пов. I. 131.

Стовбурува́тий, а, е. Стволистый. *Стовбурувата редька.*

Стовбу́рчати, чаю, еш, *гл.* Подыматься вверхъ, становиться дыбомъ.

Сто́вквище, ща, *с.* Мѣсто, сильно сбитое, истоптанное скотиной. Черк. у.

Стовкма́чити, чу, чиш, *гл.*=**Стокмачити.**

Стовко́вище, ща, *с.*=**Стовквище.** Вх. Зв. 67.

Стовкти́, вчу́, че́ш, *гл.* 1) Отолочь, обшастать. *Стовк мішок проса тому чоловікові.* Рудч. Ск. II. 166. *У куми в гостях була та й не стовкла пшона.* Грин. I. 32. 2) Истолочь. 3) Расшибить. *Схилився на поліно, та стовк собі коліно.* Ном. № 13315.

Стовкти́ся, вчу́ся, че́шся, *гл.* Истолочься.

Стовма́, *нар.* Стоймя. Вх. Зн. 67.

Стовп, па́, *м.* 1) Столбъ, столпъ, колонна. К. Іов. 19. Шух. I. 76. *Удівонько молода, та де в тебе стовпи, та де*

в тебе стовпи коня прив'язати. Нп. 4) Столбъ, столбикъ какъ составная часть различныхъ машинъ: въ **верблюзі, м'яльниці, олійниці, походячій ступі, токарні** и пр. Шух. І. 162, 163, 187, 305, 306. Вас. 159. 3) Сшитыя части невода длиной 100—150 саж. Вас. 185. 4) Основной капиталъ. *Стовпа й проценту не брали три роки.* Лебед. у. 5) Родъ дѣтской игры. Ив. 48. Ум. **Стовпчик, стовпчичок.**

Стовпа́тий, а, е. Полосатый. *Плахта стовпата.*

Стовпа́ха, хи, *ж.* Сортъ плахты. Черн. у.

Стовпе́ць, пця́, *м.* 1) Низкій столбикъ съ свободнымъ верхнимъ концемъ; тумба. *В кожній крамниці одчиняна ляда і оперта на стовпець.* Левиц. І. 90. **Різницький стовпець** для разрубыванія мяса. **Різни́цьким стовпце́м** называютъ также толстаго и низкаго человѣка. Чуб. VII. 576. 2) Родъ печенья: гречишникъ (въ родѣ опрокинутаго стаканчика съ узкимъ донышкомъ). Марке́в. 161. *І ласощі все тілько їли—сластьони, коржики, стовпці.* Котл. Ен. III. 64. 3) Часть **снувалки** (см.). МУЕ. III. 15. 4) У разнощиковъ мелкаго товара: 10 пачекъ швейныхъ иголокъ. Вас. 190.

Сто́впитися, млюся, пишся, *гл.* Столпиться. *Козаки стовпились коло столу і роти порозззівляли.* Стор. М. Пр. 147.

Сто́впище, ща, *с* Толпа. Черк. у.

Сто́впник, ка, *м.* Столпникъ. *Як би на Данила Стовпника* (11 грудня) *пряв, то би стовпом став.* МУЕ. III. 52.

Стовпо́ваний, а, е.—не́від. Неводъ, въ которомъ составныя его части (плахти) прикрѣплены къ канату по своей длинѣ. Вас. 186.

Стовпо́ватий, а, е=Стовбоватий.—та мальо́вка. Родъ орнамента при раскрашиваніи писокъ. Вас. 184.

Стовпови́й, а́, е́=Стовбовий.

Стовпо́к, пка́, *м.*=**Сворінь 2.** МУЕ. III. 24.

Стовпча́стий, а, е Столбикомъ, столбообразный. **Стовпча́сті (у́ставки)**—уставки съ особаго рода вышивкою. Kolb. I. 48.

Сто́впчик, ка, *м* 1) Ум. отъ **стовп** 2) Часть **мережки 1** (см.).

Сто́гін, гону, *м*, Стонъ.

Стогна́ння, ня, *с.* Стонъ, стенаніе. *Піднявся писк, стогнання, охи.* Котл. Ен. V. 70. *В сумне стогнанне обертались речі.* К. ХП. 52.

Стогна́ти, гну́, неш, *гл.* Стонать. *Так болить, що як би не вмів стогнати, то вмер би.* ЗОЮР. І, 147. *Очі не сплять, серце стогне, душа мліє.* Мет. 28. *Під ним* (змієм) *земля тілько стогне.* ЗОЮР. II. 30.

Стогначі, чів, *м. мн.* Частые стоны. (въ старости, болѣзни). *Стогначі напали.*

Стогні́й, ні́я, *м.* Постоянно стонущій человѣкъ. Рк. Левиц.

Стогні́йка. ки, *ж.* Постоянно стонущая женщина. Харьк.

Стогно́ти, нот, *ж. мн.*=**Стогначі.** *А щоб на тебе хвороба та стогноти.* НВолын. у.

Стогорина, ни, *ж.*=**Острева.** Вх. Зв. 88, 67.

Сто́годній, я, е. Столѣтній. *Згорбивсь, згнітивсь, мов дід стогодній.* О. 1862. IV. 90.

Стоголо́в, ва, стоголо́вник, ка, *м.* Раст. а) Vaccaria vulgaris Host ЗОЮР. І. 140, 175. б) Scorzonera purpurea L. Анн. 321.

Стоголовий, а, е. Стоглавый. К. Бай. 141. *От меч тобі на гидру стоголову.* К. ЦН. 272.

Стоголо́вник, ка, *м.* См. **Стоголов.**

Стоголо́сий, а, е. О звукѣ: производимый сотней или сотнями голосовъ. *Крики, співи.... стоголосе лящання.* Мир. ХРВ. 262.

Стодо́ла, ли, стодо́ля, лі, *ж.*=**Клуня.** Чуб. V. 333, III. 230. *А вже ж твоя пшениченька в стодолі.* Нп.

Стожа́лля, ля, *с.* Мѣсто, гдѣ ставятъ стоги.

Стожа́рня, ні, *ж.*=**Стожалля.** *Отам усе стожарні були,—панське сіно стояло.* Змієв. у.

Стожа́рисько, *с.*=**Стожалля.** Под. г.

Сто́женько, ка, *м.* Ум. отъ **стіг.**

Стожи́льник, ка, *м.* Раст. Cnidium venosum. Koch ЗЮЗО. I. 119.

Стожи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Складывать въ стоги. *Будуть снопоньки як дрібен дожджик, будуть возити, в стоги стожити.* Гол. II. 17.

Сто́їти, сто́ю, їш, *гл.* Стоить. *Хиба ж наша мати вже й кози не стоїть.* Ном. № 2040. *Твій, каже, челядинець великого стоїть.* ЗОЮР. І. 48

Сто́їтися, сто́юся, їшся, *гл.*=**Стоїти.** Ном. № 12600. *Чого... стоїться оцей халат?* Сим. 230. *А що стоїться сей жмуток?* Сим 86.

Стоїще, ща, *с.* Среди пастбища въ полонинахъ: мѣсто и устроенные на немъ загоны и хлѣвы для скота и жилище пастуховъ; состоитъ изъ стаї, кошари, єлівника, телятника, кучі, стадаркн, загород и пр. Шух. I. 185.

Стойний, а, е. См. **Стійний.**

Стокмити, млю, миш, *г.л.* Договорить. *Стокмив жид везти пшеницю.* НВолын. у.

Стокмитися, млюся, мишся, *гл.* Столковаться, сойтись, условиться. Вх. Уг. 260. *Як у заклад ідуть, або стокмляться, у продажі, то перебивають таким руки.* Ном. № 14062. *Стокмився Ярош за коня.* НВолын. у.

Стоколос, су, *м.* **стоколоса, си,** *ж.* Раст. а) Bromus mollis L. ЗЮЗО. I. 114. б) Bromus squarrosus L. Анн. 71. в) Bromus secalinus L. Вх. Пч. I. 9. Анн. 71.

Стоком, *нар.* Ловко, проворно. Угор.

Стокрівця, ці, *ж.* Раст. Hypericum perforatum. Вх. Лем. 470.

Стокрот, *нар* Стократъ.

Стокротне, *нар.*=**Стокрот.** *Біг вам стокротне надгородить.* Фр. Пр. 64.

Стокротний, а, е. Стократный. Федьк. I. 34.

Стокроть, ти и **ті,** *ж.* Раст. маргаритка.

Столець, льця, *м.*=**Стілець.**

Столешний, а, е. Находящійся у стола.

Столешник, ка, *м.* Мѣняла, мѣняющій деньги на столикѣ. Харьк. г.

Столик, ка, *м.* Ум. отъ стіл.

Столине, ня, *с.* Ножки стола, часть стола подъ столечницей. МУЕ. Ш. 55.

Столини, лин, *ж. мн.*=**Столине.** Вх. Уг. 269.

Столиця, ці, *ж.* 1) Столица. ЗОЮР. I. 118. Греб. 406. 2) Стоянка. *В чистім полі кірниця, там чумаків столиця, там чумаки стояли, сніг волами доптали.* Гол. I. 177. 3) ? *На них жита, як жир ситі, а пшениця, як столиця, в тебе вівси жубровії і ячмені золотії.* Гол. IV. 552.

Столичний, а, е. Столичный. Левиц. I. 344. К. Досв. 20.

Столичок, чка, *м.* Ум. отъ стіл.

Столівка, ки, *ж.* Полотенце, часто вышитое, которое угорск. малороссы простилаютъ вдоль стола поверхъ скатерти. Вх. Уг. 269.

Столітній, я, е. Столѣтній. *Столітнії очі як зорі сияли.* Шевч. 205. *Ліс столітній тихим сном дрімає.* Млак. 85.

Століття, тя, *с.* Столѣтіе. К. Кр. 31.

Столовий, а, е. Столовый.

Столувати, лую, еш, *гл* —**стіл**—**з ким.** Ѣсть съ кѣмъ за однимъ столомъ. *Ти зо мною, негарною, ти стіл столуєш, а з чужою, хорошою, ти ніч ночуєш.* Грин. III. 344.

Стольний, а, е 1) Стольный, столичный. 2) **Стольне місто**=**Посад** (въ свадебномъ обрядѣ). *Благослови мене ти, мій батеньку, на посаді сісти, та на стольнім місті.* Свад. п.

Стольниця, ці, *ж.*=**Стільниця.** *Сікла м'ясо на стольниці.* Левиц. Пов. 128.

Столя, лі, *ж.*=**Стеля.** О. 1862. VIII. 10.

Столяр, ра, *м.* Столяръ. Рудч. Ск. II. 185. Шух. I. 253. Ум. **Столярик, столярчик.** Чуб. V. 793.

Столярка, ки, *ж.* Жена столяра.

Столярня, ні, *ж.* Столярная мастерская.

Столярський, а, е. Столярскій, столярный.

Столярство, ва, *с* Столярное ремесло. Шух. I. 252.

Столярувати, рую, еш, *г.л.* Заниматься столярнымъ ремесломъ.

Стомляти, ляю, еш, сов. в. **стомити, млю, миш,** *гл.* Утомлять, утомить, истомлять, истомить. *Стомить мене робота.* МВ. II. 9.

Стомлятися, ляюся, ешся, сов. в **стомитися, млюся, мишся,** *гл.* Утомляться, утомиться, истомляться, истомиться. *Добраніч! Хто стомився, тим ся річ.* Мог. 166. *Не стомились міцні крила у молодого орляти.* О. 1861. IV. 34.

Стонадцять, *числ.* Больше ста. *Стонадцять чортів твоїй матері.*

Стоніг ніга, *м.* Мокрица, Oniscus murarius. Вх. Пч. I. 7.

Стоніжник, ка, *м.* Зоол. Millepeda, тысяченогъ. Вх. Лем. 472.

Стоновник, ка, *м.* Раст. Pyrola minor L. ЗЮЗО. I. 133.

Стонога, ги, *ж.*=**Стоніг.** Котл. Ен. V. 73.

Стончати, чаю, еш, *гл.* Дѣлать тоньше. Вх. Лем. 470.

Стоокий, а, е. Имѣющій сто глазъ. *Стоока наче вона була, все бачила.* МВ. (О. 1862. III. 60).

Стопа, пи, *ж.* 1) Стопа, ступня, слѣдъ ноги. *Тілько ми поминули,—вони (зписиці) тоді повставали да так стопа з стопу і біжать.* О. 1861, V. 70. *Ста-*

рий показав мені на дві стопи, висічені на тій скелі. Стор. II. 122. 2) Футъ. *П'ять стопів глини.* Федьк. I. 75.

Стопеке́льний, а, е. То же, что и пекельний, но въ усиленномъ смыслѣ. *Ой Ироде пребеззаконний, мучителю стопекельний.* Маркев. 40.

Стопи́ти, ся. См. **Стопляти, ся.**

Сто́плене, ня, *с.* Плавка, расплавка. Шух. I. 284.

Стопля́ти, пля́ю, еш, сов. в. **стопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* 1) Расплавлять, расплавить, растапливать, растопить. 2) Сплавлять, сплавить вмѣстѣ. 3) Затоплять, затопить. *Плаче сокіл, плаче, сльозами ридає, дрібними сльозами всі луги стопляє.* О. 1861. IV. 94.

Стопи́тися, плюся, пишся, *гл.* 1) Расплавиться, растопиться, растаять. *Стопились полями студені сніги.* Млак. 33. 2) Сплавиться вмѣстѣ. *Стопитись у в один метал.* К. XII. 129.

Стопи́ти, плю, пиш, *гл.* Расплавить, растопить.

Сто́птувати, тую, еш, сов. в. **стопта́ти, пчу́, чеш,** *гл.* 1) Стаптывать, стоптать. Г. Барв. 516. *Чорт сім пар постолів стоптав, поки їх докупи зібрав.* Ном. *Черевички я стоптала.* Щог. В. 44) 2) Топтать, потоптать. *Бодай же ти, милий, того не діждав, щоб ти мою чорвону китайку під ноги стоптав.* Нп.

Стопцьо́ваний, а, е. Истоптанный.

Стопцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Вытоптать, потоптать. *Пасли пастухи, а далі пішли у ліс, дивляться: стійло збито коло дуба. І що воно за знак що коло дуба так стопцьовано.* О. 1861. V. 67.

Сторгува́ти, гую, еш, *гл.* Сторговать. Грин. III. 325. *Ой і там дівчина пшоно продавала, вона ж мені, молодому, люльку сторгувала.* Чуб. V. 1179.

Сторгува́тися, гу́юся, ешся, *гл.* Сторговаться. Рудч. Ск. II. 147.

Сторч́ом, *нар.* Острымъ концемъ вверхъ. Угор.

Стордзува́ти, дзу́ю, еш, *гл.* Нагромозжать. Угор.

Сторжи́ти, жу́, жи́ш, *гл.*=**Сторгувати.** *Я сторжив коня.* НВолын. у.

Сторжи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.*=**Сторгуватися.** *Так він почув, що в пана хорунженка у винниці брага добра і добре скотини доглядають, приїхав наняти і сторжитись.* Кв. II. 55.

Стори́чний, а, е. Сторицею, во сто разъ большій. *За один старий клас, у другий літній час, сторичний дасть плід.* Чуб. III. 18.

Сторі́ки, рі́к, *ж.* Сотни рѣкъ. *І потече сторіками кров у синє море.* Шевч.

Сторі́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ сторона. *Не лихо журить і чужа сторінка, а невдала жінка.* Ном. № 9112. 2) Страница.

Сторі́чний, а, е. Столѣтній. Желех.

Сто́рія, рії, *ж.* Исторія, разсказъ. *Сторія коротка, сину.* Федьк. *Мене сини, зяті й онуки давненько просять написать про сторію свою.* Алв. 7.

Сто́рма, *нар.* Стоймя. *Сторма поставив сніп.* Камен. у.

Сто́рож, жа, *м.* 1) Сторожъ. *Бачили сторожа, стеріг пшеницю.* Грин. I. 169. 2) При выдалбливаніи лодки (ду́ба) изъ цѣльной колоды—для того, чтобы рабочій зналъ, когда стѣнки сдѣлались достаточно тонки, просверливаютъ изрѣдка снаружи колоды дыры не болѣе 1 в. глубиной, которыя и наз. **сторожа́ми**; когда работающій дойдетъ до **сторожів**, дальнѣйшее выдалбливаніе прекращается. Вас. 151.

Сторо́жа, жі, *ж.* Стража, караулъ. ЗОЮР. I. 60. *Стоїть сторожа, гострая вартонька, коло твоєї хати.* Чуб. V. 290. *Гонят, мамко, на сторожу, під Чорний ліс на могилу.* АД. I. 134. **На сторо́жі.** На стражѣ, на караулѣ. *Усі кури на сідалі, півень на сторожі; всі хлоп'ята на юлиці, мій милий в дорозі.* Мет. 16. Ум. **Сторо́женька.** Чуб. III. 58.

Сторожа́ти, жа́ю, еш, *гл.*=**Сторожити.** *А те мені, пане, важко, що з боків та сторожають, а спереду та зустрічають.* Чуб. V. 960.

Сторо́женька, ки, *ж.* Ум. отъ сторожа.

Сторожи́к, ка́, *м.* Первое перо въ крылѣ птицы. Екат. г.

Сторожи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Стеречь, сторожить. *Та біжить з дому Кильяна сторожить дядька Купріяна.* Чуб. V. 1100.

Сторожі́вство, ва, *с.* Обязанности сторожа, должность сторожа. Рк. Левиц.

Сторо́жка, ки, *ж.*=**Залевчник.** Вх. Зн. 19.

Сторожки́й, а́, е́. Осторожный; чуткій. К. Бай. 148. *Утя сторожка птиця.* Греб. 402. *Птиця, бач, дуже сторожка.* Стор. II. 75. *І собаки не держу, такий*

я сторожкий.... і миш не пробіжить, щоб я не почув. Г. Барв. 193.

Сторожко, *нар.* Осторожно. (О. 1862. I. 81).

Сторожність, ности, *ж.* Стороженье, карауленье. *Посадимо ми, братця,* (на возы) *по семи молодців, а по восьмому поганялчику, по дев'ятому кашоварничку, а по десятому для сторожности.* КС. 1882. XI. 231.

Сторожовня, ні, *ж.* Сторожка, комната, будка для сторожа. Черн. у.

Сторожок, жка, *м.* Въ водяной мельницѣ: каждый изъ двухъ столбиковъ, за которыми движется заставка. Черн. у.

Сторожувати, жую, еш, *гл.* Дѣлать сторожі. См. **Сторож 3**. Вас. 151.

Сторона, ни, *ж.* 1) Страна, земля. *Помолись за мене Богу, мій ти сину, на тій преславній Україні, на тій веселій стороні.* Шевч. **Своя сторона.** Родина. *Тільки замітиш свою сторону, дак і кажи „тпру"!* Рудч. Ск. I. 72. **Чужа сторона.** Чужбина. *Полетів орел до чужих сторін.* Мет. 108. *Да вже ж мені да докучила да чужая да сторононька.* Лукаш. 2) Сторона, бокъ. *Єсть десь річка Жовтенька. То по одну сторону заходсонця стояли жовніри, а против сонця стояли запорожці.* ЗОЮР. I. 100. *Із якої тебе, брате, сторононьки ждати: чи од чистого поля, чи од Чорного моря.* Макс. **Стороною.** Въ сторонѣ, на сторонѣ. *Стороною дощик іде.* Ном. № 13961. *Стороною люде сплять, вони за нас говорять.* Чуб. V. 270 **Всіма сторонами.** Со всѣхъ сторонъ. *Славне було Запорожжя всіма сторонами.* Лукаш. **Осторонь.** Въ сторонѣ. Зміев. у. 3) Партія. *До зострінуться в шинку чи на дорозі то й зотнуться: „чия сторона?" „А ти чия?" „Васютина". „Геть же к нечистому, переяславський крамарю".* К. ЧР. 25. Ум. **Сторінка, сторінонька, сторіночка.**

Сторонній, я, є. Посторонній, чужой. *Сторонніі люде.* Шевч.

Сторопитися, плюся, пишся, *гл.* Испугаться отъ неожиданности, потеряться, оторопѣть. *Батько впали на землю, наче неживі, ми сторопилися біля них.* Новоноск. у.

Сторопіти, пію, еш, *гл.*=**Сторопитися.** МВ. II. 203.

Сторукий, сторучний, а, е. Сторукій. *Батьку, брате! чом я не сторукий?* Шевч. *Тисячі свічок палали в сторучних лихтарах.* Стор. М. Пр. 74.

Сторцом, *нар.*=**Сторч 2.** *Цеглу ставити сторцом, чи класти плазом.* Кам. Под. у.

Сторцювати, цюю, еш, *гл.* 1) Торчать. *Щоб скиба не сторцювала.* 2)—**снопи.** Ставить снопы стоймя. *От і знакомі жнуть, сторцюють снопи, божу благодать.* Св. Л. 45. См. **Сторчити.**

Сторч, *нар.* 1) Внизъ головою, вверхъ ногами. *Сторч головою—догори ногами.* 2) Перпендикулярно, стоймя, отвѣсно. *І зачало човни бурхати, то сторч, то на бік колихати.* Котл. Ен. IV. 8. 3)—**дивитися, зирнути, поглядати.** Смотрѣть, взглянуть, посматривать изподлобья, сурово, недружелюбно. *Старий насупить брови, зирне на його сторч та й каже: нехай лишень вияснитъся, бач, нахмарило.* Кв. *Сторч на море поглядає.* Шевч.

Сторчак, ка, *м.* 1) Торчащій человѣкъ или предметъ. *Оступіться, сторчаки!... Оттак, як бачите, стовбичать.* Ном. № 12839. 2) Обрубки стволовъ травянистыхъ растеній. 3) **Сторчака дати.** Упасть внизъ головой. *Як сіпне, то так і дав сторчака аж під стіл.* Св. Л. 181. Тоже значеніе: **ловити сторчаки.** *Чи й у вас, як у нас ловлять хлопці сторчаки?* Грин. III. 648.

Сторчака, *нар.* Внизъ головой. *Він як посковзнеться, то так сторчака туди й полетів.*

Сторчати, чу, чиш, *гл.*=**Стирчати.** *Кістки лежать, шаблюки сторчать.* Макс.

Сторчити, чу, чиш, *гл.* Ставить ребромъ, стоймя. *Сторчить скибу плуг.* См. **Сторчувати, сторцювати.**

Сторчки, сторчма, *нар.*=**Сторч.**

Сторчовий, а, е. 1) Отвѣсно стоящій, перпендикулярный, стоящій ребромъ, стоячій. *Сторчова скиба на нашій землі при оранці краще ніж лежича, бо земля дуже пиригвата.* Херс. г. *Сторчовий комір.* 2) **Сторчова хата.** Хата, выстроенная изъ поставленныхъ стоймя бревенъ. Зміев. у.

Сторчогляд, да, *м.* Человѣкъ, смотрящій сурово, изподлобья.

Сторчувати, чую, еш, *гл.*=**Сторчити.** *Погано вона* (машина) *скибами бере, бо сторчує.* Под. г.

Стос, су, *м.* 1) Куча, груда. См. **Стіс.** 2)=**Завісон.** Вол. г. Ум. **Стосик.**

Стосуватися, суюся, єшся, *гл.* Отно-

сяться. *Сі слова не до тії пісні стосуються. Мовчить, неначе до його і не стосується.* Сквир. у.

Стосу́нок, нку, *м.* Отношеніе.

Сто́та, ти, *ж.*=**Істота.**

Сто́тне, сто́тно, *нар.* Точно, тождественно, дѣйствительно. *Воно стотне так в письмі святім написано.* Св. Л. 301. *Стотно така була, як оця.* Конст. у.

Сточи́ти. См. **Сточувати.**

Сто́чки, чок, *ж. мн.* Слитые вмѣстѣ остатки. *Пила сточки.* МУЕ. Ш. 150.

Сто́чник, ка, *м.* Рѣзчикъ-артистъ; такъ называютъ гуцульскихъ артистовъ-рѣзчиковъ по дереву, изготовляющихъ художественныя издѣлія. Шух. І. 301, 304, 246, 247.

Сто́чувати, чую, еш, сов. в. **сточи́ти, чу́, чиш,** *гл.* 1) Точить, источить. *Щоб тебе корицi сточили.* Ном. № 13626. 2) Соединять, соединить, связать, сшить. *Ці обидві дошки короткі, треба їх сточити.* Міус. окр. 2) Сливать, слить вмѣстѣ оставшееся въ разныхъ посудахъ. 4) **Сточи́ти брехню́.** Выдумать небылицу, соврать. *Чи брехеньки які сточити, кому імення приложити, то так як раз і додала.* Котл. Ен. Ш. 72.

Стоя́к, ка́, *м.* 1) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** Вас. 165. 2) Часть звіяшок (см.). МУЕ. Ш. 14.

Стоя́ка, ки, *ж.* Въ загадкѣ: дерево, дубъ. *Стоїть стояка, на стояці висить висяка* (жолудь). ХС. Ш. 65.

Стоя́н, на́, *м.* 1) Стоянъ въ постройкѣ. *Тепер становлять хати на стоянах, а колись на лежнях.* Лебед. у. 2) Дверной косякъ. Лебед. у. 3) Большая деревянная бочка на винокуренныхъ заводахъ. НВолын. у. 4) Стоячій улей. Подол. г. 5)=**Стояк 1.** 6) Большая лужа, оставшаяся послѣ разлитія воды? *Понад дунаями вода стоянами.* Чуб. V. 329. 7) Раст.=**Смердючка.** ЗЮЗО. І. 140. Ум. **Стояно́к.**

Сто́янка, ки, *ж.* 1) Стояніе. *А набридла мені отут стоянка.* Новомоск. у. 2) Молоко, поставленное для того, чтобы отстоялось. *Чом ви не дали молока?—Та не хочеться стоянки починать, бо й так масла нема, ні сметани.* Новомоск. у. 3) Навѣсъ или хлѣвъ для лошадей или скота. Радом. у. Вх. Лем. 470. Ум. **Стоя́ночка.** *Пішов Івасенько до стояночки коника сідлати.* Лукаш. 155.

Стояно́к, нка́, *м.* 1) Ум. отъ **стоян.** 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 22.

Стоя́ти, стою́, їш, *гл.* 1) Стоять. *Під тією калиною стоїть козак з дівчиною.* Мет. 79. *Мороз не велик, та стоять не вѐлить.* Ном. № 646. 2) Стоять станомъ, лагеремъ. *По одну сторону на заход-сонця стояли жовніри, а против сонця стояли запорожці.* ЗОЮР. *По тім боці на толоці, там цигане стояли.* Мет. 87. 3) Ожидать, подождать, стоять. *Стій, милий, не вмірай.* Нп. 4)—**за чим.** Дорожить чѣмъ. *Я за волами не стою,—беріть їх.* Зміев. у. 5)—**за що.** Считаться чѣмъ, быть чѣмъ, составлять что. *В мене те стоїть за лихо пекуче, що мені слова промовити не вільно.* МВ. II. 86. 6)—**за ко́го.** Стоять за кого, поддерживать, держать сторону кого. 7) Быть, находиться. *Моє серце в сльозах стоїть.* Гол. IV. 465. 8)—**над гро́бом.** Одной ногой въ гробу стоять. *Я над гробом стою, брехати не хочу.* НВолын. у.

Стоя́чий, а, е. 1) Стоящій. *Із-під стоячого підошву випоре.* Ном. № 1106. 2) Стоячій. *Хоч лежачий, аби комір стоячий.* Ном. № 8904.

Стоя́чка, ки, *ж.* Инструментъ (на трехъ ножкахъ), на которомъ подковываютъ сапоги. Сум. у.

Сто́ячки, *нар.* Стоймя. Шух. І. 235.

Стра́ва, ви, *ж.* Кушанье, пища, кормъ, продовольствіе. *Ой нате вам, рибалочки, ще й соли на страву.* Мет. 18.

Стравне́, но́го, *с.* Кормовыя деньги.

Стра́вний, а, е. 1) Удобоваримый. 2) Съѣстной, съѣдобный.

Стравня́, ні́, *ж.* Пропитаніе, кормъ. Радом.

Стравува́ти, ву́ю, еш, *гл.* Кормить, питать, содержать.

Стравува́тися, ву́юся, ешся, *гл.* Кормиться, питаться, содержать себя. *Як наймусь вартівником до школи, то де я буду стравуватися? я з чужого села.* Камен. у.

Страж, жі, *ж.*=**Сторожа.—держати.** Быть на караулѣ, на часахъ. *Як стояли ми в Київі, то я з другими страж держав.* ЗОЮР. І. 71.

Стражда́ння, ня, *с.* Страданіе. *Не раз сплакнула, слухаючи страждання Оксанине.* Кв. І. 224.

Стра́ждати, даю, еш, *гл.* Страдать. *Страждала твоя мати так довго.* Кв.

Стра́ждатися, даюся, ешся, *гл.* =

Страждати. *Де син Божий страждається однині й довіка.* Чуб. Ш. 368.

Страждува́ння, ня, *с.*=**Стражда́ння.**

Стра́ждувати, дую, еш, *гл.* Страдать. *Страждує худоба та й самому страждування.* Камен. у.

Стра́жник, ка, *м.* Стражникъ, сторожъ, караульщикъ. *Скочив стражник на охотник, стали ся стріляти, а Висоцький з своїм військом почав ся зближати.* Нп.

Стражни́ця, ці, *ж.* Караульня, сторожевая будка, башня. *А ждав би я мов воїн у стражниці.* К. Іов. 31.

Страма́, мі́, *ж.* Постыдное дѣло. *Що я роблю страму таку.* Алв. 24.

Страми́ти, млю́, ми́ш, *гл.*=**Соромити.** Алв. 105. Г. Барв. 59.

Страмни́й, а́, е́. Неприличный, стыдный, срамной. *Та й дочитались же до такого страмного.* О. 1862. VI. 42.

Стра́мно, *нар.*=**Соромно.** Камен. у.

Стра́мнина, ни, *ж.* Передвижная лѣстница=Драбина. Чуб. II. 230. VII. 551.

Стра́нній, я, е. Сторонній, чужой, странствующій. *Нехай би нас стали странні козаки зачувати, до нас захожати, смерти нашої доглядати.* Макс.

Страпа́тий, а, е. 1) Растрепанный. *Волосє страпате.* МУЕ. Ш. 55. 2) Отрепанный. *Краватка така вже страпата, що чи й надінете.* Могил. у.

Стра́пки, пок, *ж.* Отрепье, рубище. Гайс. у.

Страптува́ти, ту́ю, еш, *гл.* ? *Пішла би я в чисте поле по стадо воронев, своє зіле страптувати.* Гол. IV. 348.

Стра́п'я, п'я, *с.*=**Страпки.** *Іде, а страп'я висить.* НВолын. у. *Одежинка.... носилася без перемінки, поки сама не опадала страп'ям та гноттям.* Мир. ХРВ. 162.

Страсни́й, страстни́й, а́, е́. Страстной. *Страсна п'ятниця.* Ном. № 6850.—**свіча́.** Свѣча, горѣвшая на вечернемъ богослуженіи въ страстной четвергъ. ХС. VII. 448. Ум. **Страсне́нький, страстне́нький.** *За останню копійчину, може, свічечку страстненьку купив.* Г. Барв. 457.

Страсть, сти, *ж.* Страсти, вечернее богослуженіе въ страстной четвергъ. *Був я на страсті.* Ном. № 12832.

Стра́та, ти, *ж.* 1) Потеря, утрата, трата. *Або зиск, або страта.* Ном. № 4272. 2) Казнь. Левч. 55.

Страте́нець, нця, *м.* Осужденный на смерть. К. Кр. 22. К. МХ. 17.

Стратити, ся. См. **Страчувати, ся.**

Стра́тка, ки, *ж.*=**Страта 1.** Волч. у.

Стра́фитися, фиться, *гл. безл.* Случиться. *Так ся страфило, що вийшли в нього на той час гроші.* Гн. I. 56.

Страх, ху́, *м.* 1) Страхъ, ужасъ. *Страхи на ляхи.* Ном. № 871. *Жила вдова молода край битого шляху, набралася удова великого страху,* Нп. 2) род. **стра́ха.** Пугало, страшилище. 3) Привидѣніе, призракъ. 4)—**завдава́ти.** Внушать страхъ, устрашать. *А буде нашу тис гу гнати й рубати, буде нам, великим панам, страху завдавати.* Макс. Ум. **Страшо́к.**

Страх, *нар.* Очень, ужасно. *Страх йому їсти захотілось.* Рудч. Ск. I. 135. *Енея не любила страх.* Котл. Ен. I. 6.

Страха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Пугать, устрашать. *Ми будемо своїх жінок страхати, діток зупиняти.* Дума.

Страха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Страшиться, бояться. *Ой батьку гетьмане, я то тепер лицарства дістав, бо я всім перед вів, жадного ся не страхав.* Гол.

Страхі́в'я, в'я, *с.* Ужасъ, ужасы. *Я вже бачила усяке страхів'я.* Полт. у.

Страхі́ть, тиѝ ті, *ж.*=**Страхів'я.** О. 1862. VI. 62. *Як горіло,—страхіть яка!* НВолын. у.

Страхі́ття, тя, *с.*=**Страхів'я.** *Да годі тобі вже верзти про таке страхіття.* Г. Барв. 327. *Було б і в нас таке страхіття, як за Косинського.* К. ЦН. 25.

Страхну́тися, хну́ся, не́шся, *гл.* Испугаться. *Свого розумоньку страхнулася.* Чуб. V. 1191.

Страхови́й, а́, е́. ? *В Крим дороги дуже далекая, а ще хура страховая.* Чуб. V. 1044.

Страхо́вина́, ни, *ж.* Нѣчто страшное, страшный предметъ. *Яка б страховина перед ним не вставала,—не злякати її його.* Мир. ХРВ. 35. *Чи єсть така страховина, щоб я злякалась?* Шевч. Ум. **Страхови́нка, страхови́ночка.**

Страхови́нний, а, е. Страшный, полный ужасовъ. *Се страховинна казка для малечі.* К. ЦН. 169.

Страхови́ння, ня, *с.*=**Страховина.** *Кожне пригадує, як ще в запічку чувало страшне страховиння від бабусь.* Г. Барв. 465.

Страхови́тий, а, е. Наводящій страхъ.

Страхо́вище, ща, *с.* Страшилище. Мир.

ХРВ. 69, К. ЦН. 318. *Пій ногами страховища двигтіла земля.* Мир ХРВ. 129.

Страхові́ття, тя, *с.*=**Страхіття.** *Чи ти ба', яке страховіття на дворі.* Лебед. у.

Страхополо́х, ха, *м.* 1) Трусъ. К. ЧР. 61. *Ні в чім не був страхополох.* Котл. Ен. II. 35. *Хиба я страхополох, щоб боявся Петра?* Рк. Левиц. 2) Раст. Xanthium spinosum. Вх. Пч. І. 14

Страхопу́д, да, *м.* Пугало.

Страхопу́дливий, страхопу́дний, а, е. Боязливый, трусливый. Борз. у.

Страхота́, ти́, *ж.*=**Страхів'я.** *Опівночі була велика страхота: кругом хати загув страшенний вітер.* Стор. М. Пр. 37.

Стра́чувати, чую, еш, сов. в. **стра́тити, чу, тиш,** *гл.* 1) Утрачивать, утратить, терять, потерять. *Стратила я щастя і літа страчу.* Грин. Ш. 257. 2) Лишать, лишить жизни, казнить. ЗОЮР. І. 95. *Страть свого брата, як він додому прийде, то тоді я тебе за жінку візьму.* Чуб. II. 159. *Вже Харька стратили й заховали.* Мет. 426.—**дитя́.** Производить, произвести выкидышъ. КС. 1893. VII. 75.

Стра́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **стра́титися, чуся, тишся,** *гл.* 1) Утрачиваться, утратиться. 2) Лишать, лишить себя жизни. *Вас сокирою загачу.... та й сама страчуся.* Федьк.

Стра́шен, шна, не=**Страшний.** Ном. № 1477.

Страше́нне, *нар.*=**Страшенно.** *Журився й наш Грицько, страшенне журився.* Г. Барв. 448.

Страше́нний, а, е. Ужасный. *Коли ж схопиться страшенний вітер.* К. Іов. 5. *Ховався страшенний змій.* Стор. М. Пр. 128.

Страше́нно, *нар.* Ужасно, сильно.

Страше́тний, а, е=**Страшенний.**

Страше́тно, *нар.*=**Страшенно.**

Страши́ло, ла, *с.* 1) Страшилище. 2) Снарядъ для вспугиванія рыбы при ловлѣ ея. Kolb. І. 73.

Страши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Пугать. *Коли страшиш, сам не бійся.* Ном. № 4402.

Страши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Страшиться, чувствовать страхъ. *Десь ти сам боїшся, і нас козаків страшишся.* Макс.

Страшки́й, а́, о́. Страшный. *Страшкий такий собака.* Черниг.

Стра́шко, *нар.* Страшно.

Страшни́й, а́, е́. Страшный. *Страшний чоловік. Ввійшов о. Хведор блідий і страшний.* Левиц. І. 534. *Страшний суд.* **Страшни́й ти́ждень.** Страстная недѣля.

Стра́шно, *нар.* Страшно.

Страшо́к, шка́, *м.* 1) Ум. отъ страх. 2) Названіе вола полової масти съ особаго рода рогами. КС. 1898. VII. 47. 3) Пугало для птицъ. Вх. Уг. 270.

Стрел, лу, *м.*=**Стрільба.** *Слухають, а в тій хатці стрел, пук, тріск, крик.* Чуб. І. 105.

Стре́лити. См. **Стріляти.**

Стре́лиця, ці, *ж.* Жидкій лѣсокъ. *А за тією долиною, через стрелицю, урочище Козацький Курінь.* ЗОЮР. І. 105.

Стре́ль, лю, *м.*=**Стріл.** *Як стрель стрельнув у дівчину.* Мир. ХРВ. 7.

Стрелькува́тий, а, е. О растеніи лукѣ: стрѣльчатый. *Як хлопець, або дівка найперше покуштує зеленої цибулі, то буде стрелькувата.* Чуб. І. 84.

Стре́льнути, ну, неш, *гл.* Выстрѣлить. *Він як стрельне.* Рудч. Ск. II. 2. *Хочеться* (з рушниці) *стрельнути.* Котл. МЧ. 455.

Стрельчик, ка, *м.*=**Стрільчик.** *Ой не літай, сіра утко, до озера води пити, засідають два стрельчики, хочуть тебе вбити.* Чуб. V. 827.

Стремено́, на, *с.* 1) Стремя. *Горе й тому козакові, що все їздить на коневі, із стремен ноги не виймає.* Чуб. V. 130. 2) Штрипка. *До сіх то шараварок здумав він стремена вчепити.* Св. Л. 167. 3) См. **Ключ 6.** Шух. І. 253. 4)=**Стрем'я.** Вх. Зн. 67. Ум. **Стреме́нце, стремі́нце, стреме́нечко, стреме́ночко.** Чуб. Ш. 308. Чуб. V. 150. *На стременочка ступає, на сіделечко злягає.* Чуб. Ш. 204.

Стремі́нце, ця, *с.* 1) Ум. отъ стремено. 2) У мастеровъ, льющихъ изъ мѣди: деревянныя стѣнки для глиняной формы, въ которой отливается предметъ: гибкая дощечка, концы которой сведены и сцѣплены въ зарубкахъ, въ средину набивается глина; по минованіи надобности концы разнимаются и стремінце снимается съ формы. Шух. І. 281, 283.

Стремі́н, на, *м.*=**Стремено.** *Вдовин синок, вдовиченько, з двора виїжджає, його ненька старенькая за стремін хапає.* Нп.

Стремі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Торчать. *Бу-*

ла на йому біла свита, набакір шапочка стреміла. Котл.

Стре́м'я, м'я, *с.* Обрывъ, крутизна, стремнина. Вх. Зн. 67. *Дніпрове стрем'я.*

Стрена́дка, ки, *ж.* Птица=**Стерник 2.** Вх. Пч. II. 10.

Стре́нчити, чу, чиш, *гл.* Рекомендовать, указывать. совѣтовать. *Ажеж ти мені стренчив таке ледащо.* Кіев. г.

Стрепену́ти, ну́, не́ш, *гл.* Встряхнуть. *І шкурою сірий бугай стрепенув.* Шевч. *Вони пили. полинули, крилечками стрепенули.* Чуб. V. 58. *Прилетіла пава, коло його впала, крилечками стрепенула та й поцілувала.* Мет. 103. *Мене пан за ухо стрепенув.* Г. Барв. 56. *Тут матінку уже не страх, а нагла радість стрепенула.* Мкр. Г. 56.

Стрепену́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Встряхнуться, встрепенуться. *Як віз підскочив, а воно стрепенулось та й розбилось.* НВолын. у. *Серце боязливе стрепенеться як рибонька.* Шевч.

Стре́пет, та, *м.* Птица стрепетъ. *Крикнув перепел в ярочку, стрепет приснув над тернами.* Щог. В. 53.

Стрепета́тися, та́юся, ешся, *гл.* Встряхиваться, встрепываться. *Стій, коню, не лякайся, а ти, соколе, не стрепетайся.* Чуб. II. 252.

Стрепеха́тися, ха́юся, ешся, сов. в. **стрепехну́тися, хну́ся, не́шся,** *гл.* Вздрагивать. вздрогнуть. *Душа не озивалась, не стрепехалось серце.* МВ. II. 196. *Його серце мстиво якось стрепехнулось у грудях.* МВ. (О. 1862. I. 87).

Стриб, бу, *м.* Скачекъ. *Напірай на стриб та ще й на добрий.* Ном. № 13662.

Стриб, *меж.* Скокъ! *Стриб, стриб з човнів.* Котл. Ен. VI. 23. *В воду стриб.* Котл. Ен. V. 77.

Стриба́йчик, ка, *м.* Прыгунъ. Эпитетъ зайца. Вх. Пч. II. 6. Ум. **Стриба́йчичок.**

Стриба́ти, ба́ю, еш, одн. в. **стрибну́ти, бну́, не́ш,** *гл.* Скакать, прыгать. прыгнуть. *Близько видати, далеко стрибати.* Ном. № 11423.

Стриба́тися, ба́ється, *гл. безл.* Прыгаться. *Стрибається, покіль бісом штрикається.* Ном. № 13313.

Стрибки́й, а́, е́. Любящій скакать, прыгать. *Стрибкий, як живчик.* Ном. № 8470.

Стрибнути. См. **Стрибати.**

Стрибо́к, бка́, *м.* Скачекъ.

Стрибону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно прыгнуть.

Стрибу́н, на́, *м.* Прыгунъ. *Стрибун, стрибунець.* Нп. Ум. **Стрибуне́ць.**

Стрива́ти, ва́ю, еш, *гл.* Подождать. **Стрива́й!** Стой! Постой! Обожди! *Стривай лишень! чи чуєш? щось плаче.* Шевч. 101.

Стри́га, ги, *об.* Низко остриженный. **Стрига-мокотига!** — такъ дразнятъ дѣти сильно остриженныхъ товарищей. Ном. № 9281. Ум. **Стри́жка.**

Стри́гавка, ки, *ж.* Трясина. Вх. Зн. 67.

Стригну́ти, гну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ стригти.

Стри́гти, жу́, же́ш, *гл.* 1) Стричь. *До Миколи ніколи не сій гречки, не стрижи овечки.* Ном. № 452. 2) Бить. *Всіх за все по спині стриг.* Котл. Ен. VI. 17. 3) **Кінь стриже́ ву́хами.** Конь прядетъ ушами. 4)—**зу́би на ко́го.** Острить на кого зубы. Рк. Левиц. 5)—**куди́.** Направляться къ чему; намекать на что. *Он куди його тягне, он куди він стриже.* Мир. Пов. II. 62. *Христя знає, куди се Грицько стриже, та мовчить.* Мир. Пов. I. 119.

Стригу́н, на́, *м.* Годовалый жеребенокъ, у котораго стригутъ гриву. Вас. 197. Ум. **Стригуне́ць.**

Стрие́чний, а, е. Двоюродный. *Прийшов к нему.... Іван стриєчний.* Гол. I. 6.

Стрижа́й, жвя́, *м.*=**Стрижій 2.** *Стригти* (вівці) *приходять стрижаї з слобід.* О. 1862. V. Кух. 33.

Стрижа́к, ка́, *м.* 1)=**Стригун.** 2) Названіе солдатъ изъ за коротко остриженной головы. Желех.

Стрижа́чка, ки, *ж.* Кобыла на 2-мъ году. Балт. у.

Стри́жень, жня, *м.* 1) Самое глубокое мѣсто въ рѣкѣ, въ озерѣ, фарватеръ. Вас. 173, 188. 2) Небольшая рѣчка, струя. Гол. 3) Сердцевина дерева. 4) Стержень въ нарывѣ. Зміев. у.

Стрижі́й, жія́, *м.* 1) Парикмахеръ, стригущій волосы. *Стриже стрижій чоловіка.* Мнж. 121. 2) Стригущій овецъ. Херс.

Стри́жка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **стрига.** **Стри́жка-перестри́жка** —такъ дразнятъ стриженныхъ. Екат. у. 2) Остриженная овца. *Овечка-стрижка.* Мил. 42. *Чтире стрижки чорненькії із ягняти маленькії.* Гол. I. 47.

Стрижча́, ча́ти, *с.*=**Стригун.** Ум. **Стрижча́тко.** Рудч. Ск. I. 88.

Стрий, стри́я, *м.* Дядя. Гн. II. 17.

Стри́йна, ни, *ж.* 1)=**Ті́тка**, **ба́тькова сестра́**. Желех. 2)=**Дядина**. Желех. Вх. Лем. 470.

Стрик, ку, *м.*=**Стрий**. Вх. Уг. 270.

Стрика́чка, ки, *ж.* Палка съ желѣзнымъ концемъ, расширеннымъ на подобіе лопаточки. *Прокопав я стіну стрикачкою—тією, що гаврахів убивають.* Новомоск. у.

Стри́ки-бри́ки=**Штрики-брики**.

Стрим, му, *м.* Удержъ. См. **Упин**. *Нема стриму вдовиному сину.* Нп.

Стрима́ти. См. **Стримувати**.

Стри́мувати, мую, еш, сов. в. **стрима́ти**, ма́ю, еш, *гл.* Удерживать, удержать.

Стрих, ха, *м.*=**Стрихіль**. Желех.

Стрихі́ль, ла́, *м.* У кожевниковъ инструментъ для растягиванія кожи. Лебед. у. (Лобод.). См. **Стріхіль**, **стрихулець**.

Стрихуле́ць, льця́, *м.* 1) Гладилка, палочка для выравниванія кожи. Вх. Зн. 67. 2) Палочка для выравниванія зерна въ мѣркѣ.

Стри́цовий, а, е. Страусовый. *Стрицове пірько.* АД. I. 46.

Стрі́бло, ла, *с.*=**Срібло**. О. 1862. IV. 82.

Стрі́бний, а, е=**Срібний**. Грин. Ш. 545.

Стрі́бувати, бую, еш, *гл.* Попробовать, попытать. *Хлопиеві дуже сі подобало, як коваль зелізо кує, та й каже: „Тату, а ку й я стрібую“.* Гн. II. 94. *Що би його запитали, і що знає, стрібували.* Гол.

Стріва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **стрі́нути**, **стрі́ти**, **стрі́ну**, неш, *гл.* Встрѣчать, встрѣтить. *Як вовк: що стрів, те ззів.* Ном. № 4849.

Стріва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **стрі́нутися**, **стрі́тися**, нуся, нешся, *гл.* Встрѣчаться, встрѣтиться. *Ой піду я не берегом—лугом: чи не стрінусь з своїм вірним другом.* Мет. 96.

Стрі́вка, ки (=**стрілка**), *ж.* 1) Значекъ, вырѣзанный на ухѣ овцы передъ выгономъ въ полонину. Шух. I. 195. 2) Ловушка для воробьевъ. Вх. Пч. II. 15. См. **Стрілка**.

Стріво́жити, жу, жиш, *гл.* Встревожить.

Стріво́житися, жуся, жишся, *гл.* Встревожиться. К. Іов. 95.

Стрій, рою, *м.* Костюмъ, нарядъ. Ном. № 11154. Гол. IV. 482.

Стрі́йний, а, е. Хорошо одѣтый, нарядный.

Стрі́йно, *нар.* Нарядно. *Дай же вам, Боже, й а в полі буйно.... в коморі плідно, в господі стрійно.* Kolb. I. 98,

Стріка́ти, ка́ю, еш, *гл.*=**Стрівати**. *Козак іде, дівчину стрікає.* Грин. Ш. 295.

Стрікну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Ужалить. *Коли чую, а воно мене неначе що стрікнуло.... Аж то гадюка.* Мирг. у. Слов Д. Эварн.

Стрі́л, лу, *м.* Выстрѣлъ. *За їдним стрілом убив дві качки.* НВолын. у. *Велів гармати нарихтувати, на Вирвингород стріли спускати.* АД. I. 19.

Стріла́, ли́, *ж.* 1) Стрѣла. *Летіла стріла уподовж села, убила стріла вдовиного сина.* Нп. 2) — **огняна́**. Молнія. 3) Бревно, которымъ поворачиваютъ вѣтряную мельницу. 4) Часть ткацк. станка. См. **Верстат**. Шух. I. 256. 5) Часть маслобойни. См. **Олійниця** Шух. I. 163. 6) Часть плуга. Вас. 199. 7)—**водяна́**. Раст.=**Стрілиця 4**. ЗЮЗО. I. 134. Ум. **Стрі́лка**, **стрі́лонька**, **стрі́лочка**. *Винесла лучок і стрілочок пучок.* Чуб. V. 289.

Стріле́цтво, ва, *с.* Охота (ружейная), охотничій промыселъ. Шух. I. 229. *Три стрільчики молоденькі з стрилецтва дайшли.* Федьк. Ш. 163.

Стріле́ць, льця́, *м.* Стрѣлокъ, охотникъ. *Купець. як стрілець.* Ном. № 10553. Ум. **Стрі́льчик**.

Стріле́цький, а, е. Охотничій. *Кресак стрілецький.* Федьк. I. 19.

Стрі́лити. См. **Стріляти**.

Стріли́ця, ці, *ж.* 1)=**Стріла**. *Подай мені лука й три стрілиці.* АД. I. 149. 2) Сапожная колодка (ступня). Сум. у. Вас. 161. 3) Кряжъ. *Воно, бач, гора б то; але по цей бік балка дуже глибока і по той бік теж; так він не балкою, а стрілицею побіг, бо, бач, рівно було.* Канев. у. 4) Прорѣзанный каналъ на болотѣ. Пирят. у. 5) Раст. Saggitaria saggitaefolia L. ЗЮЗО. I. 134.

Стрі́лка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **стріла**. *Пустимо стрілку як грім по небу.* АД. I. 9. **Стрі́лка-пі́рка**. Пернатая стрѣла. *Я свого сина сама вгадаю — по стрільці-пірці, по красній дівці.* Чуб. Ш. 294. 2) Стрѣлка (въ часахъ, компасѣ и др.). 3) Трубчатый стебель у хлѣбныхъ растеній, у лука. Гол. Од. 48. Чуб. VII. 413. *Жито вже викида стрілки.* (Залюб.). *Ще хліб і досі росте у стрілку, а поки колос вики-*

датиме, то ще підождемо. Лебед. у. *Цибуля погналась в стрілки.* Левиц. І. 28. 4) Дышло у воза. НВолын. у. 5) Рычагъ въ маслобойнѣ. Екат. у. (Залюб.). 6) Значекъ на ухѣ овцы: вырѣзка остраго угла. Мнж. 182. См. **Стрівка.**

Стрілкува́тий, а, е=Стрелькуватий. *Стрілкувата цибуля.*

Стрі́лочка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ стріла. 2) Родъ растенія. *Обсади мене трьома зіллями: першим зіллям—гвоздичками, другим зіллям—васильками, третім зіллям—стрілочками.* Маркев. 11.

Стріль, ре́лю, *м.*=**Стріл.** *Чи стріль на тебе полетить, чи ніж блискучий в серце вп'ється.* Мкр. Г. 24. 2) **Стріль-вода́.** Быстрая вода.

Стрільба́, бі́, *ж.* 1) Стрѣльба. *Сотникові коня дати, гетьманові зброю, щоб позволив поховати козака з стрільбою.* Гол. І. 95. 2) Огнестрѣльное оружіе. *Брат у світлиці стрільбу набиває.* Гол. І. 195.

Стрі́льний, а, е. Огнестрѣльный. *Стрільна рана.*

Стрільну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Стрельнути.** *У Глухові, у городі, стрільнули з гармати.* Макс.

Стрільня́, ні́, *ж.*=**Стрільба 1.**

Стрільцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Быть ружейнымъ охотникомъ. *Хто стрільцювать, а хто рибальчить.* О. 1862. II. 62.

Стрі́льчик, ка, *м.* Ум. отъ стрілець.

Стрі́льчити, чу, чиш, *гл.*=**Стрільцювати.** Вх. Зн. 67.

Стріля́йник, ка, *м.*=**Стрілець.** Ум. **Стріляйничок.** *Ловчику, стріляйничку, не стріляй мене.* Чуб. II. 157.

Стрі́ляний, а, е. Прострѣленный. *Що маю на собі дев'ять ран рубаних, широких, а чотирі стріляних глибоких.* Макс.

Стріля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **стре́лити, стрі́лити, лю, лиш,** *гл.* Стрѣлять, выстрѣлить. *Чоловік стріляє, а Бог кулі носить.* Ном. *Ой як стрелив Бондаренко,—гусарина встрелив.* КС. 1882. III. 537. *Стефан в серце стрілив.* Лукаш. *Ой як стрілив,—царя вцілив.* АД. І. 146.

Стрі́мголов, *нар.* Стремглавъ, опрометью. *Стрімголов було кидається з хати.* МВ. І. 46. *Крикнула хозяйка з ляку, та стрімголов на двір.* Рудч. Ск. II. 59.

Стрімки́й, а́, е́. 1) Высокій, тонкій и высокій; крутой. *Стрімка хата.* Канев. у. *Цей причілок дуже стрімкий.* 2) Стоймя стоящій (о пахоти). *Як кидаєш зерно на стрімку ріллю, то зерно западає глибоко.* Волч. у.

Стрі́мко, *нар.* 1) Ровно въ высоту. *Очі грають, стан високий стрімко розігнувся.* К. МБ. Ш. 247. 2) Круто. *Стрімко крокви поставив.* Канев. у. 3) Остроконечно. *Не верши стіжка стрімко.* Рк. Левиц.

Стрімля́к, ка́, *м.* Шпицъ. *Підрадчик забрав уже карбованців вісімсот, а тільки зіп'яв отого стрімляка на церкві та й годі.* Брацл. у.

Стрімча́стий, а, е=Стрі́мкий, МВ. III. 138.

Стрі́нути, ся. См. **Стріти, ся.**

Стріп, пу, *м.* 1) Куча (дерева, напр.). Шух. І. 178. 2) ? *Я з стодоли та у стріп, накрив мене житній сніп.* Нп.

Стріпну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Стрепенути.** *Стріпнула сивими крильцями.* Грин. III. 362. *Стріпне залізом,—залізо забряжчить на їй.* МВ. (О. 1862. II. 102)

Стріпота́ти, стріпоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Стрепенути.** *Крилоньками стріпотіли.* Чуб. V. 1087.

Стрі́скати, каю, еш, *гл.* Сожрать.

Стріт, ту, *м.* Встрѣча. Еф. 55.

Стріте́нний, а, е.—куми́. Встрѣчные кумовья. Мил. 22.

Стрі́тення, ня, *с.* Праздн. Срѣтенье Господне 2 февраля. ХС. І. 74. Грин. І. 32. *На стрітення зіма з літом пострічаються.* Ном. № 521.

Стрі́тенський, а, е. Срѣтенскій. *Стрітенська вода.* ХС. І. 74.

Стрі́ти, ся. См. **Стрівати, ся.**

Стріть, ти и ті, *ж.* Встрѣча. **У стріть іти́.** Итти на встрѣчу. Шух. І. 151. *А ти, Андрію, знов з тим а тим підеш мені в стріть.* Федьк. **У стріть води́.** Противъ теченія. Шух. І. 182, 223.

Стрі́ха, хи, *ж.* 1) Край соломенной крыши, выступающій за стѣну. *І горобець свою стріху має.* Ном. *Да вже весна красна із стріх вода капле.* Мет. 301. 2) Соломенная крыша. Kolb. І. 56. Ум. **Стрі́шка.**

Стрі́хавий, а, е. Взъерошенный, шершавый. Угор.

Стріхі́ль, ля́, *м.* Тупой сапожный ножъ, которымъ выравниваютъ кожу. См. **Стріхіль, стрихулець.**

Стріч, *нар.* На встрѣчу. *Біжить стріч Іван.* Волч. у.

Стріча, чі, *ж.* Встрѣча. *Біжать один одному в стрічу.* Котл.

Стрічений, а, е.—ні куми=Стрітенні куми. Мил. 183.

Стрічань, ня, *м.*=**Стрітення.** Чуб. Ш. 6.

Стрічати, чаю, еш, *гл.*=**Стрівати.** *Я пішов його стрічати.* Г. Барв. 441.

Стрічатися, чаюся, ешся, *гл.*=**Стріватися.** *Стрічаються на Стрітення зіма з літом.* Ном. № 521.

Стрічення, ня, *с.*=**Стрітення.**

Стрічечка, ки, *ж.* Ум. отъ стрічка.

Стрічка, ки, *ж.* 1) Лента. Мет. 204. Чуб. VII. 423. *Росплітали коси та стрічки знімали.* Шевч. 2) Тесемка. Ум. **Стрічечка.**

Стрічний, а, е. Встрѣчный.

Стрішка, ки, *ж.* Ум. отъ стріха.

Строгий, а, е. Свирѣпый, жестокій. *Звір строгий.* Морд.

Строго, *нар.* 1) Жестоко, свирѣпо. 2) Очень. *Понесли багача строго високо.* Гол. Ш. 265.

Строжити, жу, жиш, *гл.* Обрубывать сучья срубленнаго дерева. Шух. І. 177.

Строїти, рою, їш, *гл.* 1) Одѣвать, наряжать. Ном. № 9313. 2) Настраивать. *Ой ти, Давиде, свої гусла стрій.* Чуб. Ш. 384. 3) Готовить, приготовлять, снаряжать. *Стрійте коні.* НВолын. у. *В стані свічка горить, там Івасьо коня строїть.* Чуб. Ш. 416. 4) Дѣлать, сооружать, строить. *На один копил дідько всіх ляхів строїв.* Ном. № 864. *З чужого добра не строїть двора.* Ном. № 9658.

Строїти, рою, їш, *гл.*=**Струїти.**

Строїтися, роюся, їшся, *гл.* 1) Наряжаться. 2) Приготовляться. *Тремтить косонька, ся боїть, свашка ся на ню строїть.* Гол. IV. 432. 3) Строиться, становиться въ строй. *Строїтись на баталію.* Чуб. 4) Строиться. *Строяться доми та все новії.* Чуб. V. 179.

Стройка, ки, *ж.* Постройка. Зміев. у.

Стройний, а, е=Стрійний. *Грицько з Марухою, стройною чорнюхою та шукав собі місця.* Гол.

Стройно, *нар.*=**Стрійно.** (Гості) *стройно, гучно, бучно поприїжджали, в соболевих ковпаках і в злоцистих поясах, і червоних чоботах і ферезіях.* Гол. Ш. 485.

Строк, ку, *м.* 1) Срокъ. *Ще й до строку далеко.* Мир. Пов. II. 72. 2) Наемъ на срокъ. *А я тебе згадаю в строку горюючи.* Грин. Ш. 559. **У строках стати.** Наняться на извѣстный срокъ. Ном. № 10323.

Строка, ки, *ж.* Рядъ? Встрѣчено въ выраженіяхъ: а) **У строці.** *Комора на причілку, хати у строці.* Ном. № 7754. б) **К строці.** Къ мѣсту. *Постав чавун к строці,—чого він на дорозі стоїть.* Конст. у. *Є у нас і грунт, і хата, тільки не к строці стоїть: далеко од панського двору, аж на край хутора. Як би було ближче, то мій би чоловік* (прикащик у пана) *частіше таки ходив додому.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Строкарь, ря, *м.* Нанятый на срокъ рабочій. Хот. у.

Строкатий, а, е. 1) Пестрый. 2) О масти: пѣгій. *Хтось до вас строкатого коника приводив.* МВ. 3) Капризный. *В душі своїй була строката.* Котл. Ен. IV. 16.

Строковець, вця, *м.*=**Строкарь.** Хот. у.

Строковий, а, е На срокъ нанятый.

Стром, му, *м.* 1) Фруктовое дерево. Угор. 2) Крутизна.

Строма, ми, *ж.* Крутизна, стремнина. *Та ви бо туди не їдьте, бо там така строми, що й голови цілісенької не буде.* Староб. у. *Поліз по стромах.* Св. Л. 38.

Стромляти, ляю, еш, *гл.* Втыкать, всаживать, вонзать. *Попав пальцем в небо, стромляй дальше.* Ном. № 1777. *Стромляй сюди ноги, де я в міді стою.* Рудч. Ск. I. 103.

Стромлятися, ляюся, ешся, *гл.* Втыкаться, вонзаться.

Стромовина, ни, *ж.* Стремина. Федьк. I. 88.

Стромота, ти, *ж.*=**Соромота.** *Танець не робота: хто не вміє, то стромота.* Ном. № 12476.

Стромити, млю, миш, *гл.*=**Стромляти.** Угор.

Стропа, пи, *ж.* Ворохъ, куча, комокъ. Желех. Шух. I. 187.

Стропитися, плюся, пишся, *гл.* Сбиться съ пути, съ толку. Ном. № 6246.

Строчити, чу, чиш, *гл.* Строчить (въ шитьѣ).

Строчільний, а, е. Употребляемый для строченія. *Шило строчільне.* Вас. 161.

Строчо́к, чка́, *м.* Раст. Helvella esculenta Pers. ЗЮЗО. I. 124.

Строщи́ти, щу́, щи́ш, *гл.* 1) Раздрощить. *Строщити на дрізочки.* Ном. № 3866. *Ой я тую червону калину строщу і зламаю.* Чуб. V 284. 2) Сожрать, съѣсть съ жадностью. *Всі строщили сухарі.* Котл. Ен. IV. 19.

Строю́дити, джу, диш, *гл.* Встревожить.

Строю́дитися, джуся, дишся, *гл.* Встревожиться. *Шелесть щось в лісі.... а вони й строюдились від тії мари.* Полт. у. 2) Затосковать. *Строюдився за родиною, аж заголосив.* Полт. у.

Струб, бу, *м.* и пр.=**Зруб** и пр. Угор.

Струг, га, *м.* 1) Стругъ, скобель. Шух. 260. Вас. 164. *Ні стругом не встругати, ні сокирою не врубати.* Грин. I. 237. *Баштанник сидів коло куріня і щось стругав стругом.* Левиц. Пов. 227. 2) Рыба форель, Salmo fario. Вх. Пч. II. 20. Ум. **Стружо́к, стру́женько.** Вас. 178.

Стру́га, ги, *ж.* Ручей, струя.

Струга́ти, гаю, еш и **жу́, жеш,** *гл.* 1) Строгать. *Лагодили самопали, ратища стругали.* Шевч. 2) Скресть. *Стружать глину.* Вас. 178. **Доро́жки струга́ть.** Чистить дорожки. Мил. 193. **Моркву струга́ти.** См. **Морква.** 3) О вѣтрѣ, мятели: сильно дуть. *Вітер струже. Ой по улиці ща метіль струже.* Грин. III. 324. 4) Танцовать. *Після сих другі стругали гусаря, ой-ненько, материнки, куцюруба.* Мкр. Н. 30.

Струга́ч, ча́, *м.* 1) Обыкновеннаго устройства ножъ, которымъ выстругиваютъ предварительно дерево для ложки. Шух. I. 247. 2) Родъ лопатки для чистки дорожекъ. *Щоб ти мені до обіда всі доріжки вичистив у садку.—Добре, я вичищу, зробіть мені тільки такий стругач, як доріжка завширшки.* Чуб. II. 223.

Струга́чка, ки, *ж.* Скребокъ для чистки дорожекъ. Полт. г. См. **Стругач 2.**

Стругну́ти, гну́, не́ш, *гл.* 1) Стругнуть. 2) Убѣжать, умчаться. *Стругнула, де Еол живав.* Котл. Ен. 3) Ударить. *Як стругне його по пиці.* Лохв. у. 4) Отналить, выкинуть, отколоть штуку, колѣнце. *Стругнув штуку! Оце так стругнув!* Лохв. у.

Струди́ти, джу́, диш, *гл.* Утомить работой. *Вернула з поля змучена і струджена.* Гн. I. 92. *Мого миленького не розбудять: миленький бардзо стружений.* Чуб. III. 320.

Струди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Изнуриться отъ работы, истомиться, измучиться. Вх. Лем. 471.

Стру́жка, ки, *ж.* 1) Стружка (дерева, глины). Вас. 178. 2) У гребенщиковъ: родъ верстата для чистки роговыхъ пластинокъ. Вас. 164. Ум. **Стру́жечка.**

Стружо́к, жка́, *м.* Ум. отъ **струг.** Вас. 178.

Струї́ти, ру́ю, їш, *гл.* Отравить. *В вівторок рано зілля варила, а в середу Гриця струїла.* Чуб. V. 429.

Струйни́й, а, е. О голосѣ: пріятный, мелодическій. *Який в його голос був струйний.* МВ. II. 93.

Стру́к, ка, *м.* 1) Стручокъ. *Бобові струки.* 2) Початокъ у кукурузы. Хотин. у. Ум. **Стручо́к, струче́чок.**

Струме́нт, ту, *м.* 1) Инструментъ. 2) Музыкальный инструментъ. ЗОЮР. I. 8.

Струме́ція, ції, *ж.* Инструменты. *Накупив струмецій, кує плуги, рала, усе.* Грин. II. 73.

Стру́мінь, меню, *м.* Потокъ, ручей, Щог. Сл. 6. Мир. ХРВ. 31. *Де ті й сльози беруться! так і ллються струменем.* МВ. I. 101.

Струмо́к, мка́, *м.* Ручеекъ. Ум. **Струмо́чок.** Лев. Пов. 191. *Задзюркотіли по улицях струмочки.* МВ.

Струна́, ни́, *ж.* 1) Струна. *Що скрипочка з васильочок, а струни із рути.* Мет. 20. 2) См. **Лук 3.** Ум. **Стру́нка, стру́ночка.** *Іде вона як струночка.* О. 1861. IV. 32.

Струни́стий, а, е. Струноподобный.

Струни́ці, ць, *ж. мн.* Тонкая кишка. Вх. Лем. 471.

Стру́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **струна.** 2) Отгороженное мѣсто въ овечьемъ хлѣвѣ, гдѣ производится доеніе матокъ. Кобел. у. Устройство: два столба—**пелюхи́**, на нихъ сверху крыша—**повірхник**, посрединѣ горизонтально отъ одного столба до другого—**побе́дрина**, къ ней прибиты вертикально стоящія **дошки**, на которыя опираются спины доящихъ, передъ каждой доской—**сіде́ць**—толстый столбикъ для сидѣнья. Шух. I. 185, 188, 192, 194.

Стру́нчити, чу, чиш, *гл.* Давать нагоняй, приструнивать. Г. Барв. 4. *Батьків, щоб струнчити доволі, а мати, щоб пожалувать одна.* Ном. № 9225,

Струнки́й, а́, е́. Стройный. *Станочок струнький.* МВ. II. 19.

Струп, пу, *м.* 1) Струпъ. *Чує муха де струп, туди и летить.* Чуб. I. 268.

Стру́пом узя́тись. Покрыться струпьями. 2) Наростъ, бугорокъ на плодѣ. Ум. **Стру́почок.** *Знайшов таку хорошу* (грушу), *щоб де струпочок, або що: з одного боку жовта, а з другого рум'яна, як жива.* Св. Л. 205.

Струпі́ти, пі́ю, еш, *гл.* Покрываться струпьями.

Стру́пішати, шаю, еш, струпіші́ти, ші́ю, еш, *гл.* Разложиться. *Лежить козак молоденький, на нім тіло почорніло, а від вітру струпішіло.* Нп.

Струпки́й, а́, е́. О пути: покрытый замерзшею грязью, кочковатый. *Струпка дорога, бо кал замерз погружений.* Волч. у.

Стру́пко, *нар.*=**ї́хати.** Ѣхать по замерзшей грязи. Волч. у.

Струпкува́тий, а, е. То-же, что и струпуватий 2. *Струпкувате сукно*— сукно не гладкое, въ узелкахъ. НВолын. у.

Струплі́вий, а, е. Покрытый струпьями.

Струпла́стий, а, е=Струпкий. *Струплястий шлях.* Черн. г.

Струпува́тий, а, е. 1)=**Струпкий.** 2) Шероховатый, въ бугоркахъ. *Струпуваті яблука.* Черк. у.

Струпува́то, *нар.*=**Струпко.** *Воно як би замерзло все да не струпувато, до було б слизько.*

Стру́с, су, *м.* 1) Суета, смятеніе. *Піднявся струс, біганина.... З одного місця переходили люде на друге, шукаючи волі.* Мир. ХРВ. 85. *Струс такий счинився, що й Боже.* Лебед. у. 2) Отрясываніе плодовъ съ деревьевъ, а также и самые отрясываемые плоды. *Такі садки, що за струс по сто карбованців беруть.* Канев. у.

Струсани́на, ни, *ж.*=**Струс.**

Стру́совий, а, е. Страусовый. *Струсеві пір'я.* К. ЧР. 54.

Струси́ти. См. **Струшувати.**

Струсі́й, я, е=Струсовий. *Струсе перо.* Мнж. 46.

Струсну́ти, сну́, не́ш, *гл.* 1) Встряхнуть. *Струсне за гриву, то так і впаде.* ЗОЮР. І. 125. 2) Стряхнуть. *От чоловік струснув груші, жінка позбірала.* Рудч. Ск. І. 186.

Струсну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1) Встряхнуться. *Баринчик, баранчик, струснись.* Рудч. Ск. II. 129. 2) Содрогнуться, вздрогнуть. *Та піди зрубай тую билину. Перший раз рубнув — струснулася, другий раз рубнув — вона загула.* Чуб. V. 707.

Струсону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Встряхнуть. *Громом Турещину струсонули.* К. ЦІІ. 222.

Стру́тити, См. **Стручувати.**

Струхну́ти, хну́, неш, *гл.*=**Струснути.** *Коли б струхнув хоть головою.* Котл. Ен. II. 31.

Стру́х(ну)ти, хну, не́ш, *гл.* Сгнить. *Корінь його струхне.* К. Іов. 30. *Галя може струхла там у землі.* Рудч. Ск. І. 138.

Струхну́тися, хну́ся, не́шся, *гл.*=**Струснутися.** *І костки мої струхнуться в ямі.* Ном. № 3593.

Струць, ця, *м.* Дуракъ. Борз. у. *Струць задесенський.* Ном. № 13617.

Струче́чок, чка, *м.* Ум. отъ струк.

Стручкува́тий, а, е. 1) Стручковый. *Стручкуватий горох.* 2) Объ овчинѣ: въ завиткахъ. *Стручкувата вовна на кожусі.* НВолын. у.

Стручо́к, чка́, *м.* 1) Стручекъ. *Горох сію, два стручки, роди, Боже, чотирі.* Чуб. III. 42. 2) Завитокъ шерсти на овчинѣ. *Скільки на кожусі стручків, стільки дитині рочків.* Ном. № 11622.

Стру́чувати, чую, еш, сов. в. **стру́тити, чу, тиш,** *гл.* Сталкивать, столкнуть. *Струтити їх з неба.* Гн. II. 219.

Стру́ччя, чя, *с. соб.* отъ струк.

Стру́шувати, шую, еш, сов. в. **струси́ти, шу́, сиш,** *гл.* 1) Стряхивать, стряхнуть. *Кожух його струшує.* МВ. II. 26. 2) Отрясывать, отрясти. *Піду хоч яблучок струшу.* Рудч. Ск. II. 60. *Струсив грушу, назбірав... груш.* Чуб. II. 147.

Стрюк, ка, *м.*=**Струк.** Камен. у. Ум. **Стрючо́к, стрюче́чок.**

Стрюкови́ння, ня, *с.* Стебли стручковаго растенія. Лебед. у.

Стрюкува́тий, стрючкува́тий, а, е=Стручкуватий. *Стрючкувата вовна.* НВолын. у.

Стрючо́к, чка́, *м.*=**Стручок.** Иногда словомъ стрючок обозначаютъ лишь красный стручковый перецъ: *З стрючком горілку продавала.* Котл. Ен. VI. 8.

Стрямки́й, а́, е́. Крутой. См. **Стрімкий.** *Гора стрямка, треба воза гальмувати.* Бессар.

Стряски́, со́к, *ж. мн.* Соломенная труха. Вх. Зн. 67.

Стрясти́, су́, се́ш, *гл.* Потрясти. *Як побачить мене з вами, аж його тр стрясе.* Чуб. V. 648.

Стря́ха, хи, *ж.*=**Стріха.** Угор.

Стрях(ну)ти, хну, неш, *гл.* Немного подсохнуть. *Мав у ліс їхати—коли це як ушкваре дощ, як з відра, та швидко й перейшов; та вже як стряхло, то ото й рушили.* Харьк. г

Стуг, га, *м.* Костеръ. Левч. 60.

Стýга, ги, *ж.* 1) Плетеная коробка изъ лозы, обмазанная глиной—для сохраненія зерна, муки. *Розумна жона, як стуга пшона.* Ном. № 1406. 2) Коробка изъ луба. *Виносе стужку з пирогами на місто.* Лебед. у. Ум. **Стýжка, стýжечка.** *Узяли стужку з калачами.* К. ЧР. 282.

Стýга, *нар.* Потуже. *Да в'яжи, вража татарюго, да назад руки стуга.* Грин. III. 590. *Та підтягай, малий джуро, та попруги стуга.* Мет. Ум. **Стугéнька.**

Стугáвіти, вію, єш, *гл.*=**Стужавіти.** *Коли б сонце, то стугавіла б земля швидко, а то мокрячина.* Камен. у.

Стугéнька, *нар.* Ум. отъ стуга.

Стугнíти, гню, нúш, *гл.*=**Стугоніти.** Радом. у.

Стýгон, ну, *м.* Глухой гулъ, глухой стукъ. *Чую, десь коло хати стугон, наче що довбало глину.* Новомоск. у.

Стугонíти, ню́, нúш, *гл.* Глухо гудѣть. *Коли вони чують—аж стугонить земля* Рудч. Ск. I. 147.

Студéнець, нцю, *м.*=**Холодець.** Шух. I. 143. Kolb. I. 50.

Студéний, а, е. Холодный, студеный. Ном. № 13735. *Налетіли гуси з чистого броду, змутили мені студену воду.* Чуб. V. 325. Ум. **Студенéнький.** *Вітер студененький.* Лукаш.

Студенúця, ці, *ж.*=**Криниця.** *Пішла б любка та й принесла ой водиці з студениці.* Нп.

Студéно, *нар.* Холодно *Так студено у хаті.* Гн. II. 17.

Студéнт, та, *м.* 1) Ученикъ. *Ішли три студенти до школи.* Гн. I. 163. 2) Студентъ. *Студенти, як звичайно буває, почали записувати його лекції* Левиц. Пов. 52.

Стýдень, дня, *м.* 1) Декабрь. 2) Колодезь. Влад. Волын.

Студúти, джý, диш, *гл.* 1) Студить, охлаждать. *Опарився на молоці та й воду студить.* Ном. № 5793. *Ну й якого ти чорта рипаєшся, аби тільки хату студити.* 2) Знобить. *Студить мене.* Камен. у.

Стýдінь, ні, *ж.* Стужа. МУЕ. III. 54. *А то студінь така, Господи!.* Федьк.

Студник, ка, *м.*=**Студениця.** Вх. Лем. 471.

Студнúця, ці, *ж.*=**Студениця.** Ум. **Студнúчка, студнúченька.** *Вибрав собі кирниченьку, в чистім полі студничейку.* МУЕ. III. 41.

Стýдня, ні, *ж.* Колодезь. Чуб. II. 119. *На високій горі студня мурована.* Гол. II. 234. Ум. **Стýденька.** Вх. Лем. 471.

Студняний, а, е. Колодезьный. *Студняна вода.* Вх. Уг. 249.

Студонýти, нý, нéш, *гл.* Сильно подуть, сильно повѣять. *Вітер як студоне, так і людину б занесло наче.* Пирят. у.

Стужáвіти, вію, єш, *гл.* Затвердѣть (о размокшей землѣ, глинѣ и пр.). *Не стужавіло, а потупали зараз, то й ями знать.*

Стужúтися, жýся, жишся, *гл.* Опечалиться. *А хмурка луні личенько закрила, бо зблідло бідній, бачиш, ся стужила.* Федьк. I. 65.

Стýжка, ки, *ж.* Ум. отъ **стуга.**

I. **Стук!** *меж.* Стукъ. *Стук-стук в віконце.* Рудч. Ск. II. 4.

II. **Стýк, ку,** *м.* Стукъ. **У стýк стýкати.** Сильно стучать. *У стук серце стукало.* МВ. (О. 1862. I. 99).

Стýкало, ла, *с.* То, чѣмъ стучатъ.

Стýкання, ня, *с.* Стучаніе.

Стукáрство, ва, *с.* Должность ночного сторожа. Харьк. у.

Стукáрь, ря́, *м.* Ночной сторожъ. Харьк. у.

Стýкати, каю, єш, *гл.* Стучать. *У двері стукав, добувався.* Котл. Ен. III. 11.

Стукáчка, ки, *ж.*=**Стукало.** *Сторож перестав стукати у стукачку.* ЗОЮР. II. 77.

Стýкіт, коту. *м.* Стукъ.

Стýкнути, ну, неш, *гл.* 1) Стукнуть. *Стукнули, грякнули, як грім загремів.* АД. I. 23. *Вийду на улицю,—гукну, підійду під оконце—стукну.* Чуб. V. 170. 2) Ударить. *Стукнувши кулаком об стіл.* Стор. М. Пр. 44

Стýкнутися, нуся, нешся, *гл.* Удариться. *Осідала підо мною земля, аж поки не стукнувся об пекельні ворота.* Стор М. Пр. 42.

Стýкнява, ви, *ж.* Стукотня. *Там така стукнява та грюкнява.* Харьк.

Стукотáти, чý, чиш, *гл.* Стучать. *Стукотить—грімотить, мов сто коней біжить.*

Стукотій, тія, *м.* Безпокойный человѣкъ, надоѣдающій своимъ стукомъ, возней. Рк. Левиц.

Стукотіння, ня, *с.* Стукъ, стучаніе. Лохв. у. *Віз покотився, і стукотіння далеко розляглося по степу.* Левиц. Пов. 236.

Стукотіти, чу́, чеш, *гл.*=**Стукотати.** *В хаті у бідного ляда стукоче.* Щог. В. 51.

Стукотне́ча, чі, *ж.*=**Сту́княва.**

Стуко́тнява, ви, *ж.*=**Сту́княва.** *Оця стукотнява та грюкотнява хоч кого виженe.* Харьк.

Сту́ку! *межд.*=**Стук!** *Ой стуку-стуху, подай, серце, руку.* Чуб. V. 53.

Стул, ла, *м.*=**Матня.** Черн. у.

Сту́лень. льня, *м.* 1) Родъ пирога безъ начинки. *Залюбки книші побгали, стульні й паляниці.* Мкр. Н. 18. 2) Vulva. Чуб. V. 1129.

Стули́гуз, за, *м.* Раст. Listera ovata. ЗЮЗО. I. 127.

Стули́ти, ся. См. **Стуляти, ся,**

Сту́лювати, ся, люю, ся, еш, ся=**Стуляти, ся.**

Стуля́ти, ляю, еш, сов. в. **стули́ти, лю́, лиш**, *гл.* 1) Складывать, сложить одно съ другимъ, сжимать, сжать. *Яйце стулю так, що воно ізнов ціле буде.* Рудч. Ск. I. 150. *І цупко кулаки стуливши, Дареса битись визивав.* Котл. Ен II. 19. **Стули́ти очі.** Зажмурить глаза. Алв. 64. 2) Соорудить, сдѣлать кой-какъ. *Недавно стулив я собі оцю рясу.* Левиц. I. 140.

Стуля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **стули́тися, лю́ся. лишся**, *гл.* 1) Складываться, сложиться вмѣстѣ, сжиматься, сжаться, прижиматься, прижаться другъ къ другу. *Чи так у вас, як у нас на березі колючки? Чи так у вас, як у нас стуляються губочки?* Мил. 108. *Дід трохи притомивсь, вже і торба з запасом стулилась.* Стор. I. 98. 2) О человѣкѣ, животномъ: съеживаться, съежиться.—**плечима.** Пожать плечами. *Стуливсь плечима та й пішов.* НВолын. у.

Стума́нитися, нюся, нишся, *гл.* Покрыться туманомъ.

Стума́нілий, а, е. Съ отуманенной головой, съ помраченнымъ пониманіемъ. *Схаменуться, стрепенуться стуманілі люде.* К. ХП. 47.

Стуманіти, нію, еш, *гл.* 1)=**Стуманитися.** 2) Одурѣть, оторопѣть.

Сту́па, пи, *ж.* 1) Ступка, толчея. *Носиться, як дурень з ступою.* Ном. 2)—**ножана́.** Ножная толчея. Сим. 139. Тоже:—**ножі́на.** Состоитъ изъ колоди съ **є́мою** (ямою), на колоду, подъ прямымъ угломъ къ ней, положены концы двухъ параллельныхъ брусковъ—**підва́лин**, противоположные концы которыхъ опираются на ножки—**лабки́** и соединены **попру́гою**—деревян. перекладиной; рычагъ, **клюпа́ч**, опирается на вдѣланный въ него вал, лежащій концами на **підва́линах**; одинъ конецъ **клюпача** находится подъ **попругою**, на другомъ у него тяжелый пестъ—**клю́па**, обитый листовымъ желѣзомъ—**постоло́м** и падающій въ **єму**; стоящій на рычагѣ работникъ держится за подставку, **ручник** въ видѣ буквы п, опирающейся ножками на **підва́лини.** Шух. I. 162. 3)—**походю́ча, прохідна.** Также толчея слѣд. устройства: **коло́да** съ **я́мою**, выложенной листовымъ желѣзомъ (**постоло́м**), по обѣимъ сторонамъ ямы въ **колоді** два столба (**стовпи́**), соединенныхъ двумя толстыми досками вверху и посреди—**прави́ло ви́шнє** и **ни́жнє**; **стовпи́** и **прави́ла** вмѣстѣ называются **єре́м**; надъ ямою въ правилахъ отверстія, сквозь которыя проходитъ четырехгранный пестъ—**маногі́н**, вверху имѣющій утолщеніе—**го́лову**, а внизу обитымъ желѣзомъ концемъ входящій въ **єму**; въ пестѣ внизу колышекъ—**клюк**, къ которому привязанъ **шнур**, идущій вверхъ, переброшенный черезъ прикрѣпленный къ верхнему **прави́лу** блокъ (**жебки**) и затѣмъ спускающійся внизъ къ педали, называемой **сту́патень**, укрѣпленной въ **підно́жях** съ **лабка́ми** (ножками); нажатіе ступатня поднимаетъ пестъ. Шух. I. 162. **Правила** наз. еще **раме́на.** Шух. I. 104. 4) Часть маслобойни. См. **Олійниця.** 5) Толчея въ сукновальнѣ. Вас. 172. Также сама сукновальня. Мик. 481; тоже: **сту́па сукнена.** Шух. I. 113. 6) Часть ловушки для лисицъ. См. **Пасть.** Шух. I. 236. Ум. **Сту́пка.**

Ступа́, пи́, *ж.* 1) Шагъ, слѣдъ, стопа. *Пішов буцім то в город тихою ступою.* Кв. I. 31. *Ой ступай же, кониченьку, тихою ступою.* Чуб. **Ступо́ю.** Шагомъ. *Їде собі ступою.* Канев. у. 2) Слѣдъ. 3) **Во́вча ступа́.** Раст. Lycopus exaltatus. Вх. Пч. I. 11. *Вовча ступа пустила широке листя.* МВ. I. 140.

Ступа́к, ка́, *м.* 1) Конная мельница.

2) Конь, хорошо идущій шагомъ. Чуб. II. 322. *Чує Петро,—тупотять коні.... Роспізнає нешвидку рисль двох ступаків.* К. ЧР. 150. *Два бахмати, гривасті ступаки ішли під ними.* К. МБ. XI. 143. 3) Перекладина въ лопатѣ или заступѣ для упора ноги при копаніи. Міус. окр. Ум. **Ступачо́к.** *Кінь-ступачок.* Чуб. III. 183.

Ступакува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Итти шагомъ (о лошади). Вх. Зн. 67

Сту́панка, ки, *ж.* Лѣстница неподвижная изъ ряда ступенекъ. *Ступанка не довга була, східців шість, а там вправо ще ступанка в сінці, на два сходці.* Св. Л. 32.

Ступа́рь, ря́, *м.* 1) Сукновалъ-техникъ. Вас. 174. 2) Водяная сукновальня. Миж. 192.

Сту́патень. тня, *м.* Часть толчеи. См. **Ступа походюча.** Шух. I. 104, 162.

Ступа́ти, па́ю, еш, сов. в. **ступи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Ступать, шагать, итти. *Я ледве ступаю.* Шевч. *Ступай сміло: куля не візьме.* ЗОЮР. I. 97. *Широко ступав Марко.* Стор. М. Пр. 25. *А чи позволить батенько гуляти, а чи додому ступати?* Грин. III. 384. *Чоловік що ступить, то згрішить.* Ном. № 99. **Не зна на яку ступити.** Не знаетъ что ему дѣлать, попалъ въ неловкое положеніе. Ном. № 3189. *Стара зовсім скрутилась, не зна далі, на яку й ступити.* МВ. (О. 1862. III. 47). **Ступи́ти в бо́жу пу́ть.** Умереть. *Дай, Боже, щоб Василь удавсь у твого батька, то я б спокійно ступила в Божу путь.* Г. Барв. 540.

Ступачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ ступак.

Ступе́ник, ка, *м.* Слѣдъ ноги. *Ступеників собачих там багато,— видно, що собаки ходили.* Ширят. у.

I. **Ступи́ти.** См. **Ступати.**

II. **Ступи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Иступить. *Ступив мені так ножа, що й сала не вріжеш.*

Ступи́ця, ці, *ж.* Деревянная ловушка для звѣрей. О. 1862. II. 62.

Ступі́йка, ки, *ж.* Подножка въ экипажѣ. Конст. у.

Сту́пінь, пня, *м.* Шагъ. *Де ступнем ступаю, тернина коле.* Рудан. I. 21. *Тоді чорт тяг жлукто ступнів десять.* Рудч. Ск. I. 56. *Піди туди, та одлічи три ступні, і викопаєш гроші.* ЗОЮР. I. 134. **Ступі́нь у ступі́нь.** Въ ногу. *Він так ступінь у ступінь ступав, наче міря, як тра ступати.* Канев. у.

Ступі́р, ра́, *м.* 1) Толкачъ вмѣстѣ съ рычагомъ въ домашней толчеѣ для толченія проса. 2)=**Ступа 1.** *Носиться, як баба з ступіром.* О. 1862. X. 34.

Ступі́ти, пі́ю, еш, *гл.* Отупѣть. *Чоловік з нудьги зовсім занепав здоров'ям, ступів якось.* МВ. I. 46.

Сту́пка, ки, *ж.* 1) Ступка. *Коли б мені ступка та жорна.* Чуб. V. 485. 2) Слѣдъ ноги на землѣ. *Скрізь ступки чоловічі; з Хими зняли чобіт примірять до того сліду, ставили той чобіт у ступку, і як раз прийшлось.* Павлогр. у. (Залюб.). 2) Родъ дѣтск. игры. КС. 1887. VI. 459.

Ступла́й, ляя́, *м.*=**Ступінь.** Угор.

Ступля́ти, ляю, еш, *гл.* Вступать. *Я ступляю в Божий рай.* МУЕ. III. 41.

Сту́пний, а, е. Относящійся къ ступ'ѣ. *Ступне колесо.*

Ступни́к, ка́, *м.* 1) Сукновальня. Полт. г. Передвижная сукновальня. Вас. 172. 2) Вѣтряная мельница нѣмецкой системы. Харьк.

Ступо́м, *нар.* Шагомъ. *Кінь іде ступом.* Вх. Зн. 67.

Сту́пчики, ків, *м. мн.* Родъ узора въ вышивкѣ. Kolb. I. 48.

Ступча́стий, а, е. О вышивкѣ: вышитый ступчиками. Kolb. I. 48.

Ступо́ваний, а, е. Валеный. *Ступоване сукно.*

Ступ'я́й, п'яя, *м.*=**Ступяй=Ступінь.** Вх. Лем. 471.

Стурбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Обезпокоить, встревожить.

Стурбува́тися, бу́юся, ешся, *гл.* Встревожиться.

Стуса́н, на́, сту́сень, сня, *м.* Тумакъ, ударъ кулакомъ. *Гей хто зо мною вийде битись, покуштувати стусаків?* Котл. Ен. II. 15. **Стуса́на да́ти.** Ударить кулакомъ. *Такого стусана дав, що так і облилась сльозами.* Св. Л. 51.

Сту́сати, саю, еш, *гл.* Толкать. Вх. Зн. 67.

Сту́сень, сня́, *м.* Пинокъ, толчекъ. *Дав стусня, аж перекинувсь.* Черк. у.

Сту́снути, сну, неш, *гл.* Дать тумака, пинка, толкнуть. *Та мене й стуснув у груди.*

Стусону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно толкнуть, ударивъ. *Як стусону у ворота*

раз, вдруге, та так їх.... і випер. Стор. М. Пр. 46.

Стусува́ти, су́ю, еш, *гл.* Колотить, тузить. *Вхопили того бурсака за патли, виволокли з кадовба, давай його вихрити та стусувати.* Стор. І. 45. *Почав рвать на собі волосея і стусувать себе у груди.* Стор. М. Пр. 23.

Стуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **сту́хнути, хну, неш,** *гл.* 1) Потухать, потухнуть, стухнуть. *Нехай свічі до півночі не стухають.* Мет. 219. 2) Спадать, спасть (объ опухоли). 3) Худѣть. *Поки багатий стухне, то убогий опухне.* Ном. № 5677.

Стьоба́ти, ба́ю, еш, *гл.*=**Стібати.**

Стьобону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно хлеснуть (кнутомъ, прутомъ); вообще сильно ударить. *Як стьобоне змія по в'язах, так і одлетіла голова.* Грин. II. 349.

Стьожи́на, ни, *ж.*=**Стьожка.** *Яку тобі та стьожину купить? Червоную, дівчино, червону, щоб висіла із застіжок додолу.* Мил. 110.

Стьо́жка, стьо́нжка, ки, *ж* Лента. *Стьожка гарна, голубая, на грудіх лежала.* Мкр. Н. Ум. **Стьо́жечка, стьо́нжечка.** *Сорочечка тонесенька і стьонжечка краснесенька.* Чуб.

Стьон, ну, *м.* Фасонъ, модель. Лохв. у. *Зняв стьон з його брички.* Борз. у.

Стьо́нжка, ки, *ж.* См. **Стьожка.**

Стьонжка́ха, хи, *ж.* Сортъ плахти. Черн. у.

Стя́блечко, ка, *с.* Ум. отъ стябло.

Стябло́, ла́, *с.* 1) Въ рыболовной лодкѣ доска, родъ платформы для складыванія сѣтей. Вас. 151, 187. 2) Подносъ. (Залюб.). *Варили різні потрави: тетерю, борщ, галушки, хляки, рибу на стябло.* Стор. II. 150. Ум. **Стя́блечко.** *Чи взять відсіль оце стяблечко?* Екат. у. (Залюб.).

Стяг, гу, *м.* Знамя. К. XII. 133. *Усе живе, усе правдиве, усе чесне і до діла гаряче збіратиметься навкруги сього славетного стягу.* О. 1862. III. 27.

Стяга́, гі́, *ж.* Полоса. (Зідрав) *стягу шкури з спини.* Сим. 206. *Сарана летіла довгою стягою.* Борз. у. *Сонячний промінь гарячий перекине через хату ясну стягу.* МВ. (О. 1862. III. 42). Ум. **Стя́жка, стя́жечка.**

Стяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **стягти́, гну́, неш,** *гл.* 1) Стягивать, стянуть. *Шину роблять коротчою.... щоб вона дужче стягла колесо.* Ком. Р. І. 55. 2) Стаскивать, стащить, встаскивать, встащить. *Стягли з його свитину.* Стор. М. Пр. 83. *Стяг на горище сало. Тоді козаки у каюки скакали тую галеру за мальовані облавки брали та на пристань стягали.* АД. І. 218. Стаскивать, стащить изъ разныхъ мѣстъ въ одно. *Семен ломаччя стягає докупи.* 3) Истощать, истощить. *Подушним дуже стягають людей.* Камен. у.

Стяга́тися, га́юся, єшся, сов. в. **стягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* 1) Стягиваться, стянуться. 2) Худѣть, похудать. *Обоє старі із журби так уже стяглися, що аж злягли.* Кв. І. 105. 3) Собираться, собраться со средствами, съ деньгами. *Стяглись на ту скотинку у велику силу.* Рудч. Ск. II. 142. 4) Стаскиваться, стащиться (съ мѣста). *Стягтись, та поволоктись: казав чоловік, маку дам.* Ном. № 10891. 5) Ссориться, поссориться. *З салдатом—не з своїм братом, не стягайся.* Ном. № 805. 6) Казаться, показаться долгимъ, продолжительнымъ. *Перше їхати не стяглося, а тепер ось як протягнеться.* Радом. у.

Стяга́ч, ча́, *м.* Раст. а) Plantago lanceolata L. ЗЮЗО. І. 131. б) Saponaria officinalis L. ЗЮЗО. І. 175.

Стя́гель, глю, *м.* Часть полу́драбка: перекладина, которая укрѣплена въ длинныхъ жердяхъ; такихъ перекладинъ полудрабок имѣетъ двѣ, обѣ вторыя отъ концовъ. Чуб. VII. 403.

Стягну́ти, гну́, неш. *гл.*=**Стягти.**

Стягну́тися, гну́ся, нешся, *гл.*=**Стягтися.**

Стягови́тий, а, е. Имѣющій широкій шагъ. *Як у попа коні стяговиті, то за день можна у Києві стати.* Канев. у.

Стяго́ль, ля, *м.* Деревянная палочка, соединяющая въ саняхъ передній копыл съ головою полоза. Сум. у.

Стягти́, ся. См. **Стягати, ся.**

Стя́гувати, гую, еш, *гл.*=**Стягати.**

Стя́жечка, ки, *ж.* Ум. отъ стяга.

Стя́жка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ стяга. 2)= Стьожка. Гол. Од. 77. Ум. **Стя́жечка.**

Стя́митися, млюся, мишся, *гл.* 1) Лишиться разсудка. *Хай він стямиться.* Сосн. у. 2) Опомниться, сообразить. *Воно вже стямилось, мерщій би полетіло так із шерсти не виплутає ніг.* Греб. 381. *І не стямишся, відкіль вітер повіє.* Ном. № 2711. *Турки не стямились да в ростіч.* ЗОЮР. І. 6.

Стя́ти, ся. См. **Стинати, ся.**

Субі́тка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **субота.** 2) Наказаніе школьниковъ розгами по субботамъ. *За сюю прикладку, опріч субітки, що по закону подобає, буде їх шкварити, що в Бога день, цілий місяць.* Кв. II. 86.

Субітко́ве, вого, *с.*=**Субітка 2. Субітко́вого да́ти.** Высѣчь.

Субі́тник, ка, *м.* 1) Наказываемый по субботамъ. 2) Поминальная книга, субботникъ, синодикъ. *В субітник Фоку записали.* Мкр. Г. 70. *Запишімо, стара, часть грошей на церкву, щоб нас поминали, щоб нас записали в субітник.* Левиц. I. 381.

Субі́тній, я, е. Субботній. *Не жаль мені меду й вина, а жаль мені дівування, субітнього заплітання.* Чуб. V. 545. *Субітнім штихом та на недільний лад.* Ном. № 6655.

Су́біч, *нар.* Обокъ, возлѣ.

Субо́та, ти, *ж.* Суббота. *Субота не робота: помий та помаж та і спати ляж.* Посл. Ум. **Субі́тка, субі́точка, субо́тонька.**

Субо́тішній. я, е=**Субітній.** Шух. I. 40.

Су́вати, ваю, еш, *гл.* Совать. Угор.

Су́ватися, ваюся, вшся, *гл.* Скользить; ползать. *I вни до днесь ся сувают, мо ти гади.* Гн. I. 6.

Суверде́лити, лю, лиш, *гл.* Поднимать вверхъ (ногу). *Почала загеровувати ногу за голову: аж кістки їй тріщать, а вона її сувердслить угору.* Грин. II. 167.

Су́вертень. тня, *м.* Свертокъ. Канев. у.

Су́верток, тка, *м.*=**Сувертень.** *Як уже згортається прядіво, то п'ять ручавк,—отой суверток і буде каліво.* Черн. у.

Суві́й, во́ю, *м.* Свернутая штука холста. *Мати (легенько їм згадається) самого лляного полотна два сувої дали.* ЗОЮР. II. 286. Ум. **Суві́йчик.**

Суво́ра, ри, *ж.* Суровая рѣчь, внушеніе. *Послухай старечої сувори.* МВ. I. 36.

Суво́рий, а, е. Суровый, строгій.

Суво́рливий, а, е. Суровый. *Він суворливий на позір, а справді добрий.* Волч. у. (Лобод.).

Суга́, ги́, *ж.*=**Осуга.** Нѣж., Сосн. у.у.

Суга́к, ка́, *м.* 1) Сайга. К. ЧР. 427. КС. 1882. X. 23. *Ганялись наші батьки по Низових степах за білорогими сугаками.* К. ЧР. 213. 2) Желѣзный съ мѣднымъ черенкомъ инструментъ вродѣ шила для прокалыванія дыръ въ постолахъ, развязыванія узловъ и пр. Шух. I. 291. Бываетъ и роговой. Шух. I. 126, 127.

Сугако́вий, а, е. Относящійся къ сайгѣ. *Сугакові.... сліди.* ЗОЮР. I. 317.

Су́гловок, вка, *м.* Уголъ сундука. Сум. у.

Сугові́ра, ри, *ж.* Разговоръ. *Одноровожали її хто сміхом, хто кивом, суговорою, а хто дивом щирим.* МВ. (О. 1862. I. 99). Ум. **Сугові́рка.**

Су́голов, ва, *м.*=**Суголовок.**

Суголо́вок, вка, *м.* 1) Межа между двумя полями въ видѣ незасѣянной полосы арш. въ 2. Драг. 44. *Тут не добре їхати,—суголовки скрізь.* Канев. у. 2) Часть уздечки безъ поводьевъ—то, что надѣвается на голову лошади. Верхнеднѣпр. у.

Су́голов'я, в'я, *с.*=**Суголовок 2.** Вас. 160.

Су́горб, ба, *м.* Холмъ. *Мар'янівка роскинулась на двох сугорбах.* Мир. Пов. I. 112. Ум. **Су́горбок.** *Київ роскинувся по сугорбах та по ярах.* Зміев. у.

Сугро́ба, би, *ж.* Большая выбоина. Мвж. 192.

Суд, да́ и ду, *м.* 1) Судъ. *Ой поїхав він до Сандомиру, суди судити, села ділити.* Нп. **Страшний суд.** Страшный судъ. **До су́ду.** Навсегда. *До суду, до віку не буду.* 2) Судебное мѣсто: судилище. *I на самій отій могилі суд стояв, бо город далеко росходився.* ЗОЮР. I. 105. 3) Судебныя лица. *Суд наїде сюди.* Кв. II. 208.

Суда́к, ка́, *м.* Рыба судакъ, Lucioperca sandra. Браун. 22. *Ой знати, знати рибку щуку меже судаками.* Чуб. V. 998. Ум. **Судачо́к.**

Судачи́на, ни, *ж.* Мясо судака. *Ей, мати, чумак їде, ей, мати, рибу везе, а якую? судачину.* Грин. III. 576.

Судачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **судак.**

Судді́вна, ни, *ж.* Дочь судьи. *Шукайте собі, добродію, в городі панночки. Чи там трохи єсть суддівен, писарівен і гарних попівен?* Котл. Нп. 344.

Судді́, ді́, *м.* Судья.

Суде́бник, ка, *м.* Человѣкъ, въ своихъ разговорахъ осуждающій кого либо. Г. Барв. 457.

Суде́йський, а, е. 1) Судейскій. *Осівся біля столу на судейську скамницю.* Бубл. 2) Употреб. какъ сущ. Чиновникъ, служащій въ судѣ. *Вони судейським не кажуть, не ймуть віри.* Стор. I. 48.

Суде́нечко, ка, суде́нце, ця, *с.* Ум. отъ судно.

Суде́ць, дця́, *м.* Судья. *Стали судці судити.* Грин. III. 93. *Бог дасть судця, а чорт розсудця.* Ном. № 7381.

Су́джений, а, е. Суженый. *Ой вечірняя зоря двоє діток привела: однеє родженеє, а другеє судженеє.* Нп.

Суди́на, ни, *ж.* 1) Посудина. Шух. I. 261. *Добре господині, коли повно в судині.* Ном. № 1404. 2) Судно. *Просить наш хазяїн-купець, щоб ти до нас на судину йшов.* ЗОЮР. II. 56.

Суди́не, ня, *с. соб.* Деревянная посуда, сундукъ, прядильные инструменты и пр.—все вмѣстѣ. Шух, I. 106.

Суди́тель, ля, *м.* Судія. *Не престань, старче, пильнувати, та ввикай Христа сповивати, судителя свого.* Грин. III. 32.

Суди́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Судить. *Люде горді, неправедні, своїм судом судять.* Шевч. *Бог судить не так, як люде.* Ном. № 34. 2) Осуждать, пересуживать. ЗОЮР. I. 52. *Судять же нас люде.* Мет. 78. *Чом ти до мене звечора не вийшла? Ой як же мені, серце, звечора виходити? Яя угледять вороженьки, то будуть судити. Ой нехай же судять, як розуміють: прийде тая годинонька, вони й поніміють.* Нп. 3) Опредѣлять, назначать. Грин. III. 204. *Суди, Боже, звозити, в велику скирту зложити.* Чуб. III. 246. *Не судив мені Бог, кого я любила.* Уман. у.

Су́дити, джу, диш, *гл.*=**Судомити.** *Судорга судить руку.* Борз. у.

Суди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* 1) Судиться. *З багатим не судися, а з дужим не борися.* Ном. № 1099. 2) Совѣтоваться, обсуждать. *Накинули на її верьовку, зв'язали її і судяться: що їй зробити?* Чуб. I. 199. 3) Предопредѣлиться, опредѣлиться, предназначиться. *А я руда родилася, чорнявому судилася.* Чуб. V. 199. *Судилася злая доля,— мужу пропадати.* Рудч. Чп. 180. *Вона ж тобі, брате, дружиною не судилася.* Мет. 80.

Суди́ція, ції, *ж.* Судъ. *Аж там пани сенатори судицію судять.* АД. II. 84.

Су́дище, ща, *с.* Судилище. *Пилат сів на судищі.* Єв. I. XIX. 13.

Судни́й, а́, е́. Годный. *Та куди се полотно судне: от потягнеш, а воно й пустило.* Брацл. у.

Су́дний, а, е. См. **Судній.**

Су́дник, ка, *м.* 1) Посудникъ, полка, шкафъ для посуды, буфетъ. Сим. 130. *Прийди, прийди, паскуднику, лежить сухарь на суднику.* Чуб. V. 1144. 2) Полка для образовъ. Кіев. г. Чуб. VII. 384. Ум. **Су́дничок.**

Судни́че, чя, *с.*=**Судине.** Шух. I. 106.

Су́дничок, чка, *м.* Ум. отъ судник.

Судни́ця, ці, *ж.* Осуждающая. *А по лівий бочок—зовиці, все Марусині судниці.* Чуб. IV. 652.

Судкува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Міркувати.** Вх. Зн. 67.

Су́дній, я, е, судний, а, е. 1) Судебный, къ суду относящійся, судный. *Чи сходилась де у сельці між миром судня рада—діди, замість, щоб укладати громаді суд, росказували, звідки почалось козацтво.* К. ЧР. 194. 2)—**де́нь.** а) День страшнаго суда. *Одраднїше буде Содомові та Гоморі судного дня, ніж городові тому.* Єв. Мр. VI. 11. б) Праздникъ у евреевъ. *Тоді був у жидів судний день.* Драг. 58. 3)—**до́шка.** Та доска, подъ которую человѣкъ ложится до дня страшнаго суда, т. е.—гробовая доска; поэтому, **до су́дньої до́шки**—до смерти. *Пам'ятатимеш до нових вінників і до судної дошки, покуль пороху на очі насиплють.* Ном. № 3645.

Су́дно, *нар.* ? *Ні вічно, ні судно не скаже.* Ном. № 7735.

Судно́, на́, *с.* Судно. АД. I. 218. *Своїм судном перевозив.* О. 1862. II. 54. *Судна козацькі на три части розбивас.* ЗОЮР. I. 29. *Козацькі суда на три части розбивало.* АД. I. 190. Ум. **Суде́нце, суде́нечко.**

Судня́, ні, *ж.*=**Судьба.** Ном. № 6720.

Судо́вне, *нар.* Судебнымъ порядкомъ.

Судови́й, а́, е́. 1) Судовой, судный. *Найважніше діло віра у правду судову.* О. 1862. IX. 125. 2) Судейскій. *А тут приходять якісь судові два панки.* МВ. II. 38.

Судови́к, ка́, *м.* Чиновникъ въ судѣ. О. 1861. XI. 27. *Судовики благають Бога.* Шевч.

Судо́ма, ми, *ж.* Судорога, корчь.

Судо́мити, млю, миш, *гл.* 1) Корчить, сводить. *Щоб тобі ноги посудомило.* Прилуцк. у. 2) Ломить. *Е, судомить мене щось.* Канев. у.

Судомі́рка, ки, *ж.* Пшеница сандомирка.

Су́дорга, ги, *ж.* Судорога. *Хто бреше, того нехай судорга зомкне.* Ном. № 6978.

Судо́сити, шу, сиш, *гл.* Встрѣтить. *Ой там ішла Пречистая, Пречистая, Ма-*

ти Божа, судосила трц ангели і три апостоли. Чуб. Ш. 367.

Судóситися, шуся, сишся, *гл.* Встрѣтиться. Чуб. II. 229. *Ішла овечка дорогою і судосилась з вовком.* Чуб. II. 113. *Їхали, їхали, ні з ким не судосились, оно бачили.... овечок дід пас.* Чуб. II. 203.

Судощáти, щáю, еш, *гл.* Встрѣчать. *Його* (Байду) *царь турецький судощає.* АД. I. 149.

Сýдський, а, е=Судовий. МВ II. 190.

Судýк, кá, *м.*=**Судак.** Вх. Пч. II. 19.

Судучúна, ни, *ж.* Мясо рыбы судака. Вх. Пч. 19.

Судьбá, би, *ж.* Осужденіе, пересуды. *Се не судьба, а щира правда.* Ном. № 6720.

Судяк, кá, *м.* Мировой судья. Встрѣчено въ слѣд. записи: *Та він мені ще з парубоцтва винен карбованців чимало, та я йому кажу: а ходімо лишень до судяка та давай з себе роспись*. Харьк.

Судящий, а, е. 1) Судящій, судья. Кз. 2) ? *Твоя мамуня.... у судящім гробі.* Гол. Ш. 273. См. **Судній 3.**

Сýжена, ної, *ж.* Суженая. *Сужена не огужена.* Ном.

Сýжений, ного, *м.* Суженый. *Суженому дівка.* Ном. № 4922.

Сук, кá, *м.* Сукъ. *Сук не верба.* Ном. № 1008. Ум. **Сучóк.**

Сýка, ки, *ж.* 1) Сука. Ругательное слово для женщины. *Десь сука, десь ледащиця з хлопцями п'є, гуляє.* Чуб. V. 141. 2) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат.** МУЕ. Ш. 17. Ум. **Сýчка, сýчечка.**

Сýкало, ла, *с.* Снарядъ для наматыванія витокъ на шпульку ткацкаго станка: состоитъ изъ **кружáла**—деревяннаго кружка, вращающагося на желѣзномъ стержнѣ, называемомъ **шпéник**, на который надѣвается **цівка** (шпулька), **лучóк** (лукъ) веревочной своей тетивой охватываетъ двойной петлей стержень,—двигая лучок, приводятъ во вращательное движеніе стержень. Вас. 167. То-же, что и **ремісник, шпулєр.**

Сýканка, ки, *ж.* 1) Толстыя нити для в'ятіра. Новомоск. у. 2) У рыболововъ: родъ веретена съ кружкомъ для свертыванія тонкихъ веревокъ. Одесск. у.

Сукáти, кáю, еш, (**чý, чиш**), *гл.* 1) Сучить, ссучивать. 2)—**бýблики.** Дѣлать баранки. Новомоск. у. (Залюб.). 3)—**свічки.** Дѣлать свѣчи. 4)—**дýлі.** Кукиши давать.

Сукáтися, кáюся, ешся. *гл.*=**Сучúтися.**

Сукéнце, ця, *с.* Ум. отъ сукно.

Сýкервиця, ці, *ж.*=**Сукровиця.** Вх. Зн. 67.

Суклятий, а, е. Тоже, что и проклятий, но въ усиленномъ значеніи. *Суклятi* (черкеси) *біля самісінького города вештаються й людей беруть.* О. 1862. X. 114.

Сукмáн, на, *м.* Суконная верхняя одежда, суконный кафтанъ. *Сорочку викупив, а сукман заставив.* Ном. № 10658.

Сукмáна, ни, *ж.* 1)=**Сýкман.** Гол. Од. 33, 44. *А де ж ваші, хлопці, славнії запорожці, дорогії сукмани.* Гол. I. 18. 2) Родъ свиты въ Холмщинѣ. Чуб. VII. 421. Ум. **Сукмáнка, сукмáконька, сукмáночка.** Чуб. I. 276.

Сукманúна, ни, *ж.*=**Сукмана.** *Ой лежить жовнір та в глубокій долині, постелив собі в голову сукманину,* Pauli.

Сукмáнич, ча, *м.* Старшій въ компаніи древорубовъ, староста ихъ. Вх. Зн. 67.

Сукнáрь, рá, *м.* Суконщикъ. Екат. г.

Сукнó, нá, *с.* Сукно. ЗОЮР. I. 16. *Купи ж, моя мати, сукна голубого, та покриваш, моя мати, мене молодого.* Чуб. V. 365. Ум. **Сукóнце.**

Сýкня, ні, *ж.* 1) Платье (женское). Рудч. Ск. II. 63. Грин. Ш. 582. *На що ж тобі, доньку, зеленії сукні!* Мет. 140. *Їхала дівка через бір, а на їй сукня в дев'ять піл.* Нп. 2) а) Суконная юбка. Гол. Од. 82, 71. Шух. I. 132. б)=**Андарак.** Чуб. VII. 429. Ум. **Сýконька.**

Суклянний, а, е. Суконный. *Сіряк сукняний.* О. 1862. X. 31. (Писаревск.). *Парубок у синьому сукняному каптані.* Мир. Пов. I. 137.

Сукнянка, ки, *ж.* Лоскутокъ сукна. Желех. Ум. **Сукняночка.**

Сукняночка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ сукнянка. 2) Платьице? *Зеленая сукняночка ізлежиться, червонії черевички пилом припадуть.* МУЕ. Ш. 131.

Сукóнний, а, е=Сукняний. ЗОЮР. I. 140.

Сукотáти, кочý, тúш, *гл.* Размывать, подмывать. *Дощ сукоче дорогу.* Вх. Зн. 67.

Сукрасúти, шý, сúш, *гл.* Разукрасить. *Ой у лузі калинонька ввесь луг сукрасила.* Нп.

Сукровáтий, а, е Сукровичный. *І вицідять сукровату, і наллють живої козацької.... крови чистої, святої.* Шевч.

Су́кроватиця, ці, *ж* Сукровица. *З отрунку жене та й звідусіль сукроватиця біжить.* Харьк.

Су́кровиця, ці, *ж.*=**Сукроватиця.** *З мертвого пішла сукровиця.*

Сукрови́ще, ща, *с.* Мѣсто, гдѣ кто-либо былъ убитъ. Шух. I. 185.

Сукру́тки, ків, *м. мн.* На ниткахъ ссучившіяся мѣста. *Нитка у сукрутки збігається.* НВолын. у.

Сукува́тий, а, е. Суковатый. *Уставай, мила, привіз я дубину, тонку, та довгу, та сукувату.* Чуб. V. 644.

Суку́пний, а, е,—ній, я, е. Совокупный, совмѣстный, нераздѣльный, общій, цѣльный. *Треба, щоб була у нас сукупня ввчеря на всіх братів і сестер.* Павлогр. у. *Сукупні городи* (огороды, не отдѣленные другъ отъ друга). Васильк. у. *Наша земля сукупна з поповою.* Брац. у. *У мене сукупні гроші,—тільки й є 25 бумажка.* Радом. у.

Сула́, лн́, *ж.* Судакъ.

Сулія́, лії, *ж.* Большая бутыль. Ум. **Сулі́йка.** Грин. I. 235.

Суло́, ла́, *с.* Деревянная рукоять желѣзныхъ вилъ. Шух. I. 169.

Султа́н, на, *м.* Султанъ. Ум. **Султа́нчик.**

Султа́нич, ча, *м.* Сынъ султана. К. ПС. 68.

Султа́нський, а, е. Султанскій. К. ПС 120.

Султа́нчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **султан** 2) Раст. а) Typha angustifolia L. ЗЮЗО. I. 140. б) мн. Typha latifolia L. ЗЮЗО. I. 140.

Сум, му, *м.* 1) Печаль, грусть. *Такий уже мене сум візьме, такий жаль обійме, що й світ мені не милий.* МВ. I. 8. *Ой як мені сії суми пересумувати, ой як мені да свекорка батенькои назвати.* Нп. 2)=**Сом,** (рыба). Вх. Уч. II. 21.

Сума́, ми́, *ж.* Сума. *Багатий шепче з кумою, а убогий з сумою.* Ном. № 1594.

Су́меж, су́між, *нар.* Смежно, рядомъ. *Моє поле з його сумiж.* НВолын. у. *Я живу з Пилипом суміж.* Волч. у.

Сумеже́нно, *нар.*=**Суміж.** *Поле наше сумеженно з їхнім.* Новомоск. у.

Суме́жний, címі́жний, а, е. Смежный.

Суме́жник, сумі́жник, ка, *м.* Сосѣдъ по земельнымъ владѣніямъ.

Суме́жність, сумі́жність, ности, *ж.* Смежность

Суме́жно, сумі́жно, *нар.* 1)=**Суміж.** *Жили собі суміжно два брати.* Грин. I. 299. 2) Взаимно. *Бились сумежно.* НВолын. у.

Суме́та, ти, *ж.* Большая сумма. Вх. Лем. 471.

Сумі́р, ру, *м.* Миръ, согласіе, мирныя отношенія. *Сумир умен.* Ном. № 3276. **Сумі́ром.** Въ мирѣ, въ согласіи. *Сумиром з тобою не проживеш.* НВолын. у.

Сумири́ти, ся. См. **Сумиряти, ся.**

Сумі́рний, а, е. Смирный, кроткій. *А що вже Василько,—тихий, сумирний: і в хаті не чуть, і на дворі не видно.* МВ. II. 8.

Сумі́рно, *нар.* Мирно, тихо. МВ. II. 171.

Сумиря́ти, ряю, еш, сов. в. **сумири́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* Смирять, смирить. *Сам Господь єсть правда, сокрушить неправду, сумирить гординю, вознесеть святиню.* КС. 1883. VIII. 770.

Сумиря́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **сумири́тися, рю́ся, ришся,** *гл.* Смиряться, смириться. *Инша поплакала б та й сумирилась.* МВ. III. 40.

Су́між, и пр. См. **Сумеж,** и пр.

Сумі́ння, ня, *с.* и пр.=**Сумління** и пр. *Хиба б же я суміння не мала, щоб я тобі загинути дала?* Чуб. V. 57.

Сумі́сний, а, е. Совмѣстный.

Сумі́сник, ка, *м.* Соучастникъ.

Сумі́сно, *нар.* Вмѣстѣ, совмѣстно. *Літали сумісно.* Мнж. 147.

Сумі́ти, мі́ю, еш, *гл.* Дѣлаться печальнымъ, грустнымъ. *Вороги суміли й трепетали.* К. МБ. II. 127.

Су́міш, сумі́шно, *нар.* Смѣшанно. *Лящі, язі, усяка риба сумішно.*

Сумли́вий, а, е. Постоянно печалящійся. *Сумлива невістка, су́млива.* Чуб. III. 206.

Сумлі́нний, а, е. Добросовѣстный. *Старшиною треба покласти чоловіка сумлінного.* Конст. у. *Сумлінна жінка.* НВолын. у.

Сумлі́нність, ности, *ж.* Добросовѣстность.

Сумлі́нно, *нар.* Добросовѣстно.

Сумлі́ння, ня, *с.* Совѣсть. *Ну, яке його сумління: рискаль украсти і казати що це мій.* Камен. у. *Хто чисте сумління має, той спокійно спать ля-*

гас. Ном. № 4435. *Постава свята, а сумління злодійське.* Ном. № 178.

Сумни́й, а́, е́. Печальный, грустный. *Тяжко сумна душа моя.* Єв. Мр. XIV. 34. *Слухаючи такі речі, зробиться сумною і на яку часину посмирніша.* Стор. М. Пр. 153. Ум. **Сумне́ньний. сумне́сенький.**

Сумни́тися, нню́ся, ни́шся, *гл.* Сомнѣваться. *Ми не сумнились, що за сим первим і найважнішим фактом.... постануть уже инші факти.* К. XII. 13.

Су́мність, ности, *ж.*=**Сум.** *Що так сумно не весело?—Не питай ти мої сумности, веселости.* МУЕ. Ш. 36.

Су́мно, *нар.* Печально, грустно. *Так мені чогось сумно й боязко, аж моє серце мре.* МВ. Ум. **Сумне́нько, сумне́сенько.**

Сумови́тий, а, е, Наводящій грусть, унылый. *Живуть вони по ямах та байраках, між скелями в печерах сумовитих.* К. Іов. 63.

Сумота́, ти́, *ж.*=**Сум**

Сумува́ння, ня, *с.* Печаль, грусть. *Були в нас старі сумування.* МВ. II. 196.

Сумува́ти, му́ю, єш, *гл.* Печалиться, грустить. Мет. 158. *Сумуючи, частенько плакав.* Кв. *На тім степу скрізь могили стоять та сумують.* Шевч. *Зроду так гірко не плакала, не сумувала таким тяжким сумом.* Г. Барв. 144.

Сумува́тий, а, е=Сумовитий.

Сум'ятті́, тя́, *с.* Суматоха. Левч. 64.

Сунда́читися, чуся, чишся, *гл.* Плестись, тянуться. *Школярі вже сундачуться.* Сквир. у.

Суне́ць, нця́, *м.* Короткій отрубокъ. кусокъ бревна. Вх. Зн. 67.

Суни́ці, ни́ць, *ж. мн.* Земляника, Fragaria vesca (сама ягода). *Ой у степу зацвіли суниці.* Чуб. V. 455. Ум. **Суни́чки, суни́чеьки.** *Вже минули суниченьки й полуниченьки, вже наспіли осінні та веченриченьки.* Мет. 328.

Суни́чник, ка, *м.* Раст. земляника, (все растеніе цѣликомъ). *Ой стежечка да маленькая. муравочка зелененькая; ой .заросла да суничником, зацвіла поленичником.* Мет. 163. См. **Суниці.**

Су́нка, ки, *ж.* Сумка. *Старецької сунки нігди не наповниш.* Ном. № 4655.

Су́нути, ну, неш, *гл.* 1) Одн. в. отъ совати. Сунуть *Не сунь носа до чужого проса* Ном. № 9647. *Півкопи грошей в руку суну.* Котл. 2) Двигаться, итти. *У обід знову Грицько суне.* Мир. Пов. 121. *Про вовка помовка, а вовк і суне.* Ном. № 5769. *Комарів як суне, що аж світа не видко.* Зміев. у.

Суну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Сразу посунуть, толкнуть, кольнуть. *Як ухопить спис та як суне того комишника під бік,—так і проняв.* ЗОЮР. I. 158. 2)=**Суну́тися.** *От як сунули, скоро і нагнали.* Мнж. 18.

Су́нутися, нуся, нешся, *гл.* 1) Соваться. *Не питаючи броду, не сунься у воду.* Ном. 2) Медленно двигаться, надвигаться. *Стрічкою сунулись козаки.* Стор. М. Пр. 124.

Суну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Броситься, ринуться. *Сунулись тії тури в пущу, так і виваляли дерево: а князь за ними знай пускає стрілку за стрілкою..* К. (ЗОЮР. II. 204). *Він до челяді сунеться,—і челядь пропила.* Шевч. II. 28.

Суньголо́в, *нар.* Стремглавъ. Вх. Зн. 67.

Супере́ка, ки, *ж.* Споръ, несогласіе, распря. *Будем ми втрьох велику между собою супереку мати.* КС. 1882. XII. 501. **На супереки́ йти́ з ким.** Дѣлать противъ чьего либо желанія. *Іде на супереки з батьком старший син.* Волч. у. Ум. **Супере́чка.** *Де два ходить до дівчини,—буде суперечка.* Грин. III. 229. *І межи святими буває часом суперечка.* Ном. № 3319.

Суперечά́тися, ча́юся, єшся, *гл.*=**Суперечитися.** Черн. г.

Супере́чити, чу, чиш, *гл.* Спорить, противорѣчить, возражать. *А що се ви, суперечити схотіли?* МВ. (О. 1862. I. 103)

Супере́читися, чуся, чишся, *гл.* Спорить. *Суперечались-суперечались, та давай битись.* Рудч. Ск. II. 195.

Супере́чка, ки, *ж.* Ум. отъ суперека.

Супере́чник, ка, *м.* Спорщикъ. *Суперечнику, суперечаєш, а мало знаєш.* Чуб. III. 345.

Су́пити, плю, пиш, *гл.* Хмурить. *Став супити знов чорні брови Данило.* МВ. I. 155.

Су́питися, плюся, пишся, *гл.* Хмуриться. *Омелько п'є та супиться, аж зморшки понабігали йому на лобі.* Левиц. Пов. 347. *А стара супиться та бурчить.* МВ. (О. 1862. III. 45).

Су́піскуватий, а, е Супесчавый. Нѣж. у.

Су́пісок, ску, *м.* Супесокъ. Зміев. у. Гол. Од. 43.

Су́платтяа, тя, *с.* Одежда. бѣлье, домашняя рухлядь. Г. Барв. 174. *А суплаття надбають повні скрині.* К. Іов. 58.

Су́плаш, *нар.* Пластами, сплошь. Мнж. 192.

Супліка, **ки**. *ж.* Прошеніе, письменная просьба. *Супліка до Грицька К.... и* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 87). *Подавайте супліку до архирея, щоб прислав нам попа.* Св. Л. 126.

Супліка́тор, **ра**, *м.* Проситель. *Не довго ректор держав у себе суплікаторів.* Св. Л. 297.

Суплікува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Просить. К. ЦН. 292. *Тепер тебе я суплікую мою уважить долю злую.* Котл. Ев. V. 12.

Супокі́й, **ко́ю**, *м.* Спокойствіе, покой. *Святий супокою! гаразд із тобою.* Посл. *Не сам же я плачу, плачуть чорні очі, нема супокою а ні вдень. ні вночі.* Чуб. V. 147.

Супокі́йний, **а**, **е**. Спокойный.

Супо́нити, **ню**, **ниш**, *гл.* 1) Стягивать хомутъ. 2) Бить ремнемъ. Стор. I. 189.

Супо́ня, **ні**, *ж.* Супонь, ремень, которымъ стягиваютъ хомутъ. Вас. 159.

Супо́ра, **ри**, *ж.* Подпорка. Радом. у.

Супо́рка, **ки**, *ж.*=**Софорок**. *Куриця до супорки.* Харьк.

Су́пор, **ру**, *м.* Сопротивленіе, вражда. **В су́пор.** Наперекоръ.

Супо́рник, **ка**, *м.* Противникъ, соперникъ. НВолын. у.

Супоро́к, **ку**, *м*=**Суперечка**. *Менше между собою супороку будеш мати.* АД. I. 334.

Супоста́т, **та**, *м.* Супостатъ, врагъ. *Топчи вороги під ноги, а супостати під п'яти, щоб перестали брехати.* Мет. 233. *То ж не люде,—супостати: беруть хлопця у салдати.* Нп.

Супоста́тський, **а**, **е**. Супостатскій, вражій. К. ПС. 72.

Супочи́вок, **вку**, **супочи́нок**, **нку**, *м.* Отдыхъ, отдохновеніе, успокоеніе. *Дайти, Боже, Николайку, легкі спочивки.* Гол. I. 229. *Чорним очам спання нема, ніжкам супочинку.* Чуб. V. 164.

Супочи́ти, **чи́ну**, **неш**, *гл.* Отдохнуть.

Супроти́, **супроти́в**, *нар.* Противъ. *Супротив двора та твоя кума.* Чуб. *Супротив його ніхто не встоїть.* ЗОЮР. I. 97.

Супроти́вець, **вця**, *м.* Соперникъ, противникъ. *Моть і Левон, се два супротивці: вони вже давно сперечаються за шинок: один набавить рату, другий ще більше.* Брацл. у.

Супроти́витися, **влюся**, **вишся**, *гл.* Сердиться, враждовать. *Зять на мене та й не дивиться, зять на мене супротивиться.* Мет. 157.

Супроти́вний, **а**, **е**. Противный, идущій напротивъ. *А із низу буйний вітер повіває, а по Чорному морю супротивна хвиля встає.* АД. I. 186.

Супроти́вник, **ка**, *м.* 1) Противникъ, врагъ. 2) Злой духъ, демонъ. *Нехай тебе супротивник візьме.* Ном. № 3749.

Супроти́вниця, **ці**, *ж.* Противница, женщина-врагъ. Мир. Пов. II. 70.

Супру́га, **ги**, *ж.* 1) Три или четыре пары воловъ, комплектъ, необходимый для плуга. *Волів супруга добра.* Сим. 227. 2)=**Супряга**. *Був у нового хазяїна свій плуг, а то вже в супруги йде, а дальш-дальш, уже й пішиий,* Кв. *Я з їм у супрузі.* Камен. у.

Супру́жник, **ка**, *м.* Участникъ въ супругѣ, одинъ изъ спрягающихъ свои волы для совмѣстнаго паханія. Черк., Камен. у.у.

Супру́тній, **я**, **е**.—**вітер**. Противный вѣтеръ. Мнж. 148.

Супря́га, **ги**, *ж.* Спряжка воловъ двухъ или нѣсколькихъ хозяевъ для того, чтобы набрать комплектъ, необходимый для плуга,—такой плугъ пашетъ тогда по очереди каждому изъ хозяевъ.

Супря́гач, **ча**, *м.*=**Супружник**. Зміев. у. Міус. окр.

Супря́гачка, **ки**, *ж.* Соучастница, товарка. *Ми сидимо, а наші супрягачки вже пішли на прощу* Зміев. у.

Супря́жич, **ча**, *м.*=**Супружник**. Рк. Левиц.

Супря́жник, **ка**, *м.*=**Супружник**. Г. Барв. 303.

Су́пшен, **ну**, *м.* Раст. Triticum spelta. Вх. Пч. II. 36.

Супʼя́ти́тися, **пʼячу́ся**, **ти́шся**, *гл.* Остановиться. *Місяць над нею суп'ятивсь, дивиться, дивується.* Г. Барв. 208.

Сурга́нити, **ню**, **ниш**, *гл.* Шуточно: прясть. *Було не савити. не варварити, та на сорочку сурганити.* Ном. № 4007.

Сурга́нитися, **нюся**, **нишся**, *гл.* Съ трудомъ везти, съ трудомъ, тяжело ѣхать. Мнж. 192.

Сурду́т, **та**, *м.* Сюртукъ. *Він скидає з себе сурдут.* Чуб. II. 201.

Суре́ля, **лі**, *ж.* Берцовая кость. (Tibia) и вообще всякая длинная трубчатая кость. Въ смыслѣ: нога употреблено въ слѣдую-

щемъ выраженіи: *откидав сурелі*,—т. е. протянуль ноги, лежитъ. Ном. № 10879.

Сурéмка, ки, *ж.* Ум. отъ сурма.

Сýржик, ка, *м.* Смѣшанный зерновой хлѣбъ или мука изъ него, напр. пшеница съ рожью, рожь съ ячменемъ, ячмень съ овсомъ и пр. *Всюди лежні, перепійці і шишки самії не із суржику ліпили,— суще пухові, із пшениці.* Мкр. Н. 33. 2) Человѣкъ смѣшанной расы. *Се суржик: батько був циган, а мати дівка з нашого села.* Черк. у.

Сурíпиця, ці, *ж.* Раст. Brassica Napus L. ЗЮЗО. I. 114.

Сурмá, мú, *ж.* Труба (музык. инструм.). АД. I. 159. *А всі дзвони задзвонили, а всі сурми засурмили, як Серпягу молодого та у Каневі положили.* Дума. Ум. **Сурéмка, сýрмонька, сýрмочка.** Гол. I. 14. *Козаки стояли, на суремки гарно грали.* Мкр. Н. 34. *Голос як сурмонька, т' але ж чортова думонька.* Ном. № 2984.

Сурмáч, чá, *м.* Трубачъ. К. ЧР. 427. Грин. III. 629. *Господарь колись був у охочих козаках у Шрама сурмачем.* К. ЧР. 65.

Сурмúти, млю, мúш, *гл.* Трубить, играть на трубѣ. Рудч. Ск. II. 5. *А тут кричать та в труби сурмлять.* Котл. Ен. V. 63. *Три дні сурмили смутно сурми.* К. ЧР. 105.

Сурмовúй, á, é. Трубный. **Сурмовá сопíлка.** Боевая труба. *Козацькі коні голосно заржали, заголосили сурмові сопілки.* К. МБ. II. 139.

Сурóвий, а, е. Небѣленый. *Держить хусточку да суровую.* Рк. Макс.

Сурóпиця, ці, сурóпка, ки, *ж.*=**Суржик 1.** Міус. окр. Харьк.

Сусáк, кá, *м.* Раст. Butomus umbellatus L. ЗЮЗО. I. 115.

Сýсел, сýсла, *м.*=**Суслик 1.**

Сусíд, да, *м.* Сосѣдъ. *Ой піду я до сусіда воза позичати.* Мет. 12.

Сусíда, ди, *м.* 1)=**Сусід.** *То десь узявся близький сусіда матку стареньку із землі підіймає.* ЗОЮР. I. 21. 2)=**Підсусідок.** *Буде оце в чоловіка хата порожня і він пустить в її кого жить, то вже і сусіда його, хоч би та хата була геть де-небудь од його, хоч би за селом або і другому селі.* Свм. 195, Хата, 175. *Козаки ж живуть своїми хуторами, а хто не має свого ґрунта, то живе у сусідах у заможнішого.* О. 1861. VIII. 93. 3) *ж.* Сосѣдка *Сусідо мила, сусідо близенька, красна, хороша і невеличенька.* Чуб. V. 89. Ум. **Сусíдонько, сусíдонька, сусíдочка.**

Сусíдин, на, не. Сосѣдовъ, сосѣдкинъ. *Оце, каже, попова хата, це—Трохимова, а це кумова, а це сусідина.* Рудч. Ск. I. 174.

Сусíдитися, джуся, дишся, *гл.* Сосѣдиться, присосѣживаться. *Кожен свійський птах сусідивсь до людей в солом'яній хатині.* К. Дз. 137.

Сусíдка, ки, *ж.* 1) Сосѣдка. *Посидь, сусідко, ще трохи видко.* Ном. № 10887. 2) Пт. Alauda cristata. Драг. 6. Ум. **Сусíдонька, сусíдочка.**

Сусíдній, я, є. Сосѣдній. *Дівчата оце з сусідніх сіл.* Рудч. Ск. I. 131.

Сусíдонька, сусíдочка, ки, *ж.* Ум. отъ сусíдка.

Сусíдство, ва, *с.* 1) Сосѣдство. *Жив у сусідстві молоденький легінь хорошого зросту.* Федьк. 2) Жизнь въ положеніи **сусіда 2, підсусідка.** *Охоче було йдуть в сусідство.* Свм. 195. 3) Соб. сосѣди. *Вміє краще од сина пригорнути до себе не дуже просвічене сусідство.* Левиц. Пов. 237.

Сусíдський, а, е. 1) Сосѣдскій. *Вела невеличкого сусідського хлопчика.* Левиц. I. 288. 2) **Принадлежащій сусід'у 2.** *Достаточок був гарненький: сусідських хат зо три, чи з чотирі, клунька, комірки.* Свм. 227.

Сусíдчин, на, не. Сосѣдкинъ. *У сусідчиному садочку щось шепоче.* МВ. I. 124.

Сусíк, ка, *м.* Закромъ. Вх. Зв. 68.

Сусíль! *меж.*, выражающее внезапное появленіе. Котл. Ен. VI. 28. *Могила тріснула, і те дитя, що ждали, на божий світ сусіль.* Греб. 372.

Сусíчниця, ці, *ж.* Мѣсто въ овинѣ, гдѣ складываютъ сѣно. Вх. Зв. 68.

Сýслик, ка, *м.* 1) Сусликъ. 2) Сортъ баранковъ. Ум. **Сýсличок.** *Суслички-бублички.* Мяж. 125.

Сýспиця, ці, *ж.*=**Суржик 1=Суропиця.** Вас. 204. *Сей год я посіяв жита на три упруги да овса—на два, да ще суспиці уської на упруг.—не більше.* Нѣжин. у.

Сýспіль, *нар.* 1) Вмѣстѣ, рядомъ *Кумова хата стоїть суспіль з моєю.* Волч. у.

2) Сплошь. *Поле суспіль засіяне буряками.* Рк. Левиц.

Суспі́льний, а, е. 1) Смежный. 2) Общественный. Желех.

Суспі́льність, ности, *ж.* Общество. Желех.

Уста́в, ва, *м.* Суставъ, сочлененіе. *Без жил, без устав, а на ноги встав.* Ном. № 382, стр. 304. Ум. **Суста́вець, суста́вчик.**

Суста́нція, ції, *ж.* Возможность, средства. *Чого ви не купили тії землі?—Неустанція наша стільки землі взяти.* Анан. у.

Сута́на, ни, *ж.* Ряса католическаго священника. *Патер.... в чорному капотці, се б то в сутані.* Стор. М. Пр. 44.

Сутемний, а, е. Сильно темный, почти черный. *Обличчям сутемний, як пам'ятькова мідь* (негръ). К. Дз. 169.

Суте́мрява, ви, *ж.* Темнота. *Очі від ножа лютійші світять в сутемряві ночі.* К. МБ. III. 252.

Суте́мрявий, а, е. Темный. *Із своїх низьких да сутемрявих хат.* К. Дз. 179.

Сутені́ти, ніє, *гл. безл.* 1) Темнѣть, смеркаться. *Стало сутеніти, як рушили з лісу.* НВолын. у. 2) Неясно виднѣться. *Щось далеко, далеко сутеніє.* Рк. Левиц.

Су́тий, а, е. 1) Сущій, настоящій. 2) Обильный? *Дала коню вівса, сіна, а милому меду, вина, і сутую вечероньку.* Гол. III. 52. *Спорядили обід сутий.* Рудан. I. 75.

Сути́хти, хну, неш, *гл.*=**Стихти.** *Як трохи сутихне, то й засну.*

Су́тісок, ску, *м.* Очень узкая, тѣсная улица, тѣсный проходъ.

Су́тки, ток, *ж. мн.* Сутки. *День і ніч—сутки пріч.* Ном. № 10919.

Сутки́, то́к, *ж.* Узкій проходъ, промежутокъ между двумя строеніями, плетнями, узкій корридоръ, узкій переулокъ. Шух. I. 75. Ум. **Суточки́.** *У суточки тіснії ідуть бояре краснії.* Гол. IV. 351.

Сутковий, а́, е́. Суточный. *Коли кури ходять по дощі,—буде він іти довго* (сутковий). Грин. II. 17.

Су́то, *нар.* Совершенно, чисто. *Піднести їй на болячку ту суто золоту гіллячку.* Котл. Ен. III. 62.

Сутозло́тий, а, е. Изъ чистаго золота. *Гроші, да все червонці сутозлоті.* Драг. 52.

Сутозолоти́й, а́, е́=**Сутозлотий.** *Очіпок сутозолотий.* Алв. 39. *Сутозолоті жупани.* К. МБ. XI. 147.

Суточки́, чо́к, *м.* Ум. отъ сутки.

Суту́гуватий, а, е. Жесткій. *Тверде в його, сутугувате м'ясо.* К. Іов. 94.

Суту́жний, а, е. Тяжелый, трудный, суровый. *Чом ти, гаю, не зеленієш? Як я маю зеленіти: була зіма сутужная.* АД. I. 78.

Суту́жно, *нар.* Трудно, тяжело. *Тепер на дрова стало дуже сутужно.* Черк. у.

Сутя́жно, *нар.*=**Сутужно.** АД. I. 199. *Так тяжко, так сутяжно довелося їм жити з Степаном.* Г. Барв. 507. *Сутяжно в чужій чужині, на чужій стороні без порядку погибати.* Нп.

Сухаре́ць, рця́, *м.* Ум. отъ сухарь.

Суха́рик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **сухарь.** 2) Родъ узора въ вышивкѣ. КС. 1893. V. 278.

Сухари́на, ни, *ж.*=**Сухарь.** *Ой вечеряй, моя мати, сухі сухарини.* Мил. 80.

Суха́рниця, ці, *ж.* 1) Сосудъ для сухарей. *А в салдата вся худоба: сухарниця з сухарями.* 2) Сухарный заводъ.

Суха́рчик, ка, *м.* Ум. отъ **сухарь.**

Суха́рь, ря́, *м.* Сухарь. Ум. **Сухаре́ць, суха́рик, суха́рчик.** *Їж ти, сестро, сухарики.* Чуб. V. 916. *Що ж ти там їсти будеш? Ох, мамцю, сухарці.* Грин. III. 620.

Сухендува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Шутливо то-же, что и **секундувати.** Фр. Пр. 82.

Сухи́й, а́, е́. 1) Сухой. *Кобила рушила сама на сухе.* Чуб. III. 426. *Сухий, як перець.* Ном. № 13138. *Сухий дуб.* 2) Сухой, бездождный. *Сухий марець, мокрий май,—буде жито, коби гай.* Ном. № 446. 3) О человѣкѣ: сухощавый, изсохшій. *Ще й досі не вмерла, але вже така́ суха стала.... що й страшно на її глянуть.* Чуб. II. 48. 4) **Сухе́ по́ле.** Не унавоженное поле. Шух. I. 170. 5) **Сухо́го ду́ба везти́.** Говорить напраслину. Ольгоп. у. 6—**четве́рг.** Послѣдвій четвергъ передъ Петровымъ постомъ. Радом. у. Ум. **Сухе́нький, сухе́сенький.** *Сухенький, маленький москалик.* МВ. II. 52.

Сухі́вря, рі, *ж.* Сухомятка. *У нас і обідати нема чого до пуття зварити: усе сухівря,—хліб святий з водою.* Волч. у.

Сухі́тка, ки, *ж.* Ум. отъ **сухота.**

Сухітник, ка, *м.* Больной чахоткой. Желех.

Сухішати, шаю, єш, *гл.* Дѣлаться суше.

Сухо, *нар.* Сухо. *Тече вода по каміню, під камінем сухо.* Чуб. V. 332.

Суховень, вня, *м.* День безъ росы.

Суховерх, ху, *м.* Раст. Prunella vulgaris. Вх. Пч. II. 34.

Суховерхий, а, е. Суховерхій. *Дуб суховерхий.* К. ДС. 35. *Береза суховерха.* Г. Барв. 468.

Суховершки, ків, *м.* Раст. а) Ajuga genevensis L. ЗЮЗО. I. 110. б) Ajuga reptans L. ЗЮЗО. I. 175. в) Brunella vulgaris Benth. ЗЮЗО. I. 115.

Суховеря, рі, *ж.*=**Сухівря.** (Лобод.).

Суховила, вил, *мн.* Вилы трезубцемъ съ поперечной перекладиной,—для накладыванія навоза. НВолын.

Суховій, вія, *м.* Сухой вѣтеръ. Борз. у. Херс. Восточный вѣтеръ. Мнж. 148.

Суховітриця, ці, *ж.* Сухая вѣтреная погода.

Суходіл, долу, *м.* Земля, суша, материкъ. Чуб. II. 30. *Шаблюками, наділками суходіл копали, шапками, триполами персть вибірали.* Рк. Макс. *Трудно щуці-рибі на суходолі.* Лукаш. 61.

Суходілля, ля, *с.* Материкъ, сухая земля.

Суходрéвник, ка, *м.* Раст. Lonicera xylosteum. Вх. Лем. 471.

Сухоземля, лі, *ж.* Сухая земля. *Як на сухоземлю, то нехай лучче в мішку стоїть.* Ном. № 7306.

Сухозлітка, ки, *ж.* 1) Позументъ, галунъ, мишура. 2) Сусальное золото.

Сухозлотий, сухозлотний, а, е. 1) Галунный, мишурный. *Сухозлотий поясочок.* МУЕ. III. 131. *Сухозлотний пояс.* Любечъ. 2) Сусальный.

Сухозлотиця, ці, *ж.* 1)=**Сухозлітка** 1. 2) Металлическая канитель, которой обвиты струны кобзы. КС. 1892. III. 383. 3)=**Сухозлітка 2.** *Коровай золотять сухозлотицею.* МУЕ. III. 83.

Сухоліс, су, *м.* Высохшій лѣсъ, высохшая часть лѣса. Вх. Зн. 67.

Сухоліття, тя, *с.* Сухое, бездождное лѣто. Ном. № 13647.

Сухомельщина, ни, *ж.* Плата за помолъ.

Сухопарний, а, е. О деревѣ: пареный огнемъ. Вас. 146.

Сухоперка, ки, *ж.* Рубаха, вымытая наскоро (безъ намачиванія и бученья).

Сухоперки, *нар.* О стиркѣ бѣлья: безъ предварительнаго намачиванія и бученья.

Сухоперний, а, е. Вымытый безъ предварительнаго намачиванья и бученья. Г. Барв. 44.

Сухоребрий, а, е. Сухоребрый, худощавый. *Як стояв я над греблею із своєю сухореброю.* Нп.

Сухоребрик, ка, *м.* Худощавый человѣкъ.

Сухоребриця, ці, *ж.* 1) Худощавая женщина. 2) Рыба Pelecus cultratus. Вх. Пч. II. 20. 3) Эпитетъ смерти. Грин. I. 231. *Смерте, смерте-сухоребрице.*

Сухорлявець, вця, *м.* Сухощавый человѣкъ. Желех.

Сухорлявий, а, е. Сухощавый. *Єремія був з себе високого зросту і сухорлявий.* Стор. М. Пр. 75.

Сухорлявість, вости, *ж.* Сухощавость. Желех.

Сухорогий, а, е. ? *Сухорогі* (воли). Свм. 213.

Сухорукий, а, е. Сухорукій. *Рече до сухорукого чоловіка.* Єв. Мр. III. 3.

Сухота, ти, *ж.* 1) Сухота, грусть, тоска. *За малим жити—сухота моя, за козаченьком—красота моя.* Нп. *Своєю сухотою ввесь сад ізсушу.* Мет. 255. 2) Человѣкъ, изъ за котораго кому либо бываетъ сухота. См. ниже уменьшительное. 3) мн. а) Чахотка. Св. Л. 321. Левиц. Пов. 326. *Вмерла небога від сухот через його нелюдську вдачу.* Г. Барв. 149. б) Дѣтская болѣзнь, выражающаяся крайней худобой ребенка. Мил. 32. ХС. VII. 415. Ум. **Сухо(ó)тка, сух(ó)тонька.** *Дівчинонько, сухотонько ти моя.* Чуб. V. 249 *Судіть, судіть, вороженьки, коли довелося,—ми на вашу сухотоньку та й поберемося.* Грин. III. 190.

Сухостій, стою, *м.* Усохшее на корню дерево.

Сухуватий, а, е. 1) Суховатый. 2) Худощавый. *А я хлопець сухуватий в свого батька вдався.* Лукаш. 126.

Суціга, ги, *об.* Бранное слово. Мкр. Н. 32. *Суціга смерть.* К. 1882. XII. 626. *Ти знаєш, він який суціга, паливода і горлоріз.* Котл. Ен. I. 8.

Суцільний, а, е. 1) Цѣльный. Драг. 5.

Суцільною корою позростались. К. Іов. 93. 2) Сплошной. 3) Совмѣстный, нераздѣльный. *Ой лучче нам, подружечко, суцільного п'ятака мати.* Мил. 117.

Суці́льно, *нар*, 1) Цѣльно. 2) Сплошь.

Суч, чі, *ж.* 1) Сученыя нитки—для сѣти, рукавицъ. НВолын. у. *Та тут, оно треба сучі,—тут виплетуть вам волочок за шість злотих добрий.* Брацл. у. 2) Дратва. Св. Л. 168.

Суча́к, ка́, *м.* Щенокъ. *Здорові, сучики!... А що ви не орете?* ЗОЮР. І. 253.

Суча́сний, а, е. Современный.

Суча́сник, ка, *м.* Современникъ. К. Кр. 8. *Здивувала сучасників своїх.* Г. Барв. 429.

Су́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ сука.

Су́чий, а, е. 1) Сукинъ, собачій. *Ой в шинкарки един син, сподобився мені, сучий син.* Чуб. V. 20. 2) **Су́че вим'я.** Нарывъ подъ мышкой.

Сучи́ти, чу́, чиш, *гл.*=**Сукати.** *Кроять рушники із китаєчки, сучуть торочки з чорного шовку.* Чуб. *Сучи, моя мати, восковую свічу.* Чуб. V. 325.

Сучи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Навязываться, налазить. *Так і сучеться до його, а він усе мовчить.* Зміев. у *Чого воно, оця невіра, сучеться?* Рудч. Ск. II. 206.

Су́чище, щі, *ж.* Ув. отъ **сука.** *Хиба ж ти, сучище, не знавш, що Зевс мій чоловік і брат.* Котл. Ен. VI. 11.

Су́чка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **сука.** 2) Родъ игры. КС. 1887. VI. 484. 3) Часть ткацкаго ставка. См. **Верстат.** Шух. І. 255. 4) Родъ кушанья. *Чого то з сього святого хліба не зробиш? усячину: діда, братка, рябка, сучку, каленика.* О. 1862. XI. Кух. 27. 5) Поплавокъ, привязанный къ якорю **ду́ба.** Мнж. 179.

Сучо́к, чка́, *м.* 1) Ум. отъ сук. 2) Ручка, которою приводится въ движеніе сукальный станокъ. Сим. 91. 3) Названіе маленькаго вола. КС, 1898. VII. 47.

Су́ччя, чя, *с. соб.* Вѣтви, сучья, сучье. Шух. І. 74, 176. *З середини шашіль виточує гниле суччя.* Мир. Пов. І. 127.

Суш, ші, *ж.* 1) Сухое время года. *Така суш, що й жати не можна.* Подол. у. 2) Сухія деревья. *Це не садок, а сама суш.* Подол. г. 3) Сухой валежникъ. *Як крадеться черкес по тій тропі, то під ногами в його суш і тріснє.* О. 1862. II. Кух. 65. 4) Сухой воскъ, соты, изъ которыхъ нѣтъ меду. Вх. Лем. 472. *Здається і взяток був, а тепер вибивати—суш та й годі.* Подол. г.

Суш, шу, *м.* Сухой вѣтеръ. *Червона калино, чом ти в лузі стоїш? Ци ся сушу боїш?* Чуб. Ш. 92.

Су́ша, ші, *ж.* 1) Суша. *Ти, річенько, ти, бистрая, викинь кости на сушу.* Чуб. V. 169. 2) Сухое мѣсто. *І рогоза росте в безвідній суші.* К. Іов. 18.

Сушба́, бі́, *ж.* Сушка. *Відер десяток вишень для сушби.* Кіев. у.

Сушени́ці, ниць, *ж.* Сушеные фрукты. Гол. IV. 531. Шух. І. 141.

Суши́ти, шу́, шиш, *гл.* 1) Сушить. *Сорочки попрала,—треба сушити.* 2) Сущить, крушить. *Не суши серденька ти мені.* Мет. 45. *Мовчанка не пушить, голоньки не сушить.* Ном. № 1117.

Суши́тися, шу́ся, шишся, *гл.* Сохнуть, сушиться. *Да ластівочка да купалася да на бережечку да сушилася.* Чуб. V. 9.

Суши́ця, ці, *ж.*=**Сухоліс.** Вх. Зн. 67.

Сушко́, ка́, *м.* Небольшое засохшее дерево. Вх. Лем. 472.

Сушни́к, ка́, *м.* 1) Усохшія вѣтви на деревѣ. 2) Усохшая часть сада, лѣса.

Сушня́, ні́, *ж.* 1) Сушильня 2) Сушеные фрукты. КС. 1893. VII. 77. 3) Сухое дерево, сухія вѣтви. Вх. Уг. 270.

Сушня́к, ка́, *м.*=**Сушник.**

Су́щий, а, е=Сутий 1. *Новомлинка* (горілка)—*води половинка, а коропська—суща.* О. 1861. X. 37.

Су́щик, ка, *м.* Сухой баранокъ. Сим. 96. Св. Л. 60.

Суя́гна вівця́. Беременная овца. Анан. у.

Суята́, ті́, *ж.* Затруднительное положеніе, безпокойство. Вх. Зн. 68.

Суяти́ти, ячу́, ти́ш, *гл.*—**кого́.** Безпокоить кого. Вх. Зн. 68

Суяти́тися, ячу́ся, ти́шся, *гл.* Безпокоиться, хлопотать, изнуряться, существовать въ жалостномъ положеніи. Вх. Зн. 68.

Суятни́й, а́, е́. Плохой, затруднительный, стѣснительный (объ обстоятельствахъ). *Суятна на мене година*—я въ затруднительномъ, тяжеломъ положеніи. Вх. Зн. 68.

Суятни́к, ка́, *м.* 1) Безпокоящій, затрудняющій кого. Желех. 2) Безпокоящійся. Желех.

Суятни́ця, ці, *ж.* Ж р. отъ **суятник.** Желех.

Суя́трик, ка, *м.* Часть **ятера** (см.) Вх. Пч. II. 22.

Схаб, бу и **ба**. *м.* Мясо съ ребрами, бокъ. Подол. г.

Схаменýтися, нýся, нéшся, *гл.* Опомниться, одуматься. *Ой, Хомо, Хомо, схаменись, он скоро вже й води не стане: піди лиш, брате, подивись.* Гліб. *Оттутто вітри схаменулись і ну всі драла до нори.* Котл. Ен. I. 11.

Схапáти, пáю, єш, *гл.* Схватить. *Облизня схапати.* Ном. № 3972. 2) **Схапáти на живý нитку.** Наскоро сдѣлать. Ном. № 13865.

Схарапýдитися, джуся, дишся. *гл.* Испугаться и сразу податься, остановиться (о животныхъ). *Коні під'їхали під село і схарапудились в царині.* Левиц. Пов. 220. *Де не взявся сірий вовк.... отара схарапудилась, сипнула вбік.* Мир. ХРВ. 45.

Схвалúтися, люся, лишся, *гл.* Нахвалиться. *Там моя стара не схвалиться,—такий добрий чоловік.* Лебед. у. *Не схвалились ним.* Грин. I. 107.

Схвасувáти, сýю, єш, *гл.* Отрѣшить отъ должности? *Та йогоото колись схвасували були, а оце уп'ять настановили.* Богод. у.

Схватáти, тáю, єш, *гл.* Заторопить. *Так скоро схватали, що не успіла і приготовиться.* ХС. VII. 424.

Схватúти, чý, тиш, *гл.* = **Схопити.** *Схватив добре за Боже пошиття.* Ном. № 3993.

Схватúтися, чýся, тишся, *гл.*=**Схопитися.** *А поперед його і схвативсь вихор.* Чуб. I. 34.

Схід. схóду, *м.* 1) Восходъ. *Заходу сонця дожидався і сходу тихої зорі.* Мкр. Г. 27. *Гетьман Хмельницький козаків до сходу сонця у похід виправляв.* ЗОЮР. I. 60. 2) Востокъ. *Хуртовина зі сходу на їх найде.* К. Іов. 58. **Схід-сóнця.** *Пополинулась на схід сонця.* Шевч. 3) Всходъ (о посѣвахъ). *Да нема тому піску сходу.* Чуб. V. 976. *Нема дощу,—нема сходу.* Черк. у. 4) **мн. схóди.** а) Ступеньки неподвижной лѣстницы, б) вся неподвижная лѣстница. Рудч. Ск. I. 109. *Ми вас сховаємо до північі під сходи.* Гв. I. 155. 5)—**душí.** Отходъ, смерть. *Ударили тричі в старий дзвін на схід душі.* ЗОЮР. II. 285. *А на схід душі хоч табаки понюхаю.* Рудч. Ск. I. 4.

Схíдень, дня, *м.* Востокъ, восточный край неба. Встрѣчено у Мирнаго: *Закрасивши увесь східень палко-рожевим цвітом, воно* (сонце) *ще не рушало зза гори, ще не блиснуло ні одним промінем над землею.* Мир. ХРВ. 38.

Схíдець, дця, *м.* Ступенька (неподвижной лѣстницы); мн. **схíдці.** а) ступеньки неподв. лѣстн. б) неподвижная лѣстница. Стор. М. Пр. 65. *Ей красно в него і дворі його, тисові сінці, яворові східці.* Нп.

Схíдний, а, е,—ній, я, є. Восточный. *Східній край неба. Пані Висока надивилась на волохів, на турків і позичила в їх трохи східнього смаку.* Левиц. Пов. 204.

Схіснувáти, нýю, єш, *гл.* Воспользоваться. Гол.

Схлипнýти. См. **Схлипувати.**

Схлúпування, ня, *с.* Всхлипываніе. *Цілу ніч тільки й чутно було її глибоке зітхання, її гірке схлипування.* Мир. Пов. I. 20.

Схлúпувати, пую, єш, сов. в. **схлипнýти, пнý, нéш,** *гл.* Всхлипывать, всхлипнуть. *Христя схлипує.* Мир. Пов. I. 171. *Аж схлипнула, чи по дідусеві, чи про мене сироту.* Г. Барв. 363.

Схлю́пнути, пну, неш, *гл.* Пошатнувъ сосудъ, расплескать немного.

Схлюпнýтися, нýся, нéшся, *гл.* Плеснуться, выплеснуться. *Пливе човен да води повен, да коли б не схитнувся, да коли б не схлюпнувся.* Грин. III. 67.

Схнýти, хнý, нéш, *гл.* Сохнуть. *Моя душа переболіла; моє серце схне.* МВ. II. 41.

Схов, ву, *м.* Спрятъ, сохраненіе, храненіе. *Голе, як бубон, голодне, як собака, а в схові ні шеляга.* Грин. II. 182. **До схóву.** На храненіе. *Я йому дав сокиру до схову.* Міус. окр. **На, у схóві.** На храненіи, спрятанъ, а, о. *А де ж хустка? Та в матері на* (у) *схові.* Полт. г.

Схóва, ви, *ж.*=**Схованка.** *Иншої схови у нас не було, як у скрині.* Екат. у.

Схóванець, нця, *м.* Спрятавшійся, укрывшійся. *Як шукали Христа згубити, то він утік та й сховався і найперше в ясла між воли. Жиди так його шукають, так шукають! А волики їдять собі пашу та все мордою пригортають схованця.* О. 1861. X. 51.

Схóванка, ки, *ж.* Тайникъ, мѣсто гдѣ прячется что-либо. *Та й добру ж схованку він собі зробив, ніяк не знайдеш. Дочка вам схованки покаже, де, як лежить моє добро.* Греб. 338. **Віддáти до схóванки, на схóванку.** Отдать на храненіе. *Собаки*

та й оддали сю росписку на схованку котам. О. 1861. V. 72.

Схова́ти, ва́ю, еш, *гл.* 1) Спрятать. *Далеко сховавши, ближче найдеш.* Ном. № 9976. 2) Похоронить, схоронить. *Сховали Грицня близько гряниці, плакали за ним всі молодиці.* Чуб. V. 431.

Схова́тися, ва́юся, ешся, *гл.* Спрятаться. *Од людей сховаєшся, а од Бога ні.* Ном. № 49.

Схо́вач, ча, *м.* Прячущій что либо, берущій на сохраненіе. Мпр. ХРВ. 166.

Схо́вище, ща, *с.* Убѣжище, мѣсто, гдѣ прячутся. К. Бай. 81. *Із сховища свого виходить вітер.* К. Іов. 82.

Схо́вок, вку, *м.*=**Схов.** *Лихий сховок і доброго псує.* Посл.

Схо́дини, дин, *ж.* Сходка, собраніе.

Схо́дистий, а, е. Покатистый.

Схо́дити, джу, диш, *гл.* 1) Восходить. *Сонечко не сходить.* Мет. 51. *По двору ходить—як зоря сходить; по сінцях ходить—як зоря сходить.* Нп. 2) Всходить. *Тяжко сходити на гору.* 3) Всходить (о посѣвахъ, тѣстѣ). *Ярина добре сходить.* 4) Сходить, спускаться. *Сльози її аж на сей світ сходять.* Рудч. 5) Исходить, истекать. *Як я по матері журилась! Було слізьми схожу.* Г. Барв. 228. *А вже ж мої карі очі слізонькми сходять.* Нп. 6) Подходить. *Ближче схожу,—жінок бачу.* МВ. II. 188. 7) Уходить. *Вона іде, іде,—мов старий бог з двору сходить.... Вже до воріт, за двір.* Сим. 228. *Сходьте з хати усі, щоб ні одної душечки при мені не було.* Мнж. 131. 7) Выходить, истрачиваться. *У його на сі зілля сили грошей сходила.* О. 1862. V. 110. *Горілки на їх багато сходить.* Г. Барв. 516.

Сходи́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Исходить. *Ой за яром брала я льон, всю долину сходила.* Мет. 61. 2) Пройти, перейти, сходить. *Коли б же ви, вороні коні, а походу не сходили.* Макс. 3) Одѣться во что, износить что. *Добра такого, не знає в чому й сходити.* Ном. № 1349. *Чи тобі в мене нічого спити, чи нічого з'їсти, чи ні в чім хороше сходити.* Мет. *Нехай батько не турбує, мені вінця не купує, бо я й того не сходила, під явором загубила.* Уман. у.

Схо́дитися, джуся, дишся, *гл* 1) Сходиться. *Ей, миряне, шевці, кравці, кравці, шапирі, сходіться ради послухати, табаки понюхати.* Ном. № 6124. 2) Сходиться, соединяться взаимно. *Земля сходиться з небом.* Чуб. I. 37.

Сходови́й, а́, е́=**Східний.** Чуб. I. 131. *Сходовий вітер повіяв, з тополі листячко звіяв.* О. 1862. IV. 5.

Схожа́ти, жа́ю, еш, *гл.* 1)=**Сходити.** *То він на чердакісхожає.* КС. 1882. XII. 487. *Я.... того не чувала, щоб жовтий пісок на білому камені схожав.* КС. 1882. XII. 491. *Всі козаки* (з судна) *на сиру землю схожали.* КС. 1882. XII. 488. *Мати старая з двора схожає.* Грин. III. 692. 2)=**Сходитися.** *Пола із полою схожає.* КС. 1882. XII. 497.

Схожа́тися, жа́юся, ешся, *гл.*=**Сходитися.** *Одно з одним схожається.* ЗОЮР. I. 27.

Схожда́ти, да́ю, еш, *гл.*=**Схожати.** *Ей, скаржилося світле, сонейко.... „Не буду, Боже, рано схождати“.* Левиц. Світ. 12.

Схо́жий, а, е. Похожій. *Боже ж ти мій! і на чоловіка ж то не схожі.* Млр. л. сб. 173. *Сама на себе не схожа стала, така журба її бере.* Рудч. Ск. II. 32.

Схо́жість, жости, *ж.* Сходство. *Незвичайна схожість дочки з матірр͏ю дуже вразила Яся.* Левиц. I. 234.

Схододи́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Охладить. *Треба схолодить,—дуже гаряча вода.* Канев. у.

Схоло́нути, ну, неш, *гл.* Похолодѣть. *Хома як глянув, то й схолонув.* Рудч. Ск. II. 176.

Схопи́ти, ся. См. **Схоплювати, ся.**

Схо́плювати, плюю, еш, сов. в. **схопи́ти, плю́, пиш,** *гл.* Схватывать, схватить. *І день іде, і ніч іде, і голову схопивши в руки, дивуєшся—чому не йде апостол правди і науки.* Шевч. *Мене трястя схопила та трясе.* Левиц. I. 240.

Схо́плюватися, плююся, ешся, сов. в. **схопи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* 1) Схватываться, схватиться, вскакивать, вскочить, быстро подняться. *Еней з просоння як схопився.* Котл. Ен. II. 38. *І разом схопились та до воріт.* Шевч. *Схопилась та й побігла шляхом, а вже вечеріло й роса пала.* МВ. I. 2) Вскакивать, вскочить на что. *На коника схопився.* 3) Подниматься, подняться. *Схопилась велика вітряна буря.* Єв. Мр. IV. 37.

Схороне́ння, ня, *с.* Сохраненіе. *Дала я свої гроші до схоронення.* Харьк. г.

Схороня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **схорони́ти, ню́, ниш,** *гл.* = **Ховати, сховати.** *А вже твою милу схоронили.* Мет. 99.

Схороня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **схорони́тися, ню́ся, нишся,** *гл.*=**Ховатися, сховатися.** *Ти будеш по тернах, по байраках схоронятися.* АД. I. 128. *Розступися, сира земле, то я схоронюся.* Чуб. V. 602.

Схоті́нка, ки, *ж.* Желаніе. *Троє схотінок.* К. Дз. 220.

Схоті́ти, схо́чу, чеш, *гл.* Захотѣть. *З мене молодої хто схоче сміється.* Мет. 26. *Мене мати на забаву не пускає, як я схочу, перескочу, то й не знає.* Мет. 28.

Схоті́тися, четься, *гл. безл.* Захотѣться. *Схотілось лиха.* Ном. № 3846.

Схрести́ти, щу́, стиш, *гл.* Скрестить. *Просиділа Настя в кутку, схрестивши руки.* МВ. II. 45.

Схря́катися, каюся, ешся, *гл.* Отхаркаться. *Покуре люльки, що й схрякається чоловік, то й лекше на груди.* Волч. у.

Схуди́ти, джу́, диш, *гл.* Истощить, сдѣлать худымъ. *На що ви схудили воли отако?* Камен. у. (Лобод.).

Схудлий, а, е. Исхудалый. *Бліде й схудле лице.* Левиц. Пов. 88.

Схуднути, дну, неш, *гл.* Похудѣть. *Поки гладкий схудне, то худий здохне.* Посл.

Схудобні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Обѣднѣть. Вх. Лем. 472.

Схи́бити, блю, биш, *гл.* 1) Уклониться въ сторону, пошатнуться. 2) Промахнуться. *Не схибить стріляючи.* Стор. М. Пр. 131. *Раз на вовка хука дав, удруге схибив.* Мир. ХРВ. 82. 3) Неудаться, выйти неудачнымъ. *От як вторік: на жито урожай, а пшениця схибила, вродила пака, що один тільки послід.* Брацл. у.

Схи́битися, блюся, бишся, *гл.* Уклониться въ сторону, отскочить. *Не поважений на місті (кулею) кнур кидається на дим і своїми здоровенними иклами порубає пластуна, як не вспіє схибитись.* О. 1862. II. 63.

Схибну́ти, бну́, не́ш, *гл.* 1)=**Схитнути.** *Дівчата на мене гукають,—я не чую: котрась мене схибнула за плече.* Г. Барв. 67. 2)—**сло́вом.** а) Не сдержать слова. б) Соврать. Черк. у.

Схибну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1)= **Схитнутися.** *Пливе човен води повен, коли б не схибнувся.* Чуб. V. 293. *Схибнувсь віз.* Черк. у. *Гадки в неї схибнулися.* Мир. ХРВ. 404. 2) Не устоять. *Ось уже й татарський баша.... наближаеться. Наші схибнулись,—далі. Татарюги навздогін.* Мир. ХРВ. 128.

Схи́зма, ми, *ж.* Расколъ, ересь; названіе иновѣрцевъ у католиковъ.

Схизма́т, та, схизма́тик, ка, *м.* Раскольникъ, еретикъ; названіе иновѣрцевъ у католиковъ. Шевч. 138.

Схизма́тський, а, е. Къ схизматам относящійся. *Схизматські попи.* Маркев. 58.

Схи́листий, а, е. Наклонный. *Верба стояла крива,—схилиста на став.* Грин. II. 57.

Схи́листо, *нар.* Наклонно. Камен. у.

Схили́ти, ся. См. **Схиляти, ся**

Схи́лком, *нар.* Наклонясь. *Кажуть люде, моя мати, що я в батька вдався: схилком, схилком попід тинком в зіллячко сховався.* Нп.

Схи́лок, лку, *м.* Наклонъ, спускъ, скатъ, склонъ. *Та бо в нашім Яворові корчма коло схилку.* Гол. III. 220.

Схи́льний, а, е. Склонный.

Схи́льнистий, а, е=**Схилистий.** Вх. Лем. 472.

Схи́льчивий, а, е. Покладливый, сговорчивый. *Пилипиха була мати своїй дочці не податлива, не схильчива.* МВ. II. 84.

Схиля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **схили́ти, лю́, лиш,** *гл.* Склонять, склонить, наклонять, наклонить. *А сам схилив головоньку, сльози проливає.* Мет. 77.

Схиля́тися, ляюся, ешся, сов. в. **схили́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* 1) Склоняться, склониться, накло́няться, наклониться. *Зацвіла твоя червона калина, схилилися калинові віти.* Мет. 271. *Ісус же, схилившись додолу, писав пальцем.* Єв. I. VIII. 6. 2) Склоняться, склониться другъ къ другу. *І схиляються в дуброві верхи із верхами.* К. Досв. 99. 3) Склоняться, склониться, соглашаться, согласиться. *На те схилялись люде, щоб наняти землеміра поміряти землю.* Волч. у.

Схисти́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Изловчиться, ухитриться. *Воно як би у них*

не були затулені вікна, то може б я схистивсь уздріти, що там робиться, а то ні, не бачив. Новомоск. у.

Схитну́ти, тну́, не́ш, *гл.* 1) Пошатнуть. *Громом усю землю схитнуло.* Г. Барв. 190. 2) Склонить, наклонить. *Вона голівку схитнула набік.* МВ. І. 115. 3) Качнуть. *Тихо схитнула головою.* Мир. Пов. II. 98.

Схитну́тися, тну́ся, не́шся, *гл.* 1) Пошатнуться, покачнуться. *Пливе човен, води повен, колиб не схитнувся.* Чуб. III. 22. *Кладочка схитнулась—сестриця втонула.* Нп. *А як моя головка схитнеться* (=як умру), *тоді тобі роскіш минеться.* Чуб. V. 113. 2) Пошевельнуться, прійти въ движеніе, качнуться. *Під тобою, селезню, вода не схитнеться.* Мет. 37.

Схитрува́ти, тру́ю, еш, *гл.* Ухитриться, употребить хитрость. *Як би йому схитрувати, щоб обдурити жида-шинкаря.* Грин. II. 226.

Схища́тися, ща́юся, ешся, *гл.* Укрываться. *Під хуґу схищались під комишами.* О. 1862. V. Кух. 29.

Сца́ти, сцу, сциш, *гл.* Сосать. *Ласкаве телятко дві матки буде сцати, а злісливе, то й одна не дасть.* Ном. № 3302.

Сци́кавка, ки, *ж.*=**Сікавка** 1. Канев. у.

Сцикли́ни, ли́н, *ж.* Моча.

Сцикли́ння, ня, *с.*=**Сцикли́ни.** Лохв. у.

Сцику́н, на́, *м.* Тотъ, кто часто мочится.

Сцику́ха, хи, *ж.* Та, которая часто мочится.

Сцик! *межд.* отъ сцяти. Ном. № 6384.

Сціле́ння, сціли́ти. сцілю́щий, сці́ля́тк. См. **Зціле́ння** и пр.

Сцільни́к, ка́, *м.*=**Стільни́к.** Маркев. 17, 169. Ум. **Сцільничо́к.** Стор. I. 61.

Сцьоба́ти, ба́ю. еш, *гл.*=**Стіба́ти.** *Циган.... давай сцьобати приконечником.* Рудч. Ск. II, 184.

Сця́ти, сцю, **сциш**. *гл.* 1) Мочить, сцать. 2)=**Сцати.**

Сцяч, ча́, *м.* Урильникъ.

Сця́чка, ки, *ж.* Болѣзнь. недержаніе мочи.

Сча́стя, тя, *с.* и пр. См. **Щастя.** и пр.

Ська́льниця, ці, *ж.* Ищущая (въ головѣ). Мил. 217.

Ська́ння, ня, *с.* Искавіе (въ головѣ). КС. 1890. V. 339. Грин. III. 82.

Ська́ти, ка́ю, еш, *гл.* Искать (въ головѣ). Г. Барв. 261. *Син твій, мати, в полі, в полі спочиває, над ним сидить чорний орел в головоньці ськає.* Нп.

Ська́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Искать (насѣкомыхъ въ волосахъ, шерсти). *Такий мені пан: у соломі спить а зубами ськається.* Ном. № 2930.

Сьгобі́цький, а, е=**Сьгобі́чний.** *Хто не був по сей бік Дніпра, жадної тями не має про сьогобіцьку Україну.* Св. Л. 23.

Сьогобі́чний, сьогобо́чний, а, е—ній, я, є. По сю сторону рѣки. *Московщина обладувала Україною сьогобочньою.* МВ. I. 137.

Сього́дні, сього́дня, *нар.* Сегодня. *Чи не гріх, кажуть, сьогодні робить.* ЗОЮР. I. 48. *Сьогодня не празник, а ти нам не вказник.* Ном. № 187.

Сього́днішній, я, є. Сегодняшній. Сим. 150.

Сьогорі́чній, сьогорі́шній, я, є. Этого года. *Се очерет сьогорішній, тим він собі такий листатий.* Лубен. у *Вони пішли поміж стіжками, поміж скиртами жита торішнього й сьогорішнього.* Левиц. Пов. 194.

Сьогосві́тній, я, є. Этого міра. *Дознав би втіхи й роскоші сьогосвітньої.* МВ. I. 44.

Сьогоча́сний, а, е. Современный, совершающійся въ настоящее время. Левиц. Пов. 164, 258. *Світові потреби сьогочасні.* Св. Л. 17.

Сьома́к, ка́, *м.* 1) Семилѣтка (о людяхъ и животныхъ). 2) Монета въ семь коп. ассигнаціями или въ 2 коп. серебромъ.

Сьома́ка, ки, *ж.* Семерка (въ картахъ).

Сьо́мий, а, е. Седьмой. *Не хвались сьомого дня, а хвались сьомого году.* Ном. № 9068.

Сьорб! *межд.*, выражающее хлебокъ. *Дай мені сироватки з хлібом.... Він сьорб, сьорб разів з п'ять, да й годі.* Г. Барв. 98

Сьо́рбати, баю, еш, *гл.* Хлебать. *Сьорбай юшку, на дні рибка есть.* Ном. № 1200.

Сьорбну́ти, сьорбону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Хлебнуть. *Сьорбне чоловік чарку—як іскаэиться.* Ном. № 11469.

Сюд, *нар.*—**Сюда.** *Я сюд-туд,—нема коня.* НВолын. у. *Не сюд, не туд, не сяк, не так.* Чуб. V. 1146.

Сюда́, *нар.*=**Сюди**.

Сюди́, *нар.* Сюда. *Ні сюди, ні туди,— ні саньми, ні колесами, ні зімою, ні літом.* Ном. № 7655. *Сюди-туди походила, вечерять зварила.* Чуб. V. 93.

Сюдо́ю, *нар.* Этой дорогой, этимъ путемъ, въ этомъ направленіи. *Чи не бачив парубка і дівки, чи не йшли сюдою?* Рудч. Ск. I. 147. *Йди правдою, що скрізь тобі шляшок битий: чи тудою, чи сюдою, чи на схід сонця, чи на захід.* МВ. (КС. 1902. X. 142).

Сю́ра, ри, *ж.* Сѣрый сердак. Вх. Зн. 68.

Сюро́к, рка́, сюрчо́к, чка́, *м.* Родъ свистка. Пирят. у.

Сюрча́ння, ня, *с.* 1) Жужжаніе, трескъ (насѣкомыхъ). *Докучне сюрчання трав'яних коників.* Мир. ХРВ. 4. 2) Жужжаніе (веретена).

Сюрча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* 1) Жужжать, трещать (о насѣкомыхъ). *Там коники* (польові) *кричали та сюрчали.* Мир. ХРВ. 39. 2) Жужжать (о веретенѣ) *Веретено сюрчить.* Мир. Пов. I. 134.

Сю́сі, дѣтск.=**Пісі**. О. 1861. VIII. 8.

Сю́сяти, сяю, еш, *гл.* Дѣтск.: мочиться.

Ся, *мѣст.* 1) Ж. р. отъ сей. *Ся вже пасок тридцять ззіла.* Ном. № 8655. 2) Ся, себя. *Літа маї молодії, де ви ся поділи?* Нп. *Згадав, ся зволив та й удоволив.* Ном. **Як ся ма́єш?** Какъ поживаешь?

Ся́бер, бра, сябро́, ра́, *м.* Участникъ земельнаго владѣнія, компаньонъ въ торговомъ предпріятіи. Вас. 189. КС. 1890. VI. 478. *Брат братові сябер.* Ном. № 9399.

Сябри́нний, а, е. Артельный, товарищескій, находящійся въ общинномъ пользованіи. *Сябринна оренда.* Черн. г. *Сябринний ліс.*

Сябрува́ти, бру́ю, еш, *гл.* Водить компанію. Конст. у.

Ся́вкання, ня, *с.* Гоготаніе гусей, преимущественно гусятъ. Волын. г. Желех.

Ся́вкати, каю, еш, сявкоті́ти, кочу́, чеш, *гл.* О гусяхъ, преимущественно гусятахъ: гоготать. Вол. г. *Гуска сявкоче.* Вх. Пч. I. 15.

Сяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **сягну́ти, гну́, не́ш**, *гл.* 1) Достигать, достичь, касаться, простираться, доставать, достать. *Бреде старий, назад ся оглядає, а йому вода вже по шию сягає.* Чуб. V. 846. *З дідьком не сягай до одної миски.* Ном. № 5985. *По Вкраїні огні горять, під небо сягають.* К. Досв. 93. 2) Хватать, хватить, стать. *Узяла карбованця грошей,—думка, бач, така, що стане й на оливу; одже й не сягнуло.* Лебед. у.

Сягни́стий, а, е. Дѣлающій большіе шаги. *Добрі воли, та не паристі: один дуже сягнистий, у другого короткі ноги, так не зійде з тим.* Кіев. у.

Сягну́ти. См. **Сягати**.

Сяговина, ни, *ж.* Саженныс дрова. Вх. Лем. 472.

Сягону́ти, ну́, не́ш, *гл.* То-же, что и сягнути, но выражаетъ большую силу дѣйствія. К. ХП. 17. *І сягонеш умом до його правди.* К. Іов. 24.

Сяда́ти, да́ю, еш, *гл.*=**Сідати**.

Сядови́ти, влю, ви́ш,—ся, *гл.*=**Садовити,—ся**. *Коло себе сядовить.* МВ. (О. 1862. III. 40).

Ся́єво, ва, *с.* Сіяніе. Г. Барв. 358. К. Бай. 14. *Як усміхнувсь, очам не довіряють, і сяєво лиця збірають.* К. Іов. 62.

Сяжа́, жі́, *ж.* Кусокъ плетня, укрѣпленный на четырехъ столбахъ посреди рѣки надъ водой, на которомъ стоитъ рыбакъ съ сѣтью; такъ какъ рѣка перегорожена плетнемъ и проходъ оставленъ только подъ сяжею, то рыба идетъ прямо въ сѣть. Вх. Пч. II. 25.

Ся́йний, а, е. Сіяющій. Встрѣч. у. Щоголева. *Сіло сонце. На майдані сяйні огнища горять* (на Купала). Щог. Сл. 24.

Сяйну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Однок. отъ **сяти**. *Сяєвом сяйнула.* К. ХП. 49. *Блискавка по всьому небу сяйнула.* Г. Барв. 190.

Сяк, *нар.* Этакъ. *Не так, не сяк.* Чуб. **Сяк-так, сяк-не так.** Кое-какъ. *Сяк-так до вечора буду жить, а ввечері мій миленький прибіжить.* Чуб. V. 105. *Очіпок сяк-не-так наділа.* Алв. 40.

Сяка́ння, ня, *с.* Сморканіе.

Сяка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Сморкать. *Се було тоді, як я сякав у рукав.* Ном. № 14167.

Сяка́тися, ка́юся, єшся, *гл.* Сморкаться.

Сяки́й, а́, е́. 1) Этакой. *І така, і сяка— тільки дийте.* Ном. № 4507. 2) **Сякий-такий**. а) Кое-какой; пустячный. *Сяка-така напасть, та спати не дасть.* Ном. № 1757. *Сякі-такі вареники, а все луччі галушок, сякі-такі дівчаточка, а все луччі жіночок.* Нп. б) Бранное выражее

віе. *Я каже, теое, сякий-такий сину, запалю.* ЗОЮР. I. 9.

Ся́ння, ня, *с.* Сіяніе.

Ся́ти, ся́ю, еш, *гл.* Сіять. *Мечем своїм як блискавкою сяє.* Макс. (1849). 85. *Пішло військо, корогвки сяють.* Чуб. V. 504. *Місяць високо, зіроньки сяють.* Шевч.

Ся́яння, ня, *с.*=**Сяння.** Ком. Р. I. 50.

Ся́яти, ся́ю, еш, *гл.*=**Сяти.**

Т.

Т, *пред.*=**Д**, къ. *Надійшов же т ній завидь-завидко.* Гол. IV. 33. *Надійшов же т ній батенько її.* Гол. IV. 90.

Та, *сз.* 1) И, да. *Батько та мати.* Харьк. *За степи та за могили, що на Україні, серце мліло.* Шевч. *Од моря та й до моря.* К. Псал. 164. 2) Но, да. *Полетіла б я до тебе, та крилець не маю.* Котл. Нп. 340. 3) Да, вотъ. *Вилізь на вербу та й подивись.* Левиц. I. 208. *Та була в мене жінка, та була в мене любка, та післала мене в ліс, щоб я її дров привіз.* Нп. **Та де!** Да нѣтъ. *Він добре співає?— Та де.* **Та-'дже, та-жé, та-жé ж, та-ж.** Сокращ. изъ **та аджé, та аджé ж.** Да вѣдь, да вѣдь же. *Ой відай ти слабий, хорий, ти мій милий Сосновиченьку?—Та-'дже видиш, що не жарти!* Гол. I. 82. *Та-же ти знаєш, що я не маю нічого. Та-же я тобі казав, що будуть гості.*

Та, *мѣст. женск. р.* при *муж. р.* **той**.

Та! *зват. пад.* отъ **тáто**. *Та! що ти робиш.* Шейк.

Табáк, кý, *м.* Табакъ. Драг. 13. Ум. **Табачóк**. *Хто нюхає табачок, то гетьманів мужичок.* Ном. № 12614.

Табáка, ки, *ж.* 1) Нюхательный табакъ. *А що, понюхав табаки?* Ном. № 3968. **Я тебе зімнý на табáку.** Въ порошокъ тебя изотру! 2)—**вóвча**. Раст. Lycoperdon Bovista. Вх. Уг. 231. Ум. **Табáчка**.

Табакéрка, ки, *ж.* Табакерка. *Коли нагнувсь табаки понюхать,—вона й побачила табакерку.* Рудч. Ск. II. 179. Ум. **Табакéронька, табакéрочка**.

Табакéрчина, ни, *ж.* Плоховатая табакерка. Ум **Табакéрчинка**.

Табáнити, ню, ниш, *гл.* Грести кормою впередъ. Ейскъ.

Табатéрка, табатúрка, ки, *ж.*=**Табакерка**. *Дід виняв луб'яну табатирку, понюхав табаки.* Мир. ХРВ. 53. Ум. **Табатúрочка**.

Табачáрка, ки, *ж.*=**Табакерка**. Желех.

Табачéнція, ції, *ж.* Шутливое отъ табака. Шейк.

Табачúна, ни, *ж.*=**Табака**. Шейк. Ум. **Табачинка**.

Табáчити, чу, чиш, *гл.* Нюхать табакъ. Шейк.

Табáчка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ табака. 2) Раст. Ranunculus sceleratus. Вх. Пч. I. 12.

Табачкóвий, а, е. Имѣющій цвѣтъ нюхательнаго табаку. Шейк.

Табáчник, ка, *м.* Нюхающій табакъ, приготовляющій или продающій его. Шейк.

Табáчників, кова, ве. Относящійся къ табачнику, принадлежащій ему. Шейк.

Табáчничин, на, не. Принадлежащій табачниці. Шейк.

Табáчниця, ці, *ж.* Женщина, нюхающая, приготовляющая или продающая табакъ. Шейк.

Табачóк, чкý, *м.* Ум. отъ табак.

Табáшний, а, е. Табачный.

Табáшник, ка, *м.* и пр.=**Табачник** и пр. КС. 1882. III. 60.

Табин, ну, *м.* Шелковая плотная матерія. Шейк.

Табинóвий, а, е. Сдѣланный изъ табину. Шейк.

Табíвка, ки, *ж.* Кожаная сумка, носимая черезъ плечо на ремнѣ. Шух. I. 121, 128, 279.

Тáбір, бору, *м.*=**Табор**. Гол. IV. 403.

Тáбла, ли, *ж.*=**Табівка**. Вх. Зн. 68.

Таблúця, ці, *ж.* 1) Дощечка, таблица. *Стояла таблиця біла, а на ній були виписані мої гріхи.* Гн. II. 76. 2) Классная доска. Шейк. 3) Вывѣска, доска съ надписью. *На стовпі таблицю прибив і*

на ті таблиці написав так: хто сюдою буде їхать, то непремінно щоб сюди заїхав. Рудч. Ск. II. 92. Ум. **Табли́чка**, **табли́чечка**. Грин. I. 188.

Та́бор, ру, *м.* Станъ, лагерь; обозъ, таборъ (у войска, чумаковъ, косцевъ и пр.). Маркев. 14. К. Досв. 7. *В яру колись гайдамаки табором стояли.* Шевч. Ум. **Та́борик**.

Табори́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Располагаться лагеремъ, станомъ, таборомъ. Шейк.

Табори́ще, ща, *с.* Мѣсто прежняго табора, прежней стоянки, лагеря. *Стоїте ви залогами в старих таборищах.* К. Досв. 225.

Таборо́вий, а, е. Лагерный. К. ЧР. 309.

Табору́вання, ня, *с.* Стояніе лагеремъ. Шейк.

Табору́вати, ру́ю, еш, *гл.* Стоять лагеремъ. Шейк.

Таборя́нин, на, *м.* Находящійся въ лагерѣ, стоянкѣ, обозѣ. *Кругом добро всім таборянам чинити.* К. МБ XI. 143.

Табу́н, на́, *м.* 1) Табунъ. Вас. 197. *Ой чий же то сивий коничок по табуні ходить?* Грин. III. 589. 2) Стая, стадо. *І тілько край ставка оставсь табун утят.* Греб. 387. *Дрохви, журавлі, хохітва підіймались табунами.* Стор. *Оселедці ходять табунами.* Шейк. *Табун горобців і табун мишей.* Грин. II. 244. Ум. **Табуне́ць**, **табу́нчик**. *Засоромивсь осміяний горобець та й покинув ріднесенький табунець.* Гліб.

Табу́нний, а, е. Табунный, изъ табуна.

Табу́нник, ка, *м.* Табунщикъ. Шейк.

Табу́нників, кова, ве. Принадлежащій табунщику.

Табуно́вий, а, е. Принадлежащій табуну. *Коні табунові.* К. МБ. XI. 142. *Табунове посовисько.* Шейк.

Табу́нський, а, е. Находящійся въ табунѣ. *Що ти брикаєш, як табунська кобила?* Шейк.

Табу́нчик, ка, *м.* Ум. отъ. **табун.**

Табу́рка, ки, *ж.* Верхъ телѣжный, будка, волочокъ. *У простий віз він тепер уже й не сяде, а дай йому візок да ще й з табуркою, щоб сонце йому не пекло у пику, або дощ не лив у потилицю.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Тавле́тка, ки, *ж.* Аспидная доска. Шейк.

Та́волга, ги, *ж.* Раст. Spiraea. *По три пучки тернини і червоної таволги набірайте, бідного невольника по трічі в одні́м місці затинайте.* АД. I. 89.

Таволжа́ний, а, е. Относящійся къ таволгѣ. Шейк.

Таволо́жник, ка, *м.* 1) Spiraea crenata L. Анн. 339. 2—**пу́жний.** Spiraea hypericifolia L. Анн. 340.

Та́врія, рії, *ж.* Таврическая губернія. *Що-весни йдуть було з нашого села у Таврію.* Грин. I. 109.

Тавро́ваний, а, е. Мѣченый. Константиногр. у.

Тавро́т, та, *м.* Родъ дѣтской игры. Шейк.

Тага́н, на́, *м.* Таганъ, желѣзная подставка съ ножками, на которой варятъ пищу, раскладывая подъ ней огонь. Ум. **Тагано́к**, **тага́нчик**.

Тагана́шка, ки, *ж.* Одинъ изъ низшихъ сортовъ крымской соли. Сумск. у.

Тагано́к, нка́, *м.* Ум. отъ **таган.**

Тагану́вати, ну́ю, еш, *гл.* Остановиться въ степи для приготовленія кушанья. Шейк.

Тага́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **таган.**

Тади́, тадива́й, *нар.*=**Туди.** Вх. Зн. 23. *Єно нам повіджь, ци не ішла тади, ци не ішла дака білаглова.* Гол. II. 10.

Тає́мний, а, е. Тайный, секретный. *Той діла їх розуміє і таємні мислі.* К. Псал. 75.

Таємни́ця, ці, *ж.* 1) Секретное мѣсто. 2) Тайна. *Маю я їдну таємницю, але ніхто її від мене не возьме.* Шейк.

Таємни́чий, а, е. 1) Таинственный. Мир. ХРВ. 353. К. Досв. 71. *Чули вони дивне таємниче слово.* К. Псал. 189.

Таємни́чо, *нар.* Таинственно. *Таємничо у куточку карти роскладала.* Млак. 89.

Тає́мність, ности, *ж.* Тайна, секретъ. Чуб. I. 295.

Тає́мно, *нар.* Тайно.

Таємнощі, щів, *ж.* Тайныя дѣла вещи, которыя нужно скрывать. Шейк.

Таї́нство, ва, *с.* Таинство. *Таїнство странноє і в Віфліємі чудо явноє.* Колядка. Шейк.

Таї́ти, таю́, ї́ш, *гл.* Таить, скрывать, не обнаруживать. *Нічого гріха таїти.* Ном. № 7137. *Таїть у серці зло.* К. Псал. 100. *Гріхів не таїте.* АД. I. 177.

Таї́тися, таю́ся, ї́шся, *гл.* Скрываться, не обнаруживаться. *Що зробила—не таїсь, признайсь лучче. Як ми не таїлись*

од матері, а вона таки провідалась про наш гріх. Стор. М. Пр. 35.

Тайкома́, *нар.* Тайкомъ, тайно. *Закликавши тайкома мудрці, Ирод пильно в них випитувався.* Єв. Мт. II. 7. *Росказувала раз, та не мені, а тайкома од мене бабі.* Г. Барв. 375.

Та́йна, ни, *ж.*=**Таємни́ця**. *Господня тайна в тих, що Господа бояться.* К. Псал. 57.

Та́йний, а, е=**Таємний**. Мил. 218. *У свої тенета тайні ногою попали.* К. Псал. 18.

Тайни́к, ка́, *м.* 1) Тайникъ, секретное мѣсто. Шейк. 2) Тайный проходъ. Шейк. *Се мабуть таиник—печера, що йде під землею.* К. МБ. XI. 147. Ум. **Тайничо́к**.

Тайнико́вий, а, е. Относящійся къ тайнику, спрятанный въ немъ.

Тайничо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **тайник**.

Та́йність, ности, *ж.* = **Таємність**. 1) *Сказав велику тайність жінці.* Грин. I. 187. 2) Скрытность. *Яка в нього тайність.* Шейк.

Та́йно, *нар.*=**Таємно**. К. Псал. 63.

Та́йстерка, ки, *ж.* Ум. отъ **тайстра**.

Та́йстра, ри, *ж.* Сумка, котомка. Kolb. I. 69. Ум. **Та́йстерка, та́йстронька, та́йстрочка**.

Тайстри́на, ни, *ж.* Старая, худая котомка. Шейк.

Та́йстровий, а, е. Относящійся къ тайстрѣ. Шейк.

Та́йстронька, та́йстрочка, ки, *ж.* Ум. отъ **тайстра**.

Так, *нар.* 1) Такъ, такимъ образомъ. *Так Іван скакає, як му скрипки грає.* Шейк. **Так са́ме, так са́мо**. Точно такъ, такъ точно. **А чом не так?** А почему и нѣтъ? Грин. I. 63. **Не з так**. Не очень. *А що ж вона, хороша?—Не з так то, поганенька.* Кост. (О. 1862. VI. 49). **Так-сяк**. Кое-какъ. *Сяк-так на косяк, аби не полюдськи.* Шейк. **Так таки́**. Вотъ такъ. *Так таки й поїду, тебе не спитавшись.* **Так досто́ту**. Такъ точно. *Так достоту, як і торік гине товар на селі.* Васильк. у. **Так то вже**. Ужъ такъ, такъ сильно. *Так то вже мене лає.* МВ. (О. 1862. III. 41). 2) Безъ этого, безъ того. *Журбою не накличу собі долі, коли так не маю.* Шевч. 3) Да, такъ. *Отсе, так, так! Сказав так, та не в смак.* Шейк. 4) Такъ, безъ причины, безъ цѣли, безъ дѣла, напрасно. *Я так прийшов.* 5) **За так гро́шей**. Даромъ, безденежно, безвозмездно. Ум. **Та́кеньки, та́кечки**. *І так він те слово тихо, такеньки смутно промовив.* МВ. (О. 1862. Ш. 55).

Так, *сз.* То=дак. *Та як випустили його в море, так він то пурне, то вирне.*

Та́кання, ня, *с.* Даканье. Ум. **Та́канннячко**.

Та́кати, каю, єш, *гл.* Дакать, говорить **та**. Шейк.

Таке́лецький, а, е. Вотъ такой большой. Шейк.

Таке́нний, а, е. Вотъ такой. *Жаба такенна велика лізе через дорогу.* Драг. 49.

Та́кеньки, та́кечки, *нар.* Ум. отъ **так**.

Таки́, *сз.* 1) Таки, все таки, при всемъ томъ. *Хоть не своє—позичене, а все таки лихо.* Шевч. *З Запорожжя понаходило таки чимало січовиків.* Стор. *Не скажу таки тобі.* Шейк. 2) Именно, же. *Таки ж той самий осавула, що колись приходив за Василем, раз зайшов до Ганни в хату.* Левиц. I. 59. *Поїхали вони, моя прабаби, а її вже прапрабаба, із своїм таки чоловіком на ярмарок.* Г. Барв. 426.

Таки́й, а́, е́. *мѣст.* 1) Такой. *Увійшли у такий темний ліс, що тільки небо та земля.* Рудч. Ск. II. 108. *Не уродить сова сокола, іно таке як сама.* Посл. *Який їхав, таку здибав.* Посл. 2) **Сяки́й-таки́й, яки́й-таки́й**. Кое-какой, какой-нибудь. *Сякий такий аби був, аби хліба роздобув.* Шейк. *Який-такий уряд лучший, ніж проста служба.* Шейк. 3) **Тако́го**. Такъ много. *А там такого старців, такого калік.* Чуб. II. 131.

Такі́вський, а, е. Таковскій. *Таківський з лоба.* Ном. № 4858. *Еге, вона таківська були.* Г. Барв. 423. *Ми роду не таківського, ми роду королівського.* Грин. Ш. 437.

Такі́сінький, а, е. Совершенно такой. Шейк.

Такі́січкий, а, е=**Такісінький**. Шейк.

Такі́ський, а, е=**Такісінький**. Шейк.

Та́кнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **та́кати**.

Та́ко, *нар.* 1)=**Так**. 2) **Яко-та́ко**. Кое-какъ.

Тако́вий, а, е. Таковой, такой. *Не прибрана, не готова—йди душа такова.* Ном.

Тако́ж, *нар.* Также. *А що його любка уже без ума, мабіть також не знав.* Федьк.

Та́кой, *нар.*=**Також**. Шейк.

Та́кось, *нар.* Такъ. Шейк. **Якось-та́кось** буде. Какъ нибудь будетъ.

Такрі́чний, а, е=**Торі́шній**. *Збіже мав такрічне.* Шейк.

Та́кса, си, *ж.* Такса.

Такса́тор, ра, *м.* Таксаторъ, оцѣнщикъ лѣсовъ и угодій по ихъ доходности.

Такса́торів, рова, не. Принадлежащій таксатору. Шейк.

Такса́торський, а, е. Таксаторскій.

Такса́ція, ції, *ж.* Таксація, оцѣнка лѣсовъ и земель по ихъ доходности. Шейк.

Таксува́ти, су́ю, еш, *гл.* Оцѣнивать, дѣлать оцѣнку. *Десь там зробили плуг і ходили по світі таксувати, що плуг варт.* Гн. І. 39.

Такува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Атакувати**. *Січ такували.* Драг. 211.

Тал, лу, *м.* Проталина. Левч. 132. **Та́лом** талува́ти—ѣхать санями по протаявшему снѣгу. Левч. 132.

Та́ла́, ли́, *ж.* Раст. Salix pentandra L. Анн. 310.

Талаба́їти, ба́ю, їш, *гл.* Тревожить? возмущать? *Не вступайте, сильнії бояре, не талабайте золотої цішейки.* Гол. IV 331.

Талба́н, ну́, *м.* Раст. а) Thlaspi arvense L. ЗЮЗО. І. 138. б) Spiraea Filipendula L. ЗЮЗО. І. 137.

Талаба́нити, ню, ниш, *гл.* Болтать вздоръ. Шейк.

Талажча́ник, ка, *м.* Раст. Salix viminalis L. Анн. 311.

Талала́й, ла́я, *м.* Болтунъ, говорунъ. Въ загадкѣ: *За білою березою талалай плеще.* ХС. Ш. 63.

Талала́йка, ки, *ж.* 1) Болтунья. *Баба талалайка.* 2) Особый родъ пѣсни. Гол. IV. 485.

Талала́йко, ка, *м.*=**Талалай**. *Ой за білим частокілом талалайко скаче.* Ном., стр. 297, № 233.

Таламба́с, су, *м.*=**Тулумбас**.

Тала́н, ну́, *м.* Судьба, счастье. *Не то талан, що лежить, а то, що біжить.* Ном. № 7231. *І талан, і безталання все, каже, від Бога.* Шевч. *Вже як кому на сім світі не талан, щастя-долі нема....* Г. Барв. 119. *Хоч хороша—не хороша, таки в неї талани: на улиці хлопці б'ються, на кошарі барани.* Мил. 100. Ум. **Талано́к**, **тала́нонько**, **талано́чок**. *А сам полину в чужу сторону, в чужу сторононьку шукать талановьку.* О. 1861. IV. 93.

Таланда́ти, да́ю, еш, **таландува́ти**, ду́ю, еш, *гл.* Ходить около хозяйства, досматривать за нимъ, хлопотать. Шейк. *Таландую коло худоби.* Вх. Зн. 68.

Тала́нистий, а, е. Счастливый, удачливый. *Який ти, Хведоре, таланистий.* Волч. у.

Талани́ти, ни́ть, *гл. безл.* Удаваться. *Мені не таланить.* Шейк.

Тала́нливий, а, е. Счастливый. Шейк.

Тала́нливо, *нар.* Счастливо.

Тала́нний, а, е. Счастливый. Шейк.

Тала́нниця, ці, *ж.* Счастливая. Шейк.

Талановйтий, а, е. Даровитый, способный, талантливый.

Талановйтість, тости, *ж.* Даровитость, талантливость. Шейк.

Талановйто, *нар.* Даровито, талантливо.

Талано́к, нку́, **тала́нонько**, ка, **талано́чок**, чку́, *м.* Ум. отъ талан.

Тала́нт, ту, *м.* Талантъ, дарованіе.

Тала́п! *меж.* 1) Для выраженія паденія во что либо жидкое; для выраженія брызговъ какой либо жидкости. *Грязюка з колеса талап на нього.* Шейк. 2) Для выраженія удара чѣмъ нибудь плоскимъ. *Він його талап долонею по пиці.* Шейк. **Талап-талап!** Для выраженія плаванія, бултыханія руками или лапами животнаго.

Тала́пання, ня, *с.* 1) Названіе дѣйствія отъ глагола **тала́пати**. 2) Пачкотня. *Хиба се робота — тільки талапання.* Брацл. у.

Тала́пати, паю, еш, *гл.* 1) Издавать звукъ, какой происходитъ отъ паденія чего-нибудь въ жидкость; плескать чѣмъ нибудь жидкимъ. Шейк. 2) Мутить воду, плескаясь въ ней. *Не талапай воду.* Шейк. 3) Марать, пачкать грязью или вообще чѣмъ нибудь жидкимъ.

Тала́патися, паюся, ешся, *гл.* Плескаться въ грязи, возиться съ грязной работой. *От тепер і талапайся коло тих буряків.* Брацл. у. *Качки талапаються в калабатині.* Шейк. *Талапається по болоту.* Хотин. у.

Тала́пнути, ну, неш, *гл.* Ударить, треснуть. *Підійшов медвідь до вепра, як талапне його позавуш.* Гн. І. 164.

Т'але́, *сз.*=**Але**.

Т'але́ж, *сз.*=**Алеж**. *Хоч правду женуть люде, т'алеж правда завше буде.* Шейк.

Та́лий, а, е. Оттаявшій, растаявшій.

Талина́, ни́, *ж.* Растаявшій санный путь. *Не хоче талиною їхати, а щоб я їхав.* НВолын. у.

Талі́г, гаї́, *м.* Телѣга? Гол. III. 247.

Талі́р, ра, *м.*=**Таріль.** *Винесли три талірі червінців.* Шейк. *Нема токара вдома. поїхав до Мугильова дерева купувати, талірі виробляти.* Грин. III. 520.

Талі́рка, ки, *ж.*=**Тарілка.** *Без ножи і без талірки моє серце крає.* Г. Барв. 387. *Талірки бувають плиткі, плескаті й глибокі.* Шейк. Ум. **Талі́ронька, талі́рочка.**

Талірко́вий, а, е. Тарелочный. *Таліркова фабрика.* Шейк.

Талі́ронька, талі́рочка. ки, *ж.* Ум. отъ **талірка.**

Талірчи́на, ни, *ж.* Уничиж. отъ **талірка.**

Та́лій, лія, *м.* Раст. Triticum dasyanthum Ledeb. Анн. 362.

Та́лія, лії, Та́лья, льї, *ж.* Италія. Желех. Гол. III. 120.

Таліа́н, талья́н, на, *м.* Итальянецъ. *Кватиру ми мали в одного старого купця, таліяна.* Федьк. Пов. 47. *Сама таліяна обойму.* Гол. III. 145.

Таліа́нець, талья́нець, нця, *м.*=**Таліян.** Желех.

Таліа́нка, талья́нка, кн. *ж.* Итальянка.

Таліа́нський, талья́нський, а, е. Итальянскій. Желех. Млак. 98.

Таліа́нчин, талья́нчин, на, не. Принадлежащій итальянкѣ.

Талму́д, ду, *м.* Талмудъ. *На підсіні в малій хаті сидить старий хусит. в-опівночі над талмудом бородою трусить.* Рудан. I. 12.

Талови́на́, ни́, *ж.* Проталина, подтаявшій снѣгъ. Мнж. 193. *Десь-не-десь сніжок, більш таловина.* Харьк. г.

Талові́рка, ки, *ж.* Родъ сельдя. *Вісім хур провадив риби: там був оселедець, лящ, сули, тарань, чахоня, чабаки, севрюга, корон, щука, таловірка, лин і окунь.* Мкр. Н. 7.

Талува́ння, ня, *с.* 1) Топтаніе, вытаптываніе. Шейк. 2)=**Нехтування.**

Талува́ти, лу́ю, еш, *гл.* 1) Топтать. Вх. Зн. 68. *Свині город талують.* Шейк. 2)=**Нехтувати.** *Талувать, нехтувать одежину.* Ном. № 11133. *Я тобі казав: не талуй віри.* Шейк.

Та́льба, би, *ж.* Плотъ сплавного дерева; на немъ есть **керма́** и **сохар.** (См.). Шух. I. 181.

Та́лья, талья́н и пр. См. **Талія, таліян** и пр.

Талья́н, на, *м.* Сѣть, опускаемая на дно моря и подымаемая четырьмя шестами, когда надъ ней будетъ рыба. Шейк.

Таля́палка, ки, *ж.* 1) Женщина, которая возится съ какой нибудь жидкостью, какъ то: мажетъ комнату, бѣлитъ, краситъ что-нибудь, моетъ и т. п. Шейк. 2) Замарашка, пачкунья, неряха. Шейк.

Таля́пало, ла, *с.* 1) Мужчина, который возится съ жидкостью, разливая ее. Шейк. 2) Пачкунъ, неряха. Шейк.

Таляпани́на, ни, *ж.* 1) Занятіе, возня съ чѣмъ либо жидкимъ. Шейк. 2) Пачкотня. *Не люблю тої таляпанини коло хати.* Шейк.

Таля́пання, ня, *с.*=**Талапання.**

Таляпу́-таляпу́! *меж.* для выраженія продолжительнаго равномѣрнаго болтанія въ жидкости. Шейк.

Таляпу́щий, а, е. Любящій возиться съ жидкостью, разливать ее. Шейк.

Та́ляр, ра́, *м.* 1) Талеръ, серебряная монета въ 75. коп. Гаццук, Укр. аб., 101. *Заплатила.... білєнькими талярами.* Гол. I. 3. *У туркені у кишені таляри, дукати.* Шевч. *Три таляри пропила іще й п'яна не була.* Грин. III. 327. 2) Большая пуговица, трехъ дюймовъ въ діаметрѣ, нашиваемая на суконномъ верхѣ мѣховой шапки галицкаго мѣщанина. Гол. Од. 18. Ум. **Таля́рик, таля́ричок, талярóк, таля́ронько, талярóчок.** Грин. III. 261.

Талярóвий, а, е. Относящійся къ таляру.

Талярóк, рка́, таля́ронько, ка, талярóчок, чка, *м.* Ум. отъ **таляр.**

Там, *нар.* 1) Тамъ. *Там добре, де нас нема.* Шейк. 2) Туда. *Де їдять, там пхайся.* Шейк. 3) Тогда, въ такомъ случаѣ. *Ой там то тяжко, ой там то гірко, як хто кого невірно любить.* Грин. III. 242. Ум. **Та́менька. та́меньки, та́мечка, та́мечки, та́мка, та́мки. тамкива.** Грин. III. 688.

I. **Та́ма, ми,** *ж.* Запруда, дамба.

II. **Та́ма,** *нар.* Тамъ. Шейк.

Тамвди́. *нар.*=**Туди.** Вх. Лем. 472.

Тамадиль, *нар.*=**Туди.** Вх. Уг. 270.

Тамарикс, ксу, *м.* Раст. Tamarix tentandra Rall. ЗЮЗО. I. 138.

Та́мбур, ру, *м.* Водяное растеніе=**Кушпрь?** *Бодай тоті да й річечки тамбуром заросли.* ЗЮЗО. II. 467.

Тамбурко́вий, а, е. Шитый на тамбурку. *Тамбуркова робота.* Шейк.

Тамбу́рок, рка, *м.* Родъ ручныхъ пялецъ. Шейк.

Та́менька, **та́меньки**, **та́мечка**, **та́мечки**, *нар.* Ум. отъ там.

Таме́шній, я, е. Тамошній. *Познавши його тамешні люде, послали по всій тій околиці і приводили до нього всіх недужих.* Єв. Мт. XIV. 35.

Та́мка, **та́мки**, **тамкива**, *нар.* Ум. отъ там.

Та́мок, *нар.*=**Там**. Вх. Лем. 472.

Тамтади, *нар.* = **Тамтуди**. *Тамтади лежит давна стежейка.* Гол. II. 41.

Тамтаді́ль, *нар.*=**Тамтуди**. Гол. II. 730.

Тамте́йший, **тамте́шний**, а, е = **Таме́шній**. *Заплакала та за нею вся тамтешна шляхта.* Гол. I. 68. *Тамтешні люде.* Мир. ХРВ. 215.

Тамто́й, а́, е́. Тотъ. Грин. III. 323. *Був на тамтім світі.* Гн. II. 65. *На тамтім боці.* Шейк.

Тамтуди́, *нар.* Туда. *Тамтуди мают вихід на своє поле.* МУЕ. III. 55.

Тамтудо́ю, *нар.*=**Тамтуди**.

Тамту́ський, а, е. Тамошній. *Михнівські цигани і тепер ще домагаються від тамтуських жидів два дні роботизни.* Гн. II. 228.

Тамува́ння, ня, *с.* Остановка, задержаніе, препятствіе теченію.

Тамува́ти, му́ю, єш, *гл.* 1) Останавливать, удерживать. *Кровцю тамовали.* Гол. I. 93. *Тиха вода греблю рве, а бистра тамує.* Ном. № 3030.

Та́мусь, *нар.*=**Там**. Вх. Лем. 472.

I. **Танана́!** *меж.*, выраж. удивленіе. Шейк.

II. **Танана́**, ни́, *ж.* Употребл. только въ загадкѣ для обозначенія **мані́три**. *Отака танана.* Ном. № 395, стр. 301.

Тана́с, са́, *м.* Игра въ жмурки. Шейк. См. **Панас**.

Танди́та, ти, *ж.* 1) Толкучка, мѣсто продажи старыхъ вещей. Сн. Л. 134. *Я купив камизельку на тандиті.* Шейк. 2) Старье, хламъ. *Цюю тандиту вже пора б пороздаровувати вбогим.* Шейк.

Танди́тний, а, е. Относящійся къ толкучкѣ, продаваемый на толкучкѣ, поношенный, никуда негодный. Шейк.

Танди́тник, ка, *м.* Ветошникъ, старьевщикъ. Шейк.

Тандитникува́ння, ня, *с.* Торговля старыми вещами.

Тандитникува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Торговать старыми вещами, быть старьевщикомъ. Шейк.

Танди́тницин, на, не. Принадлежащій старьевщицѣ. Шейк.

Танди́тниця, ці, *ж.* Старьевщица, ветошница. Шейк. Ум. **Танди́тничка**.

Тане́ць, нцю, *м.* 1) Танецъ. *В танці два кінці: або сам упадеш, або тебе трутять,—а все наб'єшся.* Шейк. 2) **Криви́й**— Родъ хоровода. Грин. III. 97. Ум. **Та́нчик**. Гол. IV. 93.

Тане́чниця, ці, *ж.* Танцорка. *Лядаякій танечниці і фартух на заваді.* Чуб. I. 297.

Танжі́р, ра, *м.*=**Тарілка**. Вх. Зн. 68.

Тані́стра, ри, *ж.* Ранецъ. Гн. II. 50.

Тано́к, нка́, *м.* Хороводъ. *Взявши віночок, піду в таночок гуляти до дівок.* Чуб. V. 485. **Тано́к вести́**, **води́ти**. Вести хороводъ. Ум. **Танчо́к**, **тано́чок**. *А там по риночку танчок ходить, а мій миленький танчок водить.* Мил. 86.

Та́нути, ну, неш, *гл.* Таять. *Віск од жару тане.* К. Псал. 149.

Танце́рник, ка, *м.* Раст. Malva sylvestris L. Анн. 208.

Танцівни́к, ка́, *м.* Танцоръ. Употребляется у гуцуловъ, но въ формѣ: **данцівни́к**. Шух. I. 33.

Танцюва́ння, ня, *с.* Танцованіе. Шейк. Ум. **Танцюва́ннячко**.

Танцюва́ти, цю́ю, єш, *гл.* Танцовать. *Чи танцювать, то й ушкварять, аж земля трясеться.* Шевч.

Танцю́ра, ри, *об.* Танцоръ, танцорка. *Співак, танцюра на всі руки.* Котл. Ен. IV. 11.

Танцюри́стий, а, е. Любящій танцовать.

Танцюри́ха, хи, *ж.* Названіе пѣсни у Стороженка: *А ну лишень пісню танцюриху.* Стор. М. Пр. 159.

Та́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **танець**.

Тань, ні, *ж.* Оттепель? *Як у тань тане.* Ном. № 10818. **У тань піти́**, **ста́ти**. Пропасть, исчезнуть (о деньгахъ, богатствѣ и пр.). Мнж. 60, 169.

Тапча́н, на́, *м.* Родъ досчатаго дивана. *Тато сидів коло вікна на тапчані.* Св. Л. 11. Ум. **Тапча́ник**, **тапча́нчик**.

Тапчани́на, ни, *ж.* Плохой тапчан. Шейк.

Тапча́ник, ка, *м.* Ум. отъ **тапчан**.

Тапча́нник, ка, *м.* Мастеръ, дѣлающій тапчани. Шейк.

Тапча́нникі́в, кова, ве. Принадлежащій мастеру, дѣлающему тапчаны. Шейк.

Тапча́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **тапчан.**

Тараба́н, на, *м.* Барабанъ. Ном. № 835. Ум. **Тараба́нець, тараба́ник, тараба́нчик.**

Тараба́нити, ню, ниш, *гл.* Барабанить. *Тарабанив пальцями по столі.* Св. Л. 234.

Тараба́нчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **тарабан.** 2) Барабанщикъ. *В чистім полю тарабанчик б'є.* Гол. І. 136.

Тарагу́нитися, нюся, нишся, *гл.* Двигаться всею массой. Брацл. у.

Тарада́йка, ки, *ж.* Родъ экипажа. Котл. Ен. VI. 33. *Їхала Хима з Русалима білою кобилою: тарадайка торкоче, кобила бігти не хоче.* Ном. № 11439. Ум. **Тарада́єчка.**

Тарадайчи́на, ни, *ж.* Плохая **тарадайка.**

Тарали́шник, ка, *м.* Раст. Gentiana cruciata L. Анн. 154.

Тара́н, на́, *м.* 1) Долбня на маслобойнѣ. Сумск. у Шух. І. 163. См. **Олійниця. Пішо́в тарані́ ганя́ть.** Началъ стучать. Ном. № 3141. 2) Пестъ въ сукновальнѣ. Мик. 481. 3)=**Тараня.** 4) Оспина, слѣдъ оспы. *Хоч тарани на виду, але маслак до ладу.* Ном. № 7317. 5) Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 479. Ив. 66.

Тарани́на, ни, *ж.* Одна тарань. Зміев. у. Ум. **Тарани́нка.**

Тара́нка, ки, *ж.* Рыба Leuciscus Heckelii Nordm. Шейк.

Таранкува́тий, а, е. Рябой, имѣющій слѣды оспы. Черк. у. *Таранкувате лице його ще дужче порябіло.* Мир. ХРВ. 176.

Тара́нник, ка, *м.* Рыба лещъ, Abramis brama L. Шейк.

Тарано́вий, а, е. Относящійся къ тарану.

Тара́нтля, лі, *ж.* Тарантулъ. Вх. Зн. І. 17.

Тарану́ха, хи, *ж.*=**Тараня.** Зміев. у.

Тара́нчити, чу, чиш, *гл.* Терзать. *Покликали мого сина і давай його удвох бити та штовхати. Таранчили, поки впав мертвий.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Тара́нька, ки, *ж.* Ум. отъ **тараня.**

Тара́ня, ні, *ж.* Рыба тарань, Abramis vimbra L. *Чумак чумака таранею допіка, а сам у його з воза потягує чабака.* Ном. № 13570. Ум. **Тара́нька.**

Тарапа́та, ти, *ж.* 1) Родъ игры въ мячъ. О. 1861. XI. Св. 36. 2) Хлопоты, безпокойство. *Не старіють літа, тільки тарапата.* Ном. № 7248. Ум. **Тарапа́тка, тарапа́точка.**

Тарапа́ть, ті, *ж.* Пороховница, патронташъ. Черном.

Тарапу́нька, ки, *ж.* Раст. Cucurbita Pepo Var Citriformis. ЗЮЗО. І. 120.

Тарара! *меж.* Подражаніе крику синицы, которая сидя въ клѣткѣ будто бы говорила: *Цінь, цінь, тарара, усюди діра, та нікуди вилізти.* Ном. № 2062. Поговорка эта употребляется и въ переносномъ смыслѣ, когда говорятъ о безвыходномъ положеніи.

Тарара́кання, ня, *с.* Издаваніе звука **тарара;** повтореніе одного и того же; переливаніе изъ пустого въ порожнее. Шейк.

Тарара́кати, каю, еш, *гл.* Издавать звукъ **тарара;** твердить одно и то-же; говорить вздоръ. Шейк.

Тарара́х! *меж.* для выраженія удара или паденія, сопровождающихся шумомъ. Шейк. *Тарарах дурня по ногах, то він і присяде.* Ном. № 3951.

Тарара́хнути, ну, неш, *гл.* 1) Нанести ударъ, сопровождающійся продолжительнымъ шумомъ. Шейк. 2) Упасть съ шумомъ. Шейк.

Та́рас, су, *м.* Фашинникъ, хворостъ для гатей. *Греблі з тарасу помережили річку.* Левиц. І. 94.

Тараси́на, ни, *ж.* Хворостина изъ фашинника. Вх. Зн. 68.

Тара́скавка, ки, *ж.*=**Тарахкавка.** Вх. Зн. 68.

Тара́скало, ла, *с.*=**Тарахкавка.** Вх. Зн. 68.

Тарасува́ти, су́ю, еш, *гл.* Мостить дорогу **тара́сом.**

Таратоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Равномѣрно стучать чѣмъ-нибудь, издавать звукъ. *Решето тараточе да чогось воно хоче.* МУЕ. ІІІ. 125.

Тара́тура, ри, *ж.* Родъ постнаго кушанья изъ вареной свеклы, соленыхъ огурцовъ, хрѣну и луку съ постнымъ масломъ. Чуб. VII. 440.

Тара́х! *меж.*, выраж. стукъ паденія, ударъ, грохотъ. *Тарах щастя в хату.* Ном. № 2059.

Тара́хкавка, тара́хкалка, ки, *ж.* Родъ трещетки, колотила. Вх. Зн. 15.

Тара́хкало, ла, *с.* Погремушка, родъ дѣтской игрушки. Шейк. Ум. **Тара́хкалко, тара́хкальце.**

Тара́хкання, ня, *с.* Стукъ, стучаніе. Шейк.

Тара́хкати, каю, еш, *гл.* Стучать, уда-

рять, грохотать. *Тепер собі тарахкай із гармат.* К. ПС. 147.

Тарахкота́ння, ня, *с.* Скорое и продолжительное стучаніе. Шейк.

Тарахкотани́на, ни, *ж.* Усиленная стукотня. Шейк.

Тарахкота́ти, кочу́, ти́ш, *гл.* Скоро и сильно стучать, однообразно стучать, грохотать. Шейк.

Тарахкоті́лка, ки, *ж.* Плохая повозка *Їхала Хима з Їрусалима: тарахкотілка терконе, а коник бігти не хоче.* Ном. № 11439.

Тарахкоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Тарахкотати,** Грин. III. 138.

Тара́хнути, ну, неш, *гл.* 1) Стукнуть, бросить съ шумомъ на землю. 2) Ударить. *Яким тарахнув кулаком по столу.* Левиц. І. 281.

Тара́хта, ти, *ж.* ? Въ загадкѣ: *Плахта-тарахта усе поле збігає* (борона). Шейк.

Тарахта́ти, та́ю, еш, *гл.* Грохотать. *Грімить і тарахтає.* К. Іов. 81. *Тая буря не унімала, а все злійш громом по небу тарахтала.* Макс. (1849), 28.

Тарга́н, на́, *м.* 1) Тараканъ, Blatta. Вх. Зн. І. 5. *Та й хороша: як тарган у сметану впав.* Кобел. у. 2) Названіе вола дымчатаго цвѣта. КС. 1898. VII. 43. Ум. **Тарганéць, тарга́нчик.**

Таргани́на, ни, *ж.* Дерганіе, тасканіе. Шейк. Ум. **Таргани́нка.**

Таргани́ння, ня, *с.* Раст. Veratrum. Анн. 373.

Тарга́нити, ню, ниш, *гл.* Тащить, тянуть. Борз. у.

Тарга́нитися, нюся, нишся, *гл.* Тащиться. *Куди мені тарганитися, старому, по бабу?* ЗЮЗО. І. 50.

Тарганíв, но́ва, ве. Принадлежащій, свойственный таракану. Шейк.

Тарга́ння, ня. *с.* Дерганіе, тасканіе. Шейк.

Тарготі́ти, гочу́, ти́ш, *гл.*=**Торохтіти.** *Круг* (у гончара) *тарготить.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Та́рель, ля, *м.*=**Таляр.** *Да пойди до жида-рандара, да положи битий тарель, щоб позволив церкву одчинити.* Нп.

Тари́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Пачкаться въ грязи. Шейк.

Тарі́вка, ки, *ж.*=**Тарілка** 1.

Тарі́лець, льця, *м.* Ум. отъ **таріль.** Шейк.

Тарі́лка, ки, *ж.* 1) Тарелка. *Там їли.... з нових кленових тарілок.* Котл. Ен. І. 18. *Хоч за копійку, та на тарілку.* Посл. 2) Часть шерстобитнаго **луна** (см.). Черниг. у. Ум. **Тарі́лочка.**

Тарі́ль, реля, *м.* Блюдо; тарелка. Шух. І. 308, 251. *Таріль точений.* Гол. IV. 6. Ум. **Тарі́лець, тарі́льчик.** АД. І. 34.

Тарка́н, на́, *м.*=**Тарган.** Драг. 52. *Лучче маленька рибка, як великий таркан.* Ном. 7293.

Таркани́стий, а, е. Неоднокрапный, неодноцвѣтный, пестрый. Вх. Зн. 68.

Таркани́ще, ща, *м.* Ув. отъ **таркан.** Шейк.

· **Тарка́тий, а, е**=**Тарканистий** Шейк.

Тарка́ч, ча́, *м.* Конь бѣлый съ черными или рыжими пятнами.

Таркó, ка́, *м.* Кличка пестрой собаки. Шейк.

Таркота́ти, кочу́, чеш, *гл.*=**Сокотати 1.** *Курка не торкоче.* Грин. III. 511.

Тарлаба́н, на, *м.* Раст. Spiraea Filipendula L. Анн. 339.

Та́рниця, ці, *ж.* Деревянное сѣдло. Вх. Зн. 61. Шух. І. 78. 252.

Таро́виско, ка, *с.* Мѣсто, гдѣ скотъ катается. Вх. Зн. 68.

Тарпа́н, на́, *м.* Дикій конь. Екатериносл. у. Херс. г. Слов. Д. Эварн.

Та́рсувати, сую, еш, *гл.* Тормошить. *Вони давай його тарсувати.* Новомос. у.

Тарта́к, ка́, *м.* Лѣсопильный заводъ. Ум. **Тартачо́к.**

Тартако́вий, а, е. Относящійся къ тартаку Шейк.

Тартачи́на, ни, *м.*=**Тартак.** Шейк. Ум. **Тартачи́нка**

Тарюва́тися, рю́юся, ешся, *гл.* Часто пачкаться въ грязи. Шейк.

Таря́тися, ря́юся, ешся, *гл.* Валяться въ грязи и пр. Шейк.

Та́сінька, та́січка, ки, *ж.* Ум. отъ **тася.**

Таскани́на, ни, *ж.* 1) Продолжительное перетаскиваніе; возня при перетаскиваніи. Шейк. 2) Драка, потасовка. *Була там таcканина.* Ум. **Таскани́нка.**

Таска́ння, ня, *с.* Тасканіе. Шейк.

Таска́ти, ка́ю, еш, *гл.* Таскать. *Він і таска її* (відьму) *на собі до світа.* Драг. 71. *Свиня солому таскає,—холод буде.* Шейк.

Таска́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Волочиться, шляться.

Тасува́ти, су́ю, еш, *гл.* 1) Тащить. *Вода так її в прірву й тасує.* Харьк. у. 2) Колотить. *Києм тасував він смерть суху, безносу.* Мкр. Н. 34.

Тась-тась! *меж.* для призыва утокъ. Херс. г. Полт. Kolb. I. 66.

Та́ська, ки, *ж.* Ум. отъ тася.

Та́ськало, ла, *об.* Кричащій: тась-тась! Шейк.

Та́ськання, ня, *с.* Призывъ утокъ крикомъ: тась-тась! Шейк

Та́ськати, каю, еш, *гл.* Призывать утокъ крикомъ: тась-тась! Шейк.

Тасю́-тасю́! *меж.*=**Тась-тась**. *Тасю-тасю, качуре, додому! продам тебе жидові рудому.* Нп.

Тасю́кати, каю, еш, *гл.* Кричать: тасю-тасю! Шейк.

Та́ся, сі, *ж.* Дѣтск. утка. Шейк. Ум. **Та́ська, та́сінька, та́січка.**

Тат, *сз.* Вѣдь, да вѣдь. *А ти, дівча, дівчаточко, не лакомся на 'ня, тат я духовна особа, не пойдеш ти за 'ня.* Гол. Ш. 248.

Тата́р, ра, тата́рин, на. *м.; мн. ч.* **тата́ри** и **татаро́ве**. Татаринъ. *За козака рушник дала, за татара заміж пішла.* АД. I. 138. *У городі Килії татарин сидить бородатий.* АД. I. 169. *Були ж в мене гості татарове.* АД. I. 164. Ум. **Тата́ронько.** *Були в мене гостоньки, молодії татароньки.* АД. I. 164.

Татара́к, ку, *м.* Раст. Acorus Calamus L.

Татара́ковий, а, е. Относящійся къ татараку. Шейк.

Татарва́, ви́, *ж. соб.* Татары.

Татаре́нко, ка, *м.* Татаринъ, сынъ татарина. *Гей одсунься, миленька, нехай заб'ю татаренка.* АД. I. 164.

Тата́рин. См. **Татар.**

Тата́ринів, нова, ве. Принадлежащій татарину. *Татаринова голова.* Морд. Оп. 85.

Тата́рка, ки, *ж.* 1) Татарка. *Загадав татарин татарці пару коней сідлати.* АД. I. 172. 2) Раст. Allium fistulosum L. Анн. 23. 3) Пшеница арнаутка. *На св. Марка ранній овес, а пізня татарка.* Ном. № 444. 4) Сортъ дыни. 5) Смушковая шапка съ съуженнымъ плисовымъ верхомъ. Вас. 156. Ум. **Тата́ронька, тата́рочка.**

Тата́рник, ка, *м.* Раст. а) Onopordon Acanthium L. Анн. 232. б) Sanguisorba officinalis. Шух. I. 22.

Тата́ронька, тата́рочка, *ж.* Ум. отъ татарка.

Тата́ронько, ка, *м.* Ум. отъ татарин.

Тата́рський, а, е. 1) Татарскій. 2) **Тата́рське зілля.** Раст. Acorus calamus. ЗЮЗО. I. 109.

Татарува́тий, а, е. Свойственный татарину. *Дикі татаруваті ідеали.* К. Кр. 36.

Татарча́, ча́ти, *с.* Татаренокъ. Ум. **Татарча́тко.** *І дитині приспівала: „люлі-люлі, татарчатко!"* АД. I. 290.

Татарченя́, ня́ти, *с.*=**Татарча.** Ум. **Татарченя́тко.**

Тата́рчин, на, не. Принадлежащій татаркѣ.

Татарчу́к, ка́, *м.* 1) Молодой татаринъ. 2) Татарскій потомокъ. Шейк.

Тата́рщина, ни, *ж.* 1) Татарщина, татарскіе обычаи, привычки. 2) Татарская земля.

Татарю́га, ги, *м.* Ув. отъ татарин. *Ей ти, татарюго, сідий бородатий, на що ти уповаєш?* АД. I. 172.

Та́тенькiв, кова, ве. Отцовскій.

Та́тенько, та́течко, ка, *м.* Ум. отъ тато.

Татів, това, ве. Отцовскій. **Та́това ха́та.** Тюрьма. Шейк.

Та́тків, кова, ве. Принадлежащій батюшкѣ, батюшкинъ. *Перевезу добро на таткове гумно.* Грин. Ш. 19.

Та́тко, ка, *м.* 1) Ум. отъ тато. *Благословилась Марусенька да у свого татка на посадоньку сісти.* Мет. 175. 2) Священникъ. Гол. IV. 347.

Та́то, та, *м.* Отецъ. *Вийди, доню, на улицю тата визирати.* Лукаш. 125. Ум. и ласк. **Та́тко, та́тенько, та́течко, та́тонько, та́точко, тату́льо, тату́ленько, тату́нь, тату́ньо, тату́сь, тату́сьо, тату́сик, та́тцьо, та́тценько.** Гол. I. 335. *Ой татоньку, мій голубоньку!* Мет. 155. *Ми з мамою щось порались коло печі, а татуньо були в церкві.* КС. 1883. II. 466. *Татуся.... на той раз не було.* Сим. 230.

Та́тонькiв, кова, ве=**Таткiв.** Шейк.

Та́тонько, ка, *м.* Ум. отъ тато.

Та́точкiв, кова, ве=**Таткiв.** Шейк.

Та́точко, ка, *м.* Ум. отъ тато.

Татошник, ка, *м.* Раст. Ranunculus Cassubicus L. Анн 291.

Татува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Быть отцомъ, имѣть дѣтей. Шейк.

Тату́ленькiв, кова, ве, татулів, лева, ве. Принадлежащій татулеві.

Тату́льо, ля, *м.* Ласк. отъ тато. Ум. **Тату́ленько.**

Тату́неньків, тату́нечків, кова, ве. Принадлежащій татунечкові.

Тату́нин, на, не=Татунів.

Тату́нів, ньова, ве. Принадлежащій татуньові.

Тату́нь, ня, *м.* Ласк. отъ тато. Ум. **Тату́нцьо.**

Тату́ньо, ня, *м* Ласк. отъ тато. *Просили татуньо й мамуня і я вашеці прошу.* Шейк. Такъ называютъ на Волыни также и священника: *Що ж, татуню, чи підете ховати, чи ні?* О. 1862. IX. 52, 53. Ум. **Тату́ненько, тату́нейко, тату́нечко.**

Тату́ньців, цева, ве. Принадлежащій татунцеві.

Тату́няти, няю, еш, *гл.* Часто упоминать въ разговорѣ слово татуньо. Св. Л. 249.

Тату́сеньків, тату́сечків, кова, ве. Принадлежащій татусеві.

Татусі́в, се́ва, ве=Татусеньків.

Тату́сь, тату́сьо, ся, *м.* Ласк. отъ тато.

Тату́хна, ни, *м.* Ласк. отъ тато. *Живи ж, мой татухна, без мене.* Чуб. IV. 280.

Та́тців, цева, ве=Таточків. Шейк.

Та́тцьо, ця, *м.* Ум. отъ татко. Вх. Лем. 472.

Тать, *сз* =**Тат.** Гол. III. 412, 414.

Тафа́, фи́, *ж.*=**Тахва** Рудч. Чп. 11.

Та́фля, лі, *ж.*=**Тахля.** Ум. **Та́фелька.** МУЕ. I. 189.

Тахва́, хви́, *ж.* Артель рыбаковъ. Вас. 189.

Та́хелька, ки, *ж.* Ум. отъ тахля.

Тахлюва́ти, хлюю, еш, *гл.* Тасовать (карты). Мнж. 193.

Та́хля, лі, *ж.* 1) Оконное стекло. *В деяких вікнах зовсім не було тахоль.* 2) Плита. Ум. **Та́хелька.**

Тахта́рити, рю, риш, *гл.* Тащить. *Да взяв милую да й на двір тахтарить.* ЗЮЗО. I. 39.

Та́ця, ці, *ж.* 1) Подносъ. К. МБ. XI. 147. *Кругом стін полиці, а на тих полицях срібні, золоті і кришталеві кубки, коновки, пляшки, таці.* К. ЧР. 38. 2) **Ди́ка та́ця.** Раст. Senecio umbrosus W. et Kit. Шейк. Ум. **Та́цька, та́цечка.**

Тача́ти, ча́ю, еш, *гл.* Катать (бѣлье). Шух. I. 154. АД. I. 7. *На Дунаю прана, на шнурах вішана, на маглі тачана.* Гол. IV. 164.

Та́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ тачка.

Тачі́вка, ки, *ж.*=**Качалка.** Шух. I. 154. *Та макогін ся женит, тачівка замуж ішла.* Гол. II. 132.

Та́чка, ки, *ж.* Тачка. Фр. Пр. 119. *Везуть люде тачку.* Грин. I. 38. Ум. **Та́чечка.**

Таш, шу, *м.* **таша́, ші́,** *ж.* Балаганъ, палатка. Харьк. Полт. Херс. Въ словарѣ Д. Эварн.—родъ брезента для накрыванія возовъ; полотно, которымъ обтянутъ балаганъ. Екатериносл. у.

Та́шка, ки, *ж.* Кожаная дорожная сумка, носимая крестьянами, особенно гуцулами, черезъ плечо, украшенная мѣдными пуговицами и друг. мѣдными украшеніями. Гол. Од. 82. Шух. I. 274, 279.

Ташни́й, а́, е́. О повозкѣ: покрытая парусиной. *Ташна повозка.* Харьк. у.

Ташува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Приводить въ порядокъ, раскладывать.

Ташува́тися, шу́юся, ешся, *гл.* Располагаться, раскладываться. Кв. II. 20. *І зараз стали роскладатись, копати, строїть, ташуватись.* Котл. Ен. IV. 14.

Тащи́ти, щу́, щиш, *гл.* Тащить. *Четвер середу нагнав на льоду: як став тащить, аж лід тріщить.* Ном. № 536.

Тва́мость, ті, *ж.* Твоя милость Угор.

Твань, ні, *ж.* Вязкая, густая грязь въ рѣкѣ, болотѣ. О. 1862. I. 55. Мнж. 193.

Тваню́ка, ки, *ж.* Ув. отъ твань. Мнж. 193.

Твари́на, ни, *ж.* Одно живое существо. Шейк. Ум. **Твари́нка, твари́нонька, твари́ночка.**

Тварина́, ни́, *ж. соб.* отъ **тварь 1.**

Твари́нка, твари́нонька, твари́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ твари́на.

Тварь, рі, *ж.* 1) Тварь, твореніе, животное. *Шия у вовка суцільна, а не так, як у прочої тварі.* Драг. 5. 2) Лицо. *Червона гарасівка тобі до тварі.* Шейк. Ум. **Тварю́чка.**

Тварю́ка, ки, *ж.* Ув. отъ тварь. Драг. 341.

Тве́рджа, жі, *ж.* Твердь, твердыня. *Будь мені за гірню скелю, стань за твердж у недвижиму.* К. Псал. 68.

Тверди́й, а́, е́. 1) Твердый. 2) Крѣпкій. *Дзеркало ясне з твердої сталі.* К. Іов. 83. *Благословіть дітей своїх твердими руками.* Шевч. *Щоби він пошукав меду та твердого.* Гол. III. 469. *Твердий жаль.* Гол. *Твердий сон.* Шейк. 3) Суровый,

жестокій. *Тверду війну будемо мати.* Драг. 266. *Тверда зіма.* Гол. Ш. 399. Ум. **Тверде́нький, тверде́сенький.** *Такий, рибцю тверденький жаль.* Гол. IV. 503.

Тверди́ня, ні, *ж.* Твердыня, оплотъ. *Благословен Господь, твердиня моя певна.* К. Псал. 318.

Тверди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Дѣлать крѣпкимъ, укрѣплять. *Не встояли ні підзамчанські хати, ні господарські тверджені палати.* К. ЦН. 174.

Твердь, ді, *ж.* Твердь. *Небеса Божу славу являють, його твори вся твердь возвіщає.* К. Псал. 43.

Твердісі́нький, а, е. Очень, совсѣмъ твердый. Шейк.

Твердісі́нько, *нар.* Очень, совсѣмъ твердо. Шейк.

Тверді́січкий, а, е=**Твердісінький.** Шейк.

Тверді́січко, *нар.* = **Твердісінько.** Шейк.

Тве́рдість, дости, *ж.* 1) Твердость. 2) Крѣпость.

Тверді́ський, а, е=**Твердісінький.** Шейк.

Тверді́сько, *нар.*=**Твердісінько.** Шейк.

Тверді́шати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться тверже.

Твердки́й, а́, е́=**Твердий.** Шейк.

Тве́рдко, *нар.*=**Твердо.** Шейк.

Тве́рднути, ну, неш, *гл.* Твердѣть, затвердѣть.

Тве́рдо, *нар.* 1) Твердо. *М'яко стеле та твердо спать.* Ном. № 2990. 2) Крѣпко. *А черці в соборі воду твердо освятили.* Млак. 46. *Заснула вона на полі твердо.* Гв. II. 124. 3) Ясно, опредѣленно, рѣшительно. *Слухай мене,—кожу тобі тве́рдо.* Г. Барв. 246. *Твердо сказать—жили вони собі як брат із сестрою.* Рудч. Ск. I. 131. Ум. **Тверде́нько, тверде́сенько.** *А дівчина тверденько заснула і не чула, як нічка минула* Чуб. V. 1198.

Твердота́, ти́, *ж.* Твердость, крѣпость, устойчивость. Шейк.

Твердошку́рий, а, е. Толстокожій. Шейк.

Тве́рдощі, щів, *ж.* Твердыя тѣла. *На твердощах спати.* Шейк.

Твердю́чий, а, е. Очень твердый. Лубен. у.

Тверди́к, ка́, *м.* Раст. а) Lythrum Salicaria L. Анн. 205. б) Lythrum virgatum L. Анн. 206.

Тве́резий, а, е. Трезвый. *Що у тверезого на умі, те у п'яного на язиці.* Ном. **По-тве́резу.** Въ трезвомъ видѣ. Харьк. у.

Тверези́ти, жу́, зи́ш, *гл.* Отрезвлять.

Тверезі́сінький, а, е. Совершенно трезвый. Желех.

Тверезі́сінько, *нар.* Совершенно трезво. Желех.

Тверезі́січкий, а, е=**Тверезісінький.** Желех.

Тверезі́січко, *нар.*=**Тверезісінько.** Желех.

Тве́резість, зости, *ж.* Трезвость. Шейк.

Тверезі́шати, шаю, еш. *гл.* Протрезвляться, дѣлаться трезвѣе. Шейк.

Тве́резо, *нар.* Трезво. К. Бай. 153.

Тверезя́ка, ки, *об.* Трезвый, непьющій человѣкъ. К. ЦН. 277.

Твій, твоя́, твоє́. *мѣст.* Твой, твоя, твое. *Твій батько вмер.* Шейк.

Твір, тво́ру, *м.* 1) Твореніе, созданіе. *Небеса Божу славу являють, його твори вся твердь возвіщає.* К. Псал. 43. 2) Твореніе, произведеніе, сочиненіе (литературное, художественное). *Збірник творів Ієремії Галки. Слухало все, що живо, їх нових поетичних творів.* К. (Хата, XIV).

Творе́ць, рця́, *м* Творецъ. *Бачить же Бог, бачить творець, що мир погибає. Поможи мені, милосердний творче, діток згодувати.* Грин. Ш. 692.

Тво́риво, ва, *с.*=**Твір** 1. *Бог радіє на небі з усякого творива свого.* Г. Барв. 357. *Проповідуйте євангелію усякому твориву.* Єв. Мр. XVI. 15.

Твори́тель, ля, *м.*=**Творець.** Шевч. II. 260.

Твори́ти, рю́, риш, *гл.* Творить, дѣлать, производить, создавать. *Розкіш творить біль: як приходить—смакує, як виходить—катує.* Шейк. *Бог творив.* Єв. Мр. XIII. 19.

Твори́тися, рю́ся, ришся, *гл.* 1) Дѣлаться, происходить. *І ніхто не знає того дива, що твориться серед ночі в гаї.* Шевч. 2)—на що. Мѣшаться во что. *Він мені творив, обим ся на тото не творив.* Вх. Зв. 42.

Творі́ння, ня, *с.*=**Твір** 1. *Гоже, не гоже—творіння боже.* Шейк. Ум. **Творі́ннячко.**

Творці́в, цьова, ве. Принадлежащій творцу. Шейк.

Тво́рчий, а, е. Творческій.

Твóрчість, чости, *ж.* Творческая сила, творчество. Желех.

Те, *мѣст. ср. р.* отъ той. **Про те.** Между тѣмъ, однако. *Казали—недобрий борщ, а про те увесь виїли.*

Те-те-те, *меж.* выражающее удовольствіе и удивленіе. *Те-те-те!—скрикнув сатана, вискаливишись,—спасибі тобі Фарналію за твою вигадку.* Стор. М. Пр. 46.

Теáтр, ру, *м.* Театръ. О. 1861. I. 93. *Я поїхала б у театр.* Левиц. I. 299.

Театрáльний, а, е. Театральный. Левиц. I. 266.

Тéвкало, ла, *об.* 1) Тотъ или эта, которые съ жадностью ѣдятъ, производя при этомъ чавканіе. *Отсе ще тевкало.* Шейк.

Тéвкання, ня, *с.* Ѣда съ жадностью и съ чавканьемъ. Шейк.

Тéвкати, каю, еш, *гл.* Ѣсть съ жадностью, производя чавканіе; ѣсть, какъ свинья. Шейк.

Теґáнька, ки, *ж.* Горошокъ, расширяющійся кверху. Шух. I. 144.

Тée, *мѣст.*=**Те.**

Тéеньки, тéечки,—употребляется для замѣны глаголовъ, которыхъ изъ приличія или почему либо иному не хотятъ употреблять. Шейк.

Теж, *нар.* Также, то же. *Я чув, і ти теж не глухий був.* Шейк.

Тéжик, ка, *м.* Цвѣточный горшокъ, вазонъ. Остер. у. Рк. Левиц.

Тезкó, кá, *м.* Тезка. *Ой тезку мій, тезку, лізь ти на березку.* Грин. Ш. 660.

Тей, тогó, *мѣст.*=**Той.** *Занедужала й вона і пійшла скоро за батьком на тей світ.* О. 1862. X. 1.

Тéка, ки, *ж.* Портфель. Ум. **Тéчка.** Шейк.

Текáч, чá, *м.* Раст. Panicum meliaceum L. Анн. 240.

Тéкнява, ви, *ж.* Течь. *Тутеньки скрізь текнява така, що й сказати не можна.* Кролев. у.

Тектú, течý, чéш, *гл.* Течь. *Тече річка невеличка, схочу—перескочу.* Чуб. V. 13.

Тектúся, течýся, чéшся, *гл.* Литься. *Вода по каміню течеться.* Федьк.

Текýчий, а, е. Текущій. *Текуча вода.*

Текýчка, ки, *ж.* Нефть. Шух. I. 12.

Телеґіз, *меж.* Подражаніе крику овсянки, которая будто бы поетъ: *Телеґіз! покинь сани, візьми віз.* Ном. № 546.

Телегрáма, ми, *ж.* Телеграмма.

Телеграмíст, та, *м.* Телеграфистъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Телегрáф, фу, *м.* Телеграфъ. Гн. I. 47.

Телеграфувáти, фýю, еш, *гл.* Телеграфировать. Желех.

Телéнка, ки, *ж.* Пастушья свирѣль изъ бузины или вербы безъ боковыхъ дырокъ. Шейк. Желех. Ум. **Телéночка.** Гол. I. 226.

Телéнь, *меж.* выражающее звукъ колокольчика. **Ані телéнь.** *Ні звука. Громада ніби нежива, ані телень.* Шевч.

Телéнькання, ня, *с.* Звукъ колокольчика, бубенчика; тиканье.

Телéнькати, каю, еш, *гл.* Звенѣть. *Дзвоник теленькає.* О часахъ: тикать. *Дзигарки теленькають.* Шевч. О сердцѣ: биться. *У Хоми і ляк на думці, що аж серденько теленькає.* Рудч. Ск. II. 176.

Телéнькнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ теленькати.

Телеп, *меж.* выражающее моментъ паденія, особенно во что-нибудь жидкое.

Телéпало, ла, *об.* Медленно идущій, идущая. Шейк.

Телéпати, паю, еш, *гл.* 1) Шлепать, медленно идти. Шейк. 2) Жадно ѣсть. *Павло й Петро, вони не їдять, бо вони сьваті, а ксьондз телепає, бо ксьондз голоден.* Гн. I. 101.

Телéпатися, паюся, ешся, *гл.* Тащиться. *Та доки ти там будеш телепатися, іди швидче.* Брацл. у.

Телепéнь, пня, *м.* 1) То, что болтается, мотается. Шейк. 2) Колокольный языкъ. Драг. 167. Ном. № 10915. Мнж. 173.

Телéпка, ки, *ж.* Глупый, пустой разговоръ. Вх. Лем. 473.

Телéпкати, каю, еш, *гл.* Говорить вздоръ, глупости. Вх. Лем. 473.

Телéпнути, ну, неш, *гл.* 1) Ударить. Волын. г. *Як телепнув по голові.* Херсон. у. 2) Выпить, дернуть. Св. Л. 222.

Телесувáтися, сýюся, ешся, *гл.* Соваться, бросаться изъ стороны въ сторону. Мнж. 193. Мкр. Г. 27.

Телéхнути, ну, неш, *гл.*=**Телепнути 1.** *Коли б хто не телехнув із-за вугла по голові.* Новомоск. у.

Телечер, ра, *м.*=**Телятник 1.** Шух. I. 190.

Телúти, лю, лиш, *гл.* Отелять. *Чи знаєш ти, коли на скелях сарна і тиха лань своїх теляток телять.* К. Іов. 68.

Телúтися, люся, лишся, *гл.* Телиться. *Телись, ялова, давай молока.* Ном. № 2689.

Тели́ця, ці, *ж.* Телка. *Що там чувати коло вашої хати? Бик чи привик, телиця чи веселиться?* Ном. № 11843. Ум. **Тели́чка, тели́ченька, тели́чечка.**

Телі́га, ги, *ж.* 1) Телѣга. *Мій брат Кондрат на горах, на водах, на желізі, на телізі, на рачачій нозі.* Ном. стр. 302, № 425. 2) Деревянный треугольникъ подъ плугомъ. Борз. у. Ум. **Телі́жка, телі́жечка.**

Телі́й, лія́, Болѣзнь: сибирская язва. Харьк. Ворон. Волын. г. У Манжуры: воспаленіе у лошадей и скота. Мнж. 193.

Телі́п! *меж.* выражающее покачиваніе. *На березі сидит Пилип та бідою теліптеліп!* Чуб.

Теліпа́йло, ла, *с.* 1) Висящій, качающійся предметъ. 2) Безполезный, лишній человѣкъ.

Теліпа́ння, ня, *с.* Болтаніе, качаніе.

Теліпа́нчик, ка, *м.* Привѣска къ серьгѣ. Левч. 123.

Теліпа́ти, па́ю, еш, *гл.* Качать. *Дивлюсь, а воронне вже гусенятами вгорі теліпає, воронятам несе.* Г. Барв. 314.

Теліпа́тися, па́юся, ешся, *гл.* 1) Болтаться, качаться. 2) Тащиться, идти. *Не близький світ од Хоменкового хутора сюди теліпатися.* Мир. ХРВ. 8.

Телі́ш, ша́, *м.* 1) Бревно? Кусокъ дерева? Въ загадкѣ на желудь: *Пойду в ліс, вирублю теліш; із того теліша зроблю два човни, два столи, шило і покришку.* Ном. стр. 295, № 155. 2) Родъ ловушки для оленей и сернъ: прикрытая яма. Шух. І. 236.

Телу́сь, *меж.* Призывъ для коровъ.

Телу́ся, сі, *ж.* Ласкат. отъ телиця. *Займи нашу телусю, пожени на пашу, щоб принесла на кош..* Мил. 40.

Телу́ш! *меж.*=**Телусь.** Лохв. у.

Те́льбух, ха, *м.* чаще во м. ч. **тельбухи.** Внутренности брюшной полости. Ум. **Тельбушо́к.** Мнж. 14.

Тельбуха́тий, а, е. Имѣющій большой желудокъ и кишки.

Тельбušо́к, шка́, *м.* Ум. отъ тельбух.

Тельмо́м, *нар.* Очень скоро, очень быстро, поспѣшно. Вх. Зн. 69.

Телю́жатися, жуся, жишся, *гл.*=**Теліжитися**=**Плуганитися.** Лохв. у.

Теля́, ля́ти, *с.* Теленокъ. *Із благовісного теляти добра не ждати.* Ном. № 420. Ум. **Теля́тко, теля́тонько, теля́точко.**

Теля́тина, ни, *ж.* 1) Телятина. 2) Телячья шкура. *Пом'яни, Господи, тії книги, що в церквах лежать.... іще й тую, що телятиною обшита.* Драг. 38. Ум. **Теля́тинка.**

Теля́тище, ща, *с.* Ув. отъ теля. *Єдно-м мала телятище, і то-м не загнала.* Гол. ІІ. 449.

Теля́тко, ка, *с.* Ум. отъ теля.

Теля́тників, кова, ве. Принадлежащій телятникові.

Теля́тник, ка, *м.* 1) Пастухъ, пасущій телятъ. 2) Хлѣвъ для телятъ. Шух. І. 185. Ум. **Теля́тничок.**

Теля́тонько, теля́точко, *с.* Ум. отъ теля.

Теля́чий, а, е. Телячій. *Теляча головка.* Шейк. *Телячий кожух.* Ном. № 8121. Ум. **Теля́чі зу́би.** Молочные зубы. Вх. Лем. 473.

Телячки́, чо́к, чків? Молочные зубы. Шейк. См. **Теля́чі зу́би.**

Темеси́ти, шу, сиш, *гл.* Догадываться смекать. Угор.

Теметів, това, *м.* Кладбище. Вх. Зн. 69.

Темву́й, вуя́, *м.* Порошокъ изъ чемерицы. Канев. у.

Темлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Бросать, швырять. *Біда тобов темлює.* Фр. Пр. 41.

Темля́к, ка́, *м.* Часть уздечки: поводья съ наконечникомъ. Вас. 160.

Те́мний, а, е. 1) Темный. *Темна нічка да й невидная.* Нп. 2) Слѣпой. *Не один же я на світі темний: єсть багато сліпих, та й живуть таки якось і без очей.* Чуб. ІІ. 46. *Темний він був на очі, а ходив без поводиря.* К. ЧР. 20. 3) Невѣжественный, непросвѣщенный. *Твої слова простоту темну на добрий розум наставляють.* К. Псал. 283.—**на письмо́.** Неграмотный. *Був один дуже старий чоловік з простого люду, хоч темний на письмо, да дуже розумний.* О. 1862. Х. 1. 4) Неясный, непонятный. *Прислухавсь я пильно до притчі, не буде вона в мене темна.* К. Псал. 114. Ум. **Темне́нький, темне́сенький.** *Окрие нас нічка темненька.* Лукаш.

Те́мник, ка, *м.* Погребъ? Темное помѣщеніе? *Кучерявий мельник завів мене в темник.* Чуб. IV. 498.

Темнина́, ни, *ж.* Темнота. О. 1862. ІІ. 55.

Темни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Затемнять, омрачать, дѣлать темнымъ. Шейк.

Темни́ця, ці, *ж.* 1) Темная комната.

Шиють шевчики у світлиці, а кравчики у темниці. Нп. Шейк. 2) Темница, тюрьма. *Там стояла темниця кам'яная. Що у тій то темниці пробувало сімсот козаків, бідних невольників.* АД. I. 230. *Лучче було б, мій сину, на волі гуляти, як тепер із темниці в вікно виглядати.* Грин. III. 690, Ум. **Темни́чка, темни́ченька.** КС. 1883. VI. 214.

Темни́чний, а, е. 1) Относящійся къ темницѣ. Шейк. 2) Сторожъ при темницѣ. Шейк.

Темні́сінький, а, е. Совершенно темный. *Всіх покрила темнісінька* (нічка), *як діточок мати.* Шевч.

Темні́сінько, *нар.* Совершенно темно, очень темно. *Округи темнісінько.* МВ. (О. 1862. I. 74).

Темні́січкий, а, е = Темнісінький. Шейк.

Темні́січко, *нар.* = **Темнісінько.** Шейк.

Те́мність, ности, *ж.* 1) Темнота, неясность. *Стала йому дівчина за світло й-за темність.* МВ. 2) Слѣпота. Шейк. 3) Невѣжество, невѣдѣніе. *Мою темність осієш.* К. Псал. 39.

Темні́ський, а, е = Темнісінький. Шейк.

Темні́сько, *нар.* = **Темнісінько.** Шейк.

Темні́ти, ні́ю, еш, *гл.* 1) Темнѣть, становиться темнымъ. 2) Слѣпнуть. 3) безл. Темнѣть, вечерѣть, смеркаться. *Сонечко зайшло і на дворі почало вже темніти.* Левиц. I. 17.

Темні́шати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться темнѣе. Шейк.

Те́мно, *нар.* Темно. *Удосвіта встав я, темно ще на дворі.* К. Досв. Ум. **Темне́нько, темне́сенько.**

Темножо́втий, а, е. Темножелтый. Шейк.

Темноселе́ний, а, е. Темнозеленый. *Темнозелена сукня.* Левиц. I. 285.

Темнолу́гий, а, е. Съ темными лугами. *Найлюбіще мені впало серед земель темнолугих.* К. Псал. 30.

Темноо́кий, а, е. 1) Черноглазый. Шейк. 2) Слѣпой. Шейк.

Темноруди́й, а́, е́. Темнорыжій. Шейк.

Темнору́сий, темнорусявий, а, е. Темнорусый. *Темнорусі брови.* Левиц. I. 11.

Темноси́вий, а, е = Темносірий.

Темноси́ній, я, е. *Темносинє небо.* Левиц.

Темносі́рий, а, е. Темносѣрый. Шейк.

Темно́та, ти, *ж.* 1) Тьма, потемки. *А що мені даси, як я виведу тебе із цієї темноти?* Рудч. Ск. I. 101. *Темнота обняла її зразу.* Мир. Пов. II. 55. 2) Невѣжество. 3) Соб. Темные, непросвѣщенные люди. *А безрозумна темнота до Дніпра прожогом рине.* К. МБ. III. 243. 4) Въ загадкѣ: волкъ. ХС. III. 65.

Темночерво́ний, а, е. Темнокрасный.

Те́мнощі, щів, *ж. мн.* Тьма, темнота, мракъ. *Ой як зайдеш за хмароньку, стань в темнощі цілий.* Чуб. V. 102.

Темнува́тий, а, е. Темноватый. Левиц. I. 163.

Темню́чо, *нар.* Очень томно. *Темнючо так, що я й не розгледіла.*

Темня́, ні, *ж.* Темень, мракъ. *Як ті, що вийдуть із темні на сонце.* Вх. (Шейк.).

Темперува́ння, ня, *с.* Очиниваніе перьевъ. Шейк.

Темперува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Очинивать перья, карандаши и пр. Волын. г.

Те́мрява, ви, *ж.* Мракъ, темнота, тьма. *Роскинеш темряву—і ніч настане.* К. Псал. 237. *Очі згасли, і всю душу темрява окрила* К. Псал. 92. **Тьма-те́мрява.** Безчисленное множество. *Там він бачив, крий Боже, яку тьму-темряву всякої, превсякої птиці.* Стор. М. Пр. 167.

Те́мрявий, а, е Темный, пасмурный, сумрачный. Шейк.

Тем'яжи́ти, жу́, жиш, *гл.* Угнетать, держать долго въ принужденіи. *Тем'яжив нас мало не цілий день мировий на сході, все щоб на розмір пристали, а ми не хтіли.* НВолын. г

Тенгери́ця, ці, *ж.* Раст. Кукуруза = Кендериця. Угор.

Тендери́ця, ці, *ж.* = **Тенгериця = Кендериця.** Вх. Зн. 25. Ум. **Тендери́чка.** Шейк.

Тенді́тний, а, е. Нѣжный. *Були тендітні при людях.* Котл. Ен. III. 49.

Тене́тка, ки, *ж.* Сильно поношенная рубашка. Лубен. у. *Тенетки нема на хребті, а ще бач.* Ном. № 2535.

Тене́то, та, *с.* Тенета, сѣть охотничья, употр. преимущ. во мн. ч. тене́та. Сѣгп. *Звір є, та в тенето не напудиш.* Полт. *Поставив чоловік тенета на зайця, а в їх піймалась лисиця.* Грин. II. 240.

Тені́ти, ню́, ниш, *гл.* Дрожать? Сотрясаться? *Світ разить, земля тенить.* Чуб. III. 348.

Тень-тень! *меж.* 1) Выражаетъ звонъ,

металлическій звукъ. *А підківки тень-тень!* Гол. IV. 446. 2) **Сюди тень, туди тень.** Сюда пошелъ, туда пошелъ—о слоняющемся или занятомъ дѣлами, требующими хожденія. *Сюди тень, туди тень,—і проминув увесь день.* Грин. І. 243. См. **Тинятися.**

Тень-телѐнь! *меж.* для выраженія звона. *Тень-телєнь, добрий день!* Ном.

Тѐнькання, ня, *с.*=**Теленькання.**

Тѐнькати, каю, єш, *гл.*=**Теленькати.** **У його тѐнькає.** Онъ боится. Шейк.

Тѐнькнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **тенькати**= **Теленькнути.**

Тепѐр, тепѐра. *нар.* Теперь. *Як не тепер, то в четвер. Оставайся, мамо, в лузі, вже тепера ми сами друзі.* Ном. № 11036. Ум. **Тепѐрка, тепѐрки, тепѐркива, тепѐренька. тепѐреньки, тепѐренько, тепѐречка, тепѐречки.** *Перше коло чобіт ходив, а теперки не знає, як на них ступити.* Шейк. *Де то вона тепереньки?* Левиц. І. 10. *Теперечки не дам байбарака.* Шевч. *Ой кохав тебе, потішав тебе та казав: моя будеш, а тепереньо коло іншого як голубонька гудеш.* Грин. Ш. 225.

Тепѐрешній, тепѐрішній, я, є. 1) Нынѣшній, теперешній. *Не теперішніх людей був Шворa Йосип. Недалеко від теперішнього царського дворця.* Левиц. Пов. 24. 2) Настоящій (о времени). *Теперешнього часу.* КС. 1882. XII. 499. *Грядущеє сяйне тобі полуднем, теперешнє яснітиме як ранок.* К. Іов. 25.

Теперíсінько, теперíсічко, *нар.* Какъ разъ теперь, именно теперь.

Тепѐрка, тепѐрки, теперкива, *нар.* Ум. отъ **тепер**

Тѐплий, а, е. Теплый. *Тяжко, Катре, умірати в чужій теплій хаті.* Шевч. **Тѐплий Олексíй.** Праздникъ Алексѣя человѣка Божія 17 марта. ХС. І. 74. Ум. **Теплѐнький, теплѐсенький.** *А в дівчини серце, як літнеє сонце: хоча воно й хмарнесеньке, але теплесеньке.* Грин. Ш. 202.

Теплинá, нѝ, *ж.* Мѣсто, гдѣ вода зимой не замерзаетъ. Вх. Зн. 69.

Теплинá, ні, *ж.*=**Теплінь.** НВолын. у. *Повиходили обидва сусіди у садок, бач, на теплиню.* Чуб. II. 658.

Теплѝця, ці, *ж.* 1) Оранжерея. *Квітка з теплиці.* Левиц. І. 316. 2)=**Теплина.** Вх. Зн. 69. 3)=**Вирій.** См. **Теплѝчина.** Ум. **Теплѝчка, теплѝченька.**

Теплѝчина, ни, *ж.* Теплыя страны, куда улетаютъ птицы, то-же, что и **вирíй.** Чуб. І. 39. См. **Теплиця 3.** *Птиці з тепличини летять.* Шейк. Ум. **Теплѝчинка.**

Теплѝчка, ки, *ж.* Ум. отъ **теплиця.**

Теплѝчний, а, е. Оранжерейный. *Тепличні квітки.* Левиц. І. 436.

Теплíнь, ні, *ж.* Тепло, теплота. *У зімі така теплінь у хаті.* Камен. у.

Теплíсінький, а, е. Совершенно теплый. Шейк.

Теплíсінько, *нар.* Совсѣмъ тепло. Шейк.

Теплíсічкий, а, е=**Теплíсінький.** Шейк.

Теплíсічко, *нар.*=**Теплісінько.** Шейк.

Тѐплість, лости, *ж.* Теплота. Шейк.

Теплíський, а, е=**Теплісінький.** Шейк.

Теплíсько, *нар.*=**Теплісінько.** Шейк.

Теплíти, лíю, єш, *гл.* Теплѣть.

Теплішати, шаю, єш, *гл.* Становиться теплѣе.

Тѐпло, *нар.* Тепло. Ум. **Теплѐнько, теплѐсенько.** *Теплесенько спати.* Макс.

Теплó, лá, *с.* Тепло, теплота. *Поки трип'ять* (неділь по Різдві) *не мине, потитепла не буде.* Ном. № 519.

Тепломíр, ра, *м.* Термометръ. *Термометр по нашому зветься тепломіром.* Ком. II. 78.

Тепломíрний, а, е. Относящійся къ термометру. Шейк.

Тѐплощі, щів, *ж.* Теплыя тѣла, тѣла задерживающія теплоту. Шейк.

Тѐпре, *нар.*=**Тепер.** О. 1862. І. 29. *Спершу горілка людей розважала, а тепре сама засумовала.* Ном. № 11441.

Тербѝчити, чу, чиш, *гл.* Надѣвать на себя. *Як прийде вербич, три кожухи на себе тербич.* Ном. № 426.

Тербук, ка, *м.* Родъ рыболовной сѣти, родъ сака на двухъ перекрещивающихся обручахъ, съ ручкой. Браун. 14.

Теребѝти, блю, бѝш, *гл.* 1) Чистить, очищать отъ шелухи, шелушить. *Рання пташка носок теребить, а пізня очиці жмурить.* Ном. № 11309. *Теребити хвасолю, горох, кукурузу.* Шейк. 2) Очищать поле отъ кустарниковъ, деревьевъ. Шейк. 3) Всаживать. *Котре кволе, то голови у очку не теребить.* 4) Ѣсть усердно. 5) Твердить. говорить постоянно. *Що ко-*

му треба, той про те теребить. Ном. № 9753.

Теребівля, лі, *ж.* Мѣсто, очищенное отъ зарослей.

Теребі́й, бія́, *м.* Ѣдокъ, ѣдунъ. *Недоїдки свідчили, що тут були люде та ще й добрі теребії.* Св. Л. 223.

Теребка, ки, *ж.* Мѣшокъ, въ который насыпаютъ овесъ для корму лошади. Вх. Зн. 29.

Тереве́нити, ню, ниш, *гл.* Разсказывать бредни, пустяки. *А ще сміє теревенити моїм синам, що польська мова як не тепер, то швидко буде потрібна на Вкраїні.* Левиц. І. 149.

Тереве́ні, нів, *м.* Пустой разговоръ, болтовня, росказни, балагурство. *Бач, теревені роспустила, тікай, поки ще ціла.* Гліб. **Тереве́ні гну́ти, нести́, точи́ти, пра́вити.** Болтать вздоръ, калякать, балы точить, балагурить. Ном. № 12868 *Як почав теревені править.* Рудч. Ск. II. 69.

Тереве́ні-ве́ні, нів, *м.*=**Теревені.** *І теревені-вені правиш, щоб тільки заморочить світ.* Котл. Ен. VI. 36. *Точили всякі теревені-вені.* Стор. М. Пр. 154.

Терези́, зів, *м.* Вѣсы. *Поламались терези, сіль важучи на вози.* Рудч. Чп. Ум. **Терезки́, терезо́чки.**

Те́рем, му, *м.* Теремъ. Мет. 252. *Дивиться,—такі тереми стоять гарні та високі на улицю вікнами.* Грин. І. 160. *Ой там на горі в новім теремі, там рано засвічено.* Грин. III. 538. Ум. **Тереме́ць, теремо́н.**

Теремо́вий, а, е. Относящійся къ терему? Строевой? *Занесу її в теремовий ліс, в теремовий ліс, близько дороги* Гол. IV. 69.

Теремо́к, мка́, *м.* 1) Ум. отъ терем. 2) Игрушечный домикъ. *От тобі кукли й теремки.* Ном. № 7854. 3) Вѣнокъ изъ искуственныхъ цвѣтовъ: а) для ношенія на головѣ. КС. 1893. XII. 449, б) для украшенія образовъ и вообще того угла, гдѣ образа. Сим. 132. 3) мн. Бахрома. Черниг.

Те́рен, рну, *м.* Раст. Prunus spinosa L. тернъ, терновникъ. *Плаче козак: шляхи биті заросли тернами.* Шевч. *Блищали чорні як терен очі.* Левиц. І. 133. Ум. **Терене́ць, терено́к, терно́к, терно́чок.**

Терено́вий, а, е. Сдѣланный изъ терна. *Теренова наливка.* Шейк.

Теремя́к, ку́, *м.* Настойка на тернѣ. Шейк. Ум. **Теренячо́к.**

Те́рес, су, *м.* Раст. Rhamnus cathartica L. Анн. 293.

Тересува́ти, су́ю, еш, *гл.* Думать, размышлять? *Ой я сую, тересую, де ся любка діла: ци у море утонула, ци в гай полетіла.* Гол. IV. 471.

Тереш! *меж.* Крикъ на овецъ. Мир. ХРВ. 39.

Терканя́стий, а, е=**Тарканистий.** Вх. Зн. 68.

Терка́тий, а, е=**Таркатий.** Вх. Зн. 69.

Терки́ла, ли, *ж.* 1) Вещи (преимущественно домашнія)? Шух. І. 174, 181. 2) Вьюкъ, тюкъ. Вх. Зн. 69. Ум. **Терки́лка.**

Теркота́ти, чу́, чеш, *гл.*=**Торохті́ти.** *Їхала Хима з Їрусалима: тарахкотілка теркоче, а коник бігти не хоче.* Ном. № 11439.

Теркоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* 1)=**Теркотати.** 2) О птицахъ: щебетать, чирикать. *Пташки лящать, теркотять, співають.* Мир. Пов. II. 120.

Терли́кання, ня, *с.* Пиликанье. Желех.

Терли́кати, каю, еш, *гл.* Пиликать, плохо играть (на струнахъ).

Те́рлиця, ці, *ж.* 1) Трепалка, снарядъ для трепанія льна, пеньки. Гол. Од. 35. Грин. III. 651. Части ея: ножки—со́хи, на нихъ опираются стоящія ребромъ и параллельно дощечки—ре́бра, сте́гна, пространство между которыми называется жо́ліб, въ послѣдній падаетъ ме́чик съ фосто́м (ручкой) съ одного конца, а съ другого онъ прикрѣпленъ чо́пиком. Шух. І. 147. *Тіпає плоскінь або матірку, скрипить терлиця під повіткою.* Мир. ХРВ. 125. Ум. **Те́рличка.**

Терли́ч, чу́, *м.* Раст. а) Gentiana cruciata L. Драг. 33. б) Gentiana Amarella L. ЗЮЗО. І. 123. в) Lychnis vespertina. Вх. Пч. II. 11. г) Silene nutans Вх. Пч. І. 13 Ум. **Терли́ченько.** Грин. III. 688.

Те́рличка, ки, *ж.* Ум. отъ терлиця.

Терли́чка́, ки́, *ж,* Родъ пѣсни. *На мене, п'ятнойку, терличок співают.* МУЕ. III. 34. *Терличок хлопи співають на весілю або на музиках.* МУЕ. III. 35.

Терло́, ла́, *с.* 1) Мѣсто, гдѣ рыба оплодотворяется. Шейк. 2) Время оплодотворенія и метанія рыбой икры. 3)=**Гарман.** Могил. у.

Терлува́ти, лу́ю, еш, *гл.*=**Гармануваги.**

Термелина, ни, *ж.* Раст.=**Термонтиля.** Анн. 271.

Терментиля, лі, *ж.* Раст. Potentilla Formentilla Schrenk. ЗЮЗО. I. 132.

Терментина, на, *ж.*=**Терментиля.** Вх. Цч. II. 36.

Термін, ну, *м.* Срокъ, опредѣленное время. *Котрий забариться і не прибуде в термін, той не утече значного військового караиня.* Кост. Ч. 3.

Термінування, ня, *с.* Время, проведенное въ обученіи ремеслу. Шейк.

Термінувати, ную, еш, *гл.* Проживать опредѣленное время (особенно въ обученіи мастерству). *Я термінував п'ять літ, заким визволили в челядники.* Шейк.

Терміта, ти, *ж.*=**Терміття.** Харьк. у.

Терміття, тя, *с.* Кострика, твердыя части пеньки и льна. Глухов. у. *Хто тер коноплі, нехай той і терміття замете.* Уман. у.

Терміть, ті, *ж.*=**Терміття.** Вас. 200. Шух. I. 147.

Термосити, шу, сиш, *гл.* Рвать; дергать; тормошить. *Свиня термосить сорочку.* Шейк. *Було не савити, не варварити, ні амбросити, іно куделю термосити.* Ном. 4007. *Піде маленьке і термосить тата: вставайте.* Св. Л. 110.

Терен, рну, *м.* Тернъ (дерево и ягода), Prunus insititia. Анн. 275. *Терен, терен коло хати, та нікому обірвати.* Нп.

Терник, ка, *м.* Собраніе терновыхъ кустовъ. *Терник був густий.* Драг. 341. Ум. **Терничок.**

Терника, ни, *ж.* Терновий кустъ. Грин. I. 233. *Терника грушок не родить.* Ном. № 9305. *Де ступнем ступаю, терника коле, кров обкипає на ногах.* Рудан. I. 21. Ум. **Терника, терниконька, терникочка.** *Чорная терниконька.* О. 1862. IV. 11.

Тернистий, а, е. Тернистый. Гн. I. 11.

Тернити, ню, ниш, *гл.* Огораживать терномъ, обкладывать верхъ плетня терномъ. *Вставай, челядонько, город городити, терняньком тернити.* Гол. II. 181.

Терниця, ці, *ж.*=**Терлиця.** Чуб. VII. 409. Грин. III. 679. *Така, що постав сім терниць, то переб'є.* Ном.

Терничок, чка, *м.* Ум. отъ терник.

Тернівка, ки, *ж.* 1) Наливка изъ терна. Мкр. Г. 34. *Вип'єм з півкварти тернівки або що.* Греб. 304. 2) *мн.* Раст. Prunus institia L. Вх. Зн. 69. Ум. **Тернівочка.**

Терно, на, *с.* Ягода терна. *Та урве собі чорноє терно.* Гол. IV. 76.

Терновий, а, е. Относящійся къ терну, изъ терна. *Терновий кущ.* Рудч. Ск. I. 96. *Мережані ярма, тернові занози.* Рудч. Чп. 129.

Терниок, нку, *м.* Ум. отъ терен.

Тернослив, ва, *м.* Мелкоплодная круглая слива, Prunus domestica L. Анн. 275.

Тернослива, ви, *ж.*=**Тернослив.** Анн. 275. Ум. **Терносливка, терносливочка.**

Терносливовий, а, е. Относящійся къ терносливу. Шейк.

Терноха, хи, *ж.*=**Тернослива.** Анн. 275.

Терночок, чка, *м* Ум. отъ терен.

Тернувати, ную, еш, *гл.* Треножить. Борз. Лохв. у.у.

Тернути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ терти. Тернуть.

Терний, ня, *м.*=**Терен.** *В-мене очка чорненькії як терень на галузі.* Гол. II. 312.

Терня, ня, *с.* 1) Иглы терна. *Терня в ногу залізло.* Шейк. 2) Тернъ *Маюся як в терню.* Ном. № 2144. Ум. **Терняньно, тернячно.**

Терняк, ка, *м.* 1) Терновый кустъ. Вх. Уг. 271. 2) Пт. Сорокопудъ, Lanius. Вх. Уг. 271.

Тернянка, ки, *ж.*=**Тернослива.** Анн. 275.

Терняньно, тернячно, ка, *с.* Ум. отъ терня.

Терпан, на, *м.* Серпообразная коса съ укороченной ручкой для скашиванія камыша. Одес. у.

Терпен на, не. Претерпѣвшій. *Хто терпен, той спасен.* Чуб. I. 298.

Терпетина, ни, *ж.* Терпентинъ. Шейк.

Терпетинний, терпетиновий, а, е. Терпентинный. Шейк.

Терпець, пцю, *м.* Терпѣніе. *Еге! терпи,—що терпець увірвався.* Чуб. I. 297. *Багач не має терпцю, приходит знову і знову.* Гн. II. 28.

Терпибіда, ди, *ж.* Раст. Ranunculus acris. Вх. Цч. I. 12.

Терпіння, ня, с. 1) Терпѣніе. 2) Страданіе. Ум. **Терпіннячко.** *За терпіннячко дасть Бог спасіннячко.* Ном. № 2428.

Терпіти, плю, пиш, *гл.* Терпѣть, пере-

носить. *Да вже ж мені докучило сюю терплячи муку.* Мет. 259.

Терпки́й, а́, е́. Терпкій. *Груші, та такі терпкі та кислі.* Рудч. Ск. II. 24. Ум. **Терпке́нький.**

Те́рпкість, кости, *ж.* Терпкость Шейк.

Те́рпко, *нар.* Терпко, Ум. **Терпке́нько.**

Терпкува́тий, а, е. Терпковатый.

Терплі́ння, ня, *с.*=**Терпіння.** *За терпління дасть Бог спасіння.* Ном. № 9428.

Терпля́чий, а, е. Терпѣливый. **Терпля́чий свят-ве́чір.** Навечеріе Богоявленія, 5 янв.=**Голодна кутя.** ХС. I. 72.

Терпя́чка, ки, *ж.* Терпѣніе. *Терпячка ввірветься.* Чуб. I. 298.

Терплячки́й, а́, е́. Терпѣливый. НВолын.

Те́рпнути, ну, неш, *гл.* Коченѣть, терпнуть.

Терполо́ї, ло́їв, *мн.*=**Кирполої.** Херс.

Терпу́г, га́, *м.* 1) Напильникъ. 2) Инструментъ для сглаживанія концевъ гвоздей внутри сапога. Сумск. у.

Терпу́га, ги, *ж.* Водка. Угор.

Те́рсувати, сую, еш, *гл.* На беречь (вещей), истаскивать. *Усе в тебе під ногами, терсуєш.* Константиногр. у.

Терта́к, ка́, *м.* и пр.=**Тартак** и пр.

Те́рти, тру, треш, *гл.* 1) Тереть, молоть. *Коноплі терти.* Луб. *Терти табаку.* Шейк. 2) Тереть, потирать. *Тре собі руки.* Рудч. Ск. II. 75. 3) Утаптывать, сглаживать. *Нехай мруть та дорогу труть, а ми сухарів насушим та додому рушим.* Чуб. I. 251. **Дні те́рти.** Прозябать. *Не живе, тільки дні тре.* Ном. № 8208.

Те́ртися, тру́ся, тре́шся, *гл.* 1) Тереться. *Колесо треться.* Ком. II. 2) Тереться, постоянно быть гдѣ. *Тертися по під вікнами.* Левиц. *Поміж пани треться, то всякого дива наслухається.* Св. Л. 82. 3) О рыбахъ: метать икру. Шух. I. 225.

Те́рти́ця, ці, *ж.* Доска. Уман. у. Вас. 205. Ум. **Терти́чка, терти́ченька, терти́чечка.**

Тертичи́на, ни, *ж.* 1) Одна доска. Шейк. 2) Плоховатая доска. Шейк. Ум. **Тертичи́нка.**

Терти́чник, терти́шник, ка, *м.* Пильщикъ досокъ. Вас. 205. Ум. **Терти́чничок.**

Те́ртка, ки, *ж*=**Тертушка.** Ум. **Те́рточка.**

Терту́ха, хи, *ж.* Напитокъ женщинъ: растираютъ землянику съ сахаромъ и смѣшиваютъ съ водкой, пьютъ ложками. Черниг. у.

Те́ртушка, ки, *ж.* Терка. Котл. Ен.

Терх, ха, *м.* 1) Вьюкъ на верховой лошади. Шух. I. 79, 197. Вх. Зн. 69. 2) Мѣра жидкости. *Та наварив путилянам горівочки з медом.... та наметав по терхові, щоби тото пити.* Гол. III. 224. *Шинкарі посідали з повними терхами.* Федьк.

Терхі́вка, ки, *ж.*=**Терх 1.** Ум. **Терхі́вонька, терхі́вочка.** *Ой їхала гуцулонька з верху, з полонини, загубила терхівочку з сивої кобили.* Гол. II. 250.

Те́рція, ції, *ж.* Названіе 6-ой большей струны бандуры или кобзы. ЗЮЗО. I. 345. КС. 1882. VIII. 282.

Теря́ти, ря́ю, еш, *гл.* 1) Терять, утрачивать, расходовать. *Коли вмірать, то день терять.* Шейк. *Літа мої молодії, марне вас теряю.* Гол. I. 323. 2) Портить. *Середульший брат на те не потурає, с під червоного каптана чорні китиці видирає.... А старший брат теє забачає, середульшого брата на сміх підіймає.... Либонь ти собі жіноцький розум маєш, що ти на собі прекрасну одежу теряєш.* АД. I. 109. *Нехай тебе.... отець не лає, не проклинає, щастя й долі козацької твоєї не теряє.* КС. 1882. XII. 491.

Тес, су, *м.* 1) Тесъ, тесина, тесаная доска. 2) Раст. Saxus beccata L. Шейк.

Теса́к, ка́, *м.*=**Тесака.** Шейк. Ум. **Тесачо́к.**

Теса́ка, ки, *м.* Рубака, забіяка, драчунъ. Шейк.

Теса́н, на́, *м.* Обтесанное бревно. *Як був собі, та не мав собі, та пішов собі, та витесав нетесаного тесана.* Ном. № 13127.

Тесани́на, ни, *ж.* Тесаніе, вытесываніе. Ум. **Тесани́нка.**

Теса́ти, шу́, шеш, *гл.* Тесать, вытесывать. *Хоч і кілля теши на голові.* Ном. № 2639.

Тесачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **тесак.**

Тесе́льський, а, е. Плотничій. *Тесельський цех.* Шейк.

Тесе́льчик, ка, *м.* Ум. отъ **тесля.**

Тесівни́ці, ць, *ж. мн.* Гладкія скалы. Вх. Зн. 69

Теско́, ка́, *м.*=**Тезко.** Вх. Зн. 69.

Те́слик, ка, *м.* Ум. отъ **тесля.**

Тесли́ця, ці, *ж.* 1) Родъ рѣзца, которымъ вырѣзываютъ деревянныя ложки.

Вх. Зн. 69. Большихъ размѣровъ—для выглаживанія внутренности корыта, уже выдолбленнаго. Шух. I. 249. 2) Плотничій топоръ. Вх. Зн. 69.

Тесло́, ла, *с.* Родъ плотничьяго топора.

Теслюва́ти, лю́ю, єш, *гл.* Плотничать. *Ой там теслі теслювали: комареві труну збудували.* Лукаш. 81.

Те́сля, лі, *м.* 1) Плотникъ. Котл. Ен. VI. 48. Єв. Мр. VI. 3. 2) *ж.*=**Теслиця.** Вх. Зн. 69. Ум. **Те́слик, те́сличок, тесе́льчик.** *В лісі, лісі буковім ой ішло, йшло два тесельчики, сікуть, рубають санбір деревце.* Лукаш. 157.

Тесля́р, ра́, *м.*=**Тесля 1.** Шейк.

Тесля́рство, ва, *с.* Плотничество.

Тесля́рський, а, е. Плотничій. *Рівняє роботу теслярську до косарської.* Ном. № 9037.

Теслярува́ти, ру́ю, єш, *гл.*=**Теслювати.**

Тесо́вий, а, е. Тесовый, сдѣланный изъ теса. *Посадив її за тесовий стіл.* Грин. Ш. 41.

Тестаме́нт, ту, *м.* Духовное завѣщаніе. *Не дав зробить і тестаменту, к чортам його на вік послав.*

Тестаментó́вий. а, е. Относящійся къ духовному завѣщанію.

Те́стенько, ка, те́стечок, чка, *м.* Ум. отъ тесть.

Те́стів, тьова, ве. Тестевъ. *Я сідлаю кониченька тестевого.* Грин. III. 82.

Тесті́вщина, ни, *ж.* Имущество, унаслѣдованное отъ тестя. Волч. у.

Те́стонько, ка, *м.* Ум. отъ тесть.

Тесть, тя, *м.* Тесть. *Тесть любить честь, а зять любить взять.* Шейк. Ум. **Те́стенько, те́стечок, те́стонько** Гол. IV. 220.

Тестю́ра, ри, *м.* Грубо-ласкат.: тесть. Константиногр. у.

Те́та, ти, *ж.* Тетя. Желех. Ум. **Те́тка.**

Тете́ра, ри, *ж.*=**Тетеря.** *Летіла тетера, не вчора—тепера; упала в лободу, шукаю не знайду.* Ном. № 132, стр. 294. Ум. **Тете́рка, тете́ронька, тете́рочка, теті́рка.** Чуб. IV. 412.

Тетерва́к, ка́, *м.* Тетеревъ, Tetrao tetrix. Ум. **Тетервачо́к.** Чуб. II. 317.

Тете́ренька, тете́речка, ки, *ж.* Ум. отъ тетеря.

Тетере́ць, рця, *м.*=**Тетервак.** Вх. Пч. II. 15.

Тете́рин, на, не. Принадлежащій тетереву Шейк.

Тете́риця, ці, *ж.* Самка тетерева. Вх. Пч. II. 15. Ум. **Тетери́чка.**

Тете́рка, ки, *ж.* Ум. отъ тетеря.

Тете́ронька, тете́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ тетера.

Тетеру́к, тетерю́к, ка, *м.*=**Тетервак.** НВолын. у. *Глухий, як теторук.* Ном. № 8556.

Тетеру́чка, тетерю́чка, ки, *ж.* Самка тетерева. НВолын. у.

Тете́рчин, на, не=**Тетерин.** *Тетерчине мнясо.* Шейк.

Тете́ря, рі, *ж.* 1)=**Тетерка.** *Як дома кури, так у лісі тетеря.* Ном. № 10265. 2) Родъ кушанья: а) изъ муки; б) изъ сухарей. Чуб. VII. 440. КС. 1883. XI 505. *Троянцям всім дали тетері.* Котл. Ен. II. 8. Ум. **Тете́рька, тете́ренька, тете́речка.** Чуб. IV. 233.

Тетеря́, ря́ти, *с.* Птенецъ тетерки. *Повна хата тетерят, та нікуди й не летять.* Ном. стр. 295, № 151.

Теті́вка, ки, *ж.* Тетива. *Як напне стрілець тетівку, як бебехне,—устрелив.* Рудч. Ск. II. 83.

Те́тін, на, не: Тетинъ. Вх. Лем. 473.

Теті́рка, ки, *ж.* Ум. отъ тетера.

Те́тка, ки, *ж.*=**Тетюха.** Вх. Зн. 69.

Тетю́ха, хи, *ж.* Лихорадка, febris. Желех. *Най тя бере зла тетюха, таки будеш коротюха.* Гол. I. 320.

Те́тя, ті, *ж.*=**Тета.** Галиц. Желех.

Теч, чі, *ж.* 1)=**Теча.** *Дощ іде, у хаті теч буде.* Зміев. у. 2) Жидкость. *Возьмем тепер дві течі: одну густішу, а другу рідшу – молоко і воду.* Дешо.

Те́ча, чі, *ж.* Теченіе, течь. *Теча як з лотоків.*

Течи́, чу́, че́ш *гл.*=**Текти.**

Течі́й, чія́, *м.* Ручей. *Течій весняний, дощовий, джереловий.* Черк. у.

Течія́, чії́, *ж.* 1) Теченіе. 2) Потокъ. *Маленька течія снує поміж очеретом.* О. 1861. XI. 115. Ум. **Течі́йка.**

Те́чка, ки, *ж.* Ум. отъ тека.

Те́ща, щі, *ж.* Теща. *Жінка для совіту, теща для привіту, матінка рідна лучче всього світу.* Ном. Ум. **Те́щенька, те́щечка.** Грин. Ш. 396.

Те́щин, на, не. Принадлежащій тещѣ.

Те́щухна, ни, *ж.*=**Теща.** Чуб. III. 191.

Ти, *мѣст.* **Ты.** *Ти дав мені мої закони, щоб я нехибно їх держався.* К. Псал. 271.

Ти́бель, бля, *м.* Деревянный гвоздь. Вас. 149. Шух. І. 88. Рудч. Чп. 249. *Дома в вербовий тибель, той, що пластини збивають.* Грин. І. 220.

Тигу́тка, ки, *ж.* Птица Vanellus cristatus. Вх. Пч. II. 15.

Ти́год, да, *м.*=**Тигитка.** Вх. Пч. II. 15.

Тигр, ра, *м.* Тигръ, Felis tigris. О. 1861. IX. 191.

Ти́грів, рова, ве. Принадлежащій, относящійся къ тигру.

Тигри́ця, ці, *ж.* Тигрица. *Поранена тигриця.* Левиц. І. 259.

Тиди-де́нця, *меж.* выражающее стучаніе зубовъ отъ холода. *Тиди-денця! дайте веретенця!* Шейк.

Ти-ди-ди, *меж.* Припѣвъ въ пѣснѣ. *Ти-ди-ди, ти-ди-ди до дівчини.* Шейк.

Тидиди́кати, каю, еш, *гл.* Пѣть ти-ди-ди. Шейк.

Тидри́-тана, *меж.* Припѣвъ въ пѣснѣ *Тидри, тидри, тидри-тана! Чого ходиш задріпана?* Гол. IV. 481.

Ти́жбір, бора, *м.* Пестъ къ ступкѣ. Фр. Пр. 15. *Носиться, як баба з тижборьом.* Фр. Пр. 14.

Ти́ждень, жня, *м.* Недѣля, седмица. *Верба б'є, не я б'ю, за тиждень великдень.* Ном. **Ве́рбний ти́ждень.** Вербная недѣля. **Б[і]лий**—Страстная недѣля. Сим. 205. Ум. **Ти́жник.**

Ти́жик, ка, *м.* Пт.=**Чайка.** Вх. Пч. II. 15.

Ти́жник, ка, *м.* Ум. отъ **тиждень.**

Тижні́вка, ки, *ж.* Поминовеніе умершаго на седьмой день послѣ смерти. Вх. Лем. 473.

Тижньо́вий, а, е. 1) Недѣльный. 2) Еженедѣльный. *Де вже скучати, коли в нас були тижньові балі або вечорі.* Левиц. І. 431. 3) Десятскій или разсыльный, отбывающій свою очередную недѣлю службы. *Я тижньовий, їду з листами із суду в округ Будяковий од ісправника Опари.* Мкр. Н. 11.

Тижньо́во, *нар.* Недѣльно.

Тижнюва́ти, нюю, еш, *гл.* Проводить недѣлю, быть гдѣ либо всю недѣлю. *Перевій жито сьогодня, а то тижнюватиме на току.* Волч. у.

Тий, *мѣст.*=**Той.**

Тик! *меж.* для выраженія одного тычка или момента тыканія. **Тик-мик,—не знає де д[і]тись.** И туда, и сюда бросится,—не знаетъ, куда дѣться.

Ти́ка, ки, *ж.* Тычина, вѣха. *Чи не той то хміль хмелевий, що по тиках в'ється.* Гол. III. 5. *Високий, як тика.* Фр. Пр. 189. Въ загадкѣ: нога. *Штири тики, два патики, сьоме замахайло.* Ном. стр. 293, № 108. Ум. **Ти́чка.**

Ти́кало, ла, *м.* 1) Говорящій на „ты". Шейк. 2) *с.* Родъ игры и палочка, употребляющаяся въ этой игрѣ. КС. 1887. V. 479. Чуб. III. 88.

Ти́кання, ня, *с.* 1) Втыканіе, тыканіе. 2) Разговоръ на „ты".

Ти́кати, каю (чу), еш (чеш), *гл.* 1) Тыкать, втыкать. 2) Давать, показывать (кукишъ). *Вона йому дулі тиче.* Шевч. 3) Говорить „ты". *Не тикай, бо мене царь ґудзиками обтикав.* Ном. *То це він на батька тикає?* Левиц. Пов. 184.

Ти́ква, ви, *ж.* 1) Раст. а) Cucurbita Lagenaria L. б) Cucurbita maxima Duch (плодъ). Анн. 116. в) Cucurbita Melopepo. ЗЮЗО. І. 120. 2) Кувшинъ, сдѣланный изъ тыквы, а также и родъ глинянаго кувшина или кубышки для воды. Вас. 182. *Дибає старечою ступою попід гаєм з тиквою по воду до копанки.* Левиц. І. 204. *Узяти собі.... хліба шматок та тикву води.* Грин. II. 153. Ум. **Ти́квонька, ти́квочка, ти́ковка.** Мнж. 2. *В його така маненька тиковка і води вже трошки.* Драг. 115.

Ти́кнути, ну, неш, *гл* Одн. в. отъ **тикати.**

Тил, лу, *м.* 1) Задняя часть, сторона чего нибудь. Шейк. 2) Прикладъ? *Бачиш рушницю? Так тобі тилом і дам.* НВолын. у. Ум. **Тило́к, тило́чок.**

Тила́тий, а, е. Толстозадый. *Не дай, Боже, який цей пан тилатий.* Гайсин. у.

Ти́ле, ля, *с.* Тупое ребро ножа; ножницъ и пр., противоположное лезвію. Шух. І. 291, 153, 253.

Тилили́чки, *меж.* для выраженія игры на скрипкѣ. Рудч. Ск. І. 28.

Тили́нка, ки, *ж.* Родъ открытой свирѣли изъ бузины или вербы, безъ боковыхъ отверстій. Вх. Зн. 69.

Тилі́й, лія́, *м.*=**Тиле.** *Не ріж гострієм, а тилієм бий.*

Тило́, ла́, *с.* Задняя часть чего, тылъ; хребетъ, спина. Вх. Зн. 69.

Тило́к, лка́, тило́чок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **тил.** 2) Задняя часть обуви, задникъ. Шейк.

Тиль-тиль, *нар.* Чуть-чуть.

Тиляги́, гі́в, *м.* Куяки, латы изъ желѣзныхъ или серебряныхъ дощечекъ, нашитыхъ на бархатѣ, суконѣ или кожѣ. К. ЧР. 427. *Червониї тиляги під сребром, під златом на себе надіває.* Лукаш. 42. *Тиляги під золотом та під сріблом понадівали.* К. ЧР. 332.

Тим, *мѣст.* 1) Твор. пад. отъ той и те. **Тим ча́сом.** Между тѣмъ, тѣмъ временемъ. 2) Сз. Потому, оттого. *То тим вони спочивали, що на рани постреляні да порубані дужє знемогали.* Макс. (1849). 17.

Тимпа́нник, ка, *м.* Родъ барабанщика. *Два тимпанники стали перед його* (гетьмана) *з срібними бубнами.... Сомко звелів ударить своїм тимпанникам у срібні бубни. Ущух трохи галас* (у раді). К. ЧР. 335.

Тиму́ль, *меж.* выражающее веденіе скотины. *Да прийду ж я, гою, на твою обору, ой займу ж я бочулочку до свойого дому. Ох я з корчми дибуль, дибуль, бочулочку тимуль, тимуль.* Чуб. V. 1089.

Ти́мфа, фи, *ж.*=**Пинхва.** *Од диму сонце закоптилось, курище к небу донеслось. Боги в Олимпі стали чхати: Турн ї́м ізволив тимфи дати.* Котл. Ен. V. 34.

Тимчасо́вий, а, е. Временный. Шейк.

Тимчасо́вний, а, е=**Тимчасовий.** *З голузя оплести тимчасовне помешканя.* Гн. I. 181.

Тин, ну, *м.* Плетень, тынъ. Чуб. VII. 392. *Живе, як сорока на тину.* Посл. *Ні в тин, ні в ворота.* Посл. Ум. **Тино́к, тино́чок.**

Ти́нди-ри́нди, *меж.* для выраженія пустой болтовни. *Тинди-ринди за три гроші.* Ном. № 6142.

Тини́на, ни, *ж.* Колъ изъ плетня.

Тинини́, *меж.* Плясовой припѣвъ. *І по саті тинини, і по сінях тинини,—вари, жінко, лини* Нп.

Тини́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Огораживать тыномъ. Вх. Зн. 20.

Ти́ння, ня, *с.* Соб. отъ тин. *Сидять по-за стіллю, як жаби по-за тинню.* КС. 1883. II. 391. *Вишня у тинню росте.* Борз. у. *Ідіть, діти.... по під тинню сиротами.* Шевч.

Тино́к, нка́, тино́чок, чка, *м.* Ум. отъ тин.

Тину́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* 1) Удариться. *Дивись на дитину, а то як тинеться, то ще лоба розіб'є.* Черк. у. 2) преимущ. безл. Случиться. Левч. 149, 114. *Все оттак заведуться ласкавими словами одно 'дного шпигати. Тинеться инша шпилька і така, що Пилипиха не стерпить.* МВ. II. 82.

Ти́нфа, фи, *ж.*=**Тимфа**=**Пинхва.** *Тинфу дали оттаку!* Чуб. I. 274.

Тиня́нка, ки, *ж.* Доска въ заборѣ. Вх. Зн. 69.

Тиня́тися, ня́юся, ешся, *гл.* Слоняться, шататься. *Пішла мати тиняючись, по під тинню валяючись.* Грин. III. 381. *Тиняється, як кобиляча душа.* Полт. *Мені шаноба скрізь була, бо я без діла не тиняюсь.* Гліб. *Тиняюся од села до села, а тепер іду в Полтаву.* Котл. НП. 383.

Тип, пу, *м.* 1) Типъ. *Виковувався з українки самостійний історичний тип.* Морд. Пл. 93. 2) Печатаніе, изданіе. *Заздалегідне слоеце до другого типу.* „(Досвіток" Куліша, 1876).

Ти́пець, пцю, *м.* 1) **Вхопити ти́пцю.** Попасть на слѣдъ, на искомую дорогу. *Як погнався за ї́м* (злодієм), *то зразу попав на слід і гнався до переправи, а далі не вхопив типцю та й через те не догнав.* Новомоск. у. (Залюб.). 2) **Да́ти ти́пцю кому́.** Задать перцу, высѣчь.

Типи́к, ка́, *м.* Типиковъ (церк. книга). *Що піп, то й типик.* Посл.

Типи́чний, а, е. Типическій. *Обличче.... типичне українське.* О. 1862. I. 49.

Ти́птися, пчуся, чешся, *гл.* Трястись на телѣгѣ. *Доведеться типтися до Володарки або й далі.* Рк. Левиц.

Тир, ру, *м.* Насѣк. Erica euphorbiae. Вх. Пч. II. 26.

Ти́ра, ри, *ж.* То-же, что и **котець 1**, но большихъ размѣровъ. Браун. 16.

Тира́н, на, *м.* Тиранъ. Шевч. 600. Гол. III. 129 *Повсюдно жертва стогне від тирана.* К. ПС. 132.

Тира́нити, ню, ниш, *гл.* Тиранить. К. Кр. 13.

Тира́нство, ва, *с.* Тиранія, тиранство. *Їх за сліпе тиранство повчив ножем крівавим гайдабура.* К. ЦН. 178.

Тира́нський, а, е. Тиранскій. К. ПС. 135. К. Іов. 47.

Ти́рва, ви, *ж.* Токованіе. Шух. I. 238.

Тирва́к, ка́, *м.* Камень, находимый на тирлі 4,—онъ имѣетъ крапинки желтыя, красныя и бѣлыя. Шух. I. 225.

Ти́рво, ва, *с.*=**Тирло 3.** Шух. I. 23.

Тирвовий, а, е. Относящійся къ тирву. Шух. I. 225.

Тири́кання, ня, *с.* 1) Плохая игра на скрипкѣ. Шейк. 2) Игра на валькѣ. Шейк.

Тири́кати, каю, еш, *гл.* 1) Плохо играть на скрипкѣ. Шейк. 2) Играть **кача́лкою** на **маґільни́ці.** Шейк.

Тири́ри, *меж.* для выраженія разговора, бесѣды. *Кума з кумою тирири,—свині морков порили.* Ном. № 12950.

Тирири́кання, ня, *с.* = **Тирикання.** Шейк.

Тирири́кати, каю, еш, *гл.*=**Тирикати.** Шейк.

Тирири́ри, *меж.* для выраженія игры на скрипкѣ. *На скрипочки тиририри, на цимбали бам-бам.* Гол. IV. 448.

Ти́рити, рю, риш, *гл.* 1) Совать, исучать. *В'еться коло моїх дітей, тирить їм у руки польські книжки.* Левиц. І. 147. 2) Волочить, тащить. *Вовк овечку тирить.*

Ти́рка, ки, *ж.* Птица съ обтрепанными перьями. *Летить усяка птиця.... Чи не знаєте.... де шлях?... Ні, кажуть, не знаємо, хиба може тирка зна. А то.... була та така вже тиркава та задріпана якась птиця, що з одним тілько крилом.* Мнж. 19.

Ти́ркавий, а, е. 1) О птицѣ: съ обтрепанными перьями. *Така вже тиркава та задріпана якась птиця, що з одним тілко крилом.* Мнж. 19. *Качка, та така тиркава та голодна.* Мнж. 16. 2) О деревѣ, лозѣ напр.: съ торчащими во всѣ стороны вѣтвями. Вас. 147.

Ти́ркання, ня, *с.* 1) Произнесеніе звуковъ: трр.... *Тррр!.... роздалося голосне й високе тиркання вподовш улиці.... Чимала валка парубків показалася.* Мир. Пов. І. 148. 2) Названіе дѣйствія отъ **тиркати 2.**

Ти́ркати, каю, еш, *гл.* 1) Издавать звуки: **трр.** 2) О птицѣ: тереться крыломъ о землю. *Півень тирка по землі коло курки крилом.* Мнж. 172.

Тирка́тий, а, е=Тиркавий. *Як удруге попадешся,—пропаде чуприна,—зроблю з тебе тиркатого півня.* О. 1861. XI. Кух. 16.

Тиркота́йло, ла, *с.* Трещотка, стукалка. Вх. Уг. 271.

Тиркота́ти, кочу́, ти́ш, *гл.*=**Теркотати.** Желех.

Тирку́та, ти, тирку́шка, ки, *ж.* Пт. Glareola melanobera. Драг. 6. Шейк.

Тирли́ґач. ча, *м.* Плохой музыкантъ, преимущественно скрипачъ. О. 1861. X. Св. 60.

Тирли́ч, чу́, *м.*=**Терлич.** *Коли б не тирлич, був би я твій панич.* Ном.

Ти́рло, ла, *с.* 1) Мѣсто отдохновенія скота у водопоя въ обѣденное время. Кобел. у., Радом. у. Чуб. VII. 577. О. 1862. V. Кух. 39. *Сонечко геть підніметься, і отара сама стане рушать з тирла.* О. 1862. V. Кух. 32. 2) Логовище, притонъ звѣря. *Оттут саме вовче тирло.* Уман. у. 3) Также **ти́рво.** Мѣсто, гдѣ птица токуетъ, токъ. Шух. І. 23. Вообще мѣсто, гдѣ птицы собираются для отдыха, на ночь. Сим. 20. *Журавлі десь курлюкають на тирлах.* Сим. 204. 4)=**Терло 1.** Шух. І. 225.

Тирлува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Останавливать и сбивать въ кучу стадо. Сим. 20.

Тирлува́тися, лу́юся, ешся, *гл.* Останавливаться со стадомъ для отдыха. Сим. 20.

Ти́рса, си, *ж.* 1) Древесные опилки. Вас. 211. 2) Раст. Ковыль, Stipa capillata L. Анн. 344. *Жита похилились, де паслися ваші коні, де тирса шуміла.* Шевч.

Тирта́к, ка, *м.*=**Тартак.**

Тиртиця, ці, *ж.*=**Тертиця.**

Ти́рхати, хаю, еш, *гл.* Приводить въ безпорядокъ, разбрасывать. Вх. Зн. 69. Шейк.

Тирха́тий, а, е. 1) О деревѣ: раскидистый. Шейк. 2) Растормошенный, небрежный, неряшливый. Шейк.

Тирч, ча, *м.* Пт. Turdus viscivorus, желтоносый дроздъ. Вх. Лем. 473.

Тирча́к, ка́, *м.* 1) Торчащій стебель сорной травы зимой. *Невеличкі гіллячки височезних верб, мов тирчаки бур'яну визирають з-під снігу.* Мир. Пов. І. 112. 2)=**Тирч.** Вх. Лем. 473. 3) Пт. Crex Pratensis, дергачъ. Вх. Уг. 271.

Тирча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* 1)=**Стирчати.** *Ус в пів локоть би тирчав.* Котл. Ен. 2) Трещать, скрипѣть. Вх. Лем. 473. 3) Кричать (о дроздѣ), трещать (о сверчкѣ). Вх. Лем. 473 Вх. Уг. 271.

Ти́рша, ші, *ж.*=**Зїди.** *Тиршу* (з сіна), *те, що не їсть маржина, загрібають стелять під ківні корови, а звідси скидають у гній.* Шух. І. 172.

Тис, су, *м.* Раст. Taxus baccata L, тиссъ. ЗЮЗО. І. 138.

Тиси́на, ни, *ж.* 1) Тисовое дерево. Гол. II. 60. 2) Раст. Lycopodium complanatum L. Вх. Пч. II. 33.

Тиск, **ку**, *м.* 1) Давка, давленіе. Шейк. 2) Толпа, множество. *На річці тій жили батьки мої і панства чортів тиск.* Греб. 388. *Тиск народу.* Шевч. *Такий тиск риби. Страшенний росплодився на Вкраїні тиск чужомовнього, нам ворожого, панства.* К. XII. 137.

Тискави́ця, **ці**, *ж.* Кровавый поносъ. Ровен. у.

Ти́скавка, **ки**, *ж.*=**Лускач**. Вх. Зн. 69.

Ти́скання, **ня**, *с.* Давленіе, сжиманіе.

Ти́скати, **каю**, **еш**, *гл.* Сдавливать, сжимать, стискивать.

Ти́скатися, **каюся**, **ешся**, *гл.* Лѣзть, протискиваться. Кост. (О. 1862. VI. 59).

Ти́скнява, **ви**, *ж.* Тѣснота, большое стеченіе людей. Лубен.

Ти́снути, **ну**, **неш**, *гл.* 1) Жать, прижимать, давить. *Чого ти мене так тиснеш за руку?* Шейк. *Самого наче хто за серце тисне.* О. 1862. І. 42. 2) Втискивать, пихать. *Свій своєму лиха не мислить: як побачить на сухому, то в болото тисне.* Ном. № 9443. *Кислий—та в рот тисне.* Ном. № 12196. 3) Тѣснить. *Чи не той то козак Нечай, що ляшеньків тисне.* АД. II. 77. 4) Угнетать, притѣснять. Шейк.

Ти́снутися, **нуся**, **нешся**, *гл.* Тѣсниться, толпиться, жаться. *Тиснуться, як до дари в церкві.* Ном. № 3157.

Тисо́вий, **а**, **е**. Изъ тисса. *Тисовий лісок.* Рудч. Чп. 84. *Тисові сінці, яворові східці.* АД. І. 44. *Тисові ворота.* Левиц. І. 22.

I. Тись, **сі**, *ж.* = **Тиск**. *У нашому ставку чортова тись ополоників.* Лебед. у.

II. Тись, *меж.* выражающее протискиваніе, проталкиваніе въ толпѣ. *Сюди тись, туди тись, та й прошов.* Шейк.

Ти́сяцький, **а**, **е**. Тысяцкій. *Січовики збивали народ докупи і наставляли сотників і тисяцьких.* Стор. М. Пр. 60.

Ти́сяча, **чі**, *ж.* Тысяча. *Прийшло їх тисячі в сльозах, прийшло здалека.* Шевч. *Було ж їх тисяч зо дві.* Єв. Мр. V. 13.

Ти́сячній, **я**, **е**. 1) Тысячный, который стоитъ тысячу. 2) Одинъ изъ тысячи. *Не оправдить і тисячнього слова.* К. Іов. 19.

Тисячоголо́в, **ва**, *м.* Раст. Vaccaria vulgaris Host. ЗЮЗО. І. 140.

Тисячоголо́вий, **а**, **е**. Имѣющій тысячу головъ. Шейк.

Тисячолі́тній, **я**, **е**. Тысячелѣтній. *Пигорджували тисячолітнім предківським словом.* К. XII. 122.

Тисячосте́жковий, **а**, **е**. Имѣющій тысячу дорогъ, тропинокъ. *Перед очима тисячостежковий шлях за пороги.* К. Кр. 25.

Титаре́нко, **ка**, *м.* Сынъ церковнаго старосты.

Титари́ха, **хи**, *ж.* Жена церковнаго старосты.

Титари́шин, **на**, **не**. Принадлежащій женѣ церковнаго старосты.

Ти́тарів, **рева**, **ве**. Принадлежащій церковному старостѣ. *Хата титарева.* Левиц. І. 10.

Титарі́вна, **ни**, *ж.* Дочь церковнаго старосты. *Титарівна Немерівна гаптує хустину.* Шевч.

Тита́рня, **ні**, *ж.* Столикъ, гдѣ продаютъ церковныя свѣчи, кладовая церковнаго старосты. *Я до титарні протіснився, на п'ять рублів свічок купив.* Алв. 100.

Тита́рство, **ства**, *с.* Должность церковнаго старосты.

Ти́тарь, **ря**, *м.* Церковный староста, ктиторъ. *У костьолі—у титаря.* Шевч.

Титарюва́ння, **ня**, *с.* Бытіе церковнымъ старостой.

Титарюва́ти, **рюю**, **еш**, *гл.* Быть церковнымъ старостой. *Мій дядько тоді титарював.* О. 1862. V. 110.

Ти́тло, **ла**, *с.* Титло, знакъ сокращенія въ письмѣ. *Не минайте ані титла, ніже тії коми.* Шевч.

Титу́л, **лу**, *м.* Титулъ. *Що мені по титулі, коли нема нічого в шкатулі.* Шейк. *Він Байдою зневажливо назвався, титулу Вишневецьких одцурався.* К. Бай. 18.

Титулува́ння, **ня**, *с.* Величаніе по титулу, титулованіе. Шейк.

Титулува́ти, **лу́ю**, **еш**, *гл.* Титуловать, называть по титулу.

Титу́льний, **а**, **е**. Сплошь прописной. **Титу́льні бу́кви**. Капитель (типогр.) Шейк.

Ти́ти, **ти́ю**, **еш**, *гл.* Жирѣть, становиться жирнымъ. *Товар тие.* Вх. Зн. 70.

Ти́хий, **а**, **е**. 1) Тихій, негромкій. *Тихеє зітханне.* К. Псал. 211. 2) Тихій, медленный. 3) Тихій, спокойный. *Тихі води.* АД. І. 233. *Тихе море.* Шевч. *Вітер тихий.* Шевч. *У моїй господі тихий не живе зрадливий.* К. Псал. 229. 4) Кроткій. *Яка вона тиха, як голубка.* Левиц. Пов. 33. Ум. **Тихе́нький**, **тихе́сенький**.

Тихі́сінький, а, е Очень тихій. *Тихісінький.... вітерець*. Левиц. Пов. 188.

Тихі́сінько, *нар*. Очень тихо.

Тихі́січкий, а, е=**Тихісінький**. Вх. Лем. 473.

Тихі́січко, *нар*.=**Тихісінько**. Шейк.

Ти́хість, хости, *ж*. 1) Тишина, свойство тихаго. Шейк. *Провадили ми наше діло в благодатній тихості*. К ХП. 10. 2) Кротость. *Згадай, о Господи, раба твого Давида і тихість праведну його благого серця*. К. Псал. 299.

Тихі́ський, а, е=**Тихісінький**. Вх. Лем. 473.

Тихі́сько, *нар*.=**Тихісінько**. Шейк.

Тихі́шати, шаю, еш, *гл*.=**Тихшати**. *Радюків голос все тихішав*. Левиц. Пов. 274.

Ти́хнути, ну, неш, *гл*. Утихать. *І тихнуть Божії слова*. Шевч.

Ти́хо, *нар*. 1) Тихо, негромко. 2) Тихо, медленно. *Місяць тихо плавле*. К. Псал. 163. 3) Тихо, спокойно. *І світ ясний невечірній тихо просіяє*. Шевч. *А ні хмариночки, та тихо, та любо, як у раї*. Шевч. Ум. **Тихе́нько, тихе́сенько**. *Прокинеться,— тихесенько в осоки питає*. Шевч.

Тихові́д, во́ду, *м*. Мѣсто на рѣкѣ съ тихимъ теченіемъ. Александров. у. Вас. 206.

Тихові́ддя, дя, *с*.=**Тиховід**. Міус. окр.

Тихоми́рити, рю, риш, *гл*. Успокаивать, усмирять. Вх. Зн. 70.

Тихоми́ритися, рюся, ришся, *гл*. Успокаиваться. Шейк.

Тихоми́рний, а, е. Спокойный, тихій. *Серце кволе, тихомирне*. К. Дз. 236. *Нас тройко тихомирних у хаті*. Г. Барв. 372.

Тихоми́рно, *нар*. Спокойно, тихо. *Нас послано трагедію козацьку і папську тихомирно назирати*. К. ЦН. 287.

Тихоми́рство, ва, *с*. Миръ, тишина, спокойствіе. Борз. у.

Ти́хоно. Употр. въ загадкѣ для обозначенія сковороды. *Тихоно-яхоно! полізьмо в піч похапаймось, у кого краще—поміняймось* (сковорода і чапля). Ном. стр 301. № 390.

Тихопла́в, ва, *м*. Медленно плавающій, ходящій, двигающійся, нетороцливый. *Кінь у мене тихоплав—скоро не побіжить, хоч як його жени*. Харьк. у. *А ну ти, тихоплав, швидче біжи*. Харьк. у.

Тихосві́тний, а, е. Свѣтящій спокойнымъ тихимъ свѣтомъ. *О, тихосвітна зоре!* К. Дз. 186.

Тихостру́нний, а, е. Съ тихо звучащими струнами. *Кобза тихострунна*. К. Дз. 191. *Мовчала мовчки тихострунна ліра*. К. Дз. 65.

Тихце́м, *нар*. Потихоньку. *Ми з чоловіком радимось тихцем*. Г. Барв. 442.

Ти́хшати, шаю, еш, *гл*. Дѣлаться тише, утихать. *Якось тихшала все, ніби сумирялась*. МВ. II. 51.

Ти́хше, *нар*. Сравн. ст. отъ тихо.

Ти́хший, а, е. Сравн. ст. отъ тихий.

Тиць, *меж*. 1) Для выраженія неожиданнаго появленія, встрѣчи. *Тиць, аж і Гриць*. Шейк. ХС. I. 47. *Я—тиць на поріг, а очі зараз і зустріли, чого бажали*. Г. Барв. 67. *А він мені тиць на зустріч*. Шейк. 2) Отъ глагола **ткнути**. *Вона йому тиць бублик у руки*. Шейк. *Хома зараз тут свою кирпу тиць*. Г. Барв. 191. 3) **Тиць-миць=Тик-мик**. *Багатирі глянули один на одного: тиць-миць, а того багатиря.... і нема*. Грин. I. 194.

Ти́чба, би, *ж*. Толпа. *Цілі тичби людей збігалися на його, дивитися*. МВ. III. 29.

Тичи́на, ни, *ж*.=**Тичка**. *Чи не той то хміль, що коло тичини в'ється*. АД. II. 18. *На городі коло тину сохне на тичині хміль зелений*. Шевч. 484. Ум. **Тичи́нка, тичи́нонька, тичи́ночка**.

Тичи́ти, чу́, чи́ш, *гл*. Втыкать тычины, ставить вѣхи. Угор.

Ти́чка, ки, *ж*. 1) Хворостинка, палка для вьющихся растеній, для развѣшиванія сѣтей и пр. *На городі тичка*. Ном. № 194, стр. 296. 2) Вѣха. *Держи лівіш, а то звалиш тичку*. Павлогр. у. *Шинк з тичкою на самому гребіні*. Левиц. Пов. 178. 3) Длинная жердь, которой рыболовы протягиваютъ неводъ подо льдомъ. О. 1861. XI. 116. 4) Родъ игры. Ив. 29.

Тичкови́й, а́, е́. Вьющійся по тычинѣ. *Тичкова квасоля*. НВолын. у.

Ти́чний, а, е=Тичковий. Угор.

Тичо́к, чка́, *м*. Толчекъ подъ бокъ. Шейк.

Ти́ччя, чя, *с*. *соб*. отъ **тичка**. Вх. Зн. 69.

Тиш, а тиш! *меж*. Крикъ, которымъ гонятъ овецъ. Вх. Зн. 250.

Ти́ша, ші, Тишь, тишина, спокойствіе. *Рідко тиша, більш вітри. Ой, дай нам мир в сионських мурах і любу тишу у чертогах.* К. Псал. 291.

Тишко́, ка́, *м.* Тихоня. Шейк.

Ти́шком, *нар.* Втихомолку, тайкомъ. *Часом і по щоці дасть нишком та тишком.* Левиц. I. 32.

Тишкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Шептаться? *Дівчата тишкувались.* Мкр. Н. 30.

Тівко, *нар.*=**Тілько.** *Ківко звіздоньків, тівко копоньків.* Гол. II. 35.

Тігі́тка, ки, *ж.* Птица Vanellus cristatus. Вх. Пч. II. 15.

Ті́ню! *меж.* Призывъ для теленка. Вх. Лем. 473.

I. **Тік, то́ку,** *м.* Токъ, расчищенное мѣсто для молотьбы. *У нас кругом токи, скирпи, засіки повні.* К. Псал. 320. *Добулась, мов сова на току.* Ном. № 4008.

II. **Тік, то́ку,** *м.* Растопленный жиръ. *Пироги в тоці.* Шейк.

Тіка́ння, ня, *с.* Бѣгство, убѣганіе.

Тіка́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Бѣжать, убѣгать. *Тікають не від калача, а від бича.* Шейк. 2) Тікай! Уходи, прочь! *А тікай, бо мені сюди треба.* Полт. у. *Геть, тікай собі!* Полт. г. *Тікай з моїх очей!* Стор. М. Пр. 35.

Ті́кати, каю, еш, *гл.* Бѣгать ті́чкою. *Вовки од Ганни Зачаття аж до Водохрища тікають, а на Водохрещі розскакуються.* Васильк. у.

Ті́катися, каюся, ешся, *гл.*=**Ті́кати.** Шейк.

Тіка́ч, ча́, *м.*=**Втікач.** Шейк.

Тіки, тіко, *нар.*=**Тілько.** *Тіки вирву з рожі квітку.* Грин. III. 403. *Обіцяв Бог дати, тіко казав заждати.* Ном. № 157.

Ті́ленький, а, е. Вотъ такой маленькій. Шейк.

Тіле́сний, а, е. Тѣлесный.

Ті́лечкий, а, е=**Ті́ленький.**

I. **Ті́лечко,** *нар.* Ум. отъ тілько.

II. **Ті́лечко, ка,** *с.* Ум. отъ тіло.

Тіли́стий, а, е. Плотный, полный. *Тілиста рука товстопузого Потаповича.* Мир. ХРВ. 118. *Тілистий віл.* Волч. у.

Тілі-тілі, *меж.* для выраженія игры на скрипкѣ. *Тілі-тілі скрипочка, впала баба з припічка.* Шейк.

Тілі́кання, ня, *с.* Пиликанье, плохая игра на скрипкѣ. Шейк.

Тілі́кати, каю, еш, *гл.* Тилликать, плохо играть на скрипкѣ. Шейк.

Тілі́п, тіліпа́ння, тіліпа́тися и пр. См. **Теліп, теліпання** и пр.

Ті́лки, ті́лко=**Ті́лько.** *Сорок бочок наготовили, а тілко у одну насипали оливи.* Рудч. Ск. II. 150.

Ті́ло, ла, *с.* 1) Тѣло. *У поганому тілі погана душа.* Ном. № 8569. **Узя́ти ті́ло.** Пополнѣть. *Отяглись (худі коні), узяли тіло, стали коні хоч куди.* Мнж. 22. **Спа́сти з ті́ла.** Похудѣть. 2) Трупъ. *Коби тіло з хати взяли, я би оженився.* Гол. II. 469. 3) **Бо́же ті́ло.** Раст. а) Eriophorum latifolium L. Вх. Пч. I. 10. б) Stipa pennata. Лв. 102. 4) **Во́вче ті́ло.** Раст. Comarum palustre L. Ум. **Ті́лко, ті́льце, ті́лечко.**

Тіль-тіль, *нар.* Чуть-чуть, едва. *Бігла собака за зайцем так близько—тіль-тіль не вхопить.* Новомоск. у. *Тіль-тіль що пам'ятаю се.* Грин. II. 178.

Ті́льки, *нар.*=**Тілько.**

Ті́лький, а, е. Такой числомъ, счетомъ, столькій. *А то вже тілький час! тілько літ!* Гн. II. 30.

Ті́лько, *нар.* 1) Только. *Що хочеш мені роби, тілько не перекидай через тин.* Шейк. 2) Столько. *Кілько світа, тілько й дива.* Ном. Ум. **Ті́ленько, ті́лечко.**

Ті́льна, ної, *прил.* О коровѣ: тельная.

Ті́льце, ця, *с.* Ум. отъ ті́ло.

Тіма́ха, хи, *об.* 1) Смыслящій, понимающій, мастеръ, мастерица въ какомъ-либо дѣлѣ. *Розумна й по хазяйству до всього тімаха.* Мкр. Н. 30. 2) Удалецъ.

Тіма́шний, а, е.—до. Способный къ чему. Борз. у.

Ті́мениця, ці, *ж.* Грязный слой, образовавшійся отъ нечистоты на темени у младенцевъ. У Г. Барв. и вообще на кожѣ человѣка, то-же что и леп. Котл. Ен. IV. 43. КС. 1893. VII. 80. *Тімениці повно на шиї й на руках.* Г. Барв. 241. Ум. **Ті́менична.**

Тіме́нний, а, е=**Тямущий**=**Тімашний.** *Він до пісень тіменний.* Сквир. у. *Ой ти тіменний.* Ном. № 6320.

Ті́мня, ня, *с.*=**Ті́м'я.** *Патер з проголеним тімням.* Стор. М. Пр. 44.

Ті́м'я, м'я, *с.* Темя. *Тім'я не заросло.* Ном. № 8567. Ум. **Ті́м'ячко.** Грин. II. 24.

Тіни́чка, ки, *ж.* **Сóсонка-тіни́чка.** Раст. Equisetum arvense. Лв. 98. См. **Падиволос.**

Ті́нь, ні, *ж.* Тѣнь. *Розживемось, як сорока на лозі, а тінь на воді.* Ном. № 2289. **Ті́льки йогó тінь хóдить,**—т. е. такой онъ худой, изнеможенный. Ном. № 8206.

Ті́нок, нку. *м.* Тѣнистое мѣсто. *Сидить він у тінку.* МВ. I. 17.

Тіня́вий, а, е. Тѣнистый. *Дай мені в тінявій тиші в тебе під крильми сховатись.* К. Псал. 33.

Тіпа́ка, ки, *ж.* Ударъ. *По потилиці тіпака.* КС 1887. VI. 469.

Тіпани́на, ни, *ж.* Трепаніе конопли или льна. Ум. **Тіпани́нка.**

Ті́пання, ня, *с.* 1) Трясеніе, дрожаніе. 2) Съ измѣненнымъ удареніемъ: **тіпа́ння.** Отдѣленіе кострики отъ конопли или льна, трепаніе. Шейк. Ум. **Тіпа́нячко.**

Ті́пати, паю, еш, *гл.* 1) Дергать, трясти. *Тіпати за бороду.* ХС. IV. 23. 2) Съ измѣн. удареніемъ: **тіпа́ти.** Трепать коноплю, ленъ. Рудч. Ск. I. 161. Чуб. VII. 409. Вас. 200. 3) О лихорадкѣ: трясти. *Щодня двома й трома нападами тіпає його пропасниця.* Харьк. г. 4) Колотить, бить. *Чи добре таки, чи погано мене тіпали, кажу ж, не пам'ятаю; знаю тільки, що я прокинувся в погребі, налигачем скручений.* Грин. II. 178.

Ті́патися, паюся, ешся. *гл.* 1) Дрожать, трястись, судорожно подергиваться; о сердцѣ: сильно биться. *Розмордувавсь, роспаливсь, аж губи тіпаються.* Харьк. у. *Тіпається индик після того, як голова одрубана.* Мир. ХРВ. 91. *Тіпалось серце в Мирона.* Мир. ХРВ. 93. 2) Съ измѣн. удареніемъ: **тіпа́тися.** О коноплѣ, льнѣ: трепаться для очищенія отъ кострики.

Тіпа́чка, ки, *ж.* Трепка. *Дамо тобі доброї тіпачки.* Полт. у.

Тіпе́ць, пцю́, *м.* Раст. Festuca ovina L. Шейк.

Тіпча́к, ка́, *м.*=**Тіпець.** Шейк.

Тіпчина́, ни́, *ж.* Мурава, газонъ. Мнж. 193.

Тісна́к, ка́, *м.* Бѣднякъ. *Він тіснак.* Гн. II. 108.

Тісни́й, а́, е́. 1) Тѣсный, узкій. *Улиці тісні.* Мет. 196. 2) Трудный, тяжелый. *Тісні роки упали.* Вх. Зн. 70. 3) Бѣдный, убогій. Гн. II. 14. *Ти не уважаєш ні на кого—чи тісний, чи богатий.* Гн. II. 43. *Раз вийшли жінки богача і тісного пшеницю жати.* Гн. II. 40. 4) **В тісні́ ру́ки взя́ти.** Взять въ ежевыя рукавицы. 5) **Упа́сти в ті́сну́ ді́ру́.** Попасть въ трудное положеніе. Ном. № 2223. 6) **Тісна́ ба́ба.** См. Баба. Ум. **Тісне́нький, тісне́сенький.** *У нас хата маленька, тісненька,—ніде буде тобі спочить.* Рудч. Ск. I. 14.

Тісни́к, ка́, *м.*=**Тесля.** *Ой як ми будем до одної ходити, наймімо собі тісника домовину зробити.* Чуб. V. 1079.

Тісни́на, ни, *ж.* Тѣсный, узкій проходъ. *Тіснина в нетрах.* К. ЦН. 242.

Тісня́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Тѣснить. *Тіснить мене, мов ворога лихого.* К. Іов. 41.

Тісня́тися, нюся, нишся, *гл.* Тѣсниться. *Тісняться, неначе хліб у печі.* Ном. № 7682.

Тісні́сінький, а, е. Совсѣмъ тѣсный. Шейк.

Тісні́сінько, *нар.* Совсѣмъ тѣсно. Шейк.

Тісні́сїчкий, а, е=**Тіснісінький.** Шейк.

Тісні́січко, *нар.*=**Тіснісінько.** Шейк.

Тісні́ський, а, е=**Тіснісінький,** Шейк.

Тісні́сько, *нар.*=**Тіснісінько** Шейк.

Тісні́шати, шаю, еш, *гл.* Становиться тѣснѣе. Шейк.

Ті́сно, *нар.* 1) Тѣсно, плотно. *Тісно пригулює вона до себе елабу дитину.* Левиц. I. 95. 2) Трудно, тяжело. *Так стало тісно й гірко, хоч з мосту да в воду.* Валк. у. 3) Бѣдно. 4) Серіозно, не шутя, строго. *Як стали тісно братися до його, то мусив признатись.* НВолын. у. Ум. **Тісне́нько. тісне́сенько.**

Тісно́та, ти, *ж.* 1) Тѣснота. *Тіснота така, що й києм не протиснеш.* Шейк. 2) Тяжелое, стѣсненное положеніе, утѣсненіе. *Вдові убогій поможіте, не осудіте сироти, і виведіть із тісноти на волю тихих.* Шевч. *Дарма, що нас так тяжко тіснять і пригнічують необачні.... Ми і в тісноті, і в пригнеті куємо та й куємо собі словесні лемеші та чересла помалу.* К. XII. 132.

Тісну́ва́тий, а, е. Тѣсноватый. Шейк.

Тісну́ва́то, *нар.* Тѣсновато.

Тісня́ва, ви, *ж.* Тѣснота, давка. *Тісна тісняба.* К. Кр. 31.

Ті́стенько, ті́стечко, ка, *с.* Ум. отъ **тісто.**

Ті́сто, та, *с.* 1) Тѣсто. *Прилип, як сліпий до тіста.* Ном. № 2751. 2) У кожевниковъ: смѣсь пшеничныхъ крупъ, кукурузной муки и соли, каковой смѣсью посыпается при обработкѣ кожа. Шух. І. 253. Ум. **Ті́стенько, ті́стечко, ті́стонько, ті́сточко.**

Ті́тка, ки, *ж.* 1) Тетка. *Дядько не батько, а тітка не мати.* Ном. 2) Всякая замужняя женщина. *Тітко! а де тут Тарасова хата?* Шейк. 3) Лихорадка. Александров. у. Ум. **Ті́тонька, ті́точка.** *Мандрівочка—рідна тіточка.* Ном. № 11030.

Ті́тоньчин, на, не. Принадлежащій тетушкѣ.

Ті́точка, ки, *ж.* Ум. отъ **тітка.**

Ті́точчин, на, не=**Ті́тоньчин.**

Тіту́нин, на, не=**Ті́тоньчин.** Шейк.

Тіту́нька, ці, *ж.* Ум. отъ **тітуня.**

Тіту́ня, ні, *ж.* Ласк. отъ **тітка.** Ум. **Тіту́нька.**

Тіту́сенька, тіту́сечка, ки, *ж.* Ум. отъ **тітуся.**

Тіту́син, на, не. Принадлежащій тетушкѣ, тетѣ.

Тіту́ся, сі, *ж.* Ласк. отъ **тітка.** Ум. **Тіту́сенька, тіту́сечка.** Мил. 221.

Ті́тчин, на, не. Тетушкинъ, теткинъ.

Ті́ха, хи, *ж.*=**Утіха.** *Але той з тої тіхи великої, же їму лісничий дав гроші, прийшов до жінки й каже.* Гн. І. 207.

Тіч, то́чі, *ж.* Въ мельничной шестернѣ: разстояніе между цѣвками. Мик. 481.

Ті́чити, чу, чиш, *гл.* Быть въ періодѣ случки. *Корова тічить.* Черк. у.

Ті́чка, ки, *ж.* 1) Течка, время, когда собаки, волки бѣгаются. 2) Стая собакъ или волковъ съ сукой. *Вовча тічка нападе.* Шевч. *Вовки починають збиватись у тічки.* Мнж. 156.

Ті́чки, чок, *ж. мн.* Телѣга безъ полу́драбків, задняя часть отъ передней отодвинута,—для перевозки длинныхъ бревенъ. Вх. Зн. 70.

Тічня́, ні́, *ж.* Стая собакъ или волковъ во время течки. Шейк.

Тічо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **тік.** Вообще мѣсто утоптанное или выравненное, напр. мѣсто собраній молодежи, мѣсто боя и пр. Шейк. *Був на тім місті тічок і ноги були повибивані на піску,—видно було, що тут борюкались і лежали.* Павлогр. у. *Поїхали вже на той тічок, де їм саме з змієм биться.* Мнж. 42. **Ду́ти, поду́ти тічо́к.** Пробовать, попробовать силу въ бою. Мнж. 31.

Ті́шити, шу, шиш, *гл.* Доставлять удовольствіе, радовать. *Велико тішить мене, що тепер озватись можно до його при людях.* МВ. (О. 1862. Ш. 68). *Не тіш тещі коростовим зятем.* Ном. № 5611. *Ніхто ж мене не тішить у моїй біді.* Чуб. V. 10.

Ті́шитися, шуся, шишся, *гл.* Радоваться. *Як ти тішишся, вороги смутяться, як ти смутишся, вороги ся тішать.* Ном. № 9548. *Тішиться мною, що я ще молода.* Г. Барв. 298. *Тішиться, як жид пархами.* Ном. № 2596.

Тка́ля, лі, *ж.* Ткачиха. Васильк. у. Гол. Од. 41. ЗОЮР. II. 42. Шух. І. 257. *Щоб на завтре, на ранок рушники виткали і принесли показать: яка з них лучча ткаля.* Рудч. Ск. II. 100.

Ткани́на, ни, *ж.* 1) Ткань. *Ніхто не пришивае латки з нової тканини.* Єв. Мр. II. 21. *Пузирь цей* (аэростатъ) *робиться з доброї шовкової тканини.* Ком. II. 12. *Надів сталеву ковану тканину.* К. Бай. 73. 2) Паутинная сѣть. Шейк. Ум. **Ткани́нка, ткани́нонька, ткани́ночка.**

Тка́ниця, ці, *ж.* Ткацкій станокъ. Сквир у.

Тка́нка, ки, *ж.* 1) Ткань, тканая матерія. Грин. Ш. 548. 2) Густая тканая сѣть для ловли мелкой рыбы. Одес. у. 3) Женское головное украшеніе, состоящее изъ коралловъ или жемчуга. Шейк. *Перлова тканка.* Гол. II. 50. Ум. **Тка́нонька, тка́ночка.**

Ткання́, ня́, *с.* 1) Тканье. 2) Утокъ. *Основа нитяна, а ткання вовняне.* Шейк. МУЕ. Ш. 13. 3)=**Тканина 1.** *Ткання цесарське штуками і шите.* Мкр. Н. 31. 4) **Д'я́волове тканя́.** Говорятъ о болѣзни глазъ. Ном. 8167. 5) **Чо́ртове ткання́.** Говорятъ, когда не могутъ найти нитки или чего другого. Шейк.

Тка́ти, тчу, тчеш, *гл.* Ткать. *Вона плахти ткала.* Ном. № 2541. *Спішку, спішку! побіжи під ткацьку стрішку, там тчуть і прядуть, мені починок дадуть.* Ном. № 10274.

Тка́ха, хи, *ж.*=**Ткаля.** Чуб. IV. 118.

Тка́цтво, ва, *с.* 1) Ткачество, ремесло ткача. Шух. I. 254. 2) соб. Ткачи. *Все ткацтво зійшлося.* Шейк.

Тка́цький, а, е. Ткацкий. *Ткацький цех.* Котл.

Ткач, ча́, *м.* Ткачъ. Ном. № 10436. Ум. **Тка́чик.**

Ткаче́нко, ка, *м.* Сынъ ткача. Желех.

Тка́чик, ка, *м.* Ум. отъ ткач.

Ткачи́ха, хи, *ж.* Жена ткача. Гол. Од. 41. *Ткачихо! буде тобі лихо!* Шейк.

Ткачи́шин, на, не. Принадлежащій женѣ ткача.

Ткачі́в, че́ва, ве. Принадлежащій ткачу.

Ткачі́вна, ни, *ж.* Дочь ткача.

Тка́чка, ки, *ж.*= **Ткаля.** Вх. Лем. 474.

Ткачува́ння, ня, *с.* Ремесло ткача.

Ткачува́ти, чу́ю, еш, *гл.* Заниматься ткачествомъ.

Ткачу́к, ка́, *м.* 1) Подмастерій ткача. 2) Сынъ ткача.

Ткну́ти, ткну, ткнеш, *гл.* 1) Сдѣлать уколъ чѣмъ нибудь острымъ. Шейк. 2) Тронуть. *Вже свяченого не ткне удруге.* Шейк.

Ткну́тися, ткну́ся, ткне́шся, *гл.* Кинуться куда. *Їй.тепер, як тому чоловікові, що у степу заблудився: туди ткнися—пусто, і туди никни—голо.* Мир. Пов. II. 101. *Куди не ткнуся, нема поради.* Шейк.

Тля́ти, тлю, тлиш, *гл.* Скоро и съ жадностью ѣсть. Вх. Зн. 41.

Тлі́нний, а, е. 1) Тлѣнный. 2) Изможденный, истощенный. Рк. Левиц. **У нього ледь тлінна душа́ в ті́лі.** Онъ еле дышетъ.

Тлі́ння, ня, *с.* Тлѣніе. К. МХ. 44.

Тлі́нь, ні, *ж.* Тлѣнность. *Гортань їх дише смертю, тлінню.* К. Псал. 9.

Тлі́ти, тлі́ю, еш, *гл.* 1) Тлѣть, горѣть безъ пламени. *Не згоріла* (душа), *а зосталась,—тліє й досі тліє.* Шевч. *Тлів він серцем, глядючи на мене.* Г. Барв. 90. *Нема та й нема з ярмарку мого чумака, а я тлію та млію.* Вас. 213. 3) Тлѣть, гнить. *Піп не схоче даром ховати...: хоч нехована тлій.* Мир. Пов. II. 115.

Тло, тла, *с.* Основаніе, основа. *Налетіла сараньча і стяла до тла.* Гн. II. 24. *Нахвалялися вирізати до тла всіх ляхів.* Левиц. I. 148. **Нема́ і тла.** Нѣтъ ничего. Мнж. 162. Въ томъ же значеніи: **і на тлі не видко.** *Випила б і гноївки та нігде і на тлі води не видко.* Гн. II. 64.

Тломи́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Уничтожать, истреблять, поѣдать. *Тломили ласощі.* Мкр. Н. 48.

Тлу́мок, мка, *м.*=**Клунок.** Ум. **Тлумбчок.**

Тлу́нок, нку, *м.*=**Шлунок.**

Тлу́са, *нар.* Рысью. *Та що се за коні, от як чаталає ними: я як пустю своїх тлуса, то далеко покину їх ззаду.* Уман. у.

Тля, тлі, *ж.* Насѣк. Psylla. Шейк. Вх. I. 7.

Тма, тми, *ж.*=**Тьма.** *Мав велику тму ангелів.* Гн. I. 16.

Тма́стий, а, е. Темноцвѣтный? Левч. 161.

Тмин ну, *м.* Раст. Carum Carvi L. ЗЮЗО, I 116.

Тми́нник, ка, *м.* Раст. Asperula galioides M и B. Анн. 53.

Тми́ти, тмлю, тмиш, *гл.* Затемнять, дѣлать темнымъ. Шейк.

Тмоси́вий, а, е. Темносѣрый. Вх. Лем. 474.

Тмя́ний, а, е. 1) Затемненный, матовый. Желех. 2) Печальный, скучный.

Тмя́но, *нар.* 1) Затемненно. 2) Печально, грустно. О. 1862. VIII. 6.

Тну́ти, тну, тнеш, *гл.*=**Тяти.** *Косарі тнуть.* Грин. III. 366. *Музика тне.* Шевч. *Ткуть косарі.* Грин. III. 128.

То, *сз.* 1) То. *Чи ж то божа така воля, що нещасна моя доля.* Чуб. V. 1. *Люде не побачуть, то й не засміються.* Шевч. 2) **То-бо-то.** Вотъ то то же. Могил. у. 3) **То б то.** То есть, стало быть значитъ. *То б то ти паном будеш, чи що?* Левиц. I. 65. 4) **То́-що.** И тому подобное, и такъ далѣе. *Купи на базарі, чого треба на борщ: мняса, бураків, капусти то-що.* Шейк. 5) **То що?** Такъ что жъ? *Він тут сердивсь, лаявсь без тебе, грімав і на тебе, що нема тебе. То що? Мені байдуже.* Новомоск. у 6) **Що..., то....** Чѣмъ..., тѣмъ.... *І що йому міцнійш у голову уступав, то він далі посува.* МВ. (КС. 1902. X. 146). *Що більше умієш, то так неначе більше світа бачиш.* О. 1862. IX. 113.

Тобі́вка, ки, *ж.* 1)=**Табівка.** Гн. I. 59. 2) Ранецъ. *Хоть ся женит, хоть не женит, не поможе жінка, однако мет вибивати теляча тобівка.* Гол. III. 108.

Тобі́лка, ки, *ж.*=**Табівка.** Гол. Сд. 67.

Това́р, ру, *м.* Скотъ, преимущественно рогатый. *Понаїдавсь товар і полягав одди-*

хать. Грин. II. 81. *Ой роде, роде багатий, та давай же товар рогатий, а ви братіки, коників, а ви, сестриці,—ягниці*. Грин. III. 495. *Поприходив той товар додому*. Драг. 65. Ум. **Това́рець**.

Товари́на, ни, *ж*. Одна штука рогатаго скота. Каменец. у. *Землю, славою покриту, топче товарина*. Щог. Сл. 9. Ум. **Товари́нка, товари́нонька, товари́ночка**

Товари́ство, ва, *с*. 1) Товарищество. *У товаристві лад—усяк тому радів*. Гліб. 4. 2) соб. Товарищи. *Слава тобі. Гамаліє.... на всю Україну, що не дав ти товариству згинуть на чужині*. Шевч. 61. *Тільки товариства, що коник вороний*. Чуб. V. 1025. *Забери з собою всі лиха, всі зла, своє товариство*. Шевч. 3) Общество. *Веселе товариство* Стор. М. Пр. 55. *Не цурався він і нашого товариства*. Стор. II. 4) Общество (научное, коммерческое, промышленное и пр.) *Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові. Товариство Просвіта у Львові. Товариства „Шкільна Поміч" у Львові, Коломиї, Самборі. Товариство „Львівський Боян". Повітове товариство кредитове*. Календарь „Просвіти", „Товариш" на рік 1904.

Товари́ський, а, е. 1) Товарищескій. 2) Общественный, принадлежащій обществу. 3) Любящій общество. *Товариський чоловік*. Мир. ХРВ. 134.

Това́риш, ша, *м*. 1) Товарищъ. *Гусь свині не товариш*. Шейк. 2) Членъ общества, участникъ предпріятія. Вас. 155. Ум. **Товаришок**.

Товариши́ти, шу́, ши́ш, *гл*.=**Товаришувати**. *Товаришить з безбожниками злими*. К. Іов. 75.

Товариши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл*. Вступать въ товарищескія отношенія, дружить.

Това́рчий, чого, *м*. Пастухъ рогатаго скота. Черном.

Това́ришів, шова, ве. Принадлежащій товарищу.

Това́ришка, ки, *ж*. Товарка. Мнж. 139.

Товари́шник, ка, *м*. Скотный дворъ. Богод. у. (Яблонов.).

Товаришува́ння, ня, *с*. Товарищескія отношенія.

Товаришува́ти, шу́ю, єш, *гл*. Быть товарищемъ, находиться въ товарищескихъ отношеніяхъ.

Товаря́, ря́ти, *с*. Теленокъ, не взрослая штука рогатаго скота. *Чи прийшли мої товарята з поля?*

Товаря́ка, ки, *ж*. Штука рогатаго скота. Маркев. 63. Драг. 244.

Товаря́чий, а, е. Принадлежащій, свойственный рогатому скоту. *Товирячі ратиці*. Шейк. *Товарячий гній*.

То́вба, би, *ж*. Неповоротливая, неуклюжая, толстая женщина; иногда о мужчинѣ: *Отто з тебе товба*. Шейк. Ум. **То́вбочка**.

Товди́, товді́, *нар*.=**Тоді**. *Товди собі зробили вечеру*. Гн. I. 118. *Товді я була весела, як у батенька я жила*. Чуб. IV. 387.

I. **Товк, ку**, *м*. Толкъ. *У нашому новку чортимає товку*. Ном. № 6655.

II. **Товк!** *меж*. Толкъ! *Він мене товк під бік*. Шейк.

Товка́льня, ні, *ж*.=**Товчія**. Сумск. у.

Товка́ння, ня, *с*. Толканіе.

Товка́ти, ка́ю, єш, *гл*. Бить, стучать, толкать. *Дай же, Боже, діждати – яйцями товкати*. (На Великдень) Ном. № 11596.

Товка́ч, ча́, *м*. 1) Пестъ—въ ступкѣ, толчеѣ. Рудч. Ск. I. 135. Вас. 157, 172. *Вона у їх товкач і помело*, т. е. ея всѣ руки. НВолын. у. 2) мн.=**Товченики**. (См. **Товченик** 1). *Мені що вдень, що вночі—все товкачі*—говоритъ **ла́ва** о себѣ въ загадкѣ. ХС. III. 62. Ум. **Товка́чик, товка́чичок**.

Товка́чечка, ки, *ж*. Ум. отъ **товкачка**.

Товка́чик, товка́чичок, чка, *м*. Ум. отъ товкач.

Товкачі́в, чо́ва, ве. Относящійся къ песту. **Товкачо́ве вознесе́ніе**. Шутливый отвѣтъ спрашивающему: какой праздникъ, особенно, если въ дѣйствительности праздника нѣтъ. Грин. I. 244.

Товка́чка, ки, *ж*.=**Товкач**. Ум. **Товка́чечка**. Сим. 210.

Товки́ць! *меж*. Толкъ! Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Товкма́чити, чу, чиш, *гл*. 1) Утаптывать, плотно укладывать: Шейк. 2) Бить, колотить. 3) Толковать, твердить одно и тоже. *Я вже тобі тричи і оце четвертий раз пишу, що я се літо не вирвуся з Петербургу, що не прибуду додому, чи до тебе. А ти мені що раз товкмачиш, що я „тебе жду", що „чи будеш ти, чи ні"*. Шевч. (О. 1862. VI. 17).

Товкоду́бня, ні, *ж*. Толчея съ коннымъ приводомъ для толченія дубовой коры. Вас. 157.

Товкону́ти, ну́, не́ш, *гл*. Сильно толкнуть.

Товкти, вчу́, че́ш, *гл.* 1) Толочь. *За́сипав у ступу проса і став товкти.* Рудч. Ск. II. 166. *Хто товче, той хліб пече.* 2) Колотить, бить. *Заведуться ляхи з козаками і почнуть один одного товкти та шпарить.* Стор. М. Пр. 45. *А дід бабу товче, товче, що нерано млинці пече.* Грин. III. 314. 3) Твердить. *Що-дня одно товкла: „веди, та й годі“.* Рудч. Ск. II. 55.

Товкти́ся, вчу́ся, че́шся, *гл.* 1) Толочься, толкаться, слоняться. *Товчеться, як Марко по пеклу.* Стор. *Товчеться по хаті, як курка в першим яйцем.* Харьк. г. 2) Тузить другъ друга. *Біда навкулачки товчеться.* Ном. № 2169.

Товкува́ння, ня, *с.* Толкованіе, разговоры. *Твого товкування не переслухаєш.* Шейк.

Товкува́ти, ку́ю, єш, *гл.* Толковать, говорить. *Товкуй, Савко, з паном.* Ном. № 12964.

Товку́ша, ші, *ж.* У выбойщиковъ: инструментъ, которымъ накладывается краска на матрицу узора: четырехугольная дощечка съ рукояткой сверху и кожаной подушкой снизу. Вас. 192.

Товку́щий, а, е. Неусыпно трудящійся, хлопочущій. *То чоловік товкущий, чом у його не буде?* Черк. у. *Мати тож хазяйка добра, чесна і товкуща.* Мкр. Н. 12.

Товпа́чити, чу, чиш, *гл.* ? *Оце як бач, то не товпач, бо скажуть —дурень великий.* Ном. № 6324.

Товпи́га, ги, *об.* Толстый, неуклюжій человѣкъ. *А вже товпига і та.* Черк. у.

То́впитися, плюся, пишся, *гл.* Толпиться, тѣсниться. *Народ товпиться до тебе.* Єв. Мр. V. 31.

Товсте́нний, а, е. Очень толстый. Черк. у.

Товсти́й, а́, е́. 1) Толстый. *Дочка товста.* Мет. 311. *Живіт товстий, а лоб пустий.* Ном. *Деревце те не товстеє.* Котл. Ен. III. 18. *Сорочка товста.* 2) Грубый, низкій (о голосѣ). ЗОЮР. II. 18. *А змія приходить до бережка та вп'ять кличе товстим голосом.* Рудч. Ск. II. 40. 3) Крѣпкій (о снѣ). *Не хоче нічого робить, тільки все гуля та спить товстим сном.* Рудч. Ск. II. 55. 4) О зимѣ: снѣжная, съ глубокими снѣгами. *Зіма тоді саме була товста та люта.* Мнж. 84. 5) Жирный. *Товстий сир.* Грин. II. 321, 322. Ум. **Товсте́нький, товсте́сенький.**

Товсті́ти, ті́ю, єш, *гл.* Толстѣть.

Товсті́шати, шаю, єш, *гл.* Становиться толще.

То́всто, *нар.* 1) Толсто. 2) Грубо, грубымъ голосомъ. *Ведмідь на ретязі товсто реве.*

Товстобро́вий, а, е. Съ толстыми бровями. *Очей страшних, вирлатих, товстобрових.* К. ЦН. 187.

Товстоко́сий, а, е. Съ толстой косой (на головѣ). *Товстокоса Онися.* Морд. Пл. 17.

Товстоно́гий, а, е. Съ толстыми ногами. *Ведмідь товстоногий.* Грин. III. 662.

Товсторі́кий, а, е. Толсторожій. Харьк. у.

Товстопря́духа, хи, *ж.* Прядущая толсто. *Товстопрядуха возом везе, а тонкопрядуха під рукою несе.* Грин. II. 307.

Товстопу́зий, а, е. Съ большимъ животомъ, брюхатый. Шейк.

Товстува́тий, а, е. Толстоватый. Шейк.

Товсту́ля, лі, *ж.* Толстушка. *Ота товстуля як поклонилась, то аж присіла, ще й перехилилась на один бік.* Левиц. Пов. 143.

Товсту́н, на́, *м.* Корень растенія Nuphar luteum Smith. ЗЮЗО. I. 129.

Товсту́ха, хи, *ж.*=**Товстуля 1.** *Мати товстуха, дочка красуха, а син кучерявий.* Ном. № 299, № 301. 2) Раст. Gentiana cruciata L. Анн. 154. Ум. **Товсту́шка, товсту́шечка.**

Товсту́шка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ товстуха. 2) Раст. а) Bidens tripartita L. Анн. 65. б) Phelypaea ramosa A. M. Анн. 249. в) Plantago arenaria W. K. Анн. 258. г) Gentiana cruciata. Мил. 35.

Товсте́ючий, а, е. Очень толстый, очень жирный. Шейк.

Товт, та, *м.* Купецъ. Шух. I. 85.

Товч, чі, *ж.* 1)=**Дерть** изъ смѣси разныхъ хлѣбныхъ зеренъ. *Свиня.... заїжджана така, наче де товч їла.* Драг. 81. *Завезти до млина товчі треба, бо нема чим свиней годувати.* НВолын. у. 2) Что-либо истолченное или растоптанное. *Вони ж тут торгуються, а той кінь одно задніми ногами топче яйця, що їх ціла купа в ряду під возом лежала,—та такої товчі наробив.* Кобел. у.

Товче́ник, ка, *м.* 1) Тумакъ, ударъ. 2) Родъ кушанья.—**пісні**—изъ рыбы, преимущественно щуки: истолченное рыбье мясо съ мукой, солью, перцемъ, сваренное въ видѣ клецокъ.—**скоро́мні**—то же изъ мяса. Сим. 167. Маркев. 163. Ум. **Товче́ничок.**

Товче́ння, ня, *с.* Толченіе.

Товче́нка, ки, *ж.* Кушанье изъ смѣшанныхъ и истолченныхъ бобовъ, фасоли, картофеля, съ прибавкой маку, перцу, сахару и луку. Шух. I. 142.

Товти, чу́, че́ш, *гл.*=**Товкти.**

Товчі́й, чія́, *м.* Человѣкъ толкущій на ступѣ. Міус. окр.

Товчі́льниця, ці, *ж.* Работница, толкущая на ступѣ. *І до печі куховарочку наняв, а до ступи та товчільницю.* Чуб. V. 34.

Товчі́ння, ня, *с.* 1) Толченіе. 2) Валяніе (сукна). Зміев. у.

Товчія, чії, *ж.* Снарядъ для толченія дубовой коры (у кожевниковъ). Сумск. у.

То́вчка, ки, *ж.* Толчея, ступа. Угор. Вх. Гн. 34.

Товчо́к, чка́, *м.* 1) Толкучій рынокъ. Шейк. 2) Ударъ, толчекъ.

То́вща, щі, *ж.* Густой лѣсъ, дебри. *Товща самарська.*

То́вщати, щаю, еш, *гл.* 1) Толстѣть. Лебед. у. 2) Утолщаться.

То́вщий, а, е. Сравн. ст. отъ товстий.

Товщиня́, ні́, *ж.* 1) Толщина. Харьк. г. 2) Очень толстый. *Там височиня, товщиня був покійний чумак.* Харьк. г.

Товщі́нь, ні́, *ж.* Толщина. *А морока його батькові! купив оце три деревині на клуню: дві деревині саме до міри, а третя—така товщінь, і руками не ссягнеш.* Васильк. у.

Тогди́й. *нар.*=**Тоді.** *Тогдий забравсі жид та й пішов.* Гн. I. 110.

Тогді́, *нар.* и пр.=**Тоді** и пр. *Тогді і мусять тут остаться.* Котл. Ен. II. 28.

Тогді́шній, я, е. Тогдашній.

Торі́д, *нар.*=**Торік.** Вх. Зв. 33. Гн. I. 81. *Дівчину сватав я тогід.* Млак. 47.

Тогі́дний, а, е=**Торішній.** *Брат у тогіднім році найшов.* Гн. II. 176.

Того́, 1) *мѣст.* Род. пад. отъ той, те. 2) *сз.* Потому, оттого. *Того ж жиди і свинини не їдять.* Драг. 4. *А чого стало тепло?...—Того, що весна настала.* Ном. II. 45.

Тогобі́цький, а, е=**Тогобічний.** *Тогобіцькі люде вертались із цього боку на свої міста.* КС. 1885. XI. 539.

Тогобі́чний, а, е, тогобі́чній, я, е. Находящійся или живущій на другомъ берегу, по ту сторону рѣки.

Тогобоча́нин, на, *м.* Живущій на той сторонѣ рѣки.

Тогобоча́нка, ки, *ж.* Жительница другого берега, живущая по ту сторону рѣки. Ум. **Тогобоча́ночка.**

Тогобоча́нський, а, е. Съ той стороны рѣки. *Тогобочанська жінка.* Сосн. у.

Тогоди́, *нар.*=**Тогді**=**Тоді.** *Брат тогоди клав хату.* Гн. I. 81.

Того́кало, ла, *м.* Говорящій часто того.

Того́кати, каю, еш, *гл.* Говорить часто того.

Того́літній, я, е. Прошлаго лѣта.

Тогоча́сній, я, е. Относящійся къ тому времени, того времени. *Схоластичня тогочасня интеллігенція.* К. XII. 116

Тоді́, *нар.* Тогда. *Як є на мед, тоді пий пиво, а як є на пиво, тоді пий воду.* Ном.

Тоді́шній, я, е. Тогдашній, съ того времени. *Це ще тодішня молодиця, як я заміж ішла.* НВолын. у. *Як би тодішній собака, то дивно б здох.* Ном. № 8651.

Тож, *нар.* Тоже, также. **Тож бо.** То-то. *Тож бо й горе, що не до любости.* Мет. **Тож бо то й є,** Въ томъ то и дѣло. **Тож пак!** Еще бы.

Той, та, тая, те, теє, *мѣст.* Тотъ, та, то. *Хто дітей не має, той горя не знає.* Ном. *Що хочте, те й беріть у мене.* Рудч. Ск. II. 163. *У яру зараз і потихшало, і вітер не той.* О. 1861. V. 70. *Утвердив ти мою долю, мов ту гору серед моря.* К. Псал. 66. *Тоді взяв тую, що з нею шлюб брав.* Рудч. Ск. II. 50. **А в тім.** Впрочемъ. *Як би знала матуся гореньно твоє, чи оддала б за генерала дитя єдинеє своє? Не оддала б.. А в тім—не знаю, бо всякі матері бувають.* Шевч. 554.

Тойді́, *нар.*=**Тоді.** *Тойді орли сизопері налітали.* АД. I. 111.

Тока́н, на, *м.*=**Мамалиґа.** Вх. Зн. 70

Токаре́нко, ка, *м.* Сынъ токаря.

Тока́рик, ка, *м.* Ум. отъ токарь.

Токари́ха, хи, *ж.* Жена токаря.

Тока́ричок, чка, *м.* Ум. отъ токарь.

То́карів, рева, ве. Принадлежащій токарю.

Токарі́вна, ни, *ж.* Дочь токаря.

Тока́рня, ні, *ж.* 1) Мастерская токаря. 2) Токарный станокъ. Части: підста́ва—

основаніе, два вертикальныхъ столбика—**стовпи́**, соединенные вверху продолбленнымъ вдоль посрединѣ **огиво́м**, въ которое входитъ вертикальный **за́яць**, передвигаемый въ отверстіи вдоль **огива**; отъ **заяца** до **стовпа** (лѣваго отъ работника) идетъ **валок**, между однимъ концемъ котораго и **заяцем** вставляется обтачиваемый кусокъ дерева; валокъ приводится во вращательное движеніе **ремінем**—ремнемъ, нижній конецъ котораго прикрѣпленъ къ **постолу́**—подножкѣ, а верхній къ перекладинѣ отдѣльно стоящаго **стовпа́**, называемой **же́рдка**; въ лѣвый отъ работника столбъ вдолблена толстая дощечка **решітце́**, отъ которой до **заяця** идетъ **криву́ля**,—на послѣднюю опирается лѣвая рука работающаго. Части подножки, придѣланной къ основанію: **постіл**—на него ступаетъ нога, онъ вдѣланъ въ **воротило**, а послѣднее концами входитъ въ двѣ **жа́бки**. Сидѣлье токаря—**сіде́ць**. Шух. І. 305, 306. 3) Станокъ для обточки колесныхъ ступицъ. Сумск. у.

Тока́рство, ва, *с.* Токарное ремесло. Шух. І. 34.

Тока́рський, а, е. Токарный.

То́карь, ря, *м.* Токарь. Шух. І. 318. *Токарє-токарочку, виточи тарілочку.* Грин. Ш. 520. Ум. **Тока́рик, тока́ричок.** Шух. І. 304.

Токарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Заниматься токарствомъ.

Токма́, ми́, *ж.* 1) Окончаніе, рѣшеніе, условіе, соглашеніе. *Коб була яка токма, чи то я, чи він буде за соцького.* НВолын. у. *Уже токму зробили.* Каменец. у. *Зроби вже яку токму з чоловіком.* НВолын. у. *Чи уже є у їх яка токма, чи й досі нема?* НВолын. у..

То́кма, *нар.* 1) Тѣмъ болѣе. *Підіть, а ще токма такому любому товаришу послужити.* Федьк. Пов. 23. 2)—**не.** Ужъ не.... *Більше ти на мене токма за се не будеш гніватися.* Федьк. Пов. 19. 3) **Міня́тися то́кма.** Мѣняться вещь на вещь безъ придачи. НВолын. у. *Та хоч би ж мінялося токма, а то безпремінно потребує з тебе й додачі.* Кобел. у.

Токма́чити, чу, чиш, *гл.*=**Товкмачити.**

Токма́чка, ки, *ж.* У сапожниковъ: инструментъ для приглаживанья каблука. Сумск. у.

Токми́ти, млю́, ми́ш, *гл.* 1) Прицѣниваться, нанимать. Шейк. 2) Распредѣлять, группировать. Шейк. *Токмить волики на три плуженьки.* Гол. ІІ. 4.

То́кмитися, млюся, мишся, *гл.* Условливаться, соглашаться, договариваться. Вх. Зн. 70.

Токови́й, а́, е́. Относящійся къ току. *Токові ворота.* Рк. Левиц.

Токота́ти, чу́, чеш, *гл.* Тикать; быстро стучать. *А серце так і токоче.... чує, чує лихо.* Мир. Пов. І. 167.

Токоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Токотати.**

Тола́нь, ні, *ж.* Раст. Berteroa incana Dec. ЗЮЗО. І. 114.

То́лба, би, *ж.* **Кожу́х до то́лби.** Тулупъ съ едва замѣтнымъ перехватомъ, въ талію, но безъ складокъ. КС. 1893. V. 279.

Толк, ку, *м.*=**Товк.** *На лихо Бог дасть толк.* Ном.

Толкува́ння, ня, *с.*=**Товкування.**

Толкува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Товкувати.** *Толкуй бала, вона плахти ткала.* Ном. № 2540.

Толкува́тися, ку́юся, ешся, *гл.*=**Товкуватися**. *Толкуйся, як Головко в погребі.* Ном № 12960.

То́ло, ла, *с.* Родъ игры. Чуб. ІІІ. 95.

То́лоб, ба, *м.*=**Квдіб.** Вх. Зн. 70.

Толові́рство, ва, *с.* Промыселъ соленія рыбы не самими рыболовами, а людьми, закупившими ее у рыболововъ. Пов. 98. См. **Таловірка.**

То́лок, ка, *м.* 1)=**Толк**=**Товк.** *Треба брехні толок дать.* Ном. № .6862. *Ну, та той же старий чоловік,- тому б же на толок молодого наставляти.* Кобел. у. **Ви́пасти, спа́сти на то́лок** Придти на умъ, въ голову. Драг. 183. *Шось як загуде, як зашумить поуз хату, а тому хлопчикові і випало на толок вийти подивиться.* Драг. 79. *Йому не спаде на толок.* Харьк. г. 2) Брусъ, которымъ утрамбовываютъ землю для тока. Лебед. у. Міус. окр.

Толо́ка́, ки, *ж.* 1) Работа компаніей не за плату, а за угощеніе Чуб. VII. 377. Шух. І. 89. *Піп збіра толоку. Толокою писарві хату обмазали.* Канев. у. *Толокою сінце вгорали.* Г. Барв. 132. *Не сам один: толокою йому помагали.* Шевч. 2) Поле, находящееся подъ паромъ и служащее выпасомъ для скота; выгонъ. *Череда звернула з толоки на шлях.* Левиц. І. 1. *Ой на тім боці да на толоці, там цигани стояли* ЗОЮР. ІІ. 255. *Запріг шість пар волів у залізний плуг і оре*

толоку на пшеницю. Грин. II. 151. 3) мн. толоки. Общественные лѣса. Шух. I. 73.

Толокува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) землѣ: быть подъ паромъ. *Два рази ореться, а третій толокує.* Лебед. у. 2) Работать толокою. Г. Барв. 146.

Толоча́нин, на, *м.* Работающій въ числѣ другихъ толокою. Чуб. VII. 377.

Толо́чення, ня, *с.* Вытаптываніе посѣвовъ, травы.

Толо́чити, чу, чиш, *гл.* Вытаптывать посѣвы, траву. *Цуцу, босий! не толоч проса.* Ном. № 11233. *Паси, паси, коли хоч, тілько трави не толоч.* Грин. III. 167.

Толо́чний, а, е. 1) Находящійся подъ толокою. *Толошне поле.* Лебед. у. 2) Обращенный къ толокѣ, выходящій не на улицу, а въ противоположную сторону. *За толошними ворітьми.* Сим. 207.

То́луб, ба, *м* = **Тулуб.** Ум. Толубе́ць. Грин. III. 93.

Томи́ти, млю́, миш, *гл.* Томить. *Чому не лежиш, нащо ноги томиш?* Драг. 3. *Ручок своїх не томитимеш.* Мил. 148. *Побий моїх лихих, що душу мою томлять.* К. Псал. 318. *Своє серденько томлю.* Грин. III. 394.

Томи́тися, млю́ся, мишся, *гл.* Томиться, утомляться. *Томились, жаждали, із голоду вмірали.* К. Псал. 248.

То́млений, а, е. Утомленный. *Там томлені знаходять опочивок.* К. Іов. 8.

Тони́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Дѣлать тонкимъ, тонко рѣзать. *Не тони, не мали: на цілий бохонець завали, бо ти видиш мою нужду, що я ззім.* Шейк.

Тоні́сій, я, е = **Тонісінький.** Вх. Лем. 474.

Тоні́сінький, а, е. Очень, чрезвычайно тонкій. *Тонісінькі рожеві завіси.* Левиц. I. 296.

Тоні́сінько, *нар.* Очень, чрезвычайно тонко.

Тоні́січкий, а, е = **Тонісінький.** Шейк.

Тоні́січко, *нар.* = **Тонісінько.** Шейк.

Тоні́чкий, а, е = **Тоненький.** Гол. II. 219.

Тоні́чко, *нар.* = **Тоненько.** Шейк.

Тонки́й, а́, е́. Тонкій. *Тонкий дубок. Тонка сорочка. Тонкий чоловік. Тонкий голос. Хто ж викохав тонку гнучку* (тополю) *в степу погибати?* Шевч. Ум. Тоне́нький, тоне́сенький, тоні́чкий. Гол. II. 219. *Сіла, пала в матінки в садочку на тоненькому бересточку.* Мет. 257.

То́нко, *нар.* Тонко. *Де тонко, там і рветься.* Ном. № 2139. Ум. **Тоне́нько, тоне́сенько, тоні́чко.** Шейк. *Та пряди кужель тонессенько.* Чуб. V. 917.

Тононі́г, но́га, *м.* 1) Имѣющій тонкія ноги. Шейк. 2) Названіе растеній: а) Festuca ovina L. ЗЮЗО. I. 123. б) Kolleria cristata Pers. Анн. 183. в) Poa trivialis L. Анн. 261.

Тонконі́жка, ки, *ж.* Раст. Festuca ovina L. См. Тонконіг.

Тонкоро́гий, а, е. Тонкорогій, съ тонкими рогами. Рудч. Чп. 255.

Тонкослі́зка, ки *об.* Плакса, человѣкъ, котораго легко довести до слезъ. Шейк. Ном. № 2370.

Тонкота́, ти́, *ж.* Тонина. Константиногр. у.

Тонкошку́рий, а, е. Тонкокожій.

Тону́ти, ну́, неш, *гл.* Тонуть. *Що в воді не тоне, а в землі не гниє?* Ном. № 306, стр. 299.

Тону́чий, а, е. Утопающій. *Тонучий і бритви хопиться.* Ном. № 9784.

Тончи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Утончать. Шейк.

То́ншати, шаю, еш, *гл.* Становиться тоньше.

То́ня, ні, *ж* 1) Тоня, мѣсто гдѣ ловятъ рыбу. Браув. 43. 2) Мѣсто, гдѣ тонутъ, небезопасное мѣсто. Шейк.

Топа́, пи́, *ж.* = **Тупа.** *Де коза топою, там жито копою.* Чуб. III. 268.

Топе́лець, льця, *м.* 1) Утопленникъ. Вх. Уг. 271. 2) Водяной бѣсъ, затаскивающій людей въ воду съ цѣлью ихъ утопить. Вх. Уг. 271.

Топи́ло, ла, *с.* Мѣсто, куда стекаетъ весенняя вода и гдѣ она застаивается. *На топилі нічого не росте.* Кубан.

Топи́ти, плю́, пиш, *гл.* 1) Топить, потоплять. *Веди мене, моя мати, та де вода холодніша, топи мене, моя мати, а що я найкраща.* Мет. 263. 2) Топить (печь). *Чужу хату топить — свої очі сліпить.* Шейк. 3) Плавить, растапливать, вытапливать. *З вос' деруть ремінь, а з їх бувало й лій топили.* **Топи́ти скло.** Выдѣлывать стекло. Шух. I. 18. 4) — **молоко́.** Топить молоко.

Топи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* 1) Топиться. *Не топись, козаче, марно душу згубиш.* Нп. 2) Расплавляться, растапли-

ваться, оплывать, таять. *Свічка топиться.* Шейк.

Топіль, пелі, *ж.* Водоворотъ. *Розглянув, де найбільша топіль, вир і кинув, відвернувшися, в глубінь барилку.* Гн. II. 25.

Топілька, ки, *ж.* Раст. Arenaria Serpyllifolia. Шейк. Вх. Пч. I. 8.

Топільник, ка, *м.* Истопникъ. Харьк. г.

Топільниця, ці, *ж.* Истопница. Ум. **Топільничка.** *Я б до печі кухозарочку наняв, а до груби та топільничку.* Харьк. у.

Топінка, ки, *ж.* Топка печи. Сям. 183.

Топір, пора, *м.* Родъ топора съ длинной рукояткой. Ум. **Топорець, топірчик.** *А топірці наробили із самої сталі,— пішов Штолюк із Мироном та воює пани.* Гол. III. 59.

Топірна, ні, *ж.* Часть плуга: доска для помѣщенія топора. Чуб. VII. 399.

Топірчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **топір.** 2) мн. Раст. а) Viola tricolor. Шух. I. 22. б) Viola declinata. Шух. I. 21.

Топіт, поту, *м.* Топотъ? рысь? *Ми поїхали за ним у догонь, догнали його під дубом: спав. Ми їхали добрим топотом,—не чув він, так дуже спав.* Новомоск. у.

Топка, ки, *ж.* Небольшая форма для набиванія въ нее соли. Шейк.

Топкати, каю, еш, *гл.* Топтать. *Не буде більше рясту топкати.* Ном. № 8228.

Топкатися, каюся, єшся, *гл.* Топтаться. *Земля м'яка, бо ніхто на єї нє топкається.* Борз. у.

Топкуватий, а, е. Нѣсколько топкій. *Топкуватий сніг.* Павлогр. у.

Топленина, ни, *ж.* Расплавленныя вещества. Шейк. Ум. **Топлениика.**

Топливо, ва, *с.* Топливо. Левиц. I. 73. *Топлива нікому привезти.* Г. Барв. 517.

Топля, лі, *ж.* Топленіе (молока). *Зсілось ваше молоко на топлі.*

Топляник, ка, *м.* Утопленникъ. *Оце ж і я на своєму віку бачила топляника.* Пирят. у.

Топнути, ну, неш, *гл.* Тонуть.

Топоденька, ки, *ж.* Ум. отъ **тополя.**

Тополина, ни, *ж.* 1) Одинъ тополь. 2) Древесина тополя. Шейк. 3) Кой-какой тополь. Шейк. Ум. **Тополинка, тополинонька, тополиночка.**

Тополька, ки, *ж.* Ум. отъ **тополя.**

Тополя, лі, *ж.* 1) Тополь, Populus. *Ой там в полі дві тополі, третя зелененька.* Гол. 2) **Водити тополю.** Родъ хоровода: особымъ образомъ украшенную дѣвушку, представляющую тополю, водятъ подруги по селу и полю съ соотвѣтствующей пѣсней. КС. 1889. IX. 631. Ум. **Тополька, тополенька.**

Топорець, рця, *м.* 1) Ум. отъ **топір.** 2) Топорикъ, родъ трости съ топорикомъ (металлическимъ или деревяннымъ) вмѣсто набалдашника. Шух. I. 289, 128, 129. Гол. Од. 70.

Топорище, ща, *с.* 1) Рукоятка топора, топорище. Шух. I. 175, 176. *Як утопає, сокиру дає; а як порятують, і топорища жалує.* Ном. 2) Въ **топорці і келефі**—самая палка. Шух. I. 289, 273, 274.

Топтанина, ни, *ж.* Хожденіе взадъ и впередъ, бѣготня. Шейк.

Топтання, ня, *с.* Топтаніе.

Топтати, пчу, чеш, *гл.* 1) Топтать. **Годі тобі мишей топтати!**—говорятъ тому, кто безъ необходимости топчется, ходитъ туда и сюда въ комнатѣ. Грин. I. 233. 2) Попирать. *Топтати закон.* Стор. Иногда въ торжественномъ стилѣ вмѣсто **топчу, топчуть** и пр.—**топтаю, топтають** и пр. *Вже тепер правду ногами топтають.* КС. 1883. VIII. 769. 3) Утаптывать;—**дорогу, стежну.** Часто ходить, ухаживать. *Чи я тобі не казала, кучерявий хлопче, що до мене кращий 'д тебе доріженьку топче.* Нп. 4) Стаптывать (обувь). 5) Оплодотворять (о птицѣ). Шух. I. 238. *Когут топче кури.* Вх. Зн. 70.

Топтатися, пчуся, чешся, *гл.* 1) Толочься на одномъ мѣстѣ. Шейк. 2) Рваться, изнашиваться (объ обуви).

Топтуватий, а, е. Плотно набитый, натоптанный. *Великий дуб, та дупловатий, а малий, та топтуватий.*

Тону-тону, *меж.*=**Тупу-тупу.**

Топуз, за, *м.* Родъ мѣднаго ножа, четверти въ три длиной, для ношенія за поясомъ—одинъ изъ войсковыхъ клейнод'овъ въ задунайской Сѣчи. КС. 1883. IV. 730.

Топцювання, ня, *с.* 1) Топтаніе. Шейк. 2) Ухаживаніе. Шейк.

Топцювати, цюю, еш, *гл.* 1) Часто топтать. 2)—**коло кого.** Ухаживать за кѣмъ.

Топцюватися, цююся, єшся, *гл.* Топтаться. *Передні вже були біля вікна.... задні топцювалися коло хвіртки.* Мир. Пов. I. 140.

Топчак, ка, *м.* Мельница съ коннымъ или воловьимъ приводомъ.

Топчако́вий, а, е. Относящійся къ топчаку.

Топчи́ло, ла, *с.* Чанъ, въ которомъ топчутъ виноградъ. Шейк.

Топчи́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Топтаться, суетиться. *Роздігся і давай бродити по потічку, щукати загублі: топчився, топчився—не найде.* Драг. 191.

Топчі́й, чія́, *м* =**Топчак.** Борз. у.

Тор, ру, *м.* Слѣдъ, колея. Вх. Уг. 271. Шейк.

То́равець, вця, *м.* Паршивецъ. Угор.

То́равий, а, е Паршивый. Угор.

То́рба, би. *ж.* 1) Мѣшокъ, котомка, сума. *Налякав міх, то й торби страшно.* Посл. *Заберу дітей у торбу, піду у мандрівку.* Макс. *Торба мені жінка, кий у мене братом.* Шейк. **Писана то́рба.** Мѣшокъ изъ разноцвѣтныхъ кусочковъ сшитый. *Носиться, як циган з писаною торбою.* Шейк. 2) **Шкірана́ то́рба.** Шуточно: желудокъ. *Куди хліб дів?—Сховав у шкірану торбу.* Шейк. 3) О женщинѣ: распутная. Шух. I. 34. Ум. **То́рбонька, то́рбочка, торбе́шка.**

Торба́ка, ки, *ж.* Ув. отъ торба. НВолын. у.

То́рба́н, на, *м.* Торбанъ, музыкальный инструментъ. КС. 1892. III. 381. *Козак грає на торбані, за ним дівки, коби лані.* Гол. III. 57.

Торбани́ста, ти, *м.* Играющій на торбанѣ. Шейк.

Торбани́стий, того, *м.*=**Торбаниста.**

Торбе́й, бея, *м.* Нищій. Шух. I. 49.

Торбе́шка, ки, *ж.* Ум. отъ торба.

Торби́на, ни, *ж.*=**Торба 1.** *Хоч іду в гостину, то беру хліб в торбину.* Шейк. Ум. **Торби́нка, торби́нонька, торби́ночка.**

Торбинко́вий, а, е. Относящійся къ торбин'ѣ. Шейк.

Торби́нонька, торби́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ торба.

Торбинува́тий, а, е. Мѣшкообразный. *Торбинуватий горох.* Черк. у.

Торбово́ша, ші, *ж.* Носящій торбу.

То́рбонька, ки, *ж.* Ум. отъ торба.

Торботря́с, са, *м.* Нищій, оборванецъ. Шейк.

Торботря́сів, сова, ве. Принадлежащій торботряс'у. Шейк.

То́рбочка, ки, *ж.* Ум. отъ торба.

Торг, гу, *м.* 1) Торгъ, договоръ о куплѣ и продажѣ. *В торгу нема гніву.* Шейк. 2) Площадь для торговли, рынокъ, базаръ. *Не рада коза на торг, та ведуть.* Посл. *Я на торгу була, торгом торгувала.* Грин. III. 417. **Він, вона до сьогó то́ргу й пішки.** Онъ, она очень рады этому. Ком. II. 68. Ум. **Торжо́к.** Мет. 205.

То́ргання, ня, *с.* Дерганіе. Шейк.

То́ргати, гаю, еш, *гл.* Дергать. Шейк. *Вітер віконниці торгає на негоду.* Харьк.

Торгі́вля, лі, *ж.* Торговля. Харьк. у.

То́ргнути, ну, неш, *гл.* Дернуть. Шейк.

Торго́вий, а, е. Торговый.

Торго́виця, ці, *ж.* 1) Мѣсто, гдѣ происходитъ торговля скотомъ. *На торговиці, де коней та волів продають.* О. 1861. VI. 76. *На торговиці не було його биків.* Каменец. у. 2) Торговля, базаръ. *Нинька щось мала торговиця була.* Каменец. у. *Нема торговлці без жидівської головиці.* Шейк.

Торгува́ння, ня, *с.* Торгованіе. Ум. **Торгува́ннячко.**

Торгува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Торговать. **Торгува́ти ли́хом.** Бѣдствовать, жить въ нуждѣ. Шейк.

Торгува́тися, гу́юся, ешся, *гл.* Торговаться.

Торгу́н, ну́, *м.* Раст. Ptarmica cartilaginea DC. Анн 277.

Торжи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Торговаться. *А хто ж торжився за корову?* Лебед. у.

Торжо́к, жку́, *м.* Ум. отъ торг.

То́рвати, ваю, еш, *гл.*=**Торсати.** Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Тори́ти, рю́, ри́ш, *гл.*=**Торувати.** Шейк.

Торі́к, *нар.* Въ прошломъ году. *Вигдядала козаченька молодого, що торік покинув.* Шевч. 27.

Торі́шній, я, е. Прошлогодній. *Так рад, як торішньому снігові.*

Торішня́к, ка́, *м.* Родившійся въ прошломъ году. **Бичо́к торішня́к.** Быкъ на второмъ году. Зміев. у.

Торка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **торкну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Трогать, тронуть, задѣвать, задѣть, толкать, толкнуть. *Торкни його, нехай не дрімає. Не гавкайте, собаченьки, я вас не торкаю.* Грин. III. 284. *Хто торка, тому відчиняють.* Шейк. 2) Попивать, выпить. *Торкаючи потроху гарну варенуху, кожний росказував про своє перше життя.* Стор. М. Пр. 154. 3) **Торкай!** Трогай! (Приказаніе кучеру). Сим. 57. *Сів на бричку: „Торкай!“ І тільки закурилось.* Св. Л. 169.

Торка́тися, ка́юся, єшся, сов. в. **торкну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Дотрогиваться, дотронуться, касаться, коснуться. *До тіла він не торкався.* Ком. II. 60.

Торкну́ти, ся. См. **Торкати, ся.**

Торкону́тися, ну́ся, не́шся, *гл.*=**Торкнутися.** *Торконись до мене руками й головою.* Мнж. 41.

Торкота́ння, ня, *с.*=**Торохті́ння.**

Торкота́ти, кочу́, чеш, *гл.*=**Торохті́ти.** *Наша піч торкоче, чогось вона хоче, хоче вона раю, красного короваю.* Рк. Макс.

Торкоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.*=**Торкота́ти.** *Ой, битиму: будуть тобі кости торкотіти, як біб в бордюзі.* Вх. Зн. 70.

Тормо́сити, шу, сиш, *гл.* Тормошить, теребить. Угор.

I. То́рок, ку, *м.* 1) Кромка. Гол. Од. 21. 2) Кусокъ полотна съ бахромой, прикрѣпленный къ навою; къ каждой нити бахромы прикрѣпляется нить навиваемой основы. Чуб. IV. 96. Вас. 167. Шух. I. 259. 3) мн. **торокі́**. Бахрома (напр. на платкѣ). Гол. Од. 77. Шух. I. 124, 132. *Білі рушники—шовкові тороки.* Нп. Каменец. у. Ум. **Торочо́к.**

II. То́рок, (ку?), *м.* Небольшой плотъ изъ 3—4 бревенъ; на **торкй** разбивается большой плотъ и пригоняется къ берегу. Мнж. 193.

То́ронко, торонці́, *нар.* Много, густо, часто, урожайно. Вх. Зн. 70.

То́роп, па, *м.* Поспѣшность, смятеніе. *З торопа не вгледіла, де що і стоїть.* Новомоск. у.

Тороп́а, пи́, *ж.*=**Тропа.** **Взя́ти торопу́=Вхопи́ти тропу́.** *Чи вони не возьмуть собі торопи, як робить, чи хто їх знає, а у них завжде хліба нема.* Екатериносл. у.

То́рпа, ли, *об.* Неповоротливый, неповоротливый. Шейк.

Тороп́ало, ла, *об.* 1)=**Торо́па.** 2) Болтунъ, говорунъ. Шейк. Вх. Зн. 70.

Торо́пати, паю, єш, *гл.* 1) Бѣдствовать, влачить жизнь. Угор. 2) Болтать. Вх. Зн. 70.

Торопи́тися, плю́ся, пи́шся, *гл.* Пугаться, робѣть. *Чого він торопиться, оцей торопленій кінь?* Канев. у.

Тороплé́ний, а, е. Оторопѣвшій, ошеломленный, одурѣлый, пугливый. *Стояла довго тороплена.* Котл. Ен. I. 34. *Звірюка до огню підскочив, підскочив, озирнувсь, мов тороплений сів, бо зроду вперше він огонь уздрів.* Греб. 385. *Насторошать уші тороплені коні.* О. 1861. II. 42. *Тороплена дитина.* Канев. у.

Тороро́! *меж.* для выраженія сильнаго кипѣнія. *Я сиділа на постелі, а капуста в печі тороро, тороро.* Ном. № 6851.

То́рос, су, *м.*=**Тарас.** Левч. 42.

Торототі́ти, точу́, чеш, *гл.*=**Таратоті́ти.** *Решето торототе, чогось воно хоче.* Драг. 379.

То́рох, ху, *м.* Стукъ, грохотъ. *Що ж то за торох да по дорозі?* Чуб. III. 213.

Торо́х! *меж.* выраж. ударъ, стукъ: трахъ! *Торох рутульця в лівий бік.* Котл. Ен. *Торох, торох у вікно, аж скло дзеленчить.* Г. Барв. 272.

Торо́хкати, каю, єш, *гл.* Гремѣть, грохотать. *Ми над громом стоїмо. Унизу огнем він грає і торохкає-гримить.* К. Дз. 237.

Торохкота́ти, кочу́, чеш, *гл.*=**Торохті́ти.** *Решето торохкоче.* Чуб. *Торохкоче ложками.* О. 1861. XI. Св. 55.

Торохкоті́йка, ки, *ж.*=**Торохті́йка.**

Торохкоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.*=**Торохкотати.**

Торохне́ча, чі, *ж.* Стукъ, грохотъ, шумъ. О. 1862. IX. 65. *Ну, та й не торохнеча у вас у городі, аж у голові гуде.* Харьк.

Торо́хнути, ну, неш, *гл.* Трахнуть, шарахнуть, грохнуть. *Буйволи прийшли, та один.... як торохне рогом (у бочку), так дно й вилетіло.* Драг. 106. (Стрілець) націливсь, як торохне. Драг. 42. *Ой торохнула-ревнула мідяна гармата.* К. Досв. 209. *Громом торохнуло в гори й долини.* Щог. Сл. 61.

Торо́хнява, ви, *ж.* Грохотъ. *Така торохнява у тому млині.* Лебед. у.

Торохта́, ти́, *ж.* Сплетни. *Я віри не діймав, як люде про неї торохту пустили.* Г. Барв. 343.

Торохте́ло, ла, *с.* Деревянный колокольчикъ на шеѣ коровы, вола. Зміев. у.

Торохті́й, тія́, *м.* Крикунъ, пустозвонъ. Шейк. **Торохтія́ везти́.** Ѣхать порожнякомъ, съ пустой бочкой. Шейк.

Торохті́йка, ки, *ж.* Пустомеля, болтунья. *І не зачіпить їй, гаспидській торохтійці.* О. 1861. XI. Кух. 34.

Торохті́лка, ки, *ж.* Родъ дѣтской игрушки: полый шарикъ или ящичекъ, наполненный малыми шариками, внизу ручка; отъ сотрясенія—стукъ. Ум. **Торохті́лочка.**

Торохті́ло, ла, *с.*=**Торохтело.** Харьк. у.

Торохті́ння, ня, *с.* Стучаніе, громыханіе.

Торохті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* 1) Постукивать, стучать, громыхать, гремѣть. *Не тупочуть коні, не торохтять коляси.* МВ. (О. 1862. Ш. 46). *Торохтів бубон.* Стор. М. Пр. 126. *Чую, щось торохтить у вікно. Дощ по залізу торохтить.* 2) Болтать. *Торохтить, як вітряк.* Ном. № 12896. *За те розумний чоловік. Живе тихесенько ввесь вік, не торохтить і не гукає.* Гліб.

Торо́чення, ня, *с.* 1) Обшиваніе бахромой. 2) Болтовня.

Торо́чини, чин, *ж.* Свадебный обрядъ, состоящій въ томъ, что дѣвушки пришиваютъ торочки́ до рушникі́в. Шейк.

Торочи́ти, чу, чиш, *гл.* Обшивать бахромой. *В сусідоньки я була, рушнички торочила.* Грин. Ш. 197.

Торо́чити, чу, чиш, *гл.* Говорить одно и то-же, твердить, говорить вздоръ. *Я тобі сто разів торочила.* Г. Барв. 506. *Дурний дурне й торочить.* Ном. № 6165.

То́рсати, саю, еш, *гл.* Трясти, двигать, толкать, дергать. *Не торсай столом, бо я на йому пишу.* Сквир. у. *Взяла ту прислужницю та й пхнула. Баба то і вгледіла: „Що це ти її торсаєш"?* Чуб. II. 31.

Торсону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно толкнуть, двинуть. *Чоловік торсонув плечима Давида.* Левиц. Пов. 179. *Як торсоне мене в спину.* Левиц. ПЙО. I 282.

Торува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Утаптывать, пролагать дорогу. Шейк.

Торч, чі, *ж.* Родъ огорожи: палки изъ хвороста, укрѣпленныя вертикально. *Обгородив торчу.* Черк. у.

Торчи́на, ни, *ж.* Одна палка изъ торчі. Черк. у.

Торчови́й, а́, е́. Сдѣланный изъ торчі. *Одна торчова стіна у клуні, а друга з дощок.* Черк. у.

Торчо́к, чка́, *м.* Раст. Helvella esculenta Pers. Анн. 164.

То́сі, то́ся, *меж.* для выраженія плесканья въ ладоши (дѣтск.). О. 1862. IX. 119. *Давно тобі тосі плескали?* Неужели ты себя считаешь взрослымъ? Шейк.

То́скно, *нар.* Тоскливо, грустно. *Не хиляйся, сосно, бо й так мені тоскно.* Гол. I. 192.

То́сяти, саю, еш, *гл.* Бить въ ладоши, плескать, забавлять ребенка. Шейк.

Тот, тота́, тоте́, тото́, *мѣст.* Тотъ, та, то. *А тоті воли я купив у пана.* Каменец. у. *Крутиться тота фицька.* Шейк. *Ні за сесе, ні за тото.* Фр. Пр. 6. *Вона тото почула.* Грин. Ш. 346.

Тота́м, *нар.* Вотъ тамъ. *Ой не видко Коломиї, лишень видко сіни, тотам мого миленького кучері посіли.* Гол. II. 302.

Toто́к-тото́к! *меж.* выражающее крикъ пѣтуха. *А півник каже: тоток-тоток, не велів коток.* Рудч. Ск. II. 4.

То́чений, а, е. Точеный, токарской работы. *Точенії тарелі.* Гол. II. 632.

Точе́ння, ня, *с.* Точеніе на токарномъ станкѣ.

Точи́ло, ла, *с.* Точило, точильный камень. Ном. № 12795. *Наляга, мов коваль на точило.* Ум. **Точи́льце.**

Точи́ти, чу́, чиш, *гл.* 1) Точить на токарномъ станкѣ. Шейк. (Токарь) *точить тарілку.* Грин. Ш. 520. 2) Острить на точилѣ, точить. *Точив ножиці, а все тупі.* Шейк. 3) Цѣдить, лить, проливать. *Пішов у другу темну хату точити горілку з барильця.* Левиц. I. 144. *Кров як воду точить* Шевч. 4)—**зе́рно.** Очищать зерновой хлѣбъ на грохотѣ. *Пшеницю точив.* Екатериносл. г. 5) Рыть, взрывать. *Се той звірок, що нори точить.* Сквир. у. *Шнуровані бітки землицю точать* (як танцюс). АД. I. 43. 6) Грызть. *Миші точать пшоно.* Шейк. *Шашіль точить дерево. Лисичка дірку в санях точить.* Чуб. II. 119. 7) Катить. *Скаже мені робити—під гору камінь точити: поточу я камінь на місто.* Гол. 8)—**війну́.** Вести войну. *Войну з ляхами точив.* О. 1862. II. 57. 9)—**брехню́.** Врать. *І почнеш їм точити такеє, чого зовсім не поводилось на світі.* О. 1862. V. 29. *Точить брехню цілий день.* 10)—**баляндра́си, теревені́, ля́си.** Болтать вздоръ. *Баляндраси точить дівці.* Греб. 393. *Точить баляндраси моїм дочкам.* Левиц. I. 143.

Точи́тися, чу́ся, чишся, *гл.* 1) Точиться на токарномъ станкѣ. 2) Точиться, остриться. 3) Цѣдиться, литься, течь. *Чия кров і досі точиться?* Стор. М. Пр. 92. 4) О зерновомъ хлѣбѣ: очищаться на грохотѣ. *Із пшениці, що точилась у решетах, милась, поки чистая як сонце й світла становилась.* Мкр. Н. 33. 5) Катиться. *Точилися вози з гори.* Гол. 6) Идти шатаясь, покачиваться, склоняться на одну сторону. *Голова йому* (п'яному) *закрутиться, то він так і точиться.* Кн. II. 257. *Він собі такий чоловік,—куди*

хто пхне, туди й точиться. Харьк. г. 7) О времени, дѣйствіи: длятьcя, тянуться, продолжаться. *Гульба точилась до самого світу.* МВ. (О. 1862. III. 49). *А тим часом розмова точиться та точиться.* МВ. (КС. 1902. X. 145).

Точі́й, чія́, *м.* Рабочій, очищающій зерно на грохотѣ. *Я був тоді точій на тім току, пшеницю точив.* Екатериносл. г.

То́чка, ки, *ж.* Зоол. Полёвка, Hypodaues. Вх. Лем. 374.

То́чний, а, е. Точный.

Точні́сінько, *нар.* Точь въ точь. *Пороблю було кіскою колеса млинові і п'ятірні, точнісінько як у млині.* Левиц. І. 102.

То́чно, *нар.* Точно.

Точо́к, чка́, *м.* 1) Ум. отъ тік. **Ду́ти точо́к.** См. **Тічок.** Грин. II. 350 2) Толкучка, толкучій рынокъ. *Плутаються, як на точку міщанки.* Левиц. Пов. 143. 3) У косарей: выдолбленная изъ дерева посудина, привязываемая къ поясу; въ нее наливаютъ воды и кладутъ брусокъ для точенія косы. Вх. Зн. 31. См. **Кушка 1.**

То́шно, *нар.* Тошно, тяжело, тягостно. *І добре мені, і тошно мені, аж прихилюся я до вишні.* Левиц. І. 48. *Да не хилися, сосно, бо й так мені тошно.* Мет. 248.

То́-що. См. **То.**

То́я, то́ї, *ж.* Раст. а) Aconitum Napellus L. ЗЮЗО. І. 109. Aconitum variegatum. Лв. 96. б)—**польова́.** Geranium sanguineum. Анн. 156. в)—**лісна́.** Lysimachia vulgaris. Лв. 100. *У городі зілле-зілле, за городом тоя, проси, любко, щире Бога, щобись була моя.* Гол. *Тою, одолан і бідрич над Прутом вважають за помічні від мору.* Ном.

Тпру! *меж.* Тпру, приказъ лошади остановиться.

Тпру́кати, каю, еш, сов. в. **тпру́кнути, ну, неш,** *гл.* Говорить, сказать лошади тпру. *Грицько.... тпрука на все поле.* Мир. ХРВ. 42. Грин. II. 120.

Тра, *нар.*=**Треба.** *Не тра стару клопотати, стара знає кому дати.* Ном. № 2771. *Чи зле, чи добре,—тра привикати.* Грин. III. 397.

Трава́, ви́, *ж.* Трава. *На ледачій землі і трава не росте.* Ном. Ум. **Тра́вка, тра́вонька, тра́вочка, трави́ця, трави́чка, трави́ченька.** *Щоби сіно не зчорніло і в полі травиця.* Чуб. V. 14.

Тра́вень, вня, *м.* Мѣсяцъ май.

Трави́на, ни, *ж.* Стебель травы, травинка. Левиц. Пов. 357. Ум. **Трави́нка.**

Травина́, ни́, *ж. соб.* Травы. *Ой заросла тота стежка лихом, травиною, де-м ходила, говорила, серденько, з тобою.* Гол. II. 350.

Трави́ти, влю́, виш, *гл.* 1) Варить, переварить (пищу). 2) Тратить, терять. *У козака так но жити, день за днем на тім травити, щоб співати, танцювати, дівчатонька цілувати.* Гол. III. 57.

Трави́ця, ці, трави́ченька, трави́чка. ки, *ж.* Ум. отъ трава.

Тра́вка, ки, *ж.* Ум. отъ трава.

Травневий, а, е. Майскій.

Травни́й, а́, е́. 1) Удобоваримый, съѣдобный. Левч. 167. 2) Питательный. *Це хліб добрий, травний, не то що торішній, що не знать, що й їв.* Кременч. у.

Травни́к, ка́, *м.* Мѣсто поросшее травой. *Стану з тобов до слюбоньку на травнику-билиску.* Гол. IV. 167.

Травня́к, ку́, *м.* Настойка на разныхъ травахъ. Ум. **Травнячо́к.**

Травоїдний, а, е. Травоядный. Шейк.

Тра́вонька, тра́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ трава.

Тра́вур, ра, *м.* Трауръ. *Не йди в черниці: я тобі ввесь замок окрию травуром, як домовину.* К. Бай. 18.

Трав'яне́ць, нцю́, *м.* Раст. Carthusianorum L. І. ЗЮЗО. І. 121.

Трав'яни́й, а́, е́. Травяной. *Під ногами стелеться зелений трав'яний поміст.* Левиц. І. 204. *Трав'яні пахощі.* Г. Барв. 146. **Жа́ба трав'яна́.** Rana esculenta. Шейк. **Трав'яни́й ко́ник.** Полевой кузнечикъ. Мир. ХРВ. 4.

Трав'яни́к, ка́, *м.* 1) Раст. Hemerocallis graminea Andr. Шейк. Анн. 115. 2) Рыба бычокъ, Gobius ophiocephalus Pall.

Трав'я́нка, ки, *ж.* 1) Раст. а) Stellaria Holostea L. Анн. 343. б) Tragopogon floccosus N. A. K. Анн. 356. *Плела вінок з ромену, еокирок, трав'янок.* Мир. ХРВ. 60. 2) Проститутка. Шейк.

Трав'янозеле́ний, а, е. Имѣющій цвѣтъ, похожій на зелень травы. Шейк. Вх. Пч. II. 17.

Трай, тра́ю, *м.* Судьба, успѣхъ, удача, счастіе. *Аби їм Бог дав хліба і соли, трай добрий і вік довгий.* ЗЮЗО. II. 484.

Трактиі́рник, ка, *м.*=**Трахтирник.** Гв. II. 141.

Трактѝрничка, ки, *ж.* Трактирщица, жена трактирщика. Гн. II. 141.

Трактѝрня, ні, *ж.*=**Трахтир**. Гн. II. 141.

Трактѝрня, ні, *ж.*=**Трактѝрня** Драг. 257.

Трактува́ння, ня, *с.* Угощеніе. Шейк.

Трактува́ти, ту́ю, єш, *гл.* Угощать. *Сват того не чує, охочо трактує.* Лукаш. 133. *Череваниха їх* (гостей) *трактувала.* К. ЧР. 178.

Тра-ла-ла! *меж.* для выраженія радости. *Тра-ла-ла, тра-ла ла. на базарі була.* Шевч. *„Гуляй душа! Тра-ла-ла!" на ввесь шинк гукає.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 103).

Транда́филь, лі. трандафира, ри, *ж.* Роза, Rosa centifolia L. ЗЮЗО. I. 134. *Трондафиль там цвіла, хороща, повна, любо подивиться. Свиня під неї тиць і кинулась назад.... трандафиль поколола пику.* Гліб. (1895). 157.

Трандахил, лу, *м.* Раст. Сирень, Syringa vulgaris L. Анн. 346.

Трандахѝловий, а, е. Сиреневый. Шейк.

Трапа́ш, ша, *м.* Зимняя дорога, утоптанная овцами. Шух. I. 81.

Тра́пеза, зи, *ж.* 1) Столъ, кушанье. *Та трапеза була вже багато скудніша.* Левиц. I. 394. 2) Въ монастыряхъ: столовая. *Іди в трапезу.* Шейк.

Тра́пезувати, зую, єш, *гл.* Ѣсть, обѣдать. *Почали трапезувать удвох.* Мнж. 149. *Трапезуйте, люде добрі.* Левиц. Пов. 340.

Трапля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **тра́пити, плю, пиш,** *гл.* Попадать, попасть. О. 1862. V. 106. *Трапила й коса на камінь.* Федьк.

Трапля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **тра́питися, плюся, пишся,** *гл.* Случаться, случиться. Левиц. I. 295. *Трапляється і десять батьків на году, а мати одна на роду.* Міус. окр. *Наталці траплялись женихи.* Котл. Нп. 350. *Трапилось лихо. Трапляється, часом тихенько заплаче.* Шевч.

Трапо́к, *м.* Только въ выраженіи: на трапку́. Гдѣ случится, де тра́питься. *На трапку шукай.* Елисаветгр. у. *Де ніж?—На трапку.* Ном. № 12749. Мнж. 167.

Тра́пок, пка, *м.* Слѣдъ, тропа, дорога. *Взяти трапок.* Харьк. г.

Трапу́нок, нку, *м.* Случай. Сквир. у.

Тра-ра-ра! *меж.* Припѣвъ. Грин. III. 461.

Тра-ра-рі! *меж.* Припѣвъ. *Гей летіли-журавлі то великі, то малі. сіли собі край рілі заспівали: тра ра-рі!* ЗЮЗО. II. 529.

Тра́та, ти, *ж.* Утрата; убытокъ, потеря. *Чи зиск, чи трата—єдна заплата.* Ном. № 10525.

Тра-та-та! *меж.* для выраженія барабаннаго боя. Шейк.

Тра́тити, чу, тиш, *гл.* 1) Расходовать, проживать, тратить. *Сам бачу, що худобу трачу.* Шейк. *Що тобі у руки не дай, усе тратиш.* Канев. у. 2) Терять, губить. *А я плачу, літа свої марно трачу.* Чуб. V. 1. *Служба вільность тратить.* Ном. 3) Казнить, лишать жизни. Гн. I. 57. *Вдовин-синонька тратити гадають.* Гол. *Була дівка така. І вона мала четверо дітей.... ті діти тратила.* Гн. II. 127.

Тра́титися, чуся, тишся, *гл.* Тратиться.

Тратува́ти, ту́ю, єш, *гл.* Портить, топтать. *Тратує озимину худоба, бо земля мокра.* Каменец. у.

Тра́фити, ся. См. **Трафляти, ся.**

Трафля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **тра́фити, флю, фиш,** *гл.*=**Трапляти, трапити.** *Трафила коса на камінь.* Шейк.

Трафля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **тра́фитися, флюся, фишся,** *гл.*=**Траплятися, трапитися.** *От знай, дівчя. як сказати, як ся трафит постояти.* Лукаш. 119.

Трафни́й, а́, е́. Негодный для употребленія евреямъ, нечистый. *Трафне м'ясо.* Шейк.

Тра́хати, хаю, єш, *гл.* Стучать. *Це ви, пане, трахали в стінку? Ні, не я.—А я думала, що ви та й прибігла.* Черниг. у. Слов. Д. Эварн.

Тра́хвити,—ся, хвлю,—ся, хвиш,—ся, *гл.*=**Трафити, ся=Трапити, ся.** *Трахвив го в седно.* Ном. № 1782.

Трахт, ту, *м.* Трактъ, большая дорога. Гн. II. 192. *І на трахт теплицький справив сина.* Мкр. Н. 39. Ум. **Трахто́чок.** *Постав шинок на трахточку—шинкувати буду.* Чуб. V. 300.

Тра́хта, ти, *ж.* Только въ слѣдующей загадкѣ на борону. *Трахта-плахта по полю скаче.* Ном. стр. 300, № 372.

Трахте́рня, ні, *ж.*=**Трахтир.** *Кажут люди, що милий не п'є, а він рано з трахтерні йде.* ЗЮЗО. II. 458.

Трахти́р, ра, *м.* Трактиръ. *А милень-г трахтира йде.* Чуб. V. 588.

Трахти́рний, а, е. Трактирный. Шейк.

Трахти́рник, ка, *м.* Трактирщикъ. Шейк.

Трахтірників, кова, ве. Принадлежащій трактирщику.

Трахтовий, á, é. Проѣзжій. *Шлях не трахтовий.* Драг. 244.

Трахтовитий, а, е. Умѣющій угощать. Шейк.

Трахточок, чка, *м.* Ум. отъ трахт.

Трахтування, ня, *с.*=**Трактування.**

Трахтувати, тую, еш, *гл.* 1)=**Трактувати.** 2) Разсуждать, разговаривать; судить, осуждать. *Це видно про мене трахтують, видно про мою землю Грицько замишляє.* Мир. Пов. І. 154. *Я ж думала, воріженьки що сплять і не чують,— вони ж мене молодую судять і трахтують.* Грин. III. 190.

Трахтуватися, туюся, єшся, *гл.* Спорить, препираться. *Оце, Карпе, за твою сусідку трахтувалися.* Мир. Пов. І. 141.

Трацький, а, е. Лѣсопильный. Шух. І. 88.

Трач, чá, *м.* 1) Пильщикъ, распиливающій бревно на доски. Шейк. 2)=**Трачевня.** Вх. Лем. 473.

Трачáрь, рá, *м.*=**Трач** 1. Хотин. у.

Трачати, чáю, еш, *гл.*=**Тратити** 1. *Нехай мені отець худоби не трачає, скарбів не збуває, нехай мене молодої з неволі не викупає, бо я вже потурчилась, побусурменилась.* АД. І. 235.

Трачевня, ні, *ж.* Лѣсопильня. Зміев. у.

Трачення, ня, *с.* Расходъ. Шейк.

Трачиння, ня, *с.* Опилки. Шейк.

Трачів, чéва, ве. Принадлежащій пильщику.

Трачка, ки, *ж.* Лѣсопильня. Шейк. Шух. І. 181.

Трачник, ка, *м.*=**Трач** 1. Вх. Лем. 474.

Трачувати, чую, еш, *гл.* Распиливать бревно на доски. Уман. у.

Траш! *меж.* Крикъ на овецъ. Зміев. у.

Тре, *нар.* Сокращ. **треба.** *Тре тим рогом чесатися, котрим можна дістатися.* Шейк.

Треа, *нар.* Сокращ. **треба.**

Треба, *нар.* Надо, нужно, необходимо. *Пошли, Боже, з неба, чого нам треба.* Ном. *Хоч хочете—не хочете, треба привикати.* Нп. Иногда употр. какъ сущ.: *І він з своїм требом.* Грин. І. 236. *Требові й кінця нема.* Грин. І. 244. *На що купив?—Треба; на що продав?—Треба. І требові кінця не буде.* Ном. № 9748.

Требити, блю, биш, *гл.* Тратить, затрачивать, употреблять. *Я на дітей требив грошей чимало.* Лебед. у.

Требіж, жа, *м.* Отбросы, мясо негодное въ пищу для людей. Шейк.

Треблажéнне дéрево. Легендарное дерево, выросшее изъ обруча, который клалъ себѣ на голову больной Адамъ; оно имѣло видъ креста и на немъ впослѣдствіи былъ распятъ Спаситель. Драг. 94.

Требник, ка, *м.* Требникъ.

Требно, *нар.* Требовалось, было потребовано. *Корчмарочка добрі зная, что мні спотребно, повни лашки наливає, хотя і не требно.* Гол. III. 523.

Требувати, бую, еш, *гл.* 1) Пробовать, отвѣдывать. Борз. Сосниц. у. 2) Пробовать, пытаться, испытывать. Сосн. у. *Розуму требую.* Гол. II. 276. 3)—**чого, чим.** Нуждаться, имѣть необходимость въ чемъ. Вх. Зп. 70. *Пана сі не бою, війтом не требую.* Шух. І. 190.

Требулька, ки, *ж.* Раст. Allium choenoprasum L. Анн. 23.

Тревний, á, é. Сытный. Борз. у.

Трейки, *нар.*=**Тричі.**

Трейтина, ни, *ж.*=**Третина.** *Половину царства, трейтину щастя.* АД. І. 23.

Трейтій, я, е, *числ.*=**Третій.**

Трейтяк, ка, *м.*=**Третяк.**

Трейтяка, ки, *ж.* Трехлѣтная телка. *Худібку мали в себе невеличку, теличку-трейтяку.* Рудч. Ск. II. 174.

Трейцятий, а, е, *числ.*=**Тридцятий.**

Трейчатий, а, е=**Тройчатий.** *Нехай засвітить трейчатую свічку.* Мет. 162.

Трейчи, *нар.*=**Тричи.** *Обійди трейчи кругом церкви.* Ном. № 4527. *Крикнув чорний ворон трейчи у байраці.* О. 1861. II. 41.

Трембіта, ти, *ж.* Музыкальный инструментъ гуцуловъ—длинная, около 3 метровъ, деревянная труба; узкій конецъ называется **пищóк,** широкій—**голосни́к,** а расширенная часть инструмента **голосни́ця.** Шух. І. 72. Ум. **Трембітка, трембіточка.**

Трембітáнник, ка, *м.* Музыкантъ, играющій на **трембіті.** Шух. І. 29. II. 72.

Трембітати, тáю, еш, *гл.* Играть на **трембіті.** Шух. І. 197. *Та як озмут трембіточки, на них трембітают.* Шух. І. 204.

Трембітка, трембіточка, ки, *ж.* Ум. отъ **трембіта.**

Трембухатий, а, е. Брюхастый, съ большимъ брюхомъ. Вх. Лем. 474.

Трембуха́ч, ча, *м.* Брюхачъ, толстопузый. Вх. Лем. 474.

Тремента́ль, лю, *м.* Раст. Geranium Palustre L. Анн. 155.

Тремки́й, а́, е́. О голосѣ: серебристый, звенящій. *Тремкий* (голос), *як тонке срібло, як найтончий кришталь.* Левиц. Пов. 192.

Тремті́ння, ня, *с.* Дрожаніе.

Тремті́ти, мчу́, ти́ш, *гл.* Дрожать, трепетать. *Нехай тремтять, риклють гори.* К. Псал. 111. *Роса на листях тремтіла.* Шейк. *Затихає голос, тремтить.* Левиц. ПЙО. І. 495.

Тре́нзель, зля, *м.* Уздечка съ удилами. Ум. **Трензе́лька.** *Взяла коня за трензельку.* Гол. Ш. 52.

Трено́жити, жу, жиш, *гл.* Спутать три ноги веревкой (у коня). *Щоб не втінла коняка, треба її треножити.*

Трепа́ти, па́ю еш и п чю, плеш, *гл.* 1) Трясти? 2) Идти. *Буде три милі трепати.* Вх. Лем. 475. 3) Жадно ѣсть, уписывать, уплетать. Котл. (Шейк.).

Трепа́тися, па́юся, ешся и плю́ся, плешся, *гл.* Трястись, встряхиваться, дрожать. Вх. Уг. 271. *На ясени листя ся трепле.* Вх. Лем. 475. См. **Тріпатися.**

Трепа́чка, ки, *ж.* Кисточка на концѣ кнута. Вх. Лем. 475.

Тре́пет, ту, *м.* Дрожаніе, содраганіе, трепетъ, ужасъ. *Обняв мене великий страх і трепет.* К. Іов. 64. **Під тре́петом.** Въ страхѣ. *Як прийшов п'яний, я під трепетом висидів цілу ніч.* НВолын. у.

Трепе́та, ти, *ж.* Осина. Угор. Populus tremula. *Ой сиділа зозулечка в лісі на трепеті.* Гол. Ум. **Трепі́тка.** *На тім боці при потоці трепітка ся трепле.* Гол. Ш. 40.

Трепета́ти, чу́, чеш, *гл.* 1) Дрожать, содрагаться, трепетать. *І вся вселенна трепетала.* К. Псал. 176. *Легко трепече його серце.* Мир ХРВ. 40. 2) Бояться, трепетать.

Трепета́тися, чу́ся, чешся, *гл.* Вздрагивать, дрожать, трястись.

Трепе́тик, ка, *м.* Въ сѣделкѣ: металлическая дужка, сквозь которую проходитъ черезсѣделень. Харьковъ. (Лобод.).

Тре́петний, а, е. Трепещущій. *Трепетна земля.* Шевч.

Трепе́ття, тя, *с.* Все дрожащее, эпитетъ растеній. Шейк. *Дунай висихав, зіллєм заростає, зіллєм трепеттєм, вшеляким цвітом.* АД. І. 33.

Трепі́лка, ки, *ж.* Пт. Coturnix communis, перепелъ. Вх. Лем. 475.

Трепі́тка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ трепета. 2) Султанъ (на головномъ уборѣ офицера); перья на шляпѣ. Вх. Лем. 475.

Трепіто́к, тка́, *м.* Трепещущій. *Сестриці дайте вінок трепіток.... ней ся трепоче, на кого хоче.* Гол. II. 56.

Трепі́ття, тя, *с.*=**Трепеття.** Гол. IV. 130.

Трепло́, ла́, *с.* 1) Весло у плота. 2) Деревянный инструментъ въ формѣ заостреннаго весла съ короткой ручкой, съ острыми краями лопасти,—объ него треплютъ ленъ, очищая его отъ кострики. Черниг. у.

Трепну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Тряхнуть. *Ввечері, кінчаючи роботу, молотники казали:—ні, ще на вдову.— Еге, еге, трепнімо хоч снопів з п'ять.* См. **Тріпнути, ся.**

Трепо́та, ти, *ж.*=**Трепета.** Вх. Лем. 475.

Трепота́ти, чу́, чеш, *гл.* 1)=**Трепетати.** 2) Трясти, потрясать. *За нев, за нев два ляшеньки з голими шаблями. Оден іде трепотячи, другий іде тихо.* Гол. І. 66.

Трепота́тися, чу́ся, чешся, *гл.*=**Трепетатися.** *Вінок-трепіток.... ней ся трепоче.* Гол. II. 56. *І кужілка трепочеться, мені прясти не хочеться.* Рк. Макс.

Трепоті́ти, чу́, ти́ш, трепоті́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.*=**Трепотати.**

Тре́тий, а, е. *числ.*=**Третій.** *Трета упала поконець серденька.* Гол.

Трети́на, ни, *ж.* 1) Третья часть. 2) мн. **трети́ни.** Третій день послѣ кончины человѣка, сопряженный съ поминальнымъ обѣдомъ. Мил. 171. Ум. **Трети́нка, трети́ночка.**

Тре́тій, я, є, *числ.* Третій. *Два кметі, пан третій.* Шейк. *Уп'ять, так, об третіх півнях, приходить щось до вікна та й кажє.* Рудч. Ск. II. 76. *Вже так як об третьому упрузіназирив він коненя.* Рудч. Ск. II. 175.

Тре́тний, а, е. Относящійся къ трети, разсчитываемый по третямъ. Шейк.

Тре́тно, *нар.* По третямъ. Шейк.

Третя́к. ка́, *м.* 1) Животное, которому три года. *Марець третяку бику ріг зломить.* Ном. № 413. 2) Третій по времени рой изъ стараго улья. *Це вже нема що: з третяка не буде пуття.* Подольск. г.

3) Трехсаженный отрубокъ древеснаго ствола. Шух. I. 177. 4) Младшій пастухъ при чабані и личмані. Черном. 5) Родъ колѣна въ танцѣ. *Під дудку била третяка.* Котл. Ен. I. 19. *Мов літав і не торкався до землі ногами. Гоп! гукав у боки взявшись, сипав третяками і навприсядки пускався й колесом крутився.* Мкр. Н. 30. **Зубáми третяка́ вибива́ти.** Дрожать такъ, что зубъ на зубъ не попадаетъ. О. 1862. IV. 88. 6) Порода чеснока. Вас. 204. Ум. **Третячо́к.** *Бичок-третячок.* Ном. № 10211.

Тре́фити, флю, фиш, *гл.* Заплетать мелко волоса, чтобы были кудри. Шейк.

Трець, терця́, *м.* Трущій, тотъ, кто третъ. *Ні трець, ні мнець, ні в дуду грець.* Посл.

Тре́чи, *числ.*=**Тричи.** Грин. III. 263. *Тречи на день одвідаю.* Шейк.

Треш! *меж.* Крикъ на овецъ. Мир. ХРВ. 39.

Три, трьох, *числ.* Три. *Один син—не син, два сини—пів-сина, три сини—ото тільки син.* Ном. № 9286.

Триб, бу, *м.* 1) Часть ткацкаго станка. См. **Верстать.** МУЕ. III. 17. 2) Склонность, стремленіе. **Вона́ йде́ своїм три́бом.** Она дѣлаетъ по собственному желанію. Лохв. у. 3) **Триб-зілля=Трой зілля.** *А хто ж мені триб-зілля достане, той зо мною на шлюбоньку стане.* Грин. III. 238. Ум. **Трибо́к.** Вас. 165.

Трибли́стий, а, е. Съ запавшими боками. *Віл триблистий.* Черк. у.

Трибо́к, бка́, *м.* Ум. отъ **триб.**

Трибра́тній, я, е. Принадлежащій тремъ братьямъ. *Київським шляхом верби похилі трибратні давні могили вкрили.* Шевч.

Трибу́лька, ки, *ж.*=**Требулька** ЗЮЗО. I. 111.

Трибу́н, на, *м.* 1) Трибунъ. 2) Одинъ изъ надзирателей за учениками (въ старыхъ малорусскихъ школахъ). *Втікайте з бурси: вас тепер не знайде ні консул, ні трибун.* К. ПС. 68.

Трибу́на, ни, *ж.* Трибуна. *Судова трибуна.* К. XII. 122.

Трибуна́л, лу, *м.* Трибуналъ, судъ, судилище. *Вже судили княжі віча, панські трибунали.* К. XII. 45. *Ми судимось громадським трибуналом.* К. ПС. 24.

Трибу́х, ха, *м.* Требуха. Шейк.

Трибуха́тий, а, е=Трембухатий. Желех.

Трибушо́н, на, *м.* Штопоръ. Желех.

Трива́ний, тривавки́й, а, е. Выносливый, воздержный. НВолын. у.

Трива́лий, а, е. 1) Продолжительный. Шейк. 2) Прочный, основательный. Шейк.

Трива́лість, лости, *ж.* 1) Бодрость, бодрое состояніе, сила въ тѣлѣ. *Як не їсть чоловік довго скоромної страви, так нема й трива.ости.* Каменец. у. 2) Прочность.

Трива́льний, а, е=Тривалий 2.

Трива́ти, ваю, еш, *гл.* 1) Жить, существовать. *Комета тривала дві неділі.* **До́бре трива́ти з ким.** Хорошо жить, быть въ ладахъ съ кѣмъ. *Війт з нами добре тривав.* Федьк. 2) Длиться, продолжаться. 3) **Трива́й, трива́йте!** Постой, постойте, подожди, подождите. *Ох, тривай, я й забула.* Шевч. *„Тривайте!—гукав Кобза:—„глядіть, щоб кінь не забив котру".* Стор. М. Пр. 52.

Три́вний, а, е. 1) Питательный, сытный. *Тривна каша.* Кременч. у. 2) Удобоваримый. 3) Удобный, пригодный. *Це дерево тривне на плуг.* Борз. у.

Тригу́бач, ча́, *м.* Губастый, съ большими губами. Угор.

Тригу́бий, а, е. Съ заячьею губою. Шейк.

Тридев'я́тий, а, е. *числ.* Двадцать седьмой.

Три́дев'ять, ти, *числ.* Двадцать семь. *Усе дам: хоч десять городів, або тридев'ять кладів, або чого хочете.* Шевч.

Тридеся́тий, а, е. *числ.* Тридцатый. Шейк. Рудч. Ск. II. 105.

Три́десять, ти, *числ.* Тридцать. *Єсть за тридесять земель попович Ясат.* Рудч. Ск. II, 104.

Триднье́вний, а, е. Трехдневный. НВолын. у.

Три́дцятеро, *числ.* Тридцать душъ, штукъ. *Тридцятеро й троє на подвір'ячко твоє.* Чуб. **У три́дцятеро.** Въ тридцать разъ. *Та взяла вже тепер шовку у тридцятеро, чи що, та й обмотала знов.* Рудч. Ск. II. 70.

Тридця́тий, а, е. *числ.* Тридцатый.

Тридця́тка, ки, *ж.* 1) Полотно очень тонкое, въ 30 пасмъ. 2) **Копа́-тридця́тка.** Счетная единица при продажѣ на базарѣ готовыхъ оконъ: 30 штукъ. Вас. 150.

Тридця́ток, тка, *м.* Тридцать. *Йому років до тридцятка було.* О. 1862. I. 29. *Років коло тридцятка назад.* Ном. № 11734.

Тридцятолі́тка, ки, *ж.* Женщина трид-

цати лѣтъ. *Ще ж я зжурюсь без нього, то здаватимусь тридцятоліткою.* Г. Барв. 234.

Тридцятостру́нний, а, е. Съ тридцатью струнами (о музык. инструментѣ). *Не славте кобзаря словами золотими, повісьте ви над ним його тридцятострунну.* К. Дз. 191.

Три́дцять, ти, *числ.* Тридцать. *Змій дає йому ще книжку на тридцять днів.* Рудч. Ск.

Три́ждень, дня, *м.* Три дня, трое сутокъ. Харьк. г.

Трисі́лля, ля, *с.*=**Тройсілля.**

Тризу́бець, бця, *м.* Трезубецъ; вилы съ тремя зубьями. *Тризубець щоб тобі зломивсь.* Котл. Ен.

Трийцять и пр.=**Тридцять** и пр.

Три́йчи, *числ.*=**Тричи.** *Трийчи відречешся.* Єв. Л. XXII. 34.

Трикля́тий, а, е. Трижды проклятый.

Три́конь. Только въ выраженіи: у три́конь. Тройкой лошадей.

Три́кут, та, *м.* Треугольникъ. Шейк. Ум. Три́нуток, три́куточок.

Трику́тник, ка, *м.*=**Трикут.** Желех.

Трику́ток, тка, трику́точок, чка, *м.* Ум. отъ трикут.

Трилі́тній, я, е Трехлѣтній. *Дає їм трилітню житню солому.* Чуб. II. 336. *Хай на тебе трилітня трясця!*

Трима́ння, ня, *с.* Держаніе.

Трима́ти, ма́ю, еш, *гл.* 1) Держать, содержать. *Тримала мене за руку.* Стор. М. Пр. 37. *Тримає коні, а волів не хоче.* Каменец. у. *Дочку тримай в дому, ще й заплати кому, щоб узяв біду з дому.* Ном. № 9313. *Бог батько: як буде нас тримати, то буде й годувати.* Ном. № 77. 2)—**за що.** Считать, почитать за что. *Тримай свято за свято.* Ном.

Трима́тися, ма́юся, ешся. *гл.* Держаться, придерживаться. *На Бога складайся, розуму тримайся.* Ном. № 64.

Тримбі́та, ти, *ж.*=**Трембіта.** *На полонині грає в тримбіту там вівчарь.* Млак. 116.

Тримо́нний, а, е. Употреблено въ брани. *Оттам до тримонного!* (біса)? Св. Л. 314.

Три́на, ни, *ж.* Употребляется также и лишь во множ. ч. съ тѣми-же значеніями. 1) Сѣнная труха, измельченное сѣно или солома. Шейк. Фр. Пр. 177. 2) Опилки древесныя. НВолын. у. *Чому вітер несе трину? бо вона дрібненька.* ЗЮЗО. II 442. Ум. **Три́нка.**

Трина́дцятеро, *числ.* Тринадцать душъ, штукъ.

Трина́дцятий, а, е, *числ.* Тринадцатый.

Трина́дцятка, ки, *ж.* Полотно въ 13 пасмъ. Ум. **Трина́дцяточка.**

Трина́дцять, ти, *числ* Тринадцать.

Три́ндатися, даюся, ешся, *гл.* Шляться, бродить. *Цигани.... триндають ся від міста до міста.* Гн. I. 115.

Три́нди, *меж.* Припѣвъ. Гол. III. 492.

Тринди́кати, каю, еш, *гл.* Наигрывать, напѣвать. Драг. 74. *Грицько.... триндикає та висвистує.* Мир. ХРВ. 40.

Тринди́чка, ки, *ж.* Родъ пѣсни на живой бойкій мотивъ, содержанія преимущественно шутливаго; тринди́чки поются обыкновенно на вечерни́цях. Мил. 63, 94.

Три́нити, ню, ниш, *гл.* 1) Превращать въ труху. Шейк. 2) Сильно ѣсть. Шейк.

Трини́ця, ці, *ж.* Объѣдки сѣна. Шейк. *Я в тебе стою по боки в гною, по боки в гною, триницю зуб'ю.* Гол. IV. 44.

Триніжка, ки, *ж.*=**Триніжок.** НВолын. у.

Триніжник, ка, *м.*=**Триніжок.** МУЕ. III. 30.

Триніжок, жка, *м.* Треножникъ, подставка или табуретъ на трехъ ножкахъ. Шух. I. 150. *Виніс із комори казан, повісив його на триніжках.* Стор. М. Пр. 154. *Чіпка пересів на другий триніжок.* Мир. ХРВ. 181.

Три́нка, ки, *ж.* Ум. отъ трина.

Тринка́ль, ля́, *м.* (отъ нѣм. Trinkgeld). Деньги на могорычъ, могорычъ, взятка. *Тринкалі* (старшина) *побрав, а діла не зробив.* Полт.

Три́нкати, каю, еш, *гл.* Картавить. Вх. Зн. 70.

Три́ння, ня, *с. соб.* отъ трина.

Три́нпіль, и **три́нпуль, ля,** *м.* Палка, на которой вѣшаютъ для снятія шкуры убитую овцу: посрединѣ она виситъ на веревкѣ, а концы ея продѣты въ прорѣзы заднихъ ногъ овцы. О. 1862. V. Кух. 39.

Три́нчик, ка, *м.* Названіе трехъ взятокъ при игрѣ въ хва́льку. КС. 1887. VI. 466.

Три́нькало, ла, *м.* Расточитель, мотъ.

Три́нькання, ня, *с.* Расточительность, мотовство.

Три́нькати, каю, еш, *гл.* 1) Расточать, мотать, спускать деньги. 2) Картавить, нехорошо произносить. Вх. Зн. 70.

Три́путень, тня, *м.* Раст. Plantago major L. Анн. 259.

Три́путник, ка, *м.* Раст. Plantago avenaria W. K. Анн. 258.

Три́п'ять, ти, *числ.* Пятнадцать. *Поки трип'ять* (тиждні̂в по Різдві) *не мине, то не буде тепла.* Ном. № 519.

Трирі́шній, я, є. Трехлѣтній. НВолын. у. *До він убогий! У чього трирішня пшениця стоїть на току.* Каменец. у.

Трисв'яти́й, а́, е́. Пресвятой, святѣйшій. *Оттакої трисв'ятої.* Ном. № 6362.

Три́ста, *числ.* Триста. *Триста галок та 50 чайок, та 15 орлів одно яйце знесли.* Ном. стр. 292, № 60.

Тритта́, та́, *с.* Треніе, растираніе. *І триття не пособе, як візьме корчем у животі.* Могил. у.

Триу́мф, фу, *м.* Тріумфъ, торжество. *До короля з триумфом їздив пишно.* К. Бай. 32.

Триумфа́льний, а, е. Тріумфальный, торжественный. *Триумфальну ґалеру тобі.... я дарую.* К. МБ. XII. 279.

Триумфува́ти, фу́ю, єш, *гл.* Торжествовать. *О, варваре! покинь триумфувати.* К. ХП. 73.

Три́хи, трих, *ж. мн.* Треніе; переносно: возня, хлопоты. Употреблено въ слѣдующей поговоркѣ. *Трихи та мнихи,—нема оддихи.* Ном. № 10952.

Трицалі́вка, ки, *ж.* Трехдюймовая доска. МУЕ. Ш. 29.

Три́чи, *числ.* Трижды. *Чудний ти мені тричи, Терешку.* Лебед. у. *Буде твоя вража дочка на день тричи бита.* Чуб. V. 424.

Три́шия. Въ выраж.: у **три́шия ґна́ти**—въ шею гнать. *Тільки цап стрибне у панський сад, на шиї дзвін дзень-дзень! народ заворушився, і гостя в тришия в кошару мусять гнать.* Греб. 362.

Трі́бний, а, е. Нужный, необходимый. *Ще мені самому ця книжка трібна.*

Трібува́ти, бую, єш, *гл.*=**Требувати.** Вх. Лем. 475.

Тріва́ти, ва́ю, єш, *гл.* = **Тривати.**

Тріво́га, ги, *ж.* Тревога, смятеніе. *Приїхав у той город, де живе царь, коли там трівога: наступае великий ворог на город.* Грин. І. 185. *Закипіла по Вкраїні страшенна трівога.* К. Досв. 13. *І позникали дні безумних у трівозі.* К. Псал. 179.

Тріво́жити, жу, жиш, *гл.* Тревожить. *У привидки трівожиш мою душу.* К. Іов. 16.

Тріво́житися, жуся, жишся, *гл.* Тревожиться. *Люде гірш та гірш лякалися й трівожилися.* МВ. Ш. 29.

Тріво́к, вку́, *м.* Житье, существованіе. *Я пишу кавалок мого життя, мого красного та любого трівку.* Федьк.

Трі́йка, ки, *ж.* Отрава. Вх. Зн. 71. Также отрава какъ одинъ изъ способовъ рыбной ловли. Вх. Пч. II. 26.

Трі́йло, ла, *с.*=**Трійка.** Вх. Зн. 71. Вх. Пч. II. 26.

Трійни́к, ка́, *м.* Шлея съ тремя полосами (продольными и поперечными). Вас. 160.

Трі́йця, тро́йця, ці, *ж.* 1) Троица, Богъ въ трехъ лицахъ. Ном. № 4511, 4512. 2) Трисвѣщникъ. Шух. I. 270, 299—301, 310. *На столі трійця в васильках, в калині, казанок з кропильцем, надпалена свічка воскова.* Сим. 232. Также три соединенныя вмѣстѣ восковыя свѣчи. *Став боярин, старша дружка і світилка стала, шаблю й трійцю восковую у руках держала.* Мкр. Н. 25. 3) Раст. а) Veronica prostrata L. ЗЮЗО. I. 176. б)—**бо́жа.** Hypericum montanum. Вх. Пч. I. 10.

Трійча́к, ка́, *м.*, а чаще во мн. **Трійчаки́**=**Тройчаки.** Вх. Лем. 475. *Трійчаки, значить вилка з трьома зубцями.* Екатериносл. у.

Трі́йчичка, ки, *ж.* Тройная те́рлиця. Вх. Зн. 71.

Трі́н, тро́ну, *м.* Рыбій жиръ. Шейк. См. **Трон 3.**

Трі́ні, трі́ньки, трінюні, трінюсі, *нар.* Немножечко. Полт. г., Харьк. г., Екатериносл. г. Слов. Д. Эварн.

I. Тріп, *меж.* для выраженія встряхиванія, дрожанія. Драг. 181.

II. Тріп, пу, *м.* Слѣдъ? *Я у той тріп пішла до коршми.* НВолын. у.

Тріпани́на, ни, *ж.* 1) Дерганіе. Шейк. 2) Трепка. Шейк. 3) Выколачиваніе пыли, вытряхиваніе. Шейк. Ум. **Тріпани́нка.**

Трі́пання, ня, *с.* 1) Дерганіе. Шейк. 2) Битье, наказаніе розгами. Шейк. 3) Выколачиваніе, вытряхиваніе. Шейк. 4) Хлопаніе, (крыльями, напр.).

Трі́пати, паю (тре́плю), єш (тре́плеш), *гл.* 1) Трясти, вытряхивать. Кіев. г., Волын. г. Драг. 91. *Тріпай килим.* Шейк.

2) Трясти, трепетать, шлепать, хлопать (крыльями, хвостомъ и пр.). *Крильцями тріпа.* Мнж. 8. *По під мостом, мостом трепле риба хвостом.* Мет 302. 3) Трясти, качать головой въ знакъ отрицанія. *Ні, ні! казав Суходрус, тріпаючи головою.* Левиц. Пов. 35. 4) Бѣжать. *А я мовила, же косу клепле, він през гору до милої трепле.* Гол. II. 226. *За кавалок кишки тріпай сім миль пішки.* Посл.

Тріпатися, паюся, ешся, *гл.* 1) Биться. *Риба блищала проти місяця білою як срібло лускою, тріпалась, побивалась в сітці.* Левиц. I. 109. 2) Встряхиваться, трепетать. *Пташки тріпались, перелітаючи з дерева на дерево.* Левиц. I. 374. 3) Горячиться, сердиться, приходить въ раздраженіе *Не тріпайся, а попереду роспитайся, хто винен.* НВолын. у. *Ось не тріпайся, Іване, дурно, бо я не винен.* Каменец. у.

Тріпнути, ну, неш, *гл.* Тряхнуть. *Вмочив в росу цілу руку та як тріпне.* Драг. 91. См. Трепнути.

Тріпнутися, нуся, нешся, *гл.* Тряхнуться, встряхнуться. *Нехай наші коні на чистому полі тріпнуться і враз заіржать.* Рудан. I. 27.

Тріпотати, чу, чеш, *гл.*=**Трепотати.** *Рученятами... тріпотав.* К. Дз. 163.

Тріпотатися, чуся, чешся, *гл.* 1)=**Трепотатися.** *Каже вовк: „А дивись, собако, чи в мене хвіст трепочеться"?* Грин. II. 241. 2) Яриться, метаться, выходить изъ себя. Шейк. *Як ся стане тріпотати, тра з хати втікати.* Гол.

Тріпотіти, чу, тиш, *гл.*=**Трепотіти.** *отур здойметься, тріпотит крилами, гутит.* Шейк.

Тріпу, *меж.* для выраженія момента трепанія, для выраженія продолжительности трепанія или трепетанія. *Риба тріпу-тріпу.* Шейк.

Трісі, трісюні, *нар.* Немножечко. Константиногр. у.

Тріска, ки, *ж.* Щепка. *Як дерево зітнуть, кожний тріски збірає.* Ном. № 1249. *Єще-м огня і не клала, тріски ся імили.* Гол. II. 417. Ум. **Трісочка.**

Тріскання, ня, *с.* 1) Трескъ, трещаніе. 2) Растрескиванье.

Тріскати, каю, еш, *сов. в.* **тріснути, ну, неш,** *гл.* 1) Издавать трескъ, трещать, треснуть. 2) Лопаться, трескаться, треснуть. *Кінь тріскає,*—говорятъ, когда у коня трескается кожа. НВолын. у. *Грав він довго, раз весело, що аж серце тріскало.* Федьк. *Від жару й камінь трісне.* Ном. № 3299. *Щось трісло.* Каменец. у.

Тріскатися, каюся, ешся, *гл.* Трескаться, лопаться. *Гладкий, аж шкура тріскається.* Ном.

Тріскач, ча, *м.* Тотъ, кто трескается. въ загадкѣ—макъ. *Батько дерев'яний, мама з глини, а діти тріскачі.* Чуб. I. 311. Ум. **Тріскачик.**

Тріскотати, кочу, чеш, *гл.* Трещать.

Тріскучий, а, е. Трескучій, издающій трескъ. *Твій язик—як стріли з лука, як той жар яркий, тріскучий.* К. Псал 289.

Тріснути. См. **Тріскати.**

Трісочка, ки, *ж.* Ум отъ **тріска.**

Трісочок, чку, *м.* Щепочки и сухія вѣточки для растопки. *Запалила Марисенька дрібненьким трісочком.* Гол. IV. 468. См. **Трусок.**

Трістя, тя, трісця, ця, *с.* Трясина, топкое мѣсто. Каменец. у. *Я хутко, миттю постараюсь в трістя його к чортам загнать.* Котл. Ен. I. 9.

Тріс, *меж.* выражающее трескъ, лопаніе. *Хоч тріс, а пнись.* Ном. № 14218.

Трісчина, ни, *ж.* Одна щепочка. Мнж. 30.

Тріфолія, лії, *ж.* Раст Menyanthes trifoliata L. Анн. 215.

Трішки, *нар.* Немножко. *Нехай вам Бог здоров'я прибавить в ручки, в ніжки і в животок трішки.* Ном. № 4571. Ум. **Трішечки.**

Тріщ, ща, *м.*=**Тирч.** Вх. Лем. 475.

Тріщання, ня, *с.* Трескъ. *Голоса змішувались з птичим співом, з диким тріщанням трав'яних коників.* Левиц. Пов. 109.

Тріщати, щу, щиш, *гл.* 1) Трещать. *На горищі.... тріщало, неначе дах зривало з хати.* Стор. М. Пр. 37. *Рвонув він раз,—тенета не тріщать.* Гліб. 2) О головѣ: сильно болѣть. *Голова від клопоту тріщить.* Ном. 3) Исчезать, уничтожаться. *Голова болить, а хліб як на огні тріщить* Ном. № 8138. 4) О морозѣ: свирѣпствовать. *Тріщи, не тріщи, вже минули водохрещі.* Ном. № 516.

Тріщуватий, а, е=**Витрішкуватий.** Вх. Уг. 271.

Тріщук, ка, *м.* Птица крапивникъ,

Troglodytes parvulus L. Вх. Зн. 71. Ум. **Тріщучо́к.**

Трови́ти, влю́, виш, *гл.* 1) Истратить на корню, выпасти. *Ще хоч би не тровив був торік сіна,—було б чим обернуться.* Кобел. у. 2) Варить (о желудкѣ). Угор. 3)=**Цькува́ти.** Вх. Зн. 71.

Тровлю́к, ка́, *м.* Соловей. Угор.

Трога́ти, га́ю, еш, *гл.* Дергать. *Вже з Настуні вінок сходи': „помаленько здіймайте, косоньки не трогайте“.* Свад. п. Гол. IV. 219.

Тро́є, трьох, *числ.* Трое, три. *Всі троє разом зирнули в вікна.* Левиц. I. 158. Въ твор. пад. вмѣсто **трьома́** иногда **троєма́.** *Троема кіньми поїхав.* Каменец. у. *З троєма дітьми приїздила.* Каменец. у.

Троєві́лля, ля, *с.* Раст. Trifolim pratense. *Котрий мені троєзілля достане, той зо мною до шлюбу стане.* Нп.

Троє́м, *нар.* Втрое. *Ще троєм стільки їхати.* НВолын. у.

Троєнка, ки, *ж.* Раст. Мухоморъ, Agaricus, muscarius L. Вх. Зн. 71.

Тро́єчко, *числ.* Ум. отъ **тройко.**

Троє́шки, шок, *мн.* Тройни. *Коли де найдуться двовшки або троєшки,—як хлопчики, то батькові, а як дівчатка, то матері не довго після того животіти.* Миж. 154.

Тро́ї, *числ.*=**Троє.** *Трої гостейки.* Гол. II. 8.

Тро́їстий, а, е. Тройственный. *Носителі троїстої корони.* К. ЦН. 273. **Троїсті музики.** Оркестръ, состоящій изъ трехъ музыкальныхъ инструментовъ: скрипки, бубна и цимбалъ. Чуб. VII. 450. *Та куплю я, мамо, черевики, та найму я троїсті музики.* Шевч.

Тро́їти, трою́, їш, *гл.*=**Труї́ти.**

Тро́їти, тро́ю, їш, *гл.* Утраивать.

Тро́їтися, тро́юся, їшся, *гл.* *У п'яного все то двоїться, то троїться.* Г. Барв. 299.

Тро́їцький, а, е. Троицкій, относящійся къ троицѣ. Шейк.

Тройві́л, лу, *м.*=**Троєзілля.** *Ой на горі, на високій тройзіл постеливея.* Гол. III. 315.

Тройзі́лля, ля, *с.*=**Троєзілля.** *А взяв козак тройзілля копати, взяла над ним зазуля кувати.* Гол. Ум. **Тройзіллячко.**

Тройко́, *числ.* Трое. Ум. **Тро́єчко.**

Тройни́к, ка́, *м.* Родъ игры въ мячъ, гдѣ играющихъ трое. Ив. 28.

Тройни́ти, ни́ть, *гл.* *безл.* Троиться, представляться въ трехъ видахъ. *Усе мені двойнить, тройнить у очіх.* Харьк. г.

Тройноголов'я́к, ка́, *м.* Раст. Dipsacus strigosus Willd. Шейк. Анн. 127.

Тройня́г, гу, *м.* Раст. Trifolium medium L. Анн. 359.

Тройнячо́к, чка́. *м.* Раст. Trifolium repens L Анн. 360.

Тро́йця, ці. *ж.*=**Трі́йця 1.**

Тройча́к, ка́ и ку, *м.* Раст. Lythrum Salicaria L. Анн. 205.

Тройчаки́, кі́в, *м. мн.* Вилы съ тремя зубьями. Харьк. г.

Тройча́стий, а, е=**Тройчатий.** *Засвіти свічку тройчасту, щоби нам діти звінчати.* Рк. Макс.

Тройча́тий, а, е. Тройственный, сплетенный втрое. *Гарапник тройчатий сплети з піску як з ременю.* Г. Арт. (О. 1861. III. 105).

Тройча́тка, ки, *ж.* Плеть сплетенная въ три ремня или имѣющая три конца. Шейк. *Тройчаткою всіх проганяв.* Котл. Ен.

Тройчи́стий, а, е. 1) Троичный. Шейк. 2) **Тройчи́сте зі́лля.** Раст. Lotus corniculatus L. Употребляется отъ водобоязни. Шейк.

Трок, ку. *м.*, употребл. также и только во мн. ч. Торока, ремни у задней луки сѣдла. Котл. Ен. VI. 51. *Прив'язав сакви до троку, взяв коня за повід.* Мкр. Н. 11.

Трон, ну, *м.* 1) Престолъ, тронъ. Грин. III. 642. *Сидить Бог на золотім троні.* Гн. I. 83. *Пан на троні, а хлоп на ослоні.* Ном. № 1146. 2) Очищенная сосновая смола. Радом. у. 3)=**Трін.** Правоб.

Тро́на, ни, *ж.*=**Трон 1.** *Пустив його Господь на свою трону.* Гн. II. 52.

Троп, пу, *м.* Въ выраж.: **у троп**—рысью. *Кінь іде у троп.* Вх. Зн. 67.

Тропа́. пи́, *ж.* Стезя, путь, направленіе слѣдовъ. *Тропа моя по всьому світу.* Г. Барв. 179. *Пішов собі чоловік тию тропою, що росказала жінка.* Мир. ХРВ. 12. *Тропою вашою йшов я.* Черк. у. **Вхопи́ти тропи́, набі́гти тропи́.** Найти дорогу, попасть на дорогу, сообразить, смекнуть. *Як би мені вхопити тієї тропи, де щастя.* Г. Барв. 411. *Не вхопила тропи, куди йти.* Мир. ХРВ. 389. *Пливу по широкому морю, як човен без весельця і не набіжу тропи.* Г. Барв. 300. **У тропі́. тро-**

пóю. Слѣдомъ. *Повернувся незабаром. а за їм у тропі лікарь прибіг.* МВ. (О. 1862. I. 102). *Ми їхали у тропі за тобою. Сторож тропою за ним, та й бачив, що бочонок схований був у погребі.* Екатериносл. у. Ум. **Трóпка**. Мет. 293.

Тропáк, кá, *м.* Трепакъ, названіе танца. *Еще вдару тропака, бо в мене натура така.* Стор. М. Пр. 52.

Тропáрь, рá, *м.* 1) Тропарь, церковная пѣсня, въ которой изображается исторія праздника. 2) **Тропарíв з кондакáми дáти.** Дать кому, чтобы навсегда помнилъ. Ном. № 3619.

Тропáти. пáю, еш, *гл.* Топать. притопывать. ЗЮЗО. II. 486.

Тропúти, плю, пиш, *гл.* Утаптывать. проводить дорогу. Шейк.

Трóпка, ки, *ж.* Ум. отъ **тропа**.

Трóпник, ка, *м.* Раст. Orobus vernus L. Анн. 236.

Тропóк, пкá, *м.* Тропинка, дорожка, путь. *Як підростеш, то терни усе, що на тропку спіткається.* Г. Барв. 358. *Нехай твій тропок буде м'якенький, як мошок.* Г. Барв. 226.

Тропота, ти, *ж.* ? *А ну, хлопці, тропота, тото наша робота.* ЗЮЗО. II. 595. См. **Трьопота**.

Троск, ку, *м.* 1) Камышъ. тростникъ. Галиц. *В четвер вечер приїзжає капитан московський, сам капер, за ним войско, жовнярів як тросків.* Гол. III. 24. **Трóском**. Какъ попало, въ безпорядкѣ. *Лежить начиння троском.* Шейк. 2) Хлопанье кнута, бича. Шейк.

Тросќá, кú, *ж.* Шлакъ. Угор.

Трóскання, ня, *с.* Хлестаніе, издаваніе звука бичемъ. Шейк.

Трóскати, каю, еш, *гл.* 1) Хлестать, издавать звукъ бичомъ. Шейк. 2) Бить.

Трóскатися, каюся, ешся. *гл.* Заботиться, печься, безпокоиться. Вх. Зн. 71.

Трóскіт, коту, *м.* 1) Хлестаніе бичомъ. Шейк. 2) Кудахтанье курицъ. Шейк.

Троскотáння, ня, *с.* Крикъ куръ. Шейк.

Троскотáти, чý, чеш, *гл.* Кричать, кокотать (о курицѣ). Шейк.

Троскотíти, чý, тúш, *гл.*=**Троскотати**.

Троснúк, кá, *м.* Тростникъ. *У мого батька двір велик.... а на тім дворі тросник велик.* Мет. 313.

Тросóк, скá, *м.* Ягненокъ съ перерослыми смушками, также и самые смушки. Вас. 154, 198.

Трóста, ти, *ж.* Родъ накожной болѣзни у лошадей: растрескивается кожа и сочится изъ ранки кровь, которая также называется троста. Полт.

Тростúна, ни, *ж.* 1) Тростина. 2) Тростникъ. *Вітер віє, шевеліє. тростинов колише.* Гол. I. 142. *Гіля, гуси. в тростину.* Гол. IV. 465. Ум. **Тростúнка, тростúнонька, тростúночка.**

Тростинóвий. а, е. Изъ трости сдѣланный, свойственный трости.

Тростúстий, а, е 1) О конѣ: больной тростю. Черк. у. 2) О растеніи: имѣющій толстый стебель. *У оцього ячменю солома не тростиста, и лопушиста.* Волч. у.

Тростúти, щý, стúш, *гл.* О конѣ: быть больнымъ тростю. *Кінь тростить.* Черк. у.

Трóстка, ки, *ж.* Ум. отъ трость.

Тростóвий, а, е. Тростниковый. *Тростове бердо.* Гол. IV. 439.

Трóсть, ти, *ж.* 1) Раст. Arundo Phragmites L 2) Каждая тростина отдѣльно. 3) Вѣтки, прутья. *Клала би вна мости з калинової трости.* Гол. V 938. 4) Зубья въ бердѣ. Вас. 166. 5)=**Трóста**. *Трость з коня йде.* Черк. у. Ум **Трóстка**. Мнж. 55. 56. *На тому кріслі сидить пан Іван.... тонкою тросткою підпірається.* Грин. III. 40.

Тростянúй, á, é. Тростниковый. *Щоб ти мені з трости поставив дом.... вистроїв тростяниі палац.* Чуб. II. 191.

Тростя́нка, ки, *ж.* Пт. Sylvia arundinacea. Шейк Вх. Пч. II.

Тротúна, ни, *ж.*=**Трутизна**. *До синонька п'є червоним вином, невістці дає саму тротину.* Гол. I. 186. Ум. **Тротúнонька.**

Тротовина, ни, *ж.* Опилки древесныя Вх. Лем. 475. См. **Трина**.

Трохá, *нар.* Обыкновенно въ соединеніи съ **лишень, чи: трохá лиш, лúшень, трохá чи.** Едва-ли, чуть-ли. *У Оглаві.... Чи по знаку кому сей Оглав білохатий? Троха лиш!* Шевч. 492. *Троха лишень чи не огонь зробив шкоду мені.* Кіев. г. *Троха, чи не пішли вони в ліс.* Черк. у.

Трóха, *нар.*=**Трóхи**. *За царя Гороха, як було людей троха.* Ном. № 6854. Ум. **Трóшки, трóшечки.**

Трóхи, *нар.* Мало. немного. *Трохи, як комарь наплакав. Може серце хоч трохи спочине.* Шевч. **Трóхи не.** Чуть не, едва не. *Побачила джигуна. трохи я не вмерла.* Чуб. V. 12. *Водою чорт зна як крутило, що трохи всіх не потопило.*

Котл. Ен. II. 6. **Трóхи-трóхи не.** Чуть-чуть не. *Сам трохи-трохи не пропав.* Гліб. Ум. **Трóшки, трóшечки.**

Трóхась, *нар.* = **Троха.** *Трохась не впало.* О. 1862. IV. 81.

Трóчки, *мн.*=**Торочки?** *А в волошки білі трочки, червоні панчошки.* Гол. I. 325.

Трóшечка, *нар.* Ум. отъ троха.

Трóшечки, *нар.* Ум. отъ трохи.

Трошúця, ці, *ж.* Малость, небольшое количество, немного. *Посадь го на лавицу, ней поседить трошицу.* Гол. I. 210.

Трóшка, *нар.* Ум. отъ троха.

Трóшечки, *нар.* Ум. отъ трохи.

Трощá, щí, *ж.* 1)=**Трость 1, 3.** *Від вітру троща шелестить, пливе ген-ген шувар, вода мутна, з лотік шумить.* Млак. 59. *Да помостила мости з кленової трощі.* Радом. у. *Збіже мов гой, мов троща.* Гн. II. 27. *Пшениця як троща.* Каменец. у. *Жовняри як трощі.* Гол. 2)=**Трость 4.** Шух. I. 256.

Трощúти, щý, щúш, *гл.* 1) Ломать, трощить, превращать въ щепки. *Трощіте сосну на дрізки.* Чуб. 2) Ѣсть съ жадностью. *Почав чабака трощити, уклав і другого, і третього.* Стор. М. Пр. 18.

Троюда, ди, *м.* Забіяка. Федьк.

Троюдити, джу, диш, *гл.* Раздражать, растравлять. *До свого горя приливає ще людське, троюдить своє гаряче серце.* Мир. ХРВ. 387.

I. **Троя́к, кá,** *м.* 1) Монета въ $^1/_2$ коп. 2)=Троячка? Г. Барв. 227. 3) Трехлѣтнее животное. *Місяць морець з трояка бика ріг збиває.* Ном. № 412.

II. **Троя́к, кá,** *м.*=**Трійка.** Вх. Пч. II. 26.

Троя́кий, а, е=**Трояковий.** *Раду радили не єднакую, не єднакую, а троякую.* АД. I. 1. *Збірала трояке зілля на чари мені.* Чуб. V. 31.

Троя́ко, *нар.*=**Трояково.**

Троя́ковий, а, е. Тройкій, тройной.

Троя́ково, *нар.* Трояко. *Живу, а не роджуся і трояково годжуся.* Ном. № 62, стр. 292.

I. **Троя́н, нá,** *м.* 1) Отецъ, имѣющій трехъ близнецовъ. Черк. у. 2) Тройка (лошадей). *Максим подарував Чіпці троян добрих коней.* Мир. ХРВ. 342. 3) Родъ танца. *Пустилась трояна, приспівуючи.* Г. Барв. 45. 4) Раст. Trifolium pratense L. ЗЮЗО. I. 139.

II. **Троя́н, нá,** *м.*=**Трійка.** Вх. Зн. 71.

Троя́нда, ди, *ж.* Роза, Rosa centifolia L. ЗЮЗО. I. 134. L. Мкр. Г. 69. Ум. **Троя́ндочка.** *Рости, рости, трояндочко, не хилися.* Мил. 145.

Троя́ндовий, а, е. Свойственный розѣ, относящійся къ ней.

Троя́ндочка, ки, *ж.* Ум. отъ троянда.

Троя́нка, ки, *ж.* Мать, имѣющая трехъ близнецовъ. Черк. у.

Троя́чка, ки, *ж.* Кредитный билетъ въ 3 рубля. Екатериносл. у. *Пришліть мені хоч троячку.* Г. Барв. 499.

Трубá, бú, *ж.* 1) Труба, музыкальный инструментъ. *Ісправ мені три труби, да й усі три мідяні.* Макс. Ум. **Трýбка, трýбонька, трýбочка.**

Трубáч, чá, *м.* Трубачъ. *Військовий трубач.* АД. I. 209.

Трубачíв, чéва, ве. Свойственный, принадлежащій трубачу.

Трубачувáти, чýю, еш, *гл.* Быть трубачомъ. Шейк.

Трубéта, ти, *ж.*=**Трембіта.** Гол. I. 8.

Трубúти, блю́, бúш, *гл.* 1) Трубить, играть на трубѣ. *З голоду в кулак трубили.* Котл. Ен. 2) Громко лаять? *Перед весіллям пси труб'ят, а кури сумують.* Фр. Пр. 151. 3) Разглашать. *Бог не трубить, коли чоловіка губить.* Ном. № 54. 4) Много ѣсть. Ном. № 12210.

Трýбка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ труба. 2) Раст. Cineraria palustris. Вх. Пч. II. 30.

Трýбний, а, е. Трубный, относящійся къ трубѣ. *Трубним гласом возгреми.* Шевч.

Трýбонька, трýбочка, ки, *ж.* Ум. отъ труба.

Труд, дá, *м.* 1) Трудъ, работа. *Піду я, ще подивлюсь, де то мої тяжкії труда зостались.* Грин. II. 148. *Труда великого се діло стало.* Полт. у. *На чужий труд ласий не будь.* Чуб. I. 303. 2)=**Трут**=**Трутень.** Вх. Лем. 475.

Трýджений, а, е. Добытый трудомъ. *Пшоно труджене.* Г. Барв. 484.

Трýдити, джу, диш, *гл.* 1) Утруждать, утомлять. *На сторону би ходити, коника трудити.* Гол. *Сотні тисяч люду з здоровими до праці руками, котрі наче сам Бог, розгнівавшись, присудив трудити на одного вельможного дармоїда.* Мир. ХРВ. 92, 2.=**Мулятн.** *Мені трудить ногу.* Борз. у. *Як удариш палицею об тверде, то у руці трудить.*

Трудúтися, джýся, дишся, *гл.* Трудиться, работать. *Хто трудиться, той не журиться.* Посл.

Труднáція, ції, *ж.* Трудность. *Та се не велика труднація.*

Трýдний, а, е. 1) Трудный, нелегкій, тяжелый, стоющій много труда, горя. *Пані, серце, се мої трудні гроші.... я позбувся жінки своєї.* Рудч. Ск. І. 163. 2) Удрученный. *Серце моє трудне! Чого ти бажаєш, що в тебе болить?* Шевч. *Трудний сяду і заплачу, що Ярини я не бачу.* Гол. Ш. 372. 3) Усталый. *Ой коню мій, коню, що ти такий смутний? Що ти із дороги прийшов такий трудний.* Гол. *Мати з великої оруди та й гей трудні були.* Федьк. 4) Тяжело больной. *Там такий трудний чоловік, що навряд чи видужає.*

Труднúти, дню, ниш, *гл.* Затруднять.

Труднíвки, вок, *ж. мн.* Труды, хлопоты. *За сі труднівки.... налий із рук своїх вишнівки.* Алв. 37.

Трýдність, ности, *ж.* Трудность. Шейк.

Труднóта, ти, *ж.* = **Трудність.** К. Кр. 10.

Трýднощі, щів, *ж. мн.* Трудныя дѣла. Шейк.

Трудовáтіти, тію, еш, *гл.* Разбухать, становиться больше въ объемѣ.

Трудóвий, а, е. 1) Трудолюбивый, трудящійся. *Трудовий чоловік.* Черк. у. 2) Пріобрѣтенный трудомъ, заработанный. *Трудові гроші. Трудовий хліб.*

Трудовúтий, а, е. 1) Требующій большого труда, многотрудный. Шейк. 2) Трудолюбивый. Шейк.

Трудóвник, ка, *м.* Труженикъ. Щог. Сл. 67. *Дайте ради Христа, трудовники Божії.* Харьк. Кіев. г.г.

Трудóвниця, ці, *ж.* Труженица. *Вона яка трудовниця!* Борз. у.

Трудя́к, кá, *м.*=**Трудовник.** Полт. г.

Трудя́чий, а, е. Трудолюбивый. Шейк.

Трудя́щий, а, е. 1)=**Трудячий.** *А трудяще, а чепурне, а роботяще.* Шевч. *Трудящий шукає долі, а доля шукає трудящого.* Г. Барв. 173. 2) Трудовой, заработанный трудомъ. *Трудяща копійка годує довіку.* Ном.

Труждáтися, дáюся, ешся, *гл.* Стараться, усердствовать. *Знать ти добре там труждався.* Котл. Ен. *Щирим серцем без лукавства перед Богом я труждався.* К. Псал. 39.

Трýжений, а, е. Трудящій, дѣловой. *І худоба ота пропаде! достанеться чорту не труженому.* Лебед. у.

Труї́ти, трую́, їш, *гл.* Травить, отравлять, давать яду. *Чим воно—знає його лиха година—труе, що так зараз і здохне собака.* Лебед. у.

Труйзíлля, ля, *с.* Ядовитое растеніе.

Трумбéта, ти, *ж.*=**Труба.** Гол. II. 612. См. Трубета, трембіта.

Трумбітáти, тáю, еш, *гл.*=**Трембітати.** *Та і возьмуть требіточки та ще й трумбітають.* Гол. II. 355.

Трýмло, ла, *с.*=**Труна.** *Коли б же я знала, коли буду вмірати,—сказала б я собі трумло збудувати.* Грин. III. 364.

Трýмна, ни, *ж.*=**Труна.** Мнж. 268. *Збудуй ми, милий, кедрову трумну.* Гол. IV. 457.

Трунá, ни́, *ж.* Гробъ. *Ой умру я, мій миленький умру: зроби мені з клин-дерева труну.* Мет. 265. Ум. **Трýнка, трýнонька, трýночка.** *Зроблю трунку з своїх дощок і принесу.* Г. Барв. 531.

Трýнва, ви, *ж.*=**Труна.** *Скажу собі ізробити кедрову трунву.* Гол. І. 221. Ум. **Трýнвонька, трýнвочка.**

Трýнвовий, а, е. Гробовой. Шейк.

Трýнвонька, трýнвочка, ки, *ж.* Ум. отъ трунва.

Трýнка, ки, *ж.* Ум. отъ труна.

Трункóвий, а, е. Относящійся къ напиткамъ.

Трýнов, нви, *ж.*=**Трунва.** Вх. Зн. 71.

Трýнок, нку, *м.* 1) Спиртный напитокъ. *Не жалуйте, діти, трунку дорогого, із двора не випускайте тверезим нікого.* К. Досв. 22. 2) Желудокъ. ЕЗ. V. 25. *Нездорово на трунок.* Харьк. г. *Чи я ззів чого такого недоброго, чи води холодної напивсь: щось на трунку погано. Випить чарку, то вино добре на трунок.* Черк. у. *Горілку добру у трунку чуть.* Черк. у. Ум. **Трýночок.**

Трýнонька, трýночка, ки, *ж.* Ум. отъ труна.

Трýночок, чка, *м.* Ум. отъ трунок.

І. **Труп, пу,** *м.* Трупъ. *О мур старою головою ударилась і трупом пала.* Шевч. 614. *Не вискочив Нечаїв кінь із ляцького трупу.* Лукаш. 110. **Трýпом стáти.** Умереть, околѣть. *Щоб трупом став до вечора, коли неправду кажу.* НВолын. у.

II. **Труп,** *меж.* Крикъ ворона. Вх. Уг. 271.

Трýпій, п'я, п'е. Свойственный трупу, принадлежащій ему. Шейк. **Трýп'я голóвка.** Paros caudatus. Вх. Пч. II. 13.

Трупі́на, ни, *ж.* Слои древесины. Шух. I 176.

Трупі́шати, шаю, еш, *гл.* Трухнуть, истлѣвать, гнить, уничтожаться. Шейк.

Тру́пкати, каю, еш, *гл.* О воронѣ: кричать. *Гавран трупкат.* Вх. Уг. 271.

Труповий, а́, е́. Трупный; наполненный трупами. *Та могила труповая.* Гол. III. 90.

Трупоі́д, да, *м.* Червь, поѣдающій трупы. Шейк.

Трупоі́дний, а, е. Трупоядный, ѣдящій трупы. Шейк.

Тру́п'я, п'я, *с. соб.* Трупы. *Там повно трупів, такого труп'я.* Драг. 308.

Трус, су, *м.* 1) Трясеніе. 2) Землетрясеніе. *Трус великий по місцях* (буде). Єв. Л. XXI. 11. 3) Обыскъ. 4) Смятеніе, шумъ; страхъ. *Як ось трус, галас, крик!... ввесь двір загомонів.* Г. Арт. (1861. III. 82). *Такого трусу нагнали йому.*

Труса́, си́, *ж.* Тревога, смятеніе. *За тим натовпом, клопотом та трусою, то я не урвала й годинки з людьми попрощатись.* МВ. (О. 1862. III. 50). *Вчинив еси ясу і поміж панами великую трусу.* Шейк.

Труса́к, ка́, *м.*=**Трусь.** Вх. Зн. 71.

Трусани́на, ни, *ж.* 1) Обыскъ. 2) Смятеніе, сумятица. *З самого світу у нас трусанина настала, приїхав мировий, дак і мого чоловіка забрато.*

Тру́севий, а, е=**Струсевий.** *Трусеве перо.* Гол. II. 58.

Тру́сик, ка, *м.* Ум. отъ трусь.

Труси́ти, шу́, сиш, *гл.* 1) Отрясать, трясти. *Трусити в саду яблука.* МВ. (О. 1862. III. 69). *От прийшов той чоловік тру́сити* (вершу). Мнж. 121. *Трясця трусить.* Ном. **Дра́нтям труси́ти.** Ходить въ лохмотьяхъ. 2) Обыскивать, производить обыскъ. 3) **Ко́мін, са́жу труси́ти.** Чистить печную трубу. *У п'ятницю не можно сажі трусити.* Грин. I. 17.

Труси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Трястись, дрожать. *Осичина тим труситься, що на її Скарійот повісився.* Ном. № 316. *Годі, бабо, труситися та лякатися.* Стор. М. Пр. 156.

Трусихвостка, ки, *ж.*=**Трясихвістка** 1. Вх. Уг. 271.

Трусі́й, сія́, *м.* Производящій обыскъ.

Тру́ска, ки, *ж.* Обыскъ. *Поїхали вони до його на труску та й знайшли усе покрадене.* Новомоск. у.

Тру́скавка, ки, *ж.* Раст. Fragaria collina Ehr. Шейк.

Тру́скання, ня, *с.* Трескъ, хрустѣніе. Шейк.

Тру́скати, каю, еш, *гл.* Трещать, хрустѣть. Шейк.

Трусли́в, ну, *м.* Раст. Centaurea Scabiosa L. Анн. 91.

Труси́к, ка́, *м.* Заяцъ. Вх. Зн. 71.

Труси́ця, ці, *ж.* Лихорадка. Вх. Зн. 71.

Труснути, ну́, не́ш, *гл.* Тряхнуть. Чуб. II. 320.

Тру́сок, ску, *м.* 1) Мелкія щепки, отлетающія при рубкѣ дровъ. 2) Мелкій валежникъ. Сим. 203. *Далі в ліс, більше труску.* Драг. 194.

Трусо́к, ску́, *м.* Шкура съ полугодоваго еще не стриженнаго ягненка. Сумск. у.

Трусь, ся́, *м.* Кроликъ, Lepus cuniculus. Шейк. Вх. Зн. 71. Ум. **Тру́сик.**

Трусь-трусь, *меж.* для призыва кролика.

Труськи́й, а́, е́. Тряскій. *Дорога труська.* Ком. II. *Труський кінь.* Черк. у.

Тру́сько, *нар.* Тряско. *Трусько їхати на возі.*

Труськом, *нар.* Рысцой. *Кінь біжить труськом.* Шейк.

Трут, та, *м.* 1)=**Трутень.** Вх. Зн. 71. 2) Падающая звѣзда. Вх. Зн. 71.

Тру́та, ти, *ж.* Ядъ, отрава. *Треба трути роздобути.* Шевч. **Тру́та-зі́лля.** Ядовитое растеніе. *Там ходила-гуляла, трутизілля шукала.* Лукаш. 150. Ум. **Тру́тка.**

Тру́тень, тня, *м.* Трутень. Шейк. Вх. Зн. 71.

Трути́зна, ни, *ж.* Отрава. Драг. 185. *Данця гірше трутизни.* Ном. *Щоб ти мі та не дала трутизни якої.* Гол. I. 292.

Трути́знина, ни, *ж.*=**Трутизна.** Угор.

Трути́на́, ни, *ж.*=**Трутизна** *Ой ти: дівчино, смійся, не смійся, та либонь же я в тебе трутини наївся.* Чуб. V. 435. Ум. **Трути́нонька**

Тру́тити. См. **Тручати.**

Труті́вка, ки, *ж.*=**Трутизна.** *Чи ти мене вчаровала, чи трутівки дала?* Гол. I. 290.

Тру́тка, ки, *ж.* Отрава. Также отрава для рыбъ. См. **Трійка.** Вх. Зн. 26.

Тру́тник, ка, *м.* 1) Отравитель. Рк. Левиц. 2) Раст. Polyporus igniarius Fr. ЗЮЗО. I. 132.

Тру́тнів, нева, ве. Относящійся, свой-

ственный трутню. **Трýтнева мáтка.** Пчела, способная класть яички только на трутней.

Трýтовець, вця, *м.* Бабочка, Macroglossa faciformis. Шейк.

Трýфель, фля, *м.* Tuber cibarium Sibth. Шейк.

Трух, ха, *м.* Рысь, конская побѣжка. *Кінь біжит у трух.* Вх. Зн. 71.

Трух-трух! *меж.* выражающее бѣгъ лошади рысью.

Трухá, хú, *ж.* 1) Измельченное сѣно. Шейк. 2) Кроликъ, Lepus cuniculus. Вх. Пч. II. 6

Трухáн, нá, *м.* Индюкъ. Шейк. Вх. Зн. 71.

Трýхання, ня, *с.* Ѣзда рысцой. Шейк.

Трухáня, ні, *ж.*=**Труха 2**. Вх. Пч. II. 6.

Трухáти, хáю, еш, *гл.* Ѣхать рысцой. *Кінь трухает.* Вх. Зн. 71.

Трухú-трухú! *меж.* для выраженія длительнаго бѣга рысцой. Шейк.

Трýхлий, в, е. Трухлый, гнилой (о деревѣ и пр.). Шейк. *Трухле дерево.* Г. Барв. 416.

Трухлúна, ни, *ж.*=**Трухло.** Ум. **Трухлúнка.**

Трухлó, лá, *с.* Порохно, вещество, превратившееся въ прахъ. Шейк.

Трухлобóкий, а, е. Со сгнившимъ бокомъ. *Хата батьківська трухлобока лежить.* Г. Барв. 252.

Трухлявий, а, е. Трухлый, гнилой (о раст.). *Трухлявий пень.* Стор.

Трухлявина, ни, *ж.*=**Трухло.** Ум. **Трухлявинка.**

Трухлáвіти, вію, еш, *гл.* Трухнуть, становиться трухлымъ.

Трухлáтина, ни, *ж.* Гниль въ деревѣ. *Покої були старі: в їх тхнуло трухлятиною.* Левиц. Пов. 100.

Трухнíти, нíю, еш, *гл.* Гнить, трухнуть. Вх. Зн. 16.

Трýхнути, ну, неш, *гл.*=**Трухніти.** *Млію я, трухне мов серце.* Г. Барв. 201.

Трухнýти, нý, нéш, *гл.* Тряхнуть. *Як трухнуть, а гроші й посипались.* Грин. I. 13. *Яблука поспіли: він трухнув,—всі осипались.* Драг. 131.

Трухцéм, *нар.* Рысцой. Шейк.

Тручáння, ня, *с.* Толканіе. Шейк.

Тручáти, чáю, еш, сов. в. **трýтити, чу, тиш,** *гл.* Толкать, пихать, толкнуть, столкнуть. *Не тручай, а то впаде.* Каменец. у. *Дурня на голову тручай, а він на ноги паде.* Ном. № 6189. *Трутив, як дурного з мосту.* Ном. *Синойка вхопила.... в Дунай го трутила.* Гол. I. 90.

Тручáтися, чáюся, ешся, *гл.* Толкать другъ друга. *Плигали, дрочились, тручались.*

Трушкóм, *нар.* Рысцой. *Побіг трушком на поле.* О. 1862. VIII. 25.

Трьопота ? *Червоні чижемки, што ви наробили? В Крочунові на помості трьопоти ходили.* Гол. II. 438. См. **Тропота.**

Трьохбоковúй, а, е. Трехгранный. *Трьохбокове скло.* Ком. II. 83.

Трьохголóвний, а, е. Трехголовый. *Трьохголовний змій.* Мнж. 16.

Трьох-зíлля, ля, *с.*=**Тройзілля.** *Покидай, козаче, трьох-зілля копати, поспішайся Марусі вінчати.* Грин. III. 236.

Трьохпудовúй, á, é. Трехпудовый. *Триччі на день пекла хліб з трьохпудової діжі.* Г. Барв. 242.

Трехскладовúй, á, é. Трехсложный. *Трьохскладові слова.* О. 1862. I. 68.

Трюмкати, каю, еш, *гл.* Бренькать (по струнамъ). *Взявся за бас і почав трюмкати.* Св. Л. 231.

Трюх-трюх! *меж.* выражающее бѣгъ рысью. *От вовк мерщій до Бога—трюх-трюх, так біжить.* Рудч. Ск. I. 1.

Трюхати, хаю, еш, *гл.* Ѣхать или бѣжать рысцой. *Худі коні о. Хведора зовсім потомились і ледві трюхали, в'їжджаючи в ворота.* Левиц. I. 457.

Трюхú, *меж.*=**Трюх-трюх!** *Народ біг навзаводи, а инший трюхи.* КС. 1882. IV. 174.

Трюхúкати, каю, еш, *гл.*=**Трюхати.**

Трюхóм, *нар.* Рысью. *Трюхом біжить кінь.* Каменец. у. Ум. **Трюшкóм.** Чуб. II 590.

Трям, му, *м.* Чаще употр. въ ум. формѣ **трямóк.** 1) Въ жилой комнатѣ: перекладины подъ потолкомъ. ЗОЮР. I. 79. К. ЧР. 427. *Приніс чоловік гроші, двадцять п'ять рублів. Я забрала.... і так у папері на трямку й положила.* Г. Барв. 267. Въ сараѣ: перекладина отъ одной стѣны къ другой, поверхъ стѣнъ; на чердакѣ или въ крышѣ сарая то же, что и **бáнтина.** Рудч. Ск. I. 67. *Рядно висіло в хліві на трямкові.* Новомоск. у. *Той лом лежав у них на горищі на трямку, або сказать, на бантині.* Новомоск. у. 2) мн. **Трямкú.** Часть ткацкаго станка: стойки съ перекладинами для подвѣшиванія блоковъ. Вас. 166.

Трямо́к, мка́, *м.* См. **Трям.**

Трясо́вина, ни, *ж.* Топкое мѣсто, трясина.

Трясави́ця, ці, *ж.* 1)=**Трясавина.** 2) Лихорадка. Грин. II. 34.

Трясени́ця, ці, *ж.* Солома мелкая, остающаяся отъ обтряхиванья околоту. *Три копи трясениці.* Каменец. у.

Тряси́дупа, пи, *ж.* Пт. Трясогузка, Motacilla. Вх. Пч. II. 12.

Трясихвістка, ки, *ж.* 1)=**Трясидупа.** Вх. Пч. II. 12. 2) Пт. Lusciola phoenicurus (и tithys). Вх. Пч. II. 12.

Тря́ска, ки, *ж.* Раст. Equisetum, хвощъ. Вх. Лем. 475.

Тря́скати, каю, еш, *гл.* Хлопать. *Аби Біг ласкав, а батіг тряскав.* Ном. № 1276.

Тря́снути, ну, неш, *гл.* Хлопнуть. *З батога тряснув.* Св. Л. 134.

Трясовина́, ни́, *ж.* Топь, топкое мѣсто. Павлогр. у. *Так чобіт і грузне—трясовина.* Константиногр. у.

Трясови́ця, ці, *ж.*=**Трясавиця 2.**

Трясолу́пки, пок, *ж.* Раст. Capsella Bursa pastoris Moench. Вх. Пч. I. 9.

Трясти́, су́, се́ш, *гл.* Трясти. *Не диво багатим скарбом трясти.* К. (О 1862. III. 23). *Неначе трясця його трясло.* Стор. М. Пр. 88. **Ру́б'ям трясти́.** Ходить въ рубищѣ, въ лохмотьяхъ. *Треба прясти, щоб руб'ям не трясти.* Ном. № 7199.

Трясти́ся, су́ся, се́шся, *гл.* Трястись. *„Де цимбали? Грай, псявіро!" Аж корчма трясеться.* Шевч.

Тря́стя, ті, *ж.*=**Трясця.** Котл. Ен. III. 13. *Мене трястя схопила та трясе так, що мені гості не в думці.* Левиц. I. 420.

Трясу́лька, ки, *ж.* Раст. Thalictrum angustifolium Jacq. Анн. 352.

Трясу́чка, ки, *ж.* 1) Лихорадка. Угор. 2) Раст. Briza media L. ЗЮЗО. I. 114.

Тря́сця, ці, *ж.* 1) Лихорадка. Ном. № 12284. *Йому годи як трясці, а все бісом дивиться.* Посл. *Трясця нашим ворогам.* Чуб. 2) Въ переносн. знач. Ничего, шишъ. *На нозі сап'ян рипить, а в борщі трясця кипить.* Ном. № 11191.

Тряся́вина, ни, *ж.*=**Трясовина.** НВолын. у.

Ту, *нар.*=**Тут.** Гол. II. 57. *А його ту не було?* Каменец. у.

Тубі́лець, льця, *м.* Туземецъ.

Тубі́льний, а, е. Туземный, мѣстный. Левч. 72.

Тубо́лка, ки, *ж.* Туземка. Шейк.

Тува́льня, ні, *ж.* Полотенце. Вх. Зн. 71.

Ту́га, ги, *ж.* Горесть, печаль. *Болить моя голівонька, ще й серденько в тузі.* Рудч. Чп. 87. *Він їм тугу розганяє, хоч сам світом нудить.* Шевч. *Стала к їх серцям велика туга налягати.* Макс. Ум. **Ту́женька, ту́гонька.** *Серцю туженьки завдав.* Гол. I. 188.

Туга́, ги́, *ж.* Радуга. Угор.

Туги́й, а́, е́. 1) Тугой, упругій. *Щоб була туга як коліно.* (Посадивши капусту, примовляють). Ном. № 261. 2) Крутой, густой. *Туга грязь.* 3) Твердый (о камнѣ). Шух. I. 13. 4) Сильный, крѣпкій, суровый. *Туга зимойка.* Гол. 5) Несговорчивый, упрямый, крутой. Левиц. Пов. 72. *Я чоловік не тугий: дасте 25 карбованців, то й ваш кінь.* Каменец. у. 6) О рѣчи: тяжелый. *Уся мова його була якась туга, лемехувата.* Левиц. I. 163. Ум. **Туге́нький, туге́сенький.**

Тугі́сінький, а, е. Ласкательно и преимущ. о малыхъ предметахъ: совсѣмъ тугой.

Тугі́сінько, *нар.* Ласкательно и преимущ. о малыхъ предметахъ: совсѣмъ туго.

Ту́го, *нар.* Туго. *Дитина сповита, та й не туго й новенькою свитиною вкрита.* Шевч. Ум. **Туге́нько, туге́сенько.** *Сідлай мене тугенько.* Мнж. 34.

Туго́вка, ки, *ж.* Раст. Achyrophorus maculatus Scop. Шейк.

Ту́гонька, ки, *ж.* Ум. отъ **туга.**

Тугоший, я, е. Имѣющій крѣпкую шею. *На Бога він піднявся тугоший.* К. Іов. 34.

Ту́гшати, шаю, еш, *гл.* 1) Дѣлаться туже. 2)=**Тужавіти.** *Грязь від морозу тугшає.*

Ту́гший, а, е. Сравн. ст. отъ **тугий.**

Туди́, *нар.* Туда. *І сюди гаряче, і туди боляче.* Посл. **А я й не туди́ то!** А мнѣ и невдомекъ.

Туди́йка, туді́ка, *нар.* Вотъ туда. Вх. Зн. 10.

Тудо́ю, *нар.* Въ ту сторону, тою дорогою. МВ. (КС. 1902. X. 142). *Ото якось там знову купці їхали тудою, та й до їх заїхали.* Рудч. Ск. II. 98. См. **Сюдою.**

Туж, *нар.* 1) Слѣдомъ. *А собака туж за ним.* Шейк. 2) Вотъ-вотъ. *Аж тут і на дворі туж-туж уже світає.* Г. Арт. (О. 1861. III. 84).

Тужа́віти, вію, еш, *гл.* Густѣть, крѣп-

нуть. *Гріє сонце, а надто й вітер, то й тужавіє грязь.* Могил. у.

Тужáночка, ки, *ж.* Печаль. *Тільки тужаночки, що жінки немає.* Лукаш. 149.

Тужбá, бú, *ж.*=**Тужіння.** *Я прийшов до них, а там така тужба та плач.* Александров. у. (Залюб.).

Тýженька, ки, *ж.* Ум. отъ туга.

Тужúти, жý, жиш, *гл.* Плакать съ причитаніями. *I жив—не любила, і вмер—не тужила.* Ном. № 8331. *Ой чи тужить моя мила по мені?* Мет. 242.

Тужíння, ня, *с.* Плачъ съ причитаніями. *Тужіння по мертвому.*

Тужлúво, *нар.* Тоскливо, грустно. *Грав він раз весело, а відтак знов сумно, тужливо.* Федьк.

Тýжний, а, е. Грустный, горестный.

Тýжно, *нар.* Грустно. *Як оддам я тебе в службу, головонці тужно.* Чуб. V. 678. *Тужно поглядає.* Млак. 91.

Туз, зá, *м.* Тузъ, карта съ однимъ очкомъ. КС. 1887. VI. 403. *Той тузами обирає свата в його хаті.* Шевч.

Тýзати, заю, еш, *гл.* Бить, тузить.

Тýзатися, заюся, ешся, *гл.* Возиться, толкать другъ друга, бороться, спорить. *Жінка кричить: давай мені віжки! А я кажу: сам поганятиму! Тузались отак собі обоє, тузались.* Грив. II. 179. *Дітвора почала тузатись—кому ногу закинути.* Св. Л. 42. *Вони там проміж себе тузались: той правив гроші, а в того либонь не було.* Павлогр. у.

Тузінь, ня, *м.* Дюжина, двѣнадцать штукъ. Каменец. у. *Тут нема цілого тузіня.* Шейк.

Тузкá, кú, *ж.* ? Сидящей въ тюрьмѣ говорятъ: *Сиди в піску да їж тузку, да пий холодную воду.* Нп. (О. 1861. X. 82).

Тýзлук, ка, *м.* 1) Щелокъ для бученія бѣлья: *Положи сорочку в тузлук.* Лебед. у. 2) Разсолъ, въ которомъ солятъ рыбу. Черном.

Тузувáти, вýю, еш, *гл.* Тормошить. *Стягли ляшка свині з коня, стали тузувати.*

Тузáка, ки, *м.* Ув. отъ туз.

I. Туй, *нар.* 1) Здѣсь, тутъ. *Кед єсь видів туй да кого, било го імати.* Гол. III. 227. 2) **Туй, туй-туй.** Сейчасъ, вотъ-вотъ. *Як мій ґазда прийде, то ви туй згинете.* Драг. 261. *Він, здається, туй-туй умре.* Шейк.

II. Туй, *меж.* Крикъ на звѣря, подобный крику: тю! Вх. Зн. 71.

Тýйкання, ня, *с.* Крикъ: туй-туй!

Тýйкати, каю, еш, *гл.* Кричать туй-туй, науськивать.

Тук, ка, *м.* 1) Жиръ. *Туком уста їх захрясли.* К. Псал. 145. 2) Плодородіе, изобиліе. *Вінцем благим вінчаєш літо, де ступиш, туком наповняєш.* К. Псал. 145. *Упивсь від тука цієї господи.* Ном. № 12042.

Тук! *меж.* Стукъ! *Прийшов же я під віконце—тук, тук!* Чуб. V. 173.

Тýкати, каю, еш, *гл.* Ударять, стучать равномѣрно. *Дятел тукає в дерево.* Шейк. *Прийшов же я під віконце—тук, тук! „Вийди, дівчино, бо я вже тут".—Ой не тукай, гультаю, не тукай!* Чуб. V. 173.

Тулéник, ка, *м.* Разновидность **книша 1.** МУЕ. III. 160.

Тулúти, лю, лиш, *гл.* 1) Прижимать, прикладывать, прилагать. *Кожну сорочку тулила вона до лиця, до сухих безслізних очей.* Левиц. I. 37. *Тулила, неначе ненька свою дитину до грудей.* Стор. М. Пр. 16. *Подобалось душі вашій кріпацтво, так ви його і до християнства тулите.* О. 1862. VI. Кост. 13. 2) Складывать, сжимать, свертывать. *Книші тулить.* Сим. 201.

Тулúтися, люся, лишся, *гл.* Жаться, прижиматься, льнуть. *Переполохані панянки тулились по кутках.* Стор. М. Пр. 82. *Оце тобі, горобчику, так не вчись, до чужої голубоньки не тулись.* Гліб. *Жене тебе неволя з України, із рідним словом тулишся мов злодій.* К. XII. 73.

Тулíйка, ки, *ж.*=**Облімок.** Вас. 163.

Тулíя, лії, *ж.*=**Лійка 3.** Шух. I. 169.

Туловáтися, лýюся, ешся, *гл.* ? *Будемо ся туловати, вби люде не знали.* Гол. III. 240.

Тýлуб, ба, *м.* Туловище. Борз. у. *Текли річки все кровавиї, мостили мости все тулубами, козацькими все головами.* Лукаш. 69. (У відьом) *тільки душа вилітає, а тулуб їх зостається.* Г. Барв. 55. Ум. **Тулубéць.**

Тулубáстий, а, е. О тулупѣ, свиткѣ: мѣшковидный, безъ таліи. Чуб. VII. 420, 421, 431.

Тулубéць, бцá, *м.* 1) Ум. отъ **тулуб.** 2) Внѣшняя оболочка, покровъ. *Кавун щось вигризло, тільки тулубець остався.* Лебед. у. *Аж там лежить жаб'ячий тулубець.* Рудч. Ск. II. 103.

Тулу́к, ка́, *м.* 1) Медвѣжонокъ, волченокъ. *Вовчиха нагинить тулуки. Медведиха ужеребила тулуки.* Шух. I. 212. 2)=Тулун. О. 1862. V. Кух. 39.

Тулумба́с, са, *м.* Старинное музыкальное орудіе въ родѣ литавръ. *Списи блищать, шапки рябіють, б'ють тулумбаси. Сердюки по полю скачуть.* Греб. 343.

Тулу́н, на́, *м.* Кожа козы, снятая цѣльною,—служитъ какъ мѣшокъ для муки или соли. О. 1862. V. Кух. 39.

Тулу́ча́, ча́ти, *с.*=**Тулук** 1. Вх. Зн. 71.

Тульпа́н, на, *м.* Тюльпанъ, Tulipa. *Китицями висіли пуп'янки тульпанів.* Левиц. I. 427.

Тульпа́новий, а, е. Тюльпанный.

Тулюпа́н, на, *м.*=**Тульпан.** Константиногр. у.

Туля́тися, ля́юся, єшся, *гл.* Скитаться, слоняться. Левч. 147. *Ти туляєшся, не хочеш іти.* НВолын. у. *Що-вечора тутенька туляюся, світом нужу.* МВ. (О. 1862. I. 74). *Сірома по під тинню згорблена тулялась.* Щог. В. 1.

Тума́, ми́, *ж.* 1) Овца: помѣсь шпанской овцы или шльонки съ простой. Борз., Павлогр. у.у. 2) Человѣкъ смѣшанной породы: одинъ изъ родителей турокъ или татаринъ, а другой—украинецъ. *Християне і туми зъ христіянъ въ Кримѣ родившіися.* Величко, Лѣт. II. 376. *Вродився тумою від руської бранки.* К. ЦН. 219. *Козак-тума звєде з ума, не буде любити.* Нп. Г. Барв. 222. *Тума танчик водила. Що виведе, то і стане, на дівочок погляне.* Мет, 299. **Тумо́ю** называютъ хмураго неразговорчиваго человѣка. *Якийсь нелюдний, неговіркий, якась тума з його.* Мир. ХРВ. 35.

Тума́н, ну́, *м.* 1) Туманъ. *Над ним хмарою чорніє туман тяжкий.* Шевч. **Тумана́ пе́рти.** Дурачить, врать. Сн. Л. 174. **Тума́н навести́ на ко́го.** Обморочить, отуманить. *На тебе десь туман у Янтві навели.* Греб. 384. 2) Весенняя хороводная игра. Мил. 49. Ум. **Туманочок.** Шевч. 95, **туманець.**

Тумани́ти, ню́, ниш, *гл.* Дурачить, морочить. *Хто його там думав сватитись; так тільки туманив людей.* Левиц. Пов. 44 *Людей туманити.* МВ. (О. 1862. III. 37). *І не зводив з ума, не туманив дочку молодую.* К. МБ. XII. 278.

Тума́нитися, ниться, *гл.* Показываться туману, дѣлаться туманно. *Ой хмариться, туманиться і дощ капотить.* Нп. Харьк.

Тумані́ти, ні́ю, єш, *гл.* 1) Казаться какъ бы въ туманѣ, покрываться туманомъ. *На лісі туманіє.* Черк. у. 2) Одурѣвать, до одурѣнія доходить отъ скуки, одуряющей работы, неотвязной мысли и пр. *З похмілля туманіла.* Мкр. Н. 4. *Лучче б жару червоного у руку набрала, як мені довелось туманіти коло її русої коси.* МВ. (О. 1862. Ш. 41). *У його не гуляли, тільки туманіли, мов нудились під арештом і в турмі сиділи.* Мкр. Н. 32. *Туманів, туманів та таки й не пригадав, як зробити.* Черк. у. *Не будем туманіти між простацтвом.* К. ПС. 84.

Тума́нний, а, е. Туманный.

Тумано́чок, чку, *м.* Ум. отъ **туман.**

Туп-туп, *меж.* выражающее топаніе, топъ-топъ! *Туп-туп ніженьками, дзень-дзень підківками.* Нп.

Тупа́, пи́, *ж.*=**Ступа́.** *Іди, іди, сивий коню, тихою тупою.* Лукаш. 28.

Тупа́к, ка́, *м.* 1) Тупое орудіе. Шейк. Вх. Зн. 71. 2) Тупой человѣкъ. Шейк. Вх. Зн. 71.

Ту́пало, ла, *об.* Человѣкъ топающій. Шейк.

Ту́пання, ня, *с.* Топанье.

Ту́пати, паю, єш, *гл.* 1) Топать. 2) Ходить, стуча ногами, ходить не переставая, топтаться. *Дідусь у господі тупав.* Г. Барв. 196. 3) Ухаживать, заботиться, хозяйничать. Шейк. *Як є коло чого тупать, то є що й хрупать.* Чуб. I. 230.

Тупе́ць, пця́, *м.*=**Тупак.** Шейк. Вх. Зн. 71.

Тупи́й, а́, е́. 1) Тупой, не острый. *Тупий ніж.* 2) Неостроконечный. *Коротке лице з коротким носом і тупою бородою.* Левиц. Пов. 10. 3) Тупой, неспособный.

Тупи́к, ка́, *м.* Затупленный кусокъ косы, которымъ обираютъ шерсть съ кожи. Вас. 157.

Тупи́ти, плю́, пиш, *гл.* Притуплять, тупить. *Нащо ти ножа тупиш?*

Тупи́ця, ці, *ж.*=**Тупак.** Вх. Зн. 71. *Як добре плече, то й тупиця січе.* Шейк.

Ту́пі. *меж.* которымъ ободряютъ дѣтей стать на ноги. Шейк. Ум. **Ту́піньки.**

Тупі́й, пія́, *м.* 1) Спинка, тупая сторона ножа. 2)=**Тупиця.**

Ту́піньки, Ум. отъ **тупі.**

Тупі́сінький, а, е. Совершенно тупой. Шейк.

Тупі́сінько, *нар.* Совершенно тупо. Шейк.

Тупі́січкий, а, е=**Тупісінький**. Шейк.

Тупі́січко, *нар.*=**Тупісінько**. Шейк.

Ту́пість, пости, *ж.* Тупость. Шейк.

Тупі́ти, пію, еш, *гл.* Тупѣть, дѣлаться тупымъ. Шейк.

Тупі́шати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться тупѣе.

Тупі́яка, ки, *ж.*=**Тупиця**.

Ту́пкати, каю, еш, *гл.* 1) Топтаться на одномъ мѣстѣ; топать. 2) Хлопотать. *Панна Фрузина за його тупкає перед паном.* Св. Л. 70.

Тупкува́ти, кую, еш, *гл.* Хлопотать, ухаживать. *Я тупкую коло його, а він мені й спасибі не скаже.*

Ту́пнути, ну, неш, *гл.* Топнуть. *Серед степу тупне кінь ногою.* Шевч. 16. *Треба й на свого философа тупнути раз та другий.* Левиц. Пов. 76.

Ту́по. *нар.* Тупо.

Туподу́мство, ва, *с.* Тупоуміе, тупость мысли. К. Дз. 188.

Тупоно́сий, а, е. Имѣющій не острый носъ. Шейк. *Оси, оси, які ви тупоносі! принесіть мені меду.* Ном. № 330.

Тупону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно топнуть. Шейк.

Тупори́лий, а, е. Тупорылый, имѣющій тупое рыло; глупый. *Тупорилі віршомази.* Шевч.

Тупота́ння, ня, *с.* Топотъ.

Тупота́ти, чу́, чеш, *гл.* Топать, стучать ногами. *Тупочуть коні.* МВ. (О. 1862. III. 46). *Об землю тупотав ногами.* Котл. Ен. II. 19.

Тупоті́ння, ня, *с.*=**Тупотання**. *Крик, свистіння й тупотіння лилося таки з того краю.* Левиц. Пов. 139.

Тупоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Тупотати**. *Росердився мій миленький аж ногами тупотить.* Нп.

Тупотня́, ні, *ж.* Топотъ ногами, ходьба. *Тут ржання кінське з тупотнею.* Котл. Ен. V. 63. *Почули вони позад себе гомін і тупотню.* Стор. МПр. 119.

Тупо́тнява, ви, *ж.* Топотъ. *Як тупнуть коні, то така тупотнява, що аж земля стугонить.* Лебед. у.

Тупохо́дий, а, е. О лошади: имѣющій медленный шагъ. *Кінь тупоходий.* Волч. у.

Ту́птати, пчу, чеш, *гл.* Топтаться, ходить взадъ и впередъ. *Я, прийшовши із дороги, тупчу коло хати.* Лукаш. 141.

Тупу́-тупу́, *меж.* выражающее топотъ. *Тупу-тупу ногами, сколю тебе рогами.* Рудч. Ск. I. 44.

Тупцюва́ння, ня, *с.* 1) Топаніе, ступаніе. 2)—**коло кого**. Ухаживаніе хлопоты.

Тупцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* 1) Ходить, топая, ступать, топтаться. 2)—**коло кого**. Ухаживать.

Тупцюва́тися, цю́юся, ешся, *гл.* Переступать съ ноги на ногу.

Ту́пцяння, ня, *с.*=**Тупцювання**. *Юрба хлопців, їх тупцяння і їх підлесливість.* Левиц. Пов. 308.

Ту́пцяти, цяю, еш, *гл.* 1) Ходить. *Він часто по баб'ячій тупцяв по хаті.* Левиц. I. 478. 2)—**коло кого**. Ухаживать, присматривать. *Як візьме коло його панькати, тупцяти.* Левиц. I. 139. См. **Тупцювати**.

Тур, ра, *м.* 1) Туръ, Bos primigenius. КС. 1887. I. 65—90. Ном. № 5296. *На лощині пасеться стадо турів.* К. Оп. *Так замерзло, хоч тури гони.* Ном. *Грім такий, що хоч тури гони, так не почують.* Ном. № 562. 2) Жукъ-олень, Lucanus Servus. Вх. Пч. I. 6. 3) **Ту́ра да́ти**. Говорится о плотахъ, когда съ разбѣга ударятся о берегъ. Канев. у. 4) **Тур-царь**. Турецкій царь. Гол. II. 30.

Тура́лий, а, е. Обращающій вниманіе, осмотрительный. *Лесьо молоденький, на те не туралий.* Гол. III. 39.

Тура́ти, ра́ю, еш, *гл.* Обращать вниманіе. *Та того козак, того Нечай, того не турав.* АД. II. 71. *Собаки брешуть, а він і не турає.* Борз. у. *Кошеня й не турає, що собаки брешуть.* Борз. у.

Тура́тися, ра́юся, ешся, *гл.* Медлить? *Жеби сме ся не турали, дома нічку ночували.* Гол. II. 139.

Ту́рба, би, *ж.* Безпокойство, хлопоты. *Та й спать ляже, втомившися турбою такою.* Шевч.

Турбани́на, ни, *ж.* Безпокойство, хлопоты. *Турбанини багато було.*

Турба́ція, ції, *ж.* Безпокойство, хлопоты. *Сідайте, турбації не заживайте.* Котл. Ен. V. 13. *От мені велика турбація.* Ном. № 4987.

Турби́ль, ля, *м.* Толпа, стая, куча. Желех. *Як ся зробили турбильом великим сто дяболів до нього....* Драг. 277.

Турбо́та, ти, *ж.* Безпокойство, тревога.

Ой зглянься на мою турботу, молю тебе, благаю. К. Псал. 61.

Турбува́ння, ня, *с.* Безпокойство, причиненіе безпокойства.

Турбува́ти, бу́ю, єш, *гл.* 1) Безпокоить, утруждать. *Не турбуй бо мене своїм проханням.* 2) Безпокоиться, утруждаться. *Нехай батько не турбує, мені вінця не купує.* Нп. 3) Волновать, возмущать. *Бога прохали, щоб він моря не турбував.*

Турбува́тися, бу́юся, єшся, *гл.* Безпокоиться, тревожиться, волноваться. *Купуй сукню шиту і хату криту, та й не турбуйся.* Ном. № 8114. *Не турбуйся, моя дівчино, о своїй пригоді.* Чуб. V. 1201. *Не турбуйся ж ти, наша матінко, нами, як підростуть крильця, то розлетимося й сами.* Мет. 358.

Турбу́к, ка́, *м.*=**Торбук.** Браун. 14.

Турготі́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Гремѣть, стучать.

Тургу́н, на́, *м.* Раст. эстрагонъ, Artemisia dracunculus L. Анн. 48.

Туре́нка, ки, *ж.* Ум. отъ **турня.**

Туре́цький, а, е. 1) Турецкій. *Турецька каторга.* Макс. 2) **Туре́цьке про́со.** Amaranthus caudatus L. 3) **Туре́цький сльоз.** Malva selvestris L.

Туре́ччина, Туре́щина, ни, *ж.* Турція. *Пішов москаль в Туреччину.* Шевч.

Ту́рити, рю, риш, *гл.* Гнать. Чуб. II. 286. *Ігнатко безп'ятко з гори свині турить.* Ном. № 224, стр. 297.

Ту́ритися, рюся, ришся, *гл.* Гнаться. *Бігла лисичка по лісу, турилась за курінками.* Грин. II. 238.

Тури́ця, ці, *ж.* 1) Самка тура. Шейк. Вх. Пч. II. 5. Мил. 162. 2) Грязь, въѣвшаяся въ тѣло, слой грязи на тѣлѣ. Могил. у. *Колись і я був біленький як панич, а тепер туриця чорноморська покрила вид.* Черном. 3) Вотря, мелкія частицы дерева, выпадающія при сверленіи. Волч. у. (Лобод.). 4) Раст. а) Echinospermum lupulla. Мнж. 193. б) Xanthium strumarium. Лв. 102.

Тури́ще, ща, *с.* Ув. отъ **тур.** *Дикий турище трохи не підняв на свої криві роги.* Морд. Пл. 97.

Турі́в, рова, ве. Принадлежащій, относящійся къ туру. *Турів ріг.* К. Псал. 52.

Ту́ркавка, ки, *ж.* Птица Columba Turtur L. горленка. Шейк. Вх. Пч. II. 19. Ум. **Ту́ркавонька, ту́ркавочка.**

Ту́ркавчин, на, не. Свойственный, принадлежащій горленкѣ. *Туркавчине гніздо.* Шейк.

Ту́ркало, ла, *с.* 1)=**Туркавка.** 2) Твердящій постоянно объ одномъ и томъ же. Шейк.

Ту́ркання, ня, *с.* 1) Воркованіе горлицы, ту́ркавки. Шейк. 2) Толкованіе одного и того-же. *Набридли і синові жінчини туркання.* Чуб. II. 434.

Ту́ркати, каю, єш, *гл.* 1) О горленкѣ: ворковать. Шейк. 2) Твердить не переставая, говорить не переставая все о томъ же. О. 1862. VI, 61. *Туркав йому, туркав, поки він таки послухав мене.*

Турка́тий, а, е.—вiл.=Турко. Мнж. 193.

Турке́нонька, ки, *ж.* Ум. отъ **туркеня.**

Турке́нин, -на, не. Принадлежащій турчанкѣ, свойственный ей. Шейк.

Турке́ниця, ці, *ж.*=**Туркеня.** *Загадала їй туркениця три діла.* АД. I. 287.

Турке́нька, ки, *ж.* Ум. отъ **туркеня.**

Турке́ня, туркиня, ні, *ж.* 1) Турчанка. *У туркені на тім боці хата на помості.* Шейк. 2) Родъ крупныхъ сливъ. Шейк. Ум. **Турке́нька, турке́ненька, турки́нонька.** АД. I. 291.

Ту́рків, кова, ве. Принадлежащій турку. Желех.

Ту́ркіт, коту, *м.* Стукъ, шумъ. Желех.

Турко, ка, *м.* Названіе вола съ рогами, расходящимися съ основанія, а со средины загнутыми внутрь такъ, что концы ихъ почти сходятся. КС. 1898. VII. 45.

Ту́ркот, ту́ркут, та, *м.* 1) Порода голубя, турманъ. *Ходить туркот волохатий. Попотурчи, туркоте.* Ном. № 2732. *Позирав, ходив як туркут, голуб волохатий.* Мкр. Н 30. 2) Ворчунъ, сварливый человѣкъ. Шейк.

Туркота́ння, ня, *с.* 1) Воркованіе. 2) Ворчаніе. 3) Толкованіе одного и того же. 4) Стукъ.

Туркота́ти, чу́, чеш, *гл.* 1) Ворковать. *В лузі туркотала горлиця.* Левиц. I. 113. 2) Ворчать. 3) Твердить одно и то же. 4) Стучать; барабанить. *Щось гуркотит і туркотит.* Гол. III. 464. *Барабан туркоче.* Мир. ХРВ. 145.

Туркоті́ння, ня, *с.*=**Туркотання.**

Ту́ркотів, това, ве. Принадлежащій: а) турману; б) ворчуну. Шейк.

Туркоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Туркотати.** *Голубка сивая да все туркотіла.* Грин. III. 617. *Послухавсь син,—мабуть густо*

та часто туркотіла жінка. Чуб. II. 434.

Ту́ркут. См. **Туркот.**

Турли́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Турити.**

Турлу́к, ка́, *м.* Земляной кирпичъ. Шейк.

Турлу́чний, а, е, турлу́чній, я, є. О здавізи: изъ плетня, обмазаннаго глиной. Пои. 52. *Турлучня хата.* Черном.

Турля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Толкать; гонять. См. Туряти. *Баба її турляє: хоч би ти причепурилась.* Рудч. Ск. II. 48. *Турляв один одного, аж сторч летіли. Сама ганяє, жениха турляв,—купує, крає.* МВ. (О. 1862. Ш. 50).

Ту́рма, ми, *ж. соб.* Стадо овецъ. Фр. Пр. 9. *Турма вже йде з поля.* Каменец. у. *Що то в полі за димове?... чи вівчарі турми гонять?* Гол. I. 38. Ум. **Ту́рмонька, ту́рмочка.** *Овець турмонька.* Гол. II. 60.

Турма́, ми́, *ж.* Тюрьма. Драг. 202. *Турма велика і кріпко збудована, та чорт її рад.* Ном. № 967, стр. 283. *Обід поставив.... турмам і старцям.* Мкр. Г. 69.

Турма́к, ка́, *м.* Узникъ, сидящій въ тюрьмѣ. НВолын. у.

Ту́рмонька, ту́рмочка, ки, *ж.* Ум. отъ **ту́рма.**

Турна́ш, ша, *м.* Большая льдина. Вх. Зн. 72.

Турну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Толкнуть; послать, погнать. *Щоб тебе лють турнула.* Ном. № 3738. *Турнув Харько хлопця на хутір.*

Турня, ні, *ж.* Башня, колокольня. *На білецкій церкви мурована турня.* Гол. II. 444. Ум. **Туренка.** *На кошицкой церкви червена туренка.* Гол. Ш. 250.

Ту́рок, рка, *м.* 1) Турокъ. 2) Птица Fringilla rosea. Шейк. Вх. Пч. II. 11. Ум. **Ту́рчин, ту́ронько.** АД. I. 312.

Туро́м, *нар.* Сильно гоня. *Та зараз туром, туром корову.* Харьк. у.

Ту́ронько, ка, *м.* Ум. отъ **турок.**

Туроса́, си́, *ж.* Шумъ? молва? слухъ? *Не клопочись і не роби туроси.* Ном. № 13541. *От уже й пустила туросу.* Ном. № 13833.

Турпа́н, на, *м.* 1) Покрывало новобрачной. ЗЮЗО. II. 491. 2) При похоронахъ въ Буковинѣ замужнимъ молодымъ женщинамъ кладутъ на голову „бѣлый ручникъ, но подъ бороду новымъ турпаном подвязаный“. Гол. IV. 540.

Ту́рський, а, е. Турецкій. *Коником грає, військо збірає, турського царя все визирає.* АД. I. 24.

Ту́ртус, са, *м.* Стукъ, грохотъ, *Наче табун коней женуть.... Кругом хати бігає, шукає, гукає; такий туртус, аж хата двигтить.* Драг. 64.

Турува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Соображать, думать. Уман. у. *Турую в голові: чого то мні світ замняхкинився, та ніяк не поміркую.* Подольск. г. 2) Говорить вздоръ. *Що ви туруєте? Воно й трохи купи не держиться.* Черк. у.

Турун, на, *м.* Насѣк. Carabus, жужелица. Вх. Пч. I. 5.

Турунчу́к, ка́, *м.* Быстрый и глубокій протокъ, рукавъ рѣки. Одесск у. Браун. 4.

Турча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Туркати.** *Невіхна й турчить йому, щоб відвіз та покинув де свою матір у полі.* Чуб. II. 434.

Турченя́, ня́ти, *м.* Турокъ-ребенокъ. Ум. **Турченя́тко.** *Люляй, люляй, турченятко!* АД I. 287.

Ту́рчик, ка, *м.* Ум. отъ **турок.**

Ту́рчин, на, *м.* Турокъ *Оттаке то! тяжко, тату, із своєї хати до турчина поганого в сусіди прохатись.* Шевч. Ум. **Турчи́нонько.** Гол. I. 50.

Ту́рчинів, нова, ве. Принадлежащій турку. *Слухай, пані турчинова: привів-ем ті невільницю, аж із Польщі робітницю.* Лукаш. 117.

Турчи́нка, ки, *ж.*=**Туркеня.** *Ой дав би я у замінку дві турчинки за єдную Катеринку.* Грин. Ш. 610.

Турчи́нонько, ка, *м.* Ум. отъ **турчин.**

Ту́рчити, чу, чиш, *гл.* Отуречивать, обращать въ турка.

Ту́рчитися, чуся, чишся, *гл.* Отуречиваться, обращаться въ турка, усваивать турецкій языкъ, нравы, обычаи.

Турши́к, ка́, *м.* Густой мелкій лѣсъ изъ смере́к. Шух. I. 80.

Турш́ук, ка́, *м.* Кустарникъ. молодой лѣсъ. Шейк. Шух. I. 210.

Туршукува́тий, а, е.—ліс. Молодой и густой лѣсъ. Шух. I. 18.

Турь, ря, *м.*=**Тур.** *Де вна сушена?— В туря на розі.* Гол. II. 18.

Туря́, ря́ти, *с.* Дѣтенышъ тура. Вх. Пч. II. 5.

Туря́ти, ря́ю, еш, *гл.* Гонять. *Мене туряє до моря.* Г. Барв. 341. *Вівчарь вівці туряє.* Чуб. V. 416.

Туса́н, на́, *м.*=**Стусан.** *Дати тусана.* Шейк.

Туса́ти, са́ю, еш, *гл.* Бить, колотить. *Костурами взяли його так честувати, без милости його тусати та гонити.* Шейк.

Туска́, кі́, *ж.* Тоска, печаль. *Як хліба край, так і в хліві рай; а як ні куска, так і в горниці туска.* Ном. № 1397. *Що пан Біг дав,— за все Богу дякувати, а туск їд собі не пускати.* Фр. Пр. 89.

Туслу́к, ка́, *м.*=**Тузлук** 2. *Житньої соломахи з туслуком.* АД. II. 34.

Ту́сок, ску, *м.*=**Туска.** Шух. I. 44.

Тусь-тусь! *меж.* Призывъ для свиней. Вх. Уг. 272.

Тут, *нар.* 1) Здѣсь. *А в нашій стороні красні дівки як ластівки, а тут як ворони.* Чуб. V. 20. 2) Сюда. *Я аж тут залетів.* Чуб. II. 635. 3) Вотъ. Левч. 16. Ум. **Ту́тка, ту́тки, ту́ткива, ту́тенька, ту́теньки, ту́течка, ту́течки.** *Не був я тутка.* Гол. IV. 512. *Що ви зволите тутеньки робити?* Рудч. Ск. II. 172. *Мов зроду тутечка жили.* Котл. Ен. Ш. 8.

Ту́та, *нар.*=**Тут.** *Зачекай тута.* Чуб. II. 9. *Що все тута не по нашому, що все тута по иначому.* Грин. III. 493.

Ту́тай, *нар.*=**Тута.** Шейк.

Тута́йка, ки, *ж.* = **Туркавка.** Вх. Лем. 475.

Ту́тарь, ря, *м.* Здѣшній, мѣстный житель. *Ой тутару, ой тутареньку, сему дому господареньку.* Гол. IV. 310.

Туте́йший, а, е=**Тутешній.** *Увесь тутейший люд.* Стор. *Ци ти, дівчино, з тутейшого краю?* Шейк.

Туте́йшний, а, е=**Тутешній.** *Сващеньки тутейшнії.* Чуб. IV. 244.

Ту́тенька, ту́теньки, *нар.* Ум. отъ **тут.**

Туте́ський, а, е=**Тутешній.** Шейк. Вх. Зн. 72.

Ту́течка, ту́течки, *нар.* Ум. отъ. **тут.**

Туте́шній, я, е. Здѣшній. *Ти, здається, не тутешній?* Котл. НП. 382. *Їм і байдуже, що діється наоколо і в тутешнім краї.* Стор. МПр. 89.

Ту́тка, ту́тки, ту́ткива, *нар.* Ум. отъ **тут.** Вх. Зн. 71.

Ту́тошній, я, е=**Тутешній.**

Ту́хнути, ну, неш, *гл.* Спадать, опадать (объ опухоли).

Ту́ча, чі, *ж.* Гроза. *Гряду-тучі увійшов, а злих рук не увійшов.* Шейк. Ум. **Ту́чка.**

Ту́чений, а, е. Откармливаемый, угощаемый. *Гість непрошений не дуже буває тучений.* Ном. № 11894.

Ту́чити, чу, чиш, *гл.* Откармливать, питать, утучнять. *Хазяйське око товар тучить.* Рудч. Чп. 255.

Ту́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **туча.**

Ту́чний, а, е. 1) Жирный. *Тучні ягнята.* К. Псал. 263. 2) Плодородный. *Земля тучна.* К. Псал. 239.

Тучни́й, а́, е́. Грозовый. **Тучний дощ.** Сильный, но кратковременный дождь съ грозою. *Ой ідуть дощі усе тучнії.* Грин. III. 637.

Ту́ша, ші, *ж.* Туша. *Туші жидам та й попродав, шкіри в кожух наклав.* ЭЮЗО. II. 546. Ум. **Ту́шка.** *Лисичка-сестричка тушку з'їла, а кишечки під себе поховала.* Мнж. 4.

Туша́ра, ри, *ж.* Баранья шерсть второй осенней стрижки. Вх. Зн. 72.

Туши́рити, рю, риш, *гл.* Стричь барановъ во второй разъ осенью. Вх. Зн. 72.

Туши́ти, шу́, шиш, *гл.* 1) Тушить, гасить. *За царя Горошка, як людей було трошка, як сніг горів, соломою тушили.* Ном. № 6854. 2) Успокаивать. *Мовчанка.... гнів тушить.* Ном. № 1117.

Ту́шка, ки, *ж.* Ум. отъ **туша.**

Тушкува́ння, ня, *с.* 1) Приготовленіе чего нибудь въ закрытомъ сосудѣ. Шейк. 2) Окутываніе. Шейк.

Тушкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) Варить или жарить что въ наглухо закрытомъ сосудѣ. Шейк. 2) Сильно окутывать, чтобы вызвать испарину. Шейк. 3) Закрывать, скрывать. Мкр. Г. 10. *Очарувала б і ченця, коли б прокляте покривало брівок її не тушкувало.* Мкр. Г. 17.

Тушу́р, ру, *м.*=**Тушира.** Шух. I. 196.

Ту́я, ту́ї, *ж.* Раст.=**Тоя.** Вх. Пч. I. 8.

Тхіли́ти, лю́, ли́ш, *гл.*=**Квилити.** *Ти, соколе, не тхіли.* Чуб. II. 259.

Тхір, тхора́, *м.* Хорекъ, Mustela putorius. *Дома лев, а на війні тхір.* Ном. № 4352. Ум. **Тхо́рик.**

Тхні́ння, ня, *с.* Дыханіе. *Вона ніби чула тхніння його здорового лиця.* Левиц. I. 442.

Тхну́ти, тхну, неш, *гл.* 1) Дышать, дохнуть, пахнуть. *Його лице біле.... тхнуло щастям.* Левиц. I. 186. *Бог тхне своїм духом, то й не буде його.* НВолын. у. *Тхнути мені не дав: роби та й роби, та й роби.* МВ. I. 28. *Тхнуло свіже повітря.* Левиц. Пов. 213. 2) Издавать за-

пахъ, вонять, гнить, портиться. *Тхне пашня.* НВолын. у. *Тхне мулом вода.* НВолын. у. *Вода тхне гнилим.* Сквир. у. *Як купити багато яловичини, а літо, то буде тхнути.* Черк.

Тхоре́ня, ня́ти, *с.* Маленькій хорекъ. *Тхір вибіг з своїми тхоренятами.* Грин. II. 237.

Тхо́рик, ка, *м.* Ум. отъ тхір.

Тхори́на, ни, *ж.* 1) Одинъ хорекъ. Шейк. 2) Мясо хорька. Шейк.

Тхори́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Вонять подобно хорьку. Шейк.

Тхорі́в, ре́ва, ве. Принадлежащій хорьку. Шейк.

Тще. Въ выраж.: **на тще́ се́рце.** Натощакъ. См. **На́тще.**

Тьва́хнути, ну, неш, *гл.* Стибрить, сцапать. *Покинув чоботи на дворі, там їх хто ще тьвахне.* Зміев. у.

Тьма, тьми, *ж.* 1) Тьма, мракъ. *Одсунув віконце—у тьмі щось мріло.* МВ. (О. 1862. I. 85). 2) Невѣжество. *Чужі народи в тьмі зістались, не просвітив їх, не прославив.* К. Псал. 326. 3) Множество. *Колесниця божа дивна тьмами воїнства гобзує.* К. Псал. **Тьма-тьму́ща, тьма-те́мрява.** Несмѣтное количество. Ном. № 7688. *Та тамечки тьма-темрява усякої птиці; тьма-темрява черви кишить. А люду-люду—тьма темрява.* Харьк. 4) Пасѣк. Pyralis. Вх. Пч. I. 7.

Тьма́ний, тьм'я́ний, а, е. 1) Тусклый. *Тьмане скло.* 2) Болѣзненный, блѣдный. *У Петербурсі, кажуть, тьманий народ; чи то воно край такий?* Лебед. у.

Тьма́но, тьм'я́но, *нар.* Темновато, тускло. *Та у його у хаті було гарно.... а то стало тьмано і сумно, і икони почорніли.* ХС. IV. 13. *А ніч яка тоді була? Зоряно було?—Ні, тьмано.* Екатериносл. у. *Тепер ясно горить поплавець у лямпадці, а то тьм'яно було.* Лохв. у.

Тьма́но-зеле́ний, а, е. Темно-зеленый. *Аж тьмано-зелена озимина.* Черк. у.

Тьмари́ти, рю, ри́ш, *гл.*=**Тьмити.** Шейк.

Тьми́ти, тьмлю, миш, *гл.* Дѣлать темнымъ, мрачить. Желех. *Та воно тьмить кругом мов би на дощ.* Волч. у.

Тьму́щий. а, е. Тьма-тьму́ща. См. **Тьма** 3.

Тьоп! *меж.* выражающее ударъ: хвать! *Тьоп його по пиці!* Полт. г.

Тьо́пати, паю, еш, *гл.* 1) Шлепать (по грязи). 2) Ѣсть, уплетать. *Наварила вона вечеряти, поставила; москаль так тьопає.* Рудч. Ск. II. 165. *І вечері ніколи не варили, усе обідню юшку тьопали.* Г. Барв. 505.

Тьо́патися, паюся, єшся, *гл.* Идти, брести по грязи. *І став би я тьопатись за сорок верстов.* Лохв. у.

Тьо́пнути, ну, неш, *гл.* Хватить, ударить. *Як тьопнув Сucченко змія, так і счесав йому всі три голови.* Чуб. II. 252.

Тьоророх, *меж.* для выраженія пѣнія соловья. *Ой у саді соловейки тьох-тьоророх.* Чуб. V. 643.

Тьо́тя, ті, *ж.* Тетя. У дѣтей: всякая женщина. О. 1861. VIII. 8.

Тьох! *меж.* 1) Выраж. біенія сердца. 2) Выраж. трель соловья. *Соловейко як тьох, дак тьох.*

Тьо́хкання, ня, *с.* 1) Біеніе, ёканіе (сердца). Шейк. 2) Щелканіе (соловья). Шейк.

Тьо́хкати, каю, єш, *гл.* 1) О сердцѣ: биться, ёкать. *А серце так йому й тьохка, наче яке лихо віщує.* Св. Л. 18. 2) Щелкать (о соловьѣ). *Соловейко тьохка.*

Тьо́хнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ тьо́хкати. *Серце тьохнуло і замерло.*

I. Тьху, въ выраж. **що тьху.** Сколько духу, сколько силы. **Тьху да́ти.** Задать. *Ти мусиш ворогам тьху дати.* Котл. Ен. VI. 22. Въ томъ-же значеніи: **чим тьху:** *А ну! чим тьху навтіки драть!* Котл. Ен. VI. 83.

II. Тьху! *меж.* выраж. досаду, неудовольствіе. *Тьху, каже, біс його батькові, оттака хороша, та жидам воду носила.* Рудч. Ск. II. 124.

Тю, *меж.* выраж. крикъ на волка, собаку, также на человѣка, сдѣлавшаго что-либо глупое. *Два вовки так як дві тичини стоять; ми на їх: тю-тю-тю!* О. 1861. V. 67. *Тю на твого батька!* Ном. № 6365.

Тюгу́! *меж.*=**Тю.** Шейк.

Тюгу́кання, *ня*, *с.*=**Тюкання.** Шейк.

Тюгу́кати, каю, єш, *гл.*=**Тюкати.** Шейк.

Тю́жити, жу, жиш, *гл.* 1) Бить, колотить. *Тюжать її молоду що-дня.* О. 1862. VI. 29. *Як попав же його батько в руки, як почав тюжити! Тюжив, тюжив—поки аж проситись почав.* Новомоск. у. 2) Ругать. *А й лаються ж!... Боже мій! Так і тюжать, так і тюжать один одного.* О. 1862. VI. 42. 3) Литься, идти (о дождѣ). *А на дворі*

дощ тюжить такий як із відра. Новомоск. у.

Тюжка, ки, *ж.* Трепка, наказаніе. *Дав же він йому тюжки--буде пам'ятати, як лаятись.* Новомоск. у.

Тюкання, ня, *с.* Кричаніе тю.

Тюкати, каю, еш, *гл.* Кричать тю.

Тюлька, ки, *ж.* Рыба Clupea cultiventris Nordm. Браун. 29.

Тюпання, ня, *с.* Ходьба мелкими шажками.

Тюпати, паю, еш, *гл.* Ходить мелкими шажками; ѣхать медленно. *Як хоч, мала: хоч біжи, хоч тюпай.* Ном. № 13674. *Проти нас тюпа чоловік верхи.* О. 1862. VIII. 27.

Тюпки, *нар.* Рысцой. *Він поїхав собі тюпки.* Г. Барв. 15. *Тюпки їдь, а то замучиш її.* Грин. II. 100. *Побіг тюпки.* Черк. у.

Тюпоріти, рю, риш, *гл.* Плестись, медленно идти. *Кобильчина тюпорить, а я собі дрімаю на возі.* Гадяч. у. Слов. Д. Эварн.

Тюпотіти, почу, тиш, *гл* Быстро идти. *Вона.... аж тюпотить.* Сим. 201.

Тюпцем, *нар.*=**Тюпки.** *І ходою, і тюпцем.*

Тюрма, ми, *ж.*=**Турма.**

Тюрю, *меж.* выраж. стукъ экипажа при ѣздѣ. *Я з своїм дідом коли схочу то поїду: чи пізненько, чи раненько—тюрю, тюрю помаленьку.* Чуб. IV. 493.

Тюряжник, ка, *м.* Арестантъ, острожникъ. Рк. Левиц.

Тюряжниця, ці, *ж.* Арестантка, острожница. Рк. Левиц.

Тюряка, ки, *ж.* Ув. отъ тюрма.

Тюті, тютіньки, тютічки, тютьки, *меж.* для призыва куръ: цыпъ, цыпочки. Лохв. у.

Тютьки, *нар.* Въ выраж.: **і не тютьки.** И не догадывается, и не замѣчаетъ. *Старий Кульбашний і не тютьки, що ззаду робиться.* О. 1861. X. 23.

Тютю, *меж.*=**Тю.** *Тютю на тебе.* Ном. № 6364.

Тютюкати, каю, еш, *гл.* Кричать тютю. *Тютюкать добре навчився.... Як гукону було: ей, тю-тю-тютю! то аж листя з дуба посиплеться.* О. 1862. II. 27.

Тютюн, ну, *м.* Табакъ, Nicotiana rustica L. ЗЮЗО. I. 129. *Один шеляг на тютюн, другий—на табаку.* Грин. III. 652.

Тютюнець, нцю, *м.* Табачокъ. *Коли ти курець,—май свою люльку й тютюнець.* Ном. № 12601. *Роменський тютюнець курив.* Котл. Ен. IV. 13.

Тютюнище, ща, *с.* 1) Мѣсто, гдѣ росъ табакъ. 2) Табачная плантація. 3) Ув. отъ тютюн. Табачище.

Тютюнковий, а, е. Табачный. **Тютюнкова горілка.** Водка, настоянная на табакѣ. *Горілочку пили не тютюнкову і не пінну.* Котл. Ен. III. 63.

Тютюнник, ка, *м.* Табаководъ, торговецъ табакомъ, рабочій на табачныхъ плантаціяхъ. Вх. Зн. 72.

Тютюнниця, ці, *ж.* Женщина, занимающаяся табаководствомъ, торгующая табакомъ. Нѣжин. у Работница на табачныхъ плантаціяхъ. Вх. Зн. 72.

Тютюнничка, ки, *ж* Жена тютюнника. Шейк.

Тютюнниччин, на, не. Принадлежащій тютюнничці. Шейк.

Тютюновий, а, е. Табачный. *Почала рости розсада тютюнова.* Грин. I. 10. *Чуєш, кумасю, щипочко, кришечко, кров бурякова, прищепа тютюнова.* Ном. № 11641.

Тютюняка, ки, *м.* Ув. отъ тютюн. Табачище. Желех.

Тютя, ті, *ж.* Дѣтск. всякая птица, преимущественно курица, цыпленокъ. О. 1861. VIII. 8. **Се ще тютя з полив'яним носом.** Вотъ еще дуракъ, простофиля. Ном.

Тюхтій, тія, *м.* Увалень, тяжелый на подъемъ.

Тябло, ла, *с.* Скрижаль. *Два тябли Мусієви.* Дьяческая пѣсня. Зміев. у. Слов. Д. Эварн.

Тябріти, брю, бриш, *гл.*=**Тябричити.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Тябричити, чу, чиш, *гл.* Тащить. *Як прийде вербич, три кожухи тябрич.* Ном. № 427.

Тяг, гу, *м.* 1) Тяга, движеніе воздуха. *Дивись, вієш, а тягу зовсім нема.* 2) **Тягу дати.** Уйти, убѣжать, удрать. *Він, взявши торбу, тягу дав.* Котл. Ен. I. 5. *А він боявся її трохи.... та й тягу з хати.* Рудч. Ск. II 174.

Тяга, ги, *ж.*=**Вага** 2. *Іваньківські мужики з тягою їхали.* Драг. 47.

Тягака, ки, *м.* Бродяга. Козел. у.

Тяганина, ни, *ж.* 1) Тасканіе. 2) Возня, хлопоты. Рк. Левиц. 3) Волокита (судебная). Борз. у. *На тяганину пішло.* Константиногр. у. Ум. **Тяганинка.**

Тяганка, ки, *ж.* Судебная волокита. Вх. Зн. 72. См. **Тяганина.**

Тягар, ра, тягарь, ря, *м.* Бремя, тяжесть. Г. Барв. 412. *Не для того я співаю, що гаразд ся маю: тяжкий тягар на серденьку—я го ся збуваю.* Гол. II. 759.

Тягáти, гáю, еш, *гл.* 1) Таскать, тащить. *Велике діло борону тягати!* Гліб. 2) Тормошить, терзать. *Сірко.... немилосердно тягав на всі боки нещасного ведмедя, тільки шмаття летіло.* Левиц. I. 230. 3) Объ одеждѣ: носить, таскать. *Не тягайте такого добра по грядках. Не тягай цієї спідниці в будден.* 4) Вытаскивать. *Щоб не перемокли коноплі, пійшла.... тягати їх.* Грин. II. 154. *Тягайте петрушку.* Чуб. 5) Таскать, красть. *Скрізь ведмідь той мед тягає.* Гліб.

Тягáтися, гáюся, ешся, *гл.* 1) Тащиться. *А сам узявся за повод та й тягнеться.* Рудч. Ск. II. 176. 2) Таскаться, шляться. *А ти все по тих шинках тягаєшся—п'яниця, ледащо!* Рудч. Ск. II. 22. 3) Таскаться, волочиться. *Жив чоловік з жінкою, та жили вони погано, бо вона неслухняна була і все тягалась.* Драг. 160. *Не переставала тягатись із кавалерами до сивої коси.* Левиц. I. 542. 4) Возиться около чего, тащить *Загрузли в його коні в болоті; вже він і так, і сяк з ними тягався.* Рудч. Ск. II. 114. 5) Судиться, вести процессъ. *Коза з вовком тягалася: тільки шкурка зосталася.* Ном. № 7394.

Тягач, ча, *м.* Рабочій въ шахтѣ, перевозящій въ шахтѣ уголь. Славяносерб. у.

Тягéльце, ця, *с.* Ум. отъ тягло.

Тягеля́, лів, *м. мн.* Родъ верхней одежды, козацкій полукафтанъ? *Тягеля червонії од піл до коміра золотом гаптовані.* АД. I. 252.

Тя́ги, гів, *м. мн.*=**Тягеля**. КС. 1882. XII. 511.

Тяги́, *меж.* для выраженія таскания, тащенія. *Кобила загрузла, він за хвіст: тяги, тяги, нема дуги.* КС. 1887. VI. 469.

Тягітна́, *прил.* Беременная. *Ота жінка та була тягітна, то певно припало родити, а ніяк, так вона й умерла.* Каменец. у. *Жінка, як буде тягітная.... то легко дитя родить.* Драг. 168.

Тягітнéйка, *с. мн.* ? Въ выраж.: **зайти в тягітнéйка**. Забеременѣть. *Єго княгинейка зайшла в тягітнейка.* Гол. I. 90.

Тя́глий, а, е. Имѣющій рогатый скотъ.

Тягло́, ла́, *с.* 1) Лямка, приспособленіе для тяги невода, парома и пр. *Літом невід на тяглі тягнуть до одмілу, а зімою рубають вікна у кризі.* Черк. у. 2) Рабочая скотина, рабочій скотъ. *Здохне мабуть не сьогодні—завтра одне тягло без сіна.* Грин. II. 209. *Чи багато тягол було на роботі?* Новомоск. у. Также: комплектъ воловъ въ три-четыре пары для плуга. КС. 1898. VII. 47. 3) Шутливо: трубка курительная со всѣми принадлежностями (кисетомъ съ табакомъ, кресаломъ. кремнемъ, трутомъ). *А виймай лишень своє тягло, та покуримо люльки.* Полт. г. 4) **Тягло́м тягти́.** Тащить по землѣ. Ум. **Тягéльце.** Шейк.

Тягловий, á, é. Тяглова́ робо́та. Работа гужемъ. Херс. г.

Тягнишкіра, тягнишку́ра, ри, *м.* Растягивающій кожу,—шутливое прозваніе сапожника. Шейк. Каменец. у.

Тягота́, ти́, *ж.* 1) Тягость, тяжесть. *У тяготі воли йдуть.* Черк у. *Треба взяти чоботи, в них тягота невелика.* Каменец. у. 2) Печаль, скорбь. *Своєму серцю, моїй душі тяготи не чини.* Гол. 3) Беременность. *Зайшла крульова у тяготу.* Гн. I. 140.

Тягти́, гну́, неш, *гл.* 1) Тянуть, влечь, тащить. *Ото вона за віровку та давай тягти.* Рудч. Ск. I. 172. *Твої слова—потопні води: лестять і тягнуть у безодню.* К. Псал. 123. *Тягни, кобило, хоч тобі й немило.* Могил. у. 2) Вытягивать. *З живих здирали шкуру.... жили тягли.* Стор. М. Пр. 65. 3) Притягивать. *Земля тягне до себе хату й звіря, й чоловіка, й воду.* Ком. I. 11. 4) Пить. *І брагу кухликом тягли.* Котл. Ен. I. 11. 5) Сосать. *Дивиться, батько (упирь) встав і в крайнього почав кров тягти.* Грин. I. 53. 6) Эксплоатировать, выжимать. *Жид брехнею живе, все з нас тягне.* Ном. № 885. 7) Держать чью сторону, быть на чьей сторонѣ. *Не тягнеш ти за беззаконних, що прикриваються законом.* К. Псал. 219. 8) Относиться, причисляться. *Село Токарі тягнуть до Бешкинської волости.* Лебед. у. *С. Драбівка до Деренківця тягне.* Черк. у. *Дорожня тягне до нашої волости.* НВолын. у. 9) **Біду́ тягти́.** Бѣдствовать. *Приходиться до кінця віку біду тягти.* Чуб. 10) **До пра́ва тягти́.** Призывать къ суду. *Син вітця до права тягне, донька на матір гнів піднімає.* Гол. IV. 22.

Тягти́ся, гну́ся, нешся, *гл.* 1) Тянуться, тащиться. *Ще й у всіх ззаду тяглися довгі хвости.* Левиц. Пов. 78. *Тяг-*

неться мій Омелько шляхом. Левиц. Пов. 346. 2) Тянуться, стараться не отстать отъ кого. *За багатими не тягтись.* Ном. № 1415. 3) Продолжаться, длиться. *Як насолили багато огірків, до ще й весною тягнуться.* Лебед. у. *Війна.... тігласі більш як рік.* Гн. II. 245.

Тягу́лиця, ці, *ж.* Употреблено въ загадкѣ на возъ: *Чотирі чотиренки та два хведоренки тягли тягулицю за хвіст на вулицю.* Мнж. 175.

Тягу́ля, лі, *ж.* Родъ рыболовной сѣти. Браун. 13.

Тягу́н, на́, *м.* 1) Носильщикъ. *Ці обидва тягуни добрі.* Харьк. у. 2) Небольшая палка, прикрѣпленная къ полозку у дышловыхъ саней, къ ней привязывается барокъ съ постромками. НВолын. у. 3) У мастеровъ, изготовляющихъ курительныя трубки: молотокъ для расплющиванія кусковъ латуни, красной мѣди и желѣза. Вас. 148.

Тягу́ня. ні, *ж.* Небольшой бредень. Левч. 160.

Тягу́чий, а, е. Который тянется, растяжимый, упругій, эластичный. *Тягуче кісто—коржа не можна роскачать: що роскачаю, то воно знов збіжиться.* Канев. у.

Тягучки́й, а́, е́. Тягучій. Волч. у.

Тяж, жу, *м.* 1)=**Ужва** 2. Вх. Зн. 72. 2) **У тяжі́, у тяжу́ бу́ти, ходи́ти.** Быть беременной. *Я в тяжу.* О. 1861. XI. 30. *Вона тепер у тяжі, а спорожниться, то буде робити.* НВолын. у. **Зайти́ в тяж.** Забеременѣть. Драг. 260.

Тя́жар, ра, *м.*=**Тягар.** *Лиш один тяжар маю на серці.* Федьк.

Тяжи́на, ни, *ж.* Выбойка, пестрядь, полосатое полотно. Шейк.

Тяжина́, ни́, *ж.* Тяжесть, бремя. Шейк.

Тяжи́новий, а, е. Сдѣланный, сшитый изъ пестряди. Шейк.

Тяжи́ти, жу́, жи́ш, *гл.* Обременять, отягощать. Шейк.

Тяжи́тися, жу́ся, жи́шся, *гл.* Тяготиться. *Він тяжиться і дров врубати.*

Тяжки́й, а́, е́. 1) Тяжелый. *Тяжке колесо.* Левиц. 2) Трудный. *Тяжкі часи.* Стор. М. Пр. 59. 3) Сильный, большой, великій. *Лихо тяжке.* Шевч. *Тяжке наріканя.* Єв. Мт. II. 18. Ум. **Тяже́нький.**

Тя́жкість, кости, *ж.* 1) Тяжесть. Желех. 2) Трудность. Желех.

Тя́жко, *нар.* 1) Тяжело, трудно. *Тяжко нести, а жаль покидати.* Шейк. *Тяжко-важко заспіває, як Січ руйнували.* Шевч. *Тяжко, тяжко мені тебе додому одправляти.* Макс. 2) Очень. *Тяжко боюсь матері.* О. 1861. XI. Кух. 7. *Тяжко поганий.* Ном. *Тяжко заплакав.* Грин. II. 148. *Тяжко зажурився.* Шевч. *Голова тяжко болить.* Ум. **Тяже́нько.** Чуб. V. 44. *На серці тяженько.* Грин. Ш. 183.

Тяжкомо́вний, а, е. Косноязычный. *Приводять до його глухого і тяжкомовного.* Єв. Мр. VII. 32.

Тяжконо́гий, а, е. Тяжелый, медленный на ходу. *Тяжконогий звір* (о волѣ). К. ЧР. 213.

Тяжкороб, ба, *м.* Исполняющій тяжелыя работы. Шейк.

Тяжкору́кий, а, е. Съ тяжелой рукой. Желех.

Тяжкоті́лий, а, е. Тяжелый на подъемъ, съ увѣсистымъ тѣломъ. Шейк. Вх. Зн. 72.

Тяжчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Дѣлать тяжелѣе. Шейк.

Тякнути, кну, неш, *гл.* Тронуть, задѣть? **Його тякло.** Онъ догадывался? Его задѣвало? *Його може й тякло, що в мені кипіло.* Федьк. Пов. 24.

Тя́ма, ми, *ж.* Пониманіе, понятіе, соображеніе, смышленность, умѣніе, смѣтка. *Нема тями й воза помазати. Та воно б то й зробили як слід, та чорт-ма тями.* Лебед. у. *Має тяму до римарства.* Борз. у. **Не при тя́мі.** Не въ своемъ умѣ. *Не повно ума, не при тямі.* МВ. (О. 1862. I. 103).

Тя́мити, млю, миш, *гл.* 1) Смыслить, понимать. *Вчилася, та й не тямить.* МВ. (О. 1862. Ш. 37). *Коли не періг, то й не пирожися; коли не тямиш, то й не берися.* Ном. № 9572. 2) Помнить. *Тямитиме до нових віників.* Ном. № 3645.

Тя́митися, млюся, мишся, *гл.* Помнить, сознавать себя. *Ой як нап'ється, то й не тямиться.* Чуб. V. 1091. *Та і всі письменні,—нехай вони собі тямляться!*—т. е. ну ихъ, пропади они! Котл. НП. 363.

Тямки́. Въ выраженіяхъ: **У тямки́ бу́ти. да́тися кому́.** Помниться кѣмъ, врѣзаться кому въ память. *Довго буде вам в тямки.* Котл. Ен. **Не в тямки́.** Не въ домекъ, трудно понять. *Це така хитра річ, що мені не в тямки.* **У тямки́ бра́ти.** Понимать, разбирать, сознавать. *Його питають про одно, а він каже друге. Видно він і сам не брав у тямки, через те й ні в які*

розмови з людьми не зривався. Г. Барв. 306.

Тямки́й, а́, е́. 1) Сообразительный, смѣтливый. 2) Памятливый.

Тямови́тий, а, е. Понятливый. *Він тямить силу у письмі, у лічбі; нема що казать—хлопець гарний, тямовитий. Оце у ярмарку купив йому чотирі книзі, паліра і три пір'ї.* Васильк. у.

Тя́мок, мку, *м.*=**Тяма.** **Без тя́мку.** Безъ сознанія, не сознавая. *Чіпка без тямку поволік ноги далі.* Мир. ХРВ. 238.

Тямува́ти, му́ю, еш, *гл.* 1) Имѣть способность. Борз. у. 2) Помнить. Вх. Зн. 72.

Тяму́чий, тяму́щий, а, е. Понимающій, смыслящій, толковый, умный. *Він чоловік тямучий, не зопсує діла.* Полт. г. *Тямуще й нетямуще пішло.* Черк. у. *Книжки лежать, папери купами: Павло Піддубень дуже тямущий чоловік, всяку старовину молодою головою зазнас.* К. ДС. 31.

Тяму́чість, чости, *ж.* Понятливость. Борз. у.

Тяму́щий, а, е. См. **Тямучий.**

Тяпка́рь, ря, *м.*=**Кептар.** Угор. Гол. Од. 82.

Тяр. По истинѣ, дѣйствительно. Вх. Зн. 72. *Музику заповість аж до самої Глиниці, або тяр аж до Сачави.* Федьк.

Тя́ти, тну, тнеш, *гл.* 1) Рѣзать, рубить, косить. *Як панок наш тяв, то тур-царя стяв.* АД. I. 24. *Було брати косу да й ступать у росу, да травиченьку тяти.* Рудч. Чп. 132. 2) Ударять, бить. *Що ти так тнеш коні?* Шевч. 3) Кусать, жалить. *Тяли комарі.* 4) Твердить одно и то же. *Чим то той Лазарь Богу приподобився, що його увесь тиждень тнуть та й тнуть.* Ном.

Тятива́, ви́, *ж.* Тетива. *Наготує лук до бою, тятиву тугу натягне.* К. Псал. 13. *Лука він натягне золотого і трепетну стрілу на тятиву наложить.* К. Дз. 58.

Тях, *меж.*=**Тьох 2.** *Малий соловійчику, тях, тях, тях!* Гол. III. 344.

У.

У, в, *пред.* У, въ. По свойству украинскихъ звуковъ **у** и **в**, взаимно переходящихъ при извѣстныхъ условіяхъ другъ въ друга, обозначаемые ими предлоги **у** и **в** слились въ одинъ общій предлогъ съ разными значеніями, но произносимый безразлично, смотря по своему положенію, то какъ **у**, то какъ **в** то, наконецъ, какъ средній между ними полугласный звукъ; при чемъ **у** чаще всего является въ положеніи между согласными, а также послѣ гласной, если слѣдующее слово начинается нѣсколькими согласными, и передъ гласной, если предыдущее слово кончается нѣсколькими согласными, а **в** оказывается большею частью въ положеніи между гласными, а также между гласной и одной согласной или между одной согласной и гласной, напр.: *Як у руках рушниця у стрільця, то горе качкам. Тремтить лист у осики. Упала в озеро. Добре, як рибі в воді. Пташок в очеретах багато.* Иногда послѣ согласной передъ гласной: **ув**: *Роби до поту, а їж ув охвоту.* Ном. № 12124. *Ув умілого і болото рибу ловить.* Ном № 6019. Послѣ согласной передъ нѣсколькими согласными иногда **уві**, а послѣ гласной передъ нѣсколькими согласными **ві**: *Всі оці книжечки продаються ві Львові у книгарні брацтва ставропігійського.* (На посл. страницѣ обложки книжечекъ „Сільської Бібліотеки" 1862). Правила эти не выдерживаются въ стихахъ и, благодаря неправильностямъ правописанія, очень часто нарушаются въ письмѣ. I. Основное **у**. У. Употреб. съ родительн. падежемъ. а) На вопросъ: гдѣ? *Хліб та сіль! Їмо, та свій, а ти у порога постій.* (Шутка). б) На вопросъ: у кого, у чего? *У сусіда хата біла, у сусіда жінка мила.* Нп. *Адам ззів кисличку, а в нас оскома на зубах.* Ном. *Андрійко був у мене повновидий, ясноокий.* МВ. II. 7. Иногда: для. *А Наливай,—се не людина в мене, се дух війни, наслідник бога Морса.* К. ЦН. 194. Иногда также съ оттѣнкомъ значенія на вопросъ: отъ кого? *Ти в мене не втечеш!* II. Основное **в**. Въ, во. 1) Съ винительнымъ падежемъ: а) На вопросъ: куда? *Веди ж гостей у світлицю.* К. ЧР. 37. *Увались у хату.* К. ЧР. 39. *Піду в базарь, попросю, щоб хто наняв мене.* Грин. II. 89. Иногда въ знач.: о, объ: *Кидай горшками в землю.* Грин. I. 120. **В книгу чита́ти.** Читать въ книгѣ, изъ книги. *Ой ходить піп по церковці та в книжку читає.* О. 1862. IV. 107. б) На вопросъ: въ какое положеніе, состояніе, въ какой составъ идти. *Крутнем підперезався да в бояре вбрався.* Грин. III. 438. *Піти в опришки. Взяли в салдати.* в) На вопросъ: въ какое настроеніе, движеніе, дѣйствіе и т. д.; переводится обыкновенно безъ предлога сотвѣтствующимъ глаголомъ или глаголомъ съ дательнымъ или творительн. падежемъ. *Порося у квік, а баба у крик.* Посл. *А дитина в плач. Не вдавайсь у тугу. Не вкидайся так у прядіння,—догля́дай усього хазяйства. Козаки не дуже вдавались у любощі.* К. ЧР. 149. г) На вопросъ: какимъ орудіемъ или средствомъ? *Били у дзвони! Гуляти в карти.* д) На вопросъ: какимъ образомъ, способомъ, путемъ? и т. д. *У силу додому дійшли.* Мнж. 125. **У го́лос чита́ти.** Громко читать. **Ув очеви́дьки бре́ше.** Въ глаза вретъ. *У брід річку перейшов.* е) На вопросъ: въ кого, на подобіе кого? *Хлопець у батька вдався. Пшениця така гарна: колос у колос.* Желех. *Наказував дідусь, щоб на завтра ви всі були лице в лице, одежа в одежу, черевики в черевики.* Чуб. II. 21. ж) На вопросъ: когда? *У середу родилася,—тепер мені горе.* Нп. *У неділю вран-*

ці-рано синє море грало. Шевч. *Вийди, вийди, козаченьку, у вечір пізненько.* О. 1861. X. 55. 2) Съ мѣстнымъ падежемъ на вопросъ: гдѣ? въ чемъ? на чемъ? а) *У хаті в її—як у віночку.* ЗОЮР. I. 145. *Новенькі вікна в базарі покупили.* Г. Барв. 249. *Зоставсь ув убозтві.* К. ЧР. 199. *Верба стояла в березі.* б) На вопросъ: въ какомъ числѣ, видѣ, состояніи и. т. д? *Не у мнозі зять їде, не багато бояр везе.* Мет. 185. *Ходім, кажу Катрі, ходім до Марусі.... ми собі з нею у трійці порадимось.* МВ. II. 123. *Пішла я за ним у тропі.* МВ. II. 176. *У добрім здоровлю.* Желех. *А ми з чоловіком у правді жили.* Г. Барв. 434. *У злагоді жили.* в) На вопросъ: когда? *У вечері, у ранці, у ночі* — выраженія, превратившіяся въ нарѣчія. См. **Увечері, уранці, уночі**. 3) На вопросъ: какъ скоро? черезъ сколько времени? *У рік стара пані вмерла.* МВ. (О. 1862. III. 65). *І хутко її посватав? У півроку.* МВ. (О. 1862. I. 80). *У год так, чи в два ішли москалі через наше село.* О. 1862. VIII. 27.

Уба́вити, ся. См. **Убавляти, ся.**

Убавля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **уба́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Задерживать задержать долго. *Дякуємо попонькові.... ой што нас не убавив, нагленько нас одправив.* Гол. IV. 439. 2) Забавлять, забавить. *Ой ти, матусю, і кужеля збавиш і мові маленької дитини не вбавиш.* Грин. III. 377.

Убавля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **уба́витися, влюся, вишся,** *гл.* Затихать, затихнуть, умолкать, умолкнуть. *Ми кинули сухарі,—собаки й убавились, а то було гавкали.* Новомоск. у. (Залюб.).

Убагну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Понять. *І миттю кинувсь до громади просить собі у ней поради чого собою не вбагне.* Котл. Ен. II. 34.

Убазарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Продать или купить что на базарѣ. Шейк.

Убаришува́ти, шу́ю, еш, *гл.* Получить барышъ отъ перепродажи. Рк. Левиц.

Убача́ти, ча́ю, еш, сов. в. **уба́чити, чу, чиш,** *гл.* Видѣть, увидѣть, замѣчать, замѣтить. *Нехай Бог боронить таке й чувати, не то очима вбачати.* Г. Барв. 140. *Вбачаю—марніє та й марніє Парася моя.* МВ. II. 25. *Не дай, щоб вороги хвалились, вбачаючи мою біду.* К. ПС. 26. *Чи не вбачу милої на дворі.* Грин. III. 82.

Убача́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **уба́читися, чуся, чишся,** *гл.* 1) Видѣться, увидѣться. *Ми крадькома вбачалися.* Г. Барв. 82. 2) Мерещиться, примерещиться, казаться, представляться, представиться. *Усе йому його батько покійний убачається.* ЗОЮР. II. 84.

Уба́чливий, а, е. Внимательный. *Привітна та вбачлива до кожного.* Мир. ХРВ. 351.

Убга́ти. См. **Убигати.**

Убезві́чити, чу, чиш, *гл.*=**Обезвічити.** Вх. Зн. 72.

Убезпе́ка, ки, *ж.* Обезпеченіе отъ опасности, безопасность. К. Бай 41.

Убезпеча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **убезпе́чити, чу, чиш,** *гл.* Увѣрять, увѣрить, обнадеживать, обнадежить, обезопашивать, обезопасить. *А я тебе, мій Нечаю, не убезпечаю: держи коня, держи в сідлі для свого звичаю. Признайсь мені, дівчинонько, чи будеш, ти певна? Ой не буду, козаченьку, тебе вбезпечати.* Грин. III. 198. *Катерина й питає: „де ж дінем запорозьких козаків"? А він її убезпечив: „знайдуть, каже, де дітись".* О. 1862. V. 102.

Убезпеча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **убезпе́читися, чуся, чишся,** *гл.* Довѣряться, довѣриться, положиться на что. *Хто ж би подумав, що одного в матері сина візьмуть у москалі? Вдова Загірня вбезпечилась, що в неї син одинчик.* К. ДС. 4.

Убезпече́ння, ня, *с.* Обезпеченіе, обезопашиваніе. К. Кр. 23.

Убе́йкатися, каюся, ешся, *гл.* Обпачкаться. Шейк.

Уберега́ти, га́ю, еш, сов. в. **уберегти́, режу́, же́ш,** *гл.* Уберегать, уберечь, устерегать, устеречь. *Де ж його вбережеш садок за такими хлопцями: тільки одвихнувся, а воно вже на вишні.* Харьк. у.

Уберега́тися, га́юся, ешся, сов. в. **уберегти́ся, режу́ся, же́шся,** *гл.* Уберегаться, уберечься. *Я горілки не п'ю, од пива не вп'юся і сам, молод, слави вбережуся.* Грин. III. 263.

Убере́чи́, режу́, же́ш, *гл.*=**Уберегти.** Желех.

Убе́речко, ка, *с.*=**Уранничко.** Желех.

Убива́ння, ня, *с.* 1) Убиваніе. К. Дз. 225. *Протест перед всьогосвітньою інтелліґенцією за сліпе і тиранське вбивання нащого національного духа.* К. XII. 137. 2) Вбиваніе, вколачиваніе.

Убива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **убйти, уб'ю, е́ш**, *гл.* 1) Убивать, убить, *Під білою березою козаченька вбито.* Мет. 102. *Бодай тебе, мій миленький, перва куля вбила.* Мет. 64. **Убйти му́ху, чмеля́.** Выпить, подкутить. Ном. № 11732, 11733. 2) Вбивать, вбить, вколачивать, вколотить, втыкать, воткнуть. *Як ударив Іван змія та по коліна і вбив у землю.* Грин. I. 153. *Ножа в серце вбили.* Чуб. 3) Оббивать, оббить. *Клуню гарно килимами вбили і тут п'ють, гуляють.* Св. Л. 277. 4) Утаптывать, утоптать. *Стежку вбили.* Мнж. 124. *Біжи, коню, дорогою широкою убитою.* Нп.

Убива́тися, ва́юся, ешся, сов. в **убйтися, б'юся, е́шся**, *гл.* 1) Убиваться, убиться. *Чи мені втопитись, чи з гори убитись.* Нп. *Чи ти, милий, впився, чи з коника вбився.* Мет. 103. 2) Вбиваться. вбиться, вколачиваться, вколотиться, втыкаться, воткнуться, погружаться, погрузиться, войти. *Як ударив,—так ніж у груди і вбився по колодочку. Над ним коник зажурився, по коліна в землю вбився.* АД. I. 270. *Як обірвався, то на три сажні у землю вбився.* Мнж. 124. 3)—**у що.** Пріобрѣсти что. *Хоч на гроші не розжився, так ув одежу вбився.* Мнж. 164. *Їм добре каятись, у гроші вбившись.* К. Бай 40. *Ніяк Горбоносиха не спромоглася знов убитись у свині.* Г. Барв. 417. **У колодочки́, у пі́р'я вбйтися.** Пріобрѣсти опереніе, опериться. Переносно о людяхъ: вырости. *Не вспів ще в колодочки вбиться, а, бач, яке затинає!* **Він убйвся в крйльця.** У него выросли крылья *Погодуй нас хоч трошечки, ой поки ми в крильця вб'ємося та в силочку вберемося.* Нп.—**в си́лу, в поту́гу.** Пріобрѣсти силу, сдѣлаться сильнымъ. *Я корюся, поки у силу та в потугу вб'юся.* К. Бай. 58.—**у сла́ву.** Пріобрѣсти славу, прославиться. *Він у славу вбився.* К. Досв. 164. 4) Только несоверш. в. Сильно горевать, тосковать, кручиниться, убиваться. Рудч. Ск. II. 115. *Десь моя ненька, десь моя старенька за мною вбивається.* Нп. *Чорнявая кохания по милому вбивається.* Хата. 7.

Убига́ти, га́ю, еш, сов. в. **убга́ти, га́ю, еш**, *гл.* 1) Убирать, убрать, всовывать, всунуть, впихивать, впихнуть, сжимать, сжать. *Зевес, свою уздрівши неню, убгав ввесь оселедець в жменю.* Котл. Ен. V. 36. *У його худоби—у карбованців сот дев'ять не вбгать.* Канев. у. 2) Съѣдать, съѣсть. *Він готовий і все в рота вбгати. Гляньте, як убигає.* Пирят. у. *Усе вбгав, що в мисці було.*

Убйй-душа, ші, *об.* Убійца. *А мій батько убий-душа.* Мнж. 57.

Убйти, ся. См. **Убивати, ся.**

Убия́сник, ка, *м.*=**Обаясник.** *Вовки їх* (чортів) *їдять.... Ото й кажуть: „вовк ззів убиясника“.* Драг. 44.

Убіга́ти, га́ю, еш, сов. в. **убі́гти, жу́, жи́ш**, *гл.* 1) Вбѣгать, вбѣжать. *Убігла в сіни і замкнулась.* Чуб. 2) Только несовер. в. Гоняться, ухаживать. *Він за нею дуже вбігає.* 3) Пробѣгать, пробѣжать. *П'ятьсот верст убігли.* Рудч. Ск. I. 72. 4) Погружаться, погрузиться, вбиваться, вбиться. *Як ударить* (бабу ягу), *так вона так під руки і вбігла в тік.* ЗОЮР. I. 52.

Убіж, божі, *ж. соб.* Бѣдняки, бѣдные люди. Желех.

Убі́жжя, жя, *с.* Убожество.

Убі́жський, убі́зький, а, е. Убожескій. Мкр. Г. 69. *У мене справа убізька.* Черниг. у.

Убі́йник, ка, *м.* Убійца. *Убійники вбили.* Шух. I. 215. *Казав убійника стерегти.* МВ. (О. 1862. I. 102). *Посадили між злодіями, між убійниками.* МВ. II. 193.

Убі́йників, кова, ве. Принадлежащій убійцѣ. Шейк.

Убі́йчий, а, е. Убійственный, смертельный. Желех.

Убілйти, ся. См. **Убіляти, ся.**

Убільша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **убі́льшити, шу, шиш**, *гл.* Увеличивать, увеличить.

Убільша́тися, ша́юся, ешся, сов. в. **убі́льшитися, шуся, шишся**, *гл.* Увеличиваться, увеличиться.

Убі́льшки, *нар.* Величиной, по величинѣ. См **Завбільшки.** *Село не велике, вбільшки як Хорошів.* Харьк. у. *У нас нема такого вола вбільшки.* Грин. I. 94.

Убіля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **убіли́ти, лю́, лиш**, *гл.* Бѣлить, побѣлить. *Ще полотна не вбілила.* Г. Барв. 312. *Біле моя, біле, тонка біла, як я тебе убілила.* Мет. 313.

Убіля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **убіли́тися, лю́ся, лишся**, *гл.* Пачкаться,

запачкаться въ мѣлъ, муку. *Де се ти убілився?* Харьк. у.

Убі́р, убо́ру, *м.* Уборъ, нарядъ. Левиц. І. 202. Ном. № 11164. 2)—**церко́вний.** Церковное облаченіе. Рудч. Ск. І. 170.

Убіра́льник, ка, *м.* Снарядъ для снианія шерсти съ кожи (у кожевниковъ). Вх. Зн. 5.

Убіра́ння, ня, *с.* 1) Одѣваніе. 2)=**Убрання.** *Ой піду охотою в службу: дадуть мені тісне убірання.* Чуб. V. 154. Ум. **Убіра́ннячко.** *Та жаль мені дівуванячка, дівочого убіраннячка.* Грин. III. 478.

Убіра́ти, ра́ю, єш, сов. в. **убра́ти, беру́, ре́ш**, *гл.* 1) Одѣвать, одѣть, наряжать, нарядить, убирать, убрать. *Укинь мене в болото, а я тебе вберу в золото.* Ном. № 10145. *Вбери й пенька, то стане за Панька.* Ном. № 11172 *Ой косо, косо кохана! сім літ я тебе кохала, що-неділеньки вбірала.* Мет. 205. **Убра́ти в шо́ри.** Первоначально — запречь, переносно: забрать, взять въ руки. 2) Надѣвать, надѣть. *Скидай з себе свої лати, вбірай дорогії шати.* Голов. І. 44. 3) Убирать, убрать, принять. *Убрав, як сіно в годину.* Ном. № 11126. *Хліб убірає, хто його має.* Ном. № 10121. *Так росходивсь, що і в два не вбереш.* О. 1862. VI. 164. 4) Пачкать, запачкать. *Убрав ноги в куряву.* 5)—**в се́бе.** Всасывать, всосать. 6) Ѣсть, съѣсть. *Вбірай, свате, капусту.* Ном. № 4773.

Убіра́тися, ра́юся, єшся, сов. в. **убра́тися, беру́ся, ре́шся**, *гл.* 1) Одѣваться, одѣться, наряжаться, нарядиться. *Вберися, жінко, в кожух.* Ном. № 12826. *Убрався в жупан і дума, що пан.* Ном № 11179. *Не видав Гриць ногавиць: то ся вбірає, то розбірає.* Ном. № 2595. *У намисто уберуся.* Шевч. 504. **Убра́тись за ко́го.** Переодѣться кѣмъ. *Одна покойова вбралась за дяка.... друга за паламаря і співають: „Вічная пам'ять“.* Св. Л. 108. 2) Запачкиваться, запачкаться, набраться, набирать на себя чего либо прицѣпившагося къ платью. *Убрався, як марюка.* Ном. № 11277. *Підеш, дак у реп'яхи й уберешся.* Г. Барв. 472. 8)—**у що=Убиватися, вбитися 3.** *Вбіратися в пір'я. З літами убірався в силу.* Мир. ХРВ. 49. 4) Собираться, собраться (куда-либо). *Додому вбіратись.* К. (ЗОЮР. II 204). 5) Залѣзать, залѣзть, забираться, забраться. *Куди ти вбрався на стіл з постолами.* Ном. 6) Входить, войти, поселяться. *Нечиста сила вбралася* (в царівну). Рудч. Ск. *Зараз у світлицю вбрався.* ЗОЮР. І. 201. 7) Удаляться, удалиться, уйти. *Вовки як схватились, то на силу відтиля убрались.* Рудч. Ск. І. 43. *Як до дна доглядаться, так за Дунай убіраться.* Ном. 8) Входить, войти, помѣститься. См. **Увібратися.**

У́біч, убочу, *м.* **у́біч, убочі**, *ж.* 1) Сторона (предмета), бокъ. Гол. Од. 62. 2) Косогоръ. Шейк. *Сидить пугач на убочу, на вітер надувся.* Нп.

Убі́чнистий, а, е. О горѣ: съ крутыми боками. Вх. Лем. 476.

Ублага́ти, га́ю, єш, *гл.* Умолить; умилостивить. *Росердила миленького, да вже не вблагаю; хоть вблагаю, не вблагаю, да вже не такого.* Мет. 66. *Та святих отіх благала,- -таки ж ублагала.* Шевч. 260.

Ублюва́тися, блюю́ся, є́шся, *гл.* Облеваться, испачкаться блевотиной. Шейк.

Убо́втатися, таюся, єшся, *гл.* Забрызгаться грязью.

Убо́втнутися, нуся, нешся, *гл.* Сказать невпопадъ. *Вбовтнувся в річ без ладу.* Ном. № 3153.

Убо́г, га, ге=Убогий. *І наш Бог не вбог.* Ном. № 2124.

Убога́чення, ня, *с.* Обогащеніе.

Убо́гий, а, е. Бѣдный, неимущій. *Не той убогий, хто трошки має, а той, що не знає годі—все жадає.* Посл. *Що вбогий, що багатий—у Бога все рівно.* Ном. № 80.

Убо́го, *нар.* Бѣдно.

Убогоду́хий, а, е. Нищій духомъ.

Убож, жі, *ж. соб.* Бѣднота, бѣдняки. *Убож скотину позбувала, землі позаставляла.* Черниг. у. См. **Убіж.**

Убо́жати, жаю, єш, *гл.* Бѣднѣть.

Убо́жество, ва, *с.* Убожество, бѣдность. *Я твоє багацтво переживу, а ти мого вбожества не переживеш* Ном. № 1611.

Убо́жіти, жію, єш, *гл.*=**Убожати.**

Убо́жство, ва, *с.* Убожество. *Той же зоставсь ув убозстві, а йому фортуна на войні послужила.* К. ЧР. 199.

Убо́жчати, чаю, єш, убо́жшати, шаю, єш, *гл.* Становиться бѣднѣе. Шейк.

Убо́їще, ща, *с.* Убоище, упрямецъ, упрямица, *Вбоїще таке—що хоч ти йому що хоч.* Ном. № 2957.

Уболіва́ння, ня, *с.* Сожалѣніе, скорбь. К. (Желех.).

Уболівáти, вáю, еш, сов. в. **уболíти, лíю, еш,** *гл.* Скорбѣть, сожалѣть. *І серцем батьківським над людьми вболівав.* К Дз. 173.

Уболóна, ни, *ж.*=**Оболона.** Гол. II. 232.

Убóрзі, *нар.* Немедленно, поспѣшно. *Потреба, пильна. просить бути вборзі.* К. Бай. 81.

Уборошнúтися, нюся, нúшся, *гл.* Выпачкаться мукой. Конст. у.

Убоя́тися, я́юся, ешся, сов. в. **убоя́тися, боюся, íшся,** *гл.* Бояться, убояться, страшиться, устрашиться. *Ідіть, душі, не вбояйтеся.* Грин. III. 146. *Божої сили не вбоїмось.* Ном. № 8348. *Не вбоїмось того! нехай таки буде правда.* МВ. (О. 1862. I. 103).

Убраний, а, е. Одѣтый.

Убрáння, ня, *с.* 1) Одежда; платье. *Чи бачиш, як ми обідрались? убраннє, постоли порвались.* Котл. Ен. I. 17. *Чого чорт плаче?—що панам убрання не настаче.* Ном. № 1141 (одм.). *Ішла вона в білім як сніг убранні.* Стор. МПр. 76. *Поздирали з неї дорогі коралі і бекешу, і все гарне вбрання: і чоботи червоні, і епідницю, і хустку.* Рудч. Ск. I. 209. 2) Брюки, штаны. Угорск. и Гуц. Гол. Од. 66. 82. Ум. **Убрáннячко.**

Убрáти, ся. См. **Убірати, ся.**

Убрáтий, а, е=**Убраний.** *А молодиця така моторна та гарно вбрата.* Грин. I. 293.

Убрестú, дý, дéш, *гл.* 1) Войти въ воду. *Первий раз ступив, по коліна вбрів.* Мет. 19. 2) Переносно: попасть въ бѣду. *В таке вбрела, що ледві за рік вирнула.* Г. Барв. 242.

Убрехáтися, шýся, шешся, *гл* Проврамься, соврать. *От же убрехався ти: не так діло було.* Харьк. у.

Убрóїтися, рóюся, їшся, *гл.* Сдѣлать подъ себя.

Убрúз(ь)кати, каю, еш, *гл.* Обрызгать.

Убрúз(ь)катися, каюся, ешся, *гл.* Обрызгаться.

Убрикнýти, кнý, нéш, *гл.* Лягнуть. *Бодай тебе курка вбрикнула.* Шуточная брань. Ном. № 3249.

Убриндувáтися, дýюся, ешся, *гл.* Одѣться. *Вийди, вдово, вийди, небого!—Почкайте мене хоць годиночку єдную, найся в коралики* (сорочку, спідницю, черевички, хустку) *вбриндую.* Чуб. III. 319.

Убрýс, са, *м.*=**Обрус.** *А в тій світлиці тисові столи, а по тих столах тонкі убруси.* Гол.

Убрьóхатися, хаюся, ешся, *гл.* Забрызгаться грязью, замочиться.

Убувáння, ня, *с.* 1) Обуваніе. 2) Обувь. 3) Убываніе. Ум. **Обувáннячко.** *Ні по чому не спізнаю* (милу), *лем по вбуваннячку.* Гол. IV. 503.

Убýванці, ців, *м. мн.* Ремешки, которыми привязываютъ къ ногѣ ходаки. См. **Волоки.** Вх. Зн. 72.

Убувáти, вáю, еш, сов. в. **убýти, бýю, еш,** *гл.* 1) Обувать, обуть, надѣвать, надѣть обувь. *Чоботи помию—не вбув: ой вона багато гордує.* Мет. 264. *В постоли вбути.* Ном. № 3093. 2) сов. в. **убýти, бýду, деш.** Убывать, убыть. *Вода не вбула. Я хочу.... щоб цілий рік* (гроші) *не убували.* Рудч. Ск. I. 65.

Убувáтися, вáюся, ешся, сов. в. **убýтися, бýюся, ешся,** *гл.* Обуваться, обуться, надѣвать. надѣть обувь. *Встав бурлака, не вмивався, нема свити—не вдягався, нема чобіт--не вбувався.* Нп. *В золоті черевички убулася.* Рудч. Ск. II. 46.

Убудúти, жý, диш, *гл.* Разбудить.

Убудúтися, жýся, дишся, *гл.* Проснуться.

Убýритися. См **Убурюватися.**

Убýрюватися, рююся, ешся, сов. в. **убýритися, рюся, ришся,** *гл.* Испускать, испустить урину, замочиться. Ном. № 14298.

Убýти. См. **Убувати.**

Убýтися. См. **Убуватися.**

Убýхати. См. **Убухувати.**

Убýхувати, хую, еш, сов. в. **убýхати, хаю, еш,** *гл.* Много сразу чего наливать. налить. Шейк. О деньгахъ: много вкладывать, вложить въ какое либо дѣло, предпріятіе. *Це він усі свої гроші туди вбухав.* Харьк. у.

Ув. См. **У.**

Увáга, ги, *ж.* 1) Вниманіе. *Що старше від розуму?—Увага.* Ном. № 5810. *Люде слухали з великою увагою.* О. 1862. IX. 71. **Брáти до вваги, звертáти увáгу.** Обращать вниманіе. *На все сам увагу звертає.* Рудч. Ск. II. 163. **Дáти, подáти до вваги комý щó.** Обратить вниманіе чье на что. **Дáти увáгу.** Оказать вниманіе, уваженіе. *Чи воно дасть увагу старому?—ніколи.* НВолын. у. 2) Примѣчаніе, замѣчаніе.

Уважáння, ня, *ср.* 1) Обращеніе вниманія. 2)—**за що.** Принимание за кого, что....

Уважа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **ува́жити, жу, жиш,** *гл.* 1) Принимать, принять во вниманіе, обращать, обратить вниманіе, смотрѣть, взирать. *Ой, мати, мати, серце не вважає,—кого раз полюбить, з тим помірає.* Мет. 71. *Вони на сльози не вважали.* Рудан. I. 28. *Не зважайте, люде добрі, що я швець: говоріть зо мною, як з простим.* Ном. № 2597. *Вважайте, що чуєте.* Єв. Мр. IV. 24. *Чи добра кобила?—Вважайте сами.* Канев. у. 2) — **за кого, що.** Считать кѣмъ, чѣмъ, принять за кого, что. *Ми тебе за святого вважаємо.* К. Бай. 112. *Дума, що дурень його вважає за чорта.* Чуб. 3) Полагать, думать, подумать. *То їхав чоловік волами і питає у них: „А що, волики, як уважаєте, чи будемо ночувати?* Драг. 2.

Уважа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **ува́житися, жуся, жишся,** *гл.* 1) Приниматься, приняться во вниманіе, быть принятымъ во вниманіе. *Хоч і невлюбима вона була, так нелюб'є забулося—лиха доля тільки на той час уважилася.* МВ. (О. 1862. I. 102). 2)—**за що.** Считаться чѣмъ.

Ува́жка, ки, *ж.* Уступка при покупкѣ. *Уважка буде.* Волч. у.

Ува́жливий, а, е. 1)=**Уважний.** *Знайшов уважливого слухача.* Левиц. Пов. 261. 2) Съ удар. на 3-мъ слогѣ: **уважли́вий.** Важный, серіозный. *Класти сіно в стоги,—се діло уважливе: можно й без обіду перебути, бо як дощ піде, а стіг не вивершений буде, то погано,—треба поспішаться.* Волч. у. (Лобод.).

Ува́жливість, вости, *ж.*=**Уважність.** Шейк.

Ува́жливо, *нар.*=**Уважно 1.** *Дививсь пильно та вважливо округи.* МВ. II. 153.

Ува́жно, *нар.* 1) Внимательно. 2) Внушительно. *Мовчи, стара, промовили батько уважно.* Федьк.

Ува́жний, а, е. Внимательный.

Ува́жність, ности, *ж.* Внимательность.

Ува́жувати, жую, еш, *гл.* Замѣчать, примѣчать. Вх. Лем. 476.

Ува́л, лу, *м.* Склонъ? *Стоїть сонце увалом, увалом, заходить за хмару.* Грин. Ш. 386.

Ували́ти, ся. См. **Увалювати, ся.**

Ува́лювати, люю, еш, сов. в. **ували́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Вваливаться, ввалиться. *Всі так і ввалили в хату.* 2) Проваливать, провалить, пробить. *Так торкнув келепом, що й черепа ввалив.*

Ува́люватися, лююся, ешся, сов. в. **ували́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Проваливаться, провалиться. Чуб. V. 1109. *Ой не ходи по льоду, бо й увалишся.* Мил. 100.

Увaля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Обмарать, обпачкать въ пыль, грязь. Шейк.

Ува́пнитися, нюся, нишся, *гл.* Запачкаться известью. Шейк.

Увари́ти. См. **Уварювати.**

Уварува́тися, ру́юся, єшся, *гл.* Уберечься.

Ува́рювати, рюю, еш, сов. в. **увари́ти, рю́, риш,** *гл.* 1) Уваривать, уварить. 2) Заваривать, заварить. *У понеділок і у четвер не слід сирівцю уварювати.* ХС. VII. 418.

Уведе́ння, ня, *с.* Праздн. Введенія во Храмъ 21 ноября.

Уве́зти́, ся. См. **Увозити, ся**

Уве́ра, ри, *об.* Упрямый человѣкъ. Вх. Зн. 476.

Уверга́ти, гаю, еш, *гл.* Вбрасывать.

Уве́ре́д, ду, *м.* **уве́ре́да, ди,** *ж.* Поврежденіе, поврежденіе отъ натуги. *О, Боже! не прощай тому, хто вередив єхидним увередом нам духа.* К. Дз. 176

Увере́ди́ти, джу, диш, *гл.* 1) Повредить. 2) Тронуть рану, коснуться больного мѣста.

Увере́ди́тися, джуся, дишся, *гл.* Надорваться, повредить себѣ здоровье. Котл. Ен. I. 20. *Не дуже греби, увередишся.* Стор. II. 139. *Це й кравці увередяться, шиючи на кожного по 100 жупанів.* Лебедин. у.

Уве́рий, а, е. 1) Кривой (о деревѣ). *Увере дерево.* Вх. Лем. 476. 2) Упрямый (о человѣкѣ). Вх. Лем. 476.

Уверну́ти, ся. См. **Увертати, ся.**

Уверта́ти, та́ю, еш, сов. в. **уверну́ти, рну́, неш** и **уверті́ти, рчу́, ти́ш,** *гл.* 1) Заворачивать, завертывать, завернуть. *Бери хусточки, ввертай ніженьки.* Мет. 30. *Виложив з печі хліба, в рядно ввернув.* Рудч. Ск. I. 180. 2) Ввинчивать, ввинтить. 3) Сов. в. только въ одной формѣ: **ввернути.** Обращать, обратить (въ вѣру). *Кішку Самійла в щоку затинає, в турецьку віру ввертає.* АД. I. 212. 4) Замѣшивать, запутывать, запутать. *Як мені таке терпіти, та він мене буде в такі діла* (брадіжка) *ввертати.* Г. Барв. 178. 5) Вставлять, вставить слово отъ себя въ разговорѣ, вмѣшаться въ разговоръ. *Мотря, слухаючи їх жартовливу роз-*

мову, уверне словце й од себе. Мир. ХРВ. 352.

I. **Уверта́тися, та́юся, ешся,** сов. в. **уверну́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* Успѣвать, успѣть, управляться, управиться. *Меле так, що і два чоловіка не вверне́ться прибірати борошно. Ще не вернулась справити нової* (запаски). Г. Барв. 94.

II. **Уверта́тися, та́юся, ешся,** сов. в. **увертітися, рчу́ся, ти́шся,** *гл.* Завертываться, завернуться. *Дівчина ввертілась у пір'ячко.* Рудч. Ск. II. 35.

Увертіти, ся. См. **Увертати, ся.**

Уверши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Кончиться.

Увести́, ся. См. **Уво́дити, ся.**

Уве́сь, уся́, усе́, *мѣст.* Весь, вся, все. *Задзвонили в усі дзвони по всій Україні.* Шевч. 167. *Цілувались, обнімались з усієї сили.* Шевч. 145. *Я ростікся всіма сторонами.* К. Псал. 91.

Увесьде́нички, *нар.* Цѣлый день. *Чоловік увесьденички в полі.* Г. Барв. 197. *Увесьденички усе говорили.* Кв. I. 198.

Уве́чері, *нар.* Вечеромъ. Ум. **Увечеро́чку.** *Ой нема та й не буде, хиба ввечері прибуде, а ввечері-ввечерочку, а уночі в холодочку.* Грин. III. 197.

Увива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **уви́ти, в'ю, є́ш** и **увину́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Заворачивать, заворотить, обвивать, обвить. *Увила головку в рубок тонесенький.* Гол. I. 64. 2) Сплетать, сплесть, свивать, свить. *Марусенько, Марусенько, чому вінка нема? Боліла моя головонька, то я-м го не ввила.* Гол. *Не можеш.... гнізда ввити.* МУЕ. III. 53. 3) Размахивать, махать, махнуть. *Мечем ввиває, військо рубає.* АД. I. 28. 4) Только сов. в. въ формѣ: **увину́ти.** Успѣть. *Я як увину на своє місце, то добре, а як же не ввину, то й під пічку переночую.* Грин. I. 54.

Увива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **увину́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Управляться, управиться, успѣвать, успѣть. *Увивайся, гожий хлопче, коло курки швидко.* Лукаш. 125. *Ой матінко-утко, увивайся хутко.* Мет. 132. *Так багато вранці роботи, що навряд чи я увинусь.* Рк. Левиц.

Уви́джуватися, джуюся, ешся, *гл.*= **Увижатися.** *А він усе перед моїми очима ввиджується.* Г. Барв. 381.

Уви́діти, джу, диш, *гл.* Увидѣть. *Скоро звиділи, пану доповіли.* АД. I. 36.

Увижа́тися, жа́юся, ешся, *гл.* Мерещиться, представляться, казаться. *Уночі мені таке страшне ввижається.*

Увика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **уви́кнути, ну, неш,** *гл.*=**Звикати, звикнути.** Вх. Зн. 72. *Ввикай Христа сповивати.* Грин. III. 32.

Увиля́ти. См. **Увилювати.**

Уви́лювати, люю, еш, сов. в. **увиля́ти, ля́ю, еш,** *гл.* Увиливать, увильнуть, ускользнуть. *А вже ж тобі од того та не ввиляти, щоб старостам рушники не подавати.* Мет. 124. *В хазяйській роботі ввилює.* Сим. 198.

Увину́ти, ся. См. **Увивати, ся.**

Уви́слий, а, е. Вертикальный. Шух. I. 154.

Уви́снути, сну, неш, *гл.* Повиснуть, зацѣпиться. Шейк.

Уви́ти, ся. См. **Увивати, ся.**

Увиха́тися, ха́юся, ешся, сов. в. **увихну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* 1) Спѣшить, поспѣшить, быстро дѣлать, сдѣлать. *Нас нива потомила, бо ми ся увихали, нивоньки дожинали.* Гол. IV. 124. *Жінка Хима чепуруха живо ся ввихнула.* Грин. III. 564. 2) Только несов. в. ? Бродить, рыскать. *Близше осель увихаються: лисиці, куниці, тхорі.* Шух. I. 22.

Уви́шки, *нар.* Въ вышину. См. **Заввишки.** *Як земля вширшки, до неба ввишки.* О. 1861. XI. Св. 64.

Уві. См. **У.**

Увібра́ти, уберу́, ре́ш, *гл* =**Убрати.**

Увібра́тися, уберу́ся, ре́шся, *гл.*= **Убратися.** *А надовго вашої роботи буде?— Та коли б у два тижні ввібралось.* МВ. (О. 1862. I. 74).

Увігна́ти, ужену́, не́ш, *гл.*=**Угнати**

Увігна́тися, ужену́ся, не́шся, *гл.*= **Угнатися.** *Москалі в коршму увігнались.* Рудан. I. 87.

Увігну́тися. См. **Угинатися.**

Уві́дати, даю, еш, *гл.* Узнать. *Я вже знала, що Чайченко не любиш щиро Катрі—нехай же й вона ввідає.* МВ. II. 130.

Уві́в, у́вову, *м.* Дорога въ ложбинѣ, оврагѣ. Вх. Зн. 72.

Увійми́ти, млю́, ми́ш, *гл.* Отнять.

Увійти́. См. **Увіходити.**

Уві́к, *нар.* Вовѣки, никогда. *Раз доббром налите серце ввік не прохолоне.* Шевч.

Увівати, вáю, ваш, *гл.* Дать придавое.

Увінчáти, чáю, еш, *гл.* Увѣнчать. *І главу його чесную терном увінчали.* Шевч. 601.

Увірвáнець, нця *м.* = **Увірва.** Вх. Зв. 73.

Увірвáтися. См **Урнватися.**

Увíристий, а, е. Надоѣдливый, назойливый. *Такий увíристий жид: скажи та й скажи панам. Я кажу: йди собі, бо я знаю, що не треба, а він одно: скажи! Насилу виправила з хати.* Пирят. у.

Увíрятися. См. **Увірятися.**

Увірнýти, нý, нéш, *гл.* Потовуть *Сікуть, рубають самбір деревце, сікуть, рубають, на Дунай пускають: чи впірне, увірне самбір деревце? Чи пійме, чи возьме староста сваненьку?* Гол. IV. 233.

Увíрувати, рую, еш, *гл.* Увѣровать. *І чудесам твоїм увірують на світі твої малі убогі діти.* Шевч. 626.

Увірчувати, чую, еш, *гл.* = **Увертати 1.** Шейк.

Увірáти, рáю, еш, сов. в. **увірúти, рю, рúш,** *гл.*—**на кóго.** Довѣрять, довѣрить кому. *Всі кріпко на її ввіряли: що було скаже—не минеться.* О. 1862. VIII. 13.

Увірáтися, рáюся, ешся, сов. в. **увíритися, рюся, ришся,** *гл.* 1) Надоѣдать, надоѣсть, опротивѣть. *А! вже він мені ввірився.* Ном. *Не ввірився ще йому світ.* Стор. М. Пр. 3. *Чи вже ж тобі катерга турецька не ввірилася?* АД. І. 2) Довѣряться, довѣриться. *З паном не дружи, жінці не ввіряйся, а чужих гостей не приймай.* Ном. № 1196.

Увіхóдити, хóджу, диш и **ухóдити, ухóджу, диш.** сов. в. **увійтú, увійдý, деш,** *гл.* 1) Входить, войти. *Хто не ввіходить дверима, той злодій.* Єв. І. Х. 1. *В панські ворота широко ввійти, та узько вийти.* Ном. № 1208. *Якось туманію, наче жива у землю вхожу.* МВ. II. 16. *Увійдеш у землю і будеш на тім світі.* Чуб. II. 75. **Увійтú в дíйство.** Начать дѣйствовать? Открыть дѣйствія? *В нас школа годов шість як у дійство увійшла.* Нѣжин. у. **Увіхóдити, увійтú у неслáву.** Безславить, обезславить себя. *Сама ж бо ти, дівчинонько, у неславу входиш, що пізненько—не раненько із юлиці ходиш.* Мет. 83. 2) Проходить, пройти. Чуб. II. 192. *Було 60 верст увійду.* 3) Избѣгать, избѣжать. *Граду-тучи увійшов, а злих рук не увійшов.* Ном. № 2098. 4) **Ухóдити за кóго.** Слыть за кого. *Дурний, коли мовчить, то за мудрого уходить.* Ном. № 6196.

Увíч, *нар.* Наяву, въ глаза. *Анхизенка увіч видати.* Котл. Ен. III. 11.

Увíчливий, а, е. Вѣжливый, привѣтливый, любезный, предупредительный. К. (Желех.). *Гарна, ввічлива, звичайна, як бува в народі.* Мкр. Н. 30. *Моя дитина ввічлива, все мене слухається.*

Увíчливість, вости, *ж.* Вѣжливость, привѣтливость, любезность, предупредительность.

Увíчливо, *нар.* Вѣжливо, привѣтливо, любезно, предупредительно.

Увíччу, *нар.* Предъ глазами. *Ввіччу вона та й вона.* Мир. ХРВ. 10.

Увіщáти, щáю, еш, *гл.* Увѣщевать. *А вслід летить янголь його та його ввіщає, на гріх, на блуд, на розбійство не допущає.* Грин. III. 141.

Увóдини, дин, *ж.* 1) Введеніе въ церковь родильницы послѣ шести недѣль. Чуб. VI. 401. 2) = **Вúвід 4.** О. 1862. IV. 37. См. **Вивід 3** и **4.**

Увóдити, джу, диш. сов. в. **увестú, уведý, дéш,** *гл.* 1) Вводить, ввести. *Пан увів дідову дочку в свої горниці.* Чуб. **Ввóдити у слáву, у неслáву.** Позорить. *Пожалійте сиротину і не вводьте в славу.* Котл. НП. 345. *Сватай мене, козаченьку, не вводь у неславу.* Мет. 83.—**у хрест, у закóн** Крестить. *Введуть дитину у хрест.* Грин. II. 23. Мир. ХРВ. 23. 2) Обманывать, обмануть. *Він мене уводить, до иншої ходить.* Гол. III. 336.

Увóдитися, джуся, дишся, сов. в. **увестúся, уведýся, дéшся,** *гл.* 1) Вводиться, ввестись. 2) Соблазняться, соблазниться.

Увóзити, вóжу, виш, сов. в. **увезтú, увезý, вéш,** *гл.* 1) Ввозить, ввезти, завозить, завезти. *Не то кінь, що в болото ввезе, а то що з болота вивезе.* Ном. 2) Только сов. в. Провезти. *Мене, брата піхотинця, міждо коні беріте, хоч милю увезіте.* АД. І. 114.

Увóзитися, увожуся, зишся, сов. в. **увезтúся, увезýся, вéшся,** *гл.* 1) Ввозиться, ввезтись. 2) Въѣзжать, въѣхать.

Уволúти. См. **Уволяти.**

Уволікáти, кáю, еш, сов. в. **уволоктú, чý, чéш,** *гл.* Втаскивать, втащить, втя-

вуть. *Уволік у хату того лантуха.* Харьк. у.

Уволікатися, каюся, єшся, сов. в. **уволоктися, лочуся, чешся,** *гл.* Втаскиваться, втащиться, втянуться.

Уволо́ка, ки, *ж.* Земельная мѣра (въ старину), равная 30 моргамъ или 19 десят. 2010 саж. Шейк.

Уволоктися. См. **Уволікатися.**

Увольнити. См. **Увольняти.**

Увольняти, няю, єш, сов. в. **увольнити, ню, ниш,** *гл.*=**Уволяти, уволити.** *Ввольни, Боже, мою волю: зостав мене удовою.* Грин. III. 321.

Уволяти, ляю, єш, сов. в. **уволити, лю, лиш,** *гл.* Исполнять, исполнить (желаніе). *Вволив єси, чого ледачі допевнялись.* К. Пс. 244. **Вволити волю.** Исполнить желаніе. *А циганочко да ворожечко, ой уволи мою волю: да причаруй ти да козаченька, що гуляє зв мною.* Нп.

Уво́лю, *нар.* Вволю, вдоволь, достаточно. *Дав їм хліба вволю.* К. Псал. 7. *Дай, Боже, щастя, долю, хліба вволю.* Ном. № 11575.

Увора́тися, рюся, решся, *гл.* При паханьѣ захватить плугомъ сосѣднюю землю. Харьк. у.

Уворужити. См. **Уворужувати.**

Уворужувати, жую, єш, сов. в. **уворужити, жу, жиш,** *гл.* Вооружать, вооружить. *Вворужила єси на брата брата.* К. ЦН. 314.

Увця́, ці, *ж.*=**Вівця.** Вх. Уг. 272.

Увча́р, ра, *м.*=**Вівчарь.** Вх. Лем. 476.

Ув'язати, ся. См. **Ув'язувати, ся.**

'Ув'язка, ки, *ж.* Завязка къ мѣшку. Вх. Зн. 72.

Ув'язлий, а, е. Завязшій.

Ув'язнути, ну, неш, *гл.* 1) Завязнуть. *Ув'язла і лисиця зубами, ніяк не вирветься.* Рудч. Ск. II. 15. 1)=**Ув'язатися.**

Ув'язувати, вую, єш, сов. в. **ув'язати, жу, жеш,** *гл.* 1) Завязывать, завязать во что. *Син вив'язав звідтіля (з торби) невістку, а ув'язав сучку.* Рудч. Ск. I. 16. 2) Увязывать, увязать, привязывать. привязать. *Що в тебе на возі?—Колодочка.—Як би колодочка, то б ув'язана була.* Грин. I. 145. *Струну ув'язував до скрипки.* Св. Л. 230.

Ув'язуватися, зуюся, єшся, сов. в. **ув'язатися, жуся, жешся,** *гл.* Привязываться, привязаться, приставать, пристать. *Ой вернись, бідо! чого ти вв'язалась?* Мет. 366.

'Ув'язь, зі, *ж.* 1) Кусокъ ремня, связывающій било цѣпа съ его рукояткой. *Ціп на ув'язі довгий.* Волч. у. 2) Жерди въ видѣ стропилъ, которыми придавливается сверху стогъ сѣна или соломы. Рк. Левиц.

Уга́в, ву, *м.* Остановка, успокоеніе, покой. *Нема йому вгаву ні вдень, ні вночі—кричить та й кричить, мов з його чорт лика дере. П'є й п'є, нема йому і вгаву.* Ном. № 11703. **Без угаву.** Безпрестанно. *Без вгаву мучила біда.* Мкр. Г. 58.

Угава́ти, ва́ю, єш, *гл.* Успокаиваться. *І рот у дитини не вгаває: все йому хліба давай. Карі очі не сплять ночі, ніжки не вгавають.* Мет. 85.

Угадати. См. **Угадувати.**

Уга́дно, *нар.* Можно отгадать, догадаться. Желех.

Уга́дувати, дую, єш, сов. в. **угада́ти, да́ю, єш,** *гл.* 1) Угадывать, угадать, отгадывать, отгадать, догадываться, догадаться. *Так і циган угадував, що завтра буде хоч дощ, хоч сніг, хоч сояшно.* Ном. № 6515. *Вгадай мені, мати, сей сон.* Макс. *Божих сил не можна вгадать.* Ном. № 31. *Я вгадував, що щось буде.* Шенч. 101. *Чи такий же він?... Хиба по собі вгадуєш.* Св. Л. 293. 2) Узнавать, узнать. *Добри-вечір— кажу—чи вгадали мене?* О. 1862. X. 7. *Живо його вгадав і каже: здоров, свату.* Грин. I. 106. 3) Замѣчать, замѣтить. *Довго сиділа я у садку, не вгадала, як і зіроньки поховались.* О. 1862. X. 6.

Уга́дьків, кова, ве. Принадлежащій отгадчику. Шейк.

Уга́дько, ка, *м.* Отгадчикъ, угадывающій будущее. *У мене два сини та обидва вгадьки: один ка', що дощ буде, а другий ка'—ба, не буде; хоч той, хоч другий вгадає, а все ж таки сини правду кажуть.* Канев. у. Ном. № 5734, 6515.

Уга́йка, ки, *ж.* Потеря времени. (Зміев. у.). *Як би з ранку зараз узялася була, то скільки б зробила, а то поки принесла то води, то кізяків, та поки посходились—от і вгайка.*

Уга́йство, ва, *с.*=**Угайка.** *Оце нам угайство тіки, це б дома що вробив, а то сиди отутенька, дожидайсь старшини.* Черн. г.

Уга́лля, ля, *с. соб.*=**Вугалля.** *До ки-*

шені,—аж там онучка якась, а в юй угалля. Рудч. Ск. I. 75.

Уга́м, му, *м.*=**Угав.** *Після смерти встають і ходять на свій двір, угаму не дають живим* ЗОЮР. II. 288.

Угамо́вувати, вую, еш, сов. в. **угамува́ти, му́ю, еш,** *гл.* Утишать, утишить, успокаивать, успокоить, укрощать, укротить. *Вгамуй ти капосних дітей.* Канев. у. *Угамуй рогатих турів.* К. Псал. 153.

Угамо́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **угамува́тися, му́юся, ешся,** *гл.* Успокоиться, утихнуть, уняться *Не вгамовується Їва.* Мир. Пов. I. 144. *Еней сподарь, посумувавши, насилу трохи вгамувавсь.* Котл Ен III. 5. *Чи ви там ще довго не вгамуєтеся? пора спати.* Канев. у. *Угамуйся, глянь на себе, який страшний ти і блідий* Греб. 335.

Уганя́ти, ня́ю, еш, сов. в. **угна́ти, ужену́, не́ш,** *гл.* 1) Гнаться, погнаться. *А третій брат, менший, піша пішаниця, за кінними братами уганяє.* АД. I. 107. *Ти за дорогими напитками, бенкетами уганяєш.* АД. II. 104. *Вийми меч проти неситих, що за мною уганяють.* К. Псал. 2) Догонять, догнать. *Де орду вгоню, там ю розроню.* АД. I. 35. 3) Подниматься, подняться. *Орел високо вгору вганяє.* 4) Вбивать, вбить, вгонять, вогнать. *Він його здоровенною булавою як улупить, то так і вжене в землю.* ЗОЮР. I. 30. *Угнав його по коліна в землю.* Чуб.

Уганя́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **угна́тися, жену́ся, не́шся,** *гл.* 1) Гнаться, погнаться. *За світовими роскошами всігда не вганяйся.* Грин. Ш. 144. *Росковський угнався був за ними в Руську Поляну, та його і вбили.* ЗОЮР. I. 249. 2) Вбѣгать, вбѣжать, вскочить. 3) Выдаваться, выдаться. *Велике каміння вганяється в море.* Левиц. МБ. 68. 4) Угоняться, угнаться. *Ніяке око не вганяється за мною.* Г. Барв. 535.

Угаса́ти, са́ю, еш, сов. в. **уга́снути, сну, неш,** *гл.* Угасать, угаснуть. *А із вечера та до півночі та свічечка не вгасала.* Грин. Ш. 216. *Огонь не вгасає.* Єв. Мр. IX. 44.

· **Угаси́ти, шу́, сиш,** *гл.* Потушить. *Зоставсь ти без роду, без хати на світі, щоб родом коханим серця не скувати, хатнім упокоєм духа не вгасити.* К. Досв. 31.

Уга́снути. См. **Угасати.**

Угати́ти. См. **Угачувати.**

Уга́чувати, чую, еш, сов. в. **угати́ти, чу́, тиш,** *гл.* 1)=**Загачувати, загатити.** *Я поробив так, що ізроду довіку не вгатять греблі.* Чуб. *Пан б'є та муче людей, щоб мерщій вгачували* (греблю). Чуб. 2) Только сов. в. Ударить. *Ото го вгатив* Вх. Зн. 72.

Уга́яти, ся. См. **Угаювати, ся.**

Уга́ювати, юю, еш, сов. в. **уга́яти, уга́ю, еш,** *гл.* Задерживать, задержать. *Будь ласка, не вгаюйте, бо далеко їхати додому.*—*ді́ла.* Упустить, не сдѣлать (дѣла). *Скільки діла на току вгаяв.* О. 1862. VI. 34. *Ніколи з вами балакати, бо й так уже скільки нам діла вгаяли.* Лебед. у.

Уга́юватися,ююся, ешся, сов. в. **уга́ятися, уга́юся, ешся,** *гл.* Медлить, замедлить, мѣшкать. *Їдь же мені, та не вгаюйся, швидче й назад.*

Угиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Погибать; о лѣтахъ: уходить. *Мої младі літа марні угибають.* Вх. Лем. 476.

Уги́бти, бну, неш, *гл.* Погибнуть. *Угиб мій братцьо, славний розбійничок.* Гол. I. 170.

Угина́ти, на́ю, еш, сов. в. **угну́ти** и **ввігну́ти, гну́, неш,** *гл.* Вгибать, вогнуть.

Угина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **угну́тися** и **увігну́тися, ну́ся, нешся,** *гл.* Гнуться, согнуться, вогнуться подъ тяжестью чего. *Сів,—вона так і вгнулась* (під їм). Рудч. Ск. II. 108. *Як положе* (на коня руку),—*кінь аж угинається.* Мнж. 28.

Угі́ддя, дя, *с.* Приволье, удобство. (На городі) *оттут капустку, оттут картопельку, а оттут для тютюну вгіддя.* Сим. 200.

Угі́ден, угі́дний, а, е, Угодный, пріятный, удобный; хорошій. *Знав, як він мені не вгіден.* Г. Барв. 204.

Угіле́ць, льця́, *м.* Ум. отъ угіль.

'Угілля, ля, *с.*=**Вугілля.**

'Угіль, гля, *м.*=**Вугіль.** Ум. **Угіле́ць.** Ном. № 10637.

Угі́нчливий, а, е. О лошади: ходкій, быстрый. *Він* (кінь) *не дуже угінчливий,—це не вороний тобі.* Мирг. у. Слов. Д Эварн.

Угірко́вий, а, е=**Огірковий.**

Угіро́к, рка́, *м.* 1)=**Огірок.** *Дам тобі угірок і пуп'янок.* Ном. № 566. 2) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. Ум. **Угіро́чок.**

Угла́дити, джу, диш, *гл.* Сдѣлать глад-

кимъ, ровнымъ, красивымъ съ виду. *Угладив, як Бог черепаху.* Мнж. 166.

Угла́стий, а, е=Вугластий.

Угле́діти, джу, диш, *гл.* 1) Увидѣть, замѣтить, усмотрѣть. Рудч. Ск. I. 60. *Стара сиділа на присьбі і здалека вгледіла сина.* Стор. М. Пр. 56. *Як угледять, то христяться.* Шевч. 24. 2) Досмотрѣть, уберечь. *Як не гледів, а не вгледів груш у садку,—хтось обтрусив уночі.*

Угле́дітися, джуся, дишся, *гл.* Уберечься. *Не вгледівся од пожежі.*

Угле́ць, ця, *м.* Уголекъ? *Прийшов чернець, положив яйця в углець—нехай киплять, поки прийду оп'ять.* Ном. Заг. № 12.

Угло́ва, ви, *ж.*=**Вуго́лов** I. Вх. Зн. 73.

Углиб, *нар.* Въ глубину.

Углиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Погружаться въ глубину. *Легш їй було у безодню углибати неуважно, ніж на кручі висіти.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Угли́бшки, *нар.* Глубиною. *Річка в чоловіка вглибшки.*

Угли́на, ни, *ж.*=**Вуглина.** Ум. **Угли́нка.**

Углитну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Укусить, ущипнуть клювомъ. *Гусак як углитне за ногу.* Славяносерб. у.

Угловий, а́, е́=Вугловий.

Угля́діти, джу, диш, *гл.*=**Угледіти.** *Угляділи вони знов.* Рудч. Ск. I. 123. *Тільки вгляділа Якова, зараз до його і підскочила.* Стор. II. 2.

Угляни́й, а́, е́. ? *По-при пшеницю угляний гостинець.* Гол. IV. 107.

Угля́р, ра́, *м.*=**Вугляр.**

Угля́рка, ки и **угля́рня, ні,** *ж.*=**Вуглярка.**

Угна́вець, вця, *м.*=**Вугнавець.** Вх. Зн. 73.

Угна́вий, а, е = Вугноватий. Вх. Зн. 73.

Угна́віти, вію, еш, *гл.*=**Угнати.** Вх. Зн. 73.

Угна́к, ка́, *м.*=**Угнавець.** Вх. Зн. 73.

Угна́ти, на́ю, еш, *гл.*=**Вугнати.** Вх. Зн. 73.

Угна́ти, ся. См. **Уганяти, ся.**

Угнили́чити. См. **Угниличувати.**

Угнили́чувати, чую, еш, сов. в. **угнили́чити, чу, чиш,** *гл.* О лѣсныхъ грушахъ: давать, дать полежать, чтобы созрѣли. Шейк.

Угні́ватися, ваюся, ешся, *гл.* Прогнѣваться, разсердиться. *Може за що угнівався на тебе?* МВ. II. 26.

Угніви́ти, влю́, ви́ш, *гл.* Прогнѣвить.

Угніви́тися, влю́ся, ви́шся, *гл.*=**Угніватися.** *Дуже вгнівивсь на мене.* МВ. I. 30.

Угні́жджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **угні́зди́тися, джу́ся, ди́шся,** *гл.* 1) Поселяться, поселиться въ гнѣздѣ. Шейк. 2) Усѣсться удобно на чемъ либо мягкомъ.

Угніти́ти, ся. См. **Угнічувати, ся.**

Угні́чувати, чую, еш, сов. в. **угніти́ти, чу́, тиш,** *гл.* Вдавливать, вдавить, спрессовывать, спрессовать.

Угні́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **угніти́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* Вдавливаться, вдавиться, спрессовываться, спрессоваться. *Сир угнітився.*

Угно́їти. См. **Угноювати.**

Угно́ювати, но́юю, еш, сов. в. **угно́їти, но́ю, їш,** *гл.* Унавоживать, унавозить.

Угну́ти, ся. См. **Угинати, ся.**

Уго́вкати, каю, еш, *гл.* Усмирить, укротить. Желех.

Угово́р, ру, *м.* Условіе, договоръ. *Уговор паче грошей.* Ном. № 10669.

Уговори́ти, рю́, риш. См. **Уговоряти.**

Угово́рювати, рюю, еш, *гл.*=**Уговоряти.** *Старець вговорює панича: гріх тобі, каже, синку, знущатись над старими людьми.* Стор. I. 17.

Уговоря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **уговори́ти, рю́, риш,** *гл.* Уговаривать, уговорить, урезонивать, урезонить. *Козак дівку вговоряє: не плач, дівко, не журися.* Мет. 79.

Уго́втати, ся. См. **Уговтувати, ся.**

Уго́втувати, тую, еш, сов. в. **уго́втати, таю, еш,** *гл.* Уговаривать, уговорить. *Уговтає так дівчину, що й принесе вона льоду.* О. 1862. I. 74.

Уго́втуватися, туюся, ешся, сов. в. **уго́втатися, таюся, ешся,** *гл.*=**Оговтуватися, оговтатися.**

Уго́да, ди, *ж.* 1) Соглашеніе. 2) Угода; угожденіе. **На вго́ду.** Въ угоду. *Придивлялась, наче б то зроду того не бачила—йому на вгоду.* МВ. II. 26.

Уго́ден, дна, не, уго́дливий, а, е=Угіден, угідний. *Як будеш Богу угоден, то не будеш і голоден.* Ном. № 12129. *Купи людям калач, а не вгоден, то й сам зїж.* Ном. № 10485. *Була в одній селі криниця така вгодна, що із неї і врожаї, і усе йшло.* Мнж. 74.

Угоди́ти. См. **Угождати.**

Уго́дливий, уго́дний. См. **Угоден.**

Уго́дник, ка, *м.* Угодникъ. К. ПС. 197.

Уго́дно, *нар.* Угодно, пріятно, удобно; хорошо. *Нащо сама берешся? Мені внось, що тобі не вгодно.* МВ. (О. 1862. Ш. 42).

Угодо́вувати, вую, еш, сов. в. **угоду-ва́ти, ду́ю, еш**, *гл.* Выкармливать, вскормить, откармливать, откормить. *Мати сина породила, породивши, вгодувала; вгодувавши, коня купили: коня купивши, до війська дала.* Нп. *Уже вгодували, уже й.... хотіли різать.* Рудч. Ск. І. 71.

Угодовуватися, вуюся, ешся, сов. в. **угодува́тися, ду́юся, ешся**, *гл.* Откармливаться, откормиться.

Угожда́ти, да́ю, еш, сов. в. **угоди́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* Угождать, угодить. *Вам хоч голову пробий, то не вгодиш.* Ном. № 2699. *Сам Бог людям не вгодить.* Ном. № 4598. *Вражі кравці не вгодили і каптан підкоротили.* Мет. 114.

Уго́жий, а, е=Вгоден.

'**Угол, угла́**, *м.*=**Вугол** 1) *В своїй хаті і угли помагають.* Ном. № 9629. 2) *Чи се тая удівонька, що на углі хата.* Макс.

Уголи́ти, лю́, ли́ш, *гл.* 1) Оголить, обнажить. 2) Сдѣлать бѣднымъ. Г. Барв. 134.

Уго́лос, *нар.* Громко. *А то думають-думають ні вголос, ні мовчки.* Шевч. 152. *Троянки вголос загули.* Котл. Ен. II. 29.

Угоно́ба, би, *ж.* Удовольствіе, удовлетвореніе. *Змалював... на вгонобу лінивому до історичнього досліду розуму.* К. XII. 37.

Угоноби́ти, ся. См. **Угонобляти, ся**.

Угонобля́ти, ляю, еш, сов. в. **угоноби́ти, блю́, би́ш**, *гл.* 1) Удовлетворять, удовлетворить, удовольствовать, доставлять, доставить удовольствіе. *Помстою свій жаль угонoблю.* К. ПС. 15. *Угонобляють свій ледачий смак.* К. XII. 81. (Нас) *сріблом-злотом угонобляли.* К. ЦН. 222. *Молитвами Пречисту та святих угонобляли.* К. МБ. II. 125. 2) Устраивать, устроить, сдѣлать какъ слѣдуетъ. *Всюди гарний був порядок, все було до діла: Харитина вгонобити знали і хотіла.* Мкр. Н. 23. *Тут Мася все, що треба вам, не лінувалась, вгонобила.* Мкр. Г. 66. *Молодий гончар робив, мисці денця не вгонобив.* Макс.

Угонобля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **угоноби́тися, блю́ся, би́шся**, *гл.* Удовлетворяться, удовлетвориться, наслаждаться, насладиться. (Козацтво) *танцями вгонобляло́сь.* К. МБ. Ш. 245.

'**Угор, у́гра**, *м.* 1) Венгерецъ. *Угри і ляхи біди додають.* О. 1861. Ш. Кост. 30. 2) **Уго́р**=**Вугор**.

Угорі́, *нар.* Вверху. *Чого хмара не пада додолу, а висить вгорі?* Ком. Р. II. 23.

Угорі́ти. См. **Угоряти**.

Угорі́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Разгорѣться. *Вже добре вгорілось* (про дрова в грубі).

Уго́рка, ки, *ж.* 1) Венгерка, венгерская женщина. 2) Сортъ сливъ: венгерка.

Уго́рно, *нар.*=**Огурно**. *Син не хотів уклонитися і угорно драв головку угинтень, як мати нахиляла.* МВ. Ш. 129.

Угорну́ти, ся. См. **Угортати, ся**.

Уго́род, да, *м.*=**Горо́д**. *На вгороді вишня, за городом дві.* Мет. 47.

Угоро́джувати, джую, еш, сов. в. **угороди́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* Вонзать, вонзить, запускать, запустить (когти). *Та вгородила в своє серденько гострий ніж.* Нп. *Немов хто гострий ніж угородив у серце старій Мотрі.* Мир. ХРВ. 172.

Угоро́джуватися, джу́юся, ешся, сов. в. **угороди́тися, джу́ся, ди́шся**, *гл.* Вонзаться, вонзиться.

Уго́рський, а, е. Венгерскій. *Король угорський.* Ном. № 11699.

Угорта́ти, та́ю, еш, сов. в. **угорну́ти, ну́, не́ш**, *гл.* Обворачивать, обворотить, заворачивать, заворотить, закутывать, закутать. *Та недужую дитину угортає в кожушину.* Щог. В. 31. *Угорнули в рядно* (чоловіка). ЗОЮР. І. 158.

Угорта́тися, та́юся, ешся, сов. в. **угорну́тися, ну́ся, не́шся**, *гл.* Обворачиваться, обворотиться, заворачиваться, заворотиться.

Уго́ру, *нар.* Вверхъ. *Угору руки підіймали.* АД. I. *Не дав Бог свині вгору глянуть.* Ном. № 3830. *Рости, рости, тополенько, все вгору та вгору.* Шевч. 17.

Уго́рщина, ни, *ж.* Венгрія.

Угоря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **угорі́ти, рю́, ри́ш**, *гл.* Терять, потерять часть вѣса при горѣніи. *Де б те золото дівалось, як би не вгоряло.* Ном. № 14058.

Угостя́ти. См. **Уго́щати**.

Уготовити. См. **Уготовляти**.

Уготовля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **угото́вити, влю, виш**, *гл.* Приготовлять, приготовить. *Смерть младенцям вготовляє.*

Грин. Ш. 29. *Хліба нема в господі—хоч груди теши: треба вготовити, одвезти в млин, а то наші жінки, як уготов її дров, хліба, дак і мовчить.* Г. Барв. 309.

Уготувáти, тýю, еш, *гл.* Приготовить. *На тім* (світі) *уготую тобі вічне панство.* Стор. М. Пр. 71.

Угóцати, цаю, еш, *гл.* Истоптать и испачкать ногами. *Бач, як угоцали долівку.* Кролев. у.

Угощати, щаю, еш, сов. в. **угостúти, щý, стиш,** *гл.* Угощать, угостить. *Кумом його до себе прохав, добре угощав.* Нп.

Угребтú, ся. См. **Угрібати, ся.**

Угрúза, зи, *ж.*=**Згриза.** Вх. Зн. 21.

Угризатися, зáюся, ешся, сов. в. **угрúзтися, зýся, зéшся,** *гл.* Въѣдаться, привязываться, привязаться.

Угрúзти, зý, зéш, *гл.* Отгрызть. *Ніяк не вгризе хліба,—такий сухий.*

Угрúзтися. См. **Угризатися.**

'**Угрин, на,** *м.* Венгерецъ. *Спіймав він угрина з картками.* Св. Л. 269.

'**Угринка, ки,** *ж.* Венгерка. Желех.

Угрúнок, нка, *м.* Родъ гриба. Угор.

Угринчук, ка, *м.*=**Угрин.** Желех.

Угрібáти, бáю, еш, сов. в. **угребтú, бý, бéш,** *гл.* Зарывать, зарыть. *Украв діжку та вгріб у полову.* Пирят. у.

Угрібатися, бáюся, ешся, сов. в. **угребтúся, бýся, бéшся,** *гл.* Зарываться, зарыться, врываться, врыться, прорыться. *Бува, як собак нема, у хлів угрібається звір, або й лісу пролама, та в хлів уберетьcя.* Ч. Г. В. 1853, стр. 61.

Угрíва, ви, *ж.*=**Угрівок.**

Угрівáти, вáю, еш, сов. в. **угрíти, рíю, еш,** *гл.* 1) Пригрѣвать, пригрѣть, нагрѣвать, нагрѣть. *А сонце гріє все та гріє помаленьку; угріло Божий світ.* Греб. 376. *Ледачого і кожух не вгріє.* Грин. І. 234. 2) Разгорячать, разгорячить. *Угріти коня.* 3) Только сов. в. ударить. *А він його як угріє в потилицю. Як угріє змія, то той по шию і ввійшов у міцний тік.* Чуб. II. 238.

Угрівáтися, вáюся, ешся, сов в. **угрíться, рíюся, ешся,** *гл.* 1) Согрѣваться, согрѣться, разгорячаться, разгорячиться. Ном. № 3165. *Угрівся я на печі.* Конст. у. 2) Только сов. в. удариться. *Долоні палали, що вгрівся ними з розмахом.* Св. Л. 45.

Угрíвок, вку, *м.* Мѣсто, гдѣ солнце грѣетъ. Угор.

Угрішúтися, шýся, шúшся, *гл.* Сдѣлать непристойное: навонять и т. п. Ном. № 14293

Угровáтий, а, е=**Вугроватий.**

Угрузáти, зáю, еш, сов. в. **угрýзти, зну, неш,** *гл.* Вязнуть, завязнуть. *Так кінь по коліна і вгруз у землю.* Рудч. Ск. II. 71.

Угрущáти, щáю, еш, *гл.* Уговаривать внушительно, даже съ угрозой. *Я її не бив, а так було все угрущаю.* Г. Барв. 203. *Стали ви мене вгрущити, щоб не сумував.* Г. Барв. 311. *І хазяйка, і хазяїн угрущають і Богом, і лозиною.* Г. Барв. 356.

Угý, *меж.* Имѣетъ утвердительное значеніе: да. Стор. І. 15.

Угýдина, ни, *ж.*=**Огудина.** Черн. у.

Угýкати, каю, еш, *гл.* Говорить: угу.

Угурéн, рнá, нé, угурний, á, é=**Огурний.** *Ох масляно угурни, чому ти одни! як би тебе сім неділь, а посту одна.* Мнж. 169. *Хто не вгурен, той не голоден.* Грин. І. 215. *Угурного чоловіка скарає Бог.* Прав. 1867, 54.

Угурнó, *нар.*=**Огурно.**

Уґабнути, ну, неш, *гл.* Стибрить. *Як рибалка уґабне у свого товариства риби—вона йому не буде ловиться.* Ном. № 12768.

Уґарóвувати, вую, еш, *гл.* Выдалбливать желобокъ, пазъ.

Уґвинтúти. См. **Уґвинчувати.**

Уґвúнчувати, чую, еш, сов. в. **уґвинтúти, нчу, нтиш,** *гл.* Ввинчивать, ввинтить.

Уґóґати, ґаю, еш, *гл.* Плохо сдѣлать. *Ну, вже ж і вґоґала! Напекла, бодай ти катівських рук не втекла.* Мирг. у Слов. Д. Эварн.

Уґрундзьовувати, вую, еш, сов. в. **уґрундзювати, дзюю, еш,** *гл.* Укрѣпить, увязать. *Уґрундзюємо добре, що не спирсне*

Уґрунтувáти, тýю, еш, *гл.* Утвердить.

Удавáння, ня, *с.* Притворство.

Удавáти, даю, єш, сов. в. **удати, удáм, даси,** *гл.* 1) Притворяться, притвориться, дѣлать, сдѣлать видъ. *Упала, а вони регочуться: удає, кажуть, удає.* МВ. І. 76. *Я удавав, буцім то мені й байдуже.* Стор. *Дурень удавав, буцім-то йому не хотілось продавати тієї шкури.* Стор. І. 65. *Удав, що спить.* Чуб. 2) Прикидываться, прикинуться чѣмъ, корчить изъ себя что. *Добрий воїн і душі щира козацька, хоч удає з себе ледащицю і характерника.* К. ЧР. *Удає з себе пана.*

3) Преимуществ. сов. в. Удачно сдѣлать, выполнить. Камен. у. *Співала би співаночки, та не вмію вдати.... будуть ся сміяти.* Гол. IV. 466. *На самоті чого не вдаси, а в гурті як не той.* Св. Л. 207. *Яких буханців, книшів було вдам.* Г. Барв. 108.

Удавáтися, удаю́ся, є́шся, сов. в. **удáтися, удамся, удасися**, *гл.* 1) Предаваться, предаться, отдаваться, отдаться, пристращаться, пристраститься, заниматься чѣмъ. *Не плачте, не журітесь, в тугу не вдавайтесь.* Мет. *Не вдавайся в гульню.* Ном. *Не в дорогу вдивайся, а в хазяйстві кохайся.* Ном. № 10095. *Зімою столярус, а літом у хліборобство вдається.* Г. Барв. 407. *Се просто іволга зоветься; вона із саду в сю літа, то вишні гирно об'їди, то обоиви горох, а в співи не вдається.* Греб. 391. Въ значеніи: обращаться къ помощи чего. *Не вдивайся в ворожки, не вдивайся в ліки, бо пропив вже твій синонько та пропав навіки.* Гол. 1. 137. См. **Вдарятися 4.** 2) Входить, войти, пускаться. *Не вдавайся в сварку, бо будеш битий. Не хотів з ними в розмову вдатись.* Г. Барв, 153. **Не вдаватися в жáдне право.** Не входить ни въ какія тяжбы. 3) Обращаться, обратиться къ кому. *Вдались до хазяйки.* МВ. (О. 1862. Ш. 72). *До ворожки вдалися.* Св. Л. 184. *Вдався собі до людей добрих.* Г. Барв. 457. *Ой удався козак Нечий до коня словами.* АД. П. 57. 4) Отправляться, отправиться куда. *Думку думати: куди б то ся вдати?* Грин. Ш. 203. *Гриць-козак задумався, в козацькоє військо вдався.* Грин. Ш. 611. 5) Прибѣгать, прибѣгнуть къ чему. *У суд удаватись я не хотів.* НВолын. у. *А ти, мій миленький, в прозьбу не вдавайся.* Мет. 64. 6) Удаваться, удаться, удачно выйти. *Коровай наш вдавсь.* Мет. 164. *Удалась вареи уха. Щоб удалась капуста, то треба зачинить шаткувать на сьомім дні, як молодика настане.* Ном. № 300. 7) Родиться съ извѣстными качествами, способностями. *Ой біда мені, що я не вдався.* Ном. *Уродись, та й удайсь.* Ном. № 1657. *Який удався, такий і згинеш.* Ном. № 3210. *Удався він високий, здоровий.* Стор. 1. 97. *Удалась така лінива.* Стор. 1. 9. *Ой чого я такий вдився без щастя, без долі.* Нп. — **в кого.** Пойти въ кого, родиться похожимъ на кого. *На виріст і на силу, і на личко у батька вдався.* МВ. II. 15. *Молодая дівчинонька в козака вдалася: такі очі, такі й брови, така й головонька.* Нп. *І мій батько такий мався, і я в його вдався.* Ном. № 2919.—**до чóго.** Быть способнымъ къ чему. *Він до роботи вдавсь. Усяк до чого небудь вдався.* Гліб.

Удави́ти, влю́, виш, *гл.* 1) Удавить, задушить, задавить. *Щоб тебе вдушило, та вдавило.* Ном. № 3778. *Не вмер Данило—болячка вдавила.* Ном. № 8044. 2) Вдавить. *Чому мене не сховаєш оттут серед лану?... У землю не вдавиш.* Шевч. 95.

Удави́тися, влю́ся, вишся, *гл.* Подавиться. *Галушкою вдавивсь.* Ном. № 12932. *Не знаєш, чим удавиться! поклади два пальці в рот.* Ном. № 12783.

Удавлений, а, е. Заглушенный. *Стало чуть наче вдавлений голос, як от би з затуленого рукою рота.* Екат. у. (Залюб.).

Удавни́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Устарѣть. *Була колись правда, та вдавнилась.* Ном. № 6835.

Удавні́, *нар.* Давно, нѣкогда.

Удака, ки, *ж.* Удача. Аф. 312. *Удака під Кумейками.* Стор. М. Пр. 68. **На вдáку.** Навряд, едва-ли.

Удале́ць, льця́, *м.* Способный ко всему человѣкъ. Ном. № 10258.

Удáлий, а, е=Уданий. *І до діла, і до рали, і до хлопців удали.* Мил. 110.

Удаль, лі, *ж.* Способность къ чему. *Видно, яка удаль.* Ном. № 2946.

Удáний, а, е. 1) Удачный, удавшійся. 2) Красивый. *Вона така була вдана, така вродлива.* Г. Барв. 422. *Таке-ж удане, вродливе чортеня, що й очей не 'зведеш.* Г. Барв. 334. 3) Способный, годный. *До річей вони вдані.* Г. Барв 518. *Він до всього вданий.* Лебед. у. Ум. **Уданенький.** *Жінка його уданенька.* Г. Барв. 506.

Удáння, ня, *с.* 1) Удача. 2) Способность. *Сила на уданню належить.* Ном. № 1051.

Удáнство, ва, *с.* Красота. *Все тільки про любощі обиють: то на чорні брови, то на уданство уповають.* Г. Барв. 509.

Удáр, ру, *м.* Ударъ. *Завтра вже недолі злої звалить тебе вдар.* Млак. 60.

Удáрити, ся. См. **Ударяти, ся.**

Ударми́цю, *нар.* Напрасно. Вх. Зн. 5.

Ударувати, рýю, еш, *гл.* Подарить. *Де твої кісни́чки подівав? Чи в гай, чи в Дунай покидав, чи заніс до міста та*

продав, чи молодшій сестриці вдарував. Грин. Ш. 508.

Ударя́ти, ря́ю, еш, сов. в. **уда́рити, рю, риш,** *гл.* 1) Употребляется лишь сов. в.: ударить, несов. въ очень рѣдкихъ случаяхъ. *Ударив кулаком у стіну.* Рудч. Ск. I. 104. *Та вирвала тривиченьку, та вдарила по личеньку.* Нп. *Ударив києм. Куля вдарила.* **Ударити під личко, під лице́.** Ударить въ ухо. НВолын. у. – **на одліт.** Приблизивъ правую руку къ лѣвому плечу, ударить отъ себя. *Ударив мечем на одліт.* НВолын. у. *І в погоду часом грім ударить.* Ном. № 1965. *Дощ ударив та ще і з вітром.* Мнж. 27. *Треба про те нам дбати, щоб Господь дощиком ударив.* Лебед. у. **уда́рити чоло́м.** поклониться. *Перші посли прийшли, хорошенько в хату ввійшли, та вдарили чолом перед нашим столом.* Грин. Ш. 497.—**лихом об зе́млю.** См. **Лихо.** Ном. № 2426. 2)—**на ко́го.** Нападать, напасть. *Наступить військо проти мене.... ударить на мене війною.* К. Псал. 60. 3) Только сов. в.—**нога́ми,—гопака́.** Пуститься въ танецъ. *Вельможна громада не втерпіла, ударила старими ногами.* Шевч. 126. *Посадила вража баба на трьох яйцях гусака, сама вийшла на вулицю та вдарила гопака.* Нп. 4)—**у дзвін.** Зазвонить. *Гей вдарили сумно-нагло у голосний дзвін.* Рудч. Чп. 162. *Ударили в дзвони.* Шевч. 161. —**в тимпа́ни.** Заиграть на тимпанахъ. *Ударте в тимпани, у гуслі дзвоніте.* К. Псал. 189.—**у стру́ни.** Ударить по струнамъ. *Ой ударю ж зразу у струни живії.* К. Досв. 5)—**з гарма́ти.** Выстрѣлить изъ пушки. *Вдарили з гармати.* Шевч. 234. Также и объ иномъ огнестрѣльномъ оружіи. *Ударив з рушниці, з пістоля.* **Вда́рила гарма́та.** Выстрѣлила пушка, дала выстрѣлъ. *Ой над річкою Самарою вдарили гармати.* Рудч. Чп. 104. 6) **Вдаря́ти в бага́тство.** Жить богато. *У багатство не вдаряє, а чим має, тим витає.* Ном. № 11930. 7) **Вдаря́ти на що.** Обращать вниманіе на что. *Москаль на сльози не вдаря.* Ном. № 1837.

Ударя́тися, ря́юся, ешся, сов. в. **уда́ритися, рюся, ришся,** *гл.* 1) Только сов. в. Удариться, ударить себя. *На руках понесуть тебе, щоб не вдаривсь об камінь ногою.* Єв. Мт. IV. 6. *Да вдарилась мати об поли руками: тепер же я, мої діти, пропали із вами.* Нп. *Ой підлинув соколонько під зелений сад та вдарився крилечками об зелений сад.* Мег. 177. *Шляхтянка скрикнула, підняла руки до неби і, як нежива, вдарилась об землю.* Стор. М. Пр. 139. 2) Бросаться, броситься, побѣжать. *Дівчата вдарилися в-ростіч.* Мир. Пов. I. 148. *В погонь.... ударилась за Мирком.* Мнж. 26. **Удяритись навтікача.** Броситься бѣжать. 3) Отправляться, отправиться. *Ударилась в город мамкувати.* Щог. В. 100. **У ма́ндри вда́рилась.** Отправилась въ дорогу, пошла бродяжничать. Мир. Пов. II. 95. 4) Обращаться, обратиться къ кому, прибѣгнуть къ кому. *Вона вдарились до знахарки.* ЗОЮР. II. 34, **Вдарятися в що.** Прибѣгать къ помощи чего, обращаться къ чему. *Не плач, мати Оврамихо, не вдавайся вліки,—випроводила сина Овраменка у похід навіки. Не плач, мати Оврамихо, не вдаряйсь в ворожки,—поховали сина Овраменка в степу край дорожки.* Грин. Ш. 584. См. **Вдаватися.** 5) **Уда́ритись у го́лос, у плач.** Заплакать. Г. Барв. 58. 6)—**у ту́гу.** Запечалиться. Чуб. V. 402.

Уда́ти, ся. См. **Удавати, ся.**

Удатне, *нар.* Удачно. *Проміння там то вдатне змальовано.* Св. Л. 26.

Уда́тний, а, е. 1) Способный. *Чіпка до хазяйства такий удатний.* Мир. ХРВ. 59. *На все вдатні—до любощів, до пісень.* Гліб. 2) Удачный.

Уда́тність, ности, *ж.* 1) Способность. 2) Удачность.

Удатно, *нар.*=**Удатне.**

Удаток, тку, Подарокъ, даяніе. *Був у лікаря: казав, щоб без нічого не приходив; їм усе треба вдатків.*

Уда́ха, хи, *об.* Способный, способная. *І не тільки тим і штиться й славиться удаха, що розумна й по хазяйству до всього тямаха.* Мкр. Н. 30. *З моїх очей усе можна забрати: собаки і то помітили мене, яки я вдаха. Держу в руках хліб або тараньку чищу на юшку,—дивись, уже рябко й поніс.* Г. Барв. 356.

Уда́ча, чі, *ж.* 1) Характеръ, натура, свойство. *Таку вдачу йому Бог дав.* МВ. II. 8. *Така вжє вдача собача.* Ном. № 2941. *Лучче п'ятак передачі, аби до вдачі.* Ном. № 10539. **Уда́чу до чо́го ма́ти.** Имѣть къ чему способность. *Побачить, що.... хлопець або дівча до чого вдачу має.* Стм. 196. 2) Удача, успѣхъ. *Уже, мо, з упруг пройшло, а вдачі не має, та й тільки не ловиться риба.* Рудч. Ск. II. 172.

Уда́чний, а, е=**Удатний**. *Ледача невістки, ледача та і до роботи не вдача.* ЗОЮР. II. 245.

Уда́чливий, **уда́чний**, а, е. Щедро одаренный природой. *Така вдачлива: і гарна й розумна, й роботяща.*

Удвадця́те, *нар.* Въ двадцатый разъ. О. 1862. I. 75.

Удві́йзі, *нар.* Вдвоемъ. *А ми удвійзі з бабою сидимо в хаті.* Черн. г. *Дві молодички гарненько цокотять удвійзі.* МВ. I. 23.

Удві́р'я, *с.*=**Увдвір'я**? **На вдвір'ї**. На дворѣ. *На вдвір'ї з жіночками та з проходящими щебече.* Кв.

Удво́є, *нар.* Вдвое. *Вдвоє, втроє б витерпіла за єдине слово.* Шевч. 190.

Удво́х, *нар.* Вдвоемъ. *Хоч ох, та вдвох.* Посл. *Тому добре, хто вдвох.* Ном. № 10755.

Удву́конь, *нар.* Парой лошадей. *Котить удвоконь.* МВ. (О. 1862. III. 46).

Удву́рядь, *нар.* Въ два ряда.

Уде́нішній, я, є. Дневной. Констав. у.

Уде́нь, *нар.* Днемъ. *Не к Різдву йде, а к Великодню: уночі тріщить, а вдень плющить.* Ном. № 518.

Уде́ржати, **ся**. См. **Удержувати**, **ся**.

Уде́ржування, **ня**, *с.* Удерживаніе, сдерживаніе.

Уде́ржувати, **жую**, **еш**, сов. в. **уде́ржа́ти**, **жу**, **жиш**, *гл.* Удерживать, удержать. *Єдин кіл плота не вдержить.* Ном. № 5272. *Таке слизьке, що й обома не вдержиш.* Ном. № 14233.

Уде́ржуватися, **жу́юся**, **ешся**, сов. в. **уде́ржа́тися**, **жуся**, **жишся**, *гл.* Удерживаться, удержаться. *Не держались на горі, а під горою не вдержишся.* Ном. № 13518. *Тепер я не хочу нічого: дасте свиту да рушницю, бо в мене нічого не вдержиться.* Рудч. Ск. I. 91.

Уде́рти, **ся**. См. **Удирати**, **ся**.

Удеся́те, *нар.* Въ десятый разъ. О. 1862. I. 75.

Удесятери́ти, **рю́**, **ри́ш**, *гл.* Удесятерить.

Уде́сятеро, *нар.* Вдесятеро, въ десять разъ.

Уджиґну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* 1) Ужалить. *Здруок, як уджиґне скотину, то зараз і впаде додолу.* Грин. I. 251. 2) Хлеснуть, хватить. *Уджиґнув батіжком по спині.* 3) Шмыгнуть, удрать. *Уджиґнув з хати.* 4)=**Ушкварити**. *Таке бундячне весілля уджиґне, що ну!* Котл. НП. 377. *Прокашлявся і раз шморкнувся, і річ таку їм уджиґнув.* Котл. Ен. VI. 42.

Удиви́тися. См. **Удивлятися**.

Удивля́тися, **ля́юся**, **ешся**, сов. в. **удиви́тися**, **влю́ся**, **вишся**, *гл.*—**очима**. Уставляться, уставиться на кого глазами, пристально смотрѣть. *Вдивився в мене очима.* МВ. (О. 1862. III. 59).

Удивува́тися, **ву́юся**, **ешся**. *гл.* Удивиться.

Уди́ла, **уди́л**, *мн.*=**Вудила**. *Готова дуга й удила, не достає тільки возочка та кобили.* Ном. № 14307.

У́дити, **у́джу**, **удиш**, *гл.*=**Вудити**.

Удира́ти, **ра́ю**, **еш**, сов. в. **уде́рти** и **удра́ти**, **удеру́**, **ре́ш**, *гл.* 1) Отдирать, отодрать, оторвать часть чего. *Удери аршин сукна.* **Удра́в до гаплик(в**. Плохо сдѣлалъ, испортилъ. Ном. № 12469. 2) Только сов. в. Ударить. *По щоці вдрала.* КС. 1887. VI. 469. *Удрав долонею з усії мочі.* Мир. ХРВ. 63. *Удрав по руці добре.* Рудч. Ск. I. 195. 3) Преимущ. сов. в. Хорошо и съ силой сдѣлать, то-же, что **ушкварити**, **уджиґнути**. Мкр. Н. 30. *Подивись, як дівчата танцюють. Ну, що вже Кубранівна вдрала, так уже за всіх! Що за танцюра.* Кв. *Козака як удремо!* Федьк. 4) **Удра́ти шту́ку**. Выкинуть штуку. *Пан тільки таку штуку вдер, аби парубків полякать.* Св. Л. 70. 5) **Удра́ти рюмка́**. Заплакать. *Чи не вдере Микола рюмка?* Зміев. у.

Удира́тися, **ра́юся**, **ешся**, сов. в. **уде́ртися** и **удра́тися**, **удеру́ся**, **ре́шся**, *гл.* Врываться, ворваться, вторгаться, вторгнуться.

Удиха́ти, **ха́ю**, **еш**, сов. в. **удихну́ти**, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Вдыхать, вдохнуть. *Приміла б,—душу туди вдихнула, щоб йому до вподоби було.* Г. Барв. 108.

Удіва́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **удіти**, **удіну**, **неш**, *гл.* Надѣвать, надѣть. *Вділа на себе та жупан синенький.* Гол.

Удіве́ць, **вця́**, *м.* Вдовецъ.

Уді́вонька, **уді́вочка**, **ки**, *ж.* ум. отъ **удова́**. Вдовушка.

У́дід, **удо́да**, *м.*=**Одуд**. *Хоч куй, зозуле, хоч не куй: мені і удід закує.* Ном. № 5515.

Уді́й, **удо́ю**, *м.* Удой. *Купуй корову по удою.* Рк. Левиц.

Уділи́ти. См. **Уділяти**.

Уділя́ти, **ля́ю**, **еш**, сов. в. **уділи́ти**, **лю́**, **лиш**, *гл.* Удѣлять, удѣлить, дать. *Бог нам дав, і людям вділяймо.* Ном. № 1496.

Моя ненько, моя мотінко! Нащо ти мене нещасницю вродила, гірку долю вділила? Мил. 197. *Кому ви* (мати мертва) *нас уручаете, кому ви нас уділяете?* Мил. 200. *Я й хату їм збудую, і города вділю, і поля дам.* Г. Барв. 327. *Почали вони з братом ділиться хазяйством і вділили дурневі коростявого бичка.* Грин. I. 208.

Удіти. См. **Удівати**.

Удіяти, удію, еш, *гл.* Сдѣлать, подѣлать. *Хоч гавкай на його—нічого не вдієш.* Ном. № 2635. *Породила мене мати у святу неділю, дала мені гірку долю,—нічого не вдію.* Мет. 12.

'Удка, ки, *ж.*=**Вудка**. *На́ тобі удку та піди собі риби влови.* Рудч. Ск. II. 86. Ум. **'Удонька, у́дочка**. *Рибонька на удонці трепечеться.* Г. Барв. 119.

'Удлище, ща, *с.*=**Вудлище**.

Удну́, *нар.* Ввутри. Угор.

Удоба́рити, рю, риш, *гл.* Повять. Вх. Зн. 5.

Удо́бен. бна, не, удобенний, а, е. Способный, годный. *Та на коня сідай та предо мною повертай, та нехай я буду знати, чи удобен ти будеш поміж козаками пробувати.* АД. I. 252.

Удобря́ти, ря́ю, еш, *гл.* Задабривать. *Треба старшину вдобряти, щоб не віддав під суд.* Харьк.

Удова́, ви́, *ж.* Вдова. *Борщ без каші вдовець, а каша без борщу вдова.* Ном. № 12319.

Удовба́ти. См. **Удовбувати**.

Удо́вбувати, бую, еш, сов. в. **удовба́ти, ба́ю, еш**, *гл.* Вдалбливать, вдолбить.

Удове́нко, ка, *м.*=**Удовиченко**.

У́дове́ць, удівця́, *м.* Вдовець. *Сива, як вівця, а не йде за вдівця.* Ном. *Наскочив удовець на вдову.* Ном. № 4145.

Удове́цький, а, е Принадлежащій вдовцу или вдовѣ. К. Бай. 78.

Удо́вж, *нар.* 1) Вдоль. *Було б вчити, як лежало поперек подушки, а як вдовж, то вже не поможеться.* Ном. № 6009. 2) Въ длину. *Який вдовж—такий втовш.* Лебед. у.

Удовжи́тися, жу́ся, жи́шся. *гл* Задолжаться.

Удо́вжки, *нар.*=**Вдовж**.

Удо́вжувати, жую, еш, *гл.* Удлинять.

Удови́н, удови́ний, а, е. Вдовій. *Сова-вдовина голова.* Ном. № 10719. *Нема впину вдовиному сину.* Мет. 14. *На п'ятій неділі вдовиний плуг вийде.* Ном. № 10720.

Удови́цький, а, е=**Удовиний**. К. Псал. 257

Удови́ця, ці, *ж.* Вдова, вдовушка. *Та йшов козак до дівчини,— зайшов до вдовиці.* Мет. 53. Ум. **Удови́чка**. Рудч. Ск. I. 22.

Удовиче́нко, ка, *м.* Сынъ вдовы. *Удовин син, вдовиченко коня напуває, його ненька старесенька в вікно поглядає.* Нп.

Удові́вна, ни, *ж.* Дочь вдовы. *Катрусею вдовівна звалась.* Шевч. 586.

Удові́ти, вію, еш, *гл.* Вдовствовать. *Годі йому вдовіти.* Г. Барв. 542.

Удовки́, во́к, *ж.* Раст. веселые глазки, Flos trinitatis.

Удоволи́ти, ся. См **Удоволяти, ся.**

Удовольне́ння, ня, *с.* Удовлетвореніе.

Удовольни́ти, ся См. **Удовольняти, ся.**

Удовольня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **удовольни́ти, ню́, ни́ш**, *гл.* Удовлетворять, удовлетворить. *Не вдовольнили* (чимсь) *Охрема.* Рудч. Ск. I. 75. *Коло Дідони терся, м'явся, її щоб тільки вдовольнить.* Котл. Ен. I. 23.

Удовольня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **удовольни́тися, ню́ся, ни́шся** *гл.* Удовлетворяться, удовлетвориться. *Юнона ще не вдовольнилась.* Котл. Ен. III. 15. *Вже вдовольнилась.* Ном. № 12033.

Удоволя́ти, ля́ю, еш, сов. в. **удово́ли́ти, лю́, ли́ш**, *гл.*=**Удовольняти, удовольнити.**

Удоволя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **удоволи́тися. лю́ся. ли́шся**, *гл.*=**Удовольнятися, удовольнитися**.

Удовува́ння, ня, *с.* Вдовствованіе.

Удовува́ти, ву́ю, еш, *гл.* Вдовствовать. *Живе вона сама собі, вдовуючи, і хлопчик у неї.* Г. Барв. 518.

Удо́вш, удо́вшки, *нар.*=**Удовж, удовжки**. Ум. **Удо́вшечки**. Харьк. у.

Удого́нь, *нар.* Вдогонку. *Поїхали за ним удогонь, догнали.* Новомоск. у.

Удозві́ль, *нар.* Вдоволь. *У мене воли удозвіль наїдяться.* Волч. у.

Удої́ти. См. **Удоювати**.

Удо́лити, лю, лиш, *гл.* Плохо сдѣлать. *Недавно вийшла заміж, та ото ще дечого в хазяйстві гаразд і не вміє. Тільки напекла вона раз паляниць, та бачe вже й сама, що вдолила.* Драг. 172.

Удо́ма, *нар* Дома. *Гей, гей, як би вдома, та ще й на печі.* Ном. № 2276. *I*

вдома її радощів не було. МВ. (О. 1862. I. 96).

Удо́нити, ню, ниш, *гл.* 1)=**Удоїти.** *Якого удонили хліба, такий і їжте.* Борз. у. 2) Удѣлить. *Оце удонили, як льоду.* Ном. Стр. 288, № 7709.

Удопта́ти, пчу́, чеш, *гл.*=**Утоптати.** *Вдоптав я стежечку через петрушечку.* Гол.

Удо́світа, *нар.* На разсвѣтѣ, до разсвѣта. *Удосвіта встав я, темно ще на дворі; де-не-де по хатах ясне світло сяє.* К. Досв.

Удо́сталь, *нар.* Вдоволь, достаточно.

'Удонька, у́дочка, ки, *ж.* Ум. отъ удка.

Удо́ювати, удо́юю, еш, сов. в. **удої́ти, удою́, їш,** *гл.* Доить, надоить извѣстное количество. *Вона їм удоїла. Він узяв те молоко.* Грин. I. 158.

Удра́ти, ся. См. **Вдирати, ся.**

Удру́ге, *нар.* Вторично, во второй разъ. *П'ятниця вдруге не трапиться.* Ном. № 5930.

Удружи́ти, жу́, жиш, *гл.* Оказать услугу по дружбѣ. *Тепер удружив мені, посадив на кал.* Ном. № 7567.

Удряпну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Оцарапнуть, царапнуть. Котл. Ен. IV. 50.

Удуд, да, *м.*=**Одуд** Вх. Пч. II. 15.

Удурні, *нар.* Попусту, понапрасну. *Тільки гроші вдурні пропали.*

Удуши́ти, шу́, шиш, *гл.* Удушить. *Щоб тебе вдушило та вдавило.* Ном. № 3778.

Удуши́тися, шу́ся, шишся. *гл.* 1) Удушиться, задушиться МВ. (О. 1862 I. 105) 2) Вспотѣть. *Дала йому чаю, і він пив, поки вдушився.... і став утираться.* Х. С. VII. 459.

Удушні́ти, ні́ю, еш, *гл.* **Він удушнів.** Ему жарко. Конст. у.

Уду́шшя, шя, *с.* Удушье. Лебед. у.

Удьо́рити, рю, риш, *гл.* Сильно побѣжать. *Вона як удьорила од нього!* Слов. Д. Эварн. *Чи вже.... у місто удьорила.* Мир. Пов. II. 84.

Удяга́ло, ла, *с.* Верхняя одежда, надѣвающаяся въ рукава. *Як поїду в Харків, то там куплю собі яке удягало—свиту, або чинарку.* Волч. у.

Удя́ганка, ки, *ж.*=**Удягало.** Рк. Левиц.

Удяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **удягти́, гну́, неш,** *гл.* Одѣвать, одѣть; надѣвать, надѣть.

Удяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **удягти́ся, гну́ся, нешся,** *гл.* Одѣваться, одѣться. *У свитину вдягатимусь.* Шевч. 504. *Ой бурлака не вмивався, нема свитине вдягався.*

Удя́чен, удя́чний, чна, не. Благодаренъ, благодарный, признательный. Гол. III. 283.

Удя́чність, ности, *ж.* Благодарность, признательность.

Удя́чно, *нар.* Благодарно, признательно.

Уедна́ти, на́ю, еш, *гл.* Договорить, уговорить. *Да покуль батенька я вєднав, я свою шапочку стер і зм'яв.* Мет. 179.

'Уж, ужа́, *м.* 1)=**Вуж 1.** *Приткнув, як ужа вилами.* Ном. № 6787. 2)=**Гуж.** Ном. № 12000 (одн.). 3) Орнаментъ на писанкахъ—съ извивающейся по яйцу линіей. КС. 1891. VI. 379. Ум. **'Ужик.** Чуб. I. 312.

Ужада́ти, да́ю, еш, *гл.* Пожелать.

Ужа́ка, ки, *м.*=**Вужака.** Ном. № 12201. ЗОЮР. II. 33.

Ужалі́тися, лі́юся, ешся, *гл.* Сжалиться, пожалѣть кого. *Ой пішла б ти, сиротино, мачухи б просила: може б вжалілась таки й сорочку пошила.* Грин. III. 412.

Ужа́лувати, лую, еш, *гл.* Пожалѣть. *Не вжалуєш батька в наймах.* Ном. № 5186.

Ужама́ти, ма́ю, еш, *гл.* 1) Разжевать. 2) Разжевать, разобрать (дѣло), понять. Мнж. 177.

Ужа́нція, ції, *м.* Обычай. *Тепер що живуть в Чорноморії козаки, то все то покоління тих запорожців, що колись жили в Січі. Ужанція у їх однакова.* О. 1862. II. 54.

Ужа́рити, рю, риш, *гл.* 1) Ужарить, дожарить. *Добре вжарила гуску.* 2)=**Ушкварити.** *Як ужарив козака—аж курява встала.* 3) Ударить. *Він її як ужарив, то вона.... на дванадцяті сутки здохла.* Грин. I. 157.

Ужа́ти, ужну́, не́ш, *гл.* Сжать часть чего нибудь.

Ужа́тися, См. **Ужинатися.**

Ужа́х, ху, *м.* Страхъ, ужасъ. Встрѣчено только у М. Вовчка. *По тих усіх вжахах і плачу дівчина утомилася—нездужала мов.* МВ. (О 1862. I. 91).

Ужахну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Испугать. *На мене сіла розставляли, вжахнули душу мою вбогу.* К. Псал. 35.

Ужахну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Ужаснуться. *Череваниха ж із Лесею вжах-*

нулись і поблідли на виду. К. ЧР. 325. *А грішні душі ужахнулися, у пекло йдучи, сильно плачучи.* Мет. 372.

Ужа́чки, чок, *мн.* Раст. Iris Pseudo-Acorus L. ЗЮЗО. I. 125.

Ужва́, ви́, *ж.* 1)=**Вужівка**. Вх. Зн. 73. 2) Въ плугѣ: большое деревянное кольцо, которымъ соединяются между собою плугъ и колісня. Чуб. VII. 399.

Ужгну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Ударить. Вх. Лем. 397.

Уже́, *нар.* Уже, ужъ. *Іди зіма до Бучина, бо вже ти нам докучила.* Ном. № 622. *Така вже вдача собача.* Ном. № 2941. **А вже ж!** Конечно. *А повінчаємось у неділю?--А вже ж:* Шевч. 504. **А що вже**. Что же касается до. *А що вже Василько—тихий, сумний.* МВ. II. 8. **То вже ж.** И вотъ. *То вже ж Хмельницький до козаків приїзжає, словами промовляє.* Макс. *То вже ж один козак лугом біжить, коли дивиться на кущ, аж кущ дріжить.* Макс.

Ужереби́ти, блю́, би́ш, *гл.* Принести жеребенка, родить (о лошади и медвѣдицѣ). *Медведиха ужеребила тулуки.* Шух. I. 212.

Ужереби́тися, блю́ся, би́шся, *гл.* Ожеребиться. Шух. I. 211.

Ужива́льний, а, е. Употребительный. Желех.

Ужива́льність, ности, *ж.* Употребительность. Желех.

Ужи́ваний, а, е. 1) Употреблявшійся. 2) Употребительный, распространенный. *Очіпок на їй вишневий, самий уживаний тоді.* Г. Барв. 510.

Ужива́ння, ня, *с.* Употребленіе, потребленіе.

Ужива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **ужи́ти, уживу́, ве́ш,** *гл.* 1) Употреблять, употребить, потреблять; пользоваться. *Вживають вони щуку-рибаху, ще й соломаху з водою.* ЗОЮР. I. 253. *Се зілля кожде вживає.* Ном. *Не барзо дорогії напитки вживає.* АД. I. 211. *Хліба-соли не вживали.* Мет. 436. **Вжива́ти сві́та.** Пользоваться жизнью. *Вживай світа, поки служать літа.* Ном. № 593. 2) Пожить. *Которая душа найлучче вживає? Чи молода дівчинонька, чи бідная удівонька, чи мужня жена?* Мет. 362.

Ужива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **ужи́тися, уживу́ся, ве́шся,** *гл.* 1) Употребляться, употребиться, потребляться. *Я хочу видіти, як моє добро уживатиметься.* Федьк. 2) Уживаться. *З відьомським кодлом не вживешся.* Рудч. Ск. II. 177.

Ужи́вок, вку, *м.*=**Ужиток.** *Із нашого жениханя ні слави, ні вживку.* Мет. 86.

'Ужик, ка, *м.* Ум. отъ уж.

Ужина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **ужа́тися, ужну́ся, не́шся,** *гл.* Во время сжинанія хлѣба захватывать, захватить часть сосѣднего участка.

Ужи́нок, нку, *м.* 1) Количество сжатаго на нивѣ хлѣба. 2) Часть нивы, сжатая хозяиномъ сосѣдней нивы.

Ужи́сько, ка, *с.* Веревка для увязыванія сѣна на возу. Волын. г.

Ужи́ти, ся. См. **Уживати, ся.**

Ужитко́вий, а, е. Годный къ употребленію. *Ужиткове дерево.* Вх. Лем. 476.

Ужиткува́ння, ня, *с.* Употребленіе, извлеченіе пользы. Желех.

Ужиткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Употреблять, извлекать пользу. Желех.

Ужи́тний, а, е. 1)=**Ужитковий.** 2) О пищѣ: съѣдобный. *Ужитні губи.* Вх. Лем. 416.

Ужи́ток, ку, *м.* 1) Польза. *Ой з нашого закохання ні слави, ні вжитку.* Мет. 78. *З мене нема громаді ніякого вжитку.* Стор. I. 229. 2) Потребленіе. *На хазяйський вжиток.* 3) **Ужи́тки.** Достатки, имущество. *Оставляю тобі.... всі мої ужитки, всі мої ужитки і малечькі дітки.* Нп. О. 1861. IV. 93. *Сосниця-роскошниця, великі вжитки: кругом вода, а в середині біда.* Ном. № 741.

Ужи́точний, а, е. Полезный.

Ужи́ще, ща, *с.* Веревка. Чуб. VI. 112. См. **Ужисько.**

Ужи́точно, *нар.* Полезно.

Ужі́в, жо́ва, ве=**Вужів.**

Ужі́вка и **ужі́лка, ки,** *ж.*=**Вужівка.** *Встромляють у лісу патичку, на неї кладуть окладину, а колок ліси і натичку зв'язують ужівкою.* Кіев. у. Ум. **Ужі́вочка, ужі́лочка.** Грин. III. 304.

'Ужов, ви, *ж.*=**Ужва 1.** Вх. Зн. 73.

Ужо́вий, а, е=**Вужовий.**

Ужо́вкнути, ну, неш, *гл.* Пожелтѣть (отчасти).

Ужува́ти, жую́, є́ш, *гл.* Быть въ состояніи сжевать. КС. 1882. IX. 535.

Уз, *пред.* Возлѣ, около, при, вдоль, мимо. *Уз край світу ставиш гори.* К. Псал. 170. *Увечері ж, як скрізь народ відпочивав, посівши на низьких уз гулицю порогах.* К. Дз. 173.

Уза́, узи́, *ж.* Жирный налетъ на водѣ. *А вода ж тобі у річці така, що зверху так і плава уза—через те, що мочуть шкури в річці.* Екат. г. Слов. Д. Эварн.

Уза́боч, *нар.* Въ сторонѣ. *Де ж він косарку купив так недорого? Мабуть у Леппа, в Хортиці?—Ні, десь узабоч, у Кичкасі либонь, чи що.* Новомоск. у.

Уза́води, *нар.* См. **Навзаводи.**

Уза́втра, *нар.* Завтра. *Що маєш робить, то зроби сьогодня, а що маєш ззісти, то ззіси взавтра.* Ном. № 11008.

Узагалі, *нар.* Вообще.

Уза́д, *нар.* Взадъ, назадъ. *Ні взад, ні вперед.* Ном. № 7641.

Уза́довзі, *нар.* См. **Невзадовзі.**

Узає́мний, а, е. Взаимный.

Узає́мність, ности, *ж.* Взаимность. *Хоть з котрою ся запізнаю, взаємности не дознаю.* Гол. І. 215.

Узає́мно, *нар.* Взаимно.

Уза́йві, *нар.*—**бу́ти.** Быть лишнимъ, не быть въ числѣ чего. *Привезли і мого таки брата до прийому, бо вже записаний, а я взайві.* Г. Барв. 402.

Уза́міт, *нар.* Сплошь, безъ исключенія. *Ренським всіх взаміт частує.* Мкр. Н. 31. См. **Замет.**

Уза́очі, *нар.* Заочно.

Узапа́сити, шу, сиш, *гл.* Призапасить. *А я сухарів таки взапасила: буде на квас.* Черн. у.

Уза́пліш, *нар.* Заклинивши. *Набий сокиру на топорисько взапліш.* 2) Сплошь. *Мороз іде вісім день взапліш.*

Узбере́жжя, жя, *с.* Берегъ, побережье. *Будеш лежати, Тарасе, на рідній Україні, на узбережжі славного Дніпра.* К. (О. 1861. III. 6).

I. **Узбі́ч, бочі,** *ж.* Скатъ, покатость. *Спускаються вниз так узбіччу, бо рівно не можна з'їхати.* Св. Л. 214.

II. **Узбі́ч,** *нар.* На скатѣ, склонѣ горы. Вас. 205.

Узбі́ччя, чя, *с.* **На узбіччі.** Въ сторонѣ. Конст. у.

Узбро́їти, ся. См. **Узброювати, ся.**

Узбро́ювати, ро́юю, єш, сов. в. **узбро́їти, ро́ю, їш,** *гл.* Вооружать, вооружить.

Узбро́юватися, ро́ююся, єшся, сов. в. **узбро́їтися, ро́юся, їшся,** *гл.* Вооружаться, вооружиться. О. 1862. VI. 98.

Узва́рець, рцю, *м.* Ум. отъ **узвар.**

Узва́р, ру, *м.* Родъ компота изъ сушеныхъ фруктовъ и ягодъ. Ном. № 343. Чуб. VII. 441. Ум. **Узва́рець.** Г. Барв. 98.

Узва́ти, узву́, узве́ш, *гл.* Позвать. *Узвали мене в хату та й дали чарку горілки.* Харьк.

Узвича́їтися, ча́юся, єшся, *гл.* Привыкнуть, приучиться. *Всього, кажу, було, нім Мася узвичаїлась по-польськи балакати.* Св. Л. 87.

Узві́з, во́зу, *м.* Взвозъ, подъемъ на гору. *Чумаче, де твої гроші? То в узвозі, та в перевозі.* Ном. № 10459. *Він летить із узвозу так, як ворона.* ЗОЮР. I. 152. Также дорога въ оврагѣ. Вх. Зн. 72.

Узгі́р'я, р'я, *с.* Склонъ горы. *Криниця під узгір'ям.* Г. Барв. 152. *Нехай з його суд по горах, по узгір'ях правда сяє.* К. Псал. 163.

Узголо́в'я, в'я, *с.* Изголовье. Вх. Зн. 73. *Те місце* (в горах), *де кам'яна постіль мостилася—крейдяний обвал, а на йому менший, як узголов'є.* МВ. II. 159.

Узграничча́нин, на, *м.* Жительствующій около границы. К. (Желех.).

Узграни́ччя, чя, *с.* Пограничье, мѣсто вдоль границы. *Вона узграниччя людом осадила.* К. Досв. 20.

Узграни́шник, ка, *м.*=**Узграничанин.** К. (Желех.).

Узда́, ди́, *ж.*=**Вузда.** *Пропав кінь і узду кинь.* Ном. № 9823.

Узді́р'я, р'я, *с.* Мѣсто за дворами, вдоль дворовъ? *Повиходили ми на уздвір'є.* Г. Барв. 221. *Треба ж на моє горе божевільній сові прилетіти на уздвір'є. Кричить, та й кричить.* Г. Барв. 237. *Я її здалеку на вздвір'ї пізнала.* МВ. (О. 1862. III. 76).

Узде́ниця и узді́ниця, ці, *ж.* Недоуздокъ. Вх. Зн. 73.

Узде́чка, ки, *ж.*=**Вуздечка.** *Та ж уздечка що на коня, що на кобилу.* Ном. № 7996.

Узди́ла, ди́л, *мн.*=**Удила.** Гол. I. 40.

Узді́ниця. См. **Узденица.**

Уздо́вж, *нар.* Вдоль, въ длину. *Та вздовж, та вшир.* Рудч. Ск. I. 6. *Вздовж байдака.... похожає.* Шевч. 50. *Ой іде чумак уздовж улицею.* Нп.

Уздогі́н, *нар.* См. **На-вздогін.**

Уздорові́ти. См. **Уздоровляти.**

Уздоровля́ти, ля́ю, єш. сов. в. **уздорові́ти, влю́, ви́ш,** *гл.* Оздоравливать, дѣлать здоровымъ, излѣчивать.

Уздріва́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **уздрі́ти**, **уздрю́**, **ри́ш**, *гл.* Видѣть, увидѣть, замѣчать, замѣтить. *Не видала сова сокола, як уздріла, аж умліла.* Ном. № 4374. *Змій.... як уздрів, що їх нема,—та як сунув поверх комишу доганяти.* Рудч. Ск. I. 119. *Вздріла уранці, що тебе нема.* Кв. I. 215. *Доброго нічого там не вздріла.* Гліб. *Ой коби я свого любка на годинку вздріла.* Гол. IV. 454.

Уздріва́тися, **ва́юся**, **ешся**, сов. в. **уздрі́тися**, **рю́ся**, **ри́шся**, *гл.* 1) Видѣться, увидѣться. *Ми ходимо обоє з чоловіком на роботу, та як уздримося вночі, прийшовши з роботи, та знов уночі й розійдемося на роботу.* Волч. у. 2) Казаться, показаться, представиться. *Мені уздрівся Федька Дирва.* Алв. 57. *Уздрілось йому.* Мир. ХРВ. 275. *Уздрівається йому, наче то вовк, аж воно собака.* Волч. у.

Уздра́чку, *нар.* Въ глаза. *Та й то взаочі, а не вздрячку він казав. Росердив.... за очі, а не вздрячку.* Алв. 71.

Узива́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **узва́ти**, **узву́**, **узве́ш**, *гл.* 1) Обзывать, обозвать. *Полежієм, домонтарем, гречкосієм узивати.* Мет. 115. 2) Преим. несов. в. призывать. *Боги взивай, а руки прикладай.* Ном. № 65. 3) Звать, зазывать, зазвать. *Узивають її в хату, питаю: чи підеш, чи ні?* Грин. Ш. 424.

Узи́мки, **ків**, *м.* Первые дни зимняго времени.

Узи́рити, **рю**, **риш**, *гл.*=**Уздріти**. *Кобила як стрибнула,—оглянулась, так і вовка не взирила.* Рудч. Ск. I. 5. *Я й не взирила, як вона пішла.* Борз. у.

Узимі́, **взі́мку**, *нар.* Зимой. *Хто влітї гайнує, той взімі голодує.* Ном. № 557.

Узі́р, **узо́ру**, *м.* Видъ, внѣшній видъ. *Як узір хороший у сіна, зелене, то й сіно в ціні.* Волч. у. **На взір**. Съ виду, по внѣшнему виду, по наружности. *Пшениця гарна на взір.* Рк. Левиц. *На взір чоловік середніх літ.* Мир. ХРВ. 11. *На взір вони* (будинки) *цілі і кріпкі.* О. 1861. VI. 169. *У лісі і на взір немає груш.* Волч. у. 2) Образецъ. Хата, Х. *Нехай ся мова іде по добрих людях на взір, як треба велике діло рідної освіти росчинати.* К. (О. 1862. III. 30). *Христос дав ним взір собою.* Св. Л. 315. **Взо́ром**. По образцу. *Писав сей хуторний проява українські пісні взором звичайних жіночих та козачих.* К. XII. 19. 3) Узоръ. Шух. I. 259. Ум. **Узо́рець**. *Був сей погонець взорцем дикої краси.* Г. Барв. 18.

'**Узлик**, **ка**, *м.*=**Вузлик**. *Із кишені взявши узлик, гарно шовком шитий, повен. мабуть на червінець....* Мкр. Н. *Сама ще така, як узлик.* МВ. I. 11. Ум. **'Узличок**. *Ти ж мій узличок!* Ласкательное обращеніе къ ребенку. Ном. № 9251.

Узли́тися, **лю́ся**, **ли́шся**, *гл.* Озлиться. *Піднялись на мене горді і узлилися могущі.* К. Псал. 199. *Узлився на мене старшина.* НВолын. у. *Вже як на кого узляться люде, то до краю вже доїдять.* Мир. ХРВ. 286.

Узлі́сок, **ску**, *м.* **узлі́ся**, **ся**, *с.* Опушка лѣса. *Ідуть ви йдуть, аж так на узліссі собаки ганяють лисицю.* Рудч. Ск. II. 141.

Узлува́тий, **а**, **е**. 1)=**Вузлуватий** 1. 2)=**Вузлуватий** 2. *Хоч мале, та вузлувате.* Ном. № 7331. *Куцций німець узлуватий.* Шевч. 213.

Узмі́жок, **жку**, *м.* Окраина межи. Черн. г.

Узнава́ти, **наю́**, **є́ш**, сов. в. **узна́ти**, **на́ю**, **еш**, *гл.* Узнавать, узнать. *А дід та баба взнали, що лисичка яблучка їла.* Рудч. Ск. I. 19.

Узнава́тися, **наю́ся**, **є́шся**, сов. в. **узна́тися**, **на́юся**, **ешся**, *гл.* Признаваться, сознаваться, сознаться. *Ми її допитували за ті гроші, що у тітки: чи не твої,— так не взнається: ні, каже, не давали, не мої.* Екат. у.

'**Узол**, **узла́**, *м.*=**Вузол** 1. Ном. № 838. Ум. **'Узлик**, **у́зличок**.

Узоли́ти, **лю́**, **ли́ш**, *гл.* Достаточно ущелочить (бѣлье).

Узо́рець, **рця**, *м.* Ум. отъ узір.

Узори́ти, **рю́**, **ри́ш**, *гл.* Увидѣть. *Як узорив він свою милую, обнявся з нею, попілувався.* Чуб. II. 19.

Узоря́ти, **ря́є**, *гл. безл.* Свѣтать. **Взоря́ло**. Разсвѣло. *Коби било не взоряло, щі би било дівча спало.* Гол. IV. 519.

Узрі́ти, **рю́**, **ри́ш**, *гл.*=**Уздріти**. *Скоро Коновченко коня взрів, барзо обомлів.* Лукаш. 40.

Узува́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **узу́ти**, **узу́ю**, **еш**, *гл.* Обувать, обуть. *В свої чоботи хоче його взути.* Ном. № 3092. *Взутий, а слід босий.* Ном. № 1182.

Узува́тися, **ва́юся**, **ешся**, сов. в. **узу́тися**, **узу́юся**, **ешся**, *гл.* Обуваться, обуть-

ся. *Чого сидиш надулася, чом в чоботи не взулася.* Ном. № 9100. *Устав бурлак зашатався, нема чобіт — не взувався.* Макс.

Узуття́, тя́, *с.* Обувь. *У неї ні одежи теплої, ні узуття як слід.* Мир. Пов. І. 126.

Узьки́й, а́, е́=Вузький. Ум. **Узе́нький, узе́сенький.**

'Узько, *нар.*=**Вузько.** Ум. **Узе́нько, узе́сенько.**

'Узьмінь. Самое глубокое мѣсто въ рѣкѣ съ быстрымъ теченіемъ, не замерзающимъ зимой. Козел. у. Слов. Д. Эварн.

Узя́ти, візьму́, меш, *гл.* 1) Взять. *Верни моє, візьми своє.* Ном. № 273. *Взяла коня за гнуздечку.* Мет. 74. *Як же мені, козаченьку, раненько ходити? Як візьмеш ти за рученьку, не мусиш пустити.* Мет. 83. *Візьмем її додому, нехай вона у нас живе.* Рудч. Ск. II. 32. *А із школи його взявши, коня купила.* Шевч. 135. **Бог його взяв.** Онъ умеръ. **Неха́й його́ лихи́й ві́зьме.** Чортъ бы его взялъ. Шевч. 79. 2) Достать, добыть, взять. *Ми народ не вольний—де нам взяти.* Ном. № 1310. 3) Получить. **Взя́ти в шку́ру.** Быть побитымъ, получить порку. *Виграв батько справу: взяв у шкуру і додому пішов.* Чуб. І. 231. 4) Надѣть. *Треба сорочку білу взяти.* Г. Барв. 411. *І як прийшов до хати, та взяв білу сорочку та і вмер.* Драг. 4. 5) Взять, приняться, начать, пуститься, стать. *Виймив шабельку, взяв калину рубати.* О. 1862. IV. 27. *Як узяв він їхати. Тоді він взяв та горобців наслав.* Рудч. Ск. І. 82. *Взяла дівчина білі руки ламати.* Лукаш. 128. 6)—**кого́ (за себе).** Жениться на комъ. *Люблю я дівчину, треба її взяти.* Мет. 17. *Як заслужиш пару волів і ясну оружину,—яку схочеш, таку й возьмеш молоду дівчину.* Мет. 42. *Яка з тебе хазяйка буде? Та тебе ніхто не візьме за себе.* Стор. І. 9. *Візьмеш мене за жінку.* Рудч. Ск. І. 145. 7) Охватывать. *Юнону взяв великий жах.* Котл. Ен. *Взяла мене журба й туга: зосталася я без друга.* Грин. III. 676. **Узяли́ його́ ду́мки та гадки́.** Сильно онъ задумался. ЗОЮР. І. 118. 8)—**го́ру.** Взять верхъ, побѣдить. 9)—**жа́ром.** Бросить въ жаръ. *Пропасниця вже морозом перетрусила та взяла жаром.* Черномор. 10)—**за ні за́-що.** Ни во что поставить, пренебречь. *Взяли сиротину люде за ні за що, люде говорять: „сирота ледащо“.* Грин. Ш. 409. 11)—**на зу́би.** Бранить. *Питався черт баби: що о Бозі говорять люде? Славлять, величають! А що о мені? Якось вас дуже на зуби взяли.* Ном. № 198. 12)—**нату́ру.** Усвоить привычку. 13)—**нена́висть на ко́го.** Возненавидѣть кого. *Яке моє життє буде? Та й її, як я візьму на неї ненавість.* Г. Барв. 201. 14)—**свою́ во́лю.** Дѣлать по своему, какъ себѣ угодно, что хотѣть, то и дѣлать. *Ой що узяв Дніпр та свою волю: свої бережечки промиває, а лиманські коси засипає.* Грин. Ш. 592. 15)—**у залі́за, у кайда́ни.** Заковать въ цѣпи, въ кандалы. 16)—**у яси́рь.** Взять въ плѣнъ. Стор. II. 58. 17)—**шлюб.** Обвѣнчаться. Чуб. II. 82, 83. *Я з Києва повернуся, та й візьму шлюб з тобою.* Мет. 106. *Пішли до церкви і взяли шлюб.* Чуб.

Узя́тися, візьму́ся, мешся, *гл.* 1) Взяться. *Коли взявся за гуж, не кажи, що не дуж.* Ном. № 11014. *За рученьки біленькі взявшись, балакали то сяк, то так.* Котл. Ен. *Таке ледащо придалось той одинчик, що Господи!... і за холодну воду не возьметься.* Рудч. Ск. II. 107. **Узя́тися під бо́ки, у бо́ки.** Подбочениться. *Взявся під боки та й думає, що пан.* Ном. № 2481. *А парубки, узявшись в боки, навприсядки пішли.* Шевч. 565. 2) Быть взятымъ, отнятымъ. *Візьметься від них жених.* Єв. Мр. II. 20. 3) Взяться, приняться за что, сдѣлать что. *Не візьмешся за роботу, робота сама не зробиться.* Ном. № 11017. *Як приїду та додому, не візьмуся їсти.* Нп. *Виїхавши за Городок, взялися стреляти.* Гол. І. 15. 4) Взяться, явиться. *Де ся взяв татарин.* Макс. *Де взялося два купчики з Польщи, взяли таку коню ціну нарядили.* Мет. 98. *Відкіль се взявся неборак?* Гліб. *Початок і не можна знать, відкіля взявся.* Ном. № 388. 5) Сочетаться бракомъ, пожениться. *Хиба було коли в світі, щоб ті, що кохались, розійшлися, не взялися,—живими остались.* Шевч. 269. 6)—**чим.** Обратиться во что. *Упав сніжок на обліжок та взявся водою.* Мет. 50. *Загорілось моє серце, слово полум'ям взялося.* К. Псал. 95. *А той як підскоче та черконе по яблуні: вона так попслом і взялась.* Рудч. Ск. II. 77. *Уже моє золото гряззю взялось і не мачить.* Г. Барв. 290. *Стіни чорні, аж цвіллю взялися*—т. е. покрылись плѣсенью. Мир. ХРВ. 24. **Все так вогне́м і взяло́сь.** Все

было объято пламенемъ. ЗОЮР. I. 152. 7) Пристать, къ кому, чему. *Узявся, як реп'ях.* Ном. № 2745. *Узявся до мене смолою. Як приложиш до тіла, так і візьметься.* Радомысл. у. 8)—**ближ.** Приблизиться. *Козаки ближ взялися.* Гол. I. 35. 9) **Мoрóзи взялися, зимно ся взяло.** Настали морозы, васталъ холодъ. Вх. Зн. 6.

Узя́ток, тку, *м.* 1) Пожина, добыча *Де попам, або музикам не було взятку.* Мкр. Н. 33. 2) Сборъ меда и воску у пчелъ. *Вже гречки цвітуть—буде добрий взяток.* Подол. г.

Узя́ття, тя, *с.* Взятіе, полученіе. *Приїжджають до тебе з Січі задля узяття тілько подарунків.* К. ЧР. 301.

Узя́ха, хи, *ж.* Та, которая береть. *Коли даха, то і взяха.* Ном. № 10650.

Узя́харь, ря, *м.* Тотъ, который береть *Коли дахарь, будеш і взяхарь.* Ном. № 10650.

Уїда́тися, да́юся, єшся, сов. в. **уї́стися, уї́мся, уїся́ся,** *гл.* 1) Наѣдаться, наѣсться. *Ані я в'ївся, ані я впився.* Ном. № 1558. 2) Въѣдаться, въѣсться, врѣзываться, врѣзаться. *Обручка в'їлася в палець. Воно так йому в тіло в'їлось.* Рудч. Ск. II. 70. 3) Приставать, пристать, привязываться, привязаться, придираться. *Собаки в'їдаються.* МУЕ. Ш. 127.

Уї́дище, ща, *с.* Пожираніе? кормежка? *На море зве гультяїв сатана, мов вороння на в'їдище—війна.* К. ПС 25.

Уї́дливий, а, е. Назойливый, неотвизный. *Таке в'їдливе, що візьми та прямо й наплюй йому серед лоба.* Ном. № 2736. *Не будь в'їдливий, як та оса.* Ном. *Ну та й прокляті оці гуси, які вони в'їдливі: не вспів прогнать, уже знов лізуть.* Лебед. у.

Уї́дливість, вости, *ж.* Назойливость, надоѣдливость, неотвязность. Чуб. I. 238.

Уї́дливо. *нар.* Назойливо, неотвязно. *Та так же в'їдливо причепився, що й не одженеш.* Харьк. у.

Уїдно́сталь, *нар.*=**В однóсталь.**

Уїжджа́ти, джа́ю, єш, *гл.*=**Уїздити.**

Уї́жно, *нар.* Сытно, досыта. *Хоч не в'їжно, так уліжно.* Ном. № 10387.

Уїзд, ду, *м.* Въѣздъ.

Уїзди́ти, джу́, ди́ш, сов. в. **уї́хати, уї́ду, деш,** *гл.* Въѣзжать. въѣхать. *У столицю в'їздив Колумб, мов царь який.* Ком. Р. I 51.

Уїздни́й, а́, е́ Въѣздный. *В'їздні ворота.*

Уї́жжений, а, е. Много ѣздившій, объѣзженный. *Уїжжена коняка везе не зупиняючись.* Мир. Пов. I. 125.

Уї́лий, а, е=**Уїдливий.** Вх. Лем. 398.

Уї́сти, уї́м, уї́си, *гл.* Съѣсть, поѣсть достаточно. *Ні в'їв, ні впив, а драниям світить.* Ном. № 1869.

Уї́стися. См. **Уїдатися**.

Уї́хати. См. **Уїздити.**

Уйма́к, ка́, *м.* Захваченный въ неволю, въ плѣнъ. *Син пійшов у кримські уймаки.* К. ПС. 110.

Уйма́ти, ма́ю, єш. сов. в. **уйми́ти, млю́, ми́ш** и **уня́ти, уйму́, ме́ш,** *гл.* Брать, взять, отнимать, отнять. *Був їден богач і тілько вже богацтва мав, аж не мав де подіти. І вже йшов до Господи Бога, аби їму пан Біг троха уймив того богацтва.* Гн. II. 132.

Ука́з, зу, *м.* 1) Указаніе. *Миршава голова мені не указ.* Ном. № 5313. 2) Указъ. *Пошукаймо указу, щоб напитись по другому разу.* Ном. № 11633. *Прийшов указ лоби голить.* Шевч. 591.

Указа́ти См. **Указувати.**

Ука́зник, ка, *м.* Указчикъ. *Сьогодня не празник, а ти нам не вказник.* Ном. № 187.

Ука́зування, ня, *с.* Указываніе.

Ука́зувати, зую, єш, сов. в. **указа́ти, жу́, жеш,** *гл.* Указывать, указать, показать. *Укажи палець, а він руку просить.* Ном. № 4858. *Бодай же ти, дівчинонько, щастя-долю мала, що ти мені молодому дорогу вказала.* Мет. 452.

Ука́кати, каю, єш, *гл.* Опачкать, огадить (дѣтскія слова). *Вбіраються вкаканим на верх.* Ном. № 11218.

Ука́катися, каюся, єшся, *гл.* Опачкаться, огадиться (дѣтск. сл.).

Укаля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Опачкать.

Укаля́тися, ля́юся, єшся. *гл.* Опачкаться.

Ука́пати. См. **Укапувати.**

Ука́пувати, пую, єш, сов. в. **ука́пати, паю, єш,** *гл.* 1) Обкапывать, обкапать. *І бороду вкапав сметаною.* Ном. № 13212. 2) Впускать, впустить по каплѣ, накапать.

Укарамши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Стащить. *Де це ти, чоловіче, взяв?—Мовчи, жінко! це я укарамшив у пана, як ходив до кімнат.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Ука́рання, ня, *с.* Наказаніе. *Ні я Бога прогнівила, жила-м справедливе, всякі його укарання зносила. терпіла.* Гол. I. 361.

Укара́ти, ра́ю, еш, *гл.* Наказать.

Укача́ти, ся. См. **Укачувати, ся.**

Укача́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Выпачкаться, качаясь. *Укачався в пір'є. Впала серед дороги, укачалась у пісок.* Чуб. II. 116.

Ука́чувати, чую, еш, сов в. **укача́ти, а́ю, еш**, *гл.* Укатывать, укатать.

Ука́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **укача́тись, ча́юся, ешся**, *гл.* Укатываться. укататься.

Уквітува́ти, ту́ю, еш, *гл.*=**Уквітчати.** *Ми Химочку уквітували, щоб люде не пізнали.* Грин. III. 429.

Уквітча́ти, ся. См. **Уквітчувати, ся.**

Уквітчувати, чую, еш, сов. в. **уквітча́ти, ча́ю, еш**, *гл.* Убирать, убрать цвѣтами. *Уквітчала її* (землю) *рястом, барвінком покрила.* Шевч. 195

Уквітчуватися, чуюся, ешся, сов. в. **уквітча́тися, ча́юся, ешся**, *гл.* Убирать, убрать себя цвѣтами. *А то не буду й танцювать, поки барвінку не нарву та не уквітчаюсь.* Шевч. 496.

Укида́ння, ня, *с.* Вбрасываніе.

Укида́ти, да́ю, еш, сов. в. **уки́нути, ну, неш**, *гл.* Вбрасывать, вбросить. *Волно Богу і зв'язавши в рай укинути.* Ном № 23. *Вкинь мене в болото, а я тебе вберу в золото.* Ном № 10145. **Уки́нути в темни́цю, в тюрму́.** Посадить въ темницу, тюрьму. Ком. Р. I. 56. **Ла́тну вки́нути.** Положить заплату. ЗОЮР. II. 283. **Горі́лки вки́нути** или просто **вки́нути.** Выпить водки, выпить хмѣльнаго. ЗОЮР. *Раз поприходили вони з весілля, обоє вкинувши.* Г. Барв. 52. **У го́лову собі́ вки́нути.** Забрать себѣ въ голову,—**кому́**—Вбить кому въ голову. *Хто се тобі такудурницю в голову вкинув?* О. 1861. IV. 39. **Уки́нути фука́.** См. **Фук.** Мкр. Г. 61.

Укида́тися, да́юся, ешся, сов. в. **уки́нутися, вуся, нешся**, *гл.* 1) Быть бросаемымъ, брошеннымъ, бросаться, броситься. *У те саме вікно, у котре вкинувся скарб, улізе злодій.* Стор. I. 67. 2) Приключаться, приключиться, появляться, появиться. *Вкинувся упадок. Йому щось на руці вкинулось. Укинувся червак у хліб. Сивий волос почає укидатись.* О. 1862. X. 17. *Страх у серце вкинувся.* МВ. (О. 1862. I. 95). 3) Пристращаться, пристраститься, предаваться, предаться. *Вкинувся у крадіжку.* Лебед. у. *Не вкидайся так тяжко в своє горе.* Г. Барв. 334. *Вкидається у прядіння.* Конст. у. См. Удаватися.

Уки́й, а, е. Ученый, выученный, обученный. Шух. I. 33. Желех.

Укипа́ти, па́ю, еш, сов. в. **укипі́ти, плю́, пи́ш**, *гл.* 1) Укипать, укипѣть, увариваться, увариться. *Щоб укипіло м'ясо, треба горщика зо щільною покришкою.* Дещо. *Дай, мамо, вечерять!—Підожди, долото вкипить, то будеш вечерять.* Ном. № 12151. 2) ? *Дід вибрав чистеньке на льоду містечко, як учеше ковизкою, так селезень і вкипів.* Мнж. 119.

Укиса́ти, са́ю, еш, сов. в. **уки́снути, ну, неш**, *гл.* Дѣлаться, сдѣлаться кислымъ (о тѣстѣ).

Укінчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Окончиться.

Укі́р, *нар.* См. **На-вкір**

Укла́д, ду, *м.* 1) Уговоръ, договоръ сдѣлать. *Між ними есть уклад. Єней за тестя мав Латина, а сей Єнея як за сина.* Котл. Ен. IV. 33. 2) Раскладка, распредѣленіе девежнаго сбора. *Уклад зробили.* НВолыв. у. 3) Затрата. *На сю хвабрику пішов великий уклад.* Міусс. окр. 4) Мелкая глиняная посуда, служащая добавленіемъ къ продаваемой сотвѣ посуды и вкладываемая въ крупную. Вас. 185. 5) Уклад У гуцулокъ: родъ ожерелья (въ два, три ряда). составленнаго изъ мѣдныхъ крестовъ и др. мѣдныхъ же украшеній. Шух. I. 286.

Укладальник, ка, *м.*=**Кладі́льник.** Рк. Левиц.

Уклада́ти, да́ю, еш, сов. в. **укла́сти, укладу́, де́ш**, *гл.* 1) Вкладывать, вложить. *Уклав Бог душу як у пня.* Ном. № 2915. *Стоїть же та труна двадцять год чотирі, двадцять год чотирі, та й заговорила: „Або що вкладіте, або розберіте!“* Лис. VI, № 13. 2) Возлагать, возложить. *Терновий вінок на голову вкладають.* Шух. I. 40. 3) Закладывать, заложить, занимать, занять мѣсто положеннымъ. *Було хлібами столи й лавки так і вкладу.* Г. Барв. 242. 4) Укладывать, уложить. *Уклав дитину спати.* 5) Только сов. в. уложить, убить. *З лихими,—коли їх не*

вкладеш, то вони тебе вложать. Мир. ХРВ. 84. *Трьох* (жовнірів) *уклав, а двоє втекло.* Стор. 6) Съѣдать, съѣсть. *Уклав вареників з півсотні.* Алн. 45. **Укла́сти ціну.** Назначить цѣну. *Наїхали купці із Варшави, вороному коню ціну вклали, ой уклали, вклали ще й зложили на двадцять червонців, на чотирі.* Уманск. у.

Уклада́тися, да́юся, ешся, сов. в. **укла́стися, кладу́ся, де́шся,** *гл.* 1) Укладываться, уложиться. *Зовсім зібрався і уклався, і скільки видко почухрав.* Котл. Ен. 2) Укладываться, улечься. *Він вже й уклався спати.* Стор. I. 63. *Уклався місяць спать.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 81). *Піди вкладися гарно спати.* Котл. Ен. II. 35.

Укла́дистий, а, е. Вмѣстительный, емкій. *Це горщик малий, та вкладистий.* Павлог. у.

Укла́дка, ки, *ж.* Взносъ.

Укла́дник, ка, *м.* Раст. Lathyrus sylvestris L. ЗЮЗО.

Укла́дувати, дую, еш, *гл.*=**Укладати.**

Укла́дуватися, дуюся, ешся, *гл.*= **Укладатися.**

Укла́ндати, даю, еш, *гл.* Уложить, убить. *Там певно вже ведмеді укландають його.* Рудч. Ск. I. 134.

Укла́ндатися, даюся, ешся, *гл.* Улечься (спать)—презрительно.

Укла́сти, ся. См. **Укладати, ся.**

Укле́їти, ся. См. **Уклеювати, ся.**

Укленя́ти, ня́ю, еш, *гл.* 1) Настойчиво упрашивать, заклинать. Екат. у. (Залюб.). 2) Упрекать. *Вона його вкленяла, як почула, що він так зробив.* Екат у. (Залюб).

Уклепа́ти, па́ю, еш, *гл.* Выковать. *Там єсть з чого шаблюку уклепати.* Шейк.

Уклепа́тися, па́юся, ешся, *гл.* 1) Не впопадъ что либо сказать, сдѣлать, ошибиться. *Як його зовуть? Хома.—Не вклепались же, каже, й ви, що йому таке ім'я дали: він на Хому й походив.* ЗОЮР. I. 161. 2) По ошибкѣ принять лицо неизвѣстное за извѣстное. *Бачу, що панич знакомий, та щоб не вклепатись, роспитався у людей, звідки воно єсть.* Литинск. у.

Укле́ювати, ле́юю, еш, сов. в. **укле́їти, укле́ю, їш,** *гл.* Вклеивать, вклеить.

Укле́юватися, ле́ююся, ешся, сов в. **укле́їтися, укле́юся, їшся,** *гл.* Вклеиваться, вклеиться.

Уклика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **укли́кати, чу, чеш,** *гл.* Зазывать, зазвать, призвать. *Укликають Івана у хату, садовлять за стіл.* Грин. II. 227. *Вклич брата в хату.*

Уклимля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Понимать, смыслить. *Дитина до півроку почала вклимляти.*

Уклі́н, ло́ну, *м.* Поклонъ. Чуб. IV. 220.

Уклі́питися, плюся, пишся, *гл.* Вцѣпиться. *Черьвак як годвабна нитка вкліпится статку до язика або ноги і трудно го струти.* Вх. Лем. 399.

Уклони́ти, ся. См. **Уклоняти, ся.**

Уклоня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **уклони́ти, ню́, ниш,** *гл* 1)=**Уклонятися, уклонитися.** *К Дніпру-Славуті низенько уклоняли.* АД I. 217. *Сам низенько уклонив.* АД. I. 218. 2) Просить, склонять, склонить. *Панич уклоняв, щоб кінці покопати.* Лебед у.

Уклоня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **уклони́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* 1) Кланяться, поклониться. *Матері старенькій низенько в ноги вклонімось.* Мет. 348. *Не вклонюсь багачу, бо сам хліб молочу.* Ном. № 2559. 2) Поклоняться, поклониться. *Но вклоняйсь чужому ідолу німому.* К. Псал. 190.

Уклопо́чаний, а, е Озабоченный.

Уклочи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.* Говорятъ о хлѣбныхъ всходахъ, когда они растутъ такъ густо, что былинка за былинку запутывается. *Хліб добре вклочився.* Харьк. у.

Уклю́нути, ну, неш, *гл.* Клюнуть. *Ні одна риба не вклюнула.*

Уклю́нутися, нуся, нешся, *гл.* Вкрасться, забраться, завестись. *Вклюнуться злидні на час, не виживеш їх за год.* Ном. № 1538. *Як же вклюнулася* (и скирти) *та проклята хузька, да так же вклюнулася!* ЗОЮР. I. 229.

Укляка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **уклякну́ти, ну́, не́ш,** *гл.* 1) Опускаться, опуститься внизъ. *Цюкни сокирою по гільці, щоб вона уклякнула, а не зрубуй.* Волч. у. 2) Становиться, стать на колѣни. *Баба перед образами вклякнула, стала Бога просити, щоо Бог дав їм звітки дитину.* Чуб. II. 375. *В той час увірю, як нам прикажуть вклякнути при столі, та й рученьки зв'яжуть.* Гол. I. 349. 3) Присѣдать, присѣсть на корточки. *Скакав, та не вклякнув.* Ном. № 8813. 4) Коченѣть, окоченѣть, отъ холода. *Будуть морозяні зіми, то се дерево швидко вклякне.* 5) Только сов. в. Замолчать, смолкнуть.

Непремінний кричав на людей: я вам се та те, я на вас військо наведу!. А люде: „Які ж ми бунтовники? ми ж усе платимо як слід і слухаемо.“ Так він і вклякнув, наче води в рот набрав. Новомос. у.

Укметити, чу, тиш, *гл.* = **Укмітити** *Я й не вкметив, як він увійшов.* Ольгоп. у.

Укмітити. См. **Укмічати**.

Укмітувати, тую, еш, *гл.* = **Укмітити**. *От скільки ж нас там було, а нікого ж ви не укмітували, як мене.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Укмічати. чаю, еш, сов. в. **укмітити**, чу, тиш, *гл.* Замѣчать, замѣтить, примѣчать, примѣтить, подмѣчать, подмѣтить. *Зразу укмітить, що не такий народ.* О. 1862. VIII. 31 *Мале, та й те вкмітило, що в просі кузька є.* Звенигор. у. *Зразу вкмітить дитина.* НВолын. у.

Уковзати. См. **Уковзувати**.

Уковзувати, вую, еш, сов. в. **уковзати**, заю, еш, *гл.* Скользя, катаясь по льду, дѣлать, сдѣлать его скользкимъ. *Хлопці тут усе ковзаються, та так уковзали, що мабуть таки я не пройду не впавши.* Черн. у.

Уходокати, каю, еш, *гл.* Изморить, утомить. *Як орав, то так укодокав кобилу, що й не встане тепер.* Харьк. у.

Укоїти, укою, їш, *гл.* Сдѣлать—преимущественно— что либо дурное. *Пан Каньовський кого б ні зустрів поодинчого, то щось йому та вкоїть.* Грин. II. 280. *А що се ти вкоїв, псявіро?* Г. Барв. 190. *Вкоїти халепи.* К. ЦН. 284.

Укоїтися, укоюся, їшся. *гл.* 1) Произойти, случиться. *У жінки з чоловіком спірка вкоїлася.* Ном. № 2656. 2) (О дѣт.) Умочиться.

Уколисати. См. **Уколисувати**.

Уколисувати, сую, еш, сов. в. **уколисати**, шу, шеш, *гл.* Убаюкивать, убаюкать въ люлькѣ. *В колисаноньці Боже дитя, колисала го Божая Мати, уколисала, твердо заснула.* Гол. IV. 22.

Уколиця. ці, *ж.* = **Околиця** 1. *Сюдою-тудою по за вколицю.* Ном. № 7752.

Уколо, *нар.* Кругомъ, вокругъ.

Уколоти, лю, леш. *гл.* 1) Уколоть. *Його колючки і уколять.* Рудч. Ск. I. 153. 2) Наколоть. *Уколи трохи трісочок.*

Уколотися, люся, лешся, *гл.* Уколоться.

Уколошкати, каю, еш, *гл.* Умертвить. убить. *Злигалася з хазяїном і вкупі уколошкали хазяйку.* Мир. Пов. II. 103 *Отоді то й Гарина на Орельці уколошкали, та не його одного — і других посікли на капусту.* Стор. II. 9.

Уколупати. См. **Уколупувати**.

Уколупити, плю, пиш, *гл.* = **Уколупати**. *Свойого вколупив би здоров'я для милого приятеля.* Ном. № 9517.

Уколупувати, пую, еш, сов. в **уколупати**, паю, еш, **уколупнути**, ну, нéш, *гл.* Отковыривать, отковырнуть. *Приміг би, серця вколупнув та дав.* Ном. № 9517.

Уколядувати, дую, еш, *гл.* Заработать пѣніемъ колядокъ.

Уконатися, наюся, ешся, *гл* Умориться, устать. *На то Біг темну ніч дав, жеби челядь спочивали, бо ся в полі уконала.* Гол. I. 84.

Уконтентовувати, вую, еш, сов в. **уконтентувати**, тую, еш, *гл.* 1) Удовлетворять, удовлетворить. *Нехай же так буде, як швець каже: перемалюю, щоб і його вконтентувати.* Кв. 2) Угощать, угостить. *Добрих послав тобі Господь гостей, та чим то їх уконтентуєш?* К. ЧР 245.

Уконтентуватися, туюся, ешся, *гл.* Удовлетвориться.

Укопати, ся. См. **Укопувати**, ся.

Укопувати. пую, еш, сов. в. **укопати**, паю, еш, *гл.* 1) Вкапывать, вкопать. *Вкопали на майдані два стовпи. Поховали у леваді і хрестика над ним не вкопали.* Шевч. 508. *Став, як укопаний.* Ном. № 13905. 2) Только сов. в. Вырыть. *Вкопай бараболі на борщ.*

Укопуватися, пуюся, ешся, сов. в. **укопатися**, паюся, ешся, *гл.* 1) Зарываться, зарыться, закопаться, углубиться. *Од ворога сховавшся, як у землю вкопався.* Ном. № 14255. 2) Вскапывая свое поле, прихватывать, прихватить чужаго.

Укоренити, ся. См. **Укоренятн**, ся.

Укореняти, няю, еш, сов. в. **укоренити**, ню, ниш, *гл.* Укоренять, укоренить.

Укоренятися, няюся, ешся, сов. в. **укоренитися**, нюся, нишся, *гл.* Укореняться, укорениться, глубоко пустить корни. *В саду вишенька вкоренилася.* Грин. III. 244. *Тут схизма глибоко в козацтво вкоренилась.* К. МБ. II. 131.

Укоріти, рію, еш, *гл.* О ткани: навитавшись чѣмъ либо, сдѣлаться твердой

какъ кора. *Так побив, що сорочка на йому вкоріла,*—т. е. въ крови засохла. Черн. у.

Укороновувати, вую, еш, сов. в. **укоронувати**, ную, еш, *гл.* Короновать, возлагать, возложить корону. *Змалював би я собі двоглавого, або хоть укоронованого орла.* К. ХП. 33.

Укорливий, а, е. Укоризненный.

Укорити. См. **Укоряти**.

Укоротити. См. **Укорочати**.

Укорочати, чаю, еш, сов. в. **укоротити**, чу, тиш, *гл.* Укорачивать, укоротить, сокращать, сократить. *Та вже ж чи вкорочать свій вік, то вкорочай в шинку над бочкою горілки.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 112). *Укоротив я вам віку.* Шевч. 204.—**ходи**. Замедлять, замедлить шагъ. *Христя трохи вкоротила ходи.* Мир. Пов. II. 43.

Укорпнути, ну, неш, *гл.*=**Уколупнути**.

Укорити. См. **Укоряти**.

Укоряти, ряю, еш, сов. в. **укорити**, рю, риш, *гл.* Укорять, укорить. *Будеш ти мене в вірі християнській укоряти.* АД. I. 212.

Укоснутися, нуся, нешся, *гл.* Привязаться. *Сидить чернець, Богу молиться,—як укоснулись до його чорти! Почали скушать його.* Грин. II. 11.

Укосити, шу, сиш, *гл.* Накосить. *Укоси, братіку, трошки трави на городі,—теляті дати.*

Укоситися. См. **Укошуватися**.

Укосом, *нар.* Косо. *Ой знати, знати, хто з кого кпиться, здалека сідає, вкосом дивиться.* Гол. I. 314.

Укоськати, каю, еш, *гл.* Укротить, успокоить, уговорить. *Сам дід утомивсь, поки бабу укоськав.* Грин. Ш 343. *Може вдвох з Цвіркункою чи не вкоськаємо Марусі.* О. 1861. XI. Кух. 20.

Укотити, ся. См. **Укочувати, ся**.

Укотитися, чуся, тишся, *гл.*=**Окотитися** (объ овцѣ). Шух. I. 141. *Барани валують вівці, від чого ті стають кітні і не дають молока, аж укотяться.* Шух. I. 210.

Укохати, хаю, еш, *гл.* Полюбить.

Укочувати, чую, еш, сов в. **укотити**, **укочу**, тиш. *гл.* 1) Вкатывать, вкатить. 2) Укатывать, укатать. *Дорога вкочена.* 3) Вкатываться, вкатиться. *Обідньої доби саме пані вкотила, як на колесах.* МВ. I.

Укочуватися, чуюся, ешся, сов. в. **укотитися**, **укочуся**, тишся, *гл.* Вкатываться, вкатиться. *Покотився тоді сліпуючи та й укотивсь у лисиччину норку.* Грин. I. 178.

Укошуватися, шуюся, ешся, сов. в. **укоситися**, шуся, сишся, *гл.* Захватывать, захватить при косьбѣ часть чужаго сѣнокоса. *Вони укосюються в її луку.* Харьк. у.

Укравка, ки, *ж.* Кусокъ остающейся отъ кроя матеріи. *Шиють, вишивають дорогі сукні; укравочки на подарочки, обрізочки на цвіточки.* Мет. 343. Ум. **Укравочка**.

Украдатися, даюся, ешся, сов. в. **украстися**, **украдуся**, дешся, *гл.* 1) Избѣгать, избѣгнуть встрѣчи съ кѣмъ, уходить, скрываться, скрыться. *Його вона шукала—побачитись, а він украдався, та й не бачила таки.* Лебед. у. 2) Пробираться, пробраться, прокрасться, вкрасться. *Увечері якось украдся в сіни.* О. 1862. I. 33. *Та недосвіт перед світом в садочок украдся.* Шевч. 651. *Вкралося горе.* Шевч.

Украдьки, *нар.* Украдкой. *Украдьки не роби.* НВолын. у.

Україна, ни, *ж.* 1)=**Країна**. *Прибудь, прибудь, мій миленький, з україн далеких.* Нп. *Ой по горах, по долинах, по широких українах, ой там козак похожає.* Нп. 2) Украйна, Малороссія—страна, заселенная украинскимъ народомъ, *Так звана по письменськи Мала Россія, а по народньому Україна.* К. XII. 116. *Зажурилась Україна, що нігде прожити: гей витоптала орда кіньми маленькії діти.* АД. I. 73. *Як із день-години зчинилися великі війни на Україні.* АД. II. 3. *Та немає лучче, та немає краще, як у нас на Вкраїні: та немає ляха, та немає пана, немає унії.* АД. II. 49. *Наша дума, наша пісня, не вмре, не загине,—от де, люде, наша слава, слава України.* Шевч. 46. *Настав инший порядок на Вкраїні, як почали князьки-Русь її оберегати, з неї собі данину брати і своєю, Руською землею її називати.* К. (О. 1861. IX. Исторія України. 86). Ум. **Україонька**, **україночка**. О. 1862. IX. 109; 1861. IX. 9.

Українець, нця, *м.* Украинецъ. *Сами ж себе ми зовемо українцями, та рідну землю Україною.* К. Хм 9.

Українка, ки, *ж.* Украинка. *Густий*

морок скрізь по хатах, густійший в будинках, що нема душі живої в сестрах Українках. К. Досв. 44. Ум. **Україночка.** *Везуть* (татари) *вдиночку, молодую Вкраїночку.* АД. I. 84.

Украї́нонька, ки, *ж.* Ум. отъ Україна.

Украї́ночка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ Україна. 2) Ум. отъ Українка.

Украї̈нофі́л, ла, *м.* Украинофилъ, любитель всего украинскаго.

Украї̈нофі́лка, ки, *ж.* Украинофилка, любительница всего украинскаго.

Українофі́льство, ва, *с.* Украинофильство.

Українофі́льський, а, е. Украинофильскій.

Украї́нство, ва, *с.* Свойство и дѣятельность украинца въ національномъ смыслѣ.

Украї́нський, а, е. Украинскій. *Народ наш український спокон-віку в хліборобстві кохався.* К. Хм. 7. *Як іде український козак, то й корчму минає.* АД. II. 25. *Поки Рось зоветься Россю, Дніпро в море ллється, поти серце українське з панським не зживеться.* К. Досв. 21. *Шекспірови твори з мови британської мовою українською поперекладав П. А. Куліш. Збірники українських пісень.* Левиц. Пов. 153. *Українська література.*

Украї́нщина, ни, *ж.* Украинскій языкъ и литература. *Знаменитий декрет про українщину стався 18 мая 1876 року.* К. ХП. 126.

Укра́й, *нар.* 1) По окраинѣ, мимо, возлѣ. *Їхала пані вкрай города.* Ном. заг. № 130. 2) Окончательно, совсѣмъ, совершенно. *Ой помалу-малу, мій таточку, грай та не врази мого ти серденька вкрай.* ЗОЮР. I. 22.

Украси́вий, а, е. Изукрашенный? *Зброя моя украсивая, доленька моя нещасливая.* Чуб. V. 802.

Украси́ти, ся. См. **Украшати, ся.**

Укра́сти, ду, деш, *гл.* Украсть. *В середу постила, а кобилу вкрала.* Ном. № 535.

Укра́сти, ся. См. **Украдати, ся.**

Украша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **украси́ти, шу́, си́ш,** *гл.* Украшать, украсить. *Червона калина луги украшає.* Чуб. V. 486.

Украша́тися, ша́юся, ешся, сов. в. **украси́тися, шу́ся, си́шся,** *гл.* Украшаться, украситься, прихорашиваться. Шейк.

Укра́яти, ра́ю, еш, *гл.* 1) Отрѣзать. *Дружба ножа не мав, нам хліба не вкрає.* О. 1862. IV. 6. *Я вкраяв би свого живого серця.* К. ЦН. 291. 2) Отбронить, отрѣзать.

Укреса́ти, шу́, шеш, *гл.* Высѣчь (огня).

Укрива́льник, ка, *м.* Кровельщикъ.

Укрива́ння, ня, *с.* 1) Накрываніе, покрываніе. *Хату криємо, то се солома на вкривання.* Харьк. у. 2) Укрыванье, то, чѣмъ укрываются. Ум. **Укрива́ннячко.** *Пойняв я жону—холодну воду, а жовтий пісок,—то постіль моя, а чорная хмара—укриваннячко.* Грин. III. 279.

Укрива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **укри́ти, укри́ю, еш,** *гл.* 1) Укрывать, укрыть, покрывать, покрыть. *Ой візьми ж мій жупан синій да вкрий мене.* Макс. *Вкривав собі хату.* Рудч. Ск. II. 92. *Буду тою хустиною сідельце вкривати.* Мет. 23. *Дніпр укрили байдаки.* Шевч. 56. *Солов'ї, зозулі, райські птиці—та так і вкрили яблуньку.* Чуб. 2) Защищать, защитить. *Укрий, Покрово, від духа злого і чоловіка такого.* Ном. 3) Покрывать, покрыть (что либо бывшее). *А на мене молодую поговір, неслава. Прибудь, прибудь, мій миленький, покрий неславоньку! А мій милий прибуває, неславу вкриває.* Грин. III. 623.

Укрива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **укри́тися, укри́юся, ешся,** *гл.* Укрываться, укрыться, покрываться, покрыться. *Постелився і вкрився.* Ном. № 1308. *Бур'яном укрилась.* Шевч. 668.—**п'ята́ми.** Упасть, отъ толчка, внизъ головою. *Не один і п'ятами вкривися за жарти.* Г. Барв. 446.

Укри́вдити, джу, диш, *гл.* Обидѣть. К. Краш. 37. *Вуйко дуже нас укривдив.* Федьк.

Укри́ти, ся. См. **Укривати, ся.**

Укриши́ти. См. **Укришувати.**

Укри́шувати, шую, еш, сов. в. **укриши́ти, шу́, шиш,** *гл.* Крошить, накрошить. *Чи я согрішив, що троха вкришив?* Ном. № 12226.

Укріва́вити. См. **Укрівавлювати.**

Укріва́влювати, люю, еш, сов. в. **укріва́вити, влю, виш,** *гл.* Окровавливать, окровавить. *Чого в тебе, Янку, ручка вкрівавлена?* Грин. III. 617.

Укріва́витися, влюся, вишся, *гл.* Окровавиться. *Глянь, де се ти так укрівавився?*

Укрі́вля, лі, *ж.* 1) Покрывало, по-

крышка. Вх. Зн. 8. 2) Покрываніе (крыши). Рк. Левиц.

Укрі́п, укро́пу, *м.*=**Окріп.** *Чи бачив хто з чорта м'ясо? Чорта в укріп, а чорт утік.* Ном. № 2634. 2) Раст. укропъ, Anethum graveolens. Анн. 35. *Не рости, укропе, не рости, укропе, та вище городу, та вище городу* Нп. Ум. **Укрі́пець.**

Укріпи́ти. См. **Укріпля́ти.**

Укріпля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **укріпи́ти, плю́, пи́ш,** *гл.* Укрѣплять, укрѣпить. *Укріпив. як Бог черепаху.* Ном. № 7503. *Твоя правиця його віти навіки міцно укріпляла.* К. Псал. 187. *Зіма вже морозами крішкими укріпила.* МВ. II. 25.

'Укро, *нар.* Трудно, тяжело: Шух. I. 81.

Укро́їти, ро́ю, їш, *гл.*=**Украяти.**

Укрути́ти, ся. См. **Укручувати, ся.**

Укру́ть, *нар* Вмигъ, сразу. *Вкруть Кульбашний кинувся б назад до чумацького табору.* О. 1861. X. Кух. 24.

Укру́чувати, чую, еш, сов. в. **укрути́ти, чу́, тиш,** *гл.* 1) Ввинчивать, ввинтить. 2) Вматывать, вмотать, заматывать, замотать, обвязывать, обвязать. *Прив'язав його плечима до того стовпа. Добре вкрутив його.* Грин. II. 3. *Та як укрутив у хвіст руку,—давай мірять.* Рудч. Ск. I. 3. 3) Отрывать, оторвать. **Укрути́ти но́са, хвоста́.** Сбить спѣсь. Ном. № 4174. 4) Впутывать, впутать (въ дѣло).

Укру́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **укрути́тися, чу́ся, тишся,** *гл.* 1) Ввинчиваться, ввинтиться. 2) Заматываться, замотаться, запутываться, запутаться. *Рій* (бжоли) *укрутиться в коси.* Мил. 8.

Укува́ти, укую́, є́ш, *гл.* Заковать, оковать. *Скажу тебе в кайдани вкувати.* Гол. *Білі ніженьки в кайдани вкували.* АД. I. 82. 2) Сковать, наковать. *Вкуй кілька цвяхів. Як мама не вділила, то коваль не вкує,* т. е. если нѣтъ природныхъ способностей, то искусственно ихъ не создать. Вас. 209.

Укуко́бити, блю, биш, *гл.*=**Окукобити.** *Хата виведена була по вікна, а то я її до пуття укукобила й доповчила.* Харьк. г.

Укупи́ти, плю, пиш, *гл.* Купить. *Укупимо собі золотого човна.* Чуб. III. 388.

Укупи́тися. См. **Укуплятися.**

Уку́пі, *нар.* Вмѣстѣ. *Росли собі вкупі.* Чуб. *Укупі били ляхів, укупі терпіли всякі пригоди.* К. ЧР. 71. *Чи є що краще, лучче в світі, як укупі жити! з братом добрим добро певне познать, не ділити.* Шевч. Ум **Уку́поньці, уку́почці, уку́пці.** *Сидівши вкупоньці, мовчали.* Мкр. Г. 66.

Укупля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **укупи́тися, плю́ся, пишся,** *гл.* Чрезъ покупку земли врѣзываться, врѣзаться своими владѣніями въ чужія владѣнія. *Вкуплятися в чужії ґрунта.* 2)—**у парубки́.** За троекратное угощеніе парней водкой получать, получить доступъ въ ихъ среду. Мил. 60.

Уку́поньці, уку́почці, уку́пці, *нар.* Ум. отъ укупі.

Укури́ти, ся. См. **Укурювати, ся.**

Укурі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Запылиться, задымиться. *Камінюка нависла, вкуріла, а хатина тулиться під нею, як сирота під тинню.* Св. Л. 213. *Вкурів хліб дуже, а в мішку був.* Канев. у.

'Уку́рювати, рюю, еш, сов. в. **укури́ти, рю́, риш,** *гл.* Запыливать, запылить.

Уку́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **укури́тися, рю́ся, ришся,** *гл.* Пылиться, запылиться. *Як не вкрити хліб, то вкуриться.* Харьк. у.

Укуси́ти. См. **Укушати.**

Укуси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Укусить себя. *Укусись за язик, та й мовчи.* Ном. № 1126.

Укусну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Куснуть разъ. *Як укусне один* (вовк).

Уку́тати, ся. См. **Укутувати, ся.**

Уку́тувати, тую, еш, сов. в. **уку́тати, таю, еш,** *гл.* 1) Окутывать, окутать, обворачивать, обворотить. *Боги вкутані самими вишиваними рушниками.* Г. Барв. 180. 2) Только сов. в. Выпить, съѣсть. *Вишнівки з кварту укутали.* Котл. НП. 347. *Укутали за 'дин день цілий хліб.* Кролев. у.

Уку́туватися, туюся, ешся, сов. в. **уку́татися, таюся, ешся,** *гл.* Закутываться, закутаться. *Укутався рядном та й лежить.* Черниг. у.

Уку́читися, чуся, чишся, *гл.* Наскучить, надоѣсть. *Добре ніколи не укучиться.* Ном. № 1712.

Уку́чно, *нар.* **Вку́чно мі.** Мнѣ наскучило, надоѣло. Вх. Зв. 8.

Укуша́ти, ша́ю, еш, *гл.* 1) Ѣсть. *Будеш ти в мене хліб сіль вкушати, маленькі дітки доглядати.* Нп. 2) Употр. только сов. в: **укуси́ти, шу́, сиш.** *Він і вкусить, і меду дасть.* Ном. № 3056. *Гадю-*

ка хоч не вкусить, 'то засичить. Ном. № 2876.

Ула́годжувати, джую, еш, сов. в. **ула́годити, джу, диш,** *гл.* 1) Улаживать, уладить. 2) Усмирять, усмирить, укрощать, укротить, успокаивать, успокоить. *Злого ласкою більш улагодиш, як сваром.* Котл. МЧ. 411.

Ула́д, *нар.* 1) Стройно; въ тактъ. *Влад співають гімн.* Шевч. 604. 2)=**До ладу́.**

Ула́дити, джу, диш, *гл.*=**Уладнувати.** *Тут як би владить так, щоб який-небудь неборак не здумав шелесту зробити.* Гліб.

Уладі́ти, дію, еш, *гл.*=**Владіти.** *Нащо ж мені, добродію, людьми уладіти?* Грин. III. 615.

Уладна́ти, дна́ю, еш, *гл.* 1) Уладить. 2) Поладить. *Ніяк не владнають.* Лохв. у.

Уладнува́ти, ну́ю, еш, *гл.*=**Уладнати 1.**

Уладнува́тися, нуюся, ешся, *гл.* Свариться.

Ула́зити, жу, зиш, сов. в. **улі́зти, зу, зеш,** *гл.* 1) Влѣзать, влѣзть, пролѣзать, пролѣзть въ средину чего. *Влізла баба в нерет,—ні назад, ні наперед.* Ном. № 10086. *У чужу душу не влізеш.* Ном. № 6138. *Є в глеку молоко, та голова не влізе.* Посл. 2) Входить, войти. *Уліз у воду. Ученики улізли зараз у човен.* Єв. I. XXI. 3. 3) Помѣщаться, помѣститься. *В один мішок не влізе.* Харьк. у.

Ула́зитися, жуся, зишся, *гл.* Влѣзать, помѣщаться. *Голова від Бога, а литка скарбова: бий скільки влазиться.* Ном. № 1285. *В шкіру не влазишся.* Ном. № 13917.

Ула́зливий, а, е=**Улізливий.** Желех.

Улазни́й, а́, е́. Тотъ, въ который влазитъ. *Влазний погріб.* Міусск. окр.

Ула́мок, мку, *м.* Обломокъ, отломокъ. *Взяв він уламок од чистого злота.* Щог. В. 152.

Ула́н, на, *м.* Уланъ. Чуб. V. 94. *А в уланах добре жити, довбешкою воші бити.* Нп. Ум. **Ула́ник, ула́ничок, ула́нчик.** Ном. № 811. Грин. III. 194.

Уланéнко, ка, *м.* Сынъ улана. Шейк.

Ула́нів, нова, ве. Принадлежащій улану. Шейк.

Ула́ник, ка, *м.* Ум. отъ улан.

Уланин, на, *м.* Одинъ уланъ. *Ой нема, нема того уланина, та що я 'го любила.* Гол. I. 270.

Ула́ничок, чка, *м.* Ум. отъ **улан.**

Ула́нський, а, е. Уланскій. Шейк.

Уласка́вити, ся. См. **Уласкавлювати, ся.**

Уласка́влювати, влюю, еш, сов. в. **уласка́вити, влю, виш,** *гл.* Умилостивлять, умилостивить.

Уласка́влюватися, влююся, ешся, сов. в. **уласка́витися, влюся, вишся,** *гл.* Умилостивляться, умилостивиться. *Не журись! Може ще батько власкавиться — він же тебе жалує.* МВ. II. 112.

Улата́ти, та́ю, еш, *гл.* Наложить заплаты. *Влатати треба старий кожух.* Харьк. у.

Улаштува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Придѣлать, пригнать. *Клин улаштував у стіл так гарно, що й не знать.*

Уле́гці, *нар.* Налегкѣ.

Улегча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **улегчи́ти, чу́, чи́ш,** *гл.* Облегчать, облегчить.

Уле́жати, жу, жиш, *гл.* Пролежать, извѣстное время: вылежать. *Денис не влежить, не всидить і не постоїть на одному місті.* Кв. *Нігде і хліба кусок не влежить.* Ном. № 12223. *Та вже нехай хоч розіпнуть, а я без вірші не улежу.* Шевч. 441.

Уле́жатися. См. **Улежуватися.**

Уле́жуватися, жуюся, ешся, сов. в. **уле́жатися, жуся, жишся,** *гл.* Улеживаться, улежаться. *Груша добре влежалась.*

Улекша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **улекши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.*=**Улегчати, улегчити.** *Циганочки потішала, влекшала серденько.* Млак. 90.

Улеле́кати, каю, еш, *гл.* Заморить, уморить, умертвить. *Змія, звісно, улелекав.* Грин. II. 236.

Улену́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Улетіти.** *Одчини мені оконечко, до я й улену.* Чуб.

'Улень, у́льня, *м.*=**Улік** Ном., стр. 294, № 139.

Уле́сливий, а, е. Льстивый, вкрадчивый. *Чоловік улесливий.*

Уле́сливість, вости, *ж.* Льстивость.

Уле́сливо, *нар.* Льстиво.

Улести́ти. См. **Улещати.**

Улетіти. См. **Улітати.**

Улеща́ння, ня, *с.* Задабриваніе, умасливаніе; вкрадчивыя, льстивыя рѣчи. *Годі тобі, стара воркотухо: твої влещання ще гірш засмутили панію.* Стор. II. 216.

В його слові улещання, а ні крихти правди. К. Псал. 21.

Улещáти, щáю, еш, сов. в. **улестíти, улещý, стúш,** гл. Умасливать, умаслить, задабривать, задобрить, ублажать, ублажить. *Язиком його влещає, в серці иншу думку має.* К. Псал. 25. *Як її не улещав, а не схотіла зостатися.* Стор. М. Пр. 28. *Стали улещать чоловіка, щоб він заночував у них.* Стор. I. 71.

Улúва, ви, ж. Проливной дождь. *Бурхали із-під неба вливи, і хмари голосом гукали.* К. Псал. 176.

Уливáти, вáю, еш, сов. в. **улúти, уллю́, уллéш,** гл. 1) Вливать, влить. *Влив йому в рот живущої води, він і ожив.* Рудч. Ск. I. 128. 2) Обливать, облить, полить. *Влита слізьми.* МВ. (О. 1862. I. 81). *Треба землю крів'ю влить, щоб почала вона родить.* Щог. Сл. 4. 3) Убѣгать, убѣжать быстро. *Пес уливав.* Вх. Зн. 73.

Уливáтися, вáюся, ешся, сов. в. **улúтися, уллю́ся, ллéшся,** гл. Вливаться, влиться. 2) Впадать, впасть (о рѣкѣ). 3) Обливаться, облиться. *Вона усе сльозами вливалася.* МВ. (О. 1862. I. 73).

Улúнути, ну, неш, гл. Влетѣть. *В четверте віконце ангел влинув, на престолі став, слізку вронив.* Чуб. III. 434.

Улинýти, нý, нéш, гл. Влить (однокр.). Мнж. 193.

Улипáти, пáю, еш, сов. в. **улúпнути, пну, неш,** гл. 1) Прилипать, прилипнуть. 2) Только сов. в. Объ одеждѣ, обуви: вполнѣ прійтись, какъ разъ быть впору. *Приміряють той черевичок,—а він так і влип: як там був.* Рудч. Ск. II. 48.

Улúти, ся. См. **Уливати, ся.**

Улíво, нар. Влѣво.

Улівóруч, нар.=**Уліво.**

Улíжний, а, е. Удобный для лежанія.

Улíжно, нар. Удобно для лежанія. *Хоч не вїжно, так уліжно.* Ном. № 10387.

Улíзливий, а, е. Назойливый, надоѣдливый. Желех.

Улíзти. См. **Улазити.**

'Улій, ýлія, м.=**Вулій.** Ум. **'Улійок.** *Новенькі улійки лаштує на нові рої.* Г. Барв. 144.

'Улік, ка, м.=**Вулік.** *Ведмідь цілий улік меду припер.* Рудч. Ск. II. 15.

Уліпúти. См. **Уліплювати.**

Уліплювати, плюю, еш, сов. в. **уліпúти, плю́, пиш,** гл. 1) Влѣпливать, влѣпить, вклеивать, вклеить, вставлять, вставить. *На те мати вродила, щоб дівчина любила, чорні очи вліпила.* Ном. № 13935. *Так хороше зліпив, як душі не вліпив.* Ном. № 10430. *Вліпив Бог душу, як у пня.* Ном. № 2915. 3) Попадать, попасть. *Як ув око вліпив.* Ном. № 11356. *Одже сон ніколи не змилить, як до ока вліпе.* Харьк.

Улітáти, тáю, еш, сов. в. **улетíти, чý, тúш,** гл. Влетать, влетѣть.

Улíті, нар. Лѣтомъ. *Вліті і качка прачка, а взімі і Тереся не береться.* Ном. № 552. *Хто вліті гайнує, той взімі голодує.* Ном. № 558.

Улíтку, нар.=**Уліті.** *Влітку день—год.* Ном. № 555. *Як би влітку на панщину не ходила, так сказали б, що на себе недуг натягала.* Ном. № 13476.

Улічúти, чý, чиш, гл. 1) Отсчитать. 2) Обчесться. *Другим ще докладала лишку, а тут одного яйця нема до сотні—влічила я.* Новомоск. у. (Залюб.). 3) Вылечить. *Щоб серце улічити, тра козака любити.* Гол. I. 331.

Уллáти, уллю́, леш, гл.=**Улити.** *Красний, як го з воску улляв.* Ном. № 13146.

Улóви, вів, м. Ловитва, охота. *Не тоді собак годують, як на влови йдуть.* Ном. *Ой поїдем на влови, на влови, товаришу мій!* Ном. № 14148. *Нема мого пана дома, поїхав на влови.* Нп.

Уловúти, влю́, виш, гл. Поймать. *Лисичка.... так уже йому служить: уловить де курочку, то сама не їсть, а йому принесе.* Рудч. Ск. I. 24. *На́ тобі удку та піди собі риби влови.* Рудч. Ск. II. 86.

Уловúтися, влю́ся, вишся, гл. Пойматься. *Нехай вловиться в тенета, що на мене потай ставив.* К. Псал. 81.

Улóга, ги, ж. Впадина, углубленіе. Угор. **Улóги.** Каменныя котловины, амфитеатральнаго вида, въ юговосточной вѣтви галицкихъ Карпатъ. Шух. I. 3.

Улóгвистий, а, е. Желобообразный, со впадинами.

Улóговина, ни, ж. Впадина, котловина, ложбина.

Улóгий, а, е. Ровный, плоскій безъ возвышеній. *Улоге поле. Улоге землище.* **Улóга горá.** Гора съ некрутымъ подъемомъ. Вх. Зн. 73.

Улóжина, ни, *ж.* Низменность.

Уложи́ти, жý, жиш, *гл.* 1) Вложить. *Вложив Бог душу, як в грушу:* Ном. № 2912. *Тільки нашого, що в душу вложено.* Ном. № 12122. См. **Укласти**. 2) Надѣть. *І жупана на тебе як слід не вложили.* О. 1861. Ш. 17.

Уложи́тися, жýся, жишся, *гл.* 1) Уложиться. *Торбо, торбо, укладайсь! Вона й уложиться.* Рудч. Ск. II. 137. 2) Улечься. *Вона вже уложилася слабая і стогне.* Чуб. См. **Укладатися**.

Улолóкати, каю, єш, *гл.*=**Улелекати**. Ном. № 11126.

Уломи́ти, млю, миш, *гл.* 1) Отломать. 2) Сломать. *Як до тонкого дерева вчепиться, то і вломить.* Грин. Ш. 508. *Мені мало рук не вломили, а ти мовчиш.* МВ. (О. 1862. Ш. 70). **Побіг, як нóгу вломив**,—скоро побѣжалъ. Мнж. 162. 3) Броситься въ сторону. (Вовк зайця) *от-от нажене; от-заєць убік як уломить,—вовк і останеться.* О. 1861. V. 59.

Уломи́тися, млюся, мишся, *гл.* 1) Отломаться. 2) Сломаться. *Я на неї задивився—віз мені уломився.* Нп. *Вісь йому вломилась* Г. Барв. 177.

Улóмок, мку и мка, *м.* 1) Отломокъ. 2) Слабый, безсильный человѣкъ. *Хиба ти вломок, що не підіймеш цього мішка.*

Улонька, ки, *ж.* Ум. отъ улиця.

Улошний, а, е. Уличный. *Хто його знає,—чи то його прізвище зроду таке, чи улошне.* Г. Барв. 516.

Улузну́тися, нýся, нéшся, *гл.* Податься, подвергнуться порчѣ. *Підошва і не влузнулася, а переди порвалися.* Черниг. у. *Год уже замужем, а здорова і не влузнеться.* Г. Барв. 258.

Улукошéтити, шéчу, тиш, *гл.* Убить, застрѣлить. Мнж. 193.

Улупи́ти, плю, пиш, *гл.* 1) Отколоть, отковырнуть, отлупить. *Мій кінь сивенький на камінь не ступить, каменя не влупить.* Лукаш. 169. *Серця б улупила та матінку купила.* Мил. 205. 2) Ударить. *А він його здоровенною булавою як улупить, то так і вжене в землю.* ЗОЮР. II. 72. *Ще будем по закону судити, що тобі в спину влупити.* Грин. Ш. 565. *А як влупить чортяку грім, заб'є його.* Драг. 44. 3) Побѣжать быстро. *Як повернеться назад та як улупе до ями.* ХС. Ш. 56.

Улучáти, чáю, єш, сов. в. **улýчити**, чу, чиш, *гл.* 1) Попадать, попасть въ цѣль. *Коли чи б'є, то вже влучає.* Котл. Ен. IV. 65. *Не влучила Лемерівна в ніженьку, та влучила Лемерівна в серденько.* Мет. 285. 2) Попадать, попасть куда, найти путь. *Я не влучу до вас заходити.* (Стрижевск.). 3) Умѣть, съумѣть что сдѣлать. *Як не влучиш і йому дати сього дання, то марне й вона литиме.* Г. Барв. 536. 4) Успѣть замѣтить, успѣть прослѣдить. *Він кинув на нас палицю—ми йшли всі укупочці—а ми розбіглись по дорогах—не влучила я куди яка з нас і побігла.* Павлогр. у.

Улýчен, улýчний, а, е. Мѣткій. *Бог хоч не скорен, так улучен.* Ном. № 47.

Улýчити. См. **Улучати**.

Улýчний. См. **Улучен**.

Улýчність. ности, *ж.* Мѣткость. Желех.

Улýчно, *нар.* Мѣтко.

Улýщити, щу щиш, *гл.* Сильно ударить. Желех.

Улюби́ти, ся. См. **Улюбляти, ся**.

Улю́бленець нця, *м.* Любимецъ. Ум. **Улюбленчик**. Любимчикъ. *Бабуся не знав вже, чим свого кохоного улюбленчика вшанувати* Г. Барв. 502.

Улю́блений, а, е. Любимый, возлюбленный. *Пані моя, пані моя, пані влюбленая.* Мет. 122.

Улюбля́ти, ля́ю, єш, сов. в. **улюби́ти**, блю, биш, *гл.* 1) Только несов в. Долюбливать. *Не конешне вона влюбляла, як до чоловіка трапиться гість.* МВ. (КС. 1902. X. 143). 2) Только сов. в. Полюбить. *Дуже вже цього хлопця улюбила.* Зміев. у. *Голуба убив, голубку влюбив.* Чуб. V. 246. **Я улюби́в що**. Мнѣ понравилось что-нибудь. *Дав нам привелей осягти під город поля, гаї і сіножаті, які сами улюбимо.* К. ЧР. 225.

Улюбля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **улюби́тися**, блю́ся, бишся. *гл.* Влюбляться, влюбиться. *Був собі парубок і влюбився він у дівчину.* Рудч. Ск. I. 78. *Ой як влюблявся парень на дві дівки, да вибірав—котора вірнійша буде.* Рудч. Ск. I. 184.

Улютува́ти, тýю, єш, *гл.* Впаять.

Улягáти, гáю, єш, *гл.* Мчаться (о лошадяхъ, охотн. собакахъ, волкахъ). *Стриже сіренький* (заєць) *степом, тільки хвостиком киває, вона* (собака) *за ним так і уляга, так. здається, от-от ухопить.* Греб. 403. *Шість чоловіка вовків як нап'яли одного зайця: один біжить.., а да-*

лі другий як уляже: от-от наженс. О. 1861. V. 69.

Улягáтися, гáюся, ешся, сов. в. **уляг-тися, жуся, жешся,** *гл.* Улегаться, улечься. *На піску улігся, та думка спати не дала.* Котл. Ен. V. 6. *Лихо.... в самім серці й уляглось.* Шевч. 553. *І хвилі вляжуться. мовчить німа безодня.* К. Псал. 251.

Улягова, улягома. См. **Лягова, лягома.**

Улягóвина. ни, *ж.* = **Улоговина.** *На вулиці скрізь по улиговинах стоїть вода.* Лохв. у.

Улягтися. См. **Улягатися.**

Уляка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **улякну́тися, ну́ся, не́шся,** *гл.* Пугаться, испугаться. *Та тоді й уляькнувся: Боже мій; що я наробив!* Грин. III. 587. *Ой як дівча ся улякло, на коліна пред ним клякло. А ти, дівча, не влякайся....* Гол. I 235.

Уля́пати, ся. См. **Уляпувати, ся.**

Уля́пувати, пую, еш, сов. в. **уля́пати, паю, еш.** *гл.* Обрызгивать. обрызгать, забрызгать.

Уля́пуватися. пуюся, ешся. сов. в. **уля́патися, паюся. ешся,** *гл* Забрызгиваться, забрызгаться.

Ум. ума́, *м.* Умъ. *Багато ума, та в кишені кат-ма.* Ном. № 1553. **Не при умі.** Не въ своемъ умѣ. *Розум не вернувсь. Така вона стала якась не при умі.* МВ. I. 102. **З добра́ ума́.** По добру. *Іди ж мені, кажу, з хати з добра ума, а то он бач—кочерга.* Сим. 131. **Ума́ виві́дувати.** Узнавать образъ мыслей, разспрашивать, разузнавать. *О, се такий пан, що мабуть ума вивідує.* Черк. у. Ум. **Уме́ць, умо́чок.**

Ума́вати, ся. См. **Умазувати, ся.**

Ума́зувати, зую, еш, сов. в. **ума́зати, жу, жеш,** *гл.* 1) Пачкать, запачкать. *Умазать морду їх мазкою.* Котл. Ен. V. 62. 2) Влѣплять, влѣпить (въ стѣну при мазаніи глиной). *Вмазала люстерко в стіну.*

Ума́зуватися. зуюся, ешся, сов. в. **ума́затися, жуся, жешся,** *гл.* Пачкаться, запачкаться.

Умаїти. См. **Умаювати.**

Ума́лити, ся. См. **Умаляти, ся.**

Умалькува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Уменьшить. Желех. (Ігн. з Никл., Казки 13).

Умаля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **ума́лити, лю, ли́ш,** *гл.* Умалять, умалить. уменьшать. уменьшить, сокращать, сократить. *От тобі наука: не ходи на двір без дрюка,—свиня ззалить і віка умалить.* Ном. № 7091. *Чи я її по личеньку вдарив, чи я її здоров'я умалив?* Мет. 271.

Умаля́тися, ля́юся. ешся, сов. в. **ума́литися, люся, лишся,** *гл.* Умаляться, умалиться, уменьшаться, уменьшиться. *Умалилося щирих серед людської громади.* К. Псал. 24. *Хоч і вмалиться подать, та не дуже.* Валков. у.

Уманити. См. **Уманювати.**

Умані́житися, жуся, жишся, *гл.* Утомиться. Кролев. у.

Ума́нювати, нюю, еш. сов. в. **умани́ти, ню́, ниш,** *гл.* Заманивать, заманить

Умасти́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Умаслить, обмаслить, обмазать.

Умасти́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Обмаслиться, обмазаться. *Це вмастивсь, наче сатана в болото.* Ном. № 7649

Уматері́ти, -рі́ю. еш, *гл.* Окрѣпнуть, возмужать. *Як уматеріє, буде віл добрий.* Міусс. окр. *Нехай він уматеріє, узнає все—як коло чого ухождатися.* Борз. у. *Дівкою така була собі непоказна, а пішла заміж, тепер уже вматеріла.* НВолын. у.

Уматерні́ти, ні́ю еш, *гл.*=**Уматеріти**

'Умати, у́маю, еш, *гл.* Рѣшать умомъ? *Чоловік думає, а Бог умає.* Ном.. стр. 281, № 82.

Ума́х, *нар.* Вмигъ, быстро. *Нарядилась вмах.* Котл. Ен. VI. 81.

Ума́ювати, ума́юю, еш, сов. в. **умаї́ти. умаю́, їш,** *гл.* Убирать, убрать зеленью, цвѣтами. *Мою душу, мов до шлюбу дівчину, вмаїли.* Млак. 38.

Уме́дити. джу, диш, *гл.* Основное значеніе повидимому: усластить медомъ; встрѣчено только въ переносномъ, ироническомъ значеніи о плохомъ приготовленіи. *На столі окраєць хліба, та так його мудро перепечайка умедила, що йому й шкоринка на палець одстала.* Мнж. 108.

Умелигáти, гáю, еш, *гл.*=**Умережити 2.** *Поїла вона все, що було на подвіррі, навіть шкарбани старі і драну свитину умелигала.* Грин. II. 210.

'Умен, у́мна, не=**Умний.** *Сунир умен.* Ном. № 3276.

Уменша́ти, ша́ю, еш, сов. в. **уменши́ти, шу́, ши́ш,** *гл.* Уменьшать, уменьшить.

Уменша́тися, ша́юся, ешся, сов. в.

уменшáтися, **шýся**, **шáшся**, *гл.* Уменьшаться, уменьшиться. *Зачала ся жовнарева мошонка вменшати.* Гол.

Умерéжити, **жу**, **жиш**, *гл.* 1) Украсить узорами. 2) Уплесть, съѣсть. *Сім пирогів умережу та ляжу—полежу.* Харьк. у. *Сей кусок як умережиш, шак і піч перележиш.* Ном. № 12203.

Умерлéць, **умерця́**, *м.* Мертвецъ. Желех.

Умéрлий, **а**, **е**. Умершій. *Поможе, як умерлому кадило.* Ном. № 5668. *Горить, як за умерлого душу.* Ном. № 14016.

Умерли́ни, **ли́н**, *ж. мн.* Актъ смерти и сопряженные съ нимъ вар. обряды. Рк. Левиц. *А що похорон, хрестини, вмерлини, то я* (дяк) *одправлю.* Грин. III. 577.

Умертви́ти, **влю́**, **ви́ш**, *гл.* Умертвить. *Ходив* (упирь) *у село і вмертвив паробка одного і дівку.* Грин. II. 99.

Умéрти. См. **Умірати**.

Умéртися, **умрéться**, *гл. безл.* Умереть. *Умреться, так все минеться.* Ном. № 2133.

Умéрчик, **ка**, *м.*=**Умерлець**. Желех.

Умести́, **тý**, **тéш**, *гл.* Замести, занести (снѣгомъ). *Стоїть копиця на току, тілки верх видно, а то вся вметена.* Черв. г.

Уметáти, **тáю**, **еш**, *гл.* Вбросить. *На Свиридона лякають у садку дерево сокирою і приказують: „як не родитимеш, то зрубаю і в піч уметаю“.* Грин. II. 21.

Умети́ти. См. **Умічати**.

Умéць, **умця́** и **умцю́**, *м.* Ум. отъ ум. *У його умцю за дурну вівцю.* Ном. № 6262.

Умивáльний, **а**, **е**. Умывальный. *Моя вмивальна чаша.* К. Псал. 137.

Умивáльниця, **ці**, *ж.* Умывальникъ. *Ісус налив води в умивальницю.* Єв. І. XIII. 5.

Умивáння, **ня**, *с.* Умываніе. Ум. **Умиваннячко**. *Вибілило личко умиваннячко.* Чуб. III. 145.

Уми́ваний, **а**, **е**: Умытый. *Наша Галя як краля,—та душа не вмивана.* Ном.

Умивáти, **вáю**, **еш**, сов. в. **уми́ти**, **умúю**, **еш**, *гл.* 1) Умывать, умыть. *Умивай же біле личко дрібними сльозами.* Шевч. *При одній свічі личенько вмивав, при другій свічі шатоньки вбірав.* Гол. *Ввійшла в хату, Катерина їй ноги умила.* Шевч 111. **Вмивáти рýки від чóго**. Отказываться отъ чего. *Теперка вмивають руки від поля, а потому буде казати, що поля нема.* Камен. у. 2) Сносить, свести водой. **Як водá вми́ла** (що, кого). Исчезъ безъ слѣда. Рудч. Ск. І. 81.

Умивáтися, **вáюся**, **ешся**, сов. в. **уми́тися**, **уми́юся**, **ешся**, *гл.* Умываться, умыться. *Вмивайся, молися та за хліб берися.* Ном. № 4114. *Лебідь буде купатися, а лебідочка вмиватися.* Нп. *Так і вмиється слізоньками* МВ. (О. 1862. III. 49).

Умикáти, **кáю**, **еш**, сов. в. **умкнýти**, **кнý**, **нéш**, *гл.* Убѣгать, убѣжать, уходить, уйти, удрать. *Ставайте отам, бо тудою вовк умикатиме.* Волын. г. *Тоді хоч умикай із хати.* О. 1861. III. 87. *Та й з хати сам умкнув.* Г. Арт. (О. 1861. III. 82).

Умикáтися, **кáюся**, **ешся**, *гл.* Вмѣшиваться. *Я вже в діло до сестри та брата і не умикалась.* Рк. Левиц. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Умикнýти, **нý**, **нéш**, *гл.* Съѣсть *Як вони* (воли) *в мене умикнули за ввесь день хоч отаке стебло, то най мені очі з лоба вибере, а ти кажеш: худі! хиба за день не похуднуть.* Каменец. у. (Лобод.).

Умúлити, **лю**, **лиш**, *гл.* Взмылить (лошадь). *Умиливши добре коня і поверта до нас.* Стор. II. 22.

Умилосéрдити, **джу**, **диш**, *гл.* Умилостивить, умилосердить, сдѣлать милосерднымъ. *Робитиму, робитиму поки сили.... Може вгожу, може вмилосерджу.* МВ. (О. 1862. III. 62). *Устав тоді Фінес і вмилосердив Бога,—минули болесті, не мерли більше люде.* К. Псал. 246.

Умилосéрдитися, **джуся**, **дишся**, *гл.* Умилосердствоваться, умилостивиться. *Сусе, Сину Божий, відпусти нам гріхи; а умилосердися над нами.* Kolb. II. 284.

Умилости́вити, **влю**, **виш**, *гл.* Умилостивить, сдѣлать милостивымъ. *Щоб його як-небудь умилостивити, вклонився йому.* Стор. І 149.

І. **Уминáти**, **нáю**, **еш**, сов. в. **ум'я́ти**, **умнý**, **нéш**, *гл.* 1) Вминать, вмять, измять, умять. 2) Уплетать, уплесть *Так уминає, що аж за ушима лящить.* Грин. І. 125. *Лев уминав за сніданням ягня.* Гліб. *Сижу собі в кінці стола, курча уминаю.* Чуб. V. 655. *Не журиться Антін об тім: батько вмірає, а він блина вминає.* Ном. № 4997.

II. **Уминáти**, **нáю**, **еш**, сов. в. **уминýти**, **нý**, **нéш**, *гл.* 1) Проходить, пройти мимо. 2) Пропускать, пропустить, опускать.

опустить. *Повісти, як усе було—не вмини нічого.* МВ. II. 149.

'**Умисел, олу,** *м.* Мысль. *Став лях бутурлак дорогії напитки пити-підпивати, стали умисли козацьку голову клюшника розбивати.* АД. I. 212.

Умислити. См. **Умишляти.**

Умисне, *нар.* Умышленно, нарочно. *Випитувала вона усе те умисне, шоб чоловіка свого піймать.* Грин. II. 101.

Умисний, а, е. Умышленный нарочный. Шейк.

Умитель, *нар.* Въ клочки, въ дребезги.

Умити, ся. См. **Умивати, ся.**

'**Умич, ча,** *м.* Раст. Nymphaea. Вх. Пч. II. 33.

Умишляти, ляю, еш, сов. в. **умислити, лю, лиш,** *гл.* Придумывать, придумать, задумывать, задумать. *Вони на правих умишляють, безвинного судом осудять.* К. Псал. 219.

Умілий, а, е. Умѣлый, искусный. *У речах не суньєя за вмілими. Ув умілого й долото рибу ловить.* Ном. № 6019.

Уміло, *нар.* Умѣло, искусно.

Умінний, а, е=Умілий. Желех.

Умірати, раю, еш, сов. в. **умерти умру, реш,** *гл.* Умирать, умереть. *Коли вмірати, то вмірати,—то все треба день стеряти.* Ном. № 4268. *Хто за віру умірає, той собі царство заробляє.* Ном. № 1. *Щоб я вмер, коли неправду кажу.* Ном № 932. *Хто вмер, той каятиметься,*—такой хорошій солнечный день. Ном. № 603. **Вона вмерло—води!** Она сильно, до смерти хочетъ воды. Харьк. у.

Умірачка, ки, *ж.* Моръ среди людей, смерть. Мнж. 177.

Умірущий, а, е. Умирающій. **Не на вмірущого!** Но предвѣщаетъ смерти кому нибудь. Ном. № 312.

Уміряти, ряю, еш, *гл.* Не домѣрить. *Не скачіть сажнем, а то ви або уміряте, або наміряте.*

Умісити. См. **Умішувати.**

Умістити, ся. См. **Уміщати, ся.**

Умітати, таю, еш, сов в. **умести, ту, теш,** *гл.* 1) Внетать, вместь во что. 2) Выметать, выместь. *Красно вметено перед світлоньков.* Гол. IV. 14.

Умітенінко, ка, *с.*=**Уметене подвіренько.** См. **Умітати** и **подвіренько.** *На вмітенінку красно вметено, красно вметено перед світлоньков.* Гол. IV. 14

Умічати, чаю, еш, сов. в. **уметити, мечу, тиш** и **умітити, мічу, тиш,** *гл.* Замѣчать, замѣтить, примѣтить. *Кажу ж вам—не вмітив їх гаразд—в чому одіті, а так—довга одежа.* Новомоск. у. (Залюб.). *Я не вмітив, чи була вона п'яна, чи ні.* Екат. у. (Залюб.). *Я не вмічала, чи були там сліди,—мені й байдуже.* (Залюб.). *Швидко бігли,—затим не можна було їх умітити, які вони були собі на вид.* Новомоск. у. *І Пилипиха вже вмічати почала, що дома він не говорить і смутує.* МВ. II. 174.

Уміти, умію, еш, *гл.* Умѣть, знать. *Оттут тобі, моя доле, оттут пропадати, що не вміла, що не вміла мене шанувати.* Мет. 13. *Вміли-сте, кумцю, варити, та не вміли давати.* Ном. № 11967. *Сказала б казки—не вмію; сказала б приказки—не смію.* Рудч. *Хто не зазнав зла, не вміє шанувати добра.* Ном. № 2203.

Умітний. а, е Умѣющій. Шейк. Левч. 84.

Уміцнити См. **Уміцняти.**

Уміцняти, няю, еш, сов. в. **уміцнити, ню, ниш,** *гл.* Укрѣплять, укрѣпить.

Умішати. См. **Умішувати 2.**

Умішувати, шую, еш, сов. в **умісити, шу, сиш,** *гл.* 1) Вымѣшивать, вымѣсить (тѣсто). 2) сов. в **умішати, шаю, єш.** Примѣшивать, примѣшать.

Уміщати, щаю, еш, сов. в. **умістити, щу, стиш,** *гл.* Помѣщать, помѣстить. Зміев. у. *Не вмістити тобі в серці новоï науки.* К Досв. 33.

Уміщатися, щаюся, ешся, сов. в. **уміститися, щуся, стишся,** *гл.* Помѣщаться, помѣститься. *Пити чорта: як ти туди вмістився в пляшку?* Ном.

Умкнути. См. **Умикати.**

Умлівати, ваю, еш, сов. в. **умліти, лію, еш,** *гл.* 1) Млѣть, обомлѣвать, обомлѣть. *Не бачила сова сокола: як уздріла, аж умліла.* Ном. № 4374. *Як уздріла Ганнусенька, на ніженьках вмліла.* Гол. *А в козака серце умліває, а в дівчини кров'ю окипає.* Нп. *З жалю умліває. З голоду вмліває.* Рудан. I. 82. 2)=**Упрівати 2.** *Борщ умлів уже добре* Мирг у. Слов. Д Эварн.

'**Умний, а, е=Розумний** *Умні люде нішком ходять, а дурні їздять.* Ном. № 11372.

'**Умниця, ці,** *ж.* Умница. *Умниця, хвалить вся улиця.* Ном. № 13791.

Умнóзі, *нар.* Въ большомъ количествѣ. *Не гнівайся, тестю! Не умнозі зять їде, не багато бояр везе: ой сто коней верхових, а сімдесят возових.* Мет.

Умня́ти, умну́, нéш, *гл.*=**Ум'яти**. *Подала курку, вони її умняли.* Мнж. 92.

Умóва, ви, *ж.* Уговоръ, условіе, договоръ. Ном. № 14062. *Посила зробить умову, як завтра їм ставать у бой.* Котл. Ен. VI. 67. *Чи забув, яка між нами з тобою умова?* Г. Арт. (О. 1861. III. 104). Ум. **Умóвонька**. *Бодай же ти не вернувся, що умовоньку забувся: щоб їхати мимо милу, та й заїхать на годину.* Ни

Умóвини, вин, *ж. мн.*=**Умова**. *Свої вмовини ламають.* К. Псал. 128.

Умóвити, ся См. **Умовляти, ся**.

Умóвка, ки, *ж.* Договоръ, условіе. *Я з вами не роблю умовки.* Котл. Ен. V. 14.

Умовка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **умóвкнути, ну, неш**, *гл.* Умолкать, умолкнуть. *Чогось умовкав посеред розмови.* Г. Барв. 154. *Навіки милий глас умовк.* Котл. *Умовк кобзарь сумуючи.* Шевч. 51.

Умóвлений, а, е. Условленный. *Се був умовлений знак.* К. МБ. II. 128.

Умовля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **умóвити, влю, виш**, *гл.* Уговаривать, уговорить. *Батько їх умовляє, мати їх умовляє — ні!* Рудч. Ск. II. 78. *Стара почала вмовляти: зостанься та зостанься.* МВ. I. 29.

Умовля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **умóвитися, влюся, вишся**, *гл.* Уговариваться, уговориться, уславливаться, условиться. *Дід з чортом, умовляючись, поклали поруч, як товариші.* Стор. I. 108. *Умовились (собака з вовком), що вовк утопить у хазяїна дитину на жнивах.* Ном.

Умóвний, а, е. 1) Условный. 2) Сговорчивый, котораго легко уговорить.

Умóвно, *нар.* 1) Условно. 2) Убѣдительно, стараясь уговорить, убѣдить. *Одкаже йому тихо, та умовно так уже.* МВ. II. 109.

Умóвчати, чу, чиш, *гл.* Смолчать, помолчать. *Вона така, що нікому не вмовчить.* Богод. у. *Горе не умовчить.* Ном. № 2368.

Умока́ти, ка́ю, еш, сов. в. **умóкнути, кну, неш**, *гл.* Обмакиваться, обмакнуться. *Накинула рядно на ніч на перелаз, щоб висохло, а край узяв та й умок.* Черн. у.

Умокрі́ти, рі́ю, еш, *гл.* Вспотѣть. *Біжу.... аж умокріла.* Г. Барв. 236.

Умоли́ти, лю́, лиш, *гл.* Умолить. *Оглянься, Господи, доколі твого гніву? Доколі не даси рабам тебе вмолити?* К. Псал. 212.

Умолóт, ту, *м.* Умолотъ. *Карбуйте собі копи, снопи і умолот.* Г. Барв. 307. *На зріст то вона (пшеница) й добра, та на вмолоті не теє.* Мир. ХРВ. 350.

Умолóтний, а, е. Дающій большое количество мѣрокъ зерна, дающій хорошій умолотъ. *Чорний овес умолотніший.* Черниг. г.

Умолóти, умелю́, леш, *гл.* 1) Смолоть часть. *Вмели гречки хоч на галушки.* 2) Съѣсть, уплесть. *Як я молодою бувала, по сорок вареників їдала; а тепер хамелю, хамелю, насилу 50 умелю.* Ном. № 8116.

Умолóтися, умелю́ся, лешся, *гл.* Подвергнуться умолу, убыли при помолѣ.

Умолоти́ти, чу́, тиш, *гл.* Смолотить опредѣленное количество, намолотить. *Вівса, чи жита продати можна б....— умолотити.* Г. Барв. 289.

Умóнятися, няюся, ешся, *гл.* Устать, утомиться.

Умордува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Измучить, истомить.

Умори́ти, рю́, риш, *гл.* Уморить. *Кого Бог сотворить, того не вморить.* Ном. № 71. *Лихо не вморить, так енотворить.* Ном. № 2004.

Умори́тися, рю́ся, ришся, *гл.* Устать, утомиться.

Умóрхати, хаю, еш. *гл.* Утомить, сильно измори́ть. *Хоч яка була вморхана, хоч як задихалась.* О. 1861. IX. Стор. 13.

Умости́ти См. **Умощувати**.

Умота́ти, ся. См. **Умотувати, ся**.

Умóтувати, тую, еш, сов. в. **умота́ти, та́ю, еш**, *гл.* Обматывать, обмотать. *Кравець у хвіст руки як умотав, так вовк там трохи не злигнув.* Рудч. Ск. I. 5. *Треба ... чорного кота вмотати в ятерину.* Драг. 35. *Умотай мене цим прядівом.* Мнж. 46. *Умотала його мідними дротами.* Мнж. 39.

Умóтуватися, туюся, ешся, сов. в. **умота́тися, та́юся, ешся**, *гл.* Обматываться, обмотаться, запутываться, запутаться. *Пішов до тітки — вмотавсь в нимітки.* Ном. № 9392.

Умоцьóвувати, вую, еш, сов. в. **умоцюва́ти, цю́ю, еш**, *гл.* Укрѣплять, укрѣпить.

Умоцюва́тися, цю́юся, ешся, *гл.* Сдѣ-

латься крѣпче. *Мед як довго постоїть, то вмоцюється.* Борз. у.

Умочáти, чáю, еш, сов в. **умочи́ти, чу́, чиш,** *гл.* Мокать, обмакивать, обмокнуть. *О, вони не п'яниці! мабуть і хліб умочають уже в горілку.* Ном. № 11702. *Їжте, умочайте, на друге вибачайте.* Ном. № 12022. *Хорошенько коровай бгають, сирцем посипають, в масличко вмочають.* Мет. 163. *Летить орел понад морем, та й крилець не вмоче.* Мет. 64.

Умóчок. чка, *м.* Ум. отъ **ум.**

Умóщувати, щую, еш, сов. в. **умости́ти, щу́, стиш,** *гл.* Укладывать, уложить, помѣщать, помѣстить. *Ніхто було не зумів так перевернуть* (хворого), *так голову вмостить, вкрить до ладу.* Сим. 201.

Умóщуватися, щуюся, ешся, сов. в. **умости́тися, щу́ся, стишся,** *гл.* Примащиваться, примоститься, умащиваться, умоститься, помѣщаться, помѣститься.

Умрéць, умерця́, *м.* = **Мрець.** *Умерці здвигнулись на родимім полі.* Галиц. (О. 1862. І. 109).

Умудри́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Сдѣлать разумнымъ, просвѣтить. *Умудрив Господь твою сліпоту, то співай-же добрим людя́м.* К. ЧР. 33. *Ти умудрив мене над злими, бо всюди твій закон зо мною.* К. Псал. 280.

Умудри́тися, рю́ся, ри́шся, *гл.* Умудриться, изловчиться. *Канальський шпак так умудрився, що як почне було співать—диковина й сказать.* Гліб.

Умудрувáти, дру́ю, еш, *гл.* Придумать, выдумать. *Так усе добре, спасибі за ласку, добродії умудрували.* О. 1861. IX. 180.

Умудрувáтися, ру́юся, ешся, *гл.* = **Умудритися.** *Бач, чортяка! Бач, подлюка! як уму́друвався.* Г, Арт. (О. 1861. III. 105).

Уму́литися, люся, лишся, *гл.* Втереться. врѣзаться.

Умурóвувати, вую, еш, сов в. **умурувáти, ру́ю, еш,** *гл.* Вдѣлывать, вдѣлать въ каменную стѣну.

Умчáти, чу́, чи́ш, *гл.* Умчать, увлечь. *Ми вже думали, чи це сам Гаркуша тебе умчав.* Стор. II. 263.

Ум'якні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться мягкимъ. Павлогр. у.

Ум'яти См. **Умнати.**

Унáда, ди, *ж.* Понадка, привычка.

Унáдитися, джуся, дишся, *гл.* Повадиться. *Унадився, як свиня в моркву.* Ном. № 2741. *От лисичка внадилась до тиєї яблуньки.* Рудч. Ск. І. 19. *Ото ж до сієї Галі да внадився змій.* Рудч. Ск. І. 131.

Унáдливий, а, е. Назойливый, повадливый. Лебед. у.

Унáдний, а, е=**Унадливий**

Унáпуски, *нар.* На выпускѣ. **Штани́ носи́ти вна́пуски.** Носить панталоны не закладывая ихъ въ голенища сапогъ.

Унаслі́дувати, дую, еш, *гл.* Унаслѣдовать. *Кого Бог благословляє, унаслідує той землю.* К. Псал. 88.

Унату́ритися, рюся, ришся, *гл.* Развиться физически. *Худе собі дівча, ще не внатурилось.* Харьк.

Унáхилку, *нар.* Наклонивъ. *Я напився води з відра внахилку.*

Унезабáрі, *нар.* Вскорѣ. *Четвертий рік настав внезабарі,—чоловік з полку вертається.* Г. Барв. 514.

Унéсти́, ся См. **Уносити, ся.**

Унещасли́вити, влю, виш, *гл.* Сдѣлать несчастнымъ.

Универсáл, лу, *м.* Правительственное письменное распоряженіе или объявленіе (отъ гетмана, полковника), адресованное къ правительственнымъ учрежденіямъ или народу. *Жодного универсалу такого до міщан і поспільства не писали.* К. Хм. 52.

Универсáльний, а, е. Всеобщій, ко всѣмъ адресованный (о письменномъ распоряженіи или объявленіи). *Пане писарю! швидче біжи і пиши универсальні листи до всіх сотників: нехай незабаром з'їздяться до Чернігова з виборними козаками із своїх сотень,—похoд буде.* Кост. Ч. 3.

Университéт, ту. *м.* Университетъ. *Тоді саме заводився университет у Харькові.* К. Гр. Кв. 14.

Уни́гати, гаю, еш, *гл.* Заморить, утомить. *Оце унигав коня.* Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Уни́з, *нар.* Внизъ. *Спускайся з гори тихіше вниз.* Ном. № 5592.

Унизу́, *нар.* Внизу.

Урикáти, кáю, еш и **уни́кувати, ую, еш,** сов. в. **уни́кнути, кну, неш,** *гл.* 1) Входить, хаживать, войти, зайти куда либо. *Кота ще треба пошанувать палицею, щоб він сюди не вникав.* Ном. № 13612. 2) Переносно: входить, вмѣшиваться, вмѣшаться во что-либо, принимать участіе въ чемъ. *Хто його знає, як він там сіяв і які у його були борозни: ми*

туди не вникували; знаєм тільки, що владав він сією землею от потп. Павлог. у. (Залюб.).

Унима́тися, ма́юся, ешся, *гл.* Быть застѣнчивымъ, стыдиться. Вх. Зн. 73; 8.

Уни́мливий, а, е Робкій, застѣнчивый, стыдливый. Шейк. Вх. Зн. 73.

Уни́т, та, *м.*=**Уніят.** *І ллється рідна йому кров.... за наругу католиків і унитів над греко-руською вірою.* К. ЧР. 9.

Уни́цтво, ва, *с.* Уніатская вѣра. *Нехай із мене те уництво здійме.* К. ПС. 38.

Уни́цький, а, е=**Уніяцький.** К. ПС. 97.

Уни́шкнути, ну, неш, *гл* Утихнуть, перестать, прекратиться. *Як дощ піде, то вітер унишкне.* Лебед. *Собаки вже геть внишкли.* Екат. у. *Так бідна з горя говорила Дідона, жизнь свою кляла.... Потім Дідона мов унишкла.* Котл. Ен. І. 36. *Болів живіт, а як напивсь того зілля, так і внишк.* Волч. у. *Розмова знов унишкла.* Мир. ХРВ. 63.

Уни́шкнутися, нуся, нешся, *гл*=**Унишкнути.** *Дощі без перестану, вже пора б їм і внишкнутися.* Верхнеднѣпр. у. (Залюб.).

Уні́вець, *нар.* См. **Нівець.**

Уніма́ти, ма́ю, еш, сов. в. **уня́ти, уйму́, ме́ш,** *гл.* 1) Утихать, утихнуть. *Стало синє море унімати. Та так воно унімало, як би ніколи не грало.* КС. 1882. XII. 468. 2) Понимать, понять, разобрать, сообразить. *Я чув крик на вгороді і вийшов з хати. Не уняв—чи бились, чи як, і хто з ким.* Новомоск. у.

'Унія, у́нії, *ж.* Унія. *Ми приїхали просити, нехай і в нас буде благочестиє, як і в людей; а то у нас унія, що ми її й терпіти не можемо.* ЗОЮР. І. 262.

Уніа́т, та, *м.* Уніатъ. *Як та галич поле криє,—ляхи, уніяти налітають,—нема кому порадоньки дати.* Шевч. 52.

Уні́ятка, ки, *ж.* Уніатка. *Так і ти, бабусю, була уніяткою?* О. 1862. ІІ. 58.

Уні́ятський, а, е. Уніатскій.

Уно́сити, шу, сиш, сов. в **уне́сти́, су́, се́ш,** *гл.* 1) Вносить, внести. *Він там уніс горілки і меду, і вина.* Рудч. Ск. І. 85. **Вно́сити в у́ха.** Сообщать. *Діти довго не вносили про се батькові у вуха.* Грин. II. 153. *Нащо сама берешся? Мені внось, що тобі не вгодно* МВ. (О. 1862. III. 42). 2) Только сов. в. Понять, усвоить. Павлог. у.

Уно́ситися, шуся, сишся, сов. в. **унести́ся, су́ся, се́шся,** *гл.* 1) Вноситься, внестися. 2) При несеніи утомлять, утомить тяжестью. *Та й унісся мені цей мішок,—відпочину лиш трішки.* Черк. у.

Уночі́, *нар.* Ночью *Вдень тріщить, а вночі плющить.* Посл. *І вночі, і вдень—завжис йому ніч.* Ном. № 11746.

Уноше́ння, ня, *с.* Внесеніе. Kolb. І. 262.

Унуди́ти, джу́, диш, *гл.* Утомить. *Я йому кониченька унудив.* Чуб. III. 192.

Уну́к, ка, *м.* Внукъ. *Набрались діди біди, поки набули, а внуки—муки, поки збули.* Ном. № 10597. Ум. **Уну́чок.**

Уну́ка, ки, *ж.* Внучка. *Сядь собі у запічку, колиши унуку.* Ном. Ум. **Уну́чка, уну́ченька, уну́чечка**

Уну́ків, кова, ве. Внуковъ. *Ждала баба внукового книша, та вилізла душа.* Чуб. І. 301.

Уну́рити, рю, риш, *гл.* Опустить, потупить. *А Сафат унурив соболі свої очи в землю.* Федьк.

Уну́ритися, рюся, ришся, *гл.* Повѣсить, опустить голову. *Унурився та й пішов.* НВолын. у.

Унуча́, ча́ти, *с.* Внучекъ. *І внучатам із клуночка гостинці виймала.* Шевч. 112. Ум. **Унуча́тко.**

Уну́ченька, ки, *ж.* Ум. отъ **унука.**

Унучена́, на́ти, *с.*=**Унуча.** Шейк. Ум. **Унученя́тко.**

Уну́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ **унука.**

Уну́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **унука.**

Уну́чок, чка, *м.* Ум. отъ **унук.**

Уня́ти. См. **Уймати.**

Уня́тливий, а, е. Внимательный. *Став він.... ласкавий; мовчущий як перше, а унятливий, став піклуватий такий,* МВ. II. 153.

Уня́тливо, *нар.* Внимательно. *З Чайченком Пилипиха поводилася звичайненько, унятливо, тільки як з чужим-чужісеньким чоловіком.* МВ II. 172.

Уора́ти, рю́, ре́ш, *гл.* Вспахать извѣстное количество. *Було в нас два воли; спряжуться з сусідом: нам трошки вορуть, собі багато.* Г. Барв. 267.

Уо́рюватися, рююся, ешся, сов. в. **уора́тися, рю́ся, ре́шся,** *гл.*—**у чужу́ зе́млю.** Запахивать, запахать чужую землю, пахая, прихватить чужой земли.

Упа́д, ду, *м.* 1) Паденіе, впаденіе. 2) Несчастье, бѣдствіе. См. **Упадок.** 3) **Бра́ти гро́ші на упа́д.** Брать деньги подъ за-

логъ, который за неуплатою долга остается у кредитора. 4) Упад. Вертикально стоящій надъ валйлом (см.), закрытый со всѣхъ четырехъ сторонъ досчатый желобъ, черезъ который вода падаетъ въ валило. Шух. I. 114.

Упада́ти, да́ю, еш, сов. в. **упа́сти, упаду́, де́ш**, *гл.* 1) Впадать, впасть, вливаться, влиться. *Лише річка не вертає у гори землицев, тілько усе упадає до моря водицев.* Гол. IV. 447. *Сімсот річок і чотирі та й усі ж вони та й у Дніпро впали.* Макс.—**в сло́во.** Вставлять свое слово въ разговоръ, вмѣшиваться въ разговоръ. *Котрась моя дитина щаслива,— відповідає брат.—Е, ні,—впадає в слово багач,—ви всі щасливі.* Гн. II. 28. О дорогѣ: направляться, направиться, пролегать, входить. *Куди тая доріженька, куди вона впала: чи в темний луг, чи у поле?* Мет. 97. 2) Вбѣгать, вбѣжать. *Тогді вдовиченки в чужий двір впадали, шапки в руки знімали.* Мет. 349. *До світлиці хутко впала.* Гол. I. 41. 3) Натыкаться, наткнуться, случайно встрѣтиться, напасть. *Утікав перед вовком, а впав на ведмедя.* Ном. № 1790. 4) Падать, упасть. *Не так то і встати, як упасти.* Ном. № 2194. *Як тя баба в купель клала, на груди ті искра впала.* Лукаш. 117. *Впав перед ним на коліна.* Рудч. Ск. I. 100. *До Кішки Самійла прибуває, у ноги впадає.* АД. I. 216. **Упа́сти в тісну́ діру́.** Попасть въ трудныя обстоятельства. Ном. № 2223.—**у гара́зд.** Достичь благосостоянія. *Упав у гаразд, як муха в сметану.* Посл. Ном. № 1613.—**на коня́.** Вскочить на лошадь. Ном. № 11403. *Упав Данило на коня і помчавсь, не оглядаючись.* МВ. I. 156. **Вона́ йому́ впа́ла в о́ко.** Онъ ее замѣтилъ, обратилъ на нее вниманіе. *Вона мені й тоді ще в око впала, що яке то молоде й хороше, та нещасливе.* Г. Барв. 12. 5) Опускаться, опуститься, сѣсть. *Прилетіла пава, коло його впала.* Мет. 103. 6) Убывать, убыть, спадать, спасть. *На Миколая вода впадає.* 7) Вваливаться, ввалиться. *Три ночі не спала,—впали карі очі.* Шевч. 558. 8) Только соверш. видъ? Наступить. *Ось упав мені й сімнадцятий рік.* Г. Барв. 82. *Аж гульк—зіма впала.* Шевч. *Як упала зіма на Покрову, то лежала до самого Юрія.* О. 1862. II. 59. *Ніч упала.* 9)—**на що́.** Ослабѣвать, ослабѣть. *Упав на ноги.* **Упада́є на си́лі.** Обезсиливаетъ, ослабѣваетъ. Г. Барв. 113. 10)—**коло ко́го.** Заботливо ухаживать. *Коло дитини так упадає.* Чуб. *Нехай би ти коло неї впадала, а не вона на старости літях коло вередливого дівчати.* МВ. I. 27. 11) Случаться, случиться, приходиться, придтись. *Не знаєш, звідки на тебе лихо впаде.* Посл. *Упало нам у однієї баби ночувати.* Мнж. 123. *Упало йому знов йти лісом.* Мнж. 71. *От приходе неділя, чи так празник який упав.* Мнж. 91. *Упало і їй ліпити молодим пиріжки.* Мнж. 43. **На моє́ сло́во впа́ло.** Вышло по моему, какъ я говорилъ. *Так, як я казав, на моє слово впало.* Лебед. у. 12) Доставаться, достаться, придтись. *Впала йому велика худоба* (родич умер багатирь). Г. Барв. 448. *Взялисі* (татарове) *паювати: дівка впала парубкові, а тещенька зятенькові.* Гол. *Найшли троє яблук і всім по цілому впало.* Ном. № 257. 13) Слѣдовать, приходиться, придтися, надлежать. *Своєї частки, що упадала йому од його батька, не брав,— братові вжє, чи невістці оддав.* Грин. I. 287. *На день упадає заробітку по півкарбованця. Держати ж тебе при собі на чужому хлібі не впадає.* Г. Барв. 423. *Біля границі не впада будувать світлиці.* Ном. № 9764. *Не впада діло сьогодні ткати.* Ковст. у. 14) Приличествовать. *Не впадає москаля дядьком звати.* Ном. № 850.

Упада́тися, да́ється, *гл. безл.* Случаться. Гол.

Упа́док, дку, *м.* Падёжъ. *Торік у нас у спеку упадок був на свині.* Рк. Левиц. *Не мавши статку, не буде й упадку.* Ном. № 9873. *Був упадок на скот.* Г. Барв. 267.

Упа́дь, ді, *ж.* Падежъ. *Упадь на коні.* НВолын. у.

Упако́вування, ня, *с.* Упаковываніе, укладка. Шейк.

Упако́вувати, вую, еш, сов. в. **упакува́ти, ку́ю, еш**, *гл.* Упаковывать, упаковать. *Впаковую свої книжки й папери.* К. Дз. 132.

Упа́лий, а, е. 1) Падшій. 2) Незанятый, вакантный. *Дитина вмерла у неї, а на впале місце друга буде.* Зміев. у. *Кінь здох у його, на впале місце він купив собі кобилу.* Лебед. у.

Упа́м'ятку́, *нар.* Памятно. *Щось мені те й не впам'ятку.* Черн. у.

Упаса́ти, са́ю, еш, сов. в. **упа́сти, су́, се́ш**, *гл.* Упасать, упасти. *Синку, чи впа-*

сеш свинку? Ном. № 13729. *Ніяк я овець не впасу,— усе додому тікають.* Грин. I. 221.

Упаса́тися, са́юся, ешся, *гл.* 1) Опоясаться. *Не мав паса, не впасався.* Гол. 2) Утучниться, вскормиться.

Упаску́джувати, джую, еш, сов. в. **упаску́дити, джу, диш,** *гл.* Загаживать. загадить, запачкивать, запачкать.

Упаску́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. **упаску́дитися, джуся, дишся,** *гл.* 1) Загаживаться, загадиться. выпачкиваться, выпачкаться. 2) Испражняться, испражниться. (Чорт) *на припічку впаскудився такою смолою, що й досі смердить на всю хату.* Драг. 56.

Упа́слий, а, е. Легко откармливаемый. *Ці свині, кажуть, нібито впаслі.*

Упа́сти. См. **Упадати.**

Упасти́. См. **Упасати.**

Упаха́ти. См. **Упахувати.**

Упа́хувати, хую, еш, сов. в. **упаха́ти, ха́ю, еш,** *гл.* Собирать, собрать съ поля. *Мізерна в нас земля: часом з десятини упахуєм шість сім кіп, а копа дасть корець не більше.* Радом. у.

Упе́вне́ння, ня, *с.* Увѣреніе.

Упе́вни́ти, ся. См. **Упевняти, ся.**

Упевня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **упе́вни́ти, вню, вниш,** *гл.* Увѣрять, увѣрить. *Його прибічники нас упевняли* К. ЦН. 249.

Упевня́тися, вня́юся, ешся, сов. в. **упе́вни́тися, вюся, внишся,** *гл.* 1) Увѣряться, увѣриться, убѣждаться, убѣдиться. *З того я впевнився, що ти мене не кинув, як не даси моїм лихим празникувати.* К. Псал. 100. 2) — **на ко́го.** Полагаться, положиться, довѣрять кому. *Не впевняйся, сизий орле, на лейстрових дуже.* К. Досв. 7.

Упекти́, ся. См. **Упікати, ся.**

Упе́льгати, гаю, еш, *гл.* Устроить, управиться. Александр. у.

Упе́рве, *нар* =**Уперше. Держа́ти жі́нку упе́рве.** Быть женатымъ первымъ бракомъ. *Старий Хміль держав уперве його сестру Ганну.* К. ЧР. 28.

Упервині́, *нар.* 1) = **Уперве.** *Може що й не так зробив,—це було впервині мені.* Верхнеднѣп. у. 2) Прежде, въ прежнія времена. *Упервині не так робилось.* НВолын. у.

Упере́д, *нар.* 1) Впередъ. *Ні взад, ні вперед.* Ном. № 7641. 2) Сначала, сперва. *Ото увійшов він туди і не знав, на що уперед дивиться і що брать.* Рудч. Сб. II. 135. 3) Прежде, раньше. *Живе там, і добре йому жить,—ще краще як у того, що вперед був.* Рудч. Ск. I. 90.

Упереджа́ти, джа́ю, еш, сов. в. **упереди́ти, джу́, ди́ш,** *гл.* 1) Опережать, опередить, обогнать. *Пустився він так скоро, що й упередив передніх.* Чуб. II. 18. 2) Предупреждать, предупредить. Подол.

Упереза́ти, ся. См. **Уперізувати, ся.**

Упере́к, *нар.* Поперекъ. *Було вчити, як уперек подушечки лежало, а вже вподовж!...* Посл.

Упере́кидь, *нар.* Кувыркомъ. *Як завелись та почали битись через стіл, то і стіл пішов уперекидь.* Рк. Левиц.

Упере́між, *нар.*=**Упереміжку. Упере́між говори́ти.** Говорить несогласно, путать. *Уже пішли в переміж говорити.* НВолын. у.

Упере́міжку, *нар.* Попеременно; перемѣшивая. *Треба коневі впереміжку давати їсти, себ-то раз сіно, а другий солому або-що.*

Упере́спи, упере́спи́и, *нар.* Во время глубокаго сна (ночью). *Саме упереспи це робилось.* НВолын. у.

Упере́хрест, *нар.* Крестъ на крестъ. крестообразно. *Вперехрест пішли вірьвки,* Черк. у.

Упере́чка, ки, *ж.* Названіе сорта плахты. Черн. у.

Уперізувати, зую, еш, сов. в. **упереза́ти, режу́, жеш,** *гл* 1) Подпоясывать, подпоясать. *Христа мучили, на хрест розпняли та й ожинкою вперізували.* Kolb. I. 96. *Марисю матінка родила, місяцем (об) городила, соненьком вперезала.* О. 1862. IV. 11. 2) Только сов. в. Съѣсть, уплесть. *Станове їм вареники. Уперезали вони макітру.* Мвж. 92.

Уперізуватися, зуюся, еш, сов. в. **упереза́тися, жу́ся, жешся,** *гл.* *А вам дружба вдався: черeслом підголився, перевеслом вперезався.* Грин. Ш. 520.

Уперіщити, щу, щиш, *гл.* Сильно стегнуть, ударить.

Упе́рти, ся. См. **Упірати, ся.**

Упе́ртий, а, е. Упрямый. *Упертий, як русин.* Ном. № 2632.

Упе́ртість, тости, *ж.* Упрямство. упорство.

Упе́рто, *нар.* Упрямо, упорно.

Упе́рше, *нар.* Впервые. *Бреше не вперше.* Ном. № 6928.

Упершині, *нар.* Въ прежнія времена. *Впершині так не робилося.* НВолын. у.

Упе́ститися, щуся, стишся, *гл.* Подольститься, войти въ милость. *Впестився чоловік умерший до своєї жінки та й ходе.* НВолын. у. *Упестився старшина, а тепер таке робе, що хоч тікай.* НВолын. у.

Упива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. **упи́тися, уп'ю́ся, е́шся,** *гл.* 1) Напиваться, напиться, упиваться, упиться. *Дай, Боже, пить, та не впиваться.* Ном. *Мені любо дівочою красою впиватись.* К. Досв. 90. 2) Впиваться, впиться, вцѣпляться, вцѣпиться. *Як п'явка впивсь.* Ном. *Кинулася до Ганнусі і в коси впилася.* Шевч.

Упильнува́ти, ну́ю, еш, *гл.* Уберечь, досмотрѣть.

Упи́н, ну, *м.* 1) Удержъ, остановка. *Нема впину вдовиному сину.* Мет. 14. 2) Препятствіе, задержка. *Добре було чумакові, як не було ніде впину.* Черк. у. См. **Спин.**

Упина́ти, па́ю, еш, сов. в. **уп'ясти́, упну́, не́ш,** *гл.* Впускать, впустить (когти). **Уп'ясти́ очі.** Уставиться глазами. *Уп'явши очі у кінець гнота, божевільно дивився на світло.* Мир. Пов. II. 73.

Упина́тися, на́юся, ешся, сов. в. **уп'ястися, упну́ся, не́шся,** *гл.* Впиваться, впиться, вцѣпиться. *В виски було кому як впнеться, той на сухо не оддереться.* Котл. Ен. IV. 68. *Рак клешнями так і вп'явся в руку.* Переносно: пристраститься. *Я дуже в промисли уп'явся.* Мкр. Г. 61.

Упини́ти, ся См. **Упиняти, ся.**

Упинча́тися, ча́юся, ешся, *гл.* Хлопотать; добиваться. *Шкода! не впинчайся за ним.* Черк. у. *Я б і не впинчався, бувши тобою, за чорзна-чим.* Черк. у.

Упиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **упини́ти, ню́, ниш,** *гл.* Удерживать, удержать, останавливать, остановить. *Хоч і ворота зачини, то не впиниш.* Ном. № 2034. *Господь злющу руку впинить і на суді оборонить.* К. Псал. 90.

Упиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **упини́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* Удерживаться, удержаться, остановиться. *І хочу здержатись, та не впинюсь.* Г. Барв. 13.

Упири́ця, ці, *ж.* Женщина-упырь. Шейк.

Упирі́в, ре́ва, ве. Принадлежащій упырю. Шейк.

Упирува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Упрямиться, упорствовать. *Карп приндиться та упирує.* Греб. 350.

Упи́рь, ря, *м.* Мертвецъ, сосущій кровь живыхъ, упырь. *Один чоловік умер та й став упирем. А упирі кров з людей п'ють.* Грин. II. 96.

Упиря́ка, ки, *м.* 1) Ув. отъ упирь. Драг. 39. 2) Упрямецъ, злой упрямецъ.

Упи́с, су, *м.* 1) Вписываніе. 2) Внесеніе въ списокъ, въ запись.

Уписа́ти, ся. См. **Уписувати, ся.**

Уписни́й, а, е. Вписной.

Упи́сування, ня, *с.*=**Упис.** Шейк.

Упи́сувати, сую, еш, сов. в. **уписа́ти, шу́, шеш,** *гл.* 1) Вписывать, вписать. 2) Списать, умѣстить писавши, уписать. *Це наказали, що на воловій шкурі не впишеш.* Ном. № 5604.

Упи́суватися, суюся, ешся, сов. в. **уписа́тися, шу́ся, шешся,** *гл.* Вписываться, вписаться.

Упи́ти, уп'ю́, е́ш, *гл.* Напиться. *Ні в'їв, ні впив, дрантям світить.* Ном. № 1869.

Упи́тися. См. **Упиватися.**

Упиха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **упха́ти, ха́ю, еш** и **упхну́ти, хну́, не́ш,** *гл.* Вталкивать, втолкнуть, впихивать, впихнуть. *Упхнула її в яму.* ЗОЮР. II. 11.

Упівночі, *нар.* = **Опівночі.** *Янголи-хранителі! храніть мене сії ночі упівночі.* Ном. № 1283.

Упіка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **упекти́, упечу́, че́ш,** *гл.* 1) Упекать, упечь, выпечь. 2) Обжигать, обжечь. *Не впечи руки коло жару.*

Упіка́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **упекти́ся, чу́ся, че́шся,** *гл.* 1) Упекаться, упечься. *Хліб ще не впікся.* 2) Обжигаться, обжечься. 3) Преимущ. сов. в. Надоѣсть. *Ну, та й упікся він—що-дня надокучає.*

Упі́л, *нар.* Пополамъ. *Переломити руку, або ногу віпл.* Черк. у.

Упімне́ння, ня, *с.* Напоминаніе. Желех.

Упімну́ти, ся. См. **Упоминати, ся.**

Упіра́ти, ра́ю, еш, сов. в. **упе́рти, упру́, ре́ш,** *гл.* 1) Втаскивать, втащить, втянуть. *Упер у хату мішок.* 2) Втискивать, втиснуть. *Де воздух є, туди вже нічого не впреш, хиба його попереду випреш.* Ком. Р. II. 15.

Упіра́тися, ра́юся, ешся, сов. в. **упе́ртися, упру́ся, ре́шся**, *гл.* 1) Упираться, упереться. *Де в стіні ямка, то там ногою упрусь.* Стор. I. 258. 2) Упрямиться, заупрямиться, стоять, стать на одномъ. 3) Втискиваться, втиснуться, влазить, влѣзть. *Лютий злодій впірається таки та й годі.* Шевч.

Упі́рка, ки, *ж.* При передвижной плавучей сукновальнѣ предохранительный треугольный плотъ для защиты отъ идущихъ по рѣкѣ плотовъ; ставится впереди сукновальни. Вас. 173.

Упі́рливо, *нар* Упорно. *Мовчав упірливо.* Г. Барв. 306.

Упі́рний. а, е=Упертий. *Упірна коза вовку користь.* Ном. № 2630.

Упісля́, *нар.* Послѣ. *На ярмарки я тільки замолоду ходив, а впісля покинув.* КС. 1882. XII. 485.

Упі́сятися, сяюся, ешся, *гл.* Умочиться. *Бігає, як упісяна миша.* Ном. № 13649. *Не жартуй з вогнем, бо впісявшся.* Ном. № 9278.

Упла́в, *нар.*=**Уплинь.** *Уплав за водою.* Чуб. V. 569.

Уплавзува́ти, зу́ю, еш, *гл.* Выгладить, уравнять ползая, лазя. Мнж. 193. *Уплавзована нора.*

Уплеска́ти, щу́, щеш, *гл.* 1) Сплющить. 2) Обрызгать.

Уплеска́тися, щу́ся, щешся, *гл.* Проболтаться. *Гляди мені, чоловіче, не вплещись, як що до чого дійдеться.*

Уплесну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Вплеснуть.

Уплести́, ся. См. **Уплітати, ся.**

Упли́в, ву, *м.* Вліяніе. Левиц. Пов. 211.

Уплива́ти, ва́ю, еш, сов. в. **упливти́** и **уплисти́, уплину́, ве́ш**, *гл.* 1) Вплывать, вплыть. *Не видно вже його: уплив ув очерет.* 2) Проплывать, проплыть. *Уплив уже гоней з двоє, аж тоді завернувся.* Переносно: проходить, пройти. *Упливло півтора року.* Г. Барв. 418. 3) Уплывать, уплыть. *Літа упливають, як вода.* Ном № 8276. 4) Вліять, повліять. *Вони впливали на грубу й дику натуру Воздвиженського.* Левиц. Пов. 11.

Упливо́вий, а, е. Вліятельный. Бапт. 159.

Упли́нути. ну, неш, *гл.*=**Уплисти.** *Багато води до моря уплине.* Ном. № 5683.

Упли́нь, *нар.* Вплавь. *Кинувсь уплинь, так вода і знесла його.* Новомоск. у. **Упли́нь за водо́ю.** По теченію. *У путь, у дорогу, ой уплинь за водою.* Нп. *Пішла моя розмовонька уплинь за водою.* Нп.

Уплисти́. См. **Упливати.**

Уплі́т, льо́ту, *м.* 1) Косоплетка, лента вплетаемая въ косу. *Хто ж мою русу косу росплете? Хто ж мої упльоти побере?* Мет. 204. 2) Женская прическа, причесанные и заплетенные женскіе волосы. Шух. I. 135, 245.

Уплі́та́ти, та́ю, еш, сов. в. **уплести́, ту́, те́ш.** *гл.* 1) Вплетать, вплесть. *А чому ти й досі ніколи не вплетеш кісники.* Шевч. 494. 2) Сплетать, сплесть. *Батога з піску не вплетеш.* Ном. № 5259.

Уплі́та́тися, та́юся, ешся, сов. в. **уплести́ся, ту́ся, те́шся**, *гл.* 1) Вплетаться, вплестись. 2) Впутываться, впутаться, вцѣпиться. *Рідко такий день мине, щоб вона не вплелася мені у коси.* Чуб. II. 71.

Уплі́тка, ки, *ж.* 1) Гарусная лента въ косахъ. Гол. Од. 72. 2) Чужіе волосы, вплетаемые женщинами въ косы. О. 1861. XI. 27. Ум. **Уплі́точка.**

Уплоди́ти, джу́, диш, *гл.* Родить, породить. *Ночник тебе уплодив.* Ном. № 3578.

Уплоди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Родиться. *Як уплодиться лисим, то й пропаде з бісом.* Ном. № 3218.

Уплу́тати. ся. См. **Уплутувати, ся.**

Уплу́тувати, ту́ю, еш, сов. в. **уплу́тати, таю, еш**, *гл.* Впутывать, впутать.

Уплу́туватися, туюся, ешся, сов. в. **уплу́татися, таюся, ешся**, *гл.* 1) Впутываться, впутаться. *Нехай же вплутаються в сіла.* К. Псал. 156. 2) Приставать, пристать, привязаться. *Я пішла до них, а внучок уплутався за мною й собі.* Новомоск. у.

Уплю́снути, сну, неш, *гл.* Упавъ въ воду, сразу погрузиться. Мирг. у.

Упля́мити, млю, миш, *гл.* Запятнать. *Вплямив усю сорочку.*

Упова́жнити. См. **Уповажнювати.**

Упова́жнювати, нюю, еш, сов. в. **упова́жнити, ню. ниш**, *гл.* Давать, дать законное право. *Помста і крівава кара, яким би ми правом її ні вповажнювали, ще ніколи не сповняла душі винуватого инишими чувствами, опріч звірячих.* К. Кр. 29.

Упова́ння, ня, *с.* Упованіе. *В його моє спасення, слава, на Бога певне уповання.* К. Псал. 139.

Упова́ти, ва́ю, еш, *гл.* 1) Разсчиты-

вать, уповать, надѣяться. *Ой на що ж ти, доню, уповала, що ти чорноморця сподобала?—Я вповала, мамцю, на жупани, я ж думала, буду за ним пані.* Уман. у. 2) **Не вповáти.** Не обращать вниманія. *Не вповала на худобу, а на його вроду.* Мет. 83. *Іде ляшків сорок тисяч; козак на те не вповає—мед-вино кругляє.* Мет.

Уповáтися, ється, *гл. безл.* Быть надеждѣ. *Вповалося Павлу, що зітхне він легш у сім'ї.* МВ. (О. 1862. І. 94).

Уповзáти, зáю, еш, сов. в. **уповзтú, вý, зéш,** *гл.* Вползать, вползти.

Уповивáння, ня, *с.* Обматываніе, заворачиваніе, пеленаніе. Шейк.

Уповивáти, вáю, еш, сов. в. **уповúти, в'ю́, єш,** *гл.* Обматывать, обмотать, завернуть, запеленать. *Вповила добре мішок рядном. І в китайку вповила.* Нп.

Уповúвач, ча, *м.*=**Повивач.** Желех.

Уповідáти, дáю, еш, сов. в. **уповíсти, вíм, вісú,** *гл.* Разсказывать, разсказать. *Уповіж мені ти, поневільний шлюбе, що із тебе за неславонька буде.* Гол. І. 203. *Зінич застрілив молодого, уповідають.* Федьк.

Уповістúти, щý, стúш, *гл.* Извѣстить.

Упóвні, *нар.* 1) Съ наполненной посудой (съ полной рюмкой, полными ведрами). *Випий до мене вповні, бо в мене брови чорні.* Черк. у. **Впóвні перейтú дорóгу** Перейти дорогу съ полными ведрами. *Я води набрала та вповні шлях і перейшла.* Шевч. 2) **Місяць упóвні.** Полная луна. *Зійшов над нашою хатою місяць уповні.* МВ. І. 93. 3) О женщинѣ: беременная. *Чи правда, що твоя Катруся вповні?... Ох, правда, правда! Сподіваюся онучати.* Г. Барв. 298. 4) Вдоволь. *Чого, чого, а сього уповні буде.* МВ. (О. 1862. І. 75).

Упогáнити, ню, виш, *гл.* Обгадить.

Упогáнитися, нюся, вишся, *гл.* Обгадиться.

Упогонúти, ню́, виш, *гл.* Умѣть, быть въ силѣ погонять воловъ, запряженныхъ въ плугѣ, и управлять ими. *Я оціх волів сам упогонив, а хлопець не вшогоне.* Волч. у. (Лобод.).

Уподвíйні, *нар.* Вдвойнѣ, вдвое. О. 1861. XI. 36.

Уподóба, би, *ж.* Вкусъ, удовольствіе, все, что нравится. *Я собі шапку таки по своїй уподобі вибрав.* Канев. у. **Уподóба, не вподóба** съ глаголомъ въ неопред. накл.: пріятно, непріятно, нравится, не нравится. *Не вподоба, мати, з конем розмовляти,—ой час і година дівчини шукати.* Чуб. V. 27. **До вподóби бýти, припадáти.** Нравиться, быть по вкусу. *Ох, дитино моя! чи то ж до пари? кажу.—До пари, до любої вподоби!* МВ. II. 20. *Робота не важка, саме припала йому до вподоби.* Мир. ХРВ. 46. *Нащо й худоба, коли жить не вподоба.* Ном. **В уподóбі бýти.** Нравиться. *Багато мене сватало, та ніхто мені не був у такій уподобі, як один парубок.* Г. Барв. 270. **З уподóбою.** Съ удовольствіемъ. *Куди ні заносилась наша весела або смутна пісня.... всюди.... слухано її з уподобою.* К. XII. 116. Ум. **Уподóбонька.** *На її красу не надивитись.... уподобонькою звали: он іде наша вподобонька.* Г. Барв. 447.

Уподóбати, баю, еш, *гл.* Полюбить. *Як закине оком, то так і вподоба її.* Котл. **Він се вподóбав; він його вподóбав.** Ему это понравилось, ему онъ понравился. **Я його вподóбав.** Онъ мнѣ понравился.

Уподóбатися, баюся, єшся, *гл.* Понравиться. *Царівні він так уподобався.* Рудч. Ск. II. 13. *Так мені вподобалась, як вовкові весільні пісні.* Ном. № 5019. *Якесь там слово йому не вподобалось.* Рудч. Ск. II. 159.

Уподóбний, а, е. Нравящійся, угодный, приходящійся по вкусу. *Довший батіжок цьому хлопчикові уподобніший, ніж короткий.* Рк. Левиц.

Уподóвж, *нар.* Вдоль, въ длину. *Коли не навчила, як упоперек полу лежало, а тоді вже не навчиш, як уподовж полу.* Ном. № 6009.

Упоетизувáти, зýю, єш, *гл.* Опоэтизировать. *Упоетизований мужичий син.* К. XII 24.

Упóзику, *нар.* Взаймы, заимообразно. Ум. **Упозичку.**

Упоíти, упою́, їш, *гл.* Упоить, напоить пьянымъ. *Дак вона свого мужа упоїла чисто, щоб він нічого не знав.* Рудч. Ск. І. 84.

Упокíй, кóю, *м.* 1) Успокоеніе, покой. *За дурною головою, нема ногам упокою.* Ном. № 6682. **З упокóєм.** Спокойно, въ покоѣ, въ спокойствіи. *Хліб-сіль з упокоєм вічний час уживати.* АД. II. 11. 2) Упокой. *За упокой душі її псалтирь прочитає.* Шевч. 595.

Упокíйний, а, е. Спокойный. *Упокій-*

ної, святої землі не побачить. К. Псал. 221.

Упокóїти, ся. См. **Упокоювати, ся.**

Упокóрити, ся. См. **Упокорювати, ся.**

Упокóрювати, рюю, єш, сов. в. **упокóрити, рю, риш,** *гл.* Смирять, смирить.

Упокóрюватися, рююся, єшся, сов. в. **упокóритися, рюся, ришся,** *гл.* Смиряться, смириться, изъявить покорность. *Твій панотець впокоривсь перед нами.* К. ЦН. 175.

Упокóювати, кóюю, їюєш, сов. в. **упокóїти, кóю, їш,** *гл.* Успокаивать, успокоить. *В одному Бозі моє серце себе впокоїть, одпочине.* К. Псал. 139. *Як нема долі, нема талану, то й достатки не впокоять.* Мир. Пов. II. 84.

Упокóюватися, кóююся, єшся, сов. в. **упокóїтися, кóюся, їшся,** *гл.* Успокаиваться, успокоиться. *Од щирих слів любої жінки серце його впокоювалось.* Мир. ХРВ. 349.

Уполóжитися, жуся. жишся, *гл* Отелиться. Шух. I. 211.

Уполóти, лю, леш. *гл.* Выполоть (часть). *Вполов пів грядки.*

Уполювáти, люю, єш, *гл* Поймать на охотѣ. *Он якого звіра вполювали.* К. ЧР. 210.

Упоминáти, нáю, єш, сов. в. **упімнýти, нý, неш,** *гл.* Напоминать, напомнить, предостерегать, предостеречь кого.

Упоминáтися, нáюся, єшся, сов. в. **упімнýтися, нýся, нéшся,** *гл.* 1) Напоминать, напомнить. 2)—**чогó від кóго.** Желать, требовать, потребовать что отъ кого. Желех.

Упоми́нок, нку, *м.* Напоминаніе. *Не буде вам ніякої кари, ні упоминку.* ЗОЮР. I. 155.

Упóмку, *нар.* Памятно, помнится. *Мені се добре впомку, що він кликав нас.* Екат. у.

Упон, ну, *м.* Привязь. *Скаче теля на упоні.* Ном. № 12492.

Упóперек, *нар.* Поперекъ. *Було вчити хлопця, як упоперек лавки лежав.* Ном. № 6009.

Упопрýжити. См. **Упопружувати.**

Упопрýжувати, жую, єш, сов. в. **упопрýжити, жу, жиш,** *гл.* Подвязывать, подвязать подпругу. *Сідлай мі коня—того моцаря й а впопруж єго в сімдесять попруг.* Kolb. I. 101.

Упóрати, раю, єш, *гл.* 1) Убрать, прибрать. *Усе впорав.* ЗОЮР. II. 34. 2) Покончить, окончить, удовлетворить, успѣть сдѣлать. *Трівайте, паніматки, впораю одну, а тоді другу* (купчиха, отпуская товаръ). Лебед. у. *І те зроби, і друге зроби: де ж його усе впорати.* Чуб. 3) Укокошить, убить. *Упорав по голові istиком та й одволік на друге місце, щоб не зразу знайшли.* О. 1862. II. 79. 4) Съѣсть.

Упóратися, раюся, єшся, *гл.* Окончить работу, управиться. *Чи можна мені буде піти на вечорниці? Я вже зовсім упоралась.* Шевч. 284.

Упоровень, *нар.* Вровень. *Там же й дощака вшкварив! Такий, що води по дорозі впоровень колінá.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Упорожні́, *нар.* Порожнемъ. *З нічим до млина, впорожні додому.* Ном. № 7132.

Упóром, *нар.* Силою, насильно. *Він каже: „не дам коня", а я кажу: „ми упором візьмем, як не даси по волі,—візьму соцьких та й відберемо упором.* Новомоск. у. (Залюб.).

Упоросúтися, шýся, сишся, *гл.* О свиньѣ: привести поросятъ. Шух. I. 212.

Упорóти, рю́, реш, *гл.* Сдѣлать что-либо съ силой; съѣсть много. Сосн. у. *Бáтько гарячку впорóв.* Отецъ поспѣшилъ. Зміев. у.

Упóруч, *нар.* Рядомъ, рука съ рукой, рука объ руку. *Упоруч себе сажати.* Макс.

Упоринáти, нáю, єш, *гл.* Нырять. *А ти, доненько, знай відгадати: що я не утонька упоринати.* Макс.

Упорáджувати, джую, єш, сов. в. **упорядúти, джý, дúш,** *гл,* Устраивать, устроить. *Впоряди так, щоб ти мене на шиї возив.* МВ. (КС. 1902. X. 151).

Упорядкóвувати, вую, єш, сов. в. **упорядкувáти, кýю, єш,** *гл.* Приводить, привести въ порядокъ, устроить.

Упосáжити. См. **Упосажувати.**

Упосáжувати, жую, єш, сов. в **упосáжити, жу, жиш,** *гл.* Давать, дать приданое. Шейк. Kolb. II. 24.

Упóслі, *нар.* Потомъ, послѣ. *Обід дуже великий зробили упослі.* Рудч. Ск. II. 148. *Не зв'язуйся з лихим спершу, так і впослі бачить не будеш.* Ном. № 2861.

Упослі́д, *нар.* 1) Послѣ. Вх. Зн. 73. 2) Наконецъ, въ заключеніе.

Упослíджáти, джáю, єш и **упослíджувати, джую, єш,** сов. в. **упослíдити, джу, диш,** *гл.* Оставлять, оставить кого послѣднимъ, за собой; поставить ниже себя, пренебрегать, пренебречь чѣмъ. *Та й*

слово гарне! слухай! в нас воно впосліджувати й польське почало. К. ПС. 32. *Впослідити мене ніхто не схоче.* К. ЦН. 200. *Я всюди робила, та й не була упосліджувана.* Г. Барв. 507. *Не 'ддам, каже, Настусі* (за вбогого), *не впосліджу моєї дитини.* Г. Барв. 448. *Наша кохана мова зосталась упослідженою.* К. XII. 121.

Упослі́док, *нар.*=**Упослід.**

Упо́тай, *нар.* Тайно, секретно.

Упо́темку, *нар.* Въ закрытомъ отъ свѣта мѣстѣ. *Навіщо ти поставив його употемку, постав на вікні, то й ростиме* (о цвѣткѣ). Канов. у.

Употрі́йні, *нар.* Втрое. О. 1861. XI. Свид. 36.

Употу́жнити, ню, ниш, *гл.* Сдѣлать сильнымъ, могущественнымъ. *Твій рід навіки употужню.* К. Псал. 204. *Употужнив мої ноги і на камені поставив.* К. Псал. 97.

Употу́жнитися, нюся, нишся, *гл.* 1) Сдѣлаться могущественнымъ. *Впотужнились навіки дияволови діти.* К. МБ. II. 131. 2) —на ко́го. Ополчиться. *Употужнились на мене при лихій моїй годині, та свята Господня сила мою неміч заступила.* К. Псал. 38.

Упра́вді, *нар.*=**Справді.**

Управи́телів, лева, ве. Принадлежащій управляющему.

Управи́тель, ля, *м.* Управляющій. *Дармо тоді гукав управитель, щоб на панщину йшли.* МВ. (О. 1862. I. 102). *А пан з костьолу їхав, чи управитель, а не пан.* Шевч. 514.

Управи́телька, ки, *ж.* Управительница. Зміев. у.

Упра́вити, ся. См. **Управляти, ся.**

Управля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **упра́вити, влю, виш,** *гл.* 1) Вставлять, вставить, вдѣлать. *Вподовж стіни управлена.... рулка.* Мнж. 134. 2) Покончить, сдѣлать, убрать. *Коситься легко.... за день і управили ті п'ятдесят, чи що, десятин.* Мнж. 127. 3)—до чо́го, у що́. Обучать, обучить чему. *Наші хлібороби не дуже кваплються дітей своїх у ремество вправляти.* К. (О. 1861. I. 313).

Управля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **упра́витися, влюся, вишся,** *гл.* 1) Управляться, управиться. *Гаразд управились з мишами.* Гліб. 2) Вставляться, вставиться.

Упра́во, *нар.* Вправо.

Упри́пуст, *нар.* О ѣдѣ животныхъ: сколько угодно, вволю, прямо изъ стога или другого хранилища пищи. Мнж. 177. *Коні їдять овес уприпуст. Їдять корови вприпуст сіно.* Алв. 70.

Упри́сі, *нар.* Вприсядку. *Як піде уприсі танцювати.* НВолын. у.

Упри́черть, *нар.*=**Уприщерть.** *Насипай уприче́рть.* Волч. у.

Упри́щерть, *нар.* Въ уровень съ краями. Черниг. г.

Упріва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **упрі́ти, рі́ю, еш,** *гл.* 1) Потѣть, вспотѣть. *Поки не упріти, поти не уміти.* Ном. № 7184. 2) Взопрѣть, довариваться, довариться. Чуб. VII. 438. *Півник упрів і молошна каша упріла,—пора обідати.* Рудч. Ск. II. 29.

Упрова́джувати, джую, еш, сов. в. **упрова́дити, джу, диш,** *гл.* Вводить, ввести, довести. *Ой вернися, козаченьку, додому, впровадив ти дівчиноньку до гробу.* Лукаш. 128.

Упродо́вж, *нар.* Вдоль. *Стіл з розколиною упродовж.* МВ. II. 67. *Улиця упродовж людьми заступилася.* МВ. (О. 1862. I. 101).

Упроси́ти, шу́, сиш, *гл.* Упросить, умолить. *Упросила його, щоб він її взяв з собою.* Рудч. Ск. I. 129. *Розсердила миленького, та ще не впросила.* Мет. 84.

Упроси́тися, шу́ся, сишся, *гл.* Испросить разрѣшеніе войти. *Упросились злидні на три дні, та чорт їх і довіку викишкає.* Ном. № 1538. *Упросивсь до тих людей на ніч.* Рудч. Ск. I. 158.

Упро́ст, *нар.* Прямо. *Як скочить на ноги та впрост до короля.*

Упро́стяж, *нар.* Цугомъ. О. 1861. IV. 157.

Упроха́ти, ха́ю, еш, *гл.*=**Упросити.**

Упроха́тися, ха́юся, ешся, *гл.*=**Упроситися.** *Упрохавсь до його ночувати.* Мнж. 84.

Упру́г, га, *м.* 1) Мѣра поверхности: пространство пахоти, которое можно вспахать за одну упряжку воловъ. *Заорував послідній упруг толоки.* Г. Барв. 332. *Годі!—крикне мов опарений,—годі орати!—Як годі?—каже чоловік:—дві скиби тільки одвернути та й упруг.* Г. Барв. 198. *І в тяжкі упруги, може, з'орю переліг той.* Шевч. 669. 2) Четвертая часть рабочаго дня. Рудч. Ск. II. 172. *Іду вулицею, так уже в вечірньому впрузі.* Г. Барв. 528. *Вже так як об третьому*

упрузі назирив він коненя. Рудч. Ск. II. 175.

Упрядáти, дáю, еш, сов. в. **упрáсти, дý, дéш,** *гл.* 1) Впрядать, впрясть. 2) Напрядать часть.

Упýдитись, джуся, дишся, *гл.* Умочиться.

Упýка, ки, *ж.* Вдавленіе. Мнж. 177.

Упурнýти, нý, нéш, *гл.* Нырвуть.

Упускáння, ня, *с.* 1) Впусканіе. 2) Роняніе. 3) Опусканіе. 4) При инкрустированіи: вставка въ дерево металла, кости и пр. Шух. I. 306, 309.

Упускáти, кáю, еш. сов. в. **упустѝти, щý, стиш,** *гл.* 1) Впускать, впустить. *Юрка одного впустили, а вся хата загорілася.* Ном. 2) Ронять, уронить. *Впустила додолу гребінця.* Мег. 167. *Буду пити через силу і краплі не впущу.* Мет. 63. 3) Упускать, упустить, выпустить. *Упустила долю, упустила щастя, та вже й не піймаю.* ЗОЮР. II. 238. *Ой впустила голубонька, да вже й не піймаю.* Мет. 65. 4) Опускать, опустить. *Оце як упустите мене в колодязь, то держіть віровку.* Рудч Ск. I. 102. 5) При инкрустированіи: вставлять, вставить въ дерево металлъ и пр. Шух. I. 306, 309.

Упускнé, нóго, *с.* Въ свадебномъ обрядѣ: плата деньгами или угощеніемъ за пропускъ бояръ въ хату. Чуб. IV. 186.

Упýст, ста, *м.* Шлюзъ. Чуб. VI. 359.

Упустѝти. См. **Упускати.**

Упушѝти, шý, шѝш, *гл.* Надуть, вспучить. *Хрін та редька живіт упушили, мед та горілка все те потушили.* Ном. № 12389.

Упхáти. См. **Упихати.**

Упхнýти. См. **Упихати.**

Уп'ялѝти, лю́, лѝш, *гл.* О змѣѣ: укусить, ужалить. *Сорокуля го уп'ялила.* Вх. Зн. 73.

Уп'ястѝ, ся. См. **Упинати, ся.**

Уп'ять, *нар.* Опять. *От через кілька там днів баба вп'ять збірається у ярмарок.*

Урáг, гá, *м.*=**Враг.**

Ураговий, а, е=**Враговий.** *Як став ляхів, урагових синів, як снопики класти.* Мет. 406.

Урáдити, джу, диш, *гл.* 1) Посовѣтовать. *Роспитувався, що йому робить? Ніхто нічого не врадив.* Рудч. Ск. II. 104. 2) Постановить на совѣтѣ, придти къ какому-нибудь рѣшенію. *Радили, радили — нічого не врадять: нема війська.* Рудч. Ск. II. 10. 3) Помочь. *Занедужала дитина, кричить, плаче. Горпина й сама плаче над нею, та нічого не врадить.* МВ. I. 99.

Урáдувати, дую, еш, *гл.* Обрадовать.

Урáдуватися, дуюся, єшся, *гл.* Обрадоваться. *Щоб тобі ні втішиться, ні врадуваться.* Ном. № 13632. *Думаєте, що я врадувався мукою своєю крівавою?* Федьк.

Уражáти, жáю. еш, сов. в. **уразѝти, жý, зѝш,** *гл.* 1) Поражать, поразить, ранить. *Де я мірю, там я вцілю, де я важу, там я вражу.* Гол. I. 2. 2) Задѣвать, задѣть, ударить, потревожить, разбередить уже имѣющуюся рану или больное мѣсто. *Моя виразка була зовсім загоїлась, та, бач, десь уразив, — вона знов і прокинулась.* Лебед. у. *Помалу, братці! не вразьте моїх смертельних ран.* Дума. *Трудно рану гоїти, а не вразити.* Ном. № 1574. 3) Уязвлять, уязвить, оскорблять, оскорбить, обидѣть. *Вона вразила мене словом лихим.* Новомоск. у. 4) Поражать, поразить, удивить сильно. *Молодих туляків незвичайно вразила краса Києва.* Левиц. Пов. 5.

Уражáтися, жáюся, єшся, сов. в. **уразѝтися, жýся, зѝшся,** *гл.* 1) О ранѣ, больномъ мѣстѣ: быть затрагиваемымъ, затронутымъ. 2) Обижаться, обидѣться. 3) Поражаться, поразиться.

Уражíння, ня, *с.* Впечатлѣніе. *Пишу про свої подорожні вражіння.* Г. Барв. 31.

I. **Урáз,** *нар.* 1) Вдругъ, сразу. *Як загув, так на цім світі ураз і став.* Мнж. 41. 2) Вмѣстѣ, за одно, на ряду. *Ой встав, зажурився, що з малою оженився. „Не журися, дурний гою: виросту враз з тобою.* Грин. III. 657. *Вітаймо дитятко, ураз його матку.* Чуб. III. 341.

II. **Урáз, зу,** *м.* 1)=**Враз.** *Він хотів ураз зробити мені вилами.* Новомоск. у. *Живим би її вразом вразило.* МВ. (О. 1862. I. 98). *Ураз в обох озвався з тяжкої розлуки.* Мкр. Н. 39. 2) Матка, Uterus. **Урáз вихóде.** Выпаденіе матки. Волч. у. Ум. **Уразочок.** Мил. 33. Ув. **Уразище.** Чуб. IV. 5.

Урáза, зи, *ж.* 1) Рана, больное мѣсто. *Роскопирсала ті врази, що глибоко крилися в серці.* Мир. ХРВ. 258. 2) Оскорбленіе, обида. Ум. **Урáзка.** *За сю уразку я визиваю тебе на чесний поєдинок.* Стор. М. Пр. 10.

Уразити, ся. См. **Уражати, ся.**

Уразище, ща, *м.* Ув. отъ ураз. Чуб. IV. 6.

Уразливий, а, е. 1) Чувствительный къ боли. 2) Болючій, причиняющій боль. *Ляже на лаві, закриє голову свиткою, щоб не чуть було того уразливого плачу.* Мир. Пов. II. 108. 3) Обидный, оскорбительный. *Посипались на Кривоноса насмішки і вразливі глузування.* Стор. М. Пр. 746.

Уразливість, вости, *ж.* 1) Чувствительность къ боли. Шейк. 2) Обидчивость.

Уразливо, *нар.* 1) Больно. 2) Обидно, оскорбительно.

Уразний, а, е=Уразливий 2. *Тут, під мальовничою руїною, знайшла я ще вразну мойму серденьку семйову драму.* Г. Барв. 418.

Уранішній, я, є. Утренній. Сим. 185. *Вранішнє сонце обливало його мняким світом.* Мир. ХРВ. 188. *Година вранішня настала.* Греб. 340. *Твоє, як сніг уранішній, біленьке лицє.* К. Дз. 218.

Уранці, *нар.* Утромъ. *Хто звечора плаче, той уранці буде сміяться.* Ном. № 5853.

Уратувати, тую, еш, *гл.*=**Урятувати.**

Урачити, чу, чиш, *гл.* Шутливое слово: ущипнуть (о ракѣ). *Бодай тебе курка вбрикнула, або добре рак урачив.* Ном. № 3249.

Ураяти, ураю, еш, *гл.*=**Урадити.** *Хай його другі вчать: я з ним нічого не враю.* Мир. ХРВ. 133.

Урбарія, рії, *ж.* Денежная повинность, платимая помѣщику. *Урбарія великая та й панщини три дні.* Гол. II. 304. *Ми урбарію подаймо, оплату худобну, грунт і хату оплатім та сидім при дому.* Гол. III. 41.

Урвант, та, *м.*=**Вірвант.** Рудч. Чп. 250.

Урвати, ся. См. **Уривати, ся.**

Урвиголова, ви, *м.* Сорвиголова. *Трапиться який урвиголова.* Св. Л. 128.

Урвипола, ли, *м.*=**Урвиголова.** Вх. Зн. 73.

Урвисько, ка, *с.* Обрывъ. Сквирск. у.

Урвитель, ля, *м.* Сорванецъ. *Там такі урвителі, що ні в одного сусіда яблука не вдержаться.* Уман. у. *Два сини, що росли урвителями при батькові.* Св. Л. 275.

'Урда, ди, *ж.*=**Вурда.**

Урдяний, á, é. Съ начинкой изъ урди. *Урдяні пироги, вареники.* Шейк.

Уредний, а, е. Пакостный, противный. *Ну, та й уредний же хлопець.* Лохв. у.

Уречливий, а, е=Урічливий. *Чи підеш ти в таночок, не становись край Дунаю, бо то річка вречливая, врече тебе й косу твою.* Мил. 50.

Уректи, ся. См. **Урікати, ся.**

Уремезовувати, вую, еш, сов. в. **уремезувати, вýю, еш,** *гл.* Укрѣплять, укрѣпить связывая или сшивая. *Уремезовує* (латаючи) *лантух так, наче довічне.* Конст. у.

Уременити, ню, ниш, *гл.* Прочно сдѣлать работу. *Оце уременили ясла.* Кременч. у.

Уремення, ня, *с.* Счастье, удача. *Чиє времення, того й погода.* Ном.

Уремня, ня, урем'я, м'я, *с.*=**Час.** **В однім уремні.** Въ одномъ состояніи, положеніи. *Е, та мій кашель все в однім уремні стоїть.* Лебед. у.

Урепіжити, жу, жиш, *гл.* Ударить, стегнуть. *Як я врепіжив його батогом, то вин аж скрутився.* Васильк. у.

Уретно, *нар.* Скучно, печально. *Самому уретно в хаті.* Вх. Зн. 73.

Уречи, чý, чéш, *гл.*=**Уректи.** Желех.

Урешті, *нар.* Наконецъ.

I. Уривати, ваю, еш, сов. в. **увірвати** и **урвати, рвý, веш,** *гл.* 1) Отрывать, оторвать; вырывать, вырвать; обрывать, оборвать, срывать, сорвать, перерывать, перервать. *Поти збан воду носить, покуль ухо не вворветь.* Ном. № 7771. *Від його, урвавши поли, тікай.* Посл. *На Чорному морю не добре вчиняє: противну филю зо дна моря знімає, судна козацькі на три части розбиває. Перву часть ввірвало,—в гирло дунайське замчало; другу часть увірвало,—у землю орабську замчало.* ЗОЮР. I. 29. *Вчепиться дверей і держиться,—так буває, що і двері* (в) *ворве.* Грин. III. 508. *От же одна* (струна) *вже й увірвались; стривай, і другу увірву.* Шевч. 496. *Хто цвіточка увірве, сестру з братом пом'яне.* Марк. 88. *Любисточку ввірвала.* Г. Барв. 80. 2) Надрывать, надорвать, укорачивать, укоротить. *Варвара ночі ввірвала та дня приточила.* Ном. № 504. *Ти раненько співаєш, моє серце вриваєш.* Гол. I. 259. *Нехай він по походах після того не ходить, своїх молодецьких ніжок не вриває.* Дума. *Нехай.... степу ногами не змірає, живота не

вриває. Лукаш. 40. 3) Убѣгать, удирать, удрать. *Йому гукають: тривай! а він чим дуж урива. Давай уривати яко мога з того світа*. Чуб. II. 94. 4) Только сов. в. Ударить. *Скрикнув Лушня, як увірвав його по плечі Чіпка*. Мвр. ХРВ. 236. (Такі) *різки плетуть, що як урве, то зразу крів'ю сплливеш*. Св. Л. 165.

II. **Урива́ти, ва́ю, еш**, сов. в. **ури́ти, ури́ю, еш**, *гл.* Зарывать, зарыть.

I. **Урива́тися, ва́юся, ешся**, сов. в. **увірва́тися** и **урва́тися, рву́ся, ве́шся**, *гл.* 1) Отрываться, оторваться, вырываться, вырваться, обрываться, оборваться, перерываться, перерваться, прерываться, прерваться. *Як ухо ввірветься, то й збан розіб'ється*. Ном. № 7771. *Одна* (струна) *вже й увірвалась*. Шевч. 496. *Батіг не нитка—не увірветься*. Ном. № 1286 *Урвався і рід Вишневецьких*. Стор. М. Пр. 64. **Увірва́вся ба́с, увірва́лася ни́тка, у́дка** (кому). Прекратилась возможность. Ном. № 1830, 1831. *Вже Терешкові ввірвалось нитка верховодити*. Кв. Тоже значеніе имѣетъ выр.: **Уже́ йому́ ввірва́лось**. Ном. № 1831. **Розмо́ва увірва́лася**. Прекратился разговоръ. Мир. ХРВ. 10, 240. 2) Вырываться, вырваться. *Я піймав його та й веду за руку, а він усе вривається од мене, все наче огинається, а далі вирвавсь і побіг*. Александров. у. 3) Срываться, сорваться, упасть съ высоты. *Беруться за руки колом і перекручуються, приспівуючи:... „держіться кріпко: як хто увірветься, тому не минеться", —а ж поки хто увірветься,— тоді знов*. Грин. III. 110. *А той, що сидів на трямку, як увірветься з того трямка!* Рудч. Ск. I. 68. *Як ти в мене ночував, то з полу ввірвався*. Грин. III. 653.

II. **Урива́тися, ва́юся, ешся**, сов. в. **ури́тися, ури́юся, ешся**, *гл.* Зарываться, зарыться. *Кабан каже: я побіжу в болото та в мул урию́сь*. Рудч. Ск. I. 39. У Кулиша о потупленныхъ, смотрящихъ въ землю, глазахъ. *Не дивились на божий світ від сліз: в чорну землю врились*. К. МБ. X. 15.

Ури́вок, вка, *м.* Обрывокъ, отрывокъ. Ум. **Ури́вочок**.

Уривце́м, *нар.* Урывками. Левч. 170.

Ури́ти, ся. См. **Урива́ти, ся**.

Урихто́вувати, вую, еш, сов. в. **урихтува́ти, ту́ю, еш**, *гл.* Улаживать, уладить, приладить. Шейк.

Урі́вень, урі́вні, *нар.* Наравнѣ, въ уровень.

Урівня́ти, ня́ю, еш, *гл.* Сравнять, уравнять.

Урі́зати, жу, жеш, *гл.* 1) Отрѣзать, обрѣзать. *Жениться пробі, а хліба врізать не вміє*. Ном. № 13778. *З лихого торгу хоч поли врізавши*. Ном. № 1972. *Сього пальця вріж—болить, і того вріж—болить*. Чуб. I. 246. *Урізав вовкові хвіст*. Чуб. II. 127. 2) Ударить. *Та як уріж її* (кулаком) *по виску*. Мнж. 34.

Урі́затися, жуся, жешся, *гл.* 1) Врѣзаться. *Так і вріжеться у саму гущину*. Стор. 2) Обрѣзаться. *Скинь шаблю, а то уріжешся*. Грин. I. 158.

Уріка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **уректи́, речу́, че́ш** и **урікну́ти, кну́, не́ш**, *гл.* 1) Укорять, укорить. *Ніхто мене ні в чім не урікнé*. О. 1862. V. 40. 2) Сглаживать, сглазить (человѣка). *Казали, що дитина їсть багато, аж бач і врекли: воно й їсти перестало*. Лебед. у. *Вречe тебе й косу твою*. Мил. 50. *Той нашу бджолу уречe*. Мнж. 151. *Щоб не врекли вражі люде моеї краси*. Нп.

Уріка́тися, ка́ється, сов. в. **уректи́ся, че́ться**, *гл. безл.* Слышаться, послышаться. *Ви ж казали, що дали йому чотирі рублі.—Та ні то вам так мов слово уреклось: я казав—чотирі без четвертака дав*. Новом. у. (Залюб.).

Урі́чли́вий, а, е. 1) Дурной, способный сглазить (о глазахъ). *Урічливі очі*. Ном. № 8392. 2) Котораго можно сглазить. Шух. I. 196. *Я не врічлива*.

Урі́чний, а, е=Урічливий. Шух. I. 197.

Урльо́п, пу, *м.* Отпускъ. *Жовнір траву косить, пана копитана на урльоп ся просить*. Гол.

Урльопа́с, су, *м.* Отпускной билетъ (у солдата). *Подавали нам урльопаси*. Федьк.

Урльо́пник, ка, *м.* Солдатъ въ отпуску по билету. *Бився з урльопником*. Федьк.

Урма, ми, *ж.* Мѣсто, по которому гоняютъ скотъ, покрытое слѣдами его ногъ, дорога, протоптанная скотомъ. О. 1862. V. Кух. 39. *На урмах хліб дуже гарний роде*. Лебед. у.

Уроби́ти, ся. См. **Уробля́ти, ся**.

Уробля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **уроби́ти, блю́, биш**, *гл.* 1) Вдѣлывать, вдѣлать, вставлять, вставить. 2) Дѣлать, сдѣлать,

заробатывать, заработать. *Бо который чоловік тее уробляє, повік той щастя собі має.* АД. І. 187. *Літом і мале піде, то вробить.* Ном. № 551. *Як ручки вроблять, так спина й зносить.* Грин. II. 310. *Піду додому, мо що небудь до вечора вроблю. Рано вставши, багато вробиш.* Грин. І. 239. *Пішов.... на поле подивиться, що вона вробила.* Рудч. 3) Дѣлать, сдѣлать, смастерить. *А вробимо топірчики та з самої сталі.* Гол. І. 164. 4) Воздѣлывать, воздѣлать, обрабатывать, обработать. *Тут які рівненькі рі́ллі,—не так, як у нас.—Е, бо лучче вроблено.* Новомоск. у. 5)—у щб. Запачкивать, запачкать, загадить во что. *Ото як уробила рукав у сажу.* 6) **Вроби́ти во́лю.** Исполнить желаніе. *Мила волю уробила: главку йому поїскала.* Гол. І. 84.

Уробля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **уроби́тися, блю́ся, бишся,** гл. Запачкиваться, запачкаться чѣмъ, впачкаться во что. *Хто коло чого ходить, то ся тим і уробить.* Ном. № 5996.

Уро́вище, ща, с. Выкидышъ. Полт. Харьк. Мил. 16.

Урод, ду, м.=**Урожай.** *Уроди у вас ладни?* Вх. Зн. 476.

Уро́да, ди, ж. Вообще физическія качества, въ частности: красота, миловидность. *Погинули депутати шляхецької вроди.* Нп. *Ой гляну я в чисту воду та на свою вроду,—аж-но моя врода на личеньку красна.* Мет. 65. *Моя врода, як повная рожа: і на личеньку рум'яненька, і на стану гожа.* Макс. *Співають у пісні, що нема найкращого на вроду, як ясная зоря в погоду.* К. (ЗОЮР. II. 199). *Хорошая дружина на вроду.* КС. 1883. II. 400. Ум. **Уро́донька.**

Урода́й, дая, м. Красавецъ. *Уродаю то й у свитині пригоже.* Ном. № 14250.

Уроджа́й, джа́ю, м.=**Урожай.** Грин. І. 284.

Уроди́ти, ся. См. **Урожати, ся.**

Уродли́вий, а, е. 1) Красивый, пригожій. *Не родись богатий та вродливий, а родись при долі та щасливий.* Ном. № 1673. *А виросла як панна, чорнобрива, уродлива.* Шевч. 268. 2) Способный, даровитый. *Там такий був чоловік на все вродливий.* Рудч. Ск. І. 74. 3) Урожайный. *Лани мої уродливі.* ЗЮЗО. І. 549.

Уро́дник, ка, м. Красавецъ. Встрѣчено у Щоголева. *Мусить вродник в кого небудь попитатися поради.* Щог. В. 42.

Уро́дниця, ці, ж. Красавица. Встрѣчено у Щоголева. *Тихим сном навіки вродниця заснула,* Щог. В 63.

Уро́довька, ки, ж. Ум. отъ урода.

Уро́жа, жі. ж.=**Урожай.** Шух. І. 38. *Ой дай-же, Боже, на хліб урожу.* Гол. IV. 553.

Урожа́й, жаю, м. Урожай. *Не вважай на врожай, а гречку сій, то хліб буде.* Ном. № 5845. *Не проси у Бога дощу, а проси урожаю.* Ном. № 7270.

Урожа́йний, а, е. Урожайный. *На той рік урожайне літо буде.* Ном. № 13412.

Урожа́ти, жа́ю, еш, сов. в. **уроди́ти, джу́, диш,** гл. 1) Рожать, родить. *Уродила мама, що не прийма й яма.* Ном. № 2918. *Не уродить сова сокола—іно таке, як сама.* Ном. № 7152. 2) Хорошо вырастать, вырасти и принести плодъ, уродить. *Як мак не вродить, то голоду ще не буде. Які груші уродили.* Шевч. 178. *Уродив постернак.* Шевч. 243. *Яке Бог уродив, таке й жну.* Ном.

Урожа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **уроди́тися, джу́ся, дишся,** гл. 1) Родиться. *Хто дурнем уродився, тому дурнем і вмерти.* Ном. № 6150. *Який вродивсь, таким і вмерти.* Ном. № 3209. 2) Урожаться, уродиться. *Там вони врожаються і цвітуть.* О. 1862. VIII. 16. *Вродилось просо таке славне.* Рудч. Ск. II. 136. *Та вродиться та льониченько.* Мет. 34. *Впори мілко, посій рідко, уродиться дідько.* Посл. Де не посі́й, то вро́диться. Вездѣ онъ, во все вмѣшается. Ном. № 2787. 3) Появиться сразу, неожиданно появиться. *Поки півні заспівали,—вже вродилась криниця.* Рудч. Ск. II. 119. *Він так і вродивсь перед моїми очима.* МВ. (О. 1862. III. 61).

Урожде́нець, нця, м. Уроженецъ. Волч. у.

Уро́ж'я, ж'я, с. Урожай. *Не тучить множ'я, єно урож'я.* Шейк.

Уро́зсип, нар. Вразсыпную. *Од його всі врозсип, як голуби од шуліка.* МВ. І.

Урозу́мити, млю, миш, гл. Уразумить. *Твоє діло навчить її, врозумить.* Шевч. 282.

Уро́їтися, уро́юся, їшся, гл.—**в го́лову.** Засѣсть въ головѣ. *Вроївся мені в голову Семен небіжчик.* НВолын. у.

Уро́ки, ків, м. Сглазъ. Мил. 33. *Виливали переполох, вмивали од уроків.* Кв. *Від уроків і Бог не заховає.* Ном. *На бджолу уроки нападуть.* Мнж. 152. Ум.

Урóченьки. Ув. Урóчища. *Вишептати уроки-урочища.* Мнж. 152. У гуцуловъ въ ед. ч.: урóчище. Шух. І. 210.

Уронúти, ню́, ниш, *гл.* Уронить. *Маруся віри не йняла, слізки не вронила.* Мет. 177.

Уростáти, тáю, еш, сов. в. **урости́, тý, тéш,** *гл.* 1) Врастать, врости. *В землю вросла.* Ном. № 9404. 2) Выростать, вырости, возростать, возрости. *Виростав з того визнаття гнів його на Галю* МВ. (О. 1862. І. 84). 3) Заростать, зарости. *Стала стежка травою вростати.* Щог. В. 69. *Простружу дороженьку к святій неділонці,— травицею вросте.* Мил. 193.

Урóстич и **урóстіч,** *нар.* Въ разныя стороны, вразсыпную. *Турки не стямились да вростич.* ЗОЮР. І. 6. *Коні, як почують чорта, то вростіч.* Стор. І. 124.

Урóчини, ин, *ж.*=**Уроки.** Чуб. І. 43.

Урочи́стий, а, е. Торжественный. *Підождемо до врочистого часу. Спаси мене в день судний, урочистий.* К. ЦН 285. **Урочи́сте свя́то.** Годовой праздникъ. Подол. г. О. 1861. X. 47. К. МБ. X. І. **Урочи́ста окáзія.** Высокоторжественный день (крестины, именины и т. п.). Подол. г. О. 1861. X. 47. То-же значеніе: **урочи́сте ді́ло.** Сим. 204.

Урочи́сто, *нар.* Торжественно.

Урóчити, чу, чиш, *гл.*=**Уректи?** *Як ся убрав, так го урочили.* Ном. № 11187. *Козак дівчину врочив.* Грин. III. 656.

Урóчища, чищ, *м. мн.* Ув. отъ уроки. Грин. II. 33.

Урóчище, ща, *с.* 1) Урочище. К. ЧР. 257. 2) См. **Уроки.**

Урубáти, бáю, еш, *гл.* 1) Нарубить небольшое количество. *Сиди ж ти, дочко, а я піду, дровець урубою.* Рудч. Ск. II. 66. 2) Ранить рубя. 3) Имѣть достаточную силу, остроту для того, чтобы быть въ состояніи рубить — говорится какъ о человѣкѣ, такъ и объ инструментѣ. *Та він сього не вруба,- нема в його сили. Аби якою сокирою дуба не врубаєш. Ні стругом не встругати, ні сокирою не врубати.* Грин. І. 237.

Урубáтися, бáюся, ешся, *гл.* Врѣзаться, врубиться. *Уже глибоко в дуба врубався.*

Урубля́ти, блю́, ли́ш, *гл.* Нажать рублемъ. *Врубли добре снопи.*

Урýбний, а, е — Рубленный? *Пливи, пливи, квітко, до врубної криниці.* Нп.

Урýна, ни, *ж.* Всходы озимыхъ хлѣбовъ осенью. *Добра вруна, треба спасувать. Пожени коні на вруну.* НВолын. у. *Гарні вруна сього року.* НВолын. у.

Урýнитися. См. **Урунюватися.**

Урýнюватися, нююся, ешся, сов. в. **урýнитися, нюся, нишся,** *гл.* Покрывать, покрыть ниву густыми всходами, густо всходить, взойти, куститься (о посѣвѣ). Житом. Литин. Брацлав. у. *Хліб, спасибі Богові, добре врунився. Як урунить ся хліб, то пускають скот пастись.* Литин. у. *От побачите, що до перших приморозків ще так вруниться, як того треба.* Брацл. у.

Уручáти, чáю, еш, сов. в. **уручи́ти, чý, чиш,** *гл.* Вручать, вручить, дать въ руки. *Уручаю тебе, серденятко моє, а єдиному Богу.* Мет. 24.

Уря́д, ду, *м.* 1) Должность. *Вмер паволоцький полковник, що послі Шрама уряд держав.* К. ЧР. 65. *Який-такий уряд — луччий, ніж проста служба.* Ном. № 956. *Не знаю, що ще не за мого вряду було,—казав чабан.* Екат. у. 2) Управленіе, правительство.

Уряджáти, джáю, еш, сов. в. **уряди́ти, джý, диш,** *гл.* Устраивать, устроить. См. **Уряжати.**

Уряджáтися, джáюся, ешся, сов. в. **уряди́тися, джýся, дишся,** *гл.* Устраиваться, устроиться. См. **Уряжатися.**

Уря́ди-годи, *нар.* Изрѣдка. *А був наш батько такий — то грізний! Вряди-годи пустить на улицю погулять з дівчатами.* МВ. І.

Уря́дник, ка, *м.* Чиновникъ, должностное лицо. Шейк. Чуб. II. 71, 72.

Уря́дників, кова, ве. Принадлежащій чиновнику. Шейк.

Уря́дницький, а, е. Чиновничій. Шейк.

Урядóвий, а, е. Казенный, правительственный, оффиціальный.

Уря́док, дку, *м.* Установленіе, порядокъ. *Через тоті пани, пани, через ті урядки прийде ми се завішити ногами до грядки.* ЗЮЗО. II. 554.

Урядувáння, ня, *с.* 1) Отправленіе службы. Шейк. 2) Управленіе (правительственное).

Урядувáти, дýю, еш, *гл.* 1) Отправлять службу. 2) Управлять (о правительствѣ).

Уряжáти, жáю, еш, сов. в. **уряди́ти, жý, диш,** *гл.* Украшать, украсить. *Як*

глянеш на Київ, то так і лелиють церкви уряжені та золоті. Зміев. у. *Квітками вряжені долини.* Шог. Сл. 59. См. **Урджати.**

Уряжа́тися, жа́юся, ешся, сов. в. **уряди́тися, жу́ся, дишся**, *гл.* Наряжаться, нарядиться. *У жупан синій вряжуся.* Рудч. Чп. 112. См. **Урджатися.**

Уряси́ти, шу́, си́ш, *гл.* Густо увѣшать. *Прехороше врясили вильце калиною й барвінком.*

Урятува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Спасти.

'Ус, у́са и **вус, ву́са**, *м.*; *мн.* **у́са (ву́са)** и **у́си (ву́си)**. 1) Усъ. *Сивий ус, стару чуприну вітер розвівав.* Шевч. 8. *Оддай мене за такого, що не має вуса.— він на мене кивне-моргне, а я й засміюся.* Нп. *Моргнув якось усима.* Г. Барв. 367. **Під у́сом бу́ти.** Находиться въ возрастѣ 19—20 лѣтъ. *Парубок під усом.* НВолын. у. *Хлопець під усом, літ двадцять йому.* Г. Барв. 251. *Уса у кішок, у собак.* 2) Ость въ колосѣ хлѣбнаго растенія. 3) **мн. у́си (ву́си)**. Въ верхней одеждѣ (**кожуша́нка, свита, ку́нтуш, керсе́тка** и пр.): внутреннія складки сзади (иногда съ боковъ. Чуб. VII. 421) по шву отъ таліи внизъ, образовавшіяся вслѣдствіе вставки длинныхъ равнобедренныхъ треугольниковъ въ нижнюю часть одежды. КС. 1893. V. 275. *Свита до трьох усів.* О. 1862. IX. 68. *Вззяла очіпок грезетовий і кунтуш з усами люстровий.* Котл. Ен. См. **Хвалд.** Ум. **'Усик, у́сичок, усо́н, усо́чок.** *До усиків пошити.* Чуб VII. 433.

Уса́джувати, джую, еш, сов. в. **усади́ти, джу́, диш**, *гл.* 1) Всаживать, всадить, посадить. *В темницю всадіте.* АД. І. 38. *Хоч у ступу всадіть та пирогами годуйте—все буде однака* Ном. № 2908. 2) Втыкать, воткнуть. всовывать, всунуть. *Всадив ножа в груди.*

Усажа́ти, жа́ю, еш. *гл.*=**Усаджувати.** Рудч. Ск. II. 75.

Усамобо́жити, жу, жиш, *гл.* Умолить, упросить. *Насилу усамобожили, щоб вернув гроші.* Шейк.

Уса́нь, вуса́нь, ня́, *м.* Усачъ.

Уса́патися, паюся, ешся, *гл.* Запыхаться.

Уса́тий, вуса́тий, а, е. 1) Усатый, усастый. *Хлопці вусатії і дівки косатії.* Лукаш. 149. 2) Остистый. *Усатий ячмінь.* Ном. № 10163. 3) **Вуса́ті у́ставки.** Родъ вышивки. Kolb. I. 48, 49.

Усвирі́питися, плюся, пишся, *гл.* Сильно надоѣсть. *Усвирілився ж мені!* Ном. № 2766. *Всвиріпилося мені це тканя— Господи!* Зміев. у.

Усвіти́ти, чу́, тиш, *гл.* Освѣтить. *Очиньками всю світлоньку всвітили.* Нп.

Усе́, *нар.* 1) Все. *Усе забрав, нам нічого не кинув.* 2) Постоянно, всегда, все. *Усе я, та я—чом-же ви не говорите?* Ном. № 2980. *Був собі купець; він усе їздив по морі.* Рудч. Ск. I. 100. *Зіма біла, та не їсть снігу, а все сіно.* Ном. № 621. **Все ї́дно́.** Все равно.

Усеві́да, ди, *об.* Всевѣдающій человѣкъ. *І ходитиме всевіда з хати до палати.* К. XII. 47.

Усевла́дник, ка, *м.* Надъ всѣмъ господствующій, всемогущій. *Молюсь всевладнику, земному Богу* (папі). К. ПС. 39.

Усевла́дництво, ва, *с.* Всемогущество. *Нема йому ні наситу всевладницьтвом, ні впину.* К. ПС. 51.

Усевла́дній, я, є. Всемогущій. *Подай мені всевладню силу мови.* К. ПС. 39.

Усе́діти, джу, диш, *гл.*=**Усидіти.** *От кабан не уседів, повернувсь.* Рудч. Ск. I. 26.

Усезна́йко, ка, *м.* Всезнайка.

Усезна́ння, ня, *с.* Всезнаніе. *Гсезнаннє обіцяв диявол Єві.* К. МБ. III. 260.

Усе́й, уся́, усе́, *мѣст.*=**Увесь.**

Усеї́да, ди, *об.* Всеядный.

Усеї́дний, а, е. Всеядный. **Усеї́дний тиждень.** Сплошная недѣля, когда въ среду и пятницу не постятъ. О. 1862. IV 91. *На всеїдній у неділю вона спарувалась.* Шевч. 260.

Усели́тися. См. **Уселятися.**

Услю́дний, а, е. Публичный, всенародный.

Услю́дно, *нар.* Публично, всенародно.

Уселя́кий, а, е. Всяческій, различный. *На щастя вселяке май серце однаке.* Ном. № 1708.

Уселя́ково, *нар.* Всячески, различно. *Бачили ми вже вселяково: нехай ще й так побачимо.* Ном № 4939.

Усели́тися. См. **Уселятися.**

Уселя́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **усели́тися, лю́ся, лишся**, *гл.* Поселяться, поселиться. *На їй Господь вселився і вовіки буде жити.* К. Псал 151. *Вселилась панночка.* МВ. (О. 1862. III. 44). *Терпи лихо, що вселилося.* МВ. (О. 1862. I. 75).

Уселя́чина, ни, *ж.* Всячина. Бессараб.

Усемогу́чий, а, е. Всемогущій. *Бог всемогучий.* О. 1862. III. 32.

Усенаро́дній, я, е. Всенародный. *Право всенароднє.* К. ПС. 136.

Усе́ниця, ці, *ж.*=**Гусениця**.

Усено́шна, ної, *ж.* Всенощная.

Усе́нь (только им. пад. ед. ч. муж. род.), **усе́нький**, а, е, *мѣст.*=**Усей**. *Не так родина, як весь рід.* Чуб. IV. 674. *Лежать всенькі трое.* КС. 1883. Ш. 671. *Кривеньке, маленьке збігало поле всеньке.* Ном лаг. № 374. *Ой шкода, шкода та синього цвіту, що він розсіявся по всенькому світу.* Грин. Ш. 622.

Усе́рдя, дя, *с.* Усердіе. *Тоді на його велике усердиє маю.* АД. I. 118.

Усесві́тній, я, е. 1) Всемірный. *Перед нами море всесвітньої науки одкривалось.* К. XII. 96. *Святої правди і любови зоря всесвітняя зійшла.* Шевч. 603. 2) Всеобщій. *Всесвітній кум і сват.* Гліб. 3) Извѣстный всему свѣту. *Якась старая баба, знахурка всесвітня.* Мкр. Н. 32. *Дам тебе за князя, чи за графа, за багатиря всесвітнього.* МВ. (О. 1862. Ш. 39).

Усеще́дрий, а, е. Въ высшей степени щедрый. *Подай же й нам, всещедрий Боже, отак цвісти, отак рости.* Шевч. 649.

Усеще́дрість, рости, *ж.* Щедрость въ высшей степени. Грин. Ш. 149.

Уси́діти, джу, диш, *гл.* Усидѣть. *На улицю не піду і дома не всиджу.* Мет. 116.

'Усик, ка, *м.* Ум. отъ ус.

Усили́ти, ся. См. **Усиляти**, ся.

Усилко́вуватися, вуюся, єшся, *гл.* Силиться, стараться. *Не дурно ж вонії так усилковувались мене випхнути.* Мир. ХРВ. 387.

Усило́вувати, вую, єш, сов. в. **уси́лувати**, лую, єш, *гл.* Принуждать, принудить, силой заставить. *Як не хочу я пасти, то хиба ти мене всилуєш? Паси сам.* Канев. у.

Усило́вуватися, вуюся, єшся, *гл.*=**Усилковуватися**. *Католицькі пани з нашими перевертнями усиловувались унію на Вкраїні прищепити.* К. ЧР. 10.

Уси́лу, *нар.* Съ трудомъ, едва. *Всилу вона від неї вирвалась.* Мнж. 2. *Всилу п'ять місяців пробула в них.* Г. Барв 368.

Уси́лувати. См. **Усиловувати**.

Усильні́ти, нію, єш, *гл.* Усилиться.

Усиля́ти, ляю, єш, сов. в. **усили́ти**, лю, лиш, *гл.* Вдѣвать, вдѣть нитку въ иглу.

1. **Усиля́тися**, ляюся, єшся, сов. в. **усили́тися**, люся, лишся, *гл.* Вдѣваться въ иглу (о ниткѣ).

II. **Усиля́тися**, ляюся, єшся, *гл.* Навязываться. *Не кличуть нас на хрестини, то ми й не всиляємось.*

Усинобо́жити, жу, жиш, *гл.*=**Усамобожити?**

Усинови́ти. См. **Усиновляти**.

Усиновле́ння, ня, *с.* Усыновленіе.

Усиновля́ти, ляю, єш, сов в. **усинови́ти**, влю, виш, *гл.* Усыновлять, усыновить.

I. **Усипа́ти**, паю, єш сов в. **уси́пати**, плю, плеш, *гл.* 1) Всыпать, всыпать. *Борошенця всипать.* Рудч. 2) Наливать, налить. *Усип меду і горілки.* Мет. *Ганнусю, усип мені осьмусю.* Ном. № 11658. 3) Отливать, отлить (изъ металла). *Аби усипати що з мосяжі, треба фірмака.* Шух. I. 281. 4) Только сов. в. Войти гурьбой. *Одчиняє він хату, уступив, молодиці за ним всипали.* МВ. (О. 1862. I. 91).

II. **Усипа́ти**, паю, єш, *гл.* Спать, засыпать. *Мати сина колихала, дні і ночі не всипала.* Грин. Ш. 381.

Уси́пище, ща, *с.* Сосудъ, помѣщеніе для сыпучихъ тѣлъ. Лебед. у. *Ходили до його і в хату, і всяке всипище трусили,— так нічого не знайшли.* Александров. у. *Всипища у нас не багато, то ми й насипали жита на горищі.* Павлогр. у. *Оця діжка тільки на всипище й годяща.* Богодух. у.

Усипля́ти, ляю, єш, *гл.* Засыпать, заспать. *Полягали й усі спати, а менший став вартувати. Менший братік не всипляє.* Нп. *Мати сина колихала, і день, і ніч не всипляла.* О. 1862. V. 89. См. II. Усипати.

Усипля́тися, ляюся, єшся, сов. в. **успа́тися**, плюся, пишся, *гл.* Засыпать, заснуть совершенно, глубокимъ сномъ. *Дитинка тільки почала всиплятися, аж і збуджено.—Гомоніть тихше, покуль дитина вспиться. Воно як успиться, так довго спатиме.* Черн. у.

Усироті́ти, тію, єш, *гл.* Осиротѣть. *Чого се я такенька і чим зажурилась?... Чи я ж сьогодні всиротіла? чи се тепер тільки зубожіла?* МВ. II. 105.

Уси́тити, чу, тиш, *гл.*—**ме́ду**. Сдѣлать, сварить меду. *Для свого синка меду*

всипила. Гол. *Я сусідам угоджу, коноя меду усичу.* Гол. І. 296.

Усихáти, хáю, еш, сов в. **усóх(ну)ти, хну, неш,** *гл.* 1) Засыхать, засохнуть. *Не принялись три ясени, тополя всихала.* Шевч. 393. *Верба усохла, похилилась.* Шевч. 387. 2) Усыхать, усохнуть, отсыхать, отсохнуть. *Бодай тобі, вражий сину, права рука всохла.* Мет. 472.

'Усичок, чка, *м.* Ум. отъ ус.

Усíгди, *нар.* Всегда. *Послухавши жука, всігди в гною будеш.* Ном. № 5984.

Усідáти, дáю, еш, сов в. **усíсти, усáду, деш,** *гл.* 1) Садиться, сѣсть. *Летить ворон з чужих сторон, на могилі усідав.* Гол. І. 96. *Не встів козак Нечай на коника всісти.* Лукаш. 110. 2) Обсѣдать, обсѣсть *Гайвороння чисто всіло дерева.*

Усідлáти, лáю, еш, *гл.* Осѣдлать. *Всідлав ворон-кониченька.* Гол. І. 275.

Усікáти, кáю, еш, сов. в. **усікнýти, нý, нéш** и **усíкти, усічý, чéш,** *гл.* 1) Отрубывать, отрубить. *Судили його військовою радою і присудили усікнути голову.* К. ЧР. 28. 2)= **Врубати 3.** *Дубей ніхто не може ні всікти, ні врубати.* Мнж. 152.

Усілякий, а, е=Всілякий. Ном. № 347.

Усíнниця, ці, *ж.*=**Гусениця.** Вх. Пч. І. 6.

Усíсінький, а, е. Рѣшительно весь.

Усíсінько, *нар.* Рѣшительно все.

Усíсти. См. **Усідати.**

Усічи́, чý, чéш, *гл.*=**Усікти.** Шейк.

Усíяти, усíю, еш, *гл.* Засѣять. *Я ж тее поле коп'ем скопаю, коп'ем скопаю і стрілками всію.* АД. І. 27.

Ускакнути, кнý, нéш, *гл.*=**Ускочити.** **У горóх ускакнýти.** Нарушить супружескую вѣрность. Ном. № 8823.

Ускáкувати, кýю, еш, сов. в. **ускóчити, чу, чиш,** *гл.* Вскакивать, вскочить во что, впрыгивать, впрыгнуть. *Я буду ускакувать в утробу жінкам, та й буду їх мордувати.* Стор. І. 55. *Ускочив по самі вуха.*

'Ускок, ку, *м.* Каскадъ на рѣкѣ. Шух. І. 316.

Ускóки, *нар.* Вскачь.

Ускорáх, *нар.* Вскорѣ. *Гарно, як ускорах се буде, а як же довго.* Зміев. у.

Ускóрен, *прил.*=**Скорен.** *Бог хоч не вскорен, та влучен.* Ном. № 47.

Ускóсом, *нар.* Искоса. *Здалека сідає, вскосом дивиться.*

Ускóчити. См. **Ускакувати.**

Ускóчку, *нар.* Галопомъ. *Я їхав нерівно: де ристю, а де вскочку, бо поспішився знайти воли, щоб не попались де у шкоду.* Новомоск. у.

Ускромáдити, джу, диш, *гл.* Немного наскрести.

Ускроми́ти. См. **Ускромляти.**

Ускромля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **ускроми́ти, млю́, ми́ш,** *гл.* Укрощать, укротить, смирять, смирить. *Царя Латина ускромити* Котл. Ен. VI. 20. *Ускроміть своє серце.* Ном. № 3355.

Ускрýт, *нар.* Сейчасъ-же. *Тільки ввійшли, вскрут і пішли не гаялись ні трохи.* Екат. у.

Ускýб(ну)ти, бнý, нéш, *гл.* 1) Дернуть за волосы. *Хто схоче, добре ускубне за вражий чуб його зубами.* Гліб. 2) Урвать, дернуть. *Вскубни трохи сіна. Живемо.... як горох при дорозі: хто не схоче, той не вскубне.* Котл. НП. 367.

Ускýчитися, чуся, чишся, *гл.* Надоѣсть, наскучить. *Був то багач, і бідний чоловік ходив до нього худоби позичати, і йому вскучилося давати.* Драг. 54.

Усла́вити, ся. См. **Уславляти, ся.**

Уславля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **усла́вити, влю, виш,** *гл.* Прославлять, прославить. *От Припеті до Синюхи вславили себе Обухи.* К. Досв. 113. *Славою його услaвив, шаною його звеличив.* К. Псал. 15.

Уславля́тися, ля́юся, єшся, сов. в. **усла́витися, влюся, вишся,** *гл.* Прославляться, прославиться. *Клепачі з давних-давен уславились по Лубенщині злодійством.* Ном. № 1365.

Услíд, *нар.* Вслѣдъ. *За нею вслід і батько.* Стор. І. 61.

Услóн, ну, *м.*=**Ослін.** Маркев 106.

Услýга, ги, *ж.* Услуженіе, прислуживаніе. *Взяли мене на вслугу до молодої пани.* МВ. ІІ. 33.

Услугóвувати, вую, еш, *гл.* Услуживать. *Се ж того так Антін їй і вслуговував. Раз ізняв у неї коромисло з плечей та й поніс відра в пекарню.* Г. Барв. 327. *Він вам услуговує.* Пирят. у.

Услугувáння, ня, *с.* Прислуживаніе.

Услугувáти, гýю, еш, *гл.*=**Услуговувати.** *Нема нам ні сну, ні спочинку: бігаємо, вслугуємо, клопочемось з ранку до вечора.* МВ. (О. 1862. ІІІ. 40).

Услужи́ти, жу́, жиш, *гл.* Оказать услугу, услужить. *На́ тобі; ще й плахта буде, коли услужиш.* Шевч. 304.

Услу́жливий, а, е. Услужливый. Стор. I. 108.

Услу́жник, ка, *м.* Прислужникъ.

Услухну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Послушаться кого. *Услухнув мене.* Вх. Лем. 476.

Усма́гнути, гну, неш, *гл.* О ягодахъ: доспѣть. *Соку вишні набрались, та ще не усмагли, кислі дуже.* Волч. у.

Усма́житися, жуся, жишся, *гл.* 1) Изжариться. *Капуста усмажилась. Гуска усмажилась.* 2)=Удушити. *Він лежить у неї на колінах, та так усмажився, що й заснув.* Грин. II. 63.

Усма́к, *нар.* Всласть, со вкусомъ.

Усмакува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Найти по вкусу что, разлакомиться на что. *Діти всмакували горох.* Лебед. у. *Не їдять діти й огірків, як усмакували губи* (=грибы). Волч. у.

Усме́рть, *нар.* До смерти. *Того заїли всмерть, другого обідрали.* Гліб.

Усмикну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Рвануть, дернуть.

Усмири́ти. См. **Усмиряти.**

Усмиря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **усмири́ти, рю́, ри́ш,** *гл.* Усмирять, усмирить. *Морську безодню усмиряєш.* К. Псал. 144.

Усмі́литися, люся, лишся, *гл.* Осмѣлиться, найти смѣлость. *Коли б воля, заспівав би так, щоб і на селі лунало.... не всмілимось.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Усмі́ти, мію, еш, *гл.* Посмѣть.

Усмі́х, ху, *м.* Улыбка. *Де той погляд молодецький, де той всміх веселий.* МВ. II. 11. *Чоловік усміхається.... Чого це в тебе такий дивний усміх?* Драг. 76.

Усміха́тися, ха́юся, ешся, сов. в. **усміхну́тися, хну́ся, не́шся,** *гл.* Улыбаться, улыбнуться. *І любуються, і радіють, і усміхаються.* Рудч. Ск. I. 131.

Усмі́хливий, а, е. Улыбающійся. *Усе був приязний і усміхливий.* О. 1862. II. 78.

Усміхну́тися. См. **Усміхатися.**

Усміши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Насмѣшить.

Усмі́шка, ки, *ж.* ='Усміх. *До смерти не забуду його погляду, його усмішки.* Стор. II. 225.

Усмокта́ти, ся. См. **Усмоктувати, ся.**

Усмо́ктувати, тую, еш, сов. в. **усмокта́ти, кчу́, чеш,** *гл.* Втягивать, втянуть въ себя, всасывать, всосать. Мир. ХРВ. 122.

Усмо́ктуватися, туюся, ешся, сов. в. **усмокта́тися, кчу́ся, чешся,** *гл.* 1) Всасываться, всосаться. 2) Вваливаться, ввалиться. *Худа, щоки усмоктались у середину.* Мир. ХРВ. 180.

Усмоли́ти. См. **Усмолювати.**

Усмо́лювати, люю, еш, сов. в. **усмоли́ти, лю́, лиш,** *гл.* Осмоливать, осмолить.

Уснасти́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Укрѣпиться. *Скільки раз скидали ми свого попа, так ні, уснастивсь таки, та й досі.* Лебед. у.

Усо́битися, блюся, бишся, *гл.* Производить усобицу, раздоръ. *Всобитись не хочу з козаками.* К. Бай. 142.

Усо́биця, ці, *ж.* Усобица. *Кріваві всобиці гамуєш.* К. Псал. 144.

Усо́бник, ка, *м.* Крамольникъ. *Не ви прокляті, а гетьмани, усобники ляхи погані.* Шевч. 142.

Усові́стити. См. **Усовіщувати.**

Усовіща́ти, ща́ю, еш и **усо́віщувати, щую, еш,** сов. в. **усові́стити, вішу, стиш,** *гл.* Усовѣщать, усовѣстить, уговаривать, уговорить. К. ЧР. 300. *Почала й тітка мене всовіщати.* О. 1862. VII. 44.

Усо́к, ска́, *м.* Ум. отъ ус.

Усокоти́ти, кочу́, ти́ш, *гл.* Уберечь, сохранить. *Через те, що ти.... відступив від гріха, Бог тебе усокотив від вічної тої пропасти.* Гн. 73.

Усолі́ти, лію, еш, *гл.* Просолиться. *Губи* (родъ грибовъ) *як усоліють, то такі гарні.* Лебед. у.

Усолода́ти, ся, да́ю, ся, еш, ся, *гл.* Сдѣлаться сладкимъ. *Усолодав* (усолодається) *тісто.* Волч. у.

Усолоди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Усладить. *І всолодить його потомкам жизні муку.* К. МХ. 11.

Усолоди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.* Усладиться, насладиться. *Усолодився, як черван у хріні.* Ном. № 12215.

Усоро́мити, млю, миш, *гл.* Пристыдить.

Усо́хлий, а, е. Засохшій. *Побачили смоковницю, всохлу від коріня.* Єв. Мр. XI. 20.

Усо́х(ну)ти. См. **Усихати.**

Усо́чок, чка, *м.* Ум. отъ ус.

Успіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. **успі́ти, пі́ю, еш,** *гл.* Успѣвать, успѣть, поспѣть. *Ой не*

вспіла дівчинонька край вїконця сісти. Мет. 90.

Успішати, шаю, еш, *гл.* Спѣшить, торопиться. *А там за горами брала дівка льон; вона брала, додому вспішала, додому вспішала—боялася вовка.* Грин. III. 667.

Успішатися, шаюся, ешся, сов. в. **успішитися, шуся, шишся,** *гл.* Успѣвать успѣть. *Успішайсь поперед за неї сказати: тпру!* Грин. I. 285. *Аби вспішився вхопити.* Волч. у. *Не вспішилось Бондарівні пісеньки співати.* Грин. III. 615.

Усподі, *нар.* 1) На днѣ. 2) На низу. *Всі всподі—не на версі.* Ном. № 1047.

Усправедливити. См. **Усправедливлювати.**

Усправедливлювати, люю, еш, сов. в. **усправедливити, влю, виш,** *гл.* Оправдывать, оправдать.

Усправедливитися, влюся, вишся, *гл.* Оправдаться.

Успрáвжки, успрáжки, *нар.* Въ самомъ дѣлѣ, серіозно. *От же ви вспражки..., а я тільки пожартував* О. 1862. VIII. 24.

'**Успятки, ток,** *мн.* Каблуки? *Бив, бив, а тоді кинув об землю та давай успятками ще надолужати.* Харьк.

'**Устá** и **вустá, уст** и **вуст,** *с. мн.* Губы, уста. *Утри мої смажнії уста, а сахарнії і сам утру.* Ном. № 2315. *Сей народ устами мене шанує.* Св. Мр. VII. 6. **У кóго в рукáх, у того й в устáх.** При потчиваніи гостя напиткомъ отвѣтъ гостя хозяину, означающій желаніе, чтобы хозяинъ выпилъ первый. Ном. № 11603. **І крúхти в устáх не булó.** Ничего не ѣлъ. *А я нині і крихтечки хліба в устах не мав.* Федьк. **Золотí у тéбе ýста.** Какъ ты хорошо, красиво говоришь. К. Досв. 118. **З ýст ні пáри.** Молчитъ, не говоритъ ни слова. *Вона все ходить, з уст ні пари.* Шевч. 28. Ум. **Устонька(ки), ýстка, ýсточка(ки).** *З чистих усток 'но словенько.* Гол. I. 19. *Шкода ж моїх красних усток.* Гол. I. 294.

Уставáння, ня, *с.* Вставаніе. Ум. **Уставáннячко.** *Жаль мені раннього вставаннячка.* Мет. 183.

Уставáти, таю, єш, сов. в. **устáти, тáну, неш,** *гл.* 1) Вставать, встать. *Буду вставать я раненько.* Мет. 65. *Ви ж було раненько встаєте.* Мил. 200. *Устала раненько, умилась біленько, казятну на добридєнь дала.* Рудч. Ск. I. 15. *Ледви встала, поклонилась, вийшла мовчки з хати.* Шевч. 73. 2) Подыматься, подняться, вздыматься. *Подай нам, Господи, з неба дрібен дожчик, а з низу буйний вітер! Хочай-би чи не встала на Чорному морю бистрая хвиля, хочай-би чи не повиривала якорів з турецької каторги!* АД. I. 89. *Ой із-за гори, з-за крутенької густий туман уставає.* Мет. 461. *Кругом аж курява вставала.* Шевч. 565. *Встає хмара з-за лиману.* Шевч. 51. 3) Слѣзать, сходить. *То козак козацький звичай знав, із коня вставає.* Мет. 4) Возставать, возстать. *На ґвалт Пулавського і Паца встає шляхецькая земля.* Шевч. 131. *Син устане на батька, а батько на сина.* Г. Барв. 319. 5) Восходить, взойти. *Вже сонце встає із-за гори.* Стор. М. Пр. 48. 6) Наступать, наступить. *Встала й весна, чорну землю сонну розбудила.* Шевч. 195. 7) Происходить, произойти. *З тихеньких все лихо встає.* Ном. № 3032.

Устáвити. См. **Уставляти.**

'**Уставка, ки,** *ж.* Въ сорочкѣ: вышитая вставка на плечахъ. Гол. Од. 73, 43. Шух. I. 125, 130, 159. *Мамо, дайте мені уставки,—я довшиваю.* Г. Барв. 541.

Уставляти, ляю, еш, сов. в. **устáвити, влю, виш,** *гл.* 1) Вставлять, вставить. *Що ж будеш робить! свого розуму не вставиш.* Ном. № 6294. **У тéбе однії клéпки в голові немá. Тобі трéба клéпку встáвити.** Ты глупъ. Тебя нужно вразумить. Ном. № 6254. 2) Ставить, поставить во что. *Коничка вставте до кінничейки.* АД. I. 37.

Установа, ви, *ж.* 1) Обычай, обыкновеніе. *У нас така вже установа.* Федьк. 2) Постановленіе. *Не ходив я своїм робом, шанував його встанови.* К. Псал. 38. 3) Условіе. *А таки ж у нас була установа: я тобі 3 карб. та мішок борошна, а ти....* Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Установити. См. **Установляти.**

Установляти, ляю, еш, сов. в. **установити, влю, виш,** *гл.* Установить. *Своєї ціни не установиш.* Ном. № 10544.

Устáнок, нку, *м.* Время вставанія. *Робив од устанку до смерку.*

Устарáти, рáю, еш, *гл.* Постараться, достать, припасти. *Сафат було і скорому устарає що треба.* Федьк.

Устáріти, рію, еш, *гл.* Состариться. *Уже встарів віл.* НВолын. у.

Устáрітися, ріюся, ешся, *гл.* Соста-

риться, созрѣть вполнѣ. *Поки молода кукуруза, то біла, а як устаріється—жовта.* НВолын. у. *Хай усторіються огірки, то буде на насіння.* НВолын. у. *Устарівся мак.* Грин. II. 86.

Устáти. См. **Встати**.

Устáтчитися, чуся, чишся, *гл.*—**у слóві**. Сдержать слово. *Антосьо.... встатчився в слові.* Св. Л. 268.

Устелúти, ся. См. **Устеляти, ся.**

Устелáти, лáю, еш, сов. в. **устелúти, лю, леш,** *гл.* Устилать, устлать, покрывать, покрыть. *Ой ідуть дощі все тучнії, а землю прикропляють і травою устеляють.* Грин. III. 637. *Устільки устеляти у чоботи.* Конст. у.

Устелáтися, лáюся, ешся, сов. в. **устелúтися, лю́ся, лешся,** *гл.* Устилаться, устлаться, покрываться, покрыться, укрыться. *Я морозу не боюся, листом устелюся. Гарна дорога вętелилась за ніч* (ночью шелъ снѣгъ). НВолын. у.

Устéнок, нку, *м.* 1) Входное отверстіе въ рыболовномъ снарядѣ, наз. котець (см.). Браун. 15. См. Вустенок. 2) Узкое входное отверстіе въ загородѣ для овецъ. О. 1862. V. Кух. 38.

Устерегтú, жý, жéш, *гл.* Уберечь, укараулить. *Ярчук.... і од чорта устереже, і відьму задавить.* Стор. М. Пр. І. 112. *Чи встережете мене?* ЗОЮР. II. 79.

Устерегтúся, жýся, жéшся, *гл.* Уберечься. *Хатнього злодія не встережешся.* Ном. № 11096.

Устигáти, гáю, еш, сов. в. **устúг(ну)ти, гну, неш,** *гл.* Успѣвать, успѣть, поспѣть. *Не встиг козак Нечай на коника всісти.* Макс. *Зараз Лєвка стали заганяти; насилу встигла йому Ївга подати сорочечку.* Кв. II. 228.

Устúд, ду, *м.* Стыдъ. *Йому такий встид, як тій кобилі, що віз переверне.* Ном. № 3171.

Устидáтися, дáюся, ешся, *гл.* Стыдиться. *Чим мудрий встидається, тим дурний пишається.* Ном. № 6177.

Устиджáти, джáю, еш, сов. в. **устидúти, джý, дúш,** *гл.* Стыдить, пристыдить. *Стала його устиджати.* Чуб. V. 582.

Устидúтися, джýся, дúшся, *гл.* Устыдиться, постыдиться. *Да познають і встидяться що ти, Боже, моя поміч.* К. Псал. 200.

Устидлúвий, а, е. Стыдливый. Желех.

Устидливість, вости, *ж.* Стыдливость. Желех.

Устúдно, *нар.* Стыдно. *Дружці встидно стало.* Грин. III. 507.

Устилáти, лáю, еш, *гл.*=**Устеляти.** *Зеленим барвінком камінь устилати.* Макс.

Устилáтися, лáюся, ешся, *гл.*=**Устелятися.**

'Устілка, ки, *ж.* Стелька (въ сапогѣ). Кромѣ кожаной крестьяне кладутъ у́стілку еще и изъ соломы. Чуб. VII. 419. *Ой тим же я не прийшов, що чорт-має підошов; у батьківських стидко, бридко, а в матерніх не схотілось, що устілки волочились.* Нп. *Устілкою жінчиною його дражнили.* Грин. II. 165. Ум. 'Устілочка.

Устíль, *нар.* Сполна. *Кухву горілки вишинкуй, а гроші панам оддай устіль.* Васильк. у.

'Устка, ток, *с. мн.* Ум. отъ уста.

'Устно, *нар.* Словесно.

'Устній, я, е. Устный, словесный. *Устня мова з науки.* К. (О. 1862. III. 29).

Устодóлити, лю, лиш, *гл.* Сдѣлать плохо. *Там як устодоле хліб, так задавишся і не проковтнеш, сказано й зажерти не можна.* Лебед. у.

Устодóлитися, люся, лишся, *гл.* Установиться (о погодѣ). *Дощі й непогоди: не устодолиться ніяк.* Васильк. у. *Швидко місяцеві кватиря,—може устодолиться.* Черк. у.

Устóй, *нар.* Стоймя. *Огорожен дошками встой.*

'Устонька(ки), ньок, у́сточко(ки), чок, *с. мн.* Ум. отъ уста.

Устóяти, тóю, їш, *гл.* Устоять. *Ніхто на ногах не встоїть.* Рудч. Ск. I. 64.

Устóятися, тóюся, їшся, *гл.* Устояться, отстояться. *Вода в решеті не встоїться.* Ном. № 2715. *Прихожу я до Дунаю, аж сколочено воду. Постояла молода, поки встоялась вода.* Грин. III. 357.

Устрахнýтися, нýся, нéшся, *гл.* Испугаться.

Устрашáти. См. **Устрашувати.**

Устрáшувати, шую, еш, сов. в. **устрашúти, шý, шúш,** *гл.* Стращать, устрашать, устрашить. *То було встрашували людей, що, мовляв, не беріть землі,—бо облог великий буде.* Черн. г.

Устрашúтися, шýся, шúшся, *гл.*=**Устрахнутися.**

Устрéлити, лю, лиш, *гл.* Застрѣлить.

Ой як стрелив Бондаренко,—гусарина встрелив. КС. 1882. III. 537. *Темно, хоч в око встрель.* Ном.

Устригти, устрижу, жеш. *гл.* 1) Отстричь, отрѣзать. 2) Сдѣлать, отхватить. *Він мир вам славний устриже.* Котл. Ен. VI. 59.

Устрим, му, *м.*=**Упин.** *Нема встриму вдовиному сину.* Гол. III. 178.

Устрівати, ваю, еш, сов. в. **устріти, рíну, неш,** *гл.* Встрѣчать, встрѣтить.

Устріча, чі, *ж.*=**Зустріч.** *Тут всі вискочили на встрічу йому.* Рудч. Ск. I. 115.

Устрічатися, ся, чаю, ся, еш, ся, *гл.*=**Устрівати, ся.**

Устрічний, а, е. Встрѣчный.

Устромити, ся. См. **Устромляти, ся.**

Устромляти, ляю, еш, сов. в. **устромити, млю, миш,** *гл.* 1) Втыкать, воткнуть, вонзить. *З сим словом меч свій устромляв в роззявлений рутульця рот.* Котл. Ен. VI. 90. *Щоб міг, то він би ніж в мене встромив.* Ном. № 9559. *Голки не було де встромити,*—такая тѣснота, давка. Ном. № 827. 2) Вставлять, вставить, опустить куда, всунуть. *Сиділа, ноги устромила в горячий попіл.* Шевч. 342. *Оділкнув верх, устромив туди пику.* Рудч. Ск. I. 182. *Розпалить люльку і устромить йому в рот.* Стор. I. 64. **Встромити очі в землю.** Потупиться. *Устромила очі в землю і слова не промовить.* Стор. I. 84.

Устромлятися, ляюся, єшся, сов. в. **устромитися, млюся, мишся,** *гл.* Воткнуться, вонзиться. *Стріла так і встромилась у печеню.* ЗОЮР. I. 4.

Устрочити, чу, чиш, *гл.* Замѣтить, прослѣдить. *Та молодиця і устрочила, которий це сказов.* Грин. I. 292.

Устругати, жу, жиш, *гл.* Строгать, быть въ состояніи строгать. *Ні стругом не встругати, ні сокирою не врубати.* Грин. I. 237.

Устругнути, ну, неш, *гл.* Строгнуть. **Устругнути штуку.** Устроить штуку.

Устрявати, ваю, еш, сов. в. **устряти, рину, неш,** *гл.* Вмѣшиваться, вмѣшаться, впутываться. *Де що на добро людям починалось, туди він устрявав зараз.* К. Гр. Кв. 14. *В суєту він не встряває.* К. Псал. 97.

Устрягти, гну, неш, *гл.* Всунуться, застрять. *Встряг старий у солому по самі пахви.* Св. Л. 303.

Устряти. См. **Устрявати**

Устугва, ви, *ж.* Полоса отрѣзанной кожи, ремень. Шух. I. 292.

Уступ, пу, *м.* Вступленіе; входъ.

Уступати, паю, еш, сов. в. **уступити, плю, пиш,** *гл.* 1) Вступать, вступить, входить, заходить, зайти, войти. *Половина місяця в хмари вступило.* АД. *Опріч пана, у світлицю ніхто не вступає* Шевч. 518. *Ніженьками у сінечки вступити. За Марусею Юронько у слідки уступає.* Мет. *Напросив короля, як буде їхати з Хвастова, то щоб і до його вступив.* О. 1862. II. 59. *Уступіте, спасибі вам, до господи.* О. 1861. IV. 149. 2) Выходить, выйти замужъ. *Та пошлю ік батечку: чи звелить мені гуляти, чи за нелюба вступати.* Грин. III. 81. **Уступити у закон.** Жениться. 3)—**у чоботи, у черевики.** Надѣвать (обувь). *Я уступив у чоботи та й вийшов.* Екат. у. (Залюб.). 4) Уступать (въ цѣнѣ). *Уступив, не торгувавшись.* К. Псал. 106.

Уступатися, паюся, єшся, сов. в. **уступитися, плюся, пишся,** *гл.* Вмѣшиваться, вмѣшаться. *Тут уже царь уступився: „Оддай,—каже,—дочко!"* Рудч. Ск. II. 113.

Уступне, ного, *с.* Взносъ при вступленіи въ какое-ниб. организованное общество.

Уступний, а, е. Вступительный. **Уступне письмо.** Запродажная запись. Харьк.

Устьобнути, ну, неш, *гл.* Стегнуть. *Встьобнув лозиною.*

'Устя, тя, *с.* Устье (рѣки). Стор. II. 142.

Устяж, *нар.* Цугомъ.

Усувати, ваю, еш, сов. в **усунути, ну, неш,** *гл.* Вдвигать, вдвинуть.

Усуватися, ваюся, єшся, сов. в. **усунутися, нуся, нешся,** *гл.* 1) Вдвигаться, вдвинуться. 2) Входить, войти протискиваясь. (На весілля) *всунувсь в сіни, вбрався в хату.* Мкр. Н. 26.

Усуджувати, джую, еш, сов. в. **усудити, джу, диш,** *гл.* Присуждать, присудить. *Усудити кому кару.* Вх. Лем. 401.

Усукати, чу, чеш, *гл.* Ссучить *Ой устав, устав, три свічки всукав.* О. 1861. XI. Свид. 57. *Бурлак свічки до церкви не всуче.* Ном. № 10683.

Усувути, ся. См. **Усувати, ся**

Усупротивитися, влюся, вишся, *гл.* Воспротивиться, устоять противъ чего.

І я замолоду не усупротивилась проти чорних очей. Г. Барв. 382.

Усу́ціль, *нар.* Цѣликомъ, вполвѣ.

Усуши́ти, шу́, шиш, *гл.* Насушить, осушить.

Усу́шок, шка, *м.* Давнее, отчасти высохшее уже яйцо. *У мене яйця свіжі пилипівські, а на возах бо-зна-колишні, всушки.* Переясл. у.

Усхну́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Усохнути.**

Усцика́ти, ка́ю, еш, сов. в. **усця́ти, цю́, ци́ш**, *гл.* Обмачивать, обмочить (уриною).

Усцика́тися, ка́юся, ешся, сов. в. **уоця́тися, цю́ся, ци́шся**, *гл.* Обмачиваться обмочиться (уриною).

Усь! *меж.* для натравливанія собаки. Вх. Лем. 476.

Усьогосві́тній, я, е=**Усесвітній.** *Всьогосвітнє горе.* К. Дз. 215. *Нехай наших гасителів поб'є всьогосвітній сором.* К. XII. 137.

Усьо́рбати, баю, еш, *гл.* Хлебнуть, втянуть въ ротъ жидкаго. *Брат лиш єдну лижку всьорбає.* Гол.

Усю́ди, *нар.* Всюду, вездѣ. *Гроші всюди хороші.* Употребляется иногда какъ существительное: всевозможныя мѣста. *Мететься по всіх усюдах.* Рудч. Ск. II. 164. *З усіх усюд народу йде.* Шевч. 558. *Як стане нас один тальян по усюдах водити.* Федьк.

Усю́сінький, а, е=**Усісінький.** Желех.

Усю́сінько, *нар.*=**Усісінько.**

Усю́січкий, а, е=**Усюсінький.** Шейк.

Усю́січко, *нар.*=**Усюсінько.**

Усю́ський, а, е=**Усюсінький.** Шейк.

Усю́сько, *нар.*=**Усюсінько.** *Покрова усюсько похова.* Ном. № 494.

Усю́сятися, сяюся, ешся, *гл.*=**Усцятися.** (Дѣтск.).

І. Уся́к, уся́кий, а, е, *мѣст.* Каждый, всякій. *Всяк чоловік не без гріха.* Ном. № 98. *Як в чоловіка хліба єсть достаток, то в нього в дому всякий буває статок.* Ном. № 1362. По всяк час. Всегда.

ІІ. Уся́к, *нар.*=**Усяково.** *Давай її лаяти, ганити, усяк її проклинати.* Г. Барв. 369.

Усяка́ти, ка́ю, еш, сов. в. **уся́кнути, ну, неш**, *гл.* О жидкости: проходить, пройти (въ землю и пр.), быть всасываемымъ землею.

Уся́кий, См. **Усяк.**

Уся́ково, *нар.* Всячески. О. 1861. IV. Словарь.

Уся́чина, ни, *ж.* Всячина. *В притузі треба знать усячину і дороги щоб не питаться.* Ном. № 5839. *Пошли вам, Боже.... всячину.* Ном. № 11608. *Пан служив десь, і йому прислали з дому всячини.* Ном. № 1515 (одм.) Ум. **Уся́чинка.**

Ута́боритися, рюся, ришся, *гл.* Укрѣпиться въ лагерѣ. *Втаборились сіромахи, Потоцького ждучи.* К. Досв. 15.

Ута́їти, ся. См. **Утаювати, ся.**

Утала́патися, паюся, ешся, *гл.* 1) Впутаться. *Вталапався в діло, та й сам не рад.* 2) Обрызгаться грязью.

Утала́шитися, шуся, шишся, *гл.* Утихнуть, стихнуть. (Угор.).

Утана́жити, жу, жиш, *гл.* Изморить, утомить до крайности. *Сіла вона на його і давай гонить аж до світа, і утанажила так, що ледві додому вернувсь та 'дно стогне.* Грин. I. 285.

Утана́житися, жуся, жишся, *гл.* Измучиться, утомиться. *Покіль зійшов на ту гору, то так утанажився.* Переясл. у.

Утараба́нити, ню, ниш, *гл.* Втащить, вбросить. *Втарабанили б у воду.* Мнж. 132. *Втарабанила вона в діжу і житного* (борошна). Мнж. 98.

Утаска́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Залѣзть, влѣзть. *Учора я в болото втаскалася.* Зміев. у. *Поставив чоловік під Великдень вершу, а у неї та утаскавсь чорт.* Мнж. 121.

Утасува́тися, су́юся, ешся, *гл.* Влѣзть, залѣзть, втиснуться, забраться. *А ти чого сюди втасувався?* Волч. у.

Ута́їти, ся. См. **Утаювати, ся.**

Ута́ювати, ута́юю, еш, сов. в. **ута́їти, утаю́, їш**, *гл.* 1) Утаивать, утаить. *Що він тобі буде казати—не втаюй від мене.* Мир. Пов. II. 75. *Шила в мішку не втаїш.* Ном. 2) Удерживать, удержать. *Один такий був здоровий, що духом уб'є чоловіка. Як пішов причащатися та духу не втаїв, то трохи священник не впав навзнак.* ЗОЮР. I. 163.

Ута́юватися, ута́ююся, ешся, сов. в. **ута́їтися, утаю́ся, їшся**, *гл.* Утаиваться, утаиться, скрываться, скрыться. *Постав я тайно, а од тебе не утаїлись мої кості.* К. Псал. 311.

Утве́рджува́ти, джую, еш, сов. в **утверди́ти, джу́, ди́ш**, *гл.* Утверждать,

утвердить, укрѣпить. *Утвердив ти мою долю мов ту гору серед моря.* К. Псал. 66.

Утвéрджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **утвердúтися, джýся, дúшся,** *гл.* Утверждаться, утвердиться, укрѣпиться. *Словом, помислом Господнім небо утвердилось.* К. Псал.

Утворúти, рю́, риш, *гл.* 1) Сдѣлать, создать, сотворить. *Не придумає, щоб його тут утворити таке, щоб у чумака гроші окрасти.* Рудч. Ск. II. 169. *Над усім його поставив, що рука твоя втворила.* К. Псал. 15. 2) Отворить. *Наймолодша* (сестра) *ліску втворила.* Гол.

Утвóрний, а, е. Стройный, красивый. *Ой ти, хлопче, ти утворний, люблю твої очі чорні.* Гол. I. 260.

Утéклий, а, е. Убѣжавшій, бѣглецъ. *Я ж не втеклий, я ж свій чоловік, і сам прийду,—чого мене вести по вулиці.* Новомоск. у.

Утéком, *нар.* Убѣгая, на утекъ, бѣгомъ. *А вона баче, що лихо, та втеком од нього, та втеком,—та й утекла.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Утектú. См. **Утікати.**

Утелéпати, паю, еш, *гл.* Понять, сообразить.

Утелю́щити, ся. См. **Утелющувати, ся.**

Утелю́щувати, щую, еш, сов. в. **утелю́щити, щу, щиш,** *гл.* 1) Всучивать, всучить, навязывать, навязать, дать. *Ой казав ти, вражий сину, що гарбуз не доріс,—як я тобі втелющила, то ти ледве доніс.* Грин. III. 680. 2) Втаскивать, втащить.

Утелю́щуватися, щуюся, ешся, сов. в. **утелю́щитися, щуся, щишся,** *гл.* Влѣзать, влѣзть, забираться, забраться.

Утéмніти, нію, еш, *гл.* Ослѣпнуть. *Утемнів чогось віл; як би полуда, то я вмію здирати полуду, а то ні.* Каменец. у.

Утенá, нáти, *с.* Утенокъ. *Плавле утеня, плавле сіреє.* Мет. 149.

Утеребúти, блю́, бúш, *гл.* 1) Вложить, всунуть. *Утеребив Бог душу як у пня.* Ном. № 2915. *Втеребила в пісок жовтий старі сині руки.* Шевч. 24. 2) Всучить, дать. *Комусь* (землемѣръ) *утеребив таку пайку, що нічого тобі не вроде.* Черк. у. *Козаку бідному нетязі коновку в руки втеребила.* Мет. 379.

Утеребúтися, блю́ся, бúшся, *гл.* Взлѣзть, взгромоздиться, забраться во что. *Позволь собаці лапу на стіл покласти, то він і цілий втеребиться.* Ном. № 2841. *Чого се ти утеребився в льох?* О. 1862. I. 31.

Утересувáтися, сýюся, ешся, *гл.* Затесаться, забраться.

Утéрпіти, плю, пиш, *гл.* Удержаться, утерпѣть. *Ой не втерплю—заспіваю.* Ном. № 14007. *А дочка не втерпіла, в рік прилетіла.* Мет. 256.

Утéрти, ся. См. **Утирати, ся.**

Утерáти, рáю, еш, *гл.* Утратить, потерять, лишиться. *Та втеряла вчора вечір, втеряю й тепера.* Мет. 98. *Свою красоньку втеряло.* Макс.

Утéча, чі, *ж.*=**Утік.** Желех.

Утечú, чý, чéш, *гл.*=**Утекти.** *Чоловік не годен своїй долі утечи.* Федьк.

Утéчище, ща, *с.* Убѣжище. *Ти, втечище моє, спасси мене в тісноті.* К. Псал. 72.

I. **Утикáти, кáю, еш,** сов. в. **уткнýти, кну́, нéш,** *гл.* 1) Втыкать, воткнуть, водружать, водрузить, вонзать, вонзить. *Не втикай тут тички. І просто в рот кинжал уткнув.* Котл. Ен. V. 50. 2) Только сов. в.—**когó чим.** Ткнуть. *Мене инакше ножем уток.* Федьк.

II. **Утикáти, кáю, еш,** сов. в. **уткáти, утчý, чéш,** *гл.* 1) Вставлять, вставить въ ткань во время тканья, воткать. 2) Только сов. в. Соткать извѣстное количество. *Учора як воно* (дитина) *успалосє, то так довго спало: цілу губку я уткала.* Черн. у.

Утикáтися, кáюся, ешся, сов в. **уткáтися, утчýся, чéшся,** *гл.* Уменьшаться, уменьшиться при тканьѣ. **Утка́лося полотна́ 5 арш.** Послѣ тканья полотно на 5 арш. стало короче, чѣмъ была основа. Констан. у.

Утúна, ни, *ж.*=**Утка.** *Ой, десь моя дитина, як на морі утина.* Чуб. V. 461.

Утинáти, нáю, еш, сов. в. **утнýти** и **утáти, утнý, нéш,** *гл.* 1) Отрѣзывать, отрѣзать, урѣзывать, урѣзать, надрѣзывать, надрѣзать, отрубить, надрубить. *Аркан втяли, коня взяли.* АД. I. 135. *Десять разів мірь, а раз утни.* Посл. *Не тримай з панами спілки, бо як твоє довше, то втнуть, а як коротше, то натягнуть.* Ном. № 1207. **Утяти до гаплиці.** Плохо сдѣлать, сказать невпопадъ. Ном. № 12469. 2) Только сов. в. Нарубить, срубить извѣстное количество. *Підіть ви, братеньки, сосноньки втніть, аби наш коровай красно ся впік.* Гол. IV. 313. 3) Только сов. в. Нанести ударъ, попасть выстрѣломъ. *Не втнеш, Аврааме, Ісаака,*

бо порох замок. Ном. № 5456. *Не втнеш Каїн, Абля, бо тупая шабля.* Ном. № 5458. 4) Только сов. в. Сдѣлать, смастерить. *Великі роблять без грошей, те, що малі не зтнуть за гроші.* Ном. № 13953. *Утяла мами милая, що й на світ стидно.* Ном. № 7570. *Ей нуте, косарі, бо нерано почали!—Хоть нерано почали, та багато утяли.* Мет. 314. *Молебень же втяли Еолу.* Котл. Ен. IV. 12. **Утяв дядя на себе глядя**—плохо сдѣлать; то-же значеніе: **Утяла, аж пальці знати.** Грин. I. 244. 5) Только сов. в. Запѣть, заиграть съ жаромъ. *Утни, батьку, щоб нехотя на ввесь світ почули.* Шевч. 17. *З кишені витягнув сопілку, да як утне!* Греб. 373. 6) Только сов. в. Понять, догадаться. *Язиком дивним нам сокочуть, і ми їх мови не втнемо.* Котл. Ен. IV. 27. *Мабуть підсудок?—Ні!—Так лев?—Ні!—Так мішок з дукатами?—Ні, ні!—Так папорті цвіток?—Але ж!—Так з нами хрестна сила, мабуть вона полубіса вродила.—Не втяв.* Греб. 373.

Утинок, нку, *м.* Отрубокъ, обрубокъ. НВолын. у. Шух. I. 96. Вас. 147.

Утирало, ла, *с.* Полотенце. Вх. Зн. 74.

Утирання, ня, *с.* Утираніе. Ум. **Утираннячко.** *Вода на вмиваннячко, хусточка на втираннячко.* Макс.

Утирати, раю, еш, сов. в. **утерти, утру, реш,** *гл.* 1) Утирать, утереть, обтереть (лицо и его части). *Утри мої смажні уста, а сахарні і сам утру.* Ном. № 2315. *Не втирайте ж мої сльози, нехай собі ллються.* Шевч. 6. **Утерти носа.** а) Вытереть носъ. б) Проучить, задать хорошенько, срѣзать. Ном. № 3486. Стор. М. Пр. 27. 2) **—пряжу=Відмащувати, відмастити.** Угор. МУЕ. III. 24. 3) Только сов. в Истолочь, смолоть извѣстное количество (сахару, соли, зеренъ). *Втри сім'я.* Чуб. **Утерти маку.** Кромѣ прямого значенія: задавать, задать трепку. *Тепер уже не втре мені, як вчора, маку.* Г. Арт. (О. 1861. III. 84). 4) Сбивать, сбить. *І Риму гордого втирає рога.* К. МБ. X. 14. 5) Только сов. в. Выпить. *Не здужав голови звести, поки не випив півквартівки з імбером пінної горілки і кухля сирівцю не втер.* Котл. Ен. II. 13.

Утиратися, раюся, ешся, сов. в. **утертися, утруся, решся,** *гл.* 1) Утираться, утереться, вытереться (о лицѣ и его частяхъ). *Слізоньками умийся, рукавцем утрися.* Макс. 2) Выглаживаться, выглаживаться. *Без його сковзалка не втиралась.* Св. Л. 39.

Утирач, ча, *м.* Полотенце для лица. *Рушник-утирач.* Вас. 167.

Утирити, рю, риш, *гл.* Вбросить, ввалить, втиснуть, втащить. *Втирив у криницю усю сіль.* Мнж. 79. *Дюпину в город майстрові на года завдати, мов у яку неволю втирити.* К. (О. 1862. III. 22).

Утиритися, рюся, ришся. *гл.* Ввалиться, втащиться, втиснуться. *Що б не було на вас, дідусю, важко, як ми вдвох до вас у хату втиримось.* Г. Барв. 191.

Утирка, ки, *ж.*=**Відмастка** 1. Угор. МУЕ. III. 24.

Утиск, ку, *м.* Притѣсненіе, угнетеніе. Шейк.

Утискати, каю, еш, сов. в. **утиснути, сну, неш,** *гл.* 1) Притѣснять, притѣснить. 2) Втискивать, втиснуть, вдавить, вогнуть во что. *Як ухопить.... царевича, та в мідний тік так по коліна і втисла.* ЗОЮР. II. 52. 3) Только сов. в. Всунуть. *А Солов'їха і свого носа туди таки втисла,*—т. е. вмѣшалась туда. Левиц. ПЙО. 371. 4) Только сов. в. Втащить. *Пішов Денис—сірка втис.* Ном. № 6399.

Утискатися, каюся, ешся, сов. в. **утиснутися, нуся, нешся,** *гл.* Втискиваться, втиснуться, втереться. *Нащо ти мене дурила, дідько б утисся твоєму батькові.* О. 1862. II. 37.

Утискач, ча, *м.* Притѣснитель, угнетатель. Шейк.

Утиснути, ся. См. **Утискати, ся.**

Утихати, хаю, еш, сов. в. **утих(ну)ти, хну, неш,** *гл.* Утихать, утихнуть. *Війна утихла.* Рудч. Ск. I. 108. *Втих вітер.* Єв. Мр. IV. 39.

Утихлий, а, е. Утихшій, затихшій, объятый покоемъ. *Подивиться на двері позачинювані, на втихлий двір, постоїть, та й додому вертається.* МВ. II. 139.

Утихомирити, ся. См. **Утихомирювати, ся.**

Утихомирювати, рюю, еш, сов. в. **утихомирити, рю, риш,** *гл.* Успокаивать, успокоить, умиротворить, усмирять, усмирить. *Насилу його втихомирила і положила спать.* Стор. I. 223. *Утихомирь тих проклятих собак.* Чуб. II. 117.

Утихомирюватися, рююся, ешся, сов. в. **утихомиритися, рюся, ришся,** *гл.* Успокаиваться, успокоиться, утихать, утихнуть, присмирѣть. *Через тиждень, як все втихомирилось, росказав Дорош хуторя-*

нам про сю кумедію. Стор. II. 61. *Утихомирься, не бурчи.* Котл. Ен. III. 37.

'**Утиця, ці,** *ж.*=**Утка.** Мет. 296. *Летить чотирі утиці.* Чуб. II. 244.

Утишáти, шáю, еш, сов. в. **утишити, шу, шиш,** *гл.*=**Утихомирювати, утихомирити.** *Бог утишив пожар.* Волч. у.

Утишка, ки, *ж.* Затишье.

Утік, утéку, *м.* 1) Бѣгство. *Утік не славен, та пожитечен.* Ном. № 4404. *Ні до втеку гордій шляхті, ні до оборони.* К. Досв. 188. На втіках. Въ бѣгствѣ. 2) Сукровица. Вх. Зн. 73.

Утікáння, ня, *с.* Бѣгство, убѣгавіе.

Утікáнка, ки, *ж.*=**Утік.** *Утіканка не славна, але дуже пожиточна.* Чуб. I. 278.

Утікáти, кáю, еш, сов. в. **утекти, чý, чéш,** *гл.* 1) Убѣгать, убѣжать. *Утікав перед вовком, а впав на медведя.* Ном. № 1790. *Від напасти полу вріж та втікай.* Ном. № 1758. 2) Втекать, втечь.

Утікáцький, а, е. Принадлежащій бѣглецу. К. XII. 87.

Утікач, ча, *м.* Бѣглецъ. ЗОЮР. II. 97. Свм. 74. *Голяк, втікач, приплентач, ланець.* Котл. Ен. IV. 40.

Утікачів, чéва, ве. Принадлежащій бѣглецу. Шейк.

Утікачка, ки, *ж.* Бѣглянка.

Утікти, чý, чéш, *гл.*=**Утекти.**

Утілéння, ня, *с.* Воплощеніе.

Утілити, ся. См. **Утіляти, ся.**

Утіляти, ляю, еш, сов. в. **утілити, лю, лиш,** *гл.* Воплощать, воплотить.

Утілятися, ляюся, ешся, сов. в. **утілитися, люся, лишся,** *гл.* Воплощаться, воплотиться.

'**Утінка, ки,** *ж.* Ум. отъ утка.

Утірник. ка, *м.* Инструментъ для вырѣзыванія утóрів. Вх. Зн. 74.

Утісни́ти. См. **Утісняти.**

Утісняти, няю, еш, сов. в. **утісни́ти, ню, ниш,** *гл.* Притѣснять, притѣснить.

Утіха, хи, *ж.* Утѣха, удовольствіе, забава. *Сопілка—вівчарсві втіха.* Ном. № 10467. *Утіхи на годину, а біди до смерти.* Ном. № 8787. *Жили одним життям, тішилися одніею втіхою, сумували одним сумом.* Мир. ХРВ. 90. Ум. Утішка, утіхонька. Шейк. Утішенька. Чуб. V. 131. *Як вирву я для утішки чотирі орішки.* Мил. 70. *Тобі, бач, усе смішки та втішки.* МВ. (О. 1862. I. 72).

Утíчка, ки, *ж.* 1)=**Утік.** 2) Шовъ, гдѣ доски сбиты загвідками. Мнж. 177. 3) 'Утічка. Вставка (въ деревянный брусъ и пр.). Міусск. окр.

Утішáти, шáю, еш. сов. в. **утішити, шу, шиш,** *гл.* Радовать, обрадовать. *Буду серце твоїм законом утішати.* К. Псал. 275. *Ой як гляну на сідельце,—втішу своє серце.* Мет. 23.

Утішáтися, шáюся, ешся, сов. в. **утішитися, шуся, шишся,** *гл.* Радоваться, обрадоваться, имѣть удовольствіе. *Ото і недовго вони утішались баранчиком і торбою.* Рудч. Ск. II. 133. *Мати так уже втішається, що не знає вже, що й робити.* Рудч. Ск. II. 94. *Не втішайтесь, мої воріженьки, моїй пригоді.* Мет. 42.

Утішенька, ки, *ж.* Ум. отъ утіха.

Утішка, ки, *ж.* Ум. отъ утіха.

Утішний, а, е. Веселый, пріятный. *Що то за втішні та швидкі тії харьківські молодиці.* Стор. *Такий утішний, гей би мене на сто коней посадив був.* Федьк.

Утішно, *нар.* Весело, радостно, пріятно. *Їй любо було одкривати світ його очім,—утішно думати: з якою натоптаною головою виросте її онуча.* Мир. ХРВ. 30. *Втішно було мені добре слово почути.* МВ. I. 23. *Грає циган коломийки, втішно всі гуляють.* Млак. 50.

'**Утка, ки,** *ж.* Утка. *Ой попливи, утко, проти води прудко.* Нп. Ум. 'Уточка, утінка, утонька, утіночка.

Уткáти, ся. См. II **Утикати, ся.**

Уткнýти. См. I **Утикати.**

'**Утлий, а, е.** 1)=**Вутлий.** *Утлий на мороз.* Мнж. 193. 2) Утлий. Плохой. Шух. I. 207.

Утнýти. См. **Утинати.**

Утовкмáчити, чу, чиш, *гл.*=**Утокмачити.** *Розумна жінка чоловіка в біді виратує, а дурна ще втовкмачить.* Чуб. I. 252.

Утовкти́, чý, чéш, *гл.* Утолочь.

Утóвш, утóвшки, *нар.* Въ толщину. *Який вдовж, такий втовш.* Лебед. у.

Утóді, *нар.*=**Тоді.** *Як есь втоді співавала, кед есь сина колисала.* Гол. I. 172.

Утокмáчити, чу, чиш, *гл.* Втиснуть, впихнуть.

Утокми́ти, млю, ми́ш, *гл.* 1) Устроить, пристроить. *Насилу ми його втокмили*

(на службу). Екат. у. 2) Устремить. *На стелю очі утокмила.* Мирг. у.

Утокмитися, млюся, мишся, *гл.* Устроиться, пристроиться. *Утокмився з двома парами на пастьбу.* Волч. у.

Утолитися, люся, лишся, *гл.* Удовлетвориться. *Ото їсть! ніяк не втолиться. Ото реготить! ніяк не втолиться.* НВолын. у.

Утолочити. См. **Утолочувати.**

Утолочувати, чую, еш, сов. в. **утолочити, чу, чиш,** *гл.* Вытаптывать, вытоптать, утаптывать, утоптать. *Коні втолочили траву.*

Утома, ми, *ж.* Утомленіе, усталость. *Утомилась би Мар'яна,—утоми не чув.* Шевч. 276

Утомити, ся. См. **Утомляти, ся.**

Утомний, а, е. Утомительный.

Утомляти, ляю, еш, сов. в. **утомити, млю, миш,** *гл.* Утомлять, утомить. *Спочивають добрі люде, що кого втомило.* Шевч. 77. *Коні вороненькі ноги утомили.* Шух. I 199

Утомлятися, ляюся, ешся, сов. в. **утомитися, млюся, мишся,** *гл.* Уставать, устать, утомиться. *Ісус, утомившись у дорозі, сидів на криниці.* Єв. І. IV. 6. *Сирота втомився, на тин похилився.* Нп.

Утонути, ну, неш, *гл.*=**Утопнути.** *Плив, плив, та на березі й утонув.* Ном. № 1826. *Правда і в морі не втоне.* Ном. № 6685.

Утонька, ки, *ж.* Ум. отъ утка.

Утопати, паю, еш, сов. в. **утопнути, пну, неш.** *гл.* Утопать, утонуть, тонуть, утонуть. *Як утопає, сокиру дає, а як порятують, і топорища жалує.* Ном. № 2333.

Утопити, плю, пиш, *гл.* Утопить, потопить. *Коли б мене сяя хуртовина злая в морі не втопила.* Нп. *Утопив свій маєток в животі.* Ном. № 11715. **Утопити голову.** Выйти замужъ за нелюбимаго, по принужденію, жениться такимъ же образомъ. *Судять мене сусідоньки, що я заміж не пішла.... Не хочеться за ледащо втопить головочки.* Грин. Ш. 195. *Благочинник добре знав, що жениха не знайдеться, бо всі знали Масю, а мав надію, що архирей.... скаже кому женитись, то хто небудь і втопить свою голову.* Св. Л. 128.

Утопитися, плюся, пишся, *гл.* 1) Утонуть, потонуть. *Від диму закоптишся, від води замочишся, а часом і зовсім утопишся.* Ном. № 5994. 2) Утопиться. *Чорні брови маю, да й не оженюся, хиба піду до річеньки, з жалю утоплюся.* Мет.

Утоплена, ної, *ж.* Утопленница. Шевч.

Утоплений, ного, *м.* Утопленникъ.

Утопленик, ка, *м.* Утопленникъ. *Ховаючи втопленика, поливають його водою—щоб дощ був.* Ном. № 290.

Утоплий, а, е. Утонувшій. Павлогр. у.

Утоптати. См. **Утоптувати.**

Утоптувати, тую, еш, сов. в. **утоптати, пчу, чеш,** *гл.* Утаптывать, утоптать. *Утоптала стежечку через яр.* Шевч. 486.

Уторгувати, гую, еш, *гл.* Наторговать, выручить. *Продавала бублики козакам, вторгувала, серденько, п'ятака.* Шевч. 486.

Уторжитися, жуся, жишся, *гл.* Выручиться. *А що, карбованців п'ятдесят уторжилось, чи ні?* Лебедин. у.

Утори, рів, *ж.* Желобокъ на краяхъ бочки, въ который вставляютъ дно. **Слабий, слабкий на втори.** а) Не умѣющій удержать въ себѣ газовъ. б) Несдержанный. *Богині в гніві ті же баби і так же на утори слабі.* Котл. Ен. VI. 13. *Бабка на утори слабка.* Ном. № 12409.—**розійшлися.** Навонялъ.—**розсохлися.** Умочился.

Уторицею, *нар.* Вдвое. *Усі віддали йому вторицею.* Харьк.

Уторік, *нар.*=**Торік.** *А!... ви знов у горох!... як уторік.* Св. Л. 140.

Уторливий, а, е. ? *Вторлива Ганна—то в'яне, то гарна.* Ном. № 3187.

Уторник, ка, *м.*=**Утірник.** Вх. Зн. 74.

Уторопати, паю, еш, *гл.* Понять, взять въ толкъ. *Я щось не второпав, що він співав про гайдамаків.* Шевч. 156.

Уторопити, плю, пиш, *гл.*—**очі.** Уставить глаза. *Очі второпить на неї.* МВ. (О. 1862. Ш. 64).

Уторувати, рую, еш, *гл.* Уѣздить, укатать, проторить. *Вторований шлях.*

Уточити. См. **Уточувати.**

Уточувати, чую, еш, сов. в. **уточити, чу, чиш,** *гл.* 1) Нацѣживать, нацѣдить, наточить извѣстное количество. *Меду та оковитої горілки вточила. Ренського вточіте.* Мкр. Н. 31. *Піди, хлопку, до лідниці та уточи пива.* О. 1862. IX. 3. 2) Вонзать, вонзить. *Вточив в нею сокироньку—задав ЇЇ муки.* Гол. І. 57.

Уточка, ки, *ж.* Ум. отъ утка.

Утрактувати, тую, еш, *гл.* Угостить.

Утрапен, утрапний, а, е. ? *Бог хоч не втрапен, так улучен.* Ном. № 47.

Утра́пити. См. **Утрапляти**.

Утрапля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **утра́пити, плю, пиш**, *гл.* Попадать, попасть, найти дорогу. *Гуси, гуси! зав'яжу вам дорогу, щоб не втрапили додому.* Ном. № 327.

Утра́та, ти, *ж.* 1) Потеря; утрата. *Вона мені про мою втрату нагадала.* Г. Барв 229. 2) Убытокъ. *Загуде, заклекоче вода, ламаючи містки, зносячі хисткі перепони, несучи за собою людім шкоди та втрати.* Мир. Пов. II. 41. 3) Расходы, издержки. *Більша втрата, як дохід.* Ном. *Настуню-дитинонько! Викупи собі колісцяточка не за велику втрату,— за горілочки кварту.* Грин. III. 528. Ум. **Утра́тка**. *Велика втратка на дорогу.* Харьк. г.

Утра́тити, ся. См. **Утрачати, ся**.

Утра́тний, а, е. Убыточный. Шейк.

Утрача́ти, ча́ю, еш, сов. в. **утра́тити, чу, тиш**, *гл.* Терять, потерять, утрачивать, утратить. *Житя своє втрачу.* Гол. *Не лізь у чуже, щоб не втратив своє.* Посл. *Лиха година, як убогий утрате корову, а багатий дитину.* Ном. № 13494.

Утрача́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **утра́титися, чуся, тишся**, *гл.* Издерживаться, издержаться, потратиться; понести убытокъ. *Що дав?—Сім кіп!—А за що продав?—За п'ять кіп!—Нащо ж так багато втративсь?* Ном. № 10570. *І навіщо вони на того коня втрачаються? Приїздіть же, будьте ласкаві, щоб нам не прийшлось даремне втратитись.*

'Утреня, ні, *ж.* Утреня, заутреня. Ном. № 11216.

Утре́йте, утре́те, *нар.* Въ третій разъ. *Приходить іще утретє.* Єв. Мр. XVI. 41. *Втретє випить треба.* Шевч. 16.

Утри́конь, *нар.* Тройкой лошадей. *Найтичанка запряжена утриконь строкатими.* Стор. I. 233.

Утрима́ти, ся. См. **Утримувати, ся**.

Утри́мувати, мую, еш, сов. в. **утрима́ти, ма́ю, еш**, *гл.* 1) Удерживать, удержать. 2) Содерживать, содержать. *Аби но вижививитися та утримати свою родину.* Гн. II. 24.

Утри́муватися, муюся, ешся, сов. в. **утрима́тися, ма́юся, ешся**, *гл.* Удерживаться, удержаться. *Сам ніяк не може утриматися од сміху.* О. 1862. I. 40.

Утрі́йний, а, е. Ядовитый. Вх. Зн. 74.

Утро́ба, би, *ж.* 1) Утроба, живот. Ном. № 9103. 2) Дитя въ зародышѣ. *І утроби нема—Бог милував.* Козел. у. 3) Поносъ (когда хотятъ выразиться вѣжливо). Лохвиц. у. *А що ж, у дитини утроба є?* Екат. у. Слов. Д. Эвар.

Утро́є, *нар.* Втрое. *Вдвоє, втроє б витерпіла за єдине слово.* Шевч. 190. *Не плети кісоньки утроє.* Нп.

Утро́їти, ро́ю, їш, *гл.* Утроить. *Запорозці утроїли своє військо.* Стор. М. Пр. 89.

Утропі, *нар.* Слѣдомъ.

Утрощи́ти, щу́, щи́ш, *гл.*=**Утокмачити**. *Та як бехнуло, то аж трохи не на три цалі у землю мене втрощило.* МВ. (КС. 1902. X. 156).

Утрудни́ти. См. **Утрудняти**.

Утрудня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **утрудни́ти, ню, ни́ш**, *гл.* Затруднять, затруднить. Желех.

Утру́нок, нку, *м.*=**Тлунок**. Лубен. у.

Утру́патися, паюся, ешся, *гл.* Привыкнуть. Шух. I. 112.

Утруси́ти, шу́, сиш, *гл.* Стряхнуть немного чего. *Втрусити грушок.*

Утру́тити, ся. См. **Утручати, ся**.

Утруча́ння, ня, *с.* Вмѣшательство. *Хай розійдуться, коли судилось, та без мого втручання до них.* Г. Барв. 539.

Утруча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **утру́тити, чу, тиш**, *гл.* Толкать, вталкивать, втолкнуть. *Ой приведи до річеньки, а не втручай в воду.* Нп. *В танці два кінці: або сам упадеш, або тебе втрутять—а все наб'єшся.* Ном. № 12477. *Не можуть ніяк її до сіней утрутити.* Грин. III. 508.

Утруча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **утру́титися, чуся, тишся**, *гл.* Вмѣшиваться, вмѣшаться. *Бороню тобі, князю, втручатись в наші справи.* К. ЧР. 346.

Утрясти́, су́, се́ш, *гл.* Уѣхать, убраться. *Може ще доведеться утрясти з Кам'янця.* Св. Л. 226. *Паніматка не любила ляхів, і вони се добре знали, то не пройшло й година часу, як утрясли.* Св. Л. 121.

Утрясти́ся, су́ся, се́шся, *гл.* Убраться, убѣжать. *Вони як чкурнули,—утряслись. А він подививсь тільки вслід, та й з тим і вернувсь.* Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Уту́га, ги, *ж.*=**Туга**. *На чужім краю є що їсти й пити, тілько серцю втуга,— ні з ким вогорити.* Грин. III. 397. *Яка ж мені за тобою втуга великая.* Грин. III. 219.

Утули́ти, ся. См. **Утуляти, ся.**

Утуля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **утули́ти, лю́, лиш,** *гл.* Вмѣщать, вмѣстить, вкладывать, вложить. *Утулив Бог душу як у пень.* Ном. № 2915.

Утуля́тися, ля́юся, ешся, сов. в. **утули́тися, лю́ся, лишся,** *гл.* Вмѣщаться, вмѣститься, помѣститься. *Така мала хата, що вся сем'я насилу втулилася.*

Утушко́вувати, вую, еш, сов. в. **утушкува́ти, ку́ю, еш,** *гл.* Кутать, закутывать, закутать.

Утушко́вуватися, вуюся, ешся, сов. в. **утушкува́тися, ку́юся, ешся,** *гл.* Кутаться, закутываться, закутаться. *Надіда корсет, кожушину й свиту: і на щоб так утушковуватись.* Харьк.

Утьо́ком, *нар.*=**Навтек.**

Утю́пкатися, каюся, ешся, *гл.* Устать отъ ходьбы, отъ толкотни, отъ работы, связанной съ ходьбой. Уманск. у.

'Утя, у́ті, *ж.* Дѣтск. утка, уточка. О. 1861. VIII. 8.

Утя́, утя́ти, *с.* Утенокъ. *Росте, як утя на воді.* Ном. № 8610. *Летить стадо утят.* Рудч. Ск. II 34. Ум. **Утя́тко.**

Утяга́ти, га́ю, еш, сов. в. **утягти́, гну́, не́ш,** *гл.* 1) Втягивать, втянуть. 2) Притягивать, притянуть (связывая). *Наклали їх, як снопів на віз і втягли рублем.* Грин. II. 232. *Поможи мені втягти гарбу, бо сам не втягну ніяк.* Новомоск. у.

Утяга́тися, га́юся, ешся, сов. в. **утягти́ся, гну́ся, не́шся,** *гл.* Втягиваться, втянуться.

Утя́гувати, гую, еш, *гл.*=**Утягати.** *Той рубель, що снопи утягають.* Чуб. II. 11.

Утя́гуватися, гуюся, ешся, *гл.*=**Утягатися.**

Утяжі́ти, жі́ю, еш, *гл.* Сдѣлаться тяжелымъ, труднымъ (о грязной дорогѣ). *Дорога втяжіла.* Каменец. у.

Утя́мити, млю, миш, *гл.* Сообразить, понять. *Не втямив з ляку, де б сховався* Гліб. *Ви роскажіть мені, з чого і як скоїлось ваше лихо,— нехай я усю подрібницю втямлю.* МВ. (КС. 1902. X. 150).

Утямки́, *нар.* Памятно. *Чи втямки тобі, як ми втікали з Брацького на Запорожжє?* Шевч. 303. *Довго буде вам втямки.* Котл. Ен. VI. 6. **Утямки́ да́тися.** Дать себя помнить.

Утя́ти. См. **Утинати.**

'Утятина, ни, *ж.* Утиное мясо. Чуб. II. 443. Ум. **'Утятинка.**

'Утя́тко, ка, *с.* Ум. отъ утя.

Ух! *меж.* Ухъ, ахъ! *Ух,—каже,—як там холодно.* Ном. № 642.

Ухабну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Стащить, украсть. Мнж. 193.

'Ухання, ня, *с.* Крики: ухъ!

Уха́нь, ня́, *м.*=**Вухань.** Рк. Левиц.

'Ухати, у́хаю, еш, одн. в. **у́хнути, ну, неш,** *гл.* Кричать, крикнуть: ухъ! *Плачеш, плачеш, та й ухнеш.* Ном. № 2397.

Уха́тий, а, е=**Вухатий.** Гол. III 462.

Уха́ч, ча́, *м.*=**Ухань.** Шейк.

Ухвали́ти. См. **Ухвалювати.**

Ухва́лювати, люю, еш, сов. в. **ухвали́ти, лю́, лиш,** *гл.* 1) Восхвалять, восхвалить. *Бог с'ього не ухвалив.* Шух. I. 215. 2) Находить, найти хорошимъ. *Мені доброго молодецького коня купила, которого моя душа влюбили та ухвалила.* КС. 1882. XII. 513.

Ухвати́ти, чу́, тиш, *гл*=**Ухопити.** *Вовк ухватив дитину і несе* Рудч. Ск. II. 13. *Біжить же він гайним пеклом, вхвативши смутку.* Грин. III. 141.

Ухвати́тися, чу́ся, тишся, *гл.*=**Ухопитися.** *Ухватився, як реп'ях.* Ном. № 2745.

Ухво́ськати, каю, еш, *гл.*=**Забовтати, задріпати.** *Червона плахточка на ній, та така ухвоськана* Г. Барв. 376.

Ухе́кати, каю, еш, *гл.* 1) Утомить, уморить. *Так ухекає того* (товариша-молотника), *що мусить і шапку геть.* Сим. 198. 2) Сожрать. *Собаки ухекали кляті.* Екат. у.

Ухе́катися, каюся, ешся, *гл.* Устать, запыхаться, тяжко дышать отъ усталости. *І як вхекається,— „годі вже," кажуть,— „тобі, гаспиде! наші й батьки було: б'ються-б'ються, та й оддихають".* Сим. 212.

'Ухи, у́хів, *мн.* Вздохи, оханье. *Справляє сердега ухи да охи.* Рудч. Ск. I. 77.

Ухиби́ти, блю́, би́ш, *гл.* 1) Дать промахъ, промахнуться. 2) Взять часть; взять часть незамѣтно, украдкой. *Можна і від карасину ухибить грошей на сіль, добренько поторгувавшись* (за керосин), *або менше взявши.* Новомоск. у. *І я бачив той хворост у дворі в К., але щоб К. міг той хворост як небудь перенести або ухибить, то він того зробить не міг.* Новомоск. у. *Таки, признатися, з мірку жита в старого вхибила* (нишком)

Зміев. у. 3) Потерять. *Ой кого я та й любила, того-м ухибила.* Kolb. II. 174.

Ухибитися, блюся, бишся, *гл.* Укрыться въ сторону, уйти. *Пужар* (у степу) *з великим вітром разійдеться широко, горить страшно, вхибиться ніде, то добрі чабани одпалюються так....* О. 1862. V. Кух. 31.

Ухиляти, ся. См. **Ухиляти, ся.**

Ухильнутися, нуся, нешся, *гл.* Однокр. в. отъ **ухилятися**. Уклониться. *Хотів тьопнути одного якого, але той ухильнувсь від кийка.* Чуб. II. 665.

Ухиляти, ляю, еш, сов. в. **ухилити, лю, лиш,** *гл.* 1) Наклонять, наклонить. 2) Отклонять, отклонить. 3) Пріотворять, пріотворить. *Скоро Дорош двері вхилив, зараз Стефан в серце стрілив.* Лукаш. 115. *Єдні двері вже утворив, а другії лиш ухилив.* Гол. I. 154.

Ухилятися, ляюся, ешся, сов. в. **ухилитися, люся, лишся,** *гл.* Уклоняться, уклониться. *Шукали його вхопити, і вхиливсь од рук їх.* Єв. I. X. 39. *Плигав, вертівся, ухилявся.* Котл. Ен. VI. 26.

Ухиститися, щуся, стишся, *гл.* 1) Защититься. *Вхистився від дощу під деревом.* 2) Умудриться, изловчиться. *Ухистився так злізти на полицю, що й руками ні за що не брався.* Грин. I. 286.

Ухитнутися, нуся, нешся, *гл.* 1) Пошатнуться. 2) Уклониться, отшатнуться, освободиться изъ рукъ. *Хотів бігти,—не зміг ухитнутись з її ручок зомлілих* МВ. (О. 1862. I. 83).

Ухитритися. См. **Ухитрятися.**

Ухитрятися, ряюся, ешся, сов. в. **ухитритися, рюся, ришся,** *гл.* Ухищряться, ухитриться. *Сказилось серце їх і стали ненавидіть і ухитрятися проти рабів Господніх.* К. Псал. 241.

Ухитруватися, руюся, ешся, *гл.* Ухитриться. *Дякуй своїй матері, що так мудро вхитрувалася.* Драг. 225.

Ухід, уходу, *м.* Входъ. *Твій вхід і вихід в його буде од нині і довіку певен.* К. Псал.

Ухідчини, чин, *ж.* Пирушка на новосельи, новоселье.

Ухітний, а, е. Охочій, желающій. **Коли вхітний.** Если желаешь. *Кохайтеся, коли вхітні.* МВ. II. 132.

Ухлюпати, паю, еш, ухлюстати, таю, еш, *гл.* Обрызгать, забрызгать.

Ухлюпатися, паюся, ешся, ухлюстатися, таюся, ешся, *гл* Обрызгаться, забрызгаться.

Ухмизувати, зую, еш, *гл.* Укрыть хмизом, бур'яном. *Ухмизувати курінь, загату.* Мнж. 177.

Ухналь, ля, *м.*=**Вухналь.** *Не жалуй ухналя, підкову згубиш.* Ном. № 4674. Чуб. VII. 404. Рудч. Чп. 249. **Ухналі кувати.** Дрожать. Ум. **Ухналик.**

'Ухнути. См. **Ухати.**

'Ухо, уха, *с.*=**Вухо.** *Кругом як в усі, все мовчить.* Шевч. 28 См. **Як у вусі.** **В ушу.** Въ ушахъ. *Так і дзвеніла в мене в ушу пісня.* Г. Барв. 457. Ум. **'Ушко, ушечко.**

Ходжати, джаю, еш, ухожати, жаю, еш, ухождати, даю, еш, *гл.*=**Уходити.** *Тоді дуки сребраники у кабак ухождали.* Мет.

Уходжий и **ухожий, а, е—до кого.** Бывающій, у кого. *Ти бабусю.... видно до панів уходжа* Г. Барв. 490.

Уходини, дин, *ж.* 1) Входъ. 2)=**Ухідчини.** 3)=**Уводини 1.** *Чиї родини, а наші уходини.* Чуб. I. 238.

Уходити. См. **Увіходити.**

Уходити, джу, диш, *гл.* Поносить вдоволь одежду. *На світі сі не нажили, красно не входили.* Шух. I. 203.

Уходний, а, е. Куда можно входить. *Влазний і входний погріб.* Міусск. окр.

Ухожати, ухождати. См. **Уходжати.**

Ухопити, плю, пиш, *гл.* Схватить. *Кінву-чвертівку в руки вхопи, та в льох уоїжи, та вісім бочок мини, а з дев'ятої поганого пива наточи.* ЗОЮР. I. 204. *Ухопили батька, як чорт грішну душу.* Ном. № 2346. *Ухопила його за серце тая чудовная краса.* К. (ЗЮЗО. II. 203). **Ухопив за чесну гриву**—схватилъ за волосы. Ном. № 3992.—**як собака обметиці,—шилом патоки.** Потерпѣлъ неудачу. Ном. № 12155, 1814. **Одними руками не вхоплю.** Не въ состояніи всего сама сдѣлать. Г. Барв. 98. **Вхопити тропи.** Попасть на надлежащую, дорогу, а переносно—найтись какъ поступить, сообразить; оріентироваться. *Не вхопиш тропи, куди йти.* Мир. ХРВ. 389. *От доля! ніяк не вхоплю тропи.* Г. Барв. 410. *Воно б то й гаразд, та не вхопили тропи, як і що треба.* Харьк. г. *Якими ж шляхами й куди нандрувати, щоб не вхопив Процько тропи доганяти?*

Ухопитися, плюся, пишся, *гл* Схва-

титься, ухватиться. *Хто топиться—й за бритву вхопиться.* Св. Л. 128. *Ухопився, як реп'ях.* Ном. № 2745. *Ті як ухоплятьси: той рубає, той деревню вивозить, той кичує, той оре.* Рудч. Ск.

Ухоркати, каю, еш, *гл.* Умаять, утомить, заморить. *Ну і ухоркав же коня!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ухоркатися, каюся, ешся, *гл.* Умаяться. О. 1862. I. 38. *Обидві ухоркались, аж піт пройняв* Мир. Пов. I. 113.

Уцвісти, ту, теш, *гл.* Процвѣсть, зацвѣсть.

Уцвяхувати, хую, еш, *гл.* Обить небольшими гвоздиками.

Уциганити, ню, ниш, *гл.* Обмануть. *Ой, цигане, циганику, то 'сь мя уциганив: нка-м була дівка файна, а ти мя споганив.* Гол. IV. 444

Уцідити, джу, диш, *гл.* Нацѣдить (извѣстное количество).

Уцілити, лю, лиш, *гл.* Попасть въ цѣль. *А другая* (куля) *устрелила, у серденько уцілила.* Нп. *Де я мірю, там я вцілю.* Гол. *Так мене сим і вцілила в серце.* Г. Барв. 382.

Уцілок, *нар.* Цѣликомъ. *Сього осокора росколювати не годиться,—його як би вцілок куди взяти.*

Уцінувати, ную, еш, *гл.* Оцѣнять. *Шкода, що вража ласощ кисне, а то б її і не вцінувать.* МВ. (КС. 1902. X. 151).

Уцькувати, кую, еш, *гл.* Затравить (собаками).

Уцюкнути, ну, неш, *гл.* 1) Отрубить. 2) Съ жаромъ заиграть. *Прийшли козаки, та й чабан з козою, що грають. Як уцюкне, братіки, шекені, як піду я в скоки та в боки.* О. 1861. XI. Кух. 25.

Уцюрити, рю, риш, *гл.* Шуточно: сумѣть что либо сдѣлать. *Е, цієї пісні ми не вцюримо.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Уця, уці, *ж.*=**Вівця.** Вх. Уг. 272.

Уцяцьковувати, вую, еш, сов. в. **уцяцькувати, кую, еш,** *гл.* Украшать, украсить. *Золотом вцяцьковує палати.* К. Дз. 206.

Учадіти, дію, еш, *гл* Угорѣть. Ном. № 13698.

Учаклувати, лую, еш, *гл.* Околдовать, заколдовать.

Учалювати, люю, еш, *гл.* Прикрѣплять плотъ на мѣстѣ разгрузки Мнж. 180.

Учар, ра, *м.*=**Вівчарь.** Вх. Лем. 476 См. **Увчар.**

Учариця, ці, *ж.* Пастушка. Ум. **Учаричка.** Вх. Лем. 476

Учарувати, рую, еш, *гл.* 1) Очаровать. 2) Приколдовать. *Чи ти мене вчарувала, чи трутовки дала, ой що ж бо ти мені розум зовсім відібрала.* Лукаш. 146.

Учасне, *нар.*=**Учасно.** *Як посієш учасне, то будеш мав хліб.* Каменец. у.

Учасний, а, е. Своевременный.

Учасно, *нар.* Своевременно, во время. *Пішла вона на храм і прийшла вчасно.* Г. Барв. 512.

Участувати, тую, еш, *гл.* Попотчивать. *Нагодувала стара яга чоловіка, вчастувала і положила спати.* Стор. I. 73.

Учащання, ня, *с.* Посѣщеніе, частыя посѣщенія.

Учащати, щаю, еш, *гл.* 1) Часто ходить куда, часто посѣщать кого *До титаря вчащає.* Шевч. 569. *Де люблять, не вчащай, де не люблять—не бувай.* Посл. *З того часу став учащати що-вечора.* МВ. 2) Уменьшать, отдѣлять часть. *І чужого не займай, і свого не вчащай.* Кіевск. у.

Учений, а, е. Ученый. *Вченому світ, а невченому тьма.* Ном. № 6015.

Учени́к, ка, *м.*=**Учень.** *Посідали з Ісусом ученики його.* Св. Мр. II. 15.

Учень, учня, *м.* Ученикъ. Ном. № 14055. Стор. I. 195. *Не учень для вчителя, а вчитель для учня.* О. 1862. I. 66. *Осман, високий учень мій в рицарстві.* К. МБ. X. 19.

Учення, ня, *с.* 1) Ученіе. 2) Наставленіе. *Колиб то він.... слухав батькового вчення, та пожалкував би моїх слізочок.* К..

Учепистий, а, е. Привязчивый, навязчивый. *Ну та й учепистий хлопець; на улицю як вийдеш, то й не одстане.* Черн. г.

Учепити, плю, пиш, *гл* 1) Прицѣпить. *Вчепили дівчину до сосни плечима.* КС. 1883. IV. 906. *Обох учепив коням у хвости і пустив у степи.* Рудч. Ск. II. 50. 2) Зацѣпить, задѣть. *Мино, Мино! не вчепи галушок.* Ном. № 12708.

Учепитися, плюся, пишся, *гл.* 1) Зацѣпиться. *Воли не стоять.... ярмом учепились.* Г. Барв. 380. 2)—**за.** Ухватиться, схватиться за, прицѣпиться къ. *Учепиться за поли.* Стор. *Як реп'ях той, учепиться за латані поли.* Шевч. 242. *Хоть же я, молода дівчино, в полі заблужуся,—ти прийдеш жито зажинь-

ти, я за тебе вчеплюся. Мет. 3) Съ род. п., съ предл. до или безъ него. Прицѣпиться, привязаться. *Найперше до Маті вчепилась: то ти, каже, вкрала.* Св. Л. 183. *Кого біда учепиться, того тримається і руками, і ногами.* Ном. № 2170. *Учепився, як гріх села.* Ном. № 2746. 4) Пророслн и укорениться. *Дарма, що зерно зверху не гаразд заволочено, а підуть дощі, то воно вчепиться.* Литин. у.

Учерепи́ти. См. **Учерeплювати.**

Учере́плювати, плюю, еш, сов. в. **учерепи́ти, плю, пиш,** *гл.* Устилать. устлать негодными черепками стѣны гончарнаго горна такъ, чтобы обжигаемой посуды не было видно. Вас. 180.

Учахну́тися. ну́ся, не́шся, *гл.*=**Відчахнутися.** Шух. I. 169.

Учеса́ти, шу́, шеш, *гл.* 1) Расчесать, вычесать. 2) Мочь расчесывать. **Гре́бінь не вче́ше.** Гребень не береть. 3) Сумѣть сдѣлать. *На що гляне, так тобі і вчеше.* Ном. № 10420. 4) Ударить. *Правою рукою як учесав, дак вовк тільки геп на землю!* О. 1861. X. 34. *Дід вибрав чистеньке на льоду містечко, як учеше ковизькою, так селезень і вкипів.* Мвж. 119.

Учетверí, *нар.* Вчетверомъ.

Уче́тверо, *нар.* Вчетверо. *Мені, попові, звісно, учетверо против простого, дякові удвоє.* Кв.

Учий, я, е=**Овечий.** Вх. Лем. 476.

Учикри́жити, жу, жиш, *гл.* Обрѣзать; отрѣзать.

Училя́питися, плюся. пишся, *гл.* Взяться настойчиво; зарядить. *Ото, вчиляпився до тої роботи - нема йому й перестання.* НВолын. у. *Добре учеляпився дощ, нема йому перестання.* НВолын. у.

Учини́ти, ся. См. **Учиняти, ся.**

Учи́нок, нку, *м.* Поступокъ, дѣло. Ном. № 4499. *За що мене, мужу, б'єш, за які вчинки?* Нп. **До́брі вчи́нки.** Добрыя, хорошія дѣла. **На гаря́чому вчинку** (піймати) На мѣстѣ преступленія.

Учиня́ти, ня́ю, еш, сов. в. **учини́ти, ню, ниш,** *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать, совершать. совершить. *Ой, хворцю! Що ти учинила.* Мет. *Спасибі вам, панове молодці, преславні запорожці, за честь, за славу, за повагу, що ви мені учинили.* Шевч. 231. **Учини́ти во́лю.** См. **Воля.** 2) Поступать, поступить, сдѣлать. *Ой не гаразд запорожці, не гаразд вчинили.* Нп. *Так ми добре, брате, учинімо, свого найменшого брата попросімо.* Макс. 3) Заквашивать, заквасить, сдѣлать закваску (для тѣста, квасу). *Учинили вони квас.* Мнж. 79. *От вона взяла, рідненько вчинила, рідненько підбила, рідненько й замісила.* Рудч. Ск. II. 101. *На чужий коровай очей не поривай, а рано вставай та собі учиняй.* Ном. № 9648.

Учиня́тися, ня́юся, ешся, сов. в. **учини́тися, ню́ся, нишся,** *гл.* 1) Дѣлаться, сдѣлаться. *Вчинилася бондарочка п'яна і глуха.* Гол. *І так воно скоро якось тее вчинилось.* Сви. 228. *Великий гріх учинився.* Грин. III. 666. *Чом же сим людям не вчинитись би тихими, незнаними історії героями добра людського?* К. (О. 1862. III. 23). 2) Совершаться, совершиться, происходить, произойти. *Ще одно тільки місце зостається, де його погибель вчиниться.* Рудч. Ск. I. 135. 3) Только сов. в? Вырости. *Вчинилася густа та висока лоза.* Конст. у. 4) Заквашиваться, заквситься. *Млинець той сам і мелеться, сам і вчиняється, сам і міситься.* Рудч. Ск. I. 137.

Учи́стити, щу, стиш, *гл.* 1) Хватить, съ силой что сдѣлать. *Було деколи і апостола вчистить, а на криласі як потягне горою, то й дяків не чуть.* Стор. I. 227. *А ну-те ж! учистьте запорозького козака.* Шевч. 306. *Як учистить гряд!* Стор. I. 21. 2) Ударить. *А баран як розженеться, як вчистить у лоб.* Рудч. Ск. I. 2.

Учи́телів, лева, ве. Принадлежащій учителю.

Учи́тель, ля, *м.* Учитель. *Шануй учителя.* Ном. № 6101. *На сорок святих школяр несе вчителеві сорок бубликів.* Ном. № 416.

Учи́телька, ки, *ж.* Учительница.

Учителькува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Быть учительницей. Шейк.

Учи́тельський, а, е. Учительскій.

Учи́тельчин, на, не. Принадлежащій учительницѣ. Шейк.

Учителюва́ння, ня, *с.* Учительствованіе, состояніе учителемъ. Шейк.

Учителюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Учительствовать, быть учителемъ.

Учи́ти. учу́, у́чиш, *гл.* Учить. *Пригоди учать згоди.* Ном. № 1751.

Учи́тися, учу́ся, у́чишся, *гл.* Учиться. *Хто не вчивсь, не буде знать.* Ном.

№ 6010. *Хто не вміє молитися, най іде на море учитися.* Ном. № 145.

Учі́нка, **ки**, *ж.*=**Учі́ння**. *Чому не вивчив?—Яка ж воно вчінка, як не дають книжок?* Славяносерб. у.

Учі́ння, **ня**, *с* Ученіе. *А що я витерпіла з тим учінням!* МВ. (О. 1862. III. 36).

Учі́чкати, **каю**, **еш**, *гл.*=**Заквітчати**. *Образи учічкані свяченим зіллям.* Шух. I. 100.

Учетве́рте, *нар.* Въ четвертый разъ. *А налий ще!—сказав Загнибіда уже вчетверте.* Мир. Пов. II. 52.

Учку́р, **ра́**, *м.*=**Очкур**. *У князя хверязя, а в нас і учкур.* Ном. № 1596.

Учовпти́, **пу́**, **пе́ш**, *гл.* Понять, уразумѣть. *Разів з десять скажу йому, поки вчовне.*

Учо́ра, *нар.* Вчера. *І вчора орав, і сьогодня орав.* Нп.

Учора́шній, **я**, **є**. Вчерашній. *Шукає вчорашнього дня.* Ном. № 10927.

Учорни́ти, **ню́**, **ни́ш**, *гл.* Почернить.

Учорні́ти, **ні́ю**, **еш**, *гл.* Почернѣть.

'**Учта**, **ти**, *ж.* Угощеніе, пиръ. О. 1861. XI. Свид. 42. *Прийшли гості.... почалась учта.* Св. Л. 57.

Учти́вий, **а**, **е**. Хлѣбосольный, гостепріимный. *Пони — народ учтивий, — куди!—нікому не жалують хліба-соли.* Св. Л. 57.

Учува́ти, **ва́ю**, **еш**, сов. в. **учу́ти**, **учу́ю**, **еш**, *гл.* Слышать, услышать. разслышать. *Пусти уха меже людє, то чимало учуєш.* Ном. № 6994. *Вовк не вчув, що він сказав.* Рудч. Ск. I. 6. *Чи ти чула, моя ненько, чи ти не вчувала, що я в тебе під віконцем нічку ночувала?* Грин. III. 392.

Учува́тися, **ва́ється**, сов. в. **учу́тися**, **еться**, *гл. безл.* Слышать, послышаться. *Спідньому вчулось, що він верхнього міря, та каже: „аршин!“* Рудч. Ск. I. 4. *То мабуть, діду, так мені вчувається.* Рудч. Ск. II. 43.

Учу́тка, **ки**, *ж.*=**Поголоска**. Шух. I. 33.

Уш, **а уш!** *меж.*=**Киш!** (На курей). Kolb. I. 65.

Уш, **у́ша**, *м.* Названіе человѣка военнаго званія за часто употребляемое такими людьми слово „ужъ“. *Будьте ласкаві.... возьміть собі того уша, що у Голована* (живе). Сим. 45.

Ушанува́ння, **ня**, *с.* Почтеніе, уваженіе. *Не маю я ушанування.* Котл. Ен. VI. 6.

Ушанува́ти, **ну́ю**, **еш**, *гл.* 1) Почтить. 2) Хорошо принять, угостить. *Ні, я по своєму її вшаную.* К. МБ. X. 10.

Ушеле́пкатися. **каюся**, **ешся**, *гл.* Попасть куда, забраться, попасть во что либо неудачно, несчастливо. Мнж. 193.

Ушеметі́тися, **та́юся**, **ешся**, *гл.* Поспѣшно, наскоро одѣться. *А наша бабусенька готовусенька: да скоресенько вшеметалася.* Гол. IV. 7.

Уше́стеро, *нар.* Вшестеро.

Уше́стя, **тя**, *с.* День Вознесенія. *Не прийдеться в середу Вшестя.* Ном. № 6444. *Сонечко стало жарити перед Ушестям, як посеред літа.* Кв. II. 8.

'**Ушечко**, **ка**, *с.* Ум. отъ ухо. Рудч. Ск. I. 16.

Ушива́льник, **ка**, *м.* 1) Узенькій ремешекъ для сшиванія, Рк. Левиц. Вас. 159. 2) Кровельщикъ соломою. Рк. Левиц.

Ушива́ти. **ва́ю**, **еш**, сов. в. **уши́ти**, **уши́ю**, **еш**, *гл.* 1) Сшивать, сшить. *Вже віночок* (молодій) *ушили.* Грин. III. 504. *Най тобі начуха сорочку вшие.* Гол. III. 274. 2) Покрывать, покрыть соломой (крышу). *А в мене хата сніпками вшита.* Мет. 6. (Хату) *околотом вшиває.* Мир. ХРВ. 293. 3) Обшивать, обшить лубомъ кузовъ повозки. *Не вшитий віз.* Мвж. 126.

Ушива́тися, **ва́юся**, **ешся**, сов. в. **уши́тися**, **уши́юся**, **ешся**, *гл.* Сшиваться, сшиться.

Уши́йок, **йка**, *м.* 1) Кожа на затылкѣ Желех. 2) Перешеекъ, вообще узкая часть чего либо, соединяющая двѣ большія части. Вх. Зн. 74.

Ушикува́ння, **ня**, *с.* Приведеніе въ порядокъ въ строй.

Ушикува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Привести въ порядокъ, поставить въ строй.

Ушикува́тися, **ку́юся**, **ешся**, *гл.* Стать въ строй. *На вербі ся вшикую і самопал вирихтую.* Гол. I. 7.

Уши́р, **уши́рки**, **уши́ршки**, *нар.* Шириною, въ ширину. *Аршин! та вздовж, та вшир.* Рудч. Ск. I. 6.

Уши́ткий, **а**, **е**=**Увесь**. *Винесла рибку й хліба скибку: на ж тобі, миленький, вечеру вшитку.* Гол. I. 339.

Уши́ти, **ся**. См. **Ушивати**, **ся**.

Ушка́л, ла, *м.* Рѣчной разбойникъ. АД. I. 94. *То не верби луговії зашуміли, як безбожнії ушкали налетіли, Хведора Безрідного, отамана курінного, постріляли, порубали.* АД. I. 248.

'Ушкати, **каю**, **еш**, *гл.* Говорить „ужъ". *З неї городянина зробить, ушкати, штокати.... навчить.* К. (О. 1862. Ш. 22).

Ушква́рити, **рю**, **риш**, *гл.* 1) Изжарить, что либо жирное, въ жирѣ. 2) Ударить, отколоть, задать, дернуть. *По голові лозиною як ушкварить.* Г. Барв. 440. *Вшкваримо, хлопці, гопака. Вшкварив по струнах.* Шевч. 243. *На третій* (день) *як ушкварить дощ.* Стор. I. 71.

Ушкварну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Ударить, хлеснуть. *Батогом.... вшкварне так, щореви на всю улицю.* Мир. ХРВ. 131.

'Ушко, **ка**, *с.* 1)=**Вушко**. 2) мн. Пельмени, родъ вареничковъ съ мясомъ въ супѣ. Котл. Ен. V. 14.

Ушкови́й, **а́**, **е́**. Съ ушками (о посудѣ). Ушкова́ ді́жка. Родъ ушата. Вас. 145.

Ушко́дження, **ня**, *с.* Повреждевіе.

Ушко́дити, **джу**, **диш**, *гл.* Повредить, причинить поврежденіе. *Той там кобилу припустив до нових стіжків.... або друге вшкодив.* Сим. 228.

Ушмага́ти, **га́ю**, **еш**, *гл.* Оббить. *Март тоді і каже: „підожди ж ти, маю, я тобі крильця вшмагаю". То отто і тепер часто в маю мартові морози бувають.* Драг. 17.

Ушморгну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Вдѣть, продѣть (веревку и т. п.).

Ушні́питися, **плюся**, **пишся**, *гл.* Привязнуть къ кому, взяться за кого. Мнж. 193.

Ушнуро́вувати, **вую**, **еш**, сов. в. **ушнурува́ти**, **ру́ю**, **еш**, *гл.* 1) Увязывать, увязать веревками,—напр. поклажу на возу. 2) Зашнуровывать, зашнуровать. *Чи зуміє ж хто з вас мене зачесати, ушнурувати?* МВ. (О. 1862. Ш. 38).

Ушоло́пати, **паю**, **еш**, *гл.* Понять, сообразить. *І сторожі не вшолопають, де взялась.* ЗОЮР. II. 285.

Ушпигну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Кольнуть. *От тілько, тілько не вшпигне.* Котл. Ен. VI. 39.

'Ушта, **ти**, *ж.*=**Учта**. *А як пороздягаємось, яка ушта нам буде!* Сим. 209.

Ушто́порити, **рю**, **риш**, *гл.* — **кого́**. Встрѣчено только въ разсказѣ задунайскаго запорожца въ значеніи: поймать, подстеречь и схватить. *Липоване дозналися, та його* (винного) *й уштопорили. Баба була у них волшебниця.... то вто вона та другі липованські баби його й уштопорили—чи вони його заманили, чи як піймали....* КС. 1883. I. 57.

Уштрикну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* 1) Воткнуть, вонзить. 2) Кольнуть, пырнуть. *Він і здрігне, неначе його шилом уштрикнули.* Стор. II. 35.

Уштýрити, **рю**, **риш**, *гл.* Всунуть. Вх. Лем. 401.

Ушу́ла, **ли**, *ж.* 1) Столбъ, къ кот. прикрѣпляются ворота. Козел. у. К. ЧР. 5. 2) Столбъ въ заборѣ, въ пазъ котораго вставляются доски. Козел. у. К. ЧР. 427.

Ущáвити, **влю**, **виш**, *гл.* ? **Дощ уща́вив**. Дождь пріударилъ. Мнж. 193.

Ущасли́вити, **влю**, **виш**, *гл.* Осчастливить. *Розкажу вам, як Создатель мою душу ущасливив.* К. Псал. 147.

Ущедря́ти, **ря́ю**, **еш**, *гл.* Щедро надѣлять, осыпать. *Я добром та благом ущедряв твоїх спасенних.* К. Псал. 30.

Ущеми́тися, **млюся**, **мишся**, *гл.* Впѣпиться, впиться. *Він кішку одірве та кине, а вона знов до його, та так і вщемиться.* Ширят. у.

Ущерби́ти, **блю́**, **би́ш**, *гл.* Надщербить.

Ущерби́тися, **блю́ся**, **би́шся**, *гл.* 1) Надщербиться. 2) Понесть потерю, убытокъ. *Нехай в тії криниченьки водиця вщербиться.* Мил. 77.

Уще́рити и **ущи́рити**, **рю**, **риш**, *гл.* Сравнять съ краями мѣры насыпанное въ нее сыпучее тѣло. *Мірку пудову вкрадено, таку, що як насипать її вщерть та вщирить палочкою, то й важить не треба,—акурат пуд буде.* Черн. у.

Уще́рть, *нар.* Въ уровень, съ краями.

Ущикну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Ущемить, прищемить. *Дверьми вщикнув.* Мнж. 177.

Ущи́пливий, **а**, **е**. Ѣдкій, колкій. *Лаялись словами ущипливими. Гірка його розмова, ущипливі слова.* МВ. (О. 1861. I. 78)

Ущипну́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Ущипнуть. *Свій, коли не вкусить, то ущипне.* Ном. № 9446.

Ущипну́тися, **ну́ся**, **не́шся**, *гл.* Ущипнуться. *Де вщипнеться, там подереться.* Ном. № 11152.

Ущолоча́ти, **ча́ю**, **еш**, *гл.* Отстояться, устояться. *Пиво вщолоча та все булька.* Грин. I. 206. *Налетіли гуси з Русі, сколотили воду Марусі..... а Маруся та підождала, поки вода й ущолочала.* Чуб. V. 898.

Ущу́лити, лю, лиш, *гл.* Прижать; сжать.

Ущулі́ти, лію, еш, *гл.* Замолкнуть, затихнуть. *Гомонимо, гомонимо, а потім ущулімо.* Мил. 170.

Ущуха́ти, ха́ю, еш, сов. в. **ущу́хнути, хну, неш,** *гл.* Утихать, утихнуть. *Став вітер ущухати.* Котл. Ен. IV. 8. *Ущухли діти, вже не кричать.* Лебед. у. *Ущухнув трохи галас.* К. ЧР. 335. *Ущухнуло море.* Греб. 374.

Ую́к, ка, *м.*=**В'юк.** Вас. 210.

Уюко́вий, а, е. Вьючный. *Уюкові коні.* Вас. 210.

Ую́н, на́, *м.*=**В'юн** Мнж. 28.

Ую́чити. чу, чиш, *гл.* Вьючить.

Уя́ва, ви, *ж.* 1) Представленіе, воображеніе, фантазія. Желех. 2) Воображаемое, воображаемый предметъ. Ум. **Уя́вонька.** *Вона всміхнулася такеньки, як усміхаються, коли уявляють перед собою якусь уявоньку дуже хорошу.* МВ. Ш. 101.

Уяви́ти, ся. См. **Уявляти, ся.**

Уявки́, *нар.* Явно, открыто. *Узяв тії гроші уявки спереді його очей.* Васильк. у. *В'явки казати сього не можна.* Кролев. у.

Уявля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **уяви́ти, влю́, виш,** *гл.* Представлять, представить себѣ, воображать, вообразить. *Хто був на Україні? Хто знає Україну? Хто бував і знає, той нехай згадає, а хто не бував і не знає, той нехай собі уявить, що там скрізь білі хати у вишневих садках.* МВ. Ш. І.

Уявля́тися. ля́юся, ешся, сов. в. **уяви́тися, влю́ся, вишся,** *гл.* Представляться, представиться, воображаться, вообразиться.

Ф

Слова, начинающіяся съ буквы **ф** и не находящіяся ниже, см. на букву **х**, при чемъ **ф=хв**, а иногда **х**.

Фа́бра, ри, *ж.*=**Хварба**. Вас. 182.

Фабури, бур, *ж. мн.* Бакенбарды. Вх. Лем. 477.

Фа́вда, ди, *ж.* Часть ґельґова. См. **Ґельґів**. Шух. І. 175, 176.

Фаґівни́к, ка́, *м.* Сапожничій инструментъ для скобленія кожи Вх. Зв. 74.

Фай! *меж.* Употребл. въ выраж.: **фай би му!**—проклятіе, пожеланіе болѣзни, смерти. Желех.

Фа́йкати, каю, еш. *гл.* Разлетаться, развѣваться. *Йде здалека парубок, поли від вітру так файкають на боки.* Гн. І. 130.

Фа́йний, а, е. Красивый, хорошій. *Дівка файна.* Гол. IV. 444. *Зобачив на високій горі дуже файну церкву.* Гн. ІІ. 48. (Мур) *робив мій дядько,—муляр був файний.* Грин. ІІ. 94. Ум. **Файне́нький, файне́сенький**. *Собачка молоденька, файненька бігає.* Грин. ІІ. 74.

Фа́йно, *нар.* Красиво, хорошо. Желех.

Фа́йфа, фи, *ж.* Родъ снаряда для мотанія нитокъ. Вх. Уг. 249.

Файфе́р, ру. *м.* Въ выраж.: **на файфе́р**. Пропало. *Пішла м моя арендонька на файфер.* Гол. ІІІ. 469.

Фа́кля, лі, *ж.* Факелъ. *Приходить туди з лихтарнями та факлями.* Єв. І. XVIII. 3.

Факт, ту, *м.* Фактъ. *Показуємо.... на сей сумний факт, усякому у нас звісний.* О. 1861. XI. 102. *Давно то було, але то факт.* Гн. ІІ. 121.

Факти́чний, а, е, Фактическій. Желех.

Фактови́й, а́, е́=**Фактичний**. К. (Желех.).

Фала́т, ту, *м.* Кусокъ. Желех. Вх. Лем. 477. Ум. **Фалато́к**. *Два фалатки хліба.* Вх. Лем. 477.

Фалата́ти, та́ю, еш, одн. в. **фалатну́ти, ну́, не́ш**, *гл.* Рвать, разорвать въ куски. Фр. (Желех.).

Фала́те, тя, *с. соб.* Лохмотья. Желех.

Фалд, ду, *м.* и **фалда́, ди́**, *ж.* 1) Складка Желех. 2) Зарубка на концѣ песта въ сукновальнѣ. Мик. 481. См. **Хвалда**.

Фальш, фальши́вий. См. **Хвальш, хвальшивий.**

Фальши́вість, вости, *ж.* 1) Фальшивость, поддѣльность, ложность. Желех. 2) Лицемѣріе, неискренность. Желех.

Фальшивосе́рдий, а, е. Лицемѣрный. К. (Желех.).

Фальшівни́к, ка́, *м.* Фальсификаторъ, поддѣлыватель. Желех.

Фальшува́ти. См. **Хвальшувати.**

Фа́ли, лі, *ж.* Вѣтеръ съ дождемъ. Вх Лем. 477.

Фанале́вий, а, е Фланелевый. *Приходила і ся сюди, в червоній юпочці бавовій, в запасці гарній фаналевій.* Котл. Ев І. 19.

Фана́тик, ка, *м.* Фанатикъ. *Фанатика бєзумного сліпого* К. ПС. 74.

Фанати́цтво, ва, *с.* Фанатизмъ. К. (Желех.).

Фанда́, ди́, *ж.* 1) Длинная плеть. *Вокомони з нагайками, гуменні з фандою* Гол. ІІІ. 205. 2) **Фа́нди**. Клинья въ женскомъ полушубкѣ, расходящіеся отъ талін. Вас. 155. Ув. **Фанди́ще**. *Поїдь но, діду́ню, та на ярмарчище, та купи на бабу велику фандище.* Гол. ІІ. 691.

Фандо́ля, лі, *ж.*=**Фанда 1**. Фр. Пр. 74. *Дав їй Бог долю, як фандолю.* Далъ плохую долю. Фр. Пр. 74.

Фане́ль, лі, *ж.* Фланель. Шейк.

Фа́нта, ти, *ж.* Одежда, одна штука одежды. Вх. Зв. 74.

Фантазія, **зії**, *ж.* Фантазія. Левиц. Пов. 11, 276. *Мережки фантазії.* К. МХ. 39.

Фантазувати, **вую**, **еш**, *гл.* Фантазировать. Желех.

Фантастичний, **а**, **е**. Фантастическій. Левиц. Пов. 48.

Фантастичність, **ности**, *ж.* Фантастическое. Желех.

Фанте, **тя**, *с. соб.* 1) Всякая одежда. Шух. I. 98. См. **Хвантя**. 2) Лохмотья, рваная одежда. Вх. Зн. 74.

Фантина, **ни**, *ж.* Что либо изъ фантиння, изъ вещей, относящихся къ одеждѣ. *Я знаю, де в мене отака малесенька фантина лежить.* Сквир. у. Ум. **Фантинка**. См. **Хвантина**.

Фантиння, **ня**, *с.* (**хвантиння?**) = **Фанте** 1. Лохв. у. (В. Дорошенко)

Фантувати, **тую**, **еш**, *гл.* Описывать (имущество за долгъ), отбирать въ залогъ. *В тиждень, чи як, жид прийшов мене фантувати.* Федьк.

Фара, **ри**, *ж.* Первый изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Фарагон, **на**, *м.* Фараонъ. Употребл. какъ бранное слово. *Ти фарисею! ти фарагоне!* Вх. Лем. 477.

Фаракґів, **ґова**, *м.* Топоръ. Вх. Зн. 74.

Фараґівча, **чати**, *с.* Топорикъ. Вх. Зн. 74.

Фарба, **би**, *ж.* = **Краска**. *Брали поетичні фарби.... з того, що бачили перед собою* Левиц. Світ. 11. См. **Хварба**.

Фарбаниця, **ці**, *ж.* Женское платье изъ окрашенной матеріи. Желех. *Згоріла ей фарбаниця, не зістало, лем дві поли.* Гол. II. 239.

Фарбаня, **ні**, *ж.* 1) = **Фарбаниця**. Желех. 2) Юбка шерстяная бѣлая или черная. Вх. Лем. 477.

Фарбітки, **ток**, *ж. мн.* Ручныя кружева. Шейк.

Фарбляний, **а**, **е**. Красочный. Вас. 184.

Фарбовесельчатий, **а**, **е** Радужный, цвѣтовъ радуги. Встрѣчено у Кулиша: *Такі то помисли одрадні і сумнії літали над самітньою душею фарбовесельчаті, мов хмари дощові, що й сяють, і гримлять по над землею.* К МХ. 33.

Фарбування, **ня**, *с.* Окрашиваніе, крашеніе. Желех.

Фарбувати, **бую**, **еш**, *гл.* Окрашивать, красить. Желех. См. **Хварбувати**.

Фарб'яр, **ра**, *м.* Красильщикъ. Желех.

Фарб'ярка, **ки**, *ж.* Красильщица. Желех.

Фарб'ярня, **ні**, *ж.* Красильня. Желех.

Фарб'ярство, **ва**, *с.* Красильное искусство. Желех.

Фарб'ярський, **а**, **е**. Принадлежащій, свойственный красильщику. Желех.

Фарисей, **сея**, *м.* 1) Фарисей. Вх. Лем. 477. Св. Л. V. 17. *Фарисеї і вся мерзенна Іудея заворушилась, заревла, неначе гадина в болоті і Сина Божого во плоті на тій Голгофі росп'яло.* Шевч. 603. 2) Плохой, лицемѣрный человѣкъ. Вх. Лем. 477.

Фарисейський, **а**, **е**. Фарисейскій. Желех.

Фарист, **та**, **фариста**, **ти**, *м* Ученикъ перваго класса духовнаго училища или семинаріи. См. **Фара**. Сим. 175.

Фаріон, **на**, *м.* Интриганъ. Шух. I. 33.

Фаркнути, **ну**, **неш**, *гл.* Вспыхнуть. *Фаркне поломін хутко.* Вх. Лем. 477.

Фармуга, **ги** и **фармуґа**, **ґи**, *ж.* Мучной отваръ или жидкій крахмалъ, смѣшанный съ бѣлой глиной, чтобы она не стиралась послѣ помазки ею стѣнъ. Подольск. г. Ум. **Фармужка**. Кіев. г

Фармужити, **жу**, **жиш**, *гл.* Махать фармугою. Подольск. г.

Фармужка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **фармуга**.

Фартух, **ха**, *м.* 1) То-же, что и **спідниця** изъ ситца или окрашеннаго полотна. Гол. Од. 21. 49. 2) = **Хвартух**. *Принну фартух дорогий — срібні-злоті береги, гафтована середина, — преподобна дівчина.* Чуб. V. 10. Ум. **Фартушок**.

Фарфолив, **за**, *м.* Блюдолизъ. Шейк.

Фарфур, **ра**, *м*, Фарфоръ. Шейк

Фарфурка, **ки**, *ж.* Фарфоровая тарелка; вообще тарелка. *Ой бо дворка та небога не вміє робити, тільки з кухні до покою фарфурки носити.* Гол. II. 376.

Фасия, **сиї**, *ж.* Гнѣвъ. Вх. Лем. 477.

Фаска, **ки**, *ж.* Кадушка для масла, сыру. *Сім фасок масла.* Грин. III. 501. Ум. **Фасочка**. Желех.

Фасола, **ли**, *ж.* Печаль, кручина. *Велика у нас фасола.* Вх. Лем. 477.

Фасолька, **ки**, *ж.* — **дика**. Раст. Astragalus glyciphyllos. Шух. I. 21.

Фасоля, **лі**, *ж.* 1) = **Хвасоля**. МУЕ. I. 98. 2) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 200.

Фасочка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **фаска**.

Фастиско, **ка**, *с.* = **Вур'ян**. Вх. Зн 74. См. **хваст**.

Фасчина, **ни**, *ж.* = **Фаска**. Фр. (Желех).

Фа́тів, това, *м.* Дуралей, шутъ; баловень. Вх. Зн. 74.

Фа́тка, ки и **фать, ті,** *ж.*=**Хватка.** Браун. 11. Вх. Пч. II. 23.

Фа́тьол, ла, *м* Бѣлый платокъ, которымъ покрываютъ голову новобрачной. *Де ся ї коса діла: чи в поле поленула, чи пуд білий фатьол сіла?* Гол. IV. 411.

Фафраний, а, е. Невнятно говорящій. Вх. Лем. 477.

Фафрати, раю, еш, *гл.* Невнятно говорить, шепелявить. Вх. Лем. 477.

Фаца́рити, рю, риш. *гл.*=**Капарити 2.** Фр. (Желех.).

Фаца́рний, а, е. 1)=**Капарний.** Фр (Желех.). 2) Упрямый, злобный. Вх. Зн. 74. 3) Вороватый. Шух. I. 33.

Фаце́лик, ка, *м.* Бѣлый платокъ, бѣлый головной платокъ. Гол. Од. 76 Вх. Лем. 477. *Дайте му фацелик губойки повтирати.* Гол. II 127. Ум. **Фаце́личок.** Гол. IV 379.

Фаце́рний, а, е=**Фацарний 3.** Желех.

Фаце́рність, ности, *ж.* Вороватость. Желех.

Фаці́ґати, ґаю, еш, *гл.*=**Хвицати.** *Кінь фациґає.* Вх. Зн. 74.

Фа́цка, ки, *ж.* Пощечина, оплеуха. Фр. (Желех.).

Фа́цкати, каю, еш и **фацкува́ти, ку́ю, еш,** *гл* Бить по щекамъ, давать пощечины. Фр. (Желех.).

Фа́цнути, ну́, неш, *гл* Дать пощечину. Фр. (Желех.).

Фа́яти, фа́ю, еш, *гл.* Колыхать, колебать, развѣвать. *Стоїть верба над водою, нею вітер фає.* ЕЗ. V. 227.

Феле́ґа, ґи, *ж.* Рваный серда́к, вообще изорванная штука одежды. Желех. Шух. I. 166.

Фелелува́ти, лу́ю, еш, *гл.*—**за ко́го.** Ручаться за кого. Шух. I. 51. Вх. Зн. 74.

Фенделенка, ки, *ж.* Изорванное, въ лохмотьяхъ платье. Вх. Зн. 74.

Фе́ник, ка, *м.* Мелкая монета, грошъ. *Не варт за зломаний феник.* Фр. Пр. 139. *Витратив єм сі феника.* Фр. Пр. 193.

Фе́нчирь, ря, *м.*=**Хвершал.** *Не ма'т фенчирь такой масти, щоби гоїв мої кости.* Гол. I. 142.

Ферделі́нка, ки, *ж.*=**Ділетка.** Вх. Зн. 74.

Ферділь, лі, *ж.*=**Ферделинка** Вх Зн. 74

Фертиґа́ти, ґа́ю, еш, *гл.* Играть на свирѣли. Kolb. I. 76.

Фе́ртик, ка, *м.* Франтъ, щеголь. *Всі фертики і паничі.* Котл. Ен. I. 54. См. Хверт.

Фе́са, си, *ж.* Феска. *На голові.... турецька феса.* Морд. Пл 20.

Ферфе́ла, ли, *ж.* Мятель. Фр. (Желех.).

Ферфе́лити, лю, лиш, *гл.* Густо падать (о снѣгѣ). Фр. (Желех.).

Ферфе́лиця, ці, *ж.*=**Ферфела.** Желех.

Фи́ґель, ґля *м.* , Завитокъ; архитектурное украшеніе. Желех. 2) Штука, фокусъ. *Ютурна фиглі їм робила: ппаками кібця затровила і заєць вовкс покусав.* Котл. Ен. VI. 70.

Фиґлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* 1) Украшать различными завитками (печенье, зданіе). *Наш коровай фиґльований.* Гол. IV. 381. 2) Штуки выкидывать, фокусы устраивать. Желех. См. **Хвиґлювати.**

Фі́зика, ки, *ж.* Физика. *Мудрець же физику провадив.* Котл. Ен. Ш. 53.

Фик, ка, *м.* Неблаговоспитанная дубина. Вх. Зн. 74.

Фикати, каю, еш, *гл.* Фыркать, сердиться. *Ти, мамонько, не фикай, лем ладоньку напихай.* Гол. IV. 387.

Филижа́нка, ки, *ж.* Чайная чашка. *А послі танців варенухи по филижанці піднесли.* Котл. Ен. I. 20.

Филозо́ф, фа, *м.* 1) Философъ. *По їх січовому розуму ніщо на світі не стоїть ні радости, ні печалі: филозофи вражі діти!* 2) Ученикъ предпослѣдняго класса духовной семинаріи. *Филозоф! а кобили в хамут не вміє запрягти.* Ном. Пр. № 873.

Филозофі́ста, ти, *м.*=**Философ 2.** *Филозіфіста наївсь тіста, взєв коралі, пішов далі.* Вх. Зн. 75.

Филозофі́чний, а, е. Философскій. К. Гр. Кн. 28. *Филозофичні.... книжки.* О. 1861. XI. 104.

Филозо́фія, фії, *ж.* 1) Философія. *Його наука була филозофія.* Левиц. Пов. 10 2) Предпослѣдній классъ духовныхъ семинарій. Сим. 175. *Дай го до школи, і аж як скінчит филозофію, абись му дав сей лист прочитати.* Драг. 318.

Филозо́фний, а, е. Умный, мудреный, хитрый. Вх. Зн 75.

Фило́нник ка, *м.*=**Хвилівник.** ЗЮЗО. I. 113.

Филь, лю, *м.* 1) Родъ, фамилія. *З того филю.* Вх. Зн. 75 2) Порода. *Така*

филь у тих овец: всі білохвості. Вх. Зн. 75.

Фи́нкати, каю, еш, *гл.*=**Пстинькати.** Вх. Зн. 57.

Фи́ркати, каю, еш, *гл.* Лягать, брыкаться. Шух. І. 83.

Фи́скавка, ки, *ж.* Гадюка черная, Pelias berus L. Вх. Зн. 75.

Фі́вкати, каю, еш, *гл.* Объ иволгѣ: кричать. *Коли олійник* (иволга) *часто фівкає, то буде дощ.* ЕЗ. V. 176.

Фі́ґель, ґля, *м.* 1)=**Фиґель 1** и **2.** *Тогди ся злетіли всі чорти і показували ріжні фіґлі, скакали по столі, по мисках....* Гн. II. 6. *Бачать діти, що старий батько з ними фіґля зробив.* Драг. 181. 2) мн. **фі́ґлі.** Маленькіе локовчики на вискахъ женщины. Гол. Од. 61.

Фіґлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.*=**Фиґлювати.** Желех.

Фіґля́вий, а, е. 1) Шутливый, проказникъ. Вх. Зн. 75. 2) Злобный, злой. Желех. 3) Лицемѣрный. Шух. І. 33.

Фі́їн, на, *м.*=**Хрещеник.** Шух. І. 32.

Фі́їна, ни, *ж.*=**Хрещениця.** Шух. І. 32.

Фільва́рок, рку, *м.* Ферма, загородный домъ. *Тепер би нам наперти.... на панські замки, на двори й фільварки.* К. ЦІІ. 210.

Фін, на, *м.*=**Фі́їн.** Драг. 320.

Фі́нда, ди, *ж.* Вѣтренная, легкомысленная дѣвушка. Фр. (Желех.).

Фіндю́рка, ки, *ж.* Потаскуха. *Фіндюрки щоки підправляли.* Котл. Ен. V. 21.

Фіно́вщина, ни, *ж.*=**Крижмо.** Желех.

Фіома́к, (ку?), *м.* Раст. можжевѣльникъ, Juniperus communis L. Вх. Уг. 277.

Фі́ра, ри, *ж.* Повозка, телѣга, подвода. См. **Хура.** *Наложив у неділю рано дві фіри снопів.* Гн. II. 60.

Фіра́нка, ки, *ж.* Штора на окнѣ. *Фіранки на вікнах.* Гн. І. 135

Фірис, са, *м.*=**Тартак.** Гн. І. 24. Шух. І. 181.

Фі́рма, ми, *ж.* 1) Форма (для отливки изъ металла, для печеній). Шух. І. 216, 281, 283, 298. 2) Родъ глинянаго подсвѣчника, по формѣ нѣсколько напоминающаго кренделъ. Вх. Зн. 75.

Фірма́к, ка́, *м.* 1) Модель изъ дерева, по которой дѣлается глиняная форма для отливки въ ней изъ металла. Шух. І. 281, 283. 2) Спрессованный въ деревянной формѣ, въ видѣ какой либо фигуры, овечій сыръ. Шух. І. 216.

Фі́рман, на, *м.*=**Фурман.** Kolb. I. 68.

Фірмани́на, ни, *м.*=**Фірман.** Желех.

Фірма́нити, ню, ниш, *гл.* Быть кучеромъ. Желех.

Фірма́нка, ки, *ж.* Извозъ, извозничество, то-же, что и **хурманка 2.** Желех.

Фірма́нський, а, е. Кучерской. Желех.

Фіро́вщина, ни, *ж.* Штука скота (или деньги для покупки овцы), которая дарится крестнымъ отцемъ и матерью своему крестнику. Фр. (Желех.). Гн. II. 33.

Фі́ртка, ки, *ж.* 1)=**Хвіртка.** Шух. І. 91. 2) Дверка, дверца въ плитѣ, на которой жарятъ конопляное сѣмя для масла. Шух. І. 163.

Фірчак, ка, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Лем. 177.

Фірча́ти, чу, чиш, *гл.* О кузнечикѣ, сверчкѣ и пр.: трещать. *Сквірки фірчат.* Вх. Лем. 477.

Фіст, фоста́, *м.* 1)=**Хвіст 1.** 2) Ручка, рукоятка въ различныхъ снарядахъ: киркѣ, лопатѣ, трещеткѣ (см. **дерчач 4**), в **решіґці** (см. **решітка 5**), у валька, которымъ бьють бѣлье, у **маґлівниці**, у ложки и пр. у вилъ и въ инструментахъ, похожихъ на вилы (напр. **веретінник**); также у нѣкоторой посуды, напр. у глиняной кастрюли. Шух. І. 164, 166, 167, 247, 154, 149, 194, 264. 3) Концы гарусной нитки, вплетенной въ косу. Шух. І. 123. См. **Хвіст.** Ум. **Фостик.** Чуб. V. 635. Шух. І. 278.

Фітик, ка, *м.* Пт.: Silvia fitis Вх. Пч. II. 14.

Фітчик, ка, *м.*=**Фітик.** Вх. Лем. 477.

Фіціґо́рний, а, е. Кокетливый. Шух. І. 33. *Фіціґорні молодиці.* Шух. І. 134. См. **Відзіґорний.**

Фіцька, ки, *ж.* Легкомысленная молодая женщина или дѣвушка. *Крутитсє тота фіцька.* Вх. Зн. 75.

Фія́вка, ки, *ж.* 1)=**Хвіялка.** Вх. Лем. 477. 2) Бѣлый кончикъ хвоста лисицы. Вх. Пч. II. 5.

Фія́кр, ра, *м.* Фаэтонъ, фіакръ. *Запрягают коні до фіякру.* Гн. І. 55.

Фія́лка, ки, *ж.* Раст. а) фіалка, Viola odorata L. ЗЮЗО. І. 141. б) — **вечі́рня.** Hesperis matronalis L. ЗЮЗО. І. 125. в) — **лісова́.** Viola mirabilis. ЗЮЗО І. 141. См. **Хвіялка.** Ум. **Фія́лочка.**

Фласка́ти, ка́ю, еш, *гл.* Бить по лицу. Гол. II. 703.

Фле́йтух, ха, *м.* Пыжъ. Чуб. II. 635.

Флеке́в, ва, *м.* (*мн. ч.* **флекеї́**). 1)=**Фик.** Вх. Зн. 75. 2)=**Парубок.** Вх. Зн. 75.

Фли́нта, ти, *ж.* 1) Родъ ружья. *Для сильної армії своєї.... наклали повні гамазеї гвинтівок, фузій без пружин, булдимок, флинт і яничарок.* Котл. Ен. IV. 56. 2) Неряшливая, нерадивая дѣвка Вх. Лем. 477.

Флинто́ване, ня, *с.* Пришиваніе особымъ образомъ (у скорняковъ). МУЕ. I. 75.

Флинтува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Пришивать особымъ образомъ (у скорняковъ). МУЕ. I. 75.

Флиго́н, на, *м.*=**Флов.** Угор.

Фли́гош, ша, *м.* Бродяга. Угор.

Фли́сник, ка, *м.* Плотовщикъ. Вх. Зн. 75.

Флі́нькати, каю, еш, *гл.*=**Хлипати.** Фр. (Желех.).

Флов, ва, *м.*=**Вовк,** Canis lupus. Шух. I. 22.

Флот, ту, *м.* Флотъ. Котл. Ен. II. 29. *І флот його з гармат розбили й потопили.* К. МБ. II. 121.

Флоя́ра, ри, *ж.* Родъ наступьной свирѣли. *Дудка дідча, а флояра божа.* Гн. II. 222. Ум. **Флоя́рка, флоя́рочка.** *Вівчареву флоярочку чути з полонини.* Млак. 88.

Флу́дець, дця и **флу́дик ка,** *м.* Часть ткацкаго станка, иначе сват, цьвак. МУЕ. III. 24, 25.

Фльо́кати, каю, еш, *гл.* Клокотать. Угор.

Фльокота́ти, кочу́, чеш, *гл.* Болтать. Угор.

Фльо́ндра, ри, *ж.*=**Хльорка,** КС. 1890. I. 87.

Фльо́ра, ри, *ж.* Сильно ненастная дождливая погода. *Як великий дойдж, як барз юж так довго ся свотно, та тоди юж бесідуют „фльора“.* Гн. I. 50.

Фльо́рес, су, *м.* Траурный флеръ, крепъ. *Онде катафалок фльоресом обшитий.* Щог. В. 63.

Флю́та, ти, *ж.* Мокрый снѣгъ. Вх. Зн. 75.

Фля́вора, ри, *ж.* Женщина, говорящая неприличныя слова. Фр. (Желех.).

Фля́форити, рю, риш, *гл.* Болтать безъ умолку, трещать, пустословить. Фр. (Желех.).

Фля́цкати, каю, еш, *гл.* Шлепать, бить ладонью Вх. Зн. 75.

Фля́чки, чок, *ж, мн.* Кушанье: порѣзанныя на куски свиныя или телячьи кишки, сваренныя въ пшенной кашѣ. МУЕ. I. 106.

Фля́ша, ші, *ж.* Бутыль, бутылка. Шух. I. 307. Желех. *Наша губа не фляша, то ззість, як і ваша.* Ком. Пр. № 560.

Фля́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ фляшка.

Фля́шка, ки, *ж.*=**Пляшка.** *Фляшка з горівкою.* Лукаш. 112. Ум. **Фля́шечка.** Желех.

Фляшча́, ча́ти, *с.*=**Фляшечка.** Гн. II. 39.

Фляшчи́на, ни, *ж.*=**Фляшка, фляшечка.** Желех.

Фо́взатися, заюся, ешся, *гл.* Ползать. *Фовзаются.... гадина чорна і сорокатa.* Шух. I. 22.

Фо́кош, ші, *ж.*=**Вуикош.** Гол. Од. 80.

Фолоси́тися, ситься, *гл. безл.*=**Щастити.** Вх. Зн. 75.

Фолькоті́ти, кочу, тиш, *гл.* Неясно говорить, шепелявить. Вх. Зн. 75.

Фо́люш, ша, *м.*, также и во мн. ч.: **фо́люші.**=**Хвалюші**=**валюша.** Шух. I. 259, 151. Гол. Од. 40. Мик. 481.

Фолюша́рь, ря, *м.* Сукновалъ. Желех.

Форбо́ти, бо́т, *ж. мн.* Кружева. *Робит форботи.* Гол. III. 498.

Фо́ркання, ня, *с.* Фырканіе. Желех.

Фо́ркати, каю. еш, *гл.* Фыркать. Вх. Уг. 277.

Форкота́ти, кочу́, чеш, *гл.* Болтать, много говорить. Вх. Лем. 477.

Форкотли́вий, а, е. Болтливый. Вх. Лем. 477.

Фо́рналь, ля, *м.* Конюхъ. Kolb. I. 68.

Фо́рост, ту, *м.* Сухія вѣтви, сухіе сучки безъ хвои на хвойномъ деревѣ (**смере́ці**). Шух. I. 176, 185. См. **Хворост.**

Форс, су, *м.*=**Вута.** Фр. (Желех.).

Форст, та, *м.* Доска, толщиной въ четыре дюйма. Вх. Лем. 477.

Форту́на, ни, *ж.* 1)=**Хвортуна.** Гн. I. 127. 2) Непогодь; мятель. Шух. I. 212, 221.

Фо́са, си, *ж.* Ровъ, канава, яма. *Коло млина, млина вода фосу ріже.* Чуб. V. 1130. *Ой од Хведя до Антона прорізана фоса.* Грин. III. 374. *Ой у лісі під горіхом викопана фоса.* Грин. III. 373.

Фо́скати, каю, еш, *гл.* Фыркать. Вх. Зн. 75.

Фо́снути, ну, неш, *гл.* Фыркнуть. *Кіт фоснув.* Вх. Зн. 75.

Фо́стик, ка, *м.* Ум. отъ фіст.

Фосува́ти, су́ю, еш, *гл.* Прорѣзывать канавами. *Грунта фосовані.* Вх. Лем. 477.

Фо́та, ти, *ж.*=**Обгорта** 1. Гол. Од. 61, 71. Kolb. I. 37.

Фо́флавий, а, е. Шепелявый, неясно выговаривающій. Вх. Зн. 75.

Фоц. Въ выраженіи: **Бода́й ти (=ті) фоц було!** Проклятіе, имѣющее смыслъ: чтобъ ты пропалъ. Фр. Пр. 99.

Фо́шкавка, ки, *ж.* Раст. дождевикъ, Lycoperdon. Вх. Зн. 75.

Фоя, фої, *ж.* Вѣтви хвойнаго дерева. Желех. Шух. I. 176. См. **Хвоя.**

Фраї́р, ра, *м.* Возлюбленный, женихъ. Гол. III. 393. *Мам фраїра пана.* Гол. IV. 511.

Фраї́рка, ки, *ж.* Возлюбленная, невѣста. Гол. III. 120. Ум. **Фраї́рочка.** *Моя фраїрочка.... мене любила.* Гол. I. 150.

Фраїро́вський, а, е. Принадлежащій фраїру. Гол. III. 422.

Фраї́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **фраїрка.**

Фраїрча́, ча́ти, *с.*=**Фраїрочка.** Гол. III. 415.

Фра́йтер, ра, *м.* Ефрейторъ. Желех. *Фрайтер, прочитайте мені лист.* Федьк.

Франу́га, ги, *ж.* Ниша. Подольск. г.

Франзо́ля, лі, *ж.* Бѣлый хлѣбъ овальной формы, французская булка. Херс. г. Шейк.

Фра́нція, ції, *ж.* Франція. Желех.

Францу́з, за, *м.* Французъ. *Вони будуть говорити по французький, як французи.* Левиц. Пов. 119.

Францу́зка, ки, *ж.* Француженка. Желех.

Францу́зчина, ни, *ж.* Французскій языкъ и вообще все французское. *Людина.... мало тямуща в рідному слові, бо московщина вкупі з французчиною прибивали його к землі.*

Францу́зький, а, е. Французскій. *Вірші.... французькі.* Левиц. Пов. 122.

I. **Фрас, су,** *м.* 1) Раздраженіе, гнѣвъ. Фр. (Желех.). 2) Утюгъ. Желех.

II. **Фрас!** *меж.*, выражающее ударъ. *Фрас в писок!* Желех.

Фра́снути, ну, неш. *гл.* Ударить. Желех.

Фрасува́тися, су́юся, ешся, *гл.* Сильно безпокоиться, тревожиться, печалиться. *Най ся мама не фрасує.* АД. I. 85.

Фрасу́нок, нку, *м.* Печаль, забота, безпокойство. *А по тім фрасунку напиймося трунку.* Чуб. V. 1146.

Фра́шки, шок, *ж. мн.* Пустяки, бездѣлица. Котл. НІІ. 430. *Посаг, скарби, все то фрашки, люблю дівча з божої ласки.* Гол. I. 365.

Фре́йда, ди, *ж.* Женщина плохого поведенія. Вх. Зн. 75.

Фре́ла, ли, *ж.*=**Флояра.** Вх. Зн. 75.

Фреябія, бії, *ж.* Завязка, шнурокъ у фартука. Вх. Зн. 75.

Фре́нзлі, лів, *и. мн.* Бахрома. Чуб. VI. 113.

Фри́ґа, ґи, *ж.* Дерево, длиной въ семь саж. Вх. Зн. 75.

Фри́ка, ки, *ж.* Насиліе, принужденіе. *Яв я його по добру голубити, бо знав, що фрикою з ним і тілько не вдію.* Федьк.

Фрр! *меж.* для обозначенія отлета птицы. Желех.

Фруз, за, *м.* Насѣк. Prionus coriarius. Вх. Пч. II. 27.

Фуга́нок, нку, *м.* Рубанокъ для окончательной отдѣлки строгаемаго (у столяровъ). Вас. 119.

Фугува́ти, гу́ю, еш, *гл.* У кожевниковъ: разглаживать и очищать кожу штрихолем окончательно передъ дубленіемъ. Вас. 157.

Фу́дити, джу, диш, *гл.* Бросать, швырять. Фр. (Желех.).

Фуду́литися, люся, лишся, *гл.* Быть надменнымъ, высокомѣрнымъ, гордиться, чваниться. Желех.

Фуду́лія, лії, *ж.* 1) Надменность, гордость, высокомѣріе. *Слухайте тільки, як з мене фудулію вигнали.* Федьк. 2) Надменный, гордый человѣкъ. Желех.

Фуду́льний, а, е. Надменный, гордый, высокомѣрный. *Як би мій фудульний брат отсе знав, то ще б в лице мені дав.* Федьк.

Фужделі́ти, лю, лиш и **фужді́ти, джу, диш,** *гл.* О вѣтрѣ: шумѣть, бушевать. Фр. (Желех.).

Фу́жела, ли, *ж.*=**Фюкавка.** Вх. Зн. 75.

Фук, ка́, *м.* 1) Крикъ на кого, брань. *Фук на фук як піде, то нічого з того не буде.* Ком. Пр. № 131. 2) Не убитая по ошибкѣ шашка, за которую беретъ противникъ шашку. Шейк. 3) **Укинути фука́.** Надуть, обмануть. *На рід надія не яка: поки в коморі єсть і в скрині, лестун потреться в сій хатині та й дале, вкинувши фука.* Мкр. Г. 61.

Фукавиця, ці, *ж.* Мятель. Вх. Уг 278.

Фу́кання, ня, *с.* 1) Дуновеніе (ртомъ). Шейк. 2) Крики (на кого), брань.

Фукати, каю, еш, *гл.* 1) Дуть (ртомъ). Шейк. 2) Браниться, кричать. *Брат на брата та ворогує, сестра на сестру чари готує.... дочка до неньки сміло фукає.* Чуб. III. 417, 418.—**на ко́го.** Бранить кого, кричать на кого. *Іде наймит із панщини, на воли фукає.* Гол. I. 220.

Фукнути, ну, неш, *гл.* 1) Дунуть (ртомъ). Шейк. 2) Крикнуть на кого. 3)—**ким, чим.** Бросить кого, что. *Як ким фукнє у провалу велику!* Драг. 370.

Фукнутися, нуся, нешся, *гл.*=**Фукнути 1.** *Обернімся і фукнімся, і дупнем ногою.* Гол. III. 510.

Фунда́тор, ра, *м.* Основатель, учредитель. *О, предки Вишневецьких і Корецьких, фундатори манастирів списенних!* К. Бай. 17.

Фунда́ція, ції, *ж.* 1) Основаніе, учрежденіе. Желех. 2) Пожертвованіе капитала на основаніе чего. Шейк.

Фундува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Основывать, учреждать. *Монастир дивний, Богом фундований, Почаєв названий.* Мкр. л. сб. 190 (Нп.).

Фуні́ти, (ню, ниш?), *гл.* Выдыхаться, терять запахъ; блекнуть, увядать. Угор.

Фу́раж, жа, *м.* Недоборъ. *Як є посуха, що він має фураж—ниб'є менче бриндзі, як обіцяв дати, тогди мусить готівкою доплатити.* Шух. I. 209.

Фурдиґа́ти, ґаю, еш, *гл.* Вертѣть? (съ шумомъ?) *Тікайте з хати, бо я буду веретеном фурдиґати.* Ком. Пр. № 233.

Фу́рик, ка, *м.* 1) Тачка. Вх. Уг. 278. 2) Колясочка для дѣтей. Вх. Уг. 278.

Фу́рка, ки, *ж.*=**Куделя 1.** Вх. Лем. 478.

Фу́ркало, ла, *с.* 1) Игрушка: волчекъ. Шейк. 2) Родъ игрушки: состоитъ изъ а) палочки, б) орѣха свища, срѣзаннаго сверху и снизу и надѣтаго на палочку, в) нитки, намотанной на палочку и пропущенной сквозь дырку свища, г) картофелины, въ которую воткнуть противуположный конецъ палочки. Держа орѣхъ тремя пальцами лѣвой руки, правою рукою тянутъ за нитку, а потомъ слегка ее пускаютъ, не выпуская изъ пальцевъ; отъ тяжести картофели нитка сама наматывается на палочку. Шейк. 3) Снарядъ, съ помощью котораго, испугиваютъ въ саду или огородѣ птицъ или свиней: нѣчто подобное кнуту, къ короткой веревочкѣ котораго привязана дощечка. 4) Родъ женскаго платья. Лвч. 103. Ум. **Фу́ркальце.** *Дочка Лавися чепуруха в німецькім фуркальці була.* Котл. Ен. IV. 27.

Фу́ркання, ня, *с.* 1) Звукъ, издаваемый фу́ркалом. Шейк. 2) Отлетъ, полетъ съ шумомъ крыльевъ.

Фу́ркати, каю, еш, *гл.* 1) Трещать фу́ркалом. Шейк. 2) Отлетать съ шумомъ крыльевъ. Желех.

Фу́ркнути, ну, неш, *гл.* Полетѣть, слетѣть съ шумомъ. *Як черкне мене вгору* (рогами підкинув), *що я фуркнув, як з лука.* МВ. (КС. 1902. X. 155).

Фурко́віти, вю́, ви́ш, *гл.*=**Фурчати.** Шух. I. 23.

Фу́рнути, ну, неш, *гл.*=**Фуркнути.** *Качка ... фурнула.* Рудан. I. 129.

Фурр! *меж.*=**Фрр!** Желех.

Фурцюва́ти, цю́ю, еш, *гл.* Танцовать, скакать. *Тепер їй, бачу, не до соли, уже, підтикавши десь поли, фурцює добре навісна.* Котл. Ен. II. 32.

Фурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Шумѣть, жужжать. Фр. (Желех.).

Фуря́ти, ря́ю, еш, *гл.*=**Шпуряти.** Желех.

Фу́ста, ти, фусти́на, ни, фу́стка, ки, *ж.*=**Хуста, хустина, хустка.** Желех. Шух. I. 133, 137. Чуб. V. 621, 262.

Футо́рко, ка, *с.* Ум. отъ **футро.**

Фу́тик, ка, футко́, ка, футок, тка́, *м.*=**Худко, худок.** Вх. Лем. 478.

Футі́ти, фучу́, ти́ш, *гл.* Сопѣть, пыхтѣть, дуть. Желех. **На все фути́т.** Онъ надутъ, спесивъ. Вх. Зн. 75.

Фу́ткати, каю, еш, *гл.* Кричать: фут, фут. Вх. Лем. 478.

Футра́рь, ря́, *м.*=**Кушнір.** Желех.

Футри́на, ни, *ж.* 1)=**Футро.** Желех. 2)=**Футрине.** Желех.

Футри́не, ня, *с.* Оконная коробка, облицовка оконнаго проема. Шух. I. 95.

Фу́тро, ра, *с.* 1)=**Хутро.** 2) Шуба, шубка. Гол. Од. 17. *Треба було Орисі футро справити,—ще й не справити, а верх набрати, бо блам був готовий з Масіного футра.* Св. Л. 183. Ум. **Футе́рко.** Гол. Од. 17.

Футрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Кормить? Чистить? *Іди футруй* (коні), *бо зараз їдемо!—Фірман пішов, нафутрував, та й пішли упрігли коні.* Гн. II. 214. См. **Хутрувати.**

Фу́тькало, ла, *с.* Вспыльчивый человѣкъ. Фр. (Желех.).

Фу́фалиця, фу́фелиця, ці, фу́феля, лі, *ж.* = **Завірюха.** Шух. I. 107. Желех.

Фуфе́рня, ні, *ж.* = **Фуфалиця.** Вх. Зн. 75.

Фу́фловиця и **фуфу́лиця, ці,** *ж.* = **Фуфалиця.** Желех.

Фуча́ти, фучу́, чи́ш, *гл.* = **Футіти.** *Лягла спати, а сама з просони зачала фучати.* Драг. 331. *Він надходит десь так вночі, фучит.* Драг. 331.

Фу́шкати, каю, еш, *гл.* Вырываться вылетать. *Губка.... затліває, а дим з неї починає фушкати далеко на усю половину.* Шух. I. 191. *Зачне тютюн фушкати (дим з люльки іти).* Шух. I. 36.

Фуя́ра, ри, *ж.* 1) Пастушья свирѣль. *Завернув аньоя Саву до буди, забрали фуяри, забрали дуди, на котрих пісню грали.* Чуб. III. 377. 2) *об.* Безпомощный, неспособный человѣкъ. Желех. Ум. **Фуя́рка.** Желех.

Фуя́рити, рю, риш, *гл.* Говорить, дѣлать глупости. Вх. Зн. 75.

Фуя́рка, ки, *ж.* Ум. отъ **фуяра.**

Фуя́рош, ша, *м.* Мастеръ, дѣлающій **фуярки.** Вх. Лем. 478.

Ф'ю! *меж.* для выраженія свиста. Шейк.

Ф'юка́дло, ла, *с.* Іволга, Oriolus galbula. Вх. Уг. 278.

Ф'ю́кати, каю, еш, *гл.* 1) Свистѣть Шейк. Также о птицахъ, напр. **иволгѣ.** Вх. Уг. 278. 2) Развѣваться. Желех

Х.

Ха-ха! *меж.* выражающее смѣхъ. *Ха-ха-ха-ха!—Чорт, панове, літанью співає.* Шевч. 137.

Ха́ба, би, *ж.*=**Хабета**. Желех.

Хаба́з, зу, *м.* Хворостъ, прутья. Шейк.

Хаба́лиця, ці, *ж.* Кокетка, охотница до любовныхъ шашней, наложница. *Чоловік мав лиху жінку хабалицю, що знюхалася з паном.* Гн. II. 166.

Хаба́лка, ки, *ж.*=**Хибалиця**. Желех.

Хаба́ль, ля, *м.* Любовникъ, волокита. Желех.

Хаба́льний, а, е. Кокетливый; любодѣйный. Желех.

Хаба́льниця. ці, *ж*=**Хабалиця**. Желех.

Хаба́льство, ва, *с.* Кокетство, волокитство, любовныя связи. Желех.

Хабара́, ри́, *ж.* Взятка. Шейк.

Хаба́рик, ка, *м.* Ум. отъ хабарь.

Хабарі́й, рія́, *м.*=**Хабарник.** Желех.

Хаба́рник, ка, *м.* Взяточникъ *Такого хабарника, як наш писарь, більше ніґде не знайдеш.* Харьк.

Хаба́рницький, а, е. Взяточническій. Шейк.

Хаба́рь, ра́, *м.* Взятка. *Визвольте мене, бо з голоду пропаду, або буду хабарі брати.* Св. Л. 319. *Тілько грошики лупили і одбірали хабарі.* Котл. Ен. Ум. **Хаба́рик.**

Хабата́рня, ні, *ж.* Заводъ для вычинки козьихъ шкуръ.

Хабе́та, ти, *ж.* Кляча. *Отто хабета: скільки бий, стільки і в'їдеш.* Канев. у.

Хабз, зу, *м.* **хабза, зи,** *ж.*=**Хабзина**. Вх. Лем. 478. Вх. Уг. 272.

Хабзи́на, ни, *ж.*=**Бузина**. Вх. Пч. II. 36.

Хаби́на, ни, *ж.* Прутъ, хворостина. Вх. Зн. 76. *Вітронько дує, вітронько дує, хабиною колише.* Гол. I. 255. Ум. **Хаби́нка.** Желех.

Хабни́к, ка́, *м.* Кустарникъ. Вх. Зн. 76.

Хабо́ття, тя, *с.* Хламъ, лохмотья. Мнж. 193. *Усе викрадено з скрині, усе забрато, осталась сама негодня: то дране, то погане, —саме хабоття.* Александров. у.

Хабо́тя, ті, *ж.* Неповоротливая, медлительная женщина. *Сам піде, або пішле хаботю.* Лебед. у.

Хабу́з, зу, *м.* 1) Грубыя сорныя травы. Желех. 2)=**Хабаз**. Желех.

Хабу́ззя, зя, *с. соб.*=**Хабуз**. *Дивитеся на хату, а на ній кропива та й хабузи росте.* Гн. II. 69.

Ха́ва, ви, *ж.* Челюсть. Желех. Ум. **Ха́вка.**

Хавав, *меж.* выражающее крикъ перепела. *Хавав!—крикнула пані Висока з-за листу і таки справді злякала молодих людей.* Левиц. Пов. 215.

Хава́вкання, ня, *с.* Крикъ перепела. Шейк.

Хава́вкати, каю, еш, *гл.* Кричать (о перепелѣ). *Перепела хававкали.* Мир. ХРВ. 39.

Хавді́й, ді́я, *м.* Обжора. Желех.

Хаве́ла, ли, *ж.* Дырка во 2-мъ дышлѣ воловьей запряжки (**війце**), въ которую вставляютъ колокъ для удержанія ярма (**притика**). Черк. у.

Хаве́ря, рі, *ж.* Вихрь, буря? *Зашуміла хаверя з метелицею.* Полт.

Ха́вка, ки, *ж.* 1) Ротъ, рыло, морда. Желех. 2) мн. **Хавки́.** Ротъ. ЕЗ. V. 53. Желех. 2) мн. Жабры. Желех.

Ха́вкати, каю, еш, *гл.* 1) Ѣсть съ жадностью. Желех. 2) Дышать жабрами. Желех.

Хавку́н, на́, *м.*=**Хавдій.** Желех.

Хавту́р, ра, *м.* 1) Взятка. 2) Поборы

натурой, собираемые духовенствомъ. *Школярі з дяком співали псальми за хавтури.* Мкр. Н. 31. Также: остатки поминальнаго обѣда, забираемые духовенствомъ и нищими, а иногда въ шутку и самый поминальный обѣдъ. (Козелец. у.); отсюда (шуточно?): **Хавтурй справляти.** Давать поминальный обѣдъ по умершемъ. Борз. у.

Хавтýра, ри, *ж.*=**Хавтур.** Шейк.

Хавтýрний, а, е. Любитель хавтур. *А хавтурний дерій, увесь у злоті, нетягам проповідує любов.* К. XII. 81.

Хавтýрник, ка, *м.* 1) Взяточникъ. 2) О духовенствѣ: берущій поборы натурой.

Хавтурувáти, рýю, еш, *гл.* 1) Брать взятки. 2) Собирать поборы натурой (о духовенствѣ).

Хавтýр'я, р'я, *с.* Поборы духовенства натурою. *Набрав хавтур'я, що й до зеленої неділі стане.*

Хавчáти, чý, чйш, *гл.* Хрипѣть слабо. *Хоч вельми дуже запищить, хоч не до прикладу хавчить, або нявчить, мов по котячі.* Гліб.

Хавчýра, ри, *ж.*=**Хавка 1.** Желех.

Хáзія, зії, *ж.* Громадина. *Оттакої хазії, як ішла сьогодні через нашу слободу, я зроду-віку не бачила.* Волч. у.

Хазяéчка, ки, *ж.* Ум. отъ хазяйка.

Хазяїн, на, *м.* Хозяинъ. *Ой хазяїн дома хазяйнує, на білому спати лягає, а безщасний чумак у дорозі всяку муку приймає.* Нп. *Гостям сміх, а хазяїну сльози.* Ном.

Хазяїнови́тий, а, е. Хозяйственный, ведущій хорошо хозяйство. *Хазяїновитий був покійник.* Сим. 217.

Хазяїнувáти, ýю, еш, *гл.* Хозяйничать, вести хозяйство, быть хозяиномъ. *„Піду лучче хазяїнувати“. Оженивсь собі гарненько і хазяїнує.* Рудч. Ск. І. 192. *Хазяїн дома та хазяїнує.* Рудч. Чп. 147.

Хазяїнувáтий, а, е=Хазяїновитий. *Він був собі убогий, та хазяїнуватий.* Г. Барв. 172.

Хазя́й, зя́, м.=Хазяїн. *Хазяй на всю губу.* Ном. № 10101. *Питається сам хазяй.* Рудан. І. 80.

Хазя́йка, ки, *ж.* Хозяйка. *І такою хазяйкою зробилась невсипущою на все село.* Рудч. Ск. І. 179. Ум. **Хазяєчка.** Чуб. V. 1026. *Ти ж моя хазяєчко кохана!* МВ. (О. 1862. Ш. 50).

Хазя́йливий, а, е=Хазяїновитий. *Пани-сусіде нашу панію похваляють-величають: оттто хазяйлива!* МВ. (О. 1862. Ш. 60). *Хазяйлива була вдова.* Г. Барв. 304. *Хазяйлива натура.* Мир. ХРВ. 225.

Хазяйнови́тий, а, е=Хазяїновитий. *Її батько-мати, люде з дрібного панства, але чесні, хазяйновиті.* Левиц. Пов. 225.

Хазяйнувáння, ня, *с.* Хозяйничаніе.

Хазяйнувáти, нýю, еш, *гл.*=**Хазяїнувати.** Мет. 458. *Чомусь мої воли не пасуться, да не хочуть води пити; лучче було б хазяйнувати, ніж по дорогах ходити.* Нп.

Хазяйовли́вий, а, е=Хазяїновитий. *І хороша, і хазяйовлива, да з людьми вдачі не має, як обійтися.* Г. Барв. 132.

Хазя́йствечко, ка, *с.* Ум. отъ хазяйство.

Хазя́йство, ва, *с.* 1) Хозяйство. *Мірошник мав хороший млин,—в хазяйстві не аби що він.* Гліб. 2) Соб. Хозяева. *Далі почали усе більш, усе більш кури пропадати, та вже і не стерпіло хазяйство, пійшли до волости.* Кв. II. 164. Ум. **Хазяйствечко.** *Буде вже мені, каже, наймитувати,—може, каже, своє хазяйствечко заведу.* Рудч. Ск. І. 149. *Мав собі домочок і садочок, і город,—невеличке та хороше хазяйствечко.* МВ. І. 17.

Хазя́йський, а, е. 1) Хозяйскій. *Хазяйське око товар живить.* Ном. № 9972. 2) **Хазяйський син, хазяйська дочка.** Сынъ, дочь уважаемаго хозяина, уважаемыхъ родителей.

Хазя́йчин, на, не. Принадлежащій хазяйкѣ. *Нема своєї* (коровн), *дак на хазяйчиній учись.* Г. Барв. 435.

Хазяювáти, зяю́ю, еш, *гл.* 1)=**Хазяйнувати 1.** *Лучче було хазяювати, ніж по дорогах ходити.* Рудч. Чп. 87. 2) Распоряжаться. *Хазяюй тими грішми.* Чуб. II. 380. *Нехай чорт кіньми оре, а дівками хазяює.* Ком. Пр. № 304.

Хай, *нар.* Пускай, пусть. *Хай їй лиха година!* Рудч. Ск. *Хай же її Бог благословить, мою дитину.* МВ. II. 164.

Хáйний, а, е. Опрятный, чистоплотный. Желех.

Хáкати, каю, еш, *гл.* Тяжело дышать,—запыхавшись отъ жары и пр. *Душно Рябкові—бач, як хакає, язик висолопивши.* Харьк. *День був гарячий, сказано, в серпні; сонце пекло, наче думало ввесь світ запалити; ворони по скалах хакали, роти порозззявлявши.* Св. Л. 215. *Чого ти так хакаєш?—Захакався б і ти,*

як би стирив на гору такого мішка. Харьк.

Халабу́да, **ди**, *ж.* 1) Шалашъ. *Напнемо халабуду.* Мил. 102. 2) Легкая непрочная постройка, наскоро сдѣланная,—напр. временныя сѣни при хатѣ. Вас. 195. 3) Еврейская крытая бричка, родъ кибитки. *Нечистий пре жидівську халабуду.* Стор. II. 39. 4) Волъ съ рогами большими выступающими впередъ, концы коихъ, закругляясь, почти сходятся кверху. КС. 1898. VII. 45. Ум. **Халабу́дка**. *По всьому садові назбудували гульбищ, печер, халабудок.* Стор. М. Пр. 66.

Хала́вкати, **каю**, **еш**, *гл.* = **Хавкати** 1. Желех.

Халазі́я, **зії**, *ж.* Трепка, взбучка, потасовка. *Зевес не дурно похвалявсь: получиш добру халазію він видавить з тебе олію.* Котл. Ен. I. 29.

Хала́йстра, **ри**, *ж.*=**Халастра**. Желех.

Халамаідол, **ла**, *м.* Брань. *Ах ти халамаідол!* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Халама́н, **на**, *м.* Батракъ? *Сам пан, сам халаман.* Чуб. I. 278.

Халаме́й, **ме́я**, *м.* Прозвище для еврея. *Жид, жид—халамей, повісився на щабель.* Подольск. г.

Халами́д, **да**, *м.*=**Халамей**. ЕЗ. V. 151.

Халами́дник, **ка**, *м.* Оборвышъ, босякъ. Мир. ХРВ. 296.

Халамі́й, **мія** и **халамінь**, **ня**, *м.*=**Халамей**. *Жид, жид халамій* (халамінь) *повісивсі на ремінь.* ЕЗ. V. 151.

Хала́ндрусь, **ся**, *м.*=**Хавдій**. Желех.

Халаса́ти, **са́ю**, **еш**, *гл.*=**Хавкати** 1. Желех.

Хала́стати, **таю**, **еш**, *гл.* Раздавливать. Желех.

Хала́стра, **ри**, *ж.* Сбродъ (о людяхъ). Желех.

Халасува́ти, **су́ю**, **еш**, *гл.* 1) = **Халасати**. Желех. 2) Лакомиться. Каменец. у.

Халасу́н, **на**, *м.* Лакомка, обжора. Желех.

Хала́т, **та**, *м.* Верхняя длинная женская одежда съ пелериною. *Літом* (у неї)— *голубий халат.* Сим. 227. Ум. **Хала́тик**. *Вона... в голубому халатику.* Сим. 227. *Венеря без спідниці, боса, в халатику, простоволоса, к Вулкану підтюпцем ішла.* Котл. Ен. 16.

Хала́ш, **ша́**, *м.* 1) Шалашъ. Александр. у. 2)=**Хата**. Шух. I. 88. Вх. Зн. 76.

Халашта́н, **на**, *м.* Скопецъ, кастратъ. Канев. у.

Халашта́ти, **та́ю**, **еш**, *гл.* Оскоплять, кастрировать.

Халашту́н, **на́**, *м.* Тотъ, кто оскопляетъ животныхъ. Рк. Левиц.

Хала́ща, **щі**, *ж.*=**Хмиз**. Вх. Лем. 478.

Халаща́ти, **ща́ю**, **еш**, *гл.*=**Халаштати**.

Халащина́, **ни́**, *ж.* Лѣсная чаща. Черк. у.

Халда́-балда́, *м.* Названіе волка въ загадкѣ. *Прийшов халда-балда, узяв стрики-брики, почули пойники: вставайте, житники! сідайте на вівсяники, доганяйте халду-балду, одніміте стрики-брики.* Ном. стр. 294, № 122.

Хале́б, **ба**, *м.* Названіе собаки въ загадкѣ. *Іде попита коло плота, питається халєба—чи є покура вдома.* Ном. стр. 294, № 121.

Ха́лепа, **пи**, *ж.* 1) Бѣда, несчастіе, несчастный случай. *Ми вам такої халепи натворили, що боїмося, щоб ви нас не потрусили.* Шевч. 290. *Тепер не можна і втікати, щоб халепи од них не було.* Кв. *Жолніри дали звістку, яка халепа спіткала патера.* Стор. М. Пр. 109. **Неха́й йому́ ха́лепа**. Ну его къ чорту! Ном. № 5130. *Пху! нехай на вас халепа!* Г. Барв. 483. 2) Непогода. *Отто яка халепа на дворі, і носа з хати не вистромиш.* Канев. у.

Халува́ти, **лу́ю**, **еш**, *гл.* Сомнительное слово, поставленное повидимому вмѣсто марнувати въ слѣдующ. стихахъ пѣсни: *Ой б'єш мене, не жайлуєш, літа мої ти халуєш.* Чуб. V. 610.

Халу́ззя, **зя**, *с.* Мелкія вѣтки, прутья, то-же, что и хамло 1. *Халуззя сякого-такого назбірав у лісі.* Черк. у.

Халу́па, **пи**, *ж.* Лачуга, избенка. Ном. № 12703. Чуб. II. 196. Ум. **Халу́пка**. *Вільно губці в своїй халупці.* Ном. № 6812.

Халупи́на, **ни**, *ж.*=**Халупа**, кос-какая избенка. Шейк.

Халу́пник, **ка**, *м.* Безземельный, имѣющій лишь избушку. ЕЗ. V. 31. Шух. I. 271.

Халупчи́на, **ни**, *ж.*=**Халупина**. Шейк. Ум. **Халупчи́нка**.

Ха́лус, **са**, *м.* Лакомка. (Галиц.). Желех.

Халя́ва, **ви**, *ж.* 1) Голенище. Вас. 161. *Видно пана по халявах.* Ном. 2) Развратная женщина. КС. 1882. X. 29. *Піди лиш ти к чортам плюгава, невірна, пакосна халява.* Котл. Ен. II. 21. 3) **З губи́ халя́ву роби́ти**. Врать, обѣщать и не сдер-

жать слова. *Не годиться халяву з губи робити.* Ном. № 6867. **Роспустив мо́рду ни халя́ву.** Слишкомъ много говоритъ. К. ЧР. 376. 4) **Халявкй смалйти, присма́лювати, пектй.** Ухаживать за кѣмъ, *Та й ти там халявки попік?* Ном. № 8974. Ум. **Халя́вка.** Ув. **Халя́вище.**

Халя́ндра, ри, ж. Цыганскій танецъ. *У вікон школярі співали, халяндри циганки скакали.* Котл. Ен. II. 14.

Халясува́ти, сую, еш, *гл.* Танцовать, плясать. (Дяк) *ну гоцака садити. Тільки борода та коса майтолає, а він так халясує, так халясує.* Мир. ХРВ. 258.

Хам, ма, *м.* 1) Хамъ, сынъ Ноя. 2) Хамъ, мужикъ, халуй. *Не дай, Боже, з хама пана.* Ном. № 1261. *А в млинарки дві дочки: одна вийшла за пана, друга вийшла за хама.* Чуб. V. 1068.

Хама́ркати, каю, еш, *гл.* Читать невнятно. подъ носъ. Козел. у. *Хамаркає, наче дяк на криласі.*

Хамели́ти, лю, ли́ш, *гл.* Жевать съ трудомъ. *Як молодою бувала, по сорок вареників їдала; а тепер хамелю-хамелю, насилу п'ятдесят умелю.* Ном. № 8146.

Хамени́ти, ню, ни́ш, *гл.* Соглашать, приводить въ согласіе? *Той їх годить, хаменить, той їх розважає.* Рудан. І. 104.

Хамену́тися, чу́ся, не́шся, *гл.*=**Схаменутися.** *Він хаменувсь тепер.* НВолын. у.

Ха́мів, мова, ве. Принадлежащій хаму. **Ха́мів сйну!** Ругательство. *Яремо! гериш-ту, хамів сину.* Шевч. 132.

Хамі́ль, *меж.*, выражающее осторожное движеніе, съ которымъ скрываются? *А вона вже тоді хаміль, хаміль за хустку, та дідька вже не було.* Черк. у. *Той з печі хаміль, хаміль* (ночью слѣзъ украдкой и ушелъ). Мвж. 95.

Хамі́нок, нка, *м.* Чортъ. Ном. № 13996.

Хамкоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.*=**Гугнявити.** Шейк.

Хамло́, ла́, *с.* 1) Мелкія вѣтки, прутья. *Кабан риється у хамло, а зайчик лізе у кущ.* Рудч. Ск. І. 24. *Їздили вони в ліс, набрали там на вози хамла і везуть.* Драг. 175. 2) *м.* Неуклюжій, неотесанный человѣкъ. *Він такий хамло, поки дочвала, то й сонце зайде.*

Хамлю́га, ги, *м.* Ув. отъ **хамло 2**, но употребл. въ болѣе ругательномъ смыслѣ, въ значеніи: Хамъ, халуй, грубый мужикъ. *Виїхав раз у поле якийсь багатий хамлюга.* Драг. 115.

Ха́мний, а, е. Гордый, высокомѣрный. Вх. Зн. 76.

Хамни́к, ка, *м.*=**Хабник.** Вх. Зн. 76.

Хамну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съѣсть быстро. *Нашвидку хамнув трошки, або випив.* Ном. № 12179.

Ха́мородь, ді, *ж.* Тѣнь, темнота. темное мѣсто. Вх. Зн. 76. См. **Химородь.**

Хамса́, си́, *ж.* Рыба анчоусъ.

Хаму́дь, дя, *м.*=**Мудь 1.** Вх. Зн. 38.

Хаму́зе, зя, *с.* *соб.*=**Гамуз. Збив на хамузе=Потрощив на гамуз.** Вх. Зн. 76.

Хаму́ла, ли, *об.* 1) Неуклюжій, неповоротливый. Черк. у. 2) Очень плохой супъ. Вх. Зн. 76.

Хаму́луватий, а, е. Неповоротливый, неуклюжій. *Чоловік хамулуватий. Кінь і добрий, та якийсь хамулуватий.* Рк. Левиц.

Хаму́т, та́, *м.* Хомутъ. Чуб. І. 68. Вас. 159.

Хаму́тний, а, е. 1) О лошади: ходящій въ хомутѣ. *А як ся кінь хамутний має?* Ном. № 11844.

Хан, на, *м.* Ханъ. *Як хан долізе до Криму.* Ном. № 5635.

Хана́нок, нка, *м.* Баловень. *Ич хананок, що витіває.* Кобел. у. *Як би не отой хананок—лоша, то б кобила була гладка.* Волч. у.

Ха́ндра, ри, *ж.* Норовистая кобыла. Вх. Лем. 478.

Хани́ця, ці, *ж.* Ханша. *Сидить царь хан і цариця ханиця.* Чуб. І. 121.

Ха́нів, нова, ве. Принадлежащій хану. *На князя, ладо моє миле, ти ханові метаєш стріли.* Шевч. 634.

Хані́вка, ки, *ж.* Родъ шитья на рубахѣ.

Ха́нство, ва, *с.* Ханство. Шейк.

Ха́нський, а, е. Ханскій. Шейк.

Ха́нька, ки, *ж.* 1) Родъ небольшой тыквы 2) **Ханьки м'яти.** Ничего не дѣлать. *Йому б тільки на лавці ханьки м'яти.* Константиногр. у. *Ханьки мнеш, бо діла нема.* Ном. № 10951. 3) **Роспустйти ханьки.** Разговориться, розболтаться (грубо). *Як роспустить свої ханьки, так і за день не переслухаєш.* Ком. Пр. № 39.

Хап! *меж.* Хвать! *Вовк призоставсь хап гуску, та й з'їв.* Чуб. І. 167. *Що лап, то хап.* НВолын. у.

Ха́паний, а, е. Краденый. *Хоч латане, аби не хапане.* Ном. № 9685. *Віддай, каже жінка, на церкву отой хрест, може він хапаний.* Лебед. у.

Хапани́на, ни, ж. 1) Хватанье, расхватыванье. 2) Взяточничество постоянное. 3) Спѣшка, торопливость.

Ха́па́нка, ки, ж. 1) Воровство, кража. *Ей, лови його, хапанка!—кричить видющий.* Грин. II. 183. 2) Взятка. 3) Торопливость, поспѣшность. *Не хапанка на Іванка.* Ном. № 13264.

Хапа́ння, ня, с. 1) Хватаніе. 2) Взяточничество. *Хапанням не дать дітям своїм ні щастя, ні долі.* Ном. № 7408. 3) Поспѣшность, торопливость. *Через хапання та й зробили воза поганого.* Канев. у.

Хапа́ти, па́ю, еш, гл. 1) Хватать, схватывать. *Стали близько к бережку припливати і рученьками за білий камінь хапати.* Лукаш. 62. *Так хапає, як собака рве.* Ном. № 4835. 2) Воровать, красть. *На вовка тільки поговір, а овечок Трохим хапає.* Гліб. 3) Брать взятки. *Та й здорово він хабарі хапав.* 4) Ѣсть съ жадностью. *Хазяїн їсть тіки так, показує ложку.... а циган таки добре хапав, бо вимерхався не снідавши й нічого.* Грин. I. 121. 5) Хватать, быть достаточнымъ. *На чужій землі хата і сніп на чужій землі; зажнем стільки, що й не хапає.* Г. Барв. 502.

Хапа́тися, па́юся, ешся, гл. 1) Хвататься, браться. *Хапається за шаблю.* Стор. М. Пр. 108. 2)—чого́. Дѣлать что, хвататься за что. *Не хапайся дурниці, не будеш сидів у темниці.* Ном. 3) Спѣшить, торопиться. *Хто хапавсь жито сіяти, то в того воно повипрівало.* Лебед. у. *Хапається, як попівна заміж.* Ном. № 3154.

Хапатня́, ні́, ж Спѣшка, скорая, поспѣшная работа. *Там така хапатня, що не вхопиш. Хапатню таку зробили, що духом забрали всю солому.* Черк. у.

Хапи́ця, ці, ж. ? *Хапало в хапиці, сапиця ж по пиці.* Ном. № 13335.

Ха́пка, ки, ж. Западня, ловушка.

Ха́пкати, каю, еш, гл.=Хапати 1. Вх. Лем. 478.

Хапки́й, а́, е́. 1) Поспѣшный, скорый, проворный; охотно берущійся за что. *Илько до роботи хапкий, а до їжі ні.* Волч. у. 2) Нечистый на руку, вороватый. *На пасіку треба чоловіка, щоб не хапкий.* Черк. у.

Ха́пкість, кости, ж. Поспѣшность. *Не замкнув коморі, а все то хапкість робе.* НВолын. у.

Хапко́, ка́, м. 1) Взяточникъ. 2) Хватающій что либо (чаще всего говорится о чортѣ). *Побере їх хапко.* Ном. № 4089. 3)=**Злодій.** Вх. Зн. 76. *Хапко з хапком знаєся.* Ном. № 7957. 4) Въ загадкѣ: коть. Ном. № 129, стр. 294.

Ха́пко́м, нар. Наскоро, на скорую руку, поспѣшно. *Так хапком зробив куріня, та й не до ладу.* Канев. у *Посідали на вози хапком та мерщій їхати, щоб завидна дома бути.* Полт.

Хапли́вий, а, е. Поспѣшный, торопливый. Шейк.

Хапло́, ла́, с. Сорная трава. *Посіяла квітки, а виросло хапло.* Винниц. у.

Хапну́ти, ну́, не́ш, гл. Одн. в. отъ хапати. *Хапнув обома лапами.* Чуб. I. 142.

Хапови́тий, а, е. Вороватый, нечистый на руку. *У нас люде хаповиті.* Волч. у.

Хапокни́ш, ша, м. Презрительное, названіе для лица духовнаго званія и его дѣтей. *От проклятий хапокниш!—подумала Мася* (про бурсака). Св. Л. 107.

Хапту́р, ра́, м.=Каптур 2. *Свита з хаптуром.* Васильк. у.

Хапту́ра, ри, ж.=Хавтур. *Піп дзвонить за для своєї користи, може чув де хаптури поїсти.* Чуб. I. 280. Ум. **Хапту́рка.** *Не здужає* (кобила) *у пилипівку попівських хаптурок по селу возить.* Кв.

Хапту́рний, а, е=Хавтурний. *З хаптурних ницаків малюєте икони.* К. Дз. 35. *Жерці.... хаптурний рід.* Котл. Ен. VI. 50.

Хапту́рник, ка, м.=Хавтурник. *Судящі—безсоромницькі хаптурники.* Харьк. г. *Голота своїх панів хаптурниками лає.* К. ЦН. 168.

Хапту́рництво, ва, с. Взяточничество, собираніе поборовъ. К. ПС. 130.

Хапту́рницький, а, е. Принадлежащій, свойственный хаптурнику.

Хаптурува́ти, ру́ю, еш, гл.=Хавтурувати. К. ЦН. 298.

Хапу́-хапу́! меж. для выраженія частаго хватанія. Шейк.

Хапу́га, ги, м. Взяточникъ. *Всіх покривав—і хапуг, і злодіїв.* О 1861. I. 94.

Хапу́жество, ва, *с.* Взяточничество Шейк.

Хапу́ля, лі, *ж.* Хватающая. Встрѣчено только въ загадкѣ для обозначенія кошки: *Бігла моргуля, питала крикуля: чи є вдома хапуля?* (Мышь, пѣтухъ, кошка). Чуб. I. 311.

Хапу́н, на́, *м.* 1) Хватающій. Г. Барв. 27. 2) Взяточникъ. *Хапун такий, що й з рідного батька злупить.* Котл. НІІ. 388 3) Чортъ. *Там тебе хапун ухопить.* Грин. I. 243. *А щоб тебе хапун ухопив.* Харьк. г. 4) Въ загадкѣ: ротъ. Чуб. I. 307.

Хара́ктер, ру, *м.* Характеръ. *Глибоко твердий характер.* Левиц. I. 232.

Характе́рник, ка, *м.* Чародѣй, колдунъ. К. ЧР. 151. Шевч. 363. *Став я шукать знахарів та усяких характерників.* Стор. М. Пр. 41.

Характе́рство, ва, *с.* Колдовство. К. ЧР. 151. *Вони беруть однією хистю, а в нашого брата про запас і характерство єсть.* К. ЧР. 128.

Характе́рствувати, вую, еш, *гл.* Колдовать, чародѣйствовать. *Вже ворожить, характерствує.* К. ЧР. 144.

Харалу́жний, а, е. Стальной. *Харалужний меч.* К. ПС. 128.

Хара́ма́н, на, *м.* Обманщикъ. Вх. Зн. 76. ЕЗ. V. 151. **Гну́ти харама́ни.** Дурачить. ЕЗ. V. 151.

Харама́нити, ню, виш, *гл.* Обманывать, дурачить. Вх. Зн. 76.

Харама́ркання, ня, *с.* Бормотаніе подъ носъ. Желех.

Харама́ркати, каю, еш, *гл.*=**Хамаркати.** *Харамаркали дяки.* Котл Ен. Ш. 23. *Та по-молодечи будем Богу молитися, а не по черничи харамаркать.* Шевч. 246.

Харама́ркач, ча, *м.* Невнятно произносящій, косноязычный.

Хара́мижка, ки, *ж.* Плутовство, плутни. *Харамижкою одбув, та й пропали гроші.* Лебед. у.

Харапу́дитися, джуся, дишся, *гл.* 1) Пугаться. *Що стане царевич до баби підїжжати, то кінь так харапудиться: хропе та сопе, ніздрями паше.* Рудч. Ск. I. 99. 2) Хорохориться, противиться. *Йому я кажу: піди, Іване, побалакай та й наймись, так ні, харапудиться, не хоче.* Лебед. у.

Харапу́дливий, а, е. Пугливый. *Харапудливий кінь.* Черк. у.

Харапу́тний, а, е. Опрятный, чистоплотный. *Був.... чорний, рябий і не харапутний.* Драг. 320.

Харапу́тно, *нар.* Опрятно, чистоплотно. Желех.

Харе́м, му, *м.* Гаремъ. *Дрімає в харемі — в раю Византія.* Шевч. 58.

Хари́сто, *нар.* Опрятно, чисто. Желех.

Ха́рити, рю, риш, *гл.* Чистить. Вх. Зн. 76. *Всі птиці харили кирничку, ти й кані казали.* ЕЗ. V. 81.

Ха́ркати, каю, еш, *гл.* Харкать. *Зачав плювати та харкати.* Драг. 90. *Стогнали, харкали....* Котл. Ен.

Харки́-макого́ники, *м. мн.* Вздоръ, чепуха. *Харки-макогоники плете.* Подольск. г.

Ха́ркіт, коту, *м.* Хрипъ хрипѣніе. (Галиц.). Желех.

Харкоти́ння, ня, *с.* Мокрота, грудная флегма. Драг. I. Канев у. Каменец. у.

Харла́й, ла́я, *м.* 1)=**Харпак.** О. 1861. XI. Св. 33. 2) Игра въ родѣ чехарды. *Харлая скакати.* О. 1861. XI. Св. 33.

Харла́к, ка́, *м.*=**Харпак.** *Мій тато був багатіший, та не свистав у церкві, а ти такий харлак, та свищеш.* Грин. I. 228.

Харла́нь, ня́, *м.*=**Харлай 1.** О. 1861. XI. Св. 33.

Харло́, ла́, *м.* Ругательное слово. *Чортів харло! я дам тобі роменського табаку понюхать.*

Ха́рний, а, е. Чистый, опрятный. Желех.

Ха́рність, ности, *ж.* Чистота, опрятность. Желех.

Ха́рно, *нар.* Чисто, опрятно. Гн. I. 100.

Харпа́к, ка́, *м.* Бѣднякъ, нищій, оборванецъ. *Як умре багатир, дак іде увесь мир, а вмре харпак, дак тільки піп да дяк.* Ном. № 1603. Ум. **Харпачо́к.** Ном. № 1603.

Харпа́цтво, ва, *с.* 1) Бѣдность, нищенство. 2) Соб. отъ харпак *Ти з своїм загоном пужни сотниківське харпацтво.* Стор. II. 254.

Харпачи́на, ни, *м.*=**Харпак.**

Харпа́чка, ки, *ж.* Очень бѣдная женщина. Шейк.

Харсо́н, ну, *м.* Херсонъ. Полт. Шейк.

Харсо́нка, ки, *ж.* Родъ овчины. Вас. 154.

Харсо́нський, а, е. Херсонскій. Шейк.

Харсо́нщина, ни, *ж.* Херсонская губернія. Шейк.

Харсу́н, на́, *м.* 1)=**Вороук.** Вх. Пч. II. 6. О. 1862. II. 62.

Харци́з, за, *м.* Разбойникъ, грабитель. *Не звір я—людську кров пролити і не харциз, людей щоб бити* Котл. Ен. IV. 50.

Харци́зити, жу, зиш, *гл.* Разбойничать, грабить.

Харци́зник, ка, *м.*=**Харциз.** *Харцизники! вони в заклад від лоня беруть дітей у матері-вдовиці.* К. Іов. 53.

Харци́ство, -ва, *с.* Грабежъ, разбой. *Чума, война, харцизство, голод.* Котл. Ен. III. 27.

Харциза́ка, ки, *м.* Ув. отъ **харциз.** К. ЧР. 343. *Возьміть його, харцизяку—він уб'є мене.* Шевч. 292.

Харциза́цький, а, е. Разбойничій. К. Дз. 69.

Харч, чу, *м.* и **чі,** *ж.* Харчи, съѣстные припасы, кормъ. *Наймися, наймитку, у мене, а я у попа—для луччої харчі.* Ном. № 10336. *Гей вже наші, наші сіромахи без харчів помарніли.* Грин. III. 595. **На Бо́жій ха́рчі бу́ти, рости́.** Быть вскормленнымъ, воспитаннымъ въ чужой семьѣ. *А сотник був собі багатий, то в його, знаєте, росло на Божій харчі, за дитину, чиєсь байстря.* Шевч. 492.

Харча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Хрипѣть, трудно дышать. *Брати аж харчать—сплять.* Мнж. 26. *Де упали, там заснули, сопли, харчали і хропли.* Котл. Ен. I. 21.

Харчи́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Харчувати.** *Харчив його місяць.* Прил. у.

Харчи́тися, чу́ся, чи́шся, *гл.*=**Харчуватися.** *Перше всіх диких сусід своїх почали, мабуть, поляне з поля харчитись.* К.

Харчівни́к, ка́, *м.* Кормящійся. *У мене є сім душ харчівників: я, жінка і п'ятеро дітей, а хліб дорогий.* Волч. у.

Харчови́й, а́, е́. Для съѣстныхъ припасовъ, съ съѣстными припасами. *Харчові клунки.* Стор. II. 203.

Харчува́ння, ня, *с.* 1) Столованіе, прокормленіе. К. Досв. 115. *Славивсь він добрим харчуванням між усіма курснями.* К. 2)=**Харч.** *Загубила торбу з хлібом.... загубила харчування.* ЕЗ. V. 153.

Харчува́ти, чу́ю, еш, *гл.* 1) Кормить, давать столъ, прокармливать. *Уже се мусить всякий знати, що військо треба харчувати.* Котл. Ен. IV. 63 *А що ти візьмеш?—А що дасте. Аби ха́рчували.* Грин. II. 116. 2) **Харчу́йте здоро́ві!** Хлѣбъ да соль! *Харчуйте здорові!—Дякувать, просимо і вас.* Шух. I. 140

Харчува́тися, чу́юся, ешся, *гл.* Кормиться, питаться, столоваться. *Харчувався він тільки хлібом та водою.* Грин. II. 153. *Я в неї харчуюсь.* Кіев.

Ха́рків, кова, *м.* Харьковъ (городъ). Шейк.

Ха́рківка, ки, *ж.* Родъ шапки: смушковый околышъ, плисовый или бархатный верхъ. Вас. 156.

Ха́рківський, а, е. Харьковскій. Шейк.

Ха́рківщина, ни, *ж.* Харьковская губернія. Шейк.

Харя́щ, щі, *ж.* Кустарникъ, заросль. Вх. Лем. 478.

Хаса́тися, са́юся, ешся, *гл.* Сторониться, чуждаться. *Чого ти мене хасаєшся, неначе чорт херувимського ладану.* Канев. у.

Ха́та, ти, *ж.* Домъ, изба, хижина. *Моя хата з краю, я нічого не знаю.* Васильк. у. *Чи се тая удівонька, що на розі хата?* Чуб. **Різана ха́та.** Хата, сложенная изъ бревенъ, перерѣзанныхъ по длинѣ надвое. Шух. I. 89. **Ха́та без штані́в.** Не имѣющая сѣней. Вас. 195. Въ Подоліи **ха́тою** называютъ иногда могилу, а домъ тогда **курі́не́м.** *Хати наші на цвинтарі, а вас просю да куріня.* О. 1861. XI. Св. 52. Отсюда вѣроятно: **Тут тобі́ й ха́та!** Тутъ тебѣ и смерть, тутъ тебѣ и конецъ. Ном. № 273. **Дя́динова ха́та.** Тюрьма. *А що ж мені буде, як ударю таку паню по вуху? То ще доведеться жити у „дядьковій хаті“.* Грин. I. 112. **Держа́тися ха́ти.** См. **Держатися.** Ум. **Ха́тка, ха́тонька.** Грин. III. 234. **Ха́точка.** *Хатки біленькі виглядають.* Шевч. 407. *Хаточки поховались у біленькі садки.* МВ. I. 106.

Хати́на, ни, *ж.* 1)=**Хата.** *Чи ти мене, Василю, не знаєш, що ти мою хатину минаєш?* Нп. 2)=**Кімната.** КС. VII. 431. 3)=**Прибі́к 2.** Вас. 195. Ум. **Хати́нка, хати́нонька.** Грин. III. 308 **Хати́ночка.** *Благав у Бога тільки хату, одну хатиночку в гаю, та дві тополі коло неї.* Шевч 550.

Ха́тка, ки, *ж.* Ум. отъ **хата.**

Ха́тник, ка, *м.* Домосѣдъ. (Гупульщина. Отъ В. Дорошенка).

Ха́тній, я, е. Комнатный, домашній, находящійся въ домѣ. *Двері хатні.* Вас. 195. Чуб. VII. 383. *Хатня собака. Хатній поріг. Хатнього злодія не встережешся.* Ном. № 11096 *Казала полюва миша хатній.* Мнж. 8.

Хатонька, хаточка, ки, *ж.* Ум. отъ хата.

Хатчина, ни, *ж.* Избёвка. *Над. Прутом у лузі хатчина стоїть.* Млак. 3.

Хатяний, хатений, а, е. Относящійся къ хатѣ. Шух. I. 89.

Хахольки и хахульки, льок, *ж. мн.* Закоулки. *По-за хахольками тиняється.* Ном. № 10950. *Ховається по-за хахульками.* К ЦН. 227.

Хахоньки. ньок, *ж. мн.* Шутки, смѣхъ. **Тобі тільки хахоньки справляти**—только смѣяться. Шейк.

Хахулатий, а, е. О птицѣ: хохлатый. Гх. Уг. 272.

Хахульки. См. **Хахольки.**

Хашник, ка, *м.* Мелкій хворостъ, связанный въ пучки.

Хащ, щу, *м.* 1) = **Хмиз.** *Закопає було добро в ямі та хащем прикидає та і втіка в ліс* (од татар) КС. 1884. VIII. 720. 2) Заросль, кустарникъ, то-же, что и **хабник, хамник.** Вх. Зн. 76. То же знач. мн. **хащі.** Вас. 206.

Хаща, щі *ж.* Лѣсъ, чаща. Угор.

Хащина, ни, *ж.* Мелкій густой кустарникъ. Черк. у.

Хяя, хаї, *ж.* Довольная, спокойная жизнь. *По за ним, то й тобі хая буде.* Харьк.

Хвабрий, а, е. Храбрый. *Баба тоді й хвабра, як на печі.* Ном. № 9055.

Хвабрика, ки, *ж.* Фабрика. Левиц. I. 11. *На шуршанських фабриках дуже добра плата робітникам.* Левиц. I. 36.

Хвабрикант, та, *м.* Фабрикантъ. О. 1861. IX. 160.

Хвабрицький, а, е. Фабричный. *Хвабрицьке сукно.* Лебед. у. *Каптан фабрицького сукна.* Сим. 190.

Хвабрість, рости, *ж.* Храбрость. *Чи ти ба, яка хвабрість!* Полт.

Хвабро. *нар.* Храбро. КС. 1882. XII. 625.

Хвабрувати, рую, еш, *гл* Храбриться. Шейк

Хвазан, на, *м.* Пт. фазанъ. *Як, каже, устрелиш мені птицю-хвазана, то тоді й дочку мою бери за себе.* Рудч. Ск. II. 83.

Хвайда, ди, *ж.* 1) Плеть. КС. 1884. I. 29. *Оц стоїть пан з нагайкою, отаман з файдою.* Чуб. V. 1065. *Били її хвайдами: „не йди, бідо, за нами"!* Чуб. V. 1161. 2) Польза, прибыль. *Хвайда з його громаді є, нема що.* Каменец. у.

Хвактор, ра, *м.* Факторъ, коммиссіонеръ.

Хвакторувати, рую, еш, *гл.* Заниматься факторствомъ, коммиссіонерствомъ.

Хвала, ли, *ж.* Хвала, хваленіе, похвала. *Ледачая хвала сама себе хвалить.* Ном. № 2562. *Честь Богу, хвала і вам на здоров'я.* Ном. № 10008. **Хвалу Богові оддав.** Восхвалилъ Бога. МВ. I. 16. **Хвалу за хвіст тягти.** Шутливо: быть звонаремъ. *Ей, учись, синашу, бо як раз на дзвіниці хвалу за хвіст тягтимеш*—обычная нотація ученикамъ духовныхъ училищъ.

Хвалда, ди, *ж.* 1) Фалда, складка въ платьѣ. 2) **Присісти хвалди.** Усердно работать. *А правда, добре присів'їсь хвалди.* Ном. № 13166. См. **Фалд.**

Хвалебний, а, е. Хвалебный. *Хвалебна пісня.* К. Гр. Кв. 16. *Жертва хвалебна.* К. Псал. 61.

Хвален, на, не. Краткая форма отъ хвалений, хвальний. *Велик Господь, велик і хвален во граді Божім на Сіоні.* К. Псал. 113. *Будеш славен і хвален як Морозенко.* К. ЧР. 83

Хвалений, а, е. Хваленный, похваленный, получившій похвалу. *Ти отце добув, то будеш у хазяїна хвалений.* Мнж. 56.

Хваленик, ка, *м.* Тотъ, кого хвалятъ. *Вареники—божі хваленики: всяке хвале, та не всяке варе.* Ком. Пр. № 546.

Хваления, ня, *с.* Хваленіе. *Господу воздам хвалення щире.* К. Іов. 78.

Хвалетор, ра, *м.* Форейторъ. *Кучері, хвалетори молодії, на них шапки чорні пухові.* Чуб. V. 52.

Хвалити, лю, лиш, *гл.* Хвалить, восхвалять *Мого свекорка гудять, а батенька хвалять.* Мет. 125. *Парубок так радіє та Бога хвалить, та панові дякує.* Рудч. Ск. II 9. **Хвалити Бога.** Слава Богу. *Хвалить Бога, що ти приїхав, а то я тут турбувалась.* Рудч. Ск. II. 142. *Ти ж у мене, хвалить Бога, молода й хороша, як ягода.* МВ. II. 64. *Хвалить Бога милосердного, ні одного козака з війська не втеряли.* АД. I. 189.

Хвалитися, люся, лишся, *гл.* 1) Говорить, передавать, сообщать, разсказывать. *Зайчик прибігає до їх та й хвалиться: ховайтеся, казала сестричка, бо він* (кіт) *прийде та й подушить нас.* Рудч. Ск. I. 24. *Була я у змія, хвалився він мені, що буде твоє царство воювати.* Рудч. Ск. 2) Хвастаться. *М'ясом хвалиться, а воно й юшки не їли.* Посл. *Хвалиться сова своїми дітьми: каже, що нема кращих дітей, як совині.* Ном.

№ 9460. 3) Угрожать, обѣщать. Грин. III. 249. *Ой чи била, чи не била—хвалилася бити.* Мет. 117. *Хвалиться знести всю шляхту й панство.* К. ЦН. 256.

Хвалі́й, лія́, *м.* Хвалитель.

Хвалістра́нт, та, *м.* Хвастунъ. *Оце хвалістрант: убрався в батькову свиту та й чваниться.* Брацл. у.

Хва́лощі, щів, *ж.* Похвальба. НВолын. у.

Хвальба́, бі́, *ж.* 1) Похвала, хваленіе. *Хвальба сорочки не дасть.* Ном. № 7477. *Власна хвальба не платить.* Ном. № 2561. 2) Хвастовство. *Хвальби повні торби, а в тіх торбах пусто.* Чуб. I. 282. 3) Угроза

Хва́лька, ки, *ж.* 1) Валетъ въ картахъ. КС. 1887. VI. 463. 2) Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 465.

Хвалько́, ка́, *м.* Хвастунъ. *Поки хвалько нахвалиться, чванько начваниться, будько набудеться, а батько наб'еться.* Ном. № 5680.

Хва́льний, а, е. Достойный хвалы.

Хва́льш, ші, *ж.* Фальшь, надувательство, обманъ. *Помилка за хвальш не йде.* Ном. № 7146.

Хвальши́ве, хвальши́во, *нар.* Фальшиво, ложно, неискренно. *Як хвальшиве кажу—Боже мене скарай.* НВолын. у.

Хвальши́вий, а, е. 1) Фальшивный, поддѣльный, ложный. *Осей перстінь, що фальшивим способом віроблений.* Гн. I. 147. 2) Неискренній, лицемѣрный.

Хвальши́во. См. **Хвальшиве.**

Хвальшува́ти, шу́ю, еш, *гл.* 1) Поддѣлывать, фальсифицировать. *По фальшованих ще за наших прадідів історичніх документах.* К. XII. 34. 2) Лицемѣрить, неискренно что-либо дѣлать. *Ти Богу присягали фальшуючи.* К. ЦН. 264. *Ти бачиш, як вони фальшують з нами* (ляхи з українцями). К. ПС. 30.

Хвалюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Перетирать, пер..нать толченое конопляное сѣмя передъ выжиманіемъ изъ него масла. Лебед. у.

Хвалю́ша, лю́ші, *ж.* = **Валюша.**

Хвалю́шник, ка, *м.* = **Валюшник.**

Хваля́щий, а, е. Хвастунъ, тотъ, кто хвастаетъ. *Хвалящому і Бог не помагає.* Ном. № 2593.

Хванд, ду, *м.* = **Уо 3.** Мнж. 193.

Хванти́на, ни, *ж.* = **Фантина.** *Баба моя носила оцю хвантину, а далі мати, а потім жінка.* Лебед. у.

Хва́нтя, тя, *с.* Одежда, платье. Черк. у.

Хвараóн, на, *м.* Фараонъ. *Ти Мойсея со ізраїльтянами перевіз через море, хвараона потопив і зробив йому великеє горе.* Чуб. I. 166. *Як жиди вийшли з Єгипту, пустився здоганяти їх фараон.* Гн. II. 227.

Хва́рба, би, *ж.* 1) = **Фарба.** Шевч. 517. 2) Кровь (у раненаго звѣря). **Показа́в хва́рбу вовк.** Волкъ раненъ, видны слѣды крови.

Хварбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* = **Фарбувати.**

Хвари́ник, ка, *м.* Барышникъ, торгующій лошадьми. Сквир. у.

Хва́рту́х, ха́, *м.* Передникъ. Чуб. VII. 429. *Ближча сорочка, неже хвартух.* Ном. № 9729. См. **Фартух.** Ум. **Хвартушо́к, хвартуше́чок.** Чуб. V. 75.

Хвартуши́на, ни, *ж.* = **Хвартух** *Спідничина не зіходить, хвартушина не стече.* Грин. III. 268. *Як була я молодою преподобницею, повісила хвартушину над віконницею.* Шевч. 187. Ум. **Хвартуши́нка.**

Хвартушо́к, шка́, *м.* Ум. отъ **хвартух**

Хва́ска, ки, *ж.* = **Фаска.** Ум. **Хва́сочка.**

Хвасо́ленька, хвасо́лочка, ки, *ж.* Ум. отъ **хвасоля**

Хвасоли́на, ни, *ж.* = **Квасолина.**

Хвасоли́ння, ня, *с.* Стебли фасоли.

Хвасо́ля, лі, *ж.* = **Квасоля.** *Високий, як тополя, а дурний, як хвасоля.* Ном. № 6346. Ум. **Хвасо́ленька, хвасо́лечка, хвасо́лька.**

Хваст, ту, *м.* 1) = **Хвастун.** *Семен—хваст такий, що як би хвіст, то б і боки пооббивав.* Черк. у. 2) = **Бур'ян.** Вх. Лем. 478. Ум **Хва́стик.**

Хва́стати, таю, еш, *гл.* Хвастать. *Не хвастай, що в тебе сто рублів є.* Ном. № 11213.

Хва́стик, ка, *м.* = **Хвастун.** Мнж. 193. *Хвастик з вас!* МВ. (КС. 1902. X. 150).

Хва́сті, тів, *ж.* = **Хвастощі.** *Дайте гандчат хвасті підомчать.* Ном. № 13535.

Хвастли́вий, а, е = **Хвастовитий.** *Багатого з хвастливим не розпізнаєш.* Фр. Пр. 92.

Хвастли́во, *нар.* Хвастливо.

Хвастови́тий, а, е. Хвастливый. *Ну, та й хвастовитий парубок: і те в його гарне, і се в його гарне, і тільки сам він і гарний.* Змієв. у.

Хва́стощі, щів, *ж.* мн. Хвастовство. Мир. ХРВ. 121. Харьк. у., Борз. у.

Хвасту́н, на́, *м.* Хвастунъ, хвастливый человѣкъ. Ном. № 2572. *Хвастун іде*

земля гуде, тин розлягається: на хвастуні свити нема, він величається. Ни

Хвасувáти, сýю, еш, *гл.* 1) Прилаживать, пригонять. 2) Фальшить, идти неправильно. *Колесо хвасув.*

Хват, та, *м.* Родъ рыбы: Aspius rapax. Вх. Пч. II. 18.

Хватáльниѳ, ного, *м.* Шутливая переделка слова „квартальный" (надзиратель). *А тут вже й хватальний вийшов бач провадить мене до сібірки.* О. 1862. I. 42.

Хвáтаний, а, е=Хапаний. *Лучче своє латане, ніж чуже хватане.* Ном. № 9685

Хватанúна, ни, *ж.*=**Хапанина.** *Яка лапанина, така й хватанина.* Ком. Пр. № 831.

Хватáти, тáю, еш, *гл.* **Хапати.** *Оце хватає, наче собака.* Ном. № 4834.

Хватáтися, тáюся, єшся, *гл.*=**Хапатися.** *Хватавсь з синком поговорити.* Котл. Ен. III. 69. *Нум, брате, скорійше хвататься, щоб нам оцю кашу пo'ести.* Рудч. Ск. I. 42. *Еней з Сивилою хватались, до пекла швидче щоб прийти.* Котл. Ен. III. 10.

Хватúти, чý, тиш, *гл.* Хватить, схватить. *Венеру за виски хватило, як глянула, що там Дарес.* Котл. Ен.

Хвáтка, ки, *ж.* Снарядъ для ловли рыбы: два взаимно перекрещивающихся деревянныхъ обруча (**бíльце**), прикрѣпленныхъ къ ручкѣ (**держáк**); къ обручамъ прикрѣпляется четырехугольная сѣтка. Это **хвáтка черпакóва** къ отличіе отъ **хвáтки стоячоï**, которая опускается не горизонтально, а вертикально внизъ. Браун. 14, 15. О. 1861. XI. 116.

Хвáтки, ток, *ж.* 1) Ухватъ. Мил. М. 95. 2)=**Чаплія.** Сим. 187.

Хваткúй, á, é. 1)=**Хапкий 1.** *I ти не дуже то хваткий, і я не швидка.* Ном. 2)=**Хапкий 2.** *Там такий хваткий: що побаче, то й його.* Черк. у.

Хваткóм, *нар.*=**Хапком.**

Хватнýти, нý, нéш, *гл.* Одн. в. отъ **хватати.**

Хватóк, ткá, *м.* Въ выраженіи: **на хваткý.** Наскоро, спѣша. *Випив на хватку стакан чаю.* Мир. ХРВ. 261.

Хвать, *меж.* Хвать. *„На злодію шапка горить!"—А він собі хвать за голову.* Ном. № 11097.

Хватькомá, *нар.*=**Хватком.** Рк. Левиц.

Хвáцький, á, é. Молодецкій. *Хвацьке запорожське військо викоренили.* Стор. II. 205.

Хвáцьки, *нар.* Молодецки.

Хвашія, шії, *ж.* Полоса, вырѣзанная вдоль выдѣланной кожи. Вас. 158. *Там у мене під лавою єсть фашія ременю, заплатив я четвертак.* Грин. III. 563. Вообще вырѣзанная полоса кожи. *Давай йому кару давать—дерти хвашії і соллю солить, та й знов притулюють, а в другому місті ріжуть. Так, поки і вмер.* Грин. III. 588.

Хве! *меж.* выражающее отвращеніе, гадливость, фи. *Хве-хве! руська кость пахне!* Рудч. Ск. I. 99.

Хвель, лю, *м* ? *Дивного хвелю чоловік.* Ном. № 13901.

Хверт, та, *м.* Названіе буквы ф. *Хвертом по під боки взявся.* Ном. № 2481. А ну до хвéрта! Ном. № 12412. Существовало обыкновеніе: когда кто-либо изъ дѣтей позволитъ себѣ въ присутствіи другихъ испустить вѣтры, на притолкѣ у дверей писалась мѣломъ буква ф (иногда и крестъ), провинившійся поднимался за уши и долженъ былъ цѣловать написанное. Это и называлось: тягти до хвертá. Ум. **Хвéртик.** См. **Фертик.**

Хверцювáти, цюю, еш, *гл.* Щеголять, франтить. *Хверцюй же тепер простоволоса.*

Хвéршал, ла, *м.* Фельдшеръ.

Хвéршалка, ки, *ж.* Фельдшерица. Харьк. у.

Хвéршальський, а, е. Фельдшерскій. Харьк. у.

Хверя́зя, зі, *ж.* Ферязь. *У князя хверязя, а в нас і очкур.* Ном. № 1596.

Хвест, та, *м.* Пиръ, праздество. *Купно тут собрані, на хвест сей созвані священники в попадями, бакаляри з співаками.* Гол. II. 496.

Хвéхвер, ру, *м.* Перецъ. *Оце яка в мене одрижка—все хвехвер та шахран одригується.* Грин. II. 177.

Хвúґа, ґи, *ж.* 1) Винная ягода, Ficus carica L. ЗЮЗО. I. 123. *А діточкам черевички, хвиґ та винограду.* Шевч. 116. 2) **Хвиґи-миґи.** Лакомства, сласти. *Були там і всякі панські шпундри, і витребеньки, і хвиґи-миґи, і дуже добре частування.* Стор. М. Пр. 150.

Хвиґлювáти, люю, еш, *гл.* Юлить, увертываться. *Не хвиґлюй, не поможеться.* Черк. у. *Хвиґлює, щоб хто пітоя.* Черб. у. См. **Фиґлювати.**

Хвиґу́ра, ри, *ж.* 1) Фигура. 2) Крестъ на дорогѣ. Чуб. I. 186. *Іде насеред роздорожжя, де три дороги сходяться і де є три фигури.* Драг. 56.

Хвиґу́рно, *нар.* Фигурно? *Хвиґурно вирізаний хрест.* Стор. II. 159. *Голова між ніг вплелася, а задня вгору піднялася,— умер фигурно неборак.* Котл. Ен. V. 49.

Хви́жа, жі, *ж.* Вьюга, мятель. *На дворі хвижа.* Ном. № 6851. *Під таку хвижу не одно одубіє.* О. 1861. V. 72. *Та се якісь люде приїхали,—за хвижею і не видно.* О. 1861. V. 72.

Хвиза́нка, ки, *ж*=**Ковзалка.** Вх. Зн. 65.

Хвизи́на, ни, *ж.* Лента. *Ти бач, яка широка хвизина.* С. Бугаевка, Кіев. у.

Хви́ленька, ки, хви́лечка, ки, *ж.* Ум. отъ **хвиля.**

Хвилечний, а, е Волнующійся? *Зараз стала злосупротивна хвилечна хвиля на Чорному морю притихати.* АД. I. 182. *З Чорного моря хвилешна хвиля уставає.* АД. I. 182.

Хвили́на, ни, *ж.* Минута. *Зожди одну хвилину.* К. ЦН. 169. **Що-хвили́ни.** Каждую минуту, ежеминутно. *Згадую що години, що-хвилини.* МВ. Ум. **Хвили́нка, хвили́нонька, хвили́ночка.** *За час, за годинку, за малу хвилинку качається Нечаєва головка по ринку.* Гол. I. 9. *І буду дома за малу хвилинку.* К. МБ. X. 19. *Пождіть, кумцю, на хвилиночку.* Св. Л. 59.

Хвили́нник, ка, *м.* = **Хвилівник.** ЗЮЗО. I. 113.

Хвили́нонька, хвили́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ **хвилина.**

Хвили́ти, ся, лю, ся, лиш, ся, *гл.*= **Хвилювати, ся.**

Хвилі́вник, ка, *м.* Раст. Змѣевикъ Aristolochia Clematitis L. *Третя лихо зве уразом і провадить зілля: росторопшу то хвилівник, то другє безділля.* Мкр. Н. 4.

Хвилі́лник, ка, *м.*=**Хвилівник.** ХС. VII. 116.

Хвилозо́ф, фа, хвилосо́ф, фа, *м.*=**Философ.** *Один хвилозоф, чи й богослов казав промову над якимсь померлим паном.* Грин. I. 230.

Хвиль, ля, *м.* 1) Валетъ въ картахъ. 2) Названіе игры въ карты и козырной дамы въ той же игрѣ. КС. 1887. VI. 368.

Хви́лька, ки, *ж.* 1) Родъ карточной игры. 2) Валетъ въ этой игрѣ. 3) Ум. отъ **хвиля.**

Хвильови́й, а́, е́. 1) Волнообразный. 2) Минутный, скоротечный. *Хвильова думка.* Левиц. I. 169.

Хвилюва́ння, ня, *с.* Волненіе.

Хвилюва́ти, лю́ю, єш, *гл.* 1) Волноваться, бѣжать волнами. *Хвилює річка. Трави у степу хвилюють на просторі.* К. Псал. 211. 2) О слезахъ: дрожать на глазахъ. *Він подививсь мені в вічі і подививсь на дочку. А в дочки сльози хвилюють.* МВ. II. 117.

Хвилюва́тий, а, е. Волнообразный, волнистый. *Полонини—се то рівні, то горбуваті, то хвилюваті обшари високих гір.* Шух. I. 184.

Хвилюва́тися, лю́юся, єшся, *гл.* Волноваться. *Її груди, хвилювалися бажанням досягти до того, про що марила сестра.* Левиц. I. 300. *Їду полем чистим, гляну оком бистрим—филюються жовті ниви житом колосистим.* К. Досв. 6.

Хви́ля, лі, *ж.* 1) Волна. *Встала на Чорному морі бистрая хвиля.* Дума. *Чому в ставу вода руда? Мабуть хвиля збила.* Мет. 113. **Мо́ре в хви́лю.** Море во время волненія. *Море в хвилю і тишу.* О. 1861. IV. 31. 2) Буря, порывы вѣтра. Борз. у. *Хвилею багато яблук позбивало.* Сосн. у. *Гряд з хвилею.* Пирят. у. 3) Минута, время. *В добру хвилю чекай злої.* Ном. № 5885. *Ото по тій хвилі я ніхов до пана.* Канев. у. 4) Хорошая погода. Гн. I. 50. Ум. **Хви́лька, хви́ленька, хви́лечка.** *Часом прийде хтось до хати на хвильку.... мусиш сісти хоч на хвилю.* ЕЗ. V. 196. *Ото той волик несе їх, і так несе: що хвилька, то й милька.* Рудч. Ск. I. 119. *Зустрілись на одну хвилечку.* Г. Барв. 81.

Хвиля́стий, а, е. 1) Волнистый; волнующійся. Міус. окр. *Чи ти се дав таку коневі силу і роспустив йому хвилясту гриву?* К. Іов. 89. *Хто ворітьми запер хвилясте море, як ринуло із черева земного.* К. Іов. 84. 2) О матеріи: муаровый. *Стьонжка хвиляста.* Борз. у. *Купила два аршини стрічки червоної хвилястої, дуже гарна—так хвиля по їй і ходе.* Пирят. у. 3) О смушкѣ: „волнистый съ крѣпкими низкими волнообразными завитками". Вас. 198.

Хвилястогри́вий, а, е Съ волнистой гривой, съ развѣвающейся гривой. *Коми-*

ченько хвилястогривий його до віська не несе. Греб. 354.

Хвилятися, ляюся, єшся, *гл.* Качаться. Ровен. у.

Хвиндя, ді, *ж.*=**Хиндя.** Радом. у.

Хвинтик, ка, *м.* Франтикъ.

Хвинтіти, чу, тиш, *гл.* Важничать. *Дивись ти, як хвинтить зачав! неначе й справді пишна птиця.* Гліб.

Хвирса, си, *ж.*=**Хвижа.** Черк. у.

Хвисткий, á, é. Гибкій. *Одна дівча була гостренька.... швидка, гнучка, хвистка, порскенька.* Котл. Ен. Ш. 72.

Хвись, *межд.*, выражающ. ударъ съ размаху по чему нибудь. *Вхопив камінчик, прицілився.... і Ремула по лобу хвись.* Котл. Ен. V 70.

Хвиськати, каю, єш, *гл.* Хлестать, бить. *Хвиськав батогом по сухих кінських ребрах.* Левиц. I. 457.

Хвиський, á, é. Хлесткій.

Хвиснути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **хвиськати.** Хлестнуть. *Хвиснув батогом по конях.* Левиц. Пов. 98.

Хвиткий, á, é. Скорый, поспѣшный. *Своїм питанням хвитким не дала йому вимовити слова.* МВ. (О. 1862. I. 79).

Хвицати, цаю, єш, *гл.* О лошади: бить задними ногами. *Помалу ходіть коло коня, бо він хвицає.* Васильк. у. *Знай, кобило, де брикати, а тут тобі вже не хвицати.* КС. 1882. IX. 586.

Хвицливий, а, е=**Брикливий.**

Хвицнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **хвицати.** *Вона (кобила) його як хвицне! так, що йому і свічки у очах показались.* Рудч. Ск. I. 7.

Хвицонути, ну, неш, *гл.* То же, что и **хвицнути,** но съ большей силой. *Скаче, ще й хвицонув скільки раз.* Св. Л. 205.

Хвища, щі, *ж.* Сильный холодный дождь или снѣгъ съ вѣтромъ. *Там така хвища на дворі, що й собаки поховались.* Волч. у. Слов. Д. Эварн.

Хвиялка, ки, *ж.*=**Хвіялка.** Viola odorata. Ум. **Хвиялочка, хвиявочка.**

Хвірза, зи, *ж.* Вьюга. Миргор. у.

Хвіртка, ки, *ж.* Калитка. Чуб. VII. 393. *Піп у хвіртку, а чорт у дірку.* Ном. № 211. См. **Фіртка.** Ум. **Хвірточка.**

Хвіст, хвоста, *м.* 1) Хвостъ. *Прив'язали до хвоста коневі.* Рудч. Ск. 2) Иногда употребляется для обозначенія домашняго животнаго. *І хвоста нема у дворі.* Ном. *Тільки пара хвостів осталось.* Ном. *Та ще й закрутки покручено,—мабуть на всяку тварь, щоб і хвоста в дворі не було.* Г. Барв. 417. 3) Шлейфъ, хвостъ платья. *Не вмієте так вертіти хвостом та крутити головою, як уміє Люцина та Рузя.* Левиц. I. 319. 4)=Нечеть. Вас. 156. 5) Названіе одного изъ играющихъ въ плаз мальчиковъ. Ив. 19. 6) мн. **Хвости**=Уси. (См. Ус 3). КС. 1893. V. 283. 7) **Крутити хвостом.** Хитрить, вилять. *Крутить хвостиками.* Ном. № 3003. 8) **Хвоста вкрутити.** Сбить спесь. *Швидко ми вам хвоста вкрутимо! не довго гордуватимете нами.* К. ЧР. 72. 9) **Вибийте собі хвіст об тин.** Оставьте пожалуйста ваши приставанья? Котл. МЧ. 438. Остальныя знач. см. подъ словомъ фіст. Ум. **Хвостик, хвостиченько, хвосток, хвосточок.** *Кожда лисиця свій хвостик хвалить.* Ном. № 9459. *Я курочку під пахечку, її хвостик видко.* Чуб. V. 681. *Копитцем луг пробігає, а хвостиченьком землю замітає.* Чуб. III. 295. *Коточок заховався в куточок, тілько видно хвосточок.* Мил. 44. *Піди, вовчику!—Піди, хвостику!*—шутятъ надъ тѣмъ, кто, будучи посланъ, по лѣности посылаетъ за себя другого. Ном. № 10864. Ув. **Хвостище.** Рудч. Ск. I. 16. **Хвостяка.** *Здоровенний хвостяка.*

Хвіть! *межд.* 1) Подражаніе свисту, фюить! *А де гроші?—Хвіть!—свиснув Іван.* Грин. II 223. *Що ж тут на світі робити? Хвіть-хвіть!* Кв. 2) Хвать. *Хвіть відра!—і собі побігла по воду.* Мир. Пок. I. 124. 3) Выражаетъ быстрое, рѣзкое движеніе, скачекъ, ударъ. *Куди вбіжить на годину—хвіть-хвіть,—уже борзій і з хати.* Г. Барв. 103. *Хвіть, та в бік! насилу я вдержався на ньому,—оттакий то кінь.* Новомоск. у. *Хвіть другого по пиці.* Мир. ХРВ. 260.

Хвітька, ки, *ж.*=**Мантачка.** Лебед. у.

Хвітькати, каю, єш, *гл.* Посвистывать. *Жовна фітькала, туркала горлиця.* Св. Л. 211.

Хвітьхвітькати, каю, єш, *гл.*=**Хвітькати.** *Що ж тут на світі робити? Хвіть-хвіть! Та так собі і хвітьхвітькають.* Кв.

Хвітю, *межд.* выраж. звукъ отъ метенія. *Хвітю-хвітю! повна скриня оксамиту.* Загадка о сметаемой сажѣ. Ном., стр. 299, № 310.

Хвіщ, хвоща́, *м.* 1)=**Хвощ.** 2)=**Хвощанка.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Хвія́лка, ки, *ж.* Раст. фіалка. Viola odorata. *Дід о хлібі, а баба о хвіялках.* Ном. № 13070. Ум. **Хвія́лочка.** *Нехай же я на тій горі погуляю, хвіялочок на віночок назриваю.* Мет. 138.

Хвія́ти, хвію́, еш, *гл.*—**до ко́го, чо́го.** Склоняться къ кому, чему. *На городі дві тополі, трета до них хвіє.* Гол. I. 269.

Хвія́тися, хвію́ся, ешся, *гл.* Колебаться, качаться. *Корабель хвіється.*

Хвої́на, ни, *ж.*=**Хвоя.** Ум. **Хвої́нка.** Ном. № 8466.

Хво́їти, хво́ю, їш, *гл.* Бить лозою. *Як почне її хвоїть, примовляючи: було не савити, не варварити.* Ном. № 4007.

Хвоїщ, ща̀, *м.* Раст. а) Equisetum limorum L. ЗЮЗО. I. 191. б) Equisetum hyemale L. ЗЮЗО. I. 121.

Хвойди́на, ни, *ж.* Прутъ, хворостина. Шейк.

Хвойли́чник, ка, *м.* = **Хвилівник.** ЗЮЗО. I. 113.

Хвойови́й, а́, е́. Сосновый. *Хвойовий ліс.* Черниг. у.

Хвора́, ри́, *м.* Болѣзнь? *Шуну коника по двору своєму тестеві на хвору.* Чуб. III. 204.

Хво́рий, а, е. Больной. *Не вставай: ти хвора.* Шевч. 192. *Хворий лежить, та без пам'яти хліб їсть.* Ном. № 8136.

Хво́рість, рости, *ж.* Болѣзнь. *Кому користь, а нам хворість.* Ном. № 2347.

Хворі́ти, рію, еш, *гл.* Болѣть. *Ой щоб тому да три літа хворіти, хто побрав зазульчини діти.* Чуб. III. 157. *У чумаків воли хворіють.* Драг. 167.

Хво́ркус, са, *м.* Молодецъ? *Ну й хворкус!* Зміев. у.

Хво́рма, ми, *ж.* Форма.

Хвормува́ти, му́ю, еш, *гл.* Формировать, придавать форму. *Народ формує свої ідеї....* О. 1861. XI. 105.

Хворо́ба, би, *ж.* 1) Болѣзнь. *Що панська хвороба, то наше здоров'я.* Ном. № 1154. 2) Употребл. презрительно для обозначенія ничтожнаго количества. *Що там і грошей тих — хвороба!* Ном. № 7704. 3) **Хворо́би тепе́р зро́биш, підеш** и пр. Бранчивое выраженіе, обозначающее невозможность, сдѣлать, пойти и пр. *Хвороби тепер у льох підеш.* Радом. у.

Хворови́й, а́, е́. Болѣвшій. *Це дитина не хворова: її тільки перехрестили, а вона і вмерла.* Харьк. у.

Хворови́тий, а, е. Болѣзненный.

Хворо́ст, ту́, *м.* Хворостъ. Св. Л. 157. *Лежить під хворостом та й крутить хвостом.* Ном. стр. 293. № 119.

Хворосте́ць, тцю́, *м.* Мелкій хворостъ. *Хто по хворостець побіжить, щоб у грубці прокинути?* Г. Барв. 441.

Хворости́на, ни, *ж.* Хворостина. *Не мила та хворостина, що по очах била.* Ном. № 4127. Ум. **Хворости́нка.**

Хворости́ння, ня, *с.* То-же, что и хмиз? *Пішов мужик одбувать свою панщину в ліс, збірать хворостиння.* Грин. II. 72.

Хворости́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Бить хворостиной, розгой.

Хворостня́к, ка́, *м.*=**Хмиз.** *Як дохопаю, хворостняком затрушу.* Мнж. 2.

Хворостяни́й, а́, е́. Сдѣланный изъ хвороста. Хотин. у.

Хворо́та, ти, *ж.*=**Хвороба.** Вх. Лем. 478. *Не дішов богатий до своєго двора, перестріла богача сильная хворота.* Гол. III. 269.

Хворте́ця, ці, *ж.* Крѣпость. Мир. ХРВ. 168. *„Ріжте, бийте"!—на фортеці кричить Гамалія.* Шевч. 59.

Хвортуви́на, ни, *ж.*=**Хвортуна** *А котеряв я хвортувину через молоду дівчину.* Чуб. V. 938.

Хворту́на, ни, *ж.* Судьба, фортуна. Рудч. Чп. 219. *Ой я б, мамо, не тужила, а Бога молила, щоб моєму козаченьку хвортуна служила.* Мет. 20. Ум. **Хворту́нонька.** Чуб. V. 287.

Хвортуни́на, ни, *ж.*=**Хвортуна.** *Ой хвортуно, хвортунино! що ти учинила?* Мет. 63.

Хворту́нити, нить, *гл. безл.* Везти, удаваться. *Йому хвортунить.* Ном. № 1631.

Хворшт, та, *м.* Доска въ $1^1/_2$ вершка толщины.

Хво́рявий, а, е=**Хворовитий.**

Хворя́ка, ки, *об.* Больной, больная. *Як понедужав мій товар, так я од хворяк і не одходила.* Нѣжин. у.

Хворя́ти, ря́ю, еш, *гл.*=**Хворіти.** *Після того хворяла вона днів зо три, чи й більш.* Екатеринос. у.

Хво́стати, таю, еш и **хвощу́, щеш,** *гл.* 1) Ударять кнутомъ по воздуху. *Та не хвостай даремне; пішов би до плугів і там хвостав би коло волів.* Лнпов. у.

2) О дождѣ: лить съ шумомъ. *Ой есть у полі а чорная хмара, і із тиеї хмари дрібний дощик хвоще, ой він же мні головку сполоще.* Чуб. V. 1002.

Хвоста́тий, а, е. Хвостатый, имѣющій хвостъ, съ длиннымъ хвостомъ. *Миші хвостаті.* МУЕ. І. 132. (Полт.). *Постановить: пускать на раду всіх хвостатих, а куцих не пускить.* Гліб.

Хво́статися, таюся, єшся, *гл.* 1) Волочиться, тянуться сзади (объ одеждѣ). НВолын. у. 2) Хвоста́тися. Спѣшно дѣлать, спѣшить. *А нуте хвостаться, щоб не остаться.* Мнж. 165.

Хвоста́ч, ча́, *м.* 1) Съ длиннымъ хвостомъ. 2) Неводъ, сѣть съ хвостомъ. 3) Раст. Achyrophorus maculatus Scop. ЗЮЗО. І. 109.

Хвоста́чка, ки, *ж.* Въ загадкѣ названіе ложки. *Є у нас бучок, а на бучку яворець, на яворці коношка, на конопці глинка, а на глинці млячка, а в ній хвостачка.* Ном. стр. 301. № 409

Хво́стик, ка, хвости́ченько, ка, хво́стичок, чка, *м.* Ум. отъ хвіст.

Хвости́ще, ща, *с.* Ув. отъ хвіст. *А що ти, хвостище-помелище, гадало, як од того проклятого хортища втікало?* Рудч. Ск. І. 116.

Хвостня́к, ка́, *м.* Раст. Hippuris vulgaris L. ЗЮЗО. І. 125.

Хвостови́к, ка́, *м.* Часть плуга: клинъ, при помощи котораго можно опускать плугъ глубже или мельче. Канев. у. Чуб. VII. 399.

Хвосто́к, тка́, хвосто́чок, чка, *м.* Ум. отъ хвіст.

Хвостя́, тя́ти, *с.* Употребл. обыкновенно во мн. ч.: хвостя́та. Рогатый скотъ. *Пара хвостят.* Вас. 197.

Хвостя́га, ги, *ж.*=**Хвостяка.** *І хвостяги нема у дворі.* Ном.

Хвостя́ка, ки, *м.* 1) Ув. отъ хвіст. *Здоровенний хвостяка.* 2) *ж.* Одна штука рогатаго скота. *Та в його є пара хвостяк.* Ум. Хвостя́чка. *Як би не він, у тебе в дворі і хвостячки не було б.* Новомоск. у.

Хво́ськати, каю, єш, *гл.*=**Хвиськати.**

Хво́снути, ну, неш, *гл.*=**Хвиснути.** *Хвоснув коня батогом.* Грин. ІІ. 179.

Хво́шка, ки, *ж.* Шкура дохлой овцы или козы. Херс. г.

Хво́шти, тів. Сегмсаті въ колесѣ. Ольгоп. у.

Хвощ, ща́, *м.* Раст. а)=Хвоїщ а). ЗЮЗО. І. 121. б)—зі́мній=хвоїщ б). ЗЮЗО. І. 121.

Хвоща́нка, ки, *ж.* Пучекъ хвоща, соломы или камыша, при помощи которыхъ моютъ деревянные некрашенные полы. Сим. 130.

Хвоща́тися, ща́юся, єшся, *гл.* Шляться. *Де ти хвощався?* Зміев. у.

Хво́я, хво́ї, *ж.* Сосна, Pinus sylvestris L. ЗЮЗО. І. 131. *Довгий, як хвоя.* Ном. № 8621. *Поїдьмо до бору та зрубаймо хвою, та поставмо комору та посеред двору.* Нп.

Хвузія, зії, *ж.* Ружье. *Салдати з хвузіями на сонці так і сяють.* Драг. 198. *Фузію намірив, обох разом застрілив.* Гол. ІІІ. 63.

Хвук, ка́, *м.* 1)=**Фук.** *Хвук ни хвук як піде, то зобачиш, що з того нічого не буде.* Ном. № 3292. 2) Веретено. *Дівки, беріть в руки хвуки* (веретена), *завтра Великдень.* Ном. № 10053.

Хву́ра, ри, *ж.*=**Хура.** *Ми тебе доставим аж до того міста, где ти маєш хвуру брати.* Чуб. V. 1043.

Фву́рман, на, *м.*=**Хурман.** Грин. ІІ. 195.

Хвус, су, *м.*=**Гуща.** *Вдова здибала в фляшці трошки оливи, але не хтіла дати, бо казала, що то вже хвус.* Гн. І. 94.

Хву́ста, ти, *ж.*=**Хуста.** Kolb. ІІ. 57.

Хе-хе, *меж.*, выражающее смѣхъ. *А ми... хе-хе! а ми жонаті.* Шевч. 180.

Хе́кати, каю, єш, *гл.*=**Ха́кати.** *Як літом собака хекає, виваливши язик, то то, кажуть, він приказує: „на ката хата, на ката хата“.* Ном. № 10288.

Хе́кнути, ну, неш, *гл.* Вскрикнуть съ звукомъ хе, хек—при ударѣ, напр. *Я, каже, добре йому дав, він аж хекнув.* Новомоск. у.

Хендо́гий, а, е. Чистый, опрятный. *Хоч будеш убогий, пби-сь був хендогий.* Ном. № 11253.

Херуви́м, ма, *м.* Херувимъ. К. МХ. 28. *Митра на голові херувимом дана.* Чуб. І. 179. Ум. Херуви́мчик. *Двокрилий херувимчик.* Левиц. І. 286.

Херше́бок, бка, *м.* Рубанокъ для первоначальнаго строганія. Вас. 149.

Хи! *меж.* 1) Фу! *Хи ти скаженої собаки люде, неначе я один в світі тіки і є.* Драг. 127. 2) Дѣтск. Обожжешься. О. 1862. ІХ. 119.

Хи-хи! *меж.*, выражающее смѣхъ. *Хи-хи-хи! зареготавсь о. Хведор.* Левиц. І. 136.

Хиб, *меж.* отъ глагола **хибну́ти**. *Підперся рукою та й задрімав, а рука хиб! я й прокинувся.* НВолын. у.

Хи́ба, би, *ж.* 1) Ошибка, промахъ. *О, цей хиби не дасть!* Подольск. г. 2) Недостатокъ.

Хиба́, *нар.* 1) Развѣ. *Хиба не знаєте приповісти сієї?* Єв. Мр. IV. 12. *Хиба будемо на неї дивитись, як на мальовану?* МВ І. 25. 2) Развѣ ужъ, быть можетъ. *Пора вже мені* (сонце каже) *сходить, але я втомилось,—хиба ти йди за мене.* Чуб. І. 5. 3) Ужъ? *Із пасіки пішов на гору, щоб подивитись на бакшу; оттам хіба було розору, що усього й не роскажу.* Алв. 76.

Хиба́ль, *нар.*=**Хиба**, *нар.* Вх. Лем. 478.

Хиба́нок, нка, *м.* Родъ рубанка съ длинной колодкой для окончательнаго сглаживанія строгаемаго. *Шерстебка першу шерсть здіймає; потім рубанком рівняють, а тоді вже пускають хибанок—він уже хиби не дасть.* Подольск. г.

Хиба́нь, *нар.*=**Хиба**. *Бо я го не маю, хибань буду мати.* Гол. III. 435. *А ні я тя зчарувала, а ні моя ненька, хибань тебе зчарувала сусіда близенька.* Гол.

Хиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* 1) Колебать, шатать. *Стоїть хибка над водою, хибає собою.* Гол. 2)=**Хибатися**. *Полиця хибає—вже не стоїть.*

Хиба́тися, ба́юся, єшся, *гл.* Колыхаться, колебаться, шататься. *Хибається віз.* Черк. у. *Чайчиха коло печі, як мара, хибається, робить.* МВ. II. 44.

Хи́бити, блю, биш, *гл.* 1) Ошибаться, давать промахъ, погрѣшать, сбиваться съ пути. *Мір землю сажнем, а не ланцюгом, то не будеш хибити.* Черк. у. *Не хибив я проти його закону, його слова ховав у щирім серці.* К. Іов. 51. *Прямуйте ж, добродію, куди задумали, не хиблючи.* К. (О. 1861. І. 310). 2) Миновать, обойти. *Він думав, що то його хибить.* НВолын. у. *То вже вас не хибить—мусите робити.* НВолын. у.

Хибки́й, а́, е́. 1) Неустойчивый, шаткій, колеблющійся. *Гойдала човник, хибкий як трісочка.* Левиц. І. 109. *Хибкий місток.* Г. Барв. 271. *Хибкий віз.* Черк. у. (У лілеї) *стебло тоненьке, хибке.* К. Дз. 218. 2) Слабый, неустойчивый по характеру, уступчивый. *Таке в мене серце хибке, що й не встою, як знов просити муть.* МВ. І. 22. *Чудне, хибке, непевне слово в його.* К. ЦН. 255. 3) Увертливый, ловкій. *Хибкий хлопець.* Каменец. у. *А я піде танцювати, то найхибкіщий Ларо.* НВолын. у.

Хи́бкість, кости, *ж.* 1) Неустойчивость 2) Мягкость, слабость характера. Желех

Хи́бко, *нар.* Неустойчиво, шатко. *Хибко сидіти.* Могил. у.

Хибли́вий, а, е=**Хибкий 2**. *Жіноцьке хибливе почуття.* Мир. ХРВ. 251.

Хи́бний, а, е. Ошибочный. Желех.

Хи́бно, *нар.* Ошибочно.

Хибну́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Покачнуть, наклонить. *Хибнути човен.* Васильк. у. 2) Наклониться. *Хибнув на мене віз.* Черк. у. 3) Сплоховать, не удаться. *Сей рік жито хибнуло, а ґрина добра.* Каменец. у. 4) Минуть, обойти. *То вже її не хибне.* НВолын. у.

Хибну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Покачнуться. *Пливе човен, води повен, коли б не хибнувся.* Нп. *Хибнувсь віз.* Черк. у.

Хибч, чі, *ж.* Неправильность, недостатокъ, порокъ. *Тут єсть якась хибч.* Кіев. у. *Бридкий, як хибчі.* Ном. № 8492.

Хи́жа, жі, *ж.* 1) Клѣть, чуланъ, кладовая. Вас. 195. Чуб. VII. 388. *На улицю не піду і дома не всижу; хиба піду підкопаюсь до дівчини в хижу.* Мет. 116. *Лагодила баба хижу: то тільки кішки лазили, а то вже й собаки стали лазити.* Ном. № 7580. 2)=**Хата**. *Ідут до каждої хижі і під вікни співают.* МУЕ. III. 18. 3)=**Хлів**. *Та заплели хижку, та загнали овечечку-стрижку.* Мил. 42. Ум. **Хи́жка**. *М'ясо поставили в хижку. Ой хто мене вірно любить, той прийде у хижку.* Рудч. Чп. 186.

Хижа́к, ка́, *м.* Хищникъ. К. ПС. 6. *Настигає хижаків у полі* К. МБ. 265. *Хижаки добро його розносять.* К. Іов. 11.

Хижа́цтво, ва, *с.* Хищничество. К. XII. 87, 73.

Хижа́цький, а, е. Хищническій. К. Бай. 63. *І ніхто не приголубить хижацького сина.* К. Псал. 255.

Хи́жечний, а, е. 1) Относящійся къ клѣти, чулану, кладовой. 2) О женщинѣ: спящая въ клѣти. *Не пущу, не пущу, ти, хижечна курво.* Гол. II. 710.

Хи́жий, а, е. Хищный. К. ЧР. 427. *Хиже птаство.* К. Іов. 59. *Хижі орли.* К. ЧР. 92.

Хи́жість, жости, *ж.* Хищность. Желех.

Хи́жка, ки, *ж.* Ум. отъ **хижа**. 2)—**слимакова, слимачева**. Раковина улитки. Вх. Лем. 478.

Хи́жний, я, е. Относящійся къ хижѣ, то-же, что и хижечний.

Хи́жо, *нар.* Хищно. *Поглядали на Лесю так хижо, як вовки на ягницю.* К. ЧР. 90.

Хижчи́на, ни, *ж.*=**Хижка**. Мил. 159. *А вона метнулась у хижчину,—там стояла горілка.* Полт. *Побігла вона швиденько у хижчину.* О. 1862. V. 49. *Я тобі поставлю хижчину в лісі, і там будеш сидіти.* Гн. І. 133.

Хи́за, зи, *ж.*=**Охиза**. Мир. ХРВ. 125.

Хизува́тися, зу́юся, ешся, *гл.* Хвастать, спесивиться. *Хизується, неначе на пристяжці.* Ном. № 2508.

Хи́кавка и **хи́калка**, ки, *ж.*=**Икавка**. Мил. 9.

Хи́кнути, ну, неш, *гл.* Икнуть. Мил. 165.

Хилита́ти, та́ю, еш, *гл.*=**Хитати**. *І над ними буйний вітер траву хилитає.* Рудан. IV. 29.

Хили́ти, лю́, лиш, *гл.* 1) Клонить, наклонять, склонять. *Куди хилить вітер, туди й гілля гнуться.* Ном. № 5675. 2)—**горі́лку, ча́рку**. Выпивать. *Яким хилив иноді горілку незгірше свого дядька Охріма.* Левиц. І. 280. *Хилила таки добре чарку за чаркою.* Левиц. Пов. 211.

Хили́тися, лю́ся, лишся, *гл.* 1) Клониться, наклоняться, склоняться. *Не рад явір хилитися—вода корень миє.* Нп. *Мій таточку, мій рідненеський! до кого ж ми будемо тулиться й хилиться?* Мил. 188. 2)—**під ко́го**. Быть покорнымъ кому, быть подъ чьей властью. *Під мене хиляться і добрі, й злющі.* К. ПС. 43.

Хилки́й, а́, е́. Гибкій, легко нагибающійся. *Хилку лозинку і снігирь зігне.* Ком. Пр. № 773.

Хиль! *меж.*, выражающее быстрое наклоненіе. *Черк чарочку з тарілки, хиль, та й випила.* О. 1861. XI. Кух. 24.

Хильну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ хилити.

Хильце́м, хи́льці, *нар.* 1) Согнувшись, наклонясь. *А я, гільтяй молоденький, того не злякався, хильцем хильцем по під верби, та в зілле сховався.* Гол III. 164. *Козак молоденький та й того злякався, хильці, хильці по під плотом, та й в зілля сховався.* Чуб. V. 127. *Побіг хильці бур'янами, та й утік.* Каменец. у. 2) **Хильце́м ковтну́ти**. Выпить, сразу опрокинувъ рюмку въ ротъ. Левиц. І. 143.

Хиля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Хитати**. *Вітер дуби хиляє.* Грин. III. 357.

Хиля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* 1) Качаться, колебаться, шататься. *Вітер повіває—сосна ся хиляє.* Гол. І. 192. *Яка ти бліда, аж страшна і хиляєшся.* Г. Барв. 532. *Хилялась, як п'яна.* К. ЧР. 156. 2) Наклоняться. *Як візьмеш хилятися, то аж спина болить.* Черк. у. 3) Шататься, слоняться. *А жіночка московкою всюди хиляється—і по жидах, і по панах.... боса.* Шевч. 529. *Проміж осілею хилявся, тини переступав, ховався.* Котл. Ен. V. 73.

Химе́ра, ри, *ж.* Употребл. преимущ. во мн. ч. Фантастическія выдумки; причуды. *Чи довго ще сплітатимеш химери, і голос твій бурхатиме, як вітер.* К. Іов. 48. **Химе́ри гну́ти**. Показывать причуды. **Химе́ри гони́ти**. Говорить вздоръ. *Дівча божевільне химери ганяє.* К. Досв. 77. *Се він перепився, та сп'яну химери погнав.* Кн.

Химе́рити, рю, риш, *гл.* 1)=**Химерувати**. *Ох старі голови та розумні: химерять, химерять, та й зроблять в лемеша швайку.* Шевч. 152. 2) Фантазировать, мечтать. *Ох, коли б!... Та що! про се шкоди химерити.* К. Дз. 142.

Химе́рія, рії, *ж.*=**Химера**, Харьк. г.

Химе́рний, а, е. 1) Чудаковатый, причудливый, странный. *Оттакий то Перебендя старий та химерний, заспіває, засміється, а на сльози зверне.* Шевч. 8. *Коли скінчиш ти вигадки химерні?* К. Іов. 39. 2) Вздорный. *Химерні слова.* Шевч.

Химе́рник, ка, *м.* Чудакъ, странный человѣкъ. К. ЧР. 419.

Химе́рниця, ці, *ж.* Чудачка, странная женщина.

Химе́рно, *нар.* Странно, смѣшно.

Химерува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Причудничать; капризничать. *Ой, дочко, не дурій! Що се ти химеруєш? Якісь панські роскоші все вертяться в тебе на думці.* МВ. І. 26.

Хи́морода, ди, *ж.* 1) Причуда, капризъ. 2) Колдовство. Г. Барв. 326. *Да й сміється вражий запорожець. А він химородою химородив. Сказано—каверзники.* ЗОЮР. І. 79. 3) **Хи́мороди гна́ти**. Причудничать; колдовать. *Тепер, каже, піст, дак чого ж химороди гнати?* Г. Барв. 110.

Химоро́дити, джу, диш, *гл.* 1) Причудничать. 2) Колдовать. ЗОЮР. І. 79.

Він ледачий химороду химородить. Г. Барв. 419.

Химоро́дний, а, е. 1) Капризный, своенравный. 2) Посредствомъ колдовства добытый. *Воску з під цих бджіл не годиться давати на церкву, бо він не чистий, химородний.* Грин. II. 322.

Хи́мородник, ка, *м.* Колдунъ, знахарь. К. ЧР 153, 427. *Проклятий химородник, що заморочив вам голови.* К. ЧР. 194.

Хи́мородні, день, *ж.* Хитрыя затѣи, хитрости.

Химоро́дниця, ці, *ж.* Колдунья, вѣдьма. Нѣжин. у.

Хи́мородь, ді, *ж.* 1)=**Химорода.** *Почав вже химородь строїти.* Харьк. г. 2)=**Хамородь.** Вх. Зн. 76.

Хи́ндя, ді, *ж.* Лихорадка. *Хай тебе хиндя попотрясе.* Ном. № 3728.

Хи́рбет, ту, *м.* Свинна. Гн. I. 193.

Хире́нний, а, е=Хирний. *Вередує, як той пинич... І де взялось таке хиренне? Все село проклятого не нагодує, а він собі гуляє, п'є.* Шевч. 562.

Хи́рий, а, е=Хирний. *Дід Омелько хирий.* О. 1862. VIII. 20.

Хи́ріти, рію, еш, *гл.* Болѣть, хворать, хирѣть. Котл. Ен. III. 62. *Хирітиме-хирітиме, та й умре.* Ном. № 13925.

Хирла́ти, ла́ю, еш и **хирляти, ляю, еш,** *гл.*=**Хиріти.** Вх. Зн. 76. *Хирляв пів року.... та й умер.* ЕЗ. V. 32.

Хирля́вий, а, е=Хирний 1=Хирлявий 1. Вх. Зн. 76.

Хи́рний, а, е. 1) Болѣзненный, безсильный. *Чоловік хирний.* Черк. у. *Та там дівча замліле, більш хирне, ніж здорове.* Черниг. г. *До твоїх ніг мої руки хирні простягаю.* К. МБ. XI. 149. 2) Ничтожный, плохой, скверный. *Мовчи, хирний!* Ном. № 13094. *Десь вража мати підкусила, щоб хирний тут ти не сидів.* Котл. Ен. I. 32. *Ляж, хирний, та й мовчи, а з паном не рівняйсь!* Г. Арт. (О. 1861. III. 83).

Хи́ря, рі, *ж.* Болѣзнь. Употребл лишь въ извѣстныхъ выраженіяхъ, напр. Такий, як хиря. Больной, имѣющій жалкій видъ. *Вернувся наш запорожець, як та хирях-хиря, обідраний, облатаний, калікою в хату.* Шевч. 229. **Годити, як хирі.** Сильно угождать. *Як тій болячці, як тій хирі громадою годили тому борцеві.* Шевч. 569. **На хирю.** На бѣду. *А кайзак на хирю та на тяжке лихо любенько та тихо і вкрав ту сокиру.* Шевч. 436. **Мати́рі їх хиря!** Ругательство. Шевч. 168.

Хи́рявий, а, е=Хирний. *Хирява баба, як гирява макітра.* Ном. № 14274. *Хирява шляхта знов усе догори ногами переверне.* Стор. М. Пр. 46.

Хиря́чка, ки, *ж.* Болѣзнь. *Хирячка напала Катрю, треба лічити.* Полт.

Хист, ту, *м.* 1) Способность, дарованіе. *Чи ж з його хистом ото зробить* Черк. у. *Не з моїм хистом було зробити те, чого бажав.* Стор. М. Пр. 33. **Тобі не хист:** Ты не способенъ, не по твоимъ способностямъ. *Тобі не хист з Енеєм битись.... ти, бачу, здатний бить собак.* Котл. Ен. V. 29. **Не до твого́ хисту.** Не по твоимъ способностямъ. 2) Ограда, защита. *Вітрюга такий, що аж хист вириває з землі навкруг пасіки.* Лебед. у.

Хисти́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Защищать, прикрывать, припрятывать. Новомоск. у.

Хисти́тися, щу́ся, сти́шся, *гл.* Огораживаться, укрываться, прятаться, защищаться прикрытіемъ. *Вже як ні хиститься вовк або й лисиця, а розумніш від чоловіка не буде,— таки уб'є.* Канев. у.

Хистки́й, а́, е́. 1) Колеблющійся, шаткій. *Бистрі річечки, ще й хисткії кладочки.* Грин. III. 496. *Вже ступила на хистку кладку.* Левиц. I. 172. *Хисткий місточок.* Левиц. I. 437. 2) Слабаго здоровья. *Да вона в тебе скоро вмре. Бач, яка хистка.* Г. Барв. 5. 3) Гибкій. *Тонкий да хисткий стан.* К. ЧР. 163. *Уродливий парубок, хисткий, як очеретина.* МВ. I. 4) Способный, умѣлый, ловкій. *Ну, вже й хисткий хлопець.* Канев. у. *Та скора ж, та хистка, як та ластівка!* Г. Барв. 103.

Хи́стко, *нар.* Шатко. *От же й тепер він, бачця, той же, да ні: усе в його стало якось хистко.* К. ЧР. 318.

Хисто́к, тка́, *м* 1) Искуственный кустъ, за которымъ охотникъ подкрадывается къ дичи. Козел. у. 2) Потайное мѣсто въ оградѣ пчельника, куда пасѣчникъ можетъ укрыться во время опасности.

Хисть, ті, *ж.*=**Хист.** К. ЧР. 128. *Запорозька хисть.* К. ЧР. 150. *Тьфу на їх хисть, та й годі.* Шевч. 295.

Хита́ння, ня, *с.* Шатаніе, качаніе.

Хита́рь, ря, *м* Межа, граница. Шух. I. 73, 75.

Хита́ти, та́ю, еш, *гл.* Шатать, качать. *Ой у полю билина, вітер нею хитає.* Чуб. V. 74. *Сиділа на лаві, хитаючи в*

обіймах недужу свою дитинку. МВ. II. 178. *Хитати головою. Ой тихо, тихо Дунай воду хитає.* Грин. III. 494.

Хитатися, таюся, ешся, *гл.* Шататься, касаться, колебаться. *Тільки одним одно хиталось зелене дерево в степу.* Шевч. 437. *Сине море хитається, білий заєць купається.* Лубен. у.

Хитванний, а, е Шаткій. *Хитванний пліт.* Вх Зн. 76.

Хитливий. а, е. Шаткій, неустойчивый. Желех.

Хитнути, ну, неш, *гл.* Одн в. отъ хитати. Качнуть, шатнуть. *Хитнула головою.* Левиц. Пов. 122.

Хитнутися, нуся, нешся, *гл.* Одн. в. отъ хитнутися. Качнуться. (Іде) *і не хитнеться, як стрілка.* Г. Барн. 293. *Головка хитнулась.* Рудан. I. 32.

Хитрий, а, е. 1) Хитрый. *Хитрий, як лисиця.* Ном. № 1252. 2) Замысловатый. *От де, люде, наша слава, слава України! Без золота, без каменю, без хитрої мови.* Шевч. 46. 3) Скорый, быстрый. Вх. Уг. 272, Ум. **Хитренький.**

Хитрик, ка, *м.* Хитрецъ. *Ну й хитрик з тебе!* Харьк.

Хитрити, рю, риш, *гл.*=**Хитрувати.** *Пан Турн тут на слизьку попав! виляв, хитрив....* Котл. Ен.

Хитрість, рости, *ж.* Хитрость. *А все то хитрость єсть жіночо, новинкою щоб підмануть.* Котл. Ен.

Хитро, *нар.* 1) Хитро. *Хочеться так, щоб хитро-мудро та невеликим коштом.* Ном. № 3116. 2) Скоро, быстро. *Вода хитро іде та вали б'є.* Вх. Уг 272. Ум **Хитренько.**

Хитрово, *нар.* Хитро, лукаво. *А батько її спокійненько та хитрово* (каже). МВ. II. 82.

Хитромовний, а, е. Витійскій. *Шкода слави твоєї, вродливая, красна країно! Шкода твого Парфенона, шкода театрів твоїх, шкода Солонових прав, хитромовних річей Демосфена.* О. 1861. I. 93.

Хитрощі, щей и щів, *ж.* Хитрость, хитрыя уловки. *Ми силу маємо, позич нам хитрощей* Чуб. II. 108. *Ти, Соломоне, хитрий та мудрий: вийдеш сам хитрощами та мудрощами.* Грин. I. 75 **На хитрощах ходити.** Хитрить, лукавить. *Вона уся на хитрощах ходе.* Полт.

Хитрувати, рую, еш, *гл.* Хитрить. Рудч. Ск. I. 188. (Лисиця) *як там уже не хитрувала, да не могла узять те м'ясо.* Рудч. Ск. I. 21. *Е, хитруй, не хитруй, а проти Бога не вихитруєш.* Павлогор. у.

Хитруха, хи, *ж.* Хитрая женщина. Желех.

Хитуні, хитусі хитусеньки, *меж.*= **Хитю.**

Хить, *меж.* выражающее качаніе, шатаніе. *Як човничок у морі: туди хить, туди хить!* Г. Барв. 361.

Хитю, *меж.* выражающее качаніе. Ном. стр. 299. № 310. *Хитю, хитю, малеє дитятко!* Нп.

Хитючий, а, е. 1)=**Хисткий 1.** *Се хитючий човен.* Волч. у. 2)=**Хисткий 3.** *Яка хитюча гілька.* Нѣжин. у.

Хихи, *меж.* выражающее смѣхъ, хихи! *Я з хлопцями хихи, хихи!* Нп. *Ой ти старий: кахи, кахи! я молода хихи, хихи!* Маркев. 45

Хихички, чок, *ж.* Хихиканье, пересмѣшки. *І хихички—той же сміх.* Ном. № 12644.

Хихіт, хоту, *м.* Смѣхъ, хихиканье. Уман. у. Въ иныхъ мѣстностяхъ лишь во мн. ч.: **хихоти.** *Дриготи-дриготи, а завтра будуть хихоти-хихоти.* Лебед. у.

Хихітня, ні, *ж.* Смѣхъ, хихиканіе. См. **Хихіт. Хихітню справляє.** Смѣется. Константиногр. у.

Хихлатий, а, е. 1) Пушистый. *Хвіст у лиса хихлатий.* Вх. Зн. 76. 2) Вѣтвистый. *Хихлате смерече.* Шух. I. 185.

Хихотатися, чуся, чешся, *гл.* Хихикать, смѣяться. *Щось за ним іззаду ніби хихочеся.* ЕЗ. V. 212.

Хиць, *меж.* 1) Выражаетъ паденіе? *А вона хиць мені на шию.* 2)=**Хап.** Вх Уг. 273.

Хицький, а, е=**Хисткий 1.** *На тім Дунаю хицькії кладки.* Чуб. III. 306.

Хишки, шок, *ж.*=**Хихички** *Хишками-смішками одбувсь.* Черк. у.

Хіба, *нар.*=**Хиба.** *Хіба тобі кобили трохи?* Рудч. Ск. I. 2.

Хід, ходу, *м.* 1) Ходъ, проходъ. *Хід узенький та низький і дуже трудний.* МВ. II. 73. 2) Шествіе, движеніе впередъ. **Нема йому ходу.** Не можетъ идти впередъ. О. 1862. IV. 85. Во мн. **ходи**—хожденіе. *Минулися мої ходи через три городи. серце ж моє, дівчинонько, любитися годі.* Грин. III. 223. **Хід полонинський.** Сопровождающійся обрядами и пѣснями выгонъ скота весной изъ селъ въ полонины. Шух.

I. 195. **Хόду давáти**. Убѣгать. *Чого ж ти нас кидаєш? Куди ж ти так швидко хóду дав ш та й не озираєшся?* Г. Барв. 208. 3) Сбытъ. *На паляниці нема ходу: люде бубликів та й бубликів.* Грин I. 78. 4) Походка. 5) **Тим же хóдом**. По прежнему *Пріська журилась тим же ходом, що спершу.* Г. Барв. 114. 6) **У хід клáсти**. Класть передъ собой, по пути своего слѣдованія. *Клади сіно в ход.* Рк. Левиц. Ум. **Хóденько, хóдонько**. *Сам він* (молодий) *за мною приїхав, за моїм ходеньком дрібненьким, за моїм личеньком біленьким.* Лукаш. 150. *Не Марисин то ходонько, не Марисин голосонько, лиш Марисин рутян вінок.* АД. I. 306.

Хíдка, ки, *ж.* ? *Похожано, поброжано коло хідки—стежки.* КС. 1883. IX. 221.

Хíдлі, лів, *м. мн.* Ходули. *Паничі учаться на хідлях ходити.* Вх. Зн. 76.

Хідни́к, кá, *м.* Дорожка, тропинка. Вх. Уг. 273.

Хиднá, ні, *ж.* 1) Хождевіе. *Давай ходить в горох!... Ходили і хіднею пшеницю й жито все так зм'яли та стовкли.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 90). *Яка тепер хідня! багно по коліна.* Черк. у. *Звісно хідня моя якая! як отак на негодь та вночі, то і в рів шелеснеш.* Екатеринсл. у. 3) Походка. *Ну, та й хідня його паскудна.* Лебед. у.

Хімлýшечка, ки, *ж.* Ум. отъ хімлушка.

Хімлýшка, ки, *ж.* ? Ум. **Хімлушечка**. *Захімлили хімлушечку, як у полі душечку. Сьому-тому хімлушечка, а Юрасю як душечка.* Мет. 209.

Хіп! *меж.* Хвать! Мир. ХРВ. 321. *Він підкрався та хіп її за хвіст, та й піймав.* Рудч. Ск. II. 10.

Хір, хоря, *м.*=**Тхір**. Вх. Зн. 76.

Хірт, хортá, *м.* Борзая собака. *Дріжить, як мокрий хірт, зубами, знай, цокоче.* Греб. 385.

Хірхи́льний, а, е. Плутоватый, хитрый. Желех.

Хісéн, снá, *м.*=**Хосен**. *Який мені з того хісен?* Ямпол. у.

Хіснувáти, ся, нýю, ся, еш, ся, *гл.* Пользоваться.

Хіть, хóті и **хíті**, *ж.* Охота, желаніе. *Були латинці дружні люде і воювати ся мали хіть.* Котл. Ен. IV. 60. *Сього дива—аби хіть.* Ном. № 7673. *Аби хіть була! от як уже немає хоті....* Ном. № 4975. *Хіті з вола, а сили з комаря.* Ком. Пр. № 1233. **Хіть мáти до кóго**. Имѣть къ кому склонность, влеченіе. *До кого ти хіть більшу маєш?* Полт.

Хíхи, хів, *мн.* Смѣхъ. *Одно хіхи справляють!* Лохв. у.

Хлак, кá, *м* Флагъ. *Приїздять у ті дикі степи, роблють три курені і викидають три хлаки.* Грин. I. 190.

Хлáмати, маю, еш, *гл* Съ жадностью ѣсть. *З хлівця прожогом вискочили невеличка свинка і кабанчик і давай похапцем хламати зерно.* Мир. ХРВ. 9.

Хлами́да, ди, *ж.* Хламида. *Ходив він як чернець, у високій шапці, у чорній хламиді і підперізувався ремінним поясом.* Стор. II. 56.

Хлами́дник, ка, *м* Босякъ. Полт. у.

Хлами́дниця, ці, *ж.* Босячка. Кобел. у.

Хламíття, тя, *с.* Тряпье, лохмотья. *Хламіття позбірай, от буде дощ.*

Хлáнок, нку, *м.* Флангъ. Мврг. у. Слов. Д. Эварн.

Хлань, ні, *ж.* 1)=**Веводня**. 2) Множество, огромное количество. *Хланею налітали.* Желех. *Виїв б. хлань....* **Фр. Пр** 71.

Хлап. па, *м.* 1) Валетъ (въ картахъ). КС. 1887. VI. 463. 2) Клапанъ (въ музыкальномъ инструментѣ, напр. въ **лірі**). Прил. у.

Хлебеснýти, нý, нéш, *гл.* Хлебнуть, выпить. *Лице хмуре, чуб стовбуром—ознака, що Грицько вже хлебеснув.* Мир. Пов. I. 131.

Хлебтáти, бчý, чеш, *гл* Хлебать, лакать. *„Чи не хоч, душко, чаю?“—спитав капитан, хлебчучи його з люлькою.* Кв. *Собака хлебче воду.* НВолын. у.

Хлезíнь, ні, *ж.* Раст Bunias orientalis. Шух. I. 21.

Хлéпіт, поту, *м.* 1) Плескъ, исплески. 2) *мн.* **Хлепоти**.=**Гряда** 3 Вх. Уч. II. 25.

Хлепотíти, почý, ти́ш, *гл.* Плескать, всплескиваться. *Хлепоти.... зоветься місце, де ріка іде вузшим коритом, а хвилі її підскакують і хлепотять.* Вх. Уч. II. 25.

Хлептáти, пчý, чеш, *гл.*=**Хлебтати**. *Не погине море, що собаки хлепчуть.* Ном. № 5210. *Та ж він хлепче кров людськую, мов собака воду.* К. МБ. X. 12.

Хли́нути, ну, неш, *гл.* Хлынуть. *І хлинули сльози; дрібні, дрібні полилися.* Шевч. 172.

Хлип! *меж.* 1) Выражаетъ хлебаніе. *Яблучка кусь, а горілочки хлип.* Мкж. 46. 2) Выражаетъ всхлипываніе.

Хлипанка, ки, *ж.* Клапанъ (въ музык. инструментѣ). Харьк. г.

Хлипання, ня, *с.* Всхлипываніе, плачъ. *І хлипання все росказати, і крик, і охання, і жаль.* Котл. Ен. VI. 49.

Хлипати, паю, еш и плю, плеш, *гл.* 1) Всхлипывать, плакать. *Прийшла Венера іскрививишись.... і стала хлипать перед ним.* Котл. Ен. І. 12. *Петрунева ненька слізоньками хлипає.* КС. 1882. V. 363. 2) О сапогахъ, въ кот. попала вода: издавать при ходьбѣ звукъ отъ присутствія воды. *На річку йшли чоботи,—рипали, а з річки йшли чоботи,—хлипали.* Нп.

Хлипи, пів, *м. мн.* Всхлипыванія, слезы: *Увірилась йому своїми хлипами.*

Хлипнути, ну, неш, *гл.* Одн. к. отъ хлипати. Всхлипнуть.

Хлипок, пка, *м.*=**Хлипанка.**

Хлиснути, ну́, не́ш, *гл.* Хлебнуть. Левиц. Пов. 160. *А деякі так так хлиснули, що де упали, там заснули.* Котл. Ен. *Хлиснути.... з горшка теї юшки.* Грин. І. 280. **Вже двірської поливки хлиснув!** Уже попробовалъ жизни на барскомъ дворѣ. Ном. № 1312.

Хлист, ту, *м.* 1) Щелканіе бича. *Їде віз без коліс, а батіг без хлисту.* Ном. стр. 302, № 434. 2) Прутъ, хлыстъ. Ум. **Хлистик.** *Жевжики обидва і голі—вашеці проше—як хлистики.* Котл. НП. 350.

Хлиста́ти, щу́, щеш, *гл.* Хлебать, пить. *Наварив юшки,—нехай хлищуть.* Ном. № 3522. *Та і горілочку хлистала.* Котл. Ен. І. 11.

Хлись, *меж.* отъ гл. хлистати. *Пуншу хлись!* Котл. Ен. IV. 28.

Хлиськати, каю, еш, *гл.* Плескать. *Як филя, що по Дніпру в негоду похожає, клекоче, рветься, сивим пилом хлиська.* Свіп. 45.

Хліб, ба, *м.* 1) Хлѣбъ: въ полѣ на корню или печеный хлѣбъ. Чуб. VII. 444. *Нам Бога не вчить, як хліб родить.* Ном. № 35. *Хто дав зуби, дасть і хліб до губи.* Ном. № 76. *Хліба напечено, борщик зварений.* Рудч. Ск. II. 33. 2) Вообще заработокъ, средства къ существованію. *Чи я пан, чи що, що ще захотів легкого хліба.* Рудч. Ск. І. 5. *От і поженилисе да й думають, у який хліб кинутись: у столярі пуйити,—хліб треба купувать.—Пуйдемо у хлібороби, каже.* Чуб. II. 15. Въ значеніи: недвижимыя владѣнія, жалуемыя на содержаніе кому либо, употребл. во мн. ч.: хліби. *Вважаючи на жизнь благочестиву печерських іноків, ми простирали з престолу нашу руку милостиву і їм хліби духовні надавали.* К. МБ II. 123. 3) **Хліб-сіль.** Хлѣбосольство, радушіе. *Я по вашій хліба-соли прийшла до вас дітей доглядати, бо здавна знаю вас, а до кого инчого, то б зроду-віку не прийшла.* 4)—**старий.** Раст. Sclerotiu clavus. Вх Пч II. 36. Ум. **Хлібець, хлібчик, хлібчичок.**

Хлібеня́, ня́ти, *с.* Хлѣбецъ, небольшая коврижка хлѣба. *Як виймеш хліб з печі, так розломи хлібеня.* Грин. II. 25.

Хліби́на, ни, *ж.* Одинъ хлѣбъ, коврига *Як печуть хліб, так виймають перву хлібину або книш і ламають.* ХС. III. 56. *Заробив десять копійок, купив хлібину, приніс додому і ззіли утрьох.* Грин. II. 258.

Хлібити, блю, биш, *гл.* 1) Снабжать хлѣбомъ, давать, посылать хлѣбъ. *Хліби нам, Боже, щоб нам було гоже.* 2) Пачкать хлѣбомъ. *Не хліби ножа.* 3) Льстить, угождать. *А він хлібить жінці.* Могил. у.

Хлібівча́, ча́ти, *с.* Родъ маленькой квашни. Вх. Лем. 478.

Хлі́бний, а, е. 1) Хлѣбный. *Кладе (коровай) на віко від хлібної діжі.* МУЕ. III. 167. 2) Богатый хлѣбомъ, имѣющій много хлѣба. *Там все народ хлібний.* Зміев. у. *Хлібна країна.* Староб. у. 3) **Хлібна́ дочка́.** Незаконнорожденная дочь. *Тільки Богу молиться, відмолює гріх свій, що породила хлібну дочку.*

Хлібода́р, ра, *м.* Кормилецъ. (Шляхта) *готова була за свого хлібодара* (маґната) *витягати з піхов гострі шаблі.* Мир. ХРВ. 91.

Хлібода́рник, ка, *м.*=**Хлібодар.** *Сагайдашний, наш батько, хлібодарник і гетьман.* К. ПС. 107.

Хлібопе́ка, ки, *м.* Хлѣбникъ, хлѣбопекъ. Шейк.

Хлібопе́кня, ні, *ж.* Пекарня. Черк. у.

Хліборо́б, ба, *м.* Земледѣлецъ, хлѣбопашецъ. *На Обрітення обертаються птиці до гнізда, хлібороби до плугів.* Ном. № 523.

Хліборо́бити, блю, биш, *гл.* Заниматься

ся земледѣліемъ. *Деякі чумакують, а більш хліборороблять.* Харьк. г.

Хліборо́бів, бова, ве. Принадлежащій земледѣльцу. *Прийшов до трупу хліборобового.* Грин. I. 187.

Хліборо́бка, ки, *ж.* Женщина, занимающаяся хлѣбопашествомъ.

Хліборо́бний, а, е. Пахатный (о землѣ). *Хліборобна земля.* Черк. у.

Хліборо́бник, ка, *м* =**Хлібороб.** Ум. **Хліборо́бничок.** *Кому ж ти, косо, достанешся: чи школничку, чи полковничку, чи прежньому хліборобничку, що в поле йде—не вмиеається.* Чуб. V. 580.

Хліборо́бство, ва, *с.* Земледѣліе, хлѣбопашество. *Масюк любив хліборобство.* Левиц. Пов. 193.

Хліборо́бський, а, е. Земледѣльческій, хлѣбопашескій.

Хлібосі́ль, со́ли, *ж.* Въ выраж.: **бу́ти, бува́ти у хлібосо́лі.** Водить компанію. *Він тепер такий багатирь, що ніколи і у хлібосолі з нами не бува.* Лебед. у.

Хлібу́сь, ся́, *м.* Ласкательное отъ **хліб.** *Святий хлібусь.* Вх. Лем. 478.

Хлі́бчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **хліб.** 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 55. 3)—**чо́ртів.** Раст. Nonnea pulla Dc. ЗЮЗО. I. 129, 177.

Хлі́бчичок, чка, *м.* Ум. отъ **хліб.**

Хліб'я́, б'яти, *с.*=**Хлібеня.** *Зосталося одно хліб'я,—на сьогодні стане.* Лохв. у. *Візьми пару хліб'ят на дорогу.* Лохв. у.

Хлів, ва́, *м.* Хлѣвъ, помѣщеніе для скота. *Бджола з дупла, а свиня з хліва.* Ном. № 13168. *Мое діло теляче, наїлося та і в хлів.* Ном. № 13576. Ум. **Хліве́ць, хлі́вчик, хлі́вчичок.** *Стоїть хлівець, повний овець.* Ном. стр. 290, № 4.

Хліви́на, ни, *ж.* Небольшой хлѣвъ. Ум. **Хліви́нка.**

Хліви́ще, ща, *м.* Ув. отъ **хлів.**

Хлі́вчик, ка, хлі́вчичок, чка, *м.* Ум. отъ **хлів.**

Хло Сокращ. изъ **хло́пче.** См. **Хлопець.** *А котрим ти конем ідеш, хло?—А котрим же їхав би? рижим.* Федьк.

Хло́ню. Звательный падежъ вмѣсто **хло́пче,** слово ласкательное. *А як же ми, хлоню мій, бурлакуючи, справимось? Коли б ти знайшов собі дівчину та одруживсь.* Г. Барв. 191.

Хлоп, па, *м.* 1) Мужикъ, мужчина. *Хлоп—як дуб.* Ном. № 8617. 2) Крестьянинъ, мужикъ. *Пан на троні, а хлоп на ослоні.* Ном. № 1146. *Коли б не хлоп, не віл—не було б панів.* Ном. № 1142. Ув. **Хлопи́ще.**

Хлопа́к, ка́, *м.*=**Хлопець.** *Стрілець, кулачник і рубака і дужий був з його хлопак.* Котл. Ен.

Хло́пан, на, *м.* Валетъ (въ картахъ). *Не чваньвя дуже, бо я зараз прикрию хлопаном.* Богодух. у.

Хло́пець, пця, *м.* 1) Мальчикъ. *П'ятеро діток Бог дав: дві дівчини і три хлопці.* МВ. I. 9. 2) Подростокъ, юноша, молодой человѣкъ, парень; мн.: ребята. КС. 1887. VIII. 767. *З Богом—не з хлопцем жартувати.* Ном. *Еней був парубок моторний, і хлопець хоть куди козак.* Котл. Ен. I. 5. *Дівчата ж із хлопцями начали гулять.* Рудч. Ск. II. 157. *У ліс, хлопці!* Шевч. 173. *Хлопці-риболовці, удалі молодці, ви закиньте сітку через синє море.* Чуб. V. 28. 3) Ученикъ у ремесленника. Вас. 210. 4) мн. **Хло́пці.** Родъ пантомины съ куклами и музыкой; устраивается дѣвушками на рождественскихъ святкахъ. О. 1862. IV. 87. 5) Подпорка въ дышлѣ у воловьяго воза. 6) Штативъ, подставка для веретена въ видѣ четырехугольной рамки, когда съ веретена сматываютъ на клубокъ нитки. Ум. **Хло́пчик, хло́пчичок.** *В його двоє дітей зосталося: хлопчик і дівчинка.* Рудч. Ск. II. 67. См. **Хлоню.**

Хло́пити, плю, пиш, *гл.*—**дух.** Захватывать духъ. *Квітки пахнуть, аж хлопить дух.* Нѣжин. у.

Хлопи́ще, ща, *м.* Ув. отъ **хлоп.** *Мужичище-хлопище хап за притику з віз.* Гн. II. 168.

Хлопі́йко, ка, *м.* То-же, что и **хлопець 2.** *За кого ж я піду, молоденька? А чи за старого, а чи за малого, а чи за хлопійка молодого?* Мил. 83.

Хло́піт, поту, *м.* и пр.=**Клопіт** и пр. *Голові хлопіт, а біді весілля.* Ном. № 2215.

Хло́пко, ка, *м.* Мальчикъ, юноша. *Десь узявся хлопко, а хлопко маленький, під ним кониченько, коник вороненький.* Чуб. V. 1071. *Ой запрягай, хлопку, коня вороного, да поїдем вінчаться до попа чужого.* Чуб. V. 283.

Хлопкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Служить. *Ой не схотів же ти мені, хлопку, хлопкувати, і будеш же ти панам ляхам стадо напувати.* Мет. 403.

Хло́пнути, ну, неш, *гл.* Выпить зал-

номъ, выпить. *Хлопнула чарку за одним махом до дна.* Левиц. Пов. 211. *Купила горілки.... сама напилась і кучеру дала, і він хлопнув добре.* Чуб. II. 30.

Хлопотáти. чý, чеш, *гл.* и пр.=**Клопотати** и пр.

Хлóпство, ва, *с.* Простой народъ, мужики, мужичье. *Не нам, шляхто моя вірна, від хлопства втікати!* К. Досв. 186.

Хлóпський, а, е. Простой, мужичій. *Груба хлопська тварж.* Стор. М. Пр. 79.

Хлоптáти, пчý, чеш, *гл.*=**Хлептати.** *Бігло три псп: один білий, другий червоний, третій чорний. Білий біжить більма зобати, червоний крови хлоптати.* Мнж. 150.

Хлопцювáти, цюю, еш, *гл.* Быть въ отроческомъ возрастѣ, быть мальчикомъ. *Тут він хлопцював, тут виріс і молодиком став.* (Стрижев.). *Як я ще хлопцював.* О. 1862. IX. 63.

Хлопцю́га, ги, *м.* Ув. отъ хлопець. *Я наймит у неї, хлопцюга приблудний.* Петренко (Южнор. сб. 33). *Ну, вставай, хлопцюго!* Млак. 77.

Хлопчá, чáти, *с.* Маленькій мальчикъ. См. Хлоп'я. Ум. Хлопчáтко. *Росте те хлопчатко.* Морд. Пл. 13.

Хлопчáк, кá, *м,*=**Хлопець.** Канев. у.

Хлопченá, нáти, *с.*=**Хлопча.** *Ходіть лишень ближче, хлопченята, я по яблучку вам дам.* МВ. (О. 1862. III. 69). Ум. Хлопченя́тко.

Хлóпчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ хлопець. 2) Подставка въ дышлѣ воловьяго воза (візу), чтобы оно не могло совсѣмъ опуститься на землю. Рудч. Чп. 250. 3) У гребенщиковъ: палка съ нарѣзками, поддерживающая роговую пластинку на верстакѣ во время строганія. Вас. 164.

Хлопчи́на, ни, *м.*=**Хлопець.** *Паллант, любесенький хлопчина, скріпивсь, стоїть як твердий дуб.* Котл. Ен. VI. 28. Ум. Хлопчи́нка, хлопчи́ночка. Мил. 152. *Ой де ж ти будеш ночувати, хлопчино, хлопчиночко?* Чуб. V. 94.

Хлóпчичок, чка, *м.* Ум. отъ хлопець.

Хлоп'я́, я́ти, *с.* Маленькій мальчикъ; мн.: ребята. *Се й мале хлоп'я знає.* МВ. I. 107. *Тепер,—от як там п'ять або шість год хлоп'яті, вже воно й у штанцях.* Рудч. Ск. *А куте, хлоп'ята, на байдаки! Море грає, ходім погуляти.* Шевч. 49. Ум. Хлоп'ятко, хлоп'яточко. *Там се ягнята мале хлоп'яточко в стерні.* Шевч. 553.

Хлоп'я́чий, а, е. Принадлежащій, относящійся къ мальчикамъ, ребяческій, мальчишескій. Чуб. I. 117. *Хусточка в його, що з кишені виймав, то не хлоп'яча, а притьмом дівоча.* Кв. По хлоп'ячі. Какъ мальчикъ, какъ мальчика. *Як її одягали, як постригали по хлоп'ячі, вона не пручалась, нічого не казала, тільки що плакала.* Кв.

Хлóста, ти, *ж.* Порка, наказаніе розгами. Ном. № 3862. *Положиеши, дайте добру хлосту, поки верне дощі та роси, що, знаю, в неї на мисниках та на полицях.* Кв. Хлóсти дáти. Выпороть, а затѣмъ вообще отколотить. *Гей дамо ляхам. а превражим синам превеликую хлосту.* АД. II. 66.

Хлуди́на, ни, *ж.* Хворостина, лозина. прутъ. Мнж. 193. *Аж мій милий іде, як та буря гуде, і хлудину волоче таку суковату та на мою білу спину та пеняковату.* Нп. Ум. Хлуди́нка.

Хльобтáти, бчý, чеш, *гл.*=**Хлебтати.** *Юшечку хльобтати.* Грин. III. 487.

Хльоп! *меж.*, выражающее ударъ. *А він бабу хльоп в писок.* См. Хляп.

Хльоптáти. пчý, чеш, *гл.*=**Хльобтати.** *Собаки хльопчуть воду.* Харьк. г. *Помиї хльоптали.* Мил. Св. 49. Грин. III. 545.

Хльóра, ри, *ж.*=**Хлоста.** *Панам, підпанкам і слугам давали в пеклі добру хльору.* Котл. Ен. III. 41.

Хльóрка, ки, *ж.* Проститутка. Ном. № 723. *З обстриженими головами, з підрізаними пеленами, стояли хльорки наголо.* Котл. Ен. III. 29.

Хльос, *меж.* выражающее стеганіе прутомъ, кнутомъ. *Верба хльос, бий до сльоз.* Ном. № 348.

Хльóстати, таю, еш, *гл.* Стегать. *Антосьо хльостав різкою на городі.* Св. Л. 138.

Хльость! *меж.*=**Хльос.** Чуб. II. 575.

Хлюди́на, ни, *ж.*=**Хлудина.**

Хлюнýти, нý, нéш, *гл.* Хлынуть. *Вода так і хлюне тобі у вічі.*

Хлюп, *меж.*, выражающее плескъ воды, паденіе въ воду. *Жаба на березі сиділа та хлюп у воду.* Драг. 366.

Хлю́пання, ня, *с.* Плесканіе.

Хлю́пати, паю, еш, *гл.* Плескать, расплескивать жидкость.

Хлю́патися, паюся, ешся. *гл.* Плес-

каться. *Несла дійницю в руках, і молоко хлюпалось.* Чуб. I. 199.

Хлюпі́й, пія́, *м.* Часто разливающій, расплескивающій воду. *Хлюпала б тебе лиха година! Усе б тіки умивавсь та розхлюпував воду. От злидень, от хлюпій!* Старобѣльск. у.

Хлюпну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **хлюпати.** Плеснуть. *Водою йде—не хлюпне.* Ном., стр. 291, № 24.

Хлю́пнутися. нуся, нешся, *гл.* Одн. в отъ **хлюпатися** *Чай хлюпнувся і розливсь.* Левиц. Пов. 62.

Хлюпоста́тися, щу́ся, щешся, *гл.* Плескаться въ водѣ. Ном. № 12632. *Тече вода із-за гаю та попід горою; хлюпощуться качаточка поміж осокою.* Шевч. 226. *На річеньці та на дощечці, там дівчина хлюпощеться, умивається.* Чуб. V. 1158.

Хлюпості́ти. щу́, сти́ш, *гл.*=**Хлюпотіти.** *Щось хлюпостить постолами, чвяка щось по грязі.* Г. Барв. 189.

Хлюпоті́ти, чу́, чеш, *гл.* Плескать. *Хлюпотить вода.* Черк. у. *Дощ хлюпотить.* Харьк. у.

Хлю́снути, ну, неш, *гл.* Плеснуть. *Лісом іде—не трісне, водою йде—не хлюсне.* Ном., стр. 291, № 24.

Хлюст, та́, *м.* 1) Родъ карточной игры. *В хлюста, в пари, в візка іграли.* Котл. Ен. I. 23. **Хлюстом** называется въ этой игрѣ, если у кого-либо изъ играющихъ окажется три карты одной масти или три козыря, или три **хва́льки,** или три туза, или двѣ карты одной масти и **хва́лька.** КС. 1887. VI. 470. 2) **Бра́ти хлюст.** Въ карточной игрѣ въ **хвиль** имѣть у себя козырную даму, называемую также **хвиль.** КС. 1887. VI. 468.

Хлющ, ща́, *м.* **хлю́ща, щі,** *ж.* Струя дождя? *Мокрий як хлющ.* Ном. № 13162. *Одно те, що втомилась, а друге—змокла як хлюща, так з неї і тече.* Кв.

Хлю́щити, щу, щиш, *гл.* Стекать? *Ото обмочило тебе дощем, аж хлющить.*

Хля́ґа, ґи, *ж.* Слякоть, дождливая погода. Мнж. 193. *Як його їхати, як отака хляґа буде?* Канев. у. *Під дощ, під шквирю, хлягу.* Мкр. Г. 51.

Хляґо́за, зи, *ж.*=**Хля́ґа.** Мирг. у. Слон. Д. Эварн.

Хляґози́ти, зи́ть, *гл. безл.* [illegible] слякоти. Лубен. у. Мирг. у.

Хля́да, ди, *ж.*=**Хля́ґа.** Чуб. VII. 576.

Хлядрі́вка, ки, *ж.* Узоры, выдѣлываемые гончарами на глиняной посудѣ. Канев. у.

Хлядрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Расписывать узорами глиняную посуду. *Тра хлядрувати миски.* Канев у.

Хля́жниця, ці, *ж.* Потаскуха. Харьк. у.

Хля́ка, ки, *ж.*=**Хля́ґа.** *Що ти будеш на ліжку лежати, а я буду на хляці стояти.* Лукаш. 71.

Хля́ки, ків. *м. мн.* 1) Рубцы (часть желудка жвачнаго, гдѣ переваривается пища; желудокъ съ кишками (животнаго). *Як будуть мене різать, так ти просися хляки мить.* ЗОЮР. II. 24. 2)=**Міздря.** Вас. 153, 157.

Хля́нути, ну, неш, *гл.* 1)=**Хляти.** *Б'є.... аж рука хляне.* Гн. I. 89. 2) Литься. *А вода хляне та й хляне.* Черк. у. 3) Хлынуть. *З Василя кров так і хлянула,* О. 1861. X. 38.

Хляп! *меж.* Хлопъ! Также выражаетъ ударъ. *Хляп по пиці одного й другого.* ЕЗ. V. 201.

Хля́пати, паю, еш, *гл.* 1) Хлопать. *Скільки не хляпав, пановка не спалила.* Чуб. I. 154. *Кінські підкови хляпали.* Мир. ХРВ. 301. 2) Хлестать. *Стьонжечка ходила ходора 'д вітру, хляпала мене по лицю.* Г. Барв. 21. 3) Падать (о чемъ либо мокромъ). *Сніг хляпе.* Вх. Уг. 273.

Хля́пнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **хляпати.** Хлопнуть. *Двери́ма хляпнула.* Г. Барв. 217. *Руками хляпнуть.* Полт. г.

Хля́стор, ра, *м.* Тряпка, въ которую заворачиваютъ пулю для винтовки.

Хлясь! *меж.* выражающее стеганіе кнутомъ. *Коней хлясь да хлясь.*

Хля́ти, хля́ну, неш, *гл.* 1) Ослабѣвать, обезсиливать. *І враже так товкли насіння, що у Рутульців хляв і дух.* Котл. Ен. V. 64. 2) Упасть въ безсиліи. *А він лиш хляв на мене, як той явір підтятий.* Федьк.

Хля́тьба, би, *ж.* Мокрота. *Оце знов кров'яна хлятьба повалила і душить мене, не дає одкашлятись.*

Хляще́м, *нар.* Въ безпорядкѣ. *Кинув хазяйство хляще́м.* Кіев. у.

Хм! *меж.* Гмъ! Полт. г.

Хма́ра, ри, *ж.* 1) Туча, облако. *Це, що ми бачим над собою сине, до це ще не небо, а це оболоки; а те, що ходить попід оболоками, до то хмара.* Чуб. I. 2. *Смутно мені та сумно мені, мов я в чорну хмару ввійшла.* МВ. I. 89. 2) Множество,

масса. *Хмарою йдуть люде.* Ном. № 7678. 3) **Захóдити в хмáру.** Фантазировать. 4) **Хмáрою перейтú.** Пройти безслѣдно. *Не журись: хмарою перейде, та й край.* Волч. у. Ум. **Хмáрка, хмáрочка, хмáронька.** *За сонцем хмаронька пливе.* Шевч. 445. *Ясні зірочки—то світилочки, чорні хмарочки, до то свашечки.* Мет. 19.

Хмарúна, ни, *ж.* Туча. *Сизенькі хмарини.... по небу простяглися.* О. 1862. VIII. 17. *Зацвів козак рожиною, дівка калиною, розійшлися вони чорною хмариною.* Чуб. V. 283. Ум. **Хмарúнка, хмарúночка.** *Сияло сонце в небесах, а ні хмариночки.* Шевч. 100.

Хмáрити, рить, хмáритися, риться, *гл. безл* Покрываться тучами. *Ой хмариться, туманиться став дощ накрапати.* Нп. *Небо хмариться.* Єв. Мт. XVI. 3. *Куриться, хмариться,—дощ буде.* Грин. III. 384. *Шуткують, а у мене в душі хмариться.* Ком. Пр. № 435. **Дивиться, мов би хмáрить.** Смотритъ сумрачно, мрачно. Кролев. у.

Хмáрка, ки, *ж.* Ум. отъ хмара.

Хмарнúй, á, é. Облачный, пасмурный, сумрачный. *Хмарний день. Хмарна осінь.* Левиц. I. 45. *Лице було хмарне, темне й сумне, як північне небо.* Левиц. Пов. 6. Ум. **Хмарнéнький, хмарнéсенький.** Чуб. V. 890.

Хмáрник, ка, *м* Колдунъ, управляющій тучами. МУЕ. III. 53.

Хмáрно, *нар.* Облачно, пасмурно, сумрачно. *Хмарно на дворі. Літечко моє святе минуло хмарно.* Шевч. 584. *Не дивись так хмарно.* Шевч. 299. Ум. **Хмарнéнько, хмарнéсенько.** *Ой ясненько сонце сходить, хмарненько заходить.* Чуб. V. 320.

Хмаровúй, á, é. Образующійся изъ туча. *Хмарові капельки.* Дещо.

Хмáронька, хмáрочка, ки, *ж.* Ум. отъ хмарка.

Хмéлик, ка, *м.* 1) Ум. отъ хміль. *З тебе, хмелику, все зле і все лихе.* Ком. Пр. № 893. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Г. Барв. 216. Существуетъ нѣсколько разновидностей: **хмелик рожéвий,—коло шнурóчка,—на гіллячках ягідкáми,—чорнобрúвцями,—лапкáми,—петрýшкою,—молотóчками.** Чуб. VII. 427. 3)—**польовúй.** Раст. Trifolium agrarium L. ЗЮЗО. I. 139.

Хмелúна, ни, *ж.* 1) Одно растеніе хмеля. *Як хмелині вгору витися.* Мет. 79. 2) Раст. Cuscuta. Вх. Зн. 76. Ум. **Хмелúнка, хмелúконька, хмелúночка.** Чуб. V. 280.

Хмелúти, лю́, лúш, *гл.* Заправлять хмелемъ. *Загадав Іван ся женити, з м'якин пиво варити, кропивою хмелити, а глиною дріжджити.* Рк. Макс

Хмель, лю, *м.*=**Хміль.**

Хмельнúй, á, é. Опьяняющій, хмельной. *Молода брага хмельна.* Ном. № 8718.

Хмельнúк, ká, *м.* Мѣсто, гдѣ растетъ хмель. Желех.

Хмельничáнин, на, *м.* Козакъ изъ войска Б. Хмельницкаго. К. Дз. 27.

Хмельнúччина и хмельнúщина, ни, *ж.* Эпоха Б. Хмельницкаго. ЗОЮР. I. 97.

Хмельóвий, а, е. Сдѣланный, состоящій изъ хмеля.

Хмерéччя, чя, *с.* 1) Вѣтви, отрубленныя съ дерева. НВолын. у. 2) Чаща лѣсная. Поп. 226.

Хмиз, зу, *м.* 1) Прутья, мелкій хворостъ, мелкія, тонкія вѣтви, уже отдѣленныя отъ дерева. *Затріщав хмиз під ногами.* Стор. М. Пр. 112. *Закидана доріженька хмизом.* Мет. 282. 2) Мелкая лѣсная заросль. *Заросла дороженька хмизом.* Лукаш. 71. *Хмизом, низом, попід вербами.* Ном. № 8793. Ум. **Хмизóк.** *Нарубали хмизку та заплели хижку, та загнали овечечку-стрижку.* Мил. 42.

Хмизúна, ни, *ж.* Одинъ прутъ изъ хмизу, а иногда тоже, что и хмиз. *„Ой не ходи ж, козаченьку, низом, бо закидаю доріженьку хмизом“.—А я ж тую хмизину одкину, таки тебе дівчину покину.* Чуб. V. 389. Ум. **Хмизúнка.**

Хмúзний, а, е. Изъ хмизу.

Хмизнúк, ká, *м.* Мелкій кустарникъ, то-же, что и хмиз 2.

Хмизувáти, зýю, еш, *гл.* 1) Бить прутомъ. *Хмизує добре.* 2) Покрывать хмизомъ.

Хмúкати, каю, еш, *гл.* Произносить хм. Полт. г.

Хмілевúй, á, é=Хмелевúй. Чуб. I. 70.

Хміль, хмéлю, *гл.* 1) Хмель, Humulus lupulus L. ЗЮЗО. I. 125. *Чи не той то хміль, що коло тичин в'ється?* Макс. (1834), 96. **Хмéлем зарóсти.** Быть заброшеннымъ. *Було ремесло, та хмелем заросло.* Ном. № 10412. 2) Хмель, опьяняющій напитокъ. *Хміль—не вода: чоловікові біда.* Ном. № 11454. 3) Родъ узора въ вышивкѣ *На образах рушники, шиті орлами та хмелем.* Левиц. I. 27. Также узоръ въ вышивкѣ: **хміль головáтий.** Чуб. VII. 427. 4)—**болóтяний.** Раст. Humulus lupulus L.

ЗЮЗО. І. 176. 5) *род. п.* **хмеля**. Сказочный царь древнѣйшихъ временъ. *Жили за царя Хмеля, як була людей жменя, чоловік та жінка.* Грин. II. 278. Ум. **Хмéлик**.

Хму! *меж.*=**Хм!** Драг. 217.

Хмýравий, а, е. Хмурный. Угор.

Хмýрий, а, е =**Хмурни́й**. *Обличчя збіліле хмуре.* МВ. (О. 1862. I. 88). *І пішов до неї плачучи хмурий та невеселий.* Рудч. Ск. II. 118.

Хмýритися, рюся, ришся, *гл.* Хмуриться, дѣлаться мрачнымъ, сердитымъ, недовольнымъ. *Не хмурься та послухай, та роби так, як я тобі скажу.* Шевч. 300.

Хмурни́й, á, é. 1) Пасмурный. *Хмурний день сьогодні.* Черниг. г. 2) Мрачный, угрюмый, грустный. *Чого ж ти, мила, такая і вдень, і вночі хмурная?* Чуб. V. 690. *Чого хмурні очка смутні?* Грин. Ш. 163. *Хмурний віл чогось уже днів зо три ходе.* Черк. у. Ум. **Хмурнéнький, хмурнéсенький**. Грин. Ш. 97.

Хмýрно, *нар.* 1)=**Хмарно** Грин. Ш. 191. *Зраня було хмурно.* Каменец. у. 2) Печально, грустно. Ум. **Хмурнéнько, хмурнéсенько**. *Тобі буде все хмурненько, а мені веселенько.* Грин. Ш. 308.

Хмуровóкий и **хмуроóкий** а, е. Съ угрюмо смотрящими глазами, т. е. угрюмый, сердитый. Вх. Зн. 76. Желех.

Хмю́пити, плю, пиш, *гл.*—**гóлову**. Опускать голову. Черк. у.

Хню́питися, плюся, пишся, *гл.* Опускать голову. Черк. у.

Хню́ра, ри, *об.*, **хнюркó, кá**, *м.* Угрюмый, ворчливый человѣкъ. Вх. Зн. 76.

Хнюрувáтий, а, е. Угрюмый, ворчливый. Вх. Зн. 76.

Хóбза, зи, *ж.* Раст. Sambucus ebulus. Шух. I. 22.

Хобот, та, *м.* 1) Рыболовный снарядъ, плетеный изъ лозы. Вх. Пч. II. 24. 2) Хохолъ, хохолокъ. Ум. **Хобóтик**. *Джаворонок мат на гольві хоботик.* Вх. Уг. 273.

Хов, ву, *м.* Воспитаніе, выкормъ. *Сей кінь свого хову.* НВолын. у.

Хóванець, нця, *м.* 1) Прячущійся. НВолын. у. 2) Воспитанникъ, пріемный сынъ, вскормленникъ Вх. Лем. 478. 3) Домовой, чортъ. Угор. Гн. I. 213.

Хóваний, а, е. 1) Прятанный. 2) Вскормленный, ручной. *Вовк хований, приятель перепрошений, син прибраний, а жид хрещений,—то все непевні.* Ном. № 8101.

Хованиця, ці, Воспитанница, вскормленница, пріемная дочь. Вх. Лем. 478.

Хóванка, ки, *ж.* 1) Спрятъ. *У мене добра хованка єсть,—захóваю, то ніхто не знайде.* НВолын. у.

Ховáння, ня, *с.* 1) Прятаніе. К. ЦН. 174. 2) Сохраненіе, сбереженіе. 3) Погребеніе, похороны. 4) **Хóвання**. Воспитаніе. *Це лошиця свого ховання.* НВолын. у. *Худоба свого ховання.* Ном. № 10194.

Ховáти, вáю, єш, *гл.* 1) Прятать. *Де тії гроші, що ти служив? де ти їх ховав?* Рудч. Ск. II. 154. *Що-дня він мед тягав та в берлозі ховав.* Гліб. 2) Беречь, хранить. *А ви Україну ховайте.* Шевч. 159. **Ховáй Боже!** Сохрани Богъ. Ном. № 5141. 3) Хоронить, погребать. *Хведора Безрідного ховали, в семип'ядні пищалі гремали, у суремки жалібно вигривали.* Макс. *Ховав піп, ховав дяк і паламарище.* Нп. 4) Выкармливать, воспитывать.

Ховáтися, вáюся, єшся, *гл.* 1) Прятаться. *Лисиця від дощу під борону ховалась,—не всяка, казала капля капне.* Ном. *Чи сам од кого ховаєшся, чи кого шукаєш?* Рудч. Ск. I. 105. 2) Выкармливаться. *Худоба буде добре ховатися.* ЕЗ. V. 188.

Ховзаниця, ці, *ж.*=**Ковзалка**. Вх. Зн. 65.

Хóвзати, заю, єш, *гл.* Скользить. *Щоб коні не ховзали, бо мокро, то тра підкувати.* Каменец. у.

Хóвзатися, заюся, єшся, *гл.*=**Ковзатися**. Вх. Зн. 65.

Ховзкавиця, ці, *ж.* Гололедица. Вх. Лем. 479.

Ховзки́й, á, é. 1) Скользкій. *Намокли, та й ховзкі стали.* Каменец. у. 2) **Ховзки́й на язи́к**. Болтливый, несдержанный. Каменец. у.

Ховпáк, кá, *м.* Шапка барашковая. *Так на нім ховпак мугтит, як золото ряхтит.* Гол. IV. 438.

Ховрáх, хá, *м.* Сусликъ. *Вовки, лисиці з ховрахами, зайці дурні, шкодливий тхір, і ще там деяких чимало безпешно в лісі панувало.* Гліб. Ум. **Ховрашóк**. *По над шляхом щирицею ховрашки гуляють.* Шевч. 77.

Ховстáти, тáю, єш, *гл.* Стегать, хлестать. *Кінську голову на дорозі найдеш,—ховстай та бий.* Ном. № 10236.

Хóвувати, вую, єш, *гл.* Воспитывать, вскармливать. Вх. Лем. 478.

І. **Хóда, ди**, *ж.* Въ загадкѣ: свинья. *Виса* (=яблуко) *висить, хода ходить,*

виса впала, хода ззіла. Ном. стр. 294, № 120.

II. Хо́да, *нар.* Убѣгать, уходить скорѣй, давай, Богъ, ноги. *Чорт баче, що біда, та хода.* Грин. II. 87. *Вона за ним, він хода, біжить.* Мнж. 149.

Хода́, ди́, *ж.* 1) Шагъ, ходъ. *Як іти доброю ходою, то воно й недалеко здається.* Кобел. у. *Ішов він.... тихою ходою.* Мир. ХРВ. 8. *Ідуть собі за ним тихенькою ходою* Грин. II. 292. **Їхати ходбю.** Ѣхать шагомъ. *Замовк, зажурився, поїхав ходою.* Шевч. 176. 2) Походка, поступь. *Старости гукнули: „а подай нам, дівонько, води, побачимо твої ходи“.* Г. Барв. 257. *Гарна у коня хода.* НВолын. у.

Хода́к, ка́, *м.* 1) Ходокъ. *Ходак добрий, до обід буде в Харькові.* Харьк. у. *Який з мене тепер ходак?* Лебед. у. 2) Ходатай, повѣренный. Ававьев. у. 3) Мальчикъ, мальчуганъ. Вх. Лем. 478. 4) Обувь.: а)=**Постіл.** Гол. Од. 75. б)=**Личак.** Гол. Од. 32. *Не лунне так ходак, як чобіт.* Ном. № 1414. *Жеби пес робив, то б і в ходаках ходив.* Ном. № 7063. 5) Ходули. Вх. Уг. 273. См. **Ходлі.** Ум. **Ходачби.** Kolb. I. 41. Фр. Пр. 82.

Хо́денько, ка, *м.* Ум. отъ **хід.**

Ходжай, джая, *м.* Ходокъ. *З його ходжай не дуже добрий.* Борз. у.

Ходи́лиці, лиць, *ж. мн.*=**Хідлі.** Желех.

Ходи́льниці, ниць, *ж. мн.*=**Хідлі**=**Ходилиці.** Вх. Зн. 76.

Ходи́ни, дин, *ж. мн* Ходьба, хожденіе. *Кому родини, а мені ходини.* Ком. Пр. № 579. *Та мені сьогодня ходини: треба грошей шукати.* Лебед. у.

Ходи́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Ходить. *Не ходи, козаче, по над берегами, не суши дівчини чорними бровами.* Нп. **Ході́, ході́м, ході́ть!** Иди, пойдемъ, пойдемте! *Біжи лишень сюди, Марусечко, до нас! Ходи, не соромся!* МВ. I. 17. *Ходім повінчаймось, моє серденятко.* Мет. 27. Ѣздить въ дорогу. *Та вдарили зразу у великий дзвін: се ж по тому чумакові, що ходив на Дін.* Рудч. Чп. 157. Плавать по водѣ. *Од гатки до гатки ходить по Росі важкий порон на товстій кодолі.* Левиц. I. 94. Вообще двигаться (о снарядахъ, машинахъ). *Ходить у ставках спідній навій.* Шух. I, 255. 2) Находиться, пребывать. *У тяжкому недузі ви ходите.* К. ЧР. 194. 3)—**в чо́му.** Быть одѣтымъ какъ, одѣваться какъ. *Ходимо в латаній одежі.* Левиц. I. 101. 4)—**коло чо́го.** Заботиться о чемъ, ухаживать за чѣмъ. *У нас не знають, як лучче доглядати худобу, ходити коло неї не вміють.* Дещо. *У нас, сину, нема коло чого й ходити, нам самим нічого їсти.* Грин. II. 72. *Хиба ти мужичка, чи що, що б кволо свиней ходити.* Св. Л. 11. 5)—**дити́ною.** Быть беременной. Борз. у. *Я тоді оцією дівчиною ходила.* Черн. у. *Ні однією дитиною не було їй так важко ходити.* Грин. II. 8. *А я другою дівчиною ходила, третього дня і знайшла.* Г. Барв. 284. 6)—**до ві́тру.** Испражняться. Лебед. у. 7)—**на́висом біля ко́го** Неотступно ходить за кѣмъ. НВолын. у. 8)—**під обу́хом.** Находиться подъ страхомъ за свою участь. НВолын. у. 9)—**по пра́вді.** Поступать правдиво, служить правдой. *Я кождому було по правді хожу.* Федьк. 10)—**своїм ро́бом.** Дѣйствовать, поступать по своему, самостоятельно. См. еще **роб.** 11)—**у тяжі.** Быть беременной. *Жінка тоді у тяжі ходила.* Канев. у. 12)—**хо́дором.** Дрожать, быть въ движеніи, волноваться. *Плечі й груди аж ходором ходять* Левиц. I. 133. *Од гучних мазурок ходять ходором палати.* К. Досв. 22. *Перед паном Хведором ходить жид ходором, і задком, і передком перед паном Хведірком.* Шевч. 138. *Дивись, як ходором заходив, мов опарений.* Полт. г. Ум. **Ходи́тоньки, ходу́ні, ходу́сі, ходу́сеньки.** *Мої любі вечерниченьки! вже ж бо мі на вас не ходитоньки, з панянками не дружитоньки.* О. 1862. IV. 4. (Нп.).

Ході́льник, ка, *м.* Ходокъ.

Ході́льниця, ці, *ж.* Ходокъ (о женщинѣ). *Така вже з мене старої ходільниця.* Черк. у.

Ході́ння, ня, *с.* Хожденіе. Черк. у.

Хо́дка, ки, *ж.* 1) Путь. *Ночуй з нами прочанами.... а завтра, як на світ благословиться—і у ходку.* Морд. Пл. 25. 2) Переходъ. *Як піду, то в одну ходку дійду до Харькова, бо ніколи спочивати.* Зміев. у. 3) Партія, группа, обозъ. *А що ходка чумаків не одна наверталась на очі, то втішно мені було добре слово почути: Магай-бі!* МВ. I. 4) **Хо́дкою.** Шагомъ. *Ми скрізь ходкою їхали.* Борз. у.

Ходни́к, ка́, *м.* 1) Ходъ. *У овечих ворiт є купальня з п'ятьма ходниками.* Єв. I. V. 2. 2) Родъ ковра. Kolb. I. 69.

Ходня́, ні́, *ж.*=**Хідня.** *І доки ще ця ходня буде? Спати пора.* Харьк.

Ходови́й, а́, е́. 1) Попутный (о вѣтрѣ). Мнж. 148. 2)—**ва́ ри́ба=Ходови́к.** *В Лимані (Дніпровому) риба ходова підходить туди з моря.* Черк. у.

Ходови́к, ка́, *м.* Рыба, идущая вверхъ по рѣкѣ метать икру. Поп. 97.

Ходови́тий, а, е. Имѣющій хорошій шагъ, поступь. *Ходовитий кінь.* Міус. окр.

Ходома́н, на́, *м.* Названіе горшка въ загадкѣ: *Ходив, ходив ходоман, усіх дітей годував: як упав, так пропав—ніхто його не сховав.* Ном. стр. 301.

Хо́донько, ка, *ж.* Ум. отъ хід.

Хо́дора и хо́дором, *нар.* Ходнемъ. **Хо́дором ходи́ти.** Трястись. *Як пустились танцювати, хата ходором ходить.* Г. Барв. 340. *Чарка й пляшка на столі ходором ходять, бо діти вовтузяться в хаті.* См. еще **ходити 12.**

Ходу́н, на́, ходуна́й, на́ю, *м.*=**Ходома́н.** *Ходун, ходунай, весь мир годував: впав, пропав, ніхто й костей не поховав.* Ном. стр. 301.

Ходу́ні, ходу́ої, *гл.* Дѣтск. ходить. Ум. **Ходу́сеньки.** *А в ніженьки ходусеньки, а в рученьки ладусеньки.* Мет. 2.

Ходу́шка, ки, *ж.* Снарядъ, въ которомъ пріучаютъ дѣтей ходить. Рк. Левиц.

Ходьба́, би́, *ж.* Ходьба. *Рук не чула, несучи дитину, ноги дуже боліли од ходьби.* Кв.

Ходяка, ки, *ж.* Въ загадкѣ: свинья. *Стоїть стояка* (=дуб), *на стояці висяка* (=жолудь), *під стоякою ходить ходяка, у стояки просе ходяка висяки.* ХС. Ш. 65.

Ходя́чий, а, е. 1) Ходящій. 2) Бродячій, не осѣдлый, находящійся постоянно въ движеніи. *Чумаки—народ ходячий. Вольному воля, а ходячому путь.* 3) О больномъ: не лежавшій, а ногахъ находившійся во время болѣзни *Ота жінка ходяча вмерла.* НВолын. у. *У нас увесь такий рід, що ходячий мре.*

Хожа́й, жая́, *м.* Мѣшокъ или котомка, которую торговцы-разносчики (щети́нники) носятъ со своими товарами на спинѣ. Вас. 190.

Хожа́лий, а, е. Привыкшій къ ходьбѣ, неутомимый въ ходьбѣ. Вх. Зн. 76.

Хожда́ти, да́ю, еш, *гл.*=**Ходити.** *Настави нас путями благими хождати.* Чуб. I. 173.

Хо́ження, ня, *с.* Хожденіе.

Хо́жувати, жую, еш, *гл.* Хаживать. *Хожували пани в гори.* Вх. Зн. 76.

Хоз, зу, *м.* Родъ сафьяна. Пятигор. окр.

Хозо́вий, а, е. При разрѣзываніи выдѣланной кожи по ширинѣ ея **хозо́ва фа́шія**—полоса задняя съ хвоста. Вас 158.

Хозя́їн, на, *м.* и пр.=**Хазяїн** и пр.

Холе́ра, ри, *ж.* 1) Холера. *Вони з холери повмірали.* Шевч. 2) Раст. Xanthium spinosum L. ЗЮЗО. I. 141. См. **Холерний 2.**

Холе́рний, а, е. 1) Холерный. 2) **Холе́рна трава́.**=**Холера 2.** ЗЮЗО. I. 141.

Холзкий, а, е=Ховзкий. *У Марисі холзкий двір.* Гол. II. 657.

Холиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* Колыхать. *Щось так ніби рантух над головою мені холибає.... А все то вище, то нижче мені понад голову.* ЕЗ. V. 214.

Холі́ва, ви, *ж.* ? *Низові холіви запорозькі.* К. ЦН. 203.

Холі́ра, ри, *ж.*=**Холера.** ЕЗ. V. 85.

Холіта́ти, та́ю, еш, *гл.*=**Хитати.** Вх. Зн. 76.

Холіта́тися, та́юся, ешся, *гл.*=**Хитатися.** Вх. Зн. 76.

Хо́лод, ду, *м.* Холодъ. *Холод не свій брат.* Ном. № 647. *Ми більше на холоді буваємо, та все горе добуваємо.* Ном. № 1300. **Приня́ти хо́лоду.** Намерзнуться. *Приняв и й холоду, й голоду.* Ном. № 1539. **Нагна́ти хо́лоду.** Нагнать страху. О. 1862. IX. 66. **Хо́лодом бере́.** Знобитъ. Ум. **Холоди́ще.** *Ох і холодище сьогодні! аж земля репається.* Васильк. у.

Холоде́ць, дцю́, *м.* 1) Студень (кушанье). *А дзус холодцю їсти.* Ном. № 4744. 2) Окрошка, ботвинья (кушанье). 3) Раст. Спаржа, Asperagus temiifolius.

Холоди́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Холодить, охолаживать. Котл. Ен. III. 35. *Ні гріє, ні холодить.* Ком. II. 53. *Треба хати холодити.* Ном. № 10286.

Холоді́ти, ді́ю, еш, *гл.*=**Холонути.** *Вода через те холодіє.* Дешо.

Холодкува́тий, а, е. Тѣнистый. *Холодкуваті сади.* Славяносерб. у.

Холо́дна, но́ї, *ж.* Помѣщеніе для арестованныхъ при полицейскомъ участкѣ, при волостныхъ судахъ и пр. *От його привезли, да й у холодну.* Рудч. Ск. I. 76.

Холодне́ча, чі, *ж.* Стужа, сильный холодъ. *У хаті така холоднеча, що аж вовки виють.* Мир. ХРВ. 58. *Заціпило мені від холоднечі.* К. XII. 51.

Холодне́чка, ки, *ж.* Холодъ. *А нащо мені лягати?—каже чорт,—я хати змалку не знаю.—А в холоднечку ж як?—*

У холоднечку? Мені однаково, що зіма, що літо. Г. Барв. 192.

Холóдний, а, е. 1) Холодный. *Така вода хороша, що аж весело: холодна та чиста, як сльоза!* Рудч. Ск. II. 45. *Холодний лився з його піт.* Котл. Ен. 2) **Холóдний ковáль.** Слесарь. *Жінка старого холодного коваля.* Стор. М. Пр. 155. 3) **Холóдні зóрі.** Утренники. *Було об перших п'ятінках, так уже зорі холодні були.* Кв. 4) **Холóдним сéрцем.** Хладнокровно. 5) **І за холóдну вóду не візьметься.** Ничего не хочетъ дѣлать, бездѣльничаетъ. *Вона у тебе увесь день божий сидить та гави ловить, і за холодну воду не візьметься.* Кв. Ум. **Холоднéнький, холоднéсенький.**

Холодни́к, ка́, *м.* 1) Холодильникъ. Черк. у. 2) Погребъ. **Холодни́к походи́мий.** То-же, что **пóгріб похідни́й.** Кіев. г. 3)=**Рибник 2.** (Стрижевск.)

Холодни́ця, ці, *ж.* Подвальная тюрьма, арестантская. *Були запорожці в холодниці. Старший запорожець у залізах сидить, а товариство в колодках.* ЗОЮР. I. 77.

Холодні́сінький, а, е. Холоднехонькій, совершенно холодный. *Рученьки мої холоднісінькі!* МВ. II. 50.

Холодні́сінько, *нар.* Холоднехонько, совершенно холодно.

Холóдність, ности, *ж.* Холодность, холодъ. Желех.

Холодні́шати, шаю, еш, *гл.* Становиться холоднѣе. *А на дворі все холоднішає, так наче не к Великодню, а к Різдву йдеться.* Черниг. у.

Хóлодно, *нар.* Холодно. *Так холодно, що як би не вмів дріжати, то змерз би.* Ном. № 640. Ум. **Холоднéнько, холоднéсенько.**

Холоднувáтий, а, е. Холодноватый. *Вода холоднувата.* Ном. № 13393.

Холóднячкий, а, е=**Холодненький.** (См. **Холодний**). *Холоднячка вода, тіко з криниці.* Харьк. у.

Холодóк, дку́, *м.* 1) Прохлада; тѣнь, покрытое тѣнью мѣсто. *Рано, за холодку, рушить у дорогу.* Стор. *Сіла спочити в холодку під вербою.* МВ. I. 14. **Взя́ти холодóк** говорится о полевыхъ растеніяхъ: разростись настолько, что растеніе въ состояніи дать на нивѣ сплошную тѣнь и задержать влагу. *Просо на ниві взяло холодок.* Мнж. 167. 2) Какое либо прикрытіе отъ солнца, чтобы получилась тѣнь. *Ой я в полі була і діло робила: напинала холодок, щоб не загоріла.* Нп. Въ слѣдующ. примѣрахъ въ смыслѣ: зонтикъ. *На повозці сидить паня і держе холодок, щоб сонце не пекло.* Лебед. у. *Беріть же й холодок з собою від сонця.* Лебед. у. 3) Спаржа обыкновенная, Asparagus officinalis L. ЗЮЗО. I. 113. То-же: **зáячий холодóк.** ЗЮЗО. I. 113. Ум. **Холодóчок.** *В садочку лежать собі у холодочку.* Шевч. 430. *Холодочком, дружечки, холодочком попід вишневим садочком.* Мил. Св. 6.

Холóнути, ну, неш, *гл.* Стынуть, охлаждаться. *Нехай борщ холоне.* НВолын. у. **Холóне сéрце,—у сéрці.** Сердце замираетъ; страшно. Ном. № 4344. *Холоне серце, як згадаю, що не в Украйні поховають, що не в Украйні буду жить.* Шевч. 396.

Холóша, ші, *ж.* Штанина, одна половина, одна нога штановъ, брюкъ. *Іде чоловік і холоші по коліна підкачав.* Мнж. 27. *Мав без матні одні холоші і тілько слава, що в штанах.* Котл. Ен. I. 32.

Холóшні, шéнь, *ж.* Зимніе штаны изъ толстаго бѣлаго сукна (у крестьянъ). Гол. Од. 46. Шух. I. 120. *До холошень треба й кожушок куценький.* Каменец. у.

Холощі́й, щія́, *м.* Кастраторъ, оскопляющій животныхъ.

Хомéвка, ки, *ж.*=**Хомівка.** Гол. Од. 27, 76.

Хóми, *мн.* Родъ печенья изъ отварного растертаго гороха съ растертымъ конопляннымъ сѣменемъ. Маркев. 164. Чуб. VII. 441.

Хомі́вка, ки, *ж.* Женскій головной уборъ. То-же, что и **кибáлка.** Вх. Зн. 76.

Хóмля, лі, *ж.*=**Хомівка.** Гол. Од 76.

Хому́т, тá, *м.* 1)=**Хамут.** 2) Связка изъ лозы для скрѣпленія бревенъ въ плоту. Радом. у. Ум. **Хомутéць.**

Хому́тний, а, е. Относящійся къ хомуту. Желех.

Хом'я́к, кá, *м.* 1) Хомякъ, Cricetus. *Чи шпак, чи хом'як, чи перепелиця: що воно за птиця?* Ном. № 400. 2) Неуклюжій человѣкъ.

Хоп! *меж.* Хвать! *Хоп-лоп—нема дежі!* Чуб. II. 20.

Хопак, ка, *м.* У птицы: гребень, хохолокъ. Вх. Уг. 273. См. **Хобот.**

Хопи́ти, плю, пиш, *гл.* Схватить. *Хопив ніж і вгрг ним.* Гн. II. 12. *Іваш хопив мене за руку.* Федьк.

Хопи́тися, плю́ся, пишся, *гл.* 1) Хвататься, ухватиться. Драг. 370. *І за соломину хопиться, хто топиться.* Ном. № 9783. 2) Разростаться. *Хопится хваст.* Вх. Лем. 479.

Хо́пта, ти, *ж.*=**Вур'ян.** Могил., Камен. уу.

Хор, ру, *м.* Хоръ. *Ангельськії вся хори там ся . іграют.* Чуб. Ш. 327.

Хорба́к, ка́, *м.* 1) Худбродный человѣкъ. Желех. 2)=**Хробак.** Желех.

Хорбу́ри, бур, *мн.* Презрит.: кости. *Така суха корова,—самі хорбури лишились.* Вх. Зв. 77.

Хо́ри, рів, *м. мн.* Хоры (въ церкви). *Пішов дід на ніч до церкви.... виліз собі на хори і сидит.* Гн. II. 48.

Хо́рий, а, е=**Хворий.** *Хора я, хора, мусить я умру.* Лукаш. 14.

Хорі́нці, нець, *ж. мн.* Родъ сѣней между внутренними и наружными дверьми въ колибі, зимней хатѣ гуцульскихъ древосѣковъ. Шух. І. 174.

Хорі́ти, рію, еш, *гл.*=**Хворіти.** АД. II. 120. *Хорітимеш, болітимеш, смерти бажатимеш.* Мет. 107.

Хорі́ш, ро́ша, ше=**Хорош.** *За свій гріш усюди хоріш.* Ном. № 9638.

Хоркота́вий, а, е=**Хоркотливий.** Вх. Лем. 479.

Хоркота́ти, кочу́, чеш, *гл.*=**Гаркавити.** Вх. Уг. 273.

Хоркотли́вий, а, е=**Гаркавий.** Вх. Уг. 273.

Хо́рма, ми, *ж.*=**Хворма.** Черниг. у.

Хорб́ба, би, *ж.*=**Хвороба.** *Ніякою хоробою не будеш хорувати.* Грин. II. 32. *Здоровий хороби сподівайся.* Ном. № 8147.

Хоробли́вий, а, е. Болѣзненный. Желех.

Хоро́бний, а, е. Къ болѣзни относящійся. Желех.

Хоро́брий, а, е. Храбрый. Шевч. 646. *Пане гетьмане і ви, батьки, і ви, панове отамання, і ви, братчики, хоробрії товариші!* К. ЧР. 270. *А за ним ідуть мало-мало не три тисячі, усе хоробрії товариші запорожці.* Нп.

Хоро́брість, рости, *ж.* Храбрость.

Хоро́бро. *нар.* Храбро.

Хорови́тий, а, е=**Хоробливий** Желех.

Хорови́тість, тости, *ж.* Болѣзненность. Желех.

Хоро́гва, ви, *ж.*=**Корогва.**

Хоро́ма, ми, *ж.* Зданіе, домъ. *Се та хорома, що кулі іллють і ворін б'ють.* Ном. № 13306. Чаще во мн. ч.: **хоро́ми.** а) Хоромы, большой домъ. *Не літають ворони у панські хороми.* Ном. № 2550. б) Сѣни. Брацл. у. Шух. І. 89. Ум. **Хоро́мочка.** *Зробив з сосни хоромочку, хоромочку та з віконечком.* Мет. 13.

Хоро́мина, ни, *ж.* Домъ, изба. Чуб. Ш. 12. Въ пѣснѣ **хоро́миною** названъ гробъ. *Треба дощок добувати, хоромину будувати, без віконець, без дверець, там спить козак молодець.* Чуб. V. 881.

Хоро́мочка, ки, *ж.* Ум. отъ **хоро́ма.**

Хороне́ння, ня, *с.* Похороны. *Яка кому смерть, таке й хоронення.* Ромен. у

Хорони́ти, ню́, ниш, *гл.* 1) Хранить. *Труну спускали полотном, що ще баба пряла, хоронили його на сорочки.* Г. Барв. 208. *Хорони, Боже!* 2) Прятать. *Було виплачеться Параска у коморі, виплачеться добре, а від людей хоронила, що щемить серденько.* Г. Барв. 107. 3) Хоронить. *Тіло козацьке находити, в чистім степу хоронити.* АД. І. 125.

Хоро́ство, ва, *с.* Пригожесть. *Що по тому хорстві, як не вміє жати?* НВолын. у. *Ой, мати моя, що ти гадала, що мені світ зав'язала? Ци на хороство, ци на багацтво, ци на хорошу вроду?* Чуб. V. 221.

Хоростіль, ля, *м.*=**Хорустіль.** Гол. Ш. 500.

Хоро́та, ти, *ж.*=**Хворота.** Вх. Лем. 479.

Хорохо́нька, ки, *ж.* Cucurbita Pepo L. var. citriformis. ЗЮЗО. І. 120. См. **Хорошка.**

Хоро́ш, хоро́ший, а, е. Хорошій, красивый. *Хорош коровай, та порепався.* Ном. № 4700. *Хороша година.* Ном. № 431. *Хороші сини у тебе.* Грин. Ш. 9. **Хоро́ша молода́.** Новобрачная, сохранившая до замужества дѣвственность. Мил. Св. 23.

Хо́рошо́, *нар.* Хорошо, красиво. *Як душі не вложив,—так нарядив хороше.* Ном. *Там хороше, де нас нема.* Ном. № 2052. *Хороше вчили.* Г. Барв. 421. Ум. **Хороше́нько.** *Попереду Дорошенко веде своє військо славне запорозьке хорошенько.* Нп.

Хороше́нь, ня, *м.* Красавецъ. *Убери пень, буде хорошень.* Ном. № 11171.

Хоро́ший, а, е. См. **Хорош.**

Хороши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* Охорашивать.

Хороши́тися, шу́ся, ши́шся, *гл.* Прихорашиваться.

Хороші́ти, ші́ю, еш, *гл.* Хорошѣть.

Хоро́шка, ки, *ж.*=**Хорохонька**. ЗЮЗО. I. 120.

Хорошкува́тий, а, е. Довольно хорошенькій. Черк. у.

Хорт, та, *м.*=**Хірт.** *Тогді троянці всі з хортами зібрались їхать за зайцями.* Котл. Ен. IV. 41. *Коні сідлайте, хорти скликайте да поїдемо в чистеє поле.* Лукаш. 90. Ум. **Хо́ртик.** Чуб. V. 840. Ув. **Хорти́ще.**

Хортеня́, ня́ти, *с.* Борзой щенокъ. *Навела хортиця хортенят.* Грин. II. 263.

Хорти́ця, ці, *ж.* Борзая сука. *Навела хортиця хортенят.* Грин. II. 263.

Хорти́ще, ща, Ув. отъ хорт. *Що тільки ви думали-гадали, як од того проклятого хортища втікали?—Те ми, сестрице, думали-гадали, щоб хорт не догнав.* Рудч. Ск. I. 16.

Хорто́вий, а́, е́. Принадлежащій, свойственный борзой собакѣ.

Хортува́тий, а, е. Похожій на борзую собаку. *Хортувата свиня.* Черк. у.

Хорту́на, ни, *ж.*=**Хвортуна.** КС. 1884. I. 31. *Ой хортуно зрадливая, що ж ти виробляєш? Дала серцю зазнатися, з милим розлучаєш.* Чуб. V. 418.

Хорту́нити, нить, *гл. безл.* Счастливиться. *Хортунило йому,—чоловік і підживився.* Харьк. г. *Не хортунить нашому Іванові.* Полт.

Хорува́ння, ня, *с.* Хвораніе.

Хорува́ти, ру́ю, єш, *гл.* Болѣть. *Дай, Боже, жартувати, аби не хорувати.* Ном. № 12694. *Ніякою хоробою не будеш хорувати.* Грин. II. 32.

Хоругва́, ви́, *ж.*=**Корогва.** ЕЗ. V. 190.

Хору́гов, гви, *ж.* Извѣстный отрядъ войска. *Іще б прогнав ляхви хоругов за Вислу.* ЗОЮР. I. 318.

Хору́жий, жого и пр.=**Хорунжий** и пр.

Хорунго́вий, а, е. Относящійся къ знамени.

Хорунже́нко, ка, *с.* Сынъ хорунжаго. *Брат її хорунженко.* Кв.

Хору́нжий, жого, *м.* 1) Хорунжій, знаменосецъ. *Лучче живий хорунжий, ніж мертвий сотник.* Ном. № 7291. *Убив хорунжого і корогов його приніс до гетьмана.* К. ЧР. 41. 2) Одинъ изъ участниковъ свадебнаго обряда. О. 1862. IV. 17.

Хорунжі́вна, ни, *ж.* Дочь хорунжаго. *На ярмарку бачив він хорунжівну Олену.* Кв.

Хорусті́ль, ля, *м.* Пт. Rallus aquaticus. Вх. Пч. II. 14.

Хорусті́льник, ка, *м.*=**Хорустіль.** Вх. Пч. II. 14.

Хо́рявий, хора́чий, а, е. Болѣзненный. НВолын. у.

Хосе́н, хісна́, *м.* Польза, выгода. Ном. № 7848. *Ей в той сосноньці трояний хосен: ей от кореня жовті листойки, а в середині яри пчолойки, а під вершейком сиві соколи.* Гол. II. 3.

Хо́сний, а, е. Полезный. Угор.

Хоснува́ти, ну́ю, єш, *гл.*=**Хіснувати.** Угор.

Хота́р, ря, *м.* Всѣ принадлежащія селенію земли. Вх. Лем. 479. МУЕ. III. 45.

Хо́ті. Въ выраж.: що хо́ті—что хочешь. *Язик у роті, мели що хоті.* Ном. № 12988.

Хоті́ння, ня, *с.* Хотѣніе, желаніе. Желех.

Хоті́ти, хо́чу, чеш, *гл.* Хотѣть, желать. *Хочу їсти. Хотів косити.* Рудч. Ск. I. 54. *Волно Богу що хотіти, то чинити.* Ном. № 23. Вмѣсто хо́чеш, хо́чете часто сокращенно: хоч, хо́чте. *Стоїть вода у сінечках, коли хоч,—напийся.* Чуб. V. 170. *Що хочте робіть з Петром.* Котл. НП. 413. **Не хотячи́.** Не намѣренно. *Не хотячи штовхнув його.* Уман. у. **Та хоти́, щоб....** И еще хотѣлъ бы, чтобы.... *Та хоти, щоб у нас правда була, коли пани та як пси гризуться.* Каменец. у. **Що хоти́....** Что хочешь.... *Що хоти роби,—не дає, та й уже.* Каменец. у.

Хоті́тися хо́четься, *гл. безл.* Хотѣться. *Тяжко жить на світі, а хочеться жить.* Шевч.

Хотя́, *нар.* 1) Угодно. *Не так, як хотя,—так, як мога.* Ном. № 4535. *Нехай воно буде собі як хотя.* К. ПС. 400. *Я—мати, вільно мені її за кого хотя віддати.* МВ. II. 118. *Всі троє коней ходять де хотя.* О. 1861. VI. 166.

Хотя́й, *сз.*=**Хоть.** Гол. I. 261. *Ой дай мені, моя сестро, хотяй попоїсти.* Грин. III. 403.

Хо́ха, хи, *ж.* Страшилище, пугало, которымъ пугаютъ дѣтей. **Оце́ хо́ха!**—говорятъ на странно одѣтую или странно повязанную женщину. Ном. № 14084.

Хохітва́, ви́, *ж.* Птица: стрепетъ, Otis tetrax. *Хмарою літають дрохви, журавлі, хохітва.* Стор. М. Пр. 1.

Хо́хля, лі, *ж.* Жердь, съ привязаннымъ къ ней канатомъ невода, пропускаи

которую отъ проруби къ проруби подо льдомъ, тянутъ неводъ. Вас. 187. Браун. 11.

Хохо́л, ла, *м.*=**Хохолав.** Вх. Уг. 273.

Хохола́в, ва́, хохола́к, ка, *м.* Насѣк. клещакъ большой, уховертка, Forficula auricularia. Вх. Лем. 479.

Хохола́ня, ні, *ж.*=**Хохолав.** Вх. Лем. 479.

Хохо́лик, ка, *м.*=**Хохолав.** Вх. Уг. 273. Ум. Хохо́личок.

Хохуль и **хохуля, лі,** *ж.* Выхухоль, Myogale moschata. Вх. Пч. II. 6.

Хоць, хоця́й, *сз.*=**Хоть** Рудч. Ск. I. 66. О. 1862. VI. 95.

Хоч, хоча́, хоча́й, хоче́нь, *сз.*=**Хоть.** *Хоч нічого їсти, та весело жити.* Посл. *Як збрешеш, то хоча надсядься, на ласку послі не понадься.* Котл. Ен. *Пусти дочку на улицю хочай подивиться.* Чуб. V. 901. *Хочень Кам'янець невеликий здається, коли людей у йому багато жиє.* Каменец у. Хоч що.... Что бы ни.... *Хоч що буде,—не оглядайсь.* Грин. I. 67. **Хоч хто....** Кто-бы ни.... *Хоч хто казатиме,—не слухайсь.* **Хоч де....** Гдѣ бы ни.... *Хоч де будеш, то я тебе знайду.* Васильк. у.

Хо́щик, ка, *м.* Кустъ? *Ой бо мене змиє дрібненький дощик, а розчеше терновий хощик.* Чуб. V. 1001.

Храбо́ри, *мн.*=**Хорбури.** Вх. Лем. 479.

Храбрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Храбриться. *Козацтво! лицарі Трояне! Храбруйте! Наша, бач, бере!* Котл. Ен.

Храбрува́тися, ру́юся, ешся, *гл.*=**Храбрувати.** *Ентел там сильно храбрувався.* Котл. Ен. II. 20.

Храбу́з, зу, *м.* Мелкіе, не тугіе кочни капусты. Уман. у. *Яка там капуста,—самий храбуз: хиба на борщ тільки й покришити.* Брацл. у.

Храбу́р, ря, *м.*=**Храбори.** Вх. Уг. 273.

Храбу́ст, ту, *м.* 1) Раст. а) Cirsium oleraceum. ЗЮЗО. I. 176. б) Carduus crispus L. ЗЮЗО. I. 115. См. **Хробуст.** 2) Капустные листы. Мнж. 123.

Храм, му, *м.* 1) Храмъ, церковь. *Летів Адам через божий храм.* Ном 2) Храмовой, престольный праздникъ. *Скоро after послі того був храм. На храм поз'їздилось багато знакомих.* Рудч. Ск. I. 216.

Храма́ти, ма́ю, еш, *гл.*=**Хромати.** Переносно: грѣшить. *Старий, а храмає.* Ном № 8669.

Храма́чка, ки. *ж.*=**Хрімка.** Вх. Лем. 479.

Храми́й, а́, е́=**Хромий.** *Сліпий не баче, а храмий не скаче.* Ном. № 5317.

Храми́на, ни, *ж.* Постройка, храмина. *Млин—чесна храмина.* Ном. № 10299.

Храмни́к, ка́, *м.* Гость, пріѣхавшій на храмовой праздникъ. Нѣжин. у.

Храмови́й, а́, е́. Храмовой. *Храмовий празник.* Стор. II. 155.

Храмо́та, ти, *ж. соб.* Хромыя животныя. *На другий день не рушають з тирла, поки добре не вгріє сонце і не опаде роса, бо од роси буває багато храмоти.* О. 1862. V. Кух. 33.

Храмува́ння, ня, *с.* Празднованіе храмоваго праздника. *Вернулась наша Параска з храмування до господи.* Г. Барв. 104.

Храмува́ти, му́ю, еш, *гл.* Праздновать храмовой праздникъ. *Спорядилась іти храмувати до тітки в друге село.* Г. Барв. 103.

Храни́тель, ля, *м.* Хранитель. *І да поможуть мені всі святії хранителі.* Чуб. I. 129.

Храни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* Хранить. *Скажене, хрань Боже, лишв сліпв заразливе.* Ном. № 8166. *Ну, щастя ваше! цв вас Бог хранув.* Мнж. 131.

Храицу́в, за, *м.* Французъ. *Як творив Господь.... народи, зробив москалів, хранцузів, татар.* Драг. 194.

Храп, па, *м.* 1) Претензія, злоба. *Каже, же на нього атаман мав храп.* Гн. II. 170. *Я мав на нього храпа.* Ольгопол. у. 2)=**Бовт 1.** Вх. Пч. II. 26. 3) *мн.* **Хра́пи.** Переносица у животныхъ. Сим. 219. *Пан був на коні, а цей истиком коня по храпах.* ЕЗ. V. 31.

Храп, *меж.*, выражающее быстрое дѣйствіе. *Думала-думала, а далі храп, і написала до пан-отця.* ЗОЮР. II. 28.

Хра́па, пи, *ж.* Колоть на дорогѣ, замерзшая грязь. *Тяжко на коні храпою їхати.* НВолын. у.

I. Храпа́вий, а, е=**Рапавий.** Желех.

II. Храпа́вий, а, е Хриплый. Желех.

Храпі́й, пія́, храпко́, ка́, *м.* Хропунъ, храпящій человѣкъ. Желех.

Храпли́вий, а, е=**II. Храпавий.** Желех. Храплива. Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Хра́пле, пля, *с.*=**Храпа.** Вх. Зн. 77.

Хращ́ати, щу́, щиш, *гл.* О дергачѣ: кричать. В Уг. 273.

Хребе́т, бта́, *м.* 1) Хребетъ, спина Мил. М 39. *Досиділась, що й сорочки на*

хребті нема ні в неї, ні в чоловіка. Рудч. Ск. I. 177. **На хребті мати що.** Имѣть на себѣ какую либо одежду. *А їх матуся вже й сорочку пропила, на хребті тільки спідниця да юпчина.* Г. Барв. 483. **На хребет заробити що.** Заработать себѣ на одежду. *Тепер я хоч трохи людям пороблю, хоч на хребет зароблю яку шустелину, хоч буде в чому вмірати.* Г. Барв. 269. **З хребта знімати що.** Снимать одежду съ кого. *Давай з її хребта усю шустелину здіймати: і се, каже, наше, і се наше.* Г. Барв. 369. 2) Тупой край пилы. Шух. I. 175.

Хребетник, ка, *м.* Часть бороны см. **Борона.** Шух. I. 165.

Хребтина, ни, *ж.*=**Хребет.** Г. Барв. 354. *Як день, так ніч без рам'я на хребтині.* К. Іов. 53.

Хрелівна, ни, *ж.* Испорч. фрейлина. ЗОЮР. II. 76.

Хрест, та, *м.* 1) Крестъ. *Віру християнську під нозі підтопчи, хрест на собі поламни.* Дума. *Нема Гонти, нема йому хреста, ні могили.* Шевч. 207. *Він у нашому селі церкву новим ґонтом обшив і хрести позолотив.* МВ. I. 65. **Хрестом благословити.** Осѣнить крестомъ. **Хреста покладати.** Креститься, осѣнять. себя крестомъ. **У хрест увести.** Окрестить. Ном. № 9501. *Учора ізвечора сина вродила, ік білому світу у хрест увела.* Чуб. V. 467. **У хрест увійти.** Окреститься, быть окрещеннымъ. ХС. III. 52. 2) Также и мн **хрести.** Печенье въ формѣ креста, которое пекутъ на крестопоклонной недѣлѣ. *Хрест одвезти на ниву, що печуть на хрестці.* Сим. 204. 3) Рукоять сабли. *Зразу—черк! пополам обидві шаблі. Козаки з досади покидали об землю й хрести.* К. ЧР. 167. 4) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 192, на вышивкѣ. Чуб. VII. 427. 5) Одно изъ созвѣздій. Чуб. I. 14. Раст. 6)—**петрів.** Lathraea squamaria L. ЗЮЗО. I. 126. 7)—**собачий.** Когда борятся два на два и одной парѣ удастся свалить противниковъ одного на другого, то это и называется **скласти на собачий хрест.** Кіев. у. 8) мн. Трефи (въ картахъ). 9) мн.=**Хрестини.** Мил. 22. Ум. **Хрестик, хрестичок, хрещик.**

Хрестатий, а, е=**Хрещатий.** Шух. I. 284. *Хрестатий барвінок.* МУЕ. I. 149. (Полт.). *Хрестате вирізування.* Черк. у.

Хрестато, *нар.* Крестообразно, накрестъ. Шух. I. 193.

Хрестачний, а, е. Положенный крестообразно. Шух. I. 166.

Хрестець, тця, *м.*=**Хрест** 2. ХС. I. 75.

Хрестик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **хрест.** *Гостинці виймала: і хрестики й дукачики, й намиста разочок.* Шевч. 2) Перекрестокъ. *Доїдете до хрестика, там в корчмі роспитайте дорогу.* Нѣжин. у. 3) мн. Вышиванье крестиками. Чуб. VII. 427. Шух. I. 155, 156. Гол. Од. 73. 4) мн. Раст. Trifolium repens L. ЗЮЗО. I. 176.

Хрестильниця, ці, *ж.* 1) Купель для крещенія дѣтей. 2) Сосудъ со святой водой, стоящій въ домѣ,—въ этой водѣ омочаютъ пальцы. Гн. II. 93.

Хрестини, тин, *ж. мн.* Крестины. Мил. 22. *На весіллю всі свати, на хрестинах всі куми.* Ном. № 8054.

Хрестинний, а, е. Крестильный, относящійся къ таинству крещенія.

Хреститель, ля, *м.* Креститель. Рудч. Ск. I. 178. *Іван хреститель воду перехрестить.* Колядка. Кобел. у.

Хрестити, щу, стиш, *гл.* 1) Крестить (новорожденнаго), совершать крещеніе. *Хрестять люде, хоч ся ще не уродило.* Ном. 2) Крестить, осѣнять крестомъ. *Пестить Горпина свою первістку... аби прокинулось, аби поворухнулось—уже вона й коло колиски, і хрестить, і цілує.* МВ. I. 97.

Хреститися, щуся, стишся, *гл.* 1) Креститься, принимать крещеніе. 2) Креститься, осѣнять себя крестнымъ знаменіемъ. *Наше діло Богові молиться, Спасителю хреститься.* Макс.

Хрестичок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **хрест.** 2) Родъ орнамента въ **мережці.** Чуб. VII. 415.

Хрестки, ків, *м. мн.* Поясница. *Спина болить, саме отут-о, хрестки.* Черниг. у.

Хрестний, а, е. Крестный. *Жиди у Юди Христа купили, на смерть хрестную осудили.* Чуб. III. 25.

Хрестовий, а, е. Крестовый. **Хрестові уставки.** Уставки съ особаго рода вышивкой. Kolb. I. 48, 49.

Хрестовання, ня, *с.* Накрестъ положенныя и скрѣпленныя двѣ доски, два бревна и пр. Херс.

Хрестці, ців, *м. мн.* Крестопоклонная недѣля великаго поста. Ном. № 423. Сим. 204.

Хрестянин, на и пр.=**Християнин** и пр.

Хреща́стий, а, е. 1)=**Хрещатий.** *Ой рости, дубе, в садочку, в хрещастім барвіночку.* Чуб. III. 207. 2) **Хреща́сте.** Родъ вышивки. *Ціле хрещасте; половина хрещастого в вилках.* Чуб. VII. 427.

Хреща́тий, а, е. 1) Крестообразный, крестовидный. *Хрещатий барвінок. Ворота дощані—хрещаті.* Мир. ХРВ. 9. 2) Имѣющій на себѣ изображеніе креста. *Червонії, хрещатії давнії корогви.* АД. I. 218. 3) **Хреща́та пла́хта.**=**Хрещатка.** Чуб. VII. 428.

Хреща́тик, ка, *м.* Перекрестокъ. Сосниц. у.

Хреща́тка, ки, *ж.* Родъ плахти. КС. 1893. XII. 448. Ум. **Хреща́точка.** Маркев. 11.

Хреще́нець нця, *м.*=**Хрещеник.** *У мого батька багато, багато хрещенців.* Пирят. у.

Хреще́ний, а, е. 1) Крещеный. *Нехай Бог милує всякого хрещеного.* Ном. № 8386. У Шевч. въ смыслѣ: христіанскій. *Гамалія по Скутарі—по пеклу гуляє, сам хурдигу розбиває, кайдани ламає. „Вилітайте, сірі птахи, на базарь до паю!" Стрепенулись соколята, бо давно не чули хрещеної тії мови.* Шевч. 59. 2) Крестный. *Та ти ж мені хрещений батько.* Котл. Ен. III. 41. *А мені хрещена мати лиштву вишивала.* Шевч. 461.

Хреще́ник, ка, *м.* Крестникъ.

Хреще́ниця, ці, *ж.* Крестница. *Вона моя хрещениця.*

Хреще́ння, ня, *с.* 1) Крещеніе. Чуб. I. 173. 2) Крещеніе, праздникъ Богоявленія Господня 6 января. ХС. I. 73.

Хрещеня́та, нят, *с. мн.* Крестники, крестницы. МУЕ. III. 171.

Хре́щик, ка, *м.* 1) Ум. отъ хрест. *Золотий хрещик.* О. 1862. X. 17. *Мосяжні хрещики.* Шух. I. 285. 2) Родъ орнамента въ видѣ крестовъ на деревѣ, разрисованной посудѣ и пр. Шух. I. 303. Сим. 233. 3) Родъ игры. Маркев. 6. Ив. 55. *Дівчаточка.... без моєї Ганнусеньки у хрещика грають.* Шевч. 471 4) мн. Вышиваніе крестиками. *Хрещики криві і прості.*

Хри́павка, ки, *ж.* Хрипота, осиплость. Вх. Зн. 77.

Хрипі́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Хрипѣть. *Хрипить у грудях, не буть мені в людях.* Ном. № 13960.

Хри́пка, ки, *ж.*=**Хрипавка.** Вх. Зн. 77.

Хрипки́й, а́, е́. Хриплый. *Хрипкий голос.* Левиц. I. 247. Ум. **Хрипке́нький.**

Хри́пко, *нар.* Хрипло. Левиц. I. 119. *Хрипко йде сопілка.* Кiев. у. Ум. **Хрипке́нько.**

Хрипли́вий. а, е. Хрипливый, скрипливый. *Хрипливе дерево два віки живе, а здорове й одного не переживе.* Ном. № 8156.

Хрипли́вість, вости, *ж.* Хрипота. *Це помагає од хрипливости.*

Хри́пнути, ну, неш, *гл.* Дѣлаться хриплымъ. *Голос хрипне.* Мир. Пов. I. 123.

Хрипо́ти, пот, *ж. мн.* Катарръ бронхъ. НВолын. у.

Христи́ни, ти́н и пр.=**Хрестини** и пр.

Христия́н, християнин, на, *м.* Христіанинъ. *Не статечная приязнь вовку з бараном та християнові з бусурманом.* Ном. № 8097. Ум. **Христия́ночок.** *Панове християночки милі!* ЕЗ. V. 108.

Христия́нка, ки, *ж.* Христіанка.

Христия́ночок, чка, *м.* Ум. оть християн.

Христия́нство, ва, *с.* Христіанство. *Як таки християнство мати, та й хліба куска не дати?* Ном. № 4470.

Христия́нський, а, е. Христіанскій. Рудч. Ск. I. 4. *На своє лице християнське хрест собі положила.* Чуб.

Христо́вий, а, е. Христовъ. Драг. 168. *Христова мучениця.* Чуб. I. 181.

Христоно́сець, сця, *м.* Христоносецъ. *Родився, не хрестився, а був христоносець.* (Загадка: оселъ). Ном., стр. 293, № 117.

Христо́с, Христа́, *м.* Христосъ. *Ісус Христос іде попереду, а я за Ісусом Христом позаду.* Ном. № 272. *Почин Євангелії Ісуса Христа.* Єв. М. I. 1.

Христо́санка, ки, *ж.* Особая пѣснь религіознаго содержанія, которую поютъ на рождественскихъ праздникахъ. (**Христо́санки** отличны отъ **колядо́к**). МУЕ. III. 58.

Христо́сати, саю, еш, *гл.* Пѣть **христо́санки.** МУЕ. III. 58.

Христо́сання, ня, *с.* Христосованіе. Полт. г.

Христо́сатися, саюся, ешся, *гл.* Христосоваться. *Дівчата гуляють, співають; підходять хлопці, домагаються христосатись.* Мир. Пов. II. 57.

Христо́сування, ня, *с.*=**Христосання** К. Кр. 5.

Христо́суватися, суюся, ешся, *гл.*= **Христосатися.** *Закон повеліває христосуватися зо всяким.* Кв.

Христува́ння, ня, *с.* Обычай поздрав-

ляти въ свѣтлое воскресенье, съ произнесеніемъ извѣстныхъ виршей. *Великодне христування.* Грин. III 151. *Є старосвітські вірші для христування: „Христос воскрес, рад мир увесь: діждалися божої паски....“* Ном. № 349. 2)=**Христосання.** О. 1861. X. Св. 60.

Христува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Славить Христа. *Христос воскрес! Христос воскрес! Там нехристи христували перед жидівськими панами.* Грин. III. 151.

Христува́тися, ту́юся, ешся, *гл.*=**Христосатися.** О. 1861. X. Св. 60.

Хрі́мка, ки, *ж.* Копытная болѣзнь. Вх. Лем. 479. См. **Хромка.**

Хрін, ну, *м.* 1) Хрѣнъ. *Орел летить найвище, а хрін росте найглибше.* Ном. № 407. **Це йому́ як хрі́ном під ніс.** Это ему крайне непріятно. НВолын. у. Часто употребляется вмѣсто слова чортъ въ соотвѣтвующихъ выраженіяхъ. *Нехай йому хрін!* Г. Барв. 301. **Хрін його́ ба́тька зна́є!** Чортъ его знаетъ! Ном. № 2138. **Хрін його́ не взяв.** Чортъ его не взялъ. *Мутив, як на селі москаль, бо, хрін його не взяв, моторний.* Котл. Ен. I. 25. **До хрі́на**=**До чорта,** т. е. очень много. *А їх тоді було до хріна на селі.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 81).

Хріни́ця, ці, *ж.* Lepidium latifolium L. ЗЮЗО. I. 126.

Хрі́нів, нова, ве. Хрѣновый. *Хрінова мати* (редька). Ном. № 12387. **Що за хрі́нова ма́ти?** вм. **чо́ртова, ка́това ма́ти.** Ном. № 7834. *Пожалував, бодай його хрінова мати жалувала!* МВ. (КС. 1902. X. 155).

Хро-хро! *меж.*, выражающее хрюканье свиньи. *Біжить кабан: „хро-хро-хро! Хто в цій рукавиці?“* Рудч. Ск. II. 2.

Хроб, ба, *м.*=**Робак**=**Хробак** 1. *Стерво точили обридливі хроби.* Гн. II. 96.

Хроба́к, ка́, *м.* 1)=**Робак.** *Трапилося хробаку раз на віку влізти в моркву.* Ном. № 2611. 2)—**бі́лий**=**Бедрак.** Вх. Лем. 392. 3)—**жиді́вський.** Насѣк. Periplaneta orientalis. Вх. Уг. 238. Ум. **Хробачо́к.**

Хроба́цтво, ва, *с.*=**Робацтво.** Гн. II. 27.

Хроба́чний, а, е. Червивый, изъѣденный червями. *Хробачна сливка.* Вх. Лем. 479.

Хроба́чник, ка, *м.* Лекарственное растеніе, употребляемое отъ глистовъ. Чуб. I. 112.

Хробачо́к, чка́, *м.* 1) Ум. отъ **хробак.** 2) **Хробачки́.** Такъ дѣти называютъ лапшу. МУЕ. I. 104.

Хробува́тий, а, е. Шероховатый, неровный. Вх. Зн. 77.

Хроборь, ря, *м.* Толстый нервъ листка (капусты, свеклы и пр.). МУЕ. I. 103.

Хробот, ту, *м.* Хрустѣніе, трещаніе. Вх. Зн. 54.

Хробур, ра, *м.* Хребетъ. *Ото як звіз колом по спині, так хробур і перебив.* Брацл. у.

Хробу́ст, ту, *м.* Раст. а) Cirsium oleraceum. Мил. 35. То-же **жо́втий хробу́ст.** ЗЮЗО. I. 118. б) Carduus crispus. Мил. 35. См. **Храбуст.**

Хро́кало, ла, *с.*=**Вовт** 1. Мнж. 193.

Хро́кання, ня, *с.* 1) Хрюканіе свиней. Харьк. у. 2) Звукъ отъ удара по водѣ **хро́калом, бовтом.** Харьк. у.

Хро́кати, каю, еш, *гл.* 1) Хрюкать. *Уже свині на городі—он чути хрокають,—біжи швидче!* Харьк. 2) Извлекать звукъ ударомъ **хро́кала, бовта́** по водѣ. Харьк. у.

Хро́кнути, ну, неш, *гл.* Хрюкнуть. *Кабан хрокнув.* Харьк. у.

Хрома́к, ка́, *м.* Хромая овца. Вх. Зн. 77.

Хроми́й, а́, е́. Хромой. *Хрома вівця.* Вх. Уг. 273.

Хромі́ти, млю, миш, *гл.* Хромать. *Увца хромить.* Вх. Уг. 273.

Хро́мка, ки, *ж.*=**Хрімка.** Вх. Лем. 479.

Хромола́ба, би, *об.* Хромоногій, хромоногая. *Сякий, такий хромолаба трясе за дівками.* Гол. II. 426.

Хрон, ну, *м.* 1)=**Хрін.** *Найдку, як з хрону.* Мнж. 168. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 68.

Хро́ніка, ки, *ж.* Лѣтопись. Ум. **Хро́нічка.** *Ченці пишуть у своїх хронічках, що ляхи силоміць зробили з руського княжества польське воїводзтво.* К. Кр. 10.

Хронт, ту, *м.* Фронтъ. *Як ти осмілився, сякий-такий, з хронту виходить?* Стор.

Хроп! *меж.*, выражающее ударъ, бросаніе со звукомъ, разбиваніе. *Де взявся Мартин.—хроп бідою об тин.* КС. 1884. I. 29.

Хропа́к, ка́, *м.* Крѣпкій сонъ съ храпѣніемъ. *Дав хропака аж геть-геть до вечора. Ач якого хропака затинає!* Харьк.

Хро́пати, паю, еш, *гл.* Ударять со звукомъ, бросать.

Хро́пка, ки, *ж.* Въ выраж.: **хро́пки да́ти.** Умереть (грубое выраженіе). *А тут горе! Син на 1-ій неділі хропки дав. Взяв та й умер.* О. 1862. VI. 38.

Хро́пнути, ну, неш, *гл.* Ударить, бросить со звукомъ, разбить (о посудѣ). *Не вгадала, як і хропнула вона миску.*

Хропну́ти, ну́, пе́ш, *гл.* Захрапѣть разъ. (Кіvь) *здорово хропне.* О. 1862. I. 16.

Хро́пнутися, нуся, нешся, *гл.* Грохнуться. *Біг, да як хропнувсь об груду.*

Хропти́, пу́, пе́ш, *гл.* Храпѣть. *Хропе на всі заставки.* Ном. № 11331. *Хріп на всю хату.* Левиц. Пов. 177. *Кінь так харапудиться: хропе та сопе, та ніздрями паше.* Рудч. Ск. I. 99.

Хру-хру! *меж.*, выражающее хрюканіе свиньи. *Свинї біжит та й: хру-хру.* Гн. I. 129.

Хрум, *меж.*, выражающее хрустѣніе. Сим. 210. *Коли чує: хрум-хрум. Він потихеньку туди,—аж там лисичка диню їсть.* Рудч. Ск. II. 10.

Хру́мати, маю, еш, *гл.* Ѣсть что нибудь хрустящее. *Овечка п'є там, або хрума.* Сим. 197. *У стані хрумають коні смачне степове сіно.* Мир. ХРВ. 108.

Хру́мкати, каю, еш, *гл.*=**Хрумати.**

Хру́мсати, саю, еш, *гл.*=**Хрумати.** *Коні хрумсают сіно.* Вх. Зн. 77.

Хрумті́ти, мчу́, ти́ш, *гл.* Хрустѣть. *Діди.... брали киї і давали Кирилові Турові по плечах. Сили в старих руках було в їх іще доволі, що аж плечі хрумтіли.* К. ЧР. 279. *Роскуси* (горіх), *то ядро аж хрумтить.* Сим. 200.

Хрумча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Хрумати.** *Оклунок цілий сухарів.... вволік у яму—ну хрумчати.* Алв. 75.

Хрунь, ня́, *м.* 1) Эпитетъ свиньи. (Галиц.). Желех. 2) Въ Галиціи: избиратель, продающій свой голосъ.

Хру́нькати, каю, еш, *гл.*=**Хрокати 1.** Гн. I. 129.

Хру́ньків, коту, *м.*=**Хрокання.** Желех.

Хруп, *меж.*, выражающее отламываніе чего-либо. *Розогнавшись, скакнув Петро і як раз досяг до другого берега. Аж тут берег під ним хруп! одколовсь, і вже козак похиливсь назад.* К. ЧР. 163.

Хру́пати, паю, еш, *гл.* 1)=**Хрумати.** 2) Раздроблять. *Хрупає м'ясо на шматки.*

Хру́пка, ки, *ж.* Хрящъ, маленькая косточка (въ тѣлѣ). Вх. Уг. 273.

Хрупості́ти, пощу́, сти́ш, *гл.* Хрустѣть, трещать. *Чи чуєш? се кістки в зубах так хрупостять.* К. Дз. 144.

Хрупостня́, ні́, *ж.* Хрустѣніе, трещаніе. *Чує вона вже вдень незвичайну хрупостню по снігу на дворі і гомін.* Г. Барв. 168.

Хрупоті́ти, почу́, ти́ш, *гл.*=**Хрупостіти.** *Чую, щось хрупотить по снігу,—підмерзло за ніч.* Каменец. у. *Хрупотіло щось на улиці по снігу,—то він і йшов.* Черк. у.

Хрупо́тява, ви, *ж.* Хрустѣніе, трескъ. *У саду хрупотява така, що аж сад тріщить.* Грин. II. 349.

Хруск, ку, *м.* Трескъ, хрустѣніе.

Хрускавки́, во́к, *ж. мн.* Клубника. Гуцул.

Хрускоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл*=**Хрумтіти.** *Які добрі вареники! Та ще й хрускотять, мов з кісточками.* Чуб. II. 501.

Хру́снути, ну, неш, *гл.* Треснуть, захрустѣть разъ. *Хруснуло, як оріх, шуснуло, як у міх.* Ном. № 13344.

Хруставець, вця, *м.*=**Мак-самосій.** ЕЗ. V. 168.

Хруставча́, ча́ти, *с.* Слива съ нѣсколько жесткимъ мясомъ. Вх. Уг. 273.

Хру́сталка, ки, *ж.*=**Хрустка.** Вх. Зн. 77.

Хруста́ль, ля, *м.*=**Хрущ 1.** Melolontha vulgaris. Вх. Пч. II. 27.

Хрусті́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Трещать, хрустѣть. *Кістки хрустять.* Кв.

Хру́стка, ки, *ж.* Хрящъ. Вх. Пч. I. 15. См. **Хрящ 1.**

Хрусткий, а́, е́. Ломкій, хрупкій.

Хрусь! *меж.* Выражаетъ звукъ хрустѣнія, треска, удара. *Він так ріже, так ріже, коли це хрусь—аж ножик і вломивсь.* Кобел. у. *Чує: хрусь-хрусь під ногами то пісок, то паліччє.* Г. Барв. 519. *Прямо москаля в лоб хрусь!* Грин. II. 207.

Хрущ, ща́, *м.* 1) Майскій жукъ. Melolontha vulgaris. Чуб. V. 1144. Вх. Пч. I. 7. *Хрущі над вишнями гудуть.* Шевч. 395. 2)—**волбсьний.** Насѣк. Melolontha solstitialis. Вх. Пч. II. 27. Ум. **Хру́щик.** Ув. **Хрущи́ще.** Гол. I. 128.

Хрущати, щу́, щи́ш, *гл.* Хрустѣть. *Та й заходився хорошенько мнясце під дубом уминать, аж на зубах кістки хрущать.* Гліб.

Хру́щик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **хрущ.** 2)=**Вергун?** *То курчата, хрущики, то сухарики, то що,—все, що мати для Масі набрала, щоб дитина не мліла голодом.* Св. Л. 78.

Хрущи́ще, **ща**, *м.* Ув. отъ хрущ.

Хрьо́кати, **каю**, **еш**, *гл.*=**Хрокати**.

Хрьоп! *меж.*=**Хроп**. *Хрьоп мене межи плечі.* Харьк.

Хрьо́пати, **паю**, **еш**, *гл.*=**Хропати**. *Не хрьопай бо дверима!* Харьк. *Як почала мене по спині хрьопати кулаком.*

Хрьо́пнути, **ну**, **неш**, *гл.*=**Хропнути**. *Як держала в руках дійницю з молоком, так і хрьопнула нею об землю.* Харьк.

Хрьо́пнутися, **нуся**, **нешся**, *гл.*=**Хропнутися**.

Хрю́кати, **каю**, **еш**, *гл.*=**Хрокати**. *На кого люде гомонять, на того й свині хрюкають.* Ном. № 2365.

Хря́ки, **хряк**, *ж.* *мн.* Мокрота. Лебед. у.

Хря́кати, **каю**, **еш**, *гл.* Харкать. Волч. у. *Кит-риба як хрякнув,—увесь світ стрепенувся.* Чуб. II. 296.

Хря́катися, **кається**, *гл.* *безл.* Откашливаться. *Від люльки хрякається, та й легше у грудях.* Лебед. у.

Хрякоти́ння, **ня**, *с.*=**Хряки**. Черк. у.

Хряп! *меж.* Бацъ, трахъ, шлепъ. *Хряп дідуся по щоці.* Кв. (О. 1861. V. 22).

Хря́пати, **паю**, **еш**, *гл.*=**Хр...чати**. *Гремить, хряпа, клекотить і виє на сто голосів.* Стор. II. 121.

Хря́патися, **паюся**, **ешся**, *гл.* 1)=**Хряпати**. 2) Трескаться. *Посуда хряпається від огню.*

Хряпи, **пів**, *м.* *мн.*=**Храпи**. См. **Храп** 3.

Хря́пкати, **пчу́**, **чи́ш**, *гл.* 1) Хриплымъ голосомъ кричать. Вх. Уг. 273. 2) О дергачѣ: кричать. *Хрящ хряпчит.* Вх. Уг. 273.

Хрипки́й, **а́**, **е́**. О дорогѣ: покрытый колотью. *Хряпкий шлях.*

Хря́пко, *нар.* О дорогѣ: покрыто колотью. *Дуже хряпко їхать,—так колеса і підскакують,—тоді саме підмерзло.* Новомоск. у. *Тоді було сухо, я це добре запримітив. Ішов дощик і підмерзло, стала ніби то ожелідь. Але хоча й було хряпко, так у мене коні були ковані.* Екатериносл. у.

Хря́пнути, **ну**, **неш**, *гл.*=**Хрьопнути**. *Як хряпчув мене по пиці, аж у віччу пожовтіло.* Лебед. у. *Щось притьма убігло в сіни і дуже хряпнуло дверима.* Стор. М. Пр. 58.

Хря́пнутися, **нуся**, **нешся**, *гл.* Грохнуться, упасть съ шумомъ. *Так ворота і випер та разом з ними і сам хряпнувся як раз на самого сатану і всю чортову старшину.* Стор. М. Пр. 47.

Хрякоті́ти, **чу́**, **ти́ш**, *гл.* Дребезжать. *Хряпотить горщик, бо розбитий.* Черк. у.

Хряпува́тий, **а**, **е**. Треснувшій, расколотый. *Хряпуватий горщик.*

Хряпу́сь! *меж.*=**Хряп**. *Мазниця хряпусь!* Грин. II. 341.

Хряск, **ку**, *м.* Трескъ, рѣзкій звукъ отъ переламыванія, отъ удара грома.

Хря́скати, **каю**, **еш**, *гл.* Трещать, трещать разламываясь; рѣзко ударять (о громѣ).

Хря́скіт, **коту**, *м.*=**Хряск**.

Хря́снути, **ну**, **неш**, *гл.* 1) Треснуть, треснуть разламываясь. *Вісь хряснула.* 2) Сильно треснуть (о звукѣ); рѣзко ударить (о громѣ). *Коли тут як ударить грім, як хрясне!* Г. Барв. 220.

Хря́снутися, **нуся**, **нешся**, *гл.*=**Хряпнутися**.

Хрясті́ти, **щу́**, **сти́ш**, *гл.* Блестѣть, сверкать разнообразіемъ цвѣтовъ, красокъ. *Бач, у яких пани кармазинах, які тиляги під золотом та під сріблом понадівали! Аж хрястить.* К. ЧР. 332.

Хря́стка, **ки**, *ж.*=**Хрустка**. Вх. Лч. I. 15.

Хрящ, **ща́**, *м.* 1) Хрящъ. Стор. II. 77. См. Хрустка, хрусталка, хрястка. 2) Щебень; камень вывѣтрившійся и разсыпавшійся. Міус. окр. *Лежи, ляшку, під кущем, ти, присипаний хрящем.* Грин. III. 608. 3) Пт.=Деркач. Вх. Лем. 479. Ум. **Хрящик**.

Хряще́м, *нар.* Въ безпорядкѣ. *Як ввійшла я в хату, коли дивлюсь, а там усе хрящем.* Черк. у.

Хря́щик, **ка**, *м.* 1) Ум. отъ хрящ. 2) Порода грибовъ. *Помагай-бі, гавчку, дай гриба і бабочку, сироїжку з діжку, хрящика з ящика, красноголовця з хлопця.* Ном., стр. 282, № 340.

Хрящо́вий, **а**, **е**. ? *Чабаном видається на зіму одежда: сорочки, штани хрящові, штани иршані....* О. 1862. V. Кух. 34.

Хтем, **му**, *м.* Въ выраженіяхъ: у хтему, до хтему. Совершенно, до-чиста. *Вони як прибігли, то вже у хтем хату рознесли.* Пирят. у.

Хти́вий, **а**, **е**. Жадный, алчный.

Хти́вість, **вости**, *ж.* Жадность, алчность. *Скілько опісля розлито на Вкраїні крови через Іванцеве лукавство да через неситу хтивость московських воєвод.* К. ЧР. 370.

Хті́ти, **хо́чу**, **чеш**, *гл.*=**Хотіти**. *Все є*

так, як хтів цар. Чуб. II. 61. *Ой повезу лиху долю на торг продавати.... бачуть люде, що ледащо,—не хтять купувати.* Грин. III. 402.

Хто, кого, *мѣст.* Кто. *Знаю тебе, хто єси.* Єв. Мр. I. 24. *А хто тут у лисиччиній хатці?* Рудч. Ск. I. 45. *Хто так, а хто сяк.* Кто нибудь, кто либо. *Може хто вас налаяв?* МВ. I. 11. *Може хто звістку подасть.* Кто бы ни было. *Хто йде, не мине: то кивне, то моргне.* Шевч. 196. **Хто хоч, когó хоч, комý хоч.** Кто, кого, кому угодно. *Кому хоч, тому й оддаси.* **Немá комý.** Некому. *Нема кому роспитати, чого плачуть очі, нема кому роскозати, чого серце хоче.* Шевч. 40 **Ні від кого мені піти з дóму, бо самá дóма.** Некому замѣнить меня дома, если бы я ушла. Волч. у.

Хтóкало ла, *с.* Спрашивающій: кто? Мнр. ХРВ. 240. *„Хто?"—Хтокало.* Ном. № 14164.

Хтóкання, ня, *с.* Спрашиваніе: кто?

Хтóкати, каю, еш, *гл.* Говорить: хто. Желех.

Хтось, когось, *мѣст.* Кто то, кто-нибудь. *Прийшов хтось та взяв щось.* Посл.

Ху! *меж.* 1) Выражаетъ дуновеніе ртомъ. *Він духнув,—не встає; він удруге: ху!—не встає.* Драг. 128. 2) Фу! *Ху на його зовсім!* Лохв. у.

Хýґа, ґи, *ж.* Вьюга, мятель. О. 1862. V. Кух. 39, 29. *Як піднялась хуґа! Ліпе ж тобі, що й Господи!* Мнж. 130.

Худáвий, а, е. 1) Худоватый, довольно тощій. Вх. Лем. 479. 2) Бѣдный. Вх. Лем. 479.

Худáк, кá, *м.* Бѣдный, неимущій человѣкъ. *Нехай багач дивиться, як худак живиться.* Ном. № 1606.

Худúй, á, é. 1) Худой, тощій. *Поки гладкий схудне, то худий здохне.* Ном. № 5678. 2) Худой, дурной. *На козака худа слава, що робить не вміє.* Нп. Ум. **Худéнький, худéсенький.**

Худинá, нú, *ж.* Худоба, также: худое, тощее животное. *Худину таку купив, що лиш шкіра та кости, а орати чим?* Каменец. у.

Худíбка, худíбонька, худíбочка, ки, *ж.* Ум. отъ худоба.

Худíбний, а, е. Состоятельный, зажиточный. *Да ще й без худоби вдова, а сам він худібний.* Г. Барв. 422. См. **Худобний.**

Худíбчина, ни, *ж.*=**Худібка.** К. ЧР. 39. Г. Барв. 197. Сим. 203. *Заробля, щоб таки збити хоч яку небудь худібчину.* Чуб. II. 499. *Занапастив худібчину через свою дівчину.* Чуб. V. 295.

Худкó, кá, *м.* Удодъ, Upupa epops. Вх. Лем. 479. См. **Одуд, худок.**

Худнíти, нíю, еш, *гл.*=**Худнути.** *Після дороги воли похудніли.* Черк. у.

Хýднути, ну, неш, *гл.* Худать, тощать. Зміев. у. (Скотина) *стала худнути та слабнути, а далі й дохнути.* Грин. I. 300.

I. **Хýдо, да,** *с.* Худо, зло. *Я їм добра не вжичу, худа не мислю.* Чуб. V. 1172.

II. **Хýдо,** *нар.* Плохо, худо. *Ой як добре буде, то я й забарюся, а як худо буде, то й назад вернуся.* О. 1861. IV. 93. (Нп.).

Худóба, би, *ж.* 1) Имущество, состояніе. *От як умер батько, зосталася їм худоба: млин і хлів, і кіт.* Рудч. Ск. II. 12. *Брати будуть на худобі жити.* Чуб. V. 990. 2) Домашній скотъ. *Мов у кошару заганяє чужу худобу.* Шевч. 657. 3) Употребл. какъ бранное слово: скотина. *І очі видеру із лоба тобі* (Енееві), *диявольська худоба.* Котл. Ен. I. 33. Ум. **Худібка, худібонька, худібочка.** *Худібку мали в себе невеличку: телицю трейтяку, птиці деякої чималенько таки, свинку.* Рудч. Ск. II. 174. *Коли б же я знав, що то дочка буде, то я б скриню купував, худібоньку готував та й заміж би віддав.* Грин. III. 3.

Худóбина, ни, *ж.* Скотина, одна скотина. Рудч. Ск. II. 183. Гн. I. 17. *Запрагай коня: Господь дав тобі худобину* (=коня). Драг. 93. *В дорозі, у гостині пам'ятай о худобині.* Ном. № 10191. *Мав дещо худобини.* Св. Л. 275.

Худóбиця, ці, *ж.* Скотинка. Угор.

Худóбний, а, е. 1) Относящійся къ имуществу, скоту; имущественный. *Ми урбарію подаймо, оплату худобну, грунт і хату оплатім та сидім при дому.* Гол. III. 41. 2)=**Худібний.** 3) Бѣдный, убогій. Гн. I. 97. *Глядай собі, милий, у чистім золоті, а мені дай покій худобній сироті.* Гол. III. 393. См. **Худібний.**

Худóбство, ва, *с.* Бѣдность, убожество. Угор.

Худóк, дкá, *м.*=**Худко.** Вх. Лем. 479.

Худопахóлок, лка, *м.* 1) Малосильный человѣкъ. *Старший здоровий, оттакий! да й то не худопахолки.* ЗОЮР. I. 77.

2) Бѣднякъ, незнатный, простой человѣкъ. *Як можна, що круль свою дочку видав за худопахолка.* Чуб. II. 89.

Худорба́, бі́, *ж.* 1) Худоба. 2) Худое животное. Мнж. 22. 3) Бѣдность, нищета. 4) Соб.: бѣдняки. *Не завидуй худорбі— доведе Бог тобі.* Ном. № 2336.

Худорля́вий, а, е. Худощавый, болѣзненный. *Бісова гни-біда! (лайка на худорлявих—дитину то що).* Ном. № 4693, стр. 286. *Як тичина, високий, худорлявий.* Г. Барв. 81.

Худоси́лок, лка, *м.* Слабосильный.

Худчина́, ни́, *ж.* Худоба. Нѣжин. у.

Худя́к, ка́, *м.* Худое животное. Хотин. у. *Нажене того худяку повен степ.* Лохв. у.

Хук, ка́, *м.* 1) Выдыханіе, дуновеніе. 2) Фукъ (въ игрѣ въ шашки). *Хука усуча.* Ном. № 3620. 3) **Хука́ да́ти.** Промахнуться. *Раз на вовка хука дав, удруге схибив.* Мир. ХРВ. 82. См. **Хвук, фук.**

Ху́кати, каю, еш, *гл.* Дуть (ртомъ). *Дитина хукає на жижу.* Котл. Ен. VI. 25. *Хукає собі у руки.* О. 1861. V. 74. *І в рученьки не хукав.* Нп.

Ху́кнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **хукати.** Дохнуть, дунуть ртомъ. *Хукни ти, моя дружино, у віконечко на скло.* Щог. В. 59. *Взяла тіста, качала, качала, хукнула—полетів голуб.* Чуб. II. 194.

Хунда́мент, ту, *м.* Фундаментъ.

Хунда́тирь, ря, *м.* Наблюдатель за общественными постройками. *У нас як строїли церкву, так обчество вибрало хундатирем учителя та ще деяких людей.* Кобел. у. См. **Фундатор.**

Хунт, та, *м.* Фунтъ. Ном. № 7603. *Свічок купив вісім хунт.* Харьк. г. Ум. **Ху́нтик.** *Хунтиків зо два масла є продати.* Черниг. у.

Хунті́вка, ки, *ж.* Порода грушъ.

Хунтови́й, а́, е́. Фунтовой.

Хупа́вий, а, е. Красивый, нарядный, опрятный. *Наша пані пишна за ворота вийшла: наша пані хупава роспустила рукава.* Чуб. III. 235. *Хупава молодичка: у хаті в неї чистесенько і сама прибрана як квіточка.* Черниг. у. Ум. **Хупаве́нький.** *Хупавенька дівчинка—любо й подивитись.* Черниг. у.

Хупа́вість, вости, *ж.* Красота, нарядность, опрятность.

Хупа́вка, ки, *ж.* 1) Красивая, нарядная женщина, опрятная женщина. 2) мн. Родъ цвѣтовъ. О. 1862. IV. 72. Ум. **Хупа́вочка.** *Іди, синку, додомоньку, змию тобі головоньку. Ізмий, мати, сама собі, або своїй рідній доньці, рідній доньці хупавочці.* Нп.

Хупа́во, *нар.* Красиво. Желех.: опрятно. Черниг. у.

Хупи́шка, ки, *ж.* Эпитетъ мыши въ сказкѣ. *Мишка-хупишка.* Чуб. II. 109.

Хупор, ра, *м.* Бугоръ. Міус. окр.

Хур-хур, *меж.*, выражающее шумъ отъ крыльевъ. *Летів горобець через хлівець, та все вгору хур-хур!* Ном., стр. 299, № 303.

Ху́ра, ри, *ж.* Нагруженный кладью возъ, сани съ кладью, кладь. *Приїхали козаки аж трьома хурами. Що на перву хуру скриню та перину, а на другу хуру все сребро та злото, а на третю хуру сама Хайка сіла.* Грин. III. 267. *Бувало накладуть хуру хліба, як тільки може снасть винести.* Рудч. Ск. II. 196. *Тепер посилає мене* (хазяїн) *з хурою в Одесу.* Кв. *Хури не брали.* Рудч. Чп. 146. **Ста́ти під ху́ру.** Подрядиться везти кладь. КС. 1882. X. 186. *Сергій... із під хури вернеться.* Г. Барв. 206.

Хура́, ри́, *ж.* Вьюга, мятель. О. 1861. V. 67. *Поїхав мій старий,—коли б не змерз, бо на дворі хура піднялась.* О. 1861. V. 73.

Хура́ж, жу́, *м.* Фуражъ, продовольствіе. *Як їдеш у Сураж, то й бери свій хураж.* Ном., стр. 283, № 743.

Хурбан, на, *м* ? *Матері твоїй хурбан чортів.* Канев. у.

Хурбе́т, та, *м.* Крайній бѣднякъ? *Жидові тілько самі багатирі та хурбети й не винні.* О. 1862. I. 73. *Так се ти, поганий хурбет, наймит, будеш мені перебивати, будеш з мене сміятись?* О. 1862. VIII, 9.

Хурда́, ди́, *ж.* Больныя или захудалыя овцы, выдѣленныя въ особое стадо. О. 1862. V. Кух. 30, 39. Вас. 198. Мнж. 193.

Хурде́лити, лю, лиш, *гл.* О вѣтрѣ: крутить, неровно дуть, мести. *Вітер хурделить.* Канев. у.

Хурде́лиця, ці, *ж.* Мятель. Черк. у.

Хурди́га, ги и хурди́ґа, ґи, *ж.* Тюрьма. *О, погано в бісовій хурдизі сидіти.* Канев. у. *Гамалія по Скутарі по пеклу гуляє, сам хурдигу розбиває, кайдани ламає.* Шевч. 59. *Защо це нас, братця, позапірали в цю тісну хурдигу?* Мир. ХРВ. 134.

Хурдига́рня, **ні**, *ж.* 1) Тюрьма. 2) Каланча. *Ач, яка хуртовина піднялась, що аж очі засипала! А то ж то тому москалеві бідному, що не самісінькому вершку, на тій хурдигарні стоїть,— невже ж таки йому не дзикуля?* Екатериносл. у.

Хурди́ста, **ти**, *ж.* Мятель. Черк. у.

Хурдни́к, **ка́**, *м.* Помѣщеніе для **хурди́**, больныхъ овецъ, сдѣланное отдѣльно или отдѣленное въ общей **коша́рі**. О. 1862. V. Кух. 29, 39. *При коші, або є коші робиться хурдник для хворих овець.* О. 1862. V. Кух. 30.

Ху́рія, **рії**, *ж.* 1) Мятель. *Ні! в світі не поїду уночі, як хурія на дворі, бо трохи не наложили головою.* О. 1862. V. 66. *На дворі хвижа та хурія.* Ном. № 6851. 2)*Ругня и драка. *Ну вже, діти, ховайте усе, бо батько іде, іще й барана веде, то певно якусь хурію підійме. От лиха година та нещаслива мені з ним: де нап'ється, а усе додому іде.* Рудч. Ск. II. 130.

Ху́ркало, **ла**, *с.* См. **Фуркало**. *Крутнувся той бич на ціпильні, як хуркало.* Грин. II. 207.

Ху́ркнути, **ну**, **неш**, *гл.* 1) Порхнуть, броситься. *Хуркнула йому відьма, як вітер, між ноги, звалила додолу.* Полт. г. 2) Быстро отправиться. *А давай хуркнем у Сорочинці!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ху́рман, **на**, *м.* Кучеръ. Чуб. II. 362. *Давай буду твого коня поганяти, буду в тебе за хурмана.* Грин. II. 272.

Хурманка, **ки**, *ж.* 1) Подвода. Чуб. V. 986. 2) Извозъ. *Хурманкою заробляє.*

Хурманува́ти, **ну́ю**, **еш**, *гл.* Заниматься извозомъ. *Іван хурманує.* Канев. у.

Ху́рта, **ти**, *ж.*=**Хуртовина** 1. *Пустіть, добродію ласкавий, у хату заночувати. Хурта така, що крий Мати Божа.* О. 1862. IV. 88.

Хурте́ча, **чі**, *ж.* = **Хурта** = **Хуртовина** 1. *На дворі було хуртеча та метелиця мете.* Щог. В. 135. *На дворі мете хуртеча, лине сніг в вікно.* Щог. Сл. 100.

Хурто́вина, **ни**, *ж.* 1) Мятель, вьюга. Александров. у. 2) Буря, ураганъ. *Коли б мене сяя хуртовина злая в морі не втопила.* АД. I. 187. *Грім, блискавиця, вихор.... така піднялась хуртовина, що, Боже, твоя воля!* ЗОЮР. II. 40. 3) Невзгода. *Одвідай мене безрідну та бездольну в чужій стороні, при лихій хуртовині.* Мет. 356. *Як пришибла лиха-нещасна хуртовина, то тоді одреклися усі кумипобратими.* КС. 1882. XII. 497.

Хуртови́нний, **а**, **е**. Ненастный, бурный. *Оце вже третій день така хуртовинна година.* Полт.

Хурту́на, **ни**, *ж.*=**Хуртовина**. *Скотарі мали собі од вітру й хуртуни халабуди, окутані повстьми.* Стор. II. 182.

Хурува́ти, **ру́ю**, **еш**, *гл.* Извозничать, перевозить кладь. Рк. Левиц.

Хурува́тися, **ру́юся**, **ешся**, *гл.* Накладывать грузъ. *Чумаки хуруються.*

Хурча́ти, **чу́**, **чи́ш**, *гл.* Жужжать отъ быстраго вращенія. *Давай прясти, аж веретено хурчить.* Рудч. Ск. I. 178.

Ху́ря, **рі**, *ж.*=**Хурія**.

Хус, **са**, *м.*=**Хвус**. *Ото геть увесь лій вигорів у каганці,—зістався самий хус.*

Ху́ста, **ти**, *ж.* 1) Платокъ. АД. I. 213. *Великої треба хусти, щоб зав'язать людім усти.* Посл. *Шовкова хуста.* Чуб. 2) мн. **Ху́ста**, **ху́сти**. Бѣлье. *Хуста поперем.—як три дні панщини відбудем* (**важко**). Ном. № 11260. *За лісом, за пралісом білії хуста висять.* Ном.

Хусти́на, **ни**, *ж.*=**Хустка**. Гол. Од. 28. *А де тая мережана шитая хустина?* Шевч. *Зв'яжи мені головоньку шовковою да хустиною.* Нп. Ум. **Хусти́нка**, **хусти́нонька**, **хусти́ночка**. Мет. 23, 18.

Ху́стиця, **ці**, *ж.*=**Хустка**. *Перев'язали їх стрічками та хустицями червоними.* Морд. Оп. 12.

Ху́стка, **ки**, *ж.* 1) Платокъ. Чуб. VII. 124. Гол. Од. 50. Вас. 167. *Побіліла як хустка.* Ном. 2) **мн.**=**Заручини**. МУЕ III. 74. Ум. **Ху́стонька**, **ху́сточка**. *Хустоньку пери.* Грин. III. 551.

Ху́стя, **тя**, *с.* Бѣлье. *Прала Параска шовкове хустя на льоду.* Чуб. III. 300.

Хуте́нький, **а**, **е**, **хуте́нько**, *нар.* Ум. отъ **хуткий**, **хутко**.

Ху́тір, **тора**, *м.* Отдѣльная усадьба внѣ селенія, выселокъ. *Як би з хутора, то б і повірила.* Ном. № 6878. *З давнього-давна у гаї над ставом удвох собі на хуторі жили.* Шевч. Ум. **Хутіре́ць**, **хуторе́ць**, **хуторо́к**. К. ЧР. 104. МВ. I. 139. *Жила вдова хуторцем.* Г. Барв. 304.

Хутірськи́й, **а́**, **е́**. Относящійся къ хутору, живущій на хуторі. *Хутірська Одарка.* Ном. № 14180.

Хутки́й, **а́**, **е́**. Скорый, быстрый. *Хутка робота.* Гн. I. 45. Ум. **Хуте́нький**.

Ху́ткість, **кости**, *ж.* Скорость, быстрота. Желех.

Ху́тко, *нар.* Скоро, быстро. *Хутко, як оком змигнуть.* Ном. № 7737. *Ой Бог знає, Бог і відає, чи побачимось хутко.* Кіев. у. *Не так хутко діється, як хутко говориться.* Ном. № 5603. Ум. **Хуте́нько**. Рудч. Ск. І. 172. *Хутенько йди!* МВ. (О. 1862. Ш. 43).

Хутні́й, сравн. ст. отъ хутко. Скорѣй! НВолын. у. Чуб. II. 78. *Гра хутній стола застелити.* Драг. 24.

Хуторе́ць, рця́, *м.* Ум. отъ хутір.

Хутори́ще, ща, *с.* Мѣсто для хутора, мѣсто, гдѣ былъ ху́тір. *Дворище яке, чи хуторище.* К. ІІС. 82.

Хуторни́й, а́, е́=**Хутірський**. *Муза хуторна незнана.* К. ХП. 111.

Хуторо́к, рка́, *м.* Ум. отъ хутір.

Хутор́янець, нця, *м.*=**Хуторянин**. Мет. 373.

Хутор́янин, на, *м.* Житель ху́тора, живущій на ху́торі. Стор. М. Пр. 113. *Наш брат хуторянин.* Шевч. 322. *Балакав з хуторянами про чорну раду* К. ЧР. 194.

Хутор́янка, ки, *ж.* Живущая на ху́торі. *Я завидую найбіднішій хуторянці.* Стор. II. 216. Ум. **Хутор́яночка**. Левиц. Пов. 176.

Хутор́янський, а, е. Свойственный хуторянам. *Прості хуторянські звичаї.* К. (О. 1861. І. 117). *Хуторянські вечори.* Левиц. Пов. 146.

Ху́тра, ри, *ж.* Внутренняя обмазка печи.

Хутри́на, ни, *ж.* Въ стѣнкѣ деревянной постройки: каждое бревно, упирающееся въ косяки дверей или оконъ. Канев. у.

Ху́тро, ра, *м.* Мѣхъ. *Багацько у його добра, отласу, хутра і срібла.* Греб. 317.

Хутро́ваний, а, е. 1) Подбитый мѣхомъ. 2) Обшитый шалевкой. НВолын. у.

Хутрува́ння, ня, *с.* 1) Подбивка мѣхомъ. 2) Обшивка шалевками.

Хутрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Подбивать мѣхомъ. 2)—**піч.** Обмазывать глиной печь. Рудч. Ск. II. 57. *Як же мені, сестро, такій бути, чуже діло роблячи, чужі печі хутруючи.* Чуб. V. 917. 3) **-две́рі.** Вставлять косяки дверные. 4)—**чо́боти.** Пришивать подкладку въ сапоги. См. **Футрува́ти**.

Хутр́яний, а, е. Мѣховой. *Хутряний шлик* К. МБ. II. 129.

Хутр́янка, ки, *ж.* Шубка женская. КС. 1893. XII. 449. *Надіну хутрянку, вийду, сядемо у садочку та й просидимо цілу ніч.* О. 1862. VII. 41.

Ху́тче, хутчі́й, хутчі́ш, *нар.* Сравн. ст. отъ хутко. Скорѣе. Рудч. Ск. II. 70. *Як би то хутче побачитись.* МВ. І. 7. *Іди ж хутчій, не бався!* Г.-Арт. (О. 1861. III. 84).

Хух, ху, *м.* Дуновеніе. *Бери, жінко, в черепок хуху і святого Духу.* Драг. 39. (Изъ заговора). **Пусти́ти на хух.** Пустить на вѣтеръ. Ном. № 10825. **Ні ху́ху, ні ду́ху.** Ни души, никого нѣтъ. **В печі́ вже ні ху́ху, ні ду́ху.** Въ печи уже совершенно погасло.

Ху́хкати, каю, еш, *гл.*=**Хухати**.

Хухнавий, а, е=**Гугнявий**. Шух. І. 33.

Ху́хнути, ну, неш, *гл.* Дунуть (ртомъ). ЕЗ. V. 180. *Після треба хухнуть на жовнаки.* Чуб. І. 139. *Хухнула му в рот,—і ожив.* Драг. 359.

Ху́хрити, рю, риш, *гл.*=**Лузати**. *Хухрити насіння.* Лубен. у.

Ху́храти, раю, еш, *гл.* Сортировать, разбирать. Александров. у.

Хуху́ля, лі, *ж.*=**Хохуля**.

Ц.

Цаба́ня́ти, ню, ниш, *гл.* 1) Поднимать. Желех. 2) Говорить нѣчто ни съ чѣмъ несообразное, чудовищное. Желех.—ціну. Запрашивать непомѣрную цѣну. Желех. 3) Бранить, ругать. Фр. (Желех.).

Ца́бати, блю, леш, *гл.*=**Цібати.** Угор.

Ца́батися, баюся, ешся, *гл.* Метаться. Вх. Лем. 479.

Цабе́, 1) *меж.*, которымъ направляютъ воловъ направо. *От він за батіг та й: „Гей, соб! цабе!“* Рудч. Ск II. 142. *Цабе, худий, у ворота, яка харч, така й робота.* Ном. № 10363. 2) *нар.* Направо. *Наші студенти повернули цабе та й перелізли в Сухобрусів садок.* Левиц. Пов. 26. 3) Какъ существ. с. р. Важная, значительная особа. *Ото велике цабе до волости приїздило.* Лубен. у. *Він дума, що тепер уже дуже велике цабе.* Канев. у.

Цале́вий, а, е. Дюймовый. Желех.

Цалі́вка, ки, *ж* 1) Мѣра въ 24 дюйма. МУЕ. III. 29. 2) Шалевка въ дюймъ толщиною. НВолын. у.

Цаль, ля, *м.* Дюймъ. *Та як бехнуло (кинуло), то аж трохи не на три цалі у землю мене втрощило.* МВ. (КС. 1902. X. 156). *Одрізав на три цалі.*

Цані́стра, ри, *ж.*=**Таністра.** Вх. Уг. 273. Ум. **Цаністерка.**

Цап, па, *м.* 1) Козелъ. Ном. № 13428. *Військового цапа за хвіст скубни, от тобі і рукавиця.* Ном. № 959. 2) Родъ игры, чехарда. *Грати в цапи.* 3) **Ца́па ста́ти.** Стать на дыбы. Ном. № 3393. Ум. **Цапо́к, цапо́чок,** ласк. **цапу́сенька.** Ув. **Цап'ю́га.** *А кізонька в ополонку, а цапочок за головку.* Грин. III. 553.

Цапа́р, ра, *м.* Снарядъ для ношенія сѣна: часть тонкаго ствола **смере́ки** съ однимъ кругомъ очищенныхъ сучьевъ на концѣ, которые здѣсь называются **кальбуки**, стволъ наз. **шинар**; сѣно накладывается на сучья до верху **шинара**, на концѣ котораго закрѣпляется палкой—**роскіпом** Шух. I. 171.

Цапеня́, ня́ти, *ср.* Козленокъ. *Цап, пап по полю басув, з цапенятами гарцюв, поти буде гарцювати, поки вовк буде спати.* Ном., заг. № 30. Ум. **Цапеня́тко, цапеня́точко.**

Цапо́рка, ки, *ж.* Заступъ. Пирят. у.

Цапи́на, ни, *ж.* 1) Козлятина, козлиное мясо. 2) Козлиный запахъ. *Воня цапиною.*

Цапи́ний, а, е. Козлиный. *Ой у тебе, вражий діду, цапиная борода.* Нп. *Ріжки цапині.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 104). *Цапиний голосок.* Кв.

Ца́пів, пова, ве. Козлиный. **Пропа́в ні за ца́пову ду́шу.** Ни за что пропалъ. Ном. № 1887. Рудч. Ск. II. 18.

Цапі́на, ни, *ж.*=**Сапіна.** Шух. I. 176.

Ца́пки, цапко́м, *нар.* На дыбы, на заднія ноги. *Кінь став цапки.* Чуб. VII. 576. *Цапком став.* Ном. № 3391.

Цапле́ний, а, е. Сумасшедшій. *Скаче з переляку, мов цаплене.* Сим. № 213. *Цаплений, відчепись* Черк. у. *Цаплена ти голова!* Маркев. 53.

Цапля́чий, а, е=**Цапиний.** *Цаплача борода.* Камен. у.

Цапня́, ні, *ж.* собир. Козлы.

Цапо́к, пка́, *м.* 1) Ум. отъ цап. Козликъ, козленокъ. Шух. I. 211. *Бігла кізонька льодком, льодком, а за нею цапок слідком, слідком.* Грин. III. 553. 2) Волъ такой же, какъ и орел (см.), но съ меньшими рогами. КС. 1898. VII. 45. 3)=**Обіручний** столецъ. Вх. Лем. 441. См. **Обіручний.**

Цапу́р, ра. *м.*=**Цап** 1. Вх. Уг. 273.

Цапу́ра. **ри**. *ж*. Коза. Вх. Уг. 273. Ум. **Цапу́рка**.

Цапу́сенько, ка, *м*. Ласк. отъ **цап**. *Купила бабуесенька собі цапусенька*. Чуб. V. 1130.

Цап'ю́га, ги, *м*. Ув. отъ цап.

Ца́ра, ри, *ж*. Чужая сторона. *Блукає царами*. Шух. I. 37. Шух. I. 145.

Ца́ргати. **гаю, еш**, сов. в. **ца́ргнути, гну, неш**, *гл*. Дергать, дернуть. Вх. Зн. 77. *Царгнув пес за ногу*. Вх. Зн. 77.

Царе́ва, **вої**, *ж*.=**Цариця**. *Цар і царева на спацир йшли*. Гн. I. 38.

Царедво́рець, рця, *м*. Придворный. *Осідлали царедворці коня царевичу*. Рудч. Ск. I. 98.

Царе́вич, ча, *м*.=**Царенко**. Рудч. Ск. II. 101.

Царе́нків, кова. **ве**. Принадлежащій царевичу. Мнж. 25.

Царе́нко, ка, *м*. Царевичъ. ЗОЮР. II. 49. Мнж. 25. *Як його (царя) не було дома.— нарудились царенко і царівна*. Рудч. Ск. I. 116.

Царена́, вя́ти, *с*. Дитя царя. *Де цар подівав царенята*. Чуб. II. 152.

Ца́рик. **ка**, *м*. 1) Ум. отъ **царь**. 2=**Мишачок 2**. Вх. Уг. 252, 273.

Ца́рина, ни, *ж*. 1) Застава въ селѣ, ворота при входѣ въ село. 2) Пахатная земля, засѣянное поле. Харьк. Одесс. Угор. Огороженное поле. Вх. Лем. 479. Ум. **Ца́ринка, царинoчка**. ЕЗ. V. 230.

Ца́ринка, ки, *ж*. 1) Ум. отъ **ца́рина**. 2) Огороженное мѣсто при усадьбѣ, предназначенное для сѣнокоса. Шух. I. 21. 165.

Ца́ринний, **а, е**. Относящійся къ царинѣ. **Ца́ринний дід=Царинник**. О. 1862. I. 28. **Ца́ринні пісні**. Пѣсни, которыя поютъ при обходѣ поля на Троицынъ день.

Цари́нник, ка, *м*. Сторожъ „царини". Лохв. у. *Він був у нас царинником, доглядав царини,—щоб ніхто не шкодив*. Новомоск. у.

Цариночка, ки, *ж*. Ум. отъ **ца́рина**.

Цари́ночок, чку, *м*.=**Царина 2**. *На зеленім цариночку пили турки горілочку*. АД. I. 301.

Цари́ха, хи, *ж*.=**Цариця**. *Убираються їхать до царихи*. Чуб. II. 271.

Цари́цин, на, не. Царицынъ. *Царицине військо*. Сторож. II. 206.

Цари́ця, **ці**, *ж*. Царица. Рудч. Ск. I. 81, 86.

Царі́в, ре́ва, ве. Царевъ, царскій. *Боюсь царевих собак*. Ном., заг. № 134.

Царі́вна, ви, *ж*. Царевна. *Була я у царя, за тебе царівну сватала*. Рудч. Ск. II. 11. Ум. **Царі́вночка**. *Возьми у мене дочку да царівночку*. Грин. III. 583.

Царі́вний, кого, *м*.=**Царенко**. Kolb. II. 231.

Царі́вник, на, не. Принадлежащій царевнѣ. *Менча сестра царівнина*. Грин. II. 252.

Царівни́ця, **ці**, *ж*.=**Цариця**. *Як ударив Байда з лука та царя між уха, а царівницю да у потилицю*. Грин. III. 584.

Царі́вночка, ки, *ж*. Ум. отъ **царівна**. АД. I. 145.

Царі́ство, ва, *с*.=**Царство 1, 2**. *Господоньку, прийми їх до царіства блаженного*. ЕЗ. V. 107.

Царігра́д, ду, *м*. Константинополь, Царьградъ. *Червоного вина з Царіграду відер з троє у барилі*. Шевч. 116.

Царігра́дський, а, е. 1) Константинопольскій. 2)—**ка лоза́**. Раст. Elaeagnus hortensis L. ЗЮЗО. I. 121.

Ца́рок, рка, *м*. 1) Загороженное мѣсто подъ печью или подъ поломъ крестьянской хаты, гдѣ держатъ дом. птицу. Вх. Зн. 77. 2) Вообще огороженное мѣсто, загородка, напр. для телятъ. Вх. Зн. 77. Ум. **Царочок**. *Повний царочок білих курочок*. Вх. Лем. 479.

Ца́рствечко, ка, *с*. Ум. отъ **царство**.

Ца́рство, ва, *с*. 1) Царство. *Царевич осідлав свого коня, сів з нею і поїхав у своє царство*. Рудч. Ск. I. 97. 2) Спасеніе, блаженство, небесное царство. Въ этомъ значеніи, также съ прилаг.: **Бо́же, небе́сне ца́рство**. Ном. № 6973. *Помершим царство, а нам на здоров'я*. Ном. № 11607. *Хто за віру умірає, той собі царство заробляє*. Ном. № 1. *Царство небесне їм!* (пожеланіе умершимъ). Ном. № 11607. *Я такого був пана, що царство небесне та й годі*. Ном. № 1242. 3) Титулъ: Величество. *Царь.... давай йому загадки загадувать; а цей і каже: „Ніт, підождіть трохи, ваше царство: ви загадуєте загадки, треба й вам загадати"*. Рудч. Ск. II, 181. Ум. **Ца́рствечко**. ЗОЮР. II. 32. *Я твоє царствечко да коником витопчу*. Чуб. III. 270.

Царствува́ти, вую, еш, *гл*. 1) Царст-

вовать. *А сам хоче на столиці царем царствувати.* Нп. 2) Блаженствовать, жить въ царствѣ небесномъ. *Нехай царствує!* Ном. № 11607.

Царськи́й, а́, е́. Царскій. *Стала дружиною царській дитині.* Рудч. Ск. II. 48. **Царське́ свя́то.** Табель, высокоторжественный день. Камен. у **Царськи́й віне́ць.** Вѣнчальный вѣнецъ. *А щоб ти під царський вінець не підійшла!*—злобное пожеланіе дѣвушкѣ не выйти замужъ. Ном. № 3683.

Ца́рь, ря́, *м.* 1) Царь. *До Бога високо, а до царя далеко, а ті панки, що хтять, те й роблять.* Ном. № 1237. 2)—**зілля.** Раст. а) Orobus niger L. ЗЮЗО. I. 176. б) Delphinium elatum L. Драг. 31. в) Ranunculus sceleratus L. ЗЮЗО. I. 133. г) Ononis hircina Jack. Вх. Зн. 77. 3)—**сил.** Раст. Delphinium elatum L. ЗЮЗО. I. 121. См. **Царь-зілля.** Ум. **Ца́рик.** Грин. II. 266. **Царьо́, царьо́к.** Рудч. Ск. II. 93, 95.

Царюва́ння, ня, *с.* Царствованіе. *Так він думками благими нехай царство обіймає, щоб за його царювання жили праведні в покої.* К. Псалт. 163

Царюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Царствовать. *І в потузі твоїй будеш тихо царювати.* К. Псал. 108.

Ца́ря́, ря́ти, *с.*= **Царевя.** Шевч. II. 13.

Царягра́дка, ки, *ж.* Родъ турецкой бутылки. *Демко вже достав царягрядку—така була в його не з малих пляшечка жбанком,—од якогось турчина чи що собі придбав.* МВ. (КС. 1902. X. 144).

Ца́хати, хаю, еш, *гл.* Норовить. *Оце ж він і цахає, щоб що небудь продати.*

Цва́йка, ки, *ж.* Длинная жердь, которою плотовщикъ въ случаѣ надобности придерживаетъ плотъ у берега. Шух. I. 182. Вх. Зн 77.

Цва́к, ка, *м.* Палочка въ ткацкомъ челнокѣ, на которую надѣвается шпулька съ нитками. Мнж. 121.

Цва́ркати, каю, еш, *гл.* 1) Чирикать. Желех. 2) Говорить на непонятномъ языкѣ, напр. по еврейски. Вх. Зн. 77.

Цва́х, ха, *м.* Липовец. у.= **Цвях.**

Цве́ник, ка, *м.* Хвастунъ. Воронеж. губ.

Цве́нькати, каю, еш, одн. в. **цве́нькнути, кну, неш**, *гл.* Говорить, сказать на чужомъ языкѣ, въ которомъ слышатся звуки ц, дз,—о полякахъ, бѣлоруссахъ. К. ДЗ. 34. *Лях цвенькати уже не буде.* Котл. Ен. IV. 10. *По лядськi цвенькала.* Св. Л. 54. *Кортить литвинка, коли цвенькне.* Ном. № 5012.

Цве́нтюх, ха, *м.* Болтунъ. *Достается од неї деколи, як поприїзджають, от тим цвентюхам канціляжкам.* Кот МЧ. 471.

Цви́гати, гаю, еш, одн. в. **цвигнут ну, неш**, *гл.* Хлестать чѣмъ нибудь, нап кнутомъ, хлестнуть.

Цви́ндрити, рю, риш, *гл.*=**Циндрит**

Цвинта́рний, а, е. Относящійся къ по госту, кладбищу.

Цви́нтарь, ря, *м.* Мѣсто въ церковно оградѣ, погостъ, кладбище. Чуб. I. 48 О. 1861. XI. Св. 41. *Мурована церкв з високою дзвіницею дивня вже; мур аж зазеленів: вимощений цвинтарь прорі травою.* МВ. I. 149. *А титаря на цвин торі вчора поховали.* Шевч. 175. *Гор батий цвинтарь у молодого лікаря.* Ном № 13933.

Цви́ркати, каю, еш, *гл.* Журчать (о струѣ выдаиваемаго молока). Вх. Лем 479. См. **Циркати.**

Цви́ст, ту, *м.* Одна пара нитей основы (у ткача). Вас. 166.

Цві́кати, каю, еш, *гл.* Говорить рѣзко въ глаза. *Чого ти мені цвікаєш—хиба я виною у тому?* Подол. г. *Не цвікай! годі! не боїмося.* Мир. ХРВ 262.

Цвіко́ваний, а, е. Ученый. *Цвікований, та не дрюкований.* Грин. II. 308. См. также варіантъ: *Учений, та не дрюкований.* Чуб. I. 249.

Цвіли́й, а́, е́. Заплѣсневѣвшій, гнилой. *І пом'янули свого чумаченька хоч цвілими сухарями.* Чуб. V 1048. *Цвіле сіно.* Ум. **Цвіле́нький.** *А тим вони його поминали, що у себе мали: цвіленькими, сухенькими військовими сухарцями.* АД. I. 255.

Цвіли́ти, лю́, ли́ш, *гл.* 1) Стегать, хлестать. Желех. Вх. Зн 77. 2) **Дощ цвілит.** Хлещетъ дождь, льетъ дождь. Вх. Зн. 77.

Цвілля́, ля́, *с.* Заплѣсневѣвшій предметъ, гниль. *Куди ви її братимете—таке цвілля.* Рудч. Ск. II. 48

Цві́ль, лі, *ж.* Плѣсень. *Бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла.* Шевч. 668.

Цві́нтар, ра, *м.*=**Цви́нтарь.** *Сорочка цвінтаром смердить, а ще б танцювалось.* Ном. № 12480.

Цвіргота́ти, чу́, чеш, *гл.*=**Цвіркотати.**

Як почне цвірготати цвіргун, цілу ніч цвірготе. НВолын. у.

Цвіргу́н, на́, *м.*=**Цвіркун.**

Цвірінча́ння, ня, *с.*=**Цвірінькання.**

Цвірінча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Цвірі́нькати.**

Цвірі́нь, *меж.*, выражающее крикъ воробья. Черниг., Полт. г.г.

Цвірі́нькання, ня, *с.* Чириканье (воробья). Мир ХРВ 129.

Цвірі́нькати, каю, еш, *гл.* Чирикать. *Чи є в світі де такії молодці, як ми, славні та веселі горобці? На все вдатні: до любощів, до пісень, цвірінькаєм, жартуючи, увесь день.* Гліб. 122. *Цвірінька, моя батько голопуцьків.*

Цвірі́нькнути, кну, неш, *гл.* 1) Чирикнуть. 2) Болтнуть, сболтнуть. *Хоч який блазень і цвірінькне проти його, дак і рот загородять.* О. 1861. X. 27. *Щоб нігде а ні цвірінькнула про цю оказію.* О. 1862. I. 32.

Цвіріньо́к, нька́, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Пч. I. 6.

Цвіріньчу́к, ка́, *м.*=**Цвіркун.** Вх. Пч. II. 27.

Цві́ркати, каю, еш, *гл.* 1)=**Цвірчати.** *Птах цвіркат.* Вх. Лем. 480. 2) Плевать сквозь зубы. 3) Чѣмъ либо досаждать. *То та гадина мені в очі цвіркає.*

Цві́ркіт, коту, *м.* = **Цвірінькання.** Желех.

Цвіркну́ти, кну́, не́ш, *гл.* О сверчкѣ: затрещать разъ. *В хаті тихо, і цвіркун не цвіркне.* Драг. 66.

Цвіркота́ти, кочу́, чеш, *гл.*=**Цьвірінькати.** Желех.

Цвірку́н, на́, *м.* Сверчокъ, gryllus. Вх. Пч. I. 6. *І цвіркун на видноці не цвірчить.* Ном. № 1381. См. **Цвірчок.**

Цвіркунча́, ча́ти, *с.* Маленькій сверчокъ.

Цвірни́й, а́, е́. Толкій и крѣпкій (ониткѣ). Вх. Лем. 480.

Цвірча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* 1) О сверчкѣ: сверчать, трещать. Ном. № 13831. 2) Чирикать. *Птах цвірчит.* Вх. Лем. 480.

Цвірчо́к, чка́, *м.*=**Цвіркун** Вх. Уг. 274. См. **Цвірчок.**

Цвісти́, ту́, те́ш, *гл.* 1) Цвѣсть. *Коли цвіте біб, тоді тяжко о хліб: а як мак, то не так.* Ном. № 10141. **Моє цвіте́, а твоє гниє.** Мнѣ удача, а тебѣ вѣтъ. Св. I 178. *Військо йде, як мак цвіте.* Ном. № 4208. 2) Плѣсневѣть. *У коморі хліб почав цвісти.* 3) Покрываться красною или пузырчатою сыпью (о ребенкѣ). *Дитина цвіте.* Мил. 32. 4) **Ніхті цвітуть.** На ногтяхъ появляются бѣлыя пятнышки. *У кого ніхті цвітуть, той має щастя.* ЕЗ. V. 187.

Цвісти́ся, ту́ся, те́шся, *гл.*=**Цвісти** 1. *Калина цвілася.* Чуб. V. 85.

Цвіт, ту, *м.* 1) Цвѣтокъ. *Єдин цвіт не робить вінка.* Ном. № 5270. *Доню моя, доню моя, цвіте мій рожевий.* Шевч 71. 2) Цвѣтъ, цвѣтеніе. *Се ще тільки цвіт, а ягоди будуть.* Ном. № 3526. **На цвіту́ прибитий:** а) безплодный. б) о человѣкѣ: неразвившійся, отъ природы безсильный или глупый. Ном. № 6243. **Нема́ з його цві́ту.** Нѣтъ у него здоровья, ума. Ном. № 8212. 3)=**Колір.** Ком. II. 84. 4) Менструація. 5) Окрашенныя шерстяныя нитки. *Крайка з цвіту.* Лохв. у. 6) Раст. а) **Безсме́ртній цвіт.** Helychrisum. Вх. Пч. II. 32. б) **Королів цвіт.** Phascolus multiflorus. Вх. Пч. I. 12. в) **Ползковий цвіт.** Digitalis grandiflora All. ЗЮЗО. I. 121. Ум. **Ці́тонько.** Грин. III. 540. *Збудуй мені світлоньку з макового цвітоньку.* Чуб. V. 121.

Цві́тень, тня, *м.*=**Квітень.**

Цвіти́н, ну, *м.*=**Цвіт** 1, 2. *Зроблю тобі хатину з рожевого цвітину.* Мет. 120.

Цвіти́стий, а, е. Съ роскошными цвѣтами. *Цвітисте зілля.*

Цві́тка, ки, *ж.*=**Квітка** 1. *Урвав цвітку таку красну, так любо пахне.* Гн. II. 104.

Цвітко́ваний, а, е. Украшенный. *Пояс сріблом цвіткований.* МВ. *Галєра цвіткована, мальована.* АД. I. 210.

Цві́тли, *мн.* Родъ кушанья: сваренная свекла съ хрѣномъ и квасомъ, ѣдятъ вмѣстѣ съ мясомъ. МУЕ. I. 97.

Цві́тний, а, е. 1) Цвѣтной. Мил. Сн. 11. *Давній пан польський носив цвітні чоботи-сап'янці.* Ном. № 7334. 2)=**Вербний** *Цвітна неділя.* Фр. Пр. 34. ЕЗ. V. 210.

Цвітови́ння, ня, *с.* Стебли, клочки выпавшаго сѣна. Вх. Уг. 273.

Цвіто́к, тка́, *м.*=**Квітка.** Ум. **Цвіто́чок.** Чуб. V. 66.

Цвіто́нний, а е=**Вербний.** *Цвітонна неділя.* Kolb. I 147.

Цві́тонько, ка, *м.* Ум. отъ цвіт.

Цвіто́чок, чка, *м.* Ум. отъ цвіто́к.

Цвіту́щий, а, е. Цвѣтущій. *Кораблі стоять, мов ті маки цвітущі.* Федьк.

Цвітча́стий, а, е и пр.=**Квітчастий** и пр.

Цвіцькува́ти, кую, еш, *гл.* Срамить, поносить. *Ти не цвіцькуй мене перед людьми.* НВолын. у.

Цві́чення, ня, *с.* Обученіе.

Цві́чений, а, е. 1) Расцвѣтшій. *Ой у лузі калинонька не цвіченая.* Мил. Св. 7. *Дала мені вона цвіченої рожі, а барвінок не цвічений.* Канев. у. 2) Обученный, вышколенный.

Цві́чити, чу, чиш, *гл.* Школить, обучать. *Хто ся лічить, того біда цвічить.* Ном. № 8340.

Цвоня́к, ка́, *м.* Часть, кусокъ составного обода деревяннаго колеса. Полный ободъ составляется изъ 6 цвоняків. Литин., Каменец. у.у.

Цвоня́стий, а. е. О колесѣ: съ составнымъ ободомъ. *Цвонясті колеса.* Литин., Каменец. у.у.

Цв'я́гнути, гну, неш, *гл.*=**Цвигнути**. Фр. (Желех.).

Цв'я́кати, каю, еш, *гл.*=**Чв'якати**. *Свіня цв'якат, кед їст.* Вх. Лем. 480.

Цвях, ха, *м.* Гвоздь. *Під'їхавши гості під бряму, почали грукати в цвяхи.* К. ЧР. 5. *Желізними цвяхами руки пробивали, на його голову терня клали.* Чуб. III. 349. *Труну збудували.... золотими цвяхами побивали.* Лукаш. 82. Ум. **Цвяшок**.

Цвяхо́ваний, а, е. Обитый гвоздиками. *Цвяховані були там стіни.* Котл. Ен. III. 62. *Ото цвяхована гиря.* Ном. № 1549.

Цвяхува́ти, хую, еш, *гл.* Обивать гвоздиками для украшенія.

Цвяшко́ваний, а, е=**Цвяхований**.

Цвя́шок, шка, *м.* Ум. отъ цвях.

Це. См. **Се**.

I. **Цебени́ти, ню́, ни́ш**, *гл.* Ругать? *Прийшла п'яна та й цебенить мене, лає, нащо курей випустила з хлівчика.* Новомоск. у.

II. **Цебени́ти, ню́, ни́ш**, *гл.* Сильно литься. *Права ніжка built ростроща, а з-під правого крила кров так і цебенить.* Сим. 216. *Так і цебенить крів.* Черк. у.

Це́бер, бра, *м.* Большое ведро, (бадья). *У Києві на Подолі козаки гуляють: як ту воду, відром-цебром вино розливають.* Шевч. 368. *В осени ложка води, а цебер болота.* Ном. № 612. *Там ходила Галечка, Галечка, цебром воду носила, носила.* Мет. 297. 2) Кадка, чанъ, лохань. *Назбірали* (молока) *цілий цебер; взяли наварили, а тоді насипали в цебер та й загадали Івану скакать.* Рудч. Ск. I. 95. Ум. **Це́брик**. Шух. I. 250.

Цебе́рка, ки, *ж.* Желѣзное ведро.

Це́брик, ка, *м.* 1) Ум. отъ цебер. 2) Раст. Thymus serpyllum. Вх. Пч. I. 13.

Цебри́на, ни, *ж.*=**Цямрина**. *Найшов криничку. Тільки що став пить воду, та якось об цебрину і розбив те яйце.* Рудч. Ск. I. 144.

Цебри́ця, ці, *ж.*=**Цеберка**. *Іди, іди, дощику... цебром, відром, цебрицею зо всякою пагиницею.* Чуб. III. 107.

Цебрува́ти, рую, еш, *гл.* Ставить срубъ. *Чи я в полі не криниця була, чи я в полі не холодна була? Взяли мене цебрувати, взяли воду виливати.* Чуб. V. 541.

Це́ге́лля, ля, *с.* Щебень, куски битаго кирпича. Желех.

Цеге́льний, а, е. Относящійся, принадлежащій кирпичному заводу.

Цеге́льник, ка, *м.* Кирпичникъ, кирпичный мастеръ. Вас. 177. Павл. 64.

Цеге́льників, кова, ве. Принадлежащій кирпичному мастеру.

Цеге́льницький, а, е. Принадлежащій, свойственный кирпичному мастеру.

Цеге́льня, ні, *ж.* Кирпичный заводъ. *Пішов туди, на той дим—аж то цегельня.* Рудч. Ск. II. 160.

Цеге́я, ге́ї, *ж.* Шерсть овцы мѣшанной породы отъ шпанской и простой. Павлогр. у.

Це́гла, ли, *ж.* Кирпичъ. *А зась, мурий нехрещений! Цеглу їж, а не хліб печений.* Ном. № 13695.

Цегли́на, ни, *ж.* Кирпичина. *Поклади холодну цеглину на піч, хиба не потеплішае.* Ком. II. 48. Ум. **Цегли́нка, цегли́ночка**. Шевч. 310.

Цегло́вий, а, е. Кирпичный. Драг. 418. *Цеглова хата.* Канев у.

Цегля́ний, а, е=**Цегло́вий**. Черк. у. *Цегляні кошари.* О. 1862. IX. 62. *Цегляний стовп.* К. ЦН. 308.

Цегля́стий, а, е. Кирпичнаго цвѣта.

Цего́льня, ні, *ж.*=**Цеге́льня**. Бердич. у.

Цедри́на, ни, *ж.*=**Кедрина**. *Зроби мені з цедрини трумну.* Мет. 268.

Цеду́лка, ки, *ж.* Записка. Стор. II. 258.

Цей, ця, цяя, це, цее *мѣст.*=**Сей, ся, се.** *Ось на ж тобі, друже, цей дукачик.* Шевч. 177. *А ця учаділа.* Шевч. 318. *Серце моє, зоре моя, де це ти зоріла?* Шевч. 143. *Та це ж я, каже, скликаю громаду.* Рудч. Ск. I. 3. *Перемішай цеє і закопай серед пасіки.* Чуб. I. 75. *Не казала мені мати цеї води брати.* Чуб. V. 996. **Це та те.** То да се. *Закиль це та те, то й „святий Боже" заспівають.* Ном. № 10961. **Це б то**=**Се б то.** Ком. II. 79.

Цекотати, кочу, чеш, *гл.* О сорокѣ: то же, что и **скреготати.** *Сорока.... цекоче.* ЕЗ. V. 178.

Цендибор, ра, *м.* Коловоротъ, родъ сверла. Кіев. г.

Ценвор, ра, *м.* Цензоръ. *У другій же половині того ж самого оповідання цензор звелів редакторові печатати вже* баринъ, изба *і т. д. і не дозволив чумакам співати про волю, вози, про ярма і занози.* К. XII. 126.

Ценворувати, рую, еш, *гл.* 1) Цензировать. 2) Осуждать? *Ей, дочко, схаменися! Що тобі такого, що так цензоруєш дітей? Хиба ж ти дідичка сама? Хиба твій батько не піп був?* Св. Л. 124.

Ценвура, ри, *ж.* Цензура. *Цензура дозволила печатати.* К. XII. 35.

Цент, та, *м.* Центъ. *Не мав ніц, хиба три центи коло себе.* Гн. II. 42.

Центаврія, рії, *ж.*=**Центурія.** ЗЮЗО. I. 122.

Центовий, а, е. Стоющій центъ. Галиц.

Центро, ра, *с.* Центръ. *Там.... центро жизні.* К. МБ. III. 243.

Центротяжний, а, е. Центростремительный. Желех.

Центурія, рії, *ж.* Раст. Erythraea Centaurium L. Вх. Пч. II. 31. ЗЮЗО. I. 122.

Ценцерія, рії, *ж.*=**Центурія.** Вх. Уг. 273

Цень, *меж.,* выражающее звонъ, пустую болтовню. *Цень-цень, аби день, аби вечір близько.* Ном. № 10915.

Цепати, паю, еш, *гл.* Ударять слегка, царапать *Дідусь* (жук Dorcadion holosericeum) *цепає до пальця: скрип!* Вх. Зн. 78.

Цера, ри, *ж.* Цвѣтъ лица. Котл Ен. VI. 81. *Як циган, смуглой цери був.* Котл. Ен. III. 31.

Церата, ти, *ж.* Клеёнка.

Цереґлювати, люю, еш, *гл.* Выбирать, мѣнять. Вх. Зн. 78.

Церемонитися, нюся, нишся, *гл.* Церемониться, стѣсняться, жеманяться. Левиц. Пов. 213. *Бере чарку з тарілки і трошки покушає і церемониться, бо дівоча натура церемонитись.* Грин. Ш. 514.

Церемонія, нії, *ж.* 1) Церковная церемонія. 2) Жеманство, стѣсненіе. *Без церемонії оглядали кожну паню.* Левиц. Пов. 23.

Церква, ви, *ж.* Церковь. *Козацька церква невеличка стоїть з похиленим хрестом.* Шевч. 407. Ум. **Церківка, церківця, церквочка, церковочка.** Ном. № 4691. Чуб. V. 113. *В церківку ввійшла.* Г. Барв. 542. *На горбочку притулилась убогенька церківця.* Г. Барв. 136.

Церківка, церковка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **церква.** Грин. I. 169. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 37.

Церківник, ка, *м.* Звонарь и пономарь вмѣстѣ. Угор.

Церківця, церковця, ці, *ж.* 1) Ум. отъ **церква.** 2) мн. **церковці.** Родъ орнамента въ вышивкѣ. Гол. Од. 73. Colb. I. 49.

Церковний, а, е. Церковный. *Вдарено в церковного дзвона.* Мир. Пов. II. 77. **Голий, як церковна миш.** Крайній бѣднякъ. Ном. № 1519.

Церькати, каю, еш, *гл.*=**Циркати.** Вх. Зн. 78.

Цес, цеся, *мѣст.*=**Цей, ця.** *Винесла назад суди на цес світ.* Гн. II. 11 *Цеся дитина.... буде бідувати.* Гн. I. 10.

Цесарець, рця, *м.* и пр. См. **Цісарець** и пр. *У Венгерській стороні, у цесарців, за шляхецькою землею стоїть гора висока.* Шевч. 309.

Цех, ха, *м.* 1) Цехъ. *Кушнирський цех.* О. 1862. VIII. 32. 2) Цеховой значекъ. 3) Хоругви церковныя съ принадлежностями. *Піп з цехом виходив,—молебствували.* Грин. II. 155. *Жінка позвала попа, щоб то його поховати. Піп видав цех з церкви.* Рудч. Ск. I. 167.

Цеха, хи, *ж.* Значекъ, присвоенный цеху или какому либо обществу. *Браття зорганизувалось у якесь товариство Кирила та Мефодія, скомпонувало собі статут і навіть має свою цеху—з литого заліза персні, на котрих сяють літери К. М.* К. XII. 27. Ум. **Цешка.** Черниг. г.

Цехлити, хлю, лиш, *гл.* О сорокѣ: то же, что и **скреготати?** *Ворона... узімку, як живиться уже нічим, то вже хоч і ніхчемне попаде, хоч кизяк мерзлий, усе кричить: „Ха-арч! ха-арч!".... А сорока*

цехлить коло неї та все питає: „Чи кисле? чи кисле?“ Ном. № 14028.

Цехми́стер, тра, *м.* Цехмейстеръ. *Цехмистер шевський.* ЗОЮР. І. 256. КС. 1890. VII. 91. *Тут всякиї були цехмистри і ратмани, і бургомистри.* Котл.

Цехми́стриха, хи, *ж.* 1) Жена цехмейстера. 2) Женщина цехмейстеръ въ женскомъ цеховомъ братствѣ, цехѣ. КС. 1890. VII. 91.

Цехови́й, а́, е́. Цеховой. *Підіймаються козаки, цехові і чернь.* Стор. М. Пр. 89.

Цехови́к, ка́, *м.* Цеховой мастеръ. *Наші батьки—поважні цеховики, люде статечні.*

Це́шка, ки, *ж.*=**Цеха.—судова́.** Знакъ суда, знакъ призыва въ судъ (встарину). *А Байду на суд позвано?* Вістовець. *Я сам його звав і на голому мечі судову цешку подав.* К. Бай. 113.

Це́пати, паю, еш, *гл.*=**Ці́вати.** Вх. Зв. 78.

Цеп'е́, п'я́. *с.*=**Курча.** Желех.

Ци! *меж.* 1) Крикъ на лошадей, когда пастухъ ихъ гонитъ. Шух. І. 211. 2) Призывъ для козъ. Маркев. 63.

Ци, *сз.*=**Чи.** *Ци опиханий, паноньку, ячмінь?* Ном. № 13356.

Ци́б, ба, *м.* При завязываніи у женщинъ головы **перéміткою, рáнтухом**—концы этого покрывала, завязанные въ петлю. Гол. Од. 27. Шух. І. 160.

Циб! *меж.*, выражающее широкое шаганіе или перешагиваніе черезъ что либо. *Але тільки москалі в коршму увігнались.—їден циб через вікно, другого вхопили.* Рудан. І. 87.

Ци́ба, би, *ж.* Длинная нога. *А я тому журавлю циби-ноги переб'ю.* Нп.

Циба́нь, ня́, *м.* Длинноногій. *Та в мене добрий цибань: як цибне, то хоч би який рів, то перескоче.* Уман. у.

Ци́батень, тня, *м.*=**Цибань.**

Ци́ба́ти, баю, еш, *гл.* Идти, шагать. *Близько видати, далеко цибати.* Ном № 11423.

Циба́тий, а, е. Длинноногій. *Цибатий, як журавель.* Ном. № 8623. Ум. **Циба́тенький.**

Цибила́тий, а, е=**Цибатий.** НВолын. у.

Ци́бка, ки, *ж.*=**Цибок.** Мил. М. 31. Вас. 203.

Цибну́ти, бну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ **ци́бати.** *Як цибне через рів.* НВолын. у.

Цибо́к, цибу́к, бка́, *м.* Стебель лука (стрѣлка). *Як пересохне цибуля зімою та посадити, то у цибки піде.* Лебед. у.

Цибу́лин, на, не. Луковый. *Подай цибулину гичку матері, сам же ж держи за головку.* Гн. II. 101.

Цибули́на, ни, *ж.* Луковица. Ум. **Цибули́нка.**

Цибули́ння, ня, *с.* 1) Стебли лука. Херс. 2) Раст. Sagittaria Sagittaefolia L. Вх. Пч. І. 12.

Цибу́лиця, ці, *ж.*=**Цибу́ля.** *Танцювала риба з раком.... цибулиця з часником.* Нп.

Цибу́лька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **цибу́ля.** 2) Порода картофеля. МУЕ. І. 101.

Цибу́льний, а, е. Луковый. *Цибульна головка.*

Цибульо́вище, ща, *с.* Грядка, гдѣ росъ лукъ. Фр. (Желех.).

Цибу́ля, лі, *ж.* 1) Лукъ, Allium Cepa L. ЗЮЗО. І. 111. *Таких, як ти, по сім за цибулю.* Ном. *Так любить, як собака цибулю.* Ном. № 5079. 2)—**жа́б'яча.** Раст. Scirpus Tabernemontanus Gmel. ЗЮЗО. І. 135. Ум. **Цибу́лька.** *Цибульки під ніс дати.* Ном. № 4176.

Цибу́ляний, а, е=**Цибульний.**

Цибулянка, ки, *ж.*=**Цибок.** Вх. Лем. 480.

Цибу́х, ха, *м.* 1) Чубукъ. *Згубив люльку і цибух.* Грин. III. 288. 2) Черенокъ винограда, чубукъ. **Цибу́х одбива́є.** Виноградный чубукъ даетъ ростки. Херс. Ум. **Цибушо́к.** Шух. І. 284.

Циві́льний, а, е. Гражданскій, штатскій. (Салдати) *багато цивільних людей постріляли.* Гн. І. 74.

Ци́ган, на, *м.* 1) Цыганъ. *Ласі, як циган на сало.* МВ. І. 107. *На те циган кліщі держить, щоб у руки не попекло.* Ном. № 5854. 2) У гуцуловъ: кузнецъ. Kolb. І. 68. Шух. І. 146. 3) Участвующій въ свадебномъ обрядѣ, наз. **цига́нщина.** См. МУЕ. І. 155. Родъ игры въ карты, въ которой осмѣивается крестьянское начальство и конокрадство; трефовая масть имѣетъ здѣсь особыя названія: тузъ наз. **голова́**, король—**старшина́**, дама—**пи́сарь**, валетъ—**ци́ган**, десятка—**деся́тник**, шестерка—**кобила.** КС. 1887. VI. 466. Ум **Цига́ночок, ціга́нчик.** Вх. Лем. 480. *Ой цигане, циганочку, яка ж твоя віра?* ЕЗ. V. 202.

Циганéнко, ка, *м.* Сынъ цыгана. Мнж. 114.

Цига́нити, ню, ниш, *гл.* 1) Вымани-

вать, выпрашивать (о цыганахъ). 2) Въ свадебномъ обрядѣ: ходить по хатамъ, выпрашивать,—см. **Цига́нщина**. МУЕ. I. 155. (Полт.). Грин. III. 455.

Цигани́ха, хи, *ж.* Жена цыгана. *Поховав піп циганиху.* Рудч. Ск. I. 70.

Циганія, нії, *ж. соб.* Цыгане. Желех.

Цига́нка, ки, *ж.* 1) Цыганка. *Ти, циганко, ти, моя коханко, оддай мої ключі золотиї.* Чуб. V. 954. 2) мн. Раст. Clematis integrifolia L. ЗЮЗО. I. 118. Ум. **Цига́ночка**. Чуб. V. 420.

Цига́ночок. чка, *м.* Ум. отъ **ци́ган**.

Цига́нство, ва, *с.* Цыганство. *На́ тобі циганство і панство, коня вороного, ще й хвайду до того.* Ном. № 950 (одм.).

Цига́нський, а, е. 1) Цыганскій. *У тебе циганська урода.* Мирг. у. 2) **Цига́нська го́лка**. Большая толстая игла. Чуб. I. 212. 3) **Цига́нський піт**. Дрожь. *Усіх циганський піт пройма.* Гліб. 4) **Цига́нська ри́ба**. Головастикъ. Вх. Лем. 480.

Циганува́тий, а, е. Напоминающій своимъ видомъ или поступками цыганъ. *Волохи цигануваті.* Морд. Пл. 77.

Циганча́, ча́ти. *с.* Цыганенокъ. Ном. № 936. *Дивиться.... як циганча на добре сало.* Гліб. *Зострічають, тільки не цигана, а циганчи, так—літ з п'ятнадцять йому.* Грин. II. 212.

Цига́нчик, ка, *м.* Ум. отъ **ци́ган**.

Циганчу́к, ка́, *м.* Сынъ цыгана, молодой цыганъ. Рудан. III. 28. *На ярмарку циганчук конем виграває.* Рудан. III. 100.

Цига́нщина, ни, *ж.* Свадебный обрядъ во вторникъ (или среду), состоящій въ выпрашиваніи переодѣтыми (цыганами и пр.) свадебными гостями, различныхъ даяній, кот. потомъ пропиваются. Также: люди, кот. участвують въ этомъ обрядѣ и самыя добытыя даянія. МУЕ. III. 170. *Як прийдуть усі люде до дому молодого, то тоді починаться циганщина. Циганщина збірається увечері. Убереться один чоловік у жіночий убір, а другий чоловік убереться у салдатський мундір, а пику умаже сажею. і тоді забірають усі люде мішки і йдуть циганити з музиками.* (Придя въ хату, переодѣтые играютъ роль цыганъ, танцуютъ, а остальные—выпрашиваютъ и крадутъ). *Нациганять усячини, та тоді прийдуть до весільного батька і продадуть кому-небудь свою циганщину, а на ті гроші куплять собі горілки, бо батько весільний циганам не дає горілки.* (Зятѣмъ пирують). МУЕ. I. 155. (Полт.).

Цигання́, ня́ти, *с.*=**Циганча**. *Сидить бідне циганя, попхинькує стиха.* Рудан. III. 102. Ум. **Циганя́тко**. Рудан. I. 97.

Цига́ра, ри, *ж.* Сигара. *Ходить, цигари курить, мов справді він пан.* Федьк.

Цига́рка, ки. *ж.* Папироса. Канев. у.

Цигарко́вий, а, е. Папиросный. *Цигарковий папер.* Полт.

Цигарни́к, ка, *м.* | Портъ-сигаръ. *Є*
Цигарниця, ці, *ж.* | *в мене цигарник, але не справді великий.* Васильк. у. *Ото панська цигарниця, але така гарнісінька, славнісінька.* Васильк. у.

Цигарца́ра, ри, *ж.* Загородная прогулка, маевка. *Хиба ти забув, як нас возив на цигарцару у той лісок, що за містом?* Воронеж. г.

Циги́кати, каю, еш, *гл.* Пиликать, плохо играть на скрипкѣ. Желех.

Цидри́на. ни, *ж.*=**Цедри́на**. *Гей зроби мені з цидрини трумну.* Мет.

Циворик, ка, *м.* Перочинный ножикъ. Уман. у.

Цизро́м, *нар.* Струей. *Цизром тече кров.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ци́кавка. ки, *ж.*=**Сикавка**.

Циконіти. ню, ниш, *гл.* Дрожать отъ холода. Желех.

Ци́ли, *сз.* Или. Галиц. *Одколь Варни доставати, ой ци з поля, цили з моря?* Гол. I. 3.

Цилю́рик, ка, *м.* Цирюльникъ. Федьк.

Ци́мбал, ла, *м.* Олухъ, балбесъ. *Цимбале, цимбале дурний.* Ном. № 6300.

Цимба́ли, ба́л, *ж. мн.* 1) Цымбалы. Шевч. 137. *На словах, як на цимбалах, а на ділі, як на балабайці.* Ном. № 2989. 2) Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. Ум. **Цимба́лики**.

Цимбали́ст, та, | Играющій на
Цимбали́ста, ти, | цымбалахъ. *А*
Цимбали́стий, того, *м.* | *Яровенко цимбалиста привів.* Алв. 21. *Казав басиста, що бачив цимбалиста.* Ком. Пр. № 782. *Це таке солодке, як цукор.—Або ти їв цукор?—Мені росказував цимбалистий, а йому говорив басистий, що як вони у жидів грали весілля, то жиди їли,—і такий, каже, солодкий, що аж страх.* Ном. № 7809. (одм.).

Цимбри́ння, ня, *с.*=**Ця́мриня**. Могил. у.

Цимбро́ваний, а, е. Имѣющій цимбри́ння. *Цимбрована криниця.* Млак. 18.

Ци́на. ни. *ж.* Олово, цинкъ. Желех.

Цина́мон, ну, *м.* Корица. МУЕ. І. 109.

Цинамо́новий, а, е. Коричный. *Цинамонова масть.* Мета, 1863, Жовтень, 124.

Цингако́ра, ри, *ж.* ? *А на йому цингакора, у цингакорі сім шеляжків.* Чуб. Ш. 455.

Ци́нґель, ґля, *м* Щегленокъ. Вх. Уг. 274.

Ци́ндра, ри и циндря, рі, *ж.* 1) Окалина, искры, отскакивающія при ковкѣ желѣза. Вас. 182. МУЕ. І. 63. (Черниг.). Мил. М. 102. 2) Назойливый человѣкъ. Кіев. г.

Ци́ндрити, рю, риш, *гл.* Расточать, мотать. Лубен. у. *От і всі гроші. І я їх не циндрю, бо думаю одружиться.* Шевч. (О. 1862. V. 12).

Ци́ндря. См. **Ци́ндра.**

Цино́бра, ри и цино́бря, рі, *ж.* Киноварь. Мил. М. 22. *Як напав курдюк, уже й меркурією терли, й цинброю.* Кіев. у.

Цино́вий, а, е. Оловянный. *Цинова тарілка.* Чуб. Ш. 176. Шух. І. 278.

Ци́нтір, ру, *м.* =**Цви́нтарь.** Вх. Уг. 274.

Ци́прис, са, *м.* Кипарисъ. МУЕ. І. 175.

Цира́нка, ки, *ж.* Порода утокъ. Ум. Цира́ночка. *Ой, на ставу, на ставочку гіймав качур цираночку.* Гол. II. 516.

Ци́рка, ки, *ж.* Родъ мережки 1. Шух. І. 155, 156. См. **Цірковáник.** Ум. **Ци́рочка.** *А я свому миленькому сорочку мережу. Ой мережу та й мережу, цирочки цірую.* Гол. II. 383.

Ци́ркати, каю, еш, *гл.* Доя, выжимать струю молока. Харьк.

Цирклюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Осуждать, пробирать, распекать. *Вони ж цирклюють з-за дурнички так вчених і старих людей.* Алв. 6.

Ци́ркул, ла, *м.* Округъ, волость. Галиц.

Ци́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ цирка.

Цита́ти, та́ю, еш, *гл.* Играть въ четъ и нечетъ.

Цитри́на, ни, *ж.* Лимонъ. *Видусив го, як цитрину.* Фр. Пр. 169. *Приносить жид до Потоцького цитрини і померанці.* Рудч. Ск. II. 204. Ум. **Цитри́нка.**

Цитри́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ цитрина. 2) Раст. Colliar rhamni. Вх. Пч. І. 5.

Цитри́новий, а, е. Лимонный. Желех.

Цитува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Цитировать.

Цить, ци́тьте, *меж.* Цыцъ! молчать, молчите! *Цить, не плач, дасть мати калач.* Ном. *Цитьте, жиди, нехай рабин бреше.* Ном. № 6909. *„Та цитьте, чортові сороки!“ — Юпітер грізно закричав.* Котл. Ен. VI. 14.

Ци́фра, ри, *ж.* 1) Цифра. 2) мн. Особаго рода вензеля на брюкахъ или верхней одеждѣ изъ нашитыхъ снурковъ. Гол. Од. 79.

Цифрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Украшать вензелями изъ снурковъ брюки или верхнюю одежду. Гол. Од. 79.

Цихвирува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Порицать, осуждать. *Почала перед ним батька цихвирувати.*

Ци́хвіра, ри, *ж.* Цифры, цифирь. *Арабську цихвіру, мовляв, закон турецький, всі тямлять.* Греб. 388.

Цица́к, ка́, *м.* Раст. Pedicularis comosa L. ЗЮЗО. І. 176.

Ци́цечка, ки, *ж.* Ум. отъ цицька.

Ци́цінька, ки, *ж.* Ум. отъ циця.

Ци́цовий, а, е. Ситцевый. *Цицова спідниця.* Св. Л. 80. *Цицова жилетка.* Левиц. Пов. 181.

Цицу́ля, лі, *ж.* Сахарная груша. Вх. Лем. 480.

Цицу́ня, ні, *ж.* Ум. отъ циця.

Ци́цька, ки, *ж.* Женская грудь. *Відпала му від рота цицька.* **Там йому́ жа́ба й ци́цьки дасть.** Тамъ ему и смерть. Ном. № 4322. *Злякався.... що вже йому довго на світі не жить, що тут йому жаба й цицьки дасть.* Рудч. Ск. II. 19. Ум. **Ци́цечка.** АД. І. 149.

Цицька́та. Грудастая, съ большими грудями. *Цицькатa дівка.*

Цицькови́й, а́, е́. Грудной. *У мене дитина цицькова, то не можна на місто піти.* Канев. у. **Цицькове́ теля́.** Теленокъ сосунъ. Херс.

Ци́ця, ці, *ж* Дѣтск.=**Ци́цька.** Ум. **Ци́цінька, цицу́ня.**

Цица́тий, а, е =**Цицька́тий.** *Старшая дружка цицята, а другая черевата.* Р. Макс.

Ці, *меж.* Крикъ на козъ, когда ихъ гонять. Шух. І. 211. См. Ци.

Ціба́, и ціб́е, *меж.* Восклицаніе, которымъ отгоняютъ собакъ. Херс. *А ціба! окропу на пса! ціба!* Вх. Зн. 78. *А ч прокляті собаки, як звикли до порога. Цібе!* Черномор.

Ціва, ви, *ж.* 1) Цѣвка въ шестернѣ. Черниг. у. Мик. 481. 2) Шпулька для наматыванія нитокъ. МУЕ. III. 14, 15.

Ці́вати, ваю, еш, *гл.* Пищать (о цыплятахъ). Вх. Зн. 78.

Ці́вка, ки, *ж.* 1) Стволъ дерева. *Обчухрав гілля, тільки цівка зосталась. Увесь дуб почорнів од диму, кругом цівки роскидалися головешки.* Стор. М. Пр. 105. 2)=**Ціва 1**. Черк. у. 3) Шпулька для наматыванія нитокъ (въ ткацкомъ челнокѣ, самопрялкѣ, шпулері и пр.). Шух. I. 257, 258. МУЕ. Ш. 14, 15. Вас. 166, 167. См. **Ціва 2**. *Щука-риба сукно ткала, а ракнеборак цівки сукав.* Мет. 312. 4) Трубка. Вас. 205. *У пневматичної машини дві цівки або дудки.* Ком. II. 72. 5) Ружейный стволъ. Шух. I. 284. МУЕ. I. 229. 6) Дымовая труба. Угор. 7) Трубчатыя кость въ ногѣ животныхъ: **ве́рхня цівка**—выше колѣна, **ни́жня цівка**—ниже колѣна. Богод. у. 8) Плечевая кость. Конст. у. 9) Часть **олійниці**. См. Шух. I. 163. 10) мн. **цівки́**. Родъ ловушки для звѣрей: веревочныя петли, при которыхъ остальная часть веревки скрыта въ дерев. трубкѣ, чтобы пойманный звѣрь не могъ перегрызть веревки (Кубань). О. 1862. II. 62. 11) Струя. Левиц. I. 294. Котл. Ен. IV. 20. *Дощ іде, як відром ілле, а зо стріх біжить, як цівкою.* Ном. № 572. *Кров цівкою б'є. Добре цівкою смикнув.* (О сильно пьяномъ). Ном. № 11752. Ум. **Ці́вочка**. *Пішла за ткачика цівочки сукати.* Гол.

Ці́вкати, каю, еш, *гл.* Кричать (о птицѣ **білогруд**, Cinclus agnaticus). Шух. I. 23.

Цівку́н, на́, *м.* Птица зуекъ, Charadrius. Вх. Пч. II. 9.

Цівува́тий, а, е. О цилиндрѣ: полый (напр. о стебляхъ растеній). Борз. у.

Цід, ду, *м.* Ферментъ для тѣста, приготовляемый изъ отрубей. Черк. у. *Ми проскурки було на ціду печемо.* Пирят. у.

Ціди́вко, ка, *с.*=**Цідилко**. Желех.

Ціди́ло, ла, *с.* Кусокъ полотна, сквозь который процѣживаютъ творогъ. Шух. I. 213.

Ціди́лка, ки, *ж.*=**Ціди́лок**. Чуб. VII. 387. **Зоста́вся на ціди́лці**. Попался во лжи. Ном. № 6786.

Ціди́лко, ка, *с.* 1)=**Ціди́лок**. Желех. 2) Большой узелъ, въ который завязаны спереди концы женскаго платка. Гол. Од. 26. Ум. **Ціди́льце**. Желех.

Ціди́лок, лка, *м.* Цѣдилка; ситечко, кисея или полотно, для процѣживанія молока. Богод. у. Черк. у.

Ціди́ти, джу́, диш, *гл.* 1) Процѣживать, цѣдить. *А я тиї корови співаючи дою, а я теє молоко танцюючи ціжу.* Чуб. V. 493. 2) Наливать струей.

Ціди́тися, джу́ся, дишся, *гл.* Струиться, течь. *Тільки й чути, що через греблю на лотоках водиця цідиться.* Кв.

Ціді́ння, ня, *с.* Процѣживанье.

Ціду́ла, ли, *ж.* Записка. *Прочитай оцю цідулу.* Шевч. 447. Ум. **Ціду́лка, ціду́лочка**.

Ці́жби, бів, *ж.* Сапоги. *Тепер усе мі грайте! Чорні ціжби попраскали, червени мі дайте.* Гол. IV. 528.

Цію́ и цію́-на́! *меж.* Призывъ для коровы. Вх. Лем. 474. Вх. Уг. 250.

Цік! *меж.* Крикъ, которымъ понуждаютъ овецъ идти. Вх. Лем. 480.

Ціка́вий, а, е. 1) Любопытный, интересующійся, любознательный. *„Хто се, хто се?“ спитаєте цікаві дівчата.* Шевч. 19. *Що люди собі про нас балакають,—не цікавий я знати.* Гн. II. 28. *На все цікавим оком спозирає.* МВ. (О. 1862. III. 35). 2) Бойкій, живой, шустрый. *Яке цікаве!* Ном. № 5443. 3) Смыслящій, искусный. *Цікавий козак, та босий.* Ном. № 6328. *Цікавий, як циган до бджіл.* Ном. № 6515. *В єдні́м селі був бардзо цікавий коваль; бувало як вистригне плуга, рало, сокиру, або окує вола, то на чудо, аж сміється.* Чуб. I. 154. 4) Интересный. *Се дуже цікава річ.* Ум. **Ціка́венький**.

Ціка́вити, влю, виш, *гл.* Интересовать, занимать.

Ціка́витися, влюся, вишся, *гл.* Интересоваться.

Ціка́вість, вости, *ж.* 1) Любопытство. 2) Интересъ. *Ти б мені росказав хоч для однієї цікавости.* Левиц. Пов. 69.

Ціка́во, *нар.* 1) Любопытно, интересно. *Се дуже цікаво.* 2) Съ любопытствомъ, съ интересомъ. *Цікаво слухали його.* Ком. II. 68.

Ці́ле, *нар.* Дѣйствительно, въ самомъ дѣлѣ. Угор. **Та бо й ціле!** Конечно. Фр. (Желех.).

Ціле́ць, льця́, *м.* 1) Тотъ, кто прицѣливается. *Бери вила та будеш ставить віхи: ти цілець добрий, то попадеш прямо.* Павлогр. у. 2) Большая каменная глыба. Вх. Лем. 480.

Ці́лечкий, а, е=**Цілі́сінький**. Вх. Лем. 480. *Василько буде хоч цілечку ніч*

тую довгу ізо мною сидіти, мене слухаючи. МВ. II. 9.

Ці́лий, а, е. 1) Цѣлый, весь. *Баба з нехочу ціле порося ззіла.* Ном. № 5058. *Хоч вивози цілий ліс, то все буде оден біс.* Ном. № 3220. *Ледащо з цілого світа.* Ном. № 2954. *Газда цілою губою.* Ном. № 10102. *Коли дивиться—аж стоїть на березі якась людина, ціла в шерсті.* Рудч. Ск. *Цілу хату скопали, а грошей не найшли.* Рудч. Ск. I. 188. 2) Цѣлый, неповрежденный. *Вставать треба, їдучи через мости, жеб були цілі кости.* Ном. *Тікай, поки ще ціла.* Глиб. 3) Цѣлый, на лицо, неукраденный. *І кози ситі, і сіно ціле.* Ном. № 9935. *Все я втеряв, нічого в мене не зосталось цілого.* К. Іов. 42. 4) Полный. *Ціла вулиця дівчат. Сіна цілий віз.* Ум. **Ціле́нький, ціле́сенький.** Чуб. V. 687.

Ціли́к, ка́, *м.*=**Цілина́.** Черк. у.

Цілина́, ни́, *ж.* Новь. *Орав милий на цілині, та й став на толоці.* Нп. *Цілину п'ять плугів орють.* Греб. 382. Ум. **Цілинка.**

Цілинний, а, е. Никогда не паханный, дѣвственный. *Цілинна земля.* Констан. у.

Цілитель, ля, *м.* Исцѣлитель. *Св. Антонію, зубовий цілителю! поможи мені.* Чуб. I. 125.

Цілити, лю, лиш, *гл.* Исцѣлять.

Ці́лити, лю, лиш, *гл.* Цѣлить, мѣтить. *Цілив в ворону, та попав в корову.* Ном. № 1784.

Ці́литися, люся, лишся, *гл.* Цѣлиться, мѣтить. *Куди ти цілишся, що не видно ні птиці, нічого?* Рудч. Ск. II. 80.

Цілиця, ці, *ж.* 1)=**Цілина́.** *Орали ми цілицю, сіяли ми пшеницю.* Р. Макс. 2) Соль, добываемая изъ земли въ кристаллахъ. Шух. I. 16.

Ці́ліндра, ри, *ж.* Цилиндръ въ ружьѣ, на который надѣваютъ пистонъ Черк. у.

Ці́ліненький, а, е=**Цілісінький.** *Ціліненьку ніч казку кажуть.* НВолын. у.

Цілісінький, а, е. Цѣлехонькій. *Ходив сердега цілісінький день.* Рудч. Ск. II. 175. *Та перед тобою ж цілісіньке озеро,—чому ти не п'єш?* Рудч. Ск. II. 81.

Ці́лість, лости, *ж.* Цѣлость.

Ціліський, а, е = **Цілісінький.** *Ціліський вік лиш горювали.* Млак. 88.

Ці́лка, ки, *ж.* Цѣльная крупа съ неиспорченными зернами.

Цілки́й, а́, е́. 1) Мѣткій. Кіев. у. 2) **Цілка річ.** Вещь понятная. Вх. Лем. 480.

І. Цілко́вий, а, е. Цѣльный. *Чи яйця зварить цілковими, чи таки на салі жарить?* Черк. у.

II. Цілко́вий, вого, *м.* Рубль, цѣлковый. О. 1862. X. 112. *Василь і викинув Марусі на тарілку цілкового.* Кн.

Цілко́м, *нар.* 1) Цѣлякомъ. *По вівці цілком глитав.* Котл. Ен. V. 76. *Вона продала полотно цілком, а не сорочками.* Лебед. у. 2) Совершенно, вовсе, вполнѣ. *Три місяці цілком дощу не було.* Могил. у. 3) Въ цѣлости. *Вікно викопано та так і поставлено біля столу цілком.* Новомоск.

Цілни́к, ка́. *м.* 1) Земля, не тронутая вглубь (напр. копаньемъ), а только сверху (напр. вспашкой). НВолын. у. 2) **Цілнико́м поїхати.** Поѣхать полемъ, а не дорогой. НВолын. у.

Цілоде́нно, *нар.* Цѣлый день. Желех.

Цілоде́нний, а, е. Продолжающійся цѣлый день. Желех.

Цілорі́чний, а, е. Продолжающійся круглый годъ. *Цілорічна праця.*

Цілосвітній, я, е. Всему свѣту извѣстный. *Цілосвітня брехуха.* Левиц. Кож. 86.

Цілува́ння, ня, *с.* Цѣлованіе, поцѣлуй, поцѣлуи. *Ой чи знаєш, Ганно, моє горювання, що я ночі не доспав через цілування?* Грин. III. 171. *Не словами, цілуванням любощі говорять.* К. МБ. III. 250. *Щирим цілуванням теплі сльози сушить.* Хата 14, Ум. **Цілува́ннячко.**

Цілува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Цѣловать. *Не цілуй, не милуй, коли хисту нема.* Чуб. V. 9.

Цілува́тися, лу́юся, єшся, *гл.* Цѣловаться. *З панами добре знатися, та не дай Бог цілуватися.* Ном. № 1198.

Цілу́х, ха́, *м.*=**Тара́ня.** НВолын. у.

Цілу́шка, ки, *ж.*=**Окравець.** Вх. Зн. 78. Радом. у.

Цілце́м, *нар.*=**Цілко́м.** *А я тоті бурішечки цілцем поковтаю.* Шух. I. 203.

Ціль, лі, *ж.* Цѣль. *Із лука мітко в ціль стріляла.* Котл. Ен.

Цільба́, би́, *ж.* Исцѣленіе. *Прийми від нас, Богомати, цюю похвалу, що даруєш цільбу злоту стару і малу.* Чуб. I. 165.

Цільни́к, ка́, *м.*=**Спільник**

Ці́льно, *нар.* Мѣтко. *Оден пан - мав стрільця.... жаден пан так цільно не влучав.* Гн. І. 211.

Цілюва́ти, лю́ю, єш, *гл.*=**Цілувати.**

Цілю́рник, ка, *м.* Цырюльникъ. *Жид, цілюрник лазаретний.* Котл.

Цілю́чий, цілю́щий, а, е. Цѣлительный, цѣлебный. Рудч. Ск. І. 87. *Добув води живучої і цілючої.* Рудч. Ск. ІІ. 82. *Побризкала брата цілющою водою, і голова приросла до шиї.* Грин. І. 103. Подробнѣе см. **Зцілющий.**

Ціля́ти, ля́ю, єш, *гл.* 1) Цѣлить. *Ось нап'яв безбожний лука, стрілку накладає, праведного в саме серце з захисту ціляє.* К. Псал. 23. *Буду таки цілять,— чи не вцілю? Тоді руки трусились!* Грин. Ш. 449. 2) Улучать время. *Успішайсь поперед за неї сказати: тпру! От він так і ціля: скоро зійшлись, зараз: тпру!* Грин. І. 285.

Цімбра, ри, цімбря́на, ни, *ж.* **цімбриве, вя,** *с.*=**Цямра, цямряна, цямриння.** Фр. (Желех.).

Ціна́, ни́, *ж.* Цѣна. *Своєї ціни не установиш.* Ном. № 10544.

Ціна, ни, *ж.* 1)=**Цина.** 2) Оловянная посуда. *А звечера Настуненька ціну помила.* Гол. І. 74.

Ціни́тель, ля, *м.* Цѣнитель, оцѣнщикъ. К. Гр. Кв. 24.

Ціни́ти, ню́, ниш, *гл.* Цѣнить, оцѣнивать. Ном. № 8871.

Ціно́ваний, а, е. Обдѣланный въ олово? *Ціновану пляшку виймав, шрубок одшрубував, оковитци-горілки наливав.* Лукаш. 43.

Ціно́вий, а, е=**Циновий.** Гол. ІІ. 611. *Ціновим ґудзем застебнувся.* Котл. Ен. IV. 26.

Ціно́вка, ки, *ж.* Аукціонъ, продажа съ аукціоннаго торга. *Тепер у нас у городі цінують одного купця.... Треба нам на ціновку вистигать. Тільки гляди, вийдуть два купці, будуть торгувать, а ти вийдеш третій на ту ціновку. Будуть говорить: „хто шо дає за сі два доми?" То ти не озивайся, а мовчи, хай вони свою ціну дають. Один надає дві тисячі, другий—чотирі, и як крикнуть утрете: „хто більше?", то ти аж тоді вже набавляй.* Грин. І. 113.

Цінува́ння, ня, *с.* 1) Оцѣнка. 2) Опись имущества для прод. съ аукц. торга.

Цінува́ти, ну́ю, єш, *гл.* 1) Цѣнить, оцѣнивать. *Не вийшов цінувать, а прийшов продавать.* Ном. № 10543. 2) Производить опись и оцѣнку имущества для аукціоннаго торга. *Наїхали жиди, жидиорандарі воли й вози цінувать.* Рудч. Чп. 129 Производить аукціонный торгъ. Грин. І. 113. См. **Ціно́вка.**

Цінці́пер, ру, *м.*=**Цинин.** Драг. 33.

І. Цінь, ні, *ж.*=**Цина** КС. 1883. VII. 508.

ІІ. Цінь! *меж.* Звукоподражаніе, передающее пискъ птицъ. Вх. Уг. 274. См. **Цьон.** *Цінь-цінь, тарара! усюди діра, та нікуди вилізти (ніби синиця в клітці говорила).* Ном. № 2062.

Ці́нькало, ла, *с.* 1) Эпитетъ зяблика. 2) Хохлатый жаворонокъ, Alanda cristata. Фр. (Желех.).

Ці́нькати, каю, єш, *гл.* О птицѣ: кричать, издавая звуки, подобные цінь-цінь. Вх. Уг. 274.

І. Ціп, па, *м.* 1) Цѣпъ для молотьбы хлѣба. *За ціп та на тік.* Ном. № 12854. *Брехати—не ціпом махати.* Ном. № 6815. 2) **Ціпи́ в'яза́ти.** Ссориться. Подол. г. 3) **Ціпом їхати.** Ѣхать двумя лошадьми, вмѣстѣ впряженными, изъ которыхъ одна маленькая другая большая. Вх. Зн. 82. 4) Порода большихъ грушъ. Вх. Лем. 480. Ум. **Ці́пик.**

ІІ. Ціп! *меж.* 1) Вонъ, прочь. *Ціп відсіля! ви не сього приходу.* Кв. 2) **Ціп-ціп!** Призывъ для курей: цыпъ-цыпъ. Kolb. І. 65.

Ціпа́-ціпа́, *меж.*=**Ціп 2.** Вх. Уг. 274.

Ціпи́вно, на, *с.*=**Ціпи́льно.** Шух. І. 166.

Ціпи́ло, ла, *с.,* **ціпи́льна, ни,** *ж.,* **ціпи́льно, на,** *с.* Рукоятка цѣпа. Мнж. 108. *Одпустив бич од ціпилна.* Ном. № 880. Kolb. І. 64. *Ціпилна кислицева, аув'язь залізна; як попарить мужик ціпом, аж шкура облізла.* Грин. Ш. 674. Ум. **Ціпи́льничко.**

Ціпи́на, ни, *ж.*=**Ціпи́льно.** Вх. Зн. 78.

Ці́пка, ки, *ж.* Цыпленокъ (дѣтское). Вх. Пч. ІІ. 11.

Ці́пкати, каю, єш, *гл.* Пищать (о цыплятахъ. нѣкот. птичкахъ). Вх. Лем. 480.

Ці́пкор, ці́пкур, ра, *м.* Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 480.

Ціпля́тися, ля́юся, ешся, *гл.*=**Чепля́тися.** *Ціпляється, як вош кожуха.* Ном. № 2744.

Ціпов'я́з, за, *м.* 1) Дѣлающій цѣпы. 2) Переносно: мужикъ-земледѣлецъ.

Ціпо́к, пка́, *м.* 1) Палка, трость, посохъ. Маркев. 123. Рудч. Ск. II. 10. *На плечах торбина, в руці ціпок, а на другій заснула дитина.* Шевч. 79. *Ціпком все землю колупав.* Котл. Ен. II. 74. 2) Хворостина, прутъ. Шух. I. 110. 3)=**Ши́нна 2.** МУЕ. Ш. 25. Шух. I. 256. 4)=**Шо́фта.** МУЕ. Ш. 25. 5) Въ **оборо́зі** (см.). тоже, что и **бі́льце.** (См. **Більце 10**). Вх. Зн. 42. 6)=**Шабе́ль.** Вх. Зн. 78. Ум. **Ціпо́чок.** Рудч. Ск. I. 109.

Ціпу́га, ги, *ж.* Большая палка. *Один старець сліпий, підперши бороду товстою ціпугою, сидить найближче коло огнища.* Грин. II. 182. См. **Ціпу́ра.**

Ціпу́н, на́, *м.*=**Ціпу́га.** *Старий ціпуном потягав мене і по спині, і по руках.* Новомоск. у.

Ціпу́ра, ри, *ж.* 1) Большая палка. Сим. 226. *Як між собою заведуться, то я й ціпуру покажу: ось я, кажу, вас помирю!* ЗОЮР. I. 66. *Добре разів кілька потяг ціпурою.* Ном. № 11926. См. **Ціпу́га.** 2) Ув. отъ **1 ціп.**

Ціпу́х, ха́, *м.*=**Ціпо́к**=**Ціпу́н**=**Ціпу́га.** *Іде од Бога Матка Христова золотими мостами, з золотими ціпухами* (изъ заговора противъ кровотеченія; ясно изъ сопоставленія варіанта заговора: *ішла баба кам'яна кам'яним мостом з кам'яним ціпком).* Грин. II. 315.

Ціпча́к, ка́, *м.* Родъ маленькой птицы. Вх. Лем. 480.

Ціпча́ти, пчу́, чи́ш, *гл.*=**Ці́пкати.** *Ціпчало куря.* Вх. Лем. 480.

Ці́ркати, каю, еш, *гл.*=**Цірча́ти.** Вх. Уг. 274.

Цірко́ваник, ка, *м.*=**Мере́жка 1.** Желех.

Цірува́ти, ру́ю, еш. *гл.*=**Мережа́ти 1**? *А я свому миленькому сорочку мережу; ой мережу та й мережу, цирочки цірую.* Гол. II. 383.

Цірча́ти, чу́, чи́ш, *гл.*=**Цвірча́ти.** *Цірчат воробці.* Вх. Лем. 480.

Цірчо́к, чка́. *м.*=**Цвірку́н.** Вх. Уг. 274.

Ціса́вий, а, е. О масти: каштановый, бурый. Желех. *„Цісавий—червоняво-жовтий, н. пр. цісавий кінь“.* Вх. Пч. I. 15.

Цісаре́ва, вої, *ж.* Императрица, жена императора. Желех.

Ціса́рець, рця, *м.* Австріецъ.

Ціса́речок, чка, *м.* Ум. отъ **цісарь.**

Ціса́рик, ка, *м.* Ум. отъ **цісарь.**

Цісарів, рева, ве. Принадлежащій императору.

Цісарі́вна, ни, *ж.* Дочь императора. Гн. I. 113.

Цісарія, рії, *ж.* Австрія.

Ціса́рка, ки, *ж.* Австріячка.

Ціса́ронько, ка, *м.* Ум. отъ **цісарь.**

Ціса́рство, ва, *с.* Царство, государство. Желех.

Ціса́рський, а, е. 1) Австрійскій. 2) Императорскій. *Цісарський стрілець.* Федьк. I. 39.

Ціса́рщина, ни, *ж.*=**Ціса́рія.** Желех. *Наливайко шугонув у Цісарщину.* К. ЦН. 222.

Ці́сарь, ря, *м.* Императоръ. Драг. 207. *Через святих до Бога, через людей до цісаря.* Ном. № 146. *Ми стояли тоді у Відні, коло самого цісаря.* **Федьк.** Ум. **Ціса́ронько, ціса́рик, ціса́речок.** *Ой цісарю, цісаречку, чому нас вербуєм?* ЕЗ. V. 143.

Цісарюва́ти, рю́ю, еш, *гл.* Быть императоромъ, царствовать.

Ціт, та, *м.* Четъ, четное число. *У ціт припада.* Лебед. у.

Ціта́ти, та́ю, еш, *гл.* Играть въ четъ или нечетъ. *Можний панонько сидить, далеко видить, двома яблучки підкидаючи, трома горішки та цітаючи, виціта́в коня та зпід короля.* Чуб. Ш. 293.

Ці́точка, ки, *ж.* Мѣдный кружечекъ въ формѣ маленькой выпуклой пуговицы, родъ полаго полушарія; такія **цiточки** употребляются гуцулами для инкрустаціи на деревѣ; а когда къ нимъ придѣлаютъ фостики, тогда онѣ назыв. **бабриками** и ими украшаются кожаные пояса. Шух. I. 278, 287, 127.

Цітри́н, ну, *м.*=**Цитри́н.** *А гріє сонце й окруш цітрини пахощами дишуть.* Щог. Сл. 5.

Цітува́тися, ту́юся, ешся, *гл.*=**Ціта́ти.** *Яблучками підкидалися, горішками цітувалися.* Грин. Ш. 205.

Ціха́, хи́, *ж.* Знакъ, мѣтка, значекъ, примѣта. Вх. Зн. 78.

Ціца́ня, ні, *ж.*=**Цицу́ля.** Вх. Лем. 480.

Ціца́ти, ца́ю, еш, *гл.*=**Ссати**. Вх. Уг. 274.

Ціцзірь ря, *м.*=**Тетерва́к**. Вх. Зн. 24.

Ціці-ба́ба, би, *ж.* См. Баба 10. КС. 1887. VI. 481. Сим. 192.

Цініб́енька, ки, *ж.* Хохлатый жаворонокъ, Alauda cristata L. Вх. Лем. 480.

Ціця, ці, *ж.*=**Ци́ця**. О. 1861. VIII. 8.

Ці́чка, ки, *ж.*=**Ціди́лок**. Вх. Лем. 480.

Ці́ша, ші, *ж.* ? *Лежали берви бервінковії хмелем коло двору, вінцем коло столу, цішами по столові.* Гол. IV. 340.

Ціши́ця, ці, *ж.*=**Ціша**. *Хмелем коло двору, вінцем коло столу, цешицями по столу. Боже вас благослови і отець, і мати на посаг ступати!* Гол. IV. 351.

Цма́кати, каю, еш, *гл.*=**Цмо́кати**. Сим. 3.

Цмин, ну, *м.* Раст. а) Тминъ, Carum Carvi. б)—розовий. Antennaria dioica Gärtn. ЗЮЗО. I. 111.

I. Цмок, ка́, *м.* 1)=**Смок**. 2) Радуга (согласно повѣрью, по которому радуга тянетъ изъ морей, рѣкъ и озеръ воду, необходимую для дождя). Чуб. I. 26. 3) Поцѣлуй. *Захоч—і вродиться все зразу, все в світі жде твого приказу за твій смачний і ласий цмок.* Котл. Ен. VI. 35.

II. Цмок, *меж.* 1) Чмокъ. *От так цмок! Поцілуй же ще.* Маркев. 52. *Протиус в двері та цмок його.* Рудч. Ск. I. 129. 2) Отъ гл. **цмокоті́ти**. *Така мокра нива, як ідеш, то цмокотить: цмок, цмок.* Лебед. у.

Цмо́кання, ня, *с.* 1) Чмоканье. 2) Цѣлованіе.

Цмо́кати, каю, еш, *гл.* 1) Чмокать; щелкать языкомъ. *Еней то цмокав, то свистав.* Котл. Ен. 2) Цѣловать.

Цмо́катися, каюся, ешся, *гл.* Цѣловаться.

Цмо́кнути, кну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **цмо́кати**.

Цмо́кнутися, нуся, нешся, *гл.* Одн. в. отъ **цмо́катися**. *Цмокнись з жінкою моєю, вона твоя буде.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 107).

Цмокови́к, ка́, *м.* Насосъ. Харьк. г.

Цмоко́вина, ни, *ж.* Мокрое, топкое мѣсто. НВолын. у. *Це мокре? я не таку цмоковину орав.* Лебед. у.

Цмокоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.*=**Чв'якотіти**. *Мокра нива: як ідеш, то цмокотить: цмок, цмок.* Лебед. у.

Цмокта́ння, ня, *с.*=**Смокта́ння**.

Цмокта́ти, кчу́, чеш, *гл.*=**Смокта́ти**.

Цмо́лити, лю, лиш, *гл.*=**Цму́лити**. Сим. 183.

Цму́лити, лю, лиш, *гл.* Пить, тянуть. *„Чоловік не скотина, більш відра не вип'е.“ І почав знов цмулити, поки, знемігшись, упав без пам'яти на землю.* К. ЧР. 291.

Цно́та, ти, *ж.* 1) Добродѣтель. *Цнота й покора не мав місця у панського двора.* Ном. № 1313. *Лучче цнота в болоті, а як нецнота в золоті.* Ном. № 4447. 2) Цѣломудріе, невинность. *Довідався о ладності і о її цноті.* Чуб. V. 426. *Хоть я сирота, є у мене цнота.* Гол. III. 321. Ум. **Цно́тонька**. Гол. IV. 321.

Цнотли́вий, а, е. 1) Добродѣтельный. *Був прискорбен, як той колишній цнотливий багач.* МВ. III. 21. 2) Цѣломудренный. *Гей, музо, панночко цнотлива, ходи до мене.* Котл. Ен. V. 63. *І воза не возила, та двір украсила* (кажуть про дівку, що вийшла цнотливою). Ном. № 8989.

Цнотли́во, *нар.* 1) Добродѣтельно. *Бідних заратовувала, цнотливо собі жила.* Гн. I. 177. 2) Цѣломудренно.

Цно́тонька, ки, *ж.* Ум. отъ **цно́та**.

Цо! *меж.* Призывъ для коровъ. О. 1862. V. Кух. 39.

Цоб, *меж.*=**Соб**.

Цо́вта, ти, *ж.* Глыба. *Цовта землі, снігу, сахару.* НВолын. у.

Цок! *меж.* выражающее стукъ, звонъ отъ удара по твердому тѣлу. Рудч. Ск. II. 5. *Тут хвись! шабельки засвистіли, цок, цок!—і іскри полетіли.* Котл. Ен. VI. 83. *Цок, цок підківками, стук, стук ніженьками.* Нп.

Цо́кати, каю, еш, одн. в. **цо́кнути, кну, неш,** *гл.* Стучать, стукнуть—преимущ. чѣмъ либо металлическимъ или о что либо металлическое, также зубами. *Вона цокнула тим зубом об сковороду.* Чуб. II. 156. О часахъ: такать. *Годинник на стіні цокав.* Левиц. I. 134.

Цо́катися, каюся, єшся, одн. в. **цо́кнутися, кнуся, нешся,** *гл.* 1) Чокаться, чокнуться. *Цокнулась своєю чаркою об чарки всіх.* Левиц. Пов. 211. 2)=**Гра́ти навби́тки**.

Цокота́ння, ня, *с.* 1) Стучаніе (зубами,

чѣмъ либо металлическимъ). 2) Стрекотаніе. 3) Разговоръ говоръ быстрый и высокими нотами. *Цокотання веселої дівчини.* Мир. ХРВ. 284.

Цокота́ти, чу́, чеш, цокоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* 1) = **Цо́кати.** *Дріжить, як мокрий хірт, зубами, знай, цокоче.* Греб. 385. 2) Стрекотать. *На моїй дерезі тільки цвірінькають горобці та цокотять сороки.* Левиц. І. 119. 3) Говорить быстро, высокими нотами. *Дівчата, мов ті сороки, цокотали.* Шевч. 454. *Не та стала дівка: до хлопців цокоче, як ясочки грають Марусині очі.* Греб. 393. „*Нікчемний той рід жіночий, каже: все б їм гуляти! Гуляють та цокочуть, як ті сороки.* МВ. І. 83.

Цокотне́ча, чі, цокотня́, ні, *ж.* 1) Рѣзкій и быстрый стукъ. 2) Стрекотаніе. 3) Быстрый разговоръ. *Зостались без Масі тільки вдвійзі мати з дочкою, та ще й разом після весільного гомону, після її цокотні.* Св. Л. 280.

Цокоту́н, на́, *м.* Говорунъ, щебетунъ.

Цокоту́ха, хи, *ж.* 1) Деревянный колокольчикъ на шеѣ у рогатой скотины. Харьк. у. 2) Говорунья, щебетунья. *І молодиці цокотухи тут баляндраси понесли.* Котл. Ен. І. 20. *Курочка цокотуха.* Чуб. V. 1127.

Цокува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) Изумляться, остолбенѣвать. Вх. Уг. 274. 2) Цоку́ють коні. Лошади не хотятъ везти. Вх. Уг. 274.

Цо́моґи, моґ, *ж. мн.* Силы, средства. Встрѣчено только въ слѣд. пословицѣ: *Витігнув з мене всі цомоґи.* Фр. Пр. 191. (Отъ польск. со mogę или со mogąc?).

Цо́мпель, пля, *м.* Ледяная сосулька. Угор.

Цо́ркати, каю, еш, одн. в. **цо́ркнути, кну, неш,** *гл.* 1) = **Цокати, цокнути.** Угор. 2) Звенѣть, бренчать, брякать, брякнуть. *Цоркнув замок; цоркнули шаблі.* Вх. Зн. 78.

Цо́ркіт, коту, *м.* Бренчаніе, бряканіе, звяканіе. Желех.

Цоркоті́ти, кочу́, ти́ш, *гл.* 1) Звенѣть, бренчать, брякать, звякать. Вх. Зн. 78. 2) О тетеревѣ: кричать. *Ґотур цоркотит.* Вх. Зн. 78.

Цота́тися, та́юся, ешся, *гл.*—**в ким.** Ссориться, враждовать. Фр. (Желех.).

Цпе́ник, ка, *м.* = **Шпеник** 1. Вх. Лем. 481.

Цубі́рка, ки, *ж.* = **Вілка,** Sciurus vulgaris. Вх. Зн. 78.

Цу́бом, *нар.*—**ста́ти.** Окостенѣть (отъ холода). *Руки цубом стануть на річці.*

Цугови́й, а́, е́. О лошади: годный для запряжки въ коляску. *Цугові коні.* Св. Л. 51.

Цуго́лка, ки, *ж.* Большая трубчатая кость. Черн. у.

Цугу́ндер, ра, *м.* ? *Нап'яв на цугундер.* Ном. № 10657.

Цу́ґа, ґи, *ж.* 1) Узда? удила? чаще во мн. *Взяла коня за цуґойки.... завела коня до стаєньки.* Чуб. Ш. 393. 2) Часть ткац. станка. См. **Верстат.** 3) **До цу́ґи.** Какъ слѣдуетъ, какъ должно. **Не до цу́ґи.** Не такъ, какъ слѣдуетъ. Ном. № 7532. Ум. **Цу́ґойка.**

Цу́ґлі, лів, *м. мн.* = **Цуґа** 1. *Летить той вгір карий.... а той його держить за цуґлі.* Чуб. II. 188.

Цу́кар, цу́кер, цу́кор, цу́кур, кру, *м.* Сахаръ. Котл. Ен. Од. 490. *Чужая біда за цукар.* Ном. № 2341. *Масненький та солоденький, гадав би сь з меду та цукру.* Гн. II. 27. *Солодке, як цукор.* Ном. № 7809 (одм.).

Цука́рня, ні, *ж.* Сахарный заводъ. *Панщане не схотіли робити на цукарні.* О. 1862. І. 60.

Цуке́рок, рка, *м.* Конфекта. *Не треба мені цукерків! Як схочу, то й сама куплю.* Левиц. Пов. 188.

Цу́кор, кру, *м.* См. **Цу́кар.**

Цукрі́вка, ки, *ж.* Раст. Bellis perennis. Вх Лч. II. 29.

Цукро́вий, а, е. 1) Сахарный. 2) Подслащенный.

Цукру́ха, хи, *ж.* ? (Христос) *адських сіпак зомне як мак, зіб'є їх в макухи, за їх брехню і всю плутню він дасть їм цукрухи.* КС. 1882. XII. 625.

Цу́ндра, ри, *ж.* Лохмотье. Фр. (Желех.). Вх Лем. 481.

Цу́ндра́вий, а, е. Оборванный, изношенный, въ лохмотьяхъ. Вх. Зн. 78. *Ішов ляшок із Варшави, на ним шмати оарз цундрави.* Гол. II. 561

Цу́ндравка, ки, *ж.* Старая изорванная или въ заплатахъ рубаха. Желех

Цундра́к, ка́, *м. соб.* Старое изорванное бѣлье, старая изорванная одежда. Желех.

Цундри́на, ни, *ж.* = **Цу́ндря.** Желех.

Цундрі́й, рія́, *м.* Оборвышъ, крайній бѣднякъ. Желех.

Цу́ндря, ря, *с. соб.* Лохмотье, отрепья. Угор. Фр. (Желех.).

Цу́ня-на́! *меж.* Призывъ для поросятъ. Вх. Уг. 274.

Цуп! *меж.* Цапъ! *Цуп-луп та й в кишеню.* Ном. № 11065.

Цу́пати, паю, еш, *гл.*=**Ту́пати.** *Ой цупайте, чоботята, хоть не ковані.* Гол. IV. 453. *Ой цупайте, чоботята, до голого льоду.* Гол. IV. 454.

Цупе́чка, ки, *ж.* Коротенькая курительная трубка. Св. Л. 257.

Цу́пити, плю, пиш, *гл.* Тянуть, тащить. Рудч. Ск. I. 42. *Цупить із печі горшки, аж крекче.* ЗОЮР. II. 34. *Навіщо ти москаля так щиро цупиш на мотузці?* Рудч. Ск. II. 176. *Наліг* (вітер) *на козака, одежу з його цупить.* Греб. 376.

Цу́питися, плюся, пишся, *гл.* Тянуться, тащиться. *Коняка.... цупиться у мене ззаду.* Рудч. Ск. II. 177.

Цу́пка, ки, *ж.*=**Поцілунок.** Вх. Уг. 274.

Цу́пкати, каю, еш, *гл.* Топать. Вх. Лем. 481. См. Ту́пкати.

Цупки́й, а́, е́. 1) Крѣпкій, тугой. *Скинь цупкії пута.* Нп. *Цупкий мороз.* Кв. 2) О матеріи, бумагѣ, кожѣ и пр.: жесткій, твердый, стоящій, какъ лубъ, прочный. *Цупке сукно.* Харьк. у. *Цупка шкура. Цупка матерія, мабуть довго носитиму.* Лебед. у. *Диняче насіння цупке.* Волч. у.

Цу́пко, *нар.* 1) Крѣпко, сильно, туго, стѣснительно. *Як цупко він нап'яв на плечі кобеняк.* Греб. 376. *Глядіть же, цупко прикрутіте, щоб він в шинок та не зайшов.* Котл. Ен. I. 27. *Вчора цупко п'яний був.* Кв. *Цупко захріп.* Полт. *І мене цупко узяла була холера.* НВолын. у. *Цупко стало у нас за ліс.* Каменец. у. 2) Жестко, твердо. *Цупко по мерзлому орати.* Зміев. у.

Цуприкува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Тянуть, тащить, рвать. Желех.

Цур, *меж.* 1) Прочь съ чѣмъ, кѣмъ, ну его, тебя.... (выражаетъ желаніе избавиться отъ чего, не имѣть съ чѣмъ дѣла). *„Цур їй, пек від нас!“ каже Олена.* Кв. *Цур тобі, який ти дурний.* Ном. *Таке робили, що цур йому вже і казать.* Котл. Ен. III. 51. *Цур тобі пек!* 2) Чуръ, стой, погоди (выражаетъ запретъ, непремѣн. условіе, напр. въ игрѣ). *Цур на тонший кінець!* КС. 1887. VI. 477. *Цур, міньки не розміньки! мертвого з гроба не вертають.* Харьк. г. *Е, ні, стривайте, цур не грать, а то не буду й танцювать, поки барвінку не нарву то не уквітчаюсь.* Шевч. 496.

Цура́, ри́, *ж.* Палочка. Чаще употребляется въ различныхъ значеніяхъ ум. **цу́рка** (см.). *Ні цури, ні пилинки.* Ном. № 1924. **До цу́ри побі́в, перері́в.** До остатка побилъ, истребилъ.... Мнж. 166.

Цу́равий, а, е. Въ лохмотьяхъ. Угор.

Цура́ння, ня, *с,* Огреченіе, удаленіе.

Цура́ти, ра́ю, еш, цура́тися, ра́юся, єшся, *гл.* Чуждаться кого, удаляться отъ кого. *Не цурай мене, серце.* Чуб. V. 256. *Як здоров чоловік, то всяк його кохав, а при лихій годині і рід його цурає.* КС. 1883. II. 469. *Хоч і надів жупан, все не цурайся свитки.* Ном. *Цурався сіряка, а тепер і онучі радий.* Ком. Пр. № 514.

Цура́ха, (хи?), цура́чка, (ки? ж?). Употребл. подобно слову цур. *Цураха поганем очем.* Ном. № 8358. *Цур-цурачка—гостра болячка.* Ном. № 14147. *Аби не урік, треба що небудь хвалячи дивитись на нігті або у стелю і казати: „ні вроку!“ або: „цураха“.* Вх. Зн. 78.

Цурга́нитися, нюся, нишся, *гл.* Плестись, тащиться. См. Плуганитися. Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Цуре́ля, лі, *ж.*=**Суре́ля.**

Цу́рка, ки, *ж.* 1) Палочка, большей или меньшей длины, употребляемая для различныхъ надобностей: а) У неграмотныхъ палочка для счетовыхъ нарѣзокъ, напр. когда сдаютъ на сукновальню сукно, то число локтей, аршинъ нарѣзывается поперегъ палочки, палочка раскалывается по длинѣ такъ, что нарѣзки видны на обѣихъ половинахъ, изъ которыхъ одна остается у сукновала, а другая у хозяина сукна. Вас. 174, 155. КС. 1893. V. 277. б) Палочка для стягиванія чего либо связаннаго: палочка вкладывается подъ веревку и круговые повороты цурки стягиваютъ веревку туже. *Цуркою прикрутив.* Грин. III. 655. Тотъ же способъ для удавливанія пойманныхъ звѣрей. *Най буде і яка лисиця,—з цурки не викрутиться.* Ном. № 6275. Встарину способъ смертной казни, удавливаніе цуркою. *Русин, лях і циган промишляли непевним ділом і, ждучи на себе цурки....* Ном. № 10770. Отсюда выраженіе: *Як цуркою крутить,* т. е. очень

больно (физически или нравственно). Ном. № 8178. *В серці мені мов цуркою крутить.* Г. Барв. 99. *Мені так, наче цуркою в серці повернуло.* Г. Барв. 294. в) Палочка, къ которой кожевники привязываютъ выдѣлываемыя кожи. МУЕ. I. 71. Шух. I. 253. г) При изготовленіи изъ цѣльной колоды лодки **заво́дять цурки́** — вставляютъ распорки между боками распоронной колоды, по всей длинѣ щели, канала. Вас. 151. д) Маленькая палочка въ крестьянскихъ свитахъ, употребляемая для застегиванія вмѣсто пуговицы; чаще въ этомъ знач. ум: **цу́рочка.** е) Заостренная съ обоихъ концевъ палочка, употребляемая въ игрѣ также назыв. **цу́рка.** Мил. 56. КС. 1887. VI. 473. 2) Небольшая колодка, привязываемая свиньѣ на шею, чтобы затруднить ей бѣгъ, лазанье въ огородъ. Лебед. у. 3) Родъ игры. Мил. 56. КС. 1887. VI. 473. Ив. 16. *Павлик, вибравши годину, знов утікав до наймитів, бігав по степу, гуляв там в гилки, в цурки.* Левиц. Пов. 150. Ум. **Цу́рочка.** *Усе до цурочки згоріло.* Гліб.

Цурки́й, а́, е́. 1) Въ видѣ палочекъ. 2) О соли: крупный. *Цурка сіль.* Конст. у. Ум. **Цурке́нький.** *Мабуте у пічі вугілля дрібне.... чи ба яке цуркеньке.* Харьк. г.

Цуркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Скручивать палкой веревку, связывающую что либо. Черн. у.

Цу́рма, ми, *ж.*=**Су́рма.** Ум. **Цу́ромка.** Мет. 398.

Цу́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **цу́рка.**

Цурпа́к, ка́, *м.* Срубленный и обрубленный стволъ дерева, бревно, чурбанъ. Лохв. у.

Цурпа́лка, ки, *ж.*=**Цурпа́лок.**

Цурпа́лля, ля, *с. соб.* отъ **цурпа́лок.** *У воду положила мурашків жовтих з цурпаллєм.* Чуб. I. 113.

Цурпа́лок, лка, *м.*=**Цуру́палок.** Черк. у. Ум. **Цурпа́лочок.** Грин. III. 310.

Цурпе́к, ка, *м.* Ягненокъ, родившійся поздно, послѣ весенняго подсчета приплода. О. 1826. Кух. V. 33, 39.

Цурпе́лити, лю, лиш, *гл.* Тащить, волочить. *А ну, цурпель уже деревину скоріш!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Цурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1)=**Цуркува́ти.** 2) Крутить. *Багато муки приняв на свої руки з оцим вухом: усе цурує, усе цурує, так що й сон з думки випав.* Волч. у.

Цуру́пал, ла, *м.* Въ загадкѣ: котъ. *Вийшов царь земляний (=миша) і пита царя Коркодима (=півень), чи не бачив царя Цурупала.* Грин. I. 249.

Цуру́палля, ля, *с. соб.* отъ **цуру́палок.**

Цуру́палок, лка, *м.* Отрубокъ, отломокъ палки, толстыхъ сухихъ стеблей, хворосту и т. п. Рудч. Ск. I. 67, 68. *Кидає під ноги цурупалок, переїжджа його і потім, розламавши, шпурляють назад.* Ном. № 13420. Ум. **Цурпа́лочок.** Грин. III. 310.

Цу́ря, рі, *ж.* Лохмотье, тряпье. Угор.

Цуц, ца́, *м.* Собака. *Проведіть мене, щоб часом цуци не теє.* Васильк. у.

Цуца́к, ка́, *м.*=**Цу́цик.** *Жінка хотіла підманити чоловіка: замісто поросяти та спекла йому цуценя. От, поставила на стіл. Той подививсь та й каже: „Сказав би — куві, так ноги криві; сказав би — куд-кудак, так ноги не так: мабуть бісів цуцак“.* Грин. I. 78.

Цуценя́, ня́ти, *с.* Щенокъ Рудч. Ск. II. 91. Ном. № 13198. *У двері гавкнуло цуценя.* МВ. I. 108. Ум. **Цуценя́тко, цуценя́точко.**

Цуценя́чий, а, е. Свойственный, принадлежащій щенку.

Цу́цик, ка, *м.* Собачка, собаченка. *Погуляв, як цуцик на віровці.* Стор. II. 267. *Осміхається, мов цуцик на ретязі.* Ном. № 14252. *Засхавучиш ти, як цуцик.* Ном. № 3594. *Голодний, як цуцик.* Посл. Ум. **Цу́цичок.**

Цуцу́! *меж.* Призывъ для собаки. *Цуцу, босий, не толоч проса.* Ном. № 11233. Иногда, какъ бранное, и для людей. *Цуцу, скажені! схаменіться.* Шевч. 159.

Цуцу́кати, каю, еш, *гл.* Звать собаку крикомъ: цуцу! *Нехай цуцукають.... Мене сим не зведуть.* Г. Арт. (О. 1861. III. 34).

Цьвак, ка, *м.*=**Цвак.** МУЕ. III. 19.

Цьва́пкати, каю, еш, *гл.*=**Цв'я́кати.** Вх. Уг. 273.

Цьво́х, *меж.*, выражающее ударъ кнутомъ. *А економ його батогом цьвох, цьвох.* Ном. № 2346.

Цьво́хати, хаю, еш и **цьво́хкати, каю, еш,** *гл.* Стегать кнутомъ. *Давай він батогом цьвохать.* Грин. II. 247.

Цькува́ння, ня, *с.* Травля собаками.

Цькува́ти, кую́, е́ш, *гл.* Травить. *На що ж ти собаками цькуєш?* Шевч. 316.

Рябко, уджга!—цькував дід та все лаявся. Левиц. Пов. 227.

Цьмóк, кá, *м.* Насѣкомое Sphinx. Вх. Пч. I. 7.

Цьом! *меж.* Дѣтск., выражающее поцѣлуй. чмокъ. *Цьом Бозю....* Фр. Пр. 101.

Цьóмати, маю, еш, *гл.* Дѣтск. цѣловать. Желех.

Цьóмкання, ня, *с.* Пѣніе птицы крапивникъ, Troglodytes parvulus. *Щебече соловейко і своїм голосом криє цьомкання кропив'янки.* Мир. Пов. II. 120.

Цьóмкати, каю, еш, *гл.* О крапивникѣ: пѣть, кричать.

Цьон, *меж.*=**Цінь.** Вх. Лем. 481.

Цьóнтати, таю, еш, *гл.* Пѣть: цьон, цьон. (см.). Вх. Лем. 481. См. **Цінькати.**

Цьонь! *меж.* 1) Призывъ для лошадей. Желех. 2) Призывъ для свиней. Желех.

Цьóнка, ки, *ж.* Дѣтск. 1) Лошадь. Желех. 2) Свинья. Фр. (Желех.).

Цьóпати, паю, еш, *гл.* Стучать. Фр. (Желех.).

Цьопи́нка, ки, *ж.*=**Цьопка.** Ум. **Цьопиночка.** Вх. Зн. 78.

Цьóпка, ки, *ж.* Малость. Употребл. какъ нарѣчіе: цьопку. Немножко. *Заждіт еще цьопку, най сі хоть урву зо дві грушки.* Гн. II. 42.

Цьóра, ри, *ж.* Неопрятная и безнравственная женщина. Вх. Зн. 78.

Цьóхля, лі, *ж.* Живая, проворная (въ неодобрительномъ смыслѣ) женщина. *Ирися, цьохля проклятуща, завзятійша од всіх брехух.* Котл. Ен. IV. 33.

Цю! *меж.* Крикъ, которымъ гонятъ свиней. Kolb. I. 65.

Цюди́, *нар.*=**Сюди́.** О. 1861. XI. Св. 39. Драг. 83. *І як він цюди добився.* Рудч. Ск. II. 145.

Цю́дити, джу, диш, *гл.* Лить. *Цілу ніч дощ цюдив.* НВолын. у.

Цюдóю, *нар.*=**Сюдóю.** Рк. Левиц.

Цюк, *меж.*, выражающее легкій ударъ топора. Чуб. I. 215. Грин. I. 220. *Почав рубать: цюк раз, цюк удруге.* Стор. II. 70. *Заміривсь сокирою та цюк по тому ціпку.* Грин. II. 184. **А ні цюк.** Ни капли; ни крошки, нисколько. *Горілки в барилі а ні цюк. Не робить діла а ні цюк.*

Цю́кання, ня, *с.* Легкіе удары топора.

Цю́кати, каю, еш, *гл.* Слегка рубить топоромъ. *Сидить собі чоловік та й цюкає щось сокирою.* Грин. I. 291.

Цю́кнути, кну, неш, *гл.* Одн. в. отъ цюкати. Слегка рубнуть топоромъ. *Підійшов до дерева, цюкнув сокирою....* Рудч. Ск. II. 80.

Цю́ку, цюку-на! *меж.* Призывъ для свиней. Вх. Лем. 481.

Цюлувáти, лу́ю, еш, *гл.*=**Цілувáти.** *Як була я молодиця,—цюлували мене в лиця.* Грин. III. 654.

Цю́нечка, ки, *ж.* Собачка.

Цю́ник, ка, *м.* 1)=**Воробець тростяний.** См. **Воробець 2.** Вх. Пч. II. 10. 2) Маленькая серебряная монета, выкапываемая въ землѣ. Вх. Зн. 78.

Цю́па, пи, *ж.* Темный подвалъ, тѣсная темная комната, казематъ. Желех. Ум. **Цю́пка.**

Цю́пасом, *нар.* По этапу. Бердич. у.

Цю́пати, паю, еш, *гл.*=**Цьомати.** Вх. Лем. 481.

Цю́прик, ка, *м.* Верхушка. Вх. Зн. 79.

Цю́ра, ри, *ж.* 1)=**Джу́ра.** *Ой цюро ж мій молодесенький, та чи будеш мені вірнесенький.* АД. I. 145. *Ой п'є Байда та й кивається, та на свого цюру поглядається.* Гол. I. 1. 2) Собака. Вх Пч. I. 16; II. 5. Ум. **Цю́рка, цю́рочка.**

Цю́рити, рю, риш, *гл.*=**Дзю́рити.** Гол.

Цю́рка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **цюра.** 2) Дѣтскій мужской дѣтород. органъ.

Цюркóм, *нар.* Струей. *Цюрком текло з них.* Гн II. 168.

Цюркотáти, кочу́, чеш и **цюркотíти, кочу́, ти́ш,** *гл.*=**Дзюркотати.** *Дощ цюркотит.* Вх. Зн. 79.

Цю́рпіль, лі, *ж.*=**Ванюра.** Вх. Лем. 481.

Цю́ці!, *гл.* Дѣтск. мочиться. О. 1861. VIII. 8. *Хочу цюці.* Зміев. у.

Цю́цінька, цю́цічка, ки, *ж.* Ум. отъ **цюця.**

Цюць! *меж.* Такимъ крикомъ гонятъ свиней. Вх. Лем. 481.

Цю́цька, ки, *ж.* 1) Ум. отъ цюця. 2)=**Комаха 1.** Вх. Пч. I. 6.

Цюцькó, кá, *м.* Щенокъ. *Не всякому цюцькові про те знати.* Полт. у.

Цюцю́, *меж.*=**Цуцу́.** *Цюцю, дурний салабай.* Ном. № 6487.

Цюцю́ня, ні, *ж.* Ласкат. отъ **цю́ця.**

Цю́ця, ці, *ж.* Дѣтск. собачка. О. 1861. VIII. 8. *Спекла Люця: не схоче їсти й цюця.* Ном. № 12285. Ум. **Цю́цька, цю́цінька, цю́цічка.**

Цю́цяти, цяю, еш, *гл.* Дѣтск. мочиться.

Ця́брина, ни, *ж.*=**Ця́мрина.**

Ця́бро, ра, *с.* Кусокъ дерева, выдолбленный въ видѣ тарелки, родъ большой дерев. тарелки (для хлѣба, для рѣзанья арбузовъ и пр.). Кобеляц. у.

Цяв! *меж.*=**Дзяв.** *Гав, гав! цяв, цяв!* К. Дз. 48.

Ця́вкання, ня, *с.*=**Дзя́вкання.**

Ця́вкати, каю, еш, одн. в. **ця́вкнути, кну, неш,** *гл.*=**Дзя́вкати, дзявкнути.** *Аби одно гавкнуло, чи цявкнуло, так і йтиме луна по селу.* Г. Барв. 447.

Ця́мбати, баю, еш, *гл.* Дергать. Вх. Лем. 481.

Ця́мбрина, ни, *ж.*=**Ця́мрина.**

Ця́мкати, каю, еш, *гл.* Чавкать, чмокать (при ѣдѣ). Вх. Зн. 79.

Ця́мра, ри, *ж.* Срубъ у колодца. Козел. у. Черниг. у. Ум **Ця́мрочка.**

Ця́мрина, ни, *ж.* Одно бревно изъ сруба у колодца. *Ще цямрин зо три покласти, то й доцямруємо криниці. Та й викопав при долині глибоку криницю.... і виложив цямриною.* Шевч. 596. Также вообще верхняя часть сруба колодезнаго, находящаяся надъ землею. МУЕ. I. 91. (Черниг.). ЗОЮР. II. 50. *Перегнулась вона керез цямрину, хотіла води напитись.* Чуб. II. 72. Ум. **Ця́мринка.** *Треба.... цямринку в колодязь їй упустити.* Г. Барв. 14.

Ця́мриння, ня, *с.* Бревна въ колодезномъ срубѣ, колодезный срубъ. См. **Цямра.** ЗОЮР. II. 50. *Колодязне цямриння.* МВ.

Ця́мрочка, ки, *ж.* Ум. отъ **ця́мра.**

Ця́нути, ну, неш, *гл.* Сочиться, капать. *Де кровця цяне, там церковця стане, де плечі впали,—престоли стали.* Гол. II. 23.

Цяп, *меж*, которымъ сзываютъ куръ. *Було жінка його вийде вранці да на курей: „кур-кур, цяп-цяп".* ЗОЮР. I. 108.

Ця́пати, паю, еш, одн. в. **ця́пнути, ну, неш,** *гл.* 1) Черпать, брать понемногу, зачерпнуть немного. *Оце вже почне цяпати кірцем. Узяв би прямо та з відра й насипав у самувар.* Черномор. 2) Доить. *А я тую козоньку цяпала, цяпала.* Грин. Ш. 229. 3) Капать, капнуть. *Кровцю пустила,—кровця цяпала; де кровця цяпне,—церковця стане.* Kolb. I. 96. 4) О птенцахъ: пищать, пискнуть. *Курчата цяпають у сінях.* 5)=**Цв'якати.** Вх. Лем. 481.

Ця́пка, ки, *ж.* 1) Точка, пятнышко. 2) Капелька. Желех. 3)=**Ці́пка.** Вх. Пч. II. 11. 4) **Ця́пку.** Малость, немножечко, капельку. Желех.

Ця́пкати, каю, еш, *гл.* Капать. Угор. Драг. 269. Вх. Лем. 481. *Червена кров цяпкат.* Гол. IV. 424. *Буди кровця цяпкати з кінця.* Драг. 283.

Цяпу́сю. Ум. отъ **ця́пку.** (См. **Цяпка 4**). Немножечко, капельку. Желех. Вх. Лем. 481.

Ця́та, ти, *ж.* 1) Крапинка, пятнышко, точка. 2) Капля. *Йди по воду, бо нема води й цяти.* Черк. у. Ум. **Ця́тка, ця́точка.**

Цята́тий, а, е. Въ крапинкахъ.

Ця́татися, таюся, єшся, *гл.* Играть въ четъ или нечетъ. *Ми на цім світі цятаємось, на тім що то буде?* Харьк. у. *Дружечки зараз кинулись із боярами цятаться.* Кв.

Цяти́на, ни, *ж.*=**Ця́тка.** Ум. **Цяти́ночка.** *Каша у їх була що-разу хороша, ні цятиночки води, а на сей раз молоко зсілось.* Г. Барв. 369.

Ця́тка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **цята.** Крапинка, пятнышко, точка. Гол. Од. 77. *Коли б подивитись на землю з неба, то й вона б здавалась нам, як і инші світила небесні, кругленькою цяткою.* Ком. Р. I. 20. 2) Капля, капелька. 3) Кусочекъ перламутра, употребляемый для инкрустированья пороховницы изъ оленьяго рога. Гол. Од. 67. 4) мн. Родъ орнамента, употребляемаго при раскраскѣ косяковъ и рамъ дверей и оконъ. Чуб. VII. 383. Ум. **Ця́точка.**

Цятко́ваний, а, е. Въ пятнахъ, пятнистый, пестрый, въ крапинкахъ. Черк. у.

Цято́ваний, а, е=**Цятко́ваний.**

Ця́точка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **цята.** 2) Раст. Bellis perennis. Вх. Пч. II. 29.

Ця́цінька, ця́цічка, ки, *ж.* Ум. отъ **цяця.**

Ця́цька, ки, *ж.* Игрушка. *Дурному і лубок цяцька.* Ном. № 6496.

Ця́цькатися, каюся, єшся, *гл.* Тѣшиться, забавляться, возиться. Св. Л. 210. *Цяцькається, як жид пархами.* Ном. № 2596. *Не першина було мені цяцькатися з жінотою.* МВ. (КС. 1902. X. 150).

Цяцькува́ння, ня, *с.* Украшеніе.

Цяцькува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Украшать.

Цяцькува́тий, а, е. О волѣ, конѣ: бѣлой масти съ коричневыми пятнами. Черн. у.

Цяцькува́тися, ку́юся, єшся, *гл.* Нянчиться. *Наробе лиха, та й цяцькуйся з ним.* НВолын. у.

Ця́ця, **ці**, *ж.* 1) Дѣтск. Цяца, все хорошее; игрушка. О. 1861. VIII. 8. *Цяця, цяця! та й в кешеню.* Ном. № 1106. *Еней, таку уздрівши цяцю, не знав із ляку, де стояв.* Котл. Ен. III. 11. 2) Важная особа. *Ото яка цяця.* Ном. № 5543. *Чи ба, яка велика цяця—і слова на криво не можна сказати.* Ум. **Ця́цінька**, **ця́цічка**.

Цяця́нка, **ки**, *ж.* Игрушка, пустякъ. *Обіцянка—цяцянка, а дурневі радість.* Ном. № 4515.

Цяця́тися, **ця́юся**, **ешся**, *гл.*=**Цятатися**. *Орішками цяцятися.* Борз. у.

Ч.

Ча, *меж.* 1) Крикъ на воловъ: а) направо. Вх. Лем. 403. Kolb. I. 65. (Буковина). б) Налѣво. Kolb. I. 65. (Покутье). в) Тише! КС. 1898. VII. 43. 2) Крикъ на лошадей: во! См. **Чала́**. Балтск. у.

Чаба́к, ка́, *м.* Рыба: лещъ. Abramis brama. Вх. Пч. II. 18. *Чумак чумака таранею допіка, а сам у його з воза потягує чабака.* Ном. № 13571. Ум. **Чабачо́к.**

Чабала́, *меж.*=**Цабе**. Бессараб.

Чаба́н, на́, *м.* 1) Пастухъ овецъ. Херс. у. *Чабан вранці з сопілкою сяде на могилі.* Шевч. 2) Названіе вола. Kolb. I. 65. Ум. **Чабане́ць.** КС. 1883. XI. 509. *Був собі чабанець, та такий, що як він ізмалку все вівці пас, то й нічого не знав.* Мнж. 10.

Чабане́нко, ка, *м.* Сынъ чабана.

Чаба́ний, а, е. Крупный, большой (о волѣ). *Маєш ти чотирі воли чабанії, два коні отцевські воронії.* Макс. (1849). 83.

Чабани́стий, а, е=**Чабаний**. *Ідут воли з Московщини, а все чабанисті.* Гол. III. 45.

Чаба́нити, ню, ниш, *гл.*=**Чабанувати**.

Чабани́ха, хи, *ж.* Жена чабана.

Чабані́в, но́ва, ве. Принадлежащій пастуху овецъ.

Чабані́вна, ни, *ж.* Дочь чабана.

Чаба́нка, ки, *ж.*=**Чабаниха**. Желех.

Чаба́нство, ва, *с.* Пастушество (при овцахъ).

Чаба́нський, а, е. Принадлежащій, свойственный пастуху овецъ. *Чабанська собака.* О. 1862. X. 45.

Чабанува́ння, ня, *с.* Професія пастуха овецъ, пребываніе пастухомъ овецъ. Желех.

Чабанува́ти, ную, еш, *гл.* Быть пастухомъ овецъ. Желех.

Чабанчу́к, ка́, *м.* Пастушокъ. младшій пастухъ овецъ.

Чабаню́га, ги, *м.* Ув. отъ **чабан**.

Чаба́ра, ри, *ж.* ? *Дам тобі придан семеро козят і по чабарі та червоний.* Чуб. V. 1162.

Чабара́шка, ки, *ж.*=**Чеберячка**. У Головацкаго: родъ пѣсенки. Гол. II. 195. *Поскачу чабарашки, лізу по під стіл рачки.* Чуб. V. 1088.

Чаба́рня, ні, *ж.* Овчарня, загороды и хлѣвы для овецъ и жилище пастуховъ. Мнж. 89. *Отаман та здумав об'їжджати чабарні.* Мнж. 131.

Чабачи́на, ни, *м.*=**Чабак**. Ум. **Чабачи́нка.**

Чабачо́к, чка, *м.* Ум. отъ **чабак**.

Чабе́р, бра́. *м.* Раст. Satureja hortensis L. ЗЮЗО. I. 135.

Чабра́к, ка́, *м.* Чепракъ. *На коні узда шовкова, турецьке сідло, на чабраці з кармазину золоте письмо.* Млак. 65.

Чабре́ць, цю́. ча́брик, ку, *м.*=**Чебрець**.

Чабу́лькнути, ну, неш, *гл.* Сразу выпить. *Наллє чарку, піднесе до рота та так і чабулькне! Аж денце блисне.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Ча́вити, влю, виш, *гл.* Давить, мять.

Ча́вкати, каю, еш, *гл.* Шлепать (по грязи; водѣ). *Пішов чавкать і брьохатися осокою та очеретами.* Сим. 199.

Чаву́н, на́, *м.* 1) Чугунъ. 2) Чугунный горшокъ. *Чавун з окропом.* Ком. II. 18. Ум. **Чавуне́ць.** Драг. 425.

Чаву́нний, а, е. Чугунный. *Чавунні східці.* Левиц. Пов. 132.

Чаву́чити, чу, чиш, *гл.*=**Чавити**. *Чавучив дорогою.* Черном.

Чав'я́діти, дію, еш, *гл.* Хирѣть, чахнуть. *Як почав чав'ядіти, як почав, та й швидко вмер.* Нѣжин. у. Слов. Д. Эварн.

Чагаре́ць, рця́, *м.* Ум. отъ **чагарь**.

Чагарни́к, ку́, *м.*=**Чагарь**. *Кругом його (каміння) ріс густий чагарник.* Стор. М. Пр. 42.

Чагарня́к, ку́, *м.*=**Чагарник**. ЗОЮР. II. 35. *Рикання їх в чагарняках чувати.* К. Іов. 63.

Чага́рь, ря́, *м.* Лѣсная поросль, кустарникъ. Чуб. V. 1022. *В чагарях над річкою.* Г. Барв. 350. *Не ходи, козаче, під низом, переросла дороженька хмизом.—Єсть у мене топорець гостренький, то й висіче чагар густенький.* Мар. л. сб. 244. *Пустили гончих в чагарі.* Котл. Ен. IV. 44. Ум. **Чагаре́ць**, чагарочок. Чуб. III. 282. *Приїзжає у чагарець: зараз тут вовчиця схопилась.* Рудч. Ск. I. 121.

Чагу́н, на́, *м.* Большой мѣдный горшокъ. Шух. I. 106.

Чад, ду, *м.* Угаръ. *Нехай іде з димом і чадом.* Ном. № 8380.

Ча́денько, ка, *с.* Ум. отъ **чадо**.

Чади́ти, джу́, ди́ш, *гл.* Угарять. *Чадить груба,—одіткни верх.* Харьк. у.

Ча́діти, дію, еш, *гл.* Угарать. *Багато того духу, од котрого чадіють люде.* Дещо.

Чадни́й, а́, е́ Угарный. *Ся улиця вела у пекло.... од диму вся була чадна.* Котл. Ен. III. 27.

Ча́дно, *нар.* Угарно. *Як.... дуже чадно, то і вмерти можна.* Дещо.

Ча́до, да, *с.* 1) Дитя. 2) Соб. Дѣти. Чуб. II. 42. *Ой дай вам, Боже.... пробутки добрі.... із усім домом, із чесним двором, з паньматкою, всев челядкою, із усім чадом.* Гол. IV. 554. Ум. **Ча́денько**. *Пасло чадейко біле стадейко.... стадейко пасло, шитічко шило.* Гол. II. 75.

Чаеня́, ня́ти, *с.* Птенецъ пигалицы. *Чаєчку зогнали, чавнят забрали.* Рудч. Чп. 88. Ум. **Чаеня́тко**.

Ча́єчка, ки, *ж.* Ум. отъ **чайка**.

Ча́їний, а, е. Принадлежащій пигалицѣ. *Видрав яєць.... двадцятеро качиних, одно чаїне.* Чуб. II. 36.

Ча́їник, ка, *м.* Въ сказкѣ: птенецъ пигалицы. *Двадцять качиних дітей, а одно чаїне. От чаїник і каже ...* Чуб. II. 36.

Чай, ча́ю, *м.* Чай. *Чай пити.* Рудч. Ск. I. 33.

Ча́йка, ки, *ж.* 1) Птица: пигалица, чибисъ, Vanellus cristatus. Большая Энциклопедія. XV. 153. *Вибірається, як чайка за море.* Ном. № 10964. *Ой біда, біда чайці небозі, що вивела діток при битій дорозі.* Рудч. Чп. 88. 2) Родъ запорожской лодки. *Тільки три чайки, слава Богу, отамана курінного, сироти Степана молодого синє море не втопило.* Шевч. 255. Ум. **Ча́єчка**. Чуб. V. 763. *Замигтіло щось оддалік, ніби чорна чаєчка.* МВ. I. 141.

Ча́йма, ми, *ж.* Парусъ. Встрѣчено лишь въ фальсифицированной думѣ о походѣ князя язычника. *Стали корабелі свої чайми підимать, як стадо лебедів вони од берега одпливали.* ЗОЮР. I. 176.

Чайни́й, а́, е́. Чайный. Полт.

Чайни́к, ка́, *м.* Чайникъ. Грин. III. 443. *Наливала вона чай, згинаючи свою білу руку, держачи чайник трьома пальцями.* Левиц. I. 294. Ум. **Чайничо́к**.

Чайня́, ні́, *ж.* Чайная. Лохв. у.

Ча́йом, *нар.* Притаившись. *Там ся за смеречку чайом приховав.* Федьк. I. 98.

Чака́н, ну, *м.*=**Рогіз**. *Чакан росте на лиманищах.*

Чаклі́й, лія́. *м.*=**Чаклун**. Волч. у.

Чаклува́ння, ня, *с.* Колдованіе, колдовство.

Чаклува́ти, лу́ю, еш, *гл.* Колдовать. *Та усе нишком, не хвалячись, чаклує.... Як усі полягають спати, а вона й вийде на двір та й махне рукою. Та куди махнула, туди і хмари підуть.* Кв. I. 204.

Чаклу́н, на́, *м.* Колдунъ, чародѣй.

Ча́ко, ка, *с.* Киверъ. *Ходить жовняр, ходить, в руках чако носить.* Гол. I. 135.

Чала́! *меж.* Крикъ на лошадей: но! Балтск. у. См. **Ча**.

Чала́пати, паю, еш, *гл.* 1) Шлепать по грязи. Желех. 2) Бѣжать рысью. Вх. Зн. 79.

Чала́пкати, каю, еш и **чалапкоті́ти, чу́, ти́ш,** *гл.*=**Чалапати**. Желех. *Коні чалапкают.* Вх. Зн. 79.

Чалапу́ти, (тів, *м.* ?). Плохіе и безобразные сапоги или башмаки. Вх. Лем. 481.

Ча́лий, а, е. Изсѣра-коричневый (масть). *Тоді дав мені пан коня чалого.* Чуб. V. 1065. *Запряжу тобі чалу кобилу.* Грин. II. 281.

Ча́литися, люся, лишся, *гл.* Вести компанію, водиться. *Хто їх зна, як вони живуть собі, ті шалопути і що вони собі роблять на бесідах. Я до них не чалюсь.* Павлогр. у. *Дениса хлопці побили за те, що він до них не чалиться.* Сквир. у.

Чалі́тися, лі́юся, єшся, *гл.* Сѣдѣть. *Вже в тебе чаліється борода.*

Ча́лка, ки, *ж.* Мѣсто разгрузки или окончательной стоянки плота (на Днѣпрѣ). Мнж. 180.

Чамайда́н, ну, *м.* Чемоданъ. О. 1861. IV. 157. *Через плечі чамайдан висить невеличкий.* Св. Л. 192. Ум. **Чамайда́нчик.** Стор. II. 84.

Чама́ра, ри, *ж.* Верхняя одежда галицкаго мѣщанина, то-же, что и капо́та у него-же, но болѣе украшенная тесьмою и кистями и застегивающаяся висячими петлями. Гол. Од. 16.

Чамаришок, шку, *м.* Раст. Myricaria (Tamarix) germanica. Вх. Лем. 181.

Чамбу́л, ла, *м.* Отрядъ конницы для набѣга, разъѣзда въ степи. *Чамбули гординські.* К. Дз. 68.

Ча́мнявий, а, е. Проворный, ловкій, статный. Угор. *Чамнявий хлопчище.* Гол. IV. 515.

Чаму́р, ра, *м.* Растворъ извести съ пескомъ. Ананьев. у.

Чапавка, ки, *ж.* Родъ рыболовнаго снаряда: небольшая сѣть, концы которой прикрѣплены къ двумъ обручамъ, связаннымъ вверху, гдѣ рыболовъ держитъ ихъ въ рукѣ, черпая сѣтью въ водѣ. Вх. Пч. II. 23.

Чапайло. ла, *с.* = **Влискавка.** Вх. Пч. II. 12.

Чапак, ка, *м.* Надсмотрщикъ за косарями. Вх. Лем. 481.

Ча́пати, паю, еш, *гл.* 1) Итти, медленно ступая со звукомъ. *Щось чапа.* Лохв. у. 2) Рвать, обрывать, напр. плоды съ дерева. Вх. Уг. 274.

Чапа́ш, шу, *м.* = **Стежка.** *Ідіть цим чапашем.* Вх. Зн. 79.

Чапели́нка, ки, *ж.* ? *Ой украв я, мати, да чапслинку.* Чуб. V. 883.

Чапі́ти, пі́ю, еш, *гл.* Плохо дѣлаться? *Пити вміє, а робота в його чапіє.* Ком. Пр. № 883.

Чапки́й. а́, е́. 1) Усердный. *Се віл чапкий, значить, беручкий, добре береться тягти.* Павлогр. у. 2) Нечистый на руку. *Чапкий на руку сей чоловік.* Павлогр. у. 3) ? *Чапка дорога—боки нагрієш.*

Ча́пко, *нар.* 1) Усердно. 2) Скоро, поспѣшно. *Кладе чапко гроші в кисетину.* О. 1861. XI. Кух. 23. Ум. **Чапке́нько.** *Побіжу лиш чапкенько попереду.* О. 1861 X. 23.

Чапленя́, ня́ти, *с.* Птенецъ цапли. Ум **Чапленятко.**

Ча́плин, на, не. Цаплѣ принадлежащій Желех.

Чаплиїльно, на, *с.* Рукоятка къ сковороднику. Константиногр. у.

Чаплія́, лії́, *ж.* 1) Сковородникъ, которымъ берутъ сковороду. *Кухарка чаплію вхопила.* Котл. Ен. 2) См. **Лук 3.**

Чаплю́ра, ри, *ж.* = **Чапля.** Вх. Пч. II. 8.

Ча́пля, лі, *ж.* Цапля, Ardea. Вх. Пч. II. 8. *Довгий, як чапля.* Ном. № 8623. *Нехай вас чапля розсудить.* Ном. № 4130.

Ча́полоть. ті, ча́полоч, чі, *ж.* Раст.: а) Hierochloa borealis R. et Sch. Анн. 167. б) Calamagrostis epigeios Roth. ЗЮЗО. I. 115, 176.

Чапра́к, ка́, *м.* Чепракъ. Стор. II. 165.

Чапу́га, ги, *ж.* Раст. Calamagrostis epigeios Roth. ЗЮЗО. I. 115. См. **Чаполоть.**

Чапу́ла, ли, *ж.* = **Чаполоть.** ЗЮЗО. I. 125, 176.

Чапу́ра, ри, *ж.* = **Чапля.** Вх. Пч. II. 8.

Чар, ру, *м.* Волшебное зелье. *Як поїхав козаченько яром,—перелипа доріженька чаром.* Грин. III. 276. Во мн. ч.: **ча́ри** — также еще и чары, колдовство, волшебство. Чуб. I. 94. *Ми його* (капшучок) *кочергою вигорнули із комори, думаючи, що то які чари.* Рудч. Ск. II. 144. *Дала вона якесь дання йому, якісь чари чарувала.* МВ. II. 142. *А в мене чари, чари готові: білев личенько і чорні брови.* Мет. 6. Ум. **Чароньки.** *Мабуть я у тебе чароньків наївся.* Рудч. Чп. 181. *Що в мене чароньки — чорнії брівоньки.* Чуб. V. 221.

Ча́ра, ри, *ж.* Большая рюмка. *Гостю налив чару, а сам випив пару.* Ном. № 11564.

Чарде́к, ка́, *м.* = **Чердак.** МУЕ. I. 40.

Чарі́вка, ки, *ж.* = **Чарівниця.** Ум. **Чарівочка.** *Що варе моя Оленочка, та чарівочка діє?* Федьк. Пов. 78.

Чарівки́й, а́, е́. Чарующій. *О, чорні брівки чарівкі.* Волч. у.

Чарівни́й, а́, е́. Волшебный. *Я горілки не п'ю, а чарівної і потім.* Котл. МЧ. 453. *О моя радість, мій сон чарівний.* Шевч. 314.

Чарівни́к, ка́, *м.* Волшебникъ, колдунъ, очарователь. *Москаль на хитрощі під-*

нявся і видавав, мов він чарівник. Котл. МЧ. 481.

Чарівни́цтво, ва. *с.* Волшебство, колдовство. Желех.

Чарівни́цький, а, е. = **Чарівничий.** К. (Желех.).

Чарівни́ця, ці, *ж.* Волшебница, колдунья, очаровательница. *Живе на острові цариця Цирцея, люта чарівниця.* Котл. Ен. IV. 9. *Коли місяць в серп, то чарівниці ідуть на гряниці.* Ном. № 237. Ум. **Чарівни́чка. чарівни́ченька.** *Дівчинонько-чарівничко, сподобалось мені твоє личко.* Чуб. V. 351. *Ти, дівчино-чарівниченько, очарувала-сь моє личенько.* Чуб. V. 75.

Чарівни́чий, а, е. Волшебный, очаровательный. чарующій. К. Бай. 73. *Проказала вона сі слова чарівничі,—вони* (молода й дружки) *й випорхнули вікном, одна по другій, тільки крильцями лупотять.* МВ. II. 67.

Чарівни́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **чарівниця.**

Чарі́вочка, ки, *ж.* Ум. отъ **чарівна.**

Ча́рка, ки, *ж.* Рюмка. *Не кричи—налий чарку та й мовчи.* Ном. № 3493. **По ча́рці тре́ба** Слѣдуеть выпить. Ум. **Ча́ронька, ча́рочка** Ном. № 11507.

Чаркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) Выпивать, потягивать. *Люде чаркували, плакали, обнімались.* Г. Барв. 240. *Парубки чаркують порційками аж любо.* Федьк. Пов. 11. 2)—**кого́.** Потчивать водкой и пр. кого. ХС. VII. 424.

Чаркува́тися, ку́юся. ешся, *гл.* Выпивать. *Чаркуються, та все й пропивають.* Г. Барв. 290.

Чарови́на, ни. *ж.* Волшебное питье, кушанье. отрава. *Не смій же ся, дівчинонько, з мене: наїв я ся чаровини в тебе.* Гол. Ш. 161.

Чароді́йник, ка, *м.* = **Чарівник.** Шух. I. 43.

Ча́ронька, ча́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **чарка.**

Ча́роньки, кiв, *м. мн.* Ум. отъ **чари.** См. **Чар.**

Ча́рпати, паю, еш, *гл.* Черпать. Мнж. 193.

Чарстви́й, а́, е́. Черствый. *Чарствий хліб.* Рудч. Ск. I. 199.

Чарува́ння, ня, *с.* Волшебство, колдовство. Ум. **Чарува́ннячко.**

Чарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Колдовать, очаровывать. *Брала пісок з під білих ніжок. тебе чарувала.* Нп. *Дала вона якесь дання йому,—якісь чари чарувала.* МВ. II. 142. *А Наталя за всю челядь славилась. красою, чарувала оченьками, личком і косою.* Мкр. Н. 4.

Чарупи́на, ни, *ж.* = **Чарчина.** *Годилось би й випити. Ось давай лиш по чарупині.* Мир. ХРВ. 219. Ум. **Чарупи́нка.** *Вареної по чарупинці.* Сим. 231.

Чару́пка, ки, *ж.* Ячейка въ пчелиномъ сотѣ. Рк. Левиц.

Чарчи́на, ни, *ж.* = **Чарка.** *Я випив ще одну чарчину.* Алв. 46. **На́шим усе́ чарчи́ка ворóчається,**—т. е. есть постоянные случаи выпить. Грин. I. 238.

Чаря́пкатися, каюся, ешся, *гл.* Карабкаться, взбираться. *Стала баба чаряпкаться на дерево.* Грин. II. 231.

Час, су, *м.* 1) Время, пора. Чуб. I. 4. *З того часу ставок чистий заріс осокою.* Шевч. *В часі погоди бійся великої води.* Ном. *Час приходить умірати,—нікому поради дати.* Нп. *Час-година уплива́є, страшний суд ся приближає.* Чуб. I. 220. *Нема в його часу ані години.* МВ. (О. 1862. Ш. 45). **Ві́чні часи.** Вѣчныя времена. *Дали їм Тамань на вічні часи.* О. 1861. XI. 32. **Час на час.** Ежечасно. *Бережи своєї душі час на час, бо несподівана смерть за плечима ходе.* Харьк. г. **Без часу́.** Безвременно, раньше времени. *Ой я хори, хора, умру вам без часу.* Гол. IV. 483. **В час.** Вовремя. *Чи в час, чи ні,—діло розпочато.* Полт. **На час.** На время. *Пусти мене, отамане, хоть на час додому.* Нп. **З ча́сом.** Черезъ нѣкоторое время. *З часом у покійниці і того не стало.* Сим. 235. **Не за вели́кий час.** Въ теченіе непродолжительнаго времени. *Не за великий час усе прогайнували.* Полт. **Одного́ часу́.** Однажды. **По ча́сі.** Спустя нѣсколько времени. *Я вас по часі покличу.* НВолын. у. *По часі зроблю, а тепер нема коли.* НВолын. у. **Про час.** На время, покамѣстъ. *Най буде про час і така, наипослі я зроблю гарну.* Каменец. у. **Тим ча́сом.** Тѣмъ временемъ, между тѣмъ. *Два годи любились вони дуже,—тим часом найшовся другий парубок, Іван, і відбив.* Рудч. Ск. **У ві́чний час.** На вѣчныя времена. *Віри християнської на поталу в вічний час не подайте.* АД. II. 14. **Якóго ча́су?** Въ какое время? **Дай, Боже, час добрий!** Счастливой дороги! Ном. № 11368. 2) Въ значен. нарѣчія: пора. *Давно б час!* Котл. НП. 350. *Час їхати.* МВ. (О. 1862. Ш. 52). *Ой годі ж*

мені за кінними братами уганяти: час мені козацьким ногам пільгу дати. Дума. Ум. **Часо́к, часо́чок.** Чуб. V. 52. *Приходь лиш, брате, на часок!* Гліб. *А жить так, Господи, хотілось! Хотілось любити хоть годочок, хоть часочок на і світ подивитись!* Шевч. 327.

Часи́на, ни, *ж.* Время. минута. Мет. 254. *У саму ту часину, як я побачився з Марком, її заручили.* Стор. М. Пр. 57. Ум. **Часи́нка.** МВ. II. 130. **Часи́ночка.** Чуб. II. 97. *Ні на часиночку не дав собі одпочинку.* К. ЧР. 313. *Забіг на часиночку до удови.* Рудч. Ск. II. 54.

Часло́вець, вця, *м.* Часословъ. Левиц. I. 243.

Часни́й, а́, е́. 1) О работѣ: зависящій отъ времени, въ которое наиболѣе удобно дѣлать, напр. *копати канаву—часна робота,* такъ какъ для совершенія ея необходима хорошая погода, нъ дождь копать нельзя. Лохв. у. 2) Своевременный (о родахъ). *Часна дитина.* НВолын. у.

Часни́к, ку́, *м* 1) Чеснокъ. Allium sativum L. Чуб. I. 110. ЗЮЗО. I. 111. *Не їла душа часнику, то не буде й смердіти.* Ном. 2)—**га́дячий.** Раст. Sedum acre. Шух. I. 22. Ум. **Часничо́к.**

Часнико́вий, а. е. Чесночный. Черк. у.

Часови́й, а́, е́. 1) Временный. *Це лихо часове,—воно швидко минеться.* 2) Тотъ, которому пришло время. *Не вмірають старі, тільки часові.* Ном. № 7262.

Часо́к, ску́, *м.* Ум. отъ час.

Ча́сом, *нар.* 1) Иногда, порой. *І в погоду часом грім ударить.* Ном. № 1965. 2) Въ случаѣ. *Часом моеї смерти, щоб ви знали, кого царювать поставить.* ЗОЮР. I. 174. Случайно, случается. *На руках понесуть тебе, щоб не вдарився часом об камінь.* Єв. Мт. IV. 6. *Так уже йому годить: щоб він не був голодний, щоб він часом гарячим не опікся.* Рудч. Ск. I. 11. **А він не прийде до нас часом?** А быть можетъ и онъ къ намъ придетъ? **А сам би він не зробив часом?** Быть можетъ онъ самъ сдѣлалъ бы?

Часо́пис, су, *м.* Газета, періодическое изданіе. *Черніговський губернський часопис.* Ном. Передмова II.

Часо́чок, чку, *м.* Ум. отъ час.

Части́й, а́, е́. Частый. *Господи! пошли бчолам моїм зачати густії меди, жовтії воски, частії рої.* Чуб. I. 74. Ум. **Часте́нький.** *Засилай, посилай, серденятко моє, частенькії листи.* Мет. 24.

Части́на, ни, *ж.* Часть. *Марія добру частину вибрала.* Єв. Л. X. 42. *Частина її серця.* Левиц. I. 37. Ум. **Части́нка, части́ночка.**

Части́ти, чащу́, сти́ш, *гл.*=**Учащати.** Фр. (Желех.).

Части́ця, ці, *ж.* Частица. Ум. **Части́чка.** *Він тоді взяв та одділив на Боже ім'я малу частичку.* Чуб. I. 144.

Ча́стка, ки, *ж.* 1)=**Частина.** 2) Частица Св. Даровъ. Шух. I. 234.

Ча́сто, *нар.* Часто. *Затим вовк не линяє, що в кошару часто никає.* Ном. № 7208. **Ча́сто й гу́сто.** Очень часто. *Таких парубків часто й густо можна зостріти по наших хуторах та селах.* Мир. ХРВ. 4. Ум. **Часте́нько, часте́сенько.** *Вона частенько поглядала на Чайченка і на нас.* МВ. II. 95. *Вставай, сестро, ранесенько, поливай пісок частесенько!* Чуб. V. 976.

Частокі́л, ко́лу, *м.* Частоколъ. ЗОЮР. I. 242. Чуб. VII. 392. *Біжи, коню, під новий двір, ой удар копитом об частокіл.* Чуб. V. 945. Ум. **Частокі́льчик.**

Частоко́листий, а, е. Какъ частоколъ сдѣланный. АД. I. 59.

Часто́м, *нар.*=**Часто.** *Ой як й узяли вражі здобишники частом до нас доїздити.* Мет. 454.

Частоня́ть, ті, *ж.* Родъ рыболовнаго сака изъ густой сѣти. Вх. Пч. II. 23.

Ча́сточка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **ча́стка.** *Мені буде часточка, тобі часточка і на церков часточка.* Чуб. II. 106. *Я свою вже часточку прожив, слава Богу.* Шевч. 2) Каждая изъ трехъ крошекъ хлѣба, бросаемыхъ въ миску съ кануномъ послѣ похоронъ, вечеромъ послѣ ужина. Мил. 170. 3) Частица св. Даровъ. *Як причащав хворого батюшка, так дивиться на часточку. Як потопне часточка, то хворий умре.* Грин. II. 25. 4) **Да́ти, пода́ти на ча́сточку.** Подать о здравіи, за упокой. *Дід подав на часточку за охвицерське здоров'я.* Г. Барв. 508. *Як сниться хто з померших, то треба на часточку дать, щоб очей не дерло.* Ном. № 287.

Частува́ння, ня, *с.* Потчиваніе, угощеніе. *Яке частування, таке дякування.* Ном. № 7121.

Частува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Потчивать, угощать. Грин. III. 528. *Як будуть частувать, так і ночувать.* Ном. № 11292.

А ну лишень, жінко, частуй любих гостей. МВ. II. 171.

Частува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Угощаться, попивать. *Сидять пани рядами, частуються медами.* Чуб. V. 978. *Прийняли його за гостя, почали частуватись.* Г. Барв. 198.

Частýха, хи, *ж.* Раст. Alisma plantago L. ЗЮЗО. I. 110.

Часть, ти, *ж.* Часть. *Зо дна моря хвиля уставає, козацькі судна на три части розбиває.* АД. I. 197.

Частюка́, *нар.* Часто. *Частюка їзджу до Ніженя.* Нѣжин. у.

Часува́ти, су́ю, еш, *гл.* Быть въ агоніи. *Уже й свічку засвітили, бо вже почала часувати.* Переясл. у. *Як чоловік часує, очі йому стануть ясні, як зеркало.* Мвл. 165.

Часу́вка, ки, *ж.* Корова, своевременно случившаяся съ племеннымъ быкомъ. Вх. Зн. 79.

Ча́та, ти, *ж.* 1) Отрядъ солдатъ, назначенный для стражи. *Жодна* (пластунська) *чата мусить обходить своє займище.* О. 1862. II. 64. *Прокинулась і сонна чата.* К. ЦН. 301. 2) Караулъ, дозоръ. *Коли ж зустрічають ватагу козаків: теж ідуть на чати.* ЗОЮР. II. 104. **Стоя́ти на ча́тах.** Стоять на часахъ.

Чати́на, ни, *ж.* Иглы хвойнаго дерева Гн. I. 68. Вх. Лем. 481.

Чатівни́к и **чатовни́к, ка́,** *м.* Караульщикъ, часовой. *Чатовники кресові запорозькі.* К. ЦН. 288.

Чатівни́цький и **чатовни́цький, а, е.** Сторожевой, караульный. *Чатівницька куна.* К. ЦН. 30.

Ча́тки, то́к, *ж. мн.* ? *Чатки-зачотки, де мої початки?* Ном. № 13125.

Чатови́й, а́, е́. Сторожевой. К. ЦН. 223.

Чатува́ння, ня, *с.* Карауленье, держаніе стражи, охраненіе. *Там, чувши про моє козакування, дають мені лани готові й луки, аби справляв грянишне чатування.* К. ЦН. 163.

Чатува́ти, ту́ю, еш, *гл.* 1) Сторожить, караулить. *Чатували козаченьки у зеленім гаю.* АД. II. 58. *Раз, чатуючи з десятком козаків у полі, попався був я у таку западню, що без їх як раз поліг би головою.* К. ЧР. 112. *Чатуємо на всі чотирі вітри, по всіх могилах верховинах в полі горять сторожові огні, фигури.* К. ЦН. 169. 2) Подстерегать. *В кущах чатують на звірину.* К. Іов. 87. *На бесурмен у полі чатували.* К. ПС. 8. 3) Поджидать, выжидать. *Буде чатувати, доки вкраде* НІголын. у. *Легіні зроблять дорогу від церкви та чатують, як яка дівка приходить.* Федьк. Пов.

Чах! *меж.*=**Шам.** *Аж тут чах! чах!— крадеться по під лісом молодичка, мов лисичка.* Федьк. Пов. 39.

Чаха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Отламывать, отщеплять. Васильк. у. См. **Відчахнути.**

Чахли́к, ка, *м.* Рубаха, застегиваемая сзади. Вх. Лем. 481.

Чахни́ця, ці, *ж.* Раст. Linosiris villosa Dc. ЗЮЗО. I. 126.

Ча́хнути, ну, неш, *прош. в.* **чах,** *гл.* Чахнуть. *Будеш сохнуть, будеш чахнуть, смертоньки бажати.* Чуб. V. 422.

Ча́ховина, ни, *ж.*=**Чашовина.** Лохв. у.

Чахо́нька, ки, *ж.* Ум. отъ **чахоня.**

Чахо́ня, ні, *ж.* Рыба: чехонь, Polecus cultratus. Браун. 27. Ум. **Чахо́нька.**

Чахрува́ти, ру́ю, еш, *гл.*=**Чаклувати.** *У нас люде його відьмаком називали: се, казали, він не гоїть, а чарує: йому нечиста сила пособляє.* О. 1862. V. 110.

Ча́ша, ші, *ж.* Чаша. *По отченаші напиймося по чаші.* Ном. № 11538. *У руці Господній чаша, через край вино шумує.* К. Псал. 172.

Ча́шечка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **чашка.** *Чошечка—воду пити.* Ном. заг. № 155. 2) Ячейка въ сотахъ. Волч. у.

Чашина́, ни́, *ж.*=**Чашовина.** Брацл. у.

Ча́шка, ки, *ж.* 1) Чашка. Левиц. I. 433. 2) Въ прялкѣ для прядевія шерсти: „деревянный цилиндръ, вращающійся на желѣзной оси между столбиками **зайчика:** на этотъ цилиндръ накладываютъ безконечную веревку маховаго колеса, приводящаго въ дѣйствіе чашку“. Вас. 153. Ум. **Ча́шечка.**

Ча́шовина, ни, *ж.* Верхняя часть ярма, лежащая у воловъ на шеѣ. Рудч. Чп. 250. Чуб. VII. 405.

Чвак, ка, *м.* Болѣзнь скота: копыта облазятъ, языкъ пухнетъ и облазитъ. Александров. у. Мнж. 123. Ящуръ?

Чва́кати, каю, еш, *гл.* Чавкать. *Чвакають, як свині.* Полт.

Чвала́й, лая́, *м.* Неуклюжій, неотеса, вахлакъ. Борз. у. Рудч. Чп. 256. *Вони не вчені, нічого не знають, чвалаями ходять, а бісів проводять.* Ном. № 10457.

Чвала́ти, ла́ю, еш, *гл.* Тащиться, плестись. *А вже мені, старенькому, без коня*

пропадати: не зможу я по степах чвалати. Мет. 444. *І тілько що прийшли к воротам і в двір пустилися чвалать.* Котл. Ен. III. 60. *Москаль знає, куди чвалає, да ще питає.* Посл.

Чвале́м, *нар.* Галопомъ. *Біжить кінь чвалем.* Каменец. у.

Чва́нитися, нюся, нишся, *гл.* Чваниться, важничать. Ном. № 14184. *Було шляхта знай чваниться.* Шевч. 130. *Дарес тут дуже насміхався, собою чванивсь, величався.* Котл. Ен. II. 15.

Чва́ніння, ня, *с.* Чванство. *Та у його трошки єсть чваніння.* Новомоск. у.

Чванли́вий, а, е. Чванный, важный. *Еней не милує чванливих.* Котл. Ен. *Часом по чванливому обличчу біжать сльози дрібні* МВ. II. 154.

Чванли́во, *нар.* Чванно, важно.

Чва́нство, ва, *с.* Чванство. *Вони мені аж обридли своїм чванством.* Левиц. Пов. 129.

Чвань, ні, *ж.* Чванство. *Нічий смокче ту люльку з чвані.* Канев. у. *На що єя чвань поросяча?* Ном. № 2533.

Чва́нька, ки, *м.*=**Чванько**. *Ой чия то парубчина, ой чия то чванька? Закрасила мама штани,—він каже: китайка.* Чуб. IV. 180.

Чванько́, ка́, *м.* Чванный. *Чванько начваниться, а бубько нябудеться.* Ном.

Чванькови́тий, чванькува́тий, а, е=**Чванливий**. *Панич був теж чваньковитий ляшок.* Левиц. I. 495.

Чва́ра, ри, *ж.* 1) Гроза, буря. *Козак не боїться ні хмари, ні чвари.* Ном. № 763. *Серед літечка гашумить-загуде не дай світа, чвара.* Макс. (1849), 61. 2) Смута, ссора, драка, война. *Бували й мори, й військові чвари.* Макс. (1849), 53. *Росказали кобзарі нам про войни і чвари.* Шевч. 365. 3) **Чвара́**, об. Надоѣдливый человѣкъ. Мнж. 194.

Чвара́хнути, ну, неш, *гл.* Грохнуться, упасть. *Чварахнув з коня додолу.* Константиногр. у.

Чва́ркати, каю, єш, *гл.*=**Цваркати 2**. Вх. Зн. 77.

Чва́рснути, ну, неш, *гл.* Сказать на непонятномъ языкѣ. *Жандарь чварснув до нього щось по німецьки.* Федьк. Пов. 70. *Чварснув по жидівськи.* Вх. Зн. 77.

Чварува́тий, а, е. Наклонный къ ссорамъ, сварливый.

Чва́ти, чва́ю, єш, *гл.* 1)=**Цькувати**. *Не раз, не два псами чвали.* Гол. III. 184. 2) **Чва́є один на дру́гого.** Ѣдкими словами уязвляютъ другъ друга, ругаютъ. Фр. (Желех.).

Чверті́вка, ки, *ж.* Посуда въ четверть ведра. *Кінву-чвертівку в руки вхопи та в льох убіжи, та вісім бочок мини, а з дев'ятої поганого пива наточи.* ЗОЮР. I. 203.

Чве́ртка, ки, *ж.* 1) Мѣра длины: четверть аршина. *Чвертку плису купила.* Харьк. г. 2) Мѣра сыпучихъ тѣлъ: четверть (см. уменьш.). См. **Чвіртка**. 3) Мѣра жидкости: четверть штофа. Шевч. 242. 4) Мѣра вѣса: четверть пуда. *Оце чвертку соли купив, то за неділю й нема.* ЗОЮР. I. 9. 5) Мѣра земли. *Найняв він собі.... виорать чвертку.* Грив. I. 188. 6) Четвертушка бумаги. 7) Половина задней части мясной туши. 8)=**Ґара 1**. Харьк. у. Слов. Д. Эварн. Ум. **Чве́рточка**. *Ори, синку, цю долинку, посіємо пшениченьку; з колосочка щоб жміночка, а з снопочка— щоб чверточка.* Чуб. III. 451.

Чвертува́ти, ту́ю, єш, *гл.* Четвертовать. *Він не хоче робити, хоч ти його чвертуй.* Борз у. *Най ся ляхи не збиткують, моє тіло не чвертують.* Лукаш. 115.

Чверту́ха, хи, *ж.*=**Чвертка 3**. *На потуху випийте чвертуху.* Ном. № 11543.

Чверть, ти, *ж.* 1) Четверть. *Чверть локтя завдовжки.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 106). *Шерть-верть, бери чверть—вийшло рокове.* Ном. № 217. 2) **У чверті руба́ти.** Четвертовать. *Вони ж його а ні били, ні в чверті рубали, тільки з його молодого живцем серце взяли.* Грин. III. 590.

Чверщо́к, щка́, *м.*=**Цвіркун**. Вх. Лем. 482.

Чвир, ру, *м.* 1) Гарь въ трубкѣ. Мил. М. 75. 2) Родъ водки: полугаръ. 3) Отброски при сахарномъ производствѣ. Харьк. г.

Чви́рк, ка, *м.* Остатокъ послѣ перегонки спирту. Котл. Ен. Слов. 30. *Тогді від мене візьмеш чвирк,*—тогда я тебѣ ничего не дамъ. Котл. Ен. I. 9.

Чви́ркати, каю, єш, одн. в. **чви́ркнути, ну, неш**, *гл.* 1) Плевать, плюнуть. 2) Брызгать, брызнуть. *Кров так і чвиркнула вгору.* Грин. II. 97.

Чви́ря, рі, *ж.* Ненастье. *До сього часу, спасибі Богові, у городі сухо, бо не було ще чвирі.* О. 1862. X. 117.

Чві́ртка, ки, *ж.*=**Чвертка 2**. Чуб.

II. 51. *Дав йому чвіртку жита.* Чуб. II. 50. Ум. **Чвірточка.** *Дай мені чвірточку жита, нехай жінка спече хліба, бо нема чого їсти.* Чуб. II. 50.

Чвохнути, ну, неш, *гл.* Шлепнуться, ударить. Чуб. VII. 576.

Чвохтіти, хчу, тиш, *гл.*=**Чавкати**=**Чв'якати** 2. *Отут по весні мокро так було, що як ідеш, то так і чвохтить.* Волч. у.

Чв'якати, каю, еш, *гл.* 1) Чавкать. *Свині чв'якнули.* Также то-же, что и **плямкати.** *Пити хоче, і ніхто їй не дасть, тіки ротом чв'яка.* Чуб. II. 294. 2) Говорится о звукѣ воды, вытѣсняемой ногой изъ подъ обуви или изъ дырявой обуви. См. Чвохтіти, чв'якотіти. *Коли б його постоли мокрі так не чв'якали.* Г. Барв. 22.

Чв'яхкотіти, кочу, тиш, *гл.*=**Чв'якати 2.** *Вода в його чоботях чв'яхкотіла.* Мир. Пов. II. 45.

Чеберхнути, ну, неш, *гл.* Пырнуть (ножемъ). Лохв. у.

Чеберчати, чу, чиш, *гл.* Звенѣть, бренчать. Вх. Лем. 482. *Коса чеберчит.*

Чеберячка, ки, *ж.* Родъ танца? Особый способъ выпиванія? См. **Чабарашки, чиберячки.** *Оттакої чеберячки!* Ном. № 12482. *Добре жилось і весело пилось, дак оцими чарочками пили наші діди з бабами чеберячки, приспівуючи: „Чеберячки! Коло чеберячки припадаєм рачки. А чи її вип'єм, а чи її виллєм,— чеберячки!“ Та візьме з помосту чарочку, та й мусить випити не розливши, а чарочку через голову перекине, не приймаючи за неї рукою.* Г. Барв. 179—180. *Довго справляли діди з бабами чеберячку, аж поки так джбана вицідили.* Г. Барв. 183.

Чебрець, цю, *м.* Раст.: а) Thymus Serpyllum L. ЗЮЗО. I. 176. б) Thymus vulgaris. Анн. 355. *Заросла могила травою та чебрецем.* Левиц. I. 76. б)—**лісовий.** Theucrium Chamaedris L. ЗЮЗО. I. 176.

Чебрик, ку, *м.*=**Чебрець а).** Мкр. Г. 38. *Знати Марусю, знати, у котрій вона хаті, чебриком осипана, калиною утикана.* Мил. Св. 62.

Чебриця, ці. *ж.* Родъ растенія. *Горох, горох, сію горох, — вродила чебриця.* Мил. 70.

Чебчик, ку, *м.*=**Чебрик.** ЗЮЗО. I. 176. Грин. III. 495.

Чеверниця, ці, *ж.* Насѣк. Pyrochroa coccinea. Вх. Пч. I. 7.

Чеверногий, а, е. Косолапый, съ кривыми ногами.

Чеврітти, рію, еш, *гл.* Чахнуть, хирѣть. *Чевріє дитина.* Змиев. у. *Просо не росте, зовсім пожовкло, тільки чевріє.* Рк. Левиц.

Чев'ядіти, дію, еш, *гл.* Хирѣть, болѣть. *Це кошеня чогось усе чев'ядіє.* Борз. у.

Чевнути, ну, неш, *гл.* Исчезать. Желех.

Чей, *нар.*=**Ачей.** Гн. II. 22. *Ой час же нам з застілля, та чей же нам місяць засвітить.* Гол. IV. 539.

Чек. Въ выраженіи: **на чеку.** На сторожѣ. *Треба було жити як на чеку: боялась його сама одна стрінути.* МВ. II. 194.

Чекання, ня, *с.* Ожиданіе. Чуб. I. 301.

Чекарь, (**ря.** *м?* **рі,** *ж?*). Маленькія дѣти. Борз. у. *Чекарь так дякує після їжі, як нема старших і найпаче, як у кожного був свій хліб.* Ном. № 12079.

Чекати, каю, еш, *гл.* Ждать, подождать. *Два третього не чекають.* Ном. № 11955. *Чекай-но, чекай! прийде нитка до клубочка, не вхитруєшся.* Ном. № 4092. *Як би на вас чекав, то досі вмер би.* Чуб. I. 272.

Чекіт, кота, *м* Пт. Lapius excubitor. Вх. Пч. II. 12.

Чекман, на, *м.* Короткій кафтанъ галицкаго мѣщанина. Гол. Од. 17. См. **Чекмінь.** *Ми ся звихали, все село звоювали, чекмани поросили, на весілля спросили.* Грин. III. 511.

Чекмінь, ня, *м.* Родъ верхней длинной одежды у мѣщанъ. О. 1862. VIII. 33. *Одітий він був по міщанському, у довгому сукняному чекмені, що спадав аж до самих чобіт.* Мир. Пов. II. 50. *То прийшов хтось незнакомий в плисовім чекмені.* Мкр. Н. 26. См. **Чекман.**

Чекотати, кочу, чеш, *гл.* Стрекотать. (Птах) *як стане чекотати.* Драг. 334.

Чекуша, ші, *ж.* Родъ деревяннаго молотка, которымъ бьютъ рыбу, бьющуюся на крючкѣ. МУЕ I. 41, (Добруджа).

Челенко, ка, *с.* и **челенок, нка,** *м.* Въ пальцѣ: кость, суставъ. Вх. Лем. 482.

Челепати, паю, еш, *гл.*=**Чалапати.**

Челестник, ка, *м.*=**Челюстники.** Радом. у.

Челлений, а, е=**Червлений.** *Челлені чоботята.* Гол. IV, 513. *Ягідки челлені.* Гол. IV. 514. *Дівчино, дівчино, челлена калино.* Гол. III. 404.

Чéльний, а, е=**Чільний.**

Чéлюсти, тів, *м. мн.* Устье кухонной печи, дугообразное отверстіе между **прúпічком** и самою внутренностью печи. Вас. 193. Чуб. VII. 381. Мир. Пов. II. 76. *Або горілочку пили.... під челюстами запікану.* Котл. Ен. III. 63. *Залітали невеличкі гискорки по чорних челюстах печі.* Мир. Пов. I. 115.

Челю́стники, ків, *м. мн.*=**Челюсти** Черниг. у. См. Челестник.

Челя́да, ди, *ж.*= **Челядь.** *Ой де ж се ти, козаченьку, з криниці вмивався,— між усію челядою мені сподобався.* Мил. 115. Ум. **Челя́донька.** *Там гуляла челядонька молода, а між тою челядою Петрика нема.* Грин. III. 541.

Челяди́н, на, *об.* 1) Взрослый сынъ, взрослая дочь. О. 1861. XI. Кух. 37. Мил. 159. *Бо чумак, бо чумак, бо чумацька дитина,— на те й мати вродила, щоб дівчина любила хорошого челядина.* Рудч. Чп. 184. *Да молодая дівчинонька челядин да вирвала оріщечок як один.* Грин. III. 625. *Воно її да й уродила—хорошого челядина.* Маркев. 143. 2)=**Челядник.** Вх. Зн. 79.

Челяди́на, ни, *ж.* 1) Взрослая дочь, дѣвушка. *Ой тепер же я не дівка, тепер я в батька не дитина, не дитина та й не челядина.* Грин. III. 271. *В мене личко—як яблучко, тепер як калина, як вийду я на улицю,—мила, люба челядина.* Чуб. V. 12. 2) Женщина. Шух. I. 239, 32. *Пішла бідна вдова подовж улонькою да зустрілася із сусідонькою: „Ах, сусідо, сусідо, молода челядино, та чужая чужанино, прийми мене до смерти жити!* КС. 1884. I. 32. Ум. **Челяди́нонька.** Грин. III. 538, **челяди́ночка.** Мил. Св. 17. **Дівчина-челяди́ночка.** Мил. 68.

Челяди́нець, нця, *м.*=**Челядник.** *Твій челядинець великого стоїть: він уміє Богу молиться і мене навчив.* ЗОЮР. I. 48.

Челяди́нка, ки, *ж.*=**Челядниця.**

Челяди́нонька, ки, *ж.* Ум. отъ **челядина.**

Челяди́нський, а, е. Женскій. Шух. I. 123.

Челя́дка, ки, *ж.* 1)=**Челядниця.** *Вже й челядка у його, і наймит.* О. 1861. IX. 74. 2) Ум. отъ **челядь.** Ум **Челя́донька, челя́дочка.** *А Савиха молодая вікном утікала, на молоду челядоньку спильна поглядала:— хапай, хапай, челядонько, малую дитину, будеш жити, панувати, коли я не згину.* Чуб. V. 967. *Була собі челядочка Домна.* Чуб. V. 704.

Челя́дний, а, е. Слугамъ принадлежащій, свойственный. Желех. **Челядна хижа.** Кухня. Вх. Уг. 274.

Челя́дник, ка, *м.* Слуга, наемный работникъ. Драг. 162. Ном. № 10318. *Як буть поганим хазяїном, так краще гирним челядником.* Грин. II. 309. *Одягаєшся, як попів челядник.* Ном. № 11167. Ум. **Челядни́ченько.**

Челядникува́ти, кýю, еш, *гл.* Служить, быть слугой, наемнымъ работникомъ.

Челя́дницький, а, е. Принадлежащій, свойственный слугѣ, работнику.

Челя́дниця, ці, *ж.* Служанка, наемная работница. *Назову я тебе наймичкою або челядницею,—гріх мені буде.* Чуб. V. 847.

Челя́дно, *нар.* 1) Много женщинъ. Желех. 2) Много слугъ. Желех.

Челя́донька, челя́дочка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **челядь.** 2) Ум. отъ **челядка.**

Челя́дський, а, е. Принадлежащій, свойственный молодежи. *Челядські пісні.* Мил. 62. 63.

Чéлядь, ди и **ді,** *ж.* 1) Молодежь, молодые люди и дѣвушки. Рудч. Чп. 256. *А Наталя за всю челядь славилась красою.* Мкр. Н. 4. **Ходи́ти між чéлядь.** Бывать въ собраніи молодежи. Мил. 171. На свадьбѣ **чéлядь**—это участники свадьбы изъ молодежи. *Брязнули ложечками ще й тарілочками: Марусина челядь сідає вечеряти.* МУЕ. I. 135. (Полт.). 2) Женщины (дѣвушки и замужнія). Шух. I. 31. Въ томъ-же значеніи употребляется: **біла челядь.** *Коли турки воювали, білу челядь забірали.* АД. I. 86. *Ні в чім буде між білу челядь піти погуляти.* АД. I. 109. 3) Слуги, прислуга, домочадцы. *Раз наїхав той князь на полювання, да й одбивсь у пущі од своєї челяди* К. Оп. 7. *Попівський хліб роспірає челяді бік.* Ном. № 10337. *Двірова челядь* Стор. Ум. **Челя́дка, челя́донька, челя́дочка.** *А за сим словом бувай же здорова, не сама собою, з отцем і маткою, із своєю челядкою.* Чуб. III. 299. *Усю челядоньку порозбужала.* Мет. 242. *Була челядонька, та вся заміж вийшла.* Грин. III. 174.

Чембóр, ра, *м.* Полушелковая цвѣтная лента, которой опоясываются сверхъ пояса крестьянки въ стрыйскомъ у. Гол. Од. 71. *Винесемо із гор шовку дівкам на чембори.* Гол. IV. 458.

Чемер, ра, *м.* 1) Хохолъ. *Взяв він його*

добре за чемер. Борз. у. 2) мн. ? Внутренности? *Уночі не їв, так йому чемері затягло.* Ном. № 12140. См. **Чемір.** 3) Болѣзнь лошадей. Чуб. I. 57.

Чемéра, ри, *ж.*=**Чамара.** Желех. *На чемері собольовій золоті шнурки.* Млак. 65.

Чемерúс, са, *м.* ? *Чемерис, чемерис, чом дівочок не любиш?* Гол. I. 325.

Чемерúця, ці, *ж.* Раст. а)—**біла.** Veratrum album L. ЗЮЗО. I. 140. б)—**жовтáва.** Veratrum Lobellianum. Шух. I. 20. в)—**чóрна.** Veratrum nigrum L. ЗЮЗО. I. 140.

Чемерíвка, ки, *ж* Настойка на чемериці. *Будем пити мед-горівку, а потому чемерівку.* Чуб. V. 715.

Чемéрка, ки, *ж.* 1) Родъ верхней одежды у мужчинъ съ таліей и со сборками сзади (изъ черкасину или подобной матеріи). КС. 1893. V. 279; XII. 447. *Погонича вбрали в городську чемерку і в широчезні шаравари.* Левиц. I. 410. 2)=**Чамара.** Гол. Од. 16.

Чемерчúна, ни, *ж*=**Чемерка.** *Чемерчина по коліна, що дівчина шила.* Грин. Ш. 177

Чемíр, ру, *м.* Боль въ животѣ. *Як проголоднітий з'їст дашто нарешні, то дістане чемір.* Вх. Уг. 274. См. **Чемер.**

Чемесúти, шý, сúш, *гл.* Давить, выдавливать, топтать. Угор.

Чемліт, (ту?), *м.*=**Чемерка** 1. КС. 1893. XII. 447.

Чéмний, а, е. Вѣжливый, учтивый. *На тім стільчику чемний молодець на гуслі грав, красно співає.* Чуб. III. 274.

Чéмність, ности, *ж.* Вѣжливость, учтивость. Желех.

Чéмно, *нар.* Вѣжливо, учтиво.

Чемсáти, шý, шеш, *гл.* Лупить (кору). Угор. См. **Чимсати.**

Чемчикувáти, кýю, еш, *гл.*=**Чимчикувати.** *А ну, пора чемчикувать, возьми на плечі з хлібом клунок.* Котл. Ен. III. 23.

Ченéць, нцá, *м.*=**Чернець.** *Роспроклятий ченець, що видумав чіпець.* Грин. III. 461.

Ченцювáти, цюю, еш, *гл.* Монашествовать.

Чéнчик, ка, *м.* Ум. отъ чернець.

Ченчýх, хá, *м.* Родъ растенія. *У діброві ченчух усіяла: ой як я піду за нелюба, не цвіти, ченчух, у діброві.* Рк. Макс.

Ченш, ші, *ж.*=**Чинш.** *Даси два рублі ченші посесорові.* ЗОЮР. I. 143.

Ченшовúй, á, é и пр. См. **Чиншовий** и пр.

Чень, *нар.*=**Чей.** *Біда, та що робити? Треба біду тішити, чень і біді колись конец буде.* Фр. Пр. 41.

Чепа, пи, *ж.* Предметъ на днѣ рѣки или пруда, за который зацѣпиться можетъ сѣть, удочка,—напр. корень, столбъ. *Туди не закидай невода, там чепа.* Днѣпръ.

Чепáк, кá, *м.* Чепецъ. *Чужій жоні чепак купив, а своїй ємь забив.* Гол. IV. 493. Ум. **Чепачóк.** Гол. IV. 403.

Чепáрити, рю, риш, *гл.* Распаливать, корячить. Угор

Чепáритися, рюся, ришся, *гл.* Раскарячиваться. Угор.

Чепáти, пáю, еш, *гл.* 1)=**Чіпати.** Мет. 15. 2) Свѣшиваться. *На його матері намітка до кірок чепав.* Г. Барв. 86.

Чепачóк, чкá, *м.* Ум. отъ чепак.

Чепéлик, ка, *м.* 1) Ум. отъ чепель. 2) Складной ножъ, привѣшенный у мужчинъ на поясѣ. Гол. Од. 60. 3) Родъ ножа изъ обломка косы съ мелко насѣченными клинообразными зубьями, употребляемый решетниками для разщепленія лыка. Вас. 175.

Чепелúна, ни, *ж.*=**Чепель.** *Ой украв я чепелину, ненька каже: здасться, сину.* Гол. I. 168.

Чепéль, ля, *м.* Ножь съ отломленнымъ концомъ. Ум. **Чепéлик.** *Чики-чики чепелики зорізали рака.* Козелец. у.

Чепельгáти, гáю, еш, *гл.* Пилить (ножемъ). *Годі тобі чепельгати!*

Чепеля́, ля́ти, *с.*=**Чепелик.** *Дурному теляті не давай чепеляти, бо заріжеться.* Чуб. I. 297.

Чепеля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Плохо играть. *Музика чепеляє, да так, каже, нешпетно.* Рудч. Ск. I. 75.

Чепéра, ри и **чепéрга, ги,** *ж.*=**Рогсоха** 1. Вх. Зн. 80.

Чеперýха, хи, *ж.*=**Чепера.** Вх. Уг. 274. Ум. **Чеперушка.**

Чепéць, пцá, *м.* 1)=**Очіпок.** Гол. Од. 50. Kolb. I. 38. *Чув же я вісти і про тебе, молода Марусечко: да купують чепці й кибалочки да на твою головоньку.* Маркев. 118. 2) Сѣтка, связанная изъ снурковъ на головѣ у замужнихъ мѣщанокъ. Гол. Од. 26. Гол. Од. 59. 3) Второй желудокъ жвачныхъ. Вх. Уг. 274. 4) Сальникъ. Харьк. г. Ум. **Чéпчик.** Грин. Ш. 462.

Чепиргáч, чá, *м.*=**Кажан.** Вх. Лем. 482.

Чепіга, ги, *ж.* 1) Въ плугѣ: деревянная рукоятка или двѣ. Вас. 199. Чуб. VII. 398. Шух. I. 165. *На новосілля оерись, а за чепігу держись.* Ном. № 10121. 2) и мн. Созвѣз. Оріонъ (?) Ком. I. 49. Мнж. 148.

Чепілик, ка, *м.*=**Чепелик.** *Взяв ножик чепілик та й відтяв паличку.* Гн. II. 25.

Чепіль, ля, *м.* Обыкновенный ножъ съ деревяннымъ черенкомъ. Вх. Зн. 27. Такой-же ножъ, преимущественно старый съ отломаннымъ концемъ. Харьк. См. **Чепель.**

Чепірнатий, а, е. Бахромистый, раздѣленный подобно перьямъ. Вх. Пч. I. 15.

Чепія, пії, *ж.*=**Чепіга 1.** Чуб. V. 698.

Чепкий, а, е. 1) Ловкій, аккуратный. 2) Цѣпкій. *Чепкий як рябець.* Мнж. 163. Ум. **Чепкенький.** *Вона в нас чепкенька дівчина.*

Чепко, *нар.* Ловко, опрятно, аккуратно, красиво *Треба чепко ходити, будуть хлопці любити.* Чуб. I. 246. *А таки свині чепче за тебе їдять: скільки понакришував та понакидав.* Кіев. у.

Чеплія, лії, *ж.*=**Чаплія.**

Чепляти, ляю, еш, *гл.* Прицѣплять. *Дячиха чорна, чорна, хоч чепляй на спину веретєна та в циганське шатро.* Левиц. ПЙО. I. 371.

Чеплятися, ляюся, ешся, *гл.* Цѣпляться. Чуб I. 59. *Довгою косою за гілля чепляється.* МВ. II. 65.

Чепрага, ги, *ж.* Аграфъ, застежка, пряжка съ украшеніями (для пояса, ожерелья и пр.). Шух. I. 275, 282, 130, 133.

Чепуляти, ляю, еш, *гл.* Итти, хромая. Вх. Пч. I. 15. Вх. Зн. 79.

Чепуристий, а, е. Любящій опрятность, щеголеватый. *Не знаю, чи добре тобі, дочко, буде в цієї чепуристої свекрухи?* Левиц. КС. 107.

Чепурити, рю, риш, *гл.* Прихорашивать.

Чепуритися, рюся, ришся, *гл.* Прихорашиваться. Чуб. V. 860. *Чепуриться, наче на весілля.* Ном. № 11211.

Чепурість, рости, *ж.* Аккуратность, опрятность, красота. *Гарно вас, паничу, хтось підстриг; ззаду така чепурість, аж любо дивитися.* Харьк. у.

Чепурка, ки, *ж.* Чистеха, опрятная женщина. Сим. 131. См. Чепуруха.

Чепуркуватий, а, е. Прихорошенный, прикрашенный. *Охотнійше почали наші хлоп'ята слухати бурлацьке юродство Котляревського, аніж чепуркувату карамзинщину.* К. (Хата VIII).

Чепурний, а, е. Аккуратный, чистый, опритный, красивый. Рудч. Ск. I. 131. *Учу й прясти, чепурною хазяйкою бути.* Г. Барв. 435. *Хороша та чепурна, як тая лебедя.* МВ. II. 76. Ум. **Чепурнанький, чепурнесенький.** *Чепурненька, як мазничка.* Ном. № 11268. *Юпочка рабенька й сама молоденька, да якая ж хорошая, яка чепурненька!* Макс. (1849), 64.

Чепурніти, нію, еш, *гл.* Становиться красивѣе.

Чепурно, *нар.* Аккуратно, опрятно, красиво, хорошо. Левиц. I. 331. Ум. **Чепурненько, чепурнесенько.** *Стара бабуся одягнена чепурненько.* Левиц. I. 172. *Шия ж білесенька, білесенька, от як би з крейди чепурненько вистругана.* Кв. *Вклонилось і привітало мене чепурненько.* МВ. I.

Чепурун, на, *м.* Опрятный человѣкъ; франтъ. *Дід Омелько такий еже чепурун був, що й соломинка даремно не валялась.* О. 1862. VIII. 15.

Чепуруха, хи, *ж.* 1) Опрятная женщина; франтиха, щеголиха. НВолын. у. *Латин дочку мав чепуруху, проворну, гарну і моргуху.* Котл. Ен. IV. 15. См. **Чепурка.** 2) Большая рюмка. *Здрігнувсь, мов випив чепуруху.* Котл. Ен. V. 72. Ум. **Чепурушка, чепурушечка.** *Гарна баба, люба баба, чепурушка!* Г. Барв. 498.

Чепчик, ка, *м.* 1)=**Чебчик.** Левиц. Пов. 97. Мил. М. 32. 2) Ум. отъ **чепець.** 3) Сорочка, въ которой иногда родится ребенокъ. (КС. 1893. VII. 76) или животное. (Богод. у.).

Черв, ва, *м.* 1) Червь. Въ этомъ значеніи употребляется, кажется, лишь во мн. ч., а единств. ч. замѣняется словомъ **черваж.** *Не то черви, що ми їмо, а то що нас їдять.* Ном. № 7232. 2) Соб. Личинки пчелъ. *Черв в уліях з студені і з браку пожитку погинув.* Гн. II. 31.

Черва, ви, *ж. соб.* 1) Черви. *Одколи як тепло вже стало, а гусені нема, черви зовсім так мало.* Греб. 365. 2) Личинки пчелъ. 3) Мозговые глисты у овецъ.

Черваж, ка, *м.* 1) Червякъ. Мнж. 194. *Усолодився, як черваж у хріні.* Ном. № 12245. 2)—**лихий.** Гадюка черная. Вх. Зн. 79. Ум. **Червачок.**

Черважовий, а, е. 1) Принадлежащій червю. 2) Изъѣденный червями. **Желех.**

Червакови́тий, а, е=**Червивий**. *Черваковитий оріх*. Вх. Лем. 482.

Червачо́к, чка́, *м*. Ум. отъ червак.

Черве́ний, а, е=**Червоний**. Угор. *Червене вино*. Гол. II. 712. *Вільха червена*. Гн. I. 26.

Черве́ниця, ці, *ж*. 1) Насѣк. Pyrochroa coccinea. Вх. Пч. II. 27. 2) Родъ красной глины. Вх. Лем. 482.

Червені́ти, ні́ю, еш, *гл*. Краснѣть. Угор.

Червенобо́чка, ки, *ж*. Порода грушъ. Вх. Уг. 274.

Червеноду́пец, пца, *м*. Пт. Ruticilla phoenicura. Вх. Уг. 275.

Че́рвень, вня, *м*. 1)=**Червець 1**. 2)=**Червець 2**. Вх. Пч. I. 5.

Червеня́к, ка́, *м*. 1) Пт. Erythacus rubecula. Вх. Уг. 275. 2) Пт. Lusciola rubecula. Вх. Пч. II. 12. Ум. **Червенячо́к**.

Черве́ць, вця, *м*. 1) Мѣсяцъ іюнь. *Так земна вісь нахиляється північним кінцем до сонця аж до десятого червця*. Дещо. (Въ этомъ знач. удареніе на 1-мъ слогѣ: че́рвець). 2) Кошениль, Coccus cacti. МУЕ. III. 165. Польская кошениль, Coccus polonicus. 3)—вцю. Шелкъ, окрашенный кошенилью. 4) Кровь изъ дѣвственной плевы. Маркев. 141. 5) Раст. Potentilla argentea L. ЗЮЗО. I. 132.

Черви́вий, а, е. Съ червями, червивый. *Уродиться ж ріпа, мов червива ріпа*. Ном. № 8499.

Черви́віти, вію, еш, *гл*. Червивѣть. Черк. у.

Че́рвити, ся, влю, ся, виш, ся, *гл*. О насѣкомыхъ: выплаживать, класть яички. *Матка червит*. Вх. Зн. 79.

Черви́ця, ці, *ж*. Насѣк. Coccus ligniperda. Вх. Пч. I. 5.

Черви́шник, ка, *м*. 1) Мѣсто, гдѣ есть червь? черви? *Поможи мені, Мати Божа, сі зуби зашептати, із під їх черви викликати. Черви, червишники! і не я їх викликаю*.... (Заговоръ отъ боли зубовъ). Мил. М. 77. 2) Раст. Potentilla argentea L, которымъ лѣчатъ скотъ отъ червей. Борз. у. ЗЮЗО. I. 132. См. **Червець 5**, червчик, черчик.

Червінець, нця, *м*. Червонецъ. *Червінець хоць маленький, але важенький*. Ном. № 1386. Ум. **Черві́нчик**. *Червінчики бряжчать*. Гліб.

Черві́нка, ки, *ж*. 1) Кровавый поносъ, дизентерія. Угор. Галиц. 2) Брюшной тифъ. Вх. Зн. 79. 3) Родъ рыбы: Leuciscus erythrophtalmus. Вх. Пч. II. 19.

I. **Че́рвінь**, вені, *ж*.=**Червінька**. Шух. I. 262, 263.

II. **Че́рвінь**, веню, *м*. Румянецъ. Встрѣчено только у Щоголева: *Я бачу неміч, блідий вид і щоки червінем покриті*. Щог. Сл. 17.

Черві́нька, ки, *ж*. Охристое коричнево-красное красящее вещество (для глиняной посуды). Вас. 182.

Червінько́вий, а, е. Коричнево-красный (о цвѣтѣ глиняной посуды). Вас. 184.

Червіти, вію, еш, *гл*. Болѣть. Мнж. 194.

Че́рво, *нар*. Красно. *Сонце сіда черво*. Мнж. 194.

Чорвона́стий, а, е=**Червонястий**. Херс.

Черво́ний, а, е. 1) Красный. *Червона калина. І червоні чоботи мулять*. Ном. № 1998. 2) Какъ существ. Червонецъ. О. 1862. IV. 18. Грин. III. 546. *Ой викинув пан Каньовський на стіл сто червоних*. Чуб. V. 428. Ум. **Червоне́нький**, **червоне́сенький**. *Червоненькі черевички*. Рудч. Ск. I. 16. См. **Червений**, **черлений**, **члений**.

Червоні́ти, ню́, ни́ш, *гл*. Окрашивать въ красный цвѣтъ. *Сонце хвилю червонить*. Шевч. 62.

Черво́ність, ности, *ж*. Краснота. Желех.

Червоні́ти, ні́ю, еш, *гл*. Краснѣть. *Мак червонів*. МВ. I. 84. *Небо, палаючи, почина червоніти*. МВ. II. 65.

Черво́но, *нар*. Красно. *Сонечко за гору пада, блищить вода червоно*. МВ II. 75.

Червонобо́кий, а, е. Краснобокій. *Вийняв здорову дулю червонобоку.... і подає дівчині*. Св. Л. 204.

Червонове́рхий, а, е. Съ краснымъ верхомъ. *Шапки червоноверхі*. Морд. Оп. 58.

Червонови́дий, а, е. Краснолицый, румяный. Черк. у. Левиц. Пов. 297.

Червоногру́дий, а, е. Съ красною грудью (о птицѣ, напр. снигирѣ). Греб. 390.

Червоножо́втий, а, е. Красно-желтый, оранжевый. *Червоножовтий лист* (восени). Щог. Сл. 108.

Червонозло́тий, а, е. Золотисто-красный. *Горобина роскинула зелений намет і рясно на їй ягід червонозлотих*. МВ I. 156.

Червонокря́лий, а, е. Съ красными крыльями. Желех.

Червоноли́ций, а, е=**Червоновидий**. *Перекупка, як жар червонолиця*. МВ. I.

23. *Із туману, як кажуть. стала виглядать червонолиняя Діана.* Шевч. 576.

Червономордий, а, е. Красномордый, краснорожій. *Червономордий пан.* Левиц. ПЙО. І. 377.

Червононогий, а, е. Красноногій. Желех.

Червонопикий, а, е=**Червономордий.** *Червонопикий ксьондз.* К. ЦН. 306.

Червонорожевий, а, е. Алый. *Цвіт королевий схилив свою головоньку червоноружеву.* Шевч. 355.

Червонуватий, а, е=**Червонявий.** *Червонуватий світ.* Левиц. І. 120.

Червонюк, ка, *м.* Родъ краснаго съѣдобнаго гриба. Вх. Зн. 79.

Червонюх, ха, *м.* Снигирь. Вх. Пч. II. 11. См. **Снігур.**

Червонявий, **червонястий**, а, е. Красноватый. *Одлиск червонястий майнув по білих стінах.* Левиц. I. 26.

Червотока, ки, *ж.* 1) Насѣк. Anobium. Вх. Пч. І. 5. 2) Изъѣденный червями. *Сироїжки такі тобі червотоки.* Кролев. у.

Червотокий, а, е. Червоточный. *Червотока горошина* Дещо.

Червоточина, ни, *ж.* 1) Червоточина. *На дерево зрублене нападе червоточина.* Чуб. І. 10. 2)=**Червотока 2.** *До Івана* (VI. 24) *з дерева пада усяке яблуко, а після Івана тілько червоточина.* Мнж. 157.

Червцевий, а, е. 1) Іюньскій. 2) Кошенильный.

Червчатий, а, е. 1) Окрашенный въ **червець.** 2) Сдѣланный изъ шелка **червець** или съ примѣсью его. *Плахта на ній кортацька, червчата.* Кв.

Червчатка, ки, *ж.* **Плахта-червчатка.** Плахта вытканная изъ шелка **червець** или съ примѣсью его. Ум. **Червчаточка.** *Ой плахотка-червчаточка.—дизуйтеся, дівчаточка.* Шевч. 375.

Червчик, ка, *м.*=**Червець 2, 5.** *Ой уродив червчик зернистий.* МУЕ. І. 161.

Червчистий, а, е. Употребляется какъ эпитетъ **червцю.** *Да пішов дощик краплистий, да вродив червчик червчистий.* Нп.

Черв'як, ка, *м.*=**Червак.** Ном. № 4906. *Утрапилось черв'яку на віку.* Посл. Ум. **Черв'ячок.** Ном. № 13352.

Черв'ячок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **черв'як.** 2) Родъ **мережки.** (Залюбовск.). Родъ узора при сшиваніи **плахти.** Черниг. у. 3) **мн.** Родъ кушанья изъ гречневой каши, протертой на решето, съ макомъ. Маркев. 164.

Черга, ги, *ж.* Очередь, чередъ. ЗОЮР. II. 27. *Приходить черга і до дяків.* Рудч. Ск. II. 29. *Ми тебе поїли, зодягали і до розуму довели,—служи за нашу чергу.* Кв. **Чергою.** По очереди. **Під чергу прийтися.** Попасть въ очередь. Константиногр. у. **Застоювати чергу.** Ожидать очереди. Левиц. І.

Чергинькати, каю, еш, *гл.* Скрипѣть съ визгомъ (ножемъ о тарелку, желѣзомъ, черепкомъ и пр.). *На стовпі бляшане півпівника: куди вітер, туди й він обертався та чергинькав.* Св. Л. 77.

Черговець, вця, *м.* Очередной козакъ, назначенный на стражу и пр. *Одни малеча в куренях зосталась, і черговців, що про посли стояли, насилу вдержав я на чаті в замку.* К. Бай. 36.

Черговий, а, е. Очередной. Черк. у. *Біжи, поскуплюй чергове козацтво.* К. Бай. 25.

Черготіти, гочу, тиш, *гл.*=**Чергинькати.** *Чув, як він підпилює дуба в лісі. бо пилка черготіла дуже.* Лохв. у. *У млині камінь часто черготить.* Лохв. у.

Чергуватися, гуюся, ешся, *гл.* 1) Чередоваться. 2) Уговариваться относительно очереди,—когда чья. *Пришли коло того льоху та й чергуються, еден до другого каже: „Лізь ти.“* Чуб. II. 634. *Стали чергуватись, кому б піти.* Св. Л. 231.

Чердак, ка, *м.* 1)=**Чардак.** АД. II. 218. *На чердак виступає.* АД. І. 182. 2) Носъ большой лодки, **дуба.** Мнж. 179.

Чердаш, ша, *м.*=**Чередняк.** Вх. Зн. 80.

Черевань, ня, *м.* 1) Человѣкъ съ большимъ животомъ. *Незабаром прийшов якийся пан-черевань, і стали вони удвох із панією радитись.* МВ. II. 38. 2)=**Череванька.** Вх. Пч. II. 20.

Череванька, ки, *ж.* Рыба Cyprinus amarus. Вх. Лем. 482. См. **Ревуга.**

Череватий, а, е. 1) Съ большимъ животомъ, брюхатый. *Чужі діти череваті й головаті і багацько їдять, а вже мої, як паненята.* Ном. № 9240. 2) ж. р. Беременная. *Чим баба, винувата, що дівка черевата.* Ном. № 4061.

Череватіти, тію, еш, *гл.* 1) Пріобрѣтать большой животъ, дѣлаться брюхатымъ. 2) Беременѣть, брюхатѣть.

Череведь, вцю, *м.* Раст. Stellaria media. Шух. І. 22.

Черевик, ка, *м.* Башмакъ. Чуб. VII.

431. *В чужий черевик ноги не сожай.* Посл. **Черевик з крильцями.** „Башмакъ съ стачнымъ заднякомъ, на подкладкѣ." Вас. 162. Ум. **Черевичок, черевиченько.** *Дивітеся, молодиченьки, які в мене черевиченьки.* Чуб V. 1158.

Черевина, ни, *ж.*=**Черево.** *Живіт мене болить, на піч мене пустіть, на сому середину загріти черевину.* Шух. I. 97.

Черевичє, чати, *с.* Преимущ. во мн. ч. **черевичата.** Башмачки. Гв. I. 14.

Черевиченько. ка. *м.* Ум. отъ черевик.

Черевичний, а, е. Башмачный.

Черевичник, ка, *м.* 1) Башмачникъ. 2) Раст. Nepeta nuda L. ЗЮЗО. I. 177.

Черевичок, чка, *м.* 1) Ум. отъ черевик. Рудч. Ск. I. 16. 2) мн. Раст. а) Orobus vernus L. ЗЮЗО. I. 130. б) Cypripedium Calceolus L. ЗЮЗО. I. 120. в)—**Божої Матері.** Impatiens noli tangere L. ЗЮЗО. I. 125.

Черевірний зуб. Коренной зубъ. Вх. Уг. 275. См. **Черенній.**

Черевко, ка, *с.* Ум. отъ черево.

Черево, ва, *с.* 1) Брюхо, животъ. *Мовчанка не пушить і черева не дме, та ввесь гнів тушить.* Посл. Чрево. *Ріки води живої з черева його потечуть.* Єв. I. VII. 38. 2) Часть рыболовнаго снаряда сак. Шух. I. 224, 228. 3) Утолщенная средняя часть веретена. Шух. I. 148. Ум. **Черевко, черевцє.**

Черевуга, ги и черевуха, хи, *ж.* Рыба, Rhodeus amarus (Rhodeus sericeus). Вх. Пч. II. 20. Вх. Лем. 482. Вх. Уг. 275. Ум. **Черевушка.** Вх. Уг. 275. См. **Черевань, череванька, пукас.**

Череда, ди, *ж.* 1) Стадо крупнаго рогатаго скота. Вас. 197. *Народ—як товар у череді: усякі є.* Ном. № 2452. 2) Раст. Bidens tripartita L. ЗЮЗО. I. 114. 3) Просо разныхъ сортовъ. Мнж. 194. Ум. **Черідка.**

Черядар, ря, *м.* Пастухъ. Угор.

Черeдільниця, ці, *ж.* Вѣдьма, отнимающая у коровъ молоко. ЕЗ. V. 61.

Чередник, ка, *м* Пастухъ стада рогатаго скота. *Коли б слухав Бог чередника, то б за літо вся череда видохла.* Посл. Ум. **Чередничок, чередниченько.**

Чередникувати, кую, еш, *гл.* Быть пастухомъ стада рогатаго скота.

Чередниця, ці, *ж.* Пастушка (при череді). Шог. В. 88. Ум. **Чередничка.**

Чередниченко, ка, *м* Сынъ чередника. Позт. г.

Чередниченько, ка, *м.* Ум. отъ чередник.

Чередничка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ чередниця. *Мене ще змалку тітка в чередничкі оддала. От від ранку і до нічки все пасу я теличок.* Щог. Сл. 28. 2) Жена чередника. Харьк. г.

Чередничок, чка, *м.* Ум. отъ чередник.

Черeжний, а, е. Очередной.

Через, *пред.* 1) Черезъ, чрезъ. *Через темний ліс ясним соколом лети.* Нп. 2) Черезъ посредство, при помощи. *Через слуг до пана, а через святих до Бога.* Ном. № 146. 3)—те. Поэтому, потому, оттого. *На осиці повісивсь Юда, через тее вона і трясеться, хоч вітру і немає.* Чуб. I. 76. *Через те й везено його, що він не міг іти.* Харьк. 4) По причинѣ, из-за, благодаря. *Через таку бабу чорт.... посивів.* ЕЗ. V. 158. *Через неї мій вік молодий пропадає.* МВ. 5) Черезъ, по истеченіи (извѣстн. времени). *Буде у вас через місяць дитина.* Рудч. Ск. I. 19. *Через три дні знайшли його.* Єв. Л. II. 46. 6) За (извѣстное время). *Через таку бабу чорт через одну ніч посивів.* ЕЗ. V. 158. 7) Въ продолженіе. *А я живу при нещасті через усі віки.* КС. 1882. VIII. 281. *Коли б то можно бути через зіму котом, через літо пастухом, а на великдень попом.* Чуб. I. 231. *Те ж співають, прикладаючи до тещі, і так через усю дорогу.* О. 1862. IV. 31. 8)—**лад.** Слишкомъ, чрезмѣрно. Ном. № 7690.

Черезножиця, ці, *ж.*=**Поверхниця.** Шух. I. 138.

Черезплічник, ка, *м.* Перевязь (у воевныхъ). *І черезплічники—то й те все позолочуване, шабля при боку вся буде в золоті.* ЗОЮР. I. 140.

Черезсіделень, льня, *м.* Черезсѣдельникъ. Чуб. II. 674.

Черезсіделок, лка, *м.*=**Черезсіделень.**

Черемуха и черемха, хи, *ж.* Раст. Prunus padus L. ЗЮЗО. I. 133. *Викопаю я черемху в темному лугу.* Грин. III. 199. Ум. **Черемушка.** Грин. III. 199.

Черемшина, ни, *ж.* Одно дерево черемухи. *Пишна черемшина вимахує білими своїми вітами.* Федьк. Пов. 95. *Була їдна черемшина та й та усохла.* Чуб. V. 121.

Черен, ня, *м.* 1)=**Леміш.** О. 1861. XI.

Св. 51. 2) Черенокъ (ножа). Шух. І. 274, 284.

Черéнка, ки, *ж.* 1)=**Черен** 2. Вх. Зн. 80. 2) Anas crecca. Вх. Пч. І. 16.

Черéнній зуб. Коренной задній зубъ. Вх. Пч. І. 15. См. **черевіний.**

Черенкú, кíв, *м. мн.* 1) Черенокъ (ножа). См. **черен.** *Кинув на дорогу черенки зо складного ножика.* Чуб. II. 670. 2) Шрифтъ (типографскій).

Чéреп, па, *м.* 1) Черепъ. Грин. І. 220. *Вимовляю з голови, з черепа.* ЕЗ. V. 105. *До мізку череп розбиває.* Котл. Ен. 2) Большой черепокъ. Харьк. у.

Черепáнька, ки, *ж.* Ум. отъ черепаня. Вх. Зн. 80.

Черепáня, ні, *ж.* Глиняная курительная трубка (цѣлая или разбитая). Желех. Вх. Зн. 80. Ум **Черепáнька.** Вх. Зн. 80.

Черепáха, хи, *ж.* 1) Черепаха. Чуб. І. 66. *Швидкий, як черепаха.* Ном. № 11000. 2) Глиняная курительная трубка. Шух. І. 36.

Черепашенá, нáти, *с.* Дѣтенышъ черепахи. Мил. М. 30.

Черепáшка, ки, *ж.* Раковина. Ромен. у. Вх. Пч. II. 28. *Світилось чисте пісчане дно з білими черепашками.* Левиц. І. 63.

Черепúнка, ки, *ж.*=**Черепочок.** Грин. Ш. 365. Г. Барв. 365.

Черепúця, ці, *ж.* У горшечниковъ слой бракованной посуды, накладываемый на своды гончарной печи; на него ставятъ подлежащую обжиганію посуду. Вас. 180.

Черепóк, пкá, *м.* 1) Черепокъ. Рудч. Ск. II. 154. *Дарма, що в черепку, аби куриця жарена.* Ном. № 12183. 2) Черепъ человѣка. Константиногр. у. Ум. **Черепóчок.** Чуб. V. 1123.

Черепýшечка, ки, *ж.* Ум. отъ черепушка.

Черепýшка, ки, *ж.* 1)=**Черепинка.** КС. 1883. II. 393. Грин. Ш. 437. 2) Шутливо: рюмка. 3) Створчатая раковина ракушки, устрицы. Подольск. г. Ум. **Черепýшечка.** *Вареної горілочки хочу манісеньку черепушечку.* Рк. Макс.

Черепчá, чі, *ж.* Родъ невода, употребляемаго на Днѣстрѣ. Браун. 11.

Черéп'я, п'я, *с. соб.* Черепки. Радом. у. *Ухопив миску.... да тоді в двері! так череп'я й розлетілось.* Г. Барв. 203.

Череп'яний, а, е. 1) О гончарныхъ издѣліяхъ: глиняный. *Зайчик череп'яний.* МВ. II. 31. *Глечик череп'яний.* К. Псал 3. 2) Черепичный. *Крізь череп'яну стелю спустили його.* Єв. Л. V. 19.

Череп'янка, ки, *ж.* 1)=**Черепок.** *В череп'янці ладанцю роспустили.* ЗОЮР II. 284. 2) Глиняная курительная трубка. Желех.

Чéрес, са, *м.* Кожаный поясъ, въ которомъ носятъ деньги; дѣлается изъ двухъ широкихъ ремней, положенныхъ одинъ на другой и сшитыхъ вдоль по краямъ; внутренность и наполняется деньгами. Чуб. VII. 417. Гол. Од. 14. *Посадили Морозенка на тісовім стільці, зняли, зняли з Морозенка з чересом червінці.* Нп. *Має грошей два череси.* Рудч. Чп. 123. Ум. **Чересóк.** *Оттоді то козак, бідний четяга, як став сії слова зачувати, так він став чересок виньмати, став шинкарці молодій Насті кабашній увесь стіл червінцями устилати.* ЗОЮР. І. 206.

Чересло́, лá, *с.* 1) Въ плугѣ: ножъ, рѣзецъ. Чуб. VII. 398. 2) *мн.* Чресла. *Я тебе* (ураз) *вишіптую, я тебе з крижів і чересел вибіраю.* Мил. М. 84.

Чересóк, ска́, *м.* Ум. отъ черес.

Черéт, ту, *м.*=**Очерет.** Мил. М. 69. *Ой там моя хатонька край води з високого дерева—лободи. А ще к тому* (сінечки) *приплету з високого дерева черету.* Мет. 121.

Черéтка, ки, *ж.* Стебель конопли? Ум. **Черéточка.** *Оддала мене матонька моя, не оддала--утопила, як ту череточку коноплячочку у ставочку помочила.* Чуб. V. 749.

Черéтниця, ці, *ж.* Раст. Calamagrostis Halleriana. Шух. 1. 20.

Черóха, хи, *ж.* Шпанская вишня, Prunus Duracina. Желех. Шух. І. 109.

Чéрець, рцю, *м.*=**Червець 2—4.** МУЕ. І. 175. *Ой плахотка-червчаточка, на три пальці черцю.* Чуб. V. 675. Ум. **Черчик.**

Черéшенька, ки, *ж.* Ум. отъ черешня.

Черешúна, ни, *ж.*=**Черешнина.** *Заміст крижа уткнули в головах черешину.* Чуб. II. 473. Ум. **Черешúнка.** Чуб. II. 474.

Черéшневий, а, е. Черешневый. *Черешневий садочок.* Левиц. І. 83.

Черешнúк, кá, *м.* Черешневая заросль. *Цвинтар заріс черешником.* МВ. І. 106.

Черешнúна, ни, *ж.* Одно дерево черешни. *Ой вишнино-черешнино, чом ти листу не пускаєш?* Чуб. V. 202.

Черéшня, ні, *ж.* Черешня, Prunus Avium L. ЗЮЗО. І. 132. *Зеленіють по*

садочку черешні та вишні. Шевч. 69. Ум **Черешенька.** Мет. 12.

Черешня́к, ку́, *м.* Coccothraustes vulgaris. Вх. Уг. 275. См. **Чупкар.**

Черешні́нка, ки, *ж.* Родъ кушавья изъ черешневыхъ ягодъ. *Черешнінка або ягодінка вариться з черешневих ягід і заправляється молоком або сметаною.* МУЕ. I. 101.

Черешня́р, ра, *м.*=**Черешняк.** Вх. Уг. 275.

Чери́ти, рю, риш, *гл.* Облупливать кору. Угор.

Чери́чка, ки, *ж.*=**Чирка 1.** *Коло криниччи плавають черички.* Чуб. Ш. 427.

Чері́дка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **череда.** 2) Свиное стадо. Грин. II. 293. *Ніхто з людей не бачив, щоб свині увечері вертались додому з черідки не біжучи.* Грин. II. 292.

Черінь, ня́, *м.* и *ж.* 1) Подъ печи. Рудч. Ск. I. 134. *Наказав жінці топити, а як роспеклась черінь....* Мнж. 117. 2) Платформа надъ сводомъ кухонной печи (между коміном и стѣной). Вас. 194. *Як черінь гарячий, так треба насипать жита, щоб сохло.* Козелец. у. 3) Полъ гончарной печи, покрывающій своды. Вас. 180. 4) Значительное пространство, покрытое чѣмъ-нибудь. *Надибала цілу черінь грибів.* Борз. у. 5) **Черіне́м сі́ли.** Въ кружокъ сѣли? Ном. № 14030. *Чумаки сіли черінем полуднати.* (К. П. Михальчукъ).

I. Черк, *меж.* 1) Выражаетъ движеніе рѣжущаго орудія. *Підняв косу та черк себе!* МВ. 2) Выражаетъ ударъ, хвать! *З сим словом черк його в пику!* Кв. 3) Выражаетъ хватаніе, хвать! (Собака) *кабана черк за ногу і покусала.* О. 1862. IV. 83. 4) Чмокъ. *Венери зараз одгадала, що в добрий час сюди попала, Вулкана в губи зараз черк!* Котл. Ен. 5) Выражаетъ быстрое движеніе, напр. скачекъ. *А я меж старі верби та скоком на пеньок, а з пенька черк на вербу.* МВ. (КС. 1902. X. 154).

II. Черк, ку, *м.* Мигъ. Встрѣчено у. М. Вовчка: *Ясні очі дівочі дивилися на Кармеля і у той самий черк і собі посмутилися.* МВ. Ш. 12.

Черкавка, ки, *ж.* Погремушка, трещетка. Вх. Лем. 482.

Черкасе́вий, а, е=**Черкасиновий.** *Черкасева корсетка.* Г. Барв. 206.

Черкаси́н, ну, *м.* Родъ бумажной сѣрой ткани, употребляемой для одежды. *Привіз її.... на корсет черкасину.* Г. Барв. 204.

Черкаси́новий, а, е. Сшитый изъ черкасину. Харьк. *Корсет черкасиновий.* Г. Барв 205

Черка́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Проводить черту, чертить *Як надрізує чоловік хліб цілий, то попереду черкає ножем навхрест.* Чуб. I. 109. 2) Писать. *Батюшка усе зашептував і записував; сестра Меланія теж собі пірцем черкала.* МВ. II. 204. 3) Бить (огнивомъ). *Кресалом черкає.* О. 1861. XI. 44. 4) Ругаться, поминая чорта. *Не найшов дверей та й черкає: „Шо воно за чорт там?“* Мил. М. 5. 5) Выпивать. *Горілку, мед не чаркою, поставцем черкав.* Шевч. 155. *Прогуляє; кажуть, черкає добре.* Мвр. Пов. II. 44. 6)=**Черчати.** Вх. Лем. 482.

Черка́тися, ка́юся, ешся, *гл.* Дотрогиваться, касаться. МУЕ. Ш. 90. *Вже туж-туж хліба став, вже так, що по засіках міркою і дно черкається.* Кв. *Її плече черкалося з його плечем.* Мвр. Пов. I. 151.

Черка́ч, ча, *м.* Пт. Turdus viscivorus, желтоносый дроздъ. Вх. Лем. 482.

Черке́с, са, *м.* 1) Черкесъ. Грин. Ш. 603. *І всі черкеси в табуни летучих коней попускали.* Мкр. Г. 30. 2)=**Чемериця,** Veratrum album L. Мил. М. 106.

Черке́ска, ки, *ж.* 1) Черкешенка. *Стерігсь, щоб любощів йому черкеска з ними не сунула.* Мкр. Г. 19 2) Родъ одежды верхней: черкеска. *З вильотами черкеска.* Стор. II. 164.

Черке́ський, а, е. Черкесскій. *Черкеська старшина.* Мкр. Г. 16.

Черкітка, ки, *ж.* 1) Погремушка, трещетка. Вх. Уг. 275. 2) Ruticilla phoenicura. Вх. Лем. 482.

Черкну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ черкати. 1) Черкнуть, быстро провести одну черту. *Черкнув раз пером та й уже.* 2) Рѣзнуть. *Черкнув ножем,— так кров і бризнула.* Харьк. 3) Выпить сразу. *Черкнув чарку, утерся й пішов.* Харьк. 4) Побѣжать, броситься. *А я черкну як ластівка та до перелазу.* Щог. В. 21. *Черкнув із неба, аж курить.* Котл. Ен. I. 28. 5) Ударить. *Черкнув його добре в ухо. Куля мене таки черкнула добре.* Г. Барв. 406. 6) Бросить, швырнуть. *Так черкнув ним* (хлопцем) *об землю, що аж*

загулю. Св. Л. 224. *Як черкне мене вгору, то я фуркнув як з лука.* МВ. (КС. 1902. X. 155).

Черкну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одн. в. отъ черкатися. *Чарка так і задзвеніла, як черкнулась об його зуби.* Левиц. ПЙО. I. 372. *Нехай йому так легенько икнеться, як павине пір'я об воду черкнеться.* Ном. № 11612.

Черкону́ти, ну́, не́ш, *гл.* То-же, что и черкну́ти, но съ большей силой. *Як підскоче та черконе шаблею!* Рудч. Ск. II. 77.

Черко́ти, ко́т, *ж., мн.* Родъ шпоръ съ побрякушками по сторонамъ сапога,—ими выбиваютъ тактъ въ танцахъ. Гол. Од. 80.

Черле́ний, а, е=**Червоний.** Шух. I. 152, 124, 98. *А сам* (опришок) *такий черлений.* Федьк.

Черлени́ця, ці, *ж.* ? *Закувала зозуленька ой під черленицев.* Гол. I. 161.

Черне́тка, ки, *ж.* **Пла́хта-черне́тка.** Плахта чернаго цвѣта.

Черне́цтво, ва, *с.* 1) Монашество. 2) Соб. монахи. К. ПС. 119.

Черне́ць, *род. п.* **черця́, ченця́,** *мн.* **ченці́.** 1) Монахъ. Ном. № 13445. *Чорт не плаче, коли чернець скаче.* Ном. *Ченці, попи і крутопопи.* Котл. Ен. III. 42. 2) Одинокая кегля, стоящая на чертѣ „города" при игрѣ въ скраклі. КС. 1887. VII. 477. 3) Раст. Actaea spicata L. ЗЮЗО. I. 109. 4) **Місяць-черне́ць.** Согласно народному опредѣленію: а) календарный мѣсяцъ въ 30 дней, первое и послѣднее число котораго придутся въ постъ, или б) луна, первая и послѣдняя четверть которой придутся въ постъ. *Як прийде місяць-чернець, то буде й світові конець.* Мнж. 156. Ум. **Че́нчик.** К. ЧР. 84. **Че́рчик.**

Черне́цький, а, е. Монашескій. *Чернецький хліб по козацькій іззіж.* Ном. № 13353.

Черне́чий, а, е=**Чернецький.** *Чернеча злоба до гроба.* Ном. № 202. *Надів на себе рясу чернечу.* Рудч. Ск. II. 148.

Черне́ччина, ни, *ж.*=**Чернещина.** Вх. Зн. 80.

Черне́щина, ни, *ж.* Монастырскія помѣстья.

Черни́ло, ла, *с.*=**Чорнило.** *Спробувать пера й чорнила, що в йому за сила: так перо пише, як муха дише.* Ном. № 6086.

Черни́ти, ню́, ни́ш, *гл.*=**Чорни́ти.** *Ти, негідний сину, черниш мою дитину.* Чуб. V. 70.

Черни́ця, ці, *ж.* 1) Монахиня. *Одна пішла в-вісень заміж, друга у м'ясниці, а третяя чорнявая пішла у черниці.* Нп. 2) Черника, Vaccinium Myrtillus L. Анн. 371. *Одна пішла до світлиці, друга до пивниці, а третяя чорнявая у ліс по черниці.* Чуб. V. 168. 3)=**Ожина,** Rubus fruticosus L. Вх. Лем. 482. Ум. **Черни́чка, черни́ченька.** Чуб. I. 150.

Черни́чити, чу, чиш, *гл.* 1) Быть монахиней, богомольствовать. 2) Жить монашеской жизнью *Понеділкує, черничить, киянок годує; свічку, ладан в церкву Божу любить подавати.* Мкр. Н. 30.

Черни́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **черниця.**

Черні́т, ту, *м.* Черная шерстяная пряжа.

Черні́тка, ки, *ж.* **Плахта-чернітка**=**Чернетка.** Ум. **Черні́точка.** *В неї плахта черніточка, сама як квіточка.* Чуб. V. 600.

Черно́біль, лю, *м.* Раст. Gentiana carpatica. Шух. I. 21.

Чернобри́вець, вця, *м.* и пр.=**Чорнобривець** и пр.

Черну́ля, лі, *ж.* Кличка черной коровы. Вх. Лем. 482.

Черну́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ **чернушка.**

Черну́шка, ки, *ж.* 1) Раст.: а) Nigella sativa L. ЗЮЗО. I. 129. б)—**ди́ка.** Nigella arvensis L. ЗЮЗО. I. 129. 2) Монахиня. 3) Кличка коровы. Kolb. I. 65. Ум. **Черну́шечка.** *Що й у Київі да в манастирі.... там жила-була собі чернушечка.* Чуб. V. 1167.

Чернь, ні, *ж.* 1) Черный цвѣтъ, черная одежда. *Шо в черницях добре жити, лехко ділечко робити, тілько, ненько, досадненько, шо в черні ходити* Грин. III. 376. 2) Черныя нитки. *Я тебе, біле, черню потчу.* Чуб. V. 489. 3) Чернь, простой народъ. *Утверди, Боже, люду царського, народу християнського, війська Запорозького, Донського, з сією черню Дніпровою, низовою, на многая літа, до конця віка.* АД. I. 220.

Черня́, ні, *ж.* Забѣлина на зубахъ лошади. Херс. у.

Че́рнява, ви, *ж.* Чернь, толпа народа. Вх. Лем. 482.

Черня́дка, ки, *ж.*—**плахта**=**Чернітка.** Вас. 170.

Черпа́к, ка́, *м.* 1) Черпакъ на длинной палкѣ или ведро съ короткой ручкой, вверхъ стоящей, для набиранія воды. МУЕ. I. 44. Шух. I. 250. 251. *Ось черпак з водою.* Драг. 37. 2) Родъ ковша для поливанія ризей (см. ризи). Шух. I.

179. 3)=Фатка=Хватка. Вх. Пч. II. 23. Подобный-же, но нѣсколько отлично устроенный рыболовный снарядъ. Вх. Пч. II. 24.

Черпакóвий, а, е. Относящійся къ черпаку. Черпакóва хвáтка. См. Хватка. Браун. 14, 15.

Черпáти, пáю, еш, *гл.* Черпать.

Черпíта, ти, *ж.* Хохлатый жаворонокъ, Alauda cristata. См. Черпітиха и чорпіта.

Черпíтиха, хи, *ж.*=**Черпіта.** Вх. Зн 80.

Черсáк, кá, *м.* 1) Раст. а) Dipsacus laciniatus. Шух. I. 21. б) мн. Amygdalus nanna L. ЗЮЗО. I. 111. 2) Горшокъ Шух. I. 101.

Черсáти, сáю, еш. сов. в. **чéрснути, ну, неш,** *гл.* 1)=**Чухати, чухнýти.** Вх. Зн. 80. 2) Тереть, тернуть, провести чѣмъ-либо по чемъ. Вх. Зн. 80. 3) Бѣжать, побѣжать (см. Чухрати). Вх. Зн. 80.

Черствáк, кá, *м.* Родъ гриба, повидимому Boletus edulis. Вх. Уг. 275.

Черствúй, á, é. Черствый. *Хліб такий черствий, що й не вгризеш.* Харьк.

Чéрствіти, вію, еш, *гл.* Черствѣть. *Хліб черствіє.* Дещо.

Чертежник, ка, *м.*=**Чертіж.** Вх. Зн. 80, 88.

Чертец(ъ), тця, *м.*=**Чертіж.** Вх. Зн. 80.

Чертúна, ни, *ж.*=**Очеретина.** Ум. Чертúнка. Мил. 92.

Чертúти, чý, тúш, *гл.*=**Черкати 4.** *Не черти, бо воза поламаєш.* Ном. № 3501.

Чертúця, ці, *ж.* Дерево съ ободранной вокругъ корой. Вх. Зн. 80.

Чéртіж, жа, *м.* Зоол. Myoxus nitela. Желех. Вх. Зн. 80.

Черть! *межд.*, выражающее ударъ, хвать. *Черть в писок!* Вх. Зн. 80.

Черýн, на, *м.*=**Чертіж.** Вх. Зн. 80.

Черцьóвий, а, е. 1) Іюньскій. 2) Кошенильвый. 3)=Червчатий. *Черцьовий поясочок.* Чуб. V. 544.

Черч, чі, *ж.* Кошениль. Гол. Од. 41. См. Червець, черець.

Черчáти, чу, чиш, *гл.* 1)=**Вряжчати.** *Ванц (=лавц) черчит.* Вх. Лем. 482. *Черчит пінязми.* Вх. Лем. 482. 2) Журчать. *Вода черчит.* Вх. Лем. 482.

Черчáтий, а, е=**Червчатий.** *Черчатая плахта.* Гол. I. 53. *Черчатий пояс.* Гол. Од. 66.

Черчáтка, ки, *ж.*=**Червчатка.** Ум. Черчáточка.

Чéрчеть, ти, *ж.*=**Черч.** Шух. I. 152.

Чéрчик, ка, *м.* 1) Ум. отъ чернець=Ченчик. *Ой ти, сестро, здорова будь, а я іду в божу путь черчиків шукати, гріхів сповідати.* Чуб. V. 921. 2) Ум. отъ черець 3)=Червець 5. *Ой спала під черчиком зелененьким.* Чуб. Ш. 203. 4) Рыба Phoxinus rivularis. Вх. Пч. II. 20. 5)=Червець 4. Маркев. 141.

Черчýк, кá, *м.*=**Черчик 1.** *Черчук має черевички і сам черчик невеличкий. Черчук має реверенду.* Гол. Ш. 349.

Черчиковий, а, е. Красный. *Ногавиці на ньому черчикові, як той жар.* Федьк. Пов. 79.

Черчúстий, а, е. 1)=**Червчистий.** *Уродив черчик черчистий.* Мет. 233.

Черянка, ки, *ж.* Въ выраж.: на черянку. По очереди. Вх. Лем. 482.

Черятися, ряюся, ешся, *гл.* Мѣняться. Вх. Лем. 482.

Чесáльний, а, е. Служащій для чесанія. Чесáльна щітка. Щетка для очистки пеньки. НВолын. у.

Чесáнний, а, е. О полотнѣ: самое лучшее и тонкое. Шух. I. 147, 259.

Чесáння, ня, *с.* Чесаніе. Ум. Чесáннячко. *Чи жаль тобі гуляннячка, субітнього чесаннячка.* Нп.

Чесáти, шý, шеш, *гл.* 1) Чесать. *Чеше косу.* Шевч. 19. *Чеше, як мачуха.* Ном. № 9382. 2) Итти, бѣжать. *Куди, дівчата, чешете?* Мир. Пов. I. 144. *Чоботи в руках несеш, а до мене босий чешеш.* Чуб. V. 1125. 3) Бить, рубить. *Явтух Рябка все знай по жижках чеше.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 82). *Меч-самобієць чесав уже його військо.* Грин. I. 187.

Чесáтися, шýся, шешся, *гл.* Чесаться. *Марусю, дусю, мийся, чешися.* Ном. № 11261. *Чешися кінь з конем, віл з волом, а свиня об тин, як нема з ким.* Ном. № 1029.

Чéсний, а, е. 1) Честный. *Чесний не одурить.* 2) Почтенный, уважаемый. *Між людьми чесними зубів не продавай.* Ном. № 12647. *Яка в мене борода чесна і велика.* Закр. *Вона чесного роду.* Стор. М. Пр. 52. *Млин—чесна храмина.* Ном. № 10299 3) Чéсний хрест. Праздникъ воздвиженія креста (14 сентября). О. 1861. V. 73. *Поїхав ото я саме під Чесного Хреста у ліс дрова рубати.* Грин. I. 4.

Чéсність, ности, *ж.* Честность. *Багатство лихо возьме, а чесність із нами.* Грин. Ш. 284.

Чéсно, *нар.* 1) Честно. *Чесно рахує,—*

чужого не хоче. 2) Какъ слѣдуетъ съ уваженіемъ, съ почтеніемъ, съ честью, съ достоинствомъ. *Народу чесно поклонивсь.* Алв. 27. *Батька чесно поховали.* Г. Барв. 185.

Чеснота, ти, *ж.* Добродѣтель. *Тихі чесноти без розголосу і пихи приваблювали мене.* Г. Барв. 373.

Чеснути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ чесати 1. *Тільки раз чеснула гребінцем, а він і переломивсь.* Харьк.

Чесняк, ка, *м.* Честный человѣкъ. Мнж. 194.

Честень, ня, *м.* Памятникъ, монументъ. Встрѣчено только у Кулиша. К. Дз. 54. К. Дз. 59. *Хто чесно привітав твій честень мармуровий?* К. Дз. 59.

Честь, ти, *ж.* Честь. *Честь Богу, хвала, а вам на здоров'я.* Ном. № 10008. **Я б і сказав тобі, та честь на собі кладу.** Я не хочу тебѣ этого сказать изъ уваженія къ самому себѣ. Ном. № 3582.

Чеськи, *нар.* Въ выраженіи: **по чеськи.** Честью, какъ слѣдуетъ. *Коли прийшов, вражий сину, то по чеськи сядь.* Чуб. V. 955.

Четвер, рга, *м.* Четвергъ. *У неділю я її одвідала, а в четвер почули ми, що вмерла.* МВ. І. 78. *Середа нехай не трапляється наперед четверга.* Ном. № 532. —**жилавий, жилний.** См. **Жилавий.**

Четверговий, а, е. Четверговый. Грин. Ш. 558.

Четверень, рня, *м.* Одна часть распиленнаго начетверо древеснаго ствола. Сумск. у.

Четверик, ка, *м.* Четверикъ, четверка. *Пішов четвериком орать.* Рудч. Ск. І. 180. Ум. **Четверичок.**

Четверинка, ки, *ж.* Въ загадкѣ каждая штука изъ четырехъ. *Чотирі четверинки, п'ята п'ятиринка, шосте гостре, сьоме просте* (вікно). Ном. № 284, стр. 298.

Четверник, ка, *м.* Шлея съ четырьмя полосами (продольными и поперечными). Вас. 160. См. **Трійник, п'ятерик** и пр.

Четверниця, ці, *ж.* Четверка воловъ. Ум. **Четверничка.** *А в чистім полі близько дороги орет ми плужок четверничкою.* Гол. ІІ. 17.

Четверня, ні *ж.* Четверка. *Пан четвернею пробіжить.* МВ. І. 22.

Четверняк, ку, *м.* Сортъ рога (у гребенщиковъ). Вас. 163.

Четверо, *числ.* Четверо. *Четверо яблучок котяться.* Ном. Заг. № 463. *У неї вже четверо дітей* Харьк.

Четвертак, ка, *м.* 1) Лошадь или быкъ четырехъ лѣтъ. Харьк. 2) Бревно въ 4 сажня длиной. Шух. І 177. 3) Четвертакъ (заимств. изъ русск. языка?) Ум. **Четвертачок.**

Четвертака, ки, *ж.* Корова четырехъ лѣтъ. Харьк.

Четвертий, а, е. Четвертый. *Живе Олеся рік і другий, і третій, і четвертий.* МВ. І. 45. Ум. **Четвертенький.** *Ляхів-панів у нічку у четвертеньку так як кабанів заганяйте.* АД. ІІ. 115.

Четвертина, ни, *ж.* 1) Четвертая, часть, четверть. **Четвертина сала.** Четверть куска сала, не какого либо куска, а такого, какими сало солится. *Доїв окрайця й сала четвертину.* Мкр. Н. 10 2) **Четвертина проса, жита** и пр. Извѣстная мѣра земли для посѣва проса, ржи и пр. *А що ж мені на год? Даєте день проса (четвертину проса викосить).* Рудч. Ск. І. 89. 3) Четверть кварты. *Четвертину горілки купи.* Грин. І. 188. *Вернулась з четвертиною горілки, поставила її перед Чіпкою.* Мир. ХРВ. 195. 4) Четвертая часть дубовой болванки. Вас. 148. Ум. **Четвертинка.**

Четвертувати, тую, еш, *гл.*=**Чвертувати.** Греб. 366. *Ріж мене, четвертуй, а я з тобою не піду.* Стор. М. Пр. 36.

Четверть, ти, *ж.* 1) Четверть, четвертая часть аршина. *На рівному було до п'яти четвертей снігу.* О. 1862. IV. 92. 2) Четверть (мѣра сыпучихъ тѣлъ). *Двісті четвертей жита і триста четвертей пшениці.* Грин. І. 110.

Четвертяк, ка, *м.* Четырехгранный ячмень. Вх. Пч. ІІ. 32.

Четверуватися, руюся, ешся, *гл.* Запрягать двѣ пары воловъ въ возъ (при тяжелой клади). Міус. окр.

Четверуха, хи, *ж.* Мѣра поля: $^1/_4$ загона. Черниг. г.

Четвірко, *числ.* Ум. отъ **четверо.** *Господь благословив і діточ..ами: четвірко їх мали.* Св. Л. 8.

Четен, на, *м.* Плетеная въ видѣ рѣшетки стѣнка; изъ такихъ стѣнокъ составляютъ **агел**, загороду для овецъ. О. 1862. V. Кух. 39.

Четирня, ні, *ж.* Всѣ четыре колеса въ возу вмѣстѣ. Екатериносл.

Четирха́тий, а, е. Шершавый, шероховатый. Вх. Пч. 1. 15.

Четь, ти, *ж.* Четверть. *Три четі.* О. 1862. I. 81.

Чех, ха, *м.* 1) Чехъ. Желех. 2) Родъ серебряной или золотой старой монеты. Kolb. I. 38.

Чехме́йстер, ра, *м.* Шафмейстеръ, начальникъ овцеводнаго хозяйства въ крупныхъ экономіяхъ. Херс. г.

Че́хнути, ну, неш, *гл.* Чахнуть. *Батько наш чехне та й чехне, почав кашляти, а далі й зовсім ліг.* Харьк. у.

Чехо́ня, ні, *ж.*=**Чахоня.**

Чечеви́ця, ці, *ж.* Раст. Ervum Lens L. ЗЮЗО. I. 122. *Хто в горох, а хто в чечевицю.* Ном. № 6658.

Чече́кати, каю, еш, *гл.* Трещать (о насѣкомыхъ). *Метелики, шершні, бабки, коники снують, гудуть, чечекають.* Г. Барв. 145.

Че́чик, ка, *м.* Пт. чечетъ. *Бігла чечітка поперед ворітка; вийшов чечик, дав її мечик, а вона й стала.* Ном. заг. № 429.

Чечичо́ня, ні, *ж.*=**Чечітка.** Грин. Ш. 664.

Чечі́тка, ки, *ж.* Чечетка, Trin illa linaria. Вх. Пч. II. 11. *Хоч би уже лупилось курчям, а вилупилась чечітка.* Ном. №.13690.

Чечува́тися, чу́юся, ешся, *гл.*=**Цятатися.** *Орішками чечуватися, вишеньками забавлятися.* Чуб. Ш. 292.

Чечу́га, ги, *ж.* 1) Рыба: стерлядь, Acipenser ruthenus. Браун. 31. Kolb. I. 72. *Рибка чечуга плаває доволі.* Гол. Ш. 333. 2) Свинья. Св. Л. 3, 52.

Чечу́ра, ри, *ж.*=**Чечуга 1?** *Зобачив рибу чечуру.* Чуб. Ш. 441.

Чечути́ня, ні, *ж.*=**Чечітка.**

Чеша, ші, *ж.* Чехонь. Черк. у.

Чегі́р, ра, *м.*=**Чагарь.** Шух. I. 210.

Чера, ри, *ж.* Жидкая кулеша. (См.). Шух. I. 108.

Чи, *с.* Ли, или, развѣ. *Чи може сліпий сліпого водити?* Єв. Л. VI. 39. *Чи гріх, чи два, а вже не видержу.* Ном. № 118. *Як де зробить чорногуз гніздо на хаті, чи у дворі, то та хата щаслива.* Чуб. *Та чи то ж повірять?* Шейк. *Чи вже б то пожаліли?* Сим. 236. *Може до того чи й доживемо.* О. 1861. VII. 16. **Чи так, то й так.** Ну, пусть будетъ и такъ. Рудч. Ск. I. 1. **Чи що.** Что-ли. *Що він там чортів сліпить, чи що?* Ном. № 10932.

Чиберачки. См. **Чеберячка.** *Батько скаче, мати плаче, а жид біжки чиберачки.* Чуб. Ш. 478.

Чи́брик, ка, *м.* Раст. а)=**Чебрець а).** Шух. I. 22. б)—**ди́кий.** Thymus montanus. Шух. I. 22.

Чига́, ги́, *ж.*=**Чечуга 1.** МУЕ. I. 40.

Чига́ти, га́ю, еш, *гл.* Подстерегать. К. ЧР. 312, 16, 167. *Піднялись чужі на мене, на мою чигають душу.* К. Псал. 125.

Чигінь, (ні, *ж.* ?) Жердь, бревно, которымъ подпираютъ бокъ плота или берлини, чтобы поставить плотъ или судно ровно, если наклонены. Екатеринсл. у. Слов. Д. Эварн.

Чиж, жа́, *м.* 1) Чижъ, Fringilla Spinus. Вх. Пч. II. 11. 2) Родъ дѣтской игры. Ив 17. Ум. **Чи́жик.** *Весною чижик молоденький, такий співучий, проворненький в садочку все собі скакав.* Гліб.

Чиже́мки, мок, *ж. мн.* 1) Ум. отъ **чижми.** 2) Ботинки, зашнуровывающіеся по бокамъ. Гол. Од. 25.

Чижма́к, ка́, *м.* Сапогъ. Желех. Ум. **Чижмачок.** *Да із сих чижмачків обулись в сап'янові.* Маркев. 34.

Чижма́р, ра, *м.* Сапожникъ.

Чижми, жем, *ж. мн* Венгерскіе сапоги черные или красные. Гол. Од. 77, 79, 81. *Чижми з острогами.* Гол. Ш. 408. Ум. **Чиже́мки.**

Чий, чия́ чиє́, *мѣст.* Чей, чья, чье. *Чиї ворота минеш, а поповиx ні.* Ном. № 216. **Чийсь.** Чей то. *Чиясь доля плаче.* Ном. № 8877.

I **Чик, ка,** *м.* Пт. Lanius, сорокопутъ. Вх. Лем. 482.

II. **Чик,** *меж* 1) Отъ **чикати,**—выражаетъ рѣзанье. О. 1862. IX. 119. 2) Выражаетъ прыганье (въ загадкѣ). *Куций Степанко скрутився, звертівся, та й по хаті скаче—чик, чик!* Ном. Заг. № 335.

Чи́ка, ки, *ж.* Дѣтск. Ножикъ, все острое. *Не займай—це чика.* Екатеринсл. г.

Чи́кавка, ки, *ж.*=**Чекіт.** Вх. Пч. II. 12.

Чи́кало, ла, *с.*=**Чапавка.** Вх. Пч. II. 23.

Чи́кати, каю. еш, *гл.* 1) Рѣзать ножемъ, ножницами. 2) О птицахъ: чирикать, стрекотать. *Сорока чикат.* Вх. Лем. 482.

Чика́ч, ча, *м.*=**Чекіт**=**Чекавка.** Вх. Пч. II. 12.

Чики-чики, *меж.*, выражающее рѣзаніе. *Чики-чики личаки на дубові лапті.* Чуб. Ш. 106. *Чики-чики два ножики зарізали рака.*

Чикилди́ха, хи, *ж.* Названіе плохой водки. Марк. 169. *В сей день його отець опрягся, як чикилдихи обіжравсь,—Анхиз з горілочки умер.* Котл. Ен. II. 9.

Чи́кір, кору, *м.* =**Сизір**. Вх. Пч. II. 13.

Чикну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Одн. в. отъ чикати. *Візьмуть, чикнуть ножем пальця.* Драг. 2.

Чи́колодок, дка, чи́колозок·нка, *м.*= **Чиколоток**. Желех.

Чи́колоток, тка, *м.* 1)=**Щиколоток**. Вх. Пч. I. 15. 2) Колѣнное сочлененіе колѣно. Вх. Пч. I. 15.

Чику́лівка, ки, *ж.*=**Верхолаз**. Вх. Пч. II. 8.

Чим. Творит. пад. отъ що. (См.).

Чима́ли́й, а, е. Порядочный, довольно большой, значительный. *Городець чималий.* Рудч. Ск. I. 25. *Розвела пожар чимал.* Котл. Ен. I. 37. Ум. **Чимале́нький**.

Чима́ло, *нар.* Порядочно, довольно много, значительно. *Чимало літ перевернулось, води чимало утекло, і в хутір лихо завернуло, і сліз чимало принесло.* Шевч. 106. Ум. **Чимале́нько**.

Чимба́рка, ки, *ж.* Родъ верхней одежды у мѣщанъ. *А міщанство! У них своя одежа.... чимбарка суконна....* О. 1862. VIII. 33. См. **Чамара, чемера, чемерка**.

Чимба́рь, ря́, *м.* и пр.=**Чинбарь** и пр. О. 1862. I. 52.

Чимбі́р, бо́ру, *м.*=**Крайка**. Вх. Зн. 80. Ум. **Чимборик**. Вх. Зн. 80.

Чимбра́с, су, *м.* Раст. Chrysanthemum Segetum. Вх. Пч. II. 30.

Чиме́рка, ки, *ж.*=**Чемерка**.

Чимисува́ти, су́ю, еш, *гл.* Рѣзать. *Бере дружко ніж колодій і чимисує той коровай на шматочки.* МУЕ. I. 133. (Полтав.).

Чимсати, саю, еш, *гл.*=**Чухрати** 1, 2, 4. Вх. Зн. 80.

Чимчикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Идти быстро. Шевч. 621. *Люде ідуть мостом, а він прямо водою чимчикує.* Драг. 140.

Чин, ну, *м.* 1) Дѣйствіе, дѣяніе. *Після старої голови все марно пійшло. Ні порядку, ні чину.* Г. Барв. 224. 2) Способъ, образъ. *То—проше пана—оттаким чином робилось.* НВолын. у. *Одслуживши в церкві службу Божу і похорон, як слідує, понесли тим же чином і на кладвище.* Кв. 3) Чинъ (заимствовано изъ русскаго языка). *Великого чину дійшов.* МВ. II. 32.

Чи́на, ни, *ж.*—ро́зова. Раст. Lathyrus tuberosus L. ЗЮЗО. I. 126.

Чина́рка, ки, *ж.*=**Чемерка** 1. ХС. IV. 51. Ум. **Чина́рочка**.

Чинарчи́на, ни, *ж.*=**Чинарка**. Харьк. у.

Чинба́рити, рю, риш, *гл.* Быть кожевникомъ.

Чинбари́ха, хи, *ж.* Жена кожевника.

Чинба́рня, ні, *ж.* Заведеніе для выдѣлки кожъ. (Залюбовск.).

Чинба́рство, ва, *с.* Кожевничество.

Чинба́рський, а, е. Кожевничій, кожевенный. *Линтваревий кожух* (пахне) *за півмилі чинбарським квасом.* Сим. 226.

Чинба́рь, ря́, *м.* Кожевникъ. Чуб. VII. 431. Вас. 156.

Чинбу́рка, ки, *ж.* „*Колісчатко на бичові коло лямки, якою тягнуть невід з моря*". Єйскъ. Слов. Д. Эварн.

Чинга́л, ла, *м.* Кинжалъ. *Тільки й зоставили собі по чингалу, про всякий случай, од звірюки.* Стор. II. 12.

Чиндокбра, ри, *ж.* См. **Цінгаксра**. *А на йому шуба люба, а на шубі чиндокора, на чиндокорі поясочок.* Чуб. Ш. 457.

Чине́нник, ка, *м.* Столбовая дорога. Угор.

Чи́ни, нів, *мн.* 1) Мѣсто, гдѣ перекрещиваются нити основы. Константиногр. у. МУЕ. Ш. 21. Шух. I. 259. 2) Колышки въ сновалкѣ, при помощи которыхъ дѣлаются чини 1 Лохв. у. Вас. 202.

Чини́ти, ню́, ниш, *гл.* 1) Дѣлать, производить, исполнять. *Незнай гріха не чинить.* Ном. № 106. *Її мати гречаники чинить.* Мил. 95. *Не чини лихого, не бійся нічого.* Ном. № 4442. *Порядки чинити.* Мет. 179. **Чини́ мою во́лю.** Исполняй мое желаніе. АД. I. 260. **Чині́те ла́ску!** Сдѣлайте одолженіе! пожалуйста! *Чиніте ласку, внесіть ковбаску!* Чуб. Ш. 476. 2) О змѣѣ: класть яйца. *Гадина чинить уперед яйце, а потім віводить гадиніта.* Шух. I. 238. 3) Дубить, выдѣлывать (кожу).

Чини́тися, ню́ся, нишся, *гл.* 1) Дѣлаться, происходить; становиться. *Чинилося те у давню давнину.* МВ. II. 61. *Чоловік чинится, давний, медвідь—старий.* Вх. Зн. 80. 2) Выдавать себя за кого.

Він чиниться Христос, а йому грішна жінка ноги мие! як то так?—казали жиди. Канев. у.

Чи́нка, ки, *ж.* Выдѣлка кожъ. Сумск. у.

Чинкі́, *мн.*=**Чари** (см. Чар.). Вх. Зн. 80.

Чи́новатий, а, е. 1)=**Чиноватний.** МУЕ. Ш. 25. 2)—те полотно́. Полотно, при ткани котораго нитки основы въ чинахъ (см. чини) перекрещиваются не пара съ парой, а каждыя три съ каждой одной. Шух. I. 259.

Чи́новатний, а, е. 1) Чи́новатна ли́ства. Часть сновалки, при помощи которой дѣлаются чини. МУЕ. Ш. 15. 2)—міток. Мітокъ, въ которомъ одно пасмо имѣетъ 30 нитокъ вмѣсто 60. МУЕ. Ш. 14.

Чино́вать, ті, *ж.*=**Чиновате полотно.** (См. **Чиноватий 2**). Вх. Зн. 80.

Чинч, чу и пр.=**Чинш** и пр. *Давала чинчу до двора ковбас десятків з три латину.* Котл. Ен. IV. 43.

Чинчері́ї, їв, *(м. ?).* Кандалы, оковы. Угор.

Чинчикува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Чимчикувати.**

Чинш, шу, *м.* Чиншъ, оброкъ, плата за пользованіе землей. К. ЧР. 427. *Краще стать на чинш, а потім викупить землю.* О. 1862. IV. 105.

Чинші́й, шія́, *м.*=**Чиншовик.** О. 1862. IV. 93.

Чиншови́й, а́, е́. Чиншевой, оброчный. *Чиншова земля. Чиншова шляхта.* О. 1862. VII. 87.

Чиншови́к, ка́, *м.* Платящій чиншъ, состоящій на чиншевомъ положеніи.

Чиншува́тися, шу́юся, єшся, *гл.* Платить чиншъ. О. 1862. VII. 88.

Чи́ньба́, би́, *ж* 1) Вычинка, выдѣлка. *Цей ремінь не хлібної чиньби, а кермецької.* Константиногр. у. *Шкурка за чиньбу не стане.* Ном. № 10571. 2) Трепка. *Дав йому доброї чиньби.* Ном. № 4014.

Чиня́нка, ки, *ж.* Бомба, начиненная порохомъ. Черном.

I. **Чиня́ти, ня́ю, еш,** *гл.* Вычинивать, выдѣлывать, дубить. *Шевчик шкури чиняє, а він дубом воняє.* Чуб. V. 1087.

II. **Чиня́ти, ня́ю, еш,** *гл.* Сокращенное відчиняти. *Чиняй, пані, ворота,—іде твоя робота.* Чуб. Ш. 233.

Чи́павка, ки, *ж.* Жердь на гребнѣ крыши на клуні, связывающая ключчя. МУЕ. I. 83.

Чипу́га, ги, *ж.* Раст.=**Дереза,** Caragana frutescens Dc. ЗЮЗО. I. 115.

Чир, ру, *м.* 1) Родъ размазни, саламаты изъ кукурузной муки. МУЕ. I. 104. 2) Трупъ. Желех.

Чира́нка, ки, *ж.* Порода утки, Anas crecca Ум. Чира́ночка. *Ой на ставу, на ставочку піймав качур чираночку.* Гол. I. 317.

Чи́рва, ви, *ж.* Масть въ картахъ: черви. КС. 1887. VI. 463.

Чирбо́вий, а, е. Червонный (о масти въ картахъ). КС. 1887. VI. 465.

Чире́нка, ки, *ж.*=**Чиранка.** Вх. Пч. II. 8.

Чирги́кати, каю, еш, *гл.* О ласточкахъ: чирикать. *Ластівки чиргикають.* Св. Л. 218.

Чи́рка, ки, *ж.* 1) Чирокъ (утка). *Не туди чирка носом керує.* Ном. № 5091. 2) Чирей. Вх. Зн. 80.

Чиркот, та. *м.*=**Ожелюх.** Вх. Пч. II. 15.

Чирку́н, на, *м.*=**Цінкун.** Вх. Пч. II. 9.

Чиру́н, на, *м.* Солеваренная сковорода. Вх. Зн. 49.

Чирус, са, *м.* Мелкая порода скумбріи. Херс. г.

Чирч, ча, *м*=**Черкач.** Вх. Лем. 483.

Чирча́к, ка́, *м.*=**Чирч.** Вх. Уг. 275.

Чира́, ра́ти, *с.* Чиренокъ, птенецъ чирка. *Вилітали пташата-чирята.* Чуб. Ш. 110. *І тілько край ставка оставсь табун утят. Чи крижні то були, чи то були чирята,—про те нам байдуже.* Греб. 387.

Чиря́к, ка́, *м.* Чирей, вередъ. *Чиряк великий, а гною мало.* Посл. *Догожає, як чиряковi.* Ном. № 4457.

Чиракува́тий, а, е. Покрытый чирьями.

Чиря́нка, ки, *ж.* 1)=**Чирка.** Вх. Пч. II. 8. 2)=Чиранка. Вх. Пч. II. 8.

Чиря́чка, ки, *ж.*=**Чиряк?** *Бешихо! чирячка, болячка..* Мьл. М. 96.

Числе́нний, а, е. Многочисленный. Желех.

Числе́нність, ности, *ж.* Многочисленность. Желех.

Числе́нно, *нар.* Многочисленно.

Чи́слити, лю, лиш, *гл.* 1) Считать. *Адже ж за воїнів нас числить.* Котл. Ен. 2) Разсчитывать. *Все ділає, не числячи не жодну подяку.* Шейк.

Чи́слитися, люся, лишся, *гл.* Считаться.

Число́, ла́, *с.* 1) Число. **Без числа́.** Безъ счету. *Добра жінка дванадцять раз на*

день одурить, а як яка, то й без числа. Ном. № 9078. **То не в число.** Это не въ счетъ, это исключить. Ном. № 10669. 2) Количество. *Хоч мале число полегкости собі мали.* АД. I. 91.

Чи́сниця, ці, *ж.* Три нитки или $^1/_{10}$ пасма Чуб. VII. 408. Вас. 201, 190. Kolb. I. 69. **Йому́ три чи́сниці до сме́рти.** Одной ногой въ гробу. Грин. I. 237.

Чиота́к, ка́, *м.* Сѣть для ловли рыбы на днѣпровскихъ отмеляхъ. Вас. 188.

Чиста́ш, ша, *м.* Мѣсто, очищенное отъ лѣса.

Чистени́на, ни, *ж.* Рожь и пшеница. Вх. Лем. 482. См. **Чистина 2.**

Чисте́ць, тцю́, *м.* Раст. а) Draba verna L. ЗЮЗО. I 177. б) Galium Mollugo L. ЗЮЗО. I. 177. в) Orobus alus L. ЗЮЗО. г) Stellaria Holbostea L. ЗЮЗО. I. 177. д) Stachys recta L. Вх. Пч. I. 13. ЗЮЗО. I. 137. е)—**лісови́й.** Statice Holostea L. ЗЮЗО. I. 137.

Чи́стий, а, е. 1) Чистый, незагрязненный, прозрачный. *Ой гляну я в чисту воду да на свою вроду.* Нп. 2) Незаросшій сорными травами. *Таке просо чисте та велике.* Рудч. Ск. 3) Чистый, гладкій *Бог дасть долю і в чистім полю.* Посл. 4) — **четве́р.** Четвергъ страстной недѣли великаго поста. ХС. I. 75. Маркев. 4. Ум. **Чисте́нький, чисте́сенький.** Рудч. Ск. I. 10. **Чистю́нький.** Фр. (Желех).

Чи́стик, ка, *м.* Раст. а)=**Чистець а).** Борз. у. Прилуц. у. б) Sedum acre L. ЗЮЗО. I. 136. в)—**жо́втий.** Chelidonium majus L. ЗЮЗО. I. 116.

Чисти́лище, ща, *с.* Чистилище. *Чув-їм за чистилище, же то іст місци для грішників на пукуту.* Гн. II. 76.

Чисти́ло, ла, *с.* Дѣтскій послѣдъ, placenta. Вх Зн. 80.

Чистина́, ни́, *ж.* 1) Чистое, незаросшее мѣсто. *А серед озера є дві чистині.* Ум. **Чисти́нка.** *Там у лісі таки чимало в чистинок.* 2) **Чисти́на?** Зерновой хлѣбъ: ячмень, полба, рожь, пшеница. Вх. Лем. 483.

Чи́стити, щу, стиш, *гл.* 1) Чистить. *Зайду до тії кринички, що я чистила.* Рудч. Ск. II. 57. *Не чисть мене до живого, то збавлю тебе од всього злого.* Ном. № 282. 2) Бить, колотить. *Почала... гостей чистити.* Мнж. 71.

Чи́ститися, щуся, стишся, *гл.* Чиститься. *Почав чиститись і прибіратись.* Левиц. Пов. 11.

Чисті́сінький, а, е. Совершенно чистый. *Ой бував же я та в чистісінькім полю.* О. 1862. IV. 15.

Чисті́сінько, *нар.* 1) Совершенно чисто. *Чистісінько в хаті,—ніде ні смітинки.* Харьк. 2) Совершенно, совсѣмъ (сильнѣе, чѣмъ чисто 2). *Чистісінько він та-й годі.* Харьк.

Чи́стість, тости, *ж.* 1) Чистота, отсутствіе грязи, сору. Желех. 2) Чистота духовная. Желех.

Чи́стник, ка, *м.* Раст. Ranunculus acris L. Анн. 290.

Чистни́к, ку, *м.* Раст. Stachus recta L. ЗЮЗО. I. 137. См. **Чистець.**

Чи́сто, *нар.* 1) Чисто. *Е, вже! тому низько в голови, в кого чисто в дворі; а тому лекше здихає, що двір вичищав.* Ном. № 1407. 2) Совершенно, совсѣмъ. *Чисто всіх побудила.* Г. Барв. 225. *Вибрав усю чисто воду.* Рудч. Ск. I. 37. Ум. **Чисте́нько, чисте́сенько. Чисте́нько коло посу́ди хо́дить,**— ничего не оставляетъ, все съѣдаетъ. Ном. № 11256.

Чистобре́ха и чистобрьо́ха, хи, *об.* Кто вретъ искусно, безъ запинки. *Инший і правди так..... не роскаже, як він було збреше: уже чистобрьоха був покійний!* О. 1861. V. 67.

Чистові́д, во́ду, *м.* Мѣсто, гдѣ чистая вода, незагрязненная, непоросшая водорослями. *Тут краще купатися: тут чистовід, а на брідку погано.* Лубен. у.

Чистопло́дний, а, е. Рожденный въ законномъ бракѣ? *Дай же, Господи, діточкам чистоплодним!* ЕЗ. V. 108.

Чистопо́лина, ни, *ж.* Чистое поле. *Нехай іде на чистополину, там і дихати лекше.* Харьк. г.

Чистота́, ти́, *ж.* Чистота. Мнж. 122. Грин. III. 404. *Хто чистоту в нечистого добуде?* К. Іов. 30.

Чистю́к, ка́, *м.* Чистикъ, чистоплотный.

Чистю́нький, а, е. Ум. отъ **чистий.** Фр. (Желех.).

Чистю́х, ха, *м.* Насѣк. Nepa cinerea. Вх. Пч. II. 27.

Чистю́чка, ки, *ж.* Чистуха, чистоплотная.

Чи́тавий, а, е. Большой, порядочный, хорошій. Угор.

Чита́ка, ки, *об.* Чтецъ, чтица. *Із тебе, як бачу, і читака поганий.*

Чита́льник, ка, *м.* Читатель. *Багацько*

читальників дожидаеться тієї книжки. Левиц. Пов. 255.

Чита́ння, ня, *с.* 1) Чтеніе. Грин. I. 289. *Які співання, таке й читання.* Ном. № 8015. 2) Считаніе. *У нас пінязьки без читаня*—безъ счету. Вх. Лем. 483.

Чита́ти, та́ю, єш, *гл.* 1) Читать. *Батенько йде та в листоньку читає, читаючи та жалібненько ридає.* Чуб. I. 174. 2) Считать. Вх. Лем. 483.

Чита́ч, ча́, *м.* Читатель. К. ЧР. 100.

Чите́ць, тця́, *м.*=**Читач**. Ном. Од видавця, I.

Чич, чі, *ж.*=**Чичва**. Вх. Зн. 80.

Чичва. ви, *ж.* Плохое болотное сѣно. Вх. Зн. 80.

Чиче́кати, каю, єш, *гл.* О сорокѣ: кричать. Вх. Уч. I. 15.

Чиче́рчик, ку, *м.* Встрѣчено въ нар. пѣснѣ вмѣсто черчик. *Васильчику-чичерчику, посію тебе в городчику.* О. 1861. XI. Св. 67.

Чичи́рк. Въ выраженіи: **Ні чичи́рк**. Ни гугу! ни слова! не шелохнется. *Ні чичирк! і дух притаїв.* Ном. № 12942.

Чичи́ркнути, ну, неш, *гл.* Шелохнуться, зашелестѣть. Употребл. съ отрицаніемъ. *Ніщо а ні чичиркне.* Лохв. у.

Чичка, ки, *ж.* Цвѣтокъ. Угор.

Чичмаря, рі, *ж.* Мелкій дождикъ. Мнж. 194.

Чи́чморіти, рю, риш, *гл.* Ѣсть много, съ жадностью. *Чичморить, чичморить!* Лебед. у.

Чи́шка, ки, *ж.* 1)=**Цешка**. Черниг. у. 2)=**Пучка** 1. Вх. Уч. I. 15. См. **Пушка**.

Чі́вка, ки, *ж.* 1) Хохолъ, волосы спереди головы. Вх. Зн. 80. *Бере го за чівку.* Фр. Пр. 117. 2) *мн.* **Чівки́**. То-же, что и волоття у кукурузы. Шух. I. 100. Ум. **Чі́вочка**. *А чорнії мої очі, чівочка гладенька.* Шух. I. 198.

Чі́лка, ки, *ж.*=**Чулко**. Угор.

Чі́льний, а, е. Отборный, крупный, значительный, выдающійся. *Чільне зерно. От стане він чільний господарь, богатий, маючий як пан.* Млак. 102.

Чільце́, ця́, *с.* 1) Ум. отъ **чо́ло**. 2) Родъ женской головной повязки. Вх. Зн. 80.

Чімиру́ха, хи, *ж.* Названіе водки. *Бодай тії пани жили, що гуральні становили: як би не ся чімируха, то я б згинув так, як муха.* Ном. № 11659.

Чі́мка. ки, *ж.* Болѣе длинныя волокна овечьей шерсти. Гол. Од. 39.

Чі́мкати, каю, єш, *гл.* Отдѣлять болѣе длинныя волокна овечьей шерсти. Гол. Од. 39.

Чі́мхати, хаю, єш, *гл.*=**Чухрати** 1, 2, 4. Вх. Зн. 80. *Чімхай до війта.* Вх. Зн. 43.

I. Чіп, чопа́, *м.* 1) Деревянная затычка у бочки. *Узялась за чіп, щоб одіткнуть.* Рудч. Ск. II. 151. *П'яний, як чіп.* Ном. № 11740. **Ході́ти до чопа́**. Пьянствовать, ходить къ кабакъ. Ном. № 11701. 2) Стержень, на которомъ что либо ходитъ, качается или вращается (въ видѣ колышка, винта и пр.)—является частью многихъ машинъ и снарядовъ, напр. винтъ, соединяющій половинки ножницъ. Шух. I 153. Также часть: **верклюга, верстату**, курительной трубки (металлическая крышка ходитъ на немъ), **п'їл** (см. **п'їла**). Шух. I. 187, 255, 276, 254. 3) Колышекъ въ сноваясѣ. Шух I. 150. См. **Снуваєнка**. 4) Колышекъ, зубъ (желѣзный) въ боронѣ. Шух. I. 166. 5) Шипъ въ столбѣ для связи съ другимъ бревномъ. Уманск., Гайсин. у.у. 6) Желѣзный шипъ на мельничномъ валу. Мик. 480. Черниг у. 7) Рыба: Aspro Zingel. Вх. Уч. II. 18. Ум. **Чіпо́к, чіпо́чок, чо́пик, чопе́ць**. (Харьк., Залюбовск.). *В барилочку два напиточки, нема чіпочка, нема дірочки.* Ном. заг. № 64.

II. Чіп, *меж.*=**Чіпа**: Лохв. у.

Чіпа, *меж.* Прочь, вонъ! (Преимущ. на собаку). *Чіпа, чіпа в солому спати.* Ном. № 11319.

Чіпа́ти, па́ю, єш, *гл.* Трогать. *Не чіпай послідку на дорозі, бо як торкнеш, буде смердіти.* Ном. № 3289.

Чіпа́тися, па́юся, єшся, *гл.*=**Чіплятися**. *Щоби не чіпалися вроки чи дитини, чи худобини....* ЕЗ. V. 218.

Чіпе́ць, пця́, *м.* 1)=**Чепець** 1. *Русую кісоньку під чіпець.* Грин. III. 548. *Сидить дівка в темниці, шиє чіпець без ниці.* Ном. заг. № 145 2)=**Чепчик** 3. *В чіпці уродився, а на посторонку згине.* Ном. № 4091. 3)=**Чепець** 4. О. 1862. V. Кух. 39.

Чіпе, (п'я, *с.* ?)=**Очепа**. Вх. Зн. 45.

Чіпки́й, а́, е́. Прилипчивый. *Віспа—чіпка хороба.* Міус. окр.

Чіпля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Прицѣплять, вѣшать. Ном. № 13428. *Намиста чіп-*

ляють. О. 1861. XI. 28. *Рушники чіпляють.*

Чіпля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* 1) Цѣпляться. *Біда за біду чіпляється, як у ланцюзі кільце за кільце.* Ном. № 2164. 2) Привязываться, приставать.

Чіпа́рь, ря, *м.* Мундшенкъ, кравчій. Вх. Зн. 80. Угор.

Чі́пко, *нар.*=**Чепко**. Лохв. у.

Чіпо́к, пка́, *м.* 1) Ум. отъ чіп. 2)=Чепець 1. *Бреніють жіночі чіпки, чоловічі шапки.* Г. Барв. 148. Ум. **Чіпо́чок, чі́пчик, чі́пчичок.** *Глянь, Палазю, на поріг, несуть чіпчичок либонь твій.* Грин. III. 548.

Чіпо́чок, чка, *м.* 1) Ум. отъ чіп. 2) Ум. отъ чіпок.

Чі́пчик, ка, чі́пчичок, чка, *м.* Ум. отъ чіпок.

Чірени́й, а, е=Каламутний. *Чірена вода.* Шух. I. 81.

Чірívви́й, а, е=Червивий. ЕЗ. V. 84.

Чі́рка, ки, *ж.* Порода утокъ. Черк. у.

Чі́рхавий, а, е. Шершавый, шероховатый. Фр. (Желех.).

Чі́рхатися, хаюся, ешся, *гл.*=**Чухатися**. Желех.

Чістрити, рю, риш, *гл.* Чесать на гребнѣ пеньку, шерсть. Гол. 35, 36, 39. Шух. I. 147.

Чіт, ту, *м.* Четъ, четное число. *Чіт чи лишка?* Кв.

Чітува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Играть въ четъ или нечетъ. *Оріщками чітуватися.* Нп.

Чіту́ра, ри, *ж.* Жестявка. Вх. Зн. 81.

Чіхра́тий, а, е. Косматый. Вх. Зн. 81.

Чіхра́тися, ра́юся, ешся, *гл.*=**Чухатися**. *Кінь.... розчав ся чіхрати у тоту яблонь.* Драг. 263.

Чі́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ чічка.

Чі́чка, ки, *ж.* 1) Цвѣтокъ. Шух. I. 184, 18. *На його могилі четверті вже чічки проквітають: і білі, і голубі, і всякі.* Федьк. Пов. 44. *Ой заквіла красна чічка.* Гол. IV. 489. 2)—жовта=Козельці, Ranunculus. Шух. I. 20. Ум. **Чі́чечка.** Гол. II. 762. См. **Чічка.**

Чічка́тий, а, е. 1) Цвѣтистый. Шух. I. 20. 2) Вышитый цвѣтными нитками. *Чічкаті вишиваня.* Шух. I. 245.

Чі́чник, ка, *м.* Раст. Leontodon taraxacum. Вх. Пч. II. 33.

Чка́тися, чка́юся, ешся, *гл.*=**Цкати**. Вх. Лем. 483.

Чко-чко-чкоу! *меж.* Зовъ свиней. Радомысл. у.

Чколити, лю, лиш, *гл.* Охотничій терминъ о собакахъ: лаять тонкимъ голосомъ, увидѣвъ звѣря. Вх. Уг. 275.

Чкурити, рю, риш, *гл.* Скоро бѣжать.

Чкурну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Побѣжать. Рудч. Ск. I. 128. *І вибравшись на добру стежку, чкурнула просто до троян.* Котл. Ен. IV. 45. *Пустив одного зайця,— той як чкурне в ліс.* Грин. I. 218.

Чля, *нар.* Прилично. *Що кому чля.* Ном. № 13912.

Чма́кати, каю, еш, *гл.* Чавкать.

Чмале́ний, а, е=Чмелений. *Хмара хмару швидко гоне, грім по небу торохтить, вітер плаче, вітер стогне, дощ по вікнах порощить. Під чмалену сю незгоду мов побиті люде сплять.* Свіп, 105.

Чмана́, ни́, *ж.*=**Чмара.** Полт.

Чмані́ти, ні́ю, еш, *гл* Быть угорѣлымъ, угорать, одурѣвать. *Після горілки днів зо три чманієш.* Лебед. у.

Чмара́, ря́, *ж,* Призракъ, привидѣніе. *У! чмарою так і лізе!* Г. Барв. 33. *Так і сичуться до нас, як чмара та.* Г. Барв. 49

Чмеле́ний, а, е. Ошалѣвшій? *Прийшли додому,--як п'яна, мов чмелена.* Мир. ХРВ. 17.

Чме́лик, ка, *м.* Ум. отъ чміль.

Чмель, лю, *м.* Раст. Helichrysum arenarium Dc. ЗЮЗО. I. 124.

Чми́га, ги, *ж.*=**Шмига**. *Якось приходиться не до чмиги.* Стор. II. 204.

Чмирь, рю. *м.* 1) Короткая шерсть остающаяся на пестахъ послѣ валявья сукна. Вас. 172. 2) Острый, противный запахъ. *Борсук у норі такого піддае чмиру.* Борз. у. 3)—ря́. Чумазый.

I. Чмих, ху, *м.* 1) Одинъ разъ фырканія. 2) Родъ игры, въ которой стараются разсмѣшить, а смѣяться нельзя: кто чмихне, тотъ проигралъ. Сим. 192.

II. Чмих, *меж.*, выражающее фырканіе. Ном. № 4714.

Чми́хання, ня, *с.* Фырканіе.

Чми́хати, хаю, еш (и чми́шу, шеш), *гл* Фыркать, пыхтѣть, дуть. *Слухаю, коли корови чмишуть.* О. 1861. V. 68. *Чмихае, як овечка.* Ном. № 13943. *Нічого мені не каже, тільки чмише.* Г. Барв. 288. *Вже холодом чмише.* Конотоп. у.

Чми́хнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ

чмихати. Фыркнуть, подуть. *То муцик, вирвавшись на двір, на голос гончих одізвався, чмихнув, завив, до них озвався.* Котл. Ен. IV. 44. Фыркнуть отъ смѣха. Сим. 192.

Чміль, чмеля́, *м.* Шмель. *Чмелі гудуть.* Ном. № 11760. **Слу́хати чмелів**. Лежать на землѣ отъ удара. *Сердешний об землю упав, чмелів довгенько дуже слухав.* Котл. Ен. II. 24. Ум. **Чме́лик**. *Летить чмелик.* Рудч. Ск. I. 118.

Чмовх, ха, *м.* Поползень, Sitta europaea. Вх. Лем. 483.

Чмо́вхальниця, ці, *ж.* Трепалка. Угор.

Чмо́вхати, хаю, еш, *гл.* Трепать во второй разъ (ленъ, пеньку). Угор.

Чмо́вхачка, ки, *ж.*=**Чмовхальниця**.

Чмок и пр.=**Цмок** и пр.

Чмола́, ли́, *ж.* Насѣк. Xylocopa violacea. Вх. Пч. I. 8.

Чмо́ркати, каю, еш, *гл.*=**Чв'якати 2**. *Ідеш по багні, а вода чморкає.* Вх. Зн. 81.

Чмо́ркнути, ну, неш, *гл.* Одн. в. отъ **чмо́ркати**. *Чморкнула вода.* Вх. Зн. 81.

Чмурь, ря, *м.* Сморчокъ (грибъ). Угор.

Чмут, та, *м.* Проказникъ, затѣйникъ, забавникъ, мастеръ на выдумки, выдумщикъ. *Грицик той, то був на все село чмут: витесать кому якого нетесаного тесана, так він зараз.* Грин. II. 209.

Чму́тник, ка, *м.*=**Чмут**. Сим. 212.

Чмутови́тий, а, е. Мастеръ на выдумки. *Брехенька ся довга і тесті чмутовиті иноді дуже добре росказують її своїм зятям, як ті загостюються.* Ном. № 11926.

Чмутови́ха, хи, *ж.* Проказница, затѣйница, выдумщица. *Та халяндри, чмутовиха, для сміху скакала.* Мкр. Н. 40.

Чмутува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Проказить, шалить. *Опівночі приходять парубки і лякають дівчат, перебравшися.... Пореготашшися, хлопці годі чмутувати, скидають видумки свої і в рядок сідають за стіл.* Лохв. у. Въ слѣдующ. стихахъ Макаровскаго въ значеніи: ухаживать за кѣмъ, утѣшать? Или просто: шутить? *Ся голубонька тряслася. рученьки ламала.... Доня й милого забула, стогне та голосить. Говорила б, так же мови у обох немає, ледві дишуть, мов не чують, голос замірає; но Тарас—козак бувалий: взявши Харитину, чмутував; умів розважить матір і дитину.* Мкр. Н. 28.

Чо. Сокращенное **чого** (см.). *Чо хочеш?* Гн. II. 14.

Чоба́н, на́, *м.* Деревянный сосудъ для молока. Угор.

Чоба́ник, ка, *м.* Трясогузка, Motacilla. Вх. Зв. 81.

Чо́біт, бота, *м.* 1) Сапогъ. *В чоботях ходить, а босі сліди знать.* Ном. № 1182. *Панщанні та поєдинкові: що на одній нозі капиця, а на другій чобіт.* Ном. № 1309. 2) мн. Свадебный обрядъ даренія женихомъ невѣстѣ сапогъ, совершаемый обыкновенно въ субботу. МУЕ. Ш. 88. (Черниг.). 3) мн. Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379. 4) **Удовів чо́біт**. Раст. Viola tricolor L. ЗЮЗО. I. 141. Ум. **Чобіто́к, чобіто́чок, чоботонько, чоботе́ць**. Чуб. V. 20. Чуб. Ш. 308. *Чобітки шкапові.* Рудч. Ск. I. 213. *Чобіточки роззули.* Грин. Ш. 694. Ув. Чоботище.

Чобіто́к, тка́, *м.* 1) Ум. отъ **чобіт**. 2) Цвѣтокъ на чорноклині.

Чоботре́нко, ка, *м.* Сынъ сапожника. К. ПС. 84.

Чоботари́ха, хи, *ж.* Жена сапожника.

Чобота́рь, ря́, *м.* Сапожникъ. Мнл. 27. Шух. I. 146. Шевч. 201. *Ой мій батько чоботарь, черевички полатав.* Нп.

Чоботе́ць, тця́, *м* Ум. отъ **чобіт**.

Чоботи́на, ни, *ж.* Сапогъ. *У едні чоботині скаче по долині.* Ном. заг. № 396.

Чоботи́ще, ща, *м.* Ув. отъ **чобіт**.

Чобото́нько, ка, *м.* Ум. отъ **чобіт**.

Чоботоро́бець. бця, *м.* Названіе сапожника въ шутливомъ величаніи, сложенномъ на маверъ церковнаго: *Величаєм тя, шевче чоботоробче, і чтем твоє шило і правило; твоє погане ремісло!* Гн. II. 214.

Чобота́, та́ти, *с.* Преимущ. во мн. ч.: **чобота́та**. Сапожки. *Самі Кирилята шиють чоботята.* Мнл. 39. *На червоні чоботята побиваються дівчата.* Щог. В. 94.

Човг, *меж.*, выражающее шарканіе ногами. *Іде в своїх чоботищах помалу, тільки човг, човг, човг ...* Константиногр. у.

Чо́вгання, ня, *с.* Шарканье (ногами).

Чо́вгати, гаю, еш, *гл.* Шаркать идя, итти медленно. *Один батько зараз почув, човгає старими, але міцними ногами до колиски.* Левиц. I. 355. *Він оддалік ледві човгав за мною.* Г. Барв. 397.

Чо́вгатися, гаюся, ешся, *гл.*=**Човгати**. *Хтось у саду, мов чуже, човгається.* Г. Барв. 539.

Чо́вен, вна́, *м.* Челнъ, лодка. *Пливе човен води повен, а за ним весельце.* Мет. 16. **Чо́вник, човниче́нько, чо́вничок, човно́к**. *Аж на морі човничок біжить,*

а в човнику батенько сидить. Чуб. V. 504. *Ой піду я по над береженьком, там плавае милий човниченьком.* Грив. Ш. 676.

Човенце, ця, *с.* Ум. отъ човно.

Човник, ка, *м.* 1) Ум. отъ човен. *Зроби мені, тату, золотий човник, а срібнев веселечко.* Рудч. Ск. II. 39. 2) Ткацкій челнокъ. Въ немъ есть стержень—**веретено,**—на который надѣвается шпулька съ нитками—**цівка.** Шух. I. 258. Стержень еще называется **сват** или **цьвак.** МУЕ. Ш. 19. Въ Полтавщинѣ стержень **сваток,** на немъ **цівка.** Вас. 166. 3) Раст. Sagittaria sagittaefolia L. ЗЮЗО. I. 177. 4) мн. **Човники.** Родъ орнамента въ вышивкѣ, бываютъ **човники з вирізуванням, з крильцями, з попиками.** Чуб. VII. 427. 415. 5) мн. Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379.

Човниченько, ка, *м.* Ум. отъ човен. Грин. Ш. 676.

Човничок, чка, *м.* Ум. отъ човен.

Човно, на, *с.*=**Човен.** *Тягне дід човно стежкою, між густими лозами.* Левиц. I. 126. Ум. **Човенце.** *Аж тут—править мальоване човенце, править та й прибило до самого ганку, а з човенця виходить панночка.* Федьк. Пов. 48. *Бігнуть, пливуть човенцями, поблискують весельцями.* АД. I. 246.

Човновий, а, е. Челночный.

Човпти, пу, пеш, *гл.* 1) Колотить, бять. *Човпуть його, мов дурного.* Ном. № 6217. 2) Твердить, повторять одно и то-же. *Чоловік одно човпе.* Чуб. II. 538. *Все човпеш, що ти зав'язав мені світ.* Левиц. Пов. 77. 3) Плестись, тащиться. *Човпе старий селом.* Драг. 179.

Човптися, пуся, пешся, *гл.* Толочься, возиться съ чѣмъ. *А старий усе човпеться по надвірлю.* НВолын. у. *Ой на дворі чорна хмара в'ється, а під вікном колядник човпеться.* Чуб. Ш. 425. *Вона все човпеться коло чого-небудь.* Драг. 172.

Чого. 1) *Род. пад. мѣст.* **що.** *Чи не бажаєш ти чого?* МВ. I. 77. 2) Какъ нар. Зачѣмъ, почему, отчего? *Чого ви лаєтесь? хиба вас поле засіяно.* Ном. № 9230.

Чогокати, каю, еш, *гл.* Говорить часто **чого.**

Чогось. 1) *Род пад.* отъ **щось.** *Дітвора змагається: чогось не поділили.* МВ. I. 23. 2) Какъ нар. Отчего-то, почему-то. *Ти ізнов чогось сумуєш, Наталко?* Котл. НІІ. 361. *Чогось обойко невеселі.* МВ. II. 23.

Чок, *меж.* Хвать? Цапъ? *Зза гори вовчок до кози: чок-чок.* Чуб. V. 1146.

Чокалка, ки, *ж.* Особенно злой волкъ? *Той же вовк, тільки зліший над вовка.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Чоко, *меж.*, выражающее стукъ сапожныхъ подковъ. *Як піду я в скоки та в боки.... а підківки тільки чоко, чоко, чоко, чоко!* О. 1861. XI. Кух. 25.

Чолак, ка, *м.* У кожевниковъ: кожа со лба животнаго. МУЕ. I. 69.

Чолатий, а, е. Съ большимъ лбомъ. Желех.

Чолко, лка, *с.* Ум отъ **чоло.** *Кругленьке, довгеньке, на чолику лисеньке.* (Заг.: гадюка). Чуб. I. 307.

Чолкувати, кую, еш, *гл.* Выдѣлять лучшее зерно (**чоло**). Лубен. у. (В. Леонтовичъ).

Чоло, ла, *с.* 1) Лобъ, чело. *Нікому на чолі не написано, що він.* Ном. № 6139. *Високе чоло гетьманське.* МВ. I. **Чолом давати, оддавати.** Привѣтствовать особымъ образомъ: хлопнувъ ладонью по протянутой ладони привѣтствуемаго, перевернуть затѣмъ его руку и поцѣловать,—обычное привѣтствіе дѣтей. *Дай чолом!* Ном. № 9276. Сим. 234. *Старий батько сидить коло хати та вчить внука-пузанчика чолом оддавати.* Шевч. 261. Вообще привѣтствовать, кланяться. *У намет уступає, пану Филоненку, корсунському полковнику, чолом дає.* Мет. 41 **Чолом!** Привѣтствую! Здравствуйте! *Чолом, вельможний пане господарю!* К. ЦН. 173. **Бити, ударити чолом.** Поклониться до земли, поклониться. *Вдарили чолом перед нашим столом.* Грин III. 497. **Бити чолом за двором.** Предложеніемъ могарыча добывать пропускъ поѣзду новобрачнаго въ дворъ новобрачной. МУЕ. Ш. 117. (Черниг.). 2) Часть очіпка, покрывающая лобъ, околышъ у очіпка. Вас. 191. 3) Фасадъ, передняя часть дома. *Чолом стоїть хата.* Ном. № 10287. *Наняв великий двір і хати чолом на городський базар.* Мкр. Г. 45. 4) Въ гуцульской церкви въ крышѣ крыла треугольный причілок, стоящій вертикально. Шух. I. 116, 117. 5) Передняя часть гончарной печи. МУЕ. I. 60. (Черниг.). 6) Въ срубленномъ и очищенномъ отъ вѣтвей деревѣ: тонкій конецъ его. Шух. I. 179, 181. 7) Самое лучшее, отборное. Рудч. Ск. II. 134. Вас. 203. *Хлібороб саме чоло продає, а послід їсть. Чільна мука саме чоло.* Каменец. у. Ум. **Чільце.** *Чіль-*

це росою мов покрилось (т. е: лобикъ вспотѣлъ). Мкр. Г. 36. См. еще **чолко**.

Чоловий, а, е. 1) Лобный. 2) Относящійся къ фасаду. *Чолова стіна.* Вас. 193. *Вікно... чолове.* ХС. Ш. 56.

Чоловік, ка, *м.* 1) Человѣкъ. *Переличив—аж сорок чоловіка.* Рудч. Ск. II. 141. *Оце вже стало їх шість чоловіка.* Чуб. II. 96. 2) Вообще мужчина. *Ляхи так одуріють, що жінки між ними стануть розумніші од чоловіків.* Стор. М. Пр. 46. 3) Женатый человѣкъ. *Діди з чоловіками поділились на гурточки.* О. 1861. XI. Св. 30. *В правім притворі стояли чоловіки та парубки; в лівім—діди, на середині—малі хлопці, а в бабинці—молодиці та дівчата.* Левиц. I 13. 4) Мужъ. Чуб. V. 128. *Чоловік умер, двоє діток мені покинув.* МВ. I. 71. 5) Мужикъ, крестьянинъ. *Доля...' як лихоманка, не розбіра, на кого насіпається: чоловік, чи пан—їй все однаково.* О. 1861. Ш. 13. *Пан—не пан, чоловік—не чоловік.* Чуб. II. 370. 6) О волкахъ: штука. *Шість чоловіка вовків як нап'яли одного зайця.* О. 1861. V. 69. Ум. **Чоловічок, чоловіченько.** *Іде чоловічок такий маленький.* Харьк. Ласкат. **чоловіченько** употребл. преимущ. въ значен. 2—4 и особенно въ послѣднемъ. *Дивітеся, чоловіченьки, які в мене черевиченьки.* Чуб. V. 1158. *Увійшов хазяїн: „Здорова, жінко моя люба!"—Здоров, чоловіченьку!* Драг. 164.

Чоловіколюбець, бця, *м.* Человѣколюбецъ. *Отче владиче, архимандриче, чоловіколюбче!* Чуб. V. 1167.

Чоловіколюбство, ва, *с.* Человѣколюбіе. *Нема, щоб за добрі діла, за чоловіколюбство вхопитись.* К. Гр. Кв. 32.

Чоловіцький, а, е. 1) Человѣческій. 2) Принадлежащій мужчинѣ; состоящій изъ мужчинъ. *Чи буде ж таке сиріцьке, як чоловіцьке.* Ном. № 10716. *Чоловіцька громада.* Драг. 171.

Чоловіченько, ка, *м.* Ум. отъ **чоловік**.

Чоловічество, ва, *с.* Человѣчество, человѣчность. Слово заимствовано изъ русскаго языка. Встрѣчено только въ одной пословицѣ, приведенной у Номиса: *Чоловічество повелівае, а пан тисяцький ні.* (№ 13814). Пословица эта заимствована изъ IV-го явленія оперы-водевиля кн. А. А. Шаховского: „Козакъ-стихотворецъ". Князь. Человѣчество повелѣваетъ помогать раненымъ и несчастнымъ. Грицько. *Чоловічество повелівае, да пан тисяцький ні.* (Сочиненія кн. А. А. Шаховского, Спб. 1898, „Дешевая Библіотека" Суворина, стр. 10). Такъ какъ у Номиса отсутствуетъ всякое указаніе о томъ, откуда взята пословица, то можно думать, что она употреблялась лишь среди образованныхъ классовъ и въ народномъ языкѣ слова **чоловічество** нѣтъ.

Чоловічий, а, е. 1) Человѣческій, человѣчій. Ном. заг. № 482. *Хиба твій вік такий, як чоловічий.* К. Іов. 22. 2) Мужской, мужескій, принадлежащій, свойственный женатому мужчинѣ. *Ой нате вам, парубочки, парубоцтво моє, а я вже піду в чоловічу раду.* Мет. 230. *Чоловічі голови без шапок чорніли, наче недавно пооране поле.* Левиц. I. 14. *Це молитва чоловіча, бо її читають, як поміра чоловік, а як жінка, то читається в їх друга.* Драг. 37.

Чоловічина, ни, *м.* Человѣкъ. *Чоловічина! одна душа в чоботі, друга в животі, а третя по світу.* Ном. № 2970.

Чоловічок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **чоловік**. 2) Зрачекъ. Екатериносл. губ. Рудч. Чп. 254. Мнж. 150. *Очі в Чіпки налилися кров'ю, в чоловічках засвітили огні.* Мир. ХРВ. 192. *В очах чоловічки догори ногами стали.* Ном. № 3180.

Чолов'яга, ги *м.* Человѣкъ. *Еней правдивий чолов'яга.* Котл. Ен. VI. 71. *Що скаже, те й зробить: удача міцна в чолов'яги.* Г. Барв. 448. *Так видно собі чолов'яга, а може і пан.* О. 1862. I. 76.

Чоломкання, ня, *с.* Взаимные поцѣлуи, см. **Чоломкатися**. Черк. у.

Чоломкатися, каюся, єшся, *гл.* Цѣловаться, здороваясь или прощаясь, мирясь и пр. (но не о любовныхъ поцѣлуяхъ). *Тут між собою роспитались, чоломкались і обнімались.* Котл. Ен. II. 8.

Чолопок, пка, *м.*=**Щолопок.** Ум. **Чолопочок.** *Шапка на самому чолопочку.* НВолын. у.

—

Чолпа, пи, *ж.* Лопатка, поставленная подъ угломъ къ ручкѣ, для выемки соли изъ соляныхъ озеръ. Херс. г.

Чом, чому. *нар.* 1) Отчего, почему, зачѣмъ. *Чом ти не прийшов учора?* Харьк. *Чом ти не косиш свого проса?* Рудч. Ск. I. 54. *Коли зле гадаєш, чом Бога благаєш?* Ном. *Чому чорт мудрий?—Бо ста-*

рий. Ном. № 8677. *Воли мої половії, чому не орете?* Нп. Чому ні? А почему-же? Конечно да! *Нема слуги. Чи не дасте ви мені яку з ваших?—Чому ні? Беріть собі, котру схочете.* МВ. II. 33. **Чом такі.** Почему же, почему бы. *І справді, чом таки не скажеш людям, Марусе? озвалась я до неї.* МВ. II. 89. 2) **Чому́.** Дат. пад. отъ **що.**

Чому́сь, *нар.* Отчего-то, почему-то, зачѣмъ-то. *Чомусь мені, мила, горілка не п'ється.* Мет. 250.

Чомха́ти, ха́ю, еш, *гл.*=**Чмовхати.** Угор.

Чо́ник, ка, *м.*=**Човник** 2. МУЕ. Ш. 25.

Чо́нок, нка, *м.*=**Човник** 2. Части: стержень—клубец, шпулька—цівка. Вх. Уг. 247.

Чоп, па, *м.* Рыба Lucioperca volgensis. Браун. 22.

Чопа́тий, а, е. Притупленный. Угор.

Чо́пень, пня, *м.* Въ загадкѣ: горящій фитиль плошки. *Чорна коробочка, золотий чопень* (каганець). Чуб. I. 309.

Чопе́ць, пця́, *м.* Ум. отъ **чіп.** *Котилось барильце без чопця, без рильця.* Ном. стр. 292, № 66.

Чопи́ти, плю, пиш, *гл.* Притуплять. Угор.

Чопове́, во́го, *с.* Пошлина за право продажи спиртныхъ напитковъ. *Помогай Біг, жиде! як же ми ся маєш? Ой та кажуть людє, що ти гроші маєш.—Нема пак, заплатив єм за чопове.* Гол. Ш. 471.

Чопови́й, а́, е́. Относящійся къ чопу. *Чоповий свердел.* Буравъ средняго размѣра.—брат. См. **Брат.**

Чопо́к, пка́, *м.* Ум. отъ **чіп.** Ком. П. № 383.

Чопо́чок, чка, *м.* Ум. отъ **чіп.** О. 1861. XI. 8.

Чо́рен, рна, не. Сокращ. форма отъ **чорний.** *Ох летить ворон да летить чорен.* Грин. Ш. 606.

Чо́рна, ної, *ж.* Кутузка. Мир. ХРВ. 204. *Обізвався, що* (сільський) *голова не до діла каже, а той зараз і гукнув: „У чорну його!"* О. 1861. VIII. 95. *Десятники повели усіх у чорну.* Мир. Пов. I. 30.

Чорне́нечкий, а, е. Ум. отъ **чорний.** Вх. Зн. 81.

Чо́рний, а, е. 1) Черный. *Чорний як циган.* Ном. № 8527. *Очі чорні, як терночок.* Нп. *Чорні брови маю, та й не оженюся.* Нп. *Чорна свита.* МВ. I. 108. *Чорна хмара.* МВ. II. 14. 2) Грязный. *Мене мати не пустила, що в чорному ходячи, скажуть ледащиця.* Нп. **Чо́рне море.** Черное море. *Чорним морем далеко гуляли.* АД. I. 209. **Чо́рне сло́во.** Брань, ругательство, преимущественно съ упоминаніемъ чорта. *Він назвав мене чорними словами, каже: сякий-такий сину, та й по матерному.* Новомоск. у. 3) **Говори́ти по чо́рному.** Упоминать чорта въ рѣчи. Борз. у. Ум. **Чорне́нький, чорне́сенький.** Чуб. V. 243. **Чорне́нечкий.** Вх. Зн. 81.

Черни́ло, ла, *с.* 1) Черная краска, употребляемая для окраски тканей и пр. *Та й купили білила, ще й чорного чорнила... Дівчатам запаски чорнити.* Грин. Ш 95. 2) Чернила. 3) Растворъ купороса, употребляемый сапожниками для черненія сапогъ. Сумск. у.

Чорни́ти, ню́, ни́ш, *гл.* 1) Чернить, красить въ черный цвѣтъ. *Та й купили білила, ще й чорного чорнила... дівчатам запаски чорнити.* Грин. Ш. 95. 2) Поносить.

Чорни́ця, ці, *ж.* 1)=**Черниця.** МВ. II. 199. 2) Раст. Rubus caesius. Вх. Пч. II. 35.

Чорни́ш, ша́, *м.* Черный хлѣбъ (у нищихъ). *Чорниш у комиш, білаш у кармаш.* Ном. № 4643.

Чорні́сінький, а, е. Чернехонькій.

Чорні́сінько, *нар.* Чернехонько.

Чо́рність, ности, *ж.* Чернота. *Ой чорна я, чорна, я то знаю сама: я про свою чорність мам фраіра пана.* Гол. IV. 511.

Чорні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Чернѣть. *Чорніє гай над водою.* Шевч.

Чо́рно, *нар.* Черно. *Такий злий, аж у роті чорно.* Ном. № 2884. **Чорни́м-чорно.** Совершенно черно. НВолын. у. **Ходи́ти чо́рно.** Одѣваться въ черную одежду. Ум. **Чорне́нько, чорне́сенько.** *У черницях, мій миленький, робити легенько, тільки на серці та досадонька—ходити чорненько.* Рудч. Чп. 211.

Чорно́бил, лу и **чорно́биль, лю,** *м.* Раст. Artemisia vulgaris L. ЗЮЗО. I. 112. Мил. М. 58. *Ліг під чорнобилом спати.* Грин. II. 122.

Чорнобі́льник, ка, *м.*=**Чорнобил.** ЗЮЗО. I. 112.

Чорнобіл, лу и **чорнобіль, лю,** *м.*= **Чорнобил.** Вх. Пч. І. 8. ЕЗ. V. 206.

Чорнобілий, а, е. Отчасти черный, отчасти бѣлый. *Чорнобілі лелеки поралисо було коло свого гнізда.* Морд. Пл. 129.

Чорнобривець, вця, *м.* 1) Чернобровый. *Колисочка швабська, дитиночка панська, золотії бильця, колишу я чорнобривця* Нп. 2) Раст. а) Tagetes erecta. Вх. Пч. І. 13. б) Tagetes patula L. ЗЮЗО. І. 138. *Цвіли всякі квітки: і гвоздики, і чорнобривці.* Левиц. І. 23. 3) Орѣхъ очень спѣлый. *А вже що горіхів-горіхів було носить! Та ще всі один в один чорнобривці, що вже спів-спів та й вивалиться з гнізда.* Сим. 199, 200. 4) Сапогъ съ красным голенищемъ и черной головкой. Васильк. у. Вас. 162. 5) мн. Родъ вышивки. Чуб. VII. 427. Ум. **Чорнобривчик.** *Заців чорнобривчик.* Грин. Ш. 157.

Чорнобрив, чорнобривий, а, е. Чернобровый. *Чорнобрив, чорнобрив дрова рубав, а чорнобрива тріски збірав.* Чуб. **Чорнобриза.** Кличка коровы. Kolb. I. 65. Ум: **Чорнобривенький.** Шевч. 303.

Чорнобривка, ки, *ж.* 1) Чернобровая. Грин. Ш. 610. *Купив же я черевички своїй чорнобривці.* Чуб. Ш. 95. 2) Пт. Glareola malanoptera.

Чорнобров, ва, ве=Чорнобрив. *Чом, чом, чорнобров, чом до мене не прийшов?* Грин. Ш. 675.

Чорноволосий, а, е. Черноволосый. Вх. Зн. 81.

Чорноволотка, ки, *ж.* Родъ растенія. Вас. 206.

Чорноголовець, вця, *м.*=**Чорнобривець 4.** Вас. 162. *Чоботи добрі, чорноголовці.* Мир ХРВ. 343.

Чорноголовка, ки, *ж.* Черноголовый, съ черной головой. Вх. Зн. 81.

Чорноголовий, а, е. 1) Пт. Sylvia atricapilla. Вх Пч. II. 14. 2)=**Попичка.**, Parus palustris. Вх. Пч. II. 13.

Чорногривий, а, е. Черногривый. Желех.

Чорногрудка, ки, *ж.* Ruticilla tithys. Вх. Уг. 275.

Чорногуз, за, *м.* Аистъ. Чуб. І. 63. Вх. Пч. І. 16. См. **Бузько.** *А горобець впився, з чорногузом бився, як ударив чорногуза,—чорногуз звалився.* Чуб. V 1124.

Чорноземля, лі, *ж.* Черноземъ.

Чорноземний, а, е. Черноземный. НВолын. у.

Чорнозілля, ля, *с.* Родъ растенія. Чуб. І. 83.

Чорноклен, на, чорнокленок, нка, *м.* Дерево: а) Паклевъ, Acer campestre L. Вх. Пч. І. 8. б) Acer tataricum L. ЗЮЗО І. 109.

Чорнокленовий, а, е. Пакленовый, изъ паклена. *Удлище довге, чорнокленове.* Морд. Оп. 36.

Чорнокленок. См. **Чорноклен.**

Чорноклина, ни, *ж.*=**Чорноклен.**, Acer tataricum L. ЗЮЗО. І. 109.

Чорнокнижник, ка, *м.* Чернокнижникъ волшебникъ. К. ЧР. 268. *Цар виславъ по цілій ягипській землі, щоби шукали чорнокнижника, котрий би міг царівну зробити ладною і молодою.* Гн. І. 107.

Чорнокнижництво, ва, *с.* Чернокнижіе, волшебство. К. ПС. 124.

Чорнокнижній, я, е. Чернокнижническій. *Наука чорна.... чорнокнижня.* К. ПС. 125.

Чорнокорінь, ню, *м.* Раст. Cynoglossum officinale L. ЗЮЗО. І. 120.

Чорнокосий, а, е Съ черной косой, черноволосый. *Чорноока і чорнокоса мати.* Морд. Оп. 54.

Чорнокрилець, льця, *м.* Съ черными крыльями. *Орли-чорнокрильці налітали.* АД. І. 117.

Чорнокрилий, а, е. Чернокрылый. *Галочки чорнокрилі.* Чуб. V. 948. *Ластівочка чорнокрила.* Млак. 14.

Чорнолоз, зу, *м.* Раст. Salix cinerea L. ЗЮЗО. І. 134.

Чорноморець, рця, *м.* Черноморецъ, черноморскій козакъ. *Піду на Тамань, пристану до чорноморців.* Котл. НП. 379.

Чорноморка, ки, Черноморка. О. 1862. VI. 87. *Ой махнула чорноморка білою рукою: не буде вам, чорноморці, ніколи покою.* Нп.

Чорноморський, а, е. Черноморскій. Ном. № 1495.

Чорноокий, а, е. Черноглазый. Левиц. І. 460.

Чорнопірка, ки, *ж.* Птица съ черными перьями. Ум. **Чорнопірочка.** Чуб. V. 459. *Ой галочки-чорнопірочки круту гору вкрили.* Нп.

Чорноризка, ки, *ж.* = **Черниця.** К. ПС. 79.

Чорнороб, ба, *м.* Чернорабочій. Желех. Рк. Левиц.

Чорноро́тий, а, е. Съ чернымъ ртомъ. Вх. Зн. 81.

Чорнота́ль, лю, *м* =**Чорнолоз**. ЗЮЗО. I. 134.

Чорнотро́п, пу. *м*. Путь, дорога по черной землѣ, не по снѣгу, безснѣжный путь. *Зайця тепер чорнотропом не піймаєш, як би сніг—друге б діло*. Харьк. у. *Тоді був чорнотроп—снігу вже не було*. Новомоск. у.

Чорноу́с, са, *м*. Черноусый мужчина. *Да нема ж мого ляха чорноуса*. О. 1861. XI. 10.

Чорноу́сий, а, е. Чорноусый. Шевч. 487. *Ой козаче чорноусий, чого в тебе жупан куций?* Нп.

Чорнохлі́бний, а, е. О пищѣ: состоящій изъ одного чернаго хлѣба. *Ховають у торби своє чорнохлібне снідання*. Мир. ХРВ. 39.

Чорну́ха, хи, *ж*. 1) Совершенно черная жирная глина. Вас. 177. 2) **Чорнуха́**, Рыба Scardinius erythrophthalmus (Bon). Браун. 28, 52.

Чорну́шка, ки, *ж*.=**Чернушка** 1, Nigella sativa. Вх. Пч. I. 11. *Витоптав козел часник, ще й чорную чорнушку*. Грин. III. 95.

Чорню́ха, хи, *ж*.=**Чорнявка**. *Ой дівчино чорнюхо, люблю тебе, псяюхо*. Гол. II. 197.

Чо́рнява, ви, *ж*. 1) Чернота, собраніе чернѣющихъ вдали предметовъ. 2) Черныя тучи. Вх. Лем. 483.

Чорня́вий, а, е. Черноволосый, брюнетъ, брюнетка. МВ. (О. 1862. III. 51). *У нас такий панич, як волошин—чорнявий*. Ном. № 8553. Ум. **Чорня́венький**. МВ. I. 17.

Чорня́вка, ки. *ж*. Брюнетка. *У їх була дівка-чорнявка*. Ум. **Чорня́вочка**. *Циганочка-чорнявочка*. Млак. 106.

Чоро́ліс, са, *м*. Зоол. Myoxus Glis. Шух. I. 22.

Чорпі́та, ти, *ж*.=**Посмітюха**, Alauda arborea. Вх. Пч. II. 8. См. **Черпіта**.

Чорт, та, *м*. 1) Чортъ. *Бога хвали, чорта не гніви*. Ном. **Чорт-ма**, **чорт-ма́ло**, **чорт-ма́тиме**. Нѣтъ. не было, не будетъ. *Їв би паляниці. та зубів чорт ма*. Ном. № 12331. *Ой тим же я не прийшов, що чорт-мало підошов*. Нп. *Коли без перестанку гулятиме, то й сорочки чорт-матиме*. Полт. **Чорт зна хто, що, де, куди, як**.... Чортъ знаетъ кто, неизвѣстно кто, что, гдѣ, куда, какъ. **Чорт зна що, хто**—также: дрянь, гадость, плохой человѣкъ, предметъ. **Чорт зна як**—также: плохо, скверно. *Чорт зна що в лаптях, та й то москаль*. Ном. № 841. *Чорт зна що, не Брути!* Шевч. 214. *Чорт зна що плутає*. Рудч. Ск. I. 187. *Як чор-зна що,—не чепать, щоб і посудини не запаскудить*. Ном. № 3288. *Робиш ти, працюєш, та на чорт зна кого*. Левиц. I. 527. *Жили, жили. та чор-зна де й ділися*. Ном. № 8272. *Заїць тоді ж забіг чор-зна куди*. Рудч. Ск. I. 25. *Чорт його зна, як і вчитись*. Левиц. I. 247. *Чорт батька знає, як співають!* Гліб. Въ томъ же значеніи: **чорт-віть що!** Рудч. Ск. I. 75. **До чо́рта**. Много, масса. *Чимало таки козаків і панів до чорта*. Стор. II. 28. 2) Родъ игры. О. 1861. XI. Св. 36 Ум. **Чо́ртик**. **чорто́и**. Чуб. I. 219. Ном. № 275. Ув. **Чорти́сько**, **черти́ще**. Чуб. I. 106. **Чортя́ка**.

Чортвинка, ки, (*м*. ? *ж*. ?). Рыба карпъ вѣсомъ менѣе полутора фунта. МУЕ. I. 46. (Добруджа).

Чортеня́, ня́ти, *с*. Чертенокъ. Ум. **Чортеня́тко**.

Чо́ртик, та, *м*. 1) Ум отъ **чорт**. *Чортик сів на [..]аві*. Грин. II. 67. 2) Рыба колюшка, Gasterosteus aculeatus. Браун. 27.

Черти́сько, ка, *м*. Ув. отъ **чорт**.

Чорти́ха, хи, *ж*.=**Чортиця**. *Покликала чортиха бабу до дитини*. Чуб. II. 361.

Чорти́ця, ці, *ж*. Чертовка. Кіев. у. Драг. 49. К. ПС. 148.

Чорти́ще, ща, *м*. Ув. отъ **чорт**. КС. 1882. IV. 170.

Чо́ртів, това, ве. 1) Принадлежащій. свойственный черту. *Чортів хрищеник*. (Бранное выраж.). Ном. № 3563. *Чортові діти*. (Бранное выраж.). Ном. № 3760. 2 **Чо́ртове сві́тло**. Керосинъ. Волч. у. 3) **Чо́ртів тиск**. Очень много, пропасть.

Чортівня́, ні, *ж*. *соб*. Черти. *Казилось пекло з радощів великих—да вже казитись чортівня не буде*. К. Дз. 32.

Чортія́нів, нова, ве=**Чортів**. *Бабій чортіянів!* КС. 1883. IX. 216.

Чортови́ння, ня, *с*. 1) Чертовщина. *Чарують усяким чортовинням*. Г. Барв. 260. 2) Чортъ знаетъ что, дрянь. *Я ж думала—кавалір. аж то чортовиння*. Чуб. V. 1180.

Чорто́к, тка́, *м*. Ум. отъ **чорт**. Мил. М. 4.

Чортокра́п, па, *м*. Рыба карпъ вѣсомъ

отъ трехъ до шести фунтовъ. МУЕ. I. 46. (Добруджа).

Чортополо́х, ху, *м.* Раст. а) Carlina acaulis. Шух. I. 21. б) Xanthium spinosum L. Чуб. I. 80. ЗЮЗО. I. 141. в) Carduus nutans L. ЗЮЗО. I. 115.

Чортопха́йка, ки, *ж.* Родъ экипажа. *Запріг він миттю чортопхайку, черкнув із неба, аж курить.* Котл. Ен. *Посадили мене на чортопхайку та одвезли аж у Оренбург.* Шевч. (О. 1861. X. 5).

Чортя́, тя́ти, *с.*=**Чортеня.** ЗОЮР. I. 75. *Вибігло чортя і озирається.* Кв.

Чортя́к, ка́, *м.*=**Чорт.** *З тих склепів виходит чортяк.* Гн. I. 214. *Пішли до того замку і здибали чортяка.* Гн. I. 213.

Чортя́ка, ки, *м.* Ув. отъ чорт *Орудує ними, як чортяка грішними душами.* Ном. № 1083. *Так у пеклі росходився, що всіх чортяк порозганяв.* Котл, Ен. Ш. 17.

Чортя́цтво, ва, *с. соб.* Черти. Харьк у

Чортя́чий, а, е. Чертовскій. *Чортяча старшина.* Стор. М. Пр. 42. *Чортячий огонь.* Кв.

Чос, су, *м.* Зудъ; чесотка. **Да́ти, завда́ти чо́су.** Дать трепку. *Дав чосу!* Мир. ХРВ. 274. *Задали ж ми чосу дияволенному Кирикові! Крівавого дали прочухана.* К. ЦН, 274. *Завдали такого чосу, що й сам ватажок там же й ніжки відкидав.* Стор. II. 58.

Чосни́к, ку́, *м.*=**Часник.** МУЕ. I. 96.

Чотирде́сять, *числ.* Сорокъ. *Чотирдесять янгеликів.* МУЕ. Ш. 35.

Чотире́нко, ка, *м.* Въ загадкѣ: колесо воза? *Чотирі чотиренки та два хведоренки тягли тягулицю* (віз) *за хвіст на вулицю.* Мнж. 175.

Чоти́речка, ки, *ж.* Въ загадкѣ: четыре пальца руки. *Чотирі чотиречки та п'ятий макаречко* (мизинець) *несуть кривулечку* (ложку) *через тин та в вуличку* (рот). Грин. I. 249.

Чоти́рі, рьох, *числ.* Четыре. *Ішли ляхи на три шляхи, а татари на чотирі.* Нп.

Чоти́ріста, *числ.* Четыреста *Янчар чотиріста.* Макс.

Чоти́рка, ки, *ж.* Въ загадкѣ такъ названа нога. *Чотирі чотирки, дві ростопирки, сьомий вертун.* Ном. № 108, стр. 293.

Чотирна́дцятеро, *числ.* Четырнадцать человѣкъ, штукъ.

Чотирна́дцятий, а, е Четырнадцатый.

Чотирна́дцятка, ки, *ж.* Полотно въ 14 пасмъ. Сим. 133.

Чотирна́дцять, ти и тьо́х. *числ.* Четырнадцать. К. Іов. 96.

Чотирни́ця, ці, *ж.* Въ загадкѣ: а) колесо. *Чотирі чотирниці бігли на вечорниці, одна одну здоганяє, та не здожене.* Ном. заг. № 465. б) Нога коровы. Ум. Чотирни́чка. *Чотирі чотирнички, п'ята шинкарочка, шоста підставочка.* Ном. заг. № 111.

Чотирогра́нястий, а, е. Четырехсторонній. *По самій середині міста чотиригранястий пляц, де місто став.* Св. Л. 23.

Чотирьохскладо́вий, а, е. Четырехсложный. *Чотирьохскладові слова.* О. 1862. I 68.

Чо́тки, ток, *ж. мн.* Четки. *Перехрестився, чотки взяв.* Шевч. 372.

Чо́хла, ли, *ж.* Обшлагъ на рукавѣ рубахи, манжета. Чуб. VII. 415. Г. Барв. 219. *Оце ще комір та чохли повшивати, та й дошита сорочка буде.* Пирят. у. *Іде козак улицею, чохлами махає.* Нп.

Чохла́тий, а, е. Имѣющій чохли на рукавахъ (о рубахѣ). Г. Барв. 327. *Старша світилка багата, на їй сорочка чохлата.* Мил. Св. 49.

Чохли́ця, ці, *ж.*=**Чохла.** *Старша світилка багата, на їй сорочка чохлата, під тими чохлицями сидять воші копицями.* Мил. Св. 49.

Чре́сти, чру, чреш, *гл.* Сдирать кору. Желех.

Чте́рі, *числ.*=**Чотирі.** *Маю я чтері волоньки.* Грин. Ш. 285.

Чтець, четця́, *м.* 1) Чтецъ. 2) Читатель. *Не против вас говорю, четці мої любі.* Федьк.

Чти́рі, *числ.*=**Чотирі.** *Підкувався на всі чтирі ноги.* Ном. № 6633.

Чти́ти, чту, чтиш, *гл.* 1)=**Шанувати** 1. *Та мене не чти, а святі икони почити.* Лебед. у. 2) Величать. *Як тепер тя звати, як тепер тя чтити.* Гол.

Чти́тися, чту́ся, чти́шся, *гл.*=**Шануватися.** *Тепер парубки такі, що нікого не чтять і сами не чтяться.* Волч. у.

Чу! *меж.* Крикъ, которымъ прогоняютъ свинью. *Чу, а то стопчу!* Грин. II. 309.

Чуб, ба, *м.* Передняя часть волосъ на головѣ человѣка, иногда вообще волосы; хохолъ. *Юпитер, все допивши з кубка, погладив свій рукою чуб.* Котл. Ен. I. 13.

Пани б'ються, а в мужиків чуби болять. Ном. № 1304. *Скуби мене за чуб.* Левиц. I. 336. **Чу́ба намня́ти.** Потрепать за волосы. *Гей, шануйсь, бо намну тобі чуба!* **Чу́ба нагрі́ти.** Вспотѣть отъ работы, утомиться. *Нагрів я чуба, поки постягав мішки на віз.* **Наші хло́пці покида́ли чуби́.** Забрили лобъ нашимъ парнямъ, взяли ихъ въ солдаты. Г. Барв. 118. 2) Хохолъ у птицъ. *Ой ти, чавчко, ти, чубаєчко, позич мені чуба.* Чуб. V. 763. 3)=**Цідилко.** Гол. Од. 26. Ум. **Чу́бик, чу́бчик.** ЕЗ. V. 118. *Та узяв його за чубчик і поскуб легенько.* Кв.

Чуба́єчка, ки, *ж.* Ум. отъ чубайка.

Чуба́йка, ки, *ж.* 1) Хохолъ, хохолокъ (у птицъ). *А кулик чайку взяв за чубайку.* Нп. 2) Эпитетъ пигалицы, кажется употребляется только уменьшительное: чуба́єчка *Ой ти, чаєчко, ти, чубаєчко, позич мені чуба.* Чуб. V. 763. Ум. **Чубаєчка.**

Чуба́к, ка, *м.* Свиристель европейскій, Bombycilla garrula. Вх. Лем. 483.

Чубани́на, ни, *ж.* Первоначально: таскаие другъ друга за волосы, а затѣмъ и вообще драка. *Велика була чубанина навкулачках.* ЗОЮР. I. 146.

Чуба́тий, а, е. Хохлатый. *Чубатий іде—лихо за собою несе.* Ном. № 760. *Кури чубаті.* Ном. № 7982. **Чуба́ті у́ставки.** Уставки съ особаго рода вышивкой. Kolb. I. 48, 49. Ум. **Чуба́тенький.** Ном. № 8996.

Чуба́тник, ка, *м.* Раст. лиственница европейская, Larix europaea. Вх. Пч. II. 32.

Чуба́шечка, ки, *ж.* Ум. отъ чубашка.

Чуба́шка, ки, *ж.* Хохлатка. Ум. **Чуба́шечка.** *Курашечко чубашечко, позич мені крилець.* Чуб. V. 306.

Чубе́лів, лова, *м.* Родъ стовчаго боченка для пива. Шух. I. 250.

Чубе́рка, ки, *ж.*=**Ді́йниця.** Шух. I. 103.

Чу́бик, ка, *м.* Ум. отъ чуб.

Чу́бити, блю, биш, *гл.* Драть за волосы. *Хто кого любить, той того чубить.* Ном. № 3381. *Синки в ледащо пустилися, пішли в нінащо, а послі чубили батьків.* Котл. Ен. III. 43.

Чу́битися, блюся, бишся, *гл.* Драть другъ друга за волосы, переносно: драться, не мирно жить. *Пани чубляться, а в мужиків чуби тріщать.* Ном. № 1304. *Доки не поберуться, то й люблятьcя, а як поберуться, то й чубляться.* Ком. Пр. № 592.

Чу́биця, ци, *ж.*=**Чуб.** Вх. Уг. 276

Чубко́, ка́, *м.*=**Одуд.** Вх. Уг. 276.

Чубогрі́йка, ки, *ж.*=**Лобогрі́йка.** Херс.

Чубо́к, бка́, *м.* 1) Хохолокъ (у человѣка, у птицы). *Який дудок, такий чубок.* Ном. № 7110. *Де не взявся сизокрилий голубок, як ухопить горобчика за чубок.* Гліб. 2) Верхъ (въ насыпаной мѣрѣ); прибавка. *Насипле повну чвертку, а зверху згорне чубок; то те, що згорнув, лишаєся на землі, а те, що є чвертці, то єго.* ЕЗ. I. 172. *Кілько літ має ваша панна?—Сорок ще й з чубком.* Гн. I. 107. 3) **Чу́бок.** Стебелекъ растенія? *Взяла вона чубок бервінку.* ЕЗ. V. 96.

Чуботру́с, са, *м.* Трепка за волосы. *От бидло бісове! Я йому оце доброго чуботруса дав,—нехай здоров зносе, не раз бо казав йому: ей, шануйсь мені, корись та у правді кохайсь.* Лебед. у.

Чу́брик, ка, *м.* 1) Ковчикъ женской косы, въ который вплетаютъ ленты и косоплетки. 2)=**Чубок.** Вх. Зн. 81.

Чубри́катися, каюся, ешся, *гл.* Кланяться въ ноги, чубухать. *А молоді зараз у ноги давай чубрикаться обом.* Алв. 28.

Чубрі́й, рія́, *м.* 1) Человѣкъ съ длинными волосами. Переносно: мужикъ. *I до нашого брата, простого козака, не хилилась якось.... чубріями звала.* О. 1861. VIII. 16. *Міщанин узиває селянина—очкур, чубрій; а селянин міщанина—салогуб.* О. 1862. VIII. 32. 2) Названіе вола съ клочкомъ шерсти между рогами. КС. 1898. VII. 47. 3)=**Чуботрус.** *Такого дам чубрія, щоб не чіплявсь.*

Чубу́к, ка́, *м.* Чубукъ. Чуб. I. 94.

Чу́бчик, ка, *м.* Ум. отъ чуб.

Чува́к, ка, *м.* Мягкіе башмаки у горцевъ. *А гаспидський черкес, які ловкі чуваки надів.* Черном.

Чува́л, лу, *м.* Большой мѣшокъ. Павлогр. у.

Чува́ти, ва́ю, еш, *гл.* Слыхать. *Що у вас чувати?* Ном. № 2219. *А ні виду не видати, а ні чутки не чувати.* Посл. *Де ж таки хто чував, щоб дитина так незвичайно з питимою своєю матінкою поводилась.* МВ. I. 25. *Чи чувано: вимовити християнській душі, єдиному дитяті: як хоч, хоч і втопися!* Г. Барв 532.

Чува́тися, ва́юся, ешся, *гл.* Чувствовать себя. АД. I. 182. *Котрий у вели-*

ких гріхах чувається, то сповідайтесь ви наперед Богу. АД. I. 182.

Чу́га, ги, *ж.* 1) Верхняя одежда у лемковъ: родъ суконной шинели, украшенной шнурками, съ пелериной, рукава зашиты и употребляются вмѣсто сумокъ, такъ какъ чуга носится только въ накидку. Гол. Од. 75, 76. 2) Верхняя одежда у галицкихъ верховинцевъ —родъ свитки безъ рукавовъ и воротника изъ косматаго сверху сукна. Гол. Од. 82.

Чугаїна, ни, *ж.*=**Чугай**. О. 1861. XI. Св. 26.

Чуга́й, гая́, *м.* Верхняя одежда, родъ свитки. О. 1861. XI. Св 26. *На чугаї в убогого стільки лат, як у місті хат.* Ном. № 11144. *Возьми Оляпку під жупан!—Я жупана не маю,—під чугай сховаю.* Чуб. III. 209.

Чуга́на, ні, *ж.*=**Чуга**. Гол. Од. 76. 82.

Чугар, ра, *м.* Тараканъ. Вх. Уг. 276.

Чуд, да, *м.* 1)=**Чудо**. Чуб. I. 162. 2) Въ одномъ изъ варіантовъ думы „Про Олексія Поповича“ употреблено ошибочно вм. чардак, палуба. *Олексій Попович на чуд вихожає.* АД. I. 181.

Чуда́к, ка́, *м.* Чудакъ. См. Чудар. *Чудак покійник, що рибу крав.* Ном. № 12768.

Чу́дан, на, *м.* Знахарь. Встрѣчено только въ пѣснѣ: *Пішла баба до чудана, одчудив він—очуняла.* Чуб. V. 1164.

Чуда́р, ра, *м.* Чудакъ, странный человѣкъ. Вх. Лем. 483. См. Чудан.

Чуда́рний, а, е. Странный, удивительный. Вх. Лем. 483.

Чудасі́я, сії, *ж.* Диковина, странная вещь. Ном. № 7129. Котл. Ен. II. 33. Мкр. Н. 34. *Ой ти, брате Мусію, чи бачив ти чудасію.... що багатий мужик комарами орав.* Чуб. V. 1178.

Чуда́чка, ки, *ж.* Чудачка. *Чудачка! як умерла, то й ногами не дриґає.* Ном. № 8308.

Чуде́нний, а, е=**Чудернастий**. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Чудерна́стий, чудерна́цький, чудерна́цький, а, е. Странный. *Зараз вимікяв його в пана за якусь чудернацьку собаку.* Левиц. I. 159.

Чуде́рний, а, е=**Чударний**=**Чудернастий**. Вх. Лем. 483.

Чуде́рство, ва, *с.* 1) Чудовище. *Єсть, кажуть, на морі морське чудерство з трьома губами і на кожну губу дванадцять кораблів бере.* Мнж. 35. *Привезли царівну морському чудерству на прожереніє.* Мнж. 35. 2) Диво, удивленіе. *Змій і проситься: „Не бий мене до 'статку, а вези у своє царство на чудерство“.... Привозе він його у своє царство,—всі на його чудують.* Мнж. 34.

Чуде́сний, а, е. Чудесный. *Се килим самольот чудесний.* Котл. Ен.

Чуди́тися, джу́ся, ди́шся, *гл.*=**Чудуватися**. *Перевертням морським чудились.* Котл. Ен.

Чудни́й, а́, е́. Странный, смѣшной. *Семен Палій той був на все село чудний та дивний.* МВ. II. 21. *Чудний як бублик: кругом об'їси, а в середині нема нічого.* Ном. № 7828. *Ой приснився королевичу чудний-дивний сон.* Чуб. V. 771. Ум. **Чудне́нький**.

Чу́дно, *нар.* Удивительно, странно, смѣшно. *Здавалося мені чудно, що зорі і сонце бувають однакові.* Ков. I. 48. *Чудно якось діється між нами.* Шевч. *Засмійсь, аби чудно.* Ном. № 12671. Ум. **Чудне́нько**.

Чудно́та, ти, *ж.* Диво. **Не єст великой чудноти.** Не велико диво. Вх. Уг. 276.

Чудоро́дія, дії, *ж.*=**Чудасія**. Константиногр. у.

Чудоро́дний, а, е=**Чудернастий**. *Чудородна людина.* Константиногр. у.

Чудня́й, ня́, *м.* Чудакъ. Черниг. г.

Чу́до, да, *с.* Чудо, диво. *Хто в світі не бував, той чуда й дива не видав.* Ном. № 386. *І чудами її* (Божої Матери) *знов Лавра збагатилась.* К. МБ. II. 124. *Се було на все село чудо, як він залицявся до моєї матусі.* Г. Барв. 422. **Миха́йлове чу́до.** Чудо арх. Михаила (6 сентября). ХС. I. 78.

Чудо́вий, а, е. Чудный. *Чудове лице.* Левиц. I. 77.

Чудо́висько, ка, *с.* Уродъ, чудовище. *Аж то моє чудовисько вишерило зуби.* Грин. III. 679.

Чудо́вний, а, е. 1) Чудотворный. *Чудовна икона.* Черк. у., Лебед. у. *Заступить нас чудовна Божа мати* (икона). К. МБ. II. 124. *Чудовний образ Пресвятої.* Шевч. 366. 2) Чудный. *Вхопила його за серце тая чудовная краса.* К. (ЗОЮР. II 203).

Чудо́вно, *нар.* Чудесно. *О, Мати Божа, що на Ченстоховій своїм вінцем небесним засвітила! Зроби чудовно, щоб ворожа сила ту вовчу яму трупом загатила.* К. ЦН. 208.

Чудо́во, *нар.* Чудно. *Гляньмо ж з міста вниз на Рось і на Заросся. Як же там хороше, як чудово!* Левиц. I. 93.

Чудотво́р, ра, *м.*=**Чудотворець.** (Казка) *про Оха—чудотвора.* Чуб. II. 372.

Чудотво́рець, рця, *м.* Чудотворецъ. Мил. М. 90. *Знають усі чудотворці, які вони богомольці.* Ном. № 13709.

Чудотво́рний, а, е=**Чудовний** 1. *Ой Спасе наш Межигорський, чудотворний Спасе.* Шевч. 256.

Чудотво́рник, ка, *м.* Книга, въ которой разсказаны чудеса святыхъ. *Брат узяв чудотворник у руки та читав коло стола на голос, бо неня дуже любили слухати, як він читає.* Федьк. Пов. 15.

Чудува́ти, ду́ю, еш, *гл.* Удивляться. *Ціле місто чудує з нас.* Левиц I. 287. *Привозе він його* (змія) *у своє царство,—всі на його чудують.* Мнж. 34. *Ото чудуватимуть, як виглядять, що на спині в собаки різка прив'язана.* Черк. у.

Чудува́тися, ду́юся, ешся, *гл.*=**Чудувати.** *Чудуються, дивуються жиди бородаті.* Рудан. I. 37. *Пани ся чудували, скільки має грошей.* Гол. I. 162. *Стали чудуватися з неї не помалу.* МВ. (О. 1862. I. 99).

Чужани́на, ни, *об.* Чужакъ, не родственникъ. АД. I. 332. *У тій часті* (кораблів) *потопає два брати рідненьких, як голубоньки сивенькі. Помеждо ними третій чужа чужанина.* АД. I. 197. *Сусідо, сусідо, молода челядинс, та чужая чужанино, прийми мене до смерти жити.* КС. 1884. I. 32.

Чужани́ця, ці, *об.* Употребляется по большей части съ эпитетомъ чужа. Чужой человѣкъ, чужіе люди. *Чужа чужаниця під такий час поможе, а то рідні.* Лебед. у. *Не добре чужому чужаниці на чужині помірати.* АД. I. 191. *Треба мені до свого роду чутку-звістку передати, бо тут чужа чужаниця.* Харьк. г.

Чужа́тися, жа́юся, ешся, *гл.* Чуждаться. *Сообдго доправляйся, роду не чужайся.* Ном. № 9333.

Чужени́ця, ці, *ж.*=**Чужаниця.** *Не дивись на сльози мовчки: я ж бо з предків чужениця.* К. Псал. 96.

Чужи́й, а́, е́. Чужой. *Зайшов аж у чужу землю.* Рудч. Ск. I. 85. *Чужої дитини не май за свою.* Ном. № 1196. **Чужа́ сторона́.** Чужбина. *На чужій стороні кланяйся й вороні.* Посл. *Виряжала мати дочку в чужу стороночку.* Макс. Ум. **Чуже́нький, чуже́сенький.**

Чужина́, ни, *ж.* 1) Чужбина. Ном. № 9418. *Ой піду я з туги на чужину.* Нп. 2) Чужіе люди, чужой человѣкъ. *Привикай, привикай, серденятко моє, поміж чужиною.* Нп. *Чужа чужина не пожаліє.* Мил. 179. *Кланяйся, дитя моє, чужій чужині.* Грин. Ш. 411. *В. мене невірна чужа чужина.* Чуб. V. 699. Ум. **Чужи́нка, чужи́нонька, чужи́ночка.** Ном. № 334. *Чужа чужинонька—не рідна родинонька.* Мил. 197.

Чужи́нець, нця, *м.* Чужестранецъ.

Чужи́нка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **чужина.** 2) Чужое. *На чужинку ласі.* Рудч. Ск. II. 164.

Чужи́нонька, чужи́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ чужина.

Чужиня́, ні́, *об.* Чужакъ, иностранецъ. *Я—чужиня, в мене тут роду нема.* Екатериносл. у.

Чужі́сінький, а, е. Совершенно чужой. *Поводилася.... як з чужим-чужісіньким чоловіком.* МВ. II. 172. *Серед своєї сем'ї він сидів мов чужісінький чоловік.* Левиц. I. 279.

Чужова́рник, ка, *м.* Раст. Phlomis tuberosa L. ЗЮЗО. I. 131.

Чужові́рний, а, е. Иновѣрный. *Наша аристократія.. сталась би чужовірною.* К. XII. 121.

Чужові́рство, ва, *с.* Иновѣріе. *Не вподобав демократ русин свого давнього панства—кого за чужоземний звичай, кого за чужовірство.* Г. Барв. 426.

Чужозе́мець, мця, *м.* Иноземецъ, иностранецъ. Рудч. Ск. I. 207. *Як малоліттє було, то прийшов чужоземець татарин.* АД. I. 50.

Чужозе́мний, а, е. Иноземный. Драг. 97. Г. Барв. 489. *I розм'ягчив серця народам чужоземним.* К. Псал. 247.

Чужозе́мський, а, е. *Я послав їй.... чужоземських квіток.* Левиц. I. 489.

Чужозе́мщина, ни, *ж.* 1) Чужія, иностранныя земли. *Поїхав у чужоземщину* ЕЗ. V. 8. 2) Иностранецъ, все иностранное. *Мова московського панства, помазаного чужоземщиною.* К. XII. 121.

Чужоло́жити, жу, жиш, *гл.* Прелюбодѣйствовать. Угор.

Чужоло́жство, ва, *с.* Прелюбодѣяніе. *Чужоложству даймо спокій, корчми попустімо!* Гол. II. 463.

Чужомо́вний, я, е. Иноязычный. *Чужомовні книжки.* К. ХП. 123. *Страшенний росплодився на Вкраїні тиск чужомовного нам ворожого панства.* К. ХП. 137. *Чужомовня Європа.* К. XII. 129.

Чужосі́лець, льця, м. Человѣкъ изъ чужого села. *Не ви сінечки робили, робили сінечки чужосільці.* МУЕ. III. 120.

Чужосі́льський, а, е. Принадлежащій другому селу, изъ другого села. *Чужосільські левади.* МВ. II. 100.

Чужосторон, на, м.=Чужосторонець. *Летів ворон чужосторон.* ЕЗ. V. 37.

Чужосторо́нець, нця, м. Чужестранецъ. *Ви, бояре чужосторонці.* Мил. Св. 48.

Чужосторо́нній, я, е. Чужестранный. *Роспитують чужосторонніх людей.* МУЕ I. 114. (Полт.).

Чуйко́, ка́. м. Имя сказочной собаки. Чуб. II. 143. *Дві собаки: чуйко і бачко.* Чуб. II. 154.

Чуйни́й, а́, е́. 1) Чуткій. К. МБ. XI. 155. *Чуйними ушками в садочку надслухає.* Гол. IV. 357. *Татарина чуйним він чує ухом.* К. ПС. 116. *Велико чуйна до краси і сили рідного.... слова.* К. XII. 16. 2) Бдительный. *Будь чуйний.* Одкритте св. Іоанна Богосл. Ш. 2. 3) Сознательный, въ сознаніи. *Меланія зовсім чуйна була: хоч очі од спання помаліли, та дивилися.... жваво.* МВ. II. 202. Ум. **Чуйне́нький.** *Старесенька, малесенька, ледві од землі видно, а ще чуйненька, говірка.* МВ. I.

Чу́йність, ности, ж. 1) Чуткость. 2) Бдительность.

Чу́йно, нар. 1) Чутко. *Чуйно наслухають.* Млак. 85. *Я серцем чуйно ті печалі чую.* К. Дз. 200. 2) Бдительно.

Чук, чуки́, *меж.* отъ гл **чукати,** употребл. при подбрасываніи дѣтей. Грин. III. 553. *Ой чук поберемся та будем пануванти, ти будеш свині пасти, а я зганяти.* Ном. № 12527. *Чуки чуки до мачухи.* Макс.

Чука́н, на, м. Кирка съ клювомъ. Вх. Зн. 81.

Чу́кати, каю, еш, гл. Забавлять дитя, подбрасывая на рукѣ. *Давай дитину підіймать і чукать.* Мил. М. 37.

Чуки́кати, каю, еш, гл.=Чукати. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Чукурлій, лія, м.=Черпіт. Вх. Зн. 81.

Чули́й, а, е. Чувствительный, нѣжный. Вх. Лем. 483. Г. Барв. 872. *З такою чулою, як у нього душою.* К. ХП. 20. *Дізналася своїм серцем чулим.* Мир. Пов. II. 87. *Так мовив чулий Евріал.* Котл. Ен. V. 46.

Чули́нда́, ди, ж. ? *За добрим чоловіком і чулинда жінка.* Ном. № 9106.

Чу́лість, лости, ж. Чувствительность, нѣжность.

Чу́лко, ка, с. Головной уборъ засватанной дѣвушки: картонный обручъ, обвитый лентами, сзади также виситъ пучекъ лентъ. Вх. Зн. 81.

Чу́ло, нар. Чувствительно, нѣжно. *Сестро моя милая,—чуло промовив він.* Стор. М. Пр. 22.

Чума́, ми́. ж. Чума. *А щоб на вас чуми напала, матері вашій чорт!* Ном. № 3731. Ув. **Чумище.** Чуб. I. 128.

Чума́к, ка́, м. Чумакъ. Рудч. Ск. II. 171. *Віз ламається—чумак ума набірається; а як віл пристав, то й ума не стає.* Рудч. Чп. 256. Ум. **Чумаченько.** Мет. 21.

Чума́ків, ко́ва, ве. Чумаковъ, принадлежащій чумаку. *Чумакова жінка—молода удова.* Чуб. V. 1032.

Чумакува́ти, ку́ю, еш, гл. Заниматься чумачествомъ. МВ. II. 75. Рудч. Чп. 149. *Куплю собі сірі воли, чумакувать буду.* Нп.

Чумані́ти, нію, еш, гл. 1)=**Чманіти.** *Вип'є без міри, та й після чуманів.* Харьк. г. *Чуманіє в голові.* Лохв. у. 2) Сидѣть какъ одурѣлый, засиживаться. *Сидимо—чуманіємо.* Лохв. у. *Чого він чуманіє?*—т. е. чего онъ медлитъ уходить. Борз. у.

Чума́рка, ки, ж.=Чемерка. *Натру.... полою суконної чумарки.* Ком. II. 58. Ум. **Чума́рочка.** *Ходив же я в чумарочці, тепер в сірячині.* Грин. III. 200.

Чумарчи́на, ни, ж.=Чумарка. Мил. 105.

Чума́цтво, ва, с. 1) Чумачество. Рудч. Чп. 220. *Ходив чоловік у чумацтво.* Мнж. 95. *Ой хортуно небого, послужи мені немного: служула в чумацтві, служила в бурлацтві, послужи ще й у хазяйстві.* Чуб. V. 524. 2) Соб. Чумаки. *От вам, панове чумаство, на могорич.* О. 1861. X. 23.

Чума́цький, а, е. 1) Чумацкій, принадлежащій, относящійся къ чумаку. *Ой ти, жоно чумацькая, чом не робиш, тільки журишся?* Чуб. V. 683. *Пара волів чумацьких.* Рудч. Чп. 101. 2) **Чума́ць-**

ка доро́га, чума́цький шлях. Млечный путь. Ком. I. 49.

Чумаче́нько, ка, *м.* Ум. отъ чумак.

Чумачи́на, ни, *м.* 1)=**Чумак.** *Гарний хлопець чумачина.* Рудч. Чп. 231. 2) ж. соб. Чумаки. *Ой чому ти, моя мати, рано не збудила, ой як тая чумачина з села виходила?—Тим я тебе, моя дочко, рано не збудила,—попереду твій миленький,—щоб ти не тужила.* Чуб. V. 1029.

Чумачи́ха, хи, *ж.* Жена чумака. *Молодая чумачиха за чумаком б'еться.* Нп.

Чумачі́я, чії, *ж.*=**Чумачина 2.** *Ізбудила мене мати в бідню годину, як спустилась чумачія з гори та в долину.* Рудч. Чп. 190.

Чума́чка, ки, *ж.* 1) Промыселъ чумачества. Рудч. Чп. 256. 2) Жена чумака. *Ходить чумак по дорогах, а чумачка сидить дома.* Чуб. V. 496.

Чумачня́, ні, *ж. соб.* Чумаки. О. 1862. VIII. Денка подробиця, 35.

Чумене́, ня́ти, *с.* Въ заговорѣ отъ холеры такъ называется какъ бы дитя чумы: *До нашого дому не приступлі ні чума, ні чуменіта.... ні відьми з відьменіти, ні упирі з упиреніти....* ЕЗ. V. 51.

Чуми́ще, щі, *ж.* Ув. отъ чума.

Чу́міз, мова, *м.* Пачка табаку (въ листахъ). Вх. Зн. 81.

Чу́ні, нів, *мн.* Валенки. Сумск. у.

Чу́нок, нка, *м.* Землеройка, Sorex. Вх. Лем. 483.

Чунту́к, ка́, *м.* 1) Овчина съ курдючной овцы. Вас. 154. 2) Сафьянная кожа съ курдючныхъ овецъ. Вас. 158.

Чупа́рний, а, е. Опрятный, красиво одѣтый, красиво убранный. См. Чепурний.

Чупа́рно, *нар.* Опрятно, красиво (объ одеждѣ, убранствѣ комнаты и пр.). *На короваї шитий гарно рушник ізгорнутий лежав; я взяв його собі чупарно через плече й перев'язав.* Алн. 35.

Чу́пер, пра, *м.* Хохолъ. Гол. I. 204. *Чупер носив собі коротенький.* Федьк. Пов. 38. *Жінку за чупер та й до землі, та й добре набив.* Гн. II. 180.

Чупера́дло, ла, *с.* Чучело? *Дивися, яке чуперадло стоїть* (кам'яна баба). Ногайскъ. Слов. Д. Эварн.

Чупка́р, ра, *м.* Дубоносъ, Coccothraustes vulgaris. Вх. Лем. 483.

Чупри́на, ни, *ж.* Волоса на головѣ человѣка; длинные волоса спереди или на макушкѣ головы. Гол. Од. 48. Чуб. VII. 412. *Ото драпонув, тільки чуприна майорить.* Ном. № 4419. *Сивий ус, стару чуприну вітер розвіває.* Шевч. Ум. Чупри́нка, чупри́нонька, чупри́ночка. Чуб. V. 988.

Чупринди́рь, ря́, *м.* Носящій хохолъ, длинные волосы. К. ЧР. 87. *Молодці низовці чуприндирі.* К. МБ. 275. *Троянці наші чуприндирі на землю скіць,—як там були.* Котл. Ен. IV. 19.

Чупри́нка, чупри́нонька, чупри́ночка, ки, *ж.* Ум. отъ чуприна.

Чупрі́й, рія́, *м.*=**Чубрій 2.** КС. 1898. VII. 47.

Чупро́вий, а, е. Чупрові сва́шки. Въ свад. обрядѣ: женщины со стороны жениха. Kolb. I. 237.

Чупру́н, на́, *м.* 1) Простолюдинъ. *Безокая фортуна зробила паном із чупруна.* Котл. Ен. VI. 17. 2)—зілля. Родъ растенія. КС. 1893. VII. 75.

Чупря́вий, а, е. Хохлатый. *Коло мене хлопці жваві молоді і чупряві.* Стор. М. Пр. 159.

Чу́ра, ри, *м.*=**Джура 1.** *То козак йому промовляє: „Чуро мій, чуро, вірний слуго!“* АД I. 248. *Ой як крикнув козак Нечай на чуру малого: „Сідлай, чуро, коня мого, а собі другого“.* Нп.

Чуріти, рю, риш, *гл.*=**Дзюрити.** *Чуріло ни оструб.* Шух. I. 91.

Чу́ркало, ла, *с.*=**Джерело.** Шух. I. 111. 76.

Чу́ркати, каю, еш и **чуркоті́ти, кочу́, ти́ш,** *гл.* Бить струей литься струей. Желех. Вх. Лем. 483.

Чурко́м, *нар.*=**Дзюрком.** *Ненька.... лиш заплакали гіренько та утирають собі кров, що так і пішла з них чурком.* Федьк. Пов. 42.

Чуро́к, рка́, *м.* Маленькій водопадъ; мѣсто, гдѣ бьетъ струей вода. Вх. Лем. 483.

Чурува́ння, ня, *с.* Пребываніе чурою. К. ПС. 90.

Чурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Быть чурою. *Ти всюди був мені слугою вірним,—як братнє серце, чурою прихильним,—тепер не будеш більше чурувати, а з нами брат зи брати пробувати.* К. Бай. 29.

Чустра́ти, ра́ю, еш, *гл.*=**Чухрати.** *А вже твою березоньку вирубили люде.—Ой хоч її вирубали, аби не чустрили.* Чуб. V. 111.

Чу́стрий, а, е. Бодрый, крѣпкій (о че-

ловѣкѣ). *Баба стара, але чустра.* Рк. Левиц.

Чу́стрити, рю, риш, *гл.* 1) Бить, сѣчь. *Добре чустрить нас дяк і в нашій школі.* Левиц. І. 242. 2) О дождѣ: лить. *Пішов чустрити дощ як з відра.* О. 1861. IX. 179.

Чу́стря, рі, *ж.* ? *Біга, як Синякова чустря.* Ном. № 6674.

Чу́ти, чу́ю, єш, *гл.* 1) Слышать. *Чуєш, що дзвонять, та не знаєш, в якій церкві.* Ном. *Я не чула, що ви казали.* Харьк. **Чуй! чуй!** Слушай! слушай! Вх. Лем. 483. 2) Чуять. *Де мед чує, там ночує* Макс. (1849), 99. *Не будем ми, серце, в парі, душа моя чує.* Грин. III. 227. 3) Чувствовать. *На землі горе, бо на їй, широкій містечка нема тому, хто все знає, тому, хто все чує.* Шевч. 9. 4) Какъ нарѣчіе: слышно. *Клект орлячий з під хмари чути.* Ном. № 999.

Чу́тися, чу́юся, єшся, *гл.* 1) Быть слышаннымъ, слышаться. *Знали б люде,— чулись би непороки на їх, а то усі шанують.* МВ. II. 111. *Чулися молоді жарти.* МВ. (О. 1862. І. 101). 2) Чувствовать себя. *Ой коні, коні, ведмеді, чи чуєтеся на силу, чи довезете княгиню?* Свад. п. *А що, Устино, чи ти чуєшся, що ти вже вільна душа?* МВ. (О. 1862 III. 72). *Чуюся на души й на тілі, що й я живу.* МВ. (О. 1862. III. 76).

Чутíти, (тію, єш?), *гл.*=**Густи.** Фр. (Желех.).

Чу́тка, ки, *ж.* 1) Слухъ, вѣсть. *Хороша чутка далеко чутна, а погана ще дальше.* Ном. № 4452. *Ані виду не видати, ані чутки не чувати.* Ном. № 1940. 2) Шишка ели. Вх. Уг. 276. 3)=**Шулиэ.** Вх. Уг. 276.

Чутки́й, а́, е́. Чуткій. *Чуткий, як утка.* Ном. № 8554. *Чутке ж і в тебе вухо!* К. ЦН. 169.

Чу́тко, *нар.*=**Чутно.** *Чутко козаченька через три городи, що ходишь до дівчини.* Чуб. V. 198. *Справили таке весілля, що було чутко на всі царства.* Чуб. II. 137.

Чутко́м, *нар.* Слыхомъ. *А ні видком не видати, а ні чутком не чувати.* Фр. Пр. 168.

Чутни́й, а́, е́. 1) Слышный. *Хороша чутка далеко чутна, а погана ще дальше.* Ном. № 4452. 2) Чуткій. *Чутний я на ніс.* Черк. у.

Чутні́сько *нар.* Совершенно слышно, явственно слышно. Фр. (Желех.).

Чутно́, *нар.* Слышно. Мир. ХРВ. 7. *Не чутно ні однісінького півня.* Г. Барв. 464. *Чутно йому, що пані плаче за стіною.* МВ. (О. 1862. III. 55). *Вже скільки годів пройшло, а його все не чутно, того Якима.* Рудч. Ск. *Чутно з покоїв, як там сміються.* МВ. II. 43.

Чуття́, тя́, *с.* Чувство. Вх. Лем. 483. *Тільки чуття шаноби людських звичаїв вдержало його на місці.* Левиц. І. 235.

Чуть, *нар.* Чуть, едва. *Іде, чуть не плаче.* Шевч. 165. *Чуть живу пустив.* Рудч. Ск. І. 178.

Чуха́, хи, *ж.* ? *Тільки чуху пробив до вокзалу та назад, а вони давно вже приїхали.* Хорол. Слов. Д. Эварн.

Чухане́ці, ни́ць, *ж. мн.*=**Чухання.** Встрѣчено только въ слѣд. прибауткѣ, употребляемой въ игрѣ нямкало, когда одинъ изъ играющихъ подражаетъ почесыванію. *Чухи, чухи, чуханиці, добрі з маком паляниці.* Ив. 20.

Чу́хання, ня, *с.* Чесаніе, почесываніе зудящаго мѣста (но не гребешкомъ).

Чу́хати, хаю, єш, *гл.* Чесать (зудящее мѣсто, но не гребешкомъ). *Де у кого не свербить, там ся не чухає.* Ном. № 9756.

Чу́хатися, хаюся, єшся, *гл.* Чесаться, чесать себя (если зудитъ, но не гребешкомъ). *Скот і свині чухались об стіну.* Левиц. Пов. 177.

Чуха́чка, ки, *ж.*=**Короста,** Scabies. Грин. II. 318.

Чу́хи, *меж.* выражающее почесываніе, чесаніе зудящаго мѣста. Ив. 20.

Чухма́рити, рю, риш, *гл.*=**Чухати.**

Чухма́ритися, рюся, ришся, *гл.*=**Чухатися.** Зміов. у.

Чухна́, ни́, *ж.*=**Чухачка.** Гадяц. у. Слов. Д. Эварн.

Чу́хнути, ну, неш, *гл.* Попасть. Вх. Зн. 81.

Чухну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Одн. в. отъ чухатися. 1) Чеснуть одинъ разъ зудящее мѣсто;—об віщо. Тернуться тѣломъ обо что, чтобы почесаться. *Яка товаряка йде, то й чухнеться об тин.* Харьк. 2) Проходя мимо, коснуться, скользнуть по чемъ, напр. объ берегъ *пліт чухнеться.* Вас. 173.

Чухра́й, ра́я, *м.* Кличка борзыхъ собакъ. *Чухрай угонку дав.* Котл. Ен. IV. 10.

Чу́хра, ри, *ж.* Вѣтви, срубленныя съ

дерева. *Там чухра з хворосту лежала.* Новомоск. у.

Чухра́н, на́, *м.* Машина на суконной фабрикѣ, которой расчесываютъ шерсть, состоитъ изъ валиковъ съ крючками. Рк. Левиц.

Чухра́ння, ня, *с.* 1) Обрубываніе вѣтвей съ дерева, обрѣзываніе листьевъ съ вѣтвей (см. чухрати 1). 2) Вѣтви, срубленныя съ дерева. *Ніякого дерева я в лісі не рубав, тільки взяв чухрання та й віз.* Новомоск. у. См. Чухра.

Чухра́ти, ра́ю, еш, *гл.* 1) Обрубывать вѣтви, сучья на деревѣ; обрывать однимъ движеніемъ руки рядъ листьевъ на вѣтви. Вас. 147. *Поставив мене чухрать гілля.* Новомоск. у. 2) Разбирать овечью шерсть, очищая отъ сору. Вас. 152, 202. *Ой коли б ти хазяїн, та овечки собі мав, то б я дома сиділа, вовничку чухрала.* Чуб. V. 684. 3) Бить, колотить. *Лупіть Рябка!- сказав,--чухрайте! Ось батіг!* Г. Арт. (О. 1861. III. 82). *Хомиха кожен день свого Хому чухрала.* Боров. 60. 4) Бѣжать. Маркев. 34. *А ну ноги на плечі та й чухрай.* Ном. № 4408. *Видно й хати, та далеко чухрати.* Ном. № 11423. *От ми базікаем, а час, мов віл з гори чухра, його не налигавш.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 112). 5) Объ огнѣ пожара: быстро подвигаться, охватывая. *Вихопився огонь із кватирочки та й пішов чухрати все кругом.* Г. Барв. 472.

Чухрі́й, рія́, *м.* Вшивецъ. Вх. Зн. 81.

Чу́чверіти, рію, еш, *гл.* Корявѣть, хирѣть. О. 1861. II. 8. *Діти вже й чималі, уже б треба що й посправляти, або до школи пооддавати. Чужі дітки як бджоли гудуть, біжать із книжечками, а наші чучверіють.* Г. Барв. 283.

Чучу́га, ги, *ж.*=**Чечуга 1**. Вх. Пч. II. 18.

Чха́ти, чха́ю, еш, *гл.* 1) Чихать. *Курище к небу донеслось, Боги в Олимпі стали чхати.* Котл. Ен. V. 34. 2) Съ трудомъ итти, ѣхать, тащиться. *Чхали, чхали, та на стену й ночували.* Ном. № 1828. 3) Чхать мені на його! Плевать мнѣ на него.

Чха́тися, еться, *гл. безл.* Чихаться. *Перець м'яла, так тепер у носі крутить та чхається.* Кіев. у. „*Чхається!*" — *Дорогу чуєш.* Ном. № 11357. **Доро́га чха́ється.** Предстоитъ отправляться въ путь. Рудч. Чп. 28.

Чхну́ти, чхну, чхнеш, *гл.* Одн. в. отъ чхати. Чихнуть. *Закашляв, чхнув і стрепенувся.* Котл. Ен.

Чхун, на́, *м.* Много чихающій.

Чякра, ри, *ж.*=**Собака**=**Пес**, Canis familiaris. Вх. Пч. I. 16. II. 5.

Ш.

Ша, *меж.* Тише! Молчать! Черк. у. *Їжте, гості, а ви, діти, ша!* Ном. № 11980.

Шабас, **су**, *м.*=**Шабаш**.

Шабатувати, **тую**, **еш**, *гл.* Рвать, разрывать. *І кинувся межи стадо, телицю вбиває* (лев), *пазурами шабатує, шкуру іздирає.* Рудан. І. 73.

Шабатурка, **ки**, *ж.* Переплетъ. *Під пахвою „алеф—бет“ в новій шабатурці.* Рудан. І. 61.

Шабаш, **шу**, *м.* Празднованіе субботняго дня у евреевъ. *Поспіша, як жид на шабаш.* Ном. № 11429

Шабашівка, **ки**, *ж.* Предметъ, употребляемый евреями въ субботній день. *Горілка-шабашівка.*

Шабашковий, **шабашовий**, **а**, **е**. Относящійся, свойственный шабашу. *Шабашкова свічка.*

Шабашувати, **шую**, **еш**, *гл.* Праздновать субботній день (у евреевъ). *Жиди шабашували.* АД. ІІ. 27.

Шабеленька, **шабелечка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ **шабля**.

Шабелька, **ки**, *ж.* Ум. отъ **шабля**.

Шабельний, **а**, **е**. Сабельный.

Шабельтас, **са**, *м.* Ремень, на которомъ носятъ саблю, портупея. *Розв'язує царям їх шабельтаси.* К. Іов. 27.

Шабльований, **а**, **е**. Имѣющій право носить саблю, вооруженный саблей. *Ходили тоді в кармазинах тільки люде значні та шабльовані.* К. ЧР. 64.

Шаблюка, **ки**, *ж.* Ув. отъ **шабля**. Мет. 238. *Коли б, Боже, воювати, щоб шаблюки не виймати.* Ном.

Шабля, **лі**, *ж.* 1) Сабля. *Блиснем шаблями, як сонце в хмарі.* Чуб. Ш. 277. *Береженого і Бог береже, а козака шабля стереже.* Ном. 2)=**Міч 2.** МУЕ. ІІІ. 964. **Ум.** **Шабелька**, **шабеленька**, **шабелечка**. КС. 1882. Х. 40. *Серед війська стоячи і шабельку держучи.* Макс. *Із під бока шабеленьку витягає.* Мет. 182.

Шабувати, **бую**, **еш**, *гл.* У гребенщиковъ: съ обыкновенной столярной пилы сострагивать напильникомъ бока, чтобы полотно стало очень тонкимъ и пригоднымъ для работы. Вас. 169.

Шавкати, **каю**, **еш**, *гл.* Ѣсть, издавая обычные при ѣденіи звуки. *Ти собаку в хату впустила, чи що? Хто се тут шавкає?* Драг. 166.

Шавкун, **на**, *м.* Мускусная утка. Херс. *Ничипоре! дивись лишень—що там ніби мріє? Чи то шавкун, чи то баклан далеко чорніє.* Морд. К. 32.

Шавлія, **лії**, *ж.* Раст. Шалфей, Salvia officinalis. Ном. № 14137. *Посію я шавлію рано у неділю.* Черк. у. Ум. **Шавлієчка**.

Шаг, **га**, *м.* Грошъ, $^1/_2$ копейки. *Ні шага грошей.* Рудч. Ск. ІІ. 27. *Був шаг, та в кешені розтерся.* Ном. Ум. **Шажок**. Грин. ІІІ. 244. *Оттак наші сіромахи жидів обманюють: виніс сім мішків із погреба, та шажка й луп!* Ном. № 10595.

Шагати, **гаю**, **еш**, *гл.* Пышать, вспыхивать, вырываться (о пламени). *З печі полум'я так і шагає.* Черниг. у.

Шагнути, **гну**, **неш**, *гл.* Одн. в. отъ **шагати**. *А з печі як попре, як шагне.* Канев. у.

Шаговий, **а**, **е**. Грошевый. *Була б шагових бубликів узяла, то й стало б усіх обділити.*

Шаделина, **ни**, *ж.*=**Ошада**. Вх. Лем. 450.

Шадий, **а**, **е**. Сѣдой. Вх. Зн. 81.

Шадровий, **а**, **е**. Съ трещинами. Угор.

Шадула, **лі**, *ж.* Названіе коровы свѣтло-сѣрой масти. Вх. Лем. 484.

Шаєчка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **шайка**.

Шажо́к, жка́, *м.* Ум. отъ шаг.

Ша́йба, би, *ж.* Плоское кольцо, надѣваемое на оси между внутреннимъ концемъ колеса и серединой оси, чтобы колесо не терло ось. Лохв. у. Ум. **Ша́йбочка.** *Щоб колесо не скреготіло, так як у плузі і щоб вісі не виїдало, то треба у вісі таку залізну шайбочку задовбати.* Канев. у.

Ша́йварок, рку, *м.*=**Шарварок.** Подольск. г.

Ша́йда, ди, *ж.* Часть ткацкаго станка. Вас. 165. См. Верстат. Подольск. г.

Ша́йка, ки, *ж.*=**Ша́лька.** *Зробив ваги, повішав на брамі, кладе на їдну шайку мамин чепець, а на другу жменю клоча.* Драг. 99. Ум **Ша́єчка.**

Ша́йність, ности, *ж.* Честь, почтеніе. *Як він робив, така йому й шайність.* НВолын. у. *Людям чини шайность, а коло себе май охайность.* Ном. № 11249.

Шайну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Дунуть. *Як шайнули буйні вітри.* Гол. Ш. 107.

Шайта́н, на, *м.* Чертъ. *Як Турн злий з челяддю своєю на нас налазить мов шайтан.* Котл. Ен. V. 44.

Шайтур, ра, *м.* Полѣнныя дрова. Вх. Зн. 81.

Ша́кша, ші, *ж.* Селезенка у овцы. О. 1862. V. Кух. 39.

Шал, лу, *м.* Бѣшенство. Желех.

Шалаба́стер, стру, *м.* Алебастръ. Фр. Пр. 8.

Шала́ва, ви, *об.* Разиня, медлительный человѣкъ. Черном.

Шала́вистий, а, е. Медлительный. Черном.

Шаламатня́, ні, *ж.* Шумъ, суета. Мнж. 194.

Шаламо́к, мка́, *м.* Еломокъ, еврейская ермолка. *Чотирі жиди під одним шаламком.* ЕЗ. V. 223.

Шала́нда, ди, *ж.* Родъ рѣчного судна: плоскодонная лодка, иногда носъ и корма не острые, а прямые, четырехугольные. Браун. 19.

Шалапу́т, та, *м.* 1) Сумасбродъ, безтолковый, легкомысленный человѣкъ. 2) Сектантъ одной изъ раціоналистическихъ сектъ.

Шалапу́тнява, ви, *ж.* Плутни, надувательство.

Шалапу́тство, ва, *с.* 1) Легкомысленность, сумасбродство. 2) Раціоналистическая секта, отрицающая церковную іерархію и обряды.

Шала́та, ти, *ж.*=**Салата.** Ум. **Шала́точка.** *Посіяла шалаточку, на шалаті дрібне зерно.* Гол.

Шала́тися, лаюся, єшся, *гл.* Слоняться. Черном. *Шалавсь увесь день по городу.* Лохв. у. **Шалаєшся!** кричатъ на лошадь, когда она неровно идетъ, туда и сюда сворачивая. Лохв. у.

Шала́хва, ви, *ж.* Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 476.

Шала́ш, ша́, *м.*=**Хата.** Шух. І. 88.

Шалдува́ти, ду́ю, єш, *гл.* Дурачить, хитрить. *Він двір, кажуть, продає?—Ні, це він тільки шалдує.* Борз. у.

Шале́вий, а, е. Сдѣланный изъ шали. Черк. у. *Я оддав би шалевий свій пояс.* К. ЧР. 114. *Шалевим поясом підперезаний.* Стор. М. Пр. 76.

Шале́нець, нця, *м.* Безумецъ.

Шале́ний, а, е. Безумный, сумасшедшій, шальной, бѣшеный. *Бігала як би шалена.* Котл. Ен. І. 34. *Шалена муха вкусила за ухо.* Ном. № 3381. *П'яний чоловік рівнатся до шаленого пса.* Гн. І. 86.

Шалени́стий, а, е. Шальной. Вх. Уг. 276.

Шале́нство, ва, *с.* Безуміе.

Шаленяк, ка, *м.*=**Шаленець.** Вх. Уг. 276.

Шаливіра, ри, *м.*=**Шальвіра.** *Ой ви, козаки, ви, шаливіри, де сьте ви мого братенька діли?* Гол. І. 25.

Шалиґа́н, на, *м.* Плутишка, мошенникъ. Борз. у.

Шалина́, ни́, *ж.* Густая заросль въ лѣсу. *Хлопці.... побігли десь у шалину, в ліс.* Грин. II. 183. *Повів його у лісі не стежками, а шалиною.* Чигир. у. *У шалині отам вовки.* Черк. у.

Шалівка, ки, *ж.* Шалёвка. Черк. у.

Шалі́ти, лію, єш, *гл.* Безумствовать, сумасбродствовать. *Сила без голови шаліє, а розум без сили мліє.* Ном. № 1055. *Волос сивіє, а голова шаліє.* Ном. № 8692.

Шало́н, на, *м.* Эшелонъ. Пятигор. окр.

Шалта́й, тая́, *м.* Сорванецъ. *Вночі якісь шалтаї йшли та й затаскали його.* Мнж. 111.

Шалупа́йка, ки, *ж.*=**Лушпина.** О. 1862. VIII. 49.

Ша́ль, лі, *ж.* 1) Шаль. *Купи собі, Машуню, шаль.* Шевч. 553. 2) Пустяки. *Як би не пісок, то б шаль довезти дуба.* Лебед. у.

Шальві́р, ра, *м.*=**Шальвіра.** *Козаче-*

шальверю, не губ моє серденько. Гол. І. 126.

Шальві́ра, ри, *м.* Мошенникъ, плутъ. *Отак шальвіра забрав гроші, а роботи, як бачите, нема нічого.* Брацл. у.

Шальві́я, вії, *ж.*=**Шавлія**. *Ой, Ганнусю, душенько, що шальвія подоптана?— Коні ся розбрикали, шальвію подоптали.* Чуб. І. 64.

Ша́лька, ки, *ж.* 1) Чашка на вѣсахъ. Мн. **ша́льки**. Маленькіе вѣсы. *І все на шальках розважали.* Котл. Ен. VI. 86. 2) Мѣшокъ, въ которомъ дается овесъ лошадямъ. Черном.

Шальо́вка, ки, *ж.*=**Шалівка**. *Поклали шальовки соснові.* Котл.

Шальово́, *нар.* Вздоръ, пустяки. *Шальово! каже:—захочу, так моє буде зверху.* Лебед. у.

Шальо́н, на, *м.* Родъ одежды. *Привіз мені золоті дари, дорогі дари: тонкий рубок, дорогий шальон по саму землю.* Чуб. III. 404.

Шальтатися, таюся, єшся, *гл.*=**Швандити**. Вх. Лем. 484.

Шалюва́ти, люю, єш, *гл.* Обивать шалевкой.

Шам, *меж.*, выражающее быстрыя и легкія движенія съ сопровождающимъ ихъ шумомъ, напр. шаги, движенія серпа у жницы и пр.

Ша́мати, маю, єш, *гл.* 1) Шуршать, шелестѣть. *Ой пливе човен да води повен, да й шамає листом.* Грин. III. 67. 2) Живѣй гресть. *А ну бо шамай, шамай, а то наче не їв.* Вас. 212.

Ша́мкати, каю, єш, *гл.* Ходить проворно.

Шамки́й, а́, е́. Проворный, скорый. *Шамка, легка, станом струнька.* МВ. II 37. *Шамкий у роботі.* Черк. у.

Ша́мко, *нар.* Проворно, скоро, быстро. *Шуми ж, вітре буйнесенький, в хмарі й на землі, ганяй же ти швидко-шамко човни по воді.* О. 1861. XI. 44. Ум. **Шамке́нько**. *Шамкенько жне.* Черк. у.

Шамну́ти, мну́, не́ш, *гл.* 1) Быстро побѣжать, шмыгнуть. (Заєць) *так попід ногами і шамнув.* О. 1861. V. 69. 2) Поналечь на весла. Вас. 212. *Шамни разом, друзі,--крикнув Карно. І гребці шамнули; а байдак полетів неначе на крилах.* Левиц. Пов. 350. 3) Зашелестѣть, зашуршать, шелохнуться. *Ніхто не писне, не шамне.* Кролев. у. *Ніщо не шамне.* Лохв. у.

Шамота́тися, та́юся, та́ешся. *гл.* Шевелиться, возиться, рваться. Зміев. у. *Як його надушить, то мало не згинув. Що він ся шамотав, не міг з себе зсадити.* Драг. 48.

Шамоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Шелестѣть. *Забрався в чужу солому та й шамотить.*

Шамотня́, ні́, *ж.* 1) Шелестъ, шорохъ. 2) Суетня, возня.

Шамо́тнява, ви, *ж.*=**Шамотня**.

Шампа́нка, ки, *ж.* Сортъ бартофеля. МУЕ. І. 101.

Шамри́ти, рю́, ри́ш, *гл.* Шелестѣть, шуршать. *Шамрять та й шамрять там у куточку, аж то жуки.* Харьк. у. *А він рукою туди-сюди шамрить, шука чогось.* Новомоск. у. **Дбщик шамри́ть**—о тихомъ дождѣ. Зміев. у.

Шамроті́ти, рочу́, ти́ш, *гл.*=**Шамрі́ти**. Прилуц. у.

Шамря́ти, ря́ю, єш, *гл.* 1)=**Шамрити** Харьк. у. 2) **Сумлі́ння шамряє**. Совѣсть не чиста. *Радіють всі; хиба той мовчав, в кого сумління шамряло, бо трясся, що й йому може доведеться.* Св. Л. 297.

Шамті́ти, мчу́, ти́ш, *гл.*=**Шамотіти**. *Черевики або постільці більш свинячі наверх шерстю, щоб не шамтіло в траві.* О. 1862. II. 65.

Шамуші́ння, ня, *ж.*=**Лушпиння**. Рк. Левиц.

Шамша́, ші́, *об.* Шамкающій, шамкающая.

Шамши́ти, шу́, ши́ш. *гл.* Шуршать. *Спідниця аж шамшить.* Кролев. у. *На їй усе аж шамшить.*

Ша́на, ни, *ж.* Почтеніе, уваженіе, честь. *Життя панське, та шана собача.* Грин. 235. *Ой я водила і визволяла. а мені молодій одна шана.* Ни. *Ти окрив його красою, шаною царською.* К. Псал. 47.

Шандара́к, ка́, *ж.*=**Андарак**. *І шандарак свій скинула, так спотіла бідна.* Козел. у.

Шанда́рик, ка, *м.* Пт.=**Одуд**. Шух. І. 23.

Ша́ндра, ри, *ж.* 1) Раст. а) Phlomis tuberosa L. ЗЮЗО. І. 178. *Кучерява шандра.* Лебед. у. б) Marrubium vulgare L. ЗЮЗО. І. 128. в) Marrubium album L. Мил. М. 33. г) Calamintha Clinopodium

Benth. ЗЮЗО. I. 178. 2) Путь, дорога. *Як пообідаєте, паничу, то мерщій у шандру*. Харьк. у. 3) **Шáндру тéрти**. Мяться, возиться. *Як почне шандру терти! поки повернеться, поки зробе!* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Шáндриця, ці, *ж.* Часть крыла вѣтряной мельницы. Залюб.

Шáнець, нця, *м.* Окопъ. *По тім боці запорожці покопали шанці*. Грин. Ш. 590. *Від Килиї до Ізмаїлова покопали шанці*. Мет. 431. 2) **Під чий шáнець**. Похожій на кого. *На мене урікають, що я ночував та й коні взяв. Може другий ночував під мій шанець, то і взяв коні, а не я*. Новомоск. у., Залюб.

Шанк, ка, *м.* Родъ посуды. *Мовить до винника, щоб була горілка: винник біжит, бере шанком, Андрій біжит, бере збанком*. Гол. II. 498.

Шанóба, би, *ж.* 1) Честь, почетъ, уваженіе, почтеніе. Рудч. Ск. II. 204. *На що та й шаноба, як добреє слово*. Ном. № 12865. 2) **Була йому шаноба!** Досталось ему Ном.

Шанобли́вий, шановли́вий, а, е. Почтительный. *Буде слухняна і шановлива*. Кост. Ч., 33.

Шанóвний, а, е. Уважаемый, почтенный. *Двері розчиняє як батькові шановному, як чоловікові любому*. МВ. II. 177.

Шанта, ти, *ж.* Раст. а) Nepeta Catarticа L. ЗЮЗО. I. 129. б) Marrubium vulgare L. Вх. Пч. I. 11. См. **Шандра**.

Шантáвий, а, е=Шанталавий. Вх. Лем. 484.

Шанталавий, а, е. Изорванный, въ лохмотьяхъ. Вх. Зн. 82.

Шанувáння, ня, *с.* 1) Почтеніе, уваженіе. 2) Угощеніе. *Почалися законні речі, а за ними веселе шанування*. Г. Барв. 329.

Шанувáти, нýю, еш, *гл.* 1) Чтить, почитать, уважать, оказывать уваженіе. *Шануй батька та Бога—буде тобі всюди дорога*. Ном. № 9353. *Хто шанується,—і люде того шанувать будуть*. Ном. № 4429. 2) Беречь, сохранять. *Шануй одежу в дворі, вона тебе в людях*. Ном. № 11128. 3) Принимать, чествовать, угощать. *Ти гостя повинен добре шанувати, а в тебе й борщ не гарячий*. О. 1862. I. 29. *Де будуть шанувать, там будемо ночувать*. Ном. *Шанує сусідські діти варениками*. Г. Барв. 350. *Наливають молодій кварту горілки, ідуть молодого шанувать у другу хату*. Грин. Ш. 426. 4) **Шанувáвши слýхи вáші**. Извините за выраженіе, съ позволенія сказать. Ном. № 13040. *Та се не чоловік, а так, шанувавши слухи ваші, смердюче стерво*. Подобное же значеніе: **Шанýючи Бóга та й вас, нко ґрéчних**. Фр. Пр. 88; **Шанýю** (кому) **гóкор**. Гн. I. 129.

Шанувáтися, нýюся, ешся, *гл.* Вести себя хорошо, уважать себя. *Хто шанується, і люде того шанувать будуть*. Ном. № 4429. *Чому не Маруся, аби шанувалась*. Посл.

Шáнька, ки, *ж.* 1)=**Шалька 2**. Черниг. у. Черк. у. Черном. 2) Котомка для съѣстныхъ припасовъ, которую даютъ мальчикамъ-пастухамъ. (Сосн. у.) и мѣшокъ у рыболова. Мнж. 194.

Шáпарка, ки, *ж.* Жена ключника, ключница, экономка.

Шапарувáти, рýю, еш, *гл.* Исполнять обязанности ключника, эконома.

Шáпарь, ря, *м.* 1) Ключникъ, экономъ. 2)=**Шапкарь**. *Ой миряне! шевці, кравці, крамарі, шапарі! сходіться ради послухати, табаки понюхати*. Ном. № 6126.

Шапúще, ща, *с.* Ув отъ шапка. *Ой мій хрещатий барвіночку, не ростилайся по всім садочку,—тудою йтиме мій нелюбий, потопче тебе ножищею, а зорве ручищею, а заткне тебе за шапище*. Чуб. III. 166.

Шапівка, ки, *ж.* Шляпка у гриба. Вх. Лем. 484.

Шáпка, ки, *ж.* 1) Шапка. Чуб. VII. 413. *Чорт бери шапку, аби голова ціла*. Ном. № 7282. 2) Снопъ съ развороченнымъ верхомъ, положенный сверхъ **полýкіпка**. Лохв. у. Kolb. I. 63. Шух. I. 166. 3)—**жидівська**. Растеніе Leontodon taraxacum. Вх. Пч. I. 11. Ум. **Шáпочка, шáпонька**. *Ізняв шапоньку та й поклонився*. Чуб. III. 296.

Шапкáрь, ря́, *м.* Шапочникъ, дѣлающій или продающій шапки. Желех.

Шáпкати, пчу, чиш, *гл.* Объ уткѣ: крякать. *Качка шапчит*. Вх. Уг. 276.

Шапкобрáння, ня, *с.* Разборъ шапокъ. *Прийшов до церкви на шапкобрання*.

Шапковúтий, а, е. Низкопоклонный. *Сказано лях: такий облесливий, шапковитий*. Подольск. у.

Шапкувáння, ня, *с.* Шапочный поклонъ, снятіе шапки для привѣтствія. Черк. у.

Шапкувáти, кýю, еш, *гл.* Снимать

шапку, стоять безъ шапки, низкопоклонничать. *Шапкує перед нею.* Мнж. 112. *Первий чоловік у громаді, котрому всі шапкували й поважали.* О. 1862. IV. 74. *По мові сій шапкую вас, вітаю та й до домівок з миром одпускаю.* К. Бай. 23.

Шапли́к, ка́, *м.* Перерѣзъ, невысокая широкая бочка безъ верхняго дна, чанъ. Драг. 1. Грин. Ш. 314. Вас. 145, 168.

Шапова́л, ла́, *м.* 1) Шерстобой, войлочникъ. К. (О. 1861. II. 8). *Не шаповал душу вложив.* Ном. № 1587. 2) Шапочникъ, дѣлающій войлочныя шапки.

Шапова́льня, ні, *ж.* Шерстобойня.

Шапова́льський, а, е. Принадлежащій, свойственный, относящійся къ шерстобиту. *Шаповальський цех. Була на йому біла свита із шаповальського сукна.* Котл. Ен. II. 40.

Ша́понька, ша́почка, ки, *ж.* Ум. отъ шапка.

Ша́пошки, шок, *ж. мн.*=**Шапошник 2.** Чуб. IV. 41.

Шапошник, ка, *м.* 1)=**Шапкарь.** Вас. 156. 2) Родъ дѣтской игры. Чуб. IV. 41.

Шапра́н, ну, *м.* Шафранъ, Crocus sativus. *Печеного поросяти, куриці з перцем та шапрану уживати.* АД. II. 33.

Шапрані́вка, ки, *ж.* Водка, настоянная на шафранѣ.

Шапури́на, ни, *ж.* Шапчевка. *А на хлопцях платтячко—мішок та ряднина, зверху шапурина.* Мил. 51.

Шапу́рка, ки, *ж.* Плюска орѣха. Вх. Зн. 81.

Шапучка, ки, *ж.* Дѣтская игра, состоящая въ томъ, что мальчики попадаютъ палками въ подбрасываемую вверхъ шапку. КС. 1887. VI. 475.

Шапчери́на, шапчури́на, ни, *ж.*=**Шапурина.** *Я насунув шапчерину, пійшов по за хату.* Гол. II. 201.

Шапчи́на, ни, *ж.* Шапка, плохая шапка. Желех.

Шапчори́на, шапчури́на, ни, *ж.*= **Шапчерина.** Мил. 51. *На парубочках платтє все лиха да ряднина, а сірая да сірячина, а ізверху да шапчурина.* Чуб. Ш. 38.

Шап'я́, п'яти, *с.* Шапочка. *Біждеревочок—дівкам до кісочок, крутая м'ята—хлопцям за шап'ята.* Гол. II. 77.

Шар, ру, *м.* 1) Слой. *Шар землі.* Мнж. 129. *Положили в діжку шар капусти, шар яблук; та знов шар капусти, шар яблук.* Кіев. г. 2) Рядъ. Сосн. у. *Шаром стоять хати.* НВолын. у. *Шар полукіпків на полі.* Ум. **Шаро́к.** Желех.

Шарабу́рити, рю, риш, *гл.*=**Шурубурити.** *Потаїли гроші, а тепер тими грішми й шарабурять.* Лебед. у.

Шарва́ри, ва́р, *ж. мн.* Шаровары. *Штани мої, шаравари, а ще й дома двоє.* Ном. № 12521. Ум. **Шарава́рки.** Св. Л. 167.

Шара́ґи, ра́ґ, *ж.* Стоячая вѣшалка. Гайс. у. Таращ. у.

Шара́н, на́, *м.* 1) Мелкіе осколки льда на рѣкѣ. *Шаран на текучій воді хиба в закутку де стоїть.* 2)=Короп (небольшой), Cyprinus. Браун. 23. Вх. Пч. I. 16.

Шарапа́тка, ки, *об.* У гуцульскихъ крестьянъ: чужой въ городской одеждѣ. Шух. I. 33.

Шарафа́н, ну, *м.,* **шарафа́нка, ки,** *ж.* Юбка изъ выбойки. Гол. Од. 58.

Шара́х! *меж.,* выражающее быстрое движеніе метнувшагося, бросившагося человѣка, животнаго. *Шарах зграя до байрака.* К. Досв. 84. *Тоді люде шарах, так як ті овечки, та й збіглись докупи.* Г. Барв. 210. *Півень: кукуріку! Мерві—шарах у ями!* Грин. I. 49.

Шара́хнути, хну, неш, *гл.* 1) Броситься, метнуться. *Кінь як шарахне у бік!* МВ. Ш. 47. *Народ так і шарахнув з манастиря.* ЗОЮР. I. 297. *Діти.... налагодились шарахнути за двері.* Мир. ХРВ. 186. 2) Ударить, выстрѣлить. *Мій братік лучче стріляє: як шарахне в стадо гусей, так разом кількоро їх і вбє.* О. 1861. XI. 73.

Ша́рварок, рку, *м.* 1) Обязательная поголовная работа на поправкѣ дорогъ, мостовъ и пр. *На шарварок жене.* НВолын. у. *А нім шарварок відроблю, доти сердачок пропаде.* Гол. Ш. 114. *Що божа весна, то вже тра оцю гатку шарварком гатити.* Подольск. г. 2) Шумъ, суматоха. *Такий шарварок збили, що й годі.* Подольск. г.

Ша́рґот, ту, *м.* Снарядъ для снованія нитокъ: лежащая деревянная рама въ видѣ квадрата, двѣ стороны котораго соединены планкой, на концахъ которой (на рамѣ) и по срединѣ стоятъ три столбика, сквозь отверстія ихъ проходитъ прутики (прутья лозы), а на нихъ вращаются шпульки. МУЕ. Ш. 15.

Ша́рий, а, е. 1) Сѣрый, сѣроватый. *Ішов ляшок із Варшави, на нім сукні*

жовті, шарі. Острожск. у. 2) **Шáра юшка.** Очень жидкій супъ, одна вода. Лебед. у. 3) **Це шáрої кішки сон**—говорятъ, когда кто либо скажетъ что-нибудь невѣроятное. Грин. II. 308.

Шари́ло, ла, *с.* Раст. Echium vulgare L. ЗЮЗО. I. 121.

Шарі́ти, рію, еш, *гл.* Краснѣть, рдѣть.

Шаркан, на, *м.* Сильный вѣтеръ, буря. Вх. Лем. 484.

Шаркий, á, é. Проворный, быстрый. Константиногр. у.

Шáркнути, ну, неш, *гл.* Провести по косѣ лопаткой. О. 1861. X. 33. *Шаркне по косі разів зо два лопаткою і пішов косить.* Греб. 401.

Шаркону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Рѣзнуть косой. *Як би гуртом забрали коси та шарконули всю кропиву.* Мир. ХРВ. 87.

Шарлáй, лая, *м.* Раст. Centaurea margaritacea. Мнж. 194.

Шарлáт, ту, *м.* Багрянецъ, пурпуръ.

Шарлáтовий, а, е. Пурпурный. См. **Щерлатий.**

Шарля́к, кá, *м.* Столярная замазка для замазыванія щелей въ деревѣ. Гайс. у.

Шарну́ти, рну́, не́ш, *гл.* 1) Броситься поискать. *Шарніть скрізь по церквах і назбірайте недогарків з свічок.* Грин. I. 70. 2) Шаркнуть. *Шарнув ногою, як умів і щиро поцілував панну Марію в руку.* Св. Л. 117.

Шарну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Тернуться. *Взяла свиня, шарнулась об хлів, а він* (вовк) *і впав з неї.* Рудч. Ок. I. 10.

Шаровíльник, ка, *м.* ? *Сама вона була на хазяйстві: пані-матка пішла до шаровільника і наймичок забрала.* Св. Л. 5.

Шарóк, рка́, *м.* Ум. отъ шар.

Шарпа́к, ка́, *м.* Оборванецъ. Шевч. 525.

Шарпани́на, ни, *ж.* 1) Терзаніе, разрываніе. 2) Суета, бѣготня, волненіе. *У волості шарпанина-біганина.* Мир. Пов. I. 129. *Мирін під шарпанину десь дівся.* Мир. ХРВ. 93. 3) Грабежъ, награбленное добро. *Та в його тільки й чести, що ругна, у його слава—тільки шарпанина.* К. ЦН. 164. 4) См. **Баба 17.** *З отрібки баба-шарпанина.* Котл. Ен. IV. 31. *Соми, лящі на шарпанину.* Мкр. Г. 60.

Шарпáнка, ки, *ж.*=**Шампанка.** МУЕ. I. 101.

Шáрпати, паю, еш, *гл.* Рвать, разрывать, терзать, дергать *Нащо ти його так шарпаєш?* Канев. у. *Тягала його за руки, шарпала за одежу.* Левиц. I. 343.

Шарпатися, паюся, ешся, *гл.* Рваться. *Хотять посадити її на стілець, но молода не дається, кричить і плаче, шарпається, не дається посадити.* Грин. III. 508. *Як почали коні шарпатися, то й збрую подерли.* НВолын. у.

Шáрпнути, ну, неш, *гл.* Рвануть, дернуть.

Шарпону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Рвануть. дернуть съ силой.

Шарпу́н, нá, *м.* ? *Шарпони мене, Боже, своїм шарпуном на мене, на жінку і на моїх діток.* Лохв. у.

Шарувáльниця, ці, *ж.* Женщина, которая мотыжитъ.

Шарувáння, ня, *с.* Названіе дѣйствія отъ глагола шарувати. Сим. 130.

Шарувáти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Мóя. тереть (мочалкой и пр.). 2)=**Прашувати.** *Пішов шарувати буряки.* Черниг. у.

Шарудíти, джу́, ди́ш, *гл.* Шуршать. *А в острішці горобечко шарудить.* Чуб. V. 640.

Шáснути, ну, неш, *гл.* Мелькнуть, пробѣжать. *Хоч коли й шаснула їй по души така думка,—вона на неї рукою навіки махнула.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Шáстати, ся, таю, ся, еш, ся, *гл.* Ходить туда и сюда, шнырять. *На мене споглянули, шастаючись коло столу.* Г. Барв 80. *Не шастайся, як миш по пастках.* Ном. № 3163.

Шастувáти, ту́ю, еш, *гл.* Шелестѣть. *Наша пані молода, на ній сукенка золота, на ній сукенка шастує,—свої женчики частує.* Рк. Макс.

Шасть, *меж.*, выражающее нечаянное появленіе, быстрое движеніе, быстрый ударъ. Мнж. 96. *Шасть, що Бог дасть.* Ном. № 4278. *Шасть батька в напасть, а діти по наймах.* Ном. № 10378. *І веселенька шасть у хату.* Шевч. *Шасть у комін рукою, та сажою помазала собі по під плечима.* Мнж. 138. *Він мене коли не коли ціпом улуче, а я його батогом тільки шасть та пошасть.* Мнж. 115.

Шат, та, *м.* ? *Ой на горі густий шат.* Гол. IV. 516.

Шáта, ти, *ж.* 1) Богатая одежда. *Наші лати переходять панські шати.* Ном. № 1615. 2) Риза. *Коли не піп, так і в*

шати не одягайся. Ном. № 9571. 3) Окладъ на иконѣ. *Образи в срібних шатах.* Г. Барв. 261. Ум. **Ша́тонька.** *При одній свічі личенько вмивав, при другій свічі шатоньки вбірав.* АД. І. 6.

Шата́н, на, *м.* Чортъ. *То було пекло, тим самі були шатани.* Гн. II. 174. *Гей, гей, пришов єдин пан з пекла родом і шатан.* Гол. І. 211.

Шатани́на, ни, *ж.* Суета, бѣготня. *Піднялась шатанина.* Мир. ХРВ. 135. *Піднявся крик людський, збіглася дворня.... шатанина-мотанина.* Мир. ХРВ. 130.

Шата́тися, та́юся, єшся, *гл.* Сновать, суетиться. *Шатається, як Марко по пеклу.* Рудч. Ск. І. 133. *Шаталась уранці в неділю по коморі.* Г. Барв. 155.

Шати́ло, ла, *м.* Лгунъ. Черном.

Шати́рити, рю, риш, *гл.* 1) Искать, шарить. Переясл. у. *Стрільці шатирять по терну.* Греб. 351. 2)=**Шарувати 1.** Черниг. у. 3) Мошенничать.

Шатну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Броситься. *От, прилетів змій за тими дітьми, шатнувсь він по всій хаті—нема нікого.* Рудч. Ск. І. 117. *Оце батько як приїде з города, та шатнись до торби, та рибка й лежить.* Радом. у.

Шате́рни́к, ка́, *м.* Живущій въ шатрѣ, кочевникъ. *Що скаже світ про нас, трояне? Що ми шатерники-цигане.* Котл. Ен. V. 76.

Шатковни́ця, ці, *ж.* Снарядъ для шинкованія капусты. Каменец. у. *Квасять капусту так; січуть головки на шатківниці....* МУЕ. І. 99.

Шаткува́ти, кую́, єш, *гл.* Рѣзать (капусту, траву, табакъ и пр.), шинковать, рубить, крошить. *Дівчинонька кропиву шаткує, а за нею дитина рачкує.* Чуб. V. *Вбірали січену капусту, шатковану і огірки.* Котл. Ен. IV. 19. *Народ пам'ятає, як шаткував своїх заклятих ворогів.* Левиц.

Ша́тно, *нар.* Нарядно, въ нарядной одеждѣ. *Сомко на конях шатно і при оружжю.* К. ЧР. 380. Также съ богатымъ приданымъ въ видѣ одежды. *Одну дочку шатно оддали заміж, з повною скринею.* Борз. у.

Шатну́ти, тну́, не́ш, *гл.*=**Шатну́тися.** *Шатнув по селах і заїхав до Люборацьких.* Св. Л. 117. *Шатнула дітвора по кутках, знайшла журнал.* Св. Л. 41.

Шатну́тися, ну́ся, не́шся, *гл.* Броситься, метнуться. *Зараз шатнулись по його, найшли його.* Мнж. 39. *Шатнулися по курінях запасу шукати.* Нп. *До ляса, мов ляхи, шатнулись.* Котл. Ен. І. 11.

Ша́тонька, ки, *ж.* Ум. отъ **ша́та.**

Шатро́, ра́, *с.* Шатеръ. *Шатро край шляху розп'яли.* Шевч. 339. *Шатром* (цигани) *стоять, каже, за селом.* Г. Барв. 235.

Шатрови́й, а́, е́. Шатерный.

Шатунати, тую, єш, *гл.* Спѣшить. Вх. Лем. 484.

Шаф.... См. **Шахв....**

Ша́хва, ви, *ж.* Шкафъ. Чуб. І. 331. Ум. **Ша́ховка.** Желех.

Шахва́рка, ки, *ж.*=**Шапарка.** *З ким же мій миленький спатоньки ляже: чи з шахваркою, чи з шинкаркою?* Чуб.

Шахва́рня, ні, *ж.* Буфетный шкафъ, чуланъ. Желех.

Шахва́рь, ря, *м.* 1)=**Шапарь 1.** *Просим тебе, цару, небесний шахвару, даруй літа щасливії сему господару.* Чуб. 2) Начальникъ команды, состоящій при мѣстѣ переправы черезъ рѣку для взиманія сборовъ за перевозъ. Рудч. Чп. 12.

Шахвра́н, ну, *м.*=**Шапран.** *Обійдеться паска й без шахврану.* Ном. № 5200.

Шахвува́ти, ву́ю, єш, *гл.* Расточать. *Боярські гроші шафовать.* Котл. Ен. IV. 52. *Кармазин торгує, все золотом шафує.* Гол. І. 246.

Ша́ховка, ки, *ж.* Ум. отъ **шахва.**

Шахра́й, ра́я, *м.* Мошенникъ. Ном. № 2970. *Плут безбожний з собой всіх шахраїв веде.* Котл. Ен. VI. 18.

Шахра́йка, ки, *ж.* Мошенница.

Шахра́йство, ва, *с.* Мошенничество.

Шахра́йський, а, е. Мошеннический. Желех.

Шахра́н, ну, *м.*=**Шапран.** Грин. II. 177.

Шахрува́ти, ру́ю, єш, *гл.* 1) Мошенничать. 2) Мотать, расточать. *Пив, гуляв, шахрував гроші.* Котл. НП. 356. 3) Обмошенничивать кого. *На сім світі грішми.... людей шахрували.* Гн. II. 72.

Шахру́н, на́, *м.* Мошенникъ, мотъ. *Я тому шахрунові дав гроші, щоби мені двори поклав, а він взяв та й якимис дармоїдом роздав.* Гн. II. 103.

Ша́хта, ти, *ж.* Шахта. *Шахтарь любить свою темряву шахту.* Г. Барв. 28.

Шахта́рь, ря́, *м.* Рабочій въ шахтѣ. Г. Барв. 28.

Шаш, ша, *м.* Родъ растенія? *Я до його пишу на зеленім шашу.* Гол. Ш. 393.

Шашели́ця, ці, *ж.*=**Шашель.** Чуб. I. 11.

Ша́шель, ля, *м.*, **лі,** *ж.* Червь-древоточецъ. *Наче шашель поточила.* Стор. М. Пр. 62.

Шаши́на, ни, *ж.* Родъ растенія? *Ізправлю ей хижку із самой шашини, не треба ей буде на зиму перини.* Гол. Ш. 401.

Шашка, ки, *ж.* Насѣк. Ephemera. обыденка. Вх. Уг. 276.

Шашкірня, ні, *ж.*=**Шестерня 3.** Шух. I. 278, 295, 250.

Шашла́к, ка́, *м.* Насѣк. долгоносикъ. Константиногр. у.

Шашо́к, шка́, *м.* Порода собаки. Мнж. 49. *Бігають ляхи, вражі сини, як шашки по ринку.* АД. II. 45.

Шашча́, ча́ти, *с.*=**Шашок.** Мнж. 94.

Шваб, ба, *м.* 1) Нѣмецъ. Желех. 2) Насѣк. Carabus scheidleri. Вх. Пч. I. 5.

Шва́ба, би, *ж.* Обида, оскорбленіе. *І ми сю швабу подаруємо?... Хиба мени голову одкусе, щоб я за цю наругу не помстився.* К. ЦН. 228.

Шва́бка, ки, *ж.* Нѣмка. Желех.

Шва́бський, а, е. Нѣмецкій. *Колисочка швабська.* Макс. *Швабське полотно.* Сим. 133. *Скидай, Морозенку, все швабську сорочку.* Грин. Ш. 588.

Шва́гер, гра, *м.* Шуринъ. Чуб. V. 1145. Ум. **Шва́гронько.**

Шва́ґер, ґра, *м.*=**Швагер.** *Пора шваґра поховати.* Чуб.

Швадро́н, ну, *м.*, **швадро́на, ни,** *ж.* Эскадронъ. *А ритмайстер на конику швадрону рівнає.* Гол. I. 145.

Шва́єчка, ки, *ж.* Ум. отъ швайка.

Швай, *меж.*, для выраженія ухода украдкой откуда либо. *Я як напалася на їх, а вони тоді швай, швай, швай— тікати.* Зміев. у.

Шва́йка, ки, *ж.* 1) Толстое шило. *Проміняв шило на швайку.* Ном. № 10608. **Золота́ шва́йка мур пробива́є.** Деньгами все можно сдѣлать. Ном. № 1394. 2) Ковырялка для курительной трубки. Гол. Од. 66. 3) Шпиль, шпицъ на зданіи. *Поверх дзвонів баня, там шия, піддашок, швайка, яблуко і на яблуці хрест.* Св. Л. 26. 4) Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 472. 5) Бѣлошвейка. *Вона швайка, вчилась шити десь у городі, шиє тепер по панах.* Екатерин. у. 6) Рыба Aspius bipunctatus. Вх. Пч. II. 18. Ум. **Шва́єчка.**

Шва́йкало, ла, *м.* Шатунъ, бродяга. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Швайкови́тий, а, е. Шилообразный. Вх. Уг. 276.

Швайкува́тий, а, е=**Швайковитий.**

Шва́лька, ки, *ж.* Гусеница мотылька Sphinx pinastri. Шух. I. 154.

Шва́ля, лі, *ж.* 1) Швея, вышивальщица. Шух. I. 154. *Я шваля з Вильбова, приїхала до свого двора.* Мет. 197. 2) Бревно, разрѣзанное вдоль. Вх. Лем. 484.

Швандри́кати, каю, еш, *гл.* Говорить на непонятномъ языкѣ. *По німецки швандрикат.* Вх. Уг. 276.

Шва́ндяти, дяю, еш, *гл.*=**Швендяти.**

Шва́ра, ри, *ж.* 1) Плетеный шнурокъ. Шух. I. 225. 2) Леса изъ бѣлаго конскаго волоса. Шух. I. 226. 3) Высокая острая трава въ полони́нах. Шух. I. 211. 200. *Ой ми свої співаночки подінемо, подінемо в полонинці з овечками на швару посіємо.* Лукаш. 146. *Пісня-дума, пани-браття, від самого Бога, ні купити, ні продати, ні шваров посіять.* Федьк. II. 51.

Шварґота́ння, ня, *с.* Крикливый и быстрый разговоръ (напр. евреевъ). *Голосне шварґотанє жидів.* Шух. I. 85.

Шварґота́ти, шварґоті́ти, ґочу́, ти́ш, *гл.* Крикливо и быстро разговаривать. Желех.

Шва́ркнути, кну, неш, *гл.* Зазвенѣть, зазвучать, загремѣть. *Ось шваркнуло.... вогняна стріла роспанахує небо.* Мир. ХРВ. 32. *З остатнім словом шваркнула з піхви шабля.* Стор. М. Пр. 147.

Шва́рний, а, е=**Моторний.** Желех. *Варуй же ся, шварне дівча, з чорними бровами.* Гол.

Шварну́ти, рну́, не́ш, *гл.* Сверкнуть. *Шварнула блискавка, грім грюкнув і загув.* Греб. 384.

Шва́рок, рку, *м.* У сапожниковъ: кусокъ камня употребляемый для приглаживанія каблука. Сумск. у.

Швару́нок, нку, *м.* Изъянъ, дефектъ. *Казав, що в його нога перебита, глянули—аж у його такого шварунку нема.* Борз. у.

Шварц, цу, *м.* Вакса. Гол. Од. 15. *Чоботи до шварцу.* Гол. Од. 15.

Шва́ха, хи, *ж.*=**Швачка.** *Да казали— Маруся не пряха, її матінка не шваха.* Рк. Макс.

Шва́цький, а, е. Швейный.

Шва́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ швачка.

Шва́чка, ки, *ж.* Швея. *Дочки зрос-*

ли,—у швачки пішли. Чуб. Ш. 404. Ум. **Шва́чечка.** Мил. 217.

Швачкува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Быть швеей.

Швед, **да**, *м.* Шведъ. *Добувсь, як швед під Полтавою.* Ном. № 6454.

Шве́дин, **на**, *м.* Шведъ. *Звіркує шведин вовком там.* Котл. Ен. *Була потреба з шведином на морі.* Морд. Пл. 126.

Шве́дка, **ки**, *ж.* Родъ верхней одежды. *Нам короткії шведки, повідмерзали литки.* Гол. II. 109.

Шве́дський, **а**, **е**. Шведскій. *Уже ж шведзький король з Палієм Семеном під Полтавою б'ється.* О. 1862. VIII. 27. *Шведська мошла.* Котл.

Шве́дчина, **ни**, *ж.* Эпоха пришествія шведовъ въ Украйну 1808—9 г г. *Очнувсь дурень у шведчину.* Ном. № 454.

Шве́йнога, **ги**, *м.* Названіе вола, у котораго заднія ноги у колѣна цѣпляются одна о другую. КС. 1897. VII. 47.

Швельбавий, **а**, **е**. Имѣющій плохой выговоръ. Вх. Лем. 484.

Шве́ндалка, **ки**, *ж.* Праздношатающаяся. Конотоп. у.

Шве́ндати, **даю**, **еш**, **шве́ндяти**, **даю**, **еш**, *гл.* Шляться, слоняться, бродить. Ном. № 4625. *З чистилища швендають собі у пекло люльки палить.* Стор. М. Пр. 43. *Кобзарі швендяють поміж людьми.* К. ЧР. 259.

Шве́ндя, **ді**, *об.* 1) Праздношатающійся, праздношатающаяся, непосѣда. 2) **Шве́нді справля́ти.** Слоняться.

Шве́ндяння, **ня**, *с.* Шлянье, бродяжничество. *Швендяння змалку по дворах.* Мир. ХРВ. 162.

Шве́ндяти. См. **Швендати.**

Шве́ць, **шевця́**, *м.* Сапожникъ, башмачникъ. Вас. 160. *Швець знай своє шевство, а в кравецтво не мішайся.* Ном. № 9573.

Швея́, **швеі́**, *ж.*=**Швайка** 6. Вх. Пч. II. 18.

Шв'еткий, **а**, **е**. Гибкій. *Шв'еткий бич.* Вх. Зн. 81.

Швиг, *меж.* Швырь. *Як суха земля копати, то тільки швиг, швиг з ями.* Волч. у.

Шви́гавка, **ки**, *ж.* Раст. — **польова́**. Plantago media L. ЗЮЗО. I. 178.

Шви́гати, **гаю**, **еш**. *гл.* Бросать, кидать. *Діти швигають їми мов стрілами.* ЗЮЗО. I. 178.

Швигну́ти, **гну́**, **не́ш**, *гл.* Сдернуть. *Вітер як швигне хустку з голови.* Черк. у.

Шви́ґар, **ра**, *м.* Конецъ кнута, плети. Вх. Зн. 81.

Шви́дкати, **каю**, **еш**, *гл.* Спѣшить. Чуб. VII. 576.

Швидкість, **кости**, *ж.* Скорость, быстрота. *Можна виміряти швидкість світу.*

Шви́дко, *нар.* Скоро, быстро. *Лихо швидко приходить, а поволі відходить.* Ном. № 1958. *Не так швидко робиться, як мовиться.* Ном. № 5603. **На-шви́дко**, **на-швидку́**. Наскоро. *Оце тобі, серденько, вчера на-швидко.* Чуб. V. 217. *Словце яке на-швидку перемовити.* МВ. II. 83.

Швидкові́ддя, **дя**, *с.* Мѣсто на рѣкѣ съ быстрымъ теченіемъ. Міус. окр.

Швидкома́, *нар.* На скорую руку.

Швидкува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл.* Спѣшить. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Швидки́й, **а́**, **е́**. Скорый, быстрый, поспѣшный, проворный. *Швидкої роботи ніхто не хвалить.* Ном. № 5576. *Швидке само на себе набіжить.* Ном. № 1692. **Швидка́ смерть**. Скоропостижная смерть во время эпидеміи. *Як ото швидка смерть ходила, то батько вмер.* Черк. у. Ум. **Швиде́нький**, **швиде́сенький**.

Шви́дче, **швидчі́й**, **швидчі́ш**, **швидчі́ше**, *нар.* Срав. степень отъ **швидко**. Скорѣе. *А нуте, нуте, йдіте швидче.* Котл. Ен. II. 15. *Наймичка прибігла до Зосі і просила її швидчій заглянути в кухню.* Левиц. I. 413.

Шви́ндати, **даю**, **еш**, *гл.*=**Швендати**. *Москалі так і швиндають по базарю.* О. 1862. I. 40.

Швирга́ти, **га́ю**, **еш**, *гл.* Швырять. *Швиргає з неба лід шматками.* К. Псал. 325.

Швиргома́, *нар.* Швырнувши. *Возів (сіна) дванадцять таких увезе, що тільки достанеш швиргома докинуть.* Ном. № 13883.

Швиргону́ти, **ну́**, **не́ш**, *гл.* Однокр. отъ **швирга́ти**. Швырнуть, бросить. Мкр. Н. 31. *Скинув з себе відлогу і швиргонув сторожам.* К. ЧР. 403.

Швирди́ць! *меж.* Швырь! *Поніс попа до річки, та з мішка швирдиць! Тільки вода забулькотіла.* Драг. 158.

Швиркати, **каю**, **еш**, *гл.* Производить звенящій шумъ. *Швиркає коса.* Вх. Зн. 81.

Шві́рень, **рня**, *м.* Шворень, желѣзный

болтъ, прикрѣпляющій переднюю ось къ повозкѣ. Чуб. I. 94.

Швірньови́й, а́, е́. Къ шворню относящійся. **Залізо швірньове.** Цилиндрическое желѣзо, употребляющееся для шворней. Вас. 198.

Шво, шва, *с.* 1) Шовъ. *Ни шві подерлося.* НВолын. у. 2) Шитье. *В одежі шво погане.* Старо-Конст. у.

Шво́рінь, рня, *м.* 1)=**Швірень**. Рудч. Чп. 249. Чуб. VII. 402. 2) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат**. Вас. 165.

Шво́рка, ки, *ж.* Веревка, бичевка. Ум. **Шво́рочка.** *На шворочку нав'язують тоненьку дощечку; беруться за гулящий кінець шворки і махають рукою округи.* Чуб. III. 99.

Шво́рний, а, е=Шварний. *Шворна жінка.* НВолын. у.

Шво́рньовий, а, е=Швірньовий. *Шворньовий свердлик.*

Шво́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **шво́рка**.

Ше, *нар.*=**Ще.** *Батька ше на світі не було.* Мнж. 123.

Шебену́ти, ну́, не́ш, *гл.* Пырнуть. *Як шебенув його ножем.* Золотон. у.

Шебер, ру, *м.* Раст. Satureja hortensis L. ЗЮЗО. I. 135.

Шебернути, рну, неш, *гл.*=**Шеберхнути.** *Тихо, ні мушка не шеберне.* ЕЗ. V. 214.

Шебе́рхнути, хну, неш, *гл.*=**Шелеснути.** *Ніщо не шеберхне.* Лохв. у.

Ше́бсько, *нар.* Быстро. *Бігти шебсько.* Мнж. 194.

Ше́вдатися, даюся, ешся, *гл.* Путаться. Лубен. у.

Шевелі́ти, (лю, лиш?), *гл.*=**Шелестіти.** Вх. Лем. 484.

Шеверно́гий, а, е. Косолапый, кривоногій. *І не люблять дівчата, бо ти довгий.... криворукий, шеверногий.* Чуб. V. 1127.

Шевелю́ха, хи, *ж.* Названіе змѣи въ заклинаніи отъ укуса гадюки. *У полі золота груша, на золотій груші золоте гніздечко, в золотім гніздечку гадюка-шевелюха, цариця.* Грин. II. 38.

Шевлі́я, лії, *ж.*=**Шавлія.** Вх. Пч. II. 36. Ум. **Шевлі́енька, шевлі́ечка.** *Шевлієньку сажу.* Чуб. V. 826.

Шевлюг, га, *м.*=**Шелюг 1.** *Слизький, як в'юн, гнучкий, як шевлюг.* Ком. Пр. № 673.

Шевлю́га, ги, *об.* Дрянь, мерзавецъ.

Шевля́га, ги, *ж.* 1) Дрянной конь, кляча. *Перекинь штани на шевлягу та й мерщій доганяй.* 2) Овца. *Вовк поїв до однісінької шевляги.* Лубен. у.

Ше́вня, ні, *ж.* Сапожная мастерская. Радом. у., Козел. у., сапожный магазинъ.

Ше́вство, ва, *с.* Сапожное ремесло. *Нема над шевство ремесла чеснішого.* Ном. № 10441.

Ше́вський, а, е 1) Сапожничій. *Нашії чоботи, шевської роботи.* Мет. 186. **Ше́вська смола́.** Варъ. *Прилип до мене, як шевська смола до чобота.* Ном. № 2750.

Шевці́в, цо́ва, ве. Принадлежащій сапожнику. Желех.

Шевці́вна, ни, *ж.* Дочь сапожника. Желех.

Шевцюва́ти, цюю, еш, *гл.* Сапожничать, заниматься сапожнымъ ремесломъ. Черк. у.

Шевцю́га, ги, шевцю́ра, ри, *м.* Презрит.: сапожникъ. Желех.

Шевче́нко, ка, *м.* Сынъ сапожника. Желех.

Ше́вчик, ка, *м.* Ум. отъ **швець**.

Шевчи́на, ни, *м.*=**Швець.**

Шевчи́ха, хи, *ж.* Жена сапожника, башмачника. *Побила шевця лиха година, шевчиха шевця та й не злюбила.* Чуб. V. 818.

Шевчу́к, ка́, *м.* Сапожный подмастерье, сапожный ученикъ. Желех.

Шегеря́вий, а, е. Шепелявый. Козел. у. *Він трохи шегерявий.* Лохв. у.

Шеґе́ря, рі, *ж.* Родъ танца. *У Києві заказали, щоб шеґері не скакали.* Грин. III. 53.

Ше́йкатися, каюся, ешся, *гл.* Шататься, шнырять. Сквир. у.

Ше́кало, ла, *с.* Жгутъ, употребляемый въ игрѣ того же имени. Kolb. I. 191.

Шелеви́ло, ла, *с.* Непосѣда? *Ти то шелевило.* Ном. № 5743.

Шелеві́ти, ві́ю, еш, *гл.* Шевелить. *Вітер віє, шелевіє, простинов колише.* Гол. I. 142.

Шелеге́йдик, ка, *м.* ? *Бісові шелегейдики.* Ном. № 14289.

Шеле́п, *меж.*, выражающее паденіе. *Шелеп із дуба.* Рудан. I. 81. *Шелеп щастя в хату.* Ном. № 2060.

Шеле́па, пи, *об.* Нерасторопный, тупой человѣкъ.

Шеле́пати, паю, еш, *гл.* 1). Брести, шлепать по грязи. 2)=**Шолопати.** Вх. Зн. 82.

Шеле́пнути, пну, неш, *гл.* Упасть съ шумомъ. *Він так і шелепнув у саму середину.* Таращ. у.

Шелепоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Шелестѣть.

Шоле́пуватий, а, е. Глуповатый, придурковатый.

Шелесна́тий, а, е. Густолиственный и потому многошумный. *Ясень шелеснатий.* Гол. IV. 511.

Шеле́снути, сну, .неш, *гл.* 1) Однокр. отъ шелестіти. Зашелестѣть. *Водою іде— не хлюпне; очеретом—не шелесне.* Ном. № 24, стр. 291. 2) Плеснуть, упасть въ воду съ шумомъ. *Треті півні кукуріку— шелеснули в воду.* Шевч. 30.

Ше́лест, ту, *м.* Шелесть, шумъ. *Пішов шелест по діброві, шепчуть густі лози.* Шевч. 31. Переносно: шумъ, смятеніе, суматоха. *Ну, наробив шелесту!—Як не прийме Біг гріхи за жарт, то буде шелесту багато.* Ном. № 108.

Шелесті́ння, ня, *с.* Шелесть, шумъ. Левиц. Пов. 276.

Шелесті́ти, щу́, сти́ш, *гл.* Шелестѣть, шумѣть. *По соломі ходить, та не шелестить.* Ном. *А що в лісі за тихо, тілько листя шелестить.* Чуб. V. 47. *Уліз у чужу солому, та ще й шелестить.* Ном. № 9696.

Шеле́сть, *меж.*, выражающее шелестъ, шумъ, внезапное появленіе. *По-за кущем щось шелесть, шелесть.* Ном. № 4356. *Та до вдовівни навпростець шелесть за рушниками.* Шевч. 588. *Як єсть, то шелесть, а як скупо, терпи губо.* Ном. № 10830.

Шеле́хнути, хну, неш, *гл.*=**Шеле́снути.**

Шели́хвіст, хвоста, *м.* 1) Особая порода утокъ. 2) Вѣтренникъ, пустой человѣкъ. *Біжить якийсь ляшок—так видно якийсь шелихвіст: „А нумо“, каже хліборобові: „на дуель“.* Ном. № 880.

Шело́м, ма, *м.* Шлемъ. *Брязчить шабля о шеломи, трещать списи гартовані.* Шевч. 645. Ум. **Шеломо́к.**

Шеломо́к, мка́, *м.* 1) Ум. отъ **шелом.** 2) Полѣсская лѣтняя шапка изъ толстаго домашняго сукна въ видѣ конуса, усѣченнаго сверху параллельно основанію. Чуб. VII. 413.

Шелуді́вка, ки, *ж.* Родъ писанки съ орнаментомъ изъ непо́вної ро́жі. КС. 1891. VI. 374.

Ше́львах, хв, *м.* 1) Часовой, караульный. *А тим часом дали знати, що шельвах убився на цісарській таки брамі.* Федьк. Ш. 165. 2) **Стоя́ти на ше́льваху.** Быть на часахъ. *Стоїть Іван на шельваху—дрібний лист читає.* Федьк. Ш. 160.

Шельві́я, вії, *ж.*=**Шавлія.** *По горі, горі зацвіла шельвія.* Гол.

Ше́льма, ми, *об.* 1) Бранное: шельма. К. ЧР. 396. Шевч. 136. *Стоїть шельма розлучниця, з милим обнялася.* Чуб. V. 185. 2)=**Кадина.** (Стрижевск.).

Шельмо́ванець, нця, *м.* 1) Клейменый черезъ палача (обрѣзываніе ушей). 2) Клейменый каторжникъ.

Шельмува́ти, му́ю, еш, *гл.* 1) Клеймить, обрѣзывая уши. 2) Бранить, клеймить, шельмовать.

Шельпоті́ти, чу́, ти́ш, *гл.*=**Шелепоті́ти.** Харьк. у.

Ше́люг, га, *м.* 1) Красная лоза, тальникъ, Salix acutifolia. ЗЮЗО. I. 34. Мнж. 149. 2)=**Шеляг.** *Не видушила у нього ні шелюга.* Фр. Пр. 169.

Шелюга́, ги́, *ж.*=**Шелюг.** О. 1861. VIII. 93. ЗЮЗО. I. 134.

Шелюго́вий, а, е. Изъ тальника. Мнж. 149.

Шелюжи́на, ни, *ж.* Прутъ изъ тальника. ЗЮЗО. I. 131. *Нехай лоза-шелюжина згинається нижче.* Щог. В. 76.

Шелюха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Качаться, колебаться. *Очерет над водою шелюхається.* Грин. II. 649.

Шелюшко́вий, а, е (**Шелюжковий?**). Шелюшко́ві у́ставки. Родъ вышивки въ сорочкѣ. Kolb. I. 48.

Ше́ляг, га, *м.* 1) Старинная мелкая монета. *Знаю, як мідний шеляг.* Ном. № 2887. *Стільки правди, як в шелягу сребра.* Ном. № 6902. 2) мн. Родъ убора на пла́хтах. Черн. у. Ум. **Шеляжо́к, шеляже́чок, шеляже́нько.** *Збірайте шеляжки дрібненькі.* О. 1862. IV. 24.

Шемели́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Шелестѣть. Радом.

Шемі́нь, ня, *м.* Трехгранный тяжелый желѣзный ломъ для откалыванія крупныхъ кусковъ льда при устройствѣ прорубей для рыбной ловли. Вас. 187.

Шемті́ти, мчу, тиш, *гл.* Шуршать, производить шорохъ. Вх. Лем. 484.

Шене́лія, лії, шене́ля, лі, *ж.* Шинель. *Ти, москалю, і добрий чоловік, та шенелія твоя злодій.* Ном. № 816.

Шепеля́вий, а, е. Шепелявый. *Хоть чуб кучерявий, дак сам шепелявий.* Грин. III. 66.

Шепеля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Шепелявить. *Він (жид) говорив по український не шепеляючи.* Левиц. Пов. 179.

Ше́піт, поту, *м.*=**Шепт.** *А про що ви шепоти ведете з наймичкою?* Сим. Х. *Тілько Христя і розібрала з того шепоту.* Мир. Пов. II. 100.

Шепну́ти, пну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ **шептати.** Шепнуть.

Шепота́ння, ня, *с.* Шепотъ, шептанье. Мир. Пов. I. 137.

Шепота́ти, чу́, чеш. *гл.*=**Шептати.** *Гай шепоче, гнуться лози.* Шевч. 431.

Шепота́тися, чу́ся, чешся, *гл.*=**Шепта́тися.** *Молодиці шепоталися довгенько собі.* МВ. (О. 1862. I. 84). *Шепочеться з калиною о давній годині.* Шевч. 438.

Ше́поти, тів, *м.* 1) Пришептываніе. 2) Ябедничество, наушничество.

Шепоти́льник, ка, *м.*=**Шепоти́нник 3.** Новомоск. у.

Шепоти́льниця, ці, *ж.*=**Шепотинниця.**

Шепоти́нник, ка, *м.* 1) Пришептывающій. Черк. у. 2) Наушникъ. 3) Мелкій базарный торговецъ.

Шепоти́нниця, ці, *ж* 1) Наушница. 2) Мелкая базарная торговка. Мнж. 194.

Шепоту́н, на́, *м.* Говорящій шепотомъ. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Шепт, ту, *м.* 1) Шепотъ. *За вашим шептом нашого крику не чутно.* Ном. № 12885. *Шептом казати.* НВолын. у. 2) мн. Нашептыванія, пришептыванія. *Баб'ячі шепти.* Черк. у.

Шепта́ння, ня, *с.* Шептанье, шепотъ. *Учувалося тихе Хведорове шептання.* Мир. Пов. I. 159. Ум. **Шепта́ннячко.**

Шепта́ти, пчу́, чеш, *гл.* 1) Шептать. *Тихо стало в хаті, тілько наймичка шептала. „Мати.... мати.... мати....“* Шевч. 107. *Пішов шелест по діброві, шепчуть густі лози.* Шевч. 31. Про тебе і в шпиталях ше́пчуть—говорятъ хвастливому. Ном. № 2584. 2) О знахарствѣ: пришептывать. *Не так буде, як ворожка шепче, а так буде, як Бог дасть.* Ном. № 234. 3) Наговаривать, наушничать.

Шепта́тися, пчу́ся, чешся, *гл.* Шептаться. *Дівчата вже нищечком сміялись, шептались.* Левиц. I. 16.

Шепті́й, тія́, *м.*=**Шептун.** *Треба йти до шептія, щоб пошептав корові.* Волч. у.

Шепту́н, на́, *м.* Знахарь, пришептывающій. Мнж. 14.

Шепту́ня, ні, *ж.* Знахарка, пришептывающая.

Шепту́ха, хи, *ж.*=**Шептуня.** *Я баба шептуха од злого духа.* Ном. № 8353.

Шере́г, гу, *м.* Рядъ, шеренга. *Три шереги народа.* Гн. II. 136. *Узяв Нечай ляхів класти трома шерегами.* АД. II. 78.

Шерегува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Строить въ ряды. *Військо збірає.... все шерегує.* АД. I. 15.

Шере́па, пи, *ж.* Безобразная женщина. *Одружусь з такою шерепою, що і тобі сором буде.* Шевч. (О. 1862. VI. 13). *Се через вас, дурні шерепи, стилось.* К. ЦН. 211.

Шерепа́тий, а, е. Шершавый, шероховатый. Вх. Зн. 81.

Шерепеня́, ня́ти, *с.* Маленькая некрасивая дѣвочка. *Мале шерепеня, при землі не знать, а вже в мачках.* Г. Барв. 248.

Шерестіти, щу́, сти́ш, *гл.*=**Шелестіти.** *Як у стрісі горобейки шерестять; шерестіли, полетіли да й нема.* Чуб. V. 557.

Ше́рет, ту, *м.*=**Шерех.** *Пішла по Росі крига, це вже йде шерет.* Рк. Левиц.

Шерето́вка, ки, *ж.* Просорушка.

Шеретува́ння, ня, *с.* Отдѣленіе шелухи отъ зерна передъ помоломъ.

Шеретува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Передъ помоломъ обдирать шелуху на зернѣ. *Мельник меле, шеретує.* Шевч. 540.

Шеретува́тися, ту́юся, ешся, *гл* Очищаться зерну отъ шелухи. *Просо шеретується.* Мнж. 111.

Ше́рех, ха, ше́решень, ше́решінь, шня, *м.* Мелкій ледъ на рѣкѣ. *Шерешень уже пішов по річці.* Екатер. г.

Шереха́тий, а, е=**Шерепатий.** Вх. Зн. 81.

Шери́квас, са и су, *м.*=**Шерітвас.** Чуб. VII. 576.

Шері́твас, са и су. *м.* Чанъ.

Шермице́рія, рії, *ж.* Фехтованіе. К. ЧР. 428. *І так же то обидва знали тую шермицерію, що ні той того, ні той того не зможе зачепити, – одвічають самі шаблі.* К. ЧР. 167.

Шерпа́тий, а, е = **Шерепатий**. Вх. Зн. 81.

Шерсте́бка, ки, *ж.* Небольшой рубанокъ для строганія вчерне. *Шерстебка першу шерсть здіймає, потім рубанком рівняють, а тоді вже пускають хибанок—він вже хиби не дасть.* Подольск. г.

Ше́рстень, стня, *м.* = **Шершень**. *Дивиться він, аж над дорогою гніздо шерстнів.* Чуб. II. 316.

Шерсте́нник, ка, *м.* = **Підклад 2**. Шух. I. 78.

Шерсти́на, ни, *ж.* Шерстинка. *Буде одна шерстина золота, друга срібна.* Рудч. Ск. II. 71. **Ні шерсти́ни (нема́ в дворі́).** Нетъ скота, ни одной скотины. Ном. № 1508. Ум. **Шерсти́нка, шерсти́ночка.**

Ше́рстка, ки, *ж.* = **Шерстина**. *Перед світом перекидається зайцем: одна шерстка золота, друга срібна.* Чуб. II. 188.

Шерсткий, а́, е́. Жесткій, шероховатый. *Наші голосні і зголосні літери в його виходили такими шерсткими.* Левиц. I. 163. О коже человека: шероховатый, загрубелый. *А руки ... шерсткі та чорні.* Св. Л. 15.

Ше́рсть, ти, *ж.* 1) Шерсть. *Собака тоді була гола—без шерсти.* Драг. 1. *Гладив, гладив за шерстю, та як почав і проти шерсти.* Ном. 2) Шероховатость кожи у малыхъ детей. Мил. 32.

Шерстя́ний, а, е. Шерстяной.

Шерть-ве́рть, *меж.* = **Круть-верть**. См. **Круть**. *Шерть-верть, бери чверть—вийшло рокове.*

Ше́рхнути, хну, неш, *гл.* 1) Подергиваться льдомъ. 2) Шероховатеть (о коже человека). 3) Зашелестеть, зашуршать. *Нігде ніщо ні шерхне, ні стукне.* Мир. ХРВ. 307.

Ширша́к, ка́, *м.* Раст. Dispacus. Вх. Пч. II. 31.

Шерше́бка, ки, *ж.* = **Шерстебка**.

Ше́ршень, шня, *м.* Насек. Шершень. Чуб. I. 52. *Рудий шершень.* Ном. № 3551.

Шершу́н, на́, *м.* = **Шершень**. Угор. Вх. Пч. I. 8.

Шестери́к, ка́, *м.* 1) Шестерикъ (воловъ, лошадей). *Сімсот волів в оборі, а шестерик в плузі.* Чуб. V. 417. 2) Шлея съ шестью полосами (продольными и поперечными). Вас. 160.

Шестери́ця, ці, *ж.* = **Шестерня 1.** Ум. **Шестерни́чка, шестірни́чка.** *Орет мі плужок четверничкою, жич, Боже, на рік шестірничкою.* Гол. II. 17.

Шестерня́, ні́, *ж.* 1) Шестерикъ, шестерка. *Їде шляхом до Києва берлин шестернею.* Шевч. 89. 2) Шестерня въ мельнице. Нижній конецъ ея веретена стоитъ въ железномъ углубленіи, наз. **коробочка**, а эта последняя укреплена въ деревянномъ брусе, наз. **штаґа**; части шестерни: **вере́тено, обре́нці**—круги верхній и нижній, въ которыхъ цилиндрическія **ці́вки**. Черниг. у. 3) Родъ циркуля у плотниковъ, бочаровъ и пр. Вх. Зн. 81.

Ше́стеро, *числ.* Шестеро, шесть душъ, шесть штукъ, шесть частей. *Не дуже його постреляно: голівонька на четверо, а серденько на шестеро.* Чуб. V. 948.

Шестиголо́вний, а, е. Шестиглавый. *Шестиголовний змій.* Мнж. 15.

Шестидеся́тка, ки, *ж.* Счетная единица (копа́) продаваемыхъ на базаре оконъ въ 60 штукъ. Вас. 150.

Шестикри́лий, а, е. Шестикрылый. *Вбий шестикрилого... змія.* Чуб. II. 281.

Шестикри́лка, ки, *ж.* Имеющая шесть крыльевъ. *Вона—дванадцятикрилка, а я тільки шестикрилка; вона всім нам* (відьмам) *голова.* О. 1862. IX. 33.

Шестику́тний, а, е. Шестиугольный. Шух. I. 174.

Шестику́тник, ка, *м.* Шестиугольникъ. Желех.

Шести́на, ни, *ж.* Шестая часть. К. Дз. 102. Ум. **Шести́нка.**

Шестиді́лька, ки, *ж.* Родившая женщина. Угор.

Шестипа́зурний, а, е. Съ шестью когтями на каждой лапе. *Вбий шестикрилого.... шестипазурного змія.* Чуб. II. 281.

Шестишагови́к, ка, *м.* Монета въ шесть грошей, три копейки. Драг. 189.

Шесті́рко. *числ.* Шесть штукъ. **По шесті́рку дали́.** Дали по шесть штукъ. Зміев. у.

Шех, ха, *м.* Сигнальный пистолетный выстрелъ. *Чекайте, каже, мого шеха з пістоля.* Вас. 210.

Ше́ва, ви, *ж.* = **Щавель**, Rumex crispus. Желех. Шух. I. 22.

Шиб, би, *ж.* Образъ, видъ, фигура. Вх. Зн. 82. Также и *м. р.*: шиб, бу. **Не таки́м ши́бом.** Не такимъ маneромъ. Харьк. у.

Ши́ба, би, *ж.* Оконное стекло. Гн. II. 69. Ум. **Ши́бка.**

Шиба́йголова, *м.* Сорвиголова. *А коні наче знають, чого сим шибайголовам хочеться: скачуть, як кози, то сюди, то туди поміж кущами.* К. ЧР. 92.

Шиба́к, ка, *м.*=**Шуліка**. Вх. Пч. II. 8.

Шиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* 1) Бросать, ударять. *Полом'я шиба.* МВ. Ш. 70. *Е, гемонів хрін, як уже він у ніс шиба.* Харьк. г. 2)—**на ко́го**. Быть похожимъ на кого. Вх. Зн. 82. **Шиба́ охо́та.** Беретъ охота, хочется. *Шиба охота заміж піти.* Полт.

Шиба́тися, ба́юся, ешся, *гл.* Метаться, бросаться. *Шибається, як чорт по пеклі.* Ном. № 3137.

Шибен, ни, *ж.*=**Шибениця**. Вх. Лем. 484.

Ши́беник, ка, *м.* 1) Висѣльникъ, достойный висѣлицы. *Відорвався, як шибеник від шибениці.* Ном. № 3152. *Борода як у владики, а сумління, як у шибеника.* Ном. № 180. 2) Шалунъ, сорвиголова.

Ши́бениця, ці, *ж.* Висѣлица. *Злодія на шибеницю ведуть, а він ще каже, що не винен.* Ном. № 2671.

Шибеня́к, ка́, *м.*=**Шибеник**. Вх. Лем. 484.

Шибеткува́тий, а, е. Шаловливый, быстрый, подвижной. Кобел. у.

Ши́бка, ки, *ж.* 1) Оконное стекло. См. **Шиба**. Вас. 149. 2) Кучка изъ трехъ сноповъ. *Гречку кладу в шибку.* Черк. у.

Шибки́й, а́, е́. Стремительный, быстрый, порывистый. *Вода шибка.* Вх. Зн. 82. *Шибкий, як вітер.* Мир. ХРВ. 269. *Шибка рибка в морі гуляє доволі.* Чуб. V. 466. *Тяжке сирітство..., гірка неволя в чужій роботі приборкали її шибку думку.* Мир. ХРВ. 353.

Ши́бко, *нар.* Стремительно, быстро, порывисто. *Стій ти, човен, не шибко біжи.* Чуб. V. 505.

Шибне́м, *нар.* Съ размаху. *Добігши до воріт, треба тричі шибнем ударить у їх.* Ном. стр. 282, № 341.

Шибну́ти, бну́, не́ш, *гл.* Однокр. в. отъ **шиба́ти**. Бросить, ударить. *П'яному зараз шибне у думку.* О. 1862. І. 72.

Шибону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой бросить, ударить. *Останні слова гострим ножем шибонули в саме серце Чіпці.* Мир. ХРВ. 405.

Шибу́чий, а, е. Бьющій въ носъ.

Шига́лля, ля, *с.*=**Шиголля**. Радом. у.

Шигиря́вий, а, е. Картавый. *Вони собі невеликії, шигирявії, недорікії.* Рк. Макс.

Шиго́лля, ля, *с.* Тонкія вѣтви, молодые побѣги.

Ши́ечка, ки, *ж.* Ум. отъ **шия**.

Ший! *меж.* Приказъ волу подставлять шею для надѣванія ярма. *Вола треба добре призвичаїти, щоб, коли скажеш: ший! він шию підставив.* Мир. ХРВ. 95.

Ши́йка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ шия. 2) Горлышко въ бутылкѣ. 3) Задняя часть трубки, въ которую вставляется чубукъ. Вас. 148. 4) Въ веретенѣ: перехватъ внизу послѣ утолщенной средней части. Залюб.

Шик, ку, *м.* Строй, шеренга, рядъ. К. ЧР. 428. *Борейкова дивизія в той час ся змішала, та й ляцькому всьому війську шики поламала.* Гол. І. 15.

Шикува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Строить въ ряды. *Шикувати до бою військо.* К. ЧР. 343.

Шикува́тися, ку́юся, ешся, *гл.* Строиться въ ряды. *На штурм троянці шикувались.* Котл. Ен. VI. 60.

Ши́литися, люся, лишся, *гл.*—**під ко́го**. Заискивать у кого. *А він так шилиться під пана, така думка—дасть землю.* НВолын. у.

Ши́ло, ла, *с.* 1) Шило. **Ши́ло в мішку́ не вта́їться.** Не удержится въ секретѣ, обнаружится. Ном. № 6798. **Його й ши́ло го́лить.** Такой счастливый. Ном. № 1646. **Не вмі́є й ши́ла загостри́ти.** Ни къ чему не способенъ. 2) Заостревная палка, на которую натыкаютъ кусокъ рога для распариванія его. Вас. 163. 3) **Ши́ла би́ти.** Родъ игры. О. 1861. XI. Св. 31. 4) **Ши́лом ї́хати.** Ѣхать, запрягши лошадей гуськомъ. Вх. Зн. 82. Ум. **Ши́льце**. *Побігла попадя до шевця і випросила у нього шильця і дратву.* Чуб. II. 106.

Ши́луватий, а, е. О палкѣ, древесномъ стволѣ: съуживающійся къ одному концу, подобно шилу. *Шилувата ліска на обруч не здатна.* Камен. у.

Ши́льник, ка, *м.* 1) Дѣлающій шила. *Шильник берднику не товариш.* Ном. № 1027. 2) **Ши́льники те́рти, ши́льники-ми́льники те́рти.** Увиливать отъ работы. *Не хоче робити, тільки шильники тре.* Сквир. у. *Шильники-мильники тре, а трава аж плаче.* Ком. Пр. № 69?.

Ши́льце, ця, *м.* Ум. отъ **шило**.

Шилюди́стий, а, е. **Шилюди́сті у́стави.** Родъ вышивки въ сорочкѣ. Kolb. І. 49.

Шимба́лок, лку, *м.* Доска съ уступами, на которые кладутся полки.

Шимину́ти, ну́, не́ш, *гл.* Кольнуть, пырнуть. *Бились; він шиминув ножем когось.* Новомоск. у.

Шина, ни, *ж.* 1) Шина, оковка. Полт. у.; Подольск. г. *Шини на колесах.* 2) Рельса.

Шиналь, ля, *м.* Гвоздь для прибивания шины, къ колесу.

Шинар, ра, *м.* См. **Цапар.** Шух. I 171.

Шинґель, ґля, *м.* Та часть оси, на которой вращается колесо. Вх. Лем. 484.

Шинґльовец, вця, *м.* Гонтовый гвоздь. Вх. Уг. 244.

Шиндокора, ри, *ж.* Мошна, калита. *А на йому шуба-люба, а у тій шубі шиндокора, а в шиндокорі три шеляжечки.* Чуб. Ш. 425.

Шиндрити, рю, риш, *гл.*=**Циндрити.**

Шиндувати, дую, еш, *гл.* Обдирать, сдирать кожу, очищать отъ кожи. (К. П. Михальчукъ).

Шинеля, лі, *ж.*=**Шенеля.** *Москаль скинув шинелю.* Рудч.

Шине, ня, *с.* Полоса желѣза. Шух. I 96.

Шинк, шинок, нку, шиньок, ньку, *м.* Кабакъ, питейный домъ. *Іди ж, та гляди мені, не заходь у шинок, бо я буду знати.* Рудч. Ск. II. 127. *Хутчій до шиньку, щоб наїстись та напитись.* О. 1861. VI. 76. Ум. **Шинóчок, шиньóчок.**

Шинка, ки, *ж.* 1) Ветчина. Мн. **шинки.** Родъ кушанья изъ ветчины съ чеснокомъ и перцемъ. МУЕ. I. 105. 2) Дощечка, которую ткачъ закладываетъ между нитями основы, чтобы онѣ не путались. МУЕ. III. 21. Константиногр. у.

Шинкаренко, ка, *м.* Сынъ кабатчика. *Із Стехівки та шинкаренко.* Котл. Ен. VI. 17.

Шинкарити, рю, риш, *гл.*=**Шинкарювати.** Желех.

Шинкарівна, ни, *ж.* Дочь кабатчика.

Шинкарка, ки, *ж.* Кабатчица. Ум. **Шинкарочка, шинкаронька.** *Ой п'ють вони гуляють, на шинкарку ґукають: шинкарочко молода, усип меду ще й вина.* Нп.

Шинкарство, ва, *с.* 1) Продажа спиртныхъ напитковъ. Стор. М. Пр. 169. 2) Соб. Кабатчики. *Пани купці, славні кравці, шинкарство, міщани об сім Різдві усі в нові убрались жупани.* КС. 1882. XII. 624.

Шинкарський, а, е. Кабацкій.

Шинкарь, ря, *м.* Кабатчикъ. *А де ж твої, доню, воли та корови?—Гей, мати, лихо знати, в шинкаря в оборі.* Чуб. Ш. 144.

Шинкарювати, рюю, еш, *гл.* Содержать кабакъ, заниматься продажей спиртныхъ напитковъ. Сим. 214.

Шинкувати, кую, еш, *гл.* 1)=**Шинкарювати.** Рудч. Чп. 209. *Торгувать, шинкувать буду чарочками.* Шевч. 183. *Медом шинкувати.* Мет. 317. 2) Расточать, разливать, проливать. *І заходилися гулять, святою кров'ю шинкувать.* Шевч. 470. *Не дуже тими гріхми шинкують, щоб ніхто не замітив.* Рудч.

Шинок. См. **Шинк.**

Шинувати, ную, еш, *гл.* Обтягивать колесо шиной. Желех.

Шиньок. См. **Шинк.**

Шип, па, *м.* Щупъ. Драг. 80. *Шкарб.... ходили копати два мужики. Вони брали з собою шип в два аршини, щоб узнати де саме.... гроші.* КС. IV. 27.

Шипарина, ни, *ж.*=**Шипшина.** Вх. Уг. 276.

Шипах, ха, *м.* Кисть орѣховъ на деревѣ. *На шипасі саме сидів такий здоровий паук, так я й не зірвав, а горіхи добрі були.* Канев. у. 2) Мерзлая груда.

Шипи, пів, *м.* Три снопа, поставленные вертикально. *Ідіть, становте гречку у шипи.* Сумск. у.

Шипіти, плю, пиш, *гл.* Шипѣть. *Хрипить-шипить, ніколи не замерзає.* Ном. стр. 304, № 503.

Шипкати, каю, еш, *гл.* О птицахъ: хрипло кричать, чирикать. *Ґотур шипкає.* Вх. Зн. 82.

Шипок, пка, Раст. Azaba procumbens. Шух. I 18, 19.

Шипорні, нів, *мн.* Родъ игры. Kolb. I. 194.

Шипот, та, *м.* 1) Шепотъ. *Чую: шипот,— аж то він шепочеться з дівчиною.* Новомоск. у. 2) Струя воды, бьющая съ горы внизъ. Ямпол. у. 3) Порогъ на рѣкѣ. Шух. I. 7.

Шипотіти, почу, тиш, *гл.* Шипѣть. *Шипотить гадюка.* Мкр. Н. 10.

Шипош, ша, *м.* Родъ музыкальнаго рога или трубы. К. ЦН. 235. К. ПС. 149. *Троє дударів з рогами-шипошами.* К. ПС. 147.

Шипучий, а, е. Шипящій. *Наймичка принесла шипучий самовар.* Левиц. Пов. 60.

Шипчак, ка, *м.*=**Шипшина.** Вх. Пч. II. 35.

Шипшина, ни, *ж.* Шиповникъ. Вх. Пч. I. 12. *Не для тебе, Василечку, шип-*

шину садила. Чуб. V. 99. Ум. **Шипшинонька, шипшиночка.** *Поколеш білі ніжки та й на шипшиночку.* Чуб. V. 105.

Шипшиновий, а, е. Относящійся къ шиповнику, сдѣланный изъ шиповника. Грин. II. 34.

Шир ру, *м.* Ширь, ширина. *Коло ширу, ширу широкого, коло Дунаєчка глибокого там дівка-сирітка ніжки мила.* Мил. 91.

Ширина, ни, *ж.* Платокъ. *Вона назад позирнула, шириною замахнула.* АД. I. 84. Ум. **Ширинка, шириночка.** ЗОЮР. II. 239. *Криє Настю ширинкою.* Грин. Ш. 73. *Я братіку угожу, шириночку пошию.* Нп.

Ширити, рю, риш, *гл.* 1) Расширять. *То ширить їм, то зужує границі.* К. Іов. 27. *Будуть (снопи) возити, в стоги стожити, а в шир ширити, а в вись висити.* Гол. II. 17. 2) Распространять. Левиц. *Почав.... ширити кругом чутку.* Єв. Мр. I. 45. *Ширьте ви свою думку святу поміж земляками.* К. (О. 1862. Ш. 23).

Ширитися, рюся, ришся, *гл.* 1) Расширяться. 2) Распространяться. *Та що більше їх пригнічували, то більше вони плодились і ширились.* К. Святе Письмо (1869), 45. 3) Располагаться, раскидываться. *Добре ширитись в чужім.* Ном. № 9697.

Шірінька, ки, *ж.* Разрѣзъ спереди въ штанахъ. Ном. № 12415. Также въ околышѣ шапки. *Побачиш старинні шапки, що тепер виводяться: високі, з плисовим верхом і шірінькою на смусі.* О. 1862. VIII. 32.

Ширітвас, са и су, *м.*=**Шерітвас.** *Ширітвас дьогтю.* К. ЧР. 87.

Ширник, ка, *м.* Ширина. *Ширнику йому верстов десять.* Лебед. у. **Ширником.** Шириною, въ ширину. *Псьол не вийде ширником проти озера Лебедина.* Лебед. у.

Ширнути, ну, неш, *гл.* Сунуть, нырнуть, ткнуть. *Несе вона діжку з сирівцем. Я ширнув у ту діжку палицею,—аж там полотно крадене.* Новомоск. у.

Широкончик, ка, *м.* Родъ горошка. Сим. 130.

Широкий, а, е. 1) Широкій. *Широкі ворота увійти, та вузькі вийти.* Ном. № 5362. 2) Обширный. *Панувала і я колись на широкім світі.* Ном. № 707. *Широкее поле.* Чуб. Ш. 241. *Широкая нива.* Чуб. Ш. 251. 3) Смѣлый. *Широкі були, поки не приїхав справник! А приїхав справник—і душа в п'яти забрязчала.* Люботин. *Ой повій, вітроньку, з гори в долиноньку, де гай зелененький, де лист широченький.* Чуб. V. 134.

Широкість, кости, *ж.* Ширина. *Сім миль широкости.* Гн. II. 80. *Розступайся, синє море, в своїй широкости.* Гол. I. 308.

Широко, *нар.* 1) Широко. *Широко ступав він.* Стор. М. Пр. 109. 2) Обстоятельно, пространно. *Розмовляв Шевченко широко про свою поему „Іван Гус."* К. XII. 21. *Чіпка став широко росказувати.* Мир. ХРВ. 247. Ум. **Широченько.** *Ступай, ступай, кониченько, широченько.* МУЕ. Ш. 115.

Широкобородий, а, е. Съ широкой бородой. Морд. К. 26.

Широковерхий, а, е. Съ широкимъ верхомъ. Вх. Зн. 30.

Широковидий, а, е. Широколицый. Черк. у.

Широкогіллястий, а, е. Развѣсистый. *Широкогіллястa груша.* Левиц. I. 288.

Ширококрижий, а, е. Съ широкимъ задомъ. Черк. у.

Ширококрилий, а, е. Съ широкими крыльями. К. МБ. X. 144.

Широколистий, а, е. Широколистый. *Широколистії тополі.* Шевч. 325.

Широкомовний, а, е. Многорѣчивый. *Іде султан, покинувши в дивані башів та визірів широкомовних.* К. МБ. XII. 269.

Широкоплечий, а, е. Широкоплечій. Котл. МХ. 31.

Широкополий, а, е. Обширный, безпредѣльный. *Лани широкополі.* Шевч. 666.

Широкопросторий, а, е. Обширный. *Ось море в тебе широкопросторе, там безлич гаду, безлич риботвору.* К. ПС. 237.

Широкорукавий, а, е. Съ широкими рукавами. *У широкорукавій білій сорочці.* МВ. III. 134.

Широкославний, а, е. Прославленный. *Широкославна імперія.* К. Дз. 132. *З високих постаментів поспускав на долівку широкославних героїв.* К. XII. 123.

Широкоустий, а. е. Съ широкимъ, большимъ ртомъ. *Летіла пташка широкоуста.* Грин. I. 249.

Широчезний, широченний, а, е. Очень широкій. К. ЧР. 320.

Широчéнький, а, е. Ум. отъ широкий.

Широчéнько, *нар.* Ум. отъ широко.

Широчиня́, ні́, *ж.*= **Широчі́нь.** Харьк. г.

Широчити, чу, чиш, *гл.* Расширять. *Широчило листя да буйний вітер, височило гілле да дрібен дощик.* Чуб. Ш. 158.

Широчі́нь, ні́, *ж.* Ширина. Каменец. у.

Ши́ршати, шаю, еш, *гл.* Дѣлаться шире, расширяться. К. ДС. 27. *Од тепла усяка річ ширшає.* Ком. Р. II. 79. *Тюрма неначе ширшає.* Шевч.

Ши́рше, *нар.* Сравн. степ. отъ широко.

Ши́рший, а, е. Сравн. степ. отъ широ́кий. *Широкий лист на ялині, а ще ширший на дубочку.* Чуб.

Ширя́ння, ня, *с.* 1) Парéніе, полетъ. Желех. 2) Тыканіе, пыряніе.

Ширя́ти, ря́ю, еш, *гл.* 1) Парить, рѣять. *Орлом сизокрилим літає, ширяє, аж небо блакитне широкими б'є.* Шевч. 9. 2) Тыкать, пырять. *А він ширяє ціпком по дверіх,—сліпий, бач, то й пробує поперед себе.* Новомоск. у.

Шитво́, ва́, *с.* Шитье. *Коли у кравця, чи у швачки за шитвом нитка в'ється, то той, чиє шитво, того року ще не вмре.* Мнж. 154. *Як глянула,—впустила і шитво з рук.* МВ. (О. 1862. I. 89). *Примоститься Любка з шитвом до вікна.* Сніп. 153. *Вона на шитві сидить одно.* Лебед. у.

Ши́тенько, ка, *с.* Ум. отъ шиття.

Ши́ти, ши́ю, еш, *гл.* Шить. *Багач гроші збірав, а чорт калитку шиє.* Ном. № 1449. *Десь у садочку шиє сорочку.* Чуб. Ш. 113. *Шити поперед голки.* НВолын. у. *Шити по за голку.* НВолын. у. **Ши́ти на овéс.** У сапожниковъ: шить крупными стежками. Вас. 211.

Ши́тися, ши́юся, ешся, *гл.* 1) Шиться, быть шитымъ. *Хиба ж юпка так шиється?* 2) Пролазить между чѣмъ. *А вже як паничі коло неї.... той поруч із нею шиється, а той з кутка на неї очима світить.* МВ. (О. 1862. Ш. 44).

Ши́тий, а, е. 1) Прич. отъ ши́ти. *Теплий кожух, тільки шкода, не на мене шитий.* Шевч. 124. 2) прил. Шитый, вышитый. *Шитими рукавами помахав.* Чуб. Ш. 190.

Ши́тик, ка, *м.* Кожаный поясъ. Ковель.

Ши́тінки, нок, *ж. мн.*=**Шитки.** *Паняночки шитінки шили.* АД. I. 33.

Ши́тки, ток, *м.* Шитье, узоры. Г. Барв. 216, 215. *Там рукава як під корою, такі густі шитки в дівочих сорочаних рукавах.* Ном. № 11135.

Шиття́, тя́, *с.* Шитье. Черк. у. Ум. **Ши́ттячко, ши́тенько.** *Шитенько шила.* Чуб. Ш. 401.

Шихта́рь, ря́, *м.* Рабочій, работающій при спускѣ срубленныхъ деревьевъ съ горъ внизъ; шихтарі стоятъ вдоль желобовъ, по которымъ спускается дерево и слѣдятъ за правильностью операцій. Шух. I. 179.

Шиць, *меж.* Скокъ. *Коли се жаба шиць у воду.* Чуб. I. 55.

Шиша́к, ка́, *м.* Шлемъ, каска. Котл. Ен. К. Досв. 10.

Шиша́льниця, ці, *ж.*=**Шишкобга́льниця.** Ум. **Шиша́льничка.** Чуб. IV. 683.

Ши́шечка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ шишка. 2) Родъ пирожнаго. Маркев. 169.

Шиши́рхати, хаю, еш, *гл.* Производить шорохъ, шелестѣть.

Шиши́рхнути, хну, неш, *гл.* Зашелестѣть, зашуршать, шелохнуться. *На землю злізла ніч.... нігде а ні шиширхне.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 81).

Ши́шка, ки, *ж.* 1) Шишка. Ном. № 2121. 2) Украшеніе изъ тѣста на пасхальномъ хлѣбѣ, подражающее виду сосновой шишки. Чуб. VII. 445. 3) Свадебный хлѣбъ особаго рода. *От, перед весіллям, так увечері, кличуть на шишки молодиць.* Рудч. Ск. I. 149. 4) Крышка курительной трубки. Шух. I. 276. 5) У келефа: часть палки, выдающаяся надъ рукоятью. Шух. I. 274. Ум. **Ши́шечка.**

Ши́шкати, каю, еш, *гл.* Толкать. *Півника того під боки шишкав. Коли ж воно надумалось та: какаріку!* Грин. I. 287.

Шишка́тий, а, е. О гребнѣ пѣтуха: густой, широкій.

Шишкобга́льниця, ці, *ж.* Дѣлающая шишки 3. Мил. 149.

Шишкува́тий, а, е. Покрытый шишками, наростами. *Кора на дереві шишкувата.* Міус. окр.

Шишла́к, ка, *м.* 1) Шишка (на тѣлѣ)? *На шиї у волів шишлаки отакі як картоплини.* Волч. у. 2) Барашковая шапка. Вх. Зн. 82.

Ши́я, ши́ї, *ж.* 1) Шея. *Гне шию, як віл у ярмо.* Ном. № 1293. *Шия—хоч обіддя гни,*—такая толстая. Ном. № 8595. 2) Часть печи надъ комі́ном. Чуб. VII.

381. 3) Часть топора. См. **Сокира**. Шух. I. 175. Ум. **Ши́йка, ши́єчка**.

Шня́ка, ки, *ж.* Ув. отъ шия. К. ИС. 22. *Є такії, що душать нас, взявши за шняку.* К. ЧР. 73.

Шілцувати, цу́ю, еш, *гл.* Дѣлить? *Шілцує воли гой на три плуги.... шілцує коні—на три броні, шілцує вівці—да й на три струнці.* Kolb. I. 97.

Шіпавий, а, е = **Шолудивий**. Вх. Зн. 82.

Шіпавка, ки, *ж.* Зудъ, свербежъ. Ум. **Шіпавочка**. Гн. I. 29.

Шіпатися, паюся, єшся, *гл.*=**Чухатися**. Вх. Зн. 82.

Шісдеся́т, *числ.* Шестьдесятъ. *Пішли в село гоней за шісдесят од Єрусалима.* Єв. Л. XXIV. 13.

Шісна́дцятеро, *числ.* Шестнадцать душъ, штукъ.

Шісна́дцятий, *числ.* Шестнадцатый.

Шісна́дцятка, ки, *ж.* Счетная единица (копа), продающихся на базарѣ оконъ—въ 16-ть штукъ. Вас. 150.

Шісна́дцять, тьох, *числ.* Шестнадцать.

Шіст (та?), *м.* Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 469.

Шістерняк, ка, *м.* Раст. Hordeum hexastichon. Вх. Пч. II. 32.

Ші́стка, ки, *числ.* 1) Шестерка въ картахъ. КС. 1887. VI. 463. 2) Первоначально 6, а потомъ 10 крейцаровъ австрійской валюты. Желех.

Ші́сть, тьо́х, *числ.* Шесть. **Шістома́, шістьма́**. Шестью.

Шка́балка, ки, *ж.* Палка для игры шапошник. Чуб. IV. 41.

Шкаба́ти, ба́ю, еш, *гл.* = **Кабутати**. (Въ игрѣ шапошник). Чуб. IV. 41.

Шкабе́рка, ки, *ж.*=**Тріска**. Шух. I. 173, 206.

Шкабо́ра, ри, *ж.*=**Щілина**. Вх. Лем. 484.

Шкаворіжний, а, е. Отвратительный, гадкій. Вх. Лем. 484.

Шкаворбнок, нка, *м.* **шкаворо́нка, ки**, *ж.* 1)=**Жайворонок**. Вх. Лем. 484. 2)—зімовий=Посміттюха, Alauda arborea. Вх. Пч. II. 8.

Шка́дло, ла, *с.* Падаль, стерво. Борз. у.

Шкадро́н, на, *м.* Эскадронъ. *Не було в Білій Церкві польського війська більш як один шкадрон.* КС. 1884. VIII. 722.

Шкалі, *мн.* Клепки (бочечныя). Вх. Зн. 82.

Шкалубати, баю, еш, *гл.*=**Колупати**. Вх. Зн. 82.

Шкалуби́на, ни, *ж.* Щель, разсѣлина. Черк. у.

Шкалю́ба, би. шкалю́бина, ни, *ж.*= **Шкалубина**. НВолын. у.

Шкалюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* 1) Подымать на смѣхъ, поносить, ругать. *Шкалював мене, шкалював.* Черк. у. 2) ? *Що уже оббивають бляхою баню? Та ні, ше но тільки шкалюють.* Брацл. у.

Шкаляру́ща, щі, *ж.* = **Шкаралуща**. *На воду виносять першу шкалярущу з писанок і крашанок.* Ном. № 299.

Шкаме́тка, ки, *ж.* Отрѣзокъ отъ куска необработаннаго сукна, украденный сукноваломъ. Вас. 211. *Як би ступареві не шкаметки, то погубив би від чобіт підметки.* Вас. 212.

Шкаме́тник, ка, *м.* Крадущій куски необработаннаго сукна (см. **шкаметка**); вообще воръ. Вас. 212.

Шканди́ба, би, *м.* Хромой.

Шкандиба́ти, ба́ю, еш, *гл.* 1) Хромать, прихрамывать. *Коло пустки на милиці москаль шкандибає.* Шевч. 397. 2) Итти хромая, итти съ трудомъ. *Близько видати, та далеко шкандибати.* Ном. № 11423. *Іде Катря, шкандибає.* Шевч. 81.

Шканди́бки, бок, *ж. мн.* Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 476.

Шкандиля́ти, ля́ю, еш, *гл.*=**Шкандибати**. Мнж. 194.

Шка́па, пи, *ж.* Кляча, плохая лошадь. Чуб. III. 426. *Візса шкапа ззіла, так і віз побила.* Посл. Ум. **Шка́пка**.

Шкапа́, пи́, *ж.* Порода орла. Харьк. у.

Шкап'е, п'я, *с.*=**Шкапина 1**. Шух. I. 26, 84.

Шкапи́на, ни, *ж.* 1)=**Шка́па**. 2) Снятая конская кожа. Чуб. VII. 418; КС. 1893. V. 279: Вас. 157.

Шкапиня́ка, ки, *ж.* Очень плохая кляча. Мнж. 114.

Шкапі́йка, ки, *ж.*=**Шкапина**. Мир. ХРВ. 372. *Завів Лейба й пару шкапійок.* Мир. ХРВ. 101.

Шкапійчи́на, ни, *ж.*=**Шкапина**. *Шкапійчина тюпа.* Мир. Пов. II. 84.

Шкапі́ка, ки, *ж.*=**Шкапійка**=**Шкапина**.

Шка́пка, ки, *ж.* Ум. отъ шкапа.

Шкапо́вий, а, е. Сдѣланный изъ конской кожи. *Чобітки шкапові.* Шевч. 461.

Шкаравать, ті, *ж.*=**Шкарідь**. Вх. Зн. 82.

Шкара́дний, а, е. Гадкій. Желех.

Шкаралу́па, пи, *ж.* Скорлупа яйца. ЕЗ. V. 208; корка арбуза и пр. *Булатом ввесь обшився і був як в шкаралупі боб.* Котл. Ен. VI. 29. *Вже третій кавун доїдали.... по хаті шкаралуп, як на баштані коло куріня.* Св. Л. 176.

Шкаралу́ща и шкаралю́ща, щі, *ж.* Скорлупа яйца. ЕЗ. V. 208.

Шкаралю́пя, пи, *ж.* Скорлупа рака. Мнж. 55.

Шкарапа́ня, ні, *ж.* Жаба. Вх. Зн. 82.

Шка́рб, бу, *м.*=**Скарб**. *У Петренковому лісі єсть погріб, тільки зівалився,— там шкарб похований.* Грин І. 62.

Шкарба́н, шкарбу́н, на́, *м.* 1) Истоптанный башмакъ, сапогъ. Сим. 136. *Носив ті чоботи, носив, аж поки не стало, а далі й каже: „аже ж на горі в м...е ще батьковські шкарбани,—достану їх, да ще може яку годину похожу.* Рудч. Ск. І. 213. *Надівай хоч шкарбани, бо нових ні за що купити.* Козелец. у. *Ти ж бачиш, що на мені не чоботи, а старі шкарбуни.* Г. Барв. 287. 2) Старикъ. Г. Барв. 93. *Сидиш, мов демон під водою, ізморщившись, старий шкарбун.* Котл. Ен. II. 31. Ум. **Шкарбане́ць, шкарбуне́ць.**

Шка́рда, ди, *ж.* Родъ дѣтской игры, то же, что и шкопирть. Ив. 20.

Шкардува́ти, ду́ю, еш, *гл.*=**Шкопиртати.** Ив. 18.

I. Шкаре́берть, *нар.*=**Шкереберть.**

II. Шкаре́берть, ти, *ж.*=**Шкопирта.** КС. 1887. VI. 476.

Шка́ред, ди, *ж.*=**Шкарідь.** Вх. Лем. 485.

Шка́редитися, джуся, дишся, *гл.*=**Гидувати.** *Шкаредится жабами.* Вх. Лем. 485.

Шка́редний, а, е. Отвратительный, гадкій. Вх. Лем. 485.

Шкарі́дь, ді, *ж.* Мерзость, гадость. Вх. Зн. 82.

Шкарка, ки, *ж.*=**Щілина.** Вх. Лем. 485.

Шкарлу́бина, ни, *ж.*=**Шкалубина.** О. 1862. VIII. 49

Шкарпе́тки, ток, *ж.* Носки. *Молодий Радюк мусів скинути чоботи і пішов на баштан в самих шкарпетках.* Левиц. Пов. 230.

Шкарубі́на, ни, *ж.*=**Шкалубина**=**Шкарлубина.** *Дивиться хазяїн шкарубиною, що робить жовнір із господинею.* О. 1861. XI. 9—10.

Шкару́битися, блюся, бишся, *гл.*=**Шкарубіти.**

Шкарубі́ти, бі́ю, еш, *гл.* Покрываться твердой корой сверху, напр.: о землѣ, о кожѣ на рукахъ: корявѣть.

Шкарубки́й, а́, е́. Жесткій, шероховатый, корявый. Вас. 161. *Тілові треба б мнякшому буть, а то бач, яке шкарубке.* Харьк. *Шкарубкі чоботи стали: мокрі були та й засохли.* Волч. у.

Шкару́бнути, бну, неш, *гл.*=**Шкарубіти.**

Шкару́па, пи, *ж.*=**Шкаралупа.** Мил. М. 60.

Шкарупиний, а, е=**Шкарубкий.** *Кожух шкарупиний.* КС. 1882. X. 26.

Шкару́піль, лі, *ж.* Обноски мѣхового платья.

Шкарупки́й, а́, е́=**Шкарубкий.** *Припік палець,—шкарупка шкура на йому стала.* Славяносерб. у. *Гущою волосся змила,—шкарупке стало.* Славяносерб. у.

Шкатильга́ти, га́ю, еш, *гл.* Прихрамывать. Чуб. II. 283.

Шкату́ла, шкату́лка, ки, *ж.* Шкатулка. *Кролевські листи у шкатулі.* АД. II. 5. *Дорожню одімкнув шкатулу.* Мкр. Г. 64. *Украдеш у мене шкатулку з грішми.* Рудч. Ск. І. 68.

Шкафа́, фи́, шкахва́, ви́, *ж.*=**Скахва.** Части: деревянная ручка—**колодка**, ножъ—**шнафа́**, ножъ къ ручкѣ прикрѣпленъ двумя **вушками**. Шух. І. 253. **Ву́шка** наз. въ Галиціи также **анта́бками**. МУЕ. І. 72.

Шква́ра, ри, *ж.* 1) Зной. См: **Сквар.** 2)=**Шкварка?** *Приїздить чорт, а він і давай проситись: „Одпусти, каже, мене* (з пекла), *а за службу дай мені мішок тії шквари, що у казанах* (де грішники) *шквариться*". Мнж. 55.

Шкваренина, ни, *ж.*=**Лій.** Вх. Лем. 485.

Шква́рити, рю, риш, *гл.* 1) Сильно нагрѣвать, жечь. 2) Жарить, поджаривать (въ салѣ, маслѣ). *Якусь особу мацапуру там шкварили на шашлику.* Котл. Ен. III. 46. 3) Дѣлать что либо съ силой, напряженіемъ (бить, бѣжать и пр.). *Хлопці так і розіп'яли Потоцького та й давай шкварить.* Рудч. Ск. II. 206.

Шква́ритися, рюся, ришся, *гл.* Жариться. *Шквариться, як шкурат на жа-*

ру. Ном. № 2503. *Сластьони шкварились.* Греб. 372.

Шква́рка, ки, *ж.* 1) Вытопленный кусочекъ сала, вытопка. 2) **Да́ти шква́рки.** Задать баню, дать трепку. *Як дам шкварки, то буде тобі жарко.* Ном. № 3616.

Шкваркли́вий, а, е. Сопливый? *Менша* (дочка) *дак така ж гидка, така гидка— шкваркливая, низенькая, броватая, губатая.* Чуб. II. 40.

Шква́ркнути, кну, неш, *гл.* Кинуть, бросить внизъ. *Як шкварне об поміст.* Мнж. 7.

Шкваркотня́, ні́, *ж.* Шипѣніе и трескъ кипящаго жира.

Шква́рно, *нар.* Жарко, знойно.

Шкварну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сдѣлать что либо съ силой: бросить, ударить, грохнуть, блеснуть и пр. *Шкварнула блискавка.* Мир. ХРВ.

Шква́рок, рка, *м.*=**Шкварка.** Желех. *Так ю іспік, ізбив, що вже таке, ге шкварок.* Драг. 284.

Шкварча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Шипѣть и трещать на огнѣ. *Тут кость і плоть, і жир шкварчали.* Котл. *Бряжчать чарки, люльки шкварчать, шумує горілка.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 105). Говорятъ также о сильномъ морозѣ. *Мороз на дворі такий, що аж шкварчить.* Рудч. Ск. II. 8. См. **Скварчати.** Также объ особенно усердной работѣ. *Ззіли по шматку хліба, та вп'ять до кіс,—аж шкварчить під косами.* Драг. 244.

Шквирдяви́й, а́, е́. Бурный. *Шквирдява погода.*

Шквирк, ка, *м.* Раст. Larix decidua. Вх. Лем. 485.

Шкви́ря, рі, *ж.* Снѣгъ съ вѣтромъ. Харьк. *У полі така шквиря, що й їхати не можно, не то йти.* Волч. у. *Ось як воно співається!... Не так як ти, мов коза в шквирю.* О. 1862. II. 35. *Під дощ, під сніг, під шквирю.* Мкр. Г. 51.

Шкво́рінь, ня, *м.*=**Шворінь.**

Шкворі́вщина, ни, *ж.* На площади, гдѣ собираются парни и дѣвушки, забиваютъ дѣвушки тайно, съ особыми обрядами шкво́рінь; по повѣрью, это привлекаетъ парней; мѣсто, гдѣ забитъ шкворінь, называется шкворівщина.

Шкеле́т, та, *м.*=**Кістяк.** *Сухий, невірний як шкелет.* Котл. Ен. VI. 19.

Шке́льце, ця, *с.* Ум. отъ шкло.

Шкепите, тя, *соб.* Камни, обломки камней Вх. Зн. 82.

Шкере́берть, *нар.* Вверхъ ногами, вверхъ дномъ. *Полетів шкереберть.* Черк. у. *Усе піде шкереберть.* Шевч. 283. *Сказавши, столик ізвалило, шкереберть к чорту все пішло.* Котл. Ен. V. 30.

Шкере́берть, ти, *ж.*=**Шкареберть, ти,** *ж.* Мил. 56.

Шки́лики. Въ выраженіи: **на шки́лики підіймати.** Поднимать на смѣхъ.

Шки́лити, лю, лиш, *гл.* Насмѣхаться, издѣваться. *Шкилить та й шки́лить цілий ранок з баби.* Черниг. у.

Шкиль, лю, *м.* Манеръ, образецъ. *Дві пари хомутів пошиті на цей шкиль, а дві на инший.* Пирят. у.

Шкилюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* Насмѣхаться. *Парубки глузовники: усе було з старого шкилюють.* Харьк. г.

Шкинтати, таю, еш, *гл.*=**Шкитильгати.** Вх. Уг. 276.

Шкипа, пи, *ж.*=**Скипка.** Вх. Лем. 485.

Шкип'яр, ра, *м.* Оспопрививатель. Вх. Лем. 485.

Шкиргота́ти, гочу́, чеш, *гл.*=**Скреготати.** *Шкирготе сорока.* Вх. Лем. 485.

Шкиринда́, ди́, *ж.* Корга старая. Мнж. 194.

Шкитавий, а, е. Бродячій, не имѣющій опредѣленнаго мѣста жительства. Вх. Зн. 82.

Шкити́льг, *меж.,* выражающее прихрамываніе. *Ногу підколола. Шкитильг, шкитильг! Ні, не піду шкитильгаючи між люде,—вернусь.* Г. Барв. 73.

Шкитильга́ти, га́ю, еш, *гл.*=**Шкатильгати.** Черниг. у.

Шкити́рь, ря́, *м.* Большой кусокъ. *Ото одбатував шкитирь.* Полт. у.

Шкібля, блі, *ж.* Скобелка, круглый скребокъ у бочаровъ. Желех. Шух. I. 250, 311. Ум. шкі́белька. Шух. I. 311.

Шкідли́вий, а, е=**Шкідний.** *Синиця— не птиця, бо шкідлива дуже.* Ном.

Шкідли́вість, вости, *ж.*=**Шкідність.** Желех.

Шкідли́во, *нар.*=**Шкідно 1.**

Шкі́дний, а, е. Вредный.

Шкідни́к, ха́, *м.* Причиняющій вредъ, вредящій. Желех. Вх. Зн. 82.

Шкі́дниця, ці, *ж.* Причиняющая вредъ. вредящая.

Шкі́дність, ности, *ж.* Вредность, вредоносность. Желех.

Шкідно, *нар.* 1) Вредно. 2) Съ причиненіемъ вреда. *Шкідно ударив вола.* Камен. у.

Шкільний, а, е. Школьный. *Початкові шкільні книжечки.* К. ХП. 125.

Шкільник, ка, *м.*=**Школяр.** Шух. І. 32. Вх. Зн. 82.

Шкінька, ки, *ж.* Лошаденка, кляченка. *Отакою шкінькою попереду їздив, а тепер!* Лебед. у.

Шкіра, ри, *ж.*=**Шкура.** *Не стала шкіра за виправку.* Ном. № 10572. Ум. Шкірка, шкірочка. Рудч. Чп. 121.

Шкірений, а, е=**Шкуратяний.**

Шкірити, рю, риш, *гл.*—**зуби.** Оскаливать (зубы). Переносно шкірити зуби—смѣяться. *Ти думаєш, ми не бачили, як ти шкірив зуби, як нас переписували? Ото не смійся.* Св. Л. 67.

Шкіритися, рюся, ришся, *гл.*=**Шкірити зуби.**

Шкірка, ки, *ж.* Ум. отъ шкіра.

Шкіродрáвець, вця, *м.* Разрывающій или одирающій шкуру. Въ шутливомъ величаніи является эпитетомъ сапожника: *Величаєм, тя, великий шкіродравче шевче.* Гн. II. 65.

Шкіролýпець, пця, *м.* Облупливающій шкуры. Въ шутливомъ величаніи является эпитетомъ сапожника: *Величаєм тя, шевче чоботоробче і шкіролупче.* Гн. II. 214.

Шкірочка, ки, *ж.* Ум. отъ шкіра.

Шкірчúна, ни, *ж.* Шкурка. Ум. Шкірчинка. Желех.

Шкіряний, а, е=**Шкуратяний.** Желех.

Шкітильгáти, гáю, еш, *гл.*=**Шкитильгати.**

Шклúти, лю́, лúш, *гл.*=**Склúти.**

Шкло, ла, *с.*=**Скло.** *Шкло як роблять, до розпалюють тим огнем, що од блискавиці загориться.* Чуб. І. 93. Ум. Шкéльце.

Шкляний, á, é=**Скляний.** *Бачив уже шкляного Бога.* Уже пьянъ. Ном. № 11734.

Шкляни́ця, ці, *ж.*=**Скляниця.** *І намоч ю во шклянниці.* Гол. І. 209.

Шкля́нка, ки, *ж.*=**Склянка.** *Не шклянка, не розіб'юся.* Ном. № 3914. *Треба налити шклянку води і поставити її на вікні.* Грин. II. 316. *Випив шклянку вина.* Чуб. II. 185.

Шкля́р, рá, *м.*=**Скляр.** *А, шкляр! Ну, сідай,—у мене є шибки побиті.* Грин. II. 283.

Шкляри́ха, хи, *ж.*=**Скляриха.**

Шкля́рка, ки, *ж.*=**Склярка.**

Шкоблити, блю, блиш, *гл.* Скоблить, скресть. Шух. І. 253.

Шкóда, ди, *ж.* 1) Вредъ, убытокъ. *Шкода нікому не мила.* Ном. № 2301. *Слова шкоди не нагородять.* Ном. № 2299. Въ частности: потрава. *Воли в шкоді заняв. Гуси як ідуть у шкоду, дак і розмовляють: по два на колосок, по два на колосок.* Грин. І. 252. 2) Человѣкъ, часто причиняющій вредъ, шаловливый, проказникъ. *Ну й шкода оцей хлопець,—нічого за їм у садку не вдержиш.* Харьк. То же и о животныхъ, склонныхъ къ потравамъ и пр. КС. 1898. VII. 47. 3) Какъ нарѣчіе: жаль. *Теплий кожух, тільки шкода—не на мене шитий.* Шевч. 124. *Нема Петра, тілько Гриць, шкода ж моїх паляниць.* Чуб. V. 101.

Шкодá, *нар.* Напрасно. *Шкода казати.* Ном. № 5182.

Шкóдити, джу, диш, *гл.* 1) Вредить, приносить вредъ, убытокъ. *Не один козак сам собі шкоду шкодив, що від молодої жінки у військо ходив.* ЗОЮР. І. 215. *Хто пізно ходить, той сам собі шкодить.* Ном. № 11954. 2) Проказничать.

Шкодíти, дію, еш, *гл.* Жалѣть. *Царь його шкодів.* Мнж. 68. *І так уже її догляда та шкодіє—як ока.* Драг.

Шкодли́вий, а, е. 1)=**Шкідли́вий.** *Шкодливий тхір.* Гліб. 2) Часто творящій проказы.

Шкодли́во, *нар.*=**Шкідливо.**

Шкóдник, ка, *м.* 1)=**Шкідник.** 2) Шалунъ, проказникъ.

Шкóдниця, ці, *ж.* 1)=**Шкідниця.** 2) Шалунья, проказница.

Шкоднíйш, шкоднíш, *нар.* Болѣе жаль. *Хоч мої* (діти) *й гірші, та мені моїх шкоднійш, ніж твоїх.* Чуб. І. 63.

Шкодувáти, дýю, еш, *гл.* 1) Жалѣть. *Усі його.... шкодують.* Мир. ХРВ. 215. *Так шкодував я за тією куркою, що лис ухопив.* Черк. у. 2) Вредить, причинять вредъ. *Твої гріхи таким, як ти, шкодують.* К. Іов. 78.

Шкóла, ли, *ж.* 1) Школа, училище. *Синочки зросли—у школу пішли.* Чуб. III. 404. *Виріс хлопчик уже такий, що став у школу ходить.* Грин. І. 149. 2) Съ измѣненнымъ ударееніемъ: школá.

Школьники. *Може думаєте, що дітвора сипнула з хати зустрічати новобранку-товаришку, як то бува з школою?* Св. Л. 79. *Школа по суботах було ходить туди.* Св. Л. 138. 3) (Жидівська). Свнагога, еврейская молельня. Левиц. Пов. I. 96. *А як то був жид Янкель, то він коло школи похожає та по школі плаче-ридає: школо наша, богомільнице!"* АД. II. 28.

Школуб, ба, *м.* Родъ дѣтской игры. КС. 1887. VI. 474.

Школя́р, ря́, *м.* Школьникъ, ученикъ. Грин. II. 283. *На Сорок Святих школяр несе вчителеві сорок бубликів.* Ном. № 414.

Школя́рка, ки, *ж.* Школьница, ученица. *Я обіцяла школярці передати при нагоді книжку з малюнками.* Г. Барв. 42.

Школя́рство, ва, *с.* 1) Школьничество. 2) Соб. Школьники. *То погань так верзла, школярство так брехало.* О. 1861. Ш. 94.

Школя́рський, а, е. 1) Принадлежащій школѣ, относящійся къ ней. 2) Ученическій. *Школярської юхи набрався.* Ном. № 6096.

Шкопердáти, дáю, еш, *гл.*=**Шкопиртати.**

I. Шкопиртá, ти́, *ж.* Игра, состоящая главнымъ образомъ въ бросаніи палокъ такъ, чтобы палка шла колесомъ, ударяясь о землю то однимъ, то другимъ концемъ.

II. Шкопиртá, *нар.*—**ки́дати**=**Шкопиртати.** Ив. 19.

Шкопиртáти, тáю, еш, *гл.* Бросать палку такъ, чтобы она шла колесомъ, ударяясь о землю то однимъ, то другимъ концемъ. Ив. 18.

Шкопи́ртка, ки, *ж.* Палка, которою шкопиртають. См. Шкопиртати. КС. 1887. VI. 476.

Шкопи́рть, ти, *ж.*=**I. Шкопирта.** Ив. 20.

Шкорá, ри́, *ж.* Кусокъ сосновой коры, служащей поплавкомъ въ рыболовномъ снарядѣ кармаки. МУЕ. I. 40—41.

Шкóрба, би, *ж.* Старая изсохшая, сморщенная женщина. *Люборацька за п'ять літ з гожої молодиці, повновидої, рум'яної, такою шкорбою стала, що як би не шкура, то й кістки розсипались би.* Св. Л. 135.

Шкорбати, баю, еш, *гл.* Тянуть, теребить. *Буде вже тобі тую цицю шкорбати,—вже ти наїлася.* Миропольск.

Шкори́на, ни, *ж.*=**Скорина** Ум. **Шкори́нка, шкори́ночка.** *Скачу, скачу діда за шкоринку хліба.* Ном. № 12296.

Шкору́па, пи, *ж.* Корка на поверхности земли. *Земля взялась шкорупою.* Богод. у.

Шкорупкий, шкоруплий, а, е. Не гладкій, заскорузлый. *Шкорупка дорога.* НВолын. у. *Шкорупле полотно.* НВолын. у.

Шкору́х, ха, *м.* Рябина. Шух. I. 18.

Шкраб, ба, *м.* 1) Родъ кушанья: мука, перебитая съ яйцами и запеченная въ рынкѣ. Гайс. у. 2)=**Шкарбак 1.** Гол. Од. 57. *Однімав шкраби на всю свою родину.* Гн. II. 28.

Шкребло́, бла́, *с.* Скребница. Кіев. г.

Шкребти́, бу́, бе́ш, *гл.*=**Скребти.**

Шкреглі́ти, лю, лиш, *гл.*=**Скреготати.** *Сорока шкреглiт.* Вх. Уг. 276.

Шкремі́тки, *мн.* Мелкіе обрѣзки и обломки мѣди, остающіеся при выдѣлкѣ различныхъ мѣдныхъ вещей. Шух. I. 285.

Шкромáдити, джу, диш, *гл.*=**Скромадити.**

Шкрум, ма, *м.* 1) Нагаръ въ трубѣ. 2) Заячій жиръ. Гайс. у.

Шкря́бання, ня, *с.* Царапанье.

Шкря́бати, баю, еш, *гл.* Скресть, царапать.

Шкрябну́ти, бну́, не́ш, *гл.* 1) Однокр. в. отъ шкрябати. Царапнуть. 2) Побѣжать, удрать. *Як шкрябнув, так тілько мене й бачили.* О. 1862. I. 41.

Шкряботі́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Царапать, скресть. *Діду, діду! щось до нас у двері шкряботить.* Рудч. Ск. II. 15.

Шкряботу́ха, хи, *ж.* Скребущаяся (о мыши). Ум. **Шкряботу́шка.** *Мишка шкряботушки.* Рудч. Ск. II. 1.

Шкувáти, шкую́, е́ш, *гл.* Объ охотничьей собакѣ: искать. *Пильнуйте, бо вже пес шкує.* Брацл. у.

Шку́лити, лю, лиш, *гл.* Донимать. *А що ця лозина добре шкулить?*

Шкулкий, шкулький, а, е. 1) Донимающій. *Я ж думала, до що нагайка не шкулка, де ударить, то розсядеться й шкурка.* Нп. *Шкулкий вітер.* Константиногр. у. 2) Чувствительный. *Шкулке місце.*

Шку́лко, шку́лько, *нар.* Донимаетъ больно, чувствительно. Св. Л. 301.

Шкульний, а, е=**Шкулкий.**

Шку́льно, *нар.*=**Шкулко.** *Шкульно на його буде, як прийдеться годувати й матір.* Рк. Левиц.

Шкунтува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Насмѣхаться. Ном. стр. 287, № 6156.

Шкунтува́тися, ту́юся, ешся, *гл.* Ссориться? драться? *Пани шкунтуються, а нашого брата ріжуть.* Ном. № 1304.

Шку́ра, ри, *ж.* 1) Шкура, кожа. *З одного вола двох шкур не деруть.* Ном. № 7472. *Пошився в собачу шкуру.* Ном. № 2910. *Жвавий, аж шкура на ньому говорить.* Ном. № 5764. **В одну́ шку́ру.** Крайне настойчиво (хотѣть, добиваться чего). *Чіпка розвередувався: „Їсти та й їсти, бабо!“ В одну шкуру: „їсти!“* Мир. ХРВ. 33. *Затялись в одну шкуру: давай рощот!— і дав.* Мир. ХРВ. 259. 2) Бранное: женщина легкаго поведенія. Ум. **Шку́рка, шку́рочка.**

Шкура́т, та́, *м.* Кусокъ кожи. *Дметься, як шкурат на огні.* Ном. № 2502. Ум. **Шкурато́к.** *Постоли з шкуратка.* Стор. М. Пр. 4.

Шкурати́на, ни, *ж.* Кожа, кусокъ кожи. Ум. **Шкурати́нка.** *Між дубинки та ліщинки шматок шкуратинки.* Ном. стр. 301, № 379. *Жаб'яча шкуратинка.* Радом. у.

Шкурато́к, тка́, *м.* Ум. отъ **шкура́т.**

Шкура́ття, тя, *соб.* Куски кожи. *Позбірав шкураття.*

Шкурatя́ний, а, е. Кожаный. *Славні бубни за горами, а зблизька шкуратяні.* Ном. № 2623. *У якому капшуці ваші гроші?— У шкуратяному гаманці.* О. 1862. IX. 121.

Шкури́на, ни, *ж.* = **Шкорина.** Ум. **Шкури́нка.** *Такий, мамо, хліб удавсь,— під шкуринку хоч сховайсь.* Грин. Ш. 660.

Шку́рка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **шкура.** 2) Кожица на плодахъ. *Як положиш кислицю у піч спектись, то шкурка на ній репне.* Дещо. 3) Пленка. *Пождіть, діти, поки Біг на кісіль шкурку натягне.* Ном.

Шкурла́т, та, *м.* = **Шкурат.** Св. Л. 168. *Дметься, як шкурлат на огні.* Ном. № 2503.

Шку́рник, ка, *м.* Шкуродеръ. Лохв. у.

Шкурну́ти, рну́, не́ш, *гл.* = **Чкурнути.** *Так шкурнув, що тільки куряву видко.*

Шкуропея, пеї, *ж.* По народному повѣрью: царица змѣй. *Що то за змія— шкуропея?— Над усіма старши. У неї голова золота, усіх гадюк вона у вирей веде.* Грин. II. 316.

Шку́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **шкура.**

Шкуря́к, ка, *м.* Лапоть изъ невыделанной кожи. Вх. Зн. 82.

Шкуряни́й, а́, е́ = **Шкуратяний.** *Гарапник шкуряний, плетений.* ЕЗ. V. 40. *То ще тоді діялося, як шкуряні гроші на світі були.* Ном. № 6855.

Шкут, та, *м.* 1) Ни къ чему негодный человѣкъ. Вх. Лем. 485. 2) Слабосильная скотина. Вх. Лем. 485.

Шкутильга́ти, га́ю, еш, *гл.* = **Шкатильгати.** *Аж он Семен шкутильгав.* Черк. у.

Шлак, ку, *м.* Кромка сукна. Желех. Гол. Од. 55.

Шланк, ку, *м.* Рядъ? шеренга? *От постановились усі* (салдати) *в шланку і ну загравать на духову музику.* ЕЗ. V. 23.

Шла́патник, ка, *м.* Оборвышъ. Харьк. у.

Шла́птю, *нар.* Рысцой. *Проїхавсь геть від возів шлаптю.... Попустив поводи.— пішов вороний ристю.* О. 1861. X. Кух. 23.

Шле́йка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **шлея.** 2) Подтяжка. Гол. Од. 13.

Шлентавий, а, е = **Шанталовий.** Вх. Зн. 32.

Шлея́, шлеї́, *ж.* Шлея. Ум. **Шле́йка.**

Шлик, ка́, *м.* Родъ шапки. К. ЧР. 428. Въ Галиціи: суконная круглая шапочка съ загнутою мѣховою опушкою. Гол. Од. 70. Въ думѣ— бархатная. АД. I. 171. *Шлики із себе скидали.* Мет. 396. Ум. **Шличо́к.** *Старший син у хату ухожав, шличок здіймає, низенько вклоняє.* Чуб. V. 848.

Шля́, шлі́, *ж.* = **Шлея.** Kolb. I. 65.

Шлі́хта, ти, *ж.* Запаренный кипяткомъ изъ ржаной муки клейстеръ, которымъ ткачи смазываютъ пряжу передъ тканьемъ. Вас. 167. Мнж. См. **Піспа.**

Шліхтинка, ки, *ж.* Каждый изъ тонкихъ прутиковъ лозы, которыми на верхнемъ навоѣ перекладываются слои нитокъ основы послѣ шліхтування. МУЕ. III. 22.

Шліхтува́ння, ня, *с.* Смазываніе пряжи шліхтою, піспою. МУЕ. III. 13.

Шліхтува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Смазывать пряжу шліхтою, піспою. *Робе піспу та й шліхтує нитки.* Лебед. у.

Шлома́к, ка, *м.* У горшечниковъ: оскребки глины, счищаемые съ рукъ и съ круга во время формировки мисокъ. Вас. 182.

Шлунковий, а, е. Желудочный.

Шлу́нок, нку, *м.* Желудокъ. Лохв. у.; Гадяч. у.; НСѣверск.; Кіевск. у. *Не йде на шлунок, та й годі.* Лохв. у. *От чо-*

ловік і здоровий на силу, а на шлунок не здоровий. Кіевск. у. *I грек, набивши добре шлунок, сміявся та лигав пивце.* Мкр. Г. 5.

Шльо́ндра, ри, *ж.*=**Шлюндра.**

Шльо́нка, ки, *ж.* 1) Овца силезской породы. 2) Шерсть этой овцы. 3) Мясо этой овцы.

Шльонковий, а́, е́. **Шльонкова́ мальо́вка.** Особый родъ раскраски глиняной посуды съ орнаментомъ изъ комбинированныхъ палочекъ. Вас. 184.

Шльонс(з)к, ку, *м.* Силезія.

Шльо́нський, а, е. 1) Силезскій. *Ось скатерть шльонськая нешпетна, її у Липську добули.* Котл. Ен. II. 35. 2) Изъ шерсти или овчины овцы силезской породы. *Шльонський кожух.* Мнж. 56.

Шльо́ха, хи, *ж.* Потаскуха, гулящая баба. *Венера не послідня шльоха, проворна, враг її не взяв.* Котл. Ен. I. 12.

Шлюб, бу, *м.* Вѣнчаніе. *Коли любиш так, як кажеш, то веди до шлюбу.—Ой рад би я шлюб узяти, та не велить мати.* Чуб. Ш. 178. **Шлюб бра́ти, взя́ти, на шлю́бі стоя́ти, до шлю́бу ста́ти.** Вѣнчаться, обвѣнчаться. Чуб. II. 82, 83. *Хиба десь будеш брати на страшній неділи шлюб?* Ном. № 13899. *Захотіла за москаля заміж піти, от і взяла з ним шлюб.* Драг. 217. *Ой не хочу я заплатоньки брати, тільки хочу я до шлюбойку стати.—Ліпше мені в сей Дунай топать, ніж з гидким, поганим до шлюбойку стать.* Чуб. V. 162. **Шлюб дава́ти, да́ти.** Вѣнчать, обвѣнчать. *Батюшка.... йде до церкви давати шлюб молодим.* Грин. Ш. 516. Ум. **Шлю́бонько, шлю́бочок.** Чуб. III. 77.

Шлю́бити, блю, биш, *гл.*=**Шлюбувати.** *Возьми сі тую, котру вірно любиш, що перед Богом і людьми шлюбиш.* Гол. I. 347.

Шлю́бний, на, не, шлюбови́й, а́, е́. Вѣнчальный, свадебный. *Шлюбна сукня. Хтось зірвав з мого плеча шлюбову квітку.* Стор. М. Пр. 81. **Шлюбна жінка.** Законная, вѣнчанная жена.

Шлю́бонько, ка, *м.* Ум. отъ **шлюб.**

Шлю́бочок, чку, *м.* Ум. отъ **шлюб.**

Шлюбува́ти, бу́ю, еш, *гл.* 1) Давать обѣтъ. *Шлюбувати від горілки.* МУЕ. I. 110. 2) Вѣнчаться. МУЕ. I. 129. *Шлюб брала, шлюб шлюбувала перед попом, перед дяком з Юрком козаком.* Мет. 172.

Шлю́ндра, ри, *ж.* 1) Неряха. Котл. 2) Бранное: шлюха. Котл.

Шлю́ха, хи, *ж.* Шлюха. *Кабашниці-шлюхи.* К. ЦН. 222. *Смерть шлюха.* КС. 1882. IV. 170.

Шля́га, ги, *ж.* Большой деревянный молотъ, то же, что и **довбня.** Козел. у. НВолын. у.

Шляк, ку, *м.* Обшивка внизу платья, кайма.

Шлям, му, *м.* 1) Илъ, грязь. Желех. 2) Мѣхъ. Гол. Од. 28. 3) Длинный шовъ въ тулупѣ. МУЕ. I. 76.

Шля́ма, ми, *ж.* 1) То мѣсто на концѣ доски, которое остается не отдѣленнымъ пилою, а отколотымъ. 2) У человѣка: ключица. КС. 1900. II. 192.

Шлямі́вка, ки, *ж.* Очистка дна пруда.

Шлямо́вий, а, е. Относящійся къ шляму.

Шля́мпати, паю, еш, *гл.* Бродить, брести. Гол. III. 127.

Шлямува́ти, му́ю, еш, *гл.* 1) Очищать дно пруда. 2) Перемывать кишки при приготовленія колбасъ.

Шля́рка, ки, *ж.* Оборка. Подольск. г.; Гол. Од 20; Св. Л. 3.

Шлях, ху, *м.* Большая проѣзжая дорога; путь. *До Бога важкий шлях, а до пекла прямесенький.* Ном. № 201. **Битий шлях.** Торная дорога. *Коли на те піде, то й серед битого шляху поламаєшся.* Ном. **Не в шляху́.** Не по дорогѣ. Ум. **Шляшо́к, шляше́чок.**

Шляхе́тний, а, е. Благородный. *Ну, гляди ж, пане Бужинський, щоб не досталось і твоїй шляхетній спині.* Стор.

Шляхетні́ти, ні́ю, еш, *гл.* Облагораживаться. Левиц. Пов. I. 301.

Шляхе́тство, ва, *с.* 1) Дворянство. 2) Соб. Дворяне. *Та слухали, як шляхетство навісне гукає.* Шевч. 130.

Шляхе́тський, а, е. Дворянскій. *Багатого дочка батька, шляхетського роду.* Шевч. 275.

Шляхе́тчина, ни, *ж.* Аристократическое государство, Польша. *Була колись шляхетчина вельможная пані.* Шевч. 130.

Шляхі́вщина, ни, *ж.* Сѣно, солома или зерно, падающіе съ воза при перевозкѣ. Черк. у. *Там хтось віз ячмінь і такий ячмінь великий, а в копиці скошений: що ж? Скрізь по дорозі шляхів-*

щина, така шляхівщина, що аж жаль бере, як подивишся. Кобел. у.

Шляхови́й, а́, е́. Дорожный. Мнж. 152. Грин. II. 37.

Шля́хта, ти, *ж.* Шляхта, дворянское сословіе въ Польшѣ. *Було шляхта знай чваниться, день і ніч гуляє, та королем коверзує.* Шевч. 130. Ум. **Шля́хтонька, шля́хточка.**

Шля́хтич, ча, *м.* Дворянинъ. Ном. № 858, 880. *Було тут три шляхтичі; два пило—платило, а третій пив—зброю лишив.* Чуб. V. 64.

Шля́хтонька, ки, *ж.* Ум. отъ шля́хта.

Шля́хточка, ки, *ж.* Ум. отъ шля́хта.

Шляхтю́га, ги, *м.* Ув. отъ шляхтич. *Подумають, що який шляхтюга.* Св. Л. 188.

Шляхтя́нка, ки, *ж.* Дворянка. Ум. **Шляхтя́ночка.** *Найдеш собі шляхтяночку, забудеш Оксану.* Шевч. 141.

Шляху́н, на́, *м.* У шерстобита: родъ деревяннаго крючка, которымъ онъ дергаетъ за струну шерстобитнаго лука. См. **Лук 3.** Черниг. у.

Шляше́чок, чка, *м.* Ум. отъ шлях.

Шляшо́к, шка́, *м.* Ум. отъ шлях.

Шлящи́на, ни, *ж.* У ткачей: линейка, вставляемая между верхнимъ и нижнимъ рядами основы при заправкѣ въ шохти. Вас. 167.

Шмага́ти, га́ю, еш, *гл.* Стегать, хлестать. *Шось їх.... хворостиною шмагало по шиї.* КС. IV. 33. *Як почав шмагати по плечах лозиною. Аж його козак межи очі шклянкою шмагає.* АД. II. 111.

Шмагону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой стегнуть, хлестнуть. *Мене як шмагоне щось лозиною.* Стор. *Як шмагоне його* (батогом). Мнж. 10.

Шмали́ти, лю́, лиш, *гл.*=**Смалити.** *Щетину із свині шмалили.* Котл.

Шмалі́й, лія́, *м.* 1)=**Смалій.** 2) Холодный, рѣзкій вѣтеръ.

Шмалко́, ка́, *м.* Названіе быстро ходящаго вола. КС. 1898. VII. 47.

Шмальки́й, а́, е́=Смалький. Звенигор. у.

Шмальни́й, а́, е́. Жгучій, рѣзкій (о вѣтрѣ). Каменец. у.

Шмальну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ **Шмалити=Смальнути.** О жгучемъ, рѣзкомъ вѣтрѣ: дунуть, подуть. *Шмальне на дворі, що й носа не витикай.* Каменец. у.

Шма́лятина, ни, *ж.* = **Смалятина.** *Шмалятиною завоняло.*

Шманде́лок, лка, *м.* Кусокъ. *Шманделок сала та шматок хліба- ото моя й їжа.* Харьк.

Шмарагд, да, *м.*=**Смарагд.** Стор.

Шма́рити. См. **Шмаряти.**

Шмаритися, рюся, ришся, *гл.* Появиться во множествѣ. Вх. Лем. 485.

Шма́ркати, каю, еш, *гл.* Пускать сопли изъ носа.

Шмарка́тий, а, о=Смаркатий.

Шмарка́ч, ча́, *м.*=**Смаркач.** Также: бѣднякъ. Черк. у.

Шмарка́чка, ки, *ж.* 1) Сопливая. *Літом і хачка прачка; зімою і дівка шмаркачка.* Ном. № 552. 2) Плохая, скоро нагорающая сальная свѣчка. Таращa.

Шмарки, кі́в, *м.* Сопли. Ном., заг. № 231.

Шмаркий́, а́, е́. Скорый, быстрый. *То чоловік шмаркий: куди йде—не гається.*

Шма́ркля, лі, *ж.*=**Смаркля.**

Шмарколи́з, за, *м.* Подлизывающій свои сопли. НВолын. у.

Шмарко́та, ти, *ж.*=**Шмарки.**

Шмаркоти́ння, ня, *с.* 1) Мокро́та, сопли. 2) Раст. Solanum nigrum. Вх. Пч. II. 36.

Шмарнути, ну, неш, *гл.* Кинуть, бросить. *Узяв з кади на їден палец* (води), *шмарнув.* Гн. I. 16.

Шмарово́з, во́за, *м.* 1) Подмазывающій колеса, а затѣмъ и всякій, имѣющій много дѣла съ возами, выпачканный постоянно въ смолу, много ѣздящій, напр. занимающійся извозомъ. Рудч. Чп. 257. 2) Грязно одѣтый человѣкъ. *Пішли парубки, лишень шапки видко, лишилися шмаровози—подивитися гидко.* Чуб. V. 458.

Шмарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Смазывать. Берд. у.

Шмаря́ти, ря́ю, еш, сов. в. **шма́рити, рю, риш,** *гл.* Бросать, бросить, швырнуть. Угор. *Гусевки шмарьте до гусевниці.* Гол. II. 57. *Бог тот пісок шмарив на воду, і стався кус землі.* Гн. I. 9. *Будеш шмарений з неба за гордость, за пиху.* Гн. I. 15.

I. Шмат, та, *м.* Кусъ. *Шмат гнилої ковбаси.* Шевч. 464. *Лавися шмат не для харциза.* Котл. Ен. IV. 40. Ум. **Шматок.**

II. Шмат, *нар.* Много, большое количество. *Багацькая дівчинонька шмат коралів має.* Грин. Ш. 530. *Я зроблю, щоб шмат дерева повсихало.* Чуб. II. 217. *Як*

сотворив Бог світ і як вже було на нему шмат людей. Гн. І. 29. *Дуже таки шмат грошей у них стало.* Грин. II. 74. Ум. **Шматне́нько.** *У його шматненько грошей.* НВолын. у.

Шма́та, ти, *ж.* Лоскутъ, ветошка, тряпка. *Якась брудна шмата.* ЕЗ. V. 200.

Шма́тати, таю, еш, *гл.*=**Шматувати.** *Зірве шкуру, почне її шматать, поки пошмата на кусочки.* Драг. 289.

Шмати́на, ни, *ж.* 1) Кусокъ. Таращ. у. 2)=Шмата. Ум. **Шмати́нка.** *Зав'язав той каваличок у шматинку.* ЕЗ. V. 216.

Шма́тка, ки, *ж.*=**Шмата.** *Обвинути сирівцевою шматкою.* ЕЗ. V. 210.

Шматкови́й, а́, е́. Кусковой. **Шматкове сало.** Шпикъ, свиное сало. Подольск. г.

Шматкува́ти, ку́ю, еш, *гл.*=**Шматувати.**

Шмато́к, тка́, *м.* 1) Кусокъ. *1 хліба шматок дасть Біг.* Ном. № 1511. *Шматок м'яса.* ЗОЮР. II. 35. 2) Часть отари овецъ, сотъ въ 5—6. О. 1862. V. Кух. 39. Ум. **Шмато́чок.**

Шма́ття, тя, *соб.* 1) Куски. *Вхопив мене і ростерзав на шмаття.* К. Іов. 36. 2) Бѣлье. *Випливає той окунь на берег, аж там царівна шмаття пере.* Рудч. Ск. II. 113. *Прали дівки шматя.* Гн. I. 38. Ум. **Шма́ттячко.**

Шматува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Разрывать, разрѣзывать на куски. Переясл. у. *Ой дай жупан шматований, що турками шанований, що сонечком побіляний, що кулями постріляний.* Щог. В. 3 *Що се вони видумали—шматувати Україну.* К. ЧР. 187.

Шмату́р'я, р'я, *с. соб.* Куски. *Данилко.... (буде) шматур'я прохати од хати до хати. Шматків напрохали, собаки нагнали, торбу розірвали, шматки похватали.* Мил. 95.

Шматяноький, а, е. Тряпичный. Гн. I. 154.

Шмéрка, ки, *ж.* Раст. Pinus Picea L. ЗЮЗО. I. 131.

Шми́га, ги, шми́ґа, ґи, *ж.* 1) Дощечка, служащая нивелиромъ при набиваніи мельничнаго камня. 2) У колесниковъ: дощечки длиной въ $^1/_2$ аршина для опредѣленія спицъ, съ которыхъ начинать натягивать ободъ. Употребляется ихъ для этой цѣли двѣ. Канев. у. 3) Родъ силка для ловли болотныхъ птицъ. Вх. Пч. II. 16. **До шми́ги, під шми́гу.** Кстати, къ дѣлу. *Чи тобі ж до шмиги сватать сина піхотою.* Мкр. Н. 14. **Не до шми́ги.** Неумѣстно, некстати. *Не до шмиґи балака.* Ном. № 5091.

Шмигля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Швырять, бѣгать. *Із льоху та в хату знай шмигляє.* Шевч. 138. *Шмигляв по морю, як циганус.* Котл. Ен. IV. 28.

Шмигну́ти, гну́, гне́ш, *гл.* Шмыгнуть, удрать. *Тоді розігналась саме на його, щоб його вбить, а він на бік шмигнув, а змія тоді в море так і затопилась.* Рудч. Ск. II. 97.

Шмигува́ти, гу́ю, еш и шмиґува́ти, ґу́ю, еш, *гл.* Выравнивать камень въ мельницѣ. Ананьев. у., Лохв. у.

Шми́лити, лю, лиш, *гл.* Въ выраженіи: **шми́лити гу́бки.** Сжимать губки, кокетничая. *Бач, як вона до його губки шмилить.* Кіев. у.

Шмир, ру, *м.* Раст. Bromus arvensis. Вх. Лем. 485.

Шмиткий, а́, е́. Проворный, ловкій. Вх. Лем. 485.

Шмондя, ді, *об.* 1) Нечистоплотный человѣкъ. Вх. Зн. 82. 2) *ж.* Безнравственная женщина. Вх. Зн. 82.

Шморг, *меж.* 1) Дергъ. 2) Выражаетъ быстрое проникновеніе куда. *Округ ярмарок, в середині шарварок, та в дірку шморг.* Ном. стр. 294, № 139. *За ним погнались, а він добіг до Луки та шморг у його хату. Коли це Третяк шморг із сіней.* Новомоск. у.

Шмо́ргавка, ки, *ж.*=**Терниця.** Шух. I. 147.

Шморганистий, а, е. Полосатый. Вх. Пч. I. 15.

Шмо́ргати, гаю, еш, *гл.* 1) Дергать. Константиногр. у. *Та все її шморга за намисто.* О. 1861. X. 32. 2) Очищать пеньку отъ кострики при помощи шмо́ргавки. Шух. I. 147.

Шмо́ргатися, гаюся, ешся, *гл.* Дергаться (о веревкѣ, напр.).

Шморгну́ти, гну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ шмо́ргати. 1) Дернуть. 2) Ударить. 3) Удрать, вбѣжать, выбѣжать. *Сказала та й шморгнула з хати.* Мир. ХРВ 284. *Да попівни шморгнув.* О. 1862. V. 27.

Шморгону́ти, ну́, не́ш, *гл.* 1) Съ силой дернуть. *Як захвате з землі колос в корх, як шморгоне,—думав увесь обшморгнуть.* Драг. 14. 2) Съ силой ударить. 3) Съ силой побѣжать.

Шмо́ршки, шок, *ж.* Морщины, складки.

Лице було опсрезано шморшками. Левиц. I. 357.

Шмугля́ти, ля́ю, еш, *гл.* Тереть, стирать кожу, обдирать кожу, дѣлать на кожѣ ссадины.

Шму́льгати, гаю, еш. *гл.*=**Шмуглятн.** Черк. у.

Шму́лятн, ляю, еш, *гл.*=**Шмуглятн.** *Годі працюватись та шмуляти шию задарма.*

Шни́порити, рю, риш, *гл.* 1)=**Нишпорити.** *Часинки не посидить тихо: тик і шнипорить усюди.* О. 1861. VIII. 19. 2) Смыслить, знать толкъ, умѣть. *Він таки трохи шнипорить в малярстві.* Шевч. (О. 1862. III. 4).

Шнир, ру, *м.* Въ выраженіи: **до шни́ру.** 1)? *Треба всякую папіру підвести як раз до шниру, підвести все під закон.* Котл. Од. 491. 2) До тла, до конца. *Згорів до шниру.* Лохв. у.

Шнири́на, ни, *ж.* **До шнирини.** До нитки. **Ум. Шнири́нка, шни́рочка, шнири́ночка.** *Обдере до шнирочки, до шерстиночки.* Ном. № 4848. *Обідрав її до шнириночки.*

Шни́рити, рю, риш, *гл.* Шнырять? *Утята тик і шнирять по над головами.* О. 1862. VIII. 17.

Шнирь, ря, *м.*=**Шнир.** *Неділь на три було труди, поки до шниря все зносили.* Мкр. Г. 49.

Шниря, рі, *ж.*=**Шнир. Нема до шнирі.** Ничего нѣтъ. Мнж. 167.

Шнур, ра, *м.* 1) Веревка. Чуб. II. 234. *Аж молодичка сорочки розвішує на шнурі.* Рудч. Ск. II. 164. 2) Отвѣсъ (плотницкій инструментъ). Чуб. III. 176. 3) Рядъ. *Сидить шнур голубців.* 4) Мѣра длины: 21 сажень. Чуб. VI. 406. 5) Пуповина. Вх. Лем. 485. 6) *мн.* **шнури́.** У ткачей: снарядъ, при помощи котораго основа соединяется съ навоемъ. Части: **вало́к, шнурки́, ключечки́, шнурок, ляшток.** МУЕ. III. 21. **Ум. Шнуро́к.**

Шнурі́вка, ки, *ж.* 1) Сортъ табаку съ крупными листьями. Сумск. у. 2)=**Шнуровиці.** *Чому руси коси не зачесана, чому шнурівка не зашнурована.* Чуб. III. 149. *Взяла спідницю і шнурівку.* Котл. Ен. I. 7.

Шнурко́вий, а, е. Изъ шнурка или въ видѣ шнурка сдѣланный. *Шнуркові кісники.* О. 1861. XI. 29.

Шнуркува́ння, ня, *с.* Отдѣлка платья цвѣтными шнурками. НВолын. у.

Шнуркува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) Отдѣлывать платье цвѣтными шнурками. 2) Слѣдить. *Вона вже й ходила за нею, шнуркували, поки ото й запопали її.* Екат. у. (Залюб.).

Шнуро́ваний, а, е, *прич.* отъ **шнурувати.** 1) Зашнурованный. 2) Увязанный веревками. 3) **Шнуро́вані бро́ви**=**Брови на шнурочку.** См. **Шнурок.** *В неї брови шнуровані.* Грин. III. 611.

Шнурови́ці, ви́ць, *ж.* Корсетъ. *Продай, мамо, дві телиці, купи мені шнуровиці: в мене циці трясуться, з мене хлопці сміються.* Закр. 75.

Шнуро́к, рка́, *м.* 1) Шнурокъ. Kolb. I. 36. *Не виспалась наша панночка: сукала шнурки шовкові.* Чуб. III. 212. 2) Веревка. *Висіла колиска на шнурочку.* Чуб. III. 190. 3)—**ши́тий, пле́тений.** Родъ вышивокъ. Шух. I. 155, 156. **Ум. Шнуро́чок. Бро́ви на шнуро́чку.** Ровныя красивыя брови.

Шнурува́ння, ня, *с.* Веревки, которыми увязанъ возъ съ поклажей. Рудч. Чп. 257. *Ой беріть з возів, беріть шнурування.* Рудч. Чп. 101.

Шнурува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Шнуровать, зашнуровывать. *На ножейках мат шнуровані бітки.* АД. I. 43. 2) Увязывать веревками.

Шняга, ги, *ж.* Жаба. Вх. Пч. II. 16.

Шо, *мѣст.*=**Що.** Мнж. 2. *Не все ж Біг дарує, про шо люд міркує.* Ном. № 71.

Шовк, ку, *м.* Шелкъ. *А я шовком вишиваю.* Шевч. 187. *Креше, як шовком шиє.* Ном. № 6954.

Шовкі́вка, ки, *ж.* Шелковая шапка. Чуб. IV. 195.

Шовковать, ті, *ж.* Раст. Conferva rivularis. Вх. Пч. II. 30.

Шовко́вий, а, е. 1) Шелковый. *Шовкова плахта не к будню, а к святу.* Ном. 2) **Шовко́ва трава.** Раст.: а) Stipa pennata L. ЗЮЗО. I. 138. б) Phalaris arundinacca L. Var picta. ЗЮЗО. I. 131. **Ум. Шовкове́нький.** *Зав'яжи мені головоньку, бо то мені болить дуже, хусткою біленькою, біленькою да шовковенькою.* Чуб. V. 87.

Шовко́вина, ни, *ж.* Шелковая нитка. *Продінь їй ув уха червону шовковину.* Мнж. 154.

Шовко́виця, ці, *ж.* 1) Тутовое дерево.

Morus nigra, Morus alba. ЗЮЗО. I. 128. *Росли рядом тополі й шовковиці.* Левиц. Пов. 21. 2) Родъ водорослей. Вх. Зн. 82.

Шовку́н, на́, *м.* Безплодное тутовое дерево.

Шовкуне́ць, нця́, *м.* Сапожный инструментъ=товмачка. Харьк. г.

Шовчи́на, ни, *ж.* Шелковая нитка, шелковина. Ком. Р. II. 65. Ум. **Шовчи́нка.**

Шо́кати, каю, еш, *гл.* 1) Часто говорить: шо. 2) Шамкать. *„Сатурнович, змилосердися, за рідную свою еступися!“ к Зевесу шокала стара.* Котл. Ен. V. 36.

Шолві́я, ві́ї, *ж.*=**Шавлія.** *Посію шолвію зарані в неділю.* Чуб. V. 609.

Шолгу́н, на, *м.*=**Шовкунець=Товмачка.** Вас. 161.

Шолові́я, ві́ї, *ж.*=**Шевлія.** Вх. Пч. II. 36.

Шоломо́к, мка́, *м.*=**Шеломок.** НВолын. у.

Шоло́пати, паю, еш, *гл.* 1) Ѣсть зерна (объ уткахъ). 2) Шуршать, шелестѣть. *Миш шолопає.* Вх. Зн. 82. 3) Рыться въ чемъ, перебирать что. *Воробці.... шолопають на собі пірє.* ЕЗ. V. 248.

Шолуди́вець, вця, *м.* Паршивецъ. *Ой чиї ж то женці, да все шолудивці.* Чуб. III. 229.

Шолуди́вий, а, е. Паршивый. *Шолудиве порося і в Петрівку змерзне.* Ном. № 1582. *З шолудивою головою та в дух.* Ном. № 5462.

Шолуди́вник, ка, *м.* Раст. Pedicularis comosa L. ЗЮЗО. I. 131.

Шо́лу̀ді, дів, *м.* Паршu, струпья на головѣ. *Аби голова, а шолуді будуть.* Ном. № 5428.

Шолуда́й, да́я, *м.*=**Шолудивець.** *Як їдять та п'ють, так і кучерявчиком звуть, а поп'ють, поїдять—прощай шолудяй.* Ном. № 2329.

Шолуми́ння, ня, *с.* Стебли кукурузы.

Шолупа́йка, ки, *ж.* Шелуха, скорлупа.

Шолупи́на, ни, *ж.*=**Шолупайка.**

Шонтавий, а, е=Шанталавий. Вх. Зн. 82.

Шо́па, пи, *ж.* Навѣсъ, сарай съ двумя, рѣдко тремя стѣнками—для возовъ и хозяйственныхъ орудій. Чуб. VII. 396. *Пішли до шопи вітати пана, пішли до череди брати барана.* Чуб. III. 376.

Шори, шор, *ж.* Шоры, родъ упряжи. **Убра́ти в шори.** Обмануть, надуть. *Стали думать та гадать, як би в шори убрать, а самим десь дальше мандрувать.* Ном. № 3084.

Шорну́ти, рну́, не́ш, *гл.* Толкнуть, ткнуть. *Як шорнула хруща в писк,—аж роскинув крила.* Чуб. V. 1144.

Шорстки́й, а́, е́. Шероховатый, шершавый. *Гілка шорстка, голою ногою боляче стояти.* Міус. окр. **Шорсткий пісо́к.** Крупно-зернистый песокъ. НВолын. у.

Шоста́к, ка́, *м.* 1) Имѣющій шесть пальцевъ на рукѣ. 2) Монета въ три копейки (шесть грошей). *Продав сестрицю за таляр, а косу русу за шостак.* Грин. III. 519. *Гуку-пуку за таляр, а чоботи за шостак.* Ном. № 12514. Ум. **Шостачо́к.** МУЕ. I. 131.

Шоста́ка, ки, *ж.* Шестерка въ картахъ. Харьк.

Шостачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **шостак.**

Шо́стий, а, е, *числ.* Шестой. *Два стоїть, два лежить, п'ятий ходить і шостого водить.* Ном.

Шосто́к, тка́, *м.* Шесть штукъ, шесть разъ. *Одвіз я разів п'яток, чи шосток.* Черк. у.

Шось, *мѣст.* Что-то. *Та шось мені, братця, горілка не п'ється.* Чуб. V. 420.

Шо́фта, шо́хтв, ти, *ж.* См. **Начиння.** МУЕ. III. 18. Вас. 166.

Шоцеви́ця, ці, *ж.* Чеченица. Ямпольск. у.

Шошо́н, на, *м.* Верхнее длинное женское лѣтнее платье. Полт. г.

Шпа́ґля, лі, *ж.*=**Шпадля.**

Шпаґлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.*=**Шпадлювати.**

Шпвдер, дру, *м.* Лучина. Вх. Зн. 82.

Шпа́для, лі, *ж.* Лопаточка для шпадлевки.

Шпадлюва́ти, лю́ю, еш, *гл.* У столяровъ: шпадлевать, замазывать щели и неровности особой замазкой передъ окраской.

Шпак, ка́, *м.* 1) Скворецъ. *Ловить, як кіт шпака.* Ном. № 6566. **Шпака́ вби́ти.** Дать промахъ. *Е, як би то так, а то вб'єте шпака такого, що ну!* Лебед. у. **Шпака́ удра́ти.** Вздремнуть. Мнж. 171. 2) Названіе вола. Г. Барв. 245. 3) Головка у винта. Кролев. у. Ум. **Шпа́конько, шпа́ченько, шпачо́к.** *Біля села Жабокрича, де ляхи стояли, три козаків, як шпаконьків, на паль повбивали.* Нп.

Шпакі́вня, ні, *ж.* 1) Клѣтка для скворца, скворешница. Желех. То же съ ударомъ на послѣднемъ слогѣ. Херс. г. 2) Тюрма, казематъ. ЗОЮР. I. 74.

Шпакі́вський, а, е. Относящійся къ скворцу.

Шпа́конько, ка, *м.* Ум. отъ шпак.

Шпакува́тий, а, е. 1) О человѣкѣ: съ просѣдью. *Голова шпакувата, та думка клята.* Ком. Пр. № 388. 2) О конѣ: темносѣрый. *Шпакуватий кінь.* НВолын. у.

Шпале́ра, ри, *ж.* Кусокъ обой. *Та кімната була обклеїна такими самими шпалерами, які були в її почивальні.* Левиц. I. 490. Ум. **Шпалерка.** Г. Барв. 101.

Шпалі́р, ру, *м.* Обои. См. **Шпалера.** *Шпаліром стіни обліпив.* Мкр. Г. 48.

Шпанто́лити, лю, лиш, *гл.* Готовить, стряпать. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Шпа́ра, ри, *ж.* 1) Щель, пазъ, трещина. Сим. 129. 2) **мн.** Острая боль въ пальцахъ отъ мороза. Конот. у. *Аж шпари зайшли—такий мороз.* Ном. № 634. **Шпа́ри одійшли́.** Прекратилась боль въ пальцахъ отъ мороза, а переносно—прекратился чей либо страхъ или вообще стѣсненное состояніе. *Лист той хвата, з сміхом чита, бо одійшли шпари.* КС. 1882. XII. 625. *Гарасько тут оледенів і спершу не сказав ні слова, язик отерп, замерла мова, мов камінь сердечко нагнів, а страх і спутав, і зв'язав. Як одійшли ж потроху шпари.... здихнув він тяжко і казав.* Мкр. Г. 25. Ум. **Шпа́рка, шпа́рочка.**

Шпара́ґи, раґ, *ж.* Раст. Спаржа, Asparagus officinalis.

Шпарґа́л, ла, *м.* Старая исписанная бумага. *Пійди поговори з їми в магистраті, там зараз покажуть тобі трухлий шпарґал з вислою печаттю.* К. ЧР. 214.

Шпарґа́лля, ля, *с. соб.* отъ **шпарґал.** *А на десятий рік як вийме, прочитає, побачить сам здоров, що там ладу біс має, то в грубу тик таки і впре шпарґалля все.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 101).

Шпари́на, ни, *ж.* Щель. См. **Шпара.**

Шпа́рити, рю, риш, *гл.* 1) Обваривать кипяткомъ. 2) Бить, колотить. *Заведуться ляхи з козаками і почнуть один одного товкти та шпарить.* Стор. М. Пр. 45.

Шпа́рка, ки, *ж.* Ум. отъ **шпа́ра.**

Шпарки́й, а́, е́. Прыткій, скорый, быстрый. Волынск. г. *„Не сердься, чоловіче, за мою шпарку одповідь",—з жалем промовив січовик.* Стор. М. Пр. 11.

Шпа́рко, *нар.* Прытко, скоро, быстро. *Нуте, хлопці, швидко, шпарко.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 102). *Вітер шпарко полетів.* Греб. 376. *Безкостий Марко перепливе море шпарко.* Ном. стр. 293, № 100.

Шпа́рочка, ки, *ж.* Ум. отъ **шпара.**

Шпарува́ння, ня, *с.* 1) Замазываніе щелей и углубленій при обмазкѣ стѣнъ сѣрой глиной. 2) Глина, которой произведена замазка щелей и углубленій въ стѣнахъ. *Вже шпарування висхло, тільки побілити.* Мир. Пов. II. 79.

Шпарува́ти, ру́ю, еш, *гл.* 1) Замазывать щели и углубленія при обмазкѣ глиной стѣнъ. (Робітниці) *шпарували надвірні хати.* Левиц. I. 481. 2) Растягивать края полотна равномѣрно, чтобы они были ровными. МУЕ. III. 20.

Шпару́на, ни, *ж.* Кусокъ глины, отвалившійся отъ стѣны.

Шпарути́на, ни, *ж.* Щель.

Шпару́тки, ків, *мн.* Двѣ дощечки, связанныя по срединѣ, въ мѣстѣ, гдѣ соприкасаются ихъ внутренніе концы,—при помощи ихъ равномѣрно растягиваютъ края полотна. См. **Шпарувати 2.** МУЕ. III. 19.

Шпата́р, ра, *м.* Лучина, щепка. См. **Шпадер.** Вх. Зн. 80. Желех.

Шпа́ти, шпа́ю, еш, *гл.* Копаться, рыться. Вх. Зн. 83.

Шпа́цір, ру, *м.* Прогулка. Котл.

Шпацірува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Прогуливаться. Котл.

Шпа́ченько, ка, *м.* Ум. отъ **шпак.**

Шпаченя́, ня́ти, *с.* Скворецъ-птенецъ. *Чоловік навідав гніздо шпаченят.* Ном. № 13712.

Шпачи́ний, а, е. Скворцовый. *Назнав я шпачине кубелечко.* Грин. I. 228.

Шпачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ **шпак.**

Шпе́ник, ка, *м.* 1) Шпенекъ, конецъ стрѣлы или какого-нибудь стержня; иногда самъ стержень. Вас. 167, 179. *Він шпеник в рані розглядав.* Котл. Ен. VI. 73. 2) Ножка у листа, плода. Вх. Лем. 486.

Шпент, ту, *м.* Въ выраженіи: **До шпе́нту.** До тла. *Хата до шпенту згоріла.* Черк. у.

Шпеньо́к, нька́, *м.*=**Шпеник.** См. **Кужілка.**

Шпет, ту, *м.*=**Шпе́та. До шпе́ту.** Какъ слѣдуетъ, красиво. *Чоботи щоб були до шпету.* Конот. у.

Шпе́та, ти, *ж.* Въ выраженіи: **До шпе́ти, не до шпе́ти.** Кстати, некстати. *Що небудь таке зробить не до шпети, то зараз йому і прізвище приложать.* Стор.

Шпе́тити, чу, тиш, *гл.* Поносить, ругать, оскорблять, унижать. Ном. № 3535.

Олимпських шпетив на всю губу, свою і нешо лаяв любу. Котл. Ен. II. 30. *Я ж і собі півроку вдалась, борецького роду не шпетила.* Г. Барв. 423. *В своїй розмові не шпетила вона рідного слова.* К. XII. 25.

Шпетний, а, е. Безобразный, плохой. Кв. *Шпетна дорога.* Вх. Зн. 82.

Шпе́тно, *нар.* 1) Безобразно, гадко. 2) Аккуратно, опрятно. Кв. Ум. **Шпетне́нько.** *Вбіралася шпетненько — шнурочок до шнурочка, гапличок до гапличка.* МВ. II. 31.

Шпиг, га, *м.* 1) Шпіонъ. Черк. у. *Шпиг сю пісню пильно слухав.* Мкр. Н. 11. 2) Костный. мозгъ.

Шпига́ти, га́ю, еш, *гл.* 1) Колоть. 2) Говорить колкости. *Все оттак завсдуться ласкавими словами одно одного шпигати.* МВ. II. 82. *Почав його батько докірними словами шпигати.* Харьк. г.

Шпигина́рь, шпиґина́рь, рю, *м.* Скипидаръ. Мил. М. 54.

Шпигну́ти, гну́, гне́ш, *гл.* Однокр. отъ шпига́ти. 1) Кольнуть. *Як раз Гибсона і насів, шпигнув в висок над правим оком.* Котл. Ен. VI. 27. 2) Кольнуть, уколоть словами. *Він її то тим, то сим, та й шпигне, а як коли, то й при людях.* Г. Барв. 107.

Шпиго́н, на. *м.*=**Шпиг.** *Шпигоном — з церкви паламарь.* Котл. Ен. IV. 64.

Шпигону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Кольнуть съ силой. *Мені треба жінки сміливої, щоб уміла часом турка під бік шпигонути.* Левиц. Пов. 14.

Шпигува́ти, гу́ю, еш, *гл.* Шпіонить.

Шпикуля́ція, ції, *ж.* Шпіонство, развѣдки. *Післав до бідного на шпикуляцію, чи правда то.* Гн. II. 18.

Шпи́лечка, ки, *ж.* Ум. отъ шпилька.

Шпиле́чок, чка, шпи́лик, ка, *м.* Ум. отъ шпиль.

Шпи́лик, ка, *м.* Ум. отъ шпиль.

Шпили́ти, лю́, лиш, *гл.* Прикалывать булавками, шпильками. Гол. II. 634.

Шпиль, ля́, *м.* 1) Холмъ, невысокая круглая гора. *Кругла, мов шпиль, гора.* Левиц. I. 197. *Українські яри гайові між невисокими та крутими горами та шпилями.* Левиц. I. 203. *Ой вийду я на шпиль-гору, на лебедів крикну.* Чуб. III. 137. 2) Част. м'яльници (см.). Вас. 159. Ум. **Шпи́лик, шпильо́к, шпиле́чок.**

Шпи́лька, ки, *ж.* 1) Булавка. *Шпилькою пришпилити.* Ном. № 8754. 2) Шпилька головная. *Виняла з голови шпильку.* Рудч. Ск. I. 99. 3) У горшечниковъ: деревянная палочка, толщиною въ карандашъ, въ одинъ конецъ которой вставляется загнутый въ видѣ крючка кусокъ проволоки, служащій вмѣсто кисточки при раскрашиваніи посуды узорами. Вас. 183. 4) Шипъ, колючка, листъ хвойныхъ растеній. *Як на шпильки посадив бідного панотця.* Св. Л. 18. Ум. **Шпи́лечка.**

Шпильо́к, лька́, *м.* Ум. отъ шпиль.

Шпиля́стий, а, е. Холмистый.

Шпи́ндель, ля, *м.* Поршень. Каменец. у.

Шпинь, ня, *м.* 1) Шипъ, нарѣзываемый на той части спицы, которая должна входить въ ступицу. Сумск. у. 2) Часть веретена. См. **Веретено.** 3) Часть моталки. *Шпинь з витушки встроми на вулиці.* Драг. 34.

Шпиня́ти, ня́ю, еш, *гл.* 1) Колоть. 2) Корить, укорять, колоть насмѣшками. См. **Нашпиняти.**

Шпири́мистий, а, е. ? *Біжить коник шпиримистий, коник вороненький.* Гол. IV. 464.

Шпи́рити, рю, риш, *гл.* ? *Не шпир голови, коли заміж бажаєш.* Ном. № 8941.

Шпирну́ти, рну́, не́ш, *гл.* Пырнуть. *Аж застогнала, наче її хто ножем шпирнув у серце.* К. ЧР. 212.

Шпиртати, таю, еш, *гл.*=**Шпортати.** Вх. Лем. 485.

Шпита́ль, ля́ и **лю́,** *м.* Богадѣльня. КС. 1890. VII. 59. 1883. IV. 78. *Шпиталі для слабих, убогих, калік.* Ном. № 2584. *Про тебе і в шпиталях шепчуть.* Ном. № 2584.

Шпита́льний, а, е. Богадѣльный.—**ді́д, ба́ба.** Старикъ, старуха, находящійся въ богадѣльнѣ. Кобел. у.

Шпи́ти, шпитіти, *гл.*=**Шпати.** Вх. Зн. 83.

Шпитко, ка, *м.* Копающій, роющій. Вх. Зн. 83.

Шпи́хлір, ра, *м.* Амбаръ для зерноваго хлѣба и муки. Чуб. VII. 393, 396.

Шпи́ця, ці, *ж.* 1) Спица 2) Снарядъ для сниманія коры съ березы. НВолын. у.

Шпича́к, ка́, *м.* 1) Ростокъ, появившійся изъ земли. *Повитикались червоненькі шпичаки пивонії та півників.* Левиц. I. 339.

Шпичакува́тий, а, е. Колючій, иглистый. Константиногр. у.

Шпича́стий, а, е. Остроконечный.

Шпи́чка, ки, *ж.* 1) Заостренный конецъ, заостренная палочка. 2) Колючка на рас-

тенія. *К череді йшла—задрімала, на пеньки ноги позбивала,... на шпички очі попиймала.* Чуб. III. 230. 3) Заноза.

Шпіа́льтер, ру, *м.* Цинкъ. *Купив міди та шпіальтеру до дзвону.* Черняхов.

Шпіг, га, *м.*=**Шпиг.** К. ЧР. 142. *Прийшли у наше село два шпіги підослані від ляхів.* Овруч. у.

Шпігува́ти, гу́ю, еш, *гл.* 1) Шпиговать, втыкать мелкіе куски сала въ мясо. *Печеня салом шпігована.* 2)=**Шпигувати.** *Він давно вже шпігує, може що й довідавсь.* Кіев. у.

Шпік, ку, *м.* Мозгъ въ костяхъ. Вх. Пч. I. 15. Гн. II. 25. *Чорт його бери з кісткою, аби мені шпік був.* Ком. Пр. № 3.

Щпі́клір, ра, *м.*=**Шпихлір.** Винниц. у.

Шпі́нка, ки, *ж.*=**Шпонька.** Гол. Од. 43. 47.

Шпинь, ня, *м.*=**Шпеник.**

Шпірува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Сѣчь, мучить. *Паничі Івася шпірують—не догодив.* МВ. I. 45.

Шпол, лу, *м.* Совокъ, которымъ выливаютъ воду изъ лодки. МУЕ. I. 40. См. Шпола.

Шпо́ла, ли, *ж.* Совокъ. Черняхов.

Шпо́лик, ка, *м.* Ковшъ деревянный для отливанія воды изъ лодки (на Днѣпрѣ). Слов. Д. Эварн.

Шпо́нька, ки, *ж.* Запонка. Мирг. у., Лебед. у.

Шпо́ня, ні, *ж.* 1) Шипъ въ деревянномъ столбѣ. Слов. Д. Эварн. 2) Коготь хищной птицы. Слов. Д. Эварн.

Шпори́х, ху́, *м.*=**Шпориш.** *Там за річкою, там за бистрою, там шпорихи з травою.* Чуб. V. 221.

Шпори́ш, шу́, *м.* Раст. Polygonum aviculare L.

Шпори́шки, шок, *ж.*=**Порі́чки.** Канев. у.

Шпри́х, ху, *м.* Спица въ колесѣ. Подольск. г.

Шпри́ха, хи, *ж.*=**Шприх.**

Шпо́ртання, ня, *с.* 1) Ковырянье. 2) Возня съ чѣмъ либо. Екат. г.

Шпо́ртати, таю, еш, *гл.* Ковырять. *Голкою потроху шпортаю.* Екат. у.

Шпо́ртатися, таюся, ешся, *гл.* Копаться, рыться въ чемъ, возиться съ чѣмъ.

Шпортну́ти, тну́, не́ш, *гл.* Пырнуть, кольнуть. *Шпортнув ножем.* Лохв. у.

Шпортону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой пырнуть, кольнуть. *Як шпортоне його ножакою.* Лохв. у. *Пріську наче хто ножем шпортонув при тому слові.* Мир. Пов. I. 122.

Шпотатися, таюся, ешся, *гл.* Спотыкаться. Вх. Зн. 83.

Шпува́ти, шпую́, є́ш, *гл.* 1) Дуть съ силой, бурно. *Зімою у нас добре буря шпує.* Волч. у. 2) Волноваться, бушевать. *В Італію ми не доїдем, бо море дуже щось шпує.* Котл. Ен. II. 7. 3) Брызгать, вспрыскивать. *Од пристріту знахарка бере шклянку чи кухлик води, кида туди жарину, витира хорого сіллю, шпує тією водою і дає й хлиснуть її.* Ном. № 13927. 4) Искать (объ охотничьей собакѣ). *От уже почала шпувати: може зжене перепелицю або що.* Брацл. у.

Шпу́га, ги, *ж.* 1) Планка деревянная или желѣзная, связывающая доски дверей, ставень и пр. Козелец. у., Лебед. у., Уманск. у., Гайс. у., Каменец. у. 2) Желѣзная полоса, служащая для оковки сундука. Вас. 150.

Шпу́йний, а, е. О вѣтрѣ: пронзительный, рѣзкій.

Шпу́ля, лі, *ж.* Цѣвка, шпулька, катушка въ самопрялкѣ,—на нее наматываются при прядені нитки. *Я вже шпулю напряла.* Пирят. у.

Шпуля́р, ра, *м.* У ткачей: инструментъ для наматыванія нитокъ на шпульку. Уман. у. Въ восточной Галиціи **шпуляр** то же, что и **ремісник.** Части его: **слупки** (у **ремісника лаби**) **верете́но, замахове колесо, лучо́к.** МУЕ. III. 14, 15.

Шпу́ндра, ри, *ж.* Родъ кушанья: кусочки поджаренной съ лукомъ свинины и бураковъ, сваренные въ бураковомъ квасѣ. Чуб. VII. 443. Маркев. 164.

Шпу́ндрі, рів, *м. мн.*=**Шпундра.** *Був борщ до шпундрів з буряками.* Котл. Ен. IV. 31.

Шпунт, та, *м.* Пуншъ. Сим. 143. *Там пани чаї та шпунти п'ють.* Ном. № 10380.

Шпу́нтуш, ша, *м.*=**Шпунт.** Сим. 143.

Шпу́рити. См. **Шпурляти.**

Шпурля́ння, ня, *с.* Бросаніе, швыряніе. *А нащо каміння шпурляв? От тобі за шпурляння й маєш.* Константиногр. у.

Шпурля́ти, ля́ю, еш, сов. в. **шпу́рити, рю, риш,** *гл.* Бросать, швырять, бросить, швырнуть. Драг. 231. *Кацап почав грудками шпурляти.* Св. Л. 193. *Та й шпурив острий палаш.* Федьк. I. 85.

Шпурля́тися, ля́юся, ешся, *гл.* Бросать (чѣмъ). *Чого ти шпурляєшся?* Лохв. у.

Шпурну́ти, рну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ **шпурля́ти**. Бросить, швырнуть. *З кишені виймавши півкіпки, шпурнув в народ дрібних.* Котл. Ен. II. 12. *Шпурнув палку.* Грин. I. 220.

Шпуртону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Бросить съ силой, вылить. *Нагрів казан, як шпуртоне* (окріп) *у те жлукто.* Мнж. 92.

Шпуря́ти, ря́ю, еш, *гл.*=**Шпурляти**. Ном. № 13420.

Шрам, му, *м.* Рубецъ на тѣлѣ.

Шрамува́ти, му́ю, еш, *гл.* Дѣлать рубцы на тѣлѣ.

I. Шріт, шро́ту, *м.* Дробь (для стрѣльбы). Шух. I. 234.

II. Шріт, *меж.* для выраженія пѣнія крапивника. Вх. Лем. 486.

Шрітати, таю, еш, *гл.* О крапивникѣ: пѣть. Вх. Лем. 486.

Шротівни́ця, ці, *ж.* Дробовница.

Шру́б, ба, *ж.* Винтъ. О человѣкѣ: **як на шру́бах ходить**—живой, подвижной, проворный. Ном. № 5762. Ум. **Шрубо́к**.

Шрубе́ль, бля́, *м.* Зубило.

Шру́бка, ки, *ж.* Гайка къ винту. НВолын. у.

Шрубо́к, бка́, *м.* Ум. отъ **шруб**.

Шрубува́ти, бу́ю, еш, *гл.* Винтить.

Шта́ба, би́, *ж.* Полоса (желѣза, стали). ЗОЮР. I. 163 *А кості—мов товсті залізні штаби.* К. Іов. 91. Ум. **Шта́бка**.

Шта́ґа, ґи, *ж.* 1) Приспособленіе, при помощи котораго кожевникъ развѣшиваетъ кожу надъ чаномъ. Вх. Зн. 83. 2) Въ мельницѣ: деревянный брусъ, въ который вставляется конецъ веретена шестерни. Черн. у., Сумск. у.

Штак, ку, *м.* 1) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат**. Шух. I. 255. МУЕ. III. 17. 2)=**Штакун**. *Мали побити арештанти штаків, та стройові нагодились.* Лебед. у.

Штаку́н, на́, *м.* Инвалидъ, солдатъ инвалидной команды. *Пішов на заробітки на Дін та й убив там когось, так його за штакунами сюди приведено* Лебед. у.

Шталт, ту, *м.*=**Кшталт**. *Вони усі на один шталт.* Греб. 405. *Ми всі на один шталт шиті.* Шевч. 286.

Шталти́ти, чу́, ти́ш, *гл.* Итти, подходить, приличествовать. *До цієї свити ця підшивка не шталтить.* НВолын. у.

Шта́ма, ми, *ж.* Стволъ, стебель растенія. Черк. у.

Штамбу́р, ра, *м.* Крошеный турецкій табакъ. Полт. г.

Шта́мет, ту, *м.* Родъ шерстяной ткани. Кіев. у.

Штампува́ти, пу́ю, еш, *гл.* 1) Выравнивать (о землѣ, бревнѣ). 2) Выбивать штемпель. Черк. у.

Штана́тий, а, е. О курахъ: мохноногій, съ оперенными ногами *Кури штанаті.* Драг. 28.

Штанда́ра, ри, *ж.* 1)=**Штандарина**. *Ось попробуй, який він* (ціпок) *важкий!—Ого-го! мов наш рубель або штандара добра.* Грин. III. 184. 2) мн. Мѣсто подъ печью, гдѣ складываются дрова и помѣщаются цыплята зимой. Kolb. I. 59. Рудч. Ск. I. 9. *Побачила баба, що вже до неї йдуть татари, розсипала пір'я по хаті, а сама з Юрком сховалась під штандари.* Драг. 200. 3) мн. Лари на базарахъ. *Крамує то сим, то тим на штандарах.* Лебед. у. 4) Въ воловомъ возу (при возкѣ сноповъ для расширенія воза): надстанка надъ полудрабками въ видѣ длиннаго шеста, лежащаго параллельно каждому полудрабку на двухъ (съ каждой стороны) подставкахъ (**крижовницях**). Чуб. VII. 403.

Штанда́рина, ни, *ж.* Жердь, употребляемая при расширеніи воза для перевозки сноповъ, сѣна. Мнж. 194. См. **Штандари 4**. Слов. Д. Эварн.

Штани́, ні́в, *м.* Панталоны, брюки, шаровары. Чуб. VII. 416. *Здається і пан, а штанів нема.* Ном. № 1181. **Штани́ до па́ска**—застегиваются на пуговицу, **штани до очкурні**—держатся на очкурѣ (верёвочка или ремешокъ), вдернутомъ въ поясъ штановъ и завязывающемся спереди. Чуб. VII. 416. **Довбані штани́**. Родъ штановъ на очкурні. Гол. Од. 66. Ум. **Штанці**.

Штани́на, ни, *ж.* Одна калоша брюкъ. *Ой піду я до млина, а у млині новина, роздер мельник штанину.* Нп.

Штанодран, ну, *м.* Раст.=**Драпустан**, Azalea pontica L. ЗЮЗО. I. 113.

Штанці́, ці́в, *м.* Ум. отъ **штани**.

Штанько́, ка́, *м.* Носящій штаны. Лебед. у.

Штанькува́тий, а, е=**Штанатий**. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Штаня́та, ня́т, *с. мн.* Штанишки. Гол. Од. 58.

Штапни́й, а, е. 1) Красивый, пригожій. Вх. Зн. 83. 2) Искусный. Вх. Зн. 83.

Штапува́ння, ня, *с.* 1) Стеганіе (при шитьѣ). 2) Узоры, нашивки гарусомъ или

цвѣтными нитками (на свиткахъ и. т. п.). НВолын. у.

Штапува́ти, пу́ю, еш, *гл.* 1) Стегать (при шитьѣ). Харьк. 2) Дѣлать узоры, нашивки гарусомъ или цвѣтными нитками (на свиткахъ и т. п.). Козелец. у.; Золотонош. у.; НВолын. у. 3) Выговаривать, бранить. Мнж. 194. *Так я його штапував!* Екатериносл. Слов. Д. Эварн. 4) Колотить. *Ідавай штапувати його.* Харьк. у.

Штату́ла. ли, *ж.* Тѣлосложеніе, фигура. *У моєї корови погана штатула.* Міус. окр.

Штату́льний, а, е. Видный, рослый, взрачный. *Це не штатульна кобила.* Міус. окр.

Штахве́т, ту, штахве́та, ти, *ж.* Эстафета. КС. 1882. IX. 580. *І на! через штафет к Плутону.* Котл. Ен. *Послано його кудись із штахветою вночі.* Г. Барв. 443.

Штахе́ти, хе́т, *ж.* Рѣшетка, рѣшетчатая ограда. *Перед двором великий пляц, штахетами обгороджений.* Св. Л. 31. *Кватира Серединських стояла серед саду, що був одгороджений од княжого тільки невеличкими зелено помальованими штахетами.* Левиц. І. 426. Ум. **Штахе́тки.** *Перекинувсь півником, таким червоненьким, та й сів на штахетках перед замками.* Рудч. Ск. II. 74.

Штахе́тник, ка, *м* = **Штахети.** Канев. у.

Штельва́га; ги, *ж.* Вага (въ экипажѣ). Kolb. I. 67. Гн. II. 26. Чуб. VII. 405.

Ште́льмах, ха, *м.* = **Стельмах 1.** Подольск. г.

Штельма́шня, ні, *ж.* = **Стельмашня.** Подольск. г.

Штем, му, *м.* = **Шталт.** *Це бабка; а коваленька, то не на такий штем зроблена.* Константиногр. у.

Штемп, пу, *м.* Клеймо. Шевч. II. 19.

Штемпа́ль, ля, *м.* Одинъ изъ столбовъ, которые замѣняютъ фундаментъ въ деревянной постройкѣ; на штемпа́лі кладутъ підва́лини. Уман. у., Гайсин. у.

Штепурний, а, е = **Чепурний.** Вх. Зн. 83.

Шти, *род. пад.* отъ честь. *Не зна ні шти, ні пори.* Ном. № 2834.

Штиб, бу, *м.* 1) Форма, манеръ, образецъ. См. **Штем,** шталт. *Зроби мені на такий штиб.* Екатериносл. г. *Писання не того штибу, який вживається тепер в книжках.* Ном. III. *Ламати язик на татарський штиб.* Ном. № 13391. (Одежа) *шилась своїм тутешнім штибом і не дуже то вкидалась у чужину.* О. 1862. VIII. 35. 2) Мелко истертый уголь. Сумск. у.

Шти́ба, би, *ж.* = **Штаба.** **За залізні шти́би посади́ти.** Посадить въ тюрьму. Мир. ХРВ. 21.

Шти́бель, бля, *м.* Часть церковнаго зданія: конечный пунктъ церковной кровли, шаръ, на которомъ укрѣпленъ крестъ. Шух. I. 117.

Штивла́га, ги, *ж.* = **Штельвага.** Черк. у.

Штигулі́ти, лі́ю, еш, *гл.* = **Шкитильгати.** *Іззаду штигуліє кривий.* Гн II. 150.

Штик, ка, *м.* Штыкъ. *Од штика спину смика.* Ном. № 976.

Штикуля́ти, ля́ю, еш, *гл.* = **Штигуліти** = **Шкитильгати.** *Куди йдеш, куди йдеш, куди штикуляєш?* Грин. III. 651.

Штил, ла, *м.* Ударъ. *Та́к не догнав, так навкидяча кинув києчка,—доброго штила в спину дав.* Харьк. у.

Штиль, *м.* 1) **лю.** Манеръ, образецъ. См. **Шталт.** *А там ізнов починають забудинки і всі на другий штиль.* Св. Л. 24. 2) **ля́.** Деревянный роженъ для носки соломы. Рудч. Ск. I. 70 Мнж. 194. *Штилі, що солому носять, як молотять.* Сим. 197. *Кладе копицями, а виносить штилями.* Нѣжин. у.

Штильва́га, ги, *ж.* = **Штельвага**

Штильгати, гаю, еш, штильгота́ти, гочу, ти́ш, *гл.* = **Шкитильгати.** Вх. Лем. 486.

Штим, ма, *м.* 1) Короткая, мелкая шерсть, остающаяся при чесаньѣ въ видѣ оческовъ. Шух. I. 151. Гол. Од. 39. Вас. 203. 2) Переносно: волосы у человѣка. О. 1861. X. Кух. 25. *Взяли його за штим та й вивели геть.* Черном. *Я тобі ввесь штим висмичу.*

Штимува́тий, а, е. О смушкахъ: плохой сортъ почти безъ завитковъ. Вас. 198.

Штип, пу, *м.* 1) Пыль. Зміев. у. 2) Перегорѣлая земля съ навозомъ, которой покрываютъ приготовленную для выжиганія углей кучу дровъ. Вас. 146. 3) Негодные остатки отъ перепряденнаго клочча (оческовъ конопли, льна), идутъ для пакли или въ отбросъ. Вас. 201.

Шти́рити, рю, риш, *гл.* Гнать. *Раз чорт і штирив свиню.* Мнж. 128.

Шти́рі, рьох, *числ.* Четыре. *Іди на штирі вітри, а на п'ятий шум.* Ном. № 8940.

Штирі чак, ка́, *м.* Вилы съ четырьмя зубьями. Вх. Лем. 475.

Штирка́ти, ка́ю, еш, *гл.*=**Штрикати**.

Штиркну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Однокр. в. отъ штиркати.

Шти́рма, *нар.* Объ ударѣ: пырнувъ, толкнувъ, кольнувъ концемъ (палки и пр.). *Він штирма вдарив мене під бороду палицею.* Екатериносл. у.

Штирогра́нястий, а, е. Четырехгранный, четнер угольный. *Штирогранястий пляц.* Св. Л. 217.

Штирк, ка, *м.* Хвастунъ, фертикъ. *Бачили такого штирка.* Ном. № 2588.

Штирха́йло, ла, *с.* Penis. Лебед. у.

Штирха́ти, ха́ю, еш, *гл.*=**Шпирка́ти**. Г. Барв. 328. *Ножем йому штирхає.* К. МБ. Х. 17.

Штирхону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Сильно пырнуть, ткнуть остріемъ, кольнуть. *Як штирхонув кинджалом у живіт.* О. 1861. VII. 5.

Шти́ря, рі, *ж.* Безплодная овца. Зеньк. у. Вас. 198. *Гляну яром по долині—то ж моя биря, то ж моя штиря.* Чуб. V. 1172.

Шти́ти, шту, штиш, *гл.* Чтить, почитать. Г. Барв. 207. *Котрий чоловік отця свого, матер штить, поважає, тому Бог по всякий час помагає.* Мет. 354.

Шти́тися, шту́ся, шти́шся, *гл.*=**Шанува́тися**. *Старим людям треба штитися перед молодими, а не п'яними валятися.* Міус. окр. *Як мудривсь, стерігся, штився, а все таки в забрід пустився.* Мкр. Г. 17.

Штих, ха, *м.* 1) Острый конецъ, остріе. 2) Копье, пика. Грин. III. 597. *Штихи у суходіл стромляли.* АД. II. 19. 3) Стежокъ, стежка. *Субітнім штихом шиє для поспіху.* Ном. № 6657. 4) Пластъ земли приблизительно въ одну лопатку. Мнж. 191. *Стали копати, і не більше, як три штихи викопали.* Драг. 62. 5) **Як штихо́м доки́нуть**. Очень близко. Ном. № 7748.

Штихіл, хола, *м.*=**Штрихіль**. Волч. у.

Штіль, ля, *м.* См. **Сапіна**. Шух. І. 176.

Што́вб, ба, *м.* Стволъ дерева. Вх. Зн. 83.

Штовх! *меж.* Толкъ! *Та зараз дядька штовх тихенько.* Гліб.

Штовха́н, на́, *м.* Толчекъ, тумакъ. *І ласкою умовляв її.... іноді й штовханів давав.* Грин. II. 165. *Вона вже боялась чоловіка, боялась, щоб він їй не дав штовхана збоку.* Левиц. І. 536.

Штовха́ти, ха́ю, еш, *гл.* Толкать. *Діти малиї, вдови стариї стременем у груди штовхав.* Макс.

Штовха́тися, ха́юся, ешся, *гл.* Толкаться. *Чого ти штовхаєшся?* Харьк.

Штовхіць! *меж.*=**Штовх**. *Завівсь лаяться з батьком. А далі штовхіць його межи плечі.* Драг. 176.

Штовхну́ти, хну, не́ш, *гл.* Однокр. в. отъ штовхати. Толкнуть. *Ненароком штовхнув Ольгу в лікоть.* Левиц. Пов. 130.

Штовхону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой толкнуть. *Як штовхоне вовка рогами під бік.* Чуб. II. 126.

Што́кати, каю, еш, *гл.* Говорить: што, вообще стараться выражаться по русски. *Прийшов ото москаль з війська додому: штокає, какає, до його й приступу немає.* Грин. II. 206. *Майстер ще з неї* (дитини) *городянина зробить, ушкати, штокати, душею кривити навчить та й усіма звичаями од селян одрізнить.* К. (О. 1862. III. 22).

Што́ла, ли, *ж.* 1) Глубокая впадина въ скалѣ. Вх. Зн. 83. 2) Съ измѣненнымъ удареніемъ: штола́. Скала. Вх. Зн. 83.

Што́ле, ля, *с. соб.* Большіе камни. Вх. Зн. 83.

Што́мпель, ля, *м.* Часть витушки. (См.). Константиногр. у.

Што́пка, ки, *ж.* Родъ банки. Лебед. у.

Што́пний, а, е. Стеганый? Ум. **Штопне́нький**. *У неї очіпок штопненький, тільки вже постарів, клочечко видно.* Ном. № 8454.

Шторга́н, на, *м.* Насѣк. Blatta orientalis, тараканъ. Вх. Зн. 83.

Шторх! *меж.*=**Штовх**. *Шторх мене у плечі.* МВ. (КС. 1902. Х. 148).

Што́рхати, хаю, еш, *гл.*=**Штурхати**. МВ. II. 58.

Што́рцом, *нар.* Прямо, вертикально, торчкомъ. Мик. 480.

Штрап, пу, *м.* Штрафъ.

Штрапо́вий, а, е. 1) Штрафной. 2) Стра-

ховой *Нехай її лихо, штраповій конторі*. Черк. у.

Штрапува́ти, пу́ю, еш, *гл.* 1) Штрафовать. 2) Страховать. Черк. у.

Штрик, *меж.* 1) Для выраженія пырявья, укола. *Штрик його в бік*. 2) Для выраженія прыжка. *Чорт.... штрик у воду*. Гн. I. 4. *Почерез більшу* (колоду) *штрик*. Гн. II. 239.

Штри́кавка, штри́калка, ки, *ж.* Хирургическій инструментъ для прокалыванья. *У патера висіла через плече сумка з обценьками, кліщами, ножами, штрикалками*. Стор. М. Пр. 103.

Штрика́ти, ка́ю, еш, *гл.* 1) Колоть, пырять, тыкать. *Штрика в усі*. Ном. № 8400. 2) Прыгать. *Почерез ті колоди він штрикав*. Гн. II. 239.

Штрика́тися, ка́юся, єшся, *гл.* Колоть. Ном. № 13313.

Штри́ки-бри́ки, *мн.* Въ загадкѣ: коза. Чуб. I. 306.

Штрикну́ти, кну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ штрика́ти. Кольнуть. пырнуть, ткнуть. *Ото баба як штрикне його штилем, то так рана і є*. Рудч. Ск. I. 53.

Штрикону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой кольнуть, пырнуть, ткнуть.

Штрих, ху, *м.* ? *Суботнім штрихом на недільний торг*. Чуб. I. 273.

Штри́ха, хи, *ж.* Въ выраженіи: штриха-мни́ха. Медлительная, нерасторопная женщина. *Іде штриха-мниха з обідом нерано*. Грин. III. 662.

Штри́хало, ла, *с.* Въ сказкѣ: палка съ заостреннымъ концемъ. *Зробив добре штрихало.... та як штрихоне її,—так і наштрикнув*. Грин. II. 199.

Штри́хіль, ля, *с.* Инструментъ (родъ желѣзной лопатки) для оскабливанія шерсти при выдѣлкѣ кожи. Вас. 157. Черниг. у., Сумск. у.

Штрихону́ти, ну́, не́ш, *гл.*=**Штриконути.** *Як штрихоне її,—так і наштрикнув*. Грин. II. 199.

Штрихува́ти, ху́ю, еш, *гл.* 1) Сравнивать зерно въ уровень съ поверхностью мѣры. *Та не штрихуй бо так, а насип хоч трошки з верхом*. 2) Класть штрихи при рисованіи.

Штруме́нт, ту, *м.*=**Струмент.**

Штуб, бв, штуба́к, ка́, *м.*=**Штовб.** Вх. Зн. 83.

Штудера́ція, ції, *ж.* Искусно, хитро сдѣланная вещь. *Які він* (чорт) *штудерациї робив, то Бог все переробив на свою користь*. Гн. II. 219.

Штуде́рний, а, е. 1) Хитрый. Желех. 2) Замысловатый, искусный.

Штуде́рно, *нар.* 1) Хитро. 2) Замысловато, искусно. *Завивають голову штудерно і мудро білою переміткою*. Шух. I. 132.

Шту́ка, ки, *ж.* 1) Часть чего либо, кусокъ. *Що це за свита? і тут штука, і тут штука,—уся штукована; хоч би з цілого була зроблена*. Кусокъ мѣха, вставляемый въ мѣхъ тамъ, гдѣ попадается мѣсто безъ шерсти, которое вырѣзывается. МУЕ. I. 75. 2) Искусство. Гал. 3) Вещь. *Шкода муру,—старосвітська штука*. Шевч. 181. 4) Хитрость, уловка, продѣлка. *А тут є якась німецька штука, що усе оце робить*. Рудч. Ск. II. 150. **Бра́тись на шту́ки.** Употреблять хитрости, уловки. 5) Диковина, трудность. *Не штука роскинути, а штука зібрати*. Ном. № 10620. *Не штука наука, а штука розум*. Ном. № 6037. *Бити не штука*. Ном. № 3811. 6) **Огнева́ шту́ка.** Фейерверкъ. *Перед домом вкопували риштовання за для огневих штук*. Стор. М. Пр. 72. Ум. **Шту́чка, шту́чечка.**

Штука́рити, рю, риш, *гл.* Шутить, забавно проказить.

Штука́рка, ки, *ж.* Забавница, проказница.

Штука́рь, ря́, *м.* Шутникъ, забавникъ, проказникъ.

Штуке́нція, ції, штуке́рія, рії, *ж.*= **Штука 4** и **5.** *Чи чули, яку він штукерію викинув в Острі?* Стор.

Штуко́ваний, а, е. Состоящій изъ частей. Васильк. у.

Штукува́ти, ку́ю, еш, *гл.* 1) Составлять предметъ изъ отдѣльныхъ частей. 2) Въ овчину, мѣхъ вставлять вмѣсто голыхъ мѣстъ, куски, покрытые шерстью. МУЕ. I. 73. 3)=**Шуткува́ти.** *Це ми кажемо сміючись та штукуючи*. Харьк. у.

Шту́нда, ди, *ж.* 1) Штундизмъ, религіозное ученіе штундистовъ. 2)=**Штундарь.** *Штунда хоч без попа та з папкою* (т. е.: зажиточный). Ком. Пр. № 1275. 3) Соб. Штундисты.

Штунда́рь, ря́, *м.* Штундистъ. Желех.

Штундо́вий, а, е. 1) Относящійся къ штундѣ. Желех. 2)=**Штундарь.**

Штурбак, ка, *м.*=**Штурмак.** Вх Зн. 83.

Штурля́ти, ля́ю, єш, *гл.* Толкать. Лохв. у.

Штурля́тися, ля́юся, єшся, *гл.* Толкаться. *Чого ти штурляєшся?* Лохв. у.

Штурну́ти, рну́, не́ш, *гл.* Толкнуть. *Як штурну в шию!...* Лохв. у.

Штурм, му, *м.* 1) Штурмъ, приступъ. *Одинадцять штурмів козаки відбили.* Млак. 79. 2) Штормъ, буря на морѣ. *Півкопи грошей в руки суну, аби на морі штурм утих.* Котл. Ен. I. 10.

Шту́рма, ми, *ж.* 1) Буря. Мирг. у. Также: штормъ? *А як вітер з моря, тоді робиться штурма.* Азовск. море. (Стрижевск.). 2) Шумъ, крикъ. *Між ними скоїлася буча, штурма.*

Штурмак, ка, *м.* Неловкій, неумѣлый человѣкъ. Вх. Зн. 83.

Шту́рман, на, *м.* Штурманъ (на кораблѣ).

Штурманува́ти, ну́ю, єш, *гл.* Быть штурманомъ. *З Полінуром повстрічався, штурманував що при йому.* Котл. Ен.

Штурмува́ти, му́ю, єш, *гл.* Штурмовать. *Стали брати, брати штурмувати* (Почаев), *хотіли в неволю християн забрати.* Чуб. I. 160. *Штурмом штурмували.* К. Дз. 61.

Штурпа́к, ка́, *м.* 1) Пень отъ срубленнаго растенія. *Ото як би був перекинувся в оцей рів, то геть би похромився на осі штурпаки.* Брацл. *З грушки* (дерева).... *лишився тілько старий штурпак.* Гн. II. 70. 2) Болванъ, дуракъ. *Нате вам п'ятака, прийміте мене штурпака.* Ном. № 6435.

Штурх! *меж.* отъ **штурхати.** *Штурх Пинька в око, а Панько і так сліпий.* Ном. № 6392.

Штурхане́ць, нця́, *м.* Тумакъ, пинокъ. О. 1862. I. 72. *Почав я краще своє діло робити, не так часто штурханців куштувати.* Ком. Р. I. 15.

Шту́рха́ти, ха́ю, єш, *гл.* Толкать, пырять, давать пинки, тумаки. *І знов він у хату, то сестра оп'ять за кочергу, та давай штурхати дрова.* Рудч. Ск. I. 125. *Штурха палицею по під тином, а собаки на його як на вовка брешуть.* Стор.

Шту́рхну́ти, хну́, не́ш, *гл.* Однокр. отъ штурха́ти. *Дайте нам курку, бо в вікно штурхну.* Чуб. III. 431.

Штурхобо́чний, а, е. Такой, при которомъ толкаютъ въ бока; переносно: рукопашный. *Штурхобочний бой.* Котл. Ен. IV. 47.

Штуря́ти, ся, ря́ю, ся, єш, ся, *гл.* 1)=**Штурляти, ся.** Лохв. у. *Штурялись, штовхали один одного.* Екатериносл. 2) Всовывать. Вх. Лем. 486.

Штуц, ца, *м.* Штуцеръ, ружье. *А сфатився пан Каньовський свій штуц набивати.* Гол. III. 33.

Шту́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ шту́ка.

Шту́чка, ки, *ж.* Ум. отъ шту́ка.

Шту́чний, а, е. 1) Искусный. *Штучне, геніальне обмалювання столичного балу.* Левиц. I. 2) Замысловатый. *І де ті в Господа взялись усякі штучнії їства.* Шевч. 528. 3) Искусственный. *Вчені люде вигадали такі штучні шкла, що дивлячись через них, можна бачити, що хто робить за дві милі.* Дещо. (Изд. 4-е). 37.

Шту́чність, ности, *ж.* Искусственность. *Пекловi дуже роскішна фантазія народня надала штучність картини дуже цікавої.* Левиц.

Шту́чно, *нар.* 1) Искусно. *Штучно та гарно сорочки вишивають.* МВ. III. 121. *Колеса штучно повиточувані.* Г. Барв. 137. *Бач, як воно штучно* (зроблено). 2) Замысловато. 3) Искусственно. *Мертва мова, котру викохано штучно по старосвітських черечих писарнях.* К. ХП. 114. 4) Хитро. *Так же до його штучно підійшов.* Ном. № 3107.

Шу́ба, би, *ж.* 1) Шуба. *Кунова шуби слід замітає.* Чуб. III. 321. *А на йому шуба-люба, а на шубі поясочок.* Чуб. III. 459. 2) Родъ игры. КС. 1887. VI. 479. Ум. **Шу́бна, шу́бонька, шу́бочка.** Чуб. I. 256.

Шубо́вснути, сну, неш, *гл.* Упасть въ воду. *Так все мені здається, що от-от шубовсну з крутої гори в Дунай.* Левиц. Пов. 219.

Шубо́всть, *нар.* Бухъ, бултыхъ. *Шубовсть—як чорт у воду.* Ном. № 13767.

Шубо́втнути, тну, неш, *гл.*=**Шубовснути.** Желех.

Шубо́втнутися, нуся, нешся, *гл.*= **Шубовснути.** *Позабірала я відра швиденько, витягла води, а одно шубовтнулось у колодязь.* Г. Барв. 389.

Шу́бонька, ки, *ж.* Ум. отъ шуба.

Шу́бочка, ки, *ж.* Ум. отъ шуба.

Шубра́ток, тка, *м.* Инструментъ, которымъ ткачъ выглаживаетъ вытканную часть полотна. МУЕ. III. 20.

Шува́р, ру, *м.* Раст. Acorus calamus. Вх. Уч. I. 8. *Бодай тая річка шуваром заросла, що мене молодого в чужий край занесла.* Лукаш. 124. *Де ж ти, бурлак, забавився, по коліна заросився? Облогами за волами, а шуваром за товаром.* Гол. Ш. 82.

Шува́рів, рова, ве. Относящійся къ растенію Acorus calamus. Загадка: *Шуварова сестра, шуваром ішла* (риба). Ном. стр. 293, № 89.

Шувір, ру, *м.*=**Завірюха.** Вх. Зн. 83.

Шу́вний, а, е. Красивый. (Гал.). Гол. IV. 429. Вх. Лем. 486. (Словацкое šumný). *Шувні молодята.* Гол.

Шуга́, ги́, *ж.* Первый ледъ. Черном.

Шуга́й, гая, *м.* 1) Парень, молодой человѣкъ (словацкое Šuhaj). Вх. Лем. 486. *На поляні, на поляні шугай траву косить, за шугайом смутна мати дитиноньку носит.* Гол. II. 70. *Лиши мі ся, дай мі покій, молодий шугаю.* Гол. IV. 489. 2) Родъ женской одежды. 3) Имя собаки. Вх. Лем. 486.

Шуга́лія, лії, *ж.* Большая лодка. НВолын. у. Слово встрѣчается также у Климентія: *Робят окрент, кораблі і гемії, каторги, обшивні струги і шугалії.* О. 1861. I. 230.

Шуга́стий, а, е. Съ силой летающій? *Шугастий.... орел.* К. ПС. 86.

Шуга́ти, га́ю, еш, *гл.* 1) Летать, легать, производя шумъ. *Де в полі труп, там і орел шугає.* К. Іов. 90. *Коли галич у повітрі шугає—буде хуртовина.* Грин. I. 254. 2) Дуть сильными порывами. *Такий вітер цілий день шугав.* НВолын. у. 3) Очищать зерно отъ пыли. *Треба пшеницю шугати.* 4) Ходить большими шагами. *Он дивись, як шугає, мов та чапля на болоті похожає.*

Шу́герть, ти, *ж.* Тревога? *А він каже: сховай* (крадене), *поки шугерть перейде.* Верхнеднѣпр. у. (Залюбовск.).

Шу́ги, шугу́, *меж.*, которымъ прогоняютъ птицъ. *Гой шугу з лугу, райськії пташки.* Гол. IV. 547. *Ой шуги в луги, райськії пташки.* Мет. 331.

Шугну́ти, гну́, не́ш, *гл.* 1) Полетѣть съ шумомъ; переносно: быстро двинуться, броситься. *Вони, мов те вороння, так і шугнули на ростіч.* Канев. у. *Устала з труни та як шугне по церкві.* Рудч. Ск. II. 31. *Люде так і шугнули од тих дверей.* МВ. (О. 1862. Ш. 53). 2) Упасть въ яму. *Шугнув у провалля, аж зашуміло.* Лохв. у. 3) Вспугнуть, согнать (птицъ). *Шугнув горобців.* Лохв. у.

Шугону́ти, ну́, не́ш, *гл.* Съ силой полетѣть, броситься, упасть. *Наливайко шугонув у Цісарщину.* К. ЦН. 222. *За мною шугонуло й товариство.* К. ЦН. 165.

Шу́дра, ри, *ж.* Наложница, незаконная жена. Желех. Kolb. II. 154.

Шука́льник, ка, *м.* Искатель. Константиногр. у.

Шуканина, ни, *ж.* Поиски.

Шука́ння, ня, *с.* Исканіе.

Шука́ти, ка́ю, еш, *гл.*—**кого́** и **за ки́м.** Искать. *Шукай вітра в полі.* Ном. № 1947. *Лиха не шукай—воно само тебе найде.* Ном. № 1960. *Її тато і її чоловік за нею шукають.* Гн. I. 155.

Шука́тися, ка́юся, єшся, *гл.*—**за чи́м.** Разыскивать. *Шукайтеся за гостей, бо ми ще не переставали красти.* (Шутя говорятъ гости, когда хозяева ищутъ что-нибудь). Ном. № 11874. *Довго шукались за сим добром.* Св. Л. 239.

Шука́ч, ча́, *м.* Искатель. *Отсе ж тії шукачі й слідці розроїлися скрізь купами, шукаючи та вистежуючи.* МВ. Ш. 29.

Шу́ла, ли, *ж.* Столбъ въ заборѣ, въ который (столбъ) вдѣланы доски. Константиногр. у. То же и въ стѣнѣ хаты, построенной у шу́ли, т. е. такъ, что стѣна составлена изъ бревенъ или горбылей, лежащихъ горизонтально одинъ на другомъ такимъ образомъ, что концы ихъ входятъ въ продольныя углубленія столбовъ. Чуб. VII. 376, 378.

Шу́лий, а, е. О волѣ: съ рогами внизъ. Рудч. Чп. 255.

Шули́к, ка́, *м.* 1) Чаще мн. ч. **шулики́.** Кусочки прѣсной лепешки (коржа), политые растертымъ подслащеннымъ макомъ. Маркев. 17. *З маком медовий шулик.* Котл. Ен. I. 18. *Із води та з муки пече баба шулики.* Ном. № 12358. 2) Съ измѣненнымъ удареніемъ: шу́лик. Капуста, не выросшая въ кочень. Волынск. Слов. Д. Эварн.

Шули́ти, лю́, ли́ш, *гл.* Въ игрѣ въ шуль бросать палку такъ, чтобы одинъ конецъ ся подсунулся подъ другую, лежащую на землѣ палку. КС. 1887. VI. 477.

Шулі́ка, ки, *м.* Коршунъ. Ном. № 13386.

Шуліченя́, ня́ти, *с.* Птенецъ коршуна. Сим. 200.

Шу́лка, **ки**, *ж.* Початокъ кукурузы. Kolb. I. 51.

I. **Шуль**, **ля**, *м.* Родъ игры: бросаютъ галки такъ, чтобы палка однимъ своимъ концемъ подсунулась подъ другую, лежащую на землѣ, палку. КС. 1887. VII. 477.

II. **Шуль**, *меж.*=**Плюсь**. *Шуль у воду.* Вх. Пч. I. 15.

Шульга́, **гі́**, *ж.* 1) Лѣвая рука и нога. *Коли пішком—то марш шульгою, коли верхом—гляди ж, правою щоб шкапа скочила вперед.* Котл. Ен. 2) Лѣвша. Мирг. у. 3) Раст. Uiskum album L. ЗЮЗО. I. 141.

Шульго́вина, **ни**, *ж.* Бревно средней мѣры, употребляемое при связкѣ плотовъ и на топливо. Радом. у.

Шулькати, **каю**, **еш**, *гл.* Кидаться, бросаться, падать сверху скорымъ полетомъ. Вх. Пч. I. 15.

Шулькнути, **кну**, **неш**, *гл.* Шмыгнуть. *Шулькне веретільниця.* Вх. Лем. 486.

Шу́льо́к, **лька́**, *м.*=**Шулка**. Хотин. у. Шух. I. 110.

Шульпі́ка, **ки**, *м.*=**Шуліка**. *На могилі щось мріє, чорніє: спершу здалось йому за шульпіку, а як зблизився, побільшало, неначе орел.* Стор. М. Пр. 3. *Голуб'ятко наше старий шульпіка заклював.* Греб. 324.

Шу́ля́к, **ка**, *м.* 1)=**Шуліка**. *Як я не бачу, де випускаю курчата, так щоб не бачив їх шуляк.* Чуб. I. 63. 2)=**Шулик 2**. *Уже у вашій капусті й шуляки.* Сумск. у. 3)=**Шульок**=**Шулка**. Kolb. I. 51. 4) Названіе вола съ рогами нагнутыми внизъ такъ, что концы ихъ опускаются ниже лба. КС. 1898. VII. 45. Ум. **Шулячо́к**. Чуб. II. 16.

Шум, **му**, *м.* 1) Пѣна, накипь при вареніи. *Не вважай, що шум збігає,—на дні гуща буде.* Ком. Пр. № 1193. 2) Мыльная пѣнящаяся вода. Вас. 169. 3) Пѣна отъ волнующейся воды, а потому также волненіе, водоворотъ. *Хоч з мосту та в шум.* Ном. № 2082. *Піди від мене під шум, під лотоки. Вже так мені нудно, хоч у шум головою.* Подольск. г. *Тричі говорить приймалась, тричі оставлялась, так як риба против туму довго умудрялась.* Мкр. Н. 17. 4) Шумъ. 5) Хороводная игра, а также названіе живаго существа, упоминаемаго въ пѣсняхъ при этой игрѣ. *Ой нумо, нумо в плетеного шума.* Грин. III. 100. *Ой нумо, нумо в зеленого шума.* Чуб. III. 50. *Ой шум ходить по діброві, а шумиха рибу ловить.* Чуб. III. 50.

Шума́, **мі́**, *ж.* Остатки соломы, употребляемой на плотины. Черн. у.

Шумела, **ли**, *ж.*=**Шумелине**. Вх. Зн. 83.

Шумели́на, **ни**, *ж.*=**Шумела**. Желех.

Шумели́не, **ня**, *с.* Листы, въ которые завернутъ початокъ кукурузы. Шух. I. 100. Kolb. I. 51.

Шуми́ха, **хи**, *ж.* 1) Сусальное золото. Чуб. II. 288. *Шумиха, оливо, свинець, блищали міди там і криці.* Котл. Ен. 2) Жена шума. См. **Шум 4**. Чуб. III. 50.

Шумі́вка, **ки**, *ж.* Эпитетъ водки. *Горівка-шумівка.* Гн. II. 214.

I. **Шумі́ти**, **мі́ю**, **еш**, *гл.* Пѣниться, волноваться. *Ріка ніби море шуміє.* Федьк. I. 91.

II. **Шумі́ти**, **млю́**, **ми́ш**, *гл.* Шумѣть. *Шумів Дніпро.* Левиц. Пов. *Ой не шуми, луже, зелений байраче.* Чуб. *Шумітиме нагаєчка по над головою.* Чуб. III. 111.

Шу́мка, **ки**, *ж.* 1) Родъ пѣсни веселаго характера. *Хлопці шумки заспівали, старші казку кажуть.* Федьк. I. 26. 2) Родъ танца.

Шумки́й, **а́**, **е́**. Шумный, шумящій. *Мов у Базавлуці, за деревом шумким не чує нас.* К. ПС. 117.

Шумли́вий, **а**, **е**. 1) Пѣнистый. *Стави з шумливими вербами.* К. ДС. 21. 2) Шумный. *Шумливе життя.* Левиц. I. 370.

Шу́мний, **а**, **е**. Пѣнящійся. *Приймає Бога зеленим вином.. усі святії шумнов горілков.* Гол. II. 31. *Шумна вода.* Левиц. I. 443.

Шумови́на, **ни**, *ж.* Пѣнка, накипь.

Шумоті́ти, **мочу́**, **ти́ш**, *гл.* Журчать. *Тихо шумотіла прозора водиця поміж густими очеретами.* О. 1862. I. 55.

Шумува́ння, **ня**, *с.* 1) Броженіе. 2) Вспѣненье. К. XII. 127.

Шумува́ти, **му́ю**, **еш**, *гл.* 1) Бродить. 2) Пѣниться. *Як буде каша шумувати—відставиш.* НВолын. у. *Через край вино шумує.* К. Псал. 172. *Бряжчать чарки, люльки шкварчать, шумує горілка.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 103). 3) Снимать пѣнку, накипь. *Шумуй добре мед, бо не буде чистий.*

Шу́пити, **плю**, **пиш**, *гл.* Смыслить, по-

внмать. *Не вміє нічого невістка зробити, а-ні-же не шупить у господарстві.* Г. Барв. 319. *Шупить Сірко, де кабана смалять.* Ком. Пр. № 538. *Та я то трохи і в картах шуплю.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 99).

Шу́платтв, тя, *с.*=**Суплаття.** *Продала яку мала шустелину, шуплаття лишнє.* Г. Барв. 371. *Шуплаття позбірай, от буде дощ.—Оддала дочку заміж та дала скриню й корову і надавала усякого шуплаття.* Рк. Левиц.

Шупля́дка, ки, *ж.*=**Шухляда 1.** К. XII. 29. Г. Барв. 185.

Шупнути, пну, неш, *гл.* Ударить. *Шупнув кулаком.* Вх. Лем. 486.

Шупо́ва, ві, *ж.* Родъ кушанья. Гайс. у.

Шупо́ртатися, таюся, ешся, *гл.*= **Шпортатися.** Св. Л. 110. *Текля коло неї.... шупорталась.* Св. Л. 125.

Шу́ра, ри, *ж.* Сарай, навѣсъ. Звенигор. у. *Найдеться й на тура шура.* Федьк. *Щось довге, наче шура, та таке довге, що з сіней і кінця не видно.* Св. Л. 28.

Шурги́ч! *меж.*, для выраженія выбрасыванія или быстраго всовыванія во что-либо. *Шургич у піч!* ХС. III. 48.

Шу́рин, на, *м.* Шуринъ. Ном. № 3409. *Убив брата мойого, ще шурина свойого.* Чуб. V. 739.

Шурине́ць, нця́, *м.* Въ свадебномъ обрядѣ шуринцями называются наскоро собранные молодые родственники невѣсты, долженствующіе защищать ее отъ жениха и его товарищей. МУЕ. III. 93, 121.

Шу́рка, ки, *ж.* Мѣра дерева для гонки смолы. Волынск. г.

Шу́ркати, каю, еш, *гл.*=**Штрикати.** *Вона ж мені з того всього шуркає до ока: ти поганий, ти п'яний, відсунься від бока.* Чуб. V. 1066.

Шуркнутися, кнуся, нешся, *гл.* Вскочить во что. *Шуркнутися до комори.* Вх. Лем. 486.

Шурла́й, лая́, *м.* Родъ игры.

Шурну́ти, рну́, не́ш, *гл.* 1) Толкнуть, пырнуть. *Як шурнули хруща в писк, аж роскинув крила.* Нп. 2) Броситься, повалить. *Вони й шурнули далі, аж не потовпляться в двері.* Св. Л. 196.

Шу́рпа, пи, *ж.* 1) Курица съ торчащими взъерошенными перьями. Рк. Левиц. 2) Женщина въ безобразномъ нарядѣ. *Божевільна начепляла на себе дрантя та й ходе мов якась шурпа.* Рк. Левиц. 3) Непотребная женщина. *Це шурпа—пранцювата баба.* Борз. у.

Шу́рпання, ня, *с.*=**Шпортання 2.** Лохв. у.

Шу́рпатися, паюся, ешся, *гл.*=**Шпортатися.** *Що ти там усе шурпаєшся? Лягай уже спати.* Лохв. у.

Шуру́балки, ків, *м.* Куски тѣста, приляпшіе къ рукамъ во время мѣшенія его.

Шурубе́йник, ка, *м.* Лѣнтяй, голышъ. Вх. Зн. 83.

Шурубу́ра, ри, *ж.* 1)=**Шуря-буря.** 2) Куралесникъ. *Дивись, який шурубура!* Полт.

Шурубу́рити, рю, риш, *гл.* Куралесить, буянить, бѣдокурить.

Шурубу́рство, ва, *с.* Продѣлка, куралесничанье. Черном.

Шуру́валки, ків, *м.* Комья неразмятой глины. Канев. у. См. **Шурубалки.**

Шурх, *меж.*, выражающее быстрый провалъ куда-либо или быстрое вскакиваніе во что-либо, преимущественно въ отверстіе. *Святий дух у дірку шурх.* (Загадка). Лубен. у. *Само сіре, хвіст як шило, та попередо мною в траву шурх! Ото ж була миш.* КС. 1883. II. 672.

Шу́рхати, хаю, еш, *гл.* Шмыгать. *Ящірки шурхають.* Вх. Зн. 83.

Шурхну́ти, хну́, не́ш, *гл.* 1) Произвести шорохъ. *Іде бором прислухаючись: то шурхне щось ізбоку, то захитаєть-ся береза.* МВ. II. 65. 2) Неожиданно провалиться или вскочить, влетѣть куда-либо, преимущественно въ тѣсное пространство. *Шурхнув у яму.* МВ. I. 63. *Шурхнула, як пліточка, в першу дірку.* Мир. ХРВ. 394. *З ніженської гоголівської гимназії шурхнув у військове товариство.* К. XII. 19.—рукою куди́. Засунуть руку во что. *А ми, звісно парубки,—та по карманах, я в один шурхнув та в другий—нема: а до Ганни поліз—вузлик* Грин. I. 31.

Шу́рхнутися, нуся, нешся, *гл.* Провалиться. *Церква виходить, виходить* (із землі)*—вже і баню видно. Аж тут прибігла за ними матка. Що ви тут, вражі діти, робите?—Вона так знову й шурхнулась в землю.* КС. 1882. VII. 89.

Шурхоті́ти, хочу́, ти́ш, *гл.* Шуршать, производить шорохъ, шелестѣть. Лохв. у.

Шурча́ти, чу́, чи́ш, *гл.* Шуршать, ше-

лестѣть. *Буйні жита стиха шурчали довгими колосками.* Мир. ХРВ. 62.

Шуря-буря, *ж.* Вихрь.

Шуряк, ка́, *м.*=**Шурин.** *Ну, тепер ми всі поженились,—як би нам шуряка оженить?* Рудч. Ск. I. 84. Ум. **Шурячо́к.**

Шу́сница, ці, *ж.*=**Су́спиця.** Уман. у.

Шуст, та, *м.* Буравъ, которымъ выравниваютъ внутри стволъ ружья.

Шу́стати, таю, еш, *гл.* Шелушить, очищать отъ шелухи. *Шустаний ячмінь.* О. 1881. XI. Св. 60.

Шуства́л, лу, *м.* Кожаный передникъ. Лубен. у.

Шустели́на, ни, *ж.* Бѣлье, одежда? *Послі давай з її хребта усю шустелину здіймати. І се, каже, наше, і се наше.* Г. Барв. 369.

Шусті́ти, чу, тиш, *гл.*=**Шелестіти.** *Листя шустіт.* Вх. Уг. 277.

Шусть, *меж.* 1) Шасть, шмыгъ. *Шусть у шинк.* Левиц. *Мені з уст, а тобі за пазуху шусть.* Ном. № 7521. 2) Выражаетъ быстрое всовываніе во что. ЕЗ. V. 121. *Палицею шусть в діру.* Гн. II. 25. 3) Шусть на люльки. Будемъ мѣняться трубками. Ананьев. у.

Шу́тий, а, е. Не имѣющій одной изъ обыкновенныхъ принадлежностей. а) Безрогій, также съ малыми рогами. КС. 1898. VII. 45. Kolb. I. 65. Шух. I. 210. *„Нема такого діла, щоб я не зробив!"—„А налигай шутого вола за роги."—„Еге, коли ні за що налигача зачепити."* Черном. б) Безухій, безхвостый. **Шу́тий** собака (безухій); **шу́та** корова (безъ хвоста); **шу́тий** цап—козелъ безъ бороды. Берд. у. в)—чолові́к. Безухій или лишившійся волосъ на головѣ человѣкъ. Козел. у. г)—та цибу́ля. Лукъ безъ луковицы. *Шута цибуля: одні пера, а головки нема.* Лебед. у. е) **Шу́та ши́я.** Обнаженная, не прикрытая воротникомъ шея. *У дівчини шута шия.* Берд. у. ж) Узоры въ вышивкахъ также называются шуті: особый родъ, отличающійся отъ иного рода, называемаго **ріжиаті**. Шух. I. 161.

I. **Шу́тка, ки,** *ж.* 1) Шутка. *Шутки, шутки, а хвіст на бік.* Ном № 12658. 2) мн. Пустяки. *У вас шутки бураки, а в нас їдять.* Ном. № 12655. Ум. **Шу́точка.**

II. **Шу́тка, ки,** *ж.* 1) Ягненокъ. Отъ слова **шу́тий**. Вх. Пч. II. 6. 2) Пушистая сережка вербы, а также и покрытая таками сережками вѣтка. Фр. Пр. 34. ЕЗ. V. 210.

Шутко́вий, а, е—ва неді́ля. Вербное воскресенье. Фр. Пр. 34.

Шуткови́тий, а, е=**Шутковли́вий.** Полт. у.

Шутковли́вий, а, е. Шутливый. Черк. у.

Шуткома́, *нар.* Шутя. *Він це шуткома зробив.*

Шуткува́ння, ня, *с.* Шутки. *Се не іграшки, а шуткування.* Чуб. III. 99.

Шуткува́ти, ку́ю, еш, *гл.* Шутить. *Шуткує з неї.* Г. Барв. 206. *Шуткуй, глечичку, поки ушко відірветься.* Посл.

Шу́то, *нар.* Недостаетъ чего либо, обычно находящагося, напр.: роговъ, уха, волосъ и пр. Если женщина скинетъ монисто. серьги,—говорятъ: *Як тобі шуто без намиста* и пр. Борз. у.

Шутулу́ць, *меж.*=**Шусть 2.** *Печу, печу папку, саджу на лопатку, шутулуць у піч.* ЕЗ. V. 149.

Шуфа́та, ти, *ж.* Снарядъ для ловли рыбы: двѣ жерди, соединенныя въ видѣ ножницъ; къ одной половинѣ жердей прикрѣплена сѣть въ видѣ мѣшка; держа противоположные концы жердей въ рукахъ, можно двигать сѣтью, раскрывать и закрывать ея отверстіе. Вх. Пч. II. 23.

Шуфля́да, ди, *ж.*=**Шухляда 1.** Шух. I. 99.

Шух, ха, *м.* Мѣра дровъ. Шух. I. 265.

Шу́хля, лі, *ж.* Лихорадка. Влад.-Волынск. у. Слов. Д. Эварн.

Шухля́да, ди, *ж.* 1) Ящикъ въ столѣ, выдвижной ящикъ. 2) Шкатулка. Ум. **Шухля́дка.**

Шу́швалок, лка, *м.* Шушера, шушваль. *Я думала—парубки, коли шушвалки.* Мил. 105.

Шу́шваль, лі, *ж. соб.* Шушера, шушваль, дрянь, сбродъ. Рк. Левиц.

Шуши́ця, ці, *ж.* Усохшая **смерека.** Шух. I. 176.

Шу́шкати, каю, еш, *гл.* Шептать. Вх. Лем. 486.

Шушо́н, на, *м.* Родъ верхней женской одежды. О. 1862. VIII. 24. *Цариця ж сіла на ослоні в єдамашковому шушоні.* Котл. Ен. *Ішло кілька чоловік незвязаних і за ними шляхтянки у шушоні.* Стор. М. Пр. 149.

Шушу́, *меж.*, выражающее шептаніе. *От кияне—шушу-шушу, радяться.* АД. I. 50.

Шушу́кання, ня, *с.* Шептаніе. *Пійшло по церкві з його шушукання по між людьми.* Грин. II. 154.

Шушу́кати, каю, єш, *гл.* Шептать, шептаться.

Шушу́катися, каюся, єшся, *гл.* Шептаться.

Шушу́н, на́, *м.*=**Шошон.** КС. 1893. V. 283.

Шу́я, шу́ї, *ж. соб.* Сволочь, шваль. *Сама шуя в корчмі.* НВолын. у.

Шшке—не́! *меж.* Крикъ гуцульскаго пастуха: приказъ рогатому скоту возвращаться назадъ. Шух. I. 211.

Щ.

Щабе́ль, бля́, *м.* Перекладина въ передвижной лѣстницѣ, также въ полу́драбку. Рудч. Чп. 250. Чуб. VII. 403. *Упала з драбини, щабель уломився.*

Щаблюва́тий, а, е. Худой, съ выдающимися ребрами. *Щаблювата кобила.* НВолын. у.

Щабла́стий, а, е. Имѣющій щаблі́. Желех.

Ща́ва́, ви, *ж.* 1) Щавель, Rumex. Вх. Пч II. 36. 2) Кислая жидкость, сваренная изъ молочной сыворотки или хлѣбнаго квасу, хлѣбныхъ зеренъ, сухарей и квасцовъ,—въ ней варятъ шерстяныя нитки прежде окраски ихъ кошенилью. НВолын. у. 3) Кислыя минеральныя воды. Вх. Лем. 487.

Щаве́ль, влю, *м.* 1) Раст. а) Щавель, Rumex Acetosa L. ЗЮЗО. I. 134. То-же: **щаве́ль ки́ський.** ЗЮЗО. I. 178. б)—**во́дяний.** Rumex Hydrolapathum L. ЗЮЗО. I. 134. в)—**гороб'я́чий.** Rumex Acetosella. ЗЮЗО. I. 134. г)—**горобі́ний.** Rumex crispus L. ЗЮЗО. I. 134. д)—**за́ячий.** Oxalis acetosella L. ЗЮЗО. I. 130. е)—**ні́нський.** Rumex obtusifolius L. ЗЮЗО. I. 178. Rumex crispus L. ЗЮЗО. I. 134, 178. Ум. **Ща́влик.**

Щаве́льний, а, е. Щавелевый, щавельный. Желех.

Щави́дуб, ба, *м.* Имя сказочнаго героя, который, благодаря своей силѣ, могъ сламывать дубы. Чуб. II. 229.

Щави́ти, влю, ви́ш, *гл.*=**Чавити.**

Щаві́й, ві́ю, *м.*=**Щавель,** Rumex Acetosa. Вх. Пч. I. 12.

Ща́влик, ку, *м.* Ум. отъ щавель.

Щавни́к, ку́, *м.*=**Щавель.** Каменец. у.

Щаву́х, ху, *м.*—**за́ячий.** Oxalis Acetosella L. ЗЮЗО. I. 130. См. **Щавель заячий.**

Щав'я́н, ну́, *м.* Родъ растенія. *Пішли дівчата по грицики на доли та по щав'яни.* Грин. I. 31.

Щади́ти, джу́, ди́ш, *гл.* 1) Сберегать. 2) Щадить. *І, безбожний, свого сина не щадить.* Чуб.

Щадли́вий, а, е=Ощадний. Вх. Лем. 487.

Ща́дний, а, е=Ощадний. Желех.

Щадни́ця, ці, *ж.* Сберегательная касса.

Ща́дність, ности, *ж.*=**Ощадність.** Желех.

Ща́док, дку, *м.* Потомокъ. Желех.

Щака́ти, ка́ю, еш, *гл.* Раскалывать (дерево). *Не рубай, не щакай зеленого дуба.* Гол. II. 553

Ща́мба, би, *ж.* Большая щепка. Вх. Лем. 487.

Щамбити, блю, биш, *гл.* Щепать.

Ща́мб'я, б'я, *с. соб.* отъ щамба. Вх. Лем. 487.

Щасли́ве, *нар.*=**Щасливо.** *Най вас Бог щасливе провадить.* Ном. № 11885.

Щасли́вий, а, е. Счастливый. *Не родись багатий, а родись щасливий* Посл. *Виїхав на нивоньку в щасливу годиноньку.* Чуб. III. 238.

Щасли́вити, влю, виш, *гл.* Осчастливливать. *Благословля Господь покірних, великих і малих щасливить.* К. Псал. 265. *Щасливить поглядом і поглядом карав.* К. МБ. XII. 269.

Щасли́во, *нар.* Счастливо. *Вони зачали жить добре, щасливо.* Рудч. Ск. I. 92. *Прощавай!—Щасливо!*—такъ прощаются.

Ща́сний, а, е=Щасливий. *Не родись красна, та родися щасна.* Ном. № 1674. *Нехай Бог дав тобі тепер щасну годину.* Г. Барв. 181. *Ой рятуй нас, милий Боже, посилай нам щасну долю!* К. Псал. 270.

Ща́сниця, ці, *об.* Счастливецъ, счастливица. МВ. II. 135. *Як вродилась щасни-*

ця, так поправиться і п'яниця, Ном. № 1662.

Щáсно, *нар.*=**Щасливо.** *Ох, хоч би там усе було щасно!* Мир. Пов. II. 85.

Щастúти, тúть, *гл.* Давать, посылать, приносить счастье, благопріятствовать, удаваться. Употребляется безлично или въ третьемъ лицѣ, преимущественно когда говорится о Богѣ; также въ повелительн. наклоненіи ед. ч. въ выраж,: **Щастú, Боже!** *Хай Бог щастить.* Ном. № 11368. *Инші зорі щастять у його на врожай, инші на скот, а Віз—чумацька щаслива зоря.* К. ЧР. 148. *У всьому йому щастило. Щасти вам, Боже, на всяке добро!* Левиц. Пов. 405. *Але ж не все так їй щастило його дурити.* Г. Барв. 519.

Щастúтися, тúться, *гл. безл.* Благопріятствовать, удаваться. *А крепаку хоть як щаститься, усе добро на лихо стане.* МВ. (О. 1862. Ш. 71).

Щáстя, тя, *с.* Счастье. *В щасті не без ворога.* Посл. *Грошей багацько, а щастя мало.* Ном. № 1434. **Щáстя-дóля**. Счастливая судьба. *Нивоньку об'їжжає, щастя-доленьку має, рано з поля збірає.* Чуб. Ш. 238. Ум. **Щáстячко**. Ном. № 1675.

Щáти, (**щу? щиш?**) *гл.*=**Сцяти**. Вх. Уг. 227.

Ще, *нар.* Еще. *Нехай свою Україну я ще раз побачу, нехай ще раз послухаю, як те море грає.* Шевч. 47. **Ще-ще**. Еще кое-какъ. *Ще-ще спереду, а ззаду на чорта походить.* Ном. № 2910. **Ще б пак!** Еще бы!

Щебáти, бáю, еш, *гл.* Отщипывать, обрывать. См. **Щипати**. *Наказувала, щоб з калиноньки цвіток не рвати, аби при горі терном не щебати, аби на полі росу не щебати.* Гол. II. 582.

Щебернýти, ну, неш, *гл.* Отозваться, пискнуть. Фр. (Желех.).

Щебетáння, ня, *с* 1) Щебетаніе. Драг. 114. Грин. Ш. 256. *Нема в саду соловейка, нема щебетання.* Чуб. V. 73. 2) Веселый разговоръ, веселая болтовня.

Щебетáти, бечý, чеш, *гл.* 1) Щебетать. *Прилітає соловейко що-ніч щебетати.* Шевч. 33. 2) Лепетать, болтать, говорить (весело—о женщинахъ, дѣтяхъ). *А дітки ростуть, уже й в'ються коло мене і щебечуть, мої соловейки.* МВ. II. 7.

Щебетáшечка, ки, *ж.* Ум. отъ щебеташка.

Щебетíти, чý, тúш, *гл.*=**Щебетати**. *Ото яке балакуче придалось: щебетить та й щебетить увесь день.* Канев. у.

Щебетáшка, ки, *ж.*=**Щебетуха.** Ум. Щебетáшечка. *Три пташечки щебеташечки.* Мет. 307.

Щебетíй, тія, *м.*=**Щебетун.** Желех.

Щебетлúвий, а, е. 1) О птицѣ: постоянно щебечущій, пѣвучій. *Пташечко моя щебетлива.* 2) Говорливый. *Весела собі, щебетлива.* МВ. II. 36.

Щебетлúвість, вости, *ж.* Болтливость. Желех.

Щебетнýти, нý, нéш, *гл.* Однокр. в. отъ щебетати. *Дай водиці напитися, дівчино хороша!—Та чому ні,—щебетнула,—ось вода погожа.* Млак. 11.

Щебетýн, нá, *м.* 1) Щебечущій. 2) Говорунъ.

Щебетýха, хи, *ж.* 1) Пѣвунья (о птицѣ). 2) Говорунья, болтунья. *Чом до мене не говориш, моя щебетухо?* Чуб. V. 332. Ум. Щебетýшка, щебетýшечка.

Щевíй, в'ю, *м.*=**Щавій.** Вх. Пч. I. 12.

Щéдлик, ка, *м.* Пт. Fringilla serinus. Вх. Пч. II. 11.

Щедрáк, кá, *м.*=**Щедрівник.** Вх. Лем. 487.

Щедрéць, цá, *м.* Щедро дающій. Чуб. II. 666.

Щéдрий, а, е. 1) Щедрый. *Скупий складає, а щедрий поживає.* Ном. № 4669. 2) **Щéдрий вéчір**. Канунъ Новаго года. ХС. I. 80.

Щéдрик. 1)—**вéдрик**. Припѣвъ, которымъ начинается щедрівка. *Щедрик-ведрик, дайте вареник.* Чуб. Ш. 477. 2)=**Щедлик.** Вх. Пч. II. 11.

Щедринá, ні, *ж.* 1) Щедрость. 2) *об.* Щедрый человѣкъ. *Він—щедриня: поділиться з кожним, поможе.* Харьк.

Щéдрити, рю, риш, *гл.* Щедро давать. *Візьме грішний та й не верне, праведний дає і щедрить.* К. Псал. 88.

Щедрíвка, ки, *ж.* Святочная пѣсня, пріуроченная къ 31 декабря и 1 января. Щедрівки, подобно колядкам, поются хоромъ молодежи каждому хозяину. Ум. **Щедрівочка.**

Щедрíвник, ка, *м.* Поющій щедрівку.

Щедрíвниця, ці, *ж.* Поющая щедрівку. Чуб. Ш. 476.

Щедрівчáний, а, е. Къ щедрівкам относящійся. Желех.

Щéдрість, рости, *ж.* Щедрость. Желех.

Ще́дро, *нар.* Щедро; въ изобиліи. К. Псал. 296.

Щедро́вий, а, е. Относящійся къ ще́дрому ве́чору. *Пшеничні хліби—то господару; щедрове пиво—то господинці, а солодок медок—Богу на славу.* Чуб. Ш. 336.

Щедрува́льник, ка, *м.*=**Щедрівник.**

Щедрува́льниця, ці, *ж.*=**Щедрівниця.** Грин. III. 53.

Щедрува́ти, ру́ю, еш, *гл.* Пѣть щедрівки. *Збіраюсь колядувать, як вже й щедрувать пора.* Ном. № 510.

Щеза́ти, за́ю, еш, *гл.* Исчезать.

Щезу́н, на́, *м.* Родъ злого духа. *На дверях усіх будинків вирізують, випалюють або намазують дехтем хрест, щоби щезуни не входили до середини, не наносили хороби людям та маржині.* Шух. I. 107.

Ще́лепа, пи, *ж.* Челюсть. Левиц. Пов. 339. *Він йому розбив голову—ударив кінською щелепою.* Міус. окр. *Як не перестанеш лаяться, до я тобі щелепи розде́ру.* Козел. у.

Щемели́на, ни, *ж.* Раст.: а) Pulmonaria angustifolia L. ЗЮЗО. I. 133. б) Pulmonaria officinalis L. ЗЮЗО. I. 133.

Щеме́рець, рця, *м.* Въ выраженіи: До щемерця. Совсѣмъ, безъ остатка. *Повирізував усе до щемерця.* Зміев. у.

Щемі́ти, млю, ми́ш, *гл.* Щемить. *Зуби не боліли і не щеміли.* Чуб. I. 125.

Щени́тися, ню́ся, ни́шся, *гл.* Щениться.

Щент. Въ выраженіи: **до ще́нту.** До тла, до корня, совершенно. *Дерезу до щенту викорчував, бо так росплодилась, що пів города запаскудила.*

Щеню́к, ка́, *м.*=**Щеня 1, 2.** Вх. Пч. II. 5. Вх. Зн. 84.

Щеня́, ня́ти, *с.* 1) Щенокъ. *Маленька собачка повік щеня.* Ном. № 9608. *Завзяте, як панське щеня.* Ном. № 3324. 2) Волченокъ. Вх. Лем. 487. 3) Небольшой бѣлый волдырь, который, согласно народному вѣрованію, появляется подъ языкомъ животнаго, укушеннаго бѣшеной собакой; изъ созрѣвшихъ щенят выходятъ червячки, проглотивъ которые скотина бѣсится. Драг. 31. Мил. М. 27. 4) **Зі́нське щеня́.** Слѣпышъ, Mus typhlus. *Зле, як зінське щеня.* Ном. № 2886. Ум. **Щенятко.**

Щеп и **ще́па, пи́,** *ж.* Прививка, черенокъ, привитый къ другому дереву. *Яка щеп, така яблуня.* Ном. № 7142. *А снилось в-осени мені, тоді, як щепи ми щепили.* Шевч. 495. Ум. **Ще́почка.**

Ще́пина, ни, *ж.* Балка, связывающая снизу стропила.

Щепи́ти, плю́, пи́ш, *гл.* Прививать (деревья, оспу). *Тоді як щепи ми щепили.* Шевч. 495.

Щепі́й, пія́, *м.* Оспопрививатель. *Щомісяця ходить оцей щепій до попа та доглядається, яким дітям треба щепити віспу.* Харьк. г.

Щепі́льник, ка, *м.*=**Щепій.** *Він росказував се прилюдно. Там був тоді й щепільник, той, що віспу щепить.* Екатериносл. у.

Ще́пко, *нар.* Точно, безъ походу. *Казна щепко важить.* Лубен. у. (В. Леонтовичъ).

Ще́плення, ня, *с.* Прививка.

Ще́почка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ щепа. 2) Въ причитаніи надъ умершей дочерью употреблено какъ ласкательное для дочери слово: *Моя донечко, моя й правдочко! Моя донечко, моя й вишенько, моя щепочко, моя й родиночко, моя й дитиночко!* Мил. 217.

Щерба́, би́, *ж.* Наваръ изъ чего-либо; уха. *Щерби багато, а галушок трохи.* Ном. № 7559. *Онисько кашовар щербу притирив ваганами, варену густо з сазанами.* Мкр. Г. 4.

Щерба́к, ка́, *м.* 1) Башмакъ изъ цѣльнаго куска кожи. Сумск. у. 2) Родъ растенія. Вх. Лем. 487.

Щерба́н, на́, *м.* 1)=**Щербань.** 2) Раст.: а) Cirsium rivulare. Вх. Пч. II. 30. Тоже: **щерба́н вели́кий.** Вх. Пч. II. 30. б)—**малий**=**щербанець.** Вх. Пч. II. 32.

Щербане́ць, нцю, *м.* Раст. Hyoseris foetida. Вх. Пч. II. 32.

Щерба́нь, ня́, *м.* Сосудъ съ выбитымъ краемъ.

Щерба́тий, а, е. 1) Съ зазубриной, надколотый, вызубренный. *Щербатого горшка ніколи не направиш.* Посл. *Колись і моя копійка не щербата була.* Посл. 2) О человѣкѣ: у котораго выпалъ одинъ или нѣсколько зубовъ. Харьк. 3) Вообще съ изъяномъ, съ недостаткомъ, неудачный. **Щерба́та до́ля.** Горькая судьбина. 4) О лунѣ: на ущербѣ. *Щербатий місяць.* Шевч. 342. 5) **Щерба́та пра́вда.** Не вполнѣ правда, скорѣе ложь, чѣмъ правда. Ум. **Щерба́тенький.** *Правда, та щербатенька.* Грин. I. 241.

Щербе́ць, цю́, *м.* Раст. Thumus serpyllum. Вх. Пч. I. 13.

Щерби́на, ни, *ж.* Зазубрина, брешь, изъянъ. *Як умре дитина, то мала щербина; а як тато або мама, то велика яма.* Ном. № 9371. Ум. **Щерби́нка.**

Щербинча́, ча́ти, *с.* Горшокъ съ выбитымъ краемъ. Вх. Зн. 30.

Щерби́ти, блю́, би́ш, *гл.* Дѣлать зазубрины.

Щерби́ця, ці, *ж.*=**Щерба.** Ум. **Щерби́чка.** ЗОЮР. I. 230.

Щерла́тий, а, е=**Шарлатовий?** *Вилинули соколи з чужої сторони і сіли-упали у лісі на превольдобному древі орісі, звели собі гніздо щерлатне, а знесли яйце жемчужне.* КС. 1882. XII. 493.

Щертови́й, а́, е́. 1) Насыпанный въ уровень съ краями. *У иншій четверти ячменю, то буде щертових мірок дев'ять, а верхових вісім.* Полт. г. 2) О землѣ: твердый, тугой. *Тут земля щертова, туга,—ореш, а воно плуг тільки при щирці.* Конот. у.

Щерть, въ выраж. у щерть. Въ уровень съ краями. *Брав у щерть, а оддав з насипою.*

Щет, ти, *ж.*=**Щеть.** Вх. Лем. 487.

Щети́на, ни, *ж.* Щетина.

Щети́нник, ка, *м.* Торговецъ мелкимъ товаромъ, разносящій по селамъ и промѣнивающій за щетину и другіе сельскіе продукты. Вас. 189. **Віддам щети́нникові,**—пугаютъ дѣтей, когда они плачутъ. Ном. № 9272.

Щети́нуватий, а, е. Имѣющій большую щетину. Черк. у.

Щеть, ти, *ж.* Родъ щетки для чесанія льна. Вх. Уг. 249.

Щиба́ти, ба́ю, еш, *гл.*=**Лопатати.** Вх. Зн. 84.

Щи́белець, льця, *м.* Пт. Fringa. Вх. Пч. II. 15.

Щиблюва́ти, лю́ю, еш, *гл.*—**по́ріж.** Надѣвать по́ріж (родъ рыболовной сѣти) на канатъ. Вас. 188.

Щи́глик, ка, *м.* Ум. отъ щиголь.

Щи́гликів, кова, ве. Принадлежащій щеглу, щегленку. *Медвідь косу зачесав да йде сповідати, буде тую щигликову матір мордувати.* Грин. III. 664.

Щигля́чий, а, е. Свойственный, принадлежащій щеглу. По щигля́чій. Какъ щеголъ. *Співав би гарно по щиглячій.* Гліб.

Щи́голь, гля, *м.* Пт. Щеголъ, Fringilla carduelis. Ум. **Щи́глик:** *Жвавий як щиглик.* Левиц. Пов. 58. *Думав собі щиглик громаду збірати.* Грин. III. 663.

Щи́кавиця, ці, *ж.* Родъ растенія. Желех.

Щи́кавка, ки, *ж.*=**Икавка.** *Коли кого нападе щикавка, то се значить, що хтось його згадує.* ЕЗ. V. 191. Ум. **Щи́кавочка** ЕЗ. V. 191.

Щи́кати, каю, еш, одн. н. **щи́кнути, ну, неш,** *гл.*=**Икати, икнути.** Желех.

Щи́катися, кається, *гл. безл.*=**Икатися.** *Як сі щикає, то хто згадує.* ЕЗ. V. 86.

Щикні́ти, (ні́ю, еш?), *гл.* Скупиться. Желех.

Щи́кнути. См. **Щикати.**

Щи́колодка, ки, *ж.* Щиколотка. Кіев. Подольск. г.

Щи́колоток, тка, *м.*=**Щиколодка.** *Виросло в лісі деревце ні на п'ядь, ні на щиколоток.* Ном. стр. 295, № 155.

Щимі́ти, млю́, ми́ш, *гл.* и пр.=**Щеміти** и пр.

Щимки́, кі́в, *м. мн.* Тиски. *Як треба, то хоч у щимки голову положи, то не здумаєш.* Ном. № 10049.

Щи́на, ни, *ж.*, также и во мн. ч. **щи́ни.** Урина. Желех. ЕЗ V. 188.

Щи́па, пи, *ж.* 1) Щепка. Вх. Лем. 487. 2)=**Клешня** (у рака). Вх. Лем. 487. См. **Щипало.**

Щи́павка, ки, *ж.* 1) Насѣк. а) Хвостовертка, хищникъ, Staphilinus. Вх. Пч. I. 7. б) Дитикъ, водяной хрущъ, Dyticus. Вх. Пч. I. 6. 2)=**Сікавиця.** Вх. Пч. II. 19. 3) Приборъ для срыванія плодовъ съ дерева.

Щипа́к, ка́, *м.* 1) Болѣзненный наростъ (напр. сифилитическій) во рту. Лубен. у. 2) Насѣк. уховертка, Forficula auricularia. Вх. Лем. 487. 3) Насѣк. жужелица, Carabus. Вх. Лем. 487. Ум. **Щипачо́к.**

Щипа́ло, ла, *с.*=**Клешня** (у рака). Вх. Уг. 277.

Щи́пальці, лець, *с. мн.* Челюсти у насѣкомыхъ. Вх. Пч. I. 15.

Щи́панка, ки, *ж.* Особый родъ мережки.

Щипапі́ча, щипипі́ча, чі, *ж.*=**Щипак 2.** Вх. Лем. 487.

Щипа́ти, па́ю, еш, *гл.* Щипать. *Правда так, гусарин!—казав Радюк, щипаючи за щоку свого Павлика.* Левиц. Пов. 148.

Щипає-ламає зелений виноград. Чуб. V. 346. *Вибігала.... прудка коза, щипала травицю.* Левиц. I. 92. *Кинув не палку, уб'ю не галку, щиплю не пірря, їм не м'ясо.* Ном. стр. 293, № 92.

Щипа́тися, па́юся, (**плюся**), **ешся,** *гл.* Щипаться. *Навпісля будуть кусатись та щипатись.* Левиц. Пов. 499.

Щипачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ щипак.

Щипе́ць, пцю́, *м.* Раст. Festuca ovina L. ЗЮЗО. I. 123. См. **Тонконіг.**

Щипи́ця, ці, *ж.*=**Щипак 2.** Вх. Уг. 277.

Щи́пка, ки, *ж.* Щипокъ. *Далі москальча зляка́лось, щоб він не росердивсь та не дав би йому щипки.* Кв. Ум. **Щи́почка.**

Щипля́к, ка́, *м.*=**Щипак 2.** Вх. Уг. 277.

Щипну́ти, ну́, не́ш, *гл.* Однокр. в. отъ **щипати.** Щипнуть. *А в тих лозах барвін-листок, щипну-вирву, вінець сплету.* Чуб. Ш. 37. *Вже й лає; часом щипне або штовхне стиха.* МВ. (О. 1862. Ш. 41).

Щи́почка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ щипка. *Щипочки, рибочки, там і моїх дві ниточки* (говорятъ, щипая одѣтаго въ новую одежду). Ном. № 11152. 2) Кусочекъ? *Щипочка хліба.* 3) Ласкат. слово: крошечка. *Чуєш, кумасю, щипочко, кришечко.* Ном. № 11641. Въ причитаньи надъ умершимъ сыномъ. *Моя дитиночко, моя й щипочко! Моя щипочка одщипнулася.* Мил. 211.

Щипу́н, на́, *м.* 1) Щипунъ, тотъ, кто щиплется. Константиногр у. 2) **Жук-щипу́н.** Жукъ-олень. Константиногр у.

Щипу́чий, а, е. 1) Щипаючій. Константиногр. у 2) Ѣдкій. Константиногр. у.

Щи́пчик, ка, *м*=**Щипак 2.** Вх. Лем. 487.

Щир, ру, *м.* Раст. Amarantus retroflexus. Вх. Пч. I. 8. ЗЮЗО. I. 111.

Щира́к, ка́, *м.* Раст. Boletus edulis. Вх. Пч. II. 29.

Щи́ре, *нар.*=**Щиро.** *Кохай щире, не облудне.* Чуб. V. 24.

Щире́й, рею́, *м.* Раст.: а)=**Щир.** ЗЮЗО. I. 111. б) Amarantus Blitum L. ЗЮЗО. I. 111.

Щи́ре́ць, рця, *м.* 1) Нетронутая подпочва, вообще что нибудь нетронутое. НВолын. у., Радом. у. 2) Чистый песокъ. Гол. Од. 43. Желех. *Щирець пісок шорсткість має.* Любечъ. 3) Раст. Amarantus paniculatus L. ЗЮЗО. I. 111. 4) **До щи́рця́.** До дна, до конца, до остатка. *Тоді й ми вип'єм до щирця.* Алв. 37. *Тут Демчиху, мабіть, допекло до щирця, бо аж засичала.* МВ. (КС. 1902. X. 145). *Попили й поїли усе до щирця.*

Щи́рий, а, е. 1) Искренній. *Щира душа.* Ном. *Щире серце.* Чуб. Ш. 266. 2) Истинный, настоящій, неподдѣльный, сущій. *Добра та рада, де щирая правда.* Ном. № 6130. *Щирий козак ззаду не нападається.* Ном. № 4199. *Це не казка, а щирая правда.* Чуб. II. 27. 3) Настоящій, безпримѣсный, чистый. *Щирий пісок.* Радом. у. *Ходить зайчик по щирім бору.* Грин. III. 109. *Зробив ворітця із щирого злітця.* Чуб. Ш. 295. *Огородив двір щирим залізом.* Чуб. 4) Усердный, прилежный. *Щирому і Бог помагає.* Ном. № 4436. *Ой запрягайте батькови коні ой щирі вороні.* Мет.

Щирина́, ни́, *ж.* Самая средина, нетронутая средина. *Инший б'ється й рубається не відступаючи, як мур.... инший загнавсь аж у щирину вражу.* МВ. Ш. 56.

Щири́ця, ці, *ж.* Раст.: а)=**Щир.** Вх. Пч. I. 8. б)=**Щирей.** ЗЮЗО. I. 111. *Понад шляхом щирицею ховрашки гуляють.* Шевч. 77.

Щи́рість, рости, *ж.* 1) Искренность. 2) Усердіе. *Вибачайте, добрі люде, наша щирість та неспроможність.* Ном. *Не стій, коню, надо мною, виджу ж бо я щирість твою.* Гол. I. 98. **Од щи́рости.** Искренно. *Просить, наче й справді од щирости.*

Щи́ро, *нар.* 1) Искренно. по правдѣ. *Вона мене молодого щиро полюбила.* Мет. *Молились щиро козаки.* Шевч. 161. 2) Въ соединеніи съ прилагательными усиливаетъ качество или указываетъ на чистоту, безпримѣсность его: *щиро-народній,* (Левиц. Пов. 258), *щиро-польський,* (Левиц. I. 312) и пр. 3) Усердно. *Шкодливих горобців та гав він щиро так ганяв, що витоптав всі кавуни і дині.* Гліб.

Щирозло́тий, щирозло́тний, а, е. Изъ настоящаго золота. *Щирозлотий перстень.* Чуб. Ш. 305.

Щирозу́бий, а, е. Оскаливающій часто зубы, переносно: злой, сварливый. *Чуєш ти, суко щирозуба, давай мені їсти!* Грин. II. 165.

Щи́ронька, ки, *ж.*=**Щирість.** *Бачу ж я щироньку твою.* АД. I 270.

Щиросе́рдий, а, е=**Щирий.** К. Кр. 14.

Щирува́ти, ру́ю, єш, *гл.* Держать себя

искренно, быть искреннимъ съ кѣмъ. *Як зо мною п'ють, зо мною гуляють, тогді мені щирують, а як від мене підуть,— за мене говорять, ще й на мене ворогують.* Чуб. V. 467.

Щиря́щий, а, е=**Щирий** 1. *Серце моє щирящеє, тіло моє трудящеє.* Чуб. V. 1009.

Щит, та́, *м.* 1) Гребень крыши избы. Чуб. VII. 379. 2) Трехугольный бокъ кровли. Вх. Лем. 487. 3) Щитъ. *Возьми спис і щит у руки.* К. Псал. 80. 4) Верхушка растенія. *А я на тій руті-м'яті щити позриваю.* Грин. III. 66. Ум. **Щиток.**

Щита́ти, та́ю, еш, *гл.* Считать. *Зорі щитаєш, а під носом не бачиш.* Ном. № 6613.

Щита́тися, та́юся, ешся, *гл.* Считаться, быть сосчитываемымъ. *Копійка любить, щоб щитаться.* Ном. № 9922.

Щити́ти, чу́, ти́ш. *гл.* Защищать, оберегать. Лебед. у.

Щити́тися, чу́ся, ти́шся, *гл.* Защищаться, оберегаться. *Скільки вже не щитися, а без долі нічого не поробиш.* Канев. у. *Літом у кужусі ходив: щитився все, бачите, від хороби, щоб його щитила лихая година.* Лебед. у.

Щи́тний, а, е. 1) Уютный, безопасный. 2) Плотно приходящійся. Черниг. у.

Щи́тно, *нар.* Плотно, безъ щелей. Черниг. у. *Двері причинені були щитно.* Новомоск. у.

Щито́к, тка́, *м.* Ум. отъ щит. Въ 3 мъ значеніи употребляется и самостоятельно. *Вирубується щиток з дубка і сучки на йому обрубуються.* Черниг. у. *От яка шкода: щиток у вишеньці зломився.* Черниг. у.

Щівни́к, ка́, *м.*=**Щавій.** Вх. Пч. I. 12.

Щіли́на, ни, *ж.*=**Щіль.** Ком. II. 26. *Дивлюсь скрізь щілину.* ЗОЮР. I. 242. Ум. **Щіли́нка.**

Щі́лко, *нар.* При самой землѣ. *Вівця щілко з'їдає зело.* НВолын. у.

Щі́ль, лі, *ж.* Щель. *Дві дровиняки, чотирі коляки, вісім дір, дев'ята щіль.* (Загадка: *ярмо*). ХС. III. 64.

Щі́льний, а, е. Плотно пристающій. *Щільна покришка.*

Щільни́к, ка́, *м.*=**Сцільник** *Щільник меду.* Рудан. I. 79.

Щі́льно, *нар.* 1) Плотно, не оставляя скважинъ, промежутковъ; въ обхватъ. *А зачини двері, да щоб щільно.* Грин. II. 8. *Ополудні гребли сіно і в валочки клали щільно.* Мет. 315. *Чобіт щільно на нозі.* НВолын. у. 2) Настойчиво, усердно, неотвязно. *Як присікавсь щільно, так він і признавсь.* Черк. у. *А візьмись за його щільніш,—зараз признається.* Черк. у. **Щільно бре́ше.** Складно вретъ. Константиногр. у. Ум. **Щільне́нько.**

Щіти́ти, чу́, ти́ш. *гл.* Чесать щеткой пряжу.

Щі́тка, ки, *ж.* 1) Щетка. **Щі́ткою** чистятъ что либо; **щіткою** изъ жесткой щетины начисто разглаживаютъ **мички**; родъ кисти изъ мочалы для мазанья стѣнъ глиной или мѣломъ также называется **щіткою**. Вас. 200. Чуб. VII. 410. *Треба мазати хату, та десь діти щітку закинули.* Харьк. у. О густо растущихъ растеніяхъ говорятъ: **як щітка.** *Лісок, як щітка.* Ном. № 14033 *Зійшло, як щітка.* Мир. ХРВ. 59. 2) Раст.=**Щіткан.** Вх. Пч. II. 30. 3) а) Родъ хороводной игры, въ которой поется пѣсня: *Щі́тка маленька, де твоя ненька? На маковці сиділа, дрібен мачок дзюбала.* Одна изъ играющихъ также называется **щіткою**. Маркев. 74. б) Также называется: **щітка-гребі́нка.** Родъ игры, въ которой просятъ дать **щітку** и **гребінку**. Грин. III. 110. Ум. **Щі́точка.**

Щітка́н, на́, *м.* Раст. Clavaria flava. Вх. Пч. II. 30.

Щітни́к, ка́, *м.* Рукоятка у щетки (у штукатуровъ). Черк. у.

Щі́точка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **щітка.** 2) Кисточка, которой разрисовываютъ глиняную посуду. Шух. I. 264. 3) **мн.** Раст. Dipsacus sylvestris. Вх. Пч. I. 10.

Щітчи́на, ни, *ж.* 1)=**Щітка.** 2) Раст. Dipsacus. Вх. Лем. 487.

Щі́ть, ти, *ж.* 1)=**Щітка.** *Жито посходило, як щіть; сіянець повитикався з грядки густо, як щіть.* Левиц. I. 28. 2) Чесалка, мыканица, гребень. Угор.

Щітя́к, ка́, *м.* Кисть у маляра. Слов. Д. Эварн.

Щі́чка, ки, *ж.* Ум. отъ **щока.**

Що, *мѣст.* 1) Что. *Що мати варила?—Борщ.* Ном. № 276. *Вона знає, що починає.* Ном. *Що вбогий, що багатий— у Бога все рівно.* Ном. № 80. *Чоловік що ступить, то згрішить.* Ном. № 99. *Що не їж, а хліба хочеться.* Грин. II. 309. *Зійшли вони на такий пустирь, що*

бур'ян як у чоловіка. Рудч. Ск. II. 34. **Що..., то....** Чѣмъ..., тѣмъ.... *І що йому міцнійш у голову уступає, то він далі посува.* МВ. (КС. 1902. X. 146). *Що далі, то неначе лучче стає.* КС. 1883. IV. 773. **А що..., то....** Такъ какъ..., то.... *А що він того не сказав нам, то ми й не знали.* **Не що.** Не очень. *Він не що й старим чоловіком умер.* О. 1861. X. 34. *Не що давно се було.* Прил. у. **Ні до чого.** Ни къ чему не годный, ни для чего не нужный. *Так і зріс він ні до чого.* Св. Л. 159. **Ні по чому.** Ничего не стоятъ. *Дурні ні по чому: що ступиш, то й дурний.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 102). **Чим дуж.** См. **Дуж. Чим тьху.** См. **І Тьху.** 2) Сколько. *Що то плачу, що то гомону було та страху по селу.* МВ. II. 67. *Що ж то зібралось народу, так, Господи, Твоя воля.* Кв. *Що світа, то й мира.* Ном. **Що сила, що сили.** Сколько хватитъ силъ. *Ударив що сили. Гавкає на мир що сили.* Греб. 361. **Що мога.** Сколько возможно. *Що мога бери, аби доніс.* 3) Который, рая, е. *Приходить до коня, що з мідною гривою.* Рудч. Ск. I. 104. *Замісила яйцями борошно, що намітала.* Рудч. Ск. II. 2. Въ томъ-же значеніи: **що-він, що-вона, що-воно.** *Се колесо, що зверху пада на його вода.* Ном. *Ой чия то хата з краю, що я її не знаю.* Чуб. V. *Біда тій курці, що на ній сокола заправляють на лови.* Ном. *Не той пан, що надів жупан, а той, що в його щире серце.* Ном. 4) Если, когда. *Як же мені його звоювати, що я не знаю.* Рудч. Ск. II. 11. *Де вже ти мені поможеш, що у мене нема нічого.* Рудч. Ск. II. 21. *Чим то я завтра похмелюсь, що я всі гроші пропив?* Рудч. Ск. II. 21. 5) Такъ какъ. *У ярмарок схотілось піти, та й не знаю, чи що застану, що уже так нерано.* Рудч. Ск. II. 25. 6) Такъ что. *А во Йвана дочка да мені не рівна: ой як вийде за ворота—як та королівна, що з нею не стати, а ні розмовляти, тільки взяти, шапку зняти, на добридень дати.* Грин. III. 200. 7) За то что. *Бог нам дав, що ми такі бідні—то це нам щастя.* Рудч. Ск. II. 25. 8) Хотя, не смотря на то, что. *На улицю піде,— і то навчиться погано лаятись, що тут же й батько й мати, а то на чужині.* Г. Барв. 438. 9) Кое что, что нибудь. *Та і мені що перекинь.* Котл. Ен. III. 13. 10) Какъ только, лишь только. *Оттo вискакує з води проклятий ирод, і що розженеться против Кожем'яки, то він його булавою.* ЗОЮР. II. 30. 11) Всякій разъ какъ, всякій разъ когда. *І що вона плакала,—то купа срібла стоїть, а сама сліпа.* Рудч. Ск. II. 50. *Що пожене бичка пасти, то цілий день проспить.* Рудч. Ск. II. 45. *Що в Бога служба, то пан-отець і звелить усім навколішки припасти.* Кв. 12) **Що за.** Какъ, какой, какая, какое. *А що в лісі за тихо, тільки листя шелестить.* Чуб. *Що за люде?— Із Черкас.* ЗОЮР. I. 246. *Що то за пекло, що тепло?* Ном. № 199. *Що то за хороші, за молоді парубки.* МВ. II. 7. 13) **Що-небудь.** Что-нибудь. *Утни що-небудь про гайдамаків.* Шевч. 156. 14) Въ началѣ рѣчи часто значитъ: вотъ. *Що одним полем пішов Сомко Мушкет, а другим полем—Стецько Кукуруза.* Макс. *Що люде гуляють і роскоші мають, а я заробляю—нічого не маю.* Чуб. 15) **І що то.** Что значитъ. *І що то, подумаєш, на світі оці жіночки?... Ніяк од їх і не встережешся.* 16) При превосходной степени прилагательныхъ и нарѣчій для усиленія. **Що-найдужче.** Какъ можно сильнѣе. **Що-найперше.** Прежде всего. *Що-найдужчий, що-найгірший, що-найдорожчий. Що-наймолодший.* Шевч. 454. 17) При сравнительной степени нарѣчій: чѣмъ. *Що далі, усе вона хмурнійша—от мов хмара чорна.* МВ. II. 37. 18) При словахъ, выражающихъ понятіе о времени: каждый, еже.... *Що-вечора, що-ранку, то й надінеш новодранку.* Ном. № 11241. *Тужу ж я, тужу що-день, що-година.* Чуб. V. 21. *Що-дня і що-ночі.* Шевч. 6. *Що-місяця.* Чуб. *Не що-день Великдень.* Ном. № 5334. *Що-неділі.* Чуб. *Що-літа.* Чуб. *Що-рік, що-року.* Шевч. *Що-тижня.* Чуб. **Що-раз.** Всякій разъ, ежечасно. *А ти мене що-раз лякаєш снами.* К. Іов. 16. 19) **Що-на!** Что вотъ тебѣ! что ну! 20) **Що-годі!** Что ну! *Таке болото на дворі, що годі!* НВолын. у. 21) **Не що бо й що!** Въ томъ то и дѣло. *Не що бо й горе!* Въ томъ то и бѣда. Ном. № 2125. 22) **Що-що.** Что иное. *Що-що, а біда завше здибає.* Ном. № 2205. См. **Шо.**

I. **Щоб, ба, м.**=**Щовб.** Вх. Лем. 487.

II. **Щоб, щоби,** сз. 1) Чтобы. *Старий заховавсь в степу на могилі, щоб ніхто не бачив.* Шевч. 9. *Щоб тебе у жито головою.* Ном. № 3263. 2) Если-бъ. Св. Л. 15. *Щоб я тебе не любила, то б я тебе*

не будила. Чуб. V. *Ой щоб не ти, серце дівчино, то б я не був тута.* Чуб. 3) Хотя-бы. *Вітер—щоб дихнув, листя пов'яло.* Св. Л. 215.

Щовб, бу, *м.* **щовба, би,** *ж.* Крутая верхушка горы, утесъ. Новгород.-Сѣверск. у. Гайсин. у. *Ходи бо геть: став саме на щовбу гори—посунешся у провалля.* Могил. у. *Переверни туту високу гору, що на ні є на щовбі поставлений хрест.* Гн. I. 204.

Щововкнути, ну, неш, *гл.* Встрѣчено въ поговоркѣ: *Ніч така тиха—ніщо не щововкне,* т. е. не издастъ звука. Ном. № 589.

Щогла, ли, *ж.* 1) Шестъ. *Уставши ж рано, на зорі, найшов, мов прапір Магомета, запаску з алого грезета на довгій щоглі у дворі.* Мкр. Г. 49. *Становили шинки по долинах, зводили щогли по високих могилах.* ЗОЮР. I. 56. *Щогла або тичка—довгий дрючок, котрим тягнуть невід під льодом.* О. 1861. XI. 116. *Перш рубаємо ополонки та й спускаємо невід на щоглах.* О. 1861. XI. 115. 2) Мачта. *Стоїть корабель: сам золотий, щогли срібні.* Рудч. Ск. II. 80. 3) Часть узды: переплеты, соединяющіе перечілок съ переніссям. Вас. 160.

Щоглик, ка, *м.* Ум. отъ щоголь.

Щоглистий, а, е. Многомачтовый. *З щоглистими кораблями палає Скутара.* Шевч. 59.

Щоголь, гля, *м.*=**Щиголь.** Вх. Пч. II. 10.

Щоденний, а, е. Ежедневный; насущный. К. Псал. 69. *Щоденна лайка та докори.* Мир. ХРВ. 268. *Щоденна пропасниця.* Міус. окр. *Щоденні потреби.* Левиц. *Хліб наш щоденний дай нам сьогодні.* Єв. Л. XI. 3.

Щоденник, ка, *м.* 1) Дневникъ. 2) Ежедневное изданіе. О. 1862. IX. 108. *Недавно в однім листі празького щоденника „Народні листи" чехи на ввесь світ оголосили свої гріхи.* О. 1862. IX. 25.

Щоденно. *нар.* Ежедневно. *Я щоденно тебе славив.* К. Псал. 160.

Щока, ки, *ж.* 1) Щека. *За скоки обіб'ю і щоки.* Ном. № 12479. 2) Бокъ топора. Сим 24. Ум. **Щічка.** *Сльози на щічках.* МВ. III. 10.

Щокати, каю, еш, *гл.* Говорить що. Вх. Зн. 84.

Щокатий, а, е. Полнощекій.

Щолба, би, *ж.*=**Щовба.**

Щолопок, пка, *м.* Верхушка, макушка. *Вихватились, як на щолопок.* Ном. № 7575. *Почвалав на щолопок гори довідатись, що там діється.* Поэт. г. Ум. **Щолопочок.** *Почепила квітку на голову на щолопочку.* Рк. Левиц.

Щомісячний, а, е. Ежемѣсячный.

Щопки, ків, *м. мн.* Стебли. Угор.

Щорічний, а, е. Ежегодный.

Щорічно, *нар.* Ежегодно.

Щось, *мѣст.* 1) Что-то. *Чує щось душа, та мені не каже.* Ном. № 377. *Це щось заїзже.* Г. Барв. 209. *Чимсь його вдарив. Показав їй на ніс, що як навмисне був чимось замазаний.* Св. Л. 106. 2) Что-нибудь. *Бог за працю міє щось дати.* Ном. № 72.

Щот, ту, *м.* Счетъ. *Копійка любить щот.* Ном. № 9922.

Щоти, тів, *м. мн.* Счеты. *На щотах класти знали.* Котл. Ен.

Щотина, ни, *ж.* и пр.=**Щетина** и пр. К. ЧР. 371. МВ. II. 13.

Щотник, ка, *м.* Ариѳметикъ. Желех.

Щотниця, ці, *ж.* Ариѳметика. *Арихметикою або щотницею зветься така наука, що навчає без помилок щитати (лічити).* Кон. Ар. 1.

Щотничий, а, е. Ариѳметическій. Желех.

Щотувати, тую, еш, *гл.* Считать. *Стали вони гроші щотувати.* Борз. у.

Щочасний, а, е. Ежечасный. *Се, кажу, моя душа щоденна, щочасна вживилася.* МВ. II. 100.

Щоченя, няти, *с.* Щечка. *Сама біленька, свіженька, щоченята червоніють* О. 1862. VIII. 17.

Щувак, ка, *м.*=**Соловей.** Вх. Уг. 277.

Щудлак, ка, *м.* Пт. Hypsibates himantopus.

Щука, ки, *ж.* Щука, Esox lucius. Браун. 29. *Ой ти, щуко бистра, бери окуня з хвоста.* Ном. № 4250. Ум. **Щучка,** щучечка.

Щулити, лю, лиш, *гл.* 1)—**очі.** Прищуривать глаза. 2)—**вуха.** Прижимать уши.

Щулитися, люся, лишся, *гл.* 1) Ежиться. *Не дурно той бідний її чоловік так щулився в закутку.* Левиц. I. 464. 2) Щуриться. Черном. *Пан Хоцінський позіхав, щулився на канапі.* Левиц. I. 182.

Щуняти, няю, еш, *гл.* Травить. Литин. у.

Щупа, пи, *ж.*=**Щука.** Вх. Пч. II. 19.

МУЕ. I. 46. Ум. **Щупачо́к.** *На, жінко, щупачка, звари хоч юшки дітям.* Грин. II. 191. *Вигулькнув щупачок на широкій річці.* Чуб. V. 262.

Щупакі́в, ко́ва, ве. Принадлежащій щукѣ-самцу. *У щупаковій голові є такі кісточки.* ЕЗ. V. 179. *Коли в щупаковім череві знайдуть рибу ще свіжу.* ЕЗ. V. 178.

Щупачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ щупак.

Щупеля́, ля́ти, *с.*=**Щучка.** *А в мене* (у рибалки) *тільки пара щупелят, а то все один уюн наголо.* Сим. 150.

Щу́плий, а, е. Невзрачный, щуплый, худой, тонкій. *Був на одльоті хуторок, було в нім щупле будування.* Котл. Ен. *Щуплий колосок.* НВолын. у. *Щуплий чоловік.* НВолын. у.

Щупля́вий, а, е=**Щуплий.**

Щупни́й, а, е. Недостаточный, незначительный? *Купне—щупне.* Ном. № 10482.

Щу́пта, ти, *ж.* Щепотка. *Щупта соли.* НВолын. у.

Щу́птати, таю, еш, *гл.* Дотрагиваться, касаться. Вх. Зн. 84.

Щур, ра́, *м.* 1) Крыса, Mus rattus и Mus decumanus. ЕЗ. V. 83. Св. Л. 221. Вх. Пч. II. 6. *Не ззість його ніщо: ні миші, ні, щури.* 2) Птица: стрижъ, Hirundo riparia. *Сидить, як щур в горах* Ном. № 1353. *Що то таке: чи щур, чи горобець маленький?* Греб. 394. 3)=**Щир.** Вх. Пч. I. 8. Ум. **Щу́рик.**

Щуре́ць, рця́, *м.*=**Щир.** Вх. Пч. I. 8.

Щу́рик, ка, *м.* 1) Ум. отъ щур. 2) Насѣк. Amara (fulva). Вх. Пч. I. 5.

Щурі́й, рія, *м.*=**Щир.** Вх. Пч. I. 8.

Щуря́, ря́ти, *с.* Птенецъ стрижа. *Ой на дворі вутята.... а на хаті щурята.* Ив. 79.

Щу́ря́чий, а, е. 1) Крысиный. Желех. 2) Принадлежащій, свойственный стрижу. *Уся круча в щурячих норах.* Харьк. у.

Щу́чечка, ки, *ж.* Ум. отъ щука.

Щу́чий, а, е. Щучій, относящійся къ щукѣ. Чуб. I. 69; III. 434.

Щу́чин, на, не. Принадлежащій щукѣ. *Зуби щучини.* Мил. М. 55. *Щучина голова.* Рудч. Ск. I. 81.

Щу́чка, ки, *ж.* Ум. отъ щука.

Ю.

Юга́, гі́, *ж.* Родъ сухого тумана въ жаркій лѣтній день,—кажется, будто воздухъ смѣшанъ съ голубоватымъ дымомъ. *Юга—це Петро вівці жене.* Маж. 157. *У юзі сонце бреде.* Черк. у. *Як юга повіє,—гречка уся пропаде.* Нѣжин. у. *Юга йде,—чи не горить де село, або що.* Черк. у.

Юга́с, са, *м.*=**Вівчарь.** Вх. Лем. 476, 487.

Югну́ти, ну́ не́ш, *гл.* Побѣжать, махнуть. *Та знов югне з хати,—і слід загув.* МВ. II. 10. *Югнем косити!*

Юд, ю́да, *м.* Рябина, Sorbus Aucuparia. Вх. Лем. 487. Ум. **Юдик.** Вх. Лем. 487.

'Юда, ди, *м.* Родъ злого духа, нечистой силы. Шух. I. 43. *Нечистий дух-юда юдит християнина, аби один другого бив.* ЕЗ. V. 101.

Юде́й, юде́я, *м.* Іудей, еврей. *Доколи ви, юдеї, сліпо во дні ходите? Біг явився, воплотився,—ви єго не видите.* Чуб. I. 180.

Юде́йство, ва, *с. соб.* 1) Іудеи, евреи. 2) Все іудейское, еврейское: жизнь, языкъ, литература. *Шкода ж нам у сей период шукати в тісному юдействі місця такому вільному, такому щирому творові.* К. Іов. (Передмова), VII.

Юде́йський, а, е. Іудейскій, еврейскій. *Народивсь Ісус у Вифлиємі юдейському.* Єв. Мт. II. 1.

Юде́я, Юде́ї, *ж.* Іудея. *Архелай царює в Юдеї замість батька свого Ирода.* Єв. Мт. II. 22.

'Юдик, ка, *м.* Ум. отъ юд.

Юдина, ни, *ж.*=**Юд.** Вх. Лем. 487.

'Юдити, юджу, ю́диш, *гл.* Подстрекать; искушать. *Нечистий дух Юда юдит християнина, аби один другого бив.* ЕЗ. V. 101. См. **Під'юджувати.**

Юж, южа́, *м.*=**Вуж.** Вх. Пч. II. 17.

Юве́фок, фка, *м.* Раст. Hyssopus officinalis. Вх. Пч. I. 10. ЗЮЗО. I. 125.

'Юлавий, а, е. Слабосильный; обезсилѣвшій. *Син мій ізмалку чогось собі такий юлавий.* Черк. у. *Він—чоловік хворий: так зразу юлавий зробиться і пада.* Екатериносл. у.

Юла́с, са́, *м.*=**Юлиця.** В тѣчено въ пѣснѣ. *Ой не виходь на юлицю, на юлас.* Мил. 95.

'Юлиця, ці, *ж.*=**Вулиця.** *Юлиця-охітниця та до сліз доводить.* Ном. № 12561. *Улетів сокіл із юлиці в двір.* Маркев. 65. Ум. **Юлонька, ю́лочка.** *Чом юлонька не широкая?* Чуб. III. 158. *Та піду я юлочками.* Мил. 194.

Юн, юна́, *м.*=**В'юн** 1. *Крутиться, як юн в ополонці.* Посл.

Юна́к, ка́, *м.* 1) Молодой человѣкъ. *Вийшов юнак із-за лугу і долину переходе.* Щог. В. 41. 2) Молодецъ, удалецъ. Чуб. V. 954. К. ЧР. 117. *Він був юнак уродливий.* К. ЧР. 103. *Од нас, козаки, од нас, юнаки, ні один ляшок не скривея.* ЗОЮР. II. 253. *І старий заплакав, як побачив на коневі такого юнака.* Шевч. 250.

Юна́цтво, ва, *с.* 1) Молодечество, удаль. *А добрий юнак, о, добрий! Один хиба Кирило Тур йому в юнацтві рівня.* К. ЧР. 117. *Покиньте се дурне юнацтво і розійдіться по домах.* Котл. Ен. IV. 51. 2) *соб.* Молодцы, удальцы. *Обгорнуло кіш юнацтво.* К. МБ. XI. 142.

Юна́цький, а, е. 1) Принадлежащій юнаку. 2) Молодецкій, удалой. Желех.

'Юпка, ки, *ж.* Верхняя одежда: а) мужская: родъ полукафтанья изъ домашняго, болѣе тонкаго, сукна, въ талію, со складками и со стоячимъ воротникомъ. Чуб. VII. 419. Въ Харьковщинѣ юпка изъ болѣе тонкой матеріи, напр. **китайки.** (Парубки),

попідголювавшись любенько, понадівали хто нову свиту, хто китаєву юпку, хто ще батьківський, хоч і старий, та жупан. Кв. І. 23. б) женская: по покрою похожа на корсе́тку, но длиннѣе и съ рукавами, иногда на ватѣ. КС. 1863. V. 282. Въ роменскомъ у. женскій нагольный полушубокъ. Вас. 154, 155. Ум. **'Юпочка.** *Приходила і ся туди в червоній юпочці баєвій.* Котл. Ев. І. 19. *А дівочкам уся волечка: за юпочку да на улочку.* Чуб. Ш. 59.

Юпчи́на, ни, *ж.*=**Юпка.** Г. Барв. 112. *Ухопила юпчину і ранісінько погнала овечат.* Г. Барв. 380.

'Юрба́, би, *ж.* Толпа, гурьба. Рудч. Чп. 257. *Коло хати, перед ґаночками, сидить юрба людей. Посередині килим, а на килимі пляшки, чарки і всяка страва.* К. ЧР. 63. *Прощайся з юрбою твоєю.* Котл. Ен. Ш. 24. *Юрбою йшли.* Черн. у. Ум. **'Юрбочка, ю́рбиця.** *Було тут військо волонтирі та всяких юрбиця людей.* Котл. Ев. IV. 56.

'Юрда, ди, *ж.*=**Вурда 1.** *Пироги, вареники з юрдою.* Харьк. у.

Юриди́ка, ки, *ж.* Вѣдомство имѣній одного какого либо владѣльца. Чуб. VI. 98, 200, 217.

'Юрик, ка, *м.* Родъ ласточки: Cypselus apus. Вх. Лем. 487.

Юри́ств, ти, *м.* Юристъ. *Дере коза лозу, а вовк козу, а вовка мужик, а мужика пан, а пана юриста, а юристу чортів триста.* Чуб. І. 304. *Юриста завзятий.* Котл. НП. 388.

'Юричок, чка, *м.* Ум. отъ **ю́рик.**

Юрли́вий, в, е. Живой, проворный. *Дочка.... гнучка, юрлива, молода.* Котл. Ев. IV. 15.

'Юрма, ми, *ж.*=**Юрба.** *Народу юрма там стояла.* Алв. 92. *Людська юрма усе поле вкрила.* К. ЧР. 327. См. **Ґу́рма.**

'Юродв, ди, *об.* 1) Юродъ. *Добре я знаю сього юроду.* К. ЧР. 142. 2) **'Юроди справляти.** Юродствовать. Кролев. у.

Юроди́вий, в, е. Юродивый. *Схаменітьсн недолюдки, діти юродиві!* Шевч. 211.

Юро́дство, ва, *с.* Юродство. *Хиба не знаєш юродства запорозького?* К. ЧР. 107.

Юро́к, юрка́, *м.* 1) Родъ трубочки, сдѣланной изъ ствола бузины или другого дерева: когда мотаютъ нитки, сквозь эту трубочку пропускаютъ нитку и держа за **юрок,** сматываютъ,—такимъ образомъ нитки не рѣжутъ руку. Константин. у. Чуб. VII. 409. 2) Родъ колышка, употребляемаго при вязаніи сноповъ. *Йдуть на ниву хоць не рано- серпом голит, юрком в'яже.* Грин. Ш. 639. 3) Пт. Fringilla, montifringilla, вьюрокъ горный. Вх. Пч. II. 11.

'Юрськи́й, а, е. Относящійся къ дню св. Юрія (23 апр.). **'Юрська вода́.** Вода, набранная въ день св. Юрія съ соблюденіемъ особыхъ обрядовъ и употребляемая въ знахарствѣ какъ цѣлебное средство. Мил. М. 13.

'Юрта, ти, *ж.*=**Юрма.** АД. II. 148. *У росправу зійшлись всі юртою.* Полт. *Як кинеться чабан-Степан,—а де ж його юрта?* КС. 1882. VIII. 386.

'Юртатися, таюся, єшся, *гл.* Двигаться, ерзать. *Чи ти кріпко держиш?—Кріпко держу.—А чого ж колода юртається?* Мелитоп. у. Слов. Д. Эварн.

Юртува́ти, ту́ю, еш, *гл.* Волновать, возмущать. *Козак людей юртує темний, хижий, п'яний.* К. МБ. Ш. 253. *Юртуєш розум.* К. ПС. 56.

Юртува́тися, ту́юся, єшся, *гл* Суетиться, возиться, сбиваться въ кучи. *Я ввійшов у хату і бачив, що тут ті юртуються біля неї, зняли з вірьовки....* Екат. у. *Щось він там дуже юртувався.* Мир. ХРВ. 274. *Юртується той гад, лазить одно на одного.* Грин. Изъ устъ вар. 147.

'Юрчик, ка, *м.* Стебелекъ? *Просив хлопець розмайрину юрчик,—без віконце подала.* Грин. Ш. 228.

'Ютреня, ні, *ж.*=**Вутреня.** *Не почула рідна ненька, до ютрені йдучи.* Рудч. Чп. 137.

Юха́, юхи́, *ж.* 1) Супъ, уха, вообще жижица въ вареной пищѣ. Вх. Уг. 278. *Юхи підсип, коли єсть.* Ном. № 13363. *З дешевої риби і юха дешева.* Ном. № 10535. Чаще въ этомъ знач. употребляется ум. **юшка.** (См.). **Набра́тися чиєї юхи́.** Усвоить чьи манеры, обычаи, духъ. *Школярської юхи набрався.* Ном. № 6096. 2) Кровь (презрительно). Желех. **Соба́ча ю́ха́,** употр. какъ бранное слово. *Як поп'ється, то йому не кажи ні злого ні доброго,—така собача юха.* ЗОЮР. І. 152.

'Юхварка, ки, *ж.* Родъ кушанья, свареннаго изъ картофеля, творога, тѣста и пр. Шух. І. 141.

'Юхт, ту, *м.*=**Юхта 1.** Шух. І. 278.

'Юхта, ти, *ж.* 1) Юфть. КС. 1893. V.

279. Чуб. VII. 418. 2) Отверстіе въ стѣнкѣ печи, чрезъ которое чистятъ дымовую трубу, задѣлываемое вновь послѣ чистки. Канев. у.

Юхто́вий, а, е. Изъ юфти сдѣланный. *У юхтових чоботях.* Кв.

'Юхторити, рю, риш, *гл.* Суетиться? *Син спершу й не постерігав, чого мати так юхторить, як побачить якого удівця, або старого парубка, а далі й догадавсь, (що хоче заміж).* Грин. II. 166.

'Юхторитися, рюся, ришся, *гл.* Стремиться, рваться? Норовить? *І куди вже вам юхторитись заміж,—он смерть за плечима.* Грин. II. 168.

'Юхторка, ки, *ж.* Инструментъ кожевниковъ: желѣзный цилиндръ, вращающійся на оси, оба конца которой прикрѣплены къ рукояткѣ; на цилиндрѣ по окружности кольцеобразныя нарѣзки, отчего при накачиваніи имъ конской кожи послѣдняя получаетъ видъ юфти. Сумск. у.

'Юшечка, ки, *ж.* Ум. отъ **юшка**.

Юши́ти, шу́, ши́ш, *гл.* О крови: литься. *Кров юшить.* Мнж. 23. *Так з його юшить і пасока тече.* Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 87). *З носів і уст юшила кров.* Котл. Ен. V. 68.

'Юшка, ки, *ж.* 1) Супъ (съ мясомъ, картофелемъ и пр.), уха (рыбная), вообще жижица въ вареной пищѣ. Маркев. 164. Чуб. VII. 439. *М'ясом хвалиться, а воно і юшки не їло.* Ном. № 2576. *Дешева рибка,—погана юшка.* Ном. № 10536. *А петрушку кришии в юшку.* Шевч. 244. *П'ять казанів стояло юшки.* Котл. Ен. II. 11. **Юшки московської ухватив.** Баловствомъ занимается. Ном. № 2927. 2) Сокъ растенія. Борз. у. Ум. **'Юшечка.** Чуб. V. 1159.

Я.

Я, *мѣст.* Я. *Я од людей чула.* МВ. II. 9. *Дитина мені хвора.* Камен. у. *Нам Бога не вчить, як хліб родить.* Ном. № 35.

'Ябеда, ди, *ж.* Ябеда. *З пірцем ходить та ябеди за чвертку горілки пише.* О. 1862. V. 23.

'Ябéдник, ка, *м.* Ябедникъ. О. 1862. VIII. 21.

'Ябко, ка, *с.*=**Яблуко.** *Гей в саду червоні ябка.* Гол. I. 305.

Яблúчко, ка, *с.* Колѣнная чашка, patella. Вх. Зн. 84.

'Яблінка, ки, я́бліночка, ки, *ж.* Ум. отъ яблінь.

Яблінча́, ча́ти, *с.*=**Яблунька.** *З мого яблінчати вирви собі вовоч.* Гн. II. 38.

'Яблінь, лоні, *ж.*=**Яблуня.** Драг. 410. Ум. **'Яблінка, я́бліночка.** Драг. 410. Гн. II. 242.

'Яблуко, ка, *с.* 1) Яблоко. *Сушаться на сонці грушки й яблука на тичках тоненьких.* МВ. II. 36. 2) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 200. Ум. **'Яблучко.** *Було личко, як яблучко, стало—як ожина.* Мет. 253.

Яблунéвий, а, е. Свойственный, принадлежащій яблонѣ. МУЕ. I. 175. *Пахне в саду яблуневим цвітом.*

Яблуни́на, ни, *ж.* 1) Яблоня, одна яблони. *Не клин—яблунина, золотая верховина.* Мил. Св. 9. 2) Яблоневое дерево.

Яблунни́, ня, *с. соб.* Яблони. *Саме яблуння у садку.* Черк. у. *Садок той увесь був заріс вишенням, сливняком і рясними грушами і яблунням.* О. 1862. VIII. 15.

'Яблунь, ні, *ж.*=**'Яблуня.** Вх. Uч. II. 35.

'Яблунька, ки, *ж.* Ум. отъ яблуня.

'Яблуня, ні, *ж.* Яблоня. *Яка щеп, така яблуня.* Ном. № 7142. Ум. **'Яблунька.** *Посажу коло хатини на спомин дружині і яблуньку, і грушечку.* Шевч. 693.

'Яблучко, ка, *с.* 1) Ум. отъ **яблуко.** 2) Родъ орнамента въ размалевкѣ глиняной посуды: круглыя точки, кружки величиной въ серебряный пятачекъ. Вас. 184.

Яблучкóвий, а, е=**Яблуневий.** *Та й на мою головоньку білий цвіт упав: вишневий, черешневий додолочку, яблучковий, грушковий на головочку.* Мил. Св. 16.

'Яблушний, а, е. Яблочный.

'Яблушник, ка, *м.* Яблочный квасъ. МУЕ. I. 110.

Ябча́нка, ки, *ж.* Родъ кушанья изъ сваренныхъ яблокъ. *Ябчанку варять з яблук, котрі уперед обирають.* МУЕ. I. 101.

'Яведрик, ка, *м.*=**Явида.** Желех.

'Явида, ди, *м.*=**Чорт.** Шух. I. 149.

Яви́тк, ся, *гл.* См. **Являти, ся.**

'Явір, я́вора, *м.* Яворъ, Acer Pseudoplatanus L. Анн. 4. *Над Дунаєм явір зелененький.* Мет. 260. Яворъ—символъ козака въ пѣсняхъ. *Стоїть явір над водою, в воду похилився, на козака пригодонька, козак зажурився.* Нп. Ум. **Яворéць, я́ворик, яворóч, я́воронько.** О. 1861. XI. Св. 44. *Пішла лисичка у лісок, аж бачить, рубають люде яворці.* Рудч. Ск. I. 13. *Яворе-яворику, тонкий, зелененький.* Чуб. III. 87. *Ой піду я лісом-бором да й стану я під явором: явороньку зелененький, пропав мій вік молоденький.* Грин. III. 177.

Явíрка, ки, *ж.* ? *У зеленій полониниці, в зеленій явірці—жени, мила, коровиці, я пожену вівці.* Гол. IV. 488.

'Явкати, каю, еш, *гл.*=**Ня́вкати.** Фр. (Желех.).

'Явки, *мн.* Въ выраженіи: у я́вки—ви-

дамо, явно. *В явки горілки не дають, а чогось же він та там стремить.* Г. Барв. 288.

Явкотіти, кочу, тиш, *гл.* Пищать, визжать. *Дітей лякають, кажуть, що дід забере у ліру, бо це діти так у лірі явкотять.* Подол. г.

Явлений, а, е. Явленный, чудесный. *Явлена ікона.* Грин. I. 62. **Явлена вода.** Крещенская вода, освящаемая въ день Богоявленія Господня, 6-го января. Черн. у. *Помагаєш, вода явлена, очищаєш. вода явлена....* Маркев. 89.

Являти, ляю, еш, сов. в. **явити, явлю, явиш,** *гл* Являть, явить, показывать, показать, предъявлять, предъявить. *Старший брат Ігнатів помер, чумакуючи, в дорозі, і про те нігде не явлено і не записано.* К. ДС. 5. *Набрав він у припіл* (жару) *та й радіє, що явлено йому чудо таке: не горить пола.* Г. Барв. 458.

Являтися, ляюся, ешся, сов. в. **явитися, явлюся, явишся,** *гл.* Являться, явиться, показываться, показаться. *Він явився Марії.* Єв. Мр. XVI. 9. *Як тобі, Оксано, і в наше село явитись? Тебе засміють, закиркають.* Кв. I. 218.

'**Явний. а, е.** Явный. извѣстный. очевидный. *Явне зробилось ім'я його.* Єв. Мр. VI. 14.

Явнісінький, а, е. Совершенно явный, совершенно очевидный.

Явнісінько, *нар.* Совершенно явно, совершенно очевидно. *Озирнув Іван навкруги себе і йому явнісінько стало, що Остап не в труні лежить, а живе собі, мов чернець той, у келії.* Грин. I. 288.

'**Явно,** *нар.* Явно, очевидно. *Ніколи він не міг явно ввійти в город.* Єв. Мр. I. 45.

Яворець, рця, *м.* Ум. отъ явір.

'**Яворик. ка,** *м.* Ум. отъ явір.

'**Яворин, на,** *м.*=**Явір.** *Під зелененьким явором.* АД. I. 136.

Яворина, ни, *ж.* 1)=**Яворин**=**Явір.** *На долині яворина хоче похилиться.* Мет. 16. 2) Яворовое дерево. *Тешуть явір, тешуть явір, тешуть явориину, молодому козакові та на дубовину.* Грин. III. 280.

Яворовий, а, е. Принадлежащій явору, сдѣланный изъ явора. *Сінечки мої яворові, будете неметені.* Мет. 214. *Яворовий коромисел.* Мет. 50.

Яворок, рка, яворонько, ка, *м.* Ум. отъ явір.

Яга, яги, *ж.* 1) Яга. *Баба-яга, костяна нога. Така баба-яга, костяна нога, що на мідному току молотить, москалів робить.* ЗОЮР. II. 51. 2) Злая баба, яга. *У сусіди впросилась до такої ж, як сама,, яги.* Г. Барв. 188.

Ягівка, ки, *ж.*=**Гагілка.** Вх. Зн. 84.

'**Ягідка, ки,** *ж.* 1) Ум. отъ ягода. 2) мн. Раст. Daphne Mezereum L. ЗЮЗО. I. 121.

'**Ягідник. ка.** *м.* Раст. Fragaria vesca L. ЗЮЗО I. 178.

Ягідниця, ці, *ж.* Собирающая ягоды. *Пішли наша ягідниця по ягоди, та щось довго нема,--чи не заблудила в лісі.* Зміев. у.

'**Ягідонька, ки,** *ж.* Ум. отъ ягода.

'**Яглі, лів,** *мн.*=**Яглиця.** Мнж. 168.

'**Яглиця, ці,** *ж.* Раст. Aegopodium podagraria. Мнж. 168. Анн. 11. *Молода, як у спасівку яглиця,*—т. е. старая.

Ягні, (**нів,** *м?*), *мн.* Родъ кушанья. *Готова страва вся стояла.... ягни і до софорку кури.* Котл. Ен. V. 14.

Ягнитися, нюся, нишся, *гл.* Рожать ягнятъ.

Ягниця, ці, *ж.* 1) Овца молодая. *Поглядає, як вовк на ягницю.* Ном. № 8773. 2) Названіе маленькаго и слабаго вола. КС. 1898. VII. 47. Ум. **Ягничка.**

Ягничка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ ягниця. Овечка въ первую зиму. Вас. 198. *Родилися бички, телички, чорні ягнички.* Чуб. III. 451. 2) Особый родъ бросанія палки въ игрѣ плаз. Ив. 18.

Ягничник, ка, *м.* (Выговаривается: єгничник). Пастухъ ягнятъ у гуцуловъ. Шух. I. 190.

Ягнусик, ка, *м.* „Крупное монисто съ дукатами". Павл. 68.=Єднус?

Ягня, няти, *с.* 1) Ягненокъ. *Я пас ягнята за селом.* Шевч. 404. 2) Агнецъ. *Я посилаю вас, як ягнят між вовки.* Єв. Л. X. 3. Ум. **Ягнятко, ягняточко.** *Поти ягнятка скачуть, поки матір бачуть.* Ном. № 9366. *Із степу перекотиполе рудим ягняточком біжить.* Шевч. 431.

Ягнятина, ни, *ж.* Мясо ягненка. Желех.

Ягнятко, ка, ягняточко, ка, *с.* Ум. отъ ягня.

Ягнятник, ка, *м.* Пастухъ ягнятъ. Вх. Зн. 84.

Ягнячий, а, е. 1) Свойственный, при-

надлежащій ягненку. *У нашого дяка ягнячий голос.* Нѣжин. у. 2) Сдѣланный изъ шерсти или овчины ягненка, поярковый. *Ягняче руно.* Вас. 198. *Ягняча пряжа.* Вас. 170. *Сива шапка, сива шапка, а пояс ягнячий.* Грин. Ш. 680.

'Ягіддя, дя, *с. соб.* Ягоды. *Ягіддя в садку такого,—аж гілля гнеться.* Полт.

'Ягідка, ки, *ж.* Ум. отъ ягода.

Ягідни́к, ку́, *м.* Стебли, кусты клубники или земляники. Вх. Пч. І. 10. Желех. *Ягіднику багато, а ягід нема.* НВолын. у.

'Ягідонька, я́гідочка, ки, *ж.* Ум. отъ ягода.

'Ягода, ди, *ж.* 1) Ягода. *Нема над рибу линину, м'ясо свинину, ягоду сливину, а дівку Марину.* Ном. № 7523. *Молода й хороша, як ягода.* МВ. ІІ. 64. 2) мн. Мускулы на лицевыхъ скулахъ. Конст. у Ум. **'Ягідка, я́гідонька, я́гідочка.** Мил. 161. *Як ягідку, як пташечку кохала....* Шевч. 504. *Дівка, як ягідка.* Ном. № 8430. **Ягідка** употр. какъ ласкательное для женщины. *Моя голубко сизокрила, моя ти ягідко!* Шевч. 504.

Ягода́нка, ки, *ж.*=**Черешнянка.** МУЕ. І. 101.

'Яґрост, ту, *м.*=**Аґрус.** НВолын. у.

Ядвівча́к, ка, *м.* Птица Turdus pilaris, сѣрый дроздъ. Вх. Лем. 487.

Ядéречко, ка, *с.* Ум. отъ ядро.

'Ядéрни́й, а, е. 1) Зернистый. Желех. *Як щуплий колосок, то й жито не ядерне.* 2) Здоровый, крѣпкій, плотный. Желех. *Ядерний огірок.* Черк. у. 3) О почвѣ: плодородный. *Тим тут гарно буряки поросли, що ядерніша земля,—більше заживку малось.* Черк. у. 4) Свѣжій, холодноватый. *Ядерний вітер; ядерна ніч.* Канев. у. 5) О рѣчи: связный, основательный. Желех. См. **Ядряний, ядрений.**

'Ядéрність, ности, *ж.* 1) Зернистость. Желех. 2) Крѣпость, плотность. Желех. 3) Связность, основательность (рѣчи). Желех.

'Ядéрно́, *нар.* 1) Крѣпко, плотно. Желех. 2) Свѣжо, холодновато. *Ядерно вночі.* Канев. у. 3) Связно, основательно (сказать). Желех.

Ядéрце, ця, *с.* Ум. отъ ядро.

'Ядре́ни́й, а, е. 1)=**Ядряний** 1. 2)=**Ядряний** 2. Нѣжин. у. *Весна була ядрена.* Черниг.

Ядрени́стий, а, е=Ядряний 1. Чуб. Ш. 385. *Да вроди, Боже, густеє жито, колосистеє, ядренистеє.* Грин. Ш. 19.

'Ядре́но, *нар.* Свѣжо, холодновато. *Ядрено сьогодні було вранці.* Нѣжин. у.

Ядро́, ра́, *с.* 1) Зерно (хлѣбное), сѣмячко (мясистаго плода), зерно орѣха. Чуб. Ш. 452. *Роди, Боже, жито, пшеницю: у полі ядро, а в домі добро.* Маркев. 1. *Але він не посадив фсьо: сховав під язик їдно ядро яблоньове.* Гн. І. 15. 2) Завитокъ овчины. **Блага́ на ядро́**—„слабая овчина съ палой овцы". Вас. 153. 3) Ядро, testiculus. Вх. Лем. 488. Ум. **Ядéрце, ядéречко.** *Ой ори, синку, широку нивку, та посіємо яру пшеницю, та уродиться зелене стебельце, зелене стебельце, золоте ядерце.* Чуб. Ш. 465. *Роскушу орішок та вийму ядерце.* Нп. *Ядеречко у житові ще м'якеньке.* Волч. у.

Ядря́ний, а, е. 1) Зернистый, крупнозернистый. Чуб. Ш. 241. *Ой добра ніч, широкеє поле, жито ядрянеє.* Мет. 322. 2) Свѣжій, холодноватый. *Ніч тиха, ясна і ядряна.* Черниг. См. **Ядрений, ядерний.**

'Ядýха, хи, *ж.* Чаще во мн. ч. **я́дýхи.** Удушье. Желех.

Ядýшливий и ядýшний, а, е. Страдающій удушьемъ. НВолын. у. Рк. Левиц. Подол. г.

Яéчко, ка *с.* 1) Ум. отъ яйце. 2) **Котóве, котя́че яéчко.** Родъ растенія. Конст. у. Лохв. у.

Яéчниця, ці, *ж.*=**Яєшня.** МУЕ. І. 105.

Яéшенька, ки, *ж.* Ум. отъ яєшня.

Яéшний, а, е. Яичный. *Яєшний білок.* Полт.

Яéшник, ка, *м.* Грибъ, Agaricus caesareus. Вх. Пч. ІІ. 28.

Яéшня, ні, *ж.* 1) Яичница. Ном. стр. 282, № 461. *Спрягти яєшню.* 2) Шутливо: разбитыя яйца. *Ніс коробку яєць побіля Івана та й побив їх чисто, танцюючи, і сам, як чортяка, убрався в яєшню.* Драг. 341. **Поби́ти, зім'я́ти на (в) яéшню когó.** Сильно избить. Котл. Ен. Ш. 69. *Но хто лиш в город показався, того в яєшню і поб'ють.* Котл. Ен. V. 72. Ум. **Яéшенька.** *Хто ж тобі, як я, яєшеньку зготує?* Морд. Пл. 133.

Яз, я́зу, *м.*=**Їз.** Прилуц. у. *Піде рано-рано, язи позаставляє, духи позакриває, в'юнів, карасів наловить.* Г. Барв. 54.

'Язвина, ни, *ж.* Нора, ущелье, оврагъ. Камен. у. Желех. Вх. Зн. 81.

'Яздра, дер, *с. мн.* Жабры. Вх. Лем. 488.

'Язе, *м.* Дѣтск. Языкъ. О. 1862. IX. 119.

Язик, ка, *м.* 1) Языкъ (часть тѣла). *Що вимовиш язиком, того не витягнеш і волом.* Ном. № 1105. (Здѣсь ошибочно: **колом**). *Язик висолоплює.* Стор. I. 17. *Вивалив язик собака—душно.* Харьк. *Язиче, язиче! лихо тебе миче.* Ном. № 1103. **Ніхто тебе за язик не тяг.** Никто тебя не принуждалъ говорить. **Прикусити язика.** Замолчать. Ном. № 1126. Въ томъ же значеніи: **укуситися за язик.** *Мені слова промовити не вільно при батьку: тілько наменусь,—усі моргають і кивають, що треба мені за язик укуситися.* МВ. II. 86. *Щоб тобі язик усох!* Бранчивое пожеланіе. К. ЧР. 184. **Неначе язиком корова злизала.** Пропало безслѣдно. *Я погорів, уся худібонька пропала, неначе язиком корова ізлизала.* Гліб. **Німий язик.** а) Скотина, животное. б) Дитя. в) Нѣмецъ, иностранецъ, баринъ (какъ говорящій на чужомъ языкѣ). *Там така пісня, що вже пан—німий язик—та й той плакав.* Ном. № 9250. 2) Языкъ, рѣчь. См. **Мова.** *Зібралися до тебе усіх язиків люде.* К. (О. 1861. Ш. 6). 3) Народъ, національность. *Туди* (в Чорноморію) *всякого язика находить.* Г. Барв. 329. 4) Языкъ, плѣнникъ, отъ котораго добываютъ необходимыя свѣдѣнія о непріятелѣ. К. ЧР. 142. *За Дунаєм та за річкою язика поняли: „Ой скажи нам, та турчине"....* Грин. Ш. 604. 5) Часть **бґаного ключа**, состоящаго изъ двухъ пластинокъ: на концѣ болѣе длинной прикрѣплена такъ, что можетъ свободно двигаться, короткая, которая и называется **язиком.** Шух. I. 94. 6) Рыба=**Язь**, Leuciscus idus. Вх. Пч. II. 19. Ум. **Язичок.**

Язикатий, а, е. Болтливый. *Язиката баба.*

Язичник, ка, *м.* Раст. Ophioglossum vulgatum L., безплодная вая. ЗЮЗО. I. 130.

Язичок, чка, *м.* 1) Ум. отъ **язик.** *Помовчи, язичку, кашки дам.* Ном № 1108. *Язичку, язичку! маленька штучка,—велике лихо робиш.* Ном. № 1104. 2)=**Кощок.** Шух. I. 229. 3) мн. Раст.: а) Plantago lanceolata. Вх. Пч. I. 12. б) Veronica longifolia L. ЗЮЗО. I. 141.

Язібаба, би, *ж.* 1) Вѣдьма. Вх. Уг. 278. См. **Яга, язя.** 2) Гусеница Bombux rubi. Вх. Уг. 278.

Язівець, вця. *м.* ? *Ми з моєю саме до язівця доходили, вертались з Лубень.* Сим. 238.

'Язь, язя, *м.* 1)=**Яз.** Г. Барв. 471. 2) Рыба: Leuciscus idus. Вх. Пч. II. 19. Idus melanotus. Браун. 28.

Язюк, ка, *м.*=**Язь 2**, Leuciscus idus. Вх. Пч. II. 19.

'Язя, язі, *ж.* 1)=**Язюк**=**Язь 2.** Leuciscus idus. Вх. Пч. II. 19. 2)=**Гадюка**, Pelias berus. Вх. Пч. II. 17. ЕЗ. V. 95. 3) Злая баба. *То язя з пекла родом.* Ном. № 2900.

'Яй! *межд.* 1) Выражаетъ удивленіе. Желех. 2) Выражаетъ боль. Желех.

'Яйкати, каю, еш, *гл.* Кричать **яй**, жаловаться, охать. Желех.

'Яйко, ка, *с.*=**Яйце.** *Твоя бабка і моя бабка продавали разом яйка.* Ком. Пр. № 1027.

Яйкотіти, кочу тиш, *гл.*=**Яйкати.** Желех.

Яйце, ця, *с.* 1) Яйцо. *Носиться, як курка з яйцем.* Посл. *На яйцях спечений.* Рудч. Ск. II. 2. 2) Яичко (въ половыхъ органахъ). 3) *мн.* **Яйця.** Родъ игры въ мячъ, который катятъ по вырытому въ землѣ ряду ямокъ; въ ту ямку, въ которой остановится мячъ, бросаютъ камешекъ, называемый **яйце.** КС. 1887. VI. 461. 4) **Чортове яйце.** Неразвитой грибъ, Phallus impudicus. ЗЮЗО I. 131. 5) **Котячі яйця.** Раст. Glechoma hederacea L. ЗЮЗО. Ум. **Яєчко.** *На Похвалу птиця похвалиться первим яєчком.* Ном. № 425.

Як, *нар.* 1) Какъ. *Вода чиста, як сльоза.* ЗОЮР. I. 147. *Добре, як у Бога за дверима.* ЗОЮР. I. 147. *О, як болить моє серце, а сльози не ллються.* Котл. НП. 339. *Як вас маємо звати?* Харьк. *Як ти підеш, що такий дощ?* Харьк. *Як крикну я: брешеш!* Стор. М. Пр. 47. *Як дам ляща тобі я в пику, то тут тебе лизне і чорт!* Котл. Ен. I. 83. *Як глянув господарь і зо зла аж посинів.* Гліб. **Як на ім'я.** Какъ по имени, какъ зовутъ. *Забулась, як на ім'я того пана.* МВ. I. 138. **Як ся маєш?** Какъ поживаешь? *Здоров, Еоле, пане-свату! ой як ся маєш, як живеш?* Котл. Ен. I. 7. **Як ось.** Какъ вотъ, вотъ и. *Тут тілько що перемолився Еней і рот свій затулив, як ось із неба дощ полився.* Котл. Ен. II. 33. **Як має бути.** Какъ быть должно. *Набігла ґуля,*

як має бути. НВолын. у. Як.... так.... Какъ.... такъ.... *Як діди і батьки наші робили, так і ми будемо.* Ном. № 688. *Як у воді не без чорта, так у великого пана не без жида.* ЗОЮР. I. 146. **Як же.** а) Какъ же. *Як же твого брата звуть?* б) Да какъ, ужъ какъ. *Як же зчепились вони,—така буча збилася, що ледві розняли їх.* МВ. II. 185. в) А какъ. *Як же вмер паволоцький полковник..., він вийшов.* К. ЧР. 15. **Як то?** Какъ? (восклицаніе удивленія). *Як то? ти не хочеш сього робити?* **Як то** при нарѣчіи: какъ. *Як то сумно було в нас у хаті!* МВ. II. 45. **Як-ся=Якось.** *Пита він як-ся ласкаво і грізно.* МВ. II. 125. **Як не́будь.** Какъ нибудь. *Як небудь достати його.* Рудч. Ск. I. 7. **Як мо́га.** Изо всѣхъ силъ. *Як мога швидче утікай.* Котл. Ен. III. 19. 2) Какъ будто, будто бы. *Еней тогді як народився.* Котл. Ен I. 11. Въ томъ же значеніи: **як би.** *Пійшов на свято не явно, а як би потай.* Єв. I. VII. 10. *Вона стоїть,—от як би вона, без згадки і думки, разом перед яким дивом опинилась.* МВ. II. 90. 3) Если. *Правду старий співа, як не бреше.* Шевч. 154. **Як би.** Если бы. *Як би не Біг,—хтоб нам поміг.* Ном. № 10. *Як би знала, що покине,—була б не любила; як би знала, що загине,—була б не пустила.* Шевч 12. 4) Когда, во время. *Як були ми в його, бачили його брата.* Харьк. *Як же мені знать, котрий мені год? Як родивсь, то без пам'яти був; як ріс, то розуму не мав; а як уже до розуму дойшов, тогди б то й лічить, та багацько літ уплило.* ЗОЮР. I. 146. *Це було за царя Горошка, як людей було трошка.* Посл. 5) Чѣмъ, нежели. *Йому більше, як сто год.* Екат. **Що.... то....** Чѣмъ.... тѣмъ.... *Що далі, то більша дорожнета на хліб.* Харьк. 6) Лишь, только. *Більш мені на землі нічого не треба, як оця домовина.* Г. Барв. 212. 7) Смотря по, смотря какъ, смотря какой. *За юшкою подають звичайно капусту, а тоді — як у кого достаток.* Грин. III. 536. Въ томъ же значеніи: **як до.** *Чи дорогі воли на ярмарку?—Як до вола,—* т. е. смотря по тому, какой волъ. Полт. *Се як до чоловіка: один зробить, а другий ні.* 8) Чуть. *Та селом іду—як не плачу: кого люблю, то й не бачу.* Грин. III. 230. *Охвицер як волосся на собі не рве.* Г. Барв. 403. 9) **Як.... як....** (повтореніе). И.... и.... какъ..., такъ и.... *Як день, як ніч,—раз-у-раз тупаю та працюю.* Г. Барв. 193. *У тій горниці стіл стоїть і на йому як пити, як і їсти.* Мнж. 25. 10) **Як ка́жете?** Что вы говорите? Ум. **'Якеньки.**

'Якеньки, *нар.* Ум. отъ **як.**

'Яке́нький, а, е. Ум. отъ **який.**

Яки́й, яка́, яке́, *мѣст.* 1) Какой. *Як же я, каже вовчик, вирубаю, коли я не знаю, якого дерева?* Рудч. Ск. II. 7. *Який їхав, таку й стрів.* Ном. *Який сей світ великий, нене!* МВ. II. 8. *Який вас враг сюди награвив?* Котл. Ен. I. 16. *Якого біса він дочку засмучує?* Г. Барв. 479. 2) Который. *До кого ж я пригорнуся і хто приголубить, коли тепер нема того, який мене любить?* Котл. НП. 340. 3) Нѣкоторый. *Сьогодні оце сховає* (гроші) *там, а через який час полічить їх і перехова у друге місто.* Грин. II. 143. 4) Одинъ, тотъ, другой, иной. *Зараз всі і потаскались чого хотілося шукать: якому меду та горілки, якому молодиці, дівки, оскому щоб з зубів зігнать.* Котл. Ен. III. 8. *Дивлюся: в могилі усе козаки: який безголовий, який без руки, а хто по коліна неначе одтятий.* Шевч. 563. 5) Какой нибудь. *Роспитує: чи нема де якого нетяги?* Рудч. Ск. II. 9. *Ізлізу на яке небудь дерево та переночую, щоб звірюка яка не напала на мене.* Рудч. Ск. II. 157. *Піде замолотить коробку, а ще й зажнемо якого снопа.* Г. Барв. 435. Въ томъ же значеніи: **яки́й не́будь, яки́й таки́й.** Желех. 6) **Не яки́й.** Не большой, не очень большой, не великъ. *Не яку худобу має, а живе з достатком.* Мир. Н. 13. *На рік надія не яка.* Мкр. Г. 61. Ум. **'Яке́нький.** Лебед. у.

Яки́йсь и **яки́йся, яка́сь, яке́сь.** Какой то. *Один суддя був у якомусь городі.* Єв. Л. XVIII. 2. *Якийся дивний чоловік з його був.* МВ. II. 21. *Якусь тобі він казань скаже.* Котл. Ен. II. 38.

Якика́ти, ка́ю, еш, *гл.* Куковать. См. **Кува́ти.** *Сивая зазулейка якикає, аж ся зеленейка дубровойка розлігає.* Гол. I. 169.

'Якіл, я́кола, *м.* Дятелъ. Мнж. 3. Ум. **'Якілко.** Мнж. 4.

'Якір, я́коря, *м.* Якорь. *Судно.... якір кинуло на дно.* Мир. Г. 43. Ум. **Якоре́ць.**

'Якіт, я́коту, *м.* Крикъ, гамъ. *Там якіт такий зчинили діти.* Волч. у. См. **Якотіти.**

'Яклити, я́клю, лиш, *гл.* Клянчить, выпрашивать. Ном. № 12153.

'**Яко**, *нар.* Какъ. Употр. преимущ. въ выраженіи: **яко мога**. Изо всѣхъ силъ. См. **Як**. *Біжи, яко мога; щоб там ні кричало,—не огляньсь.* Шевч. 16.

Яковий, а, е. Какой, каковой, какого рода. *Якова нива, таково й насіння.* Ном. № 71143.

Яковитий, а, е=Яковий. *Чи суха пшениця?—Яковита є: і суха й сира.* Прилуц. у.

Якові, *нар.* Какъ, каково. *Якови тобі у замужжі?* МВ. (О. 1862. III. 68). *Якове буде,—побачимо.* МВ. (О. 1862. III. 38).

Якові́сь, *нар.*=**Якось**. *Та добре було, та добре було та під турчином жити, та якові́сь, та якові́сь за невіру служити.* О. 1862. VIII. 28.

Якого, *нар.* Сколько, какъ много. *Бач, якого багато в мене грошей.* Рудч. Ск. I. 73. *Якого тут людей!* МВ. II. 96.

Якономи, ма, *м.*=**Економ**. Рудч. Ск. I. 167. *Оглянуться назад себе, аж якономи їде. Не доїзджа до лацочку, батіг роспускає.* Грин. III. 635.

Якономія, мії, *ж.*=**Економія**. *У нашого пана аж три якономії та все здорові.* Славян. у.

Якорець, рця, *м.* 1) Ум. отъ **якір**. 2) мн. **Якорці**. Колючки растенія Tribulus terrestris. Мнж. 194.

'**Якоска, якоскай**, *нар.*=**Якось**. *Якоска Бог дасть.* Вх. Лем. 488. *Якоскай иншак.* Вх. Уг. 278.

'**Якось**, *нар.* 1) Какъ то. *Чудно якось діється між нами.* Шевч. 102. *Якось сумно, ніби мати покинула хату.* Шевч. 111. 2) Какъ то, разъ какъ то, однажды. *Царівна та пішла якось на річку купатись.* Рудч. Ск. II. 29. *Якось приходить він до мене. Раз якось хмара наступила.* Глиб. 3) Какъ нибудь. *„Як же, каже, не плакать, що батько загадав нам з жінками на бенькет приїхать.... Як я тебе повезу?"—Не плач, каже, лягай та спи: якось поїдемо.* Рудч. Ск. II. 102.

Якотіти, якочу, тиш, *гл.* Галдѣть, кричать (о дѣтяхъ). *Якотять діти.* Лубен. у. См. **Ячати**.

Якурат, *нар.*=**Акурат**. Желех. *Неси обідати, щоб якурат сонце було у полудень.* Грин. I. 120.

Якуратне, *нар.*=**Якурат**. *Якуратнє в той час прийшов він до мене.* Винница.

Ялак, ка, *м.* Корыто для кормленія собакъ, находящихся при стадѣ. О. 1862. V. Кух. 38, 39.

Ялець, яльця, *м.* Рыба.: а) Alburnus lucidus. Шух. I. 24. б) Leuciscus vulgaris. Вх. Пч. II. 19. Ум. '**Яльчик**. Вх. Пч. II. 19.

Ялина, ни, *ж.* 1) Ель. ХС. VII. 435. Рудч. ЧП. 216. Ном. № 10113. *Посадили над козаком явір та ялину.* Шевч. 82. 2) **Ялина**=**Ялинник**. Угор. Ум. **Ялинка, ялиночька**. *Як врізав дощ! Стояла збоку ялинка, сів я під нею.* Драг. 187. *Ой злетів пугач на ялиноньку.* Рудч. Чп. 143.

Ялинка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **ялина**. 2) Длинный шестъ съ желѣзнымъ наконечникомъ, которымъ упираются съ барокъ на Днѣпрѣ, идя противъ теченія. Мнж. 194. 3) Раст. Equisetum arvense L. Вх. Лем. 488.

Ялинник, ка, *м.* Ельникъ, еловый лѣсъ. Желех.

Ялиновий, а, е. Еловый. *По воду вийде все з відерцями.... із коромислами та ялиновими.* Грин. III. 164.

Ялиночька, ки, *ж.* Ум. отъ **ялина**.

Ялити, ялю, ялиш, *гл.*=**В'ялити**. Мил. М. 49. *Біле тіло в'ялити, а червону кров пити.* Мил. М. 65.

Ялиті, тів, *мн.* Внутренности. *Поможи мені Бог небесний.... вишептати (уроки).... із в'язей, із плечей, із грудей, із ребер, із ніг, із животів, із ялитів.* (Заговоръ). Мнж. 152.

Ялицевий, а, е=Ялиновий. Вх. Лем. 488.

Ялиця, ці, *ж.*=**Ялина 1**. Гол. III. 431. *Ялиця стогне й шелестить.* Млак. 107. Ум. **Яличка**.

Яличка, ки, *ж.* 1) Ум. отъ **ялиця**. 2) Раст. Equisetum arvense L. Вх. Пч. II. 31.

'**Ялишник, ка**, *м.* Скупщикъ скота? *Тепер та корова, що треба було рублів сорок заплатити, більш не дадуть ялишники, як рублів десять.* Гоголь. Простакъ. (О. 1862. II. 39).

Яліве́ць, яловець, вцю, *м.* Можжевельникъ, Juniperus communis L. ЗЮЗО. I. 125. *Треться мнеться та й птиця коло деревця ялівця.* Гол. IV. 285. *Куривсь для духу яловець.* Котл. Ен. I. 19.

'**Ялівка, ки**, *ж.* Нетель, неплодная корова, корова, не имѣвшая еще теленка. Рудч. Ск. I. 142. Ум. '**Ялівочка**.

Ялівник, ку, *м.* 1) Молодой скотъ, гулевой скотъ, неплодныя коровы, овцы.

Вх. Пч. II. 5. 2) Птица Turdus pilaris. Вх. Пч. II. 15.

Ялівцьóвий, а, е. Еловый. Гн. I. 74.

Ялівчá, чáти, *с.* Теленокъ. Вх. Лем. 488.

Яловéґа, ґи, *ж.* Безплодная овца. Вх. Пч. II. 6. См. Єловеґа.

Яловéць. См. **Ялівець.**

'Яловий, а, е. 1) Безплодный (о скотѣ), гулевой. *Ялова кобила.* Вас. 197. *В убогого одна корова, та й та ялова.* Мнж. 169. *Ялові воли.* Полт. *У яловоï корови молока не випросиш.* Ном № 5246. 2) Безплодный (о почвѣ, растеніи). Ромен. у. *Ялова земля не нагодує, а сама їсти просить* (т. е. нуждается въ удобреніи). Ком. Пр. № 525. *Яловий лопух.* Борз. у. 3) Не употребляющійся. *Яловий міст*—мостъ черезъ который не ѣздятъ. Ком. Пр. № 11397. **Ялова зáставка у млині.** Тотъ шлюзъ, который употребляется только иногда для спуска воды, а не для работы. Черк. у.

Ялóвий, а, е=Ялиновий. *Будуй, мати, дім яловий.* Гол. I. 99.

'Яловиця, ці, *ж.* 1)=**Ялівка.** Вх. Пч. II. 5. 2) У кожевниковъ: сырая коровья кожа. Вас. 157. 3) Въ свадебномъ обрядѣ такъ называется курица, убиваемая безъ ножа (закалываемая собств. носомъ въ голову), жаримая, украшаемая и съѣдаемая, при чемъ поются пѣсни. (Въ этомъ обрядѣ курица собств. замѣняетъ телку, когда то въ такомъ случаѣ убивавшуюся). МУЕ. III. 159—164.

'Яловичий, а, е. Коровій (рогъ, кожа и пр.); изъ коровьей кожи. Вас. 158—163. *Яловичі чоботи.* Гол. Од. 15.

'Яловичина, ни, *ж.* Говядина. Харьк., Екат. *От і подали борщ, а з борщу яловичину покришили опісля на дерев'яній тарілочці, посолили та й брали по кусочку.* Кв.

Яловíти, вію, еш, *гл.* 1) Оставаться дѣвственной или безплодной (о самкѣ скота). Нѣжин. у. 2) Оставаться не вспаханной (о землѣ). Нѣжин. у.

Яловнúк, кý, *м.* Раст. Thalictrum angustifolium Jack. ЗЮЗО. I. 138.

Ялóза, зи, *об.* 1) Засаленный, испачканный человѣкъ. 2) Медлительный человѣкъ. *Бач, яка ялоза.* Ном. № 10956.

Ялóзити, ялóжу, ялóзиш, *гл.* Смазывать или пачкать чѣмъ либо жирнымъ. *Ялозили все смальцем губи.* Котл. Ен. III. 49.

Ялóзитися, жуся, зишся, *гл.* Испачкиваться во что либо жирное; тереться около чего либо. *Ну чого б се я коло такої нечисті ялозився?* Прилуц. у.

Ялóзний, а, е. ? *Ялозний чоловік.* Ном. № 10956. *Що не кажіть, а це діло дуже ялозне.* Полт.

Яломóк, мкá, *м.* 1) Войлочная шапка, сваляннaя на сукновальнѣ изъ овечьей шерсти. Ном. № 12222. Вас. 156. Чуб. VII. 413.

'Яльчик, ка, *м.* Ум. отъ ялець.

'Яма, ями, *ж.* 1) Яма. *Викопав у клуні велику яму.* Рудч. Ск. I. 62. *Вовки яму вирили да й живуть собі.* Рудч. Ск. II. 194. 2) Могила. *Хоч живий в яму лізь.* Ном. № 2076. *Вродила мама, що не прийме й яма.* Ном. № 2074. *Не погубляй її й душі її, та й нас не пхай живих у яму.* Кв. *Живого б любила, другу б задушила, и до неживого у яму б лягла.* Шевч. 28. *Рушниками, що придбала, спусти мене в яму.* Шевч. 14. 3) 'Єма. Погребъ. Шух. I. 109. 4) Часть ступи. См. Ступа 2, 3. Шух I. 161, 162. Ум. 'Ямка. Рудч. Ск. I. 41. 'Ямочка. *Завтра поранку викопаєм ямку і попа приведем, і в ямочку загребем.* Чуб. III. 96.

Ямелúна, ни, *ж.* Омела, Viscum. Вх. Лем. 488.

Ямелюх, ха, *м.* Свиристель европейскій, Bombycilla garrula. Вх. Лем. 488.

'Ямище, ща, *с.* Огромная яма. *Боїться пекла, ямища страшного.* К. МБ. II. 137.

'Ямка, ки, *ж.* Ум. отъ **яма.**

Ямкувáтий, а, е. 1) Подобный ямѣ, впалый. *Очі ямкуваті.* МВ II. 191. 2) Покрытый ямами, ухабистый. *Ямкувата дорога, так трусько їхати.* Волч. у.

Ямлúти, ямлю, лúш, *гл.* Набирать, накупать. *Вписавсь в купці, ямлив товар: ледянку-сіль і добру кримку, мед, віск, білугу, осятрину, полотна, сало і кав'яр.* Мкр. Г. 54.

'Ямочка, ки, *ж.* Ум. отъ **яма.**

Ямувáтий, а, е=Ямкуватий. *Дорога ямувата.* Камен. у.

Ямчúна, ни, *ж.*=**Яма=Ямка.** Желех. Ум. Ямчúнка.

'Янгел, ла, *м.*, **янгелик, ка, янгельський, а, е, янгелятко, ка,** *с.*, **янгелятoчко, ка,** *с.*=**Янгол, янголик, янгольський, янголятко, янголяточко.** МУЕ. III. 35. МВ. (О. 1862. III. 42).

'Янгол, ла и **áнголь, ля,** *м.* Ангелъ. *Заснув піп і бачить во сні: стоїть в головах янгол да й каже: „Не бійся нічого: Бог мене послав на землю боронити тебе“.* Рудч. Ск. II. 160. *Прилітає янголь: „Прислав Бог“....* Рудч. Ск. II. 154. Ум. **'Янголик.** Грин Ш. 48. См. еще **янголя́, янголя́тко, янголя́точко.**

'Янгольський, а, е. Ангельскій. *Янгольський голосок, та чортова думка.* Ном. № 2985.

Янголя́, ля́ти, *с.* Ангелокъ, ангельчикъ. Левиц. I. 78. Ум. **Янголя́тко, янголя́точко.** *А воно як янголятко.* Шевч. 74. *І має двоє діточок, як янголяточок.* Шевч. 515.

Яндила́ и **яндола́, ли́,** *ж.* 1) Большая миска съ двумя ушами по краямъ. Вас. 181. Лебед. у. *Припав циган до маслянки, яндилу кінчає.* Рудан. I. 68. 2) Крышка для улья. Кіев. г. Подол. г. 3) Углубленіе на вершинѣ горы. *Там на горі яндола і терен росте у їй.* Лебед. у.

Яничáр, ра, *м.* Янычаръ. *На турків-яничар, на бідних невольників покликає.* АД. I. 209. *У туркені яничари і баша на лаві.* Шевч. 57. *Уже прийшли яничари!* — говорятъ, когда явятся дѣти и начнутъ шалить. Ном. № 9246. Ум. **Яни́ченько.** *Турки-яниченьки.* АД. I. 119.

Яничáрка, ки, *ж.* Родъ ружья. *Для сильної армії своєї.... наклали повні гамазеї гвинтівок, фузій без пружин, булдимок, флинт і яничарок.* Котл. Ен. IV. 56.

Яничáрський, а, е. Янычарскій. *Не єсть се нас шабля турецька порубала, не єсть се нас куля яничарська постреляла....* АД. I. 258.

Яни́ченько, ка, *м.* Ум. отъ яничар.

Янкі́р, ра, *м.*=**Ванькир.** Угор.

Янкóвський, кого, *м.* Названіе валета бубенъ при игрѣ въ хвальку. КС. 1887. VI. 465.

Янчáр, ра, *м.*=**Ягнятник.** Вх. Зн. 84.

Янчáрка, ки, *ж.*=**Яничарка.** *Ухопив з плеча янчарку, приложився, випалив.* О. 1861. XI. 31.

'Япина, ни, *ж.* Наросты на деревѣ. Міусск. окр. *Бачите, які в осокора вітровини скрізь та япини.* Новомоск. у.

Япинувáтий, а, е. Покрытый наростами (о деревѣ). Міусск. окр.

Япóн, на, *м.* Японецъ. *Ходім дивитись: кажуть, на зборі япона приведено.* Нѣжин. у.

I. Яр, áру, *м.* 1) Оврагъ, логъ. *Ой там по над яром козак сіно косить.* Мет. 17. *Побачив у тім яру хату.* Рудч. Ск. II. 188. 2) Раст.=**Гав'яр,** Acorus calamus L. Мил. М. 20. Ум. **Ярóк, ярóчок.** Рудч. Ск. II. 144. *Недалеко милий оре, ой там за ярочком.* Грин. Ш. 311.

II. Яр, я́ра, я́ре. См. **Ярий.**

'Ярва, ви, *ж.*=**Лярва.** Борз. у.

Ярчáк, кá, *м.* Короткій тулупчикъ (у чабанів), надѣваемый прямо на тѣло. Мнж. 194.

Ярéй, ярéя, *м.*=**Ярич.** Угор.

Ярéм, ярмá, *с.*=**Ярмо.** Желех.

Ярéмце, ця, *с.* Ум. отъ ярмо.

Яреп́уд, да, *м.*=**Єрепуд.** Желех.

Ярепу́дів, дова, ве. Бранное слово: проклятый. *Ярепудів перевертень.* О. 1861. Ш. 88. См. **Єрепудин.**

Ярети́чний, а, е=**Єретичий.** Рудч. Чп. 101. Мет. 454.

Ярéць, ярця, *м.*=**Ячмінь,** Hordeum. Вх. Пч. II. 32.

Яри́за, зи, *м.* Ярыга, низшій служитель для разсылки и пр. *Тільки ляха-Бутурлака не рубайте, между військом для порядку за яризу військового зоставляйте.* АД. I. 215.

'Ярий, а, е. (Краткая форма: яр). 1) Весенній, яровой. *Ярий дуб*—дубъ, распускающійся весной. Камен. у. *Там дівчина з чорними очима яру пшеницю поле.* Грин. Ш. 242. См. **Ярній.** 2) Молодой. *Я коза ярая.* Ном. № 9265. *Яра пчілочка.* Грин. Ш. 7. **'Ярий віск.** Бѣлый воскъ отъ пчелъ перваго лѣта. Под. г., Черк. у. *Свічечку ярого воску засвітили.* Кв. 3) Зеленый? *Ярая рута.* Грин. Ш. 276. *Ти те зернятко посади, виросте з його верба яра.* Рудч. Ск. II. 45. 4) Полный силъ, страстный, пылкій. *Стар, та яр.* Ном. № 8698. Бранное выраженіе: *Чорт ярої баби.* Ном. № 3557. 5) Пылающій. *Подай, сину, райські ключі, яре пекло одомкнути.* Чуб. III. 444. Ум. **Ярéнький.** *Яренька пчілка.* Чуб. Ш. 40.

Яринá, ни́, *ж.* Яровой хлѣбъ, яровые посѣвы, яровое поле. *Ішла дівка яриною,—ярина леліє.* Нп. *Ой орав милий у ярині.* Чуб. Ш. 167.

Яри́нний, а, е. 1) Яровой. 2) О деревьяхъ: всякое лиственное дерево, кромѣ поздняго дуба. *Яровий ліс.* Лохв. у.

Яри́тися, ярюся, ри́шся, *гл.* Пылать (объ огнѣ). Вх. Лем. 488.

Яри́ця, ці́, *ж.* 1) Яровая пшеница.

МУЕ. I. 120. *Ярица-пшениця*. Грин. Ш. 50. *Та наорали, та насіяли пшениці-ярицї*. Рудч. Чп. 225. 2) Родъ ягодъ (по объясненію, помѣщенному у Чубинскаго: земляника). *До бору, тетюрко, до бору, там тобі сосни з вибору, там тобі вода з криниці, там тобі ягоди яриці*. Чуб. IV. 668.

Ри́ч, **ча**, *м.*=**Їжак**. Вх. Пч. II. 6. См. **Ярей**.

Ри́щечок, **чка**, *м.*=**Ярок**. *Ой там за яром, за арищечком била Хима Явдокима собі нищечком*. Грин. Ш. 657.

'Ярість, **я́рости**, *ж*. Страстность, пылъ, половая возбужденность. Черниг.

Рі́ти, **рі́ю**, **еш**, *гл*. Сверкать, блистать. Фр. (Желех.). *Дві зіроньки яріли алмазом уночі*. Млак. 28.

'Ярка, **ки**, *ж*. 1) Молодая годовалая овца. Вас. 198. *Що тобі буяри привезли: чи вівцю, чи ярку?* Мил. Св. 58. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 34. Ум. **'Ярочка**.

Яркий, **а́**, **е́**. 1) Страстный (въ половомъ отношеніи). *Яркий чоловік, ярка жінка*. Камен. у. См. **Ярий**. 2) Острый, хорошо рѣжущій. *Ярка коса*. Черк. у.

'Яркість, **кости**, *ж*. Мужское сѣмя. Черк. у.

Ярковий, **а́**, **е́**. Относящійся къ ручью, изъ ручья (о водѣ и пр.). *Яркова вода*. Вх. Уг. 278. *Лен.... в воді намочит (тиждень в ярковій воді, а два в студняній)*. Вх. Уг. 249.

Ярку́ва́тий, **а**, **е**. Овражистый. *Яркувате поле зеленіє молодими хлібами*. К. (Хата, 135).

Арма́к, **ка**, *м.*=**Ярмарок**. Гол. II. 713.

'Ярмалок, **лку**, *м*. и пр.=**Ярмарок** и пр. Чуб. II. 370.

Ярмарко́вий, **а**, **е**. 1) Ярмарочный. *День ярмарковий*. О. 1862. IX. 67. 2) Пріѣхавшій на ярмарку. *Ярмаркові скрізь складаються на ніч*. О. 1862. IX. 66. *У саму глуху північ, як іще всі і ярмаркові коло возів.... спали....* Кн.

Ярмаркува́ти, **ку́ю**, **еш**, *гл*. Продавать или покупать на ярмаркѣ, торговать на ярмаркахъ. *Народ буде ярмаркувати*. ЗОЮР. I. 138. *Він було не придбає, а втеряє, ярмаркуючи*. МВ. II. 21.

'Ярмарок, **рку**, *м*. Ярмарка. *У ярмарок поганого нічого нема—усе хороше*. Ном. № 14056.

Ярмарчи́ще, **ща**, *с*. Мѣсто, гдѣ собирается ярмарка, ярмарочное мѣсто. *Там було ярмарчище, то всякого сміття було там*. Екат. у.

Ярми́с и **ярмі́с**, **су**, **ярмі́з**, **зу**, *м*. 1) Способъ, средство. Вас. 213. *Уже ж можно якийсь ярміс прибрати*. Черн. **Знахо́дити**, **учиня́ти ярмі́с**. Давать ладъ, порядокъ, находить, что нужно сдѣлать. *Заносили до Явдохи накрадене, награблене добро, а вона вже сама знаходила йому ярміс*. Мир. ХРВ. 166. *Доти старець плохий, поки собаки не обступлять, тоді ярміс найде і палкою обганяється*. Ном. № 4224. *Но те Юнона повернула і в голові так коверзнула, щоб зараз учинить ярміз*. Котл. Ен. II. 25. 2) Предлогъ. *І про що вони так довго балакають?—А вони вже знайшли ярмис для балачки*. Переяс. у. *Як діти встрять не в своє діло, то їм кажуть: О, знайшов уже ярміс!* Конст. у.

Ярмі́вка, **ки**, *ж*. Родъ шапки. *На мні шличок-ковпачок; то ж не ковпачок,—шовківка, то ж не шовківка,—ярмівка*. Чуб. IV. 195. См. **Ярмі́лка**.

Ярмі́лка, **ки**, *ж*.=**Ярмулка**. Черк. у., НВолын. у.

Ярмі́с. См. **Ярмис**.

Ярмо́, **ма́**, *с*. 1) Ярмо. Kolb. 1. 67. Части его: верхняя пластина, лежащая на шеѣ у воловъ: **ча́шовина**, нижняя подъ шеей—**підгі́рля**, соединяютъ ихъ двѣ **сні́зки**, а съ наружной стороны запираются шеи воловъ двумя же **зано́зами**; къ **чашовині** посредствомъ **приво́ю** прикрѣпляется деревянное плетеное кольцо—**каблу́чка**, надѣвающееся на дышло. Чуб. VII. 405. Рудч. Чп. 250. **Чашовина** посрединѣ подбивается желѣзной **підковою**, а **підгірля** называется также **підши́йок**; **снізки** прикрѣпляются къ **чашовині** наверху **затя́гачами** или **заволі́чками**, кожанымъ или веревочнымъ, иногда же вмѣсто **затягача** въ **снізок** продѣвается **кілбо́чок**; **каблучка** къ дышлу прикрѣпляется **прити́кою**. Рудч. Чп. 250. Гуцульскія названія: **чашовина**=**плече́**, **підгірля**=**підгорниця**, **снізок**=**смик**, **занози**=**за́нізки**, **каблучка**=**живе́ць** (желѣзное кольцо) или **ро́скрут** (изъ пареваго дерева); **живець** къ дышлу (тяж) прикрѣпленъ **при́тикачем**. Шух. I. 165. Прикрѣпить ярмо къ дышлу—**ярмо́ нарва́ти**. Рудч. Чп. 97. *Гне шию, як віл у ярмо*. Ном. № 1293. *Іти неначе у ярмо*—крайне неохотно итти. Ном. № 5095. 2) Ключица. Вх. Уг. 278. 3) Иго. *Роскувать козак сестру*

свою не хоче, сам не соромиться конать в ярмі у ляха.... Шевч. 160. Ум. **Яре́мце.** АД. І. 53. *На них* (волах) *яремці все тисові.* Гол. II. 17. См. еще **Єрмо.**

Ярму́лка и **ярму́рка, ки,** *ж.* Ермолка. *Б'ються жиди ярмулками.* Ном., стр. 301, № 378 *Стоїть руде жиденя у чорній ярмурці.* Рудан. І 61.

Ярник, ка, *м.* Раст. Galanthus nivalis. Вх. Пч. II. 31.

Ярни́ця, ці. *ж.*=**Ярина.** *Як я* (дощ) *перейду три рази на ярь.... возрадуються жита, пшениці, жита, пшениці і всі ярниці.* Гол. II. 9.

Ярній, я, е=Весняний. Вх. Уг. 278. См. **Ярий 1.**

Яро́к, ярка́, *м.* Ум. отъ яр. 1) Овражекъ, канавка. 2) Ручей. *Ярок тече.* Вх. Уг. 278. 3) Кровельный желобъ. Вх. Лем. 488.

Ропу́дів, дова, ве=Ярепудів. *Ярпудів сину!* Ном. № 3572.

Ропу́жний, а, е=Ропудів. Стор. М. Пр. 65.

Яро́та, ти, *ж.* Овечки и барашки возрастомъ до одного года. Одесск. у. О. 1862. V. Кух. 39.

Яро́тина, ни, *ж.* Шерсть годовалой овцы. НВолын. у.

Ярочко́вий, а, е. Сдѣланный изъ шерсти годовалой овцы. *Ярочкова свита.* О. 1861. XI. 26.

Яро́чок, чка, *м.* Ум. отъ ярок.

Яро́шка, ки, *ж.* Родъ растенія. О. 1862. IV. 72.

Ярува́ти, яру́ю, еш, *гл.* Быть въ любовномъ возбужденіи. *А той як коло дівчат ярує!* Черк у. *В се врем'я Юпитер підпивши, з нудьги до жінки підмощавсь.... „Моє безсмертне ярув. роскошних ласк твоїх бажа“.* Котл. Ен. VI. 35.

Яру́га, ги, *ж.* Большой оврагъ, логъ (см. яр). *По степових балках та яругах.* Дещо.

Ярча́, ча́ти. *с.* Ягненокъ до года. Вх. Пч. II. 6.

Ярча́к, ка́, *м.* Толпа, куча. *Так вони* (шалапути) *ярчаком собі і ходять, до нас гаразд вони і не туляться.—Що то значить: ярчаком?—Значить: купами.* Павлогр. у. (Залюб.). *Риба так ярчаками і ходе.* Мнж. 194.

Ярча́ний, а, е=Яшний. Вх Лем. 488.

Ярча́нка, ки, *ж.* 1)=**Ячмінка 1.** Вх. Лем. 488. 2) Порода грушъ, поспѣвающая одновременно съ ячменемъ. Вх. Уг. 278.

Ярчу́к, ка́, *м.* 1) Ягненокъ. Гол. Од. 39. 2) Собака съ волчьими зубами,—ее боятся вѣдьмы (нар. повѣрье). ЗОЮР. II. 38. *У мене є собака ярчук; у неї вовчі зуби,—її і відьми, і вовки бояться.* ХС. VII. 451. *Коли хочеш завести ярчуків, то треба сучку, як ощениться, вбить і цуценят всіх перебить, оставить одну тіки сучечку, та так аж до дев'яти поколиній, а тоді вже дев'ята сучечка і наведе ярчуків.* Драг. 69.

Ярчу́чка, ки, *ж.* Сука — ярчук. См. Ярчук 2. *А наша ярчучка, чоловіче, ощенилася.* ХС. VII. 451.

Ярь, я́рі, *ж.* 1) Весна. Ном. № 548. 2)=**Ярина.** *Як я* (дощ) *перейду три рази на ярь.... возрадуються жита, пшениці, жита, пшениці і всі ярниці.* Гол. II. 9.

Ярюва́ти, ярю́ю, еш, *гл.* Совершать весеннюю полевую работу, пахать и сѣять весной. Угор.

Яса́, си, *ж.* 1) Огласка, шумъ. *Ой, Хмелю,—каже,—Хмелику! вчинив єси ясу і поміж панами великую трусу.* ЗОЮР. I. 168. 2) Салютъ, привѣтствіе пальбой. *Із дванадцяти штук гармат грімали, ясу воздавали.* АД. I. 217. *Гостям лицарську ясу воздаймо—стріляємо.* Морд. Пл. 86.

Ясе́лечка, чок, ясе́лка, лок, ясельці (ясельця), лець, *мн.* Ум. отъ ясла.

'Ясен, ясна́, не́. Краткая форма отъ ясний. Мет. 162.

Ясене́ць, нцю́ и нця́, *м.* 1) Раст. Dictamnus Fraxinella L. ЗЮЗО. I. 178. 2) Первый тонкій и прозрачный ледъ на прудѣ или рѣкѣ. К. II. Михальчукъ.

Ясени́на, ни, *ж.* Ясеневое дерево. *Ліс чорний та темний, грабина, як свічки, та ясенина.* Св. Л. 211. *Коло млина ясенина.* Грин. Ш. 385.

Ясено́вий, а, е. Ясеневый. Грин. Ш. 29. *Ясенове вугілля.* Грин. II. 38. *Дошки ясенові.* Щог. В. 50.

Ясено́к, нка́, *м.* Ум. отъ ясень.

'Ясень, ня, *м.* Ясень, Fraxinus excelsior L. ЗЮЗО. I. 123. *Сичі в гаю перекликались та ясень раз-у-раз скрипів.* Шевч. 26. Ум. **Ясено́к.** *Гнеться, неначе молодий ясенок.* Кв.

Ясе́тр, ра́, *м.* Рыба Acipenser sturio. Вх. Пч. II. 18.

Яси́на, ни́, *ж.* Шумъ, тревога, огласка. См. Яса 1. *Ви, панове молодці, кайданами не стучіте, ясини не учиніте, нікоторого турчина в галері не збудіте.* АД. I. 214.

Яси́р, ру, *м.* 1) Плѣнные, добыча, состоящая изъ населенія, взятаго въ неволю. ЗОЮР. I. 102. К. ЧР. 428. 2) Толпа. *Вас такий ясир, що нігде й повернуться.* Борзна.

Яси́рити, рю, риш, *гл.* Брать въ плѣнъ, въ неволю населеніе. *Орда.... ясирить, полонить.* К. ПС. 125. *Налетіла з Криму буря на село щасливе: гумна палять, хати граблять, ясирять, що живе.* К. МБ. X. 8.

Яси́рний, а, е. Относящійся къ ясиру. *Продав мене в ясирную неволю.* К. Бай. 59.

Яси́рник, ка, *м.* Плѣнный, взятый въ ясир. *Народе мій, ясирнику татарський.* К. XII. 58.

Ясирува́ння, ня, *с.* Плѣненіе, взятіе въ ясир. *Столітнє пращурів ясирування.* К. Дз. 51.

Яси́ти, ящу́, яси́ш, *гл.* Сообщать. *„Брате мій рідний! уже хоч бий, тілько панаві батьку не яси“! Так що ж? у такого одмолишся? І нагаєм вибив, і кошовому з'ясував.* ЗОЮР. I. 160.

'Ясік, ка, *м.* Маленькая подушка. Хотин. у.

'Яскір, (ра? кору?), *м.* Раст. Ranunculus. Вх. Пч. I. 12.

'Ясла, ясе́л, *ж. мн.* 1) Ясли. *Ясла до коней не ходять.* Ном. № 4479. *Хиба ревуть воли, як ясла повні?* К. Іов. 13. 2)=Ясна. Пятигор. окр. Ум. **Ясе́лка, ясе́лечка, ясе́льця.** Чуб. III. 323, 337. *На Ордані тиха вода стала; там Пречиста свого сина купала, а скупавши, в шовковеє сповила, а сповивши, в яселках вложила.* Чуб. III. 324. *Був собі журавель да журавочка, наносили сінця повні ясельця.* Г. Барв. 38.

Ясли́на, ни, *ж.*=**Ясла** 1. *Не тай Христа у яслині.* Грин. III. 27.

'Ясна, ясе́н, *ж. мн.* Десна. Камен. у., Черк. у.

'Ясни́й, а́, е́. Свѣтлый, блестящій, сіяющій, чистый, прозрачный. *Ясний, як сонечко.* Ном. № 13144. *Що любив і кохав, собі дівчину мав, як зіроньку ясну.* Мет. 24. *Погляд ясний.* МВ. II 14. *Очі ясні.* Ном. № 269. *Ясний день. Ясна вода.* Ном. № 9846. Эпитетъ: а) сокола: *ясний сокіл,* в) хорошо выпеченнаго хлѣба. *На столі лежав ясний да високий хліб.* К. ЧР. 39. *Наш коровай ясен був.* Мет. 162. в) свободы. *Та засійся, чорна нива, волею ясною.* Шевч. 652. О человѣкѣ: со спокойнымъ и свѣтлымъ выраженіемъ лица. *Вона була спокійна та ясна.* МВ. II. 170. *Божий чоловік ясен був на виду, мов душа його жила не на землі, а на небі.* К. ЧР. 33. Ум. **Ясне́нький, ясне́сенький.**

Яснина, ни, *ж.* Свѣтъ отъ огня. Вх. Лем. 488.

Ясни́ти, ясню́, ни́ш, *гл.* 1) Дѣлать блестящимъ, полировать. Вас. 163. Рк. Левиц. *По сліду видно було, що у брички були нові шини на колесах, бо старі шини яснять місто, а нова усе наче копа.* Екат. у. (Залюб.). **Хай зуби ясни́ть!** говорится о лошади, стоящей передъ пустыми яслями. Мнж. 171. 2) Объяснять, изъяснять. *Давай яснити нам та баба— як і що і до чого,—аж набридла.* Новомоск. *Вона не яснила всього, а так тільки сказала, натяком.* Павлогр. у. (Залюбов.).

'Ясність, ности, *ж.* Свѣтлость, блескъ, сіяніе. Драг. 329. *В костьолі така ясність.* Драг. 269. *Виходить кінь з місяцьом, така ясність від нього вдарила* Драг. 263.

Ясні́ти, нію, еш, *гл.* 1) Свѣтлѣть, дѣлаться свѣтлѣе. *На дворі яснів. Тихо піднявся місяць угору, зменшаючись і яснючи.* Левиц. I. 15. 2) Быть свѣтлымъ. *Грядущеє сяйне тобі полуднем, теперешнє яснітиме, як ранок.* К. Іов. 25.

'Ясно, *нар.* Свѣтло. *В хаті ясно, як серед дня.* Левиц. I. 52. Вмѣсто обычной ср. ст. ясніше въ одной пѣснѣ: я́сше. *Ой ясно, красно, та куда сонінько сходит, ой ясше, красше куда, рідна матінка ходит.* Гол. III. 147. Ум. **Ясне́нько, ясне́сенько.**

Яснобá́рвний, а, е. Свѣтлаго цвѣта, свѣтлыхъ цвѣтовъ. Желех.

Ясновельмо́жний, а, е. Свѣтлѣйшій, сіятельный. (Титулъ украинскаго гетмана). *Базарі, де військо, як море червоне, перед бунчуками, бувало, горить, а ясновельможний, на воронім коні, блисне булавою, —море закипить.* Шевч. 149.

Ясновельмо́жність, ности, *ж.* Свѣтлость, сіятельство. (Титулъ украинскаго гетмана). Стор. I. 184.

Ясновишне́вий, а, е. Красный. Левиц. Пов. 203.

Ясножо́втий, а, е. Свѣтло-желтый. *Стіни були помальовані ясножавтою барвою.* Левиц. Пов. 19.

Ясноэеле́ний, а, е. Свѣтло-зеленый. *Яснозелена сукня.* Левиц. Пов. 288.

Ясновóрий, а, е=**Ясноокий**. Желех.

Ясноко́сий, а, е. Со свѣтлыми косами. Желех.

Ясному́ха, хи, *ж.*=**Синьогрудка**. Вх. Пч. II. 12.

Ясноо́кий, а, е. Со свѣтлыми, блестящими глазами. *Андрійко був у мене повновидий, ясноокий, кучерявий.* МВ. II. 7. *Дівчина ясноока.* Млак. 47.

Ясноси́ній, я, е. Голубой. *Зося убралась в нову ясносиню сукню.* Левиц. I. 286.

Яснота́, ти́, *ж.* Свѣтлость, свѣтлые цвѣта, краски. Левиц. I. 461.

Ясночерво́ний, а, е. Свѣтло-красный. *Шия була обв'язана ясночервоною хусточкою.* Левиц. Пов. 288.

Ясокі́р, ко́ру, *м.* Раст. Populus nigra. Вх. Пч. II. 34. См. **Осокір**.

'**Ясонька** и **я́сочка**, ки, *ж.*? *Оченьки, як ясоньки.* ЕЗ. V. 118. *Весели, як ясочка* (о дѣвушкѣ). Ном. № 8437. *Як ясочки грають Марусини очі.* Греб. 393.

'**Ястер**, ра, *м.* 1)=**Ястріб**. Вх. Пч. II. 8. 2) Раст. Aster chinensis L. ЗЮЗО. I. 113.

Ястреба́ня, ні, *ж.* Плохая курица, ястребу лишь годная. Фр. (Желех.).

'**Ястріб** и **я́струб**, ба, *м.* Ястребъ. Вх. Пч. II. 8. **Яструб великий, курячий**=**Шуліка**. Вх. Пч. II. 8. *Десь той яструб і залетів.* Мнж. 123. *Голуб.... од ястріба ховався.* Рудч. Ск. II. 36.

Яструбеня́, ня́ти, *с.* Птенецъ ястреба. Сим. 200.

Яструбе́ць, бця́, *м.* Малый ястребъ. Вх. Пч. II. 9.

'**Яструбів**, бова, ве. Принадлежащій, свойственный ястребу. *Його широкі рукава здавались яструбовими крилами.* Левиц. Пов. I. 351.

'**Ясше**. См. **Ясно**.

'**Ятел** и **я́тіл**, я́тла, *м.* Дятелъ. Грин. II. 4. *Ятіл прилетів.* Рудч. Ск. I. 155. *Де-де ятел довбав, жовна фітькала, туркала горлиця.* Св. Л. 2111. Ум. '**Ятлик**, **я́тличок**. *Ятлик і полетів.* Грин. I. 145.

'**Ятер**, ра, **я́терь**, ря и **я́тір**, ра, *м.* Рыболовный снарядъ: сѣть, натянутая на нѣсколько обручей, расположенныхъ другъ отъ друга на $^1/_2$—1 арш.; обручи постепенно уменьшаются въ діаметрѣ и сѣть съуживается, переходя въ глухой конецъ—**кутéць**; къ первому большому обручу прикрѣпляется другая воронкообразная сѣть, имѣющая на концѣ небольшое отверстіе (устенок) и входящая внутрь большого конуса, для чего закрѣпляется тоненькими веревочками къ глухому концу; впереди, у основанія, къ первому же обручу прикрѣпляется два **крилá** изъ сѣти такой же вышины, какъ и основаніе. Браун. 18. Иногда крыло бываетъ одно, тогда на другомъ концѣ его помѣщенъ второй ятір, совершенно одинаковый съ первымъ. Харьк. у. Части ятеря галицкаго: внутренній конусъ—**суя́трик**, отъ ятеря идутъ два **крила**. Вх. Пч. II. 22. *Вони улізли у ятір, та вже й не вилізе* (щука). Рудч. Ск. I. *Усю торішню зіму рибалка ятером ловив в тій річці рибу.* Греб. 388. Ум. **Ятере́ць**. См. **Єтір**.

Ятери́на, ни, *ж.* 1)=**Ятір**. 2) Сѣть, употребляемая для ятера. *Треба найти чорного кота та вмотати в ятерину.* Драг. 35.

'**Яти**, **я́му**, **я́меш**, *гл.* Начинать, браться. *А як єсь яв, мій миленький, иную любити, яка ти ся пригодиця всяка находити.* Гол. II. 541. См. **Няти**.

'**Ятися**, **я́муся**, **я́мешся**, *гл.* Браться, начинать.—**чогó**. Браться за что, предпринимать что. Желех.

Яло́ся. Прилично, хорошо, красиво. Желех. *У мойого милейкого чорнов волося, коли іде горі селом,—дуже му ялося.* Гол. IV. 515. *Богачеві все ялосі.* Фр. Пр. 97. *Чи ялося свиням на росу ходити?* Ном. № 2480. См. **Нятися**.

'**Ятіл**, **я́тла**, *м.* См. **Ятел**.

'**Ятір**, ра, *м.* См. **Ятер**.

'**Ятка**. ки, *ж.* Базарная или ярмарочная палатка, балаганъ. *Нема тіх яток, що продають рідних маток.* Ном. № 9360. Ум. '**Яточка**. *Я куплю, я зроблю яточку під тином, торгувать, шинкувать буду чарочками.* Шевч. 182.

Ятленя́, ня́ти, *с.* Дѣтенышъ дятла. *Котик поліз на дерево, видрав там ятленята.* Рудч. Ск. I. 155. Ум. **Ятленя́тко**, **ятленя́точко**. *Ятлик і полетів. Лисиця скоріш до гнізда та за ятленятко.* Грин. I. 145.

'**Ятлик**, ка, *м.* Ум. отъ ятел.

Ятра́к, ка́, *м.*=**Кімлич**. Вх. Пч. II. 22.

Ятри́стий, а, е. Который легко я́триться. Камен. у. *В мене тіло не ятристе,—хутко гоїться.* Подол. г.

'**Ятрити**, **я́трю**, риш, *гл.* Растравлять (рану).

'Ятритися, рюся, ришся, *гл.* О ранѣ: растравляться, воспаляться, гноиться. *Ятриться виразка.* Черн. у.

Ятрі́вка, ки, *ж.* Жена мужнина брата. Рудч. Ск. II. 143. МУЕ. III. 171.

Ятрі́вчин, на, не. Принадлежащій женѣ мужнина брата. *Ятрівчина свита.* Харьк.

Ятро́ха, хи, *ж.*=**Ятрівка**. Желех.

Ятря́ний, а, е. Объ огнѣ: сильно пылающій. *Ятряний огень.* Вх. Зн. 84.

'Ять, (ті, *ж.* ?). Родъ рыболовнаго снаряда (но не ятір). Уман. у.

'Яфини, яфин, *ж. мн.*=**Афини**. Вх. Зн. 1.

Яфинни́к, ка́, *ж.* Раст. черника, Vaccinium mirtillus. Вх. Пч. II. 37. См. **Афини, яфини.**

'Яфири, яфир, *ж. мн.*=**Яфини**=**Афини**. Вх. Лем. 188.

Яфирни́к, ка, *м.*=**Яфинник**. Вх. Пч. II. 37.

Яхи́дний, а, е=**Ехидний.** *В старої яхидної баби десять чортів сидить, та ще й на дванадцять сідала гуляють.* Ном. № 9057. *Прибігла фурія із пекла яхиднійша од всіх відьом.* Котл. Ен. IV. 35.

Яхи́дство, ва, *с.*=**Ехидство**. Котл. (Желех.)

Ячáти, ячу́, ячи́ш, *гл.* 1) Кричать по лебединому. АД. I. 253. *Піди ти степом по над Дніпром, послухай ти, чуро: чи то гуси кричать, чи лебеді ячать.* АД. I. 248. 2) Кричать, шумѣть (о многихъ людяхъ). АД. I. 216. *Ви, турки-яничари, помаленьку ячіте, мого вірного клюшника не збудіте.* АД. I. 213. *Через поле чути глухий гомін, ячать здалеку людські голоси.* К. ЧР. 314. *Уже пізно, а й досі діти ячать.* Лебед. у. См. **Якотіти.**

Ячме́ник, ку и **ячменичок, чку.** *м.* Ум. отъ **ячмінь.**

Ячміне́ць, нцю, *м.* Ум. отъ **ячмінь.**

Ячмінисько, ка, *с.*=**Яшнище.** Вх. Зн. 84.

Ячмі́нка, ки, *ж.* 1) Ячменная солома. Хотин. у. 2) Порода картофеля. МУЕ. I. 101.

Ячмі́нний, а, е=**Яшний.** *Ячмінний колос.* Ном. № 471. *Ячміннеє зернячко.* Чуб. III. 250.

Ячмі́нник, ка, *м.* 1)=**Воліброх.** Вх. Пч. II. 10. 2) Въ загадкѣ: собака. Ном., стр. 294, № 122.

Ячмінниця, ці, *ж.*=**Ячмінка** 1. Вх. Лем. 488.

Ячмі́нь, ме́ню, *м.* 1) Ячмень, Hordeum vulgare. ЗЮЗО. I. 125.—**голий**. Hordeum nudum. ЗЮЗО. I. 125. *Звеліла мені мати ячменю жати.* Чуб. III. 250. Мн. **Ячме́ні, ячмена́**. Ячмень на корню. *Торік ячмена добрі були.* Камен. у. 2) Воспаленіе сальной железки вѣка, hordeolum. Ум. **Ячме́ник, ячме́ничок, ячміне́ць.** *Ячменик зійшов.* АД. I. 54. *А я житечка не жала, ячмечичку не в'язала.* Грин. III. 311. *Оце у мене, брате, овесець.... оце.... ячмінець.* Рудч. Ск. II. 134. **Ячмінець** во 2 зн. Грин. II. 318. Мил. М. 34.

'Ячний, а, е=**Яшний.** *Їж ячне так, як смачне.* Ном. № 2411. *Приймай ячне за вдячне.* Ном. № 2411.

Яшка́р, ра, *м*=**Йорж**, Acerina cernua L. Вх. Пч. II. 18.

'Яшний, а, е. Ячменный. *Яшний колос.* Грин. III. 256. *Пироги яшні.* Мет. 233. *Має п'ять хлібів яшних.* Єв. I. VI. 9.

'Яшниця, ці, *ж.* Ячменная солома. Сим. 153.

'Яшнище, ща, *с.* Поле, гдѣ былъ ячмень. Черк. у. Лохв. у. Вас. 196.

'Яштруб, ба, *м.* Ткацкій инструментъ, имѣющій видъ кнута: палочка и привязанная къ ней нитка; служитъ для прикрѣпленія основы къ навою: онъ продѣвается въ конецъ основы, нитка завязывается и затѣмъ яштруб вкладывается въ ґару навоя, удерживая тамъ основу. Конст. у.

Ящери́ний, а, е. Принадлежащій, свойственный ящерицѣ. Мил. М. 49. См. **Ящірчин, ящуриний.**

'Ящик, ка, *м.* 1) Кузовъ телеги. Состоитъ изъ **передка́** и **задка́**, стѣнки коихъ называются **кругáми**, и изъ боковъ, называемыхъ **полу́драбки**; каждый **полу́драбок** составляютъ: два горизонтальныхъ и параллельныхъ бруски, соединенные **щаблями**, покрытыми **лубком**, **я́бом**; внизу ящик скрѣпленъ тремя **підлóгами**, а на нихъ кладется **дошка**, которая прихватывается **шво́рінем**; верхніе бруски своими оконечностями продѣты въ **крижівниці** и закрѣплены **загвідками**; вмѣсто **крижівниць** дѣлаютъ иногда **в'язкй**. Рудч. Чп. 250. 2) Жестянка, кружка. Вх. Зн. 84.

'Ящірка, ки, *ж.* Ящерица, Lacerta. Вх. Пч. 17. Употребляется какъ бранное

слово для женщинъ. Котл. Ев. VI: 11. Ум. 'Ящірочка. *Зелененька ящірочка у траві проти сонечка гріється.* Морд. Оп. 91.

'Ящірчин, на, не. Принадлежащій, свойственный ящерицѣ. Желех.

'Ящур, ра, *м.* 1) Саламандра, Salamandra. Вх. Лем. 488. *Вона мня, Івасеньку, та й счарувала, лютими мня ящурами нагодувала.* Гол. I. 77. 2) Названіе существа, упоминаемаго въ весенней хороводной игрѣ, носящей то же названіе. Мил. 53. *Сиди, сиди, ящуре, в хорошому місті, май собі жінку, як перепілку. Кого ймеш — обдереш, собі грошей набереш і ящурку спом'янеш.* Мил. 53.

Ящури́ний, а, е=Ящериний. *Які ящурині в його очі.* Г. Барв. 92.

Ящури́ця, ці, *ж.*=**Ящурка** 1. Вх. Лем. 488.

'Ящурка, ки, *ж.* 1)=**Ящірка.** О. 1862. IX. 33. *Прилізли гадюки, жаби, ящурки.* Рудч. Ск. II. 59. 2) Саламандра (—самка?). Вх. Лем. 488. См. Ящур **2.**

Ящуря́чий, а, е=Ящуриний. *Ящуряче яечко сухе.* Пятигор. окр.

Крестныя имена людей.

Примѣчаніе. Очень часто имена, являющіяся по формѣ уменьшительными, употребляются народомъ какъ основныя, таковы напр. Грицько, Харько, Химка и пр. Чтобы отмѣтить это, всѣ такія имена поставлены какъ основныя, не смотря на ихъ форму. Въ остальномъ съ уменьшительными и ласкательными именами людей принятъ тотъ же порядокъ, что и во всемъ словарѣ: всѣ онѣ указываются при основномъ, при чемъ, если уменьшительное въ алфавитномъ порядкѣ слѣдуетъ непосредственно за основнымъ, то оно, какъ и всѣ непосредственно слѣдующія за нимъ уменьшительныя, отдѣльно въ алфавитъ не выставляется; въ противномъ случаѣ уменьшительное стоитъ на своемъ мѣстѣ въ алфавитѣ со ссылкой на основное. Буквы ВД. при имени значатъ, что оно выписано изъ книги и доставлено г номъ В. Дорошенко (къ сожалѣнію имъ не отмѣчены были источники); имена, помѣченныя Лохв. у., записаны также имъ отъ народа въ Лохвицкомъ уѣздѣ.

А.

Абаку́м, ма, *м.* Аввакумъ. Лохв. у. См. **Бакум.**

Авди́на, ни, *ж.*=**Явдоха.** Радом. у.

Ави́ло, ла, *м.* Вавила. Лохв. у.

Агапо́н, на, *м.* Агаѳонъ. Лохв. у. См. **Гапон.**

Ада́м, ма, *м.* Адамъ. Чуб. Ш. 333. См. **Одам, Ядам.** Ум. **Ада́сь.** ВД.

Акса́на, ни, *ж.*=**Оксана.** Федьк. Ш. 108.

Аксе́нія, нії, Аксе́ня, ні, *ж.*=**Оксана.** Федьк. І. 120, 118. Федьк. Пов. 55.

Амро́с, са, Амро́сь, ся, *м.* Амвросій. Левч. 183. Лохв. у. См. **Омрось.**

Ана́н, на, *м.* Ананія. Шейк. Ум. **Ана́нечко, Ана́нцьо, Ана́ньо.** Шейк.

Анато́ль, ля, *м.* Анатолій. Св. Л.

Андрі́єць, йця, Андрі́єчко, ка, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андрі́й, рія, *м.* Андрей. МВ. II. 8. Чуб. III. 382. Ум. **Андрі́йко.** Чуб. III. 311. МВ. II. 7. **Андрі́єчко.** Чуб. IV. 121. **Андрі́єць.** ВД. **Андрі́йцьо.** Подольск. г. **Андрія́ш, Андру́нь.** ВД. **Андро́сь.** ВД. **Андру́сь.** Павл. 75. **Андру́син.** ВД. **Андру́сенько.** О. 1862. IV. 23. Чуб. V. 350. См. **Андрух, Ондрій, Яндрій, Яндрух.**

Андрія́н, на, *м.* Адріанъ. Лохв. у. Левч. 183.

Андрія́ш, ша, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андро́н, на, *м.* Андроникъ. Лохв. у. Левч. 183.

Андро́сь, ся, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андру́нь, ня, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андру́сенько, Андру́сик, ка, Андру́сь, ся, *м.* Ум. отъ **Андрій.**

Андру́х, ха, *м.*=**Андрій.** Фр. Пр. 5. Ум. **Андру́шко.** Ном. № 5289. Фр. Пр. 5.

Анна, ни, *ж.*=**Ганна.** Чуб. Ш. 95.

Анни́ця, ці, *ж.*=**Анна.** Вх. Зн. 1. Гол·

II. 322. Ум. **Анни́чка**. Вх. Зн. 1. **Анни́ченька**. Гол. II. 130.

Анти́п, **па**, *м*. Антипъ. Лохв. у. Ум. **Анти́пко**. Лохв. у.

Анті́н, **то́на**, *м*. Антонъ. Ном. № 675. Ум. **Анті́нко**. Грин. III. 101. **Анто́сь**. Лохв. у. **Анто́сьо**. Св. Л. См. **Антох**.

Антони́на, **ни**, *ж*. Антонина. ВД. См. **Антонія**, **Антоха**.

Анто́нія, **нії**. *ж*.=**Антонина**. ВД. Ум. **Антося**. ВД.

Анто́сь, **ся**, **Анто́сьо**, **ся**. *м*. Ум. отъ **Антін**.

Анто́ся, **сі**, *ж*. Ум. отъ **Антонія**.

Анто́х, **ха**, *м*.=**Антін** ВД. Ум. **Антошко**. Фр. Пр. 7.

Анто́ха, **хи**, *ж*.=**Антонина**. ВД. Ум. **Антоша**. ВД.

Анто́шко, **ка**, *м*. Ум. отъ **Антох**.

Аре́хвій, **вія**, *м*. Ареѳа. Лохв. у.

Арна́пій, **пія**, *м*. Харлампій. Лохв. у.

Арсе́н, **на**. *м*. Арсеній. Лохв. у. Левч. 183.

Арте́м, **ма**, *м*. Артемій. Лохв. у. Левч. 183. См. **Артюх**.

Артю́х, **ха́**, *м*.=**Артем**. ВД.

Архи́п, **па**, *м*. Архипъ. Чуб. I. 166. Ум. **Архи́пко**. Лохв. у.

Ахтана́сій, **сія**, *м*. Аѳанасій. Лохв. у. См. **Охтанас**, **Опанас**.

Б.

Бази́лій, **лія**, *м*.=**Василь**. Подольск. у. Ум. **Бази́льно**. ВД. **Базь**. ВД. **Базьно́**. ВД.

Баку́м, **ма**, *м*.=**Абакум**. Лохв. у.

Бене́дь, **дя**, *м*.=**Венедик**. Черк. у.

Богда́н, **на**, *м*. Богданъ. Левч. 183. АД. I. 163. Ум. **Богдане́ць**, **Богда́нко**. АД. I. 166. Левч. 183.

Бори́с, **са**, *м*. Борисъ. Ном. № 451. Грин. III. 661. Ум. **Бори́сик**. ВД. **Бори́ско**. Лохв. у.

В.

Вави́ло, **ла**, *м*. Вавила. Лохв. у.

Ва́врик, **ка**, **Ва́вричок**, **чка**, *м*. Ум. отъ **Вавро**.

Вавро́, **ра́**, *м*. Лавръ. Лохв. у. Ум. **Ва́врик**. ВД. **Ва́вричок**. ВД.

Ва́вря, **рі**, *ж*. Мавра. Лохв. у.

Вади́м, **ма**, *м*. Вадимъ. Лохв. у.

Ваку́ла, **ли**, *м*. Вуколъ. Левч. 183. Ум. **Ваку́лик**. ВД.

Ва́нічко, **ка**, **Вань**, **ня**, **Ванько́**, **ка́**, **Ва́ньо**, **ня**, **Ваню́сьо**, **ся**, **Ваню́шко**, **ка**, *м*. Ум. отъ **Іван**.

Вара́ва, **ви**, *м*.=**Варнава**. Лохв. у.

Варва́ра, **ри**, *ж*. Варвара. Ном. № 504. Ум. **Варва́рка**. ВД. См. **Варка**.

Варвари́на, **ни**, *ж*.=**Варка**.

Варнао́н, **на**, *м*. Илларіонъ. Лохв. у.

Ва́рка, **Ва́рька**, **ки**, *ж*.=**Варвара**. Лохв. у. Ум. **Ва́рочка**. Чуб. III. 215. **Ва́руся**. Мил. 106.

Варла́м, **ма**, *м*. Варлаамъ. Лохв. у. Левч. 183.

Ва́рочка, **ки**, *ж*. Ум. отъ **Варка**.

Ва́руся, **сі**, *ж*. Ум. отъ **Варка**.

Ва́са, **си**, *ж*. Васса. Лохв. у.

Васи́лечко, **ка**, *м*. Ум. отъ **Василь**.

Василі́на, **ни**, *ж*. Василиса. Лохв. у. Левиц. ПЙО. I. 171. Ум. **Васили́нка**. ВД. **Васили́ночка**. ВД.

Васи́ль, **ля́**, *м*. Василій. Ном. № 4307. К. ЧР. 7. Ум. **Васи́лечко**. ВД. **Васи́льно**. Лохв. у. Чуб. III. 211. **Васильо́к**. Лохв. у. **Васи́льчик**. Гол. II. 424. **Вась**. ВД. **Васько́**. Лохв. у. **Ва́сьо**. ВД. **Васю́н**. Лохв. у. См. **Базилій**, **Васко**, **Васюта**.

Васко́, **ка**, *м*.=**Васько**. Вх. Лем. 395.

Ва́ська, **ки**, *ж*. 1)=**Васа**. Васильк. у. 2)=**Василина**. Лохв. у.

Васько́, **ка**. **Ва́сьо**, **ся**, *м*. Ум. отъ **Василь**.

Васю́к, **ка́**, *м*. Ум. отъ **Василь**.

Васю́та, **ти**, *м*.=**Василь**. К. ЧР. 25. Левч. 183.

Ве́хла, **ли**, *ж*. Ѳекла. Лохв. у. Ном. № 10889.

Веленди́к, **ка**, *м*.=**Венедик**. Лохв. у.

Венеди́к, **ка**, *м*. Венедиктъ. Лохв. у. См. **Бенедь**, **Вендик**, **Венедихт**.

Венеди́хт, **та**, *м*.=**Венедик**. Лохв. у.

Венди́к, **ка**, *м*.=**Венедик**. Лохв. у.

Веремі́й, **мія**, *м*.=**Ярема**. Лохв. у. Ном. № 3428.

Вике́нт, **та**, *м*. Викентій. Лохв. у.

Ви́ктір, **тора**, **Ви́ктор**, **ра**, *м*. Викторъ. Лохв. у. Левч. 183. Ум. **Ви́кторко**. Чуб. III. 310. Ум. **Ви́тя**. ВД. **Ви́тька**. ВД. **Витько́**. ВД. См. **Вихтарь**

Висаріо́н, **на**, *м*. Виссаріонъ. Лохв. у. Ум. **Ви́ся**. ВД.

Вита́ль, **ля́**, *м*. Виталій. ВД.

Вúтька, ки, Витькó, кá, Вúтя, ті, *м.* Ум. отъ Виктір.

Вúхтарь, ря, Вúхтір, тора, Вúхторь, ря, *м.*=**Вихтір.** Лохв. у.

Вíадя, ді, *ж.* Евдокія. Лохв. у. Ном. № 6139.

Вíра, ри, *ж.* Вѣра. Лохв. у. Ум. **Вíрка.** Лохв. у. Левч. 185. **Вíрочка.** ВД.

Владúмарь, Владúмирь, ря, *м.*=**Володимир.** Лохв. у.

Влáдьо, дя, *м.* Ум. отъ **Володимир.**

Воймéн, на, *м.*=**Євмен.** Лохв. у.

Володáрь, ря, *м.*=**Володимир.** Левч. у.

Волóдик, ка, Волóдичок, чка, *м.* Ум. отъ **Володимир.**

Володúмир, ра, *м.* Владиміръ. Левч. 183. Ум. **Волóдик.** ВД. **Волóдичок.** ВД. **Володúмирко.** ВД. **Володкó.** ВД **Волóдька.** Лохв. у. Алв. 105. **Волóдько.** Левч. 183. **Волóдя.** Лохв. у. См. **Володарь, Ладим, Ладимарь, Ладимир.**

Володислáв, ва, *м.* Владиславъ. ВД.

Володкó, кá, Волóдька, ки, Волóдько, ка, Волóдя, ді, *м.* Ум. отъ **Володимир.**

Волю́нька, ки, *ж.*=**Олюнька.** ВД.

Волю́ська, ки, *ж.*=**Волюнька.** ВД.

Всеволóд, да, *м.* Всеволодъ. ВД.

Вýсти, ті, *ж.* Іустинія. Лохв. у.

Г.

Гаврас, са, *м.* Гервасій. Вх. Лем. 401.

Гáврик, ка, *м.* Ум. отъ **Гаврило.**

Гаврúлко, ка, *м.* Ум. отъ **Гаврило.**

Гаврúло, ла, *м.* Гавріилъ. Рудч. Ск. І. 13. Ном. № 8044. Ум. **Гáврик.** Лохв. у. Левч. 183. **Гаврúлко.** Ном. № 5513. **Гаврúлочко.** Чуб. V. 1119. См. **Ґабро.**

Галадíй, дія, *м.* Галактіонъ. Могилев. у.

Галúна, ни, *ж.* 1) Галина. ВД. 2)=**Ганна.** ВД. Ум. **Галúнка.** См. еще при словѣ **Ганна.**

Галинá, нята, Галинятко, ка, *ж.* Ум. отъ **Ганна.**

Гáлка, ки, *ж.*=**Ганна.** Лохв. у.

Гáлонька, Гáлочка, ки, *ж.* Ум. отъ **Ганна.**

Гáлька, ки, *ж.*=**Ганна.** Лохв. у. Ном. № 507.

Гáльшка, ки, *ж.*=**Ганна.** ВД.

Галю́ня, ні, Галю́ся, сі, Галю́сенька, Галю́тонька, Галю́тка, Галю́точка, ки, *ж.* Ум. отъ **Ганна.**

Гáля, лі, *ж.* Ум. отъ **Ганна.**

Гандзю́ня, ні, Гандзю́ненька, ки, *ж.* Ум. отъ **Ганна.**

Гáндзя, зі, *ж.* Ум. отъ **Ганна.**

Гáничка, ки, *ж.* Ум. отъ **Ганна.**

Гáнка, ки, *ж.*=**Ганна.** Чуб. V. 1110.

Гáнна, ни, *ж.* Анна. Ном. № 509, 13257. Ум **Гáля.** Мет. 102. **Гáлонька.** Ном. № 2657. **Гáлочка.** Чуб. Ш. 127. **Галю́ня. Галю́ся.** Ном. № 9264. **Галю́сенька. Галю́тка.** Зміев. у. **Галю́тонька.** Чуб. V. 771. **Галю́точка.** Чуб. V. 772. **Галиня́, Галиня́тко, Гáндзя.** Ном. № 2752. **Гандзю́ня, Гандзю́ненька.** Чуб. Ш 320. **Гáничка.** Гол. II. 710. **Гáнночка.** Чуб. Ш. 131. **Ганнýля.** Чуб. V. 1201. **Ганнýлька.** Чуб. V. 33. **Ганнýня.** ВД. **Ганнýненька.** Чуб. V. 64. **Ганнýсечка. Ганнýська.** Чуб. V. 388. **Ганнýся.** Мет. 6. Чуб. Ш. 397. **Ганýшка.** Мил. 147. **Гáнця.** Гол. II. 221. Вх. Лем. 402. **Ганценка.** Гол. II. 81. **Гáнька.** ВД. **Ганю́точка.** Чуб. V. 767. **Гáня.** Гол. II. 239· См. **Аниця, Анна, Анничка, Галка, Галочка, Галька, Гальшка, Ганка.**

Ганькó, ка, *м.*=**Євген.** Левч. 183.

Ганю́точка, ки, *ж.* Ум. отъ **Ганна.**

Гáня, ні, *ж.* Ум. отъ **Ганна.**

Гáпа, пи, *ж.* Ум. отъ **Гапка.**

Гáпка, ки, *ж.* Агафія. Ном. № 6399, 14228. Ум. **Гáпа.** Лохв. у. Черниг. у. **Гáпочка.** Грин. Ш. 60. **Гапýля.** АД. І. 312. **Гапýня.** МВ. (КС. 1902. X. 154). **Гапýся.** МВ. (КС. 1902. X. 154). Ном. № 11658. **Гáпця.** ВД. См. **Гафія.**

Гапóн, на, *м.* Агафонъ. Ном. № 7032. См. **Агапон.**

Гáпочка, ки, Гапýля, лі, Гапýня, ні, Гапýся, сі, *ж.* Ум. отъ **Гапка.**

Гáпця, ці, *ж.* Ум. отъ **Гапка.**

Гарáсик, ка, *м.* Ум. отъ **Гарасько.**

Гарасúм, ма, *м.* Герасимъ. Чуб. Ш. 200. Ум. **Гарасúмочко.** Гол. II. 209.

Гарáсько, ка, *м.*=**Гарасим.** Ном. № 13987. Ум. **Гарасик.** ВД.

Гафíйка, ки, *ж.* Ум. отъ **Гафія.**

Гафія, фії, *ж.*=**Гапка.** ЕЗ. V. 199. Ум. **Гафíйка.** ВД.

Гéнія, нії, *ж.* Евгенія. Вх. Лем. 403. См. **Ївга.**

Герóній, нія, *м.* Іеронимъ. Вх. Лем. 403.

Глíб, ба, *м.* Глѣбъ. Ном. № 451.

Гнат, та, *м.* Игнатъ. Ном. № 5736.

Ум. **Гнатко́**. Лохв. у. Левч. 184. **Гна́точко**. Грин. Ш. 467. **Гнату́сь**. ВД. **Гна́шечко**. Грин. Ш. 467.

Горді́й, ді́я, *м*. Гордій. Лохв. у. Чуб. IV. 129. Ум. **Горді́йко**. Лохв. у.

Горпи́на, ни, *ж*. Агриппина. МВ. II. 36. Ум. **Горпи́нка**. Лохв. у. **Горпи́ночка**. Павл. 75. **Горпу́ся**. ВД **Горпу́ша**. ВД. См. **Ярепина**.

Горпи́ниця, ці, *ж*.=**Горпина**. Макс. (1834), 131.

Горпи́нка, ки, *ж*. Ум. отъ **Горпина**.

Гра́ня, ні, *ж*. Ум. отъ **Грап**.

Грап, па, *м*. Евграфъ. Лохв. у. Ум. **Граня**. ВД.

Григо́р, ра, *м*. Григорій. Ном. № 8558. То-же **Григо́рій**. Ном. № 1049. Ум. **Григо́рко**. Ком. Пр. № 93. **Григо́рочко**. Гол. II. 239. См. также **Грицько́**.

Гри́ник, ка, Грину́нонько, ка, Гринь, ня, Гринько́, ка́, Гри́ньо, ня, *м*. Ум. отъ **Грицько**.

Гри́цонько, ка, Гриценя́, ня́ти, Гриценя́тко, ка, Гри́цик, ка, *м*. Ум. отъ **Грицько**

Грици́на, ни, *м*. Ум. отъ **Грицько**.

Грицу́ник, Грицу́нчик, ка, Грицу́нчичок, чка, Грицу́ня, ні, *м*. Ум. отъ **Грицько**.

Гриць, ця, *м*. Ум. отъ **Грицько**.

Грицько́, ка́, *м*.=**Григор**. Ном. № 1049. Ум. **Гринь**. Ном. № 8563. **Гри́ник, Гриму́нонько**. Гол. II. 685. **Гринько́**. Ном., стр. 294, № 126. **Гри́ньо**. Ном. № 8562. **Гри́цонько**. Стор. II. 250. **Гриценя́**. Лохв. у. **Гриценя́тко**. Лохв. у. **Гриценя́точко**. Лохв. у. **Гри́цик**. Грин. II. 209. **Грици́на**. ВД. **Грицу́ник**. Лохв. у. **Грицу́нчик**. Лохв. у. **Грицу́нчичок**. Лохв. у. **Грицу́нь**. Гол. I. 203. **Грицу́ня**. Лохв. у. **Гриць**. Ном. № 2787 **Грицю́ньо**. Чуб. V. 99. **Грицю́хно**. Грин. Ш. 63. **Гріну́нонько**. МУЕ. Ш. 12. **Грунь**. ВД. **Грунько́**. ВД. **Груш**. ВД. **Грушко́**. ВД. См. **Григор**.

Гу́рик, ка, *м*.=**Гурій**. ВД.

Гу́рій, рія, *м*. Гурій. Лохв. у.

Гу́рка, ки, *ж*. Гурія. ВД.

Гу́рко, ка, *м*.=**Гурій**. ВД.

Ґ.

Ґабро́, ра́, *м*.=**Гаврило**. Каменец. у.

Ґе́нця, ці, *ж*.=**Генія**. ВД.

Ґми́трик, ка, *м*. Ум. отъ **Ґмитро**.

Ґмитро́, ра́, *м*.=**Дмитро**. Ном. № 497 Ум. **Ґми́трик**. ВД.

Д.

Дави́д, да, *м*. Давидъ. Лохв. у. Ном. № 6314. Ум. **Дави́дко**. Лохв. у.

Дам'я́н, на, *м*. Даміанъ. ВД. См. **Дем'ян**.

Дани́ле́ць, льця, *м*. Ум. отъ **Данило**.

Даня́лко, ка, *м*. Ум. отъ **Данило**.

Дани́ло, ла, *м*. Даніилъ. Ном. № 8013. Ум. **Дани́ле́ць**. ВД. **Дани́лко**. Лохв. у. Павл. 75. **Дани́лочко**. Гол. II. 266. **Да́ня**. ВД. См. **Данько**.

Данько́, ка, *м*.=**Данило**. Лохв. у. Левч. 183.

Да́ня, ні, *м*. Ум. отъ **Данило**.

Дари́на, ни, *ж*.=**Одарка**. ВД.

Да́рка, Да́рочка, ки, *ж*. Ум. отъ **Одарка**.

Деми́д, да, *м*. Діомидъ. Ном. № 8028.

Демко́, ка́. *м*.=**Дем'ян**. Лохв. у.

Де́мо, ма, *м*.=**Демко**. Вх. Уг. 236.

Дем'я́н, на, *м*. Даміанъ. Ном. № 499. См. **Дам'ян, Демко, Демнян, Демо**.

Дени́с, са, *м*. Діонисій. Ном. № 6399. Ум. **Дени́ско**. Лохв. у. Чуб. Ш. 382.

Дми́трик, ка, *м*. Ум. отъ **Дмитро**.

Дмитро́, ра́, *м*. Дмитрій. Ном. № 497. Ум. **Дми́трик**. Лохв. у. Левч. 183. **Дмитру́сь**. Лохв. у. Левч. 183. См. **Ґмитро**.

До́ка, ки, *ж*. Ум. отъ **Докія**.

Докі́йка, ки. *ж*. Ум. отъ **Докія**.

Докі́я, кії, *ж*. Евдокія. Лохв. у. Ум. **До́ка** Харьк. у. **Докі́йка**. Левч. 185. **До́ця**. ВД. См. **Овдокія, Одокія**.

До́ма, ми, Дома́ся, сі, *ж*. Ум. отъ **Домаха**.

Дома́ха, хи, *ж*. Домна, Домникія. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **До́ма**. ВД. **Дома́ся**. О. 1861. X. 32. **Дома́шенька**. Грин. Ш. 611. **Дома́шка**. Чуб. Ш. 138. **До́мка**. ВД. **До́мця**. ВД. **До́мочка**. ВД. См. **Домна**.

До́мна, ни, *ж*.=**Домаха**. Чуб. V. 704. Ум. **Домну́ня**. Чуб. III. 210. См. еще при **Домаха**.

До́мочка, ки, До́мця, ці, *ж*. Ум. отъ **Домаха**.

До́рко, ка, *м*.=**Хведір**. ВД.

Доримедо́н, на, *м*. Доримедонтъ. Лохв. у.

До́рош, ша, *м*. Дороѳей. Ном. № 12789.

До́ця, ці, *ж*. Ум. отъ **Докія**.

Е.

Егей, Егея, *м.* Агтей Константиногр. у. См. **Ївгей, Овгей, Огей, Огій.**

Є.

'Єва, ви, *ж.* Ева. Чуб. Ш. 333. Левиц. Пов. 65. Ум. **'Євка.** ВД. **Євуня.** ВД.

Євген, на, *м.* Евгеній. Лохв. у. См. **Ганько.**

Євґрап, па, *м.* Евграфъ. Лохв. у. См. **Ївграп, Йовграп.**

Євдося, сі, *ж.* Ум. отъ **Євдоха.** Чуб. V. 106.

Євдоха, хи, *ж.*=**Явдоха.** Ум. **Євдошка, Євдошечка.** Чуб. Ш. 178.

'Євка, ки, *ж.* Ум. отъ **Єва.**

Євкл, ла, 'Євкла, ли, *м.* Евклій. Лохв. у.

Євмен, на, *м.* Евменій. Лохв. у. См. **Воймен, Йовмен.**

Єврась, ся, *м.* Ум. отъ **Юрій.**

Єврах, ха, *м.* Ум. отъ **Юрій.**

Євсаган, на, *м.* Евсигній. Могилев. у.

Євтух, ха, *м.* Евтихій. Лохв. у.

Євуня, ні, *ж.* Ум. отъ **Єва.**

Єгор, ра, *м.* Георгій. Лохв. у.

'Єня, ні, *ж.*=**Генія.** Лохв. у.

Єраст, та, *м.* Орестъ. Лохв. у.

Єрема, ми, *м.*=**Ярема.** Лохв. у. К. Досв. 155.

Єрина, ни, *ж.*=**Ярина.** Ум. **Єринка.** Чуб. Ш. 311. **Єриночка.** Чуб. V. 138.

Єрмак, ка, *м.* Ермолай. Левч. 184. См. **Ярмолай.**

Єротей, тея, *м.* Іероѳей. ВД. См. **Єроха.**

Єроха, хи, *м.*=**Єротей.** ВД.

Єсип, па, *м.*=**Йосип.** Лохв. у.

Єсько, ка, *м.*=**Єсип.** ВД.

Єхрем, ма, *м.* Ефремъ. ВД.

З.

Захар, Захарь, ра, *м.* Захарій. Харьк. у. Ум. **Захарко, Захарько.** Харьк. у. Ном. № 6557. Чуб. Ш. 311.

Зінець, нця, *м.*=**Зінько.** ВД.

Зінечка, ки, *ж.* Ум. отъ **Зінька.**

Зінь, ня, *м.*=**Зінько.** ВД.

Зінька, ки, *ж.* Зиванда, Зиновія. Лохв. у. Левч. 186. Ум. **Зіня, Зінечка.** Павл. 75.

Зінько, ка, *м.* Зиновій. Лохв. у. Левч. 184.

Зіня, ні, *ж.* Ум. отъ **Зінька.**

Зосим, ма, *м.* Зосима. Лохв. у. К. ЧР. 19. Левч. 184.

И.

'Ива, 'Иви, *м.* Іовъ. Лохв. у.

Илаш, ша, *м.*=**Илько.** Федьк. Пов. 5. Ум. **Илашко.** Федьк. Пов. 7.

Илько, ка, *м.*=**Илля.** Лохв. у. Левч. 184.

Илля, лі, *м.* Илья. Ном. № 468. Ум. **Илюсь.** Лохв. у. См. **Илаш, Илько.**

'Иля, 'Илі, *ж.*=**Олена.** Вх. Уг. 242.

Иполит, та, *м.* Ипполитъ. Лохв. у.

І. Ї.

Ів, Іва, *м.*=**Ива?** Ком. Пр. стр. 115.

'Їва, 'Їви, *ж.*=**Єва.** Гн. II. 218.

Іван, на, *м.* Іоаннъ, Иванъ. Ном. № 1005. Ум. **Ванічко.** Гол. II. 712. **Вань.** ВД. **Ванько.** Лохв. у. **Ваньо.** Лем. 395. **Ванюсьо.** Гол. II. 712. **Ванюшко.** Гол. II. 712. **Іваненько.** МУЕ. Ш. 12. О. 1862. IV. 36. **Іванець.** Ном. № 10080. **Іваник.** ВД. **Іванко.** Ном. № 3249. **Іванонько.** Гол. II. 43. **Іваночко.** Гол. II. 268. **Іваночок.** Гол. II. 368. **Іванчик.** Федьк. Пов. 5. Гол. Ш. 95. **Іванько.** ВД. **Іваньо.** О. 1862. IV. 3. **Івась.** Рудч. Ск. II. 169. **Івасенько.** Чуб. Ш. 240. **Івасик.** Лохв. у. **Івасьо.** Чуб. IV. 169. **Івашко.** Чуб. Ш. 271. **Івашечко.** Чуб. Ш. 218.

Іванина, ни, *м.*=**Іван.** ВД.

Іванко, ка, Іваночко, ка, Іванцьо, ця. Іванчик, Іванько, ка, Іваньо, ня, *м.* Ум. отъ **Іван.**

Івасенько, ка, Івасик, ка, Івась, ся, *м.* Ум. отъ **Іван.**

Івахно, на, *м.*=**Іван.** Ном. № 7351.

Івашечко, Івашко, ка, *м.* Ум. отъ **Іван**

'Івга, ги, *ж.* Евгенія. Чуб. Ш. 179 См. **Генія.**

Ївгей, **гея**, *м.*=**Егой**. Лохв. у. См. **Йовгей**.

Ївген, **на**, *м.*=**Євген**. Лохв. у.

Ївгра́п, **па**, *м.*=**Євґрап**. Лохв. у.

Ївстрат, **та**, *м.* Евстратій. Лохв. у.

Ївту́х, **ха́**, *м.*=**Явтух**. Левч. 183.

Ігна́сь, **ся**, *м.* Ум. отъ Ігнат.

Ігна́т, **та**, *м.*=**Гнат**. Лохв. у. Левч. 184. Ум. **Ігна́сь**. ВД. **Ігна́тко**. Левч. 184. **Ігна́шко**. ВД.

Іпа́т, **та**, *м.* Ипатій. Лохв у.

Іполи́т, **та**, *м.* Ипполитъ. Левч. 184.

Ірен, **на**, *м.* Ириней. Вх. Уг. 242.

Іре́на, **ни**, *ж.*=**Ярина**=**Орина**. Вх. Уг. 242.

Їрь, **Їря**, *м.*=**Юр**=**Юрій**. МУЕ. Ш. 45.

Іса́й, **Іса́я**, *м.* Исаія. Лохв. у.

Іоа́к, **ка**, *м.* Исаакій. Лохв. у. Ум. **Іса́чок**. Лохв. у.

Їстрат, **та**, *м.*=**Ївстрат**. Лохв. у.

Іько́, **Їсько́**, **ка́**, *м.*=**Йосип**. Лохв. у. Чуб. Ш. 58.

Й.

Йван и проч. См. **Іван**.

Йов, **Йо́ва**, *м.* Іовъ. МУЕ. II. 46.

Йовге́й, **гея**, *м.*=**Ївгей**. Лохв. у.

Йовгра́п, **па**, *м.*=**Ївграп**. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 99). Лохв. у.

Йовдоки́м, **ма**, *м.*=**Явдоким**. Ном. № 12549.

Йовдо́ха, **хи**, *ж.*=**Явдоха**. Рудч. Ск. I. 177. Ум. **Йовдо́шка** Лохв. у.

Йовме́н, **на**, *м.*=**Євмен**. Лохв. у.

Йовту́х, **ха́**, *м.*=**Явтух**. Лохв. у. Ум. **Йовтушо́к**. ВД.

Йовхи́м, **ма**, *м.*=**Юхим**. Лохв. у. Павл. 75. Ум. **Йовхи́мко**. Чуб. Ш. 134.

Йоганик, **ка**, *м.* Іоанникій. Вх. Лем. 421.

Йога́нія, **нії**, *ж.*=**Гевія**=**Ївга**. Вх. Лем. 421.

Йо́н, **ни**, *м.*=**Йона**. Лохв. у.

Йо́на, **ни**, *м.* Іона. ВД.

Йо́сип, **па**, *м.* Іосифъ. Ном. № 3928. Кв. П. I. 207. Ум. **Йо́сько**, **Йо́ся**. Грин. I. 205. См. **Єсип**, **Осип**.

К.

Кале́ник, **ка**, *м.* Каллиникъ. Ном. № 7906.

Кали́на, **ни**. *ж.* Акилина. Федьк. Пов. 6. Ум. **Кали́нка**. ВД.

Кали́страт, **та**, *м.* Каллистратъ. Лохв. у. См. **Коністрат**.

Ка́рпик, **ка**, *м.* Ум. отъ **Карпо**.

Карпо́, **па́**, *м.* Карпъ. Ном. № 6073. Ум. **Ка́рпик**. ВД. **Ка́рпонько**. Чуб. Ш. 201. **Карпу́сь**. Павл. 75.

Ка́ська, **ки**, **Ка́ся**, **сі**, *ж.* Ум. отъ **Катерина**

Кася́н, **на**, *м.* Кассіанъ. Ном. № 11418.

Катери́на, **ни**, *ж.* Екатерина. Ном. № 8830. Ум. **Катери́нка**. Чуб. Ш. 395. **Катери́нонька**. ВД. **Катери́ночка**. ВД. **Катру́ся**. Лохв. у. **Катру́сенька**, **Катру́сечка** Чуб. Ш. 175. **Ка́тря**. Ном. № 4293. **Ка́тречка**, **Ка́ся**: Гол. II. 322. **Ка́ська**. Желех.

Ки́ва, **ви**, *м.* Киоа. Лохв. у.

Килина, **ни**, *ж.* Акилина. Ном. № 3295. См. **Калина**, **Кулина**. **Якилина**.

Ки́рик, **ка**, *м.* Кирикъ. Лохв. у. ЗОЮР. II. 92.

Кири́лець, **льця**, *м.* Ум. отъ **Кирило**.

Кири́лко, **ка**, *м.* Ум. отъ **Кирило**.

Кири́ло, **ла**, *м.* Кириллъ. Ном. № 9570. Ум. **Кири́лець**. Мил. 38. **Кири́лко**. Лохв. у. **Кирко́**. Гол. II. 497.

Кіндра́т, **та**, *м.* Кодратъ. Ном. № 12706. Ум. **Кіндра́тко**.

Клим, **ма**, *м.* Климентъ. Ном. № 5545. МУЕ. Ш. 48. Ум. **Климу́хно**. Чуб. Ш. 466. **Кли́мцьо**. Чуб. Ш. 439. См. **Климко**, **Клиша**.

Климко́, **ка́**, *м.*=**Клим**. Лохв. у.

Климу́хно, **на**, *м.* Ум. отъ **Клим**.

Кли́мцьо, **ця**, *м.* Ум. отъ **Клим**.

Кли́ша, **ші**, *м.*=**Клим**. АД. II. 3, 17.

Ко́наш, **ша**, *м.* Коновъ. ВД. См. **Конін**.

Конін, **нона**, *м.*=**Конаш**. Рудч. Ск. I. 191.

Коністра́т, **та**, *м.*=**Калистрат**. Лохв. у.

Копито́н, **на**, *м.* Капитонъ. Лохв. у.

Корни́ло, **ла**, *м.* Корнилій. Лохв. у. Ум. **Корну́сь**. ВД.

Корні́й, **нія**, *м.*=**Корнило**. Лохв. у. Левч. 184. Ум. **Корні́йко**. Павл. 75. **Корні́єць**. Павл. 75.

Корну́сь, **ся**, *м.* Ум. отъ **Корнило**.

Ко́стик, **ка**, *м.* Ум. отъ **Кость**.

Кость, **тя**, *м.*=**Костянтин**. МУЕ. Ш. 46. Ум. **Ко́стик**. Лохв. у. Левч. 184.

Костю́к, ка́, *м.*=**Костянтин**. Левч. 184.

Костянти́н, на, *м.* Константинъ. МУЕ. III. 46. См. **Кость, Костюк**.

Кса́ндер, ра, *м.*=**Олександер**. Вх. Лем. 429.

Кса́ндра, ри, *ж.*=**Олександра**. Вх. Лем. 429.

Ксе́на, ни, *ж.* Ксенія. ВД. Ум. **Ксе́нька**. ВД. **Ксе́нійка**. ВД. **Ксе́ня**. ВД. **Ксюта**. ВД. См. **Оксана**.

Кузе́мка, Кузе́мочка, ки, *м.* Ум. отъ **Кузьма**.

Кузь, зя, Кузько́, ка́, *м.* Ум. отъ **Кузьма**.

Кузьма́, ми́, *м.* Косма. Ном. № 499. Ум. **Кузе́мка**. О. 1861. X. 81. **Кузе́мочка**. О. 1861. VIII. 81. **Кузь**. ВД. **Кузько́**. Г. Барв. 441. **Ку́зьмечко**. Грин. III. 69. **Ку́зьмичок**. Грин. III. 68. См. **Кузьми́на**.

Кузьми́на, ни, *м.*=**Кузьма**. ЕЗ. V. 225.

Ку́зьмичок, чка, *м.* Ум. отъ **Кузьма**.

Кули́на, ни, *ж.*=**Килина**. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Кули́нка**. Грин. III. 48. **Ку́ля**. ВД.

Купер'я́н, на, *м.* Кипріанъ. Лохв. у. См. **Куприй, Купріян**.

Купрі́й, рія, *м.*=**Купер'ян**. Лохв. у. Левч. 184.

Купрія́н, на, *м.*=**Купер'ян**. Ном. № 13170.

Л.

Ла́врик, ка, Ла́вричок, чка, *м.* Ум. отъ **Лавро**.

Лаврі́н, на, *м.* Лаврентій. Лохв. у. Левч. 184. Ум. **Лаврі́нко**. Грин. III. 124. См. **Лавро**.

Лавро́, ра́, *м.*=**Лаврін** Лохв. у. Федьк. Пов 31. Левч. 184. Ум. **Лаврик**. ВД. **Ла́вричок**. ВД. См. **Вавро, Равро**.

Ладим, ма, *м.*=**Ладимарь**. Камен. у.

Лади́марь, ря, Лади́мир, ра. *м.* Ном. № 660. Лохв. у. Левч. 183. Ум. **Ладько́**. ВД.

Ла́зарь, ря, *м.* Лазарь. Ном. № 14158. Котл. Ен. III. 58.

Ла́зорь, Ла́зур(ь), ря, *м.*=**Лазарь**. Лохв. у. Чуб. III. 20.

Ларивін, во́на, *м.* Иларіонъ. Павл. 75. Въ Лохв. у.: **Ларивон**.

Ларі́во́н, на, *м.*=**Ларивін**. Лохв. у. Ум. **Ларько**. Левч. 184.

Левонти́на, ни, *ж.* Валентина. Лохв. у. Славяносерб. у.

Левко́, ка́, *м.* Левъ, Леонтій. Лохв. у. Ном. № 13488. Ум. **Ле́вочко**. Чуб. III. 138. **Леву́сь**. Павл. 75.

Левон, на, *м.* Леонтій. Ном. № 10766. Черниг. у.

Левони́д, да, *м.*=**Леонид**. Лохв. у.

Ле́вочко, ка, *м.* Ум. отъ **Левко**.

Леву́сь, ся́, *м.* Ум. отъ **Левко**.

Лекса́ндер, дра, *м.*=**Олександер**. Лохв. у. Левч. 183.

Лекса́ндра, ри, *м.*=**Олександер**. Чуб. V. 792.

Лекса́ндра, ри, *ж.*=**Олександра**. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Лександру́ся**. Лохв. у. **Ле́ся**. К. ЧР. 52 Ном. № 5185. **Ле́сечка, Ле́ська**. Ном. № 5185.

Лекса́ндро, ра, *м.*=**Олександер**. Лохв. у. Ум. **Лесь**. ВД. **Лесько́**. ВД.

Лександру́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Лександра**.

Лексі́й, ксія, *м.*=**Олексій**. Лохв. у.

Леони́д, да, *м.* Леонидъ. ВД.

Лепести́на, ни, *ж.* Епистимія. Лохв. у. См. **Опистина, Пестина**.

Ле́сечка, ки, *ж.* Ум. отъ **Лександра**.

Лесь, ся, *м.*=**Лександер**. Ном. № 1540.

Ле́ська, ки, *ж.* Ум. отъ **Лександра**.

Лесько́, ка, *м.*=**Олександер**. Ном. № 9986.

Ле́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Лександра**.

Лешко, ка, *м.*=**Олекса**. Вх. Лем. 432.

Ли́дька, ки, *ж.* Лидія. Лохв. у.

Лике́ра, ри, Лике́ря, рі, *ж.* Гликерія. Левч. 185. Лохв. у. См. **Лукеря**.

Ли́па, пи, *ж.* Олимпіада. Лохв. у. Левч. 186. Ум. **Ли́пка**. Лохв. у.

Лисаве́та, Лисове́та, ти, *ж.* Елизавета. Левч. 186. Лохв. у.

Ло́гвин, на, *м.* Логвинъ. Лохв. у. Левч. 184.

Лука́, ки́, *м.* Лука. Ном. № 495. См. **Лукань, Лука́ч, Лукаш**.

Лука́нь, ня, *м*=**Лука**. Могилев. у.

Лука́ч, ча, *м.*=**Лука**. Вх. Лем. 433.

Лука́ш, ша́, *м.*=**Лука**. Лохв. у. Левч. 184.

Луке́ра, Луке́ря, рі, *ж.*=**Ликера**. Лохв. у. Ум. **Луке́рка**. Лохв. у.

Луки́на, ни, *ж.* Лукина. Лохв. у.

Лукі́я, кії, *ж.* Гликерія, Лукина, Лукія. Лохв. у.

Лукіян, Лукян, **на**, *м.* Чуб. III. 203. Левч. 181.

Луцька, **ки**, *ж.*=**Лукія**. Ном. № 12285. Ум. **Луця**. Ном. № 12285.

Луцько, **ка**, *м.*=**Лукіян**. Левч. 184.

Луця, **ці**, *ж.* Ум. отъ **Луця**.

Люба, **би**, *ж.* Ум. отъ **Любина**.

Любина, **ни**, *ж.* Любовь. Каменец. у. Ум. **Люба**. Рудав. II. 63. Лохв. у. **Любка**. Левч. 186. Лохв. у. **Любочка**. ВД.

Людмила, **ли**, *ж.* Людмила. Грин. III. 21. Ум. **Людмилка**. Грин. III. 22. **Людя**. Лохв. у. **Людька**, **Людка**. Лохв. у.

М.

Мавра, **ри**, *ж.* Мавра. Лохв. у. Левч. 186. Ум. **Мавруня**. Левч. 186. См. **Мамра**.

Магда, **ди**, *ж.*=**Магдалина**. Чуб. V. 678. Ум. **Магдуня**. Чуб. V. 679.

Магдалина, **ни**, *ж.* Магдалина. Чуб. V. 412.

Магдуня, **ні**, *ж.* Ум. отъ **Магда**.

Маґда, **ди**, *ж.*=**Магда**. Ном. № 10792.

Макаречко, **ка**, *м.* Ум. отъ **Макарь**.

Макарчик, **ка**, *м.* Ум. отъ **Макарь**.

Макарь, **ря**, *м.* Макарій. Лохв. у. Чуб. V. 92. Ум. **Макаречко**. ВД. **Макарчик**. ВД.

Македон, **на**, *м.* Македоній. Лохв. у.

Маклена, **ни**, *ж.*=**Мокрина**. Вх. Лем. 433.

Максим, **ма**, *м.* Максимъ. Ном. № 674. Ум. **Максимець**. Чуб. II. 663. **Максимко**. Лохв. у.

Маланка, **ки**, *ж.*=**Меланка**. Ум. **Маланочка**. ВД. **Маланя**. ВД. **Малася**. ВД. **Малашка**. ВД.

Малахвій, **вія**, *м.* Малахія. Лохв. у.

Малашка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Маланка**.

Мамра, **ри**, **Мамря**, **рі**, *ж.*=**Мавра**. Лохв. у.

Мамрось, **ся**, *м.*=**Омрось**. Лохв. у.

Манойло, **Мануйло**, **ла**, *м.* Мануилъ. Лохв. у. Левч. 184. Ум. **Манько**. ВД.

Манька, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Марія**.

Манько, **ка**, *м.* Ум. отъ **Манойло**.

Маня, **ні**, *ж.* Ум. отъ **Марія**.

Мардар, **ря**, *м.* Мардарій. Лохв. у.

Мар'єчка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Мар'я**.

Марина, **ни**, *ж.* Марина. Мет. 91. Ном. № 7523. Ум. **Мариненька**. О. 1862. IV. 36. **Маринка**. Чуб. V. 893. **Мариночка**. Лохв. у. **Мариня**. Гол. II. 657. **Марися**. Чуб. V. 332. **Марисенька**. Чуб. V. 774. **Марисечка**. Гол. II. 115. **Марись**. Гол. II. 231. **Мариська**. ВД. **Мариця**. Чуб. III. 201.

Марієчка, **Марійка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Марія**.

Маріка, **Марічка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Марія**.

Марія, **рії**, *ж.* Марія. Чуб. III. 303. Ум. **Марієчка**. Чуб. V. 262. **Марійка**. Чуб. I. 268. **Маріка**. Федьк. Пов. 8. **Марічка**. Федьк. Пов. 15. **Маричка**. Гол. II. 362. **Маня**. Лохв. у. Левч. 186. **Манька** Лохв. у. **Манюся**, **Мася**. Сн. Л. 3. **Манюта**. Лубен. у. См. **Мар'я**, **Марусина**, **Маруся**.

Маріяна, **ни**, *ж.* Маріанна. Ум. **Маріянка**. Чуб. V. 948.

Маркело, **ла**, *м.* Маркеллъ. Лохв. у.

Маркіян, **на**, *м.* Маркіанъ. Екатериносл. у.

Марко, **ка**, *м.* Маркъ. Чуб. III. 181. Ум. **Марочко**. Грин. III. 460.

Маркур, **ра**, *м.* Меркурій. Лохв. у.

Марочко, **ка**, *м.* Ум. отъ **Марко**.

Марта, **ти**, *ж.* Мароа. Лохв. у. МВ. I. 108. Ум. **Марточка**, **Мартуня**. Лохв. у. **Мартуся**. МВ. I. 112. **Марця**. Гол. II. 262.

Мартин, **на**, *м.* Мартынъ. Ном. № 431. Ум. **Мартинець**. Лохв. у. Левч. 184.

Марточка, **ки**, **Мартуня**, **ні**, **Мартуся**, **сі**, *ж.* Ум. отъ **Марта**.

Марунька, **ки**, **Маруня**, **ні**, *ж.* Ум. отъ **Маруся**.

Марусенька, **Марусечка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Маруся**.

Марусина, **ни**, *ж.*=**Маруся**. Мил. 112.

Маруська, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Маруся**.

Маруся, **сі**, *ж.*=**Марія**. Мет. 105. Ум. **Маруня**. Гол. II. 102. **Марунька**. ВД. **Маруненька**. Гол. II. 89. **Марусенька**. Чуб. III. 188. **Марусечка**. Гол. II. 114. МВ. II. 85. **Маруська**. Лохв у. **Маруха**. Ном., стр 286, № 4011. **Маруша**. ВД. **Марушка**. Ном. № 6381. Грин. III. 63. См. **Марусина**, **Мар'я**.

Мархва, **ви**, *ж.*=**Марта**. Лохв. у.

Марця, **ці**, *ж.* Ум. отъ **Марта**.

Мар'юсенька, **Мар'юсечка**, **ки**, **Мар'юхна**, **ни**, *ж.* Ум. отъ **Мар'я**.

Мар'я, **рї**, *ж.*=**Марія**. Чуб. III. 206. Ум. **Мар'єчка**. Чуб. III. 218. **Мар'юсенька**, **Мар'юсечка**. Чуб. III 165. **Мар'юхна**. Чуб. IV. 67. См. **Марусина**, **Маруся**.

Мар'яна, **ни**, *ж.*=**Маріяна**. Лохв. у. Шевч. 267. Ум. **Мар'янка**. Лохв. у. **Мар'яночка**. Чуб. V. 787.

Мася, **сі**, *ж.* Ум. отъ **Марія** С. Л. 3.

Матві́й, **ві́я**, *м.* Матвей. Чуб. Ш. 163. Ум. **Матві́йко**. Ном. № 2376. См. **Матяш**, **Матій**, **Махтей**, **Мацько**.

Матє́й, **тє́я**, **Маті́й**, **ті́я**, *м.*=**Матвій**. Левч. 184.

Матро́на, **ни**, *ж.* Матрона. Федьк. Пов. 31. См. **Мотря**.

Матя́ш, **ша́**, *м.*=**Матвій**. ВД.

Махтє́й, **тє́я**, *м.*=**Матвій**. Лохв. у. Ум. **Махте́йко**

Махто́д, **да**, *м.*=**Методій**. Лохв. у.

Мацько́, **ка́**, *м.*=**Матвій**. Ном. № 11664.

Мела́нка, **ки**, *ж.* Меланія. Чуб. Ш. 469. Ум. **Мела́ночка**. ВД. **Мела́ня**. Левч. 186. **Мела́ня**. Ном., стр. 278. **Мела́шка**. Чуб. V. 99. См. **Малакка**.

Меле́тій, **тія**, *м.* Мелетій. Лохв. у.

Мето́дій, **дія**, *м.* Меѳодій. ВД. См. **Махто́д**, **Мехе́д**, **Мехто́д**, **Нахто́д**, **Нехто́д**.

Мехе́д, **да**, *м.*=**Методій**. Левч. 184. Ум. **Мехедко**. Левч. 184.

Мехто́д, **да**, *м.*=**Методій**. Лохв. у.

Мики́та, **ти**, *м.* Никита. Чуб. V. 1113. Ум. **Мики́тка**. Чуб. V. 67.

Микихво́р, **ра**, *м.* Никифоръ. Лохв. у. См. **Ничипір**.

Миноди́м, **ма**, *м.* Никодимъ. Лохв. у.

Мико́ла, **ли**, **Микола́й**, **ла́я**, *м.* Николай. Ном. № 452. Ум. **Микола́йко**. ВД. **Микола́йчик**. Лохв. у. **Мико́лка**. Лохв. у. **Мико́ля**. Чуб. V. 11. См. **Никола**.

Ми́на, **ни**, *м.* Мина. Сим. 200. Ном. № 12708.

Мирі́н, **Миро́н**, **на**, *м.* Миронъ. Левч. 184. Мир. ХРВ. 80. Чуб. Ш. 348. Ум. **Миро́нко**. ВД. **Миро́сик**. ВД. **Миро́сь**. ВД.

Мись, **ся**, *м.* Ум. отъ **Михайло**. Ном. № 3518.

Ми́трочко, **Ми́трик**, **ка**, *м.* Ум. отъ **Митро**.

Митро́, **ра́**, *м.*=**Дмитро**. Лохв. у. Левч. 183. Федьк. Пов. 91. Ум. **Ми́тречко**. Грин. Ш. 174. **Ми́трик**. О. 1862. IX. 67. См. **Ґмитро**.

Митропа́н, **на**, *м.* Митрофанъ. Лохв. у. Ум. **Митропане́ць**. ВД.

Миха́в, **ва**, *м.*=**Михайло**. Вх. Лем. 435.

Миха́й, **ха́й**, *м.*=**Михайло**. Чуб. V. 948.

Миха́йлик, **ка**, **Миха́йличок**, **чка**, *м.* Ум. отъ **Михайло**.

Миха́йло, **ла**, *м.* Михаилъ. Ном. № 10853. Ум. **Миха́йлик**. Лохв. у. МВ. I. 89. **Миха́йличок**. Лохв. у. **Миха́йлонько**. Чуб. III. 434. **Михайлу́ньо**. ВД. **Миха́лко**. Чуб. Ш. 223. **Миха́ль**. Грин. Ш. 11. **Миха́льо**, **Михальо́к**. Грин. Ш. 43. **Миха́нь**. Желех. **Миха́сь**. Желех. **Миха́сько**. ВД. **Миха́сьо**. Грин. Ш. 527. **Ми́хлик**. Лохв. у. **Мись**. Ном. № 3518. **Мисько**, **Місько**. Вх. Уг. 252.

Михе́й, **хе́я**, *м.* Михей. Лохв. у.

Ми́хлик, **ка**, *м.* Ум. отъ **Михайло**.

Мі́лько, **ка**, *м.*=**Омелько**. Могилев. у.

Мі́сько, **ка**, *м* Ум. отъ **Михайло**.

Мітро́на, **ни**, *ж.*=**Мотря**. Федьк. Пов. 55.

Мо́дик, **ка**, *м.* Модестъ. Вх. Лем. 436.

Моисе́й, **се́я**, *м.*=**Мусій**. Чуб. Ш. 483.

Мо́кій, **кія**, *м.* Мокій. Лохв. у. МУЕ. Ш. 46. См. **Мокрій**.

Мокри́на, **ни**, *ж.* Мокрина. Ном. № 473.

Мокрі́й, **рія**, *м.*=**Мокій**. ЕЗ. V. 207. МУЕ. Ш. 46.

Мо́мот, **та**, *м.* Мамонтъ. Лохв. у.

Мосі́й, **сія**, *м.*=**Мусій**. Лохв. у. Ум. **Мосі́йко**. Лохв. у.

Мо́трочка, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Мотря**.

Мотро́на, **ни**, *ж.* Матрона. Лохв. у. Левч. 186. Ум. **Мо́тронка**. Лохв. у.

Мотру́ня, **ні**, *ж.* Ум. отъ **Мотря**.

Мо́тря, **рі**, *ж.*=**Мотрона**. Ном. № 6918. МВ. I. 48. Ум. **Мо́тречка**. Чуб. Ш. 395. **Мотру́ня**. Лохв. у.

Мусіє́ць, **йця́**, *м.* Ум. отъ **Мусій**.

Мусі́й, **сія**, *м.* Моисей. Ном. № 12553. Ум. **Мусіє́ць**. ВД. **Мусі́йко**. Лохв. у. Левч. 184. См. **Мойсей**, **Мосій**.

Му́ця, **ці**, *ж.* ? Ном. № 12285.

Н.

Нау́м, **ма**, *м.*=**Наум**. Левч. 184.

Наде́жда, **ди**, *ж.* Надежда. Лохв. у. См. **Надія**. Ум. **На́дька**. Лохв. у. Левч. 186. **На́дя**. ВД.

Наді́я, **ді́ї**, *ж.*=**Надежда**.

На́дька, **ки**, **На́дя**, **ді**, *ж.* Ум. отъ **Надежда**.

Наза́р, **Наза́рь**, **ря**, *м.* Назарій. Лохв. у. Левч. 184. Ум. **Назаре́ць**. ВД. **Наза́рько**. Лохв. у.

Наста́с, **са**, *м.* Анастасій. Левч. 183.

Наста́ска, **ки**, *ж.* Анастасія. ВД. Ум. **Наста́ся**. Левч. 185. См. **Настя**.

На́стечка, **На́стка**, **ки**, *ж.* Ум. отъ **Настя**.

Настýнька, кв, **Настýня**, ні, **Настýся**, сі, *ж.* Ум. отъ Настя.

Нáстя, ті, *ж.* Анастасія. Чуб. Ш. 179. Ум. Нáстечка. Чуб. Ш. 136. Нáстка. ВД. Настýня. Левч. 185 Настýнька. ВД. Настýсенька. Настýсечка. Славяносерб. у. Нáця. ВД. Нáцька. ВД. См. Настáска.

Натáлка, ки, *ж.* Наталія. Чуб. Ш. 210. Ум. Натáлонька. ВД. Натáлочка. Лохв. у. Павл. 76. Натáльця. ВД. Наталюня. Лохв. у. Мкр. Ц. 4.

Натáль, ля, *м.* Анатолій. ВД.

Натáльця, ці, *ж.* Ум. отъ Наталка.

Наталюня, ні, *ж.* Ум. отъ Наталка.

Натáля, лі, *ж.* Ум. отъ Наталка.

Наýм, ма, *м.* Наумъ. Ном. № 11833. Ум. Наумець. ВД.

Нахтóд, да, *м.*=**Махтод**. ВД.

Нацька, кв, **Нáця**, ці, *ж.* Ум. отъ Настя.

Нéстір, тора, *м.* Несторъ. Лохв. у. Левч. 184. Ум. Нéстірко. ВД.

Нехтóд, да, *м.*=**Мехтод**. Лохв. у.

Нéкін, кона, *м.* Никонъ. Лохв. у. Ном. № 10345.

Никодúм, ма, *м.* Никодимъ. Лохв. у.

Никóла, ли, **Николáй**. лáя, *м.*=**Микола**. Федьк. Пов. 1. Федьк II. 67. Ум. Николáйцьо. ВД. Никóлко. Чуб. Ш. 211. Николýньо. ВД. Никóльцьо. ВД.

Нил, ла, *м.* Нилъ. Лохв. у.

Нúлка, ки, *ж.*=**Онилка**. Ум. Нúлочка. ВД. Нúля. ВД.

Нимидóра, ри, *ж.* Мивoдора. Левиц. ПЙО. I. 13.

Нихвáт, та, *м.*=**Онихват**. Лохв. у.

Нúхвон, на, *м.* Нифонтъ. Лохв. у.

Ничúпір, пора. *м.* Никифоръ. Ном. № 10971. Ум. Ничúпірко. Павл. 76. См. Микихвор, Чіпка. Мир. ХРВ.

Ністрáт, та, *м.* Евстратій. Лохв. у.

О.

Овгéй, гéя, *м.*=**Егей**. Лохв. у.

Овдіéць, йцá, *м.* Ум. отъ Овдій.

Овдій, дія, *м.* Авдій. Ном. № 14100. Ум. Овдіéць. ВД. Овдíйко. Лохв. у.

Овдокія, кії, *ж.*=**Докія**. Гол. II. 299.

Овéрко, ка, *м.* Аверкій. Лохв. у. Левч. 183 Ум. Оверочко.

Овксéн, на, *м.*=**Оксен**. Лохв. у. Левч. 183.

Оврáм, ма, *м.* Авраамъ. Лохв. у. Чуб. Ш. 237.

Овсéвтій, тія, *м.*=**Овсій**. Лохв. у.

Овсій, сія, *м.* Евсевій. Лохв. у. Котл. Ен. Ш. 58.

Огéй, **Огій**, **Огéя**, *м.*=**Егей**. Лохв. у. Левч. 183.

Одáм, ма, *м.*=**Адам**. Чуб. I. 85

Одирáна, ни, *ж.*=**Одарка**. ВД.

Одарка, ки, *ж.* Дарія. Ном. № 14180. Ум. Дáрка, Дáрочка. ВД. Одáрочка. Чуб. V. 1106. Одáрця. МВ. (КС. 1902. X. 145). Одáря. Чуб. V. 34. См. Дарина, Одарина.

Одокія, кії, *ж.*=**Докія**. Федьк. Пов. 12.

Одóська, ки, *ж.* Θеодосія. Вх. Лем. 442.

Одюшка, ки, *ж.*=**Явдошка**. Радом. у.

Оксáна, ни, *ж.* Ксенія. Чуб. Ш. 471. Ум. Оксáнка. Левч. 186. Оксáночка. ВД. Оксюта. ВД. Оксютка. Чуб. Ш. 471. См. Аксáна, Аксéнія, Аксéня, Ксéня, Оксéня.

Оксáнт, та, *м.*=**Оксен**. Лохв. у.

Оксéн, на, *м.* Авксенгій. Левч. 183. См. Овксен, Оксант.

Оксéнька. ки, *ж.* Ум. отъ Оксеня.

Оксéня, ні, *ж.*=**Оксана** Лохв. у. МУЕ. I. 162. Ум. Оксéнька. Лохв. у.

Олéкса, кси. *м.* Алексѣй. Лохв. у. Левч. 183.

Олексáндер, дра, *м.* Александръ. Лохв. у. См. Кcáндер, Лексáндер, Лексáндра, Лексáндро. Олександро. Санькó.

Олександра, ри, *ж.* Александра. Лохв. у. Ном. № 2058. Ум. Олéся. Чуб. Ш. 72. См. Ксáндра, Сáндра, Лексáндра, Сáнька.

Олексáндро. дря, *м.*=**Олександер**. Чуб. V. 792. Лохв. у.

Олексій, ксія, *м.*=**Олекса**. Чуб. I. 174. Ум. Олексíйко. Чуб. I. 174.

Олéлько, ка, *м.*=**Олександер**. ВД.

Олéна, ни, *ж.* Елена. Ном. № 5351. Ум. Олéнка. Чуб. V. 1122. Олéнонька. Гол. II. 88. Олéночка. Чуб. V. 890. Олéся. Ном. № 5286.

Олéсь, ся, *м.*=**Олександер**. Ном. № 12723. Ум. Олéсько. ВД.

Олéся, сі, *ж.* Ум. отъ Олександра, Олена.

Олéшко, ка, *м.*=**Олексій**. Котл. Ен. Ш. 58 и въ словарѣ 19.

Олисéй, сéя, *м.*=**Ялисей**. Лохв. у.

Олихвéр, **Оліхвéр**, **Олохвéр**, ра, **Олохвір**, хвéра, *м.* Елевөерій. Лохв. у. Волч. у.

'Ольга, ги, *ж.* Ольга. Лохв. у Левч. 186. Ум 'Оля, 'Олька. Лохв. у. Олюнька.

ВД. **Олю́ня**, Лохв. у. **Олюня́тко**. Лохв. у. **Олюня́точко**, Лохв. у. **Олю́точка**. ВД. **Олю́ся**. ВД. **Олю́ська**. ВД. **'Ольдзя**. ВД.

Оля́на, ни, *ж.*=**Уляна**. Рудч. Ск. II. 62. Ум. **Оля́нка**. Чуб. III. 209.

Оме́лечко, ка, *м.* Ум. отъ **Омелько**.

Омелля́н, Омеля́н, ня, *м.* Емиліанъ. Лохв. у. Павл. 76.

Оме́лько, ка, *м.*=**Омеллян**. Чуб. V. 104. Ум. **Оме́лечко**. Чуб. V. 439.

Омро́с, са, Омро́сь, ся. *м.*=**Амрось**. Левч. 183. Лохв. у.

Ондрі́єць, йця, *м.* Ум. отъ **Ондрій**.

Ондрі́й, рі́я, *м.*=**Андрій**. Ум. **Ондрі́єць, Ондрі́йко, Ондру́сь**.

Они́кій, кія, *м.* Іоаннпкій. О. 1862. IX. 114.

Они́лка, ки, *ж.* Неонила. Чуб. III. 216. Ум. **Они́ля**. Лохв. у. См. **Нилка**.

Они́сечко, ка, *м.* Ум. отъ **Онисько**.

Они́сим, ма, *м.* Онисимъ. Левч. 184.

Они́сійка, ки, *ж.* Ум. отъ **Онися**

Они́сія, сії, *ж.* Анисія. Лохв. у. Ум. **Они́сійка** Грин. III 161. **Они́ся**. Лохв. у.

Они́ська, ки, *ж.*=**Онисія**. Лохв. у. Левч. 185.

Они́сько, ка, *м.*=**Онисим**. Чуб. III. 381. Котл. Ен. III. 58. Ум. **Они́сечко**. Павл. 76. См. **Онишко**.

Они́ся, сі, *ж.* Ум отъ **Онисія**.

Онихва́т, та, *м.* Вонифатій. Лохв. у. См. **Нихват**.

Они́шко, ка, *м.*=**Онисько**. Лохв. у

Оно́йко, ка, *м.*=**Онопрій**. КС. 1883. IX. 321.

Онопріє́ць, йця́, *м.* Ум. отъ **Онопрій**.

Оно́прій, рія, *м.* Онуфрій. Чуб. I. 176, 178. Ум. **Онопріє́ць**. Павл. 76. **Онопрійко**. Пав. 76. См **Онойко**, **Оношко**,

Оно́шко, ка, *м.*=**Онопрій**.

Оу́прій, рія, *м.*=**Онопрій**. Левч. 148.

Ону́фрій, рія, *м.*=**Онопрій**. Федьк. Пов. 41. Ум. **Ону́фрійко**. Федьк. Пов.

Ону́хрій, рія, Ону́хро, ра, *м.*=**Онопрій**. Лохв. у.

Ону́шко, ка, *м.*=**Оношко**. ВД.

Опана́с, са, *м.* Аѳанасій. Котл. Ен. III. 58. Ном. № 2542. См. **Ахтана́сій, Охтана́с, Пана́с, Тана́с**.

Опистина, ни, *ж.*=**Лепистина**. Лохв. у.

Оре́ст, та, *м.* Орестъ. Лохв. у. См. **Ярест**.

Ори́на, ни, *ж.*=**Ярина**. Харьк. у. Левч. 185. Ум. **Ори́нка**. Грин. III. 318. **Ори́ночка**. Чуб. III. 317. **Ори́ся**. Чуб. V. 1110. **Ори́шка**. Ном. № 5459. **Ори́шечка**. Чуб. III. 317. **'Орька**. ВД. **'Оря**. ВД.

Осафа́т, та, *м.* Іосафатъ. ВД. См. **Сафат**.

'Осип, па, *м.*=**Йосип**. Лохв. у. Левч. 184. Ум. **'Осипко**. Лохв. у.

Оста́п, па, *м.* Евстафій. Ном. № 12681. Ум. **Оста́пок**. ВД. **Оста́пко**. Павл. 76.

Оста́х, ха, Оста́ш, ша, *м.*=**Остап**. ВД.

Офа́нко, ка, *м.*=**Теофан**. Чуб. V. 92.

Охрика́н, на, *м.* Африканъ. Лохв. у.

Охрі́м, ма, *м.* Ефремъ. Рудч. Ск. I. 74. Ум. **Охрі́мець, Охрі́мко**. Павл. 76 См. **Хрім**, **Яхрем**.

Охтаде́й, де́я, *м.*=**Тадей**. Лохв. у.

Охтана́с, са, *м.*=**Опанас**. Лохв. у.

Окта́с, са, *м.* Ѳеоктистъ. Лохв. у.

Охти́са, си, *ж.* Ѳеоктиста. Лохв. у. Ум. **Охти́сиа, Охти́ська** Лохв. у. **Охти́ся**. Лохв. у.

П.

Па́влик, ка, *м.* Ум. отъ **Павло**.

Павли́н, на, *м.* Павлинъ. ВД.

Павли́на, ни, *ж.* Павлина. ВД. Ум. **Павли́нка**. Чуб. III. 205.

Па́вличко, ка, *м.* Ум. отъ **Павло**.

Павли́ш, ша́, *м.*=**Павло**. ВД.

Павлі́й, лі́я, *м.*=**Павло**. ВД.

Павло́, ла́, *м.* Павелъ. Ном. № 7935. Ум. **Па́влик**. Левч. 185. **Па́вличко**. Грин. III. 15. **Па́влонько**. Гол. II. 104. **Павлу́нь**. ВД. **Павлу́ньо**. ВД. **Павлу́сь**. Чуб. III. 127. **Пашко́**. Левч. 185.

Паво́лька, ки, *ж.*=**Паулька** Чуб. III. 221.

Пази́на, ни, *ж.*=**Палажка**. К. Бай 45. Ум. **Пазу́лька**. ВД. **Па́зька**. ВД. **Па́зя**. Лохв. у. Гол. II. 500.

Пала́гия, ии, *ж.*=**Палажка**. ВД.

Пала́дько, ка, *м.* Палладій. Лохв. у.

Пала́жка, ки, *ж.* Пелагея. Чуб. III. 202. Ум. **Пала́зя**. Чуб. III. 202. **Пала́зенька**. Грин. III. 518

Пала́шка, ки, *ж.*=**Палажка**. Лохв. у.

Палина́р, ра, *м.* Аполлинарій. Лохв. у.

Палі́й, лі́я, *м.*=**Панталеймон**. Лохв. у.

Палтимі́н, на, *м.*=**Панталеймон**. Лохв. у.

Палто́н, на, *м.*=**Панталеймон**. Лохв. у.

Пана́с, са, *м.*=**Опанас**. Лохв. у. Левч. 183. Ум. **Пана́сик**. ВД. **Пана́сько** Павл. 76.

Панкра́т, та, *м.* Панкратій. Лохв. у. Левч. 185.

Панталеймо́н, на, **Панталейми́н**, **мо́на**. (Павл. 76). **Пантелемо́н**, на (Гн. II. 497). Пантелеймовъ. См. **Палі́й**, **Палтимін**, **Палтон**, **Панько**.

Пара́ня, ні, *ж.* Ум. отъ **Параска**.

Пара́ска, ки, *ж.* Параскева. Ном. № 496. Ум. **Пара́ня**. Чуб. Ш. 144. **Пара́сочка**. Ном. № 496. **Парасу́ня** Гол. II. 293. **Пара́ся**. Ном. № 1011. **Пара́хна**. Чуб. Ш. 178. **Пар⁄ іка**. Гол. II. 211.

Парасковія, вії, *ж.* Параскева (только о святой). Ном. № 496. См **Параска**.

Пара́сочка, ки, **Пара́ся**, сі, **Пара́хна**, ни, *ж.* Ум. отъ **Параска**

Пара́ця, ці, *ж.* Ум. отъ **Парашка**.

Пара́шка, ки, *ж.*=**Параска** Стрійск. у. Ум. **Пара́ця**. Стрійск. у.

Парме́н, на, *м* Пармевій. Лохв. у.

Пархве́н, на, *м.* Пареевій. Лохв. у. Левч. 185. У Павл. 76. **Пархві́н**. См. **Пархім**

Пархві́л, ла, *м.*=**Порхвир**. Славяносерб. у.

Пархі́м, хо́ма, *м.* Пареевій. Ном. № 1012. Котл. Ен. Ш. 58. Ум. **Пархі́мко**. ВД. См. **Пархвен**.

Патри́кій, кія, *м.* Патрикій. ВД.

Пау́лька, ки, *ж.*=**Павлина**. Чуб. Ш. 202. См. **Паволька**.

Пахо́м, ма, *м.* Пахомій. Лохв. у. Левч. 185.

Пашко́, ка́, *м.* Ум. отъ **Павло**.

Педо́ра, ри, **Педо́ря**, рі, *ж.* Өеодора. Ном. № 6351. Ум. **Педо́рка**, **Педо́рька**. Левч. 186. Лохв. у.

Педько́, ка́, *м.*=**Хведір**. Котл. Ен. Ш. 58.

Пелагі́я. гії, *ж.*=**Палажка** Лохв. у. Ум. **Пеляся**. ВД.

Пести́на, ни, **Пе́стя**, ті, *ж.* Епистимія. Левч. 186. См. **Лепестина**.

Пе́трик, ка, *м.* Ум. отъ **Петро**.

Петро́. ра́, *м.* Петръ. Ном. № 467. Ум. **Пе́трик**. Грин. Ш. 533. **Петру́нь**. ВД. **Петру́ньо**. ВД. **Петру́сь**. Левч. 185. **Петру́сик**. Грин. Ш. 534. **Петру́сичок**. Грин. Ш. 534. **Петру́хно**. ВД.

Пили́п, па. *м.* Филиппъ. Ном. № 2693. Ум. **Пили́пко**. Рудч. Ск. I. 28.

Пи́мін, мона, *м.* Пименъ. Лохв. у.

Плато́н (НВолын. у.) и **Плато́н** (Чуб. Ш. 387), то́на, *м.* Платонъ. Ум. **Плато́нко**. Грин. Ш. 15.

Поликáрп, па, *м.* Поликарпъ. Лохв. у.

Полина́шка, ки, *ж.* Аполлинарія. ВД.

Полі́т, та, *м.*=**Иполит**. Лохв. у.

Порхви́р, ри, *м.* Порфирій. Лохв. у. См. **Прохвир**, **Пухвір**, **Пархвил**.

Пота́п, па, *м.* Потапій. Лохв. у. Левч. 185.

При́ня, ні, *ж.* Ум. отъ **Пріська**.

При́сечка, ки, *ж.* Ум. отъ **Пріська**.

При́ська, ки, *ж.* Ефросинія, Евпраксія. Ном. № 6439. Ум. **При́ня**. ВД. **При́ся**. Лохв. у. Левч. 186. **При́сечка**. Лохв. у. Павл. 76.

Про́зя, зі, *ж.*=**Пріська**. Вх. Лем. 457.

Про́кіп, копа, *м.* Прокопій. Ном. № 8031.

Проксе́да, ди, *ж.* Проскудія. Левч. 186.

Прота́с, са, *м.* Протасій. ВД.

Прохви́р, ра, *м.*=**Порхвир**. Борз. у.

Про́хор, ра, *м.* Прохоръ. Лохв. у. Левч. 185.

Про́цик, ка, *м.* Ум. отъ **Проць**.

Проць, ця. **Процько́**, ка́, *м.*=**Прокіп**. Павл. 76. Левч. 185. Ум. **Про́цик**. Гол. II. 497.

Пулхе́ра, ри, *ж.* Пульхерія. Левч. 186.

Пу́рха, хи, *ж.*=**Пухверя**. Лохв. у.

Пухве́рька, ки, *ж.* Ум. отъ **Пухверя**.

Пухве́ря, рі, *ж.*=**Пулхера**. Лохв. у. Ум. **Пухве́рька** Лохв. у.

Пухви́р, ра, *м.*=**Порхвир**. Лохв. у.

Р.

Ра́врик, ка, *м.* Ум. отъ **Равро**.

Равро́, ра́, *м.*=**Лавро**. Лохв у. Ум. **Ра́врик**. Лохв. у.

Радиво́н, на, *м.* Иродіовъ. Чуб. Ш. 102.

Родійо́н, на, *м.*=**Радивон**. Лохв. у.

Радько́, ка́, *м.*=**Радивон**. Лохв. у. Левч. 185.

Ра́йка, ки, *ж.* Раиса. Лохв. у. Ум. **Раю́ня**. Лохв. у. **Раю́ся**. ВД.

Рагір, **Риго́р**, го́ра, **Риго́ра**, ри, *м.*=**Григор**. Левч. 183. Чуб. Ш. 206. Ум. **Риго́рко**. Чуб. Ш. 200.

Роза́лія, лії, *ж.* Розалія. Чуб. Ш 409.

Ро́вум, ма, *м.* Разумникъ. Левч. 185.

Рома́н, на, *м.* Романъ. Чуб. Ш. 68. Ум. **Рома́нонько**. ВД. **Рома́ночко**. Гол. I. 313. **Рома́нчик**. ВД. **Ромко́**. ВД. **Ро́мчик**. ВД.

С.

Са́ва, ви, *м.* Савва. Ном. № 506. Ум. **Са́вка**. Ном. № 3139. **Са́вочка**. Лохв. у.

Савастя́н, на, *м.* Севастіанъ. Лохв. у.

Савка, Са́вочка, ки, *м.* Ум. отъ Сава.

Сай, Ся́я, *м.* Исаія. Лохв. у.

Сак, ка, *м.* Исаакій. Лохв. у. Левч. 181. Ум. **Сачо́к**. Левч. 184.

Са́ків, кова, *м.*=**Сак**. Лохв. у.

Саламо́н, на, *м.* Соломонъ. Лохв. у.

Салемі́н, на, *м.*=**Салямон**. Лохв. у.

Самі́йло, ла, *м.* Самуилъ. Ном. № 9580. Ум. **Саму́сь**. К. Бай. 30.

Самко́, ка́, *м.*=**Самі́йло**. ВД.

Самсо́н, на, *м.* Самисонъ. Лохв. у. Левч. 185.

Саму́сь, ся́, *м.* Ум. отъ **Самі́йло**.

Са́ндра, ри, *м.*=**Олександра**. Вх. Лем. 429. Ум **Сандрусь**. Вх. Лем. 429.

Са́нек, ка, *м.* Хрисанеъ. Лохв. у.

Са́нька, ки, *ж.*=**Олександра**. Лохв. у. Ум. **Са́ня**. Лохв. у. Левч. 185.

Санько́, ка́, *м.*=**Олександер**. Лохв. у.

Са́ня, ні, *ж.* Ум. отъ **Санька**.

Сарапіо́н, на, *м.* Серапіонъ. Левч. 185.

Сарахви́на, ни, *ж.* Серафима. Лохв. у.

Сафа́т, та, *м.*=**Осафат**. Федьк. Пов. 49.

Сафо́н, на, *м.* Софоній. Лохв. у.

Сахо́н, на, *м.*=**Сафон**. ВД.

Сачо́к, чка́, *м.* Ум. отъ сак.

Свири́д, да, *м.* Спиридонъ. Ном. № 6314. Котл. Ен. III. 58. Ум. **Свири́дко**. Павл. 77.

Севери́н, на, *м.* Северинъ. Лохв. у.

Секле́та, ти, *ж.* Синклитикія. Лохв. у. Левч. 186.

Секлети́на, ни, *ж.*=**Секлета**. Лохв. у.

Селіве́рст, та, *м.* Сильвестръ. Лохв. у. См. **Сильвест**.

Семе́н, на, *м.* Симеонъ, Семенъ, Симонъ. Ном. № 486. Ум. **Семе́нко**. Лохв. у.

Се́ник, ка, *м.* Ум. отъ **Сень**.

Сень, ня, *м.*=**Семен**. ВД. Ум. **Се́ник**. ВД. **Сенько**. ВД.

Сергі́й, гія́, *м.* Сергѣй. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Сергі́йко**. Лохв. у. Левч. 185.

Сиволо́д, да, *м.* Всеволодъ. Лохв. у.

Си́дір, дора, *м.* Исидоръ. Ном. № 4018. Ум. **Сидорко**. ВД.

Сивько́, ка́, *м.*=**Сивьон**. ВД.

Сивьо́н, на, *м.* Созонтъ. Лохв. у. Котл. Ен. III. 58.

Си́ла, ли, *ж.* Сила. Лохв. у. Левч. 185.

Сильве́ст, та, *м.* Сильвестръ. Левч. 185. См. **Селіверст**.

Си́мон, на, *м.* Симонъ. Лохв. у. Ном. № 455.

Славко́, ка́, *м.* Вячеславъ. Кіев.

Сово́н, на, *м.*=**Сивьон**. Лохв. у. Левч. 185.

Соломи́на, ни, **Соломі́я, мі́ї**, *ж.* Соломонія. (Лохв. у.).

Соломі́й, мія́, *м.*=**Салямон**? Г.-Арт. (О. 1861. Ш. 93).

Соло́ха, хи, *ж.*=**Соломія**. Ном. № 1770.

Сопрі́я, ро́на, (Павл. 77), **Сопро́н, Софро́н, на**, *м.* Софроній. ВД. См. **Сохрон, Супрун**.

Софі́йка, Сохві́йка, ки, *ж.* Ум. отъ **Софія, Сохвія**.

Со́фа, фи, Со́хва, хви, *ж.* Ум. отъ **Софія, Сохвія**.

Софі́я, фі́ї, Сохві́я, хві́ї (Лохв. у.), *ж.* Софія. Левч. 186. Ум. **Со́фа, Со́хва** (Лохв. у.), **Со́фка**. ВД. **Софі́йка**. Чуб. Ш. 216. **Сохві́йка**. Левч. 186.

Сохро́н, на, *м.*=**Сопрін**. Лохв. у.

Спиридо́н, на, *м.*=**Свирид**. Чуб. Ш. 202. Ум. **Спиридо́нко**. Чуб. Ш. 202.

Стасю́ньо, ня, *м.* Ум. отъ **Стах**.

Стах, ха, *м.*=**Остап**. Лохв. у. Ум. **Стасю́ньо**. Чуб. Ш. 464.

Степа́н, на, *м.* Стефанъ. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Степа́нко**. ВД. См. **Стефан**.

Степани́да, ди, *ж.* Стефанида. Лохв. у. Ум. **Степа́ня**. ВД. См. **Стефа́нія, Стеха**.

Степа́нко, ка, *м.* Ум. отъ **Сте́пан**.

Степа́ня, ні, *ж.* Ум. отъ **Степанида**.

Сте́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Стеха**.

Стефа́н, на, *м.*=**Степан**. Желех. Ум. **Стефа́ник, Сте́фко**. Желех. **Сте́фцьо**. Желех.

Стефа́нія, ні́ї, *ж.*=**Степанида**. Галиц. Ум. **Сте́фка**. ВД. **Сте́фця**. ВД.

Сте́ха, хи, *ж.*=**Степани́да**. Лохв. у. Левч. 186. Ум. **Сте́ся**. ВД. **Сте́шка**. Лохв. у. О. 1862. Х. 2. **Сте́шечка**. О. 1862. Х. 15.

Стець, ця (Павл. 77), **Стецько́, ка́**, *м.*=**Степан**. Лохв. у. Котл. Ен. Ш. 58. Левч. 185.

Сте́шечка, Сте́шка, ки, *ж.* Ум. отъ **Стеха**.

Страто́н, на, *м.* Стратоникъ. Лохв. у.

Супру́н, на́, *м.*=**Сопрін**. Мет 429. Левч. 185. Ум. **Супрусь**. Павл. 77.

Супруна́да, ди, *ж.* ? Ном. № 6316.

Т.

Таде́й, Таді́й, де́я, *м.* Ѳаддей ВД. См. **Охтадей.**

Талемі́н, мо́на, *м.*=**Халимон.** ВД.

Тана́с, са, *м.*=**Опанас.** Левч. 183. Ум. **Тана́сик.** Шейк. **Тана́ско.** Шейк.

Тара́с, са, *м.* Тарасій. Котл. Ен. Ш. 58. Ном. № 1943. Ум. **Тара́сик.** ВД.

Та́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Тетяна.**

Тацу́нонька, Тацу́ня, Та́цька, Та́ця, *ж.* Ум. отъ **Тетяна.**

Те́кла, ли, Те́кля, лі, *ж.* Ѳекла. Ном. № 10889. Св. Л. 111. МУЕ. Ш. 57. Ум. **Теклю́ся.** ВД.

Теофа́н, Теохва́н, на, *м.* Ѳеофанъ. Лохв. у. См. **Офа́нко, Техван, Фан.**

Те́ра, ри, *ж.* Тереза? Ном. № 2701.

Тере́ся, сі, *ж.*=**Тера?** Ном. № 552.

Тере́шечко, ка, *м.* Ум. отъ **Терешко.**

Тере́шко, ка, *м.* Терентій. Ном. № 6418. Котл. Ен. Ш. 58. Ум. **Тере́шечко.** Павл. 76.

Тетя́на, ни, *ж.* Татіана. Ном. № 4720. Ум. **Тетя́нка.** Лохв. у. **Тетя́ночка.** ВД. **Тетя́шка.** Лохв. у. **Та́ся.** ВД. **Та́ця.** Ном. № 5508. **Та́цька.** ВД. **Тацу́ня.** ВД. **Тацу́нонька.** МУЕ. Ш. 12.

Техва́н, на, *м.*=**Теофан.** Лохв. у.

Тиво́ня, ні, *ж.* Хіовія. Лохв. у. См. **Хвійона.**

Тимі́ш, моша́, *м.* Тимофей. Ном. № 21717. Ум. **Тимо́сь.** Павл. 77.

Тимко́, ка́, *м.*=**Тиміш.** Левч. 185. Ум. **Тимо́сь.** ВД.

Тимо́ха, хи, *м.*=**Тиміш.** Харьк. у. Левч. 185.

Тит, та, *м.* Титъ. Ном. № 10853. Ум. **Титко́.** Лубен. у. Левч. 185.

Ти́хін, Ти́хон, хона, *м.* Тихонъ. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Тишко́.** Ном. № 3314.

Тодір, до́ра, *м.*=**Хведір.** Федьк. Пов. 92. Ум. **Тоді́рко, Тодо́рко.** Чуб. Ш. 464.

Тодо́ра, ри, *ж.*=**Хведора.** Левч. 186. Ум. **Тодо́рка.** ВД. **Тодо́рця.** ВД.

Тодо́рко, ка, *м.* Ум. отъ **Тодір.**

Тодо́с, са, Тодо́сь, ся, *м.*=**Хведось.** НВолын. у. Левч. 185.

Тодо́ска, ки, Тодо́ся, сі, *ж.*=**Хведоска.** Левч. 186.

Тома́, ми́, Томко́, ка́, *м.*=**Хома.** Ном. № 6856. Федьк. Пов. 62. Ум. **Тому́ньо.** Гол. II. 328.

Три́хвон, на, *м.* Трифонъ. Лохв. у.

Трохи́м, ма, *м.* Трофимъ. Лохв. у. Левч. 185. Ум. **Трохи́мко.** Чуб. Ш. 439.

Трушко́, ка́, *м.*=**Трохим.** Левч. 185.

У.

Ула́с, са, *м.* Власій. Лохв. у. Левч. 183.

'Улечка, ки, *ж.* Ум. отъ **Уляна.**

Улита, ти, *ж.* Іулитта. Ном. № 10981. Ум. **Ули́тка.** Чуб. Ш. 306.

Уліа́н, на, *м.* Іуліанъ, Іулій. Лохв. у.

'Улька, ки, *ж.* Ум. отъ **Уляна.**

Улю́ня, ні, *ж.* Ум. отъ **Уляна.**

'Уля, лі, *ж.* Ум. отъ **Уляна.**

Уля́н, на, *м.*=**Уліян.** Лохв. у.

Уля́на, ни, *ж.* Іуліанія. Ном. № 1854. Ум. **'Уля.** Левч. 186. **'Улечка.** Павл. 76. **'Улька.** Павл. 76. **Улю́ня.** ВД. **Уля́ся.**

'Устечка, ки, *ж.* Ум. отъ **Устя.**

Усти́н, на, *м.* Іустинъ. Лохв. у. Левч. 184.

Усти́на, ни, *ж.* Іустина. Левч. 186. Грин. Ш. 664. Ум. **Усти́нка.** ВД. См. **Устя, Устина.**

Устю́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Устя.**

'Устя, ті, *ж.*=**Устина,** Ном. № 6625. Ум. **'Устечка.** Павл. 76. **Устю́ся.** Лохв. у.

Ф.

Фан, на, *м.*=**Теофан.** Лохв. у.

Фе́дір, Федо́ра и пр. См. **Хве́дір, Хведо́ра.**

Федо́рик, ка, *м.* Ум. отъ **Федір.** Гол. II 426.

Федо́т, та. *м.* См. **Хведот.**

Фему́ня, ні,=*ж.*= **Химя?** Гол. II. 161.

Фе́ська, ки, Фе́ся, сі, *ж.*=**Хве́ська, Хве́ся.** Чуб. V. 69.

Феськó, ка́ *м.*=**Хвесько.** Котл. Ен. Ш. 58.

Фраси́на, ни, *ж.*=**Пріська.** Чуб. Ш. 311.

Х.

Халимо́н, на, *м.* Филимонъ. Волч. у. Левч. 185. См. **Талемін, Хвилимон.**

Ха́речко, ка, *м.* Ум. отъ **Харько.**

Харйта, ти, *ж.* Харита, Харитина. Левч. 186. Ум. **Харитйнка.** Лохв. у.

Харитін (Павл. 76), **Харитóн, тóна,** *м.* Лохв. у. Левч. 185.

Харлáм, ма, Харлáмп, па, *м.* Харлампій. Левч. 185. Лохв. у.

Харькó, ка, *м*=**Харитін.** Котл. Ен. Ш. 58. Ум. **Хáречко.** Кролев. у.

Хван. на, *м.*=**Фан**=**Теофан.** Лохв. у.

Хванáс, са, *м.*=**Панас.** Лохв. у.

Хванáска, ки, *ж.* Аоанасія. Лохв. у.

Хванькó, кá, *м.* а)=**Теофан,** б) Агафангелъ, в) Вонифатій. Лохв. у. Ум. **Хвáня.** ВД.

Хвéдик, ка, *м.* Ум. отъ **Хведір.**

Хвéдір, дора, *м.* Өедоръ. Рудч. Ск. І. 205. Ум. **Хведь.** Чуб. V. 1132. **Хведькó.** Ном. № 12003 **Хвéдик** Лохв. у. **Хведíрко.** Сумск. у. **Хведóрко.** Чуб. III. 209. См. **Дóрко, Тодір.**

Хведора, ри, *ж.* Өеодора. Ном. № 9478. Ум. **Хведóрка.** См. **Тодора.**

Хведóрко, ка, *м.* Ум. отъ **Хведір.**

Хведóс, са, Хведóсь, ся. *м.* Өеодосій. Лохв. у. Левч 185. См. **Тодос.**

Хведóска, Хведóська, ки, *ж.* Өеодосія. Лохв. у. Левч 186. Ум. **Хведóся.** Грин. Ш. 664. См. **Тодоска.**

Хведóся, сі, *ж* Ум. отъ **Хведоска.**

Хведóт, та, *м.* Өедотъ. Левч. 185.

Хведýл, ла, *м.* Өеодулъ. Лохв у.

Хведь, дя, Хведькó, кá, *м.* Ум. отъ **Хведір.**

Хвéнна, ни, *ж.* Хіонія. Павл. 77. (Здѣсь ошибочный переводъ).

Хвесь, ся, *м.*=**Хведос.** Ном. № 7703. Ум. **Хвеськó** Лохв. у. Левч. 185.

Хвéська, ки. *ж.*=**Хведоска.** Лохв. у. Чуб. V. 1140. Ум. **Хвéся.** Ном. № 5549.

Хвеськó, кá. *м.* Ум. отъ **Хвесь.**

Хвéся, сі, *ж.* Ум. отъ **Хвеська.**

Хвилимóн, на, *м.*=**Халимон** Лохв. у.

Хвилóн, на, *м.* ? Лохв. у. Мет. 414.

Хвúнька, ки, *ж.* Өеоктиста. Могилев. у.

Хвійóна, ни, *ж.*=**Твиона.** Грин. II. 44.

Хвокá, кú, *м.* Фока. Лохв. у.

Хвотйна, ни, *ж.* Фотинія. Левч. 186.

Хвуся, сі, *ж.* Фива. Лохв. у.

Хилкó, ка, *м.* ? Ном. № 4732.

Хúма, ми, *ж.* Ум. отъ **Химка.**

Хúмка, ки, *ж.* Евфимія. Ном. № 1012. Ум. **Хúма.** Чуб. Ш. 221. **Хúмочка.** Павл. 76. **Химýся.** ВД. См. **Юхима.**

Хíвря, рі, *ж.* Февронія. Ном. № 6439.

Хлор, ра, *м.* Флоръ. Лохв. у. Левч. 185.

Хомá, мú, *м* Өома. Рудч. Ск. II. 174. Ум. **Хомýсь.** ВД.

Хотйна. ни, *ж.* Фотина, Фотинія. Грин. II 208. Ум. **Хóтя.** Лохв. у.

Хóтій, тія, *м.* Фотій. Лохв. у.

Хóтя, ті, *ж.* Ум. отъ **Хотина.**

Храсйна, ни, *ж.*=**Фрасина**=**Пріська.** Чуб. Ш. 201. Ум. **Храсúнка.** Чуб. Ш. 206.

Хрисáнт, та, *м.* Хрисанөъ. Лохв. у.

Христйна, ни, *ж.* Христина. О. 1861. VIII. 17. Ум. **Христйнка, Хрúстя.** Лохв. у. Левч 186.

Хрúстя, ті, *ж.* Ум. отъ **Христина.**

Хрім, ма, *м.*=**Охрім.** Лохв. у.

Хросйна, ни, *ж.*=**Храсина.** Левч. 186.

Хтадéй, дéя, *м.* **Тадей.** Лохв. у.

Хтодóт, та, *м.* Өедотъ? Греб. 402.

Хтодóра, ри, Хтодóря, рі, *ж.*=**Хведора.** Лохв. у. Ном. № 9478.

Хтодóс, са, Хтодóсь, ся, *м.*=**Хведос.** Лохв. у. Левч. 185

Хтодóска, Хтодóська, ки, *ж.*=**Хведоська.** Лохв. у. Ум. **Хтодóся.** О. 1862. IX. 111.

Хтодóт. та, *м.*=**Хведот.** Лохв. у.

Хтоломéй, мéя, *м.* Птоломей. Лохв. у.

Ч.

Чíпка, ки, *м.*=**Ничипір.** Мир. ХРВ.

Ш.

Шелифóн, на, *м.* Ксенофонтъ? Котл. Ен. III. 58.

Штефáн, на, *м.*=**Стефан**=**Степан.** Федьк. Пов. 62. Ум. **Штефáночко.** Федьк Пов. 62.

Щ.

Щифáнь, ня, *м.*=**Штефан**=**Стефан**=**Степан.** МУЕ. Ш. 57.

Ю.

Ювхи́м, ма, *м.*=**Юхим.** Лохв. у.

'Юда, ди, *м.* Іуда. Ном. № 486.

Юди́хва, ви, *ж.* Юдиѳь. Лохв. у.

'Юдко, ка, *м.* іуда (о евреѣ). Чуб. V. 1061.

Юр, 'Юра, *м.*=**Юрій.** Ном. № 434.

Юра́сь, ся, Юра́сенько, ка, Юра́сько, ка, *м.* Ум. отъ **Юрій.**

'Юрійко. ка, *м.* Ум. отъ **Юрій.**

'Юрий, 'Юрия, 'Юрій, 'Юрія, *м.* Юрій, Георгій. Ном. № 433, 440. Ум. **Юра́сь.** Ном. № 13440. **Юра́сько, Юра́сенько.** Гол. І 214. **Євра́сь.** АД. II. 121. **Євра́х.** АД. II. 120. **'Юрійко.** Федьк. Пов. 10. **Юру́сь.** АД. II. 123. См. **Їрь, Юр, Юрко.**

Юрко́, ка́, *м.*=**Юрий.** Ном. № 3930. Ум. **Юрчик.** ВД. См. еще при словѣ **Юрий.**

Юсти́н, на. *м.*=**Устин.** Лохв. у. Левч. 184.

Юсти́на, ни, *ж.*=**Устина.** ВД.

Юхи́м, ма, *м.* Евфимій. Чуб. III. 430. Ум. **Юхиме́ць.** ВД. **Юхимко.** Лохв. у. См. **Йовхим, Ювхим.**

Юхи́ма, ми, *ж.* Евфимія. Чуб. III. 430.

Я.

Явдоки́м, ма, *м.* Евдокимъ. Лохв. у. Кв. Пр. II. 92. Левч. 183. См. **Йовдоким.**

Явдо́нька, ки, Явдо́ня, ні, Явдо́ся, сі, *ж.* Ум. отъ **Явдоха.**

Явдо́ха, хи, *ж.* Авдотья. Рудч. Ск. I. 177. Ум. **Явдо́ня.** Рудан. I. 16. **Явдо́нька.** ВД. **Явдо́ся.** Грин. III. 664. **Явдо́шка.** Лохв. у. См. **Євдоха, Йовдо́ха.**

Явти́х, ха, *м.*=**Явтух.** Могил. у.

Явту́х, ха́, *м.* Евтихій. Лохв у. Г. Арт. (О. 1861. III. 83). См. **Явтух, Йовтух.**

Ядам, ма, *м.*=**Адам.** Гн. I. 23.

Язько́, ка́, *м.*=**Ясько?** Ном. № 5736.

Яквли́на, ни, *ж.*=**Килина.** Лохв. у.

Яки́м, ма, *м.* Іоакимъ. Чуб. III. 228. Ум. **Якимець.** Лохв. у. Левиц. I. 241. **Яки́мко.** Левиц. I. 240. Левч. 184.

'Яків, 'Якова. *м.* Іаковъ, Яковъ. Ном. № 2661. МУЕ. III. 145. Ум. **Якове́ць.** ВД **'Яківко, 'Яковко.** Чуб. III. 221. **Яку́сь.** Павл. 77. См. **Яцько.**

Якови́на, ни, *м.*=**Яків.** Грин. III. 353.

Яку́сь, ся́, *м.* Ум. отъ **Яків.**

Ялисе́й, се́я, *м.* Елисей. Лохв. у.

Яндрі́й, рі́я, *м.*=**Андрій** Ном. №.503.

Яндру́х, ха, *м.*=**Яндрій=Андрій.** ВД.

Яре́ма, ми, *м.* Іеремія. Рудч. Ск. I. 175. Ум. **Яре́мко** ВД. **Яре́мочка.** Павл. 77. См. **Веремій, Єрема.**

Ярепи́на, ни, *ж.*=**Горпина.** Мнж. 194.

Яре́ст, та, *м.*=**Орест.** Лохв. у.

Яри́на, ни, *ж.* Ирина. Шевч. 243. Ум. **Яринка.** Левч. 186. **Яри́ночка.** Шевч. 245. См. **Орина.**

Яри́са, си, *ж.* Раиса. Лохв. у.

Ярмола́й, ла́я, *м.* Ермолай. Лохв. у.

Яросла́в, ва, *м.* Ярославъ. К. ЧР. 132.

Ярохте́й, те́я, *м.* Іероѳей. Лохв. у.

'Ярош, ша, *м.*=**Ярохтей.** Ном. № 7555. Левч. 184.

Ясько́, ка́, *м.*=**Яків.** Прил. у.

Яхре́м. ма, *м.*=**Охрім.** Чуб. III. 221.

Яхре́нтій, тія, *м.*=**Яхрем.** Лохв. у.

Яци́на, ни, *м.*=**Яцько** ВД.

Яць, 'Яця, *м.* Ум. отъ **Яцько.**

Яцько́, ка́, *м.*=**Ясько=Яків.** Грин. II. 243. Ум **Яць.** См. **Яцина.**

Українське
Слово